

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

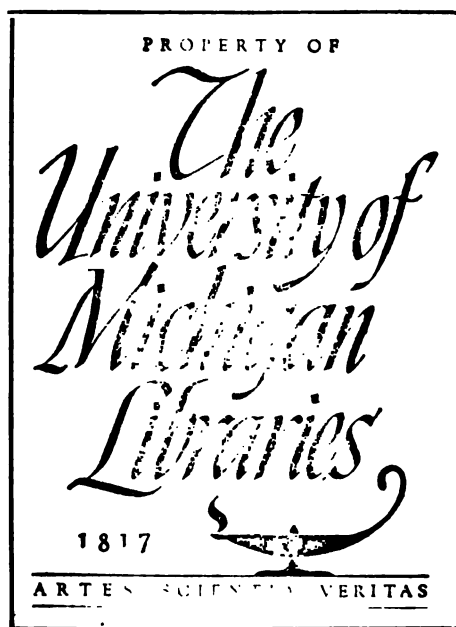
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

B

874,085

NAKLADEM KNIHKUPECEV L. L. KOBRA V PRAZE

ČESKO-MORAVSKÁ

KRONIKA.

KNIHA DRUHÁ.

OZDOBENÁ 121 VYOBRAZENÍMI DLE PŮVODNÍCH VÝKRESŮV **PETRA MAIXNERA, JOSEFA SHEIWLA, ANTONÍNA KÖNIGA, VIKTORA BARVICIUSA A FRANT. ČERMÁKA.**

„Skutkové předkův buďtež chloubou
i výstrahou potomků!“

NOVÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE.

NÁKLADEM KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.

1882.

LB
205.7
.Z35
1880
v.2

KNIHA DRUHÁ.

HLAVA I.

Hnutí a zmatky v Čechách až do Jana Luxenburského.

1306—1310.

V jakém stavu nalézaly se Čechy a Morava po vyhynutí Přemyslovců?

Stav duchovní, panský, rytířský a městský.

Když poslední Přemyslovec, Václav III., proti všemu nadání pod dykou najatého zákeřníka svůj mladý život skončil, skládala se česká královská rodina z následujících údů: předně tu byly dvě mladé královské vdovy, Alžběta (Rejčka) Polská po Václavovi II. a Fióla Těšínská po Václavovi III., — potom pět královských dcer, totiž dcera Přemysla Otakara II., Kunhuta, nyní od r. 1302 abatyše u sv. Jiří řádu Benediktinského, nejstarší člen královského domu, konečně čtyry dcery krále Václava II., totiž Anna šestnáctiletá, provdaná za Jindřicha vojvodu Korutanského, Alžběta čili Eliška, čtrnáctiletá, Markéta desítiletá, a Aneška z druhého manželství, teprv dvouletá. Nejbližší příbuzný po přeslici byl Jan, syn Anešky České, sestry abatyše Kunhuty, vnuk Přemysla Otakara II. a císaře Rudolfa, nyní šestnáctiletý; vzdálenější příbuzní po přeslici byli markhrabata Braniborští. Ku královskému domu nepočítali se dva královští levobočkové, totiž Mikuláš kníže Opavský, syn Přemysla Otakara II., a Jan, příjímím Volek, syn Václava II., později probošt Vyšehradský a potom biskup Olomoucký.

Národ sám počal se teprve v minulém století na jisté dědičné stavy roztržovati.

Duchovní stav byl sice již dávno od ostatního národu oddělen a účastnil se zvláště v záležitostech zemských, avšak zvláštních politických práv a předností užíval jen dotud, pokud byl v držení zemských statků; v nejvyšším zemském soudě již proto žádný duchovní nezasedal, že se co kněz nemohl účastniti u vydávání nálezů ve přech, v kterých šlo o hrdlo. Nynější Pražský biskup, Jan IV. Dražický,

byl muž neobyčejného dovtipu, měl znamenité vzdělání, byl ctižádostivý, podnikavý, umění a nádheru milovný, při tom nikoliv marnotratný; ve veřejných záležitostech mnoho působil. Naproti tomu Olomoucký biskup, Jan V., jen svého duchovního úřadu si hleděl, a do veřejných věcí méně se míchal, než jeho předchůdce. Vyšehradským proboštem a spolu nejvyšším kancléřem říše byl tehdejší Pražský probošt, mistr Petr z Lomnice, později biskup Olomoucký, který pocházel z rodu moravských pánův z Lomnice. Z mnohých opatův vynikali veřejnou činností svou Jindřich čili Heidenreich Sedlecký, Konrád Zbraslavský, Bavor Břevnovský a Jan Plaský.

Šlechta se nyní čím dál tím určitěji na dva stavy dělila, na stav panský a rytířský.

K vysoké šlechtě, to jest ku stavu panskému náleželi všickni korouhevní pánové, kteří se svými many pod vlastní koruhví do vojny táhli. Kdo k pánům náležeti chtěl, musel odedávna některý zemský úřad pěstovati a rozsáhlých statkův míti; nyní však začalo se od něho také požadovati, aby vzácného, starobylého rodu byl. V tom se ukazovalo u nás působení německé, neboť u Němců vzácnost rodu čili urozenost od pradávna mívala nejvíce platnosti. Avšak až do krále Karla bylo u nás obyčejné, že kdo z pánův v jmění svém sešel, že ze stavu panského byl vyloučen a ve stavu rytířském se octnul, byťby z rodu sebe znamenitějšího pocházel. Užívání erbů bylo nyní dědičné; na zachovalost a neporušenost rodního erbu svého byl každý pán a rytíř velmi žárlivý; nikdo cizí nesměl se opovážiti, jistého znamení v erbu užívati, které již někteřému jinému šlechtickému rodu náleželo. Uči-

niti šmahu čili čáru přes znamení v erbu byla největší hanba, která se šlechtici státi mohla, největší pohanění celého rodu jeho. Takové pohanění erbu bývalo bezpochyby příčinou, proč některé větve známých, možných rodů později erb svůj proměnily anebo proměnití musily.

Nejznamenitější mužové z panského stavu byli toho času následující: pan Jindřich z Rosenberka, tehdejší hlava rodu Vítkovicův, nejvyšší komorník zemský, syn pana Voka z Rosenberka, byl nám nyní neznámým způsobem spříbuzněn s císařem Albrechtem a umřel r. 1310. Jeho jediný, statečný syn, Petr z Rosenberka, oženil se s královskou vdovou, Fiolou Těšínskou, a umřel r. 1347. Z ostatních Vítkovicův vynikali pánové Oldřich z Hradce, Sezima z Ústí, zvláště pak Vítek z Landšteina, bratr pana Smila z Nového Hradu.

S Vítkovici o přednost právě tehdaž zavodili Hronovici, a tu byli předné čtyři bratři z Lichtenburka, Hynek, Smil, Oldřich a Raimund, kteří ještě větším jménem vládli nežli Rosenberkové, majíce stříbrné hory Německobrodské a v celém okolí; na svých statcích vládli jako samostatní knížata, osobujíce sobě vrchních práv královských; pan Hynek město Brod Německý ohradil a r. 1278 zvláštní obecní a horní řád mu dal. Nyní byli již jen pan Oldřich a Raimund na živě, potom synové páně Hynkovi, totiž Hynek příjmím Krušina na Lichtenburce, pan Václav na Žlebích, pan Smil a pan Čeněk. Smil nabyl po čase královského hradu Bytova na Moravě, a stal se praotcem Moravských Lichtenburkův na Bytově. Nyní právě zmohl se i nad Lichtenburky jiný Hronovic, pan Jindřich z Lipé, udatný vůdce a znamenitý svým působením v celé České říši až do své smrti, která nastoupila r. 1329. Ještě jiný Hronovic, často spomínaný pan Hynek z Dubé, pozůstavil tři syny, z kterých nejstarší Hynek příjmím Berka z Dubé, nyní právě nejvyšší purkhrabí, dal počátek linii Berkův z Dubé.

Z tehdejších Buzicův vynikal přede všemi pan Vilém Zajíc z Valdeka, a to udatností, vlastenectvím, politickým věhlasem a rozsařností; z Markvarticův pak oba bratři z Lemberka, Heřman na Zvířeticích a Markvart z Jablonného, potom pan Beneš z Michalovic, pan Beneš z Wartenberka a jeho syn Ješek čili Jan z Wartenberka čili ze Stráže, soudruh a věrný přítel pana Jindřicha z Lipé. Dva bratři z Wartenberka, Jan a Vánek (to jest Václav) z Wartenberka dostali od posledního krále Václava III. královský hrad

Děčín ve spupné vlastnictví, a psali se pak „z Děčína.“ Avšak všickni Wartenberkové změnili lva v erbu Markvarticův tuto nedávno za jiný erb z příčiny nám neznámé, a tudíž z rodu Markvarticův se vyloučili.

Četný rod Janovicův počínal nyní klesati, a co jediný znamenitý muž toho rodu slynul nyní pan Plichta z Žirotníka, nejudatnější rytíř svého času. Také Kúnici a Hrabišici, rozrodivše se velmi, ztratili své znamenitosti, a pánové z Poděbrad, postoupivše za výplatu hrad svůj Poděbrady králi Přemyslovi II., nyní dokonce zmizeli. Mezi Benešovici vynikal nyní především Tobiáš z Bechyně, nejvyšší zemský maršálek, synovec Pražského biskupa toho jména. Z Bavorovicův, pánův Strakonických, žil nyní Bavor III. a jeho bratr Vilém, synové Anešky, bočné dcery krále Přemysla Otakara II.

Hlava pánův z Kunštatu byl nyní Smil z Kunštatu a Obřan; nejznamenitější mužové z pánův ze Šternberka byli teď Zdislav a Diviš ze Šternberka. Jeden ze synův Zdislavových, Štěpán ze Šternberka, byl s nebožtíkem králem Václavem III. v Uhřích, získal tam Segedin a Holíč, a potomci jeho psali se pak „Holičtí ze Šternberka.“ Z pánův Říčanských vynikal právě pan Oldřich z Říčan, který vzdaluje se všech politických pletek po dvacet let, až do r. 1324, pěstoval úřad nejvyššího zemského sudí. Pernšteinský rod vynikal právě panem Filipem z Pernšteina, který byl purkhrabím Hodonínským, potom nejvyšším komorníkem moravským. Z jiných moravských rodů vynikali pan Bernard z Cimburka, potom co nepokojní a násilní lidé Arkleb a Jimram bratři z Bozkovic a jejich příbuzný Oldřich z Brandýsa nad Orlicí. Pánové z Dražic, majíce v erbu svém tři viní listy, prosluli dvěma biskupy Pražskými a Řehořem z Dražic, který byl miláčkem Přemysla Otakara II.; nyní však během 14. století rod jejich vyhynul.

Vedle domácích panských rodů vyskytují se nyní již také cizí německé rodiny v českých zemích do panského stavu přijaté, a to následkem přízně, které docházely u posledních králů Přemyslovcův a jejich předních úředníkův. Za posledních časův, když Míšeň k České koruně patřila, přitáhlo do země nejvíce saských rodů, osedli zde a statkův nabyli, zejména pánové z Schönburka čili Šomburka, o kterých jsme se již k roku 1286 zmínili, pánové čili purkhrabové z Donína, pánové z Seeberka čili jak se po česku psali z Žeberka, pánové

z Biberšteina na Friedlandě; nyní přibylí ještě jiní přistěhovalí pánové z Mišné a z Lužice, totiž Reusové z Plavna, pánové z Koldic, z Lobdeburka čili z Bergova, z Ilburka, z Turgova, též pánové z Kamence v Lužici, kteří byli spíše ze staročeského rodu. Z Rakous přitáhli do Čech hrabata z Hardeku, jichžto údové z mladší větve tenkrát se Prosinkové zvali, potom Lichtenšteínové, kteří již jak spomenuto, po r. 1249 Mikulov na Moravě obdrželi. V půlnočních stranách Moravy, v zemi Opavské osedli Herburtové z Fulšteina a mnozí jiní němečtí a slezští rodové, jež hlavně Olomoucký biskup Bruno ze Schaumburka do země uvedl. Znamenati sluší, že kromě purkhrabův z Donína a Lichtenšteínův všickni tehdejší panští rodové z ciziny k nám přijatí nedlouho u nás panovali.

Rytířský stav počal se nyní skládati ze všech takových šlechticův, jichžto statky nebyly tak velké, aby pod vlastní korouhvi a s vlastní družinou do pole mohli táhnouti, kteří však předce měli tolik pozemkův, že jich sami osobně vzdělávati nemohli a kmety na nich osazené měli. Šlechtic byvší podle pravidel rytířských na rytířství pasován, měl jakousi přednost před jinými šlechtici, a zval se rytířem. Jiní šlechticové, kteří se sami k družině korouhevních pánův prikazovali a od nich také často pozemky co výsluhy aneb léna drželi, nazývali se obyčejně počestní panoši. Větší počet pozdějších rytířských rodů květl již v této době, jako rytíři z Chlumu, ze Soutic, z Roupova, ze Smřic, z Mitrovic, z Nemyše, ze Sulevic, z Janovic a Klenova, Pflugové z Rabšteina, Malovcové a jejich příbuzní rytíři a pozdější pánové z Pardubic (nynějších Pardubic), rytíři z Paběnic, ze Smojna (pozdější Pancéřové), z Vlašimi, Harachové, kteří později do Rakous se dostali, a co pánové a hrabata zas se do Čech vrátili, rytíři ze Vchynic, z Sedčic a mnozí jiní. Rytíři z Nostic byli již tehdejší v Lužici osedlí, která brzy potom k české koruně se dostala.

Pozemní statky, jimiž šlechta vládla, byly dvojí, buď výsluhy a léna buď spupný čili vlastní majetek. Výsluhy a pozdější léna pocházely od králův, a dostávaly se šlechticům a pánům za služby králi a zemi konané, a to buď do života buď dědičně v mužském potomstvu. Po smrti posledního mužského potomka připadaly na krále, kterýž je zase jinému udělil buď prodal. Spupné statky však byly nezavazeným, svobodným majetkem a přecházely dědictvím jak na syny tak i na dcery anebo na nejbližší příbuzné.

Poněvadž často se stávalo, že spupný statek, jehož majetník bezdětek umřel, od královských úředníkův jako na krále spadlý byl zabaven, a nejbližší přátelé a dědicové oň se hlásiti nemohli, tu zmáhal se vždy více staroslovanský obyčej nedílného držení statkův, že všickni členové rodiny statkův svých společně čili ve spolku nebo v hromadě užívali. Tu nebylo se toho báti, žeby takový společný a nedílný statek tak brzo odumřel.

Stav městský povznesl se nyní najeďnou k veliké politické znamenitosti. Výsady a práva od králův městům udělené dávaly měšťanům hojných prostředkův k nabývání bohatství do rukou. Právě tehdejší vydávaly stříbrné hory Kutenské největšího užitku, a poněvadž se dělení hor Kutenských nalézalo v rukou několika rodin měšťanských v Praze a na Kutné Hoře osedlých, nabyly tyto tak velikého jmění, že se znamenitým zemským pánům rovnati počínaly a hlasům svým na zemských sněmích také vždy větší platnosti dobývaly. Že však ani král Přemysl Otakar II., kterýž první poslane měst do sněmův připouštěl, ani jeho nástupce Václav II. toto politické právo měšťanům nižádnou psanou listinou nepojistili, odírali s počátku pánové takovému právu měst. Proto se však měšťané tím více přičiňovali, aby se šlechtě rovnati a ji k uznání politických práv svých nutiti mohli. I dařilo se jim to, a mnohé rodiny měšťanské, větším dílem původu německého v Praze a v Kutné Hoře, nabyvše netoliko velikého jmění, kupovaly venkovské statky, stavěly tvrze a hrady, zakládaly kláštery, a konečně i se šlechtickými rody v příbuzenství vejíti se snažily. Při tom si pěstování městských úřadův velice vážili, a tím veliké moci provozovali. Nejslovutnější měšťané a měšťanští rodové toho času byli v Praze, v Kutné Hoře a také v některých jiných městech následující: Velfloviči od Věže, jichžto předek, Volfín čili Velf, umřel před rokem 1288. Jich rodní dům s věží stával na místě nynějšího krajinského soudu v Celetné ulici ve Starém městě Pražském. Olbramovici, potomci Menharta z Cheba a jeho syna Olbrama č. Wolframa; Štukovici, potomci Šimona Štuka, jehož dům stával na velkém Staroměstském náměstí; Fridingerové, snad původu rakouského; Rokycanští, z nichž nejpřednější byl právě nyní Menhart Rokycanský; Junošové, původu domácího; od Kamene bratři Eberlín, Konrad a Jindřich, kteří r. 1301 koupili dům nárožní na Staroměstském náměstí, nynější radnici; Kokotovici čili od Kokotů; Sei-

both z Benešova a jeho synové; Kornpuhlové původem z Chebu; Mikuláš Tafelrunge v Praze a Kutné Hoře; Geunaherové; Pušovicí, zejména Peregrin Puš v Praze i v Kutné Hoře; Mikuláš Tausentmark a jeho synové; Ota Vigolais a jeho synové; Konrad z Litoměřic a jeho synové, v Praze i v Litoměřicích; Klaric, rodilý Vlach z Florencie, královský urburník a mincmistr; Ruthart a jeho potomci Ruthartovici v Kutné Hoře a Kolíně; Bertolt Pirknar v Kutné Hoře a mnozí jiní.

Jakožto královská města v Čechách, které se vlastním městským právem řídila, od právomocnosti tehdejších župních úřadův vyjmuta jsou, květla tehdež kromě obou měst Pražských Kutná Hora, Beroun, Budějovice, Čáslav, Domažlice, Hradec nad Labem, Chrudim, Jaroměř, Kadaně, Kouřim, Kolín nad Labem, Louny, Litoměřice, Mělník, Most, Mýto Vysoké, Nymburk, Písek, Plzeň, Polička, Rakovník, Stříbro, Ústí nad Labem, Vodňany, Zatec, potom také Litomyšl a Slané, které již královskými nejsou.

Na Moravě pak byla města královská Olomouc, Brno, Znojmo, Jihlava, Hradiště Uherské, Uničov, Kyjov, potom ještě Přerov, Litovle, Jevíčko, Bzenec, Ivančice, Slavonice, Jemnice, Hodonín a Uherský Brod, kterážto poslední města však během času své samostatnosti pozbyla. Ve všech těchto městech měli Němci více méně převahu, avšak i domácí v těchto městech žijíce, a jejich výsad a svobod účastní jsouce pomalu vedle Němcův více platnosti nabývali, tak že po uplynutí tohoto 14. století, zvláště v českých městech, nad Němci převahu dostali.

Obyvatelé, kteří zvláštních politických práv neměli.

Ostatní obyvatelé, kteří k stavům nahoře vytknutým nenáleželi, nepožívali zvláštních politických práv, a nemohli proto zemské sněmy obsýlati. Oni skládali ovšem daleko větší část všeho národu a dělili se na šestero rozličných tříd. K těmto náleželi předně dědinníci čili svobodníci, manové k hradům přikázání, měšťané v městech a městysích poddaných, potom sedláci podle českého, jiní podle německého práva osazení, konečně řemeslníci, služebníci a služebná čeládka. Dědinníci čili svobodníci byli zbytkové starých svobodných rodin vládyckých, kteří se nepovznegli ku stavu šlechtickému, avšak také

nestali se poddanými kterékoliv vrchnosti; zůstávali pro sebe lidem svobodným, řídili si sami záležitosti své obecní a bydleli porůznu po celé zemi roztroušeni, zachovavše se až do naší paměti, to jest do r. 1848. Slušeli pod župní úřady, jako od počátku veškeré obyvatelstvo zemské.

Manové a nápravníci byli přikázání k znamenitějším hradům královským, jako byl hrad Pražský, Vyšehrad, Hrádek Krivoklát, Bezděz, Landeswarta čili Mostský hrad, Loket, Zvíkov, Dobříš, Písek, Mělník a některé jiné, jakož i pozdější Karlštejn.

Takových manův bylo velmi mnoho, bydleli nepřilíh daleko od těchto hradův na vesnických osadách, a byli v těchto hradech k rozličným službám zavázáni; pročež nalézali se mezi nimi rytíři, panoši a sedláci, majíce tvrze a dvory své od krále sobě lénem udělené, a poslouchající jenom královského purkhrabí, kterýž jich hlavně k ochraně hradu užíval. I oni s počátku slušeli pod župní úřady, a když tyto zaslý, ustanoveny byly zvláštní hradní soudy, které se jenom z jich prostředka osazovaly, tak že rovný sobě rovného soudil podle práva lenního. Záписы těchto soudů v tak zvaných dvorských deskách se ukládaly.

Měšťané v poddaných městech a městysích užívali více méně obmezených práv městských milostí královou k prosbě jejich vrchností, to jest královských úředníkův, pánův, rytířův a prelátův jim udělených, mohli svá města hradbami a příkopem obehnati, rychtáře a obecní starší sami sobě voliti. Rada městská řídila jen obecní záležitosti a bděla nad veřejným pořádkem, soudnictví jí nenáleželo, a jestliže některé takové městské obci též popraviště bylo povoleno, neznamenalo to, jakoby požívala moci hrdečného práva, kteréž královský krajský popravce podlé nálezů župního soudu vykonával, nýbrž jenom to se tím rozumělo, že v místě vykonaný zločin také v témže místě trestán býti má.

Sedláci žili buď v starých osadách, kde větších břemen nésti musili, buď v nových sídlech tak nazvaným českým právem vysazených, jak jsme to v 1. knize na str. 767 krátce byli vyložili. Hospodáři byli dědičnými držiteli svých statkův, lidé osobně svobodní, a mohli pod jistými výminkami statky své prodati a jinde se osazovati; nesouce břemena již nyní často dost veliká, slušeli vždy ještě pod právomocnost župních úřadův, nebyla-li již tato právomocnost povolením královským na nějakého pána nebo prelátu přenesena. Teprv za krále Jana počal se feudální řád z Francie a

Němec také k nám prokrádati, a pánové svěťtí i duchovní, pokládající se nyní za pány půdy, na které lid selský dle jich libosti jest usazen, také sami jali se pře jeho souditi, osobující sobě posavadní panovnickovo právo soudu nad poddanými svými. Avšak dlouho ještě neztratil lid selský osobní svobody své, a starodávna práva kmetův českých zůstávala v platnosti až do konce 15. století, když začala tělesná poroba pocházející také z Francie a z Němec. Potom ovšem každý pán a zeman, mající třeba jen jednoho poddaného, sebe za kousek majestátu královského pokládal, domnívaje se, že jemu náleží právo jak k osobě tak i k majetku poddaného člověka.

Sedláci právem německým, emfyteutickým čili zákupním osazení, o kterých jsme také již v I. knize na str. 770 zmínku učinili, nebyli v žádném poddanství, nýbrž jejich povinnosti k pánu zakládaly se na nových, určitých a psaných smlouvách, ku kterým jenom král své povolení dával. Znamenati sluší, že to nebyli jenom němečtí osadníci, nýbrž že i český selský lid namnoze o to se snažil, aby byl právem zákupním vysazen. Zákupníci nepodléhali také župním úřadům, měli své dědičné rychtáře a ve větších přech prikazovali se soudům nejbližších měst královských.

Župní soudy ztrácely nyní vždy víc a více vážnosti a působnosti své, proto že se každoročně víc a více lidí vyťahovalo z příslušnosti jejich. Na místě jejich povstávaly soudy panské čili patrimonialní, pánové, šlechta a preláti stávali se tím na svých statecích vrchnostmi.

Když pak nyní králové nejeden župní hrad i s královskou právomocností jeho možným pádnům do zástavy dali, tu ovšem staré župní úřady upadaly v ještě větší zlehčení. Zároveň ztrácely se též některé staroslovanské obyčeje při soudu, porota a slibní soudy, o kterých v I. knize na str. 258 řeč byla, přestaly, také obecná poruka v zapomenutí přicházela, stavši se v posledních časech již nesnesitelným břemenem; jenom ku stavění hradův byli poddaní nejvíce ještě potahováni, kdežto jiné starodávne zemské roboty také znenáhla pominuly.

Kterak se dotud v Čechách a na Moravě zmohlo vzdělání, nauky a umění.

Národ zůstával dosud věren svému staroslovanskému kroji, způsobu a zvyku; jen pánové chytali se podle příkladu královského dvora cizích krojů, cizího jazyka a cizích obyčejův. Avšak i oni nemohli rod svůj zapřít, a byli

doma mezi svými vždy slovanskými velmoži. Někteří z nich před jinými prosluli láskou k vlasti a k svému národu, ač od svých otcův i dědův zdědili jména německá.

Jak znamenitě se ještě v právě minulém století zveleboval jazyk český, toho nejslavnějším důkazem jsou mnohé básně ve sbírce tak zvaného Kralodvorského rukopisu, jmenovitě hrdinské písně o vyhnání Polákův z Prahy za Boleslava Chrabrého r. 1004, o pobití Sasíkův pod Hrubou Skalou Benešem Heřmanovým r. 1203, o slavném sedání u knížete Zálabského a o slavném pobití Tatarův na Moravě r. 1241, potom šestero krásných, milostných písní, totiž Kytice, Jahody, Růže, Žezhulice, Opuštěná a Škřivánek. Tyto básně, vyjma jiné ještě starší v řečeném rukopise, byly v běhu 13. století složeny, a mohou se všem podobným skladbám jiných národů důstojně po boku postaviti. Proto byly také již téměř do všech jiných vzdělaných jazykův přeloženy, a v češtině již mnohokrát tiskem na světlo vydány. Takových básnických skládání měli Čechové ještě množství veliké, a dokazuje to Kralodvorský rukopis, kterýž jest jenom malý zbytek sbírky mnohem hojnější. Že nejen lid obecný své národní písně skládal, ale že i mužové vzdělání a vyšších stavů v českém přirozeném jazyce svém zdařilé básně spisovali, k tomu ukazuje znamenitý obsah samých těchto skladeb, a již jsme se v I. knize na str. 989 o tom zmínili, že Závise z Falkenšteina byl skladatelem mnohých dobrých písní, a snad sám také některé z pozůstalých písní často řečeného rukopisu skládal.

V domácích školách při kapitulách a klášterech učilo se posavad latině a naukám kněžím potřebným; kdo vyššího vzdělání chtěl nabýti, musel do Italie a do Francie putovati, a na tamějších vysokých školách mnohá léta se učiti, což se také v hojně míře dalo. V Němcích nebylo co získati, neboť tam takových škol také nebylo, a na svém místě vypravovali jsme již, kterak čeští pánové králi Václavovi neradili, aby v Praze zamyšlených vysokých škol nezakládal, poněvadž by dle mylného domnění nejvíce jen kněžský užitek z nich měli. Však Čechové a Moravané nabyvše v cizině vyššího vzdělání seznamovali se také s plody cizích latinských spisovatelův, a tu navrátilivše se do vlasti jali se takové cizí knihy buď na český jazyk převáděti, buď podobné knihy sami psáti. A tak záhy seznamovali učení Čechové krajany své s pěkným čtením rozličných zábavných a poučných příběhů o Alexandru, králi Macedon-

ském, o Tristramovi, o Tandariášovi a Floribeli a s mnohými jinými knihami, které tehdejší v západních zemích byly oblíbeným čtením. Mimo to pak vzdělávali Čechové svůj jazyk překládající do něho svatá písmena, legendy a jiné svaté čtení; také již lékařské knihy do češtiny z latiny překládaly se a první latinsko-české slovníky. Právě nyní žil také jeden český rytíř, který národ svůj vřele miloval, a všechny staré příběhy země České až do svého času v jedno snesl a českým veršem popsal. Nevědouce, kdo vlastně byl, nazýváme jej jménem Dalimil.

Při dvoře královském panovala v posledním století němčina, králové nejraději s Němci obcovali a německé zpěváky u sebe štědře hostili. S králi i mnozí pánové čeští v Němcích veliké zalíbení měli, a Němcům všechny brány země otevřeny byly do kořán. Až dotud vycházely všechny veřejné spisy z kancelářův v latině; nyní právě počaly se objevovati první spisy německé, a pokud známo vydali v Čechách pan Jindřich z Rosenberka dne 12. dubna 1300, a na Moravě pan Raimund z Lichtenburka roku 1310 první listy německé; z královské kanceláře pak vyšel první list německý teprv r. 1312 již za krále Jana. Při radách městských počala již dříve němčina býti jazykem úředním. Čechové na toto zlehčování a zkracování práv svého jazyka sice toužili, avšak ke zjevnému odporu proti vetřelému cizinstvu teprv po stu letech přišlo.

V provozování krásného umění staly se za posledních sto let znamenité pokroky. Ve stavitelství přešel starokřesťanský způsob stavení podle tak zvaného románského a byzantinského slohu nyní úplně ve sloh tak zvaný gotický, polokruhové oblouky v klenbách, v oknech a dveřích proměnily se v oblouky lomené čili špičaté; stavby dostávaly podobu štíhlejší, okna se rozšířila a hnala se do výšky, celá tížeklenutí nespočívala již na postranních zdech, úbrž musely se z venčí operací pilíře stavěti, aby se o ně klenby opírali mohly. Byzantinské ozdoby na stavbách ztrácely se, postupující místo ozdobám gotickým, které hlavně nápodobovaly částky rostlinné, to jest všelijaké lupení a listy viní, lípové, dubové a květinové vůbec. Tím se vyvíjelo veliké bohatství a také velká rozmanitost v ozdobách ve chrámech a světských stavbách slohu gotického. Nejznamenitější stavení slohu románského ale již valně do slohu gotického přecházející, proto že v něm již lomené oblouky převládají, jest v celé koruně České bývalý klášterní chrám Třebíčský na Moravě. On stojí v nynější své podobě od za-

čátku 13. století, takofka na rozhraní obou stavitelských způsobů, staršího románského a novějšího gotického. O mnohé jiné a snad rovněž tak výtečné památky toho druhu oloupily nás války a vše kazící zub času. Ve 13. století stavělo se tedy u nás již podle slohu gotického a to sice starogotického čili přechodního, v kterém ještě mnohé částky bývaly románského slohu připomínají. Tu se ozdobila naše vlast znamenitými chrámy klášterními, Premonstráti, Cisterciáni, Johanité, Dominikáni, Minorité a Augustiniani, všickni v tom závodili a pomocí štědrých příznivců chrámy své co nejvíce možná zvelebovali. Z pozůstalých těchto staveb nejslavnější jest klášterní chrám Tišnovský na Moravě. Cisterciáni vůbec stavěli veliké chrámy, a dostávali vzory ku svým stavbám ze svého hlavního kláštera v Citeaux ve Francii. V tomto posledním století počaly se v městech stavěti velké farní kostely, z nichž posud Kouřimský, Kolínský a Plzeňský vynikají. Také mnoho královských i panských hradův v témže slohu gotickém se stavělo, však málo celých dosud se nám jich zachovalo; zříceniny hradu Zvíkova, Bezděže, část zámku Strakonického a nemnoho jiných na to ukazují, jak nádherně byly někdy stavěny.

Zároveň se stavitelstvím vzdělávalo se i umění řezbářské; tehdejší kameníci vyzdobili sloupy, římsy a brány tak něžnými a výtečnými řezbami, že se jejich umělostí a pilností podnes musíme diviti. Z jejich soch a náhrobků se sice málo zachovalo, avšak i to jest namnoze důkazem, že se i v takových věcech výborně znali. Staré, slavné mincovnictví české v tomto posledním století, jak jsme již v I. knize na str. 1021 poznamenali, velmi kleslo, a král Václav II. musel pro zvelebení jeho mincířů z Florencie povolati; za to však zvelebilo se znamenitě umění zlatnické, zvláště v nově povstalých obcích městských; v Praze byl již za krále Přemysla Otakara II. cech zlatnický, a kronikáři často s nadšením popisují hojnost skvostných zlatých a stříbrných klénotův, náradí a nádob, jimiž se zvláště za posledních králův skvěl dvůr královský. Málo památek nám z toho všeho zbylo, avšak předce tolik, že z toho o znamenité výtečnosti tehdejších umělcův předsvědčiti se můžeme.

Rovněž tak zvelebovalo se vždy více staré české malířství; již nejenom kněží, nýbrž i laikové malířské umění provozovati začali, jako Bohuše Litoměřický, který r. 1259 Jaroměřskou bibli (v Českém Museu) drobnomalbami ozdobil. Na pergameně psané knihy

kostelní a jiné knihy obsahu pobožného vždy hojněji a skvostněji malovanými obrázky se ozdobovaly, malíři nabývali vždy větší obratnosti a počali svobodněji pracovati, neřídíce se již tak slepě podle starých vzorův řeckých a italských. Proto také více přirozené pravdivosti a samostatnějšího ducha jejich obrazy ukazují.

Z velikého množství takových obrazy ozdobených starých knih z toho věku ovšem málo nám zbylo, v Praze máme legendu o sv. Václavu s obrazy od Velislava a bibli v obrazích od nejmenovaného umělce, obě v bibliotece knížete z Lobkovic, zvláště však znamenitý jest passionál kněžny-abatyše Kunhuty od sv. Jiří, který se nyní v cís. knihovně Pražské chová, jehožto obrazy nejslavnější důkaz podávají, jak vysoko se již tenkrát české malířské umění povzneslo, že z toho času ani v Itálii výtečnějších památek nemají. V tomto století 13. také již vždy více ozdobovaly se stěny v kostelích, kaplích a v zámcích živými obrazy, jen že se jich již velmi málo zachovalo; sprostí lidé totiž myslí o takovém malování, když jest to staré, vybledlé a porouchané, že to za nic nestojí a kazí rouhavou rukou často ten nejvzácnější zbytek staročeského umění. Avšak předce zbylo nám několik obrazův na dřevěných deskách malovaných, a to z příčiny veliké náboženské úcty k nim od lidu chované; jsou to výtečné obrazy Bohorodice v klášterních chrámech podnes s velikou ctí chované, jako ve Vyšším Brodě, v Krumlově, v Zlaté Koruně a ve Zbraslavi. Milostnost Marie Bohorodice, která z těch obrazův září, od tolika věkův již rovně působí jak na vzdělaného člověka, tak na lid obecný, který k těm obrazům putuje.

Ze všeho toho vidíme, že Čechové a Moravané již z toho času takového stupně duševní vzdělanosti dosáhli, jako kterýkoli národ v jejich sousedství, ba že, jako již odedávna, nad východní sousedy své slavně vynikali. Hlavní jejich živností bylo poľní hospodářství; sedláci, měšťané, pánové, rytíři a preláti, všickni si hlavně orby a chovu dobytka hleděli, byl to základ národního a společenského života, na kterém spočíval zdar a blaho národu. Čechové a Moravané obyčejně z půdy své více vytěžili, nežli sami mohli spotřebovati; obilí a dobytek sousedům prodávali a za to si hlavně sůl od nich kupovali. Jenom vyšší průmysl jim scházel, ten neb alespoň zárodky jeho přinesli Němci do země, avšak zároveň se svým přirozeným sobstvím, s chtivostí a vypínavostí, což zemi právě ku prospěchu ne-

bylo. Že však i průmysl těchto Němcův nebyl právě znamenitý, toho důkaz vidíme v tom, že pořád ještě k nám přijížděli nizozemští kupci s tenkými sukny z Gentu, Italiani s kořením, jižním ovocem a s hedbávným zbožím, a že se francouzská a bavorská tenká plátna považovala za lepší výrobkův domácích. Průmyslové výrobky z Čech a Moravy prodávaly se s užitekem do Uher, do Polska a do Rus, a však z Rus kupovali naši kupci mnoho kožešin, kteréžto se povždy nejvíce nosily.

Volba Rudolfa z rodu Habsburského za krále Českého.

1306.

Vojvoda Jindřich Korutanský ustanoven byl před výpravou do Polska od nebožtíka Václava III., svého svaka, za správce království Českého na čas jeho nepřítomnosti; i byl by nyní tento pán jakožto manžel nejstarší dcery panující rodiny snadno trůnu Českého dosáhnouti mohl. Avšak nemaje ducha dosti čilého ani povahy odhodlané tenkrát příležitost k svému povýšení promeškal.

Na něm a tehdejších nejvyšších zemských úřednících nyní záleželo, neměla-li země neočekávanou smrtí královou polekaná do největšího zmatku upadnouti. Vypsali všeobecný sněm národu Českého a Moravského do Prahy hned na osmnáctý den po smrti králově, totiž na 22. srpna, aby se na něm usnešení stalo, kdoby měl osiřelý trůn Přemyslovcův nyní zajmouti. Pánové myslili, že tím spěchem nejlépe založí cestu cizímu míchání se do volby krále Českého, neb jakož to byla výhradně zemská záležitost a vlastní právo národu, neměl ani císař Římský práva, v to se míchat.

Avšak císař Římský rychle se o uprázdňení trůnu českého dozvěděl; měltě v Čechách několik dobrých přátel a z nich byl nejprřednější nejvyšší zemský maršálek, pan Tobiáš z Bechyně. Tito jemu neprodleně o všem, co se v Čechách děje, zprávy dávali. Císař Albrecht byl toho času právě v krajinách porýnských, čině přípravy k vojenskému tažení proti markrabatům Míšeňským, a když toho měl jistou zprávu, že král Václav III. již nežije, hned království České za odumřelé léno Německé říše vyhlásil, že tedy na říši spadlo, a následovně že on, císař, právo má, toto království komu se mu bude líbiti, lénem dáti. Tudíž také hned svého nejstaršího syna, Rudolfa, vojvodu Rakouského, za krále Českého ustanovil.

Všeobecný sněm zahájen jest v Praze v ustanovený den 22. srpna 1306, i jednalo se na něm především o tom, jakým způsobem by se nový král voliti měl, aby právo k takovému kroku od nikoho nemohlo bráno býti v pochybnost. A tu se mezi sněmovníky tři strany udělaly, z nichž každá měla jiné mínění. Jedna strana, s kterou národ nejvíce souhlasil, tvrdila, že nejbližší právo ke trůnu pozůstalým královským dcerám přísluší. Druhá strana, v které tajní přátelé císařovi velká slova pronášeli, tvrdila, žeby císař jakožto nejvyšší světský pán v křesťanstvě právo měl, krále Českého jmenovati. K této straně však nikdo z národu se nepřidával. Třetí strana konečně za právo měla, že si stavové zcela podle svobodné vůle krále mohou voliti. Toto mínění ovšem sněmovníci sami nejvíce zastávali, i bylo v skutku pravé, neboť již Soběslav I. r. 1126 císaři Lotharovi II. v bitvě pod Chlumcem dokázal, že volba panovníka národu samému náleží, a císař že ho jenom potvrditi má; zlaté bully císaře Bedřicha II. v letech 1212 a 1216 to potvrdily výslovně, a později také císař Karel IV. přijal to do slavné zlaté bully všem knížatům svatě říše Římské vydané. Tomu ovšem nyní sám císař Albrecht dobře rozuměl, a proto si také netroufal, syna svého Rudolfa hned tak zhola Českým králem jmenovati, i musel též napřed české stavy napomínati, aby si toho Rudolfa za krále zvolili.

Když se k tomu schylovalo, žeby voličové při volbě krále na královské dcery starého rodu Přemyslovského ohledu nebrali, způsobili to přátelé domu královského, že obě královské dcery, Markéta a Alžběta, sestry nebožtíka krále Václava III., mezi sněmovníky vešly, a na kolenu je prosily, aby je jakožto sirotkův z otcovského dědictví nevyháněli, cizího krále nevolili, nýbrž Jindřicha, vojvodu Korutanského, na království přijali. Také přinesly s sebou jakýsi majestát císařský na to prý Čechům vydaný, kdyžby synův královských nebylo, aby dcery královské téhož práva, jako synové užívaly, a to proto, aby rod královský zcela nezahynul, a kdyžby nemohlo býti po dědici aby aspoň po dědičce králové přijímání byli. Tento majestát byl královským dcerám ovšem od někoho jen podstrčen, proto že takového práva v skutku nebylo; avšak tento výstup velké působení nejen na sněmovníky ale i na celý národ měl, a byli by snad stavové hnutí srdce svého uposlechli, kdyby někteří povážlivější mužové nebyli celý sněm přemluvili, aby se nepřekvapoval, a raději celou tu věc až na 8. září 1306 jakožto

svátku narození Panny Marie odložil. Tak získáno jest 14 dní průtahu; avšak císař Albrecht uměl toho času k uskutečnění svých záměrů dobře použiti; vystrojil z Němec slavné poselstvo k stavům českým do Prahy, kterému nařídil, aby všelikým způsobem, rozkazy a prosbami, výhrůžkami, odporučováním, dary a sliby Čechy k tomu přivedli, aby syna jeho Rudolfa, vojvodu Rakouského, za krále k sobě přijali. Sám pak s vojskem jak říkal proti Míšeňským markhrabatům sebraným v patách toho svého poselství do Čech táhl, a svému synu Rudolfovi do Rakous vzkázal, aby podobně s vojskem se zdvihl, a z Rakous přes Moravu do Čech postoupil.

Rudolf Rakouský měl blíže do Čech, nežli otec jeho na Rýně stojící, a v skutku také dříve přes Jihlavu do Čech přišel. Nikdo se mu na odpor nestavěl a jeho lidé nesměli se nepřátelsky chovati. Čechové však obávající se, žeby mohl násilí provozovati, již jej chtěli v dalším postupu stavovati. Avšak Rudolf zvěděv o tom, větší díl vojska svého zpět do Rakous odeslal, aby se nezdálo, že jako nepřítel do země přichází; přišel pak s menším počtem ku konci září ku Praze, a před městem táborem se položil. S druhé strany přitáhl zatím také jeho otec, císař Albrecht, s vojskem svým 26. září do Cheba, a dne 8. října již u Loun se položil, očekávaje tuto výsledek volby v Praze.

Toto odhodlané, rychlé a důrazné počínání císařovo mezi sněmovníky v Praze velký zmatek způsobilo. Jindřich Korutanský přebýváje posavad na hradě Pražském, choval se při tom s velikou opozdilostí a ztrácel vždy více naděje. Strana Habsburkům přichýlná uměla na sněmě i nejhorlivější vlastence ukonejšiti nadějí, že kdyžby Rudolfa Rakouského za krále přijali, říše někdy Přemysla Otakara II. a sláva České země zase by se obnoviti mohla, a žeby si Rudolf, jsa vdovcem, některou královskou dceru Českou za manželku vzal. Ziskuchtiví voličové rozvažovali, žeby jim Rudolf Rakouský, jakožto pán Rakous a Štyrska hojněji nežli Jindřich Korutanský mohl se odměniti, bázlivi obávali se veliké moci domu Habsburského, proti které by bojovati musili, kdyžby při Jindřichovi setrvati chtěli; pan Jindřich z Rosenberka, nejmocnější pán v poledních Čechách, dal se Rudolfovi tím získati, že mu Rudolf hrabství Retecké v Rakousích dáti slíbil, kterýžto dar také sám císař potvrdil a za něj ručil, ačkoli potom pan Jindřich ničeho nedostal. Tak i mnohý jiný slib svého vyplnění nedošel. Říkal

prý císař Albrecht synu svému: „Nelituj jim, (totiž pánům českým) bělpucha (to jest pergamenu) a černidla, zapisuj se jim, že jim dáš, čeho si jen žádají, však jim to zas vezmeš a šije jim mečem oholíš.“

Tu klamnými nadějemi svedeni shodli se voličové čeští na sněmu většinou hlasů v tom, že Rudolfa Rakouského pod takovou výminkou za krále přijmou, jestli že se s některou českou královskou dcerou zasnoubí. K tomu Rudolf přivoli, a tak na sněmovním zasedání od 8. do 15. října 1306 za Českého krále zvolen byl Rudolf Rakouský, vnuk císaře Rudolfa Habsburského. Vyplnilo se, po čem již jeho děd tak silně toužil, aby koruna česká zaskvěla se na hlavě potomka rodu Habsburského.

Král Rudolf I.

1306 15. října — 1307 4. července.

Při uzavření smlouvy mezi Albrechtem, Rudolfem a stavy českými musel Rudolf předním pánům, kteří nejvíce k jeho volbě přispěli, za to některé hrady a královské statky zapsati, a též předním měšťanům Pražským rozličné dary a milosti slíbiti. Bylot sobství u mnohých již veliké. Jindřich Korutanský pak vída, že jeho naděje na trůn český zmařena, ujel s manželkou svou Annou spěšně a v největší tajnosti z Prahy, a navrátil se přes Bavorsko do Korutan.

Na to vjeli císař Albrecht a nový král Rudolf do Prahy a nemeškali, učiniti všecko, jakby se tím pevněji Rudolf na českém trůnu usaditi mohl. Stavové čeští a měšťané Pražští strojili nyní hlučné radovánky, a král Rudolf zvolil dle svého závazku krásnou Alžbětu Polskou, vdovu krále Václava II., za svou manželku. Zasnoubení hned se stalo, a již 16. října 1306 oddal je arcibiskup Konrad Salzburský ve hlavním chrámě u sv. Víta. Tu však velký nářek vedly obě mladší sestry nebožtíka krále Václava III., vidouce, kterak cizinec vešel co pán do domu jejich otcovského, ve kterém ovšem octnuly se obě jen jako v podruží; zvláště pak čtrnáctiletá Alžběta Přemyslovna hořce plakala, spatřujíc se opuštěna ode všeho krevního přátelstva.

Císař Albrecht potvrdil potom svobody království Českého, upsané od předešlých Římských císařův, ukázal, že s tím, čehož posud dosáhl, není ještě spokojen, a že se mu o to jedná, aby království České pro všechnu bu-

doucnost svému rodu Habsburskému pojistil. Pročež dal si ještě od českých a moravských stavů přísahou a pečeti pojistiti ustanovení takové, že kdyby král Rudolf bezdětek zemřel, nástupnictví v České říši jeho bratřím a jejich potomkům přísluší má. Stavové to bez obtíže učinili, oddávajíc se klamně naději, že spojením České říše s zeměmi rodu Habsburského obnoví se sláva její, jako byla za Přemysla Otakara II.

Potom teprv odejel v listopadu císař Albrecht z Prahy do Rakous, a Rudolf počal v Čechách a na Moravě panování své.

Mladší jeho bratr, Bedřich, přijmím Sličný, jsa spoluvládačem zemí Rakouských, žádal nyní, aby se Rudolf všeho panování v Rakousích zřekl, a je jemu a mladším bratřím postoupil. Čeští pánové vidouce, žeby se jim tím způsobem jejich blahé naděje nespínily, k tomu kroku Rudolfovi neradili, avšak když otec i bratr jeho naň vždy více naléhali, učinil jim po vůli. Po několika nedělích odebral se král Rudolf na Moravu a tu se v lednu 1307 sjel se svým otcem a svými bratřimi ve Znojmě. Císař Albrecht zde na hradě Znojenském udělil dne 18. led. Rudolfovi a jeho bratřím, slavným obřadem království České a markhrabství Moravské v léno, nezapomena podotknuti takové, že kdyby Rudolf bez potomkův zemřel, toto léno na jeho bratří a jich potomstvo přecházeti má.

Nový král Český maje při nastoupení panství svého v Čechách pětmečtma let, byl jak se zdá muž výborných vlastností, kterých ovšem v těchto nynějších povážlivých časech v zemi velice zapotřebí měl. Piší o něm kronikáři, že byl ducha vtipného a pevné vůle, při tom dobromyslný a v obcování milý. Přední jeho péče ovšem byla o to, aby důchody zemské v pořádek uvedeny byly. Pro zaplacení korunních dluhů, které vzrostly za posledních válek krále Václava II. a špatným hospodářstvím Václava III., nařídil s velkým zapřením sebe, aby se každý týden vydávalo z důchodův Kutnohorské urbury čili z užitekův hor 1000 hřiven stříbra na srážku věřitelům koruny; i byla to, jak patrně, větší suma, nežli obnášel sedmý díl královské urbury, kterýž nebožtík král Václav II. synu svému na smrtelném lůžku věřitelům dávati byl poručil. Ta suma se pak skutečně až do Rudolfovy smrti vyplácela. Tím byl ovšem jeden z nejdůležitějších stálých příjmův královských velice uskrovněn, avšak Rudolf, ač měl z korunních i rodních statkův dosti důchodův, ztenčoval potom jak nejvíce možná potřeby svého dvora královského, a snažil se, jak nejlacinějším spů-

sobem jej odbývati. I dával sobě víno, obilí, olej a jiné plodiny z Rakous dovážeti, kdež je za levnější ceny mohl dostati, což hned s počátku ke mnohým nelibostem příčinu zavdalo. Dvořané zvyklí hojnosti a skvostnosti, dělali si úsměšky ze sprosté stravy na stole královském; lid nazýval Rudolfa potupně „králem kaše,“ a Dalimil nepřeje tomu králi, proto že byl Němec, napsal o něm: „kněžsky se ustola mívá, obyčejně kaši vařival, a to pro lék činil, neb mdlého života byl.“ Pražští měšťané pak, kterým obyčejné kupecké zisky ucházely, když potřeby pro dvůr z Rakous se dodávaly anebo jinak s velkou šetrností o ně se smlouvalo, nazývali krále potupně „zasobovácem.“ Nejhorší dojem však způsobilo v lidu, když najednou z neznámých příčin Alžběta, královská dcera Přemyslovna, dotud v klášteře u sv. Jiří u své strýně abatyše Kunhuty chovaná, z rozkazu krále vystěhována jest z hradu Pražského a vykázáno jí obydlí dole ve městě, čili jak lid říkal „v podruží.“ Možná to věc, že se to stalo z macešské zášti Alžběty Polské, manželky Rudolfovy, neboť Alžběta Přemyslovna měla zajisté přednější právo, státi se manželkou nového krále, než ona, jakož potom skutečně obě ty Alžběty až do smrti spolu dobře nebyly. Král Rudolf osadil branný lid rakouský a švábský, kterýž s ním do Čech přitáhl, na rozličných hradech královských, a pánové čeští znamenali, že Rakušanům, kteří s ním do země přijeli, rád svého sluchu propůjčuje a důvěrněji s nimi obcuje.

Tu mnozí počali toužiti a královských dcer Přemysloven, z rodného sídla svého vystrčených, litovati; proto také mnozí pánové utvrdili se v odporu svém proti novému rodu, kterýž tak neodbytně českého trůnu se domáhal, a nepřestali přátí Jindřichovi Korutanskému. Sám biskup Pražský, Jan IV. odvrátil se od krále Rudolfa, zkoušeje za to od něho mnoho příkoří; Rudolf prý kostelu Pražskému také relikviář s hlavou sv. Markéty, pak jiné klénoty a svátosti odcizil. Od samého počátku pak někteří čeští pánové nepřistoupivše k volbě tohoto nového krále a držíce se Jindřicha Korutanského, Rudolfa za nepřitele národu Českého pokládali a ve zjevný odpor proti němu se postavili. Tu byl přední mezi nimi Bavor II. ze Strakonice, manžel vnučky Přemysla Otakara II., purkhrabí královského hradu Zvíkova, potom pan Vilém Zajíc z Valdeka, pan Ojří z Lomnice, Vítkovic, a mnozí jiní pánové a rytíři z kraje Plzeňského a z ostatních Čech západních.

I musel se král Rudolf konečně k potlačení této nepřátelské strany do pole vypraviti. Vytáhl asi v měsíci máji 1307 z Prahy a jal se hrady odpůrcův svých velkou silou obléhati a jich dobývati. Dobýv pak několika tvrzí, oblehl Horažďovice, město pana Bavora ze Strakonice. Zde však přebýváje v poli pod stanem nenadále na úplavici onemocněl a v krátce nebylo mu naděje, aby se pozdravil.

Rychlými posly obeslal opaty Jindřicha Sedleckého a Konráda Zbraslavského před své lůžko smrtelné a učinil poslední pořízení svá pravým způsobem křesťanským. Svě manželce, Alžbětě Polské, kterou velmi miloval, ke dvaceti tisícům hřiven stříbra, jež od svého prvního manžela, Václava II., věnem měla zapsané, druhých dvacet tisíc hřiven přidal; svému otci dal vzkázati, aby tomu nevěřil, kdyby mu kdo namluviti chtěl, jakoby byl otráven, také mu poslal vlastnoruční sepsání všech činův, kterými svědomí své obtížil, prose ho, aby ukřivděným od něho dal náhradu. I umřel král Rudolf v ležení před Horažďovicí dne 4. července 1307, právě před zamýšlenou korunovací svou, maje teprv 26 let věku svého a panovav v Čechách nespina 9 měsícův.

Tělo jeho přivezeno jest do Prahy, a poněvadž biskup Jan jak se zdá z úmyslu se odstranil, vykonal pohřební obřad Zbraslavský opat Konrád. Král Rudolf byl pochován vedle svého r. 1290 v Praze zemřelého strýce Rudolfa u prostřed starého chrámu u sv. Víta na hradě Pražském. Za krále Karla byly pak r. 1373 ostatky obou Rudolfův Rakouských i s ostatky královny Guty do kaple ss. Šimona a Judy v novém chrámě přeneseny a tam nově pochovány. Na jejich hrobích pomníky postaveny nebyly.

Volba Jindřicha Korutanského za krále Českého. 1307.

Král Rudolf nepozůstavil potomka, a trůn Český do roka podruhé osiřel. Podle smlouvy s domem Habsburským zavřené, od českých a moravských stavů pečetí a přísahou stvrzené měl nyní Bedřich Rakouský příjímím Sličný býti nástupcem svého bratra v Čechách, a v skutku také moravští stavové hned se k tomu měli a právo jeho uznávali. Však jinak to bylo v Čechách.

Tu nastalo nyní mnohem větší pohnutí nežli po smrti posledního Přemyslovice, poněvadž byly strany na sebe již mnohem více rozestleny a ve zbrani v ruce proti sobě stály.

Válka totiž, kterou nebožtík Rudolf proti pánu sobě odporným zdvihl, i po jeho smrti ještě nějaký čas trvala. Velká většina národu Českého se nyní od strany domu Rakouského oddané odvrátila, a hleděli všickni Rudolfovy smrti jakožto vhodné příležitosti užiti, jak by se všeho spojení a závazkův k Habsburkům zprostili, poněvadž se všech velká nechuť k nim zmocnila. „Nechceme více krále Rakušana, slíbili, že Rakouské země spojí s Českou korunou, a nesplnili slibu svého!“ Takovou lícenou příčinu vesměs pánové a rytíři pronášeli. I hned po smrti Rudolfově posláno do Korutan k vojvodovi Jindřichovi s pozváním, aby se do Čech navrátil. I v panstvu i v měšťanstvu Pražském měl Jindřich Korutanský mnohem více přátel, kteří nyní byli odhodláni něčeho proň se odvážiti; v národě pak probudila se tím více oddanost k starému rodu panovnickému ak ženskému jeho potomstvu. Anna Přemyslovna, manželka Jindřichova, viděla se všechněm býti pravou a přední dědičkou trůnu českého.

Když se takové hlasy ozývali a takové věci dítí počaly, tu vystěhovali se rakouští dvořané nebožtíka Rudolfa hned brzy po jeho pohřbu ze hradu Pražského a dali se na spěšný útěk ze země. Pan Vilém Zajíc z Valdeka dobyl hradu Křivokláta a švábskou posádku z něho vypudil. Odtud přitáhl hned do samého okolí hlavního města Prahy a osadil klášter Zbraslavský. Tu se něco přihodilo, čeho zamlčeti nesmíme, protože to podává příklad tehdejšího smýšlení a mravu. Mezi lidem pana Viléma nacházel se také nějaký šlechtic zlý loupežník, který, když druzí okolo hrobu krále Václava II. stáli a jej oplakávali, králi tomu opovažlivě počal se rouhati a zlořečiti, křiče: „Pokud jsi ty králi živ byl, nesměli jsme z nikoho kofistiti, nikoho uraziti, v ničem svou vůli provesti; a hle, nyní tu ležíš, prach a popel, a my žijeme a co se nám líbí děláme,“ a napřáhna ruku zasadil políček v tvář kamenné sochy královny, aniž přestal se dále rouhati. A však prý neodešel bez trestu, a kronikář Petr Zbraslavský dokládá se svědectvím celého okolí, že ten padouch než z kláštera vyšel, oslepl. Volal prý soudruhy a pacholky své, prose jich, aby mu ruky podali a cestou jej vedli. Ti však, majíce dříve prosbu jeho za žert, zpozorovali prý teprv po chvíli, že vrávorá a že opravdu nevidí. A tak prý byl slepý z kláštera vyveden, sám pak ze svého rouhání před jinými se vyznal a zůstal prý po celý svůj věk nevidom. Socha královna tímto nešlechetským takto zneuctěná byla pak s hrobu královského vzata a

na pilíři v kůru kostela Zbraslavského postavena; po létech pak dala královna Alžběta, řečeného krále Václava II. dcera, na ten hrob jinou sochu z bronzu od mistra Jana z Brabantu uliti.

Po útěku Rakušanův s hradu Pražského opanovali hrad Čechové Jindřichu Korutanskému přející, a přinutili královnu vdovu, Alžbětu Polskou, která druhého manžela svého vroucně milovavši skutečně straně rakouské zcela byla oddána, že musela hrad opustiti a dolů do Menšího města Pražského do domu biskupského se přestěhovati. Biskup Jan, byv protivníkem Rudolfovým, dal ji tu bezpochyby pilně střežiti.

O této královně vdově sluší poznamenati, že její dvojnásobné věno 40ti tisíc hřiven stříbra, jež od obou královských manželův svých měla, pojištěno bylo na důchodech z měst Hradce nad Labem, Vysokého Mýta, Chrudimi, Poličky, Bydžova a Jaroměři, kterážto města potom, jako až do dneška, věnnými městy královny České nazvána jsou.

Jak mile císař Albrecht o smrti syna svého, krále Rudolfa, zpraven byl, nemeškal hlásiti se o právo nástupnictví pro ostatní syny své. Bylo ještě 5 synův jeho na živě, Bedřich, Leopold, Albrecht, Jindřich a Ota, a nejstarší Bedřich měl nyní v Čechách panovati. Vypravil tedy císař poselstvo k přátelům svým do Čech a ku královské vdově Alžbětě, kterouž poslové již v biskupském domě našli. V tom domě, sídle protivníka strany rakouské, biskupa Jana, počalo se ve schůzích stavův o volení nového krále jednati. Kromě královny Alžběty byl vždy ještě nejvyšší zemský maršálek, Tobiáš z Bechyně, přední obhájce práv domu Habsburského mezi panstvem českým, v čele pak měšťanstva Rakušanům oddaného stál Olbrám čili Wolfram s bratřími a svým celým rodem Olbrámovicův. V čele druhé strany měšťanův Pražských, kteří k Jindřichovi Korutanskému své zření měli, byl Jakub Welflovic, jeho bratří a celý mocný rod.

Jakkoliv strana rakouská silně se hýbala a při volbě nového krále svého cíle desáhnouti se snažila, počínali si přátelé Jindřicha Korutanského předce hned s počátku mnohem směleji a nalézali v lidu silné podpory. Bylo tedy při jednání o nového krále mnoho bouřlivých výstupů; jak se zdá, sám biskup Jan IV. z Dražic celé jednání řídil, a vedle něho zasedala na královské stolici královna vdova Alžběta. Kromě panstva a rytířstva byl mezi stavy také poslanec Většího města Pražského, Olbrám, náčelník strany rakouské mezi měšťany. Druhý náčelník strany rakouské, pan maršálek Tobiáš

z Bechyně nedal se ani těžkou tělesnou bolestí zdržovati, aby se v tom jednání neúčastnil; trpě na dnu v nohách dával se na lůžku do shromáždění nositi i řečnil jednou ku prospěchu Bedřicha Rakouského asi v tomto smyslu: „Poněvadž potomkův našich králův přirozených zbaveni jsme, protož nyní zapotřebí jest, takového pána sobě zvoliti, za kteréhož panování mohli bychom pokojně živi býti. Ale nastojte! království toto naše pro zahynutí rodu královského

k císařské říši připadlo; protož strach jest, že od té říše vždy válkami stíháni budeme, jestliže se k ní neobrátime a s ní se nespojíme. A medle, kdež jest kníže tak mocný, kterýžby císaři a moci jeho dlouho mohl odolati? Jestliže tedy Jindřicha Korutanského za krále míti budeme, budeť nás říše císařská hroznými a ustavičnými boji bez přestání tryzniti a hubiti. Za slušné tedy a nám všem za prospěšné býti soudím, abychom Bedřicha, syna císařova, sobě

Tobiáš z Bechyně zabit jest při jednání o nového krále 1307.

(1.)

za krále zvolili, a jej za to, aby naším králem byl, žádali; i dáme jemu dceru krále Václava za manželku, a mám za to, že tak na budoucí časy blaženého pokoje v této zemi požívati budeme.“ Nelíbila se ta řeč mnohým, zvláště těm, kteří Jindřicha Korutanského králem míti chtěli, a když pan Tobiáš v následujícím rokování zase svého Bedřicha Rakouského schvalovati počal, vzkřikl naň pan Oldřich z Lichtenburka: „O Dobši! jak dlouho chceš nám vnucovati za krále cizince a vrahy našich králův!“ Na to odpověděl pan Tobiáš s ústípkem: „Nechcete-li

jinak, nežli domácího krále míti, jděte do Stadic; tam mezi sedláky najdete snad některého strýce starého královského rodu; přiveďte ho, dejte jej kněžně Alžbětě za manžela, jako za Libuše bylo, a posaďte jej na trůn říše své!“ Jedni se tomu vtipu smáli, druzí se bouřili, avšak pan Oldřich z Lichtenburka tou řečí k vzteklosti dopálen vytasil meč, a vrazil jej do Tobiáše tu po boku biskupovu a na blízce královny vdovy Alžběty ležícího. Synovec pak jeho, Hynek Krušina z Lichtenburka, zabil tudíž ve shromáždění synovce Tobiášova,

který se nejspíš zdvihl, aby pomstil smrti strýcovy. Shromáždění volalo: „Nechceme Raků, než ku starému rodu králův našich chceme se navrátiti!“ V tom strhl se také pokřik: „Kde jest Olbrám, kde jest?“ i hledali ho nejlítější protivníci strany rakouské, aby ho zabili, a svůj vztek na něm si vylili. Však Olbrám vida, co pana Tobiáše potkalo, v prvním pozdvižení ze síně se vytratil a nalezen býti nemohl. Tu se hned shlukli Olbrámovi přátelé a stranníci z měšťanstva před domem biskupským a chystali se do vnitřku vraziti a na pánech krvavě se pomstiti za pobití pana Tobiáše a jeho synovce; pánové však se rychle ze shromáždění rozešli. Tu počal nyní boj mezi oběma stranama ve městě, a to po ulicích stíhali Velfovici Obrámovice, Kokotovici Pušovice a vůbec přívrženci Jindřicha Korutanského stranníky rakouské, kteří jsouce počtem slabší větším dílem museli ustoupiti. K divým a krvavým výstupům přičinilo se ovšem nejvíce také rozličné domácí záští mezi předními rody měšťanskými. Hiltmar Fridinger, stranník rakouský, jeden z nejvážnějších měšťanů Staroměstských, zabit jest v jedné takové šarvátce na ulici blíž kostela sv. Jakuba od Mikuláše Tausentmarka a jiných jeho soudruhův.

Tak byla strana rakouská zastrašena, a tu po takových výstupu stala se dne 15. srpna 1307 volba Korutanského vojvody Jindřicha za krále Českého bez dalšího odporu. Z toho bylo mnoho radosti po Praze, cechové chodili po ulicích zpívající a plesající, lid pak obecný myslil, že se vrátí vláda starých králův Českých, a všude se ozývaly plesání, veselá hudba i tance.

Král Jindřich.

1307—1310.

Jindřich Korutanský, jsa hned po smrti Rudolfově se svou manželkou Annou od svých přátel do Čech volán, přijel s ní z Korutan přes Bavorsy již v málo dnech po svém zvolení na království České do Prahy veda s sebou četný průvod vojenský. Pražané jej přijali s radostí a slávou, a tehdejší opat Břevnovský, jmenem Bavor, bezpochyby příbuzný pánův ze Strakonic, posadil mu při slavných službách božích svou opatskou infuli na hlavu, aby mu byla zatím místo koruny, kterou ještě nebyl ověnčen. Brzo na to, dne 1. září 1307 přijel do Prahy Míšeňský markhrabí Bedřich „s kousnutou tvář“, Jindřichův a císaře Albrechta švagr. Jeho první manželka byla totiž Aneška Korutanská, sestra

nového krále Českého, a císař Albrecht měl Alžbětu Korutanskou, druhou sestru jeho. Císař Albrecht se však k oběma svým svakům rovněž tak tvrdě a nelidsky choval, jako k svému synovci Janovi Švábskému, a jenom jak by své vlastní syny zeměmi a mocí opatřil se staral. Však nejbližší právo k nastoupení na královský trůn Český měl zajiště mladý synovec jeho Jan Švábský, syn Anešky České a po otci vnuk císaře Rudolfa Habsburského, po matce Přemysla Otakara II., krále Českého. Nikdo o jeho práve na trůn český ani nespomínal, a císař Albrecht nechtěl mu ani jeho otcovské dědictví vydati. Proti svému svakovi, Bedřichovi Míšeňskému, vedl Albrecht již po dvě léta urputnou válku všemi silami, a když uslyšel, že Čechové odstrčivše jeho syna Bedřicha Sličného, jeho druhého svaka, Jindřicha Korutanského za krále přijali, tu se hned s velkým vztekem také proti němu válkou strojil, aby jej mohl zkaziti.

Proto tedy Bedřich Míšeňský hned do Prahy přijel, aby s Jindřichem, svým svakem a nyní Českým králem, brannou smlouvu proti tvrdošti císaře Albrechta uzavřel. Zavázali se oba, že si budou vespolek proti němu pomáhati, a že si také vespolek vynahradí, co by jeden za druhého vynakládal. Také bavorští vojvodové Ota a Štěpán, osvědčili jim svou ochotnost, pomáhati jim, a tak byl nový král Český dost znamenitými prostředky opatřen, aby u velikém boji, který mu nyní s císařem nastával, se cíl a s prospěchem mohl obstatí.

Nová válka s císařem Albrechtem I.

1307.

Válka nedala dlouho na sebe čekati; císař Albrecht poslal napřed branný lid rakouský a štyrský, k němuž se též arcibiskup Salzburský a hrabata Gorický a Ortenburský přidali, do Korutan a Krajiny, a tyto země ukrutně popleniti a větším dílem obsaditi dal. To se tím spíše státi mohlo, proto že král Jindřich od tamtud nejlepší část svého branného lidu byl s sebou do Čech vzal. Zároveň shromáždil císař Albrecht jádro svého vojska, v němž bylo přes 10.000 těžkých oděncův na koních, v Němcích, a vešel v čele jeho, jako roku lonského, přes Cheb do království Českého; jeho syn Bedřich musel pak s jiným vojskem z Rakous do Čech táhnouti.

Jaké přípravy naproti tomu král Jindřich konal, o tom se nikde ani zmínky nečiní; zdá

se ovšem, že příliš valné nebyly, a že obrana vlasti větším dílem byla pozůstavena národu samému. Národ však se bránil hrdinsky proti zlému nepříteli, který vraždil, páčil a loupil podle zvyku tehdejších panujících; před jinými však velkou čest a chválu sobě získal udatný pan Plichta z Žirotiny, učiniv Albrechtovu vojsku na lidech i na koních škodu velikou, když přes jeho statky v Žatecku a okolo Loun táhlo. Císař Albrecht spojil se s vojskem syna svého Bedřicha někde u prostřed země České, v čemž mu Čechové, nemající vrchního vůdce a sjednoceného vedení, překážeti nemohli; avšak o Prahu zaváditi nesměl, aniž vědomo, coby byl se svým velikým vojskem v Čechách velkého vyvedl. Táhl zase jako před třemi léty na Kutnou Horu, a na polích mezi Horou a Kolínem se položiv, obou měst vši silou dobývatí počal. A však tu zase pan Jindřich z Lipé a jeho přítel Jan ze Stráže čili z Wartenberka těch měst bráníce, velikou jemu škodu na lidech činili, tak že žádný ten Němec nesměl ze svého obvozu čili tábora, kterým se ochránili, hlavu vystrčiti. I horníci na Kutné Hoře i měšťané Kolínští statečně císařskému vojsku odpírali, když toto útoky proti jejich hradbám pouštějíce stáj co stáj těch měst opanovati se snažilo. Byla však již mezi horníky strana císařovým Němcům více nežli Čechům přející, a její hlavou byl Bertolt Pirknar, bohatý nákladník hor, který sobě byl tvrz Pirkenstein blíž Kutné Hory vystavěl. Proto museli pan Jindřich z Lipé a Jan ze Stráže všechnu pilnost na to vynakládati, aby zrada v Hoře nemohla propuknouti. Jeden německý kronikář toho času vypravuje, kterak měl císař jakýsi podivný válečný stroj s sebou, kterým prý se veliké, zápalnými věcmi naplněné koule do města házely. Kam prý taková hořící koule dopadla, tam prý zděné a dřevěné domy až do základův bořila. Z této povrchní zprávy však nelze vyrozuměti, nebyl-li při tom již nynější střelní prach. Předce však císařovo usilování k ničemu nevedlo, zima se již blížila, a on musel, ničeho nepořídív, od Kutné Hory a Kolína zas odtáhnouti. Celé okolí těchto měst pocítilo za to hrozné pomsty ukrutného nepřítel, který nyní sobě umínal, na druhý rok s vojskem ještě silnějším do Čech přijíti, aby tu svou vůli provedl.

Mezi tím časem, co císař s vojskem svým v České zemi stál, trpěla jeho snacha, králova vdova Alžběta v Praze velké příkoří, i vyslala k císaři do ležení před Kutnou Horou tajného posla prosíc za to, aby ji vzal v ochranu.

Císař odeslal svého syna Bedřicha s ozbrojeným zástupem ku Praze, a ten až k Zderazskému klášteru před městem podešel, čekaje zde na královu Alžbětu, která majíc o tom zprávu, ve sprosté sukně se oblekla, tajně z města vyšla, a třiletou dceru svou Anešku na rukou držíc jen s jednou služkou šťastně k vojvodovi Bedřichovi a s ním do císařského ležení se dostala. Také jiní stranníci císaře Albrechta mezi měšťany Pražskými, zejména Olbrám a Peregrin Puš, nejsouce v Praze životem jisti, tajně z města k císařskému vojsku uprchli. Císař musel na to pomýšleti, jak by si lepší zdar pro příští tažení do Čech napřed mohl pojistiti, a nabídl králově vdově Alžbětě, aby do svých věnných měst v Čechách německé posádky pustila. Ona k tomu svolivši, městům Hradci nad Labem, Jaroměři, Bydžovu, Chrudimi, Mýtu a Poličce přikázala, švábské posádky z vojska císařského k sobě přimouti a přes zimu u sebe je přechovati. Že pak tato města měla měšťanstvo německé, a tomu rozkazu ochotně přivolila, obdařil je císař Albrecht i jeho syn Bedřich výtečnými svobodami a prospěchy, a vojvoda Bedřich udílel jim těch milostí, jakoby již Českým králem byl. Potom než se měsíc říjen skončil, odtáhl císař Albrecht se svým synem Bedřichem a s královou vdovou Alžbětou do Rakous, aby činil přípravy k budoucímu tažení na příští rok.

Moravané, neúčastnivše se při volbě Jindřicha Korutanského na království České, hned s počátku s nemnohými výminkami uznávali právo nástupnictví císařských synů, oznámivše císaři, že jsou hotovi, synu jeho Bedřichovi slib věrnosti složit, jakmile by na nich toho žádal. Na tuto jejich přichylnost počítaje císař Albrecht také část svého vojska přes zimu do jejich měst vložil. A však Moravané vidouce, kterak si toto německé vojsko zpupně a výtržně u nich počíná, brzy větším dílem smýšlení své změnili, a k Jindřichu Korutanskému co svému pánu se obrátili. I byl mezi pány moravskými, kteří tak učinili, také biskup Olomoucký, Jan V.

Nezbednost švábských posádek. Zabití císaře Albrechta.

1307—1308 1. května.

Švábové ve věnných městech královských, již nahoře vytčených, po celou zimu na rok 1308 východní krajiny české velkým nepokojem naplnili, číníce Čechům kdekoli mo-

hli násilí a vybíhající z řečených měst daleko široko na venkov všude loupili, vraždili a páli. Poněvadž pak král Jindřich proti tomu všeliké opatření učiniti obmeškával, mnohá loupež se těm rotám podařila. Proti tomu museli tedy obyvatelé sami sobě pomáhati, a stávaly se časté srážky mezi těmi Němci a shluklým lidem domácím, v kterých se Švábům obyčejně špatné vedlo. Jednou táhl veliký houf Švábův a Elsaských Němcův z Chrudimi do Vysokého Mýta, maje výstrahu od některých, kteří Švábům pošeptali řkouce: „Vězte, že vás Čechové střehou.“ Švábové však dle zvyku se vychloubali, že každý z nich chce deset Čechův podstoupiti. Čechové však v skutku na ně vyrazili mezi všemi Turovem a Opocnem nad Loučnou říčkou, i strhla se bitva velmi tuhá a krvavá. Němci měli devět hrabat mezi sebou, Čechův bylo méně, a jeden z jejich vůdcův byl Ctibor rytíř z blízké tvrze Uherska, kterýž svou udatností nejvíce k vítězství Čechův přispěl. Němcům byli všechny koně pobity, a kdo živ zůstal, v zajetí Čechův se octnul. Taková porážka trochu Němce v těch věnných městech skrotila, i nedůvěřující si více na lupy vybíhati, trochu tišeji se chovali, majíce jistou naději, že z jara r. 1308 císař Albrecht s velkým vojskem zase přijde a jim tudíž pomoci na ty Čechy přispěje, kteréž s počátku, kde jen mohli, napořád ubíjeli, neobmýšlejíce ve své důvěře v sebe a pýše nic menšího, nežli české plémě v zemi České vyhubiti.

Tu však dopuštěním Božím skončil císař Albrecht život svůj smrtí násilnou, kterou jemu spůsobil odstrčený jeho synovec Jan Švábský. Když totiž císař z jara r. 1308 ve švábských zemích se zdržoval a proti Čechům tam nové pole sbíral, stalo se, že 1. května jel nedaleko rodního svého hradu Habsburku v čele malého počtu lidu svého. Když tu s některými rozmloval, přitočil se k němu Jan s některými tovaryši svými, a vytasiv meč svému nelaskavému strýci v hrdlo jej vrazil, načež jiný přiskočiv císaře naskrz probodl a třetí jednou ranou hlavu mu utal. Zjevná krivda od silného slabému činěná dohnala slabého ke hroznému zločinu, a uvrhla jej do časné a věčné záhuby. Čechové pak vypravovali o tomto hrozném případě, že se jím vyplnilo jakési proroctví Přemysla Otáče, praotce zahynulého domu královského, který prý řekl: „až můj rod po meči vyhyne, pomstí vnuk děda svého.“ a Jan byl vnuk Přemysla Otakara II. Dalimil však dokládá, že pomstil Jan svého bratrance, Václava III.

Jan ten Švábský, po přeslici poslední Přemyslovic, a od potomstva jmenem Parricida, to jest strýcobijce

potupený, litoval pak svého velikého hříchu a bloudě nestále sem tam po světě potom do Avignonu k papeži dojel, žádaje, aby mu pokání uložil a rozhřešení dal. Papež nechtěl Jana před sebe připustiti, pověděl, že náleží, aby vražedník císařův od císaře souzen byl. Toho času byl již Jindřich VII. Luxemburský císařem, a právě v Italii ve městě Pise se zdržoval. Přijda k němu Jan do Pisy, obdržel rozkaz od něho, aby se dal do kláštera, a vezma na se řeholi sv. Augustina, v ní do smrti pokání aby činil. Neodepřel tomu nešťastný kníže, a vstoupiv v Pise do kláštera v něm také kajicně mladý život svůj již r. 1313 dokončil.

Bedřich Rakouský zřekl se svých nároků na trůn český.

1308.

Smrtí císaře Albrechta odvrácena jest od Českého království veliká pohroma; císařův syn Bedřich nyní dobře nahlízel, že jeho sly nestačí, aby se pro dosažení trůnu českého mohl ještě něčeho platně odvážiti; nicméně táhl v létě r. 1308 předce ještě s vojskem do Čech, ne však aby bojoval, nýbrž aby došel prospěšné smlouvy míru. Král Jindřich vytáhl také do pole a uzavřel s Bedřichem předběžný mír, následkem kterého nenáviděné Švábské posádky z věnných měst českých mohly bez překážek z nich vyjíti a Čechy opustiti. Potom se Jindřich s Bedřichem Rakouským osobně ve Znojme sešel a dne 14. srpna 1308 mír ten dotvrdil. Jindřich se zavázal ovšem velmi nestatečně a nerozmyslně, že do dvou let zaplatí Bedřichovi Rakouskému 45.000 hřiven stříbra, za které se Bedřich všech práv na Čechy a Moravu na věčné časy odřekl, a Jindřichovi všecka města a hrady v Čechách, na Moravě, v Korutanech, Krajině a ve Vindické marce, jež posud ve své moci měl, navrátil. Však než řečené peníze z Čech do Rakous zaplacený budou, dány jsou Bedřichovi do zástavy města a statky Jihlava, Znojmo, Veveří, Ivančice, Podivín a Pohořelice na Moravě, jiné zas v Korutanech. Také králova vdova Alžběta byla do té smlouvy vzata, a měla svého věna v Čechách bez překážky užívati, a také všem stranníkům domu Rakouského v Čechách a na Moravě mělo se dáti všeobecné odpuštění.

Králova vdova Alžběta Polská také hned po přijetí této smlouvy ve Znojme do Čech přijela, a již dne 17. srpna 1308 z Nymburka do svých věnných měst listy poslala, udělujíc jimi měšťanům mnohých milostí. Pak osedla v předním městě svém, v Hradci nad Labem, kterýž od těch dob počal se zváti Hradcem Králové, a majíc tu téměř po třicet let stálý

byt na cihelném hradě královském, potom vůbec královnou Hradeckou zvána byla. Jejím působením brzo se Hradec znamenitě zvelebil, červenými hradbami z cihel nově se hradil, a velebným hlavním chrámem sv. Ducha se ozdobil.

Nejapnost a nehospodářství krále Jindřicha.

Král Jindřich mohl nyní, bezpečně na svém trůnu sedět, pokojně v Čechách a na Moravě panovati, kdyby byl tomu jen trochu rozuměl. Čechové s takovou prací a touhou se ho domohli k osazení trůnu svého osiřelého; byltě sice postavy pěkné a veliké, avšak aby mohl trochu větší říši spravovati, a nad národem Českým tak bujným, silným a pohyblivým panovati, k tomu naprosto neměl nejmenšího nadání. Dalimil o něm napsal, že byl „člověk dobrý, ale k těm věcem (k panování) nepodobný; o jiné věci péči neměl, jedno že rád, boží muž, syt býti chtěl.“ Jsa tedy milovníkem dobrého stolu panovnických prací se vzdaloval, a aby pokoje užil, co kdo chtěl, to dělal, a každému dával, oč kdo jen žádal, nepomyslel na to, že brzo sám, z čehož by dával, mítí nebude. Mimo velikou náhradu, kterou Bedřichovi Rakouskému dáti se zavázal, povoloval král Jindřich ještě mnohé jiné náhrady, kterých se přední pánové čeští dožadovali za škody utrpené při snahách svých o jeho dosazení na trůn český. Tudíž zavedl Jindřich korunu v závazky, k jichž plnění nemohla královská komora bez ujmy na jiných potřebách postačiti. K tomu ještě znamenati sluší, že právě v ty časy Kutná Hora tolik stříbra vydávala, jako nikdy před tím ani později. Věřitelové se všeho zmocnili, a sotva minul rok, již k tomu přišlo, že králi z důchodů jeho ani tolik nezůstávalo, čeho bylo potřeba na opatření jeho stolu a četného dvořanstva. Pan Palacký vypočetl z nemnohých pozůstalých listin toho krále, že za čas svého panování od r. 1307 do r. 1310 nadělal dluhův přes půl druhu millionův zlatých peněz nyníjších; suma to v tehdejším věku nad míru veliká; a což bylo dluhův, jichžto sumy se ani neudávaly. Jak snadno rozdával, viděti bylo hned při nastoupení jeho ze dvou příkladů: panu Jindřichovi z Rosenberka daroval hned 13. září 1307 hrad a panství Zvíkovské do vlastnosti a na věčné časy, slibuje mu mimo to náhradu za všechny škody, jichž by mu na jeho statcích způsobili císař Albrecht a jeho syn Bedřich. Míšeňský markhrabě Bedřich, tehdáž

v Praze právě přítomný, ještě za ten slib ručil. Pražskému biskupu Janovi IV. a jeho kostelu daroval Jindřich 6. května 1308 za škody ve válce na statcích utrpené desátek z královské urbury ze všech zlatých a stříbrných hor v Čechách a to také na věčné časy. Když pak se v samém domě královském peněz nedostávalo, a často nouze o nejpotřebnější věci na vrata klepávala, tu bývalo zas jednání královo podlé a špinavé.

Rovněž tak byl Jindřich nestatečný ve velikém jiném ohledu. Při tom rozkvašení stran, jaké od nedávných dvou voleb králův dlouho ještě trvalo, bylo zapotřebí muže, který by dovedl nad oběma stranami státi a jich pomalu mezi sebou smířiti. Jindřich sám, pokud známý, nemstil se nad svými předešlými protivníky, a však míval v obyčeji, býti po vůli každému, kdož jej zač žádal, dával za pravdu obyčejně tomu, kdo právě poslední slovo podržel, a poněvadž zlí a nešlechtní lidé jeho slabé povahy ve zlé užívali, stával se brzo a často urážlivým, podhlídavým, a jestliže jej někdo popudil, také ukrutným. Tím pozbyl konečně vši vážnosti v národě, nepožíval ani úcty ani děkův, nikdo ho nemiloval, nikdo se ho nebál, lidé si z jeho rozkazův smích tropili a pomalu jeho nejrozhodnější přívrženci od něho se odvraceli ano i v jeho nepřátely se proměnili. Tedy trvalo veliké rozdělení v zemi, jaké bylo před jeho nastoupením na trůn, také za času jeho panování, zvláště mezi pány a měšťany; a poněvadž pod takovým slabochem pevného práva nebylo, hleděl každý sám jak mohl vlastními silami svou vůli provesti. Nastala doba hrozných zmatkův, staré zášti mezi stranami na novo obživlo, v celé zemi povstaly pátky silnějšího proti slabšímu, nebylo nikde zastání utlačené nevinnosti a násilné i krvavé výstupky, loupeže, zhárství a vraždy rozmnožily se měrou úžasnou. Jmenovitě pak trpěly statky klášterní; neboť při takové příležitosti každý soused ochotně sáhal po jmění zádušním, jako že toto zbaveno bylo silných ochrancův.

Kterak německí měšťané nad českými pány pých svůj provedli.

1309.

Jako někdy za bouřlivých časův Oty Braniborského německí měšťané na ujmu okolní české šlechty hleděli se obohatiti, tak zas při zmatcích nyní nastalých jmenovitě mnozí měšťané Pražští a Kutnohorští proti samým zem-

ským pánům opovážlivě se postavili, chtějí jim stavem rovní býti, tak aby na sněmích zemských spolu s pány samými o obecných záležitostech mohli rozhodovati. Znajíce již krále, že si ničeho nevšimá, umyslili si, provést své záměry skutkem násilným. Několik předních měšťanů v Praze a v Kutné Hoře, kteří se svým bohatstvím, hlavně děláním hor nabytým, mnohým panským rodům rovnali, jakož byli zejména Jakub Velflovic a Mikuláš Tausentmark v Praze, Peregrin Puš a bratři Mikuláš, Albrecht a Konrád Rudhartové v Kutné Hoře, učinili mezi sebou tajné spiknutí, aby se stejným dnem zmocnili osob několika nejvyšších úředníkův a jiných pánův zemských, zvláště těch, kteří buď co věritelé komory královské anebo z jiných příčin byli nejvíce tomu na překážku, že se užítky Kutnohorské urbury vesměs nedostávaly jen v ruce jejich, totiž měšťanův. Když by je zajali, chtěli je tak dlouho v zástavě u sebe v moci své držeti, ažby na nich vynutili práv a předností takových, po kterých tak velice dychtili.

K vyvedení toho záměru ustanovena byla první sobota v postě, to jest den 15. února 1309. Když totiž právě někteří přední pánové, jako pan Jindřich z Lipé, královský podkomoří, Jan ze Stráže, kteřížto oba po dvakrát se postavili co stateční obrancové Kutné Hory proti Albrechtovi císaři, a jiní pánové, bezpochyby pro vyřízení nějakých záležitostí svých v Kutné Hoře, do blízkého klášteře Sedleckého před tím na noc zavítali, tu vytáhli Rudhartovici a Peregrin Puš s několika tisíci lidmi se zbraní shluklými časně ráno z Kutné Hory do Sedlece, pustíce hlasu, jakoby onino pánové byli přišli vynutit velkou berni na městu. Čtyřicet lidí napřed najatých bylo se již na noc vkradlo do klášteře, aby výbojníkům, až z rána přijdou, klášterní vrata a všechny dvěře zotvírali. Tím způsobem se Rudhartovicům a Pušovi přepadení pánův v Sedlci zcela snadně podařilo. Pánové Jindřich z Lipé, Jan ze Stráže a Jan z Klingenbergky, čili jak ho Čechové přezvali z Klimberky (pocházel ze Šváb a byl již za Václava II. v Čechách do panského stavu přijat), byli překvapeni ještě ve spánku, z lůžek vyburcováni a musili se vzdáti, aniž slyšeno podávání se jejich na úmluvu; výbojníci jenom hned smrti jim hrozili, pakli by odporovali. V klášteře nalézal se toho času také Olbram, přední měšťan Pražský strany někdy rakouské; bratři Rudhartovici věděli o tom a nenáviděli ho, po všem klášteře chtivě ho hledali, aby jej buď zabili

buď také zajali. Vypáchili všechny dvěře v klášteře a prohledali všechny jizby a komůrky; Olbram však i odtud, jako onehdy ze shromáždění u biskupa Jana v Praze, se vytratil a šťastným útekem zachránil. Naproti tomu byl zabít Kutnohorský rychtář Jan, buď že chtěl pány před násilím spupných měšťanů a shluklé lůzy zachrániti, buď že takto proti němu zášti měli. Zajatí pánové odvedeni jsou do Kutné Hory a do těžkých želez dáni.

Tím samým časem také Velflovici, Tausentmark a jejich přívrženci zase v Praze svou úlohu vykonali, a zajavše nejvyššího kancléře, probošta Pražského a Vyšehradského, Petra z Lomnice, potom starého pana Raimunda z Lichtenburky a nejvyššího purkhrabě, pana Hynka Berku z Dubé, v přibytích jejich ve městě, kamž právě prý přijeli za příčinou nastávajícího sněmu, jenž svolán byl od krále. Pánové v Praze a v Kutné Hoře zajatí byli hned na to do vězení na hrad Lidice zavezeni, kterýž blíž Buštěhradu stával a také jednomu měšťanu Pražskému, jakémusi Pavlíkovi, Němci, náležel. Žehral proto na pány kronikář Dalimil, vyčítaje jim: „Již vidíte páni, dobrou-li jste radu měli, dávajíce Němcům hrady: kdyby vás neměli kde schovati, nebyli by se opovážili proti vám povstati.“

Takový skutek jednoho dne v Praze i v Kutné Hoře od měšťanův vyvedený způsobil veliké užasnutí a pobouření myslí nejenom mezi pány, ano v celém národě; měšťané však svůl prospěch co možná nejvíce ubezpečiti chtějíce, na hrad ku králi Jindřichovi běželi, a proč ty pány zajali, široce vykládali se jali. Že prý to učinili jen k jeho dobrému, proto že prý z příčin těch pánův důchody jeho se rozstrkávají, a že tudíž jsou příčinou velkého nedostatku, kterýž při královském dvoře panuje; oni, měšťané, že jemu chtějí býti pomocní, aby své pravé královské moci v Čechách dosáhl. Král Jindřich tuto řeč měšťanův rád slyšel, a pochválil skutek jejich. Nyní však přišli zas četní přátelé zajatých pánův, hledajíce zastání u krále a žádajíce, měl-li by jakou vinu na zajatých, aby jim ji oznámil a aby se nespolehal na pomoc měšťanův, neboť prý zajatí, ač nyní jsou v moci protivníkův svých, mají syny a statky, a naleznou prý brzo hojného a silného zastání. Tu byl král Jindřich u velkých nesnázích, dával i pánům dobrá slova a položil rok oběma stranám, aby se postavily před něj, že je chce rozsouditi. Když pak k tomu přišlo, tu měšťané Němci, spolehajíce se na příchynost královu, u velkém počtu na hradě Pražském před ním se dali najíti;

avšak i pánové a přátelé zajatých hlučně se dostavili a tu především krále žádali, aby ráčil pověditi, z čehož by zajatým jakou vinu dával. A král Jindřich pravil, že na nich žádné viny neshledává, ano ještě, kdyby i něco měl proti nim, že by proto chtěl jim býti milostiv. Měšťané slyšíce takovou řeč královu neočekávanou a jim nemilou, hned se vzdorně zdvihli a s hněvem z hradu odešli. Když pak jim král po poslu nařizoval, aby zajaté pány propustili a s nimi přátelsky se srovnali, tu tomu odpřeli, pravíce, že nebudou pánové od nich propuštění, pokud by nebylo dáno dokonalé ubezpečení přede všemi škodami, ježto by se prý od těch pánů mohly ještě budoucné díti koruně a zemi České.

Tot byla předce hrozná spupnost těchto Němcův!

A což král na to? Tenť byl nyní se svým rozumem v koncích, a další rady sobě nevěděl. Pánové si zatím lstí ze svého zlého postavení pomohli; napřed nepřátelské sobě měšťany rozdvojili, potom s nimi smlouvali a sliby jim činili, držeti je nemíníce. Přední původcové úkladného spiknutí proti pánům, jež jsme již nahoře jmenovali, dali se panskými sliby navnaditi, vidouce v nich prospěch svůj osobní. Zajaty pan Jindřich z Lipé slíbil dceru svou dáti za manželku synovi Mikuláše Rudhartu, a jeden z panicův z Lichtenburka vyhlášen jest za ženicha dcery Jakuba Velflovice. Tot bylo nejvyšší přání zbohatlých měšťanů, aby se mezi panstvo dostali a tím více mohli nad lidem českým panovati. Podobných svateb bylo snad ještě několik umluveno, a dcery panské, ovšem teprv prý děti o jednom roce neb málo starší, byly hned měšťanům odevzdány, aby až do sňatku u nich vychování dostaly. Když se pánům toto podařilo, začali s měšťany o jiné větší věci smlouvat, i stala se pak skutečně smlouva mezi celým stavem panským a měšťanským, kterouž se zaručilo 25 českých pánův, že napotom nemá býti jiné volby krále Českého, leč takové, v které by celý stav měšťanský svého hlasu užívati mohl, potom že druží stavové bez měšťanstva žádného práva míti nemají, ve věcech zemských něco nového nařizovati aneb před se bráti. Ještě k většímu zaručení tohoto slibu bylo prý 15 dobrých hradů od panstva v moc Pražanův a Horníkův vydáno. Teprv když se tyto smlouvy staly, vypuštění jsou z tvrze Lidické v květnu 1309 pánové Jindřich z Lipé, Jan ze Stráže a Jan z Klimberka, strádávše ve vazbě tři plné měsíce.

Kterak se pánové za ten pých měšťanům pomstili.
1309.

Pyšné měšťanstvo netěšilo se dlouho z tohoto vítězství, a to nejvíce proto, že náčelníci jeho, kteří zajetí pánův způsobili, více si hleděli osobních ziskův, nežli prospěchu stavu měšťanského vůbec. I v Praze i v Kutné Hoře bylo nyní ještě větší záští mezi předními rody měšťanskými, a jedni druhé pronásledovali. Účastníci zajetí pánův, tedy v Praze Velflovici a jejich přátelé, kteří dříve stáli v čele strany Jindřicha Korutanského proti straně rakouské, pěstovali tehdaž přední městské úřady, a provozující tudíž velkou moc po městě, utlačovali protivníky své, a všeliká příkoří jim činili. Mnozí ze strany druhdy rakouské, nedůvěřující si přebývati ve městě, žili na venkově ve skrytosti jako u vyhnanství, zejména také náčelník jejich Olbram, který dvakrát z nebezpečení života vyvázl, jak jsme již nahoře vypravovali. S těmito od druhé strany utlačovanými měšťany dorozumívali se nyní pánové, aby se jejich pomocí na těch měšťanech, kteří je tak pokořili, mohli vymstiti. Uplynulo jen několik neděl po vypuštění pánův z Lidického vězení, a tu nadále pan Jindřich Lipé a Jan ze Stráže přitáhli se svým bojovným lidem ku Praze, a vpuštění byvše do města pomocí přátel svých mezi utlačovanými měšťany beze vši obtíže, obořili se na spupné měšťany, nepřátely své, tak rázně, že byl hned konec jejich panování ve městě. Jakub Velflovic a bratři jeho, Mikuláš, Dětrich a Jan, Mikuláš Tausentmark a jiní museli nyní sami z města uteci, a jejich domy vybil a vyloupil městský lid obecný, který byl větším dílem český a proto také vždy k pánům zemským více nakloněn nežli k měšťanům německým. Měšťané druhé strany, dříve vypovězeni, vrátili se tudíž spány do Prahy, a zmocnivše se hned úřadů v městské radě všechnu moc ve městě k sobě potáhli. Olbram pro lepší obranu města, jak pravil, však vlastně více pro svou lepší jistotu na budoucí časy, zmocnil se špitálu Křížovníkův s červenou hvězdou konec mostu, učiniv ovšem nemalou obtíž nemocným a bratřím, kteří je ošetřovali, a tu ten špitál baštami kolem do kola ohradil a svými lidmi obsadil.

Pan Jindřich z Lipé zas osadil mostní věž na Malé Straně, a opatřil ji novými, pevnými hradbami. I do Kutné Hory vkročil mocně pan Jindřich z Lipé; Rudhart a Peregrin Puš byli zajati a zle se jim vedlo ve vězení. Tímto způsobem zrušeny jsou sliby

a smlouvy mezi pány a měšťany, panské dcery, nevěsty synkův měšťanských, u měšťanův na vychování jsouce, byly buď prve již nějak od nich odloučeny, buď nyní teprv zajetím předních dvou Horníkův přinuceny byly měšťané, že je jejich rodičům nayrátiti musili, tak že z těch panských sňatkův nic nebylo.

Král Jindřich choval se ke všem těmto násilným výstupům lhotejně, a přicházel při tom s dvorem svým vždy na větší mizinu. Aby i s jeho strany neměli pánové možných překážek v upevňování svého panství nade vsí zemí, hleděli se konečně jeho osoby zmocniti. I odebrali se jednoho dne ve hlučném průvodu ozbrojeného lidu svého k němu na hrad Pražský a zvali jej jakož i královnu Annu snaznými prosbami do města dolů k velké hostině a radování. Král přijal pozvání a byl od pánův slavně provoděn. Jak medle však vyjel ze hradu, byly brány hradu opanovány, a vložena jest do něho panská posádka, mající za vůdce pana Vítka Ojířovice z Landšteina, kterýž se učinil jako purkhrabím ve hradě. Král Jindřich zatím sjeda dolů do města v jednom domě i se dvorem svým ubytován byl, z něhož se nemohl vzdáliti, a jakkoliv počestně chován jest a královské cti požíval, ve skutečnosti vsí moci své zbaven byl. Tím způsobem dostala se vláda zemská zcela do rukou pánův, to jest hlavně zemských úředníkův, kteří však žádného vyššího nad sebou neměli, a jmenovitě Jindřich z Lipé počínal si jako neobmezený pán země.

Král Jindřich přivolal Mišňáky do Čech ku své pomoci.

1309.

Tento stav věcí způsobil nelibost měšťanův, kteří pánům byli pomáhali, nesnesitelný byl měšťanům druhé strany, kteří se své ztracené moci domáhali, a král Jindřich sám, jsa jako zajatý bez moci a beze všeho působení, musel se ohlížeti po nějaké pomoci. Žádanou pomoc poskytl mu Bedřich, markrabě Mišenský, kterému na tom záleželo, aby se Jindřich v Čechách udržel, proto že v Německé říši pro rozličné spletky velmi velká nejistota byla. Vypravil tedy znamenitý sbor Mišňákův do Čech.

Mišňáci přitáhli bez velikých překážek, činitele všude obyvatelům veliké škody, i obrátili se napřed k Hoře Kutné potom ku Praze. Velflovici a jiní vypovězení měšťané hned

se k těm cizincům přidali, doufajíce jejich pomocí do Prahy se navrátiti. Bratři Eberlín, Konrad a Jindřich řečení od Kamene, jimž náležel dům na místě nynější Staroměstské radnice, byli jejich tajnými pomocníky ve městě. Když se tedy Mišňáci před Prahou ukázali, stal se ve Větším městě velký rozbroj. Část měšťanův, držíc s králem Jindřichem, chtěla Mišňákům brány otevřiti; druzí tomu bránili, a v čele těch byli Olbram, jeho přátelstvo Olbramovici a bratři řečení od Kokotů. Zdá se pak, že z pánův málo kdo byl v Praze, poněvadž se útoku na město nebáli a více na svých hradech a statcích proti cizincům do země vpadlým opatření činili. Toliko pan Vítek z Landšteina, kterýž hrad Pražský v panské moci držel, přispěl měšťanům strany své ku pomoci, a chtěl vkročení Mišňákův zameziti. Nicméně povedlo se straně protivné, otevřiti jednu bránu Mišňákům, kteří tudíž do města vtrhli a v něm převahu dostali. Olbramovici a Kokotovici užili útočiště již od Olbrama napřed připraveného, utekli se totiž, když bylo zle, do opevněného špitálu křižovnického u mostu; ale Vítek z Landšteina pustiv se s lidem svým příliš hluboko do Starého města, byl na Novém tržišti u sv. Havla od strany Velflovcův obstoupen, a ti hned všechny východy okolních ulic řetězy přepiali a s ním krvavý boj svedli. Mnoho koní bylo pod jezdci od měšťanův, kteří pěšky bojovali, pobito, i pod Vítkovým koněm již střeva se vlekla; zdálo se, že pan Vítek i se svými tuto zahyne. V tom jakýsi Sudek, silné prý dítě, jak vypravuje očitý svědek toho příběhu, Dalimil, jednou ranou přetel řetěz a otevřel tudy cestu k útěku. Pan Vítek se svými zachránil se a rychle zas na hradě Pražském se zamknul. Měšťan Pavlík z Lidic, nyní stranník svého, jak se zdá, bývalého vězně, pana Jindřicha z Lipé, hájil k jeho ruce mostní věž na Malé Straně. Ze pak křižovnický špital na druhém konci mostu nalézal se v rukou Olbramoviců, neměli Velflovici a spojení s nimi Mišňáci přístupu k mostu, a to jim také v samém Větším městě překáželo, tak že, ač krále Jindřicha z moci jeho protivníkův vysvobodili, předce v nějaké nejistotě se nacházeli.

V těchto nesnázích přijeli do Prahy králi Jindřichovi ku pomoci Ota, vojvoda Bavorský, a Eberhard, hrabě Württemberský, kteří české pány k přátelskému narovnání s králem po-
hnuli a také to sprostředkovali. Pánové postoupili tedy králi nejen hradu Pražského, ale i mostní věže Malostranské a křižovnického špi-

tálu, vymínivše sobě toliko, jak se zdá, aby hrad nedal cizímu vojsku obsadit, nýbrž aby jej svěřil některému pánu neb rytíři, ku kterému má důvěru. Král Jindřich tuto výminku přijav, usadil na hradě za purkhrabí pana Heřmana Zvířetického čili z Lemberka, muže mladého a prý neúhonného. I měšťané museli se mezi sebou smířiti, a obě strany mohly nyní ve městě volně a bezpečně přebývati.

Na to oba cizí knížata zas odjeli; avšak sotva minul týden po jejich odjezdu, porušil král Jindřich velmi nestatečně smlouvu s pány zavřenou. Odňaltě Heřmanovi Zvířetickému purkhrabství, a vpustil Mišňáky do hradu, spoléhaje se na jejich služby a na rady několika málo jinych pánů, kteří s ním ještě drželi.

Mišňáci počínali si nyní v Čechách nejinak než jako před třiceti léty Sasici Oty Braniborského, hubíce netoliko krajinu okolo Prahy, z níž si spíše dobývali, než i zhovadilé ukrutnosti provozující. Mnohý český sedlák byl od nich zabit, když jim korce ovsy neb čeho žádali dáti nemohl; jindy zajímali lidi, prořezávali jim dlaně a prostrkávali jimi žíně, načež takto zmrzačené s posměchem po Pražském hradě vodili. Král Jindřich prý se často na to díval, a jak obyčejně ničeho k tomu neřikal. Však to jej také o poslední zbytek náklonnosti obecného lidu připravilo.

Tu počal boj ukrutný zase mezi národem a národem, jako před sedmmecitma léty; nejmocněji povstal pan Vilém Zajíc z Valdeka, který jsa pánem královského hradu Křivokláta, Mišňáky v poli stíhal a kde mohl je ubíjel; v Praze zas osadil Olbrám špitál Křižovnický a Jindřich z Lipé mostní věž Malostranskou, a obě strany mezi měšťany na novo proti sobě se rozjitřily. Přišlo mezi nimi tak daleko, že soused nevěřil sousedovi; každá chvíle byla nejistá, nestanou-li se krvavé výstupy ve městě, každý hleděl se opatřiti jak nejlépe mohl, aby nebyl přepaden; bez štítu a bez meče téměř žádný měšťan více z domu nevycházel, a místo skvostných šatů, v nichž si boháči jindy libovali, chodil každý v brnění a s přilbou na hlavě.

Král Jindřich mysle, že si povoláním Mišňákův stav svůj polepší, tím do ještě větší bídy upadl. Pánové totiž považující jej za zjevného nepřitele, dali se v celé zemi v rozchvacování korunních statkův a důchodův, berouce hrady a vsi, jakž komu bylo přitřídno. Králi a dvoru jeho, jemuž nebylo lze pohybovati se leč jen v hradě Pražském, nastala taková bída, že tam často ani čeho jísti neměli. Mišňáci

museli vybíhati do okolí, aby od obyvatelův násilím potravních věcí nakořistili, a dvořané zastavovali pásy, nože, klobouky a čepice, aby si peněz zaopatřili.

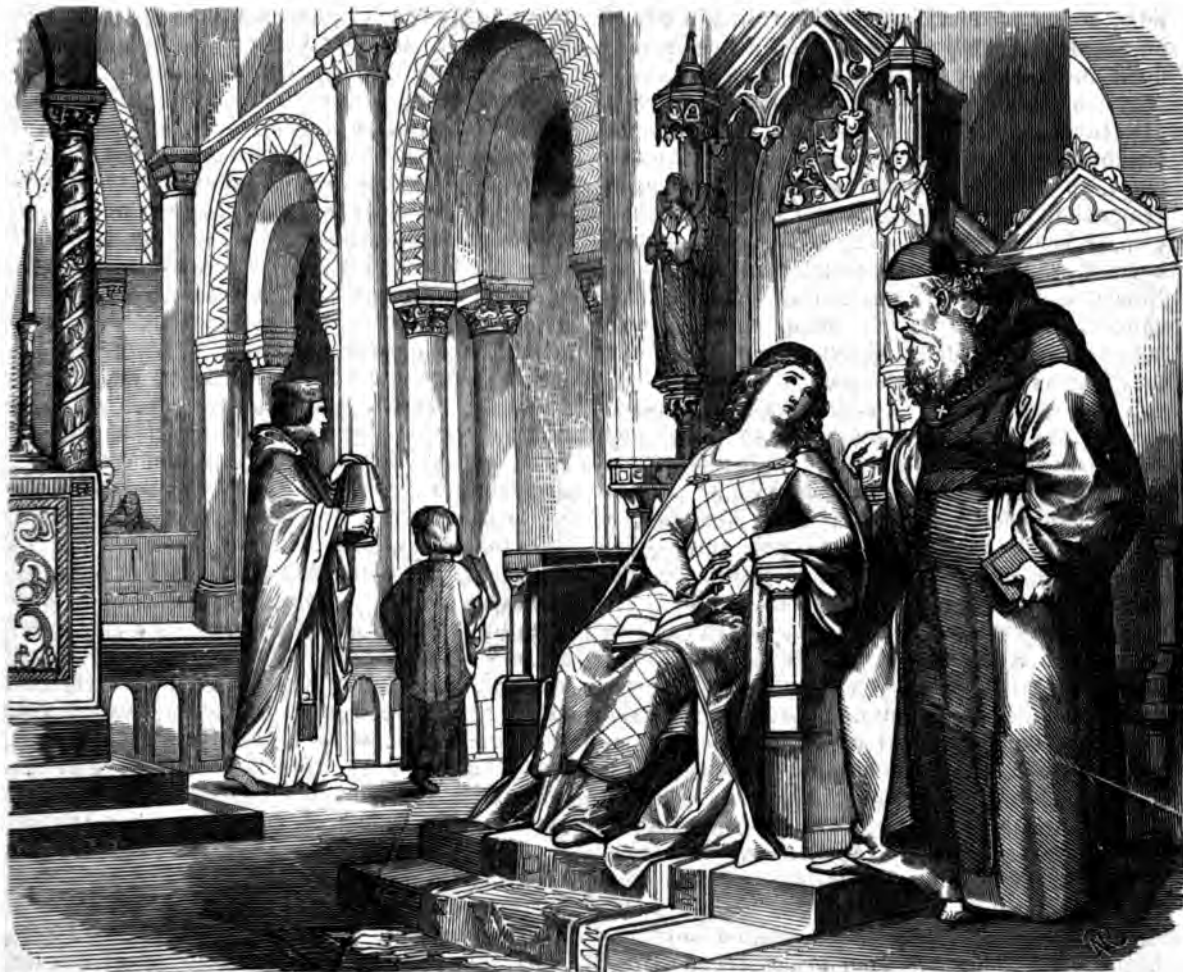
Alžběta Přemyslovna a opat Konrad Zbraslavský. 1309.

Větší část národu Českého poznávala vždy jasněji, že Jindřich Korutanský Českým králem zůstat nemůže, proto že jeho neschopnost ke vládě byla příliš veliká, rovněž jako všeobecná nenávisť, kterou sobě v lidu působil. Lidé začali nyní vždy více obracet zraký své ku mladé Alžbětě, sestře královny Anny, posud neprovdané, a mělo se za to, že by bylo nejlépe, aby podala ruky své některému nadějnějšímu knížeti, který by se k panování lépe hodil, a Alžbětinou rukou právo své na trůn český utvrdil. Alžběta Přemyslovna měla tehdy sedmnácte let, svými něžnými mravy a neobyčejnou živostí ducha získala si srdce všechných, kdož měli příležitost, pozorovati její tiché, pilné a pobožné živobytí. Žila dotud při dvoře sestry své více jako v úkrytu, trávíc čas svůj se slečnami dvorskými rozmanitou ruční prací ženskou, v kteréž se výborně znala. Nikdo prý tak vkusně neuměl upravit roucho a šperk na sobě, jako Alžběta. Při tom byla zdráva, postavy spanilé, v tváři krásná, i uměla se tak cudně a důstojně chovati, že zraký všech s potěšením na ní spočívaly, a že každý cítil, že tato královská dcera ještě veliké oslavy dojde. Tím více všickni potom ještě k ní přilnuli, když se rozneslo, jaké pronásledování od svého svaka a sestry, krále Jindřicha a Anny, snášeti musí, když se tito dozvěděli, že nyní národ k ní svůj zřetel obrací. Vědělo se o ní, že smutný stav země dobře prohlédá a sobě k srdci bere, jakožto pravá dcera krále Václava II., jehožto zásluhy o vlast zářily se tím jasnějším světlem při pohledu na nynější bídu.

Stalo se pak jednoho dne, že Konrad, opat Zbraslavský, vešel na hradě Pražském do chrámu sv. Víta, kde právě Alžběta Přemyslovna při mši svaté na modlitbách trvala. Opat pozdravil dceru královskou, ona však, spatřivši jej, někdy nejdůvěrnějšího přítele a nejdůvěrnějšího rádce nebožtíka otce svého, opětovala pozdravení hlubokým povzdechem, načež ji slze polily. I zastavil se opat, tázaje se po příčině hoře jejího, řka: „Vznešená dcero královská! proč se tak velice rmoutíš a slze proléváš?“ Odpověděla Alžběta: „O kyžbych tak dlouho

vždy plakati mohla, ažby se můj smutek objevil, avšak bolest má žádnými slzami uhašena býti nemůže. Jsem ubohý sirotek, otce i matky zbavená, království otcův mých a dědictví naše se rozmítá a maří. Manžel sestry mé, o kterém jsem se nadála, že mně bude těшитelem a království toho snažným opravitelem, ten jest všemu lidu Českému za posměch a v ošklivosti.

I volím sobě raději umříti, než tak bídne živu býti, a svou i království toho zkázu před očima viděti. Strach jest, i bojím se toho skutečně, že sestru mou i s manželem jejím dnes neb zítřka hanebně z Čech vyženou. A já smutná, kam se obrátím? Otče milý! poraďte mně, poraďte opuštěné dívce, považte to, že mne sestra má, jakž jsem to již zkusila, pronásleduje,

Rozmluva Alžběty Přemyslovny s opatem Konradem ve hl. chrámě u sv. Víta 1309.

(2)

a ona, kteréž jsem podílu svého v této zemi srdečně přála a ještě přejí, mně na tomto světě života nepřeje. Dokažte přemutné dceři něco té lásky a milosti, kteréž jste při otci mém po dráhná léta užil.“ Opat Konrad jsa hluboce pohnut slovy těmi, odpověděl jí slovy otcovskými a potěšnými, napomínal ji k stálosti, a že se o to přičiní, aby se všechno k jejímu nejlepšímu obrátilo, jí přislíbil.

Pánové čeští a všickni ostatní stavové, kteří poznávali nemožnost, aby Jindřich Korutanský ještě dále panoval, nyní skutečně počali se mezi sebou raditi, koho by na trůn český povolati měli. Jedni pomýšleli na Bedřicha Rakouského, prve zavrženého, druzí na Bedřicha Míšeňského, dotud Jindřichova spojence, třetí na některého z knížat polských čili slezských. I vešliti opatové Konrad Zbraslavský a Jindřich Se-

dlecký mezi shromážděné takto k nim promlouval: „Poněvadž království České dle jest a úd říše císařské, věc ovšem nemožná, ani rozumem lidským nepochopitelná jest, jakým by jiným způsobem v Čechách stálý pokoj býti mohl, jestliže se císařem Římským a právy císařskými neustanoví. Aniz toho dopustí důstojnost národu Českého, aby nad ním cizí rodina panovala, dokud při něm pozůstává kmen králův jeho, ač ne po meči, aspoň po přeslici. Co tedy činiti nám slušnějšího jest, než abychom nádobu nezdařilou a zlamanou odhodili, a se k takovému mistru utekli, kterýž by nám lepší a užitečnější zpravil a shotovil.“ Tím mistrem ukazovali na císaře Jindřicha VII., nedávno teprv, to jest 27. listopadu 1308 v Němcích zvoleného. Tento císař Jindřich byl hrabětem v malé zemi Luxenburské, kteráž leží za Rýnem k západu při hranicích francouzských. Němci jí vlastně Lützelburk říkali, a Čechové Lucemburk. O volení tohoto císaře největší zásluhy měl arcibiskup Mohučský, Petr Aichspalter čili z Aspelu, kterýž býval v letech 1297—1305 Vyšehradským proboštem a nejvyšším kancleřem českým, potom biskupem Basilejským. Při té volbě také opominuto bylo právo Jindřicha Korutanského, jakožto krále Českého a kurfürsta říše Německé, a on té urážky sobě ani nevšímá aniž svého práva hájil, čím v očích Čechův ještě více sobě uškodil, a v ještě větší neváznost upadl.

Oba opatové, Konrad Zbraslavský a Jindřich Sedlecký, byli té doby nejprřednějšími řečníky v tajných radách pánův o vypuzení Jindřicha Korutanského, pročez také brzy s velikou svorností usnesli se všickni mocnější mužové strany tomu králi odporne o to, že se k císaři Jindřichovi VII. se žádostí obrátí, aby jim dal syna svého Jana za krále, který by Alžbětu Přemyslovnu za manželku vzíti měl. Tím mělo se zachovati právo ženského potomstva rodu Přemyslovského, a zároveň chtělo se tím předejiti všeliké nové nebezpečí, které by Českému království se strany říše Německé mohlo hroziti. Že pak se Konradovi Zbraslavskému právě hodilo, že se měl do mateřského kláštera svého řádu, do Citeaux ve Francii, k generální kapitule odebrati, přijal takové poselství k císaři na sebe. Císař Jindřich VII. byl tenkrát právě dvorem ve švábském městě Heilbronně, a Konrad se tam od 13. do 15. srpna 1309 zastavil, a především svého starého přítele a příznivce, Petra Aichspaltera, arcibiskupa Mohučského, vyhledal, aby jeho pomocí své poselství u císaře

mohl vyřídit. Když pak se s arcibiskupem před císaře postavil, tu mu vylíčil, kterak to smutně v Čechách vypadá, a kterak jest zapotřebí, aby tam schopnější vláda byla zavedena. Císař na to ráčil takto odpověditi řka: „Království České jest po vyhynutí rodu Přemyslovského podle nálezu právníkův dědictvím na Římskou říši připadlé; nám, hlavě říše, přísluší rozhodnouti, co se s ním státi má; i chceme ho přáti tomu dědici a příbuznému nebožtíka císaře, který nikdy nezrušil věrnost k říši povinnou.“ Této řeči ulekl se poněkud opat Konrad, i představoval císaři, v čemž mu také arcibiskup Petr pomáhal, kterak nespravedlivé a spolu neopatrné by bylo, aby osiřelé královské dcery české, jmenovitě již sedmnáctiletá Alžběta, kterou celý Český národ miluje a ctí, ze svého dědictví měly býti vyloučeny. Potom líčil opat Konrad výtečné vlastnosti Alžbětiny s takovým zápallem, že císaři řekl, žeby měl takovou zdárnou a rozumnou královnu, jako jest Alžběta, i z nejzazších končin světa přivesti, aby skrze ni kleslou říši zase mohl zvelebiti. Císař nechťe se hned na něčem pevně ustanoviti, prozatím opata ubezpečoval, a jemu slovo i ruku na to dal, že žádná jiná, než tato Alžběta, nemá budoucné královnu v Čechách býti.

Petr, mnich Zbraslavský a potomní opat, náš známý kronikář, kterýž opata svého na této cestě co tajemník provázal, hned s tou radostnou novinou do Čech se vrátil, však opat Konrad svou cestou do Francie dále šel. Když se to v Čechách oznámilo, věděli nespokojení stavové, jaké kroky jim dále činiti náleží, a mohli nyní s větší odhodlaností jednati. Císař se skutečně počal o království České starati, i smluvil se již 17. září 1309 s vojvodami Rakouskými, aby jemu k opanování jeho zbraní a penězi byli nápomocni, začež jim sliboval markhrabství Moravské v sumě 50.000 hřiven stříbra zastaviti. Potom i ještě několik německých hrabat do Čech vyslal, aby všecko, co se tam děje, dobře vyzvěděli. Byliť pak ještě v měsíci prosinci téhož roku 1309 u císaře oba opatové, Zbraslavský a Sedlecký, jednající s ním o českém trůnu.

Král Jindřich přivolal do země ještě Bavyry a nový lid z Korutan.

1309.

Král Jindřich záhy se dovídal o všem, co strana jemu protivná potajmu proti němu podniká; chtěl tudíž trůn pod ním se viklající

upevniti přivoláním nových cizích žoldnéřův. Bavorský vojvoda Štěpán, jeho přítel, poslal mu již v měsíci září 1309 tři sta Bavorákův, kteří se před Prahou při Vltavě mezi Velkou a Malou Chuchlí položili a odtud podobné loupeže, vraždy a zhárství po okolí, zvláště na blízkém zboží kláštera Zbraslavského provozovali. O něco později přišli nové silné zastupy žoldnéřův Korutanských, jichžto vůdce byl udatný Jindřich z Aufenšteina, korutanský zemský maršálek, a jeho bratr Konrad z Aufenšteina. Tito Korutané vloženi jsou do samého Většího města Pražského, kdež se jimi strana měšťanův s Jindřichem králem držící seslila. Za to však s tím větší bedlivostí Olbramovici a zemští pánové drželi špitál Křižovníkův a věž na druhém konci mostu v moci své.

Korutané nyní každodenně vyjížděli z Prahy v některém zastupu na lup jako do nepřátelské země, obyčejně časně ráno, a vraceli se večerem se stády dobytka a s jinou kořistí, páchající při tom na ubohém lidu venkovském ukrutností ohavnou. Na mnoha místech ženy a děti pobili, a lid, jestliže pozdělejší šel za svým zajatým dobytkem a s pláčem prosil, aby mu aspoň částka k zachování života navracena byla, dostal suchých i krvavých ran. Ve městě však dělili se žoldnéři přátelsky o zisk s německými měšťany jim příchýlnými, prodávající jim loupež svou. Jindřich z Aufenšteina, jak se zdá, chtěl rázně jednati, a pilně stíhal nepřátele krále Jindřicha; zvláště pak měli Korutané na pana Jindřicha z Lipé nastraženo, a chtěli ho jednou zajmouti a do své moci dostat. Avšak nepodařilo se jim to. Předce však se nyní, 27. listopadu 1309, král Jindřich odvážil, mocnému tomu pánu českému odejmouti úřad královského podkomoří, kterýžto tenkrát v Čechách tolik, co ministr finanční za našich časův, znamenal. Jindřich z Lipé, složiv úřad ten, králi účet z příjmův a vydání složil, a vypočítal mu, že 10.320 hřiven 3 věrdunky (čtvrti hřivny) a 1 lot stříbra zůstává za králem co dluh jemu povinný, kterýžto dluh král ovšem za spravedlivý uznal, a do Kutné Hory vzkázal, aby se panu Jindřichovi z Lipé týdně z královské urbury 100 hřiven na srážku toho dluhu vyplácelo.

Jindřich z Aufenšteina, věda že opatové Zbraslavský a Sedlecký nejčinněji proti králi Jindřichovi vystupují, a nemoha je dostat ve svou moc, aspoň na jejich klášterech dle možnosti chtěl se vymstíti, i museli tudíž mnichové obou klášterův nyní také od samých Korutanův králových mnoho snášeti. Jindřich Au-

fenšteinský jsa 20. prosince 1309 v Kutné Hoře, lůzu hornickou proti Sedleckému klášteru poštlal, když právě opat Jindřich u císaře v Němcích byl. Však mnichové prý zázračným způsobem klášter svůj proti tisícům obránili a mnoho loupežníkův prý v boji padlo.

Kterak Alžběta Přemyslovna z Prahy do Nymburka uprchla a v Praze veliký boj se strhl.

1310.

Alžběta Přemyslovna upadla nyní u své sestry a u svého svaka, krále Jindřicha, v podezření, jakoby účastenství měla v jednáních proti nim od nespokojených stavů počatých; a tu jí činili oba veliké příkoří, ba schválně dávali jí všeliký nedostatek ještě více trpěti, jakého ovšem sami také dost často museli snášeti. Jednou Alžběta náhle ochuravěla, a tu se mezi lidem pověst roznese, a také víry nalézala, že jí bylo jedu dáno. Potom radili přátelé králi Jindřichovi, aby se pozbyl Alžběty provdaje ji za některého pána, tak aby přestala býti nebezpečnou jemu. Skutečně jí chtěl pak Jindřich přinutiti ku svatbě s mladým pánem z Bergova čili z Lobdeburka, jehožto předkové nepříteli dávno z Němce do Čech přišli. Tu se postavila královská dcera s velikou odhodlaností, pravíc k němu hlasem uražené důstojnosti: „Chceš-li mne, králi, slušně provdati, nechť rod můj zlehčovati, nýbrž po ženichu se ohlédní, který jest roveň rodu mému; nechceš-li tak učiniti, dopust, ať hned do kláštera vstoupím, i obětuji se Bohu ráda a bez prodlení. Chceš-li mne však tak nehodným způsobem snížiti, věz, že zjevně co nepřítelkyně proti tobě vystoupím.“ Když však chtěl král Jindřich vsí mocí na ní vyzvědět, co by činiti obmyslela, tu královská panna u velkém rozhorlení pronesla slova řkouc: „Jako ty mne chceš snížiti a kam nechci odstraniti, tak já o tom budu pomýšleti, abys z království toho vyhnán byl!“ Následkem té rozmluvy byla Alžběta z královského hradu vypovězena a do přibytku ve Větším městě Pražském přestěhována, kde ji žoldnéři korutanští strážili jako v žaláři.

Jednání svaka i sestry proti Alžbětě bylo v skutku velmi nešlechtné, a tito manželé vidouce, kterak národ Český s netajenou toužebností k této královské dceři hledí a chválu její rozšiřuje, starali se jak doma tak v cizích zemích, pověst její všelikými podlými pomluvami poškoditi. Nyní chtěli skutečně nějakého ná-

silného skutku na ní se dopustiti. V den Božího vstoupení, 28. května 1310 dostal pan Jan ze Stráže, jakožto jeden z předních pánův, kteří se Alžběty Přemyslovny ujímali, spěšné návštěví, že jí od krále veliké nebezpečnosti hrozí, jestliže se rychlým útekem nezachrání. Pan Jan ze Stráže seděl právě při obědě ve svém domě v Praze, a porozuměv této zprávě hned od stolu vstal, čeládku svolal, koně sedlati kázal, a pro kněze Berengara poslal, kterýž byl kaplanem při dvoře nebožtíka krále Václava II., a starým věrným služebníkem opuštěné dcery královské. Po tomto knězi Berengarovi pan Jan ze Stráže Alžbětě vzkázal, aby se bez prodlení na útěk dala, on že jí před městem očekávati bude a na bezpečné místo sprovedí. Alžběta Přemyslovna se rychle vzhopila, a za sprostou babičku přestrojená a pouze dvěma služkami provázena jsouc nepozorována z města ven vyšla a až pod Vyšehrad se dostala. Tu již na ní pan Jan ze Stráže a její nevlastní bratr, levoboček Václava II., Jan, probošt Vyšehradský, čekali. Probošt všecko své ozbrojené služebnictvo panu Janu ze Stráže přidal, i posadili královskou dceru na komoně a vzavše jí mezi sebe rychle s ní ujížděli do města Nymburka nad Labem. Když do Nymburka přijeli, Alžběta Přemyslovna davši měšťany svolati, srdnatě před ně se postavila a takto k nim promluvila řkouc: „Víte-li vy to, že otec můj, když ještě živ byl, z tohoto městečka město jest hrazené učinil, a tak jeho i vás povýšil? Aj, toť sestry moje poctivé a důstojné jsou vdány, a ještě já jediná sirotek zůstavši nechtěla jsem Jindřichovi, tomuto vojvodě, povoliti, jenž jako chtěl pohyžditi rodu mého, vdáti mne jest chtěl za pána jednoho, a já jsem nechtěla k tomu svoliti, a potom jsem až do toho času proto u vězení nemilostivě držána. A tak jsem z toho vězení k vám utekla, doufajíc ve víru vaši a v pomoc vaši.“

Měšťané Nymburští jsouce na straně pana Jindřicha z Lipé, královskou dceru u sebe s radostí přijali, a v jednom nárožním domě na rynku (kterýž dosud stojí, a číslem 42 poznamenán jest) ji ubytovali. Tam celý měsíc, totiž až do dne ss. Petra a Pavla, 29. června v bezpečnosti pobyla.

Když se král Jindřich o útěku Alžbětině dověděl, nemohl sobě z toho ničeho dobrého tušiti; však jeho rádcové za to měli, že se musí nyní něco podniknouti, čím by se protivníci jeho v zemi zastrašili. I tak Jindřich z Aufenšteina, vůdce lidu Korutanského, obořil se s velkou silou na věž mostní Malostranskou, kterou

pan Jindřich z Lipé svým lidem pořád obsazenu měl. Korutané a měšťané s nimi držící doráželi na věž tu netoliko z ulice střelbou z luků a velikých prakovnic, nýbrž i se střech a z oken domů sousedních házením šípů, kamenů a ohně; potom když to nepomohlo, snesli množství slámy, smoly a jiných hořlavých věcí pod věž, i zapálivše to chtěli velkým plamenem a kouřem vzhůru jdoucím posádku přinutiti, aby se jim vzdala. Obhájci věže však nedali se ničím zastrašiti, a bránili se udatně jak střelením šípů tak házením velikých kamenů s hůry, a tak mnoho těch korutanských dobyvatelů pobili. A takovéto dobývání té věže po několik dní se opakovalo, a Korutané ničeho svést nemohli. Na most Pražský po ten čas také nikdo nemohl, poněvadž na Starém městě Olbram, maje obsazený špitál Křížovníkův, nikoho nepouštěl, a sic ani měšťany, kteří chtěli posádce věže Malostranské ku pomoci přispěti. Buď se Olbram obával, že by z toho nějaký zmatek mohl ku prospěchu nepřátel povstati, anebo, jak sobě lidé v městě povídali, brál na obě strany, i nechtěl aby se mostní věži ku pomoci přispělo, aby tudy pánové na ujmu měšťanův ve městě příliš se nezmohli.

Konečně se Korutané obléháním mostní věže unavili a od ní pustili, učinivše nějaké příměří, aby pokojně na hrad ustoupiti mohli. Že však toho drancování a týrání celého okolí Pražského nezanechali, pánové zemští uzavřeli, pustiti se s nimi v nový boj. Pánové Jindřich z Lipé, Jan ze Stráže a Vítek z Landšteina sebrali větší vojsko než posud, i přitáhli s ním před Pražský hrad položivše se na zámecké hoře na místě nynějších Hradčan před velkou branou hradu, kde tehdejší ještě jen sem tam nějaký domek stál. Jindřich z Aufenšteinu, vůdce krále Jindřicha, poznával, žeby ho Čechové ve hradě mohli sklíčiti a nedostatkem potrav přemoci; pročez vyřítit se na ně s velkým klopotem ze hradu, chtěje překvapiti je a s hory dolů sehnati. Čechové však nedali se, nýbrž podstoupivše bitvu s Korutany velmi udatně bojovali. Výšina Hradčanská jest velmi úzká i nebylo možná, pohodlně s nepřitelem se měřiti, tak že mnohý jezdec v tísní boje až na kraj hlubokých srazů zatlačen, i s koněm do propasti spadl aneb do hradských příkopů. Pánové sami dokázali divy udatnosti svého: Vítek z Landšteina projel daleko ku předu do nepřátel, kteří by ho málem byli zajali; však v tom mu přišla posila od Čechův, a šťastně zas se vysekal, při čem ovšem jeden udatný rytíř český, jménem Kamýk, zaň život svůj

položil. Vůdce nepřátel, Jindřich z Aufenšteina, byl poraněn a dostal se Čechům do zajetí, Korutané utrpěli porážku, mnoho jich v boji padlo, mnoho jich bylo zajato, a ostatní utíkali nazpět do hradu. Pan Jan ze Stráže pustil se v patách za nimi a byl by již vkročil se svými do samého hradu; než v tom sletěl s ním most do příkopu, byv snad schválně stržen. Král Jindřich díval se na tento boj s veliké věže, která stávala v průčelí hradu vedle velké brány ku straně Hradčanské, i takto viděl nešťastný pro sebe výsledek.

Mezi tím, co se nahoře před hradem bojovalo, bojováno jest také dole ve městě: Čechové ve městě bydlící pozdvihli se proti měšťanům německým, jichžto spupnost a nesvornost již tak dlouho nepokoje a žalostný nepořádek působila. Obecný lid se shlukl, chodil v zástupích po ulicích a provozoval násilí proti jednotlivým osobám. Němci byvše dosaváde zvyklí, ve městě panovati, a nad domácí lid se vypínati, nebyli tu jisti na ulicích, a v domích svých se zamykali. Teprv když pánové po svém vítězství na Hradčanech dolů do města sešli, uspokojil se lid obecný, a obnovena jest tu zase osobní bezpečnost. Nicméně mnozí měšťané, kteří se toho strachovali, což by ještě mohlo přijíti jmenovitě Velflovici, město zase opustili.

Sněm o volení nového krále. Poselství do Němec. Noví Míšňáci v zemi.

1310.

Nyní byla města Pražská od cizích žoldnéřův krále Jindřicha vyprázdněna, a stranníci Korutanští mezi měšťanstvem nesměli se ani hnouti. Pánové čeští a měšťané s nimi držící bez prodlení položili vši zemi sněm do Prahy ke dni sv. Petra a Pavla, 29. června, kteréhož dne také Alžběta Přemyslovna s velikou ctí nazpět přivezena jest z Nymburka do Prahy, kde jí důstojný a bezpečný příbytek ve Větším městě připravili. Ten sněm vypsán byl mimo vůli krále Jindřicha, po níž se již nikdo netázal, a mělo se na něm zjevně o novém obsazení českého trůnu jednati. Pražský biskup Jan IV. z Dražic a jiní mužové z vyššího duchovenstva tu spolu s pány na sněmu předsedali. Co již prvé bylo ujednáno ve schůzkách soukromých, to došlo tuto všeobecného schválení, i uzavřeno jest, aby k císaři Jindřichovi VII. do Němec od celé země slavné poselství vypraveno bylo s žádostí takovou, aby císař

svého syna Jana Čechům za krále dal. I zvoleni jsou tito mužové do toho poselství: z duchovenstva tři Cisterciánští opatové, Jindřich Sedlecký, Konrad Zbraslavský a Jan Plaský; z panstva Jan z Wartenberka, Bohuslav ze Švamberka na Boru, a Ota, plnomocník Viléma Zajíce z Valdeka; konečně z měšťanů Pražských staroměstských Konrad Kornpuhl, Ota Vigolais, Ebruš Poplinův a Eberlin od Kamene, kterýžto poslední náležel dříve ku straně Velflovicův, potom Tillmann a Konrad, oba z Kutné Hory. Tito poslové vyjeli z Prahy hned po sněmě již 1. července a přišli do Frankfurtu nad Mohanem, kde císař právě říšskému sněmu předsedal, dne 18. července 1310.

Císař s velikou ctí české posly přijal a velmi dobrou hospodou je opatřiti kázal. V jednání o krále Českého však vyskytly se mnohé obtíže. Císař byl by Čechům rád svého bratra Valrama za krále dal, avšak Čechové žádali Jana, císařova syna, a nikoho jiného.

I tázal se v důvěrném hovoru císař opata Zbraslavského řka: „Proč mého bratra nechcete? Jest on, jak víte, muž udatný a mohl by za sebe mluvit i bojovati; můj syn jest však ještě dítě, a běda zemi, v které dítě panuje.“ Odpověděl opat řka: „Čechové si přejí syna Vaší Císařské Milosti, proto že osobě Vaší Milosti jest nejbližší; kdyby věděli o někom, který by ještě bližší byl, volili by toho.“ — „Já jsem sám sobě nejbližší,“ řekl císař, „proč jste tedy nevolili mne?“ — „Proto, že Vaše Císařská Milost,“ řekl opat, „již vznešenějším býti ráčí, a jakožto Římský král druhou korunu přijmouti by nemohla. Vaše Císařská Milost bude budoucímu králi, pokud toho jeho nedospělost bude zapotřebí míti, moudře raditi a jej vésti, i nic to nepřekáží, že královští snoubenci v létech sobě rovni nejsou, ve dvou létech se to vyrovná; věru, než by Vaše Císařská Milost takové krásné království z rukou pustila, mohla by Vaše Cís. Milost syna svého i s padesátiletou nevěstou zasnoubiti.“ Císař se k té řeči pozasmál, avšak nicméně nebyl jí přesvědčen ani uspokojen. Rozpákoval se, zdali by dáti měl syna národu tak nepokojnému, že v posledním čase již několikráte nového krále přijal, potom zas k jinému se přidával, a který, jak za to měl, takové bouře u sebe způsobuje. Ovšem nezdálo se, žeby o tom věděl, kterak všechny bouře v zemi České pouze z neschopnosti panovníkův příčinu svou braly. Aby se pak císař konečně předce na něčem mohl ustanoviti, povolal ještě jednou oba opaty, Jindřicha Se-

dleckého i Konrada Zbraslavského před sebe k tajné rozmluvě, a zaklínal je při nejsvětějším, aby mu upřímně a na svědomí řekli, může-li Čechům s pokojnou myslí svého syna za krále dáti? Když pak mu opatové ujištění dali, že to bezpečně učiniti může, tu teprv k tomu svolil. I obeslal císař hned všechna říšská knížata do Frankfurtu na sněm přišlá k slavnému zasedání na den 24. července 1310, v kterém sám v císařském majestátu se posadil. Před knížata postavili se poslové království Českého žalující na krále Jindřicha Korutanského, kterak trůnu Českého nehodným jest se učinil. Za všechny mluvil opat Konrad Zbraslavský, líčil, kterak království České někdy mocné a blažené bylo a do jaké zkázy nyní uvrženo jest, i prosil za pomoc jak císaře tak veškerou říši Římskou. Císař odpověděl s trůnu svého, že jemu ovšem právem přísluší, aby po vyhnutí starého rodu královského v Českém království slušné opatření učinil; Jindřicha, syna Menharta Tyrolského a Korutanského, který se prý na trůn Český vetřel, že tam ovšem nechati nemůže, proto že již za císaře Albrechta proti říši nepřátelsky se postavil, v tom nepřátelství setrvává, a dosud, ač lhůta již mine, jeho, císaře, za potvrzení v léně nežádal; shromáždění knížata nechť tedy v té věci nález vydají. A knížata vydali nález takový: „Poněvadž Jindřich, syn Menharta Korutanského, trvá v klatbě říšské i církevní, všechny od českých stavů jemu učiněné přísahy věrnosti a poslušnosti žádné platnosti nemají; následovně nemá práva k české koruně, kterou zadati jediné císaři přísluší.“

Potom když čeští poslové císaře žádali, aby objevil, komu české koruny přáti a uděliti chce, císař přede všemi knížaty oznámil, že Čechům svého syna Jana za krále dá, a nikoho jiného, a že jej s Alžbětou Přemyslovnou zasnoubí, jakmile ona k jeho dvoru přinešena bude; to pak že se státi má v nejbližší den 1. září ve Špiře, říšském městě. Poslové čeští obdrževše to všechno na písmě opustili radostně Frankfurt dne 28. července, a do Čech se obrátili.

V Čechách mezi tím časem hleděl Jindřich král proti bouři nad jeho hlavou se stahující opatření učiniti. Pozval k sobě do Prahy mladšího Bedřicha, syna Míšeňského markhraběte Bedřicha „s kousnutou tváří,“ a zavřel s ním smlouvu, kterou Bedřich slíbil učiniti jemu ku pomoci novou vojenskou výpravu do Čech. I také skutečně brzo po této smlouvě přitáhlo nové vojsko Mišňákův do země; sám mladý markhrabě Bedřich vedl je a táhl přímo

na Kutnou Horu, kde měl tajné srozumění s přívrženci krále Jindřicha. Ruthartovici zdvihše se ze svého ponížení, pustili Mišňáky dne 18. července do města, a hlavy strany druhé mezi Horníky musely spásu svou v útěku hledati. Potom přijel sám král Jindřich do Kutné Hory ku svému spojenci, aby se s ním o další kroky usnesl. Také se Jindřichovi tu v Kutné Hoře 28. července mocný pan Oldřich z Lichtenburka, tentýž, který před třemi léty na sněmě v Praze Tobiáše z Bechyně zabil, se svým synem Jindřichem zapsal k zachování věrnosti proti všem, kteří by se mu chtěli protiviti. Takových zápisů dostal král Jindřich ještě od některých jiných pánův a rytířův, a zas bez překážky do Prahy se vrátil.

Svatha Alžběty Přemyslovny s Janem Luxemburským ve Špiře.

1310 1. září.

Poslové čeští, vracejíce se z Frankfurtu do vlasti, obdrželi na cestě své již v městě Windheimě zprávy o tom, kterak se zase strana Korutanská v Čechách zmohla a pozdvihla. Nicméně nezastavili se, jenom opatové Cisterciánští pozdrželi se ještě v Normberce a později v Ebrachu, ostatní však vrátili se do Prahy již 7. srpna. Tuto se pak hned činily přípravy k jízdě svatební, a všichni se o to přičiňovali, jak by královskou nevěstu, Alžbětu Přemyslovnou, co nejrychleji a nejskvostněji po královsku vypravili. Hned poskytlí někteří kupci a jiní měšťané Pražští půjčkou zboží všelikého v ceně více než 1000 hřiven stříbra, biskup Jan daroval Alžbětě krásného, bílého koně k jízdě a dva veliké koflíky stříbrné se zlatými ozdobami, a podobných darů dostala bezpochyby také od jiných pánův. Však nejnádhernější svatební šat, zářící se zlatem, perlami a drahými kameny ku podivu všechněch, byla sobě Alžběta Přemyslovna způsobila sama mnoholetou pilností, zkušena jsouc, jak jsme již výše podotkli, ve vyšívání a děláním rozmanitého, mistrného díla, ve kterém sobě oblibovala se svými pannami. V šesti dnech byla celá výprava hotova, a již 14. srpna vyjela Alžběta Přemyslovna s předešlými posly a s četným i slavným komonstvem z Prahy takofka před očima Jindřicha Korutanského, jeho manželky Anny a jeho dvořanův, kteříž vedouce o ní rozličné potupné a utračné řeči, její jízdy zabrániti nemohli. „Ať si jede,“ pokřikovali prý blahově za ní, „císař

s ní zajisté něco jiného učiní, než aby jí syna svého za manžela dal!" Nejřednější mužové v jejím průvodu byli pánové Jan ze Stráže, Hynek Krušina z Lichtenburka a Markvart Zvířetický z Lemberka. Tři čeští opatové, kteří se v Němcích pozdrželi, čekali na tento svatební průvod ve městě Mergentheimu, a tu se k němu připojili. Císař Jindřich VII. poslal naproti královské dceři České svého bratra, hraběte Valrama Luxenburského, až do městečka Sinsheimu v nynějším Badensku, a ten ji při velkém shonu lidstva asi čtrnáctého dne cesty její přes řeku Rýn do města Špíry uvedl.

Císař Jindřich VII. nalézal se se svou rodinou právě v nedalekém klášteře Johanitův v Hambachu, když královská dcera Česká se svým skvostným průvodem do Špíry přijela. Císař žádostiv jsa viděti svou budoucí snachu, hned ji k sobě do Hambachu pozval. Tu tedy hned druhého dne časně z rána vystrojila se Alžběta Přemyslovna nejskvostnějším šperkem a vsedla na svého bílého komoně, aby se svým průvodem do řečeného klášteře, od Špíry na dvě míle vzdáleného, se odebrala. I potkávala po cestě několik říšských knížat, kteří se k ní vesměs připojili a její vjezd v Hambachu oslavili. Nesmírné davy lidstva uvítaly Alžbětu v Hambachu při znění trub a kotlů. Císař Jindřich očekával ji na prahu veliké síně, a chopiv se jí pravou, svého syna Jana levou rukou, vítal ji s pohnutím německy těmi slovy, řka: „Vítej mi, královská dcero Česká! Dotud byla jsi sirotkem, nyní jsi mou dcerou, já tvým otcem; ejhle, tuto syn můj jediný, manžel tvůj. Zapomeň nyní na všechny křivdy, kterých jsi doma snášela, a těš se s námi!" Císařova manželka, Markéta Brabantská, nemohla se ani dočkat okamžiku toho, aby svou nevěstu obejmouti mohla, i byla celá očarována její krásou a líbezností. Slze vstoupily všem přistojícím do očí, a nejvíce Čechy toto slavné a srdečné uvítání velmi dojalo. Alžběta Přemyslovna podle obyčeje skromných panen jen málo mluvila, za všecko jen děkovala. Potom si sedli všickni k slavné tabuli, a nevěstu posadili mezi císařovou a císařovu matku ještě na živě jsoucí.

V několika dnech, to jest 31. srpna, odebral se celý císařský dvůr z Hambachu do Špíry, kde k rozkazu císařovu mezi tím časem veliké přípravy k nastávajícím slavnostem učiněny byly. Před hlavní branou tamějšího biskupského chrámu postaven byl trůn vysoký pro císaře a podle něho sedadla pro kurfiřty a ostatní říšská knížata. Po poledni téhož dne

usedl císař a jeho knížata na místech svých, i objevil se císařův syn, Jan, ovšem teprv čtrnáctiletý, ale zrostlý a krásné postavy, v četném a slavném průvodu, nad kterým asi padesát červených praporcův s bílým českým lvem ve se se v povětří vlálo. Když před trůn přijel, na kterém jeho otec v císařském majestátě seděl, ssedl s koně, poklekl na nejnižší stupeň trůnu a složil otcí jakožto císaři obyčejnou přísahu věrnosti. Císař se zdvihl, a odevzdal mu prapory zemské na znamení, že mu království České se všemi jeho korunními zeměmi v léno dává. Po tomto obřadu odebrali se všichni do císařského paláce, kde v první hodinu s večera Jan, arcibiskup Kolínský, mladého krále Českého Jana s Alžbětou Přemyslovnou oddal. Druhého dne, 1. září 1310, udělil podle tamějšího obyčeje arcibiskup Mohučský, Petr Aichspalter, ve hlavním chrámě biskupském novomanželům slavné požehnání. Ve velikých, na půlnoční straně hlavního chrámu zřízených a skvostně ozdobených síních byla potom slavná svatební hostina. Při tom stala se nemilá hádka mezi arcibiskupy Mohučským a Kolínským, z nichž každý po císařově pravici chtěl seděti. Rozstoupili se manové obou těch kurfiřtův na dvě strany, a tak proti sobě se rozpálili, žeby to bylo málem již k prolévání krve přišlo; však v tom císař oba arcibiskupy vzal za ruce, a obraceje to v žert do císařského paláce je vedl a tam s nimi sám stoloval.

Po hostině byly turnaje, a v těch prý se čeští rytířové přede všemi jinými slávou ověnčili, vynikající jak silou tak obratností svou. Také prý mladá královna Česká všechněch podivení způsobila, netoliko svou spanilostí a krásnou postavou, ale i svým oblekem. Její svatební šaty převyšovaly prý bohatstvím a krásou všecko, tak dalece, že něčeho podobného nikdo z přítomných daleko široko neviděl; — a ona si to sama byla připravila.

Císař Jindřich VII. usnesl se ve Špíře s knížaty svými, že se trojí vojsko do pole postaviti má: s jedním chtěl táhnouti do Italie, aby se tam dal na císařství korunovati, a tam také císařskou moc od časův posledních císařův Hohenstaufovicův takorůka uhaslou obnoviti; druhé vojsko mělo proti nepokojnému hraběti Eberhardovi Württemberskému táhnouti, a třetí vojsko mělo se 24. září v Normberce shromáždit, aby krále Jana do Čech uvedlo a Jindřicha Korutanského odtamtud vyhnalo.

Čechové ve Špíře přítomní byli by nejraději hned po svatbě s novým králem svým nazpět do Čech táhli, obávající se, aby se Jin-

dřich Korutanský mezitím pomocí Mišňákův ještě více nezmohl; avšak císař Jindřich nechtěl se nyní tak hned rozloučiti od milých dětí svých; jsa zaneprazdněn přípravami k velkému tažení do Italie, činil rozličné jízdy v krajinách porýnských, na nichž syn jeho i s chotí svou a celým průvodem českým ještě tři neděle s jeho dvorem za Rýnem zůstávati musili.

Řádění Korutanův a Mišňákův.

1310.

Mezi tím počaly se věci v Čechách vždy k většímu zlému obracet. Pražané Jindřichovi Korutanskému přichylní, když uslyšeli, že Kutná Hora jest v moci jejich strany, pozdvihli hlavy majíce vždy ještě naději, že se Jindřich na trůnu udrží. Byltě ovšem král Jindřich u mnohých těch měšťanův velmi zadlužen, a ti se musili báti, žeby o své přišli, kdyby Jindřich ze země vyhnán byl; jiným zas Němcům ve městě líbilo se to, kupovati za levný peníz věci všeho druhu, kterých žoldnéři korutanští po venkově nakradli a nakořistili, a že těch žoldnéřův nyní ve městě nebylo, počalo se jim po nich stýskati. Byltě pak ještě jiní, kteří by se rádi byli ze soukromé zášti vymstili na spoluměšťanech svých k druhé straně patřících. Stranníci Jindřichovi, kteří z města byli vyhnáni, hlavně Velflovici, zejména bratři Mikuláš od Věže, Jakub, Děťřich a Jan, odebrali se do Kutné Hory k Mišňákům, naděje se, že se jejich pomocí budou moci zase do Prahy vrátiti a svou moc v ní provozovati. Mnozí měli také manželky, děti a jiné své příbuzné v Praze, a s těmi se nyní tajně dorozumívali, jak by zrádným způsobem Prahu mohli opanovati. Mišňáci skutečně v druhém týdnu měsíce září od Kutné Hory ku Praze přitáhli a před samým městem se položili. Jindřich Korutanský vyjel z hradu naproti nim, a přitáhna potom s nimi až před samé brány Starého města, vyzýval měšťany, aby mu jakožto králi svému brány otevřeli. Měšťané tito, očekávající již příjezd nového krále od Rýna, chtěli mu v prvním okamžení toho zabrániti, a stal se o to rozbroj ve městě. Přišlo však potom k pokojnému narovnání mezi oběma stranami. Sám Olbram radil, aby se měšťanům dopustilo, Mišňákům potravu z města prodávati, aby se venku drancování zdrželi a nechtěli snad na město násilné útokem hnáti. Tento Olbram držel vždy ještě špitál Křižovníkův s červenou hvězdou v moci své, a aby ty řeči zastavil, které o něm

šly, jako žeby se na obě strany obojetně choval, přidal syna svého Menharta co rukojmi své věrnosti k poselstvu českému na Rýn ke dvoru císařskému pro nového krále vypravenému. Nyní když Mišňáci před branami stáli, sám k nim ven vyšel do jejich ležení, a tam nějaké jednání měl s mladým markhrabětem Bedřichem.

Strana korutanská ve městě konečně vymohla i to, že se dopustilo, aby se královna Anna ubytovala v domě Mikuláše od Věže při samé zdi městské. Byl to dům blíž věže hradební s brankou; na místě domu toho stojí nyní stavení bývalého generálního komanda a nynějšího krajinského soudu, a na místě věže s brankou strní nynější Pražná věž vedle dvora králova. Tento dům Mikuláše od Věže výborně k tomu sloužil, že se mohli Jindřichovi přátelé z města i z venkova tajně v něm scházeti a dorozumívat: ano i králi Jindřichovi samému dopouštělo se potom přicházeti a odcházeti od tud s nemnohými průvodci. Tyto začátky vedly konečně k obmýšlenému cíli, a v den povýšení sv. Kříže, to jest dne 14. září, otevřeli přátelé královi Mišňákům dvě brány najednou, u sv. Františka na Františku u řeky a tuto při domě Velflovičův u Věže. Mišňáci bez překážky vešli do Prahy.

Tu pocítili měšťané hrozné následky nesvornosti své, neboť tito Mišňáci, zběh to nejhoršího druhu, dílem špatně odění a ozbrojení, při tom však tím nekázanější, dělali měšťanům strany protivné, kterým do domův byli vloženi, všecko co mohli nejhorší. Brali co jim pod ruku přišlo, bořili zdi a odtrhovali podlahy v komorách, slídíce po schovaných věcech; ano prohledávali i smrduté záchody, hledajíce v nich poklady. Skutečně také v záchodě v domě Ebruše Poplinova, jednoho z posílův právě na Rýn u císaře meškajících, našli as 500 hřiven stříbra. Kdo svého majetku chtěl hájiti, toho zbili a nemilosrdně tryznili, i museli mnozí z předních měšťanův, bratři Kokotovici čili od Kokotův, Bedřich, Jan a Mikuláš, potom Mikuláš Hiltprantův, Menhart z Rokycan a jiní jen rychlým útekem z města nelidskému pronásledování ujíti, i odebrali se do Nymburka, kdež je pan Jindřich z Lipé, tímto městem vládnoucí, přijal do své ochrany. Protivná strana, prvé vyhnání Velflovičův a jejich přátel, vrátili se s Mišňáky do města, nabyli mnoho ducha, a těmto surovým cizincům ještě pomáhali páchat ohavnosti a zuřivé skutky na spoluměšťanech svých. Král Jindřich zřídil městu nového rychtáře, Mikuláše Vacingera na místě Olbramovice Wolfína, a ten Vacinger

prý užíval svého úřadu tak zle, že se i v loupežích Mišňákův účastnil beze slitování nad vdovami, sirotky a chudými. Jen Olbrám vždy ještě se držel ve špitále Křížovníkův u mostu jako v nějaké tvrzi, a když ho odtamtud nemohli sehnati, smluvil se s ním král Jindřich neznámým způsobem, následkem čehož Olbrám špitál bezpochyby moci Korutanské postoupil.

Mišňáci a Korutané dostavše se takto v Praze na vrch, také celé okolí Pražské strašně zdrancovali. Zvláště pak obrátila se zlost jejich na Cisterciany Zbraslavské, jichžto opat Konrad mezi nejčinnější protivníky strany Korutanské náležel. Již dříve byl jednou jistý Korutan nastražen, aby po okolojdoucím opatovi šípem střelil, ale Bůh prý opata střehl. Jindy zas, když právě opat Konrad v Němcích u císaře byl, a král Jindřich nevěděl, jak by se na něm vymstil, obořil se na mnichy Zbraslavské k němu přišlé řka: „Jestliže mně brzo na Zbraslavi jiného opata, který by se mně líbil, nevyvolíte, dám vám ucítiti ran hněvu svého!“ Nyní pak, když Korutané a Mišňáci z Prahy takorůzka lotrovskou peleš učinili, nebylo dne, aby nebyl na Zbraslavi zazníval plachý zvuk obou zvonů klášterních na znamení, že se Mišňáci a Korutané blíží, a tu vesnice daleko široko vůkol poskytovaly strašlivý obraz lidské bída. Loupežnické roty cizinců vrážely ovšem také do samého kláštera a vynucovali peníze hrozbami, tu sto hřiven, tu čtyřicet, tu hned padesát, pak zas dvacet neb deset, někdy jen jednu, a když klášteru již všechny peníze došly, museli starší mnichové v nepřítomnosti opatově, který ještě za Rýnem u císaře byl, zlaté, stříbrné a jiné drahocenné kostelní šperky a nádoby, a drahá církevní roucha, všechno to památky štědrosti někdy krále Václava II., prodávati a z toho stržené peníze ne chudým nýbrž loupežníkům dávat. V klášteře již panoval hlad, mnichové pro nejhorší případ jen ještě na ukrytém místě několik vepřův krmili. To však někdo Korutanům a Mišňákům prozradil, i přišli z rána na Zbraslav, prolámali plot na onom tajném místě, některým mnichům habity svlekli a vepře do Prahy hnali ku potřebě dvoru Jindřichova, neboť to s ním již tak daleko přišlo, že svou kuchyni musel způsobem loupežníkův zásobovati. Mniši jen pouhý škapulír na těle majíce běželi za loupežníky do Prahy na hrad ku králi, prosíce ho, by se nad jejich bídou smiloval, a ty vepře jim navrátiti kázal. Tu se dal Jindřich obměkčiti, avšak tak, že jednomu z drancovníkův stranou pošeptal, řka: „Tučnější vepře

vybeř, zabij a pro nás uschovej; ostatní těm mnichům vydej.“

Takové a jiné pronásledování přinutilo mnohé mnichy na Zbraslavi, že z kláštera vyšli a po Praze chodili nemajíce téměř, čím by se oděli, a hledajíce loupežníky, aby od nich unesené věci nazpět vyprosili. Mnohým počestným lidem zželelo se těch mnichův, kterak jako posuňkáři polonazí a otrhaní po městě běhali a marně se uháněli, nenalézajíce čeho hledali. Pan Jindřich z Aufenšteinu, vůdce Korutanův, který se zas byl ze zajetí vybavil, potkal jednou bratra Heřmana, mnicha Zbraslavského a správce klášterního domu v nynější Poštovské ulici při kostele sv. Ondřeje, kterak ještě s jedním mnichem se smutnou tváří po Praze ztracené věci svého kláštera vyhledával. Zastavil je oba na Staroměstském náměstí a tato hrozná slova spupně a zlostně k nim promluvil, řka: „Vy mniši stůjte a poslyšte mne: vy jste veřejní nepřátelé svého krále a naši protivníci, věřte mně, pomstím se vám; jděte domů, svolujte klášter, neboť do tří dní budu s vámi kapitolu držeti, budu dohlížeti a prohlížeti vás s železnou metlou, s rozdáváním políčkův; zlost má vylije se na vás a na vaše bratři, věřte mně a nepochybujte: některým z vás vlasy s hlavy vytrhám, brady oškubám, jazyky z jicnu vytažím a z vašich stavení kámen na kamení státi nenechám; Bůh mne! když jiný uměl vystavěti, umím já rozbourati, zbořím vám všechno do základu a nebude milosti u mne. Povězte to svým bratřím ve jménu mém, ať se připraví ku kapitole, kterou ve třech dnech držeti budu!“ Hrozba tato naplnila klášter novým strachem a třesením; a však Bůh prý sám se pomstil za takové rouhání na Jindřichu z Aufenšteina, kterýž prý po třech dnech byl v boji na útěk obrácen, mečem proklán a zabit.

Kterak Jan Luxemburský do Čech vešel a na český trůn dosedl.

1310.

Nově zvolený král Český, mladý Jan Luxemburský, zůstal se svou manželkou a českými posly ještě plné tři neděle při svém otci, císaři Jindřichovi VII., provázeje ho, jak jsme již nahoře podotkli, na jeho jízdách v stranách za Rýnem. Otec i matka nemohli se snadno se svým jediným synem a jeho spanilou manželkou rozloučiti, až přišli do města Kolmaru. Tam jmenoval císař 16. září 1310 Mohučského

arcibiskupa Petra z Aspeltu a hraběte Bertolda z Henneberku za své plnomocníky při svém synu, mladém králi Českém, kteří měli jako za něj vládu v Čechách vésti, pokud by sám nedospěl. Dne 21. září stalo se v Kolmaře rozloučení těžké a pohnutlivé: císařské rodiče táhli do Italie, kde je očekávalo císařské korunování, potom však i předčasný hrob, děti zas táhli do Čech majíce před sebou budoucnost právě ne tak skvělou, avšak bezpečnou a dlouhou.

Nyní se vrátili Jan i Alžběta s celým svým českým průvodem nazpět do Špíry, kdež jim došla zpráva o tom, kterak Jindřich Korutanský pomocí Mišňákův Prahu zas cele opanoval. Tato zpráva způsobila veliké překvapení, poněvadž se tím naděje na dobré zdaření výpravy do Čech silně zvíklala. Nicméně dali se královští novomanželé dále na cestu, a dojeli až do Norimberka, kde se němečtí knížata se svými vojsky měli shromáždit, aby Jana mocně do Čech uvedli. Však jak to v Němcích obyčejně bývalo, sjížděli se tito knížata dosti zdlouhavě, a nejvíce se opozdil Ruprecht, falckrabě a vojvoda Bavorský, kterýž tajně přál Jindřichovi Korutanskému. Teprv 18. října byla výprava v Norimberce všeska pohromadě a hnula se odtud do Chebu. Jakkoli Jan ve vojskě tomtu měl mnohé z nejpřednějších knížat německých, předce tato jeho výprava příliš valná a slavná nebyla. Pozdržev se až do konce října v Chebě překročil teprv přede všemi Svatými české hranice, a o Všech Svatých, 1. listopadu, přešel přes řeku Ohři u Radešova, kterému již tehdaž Němci Radansfurt (Rodisfurt) říkali. Po pravém břehu Ohře táhlo to vojsko dále až k Budyni, a všude po té cestě přidávali se k němu pánové čeští se svým zbrojním lidem. Z Budyně dal král Jan vyzvati Pražského biskupa Jana VI. z Dražic, kterýž vzdálen od Prahy na svém hradě v Roudnici přebýval. Biskup se hned ochotně dostavil a s celou čeledí svou přidal se k novému králi rozmnoživ vojsko jeho.

V Praze mysli, že se tato výprava z říše Německé hned k hlavnímu městu obrátí, a činili pilné přípravy k obraně. Měšťané dali již okolo 10. listopadu hradby města hlídači osaditi, potom zatarasili brány a činili ještě jiná opatření. Avšak proti nadání nešel Jan Luxenburský s vojskem svým hned na Prahu, nýbrž spojiv se ještě s pánem Jindřichem z Lipé bezpochyby u Nymburka, na Kutnou Horu zaměřil. Však tam před ním již došel Jindřich z Aufenšteina, a opatřil Horu tak, že když

Janovo vojsko 19. listopadu na ni útokem hnalo, udatně bylo odraženo. Při tom byl pan Jindřich z Lipé střelou z prakovnice hozenou lehce poraněn. Vojsko Janovo nepořídívši ničeho u Kutné Hory ku Kolínu se obrátilo; král Jan měšťanům Kolínským velikých milostí sliboval, aby jej vpustili a přijali; avšak oni 22. listopadu za odpověď dali, že se budou podle příkladu Prahy, jakožto hlavy měst ostatních, řídit, až se ona vzdá, že oni totéž učiní. Tu nastalo již velmi zlé počasí pozdního podzimku, uhodily tuhé zimy, Jan Luxenburský počal v ležení svým trpěti škody na lidech i na koních. Nezbyvalo mu tedy nic, nežli již přímo ku Praze táhnouti.

Velká část obyvatelův Pražských snášejíc již po několik měsícův takové loupeže, trýznění a nelidské ukrutnosti od cizích žoldnéřův, i pronásledování od vlastních spoluměšťanův, očekávala příchodu Jana Luxenburského jako spasení svého, a proto nebylo těžko králi Janovi s nimi v tajné porozumění vejíti a jejich pomocí Prahy se zmocniti; neboť aby byl chtěl útokem města dostati, toho si pro velikou pevnost hradeb nedůvěřoval. Byltě ve městě kněz Berengar, starý kaplan královny Alžběty, a ten nyní tajného prostředníka činil. Smluviv se s měšťany, kteří se odhodlali k smělému skutku, vzal do ruky jakési spisy, ježto se týkaly rozepře o jistou faru, ve které prý náleželo rozhodnutí arcibiskupu Petrovi Mohučskému co metropolitovi biskupství Pražského, ukázal je strážcům v bráně, žádaje, aby mu dovolili z města vyjít a zase se vrátiti, aby prý mohl užiti dobré příležitosti u arcibiskupa ve vojskě německém právě přítomného, a nemusil jindy vážiti těžkých cest a útrat do Němec. Strážným v bráně, kteří byli nepochybně domácí sousedé Pražští, zdála se tato žádost býti slušná a nepodezřelá, neboť znali kněze Berengara. Tak tedy Berengar šťastně do ležení Janova přišel, a učinil s arcibiskupem Petrem úmluvu o jisté znamení, na které by se přikročilo k dílu jak vnitř ve městě tak i od vojska Janova z venku. Bylať v skutku již veliká potřeba, aby se přikročilo k rozhodnému skutku, neboť krutá zima hrozila již zmařiti celou výpravu, a někteří němečtí knížata, jmenovitě falckrabí Rudolf, vojvoda Bavorský, byli již netrpěliví hrozíce, že se s lidem svým domů navrátí. Petr, arcibiskup Mohučský, domlouval sice k vytrvalosti a srdatosti, právě, že neopustí místa svého, byť by padaly s nebe šípy a kameny místo chumelice sněhové, nicméně však myslil také již na to, jako král Jan, aby se v čas potřeby

přes zimu zavřeli na jakýchkoli hradech pánův českých s nimi spojených. Zatím však kněz Berengar již nazejtří po své úmluvě s arcibiskupem byl ve městě se svými přípravami hotov, a dne 3. prosince vylezl v tajnosti s několika důvěrníky na věž při kostele Panny Marie před Týnem. Tu dal umluvené znamení na velký zvon, po kterém se všechno vojsko krále Jana vzhopilo, a k udeření na Prahu se připravilo. Následovalo zvonění druhé, potom ještě třetí, a tu již činěn jest v té chvíli útok z venku, když měšťané uvnitř města s Berengarem smluvené chopivše se zbraně k branám se hnali, aby je dobývajícím vojsku krále Jana násilím otevřeli. Útok se stal na několika místech najednou, jmenovitě proti brance při domě Mikuláše od Věže u nynější Prašné věže; obrana města byla však statečná, dobyvatelé odrazení jsou se ztrátou, neboť střelbou s obou stran přišlo něco lidu k úrazu. V tom však měšťané uvnitř města s králem Janem smluvené obořili se na bránu blíž kostela a kláštera sv. Františka čili u sv. Anešky, nejméně hlídanou, proto že u řeky stála, a vypálili ji mnohou prací sekerami a motykami. Venku již čekaly sbory vojska Janova, a první tudy vjeli lidé Pražského biskupa Jana, Čechové, do města. Obránci města na hradbách jsoucí, vidouce zrádu anebo slyšíce pokřik z toho povstálý, lekli se a ve zmatku na útěk se dali. Nával lidu Luxenburského byl však tak veliký, že brána jim nestačila, a oni také přes příkopy a přes hradby od hajitelův opuštěné do města lezli; — a tu vjel také král Jan se svou manželkou a s celým ostatním vojskem svým tou branou na Františku; přílbice k zadu spuštěné se jim leskly na hlavách a vytažené meče v rukou. Když pan Hynek Krušina z Lichtenburka do města vjížděl, tu volal hlasem velikým, aby se nikdo nedotýkal domu toho lotra Vacingera, od Korutanův zřízeného rychtáře, že si ho vyhrazuje, aby jej mohl sám vybiti a pomstu nad jeho majetníkem provoditi. Avšak král Jan všem svým lidem přísný rozkaz dal, aby se nikomu neubližovalo ve městě, a tudíž v jeho vojskě po všech ulicích: Pokoj! pokoj! voláno.

Ve městě byli při obraně Jindřich Korutanský a jeho přítel, mladý Bedřich markhrabě Míšeňský; zvěděvše o zrádném vtržení Luxenburských do města, bez prodlení přes most na hrad Pražský ustoupili; za nimi se hnali Korutané i Míšeňáci a všickni z měšťanův, kteří s nimi drželi a Luxenburským do rukou padnouti nechťeli. Křižovnický špitál u mostu, před tím od měšťana Olbrama Korutanům postou-

pený, téhož dne byl od těchto vyprázdněn a v moc krále Jana dán.

Jindřich Korutanský jsa nestatečný o další obraně svého trůnu nemyslel, zvláště když jeho spojenec, markhrabě Bedřich, od svého otce z Míšeň rozkaz obdržel, aby svého ujce, Jindřicha Korutanského, opustil, poněvadž by říšskou klatbu na sebe uvaliti mohl. Jindřich chtěl si tudy aspoň výminky klásti, pod kterými by Janovi Luxenburskému český trůn postoupil, i počal tedy z hradu vyjednávat. Však to jednání pět dní trvalo a k ničemu nevedlo; nadarmo se sama královna Anna arcibiskupovi Mohučskému k nohám uvrhla, nemohouc čeho více dosáhnouti, leda že s manželem svým bezpečně z Čech ujíti směla. V noci po pátém dni, totiž 9. dne měsíce prosince, dal se Jindřich okolo půlnoci s manželkou svou Annou a se vši svou čeledí při velkém nářku všechněch tajně na útěk ze hradu Pražského, i spěchal jak nejvíce mohl ke hranicím bavorským. Pražského měšťana Jindřicha od Kamene a syny několika jiných měšťanův, kteří s ním drželi, vzal s sebou na útěk, aby je měl jako rukojmě v moci své, dokud by se na české půdě nacházel, a tak se jimi před pronásledováním chtěl hájiti. A však znamenitý vlastenec a český pán, Vilém Zajíc z Valdeka na utíkající udeřil a všechny ty vězné mu odňav nazpět do Prahy je přivedl. Podivnou náhodou stalo se, že když Jindřich se svými Korutany nedaleko Křivoklátu táhl, tři opatové Cisterciánův, Konrad Zbraslavský, Jindřich Sedlecký a Jan Plaský, vracejíce se teprv nyní z Němec do Čech se svým průvodem na koních a na vozích, tou samou cestou se brali, a málem by Korutany byli potkali. Znamenajíce to z daleka opatrně se z cesty uhnuli, a tak utíkajícímu nepříteli, jemuž oni hlavně tím osudem se přislužili, do rukou nepadli.

Nazejtří, 10. prosince 1310, když se brány hradu Pražského našly otevřeny, vjel král Jan bez překážky a v pokoji do hradu, navštívil hlavní chrám sv. Víta, vykonal tu svou pobožnost a v panování se uvázal. Míšeňáci táhnouce za svým markhrabětem ze země, ještě po venkově loupeže páchali, i musel se pan Vilém Zajíc z Valdeka s vojskem Pražských měšťanův za nimi pustiti, někde nad řekou Labem je dostihl, v noci na hod Božího narození, 25. prosince, v boji porazil a ven ze země vytloukl.

V Praze samé navrácen jest dlouho postrádaný pokoj; jenom dům Mikuláše Vacingera, rychtáře ukrutného a nenáviděného, stal se

oběti rozsápaných mstitelů, a Jakub Velflovic od Věže, náčelník měšťanův strany Korutanské, muž již věku šedivého, že se tak horlivě ujímal věci nyní vyhnaného Jindřicha, do

vězení vsazen jest, v němž ještě následujícího roku seděl, a potom brzy umřel.

Opanováním Prahy skrze Jana Luxemburského rozhodl se osud České říše, ostatní města

Jan Luxemburský s Alžbětou a s vojskem svým vjíždí do Prahy branou na Františku 3. pros. 1310. (Str. 61.) (4)

vesměs dobrovolně novému králi se podrobila a panování jeho podstoupila.

Vyhnaný Jindřich Korutanský vrátil se do svého vojvodství Korutanského, míval později ještě mnohé přátelské jednání s králem Janem,

nicméně nepřestával až do své smrti, která r. 1335 nastala, přikládati sobě jména „krále Českého.“ Jeho manželka, Anna Přemyslovna umřela v Korutanech již r. 1313 zůstávajíc bezdětna.

HLAVA II.

Panování Jana Luxenburského.

1310—1346.

Kterak král Jan vládu nastoupil a korunován byl.

1310—1311.

Král Jan počal sice hned pod vlastním jmenem panovati, avšak že byl mladík nezkušený, země, národu a jeho starodávných obyčejův nepovědomý, vedli vlastní správu země dva cizozemci od jeho otce císaře jemu přidání a plnomocenstvím opatření. To byl arcibiskup Petr Mohučský a hrabě Berthold z Henneberku. Arcibiskup Petr jakožto bývalý probošt Vyšehradský, znal Čechy a jejich zřízení, a proto jeho správa zemská nebyla Čechům odporná. Hned po vjezdu svém do Prahy odňal král Jan nenáviděnému Mikuláši Wacingerovi městské rychtářství, a navrátil je předešlému rychtáři Woflinovi, obnovil též městskou radu, do níž vesměs měšťané byli zvoleni, kteřížto se prvé drželi strany Olbramovy, to jest, Jindřichovi Korutanskému protivné. Jediný Jan Welflovic, jakožto mírnější ze strany druhé, v nové radě také místa měl.

Na mnohé žaloby proti měšťanům, kteří byli vinni, že se Mišňáci do Prahy dostali a tolik škod a zádiv obyvatelům způsobili, držel král Jan málo dní po svém vjezdu do města veřejný soud před domem Šimona Štuka jak se zdá na Staroměstském náměstí. Vedle něho seděli jeho dva správcové vlády, arcibiskup Petr a hrabě z Henneberka, potom pan Jindřich z Lipé jakožto královský podkomorí zase k tomuto úřadu navracený, jeho přítel a spolubojovník Jan ze Stráže, více jiných pánův českých a něco německých pánův, kteří krále Jana do Čech sprovodili, však brzo zase domů se navrátili. Podle uznání toho soudu vyhlásil král Jan, že všechna nařízení a privilegia od Jindřicha Korutanského jakožto krále Českého vydaná neplatná jsou.

Do čtrnácti dnů, totiž na hod Božského narození, 25. prosince 1310 položil král do Prahy sněm pánům a zemanům, aby od nich přijal přísahu věrnosti; k čemuž dali se nalezti valně a ochotně, neboť všechno strannictví a záští mezi nimi přestalo, a panovala svornost sílená nadějí na lepší budoucnost. Na tomto sněmě udělil král všem stavům království Českého veliký majestát, list to svobod a výsad národu, jehož požívati má naproti moci královské, první to důležitá listina toho způsobu, kteráž se nám zachovala. V tomto majestátě osvědčoval se král, že více láskou nežli přísností panovati bude, a že se ani náklonností ani nenávistí s cesty spravedlnosti svěsti nedá. Biskupa a duchovenstvo, pány a veškeren národ Český že bude při jejich právech a svobodách hájiti a ničehož nepočínati, co by proti těm právům a svobodám čelilo. Jmenovitě to za právo uznával, že stavové nemají býti nuceni k vojenským službám za hranicemi Čech a Moravy, ani k dávání berně, kromě dvou případů, totiž kdyžby měl král korunován býti, a kdyžby se která královská dcera měla provdati, a výpravu a výbavu od celé země dostati. Potom také na novo ustanovil staré české právo dědičné k zemským statkům, aby totiž v případě, když není mužských dědicův nejenom dcery ale též příbuzní obojího pohlaví až do čtvrtého stupně mohli děditi, a jenom, kdyžby tito scházeli, a posledního porízení nebylo, žeby pozůstalé statky jakožto odumřelé ku královské komoře měly připadnouti. Konečně zavázal se král, nedávati cizincům žádných úřadův v zemi jak České tak Moravské, aniž dopouštěti jim, kdyžby se chtěli do země vetřítí, aby v ní statky dědili anebo kupovali. A to všechno mělo býti slavně na písmě

každému stavu zvláště stvrzeno, ažby král na království řádně korunován byl.

Po vyřízení všech těch věcí obrátili se páni a rytíři s velkou a snažnou prosbou k arcibiskupovi Mohučskému, aby jim bez meškání krále korunoval, čehož nestalo se ovšem již za tří králův posledních, Václava III., Rudolfa a Jindřicha. Jakkoli Petr arcibiskup jim to vymlouval, pravě, že jemu císař Jindřich uložil, aby s korunováním počkal, ažby sám on, císař, se slavným průvodem k této slavnosti do Prahy přišel, předce nepřestali prositi. Pánové snad již proto pospíchali, aby se jim tím dříve slíbeného písemného potvrzení privilegií dostalo, jehož, jak se zdá, ještě od žádného z předešlých králův neměli; v lidu vůbec bylo pak mínění takové, že jenom korunovanému králi dáno bude, aby žádoucí mír a pořádek v zemi utvrdil. Arcibiskup nemoha odolati prosbám takovým vzal prodlení o to do druhého dne, a dal potom pánům za odpověď řka: „Poněvadž ku králi, pánu svému, takovou lásku máte, chci to na žádost vaši udělati, a v brzkém čase pána svého pod korunou spatříte, jakž na krále sluší.“

I tak obesláni jsou páni, rytíři a měšťané, aby se sjeli valně do Prahy k neděli po slavnosti očišťování Panny Marie. Ustanoven jest tedy den 7. února 1311 ku slavnému korunování krále a královny. Sjezd byl velmi hluchý, ze všech měst královských také poslové k tomu ustanovení sjeli se, a radost byla veliká. Petr, arcibiskup Mohučský, korunoval podle práva svého krále Jana a královnu Alžbětu před velkým oltářem ve chrámě u sv. Víta na hradě Pražském při veliké mši zpívané. Pánové drželi dle úřadu svého jeden žezlo, druhý korunu, třetí jablko, jiný jiné královské klénoty a znamení. Před korunováním pasoval král dva panice na rytířství, totiž syna pana Bohuslava ze Švamberka a syna Fridmana ze Smojna příjmím Pancéře, kteříž byli ustanoveni, aby drželi při dalších službách božích korunu ve výšce nad hlavou královou. Při samém vsazení koruny na hlavu královu zdvihl se jako při korunování Václava II. chvalozpěv od duchovenstva a české i německé propěvování lidu, který i slávu provolával i také radostí plakal po tolika létech trpkého zkoušení.

Po službách kostelních jeli královští manželé oba v kráse mladosti se skvějící, v největší slávě na vybraných ořích a pod nádhernými nebesy vypnutými na čtyrech vysokých žerděch ze hradu Pražského dolů na Malou stranu, okolo biskupova paláce a přes most do

Starého města, provázeni jsouce vším vznešeným panstvem přeskvostně vystrojeným, a provozovala se při tom veselá hudba na rozličné nástroje, bubny, trouby, housle, varhany a písťaly. V refektáři Menších bratří čili Minoritův u sv. Jakuba byly připraveny stoly a sedadla mistrného díla k slavné královské hostině; jenom král, královna, cizí němečtí hrabata a nej přednější pánové čeští v tomto refektáři k tabuli zasedli, ostatní musili se rozdělití buď po klášteře, buď po jiných domích sousedních, kdež všude slavně a vesele hodovali, neb pro zimu všickni pohromadě na veřejném a odkrytém místě seděti nemohli. Měšťané Starého města Pražského poctili krále a královnu k této slavnosti korunovací drahými klénoty v ceně 120 hřiven stříbra. Však již před tím složila obec králi na jeho žádost 600 hřiven stříbra k jeho potřebám, za kteréžto peníze, jakož dílem zástavou za dluhy po předešlých králích zůstalé, postoupil král měšťanům ungeltu Pražského. V samý den korunování, 7. února, uvázali se přísežní obce v ten ungelt, a poručili vybírání jeho dvěma ze svého prostředka, Jindřichovi od Kamene a Hiltprandu Zwifingerovi. Po nějakém čase pronajímá se ten ungelt vždy několika měšťanům.

Když bylo po korunování, někteří pánové z říše Německé, kteříž byli s králem do Čech přijeli, s ním i s královnou i s pány Českými přátelsky se rozžehnavše, do svých zemí se navrátili.

Kterak se král Jan v Moravu uvázal.

1311—1312.

Po korunovaci pomýšlel král Jan hned o tom, jak by se v Moravu uvázal, neboť jeho otec, císař Jindřich VII. zapsal ji r. 1309 vojvodám Rakouským v sumě 50.000 hřiven stříbra, aby mu pro syna Čech dobývati pomohli. Císař se toho skutku libovolně dopustil nemaje práva k tomu, aniž stavové království Českého byli o to tázání. Vojvodové nesplnili zcela závazek svůj, a mladý král Jan musel všechno na to vynaložiti, aby tuto smlouvu s nimi od otce učiněnou zrušil. Proto se král hned v březnu 1311 s arcibiskupem Mohučským do Chebu odebral, a tam s plnomocníky vojvody Bedřicha Rakouského dne 23. března jinou smlouvu učinil. Bedřich se odřekl zápisného práva na Moravu a král Jan mu za to jistou sumu peněz slíbil.

Od zabítí krále Václava III. v Olomouci na Moravě zlé věci se páchaly, a nevedlo se Moravanům lépe, nežli Čechům. Pánové i šlechta počali velikou zvlí míti a nebyla svornost mezi nimi; jedni stranili Rakouským vojvodám, druhí Jindřichu Korutanskému, a vedli malé války jak mezi sebou, anebo jak to v Němcích bývalo, proti klášterům a městům nepřátelsky sobě počínali. Měšťané ukrývali se za hradbami měst svých, obchodníci netušili sobě na otevřenou silnici vyjítí, a všeliká chatra měla veselé rejdiště: ozbrojené houfy táhly po zemi, plence kde co bylo pleniti, tak že i dobře ohrazená města, jako Uherské Hradiště, na nejvyšších úřednicích zemských pomoci se dovolávala. Mimo města naříkaly sobě nejvíce kláštery s toužebností očekávající, kdy nově vyvolený král na Moravu zavítá, všecky spory narovná a zločince potrestá. Bylo tehdejší již jen jedno knížetství na Moravě, totiž Opavské náležející Mikulášovi, často spomínanému levobočku krále Přemysla Otakara II. Tu však v těch časech se proti němu někteří pánové pozdvihli a z knížetství jej vypudivše Boleslavovi, knížeti Vratislavskému a Lehnickému, manželé Markéty Přemyslovny, mladší sestry nynější České královny Alžběty, dobrovolně se poddali. Kníže Mikuláš Opavský žil potom v Brně v dosti zlých okolnostech.

Král Jan smluviv se v Chebu s vojvodou Bedřichem Rakouským, pojal arcibiskupa Mohušského Petra, biskupa Filipa Eichstadtského, hrabata z Henneberka a z Hohenlohe a jiné pány německé, kteří ještě při něm v Praze byli, a vydal se s nimi a s královnou Alžbětou ku konci měsíce května 1311 na Moravu. Přijel do Olomouce, a jsa radostně uvítán 12 dní tam pobyl. Tam k němu přijel též kníže Boleslav Vratislavský a Lehnický, sva jeho, se všemi svými bratřími a strýci, zřekl se 11. června knížetství Opavského a všeho dalšího vyvénení své manželky Markéty Přemyslovny za 8000 hřiven stříbra. Po vyřízení toho hnul se král Jan s celým dvorem svým do Brna, kteréž jej též s velkým plesáním uvítalo. Odtud zavítal do kláštera Rajhradského, kde k němu přijel Bedřich vojvoda Rakouský, aby smlouvu v Chebu uzavřenou potvrdil a s ním přátelství uzavřel. Po této schůzce v Rajhradě položil král Jan všem stavům markhrabství Moravského sněm do Brna, aby od nich tuto přijal přísahu věrnosti. Když se to stalo, udělil král dne 18. června 1311 markhrabství Moravskému majestátní list, jímž Moravanům zcela podobná

práva obnovil a potvrdil, jako to učinil majestátem o vánočním sněmě v Praze království Českému uděleným. Že pak Moravané takový majestát pro sebe ještě nikdy před tím nedostali, tím král Jan ponejprv moravské stavy od českých oddělil, a tak tomu základ položil, že se Moravští stavové ve všech pozdějších časech od českých rozeznávali, svou zvláštní zřízení měli, a že během času také mezi nimi a českými stavy různice povstávaly.

Toho roku 1311 dne 4. října umřel také Olomoucký biskup Jan V., kterýž prý pocházel z pánův z Waldšteina, a po všechem čas posledních politických nepokojův tiše se choval. Za jeho nástupce jmenován jest Petr II. z Lomnice, dosud často řečený probošt Pražský.

Že za prvního pobytí krále na Moravě všecky nepořádky a domácí různice a záští nemohly býti odstraněny a potlačeny, viděl se král Jan pohnuta, následujícího roku 1312 v měsíci červenci ještě jednou na Moravu se vypraviti a silné vojsko s sebou vzíti. Přitřhl hned na cestě do Moravy ke hradu Ungersberku, kterýžto ležel nedaleko Třebíče, a Jimramovi z Bozkovic, bývalému nejvyššímu komorníku moravskému, náležel. Že pak Jimramův lid na tom hradě v celém okolí ohavné loupeže páchal, tu král ten hrad hned oblehl a jeho mocně i dobyl. Osmnáct loupežníkův tuto chycených kázal na místě postínati. Jeden pak mezi nimi šel na smrt s radostí a poskakuje, a jsa veden mimo jeden strom krásný a velmi rozkvětlý, zastavil se a snažně žádal i prosil, aby byl na něm oběšen. Král kázal jeho žádost vyplniti a jej tu pověsiti. Potom přitáhl do Brna, dal pány a rytíře moravské a také měšťany Brněnské svolati, a aby k pokoření a potrestání zemských škůdcův jemu svými silami přispěli, je vyzval. Žalováno hlavně na pana Friduše (Bedřicha) z Linavy z rodu slezského, do země přijatého, který ze svých hradů největší loupeže páchal. Hlavní jeho hrad byly Račice nedaleko Vyškova, a proto král s celou mocí svou tam přitřhl, hradu dobýval avšak dříve dobytí nemohl, až přivolání kovářův zdi hradu podkopali, následkem čehož díl hradu samého se sesypal. To vida Friduš z Linavy, krále za milost prosil, však jí jen za přímlovou některých pánův pod tou výminkou obdržel, že své ostatní hrady pobořiti dá. I tak se stalo, a Friduš z Linavy musel i hrad Drahotůš, blíž města Hranic, jeho předešlým vlastníkům, pánům z Drahotůš, navrátiti. Jiní násilníci na Moravě byli ještě Hartleb z Bozkovic, bratr výše řečeného Jimrama, Oldřich z Bozko-

vic, mladý Mikuláš, knězic Opavský, syn knížete Opavského, jakýsi Gozvin, potom Friduš a Vintýř z Brandýsa, konečně jakýsi Macek přímým Mnich. Všichni tito škůdcové zemští museli se v Brně před krále postavit, za milost prositi a jemu přísahu věrnosti

skládati. Jakož prý potom věrnost svou stále zachovávali.

Z Brna obrátil se král Jan do Vídně k vojvodám Rakouským, s nimiž učinil 25. července 1312 spolek na čtyry léta, a že on, král Český, byl na čas nepřítomnosti svého otce,

Jan a Alžběta jedou po své korunovaci z hradu Pražského okolo biskupského paláce na hody k Minoritům u sv. Jakuba 1311. (Str. 67.) (5.)

císaře Jindřicha VII., vikářem čili císařským náměstkem v říši Německé, tu Rakouským vojvodám slíbil, že jim pomáhati bude proti jejich poddaným, kteří se ve Švábích a v Elzasu pozdvihli. Také s vojvodou Bedřichem srovnal se o zápis otcův jemu na Moravu daný, tak že zůstal Bedřichovi povinen jistou částí jeho

dluhu. Města Znojmo, Pohořelice a jiná zůstávala v moci Bedřichově co zástava.

Konečně sluší podotknouti, že král Jan hned když své panování v Čechách nastoupil, také králem Polským zváti se počal, na znamení, že se nemíní spustiti práva nabytého na toto království od předchůdce svého, Vá-

clava II. Však nicméně v Polště již od roku 1306 Vladislav Lokýtek kraloval.

Zrušení Templářův. Hlad. Zášť mezi pány a měšťany.

1312.

Toho r. 1312 zrušen byl na církevním sboru ve Vienně ve Francii řád Templářský, rytířův křížových řeholních, jako Johanité byli. Pražský biskup, Jan IV. z Dražic, také tam byl na tom sněmu, a měly se všechny komendy a statky toho řádu podle bully papežské, dne 16. května 1312 ve Vienně vydané, Johanitům odevzdati. To se také v Čechách a na Moravě stalo; nebylo však u nás o tom tolik povyku, jako v jiných zemích, proto že Templáři zde jen málo sídel měli. Pražská komenda u sv. Vavřince na Starém městě dostala se tudíž Johanitům, kteří však majíce již při Menším městě konec mostu u Panny Marie sídlo své, templářskou komendu již po roce, 1313, prodali pannám řádu sv. Dominika u sv. Anny pod Petřínem. Ty se také hned na Staré město k sv. Vavřinci přestěhovaly, a tak zde počal klášter Dominikánek u sv. Anny a sv. Vavřince, jehožto stavení nyní synům Bohumila Haase náleží. Hrad Tempelstein u Jamolic nad Jihlavkou na Moravě, dostal se po Templářích ve světské ruce a po čase zašel. Někdy čas potom na něm seděl známý Bertold Pirknar z Pirkenšteina, bývalý měšťan Kutnohorský.

Toho roku 1312 byla také veliká neúroda, z čehož pošla dražota v obilí v Čechách i na Moravě, potom i hlad, tak že lidé mřeli z nedostatku potravy.

Arcibiskup Mohučský, Petr, vykonav visitaci jakožto metropolita v celém biskupství Pražském, opustil potom Čechy a vrátil se bezpochyby, ještě nežli král Jan podruhé na Moravu se vypravil, do své země nad Rýnem.

Zášť mezi českými pány a německými měšťany, vzavši původ svůj za neschopného panování Jindřicha Korutanského, nepřestalo ještě docela, a stalo se, že ještě v prvním roce panování Janova mezi pány z Potšteina z rodu Drslavicův a Pušovic, měšťany Pražskými a Kutnohorskými, zase zjevná válka vypukla. Jedni druhým na venkovských statcích škody činili; k Pušovicům stáli celý rod Klaricův, bohatý Bertold Pirknar a starý Olbram a Jindřich od Kamene, oba se svými syny a jiní — Potšteínův stranu zas drželi všickni

strýcové toho rodu, pánové z Riesenberka, ze Žampachu, Oldřich z Brandýsa nad Orlicí a ještě jiní. V jedné takové bitce přišel pan Procek z Potšteina neznámým způsobem o život, nezdá se však, že by byli měšťané zúmyslně smrti jeho vyhledávali. Za to však Mikuláš z Potšteina, syn zabitého Procka, zabil Peregrina Puše, často již spomínaného měšťana, který hlavně ono zajetí pánův v klášteře Sedleckém spůsobil. Pro tuto úmyslnou vraždu, která, jak se zdá, v Praze byla spáchána, byl Mikuláš z Potšteina z rozkazu krále Jana zajat, a do vězení uvržen. Přátelé jeho snažili se o to, jak by se mezi nimi a Pušovicí narovnání stalo; i podaly se konečně obě strany na výpověď hraběte Bertolda z Henneberka a jiných tří pánův německých, kteří ke dvoru královskému náleželi. Tito učinili výrok dne 11. dubna 1312, a jedenáct českých pánův se za to zaručilo, že Mikuláš z Potšteina a jeho přátelstvo tomu výroku se podrobí. Přátelští rozsudí vypověděli především, jak v takových věcech obyčejné bývalo, že toho, co se stalo, strana straně ničímž napotom zlým spomínati nemá. Že pak Mikuláš z Potšteina jediný z úmyslné vraždy se vyznal, druhé straně se totéž dokázati nemohlo, uloženy jsou jemu, Mikuláši z Potšteina, pokuty a skutky kajicné. Především měl za duši Peregrina Puše založiti a nadati kněze v kostele Panny Marie před Týnem ke čtení každodenní mše sv., a krom toho postarati se o to, aby jej ve třiceti rozličných klášteřích k řeholnímu bratrství připustili, a v jednom každém aby tisíc mší sv. za Puše čteno bylo, což dohromady 30.000 mší činilo. Za druhé měl klášteru Minoritův u sv. Jakuba v Praze 10 hřiven stříbra darovati. Za třetí měl v kajicném rubáši s nepříkrytou hlavou se stem jiných osob v processí jíti z Dominikánského kláštera u sv. Klimenta až k domu Anešky, vdovy zabitého Puše. Za čtvrté měl vykonati pouť do Říma k sv. Petru, a rovněž měli tři pomocníci jeho při skutku, Oldřich z Brandýsa k sv. Jakubu do Kompostelly, Mikulášův služebník Gerhart čili Heralt k sv. Joštu (Sv. Just) v Estremaduře ve Španělsku, a druhý služebník, Blahut, k Panně Marii do Cách putovati. Mimo to měl složiti vdově Anešce a příbuzným Pušovicům 1500 lehkých hřiven stříbra, a obci Pražské, bezpochyby proto, že se vražda v Praze stala, pokutu, která mu vyměřena bude.

Král Jan ponejprv z království odejel. Smrt otce jeho. Volba nového císaře.

1313—1314.

Za toho času zdržoval se císař Jindřich VII., otec krále Jana, vždy ještě v Itálii, nemoha proti straně jemu protivné mnoho pořídit. Proto se viděl brzo nucen, do Německé říše vzkázat, aby mu nových vojsk k posile do Itálie poslali. Král Jan, jsa náměstkem otce svého v říši, položil v té příčině všem knížatům říšským sněm do Normberka na počátku měsíce ledna 1313, a aby ten sněm řídil, odebral se sám tam v průvodu Pražského biskupa Jana, mnoho jiných pánův a některých Pražských měšťanův. Knížata na sněmu se na tom usnesli, že v létě téhož roku císaři znamenitou pomoc do Itálie pošlou, a král Jan slíbil, že sám to vojsko jakožto vrchní vůdce povede, načež se zas do Prahy navrátil. I činily se hned přípravy k tažení do Itálie, k němuž i mnozí čeští páni a rytíři dobrovolně se připojili. Mezi těmi přípravami porodila královna Alžběta dne 8. července 1313 svému manželu první dítě, dceru, již dáno jméno Markéta po matce králově, která zatím byla před půl rokem v Itálii umřela.

V srpnu ten týden po nanebevzetí Panny Marie vytáhl král Jan vojensky z Prahy, a to zase na Normberk, kdež se vojsko říšské sbíralo. Také královna Alžběta tam za ním přijela, a dne 1. září jmenoval král hraběte Bertolda z Henneberka svým náměstkem čili hejmanem v království Českém na čas svého vzdálení ze země. Tento Bertold z Henneberka, Němec s králem do Čech příšlý, byl tehdež zároveň preceptorem řádu Johanitův v Čechách, na Moravě, v Polště a Rakousích. Konečně postaviv se král Jan v čelo říšské vojenské výpravy, hnul se z Normberka do Šváb, avšak již u města Biberachu došla k němu smutná zpráva, že císař Jindřich VII., otec jeho, dne 24. srpna 1313 v Bonconventě, v krajině Toskanské, umřel po krátké nemoci.

Tato příhoda všecko proměnila, a to k veliké škodě i království Českého. Král Jan projevil tu ponejprv lehkou mysl svou, a nedlouho prý smutek nosil v srdci svém. Z výpravy do Itálie ovšem sešlo, a král Jan poradiv se s knížaty říšské vojsko rozpustil. Němci se však hned také jinak k němu chovati počali, proto že se císaře, otce jeho, více báti nemusili. Čechové pak, kteří s sebou táhli, aby pro Německou říši bojovali, potkávali se nyní s myslí téměř nepřátelskou u prostřed této říše.

Král Jan tuto ponejprv na své panovnické povinnosti ve vlastním království zcela pozapomněv, již o ničem jiném nemyslel, než jak by se po otci sám mohl na císařský trůn dostat. Předce však o to dbal, aby se arcibiskup Mohučský, Petr, zase ve správu Českého království uvázal, i poslal k němu především Konrada, opata Zbraslavského se žádostí, aby se s ním sjel k rozmluvě ve Würzburgu. To se stalo, a král Jan vznesl naň 13. října správu království Českého na svém místě společně s Bertoldem z Henneberka, kterýž, jak se zdá, také k tomu z Čech do Würzburga přijel. Arcibiskup Petr a Bertold jeli pak s královnou Alžbětou do Čech, a byli v Praze okolo 25. listopadu 1313 od měšťanstva velikými poctami přijati. Krále samého však nebylo doma téměř rok viděti, jel především do hrabství Luxemburského, aby se v něm jako ve své dědictví po otci uvázal, a pak se potuloval v krajinách Porýnských, přátel sobě hledaje, kteří by mu dopomohli k císařství. Jenom někdy v létě r. 1314 přijel Jan na krátký čas do Prahy, aby učinil přípravy k nové vojenské jízdě na sněm říšský do Frankfurtu, kdež se mělo státi volení nového císaře. Však se potom sám svého úmyslu vzdal, když poznal, žeby ho pro jeho mladost, měltě tehdež teprv 18 let, na císařství zvoliti ani nemohli, a že mnozí knížata Bedřicha, vojvodu Rakouského, zvoliti v úmyslu mají. K tomu však nesměl král Jan připustiti, aby dům Habsburský zase císařské moci dosáhl, neboť mohl tím království svého Českého snadno zbaven býti. Vojvoda Bedřich měl totiž zápisy stavů českých ještě v rukou svých, jež oni při vyvolení nebožtíka bratra jeho Rudolfa na království České domu Habsburskému dali, a mohl tedy snadno nároky své na Čechy, maje co císař nejvyšší moc v rukou, platně obnoviti. Proto se tedy nyní král Jan vši mocí o to zasazoval, aby někdo jiný byl císařem, totiž Ludvík, vojvoda Bavorský. Bylo velké roztržení v Němcích předvídati, a proto se všechny strany ku sněmu Frankfurtskému strojily nejina, než jako k nějakému válečnému tažení. Když pak k volbě přišlo, rozdělily se strany, a jedna zvolila Ludvíka Bavorského, druhá Bedřicha Rakouského. Tudy povstala mezi nimi válka o Římské císařství; převaha však byla při Ludvíku Bavorském, který také hned 25. listopadu 1314 v Cachách na království Německé korunován byl, a hlavně podporou a přátelstvím Českého krále při svém důstojenství se zachoval.

Nespokojenost Čechův s králem Janem.

1315.

Arcibiskup Mohučský Petr nedlouho království České spravoval, neboť že přítomnost jeho při volbě nového císaře nevyhnutelná byla, dříve ještě do Němec odejel, nežli král do země se navrátil. V nepřítomnosti králové i arcibiskupa vládařili nyní v Čechách druzí němečtí rádčové království, přední z nich Bertold z Henneberka, druhý Oldřich z Leuchtenberka, na Moravě pak Dětrich z Kastellu.

Až dotud požívala Česká a Moravská země dosti dobrého domácího míru a jiných dobrodiní sporádané správy, zvláště že arcibiskup Petr jakožto bývalý probošt Vyšehradský a kancléř království Českého nejlépe domácí řády a řízení znal, jaké ještě byly za panování krále Václava II. požehnané paměti, potom že moc Luxenburská až dosud ještě byla vážná, a podávala naději, že král Jan bude císařem. Vřak sotva tato naděje zmizela, a arcibiskup Petr zemi Českou opustil, začaly se tu nepokoje jevit, a ozývali se hlasové, že to jest proti právům a zřízení království Českého, aby sami cizozemci náleželi do tajné rady královny a aby místo krále zemskou správu vedli. Také těch okolností hned rozliční škůdcové zemští a loupežníci používali, i děly se zas násilí a loupeže. I počali se pánové sjížděti a o tom pilně přemýšleti, jak by se těch Němcův do země uvedených bezpečně mohli zbaviti. Zdá se pak, že pan Jindřich z Lipé jsa v těch schůzkách hlavním řečníkem, co nejvíce mohl celou šlechtu českou k takovému smýšlení naklonil.

Když se po dlouhém vzdálení král Jan do Čech navrátil, mohl pozorovati, kterak se mezi tím časem smýšlení Čechův změnilo, i netrvalo také dlouho, předstoupili pánové před něj a odhodlanou řeč k němu učinili, ústy bezpochyby pana Jindřicha z Lipé takto řkouce: „Milostivý králi! Spůsob království toho ráčíš již znáti, také naši věrnost, kterou k Tvé královské Milosti chováme. A vřak ti cizinci, kteří tuto při tobě co hosté jen do času se zdržují, věci Tvé královské Milosti přináležející lakomě k sobě přijímají, pokladnici tvou vyprázdňují, zboží sobě po dobrém i po zlém, jakž mohou, shromažďujíce. Hradý ke Tvé Královské Milosti náležité oni sobě drží a o pokoj a pořádek v zemi nic nedbají. Nám pak, milostivý králi, kdybys ráčil věřiti, a zemské úřady poručiti, jistě že bychom my lépe, než ti Němci, uměli ty loupežníky

trestati a pokoj v tomto království zachovávatí.“

Tu se král Jan najednou u velké tísní octnul, a jinak si pomoci neuměl, než že svým německým důvěrníkům, aby konečně celý Český národ nepovstal, svěřené jim úřady odňal, je od sebe propustil a do Němec pryč odeslal. I tak propuštění jsou v měsíci dubnu 1315 hrabata Bertold z Henneberka, Oldřich z Leuchtenberka a z Moravy Dětrich z Kastellu a mnozí jiní. Na jich místě postavil sobě devatenáctiletý král v Čechách pana Jindřicha z Lipé, podkomoří a zemského maršálka, na Moravě pak Jana z Wartenberka za nejvyšší vladaře, kteří tudý jsouce jako poručníci královi, proti všemu starému obyčeji vedle krále, ano jak se brzy ukázalo, i proti vůli jeho vykonávali práva královská. Z toho přišlo k novým nevolům a nepokojům v zemi.

Již od smrti krále Václava II. nacházely se důchody korunní ve zlém stavu. Mnoho statků korunních bylo zapsáno ve dluzích, které povstaly náklady válečnými a nepořádným hospodářstvím za Václava III. a Jindřicha Korutanského, a pánové také mnohý královský statek drželi, ku kterému práva neměli. Němečtí rádčové krále Jana, majíce nejvyšší moc v zemi v rukou, zajisté vedle péče o dobro koruny z královského hospodářství sami také se obohacovali. A vřak nyní začal pan Jindřich z Lipé, co vladař a podkomoří zároveň, platiti dluhy korunní důchody z měst, z hor a z jiných platův takovým způsobem, že pro krále a jeho dvůr téměř nic neb velmi málo zbývalo, a při tom všem předce mnohé hrady a statky královské v rukou pánův zůstávaly. Pan Jindřich z Lipé sám byl posud jedním z předních věřitelův koruny, a pamatoval na sebe, nejen aby prvé než jiní k svému přišel, nýbrž obohacoval se také způsobem nepravým. On vedl dvůr nádherný a sám všecko v celé zemi řídil; když vycházel, šlo četné a skvostné oděné rytířské komonstvo před i za ním. Naproti tomu na královském dvoře nedostatek panoval, a král musel poslouchati jeho. Cítil to a těžce nesl král Jan, avřak jen proto, žeby byl sám rád rozhazoval, neboť marnotratnictví bylo vždy potom jeho největší slabostí. Avřak mnohem hloub to cítila královna Alžběta, kteráž to považovala za nehodné snížení důstojenství královského, a to ještě více, když jí bylo donešeno, že pan Jindřich z Lipé s ovdovělou královnou Hradeckou, totiž s Alžbětou, mladou vdovou po Václavovi II. a Rudolfovi I., která na svém věně, na Hradci nad Labem seděla, v jakém

milostném spojení jest. I bylo tomu v skutku tak, a pan Jindřich podobal se nyní Závišovi z Falkenšteina, který byl manželem ovdovělé Kunhuty a velemocným poručíkem mladého Václava II.

**Rudolfovci a Věnkovci. Výprava proti Matoušovi z Trenčína.
1315.**

Nějaký pokračovatel Dalimilovy kroniky vypravuje pamětihodnou událost, která r. 1315 právo soubojem rozhodnuto bylo. Byl to prý soud v České zemi dosud nevidaný a neslýchaný. Rytíř Rudolf z Košic zabil panoše Věnkovi z Třešic, sousedu svému, za to zabil Věnek syna Rudolfova a Rudolf zas syna Věnkova. I byla to tak hrozná vina, že soud nemoha z obapolných žalob prvního provinilce vyšetřiti takový nález učinil, aby boj mezi oběma stranama rozhodl a Božím řízením ukázal, při které z nich právo jest. I učiněno jest kolo dosti těsné na hradě, do kterého Rudolf šest i Věnek šest mužův dobře oděných na jednorozcestných koních proti sobě postavili, a je v tom kole dobře ohradili, aby proti sobě bojovali avšak z kola vytlačiti se nedali. Vytlačení z kola nesměl dále bojovati. Rudolfovci měli na sobě sukně zelené, Věnkovci červené. Rudolfovci s počátku dobře se drželi, avšak v tom chybili, že, když kterého porazili, pěšky mu choditi dali. A ten, jenž pěšky chodil, také nejvíce jim škodil; Věnkovci však když kterého srazili, kned k poddání se jej přinutili, a tak Věnkovci vyhráli, Rudolfovci na milost se jim poddali. Jakžkoli nepřátelský boj lýtý byl, však ni jeden z nich života nepozbyl, jenom odění na sobě pošramotili a nerázně se potepali.

Matouš hrabě čili župan Trenčinský, známý velmož uherský, kterého jsme již tehdy poznali, když Uhři českého krále Václava III. sobě za krále vzali, zmohl se za času zmatkův, které tenkrát povstaly, nežli se nový král Karel Robert z Anjou na uherském trůnu utvrdil, v takové míře, že mu veliký kus Uher od Dunaje až po hory Karpatské, jmenovitě celá krajina, kudy řeka Váh teče, jako nějaké knížetství náležel, v němž docela neodvisle panoval. Z hradu svého Trenčinského přes hory také do Moravy vpády činil, a několika měst a hradův moravských se zmocnil; lid pak jeho krajiny moravské několikrát daleko široko zdrancoval a zvláště ve východních stranách mnoho zlého spáchal.

Jak mile pan Jindřich z Lipé svého mocného postavení při králi Janovi dosáhl, hned

také ustanovil, spupného Matouše Trenčinského jakožto nebezpečného a nepokojného souseda České říše válkou stíhati. Jeho způsobem vypravil se tedy král Jan, maje Jindřicha z Lipé, jakožto nejvyššího vůdce, po svém boku, se svým vojskem dne 21. května 1315 z Prahy, a přímo na Moravu táhl, aby Matouše Trenčinského z Moravské půdy sehnal a jeho nepravému panství ve spolku s králem Uherským konec učinil. Král Karel Robert totiž měl dle úmluvy s králem Českým zároveň z poledních Uher proti Matoušovi táhnouti. Vojsko české bylo velmi úpravné, bylo v něm patnáct set oděncův způsobem švábským silnou dratěnou zbrojí opatřených, ostatní bojovníci, jichž prý byl počet takofka nescíslný, měli brnění a prošívance na tělích, železné přšlvice na hlavách, luky, střely a ostrá kopí v rukou.

Den před odjezdem krále z Prahy porodila Alžběta druhé dítě, opět dceru, jíž dáno jméno Guta, z čehož mezi lidem nespokojenost povstala, proto že každý sobě přál dědice mužského. Královna se tím nemálo rmoutila řkouc: „Není-li koho, kdo by to dítě rád viděl, budu je muset tím více milovati.“

Na Moravě přitrhli Čechové hned k městu Veselí, kteréž na ostrově v řece Moravě leží, a tehdy silné hradby mělo, a hned druhého dne útokem je vzali a uherskou posádku zajali; tak i s mnoha jiných hradův Uhry vypudili a potom do samých Uher vtrhli a město Holíč oblehli. Tu však nadarmo několikrát útokem hnali, a nemohouce města dobytí, hradby tajně podkopávali se jali. Avšak Uhři v Holíči o tom zvěděvše, také hned podkopy nad podkopy české dělali, až se na ně dokopali, tu pod zemí je tepali a vodu do podkopu vedše české kopáče vytopili. Mezi tím sám župan Matouš k Holíči svým na pomoc s velkou mocí přitřhl, z nenadání a s velkým křikem na české ležení udeřil a deštěm šípů a oštípů je pokryl, tak že se Čechové toho ulekli a již na útěk se dáti chtěli. A však pan Jindřich z Lipé tu svou srdatost zas osvědčil, silným hlasem postrašené zastavil a ke zmužilosti všecky napomínal řka: „Raději tu všickni se cti umřeme, nežbychom beze cti na světě živi byli! Avšak bohda toho nebude, abychom tuto zahynouti měli!“ I tak se všechno vojsko české zmužilo do silného šíku postavilo, a útok Uhrův vydrželo. Uhři tenkrát ještě vždy na způsob divých národů asiatských bojovali, rychlostí uměli nepřitele překvapiti, avšak když se jim tento postavil, nic mu jejich šípy neškodily, odrážejíce se o silné brnění. Také tuto uherští jízdcové nepořádně

prý jako motýlové na Čechy se vyřítili, domnívajíce se, že tito budou utíkat. Avšak když se Čechové napomenuti jsou od Jindřicha z Lipé jim pevně pod svou korouhví postavili, mezi ně vskočili a mnoho jich skolili, tu se Uhři ani mnoho nebránili, jediné, jakž byli zvykli, náramně křičeli sem i tam běhajíce, až pak se na dobro na útěk dali. Čechové je nehonili a na svém místě v šiku stáli, půldruhého tisíce a pět set Uhrův pobili, sto třicet a dva do zajetí vzali, raněných pak mnoho ušlo. Ztráta Čechův byla jenom nepatrná, i tak slavné vítězství obdrželi. I nezdálo se králi Českému a panu Jindřichovi dále do Uher táhnouti pro nedostatek špíže, která se za vojskem až z Brna musela dovážeti, také Holíč, město, nebylo ještě dobyt, a král Uherský, Karel Robert, svému slovu nedostál, a Čechy při tom tažení se své strany nepodporoval. Avšak župan Matouš Trenčinský po té porážce obává se Čechův ku králi Janovi posly své vypravil, žádaje aby s ním příměří učinil. Králi to bylo právě vhod, i uradiv se se svými k tomu svolil. I vysláno jest s obou stran osm osob, které se sešly, pokoj utvrdily a zaručily. Po dvou měsících byla uherská výprava skončena, král Jan již 25. července 1315 do Brna se vrátil, potom do Čech, kdež na Poděbradech a jiných královských hradech po nějaký čas se zdržoval.

Kterak se král a královna s vdovou Alžbětou Hradeckou a Jindřichem z Lipé na dobro porůznili.

1315—1316.

Král Jan s tou uherskou výpravou nebyl spokojen i vinu Jindřichovi z Lipé přičítal. Avšak přišlo ještě něco jiného do toho, co zvláště královnu Alžbětu popudilo ke hněvu. Královna vdova Alžběta sedíc na Hradci dceru svou jedinou Anešku, kterou s králem Václavem II. měla, při sobě chovala, a nyní ji spolupůsobením pana Jindřicha z Lipé beze všeho otázaní panujícího krále a královny za Jindřicha knížete Javorského ve Slezsku provdala, upsavši mu za věno město Hradec nad Labem. Tento skutek rozvadil obě královny na dobro a panu Jindřichovi z Lipé byl za zrádu a urážku královské důstojnosti pokládán; z dvořanův pak mnozí, panu Jindřichovi z Lipé nepřející, namluvili králi a královně, že Jindřich neupřímně s nimi smýšlí, ba o jejich korunu a životy ukládá. I povolán jest Jindřich z Lipé na hrad Pražský dne 26. října 1315, a tu královským rozkazem jat jest od pana Viléma

Zajíce z Valdeka, kterýž jej na hrad Týřov v Křivoklátských lesích zavezl a tam ve vysoké věži uvězniv dvanáct mužův ustanovil, aby ho v tom vězení hlídali. Za to dostal pan Vilém v odměnu úřady nejvyššího maršálka a královského podkomoří, panu Jindřichovi odňaté.

Z toho však pošlo nové vzbouření pánův proti králi, podobně jako někdy pro zajetí Závise z Falkenšteina. Všichni přátelé a příbuzní Jindřicha z Lipé vesměs Hronovici povstali, jako páni z Lichtenburka a z Ronova, z Dubé, z Housky, z Liběšic, vůbec každý, kdo v erbu svém ostrve t. j. dvou sukovitých, křížem položených oklestkův užíval; k ním se ještě přidali jiní pánové, jako pan Jan ze Stráže, zemský hejtman moravský, Jindřichův přítel, a Vilém z Landšteina, ze všech nejpřednější.

Nejprve položili se tito pánové vojensky u Českého čili Biskupova Brodu, odkudž myslili zmocniti se toho neb onoho města královského. I v Praze bylo obávání nějakého útoku. Pracovalo se pilně na branách a na zdech městských, kdež bylo potřebí nějaké správy; kolem města kladly se plaňky a jednali se strážníci na náklad obce. Ku králi Janovi přijel tehdy do Prahy sva jeho Boleslav, kníže Lehnický, manžel Markéty, sestry králové, jehož měšťané počtili darováním rozličných klenotův. Mělo se za to, že podával králi pomoc proti jeho nepřátelům, skutečně však bylo jeho chování obojetné, a směřovalo více ku prospěchu strany protivné. Přijeltě v 500 koních do Čech. Větší pomoci užil král Jan od některých pánů zemských, kteří mu věrní zůstali, totiž od Viléma Zajíce z Valdeka, Petra z Rosenberka, od biskupa Pražského Jana Dražického, od Tobiáše z Bechyně, Beneše z Michalovic, tehdy nejvyššího purkhrabí, Bavora III. ze Strakonice, Protivy z Rožmitala a j. Před jejich mocí rozešla se strana Jindřicha z Lipé od Brodu s nepořízenou, načež král vypravil nejprve o vánocích (25. prosince 1315) manželku svou Alžbětu v největší zimě do Němec k císaři Ludvíkovi, bezpochyby, aby ho o pomoc požádala, sám pak sebral pole a vytáhl proti věnným městům královské vdovy, která se ovšem držela strany králi protivné, totiž přátel Jindřicha z Lipé. Avšak věnná města Mýto Vysoké, Polička a Jaroměř dobrovolně králi se poddala, a ještě větší rána stranu Jindřicha z Lipé dne 5. ledna 1316 potkala, když nejpřednější bojovník a nejvěrnější přítel páně Jindřichův, pan Jan čili Ješek ze Stráže čili z Wartenberka, dobýváje hradu Kostelce nad Orlicí střelou pralem

ze hradu vyhozenou smrtelně do tváře raněn jest, tak že z toho umřel.

Pan Petr z Rosenberka byv již sdcrou pana Jindřicha z Lipé zaslíben, zavrhl nyní tuto svou nevěstu a s přivolením krále Jana s Violou Těšínskou, vdovou po králi Václavovi III. se oženil. Král Jan tak prudce na Jindřicha z Lipé zanevřel, že několikrát na Vilémovi z Valdeka toho se domáhal, aby mu pana Jindřicha na Týřově ve vězení chovaného vydal anebo sám usmrtiti dal. Avšak tu se pan Vilém proti králi postavil a tato slova k němu pravil řka: „Králi, rač to věděti, že se Jindřich jinak nedal zajmouti, až jsem mu musel slíbiti, že mu na život nedám sáhnouti.“ I nevydal Jindřicha králi na smrt, nýbrž vida, kterak mladý král zemských řádův špatně šetří, a slyše jeho řeči, jimiž neváznost svou k Čechům velmi neopatrně na jevo dával, zanevřel pan Vilém na něj a od něho se odvrátil.

Časně z jara r. 1316 vytáhl král Jan z Prahy ještě k Budyni, z kteréhožto hradu posádka panu Jindřichovi z Lipé oddaná, velké škody na statcích krále a pánův s ním spojených činila. I měšťané Pražští vypravili se vojensky do pole za králem, a pomáhali Budyni obléhati. Hrad byl pak dobyt po rozličných bojích před ním svedených. Zatím přišla pomoc od krále skrze jeho manželku v Němcích hledaná. Králův strýc, Balduin, arcibiskup Trevířský, a Petr, arcibiskup Mohučský, vypravili se s vojskem, v němž bylo výše tisíc dobře ozbrojených oděncův, do Čech, a dne 26. března 1316 oba ti kurfürstové do Prahy přijeli, jsouce od měšťanů počtění darováním skvostných sukní hedvábných a baldachynů. Jak mile oba stav věcí v Čechách seznali, kterak se král překvapeně zachoval a s pány českými povážlivým způsobem rozvadil, dali se místo válčení do smlouvání a prostředkování mezi oběma stranami. Dne 12. dubna učinili pak přátelský výrok mezi nimi, aby byl pan Jindřich z Lipé z vězení propuštěn, jestliže devět hradův panských bude do věrných rukou králových vydáno a osm pánův českých strany Jindřichovy králi se zaručí, že pan Jindřich jistotně před králem se postaví, kdyby se nemělo úplného smíření dosáhnouti. Avšak toto konečné smíření mělo teprv tenkrát nastati, až by ustanoven byl způsob, jak by se měly všechny hrady korunní, dosud v držení pánův jsoucí, králi navrátiti. Když pánové takové zaručení učinili, vypuštěn jest dne 17. dubna 1316 pan Jindřich z Lipé z vězení svého na Týřově, v kterém půl roku vězel.

Tři dny před propuštěním pana Jindřicha z Týřova potkalo Prahu ohněm velké neštěstí. Začalo totiž 14. dubna v Židovské ulici, t. j. v nynějším Židovském městě hořeti, a oheň strávil rychle velkou část Starého města od Židovského města asi prostředkem až ke bráně u sv. Martina na nynějším Perkštejně. O 12 dní později, 26. dubna, vyšel oheň podruhé, a způsobil velkou škodu v sousedství kostela sv. Valentina v nynější Valentinské ulici.

Narození královského syna Václava, potomního císaře Karla. Olomoucký biskup Konrad. Kronikář Petr opatem Zbraslavským.

1316.

Byla velká radost v zemi České, že se král Jan s českými pány úplně srovnal a smířil, neboť když páni vojnu vedli, platil to vždy ubohý lid svým statkem a životem. A však ještě větší radost naplnila celou říši Českou, když královna Alžběta dne 14. května 1316 prvního syna a nástupce trůnu porodila. Byli ještě oba němečtí arcibiskupové v Praze, a tu dne 30. května na hod Boží Svatodušní arcibiskup Petr Mohučský prvorozenec královského ve hlavním chrámě u sv. Víta na hradě Pražském pokřtil, dav mu dle žádosti matčiny jméno dědovo Václav. Přítomni byli při té slavnosti strýc arcibiskup Balduin Trevířský, biskup Jan Pražský, biskup Heřman Prizrendský, kanovníci, opatové, veškerý dvůr královský a lid hlučně shromážděný, který svou radost tancem a plesem na jevo dával. Tento královský syn dostal později jsa při dvoře francouzském při biřmování jméno Karel, a pod tím jménem potom proslul co císař Německý a otec vlasti České.

Toho roku umřel 20. června Olomoucký biskup Petr II.; na přímluvu Mohučského arcibiskupa Petra stalo se, že nyní jakýsi Konrad, rozený Bavorák, na Olomouckou biskupskou stolicí dosedl.

Konrad opat Zbraslavský, složiv již jednou, r. 1312, důstojnost opatskou, pak ji zase r. 1314 přijav, viděl se nyní nucena, dne 11. září 1316 ji zase složit, když ho vždy opět a opět volala služba zemská, a král i královna bez jeho rady a osobní pomoci obejít se nemohli. Aby tedy proto klášter Zbraslavský pro jeho častou nepřítomnost netrpěl, vyvolen jest na Zbraslavi jeho posavadní tajemník a spoludruh na cestách, známý kronikář český, Petr ze Žitavy, za jeho nástupce v hodnosti opatské, muž v kaž-

dém ohledu svého předchůdce nejhodnější a k němu nejpodobnější, který potom po Konrádovi také přízeň a důvěru královské rodiny v plné míře zdědil, a jsa zpovědníkem ženské polovice královské rodiny zvláště svou radou ve všech případech a těžkých nesnázích královně Alžbětě Přemyslovně věrně sloužil.

Král Jan v Němcích a Luxenburce. Nová válka mezi stranami v zemi.

1316—1317.

Čtvrt léta po narození královského syna Václava přišli poslové od císaře Ludvíka do Prahy žádat pomoci od krále Jana proti Bedřichovi Rakouskému. Tu se tedy král Jan dne 17. srpna 1316 podruhé z Čech pryč odebral, vzav s sebou strýce svého Balduina, arcibiskupa Trevirského, a jen něco málo bojovné šlechty české. Petr, arcibiskup Mohučský, dal se přemluvit, že v Praze jakožto správce říše a hejtmán království Českého opět pozůstal, a králi přislíbil, že za ním z Kutnohorské urbury týdně 200 hřiven stříbra posílati bude. Královský synáček Václav, maje teprv 4 měsíce, byl po odjezdu otcově panu Vilémovi Zajícovi z Valdeka k opatrování odevzdán, a ten jej na hrad Křivoklát zavezl, kde královské dítě od měsíce září 1316 do března 1317 bylo chováno. Král Jan zatím v Němcích teprv vojsko sbíral z rozličných stran najaté, a s ním k císaři Ludvíkovi do Šváb táhl, kde Bedřich Rakouský jakožto volený proticísař s Ludvíkem válku vedl. Byltě pak král Jan 19. září 1316 v bitvě na řece Nekar u nedaleko města Esslingen se svými přítomen, a tak rytířsky se zachoval, že jej po vyhrané bitvě císař Ludvík slavně na rytířství pasoval. Potom se obrátil král Jan se svým strýcem arcibiskupem Balduinem, do svého hrabství Luxenburského, kdež zcela o Čechy nedbaje, téměř celý rok se zdržoval.

Ukázalo se pak, že pánové strany Jindřicha z Lipé o vyplnění výminek, pod kterými pan Jindřich z vazby propuštěn jest, mnoho nedbali a korunní statky králi vydati nechtěli, napořád ve své moci je držíce. Jindřich z Lipé držel Žitavu, Vilém Zajíc z Valdeka města Beroun a Domažlice, hrady Křivoklát a Přimdu, Petr z Rosenberka Zvíkov, Hynek Berka z Dubé Kladsko, Vilém z Landšteina Hlubokou, Raimund z Lichtenburka Vranov na Moravě, Půta z Dubé Bezděz a jiní ještě jiné hrady. Jindřich z Lipé jsa

z vazby propuštěn zas se ku své staré lásce, královně vdově Alžbětě Hradecké navrátil, a hněvy mezi oběma královnami tudíž na novo se rozjitřily. Pak titíž pánové proti arcibiskupovi Petrovi reptati počali, nařkajíce, že cizinci nejvyšší moc v zemi provozují a viníce je, že se na útraty zemské obohacují. Arcibiskup Petr snažil se sic upřímně, aby v zemi řád a pokoj zachoval, avšak s penězi za králem do ciziny posílanými šly vždy také značné sumy do Mohuče, jež sobě arcibiskup podržel. Když pak viděl, že nespokojenost a sváry v zemi vždy více zrůstají, rozmrzel se i nechtěl více správcem České říše býti. V tom jej císař Ludvík do Normberka volal, a on rád jsa té přležitosti, správu země do rukou panující královny Alžběty složil, a dne 8. dubna 1317 již na vždycky Čechy opustil.

Král se za Rýnem potloukal, hýřil a dobrodružství hledal i nic o sobě věděti nedával; královna zas jako křehká ženská neuměla sobě co správkyně země moudře počínati, i pouštěc uzdu své popuzené mysli proti Alžbětě Hradecké a její straně povážlivou bouří proti sobě působila. Nevěříc více domácím pánům užívala především rady Němcův do země přišlých, jmenovitě nového biskupa Olomúckého Konrada, kancléře krále Jindřicha a Porýňana Winanda z Buchsesu. Z českých pánův jediný pan Vilém Zajíc z Valdeka do této důvěrné rady náležel. Když pak strana Jindřicha z Lipé v celé zemi velkou převahu dostávati počala, tu královna Alžběta uposlechni neupřímné rady německých rádcův svých dala v Němcích žoldnéře najímati, aby jimi a pomocí domácích jí věrných pánův druhou stranu skrotila. Drželi k její straně ještě Petr z Rosenberka, Bavor III. ze Strakonic, Zbyněk a Tobiáš z Bechyně, Markvard a Heřman z Lemberka na Jablonném, Jan z Dobrušky a někteří jiní. Avšak mnohem větší počet pánův, mezi nimi celý rod Hronovicův čili celá ostrev, jak jej po erbu nazývali, a znamenitý, jednooký práč, rytíř Fridman ze Smojna, drželi se pana Jindřicha z Lipé, kterému hrdá Přemyslovna nikdy toho neprominula, že se více podle vůle Alžběty Hradecké nežli podle její vůle spravuje. I tak se strhla nová válka domácí, strana stranu pronásledovala, škody sobě činila, a obecný lid trpěl hrozné záhuby. Po dvou měsících dne 20. června 1317 opustila královna Alžběta Prahu s třemi dětmi svými, aby nemusela se sama na hrůzy války dívati, a odebrala se na hrad Loketský od středu země dosti vzdálený. Odtud vysílala posly ku

králi, svému manželu, do Němec, aby jej k návratu do země pohnula; vyslala i Petra, opata Zbraslavského, a ten po dlouhém hledání krále Jana v Trevíru našel, a jemu své poselství vyřídil. Král mu slíbil, že nanejdéle do sv. Martina v listopadu téhož roku do Čech přijede.

Královna Alžběta uvedši německé žoldnéře do Čech velmi neprozřetelný skutek splnila, neboť od času Jindřicha Korutanského bylo všechno cizí vojsko v zemi v čerstvé nenávisti. Pánové čeští obou stran, jak se zdá, nejvíce proto se k sobě poněkud zblížili, a hned po odjezdu králové z Prahy o své ujmě společný sněm v Praze sobě položili, aby mezi sebou narovnáni učinili a pokoj v zemi obnovili. Sněm se sešel již dne 24. června 1317 v refektáři kláštera Dominikanského u sv. Klimenta. Byli na něm i měšťané Pražští i preláti. A tu zvolili čtyři úmluvce, kteří měli učiniti výrok o věci, pro které se král a královna s pány porůznili. Z toho sněmu vysláni jsou dva poslové, Lev, provincial rytířského řádu německého v Čechách, a Pražský měšťan Bedřich od Kokotů, napřed ku královně do Lokte, a odtud dále ku králi do Němec, aby jim oznámili dobrou vůli pánův ku smíření, a aby k těm plnomocným úmluvcům svolili. Pan Jindřich z Lipé mimo to ještě zvláštní posly ku královně vypravil, dav ji pokorně prositi za odpuštění a za navrácení její milosti. Avšak všechno to poslování marné bylo, královna i král měli to za nehodné sebe, aby s poddanými vyjednávali jako strana se stranou.

Král Jan tenkrát splnil slovo Petru Zbraslavskému dané, a skutečně po sv. Martině, 12. listopadu 1317, ku královně na Loket přijel maje s sebou 200 oděncův od Rýna. Zpráva o jeho příjezdu v celé zemi radost působila, neboť zvláště ubohý lid se těšil naději, že nastanou pokojnější časy.

Pan Vilém Zajíc z Valdeka, biskup Pražský Jan IV. a ještě někteří jiní pánové dotud králi věrní hned do Lokte pospíchali a králi svých služeb podávali, však při tom úsilně radíce, aby cizí žoldnéře ze země nazpět odeslal. Však němečtí rádcové královi byli tomu na odpor, a nestalo se to. Král i královna, zůstavivše toliko dítek svých na Lokti, zdvihli se a v průvodu toho cizího vojska jeli do Prahy.

Kterak král Jan prý chtěl Čechy vyhubiti a hladem mnoho lidí pomřelo.

1317—1318.

V Praze sjelo se zatím také něco českých pánův s branným lidem svým, a když královští manželé dne 18. listopadu 1317 sem přijeli, tu se jim k službám podávali, žádající bezpochyby také, aby cizí žoldnéři byli vzdáleni. Avšak král měl na ně všechny zlost, proto že s jeho protivníky sněmovali; jeho Němci proti všem Čechům mysl jeho popouzeli, tak že odbyv věrné pány ošemetně, jejich služeb nepřijal, a hned v šesti dnech, 24. listopadu pouze se svými Němci z Prahy proti pánům jemu odporným do pole vytáhl, mysl, že je všechny potře silné rámě německé. Napřed opanoval Tatce, tvrz probošta Vyšehradského za Českým Brodem u Peček, kterou protivníci obsazenu měli. Potom se obrátil proti Zdislavovi ze Šternberka, avšak ten máje sídlo své na hradě svém Šternberce nad Sázavou, vyjel mu vstříc a prosil za milost, kteráž mu dána jest. Zima již byla hodně pokročila, avšak to králi nepřekáželo, i hnál se ještě před koncem roku 1317 do poledních krajin českých proti Vilémovi z Landšteina, Vítkovici, který tehdež korunní hrad Hlubokou ve své moci držel. Když toho hradu královi Němci nemohli dobytí, dal jim král jeho statky hubiti, a tu oni hubili vlastní poddané královny ohněm a železem s zuřivostí velikou.

Když nešetřili i sousedních statkův pana Petra z Rosenberka, králova přívržence, přišel tento pán do královského ležení, žádaje krále za ušetření a chtěje mezi ním a Vilémem z Landšteina prostředkovati. Avšak král mu tak těžké podmínky kladl, že pán z Rosenberka se rozhněval, od krále odešel a zřejmě k jeho protivníkům přestoupil.

Na Moravě byla síla strany Jindřicha z Lipé největší; on sám mezi tím časem, co král v poledních Čechách vlastní zem svou hubil, ve jménu strany své zavřel dne 27. prosince 1317 smlouvu s vojvodou Bedřichem Rakouským, voleným králem Římským, zjednal si od něho vojenskou pomoc a slíbil mu, že mu dopomůže k vyplnění neporovnaných dosud žádostí jeho na markhrabství Moravském, ba co více, jestli žeby se král Jan s ním, Jindřichem, a jeho stranou nechtěl smířiti, že Čechové buď některého z bratří Bedřichových anebo zase Jindřicha Korutanského za krále přijmou.

Čtrnácte dní zuřil král Jan se svými německými žoldnéři na statcích Viléma z Landšteina a Petra z Rosenberka, nemoha však žád-

něho hradu dobytí, obrátil se pln zuřivosti na Moravu, a dne 6. ledna 1318 na Brněnský hrad přijel. Tam k sobě zavolal z Prahy také svou manželku Alžbětu, která 21. ledna k němu přijela, když on mezitím na všechny strany útoky činil, krvavé boje sváděl, všecko všude plenil a kazil, nejinak než jako pravý středověký rytíř loupežník, který ve své zuřivosti vše co vůkol něho žije chce zničit a v nívěč obrátiti. Z druhé strany hubili pánové zas statky královské a vše, co s králem drželo, tak že byla celá země Moravská plna zářav a nářku obecného lidu.

K většímu zlému byla r. 1317 velká neúroda, a nyní se počaly již ukazovati její následky, totiž hrozný hlad. Pro ustavičný nepokoj nemohly se potraviny ze sousedstva přivážeti, a chudší lid brzy musel hledati kořínkův, trav a kor ze stromů, z nichž si nezáživný pokrm vařil. Brzo dohnán jest hladem k zoufalství, a mnozí zapomenuvše na svou lidskou přirozenost, druhých zabíjeli a lidským masem se živili. Z hladu povstal mor a silné mření, zvláště na hradech a ve městech, tak že zase veliké a hluboké jámy kopali, a po mnoha stech lidí hladem a morem zemřelých do nich kladli. Na hřbitově kláštera Sedleckého až do konce toho roku 1318 třicet tisíc lidí pochovali. Povíдали, že od počátku České země takového hladu a bídy nebylo, z čehož však znamenáme, že pamět velikého hladu, který byl r. 1281 za Oty Braniborského, nyní již se vytratila.

Král Jan nevídal si této bídy, a vždy jako ztřeštěný o vyhlazení svých protivníků pracoval. Čechové a Moravané vidouce toto řádění jeho, počínali mysliti, že jich chce úmyslně vyhubiti, a ve vlasti Němce nasaditi. Však dost možná, že mladý ještě král, který dotud v Čechách sobě nemohl zvyknouti, česky se nenaučil a jen v Němcích zalíbení měl, při tom odporu, jehož přelomiti nemohl, zlostí se rozkřičel, a že celé plemeno slovanské vyhubí hrozíval. Pánové tuto pověst snad úmyslně mezi lidem roztrušovali, a tak celý národ krále proklínati počal i bylo pobouření myslí všeobecné, jakého nikdy před tím nebyvalo; pánové pak dříve nesvorní, upustili od svých záští domácích, nebylo více strany královské mezi nimi, a u velikém počtu sjeli se dne 2. února 1318 na hradě Zvíkově, kterýž tehdejší v moci pana Petra z Rosenberka byl. Dal se i pan Vilém Zajíc z Valdeka tu najíti, zapomena na svou dávnou zášť proti starému Albrechtovi z Žeberka, kterýž ku straně Jindřicha z Lipé náležel, a před dávnými léty pro nějaký

sňatek mezi dětmi z obou domů s panem Vilémem se rozkřičel. Na Zvíkově se všickni pánové proti králi zavázali a v jednotu vstoupili. Jednalo se již, jako za Jindřicha Korutanského, o ssazení krále s panství, a povolání jiného panovníka. Jen Pražský biskup Jan z Dražic se tomu protivil a církevními tresty hrozil, přičítaje pánům vinu, že takový hlad a bída v zemi panují. Avšak pánové učinivše Jindřicha z Lipé hlavním vůdcem cítili se býti silnými, zvláště že také rakouské a uherské pomoci k ruce měli, i všechno vojsko své k Brnu stáhše, krále i královnu v něm oblehli.

Tu teprv král Jan poznal, do jakého nebezpečí jeho náruživost jej uvrhla, z nouze odložil pýchu, ucho své k opěťovaným prosbám Jindřicha z Lipé naklonil, učiniv s ním příměř, aby k němu do Brna bezpečně mohl přijíti a s ním o smíření vyjednávati. Král sliboval, že chce všecko zapomenouti a pánům milost svou navrátiti; avšak když pan Jindřich z Lipé jal se dokládati, že pánové nemohou v žádnou smírnou smlouvu vejíti, do které by nebyl zároveň pojat Bedřich Rakouský, kterýž prý jest pravý král Římský, jemuž by musili zachovati sliby své, — tu se rozkřikl král Jan, že k tomu nemůže svoliti. Přetrhl všechno další jednání a hned s královnou Alžbětou hněvivě z Brna pod týmže příměřím odejel. Dne 27. února 1318 přijel do Prahy a hned k císaři Ludvíkovi posly vypravil, aby mu šel k pomoci.

Jak mile císař Ludvík uslyšel, že čeští pánové s Bedřichem Rakouským se spojili, porozuměl tomu, že se také o jeho věc jedná; i přijel bez meškání do Chebu, a zval tam krále Jana k sobě. Jan tam vyjel se svou vojenskou družinou dne 20. břez.; královna odejela z Prahy o tři dny později ke svým dětem na Loket. Na té cestě králově do Chebu vyčíhal ho pan Vilém Zajíc z Valdeka, a přepadl jeho německé vojsko mezi Krivoklátem a Žatcem, když na picování vyšlo; mnoho lidí mu zabil a poranil, 144 mužův, mezi nimi několik německých hrabat i královského maršálka, zabil, a ostatní rozebral.

Císař Ludvík poznáv zlé postavení krále Českého naproti stavům zemským nemohl nic jiného počítati, leč co mocný prostředník obě strany porovnávat. Nebylo jiného prostředku, nežli toho samého pana Viléma Zajíce z Valdeka, kterýž králové německé žoldnéře potloukl a rozprášil, do Lokte pozvati a s ním o pokoj zemský jednati. Pan Vilém přijal příměří ve jménu celé země na tři neděle, a ustanoveno položiti sněm všem stavům českým a mo-

ravským do města Domažlic, které tenkrát pan Vilém zápisem držel v moci své. Sám pan Vilém objížděl potom české pány, aby je k přijetí toho příměří a k návštěvě Domažlického sněmu přiměl.

Na Domažlickém sněmu, který o velikonoční dne 23. dubna 1318 byl zahájen, podával se král Jan pánům českým sám svou milostí, kterou jim dotud k jejich snažným prosbám urputně dáti nechtěl, i tak stalo se konečně smíření mezi stranami; pánové obnovili králi Janovi své přísahy věrnosti a přijali od něho milost aniž se k něčemu zavázali. Proto nevydali ani královských měst a hradů, jež každý dosud ve své moci držel, ano hlavní původce odboje, pan Jindřich z Lipé, stal se zase podkomořím království Českého, a pan Vilém Zajíc zemským maršálkem. Král se musel na novo zavázati, žádných zemských úřadův cizozemcům více nedávati, než ve všem spravovati se jen radou domácích českých úředníkův. Císař Ludvík, pomáhaje sám osobně k tomu narovnání v Domažlicích, potom zas do říše odejel.

Tak skončil se sněm Domažlický, a pánové Jindřich z Lipé i Vilém Zajíc, přijedše 28. dubna do Prahy zajali tu hned Jindřicha, královského kancléře, Němce, a dali ho spoutaného na Křivoklát zavézti. Tak se mstili za to, že ten kancléř s druhými radami, jež král dosud okolo sebe měl, mysl jeho od národu Českého odvraceli, a takovou kyselost v něm zbuzovali.

Nesnáze biskupa Jana IV. z Dražic, a jeho vyjezd do Aviniona k papeži.

1315—1318.

Za času těchto žalostných politických zmatků udály se také v české církvi velmi nemilé příhody. Již král Přemysl Otakar II. sobě v Římě u papeže na to stěžoval, že mniši v klášterích městských větším dílem Němci byli, proto že Čechové a Moravané, kteří jejich řeholi přijali, od představených nejvíce do cizozemských klášterů rozstrkování bývali. Tito němečtí mnichové po městech nemohli u českého lidu ničeho dobrého způsobiti, zvláště že u nich klášterní kázeň velice kaziti se začala, a mnohé pohoršení z toho vycházelo. V Praze na Starém městě Minorité u sv. Jakuba z rozličných příčin zvláště světskému duchovenstvu byli nemilí, a počali se s ním škádliti. Tu někteří světští kněží chytli se jakýchsi nálezu od církevního sboru ve Vienne r. 1312 vydaných, jichž v nepravém

smyslu sobě vykládali. I činíce o nich kázání v kostelích Pražských dotýkali se Minoritův, tvrdíce, že to věřícím křesťanům není nic platno, u Minoritův se zpovídati. Minorité však hned u dvora papežského žalovali, dávajíce Pražskému biskupovi Janovi IV. hlavní vinu, že takových kázání nezastavoval. Následkem toho došly biskupa okolo r. 1315 výhrůžné listy od některých kardinálův, kteří jemu za to také domlouvali, že na škodu Minoritův někde blízko u sv. Jakuba dopustil jakýmsi novým jeptiškám, jimž Magdalenitky říkali, se ubytovati, proto že tyto jeptišky Magdalenitky od papeže ani ještě řádně potvrzeny nebyly.

Než však tato věc přešla, nastalo jiné zlé. V poledních zemích francouzských povstalo nějaké kacířství a silně se šířilo, tak že králové Francouzští a jiná knížata nové ty kacíře krvavou válkou stíhati musili. Přívrženci toho kacířství zvali se Valdenci anebo Albigenští; chtěli církev křesťanskou obnoviti na způsob prvotního stavu jejího, jako za apoštolův byla, zamítali některé církevní svátosti, papeže neuznávali, o tajemství svaté Trojice hloubali. Čím dál se tato nauka rozšiřovala, tím více škodlivých a nesmyslných novot se z ní rodilo; jedni druhých zpovědi slyšeli, rozdílu mezi knězem a laikem neuznávali, podruhé se křtili, v tajných nočních schůzkách po bludných kázáních a pobožnostech svých ohavně smilství páchali. Toto kacířství toho času také v Čechách se jevilo a mnoho přívržencův nalézalo. V Praze a v Pražském biskupství činili tito kacíři spořádané tovaryšstvo, měli prý svého arcibiskupa a sedm biskupův, z nichž každý měl pod sebou 300 duší. Proti nim horlili zvláště Dominikáni již podle svého povolání, i dovedli to na králi Janovi, že Pražského biskupa Jana r. 1315 k tomu přiměl, aby k vyhubení těchto nešvar zřídil vyšetřovatele kacířství čili tak zvané inkvizitory pro celé České království. Tito inkvizitoři byli všude z řádu sv. Dominika, tedy také v Čechách, a v Praze obývali v domě za kostelem sv. Jana na zábradlí mezi Svatoanským pláckem a staroměstskými mlýny, kterýžto dům teprv r. 1847 stržen byl, učiniv místo novému činžovnímu domu. Během jednoho měsíce 1315 bylo v Praze čtrnáct kacířův obojího pohlaví, kteří od svých bludův upustiti nechtěli, upáleno. Některé jiné, nad kterými již kříž jest udělán, aby upálení byli, dal biskup Jan propustiti, proto že slibovali pokání. Jakýsi lékař Richard byl za to těžce obviněn, že kacířskou knihu sepsal, a již seděl zavřen u Dominikanů v klášteře u sv. Klimenta,

odkud měl světské mocí vydán býti, aby ho upálila; avšak biskup do toho vkročiv, úředníky své vyslal, kteří toho lékaře mocí z kláštera vyvedli a na svobodu propustili. Z toho se strhl hrozný hluk, Dominikáni popudili obecný lid, který prý hlučně volal, aby lékař byl upálen. Biskup však inkvisitory kacířství dokonce s jejich úřadu složil.

Za to musel biskup Jan těžce pykati. Jakýsi Jindřich ze Schönburka, kanovník Vyšehradský, Durynk, rodu nemanželského, soudil se s biskupem delší čas před stolicí papežskou o Litoměřické proboštství, s kterého od biskupa sehnán byl, a že nemohl cíle svého dojít, uchopil se nynější příležitosti, aby se na biskupovi pomstil. Obžaloval ho u papeže, že se ujímá kacířův a je zastává, že na duchovní prebendy dosazuje lidi nehodné, že kněží a oltáře za peněžitě platy vysvěcuje, a jiné podobné nářky činil. Na takové těžké obžalování vydal tehdejší papež Jan XXII. dne 1. dubna 1318 nařízení, aby biskup Jan složen byl se světské a duchovní správy jeho biskupství, a že se do tří měsícův osobně před papežovým soudem v Aviñoně postaviti má.

Biskup Jan chtěl místo sebe posly k papeži poslati, avšak toho mu dopuštěno nebylo, a tak musel do Aviñonu na cestu se vydati. Odešel z Prahy dne 9. května 1318, čtrnáct dní po smíření se stavů českých s králem Janem v Domažlicích.

Sestry krále Jana. Mikuláš II. Opavský.

1318.

Okolo toho času přijeli do Prahy ku králi Janovi slavní poslové od krále Uherského, Karla Roberta, který chtěje vejíti v přátelství s králem Českým, některou z jeho dvou sester, dcer císařských, hraběnek z Luxenburka, za manželku žádal. Král Jan jsa vděčen tomu, hned své sestry, Marii a Beatrix, z Luxenburka, kdež dotud byly chovány, do Prahy dal přivezti, aby si z nich poslové uherští mohli vyvoliti, která by se jim zdála býti příjemnější. Starší byla Marie, mladší Beatrix, však nebylo žádné ještě čtrnácte let. Přijely s bezpečným průvodem dne 20. června 1318 do Prahy, a čtvrtého dne na to v den sv. Jana Křtitele odebraly se s králem, bratrem svým, a s královnou Alžbětou na Zbraslav, kde se právě výroční památka za zemřelého zakladatele kláštera, krále Václava II. měla slaviti. Tu sem také pospíchali poslové uherští,

a obnovili žádost svého krále. Král Jan přisvědčil, a dal jim na vůli, kterou z obou sester by chtěli voliti. I vypravuje o těchto ohledech nevěsty očitý svědek, Petr opat Zbraslavský, slovy těmito: Tu pak stojí Uhři před oběma pannami, hledí na ně mlčky a bedlivě, ohlédají jemné tváře panen, posuzují vlastnosti těla, staví se na rozličná místa a skoumají napnuté, které by se přednost dāti měla. Konečně žádají mladší, Beatrix. Král Jan svolil a první k své sestře s přáním přistoupil. Vyvolenou nevěstu pak neprodleně vedli do velikého chrámu klášterního před veliký oltář Panny Marie, a tu byla odaná králi Uherskému, nepřítomnému, do rukou vznešených jeho poslův. Na to zvoněno oběma zvony klášterními, a shromáždění mnichové Cisterciáné zpívali: Tě Boha chválime. Po tomto přiběhu na Zbraslavi vypravil Karel Robert, král Uherský, slavný průvod naproti své nevěstě, kterýž ji na hranicích moravsko-uherských s velikou ctí přijal a do Uher vprovodil. Okolo sv. Martina téhož roku 1318 byla na království Uherské korunována, a však pohřbena, již při prvním dítěti umřela. Starší její sestra Marie zůstala napotom v Praze při dvoře královském, až ji po čtyřech letech král Francouzský, Karel IV., za manželku požádal.

Mikuláš kníže Opavský, poboční syn velikého krále Přemysla Otakara II. až do svého konce knížetství svého zbaven zůstal, a v chudobě téhož roku 1318 v Brně umřel. Pochován byl okolo 25. srpna u tamějších Minoritův v kostele sv. Jana. Jeho syn Mikuláš II. čili mladší, byv dříve výtržný, potom dobře se spravoval, a přišel ku králi Janovi do Prahy, kterýž jemu dne 3. července 1318 knížetství Opavské v léno udělil. Oženiv se Mikuláš mladší s Annou Ratibořskou, nabyt také knížetství Ratibořského.

Dne 22. listopadu 1318 porodila královna Alžběta manželu svému druhého syna, o jehož jméno rozepře se strhla mezi Čechy a Němci při dvoře královském. Němci chtěli, aby pokřtěn byl na jméno Jindřich podle děda svého, císaře Jindřicha, Čechové zas sobě přáli, aby se jmenoval podle svých českých předkův královských. Přání české strany zvítězilo, a novorozenec královský nazván jest na křtu v kostele u sv. Víta Přemysl Otakar. Tento královský syn však již po půl druhém létě umřel.

Kterak Jan chtěl zaměnit Čechy s Falcí Porýnskou, a královnu manželku svou zavrhl.

1319.

Po tomto křtu staly se v domě královském nejpodivnější udalosti a nejžalostnější změny. Již před rokem, když král Jan s císařem Ludvíkem v Chebě, Loktě a Domažlicích osobně

obcovoval, učinil mu návrh, aby spolu Čechy s Porýnskou Falcí zaměnili, neboť si Jan v Čechách nemohl zvyknouti, čeští pánové mu byli protivní, velké nepohodli mu činíce, a nyní ještě více, když se musel zavázati, že své Porýňany všechny má od sebe propustiti. Tak chtěl České království císaři Ludvíkovi zašantročiti, ač si o tom na hlas mluviti netroufal. Královna Alžběta

Král Jan vešed na hrad Loketský, syna do vězení dal, královnu na Mělník zavezti kázal 1319. (5)

o takovém úmyslu králově dlouho ničeho nevěděla, avšak když jí to bylo prozrazeno, tu velikost nebezpečí poznala, které nejen vlastní nýbrž také jí samé z toho mohlo pojití; i vztýčila hlavu svou popuzena citem uražené cti rodu svého Přemyslovského, a za to králi, manželu svému, tak domlouvala, že tento brzo všechny takové myšlenky z hlavy své musel vypuditi.

Avšak zanevřel od té chvíle na královnu, i byl konec domácí svornosti mezi nimi.

Do toho nyní vstoupilo bohužel ještě větší zlé. Pan Jindřich z Lipé a jeho přátelé a přívrženci dobře cítili, že nechť královny Alžběty Přemyslovny k nim pochází z hlubokého přesvědčení, že oni královskou moc podkopávají, kdežto hněv krále Jana jenom v tom měl svou

příčinu, že mu tito pánové v jeho choutkách po nezřízeném panování překážejí. Pan Jindřich z Lipé tudíž se o to staral, aby královna nemohla více tak mocně na svého manžela působiti a jej proti pánům popuzovati, začal jeho podivným libostem hověti a nenávisť mezi královskými manžely jak mohl ještě více rozdmýchovati. Lehkomyšlný král nepoznával, kam to vede, a pan Jindřich těšil se z toho, že za tak krátký čas celou královu důvěru získal, a královnu v jeho očích zlehčil a pomluvil k nemalému zalíbení druhé Alžběty, královské vdovy na Hradci, její nepřítelkyně.

I namluvil pan Jindřich a jeho přátelé králi Janovi, kterak že to jest nehodné jeho a jim bolestné, že se spravuje ženou, čině všecko tak, jak ona radí, ježtoby jí náleželo šti a přisti; odtud že pochází všecko zlé a že neměl posavad ani cti ani pokoje ve svém království. A král Jan takovým řečem ucho své naklonil. Královna Alžběta jsouc zděšena úmyslem královým, když chtěl Čechy německému císaři zasantročiti, snad někdy projevila nějaký svůj úmysl, žeby se v takovém případě svému manželu se svým synem a dědicem trůnu, s panem Vilémem Žajcem z Valdeka a se všemi vlastenci chtěla ze všech sil zprotiviti. Tato slova však byla králi v takovém smyslu donešena, že královna chce jej pomocí pánův sobě věrných z království vyhnati a malého syna svého na trůn jeho předkův z matčiny strany posaditi. Královna Alžběta trávila zimu toho času se svými dětmi na hradě Loketském. A král Jan, když taková slova slyšel, jako pošinulý začal se bouřiti, hned od některých pánův věrné pomoci proti Žajcovi z Valdeka požádal, a s ozbrojeným zástupem na začátku února 1319 na Loket spěšoval.

Když do hradu vešel, kázal hned lidem královny, aby hradby a věže opustili a jich jeho oděncům k osazení postoupili. Tito otáleli, nevědouce, mají-li takový neočekávaný rozkaz vyplniti, avšak král dal hned do nich jako do nepřátel střeliti. Královna hledíc na toto pošetilé počínání královo s ustrnutím, myslila, že se zbláznil, však brzo poznala pravou příčinu. Nastal strašný výjev mezi královskými manželi; král nazejtří královnu nejen ode všech čtyř dětí odloučil, nýbrž také osoby služebné, kteréž mu byly nařčeny, zejména dva písaře, Jana a Mikuláše, a slečnu Gertrudu od ní vzal; i musela jen s malým průvodem na vůz sednouti, a na Mělník se dáti dovézt. Třetího syna a nástupce Václava dal otec s dvěma chůvami do tmavého sklepu zavřiti, do kterého jen ma-

lou děrou denní světlo padalo, a dva měsíce jej v tom sklepe jako vězně kázal chovati.

Konrad z Erfurtu, někdejší opat Zbraslavský, z lítosti nad tímto roztržením královských manželův, opustil nyní dvůr královský a vrátil se do svého kláštera, aby zde život svůj pokojně Bohu slouže mohl skončiti. Král Jan se bezpochyby rád obtížného rádce a karatele pozbyl, kterému měl za své povýšení na královský trůn vděčen býti. V klášteře žil Konrad ještě deset let, a již v politických věcech žádného účastenství neměl.

Lehkovážný život krále Jana a jeho válka proti Pražanům.

1319.

Jak mile pánové krále na svou stranu získali a velkého působení, zvláště po oddálení královny, jeho manželky, při něm dosáhli, stalo se jeho chování ještě horším, nežli před tím bylo. Zvláště mladí pánové naučili jej jako někdy krále Václava III. všeliké rozpustilosti. Hrál s nimi v kostky, dával jim nepočetných jmen a sám od nich takových jmen snášel; v noci toulal se s jediným služebníkem po ulicích Pražských, navštěvoval nevěstky a oddával se mrzkým rozkošem. Jednou bylo by se prý málem stalo, žeby ho byli zabili pochopové městského rychtáře, když hlídku měli, kdyby se jim nebyl dal znáti po hlase. Do kostela nechodil pro pobožnost, nýbrž z obyčeje a že se před lidmi ostýchal; však se i v kostele neslušně choval, dávaje pohoršení smíchy a rozprávkami. Nemaje vůbec smyslu pro moudré, sporádané panování, nehleděl si toho, aby dával vedle rytířského ducha také dobrý příklad pobožností a konáním skutkův křesťanské lásky, jak tomu národ Český ode dávna zvyklý byl u panovníkův svých. Své královské přípovědi měnil podlé okamžitého rozmaru, a proto také slova jeho nikdo nevážil, byť bylo i psanými privilegii stvrzeno; uděloval je totiž beze všeho rozmyslu. A tak jej měli nejen vlastní poddaní ale i cizinci u veliké lehkosti. Z té příčiny stalo se mu také brzo veliké zahanbení. Mladí, lehkovážní pánové, hovíce jeho baživostí po marné slávě, namluvili jej, že dal vyhlásiti veliké kolby, jako se líčily v báječné pověsti o králi Artušovi a jeho rytířích, která byla oblíbeným čtením na všech hradech rytířských. Dal napsati pozvání do Němec a za Rýn ke všem knížatům, hrabatům a sjezdilým rytířům, aby se k této rytířské slavnosti a veselosti u

dvora jeho dali najíti ke dni sv. Jana Křtitele, 24. června 1319. Činily se nákladné přípravy z peněz na měšťanech Pražských vydřených, v královské oboře u Ovence, v nynějším Bubenči, měly se odbývatí turnaje a vystaveno tam veliké dřevěné stavení k dívání. A hle, když přišel ustanovený den sv. Jana, nedal se z ciziny ani jeden host viděti, a místo velké slávy dostalo se králi posměchu z této drahé kratochvíle.

Král nestaraje se více o vyvadění korunních statků z rukou pánův, utlačoval nyní měšťany a duchovníky, aby sobě nejkratším způsobem peněz zaopatřil, kterých vždy víc a více potřeboval; a ti dva stavové byli dosud nejoddanější podporovatelé jeho trůnu. Z Pražan vydíral peněz způsobem docela nezřízeným a násilným, nešetře ani práva ani slušnosti; jeho dvořané a sluhové lámali zámky a závory domův měšťanských, a nakládali zle i s hospodářem i s hospodyní. Někteří měšťané do vězení jsou strčeni, Menhart Rokycanský pro peníze i mučen jest. Klášterům zas a prelátům sáhl král na jejich statky, a považovav je za jmění zemské, dával je v zástavu jako své korunní statky, a tak toho roku 1319 prý jen od samých Pražan 13.000 hřiven stříbra vynutil a vydělal.

Zatím královna Alžběta od svých dětí odloučena jsouc, o samotě a smutně čas svůj na Mělníce trávil. Národ na to, co se v královské rodině děje, dlouho pokojně dívati se nemohl; utrpení královské Přemyslovny zbudilo jí více přátel nežli by jich co hrdá královna byla mohla získati.

Brzo po těch kolbách v Ovinecké oboře odejel král Jan z Prahy na Moravu, a tu hned v jeho nepřítomnosti drželi všickni měšťané Pražští veliké shromáždění, v kterém se mnoho mluvilo proti králi, jeho zavedení špatnými rádci a o zlém stavu celé země. Především hleděli učiniti jednotu a svornost sami mezi sebou; všichni rodové, kteří před tím spolu zášti měli, jmenovitě Velfovci a Olbramovci, sobě ode dávna nepřátelští, přátelské úmluvy mezi sebou zavřeli. Potom zvolili šest mužův z nejznatelnějších rodin měšťanských, aby byli jako mimořádní náčelníci čili hejtmanové města, a najímali žoldnéře na obranu města, kdyby toho zapotřebí bylo. Konečně poslali na Mělník ku královně Alžbětě, prosíce jí, aby do Prahy přijela, a zde ve městě mezi měšťany čestnější přibytěk přijala, také slibující, že ji před každým násilím chtějí chrániti, a u krále o smíření že chtějí jednati. Avšak nejen Pražané,

také někteří mocní pánové královny se ujímali, jako přední přítel její pan Vilém Zajíc z Valdeka, pan Petr z Rosenberka a Vilém z Landšteina, kteří se tudíž s Pražany smluvili a spojili. Dne 7. července 1319 přijela skutečně královna Alžběta do Prahy, a ubytována jest ve městě.

Král Jan dostal zprávu o těchto příbězích Pražských, když se právě v Brně zdržoval. I hned vydal se spěšně na cestu, aby vzbouření měšťanův hned v prvním počátku potlačil, a přivev v samý ten den po příjezdu královny, 8. července, s branným lidem rychle svolaným, našel hrad města zamčený, tak že objeda město na hrad se odebral, aby odtud na město útok učinil. Na hradě byli u krále pan Jindřich z Lipé a mladý Mikuláš, kníže Opavský s četným panstvem ostatním, i pobádali horlivě jeho hněv jak proti měšťanům tak proti královně.

Ve městě byl pan Vilém Zajíc z Valdeka a Vilém z Landšteina, hotovi jsouce, královnu hájiti; pan Petr z Rosenberka však Prahu opustil, aby si silnější vojenskou pomoc přivedl. Měšťané měli ve své moci netoliko své vlastní hradby Staroměstské, nýbrž i obě věže v koncích mostu. Toliko Nové město Malostranské, jakožto proti hradu otevřené, muselo bezděky s králem držeti.

Král Jan hned po svém příjezdu na hrad Pražský dal měšťanům na jejich nejbližších statcích škoditi, při čemž svedeny jsou menší bitky. A tu hned někteří z přátelstva Jakuba Velfa tajně město opustili a proti slibům svým ku králi se odebrali. Druhého dne, 10. července, počal král válku proti královně a měšťanům svého hlavního města; vytáhl ze hradu v čele 300 oděnců pod sedmi korouhvemi, přeplavil se přes Vltavu na předměstí Zderazské, kdež několik domů zapáliti dal, a potom na Staré město útok učinil. Měšťané jsouce polekáni jen slabě se bránili; obecný lid český se zpěchoval proti králi bojovati, proto že král vydíráním peněz větším dílem jen bohaté měšťany německé utiskoval. I tak by byl král málem města dobyl, až tu již v samé bráně jeho útok zastavil statečný pan Vilém Zajíc „lvího srdce“, kterýž malým počtem lidu svého hrdinsky bojoval.

Již druhého dne, 11. července, vrátil se pan Petr z Rosenberka se 400 udatnými bojovníky Pražanům na pomoc, a král vida to upustil od boje a na hrad se vrátil. Potom nastalo smlouvání, a do osmi dní, 18. července, zavřena jest smlouva mezi králem a městem. Král se zase smířil s královnou, avšak smlouvy

s měšťany nedržel; již po 14 dnech jal se pronásledovati oněch šest městských náčelníkův od měšťanstva zvolených, a chtěl je dokonce z království vyobcovati. Potom vydíral na měšťanech peníze na novo pod jménem pokuty.

Král Jan počal korunu českou množit.

1319.

Slavné paměti král Přemysl Otakar II. hned na počátku svého panování, asi r. 1254 markhraběti Otovi Braniborskému, svaku svému, nynější horní Lužici, totiž města Budišín, Zhořelec, Lubiji a Lubaň, v léno dal, jak jsme již v 1. knize této Kroniky na str. 847 o tom podotknutí učinili.

Nyní stalo se r. 1319 v měsíci srpnu, že umřel Braniborský markhrabě Valdemar bezdětek, a že tudíž řečené krajiny hornolužické jakožto odumřelá léna k české koruně měly nazpět připadnouti. Král Jan měl sice málo smyslu k pravému panování, a panovnické povinnosti málo starostí mu činily; avšak předce býti pánem velké říše a ve mnohých zemích pána dělati, to jej velmi lákalo a v tom viděl slávu svou. Hned se tedy o horní Lužici přihlásil, a již 31. srpna 1319 nazval se pánem měst Budišína, Kamence a Lubice. Město Žitavu, které pan Jindřich z Lipé v zástavě držel, hned na to, 3. září, král vybavil, a panu Jindřichovi za to Moravský Krumlov do zástavy dal.

Avšak krále Jana svak, kníže Jindřich Javorský a Fürstenberský, manžel Anešky, dcery Alžběty Hradecké, také na Lužické krajiny činil nároky, proto že jeho matka byla rozená markhrabinka Braniborská, i zmocnil se Zhořelce. Tu se tedy král Jan hned na počátku měsíce září vypravil vojensky do Lužice maje s sebou 300 oděncův, mladého Mikuláše knížete Opavského, Petra z Rosenberka a ještě několik českých pánův, kteří se svým lidem k němu se připojili. Brzy se tam srazili s Javorským knížetem Jindřichem; avšak ten se již dne 22. září s králem Janem srovnal, podržev Zhořelec a Lubaň co dědictví, zápisem pak Žitavu v 19.000 hřivnách stříbra co věno své manželky Anešky Přemyslovny.

Král Jan dal si potom od obyvatelův Budišinské krajiny přísahu věrnosti složit, potvrdiv již dříve jejich stará práva a svobody. Více krajin lužických na ten čas nemohl získati, a to bylo první rozmnožení koruny české;

z marnivosti pak neustávala činnost jeho, kde mohl nových zemí nabývat, ač o dobrou správu jejich potom se staral velmi málo.

Smrt pana Viléma Zajíce z Valdeka. Králova nehoda při turnaji. Proměny v královské rodině. 1319—1322.

Dříve ještě, nežli král z Lužice nazpět se navrátil, vypravili se k jeho žádosti někteří čeští pánové se zbrojnou silou do Bavor císaři Ludvíkovi na pomoc, který vždy ještě s Bedřichem Rakouským o trůn císařský války měl. Vůdcem této výpravy Čechův byl pan Vilém Zajíc z Valdeka, i přirazilť s nimi k lidem císařovým. Avšak se Čechové s Němci purkhrabí Normberského povadili, i přišlo mezi nimi u Dachova, městysi nedaleko Mnichova, k opravdivé šarvátce. Pan Vilém chtěje bezpochyby strany na sebe rozezlené rozdělit, obdržel pohřichu při tom tak těžkou ránu, že v osmi dnech k velikému zármutku celého Českého národu zemřel. Jmenovitě ztratila jím královna Alžběta Přemyslovna svého nejvěrnějšího a nejstatečnějšího obhajce, a vlast oplakávala smrt svého nejlepšího vlastence, kterýž po celý život všemu vtírání se a řádění Němců v Čechách silným ramenem ne zaječím ale lvím srdcem odpíral a s chvalitebnou žárlivostí hájil čest národu Českého. Přivezli tělo jeho do Čech a pochovali v klášteře Augustiánův u Panny Marie na Ostrově, kterýž nyní u sv. Dobrotivě slove, a od děda páne Vilémova byl založen. Latinské verše, kteréž mu na hrob dali, během časův zahlazeny jsou.

Smrt pana Viléma Zajíce prospěla panu Jindřichovi z Lipé, kterýž nyní pozbavil se jediného soka v zemi, a požívaje důvěry krále Jana o vládu nestarostlivého, téměř všechnu vládní moc k sobě potáhl, tak že v skutku on nyní po celý čas v Čechách panoval, a král po zábavách a dobrodružstvích jezdil.

Však brzo se zas králi Janovi v Čechách zastesklo, odevzdal správu zemskou panu Jindřichovi z Lipé a dne 28. pros. 1319 večír potajmu jen s malým průvodem Pražský hrad opustil do své milé rodní země Luxenburské za Rýn odejel, kdež pak zase 13 měsícův na zábavách trávil. Pan Jindřich z Lipé však spravoval zemi výborně, všechny domácí různice přestaly, a hojně žně zapudily hrozný hlad, který před tím zuřil. Tak minul šťastně následující rok 1320. Královna Alžběta, jsouc od manžela svého zavržena, přebývala nejvíce na hradě Mělnickém.

Dne 21. května 1320 zemřel jí mladší syn Přemysl Otakar, a byl pochován ve chrámě Zbraslavském.

Nikdo netoužil, aby nemoudrý král se navrátil, on však proti všemu nadání 9. února

1321 z Luxenburka přijel, však jen proto, aby velkou rytířskou hru zařídil a potom aby s některými knížaty na jalovo o tom vyjednával, jak by své země rozmnožiti mohl. Veliký, slavný turnaj byl na den 24. února vyhlášen a všechno

Král Jan při turnaji na Pražském Staroměstském náměstí spadl pod koně 24. února 1321. (6)

panstvo a rytířstvo k němu sezváno. Něvědomo, zdali také z ciziny hosté při tom byli; avšak turnaj byl velmi slavný; na velkém náměstí Staroměstském v Praze se odbyval, a vzal konec velmi smutný. Král Jan vzav na sebe těžké brnění a přistojiv se k tomu po bláznovsku jako posuňkář, také v kolbách se účastnil, avšak při tom těžce s koně spadl, a poválen ve veli-

kém blátě a zle pošlapán od koní v divém harcování musel polomrtev z kola býti odnešen. Jedni prý nad tím hořekovali, druzí se smáli, neboť tak velice poklesla již královská jeho vážnost pro jeho nedůstojné chování.

Nicméně dosti brzo se král z toho úrazu vyhojil, a již v měsíci dubnu 1321 odebral se zase do Cheba, kdež měl sjezd s císařem

Ludvíkem. Tam s ním o tom jednal, jakby své děti zasnoubil s dětmi jiných knížat, aby takovými sňatky získal dobrých spojenců a na jejich země nápadnictví. Všecko se mu však tenkrát nezdařilo, a on již zase 23. června téhož roku pokradmo Čechy opustil a za Rýn do Luxenburka pospíchal.

Když při turnaji na Staroměstském náměstí král Jan pod koně spadl, královna Alžběta jako manželka, o jeho uzdravení bezpochyby snažnou péčí majíc, srdce jeho trochu zase pohula, tak že své odporné chování k ní změnil, a na některý čas s ní zase jako manžel obcoval. Tak aspoň musíme souditi z pozdějšího pozhánání jejich manželství dítkami.

Nyní zase nebylo krále v zemi po celý rok. Za svého náměstka v Čechách ustanovil tenkrát svaka svého Boleslava knížete Lehnického, pana Jindřicha z Lipé dobrého přítele.

Toho roku 1321 dne 21. listopadu zemřela teta královny Alžběty, Kunhuta, dcera krále Přemysla Otakara II., abatyše u sv. Jiří, nejstarší mezi Přemyslovnami tehdáž ještě na živě jsoucími, u které v klášteře královna Alžběta své vychování dostala. Pochována jest v kapli sv. Anny vnitř kláštera u sv. Jiří, kdež její v 17. století obnovený náhrobek posud se spatřuje.

Následujícího roku 1322 dne 12. února narozen jest na Mělníce třetí syn královny Alžběty. I přivezli jej třetího dne do Prahy, a byl ve chrámě sv. Víta pokřtěn na jména dvě, Jan Jindřich, totiž podle otce, krále Jana, a děda, císaře Jindřicha.

Dne 27. března 1322 zemřela u královny vdovy Alžběty na Hradci nad Labem starší sestra panující královny Alžběty, Přemyslovna Markéta, manželka knížete Boleslava Lehnického, na ten čas správce království Českého, a to při porodu i s novorozěným synem Mikulášem. Těla jejich přivezena jsou na Zbraslav, a pochována v kůru velikého chrámu mezi stolicemi mnichův.

Po dvou nedělích vzkázal král Jan do Čech, aby jeho druhá sestra, sličná Marie z Luxenburka, dosud při českém dvoře chovaná, vězena byla do Luxenburka, poněvadž ji král za manželku určil králi Francouzskému, Karlu IV., který právě toho roku na trůn dosedl. Vykonána jest potom v Luxenburce svatba na den sv. Bartoloměje, a následujícího roku na boží hod svatodušní byla Marie Luxenburská v Paříži slavně korunována. Avšak jako její sestra Beatrix nebyla dlouho královnou Uherskou, tak

i tato Marie též jen rok byla královnou Francouzskou, i také při prvním dítěti teprv 18letá umřela.

Nové různice mezi královskými manžely. Královna vystěhovala se do Bavor.

1322.

Teprv po roce, totiž v měsíci červenci 1322, král Jan zas do Čech se navrátil, a první dny, jak se zdá, žil ve svornosti s královnou. Královna Alžběta nepřestala se snažiti, aby manžela svého ku spořádanějšímu způsobu života přivedla, i aby rozmrhané statky a důchody královské hleděl zase koruně nazpět získati. Tyto její snahy podporoval, jak se zdá, nevlastní její bratr, Jan, pobočný syn krále Václava II., probošt Vyšehradský a nejvyšší kancléř království Českého, s kterým Alžběta jak před tím tak potom vždy bývala v dobrém přátelství. Pánové čeští, kteří korunní statky a důchody ve své moci měli a jich užívali, s velkým hněvem na to snažení královny a jejího bratra hleděli, a bylo jim to velmi odporné; pročež hleděli vliv jejich u krále zmařiti, aby se v držení královského a zemského jmění zachovali. Osočili tedy napřed probošta Jana u krále, jakoby nějakou zrádu obmýšlel. Král dal probošta hned 21. července v Praze zajmouti a jej před sebe vésti. A když probošt před ním byl postaven, tu mu prudkými slovy vytýkal, že jej zrádně podvádí a že musí umřiti mu oznámil, toliko aby si prý zvolil způsob smrti, jakou by s toho světa chtěl sejíti. Probošt hrůzou pojat nevěděl co promluvíti při tomto neslýchaném a nenadálém jednání. Když mu však okolostojící šlechticové domlouvali, aby se raději přiznal a tím hněv králův ukrotil, učinil konečně tak, jak mu radili, a žádal za milost. Král a jeho důvěrníci jej pak ještě dlouho zahrožovali a týrali, až byl konečně odveden a k německým křižovníkům u sv. Benedikta na Starém městě Pražském do žaláře uvržen. Z toho vězení však podařilo se mu druhého dne, 22. července, uprchnouti, a dostal se pak v pěti dnech za hranice do Bavor. Za to však se král všech jeho statkův, ježto mu jakožto proboštovi Vyšehradskému a kanovníku Pražskému a Olomouckému náležely, zmocnil a beze všech ohledův svým milostníkům je udělil.

Královna Alžběta mohla ovšem poznávati, že takové zacházení s bratrem jejím může také jí býti na příkoř. Však v prvních dnech ještě mezi královskými manžely ničeho nebylo. Král

Jan smluviv se dříve s císařem Ludvíkem, nejstarší dceru svou Markétu, ač teprv devítiletou, knížeti Jindřichovi, synu Bavorského vojvody Štěpána na Landshutě, k manželství zaslíbil, i byla tato Markéta nyní jemu dne 12. srpna 1322 oddána. Mezi tím však dostala královna Alžběta výstrahu od mnohých věrných svých, že král, její manžel, něco zlého proti ní obmyslí, ba že jí i života chce zbaviti.

Bez dlouhého rozmyšlení zdvihla se, a s tou dcerou svou, Markétou, do Bavor k novému zeti svému odjela, u něhož pak nejprve v Landshutě potom v Choubě, blíž hranic českých, přebývala. Král Jan se při tom velmi nešlechetně zachoval, neboť dal všechny statky její zabaviti, zakázav, aby jí nic vydávano nebylo z požitkův jejích, pokud by se nevrátila do země; ano větší díl těch statkův brzy pánům sobě milým dal v zástavu. I aby jí ještě více ublížil, naklonil se neobyčejnou milostí ku královně vdově Alžbětě Hradecké, protivnici její, tak že z toho v lidu velké pohoršení bylo. Když konečně brzo potom král Jan z Čech do Bavor vojensky se vypravil, tu v nepřítomnosti obou manželův královských vyvezena jest z Prahy králova druhorozená dcera Guta, sedmiletá, na Wartburk u Eisenachu, kdež odevzdána jest staré markhrabině k vychování až do let dospělých, neboť ji byl otec za manželku markhraběti Bedřichovi Míšeňskému zaslíbil.

Král Jan porazil ku prospěchu císaře Ludvíka u Mühldorfa vojvodu Bedřicha Rakouského.

1322.

Již od r. 1314 válčil císař Ludvík s Bedřichem Rakouským, který se na něm císařského trůnu domáhal. Český král Jan tuto vojnu pomocí svou konečně ku prospěchu Ludvíka Bavorského obrátil a dokončil. Oba soupeřové vytáhli toho roku 1322 se všemi svými přáteli proti sobě do pole; u Bedřicha byla silná pomoc uherská, při Ludvíkovi stáli nejznamenitější pánové a bojovníci čeští. Král Jan nedlouho po odjezdu královny Alžběty s českým vojskem do Bavor vytáhl a tu se s lidem Ludvíkovým spojil. Již 24. září vojska obou stran k sobě se přiblížila a blíž Mühldorfu a Ampfingu při řece Innu proti sobě stála. Bedřich Rakouský čekal jen ještě na příchod udatného bratra svého Leopolda, který ze Šváb k němu přiraziti měl. Když však mezi tím dne 27. září vojsko císaře Ludvíka zname-

nitě se rozmnožilo, stál Český král na tom, aby se hned druhého dne bitva svedla, nežli se síla strany Rakouské sjednotí. Připomínal král Jan císaři, že jeho Čechové zítřka v den svého patrona, sv. Václava, tím udatněji bojovati budou a vítězství k jeho straně jistě nakloní. Císař k tomu svolil, a krále Jana žádal, aby sám hostovost k bitvě na zejtřejší den nařídil, a v bitvě samé vrchní správu měl, proto že sám on, císař, v bitvě účastenství míti nechce.

Časné z rána na den sv. Václava, 28. září, byla polní mše v českém táboře, král Jan potom přijal večeri Páně a svému vojsku dobré mysli dodáváje do bitvy je vedl. Postavil pak vojska svá do takového šiku, že Bedřich Rakouský se již nemohl bitvě vyhnouti. Čechové majíce svého krále u prostřed, hnali první útokem na nepřítel, jehožto hlavní síla na nějakém návrší stála. Útok jejich byl až příliš prudký, a že se nepřítel velmi udatně bránil, strhla se z toho bitva nad míru krvavá; i padl v ní první toho času bohatýr český, pan Plichta z Žirotína, který již od mladosti nejen doma ale i v dalekých cizích zemích ano i v Anglii ve všech bitvách bojovával, a všude udatenstvím podivení a slávy sobě vydobýval, tak že si o něm Čechové pravé divy vypravovávali. Maje velmi uměle sdělané brnění na sobě dvakrát prý se řadami nepřátel prohnal všecko všude před sebou porážíje, a pokaždé zdráv ku králi se navrátil. Když však totéž po třetí učiniti chtěl, sklesl unavený kůň pod ním, a tu se rozezlení nepřítel naň sesypavše buzdygany a mlaty jej do smrti utloukli. Vedle něho také jiný český hrdina, Heřman z Miličína, velikým udatenstvím se proslavil. Avšak navzdor tomu nemohli Čechové rakouské vojsko s té výšiny sehnati; již jich pět set padlo, i sám král Jan s koně spadl a do největšího nebezpečí přišel. V tom jim přišla posila, kterou kníže Jindřich Bavorský, králův nový zeť, přivedl; obrátili se Čechové v jinou stranu, a počali na novo již s lepším prospěchem bojovati. Nicméně teprv čerstvé vojsko, kterým Ludvík, purkhrabí Normberský, Rakušany obešel, a od zadní strany na ně se vrhl, bitvu rozhodlo. Rakušané totiž, myslíce, že to jejich vojvoda Leopold s pomocí přichází, teprv se náramně ulekli, když svůj omyl poznali; a tak napřed Uhři, kteří tu s nimi byli, na útěk se dali a ostatní vojsko za sebou potáhli. Bedřich Rakouský a jeho bratr vojvoda Jindřich s 1400 šlechtici a rytíři dostali se do zajetí, a byli před císaře Ludvíka vedeni. Císařovo vítězství ač draze zaplacené bylo úplné. Čechové, kteřížto nejvíce k němu

přispěli, silně tomu věřili, že jim sv. Václav toho dne sám nepříteli poraziti pomáhal. Proto také po čase na tom bojišti u Mühldorfa v Bavorích od nich kaple sv. Václavu ke cti vystavěna byla, o které pohřbích nevíme, zdali tam ještě stojí. Tímto vítězstvím vynahradili sobě Čechové nezdařený boj, kterýž před 65 léty pod Přemyslem Otakarem II. r. 1257 u téhož Mühldorfa proti Bavorákům podstoupili. Tělo zabitého bohatýra českého, pana Plichty z Žirotína, bylo na bojišti vyzdvíženo, do Čech na jeho statky vezeno a v Panenském Týnci pochováno.

Tento Týnec leží nedaleko hradu Žirotína, nyní spustlého, a založil v něm děd tohoto pana Plichty, Plichta I. z Žirotína, asi na počátku 14. století klášter panenský řehole Klarysek, uveďa do něho osadu těchto Klarysek z Pražského kláštera u sv. Františka čili Anežky. Proto se ten Týnec od té doby Panenským Týncem nazývá. Toto založení však dovršil teprv r. 1321, rok před svou smrtí, vnuk jeho, výše řečený Plichta z Žirotína, spolu se svými bratřími Jarkem a Habartem, a našel v stínu klášterního chrámu věčný odpočinek po svém dobrodružném a nepokojném životě.

Císař Ludvík byl vděčen králi Janovi za tuto pomoc proti mocnému odpůrci učiněnou, a hleděl mu se odsloužiti vynahražením škod a útrat v té válce podniknutých. Hned druhého dne po bitvě odevzdal rakouského vojvodu Jindřicha králi Janovi, aby si jej co vězně do Čech odvedl, sám Bedřicha Rakouského co vězně sobě podržel, a na hrad Trausnici nad Nábou blíž českých hranic jej dal odveztí. Potom oba vítězové do Řezna se odebrali, a tu 4. října císař Ludvík slib svůj již před osmi léty daný splnil, a králi Janovi město Cheb i s krajinou jeho v 20.000 hřivnách stříbra zastavil; také některá jiná města a důchody dāti mu slíbil, jakož i ještě mnohé jiné přívědi mu učinil. Od těch dob Chebsko již původně české a potom několikrát před tím s Čechy spojené, napořád při české koruně zůstávalo až na některé krátké přestávky.

Dne 18. října 1322 vrátil se král Jan se svým vojském velmi slavně do Prahy. Pražané jej vítali zvoněním na všechny zvony, zpěvy kněžstva a plesáním lidu. Zajatého Jindřicha Rakouského dal na Křivoklát do vězení zavezti, i stalo se tehdy na Křivoklátě domnělé znamení, jehož si všickni divně vykládali. Na paláci čili velkém večeradle dal totiž někdy král Přemysl Otakar II. z kamene umělé tesané erby všech zemí, v kterých mocně panoval, na stěnách vůkol vysoko pod klenbou připevniti, tak že celé síni k nemalé ozdobě sloužily. Když pak zajatý vojvoda Jindřich ponejprv do té síně vkročil, tu v tom okamžení erb země Rakouské od stěny se od-

trhl a k jeho nohoum na podlahu spadna na mnoho kusů se roztloukl; jen malý kousek ještě zůstal na stěně. Mladý králevic český, šestiletý Václav, kterýž větším dílem na Křivoklátě přebýval, byl tu přítomen a na to se díval, vojvoda Jindřich však náramně se ulekl a měl to za znamení pádu svého rodu, jakž si to také všickni lidé tehdaž vykládali. Není to však zcela nepodobné králi Janovi, že takový kousek dal schválně nastrojiti. Nicméně byl odtud rod Habsburský skutečně na dlouhý čas pokořen a v moci své velmi obmezen.

Krále Jana zatím to zas dlouho v Praze a v Čechách netrpělo, i odbyv rychle některé neodkladné záležitosti, a jmenovav za sebe správcem země Jana z Lipé příjímím Železného, syna pana Jindřicha z Lipé, již na začátku měsíce listopadu nejprv do Cheba odejel, kdež mu obyvatelé přísahu věrnosti složili, a odtud dne 11. listopadu do milého sobě Luxenburka pospíchal.

Na té jízdě bezpochyby se přihodilo, co starý český skladatel veršův vypravuje o králi Janovi. Král Jan obyčejně na rychlých koních jen lítal, tak že jeho družina daleko zůstávala pozadu; a když tak jel někde ve Švábsích silnicí, spatřil kupce německého, jemuž vůz s těžkým nákladem v blátě uvázl, tak že jej koně žádným způsobem vytáhnouti nemohli. V té nouzi spatřil jezdce, krále Jana, a neznaje ho snažně jej prosil, aby mu koně svého propůjčil, a k vozu připřáhnouti dopustil. Král byl ochoten, a nejen propůjčil nýbrž sám ještě koně popoháněl. Kůň trhl a hned byl vůz z bláta na suchu vytažen. Tu chtěl kupec koně králi vrátiti, a jal se jemu velmi děkovati; král však zasínáv se jemu vece: „A nemoudrý človče! nesluší králi na vozném koni seděti. Prodrž si ho, bodejž ti zaň sto hřiven dali.“ V tom jej družina jeho dohonila, kázal jiného koně sobě dāti, a pryč s družinou uháněl. Kupec pak na králův kůň vsedl, a k městu vesel přijel; za koně mu dvacet hřiven dali, a Českého krále čest poznali.

Smíření s Rakouskými vojvodami. Králevic Václav do Paříže odvezen a Karlem nazván jest.

1323.

Z Luxenburka odebral se král Jan brzo k svému svaku, králi Karlovi IV. do Paříže, kterého již dávno za svého přítele měl, a nyní ještě více od času, co si Karel jeho sestru Marii za manželku vzal. Jako blízký soused mělť

král Jan zvláštní zalíbení ve Francouzích a miloval jejich jazyk a jejich rytířské spůsoby; proto v celku také po delší čas v Paříži nežli v Praze, svém hlavním městě, přebýval. Byltě dvůr francouzský v Paříži nejskvělejší toho času v Evropě; tam se střídaly veliké turnaje s ji-

nými hlučnými radovánkami všelikého druhu; tam slaven byl král Jan vysoce pro své rytířské spůsoby a zvláště pro svou štedrost, neboť nesmyslně rozhazoval peníze na všechny strany, nedbaje toho, že doma všechen lid jej proklínal, pro utisky vždy horší z nenasycenosti

Rakouský erb v síni na Křivoklátě spadl k nohám zajatého vojvody Jindřicha Rakouského 1322. (Str. 109). (7)

jeho a z nedbání jeho o správu a spravedlivost v zemi.

Král Francouzský, Karel IV., nebyl přítelem císaře Ludvíka, který nyní po bitvě u Mühlendorfu zhrdnu, papeži se znelíbil a konečně ani králi Janovi všeliké sliby po Mühlдорfské bitvě jemu učiněné nesplnil. Proto právě od toho času počalo se posavadní přátelství mezi Janem

Českým a Ludvíkem Bavorským viklati, až se v nepřátelství proměnilo. Proto Jan dával sluchu svému svaku, králi Francouzskému, který jemu radil, aby se s vojvodami Rakouskými porovnal. Následkem toho vzkázal Jan do Čech, aby vojvoda Jindřich, již na druhý měsíc na Křivoklátě ve vězení v poutech chovaný, do Rakous ku svým bratrům byl propuštěn s tím zá-

vazkem, aby bratří k tomu měl, by k výmin-
kám jeho propuštění přivolili. I tak skutečně
vojvoda Jindřich 25. prosince 1322 z Křivo-
klatu přijel do Prahy a hned druhého dne do
Rakous se odebral. Že však Jindřichovi bratří
výminek od krále Jana položených k sobě při-
jít nechťeli, vrátil se vojvoda Jindřich jako
pravý rytíř, který svému slovu věren jest, dne
24. února 1323 dobrovolně nazpět do svého
vězení na Křivoklát.

Potom vzkázal král Jan do Čech, aby jeho
syn Václav do Paříže poslán byl, aby prý tam
při dvoře tety své lepšího vychování dostal.
Vlastní příčina toho rozkazu však byla taková,
že se král Jan vždy ještě obával těch několika
pánův českých, kteří více k jeho zapuzené man-
želce, královně Alžbětě, zraky své obraceli, aby
snad nechťeli toho jeho syna za krále v Če-
chách vyhlásiti a otce trůnu zbaviti. Proto také
dne 4. dubna 1323 vezen jest sedmiletý Vác-
slav z Křivoklátu, kde dosud chován byl, do
Paříže, kdež si potom ovšem velikou lásku
ujce svého, krále Francouzského, získal. Král
Karel jeho vyučování nejlepším učitelům poru-
čil, a všemožně o to pečoval, aby jak nejvíce
ducha svého vzdělal. Jenom jméno jeho Václav
těm Francouzům se nelíbilo, neboť je ani
dobře vysloviti neuměli, pročť král Karel IV.,
když Václav k biřmování přistoupil, své jméno
Karel jemu dal, které Václavovi potom již
zůstalo a kterým on se nápotem v celém kře-
stanském světě, nejvíce však ve vlasti své, co
císař Karel IV. proslavil.

Zatím porodila královna Alžběta ve svém
vyhnanství v Choubě v Bavořích u svého zetě,
vojvody Jindřicha Bavorského, dne 27. března
1323 dvojčata, Annu a Alžbětu, z nichž
Alžběta již po roce, v srpnu 1324, ještě v Choubě
zemřela. Petr, opat Zbraslavský, kterýž po celý
ten čas u královny byl, mrtvé tělo královského
dítěte do Čech zavezl, a ve Zbraslavském klá-
šteře pochoval.

Na domlouvání krále Francouzského ne-
ustával zatím král Jan s Rakouskými vojvo-
dami smlouvati, a také král Uherský, Karel
Robert, příbuzný králův Francouzských, o to
se staral, aby se přátelské narovnání stalo.
Král Jan tedy slíbil, že se s Karlem Robertem a
s vojvodami Rakouskými někde na hranicích
své říše osobně sejde, a přijel k tomu cíli
25. července 1323 z Paříže do Prahy. Tu však
neměl jiné pilnější práce, než aby peníze shá-
něl. Stavové museli mu povoliti mimořádnou
berni z celé země, avšak mimo to uložil Jan
všem královským městům daň, záležející v desá-

tém díle všech peněz, což měli. Než byly peníze
sebrány, odejel na Moravu, a tu dle úmluvy dne
24. srpna v Hodoníně, na uherských hrani-
cích u řeky Moravy dal se najíti. Král Karel
Robert Uherský a dva bratří vojvodové Rakou-
ští, Albrecht a Ota, přijeli také toho dne do
Holiče, městečka uherského na druhém břehu
řeky Moravy, a tu do 18. září s králem Janem
vyjednávali až se s ním smluvili. Vojvodové
vrátili králi Janovi města moravská Znojmo,
Podivín a jiná, jichž dosud drželi, potom vše-
cky zápisy, jež měli od r. 1306 na království
České a markhrabství Moravské; kromě toho
zavázali se složit 9000 hřiven stříbra výplaty
za svého bratra Jindřicha a všechny Rakušany,
kteří dotud byli po bitvě Mühldorfské v českém
zajetí. Až do vyplacení té sumy města Vitoraz
a Láb králi Janovi do zástavy dali. Následkem
toho narovnání propuštěn jest vojvoda Jindřich
podruhé z vězení svého na Křivoklátě a do
Rakous se vrátil. Nežli král Jan s Rakouskými
vojvodami se rozešel, řekl, že se k nim přátel-
sky chce chovati a že nedopustí, aby se jim
z Čech neb z Moravy škody činily. „Avšak,
pravil dále, jestliže by císař válku proti vám
chtěl zdvihnouti, tu se tomu nedivte, když bych
já s ním proti vám v poli stál, neboť jako hrabě
Luxemburský jsem jemu podřízen a musel bych
svůj Luxemburský lid postaviti do pole; však
jako král Český k podobnému nejsem povinen,
a Čechové proti vám bojovati nebudou.“ Král
Jan potom sebral peníze ze svých zemí takofka
vydřené, a ode všech proklínán již zas 16. října
1323 království své opustil a za Rýn do Luxen-
burka a do Francie pospíchal. Na té cestě se-
šel se s císařem Ludvíkem, který mu to za zlé
měl, že se tak rychle bez jeho vědomí s Ra-
kouskými vojvodami porovnal. Avšak císař Lud-
vík sám první zavdal příčinu k rozdělení se
s králem Janem. Již rok byla krále Jana dcera
Guta na hradě Wartburce na vychování, usta-
novena jsouc za nevěstu markhraběti Bedřichovi
Míšeňskému. Avšak tu ji z nenadání markhrabě
do Čech nazpět poslal, proto že mu císař Lud-
vík svou dceru Mechtildu k manželství dáti slí-
bil, a on také hned po potupném odeslání Guty
s ní se zasnoubil.

Toho roku 1323 založila královna vdova
Alžběta Hradecká v Starém Brně pod
markhrabským hradem Špilberkem klášter Ci-
stercianek, kterýž se odtud klášterem krá-
lově anebo německy Maria Saal zván počal.
Spoluzakladatelem byl královnin věrný přítel,
pan Jindřich z Lipé a jeho syn Jin-
dřich mladší. Při tomto klášteře byl brzo

nový velký chrám v gotickém způsobu větším dílem z cihel vystavěn, jako chrám sv. Ducha v Hradci Králové, jež také tato královna s velkým nákladem dala vystavěti.

Pan Jindřich z Lipé byl již r. 1321 od krále Jana na Moravě za zemského správce čili hejtmana ustanoven, a v tom úřadě již setrval až do smrti své. Od té doby také královna Hradecká více na Moravě přebývala.

Česká země ode všech svých hlav opuštěná.

1324.

Rok 1324 stal se pamětihodným v Čechách tím, že celá královská rodina i ostatní světské i duchovní hlavy v cizině se zdržovaly.

Král Jan v polední Francii se potloukal; umřela tam sestra jeho Marie, královna Francouzská, potom s některými knížaty vedl válku proti arcibiskupu Kolínskému a biskupu Münsterkému v Němcích, a obléhal město Mety, na své vlastní království při tom ani nemysle. Královna Alžběta se svými dětmi žila vždy ještě opuštěna v Choubě v Bavořích, a trpíc velký nedostatek do dluhův upadla. Nejstarší její syn Václav, nyní Karel, byl na vychování v Paříži, — a tak ani jediného úda královské rodiny v zemi nebylo. Biskup Pražský, Jan IV. Dražický, již od r. 1318 v Avignoně před papežem při svou vedl, očistuje se z nařčení, jakoby kacířství byl hájil, a koho tenkrát král za svého hejtmana v království Českém ustanovil, s jistotou ani nevíme, a jen domýšletí se můžeme, že to byl Oldřich Pflug z Rabšteina, dříve král. podkomoří, od roku 1323 nejvyšší zemský hofmistr, který však jenom svým vydíráním peněz pro krále smutné došel pověsti. Že při takové opuštěnosti státu a církve dobře v zemi dítí se nemohlo, každý sobě může mysliti.

Návrat královny Alžběty do Čech. Královo nové vydírání peněz.

1325—1326.

Po půl třetím roce od vystěhování se královny Alžběty a od útěku jejího nevlastního bratra Jana, probošta Vyšehradského, stalo se předce zase nějaké udobření mezi nimi a králem Janem asi ku konci roku 1324. Král Jan prý se přesvědčil, že nařčení probošta Jana pocházelo jen ze zášti proti královně, i přijav jej konečně na milost, navrátil mu odňatá důstojenství a statky.

Královna Alžběta zas dne 2. ledna 1325 se svými dětmi z Bavor do Prahy přijela, a to k veliké radosti všeho lidu, který, jak se zdá, nepřestal v ní a její rod skládati vší svou nadějí. I dcera její Markéta, ačkoliv již vojvodovi Jindřichovi Bavorskému oddaná, však pro svůj útlý věk ještě pod péčí matčinou zůstávající, s ní přijela. Pražané vyšli královně naproti v procesí se zpěvy a s ostatky svatých, a dne 18. ledna byl již také probošt Jan v sídle svém na Vyšehradě.

O několik neděl později, dne 12. března 1325, přijel po půldruhém roce král Jan do Prahy, aniž se kdo z jeho příchodu radoval. Hněval se na to, že jeho manželku Pražané tak slavně, jeho však tak chladně přijali, i držel sněm napřed již oznámený, na kterém stavy zemské žádal, aby mu zas všeobecnou berni povolili. Byl totiž v cizině silně zadlužen, a peníze musel mít stůj co stůj. Tu se stavové vzpírali, reptali, ano zbrojný odpor proti němu chtěli zdvihnouti. On jim však dal 15. března upsání, v kterém se slavně vyznal, že již všechny berně ku korunování a k svatbám svých dětí napřed přijal, a že žádných nárokův více na peníze od země činiti nebude, leda by se mu ještě nějaké dcery narodily. Tu se dali stavové přemluvit, a berni mu povolili. Však mu toho ještě dost nebylo, a on prý vyděl tehdejších peněz v neslýchaném množství od lidí méně mocných všelijakými násilnými prostředky. Již dříve pak povolal nové mince z Florencie do Čech, a kázal jim raziti první mince z Jlovského zlata. To byly první zlaté mince v Čechách, neboť dříve zlato v obchodu buďto v stočkách neb závitcích neb v malých koláčcích na váhu vážili a na hřivny je počítali. Avšak tyto zlaté peníze krále Jana byly tak špatného zrna, že jimi lidé velké škody trpěli, král však nepoctivým způsobem tím peněz sobě dobýval. I vypočteno jest, že král Jan za dva měsíce neméně než 95.000 hřiven stříbra sehnal, což více než dva miliony zlatých nynějších peněz dělalo, sumu za onoho času náramnou. A z toho dal část svým věřitelům, ostatek sebral a již v polovici měsíce května 1325 to za Rýn s sebou vzal. Avšak to všecko ještě jemu nestačilo, a ještě nový prostředek sobě vymyslel, jak by ještě více peněz mohl sebrati. Slíbil totiž papeži Janovi XXII., že podnikne křížácké tažení proti nevěřícím do Palestiny, a papež mu povolil dne 1. června 1325, že může na to desátek z důchodů všeho duchovenstva v Čechách, na Moravě a v Luxenburce po tři léta nejprve přistí vybrati. On však větší část

všech těch dříve z Čech vyvezených peněz lehčím způsobem probil v Paříži na slavné svatbě svaka svého, krále Karla IV. Francouzského, když se po smrti Marie Luxenburské potřetí ženil 11. května 1326.

Královna Alžběta žila zatím se svými dětmi Markétou, Gutou, Janem Jindřichem a Annou jako smutná vdova dílem v Praze, a to buď dole ve městě, buď u svého bratra, probošta Jana na Vyšehradě, dílem na Mělníce, věně svém; její královský dvůr byl chudý, a prostředky k živobytí sotva že jí vystačily. Zanedbána jsouc od svého manžela hledala nyní útěchu v bohumilých, pobožných skutcích a v dobročinnosti. Ještě toho roku 1325 založila ze svých skrovných důchodů v Rouchovanech na Moravě v dekanátě Jevišovickém nový chrám Páně ke cti Panny Marie, a odevzdala jej klášteru Zbraslavskému, což král, manžel její, potvrdil a papež schválil. Následujícího roku 1326 dala tělo svého v Olomouci r. 1306 zabitého bratra, Václava III., z krypty biskupského chrámu Olomouckého vyzdvihnouti, a do Zbraslavi převezti, kdež dne 3. října 1326 vedle ostatků Václava II. uloženo bylo. Toto přenesení způsobilo v lidu toužebné upomínky na staré, přirozené krále České, a nynější opuštěnost byla tím smutnější.

Toho roku 1326 vzkázal král Jan do Čech, aby královna druhou dceru svou Gutu do Luxenburka poslala, poněvadž ji byl hraběti Barskému, příbuznému královského domu francouzského, k manželství přislíbil. A tak Guta dne 6. srpna s matkou na vždy se rozloučila. Syna královna Jana Jindřicha vzali jí hned zas r. 1327, odvedše jej do Tyrol, a nejstarší dceru Markétu, když 15. roku věku svého dosáhla, sama královna se slušnou výpravou dne 12. února 1328 jejímu manžel, Jindřichovi Bavorskému, z Prahy do Domažlic odvezla, a jemu ji tam odevzdala.

Výše řečeného roku 1326 dne 8. srpna umřel Olomoucký biskup Konrad, rozený Bavorák, králi Janovi velmi milý a od něho také r. 1318 za hejtmana moravského ustanovený. Na jeho místo přál sobě král Jan aby byl dosazen muž, který by byl více vojákem než duchovním. Papež maje o tom vědomost nedopustil, aby bylo nyní Olomoucké biskupství bez jeho vědomí obsazeno, schválil však ku prosbě krále Jana Hynka čili Jindřicha III. z rodu Berkův z Dubé a Lipé, kterýž tudíž stal se r. 1326 Olomouckým biskupem.

Kterak král Jan větší díl Slezska opět české koruně přivtělil.

1327.

Král Jan dosud nemínil se spustiti domnělého svého práva na království Polské, neboť již to leželo v krvi jeho německé, že po cizích zemích pro naplnění marné slávychtivosti lakotil.

Slezsko, jakožto díl království Polského, náleželo již Českému knížeti Břetislavovi I., a bylo od něho Kazimírovi, králi Polskému jen za roční stálý poplatek postoupeno, kterýž nástupcové téhož krále ještě v 12. století do Čech platili. Po čase zas král Václav II., ještě nežli polskou korunu přijal, slib poddannosti od slezských knížat Bytomského, Opolského, Ratibořského a Těšínského přijal. Avšak tito knížata po zahynutí Václava III. r. 1306 za to měli, že své přísahy věrnosti k následujícím nestatečným králům Českým jsou sprostěni. Nyní přihodilo se roku 1320, že Vladislav Lokýtek, jehož moc v Polště od smrti Václava III. se vždy víc a více zmáhala, na království Polské dal se korunovati. Tím více byla nyní mysl krále Jana k tomu obrácena, aby Vladislava s trůnu sehnal, a sám se Polské říši zmocnil. Jeho záměr nyní dozrál, a tu najednou dne 3. ledna 1327 z Luxenburka zas do Prahy se navrátil. I bylo velké leknutí lidu z toho, poněvadž se každý nadál nového vydírání peněz, čemuž i tak bylo. Předně vybral král Jan od papeže sobě povolený desátek od kostelův a klášterův, a to hned na tři léta najednou. Potom na sněmu stavům českým oznámil, že má záměr do Polska táhnouti, aby koruny toho království dosáhl, i žádal od nich, aby mu na to zase berni z celé země povolili. Stavové ovšem tomu silně odpírali, avšak rozvažujíce, že by to tažení bylo dobrým prostředkem, aby se král, který válečné dobrodružství vyhledával, v zemi a ku prospěchu země zaměstnával, k berni té svolili. Nebylo však na tom dosti; král Jan sáhl ještě k jednomu prostředku, kterým by peněz mohl nabyti, k nejšpatnějšímu, jakého za starých časův nesvědomytí panovníci se chápali. Mincířům přede dvěma lety z Florencie do Čech povolaným totiž nařídil, aby malé stříbrné denáry se silnou přísadou mědi razili, které po mnohých škodách obecného lidu potom nikdo bráti nechtěl, tak že v celé zemi nářek byl veliký, a obchody na mizinu přicházely.

Zatím vystrojeno jest s velkým pospěchem české vojsko, a ještě za zimy na cestu do Polska se dalo. Knížata Slezští, vědouce, že to vojsko přes jejich země na Krakov potáhne, obá-

vali se ho, a tak stalo se, že sami králi Janovi vzkázali, že se jemu poddávají. Tu král Jan jim ochotně vstříc vyšel, a přes Brno do Opavy se odebral. Tu v Opavě složili mu přísahu věrnosti dne 18. února 1327 kníže Bolek čili Boleslav Opolský a kníže Kazimír Těšínský, 29. února kníže Vladislav Kozelský, potom v Bytomi dne 24. února kníže Jan Osvětimský. Všichni tito knížata hornoslezští uznali sebe a své potomky za lenníky koruny české, vzdali se panství nad svými krajinami, a dostali je zase z rukou krále Českého nazpět co česká léna.

Když potom král Jan se svým vojskem dále táhl, a některé pluky již ku Krakovu se blížili, tu přišli poslové s listy od krále Karla Roberta Uherského, kteří krále Jana snažně žádali, aby proti Vladislavovi Lokýtkovi ničeho nepodnikal, poněvadž by jej král Uherský, jakožto jeho tchán, musel proti Čechům brániti. Král Uherský naopak králi Janovi takový návrh činil, aby, jestli chce, s ním ve spolek šel a svou nejmladší dceru Annu uherskému králevici Ladislavovi k manželství přislíbil. Králi Janovi zdály se tyto návrhy býti prospěšné, i učiniv přátelskou smlouvu s Karlem Robertem pokojně se svým vojskem do Prahy se vrátil.

V dolním Slezsku byli tři bratři Piastovici, kníže Boleslav Lehnický, často spomínaný svak krále Jana, Jindřich VI. Vratislavský a Vladislav. Všichni tři se vespolek pronásledovali a ustavičné pŕtky mezi sebou měli; zvláště nejstarší Boleslav byl člověk nádherný a marnotratný a pronásledoval svého nejmladšího bratra Vladislava, čně jemu tolik násilí, že tento až v šílenství z toho upadl a o všecko připraven jako proklatec sem tam se toulal. Druhý bratr Jindřich, vida to, myslil, že lépe učiní po příkladu hornoslezských knížat, a přijel brzy po výpravě krále Jana k němu do Čech, kde se již před ním také jeho druhý bratr, Vladislav, vylámal se z vězení, nalézal. Kníže Jindřich VI. dal se se svou zemí také pod ochranu České koruny, a že dětí neměl, zapsal této koruně zemi svou Vratislavskou, aby po jeho smrti k ní připadla právem dědičným. Král Jan to vděčně přijal, a aby se něčím odměnil, dal mu župu, čili jak se již nyní nazývala, hrabství Kladské k doživotnímu užívání důchodův z ní, a mimo to nařídil, aby se mu ročně tisíc hřiven stříbra z královské komory vyplácelo. Na to sám král Jan s knížetem Jindřichem přes Kladsko do Vratislavi zajel, kdež mu hned druhého dne po příjezdu, 5. dubna 1327, stavové toho knížetství Vra-

slavského jakožto jeho budoucí poddaní přísahu věrnosti složili. Král Jan stavům a obyvatelům Vratislavským na to listy vydal, že jejich práv a výsad bude šetřiti a hájiti, že toto vojvodství nikdy nemá české koruně odcizeno býti, že jenom domácím správá země bude svěřena, a že všechna města a krajiny slezské, jež král Český ještě ku koruně připojití doufá, s Vratislavským vojvodstvím budou spojeny. Město Vratislav bylo již tehdaž nejpřednější a nejlidnatější v slezských krajinách a mělo sídlo biskupské.

Král Jan chtěje své země ještě více rozmnožiti, také na Tyrolsko a Korutany pomýšlel. Tam ještě žil jeho předchůdce na českém trůnu, starý Jindřich Korutanský, a měl jen jedinou dceru a dědičku Markétu, kterou Němci jménem Maultasche, to jest jako Hubatá poctili. Král Jan s tím Jindřichem se již po delší čas smířil a smluvil, a nyní jej také k tomu přivedl, že se potřetí oženil, a to s tetou krále Jana Českého, Beatricí Savojskou. Mimo to zaslíbili děti svoje k manželství, Markéta ustanovena jest za nevěstu královice českého, Jana Jindřicha, teprv pětiletého, kterýž také hned 16. října 1327 z Prahy do Tyrol jest odvezen, aby tam co budoucí panovník té země byl vychován.

Když to všecko šťastně a rychle ku konci přivedl, král Jan zase neměl stání v Čechách, a již 11. června 1327 z Prahy do Luxenburku odejel, unášeje s sebou zase hrubé sumy peněz sebranych. Vydrancovaný a utiskovaný lid jej s proklínáním provázel. Za sebe ustanovil tenkrát pana Hynka Berku z Dubé za zemského správce, přítele pana Jindřicha z Lipé, a počal pak podle svého zvyku jako bludný rytíř po západních zemích se toulati, všude kolby a jiné slavnosti a všelijaká rytířská dobrodružství vyhledávaje. Celá Francie a Porýnsko byly plny chvály jeho, a to pro jeho rytířské jednání a smýšlení, jeho pomilování hodné spůsoby, jeho skvostnost a nádhru, královskou štedrost a slavnou obratnost při kolbách a turnajích. Mladá šlechta česká čím dál tím čteněji jej provázela, i tak sobě zamilovala znenáhla nejen hry rytířské ale i spůsoby, mravy a kroje, jako panovaly tehdaž v oněch zemích západních.

Válka s Rakušany.

1328.

Mezi tím časem zašly v samých Němcích divné proměny. Císař Ludvík, rozdvojiv se s papežem, propustil r. 1325 zajatého vojvodu Bedřicha Rakouského z vězení na svobodu, úplně se s ním smířil a o vládu se s ním rozdělil, tak že přátelsky pospolu bydleli, jedli a lžhali; Ludvík se zval císařem, Bedřich králem Římským. Roku 1327 vypravil se Ludvík do Říma, aby se na císařství dal korunovati a nového papeže zvoliti proti papeži Janovi XXII., kterýž jej proto dal do klatby.

V nepřítomnosti krále Jana byla na začátku roku 1328 v kostelích Pražských proti Ludvíkovi císařovi papežská klatba vyhlášena. Král Jan, drže stranu papežovu, nic tehdyž proti Ludvíkovi nepodnikl, ale proti Bedřichovi Rakouskému stará jeho žehravost na novo se probudila, když uslyšel, že on a jeho bratři zlým okem na to se dívají, že on, král Jan, s Jindřichem Korutanským se spřátelil, a svému synu zjednal vyhlídku na dědictví Tyrolské, kterého vojvodové Rakouští sami velmi žádostivi byli.

Stalo se pak r. 1328 v létě, že mezi některými pány a zemany na hranicích mezi Moravou a Rakousy pro malou příčinu ku krvavému boji přišlo; míchal se do toho Bedřich, král Římský, a Jindřich z Lipé, zemský hejtman Moravský, tak že z toho pravá válka povstala. Král Jan byl právě 29. června 1328 v Paříži přítomen při korunování nového krále Francouzského, Filipa VI., nástupce Karla IV. Když o tom, co se na Moravě děje, uslyšel, tu pln radosti, že se mu příležitost podává, proti Bedřichovi Rakouskému válku vésti, hned na koně sedl a již 17. července v Praze byl, a také již v šesti dnech odtud zas s vojskem proti Rakušanům vyjel. Měl při sobě 2300 těžkých oděncův na koních a mnoho tisíc lidu pěšího. S tím vojskem táhl Moravou přímo do Rakous, a bez dlouhého ptaní hned asi čtyřiceti hradův, měst a tvrzí, mezi nimi města Drozdovic, Valtic a Eggenburku dobyl, a zemi Rakouskou až po Dunaj velice poplenil. Vojvodové byli tehdyž sami mezi sebou nesvorní; nejmladší z nich, Ota, krále Uherského, Karla Roberta, sobě ku pomoci proti bratřím přivolal, a ten král Uherský Rakousy zas na polední straně od Dunaje plenil. Bedřich Rakouský byl tedy v nemalých úzkostech; smluvil se napřed s bratrem a králem Uherským, a musel po jejich vůli učiniti; potom asi ku konci září obrátil se ku králi Českému i žádal jej, aby

se s ním smluvil. Obdržev to od něho, měl se s ním na jistém místě osobně sejíti a pokoj uzavřiti. A když tak obadva králové, král Český a král Římský, k sobě přijeli, tu král Jan velmi zdvořile a rytířským způsobem krále Římského pozdravil obnaživ hlavu svou, vojvoda Bedřich však velmi nadutým způsobem sotva svůj biret na hlavě trochu pozvedl. To když král Jan viděl, propukla v něm stará nechuť k Bedřichovi, i řekl: „Já jsem syn císaře a skutečný král, kdož medle by pochyboval, komu z nás přednost náleží.“ Řekl, obrátil svého koně a pryč odejel. Všechno jednání bylo přetrženo, a nyní chtěl král Jan všechnu sílu a moc své říše na to nasaditi, aby protivníka svého zkažil. Hned se z královského ležení v Rakousích do všech zemí českých rychlí poslové rozejeli, aby zvěštovali všeobecnou hotovost do války. Čechové považovali urážku svému králi učiněnou za věc národní, a vše se hrnulo ke zbraní. V samé Praze vystrojila obec ve třech dnech deset tisíc bojovníkův, kteří hned na Moravu ke Znojmu se vydali; 740 vozův se špízí a válečnými potřebami za nimi táhlo.

Rakouští vojvodové zatím, litujíce spurného chování svého nejstaršího bratra, všechno na to vynaložili, jakby krále Jana mohli smířiti, i zavázali se mu k zaplacení znamenitých sum peněz, jen aby pokoj učinil a z Rakous vytáhl. Nežli nová vojska z Čech ku králi přirazila, byl již pokoj uzavřen; král Jan se smířil a již 17. listopadu do Prahy se navrátil. Pražané obdrželi od krále za svou horlivost znamenité výsady a takovou svobodu, že na jednu míli okolo města mohli kámen, vápno, hlínu a písek z číkoliv pozemkův zdarma vybirati a do města voziti.

Výprava proti pohanským Litvinům a válka s Poláky.

1328—1329.

Již od času, co německý řád křižácký v Prusku zemi se uvázal, a král Přemysl Otakar II. moc téhož řádu v zemi té znamenitě upevnil, putovávali rozliční pánové čeští do Prus, aby se tam v bojích těchto Němců proti obyvatelům ještě v pohanství trvajícím účastnili, míníce tím vyplniti pobožné sliby, Pánu Bohu pro spasení duší učiněné. Německý řád, opanovav již celé Prusko, nyní již jen na Litviny dorážel, kteří vedle Prusákův dále na východ v širých vlastech svých obývali. Za posledních časův byli tam za příčinou vyplnění slibův svých r. 1322

pánové z Lichtenburka a znamenitý, potom u Mühldorfu padlý Plichta z Žirotína s jedním bratrem svým, r. 1323 pánové z Cimburka a Egerberka, r. 1324 pan Petr z Rosenberka a jiní. Němečtí křižáci již dávno více o rozšíření světské moci své, nežli o prospěchy náboženství křesťanského dbali, a proto také byli zlými sousedy Polské říše.

Král Jan byl velkým přítelem těchto křižákův, a nyní společný protivník, Vladislav Lokýtek, král Polský, ještě úžeji jej k nim táhl. Umínal si nyní po svém návratu z výpravy rakouské, vydati se na vojnu proti Litvinům ve spouku Německého řádu a k jeho prospěchu, chtěje takto, ač na jiný způsob, slib, před třemi léty papeži bezpochyby na jalovo daný, vyplnit.

Sebrav tedy nové peníze z berně sobě na novo povolené a ještě jiným způsobem zahrabiv, kde co bylo, již ve třech nedělích, dne 6. prosince 1328 zase z Prahy s vojskem do křižové války vytáhl. Kromě jeho lenníkův, knížat Slezských, mnoha německých hrabat a rytířův přirazili k němu se svým lidem mnozí čeští a moravští pánové, Petr z Rosenberka, Jindřich mladší z Lipé, Vilém z Landšteina, Tíma z Koldic, Ota z Burgova, Bernart z Cimburka a jiní. K novému roku 1329 dospěl již do Prus, sprostředkoval příměří mezi křižáky a králem Polským, spojil se s vojskem křižákův, a táhl pak dále přes Prusy do Litvy. Zima byla velmi tuhá, a zamrzlé řeky, jezera a močály byly tomu tažení prospěšny. Dne 1. února 1329 oblehlo vojsko znamenitý litevský hrad, a tak silnými útoky dnem i nocí na něj doráželo, že unavená a ustrašená posádka, když jí jeden vůdce, muž to síly obrovské, padl, konečně vzdáti se musela. Veliký mistr křižákův chtěl všecky obyvatele dáti pobiti, král Jan však je při životech zachoval, jestliže se chtějí dáti pokřtiti; bylo tedy tři tisíce lidu pokřtěno. Když pak vojsko ještě dále chtělo jíti, došla krále a velikého mistra zpráva z Prus, že král Vladislav Lokýtek umluvené příměří nezachoval, a z nenadání do Chelmiňské země nepřátelský vpád učinil. Musel tedy král Český se svými lidmi a skřižáky rychle nazpět do Prus pospíchat a s Poláky válčiti. Aby Chelmiňskou zemi zase Polákům z rukou vytrhli, táhli k řece Drvenci a k Visle. Dne 12. března byl král Jan v Toruni, a vydal tam ve svém a své manželky Alžběty jménem německým křižákům list, že se všeho práva na zemi Pomořskou ku prospěchu řádu vzdává. Válka proti Polákům byla šťastná; spojené vojsko české a křižácké dobylo země

Dobříňské s hradem Dobříní, potom země Kujavské s biskupským sídlem ve Vladislavi, a vniklo až do Mazovska, kdež oblehlo Plock, a pobořivši hradby také jeho dobylo. Tehdejší kníže Mazovský Václav poddal se 29. března králi Českému, a postoupiv mu své hrady Plock, Vyšehrad a Gostynín se vši krajinou, učinil mu přísahu věrnosti, a zase svou zemi co české léno od krále Jana nazpět dostal. Jakožto lenník koruny české musel se také zavázati, že ve válce proti nepřátelům krále Jana, jmenovitě proti Vladislavu Lokýtkovi, vši svou silou pomáhati bude. Král Jan potom 3. dubna v Toruni řádu Německému polovici země Dobříňské a ostatní krajiny Mazovské, jež se ještě mají dobytí, daroval, a pak se odtud do Vratislavi obrátil.

Nové přírůstky českého panství ve Slezsku a v horní Lužici.

1329.

Co vítěz přijel král Jan do Vratislavi ku knížeti Jindřichovi VI, kterýž ode dvou let, co se stal lenníkem Českého krále, od svých sousedů, druhých knížat slezských, všelikých urážek a křivd musel snášeti. Za to ohlásil těm knížatům král Jan válku a pomstu. Následkem toho hned mnozí knížata, majíce mnoho strachu před mocí krále Českého, k němu do Vratislavi přicházeli a jemu co lenníci se poddávali. První přišel 29. dubna 1329 kníže Jan Stenavský, potom králův svak, často jmenovaný Boleslav III., kníže Lehnický a Břežský, jehožto manželka, Markéta Přemyslovna, již 27. března 1322 byla zemřela. Ten vida, žeby se déle neudržel, přijel ku králi 9. května, a pod jistými výminkami svá města a krajiny, totiž Lehnici, Břeh, Hajnov, Zlatou Horu, Němčí, Olavu, Grotkov, Namyslov a jiné korunné české co léna na věčné časy postoupil. Toho samého dne, 9. května, přijel kníže Jindřich IV. Zahanský, dne 10. května knížata Konrad I. Olešnický a Přemysl čili Přemek Hlohovský, všickni tři bratři výše řečeného Jana Stenavského, a kdo co měl, všecko králi Janovi a české koruně poddali, toho zase od krále v léno přijímajíce. Tím způsobem dostala se pod české panství slezská města Žahaň, Šprotava, Zelená Hora, Naunburk, Olešnice, Sycov, Milič, Třebnice, Velký Hlohov a jiná.

V těchto dnech přijel do Vratislavi také druhý svak králův, kníže Jindřich Javorský a Fürstenberský, který měl nejmladší dceru krále Václava II., Anešku, za manželku a r. 1319 z Braniborského dědictví po Valdemarovi Zhořelec a Lubaň uchvátil.

Jeden rytíř o něm vypravoval, že na krále Jana vrahy zjednal, potom také známo bylo, že utiskoval měšťany Zhořelické, že se proti němu pozdvihi, a posly ku králevici Karlovi do Paříže vypravili, aby je jakožto dědic království Českého vzal do své ochrany a to způsobil, aby s tímto královstvím brzy byli spojeni. Maje tedy zlé svědomí kníže Jindřich, mohl každý den očekávati, že král Jan jakožto mocnější k němu přikročí a zle s ním naloží. Proto tedy do Vratislavi přišel, aby zlou pověst předešel, a králi Českému dobrovolně Zhořelec za jistou sumu postoupil, vyměnil si pouze Žitavu a Lubaň do života a užítky z věnných měst Králové Dvora a Trutnova.

Tím způsobem získal král Jan ve Vratislavi během několika dní patero slezských knížetství a druhou část horní Lužice, i odebral se hned u prostřed května do Zhořelce, vydal tomu městu 19. května list, že na věčné časy má ku koruně české náležeti, a vrátil se konečně přes Budišín dne 25. května do Prahy.

I byla to nyní sláva nemalá, že král Jan se vrátil co rozmnožitel říše, a již i Čechové, jakoliv král ustavičně od nich peněz dobýval, a o řádnou správu zemskou zcela nedbal, počali mu zvykati; a když sotva 15 dní v Praze se pozdržev, již zase okolo 9. června do Luxenburka a dále za Rýn pryč se ubíral, tu Čechové již proti tomu ani nereptali, vědouce, že již jiným nebude, a že mu jeho nepokojný duch jinak nedá činiti.

Tenkrát po 2 léta 2 měsíce král Jan do Čech nepřišel, a když se vrátil, nenašel již manželku svou na živě, a všeliké důležité proměny se zatím staly.

Návrat Pražského biskupa Jana IV. a smrt pana Jindřicha z Lipé.

1329.

Čtyry neděle po odjezdu králově, dne 3. července 1329, Pražský biskup Jan IV. z Dražic od papeže z Aviniona nazpět do svého biskupství se navrátil. Byv tam r. 1318 k papežovu soudu pohnán, jedenáct let tam strávil u velikých útratách, a musel tam mnohé protivnosti snášeti, než se mu podařilo dokázati

svou nevinu v těch věcech, z kterých krivě obžalován byl. Za celý ten čas bylo Pražské biskupství spravováno administratory z prostředka kapituly; avšak zle se dělo v celém biskupství, a jmenovitě statky biskupovy toho času velké škody trpěly; dílem dostaly se do zástavy rozličným pánům českým skrze krále Jana, biskupu nepřilíš přejícího, dílem je tito pánové sami také násilně rozchvátali. Když se biskup vrátil, tu byla radost Čechův upřímná a veliká: v Praze vyšli mu naproti prelátí a kanovníci kostela Pražského v čele žákův a ostatního duchovenstva světského i klášterního, a to s ostatky svatými a s korouhvemi. Za nimi šli pánové zemští, měšťané a obecný lid rozdělený dle jednotlivých farních osad. A když biskupa do jeho hlavního chrámu uvedli, hlučné chvalozpěvy s průvodem varhan zavzněly. Biskup Jan IV. jal se hned po svém návratu o nápravu svého biskupství snažně starati.

Dne 26. srpna 1329 umřel v Brně zemský hejtman moravský, znamenitý pan Jindřich z Lipé, muž statečný, jak udatností ve válce tak obratností v zemské správě proslulý. Sloužil vlasti pod pěti králi, ačkoliv s nimi, zvláště s Jindřichem Korutanským a Janem Luxemburským, když české záležitosti špatně vedli, velké a tuhé spory míval a při tom svého zisku nezanedbával. Nicméně nemohla se mu přičítati nijaká pronevra a špatnost, která by jeho památku mohla kaliti. Byl on po všechn čas předním mužem panstva českého, a předním obhájcem národa slovanského proti cizincům; a jakkoliv s královnou Alžbětou a jejím přívržencem, již před ním zemřelým Vilémem Zajícem z Valdeka, nesnášel se dobře, a často proti nim stával, nicméně osobní nechuť nezavedla jej nikdy k činům takovým, kterými by vlast škodu utrpěti mohla. Obdržev od krále Jana v záměnu za Žitavu Krumlov Moravský, strávil posledních deset let nejvíce na Moravě co zemský správce hlavně proto, že přítelkyně jeho, královna vdova Alžběta Hradecká, založivši v Starém Brně klášter Cisterciánek, také nejvíce při tomto svém klášteře bydleti počala. Ze všech lidí, kteří smrti toho pána litovali, nejvíce Alžběta Hradecká trpěla; Petr, opat Zbraslavský píše, že bolest její pro smrt miláčka jejího tak velká byla, že všickni se zhrozili velikého nářku, jakýž vedla.

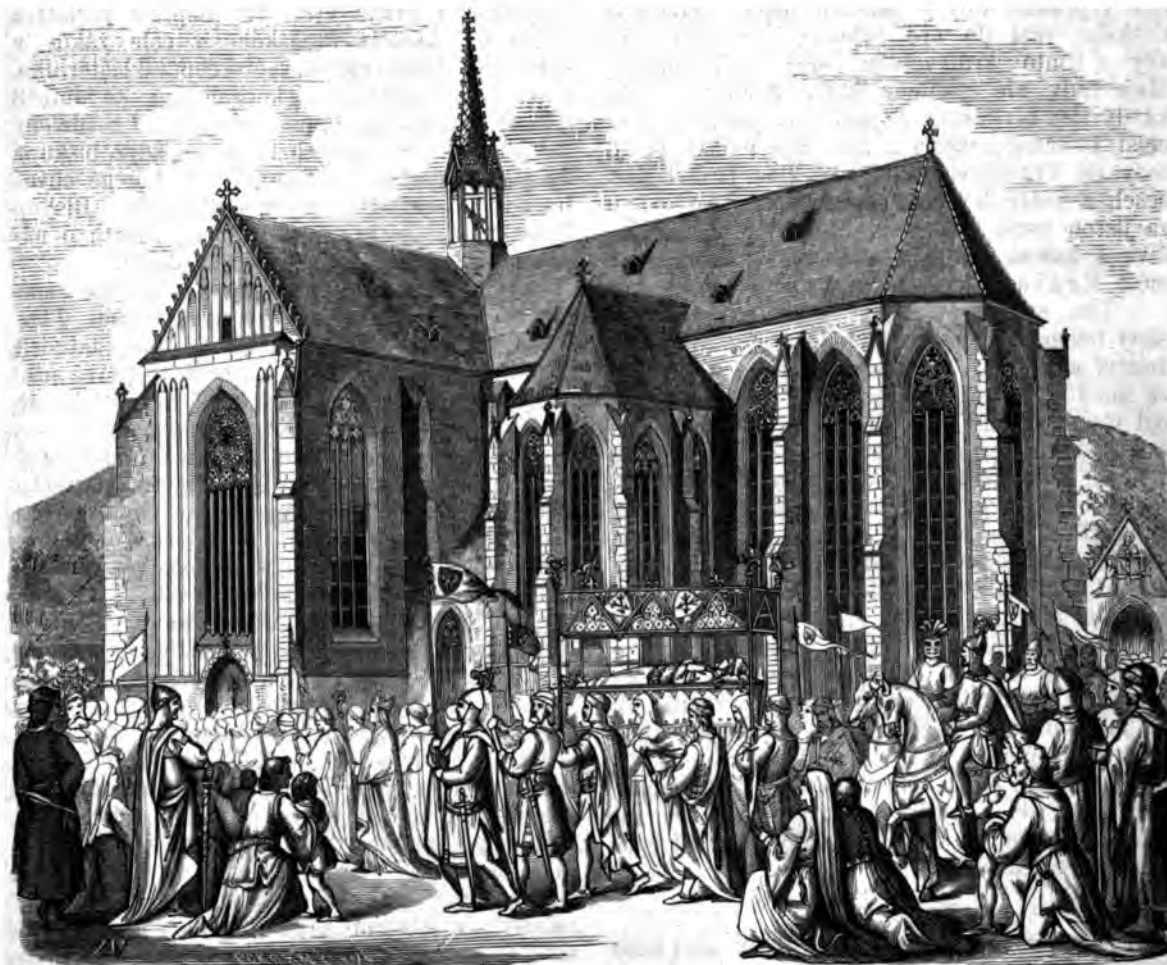
Tělo pana Jindřicha z Lipé pochováno bylo s velkou slavností a při velikém účastenství všeho lidu v novém chrámě kláštera Králové v Starém Brně, kterýž zatím od královny Alžběty hlavně jeho pomocí krásně byl

vystavěn, a dosud mezi nejpěknější kostelní stavení gotického způsobu na Moravě náleží.

Poslední léta královny Alžběty Přemyslovny a její smrt.
1330 28. září.

Již výše vypravováno, kterak královna Alžběta Přemyslovna od svého manžela

jsouc zanedbána a téměř jako zavržena, jako smutná vdova o samotě žila při velmi skrovných důchodech. Z dětí jejích byl nejstarší Václav, nyní Karel, v Paříži, Markéta u svého manžela v Bavořích, Guta na vychování ve Francii, Jan Jindřich na vychování v Tyrolsku, a nyní jenom ještě nejmladší dcera její Anna z posledních dvojčat při ní zůstávala. Útěchu nalézala pouze v konání pobožných a

Pohřeb Jindřicha z Lipé v klášteře Králové v Starém Brně 1329.

(8)

dobročinných skutkův. O sv. Martině roku 1328 dala svolati kněžstvo a přední osoby světské, jak se zdá, hlavně stavu městského, v Praze, a předložila tomu shromáždění žádost svou, aby u papežské stolice o svatořečení její pratety, blahoslavené abatyše Anešky, jednalo, u jejíhož hrobu v kostele sv. Františka pobožní lidé toho času prý rozličné zázračné příběhy

pozorovali. I složeny jsou prosebné listy ku papeži jak od duchovenstva tak od pánův a od rychtářův, konšelův a obcí měst Pražských, Kutné Hory, Čáslavi a Kolína. Jak daleko však tenkrát toto jednání došlo, není nám vědomo.

Královna Alžběta, následující ve všem slépějící svého otce, krále Václava II., chovala vždy zvláštní přízeň k jeho nejmilejšímu zalo-

žení, ku klášteru Zbraslavskému. Na velkém klášterním chrámě Panny Marie nemohlo se od smrti Václava III., již od dvaceti a několika let, ničeho dále stavěti. Královna umínila si, ze svých skrovných prostředků chrám ten nyní dostavěti, a tak dne 8. května 1329 položil opat Petr v jejím jméně k další stavbě nový kámen základní, na kterém její jméno vytesáno bylo. I tak byl chrám ten devíti velikými kaplemi s oltáři rozmnožen; celý klášter co do výstavnosti a bohatství ozdob stal se prvním mezi královskými kláštery v Čechách, a honosil se, jako někdy klášter sv. Diviše u Paříže ve Francii, hrobkou královskou. Brzy po početí nové stavby umřel v klášteře Zbraslavském dne 7. června 1329 bývalý opat Konrád rodem z Erfurtu, stařec již 82letý, královny Alžběty někdejší rádce a ochránce.

Královna Alžběta učinivši ještě jiná pobožná nadání a založení, a zkusivši mnoho zármutku ve svém životě, upadla v roce 1330 v souchoť, které ji do předčasněho hrobu teprve v 39. roce věku jejího uvrhly. Skonala tiše a zbožně v domě nevlastního bratra svého, Jana probošta na Vyšehradě, právě ve svátek sv. Václava, patrona českého, dne 28. září 1330, naplnivši svou smrtí veškeru vlast hořem a smutkem. Král Jan, manžel její, toho času v daleké cizině se toulal, vyhledávaje právě způsobu, jakby nových zemí svému panování podříditi mohl. Však čím neutěšenější byl stav země, tím hlubší byl všeho národu smutek po zemřelé královně. Po dva dni nošeno jest tělo její od pánův českých po Praze z kostela do kostela při velkém kvílení a pláči lidu, a teprv třetího dne, 1. října, přinešeno jest na Zbraslav a pochováno ve hrobce královské vedle otce a bratra jejího.

Tam na Zbraslavi potom ušlechtilý muž a nejlepší přítel a těšitel zemřelé Přemyslovny, opat Petr rodem z Žitavy, o zachování její paměti pečoval, spisuje pro potomstvo dojemnou kroniku Zbraslavskou. Onť Alžbětu znal od mladosti, za času nejvyššího štěstí jejího, i v pozdějších letech zármutku, a oplakával ji jako zašlou hvězdu někdejších slavných a šťastných časů Českého národu. Dočkal se však i radosti na synu jejím Karlovi, o kterém předvídal, že vlast zase k nové slávě povznese.

Starožitné poprsí královny Alžběty Přemyslovny na hořejších chodbách hl. chrámu u sv. Víta na hradě Pražském. (9)

Kterak král Jan svému rodu Tyroly a Korutany chtěl získati a nové panství v Itálii zakládal.

1330—1331.

Toho času, když královna Alžběta umřela, nalézal se manžel její, král Jan právě v Innspruku u svého nynějšího pana švagra, vojvody Jindřicha Korutanského, někdy krále Českého, a trávil čas velikými radovánkami a všelikou dvorskou kratochvílí z příčiny uzavřené smlouvy strany nástupnictví v Tyrolích a Korutanech. Bylo nyní jisto, že starý vojvoda Jindřich již mužských potomkův míti nebude, a na jeho země činili již nyní nároky jak císař Ludvík tak vojvodové Rakouští, z kterých nejstarší, Římský král Bedřich Krásný, zatím 13. května toho roku 1330 zemřel. Král Jan Český je předešel, zasnoubiv již r. 1327 syna svého Jana Jindřicha s Markétou, jedinou dcerou a dědičkou Jindřicha Korutanského. Když král Jan nyní do Innspruka k vojvodovi přijel, utvrzen jest sňatek tento úmluvami dne 16. září, v kterých také ustanoveno, žeby Jan Jindřich s rukou Markétinou také obdržeti měl Korutany, Krajinu a Tyroly. Když o tom, co se v Innspruku stalo, císař Ludvík a Rakouští

vojvodové uslyšeli, nemálo se toho lekli, a hned 26. listopadu 1330 tajnou smlouvu mezi sebou učinili, že po smrti Jindřicha Korutanského jeho země mezi sebou rozdělí, a že sobě proti Janovi, králi Českému, vespolek pomáhati budou. Císař Ludvík rychle zapomněl na dobré služby, jichžto mu Český král byl prokázal, a z pouhé nepřejčnosti stal se jeho nepřitelem. Král Jan o tom ničeho nevěděl, co se potajmu proti němu strojí, a zajel z Inspruka k svému synovi Janu Jindřichovi do Tridentu, kde tento ještě na vychování byl. Zde krále došla zpráva z Čech, že manželka jeho, královna Alžběta, umřela; a tu prý jevil zármutek, oděl se ve smutek a dal za duši její služby Boží konati.

Tu v Tridentu přišli k němu poslové od šlecht a měšťanův italského města Breše, v Lombardii, žádající od něho, aby jejich město vzal ve svou ochranu, že za to chtějí jeho poddanými býti, neboť prý je mocný pán Veronský, Mastin della Scala, velmi utiskuje. Dobrodružné mysli krále Jana zdálo se to hned býti dobrou vyhlídkou na nové panství, kteréž by sobě v Italii způsobiti mohl. I hned dal sbírat lidi v Čechách, Korutanech a Tyrolích, a panu Mastinovi della Scala vzkázal, aby od obležení města Breše upustil, poněvadž to nyní jeho, krále Jana, město jest. Pan Mastin netušil sobě v boji proti králi Janovi, odtáhl od Breše, avšak o tom císaři Ludvíkovi zprávu dal. Císař Ludvík k Janovi Norberského purkhrabí poslal, aby se ho otázal, co v Italii činiti zamýšlí, a král Jan mu dal říci, že nic, coby proti právům svaté Římské říše bylo, naopak že jestli v Italii pokoj a svornost obnoví, v této zemi vážnost Římské říše tím jenom zvelebí; potom ještě dodal, že v Italii jest hrob jeho rodičův, že jej chce navštívit, a těla svých rodičův do vlasti přenesti.

Již 31. prosince 1330 byl král Jan s náramnou slavností do Breše přijat; obyvatelé přijali jej s dobrovolnou poslušností a s velikými úctami; všickni mužští vyšli mu vstříc pod svými prapory v řadách před brány, majíce zelené ratolesti v rukou. Mladí šlechticové všickni v nejskvostnějších oděvích seděli na koních, nejpřednější mužové vedli králova koně za uzdu a nebesa nad ním drželi. Ve městě samém pozdravili jej paní a panny hudbou, zpěvem a tancem; radostné hnutí a pokřikování do pozdní noci trvalo. S počátku se králi Janovi také všecko výborně dařilo; staré dvě strany sobě protivné, Gibelliny a Guelfy, které ve všech obcích horní Italie ode dávna tolik

se pronásledovaly, uměl tak obratným způsobem smířiti, že skutečně všechny různice na čas přestaly, blažený mír se rozhostil, v kterém si všickni libovali, a že v některých krajinách odstranění církevní klatby vymohl, která je svírala z příčiny protipapeže, jehož císař Ludvík proti Janu XXII. dal zvoliti.

Líbil se Italianům rytířský způsob krále Jana, a jiná města i knížata italská, vidouce kterak se v Breši rychle všecko k lepšímu obrátilo, z blízka i z daleka ku králi do Breše posly své vysílali nabízejíce jemu panství nad městy a krajinami svými. Ti co byli slabí, očekávali od něho pomoci proti mocným, mocní zas doufali, že skrze něho ještě mocnějšími budou. Dne 12. ledna 1331 přišli Bergamensští a dne 26. ledna Kremensští, dobrovolné panství krále Českého přijímající. Ještě v lednu přišel také Heralt Spinola, pán města Lukky, a nabízejíce králi vrchnictví pomoci od něho žádal proti Florentinským, kteří jej utiskovali; ano i mocný pán Milánský, Azzo Visconti, kterýž královu příbuznou, Kateřinu Savojskou, za manželku měl, přišel sám osobně do Breše, žádaje krále Jana, aby pod jistými výminkami vrchního panství nad Milánem a celou jeho krajinou se ujal. I vypravil se král Jan do Milána, a tu 8. února 1331 v paláci městské rady vyhlášen jest slavně za pána Milána a celé krajiny Milánské. Azzo Visconti spokojil se pouze jmenem královského náměstka Milánského. Během měsíce února přišli pak ještě poslové z Pavie, Vercelli a z Novary podávající svá města pod ochranu a vrchní panství krále Českého, aniž on je tím nejmenším k takovým krokům vyzýval. Později následovala města Parma, Reggio, Modena a Bobbio. Do Lukky vypravil král Jan své české vojsko Spinolovi k pomoci, a Florentinští, kteří právě Lukku obléhali, nedočekajíce příchodu královského vojska, od obležení upustili a domů se navrátili. Král Jan vycházel dobře se všemi stranami, podporoval se stejným prospěchem muže, kteří dříve urputně proti sobě stáli, a v celé hořejší Italii najednou všechny věci jako nějakým kouzlem se proměnily. Jakkoliv však král o to hned snažně se staral, aby se při městech jemu poddaných hned stavěly tvrze, do kterých by svou královskou posádku mohl vložiti: nicméně toto jeho ve dvou měsících povstálé panství v Italii jak bylo snadně získáno, tak nesnadně dalo se na dlouho držeti. Neměl práva v Italii se usazovati, leda by byl co dobyvatel s velkým vojskem přišel; po celé Evropě lidé se tomu

divili, jak si Český král v Italii počíná, nikdo nevěděl, přišel-li tam ve jménu císaře anebo papeže, i hádali mnozí, že tam ku prospěchu krále Francouzského působí, — a to zatím všechno byla pouhá náhoda a divné okamžité štěstí, kterého se dobrodružný král přidržel beze vši starosti, jak to dále vypadne.

Nyní hlavně ve městě Parmě sídlem byl, kde byli dva bratři jménem Rossi, mužové veliké působení mající, jeho nejvěrnějšími přívrženci.

Také papež Jan XXII. nepokojil se tím, jak si Jan Český v Italii počíná, i obával se, že by k ruce Německého císaře celé Italie chtěl se zmocnit. Proto svému kardinálu - legatovi Bertrandovi z Pojetu, který v Bolonii své sídlo měl, rozkázal, aby všemožně o to se přičinil, jakby krále Jana od císaře odvrátil. V tom ovšem obtíž nebyla, neboť Jan i tak o císaře nedbal, kardinál legat jej zcela na svou stranu obrátil, a že s přivolením papeže všechnu hořejší Italii sobě podmaniti, a všechnu moc císaře Německého v Italii zahladiti může, jemu namluvil. Papež ovšem byl proti Ludvíkovi Bavorskému a za císaře ho neuznával.

Král Jan nyní dobře tomu rozuměl, že mu císař toho panství v Italii přátel nebude, a že všechny mocnáře a jeho sousedy proti němu vyštve a vojnu s ním začne, pro kterou bude muset Italii opustiti, aby své království České a jiné země hájil. Ustanovil si tedy, že na své místo svého syna Václava, nyní Karla již patnáctiletého do Italie povolá, aby tu byl jeho náměstkem.

Kralevic Karel.

1331.

Prvorozený syn a nástupce krále Jana, Václav, měl 7 let a 7 měsíců, když v dubnu r. 1323 na vychování do Paříže přišel. Sprovodili jej a s ním tam byli český rytíř Burian Kaplíř ze Sulevic, panoše Beneš Krabice z Veitmile, pozdější kanovník Pražský a známý kronikář, a jiní nejmenovaní. Ve vlasti musel Václav mládí své dšlem ve vězení dšlem na Křivokláte v bohopustých lesích trávit, proto taková proměna místa, život při skvostném dvoře francouzském velmi dobře na mysl jeho působil. V krátce získal si lásku celého dvora, zvláště krále Karla IV. a královny Marie, své tety. V klášterním chrámě sv. Diviše blíž Paříže udělil mu sám papež Jan XXII. svátost birmování, při kterém dostal jméno královo,

Karel. Když královna Marie, jeho teta, umřela, přijel otec jeho, král Český, do Paříže, a hledaje jiného svazku příbuzenstva s dvorem francouzským, namluvil synu svému nevěstu z rodu královského, Markétu čili Blanku, kterou Francouzové la Blanche, čti Blanš, a Čechové Blanče zvali. Byla dcera Karla hraběte z Valois, a měla sedm let věku svého. Kralevic Karel měl tehdaž osm let. Tak byly tyto děti v máji r. 1324 sobě zaslíbeny a zasnoubeny, avšak až do věku dospělosti každé obzvlášť chovány.

Král Karel IV. Francouzský, jsa ovšem sám neučen, staral se upřímně o to, aby mladý kralevic Český v naukách se vycvičil, i dal mu svého dvorského kaplana, Jana de Cara, muže učeného, za vychovatele a učitele. Ten jej začal vyučovati v latině, v které se mladý kralevic brzy tak daleko vyznal, že mohl latinské knihy čísti a jim rozuměti. Pojmaltě kralevic všechny s takovou snadností, že se mu při francouzském dvoře všickni nemálo divili, zvláště že tehdejší synové rodu královského v naukách nehrubě se cvičili, ano zcela neučení bývali. Kněz Cara vštípl svému vychovanci obzvláštní lásku k stavu kněžskému a ke všemu, co se náboženství týkalo, ovšem proti přání otce jeho, neposedného bojovníka, který chtěl, aby syn jeho rovněž byl spíše rázným vojákem. Za to však stal se potom Karel nejucenějším a nejmocnějším panovníkem svého času.

Později navštěvoval kralevic Karel také veřejné čtení na vysokých školách Pařížských, kteréž byly tehdaž vedle Boloňských v Italii nejslavnější v celém tehdejší světě křesťanském, studoval zvláště filosofii a bohosloví a mnoho se také vykládáním sv. písma zabýval. Tenkrát prý již povídal svým českým dvořanům, že až dosedne na trůn otcův svých, v Praze také takové vysoké školy, jako jsou tyto Pařížské, založí. Mezi tím umřel r. 1328 jeho otcovský přítel, Karel IV. Francouzský, a vlády se ujal Karlův svak, Filip VI. z Valois, bratr Blančin, jeho manželky. Také se sprátelil Karel s výtečným knězem Petrem Rogerem z Rosieru, kterýž byl opatem Benediktinského kláštera ve Fiscano, přitom nejslavnějším učencem a řečníkem ve Francii. Od toho muže, který sobě českého kralevice upřímně zamiloval, byl Karel v lásce k vědám a uměním utvrzen, a když se po čase tento Roger stal papežem, přijav jméno Klimenta VI., tuť staré přátelství a láska jeho ku Karlovi byly pro tohoto zřídlem velkých prospěchův. Když Karlův svak, král Filip z Valois, v Remeši s velikou slávou ko-

runován byl, ku kteréžto korunovaci také Karlovův otec, král Jan přijel, tu slavné obřady církevní takový dojem na Karlovu mysl učinily, že si ustanovil, při korunování králův Českých podobné obřady zavesti, což potom také uskutečnil. Král Jan odjížděje po té korunovaci z Francie do Čech, Karlovu manželku, teprv dvanáctiletou Blanči z Valois, s sebou vzal, aby se českému jazyku přiučila, a českým mrávům aby přivykla. Také snad sobě královna Alžběta přála, poznati svou nevěstu; aspoň král přiveza Blanči 17. července 1328 do Prahy, královně ji odevzdal a zas po svých záležitostech odejel. Královna Alžběta hledajíc tehdy útěchu jen v pobožnosti, nevěstu svou v bohabojnosti cvičila. Po jedenácti měsících král Jan 9. června 1329 zase Blanči z Prahy odvezl a jedá do Luxenburku nazpět do Paříže ji dal sprovoditi. V Luxenburce dal pro Karla, syna svého, pohodlný byt upravit a poručil pak, aby Karel dvůr Pařížský opustil, a pojma s sebou svou nastávající manželku Blanči v Luxenburce osedl. Karel přijel do Luxenburku na počátku roku 1330, a darmo se těšil nadějí, že mu otec dovolí, brzo do Čech se vrátiti a svou matku viděti. Tuto druhou nadějí trpce zklamala smutná zpráva, že matka jeho, královna Alžběta, v opuštěnosti své zatím zemřela, a obestřela bolestným smutkem srdce dobrého syna, který svou matku upřímně miloval.

Také první naděje se mu nevyplnila, neboť sotva rok v Luxenburce ztráviv, obdržel od otce z Itálie rozkaz, aby neprodleně k němu do Parmy se odebral, a náměstnictví nad městy a krajinami, které se v Itálii králi Janovi poddaly, nastoupil. Karel rozloučiv se s Blančí a sestrou Gutou, která tehdy při něm v Luxenburce byla, do Itálie pospíchal a již 29. března 1331 na velký pátek šťastně do Pavie přijel. Karlovu život v tomto městě již třetího dne nebezpečenství hrozilo, měl tam totiž býti otráven; avšak jej zachránila horlivá jeho nábožnost. Ubytoval se totiž v klášteře Augustinův, a časně ráno na hod Boží velikonoční do kostela odešel, tam večer Páně přijal a přes celé velké služby zůstal, až nadešla hodina polední. Mezi tím někteří jeho dvořané a průvodci, kteří doma zůstali, snídanež požili, avšak náhle na to onemocněli. Karel ulekl se toho a ničeho z pokrmů nepožil, které mu na stůl přineseny byly. Při tom sobě mladého štíhlého člověka povšimnul, který se mezi jeho lidi přimíchal a němým se stavěl. Kralevic dal jej hned zatknouti, maje jej v podezření, že do pokrmův jedu dal; a když lidé v kuchyni vy-

pověděli, že toho člověka také v kuchyni viděli, kázal jej mučiti. Teprv třetího dne domnělý němý promluvil a seznal, že od královského náměstka Milanského, Azzona Visconti-ho, k tomu zjedнан byl, aby kralevice otrávil. Následkem otrávení zemřeli však Jan Berka z Dubé, Karlovův hofmistr, Jan z Vysokého Kostela a Šimon z Bríla.

Nezdržev se dlouho v Pavii odejel Karel dále k svému otci do Parmy, kterýž jej 15. dubna 1331 s velkou přívětivostí přijal, a také hned za svého generálního vikáře, to jest plnomocného náměstka v Itálii slavně vyhlásil. Žeby však Karel co patnáctiletý mladík neuměl sobě v tomto těžkém postavení vždycky dobře poraditi, ustanovil král Jan hraběte Ludvíka Savojského, tchána Azzona Visconti-ho, Karlovi za předního rádce. Král spořádav to všecko dal si od Karla, syna svého, a ode všech náměstkův měst v Itálii přísahu věrnosti složiti, a pospíchal již 1. července 1331 z Itálie do Němec, neboť se zatím mnoho nepřátel proti němu smlouvalo a spojilo, a králi nyní na tom záležitosti musilo, hrozné tyto mraky zažehnati a rozptýliti.

Kterak král Jan spojené nepřátele dílem smířil
dílem válkou přemohl.

1331—1332.

Neočekávaných pokroků krále Jana v Itálii ulekli se všickni okolní knížata. Císař Ludvík žaloval na říšském sněmu v Normberce na krále Jana, že mu sahá v císařská práva v Itálii, a smluvil se proti němu zejména s vojvodami Rakouskými, s oběma falckrabaty Rudolfem a Ruprechtem, s markhrabětem Bedřichem Míšeňským a se svým synem Ludvíkem, markhrabětem Braniborským. Vyjmouc jediné dva zetě Janovy, Jindřicha, vojvodu Bavorského, a Jindřicha Korutanského, byli nyní všickni němečtí sousedé nepřátely krále Českého, a všechny starší smlouvy, jež s ním měli, najednou zrušili.

S druhé stany povstal zas král Robert Neapolský proti králi Českému; neboť papež v rozepři své s Ludvíkem Bavorským byl jej dříve již jmenoval svým plnomocným náměstkem čili vikářem nad celou Itálií. Proto i ten Robert křičel, že jemu náleží pořádek v Itálii zaváděti a že se mu král Jan bez práva do ní vtírá, i hned se smluvil se synovcem svým, Karlem Robertem, králem Uherským, a ten zas se svým tchánem, Vladislavem Lokýtkem, králem Polským. Tito východní spojenci smluvili se pak 2. září 1331 se spojenci v Němcích, a všichni

králi Janovi nepřátelství a válku vyhlásili. Tak se stahovala neslýchaná bouře nad hlavou krále Jana a hrozila především království Českému hroznou záhubou. A jak ji král Jan zažehnával? Pravda jest že ovšem velmi obratně. Především hleděl nepřátele mezi sebou rozdvajiti, a nežli východní králové německým spojencům ruky podali, již byl 21. července v Řezně u císaře Ludvíka, a tu s ním po tři neděle vyjednával, scházely se s ním na malém ostrově v Dunaji u přítomnosti jenom několika málo důvěrníkův. Konec toho vyjednávání byl takový, že císař Ludvík opanovaná města a krajiny v Itálii králi Janovi přičknul, a jej za svého říšského vikáře v Itálii uznal, čímž se král Jan ovšem postavil ku straně císařově a proti papeži. Všickni se tomu neočekávanému obratu náramně divili.

Z Řezna položil potom král Jan všem stavům České říše sněm do města Domažlic na den 16. srpna 1331; i sjelo se tam neobyčejné množství prelátův, pánův, rytířův a poslancův měst z Čech a Moravy, a také osm knížat a jiných králových lenníkův. Všickni doufali, že se na tom sněmu vyřídí množství věcí již ode dvou let zadržalých. Tu v Domažlicích teprve se král dověděl, že také Uherský král s jeho nepřáteli se spojil, ba pravilo se, že již do pole vytrhl, a s Rakušany Moravu plení. Stavové mu povolili mimořádnou zemskou berni, a král maje vlastně v úmyslu, hned zas do Francie odejeti, musel předsevzetí své změnit. Proto tedy 27. srpna do Prahy se obrátil, aby vojsko sbíral a k obraně svého království přípravy konal. Odtud poslal nejmladší dceru Annu za Gutou do Luxenburka, tak že opět kromě krátkých dob přítomnosti královny žádného člena panující rodiny v zemi nebylo. Zpráva o vpádu Uhrův a Rakušanův nebyla však pravdivá, a tu král Jan doufal, že s Karlem Robertem osobně se smluví, jako se mu to s císařem bylo podařilo. Proto k němu hned posly vypravil žádaje od něho, aby se s ním někde na hranicích osobně chtěl sejíti.

Nežli však k tomu přišlo, zdálo se mu býti zapotřebí, rychlou pomoc nésti německým křižákům v Prusích, kteří s králem Polským těžkou válku měli. Vypravil se tedy asi v polovici září 1331 s vojskem napřed do Slezska. Ve Vratislavě byl již 25. září, a pozdržev se tu jen málo dní, rozličnými prostředky přes 12.000 hřiven stříbra u křesťanův a židův sebral, a na vystrojení vojska obrátil. Se čtyřmi velkými válečnými stroji táhl odtud do Hlohova, kde jeho lenník, kníže Přemek, již přede dvěma léty bezdětek byl umřel, a jeho

země pod bezprostřední vládu královskou se dostala. Proto také dne 1. října všickni stavové Hlohovští slavnou přísahou králi a České koruně se přikázali a to u přítomnosti několika slezských knížat, Míšeňského biskupa Vítka a množství šlechticův ze všech zemí. Nyní teprve táhl král Jan dále proti Polákům, kteří zatím 27. září německé křižáky u Plovcův na hlavu byli porazili, a obléhal Poznaň po šest dní, až od Vladislava Lokýtky poslové k němu přišli a přiměří na čtyry neděle mu nabízeli. Král Jan to přiměří přijal, vojsko své nazpět obrátil, a nyní sám na uherské hranice pospíchal, aby se tu s Uherským králem smluvil. Tu z hradu Podivína vydal dne 31. října vyzvání k biskupu Janovi Pražskému, k rozličným pánům, Pražanům a jiným městům, aby valné vojsko sebrali a jemu k městu Lábu v Rakousích je poslali, kteréžto město král Jan držel v zástavě. Dne 11. listopadu sešel se s Karlem Robertem, králem Uherským, avšak smluviti se s ním nemohl. Měla tedy válka rozhodnouti. Již 12. listopadu shrnulo se české vojsko na polích u Lábu, počítajíc 1500 těžkých a 20.000 lehkých oděncův. Avšak počet Uhrův a Rakušanův byl mnohem větší. Uhři měli 3500 bojovníkův pod těžkými přílbami a 50.000 lidu lehce oděného, Rakušané zas počítali svých 1800 těžkých a 20.000 lehkých oděncův. Avšak jedna okolnost králi Janovi prospěla; jeho vojsko bylo jednomyslně jemu oddáno, vojska nepřátel mezi sebou nesvorná, ba mnozí Rakušané i k Čechům přeběhli. Nepřátelé dlouho vedle sebe v poli leževše, bitvu s nečetným vojskem českým svěsti sobě nedůvěřovali, ba 24. listopadu sami do sebe se pustili a krveprolití způsobili, načež uherské vojsko od Rakušanův se oddělilo, a s Čechy ani nebojovavši ani s nimi pokoj zavřevši nazpět do Uher se zatáhlo. O pozůstalé Rakušany, jež vojvoda Ota spravoval, až byli silnější vojska českého, král Jan již ani nepečoval, nýbrž přes Brno do Prahy odejel, zanechav další vedení války některým pánům českým. Potom nastala krutá zima, a tu musili jak Čechové tak Rakušané s pole odejít.

Král Jan učinil ještě v Praze opatření k vedení další války, a sebrav mnoho peněz obyčejnými útlisky již 13. prosince 1331 vyjel odtud časně nočního s desíti lidmi s takovou rychlostí, že ve třech nedělích, 2. ledna 1332, byl v Paříži. Jeho jízda byla prý více lítání, jak souvécí kronikáři píší, a tu se ještě zastavil po té cestě u císaře Ludvíka ve Frankfurtě a potom v Luxenburce, odkud svou dceru Gutu s sebou do Paříže vzal. Tam zas měl účastenství

v jednáních a bojích krále Francouzského s jeho příbuznými a sousedy, neboť se do všech spletek míchal s myslí rytířskou avšak lehkou. Říkalo se již tehdy vůbec: „Bez pomoci Pána Boha a krále Českého nelze nikomu čeho poříditi.“ Avšak Čechové museli tuto slávu svého krále draze spláceti. V Paříži byla královská dcera Guta dne 18. března 1332 v přítomnosti krále Jana, otce jejího, s francouzským králevicem Janem, vojvodou Normandským oddána. Tato Guta, kterou Francouzi Bonne zvali, byla od otce svého pětkrát již rozličným knížatům zaslíbena, až se konečně po páté tomu francouzskému králevici za manželku dostala.

Mezi tím časem vedli pánové další válku s Rakušany na moravských hranicích se střídavým štěstím. Mnoho lidí proti sobě nestálo, činily se jen nájezdy s té a oné strany, spojené s velkou záhubou venkovského lidu. Tu však naši pánové 11. března 1332 dali se u Mailberka, kde jednou Čechové r. 1082 slavně zvítězili, od Rakušanův překvapiti, a utrpěli hodnou porážku. České vojsko vedl Jindřich mladší z Lipé příjímím Železný, syn nebožtíka Jindřicha z Lipé, a sám se svým bratrem Janem a s mnohými jinými pány do zajetí přišel. Pan Beneš z Wartenberka a více rytířův na bojišti padlo. Tato porážka učinila konec válce. Král Jan musel se o narovnání s Rakouskými vojvodami starati, a dal k tomu své plnomocenství z Paříže, následkem kterého dne 13. července 1332 ve Vídni smlouva o mír v ten způsob byla uzavřena, že Rakušané Čechům od devíti let zastavená města a hrady Láb, Vitoraz a Eggenberg, Uhři zas Holíč a hrad Branč nazpět dostali. Také se měl král Jan s rakouskou Alžbětou, dcerou nebožtíka Římského krále Bedřicha, oženiti.

Na to přišel král Jan v srpnu 1322 zase přes Rýn do Němec k císaři Ludvíkovi do Norimberka, učinil s ním dokonalé smíření, navštívil svou dceru Markétu, vojvodkyni Bavorskou v Landshutě, sešel se pak v Pasově zase s císařem Ludvíkem a Rakouskými vojvodami Albrechtem a Otou, a jsa tuto blízko českých hranic navštívil také své království, v kterém již dávno pouhým hostem býval. Do Prahy přijel 7. září 1332 ovšem jen na osm dní, aby pro své potřeby v cizích pletkách tolik peněz vydřel, co jen mohl, a již zase odejel dne 15. září, aby nezmeškal slavného turnaje v Paříži, při kterém svého nového zetě Jana, králevice Francouzského, sám měl na ry-

tířství pasovati. Od té doby nepřišel zas do Čech za plná tři léta.

Po slavnostech v Paříži odebral se král Jan k papeži do Aviňonu, a byl 10. listopadu 1332 od papežského dvora velmi slavně přivítán. Větší díl kardinálův vyjeli jemu vstříc na pět malých mil francouzských, a oslavili jeho vjezd do města. S papežem měl co jednati o knížatech italských, kteří se mu sponověřili, papeže na svou stranu přivedl a s ním smlouvu učinil. Vydav v Aviňoně ve čtrnácti dnech nic méně jak 10.000 dukátův vzal od papeže odpuštění, a 24. listopadu zase s podobnou slávou papežovo sídlo opustil a do Paříže se vrátil.

Konec českého panství v Itálii.

1332—1333.

Italiani brzy znamenali, že česká vláda není pouze vláda podle jména, nýbrž že jest vláda skutečná a k tomu cizí. Měšťané větších měst jsouce zvykli samosprávě s nechutí na to se dívali, že král Jan v jejich sousedství královské tvrze zakládá, městské pozemky šlechticům v léna dává, a z právomocností městské je vyjímá. Také to se jim nelíbilo, že král všeliké daně a platy velmi přísně vybírati dává, poněvadž to bylo hlavní jeho starostí. Dne 8. srpna 1332 učinili všickni italská knížata, kterým se panství české v Itálii nelíbilo, spolek mezi sebou, aby tomu panství konec učinili. Přední mezi nimi byli Azzo Visconti v Miláně, Mastin della Scala ve Veroně, Gonzagové v Mantově, Rainald z Este ve Ferrare, Florentinští a král Robert Neapolský. Mastin della Scala zmocnil se již v červnu 1332 města Brešie a strážlivě se mstil na měšťanech, kteří byli první Českého krále do Italie pozvali; Azzo Visconti zas opanoval později Bergamo, Paviji a Pizzighetone. Sám první rádce královského syna a náměstka, hrabě Ludvík Savojský, nedbaje své povinnosti, s jeho nepřáteli se tajně smluvil. Jediní bratři Rossi-ové v Parmě, Pistoriové v Luce a města Kremona, Reggio a Modena setrvali u věrnosti ku králevici Karlovi, tehdy šestnáctiletému mladíku, který v tomto těžkém postavení tak výtečně sobě uměl raditi, že již nyní neobyčejnou jeho schopnost k panování bylo viděti.

Spojení nepřátelé obléhali Modenu po několik neděl, a nemohše města dobytí shlukli se okolo hradu San Felice, na kterýž hnali

em. Posádka krále Českého na hradě ví-
; žeby na dlouho neodolala síle nepřátel,
vzděla k vyzvání jejich, aby se vzdala, že
činí, jestliže jí od královice Karla do dne
Kateřiny posila nepřijde. Avšak toho sa-
o dne, 25. listopadu 1332, přikvapil Karel
le 1200 těžkých oděncův a 6000 pěchoty.
átelé byli mnohem silnější, a vedli je Rai-
z Este, markhrabí Ferrarský, Mastin
Scala z Verony a Azzo Visconti z Milána.
evic Karel nicméně s velkou srdnatostí
na ně učinil, žádného nebezpečí se ne-
huje a sám s mečem v ruce do nejhustší
se vrhaje. Když pod ním kůň padl a on
na rameně ránu obdržel, myslilo se již, že
jest ztracena. On však na jiného koně
všvihna svým lidem dobré mysli dodával a
ním příkladem k vytrvalosti je pobádal,
bitvu k jeho prospěchu rozhodlo. Mantov-
rní couvati potom utíkati začali, a druží
v největším zmatku utíkali za nimi. Krá-
cé vojsko pronásledovalo je, pět tisíc ne-
al padlo a osm set jich bylo zajato. Tak
lavil se králevic Karel prvním znameni-
činem válečným, a dal se pak na bojišti
s dvěma sty nejudatnějšími bojovníky na
ství pasovati.

Ostatně vyneslo Karlovi toto vítězství
an Feliče více slávy nežli skutečného pro-
bu: nemaje mnoho vojska při sobě nemohl
átelé přes řeku Pád pronásledovati a ztra-
ch měst na nich dobývati, a spojenci se
pomocí Florentinských zotavili. Karel roz-
il větší díl svého vojska a vrátil se do
ny, kde 3. prosince 1332 v kostele sv. Ka-
y velké služby byly konány za obdržené
é vítězství.

Hned po novém roce 1333 odešel pak Ka-
lo města Lukky čině tu přípravy k válce
i Florentinským. Také tu založil několik
od Lukky na vrchu hrad a město, jemuž
jméno Monte Carlo, to jest Karlova
Lukkanští museli mu k válce mnoho při-
ati a byli s tím nespokojeni; což když Ka-
znamenal, odevzdal jejich město věrnému
Simonovi Pistoriovi, a do Parmy se vrátil.

I tím vytáhl zase Azzo Visconti do pole a
hl hrad při městě Paviji. Když se však krá-
zá česká posádka toho hradu udatně brá-
táhl dále a chtěl i na Parmu, sídlo Kar-
u, udeřiti. Krutá zima v lednu tuto jeho vý-
u sice zmařila, avšak tato nehoda spojené
átelé českého panství nezastrašila, i stro-
se k nové válce. Neboť od té chvíle, co se
alii dověděli, že Český král s papežem a

Francouzským králem spojen jest, zbudil se od-
por proti jeho panství dvojnásobnou silou.

Králevic Karel zatím znamenal, že jeho
síla k přemožení nepřátel na delší čas již ne-
vystačí, a pilně svého otce, krále Jana, v Pa-
říži dal prositi, aby s vydatným vojskem do
Itálie pospíchal. Král Jan vytáhl skutečně 24.
prosince 1332 z Paříže s vojskem ve Francii
a v Němcích sebraným, při kterém se nejzna-
menitější mužové Francie nalézali. Avšak v Itálii
brzo všechno k nejhoršímu se obrátilo. Azzo
Visconti, hlava všech spojencův českému pano-
vání nepřejících, byl velmi chytrý člověk, a vy-
hýbal se všude, kde by se mohl s nově příšlým
vojskem krále Jana v poli setkat. Za to držel
mnohá města silně obsazená, pouštěje králov-
skému vojsku otevřený venkov, dobře věda, že
král Jan dobýváním měst Milána, Bergama a
Pavije sly své vyčerpá, a že mu jeho důchody
nedovolí, aby veliké vojsko na dlouho pohro-
madě v poli mohl udržeti. Tu bylo královské
vojsko dne 14. dubna 1333 ve spolku s vojs-
kem papežského legata Boloňského, když chtělo
Ferrary dobyti, od spojených nepřátel na hlavu
poraženo, a královská posádka hradu Pavij-
ského musela se po dlouhém, udatném odporu
následkem Visconti-ových chytrých úkladův jemu
poddati. Tyto dvě rány způsobily, že se král
Jan v Itálii již nikterak dlouho nemohl držeti.
Sháněl ještě peníze všemi možnými, i špatnými
prostředky, avšak to již nikam nestačilo, a tu
teprv poznával, kterak nemoudře v tom učinil,
že se uvázal v panství této země, kterou v po-
slušenství a věrnosti udržeti nemůže. Umínil
si tedy Itálii opustiti, učinil s nepřátely v Pe-
skiove příměří, potom mír, a chtěl potom je-
ště Karlovi, synu svému, panství ve městech,
kterých ještě ve své moci držel, postoupiti. Avšak
Karel zdráhal se přijmouti vládu, kterou by
nemohl se ctí vésti a udržeti. Činil naopak
přípravy na cestu do své české vlasti. Král
Jan mu v tom nebránil, a nežli se rozloučili,
jmenoval syna svého markhrabětem Mo-
ravským a správcem království Če-
ského na čas své nepřítomnosti v zemi.

Chtělté otec, aby Karel po něm se zdařil
a slavným válečníkem byl; syn však naopak
v Paříži s bohoslovím a s biblí se obíral a
všemi vědomostmi onoho času ducha svého vzdě-
lával, což Jana nemálo mrzelo. Však když po-
tom viděl, kterak jeho učený syn obratně a na
svůj věk ku podivu obezřele v politice si po-
činá, tuť mu bylo právě vhod, že naň může
vznést starost o vládu v České říši, o kterou
i tak málo dbal. Po odjezdu Karlově vybral

král Jan ještě z měst svých v Itálii daní a jiných poplatkův, pak ta města některým věrným lenníkům svým prodal a přepustil, a chtěje sebranými sumami válečné útraty zaplatiti, opustil také Itálii, ovšem nikoli již se ctí takovou, s jakou před třemi léty do ní přijat byl. V tom čase, co Karel se blížil k hranicím své vlasti, král Jan v měsíci září 1333 z Itálie do svého Luxenburka odjížděl.

Jak se v Cechách a na Moravě dělo za dosavadní špatné vlády krále Jana.

V těchto časech, co král Jan více v cizině nežli ve svém království přebýval, a do Čech jenom tenkrát přicházel, když peněz potřeboval, které v cizině s nesmyslnou štedrostí a hýřivostí utrácel, spravovali zemi na místě něho hejtmanové královští, někdy také dva spolu, a ti byli vlastně jenom nájemníci královských práv, a nikoliv praví vládařové. Kdo se zavázal odváděti králi větších sum, tomu se takové hejtmanství dostalo, a tu ovšem musel se takový hejtman také o to starati, aby to, co králi odváděti musel, ještě s vlastním ziskem ze země vytěžil. Dříve býval zemským hejtmanem starý pan Jindřich z Lipé, potom jeho syn Jindřich mladší příjímím Železný, Hynek Berka z Dubé, konečně Oldřich Pflug z Rabšteina, nejhrabivější a králi Janovi proto nejmilejší; na Moravě zas byli po starém panu Jindřichovi z Lipé Jan z Bozkovic, Jan z Lipé, druhý syn pana Jindřicha z Lipé, a Beneš z Wartenberka.

Královských práv čili vlastně důchodův pořád bylo méně, z královských statků vesměs již zastavených nezůstávalo již nic k svobodnému užívání. Župní hrady octly se všechny v rukou pánův, a s nimi také úřadové, jmenovitě cúdy čili krajští soudové. Ano některé soudy dostaly se i do moci jednotlivých bohatých měšťanův, jako ku příkladu cúda Poděbradská, před tím Libická, později Havraňská, kterou držel František čili Frenclín Velflovic, syn Jakuba od Věže, měšťan Pražský, králův věřitel. Tím vším vtrhl brozný zmatek do vši správy zemské; konání spravedlnosti nebylo možné, jak mile držitelé soudův nebyli více veřejnými, královskými úředníky. Jejich soudní moc vztahovala se jen potud, dokud sáhaly jejich domácí prostředky; neboť mocnější pánové nepoddávali se ani své poddané pod jejich soudy, a měli-li mezi sebou pánové rozepře,

rozhodovali je také mezi sebou mečem, násilím, a provozovali vůli svou, jak se jim zdálo. Proto trpěli slabí od mocných, země byla plna malých válek, výbojů a loupeží, jež královští popravci stavovati nemohli. Namnožilo se pelechův lotrovských, mnohý šlechtic oddal se řemeslu sprostých loupežníkův, a celé vsi spustly buďto zaplacením obyvatelův, buďto vypálením přibytkův a zhubením polí. I ten zemský soud, který nejdéle své starodávné zřízení zachoval, nestačil více k zamezení a stavování všelikého bezpráví, poněvadž neměl k tomu dosti moci, a jeho přísedicím bezpochyby vždy na hájení práva nezáleželo, než leda na vymáhání platův ze soudu, jak dalece jim bylo možná je sehnati. Takového bezvládí tedy země Česká a Moravská, jako za tohoto panování krále Jana, snad ještě nikdy před tím nezkusily. Jenom měšťané v městech hrazených a poddaní velkých pánův, pokud je tito ubájití mohli, požívali lepší bezpečnosti svého majetku a života.

Jako král Jan všechn statek královský z rukou dal, tak když se mu potom nedostávalo, také statky duchovní jako své vlastní bral a rozličným osobám zastavil, ponechávaje větším dílem výplatu samým duchovním, klášterům a prelátům. Při tom uděloval městům královským hojnou měrou všelikých výsad a svobod a to na výhradné provozování řemesel, na skladní právo, že se všeliké zboží městy vezené v nich muselo na jistý čas ku prodeji vykládati, na dostavování městských hradeb a tomu podobné. Za to si král od měšťanů peněz dlužil a jinak z měst všemožně se zásoboval. Málo jest měst královských, která by od krále Jana nějakého důležitého privilegium nebyla dosáhla. Jinak nových měst nezakládal, neboť vše, coby mohlo královský důchod a statek podstatně zvelebiti, to bylo poslední jeho starostí.

Jednak znamenati sluší, že Praha, hlavní město, právě za času panování krále Jana v jisté míře podle způsobu cizozemských měst zvelebovati se začala, o čemž níže více povíme. Příklad ciziny počal toho času na Čechy velmi působiti, a Čechové přicházejíce s králem svým do dalekých cizích zemí, počali u větší míře než dosud cizích mravů, krojů a způsobů sobě všímati, a je do vlasti své zanáseti. Nejpatrněji se to však v kroji objevovalo, a Petr opat Zbraslavský vypravuje nám o rozličných, jemu a jiným tehdejší lidem směšných proměnách v oděvu a jiných obyčejích, které se tehdaž nejen v Čechách a na Moravě, ale ve všech okolních zemích šířily. Mnozí mužští (rozumí se ovšem, že jenom z vyšších stavů) pře-

stali prý si bradu holiti a nosili valousy příliš dlouhé; jiní začali upravovati sobě vlasy na způsob ženských, stloukajíce je sobě jako prý vlnaři do kulata a spouštějíce je přes uši, neb zase připalovali je železem, aby se jim kadeřily a splývaly přes záda. Starodávne čepice prý vesměs zavrhlí, a dlouhé a špičaté klobouky rozličných barev místo nich nosili. V šatstvu vynalézalo se každou chvíli něco nového, tak že v něm byla taková rozdílnost, jako prý roztržitost myslí. Nejvíce však spatřovaly se šaty krátké a úzké s jakýmsi ocáskem na kabátku čili sukničce při lokti, který prý vypadal jako oslí ucho. Tak byly i škorně a kalhoty těsně přiléhající k nohám a ku stehnům až ku podivu. I sami duchovní nosili prý na hlavě velmi malé pleše, přikrývajíce je sobě vlasy, aby jich nebylo viděti, po boku však nosili dlouhé meče a bodáky. Naproti tomu bylo prý málo viděti světského člověka, aby neměl za pasem ozdobný růženeček. K tomu všemu zmáhalo se také vždy víc a více mluvení němčinou i u Čechův rozených, zvláště po městech, jako vůbec také užívání jiných cizích jazykův.

Kterak tehdejší Praha vypadala.

Za Václava II. byla Praha město ještě velmi neúhledné; jenom chrámy Boží skvěly se krásnou a větším dílem na tehdejší časy velmi mistrovskou výstavností. Avšak domy měštanské a ulice byly velmi chatrné a nečisté. Jmenovitě domy byly ještě větším dílem dřevěné, a co byly domy kamenné, o těch se již s jakýmsi vyznamenáním mluvívalo. Z těch nejstarších kamenných domů nárožních zbyly podnes některé úhelní kameny čili patníky s potvornými hlavami, jaké se spatřují na Perkštejně, na Můstku a v jiných ulicích Starého města. Od prvního obezdění města za krále Václava I., když lidnatost přibývalo, ulice se vždy víc a více zužovaly a znečišťovaly. Při domích stavívaly se podsíně a jiná přístřeší, kteréž na pilířích spočívaly, tu dřevěných tu kamenných, a na nich zřizovaly se pak ještě přístytky. Potom měly mnohé domy také ještě jiné rozličné výstupky do ulice, jimiž se na ujmu obecného místa rozšiřovaly. Sem tam byly ulice také přepaženy k domům přistavenými oblouky, z nichž některé ještě podnes se zachovaly. Do ulic a do podsíní vystrkovaly se vchody čili šje sklepy a zavírací víka krámkův dřevěná i železná, na nichž kupci a řemeslníci své zboží vykládali. Ulice byly, jako větším dílem podnes ve Starém

městě, nerovné, plné koutův, a prach i bláto na nich se dle počasí střídaly, poněvadž až do krále Jana dlažby nebylo. K tomu ještě bylo v obyčeji, hnůj ze chlívků na ulici vyhazovati, kterýž jen za čas jednou z města se vyvážel. Hlavní veřejné místo ve Starém městě byl posavadní velký rynek čili velké náměstí. Na něm se držívaly nejen obyčejné trhy týdenní, nýbrž tu byly také nejčetnější krámy všeho druhu zvláště o sobě stavěné, buď kamenné, buď dřevěné. V jedněch byli sami kupci s kořením, v jiných soukeníci, v jiných vetešníci a všelikého jiného druhu prodavači. U prostřed rynku stával sloup, při kterém se vykonávaly tresty nad zločinci a provinilci. Strana k nynější Sirkové ulici obrácená nazývala se trhem tandlerským, a plácek za rynkem u sv. Mikuláše Kuřím trhem. Prostrannější bylo nové tržiště u sv. Havla, které za Václava I. povstalo, kdež poznenáhla tolik krámků se namnožilo, že nedlouho později zde tak nazvané kotce povstaly, které celé tržiště na nynější dvě ulice, Rytířskou a Zelený trh, rozdělily. Do toho nynějšího Zeleného trhu zatáhl se pak z velkého rynku trh tandlerský čili, jak se nyní říká, tandlmark, a to židovský a křesťanský.

Nové město pod hradem čili nynější Menší město, Malá strana, mělo mnohem prostrannější a rovnější ulice, jako že je teprv král Přemysl Otakar II. nově založil, avšak bývalo mnohem menší, nežli nyní jest. I zde byl rynek čili náměstí, na kterém stály kostely sv. Václava a sv. Mikuláše, potom také krámy kupecké čili malé kotce. Radních domů tehdež v obou městech ještě nebylo, a městská rada scházívala se vždy v domě některého konšela. Mezi domy v Menším městě vynikal pak dům biskupův nedaleko mostní věže. Ačkoli měli biskupové Pražští také svůj starodávný dům na Pražském hradě, předce byl tento jejich dům čili dvůr v Menším městě již od delšího času jejich obyčejným příbytkem. Biskup Jan IV. z Dražic hned v prvních letech svého biskupování v něm mnoho přestavěl a zvelebil, tak že se podobal jiným slavným sídlům biskupským v zemích západních. Z nynější Josefské ulice do něho vedla pěkná brána s věží, a druhá stála níže proti řece, jejížto zpodní část, dvěma erby řečeného biskupa ozdobená, mezi domy zastavená posud se ještě zachovala. Za tou branou vystavěl biskup Jan sýpky až k věži u mostu a jiná hospodářská stavení podle potřeby. Domácí kapli dal krásně vymalovati a obrazy všech biskupův Pražských dle pořádku vyzdobiti; na paláci čili ve velkém večeřadle

byly na stěnách pěkné verše poučného a mravného obsahu přidělány a štíty mnohých knížat, pánův a šlechticův českých vymalovány. Též obzvláštní biskupova komnata byla okrášlena rozličnými malbami a pěkně psaným a figurovaným vyznáním víry, které sobě biskup Jan za pozdějšího času svého života z Aviñona přivezl.

Až do nastoupení krále Jana bylo místo mezi hradem Pražským a Strahovem větším dílem ještě prázdné. Od těch dob tu povstalo třetí město Pražské, totiž Hradčany. Král Jan jich nezaložil, nýbrž bezpochyby některý jeho purkhrabí bradu Pražského, aby z toho měl nějaký přírůstek k důchodům úřadu purkhrabského, a že za toho času tento úřad po mnohá léta pan Hynek Berka z Dubé zastával, který také někdy spolu i zemským hejtmanem býval, tudíž byl nejpodobněji tento pan Berka zakladatelem města Hradčanského. Hradčany proto také nebyly s počátku hned královským, nýbrž poddaným městečkem, náležejícím k témuž purkhrabství Pražskému. Tehdáž byly již také vlastními zdmi obehnané, a však vztahovaly se jen po výšině od hradu až k nynějšímu placu Loretanskému.

Od krále Jana dostali Pražané jako mnohá jiná města některé znamenité privilegie, zvláště na provozování svobodného obchodu, rozmnožení důchodů a snadnějšího zvelebování města. Zdá se, že král Jan sám měšťany povzbuzoval, aby své město kamennými domy okrášlili a ulice své vydláždili, aby se jeho hlavní město také co do zevnitřního pohledu poněkud rovnalo hlavním městům v zemích západních. Proto dal král Pražanům r. 1328, jak na svém místě pověděno bylo, výsadu, že mohou na míli okolo města stavivo vybírat, což ovšem bylo s křivdou těch, na jichžto pozemcích tak svobodně a bez náhrady směli kámen, vápno a jiné potřeby sobě bráti. Dláždění města počalo pak již asi roku 1329, a když r. 1331 některé ulice byly již vydlážděny, vydali přísežní konšelové Staroměstští nařízení, jak by se to dláždění dále díti mělo. Při tom dláždění totiž měla se odstraňovati všechna hrdla sklepů, kdežby se koli nacházela mimo domy, buď v podsíních, buď vedle podsíní; též jiné nerovnosti a překážky volné chůze po městě měly se všechny napravit. Kdo by chtěl mít jaké hrdlo sklepa, měl si je vystavěti vnitř svého domu rovně pod zem, aby tím nic neubýlo obecného města. Vedle toho vyšlo také druhé nařízení, že se mají všechny přístřešky a podloubí při domích, nad kterými nebyly již příbytky zřízeny, zcela strhnouti a odstraniti. Kdeby

však nad podloubím patro bylo vystavěno, a to podloubí ještě dřevěné bylo, tu raděno jest majetníkům takových domů, aby to podloubí ve zděné klenby proměnily. Avšak i takové podsíně považovány jsou za obecné místo, poněvadž povstaly jen přistavením do ulic. Remeslníci a všichni jiní prodavači směli pod těmi síněmi, tak jako na trhu neb jinde před domem, vykládati zboží své beze všeho poplatku, a jenom volný přístup do domův měli ponechat. Kdo měl krám před domem, a nikoliv v podloubí, musel k tomu hleděti, aby víko jeho krámu nešlo dále do ulice než na loket do délky, střecha pak nad ním aby byla tak vysoko, by pod ní mohl jezdec projeti. Na trhu neměl nikdo pro svůj vůz, štok, lavici neb kotec mít svého zvláštního místa neb kouta, neboť se to všecko hned po trhu muselo odstraniti. Dále zapověděli konšelé, že nikdo nesmí nechávati vody ze sladoven neb lázní do ulice vytékati; vyměřili, jak daleko dovoleno jest kovářům mít boudy pro koně v ulici, a učinili nálezy proti znečišťování zdí a příkopů městských hejcuky a záchody z vedlejších domů neb skládáním v nich hnoje, hlíny, dřev a kamenů. Tak počala nyní Praha znenáhla nabývatí spořádanějšího pohledu, a při tom znamenati sluší, že Praha tehdáž, co se týče dlažby, jen za málo jinými městy v Evropě pozadu zůstávala, ba naopak že v tom mnohá slavná města předstihla.

Kterak se králevic Karel do vlasti navrátil
a v jakém stavu ji našel.

1333.

Když Čechové uslyšeli, že králevic Karel do vlasti se vrátí, tu zdálo se jim hned, že jim vychází hvězda lepší budoucnosti; neboť všem se již velmi stýskalo v té opuštěnosti a v té všeobecné skleslosti celé vlasti. O Karlovi však zaslýchali z ciziny mnoho chvály, a jeho statečné chování v Italii zjednávalo mu již z daleka všechna srdce jeho budoucích poddaných. Protož všickni s velikou radostí a toužebností příchodu jeho očekávali. Karel, pozdržev se na cestě z Italie u svého bratra Jana Jindřicha v Tyrolsku, potom u své sestry Markéty v Landskuthě v Bavorsku, přijel ku konci října 1333 do Čech, a první jeho touha byla, navštívití hrob své matky. Proto zajel napřed na Zbraslav, a pomodliv se tu a poplakav sobě, dne 30. října 1333 se smutnými myšlenkami do Prahy přijel, neboť již na cestě bystré oko jeho poznávalo smutný stav země, otcem zaviněný, a nenalé-

zaje tu ani matky ani kohokoliv ze své rodiny téměř jako cizinec do vlasti se vracel, ba i svého mateřského jazyka českého již neuměl. V tomto smutku poněkud útěchu nalézal v tom, že mu mnoho pánův českých až do Zbraslavi naproti vyjelo, a když se okolo kostela sv. Filipa a přes Újezd ku Praze blížil, že jej všechen lid v radostném rozčilení vítal a s velikou slávou do města uváděl. Všechno kněžstvo vyšlo mu stříc v processí, nešeny jsou korouhve, také svaté ostatky, jak tehdejší obyčejem bylo, a všemi zvony se zvonilo. Všem se krásná jeho postava a jeho ušlechtilé a zdvořilé chování nad obyčej zalíbilo. Vjezd svůj držel bezpochyby tehdejší branou Újezdskou, která stávala na konci úzké ulice, jdoucí od kostela sv. Mikuláše k nynější Karmelitánské ulici opodál chrámu Johánitův Panny Marie, nynějších křižovníkův Malánských.

Jedenáct let byl Karel od vlasti své vzdálen, a s jakými smutnými myšlenkami se obíral, když se do ní vrátil, to sám ve vlastnoručním životopisu svém těmi slovy vyjádřil: „Když jsem nyní do Čech přišel, nenalezl jsem zde ani otce ani matky, ni bratra ni sestry, ani kteréhokoliv jiného známého; i český jazyk jsem dočista zapomněl, a musel jsem se mu zas učit. Království nalezl jsem však tak opuštěné, že ani jednoho hradu nenalezl jsem svobodného, kterýž by nebyl zastaven se vším zbožím královským. Pánové a zemané téměř všickni byli se učinili násilníky, aniž se krále báli jakž náleželo, a království byli mezi sebe rozdělili. A hrad Pražský tak byl opuštěn, zkažen a zrušen, že od častiv krále Přemysla všechen položen jest až na zemi, a já neměl kde bydleti, toliko v domích městských jako jiný měšťán.“

V skutku byl královský hrad Pražský, před mnohými léty vyhořelý a od krále Jana zanedbaný, v takovém spustlém stavu, že v něm dvůr již nemohl slušně přebývat. Král Jan sám, kdykoliv do Prahy přijel, bydlíval v domě měšťanském, kdež nyní slove „u Stupartů“ na Starém městě naproti sv. Jakubu. Dům, v kterém se nyní Karel ubytoval, náležel dříve již matce jeho, královně Alžbětě, a byl to bezpochyby nynější Králův dvůr, potom residence královská blíž hradeb městských vedle nynější Prašné brány.

Král Jan posílaje svého sedmnáctiletého syna do Čech, aby se ujal správy zemské, musel sám míti mnoho důvěry v jeho schopnosti. Správu zemskou měl vésti asi v témž způsobu, jako posavadní zemští hejtmanové, to jest spovinností, aby Karel jako oni posýlal otcí určité

sumy peněz do ciziny. Že mu otec dal titul markhrabě Moravského, ačkoliv Karel jednostejně jak Moravu, tak Čechy a Slezsko spravovati měl, to proto král Jan učinil, aby lid jeho syna nenazýval „mladým králem“, nechtě býti „starým králem.“ maje teprv sám 37 let věku svého. Karel pojal však úkol sobě svěřený spůsobem zcela jiným, nežli otec sobě představoval. Pro Karla byla léta ve Francii strávená výbornou školou života, a uměl té školy užiti. Tamější zemská správa byla tehdejší moudrá, potřebám času přiměřená, a nesla plody žehnané. Pan Palacký ve své historii následující porovnání činí mezi povahami krále Jana a jeho syna Karla. „Markhrabě Karel svému královskému otci ve mnohém ohledu se nepodobal; nezdědilté po něm ani jeho předností ani jeho chyb. Rytířský, udatný a při tom trochu marnivý Jan pouštěval uzdu své živé, nestálé, avšak předce k ušlechtilému se klonící povaze; miloval především zbraně, jak v opravdivém boji tak ve hře rytířské, vyhledával válek a turnajův, stál více o slávu než o zisk, promarnil více nežli měl, a uměl také lépe dobývati nežli dobyté zachovati; toužil po velkém a upadával v malicherné, právě proto, že počítati neuměl. Jeho učený a vážný syn naproti tomu ve všem ukazoval, že sebe sama dokonale umí opanovati, a ve všem, co počínal, bylo viděti, že jedná podle toho, jak si to byl vypočetl; uměl sice také udatně bojovati, když býti muselo, nicméně vždy raději hledával cestu mírného vyrovnání; jeho domácí hospodářství bývalo vždy pořádané, vedle výtečných schopností k panování nejevil velkého nadání politického vůdce, svým diplomatickým uměním získal mnohem více, nežli by kdykoliv mohl zbraní získati. Král Jan nestaral se mnoho, aby svou malou lásku a spíše nelásku k zemi a národu Českému zakrýval; u Karla naopak zdálo se, že láska k Čechům byla jeho téměř jedinou náruživostí. Jan považoval svou říši za něco, co mu vynášelo titulu, peněz a moci; nestaraje se o její budoucnost, hleděl pokaždé na okamžení jak nejvíce mohl z ní vytáhnouti, zacpáváje při tom přirozené prameny důchodův. Tím však jeho vážnost a moc mnohem rychleji hynula, nežli blahobyť národu. Karel zas jednal tak, jakoby blahozemě a národu vždy a všude prvním a jediným jeho cílem bylo; jsa o tom přesvědčen, že panovníkova moc především v osvětě, mravnosti a blahobyti jeho poddaných záleží, vynasnažoval se především osvětu, mravnost a blahobyť šířiti, aby jimi moc svou trvale upevnil. Bůh ví, co by se bylo z České říše stalo, kdyby nebyl

se ještě v pravém okamžení zjevil tento muž, který ji přivedenou na kraj propasti zachránil.“

K roku 1333 sluší ještě něco dodatí o Pražském biskupovi Janu IV. z Dražic. Že byl velikým milovníkem umění, již výše zmínka učiněna jest; proto jak mile z Aviñonu do vlasti se navrátil a důchody své do pořádku

vedl, počal stavěti předně ve své residenci Pražské, potom v Roudnici, kde nejraději přebýval. K tomu cíli povolal z Aviñonu znamenitého mistra Viléma, kameníka, a uložil mu, aby v Roudnici dvoje stavby vyvedl: chrám a klášter Panny Marie pro řeholní kanovníky sv. Augustina, a potom ka-

Pražané vítají královici Karla před Újezdskou branou nedaleko Johanitského kostela Panny Marie 1338 30. října. (Str. 149.)

(10)

menný most přes Labe. Mistr Vilém počal r. 1333 stavěti, a maje s sebou tři pomocníky položil základ k mostu. I postaviv dva pilíře s obloukem domácí české kamenníky v tomto díle vyučil, kteří, když se on se svými pomocníky zas do vlasti vrátil, v sedmi letech nejen most dle jeho způsobu, avšak i kůr chrámu Panny Marie šťastně dokončili. Biskup Jan, jsa milovník vlasti a národu Českého, těžce to nesl, kterak

úvedením Němcův do Čech mír a jednota v zemi hyne, a zvláště jako biskupa nemálo jej to hnětlo, že v českých klášteřích tolik německých mnichův přebývá, kteří svou nesnášlivostí mnoho pohoršení činili. Proto také zakládaje klášter Roudnický výslovně do zakladacího listu výminku položil: „Nepřipouštíme, aby někdo do řečeného kláštera přijat byl, který by jak se strany otcovy tak i se strany matčiny nebyl Čech a českým

jazykem nemluvil, neboť velké zkušenosti poučují nás, že cizí národové českému lidu nepřejí, a jako dvě protivy v jedné věci zároveň býti nemohou, tak i dva proti sobě stojící národové v jednom klášteře pohromadě býti nemohou.“

Mistr Vilém byl rodem Francouz, proto také do Čech zavedl francouzský způsob gotického stavitelství, který byl poněkud jiný, nežli dosavadní český. Přestavěl také pro biskupa jeho rodný hrad Dražice nad Jizerou blíž Benátek, který nyní ještě v rozvalinách pěkný pohled má; Roudnický chrám však, ač již ve mnohých kusích proměněn, posud stojí.

Dvouleté vládařství Karlovo. 1333—1335.

První péče Karlova byla, aby zvýšil skleslou moc a vážnost královskou vyvazením korunních statkův z rukou pánův, a počínal si v tom hned s horlivostí mládeňské mysli a s obezřelostí dospělého muže. Na sněmu všem stavům do Prahy položeném povolena jest mu zemská berně pro jeho nejpilnější potřeby. Bylo při tom potěšitelné pozorování, kterak při vši zhýralosti pánův, z nichž větší část nehleděla sobě ničeho nežli svých sobeckých záměrův, předce ještě mnezi mezi nimi o obecné dobré stáli, a markhraběti Karlovi k této podpoře ochotně dopomohli. Z obdržení peněz musel Karel ovšem znamenitou část otcí do Luxenburka poslati, ostatek však obrátil hned na vykoupení některých hradů a měst královských a na zřízení královského paláce na Pražském hradě. Povolav totiž hned po svém návratu francouzského mistra z Paříže kázal mu, aby na místě starodávného královského paláce, spáleného a rozpadlého, podle způsobu sídla králův Francouzských v Paříži, tak nazvaného starého Luvru, kterýž ovšem již nestojí, nový palác s nárožními věžemi vystavěl. Práce šla rychle ku předu, a Karel sám, pilně k tomu přihlížeje, přestěhoval se mezi tím již asi po dvou měsících, v prosinci r. 1333, z obydlí svého na Starém městě na hrad, a tu zatím v domě Pražského purkhrabí blíž zadní brány hradu bydlel. Potom vyplatil především hrady Křivoklát a Loket, v kterých dětská léta svá strávil, a města Hradec nad Labem a Vysoké Mýto. Do dvou let pak, když se mu ještě jiných peněžitých prostředkův dostalo, vyplatil ještě v Čechách následující královské hrady a města: Týřov, Lichtenburk, Litice, Písek, Nečtin, Zbiroh, Tachov a Trutnov, na Moravě však královské hrady Brněnský, Olomoucký a Znojenský, potom Veveří, Lukov nedaleko Fryštáku a Telč. Vykoupené hrady osazoval královskými úředníky, obnovil

v nich krajské soudy a dal jim prostředky, aby spravedlnost zase samostatně vykonávati mohly. Při tom jezdil Karel pilně po městech v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, dohlížel všude sám, jak se co vynachází, zasedával k soudům, každého, kdo se k němu obrátil, přívětivě vyslyšel a napravoval, kdež toho bylo potřebí. Jakkoli ku provedení takových oprav od poddaných ustavičně peněžitých obětí musel žádati, nicméně obracela se k němu láska a důvěra všech lidí, kteří pod posavadními útlaky nejvíce trpěli, poněvadž dobrodiní, které jeho snažení způsobiti chtělo, brzo také se ukazovalo.

V několika měsících byl královský přibytěk na hradě Pražském již tak dalece zas opraven, že markhrabě Karel mohl v něm slušně bydleti; a že pak již velice toužil po své manželce, Blanči z Valois, nyní markhrabině Moravské, kterou před třemi léty odcházející do Italie v Luxenburce musel opustiti, žádal, aby nyní k němu do Prahy přijela. I stalo se tak, a přijela Blanče 12. června 1334 do Prahy, uvítána jsouc slavně jak od duchovenstva tak městského obyvatelstva. Karel teprv nyní slavil s ní svůj manželský sňatek; hody, radovánky a plesání lidu několik dní trvaly. Líbezná podoba Blančina zajala srdce veškerého lidu, který jenom litoval, že neuměla na ten čas jinak mluvit, leč francouzsky. S ní přijela četná dvorská čeleď, také francouzská. Avšak Karel již po čtyrech nedělích, 13. července, celý ten její francouzsky dvůr s nemalým nákladem propustil a domů poslal, načež své manželce jiný dvůr ze samé české šlechty spořádal. Aby se se svým novým dvorem mohla smluviti, učila se Blanče na ten čas předně jazyku německému, méně českému, proto že jak v městech tak i při dvoře okolo samé osoby krále Jana sama němčina panovala. Karel mohl teprv později v tom změnu působiti, že potom i český jazyk jakožto jazyk domácí přístupu dostával do královského paláce.

Mezi tím umřel dne 27. prosince 1333 v Praze Olomoucký biskup Hynek čili Jindřich II. z rodu Berkův z Dubé a Lipé, a byl v Pražském hlavním chrámě u sv. Víta pochován. Markhrabě Karel užil té příležitosti, svému ujci, nevlastnímu bratru své nebožky matky, Janovi, posud Vyšehradskému proboštu, kanovníku Pražskému a Olomouckému a nejvyššímu kancléři Českému, na uprázdněnou biskupskou stoličku Olomouckou dopomoci, na kterou r. 1333 co Jan VII. příjímím Volek dosedl a potom ještě 17 let biskupoval.

Půtka mezi mnichy a světskými faráři v Praze.

1334.

Brzo po příjezdu markhrabiny Blanče do Prahy stal se v Praze pohoršlivý příběh, totiž hrubý výbuch záští mezi světským duchovenstvem a mezi řády mnichův žebravých. Doutnalo to záští mezi nimi ještě od časův, když asi před rokem 1315 světští kněží o Minoritech na kázáních tvrdili, že zpověď u nich nemá platnosti. Takové škádlení svědčilo ovšem o vadách a naruživostech, kterým údobí církve té i oné strany podléhali k nemalému pohoršení lidu a k veliké lítosti lepších kněží. Jest pravda, že mnichové byli vůbec lepšími a učenějšími bohoslovci, nežli světští duchovní, a také uměli svou horlivostí v službách kostelních lid více k sobě poutati, nežli faráři, kterým se tenkrát vyčítala vůbec větší nedbalost v plnění povinností služebníkův Páně. Tím stalo se, že lid Pražský čteněji navštěvoval kázání mnichův, od nich večer Páně raději přijímal, ba také pohřebu u nich vyhledával, myslé, že to jest k většímu prospěchu duši zemřelého, když jeho tělo od mnicha a to při klášterním kostele jest pochováno. Již k hladovému roku 1318 bylo o tom povědino, jak velký počet mrtvol na hřbitově Cisterciánův Sedleckých byl pochován, neboť se země toho hřbitova za svcenější považovala, než na jiných hřbitovech. V Praze však faráři ze světského duchovenstva považovali to za sahání do práv svých pastýřských se strany řeholníkův, a odvolávali se na bullu papeže Bonifacia VIII., který za posledních let krále Václava II. církev spravoval, a tou bullou mnichům žebravým rozkázal, čtvrtou část příjmů z pohřbův odváděti farářům, v jejichž farním okrese jejich klášter se nachází. Toto papežské nařízení však, jak se zdá, posud v Čechách v platnost nevěšelo, a faráři Pražští srozuměvše se novou bullu papežskou sobě vymohli, kterou se zachování onoho starého nařízení mnichům na novo přikázalo, a těm, kdož by toho nešetřili, církevní klatbou hrozilo. Tu hned Dominikáni a Minorité na Starém městě, Augustiani na Malé straně jakési odvolání proti tomu rozkazu učinili, namítajíce zvláště to, že jest jiný způsob a řád požitků při pohřbích v Čechách, nežli v Lombardii, na kterou zemi ona starší bulla Bonifacia VIII. měla zřetel obzvláštní. Světští kněží však nechtěli se ohlížeti na toto odvolání a umínili si, vystoupiti proti mnichům krokem rozhodným.

V neděli tedy, v předvečer sv. Jakuba, to jest 24. července 1334, svolali faráři a jiní správcové kostelův Pražských dle společného usnešení všechny osadníky své do dvou kostelův Staroměstských, totiž k Panně Marii na Louži a k sv. Mikuláši na Kuřím trhu. V těch kostelích měl se ohlásiti obsah bully papežské a spolu mělo se oznámiti, že řeholníci podle této bully zachovati se nechtějí. Stalo se tak; bulla byla přečtena, potom shasínaly se všechny svíčky a všemi zvony se zvonilo, jakž obyčej byl, když se někdo do klatby dával, a tu kněží vysokými hlasy říkali klatbu kostelní proti mnichům ve jmenu apoštolské stolice, a přísně osadníkům svým rozkázali, aby, nechtějí-li také do té klatby upadnouti, všeho obcování s těmi mnichy se vystříhali. O tom všem, co se státi má, mnichové se před tím dověděli, a také na to se přichystali v ten způsob, že s přáteli svými a s množstvím lidu jim přichylného, majíce kyje, nože a meče pod rouchem ukryté, k těm dvěma kostelům se přihnali, do nich násilně vrazili a farářům klatbu na ně vrhající veřejně odpírali křičíce: „A vy ničemníci, vy nejste kněží, ale zlořečení lidé, vražedníci duší lidských a podvodníci! Což tu pásáte, a proč tu proti nám takové věci hlásáte? Vy, vy jste vyobcovanci, hráči, kostkáři, opilci a zločinci rozhlášení! My jsme spravedliví a vy nepraví, my jsme všechen lid osvítili, a vy v temnostech tapáte, jste slepí vůdcové a lid zavádíte!“ A tu se někteří mnichové množstvím lidu až k farářům prodrali, chtějíce se jich chopiti, je bítí a listy, kteréž vyhlášovali, z rukou jim vydržiti. I stalo se pozdvižení lidu obecného, jedni se ujímali farářův druží mnichův, i prali se, pěstmi, kyji, nožemi a meči na sebe doráželi, jiní kamení házeli a ještě jiní na kněze s provazy jako na lotry běželi. Byly tu též tak zvané Bekyně, to jest terciárky řádu mnichův žebravých, které po dvou třech pohromadě bydlely, avšak řeholními sliby vázány nebyly a svobodně vycházeti mohly. Ty nejvíce mnichy hájily, světské však paní a měšťanky při farářích stály. Mladí zapásili se starými, Čechové s Němci. Tu bylo viděti kněze světské a tam Dominikány, Minority, Augustiany, tu tahané, tu zkrvácené, ani si pleše na hlavách přikrývají a z kostela utíkají, aby se před úrazem zachránili. A tak skončila se půtka se zahábením jedněch i druhých, a v lidu ohromné pohoršení bylo.

Nebyl však ještě konec tomu. Každou neděli kázali potom faráři proti mnichům a mnichové proti farářům, vyhlašujíce na sebe klatby vespolek. Však větší ujmu z toho měli předce

mnichové, neboť mnozí z lidu světského sná-
šejíce těžce pohoršení takové, přestali s nimi
obcovati a jim almužny dávati. Konečně na
den sv. Mikuláše, 6. prosince téhož roku 1334,
poručily obě strany věc svou k přátelskému
rozsouzení, a rozsudí vynesli ten spor znovu na
apoštolskou stolicí. Kterak biskup Jan o ně-
meckých mních smýšlel, to při zakládání svého
kláštera Roudnického dal na jevo, a v této při
také ukázal, že více kněžstvu světskému nežli
řeholníkům jest nakloněn. Až dotud totiž mí-
vali mnichové řádů žebravých dovoleno kázati
v neděli i ve hlavním chrámě u sv. Víta. Po
tomto příběhu však biskup jim toho zapověděl,
a k tomuto kázání zvláštního svého kaplana
zároveň poenitenciáře a kanovníka Františka,
někdy správce škol kostela Vyšehradského, usta-
novil, kterýžto František také českou kroniku
spisoval.

Toho času byl právě řád Minoritův
velmi mocný, a proti samému papeži Janovi XXII.
povstával. Minorité totiž chtěli jej z kacířství
viniti a jakožto kacíře do klatby dáti, v čemž
je i někteří kardinálové v Avinoně a univer-
sita Pařížská podporovali. Papež Jan XXII.
však zatím umřel 4. prosince 1334 co devade-
sátiletý stařec.

Svatby v domě královském. Smrt Jindřicha Korutanského.

1334—1335.

Když se nahoře popsané věci v Praze dály,
nalézal se markhrabě Karel, jak se zdá, na
Moravě, avšak ještě během toho roku 1334 na
zimou zas do Prahy se navrátil. Král Jan zatím
proháněl se ještě r. 1333 v Nizozemích, smlu-
vil se v prosinci téhož roku s císařem Ludví-
kem ve Frankfurtě, vedl r. 1334 válku proti
vojvodovi Brabantskému, a nyní přišla na za-
čátku roku 1335 do Prahy neočekávaná zpráva,
že se král Jan v měsíci prosinci 1334 v Pa-
říži podruhé oženil. Pojalť za manželku Bea-
trici, dceru Ludvíka vojvody Burbonského,
z královského rodu francouzského, tehdáž, jak se
zdá, ještě mladé děvče. Při svatební slavnosti v Pa-
říži zřídil slavný turnaj, a měl při něm neštěstí,
neboť byl tak těžce raněn, že potom několik mě-
sícův musel sobě poležeti, nežli se vyhojil. Před
tou svatbou již smluvil se s vojvodami Rakou-
skými, kterým byl slíbil, že dceru Bedřicha,
krále Římského, za manželku pojme; za to nyní,
když se to nestalo, nejmladšímu z nich, voj-
vodě Otovi, dal svou nejmladší dceru Annu,
nyní dvanáctiletou k manželství, a tato Anna

dne 2. února 1335 z Luxenburka do Prahy
přijela, kde se již přípravy k její svatbě ko-
naly. Již v osmi dnech sám její bratr, mark-
hrabě Karel se svou manželkou Blančí, 10. února,
ji k ženichu vezl na Moravu do Znojma, kdež
slavena jest svatba její s Otou Rakouským
s velikými obřady a radovánkami dne 16. února.
V tom již viděti bylo zalíbení Karlovo, který
na slavnosti všeho druhu mnoho držel. Hostí
při té svatbě bylo o 6000 koních, mezi nimi
tři biskupkové, pět vojvod a množství hrabat,
pánův a rytířův, a všecky je Karel častoval co nej-
hojněji ze svých dobře spravovaných zásobáren.

Město Znojmo bylo dle úmluvy s králem
Janem ženichovi místo věna jeho nevěsty
v 10.000 hřivnách stříbra zapsáno, a tak se
zase v držení Rakušanův dostalo. Když se pak
všecky slavnosti a radovánky skončily, odebral
se markhrabě Karel do Brna, poslav svou
manželku Blanči napřed do Prahy, a Ota Ra-
kouský se svou manželkou do Rakous se vrátil.

Ve třech měsících po té svatbě, 24. května
1335 stal se markhrabě Karel ponejprv otcem;
Blanče porodila mu první dcerušku, již při
křestu dáno jméno matčino, totiž Markéta.
Avšak ještě dříve stalo se něco, z čeho nové
politické zmatky vzešly: umřel totiž dne 4. dubna
1335 bývalý král Český Jindřich, vojvoda
Korutanský a hrabě Tyrolský, s jehožto starší
dcerou a dědičkou, Markétou přijímám Hubatou,
oddán byl Karlův bratr, králevic český Jan
Jindřich. Sotva se o tom císař Ludvík do-
věděl, tu hned do Rakous k vojvodám Rakou-
ským pospíchal a v Linci s nimi o tom se
smluvil, kterak by dědictví po zemřelém Jin-
dřichovi mezi ně mělo býti rozděleno. Sám sobě
kusy Tyrol vzíti chtěl, ostatek s Korutany měli
sobě Rakouští vojvodové vzíti, a přirozené dě-
dičky, Jindřichovy dvě dcery měly s prázdným
odejíti.

Král Jan ještě ležel v Paříži nemocen na
rány své, jež při své svatbě na turnaji obdržel,
a nemoha se s lůžka hnouti, náramně se hněval
a svým dětem vzkázal, že brzo-li se uzdraví,
hned k pomoci jim přispěje. Markhrabě Karel
zas spojiv se se svým svakem Jindřichem Ba-
vorským, s ním do Rakous se odebral, aby proti
uchvácení dědictví bratrovy manželky odpor
položil. Vojvodové Rakouští však se pronesli, že
se všeho odváží, nežli by od Korutan pustili. Také
tuto zemi hned i opanovali, v čem jim nejvíce
byl po ruce Konrad z Aufenšteina, Ko-
rutanský zemský maršálek, bratr známého nám
Jindřicha z Aufenšteina. Tyroláci však podr-
žovali se své přirozené dědičky Markéty a je-

jího manžela Jana Jindřicha. Z toho měla nyní hrozná válka povstati; všichni sousedé království Českého, vyjmouc jediného Jindřicha Bavorského, přidali se k císaři a k vojvodám Rakouským proti králi Janovi.

Válečné pozdvížení pro Tyrolské dědictví.

1335—1336.

Tu konečně přijel král Jan dne 30. července 1335 po tříleté nepřítomnosti do Prahy, a dal tu hned na zejtří vyhlásiti válku proti císaři a Rakouským vojvodám. Sbíralo se vojsko v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, a najímali se žoldnéři v Míšni a v jiných zemích sousedních. Markhrabě Karel však již před příjezdem otcovým hledal přátele, kteří by v nastávající válce s Němci mohli býti prospěšní. Obrátil se především do Polska, kde starý král Vladislav Lokýtek mezi tím časem již r. 1333 byl umřel, a syn jeho Kazimír přijímám Velký vládu nastoupil. S tím Kazimírem a spolu s jeho svakem, Karlem Robertem, králem Uherským, dal především 28. května 1335 v Sandoměři příměří na rok umluviti. Oba dva králové vyslali pak své plnomocníky do Trenčína a tam k nim pospíchali sám král Jan a syn jeho Karel. Dne 24. srpna stala se v Trenčíně smlouva na věčný mír mezi královstvími Českým a Polským. O sv. Havle měli se všichni tři králové osobně sejíti a tuto smlouvu potvrditi. Uherský král zase se své strany také se potom 3. září spojil s králem Janem k obraně proti jeho nepřátelům, avšak jak se zdá krále Jana zároveň k tomu namluvil, aby se nějak s císařem Ludvíkem hleďel smluviti. Král Jan ovšem, nedávno ještě naplněn jsa hořkostí proti císaři slavně se zaklel, že již na věky s ním se nesmíří, avšak předce dal si říci, v četném průvodu svých pánův šel k němu do Řezna a 16. září příměří s ním smluvil, které mělo trvati až do 24. června 1336.

Tak na ten rok k válce nepřišlo, král Jan větší díl svého sebraného vojska zase rozpustil, musel však jenom najatým Míšenským žoldnérům přes 4000 hřiven stříbra vyplatiti, ačkoliv do bitvy ani nepřišli. S jednou částí vojska vypravil pak ještě svého syna, markhraběte Karla, do Slezska proti knížeti Bolkovovi čili Boleslavovi II. Münsterberskému pod zámlinkou, aby jej potrestal za jakési bezpráví, učiněné některým klášterům, vlastně však k tomu účelu, aby také jej přiměl k tomu, aby se jako jiná slezská knížata, Piastovici, podrobil české

koruně. Karel podle tehdejšího způsobu svým vojskem Münsterberské knížetství velmi pohubil, města Kent dobyl, avšak když město Frankenštejn obléhal, škodu utrpěl; jeden jeho zástup totiž, počítající 150 těžkých oděncův, mezi nimiž také byli dva bratři Jaroslav a Albrecht ze Šternberka, dal se nevěrnými průvodci do pastě uvést, kde na ně vyskočili bojovníci knížecí a všechny je zajali. Tato nehoda markhraběte Karla velmi dojmala, uměl si však pomoci. Znaje knížete Boleslava, že jest pán srdce přístupného, vzkázal do Čech a na Moravu k manželkám zajatých pánův, aby k němu do ležení před Frankenštejnem přijely. Když se to stalo, dal vystrojiti skvostné hody a knížete Boleslava, který se ve Frankenštejně zavřel a udatně bránil, také na ně pozval, aby se s ním mohl smluviti a srovnati. Manželky zajatých pánův přijaly knížete Boleslava s velkou skroušeností, a vidouce, že následkem požitého oběda stal se veselým a srdečným, obklopily jej s nejlepšími a nejsladšími slovy, prosíce, aby jim zajaté manžely vydal podle přirozené dobroty a laskavosti své.

Kníže dal sebou hnouti, vzkázal do města, aby zajaté pány z vězení propustili, a tak je jejich manželkám navrátil. A když se to stalo, a manželé sobě navrácení sebe objímali a radostí plakali, tu i kníže i markhrabě Karel byli velice pohnuti, a hned se v dobrotě smluvili a nepřátelství v přátelství proměnili. Kníže Boleslav slíbil, že se králi Janu podřídí a českým lenníkem býti chce, což také následujícího roku listinami potvrdil.

Dle úmluvy mezi králem Českým, Uherským a Polským byl na den sv. Havla 1335 slavný sjezd na uherském Vyšehradě nad Dunajem ustanoven, aby tito králové přátelské smlouvy mezi sebou učiněné osobně také potvrditi mohli. Stal se pak ten sjezd teprv dne 12. listopadu 1335, i přijeli tam ku králi Karlovi Uherskému král Jan Český se svým syrem markhrabětem Karlem, král Kazimír Polský, vojvoda Rudolf Saský, kníže Boleslav Lehnický, kníže Vladislav Lenčický a Dobříňský, několik arcibiskupův, biskupův a množství pánův a rytířův ze mnoha zemí. Důležité věci byly tuto vyjednávány, a král Uherský činil zvláště prostředníka mezi králi Českým a Polským, kteří všechny věci, o které dosavad mezi nimi spor byl, dokonale vyrovnali a věčný mír mezi svými říšiemi umluvili. Král Kazimír zřekl se svého vrchnictví nad slezskými knížaty ku prospěchu české koruny a slíbil králi Janovi, že jemu ještě 20.000 Pražských grošů zaplatí, jestliže

se se své strany také všech nároků na Polsko na vždy odřekne. Král Jan přijav všechny výminky přestal se od této chvíle „králem Polským“ psáti. Nyní nastaly stálejší poměry mezi říšemi Českou, Polskou a Uherskou, i ačkoliv časem mezi nimi nové války vznikly, vždycky se obnovil zas pokoj na základě těchto Vyšehradských úmluv. A byl ten sjezd na tom uher-ském Vyšehradě v skutku také slavný, a králové tři neděle tu pohromadě rokovali, radovánky měli a rozmanité kratochvíle provozovali. Uherský král ukázal, že jest velmi štědrý a ochotný hostitel; všech potřeb bylo v hojnosti, a ještě každý král znamenitě obdařen sjezd ten opustil.

Král Kazimír provázel potom ještě krále Jana a markhraběte Karla do Prahy, kamž 3. prosince 1335 došli, a byl tu ještě 9 dní při českém dvoře hostěn a ctěn všelijakými slavnostmi a radovánkami. Spráteliv se s hostiteli svými dokonale teprv 12. prosince se roz-žehnal a vesel do Polska se vrátil.

Karel v nemilosti otcově. Nová královna Beatrix. 1335—1336.

Národ Český těšil se nyní nadějí na lepší budoucnost, když tenkrát král Jan z nesnází, do kterých se svými sousedy byl přišel, tak obratně uměl sobě pomoci, a spořádanější zemská správa od Karla způsobená své dobré účinky ukazovati počala. Avšak tato dobrá naděje netrvala dlouho. Některým pánům bylo velmi proti mysli, že Karel tak odhodlaně o navrácení korunních statků pracoval, a neradi snášeli myšlenku, že i oni budou muset nejeden statek ještě vydati, jež posud od koruny drží. A tak jako někdy Karlovu matku u krále Jana osoci-li, tak nešlechtně se nyní též zachovali proti Karlovi, majíce v tom ještě i podporu ode mnohých německých dvořanů, kteří tenkrát s králem Janem z Luxenburka do Čech přišli, doufajíce, že něčeho ze statků od Karla vyplacených pro sebe uloví. I předstoupivše tito nešlechtníci před krále Jana takto k němu pravili řkouce: „Milostivý králi! račiž pamatovati na sebe, neboť syn tvůj Karel má v království mnoho hradův a veliké množství služebníkův, a bude-li to déle trvati, tak se zmůže, že tebe vyžene, kdykoliv bude chtíti, neb i on jest dědic království, jest z rodu králův Českých, a velmi jej milují Čechové, a tys král příšlý a cizozemec.“ A to proto pravili, že svého zisku hledali, aby jim král poručil hrady a zboží pro

korunu od Karla vyplacené. Král Jan jsa vždy stejně lehkověrný a o dobré nedbající, uposlechl tuto neupřímnou radu, a stalo se asi ku konci roku 1335, že Jan svému synu odjal všechnu moc a všechny hrady, kteréž již ve své moci jak v Čechách tak na Moravě držel, a ponechav mu toliko pouhého titulu markhrabí Moravského beze vši skutečné platnosti, na Křivoklát jej vypověděl, a tak jej od sebe odstrčil.

Král Jan potom vzdáliv svého syna také ze země, který do Tyrol se odebrati musel, počal svým starým způsobem vydírati peníze. Téměř ode všech klášterův a královských měst vybral velké berně, jichžto část obrátil k zaplacení dluhův věřitelům na Rýně a ve Francii, ostatek svým žoldnérům dal. Také dal svou novou manželku Beatrix z Luxenburka do Prahy přivezti. Přijela do Prahy dne 2. ledna 1336; duchovenstvo a lid ji slušné sice avšak beze zvláštní radosti uvítali, a nikdo s ní se rozmluviti nemohl, poněvadž jiné řeči leč francouzské nerozuměla. Markhrabina Blanche, která s Karlem do Tyrol nejela, musela, proto že si toho král Jan přál, býti stálou společnicí při své tchyni a krajance. Král Jan se trochu zastyděl, že svou manželku, uveďa ji co královnu do království svého, nemohl na spustlém hradě královském řádně uhostiti, pročež dal pokračovati ve stavbách na hradě Pražském, jež Karel započal. Zatím se svým dvorem na Starém městě bydlel, a to, jak se zdá, ve dvoře Králově.

Další válka pro Tyrolské dědictví. 1336.

Mezi tím časem byla věc vždy jistější, že příměří s císařem Ludvíkem zavřené k míru nepovede, a že válka na novo vypuknouti musí. Král Jan se proti Ludvíkovi opět tak rozpálil, že mu již v prosinci 1335 ponejprv odřekl titul císaře. Od Ludvíka zase přišli do Prahy říšští hlasatelé, žádajíce od krále Jana, aby vrátil Německé říši Cheb a hrady Floss a Parkstein, nechce-li aby do říšské klatby upadl. To se rovnalo obapolnému vypovězení války, a císař také hned osobně k Rakouským vojvodám do Vídně pospíchal, aby všechno proti Janovi s nimi umluvil; král Jan zase vypravil hned syna svého Karla do Tyrol, aby tam mladšímu bratru svému, Janu Jindřichovi teprv čtrnáctiletému, byl poručníkem, a aby zem tu proti nepřítelům uhájiti pomáhal. Karel byl již 8. ledna 1336 v Tyrolsku, a Tyroláci jej s radostí uvítali a za

poručníka a vládaře uznali. On pak hned sebral vojsko proti hraběti Gorickému, který s Rakušany držel, bojoval s ním s prospěchem, a potom také na jiných stranách Tyrolskou zemi statně hájil.

Král Jan sám vypravil se teprv 25. února 1836 z Prahy do vojny proti vojvodám Rakouským. Jeho vojsko se skládalo z 2300 těžkých oděncův a z 15.000 pěších, a s nimi v krátkém čase vydobyl asi dvacetí hradův a několika měst v Rakousích na půlnoční straně Dunaje, také mnoho znamenitých pánův zajal a vojvodám velkých škod nadělal. Vojvoda Ota, králův zeť, postavil sice proti němu 2000 těžkých oděncův a 20.000 pěších, avšak nedůvěřoval si bitvu podstoupiti. Když pak ještě pomocné vojsko uherské přišlo, s českým vojskem se spojilo, a již se bitva měla strhnouti: tu Ota, ztrativ srdce, v noci na 24. dubna spěšně na útěk se obrátil, a až do Vídně se vším vojskem ustoupil. Jeho starší bratr, Albrecht Chromý, velmi se toho útěku Otova ulekl, i zvolal, že prý takového něco žádnému z jeho předkův se nepříhodilo. Nyní provalili se žoldnéři krále Jana svobodně po vši zemi Dolnorakouské a mnoho násilí a ohavností páchali. Král Jan však, aby nových peněz na tu vojnu sehnal, vrátil se sám 24. května do Prahy.

Na Pražany nemohl tenkrát král dobrým způsobem sáhnouti, proto že mu již před tím velkých sum půjčili a všelikého osvobození od něho dosáhli. Za to nařídil vybírání ungeltu čili cla z prodajných věcí ve všech městech královských a na všech trzích, čehož nikdy nebylo, tak že na to lid obecný velmi sobě stěžoval. Mimo to dal král, když mu někdo tajně oznámil, že Pražští Židé ve své synagoze poklady chovají, v té synagoze kopati, a našly se tam skutečně asi 2000 hřiven ve zlatě a ve stříbře, jichž se král hned zmocnil. Byla to bezpochyby synagoga posud stojící, již Židé „Staro-novou školou“ nazývají a za svou nejstarší v Praze pokládají. Potom vyslal král desátého dne po svém příjezdu své dráby, a dal jimi všechny Židy v Praze a v celém království zajmouti, a to za trest, že řečené sumy v synagoze před ním tajili. Židé pak museli se z toho zajetí všickni velikými sumami vypláti. Také dal po penězích kopati ve hlavním chrámě u sv. Víta, a to u hrobu sv. Vojtěcha, kdež na štěstí ničeho nenalezl. Potom zabavoval statky duchovním, a klášteru Zbraslavskému vzal hrad Landsberk, 4 městečka a více než 50 vesnic, jež měl v té krajině na hranicích moravských; zavázal se však, že dá klášteru jiné statky za to všechno, které jsou blíže klá-

štera a tím také jemu užitečnější, jestliže papež k tomu dá svého svolení.

Takovým všelijakým způsobem sehnal král Jan v krátkém čase do 20.000 hřiven stříbra, a vyjel z Prahy zas dne 21. června na Moravu k novému tažení proti Rakušanům. Smluvil se s králem Uherským a Polským, že se s nimi v Rakousích v městě Marcheku sejde. Král Karel Uherský přivedl mu tam 600 těžkých oděncův a několik tisíc střelcův, Kazimír Polský zas 200 těžkých a 300 lehkých jezdcův. Pak se z Marcheku v krátce rozejeli, a král Jan s tou pomocí uherskou a polskou maje při sobě královice uherského Ludvíka, do Bavor se obrátil, proto že císař Ludvík tam nyní válku započal, a krále Českého zetě a spojence, Bavorského vojvodu Jindřicha, hrozil velkou přemocí zahubiti. Král Jan tedy sebrav všecko svou moc válečnou, přes Budějovice a Choubu svému zeti ku pomoci táhl, jeho vojsko k svému připojil, a 6. srpna 1836 na levém břehu řeky Jizary u Landavy v dobře okopaném místě se položil. Na druhé straně řeky ležel proti němu císař Ludvík, Rakouští vojvodové a několik jiných knížat německých. Královské vojsko české počítalo se všemi spojenci 4400 těžkých oděncův, nepřátelé pak měli jich 6000; počet pěších na obou stranách se neudává. Markhrabě Karel chtěl sem z Tyrol svému otci ku pomoci přijíti, avšak nemohl pro hrad Kufstein, u kteréhož císařův syn Ludvík cestu jemu založil. A přec to zase k bitvě nepřišlo. Král Jan nechtěl svého dobrého postavení opustiti, a císař, ač silnější, nedůvěřoval si zas bitvu započíti. Tak stála vojska dvanácte dní nečinně proti sobě; císařským došla potrava, a když si toho vojvodové Rakouští přáli, zdvihl se císař s celým vojskem a přes Pasov do Lince odtáhl. V Rakousích však se s vojvodami nepohodl, od nich se odloučil a nazpět do Bavor odtáhl.

Král Jan po odtáhnutí nepřátel ještě celý den ve svém ležení nad Jizarou zůstal, a teprve když se přesvědčil, že mu nepřátelé svým odtažením pasti nepoložili, zdvihl se také, pospíchal do Čech přes Choubu a zase přes Budějovice do horních Rakous, aby u Lince nepřátelům nedal přejíti přes Dunaj. Avšak vojvodové Rakouští, jsouce již od císaře opuštěni pokoj mu navrhovali, kterýž on tím raději přijal, proto že mu zas již peníze docházely, a královic uherský Ludvík s Uhry již do Uher se vrátil. Chtěje se s vojvodami srovnati a také svou dceru Annu za vojvodu Otu provdanou viděti, odebral se král Jan sám do Lince. Nemoha se však o výminkách míru shodnouti, přetrhl vy-

jednávání a šel nazpět do Čech. Vojvodové šli za ním, a dohonivše ho v Cáhlově na novo s ním vyjednávati začali. Zvláště pak Johanna, manželka vojvody Albrechta, přívětivými slovy a lichocením to na králi Janovi vymohla, že se s vojvodami, sobě tak blízko příbuznými, smířil a srovnal. I Rakušané i Čechové radovali se z toho, že 4. září 1336 v Cáhlově příměří jest učiněno. O konečný mír měli se ještě dále uraditi.

Král Jan na to pospíchal do Prahy, přijel tam 15. září a zůstal až do 27. září, a to zase aby sehnal peníze. Potom jel do Vídně k vojvodům, od nich do Uher ku králi Karlovi, kterýž pro nemoc zamyšlenému sjezdu knížat nemohl býti přítomen. Tento sjezd stal se v říjnu v městečku Enži v Rakousích, avšak jenom král Český a vojvodové Rakouští přijeli. Nicméně uzavřen jest 9. října 1336 mír mezi nimi, Korutany měly zůstatí vojvodám Rakouským, Tyroly pak Markétě, manželce Jana Jindřicha, královice Českého.

Však ani Jan Jindřich ani bratr jeho Karel, nepřijevše k tomu sjezdu, ač k němu byli vyzváni, s tímto urovnáním spokojeni nebyli, a od pánův Tyrolských jsouce k tomu dohnání zapřísáhli se, že si nedají pokoje, pokud jim Korutany nebudou zas vráceny. Počali válku, avšak přesvědčivše se o nedostatečnosti sil svých museli od toho ustati. Také král Uherský teprv po jedenácti měsících mír ten podepsal.

Tak se skončila válka s velkým nákladem vedená, a to bez bitvy, bez vítězství a téměř i bez řádného konce. Ukázalo se v ní, že jak vojvodové Rakouští tak císař, ač měli vojska četnější, s králem Janem v otevřených bitvách potkati se báli, a předce vojvodové Rakouští utrpěvše největších škod ve válce, z toho míru nejlepší prospěch odnesli, neboť podrželi odtud Korutany rozmnoživše jimi stále panství své. Král Jan měl z toho jen trochu marné slávy a proklínání vlastních poddaných, kteří nestáli krvavým penízem z donucení podporovati jeho politické, zemi zcela neprospěšné špekulace.

Když se král Jan z Enže do Prahy navrátil, bylo všecko jeho zaneprázdnění zas jen shánění peněz, a to vždy horšími, nečestnými spůsoby. Markhrabě Karel, když byl ještě vládařem, dal k většímu ozdobení hrobu sv. Václava udělati 12 soch sv. apoštolů ze stříbra, kteréž větším dílem byly již nyní hotové a velmi uměleckým způsobem vyvedené. Stálo to dlo 600 hřiven stříbra, k čemuž sám Karel ze svého měsce 200 hřiven přidal, ostatek sbírkou od pobožných dárců sehnal. Král Jan nyní i na

tyto sošky sáhl a svým věřitelům je zastavil. Jeden z rytířův královských, cizozemec od Rýna, který k té svatokrádeži nejvíce radil, byl téhož dne v Praze od kohosi nenadále zabit, a lid to považoval za skutek pomsty Boží. Dle všeho zdá se pak, že král Jan již v dřívějších letech, nežli ještě syna svého Karla do Čech za vládaře poslal, nemaje již, coby zastavil, i tu korunu českou, kterou na království České korunován byl, po kusech židům zastavil a speněžil.

Toho roku 1336 dne 18. října umřela v Hradci Králové tak nazvaná „Hradecká královna,“ Alžběta, původně Rejčka, dcera Polského krále Přemysla, vdova po českých králích Václavovi II. a Rudolfovi I. a sokyně královny Alžběty Přemyslovny, která ji na věčnost předešla. Tělo její bylo z Hradce do Brna převezeno a v chrámě Panny Marie v Starém Brně u Cisterciánek v klášteře Králové před oltářem sv. Kříže dle její žádosti v jednoduchém rouše pochováno. Její památky jsou podnes tento klášter Králové v Starém Brně, ježž nyní Augustiani od sv. Tomáše mají, a nynější biskupský chrám u sv. Ducha v Hradci Králové. Její dcera Aneška, kněžna Javorská na Fürstenberce ve Slezsku, byla nyní jediná ještě na živě jsoucí Přemyslovna, a stala se nyní dle poslední vůle matčiny ochránkyní řečeného kláštera Králové.

Nová výprava do Litvy. Jan na polo oslepl. Královna Beatrix.

1336—1337.

Všickni se tomu nemálo divili, že král Jan sotva jednu válku skončiv již zas druhou vyhledával. Markhrabě Karel vrátil se zatím z Tyrol do Čech, poněvadž bratr jeho následkem obnovení míru jeho zvláštní ochrany již nepotřeboval, musel však hned s otcem do nové války táhnouti. Král Jan totiž předsevzal nyní nové tažení proti pohanským Prusům a Litvinům, a že měl v celé západní Evropě velké známosti, tu i z nejvzdálenějších zemí rozliční znamenití knížata a pánové k jeho výpravě se připojili. Vyjel pak z Prahy dne 28. prosince 1336 v průvodu syna svého Karla, zetě Jindřicha Bavorského, biskupa Jana Volka Olomouckého, bratří Jana a Bertolda z Lipé, synův někdy Jindřicha z Lipé, Hynka a Berky z Dubé, nejvyššího purkhrabí, Hynka z Dubé na Náchodě, Oty z Ber-

gova, Těma z Koldic, Ješka z Michalovic, Jindřicha z Lichtenburka, Jana z Klimberka, Vaňka z Wartenberka a jiných, kteřížto pánové ku královskému dvoru náleželi a nejčastěji na Janových královských listinách co svědkové jmenováni bývali.

Dne 4. ledna 1337 dojel král se svou družinou do Vratislavi, kdež nějaký čas pobyl. Tu přišel k němu jeho svak, kníže Jindřich Javorský, a postoupil mu Zhořelec v bezprostřední držení, začež od krále užítky z Velkého Hlohova obdržel. Také kníže Bolek čili Boleslav Münsterberský, drže svůj lonského roku Karlovi daný slib, zde koruně České jakožto lenník se přikázal, tak že jeho země po jeho smrti králi Českému měly připadnouti. Konečně ještě 13. ledna rozsoudil král Jan rozepři, kterouž měl kníže Mikuláš mladší z Opavy s hornoslezskými knížaty.

Když pak se k výpravě do Prus ještě cizí a dalecí hosté přidružili, jako vojvoda Ludvík Burgundský, hrabě Vilém mladší Hollandský, hrabě Adolf z Bergu, hrabě z Piemontu a jiní, hnul se král Jan dále do krajín severních. Avšak byla zima tehdejší právě velmi levná a mokrá, a vojsko v močálovitých a jezernatých krajínách nemohlo ku předu. I musel král Jan na tom přestat, že na hranicích Litevských nový hrad vystavěl, jemuž ke cti Bavorského vojvody Jindřicha dáno jméno Beierburk. Německým rytířům obnovil král společně se svým synem Karlem ve Vratislavi darování Pomořan, a také ten řád opět ve svou zvláštní ochranu vzal. Potom ještě učinil s králem Kazimírem Polským v Poznani 12. března zvláštní smlouvu na zabránění loupeživých vpádů pohraničních obyvatelův mezi Polskem a Slezskem.

Na té nezdařené výpravě litevské počal král Jan velmi na oči trpěti a musel nyní ve Vratislavi hledati pomoci lékařské. I vyskytl se tu jakýsi lékař francouzský, který královny oči uzdraviti sliboval, avšak zlému ještě přihoršil. Král Jan, rozhněvav se za to velmi prudce, dal toho lékaře do řeky Odry hoditi, tak že se v ní utopil, a sám se z Vratislavi zdvihl a s Karlem dne 4. dubna 1337 do Prahy se navrátil, kdež povolal k sobě lékaře nějakého rozeného Araba. Ten však byl chytrý, a žádal od krále napřed ubezpečení, že se mu nestane podobné jako onomu Francouzovi, potom krále na oči léčil, avšak tak nešťastně, že král na pravé oko zcela oslepl. Také prý ten Arab mnoho jiných lidí podvedl svým lichým uměním. Lid český tuto zlou příhodu královi přičítal

také Božímu trestu za předešlou svatokrádež, před tou vojnou u hrobu sv. Václava spáchanou.

Když se král Jan do Prahy navrátil, očekávalo jej v jeho zlé oční nemoci poněkud nějaké potěšení; královna Beatrix totiž porodila mu dne 25. února 1337 syna. Bylo patrné, že se královna chtěla českému lidu zalíbiti, anebo že král Jan sám chtěl tomu prvorozenci z druhého manželství svého získati lásku národu Českého; neboť když ten královský syn dne 9. března ve hlavním chrámě u sv. Víta od biskupa Jana pokřtěn byl, dali mu jméno Václav, jakkoliv se málo líbilo francouzským choutkám rodičův. Král Jan se tím synem velmi těšil, avšak Český národ žádné radosti nejevil; lidé naopak pravili, že to není potomek královského rodu českého, než dítě cizozemské. Ten Václav byl potom hrabětem Luxemburským a málo kdy v Čechách se zdržoval. Avšak ani královna Beatrix v Čechách žádné náklonnosti získati nemohla, ješto zatím všecka láska lidu k markhrabině Blanči, manželce Karlově, se obracela. Z toho posla nová kyselost krále Jana proti Karlovi, kterýž proto raději zas ze země již v měsíci dubnu 1337 odejel a k svému bratrovi Janu Jindřichu do Tyrol jíti si umínil. Král Jan zapověděl, aby se mu čeho nejmenšího z Čech do ciziny posílalo, tak jako někdy matce jeho, když přebývala v Bavořích. Toužebné přání lidu Českého provázelo Karla na tomto vyhnanství, v kterém rozličná dobrodružství musel přestáti, jakž hned doleji vypravovati budeme.

Potom dal král Jan svou manželku Beatrixici na České království korunovati. Odbylo se to 18. května 1337 s obyčejnou slavností u sv. Víta, která se ovšem ani zdaleka nerovnála podobným slavnostem předešlým. Biskup Jan postavil korunu královně na hlavu, a král Jan seděl při tom bez koruny a bez královského oděvu, proto že pravou korunu královskou již dávno židům byl zastavil. Po korunovací byly hody v refektáři u Minoritův u sv. Jakuba, však též nevelmi skvostné. Potom se královna čtrnáctý den po korunovací, 1. června, s malým průvodem z Prahy pryč odebrala a do Luxemburka jela, odkud se nikdy více do Čech nevrátila. Letopisec píše o tom, že byla větší radost lidu z odjezdu této královny, nežli z jejího příjezdu; ano mnozí prý se zlořečením za ní pokřikovali, přičítajíce jejímu přebývání v Praze, ovšem nespravedlivě a z pouhé nenávisti ku králi, všechno zlé, co se mezitím stalo, ano také i to, že roku 1336 kostel sv. Ondřeje na Starém městě vyhořel a ještě jiné neštěstí ohněm se stalo.

Janův tajný odjezd z Prahy. Karel na dobrodružství se pustil 1337.

Král Jan se ovšem na to velmi zlobil a rozkázal miláčku lidu, markhrabě Blanci, aby se z Prahy pryč do Brna odstěhovala; potom však sám již dlouho v Praze neposeděl, a dne 8. července 1337, aniž se kdo nadál, času nočního z Prahy odejel, dav sobě bránu městskou otevřítí a hned za sebou zase zavřítí.

Jelťe přímo do Francie, neboť tam vypukla válka mezi králem Francouzským a Anglickým, a to musel při tom býti. Zemským hejtmanem za sebe jmenoval v Čechách tenkrát Bertolda z Lipé, probošta Vyšehradského, syna někdy Jindřicha z Lipé.

Karel ušel na moři u Grada zajetí Benátskému 1337.

(11)

Karlovo dobrodružství v Itálii. 1337.

Markhrabě Karel opouští svou vlast a jde od otce velmi nešlechetným způsobem všech důchodů zbaven, minil k svému bratru do

Tyrol se odebrati a jemu proti jeho sousedním nepřátelům, mezi kterými byl Mastin de la Scala ve Veroně nejmocnější, pomáhati, aby si tím způsobem zaopatřil nějaké čestné výživy. Že pak smlouvu o mír od otce s vojvodami Rakouskými v Enži ještě nepodepsal a tudíž

s vojvodami ještě se nesmířil, nesměl se přes Rakousy do Tyrol pustiti, nýbrž šel tam přes Uhry, Charvatsko, Dalmacii, přes moře na Aquileju, vydávaje se takto na pravé dobrodružství po světě. Měl při sobě několik českých pánů, mezi nimi Jana z Lipé a Zbyňka Zajíce z Valdeka, syny to někdejších dvou znamenitých pánův a soupeřův. Napřed pustil se po Dunaji do Uher, kdež krále Karla Roberta zastal, jej navštívil, a také od něho bezpečný průvod do Charvat a do Dalmacie obdržel. Tam přišel do přímořského města Sény, kdež se k němu připojil hrabě Bartoloměj z Velie a Sény, a Karel s celou svou družinou vstoupil na mořskou loď, aby se odtud přes Adriatské moře na italské břehy k Aquileji přeplavil. Avšak sotva se na moři octli, tu je množství benátských lodí obklopilo a devět dní z daleka pozorovalo. Bylo patrné, že tito benátská plavci o Karlovo zajetí ukládají, ačkoliv Karel s Benáťany měl dobré přátelství a byl jejich spojencem ve válce proti Veronskému pánu. Avšak Karel znaje dobře neupřímnost Italianův nechtěl se jim dáti v zajetí. Připlavil se, vždy od benátských lodí pronásledován, až k přímořskému městečku Hradu, čili, jak Italiani říkají, Grado, kteréž tehdejší Benáťanům náleželo. Tu jej benátské lodi již tak sevřely, že jim nikudy nemohl více ujíti. Karel musel na to pomýšleti, jak by se lstí mohl spasiti. Hrabě Bartoloměj Velijský radil, aby se s benátskými loďmi ve vyjednávání pustil, což se také stalo. Avšak mezi tím, co Karlovi poslové na benátských lodích o výminkách vyjednávali, pod kterými by se jim markhrabě Karel chtěl poddati, přitočil se malý rybářský člunek k zadní straně lodi Karlovy, Karel se do něho spustil i s hrabětem Bartolomějem a panem Janem z Lipé, rybáři je přikryli sítěmi a pytlí, od velké lodi odrazili, mezi benátskými loďmi šťastně s nimi proklouzli a na pobřeží rákosím zarostlém tyto tři pány na suchou zemi vysadili. Ostatní Karlova družina, která na lodi zůstala, byla pak zajata a do Benátek dopravena. Markhrabě Karel zatím se svými dvěma soudruhy dal se pěšky od Grada na cestu do Aquileje, a když se tamější patriarcha o jeho příchodu dověděl, vyšel mu vstříc se vším kněžstvem svým, a při zvonění všemi zvony do svého paláce jej slavně uvedl. Tak ušel Karel svým důvtipem nečestnému zajetí, a patriarcha hned do Benátek posly vypravil, kteří Benátským pánům oznámili, kdoby ti vězňové byli, jež jejich kapitánové do Benátek přivezli. Benáťané dověděvše se o tom, hned celou družinu Karlovu

na svobodu propustili, kterážto družina potom do Aquileje přišla. Karel se zdržel u patriarchy čtyry neděle, a učiniv s ním přátelskou smlouvu, odešel potom do Tyrol provázen jsa ozbrojeným zástupem, jehož mu patriarcha pro bezpečnost propůjčil.

Dne 28. července 1337 učinil Karel za sebe a svého bratra Jana Jindřicha smlouvou s Benáťany, Florentinskými, Milánskými, Ferrarskými a Mantovskými proti bratřím Albrechtovi a Mastinovi de la Scala, pánům Veronským. Karel a Jan Jindřich zavázali se dáti vojáky, města zas měla dáti žold, a město Belluno mělo se poddati pod panství Tyrolské. Válka hned na to vypukla; Karel vytáhl z Tyrol do krajin Veronských. Zvláštní výpravu podnikl však na město Belluno, které bylo v moci Veronských, a které jeden tamější měšťan, aby tam Benáťané přijíti nemohli, Karlovi chtěl prozraditi. Markhrabě Karel, vrátiv se do Tyrol, sebral sám druhý zástup bojovný a jel s ním přes hory, aniž jeho vojáci věděli, kam a k jakému cíli tak namáhavě táhnou. Cesty byly skácenými stromy zataraseny, Karel sám sleza s koně vedl jej dodávaje chuti a myslí ostatním; potom zaplašil zástup Benátských, kteří obléhali hrad Parmese, a sám se toho hradu zmocnil; konečně pomocí toho jistého měšťana do Belluna města vpuštěn jest, jehožto měšťané domnívali se, že to vojsko přišlo od pánův de la Scala z Verony posádce na pomoc. Avšak když měšťané na rozvinutém praporu jízdy Karlovy českého lva spatřili, tu teprv poznali, že jsou zrazeni, a všechna odvaha je opustila. Karel, zmocniv se později také hradu Bellunského, táhl ještě dále k dobytí města Feltri. Nemoha jeho hned dobytí, zanechal tu svého bratra Jana Jindřicha při vojště a sám se odebral do Benátek, neboť Benáťané nyní o jeho přátelství velmi stáli. A když tam připlul, tu dože toho města a všecken lid s velikou ctí jej přijali a hostili. Bylo to právě po dvou měsících, co Karla Benátská kapitanové na moři tak bezectně chtěli zajmouti. Karel, vzav s sebou i z Benátek vojenskou pomoc, vrátil se potom před Feltri, kteréžto město po šestinedělním obležení konečně také jemu se poddati muselo. Ustanoviv potom své náměstníky ve Feltri a v Belluně odevzdal správu vojska svého napřed Janovi z Lipé, a když ten na to po sedmi dnech umřel, Zbyňkovi Zajícovi z Valdeka. Sám pak do Tyrol se vrátil, s vojvodami Rakouskými podepsáním smlouvy Enžské se smířil, a tudíž skrze Rakousy přes Vídeň do vlasti se ubíral. Na Moravě se ještě

Karel zdržel, 19. listopadu 1338 byl v Brně, a shledal s manželkou svou Blančí, a konečně do Čech zas přijel.

markrabě Karel nyní stále spoluvládařem
České říše.

1338.

Kterak se to stalo, že Karel zase správy říše mohl se ujmouti, pohříchu nevíme. Karel nemohl se déle dívati na zlý stav a na nespokojenost lidu vždy více se ujíci, a o své ujmě ve správu zemskou se ul, anebo král Jan, potloukaje se v cizině, již nemožnost uznával, aby ještě dále mohl outi Českými zeměmi svým posavad nem způsobem, a Karlu, synu svému, po sám vládařství odevzdal. Jakožto spoluvládařství Českého užíval nyní markrabě Karel svého hlasu také v zahraničních věcí svého otce, kterýchž bylo vždy velmi o; rovněž byl nápomocen bratru svému Janovi Jindřichovi v záležitostech jeho tyrolských. Ku konci měsíce února 1338 vydal se Karel na cestu do Uher, provázen jsa dvěma mladými pány a rádci svými, Těmou z Kolína a Vilémem z Landšteina, a sešel se v Štětí nad Dunajem s králem Karlem Uherským, s kterým své předešlé přátelství obnovil a umluvenou svatbou ještě více utvrdil. Král Karel Robert měl totiž syna Mikuláše, kterýž po otci měl nastoupiti trůn uherský; a tomu Ludvíkovi zaslíbil markrabě Karel svou prvorozenou dceru Markétu; i umluveno, že Markéta příštího roku 1339 v 29. září do Brna bude přivezena a sta-vena králi Uherskému odevzdána, aby jí s se-bou do svého dvoru vzal a vychovati dal, tak aby zvyky a mrávy uherským přivykla. Potom jel Karel z Uher do Vídně a tam naposledy sestru svou Annu, velkou Rakouského vojvodu Oty, neboť oba bratři v krátkce na to umřeli, Anna totiž již listopadu 1338.

Jeden z Vídně byl markrabě Karel od-vozen ze svých rytířův na úsvitě ze sna pro-šlý, který k němu promluvil řka: „Pane, teď; soudný den nastává, neb všechen svět jest kobylek.“ Tehdy vstav sedl na kůň, a mi spěšně jel až do Pulkavy, chtě konec světa uhlídati, a byl jim konec tam. I bylo sedm mil na vzděl, ale na širokost nikoliv se přehlédnouti. Jeden díl těchto asiatických kobylek přiletěl tenkrát z Rakous také

do Čech, i bylo tu jich hejno v skutku strašlivé, tak že jako mrak slunce zakrývaly; pro chřest jejich křídel nebylo slyšeti lidí mezi sebou mluvících, ano ani zvonění zvonů; pach veliký šel od nich; kdežkoli se na zem spustily, tam požraly trávu, seno, obilí, všecko nač padly, i bývalo jich na sobě tolik, že koním až po kolena šly. Když v Praze uslyšeli, že kobylky se přibližují, drželo duchovenstvo s lidem procesí a modlení za odvrácení této Boží metly. Ptactvo ze strachu před nimi do dír zalézalo a v nich hladem mřelo; avšak když se k Praze blížily, asi mnoho jich poslo již, neboť jejich hejno již tak husté nebylo: a tu ptáci nabyvše srdnatosti postavili se jim na odpor; velká hejna havranů, vran, kavek, strak ve množství podivném shlukla se a dala se do kobylek, až byly přinuceny, pustiti se v jiné strany.

Ještě musíme se také o zvláštní příhodu zmíniti, která se toho roku v Praze stala, a z které můžeme poznati, kterak Němci, namnoze nespina ještě sto let do země přijatí, nepřátelsky se chovali ke všemu českému. V předvečer svátku přenešení těla sv. Václava, to jest 3. března 1338, rozprávělo spolu několik mužů řemesla střeleckého, i pravili řkouce: „Zjitra budeme slaviti svátek svatého Václava, patrona našeho.“ Mezi nimi byl však jeden Němec, kterýž hned rouhavě ozval se, řka: „Toho sedláckého svátku nebudu slaviti.“ Však hned, jak ta slova pronesl, oněměl jest, a na všech smyslech oslábnul, z čehož všichni, kteříž jej byli slyšeli, zděsili se. Druhého dne, ve svátek přenešení svatého patrona, vzali toho němého soudruhové jeho, přivedli jej ke hrobu sv. Václava v kostele u sv. Víta na hradě Pražském, položili jej na zem rozepjatého v podobě kříže a modlili se za něj o milost. Tu když konečně přinešena jest hlava sv. Václava a postavena na něm na hlavu, vzkřikl jest najednou hlasem velikým, jakoby jej něco udeřilo, a hned mluvil a zdrav byl jako před tím, vyznal svůj hřích a litoval jeho velice. Od té doby prý Pražští Němci měli svatého dědice českého u větší vážnosti než prvé, opovrhavše jím jakožto ze Slovanského národu poslým.

Nové vládařství Karlovo bylo bezpochyby zase proti mysli mnohým pánům českým, kteří od tak dávna ze zlého hospodářství Janova byli zvykli kořisti bráti pro sebe. Avšak jejich odpor proti Karlovi nebyl sjednocen, tak že jej markrabě snadno mohl přemoci. Jmenovitě vzbouřili se proti němu mocný pán Mikuláš z Potšteina a Žampachu, tak že začal válku proti němu loupěním v sousedních kra-

jinách a také na Moravě škody činil. Byl ten Mikuláš z Potšteina z rodu Drslavců v kraji Hradeckém osedlých, i náležely jemu hrady Potštejn, Litice, Waldenberg a Senftenberg, kterým se nyní Vamberk a Zamberk říká, Choceň a Kostelec nad Orlicí se vším příslušenstvím. Musel se tedy Karel v létě téhož roku 1338 zbrojně proti němu vypraviti, přitřhl před hrad Choceň, oblehl jej, a po osmideném namáhání ho dobyl a pobořil. Toho hradu Choceňského nad Orlicí nyní jen ještě nepatrné zbytky pozůstávají na výšině opodál Chocně městečka. Karel také ještě jiných hradů a tvrzí téhož Mikuláše z Potšteina dobyl, nevědomo však kterých zejména, chystal se pak také na Potštejn, v kterém se sám pan Mikuláš byl zavřel. Vida to, počal pan Mikuláš mladému markhraběti na úmluvu se vzdávati, a dva rytíři Pavel Hráň a jakýsi Sudlička dovedli Karla tak daleko usmířiti, že Mikuláše z Potšteina tenkrát přijal na milost, a jen dva statky, Choceň a Ctislav, kteráž se nyní chybě Cuclava jmenuje, jemu zabavil.

Pokořiv Mikuláše z Potšteina pospíchal Karel do Němec, volán jsa od otce svého krále Jana, a sešel se s ním ve Frankfurtě nad Mohanem. Tu také mluvil s císařem Ludvíkem, a však s jeho zámysly, které měl proti papeži a králi Francouzskému, nesouhlasil.

Karel, bera sobě ve mnohých věcech za příklad svého slavného děda, krále Václava II., uzavřel založiti novou kapitolu kanovníkův při královské kapli u Všech Svatých na hradě Pražském, r. 1263 za Přemysla Otakara II. založené. Tohoto roku 1338 učinil k tomu prvnímú důležitémú založení svému přípravné kroky, vymoha k tomu povolení od papeže Benedikta XII., jakož i od kapitoly u sv. Víta, pokud na ní záleželo.

Téhož roku 1338 stalo se také veliké pronásledování židův v království Českém, poněvadž se rozesla pověst, že v Kouřimě bylo tělo boží od nich umučeno. Byly nepochybně i v Praze z toho veliké výtržnosti, proto že lid tehdejších takovým báchorkám snadno víry přikládal.

Také se toho roku stala změna ve Větším čili Starém městě Pražském, kdež až do této doby vlastní radnice neměli. Dne 23. srpna totiž ustanovili přísední dle usnesení se staršími obce, že sobě zřídí radnici z domu Volflinova od Kamene k tomu čili koupeneho, na kterážto uzavření jejich dal král Jan stvrzení své ve městě Amiensu dne 18. září

toho roku, kde se v ten čas právě zdržoval. Byl to nárožní dům mezi velkým a malým rynkem, kterýž, po čase byv přestavěn, věží a kaplí opatřen, také přikoupením jiných sousedních domů rozšířen podnes za radnici slouží.

Téhož roku 1338 učinili dne 8. prosince měšťané Pražští a Kutnohorští mezi sebou úmluvu čili jednotu, kterou jedni druhým povolili provozovati ve městech svých ta samá práva v obchodu s jakýmkoli zbožím, jako měšťanům domácím.

Ještě sluší znamenati, že rok před tím již počali těžké války mezi Francií a Anglií, které víc než sto let, od r. 1337 do 1453 trvaly. Počátek svůj vzaly tím, že znamenitý král Anglický, Edward III., jsa synem královské dcery francouzské staršího rodu, činil nároky na trůn francouzský proti mladšímu rodu královskému, který se psal z Valois; a poněvadž Český král Jan i jeho syn Karel byli v blízké přízni s králi rodu Valois, a činně se v těch válkách účastnili, tudíž i naše vlast v prvních létech mnoho o tyto války starati se musela.

Jednání s císařem Ludvíkem. Odboj Mikuláše Opavského a Mikuláše z Potšteina. Nanker biskup Vratislavský.

1339.

Poněvadž císař Ludvík stál při straně krále Anglického proti králi Francouzskému a papeži, namluvili tito našeho krále Jana bezpochyby k tomu, aby se k císaři Ludvíkovi zase přiblížil a jej od Edwarda Anglického odvrátil. Král Jan byl k tomu ochoten, zvláště že mu šlo o to, aby zlé postavení svého vždy milého zetě, vojvody Jindřicha v Dolních Bavořích, napravil. Vojvoda Jindřich totiž musel 18. února 1339 s císařem, svým strýcem, zvláštní smlouvou se srovnati, kteráž mu ovšem nebyla prospěšna; chtěl pak, jak se zdá, také své dva svaky markhraběte Karla Moravského a hraběte Jana Jindřicha Tyrolského, oba bratři, do té smlouvy přijmouti, ačkoliv tito s císařem nikoliv nechtěli se smířiti. Král Jan přijel potom na říšský sněm do Frankfurtu, a když mu císař lživě předstíral, že oba jeho synové Karel a Jan Jindřich s ním již jsou smířeni, dal se k tomu pohnouti, že dne 20. března 1339 s císařem slavnou smlouvu učinil, tak že sobě oba panovníci císař Ludvík Německý a Jan král Český slíbili, pomáhati sobě proti každému, kdožby koli, nevyjímaje ani papeže, proti nim něco míti chtěl.

Potom byla veliká slavnost ve Frankfurtě, při které císař Ludvík na majestátě sedě našemu králi Janovi království České se vším příslušenstvím lénem udělil a všechna práva a svobody téhož království, jichž v říši Římské požívá, slavně potvrdil.

Když však o tom, co se ve Frankfurtě stalo, markhrabě Karel uslyšel, spěchal, aby otce o tom zpravil, kterak byl od císaře podveden; císaře vinil z nepravdy a z podvodu, Frankfurtskou smlouvu za neplatnou vyhlásil, a odpíral jí zároveň se stavy království Českého. Totéž činil též hrabě Jan Jindřich Tyrolský, a hned císařskému vojsku, které mělo do Itálie jíti, nedal Tyrolskem táhnouti.

V měsíci květnu 1339 přišel král Jan zase do Čech po půldruhém létě. Potřeboval, jak obyčejně, peněz, tenkrát z příčiny velkých útrat za předešlé války s Rakousy a s císařem. Proto položen jest stavům sněm do Prahy na den 1. června o povolení berně, a markhrabě Karel tenkrát žádost otcovu podporoval s dobrým účinkem. Poněvadž se někteří pánové při posledním povolování berně zapřísáhli, že již novou berni platiti nebudou, osvobodil je král Jan od ní; ostatní stavové však k vůli Karlovi slíbili, že budou platiti po 28 groších českých, to jest 8—9 zl., z lánu. S měšťany Většího města Pražského právě docházela čtyřletá lhůta osvobození od platův od r. 1335, pročez s nimi zavřel král již před sněmem, 29. května, novou smlouvu na další čtyry léta, kterou se zavázali zaplatiti za ten čas 4000 kop grošů českých, začež jiných daní jsou sprostěni. Markhrabě Karel jim mimo to udělil tři ungelt, totiž ze suken, ze zboží kramářského a z várek piva.

Po vyřízení všeho toho odejel král Jan se svým synem Karlem na Moravu, aby také tamější stavy k placení nové berně požádal. Stavové moravští vidouce, že čeští stavové novou berni již povolili, nečinili králi v tom velkých překážek, a tak i u nich dobře pořídil.

Nyní nastala potřeba, přistoupiti s mocnou zbraní k dvěma mužům, kteří již dříve pro své vřtrné chování králův trest zasloužili a jej snášeti musili; byli to opět Mikuláš z Potšteina a Mikuláš mladší kníže Opavský. První nezdržel smlouvy lonského roku s Karlem učiněné a provozoval své loupeže zas, jako před tím, s nestydatostí velikou. Karel byl proto od otce z Brna zase do Prahy poslán, kde sebral vojsko a proti hradu Potšteinu napřed je odeslal, dav jemu za vůdce Václava z Wartenberka a Jaroslava ze Štern-

berka. Sám pak za vojskem k Potšteinu pospíchal a celý hrad, na kterém se pan Mikuláš byl zavřel, obležením sklíčil.

Knížete Mikuláše Opavského umínil sobě král Jan sám potrestati, všechna léna jemu vzíti a do života vězením jej opatřiti. Došly naň žaloby, že zemané a pány utlačuje a s poddanými tvrdě nakládá. Táhná tedy s vojskem proti němu přišel do Olomouce, kdež k němu přišel markhrabě Karel ze svého ležení před Potšteinem. Markhrabě zželelo se vnuka velikého krále Přemysla Otakara II., i hleděl popuzenou mysl svého otce obměkčiti a k odpuštění Mikulášovy viny jej nakloniti. To se také podařilo; kníže Mikuláš sám do Olomouce přišel, králi se pokoril, za odpuštění prosil, chyby své napravití slíbil a tak zase královy milosti došel. Musel však králi velikou pokutu na penězích složiti a mimo to ještě města a brady Cukmantel, Hermanstadt, Arnoldsdorf a Edelstein i se zlatými horami tam se nacházejícími na věčné časy postoupiti. Pak se musel na to upsati, že zemané a pánové v jeho knížetství takových práv a svobod budou užívat, jakými se čeští a moravští šlechticové těší, a že jim přísluší právo, v čas potřeby stížnosti své králi Českému jakožto vrchnímu pánu svému podávati. Toto smíření stalo se dne 8. července 1339 v Olomouci.

Potom vzal markhrabě Karel ještě něco vojska z Moravy a táhl s ním před Potštein posud ještě nedobytý. Dva moravští pánové, Bertold a Jan z Lipé, ještě více vojska za ním přivedli. Devět neděl již obležení Potšteina trvalo, a tu učiněn jest útok silný a poslední; když totiž jedna část hradu již byla dobyta, slíbil Karel vojákům, že jim všechno na dranc dáno bude, co se ve hradě tom nachází; i dobyt jest hrad až na hlavní věž, z které se pan Mikuláš ještě vždy zoufale bránil. Tu musel Karel dáti věž podkopati, tak že ohromné její zdi se probořily a divokého odbojníka zabily a pochovaly. Synům téhž Mikuláše z Potšteina teprv po dvou letech byla královská milost navracena, a obdrželi zas nazpět některé ze zabavených statkův otcových.

V měsíci červenci 1339 táhli král Jan a markhrabě Karel do Slezska. Tam totiž v knížetství Vratislavském, když přede dvěma léty po smrti knížete Jindřicha Vratislavského celá jeho krajina králi Českému připadla, chtěl král Jan do hradu Miliče, kterýž proti polským hranicím ležel, královskou posádku vložit. Avšak tento hrad náležel k biskupství Vratislavskému, a biskup, jménem Nanker i jeho

kapitola nechtěli toho hradu postoupiti aniž přijali, co jim král za něj v náhradu podával. Tudíž přitáhl král Jan s vojskem před Milič a dílem lstí dílem mocí zbraně hradu toho dobyl a jej obsadil. Potom vtáhl s Karlem do Vratislavi a ubytoval se v klášteře u sv. Jakuba. Biskup posud k postoupení hradu svého nesvoloval žádaje, aby mu vrácen byl. Když však to nepomohlo, uchopil se zbraně církevní. Biskupským ornátem jsa přioděn vešel biskup Nanker s několika svými kanovnsky do kláštera u sv. Jakuba, kde právě král Jan se synem, s knížaty, s královskými rádci a zemskými pány držel důležitou radu. Když králi příchod biskupův jest oznámen, vzkázal, aby biskup v předním pokoji posečkal, až pilné řízení bude odbyto. Avšak biskup hrmotně na dvěře zaklepal, tak že musel vpuštěn býti; a tu postaviv se před krále přečetl z popsané cedulky přísné vyzvání s trojím napomenutím krále, aby král bezprávně zabavený hrad církvi jeho navrátil. Král Jan mu na to odpověděl řka, že se to tak brzy nestane.

I tu se zpřímil biskup, vzal kříž do ruky a vyřkl slavnou klatbu na krále a všechny jeho rádce. Plní úžasu a nemohouce slova promluvit stáli knížata a pánové okolo krále, a jenom tento se ozval řka: „Hle toho opovážlivého popa! chtěl by se státí mučenníkem, kdyby tu byl, kdoby se jeho krví chtěl poškrvniti!“ Byli tu také radní pánové města Vratislavi, a ti biskupovi domlouvali, že by měl s králem mírněji zacházeti. Biskup však se k nim obrátil, tutéž klatbu nad nimi vyřknul a pak ještě pohrdavě doložil, řka: „Nemám strachu před vaším králíkem, onť ani nezasluhuje jména královského, nemaje ani arcibiskupa v říši své, i musí se toho od cizího biskupa doprošovati, aby jej korunoval!“ Řekl a s popuzenou myslí pryč se odebral.

Biskup Nanker byl muž hrdý a svárlivý. Jsa ještě biskupem Krakovským dostal pro své nevážené řeči poliček od krále Vladislava Lokýtky a musel z jeho říše ujíti. Vždycky se spojení Slezských zemí s korunou českou protivoval, a nyní si tím způsobem v zlosti své ulehčil proti králi Janovi. Jan jej dal několikráte napomínati, aby klatbu zdvihl, když však nechtěl, vypověděl ho se vším duchovenstvem, které se ho přidrželo, z Vratislavi do Nisy. Při svém odchodu dal biskup celé město Vratislav také do klatby, proto že obyvatelé s králem drželi, a kázal všechny kostely zamknouti. Král však dal kostely zase otevřítí a od mnichův služby boží odbývati, zabavil všechny statky bi-

skupa a kapitoly a knížatům Slezským rozkázal, aby ve svých krajinách totéž učinili, v čemž oni krále rádi uposlechli. Markhrabě Karel, kterýž podle svého vychování stav duchovní v tak veliké vážnosti měl, s hrůzou na tento výstup patřil a nadarmo svého otce k mírnosti přemluvití hleděl. Biskup Nanker zůstal v Nise, bídu snášel a po dvou letech umřel.

V Čechách ve svém klášteře na Zbraslavi umřel tohoto roku 1339 Petr ze Žitavy, opat Zbraslavský, jeden z nejvýtečnejších mužův svého času, kronikář český, upřímný rádce a veliký ctitel nebožky královny Alžběty Přemyslovny. Jeho kronika Zbraslavská, v které latinským jazykem popsal všechny příběhy vlasti své od r. 1283 do roku 1338, náleží mezi nejúplnější a nejzajímavější knihy toho druhu, co jich ze středního věku máme.

Kterak král Jan i na druhé oko oslepl a svého syna Karla dal za nástupce voliti.

1339—1341.

Z Vratislavi jel král Jan přes Budišín 20. srpna 1339 do Francie, neboť pospíchal svému příteli a příbuznému, králi Filipovi VI. Francouzskému, k pomoci ve válce proti Angličanům, poněvadž král Edward III. s velkou mocí do Francie vtrhl. Syna svého Karla poslal Jan nazpět do Čech, aby říši místo něho spravoval, avšak i markhrabě nadšen byl duchem bojovným, i chtěl se účastniti u válce ve Francii. Pročež ustanovil za sebe v Čechách a na Moravě pana Petra z Rosenberka a pana Čenka z Lipé za zemské správce a vydal se na cestu za otcem.

Přijeda z Čech do dolních Bavor, zarmoucen jest Karel ve Štrubíně smrtí svého svaka Jindřicha, vojvody Dolno-Bavorského, kterýž 1. září umřel; a císař Ludvík již se zmocnil správy této země co poručník pozůstalého syna Jana. Ve Francii pak byl Karel po boku svého otce při všech válečných výpravách v září a říjnu 1339, jež proti sobě vojska francouzská a anglická podnikala. Však k hlavní bitvě nepřišlo. Král Jan vida, že oko jeho příliš slábne, odebral se potom do polední Francie do města Montpellieru, kde povždy znamenitá lékařská škola slynula, i chtěl se tu dáti na to oko léčiti. Markhrabě Karel však nemaje ještě dosti válečného dobrodružství usmyslil sobě, že bude Arragonskému králi Petrovi proti Maurům čili Arabům pomáhati,

1 ztratil druhé oko v Montpellieru. Karel s bratrem v Krakově a Prešpurce. Spiknutí Markéty Tyrolské 1341.

svou družinu do Španěl napřed vypravil. Jan nedal mu však z Montpellieru dále jíti, a muselť Karel svou družinu, která byla do Montalbanu v Arragonii dorazila, ztamtud povolati. Francouzský král Filip měl k tomu příteli Janovi, králi Českému, takovou věc říci, že jemu na ten čas, coby se Jan v po-
střed Francii zdržoval, to jest přes zimu z r. 1340 do 1340, plné panování v krajině Lan-
loku světil.

Montpellierští lékaři pohříchu nemohli za-
tati králi Janovi ztrácejícího se zraku, naopak i mimo jejich léčení i na druhé oko slepl i nespátřil více krásy světa tohoto. Neštěstí mocně působilo na mysl krále a, dosud ještě v plné síle mužného věku zůstávajícího. Nyní stal se vážnějším, usedlejších, vážnějším a počal na Boha spominati, jakž toho činív v nejbližší přístí čas brzy jme. Z Montpellieru odebral se král Jan a n-
urlem do blízkého Aviñonu k papeži Be-
ktovi XII, neboť bylo zapotřebí, z příčiny
žhu s Vratislavským biskupem Nankerem
spežem se smluviti. Mimo to byla ještě
a věc, totiž tak zvaný svatopetrský peníz,
který se papež ze všech polských biskupství,
i také z Vratislavského domáhal, k němuž
ani král Jan ani Slezská země přivoliti
teli. Tenkrát král Jan u papeže ovšem
e nepořídil a žádného narovnání nedosáhl.
o však markhrabě Karel měl tu zvláštní
čení sejíti se se svým bývalým vychova-
a a učitelem, nynějším kardinalem Petrem
erem z Rosiéru. Obnovil s ním staré
elství, a úzké spojení obou těch mužův
i potom důležité výsledky.

Z Aviñonu vrátili se král Jan i jeho syn
Kazimír, markhrabě Karel však jel potom
savor, aby svou sestru, ovdovělou vojvod-

Markétu proti násilnému zacházení cí-
Ludvíka chránil. Nemohl však ničeho
jmu prospěchu proměnit, a císař Ludvík
novil jejího syna Jana za ženicha své dcery,
bož potom ovšem sešlo, když mladý Jan
sledujícím roce umřel.

Od své sestry jel Karel k svému bratrovi
ovi Jindřichovi do Inšpruka; jen málo
hržel, odevzdal správu Tyrol biskupovi Tri-
skému, Mikulášovi z Brna, rozenému
vanu, kterýž byl někdy kancléřem při jeho
a, a vzal bratra svého s sebou do Čech.
m jeli oba bratři na Moravu, kde Karel
rchu Tepenci nedaleko Olomouce nový
založil, dav mu jmeno Tvingenburk;
čně zajeli do Krakova ku králi Kazimí-

rovi Polskému, s kterým staré přátelství ob-
novili. Aby toto přátelské spojení ještě pev-
nější bylo, umluvili se vespolek, že Kazimír
Markétu, ovdovělou vojvodkyni Bavorskou
a Karlovu sestru za manželku pojme. Král Ka-
zimír slíbil, že v určitý čas do Prahy přijede
a tam svou svatbu slaviti bude. Ještě před
koncem tohoto roku 1340, totiž ten den před
vánočním Božím hodem, byli oba bratři Karel
a Jan Jindřich zase v Praze.

Karel však jako vladař na všechno bedlivý
ještě v Praze dlouho neposeděl, nýbrž brzo po
novém roce 1341 vzal zase svého bratra Jana
Jindřicha, a jel s ním do Uher ku králi Karlu
Robertovi do Prešpurka, kdež Jan Jin-
dřich jak se starým králem tak i s jeho synem
a nástupcem Ludvíkem v nevroucnější přátel-
ství vešel. A když se tu v Prešpurce ještě zdr-
žovali, přišla zpráva od Mikuláše z Brna, bi-
skupa Tridentského, kterak prý manželka Jana
Jindřicha, Tyrolská hrabina Markéta, s císa-
řem Ludvíkem tajně vyjednává a s některými
tyrolskými šlechtici proti vlastnímu manželu se
spikla. Tu se oba královští synové čeští rychle
zdvihli, od krále Uherského odpuštění vzali a
bez odkladu přes Moravu, Čechy a Bavorsko do
Tyrol pospíchali, chtějíce se dozvědět, co by na
té zprávě pravdivého bylo. I bylo tomu v skutku
tak. Mladý, teprv osmnáctiletý Jan Jindřich
byl sice jinou pěknou postavou, avšak Markétě
se znelíbil, a ona předstírajíc, že jest neschopen
k manželství mínila jej od sebe zapuditi a s cí-
sařovým synem Ludvíkem, markhrabětem Bra-
niborským v nové manželství vstoupiti. Byltě
tento Ludvík právě ovdověl a byl prý muž
statný a ještě pěknější postavy, což Markétu
velmi k němu táhlo. Bylať prý tato Markéta
velmi ošklivá, majíc zvláště velkou hubu, odkud
jí Hubatou nazvali, způsobu pak byla prý
rovněž tak nedobrého jako tělo její bylo še-
redné. Kronikáři o ní vypravují, že byla nad
míru chlupatá, hrdopyšná, nestydatá, žvatlavá a
téměř prý na mysl pomatená. Porodila syna
kromě manželského lože, kterému nyní mohlo
býti deset let, a byl prý ten chlapec účastní-
kem spiknutí své matky. Markhrabě Karel při-
jeda do Tyrol nejprv toho chlapce se zmocnil,
všeho se od něho dověděl a na hrad Steinburk
jej dal zavřiti. Vlastní osnovatel celého spik-
nutí byl Markétin nejvyšší hofmistr, kterýž se
ukryl. Karel dobyl jeho hradu a dal jej rozbo-
řiti. Potom vešli oba královští bratři na hrad
Tyrol, kde Markéta sídlila, a vložili do něho
silnou posádku, od níž dali Markétu hlídati,
aby ničeho dále podnikati nemohla. Zdálo se

pak, že uvězněním Markéty všechno nebezpečství minulo a že pokoj bude, avšak právě to uvěznění paní své mnozí Tyroláci těžce nesli, a počali se jí pak ujímati.

Markhrabě Karel opustiv svého bratra v Tyrolsku, jel potom do Bavor ku své sestře Markétě, již oznámil, kterak lonského roku v Krakově byl, a že král Kazimír se s ní chce zasnoubiti. Markéta jsouc ještě mladá vdova, teprv sedmadvacetiletá, nicméně ještě příliš po svém zemřelém manželu Jindřichovi Bavorském truchlila, tak že ji ta zpráva nic nepotěšila; i museltě jí Karel velmi domlouvati, než mu na to slovo dala, že do jistého času do Prahy přijede.

Mezi tím časem přijel král Jan již v prosinci 1340 zase jednou do Prahy, a to ponejprv po svém úplném oslepnutí. Jakkoliv se jeho povaha od času, co jej toto neštěstí potkalo, poněkud proměnila, neutrpěl tím jeho vždy živý a tékavý duch žádné ujmy, ba nechtěl ani, aby jej za slepého drželi, čině a stavě se tak, jakoby všechno dobře viděl. Nyní se ujal sám zemské správy české, a dne 21. března 1341 sadil sám osobně radu Staroměstskou, což za předešlých let obyčejně zemští vladařové činili. Potom měl obec Pražskou k tomu, aby mu nových 3000 kop grošů zaplatila, začež její osvobození ode všech platů až do r. 1344 prodloužil.

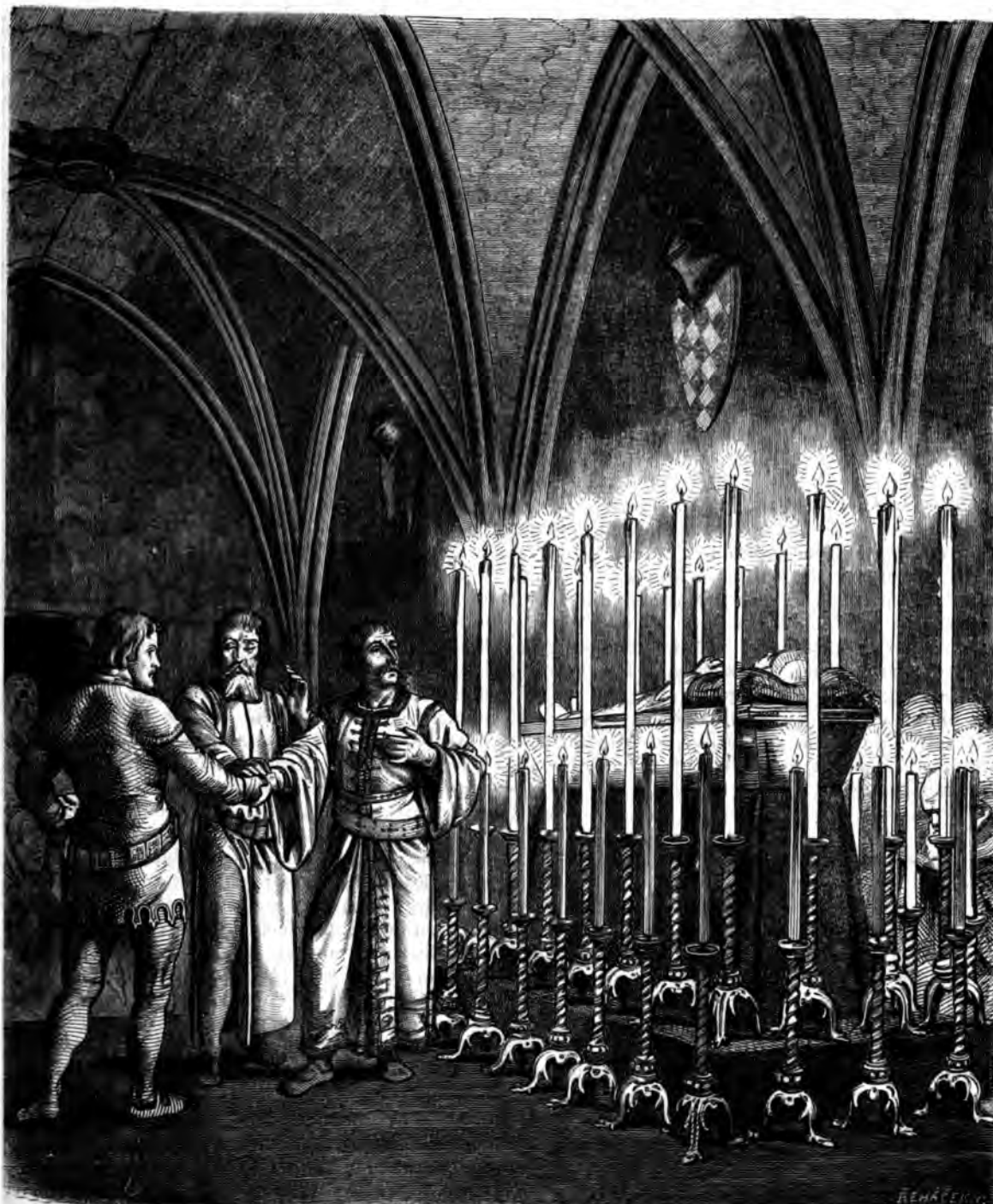
Když potom markhrabě Karel z Tyrol a Bavor do Prahy přijel, položil král Jan valný sněm do Prahy na den 11. června 1341, ku kterémuž povolání byli praelati, páni, rytíři, též přísežní a jiní měšťané z Prahy a ze všech jiných královských měst v Čechách a na Moravě a tenkrát ponejprv také poslové města Vratislavi ve Slezské. Král Jan tu žádal ve shromážděném sněmu, aby se všichni stavové zavázali po jeho smrti uznati jeho syna Karla a jeho potomky za jedině pravé nástupce na trůnu královském. Stavové to učinili ochotně a přiznali se k tomu listy svými. I Pražané, rychtář, přísežní a všechna obec Většího města vydali obzvláštní přiznávací list toho obsahu, a tak markhrabě Karel co prvorozený za budoucího krále Českého byl vyvolen. Chtělť pak stavové také, aby Karel se svou manželkou Blančí hned na království korunován byl; avšak jak se zdá král Jan k tomu svoliti nechtěl; předně nebylo koruny, za druhé předce tomu nevěřil, kdyby jeho syn již nyní královské důstojnosti dosáhl, aby jej pak nevypudil, k čemu by se dosti příčin naskytnouti mohlo, —

a tak odloženo jest korunování na lepší hodnější dobu.

Kazimír král Polský, a jeho nevěsta M
1341.

Mezi tím přijela ovdovělá vojvodkyně ská a královská dcera Česká Markéta, zřítím smrtí také malého syna svého Jan 20. května 1341 do Prahy. Byla s velikou dosti jak od lidu tak od duchovenstva přijata. Otcí a bratrovi velmi na tom záby sňatek její s Kazimírem Polským učiněn byl, neboť potřebovali jeho přátelství; to zdálo se, žeby tento sňatek k novému jení království Českého a Polského věsti. Již v zimě toho roku ohlašovány jsou chách dle přání papežova odpustky všem kdož by vzali znamení svatého kříže a a Polákům na pomoc táhli proti Tatařům. Již veliký vpád do Polských zemí učinili Čechové mnozí těšíce se nadějí, že jejich lovká dcera Markéta, kterou letopis co cnotnou a krásnou, bude královnou. U velkém počtu prý vytáhli do vojny pratarům. Asi ku konci června 1341 přijel Kazimír do Prahy v průvodu velikého komonstva polského, též s mnohými nými dary v oděvích, špercích a jiných pro svou nevěstu, a činily se veliké přípravy ku svatbě. Celá Praha se ozdobovala pro oslavení této svatby, domy se opravovali, čistili, a rychtář města Většího, Václav Kycan, vydal nařízení o metení ulic; nyní, co dláždění města bylo veskrz promohlo se také větší čistoty ve městě. Je již před rokem stal se první začátek k dení pravidelného metení a čistění města. Markéta však již před tím se roznemohla lidé za to měli, právě z těžkého srdce, že svatbu jí naskrze odpornou, neboť Karel velmi rozpustilých obyčejův, a jakkoliv kým králem, vedl život nemravný. Někteří nemyslí se, žeby nemoc Markétina nebyla. V Praze držely se turnaje a jiné radovánky ku počtení vzácného a vítaného, kterýž sám ku své nevěstě co nejlaskavěji měl, také ke všem velmi štědrým se ujal a po celý čas svého přebývání v Praze telstvo domácí i příchodí, komuž prý se hojně častoval jídlem, pitím i vlaským.

Avšak naděje v brzké uzdravení Markéty se splniti. Král Jan, který tutu dceru velmi miloval, vyžádal si na biskupa

Král Jan, jeho syn Karel a Polský král Kazimír zavřeli věčné přátelství před rakví Kazimírovy nevěsty Markéty 1341.

(12)

novi, že dal na její uzdravení ode všeho duchovenstva světského i řeholního v Praze slavné processí s korouhvemi a ostatky svatých po celých čtrnácte dní držeti. Král Jan sám i král Kazi-

mír konali tyto processí spolu oděni jsouce v roucha jednoduchá, a tenkrát oba se vroucně modlili. Nemoc Markétina však horšila se proto všechno ze dne do dne, až se svatba v žalostný pohřeb obrátila. Umřela Markéta dne 10. července 1341 tři dni před svátkem sv. Markéty, své patronky, na kterýžto svátek svatba měla vykonána býti. Mínění lidu, který již neměl pro krále Jana soucitu, bylo takové, že tento krásný květ pokolení ženského padl pro hříchy otcovy, které nezasluhovaly slitování Božího. Rozbolestnění otce, bratra i ženicha bylo veliké, všickni tři před rakví zvěčnělé sličné kněžny věčné přátelství sobě přísahali, a král Kazimír slavně i s velikým pohnutím myslil se dokládal, že jakkoliv Bůh nedopustil toužebně žádanému milostnému svazku a před samým uskutečněním jej přetrhl, nicméně on krále Jana vždy za svého otce a markhraběte Karla za svého vlastního bratra mítí a milovati bude. Potom dal dne 13. července od sebe list na to, že se s králem Janem Českým a jeho synem Karlem spojuje svazkem přátelským a obranným proti každému nepříteli, který by proti některému z nich válku pozdvihnouti chtěl; Karlovi mimo to písemně se zavázal, že bez jeho dobré rady ve všech záležitostech chce se řídit, obzvláště pak že bez jeho vědomí a schválení v žádný nový manželský svazek nevstoupí.

Pohřeb Markéty, vojvodkyně Bavorské, byl velmi slavný a pohnutlivý, a byla pochována na Zbraslavi vedle matky své, královny Alžběty Přemyslovny.

Král Jan počal činiti skutky pokání.

1341.

Smrt milované dcery považoval král Jan bezpochyby sám za trest Boží, i skroušen jest duch jeho ještě více, nežli po jeho úplném oslepenutí. Již tenkrát jakož učinil poslední pořizení své, umínil sobě také založiti klášter Kartouský; nyní pak k vyvedení svého úmyslu skutečně také přistoupil. Vyhlídl sobě místo na levém břehu Vltavském v nejbližším okolí Pražském, blíž tehdejšího předměstí Újezského na Malé straně za kostelem sv. Filipa a Jakuba, na nynějším Smíchově. Toto místo vztahovalo se od břehu řeky přes nynější hlavní ulici Smíchovskou až téměř k patě Petřína; i vystavěv král Jan na něm rozsáhlý klášter s kostelem osadil jej mnichy řádu Kartousského, které bezpochyby z Francie přivolal. Každý mnich měl svou zvláštní zahrádku při kobce

své, v níž pracoval a celý den v mlčení setrval. Tento klášter byl peněžitými platy a jinými potřebami života od krále v dostatečné míře nadán, též dostal hojný počet knih, mešních a jiných církevních rouch a klénotův.

Ještě větší a významnější byl úmysl krále Jana, k němuž jej bezpochyby jeho syn markhrabě Karel povzbudil, aby co patron hlavního chrámu na hradě Pražském, posvěceného svatým mučenníkům Vítovi, Václavovi a Vojtěchovi, jakožto nejpřednější svatyně království Českého, na místě posavadní starokřesťanské stavby jeho, která bezpochyby věkem již mnoho utrpěla a také ne dosti prostranná byla, vyzdvihl chrám nový, dle tehdejšího způsobu gotického velikolepý, uměním a nádherou dostojný. Dne 23. října 1341 odebral se tedy král Jan se slavným komonstvem do plného shromáždění kapituly Pražské v refektáři kanovníckého domu na hradě, a učinil na stavbu nového hlavního chrámu znamenité nadání, sňav podle tehdejšího obyčeje biret svůj s hlavy a posadiv jej kapitulnímu děkanu Arnoštovi z Pardubic na hlavu, což bylo jako znamení do zástavy dané, že slib svůj tuto činěný také vyplní. Záleželo pak to nadání v tom, že kapitula Pražská má bráti desátek z příjmů královských ze všech stříbrných hor v Čechách, u Kutné Hory a jinde, kdeby se již vzdělávaly, i kdeby ještě budoucně nějaké byly nalezeny. Z těchto příjmů měly se především hroby sv. Václava a sv. Vojtěcha na novo nádherně vystavěti, stříbrnými deskami a sochami, perlami, drahými kameny a pozlacením okrášlit. Mělo to patrně býti zadostučinění za to, že Jan druhdy stříbrné sochy ke hrobu sv. Václava od svého syna Karla zjednané svatokrádežným způsobem pobral. Potom měl se vystavěti nový vysoký kůr chrámu a pak celý kostel dílem mistrným a nádherným, aby se nejpřednější chrám český zaskvěl tímže způsobem, jakým za tehdejších dob ve Francii a v jiných západních zemích honosily se nejpřednější kostely. A ažby dílo to dokonáno bylo, měly tyto od krále darované příjmy vycházeti na výroční, zádušní slavnosti v kostele tomto konané, předně na památku Janových rodičů, císaře Jindřicha a císařovny Markéty, manželky jeho Alžběty Přemyslovny a dvou dcer již zemřelých, Markéty, vojvodkyně Bavorské a Anny, vojvodkyně Rakouské, tří žijících synů: Karla, Jana Jindřicha a Václava, též druhé manželky jeho Beatrice a dcery Bony s ní splozené, tak a na ten způsob, aby za slavné služby Boží v tyto pamětné dni každý kanovník měl pět hřiven stříbra ročních příjmů

co přidavek ku své prebendě. Po splnění všech těchto účelů zanecháno jest kapitule, aby toho desátku z hor českých užívala dle vlastního svého uznání.

Markhrabě Karel zase v Tyrolsku a v Itálii.

1341.

Ku konci srpna 1341 odebral se Karel zase do Tyrol k svému bratru Janu Jindřichu, a poněvadž hrabina Markéta byla v bezpečnosti, a v zemi, jak se zdálo, pokoj panoval, vypravil se z Tyrol vojensky proti Veronským a Mastinovi della Scala, jejich pánu, kterýž mu chtěl město Belluno a Feltri r. 1337 dobyté zase vzíti. Tamější náměstek Karlův, český pán Zbyněk Zajíc z Valdeka, několikrát byv napaden posud Veronským statně se ubránil. Karel vešel do těch krajin, a aby Mastinovu moc oslabil, ještě mu tam několik hradů vzal, podnikaje všeliké nebezpečné dobrodružství, které o válečné statečnosti Karlové jakož i o jeho chytrosti vůdcovské svědectví vydávají. Potom šel na pomoc patriarchovi Aquilejskému, kterýž mezi dvěma nepřátelskými vojsky, vojvody Rakouského a hraběte Gorického, velmi v úzkých byl. Karel měl s sebou 200 obrněných jezdců a 1000 pěších, i přes neschůdné hory se prodrav tento svůj lid s lidem patriarchovým spojil a proti nepřátelským vojskům táhl. Nepřátelé dali se na útěk, Karel je pronásledoval, dobyl hradu, do kterého část nepřátel utekla, a potom pokoj zjednal.

Vracel se přes Vídeň do vlasti. Ve Vídni byl u prostřed měsíce prosince 1341, a učinil smlouvu přátelskou s vojvodou Albrechtem a jeho strýci Bedřichem a Leopoldem. Také se s nimi smluvil o postoupení Korutan.

Kterak se Pražský most pobořil.

1342 3. února.

Po tuhé, stálé zimě z roku 1341 na 1342 strhla se v prvních dnech měsíce února 1342 jedna z nejškodlivějších povodní v Praze. Teplý polední vítr, který nastal 1. února a hned provoděn byl teplým deštěm, rozpustil najednou všechny sněhy, a prolomil led na Vltavě, z čehož se voda zmohla s hrůzou dávno nevídanou. Všecky jezy a mlýny v Praze byly pobořeny, dřevářům Pražským a Podskalským pobrány jsou veliké zásoby dříví; vína a jiné nápoje ve sklepích Pražských potopením jsou zkaženy, ano

na blízku města vzala voda některé vsi na břehu ležící s lidmi i dobyt看. Tu bylo vidět plavati celé chalupy a v nich lidi, kolébky a v nich děti, jimž matky rukama lomíce pomoci nemohly. Množství životů i statků lidských přišlo na zmar, všude byl nárek a kvílení nešťastných. Největší bořivá síla rozkaceného živlu objevila se však konečně udeřením na kamenný most od královny Judity někdy vystavěný, kterýž spojoval Větší a Menší stranu blavního města českého na obou březích Vltavy. Veliké kry ledu zde zastavené a nahromaděné, tlačeny divokým proudem vody, protrhly jej v noci dne 3. února na více místech po sobě a rozbořily tak, že sotva třetí neb čtvrtá část ho zůstala, proměněna jsouc ve zříceniny také ještě pádem hrozící. V Čechách cítili zkázu tuto jako ztrátu pravého jmění celého národu, a kanovník Pražský, František, kronikář český, píše, že bylo, jakoby spadla koruna království, když tento pověstný most se rozpadl. Most Drážďanský, kterýž stál v Labi, také toho času zkázu vzal, neboť voda zastavivši se před ním, jej převrhla. Avšak Roudnický most kamenný žádné škody od té vody nevzal.

Na tak zvaném Písku, mezi Bruskou a klášterem sv. Tomáše, kterážto místo leželo tehdejší ještě před hradbami Menšího města Pražského, zapalo množství písku zde naplaveného běh vody mezi břehem a jakýmsi ostrovem, které tu bývaly, tak že mlýny tu někdy stávající musily přestati. Od předměstí na tomto Písku měla jméno své brána Písečná, která třikrát své místo změnila, stávavši nejdřív u prostřed nynější Waldšteinské ulice, potom v Brusce přijavši jméno Bruské brány, a konečně na výšinách u samého kostelíčka Panny Marie v nynějších Mariánských hradbách, kde se sice nyní také Bruskou branou, po německu však mimo to vždy ještě také „Sandthor“ jmenuje.

Kterak Markéta Hubatá svého manžela zapudila, a císařova syna za manžela si vzala.

1341—1342.

Mezi tím časem stavěla se Markéta Hubatá, strážena jsouc na hradě Tyrolu, k svému manželu, Janu Jindřichu, tak, jakoby svého provinění litovala a ničeho zlého více proti němu neobmýšlela. Tím se dal Jan Jindřich přelstíti, tak že jí potom věřil a předešlé svobody zas popřál. Jak mile však bratr jeho Karel z Tyrol do Itálie vytáhl, tuž Markéta zase s císařem Ludvíkem hojně vyjednávati počala,

a Jan Jindřich ničeho nevěděl aniž proti tomu se opatřil, ačkoliv ho z Čech výstrahy docházely. Císaři se však v zámyslu jeho, ožení syna svého Ludvíka, markhraběte Braniborského, s Markétou, a tím způsobem Tyrol pro svůj rod získati, sám tento Ludvík protivoval, poněvadž se té Markéty štilil, a že byla již manželkou jiného. Císař dlouho všech prostředků užíval, aby jej k tomu nešlechternému činu naklonil, až když konečně jeho svolení obdržel, přijel v říjnu 1341 sám osobně do Tyrol blízko k hradu Tyrolu, aby s důvěrníky Markétinými tím pohodlněji o tom se mohl smluviti, jak by Jan Jindřich mohl býti zapuzen. I stalo se dne 2. listopadu téhož roku, že Jan Jindřich, hrabě Tyrolský, jak obyčejně s malým komonstvem z hradu Tyrolu sobě na projíždku vyjel. Když pak se vrátil, shledal, že hrad před ním byl zamčen, a že jsou všickni jeho dvořané z něho vyhnáni. K tomu se ještě z hradu rozléhal potupný posměch a Markétino spílání, že ona tak nestatečného muže nepotřebuje. Nezbylo Janu Jindřichovi jiného, nežli na jiné hrady jeti, kdežto však všude stejně odbyt byl. Vida konečně, že všude zrada jest a že mu poslušenství vypovídají, uchýlil se ještě k několika věrným rytířům, od kterých však také již v několika dnech musel odjeti, a u patriarchy Aquilejského útočiště hledati. Odtamtud poslal žalobu o tom, co se mu stalo, k papeži, a pět měsícův tam čekal na to, co papež v jeho příčině učiní.

Papež Benedikt XII. dal Markétě Hubaté po patriarchovi Aquilejském vzkázati, že ji do klatby dá, jestliže se cizoložství dopustí. Markéta však nic si z klatby nedělajíc všechn stud mimo se pustila, čepec z hlavy složila a položivši jej na oltář, žeby ještě pannou byla, věnec si na hlavu dala, a že Jan manželství mocen není, pravila. Minorité při dvoře císaře Ludvíka jsoucí psali o tom učené traktáty, kterak prý císař z vlastní moci může nejen manželstva rozváděti, ale také blízké příbuzné manželským svazkem spojovati, neboť bylo v skutku dost blízké příbuzenství mezi Markétou a jejím novým ženichem, markhrabětem Ludvíkem. Císař potom nařídil biskupovi Frisinskému, od papeže nepotvrzenému, aby řádem církevním překážky v tomto obmysleném manželství odstranil, a markhraběte Ludvíka, jeho syna, s Markétou oddal. Tento biskup však na cestě do Tyrol dne 8. února 1342 s koně spadl a krk srazil. Taková byla zarytost a vášeň, že se proto všechno svatba u přítomnosti císařově předce odbyla, a že císař dne 26. února v Inšpruku svému

synovi Ludvíkovi netoliko Tyrolsko ale také Korutany v léno dal.

Pro Korutany hněvali se vojvodové Rakouští, majíce je sobě již řádně postoupené, avšak nehloub cítili urážku a takové neslýchané pohanění markhrabě Karel, kterýž bratra svého upřímně miloval a povždy dával světu v celém středním věku vzácný příklad neporušené svornosti mezi dvěma knížecími bratřími.

V měsíci dubnu 1342 přijel Jan Jindřich, dosavadní hrabě Tyrolský, do Prahy a jeho otec, král Jan, však ještě více jeho bratr Karel tím více se o to přičiňovali, jak by za to jeho nezasloužené neštěstí a pohanění došli řádného zadostučinění. Karel rozeslal listy se žalobou na císaře ke všem tehdejšími křesťanským knížatům a králům, a všickni mu také přisvědčovali; neboť neslýchaná drzost, jakou císař dokázal při tomto rozvedení a opětném zasnoubení Tyrolské Markéty pro pouhou chtivost a pro nabytí nových zemí, obcházeje při tom všechny církevní zákony, které se považovaly za svaté, rozhořčilo všechny lidi, světské i kněžské ve všech zemích, ano i někteří z nejhorlivějších přívržencův císařových z toho velké pohoršení si brali. Starý kurfürst Balduin Luxemburský, arcibiskup Trevířský, strýc krále Jana, který dosud vždycky věrně se přičiňoval, aby časté rozmršky mezi králem Janem a císařem Ludvíkem mřily a narovnával, postavil se nyní rozhodně také proti císařovi. Podobně i kurfürstové Falcký a Saský popudili se proti Ludvíkovi, a již počala se zmáhati myšlénka, aby s císařstvem ssazen byl. Však nežli k něčemu přišlo, ještě nějaký čas uplynul.

Co se týče krále Jana, tenť by byl nejraději postavil se v čelo velikého českého vojska a proti Ludvíkovi válku vedl, kdyby to země Česká od něho tak příliš vyčerpaná byla mohla vydržeti. Potom mu také překážela slepota, že nemohl více sám vůdcem býti ve válce. Umínil si, objížděti cizí dvory, a proti císaři co by jen mohl knížata podněcovati. Markhrabě Karel nebránil mu v předsevzetí takovém, a když král Jan odjížděje z Čech asi ku konci června 1342 Karlovi správu země České a všech přivtělených zemí odevzdával, musel se Karlovi smlouvou na dvě léta zavázati, že se na místě všech důchodův a požitkův z království s 5000 hřivnami stříbra v hotových penězích na ten celý čas spokojí a do království do dvou let se nevrátí. Tím vysloveno jest zřejmé, že králova přítomnost ve vlastním království zemi jest na škodu. Zajisté se král před tím vždy zase

navracel k nechvalným pokusům svým, kterými oblíbil sobě peněz dobývat. Jiná příčina této tak určité a odměřené smlouvy mezi otcem a synem byla však i ta, že mezi nimi již několikráte opětne různice pro nerozumné rozptylování království povstaly.

Král Jan obrátil se z Čech napřed do Vídne k vojvodám Rakouským, potom ku králi Filipovi VI. do Paříže a k papeži do Avignonu.

Vojvoda Albrecht, poslední ještě na živě jsoucí syn někdy císaře Albrechta, byl chromý, král Jan Český slepý; tehdejší lidé činili na to všelijaké vtipy, říkajíce, že v Čechách slepec, v Rakousích chromý panuje. Když nyní Jan ve Vídni byl, tu zvláštní příhoda oba ty knížata na jejich tělesné nedostatky upamatovala. Král Jan seděl na hradě Vídeňském u vojvody Albrechta a měl s ním tajnou rozmluvu, i nebyl žádný svědek přítomen. Když pak chtěl vojvodu opustiti, vstal jakoby viděl, a chtěl komnatu opustiti. Nemoha však dveří najíti dlouho sem tam po komnatě tapal; vojvoda Albrecht nemoha se se své lenošky hnouti zas nebyl s to, aby jej ke dveřím dovedl, a tak se konečně oba nad tím, jak s nimi osud zahrává, do hlasitého smíchu dali, až to služebníci přede dveřmi čekající slyšeli a konečně krále Jana vyvedli.

Nový papež Kliment VI. a jednání s císařem.

1342—1344.

Papež Benedikt XII. potvrdil krátce před svou smrtí založení kollegiatní kapituly u Všech Svatých na hradě Pražském. Karel pak neprodleně kapitolu usadil, jmenovav probošta a dvanáct kanovníkův, kteří pak ze sebe děkana si zvolili, a ještě deset pomocníkův měli.

Dne 25. dubna 1342 umřel papež Benedikt XII., a na papežský trůn vyzdvižen jest kardinal Petr Roger z Rosieru, bývalý vychovatel a nyní přítel našeho Karla, který co papež přijal jméno Klimenta VI. Tato změna byla vzhledem k Čechám důležitá.

Papež Kliment VI. sice nevyrovnal se svému předchůdci co do mírné a zbožné mysli, byl však muž milující nádheru, byl štedrý a spůsobů dvorních a milých. Jeho dvůr papežský zaskvěl se posud nevidanou úpravou a hostinství na něm bylo veliké a srdečné. Lásku svou ku Karlovi zachovával i po svém povýšení za hlavu církve křesťanské, a proto náš Karel také svou vděčnost a důvěru k němu vždycky uko-

cházely potom ovšem věci důležité, a pro naši vlast nanejvýš prospěšné.

Karel zatím spravoval království České svou obvyklou pečlivostí, užíval rad moudrých a ve věcech zemských znalých mužů, mezi kterými nejpřednější byli Šimon z Koldic, Vilém z Landšteina, Petr z Rosenberka a Arnošt z Pardubic, kapitulní děkan na hradě Pražském. Tento Arnošt z Pardubic, muž to nade všecky jiné naukami, rozšafností, moudrostí a láskou k vlasti vynikající, stal se potom prvním rádcem Karlovým, a větším dílem všechny věci, které Karel potom podnikal, na jeho radu ke blahu vlasti do života vstoupily.

O velikonoci téhož roku 1342 byl Karel v Olomouci, a ustanovil dne 2. dubna, že probošt kapitoly Olomoucké povždy má býti nejvyšším kancléřem markhrabství Moravského. Z Olomouce obrátil se Karel do Brna, potom do Nisy ve Slezsku, kdež se sešel s Vratislavským biskupem Předslavem z Pogořelce, nástupcem zemřelého biskupa Nankera. Žádal jej, aby krále Jana, otce jeho, s kapitulou Vratislavskou smířil. Biskup s ním šel potom ochotně do Vratislavi, celé měšťanstvo vyšlo jim vstříc boso, s odkrytými hlavami, bez plášťů a pasů jako kající až ku klášteru sv. Vojtěcha, a prosilo biskupa za prominutí viny proti biskupu Nankerovi spáchané, a za zrušení klatby od něho na ně vržené. Stalo se všeobecné odpuštění a smíření. Karel potom do Vratislavi oběsal před sebe a biskupa všechna slezská knížata a radní města Vratislavi, i dal sobě od nich obnoviti svědectví, že se králi a koruně České za lennisky přikázali a že u věrnosti ku králi Janovi a jeho nástupcům setrvati chtějí. Byliť zde následující knížata: Boleslav Břežský, Bolek z Falkenberku, Bolek Opolský, Vratislav Kozelský, Kazimír Těšínský, Mikuláš mladší Opavský a Ratibořský a Semovít Glivický. Dne 1. července dostavil se také kníže Václav Lehnický ve jménu svého bratra, knížete Ludvíka, a podal knížetství Lehnické pod léno koruny české.

Z Vratislavi odebral se potom Karel přes Olomouc a Brno zase do Prahy, kde mu v měsíci srpnu manželka jeho Blanče druhou dceru porodila, kterou na jméno Kateřina dal pokřtiti.

Dne 6. prosince téhož roku stalo se uzavření rychtáře a přísežných Většího města Pražského o zřízení mimořádného soudu šesti mužův ku srovnání zastaralých záští mezi rody měšťanskými, k čemuž snad také Karel

podnět dal dle příkladu krále Václava II., za něhož takový soud ponejprv zřízen byl.

Osobní přátelství Karlovo s novým papežem Klimentem VI. bylo všemu světu známo, císař Ludvík vědom jsa sobě svých nešlechterných skutkův ničeho dobrého pro sebe si netušil. V Uhřích zatím umřel r. 1342 starý král Karel Robert z Anjou, a nastoupil jeho syn Ludvík. Tento Ludvík jsa již dříve s Karlem spřízněn, a uslyšev o přízni, jaké u papeže požívá, přijel o masopustě r. 1343 se slavným komonstvem uherským do Prahy, a byl od markhraběte Karla skvostnými slavnostmi a turnaji ctěn. Ludvík žádal Karla, aby se u papeže přimluvil, aby jeho bratr Ondřej na království Neapolské mohl korunován býti. Karel mu v tom ochotně posloužil, a hned pana Hynka a Berku z Dubé, pána na Náchodě, k papeži do Avignonu vypravil. Vyplnění Ludvíkova přání protáhlo se zatím pro války, jež Neapolská královna Johanna se svými knížaty a příbuznými měla.

Toho roku 1343 dne 13. června vydal markhrabě Karel měšťanům Většího města Pražského v klášteře Minoritském u sv. Jakuba privilegium na právo městské, kteréž oni dali již r. 1341 sebrati a v jednu knihu sepsati. Toto právo Starého města Pražského mělo potom platnost u veliké části všech měst českých až do časů císaře Josefa II.

Císař Ludvík, tento nevďěčný a nešlechterný škůdce, zatím přemýšlel, jakby od sebe odvrátil nebezpečí od Čech a od papeže jemu hrozící. Znáte nesvornost myslí, jaká byla mezi králem Janem a jeho synem Karlem, a chtěl je oba tudíž ještě více rozdvójiti a tak sobě ulehčiti. Vyjednával napřed s králem Janem, podával jednu ze svých dcer za manželku jeho synovi Václavovi, sliboval jí dáti 24.000 hřiven do věna, a vypuzenému hraběti Tyrolskému, Janu Jindřichovi, chtěl dáti náhradu za ztracené Tyrolsko v dolní Lužici. Za to žádal pak krále Jana, aby se za něj u nového papeže přimluvil, aby mohl sprostěn býti klatby církevní, kterou předešlý papež na něj uvrhl.

Když však o takovém vyjednávání Karel a Jan Jindřich, oba bratři, uslyšeli, velice na to se horšili, že otec bez jejich vědomí v jejich záležitosti něco chce jednati, ano že svému nejmladšímu synovi, Václavovi, chce prospěchy vydobývati z krivdy, která se jim, starším bratřím stala. Hned proti takovému vyjednávání otcovu odpor položivše sami s císařem Ludvíkem vyjednávati počali. Dorozuměli se s ním, že se sejdou na hranicích českých a ba-

vorských; v lednu r. 1344 přijel císař Ludvík do Chouby, markhrabě Karel a Jan Jindřich dostavili se do Domažlic. Císař jim znamenité věci nabízel, dobře poznávaje nebezpečí, které jemu hrozilo. Janu Jindřichovi chtěl svou vlastní dceru dáti, která měla po něm stejný podíl dostati, jako jeho synové, a zatím chtěl užítky z Dolní Lužice jemu postoupiti. Oba královští synové čeští byli by již tyto návrhy přijali: avšak tu vstoupil zas jejich otec mezi ně, který zatím v Avignoně nového papeže byl pozdravil, a od něho radu vzal, která by si proti Ludvíkovi počínati měl. Přišli poslové od něho do Domažlic k jeho synům s rozkazem i prosbou, aby všechno další jednání s císařem přetrhli, proto že se on, otec, papeži proti Ludvíkovi přísahou zavázal. Poslové jenom s velkým úsilím Karla a jeho bratra k přetržení dalšího jednání přiměli, a bratři svolili konečně jenom pod tou výminkou, aby otec budoucně bez jejich vědomí a přivolení ničeho nezačínal.

Kdyby se tenkrát císaři bylo podařilo, s českými kralevisi se smířiti, byl by se ve svém důstojenství až do konce zachoval; že pak se Luxemburkové s přáním papeže Klimenta VI. sjednotili, tuť nastal boj na život a na smrt, v kterém nešlechterný Ludvík došel své zasloužené odplaty.

Smrt biskupa Jana IV. Zvolení Arnošta z Pardubic. 1343.

Dne 5. ledna 1343 umřel Pražský biskup Jan IV. z Dražic po 42 letém biskupování. Byl on jeden z nejznamenitějších biskupův Pražských získav sobě zásluh jak o zvelebení církve tak i krásného umění. Kromě Augustiánského kláštera a chrámu jakož i mostu Roudnického pozůstavil i v Praze a jinde památky své dobromyslnosti a svého zamilování v pěkných stavbách a všeliké umělecké úpravě; přestavěl totiž biskupský dvůr v Menším městě Pražském a skvostně jej upravil, a založil kostel sv. Jiljí ve Větším městě Pražském, hrob sv. Vojtěcha ve hlavním chrámě krásnými stříbrnými plechy a obrazy dal zvelebiti, hrad svůj rodní Dražice slavně přestavěl, fundaci na tři nové kanovnsky při kostele Pražském učinil, při konci mostu Roudnického špitál pro chudé vystavěl, kanovnsku Františkovi sepsání české kroniky uložil, a před svou smrtí každému ze služebníkův svých sto hřiven stříbra odkázal. Pochován jest ve hlavním chrámě u sv. Víta před oltářem sv. Silvestra.

Kapitula Pražská položila hned třetího dne po jeho smrti, 7. ledna 1343, dle obyčejného času k volení nového biskupa, kterého předsevzato jest v témdni na to dne 14. ledna. Volení tomu chtěl překážeti Jindřich, probošt Pražský s některými kanovníky, poněvadž jak se zdá sám chtěl býti biskupem nemaje naděje k tomu, aby jej většina kanovníkův zvolila. Když tedy dne 14. ledna měl se nový biskup voliti, položil odpor proti té volbě, předstíraje ovšem nedůvodně, že tenkrát sám papež právo má, Pražského biskupa jmenovati. Ostatní kanovníci nedali však odporu tomu platnosti, a když se probošt proto se svými přívrženci zdvihl a ze shromáždění odešel, přistoupili k volbě. Dle jednosvorného usnešení zvolili Arnošta z Pardubic, kapitulního děkana, za biskupa, kterýž jim bezpochyby od markhraběte Karla doporučen byl.

Arnošt z Pardubic pocházel z rodu pánův z Pardubic čili vlastně Pordubic, k nimž také Malovcové stavu rytířského náleželi, narodil se na Hostíně, tvrzi blíž Úval, a byl muž v každém ohledu výtečný; krásné vysoké postavy, příjemné tváře a dobrých obyčejův, ke všem přívětivý a milostivý i také učený, neboť byl čtrnácte let na vysokých školách Bononských a Padovských v Itálii. Markhrabě Karel z povýšení jeho velmi se radoval, a hned jej ku papeži do Aviňonu na cestu vypravil a pochvalnými listy opatřil, aby papež sám Arnošta na Pražské biskupství dal posvětit. Náleželoť sice svěcení Pražských biskupův dotud arcibiskupům Mohučským, jakožto metropolitům české církve, avšak tehdejší arcibiskup byl při straně císaře Ludvíka a spolu s ním ve klatbě. Tím se mu chtěl Karel vyhnouti.

Papež Kliment VI. přijal našeho Arnošta a všechny Čechy, kteří s ním přišli, již proto velmi laskavě, že od Karla, jeho vznešeného vychovance a přítele byli k němu posláni, a bez prodlení jednoho kardinála k tomu ustanovil, aby Arnošta na biskupství posvětil. Když se potom Arnošt šťastně do Prahy navrátil, vyšel proti němu markhrabě Karel s celým svým dvorem, všechen stav duchovní a lid obecný s processí, a slavně i s velikou radostí sprovodili jej na biskupskou stolicí do chrámu u sv. Víta.

Toho roku 1343 učinil markhrabě Karel také znamenitou fundaci při hlavním chrámě sv. Víta, ustanoviv sbor čtyřadvaceti zpěvákův, kteří v jisté hodiny každodenně, zvláště za soumraku ve zvláštním kůru níže kůru kanovníckého žalmy a jiné duchovní písně museli zpí-

vati, a to ke cti a chvále Boží, Panny Marie a svatých patronů Víta, Václava a Vojtěcha. Tento dolejší kůr jejich zval se kůrem Panny Marie, proto že v něm stál oltář ke cti její zřízený. Zvali se ti zpěváci mansionáři, proto že u kostela jako bydleli a vždycky někteří z nich tu přítomnými býti musili. Bylo mezi nimi dvanáct kněží, šest jáhnův a šest podjáhnův, a jejich představený zval se prěcentor to jest, přední zpěvák. Jinak byli pod správou kapitulního děkana. Karel opatřil jim z několika vsí dostatečných důchodů, které se po čase ještě valně rozmnožily.

Povýšení Pražského biskupství na arcibiskupství. 1344.

V zimě roku 1344 asi v měsíci únoru jel markhrabě Karel k svému otci do Luxenburka, odkudž odebrali se společně ke dvoru papežskému do Aviňonu, kamž volání jsou pilně od papeže, aby učinili s ním konečnou úmluvu proti císaři Ludvíkovi, jakožto společnému škůdci a nepříteli. Když se k Aviňonu blížili, vyslal papež Kliment VI. všechny své kardinály na mlí cestu naproti nim, a přijal je slavně a s velikou radostí. První péče papežova byla, aby krále Jana s Karlem dokonale smířil a sjednocení mezi otcem a synem způsobil; neboť Karel pro veliké zkažení království Českého nehospodářskou vládou Janovou nelibost svou spravedlivě dával na jevo, a nyní se snad ještě podobného pro budoucnost zase obával, když ustanovená lhůta dvouletého vladařství Karlova v Čechách ku konci se blížila. Co se týkalo zámýslův proti císaři Ludvíkovi, ustanovili se prozatím na tom, čekati, až jak císař přijme nové výminky smíření, které se mu podaly.

Když pak bylo mezi papežem, Janem a Karlem všecko řádně umluveno a srovnáno, užil Karel této dobré příležitosti, aby s papežem vyjednával o věci, které si národ Český i jeho panovníci již po tolik století nanejvýš přáli, a kterou jim německá politika dosud vždycky překazila, totiž vymanění české církve od poručnictví arcibiskupa Mohučského a o povýšení biskupství Pražského na arcibiskupství. Již kníže Břetislav I. a potom králové Přemysl Otakar I. i II. o to se marně pokoušeli, jak jsme již v I. knize této Kroniky na stránkách 324, 729 a 898 o tom vypravovali. Však nikdy nebyla příležitost lepší jak nyní; papež byl Karlovi zavázán, aby se mu něčím zavděčil, a Mo-

hučský arcibiskup, Jindřich z Virneburku, jakožto přívrženec císaře Ludvíka byl v klatbě církevní. Nařídil tedy papež kardinalům svým, aby o tom jednali, kterak by se Karlově vůli mohlo vyhověti, a samostatnost církve české provedla. Markhrabě Karel podporoval svou žádost následujícími důvody, jež potom papež ve své bulle také uvedl: že totiž obě biskupství Pražské i Olomoucké od svého metropolit, arcibiskupa Mohučského, příliš jsou vzdálena, pročť čeští a moravští kněží do Mohuče velmi obtížné a nebezpečné cesty cizími zeměmi konati musí; že od založení obou biskupství metropolita Mohučský všeho všudy jen jednou kostely těchto svých sufragánů prohlížel, že obyvatelé Čech a Moravy svým vlastním slovanským jazykem mluví, který jest od německého zcela rozdílný, a jemuž arcibiskup Mohučský jakož i jeho kněží nerozumějí; že to jest mnohem prospěšnější národu i církvi, když má svého vlastního vrchního pastýře, který by domácím jazykem mluvil, stále v zemi bydlel a všude sám radou a pomocí přispěti mohl. Muselť pak Karel udání své, že jazyk český od německého skutečně jest rozdílný, přísahou utvrditi, neboť za tehdejších časův Vlachové a Francouzi o jiných zemích a národech mnohem méně věděli, než nyní. Když tedy všecko vyjasněno a ujednáno bylo, vydal papež Kliment VI. dne 30. dubna 1344 slavnou bullu o samostatnosti církve české: předně vyjímá se posavadní biskupství Pražské z právomocnosti arcibiskupův Mohučských, povyšuje se za arcibiskupství, podřizují se mu biskupství Olomoucké a ještě jedno nové biskupství, které se v Litomyšli má zříditi, a dosavadnímu Pražskému biskupu Arnoštovi z Pardubic uděluje se důstojenství arcibiskupské. Všechno to oznámeno jest ještě čtyřmi jinými bullami téhož dne vydanými předně Arnoštovi z Pardubic, za druhé kapitule kostela Pražského, za třetí ostatnímu duchovenstvu, za čtvrté konečně všem věřícím v celém biskupství Pražském.

Téhož dne vyžádal si Karel také stvrzovací listinu papežskou na založení mansionářův v Pražském hlavním chrámě. Po šesti dnech dal papež zvláštní bullou, 5. května, arcibiskupu Pražskému právo ku korunování králův Českých, a konečně poslal dne 24. srpna arcibiskupovi Arnoštovi pallium, co hlavní znamení arcibiskupského důstojenství.

Tak dosáhl Karel dosti snadným způsobem vyplnění dávných tužeb národu Českého, kterého se jeho předchůdcové několikrát s velkým úsilím ač marně domáhali.

Karel přál sobě ještě, aby také biskupství Vratislavské z právomocnosti arcibiskupa Hnězdenského vyloučeno, a Pražskému arcibiskupovi podřizeno bylo. Papež Kliment VI. nemoha takovou žádost hned splniti, v nejbližší příštím čase to učiniti přislíbil, a Karel za to se zavázal, že k tomu působiti bude, aby se platil Svatopetrský peníz z Vratislavského biskupství.

Jednání o volbě markhrabě Karla na Římské království.

1344.

Král Jan a markhrabě Karel opustili papeže ještě před odesláním pallia Arnoštovi z Pardubic, a obrátili se do Němec. Na té cestě došel k nim posel vojvody Albrechta Rakouského, žádaje ve jménu vojvody, aby Karel zasnoubil svou druhou dceru Kateřinu Albrechtovu synu Rudolfovi, což Karel také přijal a že tak učiní přislíbil. Albrecht Rakouský vyhledával tím úsilně přátelství domu Luxemburského, aby měl podporu proti císaři Ludvíkovi.

Potom přijel král se synem do Prahy a dále do Vratislavi, kde se úplně s kapitulou smířil. Na začátku měsíce září 1344 byli zase oba v Praze. Zde se museli němečtí hrabata Heřman a Bedřich ze Schönburka zavázati, že na česká léna, jež drží Bedřich, markhrabě Míšeňský pilný pozor míti budou, a kdyžby řečený markhrabě bez právních mužských potomkův zemřel, že ta léna ve své poslušnosti ujmou a králi Českému odevzdají. Byly to následující hrady a města: Dráždany, Radeberk, Tarant, Dipoldiswalda, Villansdorf, Libenthal a Ottendorf, která již král Václav II. Míšeňskému markhraběti v léno dal.

Nyní odebrali se král Jan i Karel v září 1344 do Frankfurtu nad Mohanem ku sněmu říšskému. Císaři Ludvíkovi nelíbily se podmínky od papeže pro obapolné smíření mu kladené, žaloval na papeže a žádal knížata, aby mu radili, má-li je přijmouti. Knížata shledali je býti příliš tvrdými a říši škodlivými, tak že k přijetí jich neradili. Jejich jednání nedošlo však konce, a císař navrhl, aby se na jiném místě, totiž u místa Rense čili Rhense nad Rýnem nedaleko Boppardu sešli, a o prostředcích, jak by se smíření s papežem dojíti mohlo, se radili. Markhrabě Karel měl při tom prostředníkem býti. Sešli se tedy knížata na zvláštním místě na výšině u Rense, avšak jejich rokování vedlo ku konci zcela jinému, nežli

císař očekával. Král Jan Český povstal, a vinil císaře ze všech těch nepoctivých skutků, kterých se na něm a na jeho dětech dopustil. Knížata tím byli velmi pohnuti a císaři výčitky činití se jali, že svým chováním sebe a říši již tolikrát zlehčil, že jeho nedbalost ve

správě říšské a jeho lakota po zemích jiných knížat říši na mizinu přivedla a ve zmatek uvrhla. A tu jest zřejmě promlouváno od kurfürstův, že není jiného způsobu, jak by se říše zachránila, leč by se zvolil jiný král Římský; nikdo však žeby se k tomu lépe nehodil, leč

Král Jan, jeho dva synové a arcibiskup Arnošt kladou první kámen k novému hlavnímu chrámu u sv. Víta 1344. (Str. 203).

(13)

český kralevis Karel, jehožto povýšením na trůn německý všeobecný blahobyť nejbezpečněji mohl by se prý obnoviti. Císař Ludvík nechtěl o Karlovi slyšeti, a navrhoval svého syna Ludvíka, markhraběte Braniborského. Kurfürstové však se zdvihli a s velkou nespokojeností se rozešli na ničem se neustanovivše.

Stala se roztržka úplná, jedni knížata drželi s Karlem, druzí někteří s císařem Ludvíkem. Král Jan potom ještě v Siegen u nad Rýnem 20. a 21. září s markhrabětem Bedřichem Mišenským obranný spolek uzavřel, Karel toho markhraběte také získal a Albrechta Rakouského na své straně měl. Ukázalo se však potom, že císař Ludvík mnohem chytřejší přítel

získati si uměl, že krále Uherského i Polského na Čechy poštal, a knížata Rakouská a Míšeňská k nestrannosti pohnul.

Nastolení Arnošta z Pardubic na arcibiskupství Pražské, založení nového hlavního chrámu u sv.

Víta a zřízení biskupství Litomyšlského.

1344 21. listopadu.

Markhrabě Karel dosáhna v Aviñoně cíle tužeb svých vymožením arcibiskupství Pražského, uzavřel hned nyní přistoupení k stavbě nového hlavního chrámu arcibiskupského na hradě Pražském, jakž již přede dvěma léty hojným nadáním z desátků stříbrných hor českých ustanovena byla. Umínil si chrám ten dáti vystavěti tak, aby se co do velikosti, umělosti gotického způsobu a bohatství ozdob vyrovnal všem nejslavnějším chrámům křesťanského světa. Ze pak v žádné jiné zemi gotický způsob stavitelství tak vysokého vzdělání nedošel, jako v půlnoční Francii, v Pikardii a Normandii, kde tento způsob stavitelství svůj počátek měl, a kde města nejumělejšími stavbami toho druhu již za časův tehdejších veliké slávy docházela: ohlížel se Karel již v Aviñonu po takovém mistru z oněch stran, který by Pražský hlavní chrám důstojně a dle přání jeho uměl vymysleti a v skutečnosti vystavěti. Takového mistra našel, byl to Matiaš z Arrasu, města v Pikardii, kteréhož hned napřed do Prahy poslal, aby zatím potřebné rozvrhy, nákresy a jiné přípravy učinil.

Karel navrátil se zatím s otcem z Němec ku kenci září 1344 do Prahy, a zastali tu již pallium, kteréž papež pro nového arcibiskupa Arnošta spolu s dvěma bullami poslal, v nichž stálo, aby Předslav z Pogořelce, biskup Vratislavský spolu s biskupem Naratským toto pallium Arnoštovi odevzdal, a obyčejnou přísahu od něho přijal. Jest pak arcibiskupské pallium páska z bílé vlny, černými kříži ozdobená, která se přes ramena klade, tak že konce její s předu i v zadu dolů visí. Na nově povolenou biskupskou stolicí v Litomyšli zvolil Karel na přímluvu Konrada, opata Strahovského, Jana, premonstrátského opata Luckého a jak se zdá zároveň i Litomyšlského, kterýžto maje již také potvrzení papežské, pro vysvěcení své do Prahy přijel. K nastolení nového arcibiskupa Pražského a posvěcení prvního biskupa Litomyšlského ustanovena jest poslední neděle po sv. Duchu, to jest den 21. listopadu: všickni nejvyšší úředníci zemští se k té slavnosti na Praž-

ském hradě sešli, a mimo to mnozí knížata Slezští, lenníci krále Českého, biskup Míšeňský a množství zemských pánův, rytířův a lidu obecného, jimiž se starý hlavní chrám u sv. Víta naplnil. Když pak také král Jan a jeho synové Karel a Jan Jindřich do chrámu vešli, přečteny jsou bully papežské, Arnošt z Pardubic složil předepsanou přísahu a biskup Vratislavský ozdobil jej pak přes skvostný ornat arcibiskupský palliem od papeže poslaným. Nový arcibiskup posvětil na to Jana, opata řádu Premonstrátského, na biskupa Litomyšlského. Kněžstvo zpívalo Ambrozianský chvalozpěv: Tě Bože chválíme, a lid tuto přítomný s velkým plesáním zpíval Gospodi pomiluj ny. Po skončené slavnosti vyšli hned na to nový arcibiskup, král Jan a synové jeho Karel a Jan Jindřich a nový biskup Jan z kostela provodíni celým zástupem praelátů a pánů na veliké prostranství, které tenkrát ještě bylo mezi chrámem u sv. Jiří a starým chrámem biskupským u sv. Víta, a byla tu jáma k položení prvního kamene k novému chrámu již vykopaná, při níž mistr Matiaš z Arrasu se svými pomocníky čekal. Arcibiskup Arnošt, král a oba jeho synové sestoupili tu do té jámy a vykonali při hlučném zpěvu Tě Bože chválíme slavný obřad položení základního kamene ku stavbě nového hlavního chrámu. Tím se skončil slavný den k největší radosti Českého národu.

Druhého dne, 22. listopadu, odebral se celý dvůr s králem a jeho syny do Většího města Pražského, kdež v klášteře Minoritův u sv. Jakuba v refektáři držána jest slavná hostina. Po tabuli sadil Král Jan sám osobně přísahné do rady města Většího a vydal několik důležitých listin knížeti Jindřichovi Zahaňskému, a biskupu i kapitole Vratislavské, kteří se vesměs přikazovali co lenníci České koruně.

Po těch slavnostech odebral se nově zřízený biskup Litomyšlský Jan na svou stolicí biskupskou do Lytomyšle, a přijal na se správu kostela a Premonstrátského kláštera tamějšího. Klášter nebyl zrušen, i dostal zvláštního převora. Že pak biskup sám všemi statky klášterskými počal vládnouti, učiněno jest prostřednictvím Vratislavského biskupa Předslava narovnání, tak že jistý díl statků k nadání biskupa a jeho kanovníkův, ostatek pro výživu klášterníkův určen byl. Biskup měl své sídlo na hradě vedle konventu, na „hoře Olivetské,“ klášterní chrám Panny Marie stal se zároveň biskupským čili kathedrálním, a Karel již co císař dne 18. ledna 1347 biskupství a kapitolu Litomyšlskou takovými právy a vý-

umi nadal, jakými kostelové Pražský a Olomoucký nadání byli. Potom vyvoleno jest z počtu terníků v konventě 28 kanovníkův, kteří upekou kapitolu skládali a po odchodu něčeho úda také z klášterníkův se doplňovali, lce při tom jak posud s ostatními v koně pozůstalými pospolu. Konečně dostal nový up Litomyšlský také svou pravomocnost evní; roku totiž 1350 arcibiskup Pražský ošt postoupil jemu dekanaty Chrudimský, okomýtský, Poličský a Landskronse 123 kostely, a biskup Jan VII. Olomoudekanát Šumberský a díl dekanatu vského s 31 kostely, tak že se nové biskupství Litomyšlské jak po Čechách tak po avě rozkládalo.

ak král Jan ještě jednou křížáckou válku proti Litvínům zdvihl.

1344—1345.

Dřív nežli se rok 1344 skončil, vytáhl král ještě do války, podnikl již své třetí křížové tažení do Litvy, jakkoliv na západě a sblížíším sousedství císař Ludvík jemu samu těžkou bouří připravoval. Velký mistr německého řádu psal totiž králi Janovi, aby proti Litvínům pomoc přinesl, i nedal se zdržeti, a hned musely se přípravy k tažení. Markhrabě Karel nemoha slepému otci tomu dáti táhnouti, musel s ním se vypraviti; odjinud pak připojili se k tomu tažení král Vítek Uherský, jeden královský princ francouzský z linie Bourbonnské, hrabě Vilém Flandský, purkhrabí Normberský a mnozí i a hrabata z rozličných zemí. Ve Vratislavi Slezsku se všechna křížácká vojska shromáždila, teprv před novým rokem 1345 odtud do Prus hnula, a přes Prusy hluboko do ruských zemí vešla. Tam překročena jest Němen a obleženy jsou litevské hrady a Pěsty. Avšak tu se roznesla dne 1. února 1345 v křížáckém táboře nepravdivá zpráva, že Litvíní za zády vojska křesťanského do Prus učinili, a že již Královec obleženo. Křížácké vojsko muselo všeho dobývání ochabnouti a spěšně do Prus se vraceti. Za čtyry dny došli před Královec a poznali nepravdivost zprávy. Ještě větší však byla jejich mrzutost, že nyní najednou mrazy popustily, všechny jezera roztály a obnovení války naprosto neúnosným učinily. Všechny veliké přípravy tedy nic platny, a vojska i knížata musela se domů vraceti. Král Jan ve společnosti

s princem Bourbonnským šel nejkratší cestou přes Branibory do Luxenburka, a markhrabě Karel vracel se přes Polsko do Čech. Měltě při sobě list krále Kazimíra, že přes Polsko bezpečně do Prus i nazpět může táhnouti: tu však se král Kazimír, kterýž Karla teprv před půl třetím rokem svým „milým, vlastním bratrem“ jmenoval, velké věrolomnosti dopustil. Když totiž Karel se svým průvodem do polského města Kališe přijel, tu byl dle rozkazu krále Kazimíra zadržen a jako vězeň hlídán. Právili jemu bezpochyby něco o jistém dluhu, obnášejícím 10.000 hřiven stříbra, kterýž od Karla Kazimírovi zcela ještě nebyl zaplacen, však pravá příčina toho zadržení jinde vězela. Slezský kníže Bolek Svidnický totiž, blízký strýc krále Kazimíra, jsa protivníkem Karlovým a s velkou mrzutostí to nesa, že se ostatní Slezská knížata stali českými lenníky, krále Kazimíra přemluvil, aby všechno přátelství s královským domem českým přetrhl, a s císařem Ludvíkem se spojil; neboť bylo tušení takové, kterak markhrabě Karel bude Římským císařem a tolik moci nabude, že všem sousedním říším z toho velké nebezpečí zroste. Byl to zvláštní člověk náš Karel, i uměl si v těžkém položení poraditi; jako před léty na moři lstí se vymknul ze zajetí benátského, tak nyní na to pomyslel, jak by lstí ušel polskému zajetí. Královští úředníci v Kališi zacházeli s ním na oko velmi zdvořile, a Karel se stavěl, jakoby ani netušil, co s ním nepřátelé jeho obmýšlejí, i pravil, že pro vlastní zotavení a potěšení v Kališi několik dní chce se pozdržeti. Zatím co nejrychleji tajného posla ku svému purkhrabí do Vratislavi vypravil, vzkázav jemu, aby hned s třemi sty jezdci na míli ku Kališi přijel, a dobrého koně jíздеckého až před bránu Kališskou v jistý den a hodinu mu poslal. Když pak to tak nastrojeno bylo, vyšel si Karel jako na procházku pěšky za bránu, a přiklusal jezdec k této bráně, s Karlem několik slov promluvil a s koně seskočil. V tom okamžiku Karel na jeho koně se vyšvihl a zmizel z očí polských žoldnéřův v bráně, kteří ošizení vlídností Karlovou příliš pozdě jeho úmysl poznali, a jeho útěku již zabrániti nemohli. Karel dojel k místu, kde jej Vratislavský purkhrabí se svými jezdci očekával, a tak bezpečně do svých zemí se vrátil. Karlova družina v Kališi pozůstala byla potom k rozkazu krále Kazimíra zajata; a však když se umírnila téhož krále zlost, s lepším rozumem se potápal, a zajaté Čechy na svobodu propustil.

Válka s knížetem Svidnickým a s Kazimírem, králem Polským.

1345.

Když o tom, co se Karlovi v Kališi přihodilo, králi Janovi donešeno bylo, hned spěšně z Luxenburka do Čech se vrátil pomstu soptě na knížete Bolka Svidnického. Bolek byl by s chutí Čechům jakýmkoli způsobem chtěl škoditi, avšak purkhrabí Kladský Olbram z Panovic a český pán Heřman z Miličína a z Talmberka tak pilně jej svými vojsky střežili, že ničeho podniknouti nemohl. Však jednou znamenitého českého rytíře do své moci dostal, do lidomorny uvrhl a jemu tam hladem zahynouti dal. To dovršilo pomstychtivost krále Jana, i vypravil se se svými dvěma syny, Karlem a Janem Jindřichem a s arcibiskupem Arnoštem z Pardubic do pole. Arcibiskup jak byl výtečný vrchní pastýř duchovní, tak i ve válce byl vůdcem udatným a zkušeným. Velké české vojsko vpadlo do knížetství Svidnického a oblehlo Svidnici, která měla silnou slezskou a polskou posádku. Král Jan kázal rychle z Prahy bojiční stroje přivezti, kterými se do hradeb města velké díry vytloukly; avšak i kníže Bolek měl takových strojů, kterými zas české stroje roztloukal. Mimo to činil časté výpady z města a zkazil Čechům za hodinu, co oni čtrnáctidenním namáháním k dobytí města připravili. Markhrabě Karel říde toto obležení poznal konečně, že již mnoho lidu ztratil nepřijda přece dále, než kde byl dne prvního; změnil způsob dobývání v obklíčení města, tak že všechen přístup k městu zamezil a hladem je přemoci chtěl. Když však ani to k cíli nevedlo, dal Svidnická předměstí spáliti a obrátil se odtud s celou silou k městu Landshutu, kteréhož dobyl útokem dne 14. dubna 1345. Již deset neděl vojsko české ve Svidnické zemi leželo, všechno všude poplenilo, tak že se konečně potravy nedostávalo. Proto učinil král Jan příměří s knížetem Bolkem, a vojsko jeho se v květnu domů vrátilo.

Nyní teprv vypukla bouře, kterou císař Ludvík vším úsilím připravil, aby zničil zrůstající moc domu Luxemburského. Dovedl toho, že všickni sousedé české říše, dříve přátelé a spojenci, proti ní zbrojné povstali. Ještě král Jan se svými syny v Slezsku byl, a tu najednou vypověděna jest mu válka předně od císaře Ludvíka, od jeho syna Ludvíka Braniborského, od krále Ludvíka Uherského, od krále Kazimíra Polského, od vojvody Albrechta Rakouského, od markhraběte Bedřicha Míšeňského a

od knížete Bolka Svidnického, a to všechno najednou v jednom témdni.

Tak velikého nebezpečení král Jan se ulekl, i vypravil především k císaři znamenité poselství, aby jej k pokoji pohnulo aneb aspoň příměří vyjednálo. Avšak když císař Ludvík tyto posly nazpět do Čech obrátil, řka, že s králem Českým nyní již v pražádné smlouvání dávati se nechce, tu se zmužil král Jan zase, promlouvaje hlasem vysokým: „Tedy s Pánem Bohem! čím více nepřátel, tím větší kořist pro nás; a já přísahám Kristu Pánu, kdo mne první napadne, toho pobiji tak, že se toho všickni ostatní musejí zhroziti!“

První, který válku počal, byl král Kazimír. Vpadl do země knížete Opavského a Ratibořského, a oblehal jeho město Žďár. Kníže Mikuláš Opavský žádal krále Jana za pomoc, a král mu kázal říci, že za čtrnácte dní s celou mocí svou bude u něho. Král Jan se nalézal právě se zemskými pány v Kutné Hoře, a tu je žádal, aby se všemi svými many s ním k Opavě vytáhli. Namítali ovšem mnozí, že dle práv zemských nejsou povinni, za hranice zemské táhnouti, nemajíce ovšem pravdu v tom, neboť Opavsko bývalo vždy částí Moravy a tudíž za hranicí neleželo. Možná ovšem, že pamětliví byli velkého nebezpečí, které se všech stran zemi hrozí, a nechtěli tudíž zem svou opustiti. Král Jan na to netrpělivě odpověděl řka: „Opava jest jako celé Slezsko pod ochranou české koruny; pospíchám, abych ji chránil, a uvidím, kdo bude tak opovázlivý anebo bázlivý, a se mnou nepotáhne!“ To na pány působilo, neboť když se král jejich bojovné statečnosti dovolával, pustili všechno právo mimo se. Ještě té noci z Kutné Hory vytáhl král Jan a pospíchal ve dne v noci s pěti sty oděnými jezdci knížeti Mikulášovi na pomoc. Při něm byl mladší syn Jan Jindřich, a než do Opavska dospěl, vzrostla jeho moc na 2000 těžkých oděncův a přiměřený počet pěchoty.

Markhrabě Karel zůstal v Čechách čině zde nejrozsáhlejší přípravy k obraně země proti nepřítelům ostatním. Všecko muselo ke zbraní sáhnouti; pánové, rytíři a vládkové svolali své many, tito své služebníky, a z lidu rolnického, kdokoli nebyl nemocí a stářím sklíčen, chápal se každý cepů, kos a nožův. Všecky hrady, zvláště pohraničné, byly dobře obsazeny, a Čechové byli doma jak náleží připraveni přivítati nepřítel, který by se opovážil, hranice české překročiti. Jmenovitě pak velké opatření hranic stalo se ku straně bavorské.

Král Kazimír měl ve svém vojstě také Uhry a Litviny, a předce nemohl první útok Moravanů vydržeti. Moravský zemský hejtman totiž, Čeněk z Lipé, jeden ze synův znamenitého Jindřicha z Lipé, sebral vojsko z Moravy a táhl s ním před vojskem královským proti Polákům, Litvinům a Uhrům, kteří Žďár obléhali. Při prvním útoku na ně tři sta jich pobí, šedesát znamenitých rytířův zaja a ostatní vojsko před sebou až ku Krakovu hnál. Pro následoval vojsko krále Kazimíra až do samého Krakova, do kterého vskočil s částí lidí svých; avšak nežli jeho ostatní vojsko za ním mohlo dospěti, spustili Krakované mříže v branách a pana Čenka z Lipé zajali.

Král Jan teprv druhého dne se svým českým vojskem přišel před Krakov, město se všech stran obklíčil, krále Kazimíra v něm obléhal, všechna předměstí spálil a krajinu vůkol daleko široko plenil. Zástupové vojska českého přepadávali sbory Polákův a poráželi je, při čemž mladší králův syn, Jan Jindřich tak udatně si počínal, že za to s jinými českými bojovníky na rytířství byl pasován.

Král Kazimír bera si k srdci zkázu země své, chopil se pošetilého prostředku, jakby to zlé od sebe odvrátil. Poslal králi Janu vy-

zvání, aby se pro uvarování daremného krveprolévání s ním sám a sám bil v místě zamčeném. Král Jan odpověděl, jakž jinak ani nemohl, že hotov jest, rovnou zbraní bojovati, jestliže si Kazimír obě oči dá vypíchnouti, aby jako on slepý byl. Když tedy ze souboje nic nebylo, žádal Kazimír za příměří. Král Jan byl ochoten, příměří uzavřiti, neboť předně došla potřava ve vojstě jeho, proto že pro velký spěch neměl času o špíži napřed se postarati, potom bylo několik znamenitých českých pánů u Bytomu od Polákův pobito a zajato, a konečně se král Kazimír k tomu podával, že do toho příměří všechny Janovy nepřátely, vyjma císaře Ludvíka, zahrne. Přijato jest tedy příměří až do sv. Martina 11. listopadu 1345, a král Jan odtrhna od Krakova své vojsko domů poslal,

sám do Vratislavi se odebral a odtud ve společnosti několika slezských knížat do Prahy se vrátil.

Brzo po jeho návratu došli za ním do Prahy poslové od krále Kazimíra, aby o uzavření konečného míru jednali. Byli to Spytěk, kastellán Krakovský, Zbigněv, probošt kostela Krakovského, a Petr, kastellán Sandomířský. Sám papež Kliment VI. v to se vkládal, a mezi králem Českým a Polským mír ten sprostředkoval, z jehožto výminek pouze to nám známo jest, že král Kazimír odřekl se peněz, jichž jemu markhrabě Karel dosud dlužen byl. Mír ten zavřen jest v měsíci červenci 1345. Rázným

a rozhodným počínáním krále Jana odstraněno jest tedy veliké nebezpečenství, které se všech stran říši České hrozilo, a usmíření sousedé zase v přátele obráceni jsou. Jenom císař Ludvík nechtěl se smířiti. Jeho vojsko leželo po celý čas té války u Řezna a Normberka, on však věda, kterak se Čechové chystali jej přimouti, neměl té statečnosti, aby s tím vojskem do samých Čech vpád učinil. Avšak slyše o uzavření míru, ku kterému všickni jeho spojenci přistoupili, počal se obávati, žeby Čechové nyní všechnu svou moc proti němu

obrátili mohli, a jak byl dříve pyšný tak nyní zase skrotnul. Vypravil slavné poselství do Prahy ku králi Janovi a markhraběti Karlovi a podával mír a náhradu královskému synu Janu Jindřichovi za uchvácení manželky a země Tyrolské. Tato náhrada měla záležeti v tom, že Jan Jindřich dostane na věčné časy Dolní Lužici, a králi Janovi že bude dvacet tisíc hřiven stříbra vyplaceno, a že se mu až do vyplacení té sumy braniborská města Berlín, Branibor a Stendal do zástavy dáti mají. Král Jan byl by s těmi výminkami spokojen býval, avšak jeho synové Karel a Jan Jindřich nechtěli je přimouti k souhlasu: koruna Česká že má mimo to nejspravedlivější nároky na celou Lužici již od starých časův, a těch dvacet tisíc hřiven promrhal by král, otec jejich, za Rýnem, tak žeby z toho

Svatováclavská koruna. (Str. 211.) (14)

žádného užitku neměli. Císař Ludvík takovou odpověď obdržev ztratil všechnu mysl, a měl již tušení, že jej potká neštěstí. Ještě více pak v říši Německé a u cizích králův a knížat vážností své pozbyl.

Svatováclavská koruna.

1345.

Bylo již dříve vypravováno, kterak král Jan nešťtě se prostředkův zlých i násilných, kterými by peněz nabyl, i českou královskou korunu speněžil a takto někam ji poděl. Markhrabě Karel máje blízkou naději, býti králem Římským, a jsa již za nástupce svého otce na královském trůnu českém vyvolen, pomýšlel již nyní na to, aby se na České království korunovati dal. Bylo mu tedy především se starati o znamení královské důstojnosti, posvátné a drahocenné, musel dáti udělati novou korunu. I udělána jest tato koruna bezpochyby od zlatníkův Pražských ve svém umění již tehdejší velmi sběhlých na způsob koruny francouzské z nejčistšího arabského zlata. Nad věncem, který jde okolo hlavy, vynikají čtyry velké lilie, za kterými se dva zlaté oblouky přes sebe křížem klenou, nesouce nahoře uprostřed křížek s trnem z koruny Kristovy do něho vloženým. Všecko jest posázeno předrahyými perlami a kameny ovšem nebroušenými, jmenovitě safíry, smaragdy a rubíny, tak že lesk toho královského klénotu všechny ostatní šperky převyšuje a majestátem královské důstojnosti se září. To jest nynější koruna česká, kterou králové Čeští až do našich časův na království korunovati se dávali. Karel nařídil, aby tato koruna povždy byla chována ve hlavním chrámě u sv. Víta na hradě Pražském, a sice tak, aby byla stále na hlavě sv. Václava u hrobu jeho, kde se jí nemá nikdo dotknouti, leč když Český král má korunován býti, anebo když se při jiných slavnostech pod korunou má ukázati. Však po každém takovém upotřebení měla se hned ještě téhož dne svatému Václavu navrátiti, ku kterémuž cíli byli dva kanovníci Pražští ustanoveni, kterým slušelo právo, tuto korunu s hlavy svatého Václava s jistými obřady a modlitbami bráti a ji zase tam navracovati. Že pak byla především k tomu ustanovena, aby zdobila hlavu sv. Václava, zoveme ji korunou Svatováclavskou. Zdá se nám ovšem, že již starší koruna česká na hlavě sv. Václava spočívala, odkud ji král Jan vzal a bezpochyby po kusích zastavil neb prodal. Že pak se Karel obával, aby jeho otec ne-

chtěl po čase i tu novou korunu k jiným účelům obrátiti, žádal potom papeže Klimenta VI., aby každému klatbou církve pohrozil, kdožbykoli, buď jakkoli mocný, duchovní neb světský člověk, tuto korunu pod jakoukoli příčinou neb pod jakýmkoli jménem chtěl odciziti, jakž o tom níže ještě zmínka učiněna bude. Později se tato česká koruna ovšem na Karlštejně chovala, ano za císaře Josefa II. i do císařské pokladnice ve Vídni se dostala, avšak po nejdelší čas, jakž až podnes, chována jest při kapli Svatováclavské ve zvláštní komoře korunní, ku kteréž nejpřednější mužové království Českého klíče mají.

Toho času zaměstnával se Karel v duchu ještě mnohými úmysly ku zvelebení vlasti své, jakož bylo založení vysokých škol Pražských a přijmutí slovanských mnichův do Prahy, a také k uskutečnění těch úmyslův hned první kroky učinil.

Kterak Karel za Německého krále a budoucího císaře zvolen byl.

1346 11. července.

Asi ku konci února neb na začátku března 1346 odebrali se král Jan a markhrabě Karel podruhé společně do Aviñonu, voláni jsouce od papeže Klimenta VI., který nyní dříve již zamýšlené povýšení Karlovo za Římského krále chtěl skutkem ku konci přivesti.

Tenkrát opustil král Jan Prahu naposledy, neboť v ní se potom více neoctnul. Za správce zemského ustanovil za sebe Petra z Rosenberka. Otce i syna provázeli do Aviñonu Mikuláš mladší kníže Opavský a Mikuláš z Luxenburka, kanovník Pražský a arcijahen Žatecký. Papež Karlovi položil výminky, na které dříve přísahati musel, nežli papežovo doporučení na Římské království mohl získati. Hlavní věc, za kterou papež žádal, byla, aby se budoucí císař Římský nedotýkal zemí, krajin a panství v Italii a ve Francii, které buď bezprostředně pod světskou vládu papežovu náležely, buď jakožto jeho léna pod jeho ochranou byly, ba naopak, aby se zavázal, že co císař a nejvyšší světská hlava všeho křesťanstva, papež a vše co církvi náleží, vši mocí svou bude chrániti. Karel mohl s dobrým svědomím takovou přísahu složiti, poněvadž tyto krajiny již přes sto let z moci Římských císařův se vymkly, a on nevida v tom prospěch říše také jich nově dobývati nemínil. Když to tedy bylo v pořádku, přikročil papež k vyřízení svého zámyslu.

Předně sesadil dne 7. dubna 1346 posavadního arcibiskupa Mohučského, Jindřicha z Virneburku, proto že stál proti němu po straně Ludvíka Bavorského, i jmenoval arcibiskupem Mohučským Gerláka z Nasova. Potom vydal dne 13. dubna bullu proti Ludvíkovi Bavorskému, dáváje ho do klatby a uváděje všechny příčiny, pro které vyhlašuje jej za zbavena důstojnosti císařské. Konečně dal dne 28. dubna sepsati listy ke kurfürstům německým, kterými je napomíná a žádá, aby Karla, markhraběte Moravského a dědice trůnu Českého, za Římského krále a budoucího císaře zvolili.

Dříve pak, nežli Karel od papeže odpuštění vzal, aby se k volbě Římského krále odebral, vyžádal si od papeže bully na potvrzení některých svých velkých zámyslů ku zvelebení království Českého, ku kterým tehdaž zapotřebí bylo potvrzení apoštolské stolice: předně totiž aby novou korunu Svatováclavskou nikdo nesměl odciziti, aby směl založiti vysoké školy v Praze a aby tutéž směl založiti klášter mnichům slovanským. Bullu vzhledem české koruny vydal papež dne 6. května, a o tři dni později, 9. května, udělil Karlovi jinou bullu, v níž svolil k založení nového avšak jen jediného kláštera v Čechách, v němž by se vykonávaly služby boží jazykem slovanským dle obřadu římského. Konečně vyřízení Karlovy žádosti, aby v Praze založeny byly školy vysoké, ponecháno jest zatím na čas budoucí.

Dříve nežli k dalšímu vypravování o volbě Karla v Němcích přikročíme, musíme ještě o tom se zmíniti, kterak Karel v Aviňoně od papeže a celého dvoru jeho ctěn byl, a s jakými osobami se tu scházel. Dvůr papeže Klimenta VI., jehož on sám byl první ozdobou, převyšoval co do skvostnosti, nádhery, uhlazených mravů a vybrané společnosti všechny tehdejší dvory knížat křesťanských, a vedle znamenitých pánův i vzdělané, duchaplné a krásné paní ku společnosti té náležely. Papež jsa rodu vzácného a obyčejův velmi ušlechtilých ke cti Karlově všelijaké slavnosti zřizoval, a kromě jiných výtečných lidí byl tu také slavný vlaský básník Petrarka, který láskou k jisté slečně jménem Laura de Sade zahořev, k její oslavě tak znamenité verše skládal, že mezi nejkrásnější plody básnického umění náležejí. Jednou byl slavný ples na hradě papežském, kdež ve skvostné, jasně osvětlené síni shromáždily se nejkrásnější paní a slečny z města a celé krajiny. Karel mnoho slyšel o kráse Petrarkovy milenky, a byl velmi žádostiv ji viděti a poznati, proto

že také mezi pozvanými hostmi byla. Vyhledal a poznal ji, a přistoupiv k ní políbil ji podle francouzského způsobu na čelo a na oči. Každému se líbil způsob, kterak Karel Lauře svou úctu prokázal, a Petrarka sám prý viděl v tom důkaz neobyčejného dovtípu nastávajícího císaře, že uměl poznati krásu jeho milenky ve hlučné společnosti tolika jiných osob vznešených. I složil hned krásnou italskou znělku čili verš na tuto událost, která se posud ve sbírkách jeho básní čte, a v níž Karla ne bez pocitu žárlivosti nazývá knížetem královské ušlechtilosti, andělského rozumu, jasné duše, bystrého zraku, rychlé opatrnosti a vznešených myšlenek. Od té doby zrostla jeho úcta ku Karlovi, a proměnila se brzo ve vroucí, osobní přátelství.

Gerlák, nový arcibiskup Mohučský, jakožto první kurfürst a kancléř říše, vypsal volbu nového Římského krále na den 11. července 1346 na Královském stolci u Rense nad Rýnem. Tento tak zvaný Královský stolec jest skála vynikající nad okolní krajinu, osmihraná, mající třináct loket v průměru. Na ní stávalo sedm kamenných sedadel, na kterých již od starších dob sedávali němečtí knížata, když se o novém císaři měli raditi. Dostavilo se tu pět kurfürstův, král Jan Český s markhrabětem Karlem, Rudolf vojvoda Saský, Gerlák, arcibiskup Mohučský, Valdemar, arcibiskup Kolínský, a Balduin arcibiskup Trevířský, krále Jana strýc, a mimo ně přišlo veliké množství biskupův, říšských knížat, hrabat a rytířův. Na nepřítomné dva kurfürsty, Ludvíka, markhraběte Braniborského a falckraběte Ruprechta, neměl se ohled bráti, proto že oba knížata byli v klatbě církevní, a v ní tvrdošíjně setrvali. Král Jan musel však ve jměnu syna svého kurfürstovi Kolínskému a Saskému velké sumy dáti a sliby učiniti, aby pro Karla hlasovali, neboť od času císařův z rodu Hohenstaufského hleděli již kurfürstové při každé volbě nového císaře, aby z toho nějaký užitek měli. Pět kurfürstův zasedlo tedy na Královském stolci k jednání dne 11. července, vyhlásili napřed Ludvíka Bavorského za zbavena trůnu císařského, a volili potom přítomného zde Karla, markhraběte Moravského, prvorozeného syna krále Jana Českého a vnuka císaře Jindřicha VII., kterýž také na Královském stolci u Rense k císařství byl povolán, za krále Německého a budoucího císaře Římského. Po té volbě byl Karel na Královském stolci do výšky vyzdvižen a všemu lidu ukázán, kterýž velikými hlasy Viva t rex! to jest sláva králi provolával. Při všeobecném

pohnutí spadl jeden z praporů, jimiž Královský stolec vůkol byl ozdoben, dolů do Rýna, i nemohli jej více z vody vyloviti. To však protivníci domu Luxemburského a přívrženci ssaženého císaře hned za zlé znamení vyhlašovali, udávajíce, že spadlý prapor byl hlavní prapor svatého Římského říše, čemuž tak nebylo. Karlovo šťastné a znamenité panování potom nejlépe ukázalo, že tato náhoda, z níž nepřátelé kořistiti chtěli, zlým znamením nebyla.

Karel měl tehdy 30 let, 8 neděl a dva dni věku svého. Hned po vyhlášené volbě odešli poslové od něho do rozličných měst říšských s oznámením, že za Římského krále zvolen jest; od něho a od kurfürstův pak vypraveno jest slavné poselství k papeži Klimentovi VI. do Avignonu, kteří jemu měli šťastný výsledek volby oznámiti a za potvrzení její žádati. V čele poslův byli Arnošt z Pardubic, arcibiskup Pražský, Mikuláš mladší, kníže Opavský a Ratiborský; mimo to byli při nich Mikuláš z Luxenburka, kanovník Pražský a Beneš Krabice z Veitmile, známý kronikář český. Papež těšil se z toho poselství, potvrdil Karla za Německého čili Římského krále a dal dne 30. července listy Arnoštovi z Pardubic ke všem kurfürstům, kterými je žádal, aby Karla dne 27. srpna toho roku nemohou-li v Cachách aspoň v Kolíně nad Rýnem na Německé království korunovali.

Bitva u Kreščaku a smrt krále Jana.

1346 26. srpna v den sv. Rufa.

Karel, nový král Německý, nedočkal se odpovědi papežské a nemohl teď na korunování své mysliti; jej i jeho otce, krále Jana, volala povinnost, aby pomoc nesli přáteli a příbuznému svému, králi Francouzskému Filipovi VI. Dne 12. července 1346, jen o den později, kdy Karel za Německého krále zvolen byl, přistál Anglický král Edward III. s valným vojskem, v kterém se 6000 těžkých oděnců na koních počítalo, ku břehům francouzským, a obnovil válku proti králi Filipovi. Již dříve opanoval francouzskou krajinu Guyenne; nyní rychle postupoval, a poraziv několik menších francouzských zástupů již na začátku srpna po levé straně řeky Sekvany přímo na Paříž táhl, která již ode mnoha století nepříteli neviděla.

Král Jan sebrav všechny české pány a rytíře, kteří s ním v Němcích byli, odejel spěšně se svým synem Karlem do Luxenburka, sebral tam tolik lidu bojovného co jen mohl, a pospíchal s 500 těžce oděnými rytíři odtud svému

příteli na pomoc. Přijevše do Paříže, nezastali krále Filipa, který při svém vojtě byl, avšak právě v tu dobu bylo již s věží hlavního chrámu Marianského, kterémuž Francouzi Notre Dame říkají, za dne ohně v táboře anglickém viděti, a v noci spatřovala se děsná záře od hořících vsí. Vojenský správce Paříže činil rychle přípravy na obranu města, a chtěl pro nové hradby několik měšťanských domů strhnouti velkou nespokojenost mezi měšťany způsobil. Již by se byli měšťané proti správci města zbouřili, kdyby se oba králové, Jan a Karel, do toho nebyli vložili, a správce města od zakládání nových hradeb a bourání domů nezdrželi, když právě do města zpráva přišla, že Angličané zase od města se vzdalují. Král Jan i Karel potom bez odkladu se svým zástupem k francouzskému vojsku odejeli.

Král Francouzský měl mnohem silnější vojsko na nohou nežli Edward Anglický, a tento si proto netušil, aby přijal bitvu, v které jej Francouzové chtěli zničiti. Ustoupiv s pole přešel dne 16. srpna u Poissy přes řeku Sekvanu, chtěl do Flandrie na půlnoc se obrátiti, kterážto země s ním držela. Francouzské vojsko jej sice spěšně následovalo chtě zameziti, aby se nemohl s Flandry spojit, kteří do francouzské krajiny Artois vpadli. Avšak Angličané byli o dva dni cesty napřed, a nic jim nepřekáželo v další cestě, leč řeka Somma. Chtěl tudíž král Edward III. dne 12. srpna brannou rukou vymoci sobě přechod přes tu řeku, a to po mostě u Remy nedaleko hrazeného města Abbevillu; Francouzi však, při nichž tu byli také Čechové ze sboru krále Jana, mu to předsevzetí překazili a odtud jej nazpět obrátili. Kdyby se ta bylo všechno francouzské vojsko na Angličany sesypalo, mohl býti válce konec pojednou; avšak tu jistý rybář a člověk poddaný zjevil králi Edwardovi, že v o dobrém brodu v řece Sommě, již nedaleko jejího vtoku do moře, kde se v čas odlivu vod každé vojsko bezpečně na druhou stranu přepravit může. Ten brod se nazýval Blanquetaque a král Filip stál se svým velkým vojskem francouzským v městě Abbevillu jsa asi tři hodiny od řečeného brodu vzdálen. Na pravém břehu řeky u toho brodu stálo již vojsko francouzské, a chtělo přechodu Angličanův brániti a řeka rozlévala se po březích, proto že právě ji příliv mořský stavoval. Tu musel důmyslný král Edward své položení dobře rozvážiti: francouzská vojska mohla jej obejít na zad a tak jej s celým vojskem zmačiti. Avšak král Edward co vůdce v boji dobře zběhlý zachoval pokojnost mysli; čelo své bez bázně

vyňášel, mluvil směle a pevně, a toliko jeho zrak byl čilejší a ohnivější, kdykoliv pohledl na syna svého, Edwarda prince de Galles, kterýž tu při něm byl, bojovník mladistvého ducha vznešeného, srdce dobrého a krásné těla postavy, od svého černého brnění vůbec jen černým princem zvaný. Po čtyřech hodinách trapného postavení Angličanů voda poněkud opadla, a král Edward dal rozkaz k přechodu. Král se vrhl na koni první do proudu a hned za ním jeho syn, oba majíce meče v rukou; francouzské pluky popošly jim vstříc až do prostřed řeky, kde se krutý boj strhl. Krev zbarvila vodu, a bitva se dlouho s jedné strany na druhou kloukala; konečně odtiskli a rozrazili Angličané šiky francouzské, dospěli na druhý břeh a pod pahorkem na břehu se seřadili. Francouzi poraženi jsouce na útěk se dali. Král Edward obrátiv se s vojskem svým k půlnoci a k východu obsadil pak návrší blíže městečka Cressy, kteréž starí Čechové Kreščák přezvali, a odhodlal se, vyčkati zde útoku Francouzů. Jako zkušený vůdce vyhledal sobě místo k boji příhodné a připravil všechno rovně na vítězství jako na porážku. S velikou činností a obezřelostí prohlížel pluky svého vojska, počtem slabého avšak důvěrou silného a v naději na vítězství bojovného; mluvil s poklidnou tváří a s úsměvem na rtech ku svým vojínům, připomínal bojovníkům jejich slavné činy, mluvil s nimi o budoucím návratu do Anglie, jejížto bílé břehy v dále za mořem viděli.

Dne 26. srpna, v den sv. Rufa 1346, vytáhl král Filip VI. z Valois v čele hlavního vojska francouzského z hradeb Abbevillských a prodlel ranní dobou v pobožnosti podle tehdejšího zvyku. Jsa vždycky nerozhodnut v tom, co by měl počítí, táhl přes dvě hodiny k půlnoci cestou, která vedla do Kalet čili Calaisu. Na té cestě dověděl se, že Angličané táborem u Kreščaku leží, od kterého Francouze dělil jenom les. Neodvážil se lesem tím projíti, a raději ucouvnul, vojsko své sem tam vodil a krajinu křížem protáhl, a to po šest hodin napořád a v nejparnější letnímu počasí na slunci. Bojovníci pro umdlenost zastavovali se, nejistota cesty přivedla je ve zmatek. Konečně přiblížilo se to vojsko ku Kreščaku, a král Filip vyslal pět mužův, aby postavení nepřítele vypátrali. Byl mezi nimi také Jindřich řečený Mnich z Basileje, almužník krále Jana Českého. Tito vyzvědělše stanoviště Angličanův s návrší přiblížili se až k prvním řadám nepřítele i divili se tomu, kterak Angličané zůstávají v pokoji a v pořádku, ba ani jim pře-

kážky nečiní. Tím osmělení vyzvědači ještě více se k nim přiblížili, a zdálo se, jakoby Angličané tomu rádi byli a ochotně jim upokojení jejich zvědavosti doprávali, ač je snadno mohli zajmouti. Anglické vojsko dělilo se na čtyry hlavní hluky, oba konce jejich šiku zahnuty byly ku předu číníce takto polokruh. Pravé křídlo opíralo se o náspy na návrší naházené, a také levé křídlo chráněno bylo zákopy. I střed vojska na návrší k západu stojícího do podoby polokruhu byl rozložen. Za středem bitevního šiku byl hájsek vedle dvoru nazvaného Cressy Grange. V hájsek ten kázal král Edward vše, co bylo nejdražšího, uschovati, koně a špiži odstraniti, neboť poručil jízdným bojovati na způsob pěchoty, ne snad, jakoby prostranství se bylo ukázalo nepříhodným k jízdeckým obrátům, nýbrž z přesvědčení, že jízda ve valné bitvě nemůže se vyrovnati dobré pěchotě. Od toho času zanikala také moc jízdního rytířstva, a vojenské umění tudíž obmyslem tohoto Anglického krále poněkud se vyvinulo ze starodávných kolejí. Správu levého křídla odevzdal král svému synovi, „černému princí,“ pravého křídla dvěma jiným vůdcům, a střed vojska král sám vedl. Všeho vojska jeho počítalo se jen asi 20.000.

Když se oněch pět vyzvědačův, vyslaných od krále Filipa VI., navrátilo s kleslou myslí a s přesvědčením, že vojsko anglické směle útok očekává, radili jsou Francouzskému králi, aby toho dne boje nezačínal, nýbrž aby zemdlenému vojsku popřál oddechu dříve, než se bitva svede. Filip vyslechl tuto jejich radu, kterouž podporoval svou velkou zkušeností král Jan Český a mnoho jiných zvláště českých rytířův. Avšak v té chvíli buď pro netrpělivost pánův francouzských, buď omylem postoupil přední voj francouzský ku předu. Král kázal pro Boha a svatého Diviše, aby se zastavili, což se také stalo, avšak bratr králův, hrabě z Alençonu, postupoval tvrdošíjně dále. Přední hluky jsouce zadrženy domnívaly se, že byl rozkaz změněn, a ve strachu, aby bojovní šik neporušily, úprkem se hnaly na svá místa předešlá. Nově vydané rozkazy královny nebyly slyšány, vůdcové, jsouce ještě méně a chvástaví spůsobili to, že jen třetí díl všeho vojska, co ho bylo v předním voji, a to co houf nespořádaný před nepřítele přitáhl. Byla právě třetí hodina spoledne: dušné a těžké povětrí tížilo ten dav nesčíslného a od samého rána pod zbraní cestami utmáčeného lidstva. Jízda pokrytá železem, lučištníci a všickni pěší zemdleni a žízni trápeni hrnuli se a tlačili po těsném a nerovném prostoru. Darma usilovali vůdcové,

aby se bojovníci v šiky sestavili, dokud k tomu místo stačilo; vřesk a hluk přehlušoval zvuky trub, jeden tiskl druhého, prach vystupoval jako mrak do výše, rozkazy se křížovaly a ztrácely se v hustém klubku lidí, koní a zavazadel, tak že tam ani zrak ani hlas nepronikal.

Naproti tomu vojsko anglické pokojně a tiše v šikách za svými zákopy se rozesťovalo: pěchota a lučištníci sedíce na zemi se zbraní na pohotovost končili své obědy, a jako klidní ženci okamžiku čekali, aby se svých zbraní uchopili, i pohlíželi z neveliké vzdálenosti na zmatek nepřátel mnohem četnějších. Tato obezřelá a neustrašená poklidnost naznačovala již onu stranu, na kterou se skloní vítězství. Nesčíslná hejna krkavců z lesův vyplašená zatemnila povětrí, a kroužíce nad vojskem francouzským žalostně krákali. Bojovníci, oddaní pověrám, jako tehdy vůbec panovaly, byli tím zjevem omráčeni a všechnu mysl ztratili.

Rozkaz k boji proti vůli krále Filipa, který při zadním voji zůstal, byl dán na rozličných stranách zároveň. V tu chvíli povstala prudká bouřka od strany mořské, i náramný lijavec s krupobitím se spustil. Když bouře přestala, hotovili se Francouzi k započetí bitvy. Lučištníci Janovští, Vlachové, obdrželi nejprve rozkaz, aby na nepřitele udeřili; a však ti cizozemci umdleni jsouce a hladem zmořeni žádali, aby se ještě chvíli posečkalo, neboť dešť promočil tětivy jejich kuší, kteréž drželi nepříkryté v rukou mezi bouří podle obyčeje vlaského, kdežto Angličané svízelným polního tažení uvyklí své luky opatřené měli přikryvkami v toulech. Nepovoleno však Janovským žádného odpočinku; rozpůčili boj z donucení s nechutí a nevrlostí, kterou hlasitým klením na jevo dávali. Tu najednou slunce z oblak zasvítilo, oslepující svými paprsky jejich oči. Angličané, kteří na stanovišti v každém ohledu výhodněm sešikováni stáli, pokryli mrakem střel tyto nespokojené bojovníky, a sice prý tak hustě jako sníh, jak vypravují kronikáři času onoho. Janovští lučištníci couvali, avšak tu se hrabě z Alençonu, bratr krále Francouzského, na ně vrhl, a mysle, že to zrada, dotíral na ně volaje pln zlosti: „K čemu se ostouzeti takovou to zběh, která nás v nouzi zrazuje!“ Zmatek a seč množily se napořád; nadarmo hrabě Doria a Karel Grimaldi, vůdcové Janovských, o to usilovali, aby své lučištníky k novému boji sešikovali; oba na bojišti padli. A král Filip, jemuž vědomost o tom prvním nešťastném sražení s nepřítelem dána jest, zvolal prý hněvivě: „Aj, k ďáblu s tou proklatou rotou, která nám jenom v cestě stojí!“

Hrabě z Alençonu, zaslechna o tom, co král řekl, ihned se vrhl se svou jízdou na Janovské, kopími je potíral a koňmi deptal. Chudáci Janovští, jsouce od jízdy na zem povaleni, zdvihali se v pomátenosti se země, párali ostřím mečův koňm břicha a přetínali jim žiliny. A při tom hrozném zmatku, když se vojsko francouzské před obličejem nepřítele samo mezi sebou vraždilo, vysílali Angličané mračna střel, hubičích jedním rázem katy a jejich oběti. Jakub z Bourbonu, princ královský, postoupiv v čele svého oddílu vojska francouzského skrze potoky krve a hromady pobitých těl, až k řadám anglickým se prodral i zuřivou bitvu započal. V krátkce byl až k patě pahorku zahrán, když se právě druhý sbor vojska francouzského blížil.

Tento druhý sbor však, chtě se samého krále a jeho sboru dočkati, zastavil se. Král Filip zatím s tíží sbíral pluky třetího sboru, který po polích zpátky táhl, a jsa rozptýlen a pro unavenost se zastavuje v strašném nepořádku se nalézal. Hrabě z Alençonu, který svým prvním omylem ještě více byl rozdrážděn, nemoha takového opozdění třetího sboru snést, poručil svému korouhevníkovi Jakubovi d' Estracelles, aby na nepřitele udeřil. Tento korouhevník byl rytíř udatný a zkušený, a též mínil, že chvíle odpočinku potřebna jest všemu vojsku; sňal s hlavy přilbu, aby při nesnesitelném vedru volněji oddýchati mohl. Obdržev rozkaz pravil zřejmě princ, že by vojsko v té chvíli v jistou záhubu upadnouti musilo. Avšak rozpálil se princ řka k němu: „Vsaď přilbu na hlavu, a pokročme ku předu!“ Odpověděl zmužilý d' Estracelles řka: „Pane, ty kážeš, kladu tedy na hlavu svou přilbici, kterouž již více s hlavy nesejmu!“ To povědév vrhl se na nepřitele; vojsko se za ním hnulo, Angličané je mezi svá dvě křídla vzali, a nastal boj velmi krutý. Černý princ, chtě sobě získati slávy vojenské, přiletěl na koni na bojiště; Francouzi spatřivše jej vášně silou naň se vrhli a družinu jeho rozeznali. Princ po krutém boji jsa již jako ztracen s koně spadl, a bylby s tíží ušel smrti neb zajetí: v tom však jeden rytíř normanský, strážce praporu princova, obrátil se k svému pánu, ssedl s koně a prince zaclonil svou korouhví, kterou rozvinul a rozvinutou držel, stoupna rozkročenýma nohama na konce její, pak oběma rukama svůj dlouhý meč uchopiv, kříž na kříž jím máchal, a nepřátele takto, tisknouce se na Černého prince, odháněl. Vůdcové angličtí přispíšili pak k tomu místu, prince se země zdvihli a zas na koně posadili. Princ ten potom rychle zase v čele bojovníkův svých útoku

dorážejících naň Francouzův odolal a konečně k patě pahorku je zahnal, kterýž svými mrtvolami pokryli. Brzy vpadli Francouzové do hluboké a široké rokle, a nemohouce ani couvati ani kroku ku předu udělati, ba nemohouce se ani brániti v krátkém čase všickni padli, a s nimi i hrabě z Alençonu, hrdý princ francouzský, kníže Lotrinský i hrabě z Estracelles, který střelou jsa raněn na korouhev sklesl a více již své přílby nesejmul. Ostatní bojovníci prvních dvou sborů francouzských zmužile avšak slepě jsouce vedeni ustavičně ještě ku předu se tlačili, ač to bylo beze všeho rozmyslu a bez spořádaných pohybů. Každý se vrhal jenom tam, kde se mu náhodou jaké místo otvíralo. V tu chvíli změnil se boj v seč vražednou. Angličané jen zabíjeli a zdáli se míti často útrpnost nad tím shlukem, do kterého záhubu a smrt metali.

Francouzský král dověděl se o tom, že dva sbory jeho vojska již poraženi jsou, velikým podivením celý pomaten a hněvem rozpalen spatřil, že mu jenom ještě třetí sbor zbývá, kterémuž on sám velel. Ivyřtil se také proti Angličanům volaje na bojovníky své ustavičně: „Dále, dítky, dále v jmenu Boha a sv. Diviše!“ Vojsko jeho, nemohouc téměř ani ku předu pro zabítá těla, hrůzou bylo pojato, a šlo za králem křičíc: „Pro smrt, pro smrt jdeme!“ kterýžto křik dlouho se mlsil s brinkotem zbraní. Angličané v prvním okamžení až za své ohrazení ucouvli.

V tom počal se den k večeru schylovati. Král Edward, který dosud stál na pahorku v středu vojska blízko větrného mlýna, odkud všechno co se děje přehlédnouti mohl, nyní rychle k vojsku svému přiklusal a dal znamení, aby se pášlo ze čtyř malých děl, kteréž na zákopecch na konci pravého křídla vojska jeho připravena stála, a kulemi byla nabyta. Bylo to ponejprv, co v řádné bitvě zahřměly rány prachu střelného, tehdáž jak pověst praví, teprv nedávno od mnicha Bertholda Schwarze ve Freiburgu v Brýsgavě vynalezeného. Blesk, dým a hromový rachot těchto děl, jimž s počátku bombardy říkali, splasil koně Francouzův a způsobil tím mezi nimi ještě větší zmatek; avšak jinak by ta děla, s nimiž ještě střelci ne tak obratně zacházeti uměli, nebyla Francouzům více uškodila, kdyby již nebyli poraženi bývali.

Když Českému králi Janovi přinesli zprávu, že jeho syn Karel, zvolený král Římský a markhrabě Moravský, po boku krále Filipa na nepřátelské šíky dotírá a udatně bojuje, zaklínal knížete Savojského, aby mu

rychle ku pomoci přispěl. I nedalo mu to pokoje i pravil fka: „A já půjdu tam, kde syn můj bojuje, abych jej svým tělem chránil. Vzhůru! ku předu! chabří přátelé!“ I dal rozkaz, aby jej k jeho synu vedli, kteréhož jméno ustavičně cestou opakoval. Shlukla se česká družina rytířův okolo svého krále, posvětivši se službám rytířským a čestným; král sám zanedbávav po celé panování své vlastní království a jiným slouživ, kdekolivěk pomoci jeho zapotřebí bylo, v službě rytířské a nezištné slávu svou vyhledával a na svém štítu německé heslo: „Ich dien,“ to jest „Sloužím“ nosil. Vzali čeští rytířové slepého krále mezi sebe, a aby ho v tísní bitvy neztratili, přivázali uzdu jeho koně k uzdám a střemeny ku střemenům jeho nejbližších dvořanův, Jindřicha řečeného Mnicha Basilejského a mladého Jindřicha z Klingenbergu. Takovýmto způsobem vrhli se čeští rytíři se svým králem do posledního boje, kde dav a hlomoz bitvy byl největší, porážejíce kopím všechno před sebou a vykřikující Praha! Praha!, heslo své.

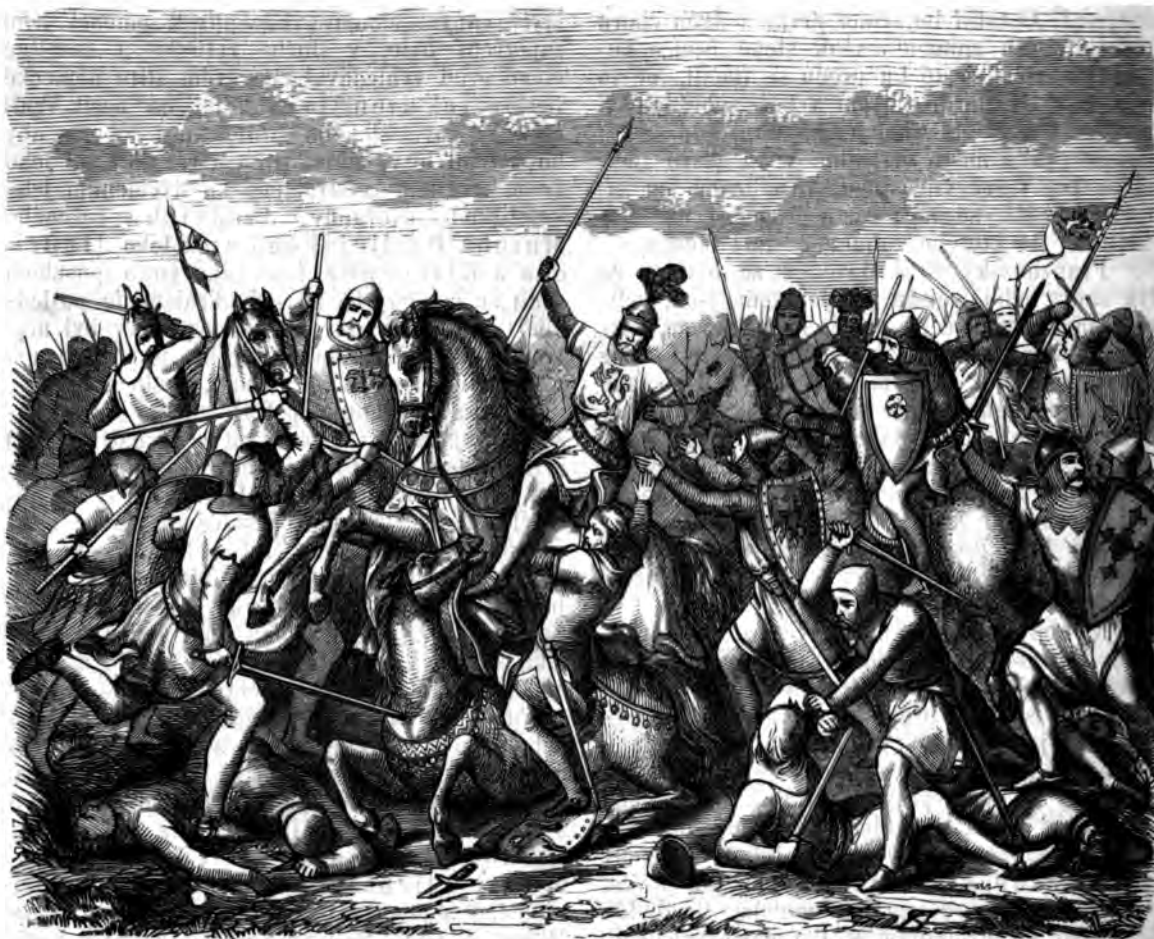
Avšak nedlouho potom zbytky francouzského vojska již vesměs z bitvy prchaly, a naši rytíři vidouce jistou záhubu napomínali krále, aby svůj život zachoval. Král Jan však nechtěl z bojiště ustoupiti provolávaje slova: „Zachraňte syna mého! onť jest dědicem české koruny! Mne však pusťte do bitvy, neb toho bohda nebude, a by král Český z bitvy utíkal!“ Zajisté král Jan těmi svými posledními slovy s Českým národem se smířil, a čestnou památku si u nás postavil. Čechové vždy s hrdostí na ta slova si spomínali, a také toho nebylo, aby byl král Český z bitvy utíkal. Po boku krále padli: Jindřich z Rosenberka, nejstarší syn pana Petra z Rosenberka, Jan z Lichtenburka, Jindřich z Klingenbergu, Heřman z Miličina a Talmberka, Plichta II. z Žirotníka, synovec slavného bojovníka téhož jména, který 1322 u Mühldorfa padl, Bavor ze Strakonic, Val-koun z Pořešína, Závise z Jimlina, Dalibor z Kozojed, Kunáč z Pavlovic, Bedřich Pětipeský, Liček z Riesenburka, Hron z Vlašimi a do padesáti ze stavu rytířského. Král Jan mečem svým tak dlouho udatně okolo sebe máchal, až mnohými smrtelnými ranami pokryt s koně klesl.

Jeho syn Karel snad ani nevěděl, že otec se dal do bitvy vésti, aby jej zachránil a sám hrdinskou smrt podstoupil. Bojovale Karel rovněž udatně v družině krále Francouzského, již také i několik ran obdržel, avšak když se vi-

dělo, že bitva již napravena býti nemůže, vyvedli Karla lidé jeho z davu vražedného, aby se zachránil a rány své opatřiti dal.

Také král Filip VI. z Valois, jsa dobrým bojovníkem ale méně dobrým vůdcem, bojoval dosud statečně a neohroženě; dva koně byli pod ním zabiti a na šíji byl těžce poraněn. V soumraku již nemohl viděti, jak se bitva

vrhá, měl již jen malý počet lidu při sobě a ještě nechtěl ustati od boje. Tu uchopil jeden z pánů uzdu koně jeho, a téměř násilně jej z davu bitvy vyvedl. Z celého vojska francouzského, kterého s cizími pomocníky před bitvou 120.000 bylo, jen malý zbytek smrti a pohromy ušel a pod ochranou tmavé noci z bojiště odtáhl. Angličané jenom asi 2000 mužův ztratili. Na boji-

Smrt krále Jana v bitvě u Kreščaku 26. srpna 1346.

(15)

šti samém rozestřela se tma a tichost smrti. Král Edward III. hrd jsa na své skvělé vítězství, nemohl sám pochopiti, jak vojsko francouzské, tak ohromné a udatné, v několika hodinách úplně záhube podlehnouti a rozprášeno býti mohlo. Nedovolil ještě vojsku svému opouštěti šiky, boje se nějakého obelstění; sám před stanoviska stráží vyjel a bedlivě naslouchal, kde by se co hýbalo; avšak hluboké noční ticho rušilo jen po dlouhých chvílích temné stenání skonávajících

anebo raněných bojovníkův, kterými celé údolí bylo poseto. I rozkázal tedy udělati ohně v řadách vojska svého, a tu se ukázalo, že na bojišti živých bojovníkův více nebylo. Zavolav svého syna kázal mu, aby se podíval při bledém světle kmitajících se pochodní na ty tisíce mrtvol, ležících tam v krvi své. I tázal se ho řka: „Co se ti zdá? myslíš, že jest to hra zábavná?“ Potom jej políbiv pravil dále: „Milý synu! bojoval si čestně, a jsi hoden panovati.“

Na to dali král a syn jeho rozkazy, aby do Krešćaku přeneseni byli rytíři, podkoní a pacholci, na kterých ještě známky života se jevily. Nalezen jest také král Český; ležel u prostřed svých rytířův, kteří pro něj na poli bitvy položili život svůj, ještě dýchal a měl něco síly, tak že i promluvit mohl. Žádal, aby syn tu k němu přišel, a byla to jeho poslední myšlénka, nemohoucí býti vyplněna, leda by král Karel dal se od Angličanův zajmouti. Přišel král Edward i syn jeho, Černý princ; Edward spatře skonávajícího královského hrdinu, promluvil k svým průvodcům hlasem pohnutým řka: „Dnes klesla koruna rytířstva, nebylo

nikdy podobného tomtu králi Českému! Král Český byl by hoden lepšího umrlčího lože!“ inemohl se od slzí zdržeti. Černý princ však objasnil tělo Janovo ulehčil mu péčí a synovskou obsluhou poslední chvíli života. Skonaltě Jan ještě té noci na rukou prince Edwarda knížete de Galles, který tohoto strastiplného dne proslavil se velice udatností a spáslostí ducha svého. Když pak král skončil, přistoupil Edward III. k tělu jeho, a vzal si na znamení svého vítězství tři pštrosí péra s jeho přílbice a heslo Ich dien, i podal je svému synovi, Černému princovi, kterémuž vlastně všechna čest toho dne náležela, a který potom jakožto princ Waleský a nástupce trůnu tato znamení do svého znaku přijal, jakož až podnes se spatřují tři pštrosí péra a heslo „Ich dien“ ve znaku jeho nástupcův, princův Waleských.

Král Edward dal tělo krále Jana na tom místě, kde nalezeno bylo, s velkou vojenskou ctí pohřbiti, a postaven jest tu kříž kamenný, kterýž teprv r. 1850 náhodou zkázu vzal; však jest prý zase obnoven.

Tak skončil král Jan Luxemburský máje teprv 50 let věku svého. Pozůstali po něm: vdova, jeho druhá manželka Beatrix

z Bourbonu, z jeho 4 synův jen Karel, Římský císař a král Český, Jan Jindřich, bývalý hrabě Tyrolský, a Václav z druhého manželství, potomní vojvoda Luxemburský, konečně z jeho 4 dcer jediná Guta čili Bona, manželka Jana, nástupce trůnu francouzského a dosud vojvody Normandského, která již 11. září následujícího roku 1349, dříve než manžel její, syn krále Filipa VI., na trůn vstoupil, také umřela, stavši se pramatelí nejen všech potomních Francouzských králův z domu Valois, nýbrž také vojvod Burgundských.

Král Jan panoval po 36 let, ovšem více slavně nežli zdárně: nedal nikdy cizímu nepříteli hranice České země překročiti, a rozmnožil Českou říši stálým nabytím Chebské krajiny, země Budišínské a Zhořelické čili horní Lužice a větší části Slezska.

Divným řízením Božím neskončila se historie krále Jana s jeho smrtí, neboť jako za života tak i po smrti neměl pokoje; odpočívá nyní již v desátém hrobě. Ve své poslední vůli, kterou již po svém úplném oslepnutí učinil, žádal býti pochován v Clairfontaině, klášteře nedaleko Arlonu v hrabství Luxemburském. To se mu však nevyplnilo. Brzo po bitvě u Krešćaku vykopali mnišové blízkého klášteře Valloire tělo krále Jana z jeho

Starožitné poprsí krále Jana Luxemburského na hořejších chodbách hlavního chrámu u sv. Víta. (16)

prozatímního hrobu na bojišti, a pochovali je ve svém klášteře. Nedlouho však jeho syn a nástupce, Karel, hlásil se o tělo svého otce, aby je počestně mohl pochovati. I tak přeneseno jest z Valloire do Luxemburka města, a pochováno ve chrámě Panny Marie klášteře Benediktinského, kdež mu Karel skvostný náhrobek dal postaviti a jej erby a obrazy českých hrdin s králem zároveň u Krešćaku padlých ozdobiti. Tam leželo tělo královo až do r. 1540, kdež klášter vyhořel a náhrobek sražen byl. Následkem toho přeneseny jsou královské ostatky do hořejšího města k Františkánům, kteří je prý za peníze ukazovali. Roku však 1592 byl Benediktinský klášter na novo vystaven a požadoval královské ostatky nazpět. Františkáni nechťce je vydati soudili se o ně, museli pak je předce vydati, a Rakouský arcikníže Albrecht, náměstník v Nizozemích, dal u Benediktinův králi Janovi nový skvostný pomník vystavěti, který prý 17.000 zl. stál. R. 1684 dobyl Luxemburka Francouzský král Lud-

vík XIV., a klášterní chrám a s ním i pomník Janův zase shofel. Klášter již nebyl na tom samém místě obnoven, nýbrž přeložili jej na jiné v městě dolejší. Tam opět královské ostatky složili a třetí pomník postavili, který ještě, ač bez ostatků, stojí. R. 1792 vpadli francouzští republikáni do Luxenburka, mnichové utekli, a kláštery byly zrušeny. Ostatkům krále Jana velké nebezpečnosti hrozilo, neboť Francouzové plenili a bořili všechny památky králův; avšak jistý pekař, jménem Adam Bastien, je tajně odklidil a ve skříni ve svém domě uschoval. Za císaře Napoleona I. na skříni s ostatky se nemyslílo, a později šla pověst, jakž i Bastien dotrzoval, že ji uprchlí mnichové do Prahy odvezli. Však to pravda nebylo. Bohatý fabrikant kamenného nádobí, jménem Boch-Buschmann, mající svou fabriku na venkově blíz města Luxenburka, dostal tu skříni od pekaře, a to se schválně mnichův, jak jeho syn píše, i schoval ji u sebe; neboť mnichové Benediktini soudili, že za městem bezpečněji bude schována, nežli ve městě. Vyvezení do Čech bylo jen vymyšleno, aby pekaře k vydání vzácné památky snadněji naklonili. Skříně

zůstala v Buschmannovské fabrice, a mladší Boch-Buschmann vzal ji s sebou, když opouštěl dům rodičův a do Metlachy v okolí Trevínském se stěhoval. Tu v Metlachy otevřel obecnstvu svůj pěkný kabinet přírodních věcí, a mezi jinými vzácnostmi ukazoval též kosti krále Jana Českého, sestavené v kostlivce. R. 1836 přišel se na ten kabinet podívat také Bedřich Vilém, nástupce trůnu Pruského, potom co král čtvrtý toho jména, a ten si na mladém Boch-Buschmannovi kosti krále Jana vyžádal, a na svůj zámek Kastell nad řekou Saarou v Porýnsku je odvezl, vystavěv tam nový, nyní již šestý pomník králi Janovi. Tak nyní odpočívá král Jan v Kastellu, na skvostném hradě královské rodiny Pruské v zemi Porýnské. Roku 1838 téhož dne a v též hodině, ve které král Jan před 500 léty v bitvě u Kreščaku padl, byl jeho nový náhrobek posvěcen. Představuje starobylost rakev v polovypuklé práci, na ní rytíře na koni, před ním dělo, kterým se v oné bitvě ponejprv střídalo, vedle toho smrt s kosou a se starofrancouzským heslem: „Je uaines tout,“ to jest: Já všechno vyrovřádám.

HLAVA III.

Karel I. co císař Římský toho jména IV.

Od r. 1846 do 1878.

Karlovy nesnáze a jeho korunovace v Bonnu na Římské království.

1846 26. listopadu.

Uk asi Čechové a Moravané zprávu o smrti krále Jana přijali, o tom nám tehdejší kronikáři žádných zpráv nedávají. Karel sám, nyní dědičný král Český a volený král Římský, nalézal se po bitvě u Kreščaku v položení velmi nesnadném. Odstraniv se z bitvy do francouzského kláštera v Our-champsu delší čas tam pro své rány poležel a tudíž dosti času měl, o svém těžkém položení a své okamžité opuštěnosti rozjímati, neboť byl v tu chvíli právě jako rytíř v cizině bloudící a dobrodružství vyhledávající.

Jeho hlavní protivník, císař Ludvík, rozmnožil v posledním čase svou moc náramně, tak že Karlova moc v té chvíli nemohla jí odolati, neboť kromě titulu krále Římského neměl Karel v říši Německé ještě téměř ničeho. Jeho přítel, král Filip VI. Francouzský, po své porážce u Kreščaku nyní sám potřeboval pomoci, a apoštolská stolice, mimo všechno osobní přá-

telství Klimenta VI., předce jen vlastního prospěchu vždy vyhledávala. Karel neměl po ztracené bitvě ani vojska ani peněz, nepřítel jeho byl na blízku a on sám byl vzdálen od království svého Českého, z kterého jedině sílu a moc mohl čerpati. Jenom hrdina anebo pošetilec neztratil by mysl při takových těžkostech a v takovém nebezpečství, praví Palacký, a jenom velenadáný kníže mohl se s takovým protiventstvím v boj pustiti, a štěstím podporován v tomto boji slavně obstáti.

Největší obtíž připravovaly mu jeho závazky k papeži; musel papeži mnohé věci ještě před svým vyvolením na Římského krále příslibiti, které sice neobyčejné nebyly, jež chtěl věrně vyplniti, pro něžto však mnozí předešlí císařové se vzpírali a s papežem války vedli. Jak jsme již nahoře uvedli, zavázal se Karel papežových zemí a krajín se nedotýkati, měl nyní k vůli papeži všechny zákony a skutky svého soupeře, ssazeného císaře, za neplatné

vyhlásiti, všechny přípovědi od svého děda, císaře Jindřicha VII. a jiných císařův apoštolské stolici učiněné vyplniti; bez papežského povolení neměl do Itálie vkročiti, a kdyžby do Říma přišel, aby se tam na Římské císařství korunovati dal, měl téhož dne zase z Říma odtahnouti a do Němec se vrátiti. A že to všechno svědomitě tak chtěl vyplniti, sotili naň Němci zvykli jsouce, po příkladu dosavadního císaře Ludvíka na papeže nevrážiti a jeho církevních trestů si nevšímají, i zvali Karla „popským císařem“.

Vyléčiv se v klášteře Ourschampskému odebral se Karel napřed do města Verdunu, potom do Arlonu ve hrabství Luxemburském. Ve správu toho hrabství uvázal se nyní vlastním jménem a nikoliv na jméno bratra svého Václava. Jeho starý strýc, arcibiskup Balduin Trevířský, činil zatím přípravy k jeho korunování na Římského krále. Cáchy a Frankfurt nechtěly Karlovi brány své otevřiti, držíce ještě s císařem Ludvíkem; uveden jest tedy Karel do města Bonnu nad Rýnem, a zde ve hlavním chrámě korunován jest dne 26. listopadu 1346 od Valrama, arcibiskupa Kolínského, u přítomnosti mnoha arcibiskupův, biskupův a opatův, avšak nemnohých světských říšských knížat.

Konečně přišel Karel dne 13. ledna 1347 do svého království Českého, a byl v Praze co nový král slavně i radostně od duchovenstva a všeho lidu českého přivítán. Tak vstoupil Karel po svém otci na trůn český, a vydal mocný list všem stavům království Českého a markhrabství Moravského, jímž všechna práva a všeliké svobody těchto zemí potvrdil, a hlavně tyto kusy držeti a věrně zachovávatí přislíbil: že totiž nebude požadovati berně od zemí, vyjma případy, kdyžby se měla vystrojiti svatba v domě královském, že na zemské úřady v Čechách jen rozené Čechy, na Moravě jen rozené Moravany dosazovati bude, že svobodné dědické právo v rodinách až do čtvrtého kolena po meči i po přeslici průchod míti má, aniž by dědictví jakožto odúmrtí na královskou komoru připadnouti mělo, konečně že žádný Čech a Moravan není povinen, pro dobývání cizích zemí do války za hranice jíti. Také veškerému duchovenstvu listem jiným osvědčil svou obzvláštní milost královskou. Avšak nedlouho se v Praze zdržel, a musel pro upevnění svého důstojenství v Němcích brzy zase odejti.

Kterak se císař Ludvík k novému Římskému králi choval.

1347.

Císař Ludvík dost nejnepě si počínal, a moha Karlovi mnoho překaziti, ano s mocí, kterou měl, i do Čech vpadnouti a všechny záležitosti jeho v niveč obrátiti, jezdil pouze po knížatech a po říšských městech, aby je u věrnosti k sobě zachoval. Z Řezna však poslal dne 7. ledna 1347 hanlivý list Karlovi, plný hrubých nadávek, nejapných výhrůžek a slov chvástavých, z kterého jenom na ukázkou něco málo tuto položíme:

„My císař Římský, který opatřením božím žezlo nad světem držíme, na trůnu věčné slávy sedíme, který jsme sloup celý vesmír nesoucí, kterým celý svět slouží a se koří, před kterým se třesou národové barbarští, . . . my se diviti musíme velice a smáti tobě pídímužškovi, který se proti nám, velikánu, staví, mravenci, který lva chce pohltiti Setrváš-li ve svém šeredném bláznovství, zbudíme tě ze sna a rozdrtíme moc tvou vymyšlenou jako nádobu hrnčenou, a v niveč ji obrátíme a rozptýlíme, jako prasek kmitající se na slunci“ a tak dále.

Karel mu na to dne 10. února 1347 z Chebu odpověděl káravě, z vysoka a spolu duchem nábožensko-biblickým.

Císař Ludvík nepočínaje tedy ničeho proti Karlovi, chtěl se především na papeži vymstíti a spojil se k tomu cíli s blouznivým dobrodruhem římským, kterému na tom záleželo, jakby světskou moc papežovu v Římě mohl podkopati. Byl to jistý Cola di Rienzo. Císař k němu tajné posly vypravil a s ním se umlouval; po nedlouhém čase potom poštval Cola di Rienzo celý Řím proti papeži, a svými lichotivými řečmi Římány tak omámiti uměl, že jej za tribuna lidu vyhlásili, a pod jeho vládou býti chtěli, proto že jim sliboval, že starou republiku Římskou zase obnoví.

První panovnické péče Karlovy, a jeho snahy o dobytí Tyrolska.

1347.

Karel se jen osm dní v Praze zdržel, a hned zas 22. ledna 1347 ji opustil. Leželo mu především na srdci, jakby Tyrolska, jeho bratřovi nešlechetným a zločinným spůsobem vzá-
těho, pro něj mohl se zase zmocniti. I hledal

podpory svých zámyslů u vojvody Albrechta Rakouského a krále Ludvíka Uherského, k nimž tedy především si zajel. Avšak císař Ludvík, přiveda oba panovníky na svou stranu, Karlovi to překazil.

Vrátil se tedy Karel zase do Prahy, a dříve nežli pro zamyšlenou výpravu do Tyrol něco podnikl, zabýval se starostí o zvelebení svého království Českého. Učiniv potřebné přípravy vydal se Karel 5. dubna 1347 zas na cestu do Tyrol. Vzal jenom tři důvěrné druhy s sebou, a pro lepší jistotu všickni čtyři přestrojili se, vydávajíce se na cestě za kupce. Tak se dostali nepoznaní do Tridentu k tamějšímu biskupovi. Sem přišli v krátce na to také legát papežský a poslové od Karlova svaka, Jana, dědice trůnu Francouzského. S nimi se všemi se Karel v Tridentě smluvil a dostal vojska od patriarchy Aquilejského, pána Veronského, Milánského, Ferrarského a ode mnoha jiných knížat italských. Postaviv se v čelo těchto vojsk, hned polní tažení nastoupil, a v krátce zase měst Belluna a Feltri se zmoc-

nil. Potom vešel do samých Tyrol, dobyl města Meranu a jiných míst a poplenil město Bolzano. Odtud se přihnul před hrad Tyrol, v kterém Markéta Hubatá sídlila, a obléhal ji velmi krutě. Markéta však byla jak lidem zbrojným tak i špízí na celý rok dobře opatřena, tak že málo naděje bylo na dobytí hradu jejího. Přichváta císař Ludvík proti Karlovi, který upustiv od Tyrolu proti němu se obrátil, a bez velkého namáhání císařovy Bavaráky z celých Tyrol vytloukl, tak že císař Ludvík s velkou hanbou s pole ustoupiti musel. Avšak potom přišel císařův syn, Ludvík Bra-

niborský, s mocí mnohem silnější, Karel utrpěl porážku, ztratil města Meran a Bolzano a biskup Churský do zajetí přišel. Válka však se protáhla až do měsíce července; Karel vzkázal do Čech pro pomoc, 2000 českých rytířův a panoší do Bavor vpád učinili, krajiny válkou postižené mnoho bídy snášely a žádná strana nemohla druhou přemoci. Když pak konečně velký hlad vznikl a dalšímu vedení války velmi překážel, tuť Karel sobě umínil, konec jí učiniti. Všecko, čeho v poledním Tyrolsku dobyl, dal za velké sumy v zástavu Viskontům Milánským a pánu Kararskému, a přes Uhry do Čech se navrátil, máje v úmyslu, dáti bratru svému Janu Jindřichovi za Tyrolsko v náhradu markhrabství Moravské.

Starožitné poprsí Karla IV. v hořejších chodbách hlavního chrámu u sv. Víta. (17)

Korunovace Karla na království České.

1347 2. září.

Karel vrátil se do Prahy ku konci měsíce srpna 1347. Zde byly již všechny přípravy ku korunovací nového krále Českého učiněny. Karel již před svým odjezdem do Tyrol vydal zevrubné poučení o tom, kterak se ta ko-

runovace vykonati má, i chtěl míti při tom hlavně takové obřady, na které se sám vlastníma očima díval při korunovaci Francouzského krále Filipa VI. v Remeši. Tento nový pořádek korunovace byl latinsky a česky sepsán a rozdáván a pro budoucnost nařídil Karel, aby se všickni potomní králové Čeští při korunovaci podle toho pořádku řídili. Kromě skvostné koruny Svatováclavské, kterou již r. 1345 shotoviti dal, také ostatní královské klénoty, totiž říšské jablko, žezlo, prsten, královský ornát a jiné, nově pořídil. Na Vyšehradě měly se obřady počíti a na Pražském hradě při zvláštním účastenství arcibiskupa a

duchovenstva dokončiti. Praha již se hemžila množstvím vzácných hostů k té slavnosti pozvaných, a všickni stavové říše České v přehojném počtu též se dostavili. Kromě arcibiskupa bylo tu pět biskupův, deset knížat, mezi nimi také kurfürst Rudolf, Saský vojvoda, mnozí knížata a hrabata z Němec a veškeří zemští pánové z Čech, Moravy a Slezska.

V den před korunovací, 1. září, shromáždili se nej přednější biskupové, knížata a zemští pánové, totiž arcibiskup Arnošt, biskupové Jan VII. Volek Olomoucký, Předslav Vratislavský a Jan I. Litomyšlský; kníže Jan Jindřich, králův bratr, lenní knížata Mikuláš mladší Opavský, Bolek Opolský, ještě pět jiných Slezských knížat, pan Jošt z Rosenberka, Vilém z Landšteina, Bertolt, Čeněk a Jindřich z Lipé, Hynek Berka z Dubé, Vaněk (Václav) a Beneš (Benedikt) z Wartenberka, Ješek (Jan) z Michalovic, Hynek z Náchoda, Štěpán a Jaroslav ze Sternberka, Ješek z Wartenberka, Hynek z Waldšteina, Hynek z Žleb, Oldřich a Jindřich z Hradce, Ješek z Kravař a mnozí jiní. Tito všickni předstoupivše před Karla, učinili prosbu k němu, aby se za Českého krále korunovati dal, i aby co Římský král potvrdil právo, od papeže Klimenta VI. Pražskému arcibiskupovi dané, aby místo arcibiskupa Mohučského jenom on králi Českému korunu na hlavu sázel i a na království České pomazání dával. Karel tak učinil, a vydal na to arcibiskupovi císařský list pod zlatou bullou, jež všickni říšští knížata tu v Praze přítomní co svědkové podepsali.

Když se to stalo, odebral se Karel provázen jsa od arcibiskupa, knížat, všech zemských pánův, rytířův a vládků na Vyšehrad. Tam ve chrámě kapitulním vykonal svou pobožnost, a pak byl zase na Pražský hrad veden, byl přítomen nešporům ve hlavním chrámě u sv. Víta, a po nich vyprovázeli jej kněží a pánové do jeho královských pokojů.

Druhého dne, 2. září, sešli se arcibiskup, oba biskupové Olomoucký a Litomyšlský, jeho suffraganové, a jiní preláti ve hlavním chrámě na hradě Pražském, oblekli na sebe ornáty, a šli nesouce královské roucho, meč sv. Václava, kříž, kadidelnici a svěcenou vodu do královského paláce, aby krále do chrámu uvedli. Král tu již očekával leže na skvostném loži a obklíčen jsa od zemských nejvyšších úředníkův, kteří byli: Jošt z Rosenberka, nejvyšší zemský komorník, Ondřej z Dubé, nejvyšší

zemský sudí, Jindřich z Lipé, nejvyšší zemský maršálek, Hynek z Waldšteina, nejvyšší sudí dvorský, Hynek Berka z Dubé, purkhrabí Pražský, kromě mnoha jiných pánův. Arcibiskup krále nakadil, svěcenou vodou pokropil, a zdvihl jej za ruku s lože. Pojali jej pak oba druzí biskupové pod pažďi, a vedli jej processím do hlavního chrámu — ještě starého — u sv. Víta. Před králem nesli nejvyšší úředníci zemští korunu, žezlo, říšské jablko a meč sv. Václava, nejvyšší zemský komorník kráčel v čele průvodu maje hůlku v ruce, a za králem kráčeli knížata a nej přednější zemští pánové při slavném znění všech zvonů Pražských.

Ve chrámě byly královské zemské klénoty na velký oltář položeny, král se usadil na trůnu, a biskupové, knížata a pánové okolo něho se rozsadili. Po některých krátkých modlitbách učiněno jest dvoje krátké kázání, jedno k osobám duchovním, druhé, bezpochyby české, k osobám světským. Potom arcibiskup povstav promluvil ku králi řka: „Chceš-li svatou víru od křesťanských mužův danou držeti a skutky spravedlivými chovati?“ Odpověděl král: „Chci.“ Na to se tázal arcibiskup dále řka: „Chceš-li království toto od Boha tobě propůjčené podle spravedlnosti otcův svých spravovati a chrániti?“ Odpověděl král: „Slibuji věrně, že tak učiním, jako že mne Bůh silou svou posilňovati a moji věrní svou pomocí přispívati budou.“ Tu se arcibiskup k lidu obrátil řka: „Chcete-li knížete Karla za hlavu svou a za krále svého uznati a jeho poslušni býti?“ Načež veškeré duchovenstvo, všechna šlechta a lid jako jedním hlasem česky odpovídali řkouce: „Rádi, rádi, rádi!“

Když se to stalo, uvrhli se biskupové před oltářem na zem, pomodlili se, a arcibiskup odříkával litanii ke všem svatým, v které mezi jinými verši také následující říkán byl: „Pane, prosíme tě, vyslyš nás, aby na důstojenství císařské byl povýšen.“ Pak se začala velká mše zpívaná. Mezi epištolou, když v kůru zpívali, přinesli dva opatové s infulemi na hlavách ze Svatováclavské kaple v kalichu svatý olej a podali jej arcibiskupovi, který krále na hlavě, na prsou a na ramenou pomazával řka při tom: „Maži tě svatým olejem za krále ve jmenu otce, i syna i ducha svatého. Amen. Pokoj s tebou.“ Král odpověděl řka: „A s duchem tvým.“ Potom arcibiskup vykonav modlitbu učinil požehnání roucha králova, oblekl jej v ně a pomazal mu ruce svatým olejem; pak mu podal královský plášť, opásal jej me-

čem, dal mu prsten na prst, žezlo a říšské jablko do rukou. Konečně vzata jest koruna s oltáře, a arcibiskup Arnošt vložil ji králi na hlavu řka při tom: „Vezmi korunu království“ a t. d. Po každém tom obřadu odříkávaly se vždy krátké modlitby. A když král korunován byl, vedli biskupové krále od oltáře ke trůnu, na kterém se posadil, a veškeren lid vysokým hlasem zpíval: „Hospodine pomiluj ny!“ A když dokonali, král hlasitě před lidem učinil vyznání a slib těmito slovy: „Já Karel, Římský a Český král, vyznávám a slibuji před Bohem a jeho anděly, nyní a v časech budoucích zákon, spravedlnost a mír svaté Boží církvi a národu mně poddanému podle vši své možnosti a svého svědomí hájiti a zachovávat, ke všem milostivě se míti, jakž to s radou věrných svých nejlépe vyhledati budu moci, biskupům kostelův Božích všechnu povinnou úctu prokazovati, a co kostelům jim poručeným od císařův a králův dáno neb navraceno jest, bez porušení zachovati; slibuji také, že k opatům, pánům, rytířům a vládkám v milosti své se zachovám, tak jak mně k tomu moji věrní raditi budou. Amen.“

Potom přivedena jest dvěma biskupy královna Blanče, prostovlasá s přikrytou hlavou před oltář, klekla a modlila se zároveň s arcibiskupem, kterýž potom k ní přistoupiv mazal ji na kříž svatým olejem na hlavě, na prsou i na plecích, řka: „Ve jméno otce, i syna i ducha svatého prospějíž tobě to mazání svatého oleje ke cti a ku potvrzení na věky věkův. Amen.“ Potom dal královně žezlo a vloživ jí prsten na prst, vstavil jí korunu na hlavu, kteroužto vstavenou se všech stran drželi pánové zemští; arcibiskup pak řekl: „Vezmi korunu chvály a čest vesele, abys skvějící skvěla se a věčným radováním korunována byla. Amen.“ Po modlitbách pánové, kteří korunu drželi, dovedli ji ke trůnu vedle krále skvostně připravenému, a tu ji posadili. Abatyše kláštera Benediktinek u sv. Jiří, Aneška z Vřeštova, vždy tu byla po boku královny, kterouž ostatně také její dvůr skládající se z pánův a paní z nejpřednějších rodů otáčel. Po dokonané korunovaci krále a královny pokračováno jest ve velké mši zpívané; při slovích evangelia: „Dejte císaři, co jest císařovo a Bohu co Boží jest,“ sňaty jsou koruny s hlav krále i královny, a oba políbili evangelium od arcibiskupa jim podané. Po offertorium šli král a královna obětovat, koruna a meč před nimi byly nešeny; král obětoval bílý chleba, stříbrnou konvici s vínem a kus zlata, královna totéž, pak se oba

na své trůny zase posadili. Po skončené mši uklekli král a královna zase před oltářem a přijali večeři Páně, kterou jim arcibiskup podával.

Po odbytých obřadech v kostele odebrali se král, královna, všickni vznešení hosté a celý dvůr s hradu Pražského na Staré město k slavným korunovačním hodům. Na prostranném Novém tržišti u sv. Havla, tu kde potom velké kotce stály, vystavěn byl velký palác ze dřeva, drahými sukny a koberci celý potažený a krouhvemi ozdobený. Na tom paláci byla slavná hostina; králi i královně posluhovali při tabuli královští dvorští úředníci na vystrojených koních sedíce, každý dle povinnosti svého úřadu. Hody byly skvostné a hojné pro všechny cizí i domácí hosty, které král zároveň i vzácnými dary podělil. Hudba provozovaná na rozličné nástroje obveselovala všechny hlučné hodovníky; pak následovaly turnaje a jiné hry rytířské, a lid se obveseloval jak obyčejně po celý den ostatní.

Založení kláštera Karmelitánův u P. Marie Sněžné a kláštera Slovanského v pozdějším Novém městě Pražském.

1347.

Třetího dne, 3. září 1347, odebral se král Karel s královnou, se všemi svými hostmi a zemskými pány z hradu Pražského zas do Starého města, a za Svatohavelskou branou, nynějším Můstkem, před městem na tak zvaném Písku položil slavným obřadem první kámen k nynějšímu chrámu Panny Marie Sněžné a vedle něho k novému klášteru, do něhož mnichy Karmelitány uvedl. Dříví z královského paláce na Novém tržišti vystavěného, v kterém předešlého dne hodováno bylo, daroval mnichům, aby si z něho prozatímně obýdlí a kapli vystavěli, nežliby stavba velikého chrámu dokončena byla. Chrám ten, nyní Františkánský, ač za našich časů snižený a znamenitě zmenšený, jest dosud nejvyšším chrámem v Praze, a býval prvotně velmi výstavný a gotickým spůsobem ozdobený. Zakladací list vydal Karel mnichům Karmelitánům o půl třetího měsíce později, dne 19. listopadu 1347 v Norimberce, a daroval jim celé to místo na Písku od hradeb Staroměstských u Svatohavelské brány až k Židovské zahradě, která tehdež před i po založení Nového města Pražského byla všeobecným pohřebištěm Židův z celého království Českého.

Jakož Karel již r. 1346 dne 9. května od papeže Klimenta VI. povolení vymohl, aby

měl pro slovanské mnichy v Čechách klášter složit, tak nyní dosednuv na trůn otců svých odkládal tento svůj záměr skutkem provést. věděl to nejslavněji o upřímném slovanském myšlení krále a císaře Karla; neboť zajisté ovolav do Čech mnichy slovanské za tehdejších běhův válečných v jižních krajinách z klášterův jejich zahnané a po jiných zemích bloufící, aby v Čechách služby boží a cvičení v náklích křesťanských podle svého starodávného, d' římských papežův jim povoleného způsobu slovanským jazykem vykonávali, a Čechy v tom slovanském a ušlechtilém jazyce také vyučovali: chtěl Karel položit základ ku opětnému zblížení se národův Slovanských, kteří během věkův a nepříznivým působením cizích národův od sebe byli odloučeni, chtěl je zase sjednotiti, a Čechům příležitost dáti, aby, znajíce již ducha vzdělanosti světa západního, také k slovanským svým bratřím zření měli a s nimi pomocí svatého náboženství a ušlechtilého jazyka církevního v duchu se srovnávali, jedni na druhé aby potom oboplně dobře působili, bratrskou mysl šlechtili, jedni druhým všelikou pomocí přispívali. Další záměr Karlov při tom také byl, aby tím založením napomáhal a připravoval sloučení církve východní s církví římskou, o které se tehdy již jednalo. Následující pozvání Karlova přišlo toho času 80, dle jiných zpráv však 120 slovanských kněží řádu Benediktinského z Charvat, Bosny, Srbska a z Dalmacie do Prahy, a byli mezi nimi Srbové, Charvaté, Dalmatinci, Bulhaři a Rusové. Karel sobě umínil, vystavěti jim klášter v místech budoucího Nového města Pražského, a vykázal jim místo na Skalkách, kteréž leží proti Vyšehradu na výšině nad Podskalím, starodávným sídlem Pražských dřevařův. Tuto stával od starodávna již farář kostelíček sv. Kosmy a Damiana, kterýž až do vystavení nového velikého chrámu těm slovanským mnichům, aby v něm služby Boží vykonávali, byl odevzdán. Nový klášter slovanský měl tedy v tom místě již nyní býti založen, a to ke cti sv. Jeronyma, o kterém se tehdy ještě věřilo, že svaté písmo z jazyka hebrejského do slovanského přeložil, potom domácích patronův Cyrila, Methodia, Vojtěcha a Prokopa. Karel nařídil mnichům, aby podle své starodávné zvyklosti v tomto klášteře jak mši svatou, tak i hodinky, zpěvy a všechny ostatní služby Boží v církevním jazyce slovanském, Čechům srozumitelném, vykonávali; neboť měl za to, jak samému papeži r. 1346 v Avignoně dokazoval, že tím jazykem tyto mnichové v Čechách velmi prospěšně úči-

kovati mohou na rozmnožení a zvelebení víry křesťanské, poněvadž prý Čechové snadno v po-dezření berou, čemu nerozumějí, obřady totiž latinským jazykem vykonávané, a proto prý i písmu svatému rozuměti nechtějí. Zakladací list vydal Karel také teprv po dvou měsících na své jízdě po německé říši, když se právě v Normberce zdržoval, dne 19. listopadu 1347. Poslalť jej arcibiskupovi Arnoštovi do Prahy žádaje velmi snažně, aby založení toho kláštera, kteréž mu velmi na srdci leží, v nejkratším čase uskutečnil. Na výživu mnichův vykázal dostatečné nadání v platech a pozemcích, při tom jim také odevzdal faru sv. Kosmy a Damiana, k níž Podskalí náleželo, a kterou později kapitula Vyšehradská klášteru tomu postoupila. Na to byl první od císaře ustanovený opat od arcibiskupa Arnošta a od opata Břevnovského Strahobora v toto své sídlo slavně uveden. Byl to bezpochyby opat Ivan, rozený Charvat. Papež Kliment potom 3. února 1349 opatovi a jeho nástupcům udělil právo pontifikalií, to jest, že směl při službách Božích infuli, berli a prsten nositi. I napotom staral se císař Karel o to, aby tento pro zvelebení jazyka a národu Českého založený klášter svému účelu důstojně vyhověti mohl.

Mnichové užívali ve svých knihách písma slovanského, a však ne toho samého, které svaty apoštol Slovanův, Cyril, vynalezl, a které se kyrilicí zove, nýbrž písma hlaholského, kterého do dnešního dne ještě užívají slovanští kněží obřadu katolického v Dalmacii, Istrii a na ostrovích Adriatského moře, a které se od kyrilice podstatně liší. Karel tedy, aby měli s dostatek knih bohoslužebných tímto hlaholským písmem psaných, ustanovil v klášteře zvláštního písaře, bratra Jana, jemůž deset hřiven ročního platu vykázal, aby prý v ušlechtilém jazyce slovanském rozličné knihy psal a přepisoval, jichž on sám, císař, také veliké množství zaopatřil a klášteru daroval. Mezi těmi slovanskými knihami byla také od císaře Karla darovaná převzácná památka po svatém opatu a dědici českém, Prokopovi, evangelium písmem kyrilským jeho vlastní rukou psané, jediný to pozůstatek služeb božích a nauk slovanských v klášteře Sázavském druhdy pěstovaných, o jehožto osudech jsme již v 1. knize této Kroniky na str. 345 a 346 patřičnou zprávu podali. Pozdější opat Pavel řečený Medvěd k tomu rukopisu připojil r. 1395 ještě druhou část písmem hlaholským psanou, poznamenav na konci, že „první část psal sv. opat Prokop vlastní rukou, a že jí císař Karel klášteru Slovanskému daroval, sv. evangelium a epištoly

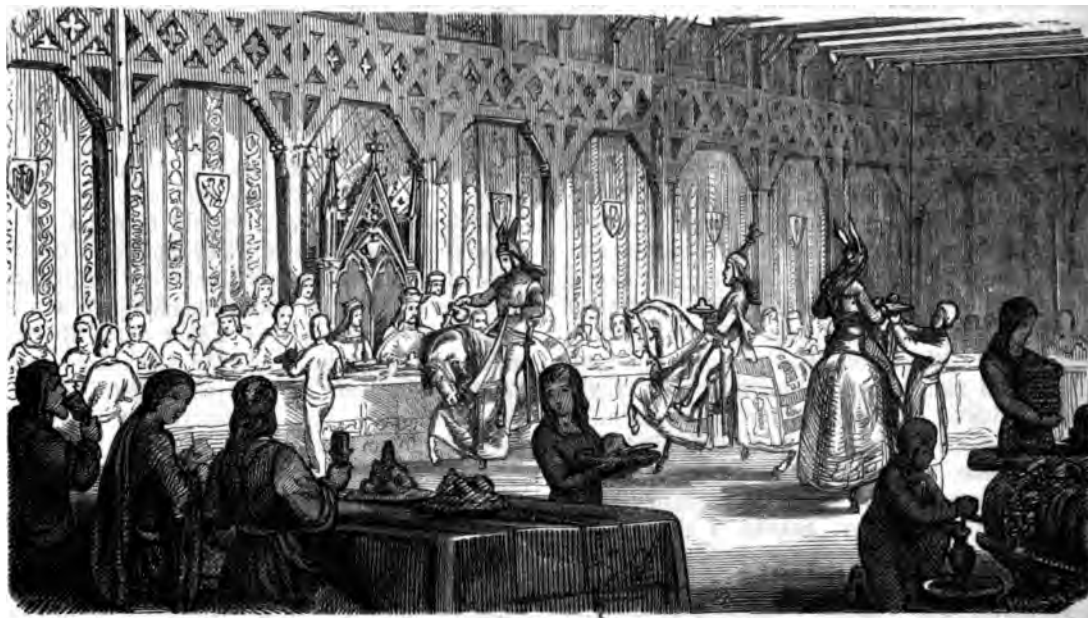
v připojené druhé části pak že se mají zpívati v Boží hody když opat pod korunou mši slouží.“

Český národ brzy oblíbil si slovanských služeb Božích, které četnou návštěvou nad obyčej zvelebeny jsou, tak že náboženství valně u Pražanův prospívalo a český jazyk tím velké cti a znamenitého zvelebení docházel, jak sám císař Karel o tom v jednom listu svém vydal slavné svědectví. Od samého pak počátku Čechové ten klášter a to místo na Slovanech zvali.

Karlova výprava proti Ludvíku Bavorskému, téhož smrt a Karlovy jízdy v Němečích.

1347—1348.

Za času těchto korunovačních slavností získal Karel stavy říše své, že se vesměs uvolili, táhnouti s ním se vši zbrojnou mocí svou do Němec proti císaři Ludvíkovi, aby déle Karlovi protivovati se a jemu v Němečích škoditi nemohl. V Domažlicích měli se zástupové

Korunovační hody krále Karla na Novém tržišti u sv. Havla ve Větším městě Pražském
2. září 1347. (Str. 236.)

(18)

královského vojska českého shromážditi a na krále čekati. Karel ustanoviv bratra svého, Jana Jindřicha, za správce Čech a Moravy na čas nepřítomnosti své v zemi, odejel do Domažlic dne 13. října 1347. Avšak již na cestě do toho města proskakovala novina, že císař Ludvík náhle umřel, a když Karel dne 16. října do Domažlic přijel, dostal jistou zprávu, že císař Ludvík skutečně dne 12. října, když nedaleko Mnichova na medvědí lovu byl, mrtvici raněn mrtev s koně spadl. Tuto událost považoval Karel za řízení Boží a děkoval Bohu, že jej od tak mocného nepřítele osvobodil. Nicméně nastoupil předce válečné tažení své a vešel do Bavor. Když mu však v Bavořích nikdo na odpor se nestavěl, a obyvatelé jak ve Štrubíně tak v Řezně za Římského krále jej přijali a slavně hostili, tu Karel vojsko své domů obrá-

til, aby v Německé říši neloupilo a jiných škod nečinilo a lidu německému k žalobám příčiny nezádávalo. Podrželť Karel tedy jen skrovné komonstvo při sobě, v kterém se také kurfürst Rudolf, vojvoda Saský, kníže Mikuláš Opavský a biskup Jan VII. Olomoucký nalézali, a odebral se do Norimberka, v kterémžto říšském městě po celý měsíc listopad se zdržoval. Sem k němu přicházeli říšští knížata a jiní stavové ze všech končin německých, jichžto dílem velkými obětmi a sliby musel získati, aby jej za císaře uznali. Také tuto v Norimberce několik listů do Čech vydal, které se nových založení a zařízení týkaly, jako výše spomínaných dvou nových klášterů v Praze. Z Norimberka obrátil se Karel do Šváb a do zemí Porýnských, i navštívil tam města Strassburk, Basileji, Špiru, Wormus a Mohuč.

Nemaje vojska při sobě nenalézal v Němcích všude ochotného přijetí, neboť bavorská strana knížat, kteří se zemřelým císařem drželi, byla vždy ještě mocná, a přičiňovala se k tomu, aby Karel svržen a jiný král zvolen byl. Poslové srazného arcibiskupa Mohučského, Jindřicha z Virneburka, falckraběte Ruprechta a markhraběte Ludvíka Braniborského sešli se dne 7. ledna 1348 v Horním Lahnštejně nad Rýnem, zrovna naproti Rense, a zvolili tam ve jménu svých pánův Edwarda III., krále Anglického za krále Německého, právě když se Karel v Mohuči zdržoval a se svým strýcem, Balduinem, arcibiskupem Trevínským, o záležitostech říšských se radil. Karel vypravil hned posly ku králi Edwardovi, kterýž potom nabídnutý jemu od protivné strany trůn německý nepřijal, ba naopak ku Karlovi dne 23. dubna 1348 do Prahy posly vypravil a s ním přátelskou smlouvu uzavřel.

Z Mohuče obrátil se zase Karel do Šváb, a přišel do města Rotenburka nad Nekarem. Zde švábští rytíři jemu ke cti slavný turnaj zařídili, v kterém se Karel, maje zalíbení v takových zápasech rytířských, také sám účastnil. Vzal totiž brnění jistého švábského rytíře, Schildharda z Rechberku, na sebe, aby poznan nebyl, a vmísil se mezi zápasníky; byl však od silnějšího rytíře s koně svržen. Karel mu za ten rytířský kousek dal šedesát hřiven stříbra darem. Když se druhého dne zase měl turnaj obnoviti, poslal také Karel svůj štít, aby jej mezi zápasníky vřadili. Rytíři však zdráhali se, s ním v zápas vejíti, bojíce se, že kdyby se mu něco stalo, mohlo by se říci, že švábští rytíři zrádu obmysleli. Odtud jel Karel do Ulmu, kde přijal posly ze čtyřmestna měst švábských, která jemu přísahu věrnosti skládala a za císaře jej přijala. Když chtěl z Ulmu přímo do Čech jíti, číhali naň nepřátelé jeho strany bavorské zakládající mu cestu a chtěje jeho osoby se zmocniti. Vrátil se tudíž do Ulmu a jinou cestou a zajíždkou dostal se do Norimberka, potom přes Bamberg a Cheb asi ku konci února 1348 přijel do Prahy, svého stálého sídla a hlavního města, jehožto obyvatelé s neobyčejnou slávou a radostí jakožto prvního korunovaného krále Českého i Římského zároveň jej vítali.

Založení Nového města Pražského.

1348.

Císař Karel, kterého již tak stále jmenovati budeme, ačkoliv podle tehdejšího smý-

šlení, pokud v Římě císařskou korunou korunován nebyl, jen za Římského aneb Německého krále byl pokládán, měl zajisté dřív, nežli panování své po otci nastoupil, velké věci v úmyslu, kterými chtěl vlast svou Českou zvelebiti. Povolán jsa na trůn císařský a maje první a nejvyšší místo mezi křesťanskými panovníky zajmouti, pomyslel již záhy na to, kterak jeho císařské a královské sídelní město, Praha totiž, ještě ne dosti velká jest, aby všechno lidstvo v sobě mohla směstnati, jež sláva jeho císařského dvora a ještě více vysoké školy, jež v ní založiti zamýšlel, do ní budou lákati: i ustanovil sobě, o tak veliký kus Prahu zvětšiti, aby se nejpřednějším hlavním městům tehdejšími co do velikosti i co do výstavnosti, jmenovitě tehdejší Paříži, vyrovnati mohla. S počátku zamýšlel založiti nový díl města v místech, kde se Letné pole na výšině mezi královským hradem, Ovencem a Holíčovicí rozkládá; nyní však od toho upustil, zvoliv ono prostranství, které se od Většího města až k vrchu Vítkovu s jedné strany, a potom až k Vyšehradu k polední straně vztahovalo, kde již mimo to také všeliké předměstí, vsi a kostely dlema již z časův velmi dávných stávaly. Vydal tedy císař Karel dne 8. března 1348 památné listiny, kterými založení a způsob toho nového dílu města Prahy ustanovil a nařídil. Práví v první listině výslovně takto: „Ze všech velikých starostí, kterými se duše naše každodenně zaměstnává, přední a nejsvětější jest ta, kterak bychom to způsobiti mohli, aby naše království České radostné a krásné prospívalo, stálého míru požívalo, obecné blaho množilo a před útoky nepřátel jisté bylo. . . . Tyto starosti, neobtěžující nás nikoliv, naopak zvláštní útěchu nám způsobují, neboť jsme sobě toto království přede všemi zeměmi od Boha nám propůjčenými obzvláště zamilovali. . . . Vylvivše Větší město Pražské za hlavu tohoto našeho království, a pozorující, žeby nemohlo v sobě směstnati veliké množství obyvatelův, jižto se denně množí a pro vysoké školy, jež založiti chceme, ještě více množiti se budou, ustanovili jsme, aby se to město, kteréž stavěti míníme, Nové město Pražské jmenovalo, i aby všechno to prostranství ode zdi nových, jež dá-li Bůh sami vystavíme, až po zdi Starého města určeno bylo k dílu a užitku všech obyvatelův i také všech, kteří se do téhož města přistěhovati chtějí, jakž skrze osoby od nás k tomu zřízené každému ukázáno bude. Také tomu chceme, aby domy na tom místě stavěné se Starým městem jedno město a jako jedno tělo byly, tak

aby sobě obyvatelé jejich ve vši spravedlnosti pomocni býti a nepřátelům tím silněji odpírati mohli. Aby pak to město dobrými obyvateli z dobrého vždy k lepšímu se povznášelo, ustanovujeme tímto listem, že obyvatelé toho Nového města požívati mají všech těch svobod, práv, milostí, přízní, obdarování, ctí a zvyklých obyčejův městských, jakož jich požívají a mají obyvatelé města Starého. Také ustanovujeme, aby obyvatelé od svých vlastních rychtářův a konšelův, kteréž jim sadíme, vedle práv a obyčejův soud přijímali, a aby nikdo jiný před svůj soud je poháněti práva neměl. Také řečenému městu k ozdobě a k ustavičnému rozmnožení ustanovujeme trh týdenní na každý pondělek, a trh výroční, kterýž na den sv. Víta dosud na Starém městě se držívá, na toto Nové město přenášíme s dny a časy s jejich obyčejí a všemi spůsoby. Dále chceme, aby obyvatelé z domův, jež sobě v tomto městě vystaví, a byťby sebe krásnější a nákladnější byly, nám a budoucím králům Českým ničeho neplatili a nedávali, toliko z místa toho, na kterém se osadí, aby platili daň, jak jim hned s počátku při postoupení a odevzdání toho místa uložena a přisouzena bude. Nadto chceme a rozkazujeme, aby ti, kdož městiště k stavení obdrželi, do jednoho měsíce stavěti počali, a do osmnácti měsícův aby stavby své dokonali, aby v těch již vystavěných domích také již slušně mohli bydleti, jinak by v trest upadli. Dále rozkazujeme, aby nikdo nestavěl přes meze ulic a rynekův, vysoko neb nízko; kdožby se toho nedržel, tomu se stavení rozboří a ještě v pokutu upadne. Všecky pak Židy obojího pohlaví, kteří by do toho Nového města k obývání přišli, pod ochranu naši zvláštní přijímáme, prikazujíce soudcům a úředníkům našim, aby těch Židův ode všech překážek, těžkostí a protivenství chránili.“

Druhým listem osvobodil císař Karel všechny budoucí obyvatele tohoto Nového města, křesťany a židy, kteří by v něm sobě kamenné domy vystavěli, na dvanácte let ode všech berní, daní a sbírek obecných; této výhody však by jenom ti Staroměstští požívatí neměli, kteří by se ze Starého města sem přestěhovati chtěli, neboť nechtěl tomu, aby Staroměstských ubývalo. Konečně rozkázal, aby kromě zbrojářův čili platněřův a těch kovářův, kteří koně kuží, všickni řemeslníci, kteří svou práci velký hřmot dělají a své sousedy tím obtěžují, jako kováři, konváři, koláři, bečváři, sladovny, hvozdy a pivovarové ze Starého města do Nového převedeni byli.

Na velkém prostranství, na kterém císař Karel Nové město založil, stávalo již před tím

od starodávna několik předměstí, osad a jiných stavení. Dole na půlnoční straně podle řeky táhlo se předměstí Poříčské, prvotní sídlo Němcův, kterých již tu dávno nebylo, s kostely sv. Petra a sv. Klimenta, s dvorem Křížovníkův s červenou hvězdou a s mlýny. Odtud prostíraly se polnosti náležející větším dílem řečeným Křížovníkům až ke vsi Rybníku čili Rybníčku, při které již tehdaž stával kostel sv. Štěpána a známý již kostel sv. Jana Křtitele na tak zvaném „Bojišti“. Před Svatomartinskou branou na konci nynějšího Peršteina stávalo malé předměstí co zbytek někdejšího Svatomartinského újezdu, a za ním mezi nynějšími ulicemi Šírokou a Spálenou zaujímal všechno místo až k masným krámům tak zvané Židovská zahrada, pohřebiště Židův z celého království Českého, jež Židé již asi r. 1253 od krále Přemysla Otakara II. dostali. Od Svatomartinské brány šla nynější Spálenou ulicí obyčejná cesta z Prahy na Vyšehrad. U prostřed té cesty, asi v místech nynějšího Karlova náměstí (Dobytčího trhu) bývalo za starších časův slavné tržiště mezi Prahou a Vyšehradem, v ten čas však, když Vyšehrad více tak znamenitý nebyl, opuštěné. Pod ním stával již tehdaž kostelík u sv. Lazara s domem pro chorobné. Proti Židovské zahradě rozprostírala se s druhé strany Spálené ulice stará ves Opatovice s kostelem sv. Michala. Mezi ní a řekou Vltavou rozkládalo se předměstí Zderazské čili Podzderazí, nynější Jircháře, s farním kostelem sv. Vojtěcha, s mlýny a vápenicí. Na výšině Zderazské stával klášter Křížovníkův Strážcův Božího hrobu se slavným chrámem ss. Petra a Pavla, teprve v letech 1270—1276 nově vystavěným, potom farní kostel sv. Václava. Tu se u vody k Zderazu připojovalo Podskalí s ohradami a s několika menšími kostely, vztahujíc se až k podhradí Vyšehradskému. Toto podhradí rozkládalo se také po pravé straně potoka Botiče, avšak nyní již své někdejší zámožnosti a důležitosti pozbylo, když od časův krále Přemysla Otakara I. královský palác na Vyšehradě, bezpochyby vyhořev, přestal býti občasným sídlem panovníkův Českých. Místo mezi hradem a potokem Botičem, to jest nynější město Vyšehrad, zvalo se tehdaž Psáře, a bylo pouhou vsí, mající jméno bezpochyby odtud, že v ní nejvíce bydleli psáři čili hlídači loveckých psů královských. Bylo tu několik menších kostelů.

Císař Karel vydav zakladací listiny hned bez odkladu k založení Nového města přikročil; sám prý vyměřoval ulice, nařizoval,

kde mají býti hlavní a druhé menší náměstí, a ustanovil, jak mají běžeti hradby okolo toho města a v kterých místech mají v nich brány státi. O nynějším Karlovu náměstí, kterémuž teprv v pozdějších časech počalo se Dobytčí trh říkati, ustanovil Karel, aby bylo hlavním náměstím čili rynkem Nového města. I hned se kopaly základy jak ke hradbám tak k domům, a když něco již připraveno bylo, sešel císař Karel dne 26. března 1348 v průvodu celého svého dvora z hradu Pražského v místa budoucího Nového města, a vlastnoručně první základní kámen bezpochyby k hradbám položil. Tyto hradby pak stavěly se vysoké a pevné od dolejších mlýnův na Poříčí počínajíc ku straně polední přes bývalé Bojiště na výšinu Karlovskou, odtud pak dolů do Slup a k Vyšehradu, kterýž zároveň také novými hradbami byl obklíčen. Do dvou let byla stavba hradeb a bran dokončena; při hradbách stály asi na 200 kroků od sebe silné věže čtyřhrané, brány pak byly vysoké a veliké, věžičkami a hlídkami ozdobené; z rynkův a náměstí hlavní ulice k nim vedly.

Z těchto prvních hradeb Nového města zbyl podnes jen jeden kus pod Karlovem ve Slupích; prvotní brány také vesměs zmizely, jen vojenský dům, kterému se „Slepá brána“ říká, zřízen jest z jedné těchto bran, tak zvané Svinaké brány, jejíž původní výšku a velikost ten dům podnes naznačuje.

V krátce oživilo se náramně toto Nové město, i stavělo se pilně a zvelebovalo kupectvím a řemesly. Karel o to pečoval, aby na okolních výšinách vinice se vysázely, pro které se révy z Rakous braly, a v samém městě aby se také ovocné zahrady zřizovaly. Když pak po letech toto město císař Karel devíti znamenitými chrámy a šesti rozličnými kláštery zvelebil, měl z toho díla svého tak veliké potěšení, že když na Pražském hradě některý říšský kníže jej navštívil, s velkou radostí a hrdostí mu to Nové město z oken ukazoval, řka: „Hle, toť jest dílo moje!“

Od těch dob zvalo se Větší město Pražské na pravém břehu Vltavy ležící napořád již Starým městem, a bývalé Nové město pod hradem na levém břehu Vltavy zvané jest nyní Menším městem jako podnes, čili Malou stranou.

Brzo po založení Nového města viděl se císař Karel pohnuta, vydati dne 20. dubna 1348 na Krivoklátě také měšťanům Starého města Pražského list německý, proto že dosud větší díl přednějších měšťanův Němci byli, kterýmžto listem jim oznámil, že to Nové od něho založené město nemá býti jim na ujmu ani na překážku a k obtíži, nýbrž také i k vět-

šímu zvelebení samého Starého města, kteréž za pravé hlavní město království Českého vyhlásil. I dal Staroměstským jistý, svobodný a nezávadný průchod a průjezd ve dne v noci skrze Nové město, a k tomu dvě brány ve zdech Nového města, Poříčskou a Horskou, se vším jejich příslušenstvím, tak aby Staroměstští ty brány svými úředníky a služebníky osazovati a svými klíči je zamykati a otvírati mohli. Potom zakázal, aby z toho Nového města žádné nečistoty, hnoje, bláta, rumy a smetí do příkopův starého města metány nebyly. Staroměstský rychtář má míti plnou moc i právo, každého provinilce stavovati, jímati a trestati v příkopech i před příkopy až do strouhy, kterouž dešťová voda vůkol Starého města s obou stran do Vltavy tekla. Měšťané a obyvatelé Nového města mají při soudech užívati práva Starého města Pražského, však jako z jiných mnohých měst království Českého tak i z toho Nového města mají odvolání a dotazy o nálezech soudních jíti k radě Starého města jakožto na větší a vyšší právo, a odtud nikam dále, leč na samého krále Českého.

Slavný sněm, listy na práva království Českého, zakladací listina vysokých škol Pražských, kniha zákonův zemských.

1348 7. dubna.

Kterak císaři Karlovi na srdci leželo, aby své znamenité záměry, jimiž své království České zvelebiti chtěl, bez odkladu vyváděti mohl, ukázalo se z toho, že hned po bitvě u Křečaku, ještě nežli do Čech se vrátil, papeže za to žádal, aby mu slíbené povolení na vysoké školy Pražské udělil. Tenkrát mohl totiž jenom papež k takovým školám povolení dávati, neboť na nich udělovaly se akademické stupně čili hodnosti, jako mistrovství čili doktorství a bakalářství, kteréžto hodnosti dle tehdejšího mínění jenom z duchovní moci vycházeti mohly, aby ve veškerém křesťanstvě uznávány byly a platnosti měly. Papež také již bullou dne 26. ledna 1347 vydanou své povolení k tomu udělil.

Bylať ještě druhá zamilovaná myšlenka Karlova, totiž jak by ve svém království zavedl psané zemské právo, kterýmž by se nově sporádaly zemské řády a podle něhož by soudcové nálezy své vydávati měli. Maje bezpochyby před rukou zákonník již za Václava II. od římského právníka Goziosa Urbevetana pro zemi Českou sepsaný, však tehdež od pá-

nův zemských zamítnutý, chtěl nyní císař, opraviv tu práci podle svého mínění a více k potřebám zemským a starým zvyklostem přihlížeje, aby stavové zemští nový takový zákonník přijali, kterémužto dal titul: Majestas Carolina.

Konečně zbývalo ještě potvrzení, kteréž měl Karel co císař Římský uděliti všem starým listům císařským a královským, na nichžto se zakládala veškerá práva království Českého, jakž jej stavové za to byli žádali.

Císař Karel klade první základní kámen k hradbám Nového města Pražského 26. března 1348. (Str. 245.) (19)

To všecko umínil si císař Karel jednoho dne slavným způsobem celému království Českému oznámiti a předložiti. I svolán jest památný valný sněm z veškeré České říše do Prahy na pondělek po neděli Judica, to jest na 7. dubna 1348, ku kterému kromě domácích stavů a lenních knížat dali se najíti také mnozí říšští knížata a hrabata němečtí, zdržující

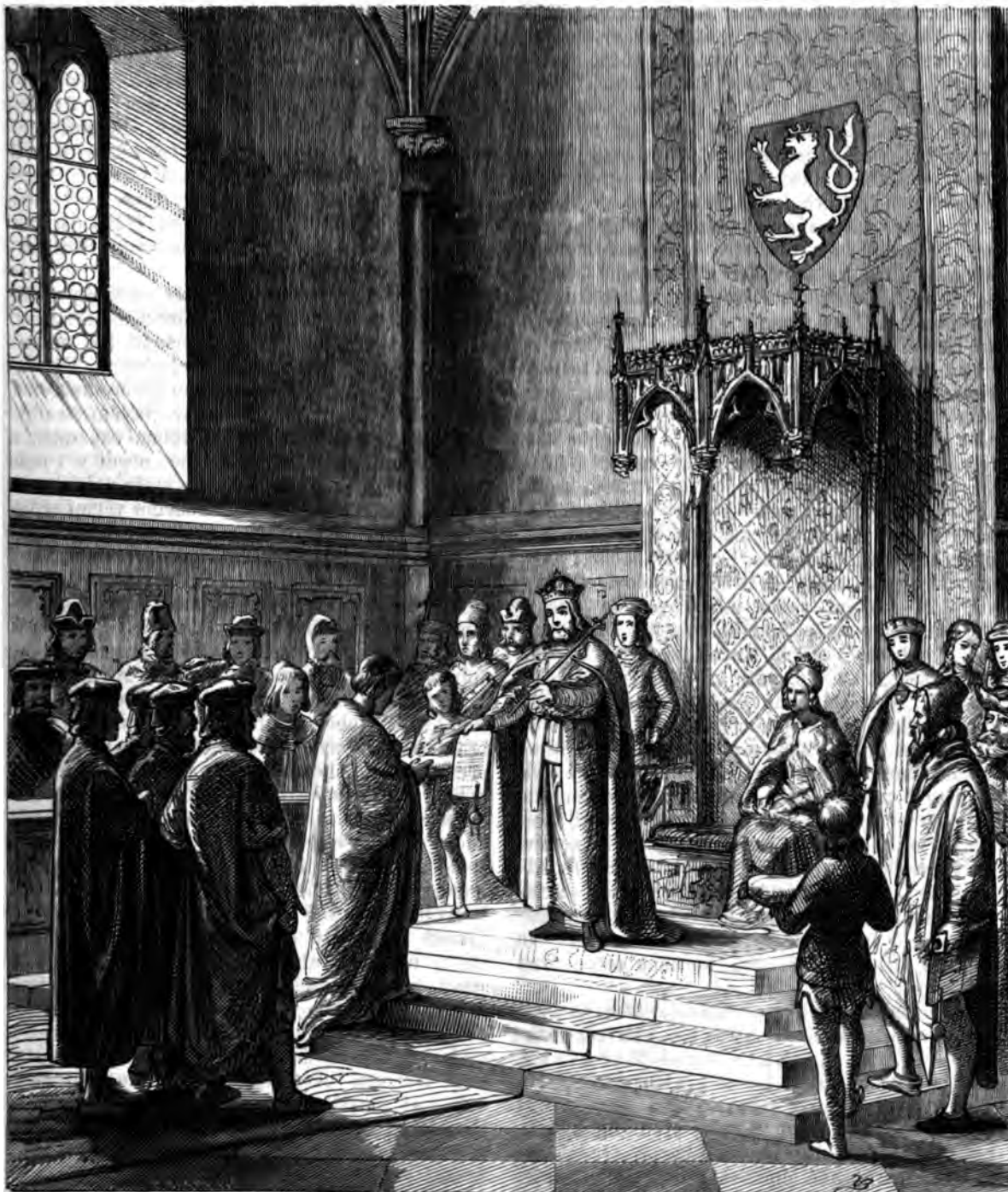
se větším dílem při dvoře císařském, jakož byli arcibiskup a kurfürst Gerlák Mohučský, Rudolf starší, kurfürst Saský, jeho syn Rudolf mladší, Jan purkhrabí Normberský a mnozí jiní.

Když Karel do slavného shromáždění vešel, a biskupové, knížata, praelati, pánové, rytíři, vládýkové a poslové měst královských před jeho trůn předstoupili a za císařské potvrzení

Potvrzovací listy na privilegie království Českého.

starých privilegií království Českého žádali; tu jim slavně podal potvrzené opisy třinácti listův od císařův a králův království Če-

skému udělených, při kterých větším dílem zlaté bully císařské, totiž císařské pečeti na zlatě vytištěné v kulatých chráničkách visely.

Karel vydal na sněmu zakladací list vysokých škol Pražských 7. dubna 1348. (Str. 252).

(20)

První listina obsahovala privilegia a práva v jedno sebraná, jichžto království České v Římské říši užívalo. Druhé bylo privilegium císaře Bedřicha I. Rudovousa dne 18. ledna 1158 králi Vladislavovi udělené, kterým jej králem jmenoval a jeho právo na poplatek polský jemu potvrdil. Třetí byla zlatá bulla císaře Bedřicha II. dne 26. září 1212 králi Přemyslu Otakarovi I. daná, kterou potvrzen jest Přemysl za krále Českého, potom že Čechové mají právo, krále sobě voliti, král však volený že má své království od císaře Římského v léno přijímati, že králové Čeští nejsou povinni na říšské sněmy choditi, leda by na blízku v Normberce, Bamberce a Meziboru byly držány, konečně že nemají jiné povinnosti k říši, leda císaře ku korunovací do Říma s třemi sty jezdci vyprovázeti. Ku článku o svobodné volbě králův Českých přidal císař Karel výklad takový: že Čechové jenom v takovém případě právo míti mají, nového krále sobě voliti, kdyžby z královského rodu ani mužského ani ženského potomka nebylo. Čtvrtá byla zlatá bulla císaře Bedřicha II. dne 26. července 1216 Čechům daná, že prvorozený syn královský otce svého na českém trůnu následovati má. Pátý byl list Německého krále Richarda Kornwalliského, daný dne 9. srpna 1262 králi Přemyslovi Otakarovi II., kterým jemu udělil v léno Čechy, Moravu, Rakousy a Štýrsko. Šestý a sedmý byli dva listové císaře Rudolfa I., kterými dne 4. března 1289 a 26. září 1290 potvrdil Václavovi II. a všem jeho nástupcům důstojnost kurfürstskou v Římské říši, úřad nejvyššího číšnictví a právo hlasování při volbách Římských císařův. Osmý, devátý a desátý byli tři listové téhož císaře Rudolfa I., kterými dne 22. července, 25. a 26. září 1290 potvrdil králům Českým právo a nápadnictví na knížetství Vratislavské. Jedenáctý byl list císaře Albrechta I. dne 17. listopadu 1298 králi Václavovi daný, že král právo má, před císařem korunu nositi, avšak že není k tomu zavázán, co nejvyšší číšník v říši pod korunou tento úřad vykonáváti.

K tomu přidal císař Karel sám od sebe dva nové listy, totiž dvanáctý, kterýmž ustanovuje se, aby markhrabství Moravské, knížetství Opavské a biskupství Olomoucké byla tři od sebe rozdílná léna koruny České, tak aby, jako vždycky před tím bývalo, každé to léno od krále Českého bezprostředně záviselo, a markhrabě Moravský, biskup Olomoucký a kníže Opavský aby pokaždé své země od krále Českého v léno přijímali a jemu přísahou k věr-

nosti a poslušnosti se zavázali. Třináctým listem konečně vyhlásilo se slavně, kterak hornolůžické krajiny Budišínská a Zhořelická, potom město a knížetství Vratislavské, hrabství Kladské, ostatní knížetství Slezská, Lehnické, Břežské, Münsterberské čili Zembické, Olešnické, Hlohovské, Zahanské, Opolské, Falkenberské, Střelické, Těšínské, Kozelské, Bytomské, Stenavské, Osvětimské a v dalším Polště Mazovské a Plocké s městy a vším příslušenstvím na věčné časy jsou příslušenstvím království Českého, a s ním spojeny pod jednou korunou Svatováclavskou.

Když všechny tyto listy byly přečteny a do rukou nejvyšších zemských úředníkův odevzdány, tu kázal sobě císař Karel podati list na založení vysokých škol Pražských již napřed připravený a zlatou bullou královskou opatřený, kteráž umínil sobě císař stavům království Českého tohoto dne 7. dubna oznámiti, a aby k tomu založení obecného učení v Praze svolení své dali, je požádati. I stálo pak v tom listu, co následuje: „Mezi žádoucími věcmi srdce našeho, které v myslí naší královské slušně přicházejí, jest naše obzvláštní péče a starostlivost, kterak by království naše České, kteréž přede všemi jinými dědičnými i jinak šťastně nabytými zeměmi s obzvláštní náklonností duše objíímáme, tak jako přirozenou povahou svou oplývá hojností potrav tělesných, rovněž velikým počtem moudrých mužův spůsobením naším bylo ozdobeno, aby věrní obyvatelé téhož království, kteří po ovoci dobrých umění bez přestání lační, nemuseli o cizí almužny žebrati, nýbrž připravený stůl k nalévání v království svém aby měli, a kteréž přirozený ostrovtip duchů v předsevzetích činí důmyslné, aby je známost věd činila vzdělanými; i nejen, aby nuceni nebyli, aneb za zbytečné mohli držeti, k vyhledávání věd kraj světa obcházeťi a cizích národů se prositi, by se jich dychtivosti zadost stalo, než i to aby sobě pokládali mohli za slávu, když by jiné, přesporní, k té libosti vůně, k úcastenství takové rozkoše zváti mohli. Pročež aby tak chvalitebné předsevzetí ve skutek vešlo, chtějíce království tohoto vysoké postavení veselými prvotinami nové této věci oslavit, jest úmysl náš, ve hlavním našem městě Pražském, kteréž se příjemností svého položení a úrodou země k tomu znamenitě hodí, vyzdvihnouti obecné učení, ve kterém mají být učitelé i žáci každé fakulty. I slibujeme nadati je statky znamenitými, a kteří toho zasluhovati

budou, královskými statky jim odměňovati. Kteříby kolivěk přišli, buďtež doktoři, mistři anebo studenti kterékolivěk fakulty, neb odkudžby koli přišli, mají jak na cestě sem, tak pokudž zde budou meškati, i když by se odtad navracovali, pod naší zvláštní královskou ochranou a bezpečným průvodem býti, také všichni, jak doktoři tak žáci, všech předností, svobod a spravedlivostí, které v učení Pařížském a Boloňském v obyčeji jsou, účastni býti a užívati.“

Již papež povolil, aby toto obecné učení Pražské bylo ve všech kterýchkoli dovolených fakultách čili spůsobích věd, rovněž aby v každé fakultě, kdož se pořádně zkoušce podrobí, mohl nabyti práva vyučovati a názvu mistrovského užívati, kteréžto právo jemu pak ve všech zemích a při všech jiných vysokých školách, kamkolivěk by se obrátil, bylo k platnosti. Zároveň papež také, bezpochyby k žádosti Karlovi, ustanovil arcibiskupa Pražského a jeho nástupce za budoucího kancléře obecného učení v Praze.

Arcibiskup Arnošt, co napřed ustanovený kancléř obecného učení přijal bezpochyby zlatou bullu zakladací z rukou císařových, a shromáždění stavové zemští k založení tohoto obecného učení radostně přisvědčili, ačkoliv jejich etcové před padesáti léty podobnou žádost krále Václava II. od sebe byli odmítli.

Konečně předložil císař Karel stavům českým také již připravený zákonník, Majestas Carolina řečený, žádaje od nich, aby se o tom usnesli, aby byl v celém království Českém přijat a k platnosti přiveden. Sepsán byl latinsky, a poněvadž stavové čeští kromě co byli kněží a učení lidé latinsky neuměli, a dříve obsah toho zákonníka důkladně seznati a proskoumati chtěli, nežli by k němu své svolení dali, vyžádali si od císaře, aby jim dána byla jistá lhůta, do které by své usnešení císaři oznámiti měli, majíce zajisté v prvním okamžení nejlepší vůli, přání tak výtečného panovníka, který tolik krásných věcí pro své království podniká, a jiná tak veliká dobrodiní obmyšlí, v plné míře vyhověti.

Císař Karel dal založiti hrad Karlštejn.

1348 10. června.

Jiná starost císaře Karla byla, aby měl hrad pevný a podle tehdejšího smýšlení nedobytný, při tom přece snadno přístupný a nepřístupný od Prahy vzdálený, v kterém by v bez-

pečnosti všecko mohl chovati, co Čechy mají důležitého, vzácného a posvátného, jakož byly koruna s ostatními říšskými klénoty, korunní archiv, v kterém by se všecky nejpamátnejší listiny království Českého ukládaly, potom veliké svaté ostatky a památky, jichž Karel již mnoho nasbíral a ještě sesbírati zamýšlel, neboť jiné svaté ostatky v zemi České a Moravské chované bez povolení papežského nesměly se bráti z míst, kde se právě chovaly. Žádný z hradů královských blíž Prahy stojících, ani Vyšehrad ani Hrádek Krivoklát ani jiný nezdál se císaři k tomu býti příhodným. Proto vyhlídl sobě místo v lesích opodál řeky Mže blíž Bečova, kde mohutný vrch skalnatý u prostřed vyčníval mezi šesti jinými vrchy vyššími a lesnatými, a ten dal od mistra Matiaše z Aras, stavitele nového hlavního chrámu u sv. Víta, ohlédati a změřiti. I učiniv tak mistr Matiaš vyřejšoval obraz, kterak by na tom vrchu nový hrad vystavěn býti mohl. Poněvadž pak ten hrad měl tak důležité a posvátné míti určení, měl mistr Matiaš při práci té papežův hrad v Avignoně na mysli, kterýž sice jiné rozdělení má, a však mnohými posvátnými místy, kostely a kaplemi jako tento Karlův hrad vyniká. Císař Karel nařídil, aby se ten hrad, kterýž vystavěti hodlá, po jeho jménu Karlštejn nazýval, a že potom, nežli k založení hradu všecko připraveno bylo, v pilných potřebách na Moravu a do Rakous odejti musel, poručil arcibiskupovi Arnoštovi, aby sám ten základní kámen položil. Tak se i stalo, a arcibiskup Arnošt položil v nepřítomnosti císařově dne 10. června 1348 základní kámen k hradu Karlštejnu, na kterém se potom pilně stavělo. Císař Karel maje i v tomto díle svém zalíbení veliké, činil pak velký náklad na vyzdobení jeho uměním nejen stavitelským, nýbrž také malířským, řezbářským a sklenářským. I stavělo se na něm až do roku 1357, na kterýžto rok něco více čtenáři o tom hradě oznámí sobě odkládáme.

Zaslíbení Karlovy dcery Kateřiny vojvodovi Rakouskému. Jednání s bavorskou stranou v říši.
Smrt císařovny Blanče.

1348.

Jak mile císař Karel od krále Anglického Edwarda III. jistou zprávu obdržel, že nabídnuté jemu ode druhé strany v Němcích království Římské nepřijímá, umluvil se s vojvo-

dou Albrechtem Chromým, že se s ním pro porovnání v Brně sejde. I odebral se Karel na začátku měsíce května 1348 do Brna, kamž také Albrecht Rakouský k němu dojel. Albrecht činil výminky, kterých císař Karel přijmouti nemohl, a tak se neshodli a rozešli. Brzo však si to Albrecht rozmyslil i přijel podruhé k císaři do Brna vzav s sebou manželku a dva syny své, Rudolfa a Bedřicha. Tomu Rudolfovi byla od Karla již dříve druhá jeho dcera Kateřina k manželství přislíbena, a tak zde v Brně toto manželství bylo umluveno a s obou stran stvrzeno. Vojvoda Albrecht Chromý odřekna se úplně strany Karlovi v Němcích protivné, Karla za císaře uznal, a Karel dal mu dne 26. května 1348 v Brně obyčejné listy na práva a privilegia zemí Rakouských. Ze pak podle těchto privilegií vojvodové Rakouští právo měli, rakouská léna jen na rakouské půdě od císaře přijímati: tedy se Karel se svou manželkou Blančí a s dcerou Kateřinou spolu s Albrechtem a jeho rodinou do rakouského města Seefeldu na moravských hranicích odebrali, a tu přijal Karel co císař Německý slavným obřadem od Albrechta Chromého přísahu věrnosti, a udělil dne 5. června jemu a jeho synům Rudolfovi a Bedřichovi v léno jejich země rakouské, jakož byly oboje Rakousy, Štýrsko, Korutany, Krajina, Vindická marka, Pordenone a ostatní říšská léna, jichž měli v Elsasích, Švábiech a v ostatní říši. Potom slaven byl sňatek mladé Kateřiny České s Rudolfem Rakouským; že pak oba ještě děti byli, vzata jest potom Kateřina ke dvoru Rakouskému do Vídně, aby tam pod očima tchyně své, vojvodkyně Johanny, až do let dospělých vychována byla. Tak uzavřeno jest přátelství úzké s domem Rakouským. Císař Karel s císařovnou Blančí přes Znojmo do Prahy se vrátil.

Hlavou protivné strany v Němcích byla Markéta, vdova po císaři Ludvíkovi Bavorském. Ta si nedávala pokoje, a když Anglický král německou korunu zamítl, knížata své strany k tomu měla, že se na začátku června 1348 opět sešli, a císařovu synovi Ludvíku Braniborskému německou korunu nabídli, který jí však také nechtěl přijmouti. Potom však zvolili za Německého krále Bedřicha, markhraběte Míšenského, žádající od něho, aby se s císařovou vdovou Markétou oženil, jakž ona bezpochyby sama tomu chtěla. Avšak i markhrabě Bedřich bál se té nebezpečné hodnosti, dobře věda, žeby ve válce proti Karlovi neobstál. Odmltl tedy i on tuto volbu, a naopak s císařem

Karlem se smluvil a spojil. Když tedy bavorské straně již málo naděje zbývalo, dala se na smlouvání s Karlem, a Albrecht Rakouský měl býti prostředníkem v tom. Sjeli se tedy dne 27. července 1348 knížata obou stran i s císařem Karlem v Pasově; každý přijel se znamenitou zbrojnou družinou, Ludvík Braniborský 2000 jezdcův s sebou přivedl. Avšak vyjednávání nevedlo k žádnému výsledku, ba obě strany se ještě více na sebe rozjitřily, a tak se zase rozjely.

Císař Karel opustil s vojvodou Albrechtem Pasov, a byl s ním právě v Linci, když v Praze dne 1. srpna jeho manželka císařovna Blanče čili Markéta z Valois po náhlé nemoci umřela. Žalost Karlova, který již po její smrti do Prahy přichvátal, byla veliká; kronikáři o ní píší, že byla mravů počestných, obyčejův skromných, bohabojná a pobožná. V novém chrámě u sv. Víta založila oltář sv. Ludvíka, patrona národu Francouzského, i mnoho skvostných rouch a jiných ozdob tomu chrámu věnovala. Byla s velkým smutkem národu Českého v dolejšímu kůru Marianském u sv. Víta mezi stolicemi mansionářův pochována. Umřela ještě mladá, a porodila manželu svému dvě dcery, Markétu a Kateřinu. První byla již r. 1386 za Ludvíka, krále Uherského, provdána, umřela však již v rok po matce, 1349, Kateřina zas zasnoubená vojvodkyně Rakouská, provdala se po Rudolfově smrti r. 1366 za Otu, markhraběte Braniborského, a až do r. 1395 živa byla.

Počátky obecného učení čili vysokých škol Pražských. 1348.

Nemysli sobě nikdo, že před založením vysokých škol Pražských nebylo učených mužův ve vlasti, kteří mladšímu pokolení otvírali brány nauk a moudrosti. Kromě klášterních a farních škol bylo již nejméně od r. 1215 zavedeno vyšší učení při biskupském kostele Pražském jako bezpochyby také Olomouckém, kdež aspoň jeden mistr svobodného umění jak duchovním těchže kostelův tak i jiným žákům chudým bez platu přednášel. Avšak mimo to vše musel dosud k nabytí vyššího vědeckého vzdělání, a jmenovitě k nabytí jakýchsi učených hodností každý do dalekých zemí, do Itálie a Francie putovati, kdež až do časův Karlových byl hlavní pramen středověké učenosti, kdež se zdržovali nej přednější bohomluvcí, filosofové, právníci a lékaři hned od 11. až do začátku

14. století. Velikým shonem žákův ze všech končin Evropy v týchž zemích vznikaly a rozmáhaly se okolo slavných učitelův tak nazvané vysoké školy, kteréž takto zvláštních zakladatelův ani neměly, a poznenáhlu se utvořivše, jakýmiisi učenými republikami čili cechy byly, nazývajíce se universitami anebo obecným učením.

Takové obecné učení mělo své vlastní zřízení, výsady a pravomocnost nad svými údy, a udělovalo hodnosti všeobecnou platnost mající, čehož všeho při jiném učením nebylo. Proto se učení při našich biskupských chrámech jenom soukromým učením zvalo, ač máme na to mnoho svědectví, že to soukromé učení při hlavním chrámě u sv. Víta nejednou znamenitě květlo, a že je nejen domácí nýbrž i cizí žáci, jmenovitě duchovní, valně navštěvovali. Již král Václav II. r. 1294 mohl na to pomýšleti, aby se v Praze obecné učení založilo, v čase takovém, kde v celé střední a východní Evropě nikdo ještě o tom zdání neměl. Tenkrát byly zvláštní příčiny, že takový znamenitý úmysl

krále Českého nemohl skutečně býti. Nyní byl Karel šťastnější; uměje příznivých okolností použití založil ústřední ústav vzdělávací pro všechny národy na půlnoci od Alp a na východě od Rýna bydlící, založil vysoké školy, které byly ovšem předně pro národ Český, avšak zároveň pro všechny ostatní národy určeny, na kterých se vyučovalo jazykem latinským, tehdejší jazykem lidí učených, všem národům římsko-katolického vyznání společným. Směšné jest tedy chvástavé vychloubání Němcův, že Karel IV. Pražskou universitu jakoby jen pro ně založil, a že byla první universitou německou.

Přání císaře Karla bylo, aby obecné učení Pražské zřízeno bylo co nejvíce na způsob učení Pařížského, na kterém sám v mládí svém

ducha svého vzdělával, potom učení Boloňského čili Bononského v Italii, kteréž Čechové sami dosud nejhojněji navštěvovali, tak že tam činili zvláštní jeden z osmnácti národův, na které universita rozdělena byla. Na příklad těchto vysokých škol rozděleno jest tedy obecné učení Pražské hned napřed na čtyry fakulty, bohosloveckou, svobodných umění čili artistskou, právnickou a lékařskou, neboť se tolik fakult právě k úplnosti takového obecného učení počítalo, i měly se na těch fakultách udělovati stupně učených hodností, které by všeobecnou platnost měly. Všichni účastníci toho učení, tedy učitelé i žáci dohromady, požívati měli zvláštního postavení občanského, měli tvořiti obec samosprávnou s vlastní svou pravomocností čili tak nazvanou universitu.

Protož byl v prvních časech přísný rozdíl mezi obecným učením a universitou. Obecné učení bylo právě jen učený ústav na čtyry fakulty rozdělený, a arcibiskup Pražský byl jeho kancléřem, to jest, nejvyšším důstojníkem; universita zas byla samostatná obec, mající úplnou

samosprávu a vlastní pravomocnost nad údy svými, kteří všichni musili býti účastníci obecného učení.

Rádové obecného učení v Paříži a v Bolonii byli mezi sebou tak rozdílní, že na Pražském učení nikterak v jedno spojení anebo srovnání býti nemohli, neboť každé to učení vyvinulo se na jiných základech a v jiných okolnostech: proto také císař Karel velmi moudře s počátku Pražskému učení pražádný řád a žádných stanov nepředepsal, nýbrž celému ústavu to zanechal, jak by se na budoucnost sám ze sebe vyvinul, a teprv na základě nabytých zkušeností a místních potřeb potom pravidla a zřízení své ustanovil. Také žádný dům nevykázal aniž jakékoliv místo, kde by to učení mělo své sí-

Starožitné popráš Blanče z Valois, první manželky Karlovy, v hořejších chodbách hl. chrámu u sv. Víta. (Str. 256.) (21)

dlo míti, nýbrž vše to na budoucnost zanechal, jaká toho potřeba se ukáže.

Jediná péče Karlova byla s počátku, jak by zaopatřil dostatečný počet řádných profesorů, od kterých hlavně záviseti musela budoucí sláva obecného učení Pražského. I tak již r. 1348 přišli do Prahy profesoři rozličných nauk od něho povolání, a učinili začátek ve čteních a disputacích, a již druhého roku 1349 vykonávalo se první povyšování Pražských žákův na učené stupně čili hodnosti. V theologii čili bohosloví vyučoval v klášteře sv. Tomáše v Menším městě Pražském bratr Mikuláš, mnich řádu sv. Augustina, v klášteře u sv. Jakuba na Starém městě bratr Albert, Minorita, pak ještě dva nejmenovaní mnichové též ve svých klášterech, a o rok později zvláštní od arcibiskupa nadaný mistr v samém hlavním chrámě u sv. Víta, kterýž hlavně pro duchovenstvo arcibiskupství Pražského zdarma musel přednáseti, a to hlavně v předmětech vztahujících se na pastýřský úřad.

V právních učil mistr Štěpán, arcibiskupský kancléř a doktor z učení Boloňského; četl též v samém chrámě u sv. Víta o právu církevním. V lékařství učil mistr Baltazar z Domažlic ve škole při svém bytu, potom mistr Walter, professor svobodného umění a bakalář filosofie, kterýž byl někdy lékařem krále Jana a od císaře rektorem Týnské školy jest učiněn, aby na ní o umění lékařském, o fysice a kterékoli jiné vědě přednášel. Ve svobodných uměních konečně ustanovil císař Karel tolik mistrů za professory, kolik právě svobodných umění, jako byla filosofie, matematika, přírodnictví, grammatika a tak dále, se počítalo. Jména jejich neznáme, a každý četl ve školách, jež sobě zřídil při svém obydlí.

Slavná veřejná jednání university i fakult vykonávala se za prvních let v rozličných místech, nejvíce ve hlavním chrámě u sv. Víta a ve dvoře arcibiskupově na Malé straně.

Z professorův byl snad hned v prvním roce zvolen rektor, jehož úřad jen rok trval, a v kostele u sv. Víta naň usazován býval. Rektor byl s počátku správcem nejen university, to jest obce učení Pražského, jejíž práva hájil, statky a jiné jmění opatroval, nýbrž stával také v čele jedné každé fakulty.

Císař povolav a ustanoviv professory nepomenul, založení obecného učení v Praze ve všech zemích řádně ohlásiti a žáky do Prahy na učení zváti; pro bezpečnost mistrů i žáků po vši říši Římské, kdyžby ku kterémukoli obecnému učení cestu konali, vydal také říšský zá-

kon pod tresty obzvláště přísnými, aby jim nikdo na cestě nepřekážel, jakožto lidem, kteří k vůli vědám sami sebe z domova vypovídají, z bohatých dobrovolně chudými se stávají, život svůj ve všeliká nebezpečí vydávají, a často od nejsprostších lidí i na těle musejí ublížení snášeti. Císař Karel potom míval zvláštní zalíbení v tom, býti při disputacích a jiných veřejných jednáních vysokých škol, a podporoval slovem i skutkem professory a žáky. Jsou také ještě listy od něho, jež starším profesorům psával, a v kterých je žádal, aby se nevyhnutelnými těžkostmi a překážkami nedali odstrašovati i aby dobré mysli nepozbývali. A v skutku dařilo se dlo to, učitelův a žákův každým rokem více a více přibývalo a nejenom obecné učení ale i celé město a takorba celý národ Český povznesli se k vyššímu duševnímu životu a snažení, a v krátce stáli Čechové na rovní s jinými vzdělanými národy a nad okolními znamenitě vynikati počali.

Již po dvanácti letech od založení obecného učení, r. 1360, složena byla první statuta čili pravidla o jeho zřízení, kteráž později ještě byla rozšiřována a měněna. Jak se zdá již dříve, než nějaká statuta byla složena, rozdělovala se universita čili obec učení Pražského podle příkladu na jiných universitách v Italii a Francii na čtyry národy, český, bavorský, polský a saský. K národu Českému patřily tyto země: Čechy podle tehdejších svých hranic, totiž s Pernem, Šandavou, Královským Kamenem, Žitavou a Kladskem, potom Morava, Uhry, Sedmihradsko a všecky ostatní země koruny Uherské. K národu Bavorskému Bavorsky, Franky, Švábsko, země domu Rakouského, v púlnočních Němcích pak ještě celé Hesy, Porýnsko, Westfály až i s některými částmi nynějšího Hannoveru, kde Meppen a Osnabrück leží, konečně celé Nizozemsko. Ku Polskému národu počítaly se Polsko vůbec, Litva, Prusy, Slezsko, Lužice, Míšeň, Duryňky a hořejší Sasy až s městy Torgovem, Meziborem a Nordhausenem. K národu Saskému patřilo ostatní púlnoční Německo, Pomorí, Meklenburk, Holštýn, Hannover, Brunšvicko, Oldenbursko, východní Frisy, Braniborsko, Dolejší Sasy až s městy Wittenberkem a Kvedlinburkem, konečně Dánsko, Skandinavie, Finsko a Livonie. Ze všech těch zemí pocházeli mistři a žáci na obecném učení Pražském a skládali universitu, nad níž rektor vykonával se svou radou právo soudnické, tak že purkmistři, rychtáři a konšelé měst Pražských žádného mistra ani studenta nesměli ani sou-

dití ani trestati. A bylo v nemnoha létech mistrův a studentův do 7000 na učení Pražském.

Později začaly se také fakulty od sebe přísněji oddělovati. Každá fakulta byla jako nějaký učený cech, dělící se na mistry, bakaláře a studenty, a jako měl každý cech umělecký a řemeslnický výhradní právo čili monopol na své umění neb řemeslo, tak měla každá fakulta výhradní právo na své učení, a nesměla se jí druhá fakulta do toho míchat. Roku 1368 dostala každá fakulta svého zvláštního děkana, kterýž učení v ní samostatně řídil. Fakulty udělovaly dvoje učené stupně čili hodnosti žákům svým, totiž jednu vyšší doktorův neb mistrův, druhou nižší bakalářův. Mezi doktorem a mistrem nebylo rozdílu, toliko že fakulta bohoslovecká a svobodných umění čili artistická udělovaly mistrovství, fakulty právnická a lékařská doktorství.

Vyučování a čtení professorův i nápotom dlouho se dalo buď v klášterích, jestliže byli učitelé mniši, buď ve školách, jež si professori při svých obydlích zřídili. Takové školy nazývaly se též bursy, jestliže žáci tu také stravu a byt měli. V takovém případě zvali se žáci bursáci, kteréžto jméno ještě nyní z paměti nevyšlo, a nesměl nikdo jiný, který by nebyl žákem university, s nimi pohromadě v bursách bydleti. Později teprv povstaly kolleje, o kterých na svém místě více povíme.

Kterak se Karel staral o zvelebení umění a řemesel.

Čechové již od zavedení křesťanstva chvalně vynikali ve všelikém umění křesťanském; když pak provozování umění malířského, řezbářského a stavitelského přecházelo znenáhla z rukou kněží v ruce světských lidí, také v Čechách rozmnožil se počet umělcův stavu světského, kteří v provozování svého umění své národní zvláštnosti měli, a tím od umělcův cizozemských chvalně se rozeznávali. Zvlášť to platí o malířství německém, které se do této doby s pracemi malířův českých měřiti dokonce nemohlo. Když se v některém národě jistý druh umění tak zvelebí, že na sobě zvláštnosti povahy a spůsobivosti národní vyobrazuje a jisté společné známky ukazuje, tehdy tvoří se vlastní domácí umělecká škola. Co u nás již dávno se připravovalo, to nyní za blahodárného panování císaře Karla najednou mocně k životu se probudilo, totiž vlastní národní umělecká škola česká, která se utvořila spolupůsobením domácích

umělců jak světských tak duchovních. A i ti četní cizozemští umělci, jež císař do Čech k svému dvoru povolal a kteří jinak do Čech přilákáni byli, přijali více méně všickni spůsob české školy, jakž jejich díla, pokud se zachovala, zřejmý důkaz toho podávají. Proto podnes můžeme ku příkladu staročeský obraz od prací cizích umělců velmi dobře rozeznati, a při tom musejí sami cizozemci přednosti tehdejších českých umělců uznávati. Že pak za Karla umělci vůbec mnoho práce měli, rozmnožil se jejich počet již od samého počátku panování jeho tak znamenitě, že co byli umělci stavu světského v Praze již toho roku 1348 v bratrstvo sestoupili, mezi sebou své starší zvolili, svá pravidla si složili a od císaře si je potvrditi dali. Tato pravidla podobala se ovšem pravidlům cechovním, jak je řemeslníci vůbec měli, a v tom ohledu řídili se čeští umělci jenom dle příkladu vláských umělcův, kteříž se tehdaž takovými cechovními pravidly řídili. Tak vzalo toho roku počátek bratrstvo malířův, řezákův (to jest řezbářův), sklenářův a zlatotepcův, které se po všechny věky až do roku 1782 zachovalo, zrušeno byvši teprv od císaře Josefa II. Malíři malovali obrazy na prknech, na stěnách, a drobné obrázky v knihách, zovouce se v případě tom miniatoři; malovali duchovní i světské věci. Řezáci vyřezávali sochy a rozličné ozdoby z kamene, ze dřeva, anebo je ulívali z kovu; také řezali drahé kameny, dělajíce na nich velmi umělé malé obrázky polovypuklé, jimiž se vyzdobovaly hroby svatých patronů, oltáře a jiné skvostné památky. Sklenáři vpalovali krásné obrazy do skla, jímž se vysazovala okna ve chrámech a v palácích; zlatotepci konečně kladli tenké plátky zlata na desky, na něž malíři obrazy svatých malovali, anebo zlatili záře okolo hlav svatých figur.

Prvním starším čili představeným bratrstva tohoto byl mistr Dětrich z Prahy, dvorský malíř císařský, od kterého největší počet obrazův na Karlštejně pochází. Mimo něho jmenují se také Mikuláš Wurmser ze Strassburka a mistr Kunc královskými malíři, a císař dal svou lásku a úctu k jejich umění tím na jevo, že oběma prvním dědičné svobodné dvory v Mořině blíž Karlšteina daroval a je do šlechtického stavu povýšil. Máme seznamy úřadův toho bratrstva počínající již od prvních let, v kterých jsou jména česká četnější nežli německá, avšak i ti Němci, kteří mezi nimi byli, malovali stejným českým spůsobem. K tomu bratrstvu náleželi také štítari, kteří řezali a malovali zbrojné štíty, terče a štíty na domy.

Tito měli již starší privilegie, dělali také nářadí ku kolbám, kolčí sedla a tomu podobné, byli ode všech berní osvobozeni, majíce za povinnost hlídati věže v městských hradbách a je v čas potřeby také brániti. Proto také v těch věžích své příbytky měli, v nich své řemeslo provozovali a tu své výrobky na prodej vystavovali; měliť pak právo, choditi ve zbroji s mečem po boku a s nožem za pasem. Že pak se jim malíři často do řemesla míchali, a také lidem štíty malovali, vydal již král Václav II. přísný zákaz, aby tak zvaní „duchovní malíři“ (kteří totiž svaté věci malují) pod trestem žádných štítův nemalovali, kterýžto zákaz císař Karel obnovil.

Jakož pak císař Karel všeliká umění miloval, v zemi je rozšiřoval a zveleboval, byl také řemeslu zlatnickému zvláštní milostí nakloněn, drže ruku ochrannou nad jeho pořádky a právy a všelijak je rozhojňuje. Ještě před svou smrtí r. 1378 dal zlatníkům klénoty a svátosti sv. Eligia, někdy biskupa Novomenského ve Francii, řemesla zlatnického výborného znalce. Tyto klénoty byly infula téhož svatého, kalich, prsten a skřínka se svatými ostatky, kteréž se podnes v den výroční sv. Eligia, 3. července, veřejně ukazují. K tomu dal pro zlatníky vystavěti kapli sv. Eligia při Platněřské ulici, kde nyní stojí Klementínská kolle, a věnoval jí ves Zlatníky blíž Dolních Břežan u Prahy.

Ostatní řemesla spravovala se vesměs od času, co Němci do Čech přišli a městské živnosti na ujmu starších domácích řemeslníkův zavedli, svými pořádky čili cechovními pravidly; dělili se na mistry, tovaryše a učenníky, a žádný cech nesměl druhému cechu do jeho díla pod trestem se míchat, což ovšem až do našich časův trvalo. Císař Karel o to se potom roku 1354 postaral, aby mezi cechy řemeslníkův byl jistý a pevný řád zaveden, aby jejich privilegie uvedeny byly v souvislost a srovnalost, tak aby jeden druhému ani překážeti ani příčinu k žalobám zadávati nemohl, a aby vesměs podle tehdejších okolností prospívati a zvelebovati se mohli. Ustanovil pak, aby při veřejných slavnostech a průvodech cechové řemeslníkův šli pod svými korouhvemi v následujícím pořádku:

Napřed řezníci majíce na své korouhvi červené bílého lva bez koruny o jednom toliko ocase, se sekerou v pazourech, a na druhé straně bránu a v ní mříže, s obou stran pak dva oděnce, kteří tu mříži sekerami sekají.

Hned za nimi cech sladovníkův, pivovárníkův, šrotěťův čili skladačův piva a voza-

tajův, maje korouhev bílou, na ní sv. Václava, v rozích limpy a mrhačky. Oběma těmito cechům propůjčena jest tato přednost pro služby při vypuzení Jindřicha Korutanského z Prahy, když krále Jana r. 1310 branou na Františku do města vpustili.

Třetí místo hned za předešlým mělo bratrstvo malířův, řezbářův, sklenářův, zlatotepcův a štítařův a připojený k němu cech zlatnický pod společnou korouhvi, na níž se spatřoval na jedné straně znak malířský, v bílém štítu tři menší štíty červené, na druhé straně znak zlatnický, totiž kalich, zlaté koflíky a řetězy. Ostatní řemesla pak následovala takto: kožešníci, blanáři, jircháři a všickni, kdož kůži barví, s korouhví červenou, přes níž jest pruh bělizonový, to jest, z bílé kožešiny, na tom stříbrná holubice, ana v pysku zelenou ratolistku drží; — platnéři, helméři, brníři, puléři čili hladičové, mečíři, ostrožníci, udidláři, jehláři, špendlíkáři, sedláři, konváři, uzdaři, pasíři, měšecníci, toboláři, tuláři (kteří toulý dělali), cvočkáři a zámečníci, pod korouhví zelenou, na které byl oděnc v celé zbroji zavřený s mečem a v ostruhách; — nožíři, čepelníci čili klempíři, nožíkáři a brusičové, pod korouhví červenou, na které byly koruna královská, po stranách tři dýky a krajecí nože; — soukeníci, česači vlny, vlnotepci, postřiháči, kloboučníci a valcháři, pod korouhví červenou, na níž byly knapské střely, krample, štětky, a na druhé straně postřiháčské nůžky a podstřížní háčky; — krejčí, kytláři a přistřihovači pod korouhví modrou, na které byly nůžky krejčovské; — pekaři, mlynáři, měřiči, otrubníci a maza-nečníci pod korouhví červenou, na níž byly malovány bílá houska, pletený koláč a přecílky, na druhé straně paleční kolo a dvě palečnice; — bečváři pod korouhví bílou, na níž byl sud víní s kyjankami a paličkami, na druhé straně kružidlo a potáhlík; — kramáři, kteříž plátna na lokte prodávali, pod korouhví zelenou, na níž byly váhy červené se zlatými miskami; — hrnčíři pod korouhví červenou, na níž byli Adam a Eva, při tom kelímky a čepely; — kováři, vochláři a hřebenaři pod korouhví zelenou, na níž byly podkovy, kladiva, mlaty a perlíky; — truhláři čili stoláři, tesáři, koláři a soustružníci pod bílou korouhví, na níž byly zlatá skříně, hoblíky, velký hoblík, na druhé straně vozní kolo, lícací sekery, hlavatky a pobijačky; — kameníci, zedníci, dynchéři čili obmítači a karbéři (kteří vápno hasili a připravovali) pod korouhví zelenou, na níž byly dláta a ostrá želízka, uhel-

a zednické lžíce; — koželuzi, mydláři peníci pod bílou korouhví, na které byly má růže, rejče a pořizy; ševci a jircháři korouhví blankytnou, na níž byly tři škorně nami a ostruhami; — lazebníci a rané pod bílou korouhví, na níž byly zelené a otevřené břitvy; — konečně Židé pod mou korouhví, na níž byl štít Davidův a Salomonova.

Karel podporoval kupectví, staral se o bezpečné silnice a plavbu na řekách.

Nyní také obracel císař Karel zvláštní zřetel, aby se jak v Čechách, tak na Moravě a v jeho zemích obchod a kupectví zvelebilo, ykoliv s některým knížetem anebo říšským nějakou smlouvu uzavíral, vždy na to šel, aby v té smlouvě bylo nějaké ustanovení domácím obchodníkům prospěšné. Ze obchod hlavně ve městech své sídlo mívá, uděloval městům všelikých svobod a výmáh práva v provozování obchodu, zvláště Praze, tak žeby se to nyní až příliš nadřezováním zdálo, kdyby to nebyly tehdejší v skutku požadovaly. Tak ku příkladu na aby každý host, to jest cizí kupec, který hranice Českého království překročil, své, nežli něco z něho odprodá, až do Prahy a tam je po několik dní ku prodeji vyval. Jenom kupci některých cizích měst od císaře zvláštní privilegium, že když své přes Čechy někam jinam vezli, do Prahy přijížděti nemuseli. Také nesměli přicházeti v Praze mezi sebou žádných kupeckých uzavírat, i žádné směnky vydávati, leč tom některý Pražský kupec prostředníka. Do čtrnácti dní musel každý kupec v tržobchodu závazkům svým v placení zadost. Všecko cizí zboží muselo se, když do y bylo přivezeno, v Týnském dvoře složit na prodej vystavovati. Koupě a prodeje y se jen na českou váhu a míru dít, takž ji král Přemysl Otakar II. r. 1268 byl ovil. Cokoliv ze zboží kupeckého z Prahy yváželo, muselo dříve bedlivě zapsáno býti. aždé ukrivdění českých kupcův anebo obování jejich výsad, které by se kdesi v cijiím dělo, vymáhal císař Karel přísné zacinění a náhrady, anebo křivdu rovnou u spláceti poručil. I tak stalo se jednou, ražští a Vratislavští kupci, provozující obdo Rus, od Krakovských v tom překážky a křivdu snášeti museli. Tu císař Karel

dne 18. července 1350 nařídil, že žádný Krakovský kupec do českých zemí nesmí přijíti, avšak také zároveň psal králi Kazimírovi, že hotov jest, popřáti kupcům polským ochrany své, jak jí dříve požívali, toliko žeby se i jeho poddaným takovéto ochrany i v Polště mělo dostávat. Podobně císař Karel později i proti rakouským kupcům sobě počínal, když překáželi českým kupcům v jejich obchodu do Benátek Vlasckých.

O bezpečnost veřejných cest ve svých zemích uměl císař Karel tak rázně se postarati, jako někdy před ním Přemysl Otakar II., neboť loupežníkům jakýmkoli nečisté jich řemeslo v krátkém čase stavoval, jak v dalším vypravování ještě lépe vyličíme. Také na plavbu po řekách velmi dbal, aby neměla překážek a hojně se zmáhala. Plavecká cla snížil a všechny nesrovnalosti ve vybírání cla vyrovnával; nových jezů stavěti zakázal, a v každém jezu musela býti vrata nejméně do dvaceti loket široká. Ano povídá se též o císaři Karlovi, že chtěl dáti pomezí hory k Rakouskům prokopati, tak aby Dunaj, řeka, jedním dílem do Čech se obrátil a s Vltavou spojil, i tak aby se plavectví po těch řekách ještě více rozmnožiti mohlo a obchod český z toho měl velkou výhodu. Jan Dubravský, biskup Olomoucký a kronikář český, píše, že za jeho času, v první polovici 16. století, prý se ještě viděly stopy prokopávání na rakouských hranicích, kudy měl ten průplav jíti. Takovéto předsevzetí, jestliže je skutečně měl, zvyšovalo by ještě více čest a slávu Karlovu, neboť za oněch století o takových průplavích v těchto stranách Evropy nikdo ještě ani zdání neměl.

Kterak Karel zveleboval v České zemi vinařství a polní hospodářství.

Že bystrému oku Karlovu nic neušlo, co by vlast jeho ozdobiti a blahobyť národu Českého rozmnožiti mohlo, dokazuje také jeho snaha o zvelebení vinařství a zlepšení venkovského hospodářství. Na svých jízdách po zemi všude pilně k tomu zřetel obracel, coby se v rozličných krajích dalo zlepšiti, aby z toho větší užitek vzdělavatelům půdy vycházel. Znaje polohu Mělnickou, žeby se tam víno dobře mohlo dařiti, kázal prý révy až z Burgundské země ve Francii do Čech přinesti, na Mělnice vinice kopati a tam ty révy vysaditi, neboť víno Burgundské již tehdy slavné bylo. Jakož podnes toho máme památku, že víno Mělnické co do chuti a dobroty burgundskému se vyrovnává.

Také z Rakous kázal révy přinášeti a je hlavně okolo Prahy a Vyšehradu, okolo hradu Karlšteina a na mnoha jiných místech rozsázeti. Ačkoliv již od nepamětných časů byly v Čechách vinice, předce teprv za Karla hojněji se rozmnožily, zvláště slunečná návrší okolo řek Labe, Vltavy a Ohře oživily a tělo i duši obyvatelův svým ušlechtilým plodem obveselovaly. Císař Karel vydav zvláštní viniční právo ustanovil cech vinařův, jež r. 1358 zvláštnímu viničnímu úřadu v Praze podřídil. A když potom znamenal, že se vinice dobře daří, nařídil pro vzdělání a rozmnožení jich užitek r. 1375, aby žádný člověk vín uherských, rakouských, moravských, rýnských, francouzských a jiných do Čech nevozil a neprodával. Vedle vinic kázal všude zakládati štěpnice a jiné sady ovocné; počaly se také zahrady s rozmanitými bylinami pěstovati, jmenovitě zahrady lékárnické, z kterých jedna zvláště veliká byla v Novém městě Pražském, která náležela císařskému dvorskému lékárníkovi Andělovi z Florencie, a všechno místo mezi Svatováclavským náměstím, Jindřišskou, Bredovskou a Marianskou (někdy Bosákovou) ulicí zaujímal, kde tehdy ještě žádných domů nebylo. Zvláštní zřetel obracel císař Karel také na chmelnice a na rybníky, a dával je v příhodných místech zakládati; sám pak r. 1366 pod hradem Bezdězím kázal kopati rybník jako jezero veliký, který podnes tam se nalézá a Dokezkým se zove. Ještě jedna péče Karlova byla o založení obilných sýpek před tím nebývalých, v nichž by se obilí pro hladová léta anebo na případ války chovalo. Arcibiskup i pánové čeští vesměs následovali příklad Karlův, zakládali vinice, chmelnice, štěpnice a rybníky kopali. Od těch dob také Česká země množstvím rybníkův, tedy i bohatstvím na ryby se honosí. Když císař po krajích jezdíval, říkával k vlastníkovi statku, který jej vyprovázal: „Hle, tuť bys mohl vinici a tam chmelnici založiti; zde při tom vrchu dej sobě rybník vykopati, tam vyplaň něco toho lesa, a nadělej sobě polí a luk, a budeš moci více žita žíti a dobytka chovati.“ Kde se před časy stříbro a jiné kovy dobývaly, tu nařizoval znova kopati skrze sběhlé rudníky, a tu na mnoha místech hojnost rud všelikých, drahých a užitečných na novo se dobývalo. A tak v krátkém čase všechno vzalo v Čechách jinou, veselejší podobu na sebe, a jako v politickém postavení říše České a v duševním životě národu stal se nyní obrat veliký, tak i blahobyt pocházející ze zvelebení umění, řemesel, obcho-

du a pilného vzdělávání půdy a dobývání z ní pokladův, povýšen jest v celé zemi na stupeň dosud nebývalý, a Čechové přijímající dobrodiní Karlem jim poskytnutá s vděčným srdcem, čilýma a pilnýma rukama snahy jeho podporovali a blahoslavy jej Pánu Bohu za všechno dobré děkovali.

Kterak Karel utvrdil feudální řády a Čechy na 13 krajův rozděleny byly.

Vypravovali jsme již nahoře, kterak Karel, byv r. 1333 jmenován od svého otce markhrabětem Moravským a správcem království Českého, hned s počátku největší svou péči obracel na vybavení královských hradů, měst a statků z rukou mocné šlechty, kteráž se od časů Václava III. a nejvíce za nehospodářského panování krále Jana všeho královského jmění byla zmocnila, dostavši je od králův v zástavu větším dílem v sumách velmi malých. Větší díl těch statkův byl již za Karlova vládaření zase vykoupen, a nyní, když skutečné panování nastoupil, rychle ještě ostatek všeho královského jmění ze zástavy a z neslušného odcizení vybavil, ačkoliv předce již od delšího času některé, také znamenité hrady královské na vždy zůstávaly v rukou soukromých. Za Karla skládalo se jmění korunní z následujících hradů a statků, jakož byly v prostředních krajinách českých Hrádek Křivoklátských ve starých královských lesích Zbečenských s menšími loveckými hrady Týřovem, Angerbachem a Žebrákem, Zvíkov na Vltavě a Otavě, Nečtiny, Zbiroh, Bezděz s rozsáhlými lesy, četnými vesnicemi a městečky, blíž hranic bavorských Přímdu, proti Míšni Loket, proti Slezsku Kladsko, Litice a Trutnov, na pomezí moravském Svojanov a Lichtenburk, v poledních krajinách Hluboká a Protičin kromě jiných více. K tomu byly také hrady při královských městech s příslušenstvím někde větším někde menším, jakož hrad Pražský a Vyšehrad, hrady v Hradci Králové, v Žitavě, v Mostě (Landeswarta), v Kadani, na Mělníce, v Kolíně, v Plzni, v Tachově, v Domažlicích, v Písku, v Chrudími a jinde.

Již v I. knize této Kroniky na str. 861 vypravovali jsme, kterak za krále Přemysla Otakara II. župní úřady klesly a kterak cůdy v župách ve své pravomocnosti obmezeny a pod nejvyšší soud zemský postaveny byly. Když císař Karel nyní zastavené župní hrady koruně

navracel, a skleslost starého zřízení župního seznal, nemínil nikterak, starý tento řád obnovovati, vida, žeby se to snovým řádem feudálním, již před ním do země uvedeným, nikterak nesrovnávalo, ačkoliv všecko, co ve starodávných řádech bylo dobrého a zdravého, jinak šetril a pečlivě obnovoval. Když z právomocnosti starých žup vyjmuto bylo již všecko duchovenstvo a vyšší panstvo i s poddanými svými, všechna města královská a všechny vesnice německým právem vysazené, ostatní české obyvatelstvo pod staré župy slušící vždy do větší bídy upadalo a útlaky snášeti a velká břemena nésti muselo. To byl tedy neduh, jehož Karel vyléčiti se snažil, jeho původ a pramen bystrým zrakem poznáváje. Proto ničeho nepodnikal, aby župy zase zvelebil, a že pak je nechtěl násilně rušiti, množil řád feudální jak nejmilsilněji, tak aby župy potom od sebe samy zašly. Vyjímá tedy napořád, jako jeho předchůdcové již činili, vsi a statky z právomocnosti žup, uděloval jich vlastníkům moc, nad svými poddanými souditi, čine z nich sobě manství čili lenníkův dle feudálního práva k službám královským zavázaných. Přihlašovalo se pak vždy víc a více šlechticův, pánův a rytířův, kteří své dosud svobodné statky králi podávali, a od něho co manské statky zas je přijímali. Tím ovšem brali na sebe povinnost, že museli králi hrady své vždy k službám jeho otvírati a svou zbrojnoz družinou jej provázeti, i když nebyla potřeba válečná. Za to však dostávali od krále privilegium šlechtického soudu pro sebe se soudní mocí nad svými poddanými. Takto teprv pojištěny a zákonným způsobem utvrzeny jsou patrimonialní soudy v Čechách. Pro velký počet královských lén čili manských statků v Čechách ustanovil Karel ještě co správce království, za živobytí svého otce, již okolo 1336 zvláštního královského úředníka, totiž nejvyššího dvorského sudí, který místo krále samého při královském soudě nad lenníky čili many zasedal. A jako všelikého druhu písemní paměti nejvyššího zemského soudu ukládány byly do desk zemských, tak zas všechny zápisky nejvyššího dvorského čili lenního soudu vkládaly se do tak zvaných dvorských desk, které se podnes v celosti své zachovaly.

Jako jsme již v 1. knize této Kroniky na str. 862 také o tom napověděli, že se počet žup při ztenčené moci jejich ztrácel, a že více žup v jednu bylo spojováno, v které místo cúd krajský soud právo hájil, máje královského popravce k ruce své; tak i jméno kraj místo župa již

od časův Přemysla Otakara II. vždy více bylo slýcháno, a za Karla již všechny bývalé župy v 13 krajův jsou sloučeny. Jména měly tyto kraje od přednějších měst královských, v kterých krajské soudy sídlo své mívaly. I byly od těch dob následující kraje české: 1. Kouřimský, 2. Slanský, 3. Žatecký, 4. Lito-měřický, 5. Boleslavský, 6. Hradecký, 7. Chrudimský, 8. Čáslavský, 9. Bechyňský, 10. Písecký, 11. Pracheňský, 12. Plzeňský a 13. Loketský. Také ještě se některé jiné kraje rozeznávaly, avšak toliko z jiných ohledů, nikoliv dle rozdělení soudního.

Karel potvrdil Lži-Valdemara v Branibořích.

1348.

Již nahoře na str. 101 této Kroniky o tom jsme zprávu podali, kterak roku 1319 umřel Braniborský markhrabě Valdemar z domu Anhaltského bezdětek, a kterak král Jan z dědictví po něm k horní Lužici se táhl a ji také opanoval. Branibory náležely nyní synovi nebožtka císaře Ludvíka, často řečenému markhraběti Ludvíkovi, dosud nejúhlavnějšímu nepříteli Karlovu v říši. Nyní však stalo se najednou, že se objevil muž, markhraběti Valdemarovi před devětmecíma léty zemřelému co do postavy a tváře náramně podobný a také celého života jeho a všech jeho činův velmi povědomý, kterýž o sobě udával, že on jest onen zemřelý Valdemar, že neumřel, nýbrž pro hryzení svědomí potajmu zmizel, na dalekou pouť pro odpuštění hříchův se vydal, a nyní navrátil se, že se o své markhrabství hlásí. Uměltě pak ten muž, ač z nízkého rodu pocházel, mravy a chování knížecí výborně nápodobiti, jsa bezpochyby od některých knížat k tomu naveden a ve všem, coby mluvíti a jednati měl, dobře vyučen. I tak stalo se, že lid v Branibořích jemu uvěřil, a že za pravého Valdemara držán byl. Také mnozí říšští knížata, kteří zemřelého Valdemara velmi dobře znali, toho Lži-Valdemara za pravého uznali, a když o tom císař Karel zprávu dostal, dal se jich tázati, mohou-li mu to přísahou dotvrditi, že tento člověk jest pravý Valdemar. A tu složili na to přísahu Ota, arcibiskup Magdeburský, Rudolf starší a mladší, vojvodové Saští, Jan, kníže Meklenburský, a knížata Albrecht a Valdemar Anhaltští. Zdali jejich přísahy Karla o pravosti toho Valdemara přesvědčili, nevíme, on

však užívaje práva svého, již v měsíci září 1348 tohoto dobrodružného člověka za pravého Valdemara uznal, do své císařské ochrany vzal a na tom se ustanovil, že mu k zemi Braniborské vši mocí svou dopomůže. Markhrabě Ludvík byl naproti Karlovi příliš nešlechtný, než aby se Karel ostýchat měl, tohoto neočekávaného prostředku užití, a svému nepříteli škoditi.

I kázal císař Karel hned ve svých českých zemích jakož i v Německé říši vojsko sbírat, a táhl již v září do Dolní Lužice, kterážto země dotud k markhrabství Braniborskému náležela, obsadil ji, a Lži-Valdemar, chtěl-li býti markhrabětem, musel jí koruně České postoupiti. Učinil to 2. října 1348 v ležení císařském nedaleko městečka Mönchsberku u přítomnosti mnoha knížat říšských, kteří toto postoupení co svědkové potvrdili. Dne 5. října pak císař domnělému Valdemarovi u přítomnosti knížat markhrabství Braniborské v léno udělil a císařský list mu na to vydal, v kterém stálo, že kdyby řečený Valdemar již neměl potomkův, k čemu se ovšem podobalo, knížata Saští a Anhaltští v markrabství tom následovati mají.

Markhrabě Ludvík neodvážil se, setkat se v poli s vojskem císařským, celé Branibory od něho odpadly, a on se ve městě Frankfurtě nad Odrou musel zavřiti. Císař se potom s vojskem svým zdvihl, před Frankfurt se položil a Ludvíka asi osm dní obléhal. On však se tu ubránil, a že Karel nemínil se dlouho zdržovati a velké náklady činiti, odtrhl zase od Frankfurtu, vojsko rozpustil a do Prahy se vrátil.

Brzo však z Prahy přes Zhořelec do Vratislavi se odebral, kdež dne 7. listopadu 1348 od měšťanstva, biskupa Předslava a jeho duchovenstva s velikou slávou přijat a do hlavního chrámu uveden byl, proto že tam ponejprv co Český král a Římský císař přišel. Celé Slezsko již svrchovanost koruny České uznávalo, toliko kníže Boleslav čili Bolek Svidnický nechtěl se panství českému podříditi, a mohl ještě někdy Karlovi mnoho škoditi. Měltě Karel v úmyslu, buď tohoto Boleslava na svou stranu získati, anebo co nejvíce možná moc jeho obmeziti. Proto vyjednával ve Vratislavi s Jindřichem z Haugvic, aby mu tento panství své a město Frankenštejn do zástavy dal, což on také učinil. Karel převzal Frankenštejn, a s té strany Svidnického knížete sevřel. Když pak Polský král Kazimír uslyšel, že se Karel ve Vratislavi zdržuje, poslal k němu posly se žádostí, žeby se s nim někde na polských hranicích chtěl sejíti. Následkem toho sešli se oba panovníci dne 22. listopadu v městě Namyslově

osobně, neboť Karel vždy rád ruky své podával, kdekoliv se mu přátelství nabízelo. Tu obnovili staré přátelské úmluvy, připomínajíc sobě onu dojmavou chvíli, když před rakví zemřelé sestry Karlovy, Markéty, věčné přátelství sobě přisahali; učinili sobě zápis, že si vespolek pomáhati budou, a Kazimír přimluvil se za Boleslava Svidnického, tak že Karel se zavázal, ničeho více proti němu nepočínati. Potom se Karel zas do Vratislavi vrátil, kterážto město tehdejší od něho mnoho dobrého získalo. Kázal předměstí za Olavou obezditi a s městem spojit, založil slavný chrám ke cti sv. Doroty, a též dal si tam královský palác vystavěti. Potom ještě udělil městu mnohé jiné milosti, tak že všickni obyvatelé k němu velkou láskou zahořeli.

Na 1. prosince 1348 položil císař Karel všem stavům Německé říše sjezd do města Wittenberka v Sasích, aby tam odevzdání Branibor Valdemarovi a připojení Dolní Lužice ku koruně české ode vši říše potvrzeno bylo; sám pak z Vratislavi do Wittenberka se odebral, kdež všecko dle jeho přání bylo schváleno a listy stvrzeno. Také jej tam již někteří knížata a hrabata němečtí očekávali, aby opustivše stranu bavorskou, jemu přísahu věrnosti složili a jej za císaře uznali. Mezi tím však markhrabě Ludvík zajel do Drážďan, aby Míšeňského markhraběte Bedřicha ještě jednou ku přijetí německé koruny přemlouval. Císař Karel uslyšev o tom hned také sám z Wittenberka do Drážďan pospíchal a od 7. prosince 1348 až přes nový rok v tom městě se zdržoval. Markhrabě Bedřich Ludvíkovi statně odpíraje od věrnosti k císaři Karlovi odvrátiti se nedal. Ludvík poznávaje, že v Drážďanech ničeho nepořídí, opustil to město a nové pletichy proti císaři počal strojit.

Černá smrt. Mrskáči.

1348.

Tohoto roku 1348 navštívila celou Evropu těžká metla Boží, působujíc všude velké neštěstí. Počal totiž mor nejstrašlivější, jakéhož paměť lidská ve středním věku připomíná. Kupecké lodi Janovské zanesly jej z zemí východních do Italie, a odtud se rozšířil s hroznou rychlostí po vší Italii, Francii, Anglii a po Německé říši. Byl to pravý orientalský mor nejhoršího způsobu a nanejvýš nakažlivý. Lidé jej vůbec jmenovali jen černou smrtí, počínal horečkou, boulemi po těle a dávením krve, a po třech dnech již člověk umíral. Málo kdy se někdo uzdravil. Mrtvoly černaly a rychle hnily.

Ve Vlasckých Benátkách 100.000, v Lubeku do 90.000, v Strasburce 16.000 lidí prý pomřelo. Ve Vídni počítali za jeden den 900 mrtvých a ve mnohých místech vymřelo devět desetin všeho obyvatelstva. Avšak nejvíce řádil ten mor mezi lidem obecným, z panujících knížat prý nikdo neumřel. Obecný lid jsa předsudkům a pověrám oddán bouřil se, mysle že jsou otráveny všechny studnice. Ve mnohých zemích, zvláště v Němcích, vzali Židy v podezření, že oni tu pohromu zavřili. Proto také zvláště ve městech Porýnských hrozné pronásledování Židův se strhlo, kteréž císař Karel všemi silami staviti nadarmo se namáhal. Mor i nepokoje z něho pošle ještě dlouho do následujícího roku 1349 trvaly; Českou zemí však Pán Bůh od té metly větším dílem zachránil. První vystoupení moru bylo všude nejprudší, když pak se i v Čechách ukazoval, nebyl již ani tak prudký aniž se velice rozšířil. Lid to pokládal za obzvláštní milost Boží, jiní to připisovali zdravému povětří českému. Teprv po několika letech, když tento mor nejvíce vyzuřil, zase také v Čechách se objevil, avšak velikých zádat již nečinil. — Lidé touto metlou Boží k velikému zoufání přivedeni, myslili také, že Boží hněv od sebe odvrátí pokáním a tryzněním těla svého; i počali se vespolek mrskati, mezi sebou ze svých hříchův se zpovídati, veřejné kázati a takto s velkým nářkem a křikem po zemích běhati. Přišli pak tito noví mrskáči z Němec také do Čech, způsobující svou přemrštěností velké pohoršení na ryncích a na trzích; avšak arcibiskupovi Arnoštovi podařilo se velkým namáháním, tyto tuláky ze země vypuditi, pomatený lid domácí napomínáním upokojiti a obvyklý kostelní pořádek zase uvesti.

Starožitné poprsí Anny Falcké, druhé manželky Karlovy, na hořejších chodbách chrámu u sv. Vity. (Str. 275). (22)

Nežli vypravování o přibězích v roce 1348 pro království České navždy památném skončíme, musíme ještě jen některé podrobnosti připomenouti. Dne 1. července vydal císař Karel proboštu a jeho kapitole v Litoměřicích list toho znění, že poddaní proboštství toho nemají náležeti pod právomocnost města Litoměřic, že probošt může chrám i přibytky své i kanovníkův dle své libosti stavěti, a všecko zvláštní zdí obehnati. Až podnes jest

starožitné proboštství sv. Štěpána, nynější biskupské sídlo, pro sebe uzavřeno.

Mikuláš z Rokycan, jeden ze znamenitých měšťanského rodu Rokycanských ve Starém městě Pražském, založil zde chrám u sv. Ducha a při něm klášter panenský řádu sv. Benedikta; císař Karel toto založení potvrdil dne 27. srpna. Klášter v husitských válkách zůstal, kostel jest posud farním kostelem.

Dne 28. srpna potvrdil císař Karel darování své jednoho domu Rudolfovi staršímu, kurfürstovi a vojvodovi Saskému, kterýž povždy věrně k císaři stál a téměř více při

jeho dvoře, nežli ve své zemi se zdržoval. Tento dům byl znamenitý a na způsob tvrze stavěný, stojí podnes ač v jiné podobě vedle samé menší mostní věže v Menším městě Pražském a nazývá se Saský dům. Císař Karel vůbec sobě přál, aby říšští knížata měli domy své v Praze, jakožto v sídle jeho císařském.

Německý protikrál Guntýř ze Schwarzburku.
1349.

Markhrabě Ludvík, hlava strany bavorské, císaři Karlovi dosud protivné, vida, že žádný

z říšských knížat chuti nemá, aby se za protikrále propůjčil, umyslí si nyní, dáti proti Karlovi vyvoliti muže asi takového, jako byl někdy hrabě Rudolf Habsburský proti Přemyslovi Otakarovi II. Chudý, avšak prý udatný hrabě Guntýř čili Vintíř ze Schwarzburku, seděním na Arnstadtě v Durynkách, zdál se mu býti muž podle toho, a také jej své straně za Německého krále navrhl. Avšak ten Guntýř měl sotva jednu míli do čtverce panství svého a nebyl vlastně lepším obyčejných výbojníkův, kteří tehdejší v Němcích zvlí svou provozovali, kde se dělali dalo slabších přepadávali, jímali, za velký výkup na svobodu je zas pouštěli jejich statky plenili. Tím způsobem prý si hrabě Guntýř k velikému jmění pomohl. Když mu německý trůn nabízet přišli, dal se dlouho prositi, a postavil si výminky, aby žádný kurfürst za svůj hlas peněz na něm nezádal. Když mu to slíbili, svolil domnívaje se, že při tom ničeho neztratí a jenom získati může. I tak byl zvolen od strany bavorské dne 30. ledna 1347 za Německého krále. Avšak všickni lidé tomu se jen smáli divíce se, kterak se mohl k takové frašce propůjčiti. Kromě ssazeného arcibiskupa Mohučského, Jindřicha z Virneburka, markhraběte Ludvíka, Rudolfa a Ruprechta, falckrabat, jejich strýce Ruprechta mladšího, který v Braniborích ve vězení seděl, a vojvody Ericha ze Saso-Lauenburka i jejich manův, nikdo jiný v celé říši Guntýře neuznával, a z říšských měst přiznaly se k němu jenom Frankfurt nad Mohanem, Friedberk a Gelnhausen. Naproti tomu jeho nejbližší strýcové, hrabata Jindřich z Hohenšteina, a bratři Jindřich a jiný Guntýř ze Schwarzburka, sami k císaři Karlovi do Eisenachu přišli, a jemu věrnost přísahali.

Karel pojal Annu Falckou za manželku.

1349.

Císař Karel odebral se v prvních dnech měsíce ledna 1349 z Drážďan do Eisenachu, kde zcela pokojně očekáváje, co se s Guntýřem dále díti bude, jinými věcmi se zabýval. Ovdo-
vév chtěl se oženiti s Isabellou, dcerou Anglického krále Edwarda III. Král Anglický jsa ochoten, dceru svou za něj provdati, poslal 1. února polnomocníka ku Karlovi, aby svatební smlouvu s ním uzavřel. Však tomu papež nepřál a jiné překážky se nahodily. Karel chtěje rychleji ku konci přijíti, vydal se na cestu k severnímu moři, aby osobně o tu svou nevě-

stu vyjednával. Dne 27. února 1349 nalézal se ještě v městě Westkerku na ostrově Tholenu v Holandsku. Nevědomo však, zdali se tam s králem Anglickým a s Isabellou sešel, a také s té svatby hned i sešlo.

Již 1. března byl císař Karel zase v Kolíně nad Rýnem, a vyjednával s jedním knížetem strany bavorské, totiž s falckrabětem Rudolfem, kteréhož za to požádal, aby mu svou dceru Annu za manželku dal. Ve čtyřech dnech bylo všecko ujednáno, falckrabě Rudolf opustiv svou stranu, nejenom k císaři přestoupil a jemu svou dceru dal, nýbrž i za tu čest, býti císařovým tchánem, svou krajinu vedle Čech, horní Falc nazvanou, co věno dcery své mu postoupil. I byla svatba bez odkladu již 4. března 1349 v Porýnském městečku Bacharachu slavena, a Anna Falcká stala se císařovnou Německou a královnou Českou. Rudolf Falcký byl nejstarší a nejpřednější kníže posud strany bavorské, a všechno se tomu neočekávanému a rychlému obratu náramně divilo. Karel však prostřednictvím toho Rudolfa brzo celou stranu bavorskou s sebou smířil a z nepřátel přátele sobě udělal. Vypsal totiž říšský sněm na 22. března 1349 do Špíry, a knížata sami také voleného protikrále Guntýře ze Schwarzburka pozvali, aby k tomu sněmu přišel. Však Guntýř nepřicházel na sněm, a po dlouhém čekání dověděli se knížata, že on odmítáje všechny návrhy na jakési narovnání s císařem moci zbraně chce se ve svém důstojenství zachovati. Říšský sněm následkem toho válku jemu vypověděl, a na den 1. května měla se vojska knížat do pole postaviti. Císař Karel opustil Špíru teprv 5. května, a položil se s říšským vojskem 11. května u Mohuče. Hrabě Eberhard Württemberský byl nejvyšším vůdcem. Brzo přešlo vojsko přes Rýn, a svedlo s lidem Guntýře ze Schwarzburku několik menších šarvátek. Guntýř potom těžce onemocněl, mnozí z jeho přívržencův jej opustili, a on se zamknul v městě Eltweilu, v kterém pak byl obléhán. Tu poznal konečně markhrabě Ludvík, kterýžto sám bez vojska tu při něm byl, že se nebude moci dlouho udržeti a dále se s císařem ve smlouvání, kteréž se 26. května v Eltweilu tím skončilo, že jak on, Ludvík markhrabě Braniborský, tak i Guntýř ze Schwarzburka a všickni jejich přívrženci Karla IV. za jediného pravého Římského krále uznali a vlastnoručně specetnými listinami věrnost a poslušnost jemu prokazovati příslibili, tak jakž ji jemu co králi Římskému prokazovati povinni jsou. Velice se císař Karel z toho velikého zdaru těšil, a ra-

dost z toho činila jej velkomyslným: Guntýřovi ze Schwarzburka daroval 20.000 hřiven stříbra, a vojvodám Bavorským zavázal se, při všech jejich zemích je zachovati, a také u papeže Klimenta VI. o to se ucházeti, aby s ních všech klatbu sňal. Takový byl konec dlouhého sporu o nástupnictví na trůnu německém. Od té chvíle neopovažoval se dlouho nikdo v Němcích, proti Karlovi co pravému a jedinému králi a císaři nepřátelsky vystupovati. Trvalo to však ještě delší čas, nežli všechny výminky, ve smlouvě Eltweilské s knížaty strany bavorské přijaté, mohly vyplněny býti.

Z ležení před Eltweilem odebral se císař Karel do Mohuče, kde se tři neděle zdržoval. Mezi tím časem však nemoc hraběte Guntýře ze Schwarzburka vždy k horšímu se klonila, dal se hned po uzavřené smlouvě z Eltweilu do Frankfurtu nad Mohanem přenesti, kdež konečně 12. června 1349 umřel. Povídá se, že mu bylo od jeho lékaře jedu dáno, a to způsobem jeho vlastních přívržencův, kteří vidouce, že jim nelze více záměrův svých jeho pomocí proti Karlovi provesti, takto se jeho chtěli zbaviti. Umřel prý proklínaje své přátele, kteří jej na jalové království byli povýšili.

Císař Karel uslyšev v Mohuči o smrti svého soupeře odebral se hned do Frankfurtu s četným dvorem svým, a kázal svému bývalému nepříteli, proti němuž citu pomsty v srdci svém nikdy nechoval, slavný pohřeb vystrojiti. Dvacet říšských hrabat neslo tělo jeho do tamějšího hlavního chrámu a císař sám za rakví kráčel. Pomník Guntýřův podnes se tam ukazuje. Po čtrnácti dnech opustil císař Frankfurt 5. července, šel přes Mohuč, Boppard a Bonn do Cách, kdež dne 25. července druhou manželku svou, Annu Falckou, na Římskou královnu korunovati dal, potom na celý měsíc srpen v Kolíně nad Rýnem osedl. Na začátku září byl ve Špíře a pak přes Norimberk do svého království Českého pospíchal, od kterého celý rok vzdálen byl, maje tu svého bratra Jana Jindřicha, který království spravoval. Karel svou pouhou přítomností v Němcích za ten čas více pořídil, než kdyby tam byl veliké vojsko poslal. Svou přívětivostí, výmluvností, moudrým shovíváním, milostivostí, velikomyšlností a hojnými dary uměl si srdce nejen knížat nýbrž i měst a všeho lidu obecného získati, a pomocí zbraně přemohl protikrále a mnohé mocné nepřátele své. Tak upokojil celou říši a mimo to přinášel jí úlevu a pomoc v těžkých pohromách, které právě v tom čase vedle nepokojův války ji hrozně byly navštívily, jako

bylo veliké zemětřesení, které r. 1348 mnoho měst a hradův vyvrátilo, hlad a drahota, hrozný mor, pálení a tryznění Židův, konečně rotý mrskáčův, kteří po stech a tisících po zemích táhli, a které Karel musel dáti rozháněti.

Dne 17. října 1349 přijel konečně Karel do Prahy, přiváděje s sebou druhou svou manželku Annu Falckou, již Čechové také Mečka říkali. Pražané přivítali císaře a jeho manželku radostně, srdečně a slavně. Karel hned dal rozkazy, aby němečtí mrskáči, jichž se také domácí lid počal chytati, ze země byli vyhnáni, a činil přípravy, aby Anna Falcká také na království České byla korunována. Odbyla se pak ta korunovace dne 1. listopadu 1349 s obřady, jakž od Karla byly předepsány.

S radostí pozoroval císař, kterak Nové město Pražské, od něho před rokem teprv založené, utěšeně roste, lidnatostí, řemesly, obchodem a krásnými stavbami prospívá. Již se velebně do výšky pnouti počaly mohutné zdi klášterního chrámu Panny Marie Sněžné, neméně i farních kostelův sv. Štěpána a sv. Jindřicha, a také klášter na Skalkách, jež císař Karel slovanským mnichům založil, pomalu již se dostavoval. Na velikém Novoměstském náměstí, kterému se teprv za naší paměti jména „Karlova náměstí“ dostalo, a na velikém tržišti Svatováclavském již se mnoho nákladných měšťanských domů zdvíhalo.

Jan Jindřich markhrabětem Moravským.

1349.

V královské rodině staly se zatím některé důležité proměny: předně umřela 11. září 1349 Karlova sestra Gutta, manželka francouzského královice Jana, který o rok později na trůn vstoupil; potom umřela téhož roku 1349 Karlova starší dcera Markéta, královna Uherská; konečně musel císař Karel v přátelském narovnání s Ludvíkem markhrabětem Braniborským za svého bratra Jana Jindřicha, který se vždy ještě za pravého vojvodu Korutanského a hraběte Tyrolského považoval a psal, všelikých dalších nároků na tyto země zřici se, a tak Tyrolsko i s Markétou Hubatou řečenému Ludvíkovi přiknouti. Aby tedy svému bratru jiné slušné opatření dal a jeho postavení polepšil, staral se předně císař Karel o to, aby papež Kliment VI. sám předešlé manželství Jana Jindřicha s Markétou Tyrolskou řádně rozvedl. To se mezi tím již v letě r. 1349 stalo, a papež zřídil biskupa Churského k tomu, aby to dávno již rozvedené manželství podle církevních

zákonů za zrušené vyhlásil. Následkem toho mohl se Jan Jindřich nyní podruhé řádně oženiti, což on také brzo potom učinil, pojav za manželku jinou Markétu, dceru Mikuláše mladšího knížete Opavského, z které potom tři syny a dvě dcery měl, dávaje tím světu důkaz o lživém obviňování Markéty Hubaté, jakoby v manželství nebyl mocen býval. Aby pak také jiné opatření měl, jmenoval jej Karel markhrabětem Moravským, uděliv mu dne 26. prosince 1349 markhrabství Moravské v léno dědičné, avšak tak, aby on a jeho potomci neměli práva na trůn český, pokud by květo vlastní mužské potomstvo Karlovo, potom aby jeho moc toliko na markhrabství se vztahovala, z kteréhož vyjmuty mají zůstatí léna biskupství Olomouckého a vojvodství Opavské jakožto jinému potomku z královské rodiny již udělené. Na to zavázal se Jan Jindřich svému bratrovi listem dne 4. ledna 1350, že všemi silami svými a vším jménem svým jemu nápomocen bude netoliko proti nepřátelům cizím, nýbrž i proti pánům a jiným manům českým, kdyžby címkoli proti králi Českému něco podnikali anebo statky korunní, kterých ještě ve svém držení mají, vydati nechtěli. Markhrabě Jan Jindřich vždy věrně a s bratrskou láskou ku Karlovi stál, a tato jejich oboplná láska nemálo přispívala k zvelebení moci domu Luxemburského.

Rozdělením země Moravské na vlastní markhrabství, na biskupství Olomoucké a na knížetství Opavské utrpěla poněkud jednota v zemi této; a však markhrabství zůstávalo vždy v užším spojení s biskupovým panstvím tím, že biskupové navštěvovali moravské sněmy i v Olomouci i v Brně držané, kdežto Opavané toho nečiníce Moravské zemi pomalu odcizovali se počali.

O rok dříve, před nastoupením markhraběte Jana Jindřicha, 1348, získal si Karel o Moravu velikou zásluhu již tím, že kázal založiti dvoje nové desky zemské, totiž v Olomouci a v Brně, nařídív zároveň, že jen do těchto desk vklady se mají dávatí, poněvadž až posud i jiná bývalá knížecí sídla na Moravě své desky mívala. Tyto nové, od Karla zřízené desky na Moravě až podnes v celosti se zachovaly.

Kterak Karlovi narozen jest první syn, a co se proti nepravému Valdemarovi konalo.

1350.

Dne 17. ledna 1350 porodila císařovna Anna Falcká syna, a císařova radost, že se konečně syna dočkal, byla nesmírná. Dáno mu na křtu jméno Václav po pradědu jeho Václavovi II., a Karel nemohl se ani dočkati té chvíle, aby tomu svému synovi pojistil nástupnictví na trůnu. Proto obeslal stavy království Českého, žádaje na nich, aby tomu dítěti jakožto dědici trůnu přísahu věrnosti složili. Nebylo té kvapnosti tak příliš zapotřebí, avšak Karel pravil, že mnohé starosti, které ve dne v noci pro blaho České země na sebe bere, budou jemu snadnější a příjemnější, bude-li věděti, pro koho se vynasnažuje. Stavové a města všech českých zemí učinivše císaři po vůli, vydali mu na to své příznávací listy.

Vyrovnání císaře s knížaty domu Bavorského vždy ještě nebylo dočista provedeno: papež nechtěl s řečených knížat klatbu sejmuti, hněval se na Karla, že se proti jeho přání s dcerou jednoho z těch knížat oženil, Lži-Valdemar zas nemínil se nikterak markhrabství Braniborského vzdáti, a statečně se bránil proti Ludvíkovi markhraběti v jedné části Braniboru a ve znamenitějších městech tamějších pánem byl. Císař Karel viděl se tedy pohnuta vypsati na počátek měsíce února 1350 sjezd říšských knížat do Budišína, svého města v horní Lužici, a odejel tam sám se svým bratrem, markhrabětem Moravským, s mnohými knížaty slezskými a pány českými. Kromě říšských knížat dal se i král Dánský Valdemar tam najíti, kterýž se hlavně bavorských knížat ujímal a též osvědčení dával, že pomocí mnoha svědkův dokázati hotov jest, že domnělý Valdemar, kterýž markhrabství Braniborské pomocí císařovou uchwátí, není kurfürst Valdemar r. 1319 zemřelý, nýbrž podvodník. Právilo se vůbec, že Lži-Valdemar jest vlastně člověk rodu nízkého, jmenem Rehbock, a řemesla svého mlynář, poddaný kurfürsta Saského. Zvolen jest fackrabě Ruprecht za rozsudího mezi oběma stranami, kterýž dne 14. února 1350 takto rozsoudil: že Valdemar v Braniborích není pravý kníže, nýbrž podvodník, že císař právo má, Braniborsko Ludvíkovi Bavorskému lénem uděliti, kdykoliv by tento za to žádal, že Ludvík má císaři přísahu věrnosti složiti a jemu císařské říšské klénoty, jež po svém otci, císaři Ludvíkovi, dosud u sebe chová, vydati; za to však že císař má se o to přičiniti, aby klatba papež-

ská zdvižena byla a co toho ještě více bylo. Obě strany ten rozsudek přijaly a na tom se usnesly, že o Lži-Valdemarovi na nejbližším říšském sněmu má konečné rozhodnutí vysloveno býti. Císař Karel na to dne 16. února

Ludvíkovi, vojvodovi Bavorskému, slavným způsobem udělil v léno markhrabství Braniborské a dolní Lužici, a právo kurfürstské mu přisoudil. Nicméně řečený Lži-Valdemar ještě nějaký čas v Branibořích knížecí moc provozoval, a

Angelo z Florencie představuje Karlovi Colu di Rienzo 1350. (Str. 285.)

(23)

také co kníže umřel. Když to bylo odbyto, udělil císař jiná říšská léna ještě některým jiným knížatům, a tak jsou všickni spokojeni v Budišíně se zdvihli a rozejeli se. Král Valdemar Dánský však, potom Ludvík markhrabě Braniborský a (Dolno-)Lužický i hrabě Tyrolský, falckrabě Ruprecht a mnozí jiní knížata

provázeli císaře do Prahy, kterýž je tu slavně hostil. Král Dánský sice již na počátku března 1350 zas do svého království se vrátil, markhrabě Ludvík a druzí knížata však déle se v Praze zdrželi.

Kterak říšské císařské klénoty do Prahy přivezeny jsou.

1350.

Podle listův v Budišíně vydaných měl markhrabě Ludvík císaři říšské klénoty teprve v neděli po velikonočních svátcích vydati. Císař Karel byl však netrpěliv, i nemohl se té chvíle dočkati, aby již těch klénotů měl při sobě. Pročež žádal Ludvíka tu při něm v Praze na návštěvě jsoucího, aby mu těch klénotův ještě před ustanoveným časem vydal, k čemuž Ludvík svolil a do Mnichova vzkázal, aby tam císařským poslům a plnomocníkům byly vydány. Císař tedy vypravil do Mnichova Jana biskupa Olomouckého. Viléma z Landšteina, nejvyššího purkhrabě Pražského a jiné pány, a těm byly v Mnichově dne 12. března 1350 tyto klénoty vydány. I byly mezi těmi klénoty císařská koruna Karla Velikého s obloučkem a křížem, zlaté říšské jablko, jiná říšská jablka a žezlo, meč, plášť, spodní sukně a štola Karla Velikého, zlatý kříž se svatými ostatky, rámě sv. Anny, meč sv. Mauricia, mnoho jiných svatých ostatkův, kadidelnice, císařské pláště, rukavice, stěvice a jiné věci vzácné a starožitné, jež Němci u veliké vážnosti měli, jimiž se k nábožnosti vzbuzovali a jež proto svátostmi jmenovali. A když čeští poslové s nimi dne 21. března ku Praze se blížili, vyšli jim vstříc arcibiskup v čele svého duchovenstva, všickni tehdaž v Praze přítomní říšští a slezští knížata, čeští pánové a nesčíslné množství lidu, a sprovodili je na Vyšehrad, kdež tyto svátosti přes velikonoční svátky zůstaly. Po svátcích zavezeny jsou na hrad Pražský a uloženy ještě ve staré kapli sv. Václava. Když však po sedmi letech hrad Karlštejn byl dostavěn, dal je císař s českými královskými klénoty tam převezti, a bývaly pak každý rok odtamtud ještě s jinými svátostmi do Prahy vezeny a všemu lidu ukazovány. Císař Karel vymohl sobě totiž od apoštolské stolice, aby pro uctění těch svatých ostatkův a posvátných památek zvláštní den byl zasvěcen, v který by se všemu lidu ukazovaly s jistými slavnými obřady, jež sám císař ve srozumění s bohoslovci vymyslel a nařídil. A byl to potom den slavný od církve zasvěcený, pátek totiž po neděli Quasimodo, to jest provodní, den svátostí zvaný, na kterýž brzo stotisíce lidí nejen z Čech a Moravy avšak i z celé říše Německé a ze všech stran světa do Prahy putovali, aby účastni byli hojných odpustkův, jež papež každému k svatým ostatkům putujícímu udělil. Kanovník Beneš, kronikář, píše, že by

nikdo nevěřil, kdoby neviděl, jakého lidstva se do Prahy scházelo, tak že proto Novoměstské (nyní Karlovo) náměstí, kde ty svátosti vystaveny bývaly, ano se tehdaž právě stavělo, tak rozsáhlé učiněno jest. Zdá se, že císař hned s počátku u prostřed toho náměstí dal postaviti vysoké čtverhrané stavení na způsob věže, s kterého se ty svátosti od kanovníkův všemu lidu ukazovaly; a teprv po čase, totiž r. 1382, vystavěna jest vedle toho stavení kaple Těla Božího.

Cola di Rienzo, tribun Římský, přišel k císaři do Prahy.

1350.

V letě r. 1350 objevil se v Praze muž, jehožto neobyčejné skutky a osudy za oněch časů pozornost všech lidí k němu obracely; mnozí se mu divili a velké naděje v něm pokládali, mnohým zas byl nemilý, báli se ho a nenáviděli jej. Byl to bývalý tribun lidu Římského Cola di Rienzo, od nás již výše připomenutý. Nazýval se vlastně Mikuláš Gabrini, první příjmení „di Rienzo“ jest přivlastňovací jméno „di Lorenzo“, jakoby česky řekl „Vavřincův“, neboť tak se jeho otec jmenoval. Byl chudých rodičův, ač se po matce za vnuka císaře Jindřicha VII. vydával. Maje neobyčejné zamilování ve starých kronikách, které mnoho o slávě a moci starého Říma hlásaly, a vzděláv mimo to ducha svého mnohými vědomostmi, vyhledával staré památky Římské; svou neobyčejnou pamětí a znamenitou výmluvností, kterou se všude zalichotiti uměl, získal si již v mladých letech svých slávu učeného a velmi nadaného člověka. Jsa bývalou slávou Římskou nadšen, ohnivý a podnikavý, při tom dobromyslný, a marnivý slaboch, umínil sobě, že Italii od mnohých pánův, kteří ji trhali a s lidem zle nakládali, osvobodí, a že starý věčný Řím zase hlavním městem všeho světa učiní. Když r. 1342 papež Kliment VI. nastoupil, přišlo k němu do Aviñona poselství od měšťanův Římských, kteří jej žádali, aby co papež zase v Římě jako jeho předchůdcové své sídlo měl. V čele toho poselstva byl Cola di Rienzo. V Aviñoně seznámil se Cola s Františkem Petrarrou, slavným básníkem italským, který také naplněn byl slávou starého Říma, a o jeho povýšení za hlavu světa blouznil. A tak stejné smýšlení oba ty muže brzo spojilo svazkem věrného přátelství. Papež Kliment VI. divil se výmluvnosti Colově a nemohl se jí nasytit; udělil mu potom v roce 1344 úřad notáře při Římské

komoře. Cola di Rienzo uměl brzo ve svém postavení získati si srdce všech Římanův, byl při tom pobožný, spravedlivý, zastával se všude svobody lidu a nedával mu krivditi. A tak se stalo, že se r. 1347 proti papeži pozdvihl, a dne 19. května v Římě za tribuna lidu zvolen byl, právě když mu bylo 33 let. Tací tribunové lidu bývali ondy za staré republiky Římské hajitelé práv obecného lidu, a on chtěje práva lidu hájiti sám si takový titul dal. Porozumívaje se s císařem Ludvíkem i s králem Ludvíkem Uherským počal nyní v Římě vládnouti a takovou důvěru měl do sebe, že císaře Ludvíka i našeho Karla jakož i všechny kurfürsty před svůj soud do Říma poháněl, aby je srovnal a jejich práva na císařství rozeznal. Avšak jeho moc jen sedm měsícův trvala; stalo se zbourání v Římě, a 25. prosince 1347 z města musel utéci, ukryvaje se potom po třicet měsícův v Apulii v jednom klášteře.

V Apulii přišel prý k němu věhlasný poustevník ducha prorockého, kterýž se Angelo jmenoval, a zjevil mu, kterak prý on a císař Karel IV. od Boha k tomu vyvolení jsou, aby opravili tento svět a nový pořádek zavedli, což Colu k tomu pohnulo, že si předsevzal, sám k císaři Karlovi jíti, a jemu oznámiti, jaký veliký úkol vykonati má. Nyní se mu zdála doba k tomu příhodná, neboť se papež na Karla rozhněval, že se s bavorskou stranou v církevní klatbě jsoucí smířil a zpřátelil. Kdyby byl bratr Angelo císaře Karla lépe znal, nebyl by svého učenníka s takovou věcí k němu posýlal, neboť nebylo mnoho lidí v onom věku tak střízlivého ducha, kteří by tak dobře svět a lidi znali, kteří by při vši horlivosti ve věcech náboženských tak bystře rozeznávali uměli všechno, co jest možné a užitečné a co blouznivé a tudíž nemožné, jako císař Karel IV.

Do Prahy přišel Cola di Rienzo vydávaje se za vlaského kupce, a byl hospodou u svého krajana Angela z Florencie, lékárníka dvorského, kterýž jej také císaři Karlovi představil. Cola před císařem se postaviv učinil k němu první promluvení řka: „Milostivý císaři! Poustevník z Monte Majella v Apulii, jmenem Angelo, posílá mne k tobě, abych oznámil, že Bůh Otec a jeho Syn dosud tento svět spravovali, avšak že budoucné svět jenom od svatého Ducha má býti spravován.“ Již podle této řeči poznal císař Cola di Rienzo a promluvil k němu řka: „Nejsi-li ten tribun z Říma?“ Odpověděl Cola: „Ano jsem,“ i počal dále vykládati, kterak jim uloženo jest, že mají on i císař všechny věci v Italii převrátiti papeži a jeho ducho-

venstvu všechnu světskou moc a všechna jejich panství a bohatství vzíti, knížata a násilníky z Italie vyhnati, a kterak se Karel co císař a neobmezený panovník na římský trůn má posaditi; on, Cola, že mu ke všemu tomu radou a skutkem má pomáhati, že Italiani císaře milují, jeho příchodu do Říma si žádají, žeby on, Cola, lid na to všecko připravil a císaři cestu ku svrchovanému trůnu světa klestil, necht by jej císař k tomu splnomocnil, za náměstka svého tam jmenoval a napřed poslal, aby ve jmenu jeho vystoupiti mohl, a co toho ještě více bylo. Když pak Cola o poustevníku v Apulii vypravovati počal, jaká měl vidění a jaká připovídání mu činil: tu se císařova tvář tím více zasmušila, čím více Cola na sobě znáti dával, že těmi blouznivými myšlénkami skutečně jest napojen a že v to věří.

Třikrát jej císař k takovému rozmlouvání před sebe připustil, i také arcibiskupa Arnošta a jiné rádce své k tomu zavolal. Z toho, co Cola o papeži a o církvi pronášel, vycházelo na jevo, že jest přívržencem sekty fraticellův čili bratříčkův, jichžto učení papežové za kacířské vyhlásili a pronásledovali. Císař sám Colovým řečem odmlouvatí ráčil, neboť jsa učeným bohoslovcem brzo poznal, že Cola jest člověk učený, jenom bujnou obrazotvorností svou do bludu svedený. Prikázal jemu, aby to všechno, o čem jemu mluvil, sepsal a jemu odevzdal, pak jej arcibiskupovi odevzdal, aby jej sfezčil, a z náboženských bludů na pravé myšlénky přivedl. Arcibiskup dal Colu di Rienzo na svůj hrad Roudnický zavezti, a tam vězením opatřiti, potom papeži do Avinonu psal, že Colu ve své moci má.

Cola se ve vězení dal hned do psaní, a dlouhý spis pro císaře napsal, v němž mu oznámil, že jest potomek císaře Jindřicha VII. z pobočného lože poslý, a že císaře prosí, aby jej z toho vězení propustiti kázal, aby v jeho poslání uvěřil a jeho služeb k dobytí Italie a Říma užíval. Císař Karel měl Colu za hodna, aby mu sám písemně na to všecko odpověděl, i psal mu, aby se nedával mámiti prorockým nevědomého poustevníka, aby všechno bažení po hodnostech a vysokých úradech mimo se pustil a více o spásu duše nežli o pomfjející světské věci dbal. Žeby byl potomkem jeho děda, císaře Jindřicha VII., to mu Karel připouštěl, avšak zas jej napomenul, aby si v takovém pochození, jestliže jest pravdivé, ničeho nezakládal, nýbrž aby sobě připomínal, že všichni lidé od Adama pocházejí, a v prach a popel obráceni budou. Konečně mu představoval, kte-

rak mu to vězení není ku škodě, nýbrž kterak mu pro spasení duše užitečným býti může, neboť jeho lehkověrnost, když prorokování hloupého poustevníka takovou váhu přikládá, mohla by jej a mnohé jiné do časné a věčné zábuby uvrhnouti.

Toho samého času obdržel císař Karel také dlouhý list od slavného Petrarky, kterýž jemu téměř ty samé myšlenky o obnovení Říma co staré hlavy všeho světa a o císařství Římském psal, jako je Cola di Rienzo ústně a písemně císaři přednesl, tak že se zdá, že oba ti mužové před tím se porozuměli, a že Petrarka list ten na císaře Colovi s sebou dal anebo jej za ním poslal. Císař Karel, ačkoliv si Petrarky a jeho přátelství vysoce vážil, uznal nicméně za dobré, na tento list prozatím ničeho neodpovídati.

Cola di Rienzo strávil ve vězení na Roudnici mnoho měsíců až do následujícího roku, i psal z něho ku svým přátelům víc než třicet listův; potom však přišel do Čech Jan, biskup Spoletský, legát papežský, který Colu za kacíře vyhlásil a o jeho vydání do rukou papežových usiloval. Císař Karel mu sice Colu vydal, tak že pod bezpečnou stráží do Avignonu byl zavezen, avšak že se Cola k němu obrátil s takovou důvěrou, u papeže zaň tak mocně se přimluvil, že papež Colovi všecko minulé prominul a jeho života šetřiti přislíbil.

Karel rozšířil Menší město Pražské, založil Karlov, hradil města, uděloval milosti a náhle onemocněl.

1350—1351.

Hned po založení Nového města Pražského rozšířil císař Karel také objem Menšího města Pražského, dav bezpochyby již tehdy vystavěti nové hradby od řeky Vltavy až k patě Petřina, jimiž dosavadní předměstí Újezdské stalo se novou částí města tohoto, tak že Újezdská brána od svého posavadního stanoviště na dolejší konci nynějšího Nového trhu přenesena jest tam, kde se posavade nachází. Když to bylo dokonáno, nařídil císař dne 12. ledna 1351, že všickni obyvatelé, kteří by se vnitř nových hradeb usadili, Malostranskému rychtáři a konšelům mají býti podřízeni, a že i umělci i řemeslníci jako každý měšťan břemena obce nésti povinni jsou.

Roku 1350 stavěly se také nové hradby okolo Vyšehradu, tak že toto staroslavné královské sídlo zvláště velkou a vysokou branou

velebnějšího vzhledu dostalo, kterouž se k polední straně ven z hradu vycházelo, a z níž nyní jen nepatrné zbytky ještě pozůstávají. Těmi hradbami také bývalé podhradí se vsí Psáry řečenou zavřeno a s Novým městem spojeno jest.

Dne 9. března 1350 potvrdil císař Berounským od krále Václava II. r. 1302 jim udělený majestát, že se mohou řídití právem Pražským Staroměstským, s tím doložením, že všech svobod a výhod z toho městu vyplývajících rovněž Němci jako Čechové účastni býti mají, z čehož na jevo vychází, že již nyní ve městech královských Čechové s Němci stejných práv docházeli závodíce s nimi v rozličných městských živnostech. Němci ovšem dlouho mezi sebe je připouštěti nechtěli, a jak byli zvykli, hrdě a pánovitě proti nim se chovali, žárlivi jsouce na práva, jež jim předešli králové Přemyslovci na ujmu domácího obyvatelstva v hojně míře udělili. Karel byl po dlouhém čase první panovník Český, který Český národ a jeho jazyk upřímně miloval, o jeho prospěch se staral, a křivdy, které jemu uvedením cizího národu do země po celých sto let byly činěny, moudrými zákony hleděl staviti.

Dne 10. března 1350 udělil císař svému radovi, Zbyňkovi Zajícovi z Hasenburka příjímím Zamořskému, majestát na svobodné držení hradu a městečka Klepy, městečka Libochovic a jiných přílehlých vsí, jež tento r. 1336 od krále Jana byl koupil prodáv mu za to hradu Žebrák a Točnick. Tito dva hradové byli odtud královskými hradby; pan Zbyněk však byl prvním truksasem královským, mistrem královské komory a popravcem království Českého; on přestavěl již před léty hrad Klepy dav jemu podle ještě panujícího zlovyku ještě za krále Jana německé jméno Hasenburk. Sídlel pak na něm častěji, nežli na svém starém rodním hradě Valdeku, počav se po něm psáti Zajícem z Hasenburka.

V měsíci říjnu 1350 upadl císař Karel náhle v těžkou nemoc, a ve všech zemích roznášela se zpráva, že byl otráven. Život jeho byl dlouho v nebezpečí, a na vzdor bedlivému léčení jen velmi pomalu se uzdravoval. O pachatelích takového zločinu všelicos se roznášelo, však nic jistého se nevědělo. Domácí kronikáři také o tom ničeho nezaznamenali; avšak jeden italský kronikář, Matiaš Villani ve Florencii, takovou zajímavou zprávu o tom dává: Byli při dva dvorští úředníci v podezření, že se k otrávení Karlova přičinili, a byli prý od soudu k smrti odsouzeni. Tu prý se císařovna, Anna Falcká, svému manželu k nohous vrhla,

tvrdíc, že nikoliv tito dva úředníci, nýbrž ona vinu toho zločinu na sobě má. Aby prý si ho láskou ještě více k sobě připoutala, uposlechla radu některých paní, a podala mu pokrm lásky, nemyslc, žeby takové zlé následky způsobiti mohl. Ona tedy že vinna jest tím zločinem, a oni dva mužové necht se z vězení propustí. Císař Karel byl prý tímto důkazem ženské lásky a slabosti tak pohnut, že císařovně všecko prominul, velmi milostivě ji k sobě přivinul a těšil, všechno další vyšetřování zastavil a oněm dvěma úředníkům zase jejich úřady vrátil.

Dne 28. února 1351 obdrželi Křížovníci s červenou hvězdou list od císaře Karla, že jim odevzdává v náhradu za polnosti mezi Pořící a bývalou vsí Rybníkem, na kterých se nyní Nové město Pražské stavělo, dva kostely, sv. Štěpána již starší, nyní nově přestavovaný, a sv. Jindřicha, od císaře nově založený, s farním právem, aby si své kněze k nim dosazovali a užítky ku prospěchu svého řádu obraceli.

Na výšině proti Vyšehradu, okolo které se hradby Nového města Pražského dolů k potoku Botiči stavěly, vyhlídl sobě císař Karel místo k založení kláštera Lateránských kanovníkův řehole sv. Augustina, chtěje při něm vystavěti kostel ke cti Panny Marie a svého patrona sv. Karla Velkého. Stavitel, bezpochyby Francouz, snad mistr Matiaš z Arrasu, učinil rozvrh kostela zcela zvláštního gotického způsobu, kterýž jenom velikou umělostí a zběhlostí stavitelského mistra mohl býti vyveden. Karel chtěje své Nové město takovou novou a vzácnou památkou ještě více oslaviti, poručil nyní ten kostel a klášter stavěti, a sám na jaře r. 1351 s velikou slavností základní kámen k tomu položil. Takový byl počátek Karlova na Novém městě Pražském, o jehož dostavení a nadání později na svém místě zprávu dáme.

Toho času založil císař Karel také Karmelitánský klášter v Tachově, k čemuž se bezpochyby jeho manželka Anna Falcká, kteréž to město náleželo, přičinila.

Mikuláš z Luxenburka, patriarcha Aquilejský. Karlovy jízdy a smlouvy s knížaty. Smrt biskupa Jana VII. Olomouckého a královice Václava.

1351.

Mezi tím časem umřel posavadní patriarcha Aquilejský, a císař Karel zaopatřil to místo svému nevlastnímu bratru Miku-

láši z Luxenburka, levobočku krále Jana. Ze pak předešlý patriarcha dlouho se svářil s vojvodami Rakouskými o některé hrady v Krajině, způsobil to císař, aby se nový patriarcha, než na svou stolicí dosedne, s nimi o ty hrady smluvil. Pozval tedy císař vojvodu Albrechta Rakouského do Budějovic, kam se s novým patriarchou z Prahy sám také odebral, a tu Mikuláš z Luxenburka dne 1. května 1351 vojvodovi Albrechtovi ty jisté hrady v Krajině v léno dal. Při té příležitosti obdržely Budějovice od císaře důležité milosti a svobody.

Z Budějovic vydal císař také dne 4. května 1351 list biskupu Janu Litomyšlskému, jímž vykázal důchody z mýta v Litomyšli, Ústí nad Orlicí a Landskroně na stavbu hradeb města Litomyšle, kteréž dosud pod hradem biskupským otevřené bylo.

Ku konci měsíce června 1351 vydal se Karel ve společnosti arcibiskupa Arnošta, který císaře jakožto první rádce jeho všude jak v mírném jednání tak i do války provázal, na pouť do Staré Boleslavi, aby tam svou pobožnost vykonal. Toto místo, smrtí sv. Václava proslulé a kollegiatní kapitulou znamenité, toho času hojnými službami Božími velice prospívalo, a kapitula kromě svého prvotního nadání od knížete Břetislava I. nabývala vždy větších důchodův, tak že prý toho času kromě probošta a děkana přes dvacet kanovníkův a množství jiných kněží a služebníkův, dohromady přes sto úřadů počítala. Nábožný císař učinil tu zvláštní nadání na kněze, který by každý den mši sv. zpíval při bývalém hrobě sv. Václava. Poněvadž pak hradby městské, ještě z časův Boleslava I. pocházející, již byly velmi sešly, nařídil císař, aby se nové stavěly, kteréžto dílo toho roku 1351 započaté, r. 1378 dokonáno jest, a na půlnoční straně toho místa ještě podnes se zachovalo.

Dne 16. srpna 1351 odebral se císař Karel do města Perna nad Labem, kteréž tehdy k Čechám náleželo. Sem mnoho říšských knížat, také císařův tchán, falckrabě Rudolf, k němu přijeli, a císař jednal tu hlavně o horní Falci, která jeho manželce věnem byla zapsána. Také sem přijel kníže Jindřich Hlohovský a Žahaňský, a přijal od císaře jakožto krále Českého v léno odumřelé knížetství Plocké nad Vislou v Polště. Téměř čtyry neděle císař s knížaty v Perně ztrávil, potom 13. září s nimi do Drážďan zajel, kdež jednání s nimi ku konci přivedeno jest.

Dne 22. září 1351 umřel Jan VII. příjímím Volek, biskup Olomoucký, císařův příbuzný, totiž levoboček krále Václava II. a nevlastní

bratr královny Alžběty Přemyslovny, před tím probošt Vyšehradský a nejvyšší kancléř království Českého. Spravoval církev moravskou 18 let, a postoupil rok před svou smrtí, 1350, s přivolením kapituly některou část svého biskupství k novému biskupství Litomyšlskému. Na jeho místo zvolen jest Jan VIII. příjímám Očko z českého panského rodu z Vlašimi, kterýž dvě supy hlavy ve svém erbu měl. Tento Jan VIII., biskup Olomoucký, po čase arcibiskup Pražský a kardinál, byl před tím probošt u Věch Svatých na hradě Pražském a kanovník Vratislavský, požíval obzvláštní lásky císaře Karla, a byl mezi jeho radami.

Uprostřed měsíce října 1351 odebral se císař Karel do Vratislavi, kde se do několika dní všickni Slezští knížata okolo něho jako svého vrchního pána shromáždili, osvědčující jemu svou oddanost. Za svého pobytu ve Vratislavi mnohé záležitosti zemské do pořádku uvedl a mnohé milosti činil, zvláště v samém městě Vratislavi založil Augustiánům řádu poustevnického klášter a kostel ku cti sv. Václava a sv. Doroty.

Z Vratislavi odjel císař dne 4. prosince přes Perno do Prahy, kde jej potkal velký zármutek. Jeho jediný syn Václav, dítě nesplna dvouleté, v němž otec tolik nadějí sobě pokládal, umřel dne 30. prosince 1351 na královském hradě Žebráce, kde s chůvami právě chován byl.

Nepokoje na hranicích rakouských.

1351—1352.

Blažený poklid, jehož Česká země přičiněním Karlovým již po delší čas požívala, přerušen byl toho roku 1351 na hranicích rakouských záštím mezi některými českými a rakouskými pány. Z příčin již neznámých vypravil se znamenitý a udatný český pán, Jindřich z Hradce Jindřichova, se 70 obrněnými rytíři proti rakouským pánům Eberhardovi a Jindřichovi z Walsee a Albertovi z Buchheimu, i popleniv všechnu zemi v Horních Rakousích až po Linec a Dunaj s velkými kořistmi do Čech se vrátil. Avšak Rakušané v patách za ním do Čech vpadli a až blízko k hradu Hluboké se prodrali. Tu se s Jindřichem z Hradce spojil pan Petr ze Sternberka s 30 rytíři; avšak nejvyšší purkhrabí Pražský, pan Vilém z Landšteina, zas Rakušanův se ujmál, a svůj lid s nimi spojil. Přišlo to k bitvě u Zámostí nad Vltavou dne 16. listopadu 1351,

v které pan Jindřich z Hradce a Petr ze Sternberka nejen poraženi jsou ale i do zajetí se dostali. To však pobouřilo jejich hojně přátelstvo, izdvihli se nyní zvláště pánové z Rosenberka a Ješek z Michalovic, pán na Velešíně, aby se na Vilémovi z Landšteina pomstili. Najednou všechny krajiny poledních Čech naplněny byly hlukem válečným, a obecný lid mnoho snášel pro tyto soukromé plotky pánův českých, tak že v následujícím roce 1352 ještě v měsíci únoru sám císař Karel z Prahy do poledních Čech vytáhnouti musel, aby pokoj zjednal a svého nejvyššího purkhrabí se ujal. Museltě hrady a tvrze pánův z Rosenberka mocí dobývat i bořiti, nežli je ku složení zbraně přinutil, načež mezi oběma stranami mocný rozsudek učinil. Tento rozsudek vydán jest dne 2. května 1352: vězňové obou stran museli se na svobodu propustiti, rozvášnění pánové museli sobě ruce na to podati, že toho, co se stalo, sobě spomínati nebudou, vespolek se dokonale smířiti, a co by ještě mezi nimi věcí sporných bylo, na rozsudí podle zemského práva vznést; a tak zase pokoj zjednan jest.

Poselství z Italie. Smrt mistra Matiaše z Arrasa.

1352.

Mezi tím časem přišli k císaři poslové z měst Florenci, Sieny a Perudžije, žádající, aby se jich ujal proti Janu Viskontimu, pánu Milánskému, i aby do Italie přišel, slibující mu věrnost a pomoc svou, kdyžby Italii od spupných knížat a pánův chtěl osvoboditi. Také slavný Petrarka zase císaři psal, a své žádosti a přání opakoval, aby se Karel Římského panství na způsob starých císařův Římských zmocnil a starou římskou slávu a moc obnovil. Císař Karel mnil ovšem do Italie se vypraviti, aby se na císařství korunovati dal, avšak blouznivé tužby Petrarkovy a jiných vlastencův italských nemohl vyplniti, vida že časy a lidé nejsou více podle toho, aby se takové záměry šťastné mohly provesti; maje ještě v Němcích a v Čechách mnoho co říditi a rovnati odkládal svou výpravu do Italie, a Petrarkovi vlastnoručně psal, dávaje mu naučení, že jeho myšlenky skutečnými býti nemohou.

Toho roku 1352 dne 1. února udělil císař Karel v Praze panu Bočkovi z Kunštatu korunní panství Poděbradské nad Labem v léno, od kterého času se pánové z Kunštatu také z Poděbrad psáti počali.

Dne 1. prosince 1352 umřel papež Kliment VI., Karlov mocný přítel, kterému České království mnoho co děkovati má, ačkoli v posledních letech přátelství mezi ním a Karlem pro známé příčiny ochladlo.

V tomto roce 1352 umřel také mistr Matiaš z Arrasu, stavitel nového hlavního chrámu u sv. Víta na hradě Pražském. Jak jsme již výše oznámili, byl rodem Francouz a učinil celý rozvrh toho slavného chrámu, jehož vyvedení jemu bylo svěřeno. Do jeho smrti nepostoupila stavba dále, než k výšce vedlejších lodí čili až po horější chodbu, která jde vnitř okolo kostela. Však i dole nebylo ještě všecko hotovo. Dosud stály zejména již kaple sv. Antonína Poustevníka, kterou arcibiskup Arnošt z Pardubic, potom kaple Saská, kterou kurfiřt a vojvoda Saský, Rudolf starší, dal na svůj náklad stavěti. Mezi hlavními pilíři u prostřed chrámu zřízen byl již hlavní kůr s oltářem sv. Víta, a dolejší kůr mansionářův s oltářem Panny Marie, kde se nacházela nová hrobka královská již na tom místě, kde se posaváde spatřuje. To vše bylo již tehdy jakýmsi prozatímním stropem před deštěm a sněhem chráněno. Znamenati sluší, že před novým chrámem potom mnoho let vždy ještě starý chrám Svatovítský stával.

Smrt císařovny Anny Falcké. Připojení horní Falce k Čechám. Karel se oženil potřetí s Annou Svidnickou.

1353.

Ku konci měsíce ledna 1353 roznemohla se náhle císařovna Anna Falcká, druhá manželka Karlova, a umřela již 2. února na den Panny Marie brouničné. Její smrt císaře velmi zarmoutila, nejen že mu žádného dědice trůnu nepozůstala, neboť syn její Václav před ní umřel, nýbrž také připojení horní Falce ku koruně České její smrtí zdálo se v nivěč uvedeno býti. Bylať v novém hlavním chrámě u sv. Víta v dolním kůru Marianském v královské hrobce pochována. O její povaze ničeho znamenáno nenalézáme; žila s císařem Karlem v manželství jen čtyry léta bez jednoho měsíce, založila v kůru nového hlavního chrámu u sv. Víta oltář sv. Mikuláše, darovala kostelu tomu perlami vyšíty ornát a svou vlastní korunu pro okrášlení hrobu sv. Václava.

Císař Karel ztratil svou druhou manželku, umřel sobě, vejíti potřetí ve stav manželský,

a to zase ku prospěchu panství svého a pro rozmnožení české koruny. Kníže Bolek Svidnický, kterýž dosavad českému panství ve Slezsku odpíral, a své knížetství od koruny české v léno vzíti nechtěl, byl bezdětek, a byla tu jediná synovkyně jeho Anna, bratrova dcera, na kterou knížetství Svidnické a Javorské někdy připadnouti musilo. Císař Karel chtěl již svého syna Václava s touto dědičkou Svidnice zasnoubiti, avšak když mu ten syn umřel a on sám ovdověl, tu se jí sám za ženicha nabídl. Mělať nyní Anna Svidnická čtrnácte let, a byla na vychování při dvoře svého strýce, krále Ludvíka Uherského. Císař Karel zajel v měsíci březnu 1353 do Vídně, kdež se kromě mnoha knížat německých také král Ludvík Uherský dal najíti, s kterým jakožto pěstounem mladé kněžničky o její ruku vyjednával. Král Ludvík postaral se o plnomocenství k provdání kněžničky se strany otce, Bolka Svidnického, a druhého strýce, Kazimíra, krále Polského, Annu císaři Karlovi také zaslíbil. Na tom Vídeňském sjezdu stala se také přátelská smlouva dne 14. března, v níž císař Karel, jeho bratr Jan Jindřich, potom vojvoda Albrecht Rakouský a jeho syn Rudolf věčné přátelství sobě zaručili. Při vojvodském dvoře Vídeňském chovala se již od r. 1348 Karlova dcera Kateřina co zaslíbená nevěsta mladého Rudolfa Rakouského.

Po dvou měsících vypravil se císař Karel na svou svatbu do Budína ku králi Ludvíkovi Uherskému, a již dne 27. května 1353 podepsána jest smlouva svatební a slaven sňatek císaře Karla s Annou Svidnickou, kteráž přý byla krásná, milostná a nábožná. Podle svatební smlouvy zřekl se císař Karel co král Český vrchního panství nad polskými knížetstvími Plockým a Mazovským ku prospěchu krále Kazimíra, obdržel však za to ve Slezsku Bytom a Kryžborek (Kreuzburk) kromě nápadnictví na knížetství Svidnické a Javorské.

Z Budína odebral se císař Karel se svou mladou manželkou přes Moravu a Králové Hradec přímo do Svidnice k svému novému tchánovi, knížeti Bolkovi, kterýž dne 3. července své synovkyni, císařové Anně, všecky své země v dědictví zapsal, a toliko své manželce, Anešce Rakouské, na nich doživotí pojistil. Druhého dne všickni šlechticové a města v knížetství Svidnickém a Javorském své dědičce, Anně, co králové České a císařové Německé, a jejím potomkům přísahu věrnosti skládali. Potom císař Karel svou novou manželku do Prahy přivezl a již dne 28. července 1353

dal ji na království České ve hlavním chrámě korunovati.

Císař Karel zabezpečiv sobě tímto sňatkem připojení posledního zbývajcího knížetství Slezského ku koruně České, uměl nicméně i horní Falci, někdy věno své druhé manželky, získati a k české koruně připojiti, ač na to velkých sum vynaložiti musel. Uvázal se totiž, kurfiřtovi Saskému 12.000 kop pražských grošův zaplatiti, aby mladší Ruprecht, falckrabě, ze zajetí ve Wittenberce byl propuštěn. Na to dal císař kurfiřtovi Saskému za tím dva královské hrady, Přimdu a Zebrák, v zástavu. Za tutéž sumu prodali potom oba falckrabata, Ruprecht starší a mladší, Karlovi některé hrady v horní Falci, totiž Störnstein, Neustadt, Hirschau a Lichtenstein. Když pak v měsíci září téhož roku 1353 falckrabě Rudolf starší, Karlův tchán, umřel, zůstav císaři 20.000 hřiven stříbra dlužen, tu bratr a dědic jeho, falckrabě Ruprecht starší, na tento dluh Karlovi postoupil v horní Falci ještě tato města, hrady a tržní místa: Sulzbach, Rosenberg, Hertenstein, Neidstein, Turndorf, Hildboldstein, Hohenstein, Lichtenneck, Frankenberg, Laufen, Eschenbach, Hersbruck, Auerbach, Welden, Pegnici a Plech, a to se vším příslušenstvím a na věčné časy. To byla téměř celá horní Falc, kterouž tudy císař Karel ku koruně České připojil, tak že se tím přírůstkem Česká říše až blízko k branám říšského města Normberka rozšířila.

Karlovy jízdy a jednání v Němcích, povýšení Luxenburska na vojvodství.

1353—1354.

Po korunovací své manželky, Anny Svi-dnické, zdržel se císař Karel v Praze jen do 16. srpna 1353, a vyjel potom do Němec, kde měl mnohá důležitá jednání, a kdež se po celý rok zdržoval. Záleželo mu především na tom, aby všude v říši zastavil veřejná i soukromá

záští mezi knížaty, pány a městy, a aby všickni na to mu přisáhali, že chtějí mezi sebou mír zachovávat, což se obecným landfriedem nazývalo. A kdyžby toho dosáhl, chtěl se do Říma k císařské korunovací odebrati.

Dne 18. srpna byl již v Normberce, o týden později v Augsbu-rci, Kemptenu a 8. září v Ulmu. Všude vystupoval co smírce, a kde nemohl v dobrotě pokoj upevniti, tu přísností a důrazem cíle svého dosáhl. Při tom sbíral všude svaté památky a starožitnosti, v čemž ode dávna své zalíbení měl, myslé tím zvětšiti slávu a ve-

lebnost svého hlavního města Prahy a království Českého. Bezpochyby v Ulmu zvěděl císař o mladém kameníku Petrovi, který byl syn mistra Jindřicha kameníka z Polska, a ve švábském městě Gmundu sotcem pěkný kostel stavěl. Otec i syn měli příjmy Parléf, což staršího tovaryše znamená, i byl zajisté Petr Parléf, jinou teprv třímecitmaletý, výborně sběhlý ve svém umění, tak že císař si umínil, jej do Prahy poslati, aby dle nového chrámu u sv. Víta na hradě Pražském, po smrti mistra Matiaše z Arrasu bezpochyby zastavené, podle počátkův a základův již učiněných dále vedl a také snad aby nedostavený posud hrad Karlštejn dokončil. Tento Petr Parléf stavěl pak na chrámu sv. Víta nejméně po 43 let, byl

Starožitné poprsí mistra Matiaše z Arrasu v hořejších chodbách hl. chrámu u sv. Víta. (Str. 293.)

(24)

snad až do r. 1401 na živě, v Čechách úplně zdomácněl a také kůr chrámu Kolínského, Pražský most a snad mnohé jiné slavné chrámy a hrady stavěl, o čem nám ovšem výslovné zprávy scházejí. Byl velmi dobrým řezbářem, jakž ukazují socha sv. Václava a poprsí v hořejších chodbách Svatovítského chrámu podnes zachovalé, které vesměs z jeho dílny čili kamenické huti pocházejí.

Z Ulmu přijel císař Karel 22. září do Kostnice, kde utišil krvavé rúznice, jež měšťané mezi sebou měli. Všickni prý se náramně divili bohatství a skvostnosti, kterou se skvěl jeho dvůr; při císařské tabuli jedlo a pilo se ze samých zlatých nádob, i almužnická pokladnice byla zlatá. Při druhé tabuli jedli prý císařští služebníci ano i kuchtíkové na stříbře. Z Kostnice navštívil císař klášter ve Sv. Havle, a odebral se 5. října do Curichu, kde vyjednával s posly měst švýcarských a je napomínal, aby se vojvodovi Albrechtovi Rakouskému, svému pánu, neprotivovali. Oni však mu ukázali své staré výsady, jež od Římských císařův měli, odvolávajíce se na to, že nikomu poslušenstvím zavázání nejsou, leč jedno samému císaři. Císař napomenuv je, aby se s vojvodou Albrechtem v dobrotě srovnali, do Elzasu se odebral, v Hagenově 29. října s falckrabětem Ruprechtem starším důležitou smlouvu o postoupení horní Falce ku koruně české, o čemž jsme již nahoře zprávu dali, uzavřel, a navštívil ještě mnohá jiná místa v Elzasích přijel u prostřed listopadu do Špíry. Tu vyplatil 24. listopadu hrady Floss a Parkštejn, starý to majetek koruny české, ze zástavy purkhrabí Normberských, a přijel potom 9. prosince do Mohuče, jehožto obyvatelé jej s velkou slávou přijali. Sem položil říšský sněm všem kurfür-

stům a knížatům a ztrávil zde svátky vánoční. Na hod narození Páně zpíval stařícký arcibiskup Trevířský, Balduin z Luxenburka, Karlův strýc, velkou mši ve hlavním chrámě Mohučském, při které císař s korunou na hlavě a s dobytým mečem v ruce evangelium četl. Všecky na svých cestách po Německu v kostelích a klášterech nasbírané a vyprošené ostatky svatých a jiné posvátné starožitnosti dal císař tu v Mo-

huči do zlata a stříbra skvostně upravit, a poslal je po novém roce do Prahy k arcibiskupovi Arnoštovi, aby je k ostatním svátostem uložil, a v obyčejný výroční den veřejně lidu ukazoval. Stavům českým napsal Karel list obšírný, mnohými svědky podepsaný, v kterém jim zevrubně oznámil, kde každý ten svatý ostatek našel, a jakým způsobem ho nabyt. Na říšském sněmu oznámil císař všem tu v Mohuči shromážděným knížatům, že na podzim toho roku 1354 míní do Říma jeti, aby tam císařskou korunu přijal, žádaje od nich zároveň, aby jej na té jízdě buď sami osobně provázeli, buď jemu lidí, peněz a špíže dávali. Také navštívil

z Mohuče blízké místo Ingelheim, kde Karel Veliký byl narozen a kde často přebýval. Karel tu spatřil zbytky císařského paláce, a aby je zvelebil, založil při nich malý klášter s kaplí ke cti sv. Václava a sv. Karla Velikého; v klášteře osadil čtyry řeholní kanovníky sv. Augustina, kteříž se z Pražského kláštera na Karlově sem přestěhovati musili, a nařídil, aby jejich nástupcové vždy byli rození Čechové z řecheného kláštera.

Z Ingelheimu jel císař do Frankfurtu nad Mohanem, kde se až do konce ledna 1354 zdržoval. Zde vydal 19. ledna list kupcům Pražským, mocí kterého všude ve všech městech a na všech trzích svaté Římské říše bez

Starožitné poprsí Anny Svidnické, třetí manželky Karlovy v hořejších chodbách u sv. Víta. (Str. 294.) (25)

překážky mohli obchody své provozovati, neplatíce nikde ani cel, mýt ani jakýchkoli jiných daní.

V Čechách zatím umřel r. 1353 první biskup Litomyšlský, Jan I., a byl v katedrál-ním chrámě Panny Marie na hoře Olivetské pochován. Jeho nástupce Jan II., rozený Slezan z města Středy, psal se již 2. ledna 1354 biskupem Litomyšlským; byl protonotářem a tajemníkem císaře Karla, a proto se musel potom nejvíce při císařském dvoře zdržovati, maje v biskupství svém vikáře, Mikuláše z Pelhřimova, a pro duchovní správu svého bratra Matiaše ze Středy, biskupa Tiburského. Brzy pak císař Karel toho Litomyšlského biskupa Jana II. svým říšským kancléřem udělal.

Mezi tím roznemohl se také Karlův strýc, Balduin Luxemburský, kurfürst a arcibiskup Trevířský, a umřel v Trevíru dne 21. ledna 1354 máje 68 let věku svého. On byl mladší bratr císaře Jindřicha VII., děda Karlova, a požíval co arcibiskup a kurfürst po 46 let velké vážnosti v celé říši. Císař Karel opustiv Frankfurt na počátku února 1354, jel s celým dvorem svým i se svou manželkou, Annou Svidnickou, která všude tu s ním byla, přes Mohuč do Cách, kdež Anna od Viléma, arcibiskupa a kurfürsta Kolínského, dne 9. února obyčejným slavným obřadem na království Německé korunována byla. Z Cách odebral se císař brzy potom do Trevíru, byl tu přítomen pohřbu strýce svého, arcibiskupa Balduina, a zajímaly jej v Trevíru zvláště mnohé svaté ostatky, z kterých také znamenitou částku pro Čechy sobě vyprosil. Teprv na počátku března zdvihl se odtud a jel do města Met čili Mecu, jehožto obyvatelé jej slavně přijali, avšak jen co krále Českého, nechtíce vykonávati jisté povinnosti k říši, až Karel císařskou korunu v Římě ozdoben bude. Tu v Metách povýšil Karel dne 20. března 1354 své rodní hrabství Luxemburské na vojvodství, a svého bratra Václava vojvodou Luxemburským jmenoval, odevzdávaje mu správu této země, kterou dosud od nastoupení svého panování ku své ruce spravovati dal. Dne 23. března vypravil Karel z Met posly ze svého českého komonstva do Čech, totiž Neplacha, opata Opatovského, kronikáře českého, Velislava, děkana v Sadské, a svého komorníka, Haška ze Zvířetic, kterým svěřil svátosti v Trevíru nabyté a list k arcibiskupovi Arnoštovi a jeho kapitule, aby tyto svátosti s úctou přijali a až do jeho návratu bezpečně uložili.

Z Met vypravil se císař přes Elzasy zase do Curichu, do kterého města v prvních

dnech po velikonoci, asi 20. dubna přijel, a švýcarské spojence s Rakouským vojvodou Albrechtem chtěl smířiti. Však to jednání k němu nevedlo a vojvoda Albrecht se ještě na Karla rozhněval, že činil návrhy jemu nemilé. Císař se vrátil zase do země Porýnských a Falckých. Uprostřed měsíce června byl v Rezně, kdež následkem ustavičného naléhání vojvody Albrechta Curišským a druhým švýcarským městům válku vypověděl, pak se zdržel ve městě svém Sulzbachu v horní Falci, a přijel konečně přes Tachov okolo 3. července do svého hlavního města Prahy, kdež jej všecko s velikou radostí vítalo.

V Praze se však císař dlouho nezdržel; sjeli se tu zemští pánové, a císař sbíraje vojsko k válce proti Švýcarům, uložil zemskou berni, kterou mu pánové povolili, a vyslav něco lidu najatého napřed, sám asi po desíti dnech Prahu a království své zase opustil, a se svým bratrem, Janem Jindřichem, markhrabětem Moravským, napřed do Sulzbachu v horní Falci odejel. Tu k němu přišel Ludvík, vojvoda Bavorský a markhrabě Braniborský, aby se s ním konečně a úplně vyrovnal ve všech věcech, pro kteréž s ním dříve tak tuhé spory měl. Stalo se to vyjednávání dne 1. srpna 1354, a Ludvík, odevzdav markhrabství Braniborské již před tím, r. 1351, svým mladším bratřím, Ludvíkovi příjímím Římanovi a Otovi, podržel napotom jen horní Bavorsko a Tyroly, a zavázal se nyní Karlovi, že mu nebude překážek činiti, kdyžby přes jeho země do Italie táhl.

Karel máje tu v Sulzbachu své české vojsko pohromadě zdvihl se s ním nyní přes Norimberk do Švýcar, kdež již 20. srpna k říšskému vojsku přirazil, a nyní proti městu Curichu táhl. Před tím městem však již několik neděl vojvoda Albrecht Rakouský ležel a s 24.000 muži je obléhal. Celé říšské vojsko Curich nyní ještě těsněji obklíčilo, a rozličné šarvátky s Curišskými svádělo, které však žádného výsledku neměly. Karel nařídil nyní, aby se spojenými silami hlavní útok na město učinil; a tu chtěli Čechové býti prvními, proto že jejich král co císař byl hlavním vůdcem všeho vojska říšského. Proti tomu se opřeli vůdcové rakouští, tvrdíce, že celá vojna věci rakouské se týká, a že Rakušané jsou vlastně prvním národem v té válce proti svobodám Švýcarův, Čechové pak že jen jako ku pomoci přišli. Konečně ozvali se i Švábové, předstírajíce, že jim právo k prvnímu útoku náleží, proto že sobě toho svou udatností již ode dávna zasloužili, a již od časův Karla Velikého toho užívají. Když pak jim toho

připuštěno nebylo, jsouce nespokojeni s pole odtáhli. Lid z německých říšských měst sebráný s nechutí se dal vésti proti městu Curichu, kterýž byl také svobodným říšským městem, a počal se nyní odťahovati od boje. A tak z boje sešlo, bylo po válce, Curišští dali se s císařem u vyjednávání, a mezi tím z Italie jenom se stíhala rozličná poselství od měst a knížat císaři vypravená, žádající jej, aby do Italie přišel, že jej všude rádi uvítají a jeho rozkazův poslouchati budou. Curich a švýcarský spolek nechtěli míti nad sebou vrchnictví Rakouské, tvrdíce, že jen pod vrchnictví císařské náležejí, a také při tom zůstali; Albrecht Rakouský nepořídil ničeho domů se vrátil, a císař Karel dne 14. září se svým lidem a s ostatními knížaty také od Curichu odtrhl, a do Norimberka pospíchal, aby tu ku svému tažení do Italie a do Říma činil přípravy, nemaje více času, aby se ještě do svého sídla, do Prahy navrátil.

Karlova první jízda do Říma. 1354—1355.

Císař Karel dobře věděl, že Italiani, kteří jej nyní tak snažně k sobě zvali, po jeho skutečném panství netouží, nýbrž že se jím chtějí jenom zasláněti jeden proti druhému. Německé panství bylo v Italii nenáviděno, od vymření Hohenstaufovicův, tedy ode sta let již zničeno, a jakmile by se chtělo zase uskutečňovati, tu bylo předvídati, žeby se hned všechny strany, jmenovitě obě hlavní strany Gibellinův a Velfův, proti němu spojily. Císař Karel podle toho soudil, kdyby Italii chtěl opanovati, žeby musel buď veliké vojsko s sebou míti, anebo žeby moudrostí a chytrostí všechny strany k sobě musel upoutati. V prvním pádu byl jist, žeby jej německí knížata věrně a vydatně nepodporovali, jak se to jeho dědovi, Jindřichovi VII. stalo, i jeho předchůdci, Ludvíkovi Bavorskému. Sám pak z vlastní zkušenosti věděl, zač takové panství v Italii stojí a jakou cenu do sebe má. I jakož tedy vrchnictví německých císařův v Italii již ode sta let jen pouze dle jména uznáváno bylo, takž neměl císař Karel jiného záměru, nežli aby svou jízdou do Italie a svou korunovací v Římě pro svou důstojnost císařskou na byl toho stupně vážnosti, jakéhož mu bylo zapotřebí k provozování skutečného panství ve vlastní říši Německé. Netoužil tedy po nabytí nových práv a po panovnické moci v Italii, nýbrž toliko tím se spokojiti chtěl, kdyby stará práva císařská zachoval a k platnosti přivedl.

Nedal se tedy másti hlasy několika vlastencův italských, kteří jej jako nějakého spasitele do Italie volali, a nadarmo Petrarka jej k tomu měl, aby rady Coly di Rienza přijal, všechno v Italii a v ostatní říši své převrátil, a z Říma jako někdy Caesar Augustus celému světu panoval.

Po smrti papeže Klimenta VI. byl r. 1352 Innocenc VI. za papeže zvolen, muž přísných mravů, statečné povahy, avšak jinak neučený. Císař Karel nechtěje v novém papeži podezření zbuditi, jakoby něco ku svému prospěchu v Italii chtěl provést, umínil si přísně, jakž se k tomu byl zavázal, pouze s družinou 300 jezdcův do Říma ku korunovací se vypravit. Poslav dříve do Čech nařízení, kdo jej na římské jízdě vyprovázeti má, hnul se ku konci měsíce září 1354 z Norimberka, provázen jsa knížaty, hrabaty, biskupy a pány. On sám neměl více než tři sta jezdcův svého komonstva, jen že ostatní knížata měli také každý svou družinu. I tak přijel 1. října 1354 do Řezna, odtud přes Brounov do Salzburku, a překročiv Alpy vstoupil na italskou půdu dne 13. října byl již v Udině čili Videmi. Odtud hned toho samého dne vypravil Mindenského biskupa Dětricha z Kugelveitu do Aviñonu k papeži Innocenciovi VI. s oznámením, kterak se Karel již na cestu do Říma vypravil s prosbou, aby papež kardinály své ustanovil, kteří by Karlovi v Římě císařskou korunu na hlavu postaviti měli.

Ve Videmi pověděli Karlovi, že se v blízké Aquileji chová nesmírně vzácná památka křesťanská, totiž evangelium na pergameně pry vlastní rukou sv. evangelisty Marka psané; i nemaje Karel pokoje, hned se s malým průvodem do Aquileje odebral, kdež jej bratr jeho nevlastní, Mikuláš, patriarcha zdejší, v čele všeho duchovenstva svého jak nejslavněji přivítal a řečené evangelium jemu ukázal. Karel vida tuto svátost, hned patriarchu a celou kapitolu tak dlouho snažně žádal, až mu druhou polovici toho rukopisu, kteráž od 12. kapituly 20. verše až do konce sahá, darovali. Pln radosti vrátil se Karel s tím pokladem do Videmi, a postoupil pak dále přes Belluno do Feltri. Z toho města vypravil 31. října hraběte Ludvíka z Hohenlohe s evangeliem sv. Marka do Prahy a psal arcibiskupovi Arnoštovi a vši kapitule Pražské list, kterak mají tuto svatou památku přijmouti a při Pražském kostele chovati.

Dle žádosti císařově vyšel arcibiskup se všim duchovenstvem Pražským před město, aby řečené evangelium slavně přijali, a všickni jahnové, kteří při mši evangelium čítávají, museli v jahenském ornátě při tom býti. Potom se to evangelium o Božím hodě velkonočním nosovalo v slavném processí, a při velké mši kanovník

z něho dotyčné čtení na hlas činíval. Z každého kostela a kláštera Pražského museli dva kněží v ornátech té mši býti přítomni. Toto evangelium se dosud chová v pokladě hlavního chrámu u sv. Víta, našlo se však, že není vlastní rukou sv. Marka psáno, nýbrž že teprv z 5. neb 6. století pochází, což ovšem jest veliká vzácnost, a ono mezi nejstarší písemní památky křesťanského věku náleží. První polovice toho evangelia, která v Aquileji zůstala, chová se nyní v bibliotece u sv. Marka ve Vlasckých Benátkách, avšak působením mořského povětří nezachovala se tak dobře jako Pražská částka.

Z Feltri obrátil se císař ještě téhož dne, 31. října do města Bassana, kde naň očekával František z Carrarie, náměstek Padovanský, a jiní pánové italští, aby jemu čest vzdávali. Tito pánové zprovodili jej po třech dnech do Padovy, kdež s velkou radostí ode všeho obyvatelstva přijat, a v paláci pánův z Carrarie co nejskvostněji po šest dní ctěn a hostěn byl. Vyprosil sobě tuto v kostele sv. Justiny hlavu s těla sv. Lukáše, vypravil se 7. listopadu do Mantovy, kteréžto město jej 10. listopadu co svého pána přijalo. Císař Karel pozdržel se tu až do posledního prosince téhož roku 1354, a přijímal tu posly téměř ze všech hornoitalských měst a panství, která se mu vesměs poddávala, jeho vrchnictví uznávali slibovala, a také dary na penězích na korunovační útraty jemu přinášela. Z Mantovy vzkázal císař do Němec, aby se obyčejný zbrojný průvod k jízdě do Říma za ním do Italie vypravil, a do Čech vzkázal pro svou manželku, Annu Svidnickou, aby také pod ochranou českého, dobře ozbrojeného sboru za ním do Italie přijela. Poněkud mu starost činili Viskontové v Miláně, s kterými se snadno mohl nepřátelsky potkat. Byli tam nyní tři bratři toho rodu, Matouš, Barnabáš a Galeazzo Viskonti, kteří nedávno své panství Milanské rozmnožili ještě Bolonií a Janovem čili Genuou. Proti nim utvořil se spolek Benátských, Padovských, Mantovských, Veronských a Ferrarských, kteří s nimi válku vedli a vesměs císaře Karla slavně přijavše jeho vrchnictví uznávali. Však byl císař radostně překvapen, když sem do Mantovy k němu slavné poselství od Viskontův přijelo, které jemu šťastného příchodu do Italie přálo, drahé dary přivezlo, a jen za to žádalo, aby císař Viskonty za své vikáry čili náměstky v Miláně milostivě ráčil uznati a potvrditi, že jemu za to roční daň platiti, útraty jeho korunování železnou korunou lombardskou sami nésti, a nad to ještě znamenitou sumu peněz jemu dáti chtějí. Ani žádný Německý kníže s větší oddaností k císaři se nehlásil. Karel chtěl tedy mezi Viskonty a jejich spojenými nepřátely mír zjednati; že však k tomu času nestačilo, museli obě strany přiměřit až do května budoucího roku učiniti. V Mantově obdržel císař list od Petrarky z Milána, kterýž mu svou radost z jeho příchodu do Italie na jevo dával. Ještě se císař Karel a Petrarka osobně neznali; Karel si toho velmi přál, s ním se sejíti, a proto do Milána k němu svého štolbu poslal. Bylať právě zima ostřejší, v Italii neobyčejná, a Italiani říkali, že ji císař se svými Němci přinesl; Petrarka však nicméně pospíchal učinit zadost přání svého vznešeného příznivce, a již 12. prosince byl v Mantově. Kterak jej císař Karel přijal a jaké rozmlouvání s ním měl, o tom Petrarka některému příteli svému obšírnou zprávu dal, v které nemohl si vliduosti, učenosti, bystrosti ducha a blahosklonnosti císařovy ku své osobě dosti vynachváliti.

Ku konci prosince vrátil se konečně Dětřich z Kugelveitu, biskup Mindenský, z Avinona od papeže Innocencia VI., ku kterému vyslán byl, k císaři do Mantovy, a přinesl s sebou list od papeže velmi laskavý. Papež omlouval se, že nemůže sám do Říma přijíti, aby jeho korunovací vykonal, ustanovil však k tomu kardinála Petra, biskupa Ostienského, a kardinála náměstníka v Římě, Jiljího z Albornozu. Zároveň dal k tomu své stvrzení, kdyby se Viskontové zdráhali, Karla v Miláně přijmouti, aby se tam na království Italské korunovati dal, že se ta korunovace může v Monce státi. Toto opatření papežovo ukázalo se pak býti zbytečným. Konečně hnul se císař z Mantovy dne 1. ledna 1355, a chtěl do Monce jeti.

Karlova korunovace železnou korunou v Miláně. 1355 5. ledna.

Jako se císařové Římské dříve, nežli toho důstojného titulu nabyti mohli, v Cáchách na království Německé korunovati dávali, tak přijímali před svou korunovací císařskou v Římě ještě tak nazvanou železnou korunu Lombardskou, dávající se jí korunovati na království Italské. Tato ještě pozůstávající koruna jest v skutku zlatá, však prý v sobě zavírá železný hřebík, kterým Spasitel ku kříži přibit byl.

Z Mantovy provázel císaře ještě František z Carrarie se svou zbrojnou mocí. Když za řeku Olío přijeli na hranici krajiny Kremonské, tu císař toho Františka z Carrarie na koni sedě na rytířství pasoval, načež prý hned rytíři němečtí s koní seskočivše Františkovi z Carrarie rytířské ostruhy připnuli, obdrževše za to

od něho darem jeho nejlepší koně jízdecké. Nový rytíř na to hned osmi jiným Italianům u přítomnosti císaře tutéž rytířskou hodnost udělil a pak od císaře odpuštění vzav do Padovy se vrátil. Karel nemaje více než osm set jezdcův při sobě, vešel do krajin Milánských, a tu již jej vítalo množství šlechty Milánské a z celé téměř Lombardie; před městem Lodi vyjel mu vstříc nejmladší Viskonti, Galeazzo s 5500 jezdci, a uvedl jej s velikou slávou do města.

Druhého dne obědval císař v klášteře Chiaravalle, kde hrdinové čeští od r. 1158 a královská dcera česká Vilémína odpočívali. Tu k němu přijel druhý Viskonti, Barnabáš, a daroval mu ve jménu svém a ostatních dvou bratrů 33 jízdných koní ve skvostných pochvách a s hedbávnými pokrývkami tehdy velmi vzácnými. Pacholci na nich byli všickni v kabátech aksamitových. Císař chtěl odtud přímo do Monci jeti, avšak Viskontové vyprosili to na něm, aby do Milána jel a tam železnou korunu přijal, žeby to oni i Milánští za velikou čest sobě pokládali, ačkoliv Milánští od

předšlých císařův to obdrželi, že se Římští králové na svých jízdách do Říma ve městě Miláně zdržovati nemají, aby obyvatelé od zbrojného lidu německého obtěžování nebyli a násilí od nich trpěti nemusili. Právě proto chtěl se císař Milánu vyhnouti; dal si však říci a jel tam, kázav svým zbrojným zástupům, aby se v předměstích ubytovali, poněvadž se Milánští jich obávali velice. Milánští znamenitě oslavili příjezd Karlov dne 4. ledna 1355, a uvedli ho do paláce Viskontův, kterýž proň co nejskvostněji byl upraven. A tu tři bratři Viskontové osobně svou poddanost a poslušnost jemu osvědčovali a všecko co jejich

bylo k jeho službám podávali. Byl pak nejstarší z nich, Matouš, náramný prostopášník, Barnabáš divoký lovec a ukrutník, a jen Galeazzo byl ducha mírného, miloval nauky a umění. Že upřímně nesmysleli, a jen tak z potřeby se koří, to bystroumný Karel dobře věděl. Tu hned ukázali Viskontové v Miláně císaři své vojsko; byli to větším dílem měšťané a chasníci z města do vojenských šatů oblečení. Povídalo se císaři, že jest 6000 jízdných

a 10.000 pěších, kteří prý jemu k službám jsou hotovi; i museli všickni okolo paláce, v němž císař bydlel, ve vojenském šiku táhnouti. Avšak spozorováno jest, že se několikrátě titíž vojáci jinudy vrací a zas okolo táhnou, aby se zdálo, že jich velká síla jest. Karel stál v jednom okně a nevšímaje si mnoho těch vlaských kejklův rozmlouval se svým přítelem Petrarkou.

Druhého dne, 5. ledna 1355 přijal císař Karel v tentýž den a na téže místě, jako před 44 léty jeho děd, císař Jindřich VII., lombardskou železnou korunu. Obřad ten odbyval se totiž v starožit-

Starožitné poprsí Petra Parlěře, stavitele hl. chrámu u sv. Víta, v hořejších chodbách tamže. (Str. 296.) (26)

ném chrámě sv. Ambrože, a Milánský arcibiskup Robert císaře korunoval na království Italské u přítomnosti tří patriarchův, Konstantinopolského, Aquilejského a Gradskeho, mnoha arcibiskupův, biskupův, knížat, českých, německých a italských pánův a jiných mužův vznešených. Po korunovaci pasoval Karel syny Viskontův a mnohé z přední šlechty italské na rytířství, a ve městě byly hluché radovánky. Množství lidstva z celé Lombardie se k Milánu hrnulo, tak že brány města uzavřeny býti musely, aby veliké tlačence nebylo a nepořádky nevznikly.

Karel celých osm dní v Miláně pobyl, a dostal prý v tom čase znamenitou posilu od

Pražských měšťanův, kteří na vlastní náklad velký zbrojný zástup vystrojivše jej za císařem poslali. K tomu Pražskému sboru připojil prý Jošt Rotlev, bohatý měšťan Staroměstský, 120 bojovníkův vlastním nákladem najatých, které nejlepšími zbraněmi opatřil a všem stejný kroj stejné barvy dal, což tehdy bylo něco zvláštního. Karel tím důkazem lásky a věrnosti svých Pražanův nemálo byl potěšen. Ulyšel pak, že v Paviji v klášteře Benediktinův u sv. Marina chovají tělo sv. Víta. Že pak právě stavěl v Praze nový skvostný hlavní chrám ke cti téhož svatého, patrona českého, vypravil tam několik italských biskupův a Bohuše, probošta Litoměřického, aby hrob téhož svatého otevřít dali, a kosti jeho od opata pro něj vyprosili.

Asi dne 12. ledna opustil Karel Milán, a jel přes Piačencii do Pisy, kdež jej Pisanští dne 18. ledna s arcibiskupem v čele slavně přivítali, klíče města mu odevzdali a s velkou nádherou a úctou do města uvedli. Koně jeho za uzdu vedli, nad ním nebese, zlatem a stříbrem prošívaná nesli a „sláva císaři!“ provolávali. Karel měl svůj obyčejný hnědý šat na sobě bez zlata a stříbra, čemuž se Italiani nemálo divili, myslíce, žeby se měl císař celý zlatem zářiti; ještě více pak se divili jeho vládou a milostivostí, kterou ku každému ukazoval. Vjeda do města vešel do hlavního chrámu, v němž jeho děd, císař Jindřich VII., pochován ležel; pomodlil se a ubytoval se potom v paláci pánův z Gambacurti, kde všecko jak nejskvostněji proň připraveno bylo. Za ním přinesli biskupové do Pavije poslaní kosti sv. Víta. Karel měl takovou radost z toho, že tak důležitého pokladu pro vlast svou nabyt, že to hned do Čech oznámil, aby se všickni z toho radovali. V Pise byly dvě strany, které na sebe nevrážily; Karel musel tudíž městskou vládu obnoviti a obyvatelstvo ku svornosti a míru přísně napomenouti. Mezi tím přicházeli sem k němu poslové z měst Toskánských, mezi kterými zvláště Florencie a Siena z poslušnosti císařského již od sta let se byly vyzuly, a nyní Karlovi vzdorovati chtěly. Jejich poslové zdráhali se, Karla císařem zváti, i odeslal je císař domů s přísným napomenutím. Potom přišli Sienští podruhé a poddali se císaři, Florentinští však chtěli s ním dříve vyjednávat a všeliké požadavky činili. Tu Karla trpělivost opustila, i hrozil, že se jejich města mocí zbraně zmocní a je zkaží. Toho se Florentinští lekli a složili Karlovi v Pise přísahu poddanosti a věrnosti.

Mezi tím časem vypravila se císařovna Anna Svídnická za svým manželem z Prahy do Italie, majíc s sebou přes dva tisíce dobře ozbrojených českých jezdcův. Vyprovázeli ji strýc její, kníže Bolek Svídnický, arcibiskup Arnošt z Pardubic a mnozí jiní čeští a moravští pánové. Za společníci měla Vlašku, Johannu Blanchetti, paní vzdělanou a mnoha jazykův povědomou. Když přijela do Padovy, vyjely jí čtyry nej přednější paní z města vstříc, vsadily ji do skvostného povozu a vezly ji do města. Ubytována jest v paláci pánův z Carrarie, a shromáždila se tu okolo ní šlechta obojího pohlaví.

Všickni se jejímu důstojnému chování divili, ačkoliv měla teprv šestnácte let. Z Padovy jela pak dále přes Mantovu až do Pisy, provázena jsouc pány italskými, přes jejichžto země jela. Do Pisy pak dospěli za ní čeští a němečtí korouhevní pánové, každý se svou ozbrojenou družinou, tak že v krátkce čtyry tisíce bojovníkův v Pise k císaři přirazilo. Byli všickni výborně vystrojeni, a na svém tahu všech výtržností se zdržovali.

Císař z Pisy podnikl některé malé cesty, do Tarenca, kdež učinil založení pro kanovníky řehole sv. Augustina, a do Lukky, kde měšťané ho žádali, aby je od Pisanských osvobodil, což však císař učiniti nemohl. Také k žádosti papežského náměstka v Římě, kardinála Jiljího, vypravil z Pisy pět set svého vojska proti nepřítelům papežským, a tito bojovníci skrotivše je brzo do Pisy zas se vrátili. Nežli císař Pisu opustil, psal ještě příteli svému Petrarkovi, žádaje ho, aby vysvětlil obsah nějaké staré listiny, která se jemu zde někde do ruky dostala, a v níž stála podivná věc, jakoby totiž Caesar a Nero byli vojvodství Rakouské od vrchnictví Římské říše osvobodili. Petrarka dokázal císaři dlouhým listem, že ta listina podvržena jest a žádné víry nezasluhuje. Dne 22. března 1355 konečně vypravil se císař z Pisy s celou svou mocí, která se nyní skládala již z 5000 českých a německých bojovníkův stavu rytířského a z 10.000 mužů vojska italského. Druhého dne dojel do Sieny, kde musel také rozbít v obci mířiti, městskou vládu obnoviti, a Arnošta z Pardubic, arcibiskupa Pražského, náměstníkem toho města učiniti. Sem do Sieny přijel za císařem kardinál Petr, biskup Ostienský, od papeže z Avignonu poslaný, aby spolu s kardinálem Jiljím císaře v Římě korunoval. A tak se Karel nyní zdvihl a k Římu se blížil.

Karlovo korunování na Římské císařství.

1355. 5. dubna.

Dne 1. dubna 1355 ve středu před velkonočí zjevil se Karel se svým průvodem před Římem, vzal na sebe roucho poutnické a s českými pány, kteří tu s ním byli, a také za poutníky se přestrojili, nepoznan na zelený čtvrtak do města vešel, a tu bez překážky po tři dni všechna svatá místa a starožitné památky navštěvoval a pobožnost vykonával.

Na bílou sobotu večr vešel do papežského paláce, kde kardinálové shromážděni byli, a dav se jim poznati oznámil, že druhého dne se svým průvodem do Říma vejde, aby se tu korunovali dal.

Na hod Boží velikonoční, 5. dubna, vyšel Karel před východem slunce do svého ležení před městem, kdež jej vojska do šiku postavená již očekávala. Český průvod císařův rozdělen byl podle čeledí a družin korouhevních pánů, kteří sami se svou korouhví v čelo svých lidí se postavili; i tak počal vjezd císaře Karla do Říma. V čele prvního zástupu jel Mikuláš, patriarcha Aquilejský, levoboček krále Jana, nesa prapor Luxenburský; následoval Arnošt z Pardubic, arcibiskup Pražský, se svými many, Jan Očko z Vlašimi, biskup Olomoucký, se svými many, Jan ze Středy, biskup Litomyšlský a říšský kancléř císařův; potom čeští korouhevni pánové se svou čeledí: Čeněk z Lipé, nejvyšší maršálek království Českého, Pešek z Janovic, nejvyšší hofmistr králové, a Jindřich z Hradce, z cizích pak Markvart, biskup Augsburský, a Jan, purkhrabí Normberský. Mimo to však tu byli bez korouhví a vlastní družiny čeští pánové: Děpold Švihovský z Riesenberka, Hynek Berka z Dubé, Albrecht a Jiří bratři a Beneš z Kolovrat, Janovici, Jan Zajíc z Hasenburka, Jaroš z Říčan, Hašek ze Zvířetic, Bušek z Vilhartic, Mikuláš z Landšteina, Matiaš z Klingenstein, Jiří Kaplíř ze Sulevic, Beneš Lomnický z Náměšti, Bohuslav z Víčkova, Václav ze Švabenic, Boček z Kunštatu a Oldřich z Ústí; z jiných knížat, biskupův a pánův: Heralt, biskup Špírský, Dětrich, biskup Mindenský, Protiva Černín, biskup Sěnský, vojvoda Štěpán Bavorský, Mikuláš mladší, kníže Opavský, Vladislav, kníže Těšínský, Ota, vojvoda Brunšvický, Bolek, kníže Falckenberský, Purkart, purkhrabí Magdeburský, nejvyšší hofmistr císařův; hrabě Ludvík

z Oettinku, Jindřich hrabě ze Schwarzburka a mnozí jiní pánové, rytíři a panoši.

Tak vjížděl Karel, maje po boku svém manželku svou Annu, s největší nádherou do Říma: u brány očekávalo naň celé římské duchovenstvo, a provázelo jej s kříži, korouhvemi a kadidelnicemi, zpívajíc slavnostní písně, celým městem až k stupňům vedoucím do hlavního chrámu sv. Petra. Římský senator, to jest, představený města, nesl před císařem říšský meč, císařští komorníci házeli peníze mezi lid, kterýž všecy ulice naplňoval svým radostným pokřikem. Před hlavním chrámem ssedl císař s koně, jež radním pánům Římským daroval, a ti císaře pod ramena vzavše až k stupňům chrámovým jej dovedli. Tu stáli kardinálové Petr Bertrandi, biskup Ostienský, a Jiljí z Albornozu, papežův náměstek v Itálii, okolo nich pak dvorští služebníci papežští všickni v nejskvostnějších šatech svých. Kardinálové objali císaře, a on jim podal obyčejný dar, totiž kus zlata řka při tom: „Kdyby svatý otec, papež Innocenc, tu byl přítomen, obětoval bych mu toto zlato, že pak ho tu není, odevzdávám je vám; přijměte je místo něho.“ Kardinálové vzavše pak císaře mezi sebe, vedli jej před oltář „Panny Marie u věží,“ kdež jim císař složil přísahy, že bude ochráncem církve a apoštolské stolice, a že se ve všem tak zachová, jak se byl dříve papeži Klimentovi VI. v Avignonu zavázal. Po přísaze šel kardinál Petr k velkému oltáři, a počal sloužiti velkou mši svatou; císař však zůstal s druhým kardinálem v kapli. Odložil tu svůj plášť, jež papežským komorníkům daroval, a oblekl se v korunovační roucho císařské. Potom uveden jest před oltář sv. Maurice, přijal zde pomazání od kardinála Petra a přiblížil se k velkému oltáři, kdež se posadil na skvostný trůn, okolo kterého sestoupili se jeho biskupové a knížata. Po epištole zdvihl se císař s trůnu, přistoupil se svým komonstvem až k samému velkému oltáři, a tu jemu oba kardinálové Petr a Jiljí postavili korunu Karla Velikého na hlavu, dali mu žezlo a jablko do rukou a opásali jej mečem. Císař posadil se zas na trůnu v majestátě svém maje císařskou korunu na hlavě, která jak se tenkrát ještě smýšlelo, udělovala mu právo, aby nad celým světem panoval. Potom byla také císařovna, Anna Švídnická s podobnými obřady korunována a na trůnu posazena.

Po přečtení evangelia snaty jsou císaři a císařové koruny a pláště, a oni přistoupivše před oltář, kus zlata obětovali a večer Páně přijali. Na trůnech pak zase setrvali až do

konce mše, načež v císařských ozdobách s korunami na hlavách z kostela vyšedše na koně sedali, a provázení jsouce patnácti tisíci jezdci, knížaty, pány a rytíři německými, českými a italskými, slavným průvodem pod nebesy jeli přes most Andělský a přes kapitol do Lateranu, papežského paláce, kde se císařské hody slavily. Také při těchto hodech vykonávali říšští knížata úřady sedíce na koních; v Římě pak toho dne při všech radovánkách panoval takový pokoj a pořádek, jako toho při žádném korunování před tím nebývalo, tak že se tomu všickni náramně divili. Celá slavnost vykonala se v posvátné tichosti, slušně a důstojně.

Po tabuli vypravil císař posly k papeži, k císaři Řeckému, ku králům Francouzskému a Anglickému, dávaje jim zprávu o korunování svém. Potom ještě podepsal množství důležitých listin, týkajících se knížat a měst německých a také horní Falce co korunní země české, a ještě téhož dne u večer kázal všemu vojsku s ním do Říma přislému, aby z města vytáhlo, a venku táborem se položilo. Sám pak, aby své přísaze i co do nejmenšího věren zůstal, ačkoliv papež Innocenc mu v tom dal plnou svobodu, také ani přes noc v Římě nezůstal, nýbrž za vojskem ven z města odešel, a v klášteře u sv. Vavřince přenocoval, v jehožto sousedství jeho vojska táborem ležela.

Druhého dne, 6. dubna, navštívil blízké místo Tivoli, aby se potěšil krásou tamějšího okolí a znamenitých památek po starých Římanech. Brzo pak odtrhl od Říma, a obrátil se nazpět do Sieny.

Tak vykonána jest císařská korunovace v Římě ponejprv beze všeho krveprolévání, tiše a beze vzpoury; avšak když se všude tomu divili, nebylo to jiným po chuti, kteří nějaký převrat očekávali, a z toho pro sebe něčeho si slibovali. Kromě vlastencův italských, kteří jako Petrarka sjednocenou Itálii mítí sobě přáli, byla zvláště strana Gibellinská nespokojena, proto že císař se stranou Guelfův rovněž dobře nakládal. Stěžovali si do něho, že se jim za jejich věrnost neodměnil, a ještě i Guelfům přednost dával. Karel však dobře znaje jejich zdánlivou věrnost, bez obalu se vyjádřil, že nemíní rušiti mír všeobecný k vůli jejich pomstychtivosti, a že jim nemůže v tom za nástroj sloužiti. Karel svou římskou jízdu toho v plné míře dosáhl, čeho sobě přál, všickni pod Římskou říší slušící knížata a města, buď si byli strany Gibellinské anebo Guelfské, uznali jej za vrchního pána svého, na věrnost svou mu přísahali, po-

platek mu platili, země své od něho v léno přijali. I mocná Florencie tak učinila, a více nemohl a nesměl císař žádati.

Vzbouření v Pise.

1355.

Dne 19. dubna byl Karel zase v Sieně, i přišli sem za ním oba kardinálové, kteří jej v Římě korunovali, žádající, aby jim dal pomoci proti Janovi z Malatesty, který v zemi papežské vzpouru šířil. Karel vypravil hned část svého vojska proti němu, chtěje se takto osvědčiti co pravý ochranitel římské církve, jakž na to při své korunovaci přísahal. Arcibiskup Pražský, Arnošt, složil náměstnictví města Sieny, a Karel je udělil svému nevlastnímu bratru Mikulášovi, patriarchu Aquilejskému, kterýž hned své správce a úředníky tuto usadil. Potom propustil Karel ze Sieny větší díl vojska svého, které znenáhla do svých vlastí odtáhlo; císař totiž myslel, že této moci více potřebovat nebude, a chtěl se nejkratší cestou přes Alpy zase do Němce vrátiti. Opustil dne 5. května Sienu; a však tu na cestě přišel mu vstříc František Gambacurta, bývalý náměstek Pisanský, se svými bratřími, žádaje, aby císař město Pisu opět navštívil. Vidouce ještě mnoho vojska při něm, namluvili jemu, že tak velikého průvodu nepotřebuje, poněvadž všude mír a pořádek panuje. I tak propustil císař poslední německé sbory od sebe, a jen se svým dvorem a nevelikým počtem českých rytířův dne 8. května přišel do Pisy. Zde přijímal posly od krále Neapolského, smířil Jana z Malatesty s papežem, uděloval všelike hodnosti, svobody a jiné milosti: avšak mezi tím připravovalo se spiknutí proti jeho životu, a ukázalo se, že se Karlova římská jízda předce bez boje a krveprolití obejít nemohla.

V Pise byly dvě strany jako ve všech větších městech italských, a jako někdy v Praze Olbramovici a Velflovici, kteří na sebe nevražili a jedni druhým škodili. Z těchto dvou stran zvali se jedni Bergolini, druzí Raspanti. V čele Bergolinův stál rod Gambacurtův, kterýž měl předešle největší moc v obci a nejvyšší úřady pěstoval. Když tam císař Karel ponejprv přišel, a obyvatelé jemu přísahu věrnosti skládali, pohádaly se obě strany velmi příkře mezi sebou, a císař proto sám se musel správy města uchopiti a pořádek v něm zavésti, jak jsme již nahoře něco o tom podotkli. Nyní se Pisanským nelíbilo, že se císař s Florentinskými tak dokonale smířil, a když se měl nyní zas

přes Pisu vraceti, roznášeli nespokojenci o něm pověst, že chce město Lukku, jehožto držení Pisanským při první návštěvě potvrdil, Florentinským prodati. František degli Interminelli, bývalý pán Lukky a přítel strany Raspantů v Pise, když uviděl, že mu císař k panství v Luce dopomoci nechce, stal se jeho zřejmým nepřítelem, byl však úkladně zabit od strýcův svých. Náhodou dal v stejném čase císař hrad Agostu, kterýž tomu Františkovi degli Interminelli náležel, svými lidmi obsaditi, a to lid Pisanský měl za jisté znamení, že Karel chce Lukku Florentinským dáti. Proto se obě strany, Bergolinové i Raspantové proti němu spikli, a František Gambacurta byl jako náčelníkem toho spiknutí. Když pak se císař od téhož Gambacurty dal přemluvit, že ostatek vojska svého propustil, jen s obyčejným komonstvem v 1200 koních do Pisy podruhé zavítal, a tu již dvanáct dní přebýval, tu se o tom dověděl, jak o něm Pisanští smýšlejí. Ujišťoval je, avšak marně, že na prodej Lukky nikdy nepomýšlel, a žeby nikdy nerušil, co jim svým listem potvrdil. Tu náhle v noci z 20. na 21. května vypukl oheň v radním domě, v kterém císař s císařovnou přebýval. Oheň se tak prudce šířila, že císař s císařovnou a se služebnictvem s nebezpečenstvím života a polonahý do sousedního domu uteci se musel. V radnici však shořely všechny zásoby zbraně, jež tam obec uložené měla. Tu hned spiklenci roznegli pověst, že císař z úmyslu dal radnici zapáliti, aby ty zbraně shořely, a Pisanští, nemajíce zbraní, aby tím snáze od Florentinských podmanění býti mohli. Tak byl hanebně lid k povstání rozpálován, a když se rozednilo, 21. května, shlukli se po ulicích Bergolinové i Raspantové, pokřikovali: „Ať žije lid! smrt císaři!“, zatarasili ulice a obsadili všechny brány města. Císař byl ráno se svou manželkou již v příbytku Olomouckého biskupa, Jana Očka z Vlašimi, nedaleko hlavního chrámu; zbrojené komonstvo císařské v rozličných částech města bylo ubytováno, ba větší díl jeho pod biskupem Augsburským Markvartem, co byli Němci, a pod Jindřichem z Hradce, co byli Češi, bydleli až za řekou Arnem v druhé polovici města. Ovšem se všickni zdvihli, aby císaře chránili, a tu na mostě s lidem velmi prudký boj podstoupiti musili. Ztrativše přes 150 svých lidí, jichžto zohavené mrtvoly buřiči do řeky vrhali, protloukli se předce, a valné krveprolití mezi povstalci způsobili. Císař a ti, co při něm byli, zatím na kůň sedli, a chtěli se nejkratší cestou z města prosekati. Tu se k císaři jeho lidé s druhé strany řeky dostali,

a vzavše jej mezi sebe uprostřed města na náměstí hrozivě se postavili. Náčelníci strany Raspantů, Pafetta di Monte Scudajo a Ludvík della Rocca, vidouce, že Čechové a Němci statečně se drží a nikoliv nepodléhají, rychle své heslo změnili a ku straně císařově se přidali. Nabídli se císaři, že mu budou pomáhati a jej chrániti, ač to jen hlavně proto činili, aby se na svých protivnících, Bergoliních, mohli vymstíti a dům Gambacurtův zpleniti a zkaziti. Tak se vítězství rychle k císaři obrátilo, povstalci byli rozehnáni a jejich vůdcové schytáni. Pokoj se vrátil zase do města. Mladá císařovna, Anna Svídnická, jsouc nemálo polekána tímto zbouřením, hned pod bezpečnou stráží do města Pietrasanty odjela, kdež byla ještě císařská posádka; avšak císař zřídil Melína Tolentinského, sudího města Arezza, aby tu v Pise k soudu zasedl, vinu zajatých spiklencův vyšetřil a o nich svůj nálezh vydal. To se stalo, a sedm vůdcův bylo k smrti odsouzeno. Vyvedeni jsou na náměstí degli Anziani, kde stálo pět set jezdcův císařských, a všickni jsou tu stati. První byl František Gambacurta, potom jeho dva bratři, pak následovali ostatní, všickni z nejpřednějších rodů Pisanských. Císař potom ustanovil Markvarta, biskupa Augsburského, za svého náměstka v Pise, uložil ještě městu trest na penězích, a odjel hned za svou manželkou do Pietrasanty, kde se potom ještě čtrnácte dní zdržoval. Tu se dočkal ještě příjezdu svého bratra, Mikuláše, patriarchy Aquilejského, který se v Sieně pozdržel, a že císařovna přílišnou bázní byla pojata, a co nejdříve v Čechách býti chtěla, nastoupil císař dne 11. června další cestu k půlnoci, nechtěje se nikde zdržovati, a umíniv si, všemu dalšímu vítání a hostění ve městech se vyhýbati. Měl ještě 1200 jezdcův při sobě, a když se ku Kremoně blížil, obyvatelé jeho vojska tak se ulekli, že brány před ním zamkli a je dříve neotevřeli, až jim císař přislíbil, že strašné Čechy, kterých se hrozně báli, s sebou do města nevezme. Na své další cestě daroval v Belluně svému bratrovi Mikulášovi, města Belluno a Feltri, a byl 1. července již v Řezně a 8. července v Norمبرce.

Karlův návrat do vlasti. Založení nových klášterů v Praze. Jan Pancéř ze Smojna.

1355.

V Normberce založil Karel nyní co císař Římský, korunovaný, kostel ke cti Panny Marie, kterýž podnes co krásná stavitelská památka způsobu gotického tomu městu ke zvláštní ozdobě slouží. Odtud jel císař do Sulzbachu, kterýž byl hlavním městem horní Falce, co korunní země České, a pozdržev se tu propustil od sebe manželku svou Annu, která již do Čech jeti velice toužila. Vypravil s ní větší díl svého českého komonstva, a též Bohuše z Pardubic, probošta Litoměřického, bratra arcibiskupa Arnošta, který tělo sv. Víta v Pavíji vyzdvížené, mimo jiné mnohé svátosti, jichžto císař v Italii nabyt, do Prahy přivezl. Ostatky sv. Víta byly v novém hlavním chrámě za velikým oltářem uloženy, kdež až podnes odpočívají.

Císař Karel zatím ze Sulzbachu do Donau-staufu zajel, kteréžto město blíže Řezna od biskupa Řezenského koupil, a pak v Řezně ve při mezi městem Curichem a vojvodou Albrechtem Rakouským mocný rozsudek vynesl. Odtud se zase do Sulzbachu vrátil a tu konečně v měsíci srpnu 1355 cestu do svého království Českého nastoupil.

Když se Pražané dověděli, že se Karel blíží, vyšlo mu všechno duchovenstvo, panstvo a měšťanstvo s prapory svými až na čtyry míle do Berouna vstříc, aby jej co korunovaného císaře uvítali a radostně do města sprovodili. Podobal se tudíž Karlův vjezd do Prahy dne 15. srpna 1355 vítěznému tahu; všemi zvony se zvonilo, a radostný pokřik naplňoval povětrí, neboť byl to první král Český, který zároveň ozdoben byl korunou císařskou, nejpřednější důstojností v celém světě křesťanském.

V Praze již na Karla čekali poslové krále Francouzského, vojvody Filipa Burgundského a mnohých říšských knížat a měst. Dostavili se také Saský kurfiřt Rudolf starší a jeho syn Rudolf mladší, kterým císař na přivítání až do Litoměřic naproti jel. Císař Karel navrátil se do vlasti hned na to pomýšlel, jak by vyplnil slib v Pise při zbouření učiněný. Když se totiž octnul v nebezpečnosti, že jej zrádci obklíčí a zabijí, tu si předsevzal, jestliže odtud šťastně vyvázne, vystavěti panenský klášter ke cti sv. Kateřiny, v jejížto svátek již dříve před 23 léty u San Felice nad svými nepřáteli zvítězil. Vyhlídl si tedy místo pro ten klášter v Novém městě Pražském, a to

na výšině, kde se „na bojišti“ řískalo, i položil brzo po svém příjezdu první kámen ku klášteru a znamenitému kostelu sv. Kateřiny, do kterého po roce uvedl panny řehole poustevnické sv. Augustina, opatřiv je dostatečným nadáním. Zároveň ustanovil, aby Augustiniani od sv. Tomáše na Malé straně k tomu klášteru probošta a čtyry mnichy dosazovali, kteří by v něm služby Boží obstarávali.

Po čase vzal ten klášter skrze ženy husitské za své; když však byl zase obnoven, řeceni Augustiniani sami si jej přivlastnili. Nyní jest zde blázinec, a říká se tu „v Kateřinkách“; z původního kostela zůstala však jediná věž tenká a vysoká.

Píše sice Beneš z Veitmile, že císař Karel již před svou Římskou jízdou, r. 1354 Benediktinům od sv. Ambrože v Miláně klášter na Novém městě proti Královu dvoru založil, avšak zdá se jisto býti, že nyní teprv toto založení ve skutek přivedeno bylo, a to na památku jeho korunovace železnou korunou ve chrámě sv. Ambrože v Miláně. Vystavěn jest tedy chrám a klášter sv. Ambrože v Praze, a císař ustanovil v něm opata infulovaného a konvent řádu sv. Benedikta, kterémuž hojně opatření dal. Od papeže pak sobě pro ten klášter vyžádal, že mniši tentýž pořádek a tytéž zpěvy při mši a při hodinkách v kůru směli zachovávat, jako v Miláně u sv. Ambrože, pročez jim Pražané potom „Ambroziané“ říkali. Po čase dostali ten klášter Františkáni z Irska vypuzení, a nyní jest zde hlavní celnice.

Za dlouhé nepřítomnosti Karlovy zmohlo se zase valně loupežnictví v Čechách; i toulaly se roty loupežnické zběři po šedesáti a po stech po zemi, často znamenité lidi zajímali a za velkou výplatu propouštěli, a vesměs velké násilnictví provozovali, v kterémžto nečistém řemesle i nejedni rytíři účastenství měli a ze svých hradů lotrovské peleše činili. Zvláště zle řádili v horní Lužici, v Litoměřicku a Hradecku, tak že císař, ještě nežli k důležitému jednání zemskému, kteréž předsevzít chtěl, přikročiti mohl, sám osobně proti loupežníkům do pole musel vytáhnouti. Byl pak toho času rytíř Jan ze Smojna jeden z nejstrašnějších loupežníkův, jemuž lid Pancéř říkal, proto že vždy v silném pancéři chodil, a ze svého hradu Žampachu v Hradecku nejen kupce přepádal a jim zboží bral, ale také lidi zajímal, je věznil a tryznil.

Téhož samého rytíře Jana ze Smojna císař nedávno pro statečnost v boji prokázanou na rytířství pasoval a zlatým řetězem ozdobil. Nyní sám císař s vojskem hrad jeho Žampach obléhl a tak ho dlouho dobýval, až se Pancéřova

rota vzdáti musila. Pancéř žádal, aby s ním co s rytířem nakládáno bylo, avšak císař odpověděl, že nebude jinak než co zloděj souzen. Kázal hrad Zampach zapáliti a zbořiti, a zjímané loupežníky na nejbližších stromích zvěšeti. Když Pancéře před něj přivedli, pohleděl prý naň císař i řekl: „Co se tobě lépe líbilo, zlodějství neb rytířství?“ a obrátiv se k svým lidem řekl: „Však jest tento nedávno ode mne na rytířství pasován, protož mu chci ještě poctivost učiniti.“ A tu vlastnoručně provaz jemu přes krk přehodiv řekl k němu: „Nemám vždy zlatých řetězův, které bych rozdával,“ i kázal jej asi na půl honu od hradu obzvláště odvesti a tam na stromě oběsiti. V krátkém čase byla Česká země od lotrův vyčištěna, a dobrým lidem jest pokoj učiněn; nicméně divoká bojovnost rytíře ze Smojna tak mocně na lid český působila, že ještě do 17. století se říkávalo, když o statečných mužích do boje jdoucích řeč byla, že jejich zbroj „brní jako Pancéřova košile.“

Valný sněm koruny České o přijetí Karlova zákoníka.

1355.

Karel vida na počátku svého panování, a jakými překážkami mu jest zápasiti při zavádění nových lepších řádů ve svých říších, doufal, až na císařství korunován bude, že s tím větším důrazem bude moci všechnu libovolnost a všeliké násilnictví odstraniti, a v obou svých říších, České i Německé, tím snáze dobrý řád a potřebné nové zákony zavesti. Nemeškal tedy po svém návratu z Říma, a hned na konec září 1355 k sv. Václavu do Prahy valný sněm všech korunních zemí českých položil. Dostavili se k tomu sněmu kromě stavů císařův bratr Jan Jindřich, markhrabě Moravský, a také mnozí Slezští knížata.

První bylo, že Karel nyní co skutečný císař Římský toho jména čtvrtý postavení bratra svého a jeho markhrabství Moravského ku koruně České určitě vyložil: markhrabství totiž pod zvláštním panováním Jana Jindřicha a jeho potomkův má na věčné časy zůstávati nerozlučitelným dílem království Českého; kdyby po smrti Karlově anebo některého z jeho potomkův nebylo mužského nástupce na trůnu, tu markhrabě Jan Jindřich a jeho mužští potomci beze všeho dalšího volení na trůn Český povoláni jsou.

Druhé bylo, že Karel mocí svou císařskou slavně to potvrdil, že celé vojvodství Slez-

ské se všemi v něm obsaženými lenními knížaty a městy, potom markhrabství Budišínského a Zhořelického, totiž Horní Lužice, na věčné časy ku koruně České přivtěleny jsou. Císařské listy o tom všem, stranu Moravy dne 27. září, stranu zemí Slezských a Lužických dne 9. října 1355 vydané, chovají se dosud v císařském archivu ve Vídni.

Hlavní jednání na tom sněmě bylo však o přijetí nového zákoníka, jež Karel již před léty Českým stavům předložil. Tento zákoník týkal se předně základních politických práv říše České, a měla se jimi královská moc utvrditi a na budoucnost klesání její zabrániti; za druhé měl starý řád zemský při soudech v podstatných věcech býti opraven a doplněn. V obou ohledech osvědčil se císař Karel co moudrý zákonodárce, avšak předce toho nemohl dokázati, aby jeho zákoník, tak jak sepsán byl, v úplnosti a celkem od národu přijat byl. Byly toho příčiny rozličné a důležité. Starý zemský řád byl ovšem v některých kusích nedostatečný a chybný, avšak to se nemohlo tak snadno státi, aby se byl mohl zcela zavrhnouti a nový, posud nebývalý, na jeho místo zavesti. Starý řád spočíval jako ve všech jiných zemích na starých právních a národních obyčejích; soudní nálezy vydávané od nejvyššího soudu zemského zapisovaly se do zemských desk, a tím se ty desky staly také pramenem všeho toho, co zemský soud za právo nalezl, podle čehož se pak potomci měli řídit. Tu však nejednou se stalo, že co jednou zeměští kmetové na soudě za právo nalezli, jiní pozdější soudové za křivdu vyhlásili a jiný nález o tom vydali, což právě Karel svým zákoníkem na budoucnost zameziti chtěl. Pořádek při vedení soudu čili tak zvaný soudní řád také na starých obyčejích spočíval, byl však několikrát sepsán a nemohl se snadno změnit. Avšak byly některé obyčeje při něm, na které se dosud více váhy kladlo, nežli toho zasluhovaly, týkající se více věcí zevnitřních a často nahodilých, jichžto pomocí ovšem vinník mohl často trestu ujíti a nevinný křivdu trpěti. Často rozeznávali soudcové vinu neb nevinu pouze tak zvaným Božím soudem: v soudu o hrdlo připouštěly se ordalie čili zkouška vodou neb ohněm, a také souboj; v soudu o sporné věci rozhodovalo se právo házením hřebí čili losu, anebo jestliže strana před soudem nějaké chyby proti soudním obyčejům, tak nazvaného zmatku, se dopustila, také soud prohrála. A takový zmatek mohl se velmi snadno státi, ku příkladu když někdo při skládání přísahy se zajikal, třásl aneb pod-

řekl, když při vstoupení před soudce nepravou nohou napřed vykročil (žalobník měl pravou, obžalovaný levou nohou vykročiti), tu hned vyřkl soud: Bůh jej odsoudil, a pře byla prohrána.

Bylo tedy všelikých nedostatků při dosavadním soudnictví, a předce mělo jiných před-

ností nemalých: soudy se odbývaly veřejně, byly každému přístupné, všechny obyčeje při nich každému známy; všecko se jednalo jazykem českým, neboť měšťané Němci měli své zvláštní městské soudy, každý se mohl o spravedlivosti soudního nálezu sám přesvědčiti; s nepatrnými

Císař Karel Pancéř ze Smojna pod Žampachem oběsiti kázal 1355. (Str. 317.)

(27)

výlohami sám svou při vésti, a nemusel k tomu právnkův a zastupitelův jednati; také protahování pře nebylo možné, a nepřipouštěly se všeliké křivé vytáčky učených právnkův. Císař Karel nemínil staré soudní řády zničiti, aniž cizí právo místo nich zaváděti, úmysl jeho byl

jenom takový, aby svým zákoníkem jednotu a důslednost do českého soudnictví uvedl: a předce bylo by se jeho novotami celé staré soudnictví převrátilo. Nemělo-li se více jak dosaváde podle rozumu a starodávného obyčeje, nýbrž podle pravidel psaného zákonníka právo

nalézati, byl by musel takový zákoník býti nejen dokonalý ale i všem stejně přístupný, aby jej každý znal a jemu rozuměl. Avšak byl v latinském, cizím jazyce sepsán, čísti a psáti ještě mnoho lidí neumělo a k tomu nebylo ještě knih-tiskařství známo, aby si ho každý snadno byl mohl opatřiti. Pánové, kteří co zemští kmetové k soudu zasedali, byli by museli místo své učenným právníkům, doktorům, tehdejších větších dílem kněžím, postoupiti, a ti by byli brzo zásady církevního a římského práva v českém soudnictví k platnosti přivedli; mohlať potom při tom veřejnost soudu pominouti, strany by musily v právech znalé zastupitele míti a jim platiti, soudy by se byly protahovaly, zdražily a pozbyly by vsi jistoty, — jakž toho příklady byly potom v říši Německé. Toto všecko uvážiti měli stavové čeští dosti času, a také si to uváživše nechtěli rozhodně nového zákoníka přijmouti, jakkoliv dobrý úmysl Karlův uznávali a chválili.

Avšak sám císař Karel si tu věc mezi tím rozvážil, a nechtěje nikterak stavy a poddané k něčemu nutiti, co proti jejich přesvědčení jest, sám se k tomu odhodlal, zákoník svůj nazpět vzíti.

Proto také již dne 6. října 1355 vydal stavům na sněmu shromážděným psané osvědčení, že původní sepsání jeho zákoníka i s pečeti, kterými již opatřeno bylo, náhodou shořelo, a že tudíž tento zákoník vsi platnosti pozbývá, a celému království po všechny časy staré řády, tak jak byly, zachovány budou.

Za tuto blahosklonnou ústupnost odměnili se čeští stavové králi svému tím, že mnohé kusy z jeho zákoníka, kterými se staré řády nerušily ale mnohé škodlivé zvyky odstraňovaly, dobrovolně přijali, schválili, svým přiznáním utvrdili a do desk zemských zapsati dali. Již dříve arcibiskup Arnošt lidu představoval, že Boží soud vodou i ohněm i házením hřebí čili losu na důkaz, na čí straně právo jest, ničím jiným není, nežli hříšným pokoušením Boha, ohavným zvykem pohanským. Takovéto vedení důkazu při soudech nyní bylo zastaveno, a také způsob přísahy byl zjednodušen, tak že v ní nemohl snadno zmatek nastati, pro který druhdy nevinný avšak bázlivý snadno mohl za vinného uznán býti. Mezi artikuly z Karlova zákoníka od stavů přijaté náleží také ten, že král Český má právo odsouzené zločince na milost přijímati a život i majitek, vyjmouc toliko čest, jim darovati. Stavové uradivše se o tom, ještě k tomu doložili, že zločinec, na němž veřejná loupež a krádež dokázána jest, na vždy má býti beze-

ctný a prázděn práva zemského, tak že mu ani král nemá moci cti jeho navrátiti. Následek toho zákona a té přísnosti, s jakou se vykonával, byl ten, že se v krátkém čase počet loupeží na veřejných silnicích znamenitě zmenšil, a že v Čechách taková bezpečnost silnic a majetků panovala, jak toho za starodávna nikdy nebylo.

Ještě jedno důležité ustanovení na tomto sněmě ode všech stavů bylo přijato, totiž že se nemá překážeti chudému, poháněti bohatého před soud za krivdu, a také že poddaný na pána svého bezpečně a bez obtíže žalovati může, když od něho utiskován jest. Chtěli totiž tenkrát již někteří pánové zemští, majíce soud nad poddanými v moci své, všelijaké nehývalé povinnosti na ně ukládati a je utiskovati, jak to dávno již v Němcích bývalo. Karel pak uměl vážnost k zákonům svým působiti, a tak i stav sedlského lidu zase znamenitě polepšil. Nyní se vesnice valněji než před tím ze starého řádu svého na novější právo zákupní čili tak řečené německé převáděly. Pánové totiž na způsob novějších osad dělili ve starých vseh nivy před tím společné mezi poddané, tak že každý soused měl napotom svůj statek dědičný za určité platy a povinnosti. Poddaní vykupovali si toto nové právo od vrchností, tak že se od toho času jejich majetek a jejich povinnosti k vrchnosti na smlouvách, a to obyčejně psaných, zakládaly, a utiskování potom méně místa míti mohlo.

Ačkoliv tedy Karlův zákoník, *Majestas Carolina*, v plném znění svém v platnost nevešel, získal Karel nicméně tolik na stavích českých, že se zákonodárství zemské podstatně zdokonalilo, a co v něm bylo chybné anebo nedostatečné, lepšímu že ustoupilo.

Říšský sněm v Norimberce o přijetí zlaté bully Karlovy.

1355—1356.

Brzo po zavření českého sněmu pospíchal Karel do Němec, kdež také měl v úmyslu, dlouho připravený nový říšský řád ohlásiti, a říšským stavům předložiti, aby jej přijali.

Položiv jim říšský sněm na konec měsíce listopadu 1355 do Norimberka, sám do toho města na den sv. Kateřiny, 25. listopadu, přijel. Byl to jeden z nejdůležitějších sněmů, které kdy v říši odbývány byly, a sjelo se naň tolik říšských stavů, jak toho, co pamět lidská sahá, nebylo. Kromě veškerých kurfürstův bylo zde do čtyřiceti duchovních a světských knížat a

nesčíslný počet hrabat, svobodných pánův a posílův z říšských měst. Však byly také velké důležité věci, o které tu císař chtěl jednati. První bylo ustanoviti pořádek při volbě budoucích králův Německých, aby při tom nebývalo více rozbrojův a nesvorností, a následkem toho válek, převratův a oslabení moci císařské. Již ode sta let bylo právo volení sedmi kurfürstům ponecháno, totiž třem duchovním a čtyřem světským. Duchovní byli arcibiskup Mohučský, co kancléř říšský v Němcích, arcibiskup Trevírký a arcibiskup Kolínský; světských zase byli falckrabě na Rýně, vojvoda Saský, markhrabě Braniborský a konečně co nejbližší spojenec říše král Český. Avšak nyní nastaly obzvláštní obtíže při falckrabatech a vojvodách Saských. Falckrabata byli vlastně vojvodové Bavorští, rodu Wittelsbachského, a ten rod se nyní dělil na několik větví jak v samých Bavorích tak i ve Falci Porýnské; také vojvodové Saští z domu Vitínského rozdělení byli na několik větví. Nyní každá větev rodův těchto činila nároky na důstojenství kurfürstské, a tu musel císař Karel v radě knížat převeliké obtíže přemáhati, aby nějakého usjednání dosáhl. Po hlučných poradách sněmovních dosáhl toho Karel konečně, že bylo takové ustanovení přijato: jen ten má býti kurfürstem, kdo jest ve skutečném držení původní země kurfürstské, která se budoucně nemá dělit, a všickni ostatní knížata týchž rodů, byťby jaké koli jiné části zemí měli, mají za mladší ve svém rodu považováni býti. Karlovi záleželo také na tom, aby postavení Českého krále v říši Německé určitě vyjádřeno, a ode všech říšských knížat uznáno a potvrzeno bylo. I stalo se následovně o králi Českém usnešení, že on jakožto král před ostatními světskými kurfürsty první místo míti má; poddaní však v říši jeho královské žádných povinností k říši Německé míti nemají, aniž jich kdo před soudy říšské do Němec poháněti moci míti nemá. Kdyžby pak královský rod Český vymřel, tu národ Český sám si nového krále volí a nový rod na trůn svůj povolá. I bylo ještě mnoho jiných věcí o vnitřním řádu v říši ustanoveno, a tak říšští stavové na tom sněmu v Normberce o dvaceti třech člancích Karlovy zlaté bully usnešení učinili a je potvrdili; dne 10. ledna 1356 stalo se pak v Normberce slavné ohlášení všeho, na čem se stavové usnesli. Císař Karel při tom seděl na svém trůně v císařském ornátě s korunou na hlavě a s žezlem v ruce, a všickni říšští stavové seděli po obou stranách jemu po boku. O ostatních sedmi člancích mělo se na příštím

sněmě ještě jednati, ježž císař na leto toho roku do města Met všem říšským stavům položil. A však někteří knížata, kteří se neosmělili, proti některému ustanovení v Normberce námítky své činiti, po čase nespokojenost svou s tímto novým řádem na jevo dávali, jako vojvoda Albrecht Rakouský, který se tím urazil, že Čechové po vymření svých králův nového krále sobě svobodně mají voliti, kdežto on zas myslil, žeby dům Habsburský nejbližší právo k Českému trůnu měl; potom Ludvík starší, vojvoda Bavorský, císaře Ludvíka syn, kterýž odevzdav již r. 1351 své markhrabství Braniborské svému mladšímu bratru Ludvíkovi přijímám „Římanovi“, takto se sám pozbyl důstojnosti kurfürstské, a potom skutečně proto k císaři zas nepřátelsky se choval.

Výstupy pánův z Rosenberka a z Hradce. Návštěva krále Kazimíra a Petrarky.

1356.

U prostřed měsíce ledna 1356 opustil Karel Normberk a zdržel se asi osm dní v Sulzbachu, hlavním městě horní Falce, kdež ještě mnohé listy v záležitostech německých měst a knížat vydal; konečně přijel dne 10. února do Prahy, kde jeho přítomnosti již velmi zapotřebí bylo. Pánové z Rosenberka totiž výtržností se dopustili domácí válku téměř způsobivše. Jakožto poručníci mladého Petra z Michalovic drželi královské lesy u Brandyse nad Labem ve jménu jeho v zástavě, a to bylo příčinou tuhé přese královskou komorou. Nechtíce nikterak od svých domnělých práv upustiti zbraně se uchopili a královskému vojsku vzdorovali, i tak po několik neděl zemi válečným hlukem naplňovali, až se v to arcibiskup Arnošt a někteří jiní čeští pánové vložili a Rosenberky ku složení zbraní a ku smíření přiměli. Jošt z Rosenberka však musel, poněvadž o Karlovi neslušně mluvil a v psaních jeho cti se dotýkal, před císaře předstoupiti, všecko, co proti němu měl, odvolati a jej veřejně za odpuštění prositi. Dobrotivý Karel všechno Rosenberkům prominul a zas jim svou milost navrátil.

Mezi tím dostal císař Karel vzácnou návštěvu; přijel totiž ku konci dubna 1356 Polský král Kazimír do Prahy, aby s císařem staré prátelské smlouvy obnovil a ještě více utvrdil. Dne 1. května sepsány jsou čtyry smlouvy mezi ním a císařem. V první slíbil Karel, že Kazimírovi proti jeho nepřátelům, jmenovitě proti

německým knížákům, vojvodům Bavorským a markhrabatům Braniborským se šesti sty ozbrojenými jezdci buď sám osobně anebo vedením bratra svého, markhraběte Moravského, pomáhati chce; Kazimír zas i se své strany k takové pomoci císaři se zavázal. V druhém listu zřekl se Kazimír všech nároků na dědictví Svídnické a Javorské ku prospěchu Karlově, jehož při tom dědictví chrániti přislíbil. Třetím listem zřekl se Karel knížetství Plockého a Mazovského ku prospěchu Kazimíra a krále Ludvíka Uherského; Kazimír pak jemu za to Bytom a Kryžbork potvrdil. Čtvrtým listem slíbil Kazimír císaři, že se zachová podle zápisu v ohledu na věno manželky své, Adléty Hessenské, která pro příliš svobodný život krále Kazimíra právě toho roku od něho odjela. Králi Kazimírovi se v Praze líbilo, a že pak si dle svého obyčeje ženských velmi všímal, padla mu zde Kristina Rokycanská do oka, vdova po jednom měšťanu ze znamenitého Pražského rodu Rokycanských; a on k ní tak prudkou láskou zahořel, že se s ní hned v Praze na levou ruku dal oddati, a jako ženu svou do Krakova ji zavezl. Měl s ní potom několik synův a dcer; synové však, jako z pobočního lože pošlí, nemohli polského trůnu po něm děditi. Markéta, sestra Karlova, nechtíc ho za manžela míti, umřela; měl potom tři řádné manželky po sobě, z kterých jenom dcery se mu narodily; v pobočném manželství žil pak po Kristině Rokycanské ještě s Esterkou, Zidovkou, a s jinými ženskými. Nepozůstaviv právních synův zakončil král Kazimír posloupnost Piastovicův na trůnu polském, kterýž potom přešel na cizí rod.

Po Kazimírovi přijel v letě František Petrarka do Prahy. Byltě v Miláně ve službě pánův Viskontův, kteří jakousi lichou pověstí jsouce zastrašeni, jakoby císař ve spolku s Uhry a Rakušany zbrojně do Italie chtěl vtrhnouti, Petrarku k němu vyslali, aby, co by na tom bylo, u císaře vyzvěděl. Císař byl jeho přjezdem velmi potěšen, a Petrarka zdržel se v Praze déle, nežli měl, zavřel také srdečné přátelství s arcibiskupem Arnoštem a s Olomouckým biskupem Janem Očkem, o kterýchžto praelatech potom svým přátelům taková pochvalná slova psal: „Nic není barbarského na těchto dvou praelatech, jako na knížeti, kterému slouží; mají naopak ducha jemného, mravy slušné, jsou vlídní, hovorní a tak zdvořilí, jakoby se byli v Athenách narodili a vychovávali.“ Petrarka máje kromě Italianův všecky ostatní národy za barbary, snad potom s jiným přesvědčením do své vlasti se vrátil.

Císař Karel měl mezi tím ještě s vojvodou Albrechtem Rakouským co jednati a šel mu až do Budějovic naproti. Potom strojí i válku proti němu, ku které však, jak se zdá, nepřišlo. Avšak tu se zase pan Jindřich z Hradce proti zemskému řádu prohřešil, ujímaje se mandův svých pro vraždu stíhaných proti nejvyššímu soudu zemskému. Tu musel císař Karel sám osobně v srpnu proti němu do pole vytáhnouti, a když jej přinutil, že se mu 19. srpna vzdal a rukojmě za sebe postavil, tu jej císař na dvě léta z české říše vypověděl. Tak uměl Karel hájiti vážnost k zemským zákonům, i ani nejmocnější pánové nesměli bez trestu proti nim jednati.

Říšský sněm v Metách o přijetí ostatních článkův zlaté bully.

1356.

Ku konci měsíce září 1356 vydal se císař na cestu do Met, kde se měl od něho oznámený valný sněm říšský sejíti. Cestou ztrávil nějaký čas ve Frankách, ve Švábích a v Elzasu. Teprv u prostřed prosince dojel do Met, říšského města v Lotrínkách, v kterémžto již ode tří sta let korunovaný císař dvorem nebyl, a které nyní Karla s nesmírnou ctí a slávou přijalo. A byl tu také mnohem hlučnější a slavnější sjezd ke dvoru císařskému nežli předešle v Normberce, neboť kromě říšských knížat a říšských stavů německých přijeli sem také dva papežští legatové z Aviñonu, z nichž jeden byl kardinal Talleyrand, potom delfin čili dofen, to jest nástupce trůnu francouzského, Karel, ještě jiný princ francouzský, oba synovci císaře Karla, dva francouzští arcibiskupové, více francouzských vojvod, poslové krále Anglického Edwarda III. a mnoho jiných hostů. Císař teprv na hod Božího narození chtěl sněmovní jednání slavně otevřiti, a tu bylo nádhery a radovánek, jakých po všechem střední věk slavnějších lidé nepamatovali. Přijetí ostatních sedm článků zlaté bully nepodléhalo žádným těžkostem, neboť týkaly se větším dílem pravidel při obřadech dvorských, jakého který kurfürst a kníže významání míti má, co každému podle jeho důstojnosti při říšských slavnostech a jednáních činiti přísluší a věci tomu podobné. V třicátém a posledním článku nařídil císař Karel, že se synové a nástupcové světských kurfürstův, u nichž se známost německého jazyka předpokládá, od svého sedmého až do čtrnáctého roku učiti mají jazyku latinskému, italskému a slovan-

s kému, aby kurfürstové budoucně, jakožto sloupové a podpory říše, se všemi národy, na které se moc a vrchnictví svaté Římské říše vztahuje, se smluviti, je vyslyšeti a poznávati mohli.

Tak byl dne 25. prosince 1356 zde v Metách Karlov nový základní zákon svaté Římské

říše celkem přijat, stvrzen a zlatou císařskou pečeti ozdoben. Každý kurfürst a také některá města obdržela opisy toho zákona s přivěšenou zlatou bullou, a podnes se tato nejdůležitější listina bývalého Římského čili Německého císařství ve Frankfurtě nad Mohanem na radnici ukazuje.

Hrad Karlštejn jak asi prvotně vypadal. (Str. 329.)

(28)

V Metách ujímal se také císař Karel svého svaka, krále Jana Francouzského, v bitvě u Maupertuis 19. září 1356 do anglického zajetí padlého, a vši svou císařskou vážností mocně na krále Edwarda III. doléhal, aby svého soka na svobodu propustil. Edward však kladl výminky tak těžké, že to jednání bez výsledku zůstalo.

Z Met vyjel císař Karel okolo 9. ledna 1357 do Nizozemska, a byl již 11. ledna v Maastrichtě, aby tu vyjednával v záležitosti bratra

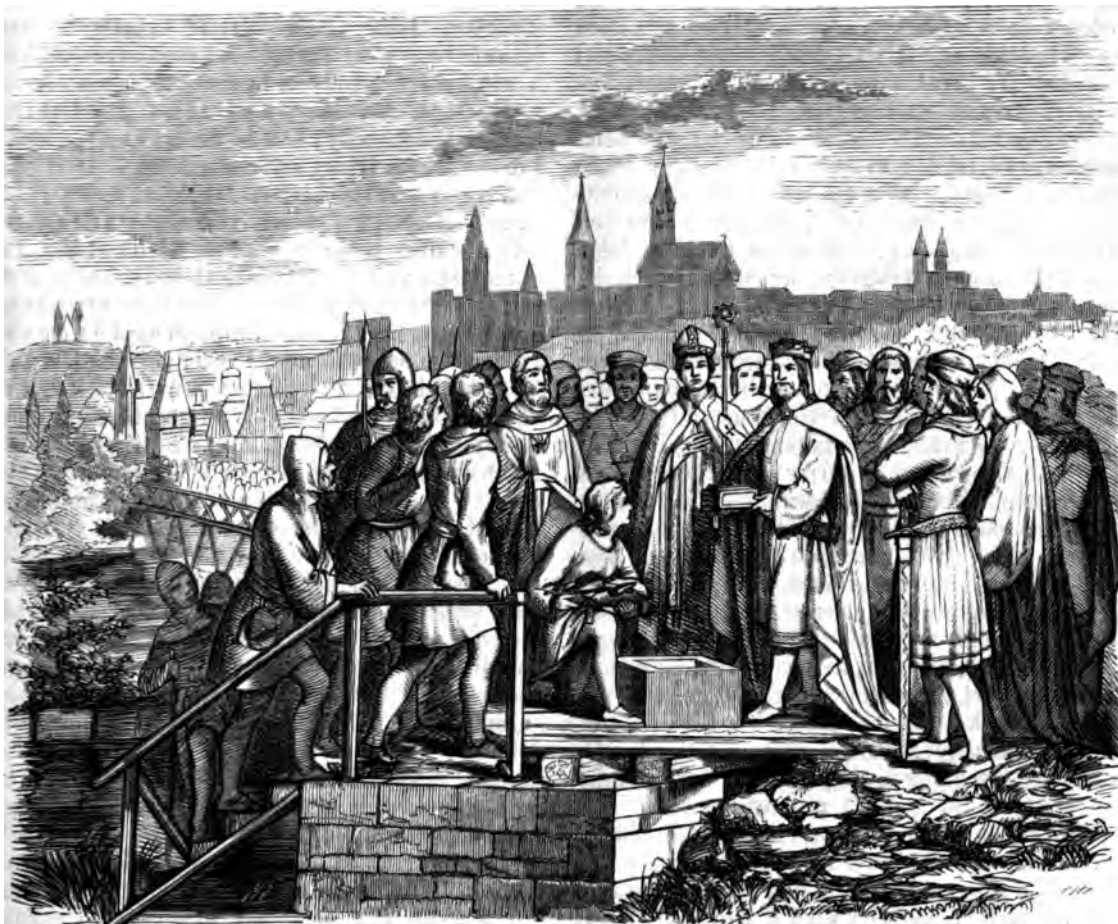
svého mladšího, Václava, vojvody Luxenburského. Tento Václav měl za manželku Johannu, jedinou dceru a dědičku vojvody Jana Brabantského a Limburského, kterýž nedávno umřel. Václav i Johanna nastoupili vládu v jeho zemích, odmítajíce jisté nároky hraběte Ludvíka Flanderského, který proto vojnu zdvihl. Nežli císař do Maastrichtu přijel, podaly obě vojau vedoucí strany při svou na rozdílný soud hraběte Viléma Hollandského, kterýž pokoj mezi nimi způsobil, a Brabant i Limburk vojvodovi

Václavovi a jeho manželce přisoudil. Tak se zase rozmnožila moc domu Luxemburského, a císař Karel svou svekrůši Johannu k tomu pohнул, že na případ, kdyby bez potomkův umřela, své vojvodství Brabantské a Limburské domu Luxemburskému v dědictví odkázala, ku kteréžto smlouvě stavové v těch zemích v městě Bruselu své přivolení dali. Z Maastrichtu vrátil se císař přes Kolín, Mohuč a Normberk do svého království a do Prahy.

Posvěcení hradu Karlštejna a založení Karlova mostu přes Vltavu v Praze.

1357.

Asi u prostřed měsíce března vrátil se císař s císařovnou do Prahy, přivítán jsa daleko před městem ode všeho duchovenstva, panstva a měšťanstva se slávou velikou a s radostí nelíčenou. Mezi tím dodělán jest hrad Karlštejn před devíti léty založený a vedením mistra Matiaše z Arrasu, dokud živ byl, s neobyčejným

Karel klade základní kámen k velkému mostu Pražskému 9. července 1357. (Str. 331).

(29)

dávtipem a znamenitým nákladem stavěný, císařovými malíři a jinými umělci nejznamenitějšími obrazy a malováním na stěnách a na skle, řezbami, zlatem a drahými kameny ozdobený, tak že za toho času nebylo druhého hradu slavnějšího a nádhernějšího.

Pyšně pohlížely jeho címbuří, štíty, lomenice a věže přes zarostlé boky vrchův do údolí

řeky Mže, a žádný nepřítel nemohl na to pomyslet, jak by mohl tehdejším válečným uměním o jeho dobytí se pokoušet, což ovšem později po zavedení hrubé střelby dělové pominouti musilo. Karel dal tento hrad vystavěti předně pro památku jména svého, za druhé, aby tu měl pevné a bezpečné útočiště, kde by se kruna, říšské klénoty, svátosti zemské a nejdále-

žitější listiny království Českého mohly uschovati, a za třetí, aby měl místo odpočinku, kde by o samotě a od nikoho nevytrhován pobožnosti se oddávali a o blahu svých poddaných přemýšleti mohl.

Cesta v tvrdé skále vylámaná vedla k první a druhé bráně; na předhradí potom byly příbytky purkhrabův, lenních rytířův a mandův, kteří k službě na hradě zavázáni byli. Císařský palác zdvihal se na hřebeni skály k polední straně obráceném, a na nejvyšším místě docela o samotě strmí podnes hlavní věž, veliká a široká, poslední to a nejbezpečnější útočiště, schránka nejsvětějších a nejdůležitějších pokladů království Českého. Tři prostranné kaple mimo jednu vedlejší činily ten hrad místem posvátným, a ty se nyní zaskvěly drahocenným uměním takového způsobu, že tehdy kromě Italie nebylo nikde podobných svatých míst tak nákladně vyzdobených a takové množství pokladův a svatých ostatkův obsahujících, tak že se Čechové ještě nyní všim právem takovým uměním u nich již tehdy provozovaným honositi mohou. Císařův palác na 5 pater vysoký, obsahuje v třetím patře, hned pod císařskými komnatami první kapli sv. Mikuláše pro rytíře a many určenou. Před císařským palácem u vnitř hradu nachází se ve zvláštním stavení v 2. patře kaple nanebevzetí Panny Marie, v níž Karlšteinský děkan s kollegiatními čtyřmi kanovníky každodenní služby Boží a hodinky pro císaře a jeho dvůr slavíval; při ní pak jest boční kaple sv. Kateřiny, vlastní to domácí kaple Karlova, v níž nejčastěji sám se pobožnosti a rozjímání oddával, jejížto stěny až po klenbu českými drahými kameny vykládány jsou. Ve hlavní věži zřizovala se tehdy ještě královská čili korunní kaple sv. Kříže, nejskvostnější a nejposvátnější místo v celém hradě, na jehožto vyzdobení nej přednější umělci toho času ještě až do r. 1365 pracovali.

Karel ustanovil vysvěcení hradu Karlšteina na den 27. března 1357. K tomu dni připravena jest zakladací listina, kterou ustanovuje se nadání na děkana a čtyry kanovníky k vykonávání služeb Božích na hradě, potom zvláštní purkhrabí ze stavu panského, který se slavnou přísahou k věrnému spravování hradu zavázati musel, a potom k nej přednějším zemským úředníkům byl připočten. Teprv za krále Václava IV. dostal za společníka druhého purkhrabí ze stavu rytířského. Konečně zřízeno jest dvaceti rytířův lenních, kteří majíce své lenní statky tudy v okolí Karlšteinském službu vojenskou na hradě vykoná-

vati a s dvacíti jinými many, kteří manské dvory za to měli, hrad ve dne v noci ostříhati musili. Manové zastávali služby vrátných a hlásných, a obcházejíce po hradbách každou hodinu do krajiny volati musili heslo své výstražné: „Dále od hradu, dále, ať tě nepotká neštěstí nenadále!“

V ustanovený den 27. března odebral se císař s císařovnou a s celým dvorem svým z Prahy na Karlštejn, a arcibiskup Arnošt z Pardubic vykonal svěcení kaplí a celého hradu s velikými obřady a při sběhu velikého množství lidí. Byli při té slavnosti čtyři biskupové, pět knížat a množství českých a německých pánův a hrabat, zejména: kromě arcibiskupa Arnošta Jan Očko z Vlašimi, biskup Olomoucký, Jan ze Středy, biskup Litomyšlský a říšský kancléř císařský, Dětřich z Kugelweitu, biskup Mindenský, Jan, biskup z Blois ve Francii, vojvoda Václav Saský, kníže Bolek Falkenburský, Jan kníže Opavský (Mikuláše II. syn), kníže Přemysl Těšínský, kníže Bolek Opolský, hrabě Purkart, purkhrabí Magdeburský, Jan, jeho bratr, hrabě Jindřich Schwarzburský, hrabě Albrecht Anhaltský, z českých pánův Lešek z Wartenberka, nejvyšší purkhrabí Pražský, Zbyněk Zajíc z Hasenburka, truksas a mistr král. komory, Ojř a Litold z Landšteina a mnozí jiní, kteří všickni v císařské zakladací listině co svědkové jmenováni jsou.

Císař Karel pak po plných dvaceti letech života svého téměř každoročně na Karlštejně předsedával, zde v samotnosti mezi vrchy a lesy pokojné chvíle užíval, a kromě panovnických prací pilné bohoslužbě a rozjímavému životu se oddával. Tu se často, zvláště v pašijový týden, do kaple sv. Kateřiny zamykával, a od nikoho nevytrhován celé dni v ní trávil, tak že mu pokrm a nápoj děrou ve zdi podávati musili.

Císař Karel dokonav jedno dílo přikročil hned k dílu druhému, které mělo neméně sloužiti k užítku a ozdobení království Českého. Od roku 1342 totiž, co přívalem vody a ledu na řece Vltavě starý most kamenný, někdy od královny Judity r. 1174 vystavěný, pobořen byl, pomáhali si Pražané mostem dřevěným, jež často velká voda brávala, tak že již do patnáctého roku spojení obou měst Pražských jednou zcela přetrženo bývalo. Císař Karel tedy ustanovil, nový, kamenný a velmi pevný most v těch samých místech, co předešlý stával, jenom něco málo výše, založiti, tak aby spojení Starého

města s Menším městem bylo pro budoucí časy nejen pohodlné ale i pevné a trvalé. Dšlo takové uložil mistru Petrovi Parlěři, staviteli při novém chrámu sv. Víta na Pražském hradě, kterýž učiniv k tomu potřebné přípravy nyní císaři oznámil, že k novému mostu základní kámen již může býti položen. I sešel tedy dne 9. července 1357 císař Karel s hradu Pražského, a na Staroměstském břehu otočen jsa celým dvorem svým základní kámen bezpochyby od arcibiskupa Arnošta posvěcený k novému mostu položil, a to něco výše, nežli kde předešlý most stával, jehož při břehu pozůstalý oblouk bezpochyby Křižovníci s červenou hvězdou, majíce tuto svůj špitál na blízkou, k postavení nového domu použili, v kterém potom jako až podnes velmistr řádu toho bydlel. Základy pilířův starého mostu zůstaly ve vodě, kdež až podnes jsou. Stavělo se potom velmi pilně na tom mostě, avšak byl předce teprv za Karlova syna, krále Václava IV. dostavěn. Počítá pak tento most šestnáct oblouků dvojnásob do polokruhu sklenutých, máje v délce 1790 stěvícův, v šířce 35 stěvícův a výšky nad obyčejnou vodou 40 stěvícův. Při tom mostě dal Karel tu blíž břehu staroměstského vysokou věž s branou na hlubokých základech postaviti, a tak bohatě kamenickým dílem ozdobiti, že nebylo tehdaž v celém křesťanstvě jiné brány tak pevné a skvostné, kterouž by se jezdilo a chodilo. Na té věži na straně k Starému městu obrácené podnes spatřujeme sochy císaře Karla a jeho synův Václava a Sigmunta; druhá strana však jest po čase střelbou nepřátel porouchána a všech bývalých ozdob zbavena. Na Malostranském konci mostu vystavěna jest podobná avšak jednodušší věže proti druhé nižší, která ještě od prvních hradeb Malostranských pochází.

Válka s vojvodami Bavorskými. Biskup Děťřich z Kugelweitu.

1357.

Po vydání zlaté bully, základního zákona říšského, teprv se ukázalo, kterak se již byla v Němcích zakořenila nezřízenost mysli, tak že se všemu pořádku protivila. Museloť se tedy pravidlům zlaté bully přemáháním odporu a mocí zbraně průchod zjednati, neboť všeliké dobro, které se beze všeho odporu uděluje, nemívá velké ceny do sebe. Nejvíce nespokojeni byli vojvodové Bavorští, proto že nenalezli místa ve sboru kurfürstském, ačkoliv z jejich rodu

dva kurfürstové byli, totiž falckrabě na Rýně a markhrabě Braniborský. Hledali tedy Bavoráci jen příčinu k válce, která se brzy naskytla. Ludvík starší, bývalý markhrabě Braniborský, nyní vojvoda Bavorský a hrabě Tyrolský, potom vojvodové Štěpán a Albrecht oblehli hrad Natternberk v dolních Bavořích, proto že jeho pán, Petr Ecker, jejich lenník, pod zvláštní ochranu císaře Karla se poddal. Ten se tedy u císaře pomoci dovolával, a Karel sebrav vojsko hned po velikonoci r. 1357 z Čech do Bavor táhl. Přinutiv Bavoráky, že od Natternberku upustiti musili, až k Donaustaufu postoupil. V tom se starý Albrecht, vojvoda Rakouský do toho za prostředníka vložil a příměří spůsobil, načež císař vojvodám rok do Vídně položil. Karel propustiv vojsko své zatím do Sulzbachu, potom do Porýnska odejel, ku konci května ještě v Cáchách byl, a vrátiv se v červnu do Prahy, na počátku července ke schůzce knížat do Vídně se odebral. Dostavili se sice vojvodové Bavorští, avšak ukazující mysl nádhernou a nesmluvivše se o míru zase z Vídně odejeli. Císař pak ještě déle ve Vídni pobyl, a slavila se tu svatba dcery jeho Kateřiny s vojvodou Rudolfem IV. Rakouským. Kateřině bylo již 15 let, Rudolfovi šlo do osmnácti; ona byla cnostná, spůsobná a rozumná, Rudolf pak byl pěkné postavy, ducha čilého a slávyčtivého. Však potom svou hrdostí a neupřímností mnoho soužení svému tchánovi, císaři Karlovi, spůsobil. Válka s bavorskými vojvodami brzy se zas obnovila: znepokojovali Bavoráci české hranice a císař sebrav nové vojsko biskupa Děťřicha Mindenského jemu za vůdce dal a do Bavor je poslal. Biskup byl rovněž tak udatný a chytrý vůdce jako byl obratný jednatel v politických věcech, dobyl města Chouby a popleniv část země Bavorské, zas do Čech se vrátil. Bavoráci však vpadli do české horní Falce a plenili okolí měst Weidenu a Flossu. Tu musel zase biskup Děťřich proti nim do pole vytáhnouti, a císař Karel sám se za ním odebral a přebýval potom v Tachově. Biskup Děťřich zahnal konečně Bavoráky až ku Staufu a tak je sevřel, že za příměří prositi musili. Tato válka vedena jest v měsících srpnu a září 1357, i přijel potom okolo nového roku 1358 sám Albrecht, vojvoda Bavorský, k císaři do Prahy, aby jej za odpuštění prosil a konečný mír uzavřel, co se také stalo.

Biskup Děťřich z Kugelweitu založil zatím dne 13. října 1357 Cisterciánský klášter v Skalici blíž Kouřimi uveďa do něho mnichy

z kláštera Sedleckého. Císař Karel toto založení také hned 12. ledna následujícího roku zlatou bullou potvrdil. Stavení toho kláštera bylo znamenité, jakž podnes ještě některé zdi a pilíř z bývalého chrámu svědectví o tom vydávají; avšak nežli ten klášter úplně byl dostavěn od Husitův zkažen jest. Byltě pak biskup Dětrich z přibuzenstva pánův z Pardubic, i psal se z Kugelweitu, místa svého rodního blíž Zlaté Koruny v kraji Budějovickém, kdež stával hrad královský, jehožto zříceniny se ještě spatřují. S počátku byl mnichem v klášteře Sedleckém, jemůž dobrým hospodařením pomohl z bídneho stavu, v němž se právě nacházel. Císař Karel slyše o jeho schopnostech odevzdal mu jeden dvůr svůj spustlý, aby jej spravoval, a po čase jej tam nenadále s četným komonstvem právě před obědem navštívil, zakazuje si při tom, aby se pro jeho tabuli žádný domácí dobytek nezabíjel. Tu prý si kněz Dětrich dobrým nápadem z nesnází pomohl: maje stádo sviní dosti veliké dal všem sviním uši a ocásky uřezati, z těch pak dal připraviti rozmanité pokrmy pro císařskou tabuli, všecko v největší rychlosti. Císař s počátku myslil, že se nezachoval zákaz jeho, avšak uslyšev, kterak jej kněz Dětrich chytře obešel, rozesmál se srdečně císař a pochválil ho řka: „Ty zasluhuješ, bys většími věcmi vládl.“ Pomohl mu potom k důstojenství biskupa Mindenského a učinil jej nevyšším správcem dýchodů v celé říši Německé; nyní pak za platné služby ve válce proti Bavorům konané dal mu hrad Parkštejn a město Weiden v horní Falci do života v léno. Později stal se biskup Dětrich, r. 1360, proboštem Vyšehradským a nejvyšším kancléřem Českým, potom i arcibiskupem Magdeburským. On však nepohodl se s kapitulou tamější, a zas do Čech k císařskému dvoru se vrátil, kdež po čase umřel.

Jednání s Litvou. Zakládání nových hradův.

1358.

Dne 18. března 1358 porodila císařovna Anna Svídnická v Praze dceru, jížto při křtu dáno jméno Alžběta. Císař o tom vlastní rukou poddaným svým říší zprávu dal, aby se s ním těšili. Císařovna psala o té své radosti rozličným vznešeným osobám, a také Petrarkovi do Milána, kterýž potom potěšen tou ctí, která se jemu stala, císařovně velmi pochlebnou odpověď poslal.

V polovici května 1358 opustil Karel Čechy a zdržoval se přes celé leto v Normberce a

v Sulzbachu. V Normberce přišlo k němu poselstvo od velkého knížete Olgerda Litevského dosud pohana, který žádal císaře, aby mu poslal kněze do Litvy, kteří by jej i jeho národ v křesťanské víře vyučili, žeby se on i národ jeho chtěli dáti pokřtiti, žádající zároveň za pomoc a ochranu proti Německým křižákům, Tatařům a jiným nepřátelům svým. Takové poselství Karla velmi těšilo, a vypravil potom Pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic na Litvu, kterýž pojav s sebou svých českých kněží a provázen jsa od velkého mistra křižákův Německých na cestu se vydal.

Dne 20. července 1358 umřel Albrecht II. příjím Moudrý anebo Chromý, vojvoda Rakouský, i nastoupil po něm vojvodství syn jeho Rudolf IV., hrdomyslný a neupřímný zeť císaře Karla, ve spolku se svými nezletilými bratřími.

V září nalézal se císař Karel zase v Praze, a tu dostal ku konci října zprávu od arcibiskupa Arnošta z Litvy, že si veliký kníže Olgerd sám do Vratislavi pro sv. křest přijde. Zdvihl se tedy císař na začátku prosince 1358 do Vratislavi, avšak místo knížete Olgerda přišlo tam poselstvo od něho, oznamujíc císaři, že Olgerd nemůže dříve přijíti a na křesťanskou víru se dáti, pokud mu řád Německých křižákův nevrátí krajiny Pruské od Litvy násilím odtřžené. Že však těm milým německým bojovníkům pro víru více na kusu země záleželo nežli na pokřtění národu Litevského, a císař je přinutiti nemohl, aby co si násilím prisvojili, dobrovolně vrátili, sešlo se všeho dalšího jednání. S tím poselstvím také arcibiskup Arnošt se vrátil, a již 13. prosince ve Vratislavi byl.

K tomuto roku 1358 poznamenal kronikář Beneš z Weitmile, že císař Karel na rozličných místech v Čechách mnoho hradů zakládal, na nich pak své purkhrabí osazoval, aby bděli nad pokojem a bezpečností v kraji a loupežnictví stavovali. Pokud víme, založil císař Karel kromě Karlštejna tyto hrady v Čechách: Karlsbad, Karlsberg, Karlsfried a Karlswald. Karlsbad byl jen malý hrádek na skalce nad Teplou nedaleko vsi Obory na královském statku Loketském, založený hlavně k vůli varům v hlubokém lesním údolí. Tyto vary jsou horké prameny, jejichžto léčivá síla bezpochyby již od pradávna okolnímu obyvatelstvu známa byla; a však teprv císař Karel toto místo zalidnil a tak k proslavení nynějších světoznámých Karlových Varů první základ položil. O založení města r. 1370 níže více povíme. Karlsberg, hrad od Karla vystavěný, stával nad Vltavou

královském statku Hlubockém; zašel i s jím svým, i zbyla jen ves Purkarec, pod sm, kterou císař městečkem učinil, aby se zvalo Karlshaus. Karlsberk, hrad u Karlových Hor, od císaře Karla bezpochyby toho 1358 založený, a teprv r. 1361 dostavěný. Císař kázal královskému popravci kraje Prachého, aby se z Prachně na Karlsberk přel, kdež nápotom bylo sídlo soudu krajského. Hrad sloužil hrad ten za ochranu blízkým v horám Bergreichensteinským, které právě asi Jana Luxemburského nejvíce květy, a vadž si císař přál, aby města pod hrady jeho založenými také jména těchto hradů la, říkají Čechové od té doby Bergreichensteinské, obecně však Kašperské y. Hrad Karlsfried a Karlswald il Karel v půlnočních Čechách v starém ště okolo Žitavy, avšak oba již zašly.

ak císař Karel se snažil o napravení mravů stavu duchovního.

1359.

Papež Innocenc VI. také byl nespokojen latou bullou Karlovou z roku 1356, jako si knížata v Němcích. Jmenovitě s nelibostí oroval, žeby při volbě králův Německých e této bully zcela žádného působení více neměl, a tak na Karla zanevřel, jeho poným protivníkům v říši sluchu dávati pol, a také klatbu sňal s vojvod Bavorských, i se již tak dlouho o to marně byli ucházeli. i se spikli tito Karlovi nepřející knížata domím papežovým, a radili se o tom, kterak Karla s císařství ssadili a ze sebe jiného eckého krále zvolili. Nejvíce pak v tom bil Rakouský vojvoda Rudolf, který Karlovi y jeho nepřál a z pouhé závisti a marni i jemu se chtěl rovnati. V skutku také mezi biskupy Mohučským a Kolínským, mezi voj- umi Bavorskými, Rudolfem Rakouským a aty Württemberskými již o tom řeč byla, e buď Ludvík, král Uherský, buď Rudolf ouský na Německý trůn mají povýšiti. Do- o se to potom císaři Karlovi, a on těmto ým knížatům zřídil falckraběte Ruprechta oudce; oni pak jsouce zahroženi na výmluvy lali, výše řečení dva arcibiskupové nad to b jeden přes druhého osvědčovali, že císaři ů jsou; a tak císař tu věc mimo se pustil. Z Vratislavi odejel císař Karel v druhé vici měsíce února 1359 přímo na říšský n do Mohuče. Na tomto sněmě měl slyšán

býti papežský legát, biskup Cavaillonský, Filip z Kabassoly, kterýž z nařízení papežského vy- upomínati měl placení desátku ze všeho ducho- vního jmění v říši pro papežskou komoru. Kni- žata nechtěli k tomu placení připustiti jakožto k něčemu nebývalému, a dali papežskému le- gátovi dosti ostrou odpověď. Když pak legát předce na tom stál, aby se ten desátek odváděl, tu se sám císař Karel ozval, řka k legátovi hlasem patrně popuzeným: „Pane biskupe! proč žádá papež od duchovenstva tolik peněz, když při tom na to nehledí, aby jeho mravy na- pravil? Vidíš, jaký život kněží vedou; víš jak veliká jest pýcha jejich, chtivost jejich, rozkoš- nictví a prostopášnost!“ A takto mluvě spo- zoroval ve sněmovně Kuna z Falkenšteina, ka- novníka Mohučského, kterýž býval za přede- šlého arcibiskupa, Jindřicha z Virneburka, jeho nejlepším rotmistrem. Měltě na sobě skvostný plášť přes habit svůj oblečený, plný hedvábných šnůr a zlatého vyšívání. I kázal si císař tento plášť podati, a dal kanovníkovi svůj císařský šat z pouhého sukna ušitý. Vzav kanovníkův plášť na sebe řekl císař ku knížatům: „Co se vám zdá? nevyhlížím-li v tomto plášti podobnější k rytíři nežli kanovníkovi?“

Všickni se takové řeči císařově divili, ni- kdo by se jí nebyl od císaře nadál, který byl tak znamenitým zvelebitelem náboženství, který stav duchovní v takové účtivosti měl. A však tu te- prv císař přísnou řečí k arcibiskupu Gerlákovi Mohučskému a jiným duchovním knížatům ve sně- mě se obrátil, a jim nařídil, aby své duchovenstvo podle pravidel zákona církevního polepsili, jeho světské obyčeje, prostopášnost, nádheru a mar- nivost v oděvu stavovali, k povinnostem ducho- vním je přidržovali, a že všem těm duchovním, kteří by se v tom napravení nechtěli, jejich pří- jmy a prebendy vezme a jich k něčemu lepšímu obrátí, tím jim pohrozil. Papeži odepřen jest žádaný desátek a jeho legát musel s nepořízenou z Mohuče odejeti.

Císař Karel též Mohuč opustiv do Cách se odebral; však ještě na cestě z Koblence psal 18. března 1359 arcibiskupovi Mohučskému a všem jiným hlavám katolické církve v Němcích psaní důtklivá, aby vši silou o to se snažili, jak by kněžstvo své jak světské tak řeholní od světáctví odvrátili, k pravému životu kněž- skému navedli, zvláště pak k plnění povinností pastýřského úřadu důrazně napomenuli. Kdo by se zpouzel, toho mají bez ohledu přísně trestati, a nedbalým, až by se napravili, důchody sta- viti, neboť kdo se stydí oltáři sloužiti, není prý hoden, aby od oltáře živ byl. Kdyby však

vrchní pastýřové sami toho nedbali, tu že vyze císař světská knížata, aby duchovní zboží zabavili a tak dlouho ve své moci drželi, až jak papež rozhodne, co by se s takovým duchovním avšak zle užívaným statkem státi mělo.

Do Aviñonu pak vypravil císař Vyšehradského děkana Viléma, aby papeži přičiny, proč mu desátek z duchovního zboží v Němcích odepřen byl, vyložil, a potřebu napravení mravů lidí církevních ukázal. Papež Innocenc VI. přijal toto pokynutí, upustil od svých nároků na desátek ze zboží kněžského, a schválil kurfürstům horlení císařovo o kázeň v duchovenstvu zvláštním dopisem. Avšak mnozí knížata Němečtí berouce sobě ze slov Karlových na sněmě v Mohuči pronešených záminku, začali církevní statky rozchvacovati a svobody i výsady stavu duchovnímu udělené skracovati a rušiti. Proti takovému výkladu svých slov musel zas císař Karel rozhodně vystoupiti, a dne 13. října 1359 v Praze zlatou bullu do říše vydal, aby se nikdo neopovážil, dotýkati se zboží kněžského. Tím byl papež, jsa s počátku na Karla rozhněván, zase dokonale udobřen, a také proti řádům v říši, Karlovou zlatou bullou ustanoveným, ničeho více nenamítal.

Že císař Karel tak veřejně a rozhodně proti tehdejšímu mravům kněžstva vystoupil, toho příčina nebyla okamžitá nevole mezi ním a papežem, aniž to bylo skutkem pouhé rozmrzelosti Karlovy. Za jeho věku totiž byla již veřejná mravnost v západních zemích velmi poklesla, a jako šlechta loupežem a veřejnému násilí uvykla a bezstoudně je provozovala, tak i veliká část duchovenstva svým chováním zcela nebyla jiným stavům dobrým příkladem. Jedněm i druhým nešvarám chtěl císař Karel přítrž učiniti, a jak z celého panování jeho vidíme, uměl svým snahám dodávati potřebného důrazu.

Nákaza obou těchto stavů, která za sebou táhla náказu obecného lidu, i do Čech se dostala. Kterak si Karel v Čechách proti loupežníkům počínal, o tom jsme již mluvili. Vizme, jak to vypadalo s kněžským stavem u nás.

Již za posledních králů Přemyslovců a potom až do časů Karlových množily se napořád ještě kláštery a kostely, a tím samým také jmění duchovenstva. K staročeským klášterům královského a panského založení přibyla nyní hojnost klášterů žebavých mnichův, kteří skutečně od dobrodiní obyvatelstva záviseli, po domích a hradech na svou výživu žebřali a všemi spůsoby z lidu těžili. Nebylo většího města v zemi, ve kterém by se nenacházel jeden nebo dva neb také více klášterů tohoto druhu.

Městský stav účastnil se sám v zakládání jejich a v církevních nadáních vůbec nemenší horlivostí, než jindy králové a šlechta. Tím způsobem se počet klášterů v Čechách a na Moravě od panování Václava I. až do nastoupení Karlova zdvojnásobil. Také počet světského duchovenstva rozmnožil se v ty doby znamenitě následkem založení tolika nových vsí právem zákupním čili německým jakož i rozmnožením a rozšířením měst. Za Karla počítalo se v Čechách přes 2100 farních kostelů, kdež jich zde nyní počítají i Kladsko k tomu, jenom něco přes 1900 jest, navzdor tomu, že počet obyvatelstva nyní o více než třetinu větší jest, nežli za časů Karlových.

Jméni duchovenstva v té míře ustavičně se množilo i bylo již ohromné. Kněžské zboží záleželo ve statcích a v ročních platech na zemi a na domích zapsaných. Samo arcibiskupství Pražské mělo asi 900 vesnic a města Roudnici, Rokycany, Příbram, Rožmitál, Horšův Týn, Bechyňský čili Vltavský Týn, Červenou čili Biskupskou Řečici, Štěpanov, Vyskytnou, Pelhřimov a Biskupův čili Český Brod, a z těch rovnalo se mnohé velikostí a zámožností městům královským. Konečně náleželo arcibiskupům Pražským několik hradů, totiž Chýnov, Heralce, Křivsoudov, Červená Řečice, Hernštein, hrad Roudnický, Helfenburk blíž Ústíku, Supí Hora opodál bývalého pomezního hradu Chlumce a jiné. Olomoucký biskup byl lenním knížetem koruny české, a co takový vládl též ohromnými statky na Moravě a dílem i v Čechách. Oba tito důstojníci církevní obklopeni byli svými kapitulami a skvělým dvorem úředníkův, služebníkův a manův, mezi nimiž nacházeli se i šlechticové z rodů vznešených.

Jméni duchovenstva nesloužilo však nikdy pouze církevním účelům. Vyšší místa kněžská bývala odměnou mužům, kteří zároveň v zemských neb dvorských službách potřebovali se dávali, jako byli za Karla oba důstojníci církevní, Arnošt z Pardubic a Jan Očko z Vlašimi, mužové v každém ohledu výteční, jichžto radou se Karel především ve všech činech panování svého řídil. Mimo to užívali králové Čeští jmění duchovenstva také ukládáním na ně zvláštních berní kromě obecné berně zemské, a to pouze, jak se o tom usnesli na sjezdech s biskupy, kapitulami, probošty a opaty, a když byla válka, tu muselo se z klášterních a jiných statkův duchovních nejvíce špiže a píce pro vojsko dodávati, ačkoliv to za Přemysla Otakara I. prvním konkordátem s apoštolskou stolicí zavřeným vy-

ě zakázáno bylo. Arcibiskup a biskupové ili mimo to králi ve všech větších potřebách ných, táhnouce s nimi osobně se znamenínocí vojenskou, kterou na svých hradech ali. Vyšší duchovní museli konečně i pam k rozličným účelům peníze zasýlati, nejji pod zámínkou potřeby na hájení svatě; v skutečnosti však rozmnožovali jimi pávé prostředky své ku provozování nejvyššídující moci nad světskými panovnský.

Ale i při všech břemenech, na duchovenstvo králův i papežův ukládaných, bylo jmění ovní tehdejší již větší, nežli potřeba kázala. ě nadaná kněžská místa lákala k stavu ovnímu již mnoho osob, které v sobě poí k tomu neměly. Tučných prebend kanových, opatství, proboštství a podobných užívadle mužův aspoň v zemské a královské ě zasloužilých také lidé, kteří k ničemu í, synkové panských rodin zvláště, kteří í byli hýření a všelikým smyslným roznn. Počalo to již působiti pohoršení obecnému a světským stavům vůbec, že zrovna vyšší ovenstvo větším dílem se vyhýbalo službám vním. Špatný příklad následovali potom ovní pastýři nižšího stupně, a jsouce méně svého duchovního úřadu jenom jak nejmo zisku z něho dobývati se snažili. Tomu ětí šla všeobecná zkáza mravů. Císař Kaiz co vladař za živobytí otce svého viděl povlé výstupy mezi kněžími, ze zjištěnosti jeposlé, a byl hned tenkrát o to pečliv, aby ě neřesti ve své zemi přetrhl. V tom mu věrně výtečný Arnošt z Pardubic pol, a jak si toho císař přál, vši mocí se vyuoval o napravení kázně v duchovenstvu ém arcibiskupství. Již r. 1349 vydal obšírné ení čili statuta o spořádanosti mravů kněží, každého roku svolával kněžstvo své do svého na provincialní synody, kdež ono ení na novo v paměť uváděl, a na tom aby bylo zachovááno. Arnoštova statuta ěžákém životě udržela se pak po mnoha ív platnosti. Kromě arcibiskupa stál tehdeží oku císařově ještě jiný věrný rádce a horproti zkaženosti mravů. Byl to kněz Mií Kroměžíře, kanovník Pražský a místoděf dvoru králova, kterýž po několika letech i proto svých hodností se vzdal, aby mohl ím proti nešvarám v lidu působiti, jakž a později ještě více povíme. Museloť se císaři zdáti, že přede vším německé obystvo městské důtklivého napomínání poje, i obrátil pozornost svou ku knězi Koní Waldhauserovi, mnichu řádu sv.

Augustina v Rakousích, kazateli učeností a rázností charakteru slovutnému. Dal pak císař skrze pány z Rosenberka s tímto knězem Konrádem o tom jednati, aby do Prahy přišel a duchovenstvu dal podnět k větší horlivosti pastýřské. Tento kněz Konrad skutečně asi r. 1360 do Prahy se odebral a tu při farním chrámě u sv. Havla úřad německého kazatele přijal. S jakým výsledkem kázal, o tom budeme ještě níže mluvit.

Stadice. Opatovický poklad.

1359.

Dne 12. května 1359 udělil císař Karel obci Stadické milostivý list, kterým jí její předešlé osvobození ode všeho poddanství a ode všech daní navrátil; neboť za panování jeho otce, krále Jana, byl se pan Jindřich z Lipé této vsi zmocnil a jí v poddanství uvedl. Karel vymínil si na osadnících té vsi toliko, aby jemu a jeho nástupcům, králům Českým, na všechny budoucí časy měřičku liskových oříšků z onoho liskového stromu k tabuli dodávali, kterýž podlé národního podání od Přemysla Oráče v Stadících vlastní rukou do země byl zasazen. Pole pak, na kterém Přemysl oral, když k němu Libušini poslové přišli, také si císař Karel vymínil, a ono odtud ku královské komoře náleželo.

Kronikář Hájek, jinak zcela nespolehlivý, proto že české dějiny přemnohými vymyšlenými příběhy a zprávami nestydatě znešvaril, klade na tento rok 1359 jistou událost, kterou snad někdy co národní pověst vypravovati slyšel. Že pak se ta pověst našeho Karla týká, nechceme jí v naší Kronice místa odepřítí, ač ji pouze co pověst považovati musíme, historické důležitosti jí nepřikládajíce.

Zajetě prý jednou Karel pouze dvěma důvěrníky provázen z Hradce Králové do blízkého Benediktinského kláštera sv. Vavřince v Opatovicích, kterýžto klášter daleko široko slynul bohatstvím a znamenitou výstavností. Byv s velkou úctou přijat zasedl císař ku klášterní tabuli, po obědě pak vzal si opata stranou, i zjevil mu, v jakém úmyslu tento klášter navštívil, řka: „Slyším, že ve svém klášteře velký poklad na zlatě a stříbře chováte. Jestliže tomu tak jest, doufám, že ho přede mnou, králem a pánem vaším, ukrýváti nebudete. Na to vám své císařské slovo dávám, že vám z něho ničeho nevezmu aniž dopustím, aby vám z něho to nejmenší odcizeno bylo; chci ten poklad pouze viděti.“ Opat prý se ulekl té neočekávané zá-

dosti císařovy, a prosil ho za dovolení, aby se mohl se staršími otci a tajemníky kláštera svého poraditi, což mu Karel připustil. Vrátil se pak opat s dvěma nejstaršími mnichy k císaři řka k němu: „Nejmilostivější císaři a pane! Jsi-li žádostiv, zvědět o pokladě našeho kláštera, věz, že ovšem jest poklad u nás, a že ze všech padesáti pěti bratří, kteří v klášteře jsou, žádný o něm neví kromě nás tří, co zde před tebou stojíme. Když z nás tří jeden umře, jiný na jeho místě zví o tomto tajemství, musí se však pod přísným trestem zaklísti, jako i my to učinili, že nikomu toho pokladu ani slovem ani znamením neukáže a nevyzradí.“ Odpověděl císař: „Připustte mne čtvrtého k tomu tajemství, chci učiniti týž závazek, jako i vy, že toho pokladu nikomu nikdy neoznámím.“ A oni opět poradivše se řekli: „Pane náš milostivý! Jistě není náležitě nám to učiniti, a také není náležité, to před tvou milostí zatajiti, protož z dvojho jedno chceme učiniti: budto ti to místo, kde ten poklad jest, oznámíme avšak ho neukážeme, aneb ti jej ukážeme, avšak kde jest, to neoznámíme.“ I pomysliv císař řekl: „Nechť naň pohledím, dosti budu míti na tom.“ A oni řekli: „Chceš-li jej viděti, musíš se tak, jak ti oznámíme, zachovati.“ Načež císař odpovéděl: „Otcové milí, můj život jest v rukou vašich, co mně oznámíte, to učiním.“ Tu oni pojavše jej za ruku uvedli jej do jednoho velikého sklepu cihlami dlaženého, rozsvítili dvě veliké voskové svíce a hodili císaři mnišskou kápí obráceně na hlavu, tak že ničeho viděti nemohl. Potom vyzdvihše několik cihel z dlažby odkryli nějakou díru do země, do níž lezli po žebříku napřed velmi hluboko, a císař v kápí za nimi. A když na dno přišli, obrátili císaře několikrát v levo v pravo, aby paměť ztratil, a vedli jej nějakou štolou, prý tak daleko, jako by mohlo za dvoje hony býti. Tu vzavše s něho kápí ukázali mu velikou díru plnou kruhův bílého stříbra. Odtud vedli jej málo dále, i ukázali jemu opět díru v hlíně vybranou, a v ní zlata kruhův velmi velikých jako bez míry a váhy. Ještě jej uvedli do třetí díry, v kteréž byly rozličné zlaté kříže, pacifikaly, monstrance a kalichy s drahým kamením a jiných mnoho klénotův rozličných. I řekl opat k císaři: „Milostivý pane náš! tyto poklady tvoje jsou, a pro tebe i tvé budoucí se chovají; protož vezmi sobě tuto, cožkoliv se ti líbí.“ A on řekl: „Nedejž mi toho Pán Bůh, abych měl co vzíti z kostelních pokladův.“ Odpověděl opat: „Aniž by to slušné bylo, abys měl z toho místa vyjít a něco na památku sobě nevzít.“ I vzav

jeden krásný prsten, v němž byl veliký, světlý, a nad míru drahý diamant, dal jej císaři do ruky, a on jej vděčně přijal. Potom hned zase se obrátili, opět na císaře kápí jest vložena, a podobným způsobem jak dolů sestoupili zase nahoru vyšli. Císař pak v kostele před velkým oltářem prý poklekl a pomodliv se řekl: „Milí otcové! z této povolnosti a že jste se ke mně věrně a právě zachovali a ten poklad ukázali, vám děkuji, a vás se ptám, mohu-li já to svým milým a věrným přátelům oznámiti, že jsem takový a tak znamenitý poklad ve svém království pod zemí viděl. Kdybych však chtěl říci, v kterém místě jest, to nevím, a na to se ptáti nechci; také jeho podruhé viděti nejsem žádostiv, a nedejž mi toho Pán Bůh, abych se měl naň potahovati.“ A oni řekli: „Učiň, cožkoli tvá císařská milost ráčí, jako pán náš milostivý.“ On pak se s nimi rozřehnal, a vsed na svůj kůň, zas k Hradci se obrátil. Bezpochyby že po čase císař Karel některým svým důvěrníkům pověděl, kterak jest veliký poklad pod zemí u kláštera Opatovického, a skutečně po letech pověst o tom pokladě mezi lidmi přišla, a byla příčinou, že husité Opatovický klášter pobořivše a poklad hledající tak všechna jeho stavení rozryli, že více památky po nich není, a nyní řeka Labe po tom místě teče, kde ten klášter stával.

Zpronevěřilost vojvody Rudolfa IV. Rakouského. 1360.

Mezi všemi knížaty německými, kteří proti Karlovi spravedlivému a moudrému panování v říši brojili, nejnepoctivěji choval se vlastně zeť jeho, Rudolf IV., vojvoda Rakouský. Byť by Karel všecky své tajné nepřáznivce v říši dobrodiním a penězi obsypával, jakož to skutečně i činil, předce mu té důstojnosti císařské, jakožto Čechovi, nepřáli; Rudolf pak zvláště, nemoha toho nikterak zapomenouti, že císařství již jednou bylo při rodu jeho, všech příležitostí používal, jak by Karlovi škoditi a sebe povýšiti mohl. Pročež cokoliv se v říši proti Karlovi tajně ukládalo, ve všem on měl ruku svou. Ještě neměl země své Rakouské od císaře lénem sobě udělené, a již si o své ujmě přikládal titul „arciknížete císařské Falce“, potom „vojvody Švábského a Elsaského“; vida pak, že Karel svými skutky a základy, jimiž Čechy ozdobil a zvelebil, velikého jména dochází, jako o závod ve svých Rakousích podobná díla vyvésti se snažil, aby Karla zatemnil. I tak sbíral svaté ostatky jako Karel to činil, stavěl nový chrám

sv. Štěpána ve Vídni, jako Karel Svatovítský chrám v Praze, chtěl ve Vídni biskupství založit a r. 1365 skutečně i obecné učení Vídeňské založil, které se pak podobným způsobem jako Pražské vyvíjelo a zařizovalo. Císař Ka-

rel na toto jeho počínání hleděl okem nejlaskavějším, a co se dělo z ješitnosti a závistivé ctižádostivosti, to držel za snahu chvalitebnou, vycházející ze šlechetnosti a osvěceného rozumu. Proto také Rudolf svého vznešeného tchána

Karel staví zeď na Petříně za času velikého hladu 1361. (Str. 347.)

(30)

vždy tak snadno na sebe ulaskavil a smířil, když by byl za toliké zpronevěření, nevděk a bezprávné osobování trestů měl očekávati.

V měsíci květnu 1360 zajel císař Karel do Trnavy v Uhřích ku králi Ludvíkovi Uherskému, aby s ním staré přátelské obcování obnovil. I přijel sem také Rudolf Rakouský, prosil císaře, tchána svého, za prominutí lonských úkladů a sliboval, že od titulův jemu nepřislušných a nahoře připomenutých upustí.

Císař Karel dal se uprositi a zajel ještě k němu do Rakous, kdež dne 21. května v městečku Seefeldu na moravských hranicích Rudolfovi a jeho bratřím Bedřichovi, Albrechtovi a Leopoldovi, Rakouské země v léno dal. Kdož by sobě byl pomyslíl, že Rudolf v tom samém čase s jinými nepřáteli svého tchána proti němu zase nové pikle strojí? Hrabě Eberhard Württemberský nepřestával rušiti mír zemský a to proti přísahám na to císaři učiněným, že jej zacho-

vávati a hájiti bude. I museltě císař Karel v letě téhož roku 1360 znamenité vojsko z Čech, kteréž nejvyššímu mistru své komory, Zbyňkovi Zajícovi z Hasenburka, odevzdal, do Šváb vypraviti. Čechové tam ve spolku s některým lidem říšským mnoha měst a hradů dobyli, ku konci srpna u Schorndorfa hraběte Eberharda a jeho spojence na hlavu porazili a jejich lid dílem rozprášili dílem zajali. A tu ukázalo se, že mezi spojenci hraběte Eberharda též Rudolf Rakouský se nalézal a že také nepřestává, psáti se vojvodou Švábským a Elsaským. Nyní se mohl od císaře nejhoršího trestu nadíti, vrhl se však jemu v ležení před městem Esslingen k nohům prose za milost, a dostal ji; Karel chtěl raději velkomyslností a laskavostí přátele sobě zachovati, nežli přísností věrnost jejich vynucovati. Však ukázala se neprospěšnost toho jednání, a zarytá nepřítelů a zášť Rudolfova již zase do roka nově na jevo vyšla.

Servité. Neúroda a hlad. Stavba zdi na Petříně. 1360—1361.

Dne 24. března 1360 odebral se císař Karel v průvodu mnoha vznešených knížat a celého dvora svého na Nové město Pražské, kdež měl vyhládnuté místo na tak zvaném „Trávníčku“ při potoce Botiči v Slupech, a položil tu první kámen ku kostelu a klášteru ke cti Zvěstování Panny Marie, povolav sem šest mnichův z Florencie, kteří se zvali služebníci Panny Marie čili Servité. Tento nový řád se pak v Čechách více rozšířil, a kostel jeho v Slupech, ač Servitům více nepatří, zachoval se dosud ve své staré podobě.

Toho času počala zase tak zvaná černá smrť silně řádit i také v Čechách se hojněji zmáhala. K tomu přidala se r. 1361 ještě druhá metla Boží, totiž všeobecný hlad jak v Čechách tak i v zemích sousedních. Stálý dešť totiž všechnu polní úrodu zmařil, vznikla velká drahota, korec žita prodával se až za půl kopy grošův českých, a obecný lid počal morem i hladem hynouti. Stalo se mezi tím, že císař Karel počal okolo Hradčan a Strahova a přes vrch Petřín velikou zeď stavěti, maje v úmyslu, celou tu stráž řečeného vrchu domy posázeti a nové obyvatele na něm osaditi. I povídá se, že na vyzvání císařovo všechna chudina Pražská k tomu dílu běžela a pilně pracujíc od císaře mzdu a pokrm dostávala. Sám prý k dílu

pilně dohlížel, mzdu i almužnu rozdával a hladovým pokrmu podávati kázal. Proto také tato zeď, která podnes celý hřbet Petřína obkličuje a jemu k nemalé ozdobě slouží, hladovou zdi se zove, co krásná památka dobrotivosti, moudrosti a šlechtnosti velikého panovníka, jakého Čechové nikdy před tím a nikdy po něm více neměli.

Když se potom císař po delší čas v Normberce zdržoval, stalo se, že rychtář a konšelé Starého města Pražského nějakého kněze Martina, kterýž byl při hlavním chrámě u sv. Víta, a o této městské radě potupně mluvil, zajmouti, do pytle strčiti a ve Vltavě utopiti dali. Když se císař Karel v Normberce o tomto násilném činu dověděl, veliké si z toho pohoršení bral, celou radu městskou ssaditi a všechny, kdož v tom zločinu účastenství měli, z města vypověditi kázal, hroze při tom, že pokud ti lidé v Praze budou, noha jeho do města toho nevkróčí. Vypovězenci obrátili se k papeži za odpuštění spáchaného hříchu prosíce. Papež je odkázal na arcibiskupa Arnošta, který jim uložil, že mají za pokání sedm tisíc korcův žita mezi chudý a hladem trpící lid Pražský rozdati a na dvě věčné lampy ve chrámě u sv. Víta nadání učiniti. Tak se hledělo všelikým způsobem panující nouzi přitřít učiniti, a bez této pomoci bylo by prý mnoho pilných a hodných řemeslníkův a měšťanů v Praze hladem zahynulo. Trvaltě hlad ten až do nových žní r. 1362, které prý tak bohatě vypadly, že cena obilí hned nadobyčejně spadla, a korec žita za jeden groš se prodával. Obyčejná cena žita byla však v jiná léta po třech groších, to jest asi 84 krejcarů nynějšího rakouského čísla.

Narození Václava, nástupce trůnu. 1361 26. února.

Císař Karel zdržoval se již od polovice měsíce června 1360 v Normberce, vedl potom válku proti výše řečenému Eberhardovi hraběti Württemberskému, zajel také do Porýnska, byl však na podzim zase v Normberce a zdržoval se tu až do polovice května 1361. Hlavní příčina toho byla těhotnost jeho manželky, Anny Svídnické. Císaři totiž na tom záleželo, aby její dítě, zvláště když by to syn byl, v tomto německém říšském městě narozeno bylo, aby mu pak Němci někdy cizí rodiště vytýkali nemohli a tak tím spíše jemu náklonní byli.

I tak dne 26. února 1361 narozen jest Václav, nástupce trůnu na císařském hradě

mberském. Dítě bylo zdravé a silné, ratcová nesmírná, tak že hned vlastnoručně ji, králům a knížatům o svém štěstí listy a jmenovitě také svým Čechům zvláštním listem šťastné narození jejich budoucího krále ozval. Psal jim Karel takto: „Radujte se o všech našich milých věrných! plesejte mi, veškeren lid ať se veselí! Celá země a všickni krajové oplývají radostí a pokojem, neboť nás všechny veliké štěstí potkalo! Ať a chudí, mladí a starší výskekjte, neboť z kmene královského vynikla ratolest přemná! Sám Bůh modlitby a prosby naše každě vyslyšev, ráčil nám dáti dědice a nástupce! O syna, věrní Čechové! Radujte se a vy! Onť vás již takové péče, starosti a strachu stíl, aby kmen královský nezahynul a země a opět do nové záhuby uvržena nebyla. máme syna! Den narození jeho byl nám slavný a rozkošný; jeho příští bylo jako zářící slunce, kteréž tmavé mlhy zapuzuje. synáček tento nově narozený všechnu ne- nevrlost, strach a bázeň ze srdcí našich díl, i obdařil nás předešlou veselostí, utěše- štěstím, důvěrností a láskou. Hle, máme , na němž království naše co na pevné nepohnutelně státi bude! Již se nemáte áti nepřátel zuřivých, prozřetelnost Božská zřejmě opatruje a ostříhá, a čím více synův, apcův a dědicův míti budeme, tím větší a blaženosti užijete.“

S počátku myslil císař, že s císařovnou do putovati bude, aby Bohu za takovou m- děkoval; že pak jeho přítomnost v Norm- byla právě potřebna, dal toho svého syna ti, a že 16 hřiven čistého zlata vážil, tedy zlata Panně Marii do Cách ku chrámu Carla Velikého tam vystavěnému obětoval. Slavný křest měl se teprve 11. dubna 1361 ti, a činili se k tomu velikolepé přípravy. pravení jsou poslové po vši říši Německé, ali se všickni kurfürstové, knížata, bisku- a ostatní říšští pánové, a také z České stavové k tomu byli pozváni, a svátosti na steině chované schválně k tomu též do iberka byly vezeny. V určený den pokřtěn císařův syn na jméno Václav od Mohuč- arcibiskupa Gerláka ve chrámě sv. lda, a to z kovové křtitelnice, která se tam es ještě ukazuje. Přítomní byli dva arcip- pové, Mohučský a Pražský, a neschíslný po- ejznameníťjších hostí ze všech zemí. Rado- y všeho druhu, turnaje, divadla, kejkle sy trvaly pak v Normberce za plných dní.

Šťastný otec sobě přál, aby přítel a ctitel jeho, slavný Petrarka, vychování malého krále- vice řídil; avšak Petrarka omluvil se svou lá- skou, kterou má ku své vlasti Italské, a která jemu nedovoluje, aby v zemích Německých aneb Českých po delší čas přebýval. Tedy z toho se- šlo, a císař Karel s císařovnou a malým sy- náčkem vrátil se v druhé polovici měsíce května 1361 do Prahy.

Nové pikle vojvody Rudolfa IV. Rakouského.

1362.

Dne 1. října 1361 umřel Ludvík, vojvoda Bavorský a hrabě Tyrolský, bývalý markhrabě Braniborský, pozůstaviv vdovu Markétu příjímím Hubatou a syna Menharta. Tato Markéta chtěla nyní na případ, kdyby její syn bez po- tomkův umřel, své Tyroly vojvodám Rakouským odkázati, a přišla proto sama v měsíci lednu 1362 k císaři Karlovi do Normberka, kde právě zas dvorem byl, aby tuto záležitost jeho pomocí do pořádku přivedla. Ačkoliv císaři Karlovi a jeho bratrovi, svému bývalému man- želu, velikou krivdu a mnoho mrzutostí nadě- lala, přijal ji předce císař u sebe s velikou zdvořilostí a přívětivostí, nač se jeho dvořané ovšem velmi mrátili. Všechna císařova pomsta záležela v tom, že jí představil nadějného sy- novce svého Jošta, tehdaž jedenáctiletého syna Jana Jindřicha, markhraběte Moravského, jejího bývalého manžela, kterého, že prý nemužným byl, od sebe zapudila.

V krátce na to připravil císaři zeť jeho, Rudolf Rakouský, novou neočekávanou mrzutost. Stalo se totiž, že Karel kdysi královnu Alžbětu, matku krále Ludvíka Uherského, a sestru Ka- zimíra, krále Polského, která co vdova nevelmi příkladný život vedla, pojmenoval jménem, kte- réž tuto opakovati se ostýcháme. Že pak tato královna vdova ještě velké působení měla při dvoře uherském, a to jak se o ní Karel vy- jádřil, za velikou potupu považováno býti mu- selo, král Ludvík, její syn, velikým hněvem proti císaři zahořel, a za pohanění své matky na něm se pomstiti chtěl. I hned byl císařův zeť, Rudolf Rakouský, při tom, (kdož ví, zdali on sám nedal první zprávu uherskému dvoru o tom klepu), a přijel do Prešpurku, kde se dne 31. prosince r. 1361 král Ludvík s krá- lem Kazimírem proti císaři umlouval. Při- jaltě Ludvík do svého spolku také Rudolfa Ra- kouského a mladého Menharta Tyrolského. Po- tom se Rudolf u Ludvíka ještě jednou 10. bře-

zna 1362 v Budíně dal najíti, a tu již oba takovou jistou důvěru v sebe měli, že moc domu Luxemburského rozkotají, že již země České říše, jichžto dobytí doufali, mezi sebou rozdělili a smlouvu o tom napsati dali; ano Rudolf Rakouský, jsa svou nezřízenou ctižádostí celý opojen, již na to pomýšlel, kterak Karlovi císařskou korunu na svou hlavu si posadí.

Činilo to všechno císaři Karlovi mnoho starosti, i odebrav se do Norimberka, kam na 13. března 1362 říšský sněm položil, stěžoval si na svého zetě, Rudolfa Rakouského, že obecný pokoj ruší a vymohl to na shromážděných kurfürstech, že se pod svou pečeti zavázali, po smrti Karlově nevoliti ani zpronevěřilého Rudolfa, ani kterého z jeho bratrů na trůn německý. Válka s Uherským králem Ludvíkem byla však nevyhnutelná, a král Ludvík skutečně již v létě téhož roku 1362 veliké vojsko u Trenčína stahoval. Císař Karel činil se své strany také různé přípravy a stahoval své vojsko u Kolína, sám jezdě po Čechách a po Moravě, aby všude zafídl, čeho by k obraně zemské zapotřebí bylo, a jmenovitě aby pány z Rosenberka a některá lenní knížata v Slezsku u věrnosti utvrdil. Mezi tím vypravil však knížete Bolka Svidnického ku králi Ludvíkovi do Trenčína, aby s ním o mír jednal. Některý zástup Uhrův překročil již hranice, a plenil a kazil roviny nad řekou Moravou. Rudolf Rakouský nemoha Uhrům pomáhati své Ludvíkovi dané slovo nesplnil, což Ludvíka pohnulo, že skutečně na vyzvání císařovo svého palatina a nejvyššího dvorského sudí k němu do Brna vypravil a tam s císařem příměří uzavřiti dal. Však nepřišlo ani k uzavření konečného míru ani k vedení další války; Uhři z neznámých příčin z Moravy zas odtáhli, a císař nemaje nepřítelů před sebou lid svůj rozpustil.

Smrt císařovny Anny Svidnické a papeže Innocence VI. 1362.

Veliký zármutek očekával potom císaře Karla v Praze, neboť císařovna Anna dne 11. července 1362 porodivši dceru náhle i s dítětem umřela majíc teprv 23 let věku svého. V manželství s císařem Karlem žila něco málo přes 9 let, porodivši mu dceru Alžbětu a syna nástupce Václava. Byla krásná, ctnostná a rozumná, a její smrti tím více litovati bylo, poněvadž by byla na vychování svého syna Vá-

clava dobře působiti mohla. Císař Karel dal ji v královské hrobce u sv. Víta slavně pochovati a stal se nyní vlastníkem slezských knížetství Svidnického a Javorského, ačkoliv kníže Bolek, strýc zemřelé císařovny, v nich ještě vládl.

Když pak toho roku 1362. přehojné žně konec učinily hladu tehdejší vůbec panujícím, pomýšlel císař na prostředky, jak by se v budoucnosti podobná pohroma předcházeti mohla. Nařídil tedy všem městům a klášterům, které měly statky pozemské, že mají jisté množství obilí na sýpkách svých na případ hladu neb války v zásobě míti; města pak a kláštery musely císaři zvláštními listy oznámiti, že určené zásoby již ležeti mají. Tak ku příkladu klášter Strahovský 1000 strychů žita, klášter Svatojirský na hradě Pražském 1300 strychů, Plzeň 1300, Písek 4200, Čáslav 2800, Most 1900, Mělník 700, Vodňany 300 strychů v zásobě držeti musely.

Že pak válka s císařovými nepřáteli vždy zas na novo vypuknouti mohla, i na to císař Karel pomyslel, aby od ní nebyl překvapen. Proto dal přichystati znamenité množství úplných zbrojí, kteréž potom do českých měst rozeslal, aby je měšťané ve svých zbrojnicích chovali a v čas potřeby jimi se ozbrojiti mohli. Plzeň dostala 400 úplných zbrojí, Králové Hradec též 400, Litoměřice, Nymburk a Vysoké Mýto po 300, Most 250, Kouřim 200, Domažlice, Louňy a Polička po 150, Ústí nad Labem 126, Beroun, Vodňany, Kolín a Netolice po 100, Sušice 80. Kolik jich jiná města dostala, nevíme.

Toho roku 1362 stavěl Karel kostel sv. Apolináře na vrchu Větrově na Novém městě Pražském, a přeložil k němu kollegiatní kapitolu ze Sadské, kterouž tam r. 1118 kníže Bořivoj II. při kostele sv. Apolináře byl založil. Tato kapitula sice již dávno zašla, avšak vždy ještě mívá jeden z kanovníkův kostela Pražského titul a jisté příjmy „kapitulního děkana od sv. Apolináře“.

Dne 11. září 1362 umřel papež Innocenc VI. Císaři na tom záleželo, aby nyní stolice svatého Petra řádným mužem obsazená byla, i vyslal Mikuláše z Kroměžíře, kanovníka Pražského a arcijahna Boleslavského, s jinými posly do Aviñona, aby o volbě nového papeže s kardinály se smluvil. Zdá se pak, že jim měl Arnošta z Pardubic, arcibiskupa Pražského, za papeže navrhovati, a skutečně byláté mezi kardinály řeč o Arnoštovi, neboť tento výtečný duchovní kníže a první rádce císařův velké vážnosti požíval, a byli by jej jistě za

hlavu církve zvolili, kdyby byl rozený Italian neb Francouz býval. Jen to byla příčina, že kardinálové místo něho rozeného Francouze zvolili totiž, Urbana V., který dne 6. listopadu 1362 slavně na papežský trůn jest posazen.

Císař Karel vyjel v prosinci 1362 do Němec, a dne 30. prosince založil ve hlavním chrámě v Cáchách oltář ke cti sv. Václava, učiniv k němu nadání na českého kněze, aby pouťáky z Čech do Cách přišlé česky zpovídati mohl.

Kterak se Karel po čtvrté oženil vzav sobě Alžbětu Pomořanskou.

1363.

Mezi tím časem císařovi nepřátelé, Ludvík Uherský a Rudolf Rakouský, v srpnu 1362 zase v Trenčíně se sešli, a jak by jemu škoditi mohli, se umlouvali. Aby byli silnější, zvali k sobě také Kazimíra Polského, Valdemara, krále Dánského, a Bohuslava, vojvodu Pomořanského na Štětíně, kteří se s nimi potom v skutku spojili. Druhou schůzku učinili 31. prosince 1362 v Prešpurce. Císař se proto z Porýnska do Norimberka odebral a tam dvorem byl. Tam se mu našly příležitost, otevřít sobě vyhlídku na nabytí markhrabství Braniborského.

A to bylo tak: Mladý Menhart, syn Markéty Hubaté, umřel 13. ledna 1363 teprv dvacetiletý a bezdětek. Rudolf Rakouský hned se potom v Tyrolsko uvázal, a Markéta 26. ledna postoupila tu zem jemu a jeho mladším bratrům Albrechtovi a Leopoldovi; sama pak dala se od Rudolfa přemluvit, že ve Vídni osedla. Od té chvíle Tyrolsko při domě Habsburském zůstalo. S vojvodami Bavorskými, kteří také Tyrolsko chtěli děditi, musel proto Rudolf Rakouský válku vésti. Oba markhrabata Braniborští z domu Bavorského, Ludvík řečený Říman, a Oto, měli po Menhartovi horní Bavorsko děditi,

jejich bratr Štěpán, vojvoda v dolních Bavořích, je však předešel, a sám se v horní Bavorsko uvázal. Aby se na něm Ludvík Říman a Oto pomstili, přišli oba k císaři do Norimberka, a tu dne 12. března 1363 dědičnou smlouvu s ním učinili, žeby po jejich smrti žádný z bratrů jejich, nýbrž Karel co král Český a jeho nástupcové v Čechách, markhrabství Braniborské měli děditi, začez se jim Karel pomocí svou proti jejich druhým bratrům zavázal.

Bylo též vyjednáno, aby se hned napřed mladický syn císařův, Václav, od té chvíle markhrabětem Braniborským nazýval, a aby se k němu Braniborští stavové co svému budoucímu markhraběti hned přísahou zavázali.

Nový papež Urban V. hned po svém povýšení na trůn o to se staral, aby mezi císařem a jeho nepřáteli mír způsobil, a k válce mezi nimi aby nepřišlo. I vypravil 24. ledna 1363 Petra, biskupa Florenckého, co svého legáta napřed k císaři do Norimberka, potom do Uher a do Polska, aby všechny strany k míru napomínal. Toto poselství mělo dobrý účinek, a Ludvík Uherský přišel na smířlivé myšlénky. Císař Karel však ještě více jeho spojence si naklonil a od spolku s ním je odvedl požádav k manželství Alžbětu, dceru Bohuslava Po-

Starožitné poprsí Alžběty Pomořanské, čtvrté manželky Karlovy, v hořejších chodbách u sv. Víta. (81)

mořanského na Štětíně, krále Kazimíra Polského vlastní vnučku po matce, Anny Aldony Litevské. Tím najednou všechno nepřátelství přestalo, neboť takové nabídnutí král Kazimír Polský, a nevěstin otec, kterýž též byl ve spolku proti Karlovi, ochotně přijali. V Krakově měli se všickni sejíti a císař Karel měl tam svatbu slaviti. Přijel tedy Karel z Norimberka do Prahy, a tu málo se zdržev do Krakova odejel. Tam jeho svatba slavena jest v měsíci dubnu s neobyčejnou nádherou: přítomni byli Kazimír, král Polský, Valdemar, král Dánský, Petr, král Cyperský, vojvoda Bohuslav Pomořanský, otec nevěstin, kníže Bolek Svidnický,

knížata Přemysl a Vladislav Těšínský, markhrabě Ota Braniborský, a veliký počet nej přednějších pánův ze všech království a zemí výše jmenovaných panovníkův. Avšak především polští a čeští pánové vystoupili při tom s takovou nádherou, jakž jejich úřadům, jež při svých králích zastávali, příslušela. Při rozmanitých rytířských kolbách bylo se co diviti krásným postavám zápasníkův, výtečným koním a drahocenným oděvům a zbraním. Král Kazimír dal své vnučce jak nejskvostnější výpravu, sto tisíc zlatých peněz a veliké množství drahých kamenů, kterým se všickni cizinci nesmírně divili.

Po svatbě vezl Karel svou novou manželku ku konci dubna do Čech, a přijev sám o několik hodin dříve do Prahy, vyšel z města naproti ní v čele skvostného dvora svého císařského. Tudy s velikou slávou do Prahy ji uvedl, a obyvatelé Pražští vítajíce s plesáním svou novou královnu divili se nejvíce skvostnosti polských pánův, kteří byli v jejím komonství. Koně jejich měli udidla, připásky a třemy všecko ze stříbra, draze vyšívaná sedla a převeliké drahé příkrývky, které za sebou po zemi vláčely. Alžběta Pomořanská byla krásná a neobyčejně silná paní, domácími cnostmi výtečná, svému císařskému manželu věrnou láskou oddaná, a národ Český si ji jako pravou matku a dobroditelkyni brzy zamiloval.

Touto svatbou upevněn byl mír mezi císařem Karlem a Kazimírem Polským. Kazimír potom pomocí papežského legata, Petra, biskupa Florenckého, také na svého sestřence, krále Ludvíka Uherského působil, tak že války nezdvíhal. A ještě než tento rok minul, vyrovnány jsou všechny nesnáze mezi císařem s jedné, králem Ludvíkem a vojvodou Rudolfem Rakouským s druhé strany dne 12. prosince 1363 v Krakově prostřednictvím krále Kazimíra a knížete Bolka Svidnického.

Korunovace mladého Václava a Alžběty Pomořanské na království České.

1363 15. a 18. června.

Mladý Václav byl teprv dvouleté dítě, a dával se mu již mocí smlouvy s markhrabaty Ludvíkem a Otou titul markhraběte Braniborského. Nicméně císař Karel sobě přál, aby jeho syn a nástupce již také skutečným králem Českým byl; proto jej chtěl dát korunovati, ačkoliv tomu dítěti nástupnictví na otcov-

ském trůnu, kdyžby dospělo, nikterak ujíti nemohlo. Že pak v Čechách obyčejem nebylo, aby se nástupci trůnu již za živobytí panujícího krále korunovati dávali, ačkoliv se to již za Přemysla Otakara I. s Václavem I. stalo, musel císař Karel o to s českými stavy jednati, mezi kterými však byli mužové, kteří s císařem stejného smýšlení nebyli, a k tomu korunování dítěte neradili. Když pak císař na valném sněmu stavům svou žádost přednesl, tu povstal arcibiskup Arnošt z Pardubic, první rádce císařův, řka k němu slova vážná: „Císařská milosti! Koruna není důstojenství jalové, ona jest naopak břemeno, a blaho celého národu od ní závisí, a jako všeobecná nouze tak i bída každého jednotlivého občana králům se za vinu klade. Za všecko musejí králové někdy před Bohem odpovídati, a proto se nesází dětem nýbrž mužům koruna na hlavu, kteří své povinnosti znají.“ Však císař tak byl svou myšlénkou zaujat, že v tom svému věrnému rádci odporoval a potřebu korunovace asi těmi slovy zastával, řka: „Arnošte! víme to všecko, vždyť jsi nás tomu sám tak učil; chceme se však o to starati, aby se náš syn Václav tomu také naučil. Již jsme si zvolili muže učené, nábožné a věhlasné, jakož i v umění panovnickém zkušené, v jichžto čelo tebe postavíme, kteří syna mého vyučovati, a jemu ve všem tom, kterak by budoucně dobře panovati mohl, raditi budou. Nevyhledáváme tou korunovaci ničeho jiného, než abychom své říši pokoj a bezpečnost, našemu královskému domu však nástupnictví na trůnu pojistili. Víš dobře, Arnošte, že nic není říši více nebezpečné, než pochybné nástupnictví, že nic není otci příjemnější, nežli syna na trůnu viděti, a že nic národu není prospěšnější, nežli když se zmatkův a záhubných válek o trůn obávají nemusí.“

Stavové slyšíce poslední slova císařova, byli pohnuti i svolili k jeho žádosti. Pohříchu! Karel si to nepředložil, že korunovace rozumnému a zdárnému vychování dědice trůnu velké překážky v cestu klásti musí; neboť který vychovatel může řídit vůli korunovaného dítěte, kterému se musí královská čest prokazovati, které milosti a výsady z moci královské udělovati může? V takovém dítěti ztíží se vzdělává vědomí o svatosti jeho budoucích panovnických povinností. A když i Petrarka byl přijal císařovo nabídnutí, a mladého Václava vychovávatí pomáhal, jak by mohl svého živého a dovádivého svěřence co korunovaného krále Českého podrobovati potřebně dětské kázni?

I tak již v květnu 1363 činěny jsou v Praze přípravy k slavné korunovaci mladého Václava a nové královny České, Alžběty. Václav korunován jest na den sv. Víta, 15. června ve hlavním chrámě, a o tři dni později, 18. června, přijala na témže místě Alžběta Pomořanská českou královskou korunu.

Brzo po této dvojí korunovaci odebral se císař Karel v měsíci červenci 1363 do markhrabství Braniborského, aby od stavů a měst této země přijal přísahy věrnosti ve jménu syna svého Václava, jejich ustanoveného dědice. Napřed zajel do Groduku v dolní Lužici, kterážto město se již tehdy po německu Spremberk zvalo, kdež byl okolo 15. července; potom byl 25. a 26. července ve Frankfurtě nad Odrou, 30. července v Berlíně a později ve Španělsku. Všude přijímal od stavů a poslův měst přísahy věrnosti a uděloval hojných milostí. Konečně zdržoval se ještě na zpáteční cestě po nějaký čas v Budišíně, a přijel ku konci srpna 1363 do Prahy. Nabytím dědičného práva na Braniborsko upevnil sobě naději na nové znamenité rozšíření moci domu svého Luxenburského.

Císař Karel potom v září téhož roku 1363 učinil platné nařízení stran věnných měst Hradce nad Labem, Mýta, Chrudimi a Poličky, která někdy královně Alžbětě čili Rejčce, vdově Václava II. a Rudolfa I. místo 40.000 hřiven z Kutných hor od Rudolfa I. dána byla, aby jich také Alžběta, císařovna, kdyžby ovdověla, užívati mohla a z nich platy a jiné užítky vybírala.

Kterak Karel učinil dědičnou smlouvu s rodem Habsburským a koupil Dolní Lužici.

1364.

Kateřina, vojvodkyně Rakouská, císaře Karla dcera, velmi těžce to nesla, že její manžel, Rudolf, tak neupřímně a nepřátelsky k jejímu otci se chová, a snažila se vši mocí, aby jej se svým otcem zase smířila. Rudolf sám musel poznávati, že všechny jeho nezdržené přísahy, všechny pletichy a úklady proti císaři, jeho tchánovi, strojené ničeho mu nevynesly, ano že i nově nabyté Tyrolsko nebude moci bezpečně držeti, pokud jej v tom držení císař nepotvrdí. Proto jsa k tomu od své manželky naveden, ustanovil se na tom, že se nyní jinak k svému tchánovi bude chovati, doufaje získati si zase přízně jeho, jakože se císař dosud vždy tak snadno dával od něho uprositi a smířiti.

Nezmýlil se vojvoda Rudolf Rakouský; císař Karel ustanovil Brno za místo, kde by se s ním a s jinými knížaty chtěl sejíti. A tak se stala v Brně památná schůze a smlouva, která měla v budoucnosti veledůležité následky. Předně potvrdil císař 8. února 1364 vojvodám Rakouským dědičné právo na Tyrolsko, a dal jim toto hrabství obyčejným obřadem v léno. Třetího dne potom, 10. února, potvrdil císař Karel se své strany, Ludvík, král Uherský, a Rudolf Rakouský s druhé strany, smlouvu pokoje, před tím od krále Kazimíra Polského a knížete Bolka Svidnického v Krakově jakožto rozsudí sestavenou, a obě strany pod přísahou úplné smíření, svornost, lásku a věrnost sobě slíbily. Však toho samého dne 10. února uzavřely též obě strany jinou a to nejdůležitější smlouvu, totiž jednotu dědičnou, dle které po vymření rodu Luxenburského v Čechách rod Habsburský, a pakli by rod Habsburský dříve vymřel, zase rod Luxenburský za dědice obapolných zemí ustanoven byl. Že pak již prvé král Ludvík Uherský a Rudolf Rakouský podobně se spolu byli smluvili, potažen jest i rod Uherský do této dědičné jednoty. Knížecí osoby, o jejichžto potomcích se v této smlouvě jednalo, byly tyto: císař Karel a jeho děti obojího pohlaví, potom jeho bratr Jan Jindřich, markhrabě Moravský, a všechny jeho děti, se strany Luxenburské; Rakouští vojvodové a bratři Rudolf IV., Albrecht a Leopold, a jejich sestra Markéta Rakouská se strany Habsburské; konečně král Ludvík Uherský, jeho matka Alžběta, dcera Polského krále Vladislava Lokýtky, a jeho neť Alžběta, dcera nebožtíka Štěpána, vojvody Uherského. Čeští, rakouští a uherští pánové a města byli vyzváni, aby tuto dědičnou smlouvu zjistili, i podali z české strany takovou jistotu zejména Jan hrabě z Hardeku, císařský nejvyšší hofmistr, Jindřich z Lipé, nejvyšší zemský maršálek český, Beneš z Wartenberka, nejvyšší purkhrabí, Půta z Častolovic, Jaroslav ze Šternberka, Těma z Koldic, Hašek ze Zvířetic, Petr z Wartenberka na Kosti, Bedřich z Schönburka, Hynek Hlaváč z Dubé, Ješek z Vilhartic, Ješek z Landšteina na Kosové Hoře, Ješek Ptáček z Pirkšteina, Břeněk z Riesenberka na Švihově, Jaroslav z Březnice, Boček z Kunštatu na Poděbradech, děd potomního krále Českého, Jiřího z Poděbrad, města Pražská a potom všechna královská města v Čechách. Druhého dne, 11. února, vydali Karel a všickni knížata listy od sebe, kterými

všem zemím, kdyby někdy podlé této smlouvy na ně připadnouti měly, napřed již všechna práva a svobody, jichžto nyní požívají, pojistili.

Tato dědičná jednota byla hned na to mezi Luxemburským a Habsburským rodem novou svatbou ještě více upevněna. Markhrabě Jan Jindřich Moravský byl právě vdovcem i požádal Markétu, sestru vojvod Rakouských a vdovu po mladém Menhartovi Tyrolském a Bavorském k manželství. Svatba byla hned ještě v únoru 1364 ve Vídni slavena, a císař Karel se 18. února vrátil do Prahy.

K zavření takové smlouvy vedla císaře Karla patrně naděje, že tím způsobem nejspíše země Rakouské svému rodu získá; Rudolf Rakouský byl bezdětek, jeho bratři Albrecht a Leopold ještě mladí, neženatí; pohledl si však Karel na svého syna a na nadějně syny bratra svého, mohl ovšem doufati, že tato smlouva spíše jeho domu ku prospěchu bude — ovšem, co budoucnost ve svém lůně chová, to Bůh před člověkem ukrývá, a ukázalo se, že prozřetelnost Boží jinak usoudila.

Císař Karel hned potom na počátku měsíce dubna 1364 zajel do svého města Perna a sešel se tam s markhrabaty Míšeňskými Bedřichem, Baltazarem a Vilémem jakož i s markhrabaty Braniborskými Ludvíkem a Otou. Příčina toho sjezdu bylo Karlovo přání, jak by již nyní spojil dolní Lužici s Českou korunou, ač měl naději, že mu ta země spolu s Braniborskem připadne. Dolní Lužici drželi však markhrabata Míšeňští v zástavě, a tu se císař Karel s nimi s přivolením markhrabat Braniborských smluvil, že jim zástavní sumu 21.000 hřiven stříbra vyplatí a tím zemi tuto ujme. Tím způsobem císař Karel dolní Lužici hotovými penězi zakoupil, a k žádosti Braniborských markhrabat svému tchánovi, Bolkovu Svidnickému, do života lénem ji odevzdal. Při tom dceru svou Alžbětu, teprv pětiletou, mladšímu markhraběti Braniborskému, Otovi, k manželství dání slíbil. Bratr téhož Oty, markhrabě Ludvík, řečený Říman, umřel bezdětek v krátce na to 14. května 1364.

Kazatelové Konrad Waldhauser a Millé z Kroměžíře.

Mezi tím časem, co císař Karel úsilně se staral o založení moci rodu svého Luxemburského a rozmnožení koruny České, počalo se v samém srdci království Českého, v Praze totiž, divné hnutí lidských myslí, když vystou-

pili kazatelé, kteří proti kleslé mravnosti a mnohým tehdaž se zmáhajícím neřestem s kazatelnými horlivá slova hlásati se jali. Již výše o tom jsme zmínku učinili, že císař Karel asi r. 1360 kněze Konrada Waldhausera z Rakous do Prahy povolal, aby svým kázáním německý městský lid Pražský z mravní propasti vytrhl, do které, jako Němci v říši, vždy hloub padal. Kněz Konrad obdržel v Praze úřad kazatele při farním chrámě u sv. Havla na Starém městě, a byl odtud v pozdějších letech na nejpřednější faru Pražskou při kostele Panny Marie před Týnem přesazen. Ve svých kázáních nešetřil nikoho, i bez milosti káral pýchu, lakotu a rozmařilost bohatých měšťanův a měšťanek, a potkal se v tom v krátkém čase s neslýchaným účinkem. Kostely sv. Havla a před Týnem byly tehdaž ještě malé, i nestačilo množství posluchačův, kteří se na jeho kázání scházeli, tak že musel často před kostelem pod širým nebem kázati. I brzo patrna byla změna, kterou jeho kázání ve smýšlení a ve mravích lidu způsobila: měšťanky Pražské, odkládající znenáhla oblíbené své šperky, drahé závoje, zlatem a stříbrem vyšívaná roucha, počaly odívati se jednoduše; lichva pomíjela, a ne jeden hříšník toho druhu nabízel se sám, že chce nahraditi, komu prvé uškodil. Byliť tehdaž mezi mužskými v Praze zpustlí hýřilové, kterým se německy „hembrechtli“ říkalo, a před jichžto dotíravostí cudná dcerka městská ani v kostele ukryti se nemohla; ti prý sami obraceli se Konradovým kázáním, činili pokání, lepší život počínali, a v kostelích v pobožnosti jiným dobrý příklad dávali. Sám se tomu divil kněz Konrad táže se: „Čím to jest, že ten lid má tolik lásky a přitulnosti ke mně, kdežto já ho kárati nepřestávám? Žebraví mnichové počínají sobě naopak, oni pochlebují lidu, a hle! v jejich kostelích jest prázdno!“ Znamenati sluší, že kostely mnišské co do prostrannosti proti tehdejší farní kostelům právě chrámy byly. Již z té příčiny počali Minorité, Dominikáni, Augustiáni, Karmelitáni na kněze Konrada křivě hleděti. Tu však Konrad v prosinci r. 1363 počal proti nim samým kázati a jmenovitě proti jejich svatokupectví horliti. Svatokupectvím pak nazýval i to, když ku příkladu do ženského kláštera nebyla novicka přijata, leč s dostatečným věnem. Konrad došel sobě k arcibiskupovi Arnoštovi, a jemu žaloval, že klášterníci neslušným způsobem od lidí peněz a darův vymáhají, aby tomu přítrž učinil; arcibiskup však omlouval se tím, že žebravé řehole, majíce své

tní starší, jeho duchovní správě nepodlé-
V tom přijel v měsíci lednu 1364 ge-
řádu Dominikánského co papežský legat
rahy, a Dominikáni chopivše se té příle-
i, nenáviděného kazatele Konrada na soud
arcibiskupa pro dva kacířské články po-
, kterým prý učil. Konrad bez me-
pisemnou obranu proti tomu podal: nic-
arcibiskup Arnošt uznal za dobré, veřej-
ohlášením ustanoviti den a hodinu, aby

by, kdoby na
ada Waldhau-
co žalovati
postavil se
ním, arcibi-
pa, se svou
ou. I nepo-
se nikdo. Tím
ostrý kaza-
jak se zdá,
íce smělosti.
ktnu na to při-
lakouský voj-
Rudolf IV.,
s císařem do-
le smířený,
Prahy, a tu
kněz Konrad
ně o své ro-
s mnichy ká-
avšak vy-
ínjše od svých
ch, aby toho
il, uposlechl
ně, nechť je
d, i bez toho
michy popu-
ještě více
šediti. Voj-
Rudolf bez-
by teprv nyní

u cenu toho muže, a zamýšleje právě
vysoké školy ve Vídni založiti, vábil
Konrada sliby nad míru vlnadnými, aby
vlasti navrátil. Konrad však odpíral, i
že do Vídně jíti pravil, že vděčnost, kte-
saři za tolikrá dobrodiní zavázán jest,
Čechy opustiti nedovoluje. Později po-
proti němu opět Dominikáni s osmnácti,
stíáni pak se šesti články, jak pravili ka-
fmi. Augustiáni vinili jej mimo to také
padlictví, proto že z jejich řehole vystoupil.
šak na to všechno zase obšírnou obranu
l, jejížto slova byla někdy velmi důtklivá
stotřeká, jako vůbec způsob jeho kázání.

Napsal v této své obraně mimo jiné, že mni-
chové prý již tak velice uchýlili se ve všem od
prvních předkův svých, že kdyby svatí zakla-
datelé jejich řeholí nyní mezi nimi se zjevili,
oni žeby jich nejen nepoznali a nepřijali, alebrž
i ukamenovali by je; tak prý jim proti myslí
jest, když jim někdo jejich zkažené mravy vy-
týká. Jen v jednom že se konečně přece po-
lepšili až ku podivu: jindy prý se hašteřili
bez ustání mezi sebou, a o mrtvoly bohatých

prý se často tahá-
vali, jako hladoví
dravci o mrchu;
nyní však že jsou
smíření a svorní
mezi sebou všickni
za jednoho, a to
proti němu, Kon-
radovi, společné-
mu svému odpůrci.
Tato pře kněze
Konrada s mnichy
žebavými rozhlá-
sila se až do zemí
sousedních, císař
Karel pak nepře-
stával, smělého ka-
zatele ochraňovati
až do konce jeho
života. Umřel kněz
Konrad Wald-
hauser v devá-
tém roce svého ka-
zatelského působe-
ní v Praze co farář
Týnský dne 8. pro-
since 1369.

Kněz Milič
z Kroměžíře, o
kterém jsme se ta-
ké již napřed zmí-
nili,

viděl prospěchy, jakých Konrad Wald-
hauser u německého obyvatelstva Pražského
nabývá. Náležel on mezi vlastence, jimž ší-
ření se Němců v Čechách a jejich stále ro-
stoucí prospěchy největší pobudku dávaly, aby
se tím více o národ Český starali a o jeho
hmotný a duševní blahobyť se zasazovali. Za
moudré vlády Karlovy počalo již vlastenectví
národní na český lid silně působiti, tak že se
národ nyní nad sebou rozpomínal a horlivě
o to pracovati se jal, aby svého práva ve
vlasti od cizích si bráti nedal a u vzdělání
duševním jakož i v živnostech a ve spůsoblosti
k umění a řemeslům pozadu nezůstával. Mili-

Starožitné poprsí arcibiskupa Arnošta z Pardubic na hořejších
chodbách u sv. Víta. (Str. 364.) (32)

čovi se zdálo, že netoliko Pražští Němci ale i český lid obzvláštního poučení a napomenutí potřebuje, aby neklesl ve mravní propast, do které již sousedé jeho padali. Maje pěkné postavení co kanovník Pražský a při císařském dvoře co podkancléř, konečně i co pán statku Tmaně, rozhodl se najednou r. 1363, že se všech svých důstojenství a příjmů církevních odřekne, a jen Kristu a jeho nauce v úplné chudobě sloužiti bude. Chtěl býti kazatelem a napomínatelem lidu českého, a nikdo jej od toho předsevzetí odvrátiti nemohl. Arcibiskup Arnošt tak pobožného a učeného muže ze své kapituly nerad propouštěl, řka k němu: „Což pak můžeš lepšího učiniti, nežli pomáhati ubohému arcipastýři svému u vedení svěřeného jemu stáda?“ A však Milič ve snivém nadšení ducha svého na svém stál, z Prahy do Horšova Týna ušel a u tamějšího faráře po nějaký čas kaplanil, aby se péči pastýřské a zvláště kázání přiučil. Po půl léte vrátil se zase do Prahy, a počal kázati česky nejprve u sv. Mikuláše na Malé straně, potom u sv. Jiljí na Starém městě. Milič měl stejný účel a stejné smýšlení jako Konrad Waldhauser, avšak oba jak v povahách tak v řečech svých podstatně od sebe se lišili. Konrad mluvil svým německo-rakouským nářečím jasně, pádně a neľčeně, Milič naopak raději povzbuzením citu a obrazností, barvou mystickou a řečí hojně protkanou obrazy ze zjevení sv. Jana na své posluchače působiti chtěl. S počátku měl málo posluchačův, a i ti dovoľovali prý sobě vtipkovati o výřečnosti jeho, neboť jsa rozený Hanák mluvil nářečím moravským; avšak znenáhla množil se počet jejich a vzrostl konečně tak, že Milič, chtěje na všech stranách vyhověti žádostem, musel často za den třikráte v rozličných místech kázati, ano jednoho dne i pět-kráte. A to nejen obecný lid zaujat byl jeho náboženským nadšením, alebrž i učené mužové poslouchali jej nemohouce dosti podiviti se neobyčejné plodnosti, živosti a pružnosti ducha jeho. Byl tehď v kapitule Pražské školastik, mistr Albrecht, kterýž se latinsky psal Rancónis de Ericino, nejučenější Čech toho času, bývalý rektor vysokých škol Pařížských r. 1355, a ten jednou slyše Miliče kázati v podivení zvolal: „Zajisté, potřeboval bych téměř víc nežli měsíc na přípravu k takovému kázání, a ten Milič to má za hodinu pohromadě.“ O dalším působení Miličově a o jeho osudu nížeji se ještě více dozvíme.

Smrt arcibiskupa Arnošta z Pardubic.

1364 30. června.

Toho roku 1364 utrpěla Česká země velikou ztrátu; umřelť totiž dne 30. června výtečný Arnošt z Pardubic, první arcibiskup Pražský, první rádce císaře Karla, první kancléř obecného učení Pražského, o české duchovenstvo a o zvelebení a napravení života církevního velezasloužilý, ve věcech politických před jinými věhlasný a zkušený. Císař Karel zdržoval se v měsíci květnu toho roku v Budišíně, a tam Arnošt v záležitostech svého kostela za ním příjev onemocněl, a v zimnici na svůj hrad Roudnický se dal odvezti, ve kterémž v několika nedělích dni života svého zakončil dočká se něco přes 60 let věku svého. Bylť on zajisté nejznamenitějším vrchním pastýřem církve české, dal jí r. 1349 nové zřízení, Arnoštova statuta, časům a země České přiměřenější, nežli byla stará statuta Mohučská; přihlížel rázně k napravení mravů duchovenstva, které se velkým nepravostem a nezřízenému životu bylo oddalo; zřídil proto úřad tak zvaného korektora, jímž všeliké přestupky proti kázni kněžské přísně dal trestati, a podporoval kazatele Konrada Waldhausera a Miliče. Dobré následky toho počaly se již za jeho živobytí objevovati, a nebylo by snad přišlo k bouři husitské, kdyby jeho nástupcové byli v témž úsilí zdárně pokračovati uměli. Arnošt bděl i jinak nad spravedlností při soudu arcibiskupském, která bývala často porušena, a zavedl chvalitebný pořádek v celém úřadování církevním. On založil r. 1348 knihy erectionum (nadání), confirmationum (potvrzování), a konsistorních aktů čili spisův, které jsou nyní nejdůležitějším pramenem pro náš domácí místopis za 14. a 15. století. Také dal nové zpěvníky, gradualy a antifonáře, a jiné náboženské a bohoslužebné knihy pro svůj kostel psáti a malbami skvostně ozdobiti, maje při tom zření k tomu, aby se církevní český zpěv povznesl a zvelebil, jakož se podnes zpívají staročeské zpěvy roratní, které on do kostela uvedl. V soukromném životě svým byl pobožný, pokorný a vlídný ke vznešeným a nízkým, s kýmkoliv mu bylo jednati. Dobročinnost jeho prokázala se zvláště velikými almužnami konanými po celé zemi za velikého hladu r. 1362. Mimo to pečoval zvláště o mladé duchovní, kteří se o důkladnější vědecké vzdělání snažili. Krásné umění podporoval hojným nakládáním na malby a stavby kostelní a hradní. Na stavbu nového hlavního chrámu u sv. Víta přispěl velikými náklady ze svého

jmění, jednu kapli pak při něm, která se „Arnoštovská“ zove a oltářem ke cti sv. Antonína Poustevníka opatřena byla, dal celou na svůj náklad stavěti. Ve městě Kladště, kdež jeho otec byl královským purkhrabím, a kdež Arnošt co pachole navštěvoval farní školu u Panny Marie, při též kostele znamenité probošství kanovníkův řehole sv. Augustina založil. Také v Jaroměři již r. 1356, potom ve svém arcibiskupském městě Rokycanech r. 1362 podobné kláštery těmto řeholním kanovníkům vystavěl, a když císař Karel Augustiánské kanovníky r. 1362 ze Sadské do Prahy k sv. Apolináři přesadil, uvedl Arnošt v Sadské na jejich místo jiné kanovníky téhož řádu. Chrám sv. Jiljí na Starém městě Pražském, od biskupa Jana IV. z Dražic r. 1339 založený, svým nákladem dostavěl a kollegiatní kapitolu při něm založil. Ve svých arcibiskupských městech Českém Brodě a v Příbrami potom ve svém zděděném městečku Libáni špitály pro chudé založil a všemi potřebami hojně nadal. Téměř všechny arcibiskupské hrady stářím sešlé nově opraviti, hrad v Příbrami zcela nově vystavěti dal. Při svém hradě Roudnickém, na kterém nejvíce se zdržovával, počal novou silnou věž s kaplí stavěti a arcibiskupská města Český Brod, Horšův Týn a Roudnici hradbami opatřiti kázal. Arcibiskupské statky rozmnožil r. 1347 přikoupením půl hradu a města Rožmitála, alepsil je zakládáním nových rybníkův u Kyj, Rokycan, u Horšova Týna, Příbrami, Řečice, Žerčic, Žerčice a u Chýnova. Činnost jeho byla ve všech věcech neunavená a výtečná; všeobecně pravilo se, že není výtečnějšího praelata v celé Římské říši ano i v celé církvi; papežové Kliment VI. a Innocenc VI. často jemu vyšších důstojenství podávali, a po smrti Innocenciově mnozí kardinálové mínili, že Arnošt hoden jest, aby na papežskou stolicí dosedl. Arnošt však nebažil po povýšení, ano často pokoušel se o složení svého arcibiskupského důstojenství; neb oblíbená jeho myšlénka byla, skončiti život svůj tiše v klášteře Kladském, kterýž byl založil. Avšak ani císař ani papežové nechtěli svoliti k odstoupení toho muže z veřejného života, který právě v něm své pravé povolání měl. Arnošt však touhu svou po odstranění se z veřejného života tím na jevo dával, že na oknech a na jiných obrazech malovati se dával, kterak před Bohem neb rodičkou Boží na kolenou leží, maje všechna znamení arcibiskupské důstojnosti své před sebou na zemi složené. Co převzácnou památku chová České

Museum jeho latinskou modlicí knihu, kterou nejznamenitější český malíř oné doby, Zbyšek z Trotiny, svými překrásnými, drobně malovanými obrázky vyzdobil, tak že tato kniha nyní celému národu Českému jakožto plod znamenitého umění vlastenského k veliké chloubě slouží. Dle Arnoštovy žádosti bylo tělo jeho do Kladska vezeno, a tam ve farním chrámě Panny Marie před velkým oltářem pochováno. Až do našich dob spatřoval se tam znamenitý náhrobek jeho, na němž jeho podoba vytesána byla. Že pak již velmi porouchán a sešlý byl, staví se nyní nový z darův a příspěvkův, které se r. 1864 při slavnosti pětistileté památky Arnoštovy smrti k tomu byly sešly.

Arcibiskup Jan Očko Pražský, biskup Jan ze Středy Olomoucký a Albrecht ze Šternberka Litomyšlský.

1364.

Nedlouho po Arnoštově smrti sešli se kanovníci Pražští dne 12. července 1364 v kapli sv. Václava, a bezpochyby dle přání císaře Karla zvolili jednohlasně za nástupce na arcibiskupské stolici Jana příjímím Očka z rodu pánův Vlašimských, dosavadního biskupa Olomouckého, praelata neméně výtečného, jako i císaři milého. Neboť on byl od mladosti při jeho osobě a požíval jeho největší důvěry. Zdráhal se sice přijmouti Jan Očko důstojenství arcibiskupské předstíraje pokročilé stáří své, a však pohnut prosbami jak císaře a knížat tak i děkana a veškeré kapituly Pražské přivolil k tomu, aby jeho povýšení papeži bylo oznámeno a potvrzení od něho vyžádáno. Poslání jsou tedy hned poslové k papeži Urbanovi V. do Avignonu, a papež maje zprávu o zvláštní hodnosti Janově na arcibiskupství Pražské jej potvrdil, a potom po biskupovi Špiřském jemu pallium poslal, kterým Jan Očko jsa ozdoben na den sv. Havla 1364 ve hlavním chrámě u sv. Víta slavně byl nastolen.

Na uprázdňené biskupství Olomoucké dosedl nyní Jan IX. ze Středy, dosavadní biskup Litomyšlský, a na biskupství Litomyšlské zvolen byl po smrti Mikuláše, probošta Pražského, který po svém zvolení do Litomyše již 6. srpna 1364 umřel, Albrecht ze Šternberka, dosavadní biskup Světlý a dědic panství Šternberského na Moravě. Znamenatí sluší, že nový arcibiskup i oba biskupové byli, jako právě zemřelý Arnošt z Pardubic, mužové znamenité

učení, a že byli důvěrníci a radové císaře Karla, který vedle nich jen některé ještě světské pány a šlechtice do své rady připouštěl. Také byli velcí milovníci krásného umění, a kromě jiných památek zachovali se nám po každém z nich vzácné latinské bohoslužebné knihy s výtečnými drobnými obrázky, totiž missal arcibiskupa Jana Očka v pokladně hlavního chrámu u sv. Víta, modlicí kniha nazvaná *liber viaticus* biskupa Jana ze Středy v Českém Museu s obrázky od znamenitého Zbyška z Trotiny, a pontifikální kniha biskupa Albrechta ze Šternberka v bibliotece Strahovské s obrázky od jiného českého umělce Hodíka.

Vysvěcení královské kaple sv. Kříže na Karlštejně. 1365.

Císař Karel nabyv koupí Dolní Lužice dříve, nežli by dle smlouvy s markhrabaty Ludvíkem a Otou rodu jeho připadnouti měla, jel tam s celým dvorem svým v měsíci listopadu 1364, a dal si ve městech Lukově, hlavním městě této krajiny, v Gubíně, Žemři (Sommerfeldě) a v jiných od obyvatelův přísahu věrnosti skládati. Několik let před tím r. 1355, přivtělil Karel staré Záhvosty k horní Lužici, které tím od Čech odpadlo, a tu potom hornolužická města Budišín, Zhořelec, Žitava, Lubáň, Lubij a Kamenec učinila spolek Šestiměstí nazvaný, aby se, majíce v tom velkou podporu od císaře Karla svými vlastními vojsky tam snaze brániti mohli proti nájezdům loupežnických rytířův.

První veřejný obřad, jež nový arcibiskup Jan Očko vykonal, bylo vysvěcení dvojho kůru v novém hlavním chrámě u sv. Víta na hradě Pražském. Stalo se to dne 5. ledna 1365, neboť stavba toho chrámu byla již v dolejších částech ukončena, a počala se nyní stavěti hořejší chodba, veliká okna nad ní, a zvenku překrásné opěrací pilíře a oblouky. V hořejším kůru, kde kanovníci sedávali, vysvěcen jest oltář ke cti sv. Víta, v dolejším kůru mansionářův, okolo královských hrobů, oltář Panny Marie.

Také královská čili korunní kaple sv. Kříže na Karlštejně, kterou císař Karel ve veliké věži s obzvláštním nákladem vyzdobiti dal, dospěla již k svému ukončení, a ustanoven k vysvěcení jejímu den 9. února 1365. I zdvihl se císař s celým dvorem svým z hradu Pražského, a přijeda na Karlštejn přítomen byl tomu vysvěcení, jež arcibiskup Jan Očko

vykonal. Bylo to nejskvostnější a nejposvátnější místo v celém hradě, jemuž se, jak Beneš z Veitmile za to měl, co do bohatství, umělectví a posvátnosti tehdy v celém světě žádné jiné nevyrovnávalo. Tuto za pozlacenou mříží nad oltářem chována jest potom koruna Svatováclavská s ostatními královskými klénoty a nejdůležitější listiny království Českého, také koruna Římského císařství a všechny ostatní říšské klénoty a svátosti ze staré kaple Svatováclavské na hradě Pražském sem přeneseny byly. Všecko se tu svítilo leskem drahých kamenů a nejvzácnějších obrazů, a zářilo plameny od 1330 rozžatých voskových svítek při Božích službách, jež jenom biskupové a místní kapitulní děkan tuto směli vykonávati. Pro svátosti v této kapli chované nesměla žádná ženská v té věži, v které se ta kaple nachází, ani císařovnu nevyjímajíc, přes noc s mužem přebývat.

Brzy na to dne 1. března 1365 udělil císař svému říšskému kancléři, nově jmenovanému biskupu Olomúckému, Janovi IX. ze Středy, a všem jeho nástupcům titul hraběte české královské kaple, kteréhožto titulu nynější arcibiskupové Olomúčtí podnes užívají.

Kterak Karel papeže Urbana V. v Aviňoně navštívil. 1365.

Císař Karel již po delší čas předsevzetí měl, papeže Urbana V. v Aviňoně navštívit, maje při tom v úmyslu hlavně to, papeže k tomu pohnouti, aby do Říma se přesídlil, a tam jako ode dávna bylo, zase své stálé sídlo měl. Opustiv Prahu v druhé polovici března 1365 slavil v Normberce velkonoční svátky, pak jel přes Švábsko do Strassburka, kde jej 25. dubna duchovenstvo a měšťané velmi slavně přijali, potom přes Basileji, Soloturn a Bern do Savojska, kdež byl v Chambéry dne 12. května; konečně 23. května do Aviňona dojel. Vjezd svůj do toho města slavil v císařské ozdobě maje veliký počet říšských knížat a skvostného komonstva okolo sebe. Papež Urban, kardinálové a ostatní duchovenstvo při dvoře papežském přijali ho s velkou ctí a slávou. V Aviňoně zdržel se Karel deset dní a měl s papežem mnohé důležité rozmlavy a rady. Karel papeži již před tím k tomu radil, aby se do Říma přestěhoval, žeby to celému křesťanstvu bylo prospěšnější a Římské říši zvlášť, proto že papež v Aviňoně vlivu francouzskému příliš podléhal. Papež Urban V. byl by ochoten býval, takové přání vyplniti, a však

proti tomu kardinalové pracovali, mezi nimiž bylo mnoho Francouzův, a také dvůr francouzský proti tomu působil. Tato strana starala se, aby papeže zaneprázdnňovala myšlénkou o nové křížácké válce proti Saracénům na východě a

o dobytí Jerusalema. Papež Urban proto již dříve císaře vyzýval, aby se jakožto hlava všeho křesťanstva v čelo křížácké výpravy postavil. Císař Karel byl však muž praktický, a jako se nedal svěsti, aby v Římě a v Itálii světské

Vysvěcení královské kaple sv. Kříže na Karlštejně 9. února 1865. (Str. 367.)

(33)

císařské panství obnovil, tak nechtěl i té křížácké válce rozuměti, říká, že jako předešlé křížácké války k ničemu nevedly, též nyní takové předsevzetí zdařiti se nemůže. Avšak nechtěje papeži odmítnouti, poněvadž ho potřeboval a všeličehož od něho dosáhnouti chtěl, slíbil mu, že se té křížácké výpravy ujme, a na-

vrhoval, aby strašné roty loupežníkův, které tehdaž pod vůdcem jakéhosi baskického arcikněze Arnolda z Cervoly Francii a sousední německé krajiny loupežemi a zhářstvím naplňovaly, do svého žoldu vzal a proti Turkům do Asie poslal. Tyto roty rozličného bojovného lidu dávaly se totiž knížatům do válek

najímali, a nejvíce jich užíval král Edward III. Anglický ve svých válkách proti Francii. Po uzavřeném míru je propustil, a oni nechtíce se rozejít byli pravým bičem Božím pro země, kamkoliv přišli. Nazývali svůj sbor „velkou společností,“ lid však jim nadával „pozdě-příšlých“ anebo je jmenoval Malandrini, Linfardi, Gugléři anebo zholá Angličané. Jiné takové rotý vodili krátce před tím po Italii jakýsi Fra Moriale a tak řečený hrabě Landavský. Papež si to dal od císaře říci, aby tyto rotý do Asie byly poslány, slíbil k tomu svou podporu na penězích dáti a všeobecnou církevní daň na výpravu do Jerusalema vypsat. Museltě tudy Karel k výše řečenému Arnoldovi z Červoly, aby se s ním smluvil, poslati, a aby do Elzasu přišel, jemu vzkázati. Potom slíbil papež Urban V. císaři, že ochoten jest, do Říma se přestěhovati, a císař se mu svou pomocí k tomu rád nabídl. Konečně obdržel to císař od papeže, že Janu Očkovi z Vlašimi, arcibiskupovi Pražskému, a všem jeho nástupcům udělil práva a titulu apoštolského stálého legáta a to netoliko v arcibiskupství Pražském, v biskupstvích Olomúckém a Litomyšlském, ale také v biskupství Rezenském, Bamberském a Míšeňském, poněvadž v těch biskupstvích mnohé země, hrady a města již s českou korunou byly spojeny, a biskupové tamější církevní kázni, jako tehdy v Němcích vůbec bylo, valně dali klesnouti. Na potvrzení toho vydal papež dne 28. května arcibiskupovi Janu Očkovi zvláštní bullu, a poslal mu stříbrný pozlacený kříž, klobouk široký černý a kápí hnědou, aby toho oděvu a těch znamení jakožto papežský legát v dotčených biskupstvích užíval. I tak od toho času pší se až podnes arcibiskupové Pražští stálými apošolskými legáty v biskupství Rezenském, Bamberském a Míšeňském.

Císař Karel slavil svatodušní svátky v Avinoně; papež Urban sloužil velkou mši zpívanou, a Karel při tom seděl na trůnu v majestátu císařském. Potom vzav císař odpuštění od papeže odejel se svým komonstvem dne 2. června 1365 do města Arlesu.

Kterak se Karel na království Arelatské korunoval dal a tělo sv. Sigmunta vyzdvíhl.

1365.

Město Arles bývalo hlavním městem někdejšího království Arelatského čili Burgundského, které od r. 933 obsahovalo kra-

jiny od řek Rodanu a Saony až k moři Středozemnímu a k Lombardii, a po čase, r. 1032 Německému císaři Konradovi II. připadlo. Jenom tento Konrad a potom jeho syn Jindřich III. dali se na království Arelatské korunovati; jejich nástupcové po tři sta let toho zanedbali, ačkoliv vrchnictví nad touto zemí císařům Německým zůstalo. Rozliční knížata drželi krajiny Arelatského království lénem od říše Římské, a nyní také Francouzští králové mnohé ty krajiny co císařští lenníci ve své moci měli. Náš Karel zas po dlouhém čase první na Arelatské království zřetel obrátil, a již v létech 1348 a 1353 v zlaté bulle arcibiskupa Trevírského, Balduina, svého strýce, a všechny jeho nástupce říšskými kancléři v Arelatu a v Gallii jmenoval, ač to při pouhém titulu zůstalo. Nyní Karel jsa tu na blízku, předsevzal sobě, vrchní právo své co císař Římský na staré království Arelatské lenníkům v této zemi slavnou korunovací svou v Arlesu viditelným způsobem připomenouti. Tato korunovace slavila se dne 4. června 1365 ve hlavním chrámě v Arlesu, a vykonal ji Vilém de la Gardia, arcibiskup Arelatský, u přítomnosti mnoha lenních knížat, mezi nimiž byl vojvoda Bourbonský a hrabě Savojský. Však i krajina Avinonská, Delfinát, Piemont a celá Provancia byly Arelatská léna. Na památku té korunovace dal císař Karel pro tyto krajiny nové zlaté peníze se svým jménem a obrazem raziti.

Ze starých legend věděl císař Karel, že jeden z bývalých králův Burgundských, Sigmunt, za svatého vyhlášen a v těch krajinách co patron ctěn byl, také že jeho tělo v klášteře ve Svatém Maurici, bývalém římském městě Agaunum, bylo pohřbeno. Proto se nyní na zpáteční cestě z Arlesu přes Savojsko do Sv. Maurice v krajině Valliské obrátil, řečený klášter navštívil a z opata i nejstarších jeho bratří vyzvídal, kdeby tělo sv. Sigmunta pochováno bylo. Ani opat ani jeho klášterní bratři ničeho o tom nevěděli, a tu Karel té nevědomosti jim za zlé pokládaje, vytáhl spis nějaký, a z něho jim četl, že tělo sv. Sigmunta v kapli sv. Maurice odpočívá. Když pak na udaném místě pod podlahou hledali, našly se tam skutečně ostatky sv. Sigmunta v rakvi složené, a opat je musel císaři Karlovi darovati, který je do Prahy dal odvézti.

Tento svatý Sigmund, předposlední král Burgundský, byl syn krále Gondebalda, bratrovraha, který r. 516 umřel. Sigmund náležel jako všickni němečtí Burgundové k vyznání Arianskému, však již roku 516 přišel do Agaunum, nynějšího Svatého Maurice ve švýcarském kantoně Valliském, kde prý sv. Theodor,

biskup Valliský již ve 4. století klášter založil, a kde právě církevní aném drán byl. Tu Sigmunt od Arianova učení odstoupiv, do lůna katolické církve se navrátil a řečený klášter nadobyčejně zvelebil, tak že za druhého zakladatele považován byl. Vystavěl slavný chrám téhož kláštera, při jehožto posvěcení r. 517 pět set mnichův prý ve dne v noci zpívalo. První Sigmuntova manželka byla dcera Italského krále Theodorika, i měl z ní syna Sigirika. Po její smrti oženil se Sigmunt s její bývalou komornou, která jakožto macecha syna toho nemilovala a jej u otce pomlouvala. Stalo se pak při jedné velké slavnosti, že Sigirik spatřiv svou macechu ve skvostný šat někdy matky své oblečenu k ní pln zlosti řekl: „Nejsi hodna, abys ramena svá přikrývala rouchem, které někdy tvé paní, mé matce, náleželo.“ Macecha chovajíc potom velkou zuřivost k Sigirikovi v srdci svém, listivě králi Sigmuntovi, svému manželu, pošeptávala krouc: „Zločinná chtivost syna tvého, aby již tvé království měl, které jako někdy děd jeho Theodorik až k mezem Itálie rozšířiti chce, nedá mu pokoje, až tě zabije. Lépe by bylo, aby on zahynul, než abys ty padl.“ Sigmunt ulekl se těchto slov, a tak královna ustavičně naň dorážejíc to způsobila, že král Sigmunt strašného žnu se dopustiv syna svého zabil. Stalo se to jednoho dne po obědě, když Sigirik vínem se upiv na rozkaz otčův spat se položil. Otec spícímu hodil šátek okolo krku, a dva otroci tahajíce ten šátek za oba konce zardousili jej. Pozdě litoval Sigmunt činu toho hrozného a vrhna se na mrtvolu bez přestání plakal. I řekl prý nějaký kmet k němu: „Plač jenom za sebe, kterýž jsi omámen zlou radou přehrozně samobojsství spáchal; syn tvůj nevinně zabítý slzi tvých nepotřebuje.“ Horlivým stavěním kláštera ve Svatém Maurici, ustavičným pláčem a postem hleděl Sigmunt za svůj hrozný zločin pokání činiti, avšak trest Boží následoval jej v západě. Sigmuntův otec, Gondebald, zabil jest před časy bratra svého, a téhož dcera, Klotilda, byla manželkou Franckého krále Chlodvika. Jakož vůbec ženy starých Germanův bývaly rekyně v náruživostech svých krvežíznivé, tak i Klotilda, ovdověvši r. 511, své tři syny k tomu vychovávala, aby smrt svého děda na Gondebaldových synech, Sigmuntovi a Gondemarovi, pomstili. I tak r. 525 se tyto tři synové, králové Franckí, zdvihli a Sigmuntovi a Gondemarovi válku vypověděli. Sigmunt a Gondemar, nemohše se svými Burgundy Frankům odolati byli od nich poraženi. Gondemar ušel zajetí útekem a také Sigmunt chtěl se útekem do kláštera ve Sv. Maurici zachrániti, kde prý mnišský habit na se vzal a sobě vlasy ustříhati dal. A však od některých zpronevěřilých lidí svých byl i se svou manželkou a dvěma syny Frankům vydán a do Orleanu zavezen, v kterémto městě jeden z královských bratrů Franckých, Chlodomír, sídlil. Mezi tím Gondemar, Sigmuntův bratr, Burgundy zase pod své prapore svolal a Burgundský trůn opanoval. Tomu Chlodomír nechťel připustiti, a zase proti Burgundům válku zdvihl; dříve však, nežli vytáhl proti Gondemarovi, přes všecka napomínání znamenitého kněze opata Avitusa, dal Sigmunta, jeho manželku a oba syny r. 524 ukrutně zabít, a zohavená těla jejich do studné hoditi. Gondemar však teprv po desetiletém boji Frankům podlehl, a tyto opanovavše království Burgundské připojili je ku své říši Francké. Sigmunt byl potom za svatého vyhlášen, a to ne tak pro svůj život, ale pro ukrutnou smrt, kterou utrpěl, a pro svou štedrost, kterou ku klášteru ve Sv. Maurici ukazoval. Památka jeho slavi se v církvi na den 2. května. V jakých spisech to císař Karel našel, že v klášteře ve Sv. Maurici tělo jeho pochováno bylo, toho již nyní vyspytovat nelze.

Císař Karel vrátil se z těch krajin přes nynější Švýcarsko a po Rýně dne 29. června 1365 do Strassburka, a tu se s vůdcem „velké společnosti“ čili Malandriny, Arnoldem z Červoly, mnil sejití. Avšak Arnold nevěře císaři nepřišel sám, nýbrž se svým celým sborem, počítajícím 40.000 lidí a 12.000 koní, do Elsas vešel. A tyto Malandriny loupili, pátili a žádné kázně mezi sebou neznali, tak že císař brzy poznal, že s takovou rotou nelze ničeho počítati aniž vyjednávati. Pročež opustiv Strassburk zavřel se pro svou vlastní bezpečnost do pevného města Selce a rychlé posly do všech okolních německých zemí vypravil, vyzývaje knížata i města, aby co nejspěšněji zbrojnou moc svou sebrali, a pro odvrácení pohromy od sebe proti těm loupežníkům do pole vytáhli. Sotva že Karel Strassburk opustil, již tu Arnold se svými zástupy před branami města se objevil, a měšťanstvo drze vyzval, aby se chtělo v poli bitvou s ním měřiti. Avšak měšťané z města nevyšli, a Malandriny, nemajíce dobývacích strojů od města upustiti museli; za to však okolní krajinu strašně splenili. K císaři Karlovi docházely zatím četné sbory vojska říšského, a když dostatečnou moc pohromadě měl, přitřhl s ní k Strassburku, kdež se s ním také měšťanstvo spojilo. Pak udeřil císař na loupežníky, kteří jemu v poli odolati nemohli, a tak hnali je před sebou, až je za hranice krajin německých v strany města Makonu zapudil. Arnold z Červoly byl brzy potom od svých vlastních lidí zabít, a Karel navrátil se nazpět do Strassburka, vojsko rozpustil, v Luxenburce svého bratra Václava navštívil, a přes Špíru a Sulzbach dne 28. srpna 1365 do Prahy se vrátil. Od těch dob nebylo při císařském dvoře více řeči o nějakém tažení do svaté země.

Nedlouho potom přivezeno jest i tělo sv. Sigmunta do Prahy a položeno na oltáři v kapli nového hlavního chrámu sv. Víta, která jest na půlnoc naproti nové kapli sv. Václava. Svatý Sigmunt odtud vpočten jest mezi patrony a dědice země České.

Dvají svatba Karlových deér.

1366.

Dne 27. července 1365 umřel Rudolf IV., vojvoda Rakouský, císařův neupřímný zeť, v Miláně, kamž v krátce po založení obecného učení ve Vídní Barnabáše Viskontioho navštívit přišel. Vdova jeho Kateřina, dcera Karlova, nyní 24letá, potom jeho dva mladší bratři, Albrecht

a Leopold, vojvodové Rakouští, přišli asi v lednu 1366 k císaři do Prahy. A tu požádal vojvoda Albrecht císaře, aby mu svou mladší dceru Alžbětu, kterou měl z Anny Svidnické, k manželství dal, ač měla nyní teprv osm let věku svého. Císař tuto dceru ovšem před několika lety Braniborskému markhraběti Otovi zaslíbil, avšak ten Ota vedl život velmi zpustlý, ba také i země své Braniborské velmi špatně spravoval. Proto umínil si císař, Otovi místo Alžběty dáti Kateřinu, ovdovělou vojvodkyni Rakouskou, kteráž byla paní rozumná, a zpuštěného Otu spíše na uzdě držeti a k lepšímu životu přivesti mohla, Alžbětu zas Albrechtovi Rakouskému zaslíbil. Markhrabě Ota byl s tou záměnou spokojen, a tak slaveny jsou dne 19. března 1366 v Praze svatby dvoje, Albrechta Rakouského s Alžbětou Českou, a Oty Braniborského s Kateřinou. Po slavnostech obnovena jest mezi císařem Karlem a vojvodami Rakouskými dědičná smlouva r. 1364 zavřená, a ku konci dubna zdvihl se císař s celým dvorem svým, jeho bratr Jan Jindřich, markhrabě Moravský, Rudolf mladší, vojvoda Saský, Ota markhrabě Braniborský, Bolek kníže Svidnický, arcibiskup Jan Očko a všickni ostatní hosté císařovi, a jeli s výše řečenými vojvodami Rakouskými, Albrechtem a Leopoldem, z Prahy do Vídně, kde se císař až do 15. května zdržel, vojvodám a stavům zemí Rakouských jejich výsady a práva na novo potvrdil a mnohých milostí jim udělil. Potom se celá společnost knížat, pánův a biskupův za císařem do Znojma obrátila, a tu ještě celých osm dní pohromadě byli. Když se pak císař Karel okolo 21. května do Prahy navrátil, zastal tu novou dcerušku, kterou mu dne 11. května 1366 císařovna Alžběta Pomořanská porodila. Při křtu jí dáno jméno Anna, a stala se potom Anglickou královnou.

Založení kolleje Karlovy a kolleje Věch Svatých.

1366 30. července.

Do té doby nemělo obecné učení Pražské určitého místa, kde by se slavná veřejná jednání university mohla vykonávati, až povstaly kolleje k universitě patřící. První kollej takovou založil císař Karel teprv listem dne 30. července 1366, kterou kázal podle vlastního jména svého kolleji Karlovou nazvati. I byla tato nejstarší kollej povždy také nejhlavnější při universitě Pražské, rovnajíc se v tom slavně

kolleji Sorbonnské při universitě Pařížské. Taková kollej skládala se ze sboru mistrů pohromadě bydlících, jistých statkův a jiných příjmův užívajících, začez byli povinni v jisté fakultě obecného učení avšak ve své kolleji žáky vyučovati. Byly tedy kolleje jako nějaké klášterové učených mužův stavu duchovního i světského, a ti co byli stavu světského nesměli ovšem býti ženati. Představený každé kolleje nazýval se proboštem, a údobé kolleje slúli kollegiati.

Kollej Karlova ustanovena byla dle zakladacího listu pro dvanáct mistrů svobodného umění, a první sídlo její byl dům čili dvůr Lazara Žida někde ve městě Židovském; k nadání jejímu patřila od Karla darovaná ves Horní Počernice a pět kop ročního platu ve vsi Čertousích u též vsi Počernic, potom ještě vsi Drahelčice, Uněbuzy, Nenačovice a Holonohy.

Zároveň s kollejí Karlovou, a sice listem pod týmž rokem a dnem, 30. července 1366 daným, učinil Karel základ druhé kolleje, Věch Svatých nazvané. Kollegiatní kapitolu při královské kapli u Věch Svatých na hradě Pražském založil Karel již za živobytí svého otce r. 1342; nyní však řečeným listem nařídil, aby prázdná kanovnická místa při této kapli nikomu jinému udělována nebyla, nežli vždy nejstaršímu mistru kolleje Karlovy, počítajíc podle vstoupení jejich do kolleje. Mimo to daroval též kapitule prostranný dům na Starém městě, stojící naproti faře, nynějšímu zrušenému klášteru u sv. Mikuláše na Kuřím trhu, aby tito kanovníci v něm společně přebývali a zde také svá čtení měli krom těžké nemoci anebo nedostatečnosti pro stáří; neboť ovšem všickni již hodně staří byli, nežli se z kolleje Karlovy sem dostali. Tak byli od těch dob znenáhla všickni kanovníci kapituly u Věch Svatých mistři svobodného umění a profesori na obecném učení Pražském, a v domě jim od císaře darovaném přebývali, kterýž odtud kolleji Věch Svatých sluje, a dosud na bývalém Kuřím trhu, nynějším Mikulášském plácku pod číslem 16. stojí. Kapitulní probošt a děkan zůstávali však i potom při samé kapli Věch Svatých na hradě; starým kanovníkům a mistrům zároveň ulehčen jest úřad jejich kostelní, že měli toliko v neděli a ve svátek býti přítomni slavné processí, velké mše a nešporů v kapli samé na hradě, ve všední den pak měli toliko při velké mši býti.

Znamenati sluší, že císař Karel královskou a kollegiatní kapli Věch Svatých na hradě

Pražském skrze Petra Parlěře skvostně přestavěti dal, a že až do velikého ohně r. 1541 mnohem krásnější bývala, než nyní.

Nová kaple sv. Václava na hradě Pražském.

1366.

Dne 27. září 1366, v předvečer svátku sv. Václava dokonána jest stavba kaple sv. Václava při novém hlavním chrámě u sv. Víta na hradě Pražském. Mistr Petr Parlěř musel tuto kapli bezpochyby k výslovné žádosti císaře Karla hned s kraje vysokého kůru chrámového, tedy na jiném místě, nežli by byla při úplném provedení zamyšlené chrámové stavby obdržela, vystavěti, a to tak, že jako stará kaple při starém chrámě k polední straně proti královskému paláci hledí. Běželo totiž císaři hlavně o to, aby ještě za svého živobytí tuto novou skvostnou kapli zemského patrona, jako nejvzácnější místo v novém chrámě, dohotovenou viděl a v ní nový, nad míru skvostný a drahý náhrobek pro ostatky sv. Václava postaviti mohl. Zdi kaple této dal jako v královské kapli na Karlštejně, leštěnými drahými kameny, zlatem a vzácnými obrazy ozdobiti, náhrobek sv. Václava však byl již r. 1358 zhotoven a nyní ze staré kaple sem přenesen. Byl to skvost nejdražší, jakého za oněch časů nikde podobného a vzácnějšího viděti nebylo. Jak Beneš z Veitmile tvrdí, udělána byla rakev z pouhého zlata, a v ní hlava sv. Václava celá zlatem obložená. Jak zas starý inventář svědčí, stál v hlavách rakve obraz sv. Václava ve vzácném kameně řezaný, mající v pravé ruce kopí s praporečkem, na kterém orlice, v levici pak štít se lvem z perel, potom tu byly obrazy dvou andělů, Krista Pána a císaře Karla a císařovny, bezpochyby Anny Svídnické. Po rakvi pak byly desky s obrazy, ježto představovaly sv. Víta, sv. Vojtěcha, sv. Václava, sv. Ludmilu a svatých pět bratří, každý s vedlejším obrazem představujícím umučení těchto patronů českých, mimo to ještě obrazy Panny Marie, sv. Petra, Pavla, čtyř evangelistů, velebnosti Boží, sv. Kříže s dvěma anděly, arcibiskupa Arnošta Pražského, biskupa Albrechta ze Šternberka Litomyšlského a šesti jiných světských pánů českých, každý s erbem, a ještě jiné obrazy, koruny, kříže a nescíslné ozdoby, což všechno posázeno bylo také nescíslným množstvím smaragdův, safírův, rubínův, jiných kamenův řezaných, kterým se gemmy říká, a velikých drahých perel. Jakou formu ten náhrobek vlastně měl, ovšem nevíme, proto

že jej císař Sigmunt, Karlův nehodný syn, dočista zmařil. Vysvěcení nové kaple Svatováclavské stalo se teprv po roce, totiž 30. listopadu 1367 i s oltářem v hlavách náhrobku sv. Václava postaveným. Ozdoby a obrazy na stěnách kaple dodělány jsou teprve v roce 1372.

Touto kaplí Svatováclavskou dostavena jest spodní částka kůru nového hlavního chrámu, to jest právě tolik, co ho po dnešní den zbylo. Tohoto roku 1366 počal Petr Parlěř stavěti hořejší chodbu, veliká okna a venkovské opěrací pilíře, potom příčná čili křížová ramena chrámu. Starý hlavní chrám stál však do té doby ještě celý neporušený vedle hotové již části nového chrámu.

Kterak Karel plavbu na Vltavě upravil a zločiny přísně trestal.

1366.

Již po delší čas stěžovali sobě Pražané, že pro samé jezy, jež někteří zemští pánové v řece Vltavě vystavěli, a při nich cla od plavcův vybírali, plavba po té řece s velikými obtížemi se potkává, tak že Pražanům stíží jest dostati dříví a jiného zboží, které se jindy mnohem svobodněji z Budějovic až do Prahy plavilo. Z té příčiny vydal císař Karel dne 3. srpna 1366 rozkaz, aby se v každém jezu učinily vrata zšíří dvacíti loket Pražských, aby jimi lodi proplouti mohly, potom aby všechna cla byla zrušena, i ta, která pocházela z částův krále Václava II., a jenom aby v následujících místech vybíralo se clo z dříví, nikoliv však z jiného zboží na vorech naloženého, totiž: pod hradem Hlubokou, pod Újezdem, Zvíkovem, Orlíkem, Kamýkem, Braníkem a Vyšehradem. Podobně upravil též plavbu na Mži, Lužnici a Otavě, a Pražanům bylo velmi ulehčeno.

Beneš z Veitmile zaznamenal k tomuto roku 1366 také některé příklady přísné spravedlivosti, jakou Karel všeliké zločiny uměl stíhati. Dva měšťané v Jaroměři měli bezpochyby o nějaké dávky ku kostelu nesnáze s jedním knězem tamějším, a byli od něho před duchovní soud arcibiskupský do Prahy pohnáni. Ale oni nechtíce se postaviti kněze toho v měsíci únoru úkladně zabili. Císař Karel o tom zprávu maje, kázal ty měšťany zajmouti a jim hlavy stíti, ač svá hrdla velkými penězi vykoupiti chtěli.

Také se toho času přihodilo, že nějaký vládka nedaleko Jindřichova Hradce z ponu-

knutí dáblského svému místnímu faráři, proto že jej před duchovní soud arcibiskupský pohnal, obě oči dal vypichnouti. Když to císaři donešeno bylo, kázal císař toho vládyku zajatého do Prahy přivesti, a tu zjevně přede všemi lidmi obě oči jemu vyloupati, tak že z toho třetího dne umřel. Mnozí z knížat, pánův a rytířův se za toho vládyku, protože byl jejich známý, u císaře přimlouvali, slibující, že tomu faráři za ty oči zlatem a stříbrem zadost učiní: odpověď prý k tomu císař: Kterak může člověk člověku jeho zdraví a zvláště zrak stříbrem a zlatem zaplatiti? A tak císař jako spravedlivý pán ani prosbami ani penězi nedal svého soudu spravedlivého porušiti, pravě, že chce všem přítomným i budoucím za příklad spravedlivosti býti. Hájek toho vládyku Záhorou jmenuje, ač toto jméno jen si takto vymyslel, lid však o Záhoře a jeho zlém činu dlouho sobě vypravoval.

Téhož také roku nějakí lotři nočního času do kláštera Skalického u Kouřimi se vloupili a opata, muže dobrého a zbožného, uskrtili.

Klášterové na Ojvině a v Třeboni. Smrt Mikuláše II. Opavského. Povodeň.

1366—1367.

R. 1366 založil císař Karel nový klášter ve hradě svém Ojvině u Žitavy v starodávném Záhvzdí nyní již k horní Lužici přiděleném. Uvedl do něho mnichy nové řehole, kterým se po papeži Cölestinovi V., který je potvrdil, Cölestiní říkalo. Podnes se jen zříceniny toho kláštera u Žitavy spatřují.

Synové někdy Petra z Rosenberka, pánové Petr, Jošt, Oldřich a Jan, založili téhož roku s povolením císaře Karla, arcibiskupa Jana Očka a jeho kapituly klášter řeholních kanovníkův sv. Augustina při farním chrámě ve svém městě Třeboni.

Tohoto roku 1366 umřel Mikuláš II., kníže Opavský a Ratibořský, vnuk někdy Přemysla Otakara II., krále Českého. Ženat byl napřed s Annou Ratibořskou, s kterou dostal knížetství Ratibořské, potom s Gutou a konečně s Alžbětou neznámého rodu. Z těchto žen měl 4 syny: Jana I. Opavského a Ratibořského, Mikuláše III. Opavského a Hlubického, Václava I. Opavského, a Přemka čili Přemysla, Opavského; potom 6 dcer, z nichž byla Markéta manželkou Jana Jindřicha, markraběte Moravského, r. 1364 zemřelá. Císař Karel učinil listem 20. prosince

1366 mezi těmi čtyřmi syny dědičné porovnání, že se všickni o knížetství Ratibořské rozděliti mají. Václav a Přemek dostali pak r. 1371 Krnov za podíl dědičný. Potomci Přemkovi květli až do začátku 16. století, potomci Jana I., jakožto starší linie, vymřeli o něco později r. 1521 Valentinem, knížetem Ratibořským.

Na začátku března 1367 přišlo náhlé jichnutí, a z toho pošla velká povodeň v Čechách; Vltava v Praze tak vysoko ze svých břehů vystoupila, že půl Starého města zatopila, a voda u kostela sv. Mikuláše na Kuřím trhu na druhý stupeň, u sv. Jiljí na první stupeň dosahovala. Na Malé straně dostala se voda do všech pivnic a sklepův arcibiskupova dvora a na ulici před Saským domem koně brodili. Prozatímni most dřevěný voda vzala, a také jeden pilíř nového kamenného mostu, kterýž se tehdejší stavěl, silou ledových ker celý byl rozbořen. Dřevěného stavení, jako mlýnův, stodol, chlévův a chalup mnoho bylo vodou pobráno a také mnoho lidí se ztopilo. A po té povodni měsíce dubna veliké těžkosti a nemoci na lidi přišly, tak že v Pražských městech málo lidí bylo, ježto by toho měsíce těžce nemocni nebyli, a jako v celku málo kdo od té nemoci umřel, také málo kdo přes čtyry dni ležel.

Mladší král Václav v dolní Lužici. Karel Praha zveleboval. Kralevic Sigmunt narozen. Petr Jelita, biskup Litomyšlský.

1367—1368.

Císař Karel vida, kterak markhrabě Brani-borský, Ota, zeť jeho, povahu svou nemění, a dosud marnotratným i nesmyslným zůstává, obával se, aby Dolní Lužici, císaři již prodanou, nechtěl zase někomu jinému zašantročiti. Pročež vypravil císař syna svého Václava, již korunovaného krále Českého, nyní teprv sedmiletého, v měsíci říjnu 1367 do dolní Lužice, kdež mu stavové i města, též i jiní obyvatelé té krajiny přísahy věrnosti, poddanosti, manství a všelikých jiných povinností skládali. Byl pak s Václavem také Jan Očko, arcibiskup Pražský, kterýž tu ponejprv úřad svého papežského legatství beze vši překážky počal vykonávati, neboť ta země celá k biskupství Míšeňskému patřila.

Arcibiskup Jan, navrátil se z Lužice do Prahy, dne 29. listopadu téhož roku 1367 slavným způsobem nový panenský klášter a kostel sv. Kateřiny na Novém městě Pražském, od

císaře Karla 1355 založený, posvětil u přítomnosti císaře a celého dvoru jeho. Druhého dne pak na sv. Ondřeje, posvětil novou kapli sv. Václava na hradě Pražském, jakž o tom již výše spomenuto bylo. Tentýž arcibiskup dal toho roku 1367 také sídlo své na Malé straně Pražské znamenitě zvelebiti, přestavěv dvě veliké síně na paláci, jednu dole, druhou nahoře na patře, a vyzdobiv je znamenitými a krásnými řezbami a obrazy. Také ve dvoře mnohé nové a užitečné stavby vyvedl a velikou věž, kterou při hradě Roudnickém předchůdce jeho, arcibiskup Arnošt, počal stavěti, dokončil a krásnou kaplí ozdobil. Obraz z této kaple, na kterém sám jest vymalován u prostřed ss. patronův českých s Matkou Boží, s císařem Karlem a mladým králem Václavem, podnes co vzácná památka v Pražské obrazárně se zachoval.

V měsíci prosinci téhož roku 1367 kázal císař Karel zdi a věže Starého města Pražského, kteréž proti Novému městu byly, pobořiti, a přfkopy před nimi zaházeti a zarovnat, a to proto, aby obě města pro mír a svornost byla spojena, aby jakož jednoho práva užívala, též stejná břemena nesla, aby se jedni před druhými nezavírali, ale svobodně a v dobrém přátelství spolu obývali.

Při novém hlavním chrámě u sv. Víta na hradě Pražském dokonána jest mezi tím časem dolejší část stavby křížových ramenou čili příčných lodí kostela, a vystavěn jest v průčelí jednoho ramena na polední straně vedle samé kaple sv. Václava znamenitý portál, nad kterým se korunní komora nachází. Když pak v té příčné lodi vše bylo hotovo, tu dal císař Karel ještě v měsíci prosinci téhož roku 1367 ostatky blahosl. Podivena, věrného služebníka sv. Václava, a blahosl. Přibislavy, sestry sv. Václava, ze starého kostela vyzdvihnouti, a hned pod západní zdi kaple sv. Václava v příčné lodi mova pochovati, aby právě tak, jako v starém chrámě bylo, ležely. Průčelní stěnu nad portálem téhož příčného ramene kázal potom císař Karel r. 1370 od vlaských mistrův mosaikovými obrazy ozdobiti, kteří na tom díle až do r. 1371 pracovali. Mezi tím počal se starý kostel již asi r. 1369 od východní strany v té míře, jak nová stavba pokračovala, pomálu ubourávat.

Císař Karel mezi tím časem v letech 1366 a 1367 několikrát do Němec si zajížděl; nyní právě byl od 6. prosince 1367 zase v Němcích, a teprv v únoru 1368 nazpět do Čech pospíchal, poněvadž císařovna Alžběta měla slehnouti. Však již v Norimberce dostihla ho zpráva, že císařovna 14. února syna porodila.

A poněvadž císař se domníval, že si toho syna přimluvou sv. Sigmunta vyprosí, dáno jest tomu synu hned dne 16. února při křtu ve hlavním chrámě u sv. Víta jméno Sigmunt. Když pak císař sám do Prahy dojel, tu dal rakev, v kterém ostatky sv. Sigmunta ležely, zlatem, stříbrem a drahými kameny jak nejskvostnější ozdobiti, kanovníkům Pražským zas daroval tisíc zlatých na modlitby, aby Bůh toho druhého syna jeho zachovati ráčil. Špatně se však tento Sigmunt, potomní císař, památce otce svého a vlasti své zachoval, zloupiv r. 1420 tento hrob svého patrona, sv. Sigmunta, rovněž jako skvostný hrob sv. Václava, a dav ze zlata a stříbra zde pobraného peníze raziti, aby své žoldnéře, jichž proti Čechům do země uvedl, vypláceti mohl.

Tohoto roku 1368 povýšen byl Albrecht ze Šternberka, biskup Litomyšlský a rada císaře Karla, za arcibiskupa Magdeburského, a na jeho místo za biskupa do Litomyšle dosazen jest Petr příjím Jelitó, kterýž se r. 1325 ve vsi Třešnovci (něm. Nieder-Jansdorf) u Landškrona v Čechách narodil. Sedlský statek, kterýž jeho rodiče v té vsi měli a v němž Petr narozen byl, tamější poněmčilí obyvatelé podnes Wurstgrund, to jest Jelitovským statkem nazývají. Petr studoval v Bolonii, Perusii a v Římě, a byl od papeže Innocence VI. r. 1355 za biskupa v městě Churu v nynějších Švýcarských povýšen, odkud nyní do vlasti své se navrátil.

Karlova druhá jízda do Říma.

1368—1369.

Když císař Karel r. 1365 papeže Urbana V. navštívil, aby jej k tomu přiměl, by zase v Římě osedl, slíbil to papež učiniti, jestliže jej císař do Říma sám mocnou rukou uvede. V Italii zatím Barnabáš Viskonti, pán Milanský, znamenité moci nabyt, a nejodvážlivější dobrodruhy z celé Evropy, kteří za mzdu ve válkách sloužili, do svého žoldu vzal. Proto taková výprava do Italie s velkou válečnou mocí předsevzata býti musela. Císaři Karlovi překážely však dlouho spletky mezi knížaty v říši, nežli na výpravu do Italie pomysleti mohl, a na pomoc, již mu knížata dáti měli, nyní ani počítati nemohl.

Mezi tím opustil papež Urban V. své dosavadní sídlo v Aviñoně již 30. dubna 1367, a přistál dne 4. června v přístavu Kornetském k zemi Římské, kdež ho jeho výborný legát čili náměstek v Římě, kardinal Jiljí z Albor-

nozu, očekával a do města Viterba sprovedl. Tu čekal papež dlouho marně na císaře Karla, a v tom čase umřel mu také 24. srpna 1367 řečený kardinal z Albornozu, kterýž po 14 let již s neobyčejnou obratností a pilností papežské země držel v pořádku.

Císař Karel teprv, když se mu syn Sigismunt narodil, dne 2. dubna 1368 s císařovnou Alžbětou Prahu opustil a svou druhou římskou jízdu nastoupil. Vojsko své v Čechách sebrané, k němuž také něco saského lidu přirazilo, již napřed vypravil, a pana Petra z Michalovic jemu za vůdce dal. Jel přes Vídeň, potom přes Tyrolsko a blížil se tudy k Itálii. Tam právě Barnabáš Viskonty města Reggio a Mantovu obléhal, a že již také několika papežských měst a krajin se byl zmocnil, dal jej papež do církevní a císař do říšské klatby. Císařovo vojsko spojilo se v Itálii s lidmi tamějších věrných manův a měst a vzrostlo na 40.000 mužův, a že mezi tím pan Petr z Michalovic umřel, jmenoval císař hraběte Jindřicha Gorického a arcibiskupa Salzburského hlavními vůdci toho vojska. Přirazil s ním k Mantově, chtěje toto město od oblehatelův osvoboditi, avšak Barnabáš Viskonty spojiv se s pány de la Scala z Verony, měl tu tak prospěšné a silné postavení a tak bedlivě se otevřené bitvě vyhýbal, že císařské vojsko proti němu ničeho svěsti nemohlo. Císař nechtěje se tu meškati, zůstavil k ochraně Mantovy 5000 mužův a proti Veroně se obrátil, kteréžto město útokem vzato bylo. Galeazzo Viskonty, kterýž mu šel na pomoc, na útěk jest obrácen, císař opanoval množství hradův a opevněných měst, vojska jeho dle tehdejšího hrubého způsobu ve válce venkov daleko široko ukrutně zplenila. Obě strany brzy poznaly, že k žádnému konci nepřijdou, a vyskytli se tu oba bratři, vojvodové Bavorští, Štěpán a Bedřich, kteří s Viskonty spřáteleni byli, sprostředkovali mezi císařem a Viskontem příměří, a to tak, že císař do města Modeny sjezd položil, aby se tam o konečném míru jednalo.

Když pak sám do Modeny přijel, tu dostal z Čech zprávu, že jeho tchán, kníže Bolek Svídnický a Javorský, dne 28. července 1368 umřel. Tím připadly jeho knížetství jakož i Dolní Lužice pod bezprostřední vládu krále Českého, a císař Karel psal hned svému synovi Václavovi a k arcibiskupovi Janu Očkoví, na ten čas správci zemí koruny České, aby se Václav hned v dolní Lužici uvázal, a arcibiskup aby ji spravoval.

V Modeně uzavřen jest 27. srpna 1368 mír mezi císařem a papežem s jedné, a Barnabášem Viskontim s druhé strany, i přicházeli z Pisy, Lukky, Florencie, Savony a z Genny poslové k císaři slibující mu poslušnost a poddanost, a přinášejíce mu dary v penězích, jemu k zaplacení jeho vojska velmi potřebných. Z Modeny obrátil se císař do Toskanska, pobyl v městech Lukce, Pise a Sieně, kdež musel proti nepořádkům přísně vystupovati, a dojel konečně 17. října do Viterba, kdež jej papež Urban V. již dlouho očekával. Odtud táhl pak císař hned do samého Říma, a papež jej pomálu následoval. Když se papež dne 21. října k Římu blížil, vyšel mu císař vstříc se vším duchovenstvem a velikým množstvím lidstva Římského, a sám papeže do města uvedl; a když přišli k bráně tvrze Andělské, tu císař s koněssedl, vlastní rukou uzdu bílého koně ujal, na kterém papež seděl, a jda pěšky vedle něho vedl jej až k stupňům chrámu sv. Petra. Císař Karel učinil to v úmyslu, že koná skutek křesťanské pokory; i jiní mnozí císařové před ním, ovšem bylo již dávno tomu, tak činili; avšak nyní bylo to jako něco nového, a veliké množství divákův, zvláště kněží, vidouce to, byli jako u vytržení radostí, jakou měli z toho skutku císařovy pokory. Jiní však si to naopak vykládali, majíce to za podlou poníženost, i reptali hlasitě a smáli se rouhavě; neboť onino přáli si svornosti mezi císařem a papežem, těmto však tato svornost velmi proti mysli byla. Málo dní později přijela teprv císařovna Alžběta do Říma, a všickni kardinálové, vyjedše jí vstříc, do Vatikánského paláce ji uvedli.

Na den Všech Svatých, 1. listopadu 1368, zpíval papež ve chrámě u sv. Petra velikou mši svatou, a císař Karel mu při tom v některých dobách místo diakona posluhoval, jak tehdejší v obyčeji bývalo. Mezi mši však biskup kardinal Ostienský císařovně Alžbětě na občerstvení pomazání dal, a potom sám papež císařskou korunou ji korunoval.

Tenkrát se císař Karel se svým dvorem a komonstvem v Římě déle zdržel, přebývaje spolu s papežem v paláci Vatikánském vedle chrámu sv. Petra až do svátkův vánočních. V tom čase koupil v Římě dům na blízku prostranství, kterému se Campo di Fiore říká. Z toho domu pak učinil špitál pro Čechy do Říma putující, aby v něm hospodu a opatření měli, a Petr z Rosenberka, probošt u Všech Svatých na hradě Pražském, jakož i bratři Oldřich a Jan z Rosenberka, o to se

postarali, aby tento český špitál v Římě podle císařovy vůle pořádně byl zařízen a stálými důchody opatřen. Také dán jest na tento špitál nápis latinský toho smyslu: „Císař Karel čtvrtý, král Český, založil mne.“

Císař rozloučiv se potom s papežem, jež v Římě osadil, opustil Řím o vánocích, a přišel

zpět do města Sieny, kdež se pak až do 25. ledna následujícího roku 1369 pozdržel. Musel tu však dne 18. ledna se šlechtou a lidem tuhý boj podstoupiti, neboť nebyli Sienští spokojeni s představenstvem města, které jim Karel dal; mnozí udatní mužové z císařova vojska a komonstva padli anebo byli raněni; císař sám

Purkhrabi Loketský odevzdává Karlovarským list cis. Karla, kterým městských práv jim uděluje 1370. (Str. 390). (34)

byl v nebezpečení života, a musel se do svého paláce zavřít, jež povstalci oblehli. Potlačiv konečně vzpouru uložil Sienským pokutu 20.000 zlatých peněz, avšak změnil představenstvo a vládu města, jak si toho většina obyvatelstva přála.

Ze Sieny odebral se císař do Lukky a zůstal zde téměř půl roku až do leta. Osvo-

bodil Lukku od nadvlády Pisánských na věky, a dal městu tomu vládní ústavu, která se tam potom po věky až do minulého století zachovala. Část svého vojska poslal do papežských zemí proti loupeživé zběři válečných rot, která tam mnoho škod činila. Císařské vojsko je 15. června 1369 u Rieti na hlavu porazilo a

zničilo, začez papež vlastnoručním psaním císaři poděkování učinil. Potom ustanovil císař kardinála Guidona hraběte Bulohského za svého náměstka v Toskánsku a město Lukku za sídlo mu vykázal. Konečně došla ho zpráva, že králové Polský a Uherský potom vojvodové Bavorští v nepřátelském úmyslu proti němu se spojili. Nemoha věděti, co by tito noví nepřátelé v jeho nepřítomnosti proti jeho království Českému podniknouti mohli, pospíchal nyní císař z Italie, i táhl se svou manželkou a s dvorem svým přes Bolonii, Ferraru a Videm do zemí vojvod Rakouských. Císařovna Alžběta pak jela sama napřed do Čech a byla dne 20. srpna v Praze slavně přijata; císař však pospíchal přímo do Slezska.

Svidnice ku koruně připadla. Nepřátelský spolek knížat. Zasnoubení mladého krále Václava.

1369—1370.

Císař Karel navštívil ve Slezsku napřed Vratislav, kdež až do konce září 1369 prodlé, pak pospíchal do Svidnice aby přijal dědictví po knížeti Boleslavovi, svém tchánu, naň připadlé. Byl pak s ním ve Svidnici také mladší král Václav, a tu dne 11. a 12. října stavové a města obou knížetství, Svidnického a Javorského, císaři Karlovi a králi Václavovi, jakožto svým nyní bezprostředním a dědičným pánům, přísahy věrnosti skládali.

A však jakkoliv všechna ta práva na připojení těchto zemí ku koruně české několikráte od knížat i sněmův byla zaručena, listy a pečeti s tvrzena, předce vyskytly se rozličné překážky, když to připojení ve skutek uvedeno býti mělo. Kazimír, král Polský, upomínal se o sumy peněz, jež byl nebožtíkovi knížeti, Bolkovi zapůjčil; knížata Bolek Zembický a Bolek Opolský činili jakožto blízcí příbuzní zemřelého knížete nové nároky na Svidnici a Javor, jakkoliv císař druhému z nich již r. 1365 česká města Trutnov a Dvůr potom hrad Zacléf v zápisné držení co náhradu za jeho dědičné nároky byl odevzdal. I vlastní císařova dcera, Alžběta, vojvodkyně Rakouská, také jakési nároky činila, a při tom všem muselo věno kněžny Anešky, vdovy zemřelého knížete, na Svidnici a Javori pojištěno býti. Aby všemu tomu požadování, které se k němu s tolika stran činilo, vyhověl a dalšího opletání neměl, obrátil se císař Karel k národu Českému, předložil stavům velikou svou potřebu, a kdyžby se obec-

ná berně na celou zem rozepsala, že na příští rok žádných daní nepožádá, slavným úpisem se zaručil. Čechové k obecné berni svolili, a císař všechny nároky na Svidnici a Javor hoto- vými penězi vyrovnal. Tak bylo nyní celé Slezsko podle všeho práva s Českou korunou na věky spojeno.

Ale rostoucí moc království Českého a rodu Luxemburského zvlášť nedávala závistníkům pokoje: Kazimír Polský, Ludvík Uherský, Bavorští a jiní knížata srozmívali se mezi sebou k tomu konci, jak by nejenom Braniborsko ku koruně české nepřipadlo, nýbrž jakby se vůbec domu Luxemburskému všechna možná ujma státi mohla. Císař Karel o tom zvěděl, a předsevzal si, takové úklady opatrným jednáním předcházeti. Přijeda na den tří králův, 6. ledna 1370, ze Svidnice do Prahy, vydal pro zvelebení demáciho vinařství nařízení, aby se cizí vína do Čech nevozila, jiné nařízení pak, aby kupci Benátské, Norimberští, Hamburští, Lübecktí a jiní zboží své přes Prahu vozili a zde také je na skladě měli. Potom koupil 3. února od Cisterciánův kláštera Nové Cely město Fürstenberk nad Odrou v dolní Lužici, a odejel tam hned ku konci února, aby se ve svou novou majetnost uvázal. A poněvadž právem se obával, že mu o držení Lužice a Braniborska boj nastává, oblíbil si toto město Fürstenberk, a jsa přítelem stavitelství, dal je celé novými hradbami obehnat, nový hrad pro sebe vedle města a přes Odru kamenný most stavěti, tak aby tuto pevné sídlo měl, o které by se v čas potřeby opíratí mohl. Ztrávil celé jaro ve Fürstenberce, odejel se svým synem přes Míšeň do Norimberka, potom nazpět do Gubína v dolní Lužici a konečně do Prahy, kde císařovna Alžběta dne 22. června 1370 třetího syna porodila, jemuž po dvou dnech při křtu jméno Jan dáno jest. Tento Jan byl potom vojvodou Zhořelickým.

Mezi tím časem staral se císař Karel, jak by jednoho z knížat proti němu spiklých na svou stranu získal, což se mu též úplně podařilo. Byl to vojvoda Bavorský, Albrecht, sídlem ve Štrubíně, kterému zároveň hrabství Hollandské náleželo. Ten měl dceru Johannu, a o tuto staral se císař pro svého syna a nástupce Václava k manželství. Otec k tomu sňatku milerád svolil a umluviv svatbu s císařem se spřátelil. Potom položil císař Karel všem říšským knížatům a stavům sněm do Norimberka, a odebral se tam na počátku měsíce srpna 1370. Měla se tu svatba mladého krále Českého Václava s bavorskou kněžnicí Johannou

slaviti. I vypravil císař Karel slavné poselství do Prahy ku svému synovi Václavovi, aby se co král Český za ním do Normberka vypravil. Václav pojav s sebou množství znamenitých pánův českých vydal se na cestu, a když se dne 11. srpna k Normberku blížil, tu podle starého práva a obyčeje ne sice jako za starodávna vsi, ale dvě hranice dříví zapáliti kázal, aby všem známo bylo, že král Český k císařskému dvoru jede. Knížata Německá, pánové i měšťané Normberští ty plameny uzřevše, hned o příjezdu krále Václava zvěděli, s císařem na proti němu vyjeli, a s velikou ctí do města ho uvedli. Třetího dne pak, 14. srpna, oddán jest mladý král Václav s Johannou, kněžnicou Bavorskou v témž městě, ve kterémž se byl před devíti léty a pěti měsíci narodil. Pro mládí novomanželův odbývala se však slavnost společného lože teprv o šest let později. Po svatbě zůstal císař se svým synem a s nevěstou ještě až do začátku měsíce října 1370 v Normberce, a jel pak s nimi přes Karlovy Vary do Prahy, kdež hned přípravy ku korunování mladé královny České kázal činiti. A tak již dne 17. listopadu téhož roku mladá královna Johanna Bavorská u sv. Víta na hradě Pražském od arcibiskupa Jana Očka korunována jest; císař Karel a mladší král Václav při tom ve svém majestátě seděli; slavnosti, hody, radovánky a rozmanitá divadla po celých osm dní trvaly.

Karlovy Vary.

1370.

Vynalezení Karlových Varů mylně se přisuzuje císaři Karlovi, neboť byly ony znamenité horké prameny, které tak zázračnou mocí choroby lidského těla léčí, již dávno starým Čechům známy, jakž dokazuje jméno řeky Teplé, do které se tyto prameny vlévají a ji oteplují, a jméno řeky Ohře, do které Teplá teče, a ji ohřívá. Ovšem pak nebylo při těch horkých varech přibytkův lidských, kdeby se lidé pohodlně zdržovali a pitím jejich léčivé vody svého zdraví napravovati mohli. Vůkol byla lesní houšť, a nejbližší osada byla ves Obora s kostelíčkem sv. Linhartu. Teprv císař Karel znaje ty vary, proto že ležely v hájemství hradu Loketského, vystavěl si na skalce lovecký hrad při nich, dav mu německé jméno Karlsbad, a obyvatelům blízké Obory rozkázal, aby svou ves opustili a pod tím hradem v lesnatém údolí po obou stranách řeky Teplé se osadili. Císař

Karel byl tedy zakladatelem města Karlových Varů, a právě když se toho roku 1370 v Normberce zdržoval, v samý den sňatku svého syna Václava s Johannou Bavorskou, 14. srpna, této nové osadě Karlovarské vydal milostivý list, kterýmž jí práva městského jakož i všech svobod, práv a zvyklostí udělil, jakýchž dotud královské město Loket užívalo a ještě užívatí bude. Když pak po uplynutí jednoho měsíce z Normberka do Prahy se vrátil, dne 16. října 1370 v Karlových Varech se pozdržel, a zajisté od osadníkův tohoto nového města jakožto zakladatel a dobrodinec s velikou ctí a radostí byl přivítán. Tak velebilo a dosud velebí kromě osadníkův samých stotisíce lidí, kteří ze všech končin světa k těmto zázračným pramenům putovali a ještě putují, a zde zdraví svého nalézají, vznešeného panovníka, který dal vznik místu tomu slavnému a jeho jménem podnes se honosícímu.

Kterak se Praha co sídlo císařské vždy více zvelebovala.

1370.

Toho času neobyčejné množství poutníků a jiných cizincův do Prahy přicházelo; kanovník Beneš z Veitmile píše k roku předešlému, 1369, že v den svátosti druhý pátek po velikonoci, 13. dubna, celé veliké náměstí Novoměstské, kde se svátosti ukazovaly, lidstvem, namnoze z dalekých cizích zemí přišlým, přeplněno bylo, tak že všichni za to měli, že tolik lidí na jednom místě shromážděných nikde ještě viděti nebylo. Také prý nesmírně mnoho lidí toho roku putovalo po celý oktav před svátkem vnebevzetí Panny Marie do hlavního chrámu sv. Víta na hrad Pražský, aby se stali účastníky plnomocných odpustkův, tak že čeho podobného nikdo nepamatoval. Starý chrám sv. Víta toho roku již ubourávati se počal.

Roku 1370 umřel Vilém Zajíc z Hasenburka, probošt Vyšehradský, pozůstaviv znamenitý počet knih učených, kterýchž na svých cestách v Itálii a ve Francii nabyt. Císař Karel, slyše, že se tyto knihy prodávati mají, sám se na Vyšehrad odebral a vybral z nich 114 dílův, co tu bylo lepšího, sto hřiven stříbra za ně zaplatil a kolleji Karlově je daroval. Tím položen jest znamenitý základ k bibliotece vysokých škol Pražských, neboť byl to v onom čase vzácný počet knih, proto že ještě umění knihtiskařské vynalezeno nebylo, a knihy s velikým

nákladem času psát se musily. Nyní již vzrůstal počet studentův, bakalářův a mistrův na obecném učení Pražském nad míru, tak že mezi fakultami v krátkém čase i třenice povstaly, jakž o tom na svém místě povíme. A jako vědy květlily, tak i rozličná nová umění v Praze provozovati se počala. Vlachové počali toho roku 1370 nad hlavním vchodem do nového chrámu u sv. Víta z rozličných barevných skel známé mosaikové obrazy sestavovati, a přišli prý také průmyslníci z dalekých zemí východních, víry mahomedanské, kteří jsouce prý od císaře pozváni v Praze všelijaké skvostné tkaniny a koberce podle perského způsobu dělali. Aby pak mezi křesťany nepřebývali, vykázal jim prý císař horu Petřín, aby tam pod svými letními stany bydleli a umění své provozovali. A že ty své stany rozmanitými barvami vylíčené měli, poskytovala prý ta mahomedanská osada na Petříně Pražanům veselý pohled.

Na hradě Pražském dal císař Karel dvě vysoké, skvostné věže, jednu k východní, druhou k západní straně od paláce, vystavěti, a jejich olovené bány celé silně pozlatiti, tak že daleko široko jako prý dvě slunce se třpytily a z daleka poutníkům zlaté sídlo císařské nad zlatou Prahou, jak se říká, oznamovaly. Nyní po nich ovšem již není památky. Také toho roku 1370 arcibiskup Jan ve svém dvoře v Menším městě Pražském na hořejším patře čili na paláci dokonil skvostnou úpravu své nové domácnosti kaple, a císař Karel i mladší král Václav s velikým počtem knížat, biskupův a jiných vznešených osob oslavili přítomností svou dne 7. července zasvěcení této kaple, načež všichni hosté u arcibiskupa k slavné tabuli zasedli.

Že Němci na slávu Prahy, jejího císařského sídla a vůbec na zvelebování země České závistivým okem pohlíželi, dá se ovšem mysliti; i jakkoliv císař často celý rok v říši trávil, a ustavičně po německých zemích jezdil, předce na to zehrali, že vlastně v Praze svůj domov má a všechna velebnost císařská tuto jeho dvorem nejvíce se proslavuje, tak že všechna knížata okolní, páni a hrabata, někdy i cizí králové k císařově osobě do Čech a do Prahy jako k světlu světa ustavičně jedou. Podobá se tedy poněkud k pravdě příběh, jež Hájek do své české kroniky položil, i ačkoliv snad to všechno na vlas tak nebylo, jak to Hájek podle svého způsobu vypravuje, neostýcháme se předce, jeho vypravování tuto položiti, proto že jest dosti významné. Přijeli prý času jednoho poslové z říše od kurfiřtův, knížat a říšských měst k císaři do Prahy, a předstoupivše před něj

takto prý poselství své učinili říkouce: „Vele-slavný císaři! ráčí znáti tvá velebnost způsob rozdělení božského v tomto světě, že Pán Bůh ráčil učiniti v některých krajinách správce pány, a v některých knížata, a jinde krále, a v kra-jinách říšských líbilo se jeho svaté milosti, aby byl správcem císař, jenž jest po Pánu Bohu první správce věcí světských. I protož poněvadž zde v Čechách jest stolice královská, a tvůj syn Václav jest král Český, nechť on sedí na své stolici, a ty jako císař rač seděti na sto-lici císařské v říši. To že tvá jasnost učiniti ráčí, tomu věří a za to prosí všechna říše.“ Tu prý císař hned na to dlouho se neradiv, dal jim odpověď a říka: „Poslové milí, takt jest, což vy pravíte; a víte dobře, že všem lidem přirozená jejich vlast a krajina pokojná, v kteréž se zro-dili, k velikému jest potěšení, mezi známými a příbuznými sladký život, a zvláště tu, kdež mají znamenité z časných věcí užítky.“ A uveda je do své královské komory, kdež byla zlata a stříbra hojnost, pravil k nim říka: „Můž-li mi tento a takový plat dávatí všechna říše, kterýž tuto vidíte, jakož mi dává Česká země tento plat na zlatě a stříbře každého roku?“ I řekli prý poslové: „Říše s ten a takový plat býti nemůž, neb by se tím obtížila.“ I řekl prý císař: „Tehdy jest slušněji, abych já sedě na královské stolici tento plat bral, kterýmž bych mohl říši obraňovati, nežli sedě v říši, jí nic aneb málo užívaje, ten plat králi Českému pu-stiti. Ač na tento čas syn můj králem Českým jest, a když by jeho Pán Bůh z tohoto světa pojíti ráčil, byl by někdo jiný, ješto máje z to-hoto království takové důchody mohl by se mně aneb budoucímu císaři a vši říši zprotiviti.“ Poslové vidouce prý takovou hojnost zlata, di-vili se, tak jakoby se užasli, a vyslyševše císaře, že pravdu praví toho potvrdili, a vzavše od něho poctivé dary navrátili se do říše.

Neobyčejná síla císařovny Alžběty. Císař Karel onemocněl.

1371.

Roku 1371 slavil císař Karel velkonoční svátky ve svém sídle na hradě Pražském. Při té příležitosti vypravuje kronikář Beneš z Veitmile, kterak císařovna Alžběta, kteráž byla paní nad míru ušlechtilá, slušné posta-vy i krásné tváří, o božím hodě po tabuli u přítomnosti velikého počtu knížat, pánův a rytířův od svého manžela jsouc požádána, aby svou neobyčejnou sílu jemu k potěšení a těm hostům k podivení ukázala, novou velikou a

silně ukovanou podkovu sobě přinesti kázala, a ji pak rukama roztáhla a zlomila, jakoby dřevěná byla. Dvořané a jiní císařovi rytíři chtěli totéž s jinými podkovami zkoušeti, avšak žádný téhož dokázati nemohl. Potom ji přinešeny byly tesáky rytířské, a nože kuchyňské, a ona je vezmouc v ruce, svinula prý je jako řpu nebo zlomila. Také v jiné časy dávala prý tato císařovna důkazy své velké síly, a přede všemi dvořany vzavši pancéř rytířský roztáhla jej od vrchu až dolů tak snadně jako plátěnou košili. Nenašel se mužský, který by se jí v tom svou silou mohl vyrovnati, a všickni lidé, kteří se na to dívali, říkali prý, že jistě od časův kněžny Libuše nebylo silnější ženy v Čechách. Císařovna však nehonosila se nikdy takovou neobyčejnou silou svou, aniž ji leckdes na odiv stavěla, nýbrž jen když za to od císaře požádána byla, připisujíc ji co dar boží Pánu Bohu.

Čtvrtou neděli po velikonoci, 4. května 1371, byla veliká slavnost na Starém městě Pražském. Chrám sv. Jiljí s kollegiatní kapitulí, od biskupa Jana IV. z Dražic r. 1339 založený, a od arcibiskupa Arnošta dostavěný, byl totiž nyní po úplném upravení a vyzdobení od arcibiskupa Jana Očka u přítomnosti císaře Karla, císařovny Alžběty, mladšího krále Václava, mnoha knížat a velkého počtu pánův a jiných vznešených osob slavně posvěcen.

Stalo se pak toho roku 1371 v měsíci květnu, že císař Karel na hradě Karlštejně přebýváje, náhle do těžké a nebezpečné nemoci upadl, tak že lékaři všechnu naději na jeho uzdravení pustili. Císařovna Alžběta vidouc manžela svého již jako na prahu věčnosti, a uznávajíc, že jemu lékaři nic nemohou pomoci, srdcem žalostivým utekla se na pomoc k Pánu Bohu, a putovala tři míle pěšky z Karlšteina až na hrad Pražský do chrámu sv. Víta ke hrobu sv. Sigmunta, obětujíc osm mis z čistého zlata, kteréž dvacet tři hřivny a pět lotů vážily, aby tím zlatem okrášlena byla hlava sv. Sigmunta. A vykonavši při tom hrobě modlitby a oběti své zase na Karlštejně k císaři se navrátila, aby mu svou laskavou péčí věnovala. A císař Karel v skutku brzy se uzdravil a svých předešlých sil nabyt. Bůh ráčil od České země odvrátiti veliké neštěstí, které by jí v tomto čase, kdyby byl císař Karel z toho světa sešel, zajisté bylo potkalo.

Potom přišel v měsíci červnu 1371 přispěním císařovým nově zvolený arcibiskup Mohučský, Jan z Ligne, k císaři do Prahy, aby od císaře přijal v léno kurfürství své Mohučské.

I posadil se císař Karel dne 22. června v majestatu svém na veřejném náměstí Pražském otočen jsa knížaty a celým dvorem svým; přistoupil pak před stupně trůnu arcibiskup nový, a poklekna přijímal z rukou císařových korouhve kurfürství Mohučského. Již tehdejší lidé tomu se divili, jaký to obrat se stal ve věcech politických, a sám kronikář Beneš z Veitmile o tom píše, kterak v tom se ukázala veliká milost od Pána Boha národu Českému a tomu království prokázaná, neboť prý před málo léty ještě arcibiskupové Mohučští obyčej a právo měli, volenému králi Českému na království pomazání dávati a jemu korunu na hlavu sázeti, biskupové čeští a moravští pak museli do Mohuče jezdit a od tamějších arcibiskupův za potvrzení a vysvěcení žádati, — nyní však přišel Mohučský arcibiskup do Prahy, aby císaři přísahu věrnosti složil a od něho v světském panství a důstojenství potvrzen byl, a z rozkázání papeže i císaře poctivý v Kristu otec, arcibiskup Pražský, Jan Očko, osobně do Mohuče jel, a napřed řečeného arcibiskupa, Jana de Ligne, v kostel Mohučský a ve všecka jeho práva, v duchovní a světské panství pořádně a skutečně uvedl.

Kterak nebezpečnost od nepřátel odvráceno a Braniborsko ku koruně konečně přivtěleno bylo.

1371—1373.

Mezi tím knížata proti Karlovi a moci jeho domu Luxemburského spikl, jakož byli oba králové Kazimír Polský, Ludvík Uherský a vojvodové Bavorští, nepřestávali v úkladech svých, a k tomu ještě jiní knížata proti císaři brojiti počali. Tak předně byl papež Urban V. nespokojen s Karlem, proto že na své druhé jízdě do Říma Milanské Viskonty dost neskrotil a jim Lombardii nevzal. Císař to ovšem učiniti nechtěl, aby tím světskou moc papežovu bez potřeby příliš nemnožil; avšak papež Urban V. netuše sobě v Římě v samém sousedství Viskontův, svých největších nepřátel, po krátkém čase zas do Aviňonu se přestěhoval. Také Mohučský arcibiskup Gerlak z Nasova, od Karla na důstojenství kurfürstské někdy povýšený, falckrabě Ruprecht a markhrabata Mišeňští na císaře se rozhněvali, ač se o příčinách již neví. A kdyby byli všickni tyto potentati moc svou v jedno srazili a proti Karlovi obrátili, mohl se Karel v tak hrozném nebezpečnosti octnouti, jako před sto léty praděd jeho Přemysl Otakar II. Avšak sama prozřetelnost Boží odvrátila záhubu strašně hro-

zící, a rozptýlila mraky bouře, která se již již stahovala nad Čechy. Již dne 5. listopadu 1370 umřel Kazimír, král Polský, poslední Piastovec na trůnu polském, kterýž nemaje právných potomkův mužských, království své Ludvíkovi, králi Uherskému odkázal. Ludvík Uherský uvazuje se v dědictví své polské, neměl tedy času, aby zamyšlené nepřátelské kroky proti Karlovi a moci domu Luxemburského mohl činiti. Potom umřel dne 19. prosince 1370 papež Urban V. v Avignoně, a zvolen jest za nástupce jeho Řehoř XI., kterýž byl právě císaře Karla výborným přítelem. Konečně umřel 21. února 1371 také Mohučský arcibiskup Gerlak, a působením císařovým povýšen jest na jeho místo Jan de Ligne, rodem z Luxemburka a přítelský císařův, kterýž, jak jsme již vypravovali, potom sám do Prahy přišel, aby své kurfirství od císaře přijal. Tak Bůh hlavní nepřátely Karlovy z toho světa povolal, a Karel mohl proti ostatním tím důrazněji vystoupiti.

Starší nepřátelé císařova domu namlouvali již po delší čas Otu, markhraběte Braniborského, znajíce jeho lehkomyšlnou a nepevnou povahu, aby císaři smlouvu o postoupení Braniborska nezdržel, a zemi tuto svému rodu Wittelsbachskému zachovati hleděl. Ota veda dosavade život ničemný, tak že ani se svou manželkou, Kateřinou, nežil, a tato po všechn ten čas při dvoře svého otce, v Praze, přebývala, dal se snadno namluviti k činu tak věrolomnému, a hned na počátku roku 1371 svého synovce, Bedřicha Bavorského, do Branibor pozval, aby s vojskem tam přišel. Stalo se tak, a Braniborští stavové museli 15. května 1371 tomu Bedřichovi a jeho bratřím přísahy věrnosti skládati. Takové jednání musel císař Karel potrestati, a opověděv Otovi i Bedřichovi 22. června válku hned s velkým vojskem do Branibor pospíchal. I trvala ta válka po dva měsíce, červenec a srpen, aniž vědomo, zdali ta neb ona strana nade druhou zvítězila. Císař Karel se vrátil na začátku měsíce září 1371 zase do Prahy, zavřel 16. října příměří s Ludvíkem, králem Uherským a nyní také Polským, s markhrabětem Otou, s vojvodami Bavorskými, s arcibiskupem Salzburským a 23. října v městě Perně také s markhrabaty Míšeňskými a s biskupem Bamberským. Toto příměří mělo až do 29. května 1373 trvati, a císař získal tím času, že nyní se všemi svými protivníky pokojně vyjednávati mohl. Z Perna odešel do Budišína, kde až do konce roku zůstal, a na počátku r. 1372 do Vratislavi se odebral. Mezi tím vyjednávali kníže Přemysl Těšínský, cí-

sařský dvorský sudí, a kníže Vladislav Opolský, synovec krále Ludvíka a palatin uherský s králem Ludvíkem, aby jej s císařem smířili. Také papež Řehoř XI. vyslal svého legáta, Jana, patriarchu Alexandrijského, aby mezi oběma mocnými panovníky, císařem Karlem a králem Uherským a Polským mír a svornost spůsobil. A tak přišel tento papežský legát zároveň s Vladislavem Opolským, palatinem, a s Tomášem, arcibiskupem Ostřihomským, posly to krále Ludvíka, k císaři do Vratislavi, a počali vyjednávání o to, aby se císař s Ludvíkem úplně smířil a pro lepší utvrzení obapolného přátelství aby oba své děti sobě k manželství zaslíbili. Král Ludvík máje jen dvě dcery, Marii a Hedviku, chtěl starší Marii, císařovu druhorozenému synu Sigmuntovi k manželství dáti. Mezi tímto vyjednáváním došla do Vratislavi zpráva, že císařovna Alžběta v Praze dne 13. března 1372 syna porodila. I hned zdvihl se císař Karel a do Prahy pospíchal. Papežský legát a poslové krále Ludvíka jej tam následovali. Řečený patriarcha a papežův legát světil na květnou neděli palmy ve hlavním chrámě u sv. Víta, a na bílou sobotu, 27. března, vodu, již také hned téhož dne novonarozeného císařského syna pokřtil a jemu jméno Karel dal. Na Boží hod velikonoční zpíval tentýž patriarcha velkou mši svatou ve hlavním chrámě, a při všech těch slavnostech byli císař Karel a mladší král Václav, oba v majestátě svém, přítomní, jakož i Václav, kurfirst Saský, Jan, kurfirst Mohučský, arcibiskupové Pražský a Ostřihomský, biskupové Metský, Augsburský, Pařížský a Neuburský, Vladislav, kníže Opolský a mnozí jiní světší knížata.

Ve druhý svátek velikonoční, 29. března, zdvihl se císař Karel se všemi svými hostmi a celým dvorem svým, a na Nové město Pražské se odebral, kdež v jeho přítomnosti Jan Očko, arcibiskup Pražský, dostavěný chrám a klášter na Slovanech ke cti slovanským apoštolům a svatým, Cyrillu, Methodiu, Vojtěchu, Prokopu a sv. Jeronymu slavně posvětil; a že se toho dne čte v církvi evangelium o dvou učennících Páně, s Kristem do Emaus putujících, vzal sobě lid Pražský v obyčej, Slovanský klášter Emausy nazývati, jakž až podnes se děje. Veliký chrám klášterní podnes se zachoval, klášter pak byl velmi nákladný a skvostný způsobu gotického; prvotní podobu svou zachoval v něm však jenom ještě ambit přízemní, ježž císař Karel obrazy na stěnách, představujícími rozličné výjevy ze starého a nového zákona, vyzdobiti dal. Toto malování,

ač často opravované, náleží posud mezi nejvzácnější památky staročeského malířství.

V Praze pokračovalo se zatím v jednání mezi císařem a posly krále Ludvíka, potom však musel císař Karel na konci měsíce dubna 1372 do Němec na Rýn odejeti, patriarcha zas a poslové uherští, ku kterým císař arcibiskupa Jana Očka co svého posla připojil, vrátili se do Uher.

Příčina císařovy jízdy na Rýn byla ta, že jeho bratr Václav, vojvoda Luxemburský, do zajetí vojvody Julišského upadl. Císař přijel napřed do Mohuče, kdež se 10. června stalo pozdvižení obecného lidu proti jeho dvořanům. Svadili se totiž někteří dvořané s měšťany při kostkách. Nemohouce davu lidí na ně dorážejících odolat, utekli se do hospody, kde císařovna bydlela, a kde lid jednoho z nich zabil a jiné ještě poranil. Městská vrchnost stěžila jen podrážděnou lůzu na uzdě udržela. Druhého dne byli původcové toho pozdvižení od vrchnosti městské přísně souzeni, a císař prý sám také dvořany své, kteří vinnými nalezeni byli, potrestal. Z Mohuče odebral se císař do Luxemburka, a chtěl vojvodu Julišského mocí zbraně přinutiti, aby jeho bratra na svobodu propustil. Nežli však k tomu přišlo, sprostředkovali to duchovní a světští knížata němečtí, že se vojvoda Julišský císaři pokoril, za prominutí viny prosil, a vojvodu Luxemburského, Václava, ze zajetí čestně propustil.

Dne 1. srpna 1372 byl císař Karel zase v Praze. Avšak jednání s králem Ludvíkem dlouho nechtělo se k nějakému cíli přiblížiti, a to hlavně proto, že král Ludvík od přátelského spolku s vojvodami Bavorskými upustiti nechtěl. I došla lhůta zavřeného příměří dne 29. května 1373, válka zase počala, a císař Karel sebrav veliké vojsko proti Otovi Braniborskému, svému zeti, a Bedřichovi Bavorskému se svým synem Václavem do Lužice jel a již v předvečer hodů Svatodušního v městě Lukově se nalézal. Arcibiskup Magdeburský, vojvodové Saští, Pomořanští a Meklenburští a také markhrabata Míšeňští, kteří se zase s císařem smířili, byli hotovi, jemu v té válce proti bavorské straně pomáhati. Císař odebral se z Lukova 4. června 1373 do svého pevného města Fürstenberka, kde se jeho vojsko shromáždilo, avšak teprv na počátku července do Branibor vtrhl a před Frankfurtem nad Odrou se položil. Na počátku srpna ležel táborem u Fürstenwaldy. Markhrabě Ota a jeho synovec, Bedřich Bavorský, od svých spojenců a příbuzných jsouce opuštěni, nemohli císařskému vojsku

v poli odolat a do svých pevných měst se zavřeli. Jediný bavorský vojvoda Štěpán mladší, Bedřichův bratr, chtěl k jejich prospěchu císaři na jiné straně uskoditi, a učinil s lidem zbrojným bavorským loupeživý vpád přes Choubu do Čech. Přišel až k Domažlicům, jichžto předměstí spalil a vybrav okolní vesnice s kořistmi spěšně zase jako loupežník přes Český les nazpět do Bavor ustoupil, jsa bezpochyby od tamějších Chodův, hlídačův hranic, udatně ze země vytloučen. Císařovna Alžběta, která za té války v Praze bydlela a bezpochyby správu země od manžela sobě svěřenu měla, vypravila prý hned potom český sbor do Bavor, který tam strašným popleněním krajiny škody u Domažlic pomstil. Mezi tím poddávalo se v Branibořích císaři jedno město za druhým, Frankfurt nad Odrou a Lebus byly útokem vzaty, a markhrabě Ota poznal, že brzo všecko ztratí, jestliže císaře neuprosí. Znaje dobrotivost jeho, že vždy raději cestou míru nežli války kráčí, postavil se s Bedřichem Bavorským před ním v ležení u Fürstenwaldy, a na úmluvy se poddával. Důvěra v císaře nezavedla jeho: Karel svolil dne 15. srpna 1373 k nové úmluvě, Ota a Bedřich zřekli se za sebe i za celý rod svůj bavorský všech práv a nárokův na držení markhrabství Braniborského, a všechny své dosavadní poddané v té zemi odkázali císařovým synům a jejich dědicům. Ota přestal se psáti markhrabětem Braniborským a jenom to si od císaře vyprosil, aby směl až do smrti zůstatí kurfürstem a arcikomorníkem svatě Římské říše, kterážto důstojnost markhrabatům Braniborským příslušela. Císař Karel však dal mu za odstoupenou města a hrady Sulzbach, Hirschovu, Hersbruck, Laufen, Rosenberg, Floss, Lichtenštejn, Neidštejn a jiná vesměs v horní Falci v držení dědičné, potom hrady Tumstauf a Adelburk v držení zápisní, a jenom tolik si vymínil, že kdyby Ota, nyní jen zas vojvoda Bavorský, bezdětek umřel, tyto města a hrady za 100.000 zlatých peněz od císaře a jeho dědicův zase vykoupěny býti mohou. Mimo to zavázal se císař, že Otovi za odstoupenou ještě znamenitou sumu 500.000 zlatých peněz dílem hned v hotovosti dá a dílem zápisy na roční úroky zapraví. Z toho tedy viděti, že císaři Karlovi nabytí Braniborska velmi mnoho peněz stálo. Aby císař tak velkých sum sehnal, žádal o stavů království Českého, aby mu zvláštní berni k tomu cíli povolili, k čemuž oni sice svolili, avšak jakousi nespokojenost ba reptání v lidu přece zameziti nemohli. Znamenitý a poctivý tehdejšího času

český rytíř a učenec, Tomáš ze Štítného, napsal v jedné knize své z příčiny té berně tato slova významná: „Strach mně za krále (Karla), že příliš často berni běže, a snad i více chce skoupiti okolních zemí dětem svým, než s obecným dobrým se snáší; a snadno-li jest jedné zemi, aby tolik jiných zemí skoupila? Páni pak hřeší v berni, pochlebujíce a nechtíce rozhněvati krále pravdou; ale jakož jsem řekl, pochlebujíce králi nestojí proti obecnému zlému.“

Universita právnická. Biskup Albrecht ze Šternberka. Působení kněze Miliče z Kroměžíře.

1372—1374.

Již výše vyložili jsme, že vysoké školy Pražské dělily se na čtyry fakulty, které dohromady sluly „obecným učením;“ studenti, bakaláři a mistři však že skládali dohromady zvláštní akademickou obec s vlastní právomocností, a že ta obec „universitou“ se nazývala. Za posledních dob nepohodli se však údové fakulty právnické s ostatními údy university, následkem čehož se od ostatních tří fakult dne 25. dubna 1372 odtrhli, zvláštního rektora si zvolili, a tak pro sebe druhou universitu, totiž právnickou vytvořili. Byly tedy v obecném učení Pražském od té doby dvě university, každá se zvláštní právomocností, majíce nad sebou společného kancléře, arcibiskupa Pražského, a tak rozdělena zůstala akademická obec Pražská na dvě university až do vypuknutí války husitských r. 1419. Císař Karel daroval této zvláštní právnické universitě hned r. 1373 dům na Starém městě blíz Celetné ulice, kterýž stál odevšad jinými domy obklíčen v bývalém sídle řádu Templářského, tak že se do něho malými uličkami jak z Celetné tak ze Stupartské ulice vcházelo.

Roku 1372 postoupil Magdeburský arcibiskup, Albrecht ze Šternberka, svou arcibiskupskou stolicí Petrovi Jelitovi, biskupu Litomyšlskému. Petr Jelito, založiv před rokem ve své otčině, v Landskroně, klášter sv. Augustina, odebral se tedy do Magdeburka, a Albrecht ze Šternberka uvázal se zase ve spravování biskupství Litomyšlského. Za příčinu, proč v Magdeburce býti nechtěl, udává se, že německy neuměl a s kapitolou, jako druhdy Dětrich z Kugelweitu, srovnati se nemohl.

Již také jsme se nahoře zmínili o knězi Miličovi z Kroměžíře, kterak r. 1363

opustiv kanovníctví u sv. Víta oddal se na kazatelství, aby proti zmáhající se zkáze mravů bojoval a lid český na dobrou dráhu života naváděl. K jeho kázání, jež později u sv. Jiljí na Starém městě Pražském míval, nadobyčejné množství lidu se hrnulo, a veliký obrat v myslech posluchačův působovalo. Milič zahloubav se do čtení prorokův a evangelistův nalezl zmínky o zlém nepříteli člověčenstva, který co Antikrist prý jednou přijde, aby křesťanstvo zkazil a konec světa spůsobil. I vypočítal Milič, žeby doba zkázy světa připadala do let 1365, 1366 a 1367. Maje ustavičně zkázu mravů ve všech tehdejších stavech před očima, spatřoval nyní v tom všem stopy a znamení, že Antikrist již na svět přišel, a tu všecko, co se v životě tehdejším nesrovnávalo s čistou láskou křesťanskou, s pokorou a pobožností, to za dílo Antikristovo s kazatelnou vyhlášoval. Nejvíce pak viděl působení Antikristovo u řádů stavu duchovního počínaje od arcibiskupa až po mnichy žebravé, maje nejvíce na nich okárati; avšak i knížat a světských pánův nešetřil, a tolik jim věděl vytýkati, jako každému jinému nižšímu stavu. Ba jednou v jakémsi shromáždění samému císaři Karlovi veřejně do očí říci se osmělil, že on sám jest prý veliký Antikrist. Za takovou opovážlivost uznal arcibiskup Jan Očko zapotřebí, potrestati jej několikaletným vězením. Avšak císař, kterýž horlivce toho vždy miloval a sobě vážil, neodňal mu ani po tomto skutku přízně své. Bylať však veliká rozhořčenost kněží proti němu, a pilně v jeho kázáních naslouchali, kde by ho v nějakém bludu postihnouti mohli. I netrvalo dlouho a podali žalobu naň k arcibiskupovi za jeho učení o Antikristovi. Milič se odvolal proto ku papeži Urbanovi V., a roku 1367 sám osobeš, maje za tovaryše jakéhosi Dětricha s sebou, do Říma se odebral, dostav od samého císaře Karla doporučovací listy co nejchvalnější. Tak krátce měl se papež Urban právě z Aviníonu do Říma přestěhovati a čekal jenom, až císař do Italie přijde a jej do Říma uvede. Milič proto dlouho v Římě na slíbený papežův příjezd čekaje již mu chtěl vstříc do Aviníonu jíti, avšak prve sobě ještě umínil, že svůj veliký nálevo příchodu Antikristově Římanům oznámí. A jakož v Praze byl spůsob, že kazatelové cedulemi na kostelních dveřích přibitými oznamovali, kdy a o čem budou kázati, dal i zde v Římě list na dveřích kostela Svatopetrského přibíti, ohlašuje úmysl svůj, zvěstovati u veřejném kázání, kterak Antikrist na zemi se již usadil, a připojiti k tomu potřebné výstrahy a

Kázání kněze Miliče z Kroměžíře. (Str. 399.)

(35)

napomínání. Pražští Dominikáni od sv. Klimenta dali hned po odjezdu Miličovu z Prahy svému generalovi do Říma vědět, že tam Milič přijede, a proto také inkvizitor Římský, řádu Dominikánského, hned jak se přiblíží Miličova listu na kostele Svatopetrském po městě rozhlásilo, své dráby vyslal, kteří kněze Miliče v samém kostele sv. Petra i s jeho průvodcím zajali a do vězení odvedli. Miliče zavřeli u Minoritů v Araceli, kdež dlouho bídně držán byl, Dětrich pak octnul se v tuhém vězení u Dominikánův. S velikou radostí hlásali potom mnichové s kazatelen Pražských: „Hleďte, nejmilejší posluchači, již bude ten kacíř Milič upálen!“ Avšak přišel konečně císař Karel sám do Říma a 21. října 1368 papeže tam uvedl. I hned se věci jinak obrátily. Milič požíraje ochrany císaře Karla netoliko propuštěn jest z vězení a obsypán rozličnými poctami, zvláště od kardinála z Albano, ale brzo dostala se mu i příležitost ku konání cnosti právě křesťanské. Když totiž nepřátelé jeho k odpovídání vzati jsou, on sám se za ně přimlouval. Neví se sice, jaké měl s papežem rozmluvy, avšak to bylo pozorovati na něm, že se v učení svém o příchodu Antikristově od té doby víc a více tajil, ač od toho docela neustával.

Když se Milič z Říma do Prahy navrátil, tu maje svědomí upokojené a jsa práv před očima svých posluchačův, počal tím horlivěji proti všem nepravostem bojovati. V tom umřel kněz Konrád Waldhauser r. 1369, a nebylo tu více kazatele, který by Pražské Němce k dobrému napomínal. I učil se nyní Milič, ač byl již věku šedivého, ještě také jazyku německému a počal i po německu kázati. Žeby se byl po Waldhauserovi v kazatelský úřad při kostele Panny Marie před Týnem řádně uvázal, o tom nenalzáme spolehlivé zmínky. Ale horlivost jeho neměla dosti na kázání: tisíců lidu byl spolu zpovědníkem a rádcem duchovním, a rozhodoval často v nejtěžších příhodách mezi rodinami a jejich údech. Darův dostával, ač jich nikdy nežádal, a nechtěje i nemoha jich podržeti, proto že nad míru střídavě živ byl, vyhledával sám lidí nouzi trpících, aby jim pomáhal. Nejvíce však pečoval o vychování dobrého kazatelstva: každodenně scházelo se na sta žákův, to jest nastávajících kněží, k němu, zapisovat sobě jeho přednášky; on pak obětoval jim, cokoli mu času zbývalo. Při vši té přisnositi mravů zůstával však jeho duch bodrý a jarý, a kdokoli prý měl činiti s mužem tím neobyčejným, odcházaje vždy na duchu svém rozčilená, povznešena i potěšena se pocítil.

I měla také skutečně horlivost jeho pro náboženský život v Čechách dosud nevidaný účinek. Největší toho důkaz byl ten, že působením jeho kázání a soukromého napomínání celé veliké hnízdo smilstva, tak řečené „Benátky“, docela zpustly. Byly to špatné domky plné veřejných nevěstek mezi nynějšími ulicemi Bartolomějskou a Konviktskou na Starém městě Pražském. Císař Karel dal se od osob Miličovým duchem nadchnutých pohnouti, že všechny ty domky r. 1372 skoupil, rozbořiti dal a to místo pak Miličovi daroval. Milič přikoupiv některá blízká městíště, vystavěl v těch místech s pomocí pobožných měšťanův Pražských dům veliký pro ženy kající a pro mladé kněžstvo. V místě pak, kde nyní stojí kostel sv. Bartoloměje, vystavěl kapli ke cti sv. Maří Magdaleny, a dal tomu svému ústavu jméno Jerusalemský. Na památku slove podnes ještě jeden ze sousedních domů Jerusalemský. Péče o zachování toho ústavu uváděla ho často v těžké rozpaky, neboť chtěje se starati také o časné opatření těch, jež polepšil, musel bez ustání dvě i tři sta osob živiti; avšak při vši dobré vůli ctitelův svých nebyval vždycky s to, aby prostředkův k tomu sehnal, a musel často snášeti těžké urážky a potupy, když mu bylo požádati leckterého boháče o půjčku na krátký čas.

Mezi tím však octnul se nyní Milič se žebravými mnichy ve sporech ještě větších, než jeho předchůdce Konrad Waldhauser. Mnichové měli jej v takové nenávisti, že prý ani sváje životem jist nebyl. Poněvadž však přízeň císaře Karla jej mocně chránila, nemohli mu nepřátelé jeho bezpečně ublížiti, a proto se na tom snesli, že jej při papežském dvoře co bludaře obžalují. Sepsali dvanáct článkův proti němu, v kterých jej mezi jiným vinili, že svým kajícím ženám uložil jako nějakou klášterní řeholi, je s jedné strany příliš tvrdě chová, s druhé pak příliš vychvaluje, že veškeré duchovenstvo tupí a haní, počna od papeže až do mnichův, že nechce ženám žádného i sebe slušnějšího šperku povolit, že si málo váží pokuty vyobcování z církve, že jest ducha hrdého, a pro tu svou hrdost že šťve moc světskou na duchovní, že duchovním dovoliti nechce, aby co svého vlastního měli a tak dále.

Při dvoře papežském v Avignoně žil tehdy mistr učení Pražského, Jan Klouček, a ten přijav ty žaloby z Prahy mu zaslané, papeži Řehořovi XI. je podal, který dne 10. ledna 1374 bulou k císaři Karlovi, k arcibiskupovi Pražskému a k biskupům Litomyšlskému, Olomúckému, Vratislavskému a Krakovskému vy-

dal, aby učení Miličovo všude bylo stavováno a přísně vyšetřováno. Z toho jest viděti, že působení Miličovo již až do diécezí všech těch výše jmenovaných biskupův se vztahovalo. Starý arcibiskup Pražský, Jan Očko, kterýž Miliče potnd vždy proti jeho nepřátelům chránil, obdržev papežskou bullu tak zmalomyslněl, že sám Milič jej musel těšiti. Avšak když inkvi- sitor Pražský, z řádu Dominikánského, svůj úřad počal konati, a Miliče vyšetřovati, tu Milič zase odvolání k samému papeži učinil, a hned v postě r. 1374 na cestu do Aviniona se vydal. Byl tam čestně přijat a od svého starého příznivce, kardinála z Albano, dobře chován, a zapudil také u apoštolské stolice všeliké pochybnosti o pravověrnosti své. Avšak pohříchu! onemocněl náhle v Avinoně, a prvé nežli jeho rozepře dospěla ku konečnému rozsudku, umřel ve svátek ss. Petra a Pavla r. 1374 v cizině. Výše řečený ústav Miličův, Jerusalem, ztrativ svého zakladatele a ředitele, zašel, a císař Karel daroval ta stavení českým Cisterciánům, kteří je obrátili v kollegium sv. Bernarda, a žáky a professory svého řádu v něm chovali.

Milič povzbudil mocně a trvale ducha národu Českého a byl Husův první předchůdce; jako Český národ vůbec měl i Milič jarý cit, živou obraznost, hlubokou nábožnost, poněkud bolnomyslnou, čilou jemnost a urputnou odhodlanost. Moc jeho jevila se zvláště živými slovy a bezprostředními skutky. Jeho spisové patrně na kvap skládané, jsou však méně rázné a jadrné, než jakým sám byl.

Přenesení těl knížat a králův. Socha sv. Jiří na hradě Pražském.

1373.

Poněvadž již všechny kaple okolo vysokého hůru v novém chrámě u sv. Víta na hradě Pražském v stavbě dokončeny a také oltáře a jiným nábytkem opatřeny byly, kázal císař Karel, aby se všechna těla knížat a králův Českých jakož i jejich manželék, co jich ve starém chrámě odpočívalo, do těch kaplí v novém chrámě přenesla a na novo poctivě pochovala. Přenášení toto řídil tehdejší dozorce, čili jak se tenkrát říkalo, direktor stavby, kanovník Beneš z Veitmile, známý kronikář český, kterýžto ku každému tělu přiložil olovenou tabulku s jmenem a dnem úmrtí. Itak přenesena jsou těla Břetislava I., manželky jeho Judyty Svinibrodské, Spytihněva II., Břetislava II., Bořivoje II., Přemysla Ota-

kara I., Přemysla Otakara II., Guty z Habsburku, manželky Václava II., konečně tělo krále Rudolfa I. Nad prvními šesti těly sdělány jsou od mistra Petra Parléře náhrobky z kamene opukového, na kterých ležící postavy zemřelých řemeslně vytesány jsou, a jichžto věrná vyobrazení jsme do této „Kroniky“ položili, ovšem tak, jak větším dílem od nepřátel porouchány byvše podnes se spatřují. Beneš z Veitmile dal také nad každým hrobem na kostelních stěnách nápisy udělati, kteréž nyní větším dílem obnoveny budou.

Tohoto roku 1373 kázal císař Karel ode dvou bratří, Martina a Jiřího z Klussenberku uliti kovovou sochu sv. Jiří na koni, kteráž na kašnu ve dvoře Pražského hradu na proti hlavnímu chrámu postavena byla. Tato mistrovská litina stojí nyní na jiném místě téhož dvora, a náleží k nejznamenitějším starým litinám toho způsobu v celé Evropě. Následujícího roku 1374 působil to arcibiskup Jan Očko, že kanovník Beneš z Veitmile také všechna těla Pražských biskupův, kteráž ve starém chrámě u sv. Víta pochována ležela, do nového přenesena byla. Kanovník Beneš uložil je všechny vedle sebe v ochoze za hlavním oltářem naproti hrobu sv. Víta, kde podnes široké kameny v podlaze avšak bez nápisův jejich hrobky přikrývají.

Kterak se císař Karel v Braniborích vlády ujal, a svým synům je v léno dal.

1373—1374.

Když se vojvoda Ota a jeho synovec Bedřich Bavorský vlády nad Braniborskem na dobro odřekli, a zem tuto císaři Karlovi postoupili, objížděl s nimi v srpnu a září 1373 císař Karel, maje s sebou syna svého, krále Václava, všechny krajiny Braniborské, a přijímal všude od obyvatelův na jméno svých synův přísahy věrnosti. Dne 27. srpna byl v Strausberce, 1. září v Berlíně, 10. září v Stendalu, potom v Tangermündě. Všecka země byla za špatné vlády Otovy na mizinu přivedena, a obyvatelé vidouce, kterak Česká říše otcovskou péčí Karlovou všude nevidaného blahobytu požívá, s radostí jeho vládu podstoupili, a jemu později na to přísahali, že markhrabství Braniborské nikdy nemá od koruny České odtrženo býti. Císař Karel nařídil, aby se hned učinil popis všech měst, hradův, městeček a vsí s jejich příslušenstvím a jejich majetníkův, aby

Braniborsko od Karla jeho synům, bratrovi a téhož synům slavně v léno dáno jest. (Str. 409.)

(36)

tento popis byl za základ položen jako k ně- v českých zemích byly, tak aby se s určitostí
jakým deskám zemským, jaké již ode dávna vědělo o všem majetku, co komu náleží a jaké

práva a privilegie jednomu každému stavu a jednotlivým osobám propůjčeny jsou. Tento popis Braniborské země v nynějším královském archivu v Berlíně se až podnes zachoval. Když to vše bylo vykonáno, usadil Karel v Braniborích své hejtmany a vrátil se ve společnosti obou vojvod Bavorských, Oty a Bedřicha, u prostřed září 1373 do Prahy.

V Praze mezi tím umřel Karlov nejmladší syn Karel dne 24. srpna, a ve Vídni umřela 4. září jeho dcera Alžběta, manželka Albrechta, vojvody Rakouského. A však brzo po jeho příjezdu do Prahy porodila mu císařovna Alžběta dne 29. září 1373 dceru, již při křtu dáno jméno Markéta. Byla to tedy již druhá dcera Karlova, kteráž měla jméno Markéta, a provdala se potom za Jana purkhrabě Normberského, z domu Hohenzollerského.

Dne 2. října 1373 byla veliká slavnost v Praze: císař Karel udělil u přítomnosti obou knížat Bavorských, Oty a Bedřicha, markhrabství Braniborské, odevzdáním zemského právu synům svým Václavovi, Sigmuntovi a Janovi v léno, a pro případ, kdyby tito jeho synové zemřeli, čekatelství na to léno zároveň svému bratru Janovi Jindřichovi, markhraběti Moravskému, a jeho třem synům Joštovi, Janovi Soběslavovi a Prokopovi. Zároveň vydal zlatou bullu císařskou, v nížto stálo, že markhrabství Braniborské s korunou Českou na věky spojeno a k ní přivtěleno jest.

Vojvoda Ota Bavorský, bývalý markhrabě Braniborský, obdržev od císaře Karla roční plat, odebral se brzy potom z Prahy do Bavor, a tam na hradě Wolfštejně u Landshutu se svou kuběnou, Markytkou mlynářkou, vesele živ byl, a peníze za prodané Braniborsko strženež utrácel.

Braniborsko byla poslední z větších zemí, které Karel pro svůj dům a pro korunu Českou nabyt, a nyní obíral se s ním s takovým zalíbením a s takovou pečlivostí, s jakou obyčejně laskaví rodiče se svým nejmladším dítětem zacházívali. Již následujícího roku 1374 na začátku března zdvihl se z Prahy se svou manželkou a svými syny Václavem, Sigmuntem a Janem, a do Branibor se odebral, kamž jej celý dvůr následovati musel. Tu byl v březnu větším dílem v Berlíně, v květnu v Prenclově, hlavním městě Ukranské marky; v Gubíně byl 28. května na sněmu, a potom delší čas v Tangermündě, městě v Staré marce, přebýval. Výhodné položení toho města tak se císaři zalíbilo, že v něm hned nový hrad pro sebe a své nástupce, radnici a znamenitý chrám s kollegiatní kapitulou založil, a tuto skladiště všeho toho zboží míti chtěl, které se po Labi z Čech dolů plaví, aby se odtud dále do Hamburku a po suchu do Lübecku rozváželo. Na těch cestách provázeli císaře kurfürstové Mohučský a Saský, a

Starožitné poprsí Jana Jindřicha, markhraběte Moravského, na horejších chodbách u s. Víta. (Str. 412). (37).

mnozí jiní říšští pánové. Císař Karel uvedl bezpečnost a pořádek do země nově nabyté, obnovil zpustlé hrady a hrazená města, vyplatil zastavené statky markhrabské, mnoho jiných věcí vyřídil a před svým návratem do Čech v polovici srpna 1374 své dva syny Sigmunta a Jana v Braniborích osadil, aby mravy a obyčeje obyvatelův poznali a mezi nimi sobě zvykli, dav jim za nejvyššího hofmistra Jana z Kitlic, biskupa Lebuského, rozeného Branibora, kteréhož také zemským správcem v Braniborsku učinil. Za tehdejšího času se jak v Braniborsku tak i v obou Lužicích po venkově všude větším dílem ještě slovanský mluvilo, jenom šlechta a větší díl lidu městského Němci byli. Jen málo let Karel v Braniborích panoval, avšak všickni starí a

noví letopisci svorně o tom píší, že to byla požehnaná a pro zem velmi šťastná doba.

Kterak císař Karel město Lübek navštívil.
1375.

Maje v úmyslu, obchod český hlavně plavbou po Labi zvelebiti, obrátil nyní Karel zřetel svůj na dolní země německé, a zvláště na město Lübek při Baltickém moři, kteréžto bylo hlavou mocného svazku hanzeatských měst, a velikým bohatstvím slynulo. Přál sobě císař, aby se prostřednictvím těchto hanzeatských měst kupectví české a braniborské rozmnožilo. Za prvních časův, když Lübek byl ještě osadou slovanskou v zemi bývalých Bodrcův, nazýval se Bukovec. Císař Karel umínil si tedy r. 1375, toto město navštívit, a vypraviv se s císařovnou Alžbětou a synem Václavem asi v druhé polovici měsíce července na cestu, jel přes Erfurt a Míšeň do Prenclova v Braniborích, a teprv 21. října 1375 držel svůj slavný vjezd do Lübece. Od času císaře Bedřicha I. Rudovousa nenavštívil císař Římský toto město, a přijetí císaře Karla bylo velmi slavné. Před městem ozdobili se císař a císařovna v kapli sv. Gertrudy císařskými rouchy a klénoty, vsedli pak na kůň a v následujícím pořádku do města vjeli. Napřed jel jeden radní pán Lübecký maje klíče města na podušce na znamení, že toto město císaři jest poddáno. Jej následovali vojvoda Albrecht Saský a Lüneburský s říšským mečem v ruce, vojvoda Ota Bavorský, někdy markhrabě Braniborský ale vždy ještě kurfürst s císařským žezlem, kurfürst Bedřich, arcibiskup Kolínský s říšským jablkem. Potom jeli císař Karel a císařovna Alžběta; dva purkmistři Lübecktí vedli koně císařova a dva radní pánové koně císařovny; čtyři nejznamenitější měšťanští synkové nesli nebesa nad císařskými manžely, jež ostatní komonstvo následovalo. A byli v tom komonstvu vojvoda Albrecht Meklenburský, markhrabě Vilém Míšeňský, mladý markhrabě Jošt Moravský a mnozí jiní knížata a vznešení pánové. Za velikého jásání obyvatelův pohyboval se průvod, k němuž se ještě Lübecké duchovenstvo připojilo, do hlavního chrámu Panny Marie a potom do bytu, kterýž pro císaře byl připraven. Když se potom císaři purkmistři a radní pánové představovali, oslovil je císař velmi laskavě a jmenoval je „moji pánové.“ Tu předstoupil nejstarší purkmistr, Jakub Pleškov, a dovolil si císaři říci, že jim ten titul

nenáleží, a že císař sám jest pánem Lübece. Karel však k tomu odpověděl, že staré císařské letopisy dosvědčují, kterak Lübek jest jedno z předních pěti měst Římské říše, a že radní pánové těchto měst jsou zároveň císařskými radami a koněly, kterým se vším právem může titul pánův dávat. Deset dní se císař Karel v Lübece zdržoval, a s městskou radou o tom časté rozprávky měl, kterak by se v Tangermündě hlavní kupecké skladiště mezi Čechy a hanzeatskými městy dalo zříditi. Z Lübece se císař Karel přímo do Čech vrátil.

Smrt Jana Jindřicha, markhraběte Moravského.
1375, 12. listopadu.

Mezi tím časem umřel na Moravě císařův bratr Jan Jindřich, markhrabě Moravský, dne 12. listopadu 1375 v 53. roce věku svého. Byl čtyřikrát ženat: ponejprv s Markétou Tyrolskou a Korutanskou přijmím „Hubatou“, která ho ošemetně zapudila, podruhé s Markétou Opavskou, od r. 1350 do 1363, potřetí s Markétou Rakouskou, od r. 1364 do r. 1366, a po čtvrté s Alžbětou Ottinskou od r. 1371, která jej přežila, a r. 1409 umřela.

S Markétou Opavskou splodil tři syny a dvě dcery, Jošta čili Jodoka, Jana Soběslava a Prokopa; první a třetí byli markhrabaty Moravskými, druhý se dal na kněžství a byl biskupem Litomyšlským a potom patriarchou Aquilejským. Dcera Kateřina provdala se za Jindřicha, knížete Falkenberského, druhá Alžběta za markhraběte Viléma Míšeňského.

Markhrabě Jan Jindřich miloval svého bratra, císaře Karla, upřímně a po celý život svůj žil s ním v příkladné svornosti, a jako před sto padesáti lety první markhrabě Moravský, Vladislav Jindřich, bratr Přemysla Otakara I., tak nyní Jan Jindřich podrobuje se ve všem bratru a králi svému, společným působením moc a slávu rodu svého a říše České podstatně a poctivě rozmnožiti pomáhal. Byl to kníže dobrotivý a spravedlivý, markhrabství Moravské od r. 1349 po 26 let spravoval, a Moravané přilnuli k němu láskou srdečnou. Císaře Karla velmi často na jeho cestách po říši a po cizích zemích provázal a při jeho dvoře se zdržoval. Ostatně bydlel obyčejně na Špilenberce, hradě Brněnském, nyníjším Špilberce.

Obzvláště byl měšťům milostiv, jež mnohými výsadami obdařil, Olomouci r. 1352 dovolil, že se měšťané právem Magdeburským spravovati mohli, a v Brně

založil r. 1353 znamenitý klášter poustevníkův zákona sv. Augustina s velikým a nákladným kostelem ke cti sv. Tomáše. Jan Očko z Vlašimi, tehdejší biskup Olomoucký, posvětil chrám i klášter r. 1356 a přítomnosti zakladatelově a jeho bratra, císaře Karla, kterýž tehdejší kostelu tomu daroval milostný obraz Panny Marie byzantským uměním skvostně malovaný. Pro tento obraz dal markhrabě Jan Jindřich ku kostelu zvláštní kapli přistavěti, a že pak po čase barva v tvářích Bohorodice a Ježíška zčernala, Hlák podnes lid tomu obrazu, „černá Panna Marie Brněnská“ a s velkou pobožností k němu lne. Když se Augustiani od sv. Tomáše r. 1783 do Starého Brna do kláštera Králové přestěhovati musili, ten obraz s sebou vzali, a v Mariánském chrámu jej vystavili, kdež až posud se nachází.

Tělo markhraběte Jana Jindřicha bylo v kostele sv. Tomáše v Brně pochováno, kdež nyní jednoduchý náhrobní kámen na podlaze místo jeho odpočinku oznamuje.

Když brzy po smrti Jana Jindřicha císař Karel se svým synem Václavem v první polovici ledna r. 1376 v Karlových Varech se zdržoval, dostavil se tam k němu Jošt, nejstarší syn zemřelého markhraběte Moravského, aby toto markhrabství v léno obdržel. Stalo se tak, a mladší král Václav dne 9. ledna 1376 ve slavném shromáždění svému bratranci Joštovi markhrabství Moravské s obyčejnou slavností v léno udělil. Druhého dne pak císař toto léno Joštovi zlatou bullou potvrdil. Otec Joštův učinil však takové pořizení, aby mladší syn Prokop také v některé části Moravy panoval, a tu Jošt s přivolením Karlovým a Václavovým odstoupil mu na Moravě hrady Úsov, Bludov, Plankenberk a Napajedly se vším příslušenstvím, pak města Přerov, Litovli a Uničov, kterážto města a panství jako moravské podmanství držeti měl. Prokop psal se tedy napotom také „markhrabětem Moravským,“ Jošt však se psával obyčejně „markhrabětem a pánem Moravy.“

Roku 1375 dne 27. července umřel také od nás často spomínaný Pražský kanovník a český kronikář Beneš Krabice z Veitmile. Kroniku svou sepsal na výslovnou žádost císaře Karla, počínaje vypravování své jazykem latinským od r. 1283 a dovedla je téměř až do konce svého života, to jest do r. 1374. Jakožto kanovník při kostele Pražském spravoval po dvacet let, od r. 1355 až do 1375, úřad ředitele či vlastně dozorce stavby nového hlavního chrámu u sv. Víta na hradě Pražském, pročež také mistr Petr Parléř jeho poprsí na hořejších chodbách toho chrámu mezi poprsí jiných předních a o ten chrám zasloužilých osob postavil. Rod jeho tehdejší jen rytířský, povýšen jest po čase do stavu panského.

Císař Karel, kterýž sám učeným dějepiscem byl, ještě jiných mužův k tomu měl, aby českou kroniku spisovali. R. 1353 povolav k sobě do Prahy znamenitého Minoritu Jana z Marignoly, rozeného Italianu z Florencie, kterýž se svými cestami do Mongolie, Číny a Indie proslavil, uložil mu, aby českou kroniku sepsal, což tento, jsa potom biskupem v Bisignané v Kalabrii, asi mezi lety 1354 a 1362 také vykonal, ačkoliv jeho dílem české letopisectví jenom málo získalo. Znamenitější byla kronika Přibíka řečeného Pulkavy z Hradenína, kterému císař Karel sám listiny a jiné zprávy, ano i životopis sv. Václava od císaře samého sepsaný odevzdal, aby to vše do kroniky vložil. Když to vše pomocí císařovou bylo latinsky sepsáno, musel Přibík toto dílo také ještě do českého jazyka přeložiti, aby se známost dějin českých v národě tím více rozšířiti mohla. Tato kronika sahá od prvních dob českých až do r. 1330. Také Pražský kanovník František, potom Neplach, opat kláštera Opatovického, své kroniky z císařova povzbuzení spisovali.

Kterak Karel korunu Českou mocnou a slavnou učinil, a syna Václava na Římské království voliti dal.

1376.

Snadno můžeme uhadnouti příčinu, proč se císař Karel na počátku roku 1376 v Karlových Varech po několik neděl zdržoval. Hledalť tam při léčivém horkém pramenu zajisté pomoci proti neduhu, kterémuž dna čili podagra říkáme, který jej čím dále tím více obtěžovati počínal, a často mnoho dní k poležení na lůžku nutíval. K tomu se přidávaly ustavičné panovnické starosti, neboť duch Karlov neustále činný vysoký cíl sobě vytknul, kterého při žádném počínání svém s očí nespouštěl. Chtěl se státi obnovitelem Římského císařství, kteréz v bídném stavu nastoupil. Knížata vytahovali se z moci císařské, kde jen mohli, a věrnost k císaři takorůzka jen za dobré zaplacení neb jiné prospěchy drželi, vždy hotovi jsouce ke vzpourám a ku spolkům s cizími nepřáteli říše. Menší pánové, šlechta a rytíři následovali příklad mocnějších a postrádající vši lásky k vlasti provozovali právo mocnějšího nad slabším, utiskovali poddané své a škodili městům. Tak byl jeden stav proti druhému, a císařova moc nemohla, jak by měla, všude, kde toho potřeba žádala, s důrazem proniknouti. Císař Karel neviděl lepšího prostředku, kterým by se jednoty v říši dosáhlo a svrchovanosti císařské patriční váhy dodalo, než aby moc svého dědičného království Českého především tak velice rozmnožil, žeby se mu žádný kníže bez trestu opráti nesměl. Při tom byl nepřítelem všelichého násilí, a raději cestou pokojného vy-

jednávání šel, při čem peněz nešetřil. Jak jsme viděli, dávalo mu království České hojných prostředkův k tomu; Čechy se měly státí jádrem a střediskem obnovené Římské říše, a byl by k tomu cíli za delšího panování skutečně všechny velké malé země říšské z rukou knížat vykoupil a svému bezprostřednímu panování podrobil, tak žeby králové Čeští zároveň a na vždy byli císaři Římskými, panující nad svými many s takovou mocí, jako tehdaž králové Francouzští neb Angličtí. Již byly celé Slezsko, obě Lužice a Braniborsko k České říši

přivtěleny a připojeny, a mimo to v horní Falci, ve Francku, ve Fojtlandě a v Míšeňsku množství větších menších panství ku koruně bylo přikoupeno, ještě více jich však v lenní svazek s korunou Českou uvedeno. Kdykoliv nějaký pán neb hrabě v říšských zemích císaři chtěl se zalíbiti, anebo peněz, pomoci a ochrany potřeboval, přišel a dobrovolně za mana české koruny se podával. Císař Karel míval k takovým účelům vždy dosti peněz pohotově, a tak všemi prostředky působnost české koruny šířil a rozmnožoval. Téměř celé nynější Sasko až po brány Lipské bylo již lenním svazkem od krále Českého závislé, tak i krajiny bavorské a falcké od Dunaje až po řeku Mohan a k městu Würzburgu plné byly českých len. Nejvzdálenější léna byla na západě hrabství Wertheimské, kde se Taubera s Mohanem spojuje, od r. 1362, na severozápadě panství Koldické u Lipska, jež známý a často jmenovaný rada císaře Karla, Téma z Koldic, r. 1368 od císaře v léno vzal, a v půlnočních stranách panství Parchym, Plavno a Penčlín v Meklenburských zemích od r. 1374.

Když pak nyní císař Karel cítiti počínal, že stárne a sil mu ubývá, tím větší starost o to měl, aby dílo od něho počaté po jeho smrti

v niveč nepřišlo, což by se snadno mohlo státi, kdyžby důstojnost císařská po něm snad na jiný rod přešla, a stará řevnivost sousedních mocností proti rodu Luxemburskému opět povzbuzena byla. Proto umínil si, stůj co stůj k tomu pracovati, aby svému synovi, již korunovanému králi Českému, Václavovi, nástupnictví v Římském císařství pojistil a jej na královskou stolicí Německou co svého pomocníka posaditi mohl. V té příčině již roku 1374 počal se kurfürstův dotazovati a o jejich přivolení se starati. Maje sám

Starožitné poprsí kanovníka Beneše Krabice z Veitmile, kronikáře českého, na hořejších chodbách u sv. Víta. (Str. 413). (38)

dva hlasy v moci své, totiž hlasy krále Českého a markhraběte Braniborského obdržel to již v únoru 1375 také od ostatních kurfürstův, že hlasy své mladému Václavovi dáti přislíbili. Byla však v tom jedna velká závada, že teprv sedmnáctiletý Václav ještě dospělého věku neměl, ano že podle zlaté bully od samého císaře Karla vydané o volení mladšího krále Římského ještě za života císařova ani řeči nebylo. Karel měl to za tak nutnou věc, aby synovi svému nástupnictví v říši

pojistil, že ani tyto závady nezdržovaly ho v provedení jeho záměru. Jako Francouzský král Karel V. zákonem ohlásil, že nástupce trůnu francouzského již ve svém čtrnáctém roce za dospělého uznán býti má, tak i císař Karel všem říšským knížatům o tom psal, kterak že Václav velmi pečlivě vychován jsa, v sedmnáctém roce již mnohem více nežli jiní obyčejní lidé věděti může, a že sám Bůh rozeným knížatům již takové duše dává, že jsou osvícenější jiných. Pravda, že to psal z převelikého zamilování v syna svého, který ovšem byl jinoch na těle i na duši zdravý a pln pěkných nadějí. Avšak Václav byv již co dítě králem učiněn, přijímaje lichocení a pocty, kterým ani ještě dobře nerozuměl, zvykl si záhy poroučeti, dokud ještě poslouchati neuměl, a prováděl z vůli svou u větší míře, nežli

se snášeti mohlo s pravým prospěchem duševním. V tom byla slabá stránka Karlova, že se co otec na nesrovnalostech u vychování synův svých nepoznával, a tak zárodku zlého příchodu dal vzejít, jakž brzo pozdější historie smutně ukazuje.

Císař Karel také papeži psal, aby zvolení syna jeho Václava na trůn Římský schváliti a potvrditi ráčil, a že papež Řehoř XI. právě ustavičným naleháním císařovým Avignon opustiti, a v Římě zas se usaditi zamýšlel, což se ovšem toliko císařovou pomocí státi mohlo, tu i on k volbě Václavově svolil. A když tedy již všechny cesty ke trůnu Václavovi prokleté byly, což ovšem císař při knížatech velkými sumami působiti musel, odebral se Karel se svými syny Václavem a Sigmuntem v měsíci červnu 1376 na Rýn, i sešel se tam se všemi kurfürsty v Rense, kteří se tu na tom jednohlasně usnesli, že Václava, mladšího krále Českého, za Římského krále vyvolí a starému, churavému císaři a otci jeho za pomocníka dají. Odtud se všichni kurfürstové i s císařem do Frankfurtu nad Mohanem zdvihli, a Václava dne 10. června ve hlavním chrámě u sv. Bartoloměje za Římského krále zvolili a slavně vyhlásili. Z Frankfurtu odebral se císař s Václavem a všemi knížaty zase do Rense, kde Václav všemu národu Německému co zvolený král Římský byl představen a ukazován, a pak jeli všichni do Cíche, kdež 6. července 1376 Václav se svou manželkou Johannou Bavorskou ve hlavním chrámě od Bedřicha, arcibiskupa Kolínského, na Římské království s obyčejnou slavností korunován byl. Císař se svými syny potom teprv na počátku listopadu 1376 z Němce do Prahy se vrátil, a listopad na Karlštejně strávil.

Kterak Karel země koruny České mezi své syny rozdělil.

1377.

Aby němečtí kurfürstové nemohli na to ukazovati, žeby král Český v budoucnosti měl dvojí důstojnost kurfürstskou, totiž českou a braniborskou, ustanovil se císař Karel na tom, že země koruny České mezi své syny rozdělí. Vydal tedy listinu, nyní pohřbenu již ztracenou, v níž ustanoveno jest, že po jeho smrti nejstarší syn a nástupce, Václav, již korunovaný král Český, podržeti má bezprostřední vládu v Čechách, v částech Slezska bezprostředně pod-

daných, v částech horní Lužice, totiž v krajině Budišínské a Lubaňské, v částech dolní Lužice, ve všech panstvích v horní Falci, v Bavořích a v Sasích, a jakožto hlava rodu Luxemburského že má býti vrchním pánem nade svými bratřími a nade všemi lénníky České koruny. Mladší syn Sigmunt obdržeti má markhrabství Braniborské a po smrti Oty Bavorského také důstojnost kurfürstskou, s tím však doložením, že kdyby bez potomkův zemřel, tato země by na nejmladšího syna Karlova anebo na samého krále Českého nazpět připadnouti měla. Nejmladšímu synu, Janovi, odevzdal císař již před tím, r. 1376, zemi Zhořelickou, Gubínskou a Chotěbuzskou v horní a dolní Lužici, učiniv z těch částí zvláštní knížetství, po němž se Zhořelickým knížetem psáti měl. Stavové toho nového knížetství přišli již 25. ledna 1376 do Prahy, aby svému knížeti Janovi přísahu věrnosti složili. Morava zůstala bratrancům těchto královských synův českých, jakož i všechna ostatní lenní knížetství všem těm, kteří byli právě v jejich držení.

Účinky toho rozdělení říše byly neblahé, neboť Václav nezdědil věhlasnost svého vznešeného otce, a neuměl v šlepičích jeho se zachovati; jeho bratr Sigmunt pak a jeho moravští bratřenci dali světu smutný příklad nesvornosti, chtivosti, lehkomyšlnosti a jiných zlých necností, kterými se bohaté dědictví otcovské na zmar přivádí. Císař Karel neměl toho daru, aby mohl pohlížeti v temnou budoucnost, nicméně staral se o to úsilně, aby syna svého Václava, v němž všechny své naděje pokládal, záhy seznamoval s povinnostmi jeho budoucího panovnického povolání, i pravíval prý k němu řka: „Milý synu! Všecko vůkol sebe pilně pozoruj, uč se moudrosti ode mne, viz, kterak já sobě počínám, abys pak sám také tak sobě počínati uměl. Miluj své přátely a také zboží pozemské, neb zboží toto udělalo tebe nejvyšším králem v křesťanstvu. Budeš-li tak činiti, všecko se ti bude dařiti a všechny závady snadno přemůžeš. Můžeš-li co v dobrotě působiti, vystříhej se války, neboť válka jest těžká věc. Šetři bohatých i chudých, se všemi rád obcuj a zacházej s nimi dobrotivě a laskavě. Na svou mocnost nespolehej se. S papežem, s biskupy a Němci buď v přátelství; budeš-li těch za přátely míti, tím bezpečněji v pokoji živ budeš.“

Mladý Václav, jsa již na království Římské korunován, r. 1377 do říše se odebral, v městě Rothenburce nad Tauberou ve Švábiích se usadil, a tam svůj dvůr měl. Císař Karel však, maje v úmyslu, celé leto v Braniborích

ztrávití, měl ještě před svým odjezdem z Prahy potěšení, že mohl býti přítomen slavnému posvěcení skvostného chrámu Panny Marie a sv. Karla na Karlově v Novém městě Pražském, kteréž tímto stavením štědrostí svého vznešeného zakladatele nové převzácné ozdoby nabylo. Zajisté chrám ten mezi nejvznešenější stavitelská díla a nejslavnější památky z Karlových časů náleží, ač nyní již valně jest přejinačen a nenáležitými ozdobami přeplněn. Nevědomo, zdali Petr Parléř anebo spíše jiný znamenitý avšak již neznámý mistr toto dílo vyvedl, kteréž svou umělostí, do hvězdy stavěnou klenbou podivení všech lidí až podnes vzbuzuje. Vysvěcení Karlovského chrámu vykonal Pražský arcibiskup Jan Očko z Vlašimi. Císař Karel dal potom všem přítomným knížatům a prelatům slavnou hostinu, a všechno stolní stříbrné náčiní, kterého bylo za tisíc zlatých uherských, zdejšímu klášteru Lateranských Augustiánův daroval.

Kterak císař Karel naposledy Francii navštívil a od Franc. krále Karla V. slavně hostěn byl.
1377—1378.

Císař Karel se po celé leto r. 1377 v Braniborích a to nejvíce ve městě Tangermündě zdržoval, neboť zvelebení této země, od něho naposled nabyté, leželo mu nyní velmi na srdci, jak jsme se o tom již výše zmínili. Také tam v červenci a srpnu válku vedl proti Lüneburským stavům, kteří vojvodovi Albrechtovi Saskému, svému pánu, poslušnost byli vypověděli. Tu v Braniborích zatoužil Karel, aby ještě jednou před svou smrtí Francii a Paříž spatřil, kdež mnohá léta mladosti ztrávil, a také aby se shledal ještě jednou s královskou rodinou francouzskou, s kterou v příbuzenství byl. Zdá se pak, že Karel ještě jiné příčiny k cestě do Francie měl; chtělť zajisté svého syna a nástupce Václava spřáteliti se synovcem svým, králem Karlem V. Francouzským, a pak mu činito starosti, co se při papežském dvoře v Římě dělo. Mnozí kardinalové papeže Řehoře XI. byli s tím nespokojeni, že v Římě přebývati mají, a císař v duchu předvídal, žeby z toho nějaké rozdvojení v hlavách církve mohlo povstati; a proto se chtěl s králem Francouzským smluviti, aby se hrozící zlé předešlo.

Jakkoliv jej dna čím dál tím více trápila, odhodlal se přece, již ku konci toho roku 1377 zamyšlenou cestu nastoupiti. Oznámiv skrze posly králi Francouzskému svou návštěvu, vzká-

zal ku svému synovi Václavovi do Rothenburka, aby jej v Brabantě očekával a pak s ním do Paříže jel, sám pak v prvních dnech měsíce listopadu z Tangermündy na cestu se vypravil. V průvodu jeho byli vojvodové Albrecht Saský a Lüneburský, Jindřich Brunšvický, a Bohuslav Pomohanský, Slezští knížata Jindřich Brežský, Boleslav Lehnický a Václav Olešnický, potom pánové Jan z Hardeku a Jan z Leuchtenberka, Petr z Wartenberka, nejvyšší hofmistr, Téma z Koldic, nejvyšší mistr císařské komory, Albrecht ze Sternberka, Hynek z Lipé a Hašek ze Zvířetic, biskupové Vormuský a Bamberský a jiní. Když císař přišel do města Mindenu ve Westfalích, kde ho slavně přijali, navštívil hrob slavného dějepisce Jindřicha z Herfordu, a shledav ten hrob býti příliš nepatrným, nový slavný náhrobek v samém kůru kostela na svůj náklad mu postaviti kázal. Přijda do Engernu, kde znamenitý kníže starých Sasův, Vitikind, pochován leží, dal i tomu nový slavný náhrobek zříditi. V Nizozemích očekávali na císaře jeho bratr, Václav, vojvoda Luxemburský a Brabantský, a jeho syn, Římský a Český král Václav, a tu se k němu připojili. Francouzský král Karel V. zatím činil přípravy, jakby svého vznešeného pana strýce a hosta jak nejslavněji přijal. Vyslal mu naproti až do města Kambraje čili Kameriku množství vznešených francouzských pánův a rytířův, aby císaře na francouzských hranicích přivítali a do Francie uvedli. I vyšli mu i s měšťany na míli před město naproti. Císař jel 22. prosince 1377 do města na koni popelavém, maje na sobě plášť a klobouk ze šedivého sukna kunou podšitého, i vešel napřed do hlavního chrámu, aby se pomodlil a potom teprv v biskupském domě proň připraveném se ubytoval. Když se tu francouzští pánové před ním postavili, promluvil k nim řka: „Přijíždíme hlavně proto do Francie, abychom krále, královnu a jejich děti ještě jednou spatřili a objali, a když se nám toho potěšení dostane, chceme s radostí smrt očekávati.“ Ztrávil v Kambraji vánoční svátky, překročil 26. prosince tehdejší francouzské hranice a přišel do prvního francouzského města Saint Quintin řečeného, kde již někteří francouzští královští dvořané očekávali, a císaři své služby nabídli. I měšťané přijali císaře již před městem, a činíce jemu jako císaři všelikou čest, maso, ryby, víno, chleb a vosk darem mu přinesli. Takovým způsobem přijat jest potom císař téměř v každém francouzském městě, kudy jel, a purkmistři i

radní pánové, kteří k němu vítací řeči pronášeli, neopomněli dokládati, že se takové uvítání děje k rozkazu jejich nejmilostivějšího krále a pána. V městě Noyoně přepadly císaře veliké bolesti od podagry, on však nicméně předce dále jel. Pál míle před Compienou vítali ho ve jménu Francouzského krále vojvoda Bourbonský, bratr královny, hrabě z Eu, králův bratranec, a biskupové Pařížský a Beauvaiský. Večer pozval vojvoda Bourbonský české a německé pány k sobě k večeři. Císař tam poslal svého syna, krále Václava, a dal jim říci, žeby je sám chtěl při tabuli překvapiti, kdyby příliš na dnu netrpěl. Byly pak při té hostině všechny vznešené paní a panny z města Compiègne, a pilo prý se velmi udatně.

Na nový rok, 1. ledna 1878, nocoval císař v městě Senlis, mši před Paříží, zastav zde již královny bratří, totiž vojvody z Berry a z Burgundu, některé hrabata a biskupy. Dne 2. ledna spal císař již v Louvru nedaleko Paříže, a hostil ho zde vojvoda Barský. Král Karel V. sám, uslyšev, že císař na dnu trpí, hned ještě večr jeden ze svých kočárů a jedny nosítka ven poslal. V nosítkách dal se císař 3. ledna do kláštera sv. Diviše, čili jak Francouzi říkají, Saint Denis, nésti, kdež mu opat daleko naproti vyšel a s velkou ctí ho přijal. Že pak císař jíti nemohl, vyzdvihli ho z nosítek a na ramenou do chrámu nesli. I dal se tu Karel do krypty Francouzských králův snésti, žádostiv jsa, spatřiti hroby králův Karla Krásného a Filipa z Valois. Řekl pak tu k přítomným: „Byl jsem v mladosti své při dvoře těchto dobrých králův vychován, a oni mně mnoho dobrého učinili. Prosím vás přátelsky, modlete se k Bohu za ně!“

Dne 4. ledna měl císař slavně do Paříže vejíti, i vsedl do nosítek, jež mu královna poslala, a když se k Paříži blížil, vyjel mu král Karel V. vstříc, zařídív to tak, že se s císařem potká za branou sv. Diviše přede vsí La Chapelle. Při něm jeli vojvodové z Berry a z Navarry, hrabata z Eu, z Boulogne, ze Saarbrüku, z Tancarville a ze Sancerre, mnozí biskupové a všickni dvořané. Císař Karel čekal ve vsi La Chapelle, a když uslyšel, že Francouzský král již naproti němu jede, vsedl na kůň, a tak se na polovici cesty potkali. Množství lidu bylo tak veliké, že oba panovníci jen stěží k sobě mohli se dostat. Šňali své klobouky, podali si ruce a pak do Paříže vjeli. Francouzský král jel u prostřed mezi císařem Karlem a králem Václavem. V slavném průvodu nalézali se také kancléř králov-

ství Francouzského, královští radové a přes osm set francouzských rytířův. Za nimi šli obecní starší města Paříže a představení stavu kupeckého s městskými dráby. Když císař před královským palácem s koně ssedl, dal se v sedadle po velikých schodech nahoru nésti. Francouzský král šel mu po boku veda levou rukou krále Václava. V paláci vykázaný jsou císaři komnaty, jimž říkali „pokoj z irského dřeva a pokoj zelený“, a když si císař oddechl, přišel k němu král Francouzský oznámit jemu, kterak velice z jeho návštěvy se těší.

Dne 5. ledna předstoupivše starší města a stavu kupeckého před císaře, jemu i jeho synovi skvostné dary ve jménu města Paříže podali. Odpoledne byla tajná porada mezi oběma panovníky, ku které volán jest též kancléř francouzský a ku konci také kancléř císařův, Jan ze Středy, biskup Olomoucký.

Dne 6. ledna, ve svátek tří králův, dal se císař do kaple nésti, aby byl přítomen mši sv., potom přijal u sebe návštěvu Delfina, to jest, nástupce trůnu, kterýž přišel s oběma královými bratřími, s ujcem svým, vojvodou Bourbonským, a ještě s jinými vznešenými pány. Jak mile císař mladého Delfina spatřil, povstal a objímal ho, načež mu Delfin svou poklonu učinil. Potom přišel sám král Karel a císaře k tabuli odvedl, která byla ve velkém večeradle přistrojena. A když se tabule již ku konci blížila, vyhrnuly se opony a ukázal se veliký koráb se stožáry, plachtami a láný, maje na praporu erb království Jerusalemského. Na palubě toho korábu stál slavný Bohumír z Bouillonu, někdy vůdce křížákův, s mnohými jinými rytíři v plném brnění. A ten koráb pohyboval prý se až do prostřed večeradla, aniž bylo viděti zpodních koleček, na kterých se pohyboval, a zase opony se zavřely. Když zas podruhé se odhrnuly, ukázalo se město Jerusalemské s chrámem Salomonovým a s věžemi, na kterých Saraceni byli. I přistál řečený koráb až k městu samému, křesťané z něho na zem vystoupili, a s dobytými meči útokem na město hnali a také jeho dobyli. Císaři Karlovi prý se toto divadlo velmi zalíbilo a dával to pochvalami na jevo.

Dne 7. ledna učinil král Francouzský pro svého hosta slavné hodování v zámku Louvr nazvaném. Jel tam sám s císařem na lodi po řece Sekvaně. Po skončené tabuli předstoupili mistři obecného učení Pařížského před císaře, a kancléř, Jan z Chaleuru, doktor v bohosloví, měl řeč k němu, chvále císaře pro mnohé jeho cnosti a vysoké důstojenství, a vysoké školy do jeho milosti poroučuje. Císař odpovídal

latinsky, a řekl mistrům, že sám mezi nimi ducha svého vzdělával.

Dne 8. ledna přišel král Francouzský samotěn k císaři, přinesa mu darem krásnou, zlatem a drahými kameny posázenou skříňku, v níž byl trn z koruny Spasitelovy a část kostí sv. Martina. Zároveň žádal císaře, aby se svými knížaty ráčil navštívit shromáždění říšské, které se druhého dne odbývatí bude.

Dne 9. ledna odebral se tedy císař se svým synem Václavem a bratrem Václavem, biskupem Bamberckým, svým kancléřem Janem ze Středy, s vojvodami Saským, Brunšvickým a Pomořanským a s jinými svými pány a rytíři, kterýchž do 50 bylo, do slavného shromáždění, kde rovněž tolik francouzských královských princův, vojvod, hrabat a pánův již pohromadě bylo. Král Karel V. sám zabýval rokování, a všemu vznešenému shromáždění oznámil příčiny, pro které Anglickému králi vojnu vypověděl. Řeč jeho po dvě hodiny

trvala; mluvil velmi plyně a listiny ukázal, kterými vedl důkazy, že králové Angličtí na francouzské půdě vždy bývali manové koruny francouzské, a že se nyní podle svých závazkův nezachovávají; potom se tázal, zdali má právo na své straně a zdali dle své povinnosti jedná, vypovídaje jim válku. Císař a jeho knížata jednohlasně mu přisvědčovali, a císař mimo to osvědčoval, že dobré právo krále Francouzského v celé Německé říši chce oznámiti.

Dne 10. ledna opustil císař zámek Louvr, a plavil se s králem Francouzským a se svým synem Václavem po Sekvaně k paláci, Saint Paul řečenému, kde přebývala Francouzská královna, která jej jakož i Václava srdečně objala. Mezi paními a pannami, které tu okolo královny stály, nalézala se také ovdovělá vojvodkyně Isabella z Bourbonu. Byla to sestra Karlovy první manželky, Blance z Valois,

jeho první švekrůše, bývalá družka jeho sestry Guty čili Bony. Když se po tak dlouhém čase tuto zase ponejprv spatřili, takové pohnutí se jich obou myslí zmocnilo, že medle k sobě ani slova promluvit nemohli, a proto ještě jednou se jíti se musili. Císař Karel nebyl člověk blouznivých citů, a proto takové srdečné hnutí u něho mělo zde svůj zvláštní význam. Dal se pak odtud do loveckého hradu v lese Vincenneském nésti, a králové Karel a Václav jeli vedle něho na koních. Tam spal po dvě noci, a král Václav s Fran-

couzským králem za ten čas zatím honbou se bavil.

Dne 12. ledna odebral se císař Karel do kláštera sv. Maura, aby se tam pomodlil, a na noc dojel do hradu Beauté nad řekou Marnou, kde až do 16. ledna zůstal. Toho dne chtěl zase svou zpáteční cestu nastoupiti. Francouzský král jej v Beauté každý den navštěvoval, a vždy na noc do Vincenneského hradu se vracel. Poslal císaři dne 13. ledna do Beauté

Chrám na Karlové v Novém městě Pražském, jak asi původně z venku vypadal. (Str. 419.) (39)

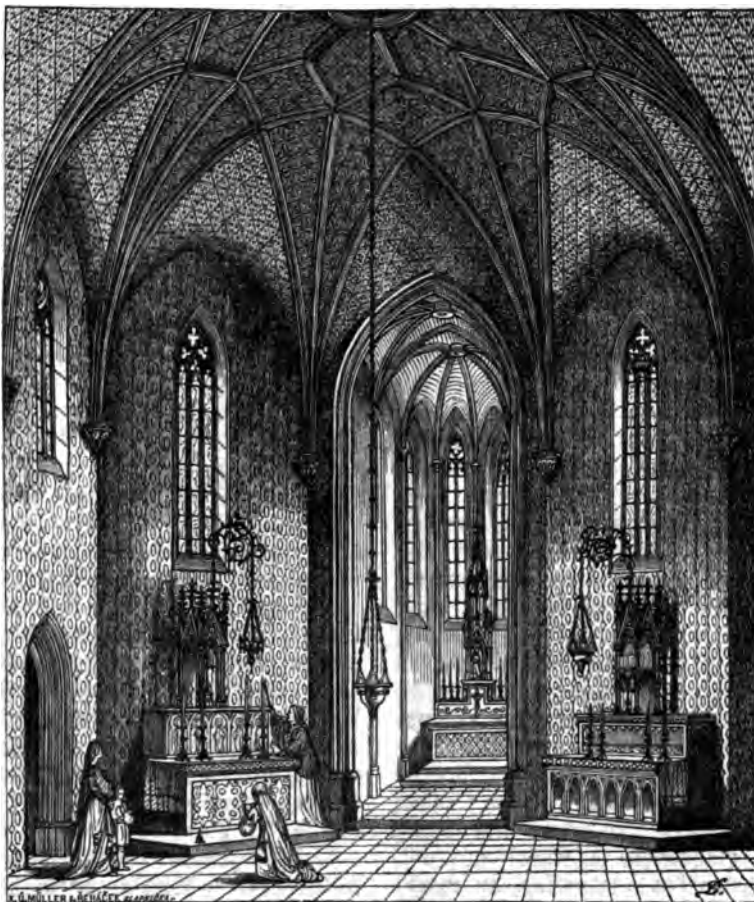
mnohé znamenité dary, vzácnosti a drahé nádoby, na jichžto zhotovení Pařížští umělci všechno své umění vynaložili. Byly mezi tím také vzácné knihy a svaté ostatky, což Karlovi zvláště milé bylo, jako francouzský překlad římského kronikáře Tita Livia způsobený r. 1361 od Petra Bercheura se skvostnými drobnomalbami, který se nyní v Nostické knihovně na Malé Straně v Praze chová, potom infule a jiné ostatky sv. Eligie a biskupa, který před tím byl zlatníkem. Jak jsme se již nahofe o tom zmínili, dal Karel tyto památky sv. Eligie po svém návratu Pražským zlatníkům. Také Král Václav, císařův kancléř, biskup Jan ze Středy, a ostatní vojvodové a knížata z císařova průvodu dostali mnoho vzácných darů.

Císař Karel jsa vlídným a slavným přijetím u francouzského dvora celek pohnut, cítil se též zavázána něčím se mu odměniti. Nástupce trůnu Francouzského, Karel, byl ovšem teprv osmiletý, avšak císař jej sám již za plnoletého vyhlásil, a svým generalním vikářem čili císařovým náměstkem v Delfinátu a krajině Viennské, jakožto v částech království Arelatského, jej jmenoval. Stalo se pak ovšem následkem toho jmenování, že králové Francouzští v království Arelatském brzo převahy dostali, a v těchto krajinách vládu svou rozšířili, tak že království Arelatské po čase od Římské říše zcela odpadlo, což pozdější dějepisci císaři Karlovi za velkou vinu pokládali. Avšak císař

Karel zajisté méně než kdokoli z jeho předchůdcův a nástupcův z Římské říše něco od cizil, a také tím jmenováním svého vrchnictví v Arelatu nikoliv se nevzdal. Co se potom stalo, bylo pouze následkem nezměnitelných okolností, kteréž odvrátiti bylo vůbec nemožné.

Dne 16. ledna přijel hned časně ráno král Francouzský k císaři do Beauté a zastal jej k odjezdu již přichystaného. Oba panovníci srdečně se objímali

a prsteny na rukou si vyměnili; potom vsedl císař Karel do nosítek, a král Karel vyprovázel ho až k domu, kterému se Plaisance říkalo. Tu vzali odpuštění od sebe a rozloučili se. Císař potom se obrátil do Luxenburka, kde svého bratra, vojvodu Václava, který ve svém 26letém manželství s Johannou Brabantskou bezdětek zůstal, k tomu přiměl, aby Václava, mladšího krále Českého za dědice svého vojvodství Luxenburského a hrabství Chiny-ského přijal, což se také dne 31. ledna 1378 v Luxenburce

Chrám na Karlově v Novém městě Pražském u vnitř. (Str. 419). (40)

stalo a potom od stavů těchto krajín přiznáno bylo.

Z Luxenburka jel císař Karel po Rýně vzhůru, navštívil ještě starého falckraběte Rudolfa v Heidelberce, a vrátil se přes Norimberk ze své cesty do Paříže asi u prostřed měsíce března 1378 do Prahy.

Karlova poslední cesta do Němec a jeho poslední jednání o polepšení českého mincovnictví.

1378.

Mladší král Václav, navrátil se s otcem do Prahy, svému bratru Sigmuntovi z poručení otceva teprv nyní markhrabství Braniborské řádně postoupil. Císař Karel vůbec o to se staral, aby po jeho smrti žádné spory o země a práva v jeho rodině nemohly povstati, a proto vždycky a především pilně k tomu hleděl, aby všechny smlouvy a všechna ustanovení právními a veřejnými listinami jak nejdůkladněji byla určena a zabezpečena.

V druhé polovici měsíce července odebral se císař Karel s králem Václavem naposledy do Německé říše, a v Norimberce, kdež především rád se zdržoval, ostatní leto a podzim ztrávil. Vyřídil tu ještě některé záležitosti říšské pocítil, že jej nemoc jeho silně uchvacovati počíná, a předvídáje brzký konec života svého, pospíchal v říjnu 1378 zas do Prahy, kde s myslí Bohu oddanou konec svůj očekával. Ještě svolal sněm stavů českých do Prahy na den 2. listopadu, a vyslyšev tu žaloby, kterak v mincovnictví českém nepořádky se zmohly, z kterých obyvatelé značné škody musejí trpěti, vydal nový řád mincovní, poslelní to blahodárnou památku svou, kterou svým Čechům zůstavil. Mincovnictví se v Čechách ovšem i za jeho panování takovou měrou zkazilo, že se to s panovnickými zásadami jeho, které veskrz jen ke blahu poddaných hleděly, nikterak nesrovnávalo. Když byly za Václava II. r. 1300 první české groše raženy, rovnala se kopa (60 kusův) jedné hřivně čistého stříbra. Avšak již prvního roku po zahynutí rodu Přemyslovského, 1307, počítalo se 64 grošův na jednu hřivnu, byly již tedy lehčí v zrnu a váze; za Jana Luxemburského se ovšem tento peníz vždy víc a více zlehčoval, a Karel nevěděl, jakby toto zlé zastavil a odstranil. Za mincmistra Jana Rotlöwa, od r. 1370 přišlo to již tak daleko, že kupci až 90 grošův českých brali za jednu hřivnu stříbra čistého. Tak císař Karel aspoň na konci svého panování svým novým řádem mincovním mocnou hráz této neřesti položil, a řád ten po něm až do 16. století v plné platnosti zůstával. Karlův majestát v té příčině vydáný těmi slovy počíná: „Při nesčíslných starostech a snahách, kterým se pro blaho našich poddaných ustavičně podrobujeme, hledíme především k tomu, jak by se milované naše království České a jeho obyvatelé pomocí Boží zvelebovali, a jak by se prospěchy

jejich množily, obecné věci a vládaření vždy víc a více zdokonalovaly.“ Vzhledem k tomu nařízeny jsou tyto články: 1. Nemá se budoucně ke 100 hřivnám čistého stříbra dáti přísady více dvanácti hřiven mědi; z každé hřivny takového stříbra má se 70 grošův, z každého groše 12 haléřův raziti. 2. Ustanovují se dva zkušebníci mince, jeden královský druhý stavovský, kteří minci mají zkoušeti a k tomu dohlédati, aby lehčí peníz nevydával se. Čechové nazývali ty zkušebníky podle německého jména pruběři. 3. Oba tito pruběři mají jak od krále tak od stavů plnou mocí opatření býti, aby úřad svůj svědomitě zastávali mohli, i mají za úřadování své králi a stavům odpovídati. 4. Kdyby však jich dopuštěním lehčí peníz měl býti vydáván, mají za to jako porušitelé mince na hrdle býti trestáni.

Býlíť pak při tom sněmě Pražském dne 2. listopadu tito nejvyšší zemští úředníci a pánové přítomni: Ondřej z Dubé, zasloužilý nejvyšší zemský sudí, Štěpán, nejvyšší zemský písař, Jan z Wartenberka, nejvyšší purkhrabí Pražský, Jaroslav a Zdeněk ze Šternberka, bratři, Havel ze Zvířetic, Petr, Jan a Oldřich bratři z Rosenberka, Bavor ze Strakonice a jiní.

Poslelní chvíle života kalila císaři zpráva o rozdělení v církvi nyní skutečně vypuklém, kterého Karel v duchu ovšem již předvídal, a je překaziti hleděl. Papež Řehoř XI. totiž umřel, a vyvolen jest dne 18. dubna 1378 Urban VI., kterýž náramně kleslou kázeň duchovenstva přísně napravovati chtěje hned s počátku s úmyslem svým neopatrně vystoupil. Neboť kardinálové, větším dílem francouzští, jsouce kroky jeho z navyklosti posavadního spůsobu života vystrašení, sestoupili se v konklave ve Fondi, v Neapolsku a 20. září 1378 protipapeže, Klimenta VII., zvolili, který se podle jejich přání v Avignoně usadil. Císaři Karlovi zbylo jen ještě tolik času, že si na to všem křesťanským panovníkům písemně mohl postěžovati a je k tomu napomínati, aby se pravého papeže, Urbana VI. který v Římě zůstal, drželi. Dal i protipapežovi psáti, avšak ten pohříchu ochrany samého dvora francouzského požíval, a tak se rozdělení skutkem stalo, které všeobecnou důvěru v nejvyšší moc duchovní nejvíce podvrátilo a církev podkopávalo.

Smrt císaře a krále Karla.

1378 29. listopadu.

Suchá zimnice brzy tělo císařovo tak umofila, že se již poslední hodiny jeho drahého života blížily. I dal si zavolati oba své starší syny, Václava a Sigmunta, a pokud mu ještě sil stačilo, opakoval jim svá otcovská napomenutí, jak by zdárně živi býti a panování své ku blahu národův jim svěřených zaříditi měli.

Konečně skonala tichou a příkladnou smrtí dne 29. listopadu 1378 ve třech hodinách po západu slunce na Pražském hradě císař a král Karel u prostřed své truchlící rodiny, přestal příliš brzo dýchatí nejmoudřejší, nejzasloužilější, nejmocnější a největší panovník svého času, nejlepší král Český, a pravý otec vlasti. V prvním okamžení bylo veškeré obyvatelstvo Pražské leknutím jako omráčeno. Pláč se mocně tajil v prsou sevřených, vypukl však tím hrozněji, když Karlovu mrtvolu na marách složenou a veřejně vystavenou spatřili. Pak se pláč a kvílení po všech ulicích Pražských rozléhalo a v celé zemi České odpovídala tomu podobná smutná ozvěna. Zdálo se, jako by každá rodina svého otce a s ním všechno štěstí své byla ztratila.

Císařova mrtvola byla drahými mastěmi napaštěna a na katafalku v jedné síni královského paláce na hradě Pražském veřejně vystavena, a tak tu jedenácte dní ležela. Tisíce světél okolo ní hořelo, a všechny koruny, jiné říšské klénoty a svaté ostatky v drahocenných relikváriích se tu třpytily. Za ten čas konaly se přípravy k slavnému pohřbu, a jako při samé mrtvole tak po všech farních a klášterních kostelích sv. mše čtly se za duši milovaného krále, i hodinky a žalmy ve dne v noci se zpívaly. Teprv dvanáctého dne, 11. prosince, počala slavnost pohřební a po čtyry dni trvala. Průvod vyšel ze hradu napřed do hlavního chrámu u sv. Víta, a z něho dolů do měst Pražských: počátek činilo 478 měšťanův černě oděných s hořícími svícemi v rukou. Je následovalo 114 královských služebníkův, též černými sukněmi oděných, z nichž také každý hořící svíci nesl, dále žáci z 18 tehdejších farních škol Pražských, duchovenstvo klášterní, faráři, kanovníci a veškeré duchovenstvo hlavního chrámu Pražského, potom všickni údové obecného učení, mistři, bakaláři a studenti se svými rektory a děkany počtem do 7000. Před samou mrtvolou nešeny jsou prapory se znaky všech zemí, nad kterými Karel co král Český panoval. První byl prapor Budišinský, kterýž tři oděnci na koni provázeli.

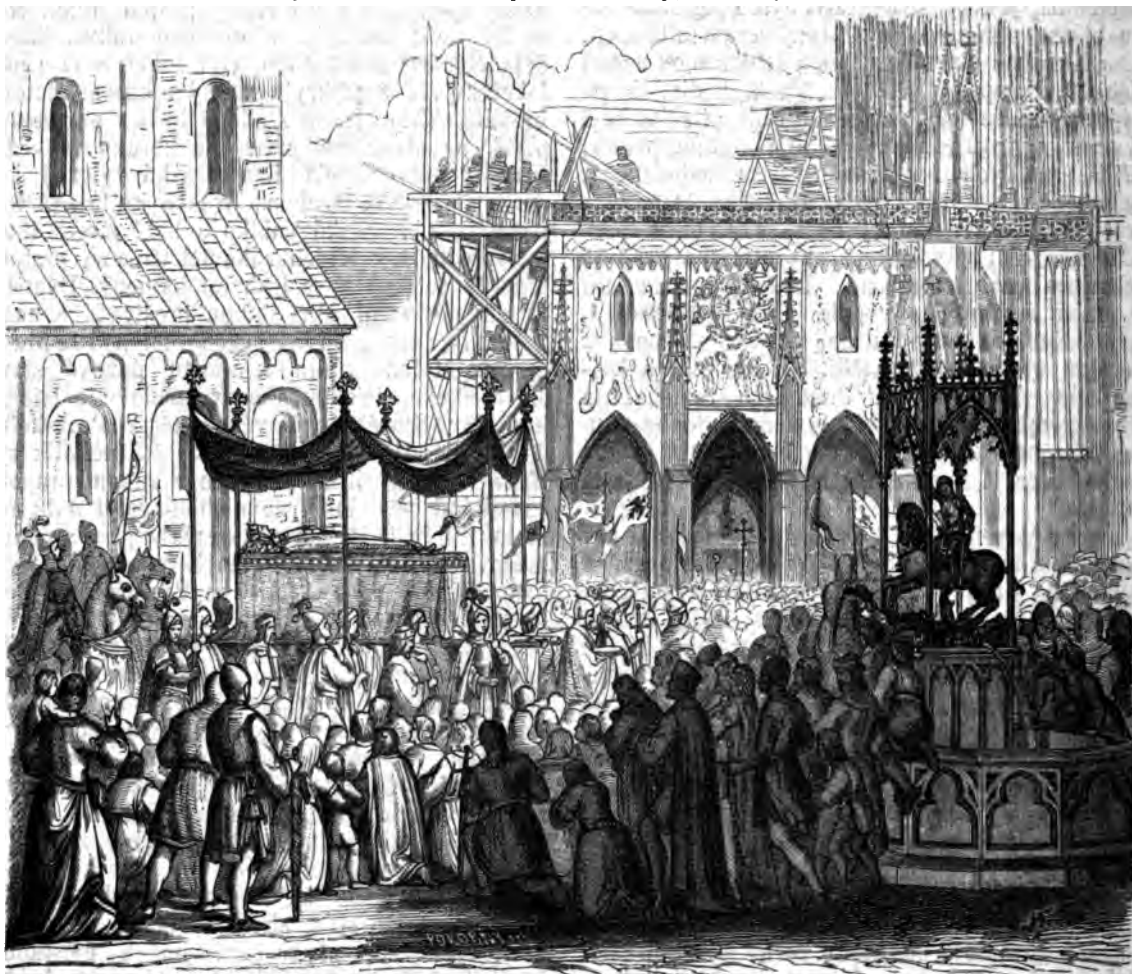
Koně měli černými přikryvkami oděné, na kterých se též Budišinský znak spatřoval. Podobným způsobem provázeny byly prapory země Zhořelické, Dolnoloučické, Luxemburské, Vratislavské, Svidnické, Moravské, České a konečně prapor Římské říše císařské. Za ním nesl jeden rytíř císařovu přílbu černou rouškou přikrytou a dobytý meč ostrým koncem k zemi obrácený, druhý rytíř pak polní říšský prapor držel. Konečně nesli mrtvolu v otevřené rakvi, která byla čtrnácti loket zdělí, čtyř loket zšíří a pěti loket zvýší, a přikryta velikým kusem zlatého brokátu. Tělo císařovo oděno bylo v purpurový plášť, na hlavě měl císařskou korunu, a vedle hlavy v pravo ležela Lombardská železná koruna s říšským žezlem, v levo královská koruna česká, říšské jablko a holý meč. Ruce mrtvoly byly v bílých rukavičkách a na prstech třpytily se prsteny s drahými kameny. Dvanáct rytířův neslo nad rakví zlatem prošívaná nebesa, a samu rakev nesli na svých ramenou ze hradu až na Malou stranu k mostu pánové stavu šlechtického. Před mostem vystřídalo je třicet konšelův Starého a Nového města Pražského, a dále ji nesli. Za rakví jelo ještě několik rytířův v plném brnění držíce v rukou prapory s říšskými orly, kteří na nich hlavami dolů vymalováni byli. Potom následovaly paní a panny královské rodiny s ženským komonstvem, totiž ovdovělá císařovna Alžběta Pomohanská, královna Johanna Bavorská, manželka Václava, markhrabina Alžběta Opolská, manželka markhraběte Moravského Jošta, vesměs v hlubokém smutku ve 20 povozích, potom mnohé jiné vznešené paní z nejpřednějších rodů stavu panského, rytířského a měšťanského, jsouce vesměs v oděvích smutečních a jedouce ve dvaceti šesti povozích. V koncích průvodu jelo též ve smutečním odění do pěti set pánův, rytířův a jiných znamenitějších osob.

Když průvod až k Novoměstské radnici přišel, zastavili se s rakví, a konšelé ji nesoucí vystřídali jsou od třiceti jiných měšťanův, kteří ji až do chrámu kláštera Slovanského v tak zvaných Emauzích donesli a tam u prostřed chrámu postavili. Zde zůstala přes noc, a pět set půlliberních svíček okolo ní hořelo. Druhého dne, 13. prosince, byla neděle, průvod sestavil se zase tak, jako dne minulého, a rakev donešena jest ze chrámu na Slovanech do Starého města k Minoritům u sv. Jakuba, kde také u prostřed chrámu mezi pěti sty hořícími svícemi přes noc zůstala. Třetího dne, 14. prosince, přenešena jest zcela jako v dni předešlé ze Starého města přes most na Menší město

Pražské, kdež u prostřed Mariánského chrámu rytířův sv. Jana přes třetí noc postavena jest. Čtvrtého dne, 15. prosince, přistoupilo asi patnáct set českých šlechticů k rakvi, vyzdvihli a nesli ji v průvodu jako v dni předešlé na hrad Pražský nazpět do hlavního chrámu u sv. Víta, kde císařskou mrtvolu ve všech těch ozdobách, jak po městech Pražských

byla nešena, u prostřed chrámu pod drahými nebesami postavili. Tu zas pět set svíců okolo ní po celou noc hořelo, a všechny svátosti a ostatky, co jich nebožtík císař po celý svůj život nashromáždil, byly tu vůkol rozestaveny.

Dne 16. prosince, ve středu, konala se zádušní slavnost ve hlavním chrámě. Arcibiskup Pražský, stařík Jan Očko z Vlašimi, slou-

Pohřební průvod s mrtvolou císaře Karla vchází do hlavního chrámu u sv. Víta 15. prosince 1378.

(41)

žil velkou mší svatou při assistenci dvanácti biskupů. I bylo obětování při tom. Napřed se obětovaly zemské prapory a 26 koní v černých přikryvkách, potom císařský štít, jež dva zemští pánové nesli, a císařská přilba se zlatou korunou, nešená od Jošta, markhraběte Moravského. Jež následoval rytíř v plném brnění na koni; jel pod nebesy, pod kterými císařova mrtvola v průvodu byla nešena, a obětoval se

i s koněm. Všecky obětované věci obráceny byly ve prospěch kostela. Potom šli k ofěře král Václav, všickni přítomní vojvodové, knížata a zemští pánové. Pak následovala ovdovělá císařovna Alžběta v císařském rouše s korunou na hlavě; měla korunu svou u přítomnosti všech knížat na oltáři složit, avšak pro velikou žalost toho obřadu vykonati nemohla, a korunu a ostatní císařskou ozdobu toliko královně Jo-

hanně odevzdala. Mezi tím obětováním držely se ve chrámě pohřební řeči latinské; první řeč měl sám arcibiskup Jan Očko, druhou znamenitý, učený kanovník Pražský, jednou již zmíněný Vojtěch Ranconis z Ericino. Ku konci této smuteční slavnosti položili císařovu mrtvolu, ozdobenou nápodobenou korunou, žezlem, říšským jablkem, holým mečem a zlatotkaným rouchem do cínové rakve, a snesli ji do královské krypty od císaře pro sebe a svůj rod vystavěné, kdež rakev vedle rakví manželky, které císaře na věčnost již předešly, postavena jest.

Karel se nedočkavě ukončení stavby nového hlavního chrámu; při jeho smrti byla právě teprve ta část již hotova, která do dneška stojí, vyjímajíc vysoká okna s hlavní klenbou nad hořejšími chodbami, na kterých se ještě stavělo.

V nové královské hrobce odpočívalo tělo císaře Karla přes dvě stě let bezpochyby nedotknuto, a teprve když císař Rudolf II. r. 1590 novou, nynější královskou hrobku chtěl stavěti, císařova rakev s druhými rakvemi ve staré hrobce uloženými vyzdvížena a do nové přenesena jest. Vyzdvížení a přenesení těchto rakví obstaral tehdejší kapitulní děkan, Bertold Pontan z Breitenberka, kterýž o tom píše, že Karlova rakev proto byla otevřena, že chtěli na jeho ruce drahý prsten najíti, jež podle pověsti císař Karel v Opatovicích obdržel. Pontan viděl mrtvolu císařovu, a jistil, že téměř ještě neporušena byla. Když potom roku 1677 v nové hrobce nějaké opravy dít se měly, tu kapitulní děkan Tomáš Pešina z Čechobrodu zase rakev císaře Karla otevřel, a viděl, že se ještě celé tělo pohromadě nachází. Políbil prý hlavu pětkrát korunovanou dal rakev zase zavřít a sukrem přikryti. To sukno však náhodou vzato jest s blízké

rakve krále Ladislava Pohrobka, a byly na něm znaky český, uherský a rakouský. Proto také, když za Marie Teresie r. 1743 jistí učené mužové nařízení měli, aby hroby úduv rodu Habsburského popsali, a Pražskou královskou hrobku sobě otevřítí dali, myslili podle řečených znakův na příkrově, že v rakvi pod ním nějaký Habsburk leží. Otevřeli rakev a našli v ní ostatky císaře Karla. Rakev byla dvojnásobná; spukřelá víka dala se snadno vyzdvihnouti, a objevily se kosti celé mrtvoly. Byla tmavohnědým, hedbávným, zlatem a stříbrem prošíтым pláštěm přikryta. Pod ní našly se kusy červené hedbávné látky, do které tělo bylo zaobaleno. Hnaty ležely v pořádku, zde onde bylo na nich viděti části zaslého masa na způsob mumii, a z toho se soudilo, že tělo mastěmi a tekutinami proti zetlení bylo napuštěno, nač také poukázovala houba u prostřed rakve při těle nalezená, která prý asi tři, čtyry libry balšamového oleje v sobě držeti mohla. Na lebce byla koruna česká, Svatováclavská, z dřeva vyřezaná a zelenými kameny posázená. Když prý se jí dotkli, v prach se rozpadla. Vyndali také ruce, myslíce, že na nich prsteny najdou. Od těch dob ležely Karlovy ostatky v jednoduché, dřevěné rakvi beze všeho nápisu a také v nepořádku, jako těla ostatních našich starších králův po Karlovi v té hrobce. Tomu nehojnému stavu učinil teprve slušný konec císař František Josef I., poručiv r. 1854, aby se porozháněné kosti sesbíraly, dle možnosti urovnaly a v nových rakvích uložily. Od těch dob odpočívají Karlovy ostatky v rakvi dubové, vnitř jasně, zevnitř na černo polakované, mající v průčelí mosazný pozlacený štít s vytlačenou na něm českou korunou a jménem císaře Karla pod ní vyrytým.

Pomník císaře Karla před Pražským mostem postavený r. 1848. (Str. 438). (42)

Císař a král Karel I. dosáhl 62 let 6 měsícův a 15 dní věku svého, panoval 32 let a byl čtyřikrát ženat. Jeho manželky byly: Blanče čili Markéta z Valois, Francouzská, Anna čili Mečka Falcká, Němkyň, Anna Svidnická a Javorská, polská Piastovna, a

Alžběta Štětínská čili Pomořanská, též polská Piastovna, která jej přežila. Z těch následujících dětí měl: z Blanče: Markétu, královnu Uherskou, již r. 1349 zemřelou, a Kateřinu, napřed vojvodkyni Rakouskou potom markhrabinu Braniborskou, která odešedši od svého spustlého manžela, Oty Braniborského, potom při královském dvoře českém až do r. 1395 co vdova živa byla. Z Anny Falcké: Václava, v dětském věku již r. 1351 zemřelého. Z Anny Svidnické: Alžbětu, vojvodkyni Rakouskou, která již r. 1373 umřela, a Václava, nástupce trůnu. Z Alžběty Štětínské: Annu, která se za krále Anglického provdala, Sigmunta, krále Uherského a Českého a císaře Německého, Jana, knížete Zhořelického, Karla, který v dětském věku již r. 1373 umřel, konečně Markétu, purkhrabinku Normberskou. Tak ze všech 10 dětí jen Kateřina, Václav, Anna, Sigmunt, Jan a Markéta otce svého přežili.

Karel byl jeden z největších, nej-moudřejších a nejzasloužilejších panovníků v všech časův a národův; pět set let mine plných hrozných válek a převratův, a předce ještě nyní, po pěti stech letech, jeví se nám všude a ve všem slavné památky jeho blahodárného panování; on stavěl a zvelebil naše města, ulici, v které bydlíme, snad on sám vyměřil, velebný hlavní chrám, v kterém se modlíme, on stavěl, most, po kterém bezpečně chodíme, on založil, vysoké školy, v kterých mládež naše ducha svého vzdělává, on zřídil, přemnohé slavné umělecké památky, které nám dosud čest dělají, on působil, slávu, moc a velikost české koruny on upevnil; on byl hlavním zvelebitelem domácího vinařství, polního hospodářství, hornictví, obchodu a řemesel, on dal Čechům mír a bezpečnost, on zkroutil bujnost hrdých velmožův, vyplnil loupežníky, hájil spravedlnost, chudému jak bohatému nedával ukřivditi, on zamezoval veřejnou nemravnost, množil pravou nábožnost a ušlechtilost myslí v národě, a kterýkoli stav z mezí svých slušných vykračoval, on mocnou rukou vykročení takové stavoval, ba co konečně nejvíc platí, on jako jazyk český miloval a hájil, tak i to působil, že Čechové zpamatovavše se z kleslosti ducha svého se pozdvihli, nové národní vědomí v sobě vzkřísili, a pak vlastenským citem nadšení jsouce cizinstvem nikoli se udusiti nedali, nýbrž nepřátele jazyka a jména českého slavně přemohli a zahanbili. Proto nebylo krále, kteréhož by Čechové tak bez výminky v té míře byli milovali, jako Karla IV.; každý Čech s vděčností památku jeho žehná, s citem horoucím dobu

jeho panování velebí, a jméno otce vlasti po všechny časy stejným zápalem jemu přikládá.

Blahobyt a sláva České země závist Němcův vzbudily, a mnozí říkajíce, že byl-li Karel otcem vlasti České, že byl svatě Římské říše arciočímem, velikou křivdu jemu dělali. Císař Karel zajisté pro Německou říši tolik činil, cokoliv moudrý, spravedlivý a nad míru starostlivý panovník v takovém postavení, jaké co císař měl, jenom učiniti mohl; dal říši zlatou bullou zákon základní a krotil libovůli a vybuřenost knížat, a že nechtěl násilím nýbrž raději mírnou cestou nové pořádky zaváděti, proto vyhýbal se válkám a smlouváním i penězi záměry své ke skutku přiváděti hleděl. Mocná knížata poutal k sobě krevním svazkem, velké krajiny za české peníze kupoval a k české koruně přivtěloval, menších pánův pak hleděl co lenníky České koruně získati, aby takto utvořil moc koruny České, která by majíc velikou převahu v říši Německé znenáhla stala se jádrem a panovnicí v nové říši císařské, v které by rovněž Němci jako Slované a jiní národové v rovném právu vedle sebe stáli. Dšlo to se nezdařilo, dílem proto, že se lenní svazek hlavně na věrnosti manů k pánu jejich zakládal, a věrnosti té při německých pánech vždycky velmi málo bylo, dílem pak proto, že Bůh císařovým synům nepropůjčil otcových cností a jeho rozumu.

Císař Karel jest první z králův Českých, o jehož tělesné postavě podrobných zpráv máme; podobiznu jeho pak pozůstavili nám malíři i řezbáři. Villani, Florentinský kronikář, takto o něm píše: „Pokud jsme se od těch, kteří s císařem osobně zacházeli, dověděti mohli, byl postavy prostřední, však menší nežli Němci bývají. Hřbet měl trochu ohnutý, hlavu a krk více ku předu držel, však nikoliv tak, aby se to bylo neslušným býti zdálo. Obličej měl široký, oči veliké, tváře plné, vousy a vlasy černé, však nad čelem vlasův nebylo. Oděv vždy z dobrého sukna nosil, kabát vždy pozapínaný sáhal jen až po kolena, a nebylo na něm nejmenšího vyšívaní ani zlatého neb jiného přemování.“ — Vždycky se něčím zaměstnával, a tak k tomu přivykl, že i tehdy, když zemské úředníky, cizí posly neb jiné osoby k vyslechnutí jejich záležitostí před sebe připouštěl, něco při tom dělati musival, řezaje totiž vrbové pruty neb jiné měkké dříví. Při tom tékaly oči jeho po přítomných osobách a na mluvícího ani se nedíval. Při tom však mu ani slova toho neušlo, co se k němu mluvilo, a uměl na to nemnohými avšak jasnými slovy bez dlouhého rozpakování a ra-

děni se odpovídati. Tomu všemu cizinci se velmi divili, říkajíce, že císař Karel čtvero věcí najednou umí dělati: předně že na přítomné osoby pohlíží, aby z jejich očí smýšlení jejich poznal, za druhé pilně že poslouchá, co se k němu mluví, za třetí svou odpověď si v duchu připravuje, a konečně ještě rukama pracuje. Užívaje na Karlštejně chvíli odpočinku, řezáním rozmanitých věcí ze dřeva se zabýval, jakož v kapli sv. Kateřiny na Karlštejně posud se ukazuje jednoduché klekátko a stolice, jež prý on sám zhotovil. Jiných od něho shotovených věcí, jako soch a křížův tam prý více bývalo.

Co se Karlovi nedostávalo císařské velenosti na jeho zevnějšku, to nahražoval mnohonásobně svou vlídností, bystrostí ducha, vtípem, pravou nábožností, panovnickou moudrostí, smířlivostí, láskou k poddaným a rozsáhlou učeností; byl on jeden z prvních učencův svého času, a zajisté nejučenější mezi králi a knížaty v celém středním věku; mluvil a psal hbitě pěti jazyky, českým, německým, latinským, francouzským a italským, byl sám spisovatelem, jmenovitě také dějepisem, sepsav svůj vlastní životopis, který ovšem jen až do jeho nastoupení trůnu sahá. Největší jeho potěšení bylo, se slavnými učiteli zacházeti a s nimi si dopisovati; kromě Petrarky náležel také slavný italský spisovatel Boccaccio k jeho učeným přátelům. Kdykoliv ve své říši České i Německé do některého města přišel, veřejně oznámiti dával, že kdokoli nějakou křivdu snášel aneb o něčem si postěžovati chce, v určitý den a hodinu k němu bude připuštěn. V Praze pak často v mimořádný čas ve velké bráně hradu Pražského k veřejnému soudu zasedával, a tu hlavně chudým svého sluchu propůjčoval, a křivdy od mocných a bohatých jim činěné přísně soudil. Arcibiskupové Arnošt z Pardubic a Jan Očko z Vlašimi, biskupové Jan ze Středy, jeho říšský kancléř, a Albrecht ze Šternberka, potom ze světských Těma z Koldic byli jeho radami. Nemíval jich nikdy mnoho okolo sebe a nedával se od nich voditi, nýbrž všecko, co počínal, obyčejně sám napřed si rozvážil. Svě úředníky výborně si vybírali uměl. V Čechách byl téměř jako samovládcem, neboť stavové zemští, jmenovitě pánové, někdy tak vzdorovití a neposlušní, všickni vysoký rozum císařův uznávali, podrobujíce se vůli jeho. Však on také nikdy podle libovůle ničeho nepočínal, nebyl-li jist, má-li k tomu plné právo. Byl výborným hospodářem, ve všem miloval nejprísnejší pořádek, i ač na stavby a umělecké památky, jimiž Čechy a jiné své země ozdobil, potom k politickému jednání

svému s Německými knížaty a s cizími panovníky mnoho peněz potřeboval, byl jimi vždycky v dostatečné míře zásoben a komoru královskou v nejlepším pořádku zůstavil. Slabým jenom k svým synům byl, kteří se bohužel po něm nezvedli; jinak kdekoli z převrácenosti cizích knížat pro sebe kořistiti mohl, nikdy toho učiniti nezmeškal. K tomu bje také heslo jeho latinské: Optimum est, aliena insania frui, jako by řekl: nejlepší jest, cizí nerozum k svému prospěchu obracet.

Památka velikého Karla, otce vlasti, jest v srdci každého Čecha zapsána, Praha však ji uctila důstojnou sochou veřejnou ze spiže ulitou, která na Staroměstském břehu před mostem od něho vystaveným od university Pražské na památku pětistylelé slavnosti založení svého r. 1848 postavena byla. Z českých měst kromě Prahy jenom Karlovy Vary zvelebiteli svému veřejnou sochu postavily, a v Němcích ve Frankfurtě nad Mohanem stojí na mostě naproti soše Karla Velikého socha Karla našeho, jakožto zakladatele řádův říšských, které se až do rozpadnutí říše v podstatě své zachovaly.

Země koruny České za Karla.

Česká říše obsahovala za posledních dob panování císaře Karla následující země:

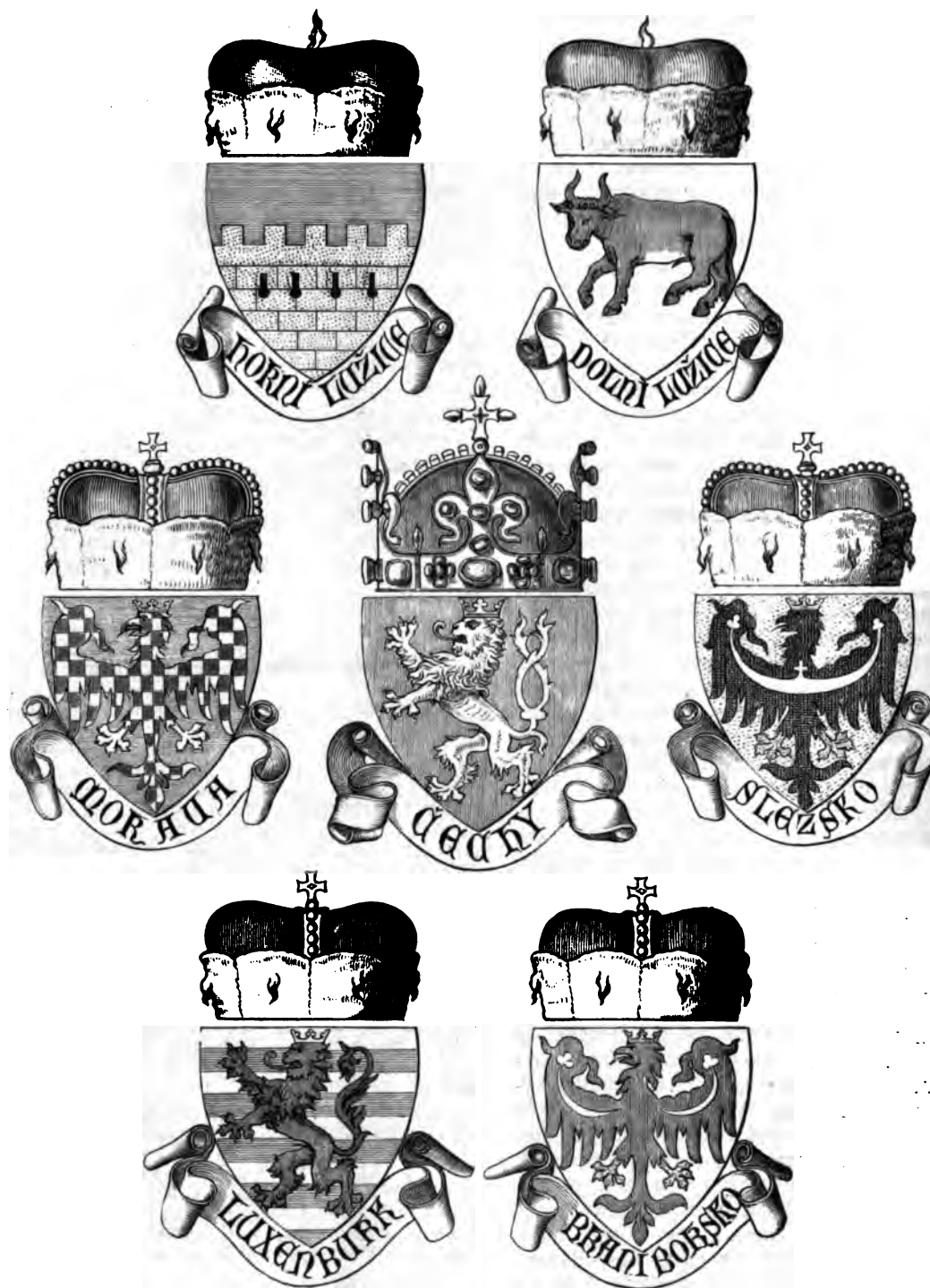
1. Království České v bezprostřední správě krále Českého, obsahující třinácte krajův a Kladsko. Toto Kladsko, dostavši se po smrti Přemysla Otakara II. r. 1278 k doživotnému užívání knížete Jindřicha Vratislavského, zase po téhož smrti 1290 ku koruně připadlo, avšak již zvláštního kraje českého nepůsobilo, podrževši toliko starý název župy. Ze pak župa v latinském jazyce comitatus to jest hrabství slula, odtud pochází titul zvláštního hrabství Kladského, kterýž podnes trvá, ale vlastně toliko župu znamená.

2. Markhrabství Moravské obsahující:

a) vlastní markhrabství, v jehož držení co královští lenníci byli Jošt a Prokop, bratři Luxenburští;
b) biskupství Olomúcké co zvláštní manství koruny české, k němuž náležejí veliká panství Chrlice, Výškov, Mírov, Svitavy, Hukvaldy, Keleč, potom Osoblaha, Jaktary a Tlustomosty, a veliký počet podmanství;

c) knížetství Opavské, v tuto dobu na tři části rozpadlé, na Opavsko, Krnovsko a Hlubčicko. V prvním byl lenním knížetem Přemek čili Přemysl, v druhém Jan I. a v třetím Mikuláš III., vesměs pravnucci krále Přemysla Otakara II. Tito knížata, ač vedli vesměs titul knížat Opavských, brzy potom ku knížatům slezským počítáni jsou, byť i stavové zemí jejich práv, řádův a obyčejův moravských po nejdelší časy přísně se drželi.

3. Vojvodství Slezské na horní a dolní se dělící, a následující knížetství obsahující, a to v dolním Slezsku:

Erby korunních zemí, které za císaře Karla ku koruně České náležely.

a) knížetství Vratislavské, přímo pod Českým králem jsoucí, který ve Vratislavi svého zemského hejtmana měl;

b) knížetství Svidnické a Javorské, které s královstvím Českým hraničí, též přímo pod Českým králem bylo, ač užitky z něho do života měla Aneška, vdova po knížeti Bolkovi Svidnickém a Javorském;

c) knížetství Hlohovské, z něhož polovice přímo Českému králi, druhá polovice knížeti Jindřichovi VII. co léno náležela;

d) knížecí manství biskupa Vratislavského, obsahující panství Otmuchovské čili Nisské a krajinu Brotkovskou;

e) knížetství Lehnické, v držení knížete Ruřechta;

f) knížetství Olešnické v držení Konrada II.;

g) knížetství Břežské v držení knížete Ludvíka. V horním Slezsku;

h) knížetství Opolské v držení knížete Vladislava;

i) knížetství Falkenberské v držení knížete Berarda;

j) knížetství Těšínské spojené s knížetstvím Bystrickým, v držení knížete Přemysla I.;

k) knížetství Osvětimské v držení knížete Jana II., které po čase na Osvětimské a Zátorské rozděleno bylo; mečtné

l) knížetství Ratibořské, jež držel Jan I., výše zvaný kníže Opavsko-Krnovský.

Knížata Slezská, vyjma Jana I. v Ratiboři, byli vesměs rodem Piastovici.

4. Markhrabství Horno- a Dolno Lužické obsahovalo následující části, a to v horní Lužici:

a) Budišínsko přímo pod krále slušící, kterýž tu svého vojvodu měl;

b) knížetství Zhořelické, kteréž také nějakou část horní Lužice obsahovalo, a nyní kralevisci Českému Janovi náleželo;

c) Šestiměstí čili jednotu šesti měst hornolužických, jakož byla města Budišín, Zhořelec, Žitava, Lubno, Lubije a Kamenec se svými krajinami.

5. Markhrabství Braniborské propůjčeno jest co léno koruny České Sigmuntovi, druhorozenému synu Karlovi, a byl Jan z Kitlic, biskup Lebuský, správcem země této.

6. Chebsko, krajina již od krále Přemysla Otakara II., potom r. 1322 od krále Jana navždy s královstvím Českým spojená, ač svou vlastní správu měla a mezi kraje české nepočítala se.

7. Manství německá, zvláště v horní Falci, Sasích a ve Švábsích, jichžto do půl třetího sta bylo, a jichž mnohých nyní ani více s jistotou neznáme. Panství a města v horní Falci, jichžto vojvodové Bavorští z linie Vilémské rodu Wittelsbašského od koruny České lénem drželi, byly hlavně: Sulzbach, Rosenberk, Neidstein, Hartenstein, Hohenstein, Hipoltstein, Lichtenneck, Tarnsdorf, Frankenberk, Auerbach, Hersbruck, Laufen, Welden, Plech, Eschenbach, Pegnitz, Hauseck, Werdenstein, Hirschau, Neustadt, Steurenstein, Lichtenstein, Bleistein, Reichenstein, Reichenneck, Strahlenfels, Spies, Ruprecht, Flos, Parkstein a Bernau. V Sasku bylo nynější knížetství Schwarzburkové, na dva díly rozdělené, lénem českým, též knížetství Rouské čili Reusské, před tím hrabství, a větší část panství knížat Schönburkových, někdejších českých pánů z Šomburka. Všecka tato německá léna koruny České po čase výměnami a smlouvami z tohoto lenního svazku vystoupila, a zůstalo při koruně podnes toliko lenní panství Ašské, náležející hraběcí rodině Zedtwiců.

8. Po smrti Karlova bratra, Václava, r. 1382, zdědil Václav IV., král Český, také vojvodství Luxemburské, kteréž tudy činilo také část koruny České.

Znamenatí sluší, že každá tato část koruny České svými vlastními právy a zemskými řády se řídila, jakž jí od rozličných panovníků v rozdílných dobách propůjčeny a od králův Českých potvrzovány bývaly, tak že, co se vnitřní správy týkalo, žádná tato země České zemi podřízena anebo podrobena nebyla, neboť platila rovnoprávnost v celé České říši.

HLAVA IV.

Doba Václava IV.

1378—1419.

Krále Václava nastoupení trůnu a první panovnické starosti.

1378—1379.

Václav, nejstarší syn a nástupce císaře Karla, máje od přirozenosti srdce dobré a povahu upřímnou, pokud se vášněmi nedal sem tam zmítati, těžce nesl brzkou ztrátu svého velikého otce, a s hlubokým smutkem rozeslal zprávu o jeho smrti jak papeži Urbanovi VI. do Říma tak i všem příbuzným a spřáteleným knížatům a králům. Nemáje ještě z plna 18 let věku svého vzbuzoval nicméně dobré naděje, že šťastně panovati bude: byl rozumný, miloval spravedlnost a pravdu a měl se ku každému upřímně a milostivě. Otec o to hlavní péči měl, aby ducha svého vědomostmi a naukou vzdělal a již ode mnoha let ke všelikému panovnickému jednání, aby se pro budoucnost v tom mohl vyznati, jej připouštěl. Na království České již co dítě r. 1363, na království Římské již r. 1376 korunován byl, a tedy již v útlém věku též panovnických práv užíval a je vykonával, což se ovšem se zásadami dobrého vychování nesrovnávalo. Zasnouben byl již r. 1370 s Johannou Bavorskou, s níž také již od nějakého času spolu žil.

Ovdovělá císařovna, Alžběta Pomořanská, dostala odkazem a ustanovením nebožtíka manžela svého důchody z osmi věnných měst českých, kterážto byla: Hradec nad Labem, Jaroměř, Dvůr Králové, Trutnov, Chrudim, Vysoké Mýto, Polička a Mělník. Odtud sídlila s dvorem svým obyčejně na hradě v Hradci nad Labem, kterýžto Hradec jsa již podruhé po delší leta sídlem ovdovělých královen (Alžběty Polské, vdovy po Václavovi II. a Rudolfovi I., a této Alžběty Pomořanské) tím velice se zmohl a odtud obyčejně Hradcem Králové nazván jest.

Na počátku panování svého měl král Václav ještě staré důvěrníky a rady svého velikého otce okolo sebe, a ujímal se správy říše své jejich pomocí horlivě a zdárně. Nebylo však povážlivějšího času, jako právě nyní, kdež i veliký muž cti a vážnosti své se odvážil, jestliže se odhodlal, Římským císařem neb králem býti. Římská církev byla rozdvojena, Václav, co král Římský, byl předním jejím ochrancem, a na něm nejvíc záleželo, pravého papeže Urbana VI. v Římě chrániti, a aby ode všeho křesťanstva uznán byl, působiti, protipapeže pak, Klimenta VII., ježž král Francouzský Karel V. a královna Johanna Neapolská chránili, k odstoupení přinutiti.

Neméně povážlivé to vypadalo v samé říši Německé. Ani císaři Karlovi nepodařilo se mnoholetým úsilím, všude veřejnou bezpečnost a stálý pokoj tam sjednati. Knížata a pánové němečtí neměli do sebe nejmenšího citu vlastnectví německého, byli největší sobci, jenom obohacovati chtěli se, a to všemi i nejšpatnějšími prostředky, a jenom některá říšská města činila v tom čestnou výminku. Císařská moc byla v Němcích věrolomností a vládychtivostí knížat již dávno podkopána, nižší šlechta pak a města činili mezi sebou jednoty, aby se proti násilnictví mocných knížat spojenými silami vzájemně opírali mohli. Císař Karel mohl jenom největším úsilím tyto strany v mezích zákona držeti, nyní však, jak mile oči zavřel, ukazoval se v Němcích mezi knížaty takový duch vzpoury, že mladý Václav nemaje té zkušenosti a vážnosti, jako otec jeho, nadlouho tomu odolati nemohl.

To se hned ukázalo, když Václav brzo po svém nastoupení říšským knížatům a stavům

na měsíc leden 1379 říšský sněm do Normberka položil, na kterýž se velmi málo sněmovníkův sjelo. Václav položil zas druhý sněm na 27. února 1379 do Frankfurtu nad Mohanem, a tu stalo se uzavření, že každý stav v Německé říši pokoj veřejný, tak nazvaný landfrid, zachovávatí má, aby nebylo záští a válek mezi knížaty, pány, rytíři a městy, za druhé pak, že celá říše Německá s králem Václavem v čele Urbana VI. za jediného a pravého papeže uznává. Byli tu také poslové protipapeže Klimenta VI. a potom krále Francouzského; první ani k slyšení připustění nebyli, druhým se řeklo, že nikoliv král Francouzský ale Římský král a budoucí císař jest ochrancem a fojtem římské církve, proto aby král Francouzský Klimenta nebral do své ochrany. Mimo to vydal král Václav listy ke všem křesťanským králům a knížatům, oznamuje jim, že jen Urbana VI. za pravého papeže uznává, že kardinálové, kteří druhého papeže zvolili, ani od Boha ani od lidí prominutí své viny obdržeti nezasluhují, a že také nejprřednější university v křesťanstvě, Pražská, Pařížská a Oxfordská pro Urbana VI. se vyhlásily. Pořídív to všechno v říši navrátil se král Václav u prostřed března 1379 zase do Prahy.

Jan Očko kardinalem. Nový arcibiskup Pražský Jan z Jenšteina.

1379.

Papež Urban VI. byv od většho počtu starých kardinálův opuštěn musel kollegium svých kardinálův doplniti a jmenoval jich v listopadu 1378 hned 26 najednou. Mezi nimi byl také Pražský arcibiskup Jan Očko z Vlašimi. Na to hned v prosinci téhož roku 1378 vypravil ke dvoru krále Václava svého posla, kardinála Pileusa, rozeného hraběte de Prata, arcibiskupa Ravennatského, aby o Urbanovy záležitosti v říši Německé a České pečoval. Ten kardinál přišel, když se ještě král Václav v říši zdržoval, na počátku března 1379 do Čech, nesa s sebou kardinalský klobouk pro Jana Očka určený. Celá Praha vyšla mu dne 6. března na přivítanou vstříc, ovdovělá císařovna Alžběta, arcibiskup Jan Očko, veliký počet knížat, zemských pánův, praelatův, mistrův a řádkův obecného učení, a tu na cestě Kutnohorské blíž kamene nedaleko Proseka, kde se říkalo na odpočinku sv. Václava (vezouce totiž za Boleslava I. tělo sv. Václava z Bole-

slavi do Prahy, tu prý s ním odpočívali) již za soumraku kardinál Pileus arcibiskupovi Janu Očkovi u přítomnosti všech vznešených osob s ním z Prahy vyšlých kardinalský klobouk slavně odevzdal a pak do Prahy jest uveden.

Jan příjmím Očko z Vlašimi byl první Čech, jenž kardinalské hodnosti dosáhl. Jsa již stařec 86letý a vždy ještě čilý, měl největších zásluh jak za nebožtíka císaře Karla tak nyní o zachování církve české při poslušenství Urbana VI. Jakožto kardinál složil nyní důstojnost arcibiskupa Pražského, a jednalo se o volení a jmenování jeho nástupce. Jan Očko z Vlašimi měl dva bratří, Pavla z Jenšteina, kterýž byl od r. 1360 tajemníkem komory císaře Karla, a Michala z Vlašimi. Pavel z Jenšteina měl pak čtyry syny, Martina, Jana, Pavla, pána na Staré, a Václava, kanovníka Pražského. Z nich byl Jan z Jenšteina, synovec kardinála Jana Očka, dosud biskupem Míšeňským, a toho kardinál svým nástupcem na arcibiskupské stolici Pražské sobě míti přál. Byl tedy zvolen, od krále Václava uznán, od papeže Urbana VI. potvrzen a na Pražskou arcibiskupskou stolicí slavně posazen. Jeho otec, Pavel z Jenšteina, měl také jednu dceru za Pražského měšťana Olbrama ze Škvorče provdanou, kterýž z rodu známých Olbramovicův pocházel. Syn téhož, též Olbram, byl potom po Janovi z Jenšteina též arcibiskupem Pražským, a tak se stalo, že dvakrát po sobě synovec po synovci v této vznešené důstojnosti postaveni byli. Rod pánův z Vlašimi a potomních pánův z Jenšteina užíval v erbu dvou vzhůru čnějících supích hlav, kterýžto erb ještě dost hojně se spatřuje na bývalých arcibiskupských hradech, ve chrámě u sv. Víta a v knihách, které oběma arcibiskupům, Janu Očkovi z Vlašimi a Janu z Jenšteina náležely.

Nový arcibiskup, Jan z Jenšteina, byl ještě mladý a však co bývalý žák vysokých škol Pražských, Padovských, Boloňských, Montpeliérských a Pařížských, jež všecky po sobě navštěvoval, velmi vzdělaný, přítel literatury a sám spisovatel, při tom pobožný, rozšafný a nevzdaloval se světských radostí, rád honil, na turnaje a na plesy chodil. Mladý král Václav brzy si ho zamiloval, a když Jan Očko a Jan ze Středy umřeli, za svého rádce a za kancléře jak říšského tak českého si ho zvolil.

Kterak se Václav s Ludvíkem Uherským spojil a někteří v Němcích k protipapeži se sklonili.

1379.

Král Václav hleděl s králem Uherským, Ludvíkem, v bližší přátelství vstoupiti, aby tím předně zastrašil podporovatelku protipapeže, královnu Johannu Neapolskou, Ludvíkovu příbuznou, a proto jel asi v měsíci květnu neb červnu 1379 do Uher, kde se s králem Ludvíkem ve Zvoleni sešel. Tu obnovili oba králové své přátelství. a poněvadž již císař Karel r. 1372 s Ludvíkem se byl smluvil, že Ludvíkova dcera a dědička Marie s českým králem Sigmundem zasnoubena bude, tuť Král Václav za svého bratra nyní bezpochyby sám se přimluvil, aby tento sňatek mohl uskutečněn býti. I zdá se, že oba králové tu věc ve Zvoleni na dobro umluvili a sobě potvrdili.

V českých zemích snadno bylo, přiměti duchovenstvo k poslušnosti papeže Urbana VI. Jenom nový biskup Vratislavský, Dětřich, od protipapeže Klimenta VII. vysvětit se dal a jeho poslušnosti podstoupil. Za to král Václav hned kapitule Vratislavské pohrozil, že jí její statky vezme, jestliže toho nového biskupa k sobě přijme. Také dva praelati v Praze ku protipapeži se přihlásili, totiž Hynek Kluk z Klučova, děkan kostela Pražského, a Kuneš Vesel, děkan kapituly Vyšehradské. Nový arcibiskup, Jan z Jenšteina, je ovšem napomenul, když však poslechnouti nechtěli, do klatby je dal, sesadil, a Hynka Kluka i do vězení vsadit kázal. Oba potom dlouhý čas mnoho protivnosti vytrpěli, ačkoliv se Kuneš Vesel mark-

hrabě Jošt horlivě ujímal, až pak po letech navráťvše se k poslušenství papeže Urbana VI., zase do svých kapitol za pouhé kanovněky byli přijati.

Hůř to bylo v Němcích. Tam již od r. 1874 dva arcibiskupové Mohuťtí o svou hodnost zápasili, Ludvík Mišeňský totiž, od papeže a císaře uznáný, a Adolf Nasovský, kterému zas kapitola více přála. Tento se nyní strany Klimenta VII., proti-papeže přidržel. V Rakouských zas byl vojvoda Leopold, který se zval „ozdobou rytířstva.“

avšak zvrhlého rytířstva, kterému platila moc za právo. Ten si myslil, že něčeho pro sebe uloví, když se k protipapeži přikloní, nechťéje si to při tom předce také s králem Václavem zkaziti. Dlouhý čas sloužil oběma stranám a to velmi chytře a obratně. Protipapež mu sliboval velkých peněz a válečné pomoci, ať koliv Leopold něčehož proň netinil, král Václav zas dne 25. února 1379 musel mu zapsati fojstství v horních a dolních Švábsích v 40.000 dukátích, kterými to fojstství zase vyplaceno býti mělo, jenom aby se k protipapeži zjevně nepřidal. Leopold pak ovšem máje to fojstství,

...
které mu 6525 zlatých dobrých peněz ročně
vynášelo, s protipapežem nadržel.

Úmrtí starých zkušených rádčů králových:

1380.

Král Václav IV. nepanoval ještě dvě plně léta, a tu již mu pomřeli starí rádcové, jež po otci zdědil, a jichž působením dovedl povinnosti své panovnické dosud dobře plnit. Hned

Poprsí Václava IV. se sochy na Staroměstské mostní věži v Praze.
(Str. 443). (44)

14. ledna 1380 umřeli dva najednou, kardinal Jan Očko z Vlašimi, a Litomyšlský biskup Albrecht ze Šternberka, potom 20. prosince 1380 Olomoucký biskup a říšský kancléř Jan ze Středy. Čechy byly toho roku morem navštíveny, tak že na příklad v Praze na hřbitově u sv. Štěpána na Novém městě 3500 mrtvol pochováno bylo; však zdali ten mor také tyto o českou korunu tak vysoce zasloužilé tři muže zachvátil, nevíme. I byla ztráta jejich velikým

neštěstím jak pro krále Václava tak pro celou Českou zemi, neboť od té doby začal se běh politických věcí všelijak hatiti, a král Václav neuměl vždy naleznouti pravou míru svého jednání.

V Janu Očkově ztratil král tak říkaje svého druhého otce. Tento ctihodný stařec, někdy důvěrný přítel císaře Karla, dosáhl 88. roku svého věku, 13 let, od r. 1351 do 1364, biskupoval v Olomouci, a 15 let seděl na arcibiskupské stolici Pražské, první z Čechův stal se konečně kardinálem, z kteréžto hodnosti se jen po 10 měsícův těšil.

Také byl první z arcibiskupův Pražských stálým pa-

pežským legátem a dohlázelem v biskupstvích Rezenském, Bangerském a Míšeňském. Byl důstojným nástupcem Arnošta z Pardubic, a osvědčil se též co přítel krásného umění, o čemž jsme často zmínku činili; na svém hradě Roudnickém velikou věž dostavěl a v ní skvostnou kapli zřídil. Roudnici město téměř nově stavěl, novými hradbami opatřil a skvostnou kamennou kašnou na náměstí ozdobil. Také na Helfenburce a jiných arcibiskupských hradech mnoho stavěl, a při hlavním chrámě u sv. Víta v Praze jednu z kaplí okolo vysokého kůru, sv. Erharda

a Ottilie, celou na svůj náklad stavěti a oltářem ozdobiti dal. V ní též svůj odpočinek nalezl, a tělo jeho leží tu podnes pod znamenitým, mramorovým náhrobkem.

Albrecht ze Šternberka, dědic panství Šternberského na Moravě, biskupoval v Litomyšli po dvakráte, napřed od r. 1364 do 1368 čtyry léta, potom od r. 1372 do 1380 osm let, byv mezi tím arcibiskupem Magdeburským, kteréhožto arcibiskupského titule až do své smrti

podržel. Jsa podruhé v Litomyšli biskupem větším dílem churavěl, a proto také, ač byl radou královským, nejvíce v Litomyšli se zdržoval. Již r. 1371 založil na svém dědičném panství v městě Šternberce na Moravě klášter kanovníkův Lateranských řehole sv. Augustina, a bydle u Litomyšle na blízké tvrzi Tržecské r. 1376 klášter Kartusianský při ní založil, kterýž v husitských dobách zašel. Ještě 12. ledna 1380, dva dni před svou smrtí z poručení papeže Urbana VI. na markhraběte Jošta a celou radu města Olomouce církevní klatbu vydal. Pochován byl v Šternberce na

Moravě v kostele Lateranských Augustiánův od něho vystavěném blíže kůru kněžského.

Jan ze Středy biskupoval 10 let, od r. 1354 do 1364, v Litomyšli, od r. 1364 do své smrti 20. prosince 1380 po 16 let v Olomouci, jsa při tom říšským kancléřem císaře Karla již od r. 1355, byl bezpochyby spisovatelem slavné říšské zlaté bully, a od roku 1365 jakožto biskup Olomoucký prvním hrabětem královské české kaple. Okolo roku 1374 počal svůj hlavní chrám sv. Václava v Olomouci gotickým způsobem nově stavěti,

Starožitné poprsí Jana Očka z Vlašimi v hořejších chodbách u sv. Víta. (45)

tak jakž podnes v dlouhé lodi své se zachoval, a když krátce před jeho smrtí r. 1380 rozpuštělá čeládka markhraběte Jošta tento ještě nedostavěný chrám zapálila, tak že krov i s blízkým domem biskupským z toho vyhořel, jal se škodu takovou rychle napravovati. V témž roce 1380 svolal také ještě moravské duchovenstvo na synodu do Kroměžíře, na kteréž po příkladu synody Pražské za Arnošta z Pardubic výborná pravidla, jakžby kněží světští i řeholní život svůj spravovati měli, ustanovena byla. Tělo jeho pochováno jest v Litomyšli v kostele Augustianův Lateranských od něho založených proti velkému oltáři pod mramorovým náhrobkem.

Král Václav po smrti těchto svých rad učinil arcibiskupa Jana z Jenšteina svým říšským a královským českým radou a kancléřem, a o obsazení uprázdněných biskupských stolic Olomucké a Litomyšlské takto se postaral. Arcibiskup Magdeburský totiž, Petr příjímím Jelito, před tím biskup Litomyšlský, dal se pohnouti, že svou arcibiskupskou stolicí v Magdeburce za biskupskou v Olomouci zaměnil, a tak se do Olomouce přestěhoval. Na biskupství Litomyšlské pak dosazen jest Jan Soběslav, vůbec řečený Soběslávek, druhorozený syn nebožtíka markhraběte Moravského Jana Jindřicha a králův bratranec, kterýž se byl ku kněžskému stavu připravil a někdy biskupství Olomoucké obdržeti chtěl.

Upřázdňené arcibiskupství Magdeburské přijal Ludvík Míšeňský zřekna se arcibiskupství Mohučského, a Adolf Nasovský jsa sám arcibiskupem a kurfürstem Mohučským s přívolením krále Václava a papeže Urbana VI. také již více s protipapežem Klimentem VII. ničehož neměl. A tak na ten čas králi Václavovi poštěstilo se, poslušenství papeže Urbana VI. v Německé říši upevniti.

Kterak se Anna Česká za Anglického krále provdala.

1381.

Král Václav zakládal si poněkud na svém přibuzenství ke dvoru francouzskému, a obnovil v červenci 1380 přátelské spojení s králem Karlem V. A když ten král v září na to umřel, a po něm nezletilý jeho syn, Karel VI., nemaje ještě 12 let, panování ve Francii nastoupil, chtěla strana protipapeže Klimenta VII. ve Francii, aby mladý Karel VI. s českou králov-

skou dcerou Annou, Václavovou sestrou, byl zasnouben, doufajíce tím, samého Římského a Českého krále Václava pro Klimenta VII. získati. Avšak Urbanův legát, kardinál Pileus, který od krále Václava na krok neodstoupil, ano i jeho radou učiněn byl, začež také roční plat bral, vši mocí takovému záměru se zprotivil, a naopak námluvy mladého krále Anglického Richarda II. podporoval. Tento Richard byl syn výtečného Edwarda, řečeného „černého prince“, a vnuk krále Edwarda III., který r. 1377 umřel. Měltě nyní 16 let věku svého, a česká Anna byla nyní 15letá krásná nevěsta. Matka její, ovdovělá císařovna Alžběta, nechťela ji za leckoho provdati, a takový ženich, jakým byl Richard Anglický, byl jí právě vhod.

Král Václav zdržoval se na počátku roku 1381 právě na Křivoklátě, když tam angličtí poslové přišli, a za ruku jeho krásné sestry pro svého krále ho požádali. Byli dobře přijati, a Anna sama jmenovala ve srozumění s Václavem a císařovnou Alžbětou tři plnomocníky, knížete Přemysla Těšínského, Konrada Krajíře z Krajku, hořmistra, a Petra z Wartenberka, nejvyššího purkhrabí a mistra královské komory, aby svatební smlouvu mezi ní a králem Richardem uzavřeli. Oni to učinili u přítomnosti krále Václava, markhraběte Prokopa Moravského, arcibiskupa Jana z Jenšteina a jiných pánův.

Potom vypraveno jest slavné poselství české ku králi Richardovi II. do Anglie na počátku měsíce února 1381, v jehož čele byl sám kardinál legat Pileus. S ním šli výše řečení tři plnomocníci, kteří smlouvu shotovali, potom Leopold Krajíř z Krajku, Konradův syn, Bořivoj ze Švinař a jiní čeští pánové a rytíři. Král Václav jim dal plnomocenství, aby s králem Richardem přátelskou smlouvu zavřeli, a jej v poslušenství papeže Urbana VI. zachováti a utvrditi hleděli. Tito poslové dne 1. května v Londýně všecko s radami krále Richarda jak náleží dobře vyjednali, Anna měla na útraty krále Václava až do města Kalet, které tehdejší Angličanům patřily, dopravena býti, mezi lenníky obou králův, Českého i Anglického, měla svornost a přátelská láska panovati, oba králové mají proti rozdvojení v církvi svorně jednati, král Richard vyplatil pro krále Václava sumu 20.000 zlatých peněz co půjčku na římskou jízdu, kterou Václav předsevztí chtěl, a kdyžby nevěsta do Anglie skutečně přijela, tu že Richard úpis za tu půjčku přijatý roztrhne a králi Václavovi nad to ještě 80.000 zlatých

zapůjčí. Ke všemu tomu král Richard
nu z českých posílů znamenitý roční dár-
ta penězích do života daroval. Tak se
čestí poslové z Anglie v druhé polovici
1381 vesele zase do Prahy, a král Vá-
všechny články té satební úmluvy již
ona s radostí přijal a potvrdil.

otom se činily přípravy k slavné jízdě
ské nevěsty do Anglie. Teprv ku konci
du 1381 opustila Anna vlast svou roz-
ši se s rodinou a milým jí Českým ná-
jehož věrnou dcerou býti i v nové vlasti
nepřestávala. V Kaletách očekával
1. prosince sám králův bratr Jan, a po-
b Londýna ji sprovedil. Již 15. prosince
král Richard milost několika věznům
bám své krásné české nevěsty. Svou
stí, milostností a dobrotivostí získala si
na Anna lásku a oddanost všeho národu
kého, a dlouho o ní tam vzpomínali, na-
ze ji nejinak než „dobrá královna Anna.“
la nové kroje, čili jak nyní říkáme, módy
glie, a také krásné psanou knihu evangelií
ém, německém a latinském jazyce, v níž
stávala, tak že se tomu lidé v Anglii nemálo
A žil tam tehdaž slovutný učitel na univer-
sity, mistr Jan Wyckliffe, čili jak
js jmenuje Viklef, kterýž hlavně pobáda-
šlovny Anny svatou bibli do anglického ja-
překládal. Tato královna sama prý s neoby-
horlivostí a láskou anglickému jazyku
la a v anglické bibli čítávala, tak že prý
ho praelata v tom převýšila. Po všechn
ivot se svým bratrem, králem Václavem,
vou vlasti Českou v úzkém spojení zůstá-
tak že k jejímu dvoru vždy mnoho českých
a rytířův z Čech přicházívalo a mladí
vé navykli sobě navštěvovati slavné obecné
Oxfordské. Že pak řečený mistr Viklef
ed tím mnohé rozepře s papeži a s bisku-
val a nyní také učení církve o nejsvětější
ti v některých částech zavrhoval a jinak
lal, také tyto své výklady do knéh spiso-
tyto knihy žákům svým do rukou dával;
alo se, že Čechové navštěvujíce co žáci
i učení Oxfordské, jako byli lidé rozumu
vého a skoumavého, již asi od roku 1390
to knihy mistra Viklefa s sebou do Prahy
eli a svým přátelům je ukazovali. Jaké
ásledky byly, pohříchu dost brzy se uká-
Viklefovy knihy byly sice od církve s pří-
m krále Richarda II. za kacířské vyhlá-
ku spálení odsouzeny, avšak mistr Viklef
pokojně na své faře 31. prosince 1384
V Anglii pak učení jeho dalších násled-

kův nemělo; však do Čech zanešeno padlo na
kyprou půdu již dříve připravenou stavem věcí,
kterak se byl do konce toho století sam sebou
utvořil.

Tak zvaná popska válka ve Vratislavi.

1381.

Na počátku měsíce června 1381 přišli po-
slové města Vratislavi ku králi Václavovi
do Prahy, aby na svou biskupskou kapitolu
žalovali. Kníže Ruprecht Lehnický poslal totiž
kapitulnímu děkanovi, svému bratru, bečku Sví-
dnického piva, Vratislavská městka rada však
to cizí pivo podle svých výsad zabavila a ještě
vozku do vězení zavřela. Rada ač svého práva
užívala, dala tím předce zlou vůli k děkanovi
na jevo, a ten, že právě biskupa nebylo, celou
kapitolu pobouřil, i dáno jest za ten sud piva
celé město do klatby a zastaveny jsou služby
Boží. Kostely byly zamčeny, novorozeňátka
zůstávala beze křtu, mrtvé bez pohřbu, zvony
mlčely, a veškeré obyvatelstvo jako omámeno
jsouc počalo takového stavu velmi těžce nésti.
Velké pobouření vypuknutí hrozilo. V tom
přijel 27. června sám král Václav do Vra-
tislavi, i žádal od kapituly, aby k vůli němu
interdikt aspoň na čas jeho přebývání ve městě
zrušen byl, že přijel, aby v příčině mezi kapi-
tulou a městem dobrovolné narovnání učinil.
Kapitula však nechtěla mu toho povolit, a
klatba zůstala jak byla vyřčena. Tu se uká-
zala prudká povaha krále Václava: nemoha
takové tvrdošijnosti pro tak malichernou pří-
činu snést, a uražen jsa mimo to opovážlivými
slovy Jana, opata kláštera na Písku, dal hned
toho opata do vězení zamknouti, všechny kano-
vníky a jiné praelaty na dvě léta z města vy-
pověděl a statky jejich na dranc dání. Tu pře-
padávala lůza vsi a dvory kapituly Vratislavské,
vybrala z nich, kde co bylo, a dobytek dlel
do Vratislavi na trh hnala, dílem do Čech pro-
dávala. Takový byl konec této Vratislavské
bouře, kterou lid potom popska válkou nazý-
val. Od té chvíle počalo duchovenstvo na
krále Václava nevražiti, ačkoliv král nikdy
kostelům všeliká dobrodíní prokazovati nepře-
stával. Vratislavští kněží však poznávše, že se
přenáhlili, museli všemi spůsoby o to se sta-
rati, jak by uraženého krále zase na sebe udo-
břili, vidouce, žeby jinak nikdy více ku svým
praebendám se navrátili nemohli. I žádali pa-
peže Urbana VI., aby mezi nimi a králem pro-
středek učinil. Papež však nevěděl jiného, leč
že Václava, knížete Lehnického, Vra-
ti-

slavským biskupem učinil, kterého král Václav nechtěl. Nový biskup ovšem potom zas všemi spůsoby o to se snažil, jak by se králi Václavovi zalíbiti mohl, jakož se naň král později skutečně i udobřil, avšak papež mezi tím časem ještě jiná sídla biskupská v Německé říši takovými osobami obsadil, které byly králi Václavovi odporné, a tu se tento na samého papeže Urbana VI. rozhněval, z veliké nevděčnosti jej vinil, a jestliže se brzo jemu, králi, lépe nezachová, tu hrozil, že od něho odstoupí a poslušenství protipapeže Klimenta VII. podnikne. Ačkoliv takovou hrozbu nikdy vyplniti nemřnil, měl proto král Václav se svým radou a papežským legátem, kardinalem Pileusem, takovou nesnáz, že jej od sebe propustil. Kardinál Pileus tedy nasbíráv si prý mnoho peněz v Čechách, dvůr krále Václava opustil a odejel. Později r. 1387 přešel k Aviňonskému papeži Klimentovi VII., a r. 1391 zase k Římskému papeži Bonifaciovii IX., pro kterou vrtkavost Italiani posměchem jej stíhali.

Jaká byla vláda krále Václava IV. v Čechách a jaký život v Praze panoval.

V prvních desíti létech panování krále Václava IV. byly v Čechách svatý mír a taková veřejná bezpečnost, že Čechové dlouho o tom si povídávali, kterak za krále Václava kdokoliiv zlato na hlavě nésti a cestou po Čechách kříž křížem bez bázně jeti anebo jíti mohl, a nebylo, kdoby mu v tom chtěl překážeti anebo těžkosti činiti. Byl to ještě následek veřejných pořádkův, jež císař Karel v zemi upevnil. Také požívala Česká země takového blahobytu, jaký se ve středním věku jen málo kdy objevil; nebylo nouze ani lidí nespokojených: Kutnohorské doly vydávaly tehdy veliké množství stříbra, v Jílovém, v Kašperských Horách i na jiných místech hojnost zlata se těžila; Praha byla hlavním skladištěm všelikého kupeckého zboží, a obchody šly dobře a byly výnosné; do Prahy na obecné učení sjížděli se mistři a žáci z blízkých i dalekých zemí ve množství takovém, že jak se jeden starý letopisec svědectvím tehdejších známých českých mistrův dokládá, do 36 tisíc mistrův, bakalářův a žákův k rozličným kollejím a fakultám intulováno čili do matrik zapsáno bývalo. A byli mezi údy obecného učení synové knížat, pánův a jiných urozených lidí, a také kanovníci, biskupové a jiní cizí prelati; bohatí kupci pak vezouce rozličné zboží a tovary do Prahy, synům svým, kteříž

se v Praze učili, poroučeli, aby jim to rozprodali a jiného zboží nakoupíce otcům svým do jiných zemí posílali. Mimo to byly také ponti k svatým ostatkům, když se v den svátosti veřejně ukazovaly, jako za Karla vždy ještě hlučné a lidé z nejvzdálenějších zemí do Prahy přicházeli. Můžeme si tedy snadno pomyšleti, jaké hemžení rozličného lidu v Praze bylo a kterak se všechno z dobrého bytu radovalo, i šlo také tehdy vůbec pořekadlo, že jako Řím jest město největší, Lübeck nejkrásnější, Norimberk nejbohatší, tak jest Praha město nejveselejší. Také se směsice a strakatina rozličných krojův v Praze vždy víc a více množila. Pánové, šlechta i měšťané již za Jana krále rozličné novoty v kroji zaváděli, i šlo to bez ustání dále, tak že nedávno zemřelý kronikář Beneš z Veitmile také proti těm mnohým podivným cizím krojům ještě za živobytí nebožtíka císaře Karla takto sobě postýskal: Čechové jsou prý jako opice, které cožkoli uhlédají, což lidé dělají, též dělati chtějí. A tak Čechové, cožkoli u cizích národův viděli, to hned také na se brali, zvláště kroje a spůsoby šatův a oděvův, a tak i ve mravích daleko odešli od cesty předkův svých. I kázali sobě toho času dělati sukničky krátké, kusé a prý velmi ohydné, neb se v nich nižádný nikterak nemohl poctivě sehnouti, a kdož se sehnul, tomu bylo zadek a stehna viděti. Byly také úzké a tak velmi těsné, že jedva mohl, když se kdo do nich utáhl, dýchat. Někteří pak měli ty otáhlé sukničky s zadu svázané stědkami velmi hustě, a s předu zapnuté hustými knoflíky, tak že byl knoflík jeden vedle druhého. Někteří chtějí býti znamenitější, měli na sobě pět neb šest kop knoflíkův. Jiní pak mívali na prsech puntý bavlnou vycpané, a zdálo se, že muži mají takové prsy jako ženy, a ty prsy a břicha velmi těsně utahovali. Okolo krku nosili obojky stříbrné, a chudší cínové, literami popsané, a tak měli hrdla obklíčena jako pastuší psi okovy, aby jich vlci nezačávali. Někteří mívali od laloku přes ústa a přes nos až k samým očím kukličky zapnuté stužkami stříbrnými, a tak ustavičně chodili, neodpínajíce jich, leč když měli jísti neb pít. Střevíce dávali sobě dělati s dlouhými špičkami, jako čápí nosy, tak že jedva mohli pro ně choditi. A přihodilo se prý jednou toho času, praví Beneš, že nějaká pání čeští, shromáždívše lid svůj, jeli spěšně do Saské země proti nějakému saskému pánu, jenž v Čechách škody činil. A když nastával boj, oboje vojsko ssedalo s koní, i počali obyčejem té krajiny pěšky bojovati, a pro těsné

šaty a špičaté střevíce Čechové od nepřátel poražení, zjímání a ukrutně pobiti byli, a kteříž se navrátili, toho prý velmi pykali, že úzkých a těsných šatův a špičatých střevicův doma ne- nechali; moudří pak se jim vysmívali. Roku pak 1372 stalo se, že hrom, udeřiv na hradě Košťálově u Litoměřic, ty nosy u střevicův

Albrechtovi ze Slavětína i ženě jeho urazil, aniž jim něčím jiným uškodil.

Znamenati sluší, že si v těchto nových krojích téměř výhradně jen vyšší stavové a bohatí měšťané libovali, neboť lid český zůstával napořád při svém starobylém národním kroji slovanském.

Král Václav IV. strojí lovecké zábavy na Žebráce. (Str. 462.)

(46)

Král Václav sídlil v prvních letech, pokud se totiž s arcibiskupem a jeho kapitulou nerozhněval, větším dílem na hradě Pražském, později pak vystavěl si letní sídlo na Novém městě Pražském na výšině Zderazské vedle samého kostela sv. Václava, kterýž tam Zderazští křížovníci čili ochráncové Božího hrobu byli vystavěli. Tento palác byl r. 1399 dostavěn

a král Václav měl tu pěknou vyhlídku na protější břeh Vltavy; s druhé strany kostela pak vyrazela známa studánka z boku výšiny, Pučka nazvaná, při které i lázně byly. Na místě Václavova paláce stojí nyní krajinská trestnice, lázeň pak podnes Svatováclavskou lázní slove. Později sídlil také na Starém městě Pražském: zde totiž měl Králův dvůr již od svých před-

kův zděděný při Staroměstských hradbách vedle sídla rytířův řádu Německého u sv. Benedikta, potom ještě druhý dům v Dlouhé třídě, který činí roh do Kozí ulice, nyní číslem 922 poznamenán jest a obecně starým kolkovným úřadem se nazývá. Tento dům měl obšírný dvůr a jeho zadní stavení vycházela do Svato-dušní a do Stockhauské ulice, kdež zadní fortny měl. Také na Vyšehradském královském sídle Václav častěji než jeho předchůdcové přebýval, kdež na přimluvu svého rady, děkana a potom probošta Vyšehradského, Václava Králíka z Buřenic tamější kapitole zvláště svědčil.

V královské radě v prvních letech velké slovo měli Jošt a Prokop, markhrabata Moravští, Přemysl, kníže Těšínský, arcibiskup Jan z Jenšteina, nyní nejvyšší kancléř říšský a český, výše řečený Vyšehradský děkan Václav Králík z Buřenic, kterýž od r. 1380 až do r. 1416 zvláštním královým důvěrníkem byl, vždy jemu po boku býval a r. 1393 od papeže patriarchou Antiochenským a proboštem Vyšehradským jmenován byl; kn. Hanek (Jan) Brunonis čili Brunonův syn, probošt Lebuský v Braniborích, královský podkomoří, kterýž bydlil v domě, kde za naší paměti generalní komando bývalo a nyní krajin-ský soud blízko Králova dvora se nachází. Z ostatních zemských a dvorských úředníkův jen někteří v důvěrné radě královské zasedali. I byli to: nejvyšší purkhrabí Petr z Wartenberka na Kosti od r. 1381 do 1386, jeho nástupce Ota z Bergova až do r. 1393, nejvyšší zemští komorníci Vítek z Landšteina r. 1379 a 1380, a Jindřich Škopek z Dubé na Liběšici od r. 1381 do 1391, nejvyšší hofmistři Konrad Krajíř z Krajku na Landšteine od r. 1380 do 1385, a výše řečený Jindřich Škopek od r. 1385 do 1395, nejvyšší dvorský komorník, často řečený Těma z Koldic od r. 1378, a nejvyšší zemský sudí, Ondřej z Dubé a na Zlenicích, ctihodný muž a výborný znatel soudních řádův českých, od něhož máme posud vzácnou památku, totiž Výklad na zemské právo české. Již jeho otec, Ondřej z Dubé a na Dubé, byl též nejvyšším zemským sudím od r. 1343 do r. 1361, a požíval zvláštní důvěry císaře Karla. Tento jeho syn, seděním na Zlenicích, byl zemským sudím od r. 1361 až do r. 1394, kdež nespokojen jsa s králem Václavem úřad ten složil a ještě 18 let na svém hradě Zlenickém nad Sá-zavou živ byl. Tito pánové větším dílem již za císaře Karla co zemští úředníci vlasti sloužili,

a zemská správa šla obvyklým pořádkem před se. Král Václav však jenom s některými z nich důvěrněji obcoval, totiž s panem Jindřichem Škopkem z Dubé, kterýž r. 1395 6. května umřel, a s jeho starším bratrem Benešem Škopkem z Dubé, kteréhož dvakrát, totiž r. 1380 a r. 1386, když do Německé říše ode-jeti musel, zřídil správcem České říše. Některé staré královské úřady byly nyní již dědičné v jistých panských rodinách, avšak své bývalé váhy pozbyly, stavše se pouhými dvorskými úřady a čestnými tituly; tak při panském rodu z Lipé bylo nejvyšší zemské maršálkovství, po slavném předku jeho, Jindřichovi z Lipé za Václava II.; pánové Zajícové z Hasenburka byli nejvyššími jídlonoši čili truksasy po svém předku pánu Zbyňkovi, a pánové z Wartenberka drželi nejvyšší číšnictví po svém slavném předku Benešovi z Wartenberka, příteli Jindřicha z Lipé.

Při králi Václavovi objevila se brzy po jeho nastoupení vlády jistá zvláštnost posud nebývalá, že si totiž své nejbližší společnicky nikoliv z pánův, nýbrž z rytířův a zemanův vybíral, a k nim všechnu důvěru máje více jejich radou se řídil nežli vlastních rádčův královských. To byli milci královi, mužové ač z nižší šlechty posílí bystroumní a rázní, kteří králi svému slepě oddáni jsouce vůli jeho zcela se podrobovali. Za to pak sami králem vládlí; neboť hovíce jeho vášním a jeho rozmarům znenáhla takovou moc nad ním dostali, že vedle řádné vlády oni jaksi mimořádnou vládou byli, která čím dál tím více do běhu správy zemské sáhala, rychle a bez ohledu ve jméno krále zakročení činívala, a tak nejednou vřelicos proti zemským a obecním právům provedla. Nemůže se však o těch mužích dokázati, žeby moc té k svým osobním prospěchům byli užívali. Byliť v prvních letech tyto nejpřednější milci královi: Jiří z Roztok obyčejně pan Jíra zvaný, králův první nejvyšší lovcí a v letech 1380—1384 purkhrabí Křivoklátský, potom podkomoří a do roku 1400 nejvyšší hofmistr králové. Král Václav povýšil toho svého milce do stavu panského a daroval mu mimo jiné statky také znamenitý hrad Krakovec. Jiný milec byl Jan Čúch ze Zásady, pán statkův Lobkovického nad Labem a Navarovského nad Jizerou, maršálek královského dvora od r. 1380 do 1390; potom Hyncík Pluh z Rabšteina na Orlici a Šternšteine; rytíř Bořivoj ze Svinav, který byl s českým poselstvím v Anglii; Kunata Kaplér z Sulevic; Chval ze Rza-vého na Kostelci, purkhrabí Vyšehradský; po-

Jeho péče o pořádek v Praze, jeho potulky po městě a zalíbení v myslivosti. Nechuť ku kněžím pro svétáctví a hrdost.

zději mezi ně se dostal Sigmunt Huler, měšťan a konšel Pražský, rodem z Chebu, kteréhož král Václav r. 1387 královským podkomořím učinil.

Tito milci od krále neodstupovali a všude mu v provádění jeho záměrův pomáhali. Král rád spravedlnost hned na místě a bez okolkův činil, a býval prý vždy kromě loveckého psa kat v jeho průvodu, když po Praze chodíval. Otěchto jeho procházkách po městě jeden starý letopisec český zprávu dává, že je nejraději přestrojen v šaty obecního člověka konával, sám ke všemu přihlédal, a tak ku příkladu mezi pekařky chodil, chleba kupoval, a cenil se s nimi a tržil. Byl-li chleb hodný a spravedlivý, zaplatil jej a odešel, pakli chleb byl malý, tehdy tu nějaký podvod poznal, a znáti se jim dada pobral jím chleb a kázal chudým dáti aneb jím ve školách žáky podělit; pak toho hospodáře na statku, druhého i na hrdle trestal. Též tak prý činil řezníkům, šenkýřům a všem řemeslníkům, ač jest v jiném a jiném přestrojení ku každému řemeslníku a obchodu chodil a zdali spravedlivě dělají neb prodávají je zkoušel. Jednou prý také na vinici kopat šel, aby i tam shlédl, kterak se mezi vinaři děje, a tak jest prý tam jako jiný dělník celý den kopal; a tu zvěděv všecko do vůle ustanovil potom, aby ti dělníci o poledni, když jedí, hodinu sobě odpočívali, a také určil, v kterou dobu s vinic sejíti mají. Takto vykonával král Václav sám úřad městského dozorce, všechny podvody na míře a váze hned na místě trestával, chudých proti bohatým se zastával, židův proti křesťanům se ujímal, jestliže který úředník neb sluha zemský neb městský své moci špatně užíval, hned jej přísně káral, co se neřídého v domích a rodinách, a zvláště u takových spustlých kněží děje, pilně vyzvídal, a podle svého způsobu rychlou spravedlnost konal. Miloval však prý také noční potulky, a tentíž starý letopisec toliko o tom tato slova poznamenal: „bylo by prý mnoho o tom psáti, co jest on s kumpany (to jest bezpochyby se svými milci) páchal, po noci se po Praze tuluje i jiného čině: ale to opustím; jedno milý pane Bože, rač se smilovati nad jeho milú duší!“ Vlak buď jak buď, obecný lid si vládu krále Václava velmi liboval, zvláště že při stálém, od Karla utvrzeném pokoji nebylo mimořádných berní, kterých ještě sám císař Karel často vybírával, a Čechy za Václava zajisté mezi všemi zeměmi nejméně daněmi obtíženy byly.

Avšak pohříchu! král Václav jenom v malých, podřízených věcech velkým byl, v politi-

ckém ohledu, maje co král Český a Římský veliké říše spravovati, jenom malým byl, nezdědiv vysokého rozumu, moudrosti, vytrvalé pečlivosti a pracovitosti svého velikého otce. Proto také těžkostem svého panovnického povolání neodolával, jím se vyhýbal a konečně všechnu starost o politické věci mimo se pouštěl. V mladých letech honbu náruživě miloval a k tomuto vyrazení příliš mnoho času sobě popřával. V královských lesích Křivoklátských, Žebráckých a Karlšteinských často mnoho neděl pilně všelikou zvěř honil, při tom na Křivoklátské a Karlšteinské, nejvíce pak na Točnice a na hradě Žebrácké se svými milci, lovčími a holotami se zdržovával, a lovecké hody strojil, a to, co se ve světě děje při tom málo se staraje. Veliké psy lovecké velmi miloval, a ve všech zemích dalekých a blízkých museli je proň skupováti, a co byli psi největší a jemu nejmilejší, ti s ním v jeho ložnici i spávali, ve dne pak všude jej provázeli.

V pozdějších letech již méně honby si hleděl, za to však píti počal, jakž o tom pohříchu ještě spomínati budeme. K ženskému pohlaví choval se v mladších letech dosti chladně, a teprv v dospělejším věku na ženské více působiti počaly.

Nechuť krále a milcův jeho ku kněžím svétáckým.

O jeho milcích, kteří jej mezi sebou měli, musíme ještě to doložiti, že se obyčejně ku kněžím s velkou nevážností chovali, a pomalu také krále k takovému chování s sebou strhli, ačkoliv jinak král Václav ku kostelům a klášterům vždy milostivým a štědrým býti se prokázal. Zdá se pak, že taková nechuť ku kněžím v této radě králově nejvíce od času, co se ve Vratislavi ona pohoršlivá, tak zvaná popsá válka strhla, počátek svůj vzala. Při všech snahách císaře Karla, i arcibiskupův Arnošta a Jana Očka, nemohlo se české duchovenstvo přede uchrániti zlého působení a pohoršlivého příkladu, jakž mu dávali kněží v Němcích, v Italii a Francii, v mravích zpustlí a povolání svého nehodní. I v Čechách kazilo se duchovenstvo přílišným bohatstvím, tak že světského statku svého více nežli svých kněžských povinností dbalo. Povídali tenkrát, ač v tom trochu přepínáno, že téměř třetina pozemkův v království Českém v rukou kněžských byla. Císař Karel i král Václav přísně zakazovali, aby zemských statkův nikdo kněžím neprodával, ačkoliv o výživu kněží vždy věrně pečovali, a také jinak

dary a odkazy církevní jmění neustále rostlo. Ačkoliv v Čechách duchovenstvo v celku nikdy tak v nekázeň a nevázanost nekleslo, jako v zemích západních, nicméně nescházelo příkladů často velmi pohoršlivých, které se až do časů Husových vždy víc a více množily, zvláště že nástupci prvních dvou arcibiskupův k tomu s náležitou bedlivostí více nedohlédali. Nejvíce škodilo vtírání se cizozemcův, zvláště Němcův, na dobré praebendy, a vůbec bažení po tučném obroku. Mnohý dvě, tři i čtyry praebendy, jakož byly fary, kanovníctví a jiné všelike duchovní úřady v jedno spojovali, jen aby z toho mohli dobře žíti a býti a hýřiti, o vyplňování svých tolikrát na sebe přijatých povinností nejméně se starajíce. Bývali faráři, pouzí Němci v českých osadách, jazyka, mravů a potřeb lidu neznalí, a ti na svých farách usazovali duchovního Čecha, chudinkého a sprostounkého, aby faru spravoval a důchody z ní pánu svému posýlal, který buď v Praze neb kdekoli jinde ještě výnosnější živnost měl, často co prokurator čili advokát stranám ve přích sloužil, a vůbec věcmi stavu duchovnímu odpornými se zaměstnával. Dále pak pohoršlivé byly půtky mnichův žebavých s domácím světským kněžstvem. Tito mniši vázání byli k svým generálům v Římě, od kterých pravidla a nařízení dostávali, a proto domácích biskupův často neposlouchali a jim vzdorovali. Byli také větším dílem Němci a jiní cizozemci, jak od svých generálův po rozličných zemích rozstrkáni jsou. Z takových i podobných příčin také v Čechách kněžstvo v nevázanost přicházelo, a královi milci své nechuti k němu často beze všeho ohledu uzdu pouštěli. Nejopovážlivěji počínal si z nich Hyncík Pluh z Rabšteina, který vyobcovati Domažlickým, chtějícím jej z církve vyobcovati, vyřezáním jazykův a podobnou ohavnou pomstou hrozil.

Bratrstvo se znamením obruče a kladívka. Kaple Božího Těla v Praze.

1382.

Nejméně asi s počátku tohoto století, zajiště však již za panování císaře Karla bylo v Praze bratrstvo se znamením obruče a kladívka, o jehožto vlastním účelu však podrobných zpráv nemáme. Podle všeho zdá se však, že to byl odbor řádu svobodných zedníkův, kterýžto řád tehdaž již ve všech západních zemích rozšířen byl, a hlavně lidumilné účely měl. Nemohli než zámožní a vzne-

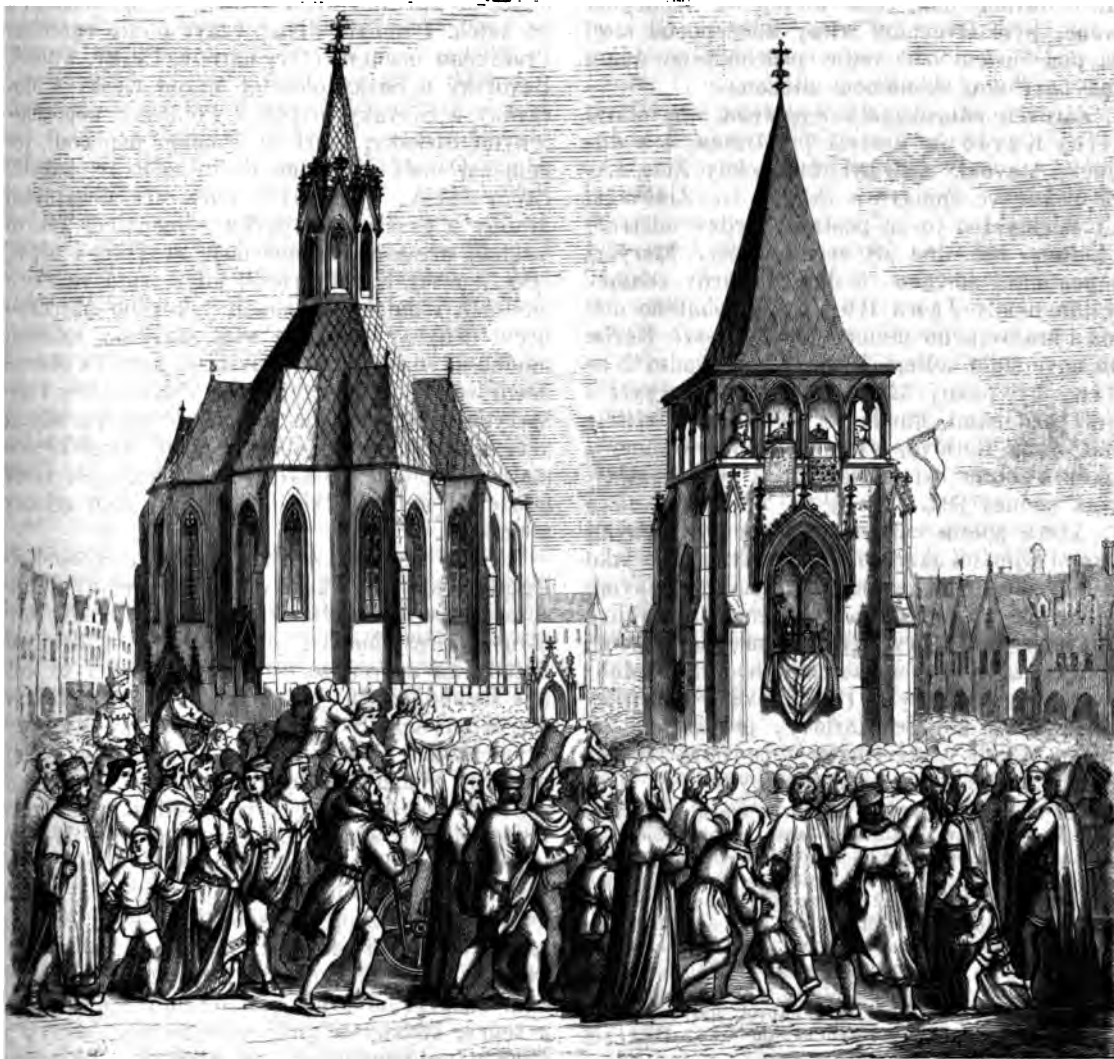
šení mužové údy toho spolku býti, proto že aspoň na stavby velký náklad vedli. Údové nazývali se bratři, a volili sobě každoročně tři hejtmany, kteří byli představenými bratrstva, a kterým ostatní bratři ve všech slušných věcech poslušenstvím zavázáni byli. V samém čele bratrstva a jako ochránce jeho byl sám král Václav. Roku 1382 bylo 40 bratří z největšího dílu rození Čechové, přednější mužové, kněží, šlechticové a měšťané, jako byli Václav Králík z Buřenic, Vyšehradský děkan a rada krále Václava, Vítek, probošt kollegiatní kapituly u sv. Jiljí, Jan, probošt křižovníkův Zderazských, Přibislav, kapitulní děkan u sv. Víta, Petr ze Všerub, kanovník Pražský a jiní. Hejtmany bratrstva byli toho roku Ješek Ocas ze Zásady, Zdimír ze Sedlce a Buček z Heroltic.

Jako každé bratrstvo i každý cech tehdejšího času také bohoslužebnou stránku zvláště pěstoval, a své oltáře ba i kostely a v nich své zvláštní pobožnosti míval, tak i bratrstvo se znamením obruče a kladívka ustanovilo si, že s přivolením a schválením krále Václava vlastní kostel u prostřed velikého rynku Nového města Pražského blíž věže, na které každoročně veřejnému lidu svátosti se ukazovaly, sobě založí a jej znamenitým a výtečným dílem vystaví a vyzdobí. Zakladací listina byla v klášteře Zderazském dne 1. dubna 1382 sepsána a ode všech čtyřiceti bratří podepsána; i hned přikročilo se k dílu a položily se základy ku kostelu ke cti těla a krve Páně, panny Marie a svatých mučenníkův Štastného a Zbožného (Felixe a Adaukta) čili zkrátka Božího Těla. Že pak vystavěn byl ve farním okrsku kostela sv. Václava na Zderaze, a farní služby se v něm nekonaly, nebyl kostelem, nýbrž jen kaplí zván. Byl prostranný a dosti vysoký, v sobě kulatý, a vystupovalo z něho osm menších a stejně vysokých kaplí dokola, které mu podobu oamíhrané hvězdy dávaly. Na střeše u prostřed dost široká věže strměla. Bylo to stavení způsobu gotického, velmi ozdobné jakož i neobyčejné, a původcové, kteří to spůsobili, že r. 1790 do gruntu pobořen byl, na národu Českém těžce se prohřešili. Okolo kostela byl hřbitov kulatou zoubkovanou zdí a čtyřmi branami obklíčený. Bratrstvo tři kněze při tom kostele zřídilo, kteří za zemřelé bratří zadušní mše čísti musili, a každý bratr pět kop grošův českých k tomu přispíval. S počátku stávala vedle kostela ještě věže za císaře Karla pro ukazování svatých ostatkův zřízená. Každoročně ku slavnosti dne svátostí bývaly říšské klénoty a svaté

Ukazování svátostí u kostela Božího Těla.

statky z Karlšteina, které se za nejpřednější poklad království Českého považovaly, sem přenášeny, a nad oltářem dole na veřejném místě postaveným všemu lidu ukazovány, což od druhého pátku po velikonoci po celý oktav

trvalo. I vždy ještě až do 15. století přicházeli k té slavnosti tisíce poutníkův ze všech končin křesťanského světa, a tu v kostele Božího Těla přehojné ofěry skládaly, z čehož kostelu i bratrstvu veliké prospěchy vycházely.

Ukazování svátostí u kostela Božího Těla na rynku Nového města Pražského.

(47)

o létech řečená věže byla rozebrána, a pro české klénoty a sv. ostatky stavívalo se lešení venku okolo věže nad střechou kostelní, tak odevšad dobře mohly býti viděny.

Kolej krále Václava. Přenešení koleje Karlovy do nynějšího Karolína. První národní třenice na universitě.

1380—1384.

Král Václav, pokud mu dáno bylo, šlepejší svého otce u zvelebování obecného učení Pražského chvalitebně následoval, zakoupiv již

asi r. 1380 dům na zřízení nové kolleje na způsob kolleje Karlovy, kterou dal nazvat kollejí krále Václava. Tato kollej byla, jak se zdá, výhradně pro theology a artistry čili mistry svobodného umění určena, kteří v ní své posluchárny a svého zvláštního probošta měli. Stávala pak tato kollej na tehdejší Novém, nyní Ovocném trhu, kdež posud stojí dům pod číslem 573 vedle průchodního domu s tak nazvanou skleněnou uličkou.

Zároveň pak ukázala se potřeba, aby starší kollej Karlova dostala prostrannější a důstojnější stavení, nežli byl dům někdy Žida Lazara někde ve špinavé a úzké ulici Židovské. Král Václav i o to se postaral vydav mistrům té kolleje list dne 28. srpna 1383, kterýmž jim postoupil sménou za dům Lazarův znamenitý dům někdy Jana Rotlöva, bohatého měšťana a královského mincmistra za císaře Karla. Toto nové sídlo kolleje Karlovy, posavadní Karolín, byl pěkný dům s věžičkami, arkýři a jinými ozdobami hned od předešlého držitele svého, Jana Rotlöva, v tom způsobu zvelebený, v jakém i potom byl, a již tehdaž tak rozsáhlý, jak až podnes jest. I zdá se, že toliko veliká síň, která potom napořád schůzemi, učenými hádkami a jinými akademickými slavnostmi, jako neméně zemskými sněmy a jinými veřejnými, stavovskými a obecními schůzemi tak velice proslavena jest, teprve nyní v něm byla zřízena, i s kaplí ss. Kosmy a Damiana, nad níž obdobná vížka do ulice byla. Přestěhování se mistrův do této nové kolleje Karlovy, protáhlo se až do roku 1386, v kterémžto roce nový rektor obecného učení již v ní zvolen byl.

Před touto novou kollejí Karlovou stával k západní straně již od časů Václava I. farní kostel sv. Havla, vedle něho na místě nynějšího Havelského kláštera farní škola, a odtud dále k západu táhly se až k Uhelnému trhu kotce soukennické a postřiháčské, kteréž za císaře Karla asi mezi léty 1362—1373 ze Staroměstského rynku sem přeneseny byly. Byly dvoje, malé, hned u sv. Havla, které podnes jsou, a velké od nynější Sirkové ulice až k Uhelnému trhu, z kterých nyní jen dvě řady domů zbyly. U sv. Havla naproti malým kotečům již tenkrát byli tandleri, a říkalo se tam v tandlerích, nyní tandlmark.

V té míře, jak procitoval národ Český k probuzenosti a sebevědomí, tak vždy více počal cítiti bezprávi, které se jemu děje osobivostí a pánovitostí Němcův do Čech příšlých. Jako ve městech úřady konšelské, tak v universitách a fakultách obecného učení Pražského všecky úřady, hodnosti a důchody měli větším dílem jenom Němci v rukou svých, i vedli všechnu správu jak nad obecným učením samým, tak i nad nižšími školami v celém království učení

tomu poddanými. Kollegiati v kollejích byli tím samým také nejvíce Němci, a tak i kanovnické a jiné bohatší praebendy při kapitolách a jiných kostelích v Praze a na venkově oni mezi sebe rozdělávali. Čeští mistři a bakaláři, jestliže se chtěli obživiti, museli prý se spokojovati obyčejně správou nižších škol po městečkách a po vsích. I nebylo divu, vždyť podle rozdělení Pražského učení na čtyry národy, Český, Polský, Bavorský a Saský obnášel národ Český s Moravany a Slováky, a pak s Poláky a neponěmčenými Slezáky, kteří se k němu přidávali, jenom asi šestý díl všeho počtu mistrův, bakalářův a žákův; i zůstával tedy při obsazování úřadův a praebend vždycky v menšině. Tak to s sebou přinášela všeobecnost Pražského učení, jakž ji císař Karel zavedl, když ještě ve všech okolních i dalekých zemích takového obecného učení nebylo. Od času však prvního založení mnoho již se změnilo, a povstalo znenáhla obecné učení ve Vídni, později také v Krakově a v některých městech německých; přirozeným během věcí muselo se pak obecné učení Pražské dostat do rukou českých, tak jakož tyto školy pouze ze jmění České země byly jsou zřízeny a nadány.

Stalo se pak, že dřív ještě, nežli se kollegiati z kolleje Karlovy z domu někdy Lazara do svého nového sídla v domě někdy Rotlöva přestěhovali, již Čechové s druhými národy na universitě o obsazení míst v té kolleji rozhodně přiti se počali. Bylo to za rektorství Konrada Soltova, Němce, r. 1384, když první veliká nevole o to se strhla, aby kolleje pouhými Němci osazeny nezůstávaly. Obě strany zanesly své stížnosti před arcibiskupa i před krále Václava. Král Václav zatím a jeho dvořané uznávali křivdu, která se Čechům podle posavadního řádu na obecném učením děje, že nadání nákladem celé země způsobené naskrze jen cizozemci v užívání mají. Arcibiskup Jan z Jenšteina vydal 2. prosince 1384 rozsudek Němcům naskrze odporný, že totiž mají jen Čechové, a teprv, kdyžby se jich nedostávalo, osoby z jiných národů do kollejí přijímání býti. Tu vzbouřili se Němci, a rektor Soltov proti tomu odvolání na papeže učinil. I počali mezi tím Němci proti Čechům zuřiti, a majíce všechnu moc v rukou všech prostředkův užívali, aby Čechy přinutili k upuštění od takových prý nespravedlivých a nestydatých žádostí. Rektor Soltov všechno čtení v universitě zapověděl a nejtěžšími pokutami hrozil, kdoby proti zákazu přece četl anebo ke čtení se scházel. Čechové však záповědi nedbajíce ozbrojeni do veřejných škol

v kollejích přicházeli, čtení i hádání i všeliké jiné školní věci bez přestání vykonávali. Někteří hrubší lidé mezi Čechy také hruběji sobě počínali, a přestrojivše se, aby nebyli poznáni, času večerního a nočního v ulicích na rektora a jiné nejjizlivější německé mistry sobě počínali, a dopadše jich notně je stloukli. Dá se pak mysliti, že při takovém kramolu ještě jiné výtržnosti se staly.

Že však papež v tuto při mezi Čechy a Němci se nevdařoval, a Němci ani u arcibiskupa ani u krále Václava ničeho poříditi nemohli, musili se k mírnějším prostředkům nakloniti, tak že konečně přátelská smlouva mezi kolleji Karlovou s jedné, a národem Českým s druhé strany učiněna jest, podle které z dvanácti míst kollegiatských v kolleji Karlově deset míst Čechům náležeti, a dvě místa jak Čechům tak ostatním třem národům otevřena a přístupna býti mají. Po narovnání toho všeho stalo se teprv přestěhování kolleje Karlovy do nového stavení. Podobnou přednost vymohli si potom Čechové také v kolleji krále Václava a v kolleji Všech Svátých.

To byl první prospěch, jehož čeští vlastenci v dobývání náležité platnosti Čechův ve vlasti na cizincích dosáhli. Však z toho mezi českými a německými studenty napotom taková nevole a nepřítelství povstala, že Němci kde jen mohli svým českým kolegům všechno možné protivnosti činili, a když měli společné schůze a vyražení, kteréž vždycky s mnohým pitím bývaly spojeny, tu žádný český student k nim se přimísiti nesměl, neboť jej hned ztrýznili ba ještě hůř na něm svou zášť sobě provozovali.

A jako bylo na obecném učení Pražském, tak se též dělo mezi měšťany ve městech. Tu všude jenom Němci v městské radě seděli, Čechy mezi sebe připustiti nechtíce. Že pak Čechové pottem svým nyní již všude v českých městech převahu měli a se svými německými spolu-měšťany stejná břemena nesouce také stejných práv s nimi účastni býti chtěli, počaly se prudké hádky a sročení, tím urputnější, čím spupnější sobě Němci počínali a čím ukrutnější, kde jen mohli, k Čechům se chovali. Služby Boží v Praze byly v klášterních chrámech vesměs pro Němce; Čechové se jen svých starých, nejvíce malých farních kostelův drželi, vyjma toliko Nové město Pražské, kdež hned od založení větší počet Čechův přebýval. V ostatních městech v Čechách a na Moravě býval tenkrát velký farní chrám jen pro Němce, Čechové pak a Moravané jen v pobočních kaplích k Bohu se modliti mohli.

Král Václav maje do Říma jeti nemohl. Zdědil vojvodství Luxenburské.

1383—1384.

Itálie jsouc sama v sobě již ode mnoha století rozdělena a na mnohé strany rozpadlá vždy hůř snášela útlaky jednotlivých násilníkův. Nyní tam francouzský princ, Ludvík z Anjou, se silnou mocí vpád učinil, a všickni, jak papež Urban VI., tak knížata a lid italský, zvláště pak vlastencové italsí, co byli přivrženci někdy Petrarky, slavného básníka, toužebně po králi Václavovi se ohlíželi, doufajíce od něho, jakožto krále Římského a císaře, že svou mocí zmatkům a svízeltům v Itálii konec učiní, a co jeho otec dovršiti nemohl, že on mladistvým duchem svým přemůže a v té zemi žádoucí mír upevní. Krále Václava docházely ze všech končin italských snažné žádosti, aby se zdvihl, a Itálii od zkázy uchránil, ba jeden vlastenec, Antonín de Lemaco ve Veroně, končil svůj dlouhý prosebný list ku králi pohnutlivým oslovením: „Buď zdrav a přijď jediná ochrana bídne Itálie!“ Slibovali Václavovi, že v Římě s takovou slávou přijat a na císařství korunován bude, jako se žádnému z jeho předchůdcův nestalo.

Král Václav ustanovil se tedy na tom, že se do Itálie s vojskem vypraví, i slíbil že v dubnu r. 1383 z Čech se zdvihne a svou Římskou jízdu nastoupí. Mezi tím chtěl v Němcích veřejný pořádek a mír upevniti, neboť se tam již zase kvasiti počalo. Položiv na den 11. března 1383 říšský sněm do Norimberka pomoci knížat všeobecný pokoj smluvil, ku kterému smlouvě však svobodná říšská města přistoupiti nechtěla, proto že měšťané knížatům nevěřili. Obapolná nedůvěra ustavičně se víc a více množila, a strany počaly se k boji připravovati. Král Václav neuměje tak jako jeho otec s nimi se obejít, více jen co prostředník nežli co pán nad nimi sobě počínal; avšak předce knížata a města v Heidelberce 26. července 1384 k jakémusi smíření a srozměření přivedl. Zatím dávno minula lhůta, do které v Itálii býti měl, a nyní v tak povážlivých okolnostech dokonce na nějaké tažení do Říma mysliti nemohl, neboť by byl sotva nějaké vojsko ku své potřebě a pomoci z říše dostal.

Dne 7. prosince 1383 zemřel Václavův strýc, vojvoda Václav Luxenburský, a podle starších rodinných smluv měla koruna Česká právo nápadnictví na vojvodství Luxenburské. Pročež se král Václav hned v Luxenbursko uvázal, a vyjednav záležitosti říšské v červenci 1384 s německými knížaty v Heidelberce, od-

tamtud do Luxenburka zajel, odkud některé své přátele za Rýnem navštívil a až do konce tohoto roku 1384 tam se zdržel. Odjížděje z Luxenburka do Čech ještě 10. prosince na cestě v Kolenci českého pána Půtu z Častolovic svým náměstkem a zemským hejtmánem v Luxenburské zemi jmenoval.

Kterak se král Václav s arcibiskupem Janem z Jenšteina rozhněval.

1384.

Arcibiskup Jan z Jenšteina, jaký byl ve svých mladších letech pán myslí veselý a mravů uhlazených, tak se později divně změnil, když byv sotva rok arcibiskupem r. 1380 do těžké a nebezpečné nemoci upadl. Od té doby opustila ho mysl veselá a stal se pojednou velmi rozvážlivým a pobožným. Tu se stalo zas roku 1382, že arcibiskup Magdeburský, kterýž jako veliký počet tehdejších praelátův v říši více byl světských spůsobův, při jednom hlučném plesu v tanci s paními a slečnami najednou s podlahou domu se propadl, a sám s mnohými hostmi při tom do smrti se zabil. Tuto událost považoval Jan z Jenšteina za trest Boží a za pokynutí nebes, aby také pokání činil, proto že sám dříve podobný život vedl, jako ten zabitý arcibiskup v Magdeburce. Tu se ještě více zaamušila mysl jeho, i počal se nyní na těle i na duši trýzniti, a tak přísně a příkře se chovati, že při veselém a jarobujícím dvoře krále Václava všecky na sebe rozmrzel. Místo důstojného arcipastýře přepjatým mrzutým mnichem se činil, který pro samu kajicnost všemu lidu byl nemilý. Zavírával se nyní buď u Augustiánských kanovníkův v Roudnici, buď u mnichův Kartusiánův na Smíchově u Prahy, nosil žiněný rubáš na těle pod hrubým oděvem, spával na zemi buď bibli buď jen kámen pod hlavu si dávaje, bičoval se až do krve, vydával se na mráz, až mu údy zimou ztuhly, mýval nohy žebrákům, běhával v noci z Roudnice na Říp, aby se tam modlil, posluhoval mnichům při stole a sám na zemi jidal. Častým postem své tělo již tak umožil, že v zimničnou nemoc upadl, která ho smyslův zbavovala, což se však za svaté vytržení považovalo. Svého zpovědníka k tomu měl, aby jej vždy i na veřejném místě za vlasy tahal, kdykoliv by něco neslušného na něm pozoroval.

Tento muž byl arcibiskupem Pražským, stálým legátem papežským ve třech německých

biskupstvích, zpovědníkem a radou krále Václava, říšským a českým nejvyšším kancléřem, a zdá se, že co zpovědník králův takovou moc nad ním míti chtěl, jakou dal svému vlastnímu zpovědníku nad sebou. Aspoň to jistě jest, že králi často také v přítomnosti jiných osob přísně domlouval, avšak krále tím více k zlosti popouzel. Při vši kajicnosti a osobní pokoře na své důstojnosti sobě velmi mnoho zakládal, náměstkem papežovým se nazýval, papeže však za pána světa považoval, a maje co arcibiskup český množství statkův, pevných hradův a zástupy četných zbrojných manův s jakousi pýchou na mladého krále Václava a ještě více na jeho dvůr a jeho milce pobízel. Pro svou domýšlivost měl i s vlastní kapitulou tuhé spory, zaváděje nové řády a chtěje měniti staré zvyky v životě církevním. Největší hádky míval s ním často spomínaný slavný učenec, Vojtěch Ranconis de Ericino, kanovník a skolašik při hlavním chrámě u sv. Vít, který mimo jiné věci také s tím nebyl srozuměn, že Jan z Jenšteina den navštívení Panny Marie za svátek arcibiskupství Pražského vyhlásil a v tom od papeže Urbana VI. a potom Bonifacia IX. r. 1389 i potvrzen byl.

Při takovém obratu v chování arcibiskupa Jana z Jenšteina nemohlo arci přátelství mezi ním a králem dlouho trvati, a také se při nejblížejší příležitosti přetrhlo. Králův milec a dvorský maršálek, Jan Čúch ze Zásady, jeden z bratrstva se znamením obruče s kládívkem, byl majetníkem statku Lobkovic nad Labem, a stavěl tam jez v řece blízko gruntův arcibiskupského dvora Neratovického, který k Roudnici patřil. Arcibiskupovi úředníci protivovali se této stavbě, a arcibiskup tvrdil, že řeka jemu patří, ač tomu tak nebylo. Když však pan Jan Čúch ze Zásady na to nedbal, a dále stavěl, tu přišli od arcibiskupa poslaři manové v létě roku 1384, dělníky se zbraněmi přepadli, rozehnali a jez rozkotali. Doneslo se to králi Václavovi na Karlštejn, kterýž okamžitě velkým hněvem zahořev arcibiskupa před sebe na Karlštejn obeslal. Že však arcibiskup tvrdošíjně na svém stál, dal jej Václav na několik dní na hradě uvězniti a jako r. 1381 kanovníkům Vratislavským nyní jemu učinil. Kázal totiž, aby pan Čúch na statcích arcibiskupových sám sobě náhrady za svou škodu vzal. I s obzvláštní chutí přepadávali královští služebníci arcibiskupské dvory, odháněli z nich dobytek, vyprázdňovali sejkpy, vylovili rybníky a tak arcibiskupovi prý do šesti tisíc kop grošův českých škody nadělali. Arcibiskupovi lidé se

vní zmínka o ohnivě střelbě v Čechách. Vysoký kůr u sv. Víta dostavěn. Sigmunt vládařem v Polště 1385.

em bránili jak mohli, a tak se toto násilí neobešlo bez boje, při kterém se již ohně zbraní střelelo. Jednomu královskému střelci, prý chtěl po arcibiskupském člověku střelba, která prý se puška řít, a ucho mu utrhla. Podle toho byla tato střelba snad již ručnice, která se prachem nala, ač Čechové potom jen hrubá děla pumami nazývali. Jest to první bezpečná zpráva starých pamětech českých, v které se o užité střelby zápalným prachem v Čech zmínka činí. Bylo to okolo 10. června 1384.

Arcibiskup rozhněvav se takto s králem dobro, déle jeho kancléřem zůstat nemohl, a také král Václav téhož času jednoho ze svých milců, kteréž měl mezi kněžstvem, zkačil Jana Brunonova syna, prota Lebuského a posavadního podkomoří, nejším kancléřem království Českého jmenoval.

Stavení vysokého kůru nového hlavního chrámu u sv. Víta na hradě Pražském.

1385.

Dne 12. července 1385 právě v čas meš-
ní služeb zavřel Petr Parléř klenutí na
ském kůru nového hlavního chrámu u sv.
a za ředitelství čili dozorství kanovníka
hlava Radeckého z Radče, jehož po-
se také na hořejších chodbách téhož chrámu
hláší.

Zavřením hořejší klenby dodělána jest ve
sách věcech ona část hlavního chrámu, která
potom po vyhoření r. 1541 až do našich
av se zachovala. Potom shozena jest u vnitř-
nímu prozatímní nižší střecha, která dolejší
prostřední lodi od hořejší dělila, tak že
vnitřek chrámového kůru ve své vysokosti
hlavnosti oku se objevil. Když pak vše bylo
završeno, stalo se dne 1. října téhož roku sla-
vnostní zasvěcení toho nyní dokonaného kůru chrá-
mu ke cti Panny Marie a sv. Víta.
Slavnost vykonával arcibiskup Jan z Jen-
šína u přítomnosti královny Johanny,
až i mnoha znamenitých osob stavu duchov-
ního a světského, a potom všemu panstvu ve
arcibiskupském dvoře v Menším městě
králem slavnou hostinu vystrojil, při které
královna se dala najíti. Král Václav bezpo-
chy z úmyslu na některý svůj hrad, bezpo-
chyby Krivoklát, se odstranil, aby se s arcib-
iskupem sejít nemusel. Jeho otec, císař Karel,
sčítal se již pohledu na vysoké klenutí ků-

rové z vnitřka, neboť již od sedmi let odpočíval
v rodině hrobě u prostřed dolejšího, Marian-
ského kůru. Na této již hotové části chrámu
dodělával potom Petr Parléř ještě po sedm
let venkovské ozdoby, do kůru nové stolice ře-
zal a jiné věci upravoval, tak že teprv r. 1392
položen býti mohl základ k dalšímu stavení
hlavní lodi chrámu toho.

Kterak se králův bratr Sigmunt uherské koruny
domáhati musel.

1382—1387.

Sigmunt, druhorozený syn císaře Karla,
markhrabě Braniborský a se starší dcerou krále
Ludvíka Uherského, Marií zaslíbený, musel se
sňatku s ní a potom koruny Uherské těžce do-
máhati. Starý Ludvík, král Uherský a Polský,
chtěl svému nastávajícímu zeti nápadnictví na
oboje království pojistiti, a odevzdal mu v čer-
venci r. 1382 správu království Polského, ač
Sigmunt tehdaž teprv 14 let věku svého počítal.
Starý král Ludvík domníval se o něm, že bude
dobrým panovníkem; Sigmunt byl ovšem ráz-
nější v počínání svém, nežli jeho bratr Václav,
avšak povaha jeho neměla nic té poctivosti
Václavovy do sebe, an se povždy choval jako
člověk věrolomný, neupřímný, chťivý a sobecký,
mnohým vášním podléhal a rozkošnictví milo-
val. Za krátký čas však umřel král Ludvík
dne 11. září 1382 v Trnavě, a Uhři hned na
to 17. září Sigmuntovu nevěstu, 12letou Marii,
v Královském Bělehradě na království Uherské
korunovali. V Polště však povstal Semovit,
kníže Mazovský, z Piastovicův, a chtěl Pol-
ským králem býti, tak že Sigmunt, co ná-
padník Ludvíkových korun, následujícího leta
1383 proti němu válku vésti musel, v které
ničeho nepořídil. Královna Alžběta, vdova
po Ludvíkovi, dala pak r. 1384 Polákům svou
druhorozenou dceru Hedvíku za královnu,
aby v Krakově sídlem byla, načež Sigmuntovo
vládařství v Polště konec vzalo. Hlásil se tedy
Sigmunt, aby mu nevěsta jeho Marie Uher-
ská k manželství oddána byla. Avšak královna
vdova Alžběta, jsouc sama panování chťivá,
odkládala se svatbou, majíc v tom podporu od
palatina uherského, Mikuláše Gary. Roz-
hňeval se Sigmunt, odešel z Uher do Čech
a do svého markhrabství Braniborského, a po-
čal v květnu r. 1385 v Čechách a na Moravě
vojsko najímati, jímž si k svému právu v Uhřích
dopomoci chtěl. Válkou v Polště a nynějším

zřizováním vojska do velkých dluhův upadl, a již nyní svým bratřím a moravským strýcům Braniborsko v zástavu dáti chtěl. V tom se jeho věc v Uhřích náhle obrátila. Jistá nespokojená strana v Uhřích povolala na trůn Neapolského krále Karla příjímím Dráčského, kterýž 3. září 1385 v Šeni v Dalmacii s vojskem přistál. Tu si to rozmyslila stará královna Alžběta, a aby se toho druhého protivníka zbavila, markhraběte Sigmunta nazpět do Uher povolala a k jeho svatbě s mladou královnou Marií, svou dcerou, přivolení dala. Tedy slaven jest sňatek Sigmuntův s Marií v měsíci říjnu 1385; Karel Dráčský však rychle Dalmacie a Chorvatska se zmocnil, a Uhři tak houfně k němu se přidávali, že přímo na Budín mohl táhnouti. Sigmunt musel v prosinci 1385 zase do Čech jíti, aby ještě větší vojsko sebral, a novému nepříteli mohl čeliti. Mezi tím časem zachovala se stará královna Alžběta ve spolku s palatínem Garou k svému strýci, Karlu Dráčskému, velmi hanebným, podvodným a ukrutným způsobem. Když totiž Karel Budína se zmocnil, měly se k němu stará i mladá královna velmi přívětivě, vítajíce ho jako svého osvoboditele. On pak se dal 31. prosince 1385 v Královském Bělehradě za krále Uherského korunovati, a obě královny při tom býti musely. Tu zželelo se mnohým Uhrům mladé královny své Marie, která tímto skutkem o korunu oloupena byla, a počali k ní lnouti. Však tím osmělená stará královna Alžběta hned zrádu obmyslela, a pomocí Gary také vyvedla. Bylo to 7. února 1386, i pozván jest na hradě Budínském král Karel od Alžběty, aby ji na jejích pokojích navštívil, žeby mu měla důležité zprávy od svého zetě, Sigmunta, vyříditi. Sotva se Karel dostavil, tu již také palatin Gara a uherský šlechtic Blažej Forgáč ku královně vešli, jakoby od ní odpuštění vzíti chtěli. I tu hned Forgáč své šavle dobyt do krále Karla sekal, až bez ducha na zem sklesl. Stal se hrozný pokřik ve hradě, Gara máje lidi své na pohotově, Karlovy Charvaty a Neapolitany ze hradu vytlačil, a zase předešlou vládu královny Alžběty obnovil. Že pak Karel Dráčský nebyl hned mrtev, a jeho rány ještě se i zahojiti mohly, tu byl u vězení 24. února na dobro doražen. Zdá se, že Sigmunt ještě v Čechách zaměstnaný, a jeho manželka, královna Marie, neměli účastenství v této vraždě úkladné, avšak stará Alžběta nyní zase zhrdla a svého zetě Sigmunta ku vládě připustiti nechtěla. V nouzi své o peníze zastavil Sigmunt některý kus Uherské země při moravských hranicích strýcům svým, Joštovi a

Prokopovi, markhrabatům Moravským, a to bez svolení stavů uherských. Z toho si brala Alžběta příčinu proti Sigmuntovi, kterýž nyní spoléhaje se na své vojsko a na pomoc od svého bratra, krále Českého, počal válku s Alžbětou, tchyní svou, v níž nic rozhodného neprovedl. Nyní zdálo se samému králi Václavovi, že potřebí jest, aby svému bratru Sigmuntovi svou pomocí přispěl. I sebrav veliké vojsko v Čechách vypravil se s ním sám osobně v měsíci dubnu 1386 do Uher; dne 1. května pronikl až k Rábu, a před tím městem tábořem se položil. Obě Uherské královny samy teď nahlídlý, žeby spojené moci Luxenburkův odolati nemohly; i přišedše 1. května samy osobně do Rábu svou při se Sigmuntem a jeho moravskými strýci Římskému a Českému králi Václavovi na rozsouzení daly. Po dvanáctidenním vyjednávání učinil král Václav 12. května mocný rozsudek, že žádná strana nemá druhé toho, co se stalo, ve zlém spomínati, že královna matka Alžběta od vlády upustí a na své věno obmezena zůstane, že markhrabě Sigmunt, manžel královny Marie, nejvyšším hejtmanem království Uherského bude, že země Uherská jeho dluhy převeze a jisté krajiny u moravských a rakouských hranic jemu k výživě odevzdá. Také se musely obě královny Václavovi přísahou zavázati, že bez jeho srozumění Sigmunta za krále Uherského korunovati nedají. Václav totiž nemaje pravé bratrské lásky k tomu Sigmuntovi, chtěl ještě nad ním jako starší bratr nějaké poručnictví provozovati.

Obě královny nemínily se těmito přísahami přísně dáti vázati, avšak zatím strašnou pomstu připravila jim strana zabitého Karla Dráčského. Jely obě královny 25. července 1386 pro vyrazení do Charvat majíce v průvodu svém Mikuláše Garu, Blažeje Forgáče a jiné dvořany. Tu na ně Horvathy, hlava strany Neapolské, s lidem svým vyskočil, po krátkém boji Mikuláše Garu před očima obou královen rozsekal, ostatní mužské též pobíl, Alžbětu a Marii co zajaté do Krupé v Charvatsku, a potom do Nového hradu v Dalmacii zavezl. Z toho byl velký zmatek v Uhřích, a všichni nyní rádi Sigmunta přijali a vládu jemu odevzdali. Sigmunt činil přípravy, aby svou manželku a tchyni osvobodil, zároveň s Benáťany se smluvil, aby Charvatům královny přes moře do Neapolska vyvezti nedali. V Novém hradě, kde obě královny v zajetí vězely, Horvathův bratr správu měl, kterýž vida, že se vojsku Benátskému, hrad obléhajícimu, neubrání, při prvním útoku na hrad královnu Alžbětu

zardousiti, a mrtvolu prakem přes hradní zeď na obléhatele vyhoditi dal, hroze, že Marii totéž učiní, neupustí-li se od dobývání hradu. Stalo se to na počátku ledna 1387. Sigmunt vyjednával s Horváthym a zároveň též se stavy uherskými, kteří nyní rádi se s ním smluvili a za krále jej přijali. Dne 31. března 1387 byl ve hlavním chrámě v Královském Bělehradě slavným způsobem korunou sv. Štěpána korunován, i táhl potom do Charvat, kdež Horváthy královnu Marii pod výminkami dříve smluvenými na svobodu propustil, s kterou již pak Sigmunt společně se uvažal v panování v království Uherském.

Mezi tím časem, co se takové věci v Uhřích dály, byla Mariina sestra, Hedvíka, r. 1384 v Krakově na království Polské korunována, a Poláci jí dali za manžela velkého knížete Litavského, Jagajla, syna velkého knížete Olgarda, který přiznává se již k církvi ruské, přivev do Krakova na víru římskokatolickou a na nové jméno Vladislav překřtiti se dal, a tady s rukou Hedvíky r. 1386 království Polské obdržel.

Král Vladislav Jagajlo, zakladatel nového panujícího domu Jagajlovičův čili Jagellonův, i jeho potomci v Polště byli vždy pokojnými sousedy České říše na východě. Sigmunt z Luxenburka zas položil první základ k trvalému spojení koruny České s korunou Uherskou, sám pak 50 let v Uhřích panoval.

Smrt královny Johanny. Markhrabě Jošt uvázal se v Braniborsko. Výtržností pro biskupství Olomoucké.

1386—1388.

První Václavova manželka, Johanna Bavorská, stala se nevinou obětí Václavovy lůžky, že zamilované psy své k sobě do ložnice brával. Stalo se v tu noc před novým rokem, bezpochyby na Karlštejně anebo na Křivoklátě, 31. prosince 1386: královna náhodou z lůžka vstala probudivši psa velkého loveckého, který tuto spal u nohou lůžka krále. I vyskočil pes a nepoznáje paní své na ni se vrhl, na krk ji chopil a než pomoc přišla ji zardousil. Mrtvola byla 11. ledna 1387 v klášteře Zbraslavském pochována; ovdovělá císařovna Alžběta, markhrabě Jošt a jiní knížata byli na tom smutném pohřbu, král Václav však pro velikou lítost k němu přijíti nemohl. Bylať královna Johanna ctnostná a bohabojná, Václava ode mnoha prostopášností odvracela, však dětí s ním neměla.

Markhrabata Moravští, Jošt a Prokop, byli lidé podivní, nemajíce nic šlechtěného do sebe, a toliko vlastního zisku si hledíce. Když se nyní bratranec jejich, Sigmunt, Uherským králem stal, tu uhlídal Jošt příležitost svou, aby na něm jeho markhrabství Braniborské vyloudil, ačkoliv podle ustanovení císaře Karla na ně Jan Zhořelický a král Václav bližší právo měli. Sigmunt byl za pomoc v Uhřích poskytnutou Joštovi a Prokopovi velké sumy dlužen, a byl by se rád s nimi v pokoji o to smluvil, avšak nemírné požadování markhraběte Jošta protáhlo to jednání až do r. 1388.

O Joštovi se píše, že prý byl nejučenějším knížetem svého času, k čemuž ovšem podobalo se, neboť požívaje z mládí obzvláštní lásky svého vznešeného strýce, císaře Karla, záhy k naukám veden byl a miloval literaturu, avšak nikoliv tak velice, aby si kněh kupoval; on si jich toliko půjčoval. Skrblivost a chtivost jeho byly totiž mnohem větší, nežli všechna jeho láska k naukám; chytrostí, počítavostí a zrádností převyšoval zajisté všechny své bratří a bratrance. Proto jeho smlouvání se Sigmuntem tak dlouho trvalo. Sigmunt chtěl mu Braniborsko již r. 1385 do zástavy dáti, avšak tehdy stavové té země tomu nechtěli, proto že to proti ustanovením císaře Karla bylo. Sigmunt se musel vzdáti týdenních důchodů z Kutnohorské urbury, jež mu otec, císař Karel, vykázal, a králi Václavovi je postoupiti, potom musel také své bližší právo k nástupnictví na trůn Český svému mladšímu bratru, Janu Zhořelickému, postoupiti, a když se to stalo, tu teprv král Václav a Jan Zhořelický k tomu svolili, aby Braniborsko Joštovi v zástavu dáti mohl. Markhrabě Jošt tedy r. 1388 ujal Braniborsko a stal se tím samým i německým kurfürstem, proto že vojvoda Ota Bavorský již nežil. Bratr jeho Prokop týchž titulův, a však jenom podle jména, dosáhl.

Toho samého roku odevzdal král Václav Joštovi také vojvodství Luxenburské, z příčin ovšem nyní již neznámých.

Na počátku roku 1387 přijel biskup Olomoucký, Petr III. řečený Jelito, do své otčiny, města Landskrona, již nemocen, a tu dne 13. února téhož roku i umřel, načež v klášteře Augustiánském v Landskroně, jež založil, slavně pohřben byl. Jeho náhrobek se tam až do husitských válek zachoval. Byl 13 let biskupem Churským v Grisonii, 4 léta biskupem Litomyšlským, 8 let arcibiskupem Magdeburským, a 6 let moravskou církev spravoval. Po uprá-

zdnění biskupské stolice v Olomouci usilovali Jošt a Prokop, markhrabata Moravská, o to, aby bratr jejich Jan Soběslav, biskup Litomyšlský, kterého již před tím na Moravě biskupem míti chtěli, na Olomouckou stolicí dosedl, v čemž i král Václav jim po vůli učiniti chtěl. Tomu však Olomoucká kapitola silně na odpor se postavila, obávajíc se, že když tato markhrabata pro svou známou chtivost a hrabivost již dříve duchovních statkův zkracovali, nyní by jich, když by bratr jejich Olomouckým biskupem byl, tím více ve svou moc dostali. Obrátila se kapitula v té příčině k papeži, aby Jana Soběslava v Olomouci nepotvrdil. Markhrabata však hned ve jménu svého bratra biskupských statků se zmocnili, a českého nejvyššího maršálka, Jindřicha z Lipé, správcem nad těmi statky učinili, týrajíce kanovníky a mnohé škody kapitule způsobující. Papež pak chtěl oběma stranám zadost učiniti, na představení krále Václava toho Jana Soběslava, biskupa Litomyšlského, ještě téhož roku 1387 za patriarchu Akvilejského povýšil. Tam též Jan Soběslav hodnosti té až do r. 1394 užíval, a 12. října řečeného roku na hradě Videmském násilnou smrtí umřel. Na uprázdňenou stolicí Olomouckou dosazen jest kněz Mikuláš z Rosenburka, rodem Němec z Brýsgavy, před tím probošt u sv. Petra v Brně a biskup Kostnický; avšak pro veliké překážky, jež mu markhrabata kladli, teprv 20. prosince 1388 na svou novou biskupskou stolicí dosednouti mohl. Do Litomyšle dosazen jest na biskupství r. 1387 Jan IV., dosavadní notář krále Václava. A jako na Mo-

ravě zvláště markhrabě Prokop biskupovi Olomouckému a jeho kapitole jak jen mohl škodil, tak toho času počali pánové a rytíři jak v Čechách tak i na Moravě velmi krutě k duchovním se chovati, vysílajíce loupežníky na ně, kteří jim dvory vytloukali, jímajíce je, vězeními je mučíce, ano prý i kostelních pokladů jim násilně berouce. Kněžstvo vydávalo církevní klatby na prostopášníky a škůdce své, že pak

tito mocných podporovatelův měli, málo to pomáhalo, a takové násilí proti kněžstvu drahně let trvalo.

První panská vzpoura proti králi Václavovi.

1387—1388.

Blažená doba, kterou císař Karel v Čechách spůsobil, a z které se Čechové ještě za prvních deset let panování krále Václava radovali, tak že v zemi pokoj a bezpečnost panovaly a vůbec veliký blahobyt všude se uhostil, tato doba již během roku 1387 svého konce došla. Zeměť pánové to asi již po delší čas těžce nesli, že král Václav dvořany z nižší

šlechty se otočil a často rychlou spravedlnost koná, která snad vždycky s obvyklým starým soudním řádem se nesrovnávala. I stalo se, že jeden z nejpřednějších zemských pánův, Markvard z Wartenberka a na Kostě, bývalý nejvyšší mistr královské komory za Karla, mladší bratr nejvyššího purkhrabě Petra z Wartenberka a pán hradu Žlebského, Rohozeckého a Zbirožského, výrokem krále Václava v nějaké rozepři prohrál. To bylo příčinou, že se stal prvním obnovitelem bývalých smutných zástí a domácích nepokojů v Čechách. Vypověděl totiž r. 1387

Starožitné poprsí královny Johanny, manželky Václava IV. v hořejších chodbách u sv. Víta. (48)

válku králi a celému království, i hned dosti spojenců a pomocníků našel, kteří s ním počali v zemi loupiti, v jeho jméně veřejné silnice znepokojovati, kupce přepadávati, pokojné obyvatele šacovati a tomu podobné násilí provozo-

vati. Jeho příklad následoval pan Ješek z Kolovrat na Kornhauze, a podobně počal veřejný pokoj rušiti. Král Václav rozněvav se na to, musel v nejtěžší zimě na začátku roku 1388 celou zemskou hotovost svolati a do pole prot

Bouře proti Židům v Praze 18. dubna 1389. (Str. 485.)

(49)

oběma postaviti. Ze však pan z Wartenberka vši mocí králi vzdoroval, stala se domácí válka proti všemu očekávání velmi povážlivá a zatáhla se až do leta. Královské vojsko Žleby obehlo, hrad útokem vzalo a rozbořilo. Také na Rohozec a Zbirohu táhli, těm hradům totéž učinili, a také pana z Wartenberka zajali a do vězení odvedli. Potom táhli královští proti panu z Kolovrat, Kornhauzu dobyli

a jej také pobořili. Pan Markvard z Wartenberka prý se potom až do r. 1392 ve vězení trápil až v něm se umoril. A tak byl po nemalých záhubách na ten čas v zemi zase pokoj zjednan.

Kterak Václav, rozmrzev se na nepořádky v Němcích, německou korunu chtěl složit.

1388—1389.

Zemský mír v roce 1384 v Heidelberce na čtyry léta v Německé říši ohlášený netrval ani rok. Vojvodové Rakouští obnovili 1385 válku se spolkem Švýcarským, kterýž k veliké jednotě německých říšských měst přistoupil, a Rakušany 9. července 1386 u Sempachu slavně porazil. Sám Leopold, vojvoda Rakouský v té bitvě padl. Král Václav ujímal se měst proti knížatům, a tito zas úžeji se proti městům spojili. I jel r. 1387 do Němec, aby zemský mír zas obnovil, a s velkým namáháním v Mergentheimě 5. listopadu 1387 knížata a města smířil, a mír mezi nimi aspoň na rok zjednal. Avšak německým knížatům o mír nešlo, každý chtěl jen svou vůli provozovati a ve všeobecném zmatku pro sebe lovit. Netrvalo ani čtrnácte dní, a tu již zas vojvodové Bavorští, jmenovitě Bedřich, ten mír zrušili, tak že válka knížat a pánův proti městům s obnovenou silou v celé říši vypukla. Král Václav musel se měst ujímati, a Bavorskému Bedřichovi 5. února 1388 válku vypověděl, čehož se Bedřich ulekl, a za milostivé rozsouzení své věci proti městům žádal. Zvolen jest za rozsudí falckrabě Ruprecht starší, kterýž stranám uložil, aby sobě zadost činily a mír dále nerušily. V tom čase byl Václav v Čechách zaneprázdňen vzpourou pána z Wartenberka, a nemohl s velkým důrazem v Němcích vystoupiti; i tu Bavorští knížata nemínili, aby dané sliby splnili, a zas všecko stálo v plameni proti sobě. Knížata a města zamykala se za silnými hradbami, a v otevřeném kraji děly se strašlivé záhuby, až to přišlo k velké bitvě 24. srpna 1388 u Döfingenu, v které strana měst na hlavu poražena byla, a ještě mnoho jiných škod utrpěla.

Král Václav vida, kterak v Němcích nikdo poslouchati, a všickni jen svou zvůli provozovati chtějí, a že knížatům i nejslavnější přísahy nic neplatí, rozmrzel se na všecko a počal o tom mluvit, že se sebe složí bříme koruny německé, toliko o to dbaje, aby tato koruna při jeho rodu Luxenburském zůstala. Přišel v listopadu 1388 k němu na Žebrák vojvoda Rudolf Saský, a ten mu to dal písemně, že kdyby Václav německou korunu složil, nikomu jinému, než jeho bratrům neb bratrancům při nové volbě hlasu svého dá.

Václav myslil na Jošta, markhraběte Moravského, který stav se nyní kurfiřtem Braniborským a vojvodou Luxenburským rád by se

byl na německý trůn posadil, a proto také s kurfiřsty a s vojvodami Rakouskými již o jejich hlasy při nové volbě vyjednával. Avšak Václav při svém úmyslu dlouho nesetřval, a snad se toho obával, žeby jeho zřítný bratranec Jošt co Německý král příliš veliké moci nabyl a jemu samému mohl škoditi. A tak proti svému nejlepšímu přesvědčení nepoděkoval se Václav z vlády v Němcích a při své nesamostatnosti raději zůstal hříčkou v rukou stran proti sobě brojících.

Král Václav oženil se s Žofií Bavorskou.

1389.

Král Václav podporovav dříve města v říši, když na hlavu poražena byla, potom je opustil. Takovou nestatečností doufal sobě získati dobrou vůli knížat, a nicméně s velkým namáháním k tomu je dostal, že se do Chebu na říšský sněm dostavili, jež jim v dubnu 1389 položil. Na tom sněmě prý nejvíce vojvodové Bavorští k tomu ho dostali, že jednotu říšských měst jakožto proti zákonům zřízenou za neplatnou vyhlásil a na její zrušení naléhal. Že pak král Václav na tom říšském sněmu s vojvodami Bavorskými skutečně se spřátelil, vysvítá z toho, že se ještě téhož roku 1389 a však již neznámého dne jsa právě vdovcem s Žofií Bavorskou, dcerou vojvody Jana seděním v Mnichově, oženil. Nevěstin strýce, vojvoda Bedřich Bavorský, sám prý ji k ženichovi do Prahy přivezl. Byla mladá, krásná, myslí skromná, pobožná a dobrotivá, a po celý život králi Václavovi věrnou družkou býti se prokázala. Avšak Václav také s ní, jako s Johannou, děti nezplodil, a bylo se již nyní čeho báti, že rod Luxenburský potomstva máti nebude. Neboť Sigmunt, král Uherský, s Maríí, a markhrabě Jošt se svou manželkou posavade děti neměli; markhrabě Prokop zůstal neženat, a Jan, vojvoda Zhořelický, oženiv se 10. února 1388 s Richardkou, dcerou nešťastného krále Švédského, Albrechta Meklenburského, ztratil ji brzy zase, zplodiv s ní toliko dceru Alžbětu.

Bouška proti Pražským Židům.

1389.

Právě byl král Václav v Chebu, kde s říšskými knížaty o novém zemském míru vyjednával, když se v Praze taková krutá a krvavá bouška proti Židům strhla, jaké, co paměť lidská

sahá, ani dříve ani potom nebylo. Židé byli jako již za starodávna, pod přímou vládou královou; král je chránil a od křesťanů jim ubližovati nedával, avšak také jejich jmění za královské jmění považoval, které vlastně náleželo komoře jeho královské. Proto musili Židé králům peněz dávat, kdykoliv toho žádali, a často bývali ovšem násilím do posledního haléře vybráni, aby jako včely na novo nových peněz snášeli. Za Václava se jim velmi dobře vedlo, neboť on byl dobrý hospodář, nemíval potřeby, je šacovati, a oni požívající jeho královské ochrany bezpochyby pýchali, tak že Pražská lůza vždy více v nenávist si je brala. Tehdejší židovské město nebylo ještě tak veliké, jako později, a jenom několik ulic obsahovalo. Ve hlavní ulici stála posavadní tak zvaná staronová škola, vedle níž stojí podnes židovský dům obecní; také již starý židovský hřbitov tenkrátě blíž břehu řeky Vltavy se rozkládal. Na Novém městě měli Židé veliké všeobecné pohřebiště v místech tak zvané Židovské zahrady.

Příčina bouře byla taková. V pašijový týden šel v čas nešporní kněz křesťanský židovskou ulicí s večerí Páně k nemocnému křesťanu. Židé dle obyčeje svého ve velkých zástupích na ulici zevlující brali si pohoršení z toho, a shlukše se po knězi kamením házeli, až mu prý tu drahou svátost z rukou vyrazili, křičíce: „kamenujeme toho, který se za syna Božího vydával! Proklet ten, kterého ve svých rukou držíš!“ a podobně. Kněz musel útekem se spasiti. Jakmile vrchnost městská o takové výtržnosti zprávu dostala, hned své dráby vyslavši, Židy kteří se toho skutku dopustili, zajmouti a jakž toho zasluhovali, potrestati dala. Však nezůstalo při tom. V Boží hod velkonoční, 18. dubna, jali se kněží po kostelích Pražských s kazatelen pomstu na Židy volati, mluvíce k lidu asi v tento smysl: „Nepomstíte-li křivdy a hanby Ježíši Kristu učiněné, nežli rok mine, šeredně zahanbeni budete.“ I stalo se hned veliké sročení lidu, a všechna lůza ozbrojivši se kopími, šípy a kameny do Židovských ulic se sbíhala. Městská rada napomínala ten lid co nejdůtklivěji, aby výtržnosti nečinil, ujišťujíc, že Židé, kteří vinými nalezeny budou, přísnému trestu neujdou. A však lid maje za to, že milostí Boží nadšen jest, neposlouchal radních pánův, a vyskytl se tu jakýsi Ješek příjímím Čtyverhraný, kterýž křičel: „Lépe, aby všickni Židé pošli, než aby křesťané zahynouti měli!“ I valily se zástupy rozvzteklého lidu neodolatelnou mocí do Židův, na potkání všecko zabíjeli a v domích oheň položili. Kdo z plamenův vyskočiti chtěl,

nazpět do nich vhozen jest, a bylo zabíjení a drancování bez míry, tak že v krátké době prý tři tisíce Židův buď železem buď ohněm přišlo o život. Jenom nějaký počet Židovek a dětí při životě zachráněn a na radní domy přiveden jest, kde je pokřtili, aby se na ně rozsápaná lůza nedobyla a jich nezabila.

Král Václav uslyšev ve Chebě o tom, co se v Praze stalo, jednání říšského sněmu zkrátil, 5. května 1389 vyjednaný zemský mír v Němcích na šest let ohlásil, a potom do Prahy pospíchal. Nevíme již, kterak účastníky této neslýchané bouře potrestal, můžeme se však toho domyslíti, vědouce, jak velice krátkou spravedlivost podle svého způsobu miloval. Kdo v Židech co naloupil, peníze, zlato, stříbro a jiné klénoty, musel to na radní domy přinést a tam složit; a bylo pět tun samého stříbra, které královská komora, již všechno židovské jmění náleželo, zabavila.

Smrt papeže Urbana IV. Nový papež Bonifac IX. 1389—1390.

Papež Urban IV. umřel v Římě 15. října 1389. Král Václav jakkoliv v jeho poslušství zůstával, nicméně chladně k němu se choval, proto že to byl muž přepjaté přísnosti a při tom hrdomyslný ku světským knížatům. Papež Urban ještě před svou smrtí sváték navštívení Panny Marie působením Jana z Jenšteina, arcibiskupa Pražského, v diecezi Pražské zavedený, v celé církvi katolické světiteli přikázal, z čehož Jan z Jenšteina velké potěšení měl, proto že pro ten svátek i s vlastní kapitulou spory měl. Druhé ustanovení Urbanovo bylo, že se má křesťanské milostivé léto nikoliv teprv po stu letech, jako za starodávna, ani po padesáti letech, jako dotud, nýbrž každého 33. roku slaviti, a to proto, že tolik let Kristus Pán žil na světě, a že to jest také prostřední čas věku lidského.

Kardinálové zemřelého papeže sestoupili se v konklave, a zvolili 9. listopadu 1389 papeže Bonifacia IX., kterému nyní bylo vykonati obě ustanovení od jeho předchůdce učiněná. Milostivé léto slavilo se tudíž v samém Římě hned roku následujícího 1390. Putovali tam z celého křesťanstva římsko-katolického, zvláště pak z zemí koruny České nesčíslní poutníci, vykonávající skutky kajicnosti jakž nařízeny byly, a dosahující od církve zvěstovaných odpustkův.

Králi Václavovi byl tento nový papež Bonifac mnohem milejší, nežli jeho předchůdce, proto že byl chování vřídneho a měl podajnější povahu. Proto také počal Václav o tom mysliti, žeby nyní spíše mohl do Říma přijeti a tam císařskou korunu přijmouti. Vypravil tedy jednoho ze svých rad, doktora Ubaldina z Florencie, a svého zpovědníka, Minoritu Mikuláše, k novému papeži do Říma, aby si od něho duchovních milostí vyprosil, to jest jmenovitě, aby papež k tomu své povolení dal, aby se od kostelův a klášterův pro Václava, jakožto Římského krále podle jmění každého desátky na jeho Římskou jízdu vybírali směly, potom aby papež pro Prahu a Čechy zvláštní milostivé léto ustanovil, tak aby všickni ti, kteří do Říma r. 1390, putovati nemohou tak doma duchovních milostí účastni býti mohli.

Papež tyto posly přívětivě přijal, také oběma důstojnost biskupskou udělil, milostivé léto pro Prahu a Čechy na r. 1393 ustanovil, a prvního posla, doktora Ubaldina, zároveň co svého legáta do Prahy nazpět vypravil, aby povolené kostelní desátky vybíral, a kdyžby král Václav skutečně do Říma vyjížděl, aby mu sebrané sumy odevzdal.

Založení kaple Betlemské.

1391.

Kterak se Čechové národnosti své vždy valněji ujímali, a také o duševní blaho lidu obzvláště starati počali, toho patrný důkaz podává založení kaple Mladátek čili Betlemské. V kostelích Pražských, kterých tehdy ovšem již velký počet byl, vykonávaly se služby Boží v hojné míře, ale k vykonávání nej přednějšího úřadu kněžského, kázání slova Božího, žádné místo obzvláště ustanoveno nebylo, a kazatelé užívající jazyka českého, z velké části bezpochyby ještě bývali žáci někdy Miliče z Kroměříže svaté paměti, nuceni jsou byli rozcházeť se nejvíce jen po domích a domácích kaplích, kterých tenkrát mnoho bylo. Tu se rozmyslil r. 1391 jeden z dvořanův a milcův krále Václava, rytíř Hanuš z Milheima rodem z Pardubic, i vymohl si od krále povolení, aby směl založiti a vystavěti kapli svatých Mladátek, a při ní zvláštního kazatele a správce ustanoviti, jehož hlavní povinnost by byla, kázati českým jazykem, a sice každou neděli a každý svátek ráno i odpoledne. Jiný podobně smýšlející muž byl Kříž, kramář a měšťan Pražský, kterýž dal místo k vystavení této kaple, totiž na Sta-

rém městě, kde nyní stojí dům veliký pod číslem 255 na Betlemském plácku, a ku zřízení vlastního kněžského příbytku při něm. Kříž kramář spolu také na druhého kněze nadání učinil, kterýž měl býti jako oltářník, a v kapli mši sv. četl. Za prvního kazatele dosadil sám Hanuš z Milheima kněze Jana Protivu z Nové vsi; pro budoucí časy pak nařídil, aby vždy tři nejstarší mistři z kolleje Karlovy, kteřížby byli národu Českého, tři kněze k tomu kazatelskému úřadu nejspůsobilejší ponavrhli, z kterýchž by pak on neb jeho potomci toho vybrali a dosadili, kdož se jim nejlépe bude líbiti. I tak sám arcibiskup Jan z Jenšteina dne 27. června 1391 základní kámen položil, a kanovník Pražský Václav, pozdější světicí biskup arcibiskupa Olbrama dne 25. října 1394 tutu dostavenou a vším potřebným již opatřenou, v dějinách českých tak vysoce proslavenou kapli Betlemskou posvětil, a ku povzbuzení lidu k slyšení tu slova Božího každému čtyřicetidenní odpustky ohlásil, kdožby tuto kapli navštívil v ní se pomodlil. Později zřídil Kříž kramář při té kapli také bursu studentskou, v níž žáci národnosti české byt a stravu měli, a pod dohlídkou a správou byli kazatele samého a tři nejstarších mistrův z národu Českého v kolleji Karlově. Nástupce Jana Protivy v kazatelském úřadě při kaple Betlemské byl mistr Štěpán z Kolína, jeden z nej přednějších mužův při universitě, byv tehdy již kanovníkem u Věch Svatých, který také co horlivý milovník národu Českého chvalné pověsti požíval. A když r. 1402 tento svůj úřad složil, byl mistr Jan Hus na jeho místo dosazen, jakž na svém místě šíře povíme.

Kaple Betlemská byla gotickým způsobem stavěna, velmi prostranná, ne tak vysoká jako široká, aby se co nejvíce posluchačův okolo kazatelny mohlo směstnati. Několik řad gotických pilířův oddělovalo ji ne na délku nýbrž na šířku. Naši dědové, pobořivše to tak velice proslavené stavení r. 1786 ovšem k rozkazu z Vídně danému, ani obrázku nám nepozůstavili, abychom věděti mohli, jak ta kaple vlastně vypadala.

Tohoto roku 1391 bezpochyby umřel Jan IV., biskup Litomyšlský, neboť na jeho místo dosazen jest Jan V. z Prahy, dosud probošt Vyšehradský, po létech co biskup Olomoucký Janem Železným nazvaný.

Svidnice a Javor koruně připadly. Založení dlouhé části chrámu Svatovítského.

1392.

Na počátku r. 1392 umřela kněžna Aneška, vdova někdy knížete Bolka Svidnického, která knížetství Svidnické a Javorské ve Slezsku v doživotí držela. Tím spadla obě knížetství na korunu Českou, a král Václav poslal tam českého pána Beneše z Chústníka, aby je co zemský hejtman k ruce Českého krále spravoval.

Do toho času dokonány jsou práce na venkovských ozdobách vysokého kůru, r. 1385 vysvěceného, a na příčné lodi hlavního chrámu sv. Víta, a nyní roku 1392 přikročilo se ku stavbě dlouhé části kostela čili pěti dlouhých lodí, mezi které do prostředka měl hrob sv. Vojtěcha býti postaven. Začátek stal se opětným kladením kamene základního, kteréž předsevzato jest v Boží hod Svatodušní, 2. června 1392 odpoledne o nešporách. Dostavil se k té slavnosti sám král Václav se svým bratrem Janem, vojvodou Zhořeleckým. Oba s arcibiskupem, jinými biskupy a praelaty do vykopané jámy sestoupili, a tu základní kámen k druhé polovici chrámu jak ve svém tak i ve jménu bratra Sigmunta, krále Uherského, ovdovělé císařovny Alžběty, a sester Anny, královny Anglické, a Markéty, provdané purkhrabíny Normberské, položili. Petr Parléř měl sobě uloženo, aby tuto dlouhou část chrámu tak bohatě a skvostně jako vysoký kůr stavěl, a byl tehdaž ředitelem stavby kanovník Václav Radecký z Radče. Večer po slavnosti byla v arcibiskupském dvoře v Menším městě Pražském skvostná hostina, kterou i král Václav s královnou Žofií a celým dvorem svým svou přítomností poctil, a při které se také chudých nezapomnělo. A když stavba ku předu pokračovala, ubourával se starý chrám po kusích, až z něho ku konci panování Václavova nezbylo, leda průčelní zeď západní, již se chrám na západní straně prozatím zavíral. Již r. 1396 v den sv. Vojtěcha, 23. dubna, přenešen jest ze starého kostela hrob toho svatého patrona do nové lodi chrámové. Aby tato další stavba chrámu tím hbitěji před se jíti mohla, vydal papež Bonifac IX. již r. 1391 bullu z Říma, udělující každému plných odpustkův, kdož by s pobožností chrám ten navštívil a k jeho stavení jakýmkoli způsobem přispíval. Král Václav pak všem statkářům na tři míle vůkol Prahy nařídil, aby stavivo k tomu chrámu pilně a v levných cenách do-
dávali.

Smrt ovdovělé císařovny Alžběty Pomořanské.

1393 14. února.

Dne 14. února 1393 umřela na svém věně, na královském hradě v Hradci na Labem Alžběta Pomořanská, vdova po císaři Karlovi. Tělo její bylo do Prahy převezeno a ve hlavním chrámě u sv. Víta v kryptě královské vedle manžela jejího, císaře Karla, pochováno. Byla to paní cností vznešených a nadobyčejné síly tělesné, jakž jsme o tom již výše zprávu dali. Třicet let v Čechách žila, 15 let v šťastném manželství, v němž porodila Annu, královnu Anglickou, Sigmunta, Jana, Karla, záhy zemřelého, a Markétu, purkhrabínu Normberskou, a 15 let svého vdovství větším dílem v Hradci, věnném městě svém, přebývala, majíc dvůr více skrovný nežli hluchý, proto že svého marnotratného bratra, Kazimíra, vojvodu Pomořanského, vždy penězi podporovati musila. Starý červený královský hrad ve Hradci, ze samých cihel vystavěný, v kterém ona i její předchůdkyně na vdovím sídle, Alžběta, vdova po Václavovi II. a Rudolfovi I., přebývaly, nyní již jest zcela přestavěn a dílem v biskupský seminář obrácen. Hradec Králové chová ve sbírkách svých v obecním domě některé převzácné památky po císařovně Alžbětě, totiž její hedvábný pás se stříbrnými ozdobami a drahými kameny, 24 lžic z jalovcového dřeva se stříbrnými řapy, na kterých jakož i na pase vyryty jsou české verše a průpovědky, konečně tři taštičky čili pytlíky, jež tato císařovna na pase zavěšené nosila.

Znamenati sluší, že při dvoře této císařovny ve Hradci žil také vzácný český básník, jménem Ludvík příjímím Tkadleček, který sepsal rozmlouvání mezi žalobníkem a nešťastím o ztrátě milenky. Hořekuje totiž nad nevěrností milenky své, krásné Adličky, kteráž jsouc jedna z dvorských panen císařové za jiného se provdala. Náležíť pak toto sepsání mezi znamenitější plody naší národní literatury ve 14. století, tak že si je Němci, kteří od času, co k nám do země přišli, sami nic řádného nenapsali, nedlouho potom také do německého jazyka přeložili.

Kterak král Václav k arcibiskupovi velikým hněvem zahořel, a vikaře Jana z Pomuk utopil dal.

1393.

Nechť krále Václava k arcibiskupovi mezi tím časem ustavičně se množila; arcibiskup

biskup Jan z Jenšteina, jakkoliv jako mnich živ byl a pro sebe velmi málo potřeboval, s velkou žárlivostí nad církevními právy a jméním bděl, a často v maličkostech tak neustupný býval a neshovívavý, že světských lidí vesměs proti sobě popuzoval. S králem Václavem dokonce nebylo dobře zahrávati, když se něco proti jeho myslí dělo. Litoměřičtí stavívali lodi Roudnické a k placení pokut je nutili; a že Roudnice arcibiskupovi patřila, s velkou žárlivostí to arcibiskup žádal, že Roudnické lodi, jakožto arcibiskupské, stavovány býti nemají. Litoměřičtí toho nedbali, a arcibiskup vydal klatbu na ně a služby Boží jim zastavil. Tak se s nimi arcibiskup po několik let tahal, až král Václav na to se rozmrzev, r. 1391 Litoměřickým jejich starou výsadu potvrdil, a že každou loď bez rozdílu, která okolo města pluje, stavovati mohou, jim dovolil. Jan z Jenšteina také o nynější ostrov Kampu při Menším městě Pražském a pro přívaz pod mostem, kterýž tehdež byl arcibiskupský, s některými staroměstskými měšťany urputně se soudil, a také je do klatby dal. Nyní vystupoval ještě příkřeji: Sigmunt Huler, od r. 1387 královský podkomoří a jeden z milcův králových, který se stal r. 1390 také pánem na hradě Orlíku, dal některé žáky Pražského učení pro nějaké výstupy žalářovati. Arcibiskup žádal, aby jemu byli vydáni, proto že pod jeho právomocnost náležejí. Huler však nic na to se neohlížeje dal jednoho z nich, proto že kradl, upáliti, a druhého, klerika, stíti. Přihodilo se pak ještě, že se nějaký Židé dali pokřtiti a potom zase od křesťanské víry odpadli. Chtěl se jich arcibiskup zmocniti a je trestati; Sigmunt Huler však tomu překážel a chránil je, pravě, že moc nad Židy jenom králi a podkomorskému úřadu náleží. Při tom bezpochyby Huler ještě nějaká pohoršlivá slova prořekl. Arcibiskup tedy Hulera za kacíře vyhlásil, a svým vikářům a kanovníkům, Mikuláš Puchníkovi a Janovi z Pomuka nařídil, aby Hulera před arcibiskupským soudem obeslali, před kterým vyznání víry učiniti a sebe očistiti měl. Huler však jim vzkázal, že ovšem přijde, ale v průvodu dvou set ozbrojencův, načež arcibiskup naň církevní klatbu vyřkl, aniž o tom králi něco oznámil dal. Král Václav, uslyšev, co se jeho podkomořímu stalo, jako byl prudké povahy, nesmírnou zlostí pro to všechno na arcibiskupa zahorel. Avšak ještě k horšímu to přišlo.

Král Václav měl při svém dvoře mezi svými důvěrníky Václava Králíka z Buřenic, děkana Vyšehradského, potom dva bi-

skupy bez biskupství, totiž Hanka čili Jana syna Brunonova, probošta Lebuského a biskupa Kamínského v Pomořanech, na kteréž biskupství nikdy nedosedl, a Mikuláše, Minoritu, královského zpovědníka, kteréhož papež Bonifac IX. biskupem Labodským v Korutanech ovšem také na prázdno jmenoval. Aby aspoň některému z nich ke skutečné právomocnosti biskupské dopomohl, zamýšlel král Václav v Čechách mimo arcibiskupství Pražské a biskupství Litomyšlské ještě druhé biskupství a to v západních Čechách založiti. Vyhlídl si k tomu starý královský klášter benediktinský v Kladrubech, jehožto opat Racek již byl stařec nad hrobem, a jehož statky mnil král v nadání na biskupa a kapitolu obrátiti. Stalo se pak právě toho roku 1393, že opat Racek umřel; avšak arcibiskup a jeho rádcové rozhodně byli protivní úmyslu králové, pročez také mnichové hned po Rackově smrti k volbě nového opata přikročili, a arcibiskupův vikář Jan z Pomuka také hned nově zvolenému opatovi Olenovi potvrzení na tuto hodnost vyjednal, tak že krále Václava, právě na Žebrácké sídlicího, zpráva o smrti Rackové zároveň došla se zprávou, že nový opat již jest vyvolen a potvrzen.

Nyní byl, jak se říká, oheň na střeše, král Václav neuměl se déle opanovati a hrozným vztekem vypukl. Arcibiskup předvidaje zuřivost královu na Roudnici se odebral, a generální vikář Jan z Pomuka i arcibiskupův official, Mikuláš Puchník, jej tam následovali. Král bez prodlení do Roudnice posly vypravil, a arcibiskupovi a jeho rádcům vzkazoval, aby do Prahy přišli. Nešli, a král, přišed mezi tím časem sám do Prahy, musel pro ně opět posýlati. Konečně vydal se Jan z Jenšteina ku Praze na cestu, avšak míli před městem se zastavil, boje se dále jíti. Tu k němu došli z Prahy od krále Mikuláš Minorita, jmenovaný biskup Labodský, a dvorský maršálek Čůch ze Zásady, majíce psaníčko s sebou, kteří jej ujišťovali, že se svými rádci bezpečně do Prahy přijíti netoliko může, alebrž i musí, má-li vůbec nějaké smíření mezi ním a králem možné býti; a když svolil, že půjde, dali mu to psaníčko od krále, v němž tato slova stála v němčině: „Ty arcibiskupe! vrať mně můj hrad Roudnici a jiné moje hrady, a odejdi mně z mé České země; a jestliže ještě něco proti mně a mým lidem počneš, utopím tě a konec udělám těm hádkám! Do Prahy přijď!“ Toto psaníčko arcibiskupovi ovšem nic dobrého neslibovalo, avšak dodav sobě smělosti předce do

Prahy šel. Že pak král Václav o navrácení Roudnice a jiných hradův zmínku činil, z toho nenásleduje, jakoby je arcibiskup byl od krále v zápisu držel, neboť náležely k arcibiskupskému nadání, a král tu mluvil pouze co vrchní pán nade vším nemovitým církevním a městským jméním v zemi, které se ovšem v širším smyslu také počítalo ku statku komory královské.

Dvořanům krále Václava nyní samým na tom záleželo, aby to mezi ním a arcibiskupem k nějakému násilnému výstupu a nezhojitelnému roztržení nepřišlo, a proto hned sami 19. března 1393 s arcibiskupem o smíření jeho s králem, podkomořím Hulerem, a s Prokopem, markhrabětem Moravským, kterýž s ním také nějakou při měl, snažně vyjednávati počali. Druhého dne, 20. března stalo se sjednocení, vyjmouc toliko věc markhraběte Prokopa, o kterou se mělo později jednati, a smíření ve spis uvedeno jest; toliko scházelo, aby ještě sám král Václav písemní smlouvu potvrdil a s arcibiskupem a jeho praelaty osobně se smířil. Král Václav v tom úmyslu k Johanitům u Matky Boží konec mostu v Menším městě Pražském se odebral, maje okolo sebe své dvořany a dosti četné ozbrojené komonstvo. Tam ze svého paláce také arcibiskup Jan z Jenšteina se svými rádci a též ozbrojenými many se odebral a před krále se postavil. I podáno jest králi sepsané snešení o míru do ruky. Ale nastojte! Jakmile král arcibiskupa a jeho kněžstvo spatřil, již jej na novo taková zlost opanovala, že strašlivě láti počal, a podanou smlouvu před arcibiskupem na kusy roztrhal, pravě, že ničeho nechce věděti o smíření takovém, a že tu věc jinak rozsoudí. Pak se na arcibiskupa obořil řka popuzeným hlasem: „Ty arcibiskupe, ty dáváš moje služebníky do klatby bez mého vědomí, ty's potvrdil opata Kladrubského, ty's nařknul mého podkomořního z kacířství, a chceš nad Židy moc svou provozovati, kdežto Židé mně náležejí, a to všechno ze své hlavy činíš, aniž se mne o radu tážeš? Věz, že toho pykati budeš, ty i ti tvoji rádcové!“ Potom se obrátil k hofmistrovi arcibiskupskému, Něprovi z Roupova, starému to rytíři, řka k němu: „Odstup ode mne, neboť ti hned dám hlavu sraziti!“ svým pak rukou ukázal na arcibiskupa, na Jana z Pomuka, generalního vikáře, na Puchníka, officiala, a na Václava kanovníka Pražského a probošta Míšeňského volaje: „Zajměte mně tyto čtyry, a na hrad do kapituly je zaveďte, tam se ukáže, kdo vám k tomu radil, co jste dělali, — i tebe — i tebe dám utopiti!“ Tu arcibiskup pln strachu před králem na kolena

padl chtěje tím k mírnosti jej pohnouti; král však naproti němu také činil, jakoby na kolena padal a úsměšně po něm se pitvořil. Nebylo nic platno, král kázal všecky na hrad odvesti; arcibiskupa však jeho manové mezi sebe vzali a svými štíty jej chráníce od Johanitův do jeho blízkého paláce odvedli, kdež poněkud byl bezpečen.

Bez odkladu chvátal král také na hrad Pražský, dal kapitolu svolati, a Jana z Pomuka, Puchníka, Václava, kanovníky Pražské, a Něpra z Roupova před soud postaviti. Nyní chtěl král věděti, kdo arcibiskupovi ke všemu tomu radil, co proti králově vůli a jemu na vzdory učinil. Tehdejší kapitulní děkan, Bohuslav z Krnova, mistr svobodných umění a doktor v bohosloví, králi asi nějak ostře odpovídal, tak že král Václav hned zas prudkým hněvem stržen obstarlého děkana hruškou svého meče tak silně do hlavy tloukl, že z několika ran krvácel; potom jej dal spoutaného na Pražské purkhrabství odvesti a tam do věže vsaditi. Soud byl přerušen; král Václav kázal totiž, aby Jan z Pomuka, Puchník, Václav a Něpr od silné stráže na Staroměstský radní dům také do vězení odvedeni, a tam mučením k vyznání všeho přinuceni byli.

K večeru sám král Václav do Staroměstské mučírny přišel. Kanovník Václav a arcibiskupův hofmistr Něpr z Roupova dali od notáře spis sepsati, jímž se arcibiskupa odfeklí, že s ním v ničem za jedno státi nechtějí, načež je král na svobodu propustil. Jan z Pomuka a Mikuláš Puchník však setrvali při arcibiskupovi, nechtíce se k ničemu znáti. Vytaženi jsou tedy oba na skřipce. Tu přišel strach na arcibiskupského officiala, Mikuláše Puchníka; přemožen bolestí prosil za milost a že věčně o tom bude mlčeti, co se tu s ním děje, sliboval. Došel milosti, a král kázal, nemučiti ho více. Nyní všechna zuřivost Václavova k Janu z Pomuka, generalnímu vikáři, se obrátila. Ten byv na skřipce vytažen všechna muka snášel a v nesmírných bolestech králi laje ještě k větší zuřivosti jej popouzel. I vytrhl prý Václav pacholku pochodeň z rukou a sám Jana pod pažďím, na kyčlích a na jiných částech těla páčil, aniž mohl dojíti cíle svého zuření; neboť Jan z Pomuka pozbyv smyslův polomrtev ze skřipce k jeho nohoun sklesl. Byl by ho nyní král, jako ostatní, rád propustil, avšak nemohlo mu to již prospěti, proto že Jan tak ztrýzněn byl, že na živé zůstati nemohl. Tedy jej dal král svázaného na most Pražský

nésti, a do Vltavy svrhnouti. Stalo se to ve čtvrtek dne 20. března 1393 v 9 hodin večír.

Nezdá se, že by si byl lid Pražský těchto příběhů mnoho všímal, neboť bylo pokojno na ulicích. Arcibiskup Jan z Jenšteina přijda od osudné schůzky s králem do svého dvora arcibiskupského, a slyše, kterak v kapitule král s jeho kanovníky zachází a je žaláruje, bez pro-

dlení se zdvihl a tajně z Prahy na útěk se dal; po mnohých oklikách teprve pátého dne dojel na svůj pevný hrad Supí Horu pod Krušnými horami. Král nevěda o jeho útěku ještě téhož večera arcibiskupský dvůr v Menším městě Pražském ozbrojenci dal obstoupiti, kteří měli arcibiskupa bez hluku zajmouti. Veřejně a ve dne to učiniti král se ostýchal, obávaje se, žeby

Zlý výstup mezi králem Václavem a arcibiskupem Janem z Jenšteina u Johanitův v Menším městě Pražském 20. března 1393. (Str. 494.) (50)

kněžstvo mohlo lid proti němu pobouřiti. Proto prý také zároveň po celém městě bylo vyhlášeno, aby se tuto noc nikdo z kněží a žákův na ulici nedal viděti; kněz že bude uvězněn, žákovi že pravá ruka useknuta bude.

Znamenati sluší, že vypravujeme toto všechno podle žaloby, kterou arcibiskup proti králi sepsal a potom papeži podal. Hleděl ovšem tyto věci v nejčernějších

barvách vylíčiti, kdežto obrana krále Václava, též papeži zasláná, nám se ztratila. Tolik však na jisto zůstává, že Jan z Pomuka stal se nevinnou obětí všech těch různic, které od delšího času mezi králem Václavem a arcibiskupem Janem panovaly. Tento Jan z Pomuka, to jest z Nepomuka, čili jak jej také nazývali, doktor Johanek, byl r. 1372 oprávněným veřejným písařem čili notářem a osobou duchovní, ač ne knězem, nýbrž nižšího toliko svěcení. Od r. 1373 do 1381, zastával již úřad prvního písaře arcibiskupovy

kanceláře čili generalního vikářství, půjčoval lidem peníze a stavěl dům někde na Hradčanech. R. 1380 obdržel oltářnictví kaple sv. Erharda a Ottilie v kostele sv. Víta, vystavěné od arcibiskupa Jana Očka, muse k vůli tomu na kněžství dáti se vysvětit. Toho samého roku obdržel také faru u svatého Havla na Starém městě Pražském, nikoliv od patrona, nýbrž milostí papežskou, z čehož zaplatil pod názvem polovičních

příjmů prvního roku 14 kop grošů do komory papežské. On však duchovní správu při tom kostele nenastoupil, nýbrž k studiím právnickým se obrátil, a na fáře měl kněze jiného, kterýž zaň pracoval a smlouvenou sumu peněz z farních příjmů jemu odváděl. Bylo takové pronajímání far tenkrát něco velmi obyčejného, ačkoliv proti takovému zlořádu horlitelé pro kázeň církevní již za císaře Karla s kazatelen se ozývali.

Jan z Pomuka, kanovník a generalní vikář, s mostu do Vltavy shozen v 9 hod. večír 20. března 1393.

(Str. 496.)

(51)

R. 1387 dosáhl Jan z Pomuka doktorství práva církevního čili doktorství dekretův, i říkali mu odtud doktor Johánek, a stal se mezi tím kanovníkem u sv. Jiljí, asi r. 1389 kanovníkem Vyšehradským a konečně v září téhož roku učinil jej arcibiskup Jan z Jenšteina generalním vikářem arcibiskupství Pražského. Fary své u sv. Havla zbavil se pak r. 1390 sménou s Linhartem arcijahnem Žateckým za toto arcijahenství při chrámě sv. Víta, pročez také téhož roku zapsán jest mezi kanovníky Pražské. Tělo utopeného doktora Johánka z Vltavy vytaženo a ve chrámě u sv. Víta v chodbě za velkým

oltářem pochováno jest. I podotýká starý kronikář, že na jeho hrobě kříž a jméno jeho vytesali, na kterýžto hrob potom každý nerad nohama stoupal.

Nesmí se tento Jan z Pomuka míchat se svatým Janem Nepomuckým, kterýž byl dle starodávné pověsti kanovníkem Pražským a z rozkazu krále Václava IV. r. 1383 prý utopen jest ve Vltavě pod Pražským mostem, proto že zpovědi manželky jeho, Johanny, oznámiti nechtěl. Legendu o něm podlé starých podání sestavili spisovatelé v 16. a 17. století, r. 1729 byl v Římě za svatého vyhlášen, a slávu jeho po celém

katolickém světě hlásají sochy na mostech, a vystavěny jsou četné kaple a kostely ke cti jeho jak v Čechách i na Moravě a v dalekých, cizích zemích.

Pražské milostivé leto. Pokání krále Václava. 1393.

Čtyry dni před těmi hroznými udalostmi, totiž dne 16. března 1393, počalo v Praze milostivé leto, jež papež Bonifác IX. k žádosti krále Václava pro Prahu a Čechy obzvláště byl povolil, aby všickni ti, kteří r. 1390 do Říma putovati nemohli, duchovních milostí doma mohli býti účastni. Ustanoveno jest, že lid, chtějící se účastniti plnomocných odpustkův, má navštívit napřed kollegiatní chrám u ss. Petra a Pavla na Vyšehradě a tam ku zpovědi jíti. Odtud pak že má do sedmi nebo až do patnácti dní v procesí putovati do nového kostela Božího Těla na Novoměstském náměstí, do hlavního chrámu arcibiskupského u sv. Víta na hradě Pražském a do klášterního chrámu Benediktinského u sv. Markéty v Břevnově, skládaje při tom sběratelům k tomu ustanoveným část nákladu v penězích, jež by každého stálo skutečné putování do Říma. Zpovědníci měli povinnost, určovati každému, mnoho-li peněz by měl složit, a tyto dávky sbíraly se pro papežskou komoru. Účastenství lidu Pražského a Českého bylo nesmírné, a v tom se strhly věci od nás nahoře vypravované, které celou slavnost pokaziti hrozily.

Však v krátkém čase po utopení Jana z Pomuka a arcibiskupova útěku z Prahy král Václav se vzpamatoval, a počalo se mu to rozcházeti v hlavě, co učinil, a velmi prudce toho litoval. Zavolav k sobě pana Hyncíka Pluha z Rabšteina a dva kanovníky pravil k nim řka: „Jděte tam k arcibiskupovi, a povězte mu, že zcela bezpečně ke mně přijíti může. Lituji toho velice, co jsem učinil, jsem proto celý znepokojen a souží mne to. Chci nyní pokání činiti a to na dva jeho kanovníky dáti, aby nás rozsoudili, a jestli jsem se něčeho nepravého dopustil, chci to podle jejich uznání rád napraviti. Ano, chci ho odprositi, a chcete-li, i na kolena před ním padnu: avšak rozhřešení mně musí dáti, jinak si budu zoufati a ještě hůře řádit!“

Vypraviv tyto posly k arcibiskupovi putoval dle ustanovení papežského se svou mladou manželkou, královnou Žofií, na Vyšehrad, odtud pěšky příkladným způsobem k Božímu Tělu, k svatému Vítu a do Břevnova, a dosáhna tím

plnomocných odpustkův milostivého léta a milosti Boží, hojně částky zlata za sebe pro svatého otce sběratelům do pokladnice házel.

Poslové království přišedše na Supí Horu k arcibiskupovi svým poselstvím jej velmi potěšili. Arcibiskup rád byl tomu, že rozsouzení pře jeho kapitula vykonati má, avšak o tom ani nechtěl slyšeti, aby do Prahy přišel. Když se ho potom poslové tázali, pod jakými výminkami by se chtěl s králem smířiti, pravil k nim řka: „Ať se ke mně dostaví královský podkomoří Huler, a kacířství odpřisáhne; opat Olen, kterého jsem v Kladrubech potvrdil, ať svého opatství bez překážky užívá; ať se mně v tom nepřekáží, když někoho klatbou musím stíhati; král ať se do mé arcibiskupské právomocnosti nemíchá, a všechnu škodu, kterou mně již od čtrnácti let způsobil, ať mně vynahradí.“ Usmáli se poslové, když arcibiskupa takto mluviti slyšeli, vědouce, že král k tomu všemu nepřivolí, a radíce arcibiskupovi, aby byl trpěliv, že zas všechno dobře bude, vzali odpustění od něho a do Prahy se vraceli. Však tu arcibiskup poslal za nimi dávaje jim říci, žeby přišel do Prahy, jestliže se tři čestí pánové, jež jmenoval, za to zaručí, že do Prahy a nazpět bezpečně jíti může. Král Václav však rozkázal, aby se jiní tři pánové za to zaručili, a tak se vrátil arcibiskup v předvečer na květnou neděli, 29. března 1393 zase do Prahy.

Tu hned k němu království radové přistoupivše v klášteře Johanitův u Panny Marie prostředkováním kanovníkův z jeho kapituly na novo s ním vyjednávati počali. Vyznal se jim cokoliv učinil, že se tak stalo k radě jeho vikáře a officiala; odpustil sice podkomořímu Hulerovi, kterýž jej za odpustění prositi musel, dodal však podávaje mu ruku řka: „Odpouštím tobě, cokoliv jsi mně učinil, ačkoliv co's proti Bohu provinil, za to bez trestu předce neujdeš, jak mile čas přijde.“ Toto jednání o mír s králem zase k žádoucímu konci nevedlo, neboť arcibiskup za největší hřích to sobě pokládal, jen o vlas popustiti od své moci duchovní. Odpovídal jízlivě, často i podivně se vytácel a přetvařoval, tak že konečně i vlastní kapitula jeho odstoupila od něho a za pravdu mu nedávala. Markhraběti Prokopovi čtyry zádušní statky na Moravě ne bez mnohých vytáček na čtyry léta postoupil. Potom byl arcibiskup ku králi volán, aby se s ním osobně porovnal. Předstoupiv před krále s velkou pokorou před ním se klonil, čehož však král Václav si nevšímal. Arcibiskup vida, žeby každé příkré slovo jej do velikého nebezpečení uvrhnouti mohlo, žádal krále

pokorně, aby mu prominouti ráčil, což by byl proti smyslu jeho královské milosti učinil. Odpověděl král řka: „Ať více mých dvořanův bez mého vědomí a proti mé vůli do klatby nedáváš!“ A po jiných řečech žádal král od arcibiskupa, aby milostivé léto, které již začalo, také on, arcibiskup, ohlásil a lidu poručil, proto že se to ještě s jeho strany nestalo.

Odešel arcibiskup od krále, a král se odebral s manželkou svou Zofíí k Cisterciánům do Zbraslavi, kde přes pašijové dni oddával se pobožnosti. Na Boží hod velkonoční, 6. dubna, zas do Prahy se navrátil, a tu by byla bouře proti arcibiskupovi málem na novo vypukla. Arcibiskup totiž tvrdil, že milostivé léto dotud nikomu nemůže býti k platnosti, pokud on sám, jakožto první osoba ve věcech církevních v arcibiskupství Pražském, je neoznámí a neschválí. I tu král Václav znovu počal zuřiti, a svého zpovědníka, Mikuláše, voleného biskupa Labodského, k arcibiskupovi poslal, a jemu přísně přikazoval, aby žádných zmatkův nepůsobil v národě, počaté pobožnosti nerušil, a aby mu od sebe písemné vyjádření dal, že milostivé léto, které v neděli laetare již počalo, ač je sám arcibiskup neohlásil, svou plnou platnost má. Šlo králi hlavně o to, aby odpůstky, kterýchžto on sám získal, též v platnosti zůstaly. Arcibiskup o tom nechtěl ani slyšeti, avšak tu pánové a rytíři, kteří tu u arcibiskupa byli, přemluvili ho, peněvadž již bylo pozdě na noc, aby se do své ložnice odebral a v breviáři četl, že zaň jeho notář pro krále všechno dobře napíše a spečetí. Stalo se tak, a přinešeno jest králi žádané písemné vyjádření. Král Václav, jsa s tím spokojen, v druhý svátek na to na Žebrák odejel. Arcibiskup zas velmi mrzut do Roudnice se odstranil, maje v úmyslu, vše to odvolati, k čemukoli v jednání s králem musel svoliti, proto že prý to vše z přinucení činil.

Po velikonoci blížila se oktava svátku svátosti. Král poslal do Roudnice k arcibiskupovi, aby, jako bývalo, sám osobně lidu svátosti a ostatky na Novoměstském náměstí ukazoval. Arcibiskup uposlechna přišel do Prahy. Tu k němu přišli čtyři královští radové od krále ze Žebráku poslaní oznamující mu poručení královo, aby za jedno arcibiskup se svou kapitulou do Říma psal a to na papeži vymohl, aby opatství Kladrubské na biskupství bylo vyzdviženo, za druhé, aby arcibiskup splnomocnil dva rady královské, často řečeného Mikuláše, jmenovaného biskupa Labodského, a Václava Králíka z Buřenic, děkana Vyšehradského, kteří by vyšetřiti a ustanoviti měli, ku kterým

farám a duchovním praebendám vůbec jak v Praze tak i v krajích král měl právo podací; za třetí, aby arcibiskup vši náhrady se odřekl ze škody jemu na statcích způsobené i aby proto u papeže nežaloval. Ke všemu tomu arcibiskup nesvolil, hned zas do Roudnice odejel, a aby všem dalším podobným žádostem ušel, nevzav ani odpuštění od krále, v den sv. Vojtěcha, 23. dubna, na cestu do Říma se vydal, kam se s ním také volený opat Kladrubský odebral. Tam odevzdal papeži Bonifaciově IX. třicet osm článkův proti králi Václavovi napsaných, a tyto své žaloby také ústně jak mohl podporoval.

Dověděv se o tom král Václav, hned do Říma k papeži a k jednomu kardinalovi psaní učinil, žádaje jich, aby, kdyžby arcibiskup, kterýž prý svěřenou sobě církev, duchovenstvo a lid ošemetně opustil a z Čech ujel, na něj papeži chtěl žalovati, jemu dříve sluchu dáno nebylo, ažby královské poselství do Říma přijelo, které o tom všem, co mezi králem a arcibiskupem bylo, správné oznámení učiní. Zároveň poslal král Václav svého purkhrabí, Těváka z Švamberka do Kladrub, kterýž se ve správu klášterních statkův uvázal.

Biskup Ubaldin z Florencie, papežský legat a sběratel obětí v čas milostivého léta v Čechách hojně snešených, dal se chtivostí svěsti, že znamenitou částku sebraných peněz pro sebe stranou odklidil. Doneslo se to králi Václavovi, a jak byl milovník rychlé spravedlnosti, všechny sebrané oběry zabavil, papeži o tom rychlou zprávu dal, a o to se postaral, aby ty peníze bez prodlení a bezpečně do Říma odeslány byly. Řečeného Ubaldina však, ač byl knězem a pod královskou pravomocnost nepatřil, dal bez okolku vězením opatřiti, niče se neboje, žeby mu to papež za zlé míti mohl. Jakož také poselstvo od krále do Říma vypravené svou věc výborně vyřídilo, neboť papež Bonifac IX., kterýž z celého křesťanstva nedovoleným způsobem peníze shraboval, měl zálibu v penězích z Čech jemu poslaných a o žaloby arcibiskupa Jana z Jenšteina mnoho nedbal. Také museli i v Římě nahlédnouti, že si arcibiskup nerozumně počínal, a tu on se svou žalobou niče nepořídív, na podzim téhož r. 1393 z Říma zase do Čech se navrátil. Cítil však Jan z Jenšteina, že postavení jeho naproti králi již déle držeti se nedá. Nám toliko litovati jest, že se nezachoval spis, jímž se král Václav v Římě hájil. Jednomu z poslův královských, Vyšehradskému děkanu Václavovi Králíkovi z Buřenic, papež titulu patriarchy Antiochen-

ského udělil; král Václav pak jej Vyšehradským proboštem a nejvyšším kancléřem království Českého udělal.

Kterak se pánové proti králi Václavovi spikli a
jej u Berouna zajali.

1394.

Čím dál tím více přicházelo na jevo, kterak se král Václav, jakkoliv u lidu obecného lásky požíval, k panování nehodí. Jakkoliv byl sličné a znamenité postavy, jakkoliv velkých vědomostí měl a vtípem vynikal, od přirozenosti povahy dobromyslné byl, a toliko když se z prudka rozzlobil anebo napil ukrutností se dopouštěl, čehož potom litoval, a nikdy z úmyslu a předložení někomu křivdy nečinil — předce nebylo toho všeho dosti, aby v časích těžkých a zmítaných, jakž nyní nastávaly, zdárně mohl vládnouti. Pletichy cizích mocnářův svým duchem neprohlížel, ctižádosti také neměl o světské důstojenství nedbaje, v činech svých byl nerozhodný, nekonečný, a při tom svéhlavý jako rozmazlené dítě, a nikterak k tomu připustiti nechtěl, aby se mu někdo ve vládu jeho mical. Nejvyšší úředníci zemští viděli se odstrčeny a zůstávali bez moci. Císař Karel sice také nejvíce jen sám panoval, avšak všechny vyšší stavy, pány, šlechtu a duchovenstvo uměl moudře k sobě poutati, jich pak dle vůle své užíval, aniž od nich závislým se činil. Václav toho tak neuměl, a velice chyboval, že hlavy kněžstva týral, pány pak nedbaje jich urážel. Císař Karel jak byl samovládařem s velikou přísností a svědomitostí zemských řádův a zvyklostí šetřil a je zachovával; Václav naopak si myslel, že dosti jest dobrého mínění, aby se jím celý svět spokojil, jakkoliv toto své dobré mínění často o své ujmě proti všemu řádu ve skutek uváděti hleděl. Václav nedbaje pánův, otočil se důvěrníky ze stavu vládyckého, kteří na štěstí ovšem byli mužové rázní a poctiví, avšak králově vůli slepě podrobění. Vlastní vláda zemská hlavně v rukou těchto králových milcův byla složena, a nemohlo jinak býti, že pánové na milce tyto zanevřeli, a chtěje je odstraniti, mezi sebou se umlouvali.

Utvořila se tedy panská jednota; v jejím čele stál tehdyž nej přednější pán v celém království, Jindřich z Rosenberka, kterýž rozsáhlými statky a velikým počtem manův knížatům se rovnal a neméně také v literním umění nad jiné především vynikal. Druzí byli: pan

Jindřich starší ze Hradce, na Jindřichově Hradci a Telči, vladař domu Hradeckého, Břenek Švihovský z Riesenberka na Skále, Ota z Bergova na Bšlině, bývalý nejvyšší purkhrabí, kterýž na krále neobyčejně prudce zanevřel, Hynek Berka z Dubé na Hohenštejně, Vilém z Landšteina na Lipnici, Jan Michalec z Michalovic, Boreš mladší z Riesenburka na Bečově a Boček z Kunštatu na Poděbradech. Smluvili se, že především kralovy bratří a bratrance na svou stranu převedou a s počátku proti králi jen mírných prostředkův užívati budou. Markhrabě Jošt, jsa od nich pozván, aby k nim přistoupil, neváhal se, toho učiniti, doufaje, že tím mnoho moci získá; Sigmunt, král Uherský, neupřímný bratr Václavův, byl také hned při tom. I sešli se 18. prosince 1393 ve Znojmě král Sigmunt, markhrabě Jošt, vojvoda Albrecht Rakouský a markhrabě Vilém Míšeňský, a spolek mezi sebou učinili. Jenom Jan vojvoda Zhořelický, nedal se od svého bratra, krále Václava, odvrátiti, a markhrabě Prokop z té příčiny s ním držel, proto že se svým bratrem Joštem se byl pohádal a s ním v krvavé zášti žil.

Král Václav nevěda, co se ve Znojmě proti němu zamýšlí, a slyše že se tam i jeho bratr Sigmunt nachází, pozval jej k sobě do Prahy. Sigmunt tedy s celým slavným dvorem svým do Prahy přišel a až do února r. 1394 tu pobyl. Byly velké hostiny při dvoře královském, a nikdo netušil, o čem se zatím jednalo. Veřejně říkalo se, že se vyjednává o jízdě krále Václava do Říma, aby tam císařskou korunu přijal a rozdvojení v církvi konec učinil. Vlastně ani Václavovi ani komu jinému z knížat mnoho na tom nezáleželo, a v královských komnatách vedly se zatím rozprávký zcela jiného druhu. Sigmunt žádal, aby se Václav ovšem dal v Římě korunovati, pak ale, aby se pouze o Německou říši staral pozůstavuje vládu v Čechách svému bratranci Joštovi. Aby proto všechny své milce od sebe propustil a muži rodem a stavem vznesenými se otočil. Tomu všemu král Václav velmi živě odporoval, namítaje bratru svému, že jeho způsob vlády nemá nic neobyčejného do sebe, aniž že co proti právům zemským koná, a pak že své důvěrníky a rady od sebe nepropustí. Na to král Sigmunt, uměje se výborně přetvařovati, s bratrem svým Václavem 2. února 1394 bratrskou a přátelskou smlouvu uzavřel, v níž mu i nástupnictví na uherský trůn přislíbil, zároveň však také s českými pány se umlouval, jakým způsobem by se rada krále

Václava mohla odstraniti a vši moci zbaviti. Na to Sigmunt odejel. Však zas 5. května 1394 markhrabě Jošt do Prahy přijel a s dotčenými pány v jednotu vstoupil, učiniv s nimi spis o tom český, v němžto stálo, že všichni moc svou spojují, aby sobě pomáhali, „ažby zemi ku právu a pravdě postavili i přivedli, tak jakož jest dříve za jejich předkův v pravdě stála.“ O všech těch úmluvách nic do veřejnosti nepřišlo.

Při dvoře Václavově nic se nezměnilo; král nevěda o úkladech proti němu strojených svým obvyklým způsobem na Žebráce sobě hověl, a dne 8. května 1394 ze Žebráku s nevelikým komonstvem do Prahy se zdvihl. Na cestě odpocíval ve Dvoře Králově před Berounem opodál vsi Počapli, kterýž k jeho panství Žebráckému náležel. Tu vešli do dvora markhrabě Jošt a výše řečení čeští pánové, majíce malý avšak srdnatý zástup ozbrojencův s sebou. Král je bez podezření pustil před sebe; a tu se před ním postavili, a pan Jindřich z Rosenberka pěkně uloženou řečí králi jal se vykládati, kterak vlada jeho mnohých chyb a omylův se dopustila, kterak tím Česká říše trpí a klesá, kterak nářky chudých vdov a sirotkův do nebe volají, a kterak zapotřebí jest, aby se to všecko napravilo. Král Václav slyše tato slova sebou trhal a zmítal, křiče, že vždy dobře panoval, že podávané mu pomoci pánův nepotřebuje, a že takovou opovážlivost jejich přísně potrestá. Mezi tím však naplnil se Králův Dvůr novými ozbrojenými zástupy, kteří všechny vrata a dvěře obsadili a královskou družinu beze všeho hluku odzbrojili. Králových dvořanův a milcův bylo tu málo, a ti porozuměvše tomu, co se děje, na útěk se dali. Spojenci více posměchem a láním nežli zbraní je stíhali. Nyní osvědčili se pánové před králem jednohlasně, že to mají za svou svatou povinnost před Bohem a před vlastí, aby více od krále neodstupovali a s ním v dobrém i zlém společně setrvali; aby tedy s nimi šel do Prahy, a tam jejich pomocí podle starého řádu všeobecné dobro opatroval, po právu činil a pokoj upevnil. Král Václav vida, že jest od svých opuštěn a že všechno vzpouzení nepomáhá, poddal se tomu, čemu se nemohl vyhnouti. Vzali jej Jošt a pánové mezi sebe, a napřed do Berouna s ním přijevše, tu v refektáři tamějšího kláštera Minoritského skvostnými hody jej ctili. Potom jej ne jako vězně ale jako s vítěznou slávou do Prahy na královský hrad sprovodili, tak že každý za to měl, že se to vše k jeho cti děje. Z hradu byli zatím všickni jeho dvořané a zbrojnoši již napřed

vypuzeni, tak že pánové Václava tam úplně ve své moci měli. Sotva se po Praze rozhlásilo, že pánové krále na hradě jako vězně chovají, tu hned měšťané bouřiti se počali a s rozeznávanými dvořany se radili, co by měli činiti. Zamkli brány městské, silně je obsadili, a ve městě i po venkově zbrojnou moc sbírali. Zároveň pak do hradu mocně chtěli vejíti a krále osvoboditi. Však toho dokázati nemohše, hrad oblehli a násypy proti němu kopali. Obyvatelstvo na venkově bylo však v myslích rozdvojeno; jedni drželi s panskou jednotou, druzí při králi stáli, i počali proti sobě zbrojně jednati, a na mnoha místech již krev se prolévala, právě tak, jako by se domácí válka měla strhnouti. Tu jest vydán dne 15. května královský rozkaz, k němuž vedle krále také pan Jindřich z Rosenberka svou pečeť přitiskl. Prikazovalo se všem stavům království Českého, aby se na den 31. května v Praze na sněmu dali najíti; kdož by se nedostavil, má za rušitele veřejného pokoje považován býti. Lhůta k sejítí se sněmu byla později na 10. června prodloužena, a zároveň bylo všem obyvatelům královským listem nařízeno, aby markhraběte Jošta za starostu království Českého přijali, a ve všem jeho rozkazův poslušni byli. Takový starosta zemský měl tedy více býti, nežli obyčejní správce země, jež král před svým odjezdem v zemi zřizoval; byl to vladař zemský vůlí celé země ustanovený, jehož nikdo ssaditi nemohl, a který vlastnímu králi nepozůstával ničeho kromě cti a titulu.

Pražané nemínili podle těchto rozkazův se zachovávat, proto že je král jen z přinucení vydal. Tu jim však domlouvali pánové, kteří k jednotě nenáleželi a svou věrnost ku králi vždy osvědčovali, jmenovitě Hynce z Lipé, nejvyšší maršálek, Ondřej z Dubé, nejvyšší sudí, Purkart Strnad z Janovic, nejvyšší purkhrabí, Půta mladší z Častolovic, že král skutečně si toho přeje, aby pokoj v zemi zjedнан byl; načež Pražané s pány příměří a potom 4. června i mír uzavřeli, dávše do smlouvy vyjádření takové, že markhraběte Jošta jen proto, že si král toho přeje, za starostu uznávají. Král Václav tuto jejich smlouvu hned druhého dne potvrdil.

Kterak vojvoda Jan Zhořelický krále Václava ze zajetí vysvobodil.

1394.

Králí Václavovi se v zajetí na vlastním hradě Pražském špatně nevedlo; pánové chtěli si jeho nakloniti a povolným učiniti, všechnu královskou čest mu prokazovali, a toliko svobodně vycházeti nemohl. On však předce našel prostředek, kterak by se s nejmladším bratrem svým, vojvodou Janem Zhořelickým porozuměti mohl. Dal ho prositi, aby se postavil v čelo svých věrných a jej z moci nenáviděného bratrance Jošta vysvobodil. K tomu cíli poručil král Václav, aby se vojvodovi Janovi jeho královská pokladnice otevřela, a aby vojvoda žádného nákladu nešetřil, než toliko zdar a věrnost bratrovu na zřeteli měl.

I vydal vojvoda Jan dne 7. června 1394 z Kutné Hory slavné ohlášení jak k národu Českému tak ke všem knížatům a věrným poddaným svatě Římské říše, v němž neuznává markhraběte Jošta za starostu v království aniž sjednocené pány, žeby dobro a blaho země na zřeteli měli, vytýkáje jim mnohé násilí a libovolné skutky, vypsaný sněm na 10. června že nemá býti obeslán, pokud král Václav v moci svých nepřátel se nalézá, a že každý věrný poddaný se svými maný ku královské službě má se postaviti, každý kopiník a každý dobře ozbrojený střelec že 18 zlatých (uherských) měsíčního žoldu dostane kromě náhrady za škodu. Takové ohlášení v celé zemi velké hnutí způsobilo a ještě více zlatý žold bojovníkům slíbený. Všickni královští purkhrabí vojvodovi dobrovolně k službám se postavili přivedše četné zástupy manů s sebou. Také z jiných stran přichvátali žoldníci a markhrabě Prokop dodal svým přistoupením královskému vojsku největšího důrazu.

Již 20. června přitřhl vojvoda Jan s mocným a dobře vypraveným vojskem před Prahu, a ve jménu krále žádal, aby jej do města vpuštěli. Novoměstští otevřevše brány dobrovolně spojili se s ním, Staroměstští váhali se, bojíce se pánův, a teprv když královské vojsko přípravy ku slezení hradeb činilo, tu se s vojvodou Janem smluvili a také ho do svého města pustili. Toho se lekli pánové na královském hradě, a v noci na 22. června přinutili krále Václava, že musel hrad opustiti a s nimi na cestu se vydati. Vezli ho ve vši tichosti první den pry na Konopiště, hrad tehdejší mladého Šternberka, kdež pry byl první nocleh, druhý den

na hrad Příbenice nad Lužnicí nedaleko Zelče, páně Jindřicha z Rosenberka, kdež mýnili s ním zůstat. Že pak je královské vojsko stíhalo, zavezli krále do hradu Krumlovského, ještě pevnějšího, kterýž byl hlavním sídlem Rosenberkovým. Avšak zde se obávali, a proto krále za hranice do Rakous vyvezli, a 5. července ve hradě Wildberku rakouskému pánu ze Stahrenberka k ostríhání jej odevzdali. Kromě jednotníkův panských nikdo v Čechách nevěděl, kam se král poděl.

Vojvoda Jan Zhořelický položil se potom s královským vojskem u Budějovic, a dostal zde posilu několika německými zástupy, jež německí knížata k osvobození krále svého byli vypravili. Přijel s nimi také Ruprecht mladší, vojvoda Bavorský, řečený Klem, který potom proti Václavovi co protikrál v Němcích vystoupil. Pánové jednotící vidouc tak velikou moc královského vojsko, počali mysli tratiti a ve válce té jen slabě se účastnili; největší břímné války na pány z Rosenberka a ze Hradce padalo, jichžto statky královské vojsko ukrutně plenilo. Vojvoda Albrecht Rakouský poslal markhraběti Joštovi 600 oděncův na pomoc, a ti v Čechách také ukrutně řádili. Nepřicházelo však k bitvě, a pánové nahlíželi, že budou muset vyjednávat. Po dlouhém sem tam posílání zavázal se vojvoda Jan s padesáti jinými šlechtici českými sjednoceným pánům, že král Václav panské jednotě všeobecně prominutí toho, co se stalo, učiní, a budoucně jak sobě pánové přejí, království České podle starodávných řádův a zvyklostí spravovati bude, toliko že musí dříve z moci jejich býti propuštěn. Pánové tedy krále Václava ze hradu Wildberka v Rakousích do Čech nazpět přivezli, a dne 1. srpna 1394 vojvodovi Janovi odevzdali. Královské vojsko s velkou radostí krále Václava na svobodě vítalo a do města Budějovic slavně uvedlo.

Nyní nastaly obtíže, kterak by se vyplniti měly sliby pánům dané, že král Václav jim všecko promine a ještě dle jejich vůle panování své promění. Jakkoliv se pánové k němu uctivé chovali, jaktěživ jim toho zcela odpustiti nemohl, že ho, svěhlavého rozmařilce, na ten čas, co v jejich moci byl, svobodné vůle zbavili. První bylo, co počal, že svou pokladnici hned z rukou bratrových vzal a sám ji spravoval. Vojvoda Jan byl ve hrozných nesnázích, proto že nyní nemohl slíbený žold všem najatým bojovníkům zcela vyplatiti. Vnutili mu jakéhosi rytíře Hereše za královského podkomoří, kterého král Václav hned ssadil, a v celé zemi

po všech městech vyhlásiti dal, že nikdo jiný, než Sigmunt Huler jeho podkomořím jest. Mezi tím přitáhl král Václav se všemi knížaty a pány na svůj hrad do Písku, uznávaje sám, že pro upokojení pánův něco bude předce muset učiniti; však po třech nedělích teprv dal se k tomu pohnouti, že 25. srpna 1394 tuto v Písku vydal královskou listinu, v níž dal rozepři svou s pány na čtyry nebo šest rozsudí, jichžto výpovědi se podrobí, pak že pánům odpouští, i aby se všickni věznové s obou stran na svobodu propustili, jakož i všechnen ve vojně zabavený statek aby se vlastníkům navrátil. Přivěsili k té listině kromě krále také vojvoda Jan Zhořelický, vojvoda Ruprecht, řečený Klem Bavorský a králův lenník, Přemysl kníže Těšínský své pečeti.

Znamenatí sluší, že tato v Písku vydaná královská listina byla první v jazyce českém sepsaná, neboť všechny veřejné listy vydávaly se od knížat a králův Českých až do prostředka 13. století pouze v jazyce latinském; král Přemysl Otakar II. první počal městům a jednotlivým osobám také německé listy vydávati, v čemž jej Václav II. a III., Jan Luxemburský a Karel následovali. Nyní při zmáhajícím se vplyvu českých vlastencův při králi a při pánech počal ponejprv také český jazyk svého přirozeného práva se domáhati, a nedlouho potom opanoval královskou kancelář úplně, stav se jazykem diplomatickým netoliko v Čechách a na Moravě, nýbrž také v Slezsku, na mnoze i v Polště a v Uhřích na dosti dlouhý čas.

Pánové čeští, znajíce krále Václava, na jeho sliby mnoho nedávali, mrzeli se na to, že více nepořídili, a byli nespokojeni. Vojvoda Jan Zhořelický větší vděčnosti od svého bratra se nadál za tak velkou službu, kterou jemu proukázal: král Václav byl nespokojen s tím, kterak Jan s jeho pokladnicí hospodařil. Bylo to první protiventství, které Václava v životě jeho potkalo; nenapravilo ho; on se toliko zlobil a soužil, jeho dosavadní veselá mysl opustila ho, stal se nedůvěřivým, bázlivým a nerozhodným, a při tom umíněným zůstával, jako dříve byl. Jakkoliv vždy ještě v učených rozprávkách zalíbení mívával, předce jeho duch k vyšší činnosti více nedospěl; oddával se nyní pití, a tato zlá náklonnost časem tak velice všechnu míru přesahovala, že mezi lidem pověst povstala, že mu nepřátelé jeho jedu dali, aby prý věčnou žízni trápen byl.

Od té doby také více na hradě Pražském nepřebýval, nýbrž byl-li v Praze, buď v Králově Dvoře, neb v královském domě svém

ve Dlouhé třídě přebýval. Toho času také nový palác na Zderaze sobě vystavěl, kterýž naproti klášteru Křížovníkův od Božího hrobu na začátku Podskalského pobřeží vedle kostela sv. Václava k půlnoční straně stával. Mínil totiž Václav, že mezi měšťany Pražskými větší bezpečnosti užije. Jeho milci, byvše rozplašeni brzy se zase okolo něho shromáždili, a počal na novo vládnouti, jak k tomu od počátku přivykl. Jak se zdá, založil tenkrát nad Žebrákem ještě pevnější hrad Točnick, aby v něm pro sebe a pokladnici svou větší bezpečnosti užíval nežli ve svém letním sídle na Žebráce. Pánové poznali, že jim jeho zajmutí nic nespomohlo. Václav také dobře nahlížel, že nepřátelství jeho bratrance Jošta a pánův českých nikterak neminulo, a jeho nej přednější starost byla, aby zase svou pokladnici naplnil, pány, kteří mu věrni zůstali, přátelskými smlouvami k sobě připoutal a staré svazky s cizími mocnáři, jako s králem Francouzským a králem Vladislavem Jagajlem Polským obnovil. Také uzavřel nový přátelský svazek s Bavorským vojvodou Štěpánem v Ingolštadě, kterýž byl bratr Václavova tchána, vojvody Jana v Mnichově, nyní s markhrabětem Joštem proti králi spojeného.

Naproti tomu vešel markhrabě Jošt dne 17. prosince 1394 ve Vitorazi ve spolek se všemi vojvodami Rakouskými a s panskou jednotou v Čechách, kterýžto spolek měl sedm let trvati, a ovšem nejvíce proti králi Václavovi působiti. Dobrá příležitost naskytla se králi Václavovi, jak by svou vyprázděnou pokladnici rychleji zase naplnil, když ho Jan Galeazzo Visconti, císařský vikář v Miláně, nej mocnější pán v Itálii, o propůjčení titulu vojvodského požádal. Král Václav jsa mu po vůli, 11. května 1395 jej za vojvodu Milánského a za knížete svatě Římské říše povýšil, dostav od něho za to povýšení taxu 100.000 dukátův. Od té doby bylo Milánsko vojvodstvím.

Kněz Matěj z Janova.

Úmrtí kněze Matěje z Janova, kanovníka a zpovědníka u sv. Víta na hradě Pražském, v předposlední den, 30. prosince tohoto roku 1394, dává nám příležitost, ohlédnouti se na duševní hnutí, které se zatím v samém lůně národu Českého vždy více zmáhalo, a vedle snah národních a slovanských hlavně ve zpytování křesťanských pravd se jevilo.

Matěj z Janova byl nejnadanější žák Miliče z Kroměžíře, a jako tento hlavně kázáním a praktickým napravováním mravů lidu českého působil, tak Matěj z Janova hlubokým zpytováním pravd křesťanských a skládáním knih ducha svých krajanův hleděl křísiti a ku pokroku povzbuzovati.

Matěj byl syn českého rytíře Václava z Janova, a jsa na studiích v Praze přivínil se co nejvřeleji k Miličovi v posledních letech jeho. Avšak ještě za živobytí Miličova, chtěje se ještě více vzdělati, opustil učení Pražské a do Paříže odešel, ztráviv tam šest let a dosáhnuv stupně mistra učení Pařížského, pročez ho potom v Čechách zejména také mistrem Pařížským nazývali. Přebýval potom také některý čas v Římě a v Norimberce, aby kromě nabytí důkladné učenosti také po světě se ohlédl a zkušeností sobě nasbíral. Papež Urban VI. slíbil mu v Římě 1. dubna 1381, že mu udělí místo kanovnícké v kapitule u sv. Víta v Praze, jakmile jedno uprázdňuje bude, co se také ještě téhož roku dne 12. října vyplnilo. Arcibiskup Jan z Jenšteina byl jeho kolegou na učení Pařížském, a nyní co kanovníkovi jemu zpovědnictví poručil a vždy přátelsky k němu se choval, ačkoliv Matěj více k svému spolukanovníkovi, Vojtěchovi Rankonisu z Ericino přilnul, ano s ním i společně obýdli si vybral. Zpovědníkem hlavního chrámu zůstal Matěj pak až do smrti své, která ho v nejlepším jeho věku překvapila.

K veřejné činnosti neměl v sobě náklonnosti a povolání, ovšem ale k působení tiššímu; neocenitelné poklady ušlechtilého ducha svého složil ve mnohých spisích latinských, jež později sebrav u veliký celek napsal: „O pravidlech starého a nového zákona“ opatřil. Jest to dílo převzácné, náležející k nejvýtečnějším spisům, ježto kdy byly z českého pera po vše století vylíhly. Podle obsahu mohlo se to dílo spíše nazvati skoumáním o křesťanství pravém a nepravém. Byltě také účinek toho díla na Čechy nad míru znamenitý. Matěj z Janova odhaliv směle a důvtipně vady a nedostatky církevní ve všech poměrech věku svého, vzbudil také nedůvěru všech proti sobě, kteří sobě v zachování starého řádu libovali. Že pak při tom všem v poslušnosti k hlavám církve setrval, zase málo si ho vážili sami jeho nástupci, kteří potom z úmysla ze všeho poslušnosti k staré církvi se byli vyřinuli. Ve svém spise horlil velice na pokrytce a lícoměrnky každého způsobu, kteří Krista jen na jazyku mají a v srdci nic, haněl každé bezduché od-

bývání služeb Božích a hořekoval na zaslepenost, ana zevnitřními skutky a obřady míní nahražovati nedostatek ducha a pravdy. Nezavrhoval sice skutkův a obřadův těch samých v sobě, ale napomínal, aby pro pouhé prostředky nezapomínalo se na účel; neboť to že právě jest Antikristova hlavní zbraň a stále jeho působení, aby křesťanům podstrkoval a předkládal věci pozemské a nízké místo nejvyšších a nebeských. O večeri Páně zvláště mnoho přemýšlel, a za příkladem svého učitele Miliče na tom se ustanovil, že laikům ovšem sluší přistupovati k stolu Páně jak nejčastěji. V tom s ním souhlasil Vojtěch Rankonis z Ericino, mistr Matouš z Krokova, rozený Pomořan, a jiní výteční mistři učení Pražského. Avšak počet odpůrcův byl ještě větší, a učiněn jest na provincialní synodě Pražské 1388 náleze, aby žádnému laikovi nebylo povoleno, oltární svátosti častěji, nežli nejvýš jednou za měsíc požívat. Odporníci Matějovi obžalovali ho potom u duchovního soudu, že horlí proti počtě obrazův a svatých ostatkův, načež on na synodě 1389 v kostele sv. Mikuláše na Starém městě Pražském držané veřejné odvolání učiniti musel, jímž řečenou počtu obrazův a křesťanské modlitby o přímělu svatých za prospěšné uznal, a mimo jiné články přislíbil, že žádného laika ku každodennímu požívání večere Páně napomínati nebude. Že pak podstatu této svátosti tak důkladně zpytoval, přišel i na to, žeby se měla večere Páně rozdávat také laikům pod obojí způsobou, chleba totiž a vína, jako to v prvotní církvi bývalo. Chtěl v skutku již pod obojí způsobou rozdávat, avšak když mu toho představení a starší jeho zakázali, uposlechl opět a nechal toho. Tak vůbec při každé příležitosti zřejmě a hlasitě osvědčoval, že v celém svém učení, mínění a jednání podrobuje se svým představeným církevním, a že jejich vyššího soudu chce býti poslušen. Odpůrcové, každého pokroku nepřátelé, naň pilně pozor dávali, a byli by ho jistě za kacíře vyhlásili, a na hranici k upálení vydali, kdyby se jim svou pokorou nebyl uměl vždy šťastně vymknouti. A však jeho spisy zůstaly, a čerpali z nich následovníci jeho, kteří méně měli pokory avšak více vůle a odhodlanosti, proměnit staré řady církevní, jako byli zejména mistr Jan z Příbram, Matějův učenník, mistr Jakoubek ze Stříbra a mnozí jiní. A jako on tak i oni nejvíce a nejpilněji s učením o večeri Páně se obírali.

Znamenati sluší, že vedle Matěje z Janova ještě jiní učení Čechové na Pražském obecném

učení církevní opravy se ujímali; dva kněží, Jakub a Ondřej, museli s ním zároveň r. 1389 v kostele sv. Mikuláše na Starém městě Pražském strany ctění obrazův a sv. ostatkův podobné odvolání činiti. Také jiní professorové

a kazatelé Pražští, ku příkladu zmíněný Matouš z Krokova, Albert Engelschalk, Jan z Boru, Václav Rohle a Jan ze Štěkna učili, kázali a psali v podobném smyslu, jako Matěj z Janova, a toho všeho prvním

Markhrabě Jošt s českými pány zjal Václava IV. v Králově Dvoře u Berouna 8. května 1394. (Str. 504). (52)

původem sám císař Karel byl, který tolik horlil o napravení kázně mezi duchovními, a kazatelův Waldhausera a Miliče podporoval tak důrazně.

Tomáš Štítný ze Štítného.

Mezi tím časem, co Matěj z Janova v ukrytém zatiší dílo své s nevšední učeností a bystrým dovtipem v latinském jazyce k duševnímu prospěchu krajanův svých skládal, seděl na své vzdálené a skrovné tvrzi Štítném v kraji

tehdaž Bechyňském mezi Kamenicí a Žirovnicí jiný učenník kněze Miliče, dobré paměti, ušlechtilý český vlastenec a učenec, rytíř Tomáš Štítný ze Štítného, který, proměniv meč za péro, s prvu pro své děti, potom však i pro krajany své jal se svým jazykem mateřským, totiž českým, knihy spisovati, aby z nich každý bezprostředně vážit mohl poučení o věcech člověku nedtřežitějších, o Bohu, jeho náboženství, o bázni Boží, o moudrosti a o cnosti. Tyto knihy jeho náležejí k prvním ozdobám české národní literatury, a jmeno jejich spisovatele, kterýž se osvědčil býti výtečným křesťanským filosofem, zasluhuje velmi čestného místa mezi spisovateli čtrnáctého století, tak že se jím národ Český právem honositi může.

I Tomáš ze Štítného náleží mezi ony muže, kteří v duševní život český mocně zasahující, připravovali novou dobu jeho duševního procitnutí a obnovení jeho národního sebevědomí. Narodil se okolo r. 1325 již za panování Jana Luxemburského, a byl nyní již starcem 70letým. Vychován jsa od rodičův nábožných ztrávil mladistvá léta svá v Praze, kdež hned po založení obecného učení dav se co žák zapasati přednášky slovníkův profesorův poslouchal. Byl také horlivým návštěvovatelem kázání Waldhauserových a Miličových, a obou těch mužův zásluhy vysoko ceně s velikou uctivostí o jejich působení vzpomínal. Zdá se pak, že zvláště Milič na jeho ducha působil, tak že i v pozdním stáří ještě zcela v jeho smyslu psal a v jeho šlépějích kráčel. Také jako Milič žádného učeného stupně na universitě, ani bakalářství ani mistrovství nenabyl, nýbrž po skončených studiích z Prahy na svou dědičnou tvrz Štítné se odebral, kde vzdálen od hluku velikého města tichou samotu svou věnoval učeným pracem svým a své rodině. Maje asi 32 let věku svého oženil se okolo r. 1357; o manželce své vzpomínal často s hlubokým pohnutím myslí, a o zdárné výchování svých dětí, kterých měl pět, sám péči vedl podle staročeského, prostého mravu domácího; v jeho domě měly sídlo ctnosti občanské, láska k vlasti a k rodnému jazyku, jak tehdaž přecházely koleno po kolenu dědictvím z otce na syna. Také měl dvě sestry své u sebe, Peltratu a Annu, s kterými podle staročeského práva v dědictví svém v nedělnosti žil, dávaje jim do života roční úroky po otci. Z dětí jeho umřelo jedno již před rokem 1376. Zbyly mu tři dcery a jeden syn, dítě nejmladší; a když ty mu dorůstaly, počal pro ně již v pozdějším věku svém, knihy skládati, aby na venkově, kdež nebylo ani kněze

ani kostela, následovně ani kázání ani mše a nešporů, v nich zvláště o svátcích pro vzdělání a potěšení ducha svého čísti a chvíli sobě krátiti mohly, a památku po něm měly. Před rokem 1385 umřely mu ještě dvě dcery, a zůstala toliko dcera Aneška a syn Jan, kteří jej přežili.

První spisy vyňal z knéh svatého Augustina, totiž „o boji hříchův proti cnostem,“ potom nějakého Davida, mnicha bosáka „o sedmi stupních duchovního stavu,“ jež volně v jazyce českém svým dětem pro poučení vyložil. Potom jal se první původní spis svůj skládati, totiž „Knihy o obecných věcech křesťanských.“ I sepsal pak spisův rozličných do dvaceti šesti, pokud jich známost nám se zachovala, a mezi nimi ještě mnohé obšírné a důležité, jako ku příkladu: „O devíti stavech lidských,“ — „O sedmi kostelních svátostech,“ — „Řeči besední,“ nábožné to rozmlouvání duše s svědomím, — „Řeči sváteční a nedělní z rok do roka,“ — „O moudrosti,“ — „O stavu člověka vnitřního,“ — „Výklad na knihy moudrosti“ a mnohé jiné. Tyto spisy nezůstávaly dlouho ukryty v úzké domácnosti Štítného, nýbrž nalézajíce obliby u sousedův přepisovány jsou mnohokráte, tak že pokud to bez tisku tehdaž možná bylo, mnoho lidí čtením jejich duševního pokrmu z nich vážit mohlo. Avšak učeným mistrům a profesorům na obecném učení Pražském, kteříž bezděky chválu těch spisů slýchali, nebyly ony po chuti. Jedni na ně zlostně vrčeli, a to byli ti, kteří vůbec neuměli česky a jazyku českému učiti se nechtěli, cizozemci, kteří dostavše se na učení Pražské potom rádi v zemi se usazovali na tučných praebendách. Druzí byli sice Čechové, a nebyli také jinak odporní češtině, avšak zdálo se jim nehodné býti, ba nebezpečné, aby se věci učené, ježto dle jejich mínění jen do vysokých škol náležely a jazykem latinským se psáti měly, vynášely ven a dávaly do rukou prostého lidu českého. Ještě byli třetí, kteří proto na Štítného a jeho knihy nevrážili, že on, nejša ani mistrem čili doktorem, odvážil se psáti o věcech učených. Jedny mrzela čeština, druhým o to běželo, aby jen pro sobě zachovali učenost v rouchu latinském jako nějaké tajemství cechovní, obecnému lidu nepřístupné, třetí mysli, že jen mistři to právo mají ku spisování knih učených. Psal o tom Štítný takto: „Tak vzácný jest Bohu Čech jako Latinsk. — Svatý Pavel, komuž jest epistoly psal, psal jich jazykem, Židům židovsky, Řekům řecky, — proč by pak pán Bůh i Čechům své vůle nepsal a nenapomínal jich pí-

smem užitečným?" — Pak o tupitelích svých spisův napsal, že: „hyzdí knihy české ať i dobré, snad chtějí, aby jen sami byli moudří viděni," potom že naň „rechní a vrčí pyšně anebo hloupí, ještě vše hyzdí, jemuž nemohou sami rozuměti."

Ve mnohých spisech svých dotýká se Štítný oněch otázek církevních, které tehdy tak velice zajímaly mysl mladších učených Čechův a vlastencův; i on horlil pro opravu církve v jejích údech, pro napravení mravů osob stavu duchovního i světského, mluvil o neřestech a poklescích, které tehdy i do vyšších stavů se vtíraly; nařkal na pány, kteří Židům vylichvený zisk odjímají ne proto, aby lichvu vrátili těm, na kterých ji Žid vylichvil, nýbrž aby sami si ji schovali; vyčítal mnichům, že od svých prvotních řeholí odstoupili a že se hněvají a mrzí na každého kazatele a kteréhokoliv člověka dobrého, kterýž jejich poblouzení rozumí, a žeby ho rádi i kacířem učinili, aby své lsti větší svobodu měli. I spisy Viklefovy znal, kteréž se čím dál tím hojněji z Anglie do Čech od českých studentův přinášely, a svědčí o tom okolnost taková, že také i Štítný o podstatě a významu svátosti oltářní mnoho přemýšlel a všelicos o tom do svých knih položil. A však že byl ducha pokorného, své mínění nikomu nevnucoval a vždy a všude v poslušnosti církve setrval, vyznával, jako Matěj z Janova, že míní upřímně se vším co psal poddati se církvi k ponaučení a k opravení; a bylo-li by mu ukázáno, žeby kde pochybil, že se dá rád navěsti ku pravdě. Potom již u vysokém stáří, když počal mít skutečně pochybnosti o učení, o kterémž posud nikdy byl nepochyboval, tu konečně předce zvítězila pokorná věřící mysl jeho nad rozpaky hloubavého rozumu, i opakoval slavně, že nic nemíní za pravdu mítí a držeti, než to, co drží všeobecná církev křesťanská a škola Pražská.

Poslední bezpečnou zprávu o jeho životě máme z roku 1399, kdež co stařec 74letý po čtvrté předělával své Šestery knihy o obecných věcech křesťanských. Bezpochyby, že pak v prvním desíletí patnáctého století život svůj dokončil. Dědicem jeho byl syn Jan Štítný ze Štítného, kterýž sestře své Anešce, v dědičné nedůlnosti s ním bydlící, po otcí roční úrok vyplácel, a potom svou pečet ku stížnému listu přitiskl, kterýž páni a rytíři čeští a moravští otcům sboru Kostnického dne 2. září 1415 poslali, domlouvající jim pro upálení mistra Jana Husi a pro vězení mistra Jeronyma

Pražského. Přechal válku husitskou a byl ještě r. 1484 na živě.

Kterak Jan Zhořelecký marně mezi králem a pány prostředkoval a náhle umřel.

1395—1396 1. března.

Podle všeho, kterak se král Václav a čeští pánové ve spolku s markhrabětem Joštěm a jinými knížaty proti sobě chystali, bylo předvídati, že v Čechách pokoj dlouho trvati nebude. Král Václav se k tomu nikterak neměl, aby své sliby Píseckým listem pánům dané vyplnil, a panská jednota nabývala napořád větší síly přistupováním nových údův. Přistupovali k ní pánové dosud králi věrní, avšak nyní již také rozmrzelí, jmenovitě pan Čeněk z Wartenberka, tentýž, kterýž po létech co nejvyšší purkhrabí za vypuknutí husitské války podivné slávy sobě získal, dále Hašek z Lemberka, později biskup Jan V. Litomyšlský, pan Smil Flaška z Pardubic na Richenburce, znamenitý toho času básník český, tři pánové z Ústí a někteří páni Švamberkové a Riesenburkové. Jednota panská sjezd sobě učinila na hradě Třeboňském u pana Jindřicha z Rosenberka, a na novo se utvrdila listem českým dne 10. ledna 1395 sepsaným a zpečetěným. Král Václav o tom věda, hleděl nyní s pány smlouvat, a některé z nich potajmu uplacením ku své straně přivést, což se mu však, a to ne zúplna, jenom s panem Bočkem z Kunštatu na Poděbradech podařilo; avšak nejednal s nimi upřímně a chtěl je pouze sliby konejšiti. Pak zplnomocnil bratra svého, Jana, vojvodu Zhořeleckého 23. května, aby pokoj a smíření s pány všemi možnými prostředky spůsobil. Vojvoda Jan však, vida neupřímné chování krále Václava, musel mu sám domlouvati, aby dlo takové prázdny sliby a vytáčkami nekazil. Pánové podali králi mnoho článkův, tykajících se budoucího ustavení nejvyšších zemských úředníkův a soudcův, a jiných řádův zemských, žádající hlavně, aby nejvyšší místa v zemské správě výhradně pánům v zemi své statky majícím udělována byla a nikomu z nižší šlechty neb z měšťanstva. Král jim na to vydal 30. května 1395 v Žebrácku list, že jim v tom všem po vůli učiní a dále nic, proto musela z toho zase válka vzniknouti. Vojvoda Jan co prostředník mezi králem a pány měl velmi těžké postavení, ba musel 15. července 1395 i k samým pánům přestoupiti, aby své prostřednictvím s lepším dů-

razem mohl provesti. Markhrabě Jošt a Jindřich z Rosenberka nicméně ve jmenu panské jednoty 9. srpna 1395 se zavázali, všemi silami k tomu se přičiňovati, aby byl Rakouský vojvoda Albrecht místo krále Václava vikářem v Německé říši jmenován, z čehož ovšem vysvítá, že Rakouští vojvodové zase o císařství přemýšleti počali a že Václavovo kralování v Něm-

cích jistých stran již se podkopává. V stejném čase válka mezi jednotou a králem zase vypukla; Jindřich z Rosenberka jsa v čele panského vojska dobyl královského hradu Kugelweitu v sousedství Krumlova, a zkazil jej; potom oblehl Budějovice a zmocnil se královského města Vodňan. Ač vojvoda Jan při straně pánův stál, aby svého bratra k ústupnosti pohnul, předce umíněnost krále Václava ničím se obломiti nedala. Konečně král Václav předce svého bratra Jana 10. srpna nejvyšším hejtmánem království Českého jmenoval, vojsko královské do osmi dní s pole

odvolati slíbil, a bratrovi plnou moc k jednání dal. Vojvoda Jan mnoho práce si zadával a upřímně o to se přičiňoval, aby svornost v Čechách zase obnovena byla. Po velikém a těžkém namáhání přivedl to konečně v lednu r. 1396 k uzavření míru a ku smlouvě mezi králem a pány, kterážto smlouva však králi Václavovi tak málo se líbila, že s bratrem svým na dobro se rozhněval a hned mu zase hodnost nejvyššího hejtmána v království vzal a v největší nemilosti jej propustil. Celá země vojvodu Jana, vidouc jeho upřímné a

vlastenecké snahy, milovala a ctíla, a když tento kníže z Prahy se ubíral, aby již nikdy více do ní, koléby své, nezavítal, tu počal lid bouřiti se a na krále Václava reptati. Král Václav musel městům Pražským, aby popuzené obyvatelstvo uchlácholil, novou radu vsaditi.

Vojvoda Jan odebral se do svého vojvodství Zhořeleckého, a když se 1. března 1396

v klášteře Cisterciánském v Nové Celi na noc ve zdraví spat položil, nalezen jest druhého dne mrtev v lůžku svém. Zdali ho mrtvice ranila, anebo-li jedem neb jiným násilím tak náhle z toho světa sešel, zůstalo pochybné. Dosáhl toliko 25 let věku svého, pozůstaviv jedinou dceru Alžbětu, ještě nemluvně, která se po čase r. 1409 za Antonína, vojvodu Brabantského a Burgundského provdala. Ovdověvši r. 1415 podruhé r. 1417 za Jana vojvodu Bavorského a Holandského se vdala, s nímž do r. 1424 žila, a pak teprv roku 1451 umřela.

Kn. Matěj z Janova, Husův předchůdce. (Str. 511.) (53)

Kterak král Sigmunt mezi bratrem a českými pány prostředkoval.

1396.

Mezi tím časem, co se to všechno v Čechách dalo, seděl král Sigmunt Uherský na oko bez účastenství a tiše ve svém království. Měltě tam ovšem mnoho práce proti Turkům, kteří se již k uherským hranicem blížili, a také chtěl času vyčkati, ažby do záležitostí českých mocnou rukou mohl sáhnouti. Ku konci r. 1396

psal svému bratru, králi Václavovi, srdečný list, kterak mu jeho blaho a důstojné postavení na srdci leží, kterak mu na tom záleží, aby císařská důstojnost, o kterou se otec jejich, Karel, telik namáhal, z rodu jejich Luxenburského nevyšla, že se jiní potajmo k císařství táhnou,

pročež aby Václav neváhal, v Římě císařskou korunu přijmouti, že nyní k tomu nejlepší příležitost jest; papež že jest Václavův přítel, nej-
mocnější pán v Italii, Jan Galeazzo Viskontí, od Václava r. 1395 za vojvodu Milánského povýšený, že jest jeho nejvěrnějším služebníkem,

Tomáš ze Štítného děti své bázni Boží učí. (Str. 515.)

(54)

a on sám, Sigmunt, že hotov jest, bratru svému vší svou mocí pomáhati, neboť prý mu na bratrově cti tolik co na vlastní záležitosti, a na vzdor pletichářům, kteří prý mezi ním a Václavem nesvornost a zášť chtějí trousiti, že nikdy jeho nejvěrnějším a nejoddanějším bratrem býti nepřestane.

Již výše jsme o tom zmínku učinili, že Sigmunt vlastně království České sám opanovává, a bratru Václavovi toliko důstojnost císař-

skou v Němcích ponechati chtěl. Nicméně jeho list na Václava dobře působil; Václav byl při vší umíněnosti své předce dobromyslný a důvěřoval bratrovi tím více, že nyní jeho pomoci skutečně potřeboval. Psal mu tedy 2. února 1396, aby k němu do Čech přišel, a Sigmunt také bez prodlení přijel, jsa od bratra velmi laskavě a důvěrně přivítán. Již 25. února oba královští bratři v Praze list bezpečného průvodu pro markhraběte Jošta a jeho přívržence

vydali, aby do Prahy osobně přijeti a věci své s králem Václavem urovnati mohli. Dne 1. března, kterého obou králův nejmladší bratr, Jan Zhořelecký v Nové Celi umřel, obnovili oni dědičné smlouvy o nástupnictví na trůnu, již přede dvěma léty zavřené, a 19. března jmenoval Václav svého bratra Sigmunta i za svého náměstka čili vikáře v říši Německé. Téhož samého dne ustanovil král Václav také to, aby král Sigmunt a markhrabě Jošt učinili nález mezi ním a českými pány ve při o obsazování nejvyšších zemských úřadův, o volbě zemských kmetův a o napravení mince. Byl pak při tom jednání také markhrabě Prokop přítomen co přední rada krále Václava.

Sigmunt a Jošt vydali tedy dne 2. dubna, právě v hod Boží velikonoční, nález svůj, a to zcela takový, jak si to čeští páni jenom přáli. Podle toho nálezu ustanoveno jest, aby k nejvyšší radě království Českého následující osoby náležely: arcibiskup Pražský, biskupové Olomoucký a Litomyšlský, pánové Jindřich z Rosenberka co nejvyšší purkhrabí, Vilém z Landšteina co nejvyšší zemský komorník, Hynek Berka z Dubé na Hohenšteině co nejvyšší zemský sudí, Beneš Škopek z Dubé co nejvyšší hofmistr, Smil Flaška z Pardubic na Richenburce co nejvyšší zemský písař, potom Ota z Bergova na Břlině, Jan z Michalovic, Boček z Kunštatu na Poděbradech a Boreš z Riesenburka. Tyto pány král neměl moci ssaditi, ovšem ale mohl jiných pánův k nim přibrati. Dvanáctero zemských kmetův, kteří v nejvyšším zemském soudě zasedali, měli zůstatí. Mince pak, která za posavadního panování krále Václava skutečně se byla zhoršila, měla se zas polepsiti v ten způsob, aby nic více než toliko 60 Pražských grošů šlo na jednu hřivnu čistého stříbra. Pak měla celá země králi Václavovi přísahu věrnosti na novo skládati, pokoj měl býti všude obnoven a upevněn, co kdo ve válce uchvátil, měl nahraditi, a celá vláda zemská měla se tak upravit, jak za dávných časův bývala.

Mezi pány, z kterých nová královská rada byla složena, nalézal se jen jediný, totiž nejvyšší hofmistr Beneš Škopek z Dubé, kterýž králi Václavovi ode dávna věrný a milý byl, všickni ostatní byli údové panské jednoty; a proto král Václav s tímto novým pořádkem nikterak nechtěl býti spokojen, a toliko, že král Sigmunt jaksi velikou moc nad ním dostal, ostýchal se Václav, hned nyní zřejmě všemu tomu odporovati.

Pánové z nově složené královské rady již 15. dubna 1396 zasedli na svá místa ve větším soudu zemském. Po takovém narovnání věcí českých opustil král Sigmunt Prahu a zas do svého království Uherakého se odebral, kdež těžkou válku s Turkem podstoupiti musel.

Kterak se Jan z Jenšteina z arcibiskupství poděkoval a Olbrám ze Škvorče nastoupil.

1396.

Jan z Jenšteina, arcibiskup Pražský, podle toho, co se nedávno mezi ním a králem Václavem stalo, dobře nahlížel, že se při své důstojnosti na dlouho udržeti nemůže, a již r. 1395 prostřednictvím nebožtíka vojvody Jana Zhořeleckého při papeži o to jednal, aby se svého arcibiskupství vzdáti mohl. Papež jeho resignaci potvrdil, a tu Jan z Jenšteina v samý Boží hod velikonoční, 2. dubna 1396 hodnost svou složil a arcibiskupskou stolicí opustil. Však to zároveň i způsobil, že za jeho nástupce zvolen byl synovec jeho Olbrám čili Volfrám ze Škvorče, bývalý kancléř nebožtíka vojvody Jana Zhořeleckého. Sám Jan z Jenšteina svého synovce dne 2. července toho roku ve hlavním chrámě u sv. Víta na arcibiskupa světil a nastolil. Zdržovav se pak ještě do následujícího roku ve vlasti potom do Říma odešel, tam od papeže patriarchou Alexandrijským byl jmenován, a však již 17. června 1400 umřel. Pražské arcibiskupství 17 let spravoval. Kromě toho všeho, co jsme o něm již vypravovali, musíme ještě chvalnou zmínku o tom učiniti, že vydal list týkající se poddaných lidí sedlských na jeho statcích usedlých, že jim nemá nikterak býti bráněno, aby jak za života svého tak i na smrtelném loži s jméním svým svobodně nakládati mohli. Znamenati sluší, že až do válek husitských lid sedlský poddaný jak v Čechách tak i na Moravě a v jiných zemích slovanských co do osoby i jmění svého byl svobodný, příslušeje toliko pod právomocnost svých vrchností, krále, pánův a duchovních a jim buď platy odváděje, buď jisté služby a roboty vykonávaje, kdežto naopak v Němcích a v krajinách slovanských od Němcův opanovaných lid sedlský uvržen jest v porobu osobní, tak že se nemohl ze svých gruntův vzdáliti, ani jmění svého svobodně užívati. Když však feudální řády z Němce také do našich zemí se všíraly, tu podle příkladu pánův německých také naši pánové, jak světští tak duchovní, podda-

nosti lidu sedlského všelijak přitížiti hleděli, vymáhajíce také toho, že statek poddaného, jenž po sobě potomkův nezanechal, podle německého lenního práva na pána jeho co odúmrtí připadnouti má. Bylo to hrubé rušení starých svobod slovanských, za kterých podobného porobenství a obmezování nebylo, tak že sedláci čeští měli právo prodeje i právo vlastnictví. A již nyní zbuzovalo zavádění německých novot, pošlých z lakomství pánův a vrchností, takové žasnouti a zármutek, že se tím arcibiskup Jan z Jenšteina viděl pohnuta, nahoře připomenutý list vydati, a jeho tehdejší generální vikář, kanovník Kuneš z Třebovel, předchůdce utopeného Jana z Pomuka, sepsal velmi krásný traktát o tom, že žádná vrchnost v Čechách nemá práva, na jmění a osobní svobodu poddaného lidu sedlského sáhati.

Kterak se Václav nových rádcův hleděl spřestíti, a pánové některé jeho milce dali zabít.

1396—1397.

Král Sigmunt tohoto r. 1396 proti Turkům velké pole sbíral, a vyhlášení bojovníci netoliko z Uher ale i z Němec, Francie a z jiných zemí západních pod jeho prapory do Budína spěchali, aby ve svatém boji proti nevěřícím barbarům útastenství měli. Dne 28. září 1396 svedl hlavní bitvu se sultánem Bajazidem u města Nikopole v Bulharsku nad Dunajem, kteráž proň a pro křesťany tak nešťastně vypadla, že Sigmunt sám život svůj útekem na Dunaji na vetché lodi zachránil, a potom po Černém moři a v Řecku blouditi muse po mnohem dobrodružství teprve po roce na dalmatském pobřeží přistál a do svého království se navrátil.

Jeho bratr, král Václav v Čechách zatím nikterak s novým řádem nebyl spokojen, dle něhož se měl napotom v panování svém řídit. Noví nejvyšší úředníci zeměti totiž počali ve jmenu krále jednati a zemi spravovati; král však zcela veřejně říkal, že to, co oni činí, z jeho vůle se neděje, a že se mu to nelíbí, když poddaní nikoliv jej, nýbrž tyto úředníky poslouchají. Pan Jindřich z Rosenberka všechnu práci prý si zadával, jakby se králi zalíbil a jeho důvěry a milosti si získal; král toliko zlost svou k němu zakrýval. I tak poroučeli nejvyšší úředníci, poroučel i král často v smyslu opácném, nastávaly nové zmatky, neposlušnost, zášti a nespokojenost v zemi. Král Václav počínal si zase jako svévolné, rozmazlené dítě,

kteréž samo rozumně a důsledně panovati neumí, aniž jakéhokoliv poručníkování chce snášeti. Nejupřímnější přátelé králi nevěděli již, zač jej mají držeti. Konečně propukla zlost jeho proti poručníkům jemu vnuceným i proti strýci, markhraběti Joštovi, kterýž všecko to protiventství jemu způsobil. Přišli totiž k němu na Karlštejn dne 31. května 1397 vojvoda Štěpán Bavorský, potom markhrabě Jošt a šest pánův českých z panské jednoty, a král Václav je kromě vojvody Bavorského z nenadání všechny dal zajmouti. Nejvíce pak na Jošta byl rozezlen právě k němu řka: „Ty's to způsobil, že pán ze Švamberku Strassburské a Frankfurtské posly zajal, ty's proti všemu právu kupce o velké zboží oloupil, ty to činíš, že se pánové proti mně pozdvihují, že mně zem plní a silnice nejisté činí; lépe bude, když ty zkažen budeš, než aby země a lidé do zkázy upadali! Byl jsem tvým pravým pánem, věrnost jsi mně přísahal, a na to jsi mně se zapsal, a předece jsi mne zajal; avšak špatně jsi mne hlídá, já však tě dobře budu hlídati!“ I odešli hned poslové z Karlšteina do Prahy s královským rozkazem, aby se brány města zamkly a všichni lidé markhraběte Jošta jali a po vězeních rozsázeli. Jiný posel královský k markhraběti Prokopovi pospíchal s vyřízením, aby se Prokop všech statkův bratra svého Jošta zmocnil.

Když pak zlost králi Václavovi zašla, a vojvoda Štěpán Bavorský králi domlouval, kterak to musí od něho za urážku považovati, že jeho průvodci své důvěry ku králi nyní ve vězení mají pykati, kázal Václav zajaté pány, vyjma markhraběte Jošta a pana Bočka z Kunštatu, na svobodu zase propustiti. Potom po několika dnech také Joštovi a Bočkovi svobodně odejeti dal.

Královi milci, pro kteréž hlavně panská jednota proti králi povstala, dosud nic se do toho všeho, co se dalo, nemíchali. Ti co byli při králi, jako pan Jiří z Roztok a Jan Čůch ze Zásady, plnili toliko služby dvořanské všeho jiného se vzdalující: jiní byli v královské službě jinde zaměstnáni, Bořivoj ze Svinař byl nejvíce královým fojtem v rozličných krajinách německých, Hyncík Pluh z Rabšteina spravoval země Lužické; Purkart Strnad z Janovic, byv dříve nejvyšším purkhrabím a dvorským sudím, když tyto úřady ztratil, od krále nejvyšším komorníkem byl jmenován a dostal od něho v zápisní čili zástavní držení hrady Králův Kámen čili Königstein a Lilienstein pak město

Perno v nynějším Sasku. Jiný králův milec, pan Štěpán z Opočna a z Dobrušky, byl královským hejtmanem ve Vratislavi, a král mu daroval hrad Žleby Markvartovi z Wartenberka vzaté. Pan Heřman z Chústníka, muž před jinými výtečný, také býval blízký osoby královy, avšak tiše se choval. Všichni tři posledně jmenovaní milci byli z panských rodů, nemajíce však velkých statkův. Jiní milci toho času byli Štěpán z Martinic příjím Polduška, Markolt z Vrutic, převor rytířského řádu Johannitův, Jan z Milheima, zakladatel Betlemské kaple v Praze, Petr z Písku, královský mincmistr v Kutné Hoře, zakladatel tak zvané Pisecké kaple při kostele sv. panny Barbory, kterýž v Hoře v těch letech na způsob chrámu sv. Víta na hradě Pražském velmi nákladně stavěti se počal. Sigmunt Huler konečně jediný z milcův podržel úřad svůj podkomořský maje jako dříve všecka královská města pod svou mocí.

Zajmutí Joštovo a šesti předních pánův z panské jednoty na Karlštejně obnovilo v nich nenávisť ku královým milcům, kterým připisovali příčinu takového králova jednání. Zatím hleděli noví nejvyšší úředníci zemští, kteří k jednotě náleželi, moc svou v zemi upevniti obsazováním všelikých úřadův v zemi svými přívrženci, a uměli také radu Starého města Pražského svými přáteli mezi měšťanstvem obsaditi. Zároveň o králi nejhanebnější pomluvy a žaloby roznášeli a psali, potajmu pak milcům záhubu strojili.

Kníže Jan čili Hanuš Opavský a Ratibořský, nově jmenovaný nejvyšší hofmistr královský, dal se od nich namluviti k činu krvavé pomsty nad milci. I svolání jsou ku králi na Karlštejně z příčiny jakýchsi důležitých zpráv z Němce všickni královští radové na svatodušní pondělek, 11. června 1397. Král Václav byl toho dne náhodou v Králově Dvoře u Berouna,

a radové rokovali sami na paláci v Karlštejně. Mezi poradou pak vyšli kníže Hanuš Opavský s pány z Michalovic, ze Švamberka a s Boršem z Riesenberka zaslali a dali si zavolati královy milce, totiž pana Purkharda Štrnada z Janovic, pana Štěpána Opočenského z Dobrušky, pana Štěpána z Martinic a Johannitského převora Markolda, aby k nim do malé komnaty vstoupili, v níž kníže Hanuš měl ozbrojence ukryté. A když tito čtyři nadřecení milci do té komnaty něčeho zlého netušíce vešli, tu na ně kníže Hanuš se obořil a králových zrádcův jim spílaje, meč svůj vytasil a pana Purkharda z Janovic hned probodl. Ozbro-

jenci hned také tři ostatní na místě pobili. První tři pánové hned mrtvi padli, jen převor Markolt několik hodin déle živ byl. A tak poškrvněn jest posvátný Karlštejn krvavým zločinem, a knížeti Hanušovi Čechové mistr Hanuš říkali, proto že se byl nad královými pány katem utínil, i štítili se jeho a varovali.

Po dokonání činu vsedli kníže Hanuš Opavský a jeho přátelé hned na koně a ku králi do Králova Dvora jeli. Poklekli před krá-

Starožitné poprsí arcibiskupa Jana z Jenštejna na hořejších chodbách u sv. Víta. (Str. 524.) (56)

lem a pedali prý mu důkazův o zradě odpravených milcův; zvláště prý umírající převor Markold svými výpověďmi zrádné úmysly jejich potvrzoval, čemu asi sotva tak bylo. A tak králi Václavovi tento svůj krvavý zločin uměli vyhláti, jakoby se ho pouze z věrnosti a lásky ku králi byli dopustili. A král Václav ať si již tomu věřil neb nevěřil, nedal věci té vyšetřiti, a ještě listem dne 13. července 1397 sprostředkováním markhraběte Prokopa vrahům vysvědčení dal, že nic zlého nevykonali, — tak se ukázal býti slabým a vrtkavým ve své povaze. Potom mu to ovšem v mysli rozešlo, knížete Hanuše Opavského s hofmistrovství ssadil, po čase však v Kladě královským hejtmánem učinil, a že měl nemylne podezření na markhraběte Jošta, jakoby ten byl hlavním původcem toho, co se stalo, z Prahy a z Čech ho vypověděl. Staroměstští radní páni pak, kteří s Joštem drželi, byli od krále vesměs ssazeni a mnozí bojce se horší pomsty, museli co nejspěšněji z města i ze země na útěk se dáti. — Roku 1397 umřel na biskupském hradě Mírově Olomúcký biskup Mikuláš z Rosenburka, a byl ve svém hlavním chrámě u sv. Václava v Olomouci pochován. Jeho nástupce byl Jan X. příjmím Mráz, před tím probošt na Zderaze v Praze potom biskup Lebuský v Branibořích, jež papež Bonifác IX. r. 1398 ovšem za hojný poplatek dosadil. Musel pak i tento biskup, jako jeho předchůdce, od markhraběte Prokopa hrubě násilí snášeti, neboť Prokop jej i kapitolu jeho ustavičnou válkou pronásledoval, a na statcích mnoho škod a ujmy mu činil.

Král Václav v Němcích a ve Francii. Jeho snahy o odstranění dvojice papežské.

1397—1398.

Mezi tím časem věci v Německé říši vždy k horšímu se klonily; zemský mír od Václava r. 1389 v Chebu umluvený dávno svého konce došel, nové smlouvání se stavy říšskými o prodloužení jeho k žádnému výsledku nevedlo, a tak i ti, kteří nejvíce z nepořádkův a z veřejné nejistoty kořistili, byli by sobě již pokojnějších časův přáli, aby svých kořistí v bezpečnosti požívatí mohli. Všichni však vinu nepořádkův uvalovali na krále Václava, připisujíce jich jeho nepečlivosti o říši. A předce mu nikdo k odstranění zlého ani moci propůjčiti ani pomoci poskytnouti nechtěl. Mezi říšskými knížaty pak Ruprecht mladší, falckrabě, příj-

mím Klem, nyní nejvíce proti Václavovi brojil, sám na jeho místě Římským králem býti chtěl. Jeho přičiněním stal se Jan hrabě Nasovský arcibiskupem Mohučským, dosáhna toho na papeži Bonifaciově IX. proti vůli krále Václava, a tak tento nový arcibiskup a kurfürst spolu s Ruprechtem, falckrabětem a kurfürstem, Václavovo postavení v Němcích co krále Římského podkopávají začali.

Král Václav máje povědomost toho všeho, ustanovil markhraběte Prokopa na čas své nepřítomnosti v zemi za zemského správce v Čechách, a tak tedy po dlouhém čase v srpnu r. 1397 zase jednou do Němec se vypravil, hledě dvojnásobnou horlivostí vše, co zmeškal, dohoniti a napravití, a všechny příčiny k nespokojenosti odstraniti. A tu hned počal hradův zemských škůdcův dobývati a bořiti, všeliké ozbrojené jednoty rozháněti, záští mezi městy a rytíři stavovati a o nový zemský mír usilovati. Stala se také smlouva na zemský mír ve Frankfurtě nad Mohanem na deset let, avšak sami kurfürstové Mohučský, Trevířský a falckrabě Ruprecht o své ujmě ten mír jen na pět let obmezili.

Mezi tím počal sám král Francouzský, Karel VI., zasazovati se o odstranění dvojice papežské, v čemž Václav již ode mnoha let z omrzelosti ničeho více nečinil. Aviňonský papež Klement VII. umřel již r. 1394, a vyvolen jest na jeho místo druhý protipapež Benedikt XIII. Universita Pařížská, a s ní potom také universita Pražská, navrhovaly, aby se oba papežové, Benedikt v Aviňoně a Bonifác v Římě, poděkovali, a kardinálové aby nového, jediného papeže zvolili. Král Francouzský získal již pro tu myšlenku krále Anglického, Kastilského a Navarrského, a nyní hlavně mu na tom záleželo, aby také náš Václav co král Římský a s ním všickni knížata Němečtí k provedení toho zámeru přistoupili. Král Václav měl ovšem mnoho příčin, býti nespokojen s Římským papežem Bonifaciem, a to hlavně pro obsazování míst biskupských a kanovnických králi nemilé a také proti právu jeho čelící, potom pro to nemírné vydírání peněz z osob na ta místa dosazených, čímž vážnost duchovního stavu nesmírně klesala. I byl Václav ochoten uposlechnouti vyzvání krále Francouzského, avšak kurfürstové tajně proti němu spikli pravili, že nikoliv, že se má Bonifacia jako dotud držeti.

Václav nicméně podnikl v měsíci březnu 1398 z Luxenburka cestu do Francie, kdež se v městě Remeši s Karlem VI., králem Francouzským, osobně sešel. Provázeli jej na té ce-

stě Václav Králík z Buenic, probošt Vyšehradský a patriarcha Antiochenský, jeho nejvyšší kancléř a první rada, kníže Hanuš Opavský a Ratibořský, Hyncík Pluh z Rabšteina, a Jan z Milheima, oba milci královi, kromě nějakého počtu českých, luxemburských a jiných německých pánův. Dne 23. března do Remesje přijel a od krále Francouzského s velkou slávou přijat byl, neboť tento král se všemi princí královského domu na přivítání toužebně očekávaného strýce svého sám před město vstříc mu vyjel. Při dvoře francouzském panoval velmi vybroušený mrav a přísná odměřenost, a jakkoliv se králi Václavovi všechna možná pocta prokazovala, předce se při dvoře francouzském na to přísně hledělo, aby se žádným znamením pocty nedávalo znáti, jako by králové Francouzští nad sebou jakési vrchnictví Římského císařství nad Francií uznávali. Náš král Václav nabaživ se světské slávy již za svých mladých let a přivyknuv sobě v nenucené společnosti milců svých, nehleděl si přílišné odměřenosti ve svém chování, i vypadal ovšem téměř jako barbar při dvoře francouzském, kde panovaly ušlechtilé způsoby a ve všem vybroušená nádhera, tak že jej francouzští dvořané za jeho nezpůsoby velmi pomlouvali. Měltě ku příkladu 25. března s Francouzským králem společně stolovati, a když již skvostná tabule připravena byla, přišli k němu v určitou hodinu vojvodové z Berry a z Bourbonu, aby jej do královského paláce uvedli, — avšak nastojte, vrátili se celí zapýření studem a mrzutostí, — král Václav byl se zatím najedl a tak hojně vína napil, že v tvrdém spaní ležel, a král Francouzský musel se svými dvořany sám stolovati. To však byla věc vedlejší, hlavní věc byla jednání o odstranění obou papežův. Král Václav schválil všecko jak bylo již umluveno a také krále Uherského, svého bratra, krále Vladislava Polského a svá říšská knížata ku spolupůsobení slíbil získati.

I vyslal od sebe Petra z Ailly, kancléře university Pařížské, kteréhož svým radou jmenoval, a Mikuláše z Jevička, svého tajemníka, k Benediktovi XIII. do Aviñona, aby se z papežství poděkoval, kterýž však jim vyhýbavou odpověď dal.

V měsíci květnu 1398 vrátil se král Václav z Francie zase do Němec, a tu hned 1. června v Koblenci s falckrabětem Ruprechtem prudkou hádku měl, vytýkáje mu jeho zrádné a neposlušné chování, a k zodpovídání z toho jej vyzýváje. Falckrabě se potom ovšem zodpovídal, také milosti krále Václava došel a věrnost svou jemu osvědčoval; a však zároveň za

zády jeho tím více se s papežem Bonifaciem proti Václavovi umlouval, kterýžto papež nyní tím více na Václava naléhal, aby do Itálie přišel a císařskou korunu přijal.

Václav neuposlechl, naopak navrátil se do Čech skutečně o tom pracovati počal, aby se, jak králi Francouzskému přislíbil, králové a knížata u něho sjeli a o způsobu, jak by se papežská dvojice odstraniti mohla, usjednotili. I tak toho dosáhl, že se stala úmluva, že o Božím narození 1398 králové Uherský a Polský, markhrabata Moravská, knížata Slezská a některá říšská knížata k němu do Vratislavi přijedou a o to se raditi budou. Avšak když se čas toho sjezdu přiblížil, tu král Václav do těžké a dlouhé nemoci upadl, tak že sjezd musel býti odvolán. Byl pak toho času slavný professor lékařského umění na obecném učení Pražském a králův osobní lékař, mistr Albík z Uničova, jehožto pomocí král Václav vyzdravěl, a hned potom odvolaný sjezd v Praze míti chtěl. Však přišly zatím jiné události do toho, a také z toho sjezdu sešlo.

Nové prospěchy Čechův na Pražském učení.

1397—1403.

Čechové opanovavše kolleje Karlovu, Věch Svatých a krále Václava, kteréž byly nadané statky a důchody z České země vycházejícími, a dostavše kapli Betlemskou, tím větším úsilím potom ještě vespolek se podporovali, aby na učení Pražském mezi přechetnými cizinci posledními nebyli a ve vlasti své větší než dotud měli platnosti. V posledních létech tohoto čtrnáctého století vyskytovalo se vždy více mocných a zámožných příznivcův národnosti české, a král Václav sám nemálo k prospěchu obecného učení samého přispěl, osvobodiv universitu r. 1392 od všelikých daní a zemských povinností, a hájiv samostatnou právomocnost její. Neznámý dobrodinec daroval „Českému národu“ na universitě dům veliký a prostranný, stojící na Novém městě na Příkopě, nynější Kolovratské stědě, u Černé Růže nazvaný (číslo 853), v kterém se nyní měšťanská beseda nachází, v němž čeští mistři a studenti jako v burse pohromadě bydleli. Nedlouho potom, mezi lety 1399—1403, zřízena jest pak i zvláštní kolleje Česká čili kolleje národu, v níž též mistři bydleli a čtení svá měli, a stávala hned vedle kolleje krále Václava na místě nynějšího krajinského soudu na Ovocném trhu.

Ještě jinou zvláštní kollej a bursu založila již r. 1397 s povolením krále Václava Polská královna a velká kněžna Litevská Hedvika pro mladíky Litevské, aby na Pražském učení, kteréž tehdejší bylo mezi nejpřednějšími v zemích křesťanských, v theologii studovali, a tak k upevnění víry křesťanské na Litvě, nedávno ještě pohanské, tím snáze přispívali. I nacházela se ta kollej litevská s počátku až do r. 1413 v domě při kapli Jerusalemské čili sv. Maří Magdaleny od Miliče někdy vystavěné, a placen jest nájem z místa toho Cisterciánům, kterým nyní náleželo. Litvíní a Poláci, naučivše se v Praze vesměs českému jazyku, když do své vlasti se navrátili, známost jeho tam rozšířili, tak že napotom veřejné dopisování odtamtud do Čech česky se dalo, a úřední sloh v těch zemích podle českého se vzdělával.

Konečně uzavřelo bratrstvo se znamením obruce a kladičky, kostel Božího Těla na velkém náměstí Nového města Pražského zajisté z vnuknutí ducha vlasteneckého také národu Českému na universitě se všemi hojnými příjmy darovati, aby Čechové na vysokém učení výhod těchto ku svému prospěchu užívatí mohli. Stalo se to r. 1403, a tehdejší hejtmani řečeného bratrstva, slovutní panošové Zachariáš ze Svinař, Čič z Lopuce a Petr Kvas ze Všenor, odevzdali správu toho kostela dne 28. června splnomocněnému zřizenci národu Českého, mistru Janu Husovi.

První vystoupení mistra Jana Husí.

1399—1402.

Mistr Jan Hus narodil se r. 1369 za panování císaře Karla v městečku Husinci z rodicův stavu městského, sprostých sice avšak nábožných a dost zámožných. Husinec náležel tenkrát z polovice ku královskému hradu Husí, kterouž nad říčkou Blanici ve Vimperských lesích pod Šumavou vystavěli s povolením krále Jana r. 1341 pánové z Janovic, zápisní držitelé královského hradu Vimperského. Husovi rodiče odevzdali malého Jana s počátku do škol města Prachatic, kde v prvních počátcích literárního umění se vzdělával, potom jej poslali do Prahy, aby ducha svého osvětlil naukami, jaké tehdejší na obecném učení Pražském květly. Již od počátku osvědčoval hlubokou nábožnost a věřící mysl, a dal co jinoch čtyřmécímaletý r. 1393, když se Pražské milostivé léto slavilo, skvělý důkaz toho, že pro dosažení papežem udělených odpustkův k pontníkům se přidružil, s nimi

na Vyšehrad, k Božímu Tělu, k sv. Vítu a do Břevnova putoval, zpověď vykonal a poslední čtyry groše oféroval, tak že potom po delší čas o suchém chlebě zůstávati musil.

Již toho samého roku 1393 konec měsíce září dosáhl Jan Hus prvního akademického stupně na obecném učení Pražském, stav se bakalářem svobodných umění; po roce, totiž 1394, stal se také bakalářem theologie, a roku 1396 v měsíci lednu povýšen jest na mistra svobodných umění, jakoby nyní řekl na doktora filosofie, a při tom zůstal, dosáhna nyní práva, že mohl ve své fakultě s kathedry netoliko své vlastní ale i jiných učitelův spisy čísti. Avšak čtení svá teprv r. 1398 započal, a hned při jeho prvním vystoupení bylo viděti, že náleží mezi nejodhodlanější horlíky pro obnovení řádův církevních.

Tenkrátě vrátil se krátce před tím z Anglie Jeronym z Prahy, rodu vládyckého, který již co jinoch na Pražském učení k Husovi vroucí láskou se přivinul a u věrném přátelství k němu potom až do smrti setrval. Když se česká královská dcera Anna do Anglie provdala, odebral se i Jeronym do této země, a pilně se dále vzdělával na slavném učení Oxfordském. Přinesl odtamtud některé ještě neznámé Viklefovy knihy do Čech a mezi studujícími je rozšířil. V měsíci září 1398 dosáhl pak na Pražském učení stupně bakaláře svobodných umění, a obdržev od university dispensaci, by nemusel dvě léta po venkovských školách učitelovati, odebral se brzy potom z vlasti do Němec, a dosáhl mistrovství čili hodnost doktora na učení Kolínském nad Rýnem, Heideberském a později také Pařížském.

Viklefovy spisy, dle kterých již před rokem 1385 v Čechách známé, podávaly otevřeným hlavám českým, které již od časův Miličových o obnově církve přemýšlely, mnohou látku k přemítání, a zvýšily znamenitě snahy všech těch učencův, kterým se posavadní řády v církvi nelíbily, kterým zkaženost mravův mezi duchovními a mnohé nesrovnalosti v životě církevním pohoršení činily. Kromě Matěje z Janova a Tomáše Štítného skoumali Viklefovy knihy ze starších mistrův Mikuláš z Litomyšle, Stanislav ze Znojma, Štěpán z Pálče a hvězdář mistr Křišťan z Prachatic, z mladších však nejvíce jimi se zabývali mistr Jan Hus a jeho přítel Jeronym Pražský, kterýž však zatím zase do ciziny odešel.

Duševní hnutí mezi Čechy, dávno již připravované, bylo by zajisté v brzkém čase zjevnými činy ohlásilo se, kdyby ani Viklefovy spisy

do Čech nebyly se dostaly; avšak to jisté jest, že tyto spisy takové zjevné hnutí znamenitě podporovaly a přispívaly. Rozličná smělejší tvrzení Viklefa dodávala českým mistrům odvahy, že i oni proti některým kusům učení v církvi panujícího směleji a odvážlivěji stavěti se počali. A jako že mistr Jan Hus mezi mladšími učiteli na universitě Pražské v krátkém čase nejčilejší a nejpřednější byl, tak přihodilo se jemu, že on první v učeném hádání jal se zastávati některé od církve zavržené články mistra Viklefa. Bylo to již roku 1399 ve schůzce mistrův na faře u sv. Michala na Starém městě, kde Jan Hus, jeden z mladších mezi nimi, prudce s nimi o ně se pohádal.

Od té doby nabýval Hus rychle vážnosti u svých krajanův, a ti již 15. října 1401 to provedli, že za děkana ve fakultě svobodných umění zvolen byl. Toho samého roku vzdal se mistr Štěpán z Kolína svého úřadu kazatelského při kapli Betlémské, a zakladatel té kaple, Hanuš z Milheima, podal na to místo mistra Jana Husa jakožto nejvýtečnějšího uda mezi Čechy na Pražském učení. Mistr Jan Hus dav se bezpochyby v tu dobu na kněžství posvětit, byl potom ku kapli té od arcibiskupského vikáře 14. března 1402 za kazatele potvrzen, a tak se octnul na nejdůležitějším místě působení svého. Následky toho byly ohromné, netoliko úplný obrat v životě národu Českého způsobily, ale i celou téměř Evropou zatřásl. Hus horlil netoliko pro opravu v církvi, ale též pro přirozená práva národnosti a jazyka českého, bylť on nejúčinnivějším a nejsmělejším vlastencem mezi svými krajany, cítě nejhloub ponížení a bezprávi, jaké Čechové trpí cizinci do země příšlymi. Sám byl co kněz mravů neuhonných a příkladných, však cokoliv mluvil a jednal, pocházelo hlavně

z citu jeho hlubokého, a snad by byl konečně jinak jednal, kdyby byl vůbec nepouštěl převahu citu svému nad rozum.

Válka proti markhraběti Prokopovi. Korunování královny Žofie. 1399—1400.

Musíme se zas vrátiti k neblahým politickým poměrům, v jakých král Václav následkem své nestatečnosti napořád vězel. Hned na počátku roku 1399 počala se zase panská jednota hýbati a proti králi Václavovi se stavěti; podněcoval ji král Sigmunt Uherský, a také ctižádostivý falckrabě Ruprecht řečený Klem s českými pány se porozumíval. Král Václav musel proti jednomu pánům, kteří zase zřejmý odboj počali, vojsko do pole postaviti. Ctihodný starý pán, Ondřej z Dubé na Zlenici, do nedávna ještě nejvyšší sudí zemský, držel nyní s králem, byv dříve v panské jednotě, pokud tato skutečné stížnosti měla do krále. Také staří královští milci, pan Jíra z Roztok na Krakovci, Jan

Mistr Jan Hus. (Str. 533).

(56)

Čúch ze Zásady, Sigmunt Huler na Orlíce, Filip Laut z Dědic a jiní v těchto rozmíškách se účastnili krále svého podporující. Co se však za té domácí války zběhlo, nikdo nám nevypsal, a víme toliko, že královské vojsko město Horažďovice obléhalo, a odtud s velkou puškou před pevný hrad Skálu u Přestic přitrhlo, kterýž byl sídlem pana Břeňka Švihovského z Riesenberka, jednoho z panské jednoty.

Krveprolévání a záhuba země zastaveny jsou konečně 15. června 1399 učiněným příměřím mezi stranami, kteréž mělo až do 8. ledna 1400 trvati, a ustanoveno jest osm rozsudů, čtyři s

strany královny, Václav Králík z Buřenic, patriarcha Antiochenský, Olbram ze Škvorče, arcibiskup Pražský, a bratři Heřman a Beneš z Chústníka, se strany pak jednoty Jan V., biskup Litomyšlský, Jindřich z Rosenberka, Ota starší z Bergova a Hynek Berka z Hohenšteina, kteří se měli v den sv. Markéty nejbližší přisti

v městě Benešově sejíti, a mocný rozsudek učiniti.

Zdali k tomu přišlo, nevíme, avšak nepokoje v zemi ještě svého konce nedošly. Obrátila se totiž zášť pánův nyní proti Prokopovi, markhraběti Moravskému, který v předešlých letech, když krále v zemi nebylo, a také r. 1398 za nemoci královny zemskou správu v Čechách

M. Jan Hus na faře u sv. Michala s mistry o Viklefovsky články ponejprv se pohádal 1399.

(57)

od něho měl svěřenu. S tím, jak si při tom Prokop počínal, byl král Václav velmi spokojen a odměňoval se mu pěknými sumami peněz, v kterých mu zastavil královské hrady Bezděz, Potštejn a jiné; avšak lid byl s vládnutím Prokopovým méně spokojen, nejméně pak pánové. Tito ustanovili svrhnouti jej a oddáliti od krále, i hned jeli markhrabě Jošt, Litomyšlský biskup Jan a Ota z Bergova ku králi Sigmuntovi do Uher do Budína, aby jej k zášti proti Prokopovi pohnuli. Sigmuntovi bylo ta-

kové vybídnutí právě vhod, i přijeda hned 18. ledna 1400 na Moravu do Jíhlavy, na záhubu bratrance svého, Prokopa, ozbrojenou jednotu zřídil. Potom vydal všem obyvatelům v Čechách veřejné vyzvání, aby vesměs ve zbrani proti markhraběti Prokopovi povstali, a jej vši mocí až do těch hrdel potříti hleděli, proto že prý smlouvy mezi králem a stavy učiněné ruší a nepokoj rozsévati nepřestává.

Tu do toho vstoupily události v Němcích, pro které tyto nepokoje v Čechách poněkud ji-

nou podobu dostaly. V Němcích totiž jistá strana knížat, která všechno zlé, co oni sami zavinili, na krále Václava uvalovala, zjevně se umlouvala o volbě jiného krále Německého. Král Václav vypravil tam plnomocníky své, chtěl všechny příčiny nespokojenosti odstraniti a knížata upokojiti; avšak právě tito knížata tajně nepokojnou stranu v Čechách proti Václavovi podněcovali, aby se hnouti nemohl a oni v Němcích plnou zvlí měli. Kdyby byl král Václav nepokoje české jakýmkoli prostředkem utišil, a v čele znamenitého vojska, které by byl vždy snadno postaviti mohl, v Němcích se ukázal, kdež by se byli zvláště města a mnozí stavové k němu ochotně připojili, byl by tam snadno zjevné nepřátely své zkrotil a nepořádkům konec učinil; — avšak pohříchu! k takovému podniknutí duch, činnost a vytrvalost naprosto mu scházely, a on toliko věrným svým v říši psal, že jim tam pro upokojení všech stran pošle svého bratra Sigmunta, kdežto Sigmunt zcela jinými záměry a starostmi hlavu svou naplněnu měl. Avšak král Václav i v Čechách nestatečně sobě počínal; viděl, jaká bouře se nad hlavou markhraběte Prokopa stahuje a přec neměl té odvahy, aby se ho buď rázně ujal buď odřekl. V tom projevílo se spiknutí Václavovi nepřiznivých knížat v Němcích, kteří dne 1. února 1400 Václava co krále Římského se odřekše na tom se usnesli, že zvolí jiného krále Německého, avšak nikoli z rodu Luxemburského. Tu spatřovavše se všickni naši knížata rodu Luxemburského, nahlíželi, že svých záští mezi sebou musejí na jiný čas odložit a vespolek se podporovati, aby německá koruna do cizích rukou nepřišla. Sigmunt i Jošt svou při s Prokopem králi Václavovi k rozsouzení podali, a král Václav uzavřel, s říšskými knížaty se smluviti. K tomu cili ustanovil, dáti svou manželku Žofii na království České slavně korunovati, a k té slavnosti tato knížata do Prahy pozvati. Však nikdo z nich nepřišel, ani Bavorští knížata, kteří přec byli nejbližší příbuzní České královny.

Královna Žofie byla 15. března 1400 ve hlavním chrámě u sv. Víta od arcibiskupa Olbrama ze Škvorče slavně korunována, a byli při tom kromě krále Václava jenom Sigmunt, král Uherský, Jošt, markhrabě Moravský, Jan, purkhrabí Norimberský, manžel Markéty, krále Václava sestry, slezští knížata a čeští pánové, i ti, kteří byli údové panské jednoty, jako Jindřich z Rosenberka, Hynek Berka z Dubé a Jan z Michalovic, kteří při korunování své úřady zastávají musili. Markhrabě Prokop nesměl se při korunovaci ukázati pro přítomnost

svých nejurputnějších nepřátel. A když tu Sigmunt a Jošt u Václava byli, radili králi, aby se s velkým vojskem do Němec odebral a správu země v čase nepřítomnosti své do jistých rukou odevzdal. I položen jest k tomu konci sněm všem stavům království Českého do Prahy na 9. dubna 1400. Avšak Václavovu rozsudku ve při proti markhraběti Prokopovi nechtěli se ani Sigmunt, ani Jošt a pánové podrobiti; — z tažení do Němec sešlo, Sigmunt a Jošt zapomněvše na nebezpečnost, které jejich rodu v Němcích hrozí, opět se zbraní proti Prokopovi chopili. Počala tedy opět válka proti němu, trvající od dubna až do srpna téhož roku 1400, avšak štěstí ani na tu ani na onu stranu se nepřevážilo.

Kterak Václav s trůnu Německého ssazen byl a s Ruprechtem, protikrálem, válku vedl.

1400—1401.

Stalo se pak, když Václav zbrojnou rukou do Němec nemohl táhnouti a své nepřátely skrotiti, že tito, stavše se vždy smělejšími, krále Václava do Lahnsteinu nad Rýnem na 10. srpna 1400 pozvati se opovážili, aby se tam ze své správy říše Německé před knížaty zodpovídal. Když však král Václav takové pozvání nepřijal, byl od malého hloučku světských a duchovních knížat 20. srpna v Horním Lahnsteinu za zbavena trůnu Německého veřejně vyhlášen, ač takové jednání jen málo kdo v Němcích schvaloval. Druhého dne tři duchovní kurfurstové zvolili světského kurfurstu a falckraběte, Ruprechta řečeného Klema, za krále Německého obešedše hlasy tří kurfurstův, Českého, Saského a Braniborského.

Zpráva o ssazení krále Václava s trůnu Německého došla do Prahy dne 30. srpna 1400; i vypukl král Václav hrozným hněvem a svatým Václavem se zaklínal, že se pomstí za takovou hanebnou urážku, a že jeden z nich, on nebo Ruprecht, musí padnouti. Také markhrabě Jošt, právě v Praze přítomný, osvědčoval se, že se za ten zločin pomstí, jinak že na své bradě ani vlasu podržeti nechce. I smířil se na ten čas se svým bratrem Prokopem. Král Václav neuměje sobě nikdy sám raditi, vypravil své rady k bratru, králi Sigmuntovi, aby bez prodlení do Čech přijel. Sigmunt váhal, konečně s velkou mocí přitáhl a v polovici měsíce října 1400 u Kutné Hory se položil. Tam přijel i Jošt s pány českými a konečně král Václav, ubytovav se s Joštem v klášteře Sedleckém. A tu v tom klášteře vyjednávali te-

prv bratr a bratranec i čeští pánové s králem Václavem o cenu, za kterou by mu měli pomáhati k vymstění se za křivdu od nepřátel jemu učiněnou. A věru smutné a hnusné asi bylo to podívání, jak nejbližší krevní knížata našeho panujícího rodu vůči takového nebezpečí od cizích nepřátel hrozícího neustupně o několik hřiven více méně důchodův s králem se hádali. Král Václav měl všechno břemeno války sám nésti, panská jednota chtěla, aby král především její staré stížnosti odstranil, král Sigmunt, aby mu Václav netoliko Slezsko a Lužici, ale také i správu království Českého úplně postoupil. Není v naší historii podlejších výstupů, jako byly za těchto let mezi knížaty Luxenburskými, kteří tuto dávali příklady nejošklivější chvostnosti, sobství, svéhlavosti, slabosti, potměšilosti, násilnictví a ukrutnictví, až se ústrojí říše od nich zděděné zastavilo, a oni všickni neslavně skončili, postoupivše místo jiným dědicům.

Král Václav, který mezi svými krevními aspoň co do smýšlení nejpoctivější byl, když takové nestydaté žádosti od nich uslyšel, tak se dopálil, že v tu chvíli svého koně si dal přivesti a bez rozehánění ze Sedleckého kláštera pryč odejel. A nyní všem jako na vzdory počal libovolně vládnouti, aby se na pánech vymstil a je hodně pozlobil. Tak ku příkladu udělil hodnost nejvyššího písařství zemského proti všemu řádu svému nejvyššímu kancléři, patriarchovi Václavovi Králíkovi z Buřenic, ačkoliv tuto hodnost měl pan Smil Flaška z Pardubic na Richenburce, známý básník český, a podobných věcí ještě více spůsobil, tak že takové porušení zemských práv a řádův i jeho staré přátele, jako arcibiskupa Olbrama, pány Jana Krušinu z Lichtenburka a Půtu z Častolovic vehnalo do tábora protivníků jeho.

Král Václav se domníval, že pokud má papeže Bonifacia IX. na své straně, protivník jeho v Němcích, falckrabě Ruprecht, ničeho nepořídí. Papež však na dvě strany hrál: králi Václavovi psal, že je až do prolití vlastní krve na Německém trůnu chce chrániti, a zároveň knížata Václavovi odporná tajně podporoval. Václav zuřil, když se o tom dověděl, avšak mu to již nespomohlo; v Němcích se všechno proti němu obrátilo, proto že obmeškával, trůnu svého brannou rukou hájiti, a Němci to byli, kteří z těch příčin krále Václava lenivým nazvali.

Protikrál Ruprecht kde a jak mohl, bouří proti Václavovi ve vlastní jeho zemi podněcoval, i smluviv se s panskou jednotou a s mark-

hrabětem Joštem ještě jiná knížata, totiž markhrabata Míšeňská, purkhrabata Normberská a biskupy Bamberského a Würzburgského k válce proti Václavovi povzbudil. I markhrabě Prokop, také člověk liché povahy, odřekna se napolo krále svého, k Ruprechtovi se přiblížil, a jemu se čtyřiceti hrady svými k službám se nabídl.

Vypukla tedy žalostná válka mezi Václavem a Ruprechtem již na podzim roku 1400, a počali ji Ruprechtovi purkhrabata dobýváním českých hradův a měst v horní Falci, které se více ku koruně České nevrátily. Na jaře následujícího roku 1401 učinil Ruprechtův syn Ludvík přes Český les vpád do samých Čech, nemohl tu však staročeskému válečnému zřízení odolati, které se ovšem v obraně vlasti dobře osvědčilo. Čechové nedržíce v celku s pány svými, kteří se s Němci proti králi svému spojili, hrnuli se s velkou ochotností pod prapory královské, a vetřelé Němce pod Českým lesem všude tak udatně tepali, že tito brzy s velkou ztrátou přes lesy ze země ustoupiti musili. Protikrál Ruprecht musel potom také chtěj nechtěj 20. června 1401 v Amberce za příměří žádati a s králem Václavem vyjednávat. Ustanoveno jest místo Mnichov pod lesem čili jak Němci říkají Waldmünchen v Bavořích, kde by se to vyjednávání díti mělo. Ne tak dobře dařila se věc krále Václava v obraně proti Joštovi a českým pánům. Markhrabě Jošt smluvil se s markhrabaty Míšeňskými již 16. června 1401, jak by se válka proti Václavovi vésti měla, a nezamýšlel nic menšího, nežli Václava s českého trůnu svrhnouti.

Mělit tehdejší markhrabata Míšeňští některé hrady a města česká na pomezí saském v zápisném držení čili v zástavě, jako jmenovitě hrad Landeswartu a město Most pod ním. Mohliť tedy vojsko své s vojskem panské jednoty snadno spojití a tak s velkou mocí proti samé Praze táhnouti. Objevilo se skutečně to míšeňské a panské české vojsko ještě v červnu 1401 u Michel před Prahou, odkud se později k Ovenci obrátilo, tamější královskou oboru obsadilo a všechnu zvěř v ní vybil. Již téměř ode sta let nebylo cizího vojska před branami Pražskými, a že pak to vojsko všeliké násillí konalo, rozpálili se netoliko Pražané ale i národ Český hněvem vlastenským, a všickni vidouce krále Václava zrazeného a nebezpečně sevřeného, čím dál tím houfněji k jeho obraně povstávali, hotovi jsouce, nepřátele krále a vlasti ven ze země vytlouci. Míšňáci a pánové čeští neměli přece tolik moci pohromadě, aby se sami,

pokud k nim protikrál Ruprecht z Němec nepřirazí, o dobytí Prahy pokusiti směli, a vidouce, kterak národ vše a kterak vždy víc a víc vlastensky smýšlejících pánův králi přispěti se chystá, mohli, kdyby se jim útok na Prahu nezdařil, hrozné záhubě propadnouti. Proto také celých šest neděl, až do srpna před Prahou leželi, nic podniknouti sobě netroufajíce.

Mezi tím sešli se jednatele protikrále Ruprechta a jednatele krále Václava v Mnichově pod lesem k umluvenému jednání. I dal tu Ruprecht Václava žádati, by se předně Václav vzdal Německého království ku prospěchu Ruprechtovu, za druhé aby mu hned a bez náhrady vydal říšské klénoty a říšské listiny, za třetí, aby Václav aspoň písemně Ruprechtovi přísahu věrnosti složil za království České, a za čtvrté, aby Václav svou synovkyni Alžbětu, dceru svého nebožtíka bratra Jana Zhořeleckého, jednomu synu Ruprechtovu zasnoubil a jí některé krajiny věnem dal; — za to všechno pak že chce Ruprecht Václava na královském trůnu českém chrániti. Takové nestydaté žádosti směl Ruprecht králi Václavovi předkládati sám proti němu zbraněmi ničeho nepořídív, avšak věda, že Václav také ve své vlastní zemi v úzkých se nachází. Nicméně ukazuje to zřejmě, jak hluboce již byla klesla vážnost krále Václava vlastní jeho a jeho krevních přátel vinou. I vzkázal král Václav Ruprechtovi, že mu chce titulu krále Římského přiznati, jestliže on dříve Václava za Římského císaře uzná, potom že se nebude zdráhati svou synovkyni s některým jeho synem zasnoubiti. Tuto výminku Ruprecht nepřijal, a vyjednávání k cíli nevedlo.

Panská jednota vidouc, že darmo před Prahou leží, také konečně k umluvám útočiště vzala, i stala se již 12. srpna 1401 smlouva mezi ní a králem Václavem, v níž usnešeno jest, aby po boku krále stáli čtyři páni jednotníci, arcibiskup Olbrám, a pánové Jindřich z Rosenberka, Ota z Bergova na Bříně a Jan Krušina z Lichtenburka, jakožto nejvyšší královští vladaři, bez jejichžto přivolení král žádný zemský úřad obsaditi aniž co důležitého předsevzíti má. Královská města pak a královské úřady mají se těmito čtyřem vladařům přísahami zavázati, a kdyžby tito vladařové jiného smyslu byli, nežli král, mají se podle jejich vůle a nařízení zachovávat. S touto smlouvou spokojili se pánové, a oddělivše se od markhrabaty, s králem Václavem se smířili. Míšňáci potom se svými markhrabaty co nejspěšněji z České země se vyklidili, aby je Čechové, jak se k tomu strojili, ven navytloukli. O něco

později srovnal se král Václav také s markhrabětem Joštem, což ovšem při chtivosti téhož bez obětí nešlo; musel mu král markhrabství Lužické do života zcela postoupiti a mimo to zástavy v znamenitých sumách upsati.

Ukázal se potom Václav také vděčným k pánům a úředníkům svým, kteří mu v té tísní proti nepřítelům věrně pomáhali a sloužili, zvláště pak k Maršíkovi z Hrádku, svému purkhrabí v Domažlicích, kterýž hlavně o vybití Ruprechtových Němcův ze země měl velké zásluhy. Dal mu v léno královský hrad Lopatu a komorní plat z města Sušice. Markhrabě Prokop také něco za to získal, že se v těchto rozmíškách zase k poslušenství svého krále a bratrance navrátil. Václav mu dal právo, že může Kladsko ze zástavy Hanuše, knížete Opavského, za 4000 kop grošův Praž. vyplatiti, a upsal mu na Frankenštejně, Fürstenberce, Broumově a Polici 16.000 kop gr. Pr.

Kterak byl král Sigmunt od Uhrův jat: a od Václava z vězení vysvobozen.

1401.

Příčina, proč se král Sigmunt do těch úkladův proti Václavovi strojených tenkrát nemíchal, byla ta, že se mu totéž, co jeho bratra Václavovi před sedmi léty přihodilo, že byl totiž zajat od svých vlastních poddaných proti němu spiklých. Sněmoval v dubnu 1401 se stavy uherskými, a ti jej 28. dubna na královském hradě v Budíně zajali a na královský hrad Vyšehrad nad Dunajem vsadili. Ani jeden Uher proň šavle netasil, a byla vůbec velká rozhořčenost proti němu.

Vytýkali mu Uhři hlavně to, že tolik cizozemcův, jmenovitě Němcův, přijal do Uher a jim více nežli Uhrům přál. Proto také zároveň se zajetím krále cizozemci jak duchovního tak světského stavu vesměs byli buď zajati buď ze země vyhnáni ztrativše nabytého jmění svého ba i těch šatův, co měli na těle. Zajatého Sigmunta odvezli potom z Vyšehradu na Siklóš, hrad charvatského bana Mikuláše Gary. Chtěli potom Uhři jiného krále sobě vyvoliti, nemohše se však shodnouti, mezi sebou se rozdělili, a to Sigmuntovi pomohlo. Mělť Sigmunt předce ještě stranu v Uhrích sobě oddanou, a v jejím čele stál Stibor ze Stibovic, syn polského vojvody Sudivoje z Kališe, Sigmuntův miláček, kterýž od něho vojvodou

Sedmihradským a županem Prešpurským byl učiněn. Ten nyní do Čech a na Moravu psal listy žalostné a do zbraně volal sbory bojovníků našich, kteří již v dřívějších letech byli Sigmuntovi v Uhřích platné služby konali.

I králi Václavovi a Moravským markhrabům psal, a na nebezpečí, kteréž jejich rodu hrozí, pozornými je činil, kdyby se uherským

odbojníkům podařilo, Sigmunta s trůnu svrhnutí a jej vypuditi. Václav, Jošt i Prokop, jakkoliv mezi sebou byli nesvorní, přičiňovali se nyní jednomyslně, aby se panu Stiborovi vydatná branná moc od nás dostala, a on Sigmunta mohl vysvoboditi. Nejvíce však Václav sám se o to přičiňoval, jak by bratru svému mohl pomoci, neboť čím více ho bratranci jeho

Sigmunt, král Uherský, zajímá markhraběte Prokopa pod hradem Bezdězem 3. června 1402. (Str. 550.) (58)

a vlastní stavové svírali, tím více po Sigmuntovi, bratru svém, zatoužil, doufaje v jeho přichylnost a lásku bratrskou, jakkoliv tak často již zklamán jest od něho. Konečně král Václav s banem Mikulášem Garou vyjednávati počal, i slíbil mu tisíc dukatův ročního platu, jestliže se Sigmuntem šetrně bude zacházeti a z vězení jej propustí. Přičinil se k tomu také hrabě Heřman Celský, a tak Sigmunt skutečně na počátku měsíce září 1401 ze zajetí svého vyvázl a nejvyšší své moci královské v Uhřích zase dosáhl, postrádav sobě ve vězení přes čtyry měsíce.

Král Václav měl z osvobození bratra svého nelíbenou radost, i psal mu list velmi upřímný, že se nemůže dočkati, aby ho obejmouti mohl, že co se dosud mezi nimi přihodilo, zlí lidé způsobili, kterým o pravdu a spravedlivost nešlo, i aby co nejrychleji k němu přijel, a místo udal, kdeby se s ním mohl sejíti, že všechny záležitosti odloží, a s radostí jemu vstříc pospíchati bude. Hned pak z Prahy do Kutné Hory přijel, aby zde na svého bratra očekával.

Mezi tím časem protikrál Německý, Ruprecht, chtěl Václava v dosažení císařské koruny předejít, a Viskontům v Italii Milán vzíti.

Vypravil se tedy do Italie, avšak již 21. října 1401 porazilo ho tam Milanské vojsko u Brešie na hlavu. Chtěl pak bez vojska jinými cestami do Říma se dostat, avšak potom jenom příležitosti vyhledával, jak by bez veliké hanby zase nazpět do Němec se mohl dostat. Jan Galeazzo Viskonti, kterého byl král Václav vojvodou Milánským jmenoval, poraziv a rozprášiv Ruprechtovo vojsko, psal hned králi Václavovi, aby přece svou dávno předsevzatou jízdu do Říma nastoupil, že k tomu nyní ani vojska ani jiných velkých příprav nepotřebuje, a že by to byla trpká věc, bojovati a vítěziti pro císaře, a toho, oč se bojovalo a vítězilo, předce nedosáhnouti. Že pak Václav ani tenkrát nejel do Říma, toho příčinou byly zase nové, smutné události.

Král Sigmunt vládařem v Čechách; zajał krále Václava.

1402.

Sigmunt, smířiv se se stavy uherskými a zas na svém trůnu se upevniv, přijel k bratru svému Václavovi do Kutné Hory teprv v posledních dnech roku 1401, a byl od krále Václava jak nejsrdečněji přijat a uhoštěn. Zpráva o vítězství Viskontiho nad protikrálem Ruprechtem a vybidnutí, aby se Václav konečně k římské jízdě odhodlal, zavedly příčinu, že se nyní při českém dvoře o nastoupení té jízdy opravdu mysliti počalo. I vypsán jest v měsíci lednu 1402 sjezd knížat do Hradce Králové, ku kterému se kromě knížat domácích a německých také mnoho českých pánův sjelo. I počalo se na tom sjezdu hlavně s těmi knížaty vyjednávati, přes jichžto země by král Václav do Říma jeti musel. Při všem tom, že se nyní všechno ku prospěchu Václavovu obracelo, a on nyní snadno nad svým soupeřem vyniknouti mohl, nedůvěřoval sobě přece z vlastní moci a síly něco takového podniknouti, a spoléhal se právě jako ještě nedospělý člověk ve všem na svého bratra Sigmunta. A jako v prvních letech panování svého chtěl nad Sigmuntem jakožto mladším bratrem poručníkovati, tak nyní naopak mu zcela podléhal, stav se nedůvěřivým ku každému jinému. Co do duševního nadání, rytířského chování a ráznější činnosti Sigmunt ovšem nad Václava vynikal, tudíž také nejsnadněji bratra svého opanovati mohl, kterýž se také nyní zcela jeho vedení podrobil. Co se ještě před patnácti měsíci nemožným býti zdálo, čehož pouhé pomýšlení Václava hned nanejvýš rozvztekliti mohlo, to nyní učinil Václav sám z dobrého prý rozmyslu a

k dobré radě knížat svých, — složil totiž vládařství v království Českém zcela v Sigmuntovy ruce, začož jej tento do Říma sprovoditi a na císařství Římské korunovati dání měl. I vydal o tom Václav dne 4. února 1402 list královský, kterýž následující ustanovení uzavíral: 1. Poněvadž on, král Václav, do bratra svého Sigmunta lásky a věrnosti se naděje, tedy že jej na místě svém vládařem svého království Českého s plnou mocí jmenuje, aby to království v tom způsobu spravoval, jakž za času jejich otce, císaře a krále Karla spravováno bylo. 2. Že Sigmuntovi všechny své královské hrady a města odevzdává, aby jimi vládl. 3. Že chce ho poslouchati z bratrské lásky a věrnosti ve všem, a podle jeho rady se říditi, však tak, že vždycky až do konce života svého, on, král Václav, králem Římským a Českým zůstává. 4. Že se Sigmunt zachováti bude podle narovnání s českými pány od něho samého způsobeného, a cokoliv by Václav sám chtěl počínati, to že Sigmunt toliko podle rady pánův stavův buď vykonati buď stavovati má, a ve všem že mu mají pomáhati jak města královská, tak úředníci zemští a purkhrabové královští pod přísahou. 5. Obsazování zemských úřadův že si Václav ponechává, Sigmunt že toliko odmítati může osoby sobě nemilé. 6. Správu královských důchodů že si Václav také sám ponechává a Sigmuntovi toliko jakousi dohlídku připouští. I konečně má Sigmunt za Václava také Římské království jakožto říšský vikář spravovati, kteroužto hodnost mu byl již před léty udělil.

Tak se rozdělil král Václav s králem Sigmuntem o nejvyšší moc ve svém Českém království, a však při svéhlavosti jednoho a úskočnosti druhého jak dlouho taková rozdělená vláda mohla svorně trvati?

Následkem té smlouvy museli výše řečení čtyři vladařové, kteří 12. srpna 1401 králi Václavovi byli přidáni, hodnosti své složiti a ustoupiti. Však nežli se oba královští bratři na jízdu do Říma mohli vypraviti, museli dříve v České zemi starý pořádek a veřejná bezpečnost býti obnoveny. Položen jest tedy sněm všem stavům českým na 18. února do Prahy, kterýž byl velmi hlučný. Isněmovalo se na blízku Králova dvoru na Starém městě Pražském v refektáři Minoritův u sv. Jakuba. Usnešeno jest, aby kdokoliv z Čechův v cizí službě, jmenovitě protikrále Ruprechta, slouží, do 7. dubna téhož roku 1402 se navrátil a před zemským soudem se postavil pod pokutou propadnutí cti, života a statku; takového psance, který se nepostaví, nemá nikdo u sebe přijímati a jemu pomáhati, nechce-li

do podobné pokuty upadnouti. Královští popravci mají takové psance podle starého řádu pomoci všech obyvatelův pronásledovati a pokutovati, a konečně mají všechna soukromná záští mezi obyvateli království Českého přestati, a kdoby nicméně pokoj rušil, toho dotkniž se tentýž trest.

Zároveň učinili oba bratři královští smlouvu s markhrabětem Prokopem, kterýž se nikterak se svým bratrem Joštem srovnati nemohl. Aby tomu škorpení mezi bratřimi jednou konec byl, uzavřeno jest, od sebe je oddáliti. Prokop měl všechny své statky v Čechách a na Moravě odevzdati a za to knížetství Svidnické a Javorské potom župu Kladskou a Frankenštejn dohromady v zástavní ceně 50.000 kop grošův Pražských od koruny České co zástavu přijmouti, k čemuž také svolil. Nejblíže příslé události však vyplnění té smlouvy zmařily.

A nyní počal král Sigmunt v Čechách vládaření své. Avšak jakž mohlo se očekávati, že král Václav při svéhlavosti a slabodušnosti své všem těm výminkám vyhoví, kterým se dobrovolně byl podrobil? Do tří neděl všecko na jednou se změnilo a stal se převrat osudný. Oba královští bratři v prudkém hněvu na sebe vrazili a nikdy víc upřímně se nesmířili. Dne 6. března 1402 dal Sigmunt krále Václava v Králově dvoře na Starém městě Pražském zajmouti, na Pražský hrad zavezt a tam přísně hlídati. Čeští pánové a někteří královští radové sami prý Sigmuntovi k tomu činu radili, a lze z toho souditi, že král Václav bezpochyby zase něco libovolného proti právům stavovským chtěl počíti. Jak se to všecko přihodilo, o tom nám pohříchu žádný letopisec bližších zpráv nepodal, jakož vůbec po Karlovi až dotud Čechové letopiscův ani neměli.

Král Václav, jsa nyní vězněm podruhé, Římskou jízdu zase a již navždy z mysli pustil.

Vládaření Sigmuntovo, zajetí Prokopovo, osvobození Václavovo.

1402—1403.

Když krále Václava zajatého na hrad Pražský vezli, nechtěl Sigmunt, aby se o tom ve městě něco přezvědělo, a o to se také staral, aby se zdálo, jakoby Václav i na hradě svobody požíval. Nicméně lid Pražský brzo tušil, že se králi zase násilí učinilo a tudíž se nepokojil, kdežto jiní zas potěšení z toho měli. Avšak král Sigmunt počal své vládaření hned ukládáním těžkých daní a počínal si velmi libovolně a

ukrutně. Tu se všechen národ dal ku straně krále Václava, ano i ti sami královští radové, kteří k jeho zajetí radili, změnivše své smýšlení od Sigmunta se odvrátili. Zůstali při Sigmuntovi napotom jenom starí údové panské jednoty, Rosenberkové, Švamberkové, Švihovští, Michalovci, Bergové, Jan Smil Flaška z Pardubic a jiní. Přívržencům zajatého krále markhrabě Prokop v čelo se postavil, a vše se připravovalo k válce domácí, která mohla býti mnohem krvavější, nežli všechny předešlé. To vše bylo Němcům velmi vhod, a protikrál Ruprecht, který se zatím z Italie bez porážky nazpět vrátil, po celý měsíc květen na blízku Čech se zdržoval, chtěje se s markhrabětem Prokopem a jeho stranou proti Sigmuntovi spolčiti.

Prokop přijal posly od něho, a skutečně s ním společnou válku proti Sigmuntovi umlouval. Král Sigmunt o tom přezvěděl byl hbitější a odhodlanější nežli on; krále Václava dal 2. června 1402 na Pražském hradě do bílé věže vsaditi a přísně ostříhati, a 3. června proti Prokopovi a jeho straně s panskou jednotou do pole vytrhl. Markhrabě Prokop seděl na svém hlavním hradě Bezdězi v Boleslavsku, a tu Sigmunt přitáhna hrad ten s celou mocí svou oblehl. Vyslav nahoru hlasatele svého nabízel Prokopovi bezpečnost osoby jeho, aby s hradu k němu do ležení dolů sešel, aby se s ním přátelsky mohl porovnat. Uvěřil tomu Prokop a nic zlého netuše jen s malým průvodem do Sigmuntovy pasti vešel. Sigmunt totiž neostýchaje se ukázati zřejmě svou ohavnou věrolomnost, dal jej tu hned zajmouti a potom prý zmocniv se Bezděze před jiné královské a Prokopovy hrady táhl, až prý i před nějaký nám nyní neznámý hrad Blaník přitáhl, kdež prý Prokopa na taras kázal přivázati a k němu střílet, až se ten hrad jemu vzdáti musel.

Tak král Sigmunt v krátkém čase všechen odpor, kterýž mu Prokopova strana kladla, v celé České zemi potlačil, a nežli se tento měsíc června 1402 skončil, zas již v Praze byl a odtud s králem Václavem i markhrabětem Prokopem, vězni svými, z Prahy do Rakous vytáhl. Dal mezi lidem vyhlásiti, že podle smlouvy krále Václava do Italie veze, aby jej v Římě na císařství korunovati dal. Může býti, žeby to Sigmunt byl i vykonal, aby bratra potom v Němcích osadil, sám pak v království České se uvázal, jak to dávno již měl v úmyslu. V Rakousích zastavil se Sigmunt se svými vězni na hradě Schaumberku, kterýž nedaleko výše Lince stojí a tehdyž jednomu nevlastnímu synu hraběte Celského, Sigmuntova přítele, náležel. Tam

se umlouval, kterak by hrabě Celský Václava i s Prokopem zeměmi hrabat Ortenburských a Gorických do Itálie k Viskontovi sprovodil. Ze Schaumberka vezení jsou král Václav a markhrabě Prokop do Vídně; Václav byl vojvodám Rakouským co vězeň k ostřihání odevzdán, Prokop však musel dále do Prešpurka do vězení jíti, kdež v moci svého strýce zůstával. V krátce na to 3. září 1402 zemřel Jan Galeazzo Viskonti, vojvoda Milánský, a tu Sigmunt od svého záměru upustiti musil, aby byl bratra svého Václava k němu do Itálie dal doprovoditi.

Markhrabě Jošt do toho všeho, co Sigmunt v Čechách provedl, se nemíchal; však po zajetí svého bratra Prokopa s protikrálem Ruprechtem počal vyjednávat i s ním se proti Sigmuntovi umlouvati, děláje si blahovou naději, že až Václav i Sigmunt jednou z Čech odstraněni budou, snad sám na trůn Český dosedne.

V Čechách zřídil král Sigmunt, když ze země vycházel, vládařství z několika pánův jemu nejvíce oddaných, kteří nejvyšší zemské úřady mezi sebou rozdělili. Byli to biskup Jan Litomyšlský, přímým Železný, Jindřich z Rosenberka, nejvyšší purkhrabí, Břeněk Švihovský z Riesenberka, nejvyšší sudí dvorský, Ota starší z Bergova, podkomorí, Oldřich z Hradce, nejvyšší mincmistr a Jindřich z Hradce, velký převor Johanitův čili jak se tehdy v Čechách všeobecně říkalo „mistr Strakonický.“ Krále Václava nejvíce to zlobilo, že Ota z Bergova, jeho největší nepřítel, ujal tak důležitý podkomoršský úřad. Však mysl ostatních mnohých pánův českých, královských měst a purkhrabův, též všech měst a knížat Slezských od krále Sigmunta odvrácena byla, a heslem jejich bylo, že Sigmunt dopustiv se násilí na králi Václavovi všechny smlouvy porušil a tím práva pozbyl, aby byl českým vládařem.

Sigmuntovi se zatím v Uhřích zle vedlo; papež Bonifac IX., jsa proti němu, Ladislavovi, králi Neapolskému uherskou korunu chtěl zaopatřiti, a uherskému duchovenstvu poručil, aby pro Ladislava v zemi působil. Také již v srpnu 1402 přistálo neapolské vojsko v Dalmacii, a bylo velmi dobře přijato. Sigmunt nemoha se nyní spolehnouti na podporu knížat z domu svého, z zemí České koruny, přivinul se k vojvodám Rakouským, obnovil dědičnou smlouvu od otce jeho Karla mezi rodem Luxemburským a Habsburským r. 1364 zavřenou, a hned také Albrechta IV., vojvodu Rakouského, za syna přijal a za dědice v Uhřích. Dne 23. září 1402 psal Čechům, aby toho Albrechta, pokud on

sám, Sigmunt, v zemi býti nemůže, co jeho náměstka ve vládařství zemském poslouchali. Toho se však Čechům nechtělo i neposlechli. Také když potom 20. listopadu téhož roku král Václav ve Vídeňském vězení byl přinucen, svým královským purkhrabům v Čechách rozkázati, aby k němu do Vídně přišli, a tam netoliko Sigmuntovi ale i Albrechtovi Rakouskému přísahu věrnosti složili, tito purkhrabové se ani nehnuli a doma zůstali. Nyní se k této straně Čechův Sigmuntovi odporných také markhrabě Jošt zřejmě přihlásil.

Tak velice Sigmuntovi na tom záleželo, aby království České ve své moci podržel, že neohlížeje se na nebezpečnost, kteréž mu od Neapolské strany v Uhřích hrozilo, v prosinci téhož roku 1402 zase do Čech pospíchal, veda s sebou silné vojsko uherské, 20.000 lidí nejvíc Maďarův, Kumanův a Jazygův. Přitáhl s nimi až ku Kolínu nad Labem, a tu táborem se položiv k veškerému národu Českému povolání učinil, kterak prý, když se byl právě s králem Václavem na cestu do Říma vydal, v království tomto Českém ohavné povstání počalo, kterak s velikou mocí nyní až ku Kolínu přišel, aby všechny buřiče potrestal: že tedy přikazuje všem pánům, rytířům a městům pod nejtěžšími pokutami, aby všickni hned se svým zbrojným lidem k němu přirazili, a také své pušky čili děla a jiné bojičné stroje s sebou vzali. Minul totiž především Kutné Hory vydobyti, města bohatého a zásobného, v němž na ten čas král Václav svou pokladnici uloženu měl, a jehožto obyvatelé jiným městům na příklad vytrvale při králi Václavovi stáli. Horníci se dlouho udatně bránili, také mnohá krvavá šarvátka před městem jest svedena. Přitáhli také Pražané u velkém počtu před Kutnou Horu, nevědomo, zdali Hoře anebo-li Sigmuntovi ku pomoci, a položili se na štědrý večer před narozením Páně přede tvrzí Suchdolem. Tu pak 27. prosince jejich hejtman Markvart Úlický šípem z tvrze vystřeleným prošíť jest a umřel. Horníci poznávajíce, že se proti tak veliké moci Sigmuntové nebudou moci dlouho držeti, vyslali k některým pánům z panské jednoty, kteří jim přáli, prosíce jich, aby to u krále Sigmunta sprostředkovali, jak by se jemu bez veliké škody vzdáti mohli. Pánové se za Horníky přimluvíli, avšak král Sigmunt velmi tvrdým se ukázal uloživ jim nejtěžší výminky. I museli nejprdnější Horníci do jeho ležení před Kolínem přijíti, v blátě před ním na kolenou klečíce za milost ho prositi, a k placení ohromných sum se zavázati. A když se to stalo, vjel Sigmunt

do Kutné Hory a zmocnil se pokladnice od jeho bratra Václava v tom městě uložené, v níž byla jedna koruna velmi drahocenná a množství bohatých klénotů ve zlatě a ve stříbře. Mezi tím časem Sigmuntovo uherské vojsko v celém okolí měst Hory, Kolína a Poděbrad strašně řádilo, i podavovali panny, násilí mladým ženám, a k tomu jiného mnoho zlého činili. I leželo tu toto vojsko dlouho ještě do následujícího roku 1403. Král Sigmunt maje Václavův poklad v moci své užil ho k dalšímu vedení války, a král Václav pokládal si potom škodu, kterou mu tenkrát bratr jeho na pokladě jeho spůsobil, v jeden milion zlatých peněz, cožby na nynější peníze počítáno asi 3.570.000 zlatých činilo. Markhrabě Jošt učinil se svou stranou v Čechách 14. dubna 1403 příměří s králem Sigmuntem až do 20. května, avšak co se všechno za času té války dalo, o tom letopisci i lejakou paměť zachovati zanedbali.

Víme toliko, že král Sigmunt teprv v letě z Čech do Uher nazpět odtáhl, aby tam království svého proti Ladislavovi Neapolskému bránil, což se mu i povedlo, tak že Ladislav již v měsíci říjnu 1403 zase z Uher nazpět do Neapole musel ujít. Že pak i papež Bonifác IX. od nějakého času byl hlavním odpůrcem jak krále Sigmunta tak Václava, od kterých obou tolika dobrého byl užil, to Sigmunta k tomu dohnalo, že dal jak v Uhřích tak v Čechách až do dalšího rozkazu oznámiti, že nikdo nemá žádný jakýkoli plat v penězích do papežské komory do Říma odváděti, a také žádných bull, listův a papežských rozkazův odtamtud přijímati, nechceli nejprísnějším trestům propadnouti. Takové královské nařízení padlo v Čechách jako semeno na dávno připravenou, kyprou půdu, i neslo v krátkce hojný plod, jehožto trpkosti však právě král Sigmunt nejvíce pokusil.

Bezpochyby se v Čechách po vypršelém příměří 20. května strana Sigmuntovi odporná opět hýbala a nepřátelství v zemi zase počalo, o kterém ovšem letopisci zase ničehož nám nezapsali, vyjma toliko dvě příhody, ježto se nám do toho času položiti vidí. Jedna jest dobývání a poboření hrádku Skalice blíž kláštera Sázavského skrze vojsko krále Sigmunta. Rytíř Racek Kobyla byl se na tom hrádku zavřel, a srozuměv, žeby se nepřátelům neobránil, kdyžby ho útokem dobývali, skradl se v noci dolů se svými se všemi na Rataje na hrad, tak že v dobyté Skalici nepřátelé nižadného nenalezli, než jedinou bábu a svini.

Druhá událost byla smrt pana Jana Smila

řečeného Flašky z Pardubic a na Richenburce. Tento pamětihodný muž byl synovec arcibiskupa Arnošta z Pardubic a znamenitý český spisovatel a básník. Navštěvovav v mladých letech Pražské učení dosáhl stupně bakaláře ve svobodných uměních. Roku 1395 přistoupil k panské jednotě, a stal se následkem smlouvy 2. dubna 1396 mezi králem Václavem a jednotou učiněné nejvyšším zemským písařem králi Václavovi ovšem v nevďek, v kterémžto úřadě až do smrti se zachoval.

Zůstáváje stále v panské jednotě, a s ní na straně krále Sigmunta, měl účastenství v bojích, které se až do podzimku r. 1403 vždy ještě v rozličných stranách země vedly, a tu stalo se, že v jedné šarvátce mezi Kutnou Horou a Čáslaví dne 13. srpna 1403 smrtelně raněn byv padl. Co spisovatel a básník český stojí hned v čele tehdejších výtečníků národu Českého vedle Tomáše Štítného, a jeho Nová rada zvířat náleží mezi nejvýbornější básnické plody literatury české ve 14. století. Vylíčil v ní život při dvoře krále Václava, podáváje králi prostředkem zvířat mluvících pravidla, jimiž by se co panovník spravovati a čeho by se vystríhati měl. Také máme od něho nejstarší sbírku českých přísloví.

V tom čase umřel také již dne 2. května 1402 Pražský arcibiskup Olbrám ze Škvorče, spravovav arcibiskupství Pražské ne splna šesti let. Za jeho nástupce zvolen jest Mikuláš Puchník, kanovník a druhdy official Jana z Jenšteina, ježž král Václav r. 1393 mučiti dal, a král Sigmunt tu volbu potvrdil. Král Václav jsa ve Vídni věznem nemohl se tomu protivit. Avšak Puchník umřel již 19. září téhož roku 1402 na Poděhusích, hradě pánuv z Rosenberka, dříve nežli ho papežské potvrzení došlo. Král Sigmunt chtěl nyní Jana příjmím Železného, biskupa Litomyšlského, proto že byl jeho nejhorlivějším přívržencem v Čechách, na arcibiskupskou stoliči povýšiti. Že však právě papeže Bonifacia IX. za největšího nepřitele měl, zůstalo arcibiskupství Pražské prozatím neobsazeno. Teprv po roce zvolen jest na arcibiskupství dosavadní probošt Mělnický, Zbyněk Zajíc z Hasenburka, z rodu panského, kterýž 7. října 1403 již co arcibiskup se nám objevuje.

Také moravský biskup v Olomouci, Jan X. příjmím Mráz, umřel v měsíci srpnu 1403. Spravoval moravskou církev jen po šest let a snášel mnohé protivenství. Jeho nástupcem byl Ladislav z Kravař, syn pana Voka z Kravař.

Král Václav již na druhý rok strádal ve Vídni, jsa v moci a v opatrování vojvod Rakouských. S počátku bydlel v samém hradě vojvodském, a mohl denně netoliko po městě ale i po okolí se projížděti. Po půl roce dal mu vojvoda Vilém byt ve zvláštním domě na tak zvaném Kienmarku ve městě, a denně ho navštěvoval, aby mu dílem poctivost prokázal, dílem také z opatrnosti. Chtěli totiž vojvodové před lidem tajiti, žeby krále Českého co vězně u sebe chovali, a proto mu na oko veřejně všechnu královskou čest prokazovali. Mělť pak král Václav ve Vídni také svůj dvůr při sobě, kterýž co do znamenitých osob byl zajisté skvělý a četný; byliť zde totiž při něm tři slezští knížata, Ruprecht Lehnický, Bolek a Mikuláš Minsterberští, potom český pán Beneš z Chústníka, podkomoří Sigmunt Huler a mnozí rytíři a dvořané stavu měšťanského. Tento dům, v němž král nuceně přebývali musel, zval se původně Fachthurm, potom však ho Vídeňáci Pražským domem zvali. Král Václav jsa již podruhé osobní svobody své zbaven, s počátku bouřil a mrzut býval; avšak se potom utišil, i zdálo se, že se osudu svému poddává. Proto také ulevovalo se v přísnosti, s jakou s počátku hlídán byl, a konečně podařilo se mu, hlídače své oklamati. Umluviv se s knězem Bohušem, řádu Johanitského, kterýž všechno k bezpečnému útěku krále z nuceného sídla Vídeňského připravil, vyjel Václav dne 11. listopadu 1403 po polední veřejně avšak přestrojen a nepoznan z města Vídně k Dunaji, kde již zjednaný rybář čekal, a krále s jeho průvodci na loďce přes řeku do Štadlavy převezl. Zdá se pak, že mezi královými průvodci byli Jindřich Lefl z Lažan a Janek z Velemyšle, milci jeho. Na druhém břehu pak čekal Jan z Lichtenšteina, pán na Mikulově, s padesáti střelci, vzal krále mezi své střelce a spěšně s ním na Mikulov na Moravě ujížděl, kdež král Václav jsa již v bezpečnosti odpočinul. Odtud pak jej vyprovodil Jan z Lichtenšteina do Čech na Kutnou Horu, kdež král se zatím až k vánocům téhož roku 1403 pozdržel. Knížata Slezští, Beneš z Chústníka, Huler a ostatní dvořané, kteří s králem Václavem ve Vídni byli, zadrženi jsou tam ve vazbě po jeho útěku.

**První veřejné odsouzení Viklefských článků
v Praze.
1403.**

Mezi tím časem, co král Václav ve Vídni co vězeň seděl, zašla v Praze ještě jedna věc, která ovšem již po mnohá léta co jiskra skryté doutnala, a nejednu důmyslnou hlavu v plné míře zaměstnávala, na druhé straně zas odpor a bázeň budila. Bylo to vždy hojnější šíření se Viklefových spisů mezi mistry a žáky učení Pražského jakož i mezi osobami duchovními, kteří horlíce pro opravu v řádech církevních nalézali vítanou pochoutku ve spisech výše řečených. Mistr Jan Hus kázal již od r. 1402 v kapli Betlemské, a káraje svatou horlivostí nadšen netoliko neřesti na lidech a stavích světských ale i duchovních slovem plamenným, kteréž všechny mysle uchvacovalo, již nyní neobyčejnou pozornost k sobě obracel a v lásce lidu českého vždy víc a více rostl. Od 15. října 1401 do 22. dubna 1402 byl děkanem fakulty svobodných umění, a v roce na to, 1. dubna 1403 dosáhl nejvyšší akademické hodnosti, stav se rektorem učení Pražského. Jan Hus z Husince a Mikuláš z Litomyšle, místokancléř university, stojíce toho času v čele university Pražské, oba Čechové a přední zastavatelé Viklefových spisův, nemálo k rozšíření jejich přispěli, hledíce hlavně k tomu, že Viklef nejvíce nepořádky v církvi kárá a proti nim horlí.

Avšak jak mile oběma těm českým mistrům čas úřadování došel, a rektorství university na mistra Valtera Harassera, národu Bavorského, přešlo, tu strana opravě v církvi nepřející hned hýbati se počala, a o zakázání Viklefových spisů usilovati se jala. Chopila se věci po smrti arcibiskupa Olbrama, když nového arcibiskupa nebylo, sama kapitula Pražská u sv. Víta, a vyslavši ze svého prostředka kanoňsky dva, Jana Kbela, arcibiskupského oficiála, a Václava, arciděkana Bechyňského, aby rektora Harassera požádali, aby se strany článkův, jež se Viklefovi připisují, k mistrům otázku učinil. Rektor mistr Harasser pozval tedy dne 28. května 1403 všechny mistry university Pražské na odpoledne do velké síně kolleje Karlovy ku společné schůzi, aby o učení Viklefové společně uzavření učinili. I tu dal čísti napřed 24 článků ze spisův Viklefových vytažených, které již r. 1382 od koncilie Londýnského jakožto kacířské zatraceny byly, potom ještě 21 jiných článků, jež mistr Jan Hübner, Slezák, úd university, z Viklefa byl vytáhl a Pražské kapitole za kacířské je udal. I tý-

kaly se všechny ty články svátosti oltářní, moci kněžské při udělování svátostí, světských statků, jichž duchovenstvo užívá, mnichův, moci papežův Římských, papežských klateb a odpustkův a jiných věcí.

Po jejich přečtení počala ve schůzi hádka velmi tuhá mezi přáteli knih Viklefových a mezi protivníky jejich, kteří o odsouzení jejich stáli. Přátelé Viklefových spisů upírali, žeby to, co v přečtených člancích obsaženo jest, bylo opravdu Viklefovo smýšlení, a mistr Mikuláš z Lito-myšle pravil Janu Hübnerovi do očí, že ty články z knih křivě, nepravě a lživě vytáhl, a že tam tak nestojí. Jan Hus připomenuv, kterak nedávno před tím v Praze dva lidé k smrti odsouzení a upálení byli, proto že šafrán byli zfalšovali, ptal se celého shromáždění, zda-li ti, kteří falšují učení, nejsou trestu hodnější, nežli kteří falšují šafrán? Tu povstal mistr Stanislav ze Znojma, Husův někdy učitel, a všech těch 45 článkův hájil způsobem pro mnohé posluchače tak urážlivým, že někteří starší mistrové, nemohše toho déle snášeti, ze schůze vystoupili a odešli. Však tu přátel Viklefových spisů méně bylo nežli odporníkův jejich, a ty nedávše se mýliti odporem oněch, po dlouhém hádání většínou hlasův svých to provedli, že žádný úd university nemá některého z těch 45 článkův ani veřejně ani podtají vyznávat, ani rozšiřovat, chce-li universitě zachovati poslušenství, na které přísahal, a neupadnouti v pokutu na křivopřísežníka slušící.

Jestliže myslili, že tento zákaz Viklefových spisů roztržkám ve smýšlení o víře a náboženství pojednou konec učiní, zmýlili se velice. Touha po obnově a opravě v náboženských věcech byla v Čechách starší, nežli Viklefovy spisy, a nyní teprv počali si učenci Viklefových spisův tím více všimati, než před tím, přehlížejíce ovšem místa, kde Viklef o své ujmě články víry samé jinak vykládal, nežli církev obecná, ale tím více libujíce sobě v myšlenkách jeho, jež o odstranění zlého řádu v církvi pronášel. Přátelé starého pořádku vyvolali svou záповěd proti sobě bouří, která přišla rušit pokoj a pohodlí jejich, a žádný z nich se jejího konce nedočekal.

Na počátku zatajili se sice poněkud i Hus i Stanislav ze Znojma, aby pak zas tím směleji a rozhodněji vystoupili. V tom čase přišla potom záповěd krále Sigmunta, 9. srpna 1403, náměstníkům do Čech daná, aby papeže Bonifacia IX. poslušni nebyli. Král Sigmunt, jakož vůbec nikdy hlubokomyslným nebýval, ani netušil, jak svým rozkazem v Čechách jen oleje do ohně dolije; neboť mnohonásobně podpalo-

vaná mysl chopila se toho rozkazu královského, obrácena jsouc jím přímo proti vážnosti hlavy církve, apoštolské stolice. Hlavní vina ovšem na samého papeže padala, neboť jak již jeho předchůdcové tak on ještě více církev na nepravé cesty uváděl. Prodávání církevních úřadův a důstojností, udělování odpustkův a všelikých dispensí čili osvobození za vynucenou almužnu dosáhlo za jeho panování nejvyššího vrcholu. Každé výnosnější kněžské místo, často již dříve, nežli uprázdněno bylo, mohl si kdokoliv koupiti, jen když za ně více podával; a byla-li s tím místem duchovní, pastýřská péče spojena, ta se chudému knězi v nájem dávala, kterýž býval obyčejně sprostý a špatně placený. Penězi a dobrou řečí možná bylo sjednatí sobě dispensaci čili osvobození od každého nelibého zákona, odpustky pak udělovaly se za každý hřích, někdy ještě dříve, nežli ještě spáchán byl. A tu se ještě nacházeli mužové, kteří takovéto jednání schvalovali, jelikož prý papež, co hlava církve, nade všechny církevní zákony jest povýšen, nikoliv pak sám jim podroben. I vtírali se také napořád do stavu duchovního lidé, kteří prázdného povolání k němu neměli, nebažící než po bohatství, svobodách, lahodách a slávě stavu toho. Div se pak kdo tomu, že na takový stav církve se všech stran, nejvíce pak a od nejdelšího času z Čech, jest zehráno, že všichni cnostní a poctiví za největší zásluhu si pokládali, proti takové bohaprázdnosti v tehdejší církvi křesťanské horliti, a že jako jedním heblem volati počali, aby církev obnovena byla jak ve hlavě tak v údech!

Nové panování krále Václava.

1403—1404.

S radostí přivítali Čechové starého svého krále; Václav však velké proměny v České zemi shledal, ačkoliv jeho nepřítomnost jen půldruhá léta trvala. Zastal tu nového arcibiskupa a velká část pánův českých, která dříve se Sigmuntem držela, byla se ho odřekla a k Václavovi zase obrátila. Avšak pokladnici svou našel král Václav v Kutné Hoře prázdnou, Sigmunt i všechnu zásobu stříbra z hor Kutenských s sebou vzal, a tak král Václav zbaven jsa všelikých prostředkův především na to pomýšleti musel, jak by svou pokladnici zase naplnil, potom všechna znamení bývalé vlády Sigmuntovy v Čechách vyhladil, a mocné spojení získal proti bratovi, očekávaje, že s ním válku mfti bude.

Jsa ještě na Kutné Hoře přijal předně pozdravení od nového arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Hasenburka, potom vypravil rychle posly k bratranci svému, markhraběti Joštovi, který se právě v Braniborích v Berlíně zdržoval, a kterému nyní Václav důvěřiti mohl, proto že Jošt neméně nežli on na Sigmunta se hněval. S Joštem dostavil se do Kutné Hory také markhrabě Prokop, který ve své vazbě v Prešpurce skládáním nejpapných latinských veršů čas si krátil, a nyní bezpochyby také nějakou šťastnou náhodou z moci krále Sigmunta vyvázl. Král Václav s nimi oběma ke vzájemné pomoci se spojil, a všeliké zápisy jim činil, aby k prvním potřebám něco peněz měl. Na vánoční svátky odebral se pak do Prahy.

I tu byla radost Pražanů z jeho příchodu nelíčená a hlučná, neboť násilné vládaření Sigmuntovo a jeho vydírání peněz bylo již všem proti mysli a téměř nesnesitelné, a dalo příčinu k neposlušnosti a k rozbrojům bez počtu. V celé zemi bylo pravé bezvládí, zemané i lid obecný provozovali loupeže a páchali bez treštu násilí na jmění a na osobách, a tu nejlépe poznávali Čechové, oč jim byl Václav ode dávna panovněkem lepším. Brzo se shromáždili někdejší milci zas okolo krále a pána svého Václava, a jeho panování uhodilo brzy zase do starých kolejí. Avšak i na nejvyšší úřady zemské dosadil muže schopné a věrné, ovšem stavu pan-ského, ač nyní král pány vůbec ještě v větší nenávisť měl, než dříve, tak že jmenovitě pan Jindřich z Rosenberka ani před oči mu nesměl přijíti. Místo Sigmunta Hulera, pokud ještě ve vazbě Vídeňské držán byl, učinil král svým podkomořím Pražského měšťana, Mikuláše z Okoře z rodu Rokycanských.

Jedné toliko věci, která se v ty časy v Čechách vždy víc a více na vrch dostávala, král Václav nerozuměl, neuměje ani z daleka poznati a oceniti důležitost její: to bylo zvýšené české národní smýšlení a hnutí a snahy v oboru církevním. Král Václav ani netušil, že toto hnutí jest počátkem nových dějin světových, že nad něj vzroste, tak že se stane pouhým divákem toho, co se dítí bude, a proto tím dobromyslněji tomu všemu uzdu pouštěl, co se proti kněžstvu brojí, čím více, jsa od papeže Bonifacia IX. smrtelně uražen, sám souhlasil s obecným míněním u věci této.

Ostatně stala se s králem Václavem nyní přece změna podstatná. Prošel nyní školu nestěstí, do kterého sám vlastní vinou byl upadl, a to jeho mysl hluboce dojalo a ducha jeho k větší poněkud samostatnosti, opatrnosti a čin-

nosti povznášelo. Již se nyní méně dal voditi cizími úmysly, nebyl ani tak neustanovený ani svéhlavý, jako dříve, prospěl ve známosti lidí. Od té doby brával s větší rozvahou žezlo vlády do ruky, i ačkoliv v ničem nekvapil, uměl předce také i s důrazem jednati, kdekoli potřeba kázala. Nemírné pití toliko zbavovalo ho často vlády nad sebou, a milování druhého pohlaví nyní více nežli v mladých letech smysly jeho poutalo. Jmenovitě byla jeho láska k Zuzaně, krásné lazebnici, městům Pražským zřejmá, již k vůli řemeslo lazebnické za poctivé vyhlásil a všelikými výsadami obdařil. Nynější „královská lázeň“ vedle mostu na Starém městě Pražském od krále Václava tím jménem se honosí.

Válka se Sigmuntem, králem Uherským.

1404.

Když došla krále Sigmunta zpráva o prchnutí bratra svého z Vídně, rozhněval se na vojvodu Rakouské, a kdyby mu nebyla právě krutá zima překážela, byl by je krvavou válkou stíhal, mysle, že se k němu zrádně zachovali. Dokázali mu však, že jsou nevinní, a nabídli mu své pomoci proti Václavovi, Joštovi a Prokopovi. Vypukla válka skutečně v letě r. 1404. Král Sigmunt vytáhl s Rakouským vojvodou Albrechtem osobně do pole na Moravu a oblehl Znojmo v měsíci červenci. V tom městě byla posádka královská pode dvěma vůdci; jeden byl Hyněk z Kunštatu a z Jevišovic příjímám Suchý Čert, druhý Jan z Lamherka příjímám Sokol. Oba byli dříve zlopověstní prači, a konávali za právě minulého bezvládí časté loupežné jízdy po Moravě a v Rakousích. Vojsko uhersko-rakouské plných šest neděl před Znojmem leželo, a všemi prostředky, jakých tehdyž bylo, o dobytí města se pokoušelo. Sami Znojemští měšťané nepřáli vojákům, město jejich bráncím. Tito však byli nepřemožitelní, a učinivše smělý výpad z města, pokazili rozpálenou smolou a sítou všecky proti nim od nepřátel nastavené stroje, praky, berany a hady; že pak tehdejší střelivo, jmenovitě prach, byl ještě chatrný, ani střelba nepřátelských děl jim hrubě škoditi nemohla. A tu obléhajícím mysl klesala a konečně i velký strach je ovládal, když ve vojště jejich úplavice se zmáhala. Roznemohl se na ni král Sigmunt i Albrecht Rakouský, i myslilo se, že jim obleženci jedu dali. Z té příčiny na konci měsíce srpna 1404 od obležení Znojma upustili, a vojska jejich s pole sběhla zůstávše před Znojmem dva praky a tři děla čili jak

tehďáž říkali, pušky, Znojenské posádce za kořist. Když pak se uherské a rakouské vojsko rozešlo, byl konec války. Přivolán jest lékař z Vídně, kterýž přišel zároveň s vojvodou Vilémem, a byl prý hrubý Šváb ale dobrý lékař. Ten pověsil krále Sigmunta za nohy do výšky, tak že prsa na zemi na podušce spočívala, a v tom položení musel čtyřmécíma hodin vytrvati, až prý domnělý jed z něho vyšel. V skutku také Sigmunt se zas uzdravil, vojvoda Albrecht však 14. září 1404 na tu nemoc umřel.

Král Václav se nenadál tak rychlého a šťastného konce války proti bratrovi, i bylo to pravé štěstí proň, neboť válečníkem nikdy nebyl, a vojenské zřízení české, jenom na obranu vlasti dobré, překáželo válkám, které se měly ven ze země proti nepříteli vésti. Za obležení Znojenského nalézal se právě král Václav ve Vratislavi, kde se sjel s Vladislavem Jagajlem, králem Polským a velkým knížetem Litevským, který tam u velikém komonstvě přišel. Vladislav byl odjakživa Čechům sousedem pokojným a přátelským, a vstoupil tudíž v jednotu s Václavem proti bratru jeho Sigmuntovi. Však pomoci jeho nebylo dále zapotřebí, když Sigmunt ustal od války. Že se však nepřestával Sigmunt psáti vládařem království Českého, tu vydal naň král Václav žalobní list, kterak nešlechtně s ním jednal a poklad jeho královský mu vyprázdnil, i žádal na něm, aby jemu co králi a pánu v Čechách vydal také počet z vládaření svého. S vojvodou Vilémem Rakouským sjel se však král Václav dne 3. listopadu 1404 v Budějovicích, smířil se s ním a s celým jeho rodem, a vymohl propuštění svých služebníkův a dvořanův a tří slezských knížat, kteří dosud ve Vídni ve vazbě byli držáni.

Ve Znojmě zůstal pan Hynek z Kunštátu, tak zvaný Suchý Čert, se svým lidem ještě po tři čtvrti léta posádkou; potom však, když asi v měsíci květnu 1405 pan Hynek někam z města vyjel, Znojemští měšťané nepřejíce těmto svým bezděčným obráncům, pustili markhraběte Jošta v město své, a zjímavše lid páně Hynkův ve třech dnech jich dobře na 80 zvěšeli a postínali, samých prý mladých, krásných a vítězných lidí, jak starý letopisec dokládá.

Kterak loupeže v Čechách byly stavovány a Mikeš Zúl jest potrestán.

1404.

Král Václav staral se zároveň také, aby přítrž byla učiněna loupežem a vraždám, které za času vládaření Sigmuntova po celé zemi České všecko strachem a hrůzou naplňovaly a veřejnou nejistotu plodily. Nejhorší pověsti co násilník a loupežník požíval rytíř Mikeš Zúl čili Mikuláš Zoul z Ostředka, kterýž nadužívaje bezvládí v zemi a jmenovitě několika pevných hradův a tvrzí nad Sázavou se zmocniv, se zbrojními houfy svými na své sousedy a na kupce po silnicích nabíhal, a po kraji velké záduvy činil. Král Václav vypravil z Prahy celé vojsko proti němu, svěřiv jeho vedení arcibiskupovi Zbyňkovi Zajícovi z Hasenburka, který co rozený šlechtic a pán ve válečném umění zcela dobře se vyznával. I v skutku pan arcibiskup svou věc tak dobře zřídil, že nejen všech Zúlových hradův a tvrzí dobyl, ale i také samého Zoula s padesáti chlapy jeho jal a do Prahy přivedl. Toto zajetí stalo se na Hrádku Cejchanově nad Sázavou, kterýž nyní slove Hrádek Komorní. Tehdaž byl ten Hrádek pobořen a po čase s zemí srovnán, a vidí se z něho podnes jen zdi základní na strmé skále nad řekou málo opodál k západu od nynějšího zámku. Nejvyšší zemský soud odsoudil loupežného Zúla k loupežnické smrti; i oběšen jest dne 9. července 1404 na Pražském popravišti s tovaryši svými, nepožívaje jiné přednosti, leda že šibenice jeho byla všech jiných nejvyšší. Mistr Jan Hus, oblíbený kazatel v Betlémě, připravoval nešlechtníka k smrti, a navedl ho na to, že Zúl obrátiv se pod šibenicí k lidu řekl: „Svatá obci! prosím vás, prostě za mne pána Boha!“ To nesmírně zvýšilo dojem v lidu, touto spravedlivou přísností zbuzený. Poznamenal pak k tomu příběhu ještě jeden starý letopisec, že Zoul sedm let na šibenici visel, neboť prý byl za hák oběšen, jeden blázen pak že mu jednu nohu utrl, chtě těla dosáhnouti a je pochovati. Neb jest prý každého viselce, kteréhož mohl dosáhnouti, rád pochoval aneb do Prahy přinesl, kdež ho v noci u jedné hokyně postavil, která prý potom musela zjednat, aby ho k sv. Štěpánu na Rybníčku nesli, kdežto viselce a stínané lidi pochovávali.

Kromě Zoula došli také mnozí jiní loupežníci po krajích českých zaslouženého trestu, zvláště přičiněním nejvyššího purkhrabí, Jana Krušiny z Lichtenburka. Potom držán jest sněm zemský v Praze, na kterém mezi

jinými dne 20. prosince 1404 trest smrti na toho vyřknut byl, kdož by věci v poslední válce ukradených neb loupeží uchvácených kupoval. Toto ustanovení dal nejvyšší soud dvorský, Břeněk Švihovský z Riesenberka, skrze královského podkomoří Hulera, nyní zase na svůj úřad dosazeného, ve všech městech v zemi vyhlásiti, tak aby lidé zlevozní takovou přísností tím více zastráženi byli. Konečně král Václav dne 5. ledna 1405 podle sněmovního nálezu v každém ze dvanácti krajův českých jednoho neb dva královské popravyce jmenoval, jinž rozšířil moc a působení jejich a k tomu je zavázal, aby sobě vespolek pomáhali, a tak účtu před zákonem v zemi zvýšili a pokoj zemský napotom upevnili. Byltě se zajisté v posledních časech počet popravycův po krajích rozličným královým nadáním příliš rozmnožil, tak že počali jeden druhému překážeti. Tímto ustanovením dovršilo se krajské zřízení v Čechách po úplném zahynutí bývalých žup, a počet dvanácti krajův v zemi napotom se více neměnil, srovnává se se starodávným počtem dvanácti kmetův zemských.

Kterak byl stát král. podkomoří Huler.

1405 23. června.

Ze všech a mnohých milcův, kteříž se při dvoře krále Václava zdržovali, jenom jediný králový obzvláštní přízně k svému osobnímu prospěchu zneužil a těžkého podvodu se dopustil. Byl to Sigmunt Huler, někdejší Pražský měšťan z Chebu rodilý, jeden z prvních, nejslovitnějších a nejmocnějších důvěrníkův králových. Jakožto královský podkomoří již na osmnáctý rok netoliko všemi královskými městy a Židy v Čechách vládl, ale také znamenitou moc měl nade všemi královskými statky a též nad statky klášterními, pokud se totiž i tyto považovaly za částku královské komory. Stalo se pak, že císař Karel byl někdy knížatům Opolským zastavil v Čechách město Jaroměř a hrady Potštejn a Kostelec nad Orlicí. Král Václav chtěl je r. 1389 ze zástavy vyplatiti, a zavázal se ku placení 8000 kop grošů Pražských po lhůtách. Huler, jemužto placení těch peněz z úřadu náleželo, odevzdával králi řádně kvitance z placených lhůt, ačkoliv ředení knížata ničeho nebyli obdrželi, tak že krále vždy ještě z dluhu upomínali, a o to souditi se počali. Král Václav požádal Polského krále Vladislava Jagajla, aby tu při vyšetření a v ní mocný rozsudek učinil, a ten pak dne 18. června 1405 rozsudek svůj v ten smysl vynesl, že král Václav ty pe-

níze ještě dlužen jest. Nelze o tom pochybovati, že podkomoří Huler šantročením a podvrhovááním falešných kvitancí vinen byl nalezen. Král Václav vida se tak hanebně sklamána od služebníka, jemuž takovou milostí byl nakloněn, hned jak o tom podvodu zvěděl, dne 23. června 1405 Hulera jako zločince svázaného na radnici Starého města Pražského, na kteráž tak dlouho velkomocným pánem byl, dal odvesti, a tu na síni jemu hlavu sraziti. Tento tak rychlý a přísný trest nad zločincem tak vysoko postaveným měl ovšem veliké ale blahodinné působení v myslích obecného lidu. Hulerovo tělo bylo u sv. Klimenta při Dominikánském klášteře v Starém městě Pražském pochováno. Král Václav jmenoval si jiného podkomořího, totiž Konrada z Vechty, rozeného Němce z Vestfalska, kterýž byl jmenovaným biskupem Verdenským, potom mincmistrem na Kutné Hoře, a nyní proboštem Mělnickým.

Smrt markhraběte Prokopa.

1405 24. září.

Dne 24. září 1405 umřel Prokop markhrabě Moravský, Joštův bratr a krále Václava bratranec. Tělo jeho bylo u sv. Tomáše při Augustiánském klášteře v Brně pochováno. Zůstav neženat, nepozůstavil také potomstva; statky jeho v Čechách a co držel v jiných zemích korunních, spadly na krále Václava, Jošt pak byl samotným markhrabětem Moravským. Prokopova smrt učinila konec smutným a nešťastným rozbrojům, které již dvacet let v královské rodině České panovaly. Potom učinil dne 21. prosince 1405 král Václav smlouvu s markhrabětem Joštem, jediným bratrancem svým ještě na živě jsoucím, v níž mu do života postoupil všech někdy zemí a statkův Prokopových, a přijal od něho závazek věrné pomoci v každé potřebě. Jošt pak té věrnosti od té doby více nezrušil.

Válka s protikrálem Ruprechtem na bavorských hranicích.

1406.

Válka s protikrálem Ruprechtem, vzavši počátek svůj již na podzim r. 1400, od těch dob, když smlouvání s Ruprechtem k žádoucím cílům nevedlo, ani nepřestala, a s malými přestávkami na bavorských hranicích dosud trvala. Kraje a města blíž hranic bavorských ovšem

jen více pro svou obranu ji vedly; často činili Němci vpády přes pomezí lesy, jednou i Domažlické předměstí vypálili a zplenili, a bývali zas s krvavými hlavami ven ze země vytloukáni. Nejčinnější a nejbedlivější v těch válečných potrkách byl Chotěšovský probošt, Premonstrát Sulek ze Hrádku, kterýž se co schopný vůdce osvědčil, a Němce tepal, kdekoli v je dostihnouti mohl.

Král Václav upevniv doma zase vládu svou, nyní si předsevzal, že také tomu škádlení konec učiní a o své panství v Německé říši proti Ruprechtovi rázněji se pokusí. Vystrojil tedy veliké české vojsko, a dav je pod správu dvou osvědčených vůdců, arcibiskupa Zbyňka z Hasenburka a probošta Sulka ze Hrádku, do pole proti Bavorům je vypravil. Čechům tu běželo hlavně o pomstu nad Bavy; chtěl jim za škody v Čechách učiněné vrchovatě odplatiti. Vpadše tedy do Bavor plenili zemi daleko široko, i přišli pryč k velikému, tak zvanému Lanthraběcímu rybníku, jehož hrázi chtěli protrhnouti. Znamenajíce však, žeby potopou mnoho lidí, kteří níže rybníka obydli svá měli, zahynouti musilo, upustili od toho. Jinak jest velmi málo o tom známo, co v tom tažení vykonáno bylo, a zdá se, že Čechové o dobytí měst a hradův Falckých před pěti léty proti Ruprechtovi ztracených a od koruny české odtržených ani se nepokusili. Mezi tím i v samých Čechách jednotliví pánové, majíce příčiny své do krále Václava, obnovený pokoj v zemi rušiti počali. Pánové Heralt starší a mladší z Kunštatu, povstavše proti králi, zmocnili se v únoru 1406 královského města Vodňan, a velké škody měšťanům způsobili; jiný pán zas, Jan z Wartenberka a z Ralska táhl se k městu Bělé dědičně po markhraběti Prokopovi, a když mu v tom odepřeno, chopil se zbraně. Král Václav dal obě tyto pře na volené rozsudí, kteří v tom mocný výrok učinivše výtržné pány upokojili, následkem čehož markhrabě Jošt pánům z Kunštatu panství a hradu svého Bechyně nad Lužnicí postoupil.

V Němcích zatím nevedlo se protikráli Ruprechtovi Falckému o nic lépe, nežli před tím králi Václavovi. Netoliko že ho náš král Václav a markhrabě Jošt jakož i král Sigmunt neuznávali, zůstávali také kurfürst Saský Rudolf, vojvodové Rakouští a vojvoda Arnošt Bavorský, potom mnohá města říšská při straně krále Václava. Ruprecht pak ani v ostatní části říše poslušenství nenalézal, znechutiv se knížatům a pánům, jak mile věci nařizovati se jal, které sice při každé řádné a spravedlivé vládě

samy sebou se rozumějí, ale jejich sobeckým účelům nikoliv se nehodily. I učinili tam knížata ve městě Marbachu spolek proti němu, kterýž by se byl snadno zase ku králi Václavovi přiklonil, kdyby byl tento o to stál. Král Václav mnil ovšem o to se zase pokusiti, jak by svou moc v Německé říši obnovil, obrátil se však o to k papeži. Bonifac IX. již r. 1404 umřel, jeho nástupce Innocenc VII. umřel také již 6. listopadu 1406, a byl nyní papež Řehoř XII. K tomuto Řehořovi obrátil se tedy král Václav, žádaje, aby v papežské kanceláři ona bulla, kterou od Bonifacia Ruprecht za Římského krále uznán byl, pořádně zničena, jemu pak, Václavovi, tituly a cti Římskému králi náležité opět navraceny byly. Když pak Václav také v Němcích nových přátel získati a staré u věrnosti utvrzovati se snažil, zdálo se, že všecko dobře půjde. Avšak papež Řehoř XII. nedbav Václavovy žádosti ku straně Ruprechtově se přichýlil. Z toho král Václav velkou bolest ucítil a tak hluboce na papeže zanevřel, že arcibiskupovi Pražskému a jeho vikářům zapověděl, aby od Řehoře XII. žádných jakýchkoli listův nepřijímali, kterými by uprázdněné prebendy v Čechách někomu udílel, jak to tak zhusta jeho předchůdcové činili. Tak zatím odloženy jsou na čas naděje Václavovy na opětné dosažení panství v Němcích. Avšak Václavův hněv proti papeži hověl velice domácí straně českých vlastencův, kteří po opravách v církvi toužili.

Mistr Jan Hus co kazatel Betlemský.

Toho času vystupoval mistr Jan Hus, kazatel Betlemský, mezi všemi učenými Čechy na universitě Pražské svým působením na obecné smýšlení mezi svými krajanův vždy víc a více v popředí, ano jeho účinkování na kazatelně bylo tak mocné a neodolatelné, že své bývalé předchůdce daleko za sebou nechával. Nebyl tak hrubý a ve slovích tak málo vyběračný, jako někdy Rakušan Konrad Waldhauser, také nepronášel tak blouznivých myšlenek, jako Milič z Kroměží o svém antikristovi, a vůbec nerozbuřoval mysli posluchačův svých v té míře, jako oni; za to však byl dojem jeho kázání tím hlubší, tím trvalejší. A příčina toho byla hlavně v tom, že mluvil především k rozumu, že své posluchače k tomu vodil, že sami přemýšleli o tom, co jim pravil, a když je tak napřed poučil a přesvědčil, tu teprv řečnil slovy ohnivými a pronikavými, aby také jejich srdce pohnul. V tom záležela jeho síla a přednost

přede všemi jeho druhy a stejně smýšlejícími muži, že jeho mysl byla bystrá a jasná, že uměl vždy do samého jádra věci uhoditi a před duší každého posluchače je rozvinouti, že byl ve knihách vůbec a ve svatém písmě zvláště neobyčejně zběhlý, a že své články, které s kazatelnou vykládal, důsledně jeden po druhém uměl hájiti, že nebylo možná nějakého zmatku v nich naleztí. A jako jsme již výše napověděli, byla celá jeho osobní povaha výtečná: ve všem jednání jeho jevila se přísná opravdovost, jeho mysl byla nábožná, jeho víra živá a pevná, obcování doma a mimo dům tak bezúhonné, že mu i nejzarytější nepřítelé s té strany ničeho vytýkati nemohli; ku přátelům choval cit něžný, a nade všecko byla jeho horlivá snažlivost o ušlechtnění národu Českého a o napravení všeho, co tehdejší katolickou církev kazilo a jí škodlivé bylo. Tato snažlivost jej však i k tomu zaváděla, že byl proti nepřátelům snah svých neobyčejně smělým, neustupným a nešetrným, veden jsa k tomu vědomím, že jinak by ničeho proti nim nepořídil, potom že o lásku lidu příliš stál, aby v něm ve svých snahách měl podporu, konečně že i čest a slávu v boji pro svou věc vyhledával, a byt to byla i sláva mučennické koruny, o níž měl tušení, že jí někdy dosáhne.

A když tak s počátku v kapli Betlemské o napravení mravů horlival, a mnohé opravdu mrzké neřády, které tehdejší v životě jak veřejném tak domácím panovaly, uchvacující mocí výmluvnosti své káral; tuť český lid Pražský naplňuje při každém kázání všechny prostory kaple Betlemské, velikou láskou k mistru Janu přilnul. A však netoliko lid obecný, nýbrž i vyšší stavové rádi poslouchali jeho výklady, a jmenovitě královský dvůr přiklonil se celý k jeho smýšlení. Tichá a pobožná královna Žofie však takovou vážnost měla k Janu Husovi, že si ho za svého zpovědníka zvolila. Tak dostal Hus přístup ke dvoru královskému, a jeho působení v Králově dvoře počalo se rychle zmáhati; král Václav sám na nadšeného a horlivého kněze a mistra laskavě pohlížel, nedbaje ovšem o články učení jeho a o to, v čem se rozcházel od učení církve obecné. Neméně Husa sobě vážil a více jemu než jiným důvěřoval arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hasenburka, kterýž ovšem byl ve zbrani zběhlejší nežli v učení theologickém, však nicméně dosti rozumný a dobromyslný. Hned při svém dosednutí na arcibiskupskou stolicí uložil Husovi za povinnost, aby kdykoliv by ve správě církevní v arcibiskupství jeho jakékoli nedostatky a nepořádky shledal, jemu toho osobně oznámíti nemeškal. Asi ve

druhém roce svého arcibiskupování vyslal Zbyněk Husa a dva jiné mistry do Vilsnaku, aby tam domnělé zázraky vyšetřil. Kostel Vilsnacký v Branibořích nedaleko stoku Labe a Havoly, honosil se tehdejší divotvornou relikvií krve Kristovy; pověst její rozhlásila se již od více nežli třiceti let tak velice, že i z dalekých zemí, jako i z Uher a ze Sedmihradu, lidé houfně tam putovali počínali. Když se i v Čechách vypravovalo, že tam jedna slepá bába zraku nabyla a jeden chromý Pražský měšťan, Petr z Cách, kterýž tam stříbrnou ruku obětoval, se uzdravil, a podobný proud do Vilsnaku následkem toho také od nás zmáhati se počínal, tu arcibiskup Zbyněk uposlechl rady Husovy, a vyslal jej samého s nadřecenými mistry na místo zázračné, aby to vyšetřili. Když pak se tyto doskoumali, že domnělé zázraky nebyly nic nežli hrubý klam a mam, a do Čech se navrátili arcibiskupovi to oznámili, zapověděl tento dekretem ze synody Pražské vyšlým, a to pod klatbou, aby nikdo z arcibiskupství Pražského do Vilsnaku více neputoval. Proskakovaly též pověsti o domnělých zázracích, které se v rozličných místech v samých Čechách prý objevovaly, i ač to nebylo též nic jiného, nežli nastrojení chytrých lidí stavu duchovního i světského, kteří z toho chtěli těžiti a lid mamidlem zaváděti, přece víry nalézaly a hluky velké působily. Jan Hus z pobídnutí arcibiskupova i na to bedlivý pozor dával, a tak ošemetné úmysly původců takových šmejdů mařil. V lese u Kláštera blíž Mnichova Hradiště sbíhal se lid k zázračnému stromu, a již usilovali tamější Cisterciáci podporování jsouce množstvím poutníkův o to, aby ten strom i s místem okolo něho církevním obřadem byl posvěcen. Než arcibiskup pouti zakázal a mniši museli zázrakův zanechat. Potom nějaký světský člověk lid k vrchu Bláníku lákal, který se tam houfně sbíhal, a domnělé zázraky chtěl viděti. Bezpochyby že tu stará pověst o zavřených rytířích sv. Václava obživla, a jakási touha v lidu se probudila, aby Bůh těžkosti s národem Českým, v jehož lůně již cizinci vrch dostávají počínali, zázrakem sníti ráčil. Že však spoléhání se na takové zázraky klamně a bohaprázdně jest a toliko pověrčivost rozmnožuje, zakázal arcibiskup i tyto schůze u vrchu Bláníku. V jednom zas kostele zlapán jest kněz právě, když lid falešným zázrakem klamal. To pak Hus takovým kněžím a laikům co nejostřeji vytýkal, že nikoliv pro rozmnožení cti a slávy Boží, ale pro ofěry a pro peníze, pro valné schůze poutníkův, z kterých hojný užitek vychází, falešné zázraky plodí a jistá

místa jimi proslaviti chtějí. Tím způsobem zjednal to hlavně on, že toho času nevzniklo v Čechách žádné místo klamnou pověstí o domnělých zázracích.

Však netoliko v kapli Betlemské Jan Hus kázával, ale též na jiných čestných místech. Roku 1404 5. prosince, v den památky císaře Karla, kázal před celou universitou; dne 23. října 1405 a potom ještě jednou 18. října 1407 kázal před samým arcibiskupem a kněžstvem arcibiskupství Pražského v arcibiskupském dvoře v Menším městě Pražském v synodě shromážděného, a potom ještě při jiných příležitostech podobných. Na takových kázáních ještě ostřeji nežli v kapli své kázával o hrdosti, ctižádosti, lakomství, urputnosti, obžerství a smilství osob, které do stavu duchovního náležely, jakožto o nepravostech nad míru rozšířených, které i samé církvi zkázou brozí. Když na kázání r. 1407 před synodou Pražskou mezi jinými též vybiřování platů za udělování svátostí za kacírské prohlásil, tu hned po něm arcibiskupův vikář, Adam, vystoupil, a všemu sboru jeho řeč schvaloval.

A jako mistr Jan Hus tak i mnozí jeho přátelé a přívrženci podobně kázali jak na synodách kněžských tak v kostelích. Zejména mistr Stanislav ze Znojma, mistr Štěpán z Kolína, mistr Štěpán z Pálče, nejprudčeji však mistr Jakoubek ze Stříbra.

Tím vystupovali údivě národu Českého na universitě vždy mocněji na vrch, a čím živěji sobě počínali, tím více celý národ Český k nim přilnul a s nimi souhlasil, kdežto cizinci na učení Pražském, kterým ovšem na stavu církve české nic nezáleželo, ve všem tom horlení žádného účastenství neměli. Proto také potom čeští mistři na nepořádky v samém učení Pražském najížděli, vytýkajíce kněžím cizím, že se proto v Praze na učení zdržují, aby pod tou zámínkou provozovati mohli bujnosti a rozkoše ve hlavním městě Českém, že nenávidí kněh, kostky v zalíbení mají, výklady ve školách neposlouchají, více při veřejných kejklích a divadlech než ve spásitelném učení čas tráví, společnosti nevěstek pilněji hledí nežli nešporních pobožností, pilněji podezřelých lehkomyšlností než vážností mravů, a že oddání jsouce zahálce mimo mši a hodinky myslí, že k ničemu zavázání nejsou.

Všichni cizozemci na universitě, kteří takto od Čechův ve svém požívání moci nemile byli znepokojováni a ve svém posavadním pohodlí burcování, urputně proti všem novotám, jichž Čechové žádostivi byli, se stavěli, a stala se tím roztržka na universitě mezi nimi a Čechy

konečně nezhoditelná. S cizinci souhlasili všickni Němci jak v Praze tak i po klášterech a po venkově v Čechách ode dávna osedlí, kteří vždy více k říši Německé nežli k věcem domácím a vlastenským se klonili. S Čechy drželi na universitě jen Poláci a jiní Slované.

Opětne zapovězení Viklefových spisův.

1406—1408.

Záповeď vynesená od university dne 28. května 1403 na učení a čtení 45 článkův Viklefových minula se s účinkem. Tenkrát byli Čechové v menšině, a nemohše uhájiti těch článkův na universitě, zatajili se sice na nějaký čas, však tím horlivější pili na čtení Viklefových spisů vynakládali. Mistr Jan Hus, sepsav již r. 1401 traktát o svátosti oltářní, nyní po záповeďi Viklefových článkův r. 1403 přepracoval jej a zmírnil. Mimo něj ještě jiní čeští mistři nepřestávali, Viklefovy články skoumati a o ně se hádati. Stalo se ovšem, že někteří posavadní horlitelé mezi Čechy o napravení zlého stavu církve, kteří dosud při Husovi stáli, výše řečeným zákazem zastrašení do sebe šli a tím ostražitěji nad svou pravověrností bděli; nicméně zaryvala se většina Čechův vždy hloub a hloub do myšlenek onoho anglického theologa. Šly stesky na to od Němcův až k papežské stolici, a papež Innocenc VII. napomínal r. 1405 arcibiskupa Zbyňka, aby byl pilen a bedliv u vyskouvání a potrestání těch, kteří Viklefovy bludy rozsevájí. Sám jeden z předešlých nejčinnějších horlitelův proti neřestem v církvi a nemravům kněžským, starý Cistercián, mistr Jan ze Štětkně, podal tenkrát arcibiskupovi podobnou žalobu, zvláště aby mistra Stanislava ze Znojma, professora theologie, potrestal. Arcibiskup Zbyňk proto svolav r. 1406 provincialní synodu kněžstva do svého arcibiskupského dvora v Praze tam nařízení vydal, že kdokoli se opováží tvrditi a rozšiřovati bludné učení, má za to upadnouti v těžkou kázeň církevní. Následkem toho mnozí kněží a také světší lidé před soud arcibiskupský pohnáni a tu vyslýcháni jsou: však poněvadž na tom, co dříve tvrdili, nestáli, a zvláště v učení o večeři Páně od myšlenek Viklefových docela upustili, propuštění jsou zase. Zdá se pak, že toto mírné nakládání s nimi ze zvláštního přičinění se o to mistra Jana Husi pocházelo, který tehdež ještě znamenité přízně jak u arcibiskupa tak u krále Václava požíval.

Roku 1408 otevřela se králi Václavovi nádeje, že bude moci nad svým sokem, Ruprechttem Falckým, zvítěziti, a zase předešlé důstoj-

nosti své, co král Římský, dosáhnouti. Jednalo se totiž hlavně přičiněním dvoru Francouzského o odstranění dvojice papežské, aby jak Řehoř XII. v Římě, tak Benedikt XIII. v Avignoně odstoupili, a nový jediný papež zvolen byl, kterýž by, jak slušno, zase toliko v Římě své sídlo měl. Král Václav maje velkou nechuť k Řehořovi XII. doufal, že jiný nový papež nejsnadněji mu zase k Římskému království dopomůže, a proto k tomu jednání ochotně svou pomocí přispíval. Však to mu také bylo povědomo, že se již v některých zemích pověst roznáší, kterak prý jeho shovíváním aneb i nedbalostí Viklefovo kacířství v Čechách vždy víc a víc se ujímá, — i domníval se, ovšem právem, že by mu to velmi mohlo překážeti, aby zas byl uznán co Římský král a vrchní ochránce církve. Staral se tedy také král Václav o to, aby na Pražských školách kvašení myslí pro Viklefovo učení přestalo; poněvadž však mezi ostatními třemi národy na universitě o Viklefovy články rozepří nebylo, než toliko v Českém, svolání jsou jenom údové z toho národu ke schůzi, aby o té věci jednali. Tato schůze stala se dne 20. května 1408 v domě národu Českému naležitém, totiž u Černé Růže na Příkopě. Sešlo se tam 64 doktorův a mistrův, 150 bakalářův a asi 1000 českých studentův, a byli mezi nimi přívrženci strany pokroku jakož i strany všem novotám se protivující; přítomen byl mistr Kliment z Mnichovic, farář ve Vraní, toho času rektor university, kterýž schůzi předsedal, potom mistr Jan Eliáš, arciděkan Plzeňský, mistr Stanislav ze Znojma, mistr Ondřej z Brodu (Německého), kanovník u Věch Svatých, mistr Jan Hus, mistr Štěpán z Pálče, mistr Jakoubek ze Stříbra a jiní. Po přečtení týchž nahore řečených 45 článkův Viklefových protivovali se Hus a přátelé jeho, aby jen zhola odsouzeny byly, pravíce, že jsou mezi nimi mnohé, které, když se jim dobře rozuměti chce, svou pravdu mají. Konečně zůstalo se na tom, že žádný úd národu Českého na universitě oněch článkův držeti se nesmí ani jim učiti, pod trestem vyloučení z university, však tak, aby se tato záповěď vztahovala toliko na smysl jejich kacířský, bludný neb pohoršlivý. Mimo to zapověděno, aby pouzí bakaláři v kolejších čtli o třech spisích Viklefových, které se nazývaly Dialogus, Trialogus a De eucharistia čili o večeři Páně.

Krátce před touto schůzkou u Černé Růže vedena jest před arcibiskupským soudem nová pře o kacířství zdvižená proti Matějovi z Knína řečenému Pater. Šmýšlel bludně o večeři Páně, jmenovitě o zůstávání chleba ve svátosti.

Musel odvolati, nežli se z arcibiskupského vězení na svobodu dostal. Po řečené schůzi bylo zas více osob žalováno před generalním vikářem, doktorem Janem z Kbelu, totiž Mikuláš z Velenovic řečený Abraham, farář u sv. Duchy na Starém městě Pražském, Sigmunt z Jistebnic, bakalář svobodných umění, a jiní někteří. Výslechu Abrahamova byl i Hus jakožto přísedící přítomen, i stala se hádka mezi ním a Kbelem o přísahu, kterou Abraham k živému Bohu činil, vikář pak žádal, aby přísahal na evangelium a na kříž. Husovi zdálo se, že zbytečně Abrahama týrá, a bránil jej, žeť více přísahati ku stvořiteli nežli ku stvoření, z čehož Kbel však rozhněval se, a k Husovi pravil, že jest zde k slyšení ne k opravování. Abraham byl na to odevzdán Pražskému inkvizitorovi, knězi Jaroslavovi z řádu Minoritského, titulárním biskupovi Sareptskému, kterýž jej do žaláře zamknouti dal. Tu se Hus zaň přimlouval, avšak nadarmo snažil se, z té vazby ho vybaviti; arcibiskup Zbyněk pak v několika dnech vypověděl řečeného kněze Abrahama z arcibiskupství svého. To mistra Jana Husa tak dopálilo, že jal se arcibiskupa směle kárati za to, že lenivým a hříšným kněžím úplnou svobodu dává, však právě ty nejpilnější pastýře stáda svého vyhání. Takovým vystupováním Husovým byl arcibiskup uražen, a od té doby počalo se rozdvojení mezi nimi, které potom vždy víc a více rostlo.

Arcibiskup také se nespokojil s rozhodnutím národu Českého na universitě o člancích Viklefových, že byly toliko pod výminkou zapověděny, totiž jen v nepravém, kacířském smyslu svém. Král Václav jej žádal, aby veřejným činem světu osvědčil, že v Čechách žádného kacířství není. I svolal proto arcibiskup na den 17. července 1408 do svého dvora v Menším městě Pražském synodu kněžstva, a tu hlavně vyhlásil, že po učiněném pilném úředním vyšetřování nyní žádný bludař ani kacíř v celé zemi více se nenachází. Mimo to pak nařídil, aby všickni mistři, bakaláři, studenti neb kněží a jiní věřící, kteří nějaké Viklefovy knihy v rukou mají, je do jistého času v pokladni komoře arcibiskupské složili, aby se prohlédati mohly. Někteří čeští mistři, kteří od všelikých novot upustili a nyní proti Husovi stáli, jakož byli doktor Jiří z Boru, mistr Ondřej z Brodu, mistr Jan Eliáš a kanovník Adam z Nežetic, radili arcibiskupovi, aby nad těmi knihami nové soudní jednání zavedl, a ve kterých by byly bludy nalezeny, ty aby dal spáliti, v čemž jich arcibiskup uposlechl.

Tu přišel první Jan Hus se svými kniha-
mi, a odevzdává je arcibiskupovi pravil k ně-
mu, že jej žádá, najde-li v nich nějaký blud,
aby jej poznamenal, že on rád veřejně to míní
vyznati, co jest blud. Po něm učinili také jiní,
a sešel se z měst Pražských znamenitý počet
knih, nad kterými měl soud držán býti. Toliko
pět studentů zpěchovalo se, knihy své vydati,
učiníce odvolání ve jmenu svém a všech těch,
kteříž by s nimi chtěli držeti, k samému pa-
peži proti rozkazům na synodách vydaným,
jmenovitě proti vydání Viklefových knih, což
prý proti právním učení Pražského čelí. Učinilo
to vůbec veliký hluk po Praze, lid reptal a
studující mládež vyvěšovala hrubé, potupné listy
na ulicích Pražských proti arcibiskupovi, kano-
vníkům a oněm nahoře jmenovaným rádcům.

Toho roku 1408 umřel také Olomúcký biskup
Ladislav čili Lacek z Kravař, a za jeho
nástupce zvolen jest Konrad II. z Vechty,
zmíněný již biskup Verdenský, kterýž před tím
byl nejvyšším mincmistrem českým, královským
podkomořím a zároveň proboštem Mělnickým.

Rozepře o tři hlasy na universitě Pražské.

1409.

Král Václav jsa upokojen veřejným svě-
dectvím Pražské synody, že v Čechách kacíř-
stva není, s důvěrou vyjednával s kardinály a
s dvorem Francouzským, doufaje, že nyní tím
snáze bude moci skrze ně za pravého krále
Římského uznán býti. Zasnoubil také nyní sku-
tečně synovkyni svou Alžbětu, dceru svého
zemřelého bratra Jana Zhořelického, Antoní-
novi, vojvodovi Brabantskému a Limbur-
skému, bratru Jana vojvody Burgundského,
uzavřev o tom smlouvu 20. července 1408 v mě-
stě Gentu. Protáhla se svatba až do následují-
cího roku. Král Václav vypravil nevěstu 11. květ.
1409 z Prahy se skvostným komonstvem do
Francie, sňatek pak stal se teprv 1. července
1409 v Brusselu. Získal si tím král Václav od
vojvody Antonína vojenskou pomoc v chystané
válce proti Ruprechtovi Falckému.

Pro odstranění posavadní dvojice papežské
stal se zatím již r. 1408 rozhodný krok, neboť
kardinalové obou papežův, odstoupivše od nich,
sešli se v městě Livorně, odkud vydali v čer-
venci 1408 prohlášení celému křesťanstvu, že
se má 25. března 1409 v městě Pise sejíti
všeobecný abor církevní, kterýž má oba papeže,
Řehoře XII. v Římě a Benedikta XIII. v Avi-
ñoně, ssaditi, a jediného, pravého papeže zvoliti.

K tomuto úmyslu všichni římskokatoličtí kře-
šťané s velkou radostí přisvědčovali. Do té doby
všecky vrchnosti duchovní a světské měly z po-
slušenství obou dosavadních papežův vystoupiti
a nestranně se chovati, až nový pravý papež
zvolen bude.

Král Václav si dal na tom velmi zále-
žeti, aby jeho poddaní, vystoupíce z poslušenství
Řehoře XII., nestrannost tu zachovali, až by
sbor Pisanský věc tu rozhodl. Přikázal nejprv
praelatům, aby svou nestrannost osvědčili, po-
tom žádal od Pražské university, aby také od
sebe takové vyjádření vydala. Avšak proti všemu
nadání zdvihl se odpor proti úmyslům královým.
a popudil krále k jednání, jehož následky uká-
zaly se potom býti nanejvýš důležité a roz-
hodné. Arcibiskup omlouval se, že nemůže zru-
šiti poslušenství svého papeži Řehořovi přísahou
slíbeného, kněží jeho též tak, a když rektor
university, který tehdyž byl, mistr Henning
z Baltenhagen, mistry do koleje svolal, aby
se dle vůle královny o tom usjednotili, že za-
chovají nestrannost k papežům, až církev zase
jen pod jednou hlavou sjednocena bude, tu je-
nom národ Český jediný projevil ochotnost svou,
že tak učiní, ostatní pak tři národové výslovně
tomu odporovali, tak že rektor raději shromáždění
beze všeho usnešení rozpustil, nežli by
krále popudil vyjádřením university jemu ne-
milým. Arcibiskup uslyšev o tom, kterak v té
schůzi Čechové a mezi nimi předně Jan Hus
svou ochotnost osvědčovali, žeby z poslušenství
papeže Řehoře vystoupiti a k nestrannosti při-
stoupiti chtěli, ještě více proti Husovi v mysli
své zanevřel, a vydav dekret veřejný, latinsky
i česky vyhlášený, zapovídal v něm Husovi co
neposlušnému synu církve všecko další kázání.
Avšak Hus věda, že král i celý dvůr jeho s ním
souhlasí a jej podporují, odvážil se tu ponejprv,
arcibiskupa neposlouchati, a kázal jako do-
sud dále.

Mezi tím musel se král Václav na podzim
r. 1408 do horní Lužice a do Slezska odebrati,
kde se měšťané měst Budišína, Zhořelice
a Vratislavi proti svým městským vrchno-
stem pozdvihli a veliké pobouření způsobili.
Dne 25. září přijel do Budišína, kde mě-
šťané městskou radu ssadili, velkého násilí se
dopustili a také na královský hrad útokem
hnali. Král zasedna na radnici k soudu nového
purkmistra, dvanácte konšeldův od měšťanův nově
zvolených a asi dvě stě ostatních buřičův k smrti
odsoudil. Prvním třinácti byly na náměstí hlavy
srazeny, ostatním ku prosbám královny Žofie
život jest darován, museli však mnozí z města

do vyhnanství jíti. Potom jel král Václav do Zhořelce, měšťané polekáni jsouce přísným soudem Budišinským před královým příjezdem mezi sebou se smířili a všechno urovnali, tak že král, nemaje čeho rozsuzovati, odtud se zdvihl a ku konci října 1408 do Vratislavi přijel. Také zde byla lonského roku městská rada od měšťanů libovolně obnovena a jinými osobami obsazena, že však měšťané při tom hrubého násilí se zdrželi, potrestal je král pouze ztrátou volebního práva a pokutou na penězích.

Ve Vratislavi přišlo ku králi poselství od kardinalův z Itálie, aby své vyslance k nastávajícímu církevnímu sboru do Pisy vypravil. Odpověděl jim král Václav, že nestrannost k papežům zachová, jak bylo umluveno, a že i znamenité poselství ku sboru vypraví, jestliže kardinalové jeho vyslance co plnomocníky pravého krále Římského přijmou a náležitě k nim se budou chovati.

Potom se král v polovici prosince z Vratislavi zas do Čech navrátil a na několik neděl dvorem v Kutné Hoře byl.

Od oné schůze university, kde se mělo usnešení státi o nestrannosti k oběma papežům, a toliko Český národ svou ochotu k tomu osvědčil a druzí tři národové se protivili, vzrostlo záští mezi Čechy a Němci netoliko na universitě ale i v obyvatelství Pražském na nejvyšší stupeň. Byl sice mezi cizími národy také Polský, avšak od založení university Krakovské r. 1400 již ne tolik co dříve slovanských Polákův Pražské učení navštěvovalo, a národ Polský na něm sestával téměř jen ze samých německých neb poněmčilých Slezákův, Pomoranův a Prušanův. Tito cizí národové vzali si nyní z toho vyjednávání o nestrannost k papežům novou příčinu k najíždkám na Čechy, a dotýkali se svých českých kolegův velmi bolestně, splajíce jim podezřelých a kacífův. Tu se Čechové úzce mezi sebou spojili, a k Husovi a přátelům jeho přidali se i ti údobé Českého národu, kteří posavad náhledům Viklefovým a všem novotám v učení odporovali, jmenovitě také professoři Jan Eliae a Ondřej z Brodu. Byl pak toho času zase mistr Jeroným Pražský ze svých cest po východních krajinách se navrátil, a pilně ve všem tom jednání svému příteli, Janu Husovi, po boku stál. Hus jako zpovědník královnin, jsa velmi dobře vídán při dvoře královském, podával dobrou naději, že nastávající boj proti třem cizím národům u dvora šťastně bude rozhodnut. I obnovili Čechové své dávnoleté stesky o svém neprospěšném postavení na universitě naproti cizincům. Byli od Němcův vždycky přehlasováni

když se o udělování akademických úřadův, velikých nadání a míst v kolejiích jednalo, a museli dotud větším dílem za vděk přijímati učitelstvím po venkovských městečkách ba i vesnicích, kdežto zatím cizinci podělovali se nejvíce mezi sebou o čestná a tučnější místa v samé Praze. I vznikla v Česích spravedlivá žádost, aby se to nyní obrátilo, tak aby při všem jednání na universitě napotom Čechové tři hlasův užívali, a cizí národové jakožto přespólní aby se společně jedním hlasem spokojili, kdež to posavad bylo naopak.

Král Václav jsa v Kutné Hoře, obeslal tam rektora a jiné mistry Pražského učení, aby jemu konečné mínění university oznámili, zdali se k oběma papežům nestranně chce zachovati až do rozhodnutí na Pisanském sboru. Němci na universitě majíce povědomost toho, k jakým krokům Čechové se chystají, a obávajíce se nějaké sobě škodlivé proměny, již napřed mistrům své strany, kteří v Kutné Hoře před krále předstoupiti měli, naučení dali, jak by svou věc králi přednesli a jej za ochranu při svých posavadních třech hlasích žádali. Co zas byli Češi mezi poslanci od university, ty majíce mistra Jana Husa v čele svém doufali, že nyní nejspíše na králi toho dosáhnou, po čem již dříve let toužili. Však jinak se stalo: král Václav již byl uslyšel o tom, kterak se Hus a arcibiskupem rozkmotřil a v hádky o náboženské věci vždy ostřeji se pouští, i mrzel se na to, myslé, že kardinalové na budoucím sboru Pisanském ve zle mu to pokládají budou, že takové věci trpí. Když tedy čeští a němečtí mistři s rektorem Henningem z Baltenhagen před Václava v Kutné Hoře předstoupili, osupil se král náruživě na mistra Husa řka k němu: „Ty mistře Jene a ten tvůj přítel Jeroným uvrhli jste naše království v podezření kacífství i spůsobili jste nám mrzutost v cizině: my chceme, aby ta věc opět napravena byla a jestliže jiní toho nepřetrhnou, kterým na tom záleží, tedy sami v to se vložití chceme, a třebaš ohněm k tomu přihlédneme!“ A obrátiv se k rektorovi a k Němcům pravil, že je v tom, co žádají, dobře míní opatřiti. Žádost Čechův, aby jim tři hlasy místo jednoho přisoudil, naprosto oslyšel. Hus a jeho přátelé téměř bez naděje krále opustili; než však z Kutné Hory odešli, obrátili se k svým mocným přátelům při dvoře, kteří vždy více stranu Českého národu drželi. Byl mezi nimi tehdaž právě Mikuláš z Lobkovic, písař královské urbury na Kutných Horách, muž ve knihách i ve zbrani dobře znalý a mezi milci královými jeden z předních. Ten Husovi a přáte-

lům jeho slíbil, že se při králi o jejich prospěch zasadí; avšak Hus jsa ostrou domluvou královou dojat hluboce, hned po svém návratu do Prahy tak těžce onemocněl, že mu již ani života netušeno.

Mikulášovi z Lobkovic podařilo se brzy, krále Václava na Čechy udobřit, když mu

předložil, že co oni žádají, není zrovna proti samému založení Pražského učení, ve kterém ovšem o třech hlasích cizincův nic výslovně nestálo, ano že se to i s úmyslem císaře Karla, jakožto zakladatele, dobře srovnává. V tom přišli také poslové od krále Francouzského a z učení Pařížského ku králi na Kutnou Horu, a ti nej-

Ohlášení Kutnohorského dekretu v koleji Karlově, že Čechům 3 hlasy, cizincům 1 hlas míti náleží, 26. ledna 1409. (Str. 579.)

(59)

více přispěli k obrácení úmyslu králova, do-
tvrdíce to Václavovi, že na Pařížské universitě
nikoliv cizí národové, nýbrž Francouzský tří
hlasův ve všech volbách a poradách užívá, a
ostatní dohromady toliko jednoho. Že pak císař
Karel při zakládání university Pražské úmysl
svůj byl ohlásil, že chce, aby ona zřízena byla
na způsob Pařížské; tu král Václav poznav,
že převaha cizích tří národů ve hlasování ne-
zakládá se na zákonu alebrž jen na obyčeji, dal

se tím snáze navesti k obrácení tohoto posavad-
ního obyčeje, a svou mocí královskou rozkázal,
aby Čechové na universitě Pražské budoucně
tří hlasův, ostatní národové toliko jednoho do-
hromady užívali. I vydán jest o tom dne 18. le-
dna 1409 slavný královský dekret Kutno-
horský znějící rektorovi a vši universitě Praž-
ské, jehož obsah asi byl následující:

„Ačkoliv každý člověk každého člověka po-
vinen jest milovati, přeceť potřebí jest, aby toto

milování pocházelo z lásky zřízené; pročť cizinci přednost dáti proti domácímu není pravé; neboť pravá láska počíná vždycky sama od sebe, a tak na přátele podle posloupnosti přirozeného přátelství dále se rozšiřuje. Poněvadž pak nás hodnověrná zpráva dochází, že národ Německý, v království tomto Českém žádného obyvatelského práva nemající, ve všech věcech, o kterých se při učení Pražském jedná, tři hlasy sobě přiosobil k užívání, ješto národ Český, pravý této země dědic, toliko jeden má a ho užívá: pročť považujeme to za nespravedlivé a velice neslušné, aby prospěchův obyvatelův zemských cizí a přespolní lidé v hojnosti měli požívatí, oni pak škodlivým nedostatkem cítili se sklíčeni; i nařizujeme rektorovi a universitě a naskrze míti chceme, aby napotom národ Český při všech radách, soudech, zkouškách, voleních a jakýchkoliv jiných nadáních a zakládáních, podle toho zřízení, kterého národ Francouzský v universitě Pařížské a též jiní národové v Lombardii a v Italii užívají, ke třem hlasům všemi spůsoby připustili, a jej při tomto privilegium na budoucí věčné časy zanechali v pokoji a bez překážky.“

Ze spůsobu toho dekretu poznati můžeme, že jej spisoval písař národu Českého vřelý milovník; krále Václava však přední účel při té věci byl toliko takový, aby dle příkladu Čechův, kteří byli ochotni zachovati nestrannost v otázce o poslušnosti k papeži, také všechny jeho ostatní země takovou nestrannost u sebe prohlásily a zachovaly, jakož také hned v několika dnech, 22. ledna, rozeslal z Kutné Hory rozkazy po celé říši své, aby od té chvíle pod těžkou pokutou nikdo více Řehoře XII. ani za papeže neměl, aniž jeho co papeže poslušen byl.

Hned po projití toho dekretu o třech hlasích dostal mistr Jan Hus opis jeho cestou soukromou do Prahy, a když jej v těžké nemoci ležícího navštívili mistři Jan Eliae a Ondřej z Brodů, tuť je tím dekretem radostně překvapil; prose jich, kdyby on umřel, aby věrně stáli o spravedlivost a osvobození svého národu.

Ohlášení Kutnohorského dekretu stalo se slavným spůsobem skrze královského úředníka ve velké síni kolleje Karlovy dne 26. ledna 1409. Čechové vyslyšeli jej s velkým potěšením a pánu Bohu děkovali, Němci však se náramně pobouřili a unmlouvající se s vyhrůžkami ze síně vyházeli.

Kterak Němci opustili učení Pražské a do Němce odtáhli.

1409.

Jak bylo viděti, nemínili Němci tomuto královskému dekretu se podrobiti, vyhledávající cesty, jak by se ta věc ještě dala zvrátiti. I učinili již dne 6. února 1409 žádost ku králi pod pečeti všech tří cizích národův, dávající v ní králi na uvážení, že svých tří hlasův posavad vším právem užívali, a jestližeby tento dekret královský, nevědomo prý, z čího návodu prošlý, měl platnost míti, že by jim to byla věc velmi těžká a nesnesitelná, žeby tito tři přespolní národové na universitě zkažení a zmaření byli, a žeby z toho i celá universita na zmar přijíti musela. Dále navrhovali králi, jestliže národ Český myslí, že nějakou křivdu trpí, když s ostatními třemi v rovnosti jest postaven, že oni se s tím spokojiti chtějí, aby král národ Český naskrze oddělil od nich, tak aby měl svou zvláštní radu, zvláštní soudy, zvláštní zkoušky a volení úředníkův, zkrátka tedy zvláštní universitu, a ostatní tři národové též zvláštní. Důvody v té žádosti uvedené byly potud pravé, že mělo-li obecné učení dle tehdejšího smyslu býti skutečně obecné a všem křesťanským národům přístupné, mezi domácími a přespolními žádný rozdíl činěn býti nesměl. Avšak ukázalo se, že takový obecný ústav čím dál tím hůř prospěchům národu Českého nesloužil, a vyhovělo se tímto rozkazem královským skutečnému přání a prospěchu velké většiny národu Českého. Universita Pražská musila se tím spůsobem nyní státi skutečným jméním národu. Němci myslili, že obyvatelstvo Pražské, majíc velké užítky z valného navštěvování university z cizích zemí, samo se protivovati bude uskutečnění královského dekretu, obávajíc se, že cizí národové učení Pražské valně opustí a oni tím velkou ujmu na svých živnostech utrpí; avšak mimo Němce v Praze osedlé, kteří vždy více k Německé říši nežli ku království Českému hleděli, nikdo z domácích se nehnul a neozval.

Nicméně všickni údové university, kteří byli z tří cizích národův, učinili mezi sebou písemnou úmluvu a k tomu přísahou vespolek se zavázali, že se rozkazu o třech hlasích národu Českého naskrze nepodrobí, nýbrž že se chtějí o to zasaditi, aby tento rozkaz odvolán byl, což kdyby se nestalo, a oni při svém posavadním chvalitebném obyčeji zachování nebyli, že pak chtějí z učení Pražského vyjítí a k němu nikdy více nepřicházeti. To všecko jedenkaždý vyplniti slibil pod pokutou klatby, zbavení cti

a zaplacení sto kop grošův českých. A tak to jednání o tři hlasy trvalo ještě víc než tři měsíce; Čechové i Němci vysílali často posly své ku králi, kterýž ten rok, jak se zdá, ponejprv na svém novém hradě Točnice obýval, avšak mezi tím také na jiných sídlech svých se zdržoval.

Král Václav a jeho radové nedali se však ve svém prohlášeném předsevzetí nižádným spůsobem zvíklati, a zůstalo při tom, že Českému národu na universitě tři hlasy náležejí.

Němci užívali své převahy a moci nad celým učením bez přetržení po ten celý čas, nikterak jí z rukou svých pouštěti nechtíce, avšak zkoušky na mistrovství a bakalářství nebyly více předsevzaty, a když o sv. Jiří přišel čas k volení rektora a děkana fakulty svobodných umění, Němci vždy ustoupiti nechtěli; k volení nepřišlo, a starý rektor Henning z Baltenhagen znamení moci rektorské z rukou nedal. Starým děkanem fakulty svobodných umění byl mistr Albert Warrentrappe z Münsteru. Když to tedy jinak nešlo, muselo se k vykonání rozkazu královského užiti prostředku důrazného. I byl 9. května 1409 z královského rozkazu mistři všechných čtyř národů do kolleje Karlovy povoláni, a když všichni pohromadě byli, vstoupil do kolleje jakožto posel královský pan Mikuláš z Lobkovic, s ním všickni konšelé Starého města Pražského a za ním nemalý zástup oděncův. Tu oznámil pan Mikuláš ještě jednou slavně vůli královskou, a jediní Čechové svou ochotnost k poslušenství osvědčovali, kdežto Němci jako dosud zůstávali při svém odporu. I musel pan rektor Henning z Baltenhagen v jizbě fakulty svobodných umění vydati klíče od pokladnice, pečeti rektorskou, matriku university a klíče od knihovny, kteréžto věci pan Mikuláš prozatím pod své opatření vzal. Potom sestoupil do prvního dvora v kolleji, a tu všem mistrům vůkol stojícím veřejně četl oznámení od krále, že tenkrát z vůle své královské sám sekretáře svého, mistra Zdeňka z Labouně, za rektora university, a mistra Šimona z Tišnova za děkana fakulty svobodných umění zvolil. Tyto dva jmenované mistry také hned pan Mikuláš na jejich úřady usadil, nebera nijakého ohledu na vášnivý odpor Němcův, kteří se proti tomu pozdvihi. Bylo ovšem hnutí veliké v kolleji Karlově, a vášnivě s obou stran proti sobě mluveno, avšak předce nikdo proti druhému ruky nevztáhl. Němci pak vidouce opravdivost, začali hned plniti, k čemu se byli mezi sebou vespolek zavázali, i skládali věci své chystající se na cestu. Před ty dni

po oné schůzi v Karolíně, po 9. květnu, vyšlo 2000 mistrův, bakalářův a studentův z Prahy, později zase 3000, a mnozí také porůznu, a tak se stěhovali houfně pěšky, jezdecky a na vozích tu na západ tu na půlnoc rozcházejíce se po rozličných krajinách německých, odkud který byl domovem. Mnozí byli prý na cestě ještě v Čechách oloupeni a násilím ztýráni, jak souvěký kronikář a spoluúd učení Pražského vypravuje, máje radost z jejich škody. Brzy bylo více v Praze německých mistrův a studentův leda něco málo na fakultě právnické, která, jak jsme již k roku 1372 vypravovali, vlastní universitu na Pražském učení tvořila, a hádkou o tři hlasy dotknuta nebyla. Avšak i ti po některém čase z Prahy se vytratil. Mnoho-li mistrův a studentův Pražské učení tehdež opustilo, nedá se s jistotou určit; větší díl z nich náležel k někdejšímu národu Saskému a Polskému, a sice tohoto posledního jen části německé, protože co byli skuteční Poláci, sležští a pomoranští Slované mezi nimi svorně s Čechy zůstávali a z Prahy neodcházeli. Menší byl počet vystěhovalcův někdejšího národu Bavorského, protože v poledních Němcích bylo již několik malých universit zřízeno, a tudíž z těch stran již méně studentův do Prahy přicházelo. Největší počet vystěhovalcův se zas v Lipsku shledal, kdež markhrabata Míšeňští hned toho roku 1409 novou universitu založili. Také všechny ostatní university, které tehdež již v Němcích byly, Pražskými studenty mnoho získaly. Avšak potom prý mnozí z těch, kteří tehdež z Prahy vyjeli a vyšli, dlouho jsou po Praze toužili, proto že se jim zde tak dobře vedlo. I samým Pražanům bylo žel po vystěhovalých studentích, neboť trpěli ztrátu ubytím činže a výdělků. Však nejvíce týkalo se to, jak se zdá, jen německého obyvatelstva Pražského, které vždy ještě všechny obchody a živnosti ve svých rukou mělo: Čechové naopak raději se z toho, majíce naději, že o svém zvelebení budou moci s menšími překážkami pracovati, a mistr Jan Hus, kterýž se mezi tím časem zase uzdravil, brzo po odejití Němcův na kazatelně v Betlemě dal průchod citům svým, řka k posluchačům: „Dítky! Pochválen buď Bůh všemohoucí, žeť jsme Němce zapudili, že máme, oč jsme se zasadili a jsme vítězi; a zvláště děkujte panu Mikuláši Augustinovu (totiž z Lobkovic), poněvadž jest vymohl to ku prosbám našim u krále!“

Sluší pak znamenati, že často zmíněný Mikuláš z Lobkovic jest první nám z dějin známý předek alavného rodu někdy pánův nyní knížat z Lobkovic. Byl

syn Marše z Újezda, českého rytíře, máje příjmi Chudý. Při královské urbuři na Kutné Hoře byl písařem již od r. 1406, a požívav potom zvláštní přízně krále Václava stal se r. 1416 nejvyšším zemským písařem. Jmenovali ho Mikulášem Augustinovým podle domu „u Augustinů,“ který mu v Praze náležel, sám pak psal se s počátku Mikulášem Chudým z Újezda anebo z Miličevsi; roku 1408 koupil statek Lobkovic, i psal se z Lobkovic, od roku pak 1418, když mu král zastavil hrad Hasištejn, psal se z Lobkovic i z Hasištejna. Ve válce husitské bojoval potom na straně krále Sigmunta dosti udatně, a umřel r. 1435.

Odejítím cizích národů z učení Pražského zahynula sláva jeho na vždy. Náleželat totiž universita Pražská dotud mezi nej přednější a nej četnější v Evropě a spojovala v sobě netoliko největší část učených a výtečníkův českých, ale téměř také celé učené Německo a jiné sousední národy. Počet mistrův, bakalářův a studentův přesahoval obyčejně 10.000, a byli mezi nimi synové cizích i domácích knížat, z rodův panských, rytířských a měšťanských, kněží všech

Němečtí professoři a studenti z Prahy se stěhují 1409. (Str. 582).

(60)

stupňův a hodností, ba i cizí kupci, kteří aby svobod university užívati mohli, za údy její zaplatiti se dávali. K tomu všemu uvykli si Němci od časův císaře Karla až dosud Prahu za hlavní město Německé říše považovati, a panoval tudyž neobyčejně pestrý a hlučný život v ní. Žeby to vše bylo konečně k vytlačení a úplnému zlehčení Čechův vedlo, to oni dobře poznávali, a proto také probudilo se sebevědomí v nich,

a počaly úsilné snahy jejich o zachování národnosti své. Universita v takových okolnostech, majíc sloužiti ku prospěchu takorčka všemu světu, nemohla býti ústavem národním, jsouc větším dílem v moci a pod správou cizozemcův, a přec byla zcela nadána na útraty národu Českého, který až posud mnoho měl z ní hmotné a duchovní škody a v celku malý užitek. Tuť ovšem, když se Čechové o odstranění těch všelikých

nesrovnalostí pro zachování sebe samých zasazovali musili, nemohla universita Pražská zůstatí ústavem světovým. Vyplnivši v plné míře úlohu, jakou jí vznešený zakladatel její, císař Karel, dal, stala se nyní ústavem českým, tak jako byly jiné university mezi tím časem povstale, ku příkladu Vídeňská rakouskou, Heidelberská, Lipská a jiné německými, Krakovská polskou.

Konečně znamenati sluší, že provedením této proměny na učení Pražském zasazena jest první velká rána Němectvu do Čech příšlému. Po té následovaly pak brzo jiné, tak že Němci po dvě století nemohli svou moc v Čechách opět obnoviti.

Po odejítí Němcův z učení Pražského stalo se shromáždění všech mistrův a úředníkův jeho, v kterém uraženy jsou podle změněných okolností proměny v pořádkách a ve zřízení university, jejížto rozdělení na čtyry národy ostatně podrženo jest; a když došel čas rektorství mistru Zdeňkovi z Labouně, vyvolen jest o svatém Havle 1409 za rektora nyní již podruhé mistr Jan Hus.

Tři papežové najednou.

1409.

Dne 25. března 1409 stal se, jakž bylo umluveno, počátek všeobecného církevního sboru v městě Pise v Italii. Král Václav vypravil k němu královské rady a plnomocníky své, Václava, patriarchu Antiochenského, probošta Vyšehradského a nejvyššího kancléře, Těmu z Koldic, biskupa Míšeňského, pana Beneše z Chústníka a dva údy Pražské university a doktory práv, Jeronyma ze Seidenberka a Jana Naza. Těmto plnomocníkům na sboru dána jest také přednost přede všemi jinými, proto že kardinálové se byli zavázali, starati se o uznání Václava co krále Římského skrze veškeré křesťanstvo i skrze budoucího pravojediného papeže. Dne 5. června vyhlásil sbor oba posavadní papeže, Řehoře XII. v Římě a Benedikta XIII. v Aviňoně, za ssazené, a kardinálové přísahou zavázali se, že kdokoliv z nich za pravojediného papeže zvolen bude, nesmí dáti rozpustiti sboru dříve, nežli až uvedena a skrze něho a pomocí sboru dokonána bude všeobecně žádaná oprava církve ve hlavě i v údech. Na to 15. června zavřeli se kardinálové do konklave a po 11 dnech, 26. června, vyvolili jednoglasně kardinála arcibiskupa Milánského, Petra Filarga z Kandie, za papeže,

jenž dal sobě jméno Alexander V. Byl to nejlepší přítel krále Václava, ale již 70letý stařec, mravů bezúhonných a úmyslův nejlepších, a však neuměje nikomu ani jen prosby odepřítí, nevelmi za reformatora čili obnovitele církve se hodil, zvláště že se ve všem dal voditi od muže ošemetného a vládychtivého, Baltazara Kossy, kardinála-legata Boloňského. Neprátalé obnovení církve nyní tím nestydatěji se ozývali, a nový papež neuměje odolati překážkám rozpustil sbor Pisanský již 7. srpna 1409, aby k potřebnému obnovení církve r. 1412 jiný sbor svolán byl. Tak zavedeny jsou všechny naděje upřímných přátel života církevního, ba bylo nyní ještě hůř: oba ssazení papežové, Řehoř i Benedikt, dokonce neuznávající práva sboru Pisanského nad sebou, nesložili důstojenství svého, a tak byli nyní tři papežové najednou. Benedikta poslouchali napotom ještě ve Španělsku a ve Škotsku, Řehoře v Neapoli, v některých krajinkách Italských a v některých biskupstvích v Německu, ostatní křesťanstvo všechno přilnulo však k Alexandrovi V.

Záleželo nyní na Václavovi, aby co Římský král a vrchní ochránce církve vyhlášenou jednotu v církvi ve skutek uvedl a o všeobecné uznání Alexandra V. se zasadil. On znaje tuto povinnost svou, dal mnoho na tom sobě záležeti, aby ji vykonal. Avšak nastojte! ani ve vlastním království svém, v Čechách, nemohl poddané své Alexandrovi V. v poslušenství uvesti. Němci z university byli sice již pryč, a Čechové byli ochotni, nového papeže přijmouti, — avšak tu arcibiskup Zbyněk z Hasenburka a s ním jeho kapitola a větší část všeho duchovenstva českého vždy ještě nechtěli upustiti od poslušnosti Řehoře XII. Král Václav nebyv od jakživa na duchovenstvo příliš laskav, nyní zase na nejvyšš popuzen jest tím i se všemi dvořany svými k hořké nenávisti proti arcibiskupovi a proti českému kněžstvu vůbec. Když pak v červenci 1409 přišla do Prahy zpráva, že Alexander V. za pravojediného papeže zvolen jest, tu vypukla zjevná válka mezi duchovenstvem a dvorem krále Českého. Jako před léty za arcibiskupa Jana z Jenšteina vysílání jsou zas nyní královští služebníci s vojskem, aby kněžské statky loupili a v plen je brali. Arcibiskup Zbyněk nečekal, až královská ozbrojená moc naň sáhne, nýbrž dal se na útěk ze země. To i mnozí jiní důstojníci kněžství učinili, neboť královi milci velmi horlivě po těch pánech pásli a králův rozkaz s velkým zalíbením plnili. Zvláště pak dva z nich v tom se vyznamenávali, pan Vok příjím Voksa z Waldšteina a rytíř Ra-

cek Kobyla. I trvalo toto záští od 22. července až do 2. září 1409. Teprv posledně jmenovaného dne dali se arcibiskup Zbyněk a Olomoucký biskup Konrad z Vechty strachem pehnouti, že opustivše Řehoře XII. s celým duchovenstvem svým k Alexandrovi V. přistoupili. Kterak všemu obyvatelstvu na tom záleželo a jak velká váha na ten skutek byla kladena, že se světská moc s církevní mocí smířila, to bylo pozorovati z neobyčejných radovánek, z této příčiny v Praze slavených. Hned téhož dne ve všech kostelích *Te deum laudamus* zpíváno; druhého dne pak zvonilo se třikrát velkým zvonek na radnici Starého města Pražského, a po posledním zvonění u večer zapáleno jest do šesti set radostných ohňů před domy na ulicích a na náměstích; purkmistr Petr Habart od Bílého Lva s mnohými konšely na kůň sedl, a ve slavném průvodu s trubači v čele projížděl ulice až do desáté hodiny v noci. Všichni si přáli štěstí k domnělému obnovení jednoty v církvi a k volbě papeže Alexandra V.

Hus co spisovatel český. Obžalován pro kacířské smýšlení.
1409.

Mistr Jan Hus spisoval traktáty a knihy česky i latinsky, avšak v českých jeho spisech původní povaha ducha a myslí jeho přirozeněji a ostřeji se pronáší, nežli ve spisech latinských, ježto obyčejným tehdejší způsobem po školsku skládal. A poněvadž vedle horlení náboženského byl nejvřelejším milovníkem svého národu Českého, hleděl především netoliko živým ale i psaným slovem českým na krajany své působiti. České jeho spisy nedosahovaly sice hlubokosti myšlének Tomáše Štítného, ale byly za to ještě více srozumitelné obecnému čtenáři. Počet jeho spisův jest dosti hojný, avšak největší dílo jeho jest *Postilla*, zahrávající v sobě jeho kázání, to jest výklady na evangelia, která se čtou přes celý rok na dni nedělní, již teprv r. 1413 na Kozím Hrádku dopsal. Od mistra Jana Husi pochází také náš nynější český pravopis. Až do těch dob Čechové totiž písíce písmeny latinskými a nemajíce v abecedě latinské dost písmen k vyznačení všech zvuků jazyka slovan-ského, všelijak a neladně písmena hromadili a tím sobě čtení velmi obtěžovali. Hus pokoušeje se o usnadnění čtení kněh českých, zanechal hromadění písmen k naznačení zvukův, kterých nemá latina, a zavedl místo toho čárky a háčky nad písmeny, jakž jich až podnes užíváme.

V naučení, kteréž o tom sepsal, velmi horlí na tehdejší Čechy, zvláště Pražany, že od dobrých způsobů mluvení upouštějí, a svůj jazyk němčinou hyzdí.

Ve snažení Husově v bohosloví vadila mu, při vši zběhlosti v písmě svatém, ve svatých otcích a v bohoslovecké literatuře středního věku, nedůkladnost jeho theologických studií, pro kterou neprohlížel vždy důsledkův a dosahu každého svého mínění, a nedá se zapřít, že v tom se jakási umíněnost a samolibost v něm jevila, pro kterou, aby z jednoho poblouzení se znáti nemusil, ve druhé upadal. A počínal si Hus nyní vždy směleji, čím větší pohoršení ve veškerém křesťanstvě podávala nynější trojice papežská, čím méně bylo naděje na brzké očištění církve od kněží nehodných; k tomu všemu mluvě s kazatelnou veřejně proti kněžstvu a nemravnosti jeho, souhlasil ve smýšlení, jaké tehdejší při dvoře krále Václava panovalo, a vždy více a více pochvaly nalézal u lidu.

Hned roku 1408, když se byl Hus s arcibiskupem Zbyňkem rozhněval, použili toho jeho nepřátelé a podána jest arcibiskupovi ve jménu duchovenstva města i dióceze Pražské první žaloba na něj. Hus odpověděl na to dílem úsměšně, dílem se hájil velmi určitě. Nyní po vyjití Němcův z Pražského učení a po bezděčném uznání papeže Alexandra V. se strany arcibiskupa a jeho duchovenstva českého, obnovena jest předešlá žaloba na Husa, a ještě jí přitříděno, neboť k předešlým kusům ještě nové stížnosti přidány jsou. Nejznamenitější stížnosti byly mezi nimi tyto: že popouzí lid proti kněžím, Čechy proti Němcům, že učí zhrdati církev a tresty jejími, že nazval Řím sídlem Antikristovým, a že prohlásil každého kněze za kacíře, který za přisluhování svátostmi dává sobě platiti, že kacíře Viklefa veřejně chválil a jednou že prý se nestyděl vyjeviti žádost, aby po smrti octla se duše jeho tam, kdež i Viklefova jest. Tuto žalobu kázal arcibiskup mistru Husovi dodati s nařízením takovým, aby na jedenkaždý článek stížností odpověděl zkrátka slovem: věřím, nevěřím, ano neb ne, a to před mistrem Mauricem Rvačkou, professorem písma svatého. Zdalí Hus tak učinil, čili nic, neví se, zachoval se však pozdější spis od něho, v kterém na ty žaloby odpovídá. Mnohé věci dobře vysvětlil, mnohých jiných nepodstatnost dokázal, a co se týče žaloby, že na svých kázáních působí nenávisť mezi Čechy a Němci, na to odpověděl, že mezi Čechy a Němci nikdy nepopouzel, nýbrž zajisté že jest mu dobrý Němec milejší, nežli špatný Čech, a bytby ten

byl vlastní bratr jeho. Divné bylo zajisté také nařízení arcibiskupovo, aby se Hus vykázal, jakým právem v kapli Betlemské káže, a to ne lidu svému nýbrž cizímu, proto že při kapli vlastní farní osady nebylo, a z čí moci v té kapli drží se slavné služby Boží se zpěvy od něho a od jiných duchovních. Na to Hus krátce odpověděl, z čího nadání, povolení a potvrzení se to všechno děje, a aby každý jen do svého vlastního farního kostela na kázání chodil, to že nikdež psáno není.

Zatím byl arcibiskup Zbyněk již r. 1408 od Pražských studentův u papeže obžalován pro rozkaz, aby Viklefovy knihy jemu byly odevzdány, čímž se dotknul práv university Pražské, potom pro jeho rozkaz, aby kněží pilně vykládali lidu nauku o večerí Páně, že po posvěcení není v hostii nic jiného, nežli tělo Kristovo, a v kalichu nic jiného, nežli krev Kristova, kterážto nauka jest prý dle udání těch studentův kacířská. Tehdáž byl ještě papež Řehoř XII. v Římě, a ten odevzdal tu při jednomu praelatovi z Kolína nad Rýnem, kterýž 9. prosince 1409 arcibiskupa v té příčině před sebe do Říma obeslal. Zatím zvolen jest nový papež Alexander V., a arcibiskup prvé, než ta lhůta došla, své posly, Jinocha, kanovníka Pražského, a mnicha Jaroslava Minoritu, biskupa Sareptského, s mnohými dary ku kardinalům a k papeži do Říma vypravil, kteříž tam oznámili, kterak všechny nepokoje v Čechách hlavně z článkův Viklefových pocházejí, kterak z návodu Viklefištův hyne všechna poslušnost k vrchnosti duchovní, neboť prý tresty církevní za nic považují, a učí, že spravování kněžstva přináležejí světské moci, čímž prý i mnohé pány zemské přivedli na svou stranu, i samého krále Václava popudili k odejmutí kněžstvu mnohých statkův pozemských. Jednatelé strany Husovy v Římě se zdržující o tomto poselství arcibiskupovu ani zdání nemajíce ani netušili, že se jejich věc najednou obrátí. Pročež byli nemálo překvapeni, když od Alexandra V. dne 20. prosince 1409 byla arcibiskupovi Zbyňkovi bulla vydána, která úmyslu a žádosti jeho úplně zadost činila. Obsílka naň byla zrušena, všechny žaloby proti němu zamítnuty, a jemu rozkaz a plná moc dána, aby, přijma k sobě čtyři doktory theologie a dva doktory práv, vykořenil všecky bludy a kacířství v arcibiskupství svém, aby zapověděl pod klatbou všeliké učení Viklefské, odjal věřícím knihy Viklefovy a nedovolil kázati více mimo kollegiatní, farní a klášterní kostely na žádném jiném jakkoli svobodami a výsadami opatřeném místě.

Upálení knih Viklefových.

1410 16. července.

Osudná tato bulla papeže Alexandra V. dostala se teprv po desíti nedělích z Pistoje v Itálii, odkud ji papež vypravil, do Prahy, tak že ji arcibiskup Zbyněk teprv 9. března 1410 veřejně mohl ohlásiti. Nadál se arcibiskup, že král Václav i pánové zemští jemu pomocní budou u vykonání této bully, i nemeškal, usaditi kommissi čtyř doktorův theologie a dvou doktorů církevního práva. Nikdo nepochyboval, že druhá část bully, týkající se kázání v místech mimo kostely kollegiatní, farní a klášterní, čelila hlavně proti Husovi a jeho kázání v kapli Betlemské, a Hus sám spatřoval v tom spiknutí farářův a mnichův proti sobě. I přidal se nyní veřejně ku přátelům svým, kteří onu při s arcibiskupem u Římského dvora vedli, a učinil hned proti té bulle odvolání k témuž samému papeži Alexandrovi, stěžuje si do toho, že papež zle zpraven byl, a že tu bullu od něho vyloudili, obešedše všechny právní obyčeje, cestami pokoutními a krivými.

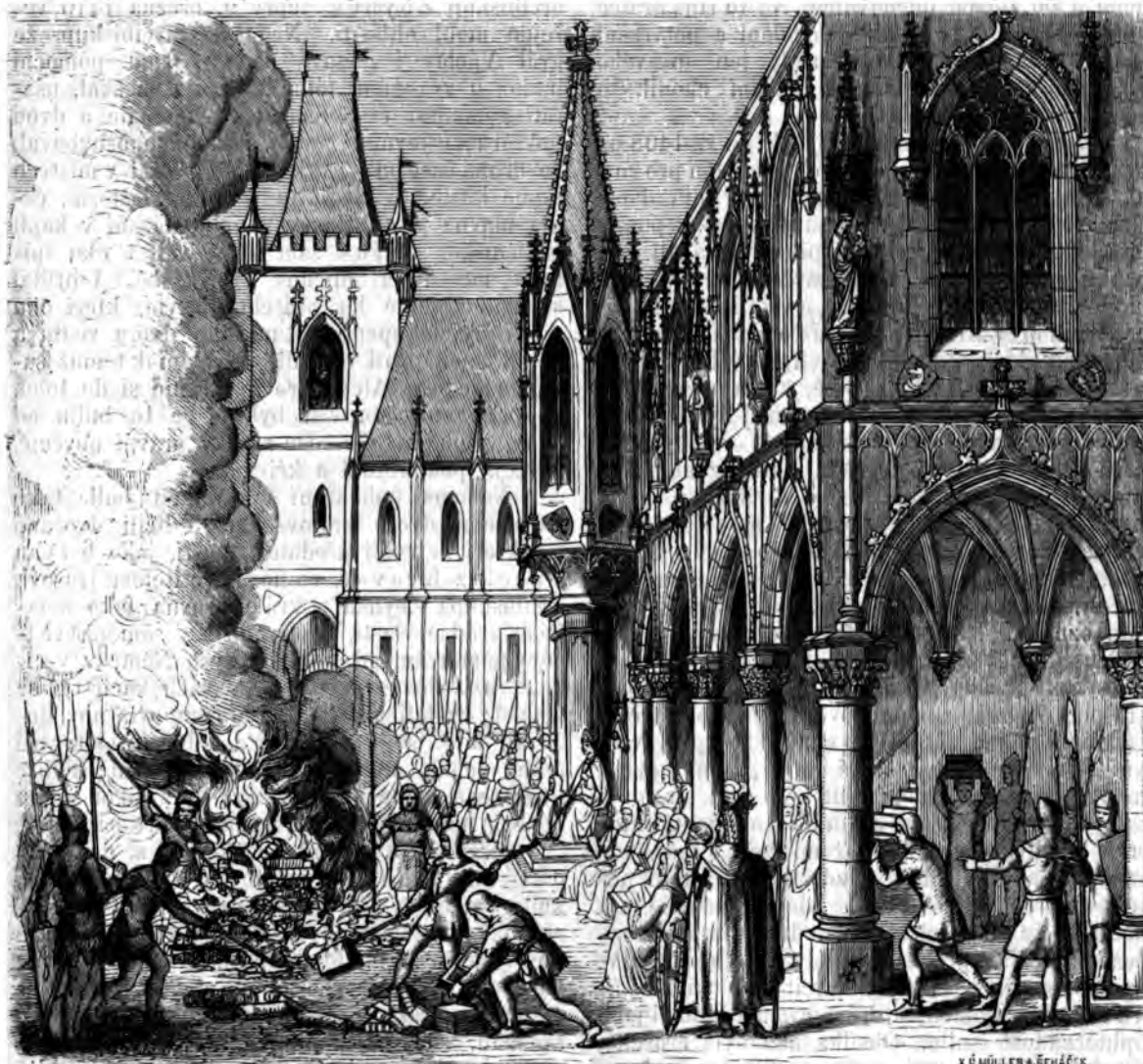
Nemenší pobouření způsobila ta bulla také na samém dvoře královském. I líčili dvořané a někteří nejvyšší úředníci zemští, jako byl pan Lacek z Kravař, co horliví ctitelové Husovi, arcibiskupa Zbyňka u krále zrovna jako nějakého zrádce vlasti, poněvadž prý sám přisvědčuje pomluvám od vystěhovalých Němcův v cizině roztrušovaným, že v Čechách kacířství se zmáhá; žádali pak na arcibiskupovi, aby dokázal, kdo jsou ti kacíři a kde? Ano tvrdili také mnozí, že bulla ani pravá není, nýbrž podvržena, koupena byvši prý za velikou sumu peněz u některého úředníka kanceláře papežské.

Mezi tím sestoupila se kommissi doktorův od arcibiskupa k tomu jmenovaných, a prohledši knihy oznámila výsledek vyšetřování svého, kterýž, jak předvídati bylo, zněl v ten smysl, že všechny knihy Viklefovy obsahují v sobě zjevná kacířství, zvláště o svátosti oltářní. Když se o tom po Praze pověst roznesla, jedni se z toho radovali, však mnozí jiní nepokojili se tím a reptali; i položena jest obecná schůze universitě dne 15. června 1410 za rektorství mistra Jana z Ondřejova řečeného Šindel, doktora lékařství, kdež uzavřeno jest, že všechna universita o to ku králi půjde a jej požádá, aby spálení knih Viklefových překazil, poněvadž by z toho musil přijíti zmatek universitě, králi a všemu království.

Naproti tomu arcibiskup Zbyněk již druhého dne, 16. června, konečný rozsudek svůj

v té věci v synodě svého kněžstva v arcibiskupském dvoře v Menším městě Pražském ohlásil. Seděl na soudné stoličce, a hned po kázání, kterým synoda byla otevřena, kázal rozsudek sepsaný čísti. Obsah byl v krátkosti ten, že všechny Viklefovy knihy mají býti spáleny; kdož ještě

knihy takové majíce, je neodevzdali, do šesti dní aby to učinili pod pokutou klatby církevní; konečně aby se též pod pokutou klatby nikdo neopovážil, ve městech Pražských na místech soukromých, tedy také v kaplích, lidu kázati. Tento rozsudek vyhlásil se pak po celém

Spálení knih Viklefových v arcibiskupském dvoře v Menším městě Pražském 16. července 1410. (61)

arcibiskupství Pražském a po biskupstvích Olomouckém a Litomyšlském.

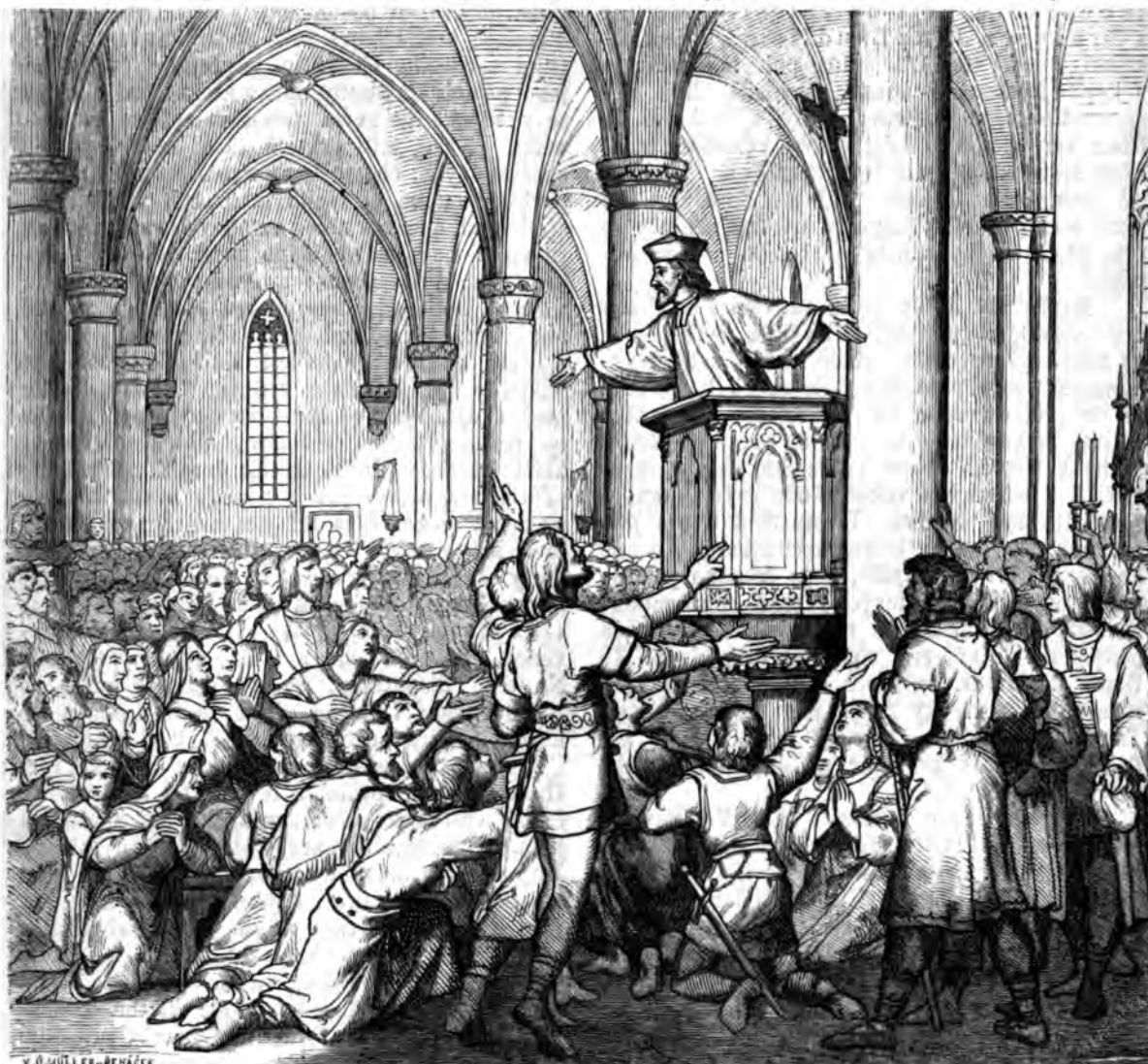
Následkem kroků od university u krále učiněných poslal král k arcibiskupovi tázat se, co míní učiniti? Arcibiskup boje se krále Václava, dal mu odpověditi, že bez jeho vůle nic nemíní s Viklefovými knihami začíti. Na to

k žádosti krále Václava k tomu přivolil, že k vykonání rozsudku svého nepřistoupí, pokudby nepřišel starý markhrabě Jošt do Prahy. Jošt zajisté považován byl za muže učeného, kterýžby v té věci mohl naleztí ještě nějakého prostředku. Také knihy Viklefovy znal, an mu byl Hus sám před léty poslal opis jednoho Vikle-

fova spisu, Trialogus řečeného, jež Hus také do češtiny přeložil.

Universita zatím nelenila prohlásivši se na novo, i také listem pod svou pečeti ve známost uvedši všem obyvatelům království Českého a

markhrabství Moravského a jiným věřícím, že s rozsudkem arcibiskupa Zbyňka nesouhlasí, a že nechce, státi se mlčením účastna tohoto zlého činu, jakým by bylo spálení knih Viklefových. Takové vyjádření universita ovšem nevydala od

Hus na kázání v Betlemě posluchačův se dotazuje, chtějí-li při něm státi? 1410. (Str. 596).

(62)

sebe v tom smyslu, jakoby bludy v těch knihách obsažené snad schvalovala, nýbrž že za nerozumné pokládáti jest, páliť díla učení, jednající mnoho o věcech, které se náboženství a církve ani netýkaly, a k tomu latinská, lidu samému nesrozumitelná, v nichžto učenci vždy mohli to, co za nepravé shledáno jest, vymísiti.

Mezi tím umřel papež Alexander V. 3. května 1410, a nastoupil pověstný onen kardinal-legat Boloňský, Baltazar Kossa, co papež pod jménem Jana XXIII. Tu se hned Hus a přátelé jeho k němu odvolali, žádající za zrušení oné bully Alexandra V. Odvolání toto velmi obšírně všechny okolnosti a poměry vyličující sepsáno jest 25. čer-

vna v kapli Betlemské, a osoby v něm jmenované byly: první mistr Jan Hus, urozený Zdislav ze Zvířetic slavného rodu z Wartenberka, mistr svobodného umění a študent v právích, Jan z Brandýsa, Beneš z Lysé, Petr ze Sepekova, Petr de Valentia, Michal z Drnovic a Jan z Landšteina, dílem bakaláři dílem študenti. Hus pak nepřestává v kapli Betlemské kázati, vykládal lidu nespravedlnost Alexandrovy bully, a že kněží do Říma křivou zprávu dali, jakoby v Čechách mnohých srdce kacířstvím byla sprzněna. Všechn lid rozdrážděn křičel: „Lhou, lhou!“, a byl těmi věcmi u veliký nepokoj uveden. Začaly se tyto pře a hádky zajisté již celého národu dotýkati.

Markhrabě Jošt zatím vždy ještě do Prahy nepřicházel, a arcibiskup Zbyněk nedbaje více na žádné odpory a protestace umínil sobě, s vykonáním svého rozsudku déle nečekati. I svolal ke dni 16. července 1410 praelaty, kanovníky a jiné duchovenstvo u velikém počtu do dvora svého v Menším městě Pražském, dav jej uzavřít a v branách i vůkol všude svými many a žoldnéři silně osaditi. U prostřed dvora připravena jest hranice, kterou arcibiskup a všechno kněžstvo jeho obstoupilo, a tu snešeno jest do dvou set knih Viklefových, mezi nimi mnoho skvostných exemplářův, na hromadu složeno a podpáleno. Kněžstvo vůkol zpívalo hlučné Te Deum laudamus, na všech kostelích Pražských rozzvonily se všechny zvony jako hrany za mrtvé. Tak myslili kněží, „že mají konec všeho nátlaku, píše starý kronikář, a z dopuštění Božího teprv byl začátek.“

Třetího dne po spálení knih Viklefových, 18. července 1410 vyhlásil arcibiskup Zbyněk klatbu na Husa, na Zdislava ze Zvířetic a všechny ostatní, kteří se s nimi byli k papeži Janovi XXIII. odvolali, jakožto na protivníky svého rozsudku a bully Alexandrovy, kteroužto klatbu ve všech kostelích v celém arcibiskupství kázal slavně oznámiti.

Nepokoje v Praze. Hus pohnán před papeže do Říma.

1410.

Účinek tohoto přísného jednání arcibiskupa byl zcela jiný, než jaký tento očekával, domnívaje se, že nyní všemu pojednou bude konec učiněn. Lid nedada se odstrašiti kletbami a pálením knih učených byl tím jenom ještě více podrážděn, a to v takové míře, že nyní přišlo k veřejným a násilným výstupům. Celá

Praha rozdvajila se na dvě strany proti sobě rozhořčené. Mistr Jan Hus vystoupil na kazatelnu v Betlemě a jal se vykládati posluchačům svým, proč rozkazu jemu daného, aby více nekázal, šetřiti nemůže, an povinen jest více Boha nežli lidí poslouchati. Pak jim oznámil, kterak jej arcibiskup k radě kněží opravám církevním a národu Českému nepřejících se všemi jeho přátely do klatby dal, a kterak tudíž octnul se v odporu se svým představenstvem duchovním. „Nuže, milí přátelé, tázal se pak posluchačův svých, chcete-li se mnou státí?“ A odpovídal mu na to všeho množství pokřik přisvědčující, i ruce k němu vztahovali, na znamení, že všickni s ním za jedno státí chtějí. I nepřestával Hus, nedbav arcibiskupovy záповědi, v kapli Betlemské bez překážky kázati, a také hned brzo po spálení knih Viklefových ohlásil a držel disputací v kolleji Karlově, že traktát Viklefov De Trinitate žádných bludův v sobě neobsahuje, vyzvav k tomu veřejným oznámením na vrata přibitým všechny, aby se dostavili, kteří by něco jiného chtěli tvrditi. Dle jeho příkladu a hlavně prý z návodu mistra Jeronyma Pražského též jiní mistři jiné Viklefovy spisy u veřejných disputacích hájili, zejména mistr Jakoubek ze Stříbra 28. července, mistr Šimon z Tišnova 29. července, Zdislav Zvířetický z Wartenberka 30. července, mistr Prokop z Plzně 31. července. Na těch disputacích šlo to velmi z horka, a mnohá trpká i vtipná slova padla týkající se hlavně nepořádného života osob duchovních.

Mezi tím časem ujímal se lid Pražský věci Husovy a jeho přátel také veřejně, a hotov byl činně vystoupiti proti arcibiskupovi a rádcům jeho. Dne 22. července 1410 chtěl arcibiskup Zbyněk ve hlavním chrámě, maje okolo sebe asi 40 kněží a žákův, klatbu na Husa a přátely jeho slavně obnoviti; v tom se lid zbouřil, a arcibiskup i všechno kněžstvo muselo z kostela prchnouti. U sv. Štěpána na Novém městě Pražském chtěl kazatel jeden tutéž klatbu ohlašovati, a tu jej osm ozbrojených mužův přepadlo a tak ztrýznilo, že ledva s životem z toho vyšel. Kněží zas a lid od nich se živící chtěli pak stejnou měrou opláceti se, a tak záci z kůru u sv. Víta na hradě Pražském, jichž počet byl tehdaž veliký, pásli na každého, o kterém věděli, že s Husem drží, a kdekoliv takový se octnul na blízku, toho se chopili, mezi sebe do obecnice přivlekli a nemilosrdně metlami zmrskali.

Král Václav s celým dvorem svým proti arcibiskupovi a kanovníkům jeho náramně byl rozhořčen; nicméně uslyšev, jaké výstupy se dějí,

Král i královna Husa se ujímají. Hus měl se do Říma stavěti. Prokuratory k papežskému dvoru poslal 1410.

aby ještě něco horšího uvaroval, pod trestáním na hrdle zapověděl, aby se obě strany nedráždily, a aby zpívání hanlivých písní jednéh proti druhým přestalo. Zároveň tomu chtěl, aby klatba církevní, od arcibiskupa na Husa a jeho přátele vydaná, bez účinku zůstala, ano ještě arcibiskupovi i to poručil, aby nahradil škodu majetníkům spálením knih učiněnou. Když se arcibiskup k tomu neměl, tu poručil král, aby jak arcibiskupovi tak i jiným praelatům a kněžím, kteří při pálení knih a při klatbě radni a pomocni byli, důchody se zastavily.

V tom čase přišli dva papežští poslové ku králi Václavovi do Prahy, aby mu dosednutí Jana XXIII. na apoštolskou stolicí oznámili. K nim obrátil se nyní král, královna i mnozí páni čeští s prosbou, aby často řečená bulla Alexandra V. odvolána a zrušena byla. Král Václav i královna Žofie psali každý vlastnoruční listy ku papeži a kardinálům v záležitosti této a zvláště královna ujímajíc se horlivě svého zpovědníka, mistra Jana Husi, papeže snažně prosila, aby nedal zamykati a rušiti kaple Betlemské, kterážto jí i všem obyvatelům království Českého v slyšení slova Božího nanejvýš užitečna jest. Zvláště podle návodu Husova na uvážanou podávala, že obmezování svobody slova Božího, žeby se toliko v jistých chrámech díti mělo, zřejmě proti příkladu Spasitele a proti písmu svatému čelí, Kristus Pán že kázal ve školách i na ulicích, na cestách a na moři, na horách, v polích i na poušti, a učenníkům pravil: jdouce po celém světě kažte evangelium každému stvoření. Psala v té příčině také universita, též purkmistři a konšelé všech tří měst Pražských, pan Lacek z Kravař, nejvyšší purkhrabí, jeho bratr Petr Strážnický z Kravař, pan Mikuláš z Potšteina na Zampachu, pán z Michalovic a jiní někteří zemští pánové, zasazující se o zrušení bully Alexandra V.

Dříve však nežli to se dělo, odevzdal papež Jan XXIII. Husovo odvolání proti té bulle čtyřem kardinálům, kteří svolali všechny doktory a mistry vysokých škol Boloňských, Pařížských a Oxfordských tehdež právě v Bolonii přítomné, aby o Viklefových knihách své dobré zdání dali, co by s nimi mělo učiněno býti. Tu se většina těch mistrův vyjádřila, že spáleny býti nemají. A bylo to již po vykonaném spálení Viklefových knih v Praze. Mezi tím přišla nová žaloba na Husa od arcibiskupa Zbyňka do Bolonie, kde se papež zdržoval, že kázal mnoho bludu a kacířství, spolu se žádostí, aby Hus před papeže pohnán byl. Papež nemaje ještě

listův od krále a královny České a od jiných prvé jmenovaných stran a osob, odevzdal tu při svému kardinálovi Odonovi de Colonna, pozdějšímu papeži Martinovi V., a ten přenáhliv se vydal obsílku na Husa, aby se před apoštolskou stolicí postavil do 20. září 1410. I došla ta obsílka do Prahy v krátce po odejití papežských poslův z Prahy. I hned zas psali král Václav i královna Žofie nové listy jak ku papeži tak i ku kardinálům, aby se Hus před papežem postaviti nemusil, a královna ještě žádajíc kardinály o jejich přičinění se v té věci důvěrně jim na srozuměnou dávala, že jestliže oni tu věc nesrovnají, pán její, král Václav, s ní a s pány zemskými sám míní učiniti prostředek. Král i královna, jakož i všickni přátelé Husovi zajisté obávali se, aby se jemu, když by měl do Bolonie jíti, od mnohých jeho nepřátel, vystěhováním německých studentův z Prahy daleko široko rozptýlených, na cestě nějaké úklady nestrojily.

Král Václav cítil se zvláště uražena tímto novým pohaněním zemí jeho, i žádal v psaní svém ku papeži, aby celá ta pře byla zrušena, že všechny žaloby o domnělém kacířství v Čechách jsou prý nejen nedůvodné ale i utrhačné; spor o spálení knih Viklefových že sám chce ukliditi, ale že žádá, aby práva kaple Betlemské zůstala neporušena i aby odvolána byla obsílka Husova, proto že říši jeho se nehodí, vydati kazatele tak blahodárně působícího v nebezpečenství nepřítelům a zkormoutiti skrze to celý národ; má-li kdo co žalovati na Husa, ať prý to učiní před universitou Pražskou aneb před jiným náležitým soudcem u vnitř země České.

Mistr Jan Hus sám nejda do Bolonie tři prokuratory tam poslal, mezi nimiž byl přední jeho obzvláštní přítel mistr Jan z Jesenice. Peníze na ně Hus od svých přátel dostal.

Však nespomohly ani mocné přímlyvy královské ani ostatních mocných přátel, ani omluvné články od řečených prokuratorův Husových kardinálovi Odonovi de Colonna podané: povídalo se, že jednatelé arcibiskupa Zbyňka v Bolonii darovali papeži Janovi koně, koflíky a prsteny, kardinálům též drahé prsteny, aby Husovu odvolání slyšení nebylo dáváno, a on se přece musil stavěti. Kardinál Odo de Colonna nedbav ani na odvolání ani na to, že papež sám byl odvolání přijal a jinému poručil, když lhůta obsílky prošla, v měsíci únoru 1411 neuprositelně na Husa stanné právo vydal a pro neposlušnost klatbu nad ním vyřknul, kterouž dal i před papežským dvorem i jinde veřejně ohlásiti. Přišlo

to ohlášení i do Prahy, a byla dne 15. března 1411 ve všech kostelích klatba proti Husovi ohlášena. Jenom mistr Křišťan z Prachatic, farář u sv. Michala na Starém městě toho ne učinil, a Křižovníci řádu německého u sv. Benedikta, u nichž byla dvorská fara pro blízkost Králova dvora, neosmělovali se, takové ohlášení učiniti.

Dobrodružství mistra Jeronyma Pražského v Budíně a ve Vídni.

1410.

Brzy po upálení kněh Viklefových v Praze složil si mistr Jeronym, Husův přítel, věci své a zas se vydal na cesty. Tenkrát se obrátil do Uher, a přišel do Budína, kdež král Sigmunt sídlem byl, kázal ve slavném shromáždění u přítomnosti samého krále Sigmunta, též mnohých biskupův a praelatův. I přihodilo se mu zde, jako již dříve měl tuhé hádky v Paříži a Heidelberce o všeliké bludy, že mnohá Viklefova tvrzení zastával, a jimi velké pohoršení spůsobil. V patách za ním došly do Budína také žaloby naň od Pražského arcibiskupa Zbyňka, jehožto kněží pilně všecky Jeronymovy kroky sledovali. Král Sigmunt, nemaje k přirozeným krajanům svým obzvláštní lásky, jakž toho již dříve a ještě více později dokázal, hned Ostřihomskému arcibiskupovi nařídil, aby Jeronyma do vězení kázal vsaditi. Potom se král nějak jinak rozmyslil, dav Jeronyma v patnácti dnech zase z vězení propustiti, který se hned z Uher do Vídně odebral. Tam se o něm již napřed rozšířila pověst, že hlásá učení kacířské.

Vídeň tehdaž ještě neměla vlastního sídla biskupského, náležející do biskupství Pasovského, a byl tu toliko official biskupa Pasovského, Ondřej Grilleperk, farář městečka Láby na moravských hranicích. Ten z návodu některých mistrův a studentův tamější university dal hned mistra Jeronyma zatknouti a před svůj duchovní soud postaviti. Žaloba proti němu byla písemně podána, on však ji za křivou pokládaje jí odpíral. I byli svědkové proti němu postaveni, kteří jednohlasně proti němu vypovídali, a své výpovědi přísahami tvrdili. Tu prý se Jeronym počal přetvařovati, své bludy napraviti a odvolati sliboval, a biskupský official jsa obměkčen jeho proměnou, uložil mu, aby přísahal před údy university Vídeňské, že pod trestem klatby z Vídně neodejde, pokud jeho pře skončena nebude. Mistr Jeronym tuto přísahu složiv byl na svobodu propuštěn; biskupský official pak mu

laskavě ponavrhoval, aby pro lepší bezpečnost před svými protivníky a pro ulehčení útrat do jeho vlastního domu se přistěhoval, že jemu na čas trvání té rozepře bytu a stravy zadarmo chce popřít. Mistr Jeronym však se za to officialovi zdvořile poděkoval, pravě, že na ten čas takové pomoci ještě nepotřebuje. Mezi tím oznámil svou příhodu písemně přátelům svým do Prahy, kteříž nemeškali všech možných prostředkův užiti jemu ku pomoci. Pražská universita sama psala universitě Vídeňské psaní velmi rozhorlené, a křivdu mistrovi svému učiněnou hoře jí vytýkala. Také psali rektor a mistři purkmistra a konšelům Vídeňským list přímluvný za toho prý znamenitého a mohutného svého spoluúda, zároveň také biskupskému officialovi, děkujícíce mu, že se k mistru Jeronymovi tak laskavě zachoval.

Mistr Jeronym však mezi tím, nedbav na přísahu a závazek svůj, užil první příležitosti, a prvé než proběhla lhůta nového stání před soudem, utekl podtají z Vídně, a šťastně na Moravu se dostal, nalezná útočiště na hradě Bítově, kterýž tehdaž pánům Bítovským z Lichtenburka náležel. Z pevného toho hradu pozdravil officiala Grilleperka posměšným psaním dne 12. září 1410, v němž oznámil jemu, že vesel a v dobrém spůsobu zdraví u prostřed milých přátel zde na Bítově se vynachází; aby odpustil, že nezdržel slibu svého, poněvadž byl jemu násilně vynucen; že se právu nemíní vyhýbati, než samému státi mezi tolika sty nepřáteli, žeby snad official sám, jestli jej skutečně miluje, jemu neradil; na ten čas že provázek jest rozváznán, a on na svobodě, ale že může protivníky i svědky jemu do Prahy poslati a tam se s ním souditi, anebo před stolicí Římskou, kde obě strany mají stejně mnoho známostí; ostatně aby věděl, že byl na cestě v jeho kostele v Lábě, a pamětliv jsa jeho dobroty, že pozval sobě tamějšího školního učitele a městského písaře, a jinak že k službám jeho hotov jest.

Z toho psaní official Grilleperk tím více se rozhněvav, vydal ještě jednu obsílku proti Jeronymovi, a dal ji na dveřích kostela u sv. Štěpána ve Vídni přibiti. Když Jeronym na tu obsílku ovšem nepřišel, vydal Grilleperk na něj klatbu, a oznámil ji 30. září listem svým Pražskému arcibiskupovi Zbyňkovi a Krakovskému biskupu, kteří oba tu klatbu ve svých kostelích také ohlásiti dali.

**Tři Římsí králové najednou.
1410.**

Dne 18. května 1410 umřel falckrabě Ruprecht řečený Klem, protikrál Římský, jehož působení v říši bylo ještě chatrnější, nežli působení krále Václava, jehož tam nazývali lenivým. Tento Ruprecht v Čechách, Sasích a Braniborších nebyl nikdy za Římského krále uznáván, a nemohlo v těch zemích o novém obsazení německého trůnu řeči býti, proto že král Václav ještě žil a panoval. Čtyři kurfürstové protivné strany byli zas mezi sebou nesvorní, v tom se však všickni shodli, že jen někdo z domu Luxemburského Římským králem býti má. Byli však nyní již jenom tři mužové toho rodu na živě, vsickni bezdětní, totiž Český a Římský král Václav, Uherský král Sigmunt a Moravský markhrabě Jošt. Dva z protivných kurfürstův, Falcký a Trevířský, uznávali ještě papeže Řehoře XII., a poněvadž král Sigmunt té doby také ještě toho papeže se držel, podávali mu oni hlasův svých na Římské království. Druzí dva kurfürstové zas, Mohučský a Kolínský, nechtěli-li se vrátiti k poslušnosti krále Václava, museli se tedy k markhraběti Joštovi přikloniti.

Král Václav porozuměl tomu, že se nové volení překaziti nedá, umluvil se s markhrabětem Joštem, že mu dá vlastní svůj hlas český pod tou výminkou, aby pak Jošt uznával jej za staršího krále Římského a budoucího císaře, až se totiž v Římě korunovati dá. Jošt jsa s tím spokojen získal s hlasem českým také saský. Dva kurfürstové strany Sigmuntovy však, chtěje volbu Joštovu předejít, zvolili dne 20. září 1410 na hřbitově kostela Frankfurtského Sigmunta za Římského krále, ovšem jen třemi hlasy, proto že Sigmunt skrze svého plnomocníka, Bedřicha, purkhrabě Normberského, sám sobě dal dáti hlas Braniborský.

V několika dnech potom, totiž 1. října 1410 stala se v témže Frankfurtě volba druhé strany, i padly hlasy Mohučský, Kolínský, Český a Saský na markhraběte Jošta. Tak se stalo, že jako byli toho času tři papežové najednou, říše Německá měla také tři Římské krále najednou, všechny tři Luxemburky ještě na živě jsoucí. Co z toho mohlo pojití? zajisté nic jiného, nežli nejhlubší poklesnutí vážnosti, moci a důstojnosti papežův a Římských císařův, nejpřednějších náčelníkův celého křesťanského světa.

Poláci a Čechové. Bitva u Grūnwaldu. První vystoupení Jana Žižky.

1410.

Nebylo nikdy ani dříve ani později důvěrnější přízně a srdečnějšího obchodu mezi dvěma bratrskými národy, jako bylo mezi Čechy a Poláky v prvních dvou desetiletích patnáctého století. Tenkrát drahý počet Čechův stěhoval se do krajín Povislanských mezi Poláky, hledaje tam lepšího opatření pro sebe, a zas nemálo Polákův bydlívalo v Praze zvláště za příčinou učení se na universitě a duševního vzdělání, jakoz také Poláci na universitě majíce tehdy ještě vždy neporušený cit slovanský v sobě, za posledních půtek Čechův s Němci o nadvládu na učení Pražském co praví bratři k Čechům stáli. Jako Litvíní v kolleji Litevské, tak i Poláci přiučivše se v Praze jazyku českému, v kterém se tenkrát již mnozí znamenití spisové psali, šířili potom známost jazyka toho ve vlasti své, a jako někdy Poláci křesťanství od Čechův přijali, tak nyní i české nauky ochotně přijímali u sebe; a jako čeština stávala se bezmála jazykem dvorským při dvoře králův Polských, tak platila vůbec v Polště za jazyk vzdělanější a vybroušenější. Znamenatí sluší, že také u jiných Slovanův, kteří k církvi římsko-katolické náleželi, čeština u vzdělanějších lidí obliby docházela, a že se tenkrát u západních Slovanův vůbec nestala čeština jazykem spisovným čili knížkovým, toho příčinou byly roztržky v české církvi, pověst o českém kacířství od Němcův tehdy po celém světě pilně roztrušovaná a potom skutečné kacířství a vojny z něho povstalé. Proto římsko-katolické duchovenstvo v Polsku, v Uhřích a v Charvatech od té doby všemu, co českého bylo, na odpor se stavělo, a šíření se českých knih v zemích svých stavovalo.

Živý soucit k Polákům ukázal se u Čechův zvláště tohoto roku 1410, když král Polský, Vladislav Jagajlo se svým bratrancem Vítoldem, velkým knížetem Litevským, velkou válku proti Německým křižákům v Prusích podniknouti musil. Tento král podal se před léty ve své při s těmi křižáky na mocný rozsudek krále Václava; když však křižáci ve své spupnosti neustávali, tuť Vladislav Jagajlo nedrže se více rozsudku krále Václava, své násilné a výtržné sousedy vojnou pokořiti si umínil. Král Václav maje za to, že Německým křižákům povinen jest pomáhati, strojí právě válečnou hotovost z Čech do Polska, k čemuž se ovšem Němečtí křižáci, kteří se na svých komendách v Čechách zdržovali, majíce také faru u sv.

to ohlášení i do Prahy, a byla dne 15. března 1411 ve všech kostelích klatba proti Husovi ohlášena. Jenom mistr Křišťan z Prachatic, farář u sv. Michala na Starém městě toho ne učinil, a Křižovníci řádu německého u sv. Benedikta, u nichž byla dvorská fara pro blízkost Králova dvora, neosmělovali se, takové ohlášení učiniti.

Dobrodružství mistra Jeronyma Pražského v Budíně a ve Vídni.

1410.

Brzy po upálení kněh Viklefových v Praze složil si mistr Jeronym, Husův přítel, věci své a zas se vydal na cesty. Tenkrát se obrátil do Uher, a přišel do Budína, kdež král Sigmunt sídlem byl, kázal ve slavném shromáždění u přítomnosti samého krále Sigmunta, též mnohých biskupův a praelatův. I přihodilo se mu zde, jako již dříve měl tuhé hádky v Paříži a Heidelberce o všeliké bludy, že mnohá Viklefova tvrzení zastával, a jimi velké pohoršení spůsobil. V patách za ním došly do Budína také žaloby naň od Pražského arcibiskupa Zbyňka, jehožto kněží pilně všechny Jeronymovy kroky sledovali. Král Sigmunt, nemaje k přirozeným krajanům svým obzvláštní lásky, jakž toho již dříve a ještě více později dokázal, hned Ostřihomskému arcibiskupovi nařídil, aby Jeronyma do vězení kázal vsaditi. Potom se král nějak jinak rozmyslil, dav Jeronyma v patnácti dnech zase z vězení propustiti, který se hned z Uher do Vídně odebral. Tam se o něm již napřed rozšířila pověst, že hlásá učení kacířské.

Vídeň tehdaž ještě neměla vlastního sídla biskupského, náležející do biskupství Pasovského, a byl tu toliko official biskupa Pasovského, Ondřej Grillemperk, farář městečka Láby na moravských hranicích. Ten z návodu některých mistrův a studentův tamější university dal hned mistra Jeronyma zatknouti a před svůj duchovní soud postaviti. Žaloba proti němu byla písemně podána, on však ji za křivou pokládaje jí odpíral. I byli svědkové proti němu postaveni, kteří jednohlasně proti němu vypovídali, a své výpovědi přísahami tvrdili. Tu prý se Jeronym počal přetvařovati, své bludy napraviti a odvolati sliboval, a biskupský official jsa obměkčen jeho proměnou, uložil mu, aby přísahal před údy university Vídeňské, že pod trestem klatby z Vídně neodejde, pokud jeho pře skončena nebude. Mistr Jeronym tuto přísahu složiv byl na svobodu propuštěn; biskupský official pak mu

laskavě ponavrhoval, aby pro lepší bezpečnost před svými protivníky a pro ulehčení útrat do jeho vlastního domu se přistěhoval, že jemu na čas trvání té rozepře bytu a stravy zadarmo chce popřít. Mistr Jeronym však se za to officialovi zdvořile poděkoval, pravě, že na ten čas takové pomoci ještě nepotřebuje. Mezi tím oznámil svou příhodu písemně přátelům svým do Prahy, kteříž nemeškali všech možných prostředkův užiti jemu ku pomoci. Pražská universita sama psala universitě Vídeňské psaní velmi rozhorlené, a křivdu mistrovi svému učiněnou hoře jí vytýkala. Také psali rektor a mistři purkmistra a konšelům Vídeňským list přímluvný za toho prý znamenitého a mohutného svého spolu úda, zároveň také biskupskému officialovi, děkující mu, že se k mistru Jeronymovi tak laskavě zachoval.

Mistr Jeronym však mezi tím, nedbav na přísahu a závazek svůj, užil první příležitosti, a prvé než proběhla lhůta nového stání před soudem, utekl podtají z Vídně, a šťastně na Moravu se dostal, nalezná útočiště na hradě Bítově, kterýž tehdaž pánům Bítovským z Lichtenburka náležel. Z pevného toho hradu pozdravil officiala Grillemperk posměšným psaním dne 12. září 1410, v němž oznámil jemu, že vesel a v dobrém spůsobu zdraví u prostřed milých přátel zde na Bítově se vynachází; aby odpustil, že nezdržel slibu svého, poněvadž byl jemu násilně vynucen; že se právu nemíní vyhýbat, než samému státi mezi tolika sty nepřáteli, žeby snad official sám, jestli jej skutečně miluje, jemu neradil; na ten čas že provázek jest rozvázán, a on na svobodě, ale že může protivníky i svědky jemu do Prahy poslati a tam se s ním souditi, anebo před stolicí Římskou, kde obě strany mají stejně mnoho známostí; ostatně aby věděl, že byl na cestě v jeho kostele v Lábě, a pamětliv jsa jeho dobroty, že pozval sobě tamějšího školního učitele a městského písaře, a jinak že k službám jeho hotov jest.

Z toho psaní official Grillemperk tím více se rozhněvav, vydal ještě jednu obsílku proti Jeronymovi, a dal ji na dveřích kostela u sv. Štěpána ve Vídni přibiti. Když Jeronym na tu obsílku ovšem nepřišel, vydal Grillemperk na něj klatbu, a oznámil ji 30. září listem svým Pražskému arcibiskupovi Zbyňkovi a Krakovskému biskupu, kteří oba tu klatbu ve svých kostelích také ohlásiti dali.

**Tři Římští králové najednou.
1410.**

Dne 18. května 1410 umřel falckrabě Ruprecht řečený Klem, protikrál Římský, jehož působení v říši bylo ještě chatrnější, nežli působení krále Václava, jehož tam nazývali lenivým. Tento Ruprecht v Čechách, Sasích a Braniborších nebyl nikdy za Římského krále uznáván, a nemohlo v těch zemích o novém obsazení německého trůnu řeči býti, proto že král Václav ještě žil a panoval. Čtyři kurfürstové protivné strany byli zas mezi sebou nesvorní, v tom se však všickni snášeli, že jen někdo z domu Luxemburského Římským králem býti má. Byli však nyní již jenom tři mužové toho rodu na živě, vsickni bezdětní, totiž Český a Římský král Václav, Uherský král Sigmunt a Moravský markhrabě Jošt. Dva z protivných kurfürstův, Falcký a Trevířský, uznávali ještě papeže Řehoře XII., a poněvadž král Sigmunt té doby také ještě toho papeže se držel, podávali mu oni hlasův svých na Římské království. Druzí dva kurfürstové zas, Mohučský a Kolínský, nechtěli-li se vrátiti k poslušnosti krále Václava, museli se tedy k markhraběti Joštovi přikloniti.

Král Václav porozuměl tomu, že se nové volení překaziti nedá, umluvil se s markhrabětem Joštem, že mu dá vlastní svůj hlas český pod tou výminkou, aby pak Jošt uznával jej za staršího krále Římského a budoucího císaře, až se totiž v Římě korunovati dá. Jošt jsa s tím spokojen získal s hlasem českým také saský. Dva kurfürstové strany Sigmuntovy však, chtěje volbu Joštovu předejít, zvolili dne 20. září 1410 na hřbitově kostela Frankfurtského Sigmunta za Římského krále, ovšem jen třemi hlasy, proto že Sigmunt skrze svého plnomocníka, Bedřicha, purkhrabě Normberského, sám sobě dal dáti hlas Braniborský.

V několika dnech potom, totiž 1. října 1410 stala se v témže Frankfurtě volba druhé strany, i padly hlasy Mohučský, Kolínský, Český a Saský na markhraběte Jošta. Tak se stalo, že jako byli toho času tři papežové najednou, říše Německá měla také tři Římské krále najednou, všechny tři Luxemburky ještě na živě jsoucí. Co z toho mohlo pojití? zajisté nic jiného, nežli nejhlubší poklesnutí vážnosti, moci a důstojnosti papežův a Římských císařův, nejpřednějších náčelníkův celého křesťanského světa.

**Poláci a Čechové. Bitva u Grūnwaldu. První vystoupení Jana Žižky.
1410.**

Nebylo nikdy ani dříve ani později důvěrnější přízně a srdečnějšího obchodu mezi dvěma bratrskými národy, jako bylo mezi Čechy a Poláky v prvních dvou desetiletích patnáctého století. Tenkrát drahý počet Čechův stěhoval se do krajín Povolanských mezi Poláky, hledaje tam lepšího opatření pro sebe, a zas nemálo Polákův bydlívalo v Praze zvláště za příčinou učení se na universitě a duševního vzdělání, jakož také Poláci na universitě majíce tehdy ještě vždy neporušený cit slovanský v sobě, za posledních půtek Čechův s Němci o nadvládu na učení Pražském co praví bratří k Čechům stáli. Jako Litvín v koleji Litevské, tak i Poláci přiučivše se v Praze jazyku českému, v kterém se tenkrát již mnozí znamenití spisové psali, šířili potom známost jazyka toho ve vlasti své, a jako někdy Poláci křesťanství od Čechův přijali, tak nyní i české nauky ochotně přijímali u sebe; a jako čeština stávala se bezmála jazykem dvorským při dvoře králův Polských, tak platila vůbec v Polště za jazyk vzdělanější a vybroušenější. Znamenatí sluší, že také u jiných Slovanův, kteří k církvi římsko-katolické náleželi, čeština u vzdělanějších lidí oblíbená docházel, a že se tenkrát u západních Slovanův vůbec nestala čeština jazykem spisovným ani knížkovým, toho příčinou byly roztržky v české církvi, pověst o českém kacířství od Říma tehdy po celém světě pilně rozrušovaná a potom skutečné kacířství a vojny z něho povstávající. Proto římsko-katolické duchovenstvo v Polště, v Uhřích a v Charvatech od té doby všude, co českého bylo, na odpor se stavělo, a shánělo českých knih v zemích svých stavělo.

Živý soucit k Polákům ukázal se v tomto zvláště tohoto roku 1410, když král Vladislav Jagajlo se svým bratrem Sigismundem, velkým knížetem Litovským, vstoupil do války proti Německým křižákům, kteří se niknouti musil. Tento král působil v této době ve své práci s těmi křižáky na moru mnohých krále Václava; když však král v své spornosti neustával, tuž Vladislav Jagajlo nechtěl se více rozsudku krále Václava, ani soudit a výtržné sousedy vojensky pomáhat. Král Václav máje za to, že Němci křesťanskou povinnost jest pomáhati, spojil své síly s Čechy a Poláky, kteří se ovšem Německými křižáky, kteří se na svých komendách v Čechách zdržovali, nejenž své faru u sv.

Benedikta vedle samého Krále dvoru v Praze, nejvíce přičiňovali. Čechové, Moravané a Slezáci však nemajíce teď již chuti pomáhati vrahům rodných bratří svých slovanských, jako to ještě za krále Jana činiti musili, u valném počtu samoděků do Polska běželi, aby pomáhali Polákům. Co zkušení válečníci byli od Polákův ochotně přijati, a větším dílem co vůdcové menších oddělení do jejich vojska vřadění. Před jinými Čechy do Polska příšlymi jmenují se především známý válečník Jan Sokol z Lamberka a rytíř Jan Žižka z Trocnova. I přišlo dne 15. července 1410 k veliké rozhodné bitvě mezi všemi Grūnwaldem a Tannenbergem nedaleko Královce ve východních Prusích, v které velký mistr Křižákův, Ulrich z Jungingen padl, a Poláci slavného vítězství dosáhli. V té bitvě mladý šlechtic polský, Zbigněv Olešnický králi Vladislavovi život zachránil, kterýžto stav se potom knězem a biskupem Krakovským byl největším odpůrcem Husitův v Polsku. Avšak prý Čechové měli hlavní zásluhu o toto slavné vítězství, a jmenovitě Jan Žižka, maje prý sobě svěfeno řízení hrubé střelby, tak výborně ji uměl říditi, že bitvu na stranu Polákův rozhodl.

Tento Jan Žižka byl syn chudého zemana a narodil se okolo roku 1354 na otcovském statku Trocnově blíž Borovan v kraji Bechyňském. Pověst praví, že matka jdouc k dělníkům na pole, náhle jsouc uchrácena bolestmi pod dubem jej porodila. Tento dub stával po mnohá století, a řezávali si lidé, zvláště kováři, tříštky z něho, dávajíce je v topírka kladiv svých, aby, jak tomu věřili, páže jejich silné bylo. Žižka byl dědicem jen několika dvorův a úrokův ve vesnici Trocnově a Čerejově, a maje z toho jen skrovnou výživu byl hned v mládí přinucen, hledati štěstí svého po světě zbraní v rukou. V neznámém čase již ztratil jedno oko, a nepochybujeme, že v častých neblahých válkách mezi králem Václavem a panskou jednotou, jakož i ve válkách s králem Sigmuntem a markhrabaty Moravskými bojoval udatně a směle po boku slavných bojovníkův Sokola, Suchého Čerta, Racka Kobylky a jiných. Tak vzdělav se v umění válečném ukázal teprv po letech a již co stařec k sedmdesátému roku svého věku se blížící světu podivuhodně nadání své vůdcovské, kterým se stal tvůrcem nového válečného umění, železným ramenem zákona Božího dle mnění Husitův a neuprositelným mstitelem uražené cti národu Českého.

Když se král Václav o té valné porážce Německých křižákův dověděl, tu se v něm na-

jednou vzbudil duch válečný, a křižáci uměli mu o divokosti a nebezpečnosti polských vojsk tolik namluviti, že spatřuje v tom velké nebezpečení pro západní křesťanstvo, hned všecky poddané své do zbraně svolával, a sám se prohlásil, že osobně v čele vojska svého proti těmto Tatarům prý potáhne. Lichá to byla hrozba krále Václava, neboť Čechové jinak tomu rozuměli, a král Polský, Vladislav Jagajlo, Čechy a Moravany ubezpečil, že se od něho nemají čeho obávat. Nedělo se tedy ničeho, a Čechové, Moravané a Slezáci ještě drahý čas ve vojenských službách u Polákův zůstávali a Německým křižákům strašní byli, tak že Sigmunt, král Uher- ský, ještě r. 1411 dne 2. prosince písemně na bratra svého Václava doléhati musel, aby všecky Čechy, Moravany a Slezáky ze služby krále Polského domů povolal a toho přísně potrestal, kdokoli se neposlušným ukáže.

Smrt markhraběte Jošta.

1411 17. ledna.

Markhrabě Jošt netěšil se dlouho důstojností Římského krále; nebyltě ani ještě korunován a umřel již v půl čtvrtá měsíce po svém vyvolení na Brněnském hradě Špilberce dne 17. ledna 1411. Pravilo se, že mu bylo v kaši z jablek jedu dáno, i byl jeden nešťastník z toho zločinu viněn a v Českém Brodě souzen. Vyznal prý se z něho mučen jsa u přítomnosti konšeltův Kutnohorských, Kralohradec- kých, Kolínských, Nymburských, Kouřimských a Čáslavských, jakož i mnoha královských purkhrabův, šlechticův a panošů v okolí Českého Brodu osedlých, a potom byl dne 2. března 1411 čtvrcen, a částky těla jeho nastrčeny jsou na branách městských. Jiný spoluvinník byl pak ještě v Horšově Týně kolem lámán. Podrobnějších zpráv o nenadálé smrti Joštově se však nezachovalo. Tělo jeho pochováno bylo v Brně v kostele Augustiánském u sv. Tomáše vedle těla bratra jeho Prokopa, a tak srovnal se s ním teprv po smrti, nemoha se za života jeho s ním srovnati. Brhané mají po obou těch posledních markhrabatech Moravských podnes památku, totiž krásný velký zvon na věži řečeného kostela u sv. Tomáše, jež oba bratři r. 1393 dali ulíti.

Markhrabě Jošt dosáhl 60. roku věku svého, a byl třikrát ženat, ponejprv s Alžbětou Uher- skou, podruhé s Alžbětou Opolskou okolo r. 1372, potřetí s Aneškou Opolskou, která jej jenom o dvě léta přežila a r. 1413 umřela; potomstva však z těch manželů neměl. Co zvlášť-

nost o něm se píše, že nosil dlouhou bradu, o kterou měl zvláštní pečlivost, potom že byl velmi skoupý, a jakž jsme již na mnoha místech podotkli, zemí a peněz chtivý. Byltě poslední zvláštní markhrabě Moravský, a Morava od těch dob již náležela pod bezprostřední vládu králův Českých, kteří ji zemskými hejtmany spravovati dávali. Kromě Moravy držel Jošt Braniborsko a dolní Lužici. Král Václav potáhl hned Moravu a dolní Lužici k sobě, Sigmuntovi dostaly se Branibory. Byla však ještě jedna země co manství koruny české, totiž vojvodství Luxemburské, které manžel kněžny Alžběty Zhořelické, Antonín vojvoda Brabantský z rodu Burgundského, v zástavě podržel. Král Sigmunt přejav opět Branibory zastavil je hned s přivolením krále Václava svému náměstkovi v zemi této, Bedřichovi purkhrabímu Normberskému, potomnímu skutečnému markhraběti Braniborskému.

Po smrti Joštově přišli hned na počátku měsíce února 1411 moravští páni: Lacek z Kravař, Jan z Lichtenšteina na Mikulově, Vilém z Pernšteina, Heralt Kunštatský z Kunštatu, Heralt Kunštatský z Kunštatu, Jan Lipnický, Petr Strážnický z Kravař a jiní ku králi Václavovi do Prahy, aby se jménem země Moravské jemu co pánu svému přirozenému přikázali. Král Václav majestátem dne 14. února 1411 vydaným potvrdil všech privilegií země Moravské, a dal jí za nejvyššího hejtmána pana Lacka z Kravař tam zvláště oblíbeného, kterýž dotud od r. 1408 zastával v Čechách úřad nejvyššího purkhrabí a nejvyššího hofmistra zemského. Tento první zemský hejtmán moravský byl ode dávna zvláštní Husův přítel a horlivý podporovatel jeho učení. Husovo smýšlení se ovšem také na Moravě, co do národu od Českého nerozdílné, již po delší čas valně šířilo; pan Lacek z Kravař a jeho bratr Petr Strážnický však nejen šlechtu pro Husovy snahy získali, nýbrž takovému smýšlení v celém národu Moravském, vyjímaje toliko větší města, kde Němci vládli, takovou převahu zjednali, že Moravané horlivostí husitskou brzy Čechy samé převyšovali.

Dne 22. února 1411 vydal král Václav také stavům Dolnolůžickým zvláštní zápis, že napotom nikdy více od koruny České oddělení, aniž pak komu jinému, leč samému králi podání býti mají.

Narovnání mezi Václavem a Sigmuntem.

1411.

Klatby na Husa a jeho přátele dne 15. března 1411 v kostelích Pražských ohlášené Pražané si nyní málo všímali, a arcibiskup Zbyněk nemoha, jako jeho farářové Pražští, od krále Václava toho dosáhnouti, aby mu jeho zabavené důchody a statky navraceny byly, dle vůle duchovních rad svých na města Pražská interdict položil a tím všechny služby Boží a přisluhování svátostmi zastavil. Měltě ovšem právo k tomu, avšak opatrné a vhodné to nebylo, proto že se mu k provedení takového nálezu tehdaž moci nedostávalo; neboť zajisté, jak tehdaž věci stály, muselo to církevní roztržku v zemi toliko rozmnožiti a rozhořčiti, a zjevný boj mezi mocí světskou a duchovní spůsobiti.

Král Václav jsa tím ještě více uražen, počal náruživěji s arcibiskupem a Pražskými faráři nakládati; a hned po svátku ukazování svátostí, 24. dubna, byli vydrancováni. Nejvíce utrpěli faráři u sv. Jiljí a u sv. Mikuláše. Dne 6. května 1411 přišel na to král osobně a z nenadání do hlavního chrámu u sv. Víta, a svolav všechny kanovníky k sobě, dal si od nich ukázati všechny kostelní poklady, Kunšovi z Olbramovic, purkhrabí Karlšteinskému i konšelům Pražským pak kázal, aby je na Karlštejn odvezli, bezpochyby proto, aby jich arcibiskup zase na svém hradě Roudnickém neuschoval, jak to již přede dvěma léty byl učinil. Dne 5. června 1411 zas předsedal král Václav po dlouhém čase opět jednou osobně v nejvyšším soudě zemském, a dal tu od pánův a kmetův zemských vynesti zákon, že nikdo nemá o zemskou věc někoho před duchovní soud poháněti, a těžké tresty ustanovil na přestupníky toho zákona.

Joštova smrt spůsobila obrat v této různici mezi králem Václavem a arcibiskupem. Zdálo se nyní jisté býti, že král Sigmunt stane se jediným Římským králem, a papeži Janovi XXIII. na tom záleželo, aby od Sigmunta uznán byl, poněvadž Sigmunt dosavad Řehoře XII. za pravého papeže uznával. Král Václav mohl to nejlépe u Sigmunta spůsobiti, aby od Řehoře upustil a k Janovi přistoupl. Proto papež Jan arcibiskupa Zbyňka proti Václavovi nepodporoval, a arcibiskup, vida, že ani interdict mu nic nepomáhá, že kněží strany Husovy v ničem se naň neohlížejí a jeho nezachovávají, stal se povolnějším. Aby však Václav Sigmunta k poslušenství papeže Jana přivesti mohl, museli dříve oba na sebe rozhňevaní bratři býti smířeni. Počalo se tedy vyje-

dnávání mezi dvorem papežským, uherským a českým, potom prostředkování míru mezi arcibiskupem Zbyňkem a králem Václavem.

Ku konci měsíce června 1411 přijel do Prahy posel krále Sigmunta, statečný hrabě Stibor ze Stibořic, vojvoda Sedmíhradský, a spůsobil tu úplné a konečné smíření obou královských bratří domu Luxemburského. Král Václav slíbil dáti bratrovi hlas svůj k říši Německé na tentýž spůsob, jako před tím Joštovi, načež Sigmunt se podvolil, pomáhati Václavovi ku koruně císařské a nestáti sám o ni za živobytí jeho. Oba pak bratři zavázali se, péčovati o to, aby ostatní kurfürstové pochválili smlouvy té, a trůn německý aby z jejich domu nevyšel. Mimo to slíbil ještě Sigmunt, dělití s Václavem důchody a nápadý z říše Německé, nechati jemu říšské svátosti a klénoty až do smrti, aniž mýliti jej kdy v držení koruny České a zemí k ní přivtělených, totiž Moravy, Slezska, horní a dolní Lužice, Luxemburska a jiných.

Následkem toho ujednání byl král Sigmunt Uherský dne 21. července 1411 ve Frankfurtě nad Mohanem podruhé, a to již jednohlasně ode všech kurfürstův na Římské království zvolen, a přiznával se již k poslušenství papeže Jana XXIII.

Narovnání mezi arcibiskupem a Husem.

1411.

Hrabě Stibor ze Stibořic, posel Sigmuntův, vedle poručení krále svého přičiňoval se v Praze také o obnovení pokoje církevního v Čechách. Obě strany, arcibiskup a duchovenstvo jeho, potom Hus a přátelé jeho, přestaly dne 3. července 1411 na mocném rozsudku krále Václava, jeho rad, též Rudolfa, kurfürsta Saského, hraběte Stibora ze Stibořic a pana Lacka z Kravař, kteřížto se právě v Praze zdržovali. Tehdejší královští radové byli: Václav patriarcha Antiochenský, Konrad z Vechty, biskup Olomúcký, Sulek, probošt Chotěšovský, Václav z Donína, Bohuše, komendor řádu Johanitského v Manětíně, Petr Zmrzlík ze Svojšína na Orlíku, král mincmistr, a Mikuláš z Okoře na Vožici. Tito radové a výše jmenovaní tři pánové vydali již 6. července rozsudek svůj, kterýž hned ve dvore králově na Starém městě Pražském ve schůzce znamenitého počtu pánův, rytířův, panošů, konšelův a jiných měšťanův Pražských čten jest. Právilo se v něm, že všechny nevole mezi králem, arcibiskupem, duchovenstvem, městem a univer-

sitou vzešlé bez rozdílu mají přestati. Husovi a universitě přikázáno, aby obě strany ode všech rozepří upustily a prokuratory své z Říma nazpět povolaly; arcibiskupovi, aby se králi pokofil, aby klatby na kterékoliv osoby vydané zase odvolal a interdikt zdvihl, potom aby o tom všem učinil psaní k papeži do Říma, a jemu oznámil, že v zemi České o žádném kacířství neví, a které závady byly mezi ním, arcibiskupem, a mistrem Husem a jinými, o ty že jest narovnání učiněno králem a jeho radami; pročež že prosí, aby papež všechny klatby a jiné tresty, pro obvinění kohokoliv z bludu vyšlé, zase nazpět vzal a mistra Husa od osobního postavení se v Římě osvobodil. Také bylo zvlášť nalezeno, aby král navrátíl a postoupil všecko, cokoliv statkův a obrokův arcibiskupovi a kněžím bylo odňato. Tak zdálo se, že dlouho trvající rozepře mezi arcibiskupem a mistrem Husem k dobrému narovnání přijde; arcibiskup sám přijav tento rozsudek bez meškání o milost u krále se ucházel.

Kterak sobě arcibiskup Zbyněk nové stesky vedl, do Uher zajel a umřel.

1411 28. září.

Arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hasenburka pět neděl po vyhlášení rozsudku dvorem v Praze byl, však slyšení u krále Václava dosáhnouti nemohl, kdežto protivníci jeho, kdykoliv jim toho třeba bylo, před králem připuštění bývali. Nebylo mu tedy možná, králi se pokofiti a jej na sebe ulaskaviti; jeho nepřátelé však prý u krále nových klepů naň nadělali, a tak králův hněv proti němu ustavičně na novo vzbuzovali. Mimo to mnohé nepočetné listy o arcibiskupovi psali, na vrata přibíjeli a na ulicích pohazovali. Kněží strany Husovy nepřestávali kázati a jednati ve smyslu staré církvi protivněm. Arcibiskup chtěl svého probošta při hlavním chrámě u sv. Víta, Jiřího z Janovic, syna bývalého králova milce, Purkarta Strnada z Janovic, r. 1397 na Karlštejně zabitého, pro nějaké zavinění před svůj soud pohnat, avšak houf obecného lidu maje v čele některé z králový čeledi v odění s hrдостí a branou rukou proti tomu se postavili, a to překazili. Pobrané obroky arcibiskupovým kněžím vždy ještě se jim nevracely, a někteří z nich dosud v vyhnanství zůstávali. V takových okolnostech bylo předvídati, že očekávané narovnání a smíření se nestane.

Mistr Jan Hus, maje beze své viny největší následky z nevyplnění toho rozsudku sám snášeti, podnikl nový krok k bezprostřednímu smíření papeže, sepsav pokornou žádost k němu, kterou ve slavné schůzce vši university v jizbě fakulty svobodných umění v kolleji Karlově dne 1. září 1411 četl. V této žádosti vyznával předně pevnou víru svou, že jest Kristus pravý Bůh a pravý člověk, že celý zákon jeho jest tak pevné pravdy, že ani žádná čárka ani žádný puntík z něho nemůže klamati, konečně, že svatá jeho církev na pevné skále jest založena, které brány pekelné nepřemohou. Proto že úmysl jeho není, aby něco kázal neb činil, co by vůli Kristově a svaté církvi obecné bylo protivné; neb že křivě naň udáno jest při stolici apoštolské od protivníků pravdy, žeby byl učil lid, že v svátosti oltární zůstává podstata přirozeného chleba; křivě, že když se pozdvihuje hostie, tehdy jest tělo Kristovo, a když se zase postaví, již není; křivě, že kněz, jsa ve hříchu smrtelném, nepůsobí svátosti; křivě, žeby měli páni světští duchovním odejmouti statky světské, a desátky žeby se neměly platiti; křivě, že by byl radil, aby duchovenstvo mečem bylo káráno; křivě vůbec, žeby byl učil neb kázal jakékoliv bludy neb kacířství, a lid jakýmkoliv spůsobem odvodil od pravdy. Také že pravda není, jakoby on byl býval příčina vypuzení Němcův, neb že oni šli dobrovolně, nechtěvše se podrobiti rozkazu královu. Dále vyložil příčiny, proč se proti Zbyňkovi, arcibiskupovi, do Říma odvolal, zvláště z ohledu na kapli Betlemskou a proč osobně do Říma postavit se nemohl, neb že úklady o hrdlo jeho byly strojeny jak doma, tak mimo království České, zvláště od Němcův. Pročež že, když nyní s arcibiskupem přátelskou smlouvou smířen jest, pokorně žádá, aby od postavení se před papežem osvobozen a též jiných následků zbaven byl, které z té rozepře proti němu povstávaly.

Tento Husův list byl pečeti university na svědomí čili potvrzení, že pravý jest, opatřen a do Říma odeslán. Arcibiskup Zbyněk však se byl před tím již z Prahy vzdálil, a 5. září 1411 stížný list ku králi Václavovi z Litomyšle psal, že se mu podle smlouvy a rozsudku neděje, pročež že ten rozsudek za zrušený považuje, a také slíbený list k papeži psáti nebude. Spolu oznamoval, že se míní odebrati ku králi Sigmuntovi Uherskému, a za prostřednictví v té věci jej žádati. Psav tyto stížnosti Zbyněk sotva tušil, že mu nebude dáno, ještě na tomto světě pomoci nalezt. Neboť již na cestě na Moravě těžce onemocněv a sotva do

Prešpurka v Uhrách dojev, tam dne 28. září 1411, dříve nežli dvoru Sigmuntova dojeti mohl, umřel. Smrt jeho zbudila větší účastenství, nežli bylo očekávati; i protivníci zajisté dávali o něm svědectví, že byl muž dobrý a bezúhonný ve svém chování; Hus sám netajil nikdy své osobní úcty k němu, litovav toliko, že nebyl učenější a znalejší, aby sám uměje rozeznati otázky, o které spor byl, nemusel byl řídit se zdáním jiných rádcův méně ctihodných, nežli on byl.

Tělo jeho přivezeno jest do Prahy a pochováno v kapli v nové, to jest nynější věži chrámu u sv. Víta, kterážto kaple po něm podnes Hasenburskou slove, v níž také jeho náhrobní kámen se ukazuje.

Znamenati sluší, že tato nynější věž chrámová teprv po roce 1401 stavěti se počala a že nyní teprv do výšky pobočních lodí, to jest až ke zvonům, byla vyhnána. Stavitel Petr Parlér nejméně plných čtyřiceti let na tom chrámě pracoval, a ještě celý spodek dlouhé lodi po úplném stržení a odstranění předešlého, staršího chrámu postavil, tak že hrob sv. Vojtěcha, jakž v předešlém chrámu u prostřed dlouhé lodi stával, již r. 1396 zas u prostřed lodi nového chrámu místo své nalezl. Petr Parlér pro stáří od dalšího díla upustil, a r. 1398 jmenuje se syn jeho Jan Parlér co jeho nástupce. Petr Parlér však bezpochyby teprv po roce 1401 zemřel, jeho syn pak také r. 1407 již nebyl na živě, a známe toliko ještě jednoho nástupce jeho, jiného mistra Petra jinak Petříka, který bezpochyby až do vypuknutí válek husitských na chrámě pracoval. Dlouhá loď kostela stávavši na místě před kostelem, nyní prázdném, byla bezpochyby jen u prostřed do výše bočních lodí vyhnána, a prkenným stropem a šindelovou střechou přikryta; pokrajní zdi okolo kaplí byly sice také ve směs již zavřeny, avšak sotva do své patřičné výšky vyhnány. Věž pak nynější, založená na nepatřičném místě, bezpochyby již po smrti Petra Parléra, má tytéž rozměry šířky a výšky, co věž Svatoštěpánská ve Vídni, avšak až do kterého patra stavba její za vypuknutí válek husitských dospěla, o tom žádných zpráv nemáme.

Arcibiskup Albík. Hus proti papeži se obrátil. 1412.

Po smrti arcibiskupa Zbyňka vidělo se kapitule Pražské, že jí potřebí jest arcibiskupa u krále dobře náviděného, i zvolila Albíka, doktora práv i lékařství jakož i mistra svobodných umění a osobního lékaře krále Václava, kterýž jednou r. 1398 králi v těžké nemoci léčícímu život zachránil. Albík byl rodem z Uničova, královského města na Moravě, a přirozený Němec, muž nyní již letitý, který po celý život svůj umění a vědám oddán jsa, po tak vysokém důstojenství netoužil, a také dosud jenom nižší svěcení na kněžství měl. Pravili ovšem lidé o

něm, že se v to arcibiskupství vkoupil, neboť měl prý mnoho peněz; avšak proti tomu svědčí, že byl příliš skoupý a neztrávný Němec, a že jsa již arcibiskupem rytířův a panoší ve svém komonství míti nechtěl, aby jim peněz rozdávat nemusel. Papež Jan XXIII. chtěl svým obvyklým svatokupeckým způsobem arcibiskupství Pražské sám obsadit, avšak kapitula Pražská neohlížejíc se na to, když král Václav Albíka za arcibiskupa přijal, také od papeže to vymohla, že Albíka 25. ledna 1412 v tom důstojenství potvrdil.

Albík z Uničova však v těch těžkostech a zmatecích, v jakých se tehdy obecná církev nalézala, a v bouřích, které v jejím lůně děsným způsobem vysoko zdvihati se počaly, ukázal se býti úplně nedostatečným na arcibiskupské stolici. Jsa v sešlém věku zbaven svého pohodlí soukromého života, neuměl si v těžkém postavení svém raditi a pouštěl uzdu běhu věcí, jak právě šly. S počátku utichly tedy rozepře mezi kněžími na nějaký čas, avšak rozepře Husova před papežovým soudem v Římě visící bez pohnutí stála; na Husův list k papeži psaný odpověď nedocházela, jakkoliv od Husa a jeho prokurátorův v Římě často na soudce o to bylo naleháno.

Většina vzdělaných Čechův a s nimi také většina veškerého národu s toužebností očekávala skončení této rozepře, týkající se tak vysokých žádostí národu. Však následky zdlouhavého a neupřímného chování se soudu papežského v té věci byly osudné. V Husových myšlenkách stávala se již proměna veliká; čím více jeho naděje na šťastné rozhodnutí jeho rozepře hasla, tím více počínal se svými přáteli ohlížeti se po jiném prostředku, kterým by žádané opravy i tehdy průchodu našly, kdyby i nejvyšší moc církevní jich připustiti nechtěla, a celá jeho strana spustivši se naděje na tichou, řádnou a všeobecnou opravu v církvi počala obracet zrak k násilnému provedení jejímu i proti vůli nejvyšší moci církevní, a třeba jenom v Čechách a na Moravě bez ohledu na to, co mezi tím jinde bude. Nejvyšší moc církevní pozbyla u Husa a jeho přátel bývalé své vážnosti hlavně osobou nynějšího papeže, Jana XXIII. Nehodnější člověk snad nikdy neseděl na stolici sv. Petra, jako byl Jan XXIII., který se dříve Baltazar Kossa nazýval. Věděl se o něm, že býval dříve mořským loupežníkem; potom dav se na kněžství uměl se papeži Bonifaciovu IX. zalíbiti uměním svatokupeckým, to jest šantročením s církevními prebendami, které ve všech zemích katolických těm, kteří nejvíce za ně podávali, ve jménu papežské stolice prodával. Ja-

kožto kardinal-legat Boloňský vodil papeže Alexandra V. zcela po své vůli ošemetně, až ho prý, když svůj čas uviděl, konečně otrávil, aby se sám na jeho místo dal voliti. Co papež nejméně o to se staral, aby se splnilo, čeho veškeré západní křesťanstvo tak toužebně očekávalo, totiž aby se obnova církve ve hlavě a v údech provedla, anobrž všecka jeho snaha obrácena byla k panství jeho světskému. Což divu, že počali Hus i přátelé jeho spatřovati v tomto papeži nejvyššího Antikrista, jehož příchod proroci již dva tisíce let napřed oznamovali, a na nějž posledně Milič ve svých kázáních tak živě byl poukazoval. Hned na začátku roku 1412 byla na učení Pražském při obyčejné disputaci od někoho se strany Husovy o tom zmínka učiněna, a potom také ve spis uvedena, že onen největší Antikrist, jenž přijíti má při skončení světa, nyní právě jest v držení nejvyššího důstojenství v církvi, a užívá nejvyšší moci nade vším lidem světským i duchovním, a to že nikdo jiný není, než papež; pročť že nemají křesťané jeho poslouchati, nýbrž jemu se protiviti jakožto úhlavnímu nepříteli a odpůrci Kristovu.

Mistři Jan Hus a Jeronym Pražský proti papežovým odpustkům.

1412.

Právě v ty časy, když se myslí českých horlitelů proti papeži Janovi nejvíce byly rozkvasily, přišli do Prahy v měsíci květnu 1412 dva papežští legatové, Václav Tiem, děkan biskupské kapitoly Pasovské, a jistý Pac de Bononia, nesouce s sebou pallium, znamení důstojnosti pro nového arcibiskupa Pražského Albíka, potom dvě bully od papeže 9. září a 2. prosince 1411 proti Ladislavovi, králi Neapolskému vydané. Král Ladislav totiž v Neapoli mocně panoval, a již také po vládě nad celou Itálií bažil, kdež bez toho velké zmatky panovaly, a kde vlastenci dávno po sjednocenosti a politické moci toužili. Tomu se však vládychtivý papež Jan XXIII. mocně na odpor stavěl a všemi možnými prostředky Ladislava krále zkaziti chtěl. Že pak ten král Ladislav ssazeného papeže Řehoře XII. v mocné své ochraně měl, dalo to papeži Janovi vítanou záminku, sáhnouti naň církevními zbraněmi. I vydal řetenými bullemi klatbu na něj a vyhlásil křížovou válku proti němu. Všem patriarchům, biskupům, arcibiskupům, prelatům a jiným představeným kostelův nařídil, aby veřejně v kostelích svých

ohlásili, že král Ladislav uvržen jest ve klatbu jakožto krivopřísežník, odtrženec, rouhač, zpět upadlý kacíf a kacífů podpůrce, na něhož proto všechny pokuty upadají proti takovým těžkým zločinům vyměřené. Všichni křesťané mají se jeho a přívržencův jeho za živa ve všelikém jednání vystříhati a s nimi žádného obcování nemít, ani po smrti církevního pohřbu jim nedopouštět. Kdoby proti tomu učinil, a takovému tělu dopřál pohřbu, že sám upadá v klatbu, od které nemá prvé býti osvobozen, pokudby toho těla sám vlastníma rukama nevyhrabal ze země a jeho nepohodil. Druhou bullou vyzýval papež všechny mocnosti a osoby křesťanské, svět-ské i duchovní, aby jemu všemi silami svými byli nápomocni ku pronásledování téhož krále Ladislava a přívržencův jeho, i konečnému zahrazení jejich, začaž všem hříchův svých upřímně litujícím a je vyznávajícím, kteří by k obraně papežské země buď osobně do křížácké vojny táhli, anebo za sebe jiného ozbrojeného muže postavili, anebo aspoň peníze na vedení války proti Ladislavovi nakládali, takové samé odpustky uděluje, kterých bývají účastni ode dávna všichni ti, kteří k osvobození hrobu Kristova v Jerusalemě z rukou nevěřících kříž na se berou.

Král Václav i arcibiskup Albík bez rozpaků k tomu svolili, aby tyto bully vyhlášeny a peníze na křížáckou válku proti Ladislavovi Neapolskému sbírány byly; arcibiskup Albík si toliko vymínil, aby kněží lidi na zpovědi ne-taksovali, to jest jim nevyměřovali, kolik by po-dle hříchův svých za odpustky na penězích dāti měli, nýbrž aby toliko na veřejných místech byly truhly postaveny, do kterých by věřící lid své přispěvky sám klásti mohl.

Vystoupili tedy hlasatelé křížové války a odpustkův po vší Praze na trzích pokaždé s bubnováním, napomínajíce lid, aby přinášeli peněz aneb i zboží všelikého; bylyť pak i tři truhly postaveny, aby lidé peníze do nich kladli; jedna byla přikována na hradě ve hlavním chrámě u sv. Víta hned za velkým oltářem, kudyž nejvíc lidí okolo chodí, druhá v nově dostavo-vaném chrámě Matky Boží před Týnem, třetí u sv. Petra a Pavla na Vyšehradě. Avšak byla hned celá Praha vzhůru a jitření povstalo náramné. Mistr Jan Hus a strana jeho umí-nili si tuto ponejprv jíti skutečně svou vlastní cestou a papežové vůli zjevně na odpor se po-stavit. S katechety v koleji a s kazateli v Betlemě hlásal Hus, že papežovo jednání jest nekřesťanské, a že papež jest ten veliký Anti-krist, jehož příchod jest připověděn na konec

světa; že tyto odpustky jeho nejsou než pouhý klam a mam. Chtěl pak celou universitu k tomu přiměti, aby se papežovu rozkazu zprotivila. Avšak fakulta theologická, jejímž děkanem byl právě mistr Štěpán z Pálče, byla jiného mí-nění, schvalující poslušnost k papeži, a usnešla se na tom, že ty odpustky proti protivníkům jejich bude hájiti. Štěpán z Pálče, dosud věrný stoupenec a přítel Husův, dostal strach z toho, že se Hus samému papeži zprotivuje, odstoupil od něho postaviv se v čelo strany vši opravě v církvi nepřející, a byl odtud nejurput-nějším protivníkem Husovým. S ním zároveň učinil i mistr Stanislav ze Znojma a mnozí jiní, však více, jak se zdá, z bázně nežli z pře-svědčení, tak že na okamžení větší část celé university k theologické fakultě přistoupila.

Na to vše nic nedbaje Jan Hus oznámil veřejnou disputaci u velké síni kolleje Karlovy na den 15. června 1412, a to o tom: „Zdali dle zákona Kristova slušno a radno jest, ke cti Boží a k dobrému křesťanského lidu, i také ku prospěchu tohoto království Českého, věřícím v Krista schvalovati papežovy bully o vyzdvižení kříže proti Ladislavovi, králi Neapolskému, a přátelům jeho?“ Ohlášení té disputace přibito bylo po dveřích kostelních a klášterních téměř po celé Praze, od hradu až k Vyšehradu, též na branách městských a jiných veřejných místech, kudy nejvíce lidu chodilo.

Mistři theologie, chtěje tu disputaci pře-de-jíti, poslali dva z prostředka svého k arcibisku-povi se žádostí, aby tuto disputaci z moci své přetrhnul; arcibiskup však to učiniti se ostýchal, a dal Husa předvolati. Tu papežští legati u přítomnosti arcibiskupově se Husa tázali, mší-li poslechnouti rozkazův apoštolských? načež Hus chladně odpověděl, že zajisté od srdce rád mší naplniti apoštolské rozkazy. Z čehož když pa-pežští legatové arcibiskupovi své potěšení a spo-kojenost jevíli, Hus jim svá slova vysvětlil v ten smysl, že tím nemíni naprosto rozkazy papež-ské, nýbrž vůbec učení apoštolův Kristových, a rozkazy papeže Římského jen potud, pokudby se s rozkazy a učením apoštolův srovnávaly. Fakulta theologická vidouc, že u arcibiskupa ničeho nepořídila, téhož dne, když měla dispu-tace již býti držána, na veřejných místech jiné ohlášení zavěsila, zapovídalíc v něm pod poku-tou všem svým bakalářům, aby nikdo z nich proti bullám papežovým nic ani tvrditi ani do-kazovati se neopovážil.

Šla tedy disputace v určitou hodinu před se, i byla schůze ve veliké síni Karlovy kolleje znamenitá a hlučná za předsedání

tehdejšího rektora university, mistra Marka z Hradce. Mistr Jan Hus neohradil se na počátku řeči své tehdejší obyčejným způsobem, žeby svá tvrzení podroboval opravě církve Římské neb obecné, nýbrž pouze na svaté písmo a Kristův zákon se odvolával, dodávaje k tomu zřejmě, že rozkazův papežských, pokud by se se zákonem Kristovým nesrovnávaly, věřící nejsou povinni poslouchati. Hlavní věci, jež potom proti papežovým bullám v řeči své uvedl, byly tyto: Předně že papež jmenuje krále Ladislava a papeže Řehoře kacíře spravedlivým soudem Božím zatracené; kde prý jest důkaz, že je Bůh zatratil? Za druhé, že je zatracuje papež i s potomky jejich až do čtvrtého kolena, tedy i lidi ještě nenarozené. Dále že papež povzbuzuje k boji proti křesťanům, což nesrovnává se s mírným evangelium Kristovým; že uděluje bulla odpuštění hříchův, nečiníc rozdílu, jsou-li toho hodni, kteří se odpustkův činí účastny, ješto v tom způsobu nikdo s jistotou věděti nemůže, jsou-li jemu co platny. Že žádné modlitby, žádné milosrdné skutky, ani kázání slova Božího, ani čtení mší místa v této bulle nenalézají, než jediné peníze za odpustky. Že kdo nic nedá, byťby jakkoliv byl dobrý, neobdrží těch odpustkův; a však prý to velmi dobře, neb že pravým vnuknutím Božím spravedliví se vyjmají z těchto lživých odměn. Mimo to že všichni, kdož co dají, stejnou mají odměnu, totiž úplné zbavení pokuty a viny. Že bulla plat vysazuje za odpuštění hříchův proti rozkazu Kristovu: darmo jste vzali, darmo dávejte. Že není zmínky, aby se lidé vystříhali hříchův aneb živi byli dobře, nýbrž že znějí odpustky pouze všem, kteří hříchy své vyznají a jich litují, což k odpuštění hříchův není dostatečné. Také že touto bullou ruší papež všechny předešlé odpustky, mezi kteréž patří ku příkladu odpustky od papeže Alexandra V., teprv nedávno na pět let, posud neprošlých, udělené; což jaký nesmysl, aby jedno odpuštění hříchův mělo druhému překážeti na tom samém člověku. Konečně činil Hus i vtipy na obyčejný závěrek bull papežských. Práví se v něm: „Protož žádnému člověku nebud dovoleno, tento náš list rušiti, aneb skutkem opovážlivým jemu na odpor se postaviti. Kdožby pak zkusiti toho se opovážil, ve spravedlivý hněv Boha všemohoucího a svatých Petra a Pavla, apoštolův jeho, věz že upadne!“ Což kdyby Kristus, pravý člověk, aneb některý svatý s nebe sestoupil, a těchto takových věcí v bulle obsažených všech neschválil, zdali též upadne ve spravedlivý hněv boží a svatých dvou jeho apoštolův? Naproti

tomu bulla předešlého papeže Alexandra o odpustcích že rovněž zavírala se oněmi slovy, a tento člověk, papež, zruší ji novým svým listem že se neostýchá!

Z této řeči Husovy strhlo se pak bouřlivé hádání v síni Karlově; údové fakulty theologické činili jemu odpor tuhý, dokazující, že staré zvyklosti v církvi, ačby které ani přímého základu v písmě svatém neměly, proto ne hned všechny rušeny býti mají. Avšak mistr Jeronym Pražský, též tu přítomný, přispěl příteli svému ku pomoci ohnivou a dlouhou řečí, která zvláště na mladší údy university, nejvíce na studenty, náramně působila. I vzhoupiv se za řeči své a povstav se svého místa chtěl hned na radnici před konšely jíti, a jim to dokázati, že ty papežské odpustky jsou nepravé. Zároveň i veliké množství studentův povstalo a s ním jíti chtělo, což rektor, mistr Marek z Hradce, s velkou těžkostí zastavil. Však mistr Jeronym toto slovo k němu vece česky: „Slyšíš-li, mistře Marku! však ty za mne svého hrdla nedáš, jáť sám za sebe svou šíji dám!“ Po tomto slově i hned zase v řeč latinskou udeřil, neboť celá disputace byla latinská. Když pak shromáždění se rozcházelo, tuť zvláště studentstvo oběma mistrům, Husovi a Jeronymovi, své zalíbení v jejich řečech na jevo dávalo, a však vítězství toho dne zvláště Jeronymovi přiznávalo, proto že svou ohnivou řečí ještě více je rozpálil nežli Hus rozumující povážně. To se také ukázalo hned, když všickni z kolleje vycházeli; mnohem více studentův Jeronyma nežli Husa domů doprovázelo a tak jako v triumfu ho vedlo.

Znamenati sluší, že tato disputace Husova byla jako vyhlášení skutečné revoluce proti vládě církevní; Hus přestal uznávati vážnost a platnost moci papežské a církevních představených vůbec a odvolával se pomíjením jejich jenom na zákon Boží čili svaté písmo a na jeho rozumový výklad, což jest zásadou všech pozdějších protestantův. Hráze poslušnosti k staré církvi byly jednou protřeny, a nikdo netušil, jaké proměny a spolu i záhuby na jiných stranách to způsobí. Hus a jeho přátelé věděli, že jim bude podstoupiti boj na život a na smrt, a vrhali se do něho s odhodlaností rozhodnou.

Pražské bouře pro odpustky. Poprava tří mládencův.

1412.

Hned po té památné disputaci v Karlovině jevíto se živěji než před tím rozjitření lidu, a

zmáhalo se odtud vždy víc a více, až ani duchovní ani světská vrchnost nebyla s to, aby jemu meze položila. V několika málo dnech stal se v Praze veřejný výjev ku pohanění papeže, kterýž byl ještě popudlivější, nežli všechny učené hádky, proto že již i obecnému lidu pohoršlivého podívání poskytoval. Jeden z milců králo-

vých, pan Vok příjmím Voksa z Waldšteina, který již dříve hrdé kněží soužíval, když král s arcibiskupem Zbyňkem těžké hněvy měl, ustrojil s pomocí mistra Jeronyma Pražského, také k výtržným kouskům ochotného, a jiných mistrů posměšný průvod po Praze na potupu upálení kněh Viklefových, které se dvě léta před tím

Študenti provázejí s jásotem Husa a Jeronyma po disputaci z Karolína do jejich obydlí
15. června 1412. (Str. 616.)

(63)

stalo. Študenti a jiná všeliká chasa převlékli se za šašky a všeliké pitvorné oděnce; jeden pak študent za veřejnou nevěstku přistrojený posadil se na ozdobný vůz, na krku a na prsou měl navěšené bully papežské, a tak se dal voziti v průvodu těch šaškův a oděncův s píkami po ulicích Pražských, a divné posuňky a kejcky prováděl. Napřed se to hnalo na Malé straně

ke dvoru arcibiskupovu, potom mostem a celým Starým městem okolo Králova dvora na přfkop Nového města, kde nyní Kolovratská střída jest; tam pod praněm udělali hranici, bully na ni položili a podpálili. To vše se dělo při náramném shonu obecného lidu, který sobě z toho veliký smích strhl, pokřikoval a potupné písničky zpíval. Z toho bylo patrné, kterak hlu-

boce již v očích samého lidu snížena byla moc papežská.

Někdo jiný učinil sobě žert z výběrčích odpustkův, položiv do truhly, postavené ve hlavním chrámě u sv. Víta, místo daru za odpustky potupný list na jejich hlasatele s nápisem: „Vám Asmodeistům, Belialistům, Mamonistům a předně všem doktorům, jichž dojde tento list.“ Závěrek byl: „Více sluší věřití jedinému mistru Husovi pravdomluvnému, nežli lživému houfu prelatův.“

Mistr Jan Hus mezi tím téměř na každém svém kázání v Betlemě naváděl lidi, aby peněz na ty odpustky nedávali.

Král Václav se brzo dověděl, že na to, co se v Praze děje, dále s netečností hleděti nesmí, nemá-li se s Římem a s celým křesťanstvem na vždy rozdvojiti. Zdržoval se tehdejší právě na Žebráce i povolal tam k sobě radní pány a obecní starší všech tří měst Pražských. A když se tam před ním postavili, přikázal jim, aby všemu lidu bez výminky pod pokutou smrti zapověděli každé veřejné hanění papeže jakož i každý odpor proti bullám, které s jeho volí ohlášeny byly; potom aby se o to starali, aby se strany vespolek nedráždily a pokoj i řád ve městě aby mocnou rukou chráněn byl. To bylo všechno, co král Václav učinil, ani pana Voksa z Waldšteina, ani mistra Husa ani Jeronyma k odpovídání z toho, co se stalo, nepotahoval, netroufaje si, proti nim ostře jednati. Pan Voksa zůstal při jeho dvoře, jako dříve, k Husovu kázání v Betlemě vždy větší a větší zástupy lidu se hrnuly, ba sama královna Žofie nepřestávala navštěvovati kapli Betlemskou, poslouchat výklady zpovědníka svého.

Pražští Němci, kteří vždy ještě na radnicích, zvláště Staroměstské, vládli, s velikou nechutí a zlostí tomu se dívali, co se návodem Husa a jeho přátel v Praze dalo; královský rozkaz přišel jim právě vhod, a toliko na příležitost čekali, aby v té věci byť i krvavě zakročiti mohli. Taková příležitost nedala dlouho na sebe čekat. V neděli dne 10. července 1412 kazatelé v rozličných kostelích, jak obyčejně, lidu papežské odpustky schvalovali a k nim je pobízeli. I vyskytli se tři chasníci jménem Martin, Stašek a Jan, jeden ve chrámě u sv. Víta, druhý v kostele Matky Boží před Týnem a třetí u sv. Jakuba na Starém městě, kteří se proti kněžím na kazatelně veřejně ozvali se opovážili, odmlouvajíce jim a pravíce, že ty odpustky jsou lživé a falešné. I byli hned podle králova rozkazu konšelům na Žebráce daného od městské vrchnosti na místě zjímání a do Staroměstské

šatlavy dáni, kde při svém tvrzení trvající nechtěli se dáti nakloniti ani k odvolání ani ku pokání. Druhého dne, v pondělí, časně ráno odsoudili je konšelé, Němci, k smrti, a chtěje tím příkladem lid Pražský zastrašiti, dali velkou obec svolati, aby stínání těch tří chasníkův byla přítomna. Okolo deváté hodiny z rána již po všech městech Pražských se rozneslo, že jsou ti tři mládenci pro odpustky zjímání, tak že to i mistra Jana Husi došlo. I šel hned mistr Hus s jinými mnohými mistry a studenty na Staroměstskou radnici, kterou byl již nesčíslný zástup lidu obstoupil. Vzkázalť Hus pánům konšelům, aby jeho před sebe pustili, žeby chtěl rád s nimi promluvíti; i mohl toho od nich teprv po dlouhém namáhání obdržeti, že jej před sebe jen s několika jinými mistry pustili; jiní všickni mistři stáli před radním domem každý se svými studenty, jichžto mohlo býti na dva tisíce. V radní síni mluvil mistr Hus před konšely, prose jich, aby těm třem nic nečinili pro tyto odpustky, a právě, že on jest toho původ, že těm odpustkům bylo odpíráno, a kdyby jim měli proto něco udělati, aby prvé jemu samému udělali, že on jest toho první příčina. Konšelé poznávše, že mezi tím v celém městě veliký nepokoj nastal, a vidouce potřebu, aby bouři v lidu každým okamžením roztoucí uchlácholili, Husovi a mistrům, kteří s ním byli, dobré řeči dali, ujišťujíce, že se těm mládcům nic nemá proto státi, toliko aby mistři se svými pokojně domů se odebrali a také aby jiné k pokoji a rozejití se napomenuli. A tak mistr Hus maje za to, že mládcům nic nebude, šel s dobrou myslí se svými se všemi do Betlema a jiní na svá obydlí, Husa ještě doprovázejíce. Ostatní lid však na náměstí okolo radnice hlučně shromážděný, nerozcházel se, očekáváje, co z toho bude, a hledě, jaký konec to vezme. Avšak hned po odejiti mistrův a studentův vyšli biřicové z radního domu, kteří dříve velkou obec svolavše nyní to zas odvolávali, aby se všichni z náměstí zas do svých obydlí rozešli. Když pak se skutečně lidé po delším čase skutečně poněkud porozešli, tehdy konšelé rozkázali katu a drábům městským, aby ty mládence na popraviště vyvedli a stínali. A vyšel silný zástup drábův městských v odění, sami Němci, jako byli konšelé, a v davu lidí též větší počet německých měšťanův, a ti vzavše ty tři mládence mezi sebe z radního domu k popravišti je vedli. Však pro velký dav lidí v okamžení zase shluklý nedošli dále, než až k domu celného, kterýž byl nárožní z velkého náměstí do Železné ulice, kde nyní jest krám knihupecký,

a kde se dříve vytesaný jednorozec spatřoval. Tu se s mládenci zastavili, a kat jednoho po druhém postílal. Lid v tom davu neměl úmyslu, vykonání práva se protiviti; anobrž když biřic volal, kdoby se čeho podobného, jako ti tři, dopustil, že se jemu také tak stane, tu mnozí odmítavě tu hned na místě pravili, že též tak činiti a trpěti hotovi jsou, a dávali se bez odporu zajímati. V tom hned vyskytla se jedna žena nábožná přinesši tři bílá prostěradla, aby těla státních jimi byla přikryta; i přichvátil mistr Jan z Jičína s velikým zástupem jiných mistrův, bakalářův, studentův a s jiným lidem obecným, beze vši zbraně ale pokojně, a ti všickni přidruživše se k lidu ostatnímu, vzali těla prostěradly přikrytá, mistr Jan z Jičína počal velikým hlasem zpívati: Isti sunt sancti t. j. totoť jsou svatí, jako se o svatých mučennících zpívává, i nesli ty své mučenníky směle, radostně a slavně do kaple Betlemské, ani na to všickni Němci, drábové i konšelé hledí, tomu nebráníce. Dostav je pak mistr Jan Hus do své kaple, pochoval je tam s takovou nábožností, že potom protivníci a Němci jeho kapli Betlemské úsměškem „u tří svatých“ přezdívali.

Lid při tom vystupu byl bezbranný, avšak posavadní vrchnost městská majíc brannou moc k ruce své, počínala se ho strachovati, a nikdo se neodvážil počínání jeho překážky v cestu klásti. Bylo již nyní viděti, v čí rukou se octlo konečné rozhodnutí otázky, která celým národem Českým hýbati počala, budou-li měti církevní věci v Čechách při starém způsobu zůstati, anebo nastane-li proměna buď k horšímu buď k lepšímu.

Ti kteří při stínání mládencův byli zajati, museli přes noc v šatlavě setrvati; avšak jakkoliv si též tak slavné mučennické smrti přáli, jinak se konšelové o tom usnesli. Vidouce zajisté veliký rozbroy v lidu a všeobecné reptání pro to stínání, vyslali následujícího dne biřice, aby šatlavu otevřeli, a zajatým jen tak na oko před městskou radu jíti kázali, jako by je před sebe volala. Avšak když je vypustili, hned za nimi šatlavu zavřeli a radní dům také, načež jim kázali, aby tiše domů šli. Kdo však jíti nechtěli, ty bičem odhrozili, aby před radním domem nestáli. A podobného se mnoho dělo tyto dni před radnicí; každý den bylo provolání činěno, aby se lid před radním domem nescházel, ale čím více prý bylo voláno, tím více se scházeli; pakli je kdy rozehnali, po malé chvíli opět se sešli, a o těch věcech, které se těch dnův dály, spolu rozmlouvali. Potom očekával každý, že mistr Jan Hus v nejbližší příští neděli o těch

třech mládencích kázání učiní, a proto náramně veliký zástup lidí do Betlema pospíchal; však Hus v první neděli s kazatelnými slovy o tom neřekl. Že pak někteří mluvili, že jemu biřic a pánové ústa zavřeli, tu hned v druhou neděli velmi se o tom šířil, životy mládencův těch vychvaluje, nevinnou jich smrt zvelebují, a všechen lid napomínaje, aby se žádnými mukami od pravdy zákona Božího nedali odstrašiti a ohroziti.

Další běh rozepře Husovy s fakultou theologickou. 1412.

Již za těchto hádek o papežské odpustky připravovala fakulta theologická nový útok na Husa a jeho přátele. Skládala se nyní již jen z osmi mistrův, kteříž byli: Štěpán z Pálče, Stanislav ze Znojma, Petr ze Znojma, Jan Eliae, Jan Hildissen, Ondřej z Brodu, Heřman, bratr řádu poustevnického sv. Augustina a Matouš, mnich Cistercián Zbraslavský; všickni ostatní přidrželi se již strany Husovy. Tito mužové tedy, nazývajíce se fakultou theologickou, ztratili nejenom předešle již zatracených 45 článkův Viklefových na novo, ale sepsali šest nových stížností na články, jež prý Hus také zastával. Že pak universita Pražská z větší části již za Husem šla, nemohli míti naději, žeby svou žalobu skrze ni provedli, i obrátili se prostředkem konšelův Pražských ku králi Václavovi s prosbou, aby ráčil mocí královskou staviti všecko učení a šíření článkův oněch, a nedovoliti naprosto, aby který z mužův těch, od nichž hádky a rozbroje vyšly, ještě dále směl proti kazatelům odpustků a proti papežským bullám mluvit. I odebrali se Staroměstští konšelé s tou prosbou na Žebrák ku králi, kdež ji právě v tu neděli, 10. července, když výše řečení tři mládenci na kázání v kostelích odpustkům odpírali, přednesli před radou královskou, ve kteréž byli Václav z Buřenic, patriarcha Antiochenský, biskup Olomoucký, Jan z Chocenic, hejtman knížetství Vratislavského a Svídnického, mistr Zdeněk z Labouně, probošt u Věch Svatých, dva konšelé a dva z obce Starého a tolikéž z Menšího města Pražského, a jiné některé osoby. Následkem toho přednesení rozkázal král Václav, aby nikdo těch 45 článkův Viklefových ani 6 nových od fakulty vytčených netvrdil pod pokutou ztracení všech statků a vypovězení z království. Zároveň však doktorům také vzkázal, aby se více o vyvrácení bludného učení nešli

o jeho záповěď starali. I byla tedy potom dne 16. července hlučná schůzka na Staroměstské radnici držána, k níž se mimo konšely a starší obecní všichni faráři Pražští a jiné duchovenstvo, též doktoři a mistři obou stran k slyšení vůle královny dostavili. Hus tam nebyl. Že pak

se tyto dni lid vždy ještě před radnicí rotil, osazena byla ozbrojenými městskými dráby, aby se něco nemilého proti té schůzce od lidu nestalo. Avšak účinek té schůzce nebyl žádný. Přátelé Husovi nedali se ničím ustrašiti a zpěčovali se, slíbiti poslušnost rozkazu královny. Hus

Stínání tří mládencův, kteří odpírali odpustkům 11. července 1412. (Str. 621.)

(64)

sám a strana jeho činili si posměch ze schůzky této, Hus ji totiž nazýval synodou radnickou, doktoři radnickými, přirovnávaje z bible shromáždění kněží a mistrů farizeův a zákonníkův i starších lidu; že lehko tu bylo Štěpánovi z Pálče vésti svou při s hrůzou zbraní a pomocí všech prelátův a všech Němcův protivných pravdě Kristově. I položili si stoupenci Husovi

sami schůzku university v koleji Karlově, zovouce stranu protivnou, aby se tam dala nalézt jakožto na místě příslušnějším k ukázání pravdy mezi nimi.

Potom držel Hus veřejná čtení o některých článcích Viklefových v koleji Karlově, kdežto zas Štěpán z Pálče téhož času kázal u sv. Havla proti Viklefovi a knihám jeho. Avšak

všecko namáhání fakulty theologické, aby své protivníky pomocí světského ramene přemohla, marné bylo; záповěd krále Václava, vydaná pod pokutou vyhoštění z království, zůstala planou pohrážkou; nebo když většina university, mocnou stranu lidu za sebou mající, na záповěd nedbala, nikdo se neodvážil nastupovati na vykonání takové pokuty.

Doktoři theologie vymohli pak ještě jedno sročení čili proti sobě postavení se stranou protivnou před radou královou na hradě Žebráce, ku kterémuž se i Hus dostavil. Sešly se tedy nejprve obě strany v domě farářově v Žebráce, a Štěpán z Pálče jal se tu čísti stížnosti doktorův proti Husovi, jež on a Stanislav ze Znojma dohromady byli sestavili. Hlavně jemu za vinu kladli, že své důvody na oně slavné disputaci v kolleji Karlově proti papežským odpustkům pronešené ve spis neuvedl a děkanovi fakulty theologické, totiž mistru Štěpánovi, dle povinnosti své nepodal, jakž o to často napomínán byl. Z toho samého že již upadá v podezření zlého učení a zavádění sprostého lidu, proto že tají své učení.

Na všechny stížnosti podal Hus dle smyslu svého písemnou odpověď, a zvláště co by se týkalo nepodání spisův svých, že on tím svého učení nic neskrýval, neboť že mluvil veřejně jak v kolleji tak přede vším lidem v Betlemě, oni pak že strany těch odpustkův jinak mluvili po koutech a jinak u veřejném shromáždění, čímž zejména Štěpána z Pálče mínil, kterýž ještě co přítel Husův v důvěrném rozmlouvání s ním papežské bully také neschvaloval, potom však obrátil.

Potom se postavily obě strany před králem Václavem a jeho radou tu na hradě Žebráce. Král Václav i rada jeho Husa žádali, aby své učení písemně podal, tak jak toho od něho doktoři theologie žádají. Hus na to, že chce spisy své položit tudyž před radou královou, však tak, aby se jako on tak strana protivná zavázali ku stejné pokutě, totiž upálení, on, když v jeho spisech blud dokáží, oni, když nedokáží. Toho se doktoři ulekli a žádali za dovolení, aby směli vystoupiti a uraditi se; načež vstoupivše zase před královskou radu za odpověď dali, že chtějí jednoho za sebe na ten závazek vydati. S tím však Hus nebyl spokojen, řka k nim: „Poněvadž všickni společnou rukou proti mně jedinému stojíte, ještě já jiného žádného na svou stranu nepotahuji, tedy musí i trest upálení padnouti buď na mne jednoho, nebo na vás na všechny.“ To když radové královští slyšeli a poznali, kterak těžko jest, zde platný

rozsudek učiniti, pravili prý k oběma stranám, aby hleděli se srovnati mezi sebou v pokoji, a tak je propustili.

Těmito a takovými skutky rozdvoreni v Čechách počaté nejen utužilo se, ale i nenapravitelným se stalo. Na universitě Pražské od vystěhování se Němcův přestaly sice strany národní, však se za to utvořily náboženské strany.

Hus ve klatbě papežské.

1412.

Pražské duchovenstvo vidouc, že v Čechách nic poříditi nemůže ani při světské ani při duchovní vrchnosti, neboť arcibiskup Albík choval se ke všemu tomu netečně, uzavřelo, obrátiti se znova k samému papeži. I složili novou stížnost do Říma toho obsahu, že odpustky proti Ladislavovi, králi Neapolskému a proti vzdoropapeži Řehořovi vydané, v království Českém od věřících Kristových radostně a s velikou pobožností byly přijaty; že však jistý syn nepravosti, mistr Jan Hus, Vikleřista, klíčův církevních potupitel, ku pohoršení lidu i duchovenstva proti oněm odpustkům opovážil se štekati, a své škodlivé zámysly ve spisech rozšiřovati po rozličných krajinách království Českého, Polského a Uherského, též markhrabství Moravského; čímž veliký počet věřících od poslušnosti a jiných dobrých skutků jsou odvedeni. Proto že jest již čas svrchovaný, aby papež povstana přihlédl k věci opravdové a chránil ovčince svého, do kterého se zuřivý vlk vedral. Tuto svou žalobu poslali jistému knězi Michalovi z Německého Brodu do Říma, zvolivše ho za svého prokuratora při dvoře papežském, aby tuto jejich záležitost při papeži zastával. Tento kněz Michal jmenoval se později jakožto papežský prokurator ve věcech víry de Causis čili po česku Súdňý, byl dříve farářem u sv. Vojtěcha v Jirchářích čili Smrdařích na Novém městě Pražském, a jsa syn německého horníka v Německém Brodě znal prý se také v hornictví. Dosáhl od krále Václava veliké sumy peněz, slibovav mu, že kleslé hornictví v Jílovém zvelebí. Opustiv tedy osadu svou v Jirchářích, počal opravovati hory Jílovské, nemoha však ničeho svěsti nechal všeho, a s penězi tajně z Čech do Říma ušel. Ne zvolili sobě tedy důstojného zástupce v Římě theologové Pražští, avšak činného a prohnaného, neboť peněz z Čech vynesenými a jinými prostředky, kteréž pak duchovenstvo jemu do Říma posílalo, jal se horlivě působiti při apoštolské stolici proti Husovi.

Kromě výše řečené žaloby došla papeže Jana skrze Michala z Německého Brodu ještě jiná žaloba z Čech, aby pro uvarování duchovních i tělesných nebezpečností v Čechách ještě několik královských dvořanův osobně ke dvoru svému pobnal, jmenovitě pana Voka z Waldšteina, pana Jindřicha Lefla z Lažan, Jana příjmím Sadlo ze Smilkova a jiné, jichžto náchylnost ku kacířům známa byla.

Sotva papež Jan XXIII. uslyšel, kterak Jan Hus v Čechách proti jeho odpustkům vystoupil, tuť nebylo potřebí k tomu jej pobádati, aby proti Husovi jak nejprísněji zakročil. Při jeho dvoře Husova starší pře vždy ještě nebyla skončena; nyní papež kázal, aby se proti němu hned k vrchu práva přikročilo. Husovi prokuratoři, kteří se vždy ještě v Římě zdržovali, zdvihli odpor proti tomu odvolávajíce se na budoucí sněm církevní; avšak způsobem Michala z Německého Brodu byli někteří do žaláře uvrženi a jeden z nich, mistr Jan z Jesenice, jenž do Čech ušel, jest sám do klatby dán. Husa čili spíše přátel a příznivcův jeho tato rozepře jeho v Římě již na jedenácte set zlatých Florentinských stála.

Na to vynesl kardinal Petr od sv. Anděla, jemuž starší rozepře Husova odevzdána byla, na základě této proti Husovi rozsudek těžký a strašlivý, kterým předešlá klatba na Husa vydaná avšak nevykonaná, obnovena a stížena byla, totiž aby po projití šesti dní po ohlášení rozsudku všickni věřící Husovi ni jídla ni pití nepodávali, s ním nemluvili, od něho ničeho nekupovali, ani jemu něčeho prodávali, s ním neobcovali, do příbytku ho nepřijímali, jemu ohně neb vody neposkytovali a všech jiných milosrdných skutkův k němu veřejně i soukromě se vystříhali; nejen jeho, nýbrž i domácích čili čeledi jeho aby k službám Božím nepřipouštěli, pod trestem této klatby na každého, kdožby jinak učinil. Když by Jan Hus aneb tovaryši jeho dvacet dní v tomto trestu setrvali a se neobrátili, má tato klatba ode všech správcův kostelních znova býti stížena oznámením v kostelích každou neděli a svátek, a při tom mají se svěčky rozsvítiti a na zem vrhati. Potom kdežbykoli se Hus neb tovaryši jeho zdržovali, v tom městě, městečku, vsi nebo hradě mají tak dlouho, pokud by tam byl, i také ještě den po jeho odejití služby Boží býti zastaveny. Kdyžby k novému napomenutí i pak ve 12 dnech se neobrátil, má taková záповěď služeb Božích ještě jednou býti obnovena, tak aby po odejití jeho z místa ještě tři dni trvala, v kterýžto čas nemá svátostmi býti posluhováno, krom večere Páně

nemocným, a služby Boží mají se při zavřených dveřích držeti, a vyobcování z církve mají od nich býti vzdáleni. Kdyžby pak Hus v té klatbě zemřel, nemá míti církevního pohřbu; pakliby však předce pohřben byl, aby zas byl vyhrabán.

Mimo tuto klatbu od kardinala Petra vydanou vyšla také hned následkem nových žalob od Michala z Německého Brodu podaných od samotného papeže bulla ve věci Husově, beze všeho slyšení strany Husovy, a to taková, aby se nikdo neopovažoval, Husovu kacířství nadržovati ani jej samého podporovati, nýbrž aby jej věřící jali, k soudu arcibiskupa Pražského neb biskupa Litomyšlského dodali, aneb aby jej sami soudili a upálili; dále aby kaple Betlemská byla zbořena a s zemí srovnána, by v ní kacíři své doupě míti nemohli, poněvadž v ní škodlivé učení se rozsávalo a odtud velké množství věřících zprzněno kacířstvím. O příznivcích Husových, jež tentýž Michal z Německého Brodu zejména udal, nařízeno jest, aby byli napomenuti, a kdyžby ve 30 dnech se neobrátili a neodpřísáhli, že mají býti v klatbě a ve 40 dnech že se osobně v Římě před apoštolskou stolicí mají postaviti.

Když tyto dvoje klatby do Prahy přišly, neprotivil se král Václav ohlášení jejich v říši své, jakkoli mu to proti mysli bylo. Takové hovění dodalo Husovým protivníkům smělosti, že si umínili, tím horlivěji k jejich vykonání se přičiniti. První, co dle obsahu těchto bull nastoupiti mělo, byl interdikt čili zastavení služeb Božích v celé Praze, pokud se Hus ve městě zdržuje. Již však, nežli k ohlášení interdiku přišlo, ukázali se Pražští Němci především ochotní, aby dle papežova přikázání samotného Husa zajali. S vědomím konšeltův Staroměstských, jak známo, posud větším důlem také Němcův, sebral se jich o samém posvícení dne 2. října 1412 hlučný houf v odění, s meči, samostřily, sudlicemi a jinou zbraní, a vedl je nějaký Bernart Chotek, rozený Čech. Táhl ku kapli Betlemské, kdež právě Hus kázal, a chtěli jej tudy zajmouti; než lidé na kázání shromážděný ač bezbranný s takovou prudkostí se jim k obraně postavil, že musili všickni s velkou hanbou spěšně pryč utíkat. Když se jim tedy předsevzetí takové nepodařilo, radili se s konšely na radním domě, jak by mohli druhý rozkaz papežův, aby se Betlemská kaple po-bořila, vykonati. Konšelé nemohouce jinak museli se velké obce o to tázati, a svolávše ji, skrze rodilého Čecha, jménem Holubáře, se jí tázali, zdali s tím srozuměna jest. A však sotva se lidé dověděli, oč se jedná, strhl se takový nepokoj

a chystal se takový odpor po vši Praze, že si Němci o své vůli toho učiniti nedůvěřovali, a tak své choutky mimo se pustiti musili.

Tím přisněji počínali sobě tedy větší počet farářův Pražských při zachovávání interdiktů mezi tím ohlášeného. Téměř ve všech kostelích, kromě na Vyšehradě, staveny jsou služby Boží, novorozeňátka zůstávala beze křtu, mrtví bez pohřbu kostelního, i neposluhováno svátostmi naprosto nikomu, pokud Hus v Praze se zdržoval. Avšak královi dvořané sebravše se, kdež mrtvé zvěděli, proti vůli starších pochovávali je. A bylo o to po vši Praze veliké bouření. Jan Hus neohlížeje se, jako před tím, nic na klatbu papežskou ani na zastavení služeb Božích, sepsal nový traktát o tom, v němž se od papeže na samého Krista, jakožto nejvyššího a nejspravedlivějšího soudce odvolával, což mu však nic neprospěvalo, tak jako slavná disputace učeného mistra Jana z Jesenice, jeho před tím prokuratora v Římě, kterou na universitě dne 18. prosince držel, a v níž se snažil dokázati, že klatba na Husa vydaná, nemajíc základu v právě, jest neplatná.

Brzo ten interdict krále Václava omrzel, a když se v lidu nepokoj vždy povážlivěji zmáhal, tu dal Husovi oznámiti žádost svou, aby na některý čas Prahu opustil, a že on, král, o smíření jeho s kněžstvem se postará, aby dnův jeho vyhnanství ukráceno bylo. Jan Hus neprotivoval se této žádosti králově, rozloučil se se svými přáteli a s dvorem královským, a opustil Prahu ještě před začátkem adventu na počátku měsíce prosince 1412. Žeby pře jeho tak brzo urovnána býti mohla, jak ho král těšil, tomu ovšem nevěřil.

Odstoupení arcibiskupa Albíka, zvolení Konrada z Vechty. Pražská synoda. 1412—1413.

Arcibiskup Albík z Uničova pro své chování upadl nyní v nevoli jak u papeže a všeho kněžstva, tak u vlastních služebníkův svých. U papeže a kněžstva proto, že proti Husovi a přátelům jeho nic opravdivého před se nebral, a jenom jalovými prostředky obě strany uchlácholiti chtěl, u služebníkův svých, manův a rytířův, že byl skoupý a neužlý. Vida, ana se bouře stahuje nad hlavou jeho, znechutil si důstojenství svého tak mocně, že se ho ještě, než rok 1412 minul, hleděl zbaviti. K tomu cíli smluvil se tedy, co Němec zase s Němcem, s Konradem z Vechty, biskupem Olomou-

ckým, o postoupení arcibiskupství Pražského, a také mu hned i všechny arcibiskupské statky odevzdal, nečekaje ani, až papež k tomu své svolení dá. Králi Václavovi byla ta změna vhod, neboť Konrad z Vechty zastávav při jeho dvoře po drahné let úřady nejvyššího mincmistra potom královského podkomoří, a jsa od r. 1408 biskupem Olomúckým, ode dávna jeho zvláštní přízně požíval.

Papežské potvrzení Konrada z Vechty dalo však na sebe až do července 1413 čekati, proto že si král Václav přál, aby jeho od nejdélsího času nejvěrnější služebník, přední rada a kancléř, Václav z Buřenic, patriarcha Antiochenský a probošt Vyšehradský, uprázdňené biskupství Olomoucké dostal, a své proboštství Vyšehradské odstoupilému arcibiskupovi Albíkovi postoupil. Konrad z Vechty, spravovav již od prosince 1412 arcibiskupství Pražské co administrator, byl teprv 17. července 1413 na ně skutečně nastolen, Albík z Uničova pak nazýván byl arcibiskupem Caesarienským a komendatorem proboštství Vyšehradského, a žil v soukromí ještě až do roku 1427, vystavěv si v kostele Panny Marie na Louži na starém městě Pražském skvostný gotický náhrobník s mnohým címbuřím, jež však husité ještě před jeho smrtí, kazíce ozdoby Pražských kostelů z náboženské a blouznivé přepjatosti také zbořili.

Papežskou klatbou a vypuzením Jana Husi z Prahy byl národ Český již tak daleko pobouřen, že i nejvyšší úředníci zemští viděli se přinuceny, těchto církevních sporů sobě všimati a svou úřední mocí předcházeti zlé, které z toho celému království hrozilo. I sesedše se zemští pánové v Praze o suchých dnech vánočních 1412, aby zahájili jak obyčejně nejvyšší soud zemský, radili se dle žádosti a vůle královny o té otázce, kterak by lze bylo, staviti hádky mezi kněžstvem, ode dávna vzniklé, vyhladiti zlou pověst, jaká se o Čechách v cizině roznášela, a zjednati zemi opět pokoj a svornost. Účastnili se v těch poradách biskupové Konrad Olomúcký a Jan Zelený Litomyšlský osobně, Hus pak z venkova a mistři obou stran podali svá zdání písemně. Uzavřeno jest, aby provincialní synoda pod správou obou biskupův byla svolána, na kteréž by se o výše řečených otázkách, o zastavení hádek kněžských a o upokojení země jednalo. Král Václav pochváliv to uzavření, sám se o svolání duchovenstva koruny České postaral, aby se na den hromnic, 2. února 1413, do Českého Brodu k té synodě sešlo. Voleno jest toto malé, arcibiskupovi náležející město blíž Prahy z té příčiny, aby tam i Hus přítomen býti mohl,

aniž by bylo obávaní se velikého pohoršení lidu pro interdict k osobě jeho vázaný.

Avšak synoda nesešla se v Českém Brodě. nýbrž v Praze dne 6. února ve dvoře arcibiskupském na Malé straně, a nebyl na ní ani Hus ani Litomyšlský biskup Jan Železný. Husa zastupoval mistr Jan z Jesenice. Obě strany podávaly svá zdání písemně, kterak by pokoj v zemi opět mohl býti navrácen. Štěpán z Pálče a Stanislav ze Znojma byli v čele strany papežské, i podali svá zdání v několika článcích, jak by se měli Hus a jeho strana s nimi srovnati. Naproti tomu zcela opáčeného zdání byli tito, a zas jiné rady dávali a žádosti kladli, jež by strana protivná vyplniti měla, ukazující hlavně k tomu, že nikterak nebyli usvědčeni o nepravdě svého učení, a žeby strana papežská především o to se zasaditi měla, aby Český národ vyveden byl z nátku kacířství. Biskup Litomyšlský, Jan Železný, poslal své návrhy k synodě dne 10. února 1413, jimiž žádal, aby byl na universitě ustanoven místo-kanclér, kterýžby měl právo, bludy mistrův a jiných úduv university vyhledávati a trestati, aby se zapovědělo kázati lidu o věcech, které jenom na universitu náležejí, aby mistru Janu Husovi a přátelům jeho nebylo již naprosto dovoleno kázati, a všechny knihy v jazyku českém od nich sepsané aby byly potupeny a zničeny, a co toho více bylo. Tak již nyní zdvihl se odpor proti knihám v národním jazyce psaným, a to od samého Čecha, a tato nechuť k českým spisům vzrostla potom u cizozemcův v pravou šílenost stala se nám potom po všechny věky osudnou. Všemi těmi rozdílnými návrhy byla věc, o kterou se jednalo, ještě více zapletena; náčelníci obou stran, Štěpán z Pálče a Stanislav ze Znojma, potom Hus a Jan z Jesenice odpovídali sobě bez konce, ovšem všechno písemně, a synoda Pražská rozešla se potom zase beze všeho účinku.

Vypovězení profesorův theologie z Čech. Obsazení rady Staroměstské s polovice rodilými Čechy.

1413.

Král Václav ještě se nedal odstrašiti tímto nezdařeným pokusem, aby sobě ještě jednoho nevážil. Ustanovil kommissi čtyř členův, kteřížto byli odstoupilý arcibiskup Albík, mistr Zdeněk z Labouně, probošt u Všech Svatých, Jakub, děkan kapituly Vyšehradské a mistr Křišťan z Prachatic, farář u sv.

Michala a toho času rektor university. Těm dal král plnou moc, aby všemi spůsoby přivedl obě strany opět ku svornosti a k pokoji. Tato kommissee dovedla nejprv toho, že obě strany slíbily přestati mocně na její výpovědi, a to pod pokutou tisíce kop grošův Pražských a pod vypovězením z království Českého. Potom jala se vyjednávati s nimi po několik dní v obydlí mistra Křišťana na jeho faře Svatomichalské na Starém městě Pražském. Mistr Zdeněk z Labouně byl předsedou. Avšak hned při formulování prvního článku naskytly se neodolatelné nesnáze, a dva dni hádali se bez prospěchu. Třetího dne ani Štěpán z Pálče ani doktoři jeho strany nepřišli, viníce kommissi ze slabosti a strannosti. To krále Václava již nanejvýš dopálilo, a vykonal trest na údech strany papežské, kterému se byli sami podvolili, ssadiv totiž všechny čtyry professory theologie na universitě s úřadu a vypověděv je veřejným dekretem navždy z království Českého.

Mistr Stanislav ze Znojma, někdy Husův učitel a přítel, nyní protivník jeho, odebral se do Jindřichova Hradce, kdež u pana Jana mladšího z Hradce ochrany požíval, avšak brzo na to umřel. Štěpán z Pálče zas jsa přinucen, z Čech odejti, nasměl od té doby své vlastní více spátriti, a objevil se teprv zas na církevním sněmu v Kostnici, kdež byl hlavním svědkem proti Husovi. Ostatní dva vypovězení professori byli mistři Petr ze Znojma a Jan Eliae z Nisy.

Vypovězením těchto čtyř předních profesorův fakulty theologické utrpěla strana katolická v Praze nenahraditelnou ztrátu. V ty časy však spadla i na Pražské Němce neočekávaná pohroma. Od druhé polovice 13. století, co Němci nynější Staré město Pražské opanovali, svou obec z Poříčí do něho přenesli a svého vlastního městského práva užívali, měli také až dosud v radě městské panství rozhodné, tak že se v ní všechno německým jazykem konalo a vyřizovalo. Čechové si na takovou výhradní nadvládu jejich již od časů císaře Karla čím dál tím více stěžovali. Nicméně byli až dosud konselé větším dílem Němci, tudíž nepřátelé strany Husovy, proto že netoliko v církvi roztržky činila, ale také o práva národu Českého stála. Viděli jsme to, jak se ti konselé dosud k Husovi a k lidu českému Husovi přichylnému chovali. Vynikal pak toho času mezi nimi obzvláště jistý Jan Oertl, kterýž co purkmistr spolu s jistým Čeňkem, soukeníkem, roku 1410 dne 24. ledna mistra Zdenka z Labouně, králova milce, z neznámých příčin skrze mistorychtáře

a jednoho písaře městského a znamenitý počet ozbrojených drábtův nenadále v domě kanovníka kustosa Jana od sv. Víta dal přepadnouti, zatkouti, za bílého dne všemi ulicemi jako zločince na radní dům vésti a do obyčejného vězení pro zloděje a jiné zločince vsaditi. Měltě v tom tehdejší také arcibiskup Zbyněk ruku svou, kterýž druhého dne mistra Zděnka dal vyšetřovati a mučiti. Z toho povstala rozepře dlouho trvající mezi radou městskou, arcibiskupem a universitou. I král Václav tou věcí dotknut byl. Zdá se pak, že se král Václav nyní následkem této události viděl pohnuta, vydati dne 21. října 1413 rozkaz takový, aby se mu pokaždé, když by se rada Starého města Pražského obnoviti měla, předkládala jména 25 měšťanův Čechův a 25 Němcův, z nichž pak 18, to jest, z každého národu po devíti, za konšely usazovati neb potvrzovati bude. Tak král Václav v tom slušné opatření učinil a aspoň jakousi rovnoprávnost ve městě zavedl, ač se obyvatelův Čechův zajisté nerovně více nežli Němcův počítalo. Po dvanácti dnech, 2. listopadu, kázal král Václav výše řečeného Jana Oertla a soukeníka Čenka na Staroměstské radnici stíti.

A jako napořád ve všech královských městech Němci vládu a vrch měli, od ní upustiti nechtějící, Čechové pak s nimi stejná břemena nesouce tolik práva k sobě potahovali, kolik jim toho slušelo; počaly se proto různice po celém Českém království, ve kterých Němci všemi spůsoby nad Čechy se vymstívali, kacířův a jiných jmen jim dávající, kdekoliv to bezpečně učiniti mohli. Nejzvrhilejší pak mezi všemi venkovskými městy německí horníci v Kutné Hoře sobě počínali. Šlo pak téhož roku 1413 v neděli po sv. Jakubě něco horníkův na posvácení do Malína, městečka českého opodál Hory ležícího, a z nich někteří v polích na luský šli. I sehnali je z těch polí hospodáři Malínští, jichž ten hrách byl. Ti pak horníci šli do Hory a přivedli s sebou několik tisíc hornického lidu zuřivého, který to městečko Malín obstoupil a zapálil. Kdož uteci chtěli z ohně, byli od horníkův zabiti, a kdož neutekli uhořeli, a mnoho mužův, paní i panen zadusilo se v pivnicích. Od těch dob Malín po mnohá léta pust ležel, a podnes toliko jest vesnicí. Kněží v Praze o tom ohavném zločinu Horníkův lidem s velikou žalostí na kázání pravili. Však nedlouho potom ti zpupní Horníci ještě horších věcí provozovali, jakž na svém místě povědino bude.

Mistr Jan Hus káže na venkově.

1413—1414.

Vzdálením Husovým a výše řečených profesorův theologie z Prahy, tedy právě hlav a náčelníkův obou stran dosud proti sobě brojících, byl v Praze mír ovšem jen na oko obnoven, avšak nikoli do budoucnosti pojištěn.

Hus vycházeje z Prahy na začátku měsíce prosince 1412 poručil svému milému učenníku Havlíkovi, aby zastával úřad jeho v kapli Betlemské, i obrátil se do jižních Čech k svému příznivci, panu Janovi staršímu z Ústí, kterýž pocházel z jedné větve slavného rodu Vítkovicův, a okolo řeky Lužnice své statky měl. Tam pod ochranou téhož pána nejvíce trávil svůj čas na tvrzi jeho Kozím Hrádku, kterýž někdy stával nedaleko Sezimova Ústí na východ u potoka od Chýnova tekoucího, kde posavád mlýn Kozský jméno jeho připomíná. Maje tuto dost prázdné chvíle sepsal Jan Hus na Kozím Hrádku nemalý počet svých nejlepších knih v jazyce latinském i českém; složitě tam svůj latinský traktat „o církvi“, své spisy proti Štěpánovi z Pálče a Stanislavovi ze Znojma, větší díl své české Postilly, svůj spis o svato-kupectví a mnohé jiné traktáty. V městečku Sezimově Ústí sepsal krátké naučení křesťanské, kteréž k dobrému svých bývalých posluchačův dal na stěnách kaple Betlemské napsati, a to bezpochyby za svého prvního tajného navrácení se do Prahy; neboť zdržoval se tu v Betlemině od vánoc roku 1412 až do velkonoc r. 1413, veřejně se neukazuje. Ostatně si z venkova s přátely svými v Praze stále dopisoval, zvláště s tehdejšími rektorem university, mistrem Křišťanem z Prachatic. Z těchto jeho psaní nejlépe jeho smýšlení se poznává. Psalťe pak mezi jinými toto: „Radu theologické fakulty, i kdybych stál již před hranicí pro mne připravenou, pomocí Ježíše Krista nikdy nepřijmu; i doufám, že smrt dříve buď mne neb tyto dva protivníky (totiž Pálče a Stanislava) od pravdy do nebe anebo do pekel povolá, než bych já s jejich výroky souhlasil. Neboť vím, že dříve podle zákona Kristova pravdu vyznávali, avšak z bázlivosti k lichocení se papeži a ke lži obrácení jsou.“ Na jiném místě: „Ačkoli nemohu prosaditi pravdu, aspoň nechci nepřitelem pravdy býti a do smrti chci při ní státi. Svět běží, jak Bůh jemu běžeti dopouští; lépe jest dobře umříti, nežli ve zlém žíti; pro trest smrti nemá se hřešiti; tento život v milosti skončiti, jest tolik, jako vyvážnouti z neřesti; kdo pravdu mluví, hlavu svou si naráží; kdo se smrti bojí,

ztrácí příjemnosti života; nade vším zvítězí pravda; blažení jste, když vám lidé zlořečí, vece pravda: to jsou moje základy a nosidla, kterými se posilňuje duch můj, aby byl statečný naproti všem protivníkům pravdy." Ještě na jiném místě psal: „Co do zlé pověsti krále a království, tu když král bude dobrý a obyvatelé království budou-li dobří, což nám? Však Kristus Pán putoval se svými vyvolenými v největší potupě právě k nim: do chrámu nebudou vás pouštět a ubíjetí vás budou, myslíce zavděčiti se tím Bohu, budete všemu lidu v ošklivosti pro jméno mé, rodiče a příbuzní vás zaprou a zradí, — a to jest více, nežli trpěti od Stanislava a Pálče.“ Vedle spisování nedal sobě brániti, aby lidu nekázal, a lid z celého okolí k němu se scházel, aby ho poslouchal, nedbaje na překážky, které mu byly od ledakteré strany kladeny. Husovo osobní působení v těch stranách okolo nynějšího města Tábora bylo také příčinou, že tu za nedlouhý čas nové samostatné ohnisko husitství vzniklo, ba že tu byl zárodek zvláštní a to nejvýstřednější sekty Táborův.

Zdá se pak, že Hus ještě několikrát z Kozího Hrádku do Prahy na zapřenou zavítal, odkud se pak pokaždé uhnul, jak mile přítomnost jeho prozrazena byla. Asi v letě r. 1414 umřel však jeho ochránce, pan Jan starší z Ústí, a Hus, chtěje přátelům svým býti více na blízku, přijal pozvání králova milce, pana Jindřicha Lefla z Lažan, a přestěhoval se na jeho hrad Krakovec blíž Rakovníka, kterýž se panu Leflovi po panu Jírovi z Roztok, též Královu milci, a synu jeho Petrovi v držení dostal. Tu jsa na Krakovci vyjížděl do městeček a do vsí kázat, a zvláště kde zvěděl o posvěcení neb kterém sňatku, tam jel; a kudyž se kolivěk obrátil, tam po něm lidé v zástupcích šli a jeli a na vozích ze všech stran k němu se vezli. Takž i samo vyhnanství Husovo z Prahy napomáhalo k rozšíření nauky jeho po krajích země České.

Mistr Jeroným Pražský v Polště a na Litevské Rusi.

1413—1414.

Touž dobou, co Hus musel opustiti Prahu, vzdálil se také zas odtud přítel jeho, mistr Jeroným Pražský, a to bezpochyby z vlastního úmyslu, aby učinil žádost své chuti k cestování, avšak také aby zasadám svým a Husovým také v cizině k rozšíření pomáhal, ačkoli-

liv ho dosud na podobných potulkách proto téměř všude jen samé protivensství potkávalo. Na tuto svou poslední větší cestu vydal se r. 1413 prý na výslovnou žádost krále Vladislava Jagajla Polského a Vitolda, velkého knížete Litevského, do Polska a na západní, litevskou Rus. O jeho návštěvě při královském dvoře v Krakově psal Albrecht, biskup Krakovský, z Krakova dne 2. dubna 1413 Václavovi z Buřenic, patriarchovi Antiochenskému, do Prahy: „Přišel sem (Jeroným) osobně, prvního dne ukazoval se s bradou zarostlou, druhého byl však oholen, měl na sobě župan, červenou kamizolu, kápí na hlavě a šedivou kožešinu, a tak nádherně přistrojen jako šlechtic postavil se před krále Vladislava, královnu, knížata, vojvody a množství zemských pánův. Ačkoliv se zde jen málo dní zdržoval učinil svými řečmi takové pobouření myslí ve kněžstvu a v lidu obecném, že podobného od lidské paměti nebylo vidáno. Však země naše Polská, píše biskup Albrecht úštěpačně dále, zdá se býti příliš tvrdá a suchopárná, aby přijala takového semeno a z něho plod přinášela, proto že náš prostý lid učení takového filosofa chápati nemůže, a mnohem méně země Litvínův a Rusův.“ Z Krakova doprovázel mistr Jeroným velkého knížete Vitolda do Litvy a na Rus. Tu ho nejvíce zajímaly slovanské služby Boží, v nichž podle obřadu řeckého večere Páně pod obojí způsobou se podává; proto všude pilně navštěvoval ruské církve, zachovával jejich obřady a pravoslavné Rusy za dobré křesťany vyhlásil. Poněvadž pak v těch zemích již tehdaž působením Polákův katolická církev rozšiřovati se počala, a již tam po větších městech také byly kláštery poslušenství Římského, velice se naň za to zejména Minorité ve Vítebsku potom ve Pskově horšili, že řeckou církev vychvaluje, tak že ho proto i biskup Vileňský napomínati musil. Co učený Čech požíval ostatně mistr Jeroným veliké vážnosti v těch stranách slovanských, a veliký kníže Vitold, jak se zdá, radil se s ním o záležitostech obou církví, řecké a římské, jak by se ta nekonečná nesvornost mezi nimi přetrhnouti mohla.

Přípravy ke všeobecnému církevnímu sboru v Kostmci.

1414.

Nezdaření se církevního sněmu Pisanského r. 1409, proto že účelu svého nedosáhl, ba ještě zvolením třetího papeže zlý stav církve ještě zhoršil, zbudilo v celém západním kře-

stánství tím větší touhu, aby se předce ještě nový sbor sešel, kterýby uměl nalezt cestu, kterak by se stav církve napravit mohl. Sigmunt, král Uherský a nyní také král Římský, poznával, že nyní především on k tomu jest povolán, aby v té věci něco učinil; i podrobil se té úloze odhodlaně, rázně a vytrvale, což se mu také vůbec za největší zásluhu pokládá. Dne 30. října 1413 umluvil se s papežskými posly ve vsi Vigludu, nedaleko města Lodi v Lombardii, o svolání nového valného sboru čili sněmu církevního ke dni 1. listopadu 1414, a to nikoli v Itálii, nýbrž v Kostnici čili Konstancii, městě německém, kteréž leží při jezeře Potamském na rozhraní zemí italských a německých. Papež proti tomu místu se vzpouzel, mysle, žeby v některém městě italském pro osobu svou více bezpečnosti užil. A však král Sigmunt neohlížeje se na to hned zvací listy ve jménu svém do všech zemí křesťanských rozeslal, konečně také papeže Jana XXIII. k tomu přivedl, že vlastní bullou dne 9. prosince 1413 tento sněm stvrdil, ano sám osobně k němu přijíti přislíbil. Při tom zvaní ku sboru musel se král Sigmunt zvláště také na Čechy ohlednouti, proto že v té zemi nedočkavost obnovy církve byla největší, a že Hus sám vlastní cestou počal se jí domáhati a tím všechny posavadní zvyklosti v církvi nebezpečně podvráceti. Vyjednával tedy král Sigmunt se samým Husem, žádaje na něm, aby se též osobně ku sboru do Kostnice dostavil, a tam zlou pověst Čechův a království Českého před celým světem očištil, nabízej mu nejen bezpečný průvod ale i pomoc svou, aby tam jeho věc žádoucího konce došla.

I bylo to právě největší přání Husovo, aby před celým křesťanským světem náhledy své o církvi vyložití a zastávati mohl; proto také bez meškání a bez výminky se králi Sigmuntovi osvědčil, že hotov jest, zachovati se dle jeho vůle. Pánové Jindřich Lefl z Lažan, jeho hostitel na Krakovci, a Mikeš Divoký čili Diváček z Jemniště, oba dvořané krále Václava a Husovi přátelé, prostředkovali v tomto Husově vyjednávání s králem Sigmuntem.

Tu hned počal Hus přípravy k jízdě své ku koncilium konati. Především mu šlo o to, aby s sebou měl příznivé vysvědčení z domova o jeho pravověrnosti. Zvěděl, že arcibiskup Konrad svolal kněžstvo své k synodě na den 27. srpna 1414 do Prahy, odebral se tam také z Krakovce. Již den před prvním zasedáním synody, 26. srpna, dal přibíti listy v jazyce latinském, českém i německém na všechny kolleje

university, na hlavní chrám u sv. Víta a jiné kollegiatní a farní kostely, též na brány a fortny královského hradu, domu arcibiskupova a jiných vznešených knížat a panův v městech Pražských, kterými dával všem a vůbec návštějí, kdožby jej chtěli nějakým bludem neb kacířstvím viníti, aby to při koncilu v Kostnici, kamž se v brzce odebrati míní, ukázali, že hotov jest státi před arcibiskupem i před valným sborem všeho křesťanstva, a odpovídati z víry své, a bude-li v bludu postižen, utrpěti za to náležitou pokutu; a když by nikdo k tomu se nenal, aby mu na to písemné vysvědčení dáno bylo.

Nastal den zahájení synody, arcibiskup se svým duchovenstvem byli v arcibiskupském dvoře v Menším městě Pražském shromážděni; i sebral se Hus se svými přáteli, zejména se svým prokuratorem mistrem Janem z Jesenice, potom smistry Šimonem z Tišnova, Prokopem z Plzně, Janem z Příbrami a jinými, a postavili se v nynější Josefské ulici, kde byla přední brána do arcibiskupova dvora. Jan z Jesenice tloukl na vrata, žádaje přístupu buď samému mistrovi Husovi nebo sobě jakožto jeho prokuratoru, aby mohl státi před arcibiskupem a synodou, a tu všech se zeptati, zdali kdo dle onoho ohlášení Husova míní učiniti.

K němu vyšel ven panoše Oldřich Šváb ze Švabenic, maršálek dvoru arcibiskupova, a odpověď dal, že nyní arcibiskup s kněžími sedí v radě o důležitých věcech královských, pročť že nyní přístupu míti nemůže. Jan z Jesenice dal tudíž hned před vraty arcibiskupovými na ulici od veřejného notara university sepsati vysvědčení, že jemu u přítomnosti přátel Husových vstoupení do synody odepřeno bylo.

Hus pak šel a nové ohlášení přibíl na vratech královského hradu, žádaje krále, královnu a nejvyšší úředníky zemské, aby mu vydali písemné vysvědčení, že ho arcibiskup ve schůzce duchovenstva neslyšel, a oznamuje všem nově, že se míní odebrati do Kostnice, a každému tam ze všeho, z čeho by vinen byl, odpovídati. Tu se postarali někteří pánové dvoru královského, že se Husovi přece žádaného písemného vysvědčení dostalo. Sešli se totiž o tři dni později, 10. srpna, v domě pana Petra Zmrzlíka ze Svojšína, který stával někdy na místě nynější Kopmanské zahrádky na blízku kostela sv. Jakuba ve Starém městě Pražském, kromě pana Petra pánové a rytíři Vilém z Wartenberka a ze Zvířetic, Petr, syn

jeho, Hlaváč z Ronova, Václav ze Lnář, Oneš z Mukovic, purkhrabí na Lichtenburce, Ctibor z Bohdanče, Vilém z Doupova a jiní někteří, kteří do své schůzky také kněze Mikuláše, biskupa Nazaretského a inkvisitora arcibiskupství Pražského, pozvali. Tu učinil

k němu též přítomný mistr Jan z Jesenice na místě Husově otázku; zdali ví do mistra Jana Husi nějaký blud neb nějaké kacířství, aneb zdali Hus při úřadě jeho inkvisitorském z nějakého bludu obžalován byl? K tomu dal biskup Nazaretský za odpověď, že sice mnoho

Hus káže lidu venkovskému v okolí hradu Krakovce 1414. (Str. 635.)

(65)

a častokráte s mistrem Janem Husem mluvil, s ním také jedl a pil, při jeho kázáních býval, a také mnohé rozpravy s ním měl o rozličných předmětech ze svatého písma, ale nikdy žádného bludu ani kacířství při něm neznamenal, nýbrž to shledal, že jest ve všech svých slovích a skutech muž pravý a katolický;

také co on mistra Jana Husa zná, a co jest v tom úřadě jakožto inkvisitor kacířův, že Hus nikdy od nikoho nebyl z bludu neb kacířství u něho viněn, ani co toho naň ukázáno. Jan z Jesenice dal hned toto vyznání od veřejného notáře ve spis uvést, a biskup Mikuláš, o čemž ústně byl vyznal, také dal na to pi-

semní vysvědčení. To šlo tedy snadně, však těžší bylo jednání s arcibiskupem. Mistr Jan Hus rád jsa z prvního dobrého výsledku, psal o tom hned druhého dne, 1. září 1414, králi Sigmuntovi, děkuje spolu za milost královskou jemu proukázanou, a prose o to jediné, aby v Kostnici nebyl souzen podtají, ale aby u veřejném slyšení skoumán jsa mohl tam vyložit pokojně a bez překážky učení své; doložil, že sice ví, jak těžké protiventství ho čeká od nepřátel, ale že hotov jest, bude-li potřebí, podniknouti také smrt za uznanou pravdu.

Dne 7. října 1414 měli zemští pánové schůzku, ve které i arcibiskup Konrad byl přítomen. Hus poslal k té schůzce písemný žádost, aby arcibiskup od pánův byl otázan, ví-li naň nějaké kacířství? kdyžby věděl, že chce hned napřed zde v Čechách z něho se spraviti aneb trest trpěti, neví-li, aby mu o tom dal písemný vysvědčení. Arcibiskup dal za odpověď, že on sám neví naň kacířství žádného aniž jemu viny dává; ale že jej viní papež, pročť aby se před ním spravil. Také Husovi na to arcibiskup sám od sebe vysvědčení nedal, nýbrž toliko pan Čeněk z Wartenberka, nejvyšší purkhrabí, pan Boček z Kunštatu a pan Vilém z Wartenberka o odpovědi arcibiskupově v listu ku králi Sigmuntovi svědčili, jinak také za Husa u Sigmunta se přimlouvajíce.

Hus obdržev tento list vyzdvihl si ještě dva výpisy z knihy statut university, aby jich ku své obraně na sboru Kostnickém použil, a na to v málo dnech z Prahy zpět na Krakovec se odebral. Kněží si tenkrát v Praze jeho přítomnosti nevěšmali, proto že nikde veřejně nekázal. Král Václav, královna Žofie i celý dvůr královský klonili se nyní více nežli kdy k jeho učení, a oba králové, jak Václav Český tak Sigmund Uherský, poručili ho do ochrany třem českým pánům, kteří se o bezpečnost jeho osoby jak na cestě do Kostnice, tak i na koncilu samém měli starati. Přední mezi těmi pány byl pan Jan z Chlumu příjímím Kepka, z rodu slavných později hrabat Slavatův, jenž se svými třemi bratřími dotud v nedůlnosti držel dědictví své, totiž hrady Chlum a Košumberk v Chrudimsku, pět jiných tvrzí, dvě městečka, Luže a Jeníkov, a též asi 30 vesnic. Druhý pán byl Václav z Dubé a na Leštně, synovec někdy znamenitého Ondřeje z Dubé, nejvyššího sudí. Oba tito pánové bojovali ještě minulého roku na straně krále Sigmunta proti Benáťčanům, a když se nyní do Čech vraceli, dostali od Sigmunta nařízení, aby Husa provázeli. Třetí pán byl Jindřich z Chlumu

na Lacemboku, kterému se zkrátka jen Lacembok říkalo. Byl to synovec pana Jana z Chlumu.

Tak se připravoval mistr Jan Hus na cestu do Kostnice, kterou nic méně na svůj vlastní, nikoliv na královský neb zemský peníz konal; přispěli mu ovšem přátelé a ctitelové jeho jen dobrovolnými pomůckami, však v takové hojnosti, jak si jen sám přátí mohl. Jako on, tak i jeho nepřátelé a protivníci silně a pilně do Kostnice se strojili. Však jich sám Hus byl vyzval, aby své žaloby naň u sboru přednesli; proto také nemeškali připravovati všechno, čehokoliv k zavedení a líčení pře proti němu zapotřebí bylo. Kdokoli proti Husovi nějaké svědectví dáti uměl, byl volán, pod přísahu vzat, a výpověď jeho zapisovala se. Sepsání všech těch svědectví dostalo se Husovi v přepisu ještě před odjezdem přátelskou rukou na hrad Krakovec, tak že tam ještě pokdy měl, napsati k nim své odpovědi a poznámky proti nim. Na zapravení útrat při nastávajícím vedení pře uložilo sobě duchovenstvo České i moravské zvláštní daň, ježto celá sebrána byvši odevzdána jest Janovi Železnému, biskupovi Litomyšskému, kterýž se sám osobně také do Kostnice vybíral. S ním pak jeli pánové všelikému hnutí, kteréž Hus spůsobil, nepřející: Páta z Častolovic, Petr Konopišťský ze Sternberka, Albrecht z Rabšteina, Rubín z Riesenburka, k nimž se čtyři doktorové theologie z Čech, mezi nimi Štěpán z Pálče, přidružili.

Hus jede ku sboru Kostnickému.

1414.

Den před odjezdem svým z hradu Krakovce, 10. října 1414, loučil se mistr Jan Hus se všemi posluchači a přáteli svými v Čechách psaním srdečným. Bylť prý sobě žádal a umínil, kázati jim ještě před svou jízdou do Kostnice, maje zejména jim oznámiti křivé žaloby a svědectví, ježto proti němu vedeny býti mají, a jež má všechny popsány, aby, bude-li v Kostnici odsouzen, nelekali se, vědouce napřed, z jakých příčin a důvodův se to stane. Nyní však že již sotva kdy je uhlídá, neb že již se vypravil na cestu, ačkoliv ještě bez ochranného listu (od krále Sigmunta slíbeného), mezi nepřátely své, jichžto počet že jest větší, nežli někdy proti Kristu vykupiteli; a mezi nimi že vlastní krajané jsou nejhorší. Však že doufá k svému Spasiteli, že skrze své zaslíbení a jejich věrnou modlitbu dá mu moudrosti a stateč-

nosti Ducha svatého, aby nemohli uchýliti jeho na křivou cestu. „Protož milí bratři a milé sestry! (tak psal dále) modlete se snažně, ať mně ráčí Pán Bůh dáti setrvání a ostřici mne od poskvrnění; a jestli k jeho chvále a k našemu prospěchu má smrt má sloužiti, ať mi ji ráčí dáti beze zlého strachu podstoupiti; pakli jest k našemu lepšímu, aby mne vám ráčil navrátiti, i tam i zase veda bez poskvrny, abychom ještě spolu v jeho zákoně se poučili, Antikristových sítí něco porušili, a budoucím bratřím po sobě dobrý příklad ostavili. Již snad více v Praze mne před smrtí neuzříte; pakli věčný Bůh mne vám ráčí navrátiti, tím veseleji se uzříme, a ovšem když v radosti nebeské spolu se shledáme . . .“

Téhož dne napsal také Hus nejmilejšímu žákovi svému, mistru Martinovi, psaní zavřené, jehož se nemělo dříve otevřítí, než kdyby úplná jistota o jeho smrti došla. V psaní tom oznámil mu poslední vůli svou, dáváje mu křesťanské naučení, jak by měl život svůj spravovati.

Dne 11. října 1414 vsedl mistr Jan Hus na kůň, a jel ku konciliu, ačkoliv ochranného listu od krále Sigmunta ještě neměl, spoléhaje se na průvod svůj jemu od králův daný a na pojištění bezpečnosti všem ku sboru jedoucím jak od říše tak od papeže dané. Pan Václav z Dubé a pan Jan z Chlumu byli mu prozatím se svou čeledí dostatečnou ochranou; pan Jindřich z Chlumu, řečený Lacembok, jak se zdá, teprv v Kostnici za ním se dostavil. Mimo to jeli s Husem mistr Jan z Reinšteina řečený Kardinál, farář v Janovicích městečku náležitém panu Janovi z Chlumu, který již dříve v příčině Husově k papežskému dvoru jezdíval, potom Petr z Mladenovic, tehdejší ještě bakalář a písař pana Jana z Chlumu, který o mistru Husovi v Kostnici dvojí vypravování sepsal, konečně ještě jiní Čechové.

Obrátili se z hradu Krakovce k Českému lesu pomezímu do bývalé české horní Falce, překročili hranice vlasti za Tachovem, a přišli do prvního městečka německého Bernova. Neobyčejná pozornost, kterouž lid německý, třebaž jen ze zvědavosti, k Husovi obracel, překvapila jej, i liboval si v tom, zvláště že vždycky stál o lásku obecného lidu. Vox populi vox dei, to jest: hlas lidu hlas Boží, myslil sobě vždycky, hledaje v lidu podporu v tuhém zápasu s mocí církevní, do kterého se byl tak rozhodně pustil. Sám psal o své cestě, že v Bernově ho očekával farář se svými kaplany, prose ho, aby k němu zavítal. Když pak do jeho příbytku vstoupil, tu farář hned velkou

nádobu s vínem přinesl, se svými druhy velmi laskavě poučení Husovo přijal a řekl, že býval vždy jeho přítelem. Potom přijel Hus do Nového Města, kde ho prý všickni Němci velmi přívětivě přijali; i ve Vejdě čili Weiden u všechno obyvatelstvo z domů svých naproti němu se vysypalo. Když přišli do Sulzbachu, hlavního někdy města bývalé české Falce, a tam hospodou byli, sešli se konšelé a starší obecní, a Hus k nim pravil: „Hle, já jsem mistr Jan Hus, o kterém, jak se domnívám, zajisté mnoho zlého jste slyšeli. Chtějte se přesvědčiti o tom, a poznejte mne.“ A mnoho s nimi rozprávěl o svých snahách a svém smýšlení, což prý oni všechno velmi laskavě přijali. Dále přišel Hus cestou do Hersbruku a nocoval v Laufenu, kdež se k Husovi též farář, veliký prý znatel církevních zákonův, se svými kaplany dostavil, a tu s ním dlouhou rozpravku měl. Nikdež, kamkoliv přišli, nezachovávali interdikt papežského na Husa vydaného, a nestavovali služeb Božích; všude se lid sbíhal, podívat se na muže slavného, a když dne 19. října Hus se svým průvodem do Normberka vjížděl, kde již napřed kupci jeho příjezd oznámili, tu bylo celé město vzhůru, a každý chtěl mistra viděti. O svém pobytu v Normherce psal pak mistr Jan Hus svým přátelům mimo jiné toto: „Nežli jsme se uhostili, poslal mně mistr Jan Helvel, farář od sv. Vavřince, list s oznámením, že chtěl již dávno se mnou svobodně mluvit. Já mu odpověděl, aby přišel, a on přišel. Když pak jsem již psal prohlášku, aby kdokoli by proti mně něco věděl, k rozpravě se mnou se dostavil, tu pro mne vzkázal pan Václav z Dubé, že se sešli měšťané a konšelové chtějí mne viděti a semnou porozprávěti, a hned jsem od stolu vstana k nim sešel. I chtěli mistři, abychom jen potajmo jednali; já však jim odpovéděl: „Já káži veřejně, a chci také, aby slyšel kdo chce;“ a tak jsem s nimi rozmlouval až do soumraku u přítomnosti radních pánův a měšťanův. Byl při tom také jistý doktor sv. písma, z řádu Kartusianův, který mnoho nejasně mluvil, a pozoroval jsem, že mistru Albertovi, faráři od sv. Sebalda, nelíbilo se, že měšťané moji řeč chválili. Věřte také, že jsem se ještě s nikým nepřátelsky nepotkal, na každé hospodě dávám hospodáři po desíti prohlášek, a kdekoli jinde je přilepuji; také hospodyně všude se svými manžely velmi laskavě mne přijímají, nikdež se služby Boží nezastavují, a všickni chválí moje německé prohlášky, (vydával totiž Hus v Němcích vedle latinských také německé prohlášky o příčinách své cesty).

Přiznávám se tedy, že v Němcích není nepřátelství proti mně větší, nežli při obyvatelích v Čechách. Pan Václav z Dubé a pan Jan z Chlumu zacházejí semnou náramně šetrně a milostivě, a jsou jako hlasatelé pravdy, čili abych to ještě určitěji vyjádřil, jako zastupitelé pravdy, s nimiž pomocí Boží všechno šťastně pořízeno bude.“

Pan Václav z Dubé jel z Normberka za králem Sigmuntem na Rýn pro slíbený ochranný list, Hus pak bral se spanem Janem z Chlumu a ostatním průvodem přes Řezno přímo do Kostnice. Na té cestě předcházeli ho jeden biskup Německý o celý den, i dával všude lidu výstrahu před ním, povídaje, že Husa v poutech na voze vezou a dobře střeží, proto že prý lidi mámi. A když se Hus ku kterému koliv městu blížil, tu se tím více sbíhal lid zvědavý, myslé že nějakou podívanou mítí bude; když však Husa spatřil a slyšel, tu z bludu jsa vyveden tím větší pozorností k němu obrátil. Dne 3. listopadu blížil se Hus k městu Kostnici čili Konstancii, a nesčíslné množství zvědavého lidu naproti němu z města vyšlo; ve hlučném davu vjel mistr Jan Hus do Kostnice, ani na list ochranný nečekaje, a obdržel hospodu v ulici Pavlově u vdovy řečené Fida. Teprv po dvou dnech, 5. listopadu, dospěl za ním pan Václav z Dubé do Kostnice, nesa s sebou od krále Sigmunta list ochranný jemu pro Husa dne 18. října ve Špýře nad Rýnem daný. Tento list psán byl obyčejným takových listů způsobem, že totiž král Římský mistra Jana Husa ku sboru jedoucího ve svou a svatě říše Římské ochranu přijímá a všem říšským poddaným přikazuje, aby se k němu vlídně měli a jej v pokoji a bez překážky jíti a vraceti se nechali.

Znamenitost koncilie čili sboru Kostnického.

1414.

Všeobecné koncilium čili sbor vši církve katolické v Kostnici byl mezi všemi podobnými sněmy ve středním věku držanými nejvalnější a nejslavnější, a také co do důležitosti působení svého jistě jeden z nejznamenitějších a nejpamátelnějších. Nikdy nevidán jest pohromadě tak veliký počet otcův církevních a duchovních všech hodností, řádův a stupňův ze všech končin světa, a nikdy nesešlo se tolik knížat a pánův světských, aby nádherou svou povýšili slávu oněch zastupitelův církve. Počítalo se zajisté na sboru Kostnickém mimo

Římského a Uherského krále Sigmunta a mimo papeže Jana XXIII. 30 kardinálův, 4 patriarchové, 34 arcibiskupův, 150 biskupův, několik set opatův, proboštův, děkanův, kanovníkův, doktorův sv. písma a jiných. Dále se dostavili do Kostnice ač ne v stejném čase 4 němečtí kurfürstové, 24 rozličných vojvod a knížat, 78 hrabat, 676 pánův a šlechticův ze všech zemí. Nebylo v celém západním křesťanstvě panovníka ani svobodné obce, university, a jakéhokoliv duchovního řádu, jižto by neměli svých poslův v Kostnici. Po celý čas trvání sboru nebylo prý sotva kdy méně 50.000 přespolních lidí v tomto jinak nevelikém říšském městě, neboť každý prelát a ještě více každý světský pán měl s sebou valný počet svého komonstva ano i ozbrojených zástupův; k tomu pak se přidružili všelici obchodníci a průmyslníci jakož i průmyslnice, kteří z té valné schůze lidu těžili.

Kostnický sbor byl v nejznamenitějších počátcích nového věku první valný sjezd knížat oboujho stavu, duchovního i světského, aby zasedli k soudu nad papeži, panovníky a národy, rozhodující co nejvyšší soud rozepré, jimiž křesťanstvo v rozličných zemích rozbouráno a do krvavých válek zavedeno bylo. Tu nejlépe pozorovati bylo, jaký duch tehdejší národy naplňoval, jaké byli povahy, zejména pak jací vytečníci v samé církvi vedle tehdejších všedních a znepravňaných sluhův jejích vynikali.

Účel sboru Kostnického byl všemu světu známý: dělil se na tři díly, jeden a první byl usjednání církve, aby se totiž odstranila trojice papežská, a toliko zase jeden pravý papež hlavou vši církve byl; druhý byl oprava církve ve hlavě a v údech jejích, aby totiž všelike neřesti, které se během časův do církve vloudily, z ní zase vymezeny byly, a aby stav duchovní zase svému důstojnému povolání lepší způsobem, než na mnoze potud se dalo, vyhověti mohl. Třetí účel konečně týkal se Čechův, totiž aby nauka Viklefova a snahy Husovy potlačeny byly, proto že celou posavadní soustavu církve, jak se od prvních věkův křesťanských byla vyvinula, podrývaly a úplný a násilný převrat v ní způsobiti chtěly. Ovšem pravda jest, že Hus vlastně též ničeho jiného provesti nechtěl, než opravu církve ve hlavě i v údech; avšak cestu volil sobě zcela opácnou a oné cestě protivnou, po které shromáždění otcův kráceli. Oni se drželi toho, co ve skutečnosti již v církvi zavedeno bylo, považující to za základ všeho, a umínili při hojení neduhův a nahrazování nedostatkův v církvi počínati sobě

tak, aby každý úd její péčlivě chráněn a zachován byl, nechtěli ničeho bourati, ale jen to, co stojí, pomalu opravovati; při tom chtěli, aby všecko, cokoliv by se k opravení církve stalo, vycházelo s hůry, zvolna, povážlivě a s ušetřením všech poměrův a okolností; spoléhající se při tom na uznanou od starodávna nejvyšší vážnost církve co celku, jížto v učení a víře křesťanské každý jednotlivý člověk se svými náhledy a osobním smyslem naprosto podrobiti se musí. Jedině toho litovati jest, že otcové, jakkoliv se snažili, nikdy jak náleží do skutku a k cíli dostati se nemohli, dávající tím sami vzniku snahám opácným.

Na takových cestách zcela opácných kráčeli Hus a jeho stoupenci: pro veliké tehdejší množství nehodných úřadů církve ztratil Hus všelikou úctu k nejvyšší moci církevní, a jda cestou rozumu osoboval sobě proti té moci právo svobodného skoumání a posuzování nauky církevní; při tom počínal sobě nad míru směle a odhodlaně, činil útoky své bez ohledu i bez rozpaku na staré ústavy církevní s důrazem takovým, že se nic na ztráty a škody v boji neohlížel. Maje ustavičně stav prvotní církve ještě za apoštolův před očima, chtěl ji nyní bez povážení, že se okolnosti náramně proměnily, zase nazpět do toho stavu přivesti, a to, co jednou za pravdu uznal, počal z důly v život uváděti cestou převratu a revoluce, vždy hotov jsa, na to i umříti.

Přípravy k zavedení obžaloby proti Husovi na sboru.

1414.

V Kostnici již se hemžili hosté všelikého stavu a řádu z blízka i z daleka, když tam Hus 3. listopadu 1414 přijel. Papež Jan XXIII. také již tu byl, držev již 28. října s devíti kardinály, mnohými arcibiskupy a biskupy i s celým dvorem svým slavný vjezd do toho sněmovního města. Nebylo tomu papeži příliš volno v duši, když ponejprv spatřil město, v němž všechna jeho nádhera a sláva pojednou konec vzíti měla. Maje tušení toho, co ho očekává, již chtěl zas odvolati, že sbor v Kostnici nebude, chtěje ho do některého italského města přeložiti; avšak kardinálové vědouce o jeho úmyslu, překazili mu to. Při tom však přece nějakou nadějí se kojil, že se na papežském trůnu udrží; myslil totiž, že sbor Kostnický má se vlastně jen za pokračování sboru Pisanského považovati, aby dovršil dílo na onom sboru po-

čaté, totiž aby Janovy dva protipapeže k odstoupení přinutil, jej za jediného papeže všemu křesťanstvu ohlásil, a vedle toho aby kacířství Viklefovo a Husovo zatratil a vykořenil, čímž by oprava církve, podle jeho zdání, dokonána byla. Potom sobě myslil, zůstane-li papežem, že se mu podaří, sbor po své vůli řídití a co nejdřív rozpustiti, jakkoliv často počal teskliv býti, vida přísnou opravdovost shromážděných otcův církevních.

Nyní, když v Kostnici již byl, chtěl papež zase otevření sboru protáhnouti, očekávaje bezpochyby na příchod Husův, aby především téhož věc od sboru vyřízena byla. Dne 1. listopadu 1414 měl sbor slavně býti otevřen, on však odložil to na 3. a potom zas na 5. den listopadu.

Hned nazejtří po Husově příjezdu, dne 4. listopadu, šel pan Jan z Chlumu řečený Kepka a pan Jindřich z Chumu na Lacemboku, kterýž se tuto již také při Husovi nalézal, ku papeži, oznámit jemu, že mistr Jan Hus již se do Kostnice dostavil, a prosit ho za potřebnou ochranu. Papež Jan jsa tomu vděčen, slíbil jim ochotně, že mistru Husovi ničím ukřivditi nedá ani jeho nepokojiti, a byť prý jemu i vlastního bratra byl zabil. Oba pánové potom žádali, aby papež interdict na Husa vydaný zrušil; on však toho učiniti nechtěl, právě k nim: „Jakž bych to mohl, vždyť vaší sami (totiž co byli protivníci Husovi) jsou tomu na odpor?“ Když však mu pánové oznámili, že sám král Sigmunt Husa pod svou ochranu vzal, tu hned papež poznal, že s jednáním proti Husovi posečkati musí, aby snad rychlým a důrazným postupováním v té věci krále proti sobě nepopudil. Tudyž vsedl hned téhož dne pan Lacembok na kůň, a jel za králem Sigmuntem za Rýn do Cách, dav Husovi radu takovou, aby se tiše choval a ve své věci až do králova příjezdu ničeho před se nebral.

Když papež kletbu na Husa vydanou zrušiti nechtěl, tu by byly musely v Kostnici za všechen čas, co se Hus o tom městě zdržoval, všechny služby Boží a církevní výkony zastaveny býti; toto pováživše při dvoře papežském vyslali soudce papežovy síně a biskupa Kostnického, ovšem teprv 9. listopadu, do Husova příbytku, aby Husovi oznámili, že jakoby na prosby mnohokrát opakované, papežova klatba nad ním na čas jest zdvižena, protože že může svobodně po městě choditi a také kostely navštěvovati; jenom při velikých kostelních slavnostech aby se viděti nedával pro uvarování všeliké nelibosti. Hus však nepoužívaje tako-

vého dovolení, ani přes práh svého příbytku nevykročil, každodenně mši sv. doma četl a vždy jen všeliké řeči sobě připravoval, jež před celým sborem držeti sobě umínil.

Podnikavějšími nežli Hus, ukázali se v těchto dnech nepřátelé jeho. Nejhorlivější mezi nimi byl onen Čechoněmec, kněz Michal z Německého Brodu, již zmíněný bývalý farář u sv. Vojtěcha v Jirchářích v Praze z Čech uteklý, kterýž nedávno byl od papeže na důležitý úřad papežského prokuratora ve věcech víry (de causis fidei) povýšen, pročež také od té doby Michalem de Causis, od Čechův také někdy Michalem Soudným nazýván byl. Také byl tu v Kostnici přítomen onen Pasovský děkan, nyní probošt, Václav Tiem, který roku 1412 co papežův posel ony pověstné odpustkové bully do Prahy přinesl, začež tenkrát od Husa odpustkovým kramářem nazván byl. Nedlouho potom přišli i mistr Štěpán z Pálče a Jan Železný, biskup Litomyšlský, do Kostnice, majíce s sebou poslední spisy Husovy, jež za příčinou jednání na Pražské synodě r. 1413 skládal. Z jiných starých protivníků Husových byli tu kněz Jan Protiva z Nové Vsi, někdy před Husem první kazatel při kapli Betlemské, starý to svědek proti Husovi hned v rozepru jeho s arcibiskupem Zbyňkem, potom kanovník Ondřej z Brodu, doktor Náz, někdy posel krále Václava při sboru Pisanském, potomní biskup Kostnický, a jistý Angličan Stokes, kterýž před léty byv v Praze Husa a počínání jeho byl potupil. Také někdejší údové university Pražské z cizích národův, kteří se byli vystěhovali, u valném počtu zde v Kostnici se shledali, aby proti Husovi svědčili a k jeho zkáze se přičinili, zejména mistr Albert Warrentrappe, mistr Jindřich Homberk, Pavel Vladimirovič, doktor práv, jakožto posel krále Polského a university Krakovské, mistr Dětrich z Münsteru od university Kolínské nad Rýnem, mistr Petr Storch od university Lipské a jiných více.

Každá universita v Evropě vyslala byla své nejučenější theology a právníky ku sboru: universita Pražská, ještě nedávno byvši jedna z nej přednějších učených obcí v Evropě, nyní ovšem z většího dílu jsouc též podezřelá kacířstvím, při sboru nyní nejmenší váhu měla. Za jejího posla platil ovšem Štěpán z Pálče, ačkoliv universita v tom ohledu nic o něm nevěděla; on sám nazýval se vlastně poslem biskupa Litomyšlského, a Kuneš ze Zvole, jeden z nejznámějších advokátův při duchovním právé v Praze, byl poslem arcibiskupa Konrada z Vech-

ty. Universita sama měla za prokuratory a posly své Husovy přátele a průvodčí, pana Jana z Chlumu řečeného Kepku, a mistra Jana z Reinšteina řečeného Kardinála, právníka.

V ten den, 4. listopadu, když pan Jan z Chlumu k papeži šel oznámit jemu příchod Husův, tu již Michal de Causis přibíjel listy po kostelních dveřích v Kostnici, jimiž Husa za prokletého a tvrdošíjného kacíře vyhlašoval. Potom se spojil se Štěpánem z Pálče, i skládali oba dohromady žaloby na Husa, uvozujiče je ve známost přítomným kardinálům. Byli oba neunavení horlivci v díle svém a své věci ryčně konali. Majíce všude volný přístup, bez všeliké nesnáze popouzeli a podjali myslí shromážděných otcův církevních proti nebezpečnému novotáři Husovi.

Hus do žaláře uvržen.

1414.

I uplynuly asi tři neděle, a z nějaké nepatrné příčiny roznesla se po Kostnici živá pověst, že Hus veřejně ohlásil, že bude kázati, a že se chtěl na senním voze v seně ukryt tajně z města dátí vyvezti a na útěk dátí. Michal a Štěpán, oba hlavní protivníci Husovi, hned se toho chopili, a před sborem dokazovati se jali, kterak že jest potřebí, aby se sbor Husovy osoby zmocnil. Istalo se uzavření, aby Hus do bezpečného žaláře dán byl.

Přišli tedy ve středu o polednách, 28. listopadu 1414, dva biskupové, Augsburský a Tridentský, potom purkmistr Kostnický a pan Jan z Baden do příbytku Husova, kdež právě také pan Jan z Chlumu přítomen byl, ohlašujice, že jsou od papeže a kardinálův poslání, aby mistra Husa, jenž tolikrát o svobodné slyšení žádal, k nim přivedli, jelikož již prý hotovi jsou, jej slyšeti. Pan z Chlumu hned se toho dověděl, v jakém účelu tito pro mistra Husa přišli, a že vyslyšení Husovo jen pouhá záminka jest k vykonání nepřátelského úmyslu proti mistrovi. Proto se náramně rozpáliv pravil k biskupům řka latinsky: „Víte-li nejdůstojnější otcové, jak a proč mistr Jan Hus sem přišel? Nevíte-li toho, tedy vám pravím, že nám, totiž mně a panu Václavovi z Dubé, ho světil císař náš a král, abychom sprovodíce ho sem ku sboru za bezpečnost jeho osoby odpovídali; vězte to tedy, abyste proti cti pána našeho ničeho nepočínali, a čest svaté Římské říše neuráželi!“ A obrátiv se k purkmistrovi Kostnickému řekl německy: „Víte, kdyby i čert přišel

zastávat se o svou věc, žeby se mu slušného slyšení dáti musilo.“ Potom zas k biskupům latinsky: „Náš král a pán řekl nám ještě, že to jeho vůle jest, aby se před jeho příchodem do Kostnice nic proti Husovi nejednalo.“ Poslové slyšíce takovou řeč pána z Chlumu byli poněkud v nesnázích, a biskup Tridentský řekl: „Pane Jene, my jsme přišli s pokojným úmyslem a rádi bychom se vyhnuli všelikému hluku.“ I vstal jest od stolu mistr Jan Hus, kterého, jak se zdá, biskupové ještě neznali, a řekl k nim: „Nepřišel jsem do Kostnice toliko proto, abych s kardinály mluvil, nýbrž abych přede vším sborem křesťanským věc svou vésti mohl; než přec hotov jsem, i kardinálům k odpovědi se postaviti, a naději se, že byť i co zlého mne potkalo, to přece nebude moci mne odvrátiti od pravdy poznané.“ Tato ochotnost hnula posly ke vlídnějšímu s ním nakládání, ačkoliv mezi tím dům, v němž Hus přebýval a všechny sousední domy vojsko městské tajně bylo obsadilo, aby se na všeliký odpor ani pomyslit nemohlo. Scházeje po schodech dolů potkal Hus svou hospodyní Fidu, která plačíc s ním se loučila; tu rozbřeslo se tušení v duši jeho, a s pohutím k ní pravil: „Požehnej tě Pán Bůh!“ Biskupové prý mu potom ještě pošeptali: „Však již více mši čísti nebudeš.“ Dole vsedl na kůň proň již připravený, a jel v průvodu posilů a pána z Chlumu, který se od něho nehnul, do bytu papežova.

A když Hus před kardinály se postavil a je pozdravil, oslovil ho jeden, kterýž mezi nimi první slovo vedl, řka: „Mistře Jene! Mnoho divného se o vás mluví, že mnohé bludy držíte a je po království Českém rozséváte. Proto my jsme vás volati dali, abychom se vás otázali, zdali tomu tak?“ A Hus odpověděl řka: „Nejdůstojnější otče! rač věděti, že mám tak velice v ohavnosti bludy všeliké, že bych mnohem raději umřiti, nežli jeden jediný, nerci-li mnohé, vésti a šířiti chtěl. Hle, přišel jsem zcela dobrovolně k tomuto svatému sboru; bude-li tu nalezeno, že jsem přece bloudil, hotov jsem ve vší pokoře, dáti se lépe navésti a pokání činiti.“ A kardinálové na to řekli: „Zajisté, to jsou dobrá slova“, i řekše to, vyšli všickni ze síně zástavivše Husa samotného s několika strážními oděnci a s panem z Chlumu, který s Husem očekával, co z toho bude.

Po nějaké chvíli vloudil se do síně staroušek řeholy Minoritské, přimluvil se k mistrovi hlasem nesmělým a pokorným, pravě, že jest řeholníček sprostý, neumělý a nevzdělaný, ale že rád hledá příležitosti poučiti se; že sly-

šel veliké chvály o učenosti Husově, ale také všelicos o jeho zvláštních domněnkách, čemuž diviti se musil, proto že by přál sobě lepší zprávy a naučení od něho. Jmenovitě že mu řečeno jest, jakoby Hus tvrdil, že ve svátosti oltářní nemění se chleb posvátný v pravé tělo Kristovo; je-li to pravda? Když Hus odpíral, že toho netvrdí, mnich zdál se býti zaražen, i ptal se ještě jednou: „Netvrdíte?“ — Hus: „Netvrdím“, a mnich ještě po třetí: „Netvrdíte?“ Tu pan Jan z Chlumu, který opodál seděl, hněvivě mnichovi do řeči skočil řka: „Kdo jsi ty zač? Kdyžby mně kdo jednou něco tvrdil nebo odpíral, věřil bych mu, a hle, zde ti třikrát mistr praví „netvrdím“, a přece na novo se pořád tážeš.“ A mnich omlouvaje se řekl: „Statečný a urozený pane! nemějte mně sprostému a nevzdělanému mnichovi za zlé, když se táží, abych se poučil.“ I vedl rozmluvu ke mnohým jiným otázkám theologickým, až přišel na to, tázati se Husa, co myslí o jednobytosti přírody božské i lidské v osobě Kristově? Tu mistr Hus pozastaviv se, řekl k pánu z Chlumu po česku: „Zajisté, tento mnich nazývá se jednoduchým sprostáčkem, však není velmi jednoduchý, neboť žádá výklady nejvznešenějších otázek,“ a k mnichovi obrácen vece: „Bratře, ty se nazýváš sprostým a jednoduchým, já pak nalézám tě opravdu býti dvouduchým, proto že jsi jiný v chování a jiný v řečech svých; nicméně chci ti přece říci, jaké jest mé smýšlení o této vznešené otázce.“ Mnich vyslechna výklad Husův velice jemu děkoval za hojně poučení a odešel; přistoupili pak ozbrojení strážcové papežovi k Husovi s otázkou, ví-li, s kým rozmlouval? To že byl general řádu Menších bratří sv. Františka, mistr Dydakus, nejučenější theolog, v celé Itálii slavný. „O kdybych to byl věděl“, zvolal Hus, nyní teprv se dovítív, že vzat byl do zkoušky, toho bych byl tak lacině nepropustil!“ Potom obrátiv se k pánu z Chlumu, těšil se slovy: „Nu, jsou-li všickni rovni tomuto, nemám s Boží pomocí jich se co báti.“

Ve čtyry hodiny po obědě sešli se zase kardinálové v domě papežově, aby se o tom uradili, co by s Husem sobě měli počítí. Přišli tam také Čechové jak strany Husovy, jako byl mistr Jan Kardinál z Reinšteina a Petr z Mladenovic, tak i jeho protivníci. totiž Štěpán z Pálče, Michal de Causis, mnich Petr, Dominikán od sv. Klimenta na Starém městě Pražském a jiní. Tito se u kardinálův všemožně o to vynasnažili, aby Husa do vazby dali, a při svém usnešení zůstali, a po-

znavše, že toho jistotu mají, neuměli radosti své ukrotiti, plesajíce a promlouvajíce: „Ha ha! již ho máme! teď již nám více neujde!“ Štěpán z Pálče spatřiv tu mistra Jana z Reinšteina, obrátil se k němu řka: „O mistře Jene, jest mně vás líto, že jste se dal svěsti, býval jste tu vzácný při dvoře papežském, přednější než jiní Čechové, a teď si vás nikdo nevšímá pro tuto sektu.“ A mistr Jan z Reinšteina odpověděl: „Mistře Štěpáne! mně jest vás ještě více líto, neboť byste mne jen tehdy litovati měl, kdybyste o mně zlého věděl, že to dělám.“ Také Petr z Mladenovic počal rozpravku s mistrem Petrem Dominikánem, až se pohádali, tak že mistr Štěpán Petra Dominikana ve zlosti odtud odvedl. Již se připozdívalo na večer, a tu poslán jest papežský hofmistr k panu Janovi z Chlumu s vyřízením, že jestli se mu líbí, odejítí může, mistr Hus však, že má v papežové domě zůstat. Tímto obratem věci pán z Chlumu nanejvýš jsa popuzen, že pod záminkou zrádného slyšení Husa jímati směř, hned pádnými kroky do shromáždění kardinálův vešel a přímo k papeži tato slova náruživě mluvil: „Svatý otče! tohle vaše Svatost mně a mému synovci Lacembokovi nepřipovídala; já vaší Svatosti řekl a ještě jednou opakuji, že jsem mistra Husa pod ochranou svého pána, Římského krále, sem sprovodil, a vaše Svatost řekla mně: byť i mého vlastního bratra zabil, nesmí se mu ničeho státi, a znepokojován býti nemá. A hle, již se zatýká proti vašemu slibu a proti císařskému listu ochrannému, a jeden váš komorník, jakýsi František, byl již v jizbě hostinské, aby mistra odvedl. I věz vaše Svatost, že svolám celý svět proti těm, kteří se opovažují, rušiti listy majestátu císařského!“ Papež na to odpověděl řka: „Hle tuto moji bratři (ukazoval na kardinály) jsou svědkové, že já nehlasoval pro zatknutí Husovo. A ten jistý František jest hlupák a nikoliv můj člověk.“ Potom vzav pana z Chlumu stranou řekl k němu: „Vždyť víte, jak já s kardinály stojím; oni mně ho za vězné vnutili, a já ho musel přijmouti.“ Odešel pak odtud pan Jan z Chlumu, a mistr Jan Hus zůstal v papežové domě pod stráží; přinesli mu jeho postlání a večeři. Avšak ještě té noci odveden jest Hus z domu papežova do domu jednoho Kostnického kanovníka, kdež také jeden kardinál přebýval, a tam osm dní držán jest pod stráží. Potom dne 6. prosince 1414 přestěhovali jej do kláštera Dominikánského, kterýž na břehu samého jezera Potamského stával, a uvrhli ho do tmavého žaláře vedle samého smrdu-

tého průtoku, kterým se nečistoty do jezera odváděly.

Proč na to papež Jan XXIII. poukazoval pánovi z Chlumu, že s kardinály nedobře stojí, to mělo svou příčinu v tom, že ve sboru, čím více nových údův církve ze vzdálených zemí do Kostnice přibývalo, takové mínění vrch dostávalo, že netoliko dva protipapežové ale i sám Jan XXIII. ku složení důstojenství svých přinuceni býti mají, což pro pokoj a jednotu církve prý nevyhnutelně nutno jest. Papež Jan měl tím větších příčin, takového rozsudku svatého shromáždění se báti, čím více své nehodnosti sobě vědom byl. Proto si netroufal, staviti se zřejmě na odpor uzavřením svatého sboru, myslé, že opatrným povolováním a postranními prostředky lépe se udrží na vznešeném trůnu papežském. Avšak právě tím zabředal čím dál tím hloub do nehodnosti, a vždy víc a více ku svému pádu se blížil.

Zavedení pře proti Husovi. Příchod krále Sigmunta ku sboru.

1414—1415.

Pan Jan ze Chlumu neopominul žádné cesty, kudy by mohl svěřence svého z vězení vybaviti. Veřejně v Kostnici na papeže a kardinály žaloval, královský list ochranný všem v Kostnici přítomným biskupům, hrabatům, páním i Kostnickým měšťanům ukazoval, bez meškání také králi Sigmuntovi, který již byl na cestě ku sboru, o tom, co se stalo, písemné oznámení učinil. Sigmunt přijma list tento, náramně se rozhněval, i hned do Kostnice rozkazy poslal, aby Husa na svobodu propustili, hrozé při tom, že nestane-li se to, žalární dvéře násilím vypáčiti dá. Sám pan z Chlumu potom 24. prosince 1414 ve jménu královu a z rozkazu jeho písemné protestace v latinském a německém jazyce vlastní rukou na dvéře hlavního chrámu a jiných kostelů Kostnických přibíjel; však všecko bylo nadarmo. Taková byla již vážnost sboru, že nikdo již neměl odvahy, aby rozkazu nejvyšší světské moci uposlechl a o dobývání Husa z vězení se pokusil.

Papež Jan již 4. prosince 1414 k zavedení pře proti Husovi tři kommissary zřídil, totiž Jana, patriarchu Konstantinopolského, Jana, biskupa Lubuského, a Bernarda, biskupa Kostelského, dav jim rozkaz a moc, aby se všech potřebných prostředkův k vyskoumání a zjištění pravdy o vinách na Husa uvalovaných chopili.

Však konečný rozsudek a nález o tom vynesti, k tomu ti kommissaři moci neměli, proto že si to sbor pro sebe vyhradil.

Konečně přijel král Sigmunt v samý Boží hod vánoční, 25. prosince 1414, a držel pozdě po půlnoci s chotí svou, Barborou Celskou, mnohými knížaty a kněžny i s nádherným komonstvem asi tisíci jezdců,

mezi nimiž také mnoho Uhrův bylo, svůj slavný vjezd do Kostnice v záři pochodní a za mrazu třeskutého. I popráv královně a vzácným paním sotva času dosti k ohřání se v teplých komnatách a ku přoblečení se z cesty, bral se ještě před úsvitem ve slavném průvodu při pochodních do jasně osvětleného biskupského chrámu, kdežto papež Jan XXIII. již čekal, a

General řádu Minoritakého zkouší nepoznán mistra Husa v Kostnici 28. listopadu 1414. (str. 652.) (66)

pak sám osobně velikou mši zpívanou s neobyčejnou skvostností a nádherou sloužil. Podle starodávného obyčeje ministroval při tom král Římský u oltáře za jahna přestrojen s korunou na hlavě, a zpíval hlasem vysokým evangelium: „Vyšlo jest vyřčení od císaře“. Po mši odevzdal mu papež svěcený meč s doložením, aby ho užíval k ochraně církve. Sigmunt s radostnou ochotností přisvědčil, že tak učiní.

Avšak první vyjednávání Sigmuntovo s otci ve sboru shromážděnými nebylo ani laskavé ani potěšitelné. Týkalo se totiž uvěznění Husova. Král zajisté cítil hluboce urážku svého důstojenství, která se stala zrušením jeho ochranného listu, a bylo se mu také báti, že ten skutek všude v říši, zvláště však v zemích koruny České, jichžto dědicem státi se doufal, velikou nelibost působí. Papež sváděl všechnu vinu

toho se sebe na kardinály, jako to před pánem z Chlumu učinil, a proto měl Sigmunt jen se samými kardinály, preláty a doktory o to činiti. Téměř o ničem jiném než o Husovi jednalo se v posezeních sboru posledního téhodne před Novým rokem. Sigmunt odvolával se na své právo, udělovati poddanému ochrany; otcové však stavěli proti jeho právu právo své, že s obviněným z kacířství podle církevních zákonův nakládati mohou. Při tomto sporu o přednosti mezi světskou a duchovní právomocností král Sigmunt několikrát zburta a u velikém hněvu ze shromáždění vyšel, a přišlo až k tomu, že chtěl dokonce opustiti sbor a nestarati se oň více. Aby otcům ukázal, že to opravdu míní, ujel skutečně z Kostnice před samým Novým rokem. Sbor za ním poslal deputaci, aby mu oznámila, že se sbor hned rozejde, bude-li on zákonné činnosti jeho překážeti. Taková hrozba přivedla krále Sigmunta k tomu, že počal rozjímati, má-li odpovídati za zmaření koncilu na svědomí své bráti; jemu Hus vlastně za to ani nestál, aby proň naděje celého křesťanstva na usjednání a opravu církve zmařena býti měla. Žeby Hus svým působením také takového cíle dosáhnouti mohl, o tom ovšem neměl tušení, a také by byl nikterak nechtěl k způsobu jeho přisvědčiti. Naopak byl Sigmunt tomu velmi rád, že se nejvyšší moc církve u větším počtu nežli kdy v Kostnici shromážděné tak zřejmě projevuje. Proto se zas vrátil maje přesvědčení takové, že u věci Husově nelze mu ničeho učiniti, zvláště když od sboru potom byl poučen a také zápisem ubezpečen, že, poněvadž dle božského a lidského práva žádný slib na ujmu katolické víry učiněný nemá platnosti, on také není zavázán držeti slove kacířovi dané. Proto také jednání proti Husovi mělo napotom volný průchod svůj.

Mistr Jan Hus strádal ve smrdutém vězení svém již na pátou neděli, a tu asi po Novém roce 1415 do těžké nemoci upadl; silná horečka uvedla ho až na kraj hrobu, tak že papež přinucena se viděl, netoliko dáti jej léčiti skrze vlastní své lékaře, ale také do jiného onačejšího a zdravějšího vězení v témže klášteře Dominikanském dáti ho přenesti. To se stalo dne 8. ledna 1415. Kommissari od papeže k zavedení pře proti Husovi zřízení počali své dílo, držíce se velmi přísně právních forem, ne s takovou mírností, která jinak v církevním právě vůbec panovala. Napřed vyslýchali svědky, a že pak soudní řád duchovní toho žádal, aby ten, kdo u vyšetřování jest, viděl svědky přísahati, kteří ve při jeho měli svědčiti, přivedeno jest

jednou 15 takových svědkův před Husův žalář, když Hus právě v největší horečce ležel, aby tam před očima jeho přísahy složili. Petr z Mladenic, kterýž na to se díval, jmenuje následující svědky, které znal. První dva byli dříve Pražští potom Lipští professorové, mistr Jan z Monsternberka a Petr Storch z Cvikavy; potom byl Štěpán z Pálče, doktor Mikuláš Ceislmeister, bývalý official arcibiskupa Pražského, Dominikan Petr od sv. Klimenta v Praze, Petr, někdy opat od sv. Ambrože na Novém městě Pražském, jakýsi Adam, licenciat církevního práva, který prý, nežli před Husův žalář volán byl, řekl, žeby byl Hus lépe učinil, kdyby byl přijezdu krále Sigmunta v Norimberce očekával, konečně ještě nějaký Čech, světský člověk, který, když ho volali, pravil: „Přisahám Bohu, že nevím, co svědčiti.“ Načež mu Michal de Causis domlouval řka: „Milý brachu! a ty nevíš, co tebe budou tázati, a přísaháš, že nevíš, co svědčiti; a já bych chtěl na svého otce svědčiti, co by bylo proti víře.“ Tu odpověděl prý onen člověk: „Pravda jest, avšak já ničeho nevím.“ I musel přísahati. Naproti tomu nepovolili Husovi právního zástupce, jakkoli snažně oň žádal, protože pravili, že by to bylo proti právu, kdyby kdo hájiti měl podezřelého z kacířství.

Jak mile Hus poněkud z nemoci své se zotavil, předložili mu kommissarové 44 článkův vytažených ze spisu jeho „de Ecclesia“ (o církvi), žádající, aby na ně dal písemnou odpověď. Hus pak dokázal v odpovědi své, že mnozí článkové z textu vytržení, osekání a zle pojeti byvše, jiný smysl naskytovali, nežli jim vlastně náležel: avšak zůstalo i jiných článkův ještě vždy dosti, v nichžto se pravý Husův smysl jevil, a jichžto význam skutečně dále sáhal, nežli snad sám Hus se domýšlel. Poněvadž Hus přestal uznávati nejvyšší moc a svrchovanost církve co celku, vykládal mnohé věci tak, žeby se tím muselo zbořiti celé posavadní ústrojí církve křesťanské. Onen spis psán byl hlavně proti učení katolických doktorův na Pražské synodě 6. února 1413 o svrchovanosti církve vůbec, a papežův a kardinálův zvláště: aby proti nim provesti mohl, že papež může nebýti netoliko hlavou, ale třebaš ani údem pravé církve, hnal také holý výklad toho, co jest komu napřed usouzeno, co se latinsky nazývá praedestinace, až na vrch, tak že po takovém výkladu ovšem zcela důsledně zavírali mohl, že církev křesťanská může se dobře obejít i bez papeže i bez kardinálův. Pustiv se jednou do boje proti svrchovanosti církve, jízto se každý

jednotlivec podrobiti má, veden jest snad mimo vůli a vědomí od rozsudku k rozsudku tak dlouho, až se octnul na stanovisku takovém, odkud se více vrátiti nemohl. Řešení kommissari pokračovali ostatně v této při velmi zdůlhavě. Husovo druhé vězení u Dominikánův bylo dosti snesitelné: jeho tamější strážní, zvláště jakýsi Robert, dali se během času jak Husovou přívětivostí tak i horlivým přičiněním pánův českých, z Chlumu, z Dubé a Lacemboka, kteří tu v Kostnici k vůli Husovi až do posledního okamžení setrvali, tak dalece získati, že nejen dovolili Husovi psáti, co a komu chtěl, ale i přátelům jeho navštívití jej někdy v žaláři. Tu ho jednou překvapil také mistr Křišťan z Prachatic; slzami se Husovi tváře zalily, když náhle před sebou drahého přítele a dobrodince z daleké vlasti spatřil. Avšak uvažuje, do jakého nebezpečí se dávají navštěvovatelé jeho, chtěl raději aby nepřicházeli; jmenovitě mistru Janovi z Jesenice a mistru Jeronýmovi vzkázal, aby na žádný způsob do Kostnice přijíti se neodvážili.

Mistr Jakoubek ze Stříbra počíná první večeři Páně pod obojí rozdávati.

1415.

Již jakýsi farář Mikuláš u Matky Boží na Louži na Starém městě Pražském, který však již r. 1380 umřel, učil, že by se podle přikázání Kristova večeře Páně také laikům pod obojí způsobou chleba a vína podávati měla. Znamenitý učenec český, Matěj z Janova, o tomto předmětu ve svých spisech velmi mnoho a důkladného položil. Mezi všemi theology Pražskými, kteří po Husově odejiti z Prahy jak učeností tak snahami v duchu Husově vynikali, byl nej přednější několikrát již připomenutý mistr Jakoubek ze Stříbra. Zval se Jakoubkem za příčinou své malé postavy, potom pro rozdíl od jiného mistra Jakuba ze Stříbra. Tento Jakoubek nejvíce byl nadchnut učením Matěje z Janova, a může se právem zváti jeho duchovním dědicem, ovšem s tím rozdílem, že Matěj z Janova podřizoval se výrokům církve, Jakoubek však dle příkladu Husova z poslušnosti církve se již vytáhl. Čím více Hus a jeho přátelé počínali sobě lehce vážiti všeho toho, co církev od starodávna ustanovila, tím volněji jali se vykládati písmo svaté, a vlastní své zdání o věcech křesťanských sobě tvořiti. Jako že mistr Jakoubek dle příkladu svého učitele

Matěje z Janova nejpilněji nauku o večeři Páně rozbíral, tak chopil se i s velikou horlivostí mínění toho, že by se večeře Páně laikům jako za prvních dob křesťanských pod obojí způsobou rozdávati měla. Ohlásil ku konci roku 1414 disputaci o tom na universitě Pražské, která byla velmi hlučná, a přichytil ke zdání svému většinu následníkův Husových. S nimi tedy hned také rozdávání pod obojí v skutku vykonávati počal, a to nejprv u sv. Martina ve zdi vedle nynějšího Platejsu, potom u sv. Michala na Starém městě a u sv. Vojtěcha v Jirchářích na Novém městě Pražském. Tak vzalo počátek ono pro Čechy osudné rozdávání pod obojí a onen kalich, pro kterýž pak národ Český s celým světem do boje na život a na smrt se pustil. Generalní vikář arcibiskupství Pražského ovšem ani okamžení nemeškal, postaviti se v odpor takovému počínání, avšak všechno vynasazení jeho bylo marné. Pohnal mistra Jakoubka před soud duchovní; on se dostavil, avšak nechtěje přijmouti naučení ani pokáním napravit, v čem pochybil, jal se hájiti smýšlení své o přijímání večeře Páně. Arcibiskup dal jej proto do církevní klatby; ta však již tak málo v Praze byla vážena, že jí nejen neposlouchali, ba sotva si jí všímali.

Podávání kalicha při svátosti oltářní bylo novým zárodkem sporův a různic, a převedlo posavadní novotářské snahy na jiné, ještě nedotknuté pole. Posavad usilovali Hus a přátelé jeho hlavně o opravu vlády a řádu církevního, vlastní nauky o víře se jen prostředně a mimovolně dotýkajíce; hádkou o večeři Páně pod obojí způsobou počali však nejprv učení křesťanské samo v sobě měniti. Tu stalo se rozdělení stran hned patrnějším a stálejším, kalich stal se znamením přívržencův nové nauky. Rozumí se samo sebou, že ne všickni, kteří s Husem učinili byli tak říkaje krok první, uvolili se také s Jakoubkem učiniti krok druhý. Bylo tedy s počátku mezi Husitami rozdělení za příčinou toho kalicha, a čím nesvornější mezi sebou byli mistři a učenci, tím netrpělivěji všickni očekávali, co o zavedení kalicha při oltářní svátosti sám mistr Jan Hus poví.

Když toto počínání mistra Jakoubka v Praze Husovi v žaláři jeho Kostnickém oznámeno bylo, dotklo se to citu jeho velmi nelibě, proto že to ovšem přitížilo znamenitě položení jeho ve při před sborem Kostnickým. Však rozmyslil se brzy, a vida, že co se stalo, již odstati se nemůže, umínil si, že přítele a stoupence svého svým souhlasením podporovati bude. I sepsal v žaláři zvláštní traktát o přijímání večeře Páně

pod obojí, který za horka byv do Prahy přinešen, tam všude roznášen jest, aby všickni přátelé pokroku u víře viděli, že i sám mistr Hus ten nový obřad chválí. Však bylo patrné, že Hus kalichu té důležitosti nepřipisuje, jako Jakoubek a jeho přátelé, a že Hus nejvíce jen v tom úmyslu kalich schvaluje, aby ubránil roztržení a nesvornosti mezi učenníky svými. Však nicméně přece roztržení stalo se: již někteří světštní páni, a mezi nimi sám pan Mikuláš z Lobkovic, původce onoho slavného Kutnohorského dekretu r. 1409, ano i kněží, a mezi nimi také sám Husův nástupce při kapli Betlemské, kněz Havlík, nechtíce kalicha přijmouti, od Husa odstupovali a s církví všeobecnou zas se srovnávali. Kněz Havlík musel potom za své odpadnutí ovšem mnoho snášeti. Když pak se Hus o tom dověděl, nezbývalo mu ničeho, nežli s větším důrazem kalicha se ujmouti, a psal ještě 21. června 1415, krátce před svou smrtí, knězi Havlíkovi, že odpírání kalicha laikům při večeři Páně s příkázáním Kristovým a apoštolským se nesrovnává, že rozdávání pod jednou jest jen pouhý obyčej církevní, kteréhož za pravidlo bráti již nesluší.

Kterak papež Jan XXIII. z Kostnice uprchl a Hus do tvrze Gottlieben vsazen byl.

1415.

Mezi tím, co v Kostnici pře Husova velmi zdoluhavě pokračovala, zastihla mnohem rychleji rána samého vězitele jeho, papeže Jana XXIII. Někdo sepsal životopis jeho v 54 článcích, a všechno vyličil, jaký byl u veřejném a soukromém životě. Spis ten způsobil u sboru, že všickni otcové za to měli, že netoliko všickni tři papežové, ale především Jan sám odstraněn býti musí. Aby to nepřišlo k pohoršlivému jednání před sborem, ohlásil Jan již 16. února 1415, že jest hotov, složit svou důstojnost pod jistými výminkami. Toto vyjádření nebylo však otcům dosti jasné a určité, a přinutili jej, že 1. března určitěji řekl, že složí důstojenství své, jak mile také druzí dva papežové, Řehoř XII. a Benedikt XIII. odstoupí. Pak ho to mrzelo, že takové vyjádření dal; počal si stěžovati na nezdravé povětrí v Kostnici, že tu také osoba jeho dosti bezpečna není, i chtěl, aby se sbor do některého italského města přestěhoval. Konečně pozorováno, že všeliké přípravy koná, jakoby chtěl z Kostnice podtají ujíti a sbor za rozpuštěný vyhlásiti. Proto hned počaly se Kost-

nické brány přísně hlídati, a král Sigmunt dal Janovi výstrahu, aby se v ničem nepřekvapil, chce-li se nemilých následkův uvarovati. Avšak papež Jan porozuměl se tajně s Bedřichem, vojvodou Rakouským, jehož pomocí přece z Kostnice uprchl. Vojvoda vystrojil totiž 20. března odpoledne slavný turnaj v Kostnici, a když všechno zvědavé k tomu divadlu běželo, vsedl papež za obyčejného jezdce přestrojen na kůň, dostal se nepoznán branou ven, a pomocí vojvodových lidí stihnul v noci ještě před úsvitem do Schafhausu, města tehdejší ještě vojvodovi náležitého.

Nazejtří, jak mile se z rána rozhlásilo, že papež uprchl, padl nevýslovný strach a smutek na všechny v Kostnici: Italiani a Rakušané pospíchali za pány svými z města pryč, chátka městská drancovala uprázdněné byty, Kostnický purkmistr volal měšťany do zbraně, penězomenci a kupci zavírali sklepy, kramáři po ulicích uklízelí zboží své, bojíce se všeobecného plení, lidé v úzkosti běhali jako pomatení, neboť najednou zdálo se, že jest veta po sboru církevním. V tomto všeobecném poplachu vskočil král Sigmunt na kůň, v průvodu falckraběte Ludvíka a jiných knížat a pánův celé město s trubačí projížděl, napomínaje každého k pokoji, aby myslí netratil, že dá všem pomoc a ochranu; ať si prý běží kdo chce za uprchlými, však že se najdou cesty, aby se vrátili zase, sbor pak že stojí pevně aniž dá se rozvesti. Těšil také shromážděné otce, že je chrániti chce i životem i vši mocí svou. Takovou kvapnou a důraznou odhodlaností odvrátil šťastně ode sboru všechny zlé následky této rozhodné události, a všechny nehody, které od tud povstaly, svalily se jen na ty, kteří papežovu útěku dopomáhali. Vojvoda Bedřich dán jest do říšské klatby, a Švýcarský spolek jal se bezděky vykonávati na něm tuto klatbu, a bral mu ve válce ostatní krajiny, jež Habsburskové ještě ve Švýcarských měli. Bedřich nedosáhl dříve milosti královny zase, až se zavázal, že papeže nazpět přivede. Sbor pak v Kostnici zavedl soud proti Janovi XXIII., a ssadil ho 29. května 1415 s papežství.

Papežův útěk byl také příčinou smutné proměny ve vazbě Husově. Jan XXIII. dal totiž ze Schafhausu všem svým v Kostnici pozůstalým komorníkům a služebníkům rozkaz, aby za ním přijeli, a z té příčiny papežovi strážníci, kteří posavad Husa u Dominikánův hlídali, odevzdali na květnou neděli, dne 24. března, klíče od vězení králi Sigmuntovi, a vyšli z města. Čechové v Kostnici přítomní nadáli

se nyní, že král Sigmunt dostav Husa do rukou svých, tím raději ho na svobodu propustí, čím snažněji za to již od stavů českých a moravských žádán byl. Však Sigmunt byl se již ve svém smýšlení zcela proměnil. Šel poradit se o to s otci na sboru, a ti ovšem tomu nedali, aby Hus z vazby byl propuštěn. Sigmunt tedy odevzdal Husa co vězně do rukou biskupa Kostnického, kterýž měl blízko města u samého jezera hrad čili spíše tvrz Gottlieben nazvanou. Do té tvrže dal biskup Husa ještě té noci po květné neděli pod stráž 170 ozbrojencův a v poutech po vodě odvezti, a tam do vysoké a osamělé věže vsaditi. Tam měl nohy spoutané, v noci také ruce ke zdi pouty připínali, a všechno jeho posavadní spojení s přátely, jaké u Dominikánův měl, naprosto zamezili.

Vystoupení a uvěznění mistra Jeronýma v Kostnici.

1415.

Mezitím, co Hus již u vězení Kostnickém strádal, vrátil se přítel jeho, mistr Jeroným Pražský, ze svých cest po Polště, Litvě a Rusi do Prahy, kde již mistr Jakoubek ze Střebra pod obojí podával. I pochváliv tuto novotu mistr Jeroným, vypravoval, kterak i Rusové jako dobří křesťané pod obojí spůsobou večeři Páně přijímají a služby Boží vesměs ve svém slovanském jazyce drží. Osud milovaného mistra Husa velice jej dojímal, a nedbav výstrahy od Husa samého dané, za to měl, že vždy povinen jest přispěti příteli na pomoc. I bez meškání za ním do Kostnice se vydal. Dne 4. dubna 1415 octnul se v Kostnici nepoznaný a nepozorován od nikoho. Jenom Husovým průvodcům ochráncům, pánům z Chlumu a z Dubé se představil, a tito znajíce již, jak to v Kostnici dopadá, radili a prosili, aby co nejspěšněji odtud zase odešel. On však nic toho nedbaje odvážil se dne 7. dubna, dáti na dvéře kostelní a na radnici Kostnické přibíti listy v jazycích latinském, německém a českém, jimiž králi Sigmuntovi a všemu sboru přítomnost svou ohlásil a spolu o průvodčí list prosil, aby se veřejně dostaviti mohl. Mezi tím, jsa vždy ještě nepoznaný, v jiném sousedním městě se ukrýval. Sbor následkem těch jeho listův ohlásil dne 17. dubna, že Jeroným moci nemá se báti ovšem ale práva, dokládaje, že právem vždy k němu zakročí, ať již se dostaví neb nedostaví; i hned také 18. dubna vydán jest proti němu první veřejný půhon, to jest pohnání před sbor. Jeroným však nečekaje ani, až ho tento půhon

dojde, dal se zatím již dříve na útěk nazpět do vlasti. A již se blížil k vlasti, v Hiršavě však v horní Falci, poznán byv od několika kněží dne 25. dubna jat jest skrze tamějšího úředníka, a dodán do Sulzbachu k vojvodovi Janovi, bratru falckraběte Ludvíka, kterýž bez meškání sboru do Kostnice oznámil, že Jeronýma ve své moci má. Sbor žádal, aby mu vězeň byl odevzdán, a tu jest mistr Jeroným těžkými okovy spoután dne 23. května do Kostnice přivezen a do vězení vsazen. Svého přítele Husa ani dříve ani později nespátlil.

České, moravské a polské přímlyvy za mistra Husa u sboru.

1415.

V Čechách a na Moravě panovalo veliké rozčilení, když se rozneslo, kterak netoliko Hus ale nyní i Jeroným uvěznění byli, a kterak se s nimi krutě nakládá v Kostnici; všecko se horšilo a do sboru si stěžovalo. Však i v Polště měli čeští učitelové a reformatoři mnoho přátel, kteří svou soustrast s jejich osudem na jevo dávali. Naše pak šlechta měla několik sjezdův o to jak v Praze tak v Brně a v jiných městech po krajích, a posílala list za listem králi Sigmuntovi jakožto dědici koruny české, domlouvajíc mu dosti trpce za příčinou zrušení listu ochranného a slova jeho skrze věznění a ukrutné nakládání s Husem. Čechové a Moravané nežádali ve psaních těchto, aby Hus soudu vůbec nepodléhal, ale tolik chtěli, aby nebyl ani žalářován ani podtají a pokoutně souzen, alebrž aby mohl u veřejném slyšení svou při vésti svobodně.

Také čeští a polští pánové tu v Kostnici přítomní takový přímlyvný list za Husa dali sepsati a podali jej sboru dne 13. května v refektáři kláštera Bosáckého na posezení shromážděnému. Z polských pánův podepsali se zejména oba poslové krále Vladislava, Hanuš z Tuliskova, kastellan Kališský, a Zaviše Černý z Garbova, též páni Boruta, Dunín, Balický a jiní; mezi Čechy a Moravany byli tu zvláště tři průvodcové Husovi: pan Václav z Dubé, pánové Jan, Jindřich (Lacembok) a Kuneš z Chlumu, potom Páta z Ilburka, Václav Myška ze Hrádku, Bohuslav z Doupova, Skála Liběcký, Šrankové otec a syn, Běškovec a jiných více. Tuto jejich žádost četl před shromážděnými otci Petr z Mladenovic, sekretář pana Jana z Chlumu.

Hned na začátku líčil se v něm způsob, kterak Hus do Kostnice přišel, beze všeho slyšení žalárován byl, a jak se dosud ještě pouty, hladem a žízni trápí, že již tak oslábl, že jest se obávati, aby zcela na silách upadlý také na duchu neupadl. Nyní že pánové tu na sboru přítomní od krajanův svých výčitky snášeti musejí, jakoby se to jejich nedbalostí bylo stalo. Že tedy shromážděné otce snažně prosí, aby ráčili netoliko všimnouti sobě národu Českého, nesoucího bolestné běhy takové, ale také opatřiti čest Římského krále i svou vlastní, dádouce Husovi požití práva dle božské spravedlivosti bez prodlení. Dále stěžovali sobě čeští pánové sami (neboť Poláci v této poslední části listu žádného účastenství míti nemohli) na utrhače a nepřátele národu Českého, kteří ve sboru všeliké lživé pověsti roztrušovali, jako že prý se ku příkladu svátost krve Páně v obecných láhvích roznáší, že i ševci osmělují se zpovídati a přisluhovati svátostmi a co toho podobného bylo; žádali pak, aby takoví utrhačové jmenování a k odpovídání byli pohnáni, neb že pánové čeští neopominou postihnouti je ve lži a uvesti v hanbu před králem i před sborem.

Když tato poslední částka listu byla přečtena, povstal Jan Železný, biskup Litomyšlský, z místa svého a ozval se česky: „Ha, ha, toť se mne dotýče i mých“, a hned v latině ku sboru řekl: „Nejdůstojnější otcové! poslední článek psaní toho týče se mne a mých, i prosím, aby mně byla nějaká lhůta dána, abych na to důkladně odpověditi mohl.“ Slíbno jest tedy od sboru přítomným pánům českým a polským, že jim na zejtrší odpověď dána bude. Však teprv po třech dnech, 16. května, dána jest jim odpověď jak od biskupa Litomyšlského, tak od sboru samého. Biskup Litomyšlský přinesl svou odpověď obšírně napsanou a pravil v ní, že arci oznámil sboru všeliké neřády, ježto nejnověji v Čechách za příčinou přijímání pod obojí se přiházejí, tak jakž o nich hodnověrné zprávy ho došly; toho však že neučinil tím úmyslem, aby utrhovati měl vlasti a národu na cti, ana čest ta více jemu leží na srdci, nežli protivníkům jeho, kteřížto neostýchají se pohoršovati ji novotami nestoudnými. Roznášení svátosti krve v láhvích a jiných nesvěcených nádobách že pravda jest, o přisluhování svátostmi od ševců že nemluvil, ačkoliv prý pohoršení takové konečně také nemožné by nebylo, an zpraven jest, kterak jakási Pražanka nedávno požívavši samovolně svátosti od kněze vynucené, k omluvení takové výtržnosti prý

všeliké bludy vynášela a zastávala. Pročež že opět shromážděné otce církevní prosí, aby se bez meškání k zamezení takových neřádův přičinili.

Odpověď samého sboru přednášel českým a polským pánům biskup Karkassonský ústně, řka: že Husovým uvězněním královský ochranný list rušen býti nemohl, ano prý na jevo vychází, že jej Hus teprv dvě neděle po uvěznění obdržel; také že mylné jest, žeby bez předešlého vyšetřování žalárován byl, ano prý známo jest, že byv do Říma pohnán pro své nestání v Římě, jak se po právníku říká, „in contumaciam“ to jest, jakožto nepřítomný byl odsouzen a z církve vyobcován, rozhršení ani neobdržel ani nehledal, pročež že slušně za arcikacíře jmn býti může, zvláště an v okolnostech takových se opovážil, i v Kostnici k lidu veřejně kázati.

Taková odpověď obsahovala mnohé věci nesprávné, tak že pánové čeští a polští zase na ni odpovídati musili. Učinili to o dva dni později, 18. května, vytýkajíce zvláště toto: že sbor chybně o tom zpraven jest, jakoby královský ochranný list o plné dva měsíce později byl Husovi vydán býval; odvolávali se ku králi samému, jenž list ten vydati nařídil, i ku knížatům a pánům, kteří přítomni byli; připomínali, že se to týká cti královské říšské kanceláře, která by v tomto případě na listinu datum o plné dva měsíce nazpět byla položila a tím ji zfalšovala; také že se to nestalo vinou pánův, že za dne Husova uvěznění nikdo se na jeho ochranný list podívati nechtěl; pan Jan z Chlumu četl ho veřejně po ulicích a každému jej ukazoval; také že nepravda jest, žeby Hus kdy veřejně v Kostnici byl kázal, an prý nikdy ani prahu ve příbytku svém nepřekročil. Také ještě na jiná všeliká obviňování Husa odpovídali, a četl to ve shromáždění před sborem opět Petr z Mladenovic.

I tak se střídaly odpovědi na odpovědi po několik dní; přetřásáno celé živobytí, působení a učení Jana Husa, také vysvědčení a jiné písemné důkazy, jichžto si Hus před svým odjezdem ze vlasti byl zaopatřil, předloženy jsou, až to vedlo k příkrým osobním hádkám mezi biskupem Janem Železným a pány českými. Posléze když pánové prosili o propuštění Husovo na svobodu, aby pookřáti mohl na těle i na duši, podávající se k rukojemství jakémukoliv za něho, že svobody té k útěku neužije, odpověděl jim jménem sboru patriarcha Antiochenský dne 31. května, že Hus sice ani na tisícero rukojemství propustiti se nemůže, ale

že jednu žádost pánův vyplniti chce, že hotov jest slyšeti Husa veřejně, a to ve valném shromáždění dne 5. června nejdříve příštího.

Kterak Hus z Gottlieben do vězení k Bosákům
dodán a ponejprv před sborem slyšán byl.

1415 5. června.

Výše spomenutí tři kommissarové, jež papež Jan XXIII. k vyšetření Husových bludův byl zřídil, museli po uprchnutí papežově dílo své zastaviti, a sbor sám nyní čtyry jiné kommissary k tomu účelu jmenoval, a to dva kardinály, Petra z Alliaku a Viléma Kordianského, jednoho biskupa, Dolského, a jednoho opata, Cisterckého. Znamenati sluší, že napřed řečený Petr z Alliaku čili z Ailly byl první buditel a šířitel myšlenky o obnově církevní ve Francii; král Václav IV., když r. 1398 ve Francii byl, aby se strany sjednocení církve s králem Francouzským umluvil, jmenoval jej, an byl tehdyž kancléřem university Pařížské, svým radou královským, začož Petr také slušný důchod z Čech dostával, i poslal jej tehdyž s Mikulášem z Jevíčka do Avignonu ku papeži Benediktovi XIII., aby ho ku složení jeho důstojnosti přemluvil.

Tito čtyři noví vyšetřovatelé Husovi přibrali k sobě i jiné preláty a doktory, a měli netoliko Husovo ale i Viklefovo učení vyskoumati. Doplavili se několikrát do Gottliebenu k Husovi, a vyslyšali ho soukromí, potom podali sboru výsledek svého skoumání oněch již často řečených 45 článkův Viklefových, které také již dne 4. května 1415 v osmém valném posezení sboru jakožto kacířské odsouzeny byly. To bylo zlým znamením pro Husa, neboť když odsouzen jest Viklef za arcikacíře, nemohlo to konečně také Husa minouti. Jakož pak se ukázalo, že i odsouzení Husovo již po jeho prvním veřejném výslechu bylo napsáno.

Když den toho prvního výslechu, 5. června, přišel, vzali Husa z vězení jeho v Gottlieben, v němž od 24. března do 4. června, tedy po 72 dní se trápil, do Kostnice, a tam jej vězením v klášteře Bosáckém čili Františkánském opatřili. Podivná to byla hra osudu, že téhož samého dne do vězení na tvrzi Gottlieben na místo Husovo, ač ne do té samé věže ani do těchže svízeltů, dostal se tentýž Baltazar Kossa, kterýž před sedmi měsíci co papež Jan XXIII. první byl Husa do vězení vsadil.

Téhož dne 5. června shromáždili se v re-fektáři kláštera Bosáckého v Kostnici všickni nejpřednější a nejvýtečnější údové sboru, kardinálové, arcibiskupové, biskupové, preláti, doktoři písmá, mistři a jiní lidé u velikém počtu. Napřed čtena jest zpráva o výsledcích dosavadního vyšetřování Husova. Čech jeden, kterýž se byl vlonil za lektora čili předříkatele, spatřil mezi přichystanými kusy ke čtení také již hotové odsouzení na mistra Husa. I zpravil o tom bez meškání Petra z Mladenovic také zde přítomného, tento pak běžel k panu Janovi z Chlumu a k panu Václavovi z Dubé, a ti zas v okamžení běželi ku králi Sigmuntovi, zavazující ho velikou prosbou, aby toho odsouzení ve shromáždění nedal čísti, poněvadž se na neprůvodných žalobách zakládá. A že někteří přední článkové v tom odsouzení vzati byli z Husova traktátu „o církvi“ a z jeho spisův proti Štěpánovi z Pálče a Stanislavovi ze Znojma složených, podali hned králi exemplář spisův těch od Husa vlastní rukou psaný, aby posloužil ku porovnání toho, jak ty články v odsuzovacím spise uvedeny jsou, aby se mohlo poznati, jsou-li pravé anebo skroucené. Král Sigmunt ihned požádal falckraběte Ludvíka a Normberského parkhrabě Bedřicha, aby do shromážděného sboru vešli, a tam otcům se vši opravdivostí výstrahu dali, aby se odsuzováním Husovým nepřekvapili, aby Husa dříve trpělivě vyslyšeli, a pak ažby svůj nález v jeho při vynešli, aby jej předběžně jemu, králi Sigmuntovi, předložili a ve známost podali. Také oběma knížatům dal výše řečené vlastnoruční spisy Husovy, aby je otcům ve sboru dodali na ten spůsob, aby je přehlednouce opět navrátili.

Oba knížata spravivše se ve sboru podle rozkazu krále Sigmunta odešli; otcové i hned pro Husa do žaláře poslali, a on do shromáždění před sbor jest uveden. Tu mu především předložili dotčené rukopisy jeho tázající se, uznává-li je za své? On přisvědčil, že jsou to jeho spisy, dodávaje také hned, že jest ochoten, bude-li poučen, že se v nich něco bludného nachází, odvolati to. Avšak hned v prvních rozmluvách ukázalo se, že on sobě pod slovem poučiti myslí něco docela jiného, nežli sbor; chtěl totiž, aby mu dokázali křivdu jeho ze svatých písem a ze knih otcův církve prvotní. Takový úkol nemohl sbor ovšem na sebe bráti, jsa sobě toho vědom, že představuje celek církve ve svatém Duchu náležitě spojený, a že tudíž provozuje ve věcech víry a církve moc zákonodárnou a svrchovanou. Hus nechtěl přijmouti výklad sboru co nejvyššího soudu ve věcech

víry a církve, i ač to zjevně neřikal, že nejvyšší moci sboru neuznává, předce skutkem mu té moci upíral, a proto ovšem stál tuto před sborem co jeho odpůrce. Ve ctihodném shromáždění jevila se tudíž hned rozdrážděnost a vášnivost proti němu. Prosba jeho, aby mu dovoleno bylo přednesti nejprve vyznání své v celku, odeprána mu a kázáno, aby odpovídal pouze k otázkám, které mu předloženy budou. I počaly se čísti články z jeho spisův vytažené a výpovědi svědkův proti němu, a když na ně odpovídati chtěl, tu jej hned mnozí jednohlasně okřikovali v pravo, v levo i za zády naň dorážejíce a naň se sápadíce. Když chtěl pravý smysl některého chybně vytaženého článku objasniti, tu jej zakřikovali: „Nechej mudrování, odpovídej jen ano aneb ne!“ Když se chtěl svatých otcův dokládati, tu mnozí zároveň křičíce pravili, že to sem nepatří, tak že Hus konečně vida, že mu na mnoze obrana jeho nic platna není, umkl. Avšak tu hned zas jiní s křikem se ozvali: „Hle již mlčíš, to jest znamení, že se přiznáváš!“ Stalo se mlčení na chvílku; toho použil Hus a tato slova řekl: „Domníval jsem se, že bude lepší poctivost a lepší dobrota i řád v tomto sboru, než jest.“ Při takovém pobouření mysli nemohl tento výsledek k dobrému konci vésti, odročeno jest vyslýchání Husovo na pozejtří, 7. června, všickni se u velikém rozčilení rozešli, a Husa odvedl biskup Řízký do vězení, maje ho nyní ke hlídání sobě svěřena. Hus nicméně se z toho těšil, že se mu podařilo, dva články ze žaloby vymazati, a psal o tom z vězení svým přátelům, že má naději, kterak se u jiných více článkův totéž stane.

Druhé slyšení Husovo před sborem.

1415 7. června.

Váznější muže ve sboru pojal stud nad nespůsobilým chováním se otcův církevních při prvním výslechu Husově. Bezpochyby proto král Sigmunt slyše o tom, kterak se tam s Husem jednalo, předsezval sobě, přítomnu býti druhému výslechu; i vyšlo zároveň od něho jako i od sboru samého ohlášení, že kdokoliv by zas ve shromáždění křičeti chtěl, z něho vyveden bude.

Dne 7. června před druhým výslechem stalo se ráno téměř úplné zatmění slunce, a otcové teprv potom zasedli v témže refektáři Bosackém k soudu nad Husem; přišel k tomu

i král Sigmunt a panoval tu již většinou pokoj a pořádek. Nicméně tu zas kardinál Petr z Alliaku neobyčejnou náruživostí proti Husovi ukazoval. Bylť on bezpochyby žárliv na Husa, že se tento opováziti chtěl jinou cestou zaváděti opravu církve, nežli on jako nejstarší horlитель pro tutéž myšlenku, a obával se také, žeby počínání reformatora českého škoditi mohlo opravě církevní, jak on jí rozuměl, v čemž ho ovšem tušení jeho nezmýlilo, jak se potom ukázalo. Proto vyhýbal se otázkám o kázni církevní, a hleděl patrně převešti vyšetřování na pole dogmatické, to jest na víru samu, v které se dle soudu jeho a ostatních otcův ve sboru žádná i nejmenší změna dopouštění nemohla. Hned při první otázce, o které se dnes jednalo, totiž o proměnění chleba a vína při večeři Páně v pravé tělo a krev Kristovu ukázal řečený kardinál svou nepřiznivost k Husovi. Hus několikrát ujišťoval, že u věci této nestojí s Viklesem ale s církví, a přec ho kardinál stíhal z neupřímnosti, chtěje mu podle školské filosofie dokazovati, že co řekl není to co se o tom mysliti má, tak že i sami údové sboru jeho důvody podporovati a schvalovati nemohli. V dnešním výsledku jednalo se především o podobnost Husova učení k článkům Viklefovým, které sbor již byl co kacířské zatratil, potom o tom, kterak se Hus choval za posledních šesti let, kdež se v Praze tolik bouří pro náboženství bylo strhlo. Hus vyznal, že mív mnohé ze 45 článkův Viklefových za pravé, nemohl k jejich zatracení svolovati; přiznal se také, že ctil Viklefa co muže pobožného, a že ovšem proměnil se jednou ve přání svém, aby duše jeho po smrti tam se octla, kdež i Viklefova jest. Když to řekl, dal se celý sbor do ryčného smíchu, a hlavami potřásal. Když však některá svědectví proti němu zrovna za lživá a vzteklou nenávistí smyšlená vyhlašoval, Boha i svědomí svého se dokládaje, tu mu dali kardinálové Zabarella i Petr z Alliaku na srozuměnou, že sbor nemůže nikoli se ohlédati na povahu svědomí jeho, ale že jediné dle svědectví souditi může, která od svědkův pod přísahu vzatých před rukama jsou. To bylo ovšem pravda podle zvyku právního, avšak sbor opominul, vyslýchati také svědky, kteří by byli k obraně Husově svědčili. Sbor měl také za to, že Hus všecky svědky proti sobě příliš zamítal, a měl mu to zvláště za zlé, že i znamenitého Gersona, kancléře university Pařížské, za podezřelého svědka pokládal, kdežto prý tento muž dle soudu celého světa nade všecko podezření vyvýšen jest.

Když byla řeč o tom, kterak pro Husa všickni přesporní údové university Pražské Prahu opustiti musili, povstal Štěpán z Pálče řka: „Netoliko přesporní ale i vlastního národu doktoři z jeho příčiny a jeho způsobem byli vypovězeni.“ Na to ozval se Hus: „To není pra-

vda, že mým způsobem, proto že jsem ani v Praze již nebyl, když oni vyšli!“ (Byltě i Pálč lež mezi nimi.) A tu řekl kardinál z Alliaku k Husovi: „Ty's nedávno ve věži pokorněji mluvil, než tuto, věz, že ti to neposlouží.“ Odpověděl Hus: „Nejdůstojnější otče! proto že se

První výslech Husův před sborem v refektáři Bosáckém 5. června 1415. (Str. 669.)

(67)

ke mně na hradě laskavěji mluvilo, a tu zas všickni křičí, a věřím, že všickni jsou nepřátelé moji.“

Po přečtení mnohých žalob a po odpovědích od Husa na ně daných nemohl se kardinál Petr z Alliaku zdržeti, aby nekáral Husa také z marné chlouby, řka k němu: „Mistře Jene! Tenkrát, když jsi byl přiveden do pa-

pežského bytu, ptal jsem se tě, jak jsi sem přišel? odpověděl jsi, že kdybys dobrovolně byl do Kostnice nepřišel, nikdo na světě, ani král Český ani tuto přítomný král Římský bylby nemohl tebe násilím sem přivést.“ Hus však na svém stál, a tato slova nyní ještě jednou opakoval, ujišťuje, že má ve vlasti své mnoho mocných přátel, kteříž by jej na hraděch svých

před každou mocí byli uchrániti chtěli i mohli. A kardinál náramně rozhorlen řekl na to: „Hle, jaká to opovážlivost!“ Však tu vystoupil pan Jan Kepka z Chlumu, také zde přítomný, a jal se tvrditi slova Husova, řka: „Já jsem zajisté jeden z chudších šlechticův v království Českém, avšak troufal bych sobě sám obhájití mistra Husa před jakoukoli mocí po celý jeden

rok. V Čechách však jsou mnozí a velkomocní pánové, kteříž ho milují, neostýchaliby se, brániti jeho na hradech svých přepevných i proti samým oběma králům.“

Ku konci posezení toho řekl kardinál Petr z Alliaku k Husovi: „Mistře Jene Huse! Tys nedávno ve věži řekl, že se výroku sboru pokorně podrobiti chceš; radím ti tedy, nezabře-

Král Sigmunt po třetím výslechu Husové radí po straně prelátům, aby Husa odsoudili 8. června 1415. (Str. 678.) (68)

dej v těchto bludech, dej se od sboru napraviti a naučiti, a sbor s tebou podle milosrdenství naloží.“ Také král Sigmunt chopil se slova, chtěje vyložiti, jaké jest postavení jeho k Husovi, řka: „Slyš, Jene Huse! Někteří řekli, že jsem ti dal ochranný list svůj teprv 15 dní po tvém uvěznění. Já pravím, že to není pravda. Chci to dotvrditi knížaty a jinými mnohými, že

jsem ti ještě před odjezdem tvým z Čech ochranný list dáti slíbil, a že jsem tě poručil páňm Janovi z Chlumu a Václavovi z Dubé do zvláštní ochrany, aby tě svobodně a bezpečně sem do Kostnice sprovodili, nikomu ti ublížiti nedávali a veřejně, pokojně a čestně slyšení na sboru ti zjednali, ačkoliv někteří praví, že mně to nenáleželo, bráti v ochranu

kacíře anebo muže v kacírství podezřelého. Nyní nezbyvá mně, než jako ti zde pan kardinál radí, totéž tobě raditi, abys nechaje svéhlavosti dal se sboru na milost bez výminky; sbor pro mne, pro bratra mého a pro království České milostivě tě přijme, aniž uloží tobě příliš těžké pokání. Chceš-li však urputně na svém státi, běda tobě! otcové dobře věděti budou, jak s tebou nakládati mají. Já jim řekl, že kacíře nikdy zastávati nebudu, ba jestliže by kdo urputně v kacírství státi chtěl, tu bych já, věz to, první jej na hranici k upálení vedl. Proto, radím ti ještě jednou, dej se na milost, a to co nejdříve, abys neupadl u vinu ještě větší.“

Hus patrně dojat a dlouhým po nemoci namáháním unaven, neodpovídal více, nežli toto řka: „Děkuji, milostivý králi, za ochranu mně milostivě propůjčenou.“ Že pak do toho jiní svými řečmi vskočili, zapomněl na to ostatní odpovídati, až jej pan Jan z Chlumu upozornil řka: „Mistře Jene! odpovězte panu králi také na to ostatní.“ Tu doložil Hus ještě: „Milostivý králi! věz, že jsem dobrovolně tuto přišel, nikoliv abych něco urputně zastával, nýbrž abych poučen, v čemkoliv bych byl pochybil, to pokorně zase napravil.“ Když se konečně všichni rozešli, odvedl Husa biskup Řížský do vězení, který také mistra Jeronyma Pražského co vězně pod svou dohlídkou od sboru svěřeného měl.

Třetí a poslední slyšení Husovo před sborem.

1415 8. června.

Výslech třetí a poslední, jenž se stal dne 8. června, v často řečeném refektáři Kostnických Bosákův a též u přítomnosti krále Sigmunta a jeho knížat, byl nad jiné důležitější a rozhodnější. Jednalo se o článcích ze spisův Husových vytažených a dle smyslu pohoršlivých; 26 jich bylo vytaženo z traktátu „o církvi“, 7 ze spisův proti Štěpánovi z Pálče, a 6 ze spisův proti Stanislavovi ze Znojma psaných, a že pak tyto spisové vesměs čelili proti zásadám, jež Husovi protivníci ve Pražské synodě dne 6. února 1413 hájili, tedy se v nich Hus dotýkal hlavně papeže, svrchované moci církve a celého jejího ústrojí. Otcové měli spisy vlastní rukou Husovou psané před sebou, a porovnávali řečené, z nich vytažené články s těmito prvopisy, aby o správnosti těch výtahův se přesvědčili. Při tom kardinál Petr z Alliaku ještě několikrát pozor k tomu obracel, že

článekové ti ve spojení s celkem svým ještě horší smysl dávají, nežli sami o sobě. Škodilo tu Husovi mezi jinými, že obviňoval hlavy církve, jmenovitě papeže a duchovenstvo vůbec, před posluchači, kteří o tom náležitěho soudu neměli, a na takových místech, kde obvinění nejspíše přítomní ospravedlňovati se nemohli, — že vyhlásil papeže a kardinály za nepotřebné ku správě církve, žeby se tedy církev i bez nich obejíti mohla, — že moc a světskou vládu papežovu pravil býti darem a dílem Římského císaře, — že pravil, jakoby knížata světská měli právo dohlížení na preláty, — že pochyboval o právní platnosti některých trestův církevních, — že nazval obyčejné tehdejší nakládání s kacíři farisejským, a jiná i jiná tvrzení. Veliký hluk to způsobilo, když se jednalo o Husově tvrzení, že papež, prelát neb kněz, když se nalézá ve smrtelném hříchu, není papežem, prelátem a knězem. Hus tento článek svým výkladem ospravedlniti hleděl, že jím arci býti může co do úřadu, nikoli však co do bytnosti čili podstaty své, dokládaje za příklad, že i král, když smrtelně hřeší, není v skutku králem. Tu povstal křik mezi shromážděnými otci, a daly se slyšeti hlasy: „Zavolejte krále.“ Král Sigmunt právě s falckrabětem Ludvíkem a Norimberským purkhrabím Bedřichem z okna se díval a o Husovi s nimi rozmlouval právě k nim, kterak poznává, že nebylo v celém křesťanstvě většího kacíře nad Husa; nealyšel, o čem se právě v refektáři jednalo, načež starší kardinálové volali na ty, kteří králi blíže byli, řkouce: „Přiveďte krále, aby slyšel, neboť se to jeho týče.“ Hus musel před králem opakovati, co řekl, a když své důvody ukončil, král Sigmunt k tomu pouze tato slova řekl: „Jene Huse! nikdo beze hříchu nežije,“ a kardinál Petr z Alliaku, chtěje světskou moc tím více proti Husovi popuditi, dodal k tomu řka: „Nemáš na tom dosti, že duchovní stav zlehčuješ, chtělbys svými spisy a naukami také světskou moc a krále podřívati?“

Když po dosti dlouhém jednání všechny ty urážlivé články Husovy byly přečteny a již jako mlčení nastalo, obrátil se kardinál Petr z Alliaku k Husovi řka: „Mistře Jene! Hle, máš nyní dvojí cestu před sebou: buďto dáš se cele do milosti a moci sboru, a podrobíš se naprosto nálezu jeho, anebo stojíš-li na svém mínění, dá se ti ještě jiné slyšení; avšak věz, že jsou zde slovní a osvědčení mužové, doktoři a mistři, kteří proti tvým článkům tak silné důvody mají, že jest báti se, abys ještě do horších bludův neupadl, a delším odpíráním

ještě horší vinu na sebe neuválil. Domlouvám ti co rádce, nikoliv co soudce.“

Jiní pak z otcův k tomu dodali řkouce: „Zajisté, mistře Jene! lépe jest, jak pan kardinál praví, abys se cele dal do milosti sboru, nežli abys tvrdošíjně na svém stál.“ A mistr Jan Hus pravil se sklopenou hlavou: „Nejdůstojnější otcové! Přišel jsem zajisté tuto, nikoliv abych všelicos tvrdošíjně zastával, nýbrž abych, jestliže jsem něco méně dobře nebo bludně pojal, poučení sboru pokorně přijal. Pročež pro Bůh prosím, račte mně dáti krátké slyšení, abych o těch tuto čtených článcích mohl vyložití mínění své zřetelněji. Jestliže poznávše pravý jejich smysl i s důvody neuznáte oboje za podstatné, budu hotov, lepší poučení přijmouti.“

Tu hned mnozí ve shromáždění volali: „Hle, jaký to chytrák! chce jen poučení, nechce napravení ani nálezu!“ Když na to Hus odpověděl, že chce dáti se netoliko poučiti, ale i napravití a vůbec podrobiti se každému nálezu, dokládaje se Boha za svědka, že upřímně nikoliv schytrale mluví, tu k němu kardinál Petr z Alliaku řekl: „Věz, nález o tobě z poručení sboru od bezmála šedesáti doktorův vynešený jest ten, abys za jedno uznal pokorně bludy své; za druhé, abys přísahal, že se odříkáš článkův oněch navždy, aniž jich více tvrditi a šířiti budeš; za třetí, že je veřejně odvoláš; za čtvrté, že se zavážeš, že nápotom pravý opak jejich učiti a hlásati budeš.“ Hus na to prosil, aby ho pro Bůh nenutili odpřisahati se článkův takových, kterým nikdy ani neučil ani nevěřil; co do učení však, ku kterému sám se přiznal, prosil opět o dovolení, aby místněji mohl vyložití mínění své; poněvadž by sice nemohl jednati proti přesvědčení a svědomí svému. A když se dovolával svého svědomí, křičeli mnozí řkouce: „A zdali tvé svědomí tobě nikdy nepravilo, že's chybil anebo že chybuješ!“ Tu se do toho také král Sigmunt vmíchal, řka k Husovi: „Slyš, Huse! A proč bys nechtěl všechny bludné články odpřisahati, o kterých pravíš, že je svědkové proti tobě jenom vymyslili, vidíš, já bych chtěl všechny bludy odpřisahati a žádný blud držeti, z toho nevychází, abych byl dříve některé bludy držel.“ A zas kardinál Zabarella pravil k Husovi řka: „Mistře Jene! bude ti předložena formule přísahy sepsaná slovy mírnými a opatrnými, rozmysli se zdravě a ustanov, co učiníš.“ I jal se král Sigmunt opět dosti dojmavě Husovi domlouvati a k poslušenství jej napomínati, jakým povinen jest sboru z tak vážných úřadů

církve složenému. A když mistr Hus stále jen své opakoval, že chce rád se dáti poučiti, křičeli mnozí: „Hleďte, jest tvrdošíjný, chce přijmouti poučení od sboru, drží bludy od mnoha let, a nechce se podrobiti napravení a nálezu koncilia, aby je odvolal!“ A jistý tlustý kněz řádu Německých Křižákův sedě při okně ve skvostném hábitu křičel: „Ať se nepřipouští k odvolání, neb třeba odvolal, nebude držeti; psal svým přátelům a přívržencům list, když odcházel, který jim veřejně čten byl, že kdyby i nucen byl odvolati, toliko ústy odvolá, nikoliv srdcem, a proto mu žádným způsobem nevěřte, nebude ničeho držeti!“ Mluvili do toho ještě Štěpán z Pálče a doktor Náz, přetřásajíce příběhy Pražské roku 1412, když se bouře pro odpušky strhla, a když Hus již jako na jisto zdál se býti odsouzen od sboru, povstal Štěpán z Pálče a ohražoval se hlasitě, že nikoliv ze zášti a zlé vůle, alebrž z pouhé povinnosti jakožto doktor svatého písma stal se žalobníkem na Husa; podobně i před ním sedící Michal de Causis povstal, a totéž krátkými slovy ujišťoval, načež jim mistr Jan Hus odpověděl: „Stojím před soudem Božím, který mne i vás podle skutkův bude souditi.“

Kardinál Petr z Alliaku však pravil, řka: „Zajisté mistr Štěpán zachoval se mírně a lidsky, také jiní doktoři, když učinili výťahy ze spisův jeho, a je vždy na lepší stránku vykládali, kdežto potom nejedny články mnohem horšími nalezeny byly.“ Hus pak byl již celý bledý, a zimnice jím silně lomcovala, neboť pro bolení zubův a hlavy byl před tím celou noc beze snu ztrávil. Nyní ho biskup Řížský zase do vězení odvedl. Pan Jan z Chlumu zastavil odcházejícího mistra, podal mu ruku a těšil ho, což Hus velmi vděčně přijal, proto že ho jako již ode všech zavrženého kacíře neostýchal se pozdraviti a veřejně ruky mu podati.

Po odvedení Husově vstali všickni ve sboru a chtěli odcházeti; také ozbrojenci odešli, kteří v pozadí pro ochranu shromáždění stáli. Tu se pánové Jan z Chlumu a Václav z Dubé potom Petr z Mladenovic přiblížili k oknu, v kterém král Sigmunt stál, nevida jich a myslé, že také již za Husem odešli. Dal se tu král v důvěrnou řeč o Husovi s kardinály a preláty, kteří tuto se pozdrževše jej byli obstoupili. Mluvil k nim asi následující slova: „Nejdůstojnější otcové! Nyní slyšeli jste Husa a poznali jste učení jeho. Mezi články, ku kterým on sám se přiznal, postačil by tuším každý a kterýkoli za důvod k odsouzení jeho; pročež

nebude-li chtít odpřisáhnouti, upalte ho, aneb udělejte s ním, co za hodné uznáte. Radil bych však, kdyby třebaš i odvolal, abyste mu nevěřili, jakož ani já bych mu nevěřil; přijda do Čech zase, natropil by ještě více zlého, nežli dříve. Proto pošlete články zde odsouzené bratru mému a také do Polska a do jiných zemí, kdežto pohřbchu má mnoho tajných zákův a příznivcův; a přikáže netoliko všem biskupům, ale i králům a knížatům, aby ty jeho přívržence trestali, tak aby větve spolu s kmenem vykořeněny byly. Věru, já byl ještě mlad, když tato sekta v Čechách povstávala, a aj! jak velice již vzrostla a rozmnožena jest! Já se budu muset ze sboru již brzo odebrati: pročez neprodlévejte s tou věcí, a učíňte také co nejdříve konec učenníkům jeho, jmenovitě tomu, co u vazbě sedí, — jak pak mu říkají? — „Jeronym!“ pravili okolostojící; „s tím nebude žádné nesnáze; až jen mistr dojde práva svého, učenníka odbudeme bohda jediným dnem!“

Po těch slovích rozešli se všichni v dobrém rozmaru. Však čeští pánové z Chlumu a z Dubé, i Petr z Mladenovic tu řeč krále Sigmunta slyšeli, i nemálo byli jí zaraženi, neboť až potud doufali, že Sigmunt Husa se ujímati bude; tu však z klamu svého bolestně procitli. Bez meškání zpravili o tom netoliko Husa ve vězení ale i krajany své doma; slova neprozřetelného řečníka, prohozená v koutě při okně refektáře Bosáckého v Kostnici, rozléhala se brzy po celé zemi České, i stála Sigmunta bezmála dědictví celé koruny.

Poslední měsíc života mistra Jana Husí.

1415.

Kterak v Čechách a na Moravě působily zprávy o zlém položení Husově, můžeme si podlé toho pomyslit, že čtyry dni po posledním výsledku jeho, totiž 12. června, čteno jest ve shromáždění sboru Kostnického psaní z Čech, na němž viselo 250 pečeti pánův a rytířův českých a moravských. Byla v něm slova důtklivá a ostrá, činily se v něm trpké výčitky otcům na sboru shromážděným, že milovanému mistru a kazateli Betlemskému, tomu spravedlivému a dobrému muži, takové křivdy trpěti jest. Mnozí z kardinálův a prelátův těmi slovy k velikému hněvu popuzeni byli, a biskup Litomyšlský jakož i Štěpán z Pálče chlácholili je, ukazující zvláště k tomu, že aspoň král Václav k těmto pánům a rytířům se nepřidal, ani že vůbec u sboru ku prospěchu Husovu čímkoliv se přičinil.

I bylo tomu v skutku tak; avšak král Václav nikoliv z netečnosti, nýbrž z fevnivosti k svému bratru Sigmuntovi tak se choval. Oba bratři se již zase hned při počínání sboru Kostnického na sebe rozmrzeli; Sigmunt počal se tu sám za Římského krále považovati, titulu toho bratru svému odpíraje, a král Václav si zas sboru Kostnického, proto že stál pod správou bratrovou, úředně tak málo všimal, jako někdy Sigmunt sboru Pisanského, kterýž byl pod správou Václavovou. Oba králové sice nerádi odkrývali před světem své nebratrské zášti, které jim ovšem ke cti nesloužilo, a proto vždy ještě mnozí na sboru Kostnickém doufali, že král Václav konečně podle příkladu všech jiných králův křesťanských, také ještě své zvláštní posly ku sboru vypraví. Kdo však věděl, jak to mezi těma bratříma stojí, neklamal se ovšem takovou lichou nadějí.

Jakkoliv se otcové tím psaním z Čech pohoršili, zdá se, že to přece bylo příčinou, že odsouzení a trest Husův ještě odročili, a že ho ještě celé čtyry neděle na živé nechali. Hus sám očekával svou smrt již na každý den, zvláště když od českých pánův, svých průvodcův, uslyšel zpronevěřilá slova, jež král Sigmunt o něm promluvil. Takovou zpronevěřilost jeho on velmi bolestně a trpce snášel, tak že v listu ku svým přátelům z vězení do Čech psaném takto o tom se vyslovil: „Domníval jsem se, že ctí zákon Boží a pravdu, nyní poznávám, že si neunnoho váží toho. Dříve mne odsoudil, nežli nepřátelé moji. Kdyby se byl aspoň podle příkladu Piláta, pohana, zachoval, který vyslyšev žaloby na Krista řekl: Nenalézám viny v tomto člověku, anebo aspoň řekl: Hle, dal jsem mu list ochranný, jestliže tedy nechce snášeti nálezu sboru, tedy ho pošlu s vaším nálezem Českému králi nazpět, aby to sám se svým duchovenstvem rozsoudil! Neboť mně byl skrze pana Jindřicha Lefla z Lažan a skrze jiné oznámil, že mně chce u sboru svobodného slyšení zjednat, a kdybych se jeho nálezu nechtěl podrobiti, že mne bez ublížení nazpět sprovodí dá.“

Čechové a Moravané pak nebrali to Sigmuntovi konečně za zle, že Husa před odsouzením a upálením neuchránil; avšak toho mu nikdy zapomenouti nemohli, že měv raději přimlouvati se za Husa, ještě sám popuzoval otce sboru k odsouzení jeho.

Ve 13. valném shromáždění sboru, ježto se dne 15. června stalo, vynesl sbor nálezu o přijímání pod obojí spůsobou, jakž je mistr Jakoubek ze Stříbra v Praze zavedl. Nálež tentý obsahoval určitou záповěď tako-

vého přijímání, a stal se tím velmi důležitý a osudný v potomních dějinách českých. V bulle o tom vydané pravil sbor, že ačkoliv svátost oltářní od Krista Pána nejprve apoštolům zvláště, potom pak i věřícím v prvotní církvi vůbec podávána byla pod obojí způsobou, chleba totiž a vína, přece obyčej od církve později z dobrych příčin k uvarování všelikých nebezpečí a nepríslušností uvedený a již ode dávna zachovávaný, podávati ji laikům toliko pod způsobou chleba, má přijat a považován býti za zákon bezúhonný a neproměnitelný, zvláště ano pochybno není, že pod každou způsobou, i chleba i vína zvláště, pokaždé celý Kristus se dává. Hanění tedy obyčeje a zákona tohoto má za blud pokládáno a zamítáno býti, a urputně v něm setrvání nese a chová v sobě kacířství, kteréžto má od duchovenstva a inkvizitorův souzeno a trestáno býti podle obecných o tom ustanovení církve.

Tato bulla byla bez meškání ku poučení všech věrných do Čech dodána, avšak neměla tu jiného účinku, toliko že učená hádka o přijímání pod obojí, zvláště mezi mistry Jakoubkem ze Stříbra a Ondřejem z Brodu tím více roznicena byla. Sám pak Hus vyjádřil se u vězení proti této bulle domlouvaje v těchto posledních dnech svých, 21. června, svému nástupci v Betlemě, knězi Havlíkovi, který pro kalich od jeho učení odpadl, těmito slovy: „Nechtěj odstupovati od svátosti kalicha Páně, jež Kristus sám ustanovil skrze sebe a apoštoly své, proto že žádné písmo proti tomu nesvědčí než pouhý obyčej, který, jak soudím, pouze nedbalostí byl zaštěpen. Již nesmíme pouhý obyčej zachovávat, než příklad Kristův a pravdu. Sbor nyní přijav obyčej ztratil přijímání z kalicha u laikův jakožto blud, a kdo tak činiti bude a od toho neupustí, jakožto kacíř trestán bude. Hle bezbožnost, která již jakožto blud zatracuje ustanovení Kristovo!“

Tak odpíral stále Hus se stanoviska svého nejen sboru, ale i církevnímu podání vůbec a zákonodárné moci církve ve věcech víry vesměs; nepovažoval již otcův ve sboru shromážděných za soudce, ale jen za nepřátely své, jichžto způsoby a chování také co nejtrpčeji hanil. Dne 18. a 23. června obíral se sbor zkoušením učení Husova, a všechny jeho spisy k ohni odsoudil. Hus hned druhého dne, 24. června, z vězení svého všem Čechům list psal s napomenutím, aby se odsouzením knih jeho za kacířské ustrašiti nedali. Psal tam také: „Doufám v Boha, že se vás Antikristova škola lekne a vás v pokoji nechá. Znamenejte, žeť jsou hlavu

svou (papeže Jana XXIII.) za kacíře potupili, proto že jest odpustky a biskupství a jiné obroky prodával, a ti jsou ho odsoudili, z nichž mnozí jsou od něho kupovali, a druzí mezi jinými kupčili. O by pán Ježíš byl řekl ve sboru: kdo z vás jest bez hříchu svatokupeckého, ten potup Jana papeže! zdá mi se, žeby jeden po druhém byl vyběhl,“ a podobného více.

A přece nepřestával ještě jeviti naději, že se dorozumí se sborem, kdyby se mu jenom volně vyjádřiti dali; otcové sboru však tvrdíce počínáním svým odvěkou svrchovanost a svézákonnost církve, zcela určitě to poznávali, že se mezi nimi a Husem, který té svrchovanosti neuznával, nepřekročitelná propast otevřela, a proto také již nechtěli dáti nové slyšení muži tomuto, jehožto neoblomná mysl jim již dostatečně známa byla. Nyní mu jen ještě formulí předkládali, podle které by měl odvolati a odřici se bludův svých, i musí se přiznati, že sbor i tenkrát ničeho neobmeškal, cokoli naň slušelo, aby na Husovi nemusel vrchu přísnosti dokonati. Býval ještě před některé údy sboru z vězení svého vyvoláván, a ti usilovali dobrotou i přísností, přemlouváním i hrozbami Husa navesti, aby se opět do lůna církve navrátil. S přátelskou laskavostí a péčí snažil se především nejmenovaný jeden prelát, aby ho zase na cestu spasení a odvolání obrátil. Hus sám ve svých listech do Čech vždy jen otcem ho nazývá, dokládaje, že v celém sboru jenom tohoto důstojného otce a jednoho polského kněze, kterého zná, za své přátele uznává.

Přišel k Husovi do vězení i mistr Štěpán z Pálče, někdy důvěrný jeho přítel, nyní krutý odpůrce, i chtěl připomínkami o minulých dobách, kde Hus společně a jednomyslně s ním o dobro církve pečoval, proti nepořádkům jí škodlivým horlil, avšak z poslušensví jejího se nevyzouval, k návratu a odvolání jej pohnouti. Vážnost okamžení toho, pohled na minulost i na budoucnost obměkčily je oba; zaplakavě spolu odprošovali se vespolek, avšak co do sporu mezi nimi srovnati se nemohli. Přicházeli pak také zase a opět údové sboru k Husovi, s nimi i nejvzácnější mužové, jako kardínál Zabarella a Petr z Alliaku, a spůsobili konečně tolik, že se zdálo, jakoby oni a nikoliv Hus k prosbám se utíkali. Hus konečně dne 1. července osvědčil se písemně, že odvolati nemůže a nechce.

Dne 5. července přišli zase čtyři biskupové ze sboru a s nimi z rozkazu krále Sigmunta také pánové Václav z Dubé a Jan Kepka z Chlumu do Bosáckého kláštera, aby Husa

k odvolání naposled napomenuli. Když Husa ze žaláře k nim vyvedli, přistoupil k němu pan Jan Kepka z Chlumu a takto k němu promluvil řka: „Hle, mistře Jene! my jsme laikové a neumíme tobě raditi, ale rozpomeň se, jestliže se v některých věcech, jež proti tobě mají, přece vinným cítíš, nedávej se lichým studem zdržeti, dej se o tom poučiti a odvolej. Jestliže se však vinna necítíš, nejednej proti svému svědomí, aniž klamej před Bohem, nýbrž stůj při pravdě, kterouž jsi poznal, až do smrti.“ A mistr Jan Hus zaliv se slzami pokorně odpověděl řka: „Pane Jene! Věztež, kdybych věděl, že jsem něco proti zákonu Božímu a proti svaté církvi psal neb kázal, co by bludné bylo, chtěl bych to pokorně odvolati, jako Bůh můj svědek jest. Já však vždy žádám, aby mně ukázali lepší a platnější písma, nežli jsou ta, která já psal a kterým jsem učil, žebych potom jak nejochotněji odvolal.“ Tu mu jeden z biskupův do řeči vskočil řka: „Ty bys snad nechtěl moudřejší býti, nežli celý sbor?“ A Hus na to: „Nechci býti moudřejší nežli celý sbor, a prosím jen, aby mne sbor aspoň lepšími a platnějšími písmy poučil, a hotov jsem všecko odvolati.“ Biskupové řekli: „Hle, jak urputný jest ve svém kacířství.“ a odešli, a Hus veden jsa zas do žaláře svého se svými přátely a průvodci naposled se rozloučil.

Sbor, neměl-li jemu přisvědčiti a dáti se od něho posleze i mistrovati, musel konečně přikročiti k odsouzení jeho podle zákonů církevních. A však ani Hus nemohl pohříchu jinak se zachovati, neboť byl by jinak i sebe i svědomí své zradil. Hus zastával se svobody osobního mínění ve věcech víry, i ač to čelilo proti dosavadnímu pořádku v církvi křesťanské, našel tolik velebitelův a následovníkův svého počínání nejen u svých krajanův souvěkých ale i u pozdějších pokolení, že se stal mužem po všechny věky pamětihodným, vynikajícím v dějinách světových, jako žádný druhý syn národu Českého; kdyby byl v poslední chvíli této odvolal, byl by sebe v duchovním ohledu zmařil naprosto. Nemaje voliti, nežli mezi smrtí tělesnou a duchovní, volil si smrt tělesnou!

Odsouzení a upálení mistra Jana Husi.

1415 6. července.

Druhého dne po těchto posledních návštěvách u Husa, 6. července v sobotu, slavil sbor Kostnický patnácté své valné shromáždění v bi-

skupském chrámě Kostnickém, kteréž bylo jedno z nejdůležitějších. Kardinálové, biskupové, preláci a ostatní údové sboru byli zde v plném počtu přítomni majíce předsedu sboru, kardinála de Brogni, v čele svém. Po straně seděl ve vysokém kůru chrámovém také král Sigmunt na vysokém trůnu v majestátě svém; podle něho drželi falckrabě Ludvík, syn nebožtíka falckraběte Ruprechta a Německého krále, říšské jablko na podušce, Bedřich z Hohenzollernu, purkhrabí Norimberský, žezlo, Jindřich, vojvoda Bavorský, korunu, jeden uherský velmož meč. U prostřed chrámu vystavěno bylo malé lešeníčko v podobě stolečku přikrytého, z něhož vyčníval stojan čili kůl, kterýž byl ověšen všemi částkami kněžského mešního roucha. Tu vyveden jest Hus ze žaláře svého od biskupa Řížského, avšak musel před hlavním chrámem venku mezi oděnci čekati, až bylo po slavné mši, kterou arcibiskup Hnězdenský četl. Teprv když biskup Lodenský po mši na kazatelnu vystoupil a měl kázání o slovích apoštola Pavla „aby zrušeno bylo tělo hříšné,“ uveden jest Hus do chrámu zrovna před to lešeníčko výše zmíněné, i padl tu na kolena a modlil se. Kazatel zatím vykládal o povinnosti králové, aby pomáhal vyplnění všeliké kacířství z lůna církve křesťanské. Po kázání, když měl sbor své jednání počíti, prohlášena jest jmenem sboru záповěď, že pod pokutou klatby a dvouměsíčné vazby nikdo, buď kdo buď, nesmí rušiti jednání ani vskakováním do řeči, ani odmlouváním, jevením chvály nebo hany. Pak bylo několik ze 260 bludných článkův čteno, ježto universita Oxfordská ze spisův Viklefových byla vytáhla, i vyřčeno jest nad nimi odsouzení, že jsou kacířské a že mají býti spáleny. Potom vystoupil Jindřich de Pino, prokurátor sboru, žádaje, aby svatý sbor při proti Husovi vedenou chtěl nyní ku konci přivesti a konečný rozsudek vyřknouti. Tudyž vystoupil opět na kazatelnu papežův auditor, Bertold z Wildungen, a četl nejprv třicátero článkův ze spisův Husových. Hned při prvním článku jal se Hus zvýšeným hlasem opravovati smysl jeho; avšak zdvihl se proti němu kardinál Petr z Alliaku řka k němu: „Mlč nyní, potom budeš moci na všecko odpovídati.“ Ale Hus přece nemlčel a řekl: „A jak budu moci na všecko odpovídati, když všechno pamatovati nemohu?“ Když pak proti dalším článkům mluvit a se ospravedlňovati chtěl, tu vstal zas kardinál Zabarella, řka k němu: „Již jsme se tebe dost naposlouchali,“ a k oděncům opodál stojícím se obrátiv, pravil k nim,

aby ho k mlčení donutili. Tu mistr Hus sepiav ruce, prosil, řka vysokým hlasem: „Pro Bůh vás prosím, slyšte mne, aby okolo stojící nemyslili, že jsem nějaké bludy držel, potom se mnou dělejte, co se vám líbiti bude!“ Nesměje však přece dále mluvit, vrhl se na kolena, a zdálo se, jakoby k nebi hledě chvíli se modlil, poroučeje Bohu, nejspravedlivějšímu soudci, věc svou. A to potom ještě několikrát opakoval. Potom čtly se žaloby a výpovědi svědkův, a když uslyšel tytéž stížnosti, o kterých mysli, že je dávno vyvrátil, ano když i nová, do té doby neslýchaná obviňování na jevo přišla, jako jmenovitě i to, že prý se vydával sám za čtvrtou osobu ve svatě trojici, což mnozí svědkové z pouhého doslechu tvrdili, jistý vikář kostela Pražského však ujišťoval, že to z úst samého Husa slyšel; tu si Hus nedal brániti a zase pro Bůh prosil, aby jeho pravý úmysl vyslechli, že nikoliv a nikdy ničeho takového nečinil a nepronášel. Potom i to mu za prořešení se proti Bohu vykládali, že se ve při své s papežem od církve ku Kristu samému odvolával. Tu zase nemohl se Hus zdržeti, a s trpkostí pronesl slova, řka: „O pane Bože, hleď, již tento sbor tvé skutky a zákony za bludné prohlašuje, když jsi od nepřátel svých obviňován a trýzněn Bohu otci, a nejspravedlivějšímu soudci, věc svou poručil a nám bídným příklad dal, kterak se v těžkostech svých k tobě, nejspravedlivějšímu soudci, utíkati máme!“ I mluvil dále ještě mnoho jiného, neopomina přidati, často opakovaná slova svá, že k tomu sboru ze svobodné vůle přišel, maje důvěru v krále Sigmunta tuto přítomného a k ochrannému listu jeho, aby všemu světu svou nevinost ukázal. A když Hus toto mluvě oči své na krále upřel, zarděly se Sigmuntovy líce, i nemohl Husova pohledu snést. Když pak byly všechny žaloby přečteny, přikázáno biskupovi Konkordienkému, šedivému starci, aby četl napřed odsouzení Husových spisův a jeho učení, potom odsouzení Husa samého. Spisy jeho odsouzeny jsou vesměs ku spálení, a zase nedal si Hus zabrániti a mluvil proti tomu řka: „Jak pak můžete mé knihy odsuzovati, když jste mně nic lepšího neukázali a ani jednoho bludu v mých spisech mně dokázati nemohli; a jak můžete moje české spisy odsuzovati, kterých jste ani neviděli?“ Staříčský biskup však četl rozsudek dále, že on, Jan Hus, zjevný kacíř jest, proto že kázal učení bludné, pohoršlivé a odbojné, že množství lidí zavedl, čest a moc apoštolské stolice a církve tupil a ve zlosti své naprosto se zarputil; pročež že má býti ssazen s kněžstvím,

zbaven přijatého svěcení a rukám světským odevzdán, ana církev nic více s ním nemá činiti.

Poslouchal Hus toto své odsouzení klesnův na kolena a oči k nebi obráceny maje, a když biskup čísti přestal, toliko kleče za své nepřátele se na hlas modlil, řka: „Pane Ježíši Kriste, odpusť všem nepřítelům mým, pro veliké milosrdenství tvé prosím, a ty víš, že mne křivé obvinili, křivé svědky proti mně postavili, křivé žaloby na mne složili, odpusť jim pro neskončené milosrdenství své!“ A když to mluvil, mnozí a zvláště kardinálové a biskupové veliké si z toho pohoršení brali a rouhali se mu.

Sbor však hned po přečtení odsudku k vykonání jeho přistoupil. Před chrámem vedle vrat na hřbitově hranice udělána jest, a spisy Husovy na ni položeny a podpáleny jsou; arcibiskupovi Milánskému pak a šesti biskupům nařizeno, aby Husa co kněze hned na tom místě odsvětili. Přistoupili tedy k němu, a sní majíce roucha mešní na stojanu navěšená počali ho oblékati v ně. Když vzal albu na sebe, pravil k sobě řka: „Pánu mému Ježíši Kristu, když od Heroda k Pilátovi veden byl, posmívali se, oblekše ho v bílé roucha.“ Když měl již také kasulu a štolu na sobě, dali mu biskupové kalich do ruky a ještě jednou napomínali jej, aby se svých bludův odřekl, a je odpřisáhl. Tu Hus vstoupil na lešeníčko, před kterým ho oblékali, a obrátiv se ku shromážděnému lidu, pravil s bolestným hlasem a se slzami v očích řka: „He, tito biskupové napomínají mne, abych odvolal a odpřisáhl; bojím se to učiniti, abych nebyl lhářem před tváří Páně, abych svědomí své a pravdu Boží neurazil, poněvadž nedržel jsem nikdy bludův, o nichž proti mně křivé svědectví dávali, a právě naopak jsem tvrdil, učil a kázal. Nemohu toho učiniti, abych nepohoršil lid, kterému jsem kázal, a také jiné kněží, kteří věrně slovo Boží kázali.“

A když to řekl, ozvali se vůkol sedící otcové sboru, pravíce: „Již vidíme, jak jest zatvrzelý ve zlosti a urputný ve svém kacířství.“

Tu hned, když s toho lešeníčka sestoupil, počali řečení biskupové kněžství a svěcení s něho snímati: odňali mu nejprvé kalich, potom roucha mešní jedno po druhém pronášejíce při tom slova hrozného zlořečení, jakž při takovém konání v obyčeji jsou. Když pak konečně i jeho kněžská pleš měla zrušena býti, počali biskupové mezi sebou o to se příti, jakým způsobem by se to státi mělo; Hus však uživ toho okamžení, obrátil se ku králi Sigmuntovi, tu na majestátu sedícímu, řka: „Aj, ještě tito biskupové

neumějí ani v trýznění mém se srovnati!“ Když mu pleš na čtyry strany kleštěmi uštípali, pronášeli biskupové slova řkouce: „Již církev všechna práva odjala od tebe, i nemá více s tebou činiti! Odevzdáváme tě světské moci!“ a stavíce mu na potupu papírovou korunu na hlavu, dodali řkouce: „Odevzdáváme tvou duši ďáblu!“ Hus na to se sepiatýma rukama a oči k nebi

pozdvihna, řekl: „A já ji odevzdávám nejmilostivějšímu Pánu, Ježíši Kristu.“ A spatřiv korunu, kterouž mu na hlavu dávali, pravil: „Pán můj, Ježíš Kristus, pro mne bídneho mnohem tvrdší a těžší korunu trnovou na svou nevinnou smrt nesl, a já bídny hříšník mnohem lehčejší ač potupnou budu nicméně pokorně nésti pro jméno jeho a pro pravdu.“ I byla ta koruna

Odsouzení mistra Jana Husi ve hlavním chrámě Kostnickém 6. července 1415. (Str. 686.)

(69)

s jednoho lokte zvýší, a namalováni byli na ní tři čerti sápadící hříšnou duši s nápisem: „Hic est haeresiarcha,“ t. j. totot jest arcikacíř.

Nyní dal král Sigmunt falckraběti Ludvíkovi znamení a rozkaz, aby Husa co vězně ve svou moc přijal. Falckrabě odloživ říšské jablko, jež tu držel podle trůnu královského, přijal Husa

mezi oděnci stojícího a odevzdal jej městským konšelům Kostnickým, řka k nim: „Vezmete Jana Husa, jenž dle nálezu krále, pána našeho nejmilostivějšího a z rozkazu našeho, má co kacíř býti upálen.“ Však k vykonání trestu na Husovi, když byl od církve za kacíře vyhlášen, neměl práva ani král Sigmunt ani falckrabě, poněvadž Hus co poddaný krále Českého pod

Upálení mistra Jana Husi 6. července 1415.

Upálení mistra Jana Husi v Kostnici 6. července 1415. (Str. 692.

(70)

světskou pravomocnost krále Václava IV. náležel, a jemu ku potrestání vydán býti měl.

Bez odkladu následovalo vykonání nálezu. Shromáždění otcové ve sboru pokračovali zatím v jednání svém; Husa vzali žoldnéři, jichž bylo asi do tisíc, mezi sebe a vyvedli ho ze chrámu; nesmírné množství divákův vyhrnul se za ním ven z kostela, a venku takoruka celé město připojilo se k smutnému průvodu, při němž také falckrabě Ludvík s několika pány svými na koni se nacházel.

Když vystoupil Hus z kostela, viděl na hřbitově plápolati oheň, v němž pálily se knihy jeho, i trpce tomu se usmál; i šel k smrti pevným krokem, žalmy zpívaje aneb se modle, aniž bylo znamenati na něm strachu a lítosti. Pro nesmírnou tlačenicí lidu krácel celý průvod jen pomalu i musel několikrát se zastaviti. Tu Hus promlouval k lidu před ním a za ním jdoucím, aby neuvěřili tomu, jakoby on pro bludy a křivá svědectví o něm vydaná musel umřít. Konečně octnul se na popravišti, kteráž bylo před městem ku straně západní proti tvrzi Gottlieben mezi zahradami a lukami, a spatřiv hranici již připravenou, a hrubý přitesaný kůl, ku kterému měl být přivázán, zdálo se, jakoby rozveselil se ještě v duchu. Vrh se před kůlem na kolena, rozepial ruce a k nebi pohlížeje, modlil se, pronášeje slova žalmu: „Pane, smiluj se nademnou,“ potom „V tebe, Pane, doufal jsem, ve tvé ruce odevzdávám duši svou.“ Při tom spadla mu papírová koruna s hlavy, a když ji spatřil, usmál se. I pravili někteří: „Dejte mu ji zase na hlavu, aby se svými pány, kterým sloužil, upálen byl.“ Jeho přátelé a krajané blízko tu stojící, slyšeli ho, jak se modlil s tvářmi veselou a jasnou. I stáli tu okolo měšťané a lid německý jakož i cizozemci ze všech zemí ku sboru sem přišlí, stavu duchovního i světského, a pravili prý někteří: „Nevíme sice co a jak dříve učinil neb mluvil, nyní však vidíme a slyšíme, že svatá slova pronášá a modlí se.“ Jiní zas pravili: „Zajisté, dobře by bylo, kdyby měl zpovědníka a kdyby slyšán byl.“ Tu se ozval nějaký kněz na koni sedící, v zeleném hábitu červeným hedbávím podšitým, řka k lidu: „Není potřeba, aby slyšán byl, i aby se mu dal zpovědník, neboť jest kacíř.“ Nicméně nabídnut jest mu kněz, který by ho vyzpovídal, a ten, přistoupiv k němu, slíbil mu rozhřešení dáti, jestliže odvolá, čemu Hus však však odepřel. Povstav od modlitby, zvolal hlasem vysokým a srozumitelným, aby ho také jeho krajané a přátelé mohli slyšeti, řka: „Pane Ježíši Kriste, tuto hroznou, potupnou a ukrutnou smrt chci trpě-

livě a pokorně podstoupiti pro evangelium a pro kázání slova tvého!“ Chtěl pak dále ještě mluvit, avšak přítomný falckrabě Ludvík nedopustil tomu, kázav jej přivázati ke kůlu. Jen to mu ještě dovolili, že děkovav žalárním svým za jejich šetrné nakládání, s nimi rozloučiti se mohl. Tu se ho chopili pacholci katovi a z oděvu ho svlekli: měl prý na sobě svrchní a spodní černou sukni, to jest hábity z dobrého sukna, neboť mívav přístup ku královskému dvoru a k českým pánům, vždycky se velmi čistě nosíval, stříbrem vykládaný pás, za ním dva nože v pochvách a kožený sáček s penězi. Podle tehdejšího obyčeje dostávalo se katovi za majetnost, cokoliv ten, jenž odpraven byl, na svém těle nosil. Potom ho svázali provazy a zádkami ke kůlu ho postavili, dávše mu ještě okolo krku řetěz celý začmouděný, kterýž také okolo kůlu otočen byl. Když pak tvář k východu obrácen byl, a někteří z okolostojících to při kacíři za neslušné pokládali, otočen jest k západu. Kůl ostrým koncem vražen jest za ním do země; pod nohy, na kterých mu nechali střevíce a pouto, podložili dvě otepi dříví promíchaného slámou, a okolo něho rozložili ze dvou for dříví též slámou promíchaného, až mu pod krk sáhalo. I povídá se, že prý se tu vyskytla také stará babička s nůši dříví, která přikládala na hranici polínka svá. Hus pak spatřiv ji, zvolal prý: „O svatá sprostoto!“ Zdá se to však přece býti pouhým výmyslem.

V tomto posledním okamžení přijel ještě od krále Sigmunta říšský maršálek, Haupt z Pappenheimu, a vyzval Husa u přítomnosti falckraběte Ludvíka naposled, aby odvoláním zachoval život a duši svou. Hus však k tomu poslední svá slova řekl: „Bůh jest můj svědek, že toho, z čeho mne křivě obviňují, nikdy jsem neučil a nečinil, a že v duši své nevinna se cítím; na té pravdě, kterouž jsem poznal, učil a kázal, nyní chci vesele umřít!“ Tu oba pánové zatleskše rukama obrátili koně své a odjeli. Bylo to znamení k podpálení hranice. Hus počal, k nebi hledě, žalmy zpívati, a nedlouho k smrti pracoval. Brzy jej obklíčily plameny odevšad z hranice vyšlehající; sotva třetí žalm zpívati počal, vítr se zdvihl, šlehl mu plameny do tváře a tu umrl, toliko modle se ústy pohyboval, a než by se byl kdo dva neb tři otčenáše pomodlil, zalknul se a dokonal. Této stálosti a neohroženosti až do posledního dechnutí Husova divili se i nejzarytější nepřátelé jeho.

Falckrabě Ludvík spatře ještě před tím Husovy šaty v rukou katových, slíbil mu dáti

náhradu za ně, přikazuje, aby také byly do plamenův hozeny; avšak i popel těla jeho i všechno, co po něm ještě zůstalo, nemělo se dostat Čechům do rukou, aby památky neměly, a bylo zničeno. Neboť když hranice shořela a spálené tělo Husovo ještě na řetězi na kůlu za krk viselo, srazili je pacholci i s kůlem dolů, přeráželi kosti nedohořelé, snesli dříví ještě z třetí fůry a na novo je zapálili, aby všechno rychleji v popel obráceno bylo. Nalezše v popeli lebku, obuchy ji na kusy přerazili a ty kusy zas do ohně metali. Našli také srdce ve vnitřnostech nedopáleného těla, zaostřili si dřevce na spůsob rožně, nastrčili je na ně, a držíce je nad ohněm zvlášť je upekli a v uhel obrátili; a když bylo všechno v pouhý popel obráceno, na hromadu to smetli, na vůz naložili a odvezli do blízkého Rýna, jehožto vlny popel Husův s sebou do širého moře zanesly.

Rozešel se potom nesčíslný dav lidstva od toho strašlivého místa, a toliko mužové čeští, kteří byli Husa ku sboru sprovodili, ve hlubokém smutku opodál zpět zůstávali, přemítajíce v duchu o tom, co bude se dít ve vlasti, až se tam roznese děsná zpráva, která hrozná se vyplnil strašlivý osud kazatele Betlemského. Zjistě v duchu viděli odrážeti se rudou zář od hranice Kostnické na všech horách, které do kola vlast ohražují, a která se od té záře zapalují plameny strašných válek, kterými vlast nezadlouho byla zmítána až do nejvnitřnějších útrob svých. Jestliže ve při Husově před sborem křivá svědectví byla vedena a za platná uznána, to ovšem nikdo chváliti nebude; avšak bylo učení Husovo ve mnohých věcech takové, že by se byl musel podle něho posavadní pořádek světa podivně a velice převrátiti, čemuž ovšem sbor přisvědčiti nemohl. Proto nemohlo se ani jinak státi, když sbor Husa za kacíře uznal a odsoudil. Jinak ovšem chybil král Sigmunt, že dav Husovi list ochranný, sám po straně k jeho odsouzení radil, a že odsouzeného na smrt vydal, nemaje k němu práva, co Čechovi, jehož světským soudcem byl král Český.

Co se potom v Čechách dále.

1415.

Zcela jinak dívali se Čechové na Husa, nežli sbor Kostnický. On jim byl milým učitelem a mistrem, který srduatě povstal proti nepořádkům v církvi, jakož byl předním bojovníkem za národnost slovanskou proti osobivosti

a pyše německé. Věc jeho byla věcí jejich, a o její spravedlivosti ani chvíli nepochybovali. Protož náramné bylo rozjitření a pohnutí myslí jak v Čechách tak na Moravě, když došla zpráva o upálení mistra v Kostnici. Již po dvanácte let jednalo se o nejsvětější záležitosti lidské, o náboženství a svědomí, o pravdu a práva, o svobodu a zákon, a při tom všem také o čest národní — a tu vyslovil nejvyšší soud v křesťanstvě, celá shromážděná církev, výrok strašlivý, svrchovaný a neodvolatelný, že všechny tyto české snahy a boje jsou bludné, pohoršlivé a kacířské, následkem čehož veškeré křesťanstvo nemá o nich ani na chvíli býti v pochybnostech a rozpacích.

Čechové však to jinak pojímali; odsouzení Jana Husi skrze sbor Kostnický zdálo se jim býti nespravedlivé, zlostí nepřátel jeho a národu Českého vůbec způsobené, a potupnou jeho smrt považovali za největší pohanění národu Českého. Nyní byl Hus oslaven mučennickou korunou, a proto se národ postavil ve zjevný odpor proti církvi a svrchovanosti její.

Ti pak, kteří dosud v Čechách a na Moravě byli protivníky novot v církvi, nyní ovšem radovali se, a zvláště Němci měli z přísného počínání sboru Kostnického potěšení veliké, doufajíce, že nyní tím snáze vrch dostanou nad Čechy od celého křesťanstva potupenými. Málo bylo těch, kteří sice sboru Kostnickému za právo dávali, toliko toho jeho na Husa vydaného nálezu nechválili, myslíce, že se sbor lživými svědky k tomu svěsti dal; avšak nedlouho mohli nestrannými zůstati, a museli se buď k většině národu přidati, anebo k druhé straně přistoupiti. A tak se obyvatelstvo české a moravské brzo na dvě strany rozstoupilo, i stalo se roztržení veliké a nezhoditelné v koruně svatého Václava!

Následkové všeobecného pobouření myslí počali se také ihned jeviti, a to nejen v Praze ale všude i na venkově. Lid měl především zlost na mnichy a světské kněží strany protivné, kteří dle obecného zdání vinni byli upálením Husovým a tudíž pohaněním cti národní. V Praze rotil se lid napořád, a brzy dopouštěl se násilí na protivnících Husových; především odnášeli to farářové, kterým příbytky vydrancovány a dílem i pobojeny byly, a mnozí kněží, proti kterým lid nejvíce zuřil, jestliže se před časem nespasili útěkem, museli mnohonásobně týrání snášeti; ba někteří byli i zabiti a do Vltavy uvrženi. Na arcibiskupa Konráda také se to shluklo, a obléhali ho v jeho sídle na Malé straně; sám jen stíží z nebezpečnosti

života vyvážl. Pánové a rytíři, kteří byli patronové kostelův, jali se vyháněti staré faráře své, a usazovali na místo jejich jiné kněží, kteří byli strany husitské. Však největší zuřivost obrácena byla k Janovi Železnému, biskupu Litomyšlskému, proto že hlavně on jménem duchovenstva českého a moravského vedl v Kostnici při proti Husovi. Tu jeho správce statkův docházelo ze všech stran listův odpovědných, to jest takových, kterými se biskupovi válka opovídala, a to od pánův a rytířův, kteří zbrojnou rukou jeho statky uchvátili a takto důchodův z nich jej zbavili.

A co k tomu král Václav říkal? Místo, co by měl ráznou rukou všechny takové výtržnosti a násilí zameziti, nečinil ničeho, toliko se hněval na všecko, nikoliv pro počínání strany Husovy, nýbrž pro způsob, jak sbor a jeho bratr Sigmunt s Husem nakládali. O Husa mu vlastně ani nešlo, nebo bytž Hus za živa dosti nepohodlí jemu natropil, ale měl tuto příležitost, své náruživosti proti Sigmuntovi, svému bratru, uzdu pustiti; bylo mu to právě vhod, že jej zrušením slova mohl viniti. Proto také mistra Jana z Jesenice, někdy přítele a zástupce Husova, rád při svém dvoře vídal, a ten se snažil, králi dokazovati, kterak ve při proti Husovi ublíženo bylo právu. Jenom jakási poslední jiskra slušnosti a úcty k paměti zvěčnělého otce, císaře Karla, jemu ještě bránila, že se sám pro upálení Husa zjevně nepostavil proti církvi, jejímžto nejvyšším opravcem čili ochráncem býti se pravil, maje se vždy ještě za pravého krále Římského. Náruživost táhla jej tedy ku straně husitské, marnivost ku straně církevní, a činnost jeho byla proto v této vážné době vlahá, obojetná a nerozhodná.

Královna Žofie však rmoutila se srdečně nad osudem někdejšího zpovědníka svého; přesvědčena jsouc o nevině jeho, ujímala se ho veřejně, i stala se nejsilnější podporou jeho učenníkův u krále, svého manžela, jakkoliv se do veřejných věcí jinak málo míchávala. V tom ji také znamenitě její dvorské dámy podporovaly, které vesměs byly veliké ctitelkyně Husovy. Některé z nich vynikaly vzdělaností a duchem výtečným, jmenovitě znamenitá paní Eliška z Kravař, vdova po někdy pánu Jindřichovi z Rosenberka, někdy předního odporníka krále Václava za času panské jednoty, potom paní Anna z Frimburka, manželka nejvyššího mincmistra, Petra Zmrzlíka ze Svojšína na Orlice, která u krále velkou platnost měla, a kterou prý Václav často poslouchal; také paní Anna z Mochova, vdova po panu

Janovi z Ústí, u kteréhož Hus někdy na Kozím Hrádku pohostinu živ byl, paní zvláště husitským duchem nadšená, tak že ji katolíci bezbožnou Jezabelí nazývali — a jiných více. Znamenatí sluší, že Král Václav těch časů nejvíce na svých hradech Žebráce, Točnicku a zvláště na Novém hradě dvorem býval, kterýžto hrad sobě za posledních let blíže Kunratic před Prahou byl vystavěl a Wenzelstein nazývati kázal. Toto německé jméno však již tenkrát u Čechův tak malé obliby docházelo, že o něm mnozí souvěci ani nezvěděli, a hrad ten vůbec jen Novým hradem nazývali.

Že pak milci okolo krále Václava vesměs, a jeho ostatní dvůr větším dílem přáli věci husitské, již z předešlých skutkův dosti známo jest. Avšak i dva nejvyšší úředníci zemští v Čechách i na Moravě, pan Čeněk z Wartenberka, nejvyšší purkhrabí český a pan Lacek z Kravař, královský hejtman moravský, byli zjevně horliví přívrženci husitství. A tak okolnosti byly straně husitské tak příznivé, že při nečinnosti králově a pro jeho shovívání veliká většina národu za příkladem náčelníkův jeho, předních pánův a učených mistrův, k ní se přiznávala.

Stížný list pánův českých a moravských ku sboru Kostnickému.

1415.

Zachování veřejného pokoje a pořádku v Čechách a na Moravě záleželo nyní především od toho, jak si zemští pánové počínati budou. Pánové Čeněk z Wartenberka a Lacek z Kravař se pak vespolek o způsobu smluvili, jak by národ k tomu vedli, aby si nechtěl výtržným způsobem sám zadostučinění hledati, nýbrž jakby mohl zákonnou cestou vyjeviti, kterak smýšlí a čeho žádá. Vypsali tedy sněm valný do Prahy na počátek měsíce září 1415, k němuž sešli se stavové nejen čeští ale i moravští v počtu neobyčejně hojném.

Mezi tím však, nežli tento sněm sešel se, sbor Kostnický dne 26. července 1415 několik psaní do Čech, na Moravu a do Slezska vypravil, v nichž bylo všechno vyloženo, proč Jana Husa musel dáti upáliti, v nichž se také výstrahy dávaly každému křesťanu před učením jeho, a církevní tresty ukládaly každému, kdoby uposlechnouti nechtěl. Když pak se sbor dověděl, jaké bouření se v Čechách děje a jaké pronásledování věrní kněží katoličtí musejí sná-

šeti, tu vyslal dne 25. srpna biskupa Litomyšského, Jana Železného do Čech s plnomocenstvím mimořádného apoštolského legáta, doufaje, že tento neohrožený, výmluvný a mocný muž nejspíše proti odbojníkům církve pořídí, a také všechnu snahu a umění své na dobré vyřízení svého poslání vynaloží. Sbor mu také dal list od sebe k panu Janovi ze Hradce, nejvyššímu hofmistru královskému, kterýmž ho pod ochranu tohoto pána a všech věrných sy-

nův církve snažně poroučel. Avšak jaké bylo udivení biskupovo, když přišel do vlasti, všechno jinak shledal, než jak byl očekával. Brzo poznal, že svou osobou a životem není ani v Praze jist, tak že se ani veřejně ukázati sobě netroufal, a před krále a jeho rady ani bez ochranného listu předstoupiti nesměl. Nejvíce pak jej bolelo vlašné ba téměř obojetné chování arcibiskupa Konráda a biskupa Václava Olomúckého; neboť jakkoliv se stavěli býti rozhorle-

Pánové na sněmu přivěšují své pečeti k stížnému listu pro upálení Husovo 1415. (Str. 700.) (71)

nými, nepočínali nic opravdivého ani proti zmaňání se husitství ani k ochraně svých kněží aneb ku pomstě za příkoří jim činěná; chovali se právě tak, jako Václav král. Biskup Jan v takových okolnostech poznal, že mu nelze ničeho poříditi a musel se v Litomyšli, sídle svém, zavírat.

Valně se sjížděli čeští a moravští páni a rytíři k velikému sněmu na 1. září 1415 do

Prahy, i byli tu nejznamenitější pánové z Čech kromě pana nejvyššího purkhrabí Čeňka z Wartenberka, kterýž byl tehdáž též poručníkem domu Rosenberského, pan Hanuš z Lipé, nejvyšší maršálek zemský, Bočkové starší i mladší z Kunštatu a Poděbrad, Jan starší ze Hradce, Oldřich Vavák ze Hradce, Vilém, Zdislav, Václav a Petr ze Zvířetic, Jindřich a Štěpán z War-

tenberka, Jindřich Škopek z Dubé, Mikeš, Bavor a Vilém z Potšteina, Půta z Častolovic, Hynek Krušina z Lichtenburka, Smil ze Šternberka, Vok, Mikuláš a Jindřich z Waldšteina, Jan a Zdeněk z Rožmitála a mnozí jiní. Z Moravy se dostavili zemský hejtman Lacek z Kravař, Petr a Milota z Kravař, Aleš, Jan Puška i Erhart mladší z Kunštátu, Jindřich z Lipé, Jan z Lomnice, Vilém z Pernšteina, Jaroslav ze Šternberka, Vaněk a Jan Ozor z Bozkovic, Jan z Lichtenburka a z Bítova, Dobeš z Cimburka a jiných více.

Jaká jednomyslnost tehdy v celém sněmovním shromáždění panovala, toho důkazem jest okolnost, že již druhého dne po zahájení sněmu, 2. září 1415, všickni na tom se usnesli, co a jak se má psáti sboru Kostnickému v příčině Husově. I složen jest list stížný a velice důtklivý, v němž páni a rytíři církevních otcův s počátku ani neoslovili obyčejným tehdy pozdravováním, nýbrž toliko žádostí všeho dobrého a přáním, aby zachovávali příkázání Kristova. Tento památný list zněl pak po takovém úvodu dále takto: „Poněvadž zákonem přirozeným i božským přikázáno jest, činiti každému, což kdo chce sám sobě, a nečiniti jinému, čeho sobě nechce, protože my k zákonu božimu a k milování bližního prohlédajíce, poslali jsme Vám ctihodní otcové, jakož i nejjasnějšímu králi Sigmuntovi, dědici a pánu našemu budoucímu, několikero psaní o milém kazateli a učiteli našem, mistru Janovi Husovi, kteráž ve schůzkách vašich čtena jsou. Vy pak, jakož slyšíme, psaní ta do ohně jste uvrhli, a ctihodného mistra, nevíme, jakým duchem jsouce vedeni, an se neseznal ani z bludu překonán byl, ale toliko k nezbednému osočování nepřátel a zrádcův jeho i našich, odsoudili a ukrutnou smrtí usmrtili jste, vše k naší a království Českého a markhrabství Moravského věčné křivdě a potupě. Nad to dali jste poctivého mistra Jeronyma z Prahy, muže lbezného výmluvnosti a filosofa osvíceného, neviděvše ani neslyševše ho, k samému jeho i našich zrádcův nabádání, jmouti a nemilosrdně spoutati, ba již snad také jako Husa ukrutnou smrtí zavraždili jste. Konečně došlo nás ku přílišné naší bolesti, a z Vašeho psaní býváme zřejmě, kterak nejkrásnější naše království a markhrabství osočují se u Vás, že mezi námi těžcí bludové vznikše nakazili prý srdce mnohých věrných v té míře, že potřebí jest rychlé pomoci. Takové ukrutné křivdy kterak snášeti můžeme?

ano, známo jest celému světu, aniž Vy toho zapíráti budete, že národ náš od té doby, jakž víru křesťanskou přijal, ve všech bouřích a roztržkách, do kterýchž upadalo tolikero říší, skrze rozbroje církevní a papežské, pevný a nepohnutý stál při svaté Římské církvi, přinášeje vždy ty největší oběti ke cti a ozdobě její. Ohražující tedy čest a svědomí své, osvědčujeme Vám i celému světu, že mistr Jan Hus byl ovšem muž spravedlivý, ode mnohých let v našem království životem, cnostmi a pověstí chvalebně zachovalý, jenž zákonu Božímu podle výkladu svatých otcův a církve věrně učiv, všeliké bludy a kacířství stále hyzdil, a nás i všechny Kristovy věrné ku pokoji a k milování bližních svých, nejen slovem, písmem a skutkem snažně napomínal, ale i příkladem svým tiše a milostivě sám navodil. Osvědčujeme dále, že kdokoli z lidí kteréhokoli stavu a povýšení pravil by, že jest v Čechách kacířství, vyhrazující jedinou osobu Sigmunta, krále Římského, pána našeho budoucího, jehožto v tom dověříme a doufáme nevinného, — všeliký a každý takový lže ve svou hlavu, co zrádce a nepřítel království a národu našeho, sám jsa ovšem kacíř plný nepravosti, nýbrž i syn dáblův, otec lži. Ale však takové křivdy pánu Bohu, na něhož sluší pomsta, a kterýž hojně odplácuje těm, kdož pychají, nyní poroučejíce, položíme stížnosti své u budoucího papeže, jehož Bůh církvi své představí, jediného a nepochybného pastýře, jemužto i bohda, jakožto věrní synové, ve všem, co jest slušného a poctivého, i rozumu i zákonu Božímu příhodného, poslušenství povinné učiníme; tak ovšem, aby což jest předeepsáno, nebylo na překážku tomu, že my kazatelův zákona pána našeho Jesu Krista nábožných, pokorných a stálých až do krve proliti chceme brániti a obhajovati, opovrhouce všelikou bázeň i nálezkou lidské na odpor učiněné.“

Takovou ráznou řeč vedli tehdy pánové a šlechta naproti nejvyššímu zastupitelstvu křesťanstva, když jim šlo o uhájení cti národní, která ovšem upálením Husovým nanejvýš byla uražena a zlehčena! A titíž pánové a rytíři, přivěsivše pečeti své k tomuto listu stížnému, hned 5. září vespolek v jednotu se zapsali pod způsobem sněmovního usnešení, zavazující se, že podle zdání a vůle tří zvolených pánův, totiž Čenka z Wartenberka, Lacka z Kravař, obou to nejvyšších královských úředníkův v Čechách a na Moravě, potom Bočka staršího z Poděbrad (děda krále Jiřího), budou podle sebe státi a sobě vespolek pomáhati, že na všech

statcích a panstvích svých svobodné kázání a slyšení slova božího budou hájiti, že obyčejné moci biskupské jen tam, kde sobě dle písma svatého pořádně počíná, budou poslušni, jinak však že budou jen k nálezům university Pražské zřetel míti a jich se držeti, klatbám pak nepořádným že se budou protivovati, byt by je i ruka světská podporevala jakkoliv. Tato jednota měla šest let pořádek svých trvati, i stalo se ponejprv proti starodávnému zřízení církevnímu, že nikoliv apoštolská stolice ba ani všeobecný sbor církevní, nýbrž učená universita Pražská uznána jest za nejvyššího soudce ve věcech náboženství a církve.

Zároveň dali páni sněmovníci udělati osmero přepisův svého stížného listu ku sboru Kostnickému, a také přepisy své smlouvy o jednotě, kteréž potom do všech krajův poslány byly, kde měli přívrženci husitství převahu.

Tam se držely krajské sjezdy, k nimžto všechna šlechta byla pozvána, a tu na těch sjezdech přivěšovali šlechtici jak v Čechách tak na Moravě své pečeti. Stížný list obdržel tudíž dohromady 452 visutých pečeti, a tak byl do Kostnice odeslán.

Král Václav všemu tomu nebránil, a byl by snad i rád sám k tomu počínání se připojil, jsa k tomu od pánův na sněmu shromážděných snažně namlouván: avšak zpamatoval se a pováživ, že by pro takový krok musel se s celým křesťanským světem do boje pustiti, ukázal dosti zdrželivosti a stálosti, neobyčejné u něho, že všem prosbám a vnaďám odolav, k jednotě nepřistoupil a stížnému listu královskou pečeti ještě větší váhy nedodal.

Kterak si počínala katolická strana.

1415—1416.

Když sobě takto počínali Čechové a Moravané strany husitské, nemohlo jinak se státi, že se i strana jim odporná hýbati počala a k nějakému činu se měla. Mužův, z přední šlechty, kteří se postavili v čelo věrných katolíkův, nebylo však, jak se potom ukázalo, více, nežli čtrnácte. Byli to však mužové znamenitých a vzácných jmen, totiž Jan mladší z Hradce, královský hofmistr, Aleš Škopek z Dubé na Dražicích, nejvyšší zemský komorník, Hynek Berka z Dubé na Hohenšteině, nejvyšší sudí, Albrecht z Koldic na Bílině, sudí dvorský, pan Jan Michalec z Michalovic, Jan Chudoba z Wartenberka

na Ralsku, Petr Konopištský ze Šternberka, Purkart z Janovic na Petersburce, Ota z Bergova, všickni pánové Zajícové z Hasenburka a ještě někteří méně známí. Znamenatí sluší, že nejeden z těchto pánův byl buď bratr buď jinak blízký příbuzný oněch pánův, kteří náleželi k jednotě husitské, jako ku příkladu Jan mladší z Hradce byl bratr husitského Oldřicha Vaváka z Hradce, Jindřich ze Hradce, mistr Strakonický (Johanitský) horlivý katolík, byl bratr husitského Jana staršího ze Hradce, Aleš Škopek z Dubé byl bratr Jindřicha Škopka z Dubé, Husova někdy věrného přítele, a Jan Chudoba z Wartenberka byl, jak se zdá, bratr husitského Jindřicha z Wartenberka. Vůbec byly města i rodiny mezi sebou rozdvojeny, i stáli otec proti synovi, bratr proti bratrovi, ba manžel proti manželce; husité skládali a zpívali hanlivé písničky na církev a katolické obřady, katolíci zas na Husity.

Výše jmenovaní katolíci pánové sešli se právě v měsíc po zahájení valného sněmu husitského, dne 1. října v Českém Brodě u arcibiskupa Konrada, a zapsali se sobě také k jednotě, zavazující se, že dle obyčeje předkův svých chtějí ve všem věrni a poslušni býti krále, církve katolické a sboru církevního. K této jednotě katolických pánův později také král Václav přistoupil, ovšem veřejně, avšak toliko ústně, nechť se vázati jakýmkoli zápisem. Když o tom zpráva do Kostnice přišla, bylo prý tam veliké plesání ve sboru.

Mezi tím dva katolíci pánové, Jan Městecký z Opočna, syn Štěpána z Opočna, někdy milce krále Václava r. 1397 na Karlštejně zabitého, a Ota z Bergova, jeden ze zápisníkův katolických, spáchali na kněžstvu skutek násilný a loupežný, a to nikoliv z náboženského strannictví, nýbrž ze zisku mrzkého. Zlezli totiž 1. listopadu 1415 v temné noci Opatovický klášter, chtěje se velikých tajných pokladů jeho zmocniti. Protož činili násilí mnichům a chtěje od opata Lacury o pokladech zvědět, tak ho utrýznili, že následkem toho v krátkém čase umřel. Nenalezeše pokladu, jehož žádostivi byli, vybrali klášter i chrám, a s velikou loupeží odtud odešli. Tento Jan Městecký z Opočna, vybujnělý to poslední potomek svého rodu, z Hronovicův poslého, bojoval pak proti Husitům, chovaje se k nim věrolomně a úskočně, jakž na svém místě vypravovati budeme. Král Václav opomenul, pachatele za ten zločin stíhati.

Katolické kněžstvo, jsouc nabytými zkušenostmi poučeno, nepokládalo v ochranu krále

Václava mnoho naděje, a bojíc se o život a důchody své, netroufalo si, proti panujícímu proudu opírat se. Toliko kapitula u sv. Víta na hradě Pražském snažila se ostrými dekrety všude po arcibiskupství Pražském rozeslanými zameziti podávání kalicha a stavovati svobodné kázání kněží nepovolaných; nyní pak po zřízení jednoty katolických pánův, nabyvši ještě více odvahy, vyhlásila dne 1. listopadu 1415 na celou Prahu přísný interdikt, a to hlavně proto, že se tu mistr Jan z Jesenice zdržoval, jenž již několik let v papežově klatbě byl, nevšímaje jí sobě aniž ustávaje v počínání svém proticírkevním. Však tím interdikt, kterýmž všecky služby boží zastaveny byly, nejvíc jen sami katolíci trpěli; nejlepší fary Pražské byly již v rukou kněží husitských, kteří na interdikt nedbali, a katolickým farářům, kteří jej zachovávali, zastavovány jsou jejich důchody, aniž král Václav tomu bránil. Kapitula nicméně neustupovala od přísnosti a hájila interdikt svého několik let ve všech farních a klášterních kostelích, které v jejím poslušenství zůstávaly. Jen o nejvyšších svátcích, o velkonoci, o sv. Duchu a o vánocích směly se v těchto kostelích služby boží konati; všecky jiné dni museli katolíci v Praze, chtějce přítomni býti mši svaté, choditi do kostela mimo Prahu, jako na Vyšehrad, do kostelíčka ve Psářích pod Vyšehradem, k sv. Klimentu do Malých Buben, k sv. Gotthardu do Předního Ovence, a do jiných okolních kostelův, začejž je husitský lid všelikými posměchy stíhal, a Mahometistův jim nadával, kteří prý z Mekky do Mediny putují. Král Václav sice mistra Jana z Jesenice napomenul, aby se v Praze nezdržoval, a ten také skutečně na počátku roku 1416 Prahu opustil; nicméně kapitula interdikt proto nezdvihla. A že pak těžkosti toho interdikt nepřestávaly, počal v Praze velice řádnou počet katolických kněží a mnichův v klášterech. Kam se as v takových okolnostech podělo aneb čím se obíralo oněch 300 kněží a žákův, kteří od věku císaře Karla při hlavním chrámě u sv. Víta službu a obživu svou měli, nevíme.

Nejživější odpor a zlost proti husitství ukazovali však především Němci po městech českých a moravských, nezanedbávajíce nižádné příležitosti, jak by svou zášť k českým kacířům na jednotlivých obětech svých, kterých do své moci dostali, způsobem ukrutným a krvavým mohli provést. Již osm dní před upálením Husovým, dne 29. června 1415, chopili se Olomůčtí Němci jistého Pražského studenta do města jejich příslého, vyslýčali ho a co kacíře

ho upálili. Nyní zas poslal král Václav služebníka a milce svého, již výše připomenutého nepřítel kněží a znamenitého bojovníka Racek Kobylu do Kutné Hory, jak se praví, v nějakých příčinách královského pokladu. V Hoře rozněla se zpráva, že přišel Racek peníze vybíjet na kněžích u sv. Barbory; i shlukli se Němci horníci velmi silně před domem, v němž Racek byl hospodou, a udeřivše naň i s dvanácti jeho služebníky jej ukrutně zabili, tak že toliko jeden z jeho čeledi, panoše Borita z Ostředka, smrti ušel, ukryv se v nějaké chýšce smrduté. Král Václav, když o tom uslyšel, počal velmi krutit, a již se do Kutné Hory strojí, chtě toho na hornících pomstít; horníci však králův hněv ukrotili, podavše mu hojných darův stříbrných, starší obce pak dva horníky, jakoby na očištění sebe stíti dali, aby král řekl, že jim žel jest skutku toho.

Kterak Jeronym z Prahy v Kostnici odsouzen a upálen byl.

1416 30. května.

Když mistr Jeronym Pražský na svém útek z Kostnice již blíž hranic své vlasti zajat, a mimovolně dne 23. května 1415 nazpět do Kostnice zavezen byl, tu ho hned téhož dne do refektáře kláštera Minoritského před shromáždění církevních otcův uvedli a vyslýčali. Údové sboru z university Pařížské, Kolínské a Heideberské, tuto přítomní, mezi nimi také slavný Gerson, kancléř university Pařížské, spatřivše ho, hned i poznali ho, kterak se byl u nich objevil a co nepokojná hlava k bludnému učení se klonící poznati se dal. Proto ho také sbor hned do věže u hřbitova sv. Pavla uvrhnouti dal, kdež ho na rukou a nohou tak trapně spoutali, že jakkoliv byl těla silného, přece již po jedné noci na smrt onemocněl. Museli mu potom ovšem v tomto tuhém žaláři poněkud uvolniti, aby jim tam neumřel. Tak ho tam šest neděl drželi, a teprv po upálení Husové zase naň si vzpomněli a k novým výsledkům sobě ho předvolati dávali. Mnozí údové sboru mívali s ním mimo to také často rozmlouvání soukromná, ne proto, aby seznali velikost a trestuhodnost jeho bludného smýšlení, nýbrž aby jej od něho odvrátili. Neradi by ho také upálili, dobře vědouce, jak málo se Hus a jeho přátelé takového osudu lekali. Slibovali sobě tím lepší prospěch při něm, čím laskavěji k němu se mlti budou, an nemocí a nezvyklou nouzí již celek skřiven a

zemřel byl. Jeronym skutečně zděsil se hrůzy smrti, a zatouživ po svobodě neodolal dlouho vlídným domluvám mnoha mužův nábožných a ctihodných, zvláště důstojného kardinála Františka Zabareilly. I stalo se dne 10. září 1415, že skutečně se osvědčil mistr Jeronym, že hotov jest odřici se učení Viklefova i Husova, a odvolati je veřejně. Sbor měl pak hned druhého dne ve hlavním chrámě Kostnickém veřejné valné shromáždění, přivedli tam Jeronyma, a on co včera slíbil, skutečně i učinil. Potom psal listy do Čech k přátelům svým a někdy také Husovým, dávaje jim zprávu, kterak svého poblouzení lituje a z přesvědčení jakož i upřímně k poslušnosti církve a sboru se vrací. Byla velká radost ve sboru z obrácení jeho, i chtěli otcové, aby ten skutek jak nejvíce byl vyhlášen, a proto, když dne 23. září 1415 zase bylo valné shromáždění sboru ve hlavním chrámě, navedli otcové Jeronyma k tomu, že své odvolání slavně opakoval. Tudyž odpřisáhl se Jeronym veřejně a slavně dosavadního smýšlení svého, odřekl se svého někdy přítele Husa a podrobil se bez výminky vůli velebného sboru.

Jeronym sám pak uznával potřebu pokání za předešlé chování své, a několikrát veřejně osvědčil, že si ani nezhádá, aby byl na svobodu propuštěn. Zůstal tedy v žaláři, byl však od té doby mírněji chován.

Nejvzácnější kardinálové, jako Petr z Aliaku, František Zabarella, Jordán z Orsini, Antonín Aquilejský a jiní počali upřímně o tom pomýšleti, aby mistr Jeronym z vazby na svobodu puštěn byl, jako že obrácení jeho upřímně býti se vidělo. Sotva však čeští theologové, jmenovitě Michal de Causis, mistr Štěpán z Pálče, doktor Jan Náz a jiní jejich úmysl seznali, tu velmi náruživě tomu se opírali, ujišťující, že Jeronymovo obrácení není upřímné. Sám pak mimo jiné také slavný kancléř Gerson je v tom podporoval. Doktor Náz pak proti kardinálům mírné strany povstal a opovážil se mluvit k nim, řka: „Divíme se vám, ctihodní otcové, že se za toho nejhoršího kacíře přimlouváte, od kterého jsme v Čechách s celým duchovenstvem tolik utrpěli, a bojíme se, že buď od těch kacířův, buď od krále Českého podplaceni jste!“ Tu museli mužové mírně smýšlející ovšem ustoupiti před zuřivci a pronásledovateli, a tak i Jeronym padl osudu svému za oběť. Nedlouho potom přišlo z Prahy nepřátelům jeho několik mnichův Karmelitánův od Panny Marie Sněžné na pomoc, kteří nové nářky a obviňování proti němu pronášeli, a aby o tom nová pře s ním

zavedena byla, žádali. Sbor nakloniv ucho k těmto žalobám, ustanovil se dne 24. února 1416 na tom, že Jeronyma opět vyšetřovati bude, zřídív k tomu dva vyšetřovatele, Jana, patriarchu Konstantinopolského a doktora Mikuláše z Dünkelsbühlu.

Jaké důkazy se mohly vésti o bludném učení Jeronymové? Sám nic z vlastního výmyslu nepsal, vyjma snad několik nábožných písní, aniž co jiného učil, než co již Viklef a Hus učili, jichžto pouhým hlasatelem byl. Tedy vyšetřovatelům jeho nezbyvalo jiného, leč sbíratí svědectví o jeho někdejším chování. A toho snesli v hojnosti Michal de Causis, Štěpán z Pálče a jiní, sestavivše na něj 107 článkův žalobných. V těch článcích byl celý jeho život, ovšem jednostranně vylíčen: kterak již za mládí do Anglie se odebrav a tam Viklefovým jedem se napojiv, jeho spisy odtamtud do Čech přinesl a tu je rozšiřoval; kterak Viklefa kde jen mohl nad všechny filosofy věku svého velebil; že si dal ve svém příbytku na stěnu všechny podobizny velikých mužův vymalovati, a že mezi ně také Viklefa ve svaté záři postavil; že netoliko v Čechách a na Moravě ale také v jiných zemích sousedních usiloval vštěpovati jed kacířství Viklefova, že hlavně on r. 1409 s Husem proti Němcům na universitě působil, a r. 1412 spolu s Husem proti odpustkům vystoupil a lid bouřil; že jednou vejda do chrámu Panny Marie Sněžné u Karmelitánů na Novém městě Pražském ostatky svatých z relikviáře vyklopil a s mnichy zle nakládal; že reptal proti ctění obrazů svatých, a za modly je vydával; že na papeže a Pražského arcibiskupa potupné listy rozšiřoval, krajany své k pronásledování duchovenstva ponoukal; že Husovi ve všech skutečích kacířských byl radil a pomáhal a že se proti trestům církevním stavěl na vzdory, a co toho více bylo.

Vyšetřovatelé předložili napřed Jeronymovi 14 takových žalob, aby na ně odpověděl; on k nim sice několik krátkých poznamenání diktoval, avšak do širších odpovědí a objasnění jejich nechtěl se pustiti, žádaje, aby jej sbor dříve slyšel, pak že k svému ospravedlnění přistoupí, a také těch soudcův, kteří mu od sboru ustanoveni byli, za takové nechtěl uznati. Tak se sbor konečně na tom ustanovil, že jej 23. května 1416, právě v rok po jeho uvěznění, veřejně vyslýchatí bude.

I vyveden jest Jeronym ze svého vězení do biskupského chrámu Kostnického před veškerý sbor tuto slavně shromážděný. A seděl v počtu shromážděných otcův také jeden z oněch výteč-

ných a učených mužův, kteří hlavně měli zásluhu o to, že se v Evropě obnovila známost starých výtečných filosofův a básníkův řeckých a latinských, na základě kterých potom osvěta národův křesťanských mnohem hbitěji a důkladněji rozšiřovala se, nežli to dosavad možné bylo. Tento muž byl Jan František Poggio Bracciolini, papežský sekretář rodem z Florencie. Jsa tuto na sboru Kostnickém, nalezl šťastnou náhodou v blízkém klášteře sv. Havla spisy Quintilianovy, spisovatele římského. Tento kněz Poggio, vida Jeronyma, výtečného, osvěceného a bystroduchého řečníka, an pro víru a přesvědčení své hrdinskou myslí smrt podstupuje, zapomněl na to, že jest kněz a theolog, a co filosof s takovým zanícením na tento výjev hleděl, že o tomto soudu nad Jeronymem držaným z Arezza k svému příteli Leonardovi Brunovi znamenitý list napsal, kterýž bezpočtu krátě opsán a po čase i vytištěn jsa, ve všech vzdělaných zemích v latině i v češtině s velkým zalíbením čten byl. V tomto svém listu popisuje Poggio Jeronyma před sborem stojícího takovým znamenitým způsobem:

„Znám se k tomu, že jsem jak živ neviděl nikoho, jenžby u vedení pře, zvláště hrdelní, více se rovnal řečníkům věkův klassických, kterýmžto se tolik obdivujeme. Ku podivu zajisté bylo, jakými slovy, jakou výmluvností, jakými důvody, jakým obličejem a hlasem i jakou srdnatostí nepřátelům svým odpovídal a konečně při svou zavřel; až v pravdě čehož politovati, že tak ušlechtilý a výtečný duch odvrátil se ku smýšlení kacířskému, ač pravě-li jest, co se mu připisuje; neboť mně nenáleží, tak veliké při rozsuzovati, přestávám na úsudku těch, kteří za moudřejší jmíni jsou. Avšak ty nemysli, že bych na způsob prokuratora při tu podrobně vykládal; dlouhé bylo by to a práce několika dní; dotknu jen věcí výtečnějších, z nichž ty o učenosti muže toho souditi moci budeš.“

„Když mnohé věci proti tomu Jeronymovi vedeny jsou, jimižto z kacířství stíhán byl, a to vše svědky dotvrzováno; konečně líbilo se, aby odpovídal na každý článek žaloby obzvláště. Tedy přiveden jsa do sboru, když mu kázali k těm věcem odpovídati, dlouho tomu odpíral, pravě, že slušné jest, aby prvé sám vedl při svou, nežli by na žaloby nepřátel svých dával odpovědi. Ale když mu to nedovoleno, tedy stoje uprostřed shromáždění počal řečniti: „Jaká jest to nespravedlivost, že když já tři sta čtyřicet dní byl jsem držán v nejkřutějším žaláři, ve smradu a nečistotě, v lejnech, v okovech a v nedostatku všech věcí, vy protivníky a utrhače

mé vždycky jste slyšeli a mne nyní ani jediné hodiny slyšeti nechcete! Z toho bezpochyby jde, že když jste jim propůjčovali ucha svého, a oni v tak dlouhém čase mne k vám osočovali co kacíře, nepřitele víry, protivníka duchovenstva, mně pak nelze brániti se, vy v myslích svých prvé odsoudili jste mne co nešlechtníka, nežli jste, jaký jsem, poznati mohli. Avšak i vy lidé jste a ne bohové, ne věčné žijící ale smrtelní; klesati, blouditi, mýliti se, oklamání a svedení býti můžete, jako jiní lidé. Zde praví se býti pohromadě světla světa, zde mužové oboru zemského nejmoudřejší; protož tím více starati se máte, abyste ničeho všetečně, ničeho nerozváživě, ničeho nespravedlivě před se nebrali a nečinili. Jáť jsem arci chatrný človíček, o jehožto život nyní běží, aniž pro sebe mluvím, věda, že umříti mám, ale nehodné zdá se mi, aby moudrost tolika mužův měla co ukládati o mně mimo právo, cožby ne tak skutkem jako příkladem na budoucí časy ke škodě bylo.“ Tyto a jiné mnohé věci krásné a ozdobně mluvil, ačkoli nejedni hřmotem a reptáním řeč mu přetrhovali.“

„Konečně na tom zavřino jest, aby na bludy, ježto mu se připisovaly, odpovídal, potom aby volně mluvit mohl, cožby chtěl. Čtení tedy jsou s pulpitu kusové žaloby, každý zvláště, a svědectvím dotvrzování, pak tážán byl, má-li co tomu na odpor. K víře nepodobné jest, jak moudré a chytré dával odpovědi, jak mocnými důvody se hájil; nikdy ničehož nepropověděl, což by na dobrého muže nepřislušelo, tak že, smýšlel-li tak u víře skutečně, jak slovy vyznával, žádná hodná příčina netoliko smrti, ale ani nejmenšího provinění na něm nalezena býti nemohla. Všecky žaloby a což proti němu vedeno bylo, pravil býti nepravé, křivé a od nenávisníkův jeho smýšlené. Mezi jinými, když naň čteno bylo, že jest utrhač stolice apoštolské, odbojník biskupa Římského, protivník kardinálův, vrah praelatův a kněžstva, nepřítel náboženství křesťanského; tehdy povstav a ruce vzhůru sepiav, žalostným hlasem zvolal: „kam se nyní obrátiti mám, velební otcové? či pomoci žádati budu? koho za milost prositi? ku komu se uteku? zdali k vám? Avšak ti protivníci moji odvrátili srdce i mysli od zachování mého, tvrdíce, že jsem úhlavním nepřitelem všech těch, jižto mne mají souditi. Domnívali se arci, by pak i to, co proti mně smýšlili, lehké býti se zdálo, však že vynálezem svým utlačíte obecného všech vraha i odbojníka, jakéhož mne oni nepravě a lživě býti praví. Takž tedy uvěříte-li slovům jejich, veta bude po ži-

votě mém.“ Mnohých žertem odbyl, jiných štíplavě dotekl, mnohé často ve smutné věci ku smíchu přivedl, šprymuje na jejich žaloby a důtky. Když se ho tázali, co by smýšlel o velebné svátosti, vece: před tím chleb, při posvěcování a potom pravé tělo Kristovo, a ostatek podle obecné víry. Tu ozval se kdosi: „však praví, žes ty řekl, že i po posvěcení zůstává chléb.“ „U pekaře arcí!“ tak mu odpověděl. Kohosi z řeholy kazatelské, když tuze naň dotíral, okřikl: „mlč, ty pokrytče!“ Jinému na svědomí své přísahajícimu vece: „to jest nejjistější cesta k oklamání.“ Jednoho zase úhlavního nepřítel svého nikdy nejmenoval jinak, nežli psem neb oslem. Ale že pro množství žalob a důležitost věcí ta pře toho dne ku konci dovesti se nemohla, odložena jest do dne třetího.“

V skutku od časného rána až do samého poledne to vyslýchání trvalo. V následujícím sezení dne 26. května pokračovalo se tedy u vyslýchání Jeronymové, i píše o tom kněz Poggio dále jak následuje: „Když pak toho dne důvodové všech vin, na něj čtení a mnohými svědky dojišťování byli, on vstav dí: „Poněvadž jste tak bedlivě poslouchali nepřátel mých, slušné jest, abyste mne již také mluvití nechajíce dobromyslně slyšeli.“ A když mu to dopuštěno, ačkoliv ve hlučném odporu mnohých, tu on od Boha počav prosil jest, aby mu s hůry dáno bylo té mysli a té výmluvnosti, která by sloužila ku prospěchu a spasení duše jeho. Potom takto mluvil: „Vímť, osvícení mužové! že bylo mnoho výborných lidí, kteří trpěti musili, čehož nikdy cnostmi svými nezasluhovali; byvše stížení svědky lživými a odsouzení nepravými soudy.“ A začav od Sokratesa, vypravoval, kterak nespravedlivě od svých odsouzen jest, aniž že ujíti chtěl, jakkoliv dobře moha, jen aby jiným odjal strach dvou věcí, které lidem býti se zdají nejkrutější, žaláře totiž a smrti; potom dotekl Platonova vězení, Anaxagorova utíkání, Zenonova mučení a jiných množství pohanů nepravého odsouzení; připomenul Rutiliovo vyhnanství a nehodnou smrt Boëtia i jiných, kteréž sám Boëtius vyčítá. Odtud obrátiv se ku příkladům lidu Židovského, předně jmenoval Mojžíše, vysvoboditele a zákonodárce národu svého, kterak časté od svých úkorů trpěti musel, jakoby svůdce byl a hánce lidu; přivedl Josefa, jehožto bratří ze závisti prodali a pán pro podezření cizoložstva do žaláře uvrhl; Izaiáše, Daniele a téměř všechny svaté proroky, kteříž jakožto rouhači boží a buřiči krivě osouzeni a odsouzení bývali; též soud nad Susanou a nad jinými, jižto byvše muži nejšlechterněj-

šími, nespravedlivými odsudky zahynuli. Potom přistoupil ku příkladům sv. Jana Křtitele i samého Krista, spasitele našeho, o nichž dobře vědomo jest, že svědky a soudci křivými na smrt připraveni jsou; takž i sv. Štěpán od sboru kněžského byl zavražděn, apoštolové pak všickni na smrt odsouzeni, ne jako dobří ale jako buřiči lidu, tupitelé bohův a pachatelé nešlechtností. Jest ovšem nenáležitě, aby kněz kněze odsoudil nespravedlivě, avšak to že přihodilo se; ještě neslušnější jest, aby toho sbor kněžský se dopustil, než i toho příklady dovedl; nejnepravější však jest věc, aby celá koncilia to činila, však i to že stalo se, dokázal. Vše to vypravoval ozdobně a s velikým všech napnutím. A že všecka podstata pře jeho na svědcích záležela, mnohými důvody ukázal, že žádnému z těch svědkův nemá věreno býti, poněvadž jsou proti němu ne z pravdy, ale z nepřízně, zlobivosti a závisti svědčili; oznámil i příčiny záští toho, tak že nemnoho chybělo k úplnému všech přesvědčení; bylyť zajisté tak ku pravdě podobny, že kdyby nejednalo se o víru, bylo by svědectví těch jen lehce váženo. Pohnuli se všickni v srdcích svých a k milosti se nachýlili. Neb i toho doložil, že sám přišel dobrovolně ku sboru, aby se tu očistil; oznámil o životu a obcování svém, plném šlechtnosti a cnosti; předložil, kterak i mezi starými národy přiházelo se mužům i nejučenějším, že rozdílně smýšleli ve věcech víry, ne ku podvrácení jejímu, ale k vyskoumání pravdy; tak i sv. Augustin a sv. Jeronym nesrovnávali se, netoliko rozdílně ale i na odpor sobě smýšlejíce, avšak beze všeho podezření kacířství.“

Očekávali všickni, že buďto se očistí, odvoláváje bludy, aneb vinen se dá, milosti žádaje; on však ani ke bludům přiznati se chtěje, ani k odvolání křivých nářkův cizích chut míti se pravě, konečně dal se do vychvalování Jana Husa, před tím na oheň odsouzeného, tvrdě o něm, že byl muž dobrý, spravedlivý, svatý a té smrti nehodný. O sobě také pověděl, že hotov jest jakoukoliv smrt podniknouti myslí zmužilou a stálou, ustoupiti nepřítelům svým a svědkům oném tak nestydatě lhoucím, kteříž ale někdy před Bohem, jehož oklamati nelze, počet vydají z toho, co svědčili. Velikou nad ním lítost měli všichni okolostojící; byliť žádostivi, zachovati při hrdle muže tak výtečného, by jen sám dobře byl smýšleti chtěl. Ale on stále trvaje na svém, zdál se z úmyslu po smrti toužiti, vždy chvále Jana Husa a tvrdě, že nic nesmyslil scestného proti církvi Boží, ale že kázal proti neřádům kněžstva, proti jejich pýše, nádhernosti a skvostnosti; nebo když nadání a statkové zá-

dušní náleželi prvé chudým a pohostinným lidem, potom pak na stavení a opravy chrámův obrácení býti měli, za neslušné pokládal dobrý ten muž, že se rozptylují na nevěstky a kuběny, na kvasy a hody, na chování psův a koní, na drahá i skvostná roucha a jiné věci náboženství Kristovu nepříslušné. V tom pak dokázal největ-

šího vtípu, že když řeč jeho přetrhována byla křiky rozličnými a mnozí mu odmlouvali, stíhající slova jeho, žádnému neodpustil, aby ho nedotekl, ale nade všemi se mstě, všechny buďto zastyděti se aneb umlknouti přinutil. Když se hluk rozmáhal ve sboru, sám se pozamlčev, někdy zástupy z toho káral; potom přece řeč

M. Jeronym Pražský hájí se před sborem Kostnickým 26. května 1416.

(72).

svou konal, žádaje a prose pro Boha, aby ho nechali mluvit, poněvadž ho potom slyšeti nemají; nikdy hřmotem se ustrašiti nedal, jsa myslí pevné a neohrožené. Ten pak byl předivný důvod jeho paměti, že tři sta čtyřicet dní seděl ve hloubi věže smrduté a tmavé, na kteréhožto vězení tvrdost sám naříkal, právě že, jakož na statečného muže náleží, ne proto si stěžuje, že nehodné věci trpěl, ale že se diví takové proti sobě nelidskosti; v tom místě za-

jistě nic netoliko čísti, ale ani viděti nemohl, ať nic nedím o sklíčení ducha, ježto ho každodenně trápit muselo a všecku paměť z něho vyraziti mohlo; však on tolik vysoce učených a moudrých mužův ku své při za svědky přivedl, tolik svatých doktorův církve k utvrzení svého smyslu připomenul, žeby toho příliš bylo, i kdyby po ten veškerý čas v největší prázdnotě, v největším pokoji s učenými studii byl se obíral. Řeč jeho líbá, prostranná i zvučná

byla, s jakýmsi důstojenstvím hnutí řečnického jak v objevení hněvu, tak i v hýbání k lítosti, kteréžto však ani nehledal, ani dojít sobě žádal. Stálť neohrožený a smělý, smrti netoliko pohrdaje, ale jí žádostiv jsa; řekl bys, že jest druhý Kato. O muže věčné lidské paměti hodného! Nechválím, jestliže co proti řádům cír-

kevním smysllil; obdivují se jeho učení, mnohých věcí známosti, výmluvnosti, líbeznosti v řeči a bystrotě v odpovídání; ale bojím se, že vše to jemu k záhubě od přírody propůjčeno bylo.“

Otcové sboru naposlouchavše se řečí Jeronymových do syta, jakkoliv mnozí rádi by ho byli zachrániti chtěli, nicméně zatvrdili se k němu,

Upálení mistra Jeronyma v Kostnici 30. května 1416. (Str. 715.)

(73).

když v řeči své sám z hanebné nevěrnosti a zrady se obviňoval, že v slabé hodince Husa zapřel a jeho učení potupil. Protož odveden jest ze shromáždění nazpět do svého vězení, v kterém mu těžká pouta na ruce i na nohy dána byla. I dán mu ještě čas k rozmyslu a ku pokání za několik dní, a navštěvovali ho za ten čas mnozí muži vysoce učení, aby jím hnuli a smýšlení

jeho obrátili; šel také kardinál Zabarella k němu, aby ho na pravou cestu navedl. Jeronym však sebou nedal hnouti, a koncilium odsoudivši již Husa k hranici, nemohlo konečně jinak, i muselo, ač velice nerado i k odsouzení Jeronymovu se odhodlati.

Dne 30. května 1416 držel sbor své 21. valné posezení v biskupském chrámě Kostnickém;

všecko bylo v něm k odsouzení Jeronymovu připraveno, kterýž tam provázen jsa velkou silou ozbrojencův byl uveden. Tuť vynesen jest o něm nález, že kacíř jest, a co takový že z církve vylučuje se a světské moci k potrestání, jakž na kacíře sluší, odevzdává. I postavili mu podobně jako Husovi vysokou papírovou čepici na hlavu, na níž ďáblové červenou hrudkou namalování byli, a bez odkladu z města na to samé popraviště, na kterém před rokem Hus byl utracen, jej vyvedli. I při tomto smutném divadle nesčíslné množství lidu dostavilo se, a Jeronym odříkává vyznání víry, zpívaje žalmy a nedávaje na sobě znáti bázně anebo smutku, k lidu jej provázejícímu německy promluvil, řka: „Milí lidé, jako jsem teď zpíval a vyznával, tak věřím, a taková jest víra má. Však jen proto umru, že jsem nechtěl souhlasiti se sborem a jemu přisvědčovati, jakoby mistra Jana Husa byl v pravdě a spravedlnosti odsoudil. Neboť já jsem Husa velmi dobře znal, a vím, že byl muž svatý a evangelia Kristova věrný kazatel.“ O samém upálení Jeronymově pak výše řečený kněz Poggio k svému příteli takto píše: „Jasným čelem a veselou tváří na smrt šel, neleka se ani ohně, ani muk, ani zahynutí. Nikdy žádný ze Stoikův nepodstoupil smrti tak stálou myslí a srdcem zmužilým, jako tento jí žádati se zdál. Když došel na popraviště sám se svlekl z šatův, a pad na kolena, modlil se před kůlem, k němuž nahý přivázán byl mokkými provazy a řetězem; potom obložili ho dřívím ne drobným ale obhroubným až do prsou, slámy mezi ně nakládše. Jakž dříví hořeti počalo, jal se zpívati píseň, kterouž mu sotva oheň a dým přetrhl. To pak bylo největší znamení stálosti mysli, že když kat ze zadu chtěl zapáliti oheň, aby ho neviděl, on „sem přístup,“ dí, „a zapal přede mnou, neb bychť se bál ohně tvého, byl bych sem se nedostal.“ Tímto způsobem zahynul muž nad míru znamenitý. Díval jsem se na skonání jeho, spatřil jsem vše, co se dalo. Buď to, že nevěra, anebo neustupnost u příčině byla, věru, muž ten umřel vždy co pravý filosof!“ Tolik píše Poggio. Jiný očitý svědek zas svědčil o Jeronymovi, že všickni přítomní litovali jeho, jen on sám sebe nic.

Do ohně pak vmetány jsou všechny jeho šaty a jiné věci, a katovi pacholci učinivše jako při upálení Husově, všechny části těla až na popel spálivše, potom ten popel též na vůz naložili, do Rýna odvezli a tam do vody uvrhli, aby na zemi po něm nezůstalo ani památky.

Počínání krále Sigmunta.

1415—1416.

Král Sigmunt jsa ještě na sboru Kostnickém, již před upálením Husovým odcizil markhrabství Braniborské koruně České na vždycky. Již nahoře připomněli jsme, kterak Sigmunt r. 1411 zdědiv Braniborsko po svém strýci Joštovi, hned také svému tamějšímu náměstkovi, Bedřichu, purkhrabímu Normberskému, je zastavil. Tenkrát vzal za tu zástavu od řečeného Bedřicha 100.000 zlatých uherských, a že ten Bedřich byl penězi hojně zásoben a Sigmunt co špatný hospodář vždy peněz potřeboval, vzal tento od onoho později ještě 50.000 a nyní zase 250.000 zlatých uherských, a tak to přišlo, že se Sigmunt v Kostnici s Bedřichem purkhrabím tu při něm jsoucím o tom smluvil, že mu markhrabství Braniborské i s důstojností kurfürstskou a říšského nejvyššího komornictvím, avšak s vymíněním práva výplaty, za ty králi propůjčené sumy prodá. Stala se ta smlouva v Kostnici dne 30. dubna 1415 bez vědomí krále Václava, vrchního pána léna Braniborského, a tak počalo se mrhání a zkracování koruny České od císaře Karla tak velikým nákladem zvelebené a rozmnožené a v dědictví jeho synům odkázané; v Branibořích pak počalo panování rodu Hohenzollerského, kterýžto rod, založiv po čase nynější mocnářství Pruské, tam posavad panuje, a již mnohou velikou ujmu koruně České způsobil. Řečený Bedřich, nyní markhrabě Braniborský, byl napotom věrným a velmi činným pomocníkem krále Sigmunta v jeho válce proti Husitům.

Král Sigmunt v několika nedělích po upálení Husově, 21. července 1415, Kostnici a sbor opustil, odjížděje do říše, a tudy stalo se vyslýchání, souzení a upálení Jeronyma Pražského bez něho. Mezi tím měli Francouzové těžkou válku s Angličany, a stala se bitva u Azincourtu dne 25. října 1415, v níž Antonín, vojvoda Brabantský a Luxenburský na straně Francouzův padl. Vdova jeho, Aneška Zhořelská, vnučka císaře Karla, octla se ve smutném stavu, nemohouc odolati bouřem, zmáhajícím se čím dál tím více ve vojvodstvích jejích. Král Sigmunt zatím projížděl se po Francii a Anglii, a viděl tu zkázu v Luxemburce z blízka, když tamtudy r. 1416 nazpět se vracel. To jím hnulo, i žádal krále Václava, bratra svého, aby jemu vrchního práva svého k Luxenburku aspoň na čas postoupil, aby takto mohl odvrátiti zkázu vlasti předkův svých.

Král Václav neudobřiv se sice ještě naprosto s bratrem svým, nicméně dal se k tomu nakloniti, oč ho Sigmunt žádal, a skutečně dne 13. července 1416 Sigmunta zmocnil, aby nejen v Luxenburce a Brabantě dobýval a hájil práv koruny České, ale také aby získal k Čechám opět kraje a města Falcká, jež byl někdy proti králi Klem čili Ruprecht Falcký od koruny odtrhl. Ba stalo se ještě více, král Václav svolil k prodeji Branibor, kterýž skutek se nedal změnit, a toliko od Sigmunta žádal, aby nedával se dotýkati cti jeho i národu Českého urážlivě na sboru Kostnickém, neboť že dle mínění krále Václava o skutečném kacířství v Čechách ani řeči býti nemůže.

Další přisnosta sboru Kostnického proti Čechům. 1416.

Otcové církve na sboru shromáždění doufali, že přísné tresty vykonané na dvou hlavách a původcích výtržností způsobených v církvi, Čechy a Moravany k tomu přivedou, že se zapamatují, a od nebezpečných novot upustí; avšak nemalým podivením a obáváním naplnily je zprávy o tom, kterak bouření a různění se u víře tím více napořád se zmáhá. Kdyby byli Husa a Jeronyma toliko k doživotnímu žaláři odsoudili, snad by se to hnutí v Čechách a na Moravě toliko na vzdělanou část obyvatelstva bylo obmezilo a po čase i utišilo. Avšak upálení obou mistrův mělo místo zastrašení zcela opačný účinek; sám obecný lid vyčítaje sboru strannost a nespravedlivost, ztratil svou starodávnou úctu ku sboru a k moci církevní, a vida kterak se z toho, co se stalo, Němci a jiní protivníci národu Českého, a zejména nepřátelé Husa i Jeronyma radují, naplněn jest záští proti původcům toho všeho, a nedával se více v mezích poslušnosti držeti. Otcové sboru pevně si tedy umínili, postaviti se proti tomu neposlušnosti se vši možnou přisností. Dne 24. února 1416 uzavřeli, že všech 452 pánův a rytířův českých a moravských, kteří své pečeti ku stížnému listu dne 2. září 1415 přivěsili, jakožto podezřelé z kacířství k soudu před sbor povolají. I byly o tom bully vydané, jež však toliko v cizích městech ohlášeny býti mohly, totiž 3. května 1416 v Pasově, 5. května v samé Kostnici, 10. května ve Vídni v kostele sv. Štěpána, 14. června v Řezně, a ustanoveni jsou vyšetřovatelé k vedení pře proti nim. Do Čech a na Moravu však se sotva která tato bulla dostala, a také nikdo odtud do Kostnice k soudu

nedostavil se. Potom uzavřel sbor, pohnati i arcibiskupa Konrada Pražského a biskupa Václava Olomúckého k odpovídání za to, že svou nečinností kacířům hová, kněžstvo své proti pronásledovatelům jeho nehájí, a duchovními statky plýtvají, v zástavu je dávajíce. Avšak než k tomu přišlo, král Sigmunt, jsa právě ještě ve Francii a v Anglii, a o tom slyše, pilného posla ku sboru vypravil, aby všechny podobné, důležitější kroky až do návratu krále do Kostnice odročeny byly.

Mezi tím umřel na cestě z Prahy do Olomouce ve Svítavech na Moravě dne 12. září 1416 biskup Olomucký, Václav Králík z Burenic, patriarcha Antiochenský, po nejdelší čas krále Václava nejoddanější rada a sluha a co Vyšehradský probošt kancléř jeho český. Povídá se, že ho lid z té příčiny „Králíkem“ nazval, že všechnu svou vlastní vůli zapíraje toliko králem svým živ byl a všechno toliko z jeho vůle konal.

Hned 21. září požádala kapitula Olomoucká Jana, biskupa Litomyšlského, svou činností proti Husovi na sboru Kostnickém proslulého, za biskupa v Olomouci, kterýžto však to na budoucího papeže vložil, má-li to biskupství přijmouti. Avšak část kanovníkův podporována jsouc pány moravskými dne 30. září jiného za biskupa zvolila, totiž Alše z Březí, kanovníka Vyšehradského, kteréhož právě král Václav sobě žádal; a poněvadž papeže tehdyž nebylo, sám král Václav hned ho potvrdil, a Pražský arcibiskup Konrad vysvětil. Sbor Kostnický, kterémuž o tom zpráva dána jest, Alše z Březí zavrhl, maje ho v podezření kacířství, zvláště že ho sám biskup Jan Litomyšlský za přítele Husitův udával; a tak stalo se, že sbor dne 14. prosince Jana Železného, biskupa Litomyšlského, až do zvolení nového papeže za administrátora biskupství Olomouckého potvrdil, tak aby obě biskupství spravoval. Král Václav však nic na to se neohlížeje poručil Olomúcké obci, aby Alše i proti vůli kapitoly v jeho biskupství uvedla, a když obec odporovala, vypravil král Alše se silným zástupem vojska královského vedením prvního svého milce Jana ze Smilkova na Kostelci do Olomouce, tam ho ve skutečné držení biskupské stolice utvrdil, a také svým vojskem biskupské hrady a statky k ruce jeho obsadil. V ten čas dály se v Olomouci velmi pohoršlivé věci; němečtí měšťané se bouřili a co mohli biskupu Alšovi na příkoř činili; přihodilo se prý, že za ten čas, co ten biskup Olomouckou stolicí v moci své držel, také jednou, r. 1417 ve hlavním

chrámě sv. Václava v Olomouci první a jediná husitská mše byla sloužena, což prý zase způsobilo povstání měšťanův. Papež Martin V. potvrdil r. 1418 Jana Železného na biskupské stolici Olomoucké, a biskup Aleš měl se spokojiti s biskupstvím Litomyšlským; avšak Aleš až do smrti krále Václava jak na Olomoucké tak i na Litomyšlské stolici seděl; Jan Železný pak i větší počet Olomouckých kanovníkův nesměli se za živobytí krále v zemi zjevně ani ukázati.

Že pak sbor Kostnický v té věci králi Václavovi takovou nemilost ukazoval, to odtud pocházelo, že i proti němu jakožto příteli kacířův přísně zakročiti sobě umínil. Sepsány jsou totiž naň zajisté mnohé články žalobní, kteréž pak ve shromáždění sboru čteny byly. Hlavní bylo, že král mnoho s kacíři obcoval, jim lásku prokazoval, ochranu dával, k duchovenstvu katolickému nemilostivě se zachovával, k oloupení jeho netoliko příčiny zavdával ale i tak činiti svým služebníkům prikazoval. Žalováno také i na královnu Žofii, že jako dříve Husa, tak nyní mistra Jana z Jesenice hájí a v neposlušenství k církvi podporuje, že dekrety apoštolské stolice veřejně haní a potupuje, na všech svých statcích katolické kněží vyhání a husitské usazuje. Nechybělo mnoho, i byliby oba královští manželé od sboru list obsylací dostali, aby se před sborem postavili a jeho soudu podrobili. Král Václav si toho ovšem pramálo všímal, avšak bratr jeho Sigmunt nemohl tomu dopustiti, aby se rodu jeho takové potupení stalo, a vši silou o to se při sboru zasazoval, aby s toho všeho sešlo.

K tomuto roku 1416 znamenati sluší, že jeden starý letopisec český o Cikánech poznamenal, kterak tenkrát tento bludný národ před drahým časem z Indie do Evropy vešlý, ponejprvé také v Čechách se objevil, a po zemi se vládaje lidi mámil. Tito Cikáni zajisté zatoulavše se po létech i do Francie, přišli r. 1427 ponejprv do Paříže, když právě mysli všeho věřícího lidu působením kněží největší ošklivostí ku kacířským Čechům nakvašeny byly. Tu pak dali Francouzi těm Cikánům jméno Čechův pro větší ostudu pravých Čechův, a tak je podnes les Bohémiens jmenují. Když však potom z toho u nich mnohé matení Cikánův s Čechy vzniklo, slovou u nich praví Čechové správně les Bohêmes.

Kterak se hned s počátku Husité u víře dvojiti počali.
1417.

Mistr Jan Hus proraziv smělou rukou hráz, která národ Český druhdy držela v mezích poslušenství katolické církve, a počav klásti svaté písmo jakožto míru na všechno, co církev dotud byla ustanovila, ukázal následovníkům svým cestu, po které ještě dále zacházeli i rozcházeli se, nežli on sám to mohl tušiti. Následovníci jeho jali se totiž, každý dle osobního zdání a soudu svého, písmo vykládati, a scházelo jim brzo jednoty. Jedni zajisté uznávali universitu Pražskou za soudce ve věcech víry, druhí zas, a to hlavně na venkově, toliko své zdání za pravé majíce zabíhali do výstředností všelikých nepřijímajíce poučení od učenějších lidí. I byla směsice různého mínění veliká, a duch na svobodu se vydobýv žádný uzdy netrpěl. Však v té směsici tvořiti se počalo brzo dvojí těžiště, z nichž každé různé tyto pohyby zachvacovalo do víru svého. Jedno těžiště byla Praha, druhé někdy město Ústí nad Lužnicí čili Sezimovo Ústí, matka pozdějšího Tábora. Všickni, kteří ku Praze své zření měli, universitou se řídili, universita pak počínala sobě mírně, a chtěla zachovati, co se jí v staré církvi slušné býti zdálo, tím nejlépe obnovu a napravení církve provesti mínila.

V Ústí naopak všechny novoty takofka v lidu samém se rodily, a všechno co se v církvi komukoliv se svatým písmem shodovati nezdálo, to bylo zjinačeno anebo dokonce zavržováno. Podporu tomuto počínání dali bohatý soukeník v Ústí, jmenem Pytel, a pekař Joha, oba někdy horliví posluchači Husovi, když se r. 1413 a 1414, byv z Prahy vypovězen, v této krajině zdržoval. Tito dávali již od r. 1415 ve svých domích útočiště všelikým přepjatým lidem, jichžto bezmírné novotářství ve víře ostatním Čechům bylo mrzkostí. Tu byl mezi nimi z Pražského učení mistr Jan z Jičína, známý z přiběhův r. 1412, potom kněží Věněk, Petr Veliký, Antoš, Petr Kániš, Jan z Bydřína, Pšenička a jiní potomní náčelníci Táborští. Ti požívali u řečených dvou měšťanův Ústských ztravy a jiného pohodlí po dlouhý čas, a tu o náboženství mnohé prudké hádky mezi sebou měli. Čtoucímu to, co všechno tyto přepiatci lidu hlásali, hrůzou srdce v těle trne: prorokovali skonání světa, sedm svátostí a všechny obřady za lidský výmysl pokládali a zholo nový řád a nový způsob života oznamovali.

Trvalo to ovšem delší čas, než v těchto dvou těžištích učení husitského obě hlavní strany

se ustálily a určitějšího rázu nabyly. I jmenovala se pak mírnější strana Pražská kališnická, druhá Tábořská. Však v samé Praze lnulo Nové město více ku straně Tábořské, tak jako v malém Ústí mnozí k zásadám kališnickým se klonili.

Proti výstřední straně Tábořské snažila se kališnická universita Pražská působiti poučováním a výstražnými listy. Byliť pak v těchto letech přední mistři na universitě Jan z Jesenice, Jakoubek ze Stříbra, Křišťan z Prachatic, Jan řečený Kardinál z Reinšteina, Šimon z Tišnova, Šimon z Rokycan, Zdeněk z Labouně, probošt u Všech Svätých, Marek z Hradce Králové, pan Zdislav ze Zvířetic a Michal řečený Čížek z Malenic. Již dne 25. ledna 1417 za rektorství Jana Kardinála z Reinšteina nařikli si tito mistři veřejným listem na zmáhající se výstřednosti u víře a na bludy, které z nich vycházejí. Pravili v tom listu, že ďábel brává na sebe někdy také tvárnost svatosti, aby mohl tudy lépe vštěpovati svár mezi bratřími a nechť k příkázání božímu. S bolestí že slyšeti jest, kterak v některých obcích země České učí a věří se, že není očiště, a protož že almužny a modlitby za mrtvé jsou neplatny, že vystavování a ctění obrazův svatých zapovídá se písmem svatým, že obřady církevní, jako svěcení soli a vody, jehnědu a vajec, kadění, kropení, míru líbání a t. d. jsou zbytečny a bludny. Sbor mistrův tedy napomínal a prosil všech věrných Čechův, aby neposlouchajíce řečí takových a nedadouce jim se mýlit, chovali se vždy dle pravidla toho, že v takových věcech, o kterýchž písmo svaté nic určitého neustanovuje, má starodávný obyčej církve považován býti za zákon. Toto naučení mistrův Pražských bylo ovšem podle zásad katolické církve, od kterých sám Hus více se byl vzdálil. Proto také po dlouhých bojích bylo kališníkům možno, skrze kompaktata čili čtyry články Pražské, jež později poznáme, s Římskou církví se zase spojit.

Zarytým tvrdohlavcům českým však bylo marné, takové naučení předkládati; sbor Pražských mistrův musel takové veřejné napomenutí již 7. února 1418 opakovati, ano i zvláštní sbor kněžský na způsob synody ke dni sv. Václava, 28. září 1418 do Prahy svolati, aby proti bezmírným a stále se množícím novotám noví nálezové vynešeni byli.

Ze článkův, jež tento sbor kněžský o sv. Václavě 1418 vydal, a jichž bylo 23, poznává se nejlépe, jak daleko již výstřední novotáři u

víře byli zacházeli. Tak zní ku příkladu 1. článek: Nikdo nehlásej nového článku veřejně, jakkoliv pravým a spasitelným býti se zdá, lečby jej předložil dříve mistrům k ohledání; 2. čl. nikdo neuč, že sluší jen tomu věřiti, co svatým písmem zjevně se ohlašuje, protože se mnohé pravdy nalézají, ač ne ve slovích, ale v duchu písma svatého, jemužto dorozuměti ne každému smrtelníku dáno jest; 3. čl. novorozencům má se, kdekoli možná, hned po křestu posloužiti také svátostí oltářní. Následující články hájila se víra v očiště, platnost mší zádušních, modliteb za mrtvé, vzývání svatých za přímluvu u Boha a jiné. V 10. článku zapovídá se, aby svátosti večere páně ani sebe pobožnější laik nesvětil a jí nepřisluhoval, nýbrž toliko kněz; v 13. čl. přikazuje se, že se při mši svaté toliko evangelium a epištola po česku čísti mají, všecko ostatní po latinsku jako dosavad, neboť již r. 1417 počínali mnozí celou mši sv. po česku sloužiti.

Tyto články, jichžto se kališnická strana držela, ovšem u výstředních novotářů také žádného poslušenství nedocházely. Pražští mistři pečující o to, aby se nevzdalovali daného již základu křesťanství a církevního podání, na druhé straně nicméně rozhodně proti Kostnickému sboru se ohražovali, oznámivše veřejným listem již dne 10. března 1417, že při rozdávání večere Páně pod obojí způsobou rozhodně státi musejí, a že Čechové nemají se v tom dáti mýlit, a byťby anděl sám s nebe sestoupiv chtěl jinému je učiti. Následkem toho ohlášení teprv se rozdávání pod obojí čili tak zvaný utrakvismus v Čechách i na Moravě hluboce a široce zakořenil, a mnozí pánové, kteří dosavad na svých statcích faráře staré víry znepokojovali nechtěli, nyní domnívali se, že jest jejich právo a povinnost, aby jim nařídili, buďto kalichem přisluhovati a k utrakvismu přistoupiti, anebo fary opustiti. Zejména tak pan Čeněk z Wartenberka co poručník mladého pana Oldřicha z Rosenberka na Rosenberských panstvích učinil, o čemž jeden starý letopisec takovou zprávu podal: Oba řečení pánové přikázali svému kaplanu Janovi řečenému Biskupci, aby v oktávě po Božím těle, 17. června 1417, ve farním chrámě Krumlovském po kázání takto promluvil: Páni přikazují, aby všickni kněží, což jich jest pod mocí páně, kteřížto by nechtěli rozdávati lidu obecnému těla Božího a krve Boží pod obojí způsobou, aby směnili se o fary své s těmi kněžími, kteří rozdávají pod obojí způsobou, že jim toho páně milost přeje, a to v určeném

čas; pakli by toho někteří nechtěli učiniti, že budou far zbaveni. — Pánové sezvali pak všechny ty své faráře k obědu na hrad, a když bylo po stole, tehdy kázali jim blíže přistoupiti; nějaký pán na hradě Lopatě, sestřenec pana Oldřicha z Rosenberka, kněžímu tu řeč, kterou měl dříve kněz Jan Biskupec v kostele, opakoval. Opat kláštera Augustiánského v Třeboni, také tu přítomný, potázav se s kněžími, mluvil od nich ode všech, aby jim pánové čas na rozmyšlenou dali. K tomu jim páni svolili, avšak mistra Višni, faráře ze Svínův, který se hned prohlásil, že pod obojí podávati nebude, vystrčili a nějakého kněze Mníška tam dali. Ten mistr Višně byl vlastní bratr purkhraběte na Krumlově, avšak nic mu to nepomohlo. Také faráře z Velešína vyhnali, a dali tam kněze Martina Sovu; totéž učinili též po mnohých jiných kostelích, avšak ne všude. Mladý pan Oldřich z Rosenberka, kterýž odtud činně v dějinách té doby vystupuje, dosáhná r. 1418 let svých právních, s Kateřinou z Wartenberka se oženil, a se statky svými s panem Čenkem z Wartenberka, svým dosavadním poručníkem, se spojil, jakož mu také po téhož smrti Lipnice a Německý Brod po něm připadly.

Také moravští páni Lacek a Petr z Kravař, Heralt z Kunštatu a ze Skal a Jan Tovačovský z Cimburka na svých panstvích katolické faráře vypovídali a mnoho husitských kněží z Čech tam usazovali. Že pak počet kněží husitských, kteří by byli vysvěcení na svůj úřad skrze biskupy řádně dosáhli, nestačil k obsazení tolika far najednou, tu nejvyšší purkhrabě, pan Čeněk z Wartenberka r. 1417 přemluvil i také donutil jednoho kanovníka Pražského, Heřmana, biskupa Nikopolského, kterýž byl suffraganem Pražským a generálním vikářem arcibiskupa Konráda, že na Lipnici, hradě pana Čenka v kraji Čáslavském, dojel, a tam množství žákův husitských na kněžství vysvětil. Tento biskup Heřman stavěl se potom ovšem husitství silně na odpor, avšak arcibiskup Konrád vzal jemu hned 15. března 1417 pro ono svěcení generalní vikářství.

Odbojnictví mnoha pánův českých proti králi Václavovi.

1416—1418.

Když takto v celých Čechách a na Moravě pro náboženství veliké hnutí panovalo, vyskytovali se nicméně ještě pánové a rytíři, kteří nikoliv pro náboženství, nýbrž z jiných ovšem neznámých příčin králi se zprotivili a proti němu

se zaviniili. Kronikáři nám nic o těch věcech nezapsali, majíce ovšem myslí toliko k náboženským věcem obrácené, a jenom o pánech Oseckých z Riesenburka a o panu z Plavna něco ač neúplně spomínají. Boreš starší a Boreš mladší řečený Tista, pánové z Oseka čili z Riesenburka, zdvihli válku proti králi, majíce 80 rytířův a vládyk v družině k ruce své. Držíce královský hrad Přimdu od krále v zástavě válčili z něho více než dvě leta, od r. 1416 až 1418, k veliké zádatě krajin okolních a kupcův po silnicích. Pomáhal jim také pan Jindřich mladší Rous z Plavna, seděním na Kynžvartě. I musel král Václav vojsko proti těmto odbojníkům a zemským škůdcům vypraviti, které se napřed proti Rousovi obrátivši, v krátce dvou hradův jeho, Hasišteina u Kadaně a Štědrého u Žlutice dobylo. Pan Rous rozuměje, žeby dále málo na králi vyválčil, dal se králi na milost, přijeda k němu do Prahy beze všeho gleitu čili ochranného průvodu. Král ačkoliv jeho hrdlu nic ne učinil, však ho Staroměstským na radnici do vězení vsaditi kázal a hrad Hasištejn, jež Rous zápisem od krále držel, svému nejvyššímu písaři Mikulášovi z Lobkovic dne 14. května 1418 v zápisní držení co královské léno odevzdal. Královské vojsko obrátilo se potom ku Přimdě. Boreš řečený Tista z Riesenburka, porozuměv tomu a usmysliv sobě, Přimdu královskému vojsku postoupil, a on i jeho bratr starší Boreš králi také na milost se podávali. Král Václav přijal tyto pány dne 30. července 1418 jen pod tou výminkou na milost, aby královského hradu Přimdy, jim zastaveného, přijmouce sumu zástavní, postoupili také Mikulášovi z Lobkovic. A tak tento rytíř Mikuláš z Újezda potom z Lobkovic, byv po létech za své zásluhy o krále Václava a jeho bratra Sigmunta do stavu panského povýšen, a nabyv velkých statkův, základ potomnímu mocnému rodu z Lobkovic položil, kdežto páni Boršové z Oseka čili Riesenburka tímto svým posledním nechvalným výstupem slávu svého starožitného rodu navždy zatemnili, a v chudobu upadše napotom i se svými potomky v stavu rytířském se octnuli a nikdy více se nepovznegli.

S podobným důrazem přikročil král Václav ke hradu Skále u Přestic, k Radyně u Plzně, a všude jinde, kdekoli se objevili zeměští škůdcové, zjednav tak v celé zemi větší pokoj, než kdykoli jindy býval, neboť oč se kolivěk válkou tenkrát pokusil, vše jemu šlo pod ruku.

Kterak byl sbor Kostnický po zvolení Martina V. rozpuštěn.
1418.

Když se universita Pražská tak rozhodně pro přijímání pod obojí prohlásila, nemeškal sbor Kostnický, všechna její duchovní privilegia, všechnu činnost, volby a udílení akademických hodností za neplatné vyhlásiti, a všem věrným křesťanům zapověditi, aby neštudovali v Praze, pokud řízení té university bude v rukou bludařův a zastavatelův kacířského učení. Theologové při sboru shromáždění museli pak učenými spisy ustanovení církve o přijímání pod jednou proti domnění Pražských mistrův zastávat. Sám Jan Gerson, často řečený kancléř university Pařížské, výtečným spisem o té věci pojednal, neobmeškav na konci vyjeviti zdání své, že bude lépe, s Čechy mečem se potýkati nežli učenými důvody. Také bývalý Pražský professor Mařík řečený Rvačka sepsal od sboru pochválený traktát o podávání večeře Páně proti Jakoubkovi ze Střebra. A jiných takových traktátů proti českým novotám bylo mnoho psáno a rozšiřováno.

Ze tří papežův od sboru ssazených strádal Jan XXIII. u vězení v Manheimě, Řehoř XII. 5. července 1415 dobrovolně odstoupil, a Benedikt XIII., ze všech nejurputnější, byl od svých přívržencův hlavně přičiněním a cestováním krále Sigmunta opuštěn a 26. července 1417 k odstoupení přinucen.

Nyní zbývaly sboru ještě dvě hlavní úlohy, totiž volení nového a jediného papeže, a oprava církve ve hlavě i v údech. Rozcházelo se jen mínění, co by mělo dříve předsevzato býti, či volba papeže či zavedení potřebné obnovy v církvi. Král Sigmunt a údové sboru, Angličané, Němci, katoličtí Čechové, Poláci a Uhři chtěli, aby předcházelo ustanovení o tom, kterak by se církve v údech obnoviti měla. Mistr Mařík řečený Rvačka měl 9. května 1417 řeč o tom ku sboru, ukazuje k tomu, že jenom tímto způsobem husitství v Čechách a na Moravě dá se zarazit a neškodným učiniti. Avšak ostatní údové sboru nemohli se toho dočkat, aby již nový papež zvolen byl; i přišlo proto ve sboru s králem Sigmuntem k velmi náruživým hádkám a výstupům, tak že král již chtěl odporující kardinály, když z Kostnice ujeti se chystali, násilím tam zabaviti. Nicméně přece k volbě nového papeže musel svoliti, a kardinálové zavřevše se v Kostnici v konklave zvolili dne 11. listopadu 1417 kardinála Otu z Kolonny za papeže, jenž na památku dne povýšení svého

v den sv. Martina přijal jméno Martina V. Po desíti dnech byl 21. listopadu ve hlavním chrámě Kostnickém slavně korunován, a vydal 18. ledna 1418 návrh o tom, jak by se církve v údech svých obnoviti měla. Avšak ten návrh byl ode všech za tak nedostatečný a chudý uznán, že z toho nekonečné hádky povstaly, a jako na sboru Pisánském ukázalo se i tuto, že shromážděné hlavy církve buďto neumějí anebo nechtějí obvyknouti skutkem zásadě obnovy a mírnému pokroku církve. V takových okolnostech vyhlásil papež Martin V., že všeobecnou obnovu církve na jiný příhodnější čas odkládá, zatím že bude s jednotlivými národy o nejpilnější věci sám vyjednávati, a dne 22. dub. 1418 ve 45. valném a posledním posezení rozvedl a rozpustil sbor Kostnický.

Dříve však, nežli se to stalo, vydal Martin V. dne 22. února 1418 v Kostnici několik bull a psaní, týkajících se husitství českého, a zamýšlel pokračovati v zavedení pře proti králi Václavovi a proti jednotě pánův husitských, chtěje klatbou je stížiti. Od toho však ho král Sigmunt odvrátil, čině papeži naději, že se Čechové mírnějším způsobem snadněji dají na spásitelnou cestu opět navesti. Proto usnesl se sbor, pokud ještě pohromadě byl, na tom, že ve 24 článcích naznačí způsob, jak by se Čechové a Moravané k poslušnosti navracovati měli. Článekové tito byli do Čech posláni a žádalo se v nich asi toto: Král Václav měl se zavázati přísahou, že šetřiti bude svobod církve Římské a že je od nikoho nedá rušiti; Husité ve všichni mají donuceni býti, aby svých bludův odpřisáhli se; kostelům že se má vrátiti, co jim bylo pobráno, jmenovitě relikvie a klénoty chrámu sv. Víta v Praze; vyhnaní kněží mají se k místům svým zas navrátiti a za škody své náhradu obdržeti; Pražská universita má se napravit, a přední učitelé husitští jakož i kněží na Lipnici vysvěcení mají se před papežem postaviti; všecky husitské knihy mají se spáliti; zpívání písní husitských na jakémkoli místě má se zakázati, jakož i svobodné kázání kněží přespolečných; řádné církevní pokuty mají zas svůj průchod míti; jednoty husitské mají se zrušiti, a kdokoli Husa neb Jeronyma za svatého vydávati bude, má se co kacíř ohněm spáliti, a podobného více.

Král Václav se těmi rozkazy ze sboru vyšlými nikterak nedal ze své obojetnosti vytrhnouti, ba místo odpovědi dal dne 9. června 1418 znova prohlásiti zákon, již před lety (1411) vydaný, kterým se zapovídalo a za neplatné vyhlásilo každé pohánění jeho poddaných stavu světského před jakýkoliv zahraničný soud duchovní.

Kterak se král Václav proti Husitům obrátil.

1419.

Papež Martin V. vypravil 10. července 1418 již po rozpuštění sboru Kostnického kardinála legata Jana Dominici s plnou mocí do Čech, aby tam vzešlé kacířství vykořenil. Poslání toho legata bylo však jalové: připojil se ku králi Sigmuntovi, jehož pomocí hleděl cíle svého dosáhnouti. Když pak Sigmunt ku konci r. 1418 z říše do Uher se vracel, tu vydal v Pasově dne 4. prosince 1418 otevřené psaní k svému bratrovi, jež aby každý čísti mohl ve mnoha opisích do Čech poslal. V tom listu ukazoval králi Václavovi zhoubné následky, jež jeho nečinnost a shovívání kacířům míti budou, a že přísné a hrozné věci nastávají Čechům ode všech zemí křesťanských. Připomínal mu, kterak často sliboval, že žádného kacířství nebude u sebe trpěti, a že on, Sigmunt, důvěřiv se, klatbu na něj i na celou zem několikrát již připravenou odvrátil, dále však že se již přimlouvati ani nechce ani nemůže, poněvadž by celý svět myslil, že více sobě váží vlastní krve své, nežli víry křesťanské; ba že by Václava ani za svého bratra míti nemohl, lečby zůstal věren v té víře, jako jejich jasný předkové, a lečby vyčistil, což bludného jest v zemi jeho. Jestliže však povstane celé křesťanstvo proti Čechům, jestliže všickni manové a poddaní Václavovi propuštění budou ze závazků přísahy a poslušnosti, a vypoví-li se křížová válka na záhubu celého království: tu že on, Sigmunt, předkem ohražuje se, že nechce býti vinen vším tím neštěstím, ale že vykoná povinnost svou a požene všechny ty k soudu, kteří urputností a neposlušností svou jej k tomu ke všemu bezděky přinutí.

Král Václav vypravil na to k Sigmuntovi posly dne 19. ledna 1419, když ten již byl v Linci, a kázal mu pověditi, že o kacířích a bludařích v Čechách ničeho mu známo není, a že by ani nevěděl, koho by trestati a vyhladiti mohl. Tu se král Sigmunt jak náleží dopálil, a odpověděl, že nepochopuje, kterak bratr jeho sám jediný může neviděti, co všem lidem známo jest, a co jeho cti a dobré pověsti před celým světem tak náramně škodí. Nyní žádal Sigmunt od Václava na jisto, aby všechno splnil, co svými posly do Kostnice sliboval; jednota katolických pánův českých že se s ním umluví o schůzku v Uherské Skalici na den 9. února (1419) ku poradě o vyplnění českého kacířství, že tedy chce zcela určitě, aby tam král Václav poslal své rady s plnou mocí, a to

zejména pány Viléma z Hasenburka, Albrechta z Koldic, Jana z Chotěmic, Jindřicha Löffla z Lažan, Jana ze Smilkova, Mikuláše z Lobkovic, Filipa Lautu z Dědic a jestliže ještě koho sám přidati chce. Přijdou-li tito radové a svolí-li k potřebným krokům proti Husitům, pak že ještě bude moci proň a pro zemi Českou bohdá něco učiniti, jinak však že se k žádnému vyjednávání dále nepropůjčí, pokud to v Čechách jak posaváde půjde. Přítomný tu v Linci legat papežský, Jan Dominici, podporoval tato slova krále Sigmunta důvody a mnohým napomináním, a poslové krále Václava, navrátilvše se domů a vypravujíce mu, co tam slyšeli, a jak jim kázáno bylo mluvíti, ponejprv krále velice dojali, tak že se v něm stala proměna veliká.

Král Václav zajisté buď proměnil své smýšlení, buď války křížácké na sebe se zhrozil: od toho okamžení obrátil se proti Husitům a to hned i skutkem dokázal. Neví se, zdali rady své do Uherské Skalice poslal, avšak již s počátku měsíce února, ještě před umluveným rokováním ve Skalici, vydal rozkazy, aby mistr Jan z Jesenice, kterýž byl příčinou čtyřletého interdiktu v Praze, na věky pryč z Prahy odešel, potom aby katoličtí faráři někdy z far svých vyhnání, do nich zase uvedení byli.

Konšelé měst Pražských nemeškali, tento druhý králův rozkaz hned ve skutek uváděti.

Následky toho.

1419.

Z vykonání toho královského rozkazu počalo se hned v lidu neslýchané kvašení; již byli sobě Husité uvykli, nejpřednější fary v Praze za své pokládati a vynucené navracování jejich v ruce prvních držitelův, katolických kněží, zdálo se nejednomu býti netoliko bezprávním, ba loupeží, které by se slušelo protiviti se. K tomu pak ti katoličtí faráři, uvázavše se opět ve své bývalé fary, jalí se všechna boboslužebná náčiní, jichž husitští kněží užívali, z kostela vyhazovati, kostely znovu vysvěcovati, dvěře jejich zavěvše, oltáře čistiti, mnohým měšťanům přístupu brániti a nemocným svátosti nepodávati, lečby se přísahou dříve kalicha odřekli. To způsobilo ještě větší pobouření, tak že 25. února 1419 někteří měšťané k tomu zřízení býti museli, aby předstoupice před královské rady skrze ně odvolání těchto rozkazův od krále vymohli. Tu jim odpověděli radové od krále, že jeho královská milost ráčí podobojím pro

Kostely katolickým navraceny jsou. Husité jen tři chrámy podrželi. Školy husitské a katolické 1419.

jejich služby Boží ponechati tři Pražské kostely, dva klášterní na Novém městě, totiž u Matky Boží Sněžné a u sv. Ambrože, a na Starém městě malý farní kostel u sv. Benedikta; za to však že jeho královská milost také přísně nařizuje, aby se lidu více bouřiti nedali pod nejtěžším trestem. Nazejtří pak, dne 26. února

zrušen jest konečně interdikt od 1. listopadu 1415 nad Prahou zavěšený, řádné služby Boží počaly opět jak u sv. Víta na hradě tak i v ostatních kostelích ve městě, a katoličtí Pražané nemuseli již na Vyšehrad a do Buben k službám Božím putovati.

Však Husitům Pražským vykázané tři ko-

První valná hromada lidu na hoře Tábor, 22. července 1419. (Str. 734.)

(74)

stely nemohly jim nikterak stačiti, i ukázalo se, že větší počet obyvatelstva ve městě již pod obojí byl. Proto bylo jitření v Praze čím dál tím prudčí; husitští osadníci musíce postoupiti farních kostelův nechtěli zároveň i škol odevzdati, pravíce, že školy jsou jejich, a oni že školáky chovají, nikoliv pak faráři. Katoličtí faráři však se bez zákův obejít nemohli, a přivo-

lavše jich sobě odjinud, strkali je do kostelních věží a do zvoníc, aby se tam učili. Tím se stalo, že na mnohých farářích dvojí žáci byli, katoličtí a husitští, katoličtí latinsky, husitští česky se učili a zpívali, a tak, nemohlo to jinak býti, dráždili se všelikými způsoby a mezi sebou prali se až do krveprolití, tak že i měšťané do těch půtek museli se vkládati. Z těch

příchin zabil jistý kněz katolický na hřbitově u sv. Michala v Opatovicích jednoho světského člověka pod obojí. Katoličtí žáci u sv. Petra na Zderaze sebravše se šli na školu žákův husitských u sv. Petra na Poříčí, chtějíce je z ní vyhnati; Poříčtí žáci udeřili na zvon dovolávající se pomoci; i přišli jim pekaři na pomoc, a Zderazští obráceni jsou na útěk. Tu na tom útěku žák jeden Zderazský jménem Křížek druhého spolužáka svého, jmenem Krále, který za ním utíkal, nožem do krku ranil a zabil, rozuměje, že to nepřítel.

Dne 18. června 1419 zmocnili se Husité farního kostela u sv. Mikuláše na Starém městě násilím; tekla krev a kostel byl ohavně poškozen.

Mikuláš z Husi a Jan Žižka z Trocnova.

1419.

Až dosud byli dvořané a milci krále Václava nejodvážlivější a nejhorlivější přívrženci strany husitské, což mnozí z nich hned od samého počátku svými skutky dokázali. Avšak nyní, když se král od Husitův odvrátil, když bouře a nepokoje vůkol něho se počínající popuzovaly ho k zlosti a k nenávisti proti smělým novotářům, umkli milci jeho, a museli svou náklonnost k husitství na uzdě držeti. Kdo však tomu obvyknouti nemohl, musel královský dvůr opustiti a štěstí svého jinde hledati. Tak musel Mikuláš z Husi, muž velikými dary ducha a ráznou povahou nad míru výtečný, od osoby královny se vzdáliti.

Mikuláš psal se vlastně z Pístného podle své rodní tvrze a vsi nedaleko Hřebečnick u Rakovníka, nyní již dávno zašlé; král Václav jmenoval ho 16. března 1406 svým purkrabím na královském hradě Husi na Vimpersku nedaleko městečka Husince, rodiště Husova, a odtud stal se známějším pod jménem Mikuláše z Husi anebo i z Husince. Král Václav užíval ho mnoho v radě své i v poselstvích, a liboval si v odhodlanosti a ráznosti, kterou pan Mikuláš po příležitosti často dával na jevo. Královo odvrácení se od Husitův pana Mikuláše velmi mrzelo, a měšťanům Pražským, kteří byli pod obojí, zdál se býti mocným prostředníkem, který by na králi postoupení více kostelův pro Husity mohl vymoci. Mikuláš z Husi propůjčiv se jim k tomu, vyhlídl si příležitost, když se král Václav jednou na Větrově u sv. Apolináře nacházel. Tu v čele velikého zastupu měšťanův a ostatního lidu Pražského,

který se okolo krále shluknul, sméle před ním se postavil, a aby více kostelův propůjčil pro služby Boží pod obojí přijímacím ho žádal. Král se ulekl smělého toho způsobu, kterým mu taková žádost předložena byla, a znaje Mikuláše co člověka odhodlaného, bál se ho nyní, a vypověděl ho z Prahy co nebezpečného buřice. Tak musel pan Mikuláš královský dvůr opustiti a obrátil se do jižních Čech, kdež se jal pobuřovati lid obecný.

Jan Žižka z Trocnova, starý, sedmdesátiletý, jednooký válečník, žil po svém návratu z Polska, kdež Polákům proti Německým křižákům tak platné služby konal, jakožto dvořan při dvoře krále Václava, dávaje se, jak se zdá, dobře potřebovati při výpravách královského vojska proti hradům zpupných a výtržných pánův českých.

Král Václav vážil si jeho zkušeností ve válkách a náviděl ho, ač byl méně uhlazených mravů nežli dvořané obyčejně bývají. Vypravují se pak o Žižkovi dva příběhy ovšem velmi zajímavé avšak co do pravdy nejisté, neboť souvěci kronikáři a očití svědkové toho všeho, co se tehdy v Praze dalo, o tom mlčí, jako zejména mistr Vavřinec z Březové, ctitel Jana Žižky. Pro všechno však ty pověsti zde postavíme.

Král Václav, potkav prý Žižku někde na chodbě, zarazil se, vida starého bojovníka v neobyčejném rozjaření, an zamlčev se tvářil zasmušilou cosi na mysli přemítá a hledí před sebe osuhle. Na otázku, co ho tak dojmá? odpověděl prý Žižka řka: „Aj, který Čech mohl by chladnou krví dívat se, když cizozemci vůkol haní, stíhají a týrají národ náš jako kacíře, a v dalekých zemích páli se nejšlechetnější mužové naši, jakoby zločincové byli.“ — „Milý Jene, vece prý král jemu, což pak tomu říkati máme? co dělají? možná-li, napravit to zase? Umíš-li, tedy naprav, myť toho rádi přejeme.“ Od té doby osoboval si prý Žižka nějaké právo a povolání, aby hájil husitství způsoby všemožnými.

Druhá pověst vypravuje, že když král Václav boje se krvavých bouří v Praze, přikázal obcím Pražským co nejpřísněji, aby všechny své zásoby zbrojné na Vyšehrad přinesouce tam složili, a měšťané neuměli ani ku poslušnosti ani k odporu odvážit se, Žižka prý mezi ně vstoupiv vyzval je, aby vezmouce hned zbraně na sebe, postavili se v nich sami osobně před králem; on že je povede a že ručí za milostivé jejich slyšení. I přistoupiv prý s rychle ozbrojenými zástupy před krále, dí jemu: věrní mé-

šťané Pražští že nemeškali postaviti se ve zbroji k službám jeho královské milosti poslušně; král aby ráčil jen poroučeti a jmenovati jim nepřítel, proti kterémuž do boje jíti mají, jsouce všickni hotovi, nasaditi pro něho životův a statkův. Král prý se pozarazil nad nenačalým výstupem takovým, nicméně prý spamatovav se brzy, pochválil věrnosti a oddanosti měšťanův svých, i napomenul jich, aby rozejdouce se v pokoji domů, nedali vzniku bouřím jakýmkoli mezi sousedy.

Nechť se to již skutečně přihodilo, nechť to později vymyšleno bylo, tolik jest jisto: král Václav nevěře více v bezpečnost svou v Praze, na svůj Nový hrad u Kunratic odejel, a Žižka vida, že Husité mnoho strádají pro odejmutí jim kostelův, a že král ve svém odporu proti nim zvíklati se nedá, neopustil sice místa svého při dvoře královském, avšak chodil nyní častěji mezi měšťany a lid, aby je k povstání proti posavadním světským a duchovním řádům pobádal a připravoval.

Kterak se lid sbíral v hromady na hoře nazvané Tábor u Bechyně.

1419.

Rozkaz krále Václava, aby se katoličtí kněží na své staré fary navrátili, a husitští kněží aby z nich pryč odešli, dán byl také do krajův, tak že královští popravci a purkhrabové poslušni královského rozkazu velmi pilně k jeho vyplnění dohlíželi, kde jim v tom husitští pánové nepřekáželi. Katoličtí faráři vrátivše se ku svým osadám větším dílem k přijímání večere Páně pod obojí již navedeným, chovali se jako v Praze ku svým pobloudilým ovcím velmi přisné, neznajíce ani mírnosti ani shovívavosti. Z toho však brzo jeden nářek po vší zemi se rozléhal, a lid, kterému řádní jeho kněží kalichem přisluhovati nechtěli, hledal sobě jinde kněží k tomu ochotných, a počal po zemi putovati, kdeby takových našel. Tak se stalo, že i pan Oldřich z Ústí, bratr zemřelého Husova někdy přítele Jana z Ústí, výstřední kněze husitské ze Sezimova Ústí vypověděl. Tito kněží však navedše posluchače své počali se brzy po velikonoci, kteráž toho roku na 16. dubna připadala, v určité dni, zvláště v neděli a ve svátek, s nimi na jedné široké a prostranné pláni blíž města Bechyně u vsi Chrástán scházeti, kdež postavivše oltář pod platěným stanem jako v polní kapli na vyvýšeném místě

a pod širým nebem kázali a lidu svátost oltářní pod obojí způsobou podávali. Tato vysoká pláň nazývá se nyní Březový čili Holý vrch, ale tenkrát, když bible počala se od husitských kněží za jediný a výhradní pramen všeho náboženství křesťanského pokládati, a čtením bible mysli všech lidí pod obojí zaměstnány byly, počaly se také všelikým významným místům bibličká jména dávati, a tak nazvali ten vrch horu T á b o r.

Pan Mikuláš z Husi, byv od krále z Prahy vypovězen, právě se v těchto stranách zdržoval, a slyše o těch schůzkách lidu na tom Táboře usmyslil si, žeby tyto s počátku ovšem nevinné schůzky dobře mohly sloužiti za jakousi přípravu k většímu podnikání ku prospěchu husitství. Tak tedy umluvena jest jeho návodem hlavní taková hromada lidu na hoře Tábor ke dni sv. Maří Magdaleny, 22. července 1419, a ohlásili ji všude po Čechách i po Moravě. Následkem toho kde kdo mohl, muži, ženy a děti, lidé všelikého stavu a povolání, brali poutnickou hůl do ruky a se všech stran ubírali se hojně zástupově k této venkovské, náboženské slavnosti na horu Tábor. I sebralo se tam prý v určitý den přes 42.000 osob. Na nejvyšším vystupku pláne postaven byl platěný stan na způsob kaple s oltářem, kde se služby boží konaly a večere Páně pod obojí rozdávala. Hned od časného rána přicházeli lidé z bližších osad, kněze se svátostí v čele svém majíce, a svaté písně zpívající, aby se na Táboře, jak říkali, v pravdě Boží posilnili, co bratři a sestry vespolek v ní utvrdili a sebe potěšili. Později přicházejícím poutníkům, kteří se všech stran v processí s korouhvemi a s velebnou svátostí se blížili, vycházeli přítomní nahoře s podobnou slavností vstříc, a uvítavše je s plesáním vykazovali každému jeho místo na hoře; kdokoli přišel, byl bratrem a sestrou, rozdílu stavu neznáno ani šetřeno. A tak se počala slavnost dle vyznání samých nepřátel ducha i srdce jímající. Kněží toho dne rozdělili duchovní službu mezi sebe: jedni co byli učenější a výmluvnější kázali na určitých místech, mužům zvláště, ženským zvláště a dětem zvláště, a to od časného rána až do poledne; druzí jali se zpovídati poutníky, a třetí přečetše mši svatou potom od samého rána až do poledne večeri Páně pod obojí podávali, tak že přistoupivších ku stolu Páně toho dne 20 tisíc mužův, ženských a dětí napočítali. Tak u velkých pobožnostech prý ztráven jest čas dopolední. Potom zavedeni jsou všickni v místa k tomu připravená, kde se posilňovali obědem. Cokoliv kdo s sebou přinesl,

toho spožili v bratrské lásce společně, tak že se každému rovného podílu dostalo; neboť čeho se jednomu nedostávalo, jiní podali ze svého nadbytku; bratři zajisté a sestry hory Tábor nechtěli tehdaž rozdílu mezi mým a tvým. Horující všickni v nábožném nadšení byli jako jedno srdce, jedna vůle; při stolování a po něm ani píšťalka se neozvala ani nějaký světský ná-

pěv k citeře neb k jinému nástroji nezavzněl; nebylo tu také nápoje, kterým by se kdo opojiti mohl, ani tancův ani kostek a jiných her, ba samé děti nebavily se nevinným dětským vyražením; mravopověstnost nebyla nižádným výstupkem porušena, všechny světské myšlenky byly zapuzeny. Celé shromáždění ztrávilo zbytek dne toliko rozmlouváním a řečmi povzbu-

Vyhození konšelův z oken Novoměstské radnice 30. července 1419. (Str. 739).

(75)

zujícími ku svornosti, lásce a věrné setrvalosti při kalichu posvátném. Mnozí naříkali na nátišky, kterých snášeti musejí od protivníkův kalicha, jiní mluvili o tom, jak by se kněžstvo napravití mělo, aby se podobalo kněžím v církvi prvotní, a činili návrhy, kterak by se slovu božímu v celé zemi volný průchod mohl zjednat. A takto posilivše ducha a tělo vstali všichni, a vedením kněží pomodlili se na poděkování

Bohu před oltářem, s kterého kněží nejsvětější svátost vzali a s ní v processí celou horu obešli: panny šly před svátostí, za ní a za kněžími muži a ženy všichni ve svých zástupích, ku kterým patřili. Konečně učinivše hojnou sbírku mezi sebou za náhradu pro ty hospodáře, jimžto pole v ten den pošlapáno bylo, rozcházeli se v tichu a pokoji, každé processí a každý zástup v tu stranu, odkud byl přišel, nevybíhající z cest

a pěšin ani v levo ani v pravo, aby na úrodě polní škody nebylo.

O té velké hromadě dne 22. července donešeno jest králi Václavovi, že prý vůdcové těch zástupův již zamýšleli, svrhnouti ho s trůnu a naň svého náčelníka, Mikuláše z Husi, posaditi, a také že si jiného arcibiskupa chtějí voliti; i ač to byla zřejmá lež, poznávalo se přece

v radě královské, že takové mimořádné výjevy mají do sebe velkou politickou váhu a že velmi nebezpečné býti mohou. Král Václav, věře výše řečenému udání, velice tím se nepokojil, a někteří z královských popravcův a purkhrabat ve svých krajích pod trestem smrti a ztráty statkův zakázali, aby nikdo více na ten Tábor nechodil.

Nicméně po této velké hromadě nepřestá-

Král Václav IV. na Novém hradě mrtvici raněn k zemi klesá 30. července 1419. (Str. 741.)

(76)

vali vždy noví poutníci na tu horu putovati, a to pěšky i jízdecky, netoliko od Písku, Vodňan, Netolic, od Heřmaně, Ústí, Janovic, Sedlčan a Plzně, ale i z Prahy, Domažlic, od Hradce Králové a z mnoha míst na Moravě; jedni aby poslyševše slova Božího s jinými společně večere Páně pod obojí přijali, druzí aby tak velkou schůzi lidí viděli, ještě jiní, aby spatřivše, co se děje, o tom nepřátelům husitství zprávu dali.

Kterak Novoměstští konšelé v Praze z oken radního domu vyhozeni byli.

1419 30. července.

Mezi tím v Praze zle se vedlo: král Václav poručil královskému podkomoří, Janovi Bechyňovi z Lažan, aby, když 6. července konšelé Nového města Pražského měli obnovení býti, všechna místa konšelská horlivými katolíky

obsadil. To samo zamýšlel pak svým časem i na Starém městě i na Malé straně provesti. Noví konšelé na Novém městě byli proti Husitům velmi zaujati, a proto také žádné příležitosti neobmeškali, kde těmto něco na ujmu mohli učiniti, majíce své tajné špehy a donášeče, kteří všude mezi lid se mísili, pilně naslouchali, co se kde mluví, a jaké zámysly lidé pod obojí mají, aby si z přítomné sklíčenosti pomohli. To všechno ti špehové pilně pánům konšelům donášeli, tak že tito o všem dříve zvěděli, což Husité podnikati chtějí, a v příhodný čas každé hnutí jejich zamezovati uměli. Tito špehové však donášeli, jak to obyčejně bývá, také mnohé zprávy nepravé a přehnané, netoliko o tom, co se v Praze, ale i o tom, co se na venkově děje. Král Václav také sluchu jim dával, a pak ještě přísněji proti všemu husitství vystupoval. Následkem toho vyšel rozkaz, aby Husité na Novém městě Pražském také farní školy katolickým žákům postoupili, a sami škol zcela prázdní byli. Když to nešlo po dobrém, vysláno jest vojsko, a Husité museli násilím k odevzdání škol přinuceni býti.

Tu již byly mysli po všech městech Pražských nanejvýš pobouřeny, a mohlo se každou chvíli očekávati prudké povstání. V kostele Matky Boží Sněžné, v kterém Husité své služby Boží ještě vykonávají směli, kázával tehdejší kněz Jan, bývalý Premonstrát z kláštera Želivského, proč se obyčejně Jan z Želiva nazýval, muž neobyčejné povahy, kterýž přidržev se nauky Husovy s prudkou horlivostí kalich zastával a za vůdce lidu se propůjčoval, kteréhož hrozné množství jeho se drželo. V těchto dnech všeobecné rozjitřenosti vybíral sobě na kázáních texty a obrazy z apokalypsy, totiž ze zjevení sv. Jana, a rozněcoval tím obraznost posluchačův, ukazuje k tomu, že po nynějším pronásledování věrných již se blíží soud poslední, kdežto nádoby hněvu Božího vylity býti mají na hlavy bezbožníkův světa tohoto. Devátého dne po oné valné hromadě lidu na hoře Tábor, v neděli 30. července 1419, uspořádal tento kněz Jan z Želiva slavné husitské processí od Matky Boží Sněžné ku svatému Štěpánu na Rybníčku na Novém městě. Katolický farář téhož kostela uzavíral dveře kostelní, nechtě to processí do něho vpustiti; lid však dveře vypáčil, a kněz Jan tam lidu sloužil večerí Páně pod obojí spůsobou. Potom se processím vracel přes veliký trh Novoměstský čili nynější Karlovo náměstí, a přišel k Novoměstské radnici, kdež purkmistr i konšelé spolu s městským sudím čili rychtářem shro-

mážděni byli. Tu se zastavil kněz Jan a žádal na purkmistru a konšelech, aby propustili všechny vězně, ježto pro přijímání kalicha nedávno byli dali zjímati. Místo odpovědi dali páni radní z oken radnice po lidech a po svátosti, již Jan z Želiva v rukou nesl, kamením házeti, a k odporu se chystali. — Tu to vypuklo! lid se nedal více zdržeti; hned se sbíhali ozbrojení zástupové se všech stran, a vyskytl se tu i Jan Žižka, který je vedl k útoku proti radnici. Bránci se uvnitř brzy byli přemoženi a rozkacení mužové husitští vedravše se do stavení sporázeli v něm všecko napořád, a chopivše se konšelův, kteříž nemohli již uteci, též purkmistra Mikuláše z Podviní, městského sudí čili spíše místosudí Nikláška a několika obecních starších, k oknům je zavlekli, a jimi je, celkem sedm mužův ven na ulici svrhali; ti pak padající schytáni jsou dole na ulici na sudlice, oštěpy a meče a kterýž se tak neproklál, dobit jest na místě do smrti. Pan podkomoří královský, slyše co se děje, hned na kůň vsedl a asi s 300 jízdnými městské radě ku pomoci pospíchal; tu však byli radní páni již dolo smetáni, a pan Bechyně z Lažan, vida, že zástup ozbrojených povstalcův napořád nesmírně se množí, a slyše již všude po městě na poplach zvoniti, obrátil své jezdce a poradil se, jak se říká, s Vaňkem. Husité zmocnivše se radnice zřídili tam na rychlost čtyry městské hejtmany, kteří svolavše bez meškání všechny měšťany do zbraně pod ztracením hrdla i statku, všechna důležitá místa ve městě branným lidem obsadili a tak každému útoku, odkudkoli by přicházel, bezpečně na odpor se postaviti mohli. A nebylo nikoho, který by byl ubohým zabitým na ulici pobral drahé jejich šaty a bohaté pásy stříbrné, z čehož viděti, že Pražský lid obecný k tomuto osudnému pobouření žádnou podlou a sprostou choutkou, ale toliko zoufalstvím a žádostí pomsty byl připuzen. Staroměstští konšelé, bojíce se podobného osudu, který Novoměstské potkal, smluvili se s obcí a udrželi se ve svém úřadě, nejsouce všickni přísní katolíci a obyvatelstvu odporní.

Tuto znamenati sluší, že vyhazování lidí z oken při povstání nebyl český výmysl, jak se obecně za to mívá, nýbrž že takový ovšem nelidák obyčej již v 14. století v Nizozemsku vznikl, a že Čechové ho toliko několikráte s velkou opravdivostí následovali. Roku 1378 zajisté v brabantském městě Leuvenu čili Lovaně vyhodili měšťané 13 šlechtických radních pánův z oken své radnice, a zbouřený lid je dole podle příkladu jiných nizozemských měst na oštěpy chytal a dobíjel. Tehdejší vojvoda Brabantský a Luxemburský, Václav, syn krále Jana Luxemburského a nevlastní bratr císaře Karla, musel proto město krvavým soudem potrestati.

Smrt krále Václava IV.

1419 16. srpna.

S větrem o závod dojel posel z Prahy na Nový hrad u Kunratic ku králi Václavovi, aby mu zvěstoval ohromující zprávu o tom, co se v Praze stalo. A jako král, tak celý dvůr jeho byl ohromen. Král Václav podle své povahy vztekem ani spamatovati se nemohl, i počal přísahati, že se hrozně pomstí, obzvláště na kněžích husitských, které tudíž i jmenoval, a že celou tu sektu husitskou do kořene vyhladí. Dvořané jako omráčení tu okolo něho stáli, a jeden z nich neopatrně prohodil slovo, že prý dobře předvídal, kterak se něco takového stane. Tu hned král vzav ho v podezření, že jest spoluvinníkem, obořil se naň, na zemi jej pováhal a již ho dýkou prokláti chtěl, kdyby druží dvořané nebyli hned přiskočili, a napřaženou ruku jeho zadrželi. Však v tom okamžení sklesl král sám k zemi, raněn jsa lehkou mrtvicí v levý bok těla.

Po tomto následku první vzteklosti král se zas poněkud vzkřísil, neboť mrtvice ho všeho pohybování nezbavila, avšak v mysli jeho stala se velmi povážlivá proměna: domníval se nyní, že všickni jeho milci a dvořané, ba i sama královna, proti němu se spikli, věda, že všickni více méně Husitům přáli, a tudíž nikomu okolo sebe více nevěřil. V jediného bratra svého, krále Sigmunta, měl ještě doufání, a také ihned museli poslové na kůň vsednouti a k němu do Uher pospíchat s prosbou, aby mu bez meškání ku pomoci přišel.

Mezi tím obsadili si Novoměstští radu podle své vlastní vůle, učinivše jakéhosi Petra Kusa purkmistrem. Radové krále Václava hleděli zas mezi králem a zbouřenou obcí jakési narovnání učiniti, čemuž král ovšem nebránil, a Novoměstští vrátivše se k poslušenství jeho museli ho za milost a odpuštění prositi; král pak potvrdil jim nové konšele, jak si je byli sami zvolili.

Avšak pomsty na Husity se král Václav již nedočkal; upadl brzo v duševní zmalátnělost a tělo jeho podleгло v 17 dnech po prvním nápadu mrtvice druhé rány její, která konec učinila jeho životu. O svátku nanebevzetí Panny Marie, 15. srpna, cítil ještě nějaké ulehčení a zpovídal se; však pro ustavičné dávení svátosti oltářní přijmouti nemohl. Nazejtří ve středu 16. srpna 1419 nenařikal sice leda na bolení v levé ruce, které ho již od desíti dnův ustavičně trápi, i požil ještě obědu; pod večer však porazila jej nová mrtvice s takovou prud-

kostí a silou, že prý jako lev řval a v málo hodinách skončil. Milci obstupovali ho při smrti dokola, tak jako za života ustavičně okolo něho byli. Mistr Albík, probošt Vyšehradský a předtím arcibiskup Pražský, jsa dosud tělesným lékařem krále Václava, v této poslední nemoci jej léčil a též až do poslední chvíle při něm vytrval.

Královna vdova Žofie dala tělo manžela svého balšamovou masťou napustiti, a třetího dne, 18. srpna, na Vyšehrad přenesti, kdež ve chrámě ss. Petra a Pavla na máry položeno bylo. Odtud mělo se pak s obyčejným královským obřadem po Pražských kostelích nositi, avšak již plápolala bouře husitská prvním, děsným plamenem. Přeneseno jest tedy tělo krále Václava noční dobou dne 21. srpna po tichu a nejkratší cestou na hrad Pražský a tam položeno při hlavním chrámě v kapli sv. Václava. Však ani potom nebylo již možná, na slavný královský pohřeb pomysleti. Král Václav určil sobě za živa Zbraslav za místo odpočinku svého po smrti, kdež vedle báby své, Alžběty Přemyslovny, pochován býti chtěl. Odvezeny jsou tedy smrtelné ostatky jeho dne 12. září 1419 v noci na Zbraslav a pochovány v královské hrobce jen u přítomnosti málo dvořanův, klášterníkův, rybářův, pekařův a všelikých laikův. Smutné vyzváněly dva zvony kláštera Zbraslavského k tomuto poslednímu a však chudému pohřbu královskému, a snadno mohli i klášterníci tušiti, že to zvoní hranu i samému klášteru, jehožto sláva netrvala skutečně již také ani do roka.

Král Václav IV. dočkal se toliko 58 a bez mála půl roku svého věku, nicméně 41³/₄ roku panoval. Dvakrát byl ženat, nejprv s Johannou Bavorskou r. 1386 zemřelou, podruhé s Žofií Bavorskou, která jej o 6 let přežila. Děti s nimi žádných nezplodil, tak že trůn Český nyní jeho bratru Sigmuntovi, králi Německému a Uherskému, jedinému ještě na živě jsoucímu mužskému potomku rodu Luxemburského, připadnouti měl.

Málo který smrtelník tak skvělé dědictví po slavném otci nastoupil, však málo který, jako Václav, tak málo splnil nadějí od svého národu v něj kladených. Co dítě již stal se byl králem, avšak pohříchu také po dětsku kraloval i u věku dospělém; jsa přesycen všelikou císařskou nebaží po rozmnožení moci a slávy své; císařem Václavem ho sice nazývali, on však nebyl s to, aby se v tomto nejvyšším důstojenství světském utvrdil, jakkoliv mu to snadným býti mohlo, ano i to musel snášeti, že jiní

po Římském království sahali, a ono naposled na strýce a pak na bratra přešlo, jen prázdného titule mu pozůstavujíc. Rovněž tak nestatečně k husitství se zachoval, hověv mu do nejdelšího času z choutek osobních, a až když pozdě bylo proti němu se obrátiv. Palacký o jeho panování praví, že bylo dobromyslné a spravedlivé, pokud bezuzdnou náruživostí nebyl na bezcesti sváděn, že však choval se nemůžně, po pouhém rozmaru a svéhlavě, jako každý slaboch, který silným vidím býti chce. To však aspoň že jisté jest, že při vši úhonnosti duchovní a mravní, která nám památku jeho na vždy kalí, vždy přece prost byl jedné hlavní vady v lidské povaze, totiž sobectví. Po otci jedinou dobrou vlastnost zdědil, totiž pořádnost ve svých financích; neboť byv dobrým hospodářem nebyl proto nikoliv lakomcem. Světská čest a sláva nelákaly ho, aby byl chtěl něco velikého podnikati, a proto také příčiny nemíval, obtěžovati národy své neobyčejnými daněmi; komora jeho přece vždy v dobrém stavu se nacházela a pozůstavil pokladnice zásobené výborně. To byla nepochybně hlavní příčina té patrné přízně a lásky, jíž vláda jeho, při všech svých pohromách, požívati nepřestala u většiny poddaných jeho až do smrti.

Vzdělání, literatura a nauky, horování českého umění a veřejná mravnost za Karla I. a Václava IV.

Blažená doba panování císaře Karla, jakož i dlouhé panování syna jeho Václava, ač vnitřními bouřkami často znepokojované, způsobily to, že Čechové a Moravané náhle se octnuli v popředí národův vzdělaných a cvičených, zůstávajíce svých sousedův německých hezky daleko za sebou. Obecné učení Pražské, ač se na něm jako na všech jiných tehdejších školách toliko latinským jazykem vyučovalo, rozšiřovalo rychle vzdělání po zemi. To a rostoucí blahobyt veškerého obyvatelstva, konečně přirozená řevnivost národu naproti vetřelému, po nadvládě v zemi toužícímu Němectvu, napomáhaly mocně všelikým vyšším snahám duševním. K nejdůležitějším následkům takových snah náleží mocné probuzení se národního ducha a národní řevnivosti, která syny našeho národu pudila, netoliko vyrovnati se cizím národům ale je i převyšovati. Taková snaha zbudila ušlechtilého ducha Tomáše ze Štítného, že uživ a ztráviv všech latinských vědomostí, jakých mu učení Pražské poskytnouti mohlo, v národním českém

jazyce výtečné vzdělávací knihy učené a všem pochopitelné spisoval; horliví kazatelé zas, jako byli Milič z Kroměříže, Hus a všichni vynikající mistrové a kněží o duševní a mravní pokrok horlící, zvelebili české duchovní řetnictví. Celé svaté písmo měli Čechové již ku konci 14. století za krále Václava věrně a důkladně na jazyk český přeložené, první mezi všemi ostatními Slovy. Císař Karel jsa výtečný učenec a spisovatel latinský, sám se o to staral, aby se dějiny české spisovaly, a sepsané v latině do českého jazyka překládaly; čeští pánové ještě za posledních králův Přemyslovcův němčině silně holdovavše, nabyli opět vědomí národního, a jeden z nich, pan Smil Flaška z Pardubic, byl sám výtečným českým básníkem, jakž jsme na svém místě položili. Potřeba v životě občanském vedla k tomu, že se po nejprv právnictví české po česku vzdělávalo, čehož dvě vzácné památky nám se zachovaly, totiž starší kniha starého pána z Rosenberka, tak nazvaná, proto že panu Petrovi z Rosenberka, nejvyššímu komorníkovi království Českého, r. 1347 zemřelému, náležela, v nížto se dává naučení, jak si kdo u nejvyššího zemského soudu počínati musí, aby věc svou provedl, druhá Výklad na právo země České od pana Ondřeje z Dubé, po mnohá léta nejvyššího sudí království Českého za krále Václava. Tatáž potřeba vedla také k tomu, že se i cizí do země přinešená práva a řády do češtiny překládali musily, jako manské právo, městské právo Starého města Pražského, Magdeburské městské právo, pravidla cechův a bratrstev a jiné. A jako řády veřejné skládaly se potom napořád také smlouvy obecní a soukromé, listy a jiné příležitostné spisy vedle latinských čím dál tím více také po česku. Z kanceláře královské dlouho vycházely veřejné listy jen latinské a německé, tu však čeští pánové to způsobili, že král Václav r. 1394 v Písku první českou listinu jim vydal. Od té doby čeština v královské kanceláři, v zemských úřadech a soudech vždy více se rozmáhala, a již r. 1398 počaly se manské desky biskupství Olomouckého česky psáti, ač teprv později zemské a dvorské desky je v tom následovaly.

Spisy libého čtení, vzdělávající srdce a cit, neskládaly se sice již v duchu čistě národním, nýbrž následující způsob veršování cizích západních národů, neměly již té původní, neporušené, slovanské vroucnosti a síly, však aspoň cizím se vyrovnávaly. Vedle allegorických a naučných básní pana Smila z Richenburka: Nová rada zvířat a Rada otce synovi,

pocházejí z dob krále Václava znamenité satyrické básně Podkoní a žák, Svár vody s vínem, Satyry o řemeslnících a jiné od neznámých skladatelův. I romány v jazyce českém již počaly se skládati, jakž jsme o Ludvíkovi řečeném Tkadleček již na svém místě zmínku učinili. Pánové a rytíři na českých a moravských hradech čtli mimo to všechna tehdaž v západní Evropě oblíbená čtení, Tristrama a Tandariáše a jiná v českých překladech, pak legendy a vzdělávací básně, jichžto hojnost v rozmanitém zpracování již tenkrát se objevovala, mimo to kroniky domácí a cizí do češtiny přeložené. Mezi učenici vynikali kromě jmenovaných Pražští kanovníci mistr Albert Rankonis de Ericino a mistr Matěj z Janova, o jehož učených spisech latinských jsme na svém místě spomínali, a jak vysoce učený byl mistr Jeronym Pražský, poznali jsme již z toho, jak ho kněz Poggio vyličil. Němci v Čechách a na Moravě od půldruha sta let osedlí nevynikli po všechn ten čas žádným patrnějším plodem duševním.

Však mnohem výše nežli literatura, povzneslo se tehdaž české umění; že pak tomu hlavně císař Karel první podnět dal, zoveme celou tuto 80letou dobu umění Karolínskou dobou.

Povoláním několika znamenitých umělcův z ciziny oplozeny jsou staré krásné zárodky českého umění tak znamenité, že vlast naše brzo skvíti se začala mezi zeměmi, kde již staré vzdělání své sídlo mívalo. Povstalo hned r. 1348 netoliko bratrstvo malířův, řezbářův, sklenářův a zlatotepcův, k němuž se hned i cech zlatníkův přidružil, ale zvelebila se také neobyčejně stará česká malířská škola, která záležela v tom, že útvary českých umělcův ode dávna svým zvláštním způsobem od cizozemských se lišily. Císař Karel dal chrámy, hrady a královská sídla svá, jež vystavěl, od svých dvorských malířův a jiných umělcův skvostně ozdobiti, arcibiskupové, opatové a zemští pánové pak jej po takovém příkladu hojně následovali. I král Václav liboval si ve skvostných dílech malířských. Hlavní chrám u svatého Víta a hrad Karlštejn jsou posud hlavní pokladnice českého malířského umění z doby Karlovy. Tu se skvějí dosud díla mistrův toho věku, mezi nimiž mistr Teodorich čili Dětrich z Prahy, starší bratrstva malířského, zvláště vyniká. Avšak i na jiných mnohých místech chovají se obrazy buď na deskách dřevěných buď na stěnách, nyní ovšem zatemnělé a zbledlé, které o umělosti tehdejších českých malířův znamenité svědectví vydávají, ač jména mistrův

u velkého množství těch obrazův pohříchu již na jisto postaviti nelze. Zvláště veliký náklad vedl se také na vyzdobení skvostných bohoslužebných, modlitebních a jiných kněh krásnými drobnomalbami čili miniaturami, jakž to od nejstarších časův obyčejem bylo. Ty se vůbec podnes v neživějších barvách skvějí a že se nemnoho kněh takových nám zachovalo, jsou to nyní nejdražší a nejslavnější památky našeho staročeského umění, s kterými cizí současné miniatury, nevyjímajíc ani italské ani francouzské, závoditi nemohou. Zbyšek z Trotiny jest jeden z nejvýtečnějších českých malířův miniatur, od něhož dvě knihy v Českém Museu chováme, a jehož jméno mezi nejslavnější umělce 14. století náleží. Květl tehdaž zvláštní způsob malování na skle, jímž se okna chrámův, královských a panských síní vesměs ozdobovala, a z něhož se pohříchu jen nepatrní zbytkové našich časův dočkaly.

Císař Karel povolav Matiaše z Arrasu ku stavbě hlavního chrámu sv. Víta na hradě Pražském, zavedl u nás přebohatý a obzvláštní tak nazvaný francouzský katedrální sloh v stavitelském umění. Tři chrámy v tomto slohu v Čechách vystavěné náležejí k nejmělejšímu a k nejnádhernějšímu stavitelským ozdobám naší vlasti. Dva z nich mají císaře Karla za původce svého, řečený hlavní chrám u svatého Víta, jedno z nejvýtečnějších stavení toho druhu v Evropě, a vysoký kůr děkanského chrámu v Kolíně nad Labem; třetí založili horníci v Kutné Hoře, totiž chrám sv. Barbory; byl však o sto let později podle domácího, českého způsobu dostavěn. Hlavní zásluhy o tyto tři chrámy má Petr Parléř, od nás již často připomenutý. Sám císař Karel na Novém městě Pražském celou řadu výtečných větších menších gotických chrámů, potom hrad svůj Pražský, Karlštejn, Karlsberk a jiné hrady dal stavěti, a po jeho příkladu stavěli městské obce a kláštery skvostné a nákladné chrámy, duchovní i světští pánové pak zvelebovali svá sídla znamenitými stavbami, a to všecko v slohu gotickém v nejlepší jeho způsobu, když byl již úplně vyvinut, když krásné a pravidelné tvary jeho nejspůsobilejšími a při tom nejbohatšími ozdobami se odívaly. Tehdejší kameníci sami byli také výbornými řezbáři a vytesávali sochy a přerozmanité jiné obrazy jakož i stavitelské ozdoby velmi uměle, tak že se jim na stavbách, jež oni postavili, posud ještě velmi obdivujeme. Kterak výtečné bylo zlatnictví a klenotnictví vůbec, toho důkazem byla ta hojnost drahocenných ozdob na oltářích, skříních, relikviářích a

všelikém kostelním nábytku, to množství drahých nádob v domácnosti pánův i měšťanův, tak že se všickni cizinci tomu nemálo divili. Nejslavnější svědectví, kterak Čechy za Karolinské doby nade všecky země v Evropě vynikaly slavnými, krásnými, nákladnými a ozdobnými kostely a kláštery, dal Eneáš Sylvius, pozdější papež Pius II., muž onoho věku výtečný, a v tomto ohledu zajisté nestranný, proto že svou nenávistí k husitství na velkém díle mnoho zavinil potomní úpadek národu Českého. Pravíť on zajisté ve své historii české, že za jeho věku byly v Čechách „chrámové náramně vysoce stavění, prostranní, širocí a dlouzí ku podivu, klenutím a křídlicí pokrytí; oltářové v nich vysoce založení, zlatem a stříbrem, v němž byly svátosti, ozdobeni; kněžská roucha drahými perlami krumplovaná; příprava všecka bohatá, předrazí klenotové, okna vysoká i přeshiroká, pěkného a světlého skla i divného řemeslného díla, jímžby světlo do kostelův pronikalo: takoví chrámové netoliko v městečkách a městech, ale i ve vsích ku podivu se spatřovali.“ Možná, že toho všeho bylo snad až přes přilíš, jako té světské nádhery, pro kterouž kněžstvo nenávist Husitův si nejvíce bylo přitáhlo. Však nebudeme se tomu diviti, pomyslíme-li, jaká zámožnost a jaký blahobyt za Karolinské doby v Čechách panoval, jak nádherné pánové a šlechta se nosili, jakých klénotův a drahých látek měšťané a měšťky na sobě mívali, ba že i u selského lidu v neděli a ve svátek zlatotkané náprsníky, stříbrem kované pasy a všeliké jiné drahé kusy oděvu se spatřovaly. Však byl tehdaž sedlák ještě člověk svobodný, který svým majetkem dle vůle své bez obme-

zení mohl vládnouti, jsa vrchností a pánu svému toliko k jistým platům a službám zavázán.

Nelze však zapřítí, že dobré bydlo také ke zkáze veřejné mravnosti mnoho se přičiňovalo. Shůry dáván příklad od pánův a pohřichu i od kněžstva nehodného, a tak mravní nákaza rozšířila se i mezi lidem městským i vesnickým. Pánové a úředníci svedení lakomstvím vydávali nespravedlivé sondy, vybírali větších berní bez vědomí krále, a ode sta a padesáti let, co Němci se svými zvláštními právy do země přišli, také s nimi jejich feudální obyčeje do Čech a na Moravu se vkrádaly. Pánům se to zalíbilo, přivlastňovati sobě na svých statcích práv toliko panovníkům příslušných, podle německého obyčeje poddaný lid selský v tuhé robotě a služebnosti držeti a za vlastníky všeho toho, co poddaný má, se považovati. Takové křiklavé rušení staroslovanské svobodnosti lidu rolnického se všech stran ovšem veliké žehráni způsobilo, a křičelo se na to, že se cosi takového rozumu, mravnosti a křesťanské víře protivuje — avšak dělo se to přece, čím dále tím častěji. Mimo to zmáhaly se v zemi lichva, hýřivost, kostkářství, smilství, opilství, krádeže a mordy, a pánové sami napomáhali tomu zlému pro mrzký zisk; kdekoliv byl kostel, tam stála také krčma, která hned mařila duchovní zisk, jež lid z kostela do života vynášeti měl. Proti těm a podobným neřestem hrámali z kazatelny Waldhauser, Milič, Hus a jeho přátelé, hledající původ toho v převrácenosti tehdejších služebníkův církve. Tím stalo se, že, kdo za dobrého křesťana se držel, proti církvi a jejím služebníkům povstával, a že konečně veliká většina národu Českého strhnouti se dala ku krvavé válce husitské.

HLAVA V.

Husitská válka a král Sigmunt.

1419—1437.

Kterak po smrti krále Václava lid v Praze a v jiných městech počal se bouřit.

1419.

Práva o smrti krále Václava učinila v Praze náramné pohnutí myslí; ještě téhož večera ve středu dne šestnáctého srpna 1419 rozletěla se po všech městech Pražských, a všecko počalo se náhle kvasiti a jitřiti. Již byl větší díl Pražan s celou duší k husitství přilnul, a král již přes půl léta vši silou husitství obmezovati chtěl a starokatolickým kněžím mocnou ochranou se propůjčoval. Tito kněží starého řádu, spolehajíce se na takovou ochranu, nerozumně pýchali, Husitům přístupu do svých chrámů bránili, i všelikého posluhování svátostmi jim odříkali, a tak postavivše se v přísný odpor proti skutečným potřebám náboženským, všude a vždy svým jednáním na jevo dávali, že Husitův nechtějí a je za kacíře mají. A Husité, pokládajíce sebe za lepší a pravověrnější než jiné, byli tím vším až ke vzteklosti připuzeni. Smetání konšelův dne 30. července byl první výbuch té vzteklosti, nyní však po smrti králově puštěna jest uzda pomsty, i rozpadly se svazky poslušnosti, bázně a kázně.

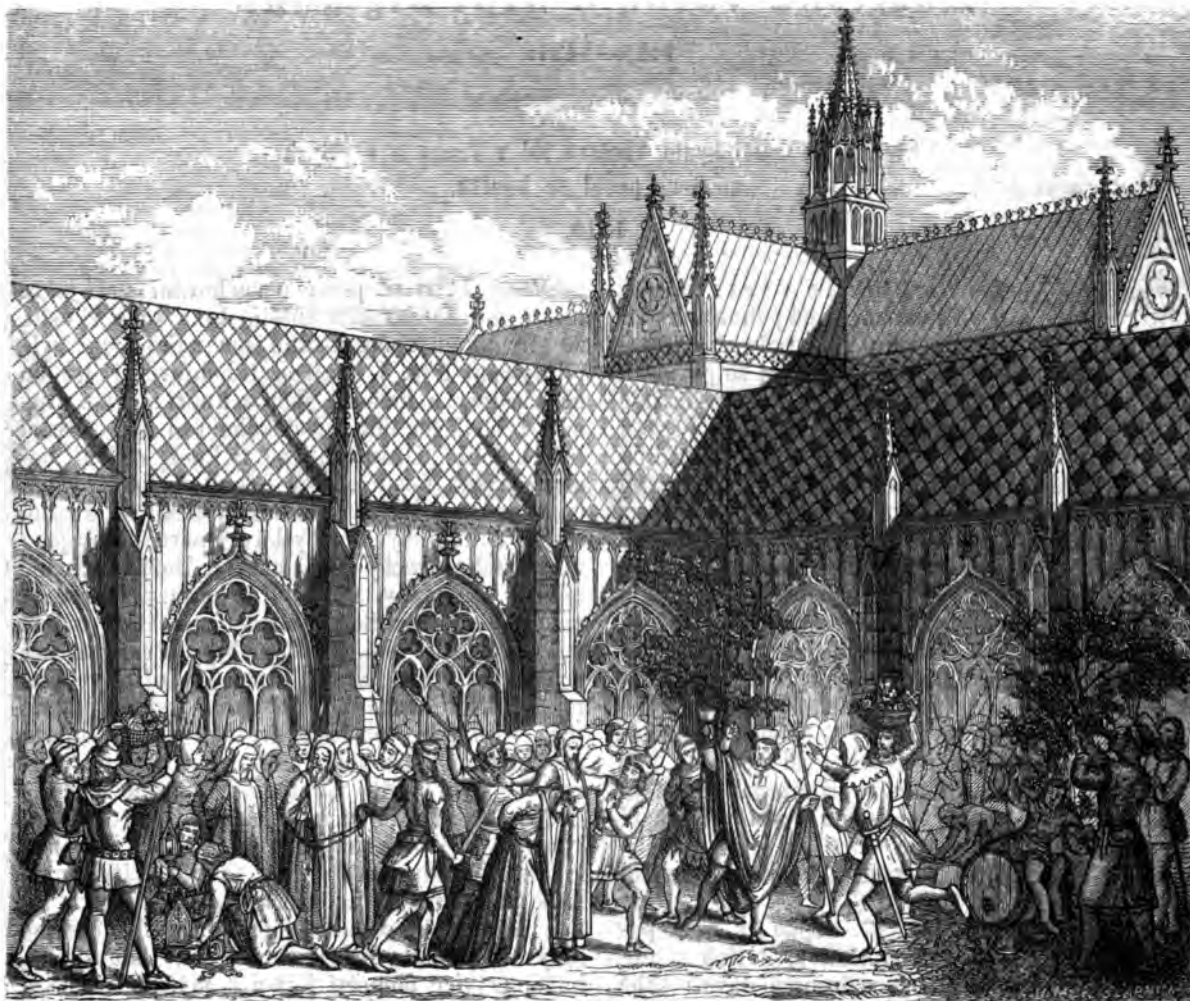
Hned druhého dne, 17. srpna, z rána počal se lid sbíhati na náměstích, trzích a ulicích, a houfové všeličms ozbrojení dávali sobě hesla, kde na který klášter neb kněžské sídlo půjdou, aby se pomstili za všechna v posledním půlletí utrpená příkoří a potupy těm antikristům a mahometistům, jakž tehdaž katolíkům přezdívali obyčej byl. Byl tehdaž na Starém městě purkmistrem sládek Jan Bradatý, kterýž vida, že tu není dostatečné moci zbrojné, kterou by se tato bouře zažehnati dala, houfům ani v cestu vkročiti si netroufal, což mu později někteří za zlé vykládali chtěli, jakoby lidu v počínání jeho shovívati chtěl. Však jiní nemnozí

měšťané, kteří se přece o zachování pokoje ve městě mocně zasaditi chtěli, brzo toho zkusili, že síly jejich nedostatečné jsou; tak prudké bylo pozdvižení lidu. I hnali se ti houfové především na kláštery a kostely, jichžto kněží nejvíce v nenávisť u všeho lidu husitského pro své chování byli upadli. Uzamykali se ti kněží ovšem bedlivě, avšak neodolatelný byl útok lidu; vypáčivše vrata a dvěře násilím, vedrali se do kostelův a kněžských příbytkův, a potřískali v prvním vzteku všechny při službách Božích užívané nádoby a ozdoby, též oltáře, obrazy, varhany, ničivše tak mnohou vzácnou památku umění způsobem surovým, do té doby u Pražanův neslýchaným. Že pak v Praze, jakožto velkém městě, které tehdaž ještě přes jedenkrát sto tisíc obyvatelův počítalo, při takových výstupech nevyhnutelně též podlá lůza se účastnila, ukázala se nyní vedle fanatického vzteku také již chuť k drancování a k loupeži. Již po smetání konšelův Novoměstských mnozí kněží a Němci z města utekli, však potom se zas vrátili; nyní však přišel na ně na všechny takový strach, že kde kdo mohl co nejrychleji utíkal anebo se skrýval; preláti, faráři, mniši, také mnozí bohatší, nejvíce němečtí kupci a měšťané, všickni hledali bezpečnosti buď na pevném Vyšehradě, buď na Pražském hradě pod ochranou královských posádek, buď i na venkově na tvrzcích a v místech ukrytých. Stalo se pak obyčejem u lidu, že kdekoli se na ulici nějaký mnich ukázal, staří mladí naň: „V sak mniše, v sak!“ to jest do pytle, pokřikovali a tudyž jej honiti počali, až se nebohému podařilo, uskočiti někam.

K večeru tohoto strašného dne valili se houfové rozsápané lůzy Pražské na Smíchov proti mnichům Kartouským, jimž tam král Jan

r. 1341 rozlehlý klášter založil. Každý tento mnich Kartusian měl svou celu a záhradku, v níž po den pracoval, nesměje kromě v dni zvláště památné ani se svými klášterními bratřími mluvit. Byli však větším dílem Němci, majíce mezi sebou několik bratří velmi učených, kteří již r. 1414 svým přísným horlením proti mistru

Husovi a jeho přátelům v obzvláštní nenávist u českého lidu upadli. Houfové, vedravše se tudyž do kláštera, všechny Kartusiány zjímali a provazy svázali, pak do kostela a do klášterních cel vrazili, kde co bylo zloupili, a co ve špižárně a ve sklepích našli vyprázdnili. Jsouce s tou prací hotovi a větším dílem požitým nápojem

Lid vybíjí klášter Kartusianský na Smíchově 17. srpna 1419.

(77)

zpiti, potom s velikým rykem a hřmotem zajaté mnichy do města vedli, všelijak se jim rouhajíce a mimo jiné pravíce: „Hle, již jsme té moci, a tak veliké divy ukazujeme, že jsme němé naučili mluvit.“ Zavedše je pak přes most do Staroměstské radnice, tam je do žaláře zavřeli, kdež na smrt ustrašení aspoň bezpečí svých hrdel našli. Padouch jeden oblekna se

v mešní roucho a kejky v něm prováděje po Praze chodil, což mnohé obyvatele také se strany husitské takovou ošklivostí naplnilo, že jej konšelé pro takové rouhání zatkli a potom stíli dali; Pražané si tenkrát ještě mysli: „Dobře se mu stalo.“

Druhého dne, 18. srpna, krásné a nákladné stavby toho Kartusianského kláštera kladeným

ohněm vzplamuly a až na holé zdi docela vyhořely. Téhož dne vešla lůza také do farního kostela Panny Marie na Louži (na nynějším Marianském plácku), a tam v kapli skvostný gotický náhrobek roztloukla, jež si tam bývalý arcibiskup, mistr Albík z Uničova, za živa již postaviti dal, jsa té doby ještě Vyšehradským proboštem. On sám ten den z Prahy již byl utekl, a skonal teprv r. 1427 dne 23. července nevědomo kde v cizině.

Třetího dne, 19. srpna, obořil se lid zvláště na domy veřejných nevěstek na Starém i Novém městě Pražském, a poboural je všechny tak, že kámen na kameni nezůstal. Krve neprolito ještě za těchto dní, a bouře pak na nějaký čas utiřila se. Konšelé uživše času toho zajaté mnichy Kartusiany vypravili z Prahy pod bezpečnou stráží do kláštera Sedleckého, kdežto pohostinství našli.

Že se tyto věci v Praze dít mohly, toho příčina byla ta, že počet obyvatelstva českého těch časův byl netoliko na Novém ale ve všech městech Pražských mnohem větší, nežli Němcův, z nichž mnozí od půldruha sta let sobě v zemi zvyknuvše, smýšlení české přijali, dílem také v posledních létech bouřlivých, uhlídavše nebezpečnosti své, se svým statkem jinam se obrátili. A jako v Praze tak i v ostatních městech královských mělo obyvatelstvo české již nad německým převahu. Prahu následovalo první město Písek. Když se tam dostala zpráva o smrti krále Václava, tu se hned 20. srpna srotil lid a na tamější Dominikánský klášter udeřil, mnichy zjímá neb vyhna, stavení jejich zapálil a do gruntu pobořil. Zároveň i vláda ve městě výhradně Čechům do rukou se dostala. Tak to brzo potom bylo ve Hradci Králové, kdež kněz Ambrož, jeden z nejhorlivějších kněží husitských, měšťanstvo pobouřil, tak že lid dva kláštery, Minoritský a Dominikánský zničil, a Čechové hlavního chrámu sv. Ducha, kterýž dosud Němcům náležel, se zmocnili. Povstali zároveň i Čechové Plzeňští, poplenivše dva kláštery v městě svém, Minoritský a Dominikánský. Podobný osud potkal Dominikány v Klatovech a v Lounech, Minority v Žatči. V jiných městech královských nepřiřhodily se tehdaž již znamenitější bouře; ve větších moravských městech, jako v Brně, Olomouci, Jihlavě a Znojmě husitství se neujalo, proto že v nich Němci svou převahu udrželi a k Husitům vždy krutě se chovali. Od krále Václava do Olomouce usazený biskup Aleš z Březí musel nyní po jeho smrti biskupu Janu Železnému ustoupiti, a sám biskupstvím Litomyšlským se spokojiti.

Na českém venkově však opakovaly se hromady lidu čili tak zvané tábory nyní po králově smrti tím častěji a na rozličných místech. Že se lid na tak zvané hoře Tábor u Chrástán nedaleko Bechyně po onom velkém shromáždění 22. července 1419 napořád a pravidelně v určité dni scházel, již nahore jsme podotkli; však brzy počaly se takové tábory slaviti na jednom přívrší u Velkého Hlasiva nedaleko Mladé Vožice, a dáno tomu přívrší jméno Beránek, potom na Bradle u Kamenice pod Lípou, na některém návrší nazvaném Bzí hora někde v Budějovicku, také u Plzně a přičiněním kněze Ambrože z Hradce nad Labem na hůrce nad městečkem Třebechovicí v Hradecku, které dáno jméno Oreb.

Vyjednávání s králem Sigmuntem. Královna Žofie.
Pan Čeněk z Wartenberka.

1419.

Král Sigmunt nalézal se při Václavově smrti v Budíně v Uhřích stroje se k válce proti Turkům. Tu mnozí pánové a rytíři čeští k němu jako o závod přijížděli, oznamující mu, co se v Čechách děje, a poroučejíce se jemu do přízně jeho. Všickni zemští a dvorští úřadové, královští purkhrabové a města královská poslali k němu, žádající od něho, jakožto od nástupce trůnu Českého, naučení, kterak se mají chovati. Sigmunt nevěděl, má-li se do Čech obrátiti anebo na Turka jíti. Rozhodl se k tomu druhému, neboť nevážil si v Čechách, své vlasti, tehdaž jiného, leda Kutnohorského stříbra. Vzkázal tedy do Čech, že ovdovělá královna Žofie až do jeho příchodu do království má býti vládkou, a všickni zemští a dvorští úředníci, purkhrabové a veškeré obyvatelstvo že jí mají býti poslušni. Aby pak suma nebyla, přikázal, aby nejprřednější pánové zemští byli jí radní a pomocní skládající radu vládařskou, v jejížto čelo postavil pana Čenka z Wartenberka, nejvyššího purkhrabí. Chtěje pak král Sigmunt pana Čenka utvrditi v oddanosti a k sobě tím více připoutati, poslal mu řád zlatého draka. To bylo tenkrát něco nového; král Sigmunt právě nedávno ten řád byl založil, a jen 24 rytířův křesťanských mělo se jím honositi, a za královny rovně a jako za strýce jeho se považovati. Potom poručil Sigmunt královně Žofii všechny poklady po Václavovi v Čechách zděděné a všechny důchody zemské, aby měla v čas potřeby, čím by si proti buřičům v zemi pomáhati mohla. Konečně všechny od nebožtíka

krále Václava ustanovené úředníky v jejich úřadech potvrdil, a mysle, že takto záležitosti české spořádal, proti Turkům dále se strožil.

Královna Žofie po Václavově smrti na Pražském hradě osedla, a nejvyšší pan purkhrabí, Čeněk z Wartenberka, hned všem stavům království Českého obecný sněm zemský do Prahy položil. Na tomto sněmě uradili se stavové, pod jakými výminkami by nového krále do země chtěli přijmouti. Hlavně jim šlo o to, aby Čechům dokonalá svoboda v náboženství byla pojištěna; žádali tedy, aby král Sigmunt dal svobodu zákonu Božímu a slovu jeho, a zvláště o přijímání těla božího a krve boží všemu lidu křesťanskému; aby hanění a kacířování pod obojích zakázáno bylo pod vypovězením ze země; aby zjednáno bylo u papeže zastavení kladeb a povolení kalicha, neb aspoň odložení a odvolání té věci až do budoucího koncilie; aby žádný kněz více na světský úřad v zemi dosazován nebýval; aby kněží světským zbožím, platy a lidmi nevládli, ale toliko od světských lidí aby měli potřebu svou podle zákona božího; aby svatokupectví páchané skrze taxy ve dvoře arcibiskupském a jinde po kostelích navždy zastaveno bylo; papežské bully a listy aby v zemi teprv tehdyž se dopouštěly a moc měly, kdyžby král se svou radou k tomu svolil; aby ani světští ani duchovní lidé před cizí soudy ven ze země pohnávání nebyli; aby se zrušily nově zamyšlené přísahy a závazky při svěcení na kněžství; aby studentům svobodné mistrování zase propuštěno bylo; kacířování mistra Jana Husí a mistra Jeronyma aby pro zastavení svárův mezi lidmi v celé zemi přísně se zapovědělo a t. d. — To byly žádosti týkající se náboženství; mírnější byly žádosti v ohledu na politickou vládu v Čechách: král totiž měl staré práva a svobody království Českého potvrditi a hájiti, poklady zemské po králi Václavovi pozůstalé neutráceti, leč s radou panskou a to jen na zemské dobré a počestné, odúmrtí aby nebral, kromě kdežby již nebylo nižádného příbuzného podle staročeského práva, nepořádné taxy při deskách zemských aby zrušil, cizozemcův aby v nižádné úřady ani světské ani duchovní nedopouštěl, a zvláště aby po městech Němci nebyli posazováni na úřad, kdež by Čechové mohli a uměli vlásti, a aby soudové a žaloby v jazyku českém po Čechách se dály, a Čechové aby první hlasy všude po království a po městech měli a t. d. — K těmto článkům přidali Pražané ještě některé zvláštní články, totiž: aby královská milost nezpomínala zlým těch věcí, které se před krátkým

časem v městě staly od obce; aby pochválil a potvrdil všech nařízení a nálezův vydaných od konšelův Pražských pro pokoj země a města po smrti krále Václava, pokud nejsou na ujmu králově cti a jeho právu; hampejsové v městě aby trpění nebyli a t. d.

Že všechny tyto články a výminky králi Sigmuntovi po chuti nebyly, dá se z toho souditi, že na ně písemné odpovědi, jak se zdá, ani nedal, nýbrž že jen asi v ten smysl odpověděl, že zamýšlí panování své zříditi a vésti po příkladu svého otce, císaře Karla, slavné a svaté paměti. To byla ovšem velmi neurčitá a vyhýbavá odpověď, kterou by se i v pokojných časech nikdo nebyl spokojil. Šlo tedy nové poselství české za ním do Uher, aby naň naléhalo, aby zvláště co do církevních věcí určitější sliby dal, a zdá se, že i sama královna Žofie v tom ohledu při něm se přimlouvala. Na to dal král Sigmunt takovou odpověď, fka: „Až do Čech přijdeme, což bohda brzo se stane, poradíme se o ty věci a míníme je vážiti s biskupy, praeláty, mistry, knížaty, pány i s městy, a to což řádného bude podle rady a naučení, při tom je ráčíme milostivě ostaviti.“ I tato odpověď ukazovala k tomu, že Sigmunt žádostem českých stavů vyhověti nemíní, a že se to vše pokojně neskončí. Politické články byl by Sigmunt snad chtěl všechny vyplniti, avšak co do církevních věcí měl pevný úmysl, že jakožto vrchní ochránce církve naskrze k ničemu nesvolí, co by na ujmu bylo její moci a vážnosti v Čechách tehdyž tak lehce vážené. Tím však se Sigmunt před Čechy chytře tajil, a proto také nyní ještě z ostra naproti nim nevystupoval.

Čechové pak ovšem nevěděli, že Sigmunt hotov jest, prospěch církve nad svůj vlastní hájiti, a z té příčiny nesmýšleli všickni stejně, jak se k němu mají chovati. Katolíci byli ovšem rozhodně na jeho straně; kališníci čili mírní Husité byli by se rádi s ním smluvili, doufajíce v možnost, žeby jim vyplnění skromných jejich žádostí v církevním ohledu u apoštolské stolicе ovšem mohl vymoci; strana lidu však, nedlouho potom Tábořská nazvaná, nechtěla ničeho o Sigmuntovi slyšeti, majíc jej za nepřítel národu Českého, a dosti brzo objevily se u ní snahy takové, aby Čechové a Moravané dokonce žádného krále neměli, jakousi republiku čili v náboženském smyslu boží obec mezi sebou zřídili a všechny rozdíly stavův zrušili.

Valná hromada lidu u Kostelce na Křížkách.

1419 29. září.

Strana lidu čili potomních Táborův, kteří se od katolictví nejvíce byli odštěpili, mající svou hlavní sílu v lidu selském a v obyvatelích valného počtu měst královských, zavdala svými hromadami první příčinu k vypuknutí všeobecného vzbouření v zemi. Dne 17. září 1419 slavena jest taková hromada na Bzí hoře, a tu z ponuknutí předních horlitelův a strůjcův tohoto nového způsobu poutí vydáno jest psané svolání ke všem věrným Čechům, v kterém stálo, že se lid schází k jednotě božské o svobodu zákona božího, spasitelný prospěch a počestné dobré všeho království; aby úrazové, zjevná pohoršení a rozdílové byli staveni a každý s pomocí pána Boha, krále, pánův, rytířův a panoší, i vši obce křesťanské, — že se tudy oznamuje a každému věrnému Čechu u vědomí dává, kterak ve čtrnácti dnech, 30. září, veliká všeobecná hromada sejde se na výšinách „u Křížkův“, čtyry hodiny od Prahy na cestě k Benešovu ležících, ku které, kdož může, nechť se dostaví. Již byla touha po takovém putování na hory v celé zemi České i na Moravě u lidu obecného tak silná a neodolatelná, že mnohý hospodář i s rodinou dům a hospodářství na vždy opouštěl, aby se k „bratřím“ připojil.

Po všech veřejných cestách táhli tito poutníci, i nepomáhalo nic, že jim netoliko královští úředníci, nýbrž i sami husitští pánové všechny možné překážky v cestu kladli a je zdržovati chtěli — poutníci obcházeli místa, kterými jim průchodu dáno nebylo. Mysl jejich opanovala horoucí touha jako nějaká duševní nemoc, tak že toho příčinu tehdejší hvězdáři v jistém postavení planety Hladioletu spatřovali, které prý na lidi působí, pudíc je k putování a k pozdvižení proti vrchnosti.

Valná hromada na úlehlinách u Křížkův zatím o den dřív se sešla, nežli oznámena byla; shlukly se tu nepřehledné davy lidstva ze všech končin země, zvláště však přihnuli se tam Pražané pěšky i na vozích u velikém množství. Václav Koranda, farář Plzeňský, jenž město své učinil byl na čas útočištěm všech, kteří odjinud pro své opovážlivé novoty byli stíháni, postavil se s oltářní svátostí v rukou v čelo velikého processu mužských a ženských, táhnoucího od Plzně na Křížky, ačkoliv s mnohými překážkami na cestě zápasiti musel. Sami Rokycanští, jsouce velmi horliví proti Plzeňským, nepustili jich skrze město své, a vyjdouce proti

nim ve zbrani na nějakou vinici, přinutili je, že museli Rokycany obejít. Nicméně i toto processu v pravý čas ku Křížkům dorazilo.

U Křížkův dělo se pak, jak obyčejně: kněží v několika skupeních kázali o sjednání průchodu slovu božímu, jiní večeri Páně pod obojí rozdávali. Kazatelové napomínali národ, aby milovali se mezi sebou a pomáhali sobě ve spolek, i aby zmužile stáli při poznané pravdě, nenávidějce lsti a úskokův Antikristových, jimiž on prý za posledních dnů celý svět svedl a o spasení duše připravil. Mysli celého shromáždění byly pokojné, rozjímáním a ponaučováním ztráven jest celý den, žádné výtržnosti, žádného pohoršení nebylo. Pošlapalo se osení jednoho chudého člověka tu vedle úlehlín, i obížděl hned jeden panoše, jménem Záviše, na koni po shromáždění, napomínaje lid, aby tomu sedlákovi škodu vynahradili, a sebrav drahé peněz dal je tomu sedlákovi. Dříve pak, nežli se shromáždění rozcházeti počalo, oznamovali kněží, aby se všickni zase sešli na den Přenesení sv. Ludmily, to jest 10. listopadu 1419, do samé Prahy k valné hromadě, i vystoupil kněz Koranda učiniv napomenutí k lidu řka: „Bratři! věztež, že jest vinice zakvetla, ale kozlové chť ji snísti; to jsou nepřátelé pravdy, lidé, kteří od krále Sigmunta žold berou a věrným bratřím násilím chť brániti a jim překážeti; protož nechodtež více s holemi ale se zbraní!“ Stalo se pak toto vyzvání k ozbrojené schůzi do Prahy patrně z návodu Mikuláše z Husi, který především chtěl Prahu vytrhnouti z moci vlády královské.

Větší část shromážděných z venkova umístili si, že své Pražské bratři a sestry domů doprovodí. I zdvihlo se všechno s polí u Křížkův a valili se zástupové poutníkův na noc do Prahy. Když šli přes Vyšehrad, kdež byla královská posádka a kdež ještě větší počet milcův někdy krále Václava přebýval, nikdo jim toho přechodu nebránil; pak se po Novém a Starém městě rozproudili zaplavivše brzy všechny ulice a trhy. Pražané je vítali nesčíslnými pochodněmi a slavným zvoněním po celém městě.

Druhého dne, 30. září, vykázano těm, kdo byli venkovští, obydlí větším dílem v kláštere u sv. Ambrože, a obce Pražské častovaly je po několik dní. A tu ti venkovští počali Pražským pomáhati v boření a kazení obrazův, svatých ostatkův a církevních nádob v kostelích a klášterech Pražských, vyhlašující je za zbytečné a za dílo Antikristovo. Nad jiné zle toho zkusil tenkrát farní kostel u sv. Michala na Starém městě Pražském, ačkoliv tam byl farářem mistr

Křišťan z Prachatic, starý někdy Husův přítel a příznivec. Veliké části Pražanův, zvláště na Starém městě, takové počínání se ovšem nelíbilo, a konšelé Pražští za purkmistrování Jana Plzeňského viděli toho potřebu, aby s královnou Žofií na hradě Pražském a s některými praelaty, pány, rytíři, městy a obcemi v Čechách v ozbrojenou jednotu vstoupili, a to, jak se v listině pravilo, „pro zjednání svobody

slovu božimu, pro hájení cti české, i pro odvrácení potupy kacířské na národ Český křivě uvalované.“ To se stalo již dne 6. října 1419; konšelé hledali patrně v té jednotě prostředek, jak by se Praha dobrým způsobem nemilých hostů mohla zbaviti; zemská vláda pak doufala, že tím snáze zbouření se lidu zamezí.

Lid venkovský se sice z Prahy zase vytratil, nicméně loupení a pustošení klášterův a

Valná hromada lidu u Kostelce na Křížkách 29. září 1419. (Str. 758).

(78)

kostelův nepřestalo ještě. Dne 18. října přihnul se lid ku klášteru Slovanskému, jehož opat, kněz Pavel řečený Medvěd, v čele shromážděných mnichův slovanských naproti bouřlivému houfu z kláštera vyšel a důraznou řečí lid napomínal, aby ušetřili kláštera od slavného otce vlasti k zvelebení národu, pro slávu jména slovanského založeného. Lid poněkud se

usmířil a přestal na pobrání skvostného nářadí ze chrámu; opat však, chtěl-li svůj a svých bratří život zachovati, musel dolehajícimu naň lidu večeri Páně pod obojí způsobou podávati. Po čase pak slovanští mnichové z toho kláštera se vytratili, v němž následkem toho slovanské služby Boží přestaly, a toliko opatové zůstali, jsouce pod obojí a toliko jako faráři.

**Mikuláš z Husi a Jan Žižka připravují lid
Český k válce.**

1419.

Když se s jedné strany vlada královny Žofie a mírní Husité kojili marnou nadějí, že se jim podaří, opatrným shovíváním, prostředkováním a smlouváním pokoj zachovati a všechny strany usmířiti: předvídali dva mužové již dávno, že k urovnání sporu, do kterého Český národ s cír-

kví a světskou mocí vběhl, nepomůže nic než válka, a proto se také již po delší čas k nevyhnutelnému boji na život a na smrt připravovali, obmýšlejíce prostředky, jimiž by odporníky a nepřátele mocí zbrané mohli přemoci. To byli Mikuláš z Písného, purkhrabí královského hradu Husi u Winterberka, a rytíř Jan Žižka z Trocnova, dvořan někdy krále Václava. Napřed musel pokud možná všechn národ o nevyhnutelnosti takového boje přesvědčen

Mikuláš z Husi a Jan Žižka z Trocnova. (Str. 763).

(79)

a velikým nadšením povznešen býti, a měl se hned v umělém vedení zbraně cvičiti. O to první postaral se Mikuláš z Husi častými hromadami lidu na horách, jimiž horlivost husitská byla již dosti napnuta; spousty lidu, scházející se v těchto hromadách, neznaly již, kromě písma svatého, žádné jiné vůle nad sebou, a byly hotovy, kamkoliv jíti a všecko učiniti, co by jim vykladači vůle boží byli přikázali. Nyní nezbývalo nic, nežli tyto špatné sice ozbrojené

ač dosti schopné zástupy lidu v umění válečném vycvičiti tak, aby s vojskem i nejlépe zřízeným s prospěchem v boj se mohli pouštět. Kněz Václav Koranda na poslední hromadě u Křížkův již jim na to poukázal, aby nechodili více s poutnickou holí ale s mečem v ruce, že jim nutno bude, podstoupiti boj s nepřátely co den u větším množství proti nim se chystajícími, aby tedy na 10. listopadu k velké hromadě do Prahy přišli již se zbraní. Aby však

nutnost zbraně také výrokem ze svatého písma dokázána byla, obrátili se Mikuláš z Husi a Jan Žižka především k universitě Pražské, aby podle písma vyřkla, sluší-li brannou mocí válčiti pro svobodu slova božího? a zdali toho Kristus nezapověděl, když Petrovi meč do pošvy schovati přikázal? Obadva výše řečení mužové dobře věděli, že jestliže universita vyřkne, že boj mocí zbraně pro svobodu slova božího slušný jest, všickni Husité jako zákon Boží to přijmou a žádných rozpakův a pochybností v tom míti nebudou. Učení mistři a bohoslovci měli o té otázce dlouhé a učené disputace, a to na čem se usnesli, zformuloval mistr Jakoubek ze Střebra a ve spis uvedl. Nález university zněl pak v ten smysl: „Vejíti v boj mocí zbraně jest jenom tehdaž dovoleno, kdyžby nastala nejvyšší potřeba zachování života. Byla by to nekřesťanská věc, kdyby se mělo rozšiřovati slovo boží mečem v rukou; pravý křesťan má přemáhati protivníka svého trpělivostí a obracet jej láskou a poučováním: kdyby však nepřítel ukrutný chtěl věrné křesťany hrubým násilím vyhladiti, a jiného prostředku nebylo, jímž by mohli chránění a zachování býti, pak bojování mečem pro obranu vyznavačův pravdy nejen dovoleno jest, ale i nařizuje se.“ Konec toho nálezu byl právě takový, jakž ho Mikuláš z Husi a Žižka potřebovali; neboť aby se měla hned válka počíti, k tomu neměli dosud ani chuti ani dosti moci, avšak o tom dobře věděli, že nepřátelé se velmi chystají, a že co nejdřív na ně zbrojnou rukou dorazí. Na okamžení nejvyšší potřeby chtěli se tedy připraviti. Pan Mikuláš z Husi to všechno hnutí národu Českého svou rukou říditi chladně a bystře o všem tom přemýšlel, jak by se ta válka připraviti a vésti měla, aby v ní Čechové zvítěziti mohli. Věděl však napřed, že je nepřátelé jejich předčiti budou v neskončené síle; proto také především k tomu prohlédal, aby Čechové v té válce ne tak silou jako válečným uměním palmy vítězství dosáhli.

K dokázání toho však nebyl nikdo působiteljší, nežli starý jeho přítel Žižka, muž, jakého ještě nikdy nebylo, který co výtečný válečník nejen výborně se znal ve věcech vojenských, ale též měl dary vůdcovské po všechny věky převzácné, uměje vyšším duchem přezvídati všechny náhody v boji a užívati jednoduchých a snadných prostředkův ku každé potřebě. V tom snad nikdy neměl sobě rovného. Posa-
vadní způsob válčení byl ještě velmi jednoduchý a nedokonalý; bojovníci zdvihali na sobě těžkou zbroj železnou, a v boji tlumném, bez určitého

pořádku hlavně silou svého ramene a svým množstvím hleděli nepříteli potříti. Proti takovým vojskům tehdejšími, která se skládala z pánův, rytířův, jich panoší, manův a pacholkův, a ostatně válce dosti zvykla byla, neměl Žižka koho do pole postaviti leda měšťáky a řemeslníky a nezřízené houfy sedlákův, u kterých nenalézal kromě síly tělesné, kromě vozův a selských cepův, nic než velikou horlivost a neobmezenou oddanost. Na to ovšem, žeby ho pánové a šlechta podporovali, předně nepočítal, a tudy na to pomýšlel, kterak by z oněch lidí zřídil vojsko k boji zdatné, kterým by vítěziti mohl. Nemůžeme o tom pochybovati, že v té příčině s Mikulášem z Husi a s jinými muži ve věcech válečných zkušenými radu bral, a tak stalo se, že smyslnil zvláštní způsob umění válečného, kterýmž učiněn jest počátek přechodu ze starodávného způsobu válčení k novějšímu válečnému umění. Znae se ve válečných obyčejích a zásadách starých Římanův spojil je s nejnovějšími tehdaž pokroky a prospěchy, které zvláště vycházely z užívání prachu střelného. Střílelo se tehdaž již dosti zhusta z pušek velkých a těžkých, avšak neobratných a tedy méně prospěšných, užívalo se již i menší ruční zbraně střelné, ale vždy ještě velmi ne-
japně. Žižka z hrubé střelby sestavil sobě první pohybné batterie spojiv je s vozovou hradbou starých Římanův. Na vozy pak velkou váhu kladl, učil je chrániti visutými s obou stran prkny, spojovati je mezi sebou řetězy a cvičiti se v umělých s nimi obrazech; cepy sedlákův, s nimiž ruka jejich nejobratněji zacházeti uměla, učil pobíjeti železnými ostny, a všechny druhy bojovníkův učil pohybovati se v určitých obrazech, tak že v pravý čas k pouhému pokynutí vůdcovu když měli na nepříteli doraziti dorazili, když měli couvati couvali, když měli harcovati čili porůznu bojovati anebo zase v zavřený šik se stavěti, hbitě a obratně to hned vykonati uměli; též pohybování, otvírání a zavírání vozového tábora podle pravidel učil konati, a hle — tento vozový tábor ba i ten cep husitský naplňoval neodolatelným strachem srdce obrněného rytíře, a nejhrdější a nejchvástavější vojska v Evropě dávala se před nimi na útěk! Žižka zjednal bojovníkům svým převahu a důraz vojska pravidelně zřízeného a vedeného naproti nepřátelům četnějším, také lépe ozbrojeným, ale valem a jako bez ladu a skladu do boje se ženoucím.

První krvavá srážka Husitův s vojskem strany královny u Radíče nedaleko Knína.

1419 4. listopadu.

Královna Žofie zakusila zatím mnoho strachu doslýchajíc o tom, k čemu se lid připravuje, a dostávajíc častá napomínání skrze posly od krále Sigmunta, aby všemi prostředky pokoj v zemi udržeti hleděla. Musela tedy válečnou moc sbírat, aby každému zmatku neb rozbroji důrazně mohla brániti. V tom se jí netoliko katoličtí pánové a města ale i husitsky smýšlející pánové, šlechticové a Pražané mírné strany ku pomoci propůjčili, neboť i jim na zachování pokoje v zemi záleželo. Husitští i katoličtí pánové báli se mimo to stejnou měrou těch velkých shlukův lidu selského na horách, že z podnětů náboženských snadno mohli se obrátiti k nebezpečným předsevzetím poddaných proti vrchnostem; všickni také doufali, že mírnou cestou dosáhnou vyplnění tužeb svých.

Učinivše již nahoře zmíněný zápis zbrojné jednoty dne 6. října, zavázali se všickni vespolek, pomáhati královně proti každému, kdoby na ni chtěl mocí sahati aneb pokoj v zemi rušiti. Královna nemajíc ještě dosti na tom, přijala mimo to veliké množství oděncův, zvláště Němcův, v řádnou službu svou, a vyplácejíc jim žold z bohatých pokladnic po nebožtíkovi králi Václavovi pozůstalých zřídila tím způsobem první stálé vojsko v Čechách. Nejvyšší purkhrabí, pan Čeněk z Wartenberka, rozložil je posádkou po královském hradě Pražském, v klášteře Strahovském, v klášteře u sv. Tomáše na Malé straně, v Saském domě a v arcibiskupském dvoře u mostu; předmostí na Malé straně pak dal novými sruby ještě lépe opatřiti, veda toho všeho správu sám pomocí dvou katolických pánův, Viléma z Hasenburka a Jana Chudoby z Wartenberka a z Ralska. Na venkově po krajích též několik šlechticův na žold do řádné služby bylo přijato, a všem královským purkhrabům jest přísný rozkaz dán, aby nikde více nedopouštěli shromažďování se lidu, a zvláště aby překáželi každému, kdoby se ke dni 10. listopadu do Prahy bráti chtěl.

Pražský lid obecný vida taková opatření, jaká se na Malé straně, ve hradě a také po venkově dějí, počal se velice jitřiti; kněz Jan z Želiva u Panny Marie Sněžné nad jiné se snažil, rozkvašení jeho množství, tak že Novoměstští o tom mezi sebou radu brali, kterak by nějakým směrlým skutkem hrozící nebezpečnostvi od sebe odvrátiti mohli. I stekli dne 25. října 1419

Vyšehrad, královskou posádku z něho vytiskli a hrad svým lidem obsadili. Že se to tak rychle a z nenadání státi mohlo, toho příčinou byli snad sami někdejší dvořané a služebníci nebožtíka krále Václava posud na Vyšehradě přebývající, a Husitům přející, mezi nimi zvláště Jan Žižka z Trocnova, který jak se zdá, nyní teprv zjevně k Novoměstským se přidal a u vedení jejich branné moci se uvázal.

Tak blížil se den shromáždění na 10. listopadu do Prahy rozepsaného. Na mnohých stranách zamezili skutečně purkhrabové a královská vojska každé rocení se lidu, tak že do Prahy jíti nemohl. Ne tak se jim dařilo v jižních Čechách; již přitáhl Mikuláš z Husi, veda četný zástup lidu od hory Tábor z Bechyňska, muže i s ženami, s sebou do Prahy; Plzeňští, Klatovští, Domažličtí a Sušičtí umluvivše se skrze listy a tajné posly všichni již na den Všeoh Svatých, 1. listopadu, v Žinkovcech ozbrojeni se sešli, odkud pak v nemalé sile dále ku Praze táhli. Zástupy jejich po cestě čím blíž ku Praze, tím více novými poutníky se rozmnožovaly, tak že jich konečně do čtyř tisíc bylo. Druhého dne došli na noc do Březnice, třetího dne do Knína. Také jeden korouhevní pán se k nim připojil, totiž několikráté již připomenutý Břeněk Švihovský z Riesenberka, potom dva rytíři, Chval a Kunaš z Machovic, každý se svou čeledí. Bylo však mnohem více korouhví lidu městského.

Zároveň zdvihli se také ze Sezimova Ústí nad Lužnicí ozbrojení poutníci, a ku Praze táhli, majíce o tom vědomost, že po druhé straně Vltavy jdou poutníci prvé řečení. Tento druhý zástup, kterýž jen asi 300 osob, mužův a žen, počítal, vypravil k těm v Kníně 4. listopadu posly s prosbou, zdali by se s nimi kde na cestě nemohli sejíti, aby spolu do Prahy šli a jeli, proto že jim samým těžko bude projeti, že jest jim na cestách všude silně od královských zasazeno. I poslali Knínští naproti nim na pěti vozích lidu branného. Však než ti k Ústským došli, meškajíce se převozem přes řeku Vltavu u Živhoště, zaskočilo Ústské někde mezi Jablonnou a Radíčem již vojsko královské, majíc pana Petra Konopištského ze Sternberka za vůdce. Počítalo asi 1300 dobře ozbrojených jezdcův, jakož se skládalo z čeledi samého pana Petra, potom pana Jana Ptáčka z Pirkšteina na Ratajích, Jana z Chotěmic na Vlašimi, Albrechta z Koldic, Václava z Donína, Jana Michalce z Michalovic, konečně

z německých žoldnéřův Kutnohorských. Lidé branní od Knína Ústským na pomoc posláni, popojevše as půl míle od řeky Vltavy, spatřili menší pěší zástup Ústských, a proti němu druhý velmi veliký houf jízdných, dobře oděných a ozbrojených s mnohými praporcei. To když uzřeli, počali se rozpakovati, co by měli činiti. Poslali do Knína, aby všechna

moc poutníkův tam zůstala hned sem ku pomoci přispěla, a sami před se dále jeli. Pan Petr Konopištský nechtěl, aby oba zástupové poutníkův se spojili, a tudíž kázal vojsku svému, aby udeřilo na Ústské. Ústští postavili se na nějakém přívrší, avšak královští rozrazili je tak, že veškerý houf jezdcův skrze ně proskočil a mnoho Ústských na místě

První krvavá srážka Husitův s královským vojskem u Radiče nedaleko Knína 4. listopadu 1419. (80)

zabitých a raněných leželo. Jen něco přes sto Ústských proskočilo ku Knínským, ku pomoci přicházejícím, kteřížto vyhlídnuvše sobě zjištěné místo na nějakém vrchu počali sobě zídku dělati ze suchého kamení, aby jízdní tak brzo k nim nemohli. Pan Petr Konopištský, zajav 96 Ústských, počal potom i s Knínskými rokovati, aby se dali na milost, nechtějí-li, by se jim

též jako Ústským stalo. Avšak královští ještě rokující uzřeli náhle, že již nové korouhve poutníkův od Knína svým ku pomoci pospíchají. Petr Konopištský nechtěl se jich dočkat, i kázav svým jezdcům, aby se obrátili, s nimi a s zajatými rychle odtud pryč ke Kutné Hoře ujížděl. Hlavní zástup Knínských dospěv až na bojiště, napojené, jak pravili, krví prvních mu-

čenníkův, položili se tu, a přes noc tu zůstali. Nazejtří kněží mše svaté sloužili a poutníci ubité přátely s žalostí a velkou pobožností pochováli; potom se ku Praze hnuli. A jakkoliv na cestách a na brodech všude jim silně bylo založeno, však pod Jílovým v noci přes řeku Sázu se přepravili, a třetího dne, 6. listopadu, s celou mocí svou okolo samého Nového hradu

u Kunratic, na němž královna Žofie právě té chvíle byla, ku Praze táhli.

Útok na Malou stranu Pražskou.
1419 4. listopadu.

V Praze mezi tím již velká věc se stala. Zpráva o nebezpečí, ježto poutníkům blíž Knína

Útok Pražanův na Malou stranu Pražskou 4. listopadu 1419. (Str. 771).

(81)

hrozilo, dostala se hned téhož dne, 4. listopadu, do Prahy. Tu hned kněz Ambrož, farář z Hradce nad Labem, od královny Žofie odtamtud vypovězený, a nyní do Prahy přišlý, s druhými kněžími celou Staroměstskou a Novoměstskou obec pobouřil. V okamžik, bylo to asi ve tři hodiny odpoledne, zvonilo se v obou městech

velikými zvony na poplach; ve všech čtvrtích města, na všech náměstích a trzích sbírali se ozbrojení zástupové, chtějící bratřím v nesnazi ku pomoci spěchat.

Tu vystoupili Mikuláš z Husi a Jan Žižka pravice, že bližší potřeba volá, a vedli nanejvýš rozdrážděný a bojektivý lid k útoku

na Malou stranu, aby sehnali aspoň z předmostí královskou posádku, která odtud Starému městu stále hrozila. Tak počal se boj na mostě, královské posádky střílely z děl ze Saského domu a z blízkého arcibiskupského dvora a zároveň i s královského hradu, a Praha ponejprv otřásala se hřmáním z děl. Boj byl velmi tuhý, na obou stranách množství lidí padlo, však pod večer sklonilo se vítězství k Pražanům; vedravše se fortanou mezi Lázní a Saským domem, ač ne beze ztráty, do Menšího města, bojovali na ulicích, až pak královští, když se boj do večera protáhl, opustivše dům Saský, dvůr arcibiskupský, klášter u sv. Tomáše a jiná stanoviště ve městě, na útěk se dali a na královském hradě útočiště hledali. Při tom zanechali mnoho koní, odění a jiných věcí, které Pražanům upadly za kořist. Tu jedni z Pražanů hnali se hned útokem na hrad, a byli by málem i do něho se dostali, druží loupili po domích protivníků, a po mostě i po vodě kořisti na Staré a Nové město odnášeli. Střelba s hradu otřásala městem napořád, zvonění na poplach na všech věžích města ustavičně děsným zvukem ozývalo se, mnoho domů na Malé straně hořelo, v jiných bylo bojováno, vražděno a drancováno; byla to noc velikého zarmoucení a úzkosti, nářku a bědování, tak že královna Žofie náramným leknutím prchla z hradu Pražského o půl noci v průvodu Oldřicha z Rosenberka, a útočiště na Novém hradě u Kunratic hledala. Panu Čenku z Wartenberka zastěží podařilo se, hrad zachovati. Když však po půlnoci lid Pražský poznenáhlu se ztrácel, navracuje se na Staré a Nové město k odpočinutí, tak že jen málo jich zůstalo na Malé straně, aby předmostí, Saský dům, arcibiskupský dvůr a klášter sv. Tomáše obsadili; tu královští asi ve 4 hodiny k ránu z nenadání s hradu sešli, z Malostranské radnice, která mezi kostely sv. Mikuláše a sv. Václava u prostřed rynku stávala, všechny tam nalezené poklady vybrali, městské knihy odnesli a pak navracující se nazpět na hrad radnici zapálili, tak že bez pomoci shořela i s krámcí a jinými domky tu prostřed rynku stojícími.

Vítězný výsledek toho dne a noci přičítali Pražané vůbec opatrnému vedení Žižkovu, a tu Žižka vzat jest od lidu na slovo.

Avšak boji tak počatému nebyl ještě konec. Druhého dne, v neděli 5. listopadu, teprv po obědě sebraly se obce Starého a Nového města Pražského ve zbrani a podruhé na Malou stranu táhly, aby zahnal královské, kteří některou část města ve své moci podrželi. Opět bojovalo se

v ulicích a nejvíce na rynku, poněvadž hořejší jeho část od královských osazena byla. S jedné i druhé strany něco lidu padlo. Konečně královští ustoupili, ale zapálili za sebou školu Svato-mikulášskou blíž kostela sv. Václava a mnoho domů pod samým hradem královským, aby při opětném útoku na hrad povstalcům neposkytovaly úkrytu. Také zjímali a s sebou odvedli některý počet Malostranských měšťanův, kteří se přidrželi strany povstale. Za to obořil se lid Pražský na arcibiskupský dvůr, pobral v něm, kde co bylo, a rozličné části skvostných jeho stavení pobořil a rozházel.

Dne 6. listopadu, právě když ozbrojení zástupové poutníkův od Knína do Prahy přišli, a Pražané je s velkou radostí přivítali a u sebe přijali, došli do Prahy listové od 35 pánův českých, asi od sta rytířův a od královských měst Kutné Hory, Čáslavi, Kouřimi a Kolína, kteří všickni Pražanům pro jich zbouření válku opovírali. Vojenská jejich moc se ku Praze sbírala, a posádka na královském hradě se tím každodenně množila, tak že Pražané na ten čas od útoku na hrad upustiti museli, a jen k obraně Malé Strany sruby proti hradu udělali, a zvláště v Saském domě se upevňovali, kterýž byl jako klíčem k mostu. Také po ulicích a při východech z náměstí sloupy zaráželi a průchody řetězy zatáhli.

Brzo celé okolí Pražské naplnilo se vojsky strany královské; nedávali do města potrav voziti, vybíjeli a drancovali tvrze a dvory Pražských měšťanův a jiné mnohé škody páchali.

Toho se ulekli zámožnější měšťané; konšel a starší jali se lid konejšiti a dne 9. listopadu 1419 zjednali stání zbraně s obou stran, počavše dělati námluvy k pokoji. Tak uzavřeno jest konečně dne 13. listopadu příměří, které až do svatého Jiří příštího roku mělo trvati. Královna Žofie a pánové zemští zavázali se, že budou hájiti svobodu v náboženství, zvláště co do přijímání pod obojí v celé zemi; Pražané zas k tomu svolili a zavázali se, že dalšímu plenění a boření kostelův, klášterův, obrazův a jiných ozdob kostelních přítrž učiní, a že Novoměstští Vyšehradu zase královské moci postoupí. Která strana by těch výminek nesplnila, k placení pokuty 50.000 kop grošův Pražských se zavázala.

Takovému příměří Žižka i jiní horlivci zvláště venkovští nechtěli dopustiti, předvídajíce ztrátu prospěchův ledva nabytých. Ve hněvu nadělali venkovští mnoho škody v domích, ve kterých ubytováni byli, a naloupivše se opět na Malé straně opustili Prahu. I Žižka opustil s Mikulášem z Husi a s panem Břeňkem Švihovským

Prahu a obrátil se do Plzně, kdež jiné zbrojiště k obraně proti královským doufal zříditi.

Staroměstští podrželi Saský dům v moci své, kterýž k jejich obci mimo to již od několika let náležel, Novoměstští zas svou posádku z Vyšehradu vzavše královským ho postoupili.

Kutnohorské šachty.

1419.

Palacký praví, že co po tomto příměří následovalo, bylo v nejedné příčině ještě horší nežli zjevná válka sama; neboť jakmile jednou mezi stranami prolita krev, hned domnívala se každá z nich, že právo má, mstít se nad druhou. Nyní však mnohem hůř toho zakusili Husité. Jakmile do Čech zprávy docházeti počaly, že král Sigmunt s velkým vojskem z Uher do země táhnouti se strojí, tu hned katolíkům srdce rostlo, a hojní poslové od krále Sigmunta ještě více je k tomu pobádali, aby neposlušné kacíře trestali. Pražským Němcům, kteří z města neutekli, bylo toho času ovšem úzko, jejich síla byla zlomena, jako v jiných několika městech královských; ještě v jiných však byli Němci v ustavičné péči, cítíce se mezi zjitřenými Čechy v menšině. Toliko v Kutné Hoře provozovali Němci ještě moc a panování své, a ti společně se na brzký příchod krále Sigmunta ukázali se býti nejúhlavnějšími a nejzuřivějšími nepřáteli všech Čechův husitského smýšlení. Město jejich rudnictvím květoncí a po Praze největší a nejbohatší, závodilo s Prahou a žárlivé bylo na ni, a proto také čím více Praha stávala se husitskou, tím větší horlivost pro zachování staré víry ukazovali Horníci. Tito Horníci ozdobili již v minulém století město své velebnými gotickými chrámy sv. Jakuba a Panny Marie na Náměti, a pustili se již do stavby chrámu sv. Barbory, kterýž ovšem teprv po nich Čechové tak nádherně, jakž podnes stojí, dostavěli. Za zloupení kostelův a poboření klášterův v Praze mstili se nyní Horníci způsobem ohavným a nelidským: kdekoliv nějakého Čecha strany husitské dopadnouti mohli, toho, nechtěl-li se odpřisáhnouti víry své, bez okolkův usmrtili dali. Pálili je, stínali je, všelijak jinak je mučili a hlavně do hlubokých šachet za živa je házeli. Když pan Petr Konopišský ze Sternberka 96 u Radíče zajatých poutníkův od Sezimova Ústí do Kutné Hory přivedl, tu je Horníci vesměs do šachet uvrhli. Byli to jedni z jejich prvních obětí. Nejvyšším mincmistrem

na Horách Kutných byl tehdaž rytíř Mikuláš Divůček z Jemniště, Husův někdy osobní přítel a nyní nejlítější protivník Husitův; on s Horníky, s řečeným Petrem Konopišským a s biskupem Janem Železným, Olomouckým, umluvil se na zkázu Husitův. Horníci za každého husitského Čecha platili po jedné, za kněze po pěti kopách grošův Pražských, a tak pro takový hříšný peníz chasa hornická a městská sem tam po všech koutech zvláště Táborníky, to jest lidi, kteří na horách se scházeli, vytloukala, a kde kterého popadla, hned s ním k Hoře pospíchala a k právu ho dodávala. Tak drželi Horníci na mnoha místech v zemi České pravé honby na lidi, a katové měli tolik práce, že často je to přemáhalo, a oni služby se odpírali. Všickni zajatí byli vesměs, někteří po stětí hlavy, někteří za živa, do rozličných šachet okolo kostelíčka sv. Martina před Kouřimskou branou vmetáni, nejvíce do šachty Gdule, Kukle, Martina, Starých a Mladých Kocourů, jakž těm šachtám říkali, přezdívalice jim mimo to Tábor, těšivajice tím jmenem úsměšně táboruchtivé Husity, a ukazujice jim ten hrob hluboký. Při čemž to znamenati sluší, že když Horníci mnoho jich zajali, aby se s každým zvláště nepárali, mnoho jich jednoho k druhému přivázali, a prvním velkým kámen na krk zavěsíce, do šachty jej vstrčili, kterýžto za sebou všecky ostatní stáhl, a tak všickni až na dno šachty dopadli. V Kouřimi byl farář, mistr Jan Chodek, který se svými kaplany také k husitství se přiklonil. Bezpochyby sami měšťané Kouřimští, namnoze také Němci, Horníkům to oznámili; a tito vpadše ještě v tomto měsíci listopadu do Kouřimi, řečeného mistra Chodka, jeho kaplany, pak některé konšely a starší obecní zajali, spoutané do Hory odvedli, vězením opatřili, a po několika nedělích také všecky je za živa do šachet vmetali. Za krátký čas utratili Horníci tím způsobem 1600 lidí, a do třetího roku, pokud je nezkrtili Pražané, do půl šesta tisíce.

Ukrutné stíhání kněží a světských lidí pod obojí dalo se však také na jiných stranách země České, jmenovitě v Plzeňsku, kdež pan Bohuslav ze Švamberka, pán na Krasikově, byl neunavený v pronásledování Husitův. Rytíř Racek z Janovic, pán hradu Rjesenberka, spojil se s některými bavorskými rytíři proti královskému městu Klatovům, jehož měšťané, vytloukše Němce a mnichy z města, k husitské straně se byli přivinuli. Racek, plně v listopadu městské zboží, zajal Klatovského kněze Jana Nákvasu, kterýž osadníkům v okolních vesni-

cích, zvláště pak nemocným svátost večere Páně pod obojí podával. Toho vězně rytíř Racek tům Bavorákům, kteří tu s ním byli, jako v náhradu za poskytnutou pomoc daroval, a ti knězi Nákvasovi obě ruce probodavše, ranami provaz provlekli, a tím provazem ku stromu jej přivázavše teprv potom ukrutně upálili s velikou slavností. Takové vymstivání se Němcův nad Čechy zvláště hluboký dojem činilo na cit všeho lidu Českého.

Král Sigmunt v Brně.

1419 konec prosince.

Král Sigmunt nepořídív mnoho na svém tažení proti Turkům, přijel konečně 15. prosince 1419 velmi chvatně, jakž měl v obyčeji, do Brna, i svolával tam české a moravské pány, rytíře a města na sněm. Potom se zase do Uher vrátil, a přijal tam hned u hranic ve Skalici dne 24. prosince svou manželku Barboru Českou na milost po více než půlletém zavržení pro domnělou nevěrnost. Do Brna zatím přijeli královna Žofie, vládařka, potom papežský legát Ferdinand, biskup Lucký, mnozí knížata a biskupové, čeští i moravští páni a rytíři, poslové z měst královských a purkhrabové hradův královských u velmi hojném počtu. Pak se sem vrátil zase král Sigmunt se svou manželkou a skvostným uherským průvodem.

Královna Žofie složila tu v Brně úřad svůj vládařský, ježž byla za čtyry měsíce bez velké útěchy a s nemalými starostmi vedla, a od té chvíle zůstávala již při dvoře svaka svého, krále Sigmunta, až do smrti své, která ji r. 1425 dne 26. září zastihla.

Král Sigmunt musel se o jinou prozatímní vládu v Čechách postarati, nežli sám do země přijel, odevzdav ji třem pánům společně, totiž nejvyššímu purkhrabí Čenkovu z Wartenberka, podkomořímu Václavovi z Dubé na Leštně a nejvyššímu hofmistru Jindřichovi z Elsterberka, Němci z Foitlandu, v západních Čechách osedlému. Že pak Sigmunt z opatrnosti se nevyjádřil, kterak o rozdávání pod obojí smýšlí, jakožto o věci, která se teprv společným uzavřením církve rozhodnouti měla, nezdráhali se stavové čeští vesměs, tedy i ti, kteří pod obojí přijímali, složiti jemu slib poddanosti a věrnosti, ačkoliv v Brně pro přítomnost husitských českých stavů interdikt ohlášen, a všechny služby Boží zastaveny byly. Pražané vypravili zvláště hojné a vzácné posly na přivítání krále Sigmunta do Brna, a tito po-

slové vjíždějíce dne 27. prosince s trubači a jinak s velkou nádherou a slávou do města, nemalé podívání a podivení netoliko obyvatelům městským ale i králi Sigmuntovi a celému jeho dvoru způsobili. A když se uhostili v hospodách sobě ukázaných, tu beze všeho ostýchání od kněží husitských s nimi do Brna příšlých večeri Páně pod obojí způsobou přijímali. Po dvou dnech, 29. prosince, král Sigmunt je před sebe pustil, a oni tu před ním dle obyčeje poklekše od obcí Pražských pozdravení učinili, za krále a dědičného pána jej přijímali, a za to prosili, aby jim to, co se v Praze bylo stalo, milostivě prominouti ráčil. Král Sigmunt maje čelo zamračené, nechal je nad obyčej dlouho klečeti; konečně se na ně osupil slovy tvrdými a hanlivými, a nežli je od sebe propustil, dal jim přísný rozkaz, aby na důkaz svého poslušnosti dali v Praze bez odkladu odstraniti všecky po smrti krále Václava po ulicích postavené sloupy a řetězy, též aby dali zbořiti všecky proti hradu Pražskému vystavěné sruby a ohrazení, potom aby nedopouštěli mnichům a jeptíškám až do jeho příjezdu do Prahy ani nejmenšího příkoří činiti; — jen pod tou výminkou že jim bude králem milostivým. Poslové tyto rozkazy pokorně přijavše 2. ledna 1420 zas do Prahy se navrátili.

Ze všeho toho zdálo se, že v celých Čechách, kromě snad měst Plzně, Písku a Králové Hradce, nikde již znamenitého odporu proti králi Sigmuntovi nebude. On si však počínal ještě důrazněji: všecky k husitství náchylné úředníky zemské a purkhrabí hradův královských ssadil, a starověrné katolíky na jejich místa jmenoval. To se stalo zejména také Janu Sádlovi ze Smilkova, pánu na hradě Kostelci nad Sázavou, a purkhrabímu na Karlštejně. Byl to přední milec krále Václava v posledních jeho letech, a nyní musel purkhrabství na Karlštejně a opatrovnictví všech na tom hradě chovaných pokladů postoupiti statečnému rytíři Zdeslavovi Tluksovi z Buřenic. Potom odeslal král Sigmunt přísné rozkazy ke všem královským městům a úřadům, aby se varovali všeho viklefství, aby stavili všecky neřády a rozbroje proti svaté římské církvi, aby odbojným městům Plzni, Písku a Hradci Králové nebyli radni ani pomocni, aby více nedopouštěli lidu scházeti se na horách a tak zvaných táborech, nýbrž aby všecky neposlušné bez milosrdenství trestali.

Pražané slyšíce, kterak se Sigmunt k jejich poslům zachoval a kterak vůbec přísně vystupuje a sobě počíná, netroufali si, ve zjevný

odpor proti němu se postaviti, a hned 4. ledna 1420 všechny sloupky a řetězy z ulic dali do radnice odnesti, všechny sruby a ohrazení proti hradu Pražskému udělané pobořiti, a v celém městě bylo jménem královým a konšelským povoláno, aby všickni světští a duchovní, kteří před Husity z města byli utekli, svobodně se navrátili, a nikdo více aby se neopovážil pod nejpršnější pokutou, jim křivdu činiti, jmenovitě na kněží a mnichy na ulici pokřikovati a je pronásledovati. I vrátili se tedy kanovníci, faráři, jiní kněží a mnichové, též měšťané a kupci, nejvíce Němci; velikou radost z této změny majíce doufali, že od těch zatracených kacířův brzy osvobození budou, smích si z nich dělali, rukama tleskajíce křičeli: „Již tito kacířští Husité a Viklefiště za své vezmou a pojdou!“, a jakou pomstu by nad nimi provedli mezi sebou ukládali. Obyvatelům pod obojí na nějaký čas teskno bylo, a plni pečlivosti do budoucnosti hleděli.

Kterak Husité upadli v chiliastické blouznění.

1420.

Slovo chiliasmus, pocházející z řeckého slova chilias, to jest tisíc, znamená bludné učení o tisícileté říši pozemské, v kteréž by Kristus sám kraloval a spravedlivým připravil odpočinek ode všeho zlého a hojnost všelikých rozkoší. Měla tato říše nastoupiti na konci všech věcí zemských, a jistá znamení měla její příchod oznámiti. Již mnozí z prvních křesťanův, jsouce od světské moci Římské kruté pronásledováni, v příchod takové Kristovy tisícileté říše věřili. Nyní i Husitům, když se jim zle vedlo, něco takového zdáti se počalo. Horliví Husité, nechtíce na žádný způsob od své víry pustiti, uvažovali nebezpečí, kteréž tuto dobu jim hrozilo. Veškerá světská moc v zemi proti nim se obrátila a v Kutné Hoře pohlcovaly šachty bez přestání vždy víc a více nešťastných obětí. Každému vidělo se, že má nastati boj krvavý, kterýž by přestal pouze zahlazením národu Českého. Pánové a šlechta ani nemyslili na odpor, a zmalátnělost Pražských měšťanův, kteří se pouhými hrozbami ustrašiti dali, nedodávala ostatnímu národu ani naděje ani smélosti. Že pak Sigmunt po sněmu Brněnském netáhl hned do Čech, nýbrž dříve do Vratislavi se obrátil, aby tam s německými knížaty sněmoval; zdála se síla jeho z daleka hrozící jako děsný mrak proti Husitům se stahující, a jim záhubu nesoící, jímžby se snad nebyli tak děsili, kdyby

ho byli zblízka viděli. Tu viděli rozhodní Husité spásu svou jenom ve zbrani a v rázném činu, druží, a to veliká zpousta lidu, která více obrazovností vládla nežli rozumem, počali rozjímati a chiliastická zdání míti. Jakožto pilní čtenáři bible vyčítali z ní předpovědění prorokův a evangelia sv. Matouše, podle nichž domnívali se poznávati znamení, předcházející tisíciletou říši Kristovu a konec světa. Již tu bylo bojování a pronásledování, již se očekávalo povstávání národu proti národu, království proti království, Čechové již byli v nenávisti u všech národů pro víru svou, mezi nimi samými učinily se již strany, které měly pohoršení mezi sebou, i zrazovaly a nenáviděly se vespolek; ohavnost spuštění od Daniele proroka předpověděnou, dávno již viděli, ona stojí na místě svatém, již byli povstali falešní proroci, činíce divy a zázraky veliké, a konečně nastalo věrným věřícím dle zdání jejich, takové soužení, jakého prý od počátku světa nebylo. Podlé těchto znamení domýšleli se tito blouznivci, že spatří brzo syna člověka přicházejícího na oblacích nebeských s mocí a slávou velikou. Nevycházelo to ovšem ze samého lidu obecného, nýbrž od kněží, kteří v tom prospěch viděli, právě v tomto okamžení takové blouznění zbuditi a k jistým účelům je obrátiti. Jeden z hlavních původců toho byl však mladý kněz Martin Houska z Moravy, a veliký počet lidu byl tím získán straně výstřední. Právilo se lidu, že onen konec věkův, kdežto všecko zlé na zemi vyplněno býti má, již jest ve dveřích; že minul čas milosti a slitování, a že nastal čas pomsty; trest spravedlivý že zachvátí každého, kdokoli neuteče se rychle k horám; obydlí hříšných a pokrytcův že jako Sodoma zahynou, a i Praha že jako nový Babylon ohněm nebeským pohlcena bude; jen v pěti městech, totiž Plzni, Klatovech, Žatci, Lounech a Slaném, že spravedliví najdou ochranu a spasení; však že i oni povinni jsou, pilně přičiněti se, aby všecko zlé na zemi vyhlazeno bylo; potom že Kristus, stoupiv ve vší slávě své opět s nebe, založí na zemi novou říši pravdy a spravedlivosti, ve kteréžto již nebude pána ni parobka, ni hříchu ani bolesti, aniž pak zákonův jiných, nežli zákonové živého ducha svobody; ti pak, kteří potom ještě přebudou, navraceni jsouce do stavu rájské nevinnosti, že nebudou již cítiti potřeb ani strastí tělesných, aniž že jim svátostí církevních potřebí bude ku posvěcení svému, a co toho více bylo. Jmenování pěti měst, kdeby měli všichni útočiště hledati, pocházelo patrně z dobrého důvodu a návodu. Divno jenom, že se mezi

nimi také Písek a Hradec Králové nejmenovaly. Sproští měšťané a sedláci ve všech krajích českých a moravských prodávali u velikém množství domy a statky své, a pospíšivše sobě i s ženami a dětmi ke jmenovaným horám, to jest městům, skládali peníze své do rukou kněží, jako někdy první křesťané k nohoum apoštolův. To uvedlo hned na počátku skutkem jakýsi způsob obecného a společného jmění, z kterého později v Táboře pravý komunismus se vyvinul. Z chiliastického blouznění však Husité dříve, nežli dvě léta minula, zase vystřízlivěli, a sekta Adamitův, která v něm setrvala, upadši potom v šílenství a mrzkost, od samých Táborův vyhazena jest, jakž na svém místě povědino bude.

Žižka v Plzni.

Od listopadu 1419 do března 1420.

Mezi tím shromáždil Jan Žižka v Plzni okolo sebe muže k činu odhodlané, kteří ovšem blouzněním lidu mýlit se nedávajíce nikoli od nějakých zázrakův božích nýbrž od rázného jednání spásu očekávali. Všickni k Žižkovi co hrdinnému vůdci zraky své obraceli, ač byl pouhý panoše ani jměním ani vzácností, ani úřadem ani pokrevenstvím nevynikající: on pouhou mocí ducha i vůle své všechny muže okolo sebe ovládal, a i vzácní pánové a rytíři strany jeho samoděk jemu se podrobovali. Nechtěje uznati příměří proti vůli jeho od Pražan se stranou královny Žofie zavřené, doufal Žižka tuto v Plzni zříditi zbrojiště, o které by se při dalším podnikání opírali mohl. Plzeň bylo první mezi městy, kde podle předpovědění dobří lidé útočiště před záhubou zlého světa měli najíti. Oni tudíž Plzeň ve svém blouznění sluncem nazvali a houfně ze všech stran tam putovali podrobuji se rozkazům Žižkovým.

Plzeň byla již tenkrát město lidnaté a pevné; u prostřed náměstí velikého stával také již tehdy nynější vysoký chrám sv. Bartoloměje a při něm komenda německých rytířův. Avšak Žižka spojiv tu všechnu svou brannou moc, všechny katolíky z města vyhnal, městské hradby opravit a kde co chybělo doplniti dal, a hlavně návodem Václava Korandy, kterýž tu byl nejprřednějším mezi husitskými kněžími, kázal na předměstích všechny kostelíčky, domy a dvory obořiti a v samém městě kláštery již dříve vyhnanych Minoritův a Dominikánův zkaziti. Královna Žofie, pokud ještě v Praze byla vládkou země, nadarmo Žižku k tomu měla, aby se ku příměří připojil; on stále takové

nabídnutí odmítaje všechnu péči svou k tomu obrátil, jak by své bojovníky, kteří se vespolek „bratří“ nazývali, ve válečném umění vycvičil, a z nich sobě řádné vojsko spořádal. Z vyšších stavů připomínají se pan Břeněk Švihovský z Riesenberka, potom rytíři Jan Valcún z Adlar a Chval Řepický z Machovic, kteří tu v Plzni při něm byli.

Co Žižka v Plzni, to Mikuláš z Husi nedaleko na Zelené Hoře, totiž silné zbrojiště husitské, spůsobiti chtěl. Nazval tu horu biblickým jménem Olivetská hora, a drahně lidu zbrojného tu okolo sebe stáhl.

Mezi katolickými pány, kteří hned s počátku rozhodně všemu husitskému hnutí se opírali, byl v těchto stranách nejprřednější pan Bohuslav ze Švamberka seděním na hradě Krasikově čili Švamberce, kterýž obdržev zásilku hojných peněz od krále Sigmunta silně se byl ozbrojil, a také bez odkladu proti Žižkovi a Mikulášovi z Husi válku počal, nechtě jim času dopřáti, až by se v Plzni a na Zelené Hoře mohli utvrditi. Počaly se tedy malé šarvátky již v listopadu 1419 v okolí Plzně a Zelené Hory, strana straně hleděla co nejvíce škody spůsobiti, což k ničemu jinému nevedlo, než toliko k žalostnému spustošení celé krajiny. Žižka hleděl především královské posádky z okolních tvrzí a hradův sehnati, aby jemu z blízka nemohly škoditi; a tak dne 2. prosince vytrhl z Plzně k tvrzi Nekměři maje lidu do tří set pěšího a sedm vozův podle svého výmyslu jak se zdá již v Plzni zřízených, na kterých se vezly polní hadice většího druhu, totiž polní střelby, kterýmiž se šestnácti a osmiliberní železné koule střelily k prorážení a poboření zdí, hradeb a náspů. Tu se naň v poli pan Bohuslav ze Švamberka v čele více než dvou tisíc královského vojska, jízdných a pěších, obořil, mysle, že ho vašem potře. Žižka svými vozy uměle se ohradiv, houf jezdcův proti němu vyslaný od vozův odrazil, a mnoho královských pobiv a škod jim nadělav na útěk je obrátil. Zahynul v tom boji Hynek z Nekměře, kterýž na královské straně bojoval, a Žižka maje potom cestu volnou, v noci na to, kamž byl zamyslel, dále táhl, a tu noc ještě tři královské posádky zničil. Za to však pan Bohuslav ze Švamberka proti Zelené Hoře obrátil se, a Mikuláše z Husi s ní sehnal. Mikuláš z Husi objevil se brzy potom na novém Táboře. Královského vojska u Plzně mezi tím vždy více přibývalo, a konečně vyslán jest z Prahy pan Václav z Dubé, podkomoří královský, s nemalou silou, aby zmáhání se moci Žižkovy za-

stavil a té válce konec učinil, a tak pan Václav z Dubé Žižku v Plzni obléhati počal.

Zkáza Sezimova Ústí a počátek města Tábora.

1420 v únoru.

Mezi tím přihodilo se v poledních Čechách něco, co k pravému vyvinutí války husitské největší podnět dalo. Město Sezimovo Ústí nad Lužnicí náleželo, jak jsme již výše podotkli, rodu pánův z Ústí, kteří byli větví Vítkovicův, avšak tak velice se rozrodili, že celé jejich původní panství rozděleno bylo mezi četné dědice. Jeden z nich byl Jan z Ústí, zemřelý roku 1414; ten se zmohl tak, že byl netoliko pánem na Kamenici, ale také koupil a smlouvami všechny díly bratří a strýcův svých získal, a r. 1413 také mistru Janu Husovi na Kozím Hrádku útočiště poskytl. Jeho vdova, paní Anna z Mochova, byla potom v letech 1414—1417 jedna z nejhrošlivějších Husitek, jakž také na svém místě položeno bylo. Nyní roku 1420 byl pánem na Sezimově Ústí pana Jana mladší bratr, Oldřich z Ústí, snad co poručík dětí po svém bratru. Ten byl horlivý katolík. Však jsme již výše položili, kterak v Ústí nejsmělejší novotáři u víře vedle kališníkův a katolíkův útočiště našli, jaké hádky se tam o náboženství vedly, a kterak podle rozkazu krále Václava pan Oldřich již 16. dubna 1419 nejvýstřednější kněží husitské odtud vyhnal, tak že oni potom lid na hory Táboř svolávali se jali. Byl tam také klášter Dominikánův, asi před sto léty založený, a tito mniši měli tu nyní velmi krušné postavení, ač se jich pan Oldřich z Ústí přičinlivě užímal. Rozhořčenost a rozdělení obyvatelův pro náboženství dostoupilo nyní nejvyššího stupně, a pan Oldřich máje snad naději v brzký příchod krále Sigmunta do země a v konec všech rozbrojů, všechny po husitsku smýšlející obyvatele z toho svého města Ústí vypověděl a násilím vyhnal.

Avšak mladý jeho synovec Prokop z Ústí, mladší syn někdy pana Jana, po otci i po matce horlivý Husita, smyslil sobě, pomocí své strany panství svého po otci se zmocnit, zosnovav k tomu cíli spiknutí. Jistý Hromádka, bývalý zvonář, potom dva husitští kněží, Vaníček a Jan Bydlínský, sebrali k jeho ruce mnoho lidu selského, a kryli se s ním o masopustě po několik dní a nocí v lesích, až pak v noci po masopustním úterku na popelečnou středu, 21. února 1420, po půlnoci k městu postoupili, když obyvatelé právě po

tancích a masopustních hodech ve hlubokém spaní pohřízeni byli. Ve srozumění s přátely ve městě je očekávajícími vešli bez nesnází do města, všechny katolíky a mnichy v kláštere přepadli a koho mohli zjímali. Mniši museli utéci a pan Oldřich z Ústí uskočiv, na své blízké tvrzi Sedlci se ukryl. Od té chvíle přibývalo v Ústí obyvatelstva husitského den jak den, Hromádkovi však, jakožto vůdci a nejdůmyslnější hlavě v Ústí brzy se v něm znelíbilo, neboť leželo v nížině při řece neposkytující tím samým ani pevností ani bezpečností. Za to však líbilo se mu staré Hradiště, nedaleko odtud k západu nad Lužnicí ležící, kde jak jsme v 1. knize této Kroniky na str. 865 a 900 položili, král Přemysl Otakar II. město vystavěl, jež r. 1268 od pana Sezimy z Ústí bylo zkaženo. Toto nyní opuštěné město Hradiště náleželo té doby staršímu bratru Prokopovu, panu Janovi z Ústí, který na pozůstalém hrade toho města, kterému nyní Kotnov říkají, sídlil, a nedávno staré zdi městské opravit dal. Ivyšel si tam Hromádka s lidem svým, opanoval to místo po krátkém dobývání k rukou mladého pána Prokopa z Ústí. Ležící na vysokém ostroze na pravém břehu Lužnice, a jsouc odevšad hlubokým údolím obklíčeno a toliko na východní straně okřídlen zřítí několika krokův s další krajinou spojeno, hodilo se výborně za pevnost, kterou bylo snadno nedobytnou učiniti. I dal o tom Hromádka zprávu do Plzně Žižkovi, kterýžto uváživ důležitost věci té, vzkázal, aby se tam jenom osadili a také bez meškání rytíře Chvala Řepického z Machovic s dostatečnou silou vycvičených, statných bojovníkův z Plzně tam vypravil, aby té nové osadě potřebné ochrany poskytnul. Stěhovali se tedy obyvatelé Ústí do tohoto Hradiště, a tak založena byla na místě tohoto zaslého města nová hora Tábor, a to co stálé shromáždění a zbrojiště bratří Tábořských. Říkalo se této pevnosti Hradiště hory Tábor, a pan Prokop z Ústí a z Kamenice zván jest sice po některý čas pánem města: on však stav se sám jako jiní bratrem v této nové obci, ztratil se brzy z řeči a paměti lidské docela.

Zirata Plzně a Písku. Bitva u Sudoměři.

Žižka na Táboře.

1420 konec března.

Postavení Žižkovo stávalo se v Plzni zatím každodenně povážlivějším: za jedno oslabil své zbrojné síly odesláním rytíře Chvala Řepického

s částí vojska na Tábor; za druhé zmáhalo se naopak vojsko královské vedením pana Václava z Dubé každodenně co do počtu a síly, a Plzeň byla od něho silně sevřena; za třetí bylo znamenati, že měšťanům Plzeňským přítomnost tolika lidí výstředních a výtržných ve vojště Žižkově počíná býti obtížna, a že měšťané tuto

svou nechuť k Husitům vždy patrněji na jevo dávají. Z toho všeho přesvědčil se Žižka, že mu nebude možno, aby udělal z Plzně své hlavní zbrojiště a aby se v něm navždy udržel. Přišli k němu někteří pánové Pražští, aby smluvili příměří mezi ním a panem Václavem z Dubé, a Žižka uvolil se, slyšeti je. Učiněna jest smlouva,

Bitva u Sudoměři 25. března 1420. (Str. 785.)

(82)

že Žižka se všemi, kteří by s ním jíti chtěli, město Plzeň pod tou výminkou opustí, že městu Plzni svoboda kalicha čili přijímání pod obojí pojištěna zůstane, a pak jestliže jemu a všem tuto v Plzni při něm jsoucím bratřím a sestrám s dětmi volný a bezpečný průchod odtud na nový Tábor popřán bude. Pánové zavázali se, pod pokutou tyto výminky mu držeti, a tak Žižka okolo 20. března 1420 se vším svým lidem Plzeň opustil, a pan Václav z Dubé

v město se uvázal. Královští smluvených výminek však Žižkovi nezdrževše, předně Plzeň v moc katolických obyvatelův vydali, kteří tudíž ku svým domům a statkům se navrátili, v krátce všechny Husity z města vypudili, a od těch dob co nejhorlivější protivníci Husitův v čele všech městských obcí v Čechách prosluli.

Toho času, když Žižka z Plzně vytáhl, upadl také Písek v moc vojska královského,

a to byla rána pro Husity dosti citlivá; neboť tu Matěj Louda z Chlumčan, hejtmán táborníkův husitských, obecnou pokladnu choval, kterou ode všeho lidu tábořského k opatrování a řízení měl sobě svěřenu. Kterak se to stalo, ovšem již nelze udati, ale vůdcové toho královského vojska byli pánové Petr Ko-

nopištský ze Šternberka a Mikuláš Divůček z Jemniště. Dobyvše Písku chtěli k Plzni táhnouti, aby pomáhali Žižku obléhati. Nyní však uslyševše, že Žižka Plzeň již opustil a se svými ke Štěkni v Pracheňsku táhne, umínili si, doraziti naň. Opodál za Žižkou táhl pak také pan Jindřich z Hradce, mistr řádu

Příjezd Žižkův do nového Tábora, po 26. březnu 1420. (Str. 787.)

(83)

sv. Jana v Strakoněch, (povídá se, že také pan Bohuslav ze Švamberka, Hanuš z Kolovrat a Jan Městecký z Opočna.) Všechno vojsko královské počítalo tudíž přes pět tisíc jezdcův, a bylo všecko výbornou zbrojí oděno, tak že je lid železné pány nazýval a dlouho ještě pod tím jménem v paměti měl. Naproti tomu Žižka více čtyř set lidí svých

neměl při sobě, a to i s sestrami i s pračaty, to jest, dětmi, které z pračatek kameny házely, potom bojových vozův dvanáct a jízdných koní devět. Z předních mužův byli tu při něm pan Břeněk Švihovský z Riesenberka se svou korouhví, rytíř Jan Valkoun z Adlar, kněží Václav Koranda a Markold. Proti této hrstce měli královští tak velkou převahu,

že nikdo o jejich vítězství pochybovat nemohl; sami pak se chvástali, že kdyby jich ničím nebyli jedno koňmi tlačili, tehdy je na koňská kopyta rozeberou. V takových okolnostech nemohl sobě Žižka přát, aby se s nimi v boji setkal; proto přepravil se dne 25. března 1420 na den Zvěstování Panny Marie, rychle přes řeku Otavu, protáhl ves Sudoměř a tak rychle pospíchal, že se to podobalo útěku. Za ním hnali se jako mračna houfové královští, a s druhé strany řeky táhl pan Jindřich z Hradce, s mnohými houfy z Plzeňska. Tu poznal Žižka, že dále táhnouti nemůže pro množství nepřátel, vyhlídl si bystrým okem místo zjištěné u rybníka, kterýž slul „Škaredý“, ač byl právě bez vody, a tu s vozy ke hrazi přiraziv, tak se jimi otočil, že jezdci královští majíce k němu hnáti útokem, s koní slézti musili. Žižka prý tu kázal ženám, aby roušky, závoje a zástěry na pole vůkol porozházely, a když pak nastal boj nad míru krutý a krvavý, tu jezdcové železní zapletše se ostruhami do těch plátů a závojův, dříve cepy Husitův umláceni k zemi klesali, nežli si nohy své vypelesti mohli. Odpoledne bitva začala, i až do tmy trvala; zahynul tu mezi mnohými bratřími pan Břeněk Švihovský z Řísenburka a na Dolanech, kterého Táboři pak velmi litovali a dlouho o něm vzpomínali, a jiných asi 30 bratří Táborův octnulo se v zajetí; avšak mnohem větší ztrátu utrpěli královští; celé bojiště pokryto bylo pobitými jezdci, a když náhle noc nastala, tu pro tmu nevěděl kdo koho býti. Sám pan Jindřich z Hradce, Strakonický mistr, byl v palec u nohy poraněn, že potom od té rány chřádl a do roka umřel. Královští nemohouce malého Žižkova tábora dobytí, byli konečně přinuceni, s velkou škodou na různě odtáhnouti, i vedli své zajaté s sebou, jež pan Mikeš Divůček z Jemniště na Kutnou Horu do šachet chtěl dodati. Žižka opanovav bojiště, zůstal tu přes noc. Druhého dne, 26. března, odevzdal na úsvitě své raněné blízkým vesničanům k ošetřování, a sešikovav své vozy, které celé zůstaly, táhl toho dne až ke hradu Újezdci nad Vltavou pod městem Týnem, původnímu někdy sídlu rodu nynějších hrabat Kounicův. Tu dorazila k němu posila od bratří na novém Táboře dožádaná, která potom na Tábor jej uvedla. Celá nova osada na Táboře vysula se vstříc hrdinskému vůdci, a uvítavši ho s velikou ctí a s plesáním u sebe přijala. Mrtvola padlého pána Břeňka Švihovského, svatého mučenníka pravdy, jakž jej nazývali, byla s velikou ctí pochována.

Žižka spatřiv položení Hradiště hory Tábor shledal je býti výborné; také hned všeliká opatření pro lepší pevnost toho místa učiniti nařídil. Nedlouho po jeho přjezdu na Tábor zřízena jest opravdivá vláda v této nové vojenské osadě, i zvoleni jsou čtyři rytíři za starší obce čili hejtmany, Žižka, Mikuláš z Husi, Chval Řepický a Zbyněk z Buchova. Ti pak měli plnou moc v obci, a všichni, kteří se ku straně Táborův přiznávali, měli jejich rozkazův býti poslušni. Jeden z prvních rozkazův jejich byl, aby všichni ještě v Sezimově Ústí pozůstali obyvatelé i s ženami a dětmi na Tábor převedeni, a město jejich pobořeno a spáleno bylo. I bylo tedy dne 30. března, v sobotu před květnou nedělí Ústí na všech stranách zapáleno a zbořeno, tak že od té chvíle pusté zůstalo.

Na tom místě, kde toto město Ústí stávalo, počali si teprve v nynějším století lidé nové domky stavěti, a tato nová osada dostala v jistém ohledu vhodné jméno Starý Tábor, ač na některý čas lidé ji Svatošovem zvali chtěli.

Usedlí lidé rozdělili městiště na Táboře mezi sebou a stavěli si kobky a boudy pro první potřebu, bojovníci po delší čas i pod plátnými stany na Táboře ležení své měli; a kdežkoliv se kdo usadil, tam po čase teprv dům ze dříví neb z lepenice sobě vystavěl, což se ovšem bez ohledu na souměrnost ulic dělo. Proto má Tábor podnes ještě množství malých, krátkých a úzkých uliček. U prostřed necháno prostranné náměstí, na kterém válečné stroje a zásoby byly rozešstaveny, a při kterém také po čase kostel vystavěn byl, tolikéž dřevěný a jednoduchý beze všech uměleckých okras, kterých kněží Táborští vyhlásili za zbytečné a hříšné, tak že později kardinal Eneáš Sylvius potupně jej vesnickou stodolou nazýval.

Pan Oldřich z Ústí, nepřítel Táborův, uzavřel se, jak podotknuto, po svém vypuzení z Ústí s udatnými bojovníky na své tvrzi Sedlci. Však nyní hned po zboření Ústí dobyli Táboři té tvrže útokem, a pana Oldřicha svými cepy do smrti umlátivše, tělo jeho do ohně uvrhli. Celá posádka byla bez milosti pobita, pokladové tam nalezení na hromadu snešení a spáleni, a konečně sama tvrz až do základu pobořena jest; šest přednějších bojovníkův z posádky té tvrže Táboři na živě nechali, řkouce k nim, že kdo z nich svůj život zachová chce, nechť ostatní své soudruhy v souboji přemůže a jim hlavy srazí. I vystoupiv jeden, jménem Pinta, chopil se meče, soudruhům svým hlavy srazil a potom k Táborům se přidal.

Stávala ta tvrz asi někde na místě velikého dvora, nyní obci Tábořské náležitého, nedaleko tak řečeného Starého Tábora. Tak se stalo mnoha jiným sousedům nového Tábora, kteří jemu nepřáli.

Mezi tím Žižka netratě času vytrhl hned 5. dubna v noci na veliký pátek z Tábora, a vpadl před úsvitem do Mladé Ožice čili Vožice, jak se nyní říká, pobořil tiše plaňky, jimiž městečko oplaňkováno bylo, a obořil se na ty „železné pány“, kteří po bitvě u Sudoměře, v počtu asi 2000 mužův, pod správou mincmistra Mikše Divůčka z Jemniště tam se byli rozhostili. Táboři učinivše náhlý pokřik, zapálili městečko, ty železné pány, kteří rychle na hrad uteci nemohli, všechny buďto pobili aneb zjímali, a velmi mnoho kořistí nabrali. Hradu nedobýval Žižka, nýbrž amlouval se o vyměnění zajatých za vězně z bitvy Sudoměřské, kteří již do Kutné Hory odvedeni byli. Tím způsobem zachoval život třídici svým lidem, na které již Kutnohorští katové čekali, avšak největší cenu měly pro něho koně a odění zde dobytá, jelikož si mohl nyní také jízdu, jakž jí potřeboval, zříditi, a své válečné prostředky rozmnožiti a doplniti. A tu hned na Táboře jezdcův sobě nadělal, a kteréhož podobného pacholka viděl, na toho dal odění a pod něj kůň, i vycvičil ho k jízdě a k boji. Tu Táboři počali teprv také na koních jezdit; Žižka pak od té doby teprv měl již vlastní vojsko, malé sice, ale úplné, pravidelně zřízené a každodenním cvičením uměle vzdělané, kterýmž již čeliti mohl bez ostýchání každé sebe větší nepřátelské moci.

Král Sigmunt ve Vratislavi. Ohlášení křižové války proti Čechům.

1420 od 5. ledna do dubna.

Král Sigmunt odebral se hned po novém roce z Brna do Vratislavi, kamž položil sjezd knížat říšských, a zůstával tam téměř tři měsíce, od 5. ledna do počátku dubna 1420. Následovali ho tam čelnější pánové čeští a moravští, Čeněk z Wartenberka, Oldřich z Rosenberka, Aleš ze Sternberka, Hynek Krušina z Lichtenburka, Hynek z Waldšteina, Jan Městecký z Opočna, Oldřich Vavák z Hradce a Jindřich Berk z Dubé; mimo to byli tam při něm Jindřich z Lipé, nejvyšší hofmistr, Albrecht z Koldic, nejvyšší mistr komory, Jindřich Lefl z Lažan,

nyní hejtman Vratislavský, syn jeho Hynce, Mikuláš z Lobkovic, nejvyšší písař český, a Jan Sádlo ze Smilkova na Kostelci nad Sázavou, bývalý purkhrabí Karlšteinský, všecko to pánové a úředníci dlelem katolíci dlelem pod obojí.

Ve Vratislavi měl král Sigmunt mnohá důležitá jednání, rozněval si na sebe krále Polského Vladislava Jagajlu, a ještě více jeho bratrance Vitolda, velkého knížete Litevského, pro své strannictví k Německému řádu v Prusích; hlavně však zaměstnávaly jej přípravy proti Čechům u víře výtržným. Měltě vlastně již z Brna přímo do Čech jíti a v otcovský trůn se uvázati, neboť téměř celé Čechy již ho byly za krále a pána svého uznaly. On však podle všeho, co se v Čechách od 4. listopadu 1419 bylo zběhlo, poznával, že mu bez prolití krve nebude lze, zemi tuto obsaditi, zvláště nebude-li moci vyhověti výmince, aby svobodnému požívání kalicha nepřekážel. K mocnému opanování země neměl však dostatečného vojska při sobě, a proto z opatrnosti svůj příchod až na jaro odložil, až by s neodolatelnou mocí proti odpůrcům svým v zemi mohl se postaviti, a je od nerovného boje, jak doufal, odstrašiti. Proto vyjednával především s papežem Martinem V., aby mu desátek z duchovních statkův několika zemí povolil, potom aby všeobecné křižácké tažení proti Čechům vyhlásil. Sám pak z vlastní moci uložil znamenitou daň na všechny kostely, kláštery a královská města v Čechách.

Mezi tím dály se v samé Vratislavi ukrutné výstupy; král Sigmunt dal 26 obecních starších Vratislavských veřejně stíti, a přijel tam v ty časy za svými záležitostmi Jan Krása od Věnečkův, znamenitý měšťan a kupec Nového města Pražského, kterýž v husitské horlivosti své jednání sboru Kostnického veřejně pohanil, odsouzení Jana Husi a Jeronyma Pražského za nespravedlivé vyhlásil a přijímání pod obojí zastával. Byl jat a před soud kněžský postaven, a že odvolati nechtěl, byl za kacíře vyhlášen, a dne 15. března 1420 k rozkazu krále Sigmunta koňmi po ulicích vláčen a konečně na hranici upálen.

Dva dni později 17. března přišla do Vratislavi bulla papežská, dne 1. března ve Florencii vydaná, ve kteréž křižácká válka vyhlášena, a veškeré křesťanstvo „k vykořenění Vikleřistův, Husitův a jiných kacířův“ do boje bylo voláno. Tuto bullu ihned papežský legát Ferdinand, biskup Lucký (z Italie) tuto při Sigmuntovi ve Vratislavi se nacházející, velmi slavně u přítomnosti arcibiskupův, biskupův a

praelatův, též knížat říšských a slezských a cízích vyslancův mnohých četl, i počala se bez odkladu v opisech roznášeti odtud po všech zemích blízkých i dalekých. Král Sigmunt také hned na všech tuto ve Vratislavi přítomných knížatech a stavích říše Německé žádal, aby se chystali jemu pomáhati jak sluší a patří při vyplňování všeliké zloby kacířské v Čechách. Čeští páni a rytíři ve Vratislavi vidouce co se děje, a kterak se jméno české vyhlášením války křížové tupí a hanobí, jali se trpce takové jednání odsuzovati, a své rozhořčení nad tím zřejmé na jevo dávati. Mohl si král Sigmunt toho všimnouti, že to bylo proň povážlivé znamení, avšak on z opatrnosti stavěl se jako nevida a neslyše.

Co Čechové proti tomu činili. Manifesty obcí Pražských a pana Čenka z Wartenberka.

1420 v dubnu.

Zpráva o smutném osudu měšťana Krásy a ještě více vyhláška křížové války proti Čechům způsobily v Praze náramný dojem, ovšem nikoliv takový, jaký král Sigmunt sobě přál, ale opácný, dojem totiž, kterým se myslí národu co nejloub pobouřily. Ovšem že kněží s kazateln Pražských líčili krále Sigmunta vždy co nejhoršího a nejurputnějšího nepřítele všech vyznavačův pod obojí, jakož se to nyní ukázalo; avšak bývalý mnich Želivský, kněz Jan, kazatel u Matky Boží Sněžné, kterýž obzvláště rád myslí posluchačův svých obrazy ze zjevení sv. Jana rozplameňoval, ten nyní poukazoval na Sigmunta zvláště, že to jest ten sedmihlavý a sedmikorunní drak ryšavý, jenž přišel prý na svět, aby zahubil zrozeňátko ženy hvězděné, novorozenou totiž pravdu, a proti němuž by tedy věrní bojovati měli pro spasení světa. Narážel tím na to, že Sigmunt založil řád zlatého draka a že se psal králem sedmery království čili sedmery korun. Také přemnozí posluchači Jana Želivského skutečně takovým vztekem byli naplněni, že jen hořeli touhou, nasaditi života a jmění svého pro víru. I tak se všeobecné zbouření lidu v Praze přispíšilo, a živé hnutí nastalo po smutné, ovšem krátké době sklíčenosti. V takových okolnostech netajili sobě Pražští Němci a báživější katoličtí měšťané, že nyní ovšem strašlivé krveprolití může nastati, a starali se o bezpečí své. Asi prý sedm set Staroměstských a tolikéž Novoměstských rodin opustilo domy své, zvláště pak

bohatí Němci mezi nimi, a schovali se i s nejdražšími věcmi svými opět pod ochranu královských posádek na hradě Pražském a na Vyšehradě, buď i z města vyšli, aby na rozličných hradech a tvrzích útočiště hledali. Konšelové Pražských měst tomu stěhování nebránili, avšak posádky na královském hradě a na Vyšehradě přijímaly tyto utečence jenom pod tou výmin-kou, jestli že po vypršení příměří, do sv. Jiří, 23. dubna, smluveného spolu pomáhati budou k dobytí měst Pražských.

K čemu Jan Želivský a jiní kněží pracovali, toho také dosáhli: dne 3. dubna ve středu před velikonočí shromáždila se obec Pražská s kněžími a mistry husitskými na Staroměstské radnici; konšelé museli se vesměs přísahami zavázati, že při kalichu věrně setrvají, a zvoleni jsou čtyři hejtmani na Starém a tolikéž na Novém městě, kterým byly klíče od radních domů i od městských bran odevzdány, a kterým všickni za sebe i za všechny obyvatele ve městě úplné poslušenství příslibili. Každému z těchto hejtmánů přidali ještě deset podhejtmánů, a všechna obec tu na radnici přítomná jednohlasně slibem pod přísahou se zavázala, že ani hrdel ani statkův svých pro obranu kalicha Páně litovati nebude. To všechno ve spis uvedeno a pečeti stvrzeno bylo. Vedle toho pak vydán jest od obou měst Pražských manifest ke všem Čechům a zvláště k českým městům psaný, kterým velmi prudkými a rozhodnými slovy obyvatelstvo království Českého vyzýváno bylo, aby vyslalo odevšad ze sebe do Prahy muže vlasti a národu věrné, kteřížby uradili a umluvili vespolek, co v těchto dobách jest činiti. V tomto manifestě vyjádřen byl hořem a hořkostí oplývající nárek na církve Římskou, kterážto prý již nikoli jako máti, ale jako macecha i jako nejukrutnější hadice smrtelný jed co plod svůj ze zlořečené pověsti počatý na Čechy vylila, když na družebnou neděli, to jest čtvrtou postní (17. března t. r.) ve Vratislavi kříž, ono znamení trpělivosti a milosti Boží, nyní ke vzteku a vraždě proti nim krvavými rukami vyzdvihla, nižádného řádu Božího ani lidského v tom nezachovávši; ona slibnou lži odpustkův vábí a bouří prý Němce, přirozené Čechův nepřátele k tomu, k čemuž oni sami již dávno chuť mají, aby totiž vykořenili národ Český a v jeho zemi sami se osadili. Němci by prý žádné příčiny neměli, avšak na český jazyk vždy se zlostní, a jako jsou slovanskému jazyku učinili v Míšni, Prusích a v jiných zemích, a jej vyhnali, takéž Čechům míní učiniti a zasednouti sídla jejich. To že jest zlost nade

všecky zlosti; a kdo že jest ten Čech, an slyše o ní, i nepohne se ve hněvu svém? kdo patře na ni nerozplyne se v slzách?

Přišlo také hned k opravdivým přípravám k válce. Vyšehrad byl proti Pražanům silně obsazen, a tu hned v pondělek velkonoční, 8. dubna, počali Pražané velký příkop proti Vyšehradu od Nového města dělati, na němž kněží, žáci, panny i Židé za pět dní pracovali. Potom obsazen jest klášter Slovanský, Větrov u sv. Apolináře a Servitský klášter u Panny Marie na Botiči velkým počtem bojovníkův, kteří 17. dubna Vyšehrad řádně obléhati počali.

Jako Praha se zmužila, tak i česká šlechta nyní opravdově se vzchopila, ba ještě dále zašla. I pánové a rytíři pocítili co nejživěji urážku národní cti, která se stala vyhlášením křížové války proti Čechům. Co byli mezi nimi horlivější Husité, ti v násilném utlačování pravdy zákona Božího, jak za to měli, vrch vši bezbožnosti viděli. Zejmena pan Čeněk z Wartenberka, když dne 15. dubna od krále Sigmunta do Prahy se vrátil, již ani okamžení na rozpacích nebyl, co by nyní měl činiti. To co u krále Sigmunta viděl a slyšel, naplnilo jej co Čecha a Husitu velikou hořkostí, i poznával, že již nelze býti věren králi a národu zároveň; přestoupiv úplně ku straně národní, počal co spoluvládař v zemi hned činiti opatření k jejímu prospěchu. Byl to pán vysoké, vážné a příjemné postavy, vlídného a ušlechtilého chování, při tom zmužilý a neobyčejně výmluvný, pravý vzor všech cností rytířských, aspoň vzneseného šlechtictví. Však pohříchu nebyl tak silné povahy, jaké zapotřebí jest v dobách velikých a rozhodných. Hned třetího dne po svém návratu, 17. dubna, pozval k sobě k obědu na hradě Pražském dva katolické strýce své, kteří tu byli při královské posádce jeho podporučíky, totiž pana Jana Chudobu z Wartenberka na Ralsku a pana Sigmunta z Wartenberka na Děčíně; když beze všeho tušení se dostavili, dal je pan Čeněk zatknouti a vězením opatřiti, a kázal zároveň vojsku sobě oddanému, aby všechna důležitější místa obsadilo. Potom dal zjímati asi 76 kněží a několik přednějších měšťanův Pražských, kteří se byli ze strachu z města na hrad utekli. Všechny ostatní měšťany a Němce, kteří tu útočiště hledali, dal i s ženami a dětmi se hradu sehnati, poklady jejich nahoru přinešené, ano také všechno církevní zboží, co na hradě bylo, zabavit. Tak se přidal toho samého dne s královským hradem k Pražanům, když tito právě Vyšehrad obléhati počali. Na to odeslal pan

Čeněk králi Sigmuntovi list odpovědný (válku vypovídající), a s ním zároveň mu vrátil řetěz a znamení řádu zlatého draka, nedávno od něho obdrženy. S Pražany a jejich jednotou smluvil se ku společné obraně, a také jiné pány a šlechtice, jmenovitě i mladého Oldřicha z Rosenberka k této smlouvě potáhl.

Dne 20. dubna učinil pan Čeněk ve jménu všech s ním spojených věrných Čechův manifest čili svolání ke všem Čechům a Moravanům, jehož obsah byl hlavně ten, že se všem i každému zvlášť napominání dává, aby tou věrou, kterou koruně i království Českému povinni jsou, králi Sigmuntovi poddáni nebyli, ani jeho poslouchali jakožto krále Českého, ani jeho úředníkův, proto že prý ještě od pánův českých není za krále vyvolen, ani k Českému království korunován, a proto že jest království a národu nepřítel veliký a ukrutný; on že totiž nejohavnější potupou, totiž kacířstvím všem křesťanům Čechy potupil a zhaněl; on že legatovi papežskému křížovou válku na ně vydati kázal k veliké hanbě jejich; člověka v naději Boží dobrého a nevinného jediné pro přijímání pod obojí ve Vratislavi, v koruně České, koňmi usmýkati a upáliti dal, Horníky k nelidským ukrutnostem naproti Čechům popouzel, markhrabství Braniborské, nemaje k tomu práva, od koruny České odcizil, Staré Marky (v Branibořích) Pruským křížovníkům zastavil, biskupství Moravské člověku neřádnému a velikému hanci jazyka českého (Janu Železnému) podal, Vratislav, město slavné koruny České, zahubil a ochudil, s vojvodou Janem Bavorským, synem Klemovým, bezpravcem a loupežníkem koruny České, v jednotu se zapsal, a konečně mistra Jana Husa za jeho vlastním listem ochranným do Kostnice příslého upáliti kázal. I které prý jest to srdce jazyka českého tak tvrdé, jemuž by se tak veliké ukrutnosti a nemilosti nezešlo? Proto že žádný Čech nesmí, pod propadnutím cti, hrdla i zboží svého, dělit se od obce (to jest od národu), ale raději zachovaje přirozenou víru a lásku k národu i ku koruně, že má raden a pomocen býti v obecné jejich nouzi a potřebě.

Tento manifest byl v několika jazycích složen a nesčíslněkrát opsán, tak že po celé zemi šel, ano i do ciziny, a jeho účinek dost znamenitý byl.

Boření klášterův a chrámův. Obléhání Vyšehradu.
Orebité.

1420 od 23. dubna do 2. května.

Mezi tím vypršelo na den sv. Jiří, 23. dubna, příměří dne 13. listopadu 1419 mezi stranama, královskou a husitskou učiněné; ihned byla celá země vzhůru. Pánové a rytíři poslali králi Sigmuntovi odpovědné listy jako o závod, chystajíce se k boji všemi možnými prostředky, celý národ s malými výminkami proniknut byl opravdovým nadšením, a všechny oběti k hájení vlasti a víry své přinášeti hotov byl; pan Čeněk z Wartenberka však ještě rozhodněji proti Sigmuntovi si počínal, vypraviv ve srozumění s některými předními pány tajné poselství k Polakému králi Vladislavovi Jagajlovi, které se mělo zeptati, zdaliby nebyl náchylen přijmouti českou korunu.

Na Táboře však a v jiných městech, kde měli převahu přívrženci kněží výstředních, kde toho času chiliastická zdání mysle lidí opojila, kde mimo to krále Sigmunta nikdo neuznával a všechno k nastávajícím bojům se chystalo, počalo vrch bráti učení, že člověk ku posvěcení svému kostelův nepotřebuje, proto že napotom jeden každý nositi má živý zákon Boží v prsou svých, že následovně všechna stavení a nářadí bohoslužebná stala se již zbytečnými a neplatnými; byl-li však nad to kde který chrám neb oltář na čest a jméno některého svatého postaven, že to jest modloslužebnost ohavná, kterou ctitelé pravdy zákona Božího povinni jsou zrušiti a vykořeniti. Toto domnění vedlo Táboře k úmyslnému boření a pálení nejslavnějších chrámů a nejvzácnějších památek a ozdob České země.

Počátek učinil Žižka hned v několika nedělích po přepadnutí tak zvaných železných pákův v Mladé Ožici, když si byl vojsko své i jízdu jak náleží spořádal a k vítězným bojům připravil. První jeho výprava z Tábora byla na bohatý blízký klášter Premonstrátův Milevských, kde prý před tím 300 mnichův bývalo. Opat Svatomír předvídaje již dávno, jaké mračno na blízkém Táboře se stahuje, učinil všeliké opatření k obraně kláštera, zřídil sobě zbrojnou sílu a upevniv klášter příkopy a násypy. Již dne 23. dubna zjevil se Žižka se svým hrozným sborem před Milevskem, přijat jsa ovšem jak od posádky tak od mnichův odhodlaným odporem. Klášterští ve zbraní méně cvičení poznali brzo, že přemoci Táborův neodolají, a v nočním útěku spásu svou hledali. I vpadli Táboři

do kláštera a vydrancovavše kde co bylo, celé stavení klášterní jakož i chrámy Panny Marie a sv. Jiljí v požeh dali. Kdo z mnichův a lidí klášterských se opozdil, krutou smrtí život svůj skončil.

Odtud hnal se Žižka k Zelené Hoře na slavný Cisteriánský klášter Nepomucký. Již 24. dubna zjeví se před klášterem jeho pračata, v zápětí přitřhl hlavní voj. Dne 25. dubna hnal na klášter útokem, a že všechny východy z něho lidem obstavil, jen někteří mnichové útekem spasiti se mohli; ostatní, a bylo prý jich přes 100, vpadli i s opatem Táborům do rukou, a museli prý ukrutnou smrti na hranici podstoupiti. Nádherné stavby klášterní byly pak vyloupeny a zbořeny, a poskytují ještě podnes co zříceniny velkolepý pohled.

Tak učiněn byl strašlivý začátek v boření a kažení slavných staročeských klášterův; jiné kláštery pak a kostely na venkově, obrazy svatých a jiné věci bez rozdílu at toliko v pobožném úmyslu udělané, at nejslavnějším uměním vyzdobené, tak zhusta byly páleny, bořeny, třískány a zničovány, že letopiscové ani všech jmen ani počtu jejich zevrubně udati neuměli.

Po zboření klášterův Milevského a Nepomuckého přilehl Žižka se vši mocí svou k Rabí v Pracheňsku, jednomu z nejpevnějších hradův v celém království, do kteréhož, poněvadž za nedobytný považován byl, mnozí duchovní a světské lidé z celého okolí všechno nejdražší, co měli, snesli, aby to tam v bezpečnosti uschováno měli. Náležel tehdy ten hrad panu Janu Švihovskému z Riesenberka, jak se zdá synovci někdy pana Břehka padlého v bitvě u Sudoměře. Žižka hrad oblehl, a podařilo se mu, v krátkém čase zmocniti se jeho. Tu vytáhli Táboři sedm mnichův a kněží, kteří se tam byli utkali, a na hranici je upálili. Potom všechny ve hradě nalezené poklady a klenoty ze zlata, stříbra, drahého kamení, též skvostné oděvy, zbraně a jiné věci do předhradí na hromadu snesli a také ohněm spálili, nešetíce než zbraně, koní a hotových peněz. Mezi zajatými nalézali se také synové Jana Švihovského, pána hradu toho; Žižka vzal je v ochranu a péči svou; oni však později úhlavními nepřáteli Husitův se stali. Nežli Táboři odtud odtáhli, hrad Rabí v požeh dali.

Ve východních Čechách nad říčkou Orlicí na tak zvaném vršku Orebu u Třebechovic, na kterém navedením kněze Ambrože, často již jmenovaného, také hromady husitského lidu se scházely, spůsobil zas tentýž kněz Ambrož, že se tam opět hromada netoliko lidu, ale i šlechty

sebrala, a to hromada ozbrojená, k boji připravená. Kromě Ambrože a jiných kněží dal se tam najít také Martin Lupáč, jeden z nejdůmyslnějších theologův, z nejvýmluvnějších řečníkův a nejhorlivějších voditelův lidu, ze šlechty pak přišli pan Hynek Krušina z Lichtenburka na Kumburce, rytířové Diviš a Bořek z Miletínka, Jakub Kroměšín z Březovic a Hertvík z Rousínova. Celá hromada rozohnivši se kázáním kněží a přijavši večeri Páně pod obojí, zřídila se na způsob Žižkova sboru Táborův co sbor ozbrojený pod jmenem Orebitův, a zvolivši sobě pana Hynka Krušinu z Lichtenburka za vůdce vytáhla odtud do boje pro kalich Páně. Obrátili se do Boleslavska a přilehli dne 30. dubna k Cisterciánskému klášteru Hradištskému nad Jizerou, kterýž byv vystavěn na bývalém župním hradě polohou i obezděním dosti pevný byl. Orebité však dobyté ho již toho samého dne, zloupili ho a stavení v požeh dali, tak že toliko velký slavný chrám nerozbořen pozůstal, kterýž teprv hrubou nevšimavostí pozdějších věků zkázu vzal.

Odtud se obrátili Orebité ku Praze, a již dne 2. května slavně do Prahy vešli. V čele průvodu vojenského kráčeli kněží s večeri Páně v rukou, následovali pak pan Hynek Krušina, rytíři a jiní jezdci, potom pěšáci a vozy s ženami. Pražané uvítali tyto pomocníky své čili Boží bojovníky, jak je nazývali, processím a knězem, který také večeri Páně nesl, s velikým nadšením a s radostí a opatřivše jim hojně živnosti, hned jim vykazali byty a ležení u sv. Apolináře na Větrově, aby mohli proti posádce Vyšehradské tím lépe nápomocni býti. Neboť Vyšehradští časté výpady do Nového města činíce, již mnoho škody Pražanům nadělali. Pražané pak brzo potom pana Hynka Krušinu z Lichtenburka za nejvyššího vůdce nade všemi vojáky Pražskými zvolili.

Na západních hranicích České země zdvihli se zas Chodové, vedeni jsouce od jistého kněze, kterýž ozbrojen a na koni sedě proti odpadlé Plzni je vésti chtěl. Avšak dne 1. května přepadl je s velkou silou mezi Domažlicí a Horšovým Týnem pan Bohuslav ze Švamberka, několik set jich pobil, ostatní ranil a zajal, kněze pak zajatého do Plzně dodal, kdež k veliké radosti katolického obyvatelstva na náměstí při zvuku trub byl upálen.

Kterak pan Čeněk z Wartenberka od národní strany odpadl a hrad Pražský královské moci vrátil.

1420 7. května.

Ne všem Husitům líbilo se to bezuzdné kazení a třískání oltářův a ozdob kostelních, to boření klášterův a mordování mnichův a kněží; většina jich přála si toliko obnovu církve, nikoliv však zničení všech řádův církevních. Někteří z mírnějších vidouce co se děje, odpadli od husitství dokonce, jiní ač neodpadli, naplnění byli takovou nechutí k výstřední straně husitské, že v horlivosti v boji pro kalich velmi ocháblí. Nejvíce však zošklivilo se počínání Táborův a Orebitův samému panu Čeněkovu z Wartenberka, který již svým úřadem co nejvyšší purkhrabí nejvíce byl povinen starati se o zachování pořádku v zemi. Nechut jeho ze spojení se stranami tak surovými a rozsápanými, jichž na uzdě držeti nestačil, každým dnem víc a více se rozmáhala a vida, že po počátku války Táboři a Orebité většího štěstí mají, nežli Pražané, kteří se ani škodám od Vyšehradské posádky ubrániti nemohli, počal odpadnutí svého od krále litovati. Zvláště pak sklíčen byl on i jeho přátelé, když o tom, co se s hradem Rabím stalo, uslyšel, a když Orebité klášter Hradištský, od předkův paně Čenkových založený a pod ochranou jeho rodu stojící, zkazili. Pověst o velikých přípravách k tažení krále Sigmunta do Čech na vyhubení kacířství také mnoho otuchy mu nedodávala, neboť skutečně již na počátku května 1420 zdvihl se Sigmunt s vojskem ohromným a překročil ze Slezska hranice české, táhna přes Kladsko a Náchod k Hradci Králové. Dřív než do země vkročil, rozeslal listy do všech zemí okolních, volaje knížata a národy ku pomoci své a k obraně církve a víry, dáváje jim výstrahy, že jestli se ku křížové válce nepřipojí, jejich vlastní země jedem kacířské zlosti nakaženy budou.

Král Sigmunt vypravil od hranic dva plnomocníky do Prahy, pana Viléma Zajíce z Hasenburka a Arnošta Flašku z Richenburka, aby zjednali s Pražany příměří na dvě neděle. Pražané jim sice málo sluchu dali, neboť kněží nepřestávali, s kazatelen napomínati je, aby slovům Sigmuntovým nevěřili; — však tím ochotnější byli od pana Čenka z Wartenberka na hradě přijati. Dav se s těmi plnomocníky v tajné vyjednávání, osvědčil se jim, že hotov jest, postoupiti králi opět hradu Pražského, dosáhne-li za to jen on a děti

jeho odpuštění od krále, a bude-li jemu svoboda a ochrana přijímání pod obojí na všech panstvích jeho pojištěna. S takovým oznámením hned pan Arnošt Flaška z Richenburka ku králi Sigmuntovi odejel, a od něho zpět na hrad Pražský dne 5. května se navrátil, panu Čeňkovi od krále řekl, že k těmto výmínkám hned a bez obmezení svolení své dává. Nyní počalo

se zase vyjednávání s Pražany: dne 6. května svolána jest velká obec Starého a Nového města Pražského, a pan Arnošt Flaška z Richenburka oznamoval Pražanům od krále Sigmunta, že jest velmi ochoten, dopřáti Pražským kněžím veřejného hádání o kalichu, jakž ho žádali, a přijmouti i splniti všecko, cokoli ze zákona Božího dovedeno bude. Pan Čeněk z Wartenberka

Hynek Krušina z Lichtenburka s Orebitý do Prahy ku pomoci táhne 2. května 1420. (Str. 797.) (84)

podporoval řeči tohoto královského posla, a Pražané konečně k tomu svolili, že od obce několik mužův k Sigmuntovi pošlou, aby bezprostředně s ním samým potřebné o tom uzavření učinili. Avšak nežli k tomu přišlo, již na úsvitě následujícího dne, 7. května, pustil pan Čeněk bez vědomí Pražanův asi 4000 královských oděncův, Čechův i Němcův, pod správou

pánův Viléma Zajíce z Hasenburka, Václava z Dubé na Leštně a Hynka Hlaváče z Dubé do hradu Pražského a postoupil jim ho docela. Když se o tom dole ve městech Pražských dověděli, všickni náramně se toho zděsili a byli strašně popuzeni; i hned běžela lůza městská na staroměstské náměstí, lajíc a pana Čeňka zrádcem nazývají. Tu vlála na

radním domě korouhev s erbem ke cti téhož pana Čeňka; i hned ji na náměstí dolů shodili, potrhali, nohama šlapali a konečně na pranýři postavili, davše na ní bláznovskou čepici místo rytířské přilbice na znamení ošemetné zrady. Pan Hynek Krušina z Lichtenburka nacházej se tu s Pražany ve městě touto příhodou nedav se mýliti, věrně při nich vytrval.

Kterak Menší město Pražské ohněm na dobro bylo zkaženo. Král Sigmunt v Čechách.

1420 od 7. do 15. května.

Téhož samého dne, 7. května, sbíhaly se po Praze ozbrojené hromady lidu, a vytáhly k večeru proti hradu královskému, chtěje ho v první zlosti útokem dobytí a královskou posádku z něho vyhnati. Avšak byli to houfové jen maně zběhlí, bez vůdce a bez pořádku. Prvním úprkem obořili se na přední velkou bránu hradskou, a začali ji lámati, i mříže při ní. Tu pan Čeněk z Wartenberka, boje se zuřivosti lidu, netroufal si více na hradě, a ujel z něho jednou fortnou jen s málo lidmi, kterých Pražané stíhajíce něco pobili, a koně i odění jim pobrali. Útok však nezřízený, při němž nikdo nevelel, nikdo neposlouchal, byl od královských ve hradě snadno odražen; i byl tento lid Pražský od nich krvavě poražen, tak že jich do 200 na místě ležeti zůstalo. Ostatní vrhli se do kláštera Strahovského, jehož mnichové Premonstráti již lonského roku od Pražské lúzy byli dílem pobiti dílem vyhnáni, a tam se položili. Tento klášter a Pohořelec nebyly tehdy ještě spojeny s městem Hradčanským, které vlastní hradby mělo a též od vojska královského obsazeno bylo.

Ležice tu na Strahově Pražané po několik dní nadarmo ještě o dobytí hradu se pokoušeli, neboť posádka v něm a ve městě Hradčanském mezi tím znamenitě se rozmnožila přibytím několika jiných pánův českých a některého počtu najatých německých žoldnéřův. Proto museli Pražané od svého předsevzetí upustiti a do měst Pražských dolů sejíti. Dříve však spálili klášter Strahovský všechno v něm pobívě, vydrancovavše a zkazivše. Shořelo množství drahocenných kněh a skvostných kněžských oděvů. Znamenitý klášterní chrám Panny Marie také celý vyhořel. Po zkáze Strahova vrhl se lid Pražský druhého dne na Malou stranu, zapálil a zkazil nyní ovšem již prázdné sídlo řádu křižovnického sv. Jana u Matky Boží konec mostu, celly Augustiánův u sv. Tomáše

a mnoho domů, které bezpochyby v sousedství těchto klášterů se nacházely.

Stejnou dobou, když první útok na hrad činěn, hnali Pražští obléhatelé také na Vyšehrad útokem, avšak s výsledkem ještě nešťastnějším; tamější královská posádka sehnala Pražany s náspův u potoka Botiče, naplnila příkopy prstí a kamením a zapálila mnoho domův na Novém městě mezi klášterem na Slovanech a Vyšehradem ležících. Bojováno zde i na Malé straně každý den, mnoho krve prolito, aniž pak která strana znamenitého prospěchu nabyla. Na Malé straně však, kde již v předešlém podzímku a nyní zase mnoho stavení z okamžitého popudu vypáleno bylo, počalo se nyní pálení z rozmyslu. Pražané totiž tušili, že jim hrozí obležení velkým vojskem krále Sigmunta; když hrad Pražský a Vyšehrad zůstávaly v jeho moci, nedalo se brániti než Staré a větší díl Nového města. Malá strana, proti hradu otevřená, nedala se udržeti, ale také neměla nepříteli za skryší sloužiti. Pročez uzavřeno jest v Praze, zničiti ji samoděk, kromě domu Šaského a věží při mostní bráně, které bránily přechod přes řeku. Tedy byla tato stavení silně obsazena, a Pražané mimo to ještě do kláštera u sv. Tomáše a nedalekého odtud domu podkomořího, čili tehdy pana Alše Škopka z Dubé, vedle brány Písecké (v nynější Waldšteinské ulici) silné posádky vložili, aby odtud hradským žoldnéřům ve výpadech do Malé strany překážeti mohli. Potom se začalo obyvatelstvo Malostranské stěhovati s věcmi svými, jedni, kteří drželi se stranou husitskou, na Staré město, druhí králi Sigmuntovi přichylní na hrad. I všeliké zásoby obilí, piva, vína a jiných potřeb odvezeny jsou bez překážky přes most na Staré a Nové město. Konečně zapálili Malou stranu několikrát po sobě, tak že jí část po části shořela jmenovitě i s kostelem sv. Mikuláše prostřed rynku. Krom některých domů snad v Mostecké ulici zůstala jen ještě některá část ulice Strahovské (nynější Ostruhové) a některá část blíž předměstí na Písku k Brusce. A tak toto Menší město Pražské, za Přemysla Otakara II. vystavěné, nyní vyhořelé a pusté bylo, a jen každodenní šarvátky, jež Pražané s hradskou posádkou na pobřežích ulicích sváděli, přerušovaly krvavě děsnou tichost, která se tu rozhostila.

Znamenatí sluší, že okolo toho času padl zase jeden staročeský královský klášter, stav se obětí blouznivé bořivosti strany Tábořské. Byl to Cisterciánský klášter v Zlaté Koruně, slavná to památka velikého vítězství nad Uhry, jež Přemysl Otakar II. r. 1260 u Kressen-

brunnu obdržel. Táboři pod Žižkou přilehli k němu dne 10. května, a vypravše ho i zapá-livše větší část mnichův prý na lípách před klá-šterem stojících zvěšeli. Od té chvíle větším dílem pustý byl klášter i chrám po 189 let.

Král Sigmunt mezi tím vešel s vojskem svým do království Českého, a maje při sobě papežského legáta biskupa Ferdinanda Luckého a několik Slezských knížat, zmocnil se města Hradce Králové; neboť měšťané tamější, netroufajíce si odolati síle jeho, slíbili, podro-biti se ve všem vůli jeho. Sigmunt ustanoviv ve Hradci pana Alše Holického ze Štern-berka za svého plnomocného hejtmána, hnul se okolo 12. května odtud do Čech dále a až do Kutné Hory postoupil, kdež Horníci jemu oddaní s velkou radostí jej přijali.

V těchto okolnostech Pražanům zase nějak se zastesklo, a vidouce neprospěch svůj v bo-jích proti královským posádkám, počali toužiti, aby se rokovalo se Sigmuntem o mír. Přišel sice v těchto dnech pan Hynek z Waldšteina na Koldštejně v Moravě, muž nad jiné horlivý u víře husitské, se svou čeledí do Prahy a k Pražanům přistoupil; Pražané nicméně uza-vřevše s královskými posádkami příměří na šest dní, vypravili posly své s pánem Václa-vem z Dubé a na Leštně, který je ku králi do Kutné Hory uvedl.

Tu když poslové Pražští opět před králem Sigmuntem na kolena padli, pozdravení od Pražských obcí mu učinili, dary podali a pro-sili, aby ráčil milostivým jejich pánem býti, aby jim všechny viny odpustil a jim toliko dal svo-bodu přijímání kalicha, žeby pak netoliko bra-nami otevřenými ale i zdmi zbořenými, pokud-koli sám bude chtít, rádi jej přijali: král Sig-munt, omámen jsa domněním o velikosti moci své, zase velmi důtklivými slovy na ně se osu-pil, a s přísností velikou od nich žádal, aby Pražané zase všechny řetězy a šraňky ze svých ulic složili, a všecku zbraň obyvatelův i s odě-ním a s děly ze Starého města na hrad Praž-ský, a z Nového na Vyšehrad donesli a odvezli. Teprv když se to stane, pak že do Prahy při-jede, a jim nějakou milost učiniti míní.

Pražané uslyševše o tak špatném pořízení poslův svých, nabyli ze zoufalství své zmužilo-sti zase. Jako již dříve Sigmuntovi nedůvěřo-vali, tak nyní nebylo nikoho, který by po ta-kové odpovědi ještě jej zastávati chtěl, a jediné heslo, „boj až na smrt!“ nabylo všeobecné platnosti. Všecky úmluvy proti Sigmuntovi učiněné a přísahy na ně složené, obnoveny jsou zase veřejně, každý chvátal přiložit ruky sám,

aby Praha co nejdokonaleji k obraně připra-vena byla: kdež ulice jen jedním řetězem za-tažena byla, tam dali dva řetězy, a po Novém městě ještě mnoho nových šraňkův zřídili; bez ostýchání vypravili také posly k Žižkovi na Tábor, do Žatce, Písku a jiných měst husit-ských se snažnou prosbou, aby nechalíce všeho, pokud možná v největším počtu Praze ku po-moci pospíchali.

Tak tedy zavěšen jest osud národu Če-ského na ostří zbraně a na výsledek války, kterýž o budoucnosti rozhodnouti měl!

Rozšířenost husitských mínění po okolních ze-mích. Přípravy k válce křížové.

1420 v květnu.

Král Sigmunt postoupiv v Čechách je-nom až do Kutné Hory, neměl při sobě leč vojsko z Uher, z Moravy a ze Slezska s sebou přivedené, potom zbrojnou moc pánův a rytířův českých, kteří dosud k jeho straně drželi. Ne-moha však s tou mocí před časem válku po-čítí, musel zde očekávati příchodu valného vojska křížáckého.

Ne bez příčiny ve svých psaních knížata a národy napomínal, aby pospíchali bojovat pod znamením kříže, aby u nich samých ka-cífství se nezmohlo; neboť ve mnohých zemích německých a slovanských vyskytovali se zvláště na začátku tohoto roku 1420 mnozí lidé stavu duchovního i světského, kteří Čechům za pravdu dávali a Viklefa i Husa chválili. Nejvíce pak se jim líbilo učení těchto mužův proti pýše a pánovitosti stavu duchovního, zvláště vyššího, jež ani církevní sbor Pisanský ani Kostnický zastaviti neuměl. Na uherském Slovensku a v celém Polsku rozšířilo se mínění husitské nejvíce v samém lidu bezprostředním stýkáním se s Čechy, i povstalo tam hýbání Čechům pří-znivé, které nikterak utiшено býti nemohlo. Jinak ovšem bylo v zemích německých: tu každý kněz, který se opovážil něco ve smyslu českých kacířův lidu hlásati, hned stíhán byl soudem hrdebním, a někteří, i slavní mužové, pro své novotářské smýšlení u víře na hranici bídně svůj život skončili. Obyvatelům Řezen-ským a Bamberským, a později také nálezem sněmu říšského celému Německu a Švýcarsku vůbec byl přísný rozkaz dán, aby každý, kdo-koli jest státi výše dvanácti let, přísahal, že věrně státi a všemožně pomáhati bude proti kacířství českému. A při tom nezanedbáno žá-

dných prostředkův, kterak by se všechno, co české jest, v hodnou potupu a nenávist uvedlo; od úřadův i s kazatelnic vycházely a hlásaly se hanebné pověsti o Čechích, že prý se na ohavnou modloslužbu dali, že na Pražském náměstí zlého ducha tu v podobě bílého beránka, tam černého brouka veřejně vzývají a co toho nesmyslu více bylo. Tak potlačeno jest záhy každé hnutí myslí v zemích Německých, a ukázalo se, že mysl Němcův a jiných západních národův zcela ještě připraveny nebyly ku příjmutí a chování nových mínění v náboženském oboru; nebylot tehdaž ještě knihtiskařské umění vynalezeno, které by mohlo zjednatí plodům myslí nadšených oběhu hbitějšího a pronikavějšího. Naopak: Němci byli horlením proti té tak nazvané zlosti a bezbožnosti české toliko na novo popuzeni k nenávisti proti Čechům, jsouce jich nepřátelé od věkův. Proto také vyzvání k válce křížové proti Čechům bylo v Němcích velmi ochotně přijato. Ale i v jiných zemích, jmenovitě ve Francii, Anglii, v Polsku, ba i v Arragonii ve Španělských hlásil se dráhný počet lidí k přijetí kříže, aby bojem proti Čechům kacířským došel slíbených, úplných odpuštěkův. I sbírali se se všech stran houfové bojovníkův červeným křížem na oděvích a pláštích ozdobených, blížíce se vesměs, ač ne příliš spěšně, ke hranicím českým.

V této době netajili sobě Čechové, že nebezpečenství jest veliké, a že netoliko Husité ale i celý národ zahynouti může, zvláště že veliká část lidu husitského, když rozhodná doba přišla, ostýchala se zjevně proti králi bojovati, jako že byl přece přirozeným dědicem a pánem trůnu Českého. Větší počet měst, samých o sobě slabých, musel poslušensví jemu slíbiti, také většina šlechticův jemu se poddávala, vidouc, jak se Sigmuntova vojenská síla po zemi rozkládá. Toliko Pražané, Táboři, Žatečtí, Lounští, Slanští, Klatovští a Písečtí, několik horlivějších pánův a šlechticův, a však vedle toho většina lidu selského srdce netrati, stojíce neoblomně a neohroženě a hotovi jsouce, podniknouti boj s kterýmkoli nepřitelem. V této první době nemohli ovšem Husité vším důrazem na Sigmunta se obořiti a ze země ho vytlouci; necítily se ještě v silách dosti a musili se napřed jen hájiti a pak o to se starati, aby Praha, hlava země, do Sigmuntových rukou nepadla. Vůdcové husitští totiž dobře tomu rozuměli, že jak mile Sigmunt Prahy nedobyde, a byť by sebe větší vojsko měl, že je dlouho pohromadě udržeti moci nebude, jako se i stalo.

S jak malým prospěchem Sigmuntovi v Čechách bojovati bude, mohl hned z bídného výsledku prvního podniknutí svého napřed poznati. Brzo po příjezdu jeho do Kutné Hory stalo se způsobením kněze Petra, faráře Ledeckého, veliké shromáždění lidu venkovského na jedné hoře mezi Ledčem a Lipnicí. Hrnuli se tam houfně i uhlíři od Kutné Hory, chtějíce také účastní býti večere páně pod obojí spůsobou. Lekli se toho Horníci, poněvadž bez těch uhlířův ovšem obejítí se nemohli; i poslavše za nimi řečmi lahodnými a dary mnohé z těch lidí navedli, aby se domů navrátili a uhlí jim zase vozili. Tak zmenšena jest hromada lidí na té hoře, i chtěli se všickni odtud ke bratrům na Tábor bráti. V tom objevil se nenadále v širém poli a obklíčil je houf oděncův na koních od krále Sigmunta z Kutné Hory proti nim vyslaný. Táborníci sedláci nedavše se tím ustrašiti, srdnatě k obraně se postavili, svými vozy se otočili, kamením házeti a tak silné šípy z kuší a lukův stříděti počali, že královští jezdci, jakkoliv jich prý dvacet proti jednomu sedlákovu bylo, ani se neodvážili útokem na ně hnáti, ale ztrativše několik zabitých a mnoho raněných s hanbou na Kutnou Horu se vrátili. Náhodou stalo se, že kněz Petr Ledecký, kterýž ten lid vedl, od jednoho královského jezdce šípem do hlavy smrtelně byl postřelen; tu sedláci ztrativše vůdce svého, jako stádo bez pastýře, rozešli se zase, a do svých domovů se navrátili.

Žižka s Táboři Pražanům ku pomoci táhne.

1420 v květnu.

Táboři dostavše vyzvání od Pražan, aby na rychlo ku Praze táhli, nemeškali k tomu hned se připraviti. V Táboře zůstala silná posádka, aby se ho nikdo zmocniti nemohl, avšak 9000 nejlepšího lidu vystrojilo se, a sporádavše vozy a koňstvo, a vším dobře zásobení jsouce, na usvitě dne 18. května z Tábora v rychlý pochod se dali ku Praze. Vůdcové jejich byli Mikuláš z Husi, jehožto věhlasem všechno se řídilo, Zbyňek z Buchova, Chval Řepický z Machovic a Jan Žižka, kterýž jako nej přednější válečník, všecky ve svém poslušensví držel a předním vůdcem se učinil. Měl však o tom zprávu král Sigmunt v Kutné Hoře, a umínil si, Táborům cestu založiti. Na rychlo vypravil tedy asi 10.000 jezdcův pod správou pánův Václava z Dubé, Petra Konopišt-

ského ze Šternberka, Jana Svídnického z Chotěmic, Pípy z Ozora, válečníka z válek v Uhřích a ve Vlaších proslulého, a pana Donínského. Na to vzkázal posádce na hradě Pražském, aby od sebe 1600 jezdcův k tomu vojsku přidala. Asi 400 jezdcův pod správou rytíře Hanuše z Polenska muselo napřed pospíchat, aby město Benešov obsadili, Tábory do

něho nepustili, a zvláště tamější Minoritský klášter obhájili.

Vedl tedy Žižka moc Tábořskou, podle jeho důmyslného způsobu již řádně zřízenou; jakž krajina a cesta dopouštěla, jeli vozy v jedné aneb ve dvou, třech a čtyřech řadách vedle sebe, v ulicích mezi vozy táhli u prostřed ženy, děti a kněží na zvláštních vozích, před i za nimi

Žižka táhna Praze ku pomoci Benešov zapálil 19. května 1420.

(85)

jezdcové; po krajích šli pěšáci, buď cepníci buď sudličníci; na vozích seděli střelcové s kušemi čili jak se tenkrát říkalo samostřily; v čele celého proudu čili valného houfu, jakož i na jeho konci šli harcovníci, honci, tak nazvaní ztracenci a koněberci jízdní i pěší, potom polní střelba a jezdcové. Tak asi již tenkrát vypadal šik vojska Tábořského, kterýž postupem války potom vždy víc a více zdokonalen byl,

tak že tehdejší vojskům nepřátel nebylo lze, jej přemoci. Žižka byl první, který všechnu sílu vojska v pěchotě pokládal, kdežto v posavadním vojenství nejvíce jízda platila.

Když Táboři 19. května k Benešovu se blížili, jízdní a pěší z tamější posádky naproti nim vyskočili, chtěje je od města odraziti. Žižka však kázal v pravo zahrnouti a jinou stranou do Benešova mocně vejíti; a že královští odpor

klásti chtěli, Táboři město zapálili. Oheň se rychle vzmožil, zasáhl brzo i farní chrám s farou na výšině stojící, tak že ku klášteru ani přístupu nebylo, na kterém se Hanuš z Polenska silně byl ohradil a tudíž i ubránil. Neboť Žižka nechtě se dobýváním jeho meškati, z města ven se obrátil a dále táhl. Nicméně ohněm tím i klášter tento slavný Minoritský za své vzal, neboť celý vyhořel i s nákladným chrámem v pusté spáleniště se proměnil.

Za soumraku téhož dne přirazil Žižka s vojskem do Poříčí nad Sázavou, přebrodil řeku a chtěl na protějšcích rovných polích odpočinouti noclehem. A však tu vyrazilo jízdné vojsko královské proti němu do pole; Žižka vida to, spravil vozy a jezdce své k boji, a kázal táhnouti před se dále. Královské vojsko, na tři veliké zástupy rozdělené, již v samé noci Táboři se všech stran obklíčilo a již na ně doraziti chtělo; však Žižka je předešel, kázav otevřiti průčelí a zadní stranu vozové ohrady své a bratří Táboři na ně vypustiti. Ti se na nepřátely vyřítili se hřmotem cepův a křikem náramným, tak že ohromení jezdci královští, ztratíce asi 50 předních bojovníkův svých a několik korouhví červeným křížem značených, brzo se rozprchli ve tmách po okolních úvozech, přes Dnespeky k Pyšelům a podle řeky Sázavy k Vysoké Lhotě a kam kdo mohl. Tak dostal král Sigmunt druhé naučení, mnoho-li se na svou moc spoléhati může, a Žižka přenocovav tu pokojně, druhého dne, 29. května bez překážky pod večer do Prahy přitáhl.

Pražané s velkou radostí Táboři uvítali, vyšeďše jim vstříc majíce své kněží v čele, kteří večeri páně v rukou nesli. V čele Táborův zas nesli kněží večeri páně na žerdích, aby ode všech vidina býti mohla. Hned bylo o ně jídlem, pitím a obydlím jak náleží postaráno; ženám Tábořským vykázan jest byt v prázdném klášteře u sv. Ambrože, kde se za našich časův hlavní celnice nachází, muži ale vytáhli ještě téhož večera Poříčskou branou ven a položili se s vozy a koňmi svými na ostrově nad mlýnem Zárovským, to jest na nynější Štvanici čili Velkých Benátkách, hotovi jsouce v každém okamžení k boji.

Byli však mravův a obyčejův trochu suroví ti bratří Táboři, neboť když druhého dne, 21. května po Praze tlupami se procházeli, nelíbily se jim jemnější spůsoby a ozdobnější kroje Pražanů a Pražanek, nazývajíce je světskou pýchou a nádherou. Protož pozastavovali se nad Pražským způsobem nošení brad a zvláště knírdův, jež „podsebitím“ nazývali, a také je ně-

kterým mužským na potkání kleštěmi bolestným způsobem vytrhovati se jali; pannám trhali s hlavy kadeře a rozličné ozdůbky, jež nosily, a ženám bohaté závoje a svrchní tenká roucha. Čím vítanější tedy byla Pražanům pomoc taková, tím více bolelo a mrzelo je neslušné a surové chování těchto hostův. Když proto ve městě velká nevole povstala, a zvláště Pražští bojovníci proti Tábořům svým se ujímati chtěli; museli Tábořští hejtmani takový pych svým lidem co nejprísněji zapověditi, aby podrážděnou mysl lidu Pražského utišili.

Třetího dne, 22. května, pozoroval Žižka ze svého ležení na ostrově, že silný zástup jízdných oděncův královských na druhé straně Vltavy za Bubny s mnohými vozy k Pražskému hradu táhne. I přebrodil se přes rameno řeky se svými Táboři obořil se naň v poli nad Ovencem u královské obory, a porazil a rozplašil ho tak, že dvacet vozů a mnoho lidí zajal. Tento branný lid a ty vozy jež Žižka na svůj ostrov přepravil, chtěli někteří čeští pánové, zejména Jan starší Michalec z Michalovic, Jan Chudoba z Ralska, pan Aleš Škopek z Dubé, Mikuláš Zajíc z Hasenburka na Kostí a Sigmunt z Warthenberka na Děčíně, co posilu na hrad dodati; avšak pan Michalec sotva s několika brannými na Pražský hrad uskočiti mohl, mnozí byli zabiti a raněni, a kdo se do zajetí nedostal, rozprchl se, kudy mohl. Hojná kořist se Tábořům v těch vozích dostala; byly v nich mnohé skvostné oděvy, hojné potraviny a silné sekery k přetínání řetězův, jimiž Pražané své ulice zatažené měli.

Téhož dne vyřítili se ještě houfové Pražanův z města, a spojivše se s Táboři s nimi společně na klášter u sv. Markéty v Břevnově táhli. Tento klášter velmi výstavný a hojně zásobený přepadše dočista vybrali, stavení zapálili a devět mnichův zajavše do Prahy je přivedli, kteří potom ve staroměstském vězení při radním domě byli zavřeni. Tak zasáhl smutný osud nejstarší a nejpřednější královský český klášter Břevnovský řádu Benediktinského; opat a mnichové vytáhli do svých druhých klášterův v Polici a Broumově, a z velikých i drahocenných pokladův a historických památek jen málo mohli před záhubou zachovati.

Příchod vojsk Žateckých, Lounských a Slanských do Prahy. Sigmunt před Prahou.

1420 23. května.

Ve třech dnech po příchodu Táborův stihla dne 23. května do Prahy také válečná pomoc měst Žatče, Loun a Slaného. Táhl pod svými městskými korouhvemi pěšky, na vozích a na koních, počítajíce mnoho tisíc bojovníkův kromě žen, dětí a kněží. Vůdcové jejich byli dva udatní rytíři, Závíše příjímím Bradatý a Petr Obrovec, a předním mezi kněžími byl mistr Petr příjímím Špička. Pražané také je s velkým plesáním, zpěvem a hudbou přivítali a ve městě uhostili. Však tento lid na svému tažení ku Praze nejeden zlý pych provedl. Jmenovitě Žatečtí když okolo Postoloprta táhli, jali se na bohatý slavný někdy Benediktinský klášter tamější více ze svévole nežli kázáním vůdcův útok činit. Klášter měl sice dobrou posádku; ta však vidouc že neodolá, klášter dobrovolně vzdáti se uvolila, kdyžby jí dáno bylo vytáhnouti odtud ve zbrani jezdecky. Obdrževše to povolení, když také zboží, kteréž tam měli, odvážeti počali, kdosi ze Žateckých mimo vědomí a vůli vůdcův oheň podložil, kterýž tak rychle a vztekle se zmáhal, že nemožné bylo, ubrániti jemu. Takž nádherný ten klášter se vším co vzácného v sobě choval ve smutné spáleniště obrácen byl; shořela i knihovna na mnohé skvostné knihy bohatá a celý archiv klášterní. Žatečtí tedy odtamtud velmi málo odnesli a škoda byla velika. — Když pak k těm Žateckým také Lounští a Slanští přirazili, a nyní již celé vojsko ku Praze se blížilo, tu zas spálili tvrz Makotřasy, kteráž jednomu z nejbohatších kupcův Pražských, Petrovi Meziříčskému, náležela. Nejenom že stavení v rum a popel a všeliké zboží v něm v niveč obrátili, také dva kněží, mezi nimiž byl farář Václav, někdy kaplan na Staroměstské radnici, upálili.

Král Sigmunt mezi tím v Kutné Hoře velmi spozdile si počínal, dopouštěje Pražanům takto seslíti se a na něj se připraviti. Teprv když uslyšel, kterak špatně jeho jezdce 19. května u Poříčí nad Sázavou proti Táborům pořídili, vytáhl se vši svou mocí od Kutné Hory ku Praze. Především pospíchal na Nový hrad u Kunratic, kde jeho bratr, král Václav umřel, aby se podíval na poklady tam od něho pozůstavené. Potom dal svému vojsku položit se na polích u tvrze a vsi Litožnic někdy mezi Běchovicí a Dubčem stávavší. Byla tu vojska uherské, moravské, slezské, čeleď některých českých šlechticův, potom Horníci, kteří měli

s sebou stroje k dobývání Prahy potřebné. Táboři již byli v Praze, a nyní se Sigmunt dověděl, že také Žatečtí, Lounští a Slanští tam došli a že se v Praze všecko k tomu chystá, podstoupiti ho bojem v otevřeném poli. Toho se Sigmunt tak ulekl, že nechtěje se jich dočkat, hned dne 24. května úprkem ležení své a množství špiže a zavazadel v něm opustil, kromě Uhrův všechno vojsko se střelbou a stroji válečnými rychle k Horám Kutným nazpět poslal, a sám s Uhry do Staré Boleslavi odejel.

První sformulování čtyř článkův Pražských.

1420 25—28. května.

V Praze zatím počaly se výtržnosti se strany Táborův zase obnovovati. Dne 25. května, v sobotu před hodem Svátodušním sebravše se ženy Tábořské obořily se na panenský klášter u sv. Kateřiny. Zaplašivše jeptišky odtud jaly se bořiti stavení, památku to císaře Karla, počínajíce bouráním střeš. Práví se, že prý při té práci jeden vysoký zděný štít na ně spadl a 27 žen zabil.

Toho samého dne, co se toto v Praze dalo, dostalo se horlivé husitské město Slaně podvodem v moc královskou: pan Vilém Zajíc z Hesenburka přitřhl tam s královskou jízdou a obsadil horu Slanskou, která nad městem panuje, vyzýváje měšťany brozby a sliby, aby se vzdali, že prý již Praha také králi Sigmuntovi se vzdala. Tímto lživým předstíráním zastrašení měšťané, kteří nejlepší svůj lid byli odeslali do Prahy, sklonili se k tomu, že mu brány otevřeli. A pan Vilém, opanovav město, všechny husitské huče vyhnal z něho. Za to hned druhého dne na hod Boží Pražané vypálili dům páně Viléma Zajíce, kterýž vedle tehdejší brány Strahovské na Malé straně stával, na místě nynějšího Kajetanského kostela.

Pro uvarování dalších výtržností se strany žen Tábořských nařídili konšelé měst Pražských, aby se pro lepší obranu Nového města proti Vyšehradu táhl nový hluboký příkop od kláštera Slovanského na pokraji výšiny až ku klášteru sv. Kateřiny, i musely na něm všechny ženy Tábořské, Žatecké, Lounské a jiné, jichž počet velký byl, spolu s Pražskými ženami hned po svátodušních svátcích po několik dní úsilně kopati. Zároveň aby větší svornost mezi Pražany a přítomnými v jejich městě Táboři, Žateckými, Lounskými, Orebity a jinými sbory zachována, a všechno další vykračování z mezí dobré kázně

zastaveno bylo, sestoupili se hejtmani a starší duchovní i světští, Pražští i venkovští zde v Praze přítomní, spolu s obcí Staroměstskou a Novoměstskou dohromady, a sadivše nové konšely v obou městech, uzavřeli s nimi jednosvorně, za jedno: aby všichni stáli za jednoho člověka proti králi Uherskému Sigmuntovi a proti každému, kdokoli by se protivil zákonu božímu a zvláště rozdvádání pod obojí způsobou; za druhé: aby navedli kněží opět k životu apoštolskému, rušíce u nich všeliké svatokupectví, lakomství, náheru, a jiné neřády dle možnosti; za třetí: aby kněží zjednali svobodu ve zvěstování slova Božího i u vedení pravých řádův kněžských, a za čtvrté: aby hříškové smrtelní, a zvláště veřejní, jakožto přílišné sedání po krčmách ve svátkách, přepych v šatstvu a podobné věci skutečně rušení a trestání bývali. Tyto čtyry kusy v tomto znění byly jako první zárodek pozdějších čtyř článkův Pražských čili kompaktat, jichžto stvrzení od Římské církve mírnější Husité konečně také dosáhli. Mimo to bylo v tomto shromáždění uzavřeno, aby se všechny osoby, které by v Praze ku straně pod obojí přistoupení nechtěly, vyhledaly a z města vyhnaly. Následkem posledního usnešení prohledávali kněží z poručení městské vrchnosti všechny domy katolíkův a Němcův, napomínajíce každého, aby mše svaté slyšeli, pokání činili a k přijímání svátosti oltářní pod obojí způsobou přistupovali. Mnozí raději dům i statek opustivše, z města vyšli, jiní buď z přetvářky, aby o své jmění nepřišli, buď z přesvědčení ku kalichu přistoupili. Právilo se, že víc než 60 domův ve Starém městě a téměř také tolik v Novém městě od svých majetníkův opuštěných stálo, v něž se obec Pražská uvázala, a všechny potraviny, nábytky a jiné zboží v nich nalezené ku prospěchu obrany města obrátila.

Aby zatím branný lid ve městě nezahálel, uzavřeno jest, obléhati Pražský hrad. Počátek toho učiněn jest dne 28. května v ten způsob, že Pražané a Táboři proti hradu na Pohorčelci, Žatečtí a Lounští na Strahově se položili.

Král Sigmunt ohlíždi města a hrady okolo Prahy.
1420 24—31. května.

Mezi tím král Sigmunt maje vojsko své u Kutné Hory, od 24. května ve Staré Boleslavi s teskností křížácké vojsko očekával. Maje tu při sobě svou manželku Barboru, ovdovělou

královnu Českou Zofii a papežského legata Ferdinanda hnul se s nimi a s celým dvorem svým odtud dne 27. května na Mělník, dále do Litoměřic, potom do Slaného, jehož byl zatím pan Vilém Zajíc z Hasenburka opanoval. V Litoměřicích chtěl se králi tamější purkmistr, jmenem Pichel, člověk ukrutný a lstivý, zavděčiti, dal 17 měšťanův k Husitství náchylných zjímati a do věže nečistotou naplněné vsaditi. Po králově odjezdu pak, 30. května, kázal je všechny na rukou a nohou svázané do Labe vrhnouti. Byl mezi nimi také ženich jediné dcery toho purkmistra, kterážto svého milence ani prosbami ani jinými prostředky od té bídné smrti uchrániti nemohla. I stalo se, že ta dívka sama za těmi nešťastníky do vody skočila, ve vodě svého ženicha objala a s ním spolu utonula. —

Když král byl ve Slaném, povolal k sobě Lounské měšťany, předstíraje jim, že se mu Pražané také již na milost poddali, tak že tito ustrašení jsouce, a majíce jako Slanští své nejlepší lidi v Praze, také královskou posádku do svého města a to bez vědomí obce přijali. Papežský legát Ferdinand s Pražským arcibiskupem Konradem tuto v Slaném přítomným, dal všechno, cokoli k obřadu pod obojí náleželo, veřejně božiti a kaziti, jmenovitě v kostele sv. Gottharda, někdy proboštském kláštera sv. Jana na Ostrově, archu čili tabernakul na velkém oltáři pro uschování večere Páně zřízený dal zbořiti, ano i chleb a víno od husitských kněží posvěcené ohněm spáliti, spolu s knězem jedním, který nechtěl od kalicha pustiti. Za to se potom Táboři na jiných obětech pomstili, upálivše dne 6. června na Pohorčelci v ležení svém před Pražským hradem dva mnichy Břevnovské, jednoho kněze a jednoho vojína Němce, potom 12. června zase čtyry Zbraslavské mnichy, proto že byli ku kalichu nikterak svoliti a mnišské kapí odložiti nechtěli.

Ze Slaného jel král Sigmunt na Křivoklát, Točnick, Žebrák a na Karlštejn, kdež ho všude dvořané nebožtíka krále Václava, pozůstatky věrně hlídající, k ohledání těch pokladův připustili. Z Karlštejna dojel se svým dvorem do Zbraslavi, odtud zas na Nový hrad u Kunratic, a dne 31. května na Vyšehrad, kde mu kapitula tamější se svatými ostatky vstříc vyšla a do hradu její s celým dvorem jeho sprovodila. Jsa ve Zbraslavi a na Novém hradě vyhlídl si prospěšné místo na bezpečné ležení vojenské, na které všechnu svou válečnou moc umínil si stáhnouti. Všichni okolní vesničané byli přísným jeho rozkazem

k tomu místu sehnání, a museli po několik dní příkopy a násypy kopati. Zdá se pak, že rozsáhlé valy a příkopy na táhlém hřebetě hory Hradiště u Dolních Břežan jsou památkou tohoto ležení Sigmuntova vojska.

Kterak Husité od dobývání hradu Pražského upustili.

1420 14. června.

Zdalo se za nějaký čas, že věci krále Sigmunta u Prahy lépe dařiti se budou. Vojsko jeho, postoupivši od Kutné Hory blíže ku Praze, v zákopech výše spomenutých u Zbraslavi se položilo zamezujíc dovozu obilí do Prahy; posádky zas na Pražském hradě a na Vyšehradě velmi udatně si počínaly, a zvláště Vyšehradská činíc výpady do Nového města, Pražany v ustavičné péči držela. Na den sv. Trojice, 2. června vpadla do Podskalí, a spálila tam dva někdejší kostely sv. Antonína a sv. Jana Křtitele. Na Pražském hradě bylo v ten čas asi 7000 mužů branných, z veliké části německých Lužičanův, i velel tam vzpomenuť již rytíř Hanuš z Polenska; však velkou nouzi o potravu a píci trpěli, zvláště když se nepodařil dovoz páně Michalcův. Již toliko koňským masem a vínými listy se živili; avšak i samé koně, aby jim ve hradě hladem nezdechly a povětrí v něm nekazily, museli ze hradu vyháněti podřezávavše jim žíly, a tudíž Pražanům neužitečnými je učinivše. Také mnozí z posádky, co byli Čechové, z hradu se vykrádali a k Pražanům se přidávali. Byli by se hradští pro hlad konečně přece Pražanům vzdáti musili, kdyby se jednou nebylo Vyšehradským poštěstilo, stráž Pražanův na Brusce sehnati a něco chleba a jiných potřeb na hrad dodati. Pražané a Táboři velké praky jako houpačky zřízené na Pohorlci proti Hradčanskému městu postavili, a jimi veliké kameny do něho házeli, nemalých škod na domích činíce; však hradští proti nim svá děla postavili, a ty praky jím roztříleli. Když pak nouze opět hradské mořiti počala, umínil si král Sigmunt vši mocí jim přispěti: proto dne 12. června k večeru hnul se u veliké síle ze stanův svých, a ke hradu se blížil. Pražané a Táboři seznavše jeho úmysl, vyšli jemu v poli vstříc, a sešikovavše vozy své chtěli ho bitvou podstoupiti. Avšak nežli k bitvě přišlo, přitočil se jeden poboční houf královských tak blízko ke hradu, že tam hojnost potravu i střeliva mohli dodati, a také několik set koní na hradě nepotřebných odtamtud odvesti. Tak dosáhl Sigmunt svého účelu

a vyhýbaje se bitvě nazpět kázal táhnouti. Však Čechové na zadní šiky couvajícšho vojska dorazivše, velké krveprolití způsobili, a zabivše i zranivše Sigmuntovi drahný počet lidí, konečně odtáhnouti mu dali. Pražané a jejich spojenci však nyní poznali, že by marné bylo, dále obléhati hradu Pražského, pokud nepřátelské vojsko nedaleko se nachází; umínili si tedy, upustiti od obležení toho, a dne 14. června také se svých stanovišť na Pohorlci, Strahově a jinde do měst Pražských odtáhli.

Kterak pan Oldřich z Rosenberka Tábor obléhal a však ho nedobyl.

1420 15—30. června.

Již toho samého dne 31. května, když král Sigmunt na Vyšehrad přijel, psal mladému Oldřichovi z Rosenberka, přikazuje mu, aby ten Tábor na Hradišti rozplasil a zbořil, neboť jako se mu poštěstilo, Slaného a Loun do své moci dostat, umínil si, pokusiti se také o nový Žižkův Tábor, pokud se Žižka sám v Praze nachází. Pan Oldřich z Rosenberka byl sice po tu dobu sám Husita, avšak blízké sousedství Táborův nezdálo se jemu samému příliš bezpečné býti vlastním statkům a hradům jeho. Poznav z listu králova, že by se mu mohlo královské pomoci dostat k vypuzení Táborův, chopil se té příležitosti, a vypraviv posly ku králi, podával se mu předně do poslušenství a že na Tábor udeří mu příslibil. I také dočkav se vojenské pomoci z Rakous pod správou Lipolta Krajíře, zdvihl se mocně, a okolo 15. června Tábor obehnal a sevřel. Dvě neděle tam ležel a střelbou silně na město střílel. Odejel také sám s několika málo druhy na krátký čas od vojska ku králi Sigmuntovi na Žebrák, kde se tento okamžitě zase nalézal. Tam se králi k stálé věrnosti zamluvil, a papežský legat, biskup Ferdinand, jej k tomu navedl, že se spřátely svými kalicha navždy odpřisáhl. Vrátil se tedy zas co katolík k svému vojsku před Tábor, všecky kněží pod obojí z ležení vypudil a všem svým lidem přikázal, aby jinak nežli pod jednou způsobou nepřijímali. Že však ten pan Oldřich z Rosenberka na jednu nohu kulhal, pravili Táboři, uslyševše o takovém obratu v jeho smýšlení, že byv již prvé kulhav na těle, okulhavěl nyní také na duši.

Táboři v Praze majíce zprávu o tom všem, co se doma děje, nemeškali všeho toho pomstíti. Dne 25. června vyjel z Prahy Mikuláš z Husi

s 350 Táboorskými jezdci k Táboru, tam se tajně s bratřími ve městě zavřenými porozuměl, a dne 30. června ráno na úsvitě obořili se on s jedné, oni pak s druhé strany tak náhle a hřmotně na vojsko páně Oldřichovo, že je náramně zděšené po krátkém boji na útěk obrátivše, mnohé pobili, zranili a zjímali, ačkoliv počtem proti nim byli prý jen jako jeden proti dvaceti. Celé ležení páně Oldřichovo dostalo se tudíž Tábořům do rukou, a našli v něm velkých kořistí na zlatě, stříbře, špíži, drahém rouše a zbroji všeliké, jmenovitě také pušky čili děla a praky. Pan Oldřich utrpěl tak hanebnou porážku, byl ovšem náramně popuzen, a hned potom v zúřivosti své všechny kněží husitské na svých panstvích, jež před třemi léty sám byl dosadil, dal schytati a do věží po svých hradech, v Příbenicích, Chústníku, na Helfenburce, Krumlově, Rosenberce a Nových Hradech rozsázeti, kdežto dlouhý čas potom všelijak trápení a moření, a někteří také umoření jsou.

Kterak Husité opět Králové Hradce dobyli.

1420 26. června.

Obyvatelé Králové Hradce, byvše přinuceni, královskou posádku do svého města přijmouti, museli pro své husitské smýšlení od vojska toho velké nátlaky snášeti; i umínili si pan Aleš Vřeštovský z Riesenburka a příbuzní jeho rytíři Beneš z Mokrovús a z Hustiřan a Jiří z Chvalkovic a z Hustiřan, všickni horliví Husité, že to město z moci krále Sigmunta zase vytrhnou. V tom úmyslu ohlásili v celém dalekém okolí, že dne 25. června bude na Kunětické hoře u Pardubic valná hromada lidu čili obyčejný tehdejší tábor, k němuž všechny sedláky a uhlíře zvali, aby se ve zbrani tam dostavili. Vyzván byl i kněz Ambrož někdy Hradecký, nyní s Orebity v Praze se zdržující, aby se dostavil, a ten nedbaje na nebezpečnost cesty také skutečně 25. června z Prahy na Kunětickou horu příjev, ujal se duchovní správy nad lidem tam sebraným, kterýž k němu choval větší nad jiné lásku i důvěru. Měl tam kázání a potom svátostí pod obojí přísluhoval; po skončených pobožnostech však oznámil celému táboru rozkaz starších, že mají všickni hotovi býti ve zbrani, a že vytáhnou odtud zbořit klášter v Podlažicích u Chrastí. A tak se i stalo, k večeru se celý tábor zdvihl a v tu stranu k Podlažicům se obrátil. Byli tu však i vyzvědači, kteří královské posádce ve Hradci donášeli, co se děje; a ti ve Hradci

oznámili, že se ten tábor do Podlažic žene. V Hradci mínili si tedy pohovětí té noci a v ostříhání města uleviti, myslíce, že nemají čeho se báti. Avšak v noci Husité náhle se zastavili ve svém pochodu, a ne více na Podlažice nýbrž na půlnoc k Hradci se obrátili: dorazivše k městu před úsvitem přiložili žebřiky ke zdem městským a slezli je na několika místech bez veliké nesnáze, dříve nežli strážní mohli se dovolati posádky, by se postavila na odpor. Královští ve městě, kteří se byli utekli na hrad anebo na brány a věže zdí městských, museli brzy bez odporu vzdáti se, a byli s měšťany Husitům protivnými z města vyvedeni. Když pak se úplně rozjasnil den 26. června, byli Husité, majíce kněze Ambrože v čele svém, zase pány ve Hradci, výše řečeného pana Aleše Vřešovského a jeho oba strýce z Hustiřan za hejtmany městu sadili, statky vypovězených měšťanův Němcův mezi sebou rozdělili a domy jejich věrným Husitům odevzdali.

Ztráta toho města dojímalu krále Sigmunta náramně, neboť spojení jeho se Slezskem tudíž nejistým a nebezpečným se stalo; i ohromen byl a rozželen i se svými radami velice, nevěda jiné pomoci, nežli že hned přes deset tisíc vojska svého od Prahy tam poslal, aby se o dobytí Hradce pokusili. Rozložilo se to vojsko půl míle před městem na polích, netroufajíc si blíže k němu přistoupiti, a Hradeckým poslán lživý list, že Praha prý již s králem pokoj uzavřela a že tudíž i Hradeckým nic jiného nezbyvá, nežli k jeho poslušnosti opět se vrátiti. Hradečtí však nežli se ve smlouvání dali, rychle do Prahy poslali, aby se pravdy dověděli, a poznavše lstivost nepřátel k ničemu nesvolili, a tím více město stěhli a špíží je zásobili. Veliké vojsko královské vidouc neprospěch a nemožnost útoku, o nic se nepokusivši, po několika denním marném vyjednávání s nepořízenou zas ku Praze se navrátilo.

Příhod křížákův.

1420 konec června.

Od Sigmunta toužebně očekávání křížáci počali teprv po svatém Janu Křt., 24. června, v Čechách zjevovati se. Hlas volajícího papeže, aby každý křesťan pro věčné spasení pospíchal pomáhat, aby se kacířský národ Český, neustupný a nenapravitelný, pokoriti aneb i dokonce vyhladiti mohl, povzbudil tehdejší ještě veliké množství lidí ve všech i nejvzdálenějších zemích evropských, že ozdobivše se znamením kříže

táhli do boje, kde jim ukázáno bude. Naši domácí létopiscové ne bez jakési chlouby vypisují množství jmen národův a zemí, z kterých proti Čechům vyšli bojovníci přerozmanitých jazykův, mravův a obyčejův, totiž Bavoři, Frankové, Švábové, Švýcaři, Sasové, Duryňkové, Fojtlandští, Westfálové, Rakušané, Štyráci, Korutané, Krajinci, Francouzi, Angličané, Aragonci čili Španělé, Brabantští, Hollandané, Mišňáci, Srbové ze Sas, Branibori, Poláci, z koruny Uherské Maďaři, Charvaté, Dalmatinci, Bulhaři, Sikulové, Románi čili Valaši, Kunové, Jazygové, Rusíni, Slováci, Srbové čili Rácové, a ze samé koruny České Slezáci, Moravané a konečně sami Čechové strany Sigmuntovy. Z Itálie byli tu toliko dva slavní válečníci při samém králi Sigmuntovi, a jen ze Skandinávie nikdo se nejmnuje. Počet všech bojovníkův, kteří vesměs ku Praze táhli, obnášel přes 100.000 jízdných a pěších. Sám Bedřich Hohenzollerský, markhrabě Braniborský, 10.000 jich přivedl, a Bedřich Bojovný i jeho bratr, markhrabata Mišeňští, až do 30.000. Přitáhli s tím vojskem předně všickni kurfürstové Němečtí, kromě Saského, totiž arcibiskupové Mohučský, Trevířský a Kolínský, falckrabě Ludvík a markhrabě Bedřich Braniborský, potom Albrecht, vojvoda Rakouský, tři vojvodové Bavorští, dva markhrabata Mišeňští, patero knížat Slezských, a jiných osob knížecích vesměs 43, z důstojníkův církve pak patriarcha Aquilejský, a velký počet biskupův i praelátův, konečně říšských hrabat, pánův a rytířův ze všelikých zemí téměř bez počtu. Bylo to tedy jedno z největších a nejmohutnějších vojsk, co se jich kdy v křesťanském světě ku společné výpravě sebralo.

Jak mile tyto křižáci, a jmenovitě Němci, kterých jakožto nejbližších byl ovšem daleko větší počet, nežli ostatních národův mezi nimi, na půdu českou vkročili, tu hned ukrutně a nelidsky s venkovským lidem českým ač bezbranným zacházeli, chtějíce hned od hranic počítí v práci vyhubení kacířského národu jim obzvláště nemilého. Však o tom, co tato svatým křížem znamenáná vojska na českém venkově hrozného páchala, nežli se před Prahou sešla a položila, letopisci žádnou památku nám nezůstavili, toliko Vavřinec z Březové smutný příběh o knězi Václavovi, Arnoštovském faráři, vypravuje. Albrecht, vojvoda Rakouský, táhl totiž s vojskem svým teprv 6. července přes Milčín ku Praze. Sedesát jezdcův z vojska jeho zbožilo k Arnoštovicům, vsi nedaleko Votic, a tam faráře Václava, kterýž byl pod obojí, i s kaplanem jeho zajavše, a oba na jednoho koně pesadivše,

tak je jakožto tvrdošíjně kacíře až do městečka Bystřice k vojvodovi přivedli. Vojvoda nechtěl s nimi ničeho mítí, jakožto že pro víru toliko byli naffknuti, a poslal je k biskupovi, kterýž tu při jeho vojsku byl. Biskup žádal, aby se kalicha odřekli a pokání činili, hroze jím, že upálení budou. Kněz Václav však odvolává se na svaté písmo, že Kristus sám poslední večeri pod obojí způsobou rozdával, nedal sebou hnouti, i přistoupiv k němu jeden z bojovníkův, bezpochyby statečný rytíř německý, rukou v železné rukavici takový políček na tvář dáti mu neostýchal se, že kněz Václav hned krví z nosu se zalil. A tak tu celou noc velkou trýzeň snášel. Druhého dne pak, v neděli, vyvedli kněze Václava, jeho kaplana, tři letité sedláky a čtyři chlapce od 7. do 11. let, kteří všickni za přívržence husitské víry byli udáni, před městečko k tamějšímu velikému rybníku, a posadivše je na hranici dříví, ještě jednou, aby se své víry odpřisáhli, je napomenuli. A když kněz Václav za všechny tomu odpíral, podpálena jest hranice, a on, drže pacholata v klínu svém, se všemi dal se upáliti, sám z nich poslední ducha svého vypustiv.

Obležení Prahy vojskem křižáckým.

1420 30. června — 14. července.

V neděli, 30. června, stal se počátek obležení Prahy, ačkoliv všickni zástupové křižáckův ještě nebyli došli na místo. Toho dne totiž přijel král Sigmunt s královnou Barborou a s ovdovělou královnou Žofií v průvodu předních pánův českých na hrad Pražský a přijat jest tam velmi slavně od kněžstva s processí, zvonením a zpíváním. Vojsko jeho vlastní a křižáci pokryli svými stany všechna prostranná pole na Letni mezi Bruskou, Bubny, Předním Ovencem a královskou oborou. Nejvýše vedle samého hradu Pražského leželi vlastní lidé královi, kterým on žold vyplácel, nejvíce Uhři a Slezáci s některými knížaty. Pod nimi na nynějších sadech na Letni nad Vltavou položili se vojvodové Bavorští a Rynští hrabata a rytíři; za nimi u královské obory leželi Mišňané ve třech velikých zástupích; dole pak u Buben u samé Vltavy zaujal ležení své vojvoda Albrecht Rakouský, který se svým vojskem o celých osm dní později k tomu obležení se dostavil. A tato ohromná moc Němcův nechtěla s Čechy v královském vojské pohromadě ležeti, odděluje se od nich a k sobě se tlačíc. Příčina toho přepodivná byla ta, že se Čechův báli, pravíce, že

všichni Čechové jsou za jedno, a že s těmi ve městě tajně srozumění mají. Pozorovali Němci zajisté, že někteří čeští pánové v radě královské, zejména Aleš Holický ze Sternberka, Václav z Dubé a na Leštně a Mikuláš Divůček z Jemniště, nemohouce se bez veliké lítosti dívat na zkázu vlasti své, na krále snažně doléhali, aby žádosti české slyšeti ráčil a s poddanými svými raději milostivě a mírně hleděl se umluviti, nežli je vyhubiti. Král Sigmunt ovšem nedávaje na jejich řeči, vždy s velikou zuřivostí se zaklínal, že české buřiče zkrátí a potrestá, byť by proto celou zem zkaziti a plémě české vyhubiti měl. Dá se mysliti, že čeští pánové k takovému výbuchu královského hněvu lhostejni nezůstávali, a své obávání jakož i svou nespokojenost dosti zjevně na sobě znáti dávali; — a odtud ta nedůvěra německých křižákův obávajících se zrady, a jejich veliká zlost na všechny Čechy vůbec. Povídá se také, že když prý se v ležení samém některý z Čechův náhodou mezi Němce dostal, a od jiných Čechův s nimi ležících rychle vysvobozen nebyl, že se ho Němci chopili a bez milosrdenství jako kacíře jej upálili, byť by i dobrý katolík býval. Bavoráci a jiní Němci ležící na Letni proti Starému městu, jmenovitě proti klášteru Cyriakův u sv. Kříže a proti někdejšímu kostelu u sv. Valentina, křičeli přes řeku do města bez ustání úsměšně: „Ha, ha! Hus, Hus! Kacer, Kacer!“ Různé šarvátky opakovaly se pak od počátku obležení téměř každý den, avšak vždycky se končily se škodou a hanbou Němcův. Pražané již dříve v arcibiskupské zahradě na Malé straně, kde nyní větším dílem zahrada Anglických panen se rozkládá, všechny stromy sporáželi, aby se nepřátelé houštím nemohli tam vkrádati. V té pak zahradě a v přilehlém tehdejší předměstí Písku, kde se nyní Nová ulice až k Brusce táhne, byly každodenní harce, a často prý pět neb deset Pražanův v kabátech, ozbrojení jen cepy železem dobře okovanými, vyrazivše náhle na vetřelé tlupy nepřátel nejlepším oděním opatřených, mlátili je tak udatně, že zabíjeli mnohé a ostatní na útěk obraceli. Křižákům nepodařilo se ani mlýnských jezů, které tehdejší blíž kláštera Cyriakův u sv. Kříže bývaly, zkaziti, ani mlýnův samých spáliti, jakkoli se o to pokoušeli. Ostatně k opravdovému boji to po dvě neděle ještě nepřišlo, ano zdá se, že se strany Sigmuntovy přec ještě nějaké vyjednávání o mír započato bylo.

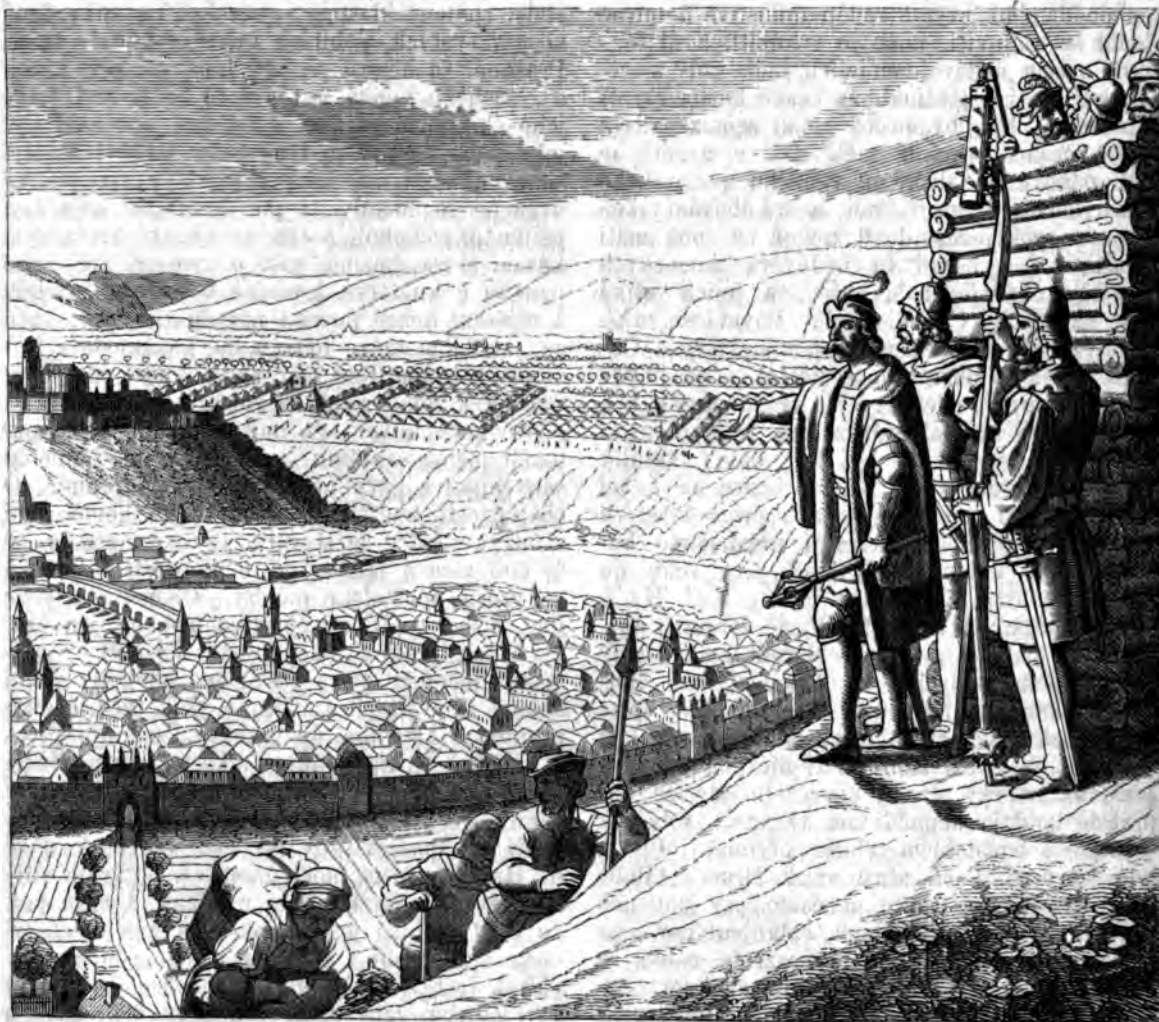
Zachoval se totiž list papežského legáta Ferdinanda, tu při králi se zdržujícího, kte-

rýž okolo 6. července s královým vědomím Pražanům dodán byl, a který pro svůj obsah vysokomyslný a nicméně se stanoviska církve zcela oprávněný zasluhuje, aby s pozorností přečten byl. Psalť legát Ferdinand mezi jinými takto: že přišed nedávno do království, na své oči spatřiti musel ohavnosti, kterýmžto dříve, uslyšev je, uvěřiti nechtěl, zbořeně totiž kostely, spálené kláštery, potřískané a zohyzdžené obrazy svatých, pobité a vyhnané kněží a žáky; Pražané, že honosí se býti horlitelé pro zákon a čest boží, i jaká jest prý to bohu čest, když jeho chrámové se boří a služové jeho zabíjejí? jaká pobožnost aneb i udatnost ve potřískání a zohavení obrazův? Žádosti jejich ve čtyry články uvedené že dostaly se mu do rukou nejprv o přijímání pod obojí, potom o svobodném a řádném kázání slova božího, pak o zrušení světského panství u kněžstva, konečně o trestání hříchův a očištění dobré pověsti národu Českého. I ptá se, jaké jiné může býti řádné kázání slova Božího, nežli které se děje skrze kněží od svých vyšších k tomu řádně povoláné? Ať prý se Čechové nedomnívají, že oni sami dokonale rozumějí písmu svatému; toho že ještě žádnému smrtelníku s hůry nebylo a není popřáno. O zbytečnosti kněžského jmění žeby neměli oni sami za soudce se stavěti, aby se nezdálo, že to činí více z lakoty po něm, nežli z toužení po vzoru apoštolské pokory. Článek čtvrtý že jim nechce tupiti, kdyžby Čechové prý jen pravých prostředkův se uchopili k očištění své pověsti! neboť že zle se očišťuje, kdokoli špinu špinou smýváti chce. Co se však týče článku prvního a hlavního, že vyznává, že svátost večeře Páně od apoštolův i také v prvotní církvi rozdávána byla pod obojí způsobou: to však že zapírá, že by to z příkázání Kristova čili z potřeby ku spasení vždy tak díti se muselo, a že by církev neměla moci ni práva, potvrditi obyčej jiný z dobrých příčin uvedený. Ovšem pak že větší zásluha jest v pokoře a v poslušnosti církevní, nežli v tvrdosti a ve zpouře proti církvi. Jestliže však chtějí vším způsobem účastni býti kalicha, žeby měli obrátiti se s prosbou o to k papeži, nikoli však ku králi Sigmuntovi, kteréhož moc nevztahuje se k věcem církevním, ale jen ku světským. „Protož chcete-li,“ psal konečně legát, „nestáti než o věci počestné, my hotovi jsme slyšeti vás o nich i o všem jiném, cokoli nám přednáseti budete; král zajisté nemohl ani nechtěl jednati s vámi bez nás o věcech, týkajících se víry. I oznamujeme vám že týž král s vůlí naší dá vám dostatek bezpečnosti pro ty osoby, které k tomu cti vy-

šlete; a budete-li dobře i střízlivě smýšleti, budeť dáno místo nejen odpuštění ale i milosti. Pakli ve zpourě se zatvrdíte, aniž přijímáte budete cesty spasení, bude s vámi tím přísněji nakládáno, čím větší bylo dosavadní shovívání.“

Pro velikou rozhořčenost Pražanův proti králi Sigmuntovi, nepřipustili si oni slov listu

toho k mysli své; naopak počali tím více na křivdy od krále i od papeže jim činěné toužiti, a vyjádřili trpkost mysli svých v listu, jež dne 10. července k republice Benátské napsali, vyzývající republiku onu, aby s Čechy vešla ve spolek branný proti jejich společným dvěma nepřátelům, králi Sigmuntovi a vojvodovi Albrechtovi.

Žižka zhlíží s vrchu Vítkova čili Žižkova ležení křižáckého vojska před Prahou, v červenci 1420. (Str. 827.) (86)

tovi Rakouskému. Opakovavše v listu tom všechny nářky, jakž v manifestu Pražském dne 20. dubna vydaném obsaženy byly, psali dále: že Sigmunt sám k. několika Čechům ústy svými vlastními se pronesl, že se svatě zapřisáhl, zkrotiti a potrestati zpouru českou, byť proto i celé to království zhubiti a v popel obrátiti, krajiny české jiným národem znova zalidniti, a nejen všechny

koruny své, ale i vlastní tělo a duši nasaditi měl; a když prý pokorně od nich prošen byl, aby nezapomínal se na zemi, kteráž ho urodila, ni na národ, z něhož sám vyrostl, že počal na způsob šílence tím vztekleti se sápati. Nyní že svolal pomocí papežovou ze všech zemí vojsko a obklíčil město jejich, aby provedl úmysl svůj a povraždil všechny věrné v něm křesťany až do

těch nemluvnátek; oni však že z milosti Boží nestrachují se nikoli moci jeho, kteréžto že pod štítem lásky k vlasti a k zákonu Božímu odolati umět budou, anobrž nabízejí Benátčanům hned několik tisíc oděncův k službě jejich, budou-li chtít vstoupiti s nimi v závazek spolku branného.

Neohroženost a bojechtivost Pražanův, jakž se z toho listu Benátčanům jevila, byla v skutku podivení hodna, neboť naproti tak mohutnému nepřátelskému vojsku toliko svá prsa nastavující, za celý čas obležení ani jednou svých městských bran nedali zavřítí. Však i v městě samém opět a opět každý dům prohlédávali, a

Bitva na Žižkově 14. července 1420. (Str. 828.)

(87)

všechny obyvatele, s ženami i dětmi ven z města vypovídali a vyháněli, do kterých se jen možné zrady domnívali. Tudyž mezi jinými také poslední Němci Prahu opustili a do ležení krále Sigmunta utekli, pozůstavivše ve městě domy a všechno zboží své, pokud ho již před časem na bezpečná místa nebyli uložili, — i méně

ještě před sedmi léty městskou vládu v rukou svých, nyní již více do Prahy se navrátiti nesměli. Obce Pražské uvázaly se v domy všech těch, kteří do toho času Prahu buď dobrovolně buď nuceně opustili, a nalézajíce v nich hojné zásoby zboží, potravy a nápojův, živili tím bojoivsky přesporní a jejich rodiny. Přece však

jistý počet Němcův pozůstal; ti však od obce i obyvatelstva požívali pokoje, jsouce s příjímajícími pod obojí za jedno. Poznamenal pak starý letopisec, že toho času v Praze bylo všecko lacino kromě soli jediné; ale jiného všeho dosti bylo v hojnosti, a zvláště vína, chleba a stříbra. U vojště královském a křižáckém, jakžkoli jim téměř odevšad vezli, všecko draho bylo, a zvláště chleba a pivo.

Žižka ještě před obležením města seznal důležitost hory Vítkovy, která na východní straně před Prahou strmí; i aby Praze všecko spojení s ostatní zemí přetrženo býti nemohlo, dal tam udělati dva sruby dřevěné, totiž chýše z neotesaných kmenův složené, jež kázal okopati malým příkopem a obehnati zdí ze země a z kamení. Sám pak je bojovníky osadil a odtud všechno, co nepřátelé konají, pozoroval.

Slavné vítězství na Vítkově čili Žižkově hoře.

1420 14. července.

Již dvanácte dní byla Praha hrozným nepřátelským vojskem obklíčena, a kromě malých šarvátek k opravdovému boji nepřišlo, Pražané toliko se tvrdili v různém potýkání se s mocí krále Sigmunta. Teprv dne 12. července, v pátek, udeřili Uhři na stanovisko Pražan před klášterem Kartouškým v místech nynějšího Smíchova před branou Újezdskou, a bylo to, jak se zdá, jen na přezvědy, jak silně město s té strany bude chráněno. Výsledek boje toho nic nerozhodl, a Uhři ustoupili zase. Druhého dne, sv. Markéty 13. července, přiblížil se zase zástup několika tisíc jezdcův ke bráně Poříčské, chtěje zkusiti, kterak se tuto Pražané k bránění míti budou. Jak mile to ve městě zvěděli, hned zvoněno jest na poplach na Staroměstské radnici, a bojechtivý lid nečekaje ani, aby se řádně sebral a pod rozkazy vůdcův postavil, jako hejno boze všeho pořádku proti hlasu svých hejtmanův ze bran se řítí a s nepřitelem na Špitálském poli, to jest před Poříčskou branou v místech nynějšího Karlína, boj svedl. Byl ovšem krvavě poražen a musel nazpět utíkat do města. Tu však hned řádné šiky bojovníkův Pražských z brány vytáhly, aby nový boj podstoupily, však nepřátelé nepostavivše se jim, opustili bojiště a přes Vltavu nazpět do svých stanův se odebrali.

Však teprv na neděli 14. července byl v radě krále Sigmunta všeobecný útok na město ustanoven. Měl pak ten útok v ten způsob býti za-

řizen: královští měli se totiž v počtu 16 tisíc mužův s hradu Pražského obořiti na vypálenou a prázdnou Malcu stranu a zvláště na silně obsazený Saský dům u mostu; stejnou dobou měla Vyšehradská posádka na Nové město udeřiti a jiné vojsko mělo polem Špitálským k městu přilehnouti. Mišňáci a Duryňkové dostali zvláštní úlohu, aby Vítkovu horu stekli, a Žižkovu posádku odtamtud sehnali. Král Sigmunt sám postavil se s třemi houfy do zálohy, aby netoliko ležení chrániti, ale i pomoc, kam potřebí, poslati mohl. Byla pak i děla proti městu postavena, nevíme toliko, v jakém pořádku. Odpoledne v čas nesporný již všechno vojsko pohotově na svých místech stálo očekávajíc rozkazův k útoku; a tu hned první a nejkrutější boj strhl se na hoře Vítkově. Mišňáci a Duryňkové se svými a sedmi čili osmi tisíci přidánými koňmo horu zlezli s trubači a se hřmotem velikým, a hned nějakou pevnou věž na jedné vinici vystavěnou útokem vzali. Ve srubech od Žižky na hoře zřízených nebylo v tom okamžení více než asi 26 branných mužův Táborův, dvě ženy a jedna panna, kteří řádných sbraní a střelných pušek zcela neměli. Nicméně bránili se kamením s velkou udatností, když nepřátelé zeď ze země a kamení zlezti chtěli, a jedna z dotčených žen, ačkoliv bezbranná, převyšujíc muže srdatostí svou a nechtíc před zúřivými jezdci ustoupiti, pravila: „Nesluší se, aby věrný křesťan antikrista ustoupil;“ i tak srdatě se bránila, zabita jest a na tom místě ducha vypustila. V tom okamžení přichvátil Žižka s nevelikým počtem Táborův na horu, a hned sám v takovém nebezpečství se octnul, že ho bratři jen stíží svými cepy z rukou nepřátelských vybili. Však v nejkrutější době, když již celé město takměř počalo zoufati o zachování hory, vyrojil se z bran jeho za knězem v rukou svátost nesoucím a zvonečkem zvonícím zástup lučníkův, sudličníkův a cepníkův srdatých, prodral se skrze nepřátele až k hoře, kdežto spojivše se s Žižkou do Němcův s takovým důrazem se dali, že tyto vidouce svátost a slyšíce hlas zvonečka a křik veliký, náhle ve zmatek uvedeni jsou, a s takovou prudkostí utíkati počali, že druh druhá chtěje předejít, s hory dolů jej srážel, že jedni na druhé i s koňmi po srázu hory se káceli, krky zlámali, a Čechové sami přes pět set jich tu na místě pobili. I hnali se nepřátelé ve zmatku největším nazpět přes řeku, kde jich také ještě mnoho utonulo, a Pražané prý v té chvíli děla svá, totiž hadice a houfnice, od špitála sv. Pavla vytáhše, tak hustě na lid královský na Špital-

ském poli stříleli, až v něm prý ulice dělali, kdežto děla nepřátel proti městu nastrojená toho dne pro neumělost puškařův čili dělostřelcův k žádné potřebě neposloužila. V stejném čase také královské posádky se hradu a s Vyšehradu útoky na Saský dům a na Nové město učinili, jakž jim rozkázáno bylo; avšak ničehož nepořídívše, zase zpět se zatáhli.

Král Sigmunt nadávav se na žalostný konec boje tak dlouho a snažně připravovaného, vrátil se s knížaty do stanů svých mlče, ale pln hněvu, mrzutosti, žalu a bolesti. Pražané a Táboři však na bojišti i na Špitalském poli, seznávše vítězství své, na kolena poklekli a hlasitě píseň „Tě Boha chválíme“ zpívali, a zpívajíce tak velikými hlasy do města vešli, v němž se rozléhalo nevýslovné jásání.

Nazejtří 15. července v pondělí, když kněží po Praze ve slavném processu se svátostí v rukou chodili, a pobožnými zpěvy za obdržené vítězství Bohu díky skládali, zpívaly dívky při tom a ještě dlouho potom po ulicích novou píseň od Tábořského kněze Jana Čapka přes noc ovšem dosti neuměle složenou:

Dítky, Bohu zpěvajímy!
Jemu čest, chválu vzdávajímy
I s starými.
Neb Němce, Mišněny,
Uhry, Sváby, také Rakušeny,
Pobéhlé Čechy (Opakování)
Zarmútil, zastránil i rozehnal
Ot dítek malých. (Druhé opakování.)
Onoho sem, onoho tam, k utěšení
Svých milých a stálých.
Milý otče! přijmi chválu
Ot Čechův věrných.
Chvalmež Boha, a veselme se.“

Žižka však hned toho samého dne, prohlédaje vždy k budoucím bojům, sebral po Praze žen, panen, i množství chasy, vedl je k srubům na hoře Vítkově, a dal jim kopati mnohé příkopy širší a hlubší, stavěti zdi a mnohé dřevěné hradby, k nimž potřebné dříví dílem z kostelův Pražských, jako jmenovitě stolice z kostela u sv. Michala na Starém městě, vzato bylo. Tomu vrchu Vítkovu a té rozmnožené nové tvrzi, čili jak tehdaž říkali, posádce, někteří Žižka, podle jména zakladatele, jiní Bojiště pro porážku tam Němcův, a ještě jiní Kalich jméno dali, proto že tu poraženi jsou nepřátelé kalicha od těch, kteří pro něj bojovali, a kteří kalich červený neb bílý pro poznání svých na šatech, oděních a korouhvích nosili. Však potomstvo jméno Žižkov oblibilo sobě; tvrz pak tato neporušená za celý čas válek husitských

udržela se; po ní pak, i když všeliká stopa její byla zmizela, zůstalo jméno Žižkov hoře samé až po dnešní den.

Žižkova péče o rozmnožení posádky na Žižkově ukázala se býti zbytečnou, neboť ani král Sigmunt ani křižáci o ni se více nepokusili; král Sigmunt zajisté trpké zkušenosti nabyt, že sebe větší síla někdy nepostačuje přemoci národ živý a odhodlaný. Opustila ho dosavadní pýcha jeho, a již počal nakloňovati ucho své k řečem pánův českých, kteří dosud při něm stáli, a k míru a pokojnému smlouvení se s Čechy raditi nepřestávali.

Jinak bylo s cizími křižáky. Ti se za to nemálo styděli, že od sprostého lidu českého mrzce poraženi byli, nepřičítajíce viny sobě a své vlastní nestatečnosti, ale jakési zrádě Čechův, kteří s nimi při královské straně byli, a o kterých smýšleli, že o nic lepší nejsou, než všickni ostatní Čechové, a že tajně s Husity drží. Čechové v královském ležení slyšíce takové obviňování sebe, tak byli rozjittěni, že kdyby se sám král Sigmunt nebyl v to vložil, byli by se Čechové s Němci sami vespolek vražditi počali.

Rokování o čtyry články Pražské.

1420 okolo 20. července.

Za času toho obležení Prahy shodli se všechny strany Husitův v Praze shromážděné, totiž Pražská, Tábořská i Orebská, o společné sformulování čtyř článkův Pražských, kteréž byly šíře dolíčeny, z češtiny také do latiny a do němčiny přeloženy a ve jménu všech Čechův a Moravanův pod obojí králi a jeho vojsku do ležení poslány. Tyto články byly odtud jako veřejné vyznání národu, a sloužily také později při každém jednání o mír mezi stranami, při každém smlouvání mezi národem a vládou panovníkovou za základ a pravidlo.

Několik dní po bitvě na Žižkově dodán byl Pražanům list od papežského legáta Ferdinanda a 24 pánův českých, kterým se jim jmenem královým slyšení prvé za tak dlouhý čas žádané slibovalo a nabízelo. Nyní však Pražané ještě méně chuti měli k míření se s králem, nežli před bitvou, pravice mezi sebou: „Jaký jest to soudce, jaký pořádek práva, jenž strany prvé zabíjeti, a potom teprv slyšeti chce?“ Ale pánové čeští strany Sigmuntovy tím méně od dalšího jednání odstrašiti se dali, čím více sami o pravdě čtyř oněch článkův přesvědčení byli, a čím více poznávali, že možná jest, i těch

člankův se držeti a při tom i králi věrnost zachovati. Slíbili prý Sigmuntovi, že jestli jim s Pražany umlouvati se dovolí, město mu dříve nežli měsíc mine, smlouvou a bez boje v poddanost uvedou. Potom smlouvali s Pražany o uzavření příměří, aby král vojska cizincův se ctí domů poslati, a zemi od dalších záhub uchrániti mohl. Pražané nechťeli se v žádné smlouvání dávat, omlouvajíce se, že to bez přivolení jiných měst s nimi v závazku stojících učiniti nemohou. Potom však si to rozmyslili, neboť mohli veřejným hádaním o čtyrech člancích přece mnozí z nepřátelské strany pro ně býti získáni; protož žádali konečně o slyšení, avšak na ten způsob, aby jejich kněží a mistři tyto články celému vojsku královskému čtyřmi jazyky, českým, uherským, německým a latinským zjevně a veřejně vyložiti, aby také na námítky od doktorův a kněží druhé strany jim činěné odpovídati, a tím podezření kacířství na ně křivě uvalované se sebe svěsti mohli. To se ani Sigmuntovi ani legátovi nezdálo, neboť se museli báti, že by Čechové k svému smýšlení o náboženství mnohé v královském vojstě svěsti, a tak k rozšíření nákazy české ještě v jiných zemích se přičiniti mohli. Král i legát žádal, aby kněží a mistři Pražští pod bezpečenstvím k nim na královský hrad přišli a tam své články knížatům, biskupům, praelatům a doktorům ve vojstě královském přítomným předložili. To se zase Pražanům nelíbilo, i žádali za každého kněze a mistra svého nějakou knížecí osobu, která by jim za bezpečí života jejich do zástavy dána býti měla. Konečně po mnohém sem tam posílání zůstaly obě strany na tom, že se někde na Malé straně pod širým nebem ku společnému rozmlouvání sejdou, a aby co svědkové toho přišli s obou stran také někteří přední pánové stavu světského a vůdcové vojsk.

Toto památné veřejné hádání stalo se skutečně okolo 20. července na vypálené, liduprázdné a spustošené Malé straně bezpochyby na samém rynku, kdež katolická a královská strana někde před kostelíčkem sv. Václava, Pražští theologové s pány a vůdci zas v dolejší části rynku se postavili. V čele katolických kněží a doktorův písma potom pánův českých a německých královsky strany přišli Ludvík, patriarcha Aquilejský, a Šimon z Dubrovníka, biskup Trogirský v Dalmacii. Pražští kněží a mistři, konšelé a starší vojsk Pražských mezi nimi Jan Žižka, Hynek Krušina z Lichtenburka a jiní čekali již na ně na svém místě a přivítali je se vši poctou a při-

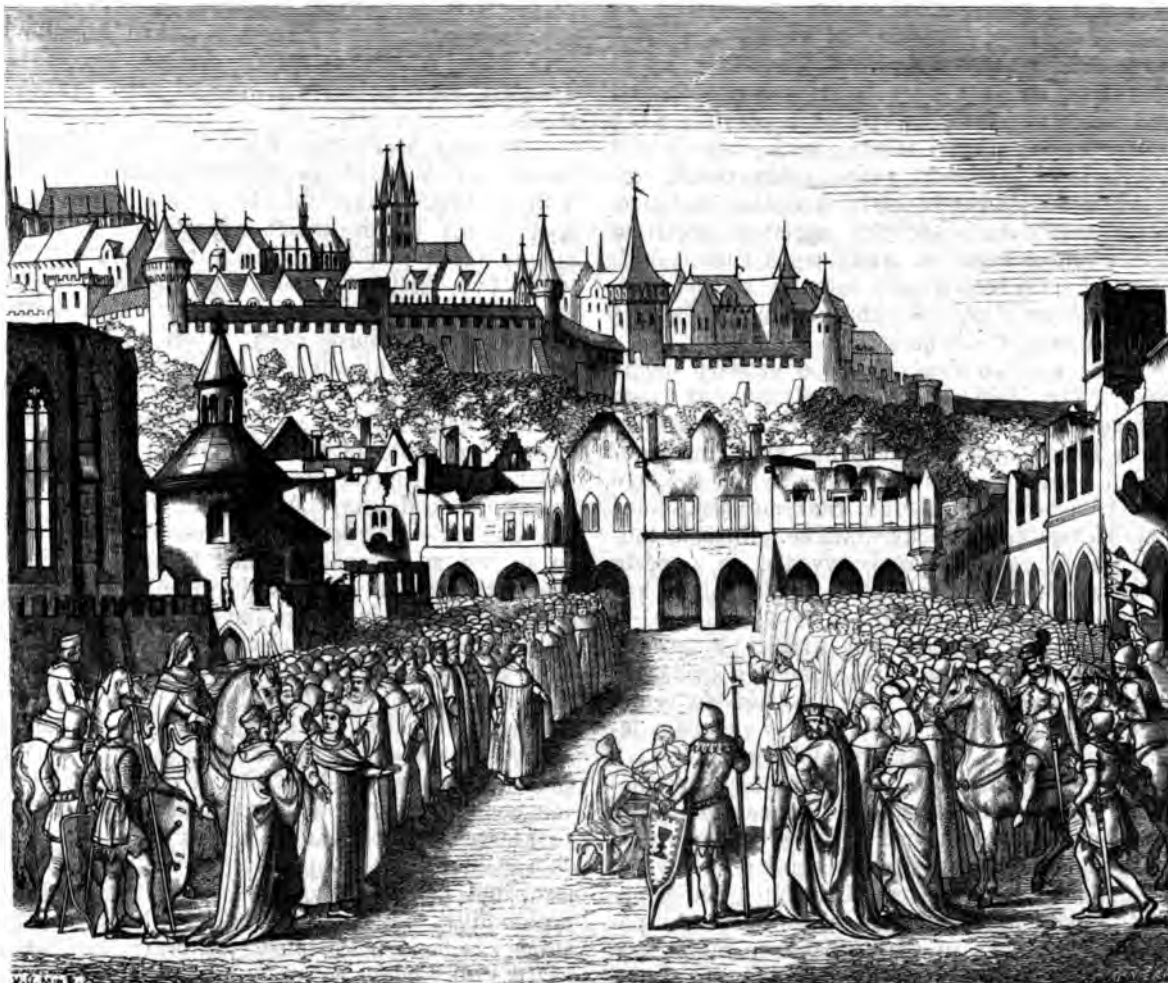
větivostí. Tři veřejní notáři byli povoláni, a ti si museli kdesi sednouti, aby zapisovali, co jednáno bude. Hlavní řečníci jmenují se se strany katolické doktor Petr Pavel de Vergerijs, se strany druhé mistr Jan z Příbrami, jeden z nejmírnějších kněží husitských. Veškeré jednání konalo se vážně a slušně.

Husitští kněží přednesli napřed čtyry články Pražské a své důvody k nim; na to odpovídali doktorové Římské strany, vyjádřujíce to, pokud se s těmi články snášejí a pokud ne. Při prvním článku o svobodném kázání slova Božího tvrdili, že jest potřeba vyšší dohlídky při tom, sice žeby kdokoli hlásati mohl všeliké myšlenky své, domnívaje se o nich, že jsou pravdivé. Při třetím článku o apoštolské chudobě kněží pravili, že světské majetnosti u kněží nemají se rušiti, jelikož by tím zatracován byl veliký počet svatých otcův, kteří bez úhony své svatosti světským zbožím vládli, a že by libovolné odjímání církevního zboží skrze laiky způsobilo mnohem více zlého nežli dobrého v křesťanstvě: neřády však, které při panování kněžském se vyskytují, ty že církev sama usiluje vymástiti z lůna svého, jakož i při sboru Kostnickém prý bylo vidáno. Ke čtvrtému článku o trestání hříchův pravili, že lehčejší hříchy někdy shovíváním trpěti se musejí, aby lze bylo, uvarovati se horších, a že nesluší aby bližní představoval se bližnímu svému vesměs za soudce i za trestatele. Po mnohých řečech seznaly obě strany, že co do těchto tří článkův snesly se v jistém smyslu vespolek, i byl ten výsledek okolostojícím českým pánům po česku ohlášen, načež mezi těmito na té i oné straně radostné a hlučné plesání zavznělo. Však co se týče článku druhého, totiž o přijímání pod obojí, ukázalo se, že obě strany se shodují i zas neshodují; neboť v tom zajisté že se snášejí, že přijímání toto samo v sobě není ani kacířské ani nepořádné, ano dle okolností může býti dobré i zlé; avšak že jest spor o to, zdali jest od Krista přikázané a ku spasení potřebné; jedni že to tvrdí, druhí že zapírají. Pražští uradili se tedy mezi sebou a s pány českými, že theologům Římské strany nabídnou hádání k jinému dni o té poslední otázce, avšak s tím závazkem, že jestliže kterákoli strana dokáže straně druhé pravdu mínění svého neodolatelnými důvody z písem svatých, ta druhá strana povinna bude, přistoupiti ku pravdě bez odkladu a bez dalšího omlouvání. Avšak od katolické strany bylo k tomu za odpověď jim dáno, že co církev již jednou rozhodla a ustanovila, nesmí se opět uvoditi ve spor a v pochybnost, protože každému

křesťanu sluší věřiti, co a jak církev učí, následovně že hádka taková byla by nejen neprospěšná, ale i neslušná. Tato odpověď však popudila Pražské mistry nemálo, i pravili, že se diví této zpozdilosti Římské strany, když chce více věřiti církvi omylné nežli Kristu neomylnému a rozumu nade všechny sbory církevní

i nade všechny doktory na světě osvěcenějšímu a důkladnějšímu.

Tak se toto rokování bez výsledku skončilo, a obě strany s nepořízenou se rozešly. Objevila se již v tomto prvním krátkém rozmlouvání hlavní příčina sporu, kterýž křesťanskou církev podnes ještě rozdvojuje, otázka

Veřejné hádání theologův katolických a husitských na Malé straně v Praze
okolo 20. července 1420. (Str. 831.)

(88)

totiž, máli víra křesťanská zakládati se hlavně na svrchovanosti církve, čili na rozumu od svatého písma vedeném a vázaném.

Naděje českých pánův o pokojném smíření se stran ve vlasti utrpěla neprospěchem toho rokování velkou ránu: nicméně většina jich

umínala si, nevytrhovati se z věrnosti ku králi Sigmuntovi, jakkoliv jejich přesvědčení více k Husitům nežli k Římu se klono.

Ukrutnost a svízele Křížákův. Korunovace krále Sigmunta. Konec obležení.

1420 15. — 30. července.

Od své porážky na Žižkově přestali němečtí křížáci přes řeku na Pražany: „Hus! hus! Kacer, kacer!“ pokřikovati, a hleděli raději, jakby pod nejlepší záminkou zase z Čech pryč se mohli dostat. Zatím však rozbíhali se po okolí Pražském, vpadali do vesnic a vybíjeli tvrze, kde branných mužův doma nebylo, a jali se vymstít se a ukrutenství své provozovati nad vesničany českými, pálice a pleníce, a bez milosrdenství staré i mladé, muže, ženy i děti a kohokoliv z Čechův vůbec lapiti mohli, zabíjeje a do plamenův hořících chalup metajíce. Když nenáviděný kacířský národ v poctivém boji přemoci nemohli, mínili aspoň tímto zákeřnickým způsobem o jeho záhuby se přičiniti, a tím ač jen částečně slibu svému, pro kterýž kříž na sebe vzali, dostáti.

Jak mile se Pražský lid o nezdaru onoho rokování na Malé straně dověděl, vyrazila v něm žádost pomsty nad ukrutnými Němci a nepřátely slova Božského, jak je jmenovali, nyní tím prudčeji, i obořili se dne 22. července jak Pražané tak Táboři na radní dům Staroměstský, kdež bylo 16 zajatých Němcův ve vazbě. Konšelé museli jim je vydati, a oni vyvedše je z města ven, na Špitálském poli před očima vojska křížáckého všechny je spálili.

Ani král Sigmunt ani křížáci k novému útoku na Prahu chuti již neměli, a křížákům v ležení mimo to čím dál tím hůř se vedlo. Dne 19. července povstal oheň v dolejší jejič ležení mezi Bubny a Holešovicí, a ztrávil plátěné stany a množství věcí prudkým plamenem; pak počalo červencové slunce silně hřáti, v ležení se zmáhaly nečistoty všeliké, a z těch se rozplodilo nesnesitelné množství hmyzův, žížal, ještěrek a žab, a ke všemu tomu nepohodlí rostla drahosta všech věcí, nebylo ni potrav pro člověka ni píce pro koně, kdežto Pražané dobře zásobeni jsouce, žádné nouze neměli. Pravili pak Čechové, že Bůh sám navštěvuje nepřátely jejič svými metlami, a křížáci nemohouce déle vydržeti již se chtěli valem k odchodu chystati. Král Sigmunt musel se pak velmi namáhati, a jich prositi, aby aspoň několik dní ještě zůstali, až by mu možná bylo, ubezpečiti poněkud pořádek a pokoj v zemi novými řády a opatřením všeho, čeho zapotřebí bude.

Král Sigmunt nemoha Prahy dobytí sotva tušil, že toto nezdaření jeho úmyslu jest po-

čátkem vyvrácení vši moci a vlády jeho v Čechách po drahé let. Především mínil, že když se hned na České království korunovati dá, jemu ho pak právem nikdo nevezme. Korunovace ovšem byl obřad důležitý, a dával korunovanému nepopíratelných práv; kromě českých pánův, kteří u věrnosti k němu setrvali, však všickni ostatní stavové, zvláště pak Pražané, platnosti té korunovaci odpírali, nazývajíce ji nepořádnou, jalovou a planou. K žádosti Sigmuntově však odbyla se přece dne 28. července v neděli, ještě pokud cizí vojska před Prahou ležela.

Pražský arcibiskup Konrad postavil mu korunu sv. Václava ve hlavním chrámě u sv. Víta na hradě Pražském na hlavu, u přítomnosti všech cizích knížat a praelátův, a však nikoliv všech pánův českých, kteří z práva přítomni býti měli. Chyběli také poslové stavu městského zvláště z Prahy, matky všech měst země České. Pánové čeští, kteří tu při tom byli, přísahali korunovanému králi věrnost a poslušenství, on pak dle starého řádu mečem sv. Václava mnohé z nich na Svatováclavské rytíře pasoval, jež potom Čechové jalovými a planými rytíři zvali. Nebylo prý nikdy smutnější korunovace na království České, jako tenkrát.

Jak mile Sigmunt korunován byl, považován jest za dokonalého pána a dědice celého království, dosáhl práva vydávati platné listiny a vstupovati v závazky ve jménu České koruny. Na to okamžení čekali všickni pánové a rytíři, kteří mu dosud ve válce proti Husitům byli pomáhali, a nyní osypali ho svými žádostmi, aby dosáhli od něho za svou pomoc odměny. An totíž žádný sněm český k této válce nesvolil, nepovažovala se za zemskou věc, nýbrž toliko za věc pouze královskou, jako zahraničné války, ve kterýchžto král pánům a rytířům, kteří mu dobrovolně v nich bojovati pomáhají, povinen jest, žold platiti a škody a náklady jejič jim vynahraditi. Sigmunt sebral již dříve všechny hojně zásobené pokladnice, jež bratr jeho, nebožtík král Václav, na svých hradech pozůstavil, a počal již před korunovací svou jimi vypláceti vlastní vojsko své, kteréž jak v české tak uherské koruně byl najal; když se mu pak nedostávalo, počal lámati zlaté i stříbrné rakve svatých zemských patronův, potom všechno zlato, stříbro a drahé kamení, jimiž oltáře, obrazy a relikviáře v kostelích ozdobeny byly, slibuje, že až bůh zase štěstí popřeje, všechno mnohem skvostněji vynahradí, co však se nikdy nestalo. Nejvíce oloupen jest tím způsobem hlavní chrám u sv. Víta, chrám sv. Jiří na hradě Praž-

ském a Karlšteinské kaple. Čechové nejvíce litovali přeskvostného hrobu sv. Václava, kterýž byl klénat nad všechny klénaty v Evropě nejdražší a umělecké arcidílo. Drahé kameny a gemmy čili uměle z drahých kamenů řezané obrazy rozzastavoval a rozšantročil Sigmunt německým Židům, a z naloupeného zlata dal nadělati uherských zlatých, tak že posud mezi starými dukáty nejčastěji jeho uherské přicházejí. Zdali také cizí knížata a vojska náhrady od Sigmunta žádali, není známo, avšak Sigmunt, znaje českých pánův náchylnost k husitskému učení, propůjčoval se jim neobyčejnou štědrostí, jen aby je tím lépe sobě k věrnosti zavázal. Němečtí křižáci nesli takové jeho laskavé chování k českým pánům velmi trpce, i nedávše se déle držeti, dne 30. července od obležení Prahy upustili, všechny své stany v ležení spálili, a odtrhše od Prahy láli králi Sigmuntovi hlasitě a hanebně prý co ošemetnému příteli kacífův. Že pak na svém pochodu z Čech do svých vlastí ještě více na bezbranném lidu venkovském se vymstívali, dá se snadno pomysleti.

Kterak Sigmunt královské a církevní statky rozzastavovati počal.

1420 28. července — 22. srpna.

Když král Sigmunt po své korunovaci ni zlata ni jiných pokladů více neměl, jimiž by mohl nárokům na žold a zaškodné české šlechty vyhověti, tu hned téhož samého dne 28. července, když mu koruna na hlavě také královských práv propůjčila, učinil první zápis na královský statek; zapsal totiž hrad Lomnici blíž Třeboně i s příslušenstvím panu Janovi z Hradce v 1450 kopách grošův Pražských netoliko za žold zadržalý, ale i za hotové peníze, jež si byl od něho vypůjčil. To byl počátek zastavování královských práv, důchodův a statků v Čechách; neboť všickni, kteří od Sigmunta čeho požadovali, nemohouce hotových peněz dostati, hleděli aspoň zápisu na královské zboží od krále dosáhnouti, jímžby své požadování zabezpečili. Od toho dne pak vydal král Sigmunt do nějakého času znamenitý počet takových zápisův, až se konečně královského zboží více nedostávalo.

Nezdaření veliké a nákladné výpravy proti Čechům zbouřeným naplnilo krále Sigmunta i celý dvůr jeho smutkem náramným, neméně i celou katolickou stranu zvláště pak duchovenstvo v Čechách. Proto Sigmunt, nežli se od Prahy vzdálil, ještě taková opatření učinil, která zřejmě k tomu ukazovala, kterak to cítil,

že jeho moc královská v zemi nepostačuje, aby pořádek a bezpečnost zachovati mohl, že starý řád zemský jest vyvrácen, a že nová ještě neznámá moc a vláda dostává vrch nad celým národem.

Napřed péčoval Sigmunt o to, aby jeho posádky na Pražském hradě a na Vyšehradě posilněny a vším potřebným opatřeny byly; potom vypravil císařskou korunu a jiné klénaty a svátosti říše Německé pod bezpečnou stráží do Uher na Vyšehrad nad Dunajem; českou korunu s ostatními zemskými klénaty a částku relikvií kostela sv. Víta, dal dne 31. července na Karlštejn zavezti. Větší počet kanovníkův kostela Pražského opustili sídlo své, a vzavše jiné relikvie s sebou vytáhli pod bezpečnou stráží českého pána, Hynka Hlaváče z Dubé na Lipém, do Žitavska na hrad Ovin čili Mojvín, kde v klášteře Cölestinův od císaře Karla založeném útočiště našli; ještě jiné podobné poklady zavezeny jsou do Plzně, do Horšova Týna a do Krumlova. Konečně i zemské desky z hradu Pražského vzaty a na Křivoklátě uloženy byly.

Král Sigmunt sám s královnami a celým dvorem svým, s mnohými knížaty, hrabaty, preláty, pány a rytíři opustil potom dne 2. srpna okolí Pražské, táhna přes Kolín do Kutné Hory, kdež až do 22. srpna pobyl; potom byl od 26. do 31. srpna v Čáslavi, a od 3. do 16. září zase v Kutné Hoře. Listiny od něho v té době vydané svědčí větším dílem o zástavách všelikého zboží a důchodův královských za služby válečné a za všeliké škody a útraty od pánův a šlechticův králi počítané. Však nežli měsíc srpen došel, neměl Sigmunt více, co by z královského zboží ještě zastavovati mohl, a tu jal se zastavovati také zboží kostelní a klášterské, kteréž za část královské komory považováno bylo. První zápis toho způsobu stal se, pokud známo, dne 22. srpna v Kutné Hoře, kterým král všechny statky, města, městečka a vsi kláštera Nepomuckého se vším příslušenstvím zastavil bratřím Bohuslavovi a Hynkovi Krušinovi ze Švamberka i dědicům jejich v 5200 kopách grošův Pražských, avšak s tou výminkou, aby povinni byli, chovati osm mnichův řádu Cisterciánského v řečeném klášteře od Táborův pohříchu nedávno zkaženém. Takové zápisy kostelního zboží potom čím dál tím více se množily, tak že za několik let téměř všechno církevní zboží v Čechách skutkem i právním zápisem v rukou české šlechty se nacházelo.

Co se po odtážení nepřátel v Praze a jejím okolí dalo.

1420 30. července — 22. srpna.

Ještě za obležení učiněn jest 26. července v Praze nález obecní, že statkové všech odběhlých tehdaž měšťanův Němcův mají připadnouti

obci, aby se jimi bojovníci na místě žoldu podělití mohli. Sotva tedy křižáci a král Sigmunt se svými žoldnéři od Prahy odtáhli, tu již rozbíhali se Pražané a Táboři po okolních tvrzích a dvorcích, kteréž druhdy těm odběhlým měšťanům náležely, a zmocnivše se jich, přihnali z nich množství dobytka a špíže do města, aby

Němečtí křižáci pracují na vyhubení kacírského národu po své porážce na Žižkově v 2. polovici července 1420. (Str. 835.)

(89)

živností těch do zásoby měli, kdyby Sigmunt Prahu po druhé oblehnouti chtěl.

Tehdaž Žižka s Táboři dobyl tvrze Dolních Břežan, a vypálena jest tvrz v Krči. Žatečtí do Prahy vzkázali o pomoc proti posádce hradu Bezděkova půl hodiny od Žatce vzdáleného, kteráž městu jejich veliké škody

činila. Pražané tam dosti veliký zástup svých lidí vypravili, kteří Bezděkova na překot útokem dobyli a zas do Prahy se navrátili. Ostatně počaly se věci v Praze horšiti. Královské posádky na hradě a na Vyšehradě město svíraly, a počalo se nedostávat i peněz i potřebné svornosti. Pokud společné nebezpečství z blízka

hrozilo, všechny strany dobromady držely; co vítězové rozpadaly se pak, a každá strana šla svou vlastní cestou. Ještě vždy byli v Praze Táboři, a ti nyní zase svým způsobem počínali sobě, nemajíce nic pilnějšího před sebou, než nádheru a rozmařilost Pražanův tupiti a kaziti, a všechno, co podle jejich mínění od Antikrista pocházelo neb příležitost k modloslužebnosti dávalo, stíhati, bořiti a zhlazovati.

Dne 5. srpna podali Táboři Pražanům 12 článkův, bezpochyby od jejich kněží sepsaných aby je přijali. Žádáno v nich předně, aby se zápisy čili smlouvy mezi Pražany a Táboři učiněné zachovávaly, aby se třetí a čtvrtý článek Pražský, týkající se apoštolské chudoby kněžstva a trestání hříšcův ještě přísněji, a to ve smyslu Tábořském zachovávaly, jmenovitě co do sedání v krčmách, co do nádhery v šatstvu a podvodných obchodů; neboť nošení zlatých, stříbrných a jiných ozdob, drahých látek bylo hříchem v očích Tábořův. Mimo to žádalo se, aby zrušena byla všechna práva pohanská prý a německá, a aby všechny obce jediné právem a zákonem božím se řídily, aby zbyteční klášterové a chrámové, též obrazy a bohaté ornáty byli kažení, a podobných věcí více.

Novoměstští kloníce se hlavně původem kněze Jana Želivského více ku straně Tábořské a výstřední, byli hned hotovi, tyto články přijmouti; ne tak Staroměstští, kteří ještě radu mezi sebou brali, a teprv když jim mistr Petr Payne o nich poučení dal, svolili k nim jen v obmezeném smyslu a s výminkami. Tento Petr Payne byl rozený Angličan, druhdy horlivý přívrženec Vikleřův na universitě Oxfordské, kterýž proto z vlasti své, ač mimo vůli krále Anglického, byv vypuzen, do Prahy přišel a 13. února 1417 mezi mistry na universitě Pražské přijat byl. Po jeho vlasti nazývali ho Čechové obyčejně Petr Engliš, a on přidav se později ku straně Tábořské, byl po celou válku husitskou jedním z nejpřednějších theologův strany této.

Táboři pak nečekajíce ani na přijetí článkův svých od Pražan, počali je hned 6. srpna prakticky provozovati, shlukše se proti starožitnému proboštství křižovníkův hrobu Božského u sv. Petra a Pavla na Zderaze, při čemž netoliko proboštství ale i památný chrám popelem lehly a ve spáleniště obráceny jsou. Dne 7. srpna vyhlídli si zase klášter Dominikánův u sv. Klimenta konec mostu na Starém městě, v jehož velkém refektáři několikráte sněmováno bývalo, a zkazili všechna jeho stavení i s koste-

lem. Věže toliko při klášteře stojící, kamenickou prací v gotickém způsobu mistrně ozdobená, tak že si z ní kameníci Pražští druhdy vzory brávali, zachovala se sice, avšak následkem poboření okolních klášterních stavení r. 1466 sama také spadla.

Od počátku války byl klášter panen Dominikanek u sv. Vavřince a Anny ve Starém městě Pražském jako útočištěm jeptišek z jiných klášterův Pražských vyplašených a zahnaných. Když pan Čeněk z Wartenberka 17. dubna toho roku s hradu Pražského všechny osoby straně královské oddané sehnal, byly mezi nimi také Benediktinky od sv. Jiří i s abatyší Bořkou z Wartenberka, sestrou paně Čenkovou, která se svými sestrami také u sv. Anny útočiště našla, tak že tento klášter právě nyní prý 350 klášternic choval, které ovšem velkou nouzi měly. Byla pak mezi domácími jeptiškami prý také vlastní teta Žižkova. Když se Táboři se Žižkou i na ten klášter obořiti chtěli, tu prý teta svými slzami Žižku pohnula, že prý řekl: „Pro tebe, teto, odpouštím vám a klášteru vašemu,“ a vzav ten klášter ve svou ochranu, lid svůj odtud odvedl. Tím ušel ten klášter osudu, s kterým se všechny ostatní duchovní ústavy potkaly, ač pro zabavení statkův jako ony u velkou bídu upadl. Chtěli se Táboři také na Minoritský klášter u sv. Jakuba na Starém městě obořiti, avšak tu se staroměstští řezníci se svými sekerami postavili na obranu kláštera, a od záhuby ho zachránili. Kostel a panenský klášter u sv. Ducha na Starém městě také zachován jest tím, že ho konšelé postoupili německým Husitům, jichž byl nějaký počet v Praze, aby v něm služby Boží ve svém jazyce odbývati mohli.

Kněz Václav Koranda, jeden z nejzuvivějších přívržencův strany Tábořské, který Pražským mistrům a kněžím již mnohou mrzutost a zlobu byl způsobil, sebral v den sv. Vavřince, 10. srpna, houf sprostých Tábořův a lůzy Pražské, a vypravil se s nimi proti klášteru Zbraslavskému. Byl pak klášter Cisterciánův Zbraslavských dle starých svědectví mezi všemi kláštery českými nejvýtečnější a co pohřební místo královské, kde oba Václavové II. a III., královna Alžběta, poslední Přemyslovna, a nyní také král Václav IV. odpočívali, nejpřednější, jehož výstavnost a skvostná úprava za pravý div vyhlášovány byly. Velký Mariánský chrám, v jehož kněžském kůru královská hrobka se nacházela, byl do kříže stavěn, a 45 gotických pilířův oddělovalo hlavní loď od tří lodí pobočních; ochoz okolo vysokého kůru byl do čtver-

hranu založen a ještě deset kaplí do něho se otvíralo. Kromě toho chrámu byly tu ještě jiné kostely v ohradě klášterní, z nichž dva, sv. Jakuba a sv. Jana Křt., ač přestavěné, podnes stojí. V klášteře samém byla kromě prostranné ložnice čili společné lehací síně a ostatních komnat mnichův skvostně vystavěných, křížová chodba čili ambit, který obkličoval nemalou zahradu. Na zdech této křížové chodby byl na velikých kamenných deskách starý i nový zákon od počátku knihy Genesis až k apokalypsi sv. Jana velikými písmeny vypsán, kterážto písmena čím výše tím větší byla, tak že se shůry až dolů od každého snadno čísti mohla. Když se Korandův houf přímo ke Zbraslavi hnál, nemohli mnichové býti v pochybnosti o tom, co to znamená, a opat Jan II. s částkou bratří svých zachránil se útekem. Když pak kláštera nikdo nebránil, vešli Táboři a Pražané do něho, pobili, kdo jim živ do rukou upadl, a majíce všechnu nádhru v umění a skvostech za dílo Antikristovo, vrhli se na všecko, co tu bylo, vytloukli pivnice a špižirny, roztráskali všechny umělecké ozdoby a skvostné památky, ano i královské hroby zhanobili; vyzdvihše pákami těžké kameny vedrali se do nich, cokoli cenu do sebe mělo zloupili a kosti rozházeli. Tělo krále Václava IV., ještě nezetlelé obravše položili na oltář, rouhavou rukou korunu ze sena mu udělali a pivem je napájeli, pravice: „Však kdyžs živ byl, rád jsi s námi píjel.“ Konečně všecko vydrancovavše zapálili nádherný klášter a rudé plameny svítily jim hrozně na cestu, když se k večeru podnapili s výskáním do Prahy vraceli. Někteří z nich chtěli ještě v opo-
vážlivosti své na Vyšehrad udeřiti, avšak posádka jeho jsouc bedlivá, porazila a rozplásla je krvavě. Tak proveden jest pých jeden ukrutný, bohatá Zbraslav, slavná památka králův Českých, proměněna jedním dnem v prázdno, ohofelé, děsivé zbořeníště.

Tuto znamenati sluší, že královské kosti ve Zbraslavi neuhofely, a že tělo Václava IV. uchránil jakýsi Múcha, rybář a poddaný kláštera Zbraslavského, od něhož prý král Václav za živa často malé rybičky, jež rád jedl, kupoval, a pochoval je tajně pod nějakým křidličným neb opukovým kamenem, že nikdo o tom nevěděl, kdež do tří let leželo. Potom prý čeští pánové, vyptavše se o tělu tomto, dali tomu rybáři dvacet zlatých čili dukátův, i přenešeno jest tělo krále Václava na Vyšehrad, potom s velikou poctivostí řemesel a slavnou processí na hrad k sv. Vítu sprovedeno a poctivě pochováno, kdež podnes v královské kryptě vedle kosti císaře Karla odpočívá. Kostí pak králův Václava II. a III. potom královny Alžběty byly po vypálení kláštera bezpochyby též od lidí klášterských sebrány a poctivě zas pochovány, jakož se až podnes tři lebky a jiné zbytky jejich v sakristii Zbraslavského kostela sv. Jakuba chovají.

Chování se Táborův bylo Pražanům odporné a již velmi obtížné, i byli by se jich velmi rádi zbavili, kdyby se nemuseli obávat, že král Sigmunt nepřestane, na novo k městu hnáti útokem. Konšelé odporovali jak mohli divokým a ztřeštěným žádostem a choutkám tábořským, avšak tím je proti sobě tak popudili, že se Tito hned chtěli zdvihnouti a Prahu opustiti. Strana však s Táboři držíci spůsobila, že v neděli, 18. srpna, kněží na kazatelkách na odpoledne téhož dne velkou obec svolávali, aby se prý něco pilného vyjednalo. Sešla se obec před staroměstskou radnicí, a kněz Jan Želivský, kazatel u P. Marie Sněžné, sám ssadil staré konšely a spolu s obcí nové konšely vyvoliv, pečet Starého města jim odevzdal. Tito noví konšelé Táborům sice milí byli, avšak Táboři proto přece z příčiny, že místní Pražští články jejich schvalovati nechtí, již po čtyřech dnech, 22. srpna, se Žižkou Prahu opustili, a do poledních Čech se obrátili.

Zde 24. srpna některá část Táborův horu Bláník obsadila, že pak brzy odtud vypuzeni byli, nemělo to dalšího následku. Louňovický panenský klášter tu pod horou ležící byl již dříve, hned po dobytí kláštera Milevského, 23. dubna, od Táborův přepaden a zkažen.

Kterak Čechové Vladislava Jagajla za krále žádali.

1420 v srpnu a září.

Král Sigmunt objížděje pln nepokoje města královská okolo Prahy a o rozmnožení své zbrojné moci se staraje, psal listy nejen k papeži ale ke všem knížatům a králům křesťanským, prose jich a napomínaje, aby mu pomoci byli proti kacířům, kteří mu království České vzíti chtějí, a kterým on sám silou svou odolati nestací; sobě věrným pánům a městům českým zas přikazoval, aby Pražanům psali a je napomínali, aby přijmouce slyšení pokojné a bezpečné uzavřeli dotud s králem příměří. Pražané však nechtěli tenkrát ani slyšení ani příměří, dovědévše se zajisté prý od lidí hodnověrných, kterak prý papežský legát Sigmuntovi radil, aby se nasliboval do vůle Pražanům, ale ničeho nesplnil, jelikož kacířům víru držeti povinen prý není, tak že, kdyby s nimi až do příštího středopostí (t. j. čtvrtky mezi nedělí Oculi a Laetare, prostřed velikého postu) příměří měl, může prý zatím vojska sbírat, pak na ně doraziti a je vyhladiti.

Avšak Pražanům a všem mírným Husitům nezdálo se, aby měli dokonce bez krále zůstat.

Již na konci dubna toho roku 1420 šlo tajné poselství ku králi Polskému s otázkou zdali by nechtěl být také králem Českým? V nastalých potom proměnách byla ta věc poněkud zanedbána, nyní však po odtržení Sigmuntové od Prahy mnozí cítili, že přece zapotřebí jest, aby byla v zemi nová moc nejvyšší pro potřebnou jednotu. Protož Pražané mírné strany a s nimi všichni kališníci počali nyní opravdově o to usilovati, aby se Vladislav Jagajlo, král Polský, v království České uvázal. Táboři však, a mezi nimi nejrozhodněji Mikuláš z Husi, byli by ovšem nejraději bez krále zůstali; jen Žižka sám buď ze staré lásky své k Polákům, buď že sobě opravdu přál, aby přišel panovník a zas pořádek do země, s Pražany a ostatními kališníky souhlasil. I snesli se Pražané s některými pány a obcemi o tom, že budou vyjednávat s králem Polským o uvedení jeho do země. V běhu měsíce srpna vypraveni jsou tudíž poslové do Polska, kteřížto zastavše krále Vladislava Jagajlu v městě Volbořina půlnoc od Krakova a byvše od něho přijati, jemu jménem celé obce království Českého nejvyšší moc a vládu v zemi pod tou jedinou výminkou podávali, aby čtyry články Pražské i sám přijal, i proti všem nepřátelům hájiti se zavázal. Král Vladislav jsa ještě silně proti králi Sigmuntovi rozhořčen pro jeho rozsudek mezi ním a Německým řádem v Prusích ve Vratislavi vynesený, rád byl tomu poselství, jelikož mu podávalo vítanou příležitost ku pomstě; avšak přece ostýchal se s Čechy zřejmě proti všeobecné církvi se spojití, poněvadž co pokřtěný někdy pohan mnohým ještě ve křesťanstvu podezřelým byl. Potázav se tedy se svými radami, umínil si, nepřijmouti sice české koruny, ale dáti poslům odpověď takovou, která by jim neodjímala všecku naději. Právil tudíž k poslům, že protivenství Čechům od Sigmunta činěná tak cítí a považuje, jako by se jemu samému byla stala, než co do podávané jemu koruny, jakožto věci nad míru veliké a vážné, že se nemůže na ničem ustanoviti, pokud se svým bratrancem Vitoldem, velkým knížetem Litevským, se neuradí, k němuž že hned o to chce vypraviti rady své. To se také stalo; avšak když i ti královští radové od Vitolda se vrátili, a král Vladislav české posly v Něpolomicích níže Krakova nad Vislou před sebe pustil, dal jim odpověď více odmltavou nežli slibnou, ale vždy ještě obojetnou. Proto ta věc tím poselstvím se neskončila, a jak ještě vypravovati budeme, po léta se táhla.

Kterak Žižka dobyl Vodňan, Prachatic a jiných měst a hradův v Bechyňsku a Pracheňsku.

1420 září — říjen.

Jak výše položeno, opustili Žižka i Táboři Prahu dne 22. srpna, a obrátili se do poledních Čech, majíce hlavně v úmyslu, pomstíti se na mladém pánu Oldřichovi z Rosenberka za to, že zrádně od kalicha odpadl, Tábora dobýval, a nyní co nejukrutnější nepřítel všech Husitův se choval. Zastaviv se především v Táboře, odebral se Žižka nejprv do Písku, města jemu vždy přichylného. Na celou okolní krajinu, v které dosud moc Rosenberská panovala, padla z toho veliká hrůza, ano i posádky Rosenberské po některých městech tuto rozsázené na pouhou zprávu o tom, že se Žižka blíží, svá stanoviště zrádně a bojácně opouštěly, pozůstávajíce obyvatelům samým péči o to, jak by se ubránili Táborům. Tak se i ve Vodňanech stalo. Toto královské město bylo sice mezi prvními, které k husitství přilnuly a katolické duchovenstvo pronásledovaly. Pan Oldřich z Rosenberka po svém odpadnutí dobyl toho města, ano v samém sousedství jeho statkův leželo, a chtěl jeho potrestati, bezpochyby z poručení krále Sigmunta, dal hradby okolo města pobořit, kterýchž měšťané bez jeho dovolení více neměli stavěti, až se zapsali, že ho žádným příkořím a protimyslností nebudou více hněvati, sice jinak že v jeho poddanost upadnou. Vodňanští dostali Rosenberskou posádku, a konšelé chtíce se zachovati činili všeliká příkoří horlivějším Husitům ve městě. Také kněží od podávání pod obojí upustili. Tu najednou strašná zpráva přichází, že Žižka leží polem u Písku, že má sice málo lidu s sebou, ale že sedláky z okolí k sobě shání, a že chce po tmě o půl noci k Vodňanům přilehnouti. Rosenberští žoldnéři město opustili a obyvatelé hrozili se pomsty Táborův, která je také neminula. Žižka přitáhl, města bez všeliké nesnáze dobyl a nemálo obyvatelův povraždil, i též kněží několik, kteří dříve pod obojí rozdávavše, potom se zas v poslušenství římské církve vrátili. Ti se potkali s nejukrutnějším osudem; byli do vápenice uvrženi a za živa upáleni. Od té chvíle zůstaly Vodňany městem tábořským.

Z Vodňan obrátil se Žižka k Prachaticům, městu tehdyž ochrannému probošta Vyšehradského. Horlivější nepřátelé kalicha dřív, než Žižka přitáhl, z města na útěk se dali, a Žižka proto města toho lehkou prací dobyl, pobořiv toliko část hradeb a spáliv několik domů utek-

lých odpůrcův. Měšťané se jemu poddali, slubující přijmouti čtyry články Pražské.

Z Prachatic pustil se nyní Žižka na rozsáhlé Rosenberské statky, neboť pan Oldřich z Rosenberka byl se zradou měšťanův zmocnil města Kamenice nad Lípou, kteráž panu Prokopovi z Ústí, Táboorskému bratru, nále-

žela. Na hradě se Táboorská posádka udržela, a pan Oldřich nemoha ji z něho sehnati, město zapálil a odtáhl. Nyní pozval pan Oldřich Vavák mladší z Hradce Žižku ku společnému tažení proti městu a hradu Lomnici nedaleko Třeboně: poleževše oba tři dni před tím místem zmocnili se ho smlouvou, a Žižka

X. U. M. z R.

Zhanobení královské hrobky Zbraslavské skrze Táboř a Pražany 10. srpna 1420. (Str. 843.)

90)

ustanoviv pana Jana z Dubé příjmím Roháče, kterýž celý ku straně Táboorské byl přilnul, za hejtmana na Lomnici, obrátil se potom proti panu Lipoltovi Krajíři z Krajku, královskému hejtmanu v Budějovicích a velikému nepříteli Husitův. Jemu náležely hrad a město Nová Bystřice na rakouských hranicích

a hrad Landštejn. Žižka přilnul k Bystřici po nedlouhém dobývání město i hrad vzal útokem, okrvaviv německou posádku velmi šeredně, a nemysle toto místo lidem svým obsaditi, dal je pobořiti a spáliti. Odtud obrátil se k Svinům Trhovým, ležícím nedaleko jeho rodiště Trocnova, a tu také dobyl v krátkce městečka i hradu.

Po nějakém čase zjevil se Žižka zase v Pracheňské obléhaje město a tvrz Bor Veliký čili Panský. Ležel tu až se mu poddali, načež hned tu tvrz i s městem a panenským klášterem řádu Johanitského spálil, tak že od té doby pouhá ves tu pozůstává. Zatím se sem dne 12. října 1420 proti němu se mnoha stran velké vojsko přihnulo, zejména pan Oldřich z Rosenberka s velkým množstvím lidu, s ním pan Lipolt Krajč s mnohými Němci, s druhé strany pan Bohuslav ze Švamberka a Jindřich Rous z Plavna na Kynžvartě též s Němci mnohými a s lidem z Plzeňska. Žižka hned ze spáleného města vytáhl a na vršku u kostelíčka svůj lid a vozy sešikoval, tak že, ač ho nepřátelé vůkol osuli, ničeho jemu udělati nemohli, jsouce od něho zbiti a zranění, a s velkou škodou a hanbou pryč ujeti museli. Žižka sám na bojišti zůstav, táhl potom dále kam chtěl a kam jemu libo bylo.

Obležení Vyšehradu.

1420 15. září do 31. října.

Pražané věděli, že chtějí-li napotom bezpečně býti v městě svém, posádky královské s obou hradův svých sehnati musejí; i proto o své ujmě a toliko s vlastní brannou mocí jali se opět důrazněji Vyšehrad obléhati. I učiněn jest počátek toho obležení v neděli dne 15. září tím, že oblehatele položili se s boudami a stany svými okolo kostela sv. Pankráce tak, že nedali odnikud více potrav na hrad dovážeti, zůstavujíce toliko svobodnou cestu do samé Prahy vedoucí. Brzo udělali příkopy a násypy od sv. Pankráce s jedné strany až dolů k řece Vltavě, s druhé strany dolů k potoku Botiči, a ohradili se v nich tak, že tam bezpečně i spáti mohli. Pak se počalo střílení z Vyšehradu do města, z města na Vyšehrad: Pražané postavili dva veliké praky za kůrem kostelíčka Panny Marie u vypuzených Servitův v Slupech; avšak na Vyšehradě byl výborný dělostřelec čili jak tehdy říkali puškař; ten Pražanům z děl u okrouhlé kaple sv. Markéty postavených ty praky rozstřílel. Pražané pak postavili veliké dělo do téhož kostelíčka v Slupech, a prolomivše zeď kostela na Vyšehrad z něho stříleli, činíce tím Vyšehradským mnohé škody. Když pak obležení takto zařízeno bylo, rozeslali Pražané listy k panu Hynkovi Krušinovi z Lichtenburka, k panu Viktorinovi Bočkovi z Poděbrad a k Táborům, aby jim v tom

obléhání Vyšehradu pomáhali. I přišli bez meškání řečníci pánové, a s nimi ještě jejich bratři, též pan Hynek z Waldšteina na Koldštejně, p. Prokop z Ústí, a rytíř Diviš z Miletínka s obcí Orebskou. Pan Hynek Krušina z Lichtenburka přivedl po sv. Václavě 7000 branných lidí s sebou, i vyvolen jest opět za vrchního vůdce nad celou mocí proti Vyšehradu postavenou. Položil se s panem z Poděbrad a se svým lidem v údolí viničném (Nuselském), kdež se vstupovalo ze Psar, vesničky někdy pod Vyšehradem k sv. Pankráci. Potom přišel také některý počet lidu Lounského a Žateckého s panem Závěštem Bradatým, který se položil na stráni od Karlova dolů k potoku Botiči.

Tak byl celý Vyšehrad obklíčen a nikudy nemohlo se nahoru špíže a jiných potřeb dodati. Na hradě byl vrchním velitelem pan Jan Všembera z Bozkovic na Brandýse nad Orlicí. Kázal lidu svému, výpady ze hradu činiti, jakož jednou v neděli Vyšehradští stekše dolů stráž Pražanův na Botiči porazili a na dvě stě lidu jim pobili. Avšak pan Všembera, vida že nedostatečný jest, nepřátely s pole sehnati, častými poselstvími na krále Sigmunta doléhal, aby mu pomoheno a zvláště aby špíže dodáno bylo, ana zásoba její na hradě nestačí. Král Sigmunt byl sice štědrý v slibech svých, ale jak obyčejně ve skutečích zpozdlý. Jezděl ustavičně z města do města, obě královny a celý dvůr svůj při tom s sebou vláčeje, hleděl toliko branné síly své rozmnožiti k opětnému udeření na Prahu. Dne 4. října vypálili jeho Uhři v Boleslavsku 24 vesnic, při čemž pro množení hrůzy také několik žen a dětí do plamenů uvrženo bylo. Z Boleslavska táhl přes Litoměřicko do Žatecka, a tu 10. října Žateckým někde blíže jejich města několik vozů pobral; avšak když se 24. října o samo město Žatec pokusiti chtěl, utrpěl od nich značnou porážku, tak že se s velkou škodou přes Louny a Slaně do Litoměřic navrátil, kde ho docházel posel z poslem od Vyšehradské posádky, která o dodání špíže na hrad tím snažněji žádala, poněvadž již ode tří neděl sotva koňským masem uživiti se mohla. I vzkázal král Sigmunt Vyšehradským, že již veliká vojska svolal a ta že se všech stran i z Moravy co nejdříve k němu přirazí; protož aby jen ještě několik dní vytrvali, pak že jim zajisté pomoc přinese.

I dav mezitím naložiti v Litoměřicích několik lodí na vozy, kázal je po suchu do Berouna vézti, obmýšleje tam je na vodu pustiti a potřebné potraviny na nich po vodě na Vyše-

hrad dáti doplaviti. Stalo se tak, ale taková věc nemohla Pražanův tajna zůstati, i pospíšili sobě, řeku Vltavu nad Vyšehradem hojnými sloupy a řetězy zavřiti, aby žádná loď k Vyšehradu proklouznouti nemohla. Král Sigmunt dovědév se o tom v Berouně, musel od svého úmyslu upustiti. Býval tehdáž pod Vyšehradem ostrov v fece, na kterém Pražané dva sruby postavili; potom položili vory sahající od břehu Novoměstského pod Slovany až k dolejšímu konci toho ostrova, a zas od jeho hořejšího konce až k Podolu, tak že se po těch vorech jako po mostě z města na ostrov a z něho do Podola okolo Vyšehradu jíti mohlo. Od Podola šly pak valy a zákopy až nahoru k sv. Pankraci. A že v ten čas od Táborův k pomoci volaných Mikuláš z Husí asi se 30 neb 40 jezdců Tábořskými do Prahy přijel, vykázan jest mu tento ostrov, aby s této strany Vyšehrad oklíčiti pomáhal.

Když se po Čechách rozneslo, že král Sigmunt nové velké vojsko sbírá, a žeby se boj opět obnoviti měl, umínili si někteří pánové, šlechta a měšťané kraje Hradeckého, sprostředkovati to mezi králem a Pražany, aby království tak mrzce nebylo hubeno. I vyslali ze sebe několik mužův k Sigmuntovi i k Pražanům, kteří to měli spůsobiti, aby král Pražanům skutečné a bezpečné slyšení o čtyřech článcích Pražských propůjčil a s nimi se srovnal. Přišedše tito mužové ku králi do Berouna, dostali od něho za odpověď, že ovšem k tomu svoluje, ale toliko pod tou výminkou, aby Pražané dříve Vyšehrad obléhati přestali a s pole okolo něho strhli. S tím se poslové Hradečtí odebrali k Pražanům, kteří také svolovali k jednání o své čtyry články, avšak zas pod takovou výminkou, aby král Vyšehradu mezi tím k věrné ruce Hradeckým, co prostředníkům, postoupil. Hradečtí nešli více ku králi do Berouna, ale úmysl Pražanův ve psaní po zvláštním poslu jemu oznámili. A však král seznáv obsah listu toho náramně se rozhorlil, a vztekem se třesa rozkřikl se v tato slova nehodná: „Vys . . ru se jim na nos, nežli jim Vyšehradu postoupím; ať mně ti chlapi město Hradec postoupí, kterého se úkladně zmocnili!“ i chtěl poslu na tom místě hlavu dáti sraziti, kdyby se v to přítomní pánové nebyli vložili.

To se stalo dne 28. října v Berouně. Ještě téhož dne vytáhl král Sigmunt se svou jízdou odtud přes Karlštejn ku Praze, i dal vesnice, domy a lisy na vinicích nad Zlychovem zapáliti, aby to Vyšehradští viděli, jak mocné již s pomocí se blíží; avšak táhna po

výšinách k Vyšehradu nemohl, a toliko na hrad Pražský něco špiže dodav zase dále táhl. I octnul se na Mělnice, v Nymburce, Čáslavi a v Kutné Hoře, kde odevšad co nejhorlivěji vojska sbíral a sháněl. Na Vyšehradě již i koňské maso došlo, vojínové posádky snášejíce již po tak dlouhý čas bídu ukrutnou, celí bledí a churaví skutečně již hladem mřítí počali. Pan Jan Všemбера z Bozkovic, vůdce jejich, vida že pomoc od krále Sigmunta, ať se již tak na blízku ukazovala, přece nepřichází, a nemoha pro hlad hradu sobě svěřeného déle již držeti, neváhal se, ve smlouvání s obléhateli vejíti. I sešli se jednatelé s obou stran na poli mezi Vyšehradem a sv. Pankrácem. Mistr Vavřinec z Březové, kronikář té doby strany Pražské a mírné husitské, velmi bedlivý, nalézal se za času toho jednání na vrcholku Kavčí hory, kteráž soudíc z jeho popisu mezi Vyšehradem a Bránickým vrchem nad Vltavou strmí, i byl tam s některými jinými mistry a bakaláři Pražského učení, na to jednání mezi Vyšehradskými a Pražany z daleka se dívaje. A když tak vespolek o rozličných věcech rozmlouvali, zjevila se v povětří před tím od nich nikdy nevidaná duha, jejíž konec jeden byl jako pod jejich nohama v fece Vltavě, a oblouk její přes město Pražské a Vyšehrad roztažený šel druhým koncem až k vojsku okolo sv. Pankráce šťastný konec smlouvy očekávajícímu, tak že ta duha téměř kol do kola šla, a jenom asi čtvrtý díl k dokonalému kruhu jí scházel. A když tak o tomto zjevení mistři a bakaláři na Kavčí hoře stojící rozličné úsudky pronášeli, na tom v žertu všickni zůstali, že toto okrouhlé a divné zjevení znamená, že Pražané Vyšehrad šťastně dostanou, jakož se potom i stalo. Stala se pak smlouva mezi jednateli s obou stran taková, že nebudou-li pan Bozkovec a jeho královští žoldnéři na Vyšehradě až do večera 31. října od krále rytířskou mocí zřetelně a hojným dodáním špiže zachráněni, budou povinni pod ztrátou cti a víry své Vyšehradu postoupiti hned nazejtří dne 1. listopadu na počátku hodiny patnácté (to jest 9. z rána) panu Hynku Krušnovi z Lichtenburka a Pražanům se všemi děly, prachem i vši střelbou, kromě ručnic svých vlastních, — a do té chvíle že má příměří mezi nimi a Pražany nepřerušené zachováno býti. Mikulášovi z Husí se ta smlouva nelíbila, a jakož byl člověk prudký a záměry své bezohledně prováděti chtěl, ustoupil se svými Táboři s toho ostrova pod Vyšehradem výše připomenutého a do města se uchýlil. Nicméně přemožen prosbami na stanovisko Pražanův u

sv. Pankrací se postavil, a pan Hynek z Waldšteina na Koldštejně po něm dotčený ostrov svým lidem obsadil.

Bitva před Vyšehradem.

1420 1. listopadu.

O polednách dne 31. října přijel král Sigmunt na Nový hrad u Kunratic k obědu, očekávaje tu ještě na příchod většího počtu lidu, kterýž z Moravy měl k němu přiraziti; proto také téhož dne ještě na Pražany udeřiti nesměl. Přitáhli pak k večeru Moravané a museli přes noc v Kunratickém lese odpočívati, aby tak nazejtří všickni byli hotovi, Pražany bojem podstoupiti a je se všemi spojenci jejich s pole okolo Vyšehradu sehnati. I poslal jest král té noci list k svým žoldnům na hrad Pražský, aby zítřka ráno ve svém odění hotovi byli, a s hradu sejdouce věže u mostu anebo domu Saského dobyli a zapálili, že on v tu hodinu s množstvím lidu, kterýž mu ku pomoci večer přitáhl, chce Pražany s pole sehnati. Posel však upadl s tím listem v ruce Pražanův, kteřížto ze psaní toho jsouce vystřeženi, všecken úmysl králův zvěděli. Vůdcové lidu Pražského a přespolešného hned bedlivě všecko zřídili a každému zástupu poučení a rozkaz dali, na kterém by místě každý z nich ráno státi a toho místa od útoku nepřátel pilně a udatně brániti měl.

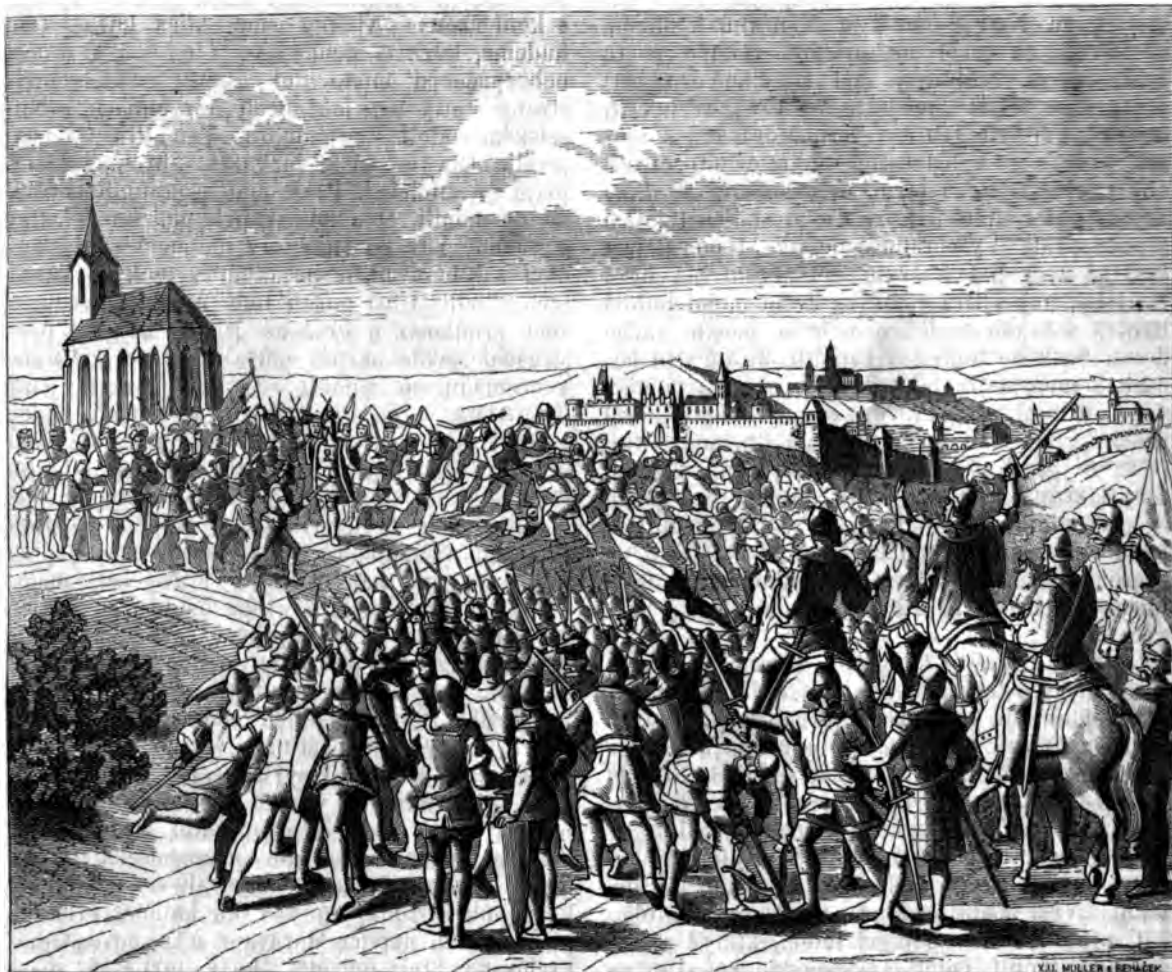
Okolo deváté hodiny z rána dne Všech Svatých 1. listopadu zdvihl se král Sigmunt z Nového hradu a s celým vojskem svým, v němž 16 neb 20 tisíc lidu dobře oděného a nejvíce jízdného se počítalo, ku Praze se blížil. Přijeda na vysokou planinu, kteráž jest proti sv. Pankraci, asi v místech nynější hospody „na Lišce“, mečem svým z pošvy dobytým v povětří blýskal jest, dávaje tím Vyšehradským znamení, aby i oni s Vyšehradu sejdouce, na Pražany se obořili, proto že on s hojným lidem, kterýž s Vyšehradu mohli viděti, k podstoupení Pražanův byl. Avšak Vyšehradským již byla lhůta vypršela, jakž zápisem Pražanův se byli zavázali, podle něhož by hradu jim již postoupiti měli; a proto jejich hejtmani osadivše brány, vrata i fortny, nikomu s Vyšehradu ku pomoci proti Pražanům dolů sejíti nedopustili, ačkoliv mnozí, zvláště Němci, to chtěli.

Tu vidouce pánové čeští a moravští v Sigmuntově vojskě, že s Vyšehradu pomoci míti nebudou, a že Pražané výbornými příkopy se ohradili; radili králi, aby se nyní o ně nepo-

koušel, neb jinak že škodu vezme na lidu svém. Avšak král Sigmunt jim hrdě řekl: „Jáť dnes musím s těmi sedláky bojovati.“ A pan Jindřich Kravař z Plumlova, zemský hejtman moravský, vece králi: „Vězte to jistě, že dnes škodu vezmete a s hanbou utečete; jáť se bojím selských cepův.“ Jemuž král vece: „Já to vím, že vy Moravci jste bázlivi a mně nevěrní.“ A pan Kravař s jinými pány moravskými ssedavše s koní řkou: „Aj, teď jsme, kdež kážeš, tam budeme, kdež ty nebudeš!“ A i hned král nejnebezpečnější místo jim ukázal, aby s nižší strany, totiž při močidlech a rybnících v Nuselském údolí, přistoupili a s Pražany bojovali. Uhrům však rozkázal, aby nahoře na pláni po silnici k Pražanům postoupili a útok na ně učinili. Den byl chladný, podzimní; ostrý a studený vítr bouřil, který mnohem více jezdcům v brnění nežli pěšákům v lehkých kabátech škodil. Uhři počali tedy útok s obyčejnou sobě prudkostí, a Pražané jsouce nejprve přestrasení rychle nazpět couvali a u sv. Pankrace v hromadu se shlukli. To vida pan Hynek Krušina z Lichtenburka, vrchní vůdce vojsk Pražských, hrozným hlasem volaje řekl prý: „O milí bratři! navratte se zase a buďte dnes silní rytíři v boji Kristově, nebo ne nás ale Boží boj se děje! Uzříte zajisté, že dnes Pán Bůh všemohoucí všecky své i naše nepřátele dá v ruce naše!“ Ještě právě řeči nedokončil, a jiný zkríkl: „Běží nepřítelé, běží!“ To uslyševše všickni úprkem se obořili a nepřátele od svých příkopův odehnali a kutíkání obrátili. I v Nuselském údolí při vodách boj již počal: Pražané, jejich spojenci a pánové i rytíři strany jejich stíhali vojsko královské; lid Pražský a sedláci svými cepy nikoho nepřemali nýbrž napořád všecko zabíjeli, kdežto pánové a rytíři jak nejvíce nepřátel zajímali hleděli, a mnohé s vlastním nebezpečenstvím od cepův osvobodili, kteří slibovali se poddati a k zákonu Božímu, to jest ku kalichu přistoupiti. Byli to nejvíce Moravané a Čechové strany královské, kteří největší škody utrpěli, mezi močidly, rybníčky, po vinicích a polích zabiti leželi. Praví se, že pan Mikeš Divůček z Jemniště, nejvyšší mincmistr, s 1500 jezdci první na útek se obrátil a tím osud bitvy rozhodl. Vítězství Pražanů a jejich spojencův bylo úplné, ač Sigmuntovi toliko asi 500 lidí v poli zahynulo, mezi nimiž však květ české a moravské šlechty se nacházel. Nebylo prý ukrutnějšího boje po celý tento věk nad tuto bitvu. Obviňovali potom Čechové Sigmunta, že české a moravské pány naschvál zavedl, aby v tom

boji zahynuli, kázav jim se postaviti v nejnebezpečnější místa v křídlech bojovného šiku svého, „a sám se svými Uhry, Němci, Šváby z daleka stoje nechtěl jim v nouzi pomoci, maje k tomu ještě dosti moci, dal je zbítí a zjímati, kyji, cepy zmordovati, a tak že jim splatil všechny dluhy své“ jakž dí o tom stará písnička, kterou některý český básník o Vyšehradské bitvě složil.

Pražané sami litovali tak krvavé porážky nepřátel a krajanův svých. Vavřinec z Březové, očitý svědek, píše: „Kdo, leč by pohana lítější byl, jda po polích a po vinicích přesilná těla viděl by a nezelel? který nemoudré mysli Čech tak vybrané a udatné muže bojovné, tak mladé, kadeřavé, krásné, viděti mohl bez velikého lkání srdce svého? A zvláště, že mnozí ze všeho

Bitva před Vyšehradem 1. listopadu 1420. (Str. 854).

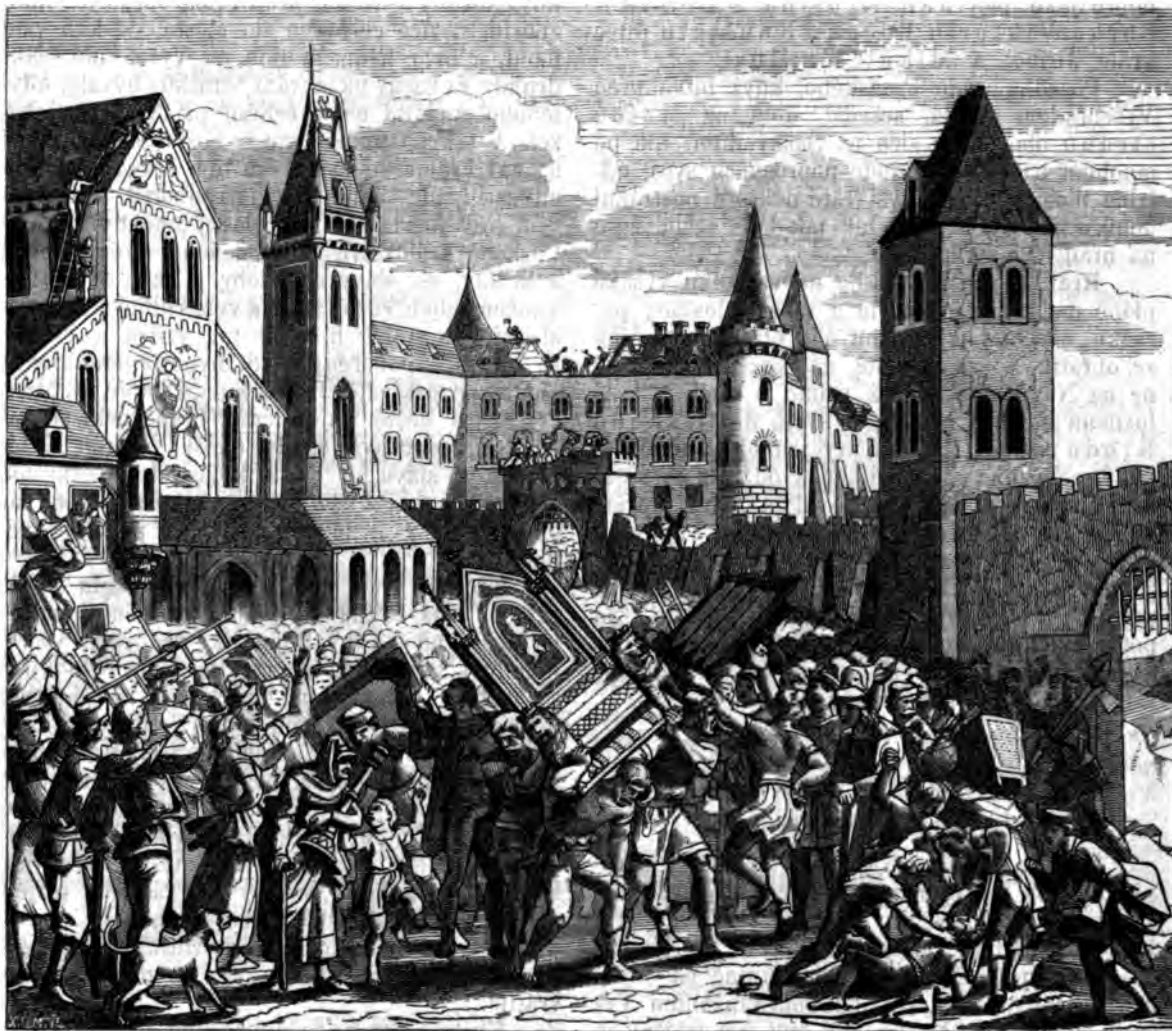
(91).

obnažení po vinicích a po polích z rozkazu kněží nepochovaní leželi, aby byli psům, vlkům a ptákům ku pokrmu a vidoucím ku strachu, ač je přece potom někteří lidé věrní a milostiví nočním časem pochovávali v příkopech.“ Nejtruchlivější osud potkal pana Jindřicha Kravaře z Plumlova, hejtmána markhrabství Moravského, kterýž byl sem s dvěma tisíci své čeledi ku králi Sigmuntovi sobě pro nevěstu

přijel a smrtelně raněn v zajetí upadl, načež od Pražan na hřbitov u sv. Pankrace přenesen tam vyzpovídav se a požádav večeři Páně pod obojí způsobou duši vypustil. Mimo něj zahynuli z přednějších moravských pánů Jaroslav ze Šternberka a z Veselé, Vilém Zajíc z Valdeka na Židlochovicích, Jiří z Lichtenburka na Bítově, Vok z Holšteina, Hynek z Malenovic, Jindřich z Krum-

lova, Dobeš Černožský z Bozkovic, Sobín ze Švabenic a jiní, — z českých pánův pan Jindřich Lefl z Lažan na Bechyni, někdy miláček krále Václava a Husův přítel, kterýž do stanu přinešen jsa a požádav večeri Páně pod obojí pobožně skonal, pan Petr Konopištský ze Šternberka, jeden z nejčinnějších dosavadních odpůrcův husitství, pan

Mikuláš Zajíc z Hasenburka, Jan mladší Michalec z Michalovic, známý pan Racek z Janovic na Riesenberce, rytíř Beneš z Třemšína, Jan ze Smržova a z Kostelce nad černými lesy, někdy milec a sekretář krále Václava, Václav z Klučova, Albrecht z Chotěnova, Aleš Krk ze Soběšína a jiní.

Pražský lid boří Vyšehrad 2. listopadu 1420. (Str. 860).

(92).

Z cizincův před Vyšehradem padlých byli znamenitější: Jiří ze Smoleńska, kníže Ruský, kterýž od Vitolda, velkého knížete Litavského, ze Smoleńska vyhnán byv, právě při králi Sigmuntovi se zdržoval, a tuto co poslední kníže Smoleňský zahynul; znamenitý polský pán Ondřej Balický, který se na Kostnickém

šboru za Jana Husa přimlouval; Jindřich Štos, Slezák, dva jeho strýcové a jiní. Mezi zajatými toho dne byli Moravané: pan Hašek Ostrovský z Waldšteina, Jan Tovačovský z Cimburka, Jan z Lichtenburka na Bítově a mnozí jiní. Větší část padlých Uhrův a mnohé Čechy a Moravany po-

chovali Pražané potom na hřbitově u sv. Pankrace; a tu po čase od příbuzných těch zde pochovaných Uhrův mnohé zádušní mše v tomto kostele založeny byly. Na straně Pražanův toho dne jen asi 30 osob zahynulo, a litovali oni mezi svými padlými zejména Ješka, syna Ješka zlatníka, kterýž prý udatností svou toho dne zasloužil si pasu rytířského rovněž tak dobře jako pan Jan Krušina z Lichtenburka, Viktorin Boček z Kunštatu (otec krále Jiřího) a Mikuláš z Husi.

Posádka hradu Pražského, když bitva před Vyšehradem trvala, sešedši dolů na Malou stranu obořila se sice na Saský dům: ale po mnohém namáhání vidouc neprospech svůj, odtrhla nazpět, a zapálivši ještě některé postranní domky na Malé Straně, tak jak byla sešla, zase na hrad se navrátila.

Král Sigmunt stojí na vrcholku vysoké pláně nad sv. Pankracem a vida žalostnou porážku svých pln strachu a s pláčem na útěk se obrátil, a dav raněné na vozy naložiti již ne na Nový hrad, nýbrž přímo s nimi, s královkami a celým průvodem svým do Českého Brodu pospíchal. Tam prý jednoho uherského pána, sobě nad jiné milého a od ran na cestě zemřelého s pláčem pochoval a celek hořem sklíčen na Kutnou Horu se vrátil. Tam však snažil se, ukazovati lidu tvář veselou, ujišťuje, že ne on ale Pražané utrpěli porážku, jelikož prý jich v bitvě více nežli jeho lidu padlo. Na potvrzení toho musely nejen obě královny choditi ozdobené zelenými věnci, ale i Sigmunt sám kladl je sobě na hlavu za některý čas.

Zkáza Vyšehradu.

1420 1. a 2. listopadu.

Pan Jan Všemбера z Bozkovic a posádka jemu na Vyšehradě podřízená stáli Pražanům ve slovu svém. Poněvadž král Sigmunt byl den a hodinu zmeškal, do které jim ku pomoci měl přispěti, dívali se pokojně na bitvu, a hned po útěku krále Sigmunta Pražanům Vyšehradu postoupili. Pražané byli jim vděční za to, že se tak čestně za času bitvy zachovali k nim; i dostavivše jim povozův s potřebu, aby si své věci na ně naložiti mohli, dali jim ještě průvod bezpečný, který je až do Kouřimi, některé však na Nový hrad u Kunratic dovedl. Mnozí z posádky však samodek v té chvíli k vojsku Pražskému se přidali. A když Pražané Vyšehrad do své moci dostali, tu hned odpoledne téhož dne Všem Svatých lůza z města

násilím do hradu se vedrala, a jako v dobytém místě všechno loupiti počala. Napřed vrazili do kostelův a kaplí, a tu hned se hřmotem velikým počali třískati a bořiti obrazy, oltáře, varhany, stolice a ozdoby všeliké.

Druhého dne dušiček, 2. listopadu, připadajícího na sobotu, hnali se z měst Pražských chudí a bohatí na Vyšehrad, a domy kanovníkův, kostely a hradby proti Praze obrácené bídne zbořili, nosíce celý den do města, co kdo vzíti mohl, a bylo hemžení lidu na Vyšehradě, jako druhdy za časův ukazování ostatkův bývalo, když mnohočetný lid na Vyšehrad přicházel a odcházel. A tak postoupně víc a více všechno bořili, až ani královskému zámku tam stávavšímu neodpustili, ale téměř celý jej pobořili. Tak zbaven jest hrad ten staroslavný, někdy kolébka Českého království, sídlo našich prvních knížat a králův, vši slávy a ozdoby, i ač ještě do čista zkažen nebyl, rozpadával a vyprazdňoval se v následujících stoletích přece tak velice a rychle, že i z těch pobořených zdí nyní již jen skrovné zbytky pozůstávají. Jediná kulatá kaple sv. Martina při cestě ku polední bráně celá se zachovala, přechkavši až do dneška starou Vyšehradskou slávu, a co z kollegiatního chrámu sv. Petra a Pavla zbylo, to později teprv zas opraveno a v nynější skromnější podobu uvedeno bylo.

Třetího dne, v neděli 3. listopadu vyšla takměř celá Praha ve dvojím slavném processu na místo bitvy, aby Bohu díky vzdávala. V prvním byli sami mužští, a nad knězem v čele jejich se svátostí večere Páně kráčejším nešena jsou nebesa někdy před tím ku přijetí krále Sigmunta připravená. Za těmi kráčely v druhém processu ženské toliko, majíce v čele svém kněze rovněž svátost večere Páně nesoucích, a to pod nebesy, pod nimiž královna Barbora, Sigmuntova manželka, měla jeti do měst Pražských, kdyby byl Sigmunt ještě v čas řádného přijetí do Prahy dosáhl. Obě processy přišedše na bojiště na kolenou Bohu díky vzdávalo, a pozpívavše Té Boha chválíme, zas do města se navrátilo.

Král Sigmunta nejvíce mrzelo, že i pan Viktorin Boček z Poděbrad drže s Pražany také k jeho porážce přispíval, i maje tuto příležitost, za to na něm se pomstíti, rozkázal Uhrům svým v Nymburce ležícím, ku kterým také posádka z Vyšehradu propuštěná přirazila, aby blízké statky tohoto pána poplenili. Uhři počavše od 5. listopadu netoliko statky řečeného pana Viktorina, ale i jeho bratra Hynka z Poděbrad a jeho strýce Jana Pušky z Kun-

šťátu ohněm, železem a hrubým násilím tak ukrutně poplenili, že celý ten úrodný a tehdy velmi lidnatý kraj okolo Poděbrad, Nymburka a Kostomlat v poušť jest obrácen, a mnohé osady v něm na vždy zmizely, jako zejména ves a tvrz Havraň, někdy župní hrad té krajiny, ves a tvrz Krnéjovice, farní vsi Vykleky, Jezeřany, Oskobřhy a jiné.

Druhá starost Sigmuntova byla, aby hrad Pražský jako Vyšehrad také se nedostal v ruce Pražanův; dal tedy pobrati, cokoli potravních věcí se našlo v okolních městečkách a vesnicích, a dne. 9. listopadu pod stráží na hrad dodati.

Kterak Žižka podruhé Prachatic a Táboři hradu Příbenic dobyli.

1420 12. a 13. listopadu.

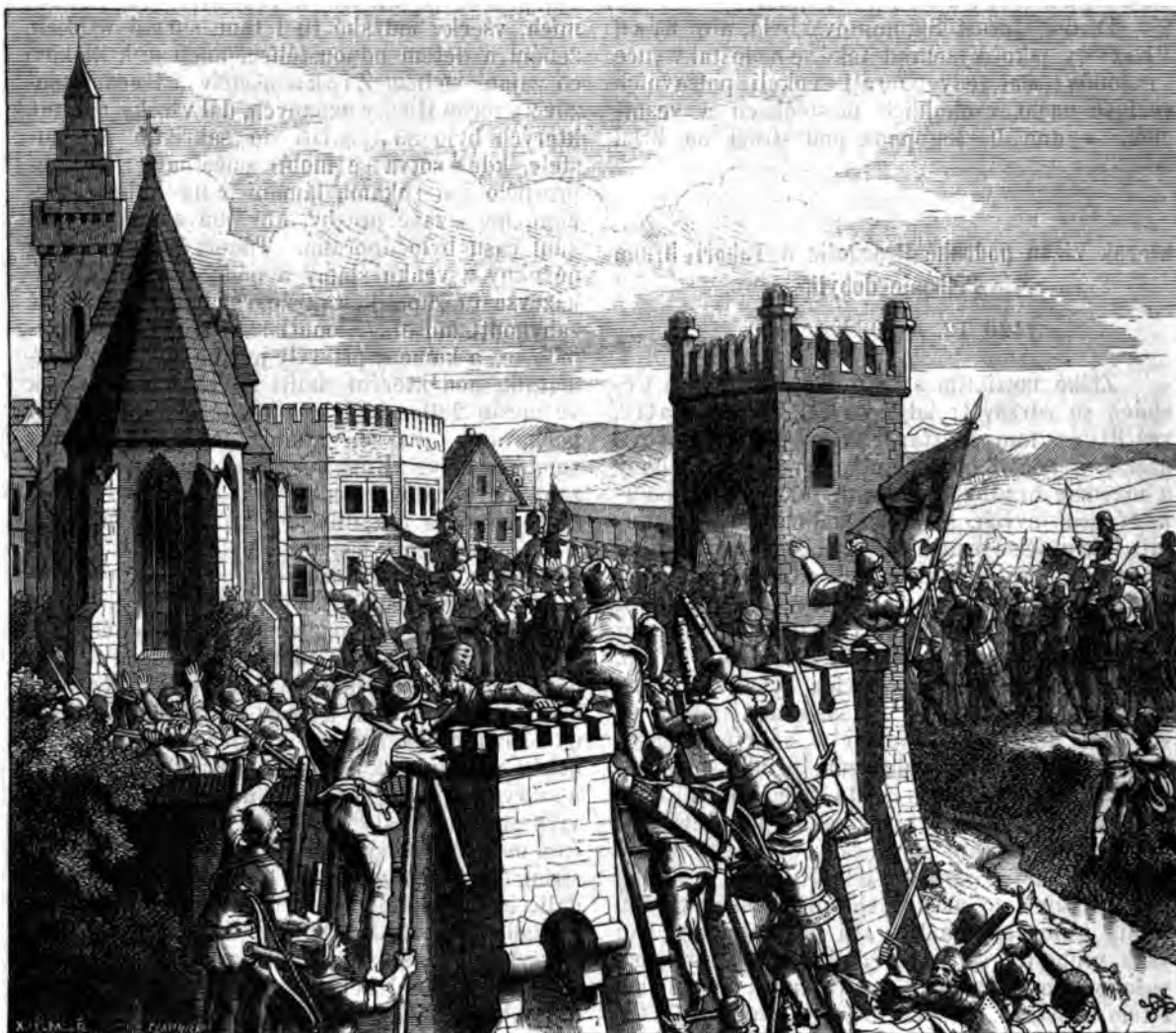
Žižka mezi tím stále ještě v poledních Čechách se zdržoval; když odešel z Prachatic, vrátili se tam měšťané, kteří před ním byli utekli, a počali nyní netoliko své spálené domy a městské hradby opravovati, ale též na spoluměšťanech svých, kteří ku kalichu byli přistoupili, ukrutně se mstíti a je pronásledovati. Jímali je, nutili, aby se kalicha zas odpřisáhli, jiným statky brali a z města je vyháněli; několik zvláště horlivých Husitův i upálili, mezi nimi také záka čili klerika Ondřeje z Vydrova, kterýž před tím v Prachaticích býval zvoníkem. Toho nemohl Žižka tak nechat i zdvihl se z Písku dne 12. listopadu s hojným počtem bratří a sester a k Prachaticům přitáhl. Měšťané rozestavili se po zdech města svého hotovi jsouce k obraně, a Žižka k nim z venku promluvil nejprv pokojně v tato slova řka: „Otevřete bránu a pusťte nás se svátostí těla Kristova i s kněžími pokojně do města; slibujeme, nečiniti vám škody žádné ani na těle ani na statcích.“ Oni však rouhajíce se odpověděli: „Nepotřebujeme vašeho těla Kristova ani vašich kněží, nebo máme i tělo Kristovo i kněží, kteří se nám hodí.“ To uslyšev Žižka pozdvihl hlasu a řekl: „Přísahám dnes Bohu, jestliže vás mocí dobudu, že nikoho na živě nenechám, ale všechny, cokoli vás bude, usmrtiti dám!“ A i hned dal rozkaz bratřím, aby udeřili se všech stran na město. Kterážto přistavivše bez meškání žebříky ke zdem na mnoha místech násilím je zlezli, protože střelci a pračata Táborští tak uměle nahoru stříleli, že měšťané majíce brániti hradby své střelbou z děl a ručnic, též smolou a kamením, netrou-

fali sobě mnozí ani ze zábradlí ven vyhlédati. Proběž dostavše se Táboři na zdi, ubíjeli tam mnohé svými cepy, jiné pak utíkající honili po ulicích a poráželi jako telata napořád. A otevřevše bránu městskou, vpustili ostatní bratři a sestry, ježto zpívající písně nábožné nesli s sebou do města tělo Krista Pána; pak rozbíhajíce se po ulicích a rozdělivše se po domích, všechny mužské tu i tam skryté zabíjeli, ženám a dětem odpouštějíce, aneb je k Žižkovi co zajaté vodíce. Žižka ušetřiv asi sedm mužův za věrné Husity uznaných, dal všechny ostatní, kterých bylo 85, zavřiti do sakristie při kostele, kdež sotva se mohli sméstnati. Nic neprospělo jim rukama lámání a na kolena klekání, nic slzavé prosby, aby jim aspoň ku pokání času bylo dopřáno. Táboři jako hluší na ně okny z venku slámy a nádob se smolou naházevše to zapálili, tak že všichni ohněm bídne zahynouti museli. Klenutí sakristie na ně sesypalo se, a kameny přikryly je jako náhrobní památník, pod kterým shníti měli. Našlo se pak ve městě 230 zabitých, z nichž některé mrtvoly pochovány, jiné do studně jednoho měšťana vmetány byly. Konečně vyhnavše ženy a děti zabitých mužův, osadili Táboři město lidem svým sami, a ohradili je brzo novými příkopy a hradbami lépe, než prvé bylo.

Zároveň se Táborům na jiné straně z nadání ještě znamenitější výboj podařil. Nad řekou Lužnicí, jenom asi míli níže samého Tábora, stávali někdy s obou stran řeky dva hradové s městečkem pana Oldřicha z Rosenberka; hrad větší s městečkem dole u řeky na levém břehu zval se Příbenice Veliká, hradu menšímu, k němuž z městečka most vedl, a kterýž na pravém břehu o deset sáhů na skále výše strměl, říkalo se Příbenice Malá. Tyto dva mezi sebou spojení a na vysokých skalách strmící hradové vůbec za nedobytné se pokládali, i schováno jest na nich proto množství pokladův na zlatě, stříbře, drahém kamení a šatstvu, též svátostí a knih vzácných, mezi jinými také infula, berla a drahé kostelní nádoby Milevského opata Svatomíra, kterýž co před Táboře z Milevska vynesti mohl, zde uložil, a své žoldnéře k branné moci pana Oldřicha z Rosenberka připojil. I octnul se tam ve věži na větším hradě co vězeň mezi jinými také známý Plzeňský kněz Václav Koranda, kterýž přede dvěma měsíci pod ochranou k panu Jindřichovi Leflovi z Lažan, nyní před Vyšehradem zahynulému, jel, a však na cestě od lidu Rosenberského překvapen, jat a na Příbenice dán byl.

V noci na 13. listopadu dobyl se Koranda náhodou z okovů, jimiž byl ve věži upoután, osvobodil také spoluvězně své, hlídače pak, zmocniv se jich pomocí svých spoluvěznův, dal ve věži na svém místě upoutati a sám se svými druhy nahoru na věž vystoupil. Jeden z těch hlídačův, jménem Odolen, sliboval učiniti

všecko, cožby na něm žádali, když by ho na svobodě nechali. I musel se jim přísahou zavázati, že o tom, co se stalo, nikomu ve hradě nepoví a že na Tábor doběhne, aby bratří ku pomoci přispěli, žeby se Příbenic snadno mohli zmocniti. Odolen chtě tomu slibu dosti učiniti, aby u svého pána v podezření nebyl, prosil ho,

Žižka s Táboři dobývá města Prachatic 12. listopadu 1420. (Str. 862.)

(93)

aby mu na Tábor jíti odpustil, že věžňové velmi žádají, aby jim ryb ku pečení koupil.

Hradní mu prý ještě řekl: „Jdi rychle, ať se ještě nešlechtní kacíři pečených ryb nažerou, a potom je samy dám spáliti.“ Hejtman Tábořský, Zbyněk z Buchova, měv právě lid pohromadě, chtě s ním někam jinam vy-

trhnouti, neváhal, k Příbenicům se obrátiti, neopomina však, posla zajmouti, aby, kdyžby se přesvědčil, že pravdu mluví, jemu se buď odměnil aneb v opácném případě jej potrestal. A když Koranda a druzí viděli, že Táboři již táhnou, tu s věže velikými hlasy volali křičíce: „Tábor, hurrá! sem Tábor!“ Hradní a lidé jeho překva-

pení a zděšení, chtějí na věž nahoru, však nemohou, pak ku bráně a na hradby pospíchají chtějíce odpíratí Táborům, však ani tam nemohou, neboť osvobození vězňové s věže hustě kamení na ně dolů házejí. Směle přilehli Táboři ke hradbám, krátkým bojem hajitele sehnali, brány se zmocnili a se hřmotem velikým

do hradu vešli. Kdo z posádky tajnými východy z hradu nešel, octnul se v zajetí Táborův. Když hrad větší ztracen byl, posádka hradu protějšího, nedočkavši útoku na sebe sama kde a kudy mohla utíkat počala. V té chvíli přihnala se pomoc Příbenickým od Soběslavi, avšak Táboři honíce a bijíce posádku obou hradův

Táboři dobývají hradův Příbenic nad Lužnicí 13. listopadu 1420.

(94)

i na Soběslavskou pomoc udeřili, a tak ještě více lidí panu Oldřichovi z Rosenberka pobili. Všechny poklady na Příbenicích nalezené v kořist se jim dostaly, a pak ty hrady ku své ruce sami obsadili. Zajali pak Táboři na Velké Příbenici mimo dva jiné kněze také mnicha Hermana, biskupa Nikopolského, nyní faráře Mil-

činského, kterýž, jak jsme na svém místě pověděli, r. 1417 připuzením pana Čenka z Wartenberka na hradě Lipnici drahý počet husitských kněží byl vysvětil, však od té doby velmi na ně zanevřel, říkávaje, že tenkrát samé lotry světil. Za to Táboři, neodpustivše mu, ač s plácem za milosrdenství prosil a všechno učiniti slíboval,

k řece ho dověkli a do vody hodili; když však, uměje snad plovati, zase břehu dosáhl, opět jej tam hodili a kamením po něm házejíce na hlavě poranili, tak že konečně utonul. Kněz Koranda od té chvíle, co se svými druhy kameny s věže jest dolů házel, domnívaje se, žeby byl sám také někoho zabil, mše sv. více nesloužil, než toliko kázal.

Po dobytí Příbenic zmocnili se Táboři úprkem také města Soběslavi, Rosenberského, a pan Oldřich z Rosenberka jasně poznával, že již proti nim ničeho nezmůže. Protož hleděl s nimi uzavřítí příměří, což se mu také dne 18. listopadu podařilo. Umluveno jest totiž mezi ním a všemi obcemi strany Tábořské příměří až do úterka masopustního nejprv příštího (do 4. února 1421), a pan Oldřich se zavázal, držeti a hájiti na všech svých statcích čtyry články Pražské a to pod základem 10.000 kop grošův Pražských. Sám také sliboval, zase osobně k těm článkům přistoupiti a u krále Sigmunta k tomu se přičiniti, aby jeho prostředkem v celém křesťanstvě došly žádoucího uznání.

Žaloby na Sigmunta. Vrch moci celé země v obcích Pražských.

1420 v listopadu.

Rozhodným vítězstvím před Vyšehradem připadl vrch moci v národě téměř z nenadání městu Pražské mu, které od počátku války ovšem již dvakrát Sigmuntovi se poddávalo, nežli se k rozhodným činům mohlo sebrati. Nejednodušnější a nejkrajnější strana národu, totiž Táboři, dobrodružíce v poledních Čechách, tuto příležitost ovšem zmeškali, a ona se jim v té míře již nikdy nevrátila.

Strana šlechtická, jsouc sama mezi sebou rozdělena, sloužíc tu bezděky Sigmuntovi, tu zas připojujíc se k Pražanům, nemohla ani tu ani tam vyniknouti. A tak stála Praha, českých měst matka i hlava, najednou v čele strany husitské, i jala se mečem i štítem brániti svobody vyznání své víry. Aby však nyní tuto přednost Prahy skutečně celá země uznala, museli Pražané předně o to dbáti, aby větší část země České ze Sigmuntových rukou násilím vytržena byla, a aby veškeré obyvatelstvo, jmenovitě pánové a šlechta, rozhodně k národu se přivinuli a Sigmuntovi sloužiti neb nadržovati přestali. Pražané nyní ovšem neostýchali se, bráti tak veliký úkol na sebe. Zanevření na Sigmunta za jeho zrádné oběto-

vání šlechty české a moravské vzalo vrch a měla se celému národu dáti výstraha a spolu hrozba, že kdoby se nyní ještě opovážil postaviti se na odpor Pražským praporům, válkou bude zahuben. Protož vydali Pražané a pánové s nimi spojení hned pátého dne po svém vítězství, 5. listopadu, následující psaní čili manifest ke všem Čechům vůbec, kterýž takto byl postaven:

„Žádost všeho dobrého vám, přátelé milí! Žalujeme vám na Sigmunta Uherského, ač-li hodné jest říci, krále, kterýžto zapomněv se nad urozením svým příklad dobroty a milosti vosti svých všech předkův od sebe zapudil i oddal se jest na ukrutnost neslýchanou, jižto této koruně království Českého ukazuje pálením, panen i paní ohavným násilím, lidí i dítek mordováním i všelijakou jinou bezprávností; a to konečně a lstivě pod hájením kostela Římského ukládá, (kříž krvavý, v řádu křesťanském nikdy nezaložený, sobě od papeže bezprávně na nás vydaný ku pomoci bera), kudyž by jazyk český, od něho nejohavnější potupou a kacířstvím po všem světě nevinno zhaněný, zhladiti mohl, a cizozemce v této zemi zvelebiti a místa Čechův vyhnanych jimi osaditi. Jakož jest to znamenité den Všech Svatých před Vyšehradem ukázal, pány, rytíře a panoše jazyka českého, jim zrádcův nadávav i napřed je šikoval, a jich retovati nechtěje aneb nesměje a moha, více než do pěti set nejčelnějších o hrdlo jest připravil, (jichžto zavedení s pravou věrou litujíce želíme, jakožto Čechův nám přirozených a k umlčení našeho jazyka českého jeho navedením poražených); Němcův a Uhrův, našeho jazyka nejukrutnějších nepřátel, lituje a je mimo Čechy předkládaje, vždy k tomu konci jednal, aby Čechové sami se s obou stran mordujíce umlčení a tudy snáze jím s pomocí Němcův a Uhrův zhlazeni byli. Jakož jest to nad hlas z ust prokletých toho krále slýcháno, když jest řekl, žeby za to Uherskou zemi dáti chtěl, by v České zemi Čecha nebylo izádného. Protož milí přátelé! vás ještě z lásky a slitování napomínáme, abyste se sami nad sebou slitujíce a nad jazykem svým přirozeným, i k tomu se vedle nás přičinili, ať by zákon boží ve všech pravdách spasitelných a písmem svatým důvodných svobodu měl bez potlačování, o kterém ten král se svými pomocníky se zasazuje, chtěje nás k své víře kacířské v Konstancii ohlášené přivesti a k zatracení připraviti. Jestliže byste však vždy jemu nákladni býti chtěli, jeho očitá ukrutenství a záhubu vidouce přišlišnou a bezprávnou této země: tedy bychom za to měli,

žebyste i vy o zhlazení jazyka českého stáli. I musili bychom se proti vám tak opatřiti s pomocí boží, jako proti božím a jazyka našeho zjevným nepřátelům.“

Podepsán byl ten list ode vši obce Pražské, jakož i od pánův Hynka Krušiny z Lichtenburka, Viktorina Bočka z Kunštat a Poděbrad, Hynka z Waldšteina a Koldšteina a Jana z Lichtenburka.

V podobném smyslu sepsal jeden tehdejší český básník žalobu k celému národu a zvláště k pánům českým ve jménu koruny země České ovdovělé a osiřelé, žalostí, hanbou, škodou a pakostí (to jest protivenstvím) obrácené:

„Spatřte jeho (Sigmuntovy) nemilosti, | k vaší zemi bezprávnosti: | nyní vámi věrné tlačí, | když ty zhubl, i vás zkazí, | a řka: „Nejsu věrní kaobě, | mám čas dobrý v této době: | přijma Němcův valnú rotu, | zruším já jím starú lhotu (t. j. svobodu), | v níž jsu od dávna pýchali, | krále svého málo dbali. | Podmaním je i jich děti | hladkú řeč ne bezděky | nebudú-li tomu chtít, | již příčinu budu mít, | že je všechny pořád zhladím, | zemi Němci pak osadím, | jenž k mě vůli volní budú, | tak českého rodu zbudu; | platějí mi bude Němec | Čechův sedmi, cizozemec, | ježtoť lichví, všady běží, | svú chytrosti všude těží; | komuž které pak dám panství, | toho přijmu v pravé manství | — —.“ Dále pak: „Již vidíte jeho zlobu, | již oznámil v tuto dobu: | pobrav zemské vše poklady, | zlúpiv svátost, svatých hroby, | ty rozptýl cizozemcům, | vašim vrahům, Uhrům, Němcům, | jímž byl dlužen vás brániti, | tím vás mání vyplniti. | Již je zové i na zbožie | vaše. Protož ctí Čechové! | vstaňtež všickni proti němu, | svému zhůbci zřetelnému: | vypudte ho z této země, | to německé zlostiné plémě, | ať tam v Němcích s Němci kvasí, | s Uhry, Ráci, s svými Jásy. | Volte sobě muže ctného | již za krále vám Českého, | jenž má viru, lásku k zemi; | tak budete navrácení | k svému jménu vždy chvalnému. | těžko bude k vám cizému; — | budete se milovati, | jeden druhu pomáhati; | stanú války, stanú boji, | sedete ve ctném pokoji, | zrady, křivdy, zlosti minú, | jakožto snih ohněm splynú“ a t. d.

Vedle horlivosti u víře zračí se jak v listu tak v těchto verších především cit národní, kterýž se tehdež mocně v každém českém srdci ozýval. Nicméně nepřecházel tento cit národní v slepou fanatickou nenávisť k Němcům a všem jiným cizozemcům; výše uvedený veršopisec buď jen proti Němcům, Uhrům, kteří nepřátelství k Čechům chovají, řka o nich na jiném místě: „Neb jsu čeští vždycky hánce, | tupitelé, vrazi, zrádce |“ — avšak dále hned dodává: „leč jsu kteří zachovalí | a v zákoně božském stáli, | ty milujte jakžto bratři —“, což se vztahuje na ty Němce Pražské, kteří k husitství bezelstně přistoupivše z města vypuzeni nebyli a kostel u sv. Ducha pro své služby Boží od obce obdrželi.

Tehdejší zřízení obcí Pražských.

1420.

Obecné zřízení měst Pražských podobalo se republice kněžské, neboť vlastně kněží to byli, kteří té doby v obci vládli, ač ne dle jména, nýbrž jen co samozvaní tlumočníci toho, čím se obec chtěla řídit, totiž vůle Boží a písma svatého. Kněží mluvili hlavně ústy lidu od nich vedeného v tak zvané obci veliké. To bylo shromáždění nejen všech měšťanův a majitelův domův, ale i nájemníci v domích čili podruhové a řemeslníci, kteří po městě nějakou samostatnou živnost provozovali. Taková veliká obec svolávala se nejen v určité dny a hodiny, ale i kdykoliv toho mimořádné potřeby požadovaly; cokoliv ve velké obci usnešeno bylo, stalo se zákonem, jemuž se každý podrobiti musel; veliká obec provozovala tedy toho času všechna panovnická práva, ovšem jen prozatím až do zvolení prý nového krále. Zdá se pak, že nálezy veliké obce k oběma městům Pražským, Starému i Novému, se vztahovaly. V obou městech byli však zvláštní obecní starší, kteří byli jako výbory z obce, a ku kterým se i cechmístři počítali; a scházeli se tito obecní čili starší obce pravidelně k rozhodnutí záležitostí, jak se zdá, běžných. Vykonávací moc provozovali purkmístři s konšely, vlastní to úřadové a vrchnosti v každém městě zvlášť. Král sám anebo zplnomocněný od něho podkomoří království Českého mívá právo usazovati je z počtu starších obecních; nyní však usazovala je obec veliká ovšem podle vůle a návodu oněch kněží a kazatelův, kteří nejvíce vládli srdcem a myslí obecného lidu. Purkmistrům a konšelům říkalo se „páni.“ Podle smlouvy ovšem již neznámé, usnášeli se konšelové obou měst v některých společných záležitostech také společně, z čehož potom všeliká nedorozumění a nevole mezi Starým a Novým městem povstávaly, a mimo to zdá se, že úřad konšelův Novoměstských v některých věcech Staroměstskému byl podřízen.

Obě města byla rozdělena na čtvrtě, v každé čtvrti byl čtvrtník čili čtvrtní hejtman, pod nímž byli desátníci, kterým menší části ve čtvrtích přiděleny byly. Čtvrtníci a desátníci měli sobě svěřenu správu vojenstva a veřejné bezpečnosti. V každém městě byl také městský rychtář čili sudí, kterýž měl také svého podsudí čili podrychtář, a který byl také spolu jako nejvyšším úředníkem nad veřejnou bezpečností, zvláště ve věcech hrdebních. V čas války usta-

noven býval nejvyšší městský hejtman, kterýž byl vůdcem ozbrojené moci Pražské. Vojsko však se neskládalo pouze z branných lidí domácích, nýbrž i z cizích chasníkův, panoší a jiných dobrodružných lidí, jichž Pražané veliké množství museli na žold do své služby brát. Však i nejedni velicí pánové a rytíři neostýchali se, Pražanům za žold vojenský sloužiti, jako to jiní králi Sigmuntovi činili.

Kněží Pražští a jich poměr k Tábořským.

1420.

Možná říci, že v ty časy téměř celý národ Český pohřížil se do rozjímání o věcech náboženských, a při tom, jakž jinak býti nemohlo, mudroval větší díl více citem a fantasií nežli rozumem a učeným vědomím, a to s takovou horlivostí, že na všechno ostatní zapomínali a všeliké jiné záležitosti obecného života za tak důležitě nepokládali. Každý se domníval, že první jeho povinností jest, starati se o spasení netoliko své ale i svého bližního. Již výše bylo vyloženo, že při straně Pražských mistrův jakožto učenějších panovalo více střízlivosti a opatrné moudrosti, že v Praze zámožnější měšťanstvo a na venku veliký díl šlechty se jich přidržel, a že druhé straně, která měla hlavně v Táboře své sídlo, novot od Pražských v náboženství zavedených příliš málo bylo, že církevního podání a církevních zákonův uznávali nechtíce na všechno kladla toliko míru přísně biblickou, podlé níž celý život vespolečný chtěla říditi, všechno jen dle slova božího konati, kteréžto slovo ovšem přemnozí podle svého nedostatečného rozumu si vykládali chtěli. Kam až zaběhl nejedno z kněží a blouznivcův Tábořských, níže ještě vypravovati budeme. Obě hlavní strany husitské, Pražská totiž a Tábořská, odstrkovaly se od sebe; Pražané, nechtíce v novotách a opravách ve věcech víry tak daleko zacházeti, jako Tábořští, štítili se těchto, a urážela je prostota a surovost jejich, jakož i nevážnost, kterou ukazovali k ušlechtlejším způsobům, konečně i k věcem kostelním, ježto Pražanům vždy svaté byly.

A přece i v samé Praze, jmenovitě na Novém městě, u obecného lidu mělo po nějaký čas mínění Tábořské velmi mnoho přívržencův, a jak kronikář Vavřinec z Březové, jeden z Pražských mistrův, dokládá, byli prý kněží Tábořští sami jen učenníci jednoho světského člověka Pražského, jistého Václava, šenkýře na Novém městě, kterýž v písmě svatém nade všechny tak

zběhlý byl, že prý nový zákon ze starého, a starý z nového vykládal. Obecný lid pak ve městě, a zvláště mnohé ženské, drželi se vždy raději novotářův smělejších a výstřednějších, nežli té opatrné moudrosti mistrův učených; a proto také mezi všemi kněžími a kazateli Pražskými požíval této doby největší moci a vážnosti muž stojící mezi stranama téměř u prostřed, který se však přece více klonil k Tábořům. To byl kněz Jan již často jmenovaný, někdy Premonstrát Želivský, nyní kazatel u Panny Marie Sněžné na Novém městě, muž velice památný, ačkoliv bližších okolností jeho života ba ani jeho rodiště neznáme. Může se právem říci, že on v Praze panoval a tím samým až do své smrti nejvyšší moc v České zemi provozoval, pokud totiž při Praze byl vrch moci v celé zemi. Kterak s kazatelnou uměl lid rozplameňovati, již jsme na svém místě doličili; jeho zdání zůstávalo vždycky na vrchu, a bez jeho vůle nic se nedělo. Od té chvíle, co Sigmunt od Prahy utekl a nebezpečenství hroziť přestalo, počínal si kněz Jan obyčejně mírněji, ač vždy zůstával fanatikem v mysli své, a pak činil prostředníka mezi Pražany a stranou Tábořskou, a dovedl toho až do své smrti, že na vzdor všem nesnázem, jež Pražané měli s Táboři, nemizela aspoň naděje, že se ty dvě strany snad přece dorozumějí. V tom byla jeho největší zásluha, jako že on to hlavně spůsobil, že se na ten čas Pražané nadvládou v zemi domohli, která ovšem zas po jeho smrti žalostný konec vzala.

Po něm požívali v Praze největší vážnosti kromě starších mistrův Jakoubka ze Stříbra, Křišťana z Prachatic a Jana Kardinála z Reinšteina, zvláště mistr Jan z Přibrami a mistr Prokop z Plzně, kteří nejvíce proti přepjatcům strany Tábořské horlili a působili, potom rodilý Moravan, bývalý baka-lář nyní mistr Petr z Mladenovic, nám již známý, mistr Petr Payne, Angličan, a také mladý mistr Jan z Rokycan, který již nyní častěji než jiní jmenován býval.

Jednání ve velké obci Pražské. Dobyť hradu Říčanského.

1420 14. listopadu — 6. prosince.

Čtrnáct dní po vítězství před Vyšehradem, 14. listopadu, svolána jest hromada veliké obce bezpochyby na Staroměstském náměstí, a byli v ní přítomni také pánové Hynek

Krušina z Lichtenburka, Viktorin Boček z Poděbrad a Hynek z Waldšteina Koldšteinský, konečně i Mikuláš z Husi. Předně bylo jednáno o vypravení slavnějšího poselství králi Polskému, aby přijal českou korunu.

Mikuláš z Husi, který jakožto přední Táborita ani nemínil, aby se světské království v zemi zase obnoviti mělo, chtěl tomu překaziti řka: „Nikdy to nebylo v úmyslu Táborův, aby cizozemec za krále měl zvolen býti.“ Tu mu ukázali pečeť, kterou sám Žižka k předešlému o to zápisu dobrovolně byl přivěsil, a Mikuláš z Husi jsa tím překonán, jenom do sebe mruče umkl. Hlavně přičiněním pana Hynka Krušiny bylo vypravení toho poselství uzavřeno. Nyní přišlo jednání o tom, jak by se měly staviti novoty u víře, jež se původem kněží Tábořských čím dál tím více plodí; i usnesla se obec v té příčině na tom, že napotom nikdo naprosto nemá nic nového psáti a do veřejnosti dávat, lečby čtyři mistři Pražští od obce zvolení spis jeho dříve přehledli a pochválili, — a tak si Pražané sami zřídili censuru na spisy. Konečně uzavřeno jest, že dosavadní obyčej, mši sv. v ornátech a s kalichy sloužiti, avšak varujíc se při tom zbytečné nádhery, má i dále býti zachován.

Všecko to nelíbilo se Mikulášovi z Husi, a s myslí velmi popuzenou hned třetího dne, 17. listopadu, Prahu opustil, odebrav se k bratřím Táborům, kteří právě tvrz Popovice blíž Postupic obléhali a jí také dobyli. Odtud přilehli ke hradu Leštně u Bystřice, kterýž panu Václavovi z Dubé, nyní přednímu rádci krále Sigmunta, náležel, i dobývali jeho.

Pražané mezi tím na Starém městě užívše příležitosti, ssadili dne 19. listopadu své konšely Tábořské straně přející, a na jejich místo mírné kališníky dosadili. To samo se podařilo také mírné straně na Novém městě, a tak v obcích Pražských provedena jest proměna v radách městských ve smyslu Pražských mistrův. Obyvatelé náležející ku straně Tábořské mlčeli sice, avšak hned o tom, co se v Praze stalo, bratřím před Leštnem ležícím pilnou zprávu dali. Tito uzavřeli hned příměří do jistého času s posádkou v Leštně, poslali k Žižkovi do poledních končin země, a sami k Říčanům se obrátivše tamější hrad obehnali, s něhož pan Diviš z Říčan, stranník krále Sigmunta, po silnicích loupežil a Pražanům mnohé škody činil. Mikuláš z Husi odtud Prahu vyzval, aby Táborům v dobývání Říčan pomáhala, maje při tom tajný úmysl, potom ve společnosti Pra-

žanův dobrým způsobem se svými Táboři do Prahy se dostat, a co tam Táborům nemilého bylo provedeno, zase zrušiti. Pražané vypravili se skutečně 24. listopadu, a táhli do Říčan v síle veliké; avšak pan Hynek Krušina z Lichtenburka, nejvyšší hejtman voják Pražských, nechtěl již bojovati ve společnosti Táborův, a udávaje, že nepřátelé hrozí popleniti statky jeho, složil úřad svůj a domů odešel. Totéž učinil pan Viktorin Boček z Poděbrad, i šel pomáhat bratru svému Hynkovi z Poděbrad, kterýž 25. listopadu Sigmuntovy Němce u Lhot mezi Poděbrady a Sadskou slavně porazil.

Když pak Pražané s Táboři tu před Říčanským hradem leželi, a kněz Pražský u vojáky v ornátě mši sv. chtěl sloužiti, přiběhli k tomu od Táborův někteří bratři a sestry, a dorážejíce na kněze křičeli řkouce: „K čemu jest ti tento stroj, odlož to, a srovnej se při mši s Kristem a jeho apoštoly, jinak ti všechny tvé ozdoby roztrháme!“ A byla by se nesnášlivostí sprostých Táborův na místě krvavá púťka strhla mezi stranami, kdyby starší s obou stran byli prosbou i hrozbou neutišili zuřivcův, slibující, že spor ten co nejdříve v Praze urovnán bude společným v bratrské lásce dorozuměním. Mikuláš z Husi slyše o tom, že pánové Hynek Krušina a Viktorin Boček z Prahy odešli, vsedl s některými Tábořskými kněžími na kůň a od Říčan do Prahy přijel, čine konšelům a obci oznámení, jakoby bratři Táboři sobě přáli, aby Pražané, jakž se Táborům byli zapsali, ve svých radnicích a věžích tolik Táborův osadili, kolik v nich vlastních branných lidí mají, jinak že to Táboři za zrušení smlouvy považovati budou a s pole odejdou. Tak chtěl Mikuláš z Husi Tábořskou stranu ve městech Pražských sesílit, a ssazené před tím konšely smýšlení Tábořského zase na jejich předešlé úřady dostat. Však konšelé poradivše se s obcí, odpověděli jemu řkouce: „Bratře Mikuláši, víš dobře, že přispěním božím moc našich nepřátel nám nyní právě nehrozí, abychom museli osazovati věže a zdi své vespolek s bratřími Táboři; obec proto žádá, abyste nyní o to nestáli, poněvadž o tom nic v zápisu položeno není.“ A tak Mikuláš z Husi nemoha svého tajného úmyslu dosáhnouti, zas k vojsku před Říčany odejel.

V tom přijeli do Prahy, 29. listopadu, pánové Oldřich Vavák ze Hradce, Petr a Purkart, bratři z Janovic a Petr Zmrzlík ze Svojšína, někdy krále Václava nejvyšší mincmistr. Uslyševše zajisté s žalostí o zmáhající se nesvornosti mezi Pražany a Táboři,

snažili se vlastenecky přispěti vši svou mocí ku smíření jejich. Že pak Táboři s Pražským vojskem ještě u Říčan leželi, odloženo jest jednání v té věci až do jejich příchodu do Prahy.

Zatím přitáhl také Žižka před Říčany, a pan Diviš z Říčan vida, žeby tak velké síle neodolal, počal vyjednávati s Pražany, podáváje se jim i s čeledí svou, nebude-li nikomu na životě ublíženo a budou-li moci lidé jeho, muži a ženy, s lehkými věcmi v rukou a v každodenním oděvu na těle bez překážky odejti. Pod tou výminkou otevřel pan Diviš dne 4. prosince Pražanům bránu hradu svého, a když Pražané do něho vcházeli, také několik Táborův o své ujmě se tam vetřelo. Starší z vojska pravili ženám ve hradě, aby všecko své šatstvo na sebe oblekly a z hradu bezpečně odešly; avšak čekaly již venku sestry Tábořské, každé z vycházejících se chopily, všecko co na sobě lepšího měly, s nich svlekly, po těle je celé prohledaly, a kde jaký šperk skrytý měly jim vzaly, pak jim ještě domlouvaly, aby k nim se přidaly, a dle zákona božího živý byly. Devět kněží ve hradě postižených Žižka svým pračatům k upálení odevzdal, nic na to nedbaje, že Pražané zajatým šetření života podle smlouvy slíbili. I byli tito kněží ještě s dvěma jinými, z kterých byl jeden farář Malotický, řečený Prorok, do jedné jizby zamčeni a ukrutně za živa upáleni. Pražané pak obsadivše hrad svým lidem zdvihli se 6. listopadu, a spolu s Táboři a Žižkou do Prahy se navrátili, vedouce s sebou pana Diviše z Říčan co zajatého, s jeho ženou, synem, dcerou a ještě 54 osobami z hradské čeledi, jež na Staroměstské radnici do vězení vsadili. Podnes stojí u Říčan zříceniny toho hradu, kolébky to slavného někdy panského rodu Říčanského.

Hádání v domě p. Zmrzlíka ze Svojšína. Smrt Mikuláše z Husi.

1420 10. a 24. prosince.

Různění se u víře mezi Čechy velmi těžce nesli pánové pod obojí, kteří s Pražany byli spojeni. Proto jak mile Táboři s Pražským vojskem od Říčan do Prahy přišli, usilovali o to výše řečené pánové, Oldřich Vavák ze Hradce, Petr a Purkart bratři z Janovic a Petr Zmrzlík ze Svojšína, aby se přikročilo k jednání o víře. I svolány jsou hned v neděli, 8. prosince, obce Staroměstská, Novoměstská a Tábořská k sv. Ambroži na Příkopě do hromady, aby řečení pánové tuto seznali

rozdíly a nesnáze, pro které se Táboři a Pražané mezi sebou rozcházejí. Mikuláš z Husi doufal, že v této hromadě velká část Pražanův s jeho Táboři držeti bude, avšak konšel Pražský předvídal, že užili té chytrosti, že nejen zapověděli kněžím a ženám jíti do té hromady, ale také že každá obec musela se na obzvláštním místě postavit, tak že nemohli ani mezi sebou se míchat ani jaké roztržky a křiky dělati. I tak stalo se rokování mírné a pokojné, každá strana oznámila své tužby a stesky, a všichni zas pokojně se rozešli, ustanovivše se na tom, aby pozejtří kněží obojí strany v koleji Karlově dohromady se sestoupili, a tam při svou vedli před pány a před konšely Pražskými.

Stalo se pak toto památné hádání, jakž bylo ustanoveno, o dva dni později, 10. prosince, avšak nikoliv v koleji Karlově, nýbrž v domě pana Petra Zmrzlíka ze Svojšína, kterýž stával někdy na místě nynější tak zvané Koppmanšské zahrádky naproti vysokému kůru kostela u sv. Jakuba na Starém městě Pražském. Bylo to tak: Před schůzkou, v níž se mělo jednati o smíření všech stran, pozvali Staroměstští konšelové všechny přední muže národu, co jich bylo v Praze přítomno, ku slavnému obědu na svou radnici. Žižka šel tam bez rozpakův; Mikuláš z Husi však tomu pozvání nevěřil, obávaje se na radnici úkladův o bezživosti své. V rozhořčenosti vsedl s několika věrnými na kůň, a ujížděl z Prahy. Avšak tu ho veliké neštěstí potkalo: jeda zajisté k Vyšehradu, když u potoka Botiče potkal se s vozy, kůň jeho vzpínaje se vpadl s ním do zmoly vedle cesty a zlámal mu pádem svým nohu. Ač se byl zapřisáhl Mikuláš, že již nikdy více do Prahy nepříjde, přinešen jest tam přece zase k lékáři, a to do domu pana Oldřicha z Rosenberka, jež Mikuláš sobě a Táborům byl přiosobil jakožto příslušenství ke hradu Příbenickému.

Po slavném obědě na radnici odebrali se pánové a Pražští mistři i kněží do koleje Karlový čekající tu dlouhý čas na příchod kněží Tábořských. Avšak ti konečně vzkázali, že do Karolína nepůjdou, jinde však kdekoli že se chtějí s mistry sejíti. V té nesnázi usnesli se Žižka a pan Oldřich ze Hradce na tom, že se obě strany bez meškání mají sejíti v domě výše řečeném, pana Petra Zmrzlíka. Tedy bylo tam zahájeno rokování ve hlučném shromáždění předních mužův světských i duchovních. Mělo se počíti o nejnovější příčině rozbroje, totiž o užívání ornátův při službě boží; avšak tu povstal mistr Prokop z Plzně, tehdejší rektor university Pražské, dokládaje, že jest jiných

vice článkův celému národu škodných, které se dříve musejí slyšeti, a podal spis mistru Petrovi z Mladenovic, v ten čas kazateli u sv. Michala, aby ho četl. I byl v tom spise výťah ze 76 článkův, jednajících o tom, co Pražští mistři v učení Tábořském za kacírské neb aspoň za bludné pokládají, totiž o blouznění chiliastickém, o zásadách republikánských, o snahách, aby se všichni stavové v jedno srovnali, aby nebylo rozdílu mezi pánem a poddaným, nýbrž aby se všickni toliko bratřími a sestrami zvali, aby jmění všech bylo společné, o nauce, že kromě bible ni žádné písmo doktorův svatých neb jakýchkoliv mistrův a mudrcův nemá ani čteno ani ohlašováno býti, o zavrhování všech starožitných obyčejův v církvi, totiž modlení hodinek, obřadův při mši sv., znamenání se křížem, líbání míru, užívání ornátův, svěcení oleje, vody, soli, kalichův, vína, chleba, a jiných věcí, holení brad a pleší, kadění, kropení, žeňování a jiných prý vynálezkův Antikristových.

V jiných článcích ještě bylo Tábořům vytýkáno, kterak netrpí, aby mše sv. jinak než toliko v domácím jazyce a v rouchu obecném sloužena byla; kterak v kostele jen jeden oltář trpí a při tom že jen jedna mše za den sloužena býti má; že v kostele žádného obrazu netrpí, že v orodování svatých u Boha nevěří, že ctění jejich ostatkův za modloslužbu pokládají, že v očištěc nevěří, a modlení za duše mrtvých za pošetlost pokládají, že všeliké posty zavrhuje, kromě neděle žádný svátek nesvětí, že zvláštního stavu kněžského neuznávají, a že u nich každý světský člověk tak dobře jako kněz může žehnati svátost těla a krve Pána Krista, že jejich kněží mohou sobě jednoho ze sebe za biskupa dle libosti zvoliti, kterýž potom jiné žáky neb laiky na kněžství světí, že o knězi ve smrtelném hříchu jsoucím věří, jakoby od něho tělo a krev Pána Krista neposvěcovalo se, jakoby jeho křest neb odpouštění hříchův žádné platnosti nemělo, že se někteří kněží jejich také již oženili, dále že nevěří, jakoby v svátosti těla i krve Kristovy byl tu pravý a plný Bůh a člověk, a proto že klanění a klekání před svátostí jako před pravým Bohem za modloslužbu pokládají a t. d. Konečně bylo v těch článcích i to vytknuto, že kněží Tábořští, jakkoliv proti panování kněžskému horlí, přece sami všude ve městech to způsobili, že proti jich vůli obce a konšelé ničeho učiniti nesmějí.

Když to všecko mistr Petr z Mladenovic byl přečetl, doložil ještě od mistrův toto: že se Pražští mistři žádné osoby zvláště dotýkati nechťejí, ale že jen vůbec prosí a napo-

mínají všech věrných Čechův, aby varovali se kněží a kazatelův takových, kteří se k těmto článkům přiznávají, poněvadž každý z nich jest buď kacírský, buď bludný, buď aspoň pohoršlivý. I ozval se na to bratr Chval Řepický z Machovic, hejtman Tábořský, řka, že ovšem on se ke všem těm článkům přiznává. Pan Jan Roháč z Dubé zas řekl: „Ejhle, v Kostnici vytýkali nám jen 40 bludných článkův, a tu nám jich přes 70 vypočítati chcete.“ Kněží Tábořští však, a mezi nimi napřed Martin Houska příjímím Loquis, odpovídali v ten smysl, že odejme-li se těm článkům jen oděv tu i tam jedovatý, co do věci samé že kněží Tábořští s nimi se snášejí; k čemuž také přisvědčovali druzí dva kněží Tábořští, Mikuláš z Pelhřimova a Markold ze Zbraslavi. Na to pak ohlásili mistři Pražští celému shromáždění, že v koleji hotovi jsou dokázati bludnost těch článkův zjevnými a rozličnými důvody a písmy svatými, bude-li kdo chtíti se postaviti k jejich hájení. Tábořský kněz Martin Houska žádal, aby jim ty články písemně byly podány, avšak mistři na to odpověděli, že budou podány tomu, kdo se k veřejnému hádání o nich na universitě podvolí.

Tu vystoupil na lavici kněz Mikuláš z Pelhřimova, kteréhož sobě kněží na Táboře biskupem byli udělali, a drže malou knížtičku v ruce jal se k pánům a konšelům obrácen takto hlasitě mluvit řka: „Pánové! slyšeli jste mistry, slyšte již také i nás. My přišli k rokování tomuto v domnění, že se tu jen o řádu mše svaté bude jednati, lépe-li jest v ornátě čili bez ornátu večer Páně pamatovati a lidu přisluhovati: mistři pak položili proti nám mnohé články, o kterýchž máme naději, že jsou pravé, vyjmouce jedině, co v nich jedovatého přidáno jest. A však ponechávaje toho nyní na chvíli, pravím, že my lépe činíme, opustivše obřady ty, které v pozdějších stoletích papežové od ducha Kristova již odpadli nařídili při svátosti večere Páně, nežli činí mistrové, kteří nařízení těchto šetřiti velí.“ I šířil se dále o tom, uváděje příklady Kristovy a církve prvotní, neopominuv při tom horliti proti těm, kteří prý sobě zuřivěji proti tupitelům lidských nálezkův počínají, nežli proti přestupitelům přikázání Kristových.

Na to vstal zas mistr Jakoubek ze Stříbra, v ten čas kazatel v Betlemě, a vystoupiv rovněž na lavici a v ruce malou psanou knížku drže četl z ní dlouhé pojednání o rozdílu toho, co ve víře a v církvi boží podstatného a ku spasení duše nevyhnutelně potřebného jest,

a co jen případného, jako ku příkladu sloužení mše v ornátech. Prvních věcí nižádný člověk arci že nemá ani nemůže měniti; druhé pak že sice měniti se mohou dle potřeby času a místa, a však zavrhovati jich ovšem že nikoli nesluší; k nim že náležejí všechna nařízení starých otcův církevních, která náboženství a zákonu božímu nepřekážejí, alebrž raději napomáhají, majíce význam tajemný. Po přečtení odevzdal mistr Jakoubek traktat svůj panu Oldřichovi z Hradce, aby jej u sebe choval. Nastal již tmavý večer za těchto řečí všech, a pánové předsedající té schůzi vynesli konečné nařízení, aby obě strany pře své písemně do rukou Staroměstského purkmistra podaly, a to do měsíce ode dne hádky této. Shromáždění rozešlo se pak bez jiného účinku, leda že obě strany proti sobě aspoň zevnitřní tvárnost pokoje a snášlivosti zachovaly.

Mikuláš z Husince, zlámav si téhož dne ráno nohu u potoka Botiče, ležel v Praze k lůžku připoután. Avšak když noha chtěla se již hojiti, napadla ho tak těžká dušnost, že z lůžka toho více nepovstal, a v samý štědrý večer téhož roku 1420, 24. prosince, v řečeném Rosenberském domě umřel. Byly tehdejší dva Rosenberské domy v Praze, jeden na Zeleném trhu u sv. Havla, druhý vedle kostela u sv. Anny. Pohřbu nelze určit, v kterém z nich Mikuláš z Husi umřel. Smrt toho muže rozdělne city v Pražanech zbudila; lid obecný a všickni, kteří více s Táboru drželi, velmi těžce jeho ztrátu nesli, plačíce a želíce předčasného jeho skonání; ostatní Pražané však radovali prý se a Bohu díky vzdávali, že je ráčil zprostiti člověka prý podvodného, který prý svou opatrností ne k pokoji a lásce, ale k různicím a nenávisti mezi stranami prohlédal. Přátelé i nepřátelé jeho uznávali ho za nejvýtečnější hlavu národu a věku svého v politických věcech, a ztráta jeho musela ovšem Táborům velmi bolestná býti. Jeho smrt však postavila Žižku samotného v čelo Táborův, což právě v té době velmi důležité bylo, proto že Žižka Pražanům příznivější, více ku svornosti prohlédal, tím pak válečné štěstí k Husitům tím více připoutal.

Drobné boje po Čechách. Táboři utrpěli škodu v Přelouči a Chotěboři.

1420 prosinec — 1421 únor.

Když se velepamátný rok 1420 ku konci svému schyloval, počalo se Husitům v někte-

rých končinách země České nedobře vésti. Bratři Orebští přepadli a spálili Cisterciánský klášter Svaté Pole zvaný, kterýž někdy nad říčkou Dědinou na Opočensku na místě nynější vesnice Kláštera stával, a vytáhli potom dne 18. pros. s měšťany Hradeckými a s panem Alšem Vřeštovským z Riesenberka proti klášteru Opatovickému; avšak chtěvše se ho útokem zmocniti odbíti jsou od posádky jeho velmi krvavě. Na statcích pánův Viktorina a Hynka, bratři z Poděbrad a jejich strýce Jana Pušky z Kunštatu, také velmi zle se dělo, neboť tu královská posádka v Nymburce mnohé škody jim činila, tak že tito pánové přinuceni byli, Pražany a Orebity na pomoc volati. Pražané vytáhli 17. prosince k Brandýsu nad Labem, osadili to městečko a několik tvrzí v okolí; avšak hned na to uhodili tak silní mrazové, že Pražanům nebylo možná, v poli vydržeti, a oni dne 23. prosince domů se vrátiti musili. Potom na den sv. Štěpána, 26. prosince, vyskočili královští Němci z Nymburka na pana Hynka z Poděbrad u vsi Zboží, a v krvavé šarvátce 70 bojovníkův jemu pobili; že pak Husité do svých bojův také nejsvětější svátost čili archu Boží jako někdy Israelité s sebou nosili, stalo se, že v tom pobití u Zboží i svou archu ztratili.

Den před tím, na Boží hod Narození Páně, vypravilo se slavné poselství od veliké obce Pražské 14. listopadu zřízené do Polska ku králi Vladislavu Jagajlu. Byli v tom poselství pan Hynek z Waldšteina na Koldsteině, pan Aleš z Vřeštova, rytíř Hlas z Kamenice, dva konšelé Pražští, Šimon od bílého lva a Tkanička, a dva mistři učení Pražského, Jan Kardinál z Reinšteina a Petr Payne, Angličan.

Král Sigmunt zdržoval se toho času nejvíce v Litoměřicích, některý čas také v Mostu a v Ústí nad Labem. Vyjednával tu o nová vojska a o prostředky válečné, hlavně s markhrabětem Braniborským Bedřichem, a s oběma markhrabaty Míšeňskými, kteří zde v dotčených městech při něm byli, a jemu opět proti Čechům pomáhati se zavázali. Česká šlechta v Litoměřicku a Žatecku vesměs u věrnosti k Sigmuntovi stála, a města, vyjma Žatec a Louny, vstupovala s ní na začátku roku 1421 v branný spolek proti Husitům. Jeden z náčelníkův toho spolku, často jmenovaný Mikuláš z Lobkovic, pán na Hasištejně, zvláště Žateckým velké škody činil.

Dne 14. ledna 1421 strhl se boj zas na jiné straně, totiž v městečku Přelouči. Toho

se bylo totiž zmocnilo oddělení Táborův, o čemž zvěděl pan Jan Městecký z Opočna a Mikeš Divůček z Jemniště, s Horníky a ještě jinými královskými městy se spojili a u velké síle ty Táboře v Přelouči náhle přepadli. Táboři se ohradili v kostele, nemohli však odolati. Nepřátelé pobili a zjímali je všecky, pak 125 zajatých s knězem Valentinem do Kutné Hory zavedli, kdež je dali do šachet vmetati.

Hromádka z Jistebnice, hejtman Tábořský, zmocnil se též v lednu 1421 hrazeného městečka Chotěboře v Čáslavsku. Sebrali se naň Kutnohorští se svým mincmistrem Mikšem Divůčkem z Jemniště, potom pánové Jan Městecký z Opočna, Čeněk z Přibislavi, Arnošt Flaška z Rychenburka a Půta z Častolovic, i položili se s hojným lidem okolo Chotěboře, dobývající místa toho. Hromádka vida, že i Chotěborští sami jemu a Tábořům nepřejí, počal s pány vyjednávat, a tito mu slíbili pode ctí a věrou, že jestli se poddá, lidu jeho na životě ublíženo nebude. Důvěruje slibům těm, vzdal se bez boje dne 3. února 1421. Však vítězové neměli té ušlechtilosti do sebe, aby zamítali zásadu, že slovo kacírům dané neváže. Celá posádka Tábořská byla do zajetí vzata, a Kutnohorští Němci zuřice nejvíce proti nim, vehnali jich tuto v Chotěboři 300 do stodol a spálili je. To vidouc jedna žena Tábořská, že muž její již hoří, vskočila tam za ním do ohně a shořela se svým mužem. Ostatek zajatých Tábořův Horníci do Kutné Hory vedli; však již v Loších mezi Čáslaví a Horou jistý počet do jedné chalupy vehnavše podobným způsobem upálili, a kdo za živa ještě do Kutné Hory došel, octnul se mrtev v hrozných propastech šachet tamějších, tak že tímto zrádným způsobem asi 700 lidí zahynulo. Hromádka sám do Chrudimi přiveden a tam spolu s dvěma Tábořskými kněžími na náměstí upálen byl. Takového věrolomného skutku Táboři, jakkoli v boji byli ukrutní, nedopustili se nikdy, a také toho pánům a Horníkům nezapomněli.

Kterak Žižka hradu Krasikova dobyl, Bohuslava ze Švamberka zajal a Pražané Nový hrad u Kunratic zkažili.

1421 v lednu.

Částečné ztráty Tábořův byly v stejném čase jinými vítěznými boji a prospěchy v jiných stranách České země nahrazeny, a již nic nemohlo zastaviti zmáhání se moci husitské. Na

počátku roku 1421 nacházel se Žižka již v Plzeňsku dobýváje tvrzí a sídel všech nepřátel kalicha. Dobył a zkažil tam také dva staročeské kláštery, panenský Premonstrátek v Chotěšově a Benediktinský mužský v Kladrubech. Chotěšovský probošt, kněz Hynek, předvídaje útok Tábořův, všecky duchovní panny před tím do bezpečného úkrytu v Plzni převedl, přenechaje obranu kláštera brannému lidu svému, kterýž však jen krátký odpor Tábořům klásti mohl. Táboři celý klášter vyprázdnili, mnoho lidí pobili a hejtmana posádky před klášterní branou na cestě k Stodu ve vysmoleném sudě za živa upálili. Klášter Kladrubský byl dobře ohrážen a máje četnou posádku také odhodlaně Tábořům se bránil, a když přece Táboři do něho vnikli, tu opat Verner a velký počet mnichův a bojovníkův z posádky v plamenech bídne zahynuli. Žižka obsadil ten klášter svými lidmi svěřiv správu jeho panu Petrovi Zmrzlíkovi ze Svojsína, oblíbenému někdy mincmistru krále Václava. Od Kladrub hnul se Žižka ke Stříbbru, chtěje dobývati toho města, kteréž bylo pod ochranou Bohuslava a Hynka Krušiny bratří ze Švamberka. To uslyšev pan Bohuslav ze Švamberka, úhlavní nepřítel Tábořův, přijel s málem lidu na nedaleký svůj hrad Krasikov čili Švamberk, a Táboři hned nechavše obležení Stříbbru, ku Krasikovu přitrhli a obklíčili jej. Pan Bohuslav vlezl takto do pastí, a mohl se toho nejhoršího nadíti připomínaje si, kterak před rokem Žižkovi a od těch dob Husitům vůbec mnoho škodil. Již prvního dne opanovali Táboři násilím hřeben hory Krasikovské, druhého dne dobyli jedné věže i s mostem po pětihodinovém boji, v kterém pan Bohuslav takových hrdinských kusův dokazoval, že i Tábořům byl hrozný. Dobyta věž hájila první bránu do hradu, a tu poznal pan Bohuslav, že hradu neudrží a zuřivosti Tábořův odolá. Jal se tedy žádati od nepřátel, aby bylo pro pana Petra Zmrzlíka ze Svojsína posláno, souseda někdy jemu milého, neboť jemu zajisté a nikomu jinému že chce postoupiti hradu a sám také i se svými se vzdáti. Žižka svolil velikomyslně k této výmince, aniž užiti žádal příležitosti ku pomstě; avšak s tíží přijato jest podání toto od rozvzteklých Tábořův, kteří by rádi pana Bohuslava, dostavše ho do své moci, na kusy byli roztrhali. I přichvátal z Kladrub pan Zmrzlík, a přijal poddání se pana Bohuslava, kterýž pak na hradě pod stráží chován byl, kdežto lid jeho všecken na rukojemství byl propuštěn. To se stalo okolo 12. ledna 1421. Žižka zmocniv se Krasikova svým lidem

ten hrad obsadil, a Krasikov stal se od té doby hlavním zbrojištěm Táborův v těchto západních končinách země České až do konce válek husitských. Pan Bohuslav ze Švamberka byl odtud na hrad Příbenici nad Lužnicí zavezen, do vězení vsazen, avšak poctivě chován, kdež tak dlouho zůstal, až posléz sám k Táborům přestoupil, jakž na svém místě povědino bude.

Do té doby stál ještě nedotknut krásné zřízení Nový hrad u Kunratic, v němž král Václav umřel, kterýž chtěl, aby se tomu hradu Wenzelstein říkalo. Královská posádka toho hradu však bránivala dovozu obilí a jiných potrav do Prahy, a proto nyní Pražané 30. prosince 1420 hrad ten u veliké síle obehnali, hned na počátku hřeben hory, na které stával, obsadili a tam se dle potřeby okopali. Z pušek a ze tří prakův brzo tolik kamení do hradu naházeli, že potřískány jsou nejen všechny střechy, ale i všechno podsebiti (to jest zábradlí a pavlače na hradbách a na cimbuří u střech věží, odkud se hajitelé hradu bránili). Rytíř Herburt z Fulšteina, kterýž tu byl správcem hradu od krále Sigmunta ustanovený, vida, že síle nepřátel neodolá, podával se 25. ledna 1421 k rokování, a Pražané smluvili se s ním v ten způsob, že celou posádku i s věcmi, co každému patří, avšak ne s královskými, sami na svých vozích odvezou a je bezpečně až do Kouřimi doprovodí. Následkem té smlouvy následujícího dne, 26. ledna, vpustil rytíř Herburt 20 vybraných osob z vojska Pražského do hradu, které se v něj uvázati měly; do třetího dne 27. ledna, přijely vozy z Prahy pod hrad, aby se na nich věci náležející posádce odvezly. A když vojínové královští své věci na ně nakládali, dal rytíř Herburt také královskou knihovnu z hradu vynášeti a na vozy klásti. To spatřivši Pražská chasa na ty vozy se vrhla, a kdo co v nich popadnouti mohl, násilím pryč unesl. Potom chtěl se ten lid i do hradu dostat, aby z něho ostatní královské věci rozchvátil; nebyv do něho vpuštěn od vůdcův Pražských, podkopal a proboril zeď hradu, a tak provalila se kořistichtivá lůza do vnitřku hradu a všechny královské pokoje dočista zloupila, právě tak, jak to nedlouho před tím v královském paláci na Vyšehradě učinila. Pražské vojsko doprovázelo rytíře Herburt a jeho královské žoldnéře do Kouřimi, hrad podložený ohněm hořel, a po Praze prodávaly se pobrané skvostné a vzácné knihy ze sbírky někdy krále Václava za velmi levnou cenu. Ohořelé zbytky hradu daly potom obce Pražské od najatých k tomu dělníkův až do zá-

kladův rozbořiti a rozházeti, aby ten hrad napotom Pražanům nemohl více škoditi, tak že podnes toliko v těch místech povědomý umí ukázati to hradiště na hřbetě Kunratického lesíka opodál Tábořské silnice, na kterém někdy pyšně se vypínal ozdobný hrad krále Václava.

Další boje v Plzeňstě. Pražané ve spolku se Žižkou. První obležení Plzně.

1421 asi od 12. ledna do 12. března.

Brzy po dobytí Krasikova, asi 12. ledna 1421 obrátil se Žižka se svým vojskem k Tachovu, městu hrazenému a králi Sigmuntovi oddanému, a zmocnil se předměstí úprkem; město samo však obléhati musel. Tachovští vypravili rychlého posla k Sigmuntovi do Litoměřic se snažnou prosbou, aby jim spěšnou pomoc přinesl, nemá-li jejich pevné a důležité město upadnouti v moc Husitův. Sigmunt přichvátal do Plzně, sbíral se všech stran vojsko veliké, a psal také vojvodům Bavorským, aby hned a bez odkladu pospíchali v největší síle, která jim možná bude, na hranice české ku Přimdě, kdežto prý královský purkhrabí je zpraví, kam dále mají táhnouti. Mezi tím se však Žižkovi před Tachovem nedařilo; vznikl oheň v předměstích, v kterých ležel, i způsobil mu velkou škodu na koních a na válečných vozích; a když se o tom dověděl, kterak se mocně Sigmunt naň chystá, upustil od obležení Tachova, a svolav vojenskou radu ustanovil se na tom, rozsázeti vojsko své po dobytých hradech a klášterech, Krasikovu, Kladrubech a Chotěšově, poslal k Pražanům, aby nemeškali spojit se s ním, an prý míní, krále Antikrista s pole sehnati, sám pak osobně do Tábora pospíchal, aby si odtud ještě větší vojsko přivedl.

Jak mile Sigmunt se dověděl, že se Žižka vzdálil, nabyt hned odvahy, a vytrhna u veliké síle z Plzně, táhl přes Stříbro, a dobýval kláštera Kladrubského, v němž té chvíli Chval Řepický z Machovic, hejtman Tábořský, vrchní správu měl. Obléhání a dobývání kláštera počalo již přede dnem 29. ledna, a však všecko namáhání vojska královského marné bylo, a Sigmunt prý sám větší škody bral od obležených, nežli jim činiti mohl. Táboři rouhali se vojsku královskému volajíce každý den z kláštera na ně, řkouce: „Kde jest Antikrist, král kacífský? kažte mu, ať jde k útoku, ať dobude kláštera!“

Mezi tím Pražané slyševše Žižkovu žádost, milerádi ve branný spolek s ním vstoupili, a již

6. února asi 7000 jízdných a pěších vojska svého s 320 válečnými vozy Žižkovi ku pomoci poslali. Toto vojsko přirazilo v Dobříši k vojsku Žižkovu, kteréž on nyní z Tábora do Plzněska vedl, a obě vojska takto spojená mohla ovšem neodolatelná býti každé jiné moci. A tak táhli Pražané ve spojení se Žižkou přes Hořovice a Žebrák na Rokycany, jichž se bez odporu zmocnili. V tomto městě dosud archiepském spálili a zkazili Táboři klášter řeholních kanovníkův sv. Augustina, upálivše při tom jednoho kněze, kterého do své moci dostali, a na obyvatelích velikých škod se dopustili. Pražané zas dobyli hradu Wilštejna k polední straně od Štáhlav, kterýž náležel paní Elišce z Kravař, matce pana Oldřicha z Rosenberka, a osadili jej rytířem Vilémem Kostkou z Postupic, majíce nyní na Sigmuntův samého před Kladrubby doraziti. Avšak král Sigmunt netroufal si, dočkati polem tak valného vojska, a když nepřátelé ještě pět mil od něho byli vzdáleni, upustil 10. února od dobývání Kladubského kláštera, všechno vojsko rozpustil, a asi 12. února z Plzně do Litoměřic nazpět pospíchal, kde již 14. února zase zápisy české šlechtě na církevní zboží vydával. České vojsko Pražsko-Táborské, nemajíc po útěku Sigmuntově, s kým by v poli bojovalo, obehlo téhož 14. února město Plzeň, a v prvním útoku jeho předměstí a mlýnův se zmocnilo. Toto obležení čtyry neděle trvalo; ve městě bylo mnoho pánův a šlechticův s rodinami a se služebníky svými, též mnoho kněží, a ti všickni udatně bránili zdi městských. Avšak když minuly čtyry neděle, a sruby i podsebití na zdech z pušek nepřátel velikou škodu již byly vzaly, Plzeňští bojíce se valného útoku spojeného vojska českého, dali se do smlouvání. Tedy svolením obou stran, totiž Pražanův a Tábořův i pánův s nimi spojených se strany jedné, potom Plzeňských s pány s nimi spojených a s městy Stříbrem, Domažlicí a Tachovem i s celým mírem čili, jak se tehdaž po německu říkalo, lantfridem kraje Plzeňského s druhé strany uzavřeno jest příměří pokojné, mající trvati až do nového roku 1422, a utvrzeno zápisy i pečeti s obou stran pod výminkami takovými, že Plzeňští měli hned skrze posly své žádati na Sigmuntovi králi, aby ke čtyřem článkům Pražským přistoupil aneb aspoň jim přistoupiti dovolil; a však buďto že král to učiní aneb nic, Plzeňští v jednom měsíci ode dne smlouvy zběhlém vždy že budou povinni dáti svobodu oněm článkům ve všech městech, městech a vesnicích svých, též kněžím Pražským, aby nejen slovo Boží bez překážky tam kázati,

ale i každému, kdož by chtěl, večeri páně pod obojí způsobou přísluhovati mohli, a to vše pod pokutou v listu zápisném určenou. Po této smlouvě upustilo valné vojsko husitské od dalšího dobývání Plzně, a hnulo se dále k Chomůtovu. Plzeňští slíbili, podle smlouvy se zachovati, avšak vypravivše své posly ku králi, jali se každodenně opravovati zdi a příkopy městské, aniž kdy jakého kněze husitského do svého města pustili, zjevně tím učiněnou smlouvu rušíce.

Kterak Sigmunt do Moravy ustoupil a Husité Chomůtova, Loun, Slaného, Berouna a Mělníka se zmocnili.

1421 od 26. února asi do 6. dubna.

Mezi tím král Sigmunt ustoupiv od Plzně bez vojska do Litoměřic, neposeděl tu více, a již 26. února i s královnami do Kutné Hory přijel, potom od 28. února do 6. března pobyl v Čáslavi, a pak Čechy docela opustil, obrátiv se z Čáslavi do Znojma na Moravě, kde s dvorem svým celé tři neděle, od 9. do 31. března, ztrávil.

Pražané a Žižka pokračovali v dalším dobývání země v stranách západních. Vojska jejich šla od Plzně přímo k půlnoci na město Chomůtov, kteréž jsouc ve branném spolku s Mostem, s Mikulášem z Lobkovic a jinými šlechtici kraje Zateckého a Litoměřického, mnohými škodami pomstu Čechův zvláště proti sobě bylo vyvolalo. Německý řád rytířův křížových zajisté od polovice 13. století, co se zde byl usadil, město i okolní krajinu valně poněmčil, tak že již tenkrát po Čechách šlo známé přísloví: „Všude lidé, v Chomůtově Němci.“ Husité oblehli Chomůtov i hrad jeho dne 14. března, a tu prý se ponejprv a nejvíce okrvavili. Ve městě nacházel se kromě cizí posádky znamenitý počet bojovných šlechticův a kněží z okolí, proč se obyvatelé na pevnost hradeb a udatnost svých bojovníků příliš bezpečili, a Husity rouháním a velmi neslušnými posměchy se zdi městských popouzeli. Husité hned druhého dne, 15. března, hnali útokem, avšak byli odraženi. Tím větší zuřivostí obnovili svůj útok třetího dne, 16. března, právě na květnou neděli, uvalivše na město takovou pohromu, jaká i v celé husitské válce neobyčejná byla. Jakkoliv se udatně z města Němci bránili, kromě strelby ze strojův a obyčejných zbraní také roztopenou smolou a vařící vodou na Čechy dotírali, nedolali přece síle jejich. Husité stěže zdi na

několika místech najednou, počali hned vztekla zabíjeti, kohokoliv ve městě živého zastihli, nepouštějíce než některým ženám a dětem jakož i třiceti mužům, aby prý své zbité spoluměšťany pochovati mohli. Počet zabitých udávají někteří na 1363, jiní až na 2500 osob. Celé město bylo zloupeno a v popel obráceno; Židé pak a Židovky, jimž Husité milost slibovali, kdyžby se pokřestiti dali, volili prý raději sami do ohně skákati. Tábořské ženy prý, vyvedše Chomúťovské Němkyne z dobytého města na nějakou vinici, oděvy s nich strhly, peníze a co jiného při sobě měly, jim vzaly, a pak všechny do jedné chalupy ve- hnavše v ní je upálily. Dá se mysliti, že obec Zatecká, která velmi horlivě v husitství setrvávala, a v posledních dobách moci královských přivržencův statně odolávala, při tomto útoku na Chomúťov dobře užiti se dala. Rád Německých rytířův již před tím, okolo r. 1415, vzdal se svého sídla v Chomúťově navždy.

Krvavý pád Chomúťova celé okolí náramnou hrůzou dojal, a když se Husité odtud k Žatci brali, poddávaly se jim města, hrady a tvrze samoděk, některé i dosti vzdálené, jako Maštov. Také Lounští, majíce od měsíce května minulého roku královskou posádku u sebe, báli se proto útoku na město své, i poslali do Žatce, nabízejíce se, žeby se Pražanům chtěli poddati. Pražané se tedy uvázali v Louny, a uvedli tam měšťany pod obojí, kteří vloni odtud vypuzeni byli, Pražanům pak v bitvě před Vyšehradem pomáhali. To samé se dělo v Slaném, kteréžto město vloni stejný osud mělo. A tak vracelo se spojené vojsko Pražské a Tábořské do Prahy, a zmocnivši se ještě hradu Okoře a tvrze Makotřas bez boje, vtáhlo na bílou sobotu, 22. března, vítězoslavně do měst Pražských.

Však toho samého dne, 22. března, škodu vzali Hradečtí, pokusivše se podruhé o dobytí kláštera Opatovického. Vytrhše totiž s vozy k Opatovicům, podstoupeni jsou bojem od královského vojska u Podolšan, kdežto nejen hejtman jejich Lukáš zabit, ale i do tří set zajatých do kláštera odvedeno bylo.

Když Táboři sobě přes velikonoční svátky v Praze odpočinuli, stala se mezi nimi roztržka z příčiny jednoho přepjatého kněze jejich, Antocha, kterýž dne 26. března do Prahy přišed na veřejném rynku kázal, a v tom kázání podle Zjevení sv. Jana o dvou rozích zlé sauté řeč vedl, z nichž jeden že jsou konšelové a druhý mistři Pražští; ti prý drží jako v kleštích pravdu boží, nedopouštějíce, aby se mše sv. bez ornátův sloužila. Tím pak bratří Tábor-

ské od toho zrazoval, aby v Praze nezůstávali aniž Pražanům v boji pomáhali. I rozdělili se Táboři, jedni se Žižkou s Pražany zůstali, druhí s kněžími, archu boží s sebou nesoucími, pryč odešli. Žižka rozlétiv se, kněží těch prý zmrskal, nežli je propustil.

Toho samého dne, 26. března, ve středu po velikonoci, vypravil se však Žižka ve spolku s Pražany k dobývání města Berouna. V tomto královském městě byla posud ještě silná královská posádka pod Rudolfem z Bece, někdy říšským vikářem ve městě Feltre v Itálii, potom mnoho šlechticův, Pražských mistrův a měšťanův, kteří nechťíce ku kalichu přistoupiti a nemohše v Praze obstáti, tuto v domnělé bezpečnosti se zdržovali. Leželi tam Pražané a Táboři několik dní před městem, konečně se ho 1. dubna útokem zmocnili; i počalo krveprolití veliké: rytíře Jana Koblihu a některé spolubojovníky jeho z věže shodili, a cepníci je dole dobili; velitel posádky Rudolf z Bece, rytíř Heřman z Bubna a Bohuslav Doupovec, tři mistři a professoři kolleje Karlovy, totiž Vavřinec z Nymburka, Brikcí ze Žatče a Šimon z Tišnova, nadto pak místní duchovenstvo, mnichové zdejšího kláštera Minoritského a měšťané Pražští, vesměs 37 osob byli k rozkazu Žižkovu v jedné jizbě před městem upáleni. Pražané osadili město k ruce své, a co bylo ještě Němcův měšťanův, tím ustanovena jest lhůta k vyprodání se a k vystěhování. Dne 3. dubna vrátilo se Pražské vojsko do Prahy, Žižka však odebral se na Tábor za příčinou rozbrojův tam vzniklých.

Z toho, co se Berounu stalo, vzali si výstrahu měšťané Mělničtí, i umínivše si, nedočkati na sebe podobného pádu, raději dobrovolně Pražanům se poddali. Poddání jejich bylo přijato a smlouvou stvrzeno; i stálo v té smlouvě, že oni, měšťané Mělničtí, slibují nejprv hájiti a brániti čtyř článkův Pražských, nepřijímati Sigmunta za krále Českého, ani pouštěti královny Žofie do města, jako že bylo jejím věnným městem, bez vůle Pražan, nýbrž slušeti napotom pod moc a právo města Pražského, a poslouchati úředníkův od nich usazených jakožto svých starších. Pražané potom na Mělník rytíře Jana Smiřického ze Smiřic za svého hejtmana dosadili.

Výstřednosti u víře mezi Táboři.

1421.

Proč Žižka od Berouna do Tábora odejít musel, toho příčinou byla velká nesvornost a výstřednost některých kněží Tábořských, kteří neznali mezi novot svých, a samým Táborům již pohoršení dávali.

Dřív než měsíc minul po onom hádání mistrův Pražských a kněží Tábořských v domě Zmrzlíkové v Praze (10. prosince 1420), přinesl již 3. ledna 1421 kněz Václav Koranda písemnou odpověď Tábořských do Prahy, žádav při tom o veřejné slyšení před obcí. Bylo mu to odepřeno, a on ohlásil a držel veřejné kázání o ornátech ve chrámě Matky Boží Sněžné, kdež jemu odpíral mistr Petr z Mladenovic. Mimo to mistři Pražští nový spis proti Táborům uveřejnili, vyličující v něm, kterak oni smýšlí o ornátech a jiných církevních zvyklostech podle písma svatého. Proti tomu Tábořští ještě jednou jiným spisem se ozvali.

Avšak na Táboře již po delší čas kněz Martin Houska příjmím Loquis učením svým o svátosti oltářní opět jinou novotu silně zaváděti počal. Učil totiž, jak již na Pražském hádání podotknuto bylo, že jest chleb a víno pouhé znamení těla a krve Kristovy, že této svátosti proto žádná úcta poklekováním, klaněním a jiným způsobem prokazována býti nemá, a že ji laikové sami mají sobě bráti s oltáře neb z rukou kněze a ji přijímati. S takovým míněním vystoupil již před tím vloni jistý vládka Sigmunt z Řepan v kraji Zateckém, a nazývalo se to učením pikhartským. To jméno pocházelo od jména Beghard, kteréž v Nizozemích a na dolejších Rýně znamenalo vůbec sektáře od obecné církve se uchylujícího. Vavřinec z Březové vypravuje, že již r. 1418 přišlo do Prahy asi 40 Pikhartův (Beghardův) s ženami a dětmi, kteří pro své kacířství ze své vlasti vypuzeni byvše v Čechách jako v zemi, kde prý svoboda v náboženství panuje, útočiště hledali, i má za to, že takové učení o večeři Páně, jak je nyní řečený kněz Martin a vládka Sigmunt z Řepan pronášeli, od těch Pikhartův v Čechách roztroušeno bylo.

Z příčiny řečeného kněze Martina Housky počali se Táboři mezi sebou silně dvojiti; jeho přívrženci počali hostie z monstrancí vyhazovati, monstrance, zlaté a stříbrné kalichy a skřínky, v nichž se večeře Páně chovala, lámati a pohazovati, vysmívající se druhým, že se starého zvyku přidržují. Proto se vložil v to

pan Oldřich Vavák ze Hradce, dav kněze Housku 29. ledna 1421 zajmouti a v Jindřichově Hradci do věže vsaditi. Že však se mnozí přátelé za toho mladého kněze přimlouvali, byl zas brzo propuštěn. On však nyní ještě s větším důrazem učení své zastával, tak že roztržení na Táboře již nebezpečným býti počalo.

Byl pak na Táboře již asi v září lonského roku kněz Mikuláš z Pelhřimova biskupem učiněn, aby s radou sobě přidanou k tomu přihlížel, aby každý kněz Tábořský své řádné opatření měl, a aby také na jejich učení a kázání dohlížel. Ještě na Táboře a v obcích s Tábořem spojených chiliastické blouznění mnohým lidem rozum mátló, a právě působením kněze Martina Housky, a nevšímáním si světských řádův všechna kázeň a jednota mezi bratřími v nebezpečí uvedena byla. Proto museli Tábořští hejtmani o svatém Havle 1420 všem obcím Tábořským řádné placení obyčejných úrokův a daní do společné pokladnice, kterou vždy Matěj Louda z Chlumčan v Písku spravoval, přísně naříditi; a kněz Mikuláš z Pelhřimova, nyní Biskupec nazvaný, a mistr Jan z Jičína obrátili se nyní 28. února 1421 psaním k mistrům Pražským, a zvláště k Jakoubkovi ze Stříbra a Janovi z Příbrami, žádající jich o radu, jakby se proti bludům pikhartským, jež Martin Houska rozsévá, postaviti měli, vystříhající je zároveň, aby na pozoru byli v Praze, aby se totéž zlé tam v lidu nerozšířilo.

V Praze zhrozili se této zprávě o „pikhartském kacířství“ považující je za novou pohromu na vlast a národ uvalenou, zvláště když doslyšali, jak neuctivé noví sektáři chovají se k posvátnému tělu a krvi Páně, ale i k samým monstrancím a kalichům vůbec. Proto hned v neděli 2. března 1421 k rozkazu konšelův kazatelé Pražští se všech kazatelen proti Pikhartům kázíce ohlašovali, že se jim netoliko do Prahy přicházeti zapovídá, ale také mezi Pražany, že kdokoli by se našel, an s nimi drží, má ihned u konšelův udán a z města vypověděn aneb jinak náležitě trestán býti. Bylo však již i v Praze mnoho osob obojího pohlaví tímto učením nakažených, pročež později skutečně dva měšťané, z nichž byl švec Václav, k smrti odsouzeni a za živa upáleni byli.

Na Táboře však přidali se ku straně Houskové kněží Petr Kániš, Jan Bydlínský, Bartoš, Prokop a jiní někteří; po mnohých hádkách stal se úplný rozbroj, a strana Houskova jakožto slabší byla v počtu asi tří set osob z města vypuzena. Obrátila se nejprv do

Příbenic, kdež na obou hradech a v městečku bydlila; potom však i odtud vyhnána byvši, zdržovala se některý čas v lese nad řekou Lužnicí nedaleko Dražic. Protivenství, kteréž tito noví Pikharti od svých bratří Tábořských snášeti musili, napnula mysli mnohých ještě k většímu blouznění, tak že někteří, postivše se prý příliš mnoho v naději, že jim tak Bůh vůli svou bezprostředně zjeví, konečně naprosto smyslem se pomínuli.

Tu přišel na počátku dubna 1421 Žižka od Berouna na Tábor. Jakkoliv celá strana Tábořská jednomyslně za náčelníka ho uznávala, chýlilo se přece náboženské jeho smýšlení ku Pražanům více, nežli Tábořům milo bylo; nejvíce pak, zdá se, srovnával se v srdci svém s knězem Janem mnichem někdy Želivským, kazatelem u Matky Boží Sněžné. Proto také, co většině Tábořův zdálo se býti výtržností, slulo u Žižky dokonce ohavností, a byl on vždy první mstitel všeličeho, co za ohavnost pokládal. Však kněží Tábořští nechtěli k tomu dopustiti, aby se ve věcech víry hned k posledním prostředkům sahalo: pozvali kněze Housku opět na Tábor, a hádali se s ním tak dlouho, až ho k odvolání některých článkův přemluvili, tak že jako kající hříšník v kostele veřejně je odvolal. Však nechtěli všichni stoupenci jeho totéž učiniti, a toho již Žižka neztrpěl: i vytrhna proti nim přepadl je a drahnou část jich zajav na Klokoty je přivedl; ostatní rozutíkali se do hornaté krajiny blíž Bernartic. V Klokotech pracovali kněží Tábořští se zajatými zase úsilně, aby je od bludův odvedli. Oni však byli neustupní, a proto Žižka přikázal, aby upálení byli. Vykonalo se to ty dni před sv. Jiřím; bylo jich asi padesát osob obojího pohlaví, a mezi nimi kněz Petr Kaniš. S radostí a s úsměchy šli do ohně, honosíce prý se, že ještě téhož dne s Kristem hodovati budou v nebesích.

Výprava Pražanův k vybojování východních Čech. Český Brod, Kouřim, Kolín, Nymburk, Čáslav, Opatovice, Vilémov.

1421 13.—23. dubna.

Uvedše před velkonocí západní Čechy ve svou moc, umínili si Pražané po svátcích pokračovati v dobývání země na východních stranách. Větší část vojska Tábořského po odejití Žižkově na Tábor, zůstávala s Pražany, a po druhé nepodařené výpravě Hradeckých na klá-

šter Opatovický přitáhli také bratři Orebští z Hradecka, pánové Viktorin a Hynek z Poděbrad, rytíř Diviš Bořek z Miletínka a jiní, aby Pražanům pomáhali. Tudy vytáhlo vojsko Pražské se svými spojenci dne 13. dubna 1421 z Prahy, dostavši opět pana Hynka Krušinu z Lichtenburka za nejvyššího vůdce. Vytáhl však s vojskem také kněz Jan někdy Želivský, kterýž vlastně sám to tažení dle své vůle řídil. Napřed oběhali Toušeň nad Labem nedaleko Brandýsa, tvrz pana Michalce z Michalovic, a když se jim třetího dne poddala, obsadili ji Pražané lidem svým. Dne 16. dubna přilehli k Brodu Českému, městu hrazenému arcibiskupa Pražského, kdež byla královská posádka německá. Druhého dne, 17. dubna, hnali útokem ovšem nepořádným avšak s velkou přesilou, tak že v několika hodinách přikopův a zdí městských, jakkoli udatně bráněných, se zmocnili. A tu bojovníci husitští, vnikše do města, počali po ulicích a náměstí cepy mlátiti nepřátely své, posádku královskou i měšťany. Zoldnéři němečtí vidouce, že město jest ztraceno, do kostela a na zvonici se utekli, chtěje se tam brániti. Husité však oheň do kostela i do zvonice vmetali, a tak do 200 osob v tom ohni zahynulo, a kdo ještě na živě zůstali, vyvedeni jsou za město, kdež buď upálení buď od cepníků umláceni byli. Počítalo se mezi zahynulými 18 kněží i s městským farářem a Mikuláš Navara, slovatný někdy písař krále Václava.

Jako po dobytí Chomútova v Zatecku, tak nyní v stranách východních hrůzou takové pohromy všeska blízka i vzdálenější města omráčena byla; jakož hned na to vyslali měšťané Kouřimští plnomocníky své do Brodu, a podávali se Pražanům, slibující hájiti a brániti čtyry články Pražské až do hrdel a statkův svých. Za to přijali je Pražané pod svou ochranu, a dovolili všem, kteříby pod obojí přijímání nechtěli, že se do dvou neděl svobodně a beze škody z města vystěhovati mohou. Tu opustil zbytek měšťan německých Kouřim, a Pražané osadili toto královské město dne 20. dubna lidem svým. A jako Kouřim poddávaly se jiná města, hrady, tvrze a kláštery v celém okolí, nemajíce naději, že by je král Sigmunt mohl uchrániti. Poddal se jmenovitě Kolín za podobnými podmínkami a byl 22. dubna od Pražského vojska pokojně osazen; Husité nicméně tamější Dominikánský klášter vypálili a šest mnichův do ohně vmetali. Příkladu Kolína následovala téhož dne 22. dubna královská města Nymburk a Čáslav, vyslavše k Praž-

skému vojsku posly své, nabízejíce své poddání se Pražanům a slibující přistoupiti ke čtyřem článkům Pražským. V obou městech zajisté měšťané čeští svrhše vládu několika zámožných německých rodin bezděčně ku kalichu přilnuli, a ještě téhož dne Pražanům brány své otevřeli. Pražské vojsko obsadilo je pokojně však neodpustivši mnichům, v Nymburce Dominikánům, v Čáslavi Minoritům, jichžto kláštery ohněm vzplanuly. Zároveň zmocnili se Pražané tvrze Ključova u Českého Brodu, potom kláštera sv. Prokopa v Sázavě a kláštera Cisterciánův v Skalici u Kouřimi, jehož znamenité, avšak jak se zdá nedokončené stavby ohněm vzplanuly, tak že od těch dob zůstal ve zříceninách ležeti. Rytíři a pánové z krajův okolních přicházeli k vítězným Pražanům, umlouvajíce a zapisujíce se jim, že chtějí s nimi býti a krále Sigmunta neuznávají. I pan Čeněk z Wartenberka, bývalý nejvyšší purkhrabí, přišel k nim do Kolína ve středu 23. dubna, aby se s nimi smířil a smluvil. Pražané na něm žádali, aby se napřed pokoril prý Pánu Bohu a obci, totiž Pražské, a aby se zapsal podle nich a podle obce, aby s nimi byl v základ dávaje život a všecken statek svůj, Sigmunta však aby nikdy více za svého pána neuznával. Zdálo se toho panu Čeněkovi přes příliš, i nesmluvil se tenkrát ještě s Pražany. Oni zatím u Čáslavi Drobovice, komendy rytířského řádu Německého a klášter Benediktinův Vilémovských do své moci dostali, konec jim učinivše, ba již i na Opatovici táhli, kterýžto bohatý klášter Benediktinský již po dvakrát hrozící sobě záhubu šťastně od sebe byl odvrátil. Tenkrát však podlehl. Opat kněz Jakub vida, že klášter konečné záhubě neujde, s několika bratřími šťastně do Slezska utekl, kdež v proboštví Středském, Opatovickému klášteru podřízeném osedl. Pražané kláštera dobyli, a Diviš Bořek z Miletínka s Orebity vypálil a zplenil jej, tak že do dneška všechna stopa toho někdy tak slavného kláštera zmizela. Nyní zamýšleli Pražané, s valným vojskem svým na nejkrutější nepřátely své v Kutné Hoře udeřiti; než však o tom dále vypravovati budeme, o jiném důležitém prospěchu zprávu dáti musíme, kterého mezi tím Husité na jiné straně dosáhli.

Kterak arcibiskup Konrad k husitství přestoupil.
1421 21. dubna.

Pražský arcibiskup, Konrad z Vechty, hned na počátku hnutí husitského, velmi ne-

tečně a nepečlivě se choval, a po vypuknutí války opustiv svou kapitolu nejvíce na svých hradech Roudnickém a na Helfenburce (nynějším Hrádku blíž Ústěka) se zdržoval, nemoha tomu překážeti, že na jeho statcích jemu velké škody se daly, ba že je jakožto duchovní zboží uchvacovali světské lidi, a to strany Sigmuntovy jako husitské. Již okolo velkonočních svátků přišli někteří panošové jeho co tajní poslové do Prahy vyjednávajíce s konšely o tom, kterak by od Pražan arcibiskup přijat byl, kdyby ke čtyřem článkům Pražským přistoupil. Nyní ku podivení a úžasu veškerého křesťanstva přišel ten arcibiskup sám osobně do Prahy, a dne 21. dubna 1421 veřejně se k tomu přihlásil, že přistupuje ke čtyřem článkům Pražským. Ve smlouvě své s Pražany v té příčině uzavřené vyhradil si některé výminky, které se jeho osoby týkaly, a ku králi Sigmuntovi napsal list důtklivý, jímž mu příčiny a pohnutky toho svého kroku oznámil. A jako se tento krok krále Sigmunta co nejcitlivěji dotknul a celou katolickou stranu v zemi omráčil, tak velikou radost způsobil Pražanům a všem mírným kališníkům. V Praze hned téhož dne všemi zvony se zvonilo a ve všech kostelích radostný zpěv „Tě Boha chválíme“ se ozýval; všichni s velikou ochotností schvalovali smlouvu, kterou se velická obec přiznávala k poslušenství arcibiskupu svému a jemu k ochraně se propůjčovala, — toliko někteří kněží Táborští neradovali se a po straně se zamračenými čely pravili řkouce: „Pražané zase hojí jednu bestii Antikristovu.“ Konrad z Vechty, jakožto Němec z Vestfalska rodilý, učinil to ovšem jenom proto, aby svou osobu zachránil, avšak tento jeho krok katolické církvi v Čechách nejbolestnější ránu zasadil. Podle třetího článku Pražského, který pravil, že žádný kněz nemá světským zbožím vládnouti a světskou moc provozovati, musel se Konrad všech arcibiskupských statkův, hradův a měst odříci, jichžto se hned světské lidi zmocnili, a byly to: Roudnice, Helfenburk s městečkem Hošťkou, Supí Hora, Horšův Týn, hrad Herštein, Rokycany, Příbram, Rožmitál, Týn nad Vltavou, Chýnov, Pelhřimov, Nový Rychnov, Červená Řečice, Heralce, Křivsoudov, Stěpanov, Český Brod, panství Kojetínské na Moravě, Lühe v Němcích a menších statkův drahý počet. Roudnici ujal rytíř Jan Smiřický ze Smiřic, Pražanův hejtmau na Mělníce, který se k tomu zavázal, že arcibiskupa i jeho služebníky až do jeho smrti na hradě Roudnickém počestně bude chovati. Ještě větší ranou pro katolictví bylo to, že tím skut-

kem církevní úřad sám pod způsobou práva i řádu v moc kališníkův byl přiveden, že konsistoř do jejich rukou dána byla, a že arcibiskup nyní jejich žáky sám musel světiti, což se hned bez překážky dalo. Arcibiskup svolal kněžský sbor z celého arcibiskupství Pražského na synodu k sobě do Roudnice na den

14. května, aby prý církevní opravy řádně uvedeny býti mohly; avšak ve svých kanovnických zmýlil se. Tito žili jak již podotknuto u vyhnanství dšlem na Ojvině u Žitavy dšlem v Olomouci, a jako biskupové Olomoucký a Litomyšlský, i oni hned dne 28. dubna odřekli se slavně poslušenství k němu, ohlašující úmysl

Obyvatelstvo Kutné Hory pokořuje se Pražanům v poli u Sedlce 25. dubna 1421. (Str. 897.) (95)

svůj veřejnými listy a prosíce papeže Martina V., aby mohli sobě napotom arcibiskupa svého sami voliti. Mezi tím však Jana Železného, biskupa Olomouckého za administratora arcibiskupství Pražského přijali.

Kterak Pražané opanovali Kutnou Horu a společně se Žižkou Chrudím a ostatní kraj Chrudimský.

1421 24. dubna — 5. května.

Jak jsme nahoře napověděli, došlo nyní na Kutnou Horu, aby byla potrestána za ukrutností, jež na třetí rok již páchala na nešťast-

ných obětech husitských, které se dostaly v moc pochopům jejím. Poslední pých provedli Horníci teprv nedávno, davše do nenasycených šachet uvrhnouti ony Táboře v Chotěboři zajaté, kteří se jim na čest a víru byli poddali. Tento skutek volal ještě o pomstu. I cítili to sami páni Horníci a umínili si, brániti se zoufale. Mikuláš Divůček z Jemniště, královský mincmistr, a jak jsme viděli, dobrý Čech, an jinak svou vlast miloval, dal se nicméně zuřivostí německých horníkův strhnouti, že chtěje vyplnění husitství, sám těm jejich ukrutnostem hověl. Vytáhl tedy dne 23. dubna, když Pražské vojsko již Kolín obsazeno mělo, v čele silného vojska, jež Horníci byli zřídili, chtěje Pražany u Kolína v poli bojem podstoupiti. Vida však velikost a sílu vojska Pražského, a potom, kterak města i šlechta z daleka Pražanům se pokorují a poddávají, vrátil se do Kutné Hory oznamuje Horníkům zprávu, která je náramně na mysli porazila, že totiž jim nelze více v boji naději sobě pokládati, nýbrž toliko v milosti nepřátel.

Vypravili tedy Horníci druhého dne, 24. dubna, některé z přednějších z měšťan poselstvím k Pražanům s prosbou pokornou, aby ušetřili Kutné Hory, toho klénotu České říše, a zachovali ji ku prospěchu vlasti, pak aby s obyvateli milostivě nakládali, a aby těm, kteřížby ku kalichu přistoupiti nechtěli, dovoleno bylo, vystěhovati se do určité lhůty bez ublížení na životě a na jmění. Bylo to mnoho, co v těch svých okolnostech žádali, a kdyby bylo naopak bylo, Pražané Němci a Horníci Češi, byla by tyto zajisté nejukrutnější pomsta a úplné zahlazení potkalo. Pražané však nezapřeli své slovanské povahy a svolili k prosbám Horníkův, a přijavše jejich poddání se utvrdili s nimi smlouvu již téhož dne 24. dubna písemně. Do 1. května měli všickni ti Horníci z města pokojně vyjíti, kdož ku kalichu přistoupiti nechtěl s tou však výminkou, aby celé obyvatelstvo Kutnohorské, muži, ženy i děti vyšli v processí před město Pražanům vstříc a prosili jich o milost za všechna provinění svá.

Zdvihlo se tedy hned nazajtř 25. dubna celé vojsko Pražské od Kolína k Hoře Kutné, a přitáhši ku klášteru Sedleckému, opanovalo jej a zapálilo. Obyvatelé jeho Cisterciáni i Kartusiani, jejich hosté r. 1419 z Prahy vypovězení, našli prý větším dílem mučennickou smrt dílem upálením dílem zvěšením, a jen málo který útekem se spasil. Ještě však nemohli býti bojovníci Pražští s touto prací hotovi, když z bran Kutné Hory sem k Sedlici

vytáhlo processí Horníkův, množství lidu obojího pohlaví s kněžstvem v čele, velebnou svátost těla Kristova v rukou nesoucím. Přiblíživše se k vojsku Pražskému, všickni na kolena padli a jeden z nich prosil za všechny Boha i Pražany za odpuštění vin jejich. Tu kněz Jan někdy Želivský jal se mluvit ve jménu Pražan, vytýkaje jim nejprve ostře nešlechtnosti, jichž se dopustili, potom však pohnutelnou řečí od nich žádal, aby již toho nečinili více, a oznámil jim konečně pokoj a milost od Boha i od Pražanův, jakož umluveno bylo. I tu obě strany daly se do velikého pláče, a pozdvihše hlasův svých k nebi zpívali „Tě Boha chválíme“ střídavě, totiž Horníci jeden, Pražané druhý verš. Nyní nastalo veliké plesání, a Pražané jmenovali ty muže ze sebe, kteří se jménem jejich v Kutnou Horu uvázati a jejími úřady vládnouti měli. A tak se Horníci do svého města vraceli provázejíce s radostí Pražské pány, pod jejichžto vrchnost nyní měli slušeti. Že pak mincmistr Mikeš Divůček z Jemniště, maje se sám co nejvíce pomsty Husitův obávati, příchodu Pražanův se nedočkal, a tajně co nejspěšněji za králem Sigmuntem do Moravy uprchl, a od té doby takorčka zmizel; prosili Horníci ještě snažně Pražan, aby jim předešlý jejich mincmistr za krále Václava, pan Petr Zmrzlík ze Svojšína, pán na Orlíce, který byl nyní bratrem Tábořským, opět za mincmistra byl dosazen, neboť do hodnosti a šlechtnosti jeho zajisté důvěřovali prý se úplně. Pražané svolivše k tomu, hned o to k panu Zmrzlíkovi poslali, kterýž přemožen prosbami na kůň sedl a se svými a s Táboři za vojskem Pražským až k Chrudimi jel.

Pražané totiž opanovavše Kutnou Horu nezdrželi se tu déle, nýbrž k dalšímu dobývání země se zdvihli. V rovinách za Čáslaví měl hrad Žleby, náležející stranníkovi královu, panu Janu Městeckému z Opočna, královskou posádku, a nad ním strměl na výši Železných hor pyšný hrad Lichtenburk maje také posádku královskou. Oba hrady musely se Pražanům téměř bez boje vzdáti, a v Lichtenburk uvázal se hlavní vůdce Pražan, pan Hynek Krušina z Lichtenburka na Kumburce, potomek rodu Hronovicův, který od toho hradu své jméno měl. Odtud Pražané překročivše hory Železné ke Chrudimi táhli a tam polem se položili očekávajíce bratra Žižku, kterýž vypraviv se s vojskem Tábořským v brzce s nimi tuto se spojil. S ním přijel i pan Petr Zmrzlík ze Svojšína, a přijav od Pražanův úřad

mincmistra, na Kutnou Horu přijel, a tam hory opět pokojně a spravedlivě řídil. Přece však mnozí, a to němečtí Horníci a nákladníci hor, nijakž ke čtyřem článkům Pražským přistoupiti nechtěli, a s naplněnými vozy, jakž jim slíbeno bylo, pokojně se vystěhovati mohli. Avšak téměř všickni na cestách dočista oloupeni byli, a někteří s uřezanými nosy potom do Hory nazpět se vrátili. Pan Petr Zmrzlík ze Svojšína obdržel ku konci května hrad Žleby od Pražan dobytý, avšak pohřbchu nedlouho na Kutné Hoře vládl. Vypukla tam totiž v letě nakažlivá nemoc, od které i on byl postižen, dostav velikou bouli na krku; přijel 16. srpna téhož roku na léčení do Prahy, téhož dne skončil a v kostele sv. Michala na Starém městě pochován byl, k velikému zármutku četných jeho přátel a ctitelův.

V Chrudimi byl vůdcem posádky královský hejtman toho města, často spomínaný pan Jan Městecký z Opočna; Pražané a Žižka vyzvali jej, aby se dobrovolně vzdal; on však, maje se báti pomsty od Táborův za svou v Chotěboři dokázanou věrolomnost, odpíral. Tu obehnali 28. dubna Pražané i Táboři celé město dokola, činíce přípravy k valnému útoku. To teprv na pana Městeckého účinkovalo, a jsa člověk úskočný vlezl jako vlk do kůže beránců, prosil za milost a odpuštění, přijal články Pražské a slíbil držeti stranu Husitův, položiv prsty na svátost oltářní. Tím odvrátil záhubu od Chrudimi, toliko klášter Dominikánův za své vzal, a mnichové museli na tom samém náměstí, na kterém v únoru téhož roku Hromádka z Jistebnic upálen byl, tu samou smrt podstoupiti. Chrudimští vypudivše z města sousedy své německé přilnuli k husitství bezelstně, a zůstali horlivými přívrženci kalicha; Husité těšili se také, že Jana Městeckého jakožto znamenitého spojence získali. Nicméně pan Městecký brzo Husitům dokázal, že důvěra v slovo jeho byla chybou největší, jaké se oni dopustili po celý čas války.

Po opanování Chrudimi 28. dubna spaleny a zkaženy jsou klášter Dominikánův v Pardubičkách, Cisterciánek v Sezemicích a Benediktinův v Podlažicích, v čemž, jak se zdá, hlavně Táboři účastenství měli. Potom celé valné vojsko Pražan hnulo k Vysokému Mýtu, kterážto královské věnné město dobrovolně se vzdalo; i přirazil tu k vojsku také pan Oldřich Vavák z Hradce s lidem svým. Zkazivše v Mýtě klášter Minoritský a ještě jeden panenský, a odevzdavše to město rytíři Divišovi Bořkovi z Miletínka co hejtmanu, přilehli

Pražané dne 29. dubna k Litomyšli. Měšťané toho biskupského města nebránili se, nýbrž slíbivše přijmouti čtyry články Pražské 2. května spojenému vojsku své brány otevřeli. Biskup Aleš dosud pokojně na svém hradě Litomyšlském seděl, byl se sice útekem odstranil, avšak Pražané jeho hradu nedobývali, a témuž rytíři Divišovi z Miletínka správu města odevzdali. Pražané opanovali potom Landskron zkazivše tam klášter Lateranských Augustiánův, a vracejíce se odtud zkazili v Brandýse nad Orlicí klášter Křižovníkův s červeným srdcem. Všecky hrady a tvrze v okolí výše dotčených měst poddávaly se Husitům bez dalšího odporu, avšak žádný klášter v celém kraji Chrudimském před nimi více neobstál.

Žižka s Táboři jak se zdá od Chrudimi k Rychenburku, hradu velikého nepřitele Husitův, pana Arnošta Smila Flašky z Rychenburka se obrátil, a hrad ten obléhal. Upustil však od něho, nechtě se meškati pro zamýšlené tažení na Moravu, jakž s Pražany se byl umluvil. Za to přilehl ku královskému věnnému městu Poličce, kteréhož dobyl útokem. Že pak tenkrát na Moravu hned odtud netáhl, toho příčinu v následujícím vypravování zvíme.

Husitství na Moravě.

1421 od února do konce května.

Šíření se husitství na Moravě bylo již v letech 1416 a 1417 znamenité, ano zdálo se, že tam ještě silnějších kořenův nežli v Čechách zapustí. Přední pánové moravští husitské kněze z Čech na své statky povolávali, a předčili v horlivosti pro kalich větší část českých pánův. Jejich tedy spůsobem stalo se, že lid moravský velmi ku kalichu přilnul. Naproti tomu byla však královská města moravská, Olomouc, Brno, Znojmo a Jihlava, v nichž se němectví nehloub bylo zakořenilo, husitským novotám jak nejvíce na odpor, a to ne tak z katolické horlivosti jako ze záští národního. Když pak Jan Železný, biskup Olomoucký, po smrti krále Václava, biskupství své skutečně a bez překážky spravovati počal, jal se hned sám ozbrojen v čele svých manův a žoldnéřův a podporován jsa od měst německých proti husitským pánům v poli s takovým prospěchem válčiti, že valně vznikající husitství brzo zas bylo dušeno. K tomu přičinilo se, že moravští pánové a šlechta, ač namnoze Husité, Sigmunta vesměs za svého krále přijali, a kdokoliv z nich roz-

hodně s Husity držeti chtěl, na Moravě nezůstal, nýbrž jako pan Hynek z Waldšteina na Koldštejně, do Čech se uchýlil. Nicméně vyskytli se i na Moravě mezi husitskými kněžími dva mužové odhodlanější ostatních, kteří stáli co stáli v jedné ruce svátost oltářní, v druhé ruce meč duchu husitskému u svých krajanův průchodu chtěli zjednat. Byli to kněz Bedřich ze Strážnice a Tomáš z Vizovic. Vyhlídnuvše sobě místo prospěšné na ostrově řeky Moravy, níže Uherského Hradiště u vsi Nedakunic, umínili si tuto založiti nový Tábor moravský na způsob Tábora v Čechách. I shluklo se tam v měsíci únoru 1421 z blízka i z daleka množství sedlákův, kněží a zemanů někteří, okopali to místo, i jali se hned činiti výpravy proti nepřátelům slova Božího. První větší výprava těchto moravských Táborův byla proti starému Cisterciánskému klášteru Velehradskému nedaleko od jejich Tábora vzdálenému. Dobyvše ho spálili jej i několik mnichův, a jmenovitě vzácnou knihovnu toho kláštera také v niveč uvedli. Zhrozili se na Moravě této události nejprv biskup Jan a Němci ve městech, a bojíce se, aby se tento moravský Tábor nevydařil jako český, hned mocně naň se sebrali. I mnozí moravští pánové s nimi se naň vypravili a volání jsou i Rakušané, aby ten Tábor vyvrátiti pomáhali. I táhl biskup Olomoucký se svými many ve mnoha tisících lidu, zvláště pak z měst vojsko Olomoucké s jedné, pánové a Rakušané s druhé strany chtěje ostrova toho útokem dobytí. Avšak Táborníci vyrazivše ze svých okopův svými cepy s tak neodolatelnou silou v řady nepřátel svých mlátili, že brzo celé bojiště pobitými bojovníky bylo pokryto, a zvláště Rakušané a Olomučtí množství lidí ztratili. Potom sobě Němci jedni druhým nezdar toho boje přičítajíce počali se mezi sebou svářiti, tak že mnozí sami stany a boudy své před ostrovem zapálivše s pole strhli, a ti co pozůstali, od Táborníkův brzo na novo tak poraženi jsou, že od dalšího dobývání dokonce upustiti musili. Povídá se, že pan Petr Kravař na Strážnici, nejpřednější pán moravský strany husitské, těmto Táborníkům velmi pomáhal, tak že se nějaký čas udržeti mohli. Potom vypravil král Sigmunt své Uhry proti tomu táboru, avšak Táborníci, nevědomo jakým způsobem se to stalo, opustili tento svůj ostrov a sami se rozešli. Dokládá o nich mistr Vavřinec z Březové, že kněží jejich jako lidé světsí na hlavách pleší nemajíce dlouhé brady nosili, ozbrojeni chodili, při mši církevního obřadu nezachovávali, ale v obyčejných šatech svých od-

hlávajíce Otčenáš nad chlebem a vínem večeri Páně rozdávali. Patrně tedy, že i moravští Táboři u víře výstřednostmi se různili od mírných kališníkův, kterýchžto počet na Moravě velký byl.

V ten čas právě Pražané u Kutné Hory stáli a spupné Horníky sobě pokořili; i přišlo na Moravu psaní z Čech od jednoho moravského pána kališníka, jak se zdá od téhož pana Haška Ostrovského z Waldšteina, kterýž v bitvě před Vyšehradem v zajetí Pražanův se octnul. Byla pak v tom psaní tajná výstraha, že Čechové, jak mile Chrudimsko a Hradecko opanují, s dvěma vojsky na Moravu míní táhnouti, chtějí i zde zjednatí průchodu svobodnému kázání slova Božího; s jedné strany že vtrhne Žižka, s druhé zas Pražané s pány s nimi spojenými. Pro uvarování záhub, které by z toho tažení na Moravě mohly způsobeny býti, napomínal tajný dopisovatel krajanů své, takto právě v psaní svém: „Proto bez meškání obešlete pány, přátely naše, ať se všichni sjedou a ustanoví se za jeden člověk, i se vši obcí rytířskou i selskou, zvláště o ty čtyry kusy Pražské, že ty chtějí řádně držeti; a kdykolivěk uslyší, žeby se Čechové již k Moravě hnuli, ať pro nic nedočekají, ažby jim v zemi vtrhli, než ať vyjedou proti nim všickni a s nimi jednají, aby jim země nehubili. A také ať o to nejpilněji mluveno bude, aby chom vždy krále a pána měli v zemi naší, neb tomu dobře rozumím, bývaje také v jejich radách, žeť oni k tomu jdou, aby chom byli bez pána, jediné žeť toho ještě prohlásiti a zjeviti nesmějí, bojíce se, aby lidé srozumějíce tomu od nich neodstoupili.“ Psaní toto na moravské pány velmi působilo, i ajevše se, jmenovitě pan Petr Kravař ze Strážnice a pan Jan z Lomnice, s mnohými jinými pány a rytíři ustanovili se na tom, učiniti, jak jim jejich krajan z Čech radí. Protož když Žižka již u Poličky, Pražané u Landskrona byli, k Pražskému vojsku přijeli a to s nimi zjednali, že položen jest ke dni 1. června 1421 obecný a valný sněm celé zemi České a Moravské do města Čáslavi, na kterém by se raditi bylo o tom, čeho potřebí jest zaříditi k zachování v obou zemích obecného řádu.

Kterak pan Čeněk z Wartenberka opět k Pražanům se přidal, a Pražané s Táboři celé Hradecko opanovali.

1421 25. dubna — 22. května.

Právě také toho dne, když Kutná Hora padla, 25. dubna, ohlašoval pan Oldřich

z Rosenberka jmenem krále Sigmunta po celých Čechách, že jeho královská milost ráčí ty čtyry kusy, o které jsou Pražané a jiní dobří lidé stáli, připustiti do řádného slyšení, a pak že on jim sám, pan Oldřich, dává svobodu na všech statcích svých. Pozdě již! to se mělo o rok dříve státi; nyní se tím král Sigmunt již nikomu v Čechách nezavděčil.

Pražané a Táboři smluvivše se s Moravany o ten sněm v Čáslavi, netáhli více na Moravu, nýbrž do Hradecka se obrátili. Tam mezi všemi městy poněmčilými nejurputněji proti všem Husitům a Čechům vůbec Jaroměř si počínala. Byli tam dva kláštery, řeholních kanovníkův sv. Augustina a Dominikánův, jichžto mnichové před jinými prudce na husitské kacířství horlili; také tam měli za královského hejtmána českého pána Hynka Červenohorského z Nácho da, který svým vášnivým počínáním obzvláště Husity proti sobě popudil. Vpadl totiž jednou brannou mocí do městečka Krčína, kdež bratři Orebští své sídlo měli, a tam v kostele lidi pobíj a rozplašiv, dal koně svého z posvátného kalicha napájeti, řka úsměšně, že i ten jest pod obojí.

Cítili to Jaroměřští Němci hned po pádu Kutné Hory, 25. dubna, že je za jejich chování také pomsta Husitův zasáhne, a proto jali se rozesílati žalostná psaní na všechny strany do Němce, zvláště do Slezska, volajíce celý svět ku pomoci, a stahovali vojenskou sílu do svého města, kolik jen mohli.

Vojska Pražan a Táborův tedy od hranic moravských přes Hradec přímo k Jaroměři táhla a obehala 13. května toto město se všech stran. Při Pražanech byli tu kromě jejich hlavního vůdce, pana Hynka Krušiny z Lichtenburka, také pan Jan Krušina z Lichtenburka, pánové Viktorín, Hynek a Jan Bočkové z Poděbrad, a pan Jan Městecký z Opočna s lidmi svými.

Nyní tu před Jaroměří také pan Čeněk z Wartenberka k nim přirazil s několika sty jízdnými a pěšími. Tento pán po svém nezdařilém rokování s Pražany v Kolíně vida, že se jim všechno tak valně daří, posýlal k nim zemany své a panoše a sliboval, že již hotov jest přijmouti všechny výminky, kteréž jemu kladli v Kolíně. Oni mu vzkazovali, že mu věřiti nemohou, lečby se v tom skutečně ukázal a s nimi se vši svou mocí v pole vytrhl. Přišed tedy do ležení před Jaroměří, pokoril se tu v poli, což se dělo na ten způsob: nejprv poklekl on a potom přítomní obou stran na kolena před svátostí večere Páně, a vystoupil

kněz Jan někdy Želivský, modlil se s nimi a měl k nim krátkou promluvu; potom obrátiv se k panu Čeněkovi pravil k němu řka: „Pane Čenku! uznáváš-li již, žeš zhřešil proti Bohu a obci Pražské, vzdav hrad Pražský do rukou králových?“ I řekl: „Uznávám.“ A kněz Jan opět: „Prosíš-li, aby Bůh a obec Pražská tobě odpustili?“ Pan Čeněk řekl: „Prosím!“ A ihned kněz Jan uzavřel konečnou smlouvu mezi ním a obcí Pražskou i spojenými pány, však tak, aby přijel do Prahy osobně a tam té smlouvě dosti učinil, jakž potom se i stalo.

Potom hnala se vojska útokem na Jaroměř, město silnou posádkou udatně hájené, a zmocnila se příkopův až po zdi, avšak se znamenitou škodou na lidech. Jaroměřští však znamenajíce, že jim nebude lze, ubrániti se, počali prositi, aby jim aspoň dovoleno bylo, vystěhovati se z města s holým životem. Když k tomu od hejtmánův Pražských svoleno jest, ve čtvrtek, dne 15. května, vytáhli všickni měšťané s ženami a dětmi z bran městských a to v lehkých šatech a bez všelikého majetku, jakž jim to od Pražan přikázáno bylo; nicméně bojovníci vojska Pražského a zvláště Táboři, jsouce proti Jaroměřským na nejvyšší rozjitzení, nedali se smlouvou držeti, a schytavše je do košil je svlekli, jedněch v Labi utopili, druhých na polích upálili. Pan Hynek Červenohorský byl zajat a do Staroměstského vězení v Praze odveden; 18 kněží a mnichův, kteří ke čtyřem článkům Pražským přistoupiti nechtěli, skončilo nazejtří život v plamenech, a jen tři mnichové přijavše kalich zachovali se. Jaroměř stala se od té doby městem husitským a pouze českým; nedlouho potom stála v jednotě bratří Tábořských.

Po dobytí Jaroměře odtáhl Žižka na západ přes Boleslav k Litoměřicům, Pražané zas s pány s nimi spojenými k půlnoci se obrátili; město Králové Dvůr vzdalo se jim samoděk a beze škody, Trutnov chtěl se brániti, byl ale hned v prvním útoku mocí vzat a vypálen; okolní městečka a tvrze poddávaly se vesměs bez odporu, v několika dnech bylo celé Hradecko v moci Pražan a přihlašovalo se valně ke čtyřem článkům Pražským.

Po vykonání všeho toho vrátilo se Pražské vojsko do Prahy, a pan Čeněk z Wartenberka, příjev také do Prahy, aby té smlouvě s Pražany učiněné dosti učinil, dne 22. května ve svátek Božího těla s obcí Pražskou slavně se smířil. Korouhev jeho zneuctěná, již déle než rok na praněří zavěšená, byla odtud složená a roztrhána.

Kterak Pražané opanovavše město Litoměřice a hrad Pražský moc svou v zemi dovršili.

1421 29. května — 7. června.

Žižka přitáhl s Táboru od Jaroměře v druhé polovici května do Litoměřicka, maje záměr, města Litoměřic dobyti, jehož mě-

šťané dosud věrně k Sigmuntovi stáli a čtyř článkův Pražských přijmouti nechtěli. Dvě hodiny cesty na půlnoc od Litoměřic strměl nad vesnicí Třebušínem, na vrcholku vysoké a rozložitě hory starý dřevěný hrádek Kalich. Může býti že to jméno Žižku přilákalo; on se toho hrádku zmocnil a hned o to se postaral,

Zasedání sněmu Čáslavského 7. června 1421. (Str. 910).

(96)

aby na tom místě nový pevný a nedobytný hrad byl vystavěn. Vedle druhé brány u vnitř hradu dal vystavěti věž kulatou, která nahoře rozšiřovala se k podobě kalicha, aby toto znamení náboženského učení Husitův daleko široko z krajin českých vůkol vidíno býti mohlo, ano

na pevné skále stojící všem odpůrcům kalicha hrozilo. Žižka zároveň také bez odkladu Litoměřice obehnal. Měšťané hrozíce se Táborův udatně se bránili, avšak nemajíce naděje vítězství raději Pražanům nežli Táborům poddati se chtěli. I poslavše do Prahy poddanost svou jim

nabízeli, načež Pražané jistý počet branného lidu svého pod správou pana Hynka z Waldšteina na Koldšteině do Litoměřic poslali, a toho pána hejtnanem toho města jmenovali. Pan Hynek obsadil Litoměřice dne 29. května, oznámiv Žižkovi, že měšťané Pražanům se již poddali, aby se tedy o to město více nepokoušel a od něho odtáhl. Žižka nicméně na hradby hnal útokem, a teprv když odražen byl, od města odtrhl. Opatřiv hrad svůj Kalich silnou posádkou Tábořskou, od něho i příjmi sobě vzal, přešel se odtud Janem Žižkou z Kalicha, jakož již dříve místo rodinného erbů svého, v němž červený rak v bílém poli byl, pečeti s červeným kalichem v černém poli užíval, jakž se spatřovalo na praporech Tábořských. Nemaje po osazení Kalicha již mnoho lidu, minil na umluvený sněm do Čáslavi jíti, a přišel po cestě do Roudnice, kde arcibiskup Konrád právě celý měsíc po svém přestoupení k Husitům již ne na svém vlastním hradě seděl. Žižka přijde před Roudnici, vzkázal do města, aby ho přes most pustili, že pokojně dále potáhne. Roudničtí nerozpakovali se, i pustili ho myslíce, že málo lidí má, kterým by si troufali v čas potřeby ubrániti se. Arcibiskup nemeškal, Žižku i jeho Táboře hojným jídlem a pitím hostiti, věda ovšem dobře, kterak jim jest nemilý. Žižka byl by ovšem raději hradu i města zmocnil se, kdyby byl více vojska měl; přijma bezděčně tuto hostinnost brzo dále táhl; avšak jeho Táboři tamějšímu klášteru Augustiánův přece neodpustili, zkazivše část jeho, dům proboštův spálili, obrazy bořili, kalichy a kněžské ornáty odnesli.

Královská posádka na hradě Pražském, poznávajíc po útěku krále Sigmunta ze země zlé postavení své, již dne 24. května s Pražany smlouvu učinila, aby s obou stran příměří zachováno bylo až ke dni 7. června; a jestli do té doby král mocí veřejnou, kteréž by Pražané odolati nemohli, hradu ku pomoci nepřijde, že má jim postoupen býti bez boje; hájitelé pak jeho že s věcmi svými bezpečně odejdou, kamkoli chtějí budou; pakli kteří z nich ke čtyřem článkům Pražským přistoupí, že mají těch kterých tvrze a statky od Pražan zabavených jim navráceny býti.

Králova pomoc se však do 7. června neobjevila, i tak stalo se jest téhož dne, že královský hrad postoupen byl Pražanům bez odporu s dvěma velkými a mnohými menšími děly čili tehdejšími puškami a s všelikou jinou zbraní a zbrojí. Velká částka posádky hradu z Lužičanův se skládala, a ti do své vlasti odtáhli;

co zas byli pánové a panošové čeští v žoldu krále Sigmunta, na své statky se odebrali, jež jim Pražané, pokud možná bylo, navrátili. Byla to pro Pražany znamenitá událost, neboť zajisté opanování hradu královského, a uvedení největšího dílu Čech východních, půlnočních a západních v poslušnost obce Pražské, postavilo Prahu nyní na vrchol moci její, kterou od bitvy na Žižkově v zemi České provozovati počala. Proto druhého dne velké radování po městech Pražských ozývalo se, zvoněno všemi zvony jak dole ve městech tak i na hradě, a „Tě Boha chválíme“ po všech kostelích zpíváno. Obě města Pražská postavila po stu oděncův k ochraně hradu; však bohužel bylo by se působením blouznivého kněze Jana někdy Želivského, královskému hradu totéž, co Vyšehradu minulého roku stalo: třetího dne totiž, 9. června, lůza Pražská jsouc od řečeného kněze Jana k tomu povzbuzena, vetřela se také do hradu, a rouháním a divokou surovostí vrhla se na převzácné umělecké ozdoby a památky hlavního chrámu u sv. Víta, potřískala všechny mistrné oltářní obrazy, vzácné sochy ba i znamenité řezby, jimiž hroby sv. patronův ozdobeny byly, a vše to, co z dřeva bylo, páčila; někteří padouchové vynesli obraz pána Krista na oslu do Jerusalema jedoucího na pavlače kostela ku straně půlnoční proti Míšní, a rouhajíce se pravili: „Jsi-li ty Kristus, požehnej Míšní,“ načež ten obraz dolů shodili a na kusy roztloukli; jiní konečně dali se do bourání staveb, i byli by královský palác i velebný chrám sv. Víta pobořili, kdyby snažné přičinění pánův a konšelův města nebylo je od toho zúřivého počínání odvrátilo. Klášterním pannám u sv. Jiří dána jest lhůta do jistého dne, aby se rozmyslily, chtějí-li ke čtyřem článkům Pražským přistoupiti a v klášteře zůstat, neboť ty, které by přistoupiti nechtěly že z města vyvedeny budou, jakož i se stalo. Abatyše, sestra to pana Čenka z Wartenberka, s větším počtem panen ke čtyřem článkům přistoupila; že pak podle těchto článkův všechny statky kláštera do světských rukou měly přijíti, ani jim držení toho kláštera práno nebylo, a musíce se 18. června z něho vystěhovati do kláštera Dominikanek u sv. Anny na Starém městě Pražském uvedeny byly.* Brzo však ta abatyše s ně-

*) Zvláštním a nemilým sběhem nedorozumění stalo se, že skladatel té Kroniky příběh o přestěhování se Benediktinek Svatojiřských ku sv. Anně na str. 842 o rok dříve položil, nežli vakutku stalo se. Rač laskavý čtenáři ono místo na str. 842 od 11. řádku „Když pan Čeněk z Wartenberka“ . . . až do

kterými pannami, nechť u sv. Anny býti, kalicha se odřekla a z Prahy k přátelům svým se odebrala.

**Valný sněm v Čáslavi. Zřízení zatímní vlády.
1421 1. — 7. června.**

Mezi tím, co se to v Praze dalo, zahájen i zavřen jest valný sněm v Čáslavi, jakž o něm ve smlouvě Pražan a Táborův s Moravany bylo ujednáno. Byl to od vypuknutí války první opravdivý pokus k obnovení řádu, práva i pokoje v zemích České koruny. Konšelé Starého a Nového města Pražského, jakožto vrchní úředníci obce Pražské zvali k tomu sněmu jménem svým, arcibiskupovým a všech pánův českých; i zvali nejen všechny přátele a nepřátele své v Čechách a na Moravě, nýbrž i Slezáky a Lužičany vesměs, aby přišli radit, kterak by rozbroje a škody ve království vzniklé potlačeny a obyvatelé celé koruny zase v pokoj a ve svornost uvedeni býti mohli. Aby pak nikdo nerozpakoval se k tomu sněmu přijeti, boje se nebezpečí jemu hrozícího, podávalo se ve zvacích listech hned úplné ubezpečení, že všichni sněmovníci před všelikou mocí a všelikým právem jisti budou. Zdá se, že sám král Sigmunt, slyše o tom nastávajícím sněmu, a k jakému účelu svolán jest, věrné své pány napomínal, aby tam šli hájit práva jeho; sám pak ještě své zvláštní posly k němu vypravil.

Když se den 1. června blížil, počali se skutečně se všech stran sněmovníci do Čáslavi valně sjížděti, a nedá se jinak mysliti, když jen malý díl z nich v samém městě hospodou mohl býti opatřen, že na mnoze za městem pod stany tábořiti musili, zvláště že každý pán nikam nejel bez znamenité čeledi své. Dostavili se sněmovníci strany kališnické, Táboorské, katolické a královské. Přední z kališnické strany byli arcibiskup Konrad, pánové Čeněk z Wartenberka, Oldřich Vavák ze Hradce, Hynek Krušina z Lichtenburka, Viktorín a Hynek z Poděbrad, Hynek z Waldšteina na Koldštejně, Jan z Chlumu, někdy Husův průvodce, poslové Pražští a z jiných měst s Pražany spojených; z Táboorské Jan Žižka, všichni hejtmani Táborští a poslové měst s Táboři spojených; ze

strany královny a katolické pánové Oldřich z Rosenberka, Jindřich Berka z Dubé na Housce, Aleš Škopek z Dubé na Dražicích, Jan Chudoba z Wartenberka na Ralsku, Jindřich Lacenbok ze Chlumu, někdy třetí Husův průvodce, Arnošt Smil Flaška z Rychenburka a jiných více. Co zvláštní poslové od krále Sigmunta dali se tu najíti pan Aleš Holický ze Sternberka a pan Půta z Častolovic. Že pak do 1. června nemohli všichni sněmovníci do Čáslavi dospěti, zahájen jest sněm teprv 3. června v úterý ve farním chrámě Čáslavském zpíváním nábožného „Přiď svatý Duše“ a modlitbami. Však tu ještě nebyli pánové z Moravy, pročť se prvního a druhého dne nic na tom sněmě nejednalo, než o soukromých některých krivdách a sporech. Moravané přijeli teprv ve čtvrtek, 5. června, a byli v jejich čele pan Petr Kravař ze Strážnice, zemský hejtmán, a Jan z Lomnice.

Téhož dne teprv opravdivé jednání se počalo, a trvalo až do třetího dne, 7. června. Co všechno bylo ujednáno, sepsáno jest v zápis sněmovní, jehož ohlášení se také hned stalo. Hlavní obsah toho zápisu byl, že se všichni sněmovníci vespolek za jeden člověk na tom ustanovili a o tom smlouvu a jednotu mezi sebou zřídili: 1. aby svornou myslí a vši svou snažností hájili a bránili čtyř článkův Pražských; 2. aby krále Uherského Sigmunta za krále ani za pána dědičného koruny České, jíž se jest prý skutky svými sám „znehodnil“, nikoli nepřijímali ani měli, dokudž jich a jeho života nejdále bude stávati, lečby pán Bůh ráčil, a vůle i hlas byly k tomu nejprve slavného města Pražského, pánův Českých, obce Táboorské, rytířův, panoší, měst i jiných obcí českých, držících se pravdy čtyř článkův Pražských, neb jest prý ten král zjevný tupitel těch pravd svatých a vrah cti i osob jazyka českého. 3. Zvoleno jest dvacet mužův ze sněmu, totiž 5 ze stavu panského, 4 z obce Pražské, 2 z obce Táboorské, 5 ze stavu rytířského, 4 z ostatních měst a obcí českých za vládaře a správce koruny i království Českého ku zřízení, ku poklidu a k obraně země České, k ukročení všech potrzek a nesvorností, a k stavování všelikých neřádův mezi obcemi i osobami, i dána jest jim plná moc, a to až do sv. Václava nejprv příštího, lečby země ještě dříve krále došla.

Za údy této prozatímní vlády v zemi byli pak tito mužové zvoleni: pánové Oldřich z Rosenberka, Čeněk z Wartenberka, Oldřich Vavák ze Hradce, Hynek Kru-

17. řádku k slovům „tak že tento klášter...“, tužkou přetrhnutí. Co potom o Žižkově tetě následuje, že totiž k jejím prosbám kláštera sv. Anny Žižka ušetřil, jest pouhá pověst, o níž současní kronikáři nezmiňují se.

šina z Lichtenburka a Jindřich Berka z Dubé; z Pražanův Jan z Kněževsi, Lideř z Radkovic, Pavlík, Jan Charvát; z Táborův bratr Žižka z Kalicha a bratr Zbyněk z Buchova; z rytířstva Jan ze Smilkova, Mikuláš z Barchova, Milota z Chřenovic, Oneš z Měkovic a Jindřich z Boharyně; z měst Franc z Rožmitala, Vácha ze Žatče, Matěj Pražák z Hradce Králové, Matěj z Hostic z Kouřimi. Přidání jsou pak k ruce těchto vládařův dva kněží, mistr Jan z Příbrami a kněz Jan někdy mnich Želivský, kteří by v nesnadných věcech, kde se o náboženství jedná, měli jim pomáhati, aby každému řád a spravedlnost mohli činiti. — 4. Také bylo svoleno, aby byl vypsán valný sbor všech starších kněží po království Českém, kteříž lid zákonem Božím spravují, a tu aby arcibiskupem, mistry i kněžími byl všecken kostelní řád ustanoven, neřádům a výtržkám všelikým ku poražení a zkažení, kterémužto řádu kostelnímu všechno kněžstvo i zákovstvo jednotejné a svorně má se podrobiti. Kdyby pak se který kněz vytrhl a řádu toho nešetřil, že ten od pánův a obcí nemá trpiti býti, než ihned má odeslán býti k úředníkům arcibiskupovým. — 5. Konečně svoleno jest i to znamenité, že ačby kdo nechtěl k této umluvě a k článkům svrchupsaným přistoupiti, má za nepřitele jmín a podle nálezu svrchupsaných vládařův ku přistoupení připuzen býti.

Při formulování druhého článku, v němž se o tom jedná, aby Sigmunt za krále přijat nebyl, činili pánové moravští tuto přítomní nesnáze, nechťce podepsati takové sněmovní snesení, a prosíce aby jim dovoleno bylo, aby dříve od Sigmunta odpuštění vzíti mohli, a takto čest svou opatřili. A poněvadž i mezi českými pány podobné hlasy ozývati se počaly, postavena jest k uchválení jejich svědomí v tomto článku nahoře dotčená klausule „lečby pán Bůh ráčil a t. d.“ Proti tomu zase strana odporná ohraždila se také v ten smysl, že takové uzavření nemá býti na škodu vyjednávání v Polště a Litvě o nového krále již zavedenému.

Sigmuntovi poslové, pánové Aleš Holický ze Šternberka a Půta z Častolovic měli tu v Čáslavi velké nesnáze, nežli se jim podařilo, že veřejné slyšení obdrželi. Přinesli s sebou list od Sigmunta z Trenčína dne 27. května daný, ve kterémž tento slovy téměř prosebnými ke všem žádostem českých stavův se podával, dokládaje výslovně, že prý „jestližby se komu zdálo, žeby jeho působením někteří neřádové

v té zemi byli, jakož jemu se nezdá, chce to rád opravit a dáti se navesti, aby jím vždy žádný neřád nebyl.“ I usnesli se sněmovníci, že Sigmuntovi odpovědí; sepsán jest tedy list, a vytčeno jest v něm čtrnácte kusův, kterými Sigmunta vinili; předně opakovalo se všechno to, co proti Sigmuntovi již pan Čeněk z Wartenberka 20. dubna 1420 ve svém manifestě položil, dále přidána k tomu výčitka, že korunu Českého království k veliké hanbě a potupě téhož království beze všeho povolení stavův proti všemu řádu a mimo slib svůj z království vyvezl, že totéž učinil s císařskou korunou a svátostmi říšskými, že rozličné klénoty v Pražském kostele, na Karlštejně, v klášterech, též na Moravě pobral, utratil a ze země vyvezl, konečně že desky zemské bez obecného povolení schoval a peníze u desk v Čechách i na Moravě, chudých sirotkův, vdov a jiných dobrých lidí proti řádu a právu zemskému prodal i pobral; — aby to všechno napravil a vrátil, země okolní, které proti Čechům a Moravanům popudil a zbouřil, zvláště ty, které pod českou korunu sluší, aby upokojil a to stavil, aby toto království a markhrabství nebyla dále hubena a krev věrných křesťanů aby nebyla prolévána, — aniž ku konci slibováno, že když to učiní, v Čechách za krále přijat a uznán bude.

Slezáci byli učinili již před zahájením toho sněmu velmi záhubný vpád do Čech, a proto sněmovníci nařídili pánům, rytířům a lidu selskému v Hradecku hotovost válečnou, aby se ke dni sv. Víta u Náchoda sešli.

Když to všechno ujednáno bylo, zazpívali sněmovníci sami hlučně „Tě Boha chválíme“ v kostele Čáslavském, a tak téhož dne 7. června sněm ten zavřevše rozejeli se.

Vpád Slezákův do Čech.

1421 konec května — 16. června.

Návodem krále Sigmunta sebrala se Slezská knížata a města, a s vojskem asi 20.000 branných mužův proti Čechům táhli. Toto vojsko překročilo okolo 21. června české hranice u Broumova, kdež na svém probošství seděl v ten čas opat Mikuláš Břevnovský po zkáze toho kláštera. Broumov bylo město německé a dosti pevně ohražené, i neúčastnilo se proto hnutí husitského v Čechách. Slezáci táhli mimo Broumov přes hory, kterým se Stěny říká, na druhé avšak otevřené městečko opata Břevnovského, Polici, kde též bylo Benediktinské probošství, obyvatelé čeští však Husité, kteří právě

proto s opatem zašli v rozepři. Slezáci přišedše k tomu městečku dne 27. května 1421 vypálili je; avšak obyvatelé jeho a snad dílem také okolních českých vesnic hledali nejspíš útočiště na vrcholi nepřístupné hory Ostaše ve vzdálí asi tří čtvrtí hodiny na půlnoc od řečeného městečka. Slezáci hnali útokem na tu horu, kteráž toliko se strany Police jest přístupná, a tu muže, ženy a děti zbili, i chodce, kohožkoli jsou tu zastihli, všecky zahubili, zmrdovali a jazyky jim řezali. Vypravuje také Vavřinec z Březové, že ti slezští Němci zvláště na dětech své hrdinství prokazovali, usekavše asi dvacíti dítkám buď levou nohu a pravou ruku, aneb pravou nohu a levou ruku.

O dvě neděle později, a to již v červnu, za času sněmu Čáslavského, vtrhli Slezáci s jiné strany do Čech, vypálili městečko Úpici u Trutnova, a opět muže, ženy, děti, i kohokoliv z Čechův dopadli buď ohavným způsobem zmrázili buď ukrutně ubíjeli. Však když uslyšeli, že v Čáslavi válečná hotovost proti nim ohlášena jest, ulekli se, a spěšně do Slezska přes hory ustoupili. V skutku byl hned po vydaném rozkazu celý Hradecký kraj vzhůru, a ke dni sv. Víta, 15. června, postavilo se u Náchoda mnoho tisíc lidu, totiž pánův, rytířův a sedlákův. Byli tu pánové Čeněk z Wartenberka, Hynek Krušina z Lichtenburka, se svými čeledmi, také Hradečtí sknězem Ambrožem; — a ti všickni vytrhli hned 16. června k Broumovu. Ukrutnosti spáchané od Slezákův na Polických na dobytém Ostaši byly bezpochyby příčinou, pro kterou hotovost hnula sebou právě v tu stranu, totiž aby pomstu vzala na opatovi a městu jeho pro jeho spolek s nepřáteli země. Obehnali město, spálili jeho podměstí s dvěma kostely, a bylo prý jich dle udání Broumovských 22.000, a mnoho jiných, prý bez počtu, ještě potom přibýlo. Nežli však Husité města toho dobyli, přišel strach a hrůza na Slezáky samy, tak že do českého ležení listy poslali, žádajíce s Čechy v mírnou úmluvu vejíti. A z té příčiny pan Čeněk z Wartenberka a pan Krušina z Lichtenburka nedali lidu svému dále do Slezska táhnouti. Za to však kněz Ambrož, vůdce Hradeckých, takový pokřik v lidu učinil, že kdyby prý jmenovaní pánové spěšně byli neušli, byli by je sedláci na kusy rozsekali a cepy umlátili; nicméně potom celá hotovost upokojivši se, domů se navrátila. Kněz Ambrož však, přišed 23. června do Prahy, tvrdě mluvil proti panu Čeněkovi z Wartenberka, kterak prý není v něm žádné víry, a žeby celé Slezsko

měli, kdyby byl řečený pan Čeněk svým lidem nebyl dal odejít, — a tak jiných mnoho žalob. Avšak přišel jest toho času pan Hynek Krušina z Lichtenburka do Prahy, a nevinu pana Čeněka i pánův dostatečně prý ukázal. Tudy byla dvojice v lidu; jiní tomu a jiní onomu, že pravdu mluvil, přisvědčovali.

Kterak čeští poslové v Polsku a na Litvě pořídili. 1421 v červnu.

Již na druhý rok zdržovali se poslové čeští v Polště a na Litvě, starajíce se o to, jak jim uloženo bylo, aby buď král Vladislav Jagajlo buď jeho bratranec velký kníže Litevský Vitold na trůnu králův Českých chtěli usednouti. Neběželo v těchto dobách Čechům hned o to, aby Poláci s Čechy v nějaký branný spolek vstoupili, neboť se Čechové dosud sami dobře ubránili vsí síle národův západních, ale šlo o to, aby se Slované polští a ruští na Litvě v duchu spojili s národem a královstvím Českým, a aby společný panovník přijal a hájil čtyry články Pražské proti římskému západu, kterýž těm článkům volného průchodu dáti nechtěl. Poslové čeští doufali, že toho tím snáze dosáhnou, proto že velká část Slovanův ve spojeném panství Polsko-litevském, totiž Slované Ruští církve východní, ve hlavním jejich článku, o přijímání pod obojí, s nimi již napřed se srovnávali. Jak Vladislav Polský tak Vitold Litevský byli se již v pokročilém věku z pohanův na křesťanskou víru dali, a to předně z politických příčin; mohli tedy také z týchž příčin i čtyry články Pražské přijmouti, které jim slibovaly dodati větší podstaty a moci proti jejich dědičným nepřátelům, Německým rytířům v Prusích i proti králi Sigmuntovi, od kterého se nikdy nemohli právě přízně nadíti. Avšak Vladislav Jagajlo byl člověk slaboduchý a liknavý, nalézaje se zcela v moci duchovenstva Římského, zvláště Zbihněva Olešnického, svého někdy sekretáře, nyní probošta a potom biskupa Krakovského, který všemi způsoby o to se staral, aby se král s Čechy do ničeho nevzdával a jejich návrhy od sebe odmítal, jakkoliv Poláci byli by ho jinak rádi viděli také na Českém trůnu seděti. Mnohem ráznější byl starý Vitold; prohlížeje bystřejším zrakem k svému prospěchu, zvláště že by přijetím české koruny nejsnadněji a spolu důrazně mohl se pomstiti nad úskočným Sigmuntem, přijímal s chutí tuto korunu, a vypravil k Čechům o to poselství. Právě nyní po sněmu Čáslavském sprovedil dne 10. června

pan Hynek z Waldšteina Koldšteinský posla jeho Víška Račinského do Prahy. Tento pán osvědčoval Pražanům a českým pá-
nům, že veliký kníže Litevský, Vitold Ale-
xander Kejstutovič, ač již 71letý, ale
udatný a věhlasný, ochoten jest, ujmouti se
vlády nad královstvím Českým. S jakým účin-
kem se to poselství v Praze potkalo, pohříchu
nevíme; Polský král Vladislav, věda dobře o
něm, nebyl jemu vděčen, avšak že velká část
Polákův tomu přála, netroufal si stavěti se tomu
na odpor.

Kterak kněz Jan Želivský v Praze zase převrat
spůsobil.

1421 30. června.

Usnešení Čáslavského sněmu. mohla ovšem
řád a právo v zemi obnoviti; avšak čas byl
ještě tak bouřlivý a nejistý, že se nemohlo nic
z toho s potřebným důrazem provesti. Již v tom
byla chyba, že tak velký počet vládařův zvolen
byl, kteří ani jednomyslní nebyli; neboť ně-
kteří z nich byli katolíci, ostatní mírní kališníci
a ještě jiní z výstřední strany Tábořské. Potom
také již přijetí obou prvních článkův, týkají-
cích se hájení Pražských článkův a vyloučení
krále Sigmunta, nebylo jednomyslné, neboť je-
dni kladli sobě výminky, jiní byli obojetní.
Aby se všichni tito od sebe se rozcházející ži-
vlové bezelstně a věrně k jednomu cíli stůj co
stůj byli chtěli spojití, nebyla míra společného
utrpení ještě dosti velká; ještě byl velký počet lidí,
který kořistiti doufal z posavadního bezvládí,
jedni chtěli zase toho, co ztratili, nabyti, druzí
doufali, že nabudou ještě více cizího. Jediný
prospěch strany husitské ukázal se v tom, že
šlechta moravská na sněmu v Brně v tomto
měsíci červnu držaném, u valném počtu své
husitské smýšlení veřejně vyznávati se neostý-
chala, potom že se ukázala naděje, že na sboru
kněžském od Čáslavského sněmu nařízeném
snad se mezi sebou spojí rozličné strany husit-
ské aspoň co do většiny v jednom vyznání spo-
lečném. Však se potom ta naděje nesplnila.

Vláda v městech Pražských, skládající se
z hejtmanův a konšelův, hájila ještě vždy mír-
nější smýšlení kališnické, nedávajíc vzniku vý-
střední části obyvatelův Pražských, kteří větší
zření měli k Tábořům. Kněz Jan někdy Že-
livský, kazatel u Panny Marie Sněžné a hlavní
vůdce lidu, kterýž pomocí veliké obce vlastně
sám v Praze vládl, chtěl ovšem také jeduomy-
slnost u víře spůsobiti, a v tom úmyslu nejvíce

u lidu k tomu pracoval, aby jeho smýšlení se
smýšlením Tábořův se srovnalo a spojilo. Proto
si umínil, odstraniti mírné muže z městských
rad, a na jejich místo rozhodnější osoby dosa-
diti. Jsa tajně srozuměn s lidmi, kteří o ta-
kovou proměnu silně stáli, dal dne 30. června
1421 velikým zvonem u Matky Boží Sněžné
zvoniti, což bylo umluveným znamením. I hned
se tam celá Novoměstská obec shlukla a táhla
mocně a s velikým povykem na Staré město
k radnici. Tam konšelům obou měst s velikým
křikem jali se výčitky činiti, že nejsou věrní
křesťané zabraňující volnému průchodu slova
Božího, pročez co zrádcové že mají hned v tu
chvilu úřady své složiti. Když to se stalo, a oni
pečetí městské odevzdali, spojila se obě města
v jednu obec, a ustanovení jsou od obce čtyři
noví hejtmani ku správě obou měst až do jme-
nování nových konšelův. To teprv třetího dne,
totiž 2. července se stalo, i zvoleno jest podle
žádosti kněze Jana a 30 jiných konšelův, 15 ze
Starého a 15 z Nového města na ten způsob,
aby pro obě města jen jeden konšelský úřad
skládali, který by všechny důležitější věci vyři-
zovati měl, a jenom v menších a drobnějších
záležitostech aby mohli konšelé ze Starého i
z Nového města ve svých městech zvlášť roz-
hodovati. A tito noví konšelé byli vesměs smý-
šlení výstředního, ano někteří byli prý i pik-
harti, nevěříce v osobní přítomnost Kristovu
ve chlebě a víně při večeři Páně. Kněz Jan,
jakoby úřad královského podkomoří vykoná-
val, hned ty nové konšely potvrdil, z čehož
velké pohoršení šlo všem povážlivým a usedlým
měšťanům, kteří takové obnovení rady městské
za neřádné a bezprávné pokládali. Také jeden
z vyvolených, svého řemesla zbrojíf, nechtěl
proto ani volbu přijmouti. A když takové spo-
jení obou měst v jednu obec kněz Jan provedl,
postavil se na radnici před obcí a takto k ní
promluvil řka: „Hle, již jste vy světští za jedno;
jestliže tedy chcete, abychom i my duchovní
za jedno byli, a národ nedvojili, zapotřebí jest,
abyste mistra Křišťana (z Prachatic), faráře
u sv. Michala na Starém městě, i s jeho kně-
žími odstranili, proto že se s námi nechtějí sro-
vnati, vždy ještě v kostelích svých staré ne-
švary zachovávají, nemluvnátkům večeře Páně
odpírají, a českým jazykem, jako v jiných ko-
stelích se děje, sloužiti nechtějí.“ Hřmotně mu
lid přisvědčil: „Tak tak!“ a všickni přítomní
mírní kališníci téměř omráčení byli strachem,
takže nikdo nahlas a veřejně se ozvati sobě
netroufal, aby z oken radnice nebyl vyhozen.
Tu zas kněz Jan lidu se tázal řka: „Chcete,

aby jiní kněží k tomu kostelu dosazení byli?“ A lid na to opět ryčně křičel: „Ovšem, ovšem!“ I dala obec knězi Janovi a mistru Jakoubkovi ze Stříbra plnou moc, aby na místa kněží prý nesvorných uvodili muže zákonu božímu a obci věrně oddané. Tato bouře zdvihnuta byla od kněze Jana netoliko proti mistru Křišťanovi, jehož se zejména dotknul, ale hlavně také proti faráři u sv. Petra na Poříčí a faráři Jaroslavovi u sv. Mikuláše na Starém městě Pražském, proto že, ač oba pod obhajobu, držíce ještě na starý řád, v ornátech mši sv. sloužili; oba byli ze svých far vypuzeni, a na jejich místo dostali se kněží, kteří byli podle smyslu kněze Jana Želivského. Také od sv. Michala chtěli někteří mistra Křišťana vypuditi, a tam jiného faráře uvesti, který však nebyl připuštěn. Neboť zajisté strhla se ve městě povážlivá nevole farních osadníkův, kteří svých starých farářův v ochranu brali a jich se zastávali. Zvláště ženské ukázaly tuto velkou odhodlanost a odpor proti novým kněžím jim vnuceným; i sešly se nedlouho na to panny, ženy a vdovy z rozličných farních osad u valném počtu dohromady, a sepsavše sobě dlouhou žalobu nesly ji hlučně na Staroměstskou radnici do shromáždění konšelův. A když před pány přistoupily, vyplňující celou radní sni počtem svým, tu povystoupila jedna panna, a držíc písmo v pozdvížených rukou, čtla z něho panům konšelům celý dlouhý obsah jeho. Prosily ty ženské napřed v této žalobě, aby páni konšerové netiskli ani dopouštěli tisknutí od kosteláv kněží věrných, kteřížto prý drží se pravdy boží stále a řádně, též aby osadám nebyli sázení pyšní, sobě doufající a všeteční kněží, jimiž mnozí po Čechách a po Moravě zavedeni jsou klesli prý na víře proti důstojné svátosti oltářní, tak že ty bludy rozhlásily se již téměř po všem křesťanstvě; nyní že přicházejí do Prahy lidé, kteřížto pod kázáním slova božího všelicos vedou proti Bohu, proti víře i proti dobrým obyčejům těchto obcí, — „a vy páni to vidouce, nedbáte toho staviti ani komu poručiti, aby to zastavil; pakli by se kdo k tomu chtěl přičiniti, bráníte a stavujete, jako byste jejich stranu drželi, až z toho jest veliké roztržení v obcích; a tak kde jsme se nadály více jednoty za vás, tu, což můžeme znamenati, více rozdělení nežli za dřívějších pánův jest.“ — „Také jesto jsou zde byli kněží Táborští nyní, tu jste jim u Matky Boží v Týně dopustili směle na stolice se tisknutí a proti kněžím těchto obcí, ne-li proti celé obci, mnoho lživě mluvíti, na potupu netoliko kněžím zdejší, ale i proti obcem, o

přijeti na milost Korandy ku pravdě Boží, i jiné kusy, jenž se tihnou k roztržení v lidu a k reptání, nectíce tu (v kostele) těla božího.“ Ku konci bylo důtklivé napomenutí takové: „Také prosíme vás, když voláte obec nebo starší z obce na radní dům pro obecné dobré, abyste nevolali toliko těch, kteří strany drží podle přijímání osob (rozuměly zde žalobnice osoby strany výstředního kněze Jana); neb to vše do vás mnozí dobře znamenají, a již z některých znamení někteří se toho něco domnívají; také jednáte-li, jednejte úřednisky pravé víry, aby na ně nebylo domnění zlé o pikhartství a šibalství.“

Konšelé podivivše se nemálo té ženské smělosti, ohlásili žalobnicem, že jsou na radnici staveny, i chtěli oddělití vdané a vdovy od panen a do jiné komnaty zavesti, aby je tak snáze mohli skrotiti; ale nebylo možná, všecky se velmi srdnatě k odporu postavily, nechťce se dáti rozdělití; také odepřely konšelům naprosto, podati jim žalobu svou sepsanou. Konečně vidouce páni, že bez hrubého násilí nelze ničeho s nimi poříditi, zavřeli je v radní sni a sami domů se rozešli. Radní sni pak teprv téměř po dvou hodinách zas otevřena byla, a ženštiny svobodně odejiti mohly.

Starším obce se to počínání ženštin velmi líbilo, a když pak po takovém výstupu obec na radnici byla svolána, a tu před obcí zase jedna panna tutéž žalobu přečtla, neozval se nikdo proti ní, a obec toto počínání za omluvené přijala.

Ze všeho toho patrno, že jakkoliv kněz Jan svou vůli provedl, a v městské radě a na některých farářích osoby své strany osadil, veliká část obyvatelův Pražských přece těžce to nesla, a vůbec těm všem přílišným novotám nepřála.

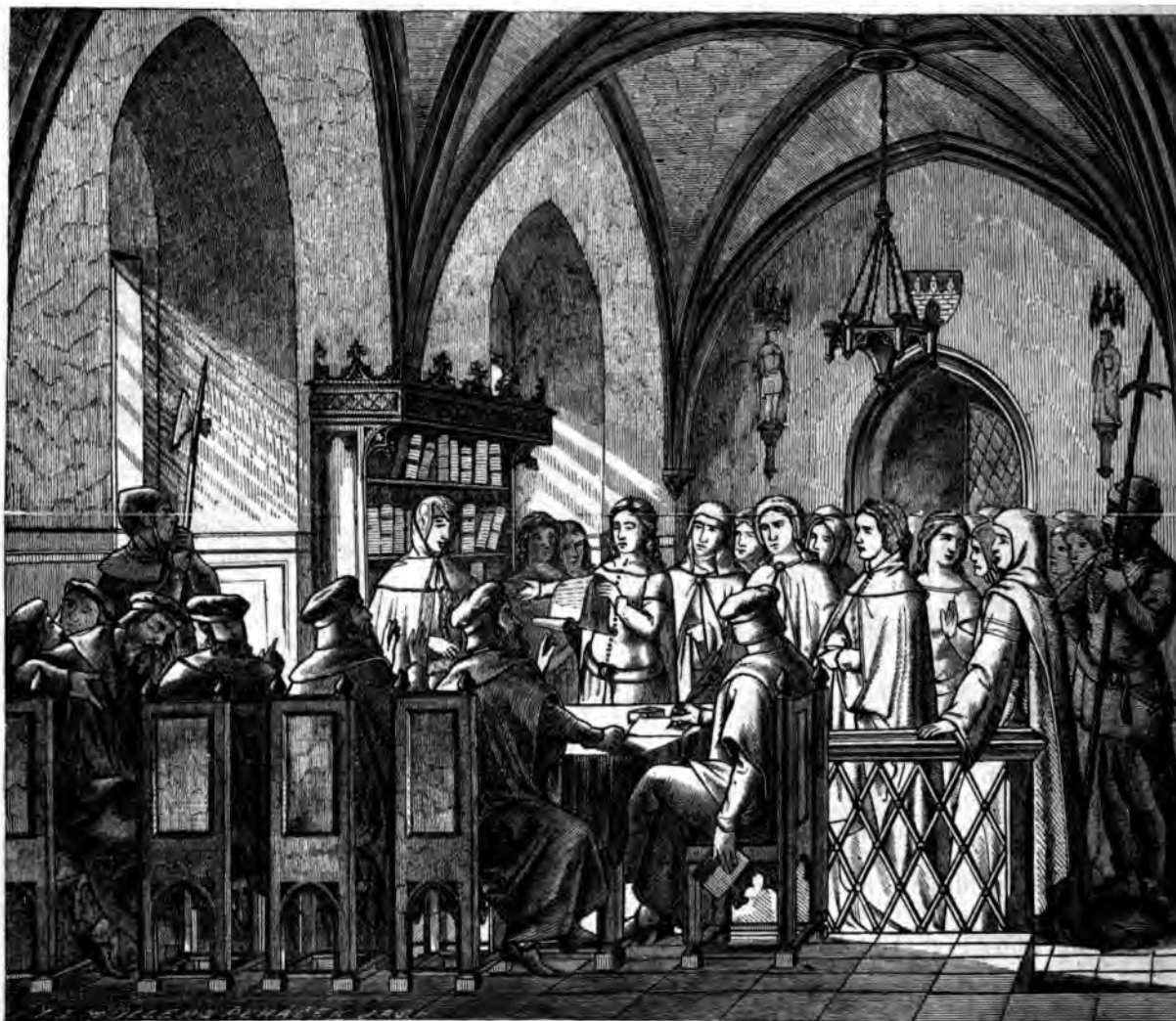
Sbor čili synoda kněží pod obhajobou v Praze.

1421 4—7. července.

Sbor čili synoda všech kněží českých, jakž od sněmu Čáslavského nařízena byla, právě v těchto dnech počala, a držela své první zasedání 4. července 1421 ve velké sni kolleje Karlovy. Sešel se velký počet duchovních netoliko z Čech ale i z Moravy. Byli také všickni kněží Římské strany k tomu sboru pozváni, kteří však nepřišli. Arcibiskup Konrád měl předsedati, on však se nemocí omluvil, a dva mistry, Prokopa z Plzně a Jana z Příbrami, za své náměstky postavil. Tito dva mistři přibavše k sobě ještě dva pomocníky, mistra Jakoubka ze Stříbra, kazatele Belemského, a kněze Jana někdy Želivského,

kazatele u Panny Marie Sněžné, všechno shromážděné duchovenstvo na čtyry odbory rozdělili, a to na spůsob, jak se na sboru Kostnickém všickni členové na čtyry národy dělili. Byl tu tedy odbor kněží Pražských, Hradeckých, Zateckých a Tábořských; každý přítomný kněz musel

se k některému z nich přiznati. Články víry a církevního řádu, o kterých se sbor měl usnésti, podaly se každému odboru zvlášť k rozjímání, a když se ukázala naděje, že ve všech odborech bude jistá většina hlasův ku společnému jich schválení a přijetí, svolána jest dne

Pražanky stížnost vedou před konšely proti utlačování oblíbených farářův
na počátku července 1421. (Str. 917).

(97)

7. července celá synoda k valnému shromáždění, v kterémž se všickni přítomní kněží a mnozí znamenitější světské mužové dali najíti, jako pan Oldřich z Rosenberka, který se na čas zase ku kališníkům přidal, pan Viktorin z Poděbrad, konšelé obou měst Praž-

ských a jiní: mistr Jan z Příbrami vystoupil na kathedru a četl články ve všech čtyrech odborech uzavřené, tázaje se při každém, zdali sbor k nim svoluje. Svolovali všickni, jenom Táborští kněží tu i tam jiné zdání pro náseli; avšak neměli mnoho příležitosti, své pravé smýšlení

projevovati, proto že schvalované články dotýkaly se jen všeobecně všeho toho, což ve čtyřech člancích Pražských, k nimž se všickni Husité přiznávali, obsaženo bylo, a Pražští mistři úmyslně na všecko to obzvláštní důraz kladli, co Táborům bylo příjemné, to pak, o čem Táboři výstředně smýšleli, mlčením pominuli.

I přijat jest tedy na té synodě řád kostelní, jehož by všichni jednotejně povinni byli se držeti, a arcibiskup měl právo míti, každého kněze, který by výtržné učení pronášel, aneb neschválené obyčeje v náboženství zaváděl, pomocí svých úředníkův přinutiti, aby se v mezích řádu držel.

Žižka při útoku na hrad Rabí druhé oko ztrácí, v červenci 1421. (Str. 923.)

(98)

Ve čtrnácti dnech po této synodě, 21. července, vydala potom Pražská obec nález, aby žádný kněz ve městě trpěn nebyl, který by se nesrovnával s nálezy této synody, totiž s kněžími Pražskými: a aby se všecko zachovávalo, co by čtyři správcové duchovenstva na synodě ustanovení, totiž mistři Prokop Plzeňský,

Jan Příbramský, Jakoubek Stříbrský a kněz Jan někdy Želivský, v úřadě svém nařídili. Bylo to však nadarmo: právě Jakoubek Stříbrský byl mezi Pražskými kněžími Táborům nejpovornější, a kněz Jan dokonce právě k tomu před jinými pracoval, aby se smýšlení Pražanův ve víře k Tábořskému smýšlení jak

nejvíce přiblížilo. Poněvadž pak nedostávalo se moci, kterážby Táboři přinutiti mohla, aby se svého přesvědčení odřekli, nedosáhlo se tou synodou v náboženství žádoucí jednoty, a Pražští mistři toliko se utvrdili ve svém vyznání.

Kterak Žižka před Rabím druhé oko ztratil a Pražané u Mostu od Němcův poražení byli.

1421 asi 10. července — 5. srpna.

Žižka byl se po Čáslavském sněmě zase do poledních Čech obrátil, a dobýval tam v červenci podruhé hradu Rabí v Pracheňsku. A tu stalo se mu velké neštěstí, neboť postřelen jest při útoku zástřelem do tváře tak, že zástřel uvázl mu v oku ještě zdravém i hrozil oslepnutím úplným. Tato nehoda dotkla se všech Čechův jak nejvíce, i vypravovali sobě potom lidé, kterak prý Žižka opodál hradu pod bruskou stoje, svému lidu na hrad útokem ženoucím rozkazy udílel, když z hradu jakýsi rytíř, jménem Příbík Kočovský, Žižku spatřil a naň volal: „Ty-li jsi to, bratře Žižko?“ Žižka že odpověděl: „Jsem,“ a Příbík šíp naň vystřeluje, řekl: „Kryž holého!“ Šíp prý zaraziv se do hrušky, tříštku z kmene urazil, kteráž Žižkovi do oka ještě zdravého vletěla. Byl pak ten příběh po čase nad hradní branou vymalován, jakž až do pozdních časův v Rabí se spatřovalo. Táboři nicméně hradu dobyli, ba i blízké tvrze Boru se zmocnili, která panu Oldřichovi z Rosenberka patřila, a mladého pana Menharta z Hradce, muže v pozdějších časech proslulého, zajali, kterého Žižka na Příbenice pod moc Táborského hejtmana Zbyňka z Buchova do vězení poslal, kdež již také od půl roka Bohuslav ze Švamberka seděl.

Těžké poranění oka donutilo Žižku s pole sejíti a do Prahy pospíchat, aby vyhledával pomoci lékařské. Lékařové Pražští vytáhli sice zástřel z oka Žižkova, zraku však mu nahraditi nemohli, tak že nyní zcela oslepl.

Pražané byli zatím na počátku měsíce července novou válečnou výpravu podnikli. Přišli totiž poslové z měst Žatce a Loun do Prahy, žádajíce za pomoc proti pánům Sigmuntovy strany, kteří z hradův svých po kraji mnohé škody jim činili. Vojsko Pražské táhlo na půlnoc, aby krajiny Litoměřického a Břilinského kraje nadobro podrobili vládě Pražské. Na svém pochodu obořili se napřed dne 7. července na staročeský panenský klášter Premonstrátek v Dokzanech; několik duchovních panen leknutím a strachem umřelo, osmnácte jich uteklo do

Roudnice. Bojovníci klášter spálili, chrám vyprázdnili, zvony odvezli, aby z nich děla liti dali, a všecko všude zkazili. Odtud táhli do Teplice, městečka teplými uzdravujícími láznemi již tehdáž slynoucího. Abatyše a panny tamějšího staročeského kláštera Benediktinského přijavše čtyry články Pražské, jak mohly vojsko častovaly a všemi potřebami opatřily; však nicméně byly z kláštera ven vyvedeny, a v klášter se vším příslušenstvím uvázali se Pražané; někteří padouchové ve vojště pak ještě vyhnaly panny ze všech šatův svlékli. Potom se obořili Pražané na Cisterciánský klášter Osecký pod hradem Osekem, kterýž po útěku mnichův spálili. Podobně vzali městečko Duchcov útokem a v požeh je dali. Dne 12. července přilehli k městu Břilině, i zmocnili se ho. Němci z něho na hrad utekli, avšak nazejtří i tam dobytí jsou i s rytíři, panoši, kněžími a lidmi mnohými tam postřiženými, kteříž všickni upálení byli. Nezbyvalo v celém okolí nic nedobytného více, kromě pevného královského hradu u města Mostu, kterémuž někdy král Přemysl Otakar II. dal jméno Landeshwarta. Chystajíce se Pražané k udeření na ten hrad, dověděli se, že Míšeňský markhrabě Bedřich Bojovný se silným vojskem jemu ku pomoci táhne; proto poslali do Prahy pro seslevení vojska svého. Vyšli tedy noví zástupové lidu jízdného i pěšího z Prahy dne 22. července, a spojivše se s vojskem Pražským u Břiliny hned k Mostu se obrátili a hrad Mostský v takové síle obehnali, že hned v prvním útoku zmocnili se hřebenu hory, na které hrad ten stával. Upevniše se tam, zasadili tam dva veliké praky a dvě děla, z nichž na hrad stříleli a zdi jeho znamenitě porouchali. Dva synové purkhraběte Mostského padli jim při tom do ruky, a zbujnělí Pražané tolikými vítězstvími zpiti, volali do hradu slovy nádhernými řkouce: „Nestarejte se vy kacíři, kteří jste ve hradě, že vám neuděláme tak, jak jsme to těm v Břilině udělali, až na vás útokem poženeme, oba syny vašeho purkhrabě k tarasu přivázané do předu postavíme!“ Purkhrabě věda o tom, kterak Břilinský hrad posud za nedobytný považovaný, jedním rázem do rukou Pražan upadl, ztratil naději, že by se mohl těmto nepřátelům ubrániti, a vyšed k nim jednal s nimi o vzdání svém. I spatřil tu oba syny své zajaté, kteří jej s pláčem prosili, aby se nad nimi slitoval, a bez výminky hradu postoupil; on však maje slze v očích, pravil k nim řka: „Nemohu tak učiniti, neboť jenom mně a nikomu jinému světen jest hrad tento, abych ho věrně bránil.“ Prosil Pražany, aby mu do-

pustili pod smlouvou hrad opustiti a jim ho postoupiti, nemohl toho však na nich dosáhnouti. I učiněn jest útok od jedné části vojska na hrad Mostský, i zdá se, že skutečně vyplněna byla pohrůžka, že synové purkhrabího v předním šiku k tarasu přivazáni budou, avšak beze škody i bez úrazu obou jich. A když předhradí bylo dobyto a spáleno, tu vystoupil nějaký odjinud neznámý kněz Jan ve vojště, i jal se proti tomu namítati řka: „Co by nám to pomohlo, abychom lidi zde propustili a jich potom na jiném hradě opět dobývati musili, ano zjevno jest, že Bůh je dává do rukou našich, po čemž naložíme s nimi, jak starším viděti se bude.“ Mezi tím vojsko v bezuzdnosti a zbužnělosti své již ani kázně všimati si nechtělo a všeliké ukrutnosti páchalo. Jednoho chyceného Němce přivázali k tarasu chůčce s ním v předu šiku svého na hrad obořiti se, od čehož je však druzí odvedli; jiného zajatého Němce, kterýž je na kolenou prosil, aby mu život darovali, všechno, což by chtěli, učiniti slibuje, sedmkrát do ohně hodili, a když po každé z něho se vydobyl, cepy ho dobili. Měšťané pak Mostští vidouce, co se v Pražském vojště děje, každého Čecha, kterýž do jich rukou upadl, s troubením ven z města vyváděli a upalovali.

Pražanům ovšem zdálo se, že jich válečné štěstí, až posud jim tak příznivé, tu před Mostem také nemine; a však u Boha jinak uloženo bylo, a jejich pýcha předcházela pád a pokoru. Dřív nežli hradu Mostského dobyli, přitáhl bojovný markhrabě Bedřich Mišeňský ve spolku s českými pány strany královské, totiž se Sigmuntem z Wartenberka na Děčíně, Hlaváčem z Dubé a s Mikulášem z Lobkovic na Hasištejně. Jejich vojsko ve mnoha tisících jízdných a pěších objevilo se 5. srpna před Mostem, a sešikovavši se k řádné bitvě podstoupilo Pražské vojsko s takovým důrazem, že když v prvním krvavém boji s obou stran asi tisíc mužův padlo, Pražané, ač ztráta jejich nebyla větší, nežli ztráta druhé strany, nenadávše se tak silného odporu v divoký a nezřízený útěk se obrátili, tak že i vozy své, děla, praky a jiné zbraně u Mostu na bojišti opustivše a od nich odběhše tu do Žatče, tam do Chomútova, do Loun a do Slaného se rozutíkali. Kteří pak z nich v zajetí se octli, všickni bez milosrdenství upáleni byli. Tak haněbná porážka hluboký dojem v Praze učinila; Pražané zvykli jsouce dosud jen vítězi, naříkali a kvíleli; píše pak o tom Vavřinec z Březe: „Plakaly vdovy a sirotci, ztra-

tivše muže i otce, duchovní i světští všichni litovali neřádného bratří svých skutku, a kazatelé věrní hlásali po všech kostelích ta slova, že všemohoucí Bůh spravedlivým soudem dopustil na nás tuto ránu: nebo s počátku, když pro obranu jeho svaté pravdy bojovali jsme s útrpností a s pokorou, všechno nám šťastně šlo pod ruku; nyní však, když bratří dali se v nešlechtnost, bojujíce mnozí ne pro pravdu ale pro loupež, berouce chudým statky nemilostivě, a zabíjejíce bližní své ukrutněji než pohané, rozhněval se jest na nás Bůh a dal nám utrpěti. Pročež pokání sluší činiti a polepšiti se, aby pán Bůh odvrátil hněv svůj opět.“

Tak Pražané skutečně zotavovali se mravně a kázeň u sebe obnovovali, snažíce se, obrátiti porážku samu ve prospěch svůj. Však tím více zarmoucení byli zprávou, že Žižka mezi tím v Praze na lečení svého raněného oka prodávaje, na ně zcela oslepl; jsouce s ním v dobré vůli, po své porážce u Mostu potřebu pomoci jeho nyní více než dříve cítili. Nicméně bratr Žižka, ač již na obě oči slep, neztratil proto ani srdnaté mysli ani svých vůdcovských schopností; naopak zdálo se, jakoby duševní oko starého hrdiny od té doby ještě více bylo jasnoty a síly nabylo. Ačkoliv rána jeho nebyla ještě zcela zhojena, byl přece hned hotov, táhnouti s Pražany podruhé k Mostu, aby pomstil porážky tamější. Pražané v nové, veliké síle zas do pole se vypravili, a po cestách rozptýlené zástupy své svolávající a sbírající až do Loun přitáhli, kdež se zastavili byvše o tom zpraveni, že Mišeňští uslyševše o jejich příchodu, v rychlosti sami s pole strhli a přes hory do své vlasti se zatáhli. Také čeští pánové, kteří s Mišeňskými u Mostu byli, na své hrady se utekli.

Kterak kněz Martin Houska v Roudnici upálen byl.

1421 21. srpna.

Již nahoře spomínali jsme, kterak jeden z nejsmělejších novotářův mezi Tábořskými kněžími, Martin Houska příjímím Loquis, rodem Moravan, pro své učení pikhartské, že totiž zapíral přítomnost živého Boha v těle a krvi při večeři Páně, napřed od pana Oldřicha Vaváka ze Hradce do vězení vsazen byl, kterak po svém propuštění velké rozdvojení na Táboře působil, a kterak potom odvolal učení své, aby ušel Žižkovy přísnosti. Však svému osudu přece neušel. Vida že jeho veřejné odvolání nepostačuje nikoli, aby byl bezpečen mezi Táboři,

umínal si, odejít na Moravu, domov svůj, kdež se dosud ani ukázati nesměl. Vydav se s druhým ještě knězem, Prokopem jednookým, na cestu, byl s ním v Chrudimi zadržen a od rytíře Diviše Bořka z Miletínka, Chrudimského hejtmanna, do vězení vsazen. Rytíř Diviš Bořek, uslyšev o jeho výtržnostech na Táboře, chtěl se o tom přesvědčiti, kterak o svátosti těla i krve Kristovy smýšlí, a jal se sám Martina i jeho tovaryše Prokopa ve vězení zkoušeti. A když Martin Houska, jehož vůbec Martinkem nazývali, jemu odpověděl, že pravé tělo Kristovo jest na nebi, dokládaje, že neměl než jedno tělo, a že tudíž hostie na oltáři, jsouce mnohé, nemohou každá býti pravým tělem Kristovým, — tu pan Diviš Bořek, jsa horlivým milovníkem náboženství, takového rouhání snést nemohl, i pěstí ho tloukl a byl by ho i upáliti dal, kdyby právě přítomný kněz Ambrož ze Hradce nebyl oba vězně sobě vyprosil na Hradec Králové, chtěje je lepším poučením napraviti. Po dvě neděle se s nimi kněz Ambrož ve Hradci zabýval, a tu když uviděl, že při nich všeliké poučování a napomínání neprospívá, dal je 22. června 1421 oba spoutané k arcibiskupovi Konradovi do Roudnice zavézt, aby s nimi dle úřadu svého naložil. I uvržení jsou do temnic a přístup k nim obecnému lidu zabráněn, aby svými smyšlenkami srdce věrných nenakazili. Byli na Roudnici takto osm neděl v krutém žaláři držáni.

Žižka maje také o nich zprávu, doléhal na Pražany, aby se o to postarali, aby kněz Martin i jeho tovaryš do Prahy přivezeni, a k hrůze jiným na veřejném náměstí upáleni byli. Kněz Martin měl však v Praze mnoho přátel a stejně smýšlejících ctitelův; věděli o tom konšelové Pražští, pročez netroufali si učiniti v té věci Žižkovi po vůli, bojíce se rozbroje v lidu. Pročez vyslali raději jednoho konšela i s katem k arcibiskupovi do Roudnice. Kat tedy přistoupil ku kněžím Martinovi a Prokopovi, popálil jim boky až ke střevům, aby vyznali, od koho to své kacířství mají, a kdo se jich ještě v tom kacířství přidružuje. Oni ovšem jmenovali některé své spoluvinníky v Praze. Potom velice byvše napomínáni, aby se kajicně navrátili k jednotě církve, odpověděli s úsměchem: „Nemy ale vy od kněží svedeni jsouce bloudíte a před věcí stvořenou, totiž chlebem posvátným klekáte.“ Nezbyvalo tedy, leč utratiti je oba. I vyvedeni jsou dne 21. srpna ze žaláře na hranici, a veliké množství lidu obklopilo je. Napomenuto je, aby lid prosili, by se za ně modlil, avšak kněz Martin rychle řekl: „My

vašich modliteb nepotřebujeme, prostě za ty, kdož toho potřebují.“ A tak mluviv ještě mnoho prý hrozného a pobožných uší příliš urážlivého byl kněz Martin do sudu zabeđen a se svým tovaryšem, knězem Prokopem upálen.

Hned v ty dni po tomto smutném příběhu v Roudnici zjímány jsou v Praze osoby některé pro pikhartské smýšlení v podezření upadlé, totiž jakýsi Lasek z Nového města a tři kněží Táborští, Prokop řečený Oholený, Jíra z Klatov a Abraham, který nechtěl trpěti, aby se před velebnou svátostí svíčky rozsvěcovaly.

Takovým způsobem snažili se Husité vůbec o zamezení a potlačení všelikých výstředností ve věcech víry.

Sněm o politické věci na Kutné Hoře.

1421 asi od 21. srpna — 4. září.

Přední vládařové zemští na sněmě Čáslavském ustanovení, jmenovitě pánové Čeněk z Wartenberka, Oldřich Vavák z Hradce, Hynek Krušina z Lichtenburka a jiní, vidouce, že země k žádnému pořádku nepřichází, rozepsali ke dni 17. srpna po vši zemi sjezd do Českého Brodu, aby se na něm mnohé vážné zemské věci uspořádati mohly. Zvláště vyzývali kromě ostatních měst, která se ku kalichu znala, také Pražany, aby do Brodu posly své s plnou mocí vyslali. Avšak v Praze počaly se nyní důrazněji jeviti následky různého smýšlení netoliko v náboženství nýbrž i v politických věcech. Také zde jako u Táborův tlačilo se na vrch smýšlení lidu, smýšlení demokratické, jehož hlavním rozšiřovatelem byl kněz Jan někdy Želivský, kterýž co vůdce lidu byl příčinou vždy nových nepokojův a proměn v úřadech městských, a tím i mnohých nesnází ve věcech netoliko obecních ale i zemských. Čím dále tím určitěji vyskytoval se ve všech těch domácích bouřích vedle sporu o víru také spor čili boj o politické zásady, má-li panovati aristokracie čili demokracie v zemi a ve městě, čili jinými slovy, mají-li panové anebo lid míti rozhodné slovo v záležitostech správy obecné. Lid však, z kterého se skládala veliká obec měst Pražských, nemaje ani zkušenosti ještě, ani vzdělanosti politické, hlasoval v hromadě veliké obce dnes tak, zítřka naopak, jak totiž kdy horlivost neb náhoda řečníky a posluchače dohromady svedla; vůle kněze Jana dostávala se větším

dílem na vrch. Byltě právě v srpnu t. r. kněz Jan zase s novým vojskem Pražským proti Mišňákům u Mostu z Prahy odešel, když to vyzvání pánův ku sjezdu v Českém Brodě do Prahy přišlo. Veliká obec v prvním okamžení k obezlání toho sjezdu svolila; avšak tu přišel list od kněze Jana, kterým Pražanům k obezlání takového sjezdu neradil, a navrátil se on bez prodlení hned sám do Prahy, živým slovem s kazatelny i ve velké obci proti tomu působil, dokládaje sméle, že čeští pánové spíše jsou zrádcové zákona Božího a národu Českého, a že se neupřímně chovají, narážaje tím na to, kterak páni Čeněk z Wartenberka a Hynek Krušina z Lichtenburka u Náchoda nechtěli dáti svým lidem proti Slezákům táhnouti, začez je kněz Ambrož ze zrády vinil. Z toho povstal zas veliký rozbroj v lidu: mnohým zajisté vidělo se, že se tím vlasti lépe poslouží, když Praha svorně s pány v potaz vejde, co by činiti bylo ve prospěch země, než aby se od toho odtahovati měla. Však hojnější zástupové křičeli, že se nesluší žádným způsobem scházeti se prý se zrádci dne od nich ustanoveného na místě od nich určeném. A když tak dlouho bouřlivé to jednání trvalo, konečně na tom zůstalo, aby dva konšelé a dva mužové z obce ne s plnou mocí, než toliko na vyslyšení toho, co pánové mluvíti budou, a to ne do Českého Brodu ale do Kolína jeli; pánům pak vykázano jest místo v Kutné Hoře, kdež by se sjeti měli. Stalo se, jak Pražané žádali. Avšak když se tito poslové Pražští s pány na Kutné Hoře sjeli, od obce plné moci nemajíce, pánové s nimi v žádné jednání dáti se nechtěli, a od sebe pana Oldřicha Vaváka z Hradce, Jana Sádlo ze Smilkova a mnoho jiných rytířův do Prahy vyslali, aby s Pražany o vyslání poslův plnou mocí opatřených jednali, a zbytečným zdraháním jednotu v zemi netrhali. Zvláště však pánové řečení, Vavák a Sádlo, kněze Jana mnohými řeči kárali, že se sám toho nedrží, co s kazatelny káže, a do světských věcí a úřadův se plete, což jemu nejméně přísluší. A po mnohém vyjednávání vymohli to, že s nimi dva kněží Pražští, mistr Jan z Příbrami a mistr Prokop z Plzně, do Kutné Hory odešli. V Kutné Hoře sněmovali potom pánové a rytíři s nimi po dvě neděle, avšak do 4. září ničeho více nezjednali, nežli že předně veliký kníže Vitold Alexandr za krále Českého přijat a požádán býti, a že se k němu znamenité poselství vypraviti má; za druhé že se má ze všech krajův a stavův nové vojsko do pole postaviti, a to

na den 18. září u Českého Brodu; a za třetí, že pan Oldřich Vavák z Hradce na místě krátce před tím, 16. srpna, zemřelého pana Petra Zmrzlíka ze Svojšína za nejvyššího mincmistra v Kutné Hoře ustanoven byl. Však i ten pán jako jeho předchůdce na morovou bouli do tří neděl onemocněl a 22. září 1421 umřel, jakož mnozí jiní zemané a rytíři tenkrát v Kutné Hoře nakazivše se, potom, když se domů rozejeli, pomřeli.

Mistr Jan z Příbrami zas proto, že s pány ve smlouvu vešel, u mnohých Pražanův strany demokratické u velkou nenávist upadl, tak že ho do svých schůzí a porad více nepřipouštěli.

Druhá křížácká výprava Němcův do Čech. Obležení Zátce.

1421 od 24. srpna asi do 4. října.

Po nezdařeném prvním tažení křížáckém staral se papež Martin V. všemožně o to, aby zas druhá taková výprava proti Čechům předsevzata byla, až by jejich odpor proti církvi byl přemožen; i vyslalť 8. dubna 1421 nového legáta do Německé říše, totiž kardinála Branda, dáv jemu nejvyšší moc, aby se všemožných prostředkův uchopil, kterými by kacířský jed v Čechách a na Moravě potlačen a zničen býti mohl. Král Sigmunt nemohl v té věci po svém vyjití z Čech mnoho činiti, neboť měl s Turkem, Benátčany a Poláky ustavičné těžkosti a války; tím pilněji však do všech končin Německé říše psával, že mu nade všecko na světě jde potlačení husitského pozdvižení v Čechách; a když se kardinál Branda jal projížděti všecky země Německé, knížata se sjížděli a k novému vy-zdvihnutí kříže proti Čechům vespolek se zavazovali; král Sigmunt jim sliboval, že jestliže oni všickni sílu svou proti Čechům k Chebu stáhnou, on spolu s vojvodou Albrechtem Rakouským stejnou dobou s druhé strany skrze Moravu do Čech se vypraví. Knížata skutečně v měsíci červenci 1421 již k Chebu se stahovali, Sigmunt však pro nebezpečí od Turka přece do Čech se obrátiti nemohl.

Sešlo se na hranicích českých u Chebu opět ohromné vojsko ze všech končin německých, jehož sílu mnozí až na 200.000 bojovných lidí udávali, a byli osobně přítomní kardinál Branda, pět kurfürstův, totiž arcibiskupové Mohučský, Kolínský a Trevírský, pak falckrabě Ludvík a Braniborský markhrabě Bedřich, mimo to knížat, markhrabí, hrabat a vůbec panujících osob výše sta.

Však nežli hranice české překročili, čekajíce marně na výpravu krále Sigmunta, byli již okolo 8. září 1421 zase Mišňáci v Čechách, a jako před šesti nedělemi měli pomoc od některých pánův českých Sigmuntovy strany. Posádka Pražanův, které držely města Chomůtov a Kadani v moci své, poznávající, že od Pražské strany brzké pomoci míti nebudou, pobíhaly v těch městech hradby městské na několika místech a několik domů spálily, načež před velikou mocí Němcův, měst těchto na nich dobývajících, do Žatče a do jiných pevných míst odtáhly. Hrdinský rytíř Ojír z Očedělic nechtěl však z Kadaně ustoupiti, a Němci ho spálili i s věží, na které se bránil.

Pan Sigmunt Děčínský z Wartenberka obehnal zároveň velkým počtem lidu svého Žižkův nově vystavěný hrad Kalich a obléhal jej; Mišňáci zas opanovavše Chomůtov a Kadani přilnuli k městu a hradu Bílině pana Albrechta z Koldic avšak od Pražan obsazeným; však když potom dne 13. září dvoje oddělení vojska Pražského sesílené žoldnéři a množstvím selských cepníkův proti Bílině vytáhlo, nedočkali se jich Mišňáci a s pole strhli. Také pan Sigmunt Děčínský musel honem od dobývání hradu Kalicha upustiti.

Zatím veliké vojsko křižácké nevyčkávní příchodu krále Sigmunta, 10. září 1421 přece se odvážilo, u Chebu české hranice překročiti; kurfiřtové a přední ve vojstě slezše s koní svých s nábožnou skroušeností pěšky přes hranice kráčeli, Boha hlasitě o pomoc vyzývajíce. Od Chebu valilo se pak vojsko toto ohromné podle řeky Ohře s velkým všech osad českých pleněním, spálilo hrad a městečko Mašťov a obehlo Žatec. Hlavní síla vojska českého stála dlouho nepohnutě u Slaného, a byl tam také Žižka. Čechové totiž nechtěli se příliš daleko od Prahy vzdalovati, poněvadž nebezpečí na Čechy s několika stran se valilo. Pravilo se, že Sigmunt s Albrechtem Rakouským na východní straně do země vpadne, a Slezáci majíce umluvu s Německými křižáky, skutečně také zas nedaleko Broumova do Čech vešli, u vsi Petrovic mezi Policí a Náchodem, Čechy za sebou vyloudili, a pak obrátivše se na ně z nenadání do tří set jich na místě pobili. Čeští vůdcové při vojstě u Slaného konečně se dověděli, že král Sigmunt s vojvodou Rakouským ještě v Prešpurce se nachází, a tu teprv kázali vojsku, hnouti se k Žatči.

Město Žatec, jedno z hlavních zbrojišť Husitův, přeplněno bylo množstvím lidu z okolí, který v něm útočiště hledal před vztekem ne-

přátel; bojovníkův pak dobře ozbrojených bylo v něm do šesti tisíc, mezi nimi asi čtyři sta jezdcův. Křižácké vojsko zalehlo celou krajinu vůkol města daleko široko, a hned i na město dorážeti počalo. Posádka česká se však udatně bránila. Dne 19. září hnali Němci šestkrát po sobě valným útokem na Žatec, avšak ani do předměstí nemohli se vedrati, a toliko šibenici před městem podařilo se jim obořiti, jakž jeden starý kronikář český posměšně napsal, proto že se báli, aby na ni zvěšení nebyli. Žatečtí velcí množství jich pobili a zranili, 60 zajatých do města odvedli a zabité všechny prý okolo té pobíjené šibenice zahrabali. Zdá se pak, že knížata od toho dne útokův svých na Žatec více neobnovovali, ale očekávající vtrhnutí krále Sigmunta do země, jali se páliť v celém okolí Žateckém den co den městečka, vsi a tvrze, a vražditi staré a mladé obojího pohlaví ukrutněji prý než pohané, až prý pláč a kvílení chudiny vstupovaly do nebe. Při tom si přece nemohli tajiti, že jim to tažení tak dobře nejde, jak si usmyslili; počali na Sigmunta krále láti, jakoby je zavedl, sám do Čech s vojskem nepřicházejce, a nemajíce společné hlavy nad sebou, který by všem poručeti mohl, konečně také mezi sebou se hašteřili a velké nevole jeden k druhému měli. Když některého místa dobyli, tu již každý ten kníže chtěl, aby jemu samému náleželo, knížata a zvláště prý duchovní hádali se již i o to mezi sebou, komu by náležeti měli korigisti, kterých ještě ani ve svých rukou neměli. V tom je došla strašlivá zpráva, že již valné vojsko české, a v čele jeho Žižka sám, od Slaného proti nim v pochod se dává. Za všecko nechtěli se s ním potkati, a nedočkavše ho zapálili dne 2. října stany své u Žatče, a u velikém zmatku na útěk ze země se dali. Žatečtí spatřivše oheň a zmatek v ležení křižáckém, vyrazili z města a s takovým klopotem na utíkající Němce se obořili, že jich veliké množství netoliko z ručnic a kuší čili samostřelův postříleli, ale i jatých s sebou do města přivedli. Ztráta křižáckého vojska obnášela při obležení Žatče do dvou tisíc zabitých, jak se vůbec udávalo. A již se nezastavili křižáci nikde, až když noha jich na půdě české již nepostála. Hanbu takového mrzkého nepořizení uvalovali knížata na Sigmunta, a přece byli by mohli vlastní silou Čechy dobře přemoci, kdyby vůbec mimo svou společnou nenávist k Čechům a k jejich kacířství ještě jiný, ušlechtilejší cit je byl spojoval. A jako je vyprovázal velký posměch Čechův ze země, tak je přijal ještě trpčejší posměch vlastencův německých, kteří o nich úsmě-

šně pronášeli se: že prý ti pobožní páni tak sobě zošklivili Čechy nevěrné, že z pouhého hněvu nejen s nimi se potkati, ale ani na ně podívati se nechtěli. A tak z toho velikého mračna, které se od západu na Českou zem valilo, leda trochu poprchávalo, a ono samo v nívě se obrátilo!

Vojska Pražská vracejíce se již 4. října do Prahy vcházela do města od západní strany zároveň s jiným zástupem Pražským, který pana Michalce ze Staré Boleslavi vypudil, toho města se zmocnil a nyní Špitálskou branou do Prahy vcházel. I bylo veliké jasání po vši Praze, zvonění na všech kostelích a díkyčinění Bohu, že tak zázračným způsobem nepřátely s hanbou z vlasti ven vypudil.

Sigmuntovo jednání proti Čechům.

1421 v září a říjnu.

Král Sigmunt staral se všemožně o to, aby si Polského krále Vladislava Jagajlu předešel a ucházení se Čechův o krále z Polska překazil. Znaže ostýchavost Vladislavovu u věci této, vynasnažoval se Sigmunt tím pilněji o to, jak by Vladislava, posud jemu nepřítel, k sobě přiblížil, i žádal ho několikrát aby se s ním někde na hranicích sešel přátelsky. Vladislav byl tehdy právě po třetí ovdověl, a tu se mu Sigmunt nabízel s nevěstou, chtěje mu vlastní jedinou dceru, dvanáctiletou Alžbětu za manželku dáti. Král Vladislav vypravil k němu Jana z Tarnova, vojvodu Krakovského, a Zbigněva z Olešnice, svého sekretáře a tehdy probošta a kanovníka Krakovského, kteří krále Sigmunta okolo 17. září 1421 v Trnavě zastali a námluvy dokončiti měli. Sigmunt změnil svůj úmysl, nabízel jim Žofii Bavorskou, ovdovělou královnu Českou, k manželství s králem Vladislavem, slibuje jí celé vojvodství Slezské dáti do věna. I vrátili se tyto poslové 4. října nazpět do Krakova k svému králi, a tomu a jeho radám se Sigmuntovo nabídnutí dosti zalíbilo. Vřak potom i z toho sešlo, a král Vladislav Jagajlo se po několika měsících s jinou Žofií, totiž Ruskou kněžničkou Kyjovskou, zasnoubil. Král Sigmunt však zasnoubil svou dceru Alžbětu již 28. září 1421 v Prešpurce Albrechtovi, vojvodovi Rakouskému, zastavil mu patero měst v České koruně, Budějovice v Čechách, Jihlavu, Jemnici, Znojmo a Pohorelice na Moravě, a učiniv s ním smlouvu obrannou proti Husitům zapsal mu již napřed všechny hrady a krajiny, kterých na Husitech dobude, avšak pod výminkou, aby

co léna zůstaly při koruně České. Albrecht za to zavázal se nejen pomáhati jemu vši svou mocí proti Čechům, ale půjčiti také 60 tisíc dukátův ku potřebám válečným. Skutečné od-davky Albrechtovy s Eliškou staly se však pro její mládí teprv následujícího roku 19. dubna.

Poslové čeští z Kutnohorského sjezdu 4. září k velikému knížeti Vitoldovi na Litvu vypravení byli pan Vilém Kostka z Postupic, rytíř Hlas z Kamenice, Václav z Jenšteina a Vaněk čili Václav syn pana Pavlíka z Prahy. Došli však jen až do Ratiboře v Slezsku, kterážto město knížeti Janovi čili Hanušovi Opavskému náleželo. I byli tam k rozkazu téhož knížete od měšťanův asi v polovici září staveni a vězením opatřeni.

To způsobilo netoliko v Čechách mezi Husity ale i v samé Polště veliké pobouření. Hanuš Opavského docházely listy od velkého knížete Vitolda, od jeho synovce Sigmunta Korybutoviče ano i od samého krále Vladislava Polského. Všickni mu psali s velkými hrozbami, aby české poselství na svobodu propustil a překážek mu nečinil. Když však kníže Hanuš, jsa k tomu naveden od krále Sigmunta, neposlechl, strojila se v Polště válka proti němu.

Nová bouře v Praze způsobená knězem Janem Želivským.

1421 19. října — 14. listopadu.

Kazatel u Matky Boží Sněžné na Novém městě Pražském, nepokojný rejpal a nyní nepřítel pánův, kněz Jan někdy Želivský, dal dne 19. října 1421 velkým zvonem u Matky Boží Sněžné sezvoniti obec velikou ze Starého i Nového města do kostela sv. Štěpána na Rybníčku; tam vystoupil na kazatelnu i jal se žalovati na neupřímnost a nevěru pánův zemských, radil, aby se národ Český úplně od nich oddělil, a aby působilého muže za náčelníka obce zvolili, který by proti všem nevěrným a neposlušným plnou moc měl. Bylté dříve pan Hynek Krušina z Lichtenburka nejvyšším vůdcem a náčelníkem Prahy. Shromážděná obec však hned tu na místě jmenovala vládyku Jana Hvězdu z Vícemilic řečeného Bzdinku, který prý jest obci Pražské vždy věrný a zákona božího horlivý milovník; a poněvadž to byl právě muž, kterého si kněz Jan přál, tázal se obce, zdali by jeho za nejvyššího hejtmana v Praze míti chtěla. I tu ozvalo se hřmotné: „Tak! tak!“ z tolika úst, že nikdo ze starších proti tomu ni slovem ozvati se nesměl. Kněz

Jan i hned ohlásil, že pan Hvězda zvolen jest od obce řádně, a udělil mu tudyž moc nade všemi úředníky městskými. Přidání jsou pak jemu čtyři podhejtmani, dva ze Starého a dva z Nového města. Mírná a povážlivější strana ve městě, přejíc více pánům nežli knězi Janovi, vidouc co se stalo, bez meškání v kapli B e t l e m s k é sešedši se, na radnici se odebrala, žádajíc, když se zvolení pana Hvězdy za nejvyššího hejtmana Pražského ovšem již zvrátiti nedalo, aby nový náčelník Prahy bez vědomí a vůle konšelův ničeho před se bráti neměl. Účinek takové žádosti předešli však horliví demokraté tím, že dříve již bez vědomí obce avšak ve srozumění s Janem Hvězdou čili jak ho demokraté jmenovati sobě oblíbili, Bzdínkou, pět konšelův strany mírnější ssadili, a na jejich místa muže svého smýšlení dosadili, tak že veškerí konšelové nyní s panem Janem Hvězdou z Vícemilic jedné mysli byli.

Po zvolení nového nejvyššího hejtmana Pražského vzali sobě někteří konšelé výstředního smýšlení pana Jana Sádlo ze Smilkova na Kostelci v podezření nevěrnosti, proto že byv vždycky věrným přívržencem Pražanův, se svým lidem zbrojným nedostavil se hned, když od Pražan pro to byl obeslán. Pan ten Jan ze Smilkova býval mezi předními milci nebožtíka krále Václava, a mnohého kněze, mistra a měšťana Pražského uchránil před prudkým hněvem královým; při tom byl kališníkem upřímným a stranu přepjatých Husitův ovšem horlivě pronásledoval. Uslyšev o svém obvinění v Praze chtěl se očistiti před Pražany, žádaje konšely Pražské, aby mu dali bezpečně do Prahy přijíti, aby tam svou nevinu dokázati mohl. Konšelé mu psali, že může bezpečně přijíti, poněvadž takovým pomluvám bez toho víry nepřikládají. Přijel tedy 20. října ve společnosti Petra a Purkarta bratří z Janovic do Prahy, a ještě téhož večera na Staroměstskou radnici před konšely pospíchal. Tu však byli již úhlavní nepřátelé jeho místo některých ssazených konšelův zasedli, a ti v neblahém vření stranické vášni své dopustili se velmi nešlechtného skutku, davše pana Jana Sádlo ze Smilkova v radnici beze všeho vyšetřování a soudu dvě hodiny po slunce západu stíti. Tento skutek ohavný způsobil veliké rozjitření mezi pány českými, kteří s hrůzou pozorujíce, kterak vláda Pražské lůzy co den více se vzdmáhá, neviděli jiného prostředku, nežli od Pražan se vzdalovati a k samému králi Sigmuntovi se zase blížiti. V samé Praze větší část obyvatelův toho skutku konšelův velmi litovala, a když tělo statého pana

Jana ze Smilkova druhého dne v tichosti v kostele sv. Mikuláše na Starém městě pochováno bylo, vedli kněží v soukromí a také veřejně velmi důtklivé řeči o velikém hříchu, jehož se noví otcové města byli dopustili.

Když takto lidovláda v Praze nyní nejvíce se zmohla, přišlo dne 23. října 1421 poselství od velikého knížete Vitolda do Prahy, kterýž Pražany vyzýval, aby na zrádném knížeti Hanušovi Opavském se pomstili, vypravíce vojsko své proti němu, tak aby mocí přinucen byl, zajaté posly jejich na svobodu propustiti; on, Vitold, že v stejném čase také vojsko své proti němu vyšle, kteréž jeho synovec, kníže Sigmunt Korybutovič povede. Avšak kníže Opavský, uslyšev o tom, honem zajaté posly české v moc krále Sigmunta na Brněnský hrad Špilberk poslal; král Sigmunt kázal pak posly samy na hrad Trenčinský do vězení zavezti, čeleď pak jejich hned tu v Brně postínati.

Pražané poselství Vitoldovo vlažně přijali, a málo se zajatých poslův českých ujímali, proto že tu nyní strana vrch měla, která o volání nového krále do země nevelmi dbala. A přec byli v Praze vždy mužové, kteří v bouřích sebe větších nepřestávali napomínati spolusousedy své k lásce, svornosti a snášlivosti; avšak snažení jejich mívalo jenom tehdejší patrnější účinek, když celému národu z ciziny veliké nebezpečnost hrozilo. Nicméně podařilo se purkmistrovi dne 8. listopadu 1421, smířiti na radnici dva dávné protivníky, mistra Křišťana z Prachatic a kněze Jana někdy Želivského, tak že slíbili oba napotom milovati sebe vespolek. Však nicméně uveden jest téhož času od konšelův návodem kněze Jana k veliké mrzutosti mistra Křišťana na faru Svatomichalskou na Starém městě za kazatele kněz Vilém, nejhorlivější Janův stoupenec, kterýž potom lid více pobuřoval nežli vzdělával. A že pro různost ve smýšlení a víře mezi kněžstvem Pražským veliké zmatky se dály a mnohé strany proti sobě stavěti se počaly; vidělo se konšelům a starším obce, pozvati všecky mistry a kněží Pražské v den Pěti Bratří, 12. listopadu, do veliké kolleje Karlovy, aby se tam sjednotili a o stavování všeho různění a matení lidu umluvili. Stalo se tak, a kněží a mistři u velikém počtu shromáždění uzavřeli několik článkův, aby lepší řád a kázeň mezi sebou zachovávali; avšak když kněz Jan tyto články čísti slyšel, vyznal se s úsměchem, že jsou vlastně proti němu a knězi Vilémovi sepsány, avšak toho nezádal, aby proto byly zrušeny. Tito článkové byli potom třetího dne, 14. listopadu, také celé obci

na radnici ve známost uvedeni, a konšelé také napomínali kněží, aby se k ředitelům kněžstva, kteříž ve valném sboru kněžském dne 7. července ustanoveni byli, totiž k mistru Janovi z Plzně, mistru Janovi z Příbrami, mistru Jakoubkovi ze Stříbra a ku knězi Janovi někdy Želivskému, v skutku poslušně zachovávali. Tu přívrženci kněze Jana velikými hlasy za to žádali, aby kněz Jan jediný byl ředitelem veškerého kněžstva. Kněz Jan však povstav pokynutím ruky mlčení učinil, a tomu připustiti nechtěl, řka, že není hoden ani spůsoben ku správě věcí tak velikých, ale aby mistři Jakoubek a Jan Kardinál z Reinstaina zprávy té se ujali, on že chce co učeník po boku jejich břímě sobě uložené také nésti. I stalo se tak, a uznání jsou konečně vedle něho za správce kněžstva oba mistři řečení a k tomu ještě čtvrtý, mistr Petr Payne, Angličan. A tak pracoval kněz Jan všelijak k tomu, aby mírná strana Pražských mistrův a kněží vždy více slábla, a Pražané vůbec aby k smýšlení Táborskému napořád více se klonili.

Kterak Žižka Adamity vyhubil. 1421 21. října.

Již nahoře vypravovali jsme, kterak zbytkové blouznivcův na Táboře, od kněze Martina Housky pikhartským učením svedených, potom v dubnu toho roku z Tábora vyhnanych, a od Žižky z části v Klokotech upálených, do hor se rozběhli. Tito pomatení lidé, jichžto mistr, kněz Houska také nedávno teprv v Roudnici za své vzal, upadli nyní ještě do většího blouznění. Jak se nyní ukázalo, nemělo toto blouznění původ svůj v domněnkách chiliastických teprv přede dvěma léty v Čechách povstalých, nýbrž pocházelo od sekt mnohem starších, již přede dvěma stoletími ve Francii a jiných západních zemích vzniklých. Údové těch sekt zvali se „bratřími a sestrami svobodného ducha,“ a žádná duchovní ani světská moc je vyplniti nemohla. Všecko jejich mínění odvozovalo se od výpovědi, že prý „všecko co jest, Bůh jest.“ Z toho vyváděli všeliká divná tvrzení, že prý totiž člověk nehřeší, pokudkoli v jednobytnosti s Bohem zůstává a od přírody čili od celku všehomíra soběcky se neodděluje; že tudíž vše, co v tom stavu činí, jest božské, i přirozené popudy že jsou božské, pokud vedou ku spojování, nikoli však k různění; bezbožnost viděli leda, když si kdo něco sobě samému přiosoboval; proto bylo jim všecko svaté, jak mile bylo všem obecné, i ženy také; na obecné útraty

žili a všecko konali. Zdá se pak, že těmto bloudícím vypovězencům z Tábora, kněz Petr Káňiš, v Klokotech upálený, již po knězi Houskovi takové učení vštípl, i byl pak jakýsi sedlák mezi nimi, jménem Mikuláš, který tuto nauku hlavně hlásal a více přívržencův mezi lidem jí získati hleděl. Tito nešťastníci odřekli se konečně nejen všeho křesťanství, ale i všeho určitého náboženství vůbec, věřili a povídali, že není boha ani čerta leda v dobrých a ve zlých lidech; sebe měli za syny boží a ducha svátého za ducha svatého, zamítali všechna přikázání a všechny knihy vůbec, jelikož prý nosili sami zákon boží psaný v srdcích svých; jsouce pak účastníci ducha svatého, pravili, že neumrou na věky; Krista nazývali sice bratrem svým, ale nedověřilým, proto prý, že umřel; modlitba jejich byl jediný otčenáš, jež však takto odříkávali: „Otče náš, jenž jsi v nás, buď vůle tvá, chléb náš dej nám všem atd. Věřím v pána Boha neříkali, neboť víru křesťanskou za blud měli. Všecko, cokoli měli, bylo jim obecné, aniž kdo co svého vlastního míti směl; proto pokládajíce také manželství za hřích, smilství za povinnost, páchali ve schůzkách svých beze studu věci, kterýchžto v počestné společnosti vypravovati nesluší. Konečně nedbajíce ni zimy ni horka, počali nazí choditi, přičítajíce sobě nevinnost, jako Adam a Eva v ráji, a odtud nazývali je Adamity čili Naháče, však podle jejich náčelníka Mikuláše, jehož přezdělí Mojžíšem, také Mikulášence. Majíce se za svobodné syny a dcery boží, a že všecko z boha dělají, každého jiného člověka za nešlechetská pokládali, kdokoli strany jejich nedržel, pravíce, že všickni ti jsou hříšníci, a zahynouti mají, poněvadž jen dobří zůstanou. Tito nešťastníci dost dlouho provozovali mrzké šílenství své na jednom ostrově řeky Nežarky mezi Jindřichovým Hradcem a Veselím někde na blízkou vsi Valu anebo městečka Stráže; tam se pevně ohradili, aby nikdo k nim nemohl, a ačkoliv byli počtem nehojní, přece mnohé škody činili ukrutným pálením a vražděním v celém okolí, majíce to za svou povinnost, všechny hříšníky zahubiti. Nejprv Veselí, městečko jedné noci zapálili a tu šestnáct mužův, pak ženy a děti v kolébkách zabili. Potom v Kardašově Řečici, v Pleších a ve Stráži mnoho lidí zbili a jim domy zapálili. Šorce z Valu, panoše, jali, na svůj ostrov vzali, potom jemu hlavu stali a tělo do řeky uvrhše, za nohu je přivázali.

Byl pak Žižka v měsíci říjnu, po rozplacení německých křižákův u Žatče, s Tábor

svými a s vojskem Pražským v okolí Čáslavském, když uslyšel, že pan Leopold Krajf s Rakušany do Čech vpadl a ve spojení s Budějovickými hrad Lomnici od Žižky dobytý a Tábořským lidem obsazený oblehl. Vzav s sebou spojence své táhl z Čáslavska svým ku pomoci proti Lomnici, o čemž zvěděl pan Krajf Žižky se nedočkal a s lidem svým s pole strhl. Bratr Žižka přišel do Lomnice, hrad ještě lépe opatřil, a uslyšev, jaké mrzkosti se páší od Naláčův na řečeném ostrově v Nežarce, a jsa k tomu snažně žádán od pana Oldřicha mladšího ze Hradce, hned od Lomnice proti nim 400 oděncův pod svým hejtmánem Bořkem Klatovským vypravil, kteří se s lidem pana Oldřicha z Hradce a pánův ze Stráže spojili, na den sv. Rufa, to jest 21. října, z nenačání na tom ostrově je obklíčili, a na ně do ráželi. Adamité však bránili se tak udatně, ba i zuřivě, že Žižkovi netoliko mnoho lidu, ale i samého hejtmána Bořka zabili. Žižka je pak přece přemohl, a všech 40 osob, obojího pohlaví, co jich tu bylo, buď v boji padlo, buď k rozkazu Žižkově upáleno bylo. Jen jediného muže kázal Žižka ušetřiti, aby o víře a mrzkých obyčejích druhův svých vyznání učinil; a to vyznání dal Žižka hned jako v protokolu sepsati, a ten protokol mistrům do Prahy poslati. Jedině z toho sepsání, kteréž mistr Vavřinec z Březové do své kroniky položil, víme, jaké nesmyslné učení a ohavné obyčeje u těch nešťastníkův panovaly.

Kterak král Sigmunt opět mocně na Husity se vypravil a Moravskou šlechtu od kalicha upustiti přinutil.

1421 od polovice října do polovice listopadu.

Král Sigmunt nemoha v měsíci září knížatům německým, kteří novou křižáckou výpravu proti Husitům podnikli, ve slovu státi a zároveň s východní strany zbrojně do Čech vpadnouti, doufal i po hanebném útěku jejich z Čech, že ve spolku s Albrechtem Rakouským, nyní zetěm svým, sám bude s to, aby všechny Husity jak na Moravě tak v Čechách potlačil. Sbíraltě ovšem nyní pilně vojsko veliké nejen z celých Uher, ale i ze Sedmihrad, Srbska i Charvat, tak že síla vojska toho na 80 tisíc lidu branného, a to jízdného i pěšího se udávala. K tomu měl i vojvoda Albrecht ještě s 12 tisíci Rakušany přiraziti. Po svatebním veselí, jež 28. září v Prešpurce své dceři

Alžbětě a Albrechtovi Rakouskému vystrojil, zdržoval se Sigmunt od 8. do 13. října v Trenčíně, odkud znamenitého vůdce svého Pípu z Florenice s oddílem vojska přes Beskydy napřed do Moravy předeslal. Ten Pípa hned statkův předních husitských pánův moravských dobýval a plenil. Sigmunt sám vešel za ním také na Moravu a od 16. do 26. října v Brumově přebýval. Vojvoda Albrecht zas vtrhna v témže čase také do Moravy oblehl dne 21. října Jevišovice, hrad a město náležející panu Sezimovi z Kunštatu. Tento pán nemaje mnoho lidu branného při sobě, ba ani pomoci od Pražan ani od moravských pánův, musel se již 26. října vojvodě Albrechtovi poddati, jemu hrad svůj postoupiti, a co zajatý i s rodinou do Rakous se dáti odvesti. Rakušané pak Jevišovice blíž hranic jejich ležící strašlivě poplenili a zkažili. Však ještě větší hrůza šla od vojska uherského pod vůdcem Pípou, kterýž předně na statky pánův Kravařův podle řeky Moravy se obořil. Sám pan Petr Strážnický z Kravař viděl se nucena, pevný hrad svůj Helfenstein knížeti Přemkovi Opavskému u pod takovou smlouvou podstoupiti, aby jej tak dlouho ve své moci držel, pokud se on, pan Petr, s králem Sigmuntem nesrovná. Zatím nežli král Sigmunt s velikou silou do země vešel, žádal pan Petr, aby se kněží husitští, a mezi nimi přední kněz Sigmunt, na čas z jeho města Strážnice vystěhovali. Kněz Sigmunt proto nesa večeri páně v čele ostatních kněží a velkého zástupu lidu pod obojí ze Strážnice vyšel, a na Ostroh, hrad a město pana Haška z Waldšteina se odebral. Pan Hašek sám, ač od Uhrův mnohé škody na svých statcích utrpěl, nicméně ani na chvíli své smýšlení husitské nezapřel, a jednou v noci na silný jeden zástup vojska královského sám osobně se svým lidem se obořiv, několik set divých nepřátel pobil. S ním se spojil také syn Petra Strážnického, mladý Václav Strážnický z Kravař, kterýž s rovnou odhodlaností kalich hájiv ve vzpouře své proti králi ustrašiti nedal se.

Mezi tím valilo se vojsko Sigmuntovo s velkou záhubou země, nešetříc přitele jako nepřitele, k Brnu, kdež Sigmunt celé zemi Moravské ke dni 1. listopadu 1421 sněm položil. Všichni stavové museli se tu pod zaručením osobní bezpečnosti dáti najíti, toliko pan Hašek z Waldšteina a mladý Václav Strážnický z Kravař se nedostavili. V Brně bylo plno vojska uherského, sněmování pro opozdění se mnoha úřdův počalo teprv 10. listopadu, a tu Sigmunt pronesl žádost svou

slovy nevelmi vybranými, asi v smysl ten, řka: „Proto jsem vás dal svolati, abyste od těch čtyř článkův Pražských jakožto bludných a kacífských upustili, i abyste odpřisáhše se jich přijali rozhrěšení od přítomného zde zástupce papežského legata Ferdinanda, biskupa Luckého.“ Po několik dní mezi sebou sněmovníci rozvažovali, co by měli činiti; když však král Sigmunt s velkým důrazem na tom stál, aby se na tom rychle usnesli, čeho od nich žádá, a také místo, kde se sněmovalo, divým vojskem uherským v hojném počtu obklíčiti dal, kteří hrozivě připravovali zbraň svou k útoku na sněmovníky; tu sklesla mysl těchto, a museli se dne 17. listopadu k odpřisáhání víry své odhodlati, i králi se zavázati, že jemu vši svou mocí proti Husitům v Čechách nápomocni budou. Pan Václav pak, syn Petra Štrážnického z Kravař, odsouzen jest soudem veřejným, v němž král sám předsedal, všeho dědictví svého na věky, nálež ten vepsán rozkazem královským do desk zemských pro věčnou prý výstrahu všem panským synům odbojným.

Po sněmu Brněnském táhl jeden díl královského vojska přímo do Čech, a přední voje Uhrův, Jasův, Kunův a Sekelův, jež náš kronikář Vavřinec z Březové Tatary zove, obořili se hned na královské věnné město Políčku, kteréhož zradou dostavše, okolo 1300 osob obořilo pohlaví v něm pobili. Sám král Sigmunt prý se 60.000 vojska jízdného a pěšho napřed do Jihlavy přitáhl, odkud chtěl na Kutnou Horu jíti a ji z moci husitské vytrhnouti. Pánové Hašek Ostrovský z Waldšteina a Václav z Kravař hledali útočiště svého v Čechách.

Kterak bratr Žižka zatím v Plzeňstě bojoval
a potom slavně do Prahy přitáhl.

1421 od polovice listopadu do 1. prosince.

Bratr Žižka vyhubiv mrzké Adamity brzy z okolí Budějovic do Plzeňska táhl. Mnozí pánové a rytíři kraje Plzeňského totiž, jsouce ve službě krále Sigmunta, činili tam Husitům mnohé nátisky, a opírajíce se o Plzeň, město katolické a téměř nedobytné, počali brzo tvořiti moc samostatnou a protihusitskou. Plzeňští Češi a Němci již 23. července, když Pražané v Žatecku u Mostu stáli, přepadli město Rokycany a majíce tam tajné přátele lehkým způsobem ho dobyli, mnoho kališníkův pobili, velikých kořistí nabrali, a před svým odtážením město v požeh dali. Z měšťanův jen ti se za-

chránili, kteří se byli na hradě zavřeli. Dne 26. října zas obořili se Plzeňští se šlechtici s nimi spojenými na tvrz Štěnovice nedaleko Radyně, kterou Žižka svým lidem obsazenu držel, a dobyvše ji, vše co živého v ní bylo, pobili. Nyní v polovici měsíce listopadu obehnali hrad Krasíkov na počátku toho roku 1421 od Žižky dobytý a posádkou od něho opatřený. Tu se s bratřími Tábořskými přihnali Žižka, nyní vůdce zcela osleplý, po krátkém boji Plzeňské i pány z bašt proti Krasíkovu postavených sehnal a na hrad špiže dodal; i byl by veliké krveprolití spůsobil mezi nimi, kdyby v největší potřebě nebyl přichvátal Plzeňským ku pomoci pan Jindřich Rous z Plavna s velkým houfem jezdcův, a Žižku nebyl donutil upustiti od nich a se svými bojovníky k Žatči se obrátiti. Plzeňští s houfem páně Rousovým byli nyní počtem silnější, a troufali si Žižku poraziti; pročť táhli jemu v zápětí a mnohými harci na cestě k boji ho dráždili. Žižka dobře poznávaje těžký stav svůj, jel spěšně před se dále, až se svými se octnul v okolí města Žlutice, kde hora Vládař velebně nad celou krajinou daleko široko vládne. I kázal bez meškání vozům a jždě své na tuto horu se obrátiti a na jejím vrcholku se ohraditi. Tam vozy své, děla i jezdecké náležitě k bitvě spraviv po tři dni útoky nepřátel statně odrážel, ačkoliv bouří větrův, náramných na ten čas sněhův a nedostatkem potravy velmi soužen byl. Nepřátelé darmo se pokoušeli, dobytí jeho hradeb vozových, a sami zimou a hladem moření po třech dnech od něho upustiti musili, ztrativše mnoho dobrých lidí při svých neprospěšných útocích. Žižka však sestoupiv s hory Vládaře táhl vždy v šiku bojovním avšak bez další překážky dále, až se k Žatči dostal, kdež od bratří Žateckých jemu z města vstříc vyšlých s plesáním přijat a do města uveden byl. Bojovníci jeho však jen málo dní v Žatči mohli sobě oddechnouti: přišel tam posel od Pražan, kteří Žižku sobě ku pomoci proti králi Sigmuntovi volali. Žižka tím ochotněji do Prahy pospíchal, že tehdejší náčelníci v Praze, nejvyšší hejtman městský, Jan Hvězda z Vícemilic, a kněz Jan někdy Zelivský byli jeho obzvláštní ctitelé a přátelé.

V skutku nastalo nyní nebezpečnoství všem Husitům veliké. Pánové čeští ještě před Sigmuntovým tažením, jsouce pro nešlechtné usmrcení pana Sádla ze Smilkova proti Pražanům velice rozjřtení, a s velkou ošklivostí na vládu chátry, kteráž v Praze čím dál tím hrozněji zmáhati se počala, se dívajíce, počali nyní sku-

tečně to dělali, z čehož je v Praze kněz Jan a jiní demokraté vinili; odpadali totiž ne-li od kalicha, aspoň od jeho obhájců, a stavěli se proti nim jeden po druhém.

V měsíci říjnu učinili Slezští knížata nový a to v témže roce již třetí vpád proti Husitům

do Čech. Vešedše u Náchoda do země, plenili a velké záhuby činili zvláště okolo hradův Litic a Žampachu; a tu odpadl nejprv pan Jan Městecký z Opočna, kterýž teprv před půl rokem v Chrudimi ku kalichu byl přistoupl, a nyní spolu s jinými českými pány strany

Slavný vjezd Žižkův do Prahy 1. prosince 1421. (Str. 945.)

(99)

královské, Pátou z Častalovic a Janem Svídnickým z Chotěmic, Slezákům lid a majetek husitský kaziti a pleniti pomáhal.

A nyní v listopadu, když král Sigmunt s ohromným vojskem již v Jihlavě stál a jiní nezřízení houfůve uherského lidu Políčku kazivše již přes Litomyšl do Čech přitáhli, tu přední jiní pánové, Oldřich z Rosenberka,

Chudoba z Wartenberka na Ralsku, Vilém Zajíc z Hasenburka, tentýž Jan Městecký z Opočna a sám Čeněk z Wartenberka, nyní již podruhé, a jiní, veřejně od Pražanův i od Husitův vůbec se oddělivše k Sigmuntovi se hlásili a do Jihlavy přijevše, jemu se zas poddávali, za svého pána jej uznávali, svou pomocí a radou jej podporovati sli-

bujíce, toliko žeby království toho a jeho obyvatelův šetřil a chystanou jim záhubu odvrátiti ráčil, což on prý pěknými slovy utínně přislíbil.

Vojsko Pražské dosud v okolí Čáslavském leželo, a když je docházela zpráva, kterak král Sigmunt s novou ohromnou mocí proti nim se strojí, měli hejtmani jeho o to péči velikou, pokládajíce sílu svou za nedostatečnou, aby jemu odolati mohli. Proto dodavše do měst hrazených pomoci, zvláště do Hradce Králové, sami s pole strhli a do Prahy s vojskem se vrátili. Tu hned konšelé Pražští rychlými posly volali snažně všechny horlivé Husity k obraně vlasti, zvláště pak bratra Žižku a jeho Táboře.

Bratr Žižka se svými již 1. prosince 1421 ze Žatče do Prahy přišel, a byla to podivná, jak slavně ho Pražané vítali; zajisté nejinak, než když panovník znamenitý do svého věrně oddaného sídelního města vjíždí. Jak mile totiž ve městě o blízkém příchodu jeho zvěděli, tu se hned celá Praha naproti němu za bránu vyhrnula, kněží napřed se svátostí oltářní volajíce mu slávu, a hned počalo se na radnicích a na všech kostelích velkými zvony zvoniti. Před Žižkou zas kráčeli kněží Táborští také svátost nesouce a za Žižkou bratři a sestry jízdecky i na vozích válečných. Po ulicích pak stáli sbory kněží a mistrův, konšelé a starší obce, řemeslníci cechové a vůbec lidstva množství veliké, a všickni radostnými pokřiky vítali slepého hrdinu, v kterém kladli největší naději spásy. A hned každý snášel jídla a pití v hojnosti k posilnění příchozích, a o všechny jejich potřeby bylo postaráno. Žižka zůstal celý týden v Praze radu bera s náčelníky obce o potřebách zemské obrany. Pak dne 8. prosince vytáhl napřed on s vojskem svým cestou ke Kutné Hoře, a nazejtří následovalo vojsko Pražské.

Kterak se král Sigmunt zase na Kutnou Horu dostal a jeho vojsko s Čechy se potýkalo.

1421 21. a 22. prosince.

Král Sigmunt vtrhl z Moravy do Čech s mocí třikrát větší, nežli mu v té chvíli Čechové k obhájení vlasti vstříc postaviti mohli; že pak se celá tato mocná výprava Uherského krále proti Čechům s vojskem dobře ozbrojeným, v boji cvičeným a válce zvyklým netoliko se špatným prospěchem, jako obě předešlé jeho výpravy, potkala, ale i s hanebným útekem ze země skončila, to zajisté jest důkaz, seč jest i malá hrstka odhodlaného národu vedená hla-

vou výtečnou. Zajisté nikdy nezaskvěly se podivné dary ducha slepého vůdce spojeného vojska Tábořského a Pražského, jako právě nyní v těchto dnech nebezpečných, když král Sigmunt svou hlavní mocí chtěl provesti nad Čechy vůli svou.

Horníci poddavše se z jara toho roku Pražanům a však od nich ušetření byvše, s velkým strachem o tom slyšeli, že se Žižka s Táboři 8. prosince z Prahy vypravil a k jejich městu se blíží. Báli se vždy ještě pomsty Táborův za své předešlé ukrutné nakládání s nimi. Pročež umluvivše se vyjeli na koních vstříc vojsku Tábořskému, vítajíce je slovy pokornými s city však odpornými a zrádnými. Táboři uhodivše se v Kutné Hoře, druhého dne do kostela sv. Jana Křtitele (nyní zaslého) vešli, aby podle svého způsobu služby boží konali. Mnozí z obyvatelův města jsouce zvědaví, také tam šli podívat se. A tu viděli, kterak jeden z kněží Tábořských beze všeho roucha církevního a toliko v obyčejném všedním oděvu k oltáři přistoupil, na kterém hostie a víno připraveny byly, kterak před tím hlavu k zemi sklonil, a v té postavě modlitbu Páně odříkav, hned slova žehnající chleb a víno vysokým a všem srozumitelným hlasem pronášel, a napřed sám těla a krve Páně požil; kterak potom přistoupili ostatní kněží Táborští, tak jak byli s koni ssedli v pláštích a ostruhách, někteří prý i v šatech dosti obnošených a špinavých, kterak s oltáře brali nalámané hostie a kalichy železné, cínové a dřevěné, jež byl první kněz dřívě vínem naplnil, a též sami napřed večere Páně poživše, bratřím a sestrám Tábořským beze vší přípravy a uctivosti též požívati dávali. To se ovšem Horníkům nelíbilo velice, a vycházejíce prý z kostela a na zem odplivující pravili prý mezi sebou: „Nyní věříme, co jsme dosavad jen doslyšali, že Čechové jsou opravdíví a nehorší kacíři, a že je každý věrný křesťan pronásledovati musí.“ Těšili se však nadějí, že král Sigmunt brzy přitáhne a těch nemilých hostů je zbaví. Služby Boží Pražanův a kališníkův vůbec ovšem více s katolickými obřady se srovnávaly, a tito Horníci jsouce pod vládou Pražskou ovšem také sami ku kalichu se přiznávat musili. Nyní však v nevoli své na Čechy vůbec zanevřeli.

Ža Táboře přitáhli brzo Pražané pod svým nejvyšším hejtmánem Janem Hvězdou čili Bzdinkou, který se však ve všem Žižkovi podřídil. Kutná Hora nebyla ani svým položením ani svými hradbami městem dosti pevným a bezpečným, pročež Čechové nemínili se v ní držeti.

Královské vojsko zatím provalilo se z Jíhlavy do Čech, avšak obrátivši se přes Humpolec a Ledebč obměškávalo se v pochodu na Kutnou Horu, jakž král Sigmunt byl sobě uložil. Uhti v jeho vojstě neslýchané a hovadské ukrutnosti na ubohém obyvatelství oněch stran páchali. Vsi, městečka a tvrze vesměs vypalovali, ženám i pannám nejohavnější násilí činili, dětem od matek vzatým ruce a nohy usekávali, matky a jiné ženské zcela obnažené před sebou jako dobytek hnali a ještě jinými ukrutnostmi divokost svou nad nimi provozovali, že oškliko jest, vypravovati o tom. V čele vojska královského táhl onen pověstný Pípa z Florencie, vůdce v boji dávno zkušený a válečným uměním v Evropě proslulý, a vůbec zdálo se, jako se Pípa sám snad chlubil, že již tenkrát valem potřebo bude všechno plémě českých kacířův.

Když se Čechové o tom dověděli, že král Sigmunt již v Ledčích se nachází, Žižka s Táboru a Pražany vyšel z Kutné Hory nad městem blíž hutí nad šachtou Tábor zvanou, kterou král Sigmunt před tím nově kázal vystavěti, polem se položil, chtě tuto krále očekávati. A když král s vojskem dlouho nepřicházel, táhl Žižka do Čáslavi, kdež lid jeho bradby města toho opravil a rozmnožil. Tam v Čáslavi přirazili k němu z Moravy oba pánové moravští, Hašek z Waldšteina a Václav z Kravař, potom také ještě pan Boček z Kunštatu a z Poděbrad, všickni s lidmi svými. Teprvé 20. prosince 1421 blížil se král Sigmunt s vojskem svým, pročež Žižka, osadiv Čáslav dostatečným počtem lidu svého, zase s vojskem ke Kutné Hoře se vrátil.

Nazejtří v neděli 21. prosince kněží z vojska českého vykonavše v Kutné Hoře v kostelích služby Boží ohlašovali na kazatelkách od řečených pánův, od Žižky a Pražanův, aby byli všickni Horníci k setkání se s králem hotovi, a aby víru, kterou jsou pro hájení pravdy evangelia Bohu a Pražanům slíbili, nezrušenu zachovali, ani se velikou mocí královou zastrašiti dali, poněvadž jestliže hejtmanům vojska českého víru zachovají, páni a rytíři a všecko vojsko Pražské s nimi spíše hrdla položiti míní, nežli by je opustilo a od nich odstoupilo. To samo museli také biřicové provolávati veřejně po všech ulicích Kutné Hory. I posílňlo se vojsko české potom ještě krátkým snídáním, vůdcové zřídili mincmistra k opatrování Hory a vytáhli se vším lidem svým Tábořským a Pražským Kouřimskou branou z města. A však sotva se vzdálili na dva hony od města, tu již přiblížilo

se vojsko královo k vojsku Pražskému; v předním královském houfu bylo u prostřed množství jezdcův oděných mnoho set volův a krav zavřených, jimiž král mínil, že se první síla českých šikův při útoku oblomí. Avšak Čechové pevně se postavili, a Žižka kázal rychle otočiti celé vojsko hradbou vozovou, zřídil šiky uvnitř toho tábora k obraně, a na krajních vozích mnoho děl k bití čili ku střelení bylo přihotoveno. Byloť pak s českým vojskem i mnoho Horníkův vozovou hradbou zavřeno, kteří byli z města s Čechy vyšli, dílem aby jim v boji pomáhali, dílem aby zvěděli a se dívali, zdali Čechové neb král Sigmunt pole obdrží. A ti všickni s ostatní pěchotou českou mezi vozy s cepy a jinými zbraněmi spořádání jsou. Po krátkém napomenutí od kněží padli potom všickni na kolena a modlili se na chvíli, a pro větší povzbuzení byli ještě mnozí statní bojovníci na důstojnost rytířskou povýšeni.

V tom pak někteří houfové královští udeřili na šik český vozový; když však do nich děla na vozích postavená bítí počala, a též cepníci čeští smělejší nepřátely svými cepy pozdravili, tuť brzy s velikou ztrátou tyto houfové v útěk dáti se musili. Nicméně přišli zas jiní houfové, a od Čechův podobným způsobem přivítání a odražení byli, tak že takové nepřátel útoky a přede hry boje až do noci téhož dne se protáhly.

Mezi tím však, co se tyto boje před Kutnou Horou vedly, otevřeli někteří Horníci zrádným způsobem Kolínskou bránu vojsku krále Sigmunta: vešlo do města několik set žoldnéřův královských a s nimi zároveň mnozí z Horníkův, kteří z jara před Pražany odtud byli utekli. Když tito do města vešli, vylezli hned jiní Horníci a kovkopové, kteří se dosud byli ve sklepích skrývali a s uprchlými tajně srozumění měli, že svých skrýší, a jali se hned společně s nimi všechny své spoluměšťany, kteříkoli znamenání neměli a hesla jejich neznali, po ulicích a domích jakožto kacíře, proto že s Pražany drželi, ukrutně zabíjeti. Co byli v Hoře tajní katolíci, honem obrazy svatých, jež u sebe skryté měli, okny ven vystrčili, a tím krveprolití a drancování se uchránili. Na jednu faru ve městě přiběhl jeden obzvláště rozjitřený kněz, ptal se po faráři, mistru Petrovi, a když mu řečeno, že s českým vojskem z města vyšel, tu se najedl a napil, a potom běže na královský lid zavolal, kterýž do fary vpadna, farářova náměstka i ostatní kněží tam zastihlé do smrti ubil. Někteří z Horníkův utekli se před zuřivostí svých zrádných spoluměšťanův na věž toho

kostela; tam je však nepřátelé až nahoru vyhnali a pak s jedním knězem, Matějem Slovane, s té věže dolů smetali, tak že se všichni zabili. Jednoho také kněze, kmeta šedivého a ctihodného, u oltáře před svátostí klečícího nalezše s velkou zůřivostí do smrti ubili. Také tabernakul čili archu krásného díla podle kališnického způsobu nově vyzdobenou vynesše z kostela na několik kusův roztloukli; s tělem a krví Kristovou, co se při tom stalo, v pravdě se neví, pravilo se však, že jakýs příběhna, kopím tělo Páně probodl. V kapli sv. Václava ve Vlaském dvoře našli monstranci s tělem Kristovým, kteréž prý pošliapali nohama. Tak se mstili katoličtí Horníci nad sousedy svými, proto že k Pražské a kališnické straně přilnuli, a Kutná Hora této neděle, podavši se v moc krále Sigmunta, velikými ukrutnostmi a krveproleváním naplněna byla.

Král Sigmunt uvázav se tudíž beze vší ztráty v Kutnou Horu, a máje vojsko mnohem větší, nežli Čechové, přilehl k městu, z něhož mu potrava dodávána byla, a ještě téhož dne celý český tábor tak v poli otočil, že podobal se jako ostrovu v moři nepřátel. Táboři pak s Pražskými velmi málo potravy a nápoje majíce musili se postiti a mnoho zimy snášeti. Teprv k večeru hnuvše se s celým táborem a ku královskému vojsku se přiblíživše, z děl do něho bítí počali a s jeho stanoviště je sehnali. Nazejtří ráno, —

(avšak poshov laskavý čtenáři: těmi slovy ve smyslu svém nedopsanými končí se kronika mistra Vavřince z Březe, a opouští nás nejhojnější a nejživější pramen dějin husitských. Mistr Vavřinec celou husitskou valku přežil, ba ještě i o něm samém v průběhu dějin zmínku učiniti musíme; však počav již v pokročilém věku svém tuto kroniku psáti, nedospěl do konce, vypsav nám toliko příběhy prvních 8 let husitského hnutí; bezpochyby že buď nemoc nebo smrt péro mu z ruky vytrhla, k nenahraditelné škodě dějepysu našeho. Co dále o příbězích ve válkách husitských víme, čerpáno jest z kronik jiných, více méně chudých a skoupých, také z cizích a strannických, potom z listin souvěkých; o příčinách a pohnůtkách mnoha důležitých příběhů, proměn a převratův již nikdo více nám místnějších zpráv podati neuměl.)

Tedy nazejtří ráno dne 22. prosince 1421 položili se Táboři a Pražané na výšině u Kaňku zavřevše se vozy válečnými dokola; a osulo je tam zase se všech stran vojsko královské, nedávajíc se již s nimi do boje, tak že se zdálo, jakoby chtělo tuto pohyblivou pevnost kacířskou jenom hladem vymoití. Hladem a zimou Čechové mnoho strádali v táboře svém sevřeném, a byli by s chutí vyrazili na nepřátely své; však Žižka zdržel je, a obě vojska tudyž celý den na sebe se dívala. Žižka pak dočká

tmavé noci kázal z ticha všechny vozy ku pochodu zříditi, a tu najednou po půlnoci hnul se s celým táborem stranou ku Kolínu se hřmotem velikým a střelením z děl. Vojsko královské nevědouc co se děje, bezděky ustupovalo mu s cesty, neumějíc v překvapení svém ani jemu překážeti ani jej stíhati. Tím způsobem celé vojsko Tábořské a Pražské ze svého uzavření mezi nepřátely beze vší škody na lidech a v zavazadlech vyvázlo a ku Kolínu se obrátilo. Stalo se to v noci před štědrým večerem.

Král Sigmunt za to měl, že se Čechové na útěk dali, a v domýšlivosti své, že je svým mocným vojskem nyní dokonale potře, ani je pronásledovati nedal. Usadil se dvorem v Kutné Hoře, a tam v dobré mysli svátek Božího narození slavil. Po celé dvě neděle se pak nikdo z českého vojska proti němu nepostavil, a on svému vojsku dopustil, že se houfně rozbíhalo do okolních vesnic a městeček na drancování a sbírání špíže. Zdá se pak, že s Pražany, kteří v Kolíně zůstali, potom přece ještě vyjednával; neboť šel tam k nim z Hory od něho polský pán a posel krále Vladislava, Záviše Černý z Garbova.

Kterak Žižka krále Sigmunta z Kutné Hory ven ze země vytepal.

1422 6.—22. ledna.

Bratr Žižka dobře tomu před Kutnou Horou porozuměl, že má příliš málo lidu proti Sigmuntově moci, jinak by byl zajisté hned sám naň se obořil. Probiv se na Kaňku, jsa nepřitelem obklíčen, způsobem neočekávaným a mistrným až do Kolína, pospíchal hned do krajiny Jičínské a Turnovské, a tam nového lidu bojovného nasbírav s ním se po novém roce zas ku Kolínu vrátil. Měl pak tu nyní moc dostatečně velkou, že s ní krále již bezpečně polem podstoupiti mohl.

Král Sigmunt si zatím na Kutné Hoře hověl, a jeho vojsko rozbíhajíc se po celém okolí, pátilo městečka, vsi a tvrze, páchalo při tom nelidské ukrutnosti a pouštělo uzdu divoké prostopášnosti své. Toho Žižka použil: vytrhna dne 6. ledna v úterý na den Tří Králův z Kolína ke vsi Nebovidům, kde právě Uhři tak řádili, že bratři Táboři a Pražané vidouce a slyšíce to mezi sebou pravili: „Námť jest toho pomstiti, aneb za to svá hrdla dáme!“ kázal jim na Uhry udeřiti; a oni v prvním útoku hned množství Uhrův pobili. Stálo však vojska královského na všech vršinách tak hustě vůkol,

jako by na les hleděl; nicméně první Žižkův útok na Uhry tak náhlý a veliký strach uvalil, že všechno k Hoře Kutné počalo běžeti, a samého krále a vůdce Pípu s sebou strhlo, tak že král Sigmunt, aby ještě neupadl sám v ruce Žižkovy, toho samého dne již z Hory utíkati počal. Náhlý a omráčivý převrat nadějí tak jistých popudil jej k náramnému vzteku, a vyléval sobě zlost svou na samých Hornících, kázav starší a jemu podezřelé Horníky k vozům svým provazy přivázati, když k večeru město opouštěl, a město samo na několika místech zapáliti. České vojsko dorazivši do města v té době, když hořeti počalo, samo oheň uhasilo, tak že neveliký díl města vyhořel. A na útěku se Sigmuntem nalézali se netoliko všichni katoličtí Horníci, ale i ženy a děti jejich, a to v takovém zmatku a nedostatku všech potřeb, že jich nemalý počet na cestě zimou a všelikým svízelem zahynul. Dne 7. ledna utíkalo všechno ještě celý den; třetího dne, 8. ledna, kázal nejvyšší vůdce Pípa vojsku královskému u Habrův zastaviti se, a zšikoval je k bitvě na jakémsi přivrší; však sotva Čechové sem za ním dospěli a mocně na ně dorazili, dali se Uhři opět tak náhle na útěk, že tu i mnohé korouhve a jiné věci své Čechům musili v kořist pustiti. Král Sigmunt zatím pořád dále před se ujížděl. U Německého Brodu, města králi věrného, k večeru zas Uhři se zastavili, chtěje Čechům čeliti, snad aby tím toliko králi, který vždy napřed dále jel, volnějšího oddechu zjednali; královské vozy totiž s nákladem velikým, bohatým a vzácným, nemohly tak rychle branami do města projeti, a potřebovaly tudíž ochrany. Avšak tu již u večer byl jim zase Žižka v patách, a bez meškání na Uhry doraziv, po krátkém boji mnoho jich pobil a zjímal, jiné buďto vtláčil do města, buď dále na útěk obrátil. Uhři ženouce se dále okolo města přes zamrzlou řeku Sázavu, svou klopotnou tíž na ledě se prolomili, a zas mnoho jich tu i s koňmi bídně zahynulo. Čechové nadšením, nezloinnou vůlí a setrvalostí svou pravý div válečnosti dokázali. Po neschůdných cestách v zimě octli se ve dvou krátkých zimních dnech od Kutné Hory až před hradbami Německého Brodu s těžkými vozy svými a s děly, s kterými dvakráte k boji se šikovali, a dvakráte nepřátele rozprášili. Před Brodem přeželeli noc tuto na 9. ledna; a ráno vykonavše služby Boží a přijavše vesměs večeri Páně, Pražané i Táboři, každý svým spůsobem, počali hned města dobývat, myslíce, že se v něm ještě král Sigmunt nachází, který zatím v noci dále do Moravy ujel. Stříleli z děl i

z prakův do města a královští zas z města celý den, avšak bez patrného účinku. Třetího dne, v sobotu 10. ledna, Čechové vykonavše zase dle obyčeje svého služby Boží, jako včera, přijali nabídnutí z města, že by se pod úmluvou vzdáti chtělo. A tu jedni rokují, a druhí přes hradby do města lezou; a tak vpadnuvše do města ztepali lidu na několik set, mnohé z domu radního dolů na meče, oštěpy a sudlice smetali, a celý Brod, město do té doby německé, rodiště někdy kněze Michala de Causis, Husova protivníka, dočista zkazili, tak že sedm let pusté leželo; mrtvá těla na rynku vlci a psi jedli, a některá pochovávali okolní sedláci. Kromě 548 Uhrův a jiných oděncův, kteří na ledě se proboufivše utonuli, zahynulo na tom útěku z Kutné Hory až ke Brodu lidu královského, Uhrův a lidu městského a okolního do 12 tisícův; nemalý počet znamenitých lidí dostal se do zajetí českého, a kořist, jížto se Čechové u Brodu zmocnili, byla nevýslovně bohata, jelikož královští odběhli tu všech vozův svých, jichž bylo přes 500 prý plných, natlačených, vrchovatých s rozličným zbožím, klénoty, penězi, rouchy a s takovým množstvím knih vzácných a skvostných, žeby jich prý na tři žebrinové vozy, fasuňky, nevezbral. Toto nové, neslýchané vítězství Čechův činilo zas hluboký dojem v celém světě křesťanském, a zvláště v Němcích prý bylo zoufání nevýslovně veliké, rovněž jako tím se rozmnožila ještě více nenávisť, kterou Němci vůbec k Čechům měli.

Žižka nedal prchajícího nepřitele stíhati, a jako že Čechové vůbec na výbojnou válku nemyslili, chtěje jen vlast svou obhájeti, předvídal, že Uhři dostavše takové naučení od něho, ne tak brzy k novému pokusu proti Čechům chuti míti budou. Král Sigmunt sám osobně již do Čech nevkročil, až teprv po skončení těchto válek husitských. V neděli a v pondělí, 11. a 12. ledna 1422 slavili Čechové své vítězství rozličnými obyčeji; napřed byl v neděli bratr Žižka jak se zdá při službách Božích na důstojenství rytířské povýšen, potom v pondělí pasováno jest mnoho jiných rytířův pod šesti neb sedmi korouhvemi, které byly v bitvě u Brodu nepřátelům pobrány. Žižka však smuten a nespokojen byl z té příčiny, že Německý Brod ztečen a zkažen byl, když obyvatelé jeho již o vzdání svém rokovati počali: takový skutek pokládal Žižka za poskvrnění cti bojovnícké a za hřích proti zákonu Božímu, tak že do smrti své nepřestal litovati toho.

Mezi zajatými nejznamenitější muž byl polský pán Závěše Černý z Garbova,

erbu Sulima, starosta Špišský, seděním na Čorštýně pod Tatrou, válečník na slovo vzatý, kterýž požívaje veliké důvěry krále svého, Vladislava Jagajla, často od něho co posel a důvěrník k jiným panovníkům a k rozličným sněmům a schůzkám poslán býval, na sboru Kostnickém s jinými Poláky také za Husa u sboru se přimlouval, nějaký čas ve službě krále Sigmunta v Uhřích byl a jemu proti Turkům výborné služby konal. Příjmení své Černý dostal od černého bruění, které nosíval. Nyní byl právě od krále Vladislava ke dvoru Sigmuntovu přišel, aby svatební smlouvu mezi králem Polským a ovdovělou královnou Českou Žofií uzavřel; stihnul však krále Sigmunta na vojenském tažení do Čech, a nemoha v hluku zbraní vyjednávat věci svatebních, za povinnost sobě pokládal, netoliko krále do Čech sprovoditi, ale i co dobrovolník účastniti se boje proti Čechům. Moha bezpečně se Sigmuntem z Německého Brodu dále utíkat, zastyděl se co bojovník srdnatý, a raději se v Brodě těm v čelo postavil, kteří tu se zavěšše brániti se chtěli.

S ním zde zároveň do zajetí přišel pan Hynek Červenohorský z Dubé a z Náchoda, kterému se tuto podobná nehoda do roka již podruhé stala, Borovský, polský, Mrvice český rytíř, a mnozí jiní vzácní mužové. Byli všickni do Prahy do vězení posláni, a král Sigmunt musel za vydání a propuštění jejich všechny Čechy, jež ve svém zajetí držel, jmenovitě české posly k velkému knížeti Vitoldovi Litevskému vyslané, v Ratiboři v září minulého roku zajaté a v Trenčíně uvězněné, zejména pana Viléma Kostku z Postupic, Hlasa z Kamenice, Václava z Jenšteina a Václava syna Pavlíkova, na svobodu propustiti. To-liko pana Záviše Černého Pražaně až do sv. Bartoloměje u vězení podrželi, a tím to překazili, že námluv krále Vladislava a královny Žofie dokončiti nemohl, tak že s ním potom i sešlo.

Počátek větších rozbíjův mezi Husity. Přebírat v Praze. Stětí kněze Jana Želivského.

1422 2. února — 15. března.

Po konečném slavném vypuzení krále Sigmunta a jeho moci válečné nemuseli se Čechové venkovského nepřitele tak brzo obávat; avšak ledva že s té strany bezpečnými se pocítili, tím ostřeji propukaly neshodnosti a příkrosti obou hlavních stran v národě, mírných totiž kališníkův a výstředníkův tábořských, ari-

stokratův a demokratův. Kališníci a většící část šlechty české byli by se rádi opět chtěli smířiti se všeobecnou církví, spokojující se s články Pražskými, kdyžby jim je církev potvrdila, kdežto strana tábořská o všelikém smíření ničeho slyšeti nechtěla a k tomu ještě šlechtu ze zrady viníc jí se odřekla, ač se i páni někteří a nemalý počet zemanův k Tábořům byli přiví- nuli. Táboři nechtěli ani o uvedení nového krále do země slyšeti.

Starý Vitold, velký kníže Litevský, pocíťv již s počátku povolání v sobě, žeby mohl v Čechách na královský trůn dosednouti, velmi rád to slyšel, že král Sigmunt, jeho nepřítel, poražen a Vladislavův posel, Záviše Černý, zajat jest, a když zvěděl, že kališníci o smíření se všeobecnou církví dbají. Pod tou tedy výminkou, jestli se to skutečně stane, svolil, že sám čtyry články Pražské přijme a panování v Čechách na svá bedra vezme, a to navzdor svému bratranci, králi Vladislavovi, který se byl s králem Sigmuntem smířil.

Vitold také věděl, že pokud v Čechách Táboři a v Praze kněz Jan všemu smíření s ostatním křesťanstvem překážky klásti budou, pokoj a řád v zemi provesti se nedá; a v tom smyslu také s českými pány a Pražany, kteří k němu zření měli, se umlouval. Stala se tajná umluva o odstranění kněze Jana v Praze, byť by to i Táboře a kališníky nepřátelsky rozdvíjiti mělo.

Prvním krokem k tomu bylo svržení Jana Hvězdy z Vícemilic s hejtmanství Pražského. Stalo se to již před Hromnicemi 1422 způsobem lstným, nenadálým a bouřlivým, nám však již neznámým. Nejblíže příčinu zavdalo tajemné ztracení se pečeti městské, a mocný rozsudek o tom vynesti mělo devatenáct husitských šlechticův. Mezi těmi byli ovšem také hejtmani Tábořští, i sám Žižka, ale přec to svědčí o tom, že při jmenování těchto oprávcův čili rozsudí strana šlechtická měla převahu. Tito oprávcové našli dne 5. února, že všickni tehdejší konšelové a úředníci v obou městech mají býti ssazeni, že sobě obce Pražské po svých čtvrtích nové konšely a úředníky mají voliti, kteřížby potom po celý rok zůstati aniž jinými nahražování býti měli; konečně z těch nově zvolených konšelův jedna polovice Staroměstských a Novoměstských že mají pospolu sedati a úřadovati na Starém městě, druhá polovice na Novém. K tomu dán jest potom nově zvoleným konšelům rozkaz, aby nižádnému mistru ani kterému knězi k sobě do nižádné rady nedali choditi neb vstupovati, což přímo proti knězi Janovi směřovalo, ačkoliť též kněz na novo i s Jakoubkem, Paynem a Kar-

dinám za spolusprávce všeho duchovenstva Pražského uznán byl a potvrzen. Po několika dnech, 9. února, zvolen jest potom za nového nejvyššího hejtmana Pražského, pan Hašek Ostrovský z Waldšteina. Zvolením toho pána dovršeno bylo v Praze vítězství strany šlechtické a kališnické, tudíž také strany velkého knížete Vitolda, kterýž se jaksí již byl postavil v čelo její.

Jako nejvyšší hejtman tak i noví konšelé Pražští však dobře cítili, že jejich panování ve městě nebude jisté a bezpečné, pokud tu bude kněze Jana Želivského, který myslí všíny obecného lidu takofka neobmezeně vládl. A jako jejich předchůdcové v úřadě konšelském před půl rokem pana Jana Sádlo ze Smilkova nešlechtně a bez práva stali, tak i oni umínili sobě, totéž učiniti zrádným spůsobem knězi Janovi a předním jeho stranníkům ve městě.

Již před umluveným dnem obeslal pan Hašek Ostrovský, nový hejtman Pražský, všechny zemany a panoše v okolí Pražském, kteří Pražské obci vojensky sloužili, do města, aby možné zbouření města vojenskou mocí potlačil. Tu přišli v neděli 8. března po odpoledním kázání dva konšelé, jeden Staroměstský a druhý Novoměstský, do příbytku kněze Jana u Panny Marie Sněžné, hledajíce ho, aby šel na radní dům Staroměstský, že ho páni konšelé v pilné věci potřebují. A nenalezše ho doma šli pryč. Potom několik poslův přišlo, a vždy doma nebyl nalezen. Pak po dvou hodinách opět posel přišel, a ten kněze Jana doma nalézna řekl k němu: „Kněže Jene! Páni jsou vzkázali, ays již dnes na radní dům nechodil, neboť jsou již dolů sešli, než zjitra po samém kázání rač přijíti.“

Nazejtří dne 9. března ve svátek sv. Cyrila a Methodia šel kněz Jan po kázání na řečnou radnici, vzav s sebou druhého kněze, bezpochyby Viléma, nahoře již spomenutého, kterýž podrobnou zprávu o tom příběhu sepsal. Na cestě potkali dva konšely, kteří pro kněze Jana šli, aby pospíšil, že páni již naň čekají. Když tam přišli, chtěl Janův společník přede dveřmi zůstat, avšak jeden z těch dvou konšelův pravil řka: „Kněže Jene, pojmi tohoto s sebou.“ A když vešli do světnice, všickni jsou proti němu povstali a velmi ochotně ho přivítali. Kněz Jan usedl mezi nimi v lavicích, a Petr Věžecký, jeden z konšelův, vece k němu: „Nuže, milý kněže Jene! rač nám, kam bude lépe do pole vyjeti, či do Moravy, anebo k bratrům Tábořským, kteří toho na nás velmi žádají, anebo ku Krasikovu na pomoc?“ Tedy

kněz Jan odpověděl: „Mně se zdá, abyste obeslali bratří Tábořské, ať se seberou s obcí Klatovskou, Sušickou, Domažlickou a Píseckou, a my obtečeme Hrádek (Křivoklát), a tuť k nám věrní odsud potáhnou; a odtud pošleme jízdné a lidu něco pěšího, ať s obcí Tábořskou a s jinými Krasikovu pomáhají.“ Na to Věžecký a purkmistr smějíce se řekli: „Rovně jsi se, kněže Jene, s námi úmyslem srovnal.“ I obrátil se purkmistr k poslovi řka k němu: „Jdi chutě pro hejtmana, pana Haška, ať hned ráčí přijíti, neboť jest toho pilně potřebí.“ A jiné posly rozeslal pro purkmistra a konšely Nového města; tomu poslu zas, kterýž měl pro pana Haška jíti, řekl: „Pověz pánu, žeť již kněz Jan přišel, ať pospíší.“ Když po malé chvíli pan Jan Hašek z Waldšteina, hejtman Pražský, přišel, vece k němu Petr Věžecký: „Pane hejtmane! toť se jest kněz Jan rovně s námi úmyslem srovnal o pole.“ Po chvíli tázal se purkmistr Staroměstský: „Zdali přišli jsou již ti všickni, pro kteréž jsme lístky rozeslali?“ A posel odpověděl: „Již.“ A purkmistr jich kázal zavolati. Když vstoupili, tázal se purkmistr: „A kde Jeronym Šrol a Jíra rukavičnick?“ a počav se hněvati obrátil posla aby hned pro ně šel, přítomným pak obeslaným měšťanům kázal ze světnice ven vystoupiti, ažby i ti dva přišli. Byli to měšťané vesměs horliví přivrženci kněze Janovi. Když vystoupili, obrátil se purkmistr ku knězi Janovi řka: „Milý kněže Jene! tebe jsou poslušni, přičiň se k tomu, abychom je smířili, než do pole vyjedeme.“ Tehdy kněz Jan, vyňav deštičky, počal mluvit řka: „Chcete-li obec usmířiti, toto máte zachovati: neberte domův, vinic a jiných věcí, což jest komu veliká obec dala; a služebníkův zkušených, pánu bohu a obci věrných, tak hanebně neodstrkávejte od sebe, a zvláště Bzdínky a jiných, neb tím nikoho nesmíříte, než k větším jenom kyselostem každého popudíte.“ A hledě na pana Haška z Waldšteina vece: „Pane Hašku! kdybys ty co dobrého této obci učinil, a jí věrně něčím posloužil, a oni tě potom nepoctivě od sebe jako nevěrného odstrčili, byloť by ti to libo?“ A on vece: „Ne, jistě nebylo by.“ A kněz Jan řekl: „Nepřej též jiným.“ Tehdy purkmistr Staroměstský počal mluvit řka: „Nechmež toho, kněže Jene, stane se podle rady tvé.“ A když to pověděl, kázal zazvoniti, posel vkročil do světnice, a purkmistr se tázal: „Ještě není Jeronyma Šrola a Jíry rukavičnicka?“ I kázal poslu, aby dal těm vejíti, kteří jsou přišli. A když vešli, vstal pan Hašek z Waldšteina a šel ven. Promluvil pak purkmistr k nim

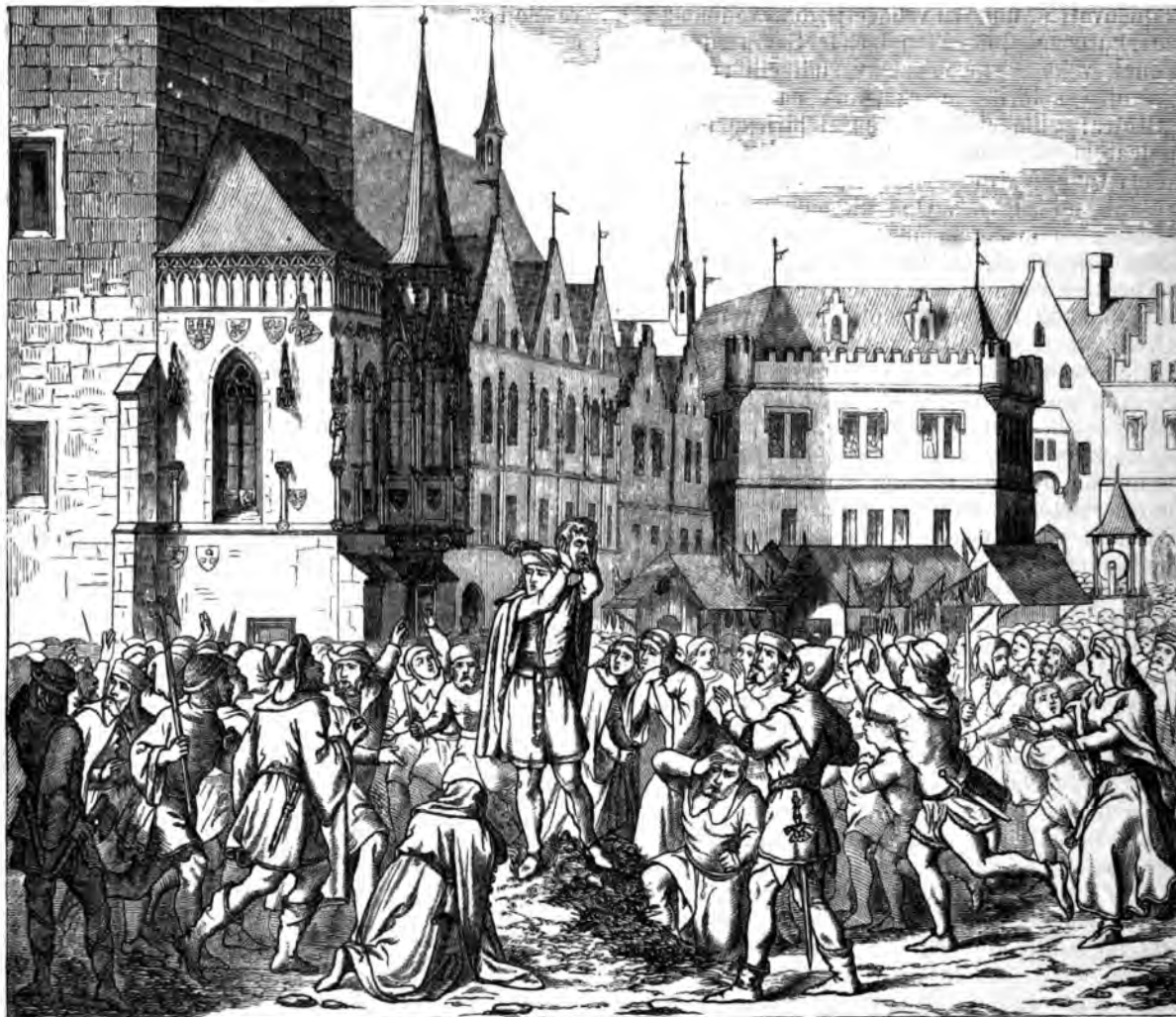
řka: „Nuže pro milý Bůh! pusttež všechny kyselosti ze srdcí, abychme vás mohli smířiti, a zvláště kteří jste byli ondy zjímáni.“ Petřík Rezek, jeden z nich, vece: „Páni! já proč jsem ondy u vězení byl, ještěť to pravím, a dá-li mi to pán Bůh, chci na tom umříti, že s těmi zrádnými pány a s jinými protivníky nechci se zapisovati (v úmluvu vcházeti), dokavad neuzfím, že skutečně plní zákon boží!“ Sotva tu řeč dokončil, vskočil staroměstský sudí čili rychtář do světnice s biřici, a vzkřikna na ty měšťany: „Stůjte! zjímáni jste!“ počal biřické pacholky palcátem bít, aby je chutě svláčeli a vázali. I přistoupili dva biřicové ku knězi Janovi a zdvihli jej z lavice. On však pokyna rukou vece k nim: „Ponechtež mne, již vám rozumím.“ A když jej pustili, šel ke dveřím, jimiž se vchází do druhé světnice, kdež se obec shromažďuje; tam poklekl u lavice, sepjal ruce, a tu dobrou chvíli poklečev vstal zas a mezi konšely do lavic se obrátil počínaje s nimi něco šeptati. Avšak purkmistr Staroměstský tu se k němu ozval řka: „Jižtě, kněže Jene, jinak býti nelze.“ Tedy kněz Jan vece: „Probůh, rozmyslete se o to, nic by o mou smrt nebylo, ale sám nemru, vizte, co z toho ještě přijde; já bych byl dávno nedbal, co by tu duši ze mne vypudilo, ne, jakéž jsem měl bydlo mezi vámi!“ A po chvíli dodal řka: „Prosím vás, odpusťte mi ku knězi jíti.“ I přišel za stůl ke dveřím ku knězi, jehož byl z domu s sebou pojal, a vyzpovídav se mu z hříchův, pravil k němu řka: „Můj bratře! již já odtud nikoli nevyjdu, než mám za to, že oni tobě nic neučiní; milý bratře! pomůže-li pán Bůh, prosíš tam kněží, ať s obci, nebožátky chudými, až do té krve vylití věrně pracují a zraditi jí nedají.“ Pak učiniv pořízení o svých knihách podal mu ruce řka: „Nuž milý bratře! Bůh tě žehnej, a prosím tebe tím snažněji, popros pána Boha za mne!“ A odešel od něho, složiv ruce a sklopiv hlavu počal po světnici choditi, ani biřicové mezi tím jiné vězně vázali. Petřík Rezek vida to, že kněz Jan tak chodí, že ho ani drží ani svláčeji, myslil, že jemu ničehož neudělají; i přistoupiv k němu vece: „Milý kněže Jene, přimluv se, ať z toho něco horšího nepojde.“ A on odpověděl: „Toť se přimlouvám, milý bratře! Buď nám žel hříchův, zemrouce půjdeme spolu k pánu Bohu.“ Pak pokynuv rukou pravil k němu dále: „Myslíš ty, že bych já odsud vyšel? Nevyjde již Jan odsud!“ a počal opět choditi jako by o něčem přemýšlel. Všickni měšťané pak, kteří potom byli stati, přišli jeden po druhém k tomu knězi, který kněze Jana sem doprovodil, a vyzpovídali

se z hříchův svých. On pak se jich každého zvláště tázal: „Milý bratře, již vám o životy jde! jako že se mnozí o vás domnívali, že byste něco pochybovali o těle a o krvi pana Ježíše Krista?“ A oni mu odpovídali řkouce: „Nic milý bratře, a my dnes přijímali tělo a krev svého milého pana Ježíše Krista, a bohdá, tím veseleji zemřeme.“ Když pak byli všickni svlečení a svázáni, řekli pánové ku knězi Janovi: „Pojdiž s nimi kněže Jene!“ a on hned neřekl slova a šel před nimi napřed ze světnice, sepnuv ruce a řekl: „Otče nebeský! děkuji, žeš mi dal od svých trpěti.“ Sešel s ostatními dolů na dvorec poklekl pokorně a beze strachu vedle studně, a naklonil hlavu pod katův meč. A kat k němu řekl: „Milý kněže Jene! dáš ruce, ať sváží, neboť bych nemohl tak nic učiniti.“ A tak svázav mu ruce nazad, stál mu hlavu a potom všem ostatním, jichž podle jedné zprávy devět, podle jiných dvanáct bylo. Radní dům byl při tom dobře uzamčen.

Však netrvalo dlouho, a brzo počali se po Praze lidé domýšleti toho, co kněze Jana potkalo. Novoměstští hned na velký zvon u Panny Marie Sněžné udeřili; sběhla se obec a chátra městská, a vedením měšťana Vítka od Červených Zvonův na Staré město k radnímu domu se hnala. V té chvíli utekli konšelé z radnice někudy zadními dvířky, a pan Jan Hašek z Waldšteina, maje silnou stráž pohromadě, jezdil po rynku krotě lid a právě, že knězi Janovi nic není. Z lidu pak mnozí volali řkouce: „Není-li jemu nic, kaž nám ho ukázati!“ A když viděli, že nevěda co by odpověděl všelijak v řeči se plete, zkríkli naň druzí: „Ha ha! zrádný nevěrný pane, i s jinými zlosyny, zamordovali jste nám kazatele našeho milého!“ Pan Hašek obsadil z rynku vchod do Železné ulice kudy se sem Novoměstští hnali, několika sty žoldnéri s kušemi, a však poznávaje, že návalu lidstva neodolá, obrátil koně, skryl se někde a lid se honil za ním. Žoldnéři jeho nemohouce lid v Železné ulici zadržeti, rozprchli se také a utíkali, že druh druhá porážel. V tom jeden chasník vyskočil s palicí na dělo Jaromírku, které na rynku před radním domem stálo, volaje hlasem velikým řka: „Sem chudino! sem sem!“ tak že se k němu sbíhali. A Novoměstští vidouce, že v Železné ulici již odporu nemají, také na rynek se provalili. Mezi tím bylo od lidí na radnici osazených také na zvon bít, a tu všecken dav obce zbouřené počal do vrat od radnice bouchati, plechy odlupovati, a pak netoliko vypáčenými vraty ale i okny a střechami do vnitř se dobývali. Hned každého, koho tam

zastihli, zjímali, radnici obsadili, hlavy a těla statých našli. Velkými a hroznými hlasy na vrahy volající rozběhli se dílem po městě, konšelův hledali, domy jim vybíjeli, všecko jim i nájemníkům brali, a kde kterého konšela našli, toho hned zajali aneb i zabili.

Jeden z těch, kteří se do radního domu dobyli, našel tam statou hlavu kněze Janovu, a vyběhna s ní ven na náměstí, na hromadu hnoje vyskočil a lidu ji ukazoval. A uzřevše lidé hlavu Janovu, v takový křik, v takový pláč, v takový hrmot a v takovou žalost se dali, že

Ukazování hlavy statého kněze Jana Želivského na Staroměstském náměstí 9. března 1422. (100)

toho ani nelze vypsati. Vytrhl mu jí potom nějaký robenec čili pacholík a běžel s ní pryč přes ulice s nějakou prý velmi divnou chtivostí. A potkav ho kněz Jan, farář z Březnice, chtěl mu ji vzíti; ale on s velikým pláčem a křikem nechtěl mu jí z ruky pustiti, až mu ji vydřel, a vzav ji chodil s ní dále po ulicích. Tu opět ten pláč a lámaní rukou od žen a dětí takové

řvání i od mužských dalo se jest, že jsou prý mnozí velikým hořem až omdlávali a zbraň z rukou pouštěli, nevědouce prý co jsou. I pochodiv tu ten farář s hlavou kněze Janovou po ulicích, vida náramné od lidu starého i mladých dítek kvílení, nemohl k nim ani promluvit; také sám velikým hořem pro nevinné krve vylití svého věrného bratra, jenž naň také velmi laskav bý-

val, ledva ke chrámu Panny Marie Sněžné mohl dojít. A zatím jiní lidé vzavše tělo kněze Janovo z radního domu a na máry je položivše, opět s nesmírnou žalostí, s pláčem a řváním prý příliš žalostivým do kláštera je nesli, v kterém on kázával. A tak pro ukročení lidu a aby se domů rozešel, museli tělo kněze Janovo v kapli zamknouti. Mezi tím však bylo zbouření lidu po vši Praze; chatra hned udeřila na Židy a zloupila a pobrala jim všecko; a když již tu neměli co brátí, ťobořili se na všechny kolleje a domy kněží a mistrův Pražských, vše vytloukli a vytepali, knihy mistrův a jiných učených lidí, také knihy některé z knihovny obecné v kolleji Karlově, jež císař Karel pro ni skoupil, pobrali a mnohé z nich strhali a zkažili. Mistři někteří Pražští záhy z města utekli jakož i mistr Jan z Rokycan, jehož jméno počnalo tehdy slavně býti; jiní všickni kněží a mistři strany mírné, kteříž od té rozsápané chasy doma postřiženi byli, octli se na radnici v žalářích, tak že následkem toho přednášky na obecném učení Pražském na nějaký čas zcela přetrženy a zastaveny byly. Z konšelův pak ještě téhož dne od lidu nalezených byli hned dva do smrti ubiti, totiž Mikuláš mincíř a Bohuněk krejčí, i napsal jeden starý kronikář, že ten den stala se v Praze větší škoda, než když jest král Sigmunt ležel okolo Prahy, maje lidu více nežli stotíse.

Hned na zejtrší, 10. března, veliká obec sešla se, i vybrání a zvolení byli noví konšelé vesměs strany kněze Jana statého. I byli přední mezi těmi konšely Jeronym Šrol ze Starého města, kteréhož obzvláště staří konšelé zároveň s knězem Janem odstraniti chtěli, kdyby se byl dostavil, potom Jan Charvát a bratr jeho z Nového města, z nichž Jan měl domek v úzké uličce proti Platejsu, posud „Charvátovou uličkou“ nazvané. K večeru pak téhož dne oblekli kněží u Panny Marie Sněžné tělo statého kněze Jana v bílé roucho umrlčí, vynešli je před tabernakul čili archu Páně na velkém oltáři ve chrámě a zpívali „Tě boha chválíme, tě boha vyznáváme,“ až do konce. A potom jeden z kněží, Jakub, kterýž byl pomocníkem kněze Janova v kázání, vystoupil na kazatelnou i mluvil k lidu řeč, kteráž stojí psána v skutcích apoštolských o sv. Štěpánu; a když počal praviti: „pochovali jsou Štěpána, muže bojícího se pána Boha, a učinili jsou kvílení veliké nad ním,“ tu vyzdvihli tělo kněze Janovo, ku hrobu pod kazatelnou je nesli zpívající: „Veselý nám den nastal“ — až do konce. Tu se opět strhl nářek nevyslovný a veliký

lidu k tomu se tlačil. A jeden kněz vzav hlavu kněze Janovu vstoupil s ní opět na kazatelnici, chtěl lid něco potěšiti a napomenouti, aby pomněli a skutečně plnili, co jsou dobrého z té hlavy slýchali, jak podobně byl též kněz Jakub téhož dne již ráno učinil. Avšak ten kněz vida přílišný zármutek lidu, nemohl k nim slova promluvit; neboť bylo tak veliké zarmoucení lidu, že některé osoby v kostele omdlávaly a jako mrtvé ven vynášeny býti musely, a některé prý se zbláznily na ložích ležíce a nemocny jsouce. A tak to tělo pod kazatelnou pochovali, na kteréž nebožtík prý tolik věrné pravdy byl lidu zvěstovával.

Třetího dne, 11. března, státo bylo od obce z pomsty za ten skutek ještě pět znamenitějších předešlých konšelův a měšťanův, totiž Prokop Jidášek, Jan Rytíř, Jakub Helmář, Johánek od Peřestého (strakatého) Vola a knihař Antoniáš, potom ještě sudí městský s několika jinými osobami.

V neděli na to, 15. března, svolali noví konšelé Staroměstskou obec na radnici, aby nad zajatými mistry, protivníky kněze někdy Jana Želivského, soud učinili. Kněz Vilém, oblíbenec nebožtíka kněze Jana, žaloval na všecko kněžstvo, které se učení Pražského drželo, předně na m. Jakoubka Stříbrského, a na druhé hlavy, zejména Příbrama, Payne, Martina z Volyně, Křišťana z Prachatic, Prokopa Plzeňského, Kardinála z Reinšteina a Jana z Rokycan, představuje obci, kterak všecko jejich jednání již od jednoho roku k tomu šlo, aby stranu upřímných zastavatelův zákona božího zahubili, až prý tím způsobem přišlo k zavraždění věrných bratrů. Obec však po dlouhém a nesnadném smlouvání konečně na tom se ustanovila, aby všichni zajatí mistři zavezeni byli do Hradce Králové, aby se prý tam hříchův káli.

Nezdařil se tedy tento první pokus strany šlechtické, a titíž konšelové, kteří kněze Jana usmrtili, tento svůj odvážlivý čin velkým dílem i svým vlastním životem zaplatili. V Praze opět lidovláda se Šrolem a Janem Charvátém v čele obnovila se, avšak nebylo tu již kněze Jana, kterýž posavad byl hlavním prostředníkem mezi Pražany a Žižkou, a to mělo po čase velmi osudné a zlé následky.

Kterak Litevský kníže Vitold, dožádáný král Český, svého synovce, Sigmunta Korybutoviče, do Čech vypravil.

1422 5. března. — 30. května.

Nyní mírní kališníci Pražští a s nimi pánové pod obojí všecku svou naději v pomoc a ochranu velkého knížete Vitolda Alexandra Litevského skládali, zovouce ho již nyní Českým králem dožádaným. On sám uradiv se o to s legátem papežským, psal 5. března 1422 z města Trok na Litvě k papeži Martinovi V., že se proto Čechův ujímá, aby je bez dalšího prolévání krve tím lépe mohl se všeobecnou církví smířiti; nyní že se Čechové již sami podávají, že budou-li poslové jejich laskavě přijati a slyšeni, dobrovolně do lůna církve se navrátí; proto aby papež zdvihl všechny klatby a ohlášená tažení křížácká, a posílům českým, kteříž k němu vypraveni budou, aby dal bezpečně k sobě přijíti. Zároveň mu oznámil, že jen v tom úmyslu a v této naději umínil sobě poslati do Čech svého synovce Sigmunta s mocí potřebnou, aby zemi tu v pořádek a v pokoj mohl uvesti.

Potom ohlásil veliký kníže Vitold veřejně, aby každý, kdo na jeho útraty chce s knížetem Sigmuntem, synem Korybutovým, zbrojno do Čech táhnouti, v určitý den do města Krakova se dostavil. Toto vyhlášení po celém Polště a v celé Rusi západní veliké pohnutí způsobilo. Poláci Čechům tenkrát ještě dosti nakloněni byli jakožto přirození rodni bratři, a proto sobě přáli, aby s nimi pod jedním společným králem aneb pod jednou vládou byli spojeni; avšak ještě větší a horlivější přízeň k Čechům západní Rusové ukazovali, kteří pod polskou vládou byli; i oni cítili se býti bratřími Čechův zvláště v onom čase, kde jsouce vyznání řeckého, pravoslavného, počali citlivě pohřešovati bývalou svobodnost svou nyní všelijak obmezovanou působením římské církve, pod polským panováním do jejich vlastí vešlé. Pravice, že jsou také pod obojí, jako Čechové, sbírali se zvláště na Červené Rusi v okolí města Lvova, a do Krakova táhli. Sebrala se tedy v krátkém čase u Krakova družina asi pěti tisícův branných lidí, hotova jsouc táhnouti s jmenovaným knížetem do Čech. Dělo se to právě pod očima Polského krále Vladislava, a on moha tomu brániti nebránil, a velmi obojetně na to se díval. Příčina toho byla v tom, že na jedné straně katolické kněžstvo polské naň zářlivě naléhalo, aby českým kacířům v ničem se

nepropůjčoval, s druhé strany zas, že Čechové měli mnoho přátel při jeho dvoře, kteří byli také přáteli Vitoldovými, a takové Vitoldovo předsevzetí ku společnému prospěchu jak Čechův tak Polákův rádi viděli a podporovali.

Mladý kníže Sigmunt Korybutovič, kterýž toto vojsko do Čech vedl, byl syn Dimitra Korybuta, vlastního bratra krále Vladislava Jagajly; byl tedy synovcem krále Polského avšak zároveň i velkého knížete Vitolda. Otec jeho umřel již r. 1399, a proto král Vladislav nemaje dotud ještě sám syna, mladého Sigmunta ke svému dvoru vzal a o jeho vychování pečoval. V nevšední dary ducha jeho král nemalé naděje skládal, neboť byl ten kněz skutečně na věk svůj nemálo vzdělaný, moudrý a opatrný. Jsa původem Litvín, vychováním a jazykem Polák, hodil se k Čechům nad jiné výborně, nebyl předchvácen předsudky proti nim, jako mnozí jeho krajané, ani náruživou stranností, ale byl neobyčejně vlídný a mírný, a při tom, když potřeba kázala, uměl býti odvážlivý, důrazný a v boji neohrožený. Každý byl jemu ardečně nakloněn, kdo s ním osobně činiti měl, a ukázalo se potom, že k Českému národu ode dávna skutečnou a upřímnou lásku cítil. Poznav se pak osobně s panem Vilémem Kostkou z Postupic, kterýž byl v čele posílův českých v Polště, držel se potom nejvíce rady toho pána, v politických věcech nad jiné krajany své dospělejšího. Sám pak nenazýval sebe nikdy jinak než Sigmuntem, Čechové však neoblíbivše si jména toho, a pro rozdíl od krále Sigmunta, navykli sobě zváti ho jménem otcovým, totiž z prostá jen knížetem Korybutem.

Tento kníže Sigmunt dal se tedy asi v počátku měsíce dubna 1422 se svým lidem v pochod do Čech. Táhl přes Těšínsko, kdež mu nikdo nebránil, napřed do Moravy, kde však jeho první válečné podniknutí ani slavné ani šťastné nebylo. Přitáhna zajisté před Olomouc, vzkázal do města, aby měšťané poslušnost mu slíbili. Olomučtí měšťané, vesměs Němci, a vedle moravského biskupa, Jana Železného, nejzárlivější nepřátelé všech Husitův, místo dáni odpovědi učinili z města svého výpad tak neočekávaný a prudký na knížete Sigmunta, že mu prý až do 500 koní odňali. Byv tak šeredně od Olomouce odražen obrátil se kníže Sigmunt k Uničovu, královskému městu dobře hrazenému, a když ho ani tamější němečtí obyvatelé přijmouti nechtěli, dobyl ho útokem bez velikého krveprolití.

Mezi tím král Sigmunt, po své porážce u Německého Brodu nejvíce na Moravě se

zdržovav, hleděl pomocí pánův českých a uher-
ských vydobytí dvou měst husitských, Vese-
lího a Ostrova na řece Moravě; v polovici
dubna pak obořil se s velkou mocí na město
a hrad Ždanice mezi Brnem a Ostrovem, počav
je pravidelně obléhati a bašty proti němu sta-
věti. V tom však uslyšel, že se Sigmunt Kory-
butovič se svým pomocným vojskem blíží, což
jej tak přestrašilo, že sám bašty své před Žda-
nici zapálil a se svými z Moravy do Uher
ustoupil.

Ku knížeti Sigmuntovi, který některý čas
v Uničově pobyl, přijeli z Čech poslové strany
šlechtické, s kterými se o to umluvil, že svolán
bude valný sněm Čechův i Moravanův do města
Čáslavi, aby tam za zemského správce
přijali, a chtěje napřed získati si důvěry všech
podobojích, hned tu v Uničově přijímal svátost
oltářní veřejně tak z kalicha. I oznamoval po-
tom psaními po vší zemi České a Moravské,
že přichází ve jménu Vitolda Alexandra,
dožádaného krále Českého, aby se uvázal v zemi
co správce s plnou mocí nařízený, a ji bránil
a hájil proti všem nepřátelům cizím a domácím;
napomínal tudíž všech stran i stavů, aby se
k sobě pokojně chovali, a do města Čáslavi
na valný sněm přijeli, že i on tam přijde, a
s jejich radou, čehož pro pořádek zemský za-
potřebí bude, neobmešká naříditi a učiniti. Tak
se i stalo: v Čáslavi učinil kníže Sigmunt
slavný slib, že hájiti bude zákon Boží vůbec
a čtyry články Pražské zvlášť, a přijali ho
tam zemští pánové, Pražané, rytíři, panoši,
města a všechny obce strany husitské úplně,
beze zmatku a ve svornosti za správce zemského.

V sobotu dne 16. května přijel kníže Sig-
munt se svým vojskem do Prahy; radost všech
mírných Husitův, šlechty i měšťanův, byla ve-
líká, i přijali ho s poctou a slávou. Tím více
se mračili konšelé strany demokratické a Žižko-
vy, kteří právě nyní v Praze vládu ve svých
rukou měli, hlavně však Jeronym Šrol ze
Starého, a Jan Charvat z Nového města,
kteří ani Vitolda na trůn Český ani jeho ná-
městka nevolali. Lid však obecný a politicky
nevzdělaný, nabaživ se dosavadních náčelníkův
svých, a jsa snad od strany kališnické k tomu
i naveden, brzo ukázal, že na jeho stálost v pře-
svědčení žádná strana nemůže se spoléhati;
vida totiž statný zástup bratří Polákův a Rusí-
nův, kteří přišli pomáhat Čechům v obraně zá-
kona Božího, pocítil snad v tom okamžení,
když oni do města vjížděli, že Čechové přece
nestojí samotni ve světě proti sousedům a moc-
nostem jim nepřiznivým, a že v slovanských

bratřích svých našli přirozené spojení; protož
i ty zpousty lidu Pražského měly se k těm
hostům ochotně a přátelsky.

Kníže Sigmunt vjížděje do Prahy dobře
znamenal neochotnost staroměstských konšelův
a kněží táborského smýšlení, a proto hned dru-
hého dne po svém příjezdu, v neděli 17. května,
po obědě na Nové město jel; i sběhl se tu lid
v nesčíslném počtu k němu, a ujav koně pod
ním za uzdu, vedl jej slavně do Starého města
do radního domu. Vidouce pak to konšelé, že
se obec velmi bouří, hned tuto knížeti městské
pečeti a klíče od bran položili, aby vsadil nové
konšely. Třetího dne, 18. května, sešla se zas
všecka obec na radnici, a přijel tam i kníže
Sigmunt Korybutovič, kterýž tu nové
konšely vsadil a potvrdil. Nově jmenovaní kon-
šelé, vesměs kališníci, složili mu slib věrnosti,
a tu vzalo konec Šrolovo a Charvatovo pa-
nování.

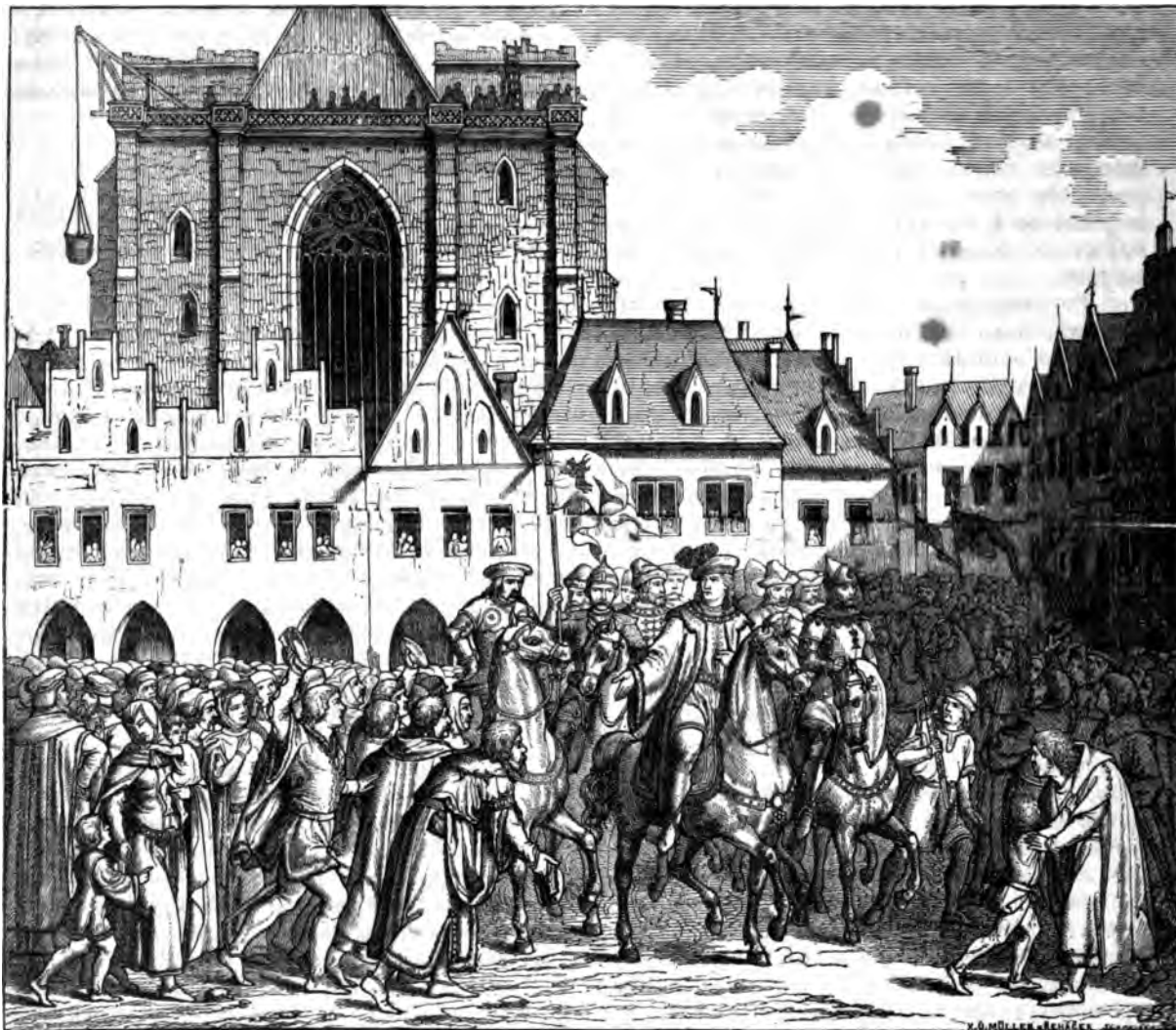
Tento nový avšak pokojný převrat v Praze
utvrdil se na dlouhý čas, a byl počátkem toho,
že v Praze konečně zvítězilo mírné kališnictví,
zásady aristokratické a smysl konservativní,
který zděděný řád hájí a zachovává. Největší
zásluhu o to měl kníže Sigmunt Korybu-
tovič, který nekládaje se do hádek, ježto
strany mezi sebou měly, jen upomínáním na
zákon Boží a na lásku k vlasti uchlácholiti
hleděl každého a získati pro sebe; nešlo-li pak
kde po dobrém, neostýchal se pohroziti také
různými prostředky. A jako v Praze velikou
péti vynakládal na uvedení pořádku a svornosti,
tak i v celé zemi hleděl hned s počátku po-
dobně působiti. V tom smyslu psal již 21. května
panu Oldřichovi z Rosenberka, žádaje
od něho, „aby se více zákonu Božímu nepro-
tivil a pravdám Božím písmem svatým jasně
doličeným odporen nebyl a jich neúžil, zemé-
pána a strýce jeho, velikého knížete Litevského
a krále Českého požádaného, nehubil, — ale
aby sám osobně přišel do Prahy aneb aspoň
vyslal plnomocníka svého.“

Kobci Pražské choval se kníže Sigmunt
především velmi opatrně a moudře, dav sobě
svolati předně jakýsi výbor z obce, s kterým
se napřed o tom poradil, jak by se do Prahy
zase pokoj, svornost a pořádek mohly uvesti.
To co v tomto výboru bylo uzavřeno, dal po-
tom sepsati v několika článcích a dne 28. května
veřejně vyhlásiti. Všechn lid Pražský svolán
jest ten den na velké náměstí Staroměstské,
a tu čteny a potom i birici po ulicích vyvolá-
vány jsou články tyto jakožto nařízení vychá-
zející od knížete Sigmunta a od veliké obce

Pražské. Hned v prvním článku stálo doslovně toto:

„Račte poslouchati, žeť se stalo milostivé léto: že kněz *) Sigmunt Jeho Milost se vši obcí, s chudými i bohatými, na tom sú ostali, aby ty všechny nechuti mezi bratřími pominuly,

kteréž sú vzrostly byly pro smrt dobré paměti kněze Jana a jiných lidí v ta doby stínaných. A aby všichni mistři, páni, panoše i měšťánině, kteříž sú proto a pro strach mnozí vyběhli, zase do města se navrátili, a vinní aby se i knížeti i obci pokořili a odprosili. A tak aby

Příjezd knížete Sigmunta Korybutoviče do Prahy 16. května 1422. (Str. 965.) (101)

v svornosti a v jednotě v pravdách božích stáli a sobě pomáhali, ničímž zlým toho sobě nevzpomínali, ale sobě milostivě jako laskaví bratři odpustili. Pakli by čím zlým která strana druhé

zpomenula, má hrdlo i statek kněží Milosti a obci propadnutí.“ V ostatních článcích nařizovalo se, aby se žádné tajné a pokoutní rady a schůze neděly pod pokutou ztracení hrdla; aby arcibiskup a všichni mistři a kněží v neděli nejprv příští (31. května) shromáždili se a o tom se uradili, jak by se ve svornosti Bohu čest a chvála vzdávala; aby pánové a ostatní

*) Tehdejší Čechové ještě zhusta říkali kněz místo kníže. Slovo kníže počalo se právě teprv nyní valněji ujímati pro rozdíl od duchovního kněze.

šlechtici jakož i všichni hosté, buďte si Poláci neb Čechové, žádných svárův nestrojili, ani v domích ani před domy, ani v které kostky nebo v kterou hru hráli, ani které oplzlosti mluvili ani činili, a kdož by meč nebo kord neb jinou zbraň na koho vytrhl a pozdvihl, že ruku ztratí, pakli by kdo ranil, že hrdlo dá; aby všichni domácí i hosté vydávali a brali peníze a groše toliko v Pražských mincích dělané; aby žádný hospodář nechoval prázdných žen frejovných a oplzlých pod pokutou ztracení hrdla; že pan Závise Černý dosud ve Staroměstském vězení zavřený má býti na postavení propuštěn od sv. Bartoloměje nejprv příštího; konečně že k příkázání veliké obce jeho milosti, knížeti Sigmuntovi, Pražský hrad byl postoupen.

Po dvou dnech, 30. května, ohlášeno jest zase od obce, že Pražská obec všem Polákům a hostům, kteří s knížetem Sigmuntem pro obranu zákona božího a pro obecné dobré přijeli, slíbila dávat žoldu každý čtvrtek po 24 groších jednomu každému, a že jim také stojí za škody; dále že nařízeno jest, aby v radě knížecí vždy dva z Pražských konšelův a dva z obecních starších bývali; že ražení mincí kromě Prahy a Kutné Hory všude pod přísnou pokutou se zapovídá; konečně hrozí se každému trestem, kdožby knížete haněl aneb jemu utrhal.

Následkem prvního článku usnešení knížecího a obce veliké bylo pro vypovězené Pražské mistry do Králové Hradce posláno, i také druzí mistři a kněží, kteří z Prahy po stěti kněze Jana byli utekli, směli se zase navrátiti. A tak vzalo konec také vyhnanství mistrův, kteréž asi deset neděl trvalo, přetržené učení v kolejích šlo zase před se, a universita nabyla zase předešlé své vážnosti.

Záповěď ražení peněz mimo Prahu a Kutnou Horu vydána byla z velké důležité příčiny; neboť se za času dlouho trvajícího bezvládní v zemi příliš zmohla veliká neřest z kažení peněz a mincí v obecném obchodu berných. S počátku dělali Husité groše a peníze z kalichův a monstrancí, a říkali jim kalíškové; a když se jim stříbra nedostávalo počalo, dělali peníze z pouhé mědi pod rázem nebožtíka krále Václava, a říkali jim flutky. Dělali pak je z pánví, z kotelův a svícňův a z jiných nádob měděných, a to pokoutně na hradech, v pivnicích, po zahradách a ve vsích, i tolik jich sobě nadělali, že jich měli všichni dost. Když pak takových peněz nikdo bráti nechtěl, tu lidé jimi oklamáni rukama lomili velikých škod na

svém statku trpíce. Bylyť pak dělány peníze netoliko měděné ale i olovené, a to nejen peníze a groše s rázem krále Václava IV., ale také peníze zemí okolních, zvláště černé Vídeňské a uherské haléře, jako že výslovně zmínka se činí, že jistý Matěj z Moravy od Kroměžíře dělal v Prachaticích černé zlé peníze Vídeňské, a na Žlebích že dělají uherské halérky prý „zlé pankarty“. Však tomu zlému nynější zákaz v Praze vydaný prozatím nemohl hned pomoci.

Kterak se Táboři mezi sebou dělili a kterak bratr Žižka srovnal se s knížetem Sigmuntem.

1422 únor — 11. června.

První zařízení společenského života v obcích Tábořských, v kterém komunismus, totiž stejný podíl každého ve jmění společném, hlavní známkou byl, počalo se brzy měniti, jak mile k tomu přibývalo rozdílné mínění v náboženství a v politických věcech. Již tohoto roku 1422 nečiní se více zmínky o „kádích“ čili obecných pokladnicích, které prvé v Táboře, v Písku a ve Vodňanech byly zřízeny; každá obec přijímajíc s počátku naučení z Táboře, napotom se sama spravovala zůstávajíc toliko s Táboři v jednotě. A stála toho času následující přední města česká s Táboři a Žižkou v jednotě, totiž kromě Táboře samého Písek, Klatovy, Domažlice, Sušice, Prachatic, Vodňany, Horažďovice, Zatec, Louny, Čáslav, Králové Hradec, Jaroměř, Dvůr Králové. Jaké závazky tato města mezi sebou měla, ovšem již nevíme. Znamená se však již nyní u Tábořův stálý rozdíl mezi obcemi polními a domácími. První měly povinnost, pracovati polem, to jest, výhradně obírat se válkou; druhé za to pilny byly řemesel a hospodářství, a měly bratřím do pole všecko k válce potřebné dodávati. Zdá se pak, že tyto dvoje obce v jednom městě v jistých dobách se i střídaly, tak že jedny přecházely, ovšem s ženami i dětmi, s pole k řemeslům, a druhé místo nich do pole vytáhly; ano měly tyto dvoje obce také své zvláštní vládaře, správce a hejtmany, což až do konce válek trvalo.

Co do náboženství zašli Táboři dále, nežli Hus ba i nežli Viklef. Co se samého Žižky týče, velice by se mýlil, kdoby Žižku za nejvýstřednějšího a nejžárlivějšího vyznavatele učení Tábořského pokládal, neboť on vskutku co do

vyznání víry nebyl ani pravým Tábořem, a již výše zmínka o tom se činila, že se v tom ohledu více ku Pražanům chýlil. Žižka věřil ve svátost oltářní, že se chleb a víno proměňuje ve skutečné tělo a krev Páně, on zachovával posty, měl svaté ve cti, a držel na to, aby mše sv. vykonávala se v ornátech. Kdežto o tom všem Táboři více méně měli mínění odchýlné, Pražané zas a kališníci vůbec více a více k církvi všeobecné couvali, držel se Žižka hlavně jenom zásad Husových, a velká část Tábořův s ním se v tom srovnávajíc činila zvláštní sbor náboženský v lůně samých Tábořův. Nemohlo to ovšem dlouho trvati, aby o různé náboženské smýšlení a politické mínění mezi Táboři spor nepočal. Celá Tábořská strana, kněží a obce, měli první svůj valný sbor okolo 24. února 1422 o masopustě v Písku, a to pro lepší spořádání věcí svých jak náboženských tak politických; a co tam za pravidlo nalezeno, všem obcím Tábořským bylo oznámeno. Věc možná i pravdě podobná, že nálezoval toho sboru Žižku pohnuli, že se od ostatních Tábořův oddělil, že přestal býti neprostředním vládcem města a lidu Tábořského, a že někteří Tábořští kněží, jmenovitě Václav Koraňda, od té doby ani před ním ukázati se nesměli, neboť je bratr Žižka zjevně pikarty a kacíře nazýval. Avšak jakkoliv Žižka v kyselost a různici zašel s ostatními Táboři, nikdy obě strany proti sobě nesahaly ke zbrani; vázaly se k sobě kromě náboženských zásad také jejich politické zásady. Žižka byl tak dobrým, upřímným a horlivým demokratem, jako vůbec všickni Táboři. Běra veškeru sílu svou z lidu obecného, městského i selského, neuznával skutkem nikde politického rozdílu stavův, a zvláště byl proti pánům, kteří provozovali vládu nad lidem poddaným dle práva německého, z ciziny do Čech zanešeného. Žižka činil toliko trojí rozdíly mezi všemi lidmi, a z těch si vážil jenom věrných křesťan, jakž byli podle jeho smyslu; jiné nazýval protivníky zákona božího, počítaje k nim také všechny cizozemce, a ještě jiné jmenoval nevěrné pokrytce, kterýchž mnohem zuřivěji nežli zjevné nepřátele nenáviděl. Stíhal je všude stejnou ukrutností bez milosrdenství, jako by mu Bohem přikázáno bylo, všechnu neupřímnost a nepobožnost až do kořene vyhladiti. Žižka byl fanatikem pobožnosti, kdo v jeho smyslu nebyl pobožný, byl buď zjevný nepřítel buď pokrytec, a kdož takový upadl v moc jeho, byl od něho zahlazen ohněm neb železem, bez ohledu na to, zdali s takovým trestem srovnává se provinění nešťastníka. Vynikaltě v tom ohledu Žižka nad

všecky Táboři a nad vlastní své přívržence, kteří se po jeho smrti zvali Sirotky.

Před oddělením se Žižky od obce Tábořské sesílili se Táboři dvěma znamenitými muži: první byl pan Bohuslav ze Švamberka někdy úhlavní jejich protivník a nejčinnější stranník krále Sigmunta. Strádal již celý rok v tábořském vězení na Příbenici, marně dovo-láváje se pomoci od krále Sigmunta, který zatím dvakrát z Čech byl vypuzen. Pokládaje liknavost Sigmuntovu za nevděčnost tak velice naň pan Bohuslav zanevřel, že Tábořům sliboval, přistoupiti k nim a čtyry články Pražské přijmouti, jestliže jej z toho vězení propustí. Stalo se tak, a pan Bohuslav ze Švamberka přivínav se nyní k Tábořům, stal se z nejukrutnějšího nepřítelů nejhorlivějším hajitelem kalicha, tak že sám Žižka vedle něho zdál se býti toliko mírným Husitou. V lednu 1422 byl z Příbenice propuštěn, a v únoru stál již co hejtman v čele Tábořův, a psal 28. února panu Oldřichovi z Rosenberka, někdejšímu příteli svému, opovídaje mu válku pro hájení oněch pravd, kteréžto prý poznal ze zákona božího, a o něž až do toho hrdla že státi chce.

Druhý znamenitý muž, který se nyní k Tábořům přidal, byl Jan Hvězda z Vícemilic, řečený Bzdinka, druhdy nejvyšší hejtman Pražský, 2. února toho roku té důstojnosti zbavený. Zahořel nyní nepřátelstvím a pomstou proti Pražanům a šlechtě, a stal se též hejtmanem Tábořským.

Žižka sám těžce to nesl, co se v Praze přátelům jeho, knězi Janovi a Bzdinkovi, přihodilo; žeby byl však nyní již na Pražanech pomsty vyhledával, není známo. Když však kníže Sigmunt Korybutovič do Moravy přišel, dostal Žižka již z Uničova psaní od něho, kterýmž napomínán byl, aby země nehubil a poslušně se měl k novému králi svému, Vitoldovi Litevskému. Takovou řečí, která se spíše hodí proti buřiči a nikoli proti hajiteli a mstiteli zákona Božího, Žižka náramně uražena se cítil, i odpověděl Korybutoviči slovy příkrými, nazýváje ho prý knížetem vražedným a proklatým, jak jeden starý kronikář píše, ač pravda-li, co napsal. Kníže Sigmunt však i v této nedůtklivé ba nebezpečné věci opatrně se zachoval; snášeje zajisté trpělivě důtky uraženého vůdce, snažil se tím horlivěji hájiti slovo Boží, zemi upokojiti a pořádek tak hluboce porušený zase obnoviti. Tím Žižku uchlácholil, a získal si ho potom docela. Známo jest, že Žižka sám k tomu své svolení dával, aby Polský král Vladislav za krále do Čech byl požádán; zdá se

pak, že vida, kterak si kníže Sigmunt počíná, Žižka maje lásku k Polákům, i s tou změnou mezi tím nastalou se spřiznil a hotov byl, i Vitolda za Českého krále uznati. Že pak ku knížeti Sigmuntovi skutečně přátelsky přilnul, a jej co nejvyššího správce země České přijal a podnikl, toho důkaz podává psaní jeho o tom Pražanům poslané, jež Pražané plni radosti dne 11. června 1422 mezi nejpamátelnější výsady městské dali zapsati a vložiti. A že to psaní smýšlení a povahu Žižkovu jak nejlépe vyjadřuje, tuto je v původním znění klademe:

„S Boží pomocí amen! Račtež slyšeti, páni a bratři! že my s bratřími Tábořskými, Domažlicemi, Klatovy, Sušice, Písek i jiní páni, rytíři, panoše i jiné obce, Prachatice a Horažďovice, kteréžto dobrovolně k nám hledí, ke mně, k Chvalovi (Řepickému), k Buchovcovi, a nám sebe svěřili, kněze Milost jsme přijali za pomocníka a za správce nejvyššího této země. I chceme Jeho Milosti rádi poslouchati, ve všech řádných věcech pomocni a radni býti věrně bohdá; i vás také prosíme všech, abyste všichni vespolek pro dnešní den věrně všecky nechuti, hněvy, kyselosti, kteréžto jste mezi sebou jakž jste živi, od roka nebo nyní měli, konečně odpustili, tak abyste mohli spravedlivě páter (otčenáš) pěti a řkúce: odpust nám naše viny, jakožt i my odpouštíme. A jestliže toho neučiníte a budete chtítí které bůře neb které lži a sváry, rotíce se mezi obcemi, vésti po dnešní den; tehdy my s Boží pomocí, s kněze Milosti, s pány konšely a jinými pány, rytíři, panošemi i se všemi věrnými obcemi chceme se k tomu přičiniti a mstítí, buď kdož buď, nižádné osoby nevyjímajíc. Slibujete-li nám toho pomocni býti? A ktožby měli s kým co činiti, buďto o zboží nebo o jiné věci, abyste bez rocení, bez sbírání byli před purkmistry, před konšely a před rychtáři řádně každý se svú pří. A starší své, jakožto purkmistry, konšely obecné a rychtáře, abyste včest měli a milovali se za jeden člověk. A tak pán Bůh bude s námi i jeho svatá milost, a prospěch nám dá ke všemu dobrému.“

„Bratr Jan Žižka z Kalicha.“

Z takového upřímného smíření starého válečníka s mladým knížetem Sigmuntem radovali se všickni mírní Husité velice, uznávajíce to za veliké štěstí národu Českého. Žižka a kníže Sigmunt, když se potom seznámili, takovou přízeň k sobě měli, že kníže říkal Žižkovi otče, a Žižka knížeti pane synu. To přispělo nemálo

k povýšení a upevnění moci a slávy Sigmunta Korybutoviče a nescházelo tomu nic, než — dlouhého trvání.

Počátek dobývání Karlšteina. Přípravy v Němcích k třetí válce křížácké.

1422 28. května — 29. září.

Jedna z prvních starostí knížete Sigmunta byla o to, jak by se zmocnil důležitého korunního hradu Karlšteina, kterýž pro blízkost svou u Prahy, jsa v moci krále Sigmunta, Pražanům překážeti mohl. Obyčejně však se udává, že prý Čechové chtěli se zmocniti koruny a klénotův královských pro nového krále svého, Vitolda Litevského, domýšlejíce se, že se ještě na Karlšteině chovají, jakkoliv již ze sněmu Časlavského minulého roku na Sigmunta krále žalováno bylo, že korunu ze země vyvezl. Koruny v skutku na Karlšteině nebylo, a potom praveno, že prý před tím již tajně na hrad Velhartice odvezena byla. Bylo tedy hned 28. května 1422 z Prahy k dobývání Karlšteina Pražské vojsko i s Polskými hosty vypraveno, i kníže Sigmunt potom k tomu dobývání se dostavil. Že pak ten hrad na strmé skále stojí a odevšad úzkým údolím a blízkými vrchy obklíčen jest, nebylo možná pokoušeti se o stečení hradu útokem, a celé dobývání nemohlo se jinak díti, nežli střílením s blízkých vrchův přes hluboké úvozy a rokle do hradu, aneb soužením posádky hladem. Pražané a Poláci položili se proto okolo Karlšteina na čtyřech vrších okolních s velikými děly a praký svými, z nichž stříleli a házeli kamenné koule, veliké nepřitesané kameny, nečistoty a všeliké zápalné věci do hradu. Na Kněží hoře měli prý děla Jaromírku a Rychlici kromě čtrnácti jiných menších kusův, a zarazili tam také jeden velký prak ze Starého města; na Háknovcích měli jedno velké dělo, Pražku, dvanáct menších kusův a druhý prak Staroměstský; na Plešivci stálo dělo zvané Hovorka, také dvanáct menších kusův a nový prak Novoměstský; konečně na Javorce stálo dělo zvané Trubačka, osm menších kusův a jeden prak z Nového města a druhý ze Slaného. Hájek, který své zprávy o tomto obležení Karlšteina čerpal z podrobnějších popisův, jakž se tenkrátě vůbec roznášely a čtly, udává, že se v celku 24.000 mužův okolo hradu položilo, což však na pravdě spočívat nemůže, poněvadž by se tolik lidu na jmenovaných vrších nebylo mohlo ani sméstnati. Nic-

méně oblehatelé stáli o Karlštejn s velikým úsilím a neobyčejnou vytrvalostí, tak že toto obléhání mezi nejpamátnější náleželo a celých půl šesta měsíců trvalo. Pražané však přece hradu nedobyli, ač v něm byla jen malá posádka zavřena, skládající se jen ze čtyř set bojovníkův, všecko manův ku Karlštejnu příslušných. V jejím čele byl statečný rytíř Zdeslav Tluksa Vrábský z Buřenic, purkhrabí královský.

Zároveň když Karlštejn byl obehnan, přilehli Husité také k Týnu Horšovu, městu někdy arcibiskupův Pražských v Plzeňsku. Strojil se pak Jan, vojvoda Bavorský, Tynským na pomoc; však než přišel, hájili se oni tak udatně proti Husitům, že jejich nejlítější útoky odrazili. Když pak Husité slyšeli, že Bavoráci u velké síle proti nim táhnou, v dalším dobývání ustali a od města odtrhli.

Hrad Karlštejn, jako že se v něm za císaře Karla a krále Václava německá koruna císařská a ostatní říšské svátosti chovaly, požíval v Němcích vůbec velké pověsti a vážnosti. Proto zpráva o dobývání toho hradu skrze Husity způsobila tam nemalé pohnutí, tak že opět všude po říši na nové křížácké tažení proti Čechům pro zachránění Karlštejna bylo voláno. Jednalo se o tom na říšském sněmě v Normberce, ku kterému král Sigmunt dne 25. července 1422 z Uher byl přijel a plné dva měsíce tam ztrávil. Říše Německá byla v sobě sama velmi nesvorná a rozdvojená, každý stav jen svého užitku si hleděl, a neměli Němci tehdyž nic společného, co by je dohromady drželo a ku svornosti pudilo, leda jak již dříve podotknuto bylo, všem společná nenávisť proti Čechům kacířským. Uzavřeli tedy přece do Čech k osvobození Karlštejna se vypravit i věsti denní válku proti Husitům, to jest, vojskem stálým, do služby na žold řádně najatým, které mělo setrvati v poli až do konečného vyhlazení kacířův. K tomu cíli zavedena jest tak zvaná říšská matrika, v níž se měli všickni velcí malí pánové říšští, biskupové, klášterové i města říšská sepisovati podle jmění svého, a mnoho-li by na denní válku proti Husitům daně odváděti a bojovníkův do pole postaviti měli. Papež se toho velmi ujímal, a kardinál Branda, jeho legát, činil, seč jen byl. Však když k placení daně a k vypravení do pole mělo přijíti, odtahoval se každý od toho pod rozličnými výmluvami. Kardinál Branda odevzdal dne 4. září v kostele sv. Sebalda v Normberce králi Sigmuntovi s velikou slavností korouhev proti Čechům od samého papeže svěřenou. Král

Sigmunt zas odevzdal ji druhého dne markhraběti Bedřichovi Braniborskému, čině jej nejvyšším vůdcem celého říšského vojska na místě svém s plnou mocí proti Čechům. Avšak jako lonského roku křížácké vojsko do Čech vpadlé společného nejvyššího vůdce nemělo, tak nyní již byl vůdce nejvyšší, ale téměř vojska nebylo. Matrika říšská zůstala takofka jen na papíře, a když se den sv. Michala, 29. září blížil, zarazil markhrabě Bedřich hlavní byt svůj před Českým lesem v městečku Tirschenreutě, kdežto se všechna vojska německá ze západních krajin v den výše udaný shromáždit měla, — a však kromě biskupa Würzburgského, který se vším lidem svým sem táhl, a několika menších pánův a měst nebylo nikoho viděti, kdoby z Němce chtěl proti Čechům táhnouti. Tu sám ten biskup Würzburgský se svým lidem zas se obrátil a markhraběti Bedřichovi psal, že lépe bude, do Čech ani netáhnouti.

Kterak chtěli Táboři Prahu překvapiti a své straně v ní zase k panování pomoci.

1422 30. září — asi do 9. října.

Když kníže Sigmunt Korybutovič s vojskem Pražským před Karlštejnem ležel, přemýšleli Táboři, majíce nyní pana Bohuslava ze Švamberka a Jana Bzdinku za vůdce své, o tom, jak by stranu svou v Praze, která nyní zcela zticha býti musela, posilnili a zase k předešlé vládě ve městě jí dopomohli. I sebravše se tajně táhli pod výše řečenými vůdci ku Praze. Dne 30. září 1422 byli již v Krči, půl hodiny od Prahy, a tu teprv o tom ve městě zvěděli. I vyjevše proti nim Staroměstští s Poláky majíce s sebou pana Viléma z Postupic a Václava Cardu z Petrovic, tázali se Tábořův, co by chtěli v Praze? Ale oni pravili, že jsou obesláni, a nechtěli se zastaviti, než táhli před se s vozy. A když přijeli do Prahy, položili se na Novém městě i s vozy. Tu jim Staroměstští poslali potravu a obuv. Nazejtří pak, 1. října přišli hejtmani a starší vojska Tábořského na Staroměstský radní dům, prosíce, aby jim byla veliká obec svolána. A však konšelé řekli jim: „Co vám potřebí jest obce? povězte, ať my na ně to vzneseme.“ Odpověděli: „Nesvoláte-li ji nám, my ji sami svoláme.“ A s tím šli z radnice na Nové město, a vzavše tělo boží a zbraň, šli do Starého města zase. Prošli pak tuto ulicemi na veliké náměstí, a nikdo se k nim z Pražan nepřimísil, i prošli celou Dlouhou střídu a šli

po Příkopě až k Panně Marii Sněžné; tuto napravše sobě tarasův, to jest dříví a jiných věcí k tarasování šli opět do Starého města. Mezi tím Staroměstští také pod svou korouhev se sebrali, i táhli proti nim. A Táboři již byli několik domův osadili, však je z nich Staroměstští zas vytiskli a ze Starého města na Koňský trh, nynější Svatováclavské náměstí, vytěpali. Pak pan Vilém Kostka, že byl laskav na pana Bohuslava ze Švamberka, hejtmana Tábořského, jezdil tak mezi nimi, až učinil mezi nimi a Pražany příměří, tak aby zas odtáhli, dokud slunce ten den za horu nezajde. A tak Táboři musili ten večer z města vyjítí majíce z toho hanbu toliko a škodu. Počítali zajisté na to, že jejich strana v Praze, nyní utlačená, houfně k nim se přidá, a že celé město snadno opanují; a však již se byl kníže Sigmunt v obecné přízni tak velice utvrdil, že jen nemnoho lidí odvážilo se, k nim se přihlásiti; a ti potom s Táboři z města ven vyšli. Pražští však drahně Táborův zjímali a do Staroměstského vězení zavřeli.

Kníže Sigmunt Korybutovič jsa toho času před Karlšteinem v ležení, hned když o tom, co se stalo, uslyšel, do Prahy se vrátil a proti nepřátelské straně tábořské opatření učinil. Dne 3. října dal svolati velikou obec Pražskou, která uzavřela, aby se Praha proti podobným nepředvídaným vpádům zabezpečila, aby majitek všech těch Pražanův, kteří s Táboři drzevěše také s nimi z města vyšli, zabaven byl, a aby každý z města vyhnán byl, kdokoli by o dožádaném králi Vitoldovi anebo knížeti Sigmuntovi zle mluvil aneb poselství k nim často činěná hyzdil. Toto opatření přece ještě velkou část Pražanův, kteří tajně s Táboři drželi, velmi rozmrzelo, a chtěli se proto něčeho odvážiti.

V několika dnech potom v jeden svátek konšel zase velkou obec svolali, a když bylo po obědě, sešla se obec na velkém Staroměstském náměstí. Biřicové volali z rozkazu konšelův, aby všichni šli do radního domu; z obce však ozval se veliký křik a voláno: „Nechceme, nechceme!“ A v tom někteří z obce běželi k šatlavě, vybili dvéře a vypustili tam zavřené Táboři. Kníže Sigmunt uslyšev tu bouři, hned kázal svým býti rychle pohotovu na koních, vyjel na rynek a počal se ptáti, kteří jsou to, co šatlavu vybili? Takž počali jezdci je jímati a do šatlavy vsázeti. A když již bylo k večeru, kázal kníže Sigmunt konšelům, aby pro kata poslali. Kat přišel, a kníže dal zjimané Pražany jednoho po druhém ze šatlavy vyváděti, a stínati. A když jich pět státo bylo,

prosili ho, aby již přestal toho stínání, a pan Vilém Kostka z Postupic se svou čeledí jedá pryč vece ku knížeti: „Nakatuj se s nimi, dokud chceš,“ a kníže hned přestal toho stínání. Tímto rázným prostředkem předešel kníže Sigmunt další pokusy strany demokratické a výstřední v Praze.

Třetí křižácká výprava do Čech. Konec obležení Karlšteina.

1422 13. října — 8. listopadu.

Pokusu toho o Prahu, jež strana Tábořská učinila, lekli se kališníci i s knížetem Sigmuntem, předvídajíce, že by to k horším věcem mohlo přijíti; dobývání Karlšteina k prospěšnému konci nevedlo, a stahování se nových německých křižákův na hranice české aspoň z daleka hrozilo. Všickni kališníci tedy nahlíželi, žeby se mělo se stranou krále Sigmunta když ne pokoj, aspoň nějaké příměří uhlaviti. Braniborský markhrabě Bedřich co nejvyšší vůdce Křižákův nařídil, aby se všechna vojska německá, která by odkudkoliv do Čech táhla, u hradu Petršpurka mezi Žluticí a Žatcem sešla a spojila. Že pak se to nestalo, když biskup Würzburgský se svým lidem domů se vrátil, a také příkladem svým i jiné od dalšího tažení odrazil, vtrhl sám se svým lidem vlastním a s něco málo jinými křižáky dne 13. října 1422 přes pomezí lesy do Čech k Tachovu, a chtěje aspoň Mišňáky ku společnému boji proti Čechům získati, táhl přes Kadaň až do města Mostu, do kterého také Míšeňský markhrabě Vilém se dostavil, s kterým se dne 20. října poradil, a zas nazpět do Tachova se vrátil. Mezi tím kníže Sigmunt a kališníci páni sjeli se ve městě Lounech s pány českými strany královské a s knížaty Míšeňskými, i rokovali tam dne 21. října. Druhé takové rokování se stalo zas okolo Věch Svatých, 1. listopadu, v Plzni, a markhrabě Braniborský poslal k tomu se své strany pana Jindřicha z Plavna na Kynžvartě a pana Alše Holického ze Sternberka. Co však mezi oběma stranami umluveno bylo, neznáme, toliko to za jisté položití můžeme, že se také o osvození hradu Karlšteina jednalo.

Pražané ležice po celé léto okolo Karlšteina s neobyčejnou vytrvalostí a vší silou dobytí ho chtěli; obláhatelé i posádka hradu vynakládali všecko tehdejší válečné umění proti sobě, a přec obláhatelé po všechn čas ani o krok dále nedospěli. Nynější hrubě střelbě

neodolal by Karlštejn pro své položení ani den; avšak tehdejší střílní prach byl ještě slabý i neměl velkého účinku, děla pak z křehké zvony viny ulitá, jakkoliv veliká a hrubá, po delším střílení snadno se roztrhávala; kamenná koule s vrchův okolních přes úvozy a rokly do hradu vystřelená sotva tam doletovala, a pak vysílána jsouc téměř neškodně dolů upadávala. Proto za válek husitských střílna z ručnic a z děl, ještě jen na blízku měla účinek, do dálky však málo pomáhala. Větší díl hrubých děl, jež Pražané před Karlštejnem měli, po delším střílení prý se roztrhl; z Trubačky a Jaroměřky dáváno jest denně šest ran, z Rychlice a Hovorky však dvanáct ran, z menších kusův bez pořádku častěji bylo stříleno; avšak Pražka roztrhla se již šestého dne, Jaroměřka sedmého, Rychlice třináctého dne. Mnohem více utrpěl hrad od pěti prakův velikých; házeno jimi opukové kameny s Petřina schválně sem přivezené, proto že se podle velikosti ložiska praku snadněji přitesati daly; a těmi kameny a kulemi hlavně střechy trpěly, a podnes leží v prvním patře veliké věže pod oknem s proráženou železnou mříží jeden opukový kámen ztíží několika centův, kterýž sem prakem s vrchu Haknovce vhozen byl. Kromě kamenův házeli Pražané do hradu také soudky se smradem z Pražských záchodův a s mršinami a jinými nečistotami, chtějíce posádku vysmraditi, potom zapálené hořavé věci. Spočítali pak to ve hradě, že Pražané za celého obležení vesměs 932 kamenův, 822 soudkův smradu a 22 soudkův ohně na hrad a do hradu vmetali. Smrad byl tak nesnesitelný, že obleženým počaly zuby viklati se a vypadávati. Učinili prý s Pražany na několik dní příměří, poslali tajně pro léky do Prahy, a těmi si zuby zase tvrdili; také prý udělali množství lís z pleteného proutí, z dubiny a z koží, a chránili jimi zdi a podlahy ve hradě, tak že Pražané svými kulemi ani jedné zdi ani kterou podlahu ve staveních prorazití mohli. Posádka činila také mnohé výpady, a střílením se hraděb mnohé Pražany a Poláky porážela. Na jedné skále z předhradí k potoku vyběhající udělána jest studně velmi hluboká, z které také tajná štola čili podzemní chodba někam ven do kraje vedoucí vykopána byla. Nad tou studní stojí věž kulatá a na ní byl srub, z něhož lučníci a jiní střelci chránili ty, kteří pro vodu chodili. O tuto studeň Pražané nejvíce se pokoušeli chtějíce ji z prakův a děl zbořiti. I vypravuje se, že obležení jednou při výpadu jednoho ze vzácnějších měšťanův Pražských zajali, do hradu přivedli, a přivázaného nejvýše

ven z té věže vyvěsili, davše mu na posměch do rukou dlouhý prut s liščím ocasem na konci, aby tím koule a kameny, jež Pražané na tu věž nejvíce házeli, jako oháňkou odháněl. Doufali také, že se nepřátelé nad ním slitují, a v tu stranu tak lítě stříletí a házeti nebudou. A když prý tak celý den visel, aniž by k úrazu byl přišel, sňat jest odtud zase více lítostí obležených nežli Pražanův. Leto minulo, přišel podzim, a chladno býti počalo, a posádka hradu ještě na sobě znáti nedávala, žeby byla unavena aneb žeby jí byly potraviny již došly. I vypravuje Hájek příběhy, bezpochyby větším dílem podle jeho způsobu překroucené a snad smyšlené ale potom všude i v dalekých zemích povídané; že však se něco podobného přece přihoditi mohlo, neštítíme se, o nich zde se zmíniti. Dobytelé Pražští strojili prý hody o sv. Václavě, které čtyry dni trvaly, pozvavše k nim z hradu některé hajitele jeho. Tito při hodování vypravovali prý, že na hradě vždy mají hojnost pokrmův, chleba, masa, ptákův, čerstvé zvěřiny a ryb, a že se více než tři léta ještě mohou brániti, ač v pravdě již nemalou úzkost o potravu měli. Slyšíce to Pražané mnozí počali prý sobě stýskati, že tu do zimy víc nezůstanou, poněvadž prý by marné bylo, dobývati hradu, který má tajné průchody, kterými se zásobuje, ba i zvěřiny a živých ryb že dostává. Obležení znamenavše, co si v ležení Pražané povídají, z toho prý se těšili, a pak po krátkém čase za to žádali, aby Pražané za jeden den do hradu nestříleli, že prý tam mají svatbu strojiti. A když Pražané svolivše k tomu stání učinili, tu bylo slyšeti ze hradu, kterak tam k tancům hrají, pískají, bubnují, zpívají a vyskají, kdežto v skutku ve hradě nikomu do tance nebylo. Tu prý v Pražském ležení zas mnozí pravili řkouce: „A oni jsou tam veselí, pijí, jedí a hodují, a my zde zimu trpíme a své živnosti zanedbáváme. Protož jich déle dobývati nebudeme, neboť oni tam hladu nemají.“ Ale obležení již co jísti neměli, a byl prý tam jenom ještě kozel, který dosud po dvořích a po parkánech chodil, a trávu se zdí škubal. Toho prý nyní zabili, na čtyry čtvrti rozrušili, jednu čtvrt zadní dobře okřávali, a vytáhše srnčí srsti z koňských sedel, těmi ji posypali a vůdcům Pražanův a Polákův ven do jejich ležení poslali. Posel, který ji přinášel, musel prý k nim mluvit, že rytíři na hradě panům hejtmánům z toho příměří velmi děkují, proto že se v něm jako ctní rytíři tak vedle svého přičení zachovali, a že oni na hradě mohli tu svadbu a to hodování tak pokojně vykonati, a ženich že také děkuje a že

jim posílá čtvrt srny včera zabité, aby jeho svadby a hodování také byli účastní. Hejtman Pražanův to slyše vděčně přijal a poděkoval, nemálo se tomu divě, kde jsou vzali čerstvou zvěřinu. A tu prý se nedali Pražané více držeti, a odtud pryč se zdvihli. Obležení pak již jsouce velmi hladoví, nemálo prý toho vděční byli, že jejich kozel tolik tisíc lidu od Karlšteina odehnal.

Podle krátké poznámky jednoho současného kronikáře, že „tu jsou Poláci jedli maso osličí místo zvěřiny,“ nebyl by to kozel, nýbrž osel býval, a nikoliv Pražané nýbrž Poláci s nimi tam ležící by se byli dali podvesti. Avšak buď jak buď, příčina zastavení všeho dalšího dobývání Karlšteina, které se 8. listopadu 1422 stalo, záležela v tom, že za jedno Pražané naději konečného dobytí ztratili, a za druhé, že kníže Sigmunt s kališnickou stranou při umlouvách buď v Lounech buď v Plzni katolické a královské straně přislíbil, od Karlšteina odtrhnouti. Strany u Karlšteina uzavřely po 167denním obležení 8. listopadu příměří na celý rok, totiž až do sv. Martina r. 1423, s takovými výminkami, že všechno zboží ke hradům Karlšteinu a Valdeku a ke tvrzi Hořovické příslušné, též všechny dědičný majetek rytířův a panošův, kteří na Karlšteine od prvopočátku v obležení byli, ano i zboží klášterské a kněžské, kteréž oni od krále Sigmunta zápisem drželi, do toho příměří a pokoje zahrnuto bylo, tak že v tom žádná strana druhé škoditi neměla; kdyby pak Sigmunt, král Uherský, mezi tím do země vtrhl, mohla jej sice strana jeho na své hrady a tvrze pustiti, ale proti knížeti Sigmuntovi a Pražanům neměla jemu dále v ničem nápomocna býti, aniž dovoliti, aby jim odtud nějaké škody činil. Za rozsudí čili opravce křivd, které by se za času toho příměří s obou stran státi mohly, zvoleni byli pan Hašek z Waldšteina, nedávno nejvyšší hejtman Pražanův a nyní nejvyšší mincmistr, a Zdeslav Tluksa z Buřenic, Karlšteinský purkhrabí.

Jména pak rytířův a panošův, kteří za ten celý čas obležení Karlšteina hrdinsky v něm se zachovali, byla následující: Zdeslav Tluksa Vrabský z Buřenic, královský purkhrabí, Jan z Leskova seděním na Valdece, někdy podkomoří království Českého, Jan Student z Tachlovic, předtím purkhrabí na Křivoklátě, Mareš Tluksa z Volkova, Kuneš Tluksa z Buřenic, Hynek z Valdeka, Jan z Valdeka, seděním na Litni, Vilém z Doupova, Jan Sváb z Jiskve, Závise z Jimlína, Sigmunt Bolochovec z Pušperka, Rús z Čimě, Matěj Rús z Kovařovic, Kunata ze Sulevic,

Bužek ze Tmaně, Hostpřid z Hostivice, Předbor z Radešína a Ondřej Huler z Hořovic, bratr někdy Sigmunta Hulera, podkomořího.

Po svatém Martině Pražané i Poláci, naloživše děla, praky a stany své na vozy, od Karlšteina tiše do Prahy se vrátili; bylí pak mnohá děla roztržena a praky častým házením nemohly více k dalším potřebám sloužiti.

Konšelé ty praky v klášteře Slovanském dali složit, kdež po všecka století co památka na obležení Karlšteinské stávaly, až je r. 1742 Francouzové, zřídive sobě nemocnici v tomto klášteře, za kruté zimy z nedostatku dříví všechny spálili.

Konečně uvedeme pro úplnost ještě příběh od Hájka vypravovaný, od současníkův však zamlčený, za jehožto pravdivé líčení tedy ovšem nelze ručiti. Když prý totiž kníže Sigmunt Korybutovič již dal rozkaz, aby ustalo se od obležení hradu Karlšteina, a sám k odjezdu odtud do Prahy se strožil, pravil prý k svému příbuznému Vasilkovi, knězi Litevskému řka: „Byl bych rád na ten Karlštejn vešel a jej ohledal; poněvadž nemohu, ještě z daleka naň pohledím.“ A že měl ležení své pod vinicí a pod kostelíčkem svatého Palmacia nade Mží, šel s ním přes hřbitov toho kostelíčka blíže ke hradu, odtud z lesa naň vyhlédaje. A v tom prý jeden na hradě ze srubu, kterýž nad studní byl postaven, ze srubničky čili malého kusu k tomu místu vystřelil, tak že koule kněze Vasilka v hlavu udeřila a hned do smrti zabila. Tělo jeho přivezeno prý jest do Prahy, a v klášteře u sv. Tomáše na Malé straně, tenkrát ještě vypálené a pusté, prý pochováno bylo, a mramorovým kamenem přikryto.

Kníže Sigmunt Korybutovič z Cech do Polska odvolán. Nové všeobecné křížácké tažení proti Čechům zmařeno.

1422 od konce listopadu do konce června 1423.

Kníže Sigmunt Korybutovič měl to za svou hlavní úlohu, aby Čechy se všeobecnou církví smířil, a ujímal se toho všemi prostředky podávaje se katolické straně k mírným umlouvám. Po sjezdech Lounském a Plzeňském dal se zase ode dvou katolických pánův, Alše Holického ze Šternberka a Bedřicha z Kolovrat k tomu skloniti, že na konci měsíce listopadu 1422 obeslal nový sjezd na hradě Žebráče, kdež obě strany v mírném umlouvání ještě dále zašly. Však co tam vlastně umluveno bylo, již nevíme. Král Sigmunt zas měl zatím v říši Německé mnohé nesnáze, rozhněvav si na sebe falckraběte a kurfürsta Ludvíka a markraběte

i kurfürsta Braniborského Bedřicha. Umřel totiž toho roku poslední kurfürst a vojvoda Saský z rodu Askanského, a král Sigmunt pšovadnímu markhraběti Míšeňskému, Bedřichu Bojovnému, Saské kurfürstství udělil, tak že od těch dob staré Míšeňsko vůbec Saskem zváti se počalo. Kurfürst Bedřich Braniborský však sám chtěl

ještě druhé kurfürstství, totiž toto Saské míti, a proto byl velký rozstrk mezi ním a králem Sigmuntem.

Král Sigmunt také s velkou mrzutostí na to se díval, že vláda Litevského knížete v Čechách vždy více se upevňuje a prospívá; proto nyní o to počal usilovati, jak by se zase smířil

Pražané s Poláky obléhají Karlštejn 1422. (Str. 979).

(102)

s Polským králem Vladislavem a s velkým knížetem Vitoldem, kterých byl nedávno ještě ošemetným jednáním urazil. Papež je napomínal, Němečtí knížata i říšský sněm Norimberský jim pohrůžlivé listy psali, proto že Čechy podporují, a Sigmunt je zval ku sjezdu na hranicích polsko-uherských do Lubice ve Špiši na

den sv. Ondřeje 30. listopadu 1422. Teprv když se dali pohnouti, tento sjezd v Lubici obeslati, tu počali Vladislav i Vitold se viklati, k Sigmuntovi králi se blížiti, a na druhé straně myslí své od Čechův odvracet. V tom pak svoláno jest kněžstvo polské na sbor do města Lenčice hlavně pro zastavení husitství v Polště,

a tu kněží na krále i na velkého knížete doráželi, aby se dle papežovy vůle s králem Sigmunttem smířili a všechny přátelské svazky s Čechy přetrhli. Tím stalo se, že Vitold hned sobě tak počínal, jako by žádných závazkův a povinností neměl k národu Českému, bera si záminku z toho, že Čechové slibivše vrátiti se dobrovolně ku poslušenství církve Římské, slibu svého nesplnili. I hned svému synovci Sigmuntovi Korybutoviči rozkázal, aby se svými Poláky a Rusíny bez prodlení Čechy opustil a do Polska se vrátil. Kníže Sigmunt byv velmi nemile dojat takovým rozkazem, který tak zřejmě potvrzoval věrolomnost obou strýcův jeho a jej z dráhy slavné a zdárné nastoupené vytrhoval, nechtěl poslechnouti, a odporoval, jak dlouho jen mohl. Konečně nemohl se přece tomu vyhnouti, musel se v samý štědrý večer 24. prosince zdvihnouti, a se svým lidem Prahu opustiti. Styděl se, podtají a jako kradmo opustiti národ Český, kterýž jej s tolikou ctí a důvěrou byl přijal, ještě dvě tři neděle na venkově českém prodléval, a Čechům sliboval, že toliko na čas odchází, a že bohdá brzo se vrátí, a pomocí strýce svého Vitolda Čechy ještě lépe opatří.

Avšak dne 21. března 1423 král Sigmunt s králem Vladislavem a s Vitoldem skutečně osobně sešel se v ěmštecku Staré Vsi ve Spiši, s nimiž potom v Kežmarce a Levoči několik neděl obcoval a z cela na svou stranu je převedl, tak že se mu zavázali, do sv. Jakuba velké vojsko polsko-litevské proti Čechům do pole postaviti, že také hned z toho sjezdu Čechům odpovědné listy poslali, kterými se jim válka vypovídala, a brzy potom po svých zemích valnou výpravu proti nim skutečně rozepsali. Neustálým usilováním papeže Martina V. strojilo se na leto r. 1423 pro Čechy skutečně neobyčejné nebezpečství: měla se totiž zase téměř celá Evropa proti nim zdvihnouti, a kromě Němcův, Uhrův také Poláci a Litvini, Dánové, Švédové a Normani, Lotrinkové, Savojsťi a jiní z krajin západních. Avšak z hrozného mračna toho ani deště nebylo. Ani král Vladislav ani Vitold vojsko nesehnali, neboť jim Poláci a Rusíni valně a zřejmě ohlásili, že s Čechy jakožto přirozenými bratřími potýkati se nebudou; král Dánský, veda všechny půlnoční národy do boje, obrátil se zase z polovice cesty, když viděl, že Poláci netáhnou, a konečně všechny hrozné přípravy i v Němcích v niveč se rozpadly.

Kterak se Žižka proti šlechtě obrátil, a pány u Hořic porazil.

1423 20. dubna.

Po všechn ten čas, co kníže Sigmunt Korybutovič v Čechách přebýval, a ku smíření kališníkův s katolíky na sjezdech pracoval, nebylo o Žižkovi téměř ani slyšeti. Zdá se, že když Žižka jednou ku knížeti přilnul, nechtěl se tomu, co počíná, ani protiviti, ani jemu napomáhati. Však nedůvěra přece v něm se zmáhala, zvláště k českým pánům, ku kterým kníže Sigmunt tak ochotně přilnul. Dne 20. listopadu 1422 napsal Žižka v Prachaticích na všechny strany listy, v nichžto se osvědčoval, že to, co čeští páni o něm roztrušují, jakoby přátelům svým posavadním nepřitelem býti chtěl (snad z příčiny svého oddělení se od vlastních Táborův), křivda jest a úmyslná pomluva. I stálo tam doslovně: „Věříme vám, jakožto svým milým sousedům, že do nás nikoli toho věřiti nebudete; ale vězte, že jsme nepřátelé všech zlých kněží a světských lidí, kteří stojí proti nám a proti svatému evangelium, a nenávidí nás za příčinou čtyř článkův (Pražských), kteréž vedeme a vésti chceme s boží pomocí, důvěrujíc se do vás, že i vy nám v tom pomocní budete, proti všem pokrytcům nevěrným duchovním i světským; avšak kdybyste tomu odporni býti chtěli, teprv musili bychom vás míti za nepřátele boží i všech bratří Tábořských.“

Těmito pokrytci nevěrnými mínil ovšem kališnickou šlechtu v Čechách, a to byla příčina, že se konečně proti ní zjevně obrátil, a domácí válku počal. Po odjezdu knížete Sigmunta Korybutoviče byli Čechové zas ode všeho světa opuštěni, avšak cizích nepřátel neměli se nyní co báti. Proto zas strany v národě samém snadnější proti sobě jítí se počaly. V Praze nyní nejvyšší moc dva pánové provozovali, totiž pan Hašek Ostrovský z Waldšteina, nejvyšší mincmistr, a Vilém Kostka z Postupic, podkomoří zemský. Jich obou poslouchali úřadové městští v Praze jako i ve všech městech českých, která ku Praze své zření majíce v jejím poslušenství stála. Oba pánové byli sice horlivější Husité, a chtěli trochu dále jíti v obnovách církevních, nežli větší díl Pražských mistrův za dobré uznával, i zdálo se tudíž, jakoby měli nyní za nové prostředníky mezi Žižkou a ostatními pouhými kališníky sloužiti; avšak Žižka právě proto, že se v posledních dobách s knížetem Sigmunttem se stranou katolickou mířiti a přáteliti počali, nazýval je jako jiné šlechtice nevěrnými pokrytci, ničeho s nimi

míti nechtěje, a brzo proti kališnické šlechtě vystoupil. Stalo se totiž, že dva bratři, Bartoš a Bernart z Valečova, oba přátelé Žižkovi jemu nad jiné milí, již po delší čas jakési potrůžky s panem Čeněkem z Wartenberka měli. Toho uchopil se Žižka svolav z Vilémova bojovnsky své ze všech krajův na 8. dubna 1423 do Německého Brodu, totiž „abychom se (prý) pokáli tu, kde jsme zhřešili,“ jakž ve svých svolávacích listech psal, narážaje tím na lonské nepoctivé dobytí toho města při porážce krále Sigmunta. Spraviv tu v Brodě Německém vojsko své táhl odtud bratřím z Valečova k pomoci, a tak počaly dlouhé a krvavé boje mezi nimi a českou šlechtou vůbec. Drželi pak s ním vždy ještě někteří rytíři strany šlechtické, jako bojovný Diviš Bořek z Miletínka a Hertvík z Rousínova, kteří se také k tomu tažení připojili. I tak táhl pořád k půlnoci, dobýváje tvrze a dvorův šlechtických až do kraje Hradeckého, kdež se pánové u velkém počtu proti němu sebrali, majíce Čeněka z Wartenberka a Arnošta z Černčic v čele svém. Žižka máje toliko dvě řady vozův, položil se dne 20. dubna proti pánům u kostela sv. Gottharda, kterýž na pahorku stojí opodál města Hořic, aby se svými děly na výšině byl, a pánové, kteří se naň jízdecky byli vypravili, aby s koní ssedati musili, nemajíce k čemu koní uvázati a jsouce obtíženější zbrojí svou nežli pěchota. A když tak k vrchu šli a k jeho vozům přilehli, chtěje je vzíti útokem, čekal jich Žižka s děly a s lidmi k boji spravenými; a prve než mu vozův dobyli, nabil se jich do vůle, a když je od vozův odbil, pustil na ně lidi čerstvé, a tak je i s lidmi jejich na hlavu porazil, vozy a děla jim pobral. Sám pan Čeněk z Wartenberka s málem lidu svého s pole utekl. Na to hnál se Žižka opodál Veselí nad Cidlinou, hradu a městečka páně Čeněkova, a dobyl tvrze Kozojedské, kdež do 60 osob upáliti dal bezpochyby jakožto pokrytce prý nevěrné.

Kterak Pražané táborské tvrze Křížence dobývali a potom na Konopišti s Táboři o náboženství se hádali.

1423 od dubna do konce června.

Stejného času, když Žižka proti pánům počal válčiti, vypravili se Pražané ve spolku s pány strany královny silně proti Táborům, a vezouce mnohá děla i praky s sebou, obehnali

tvrz Táboorskou, jmenem Křížence, která stávala nedaleko Šebířova mezi Miličínem a Kamberkem. Avšak dobývavše jí kolik neděl, více prý sami škody utrpěli, nežli obleženým nádělati mohli. Konečně vytrhl pan Bohuslav ze Švamberka, hejtman Táboorský z Tábora, s lidem z obcí táboorských sebraným, aby osvobodil posádku na Kříženci zavřenou. Však Pražané nedočkali jeho poleh, nýbrž odtrhše od Křížence, dali se s ním v rokování, a obdrželi to od pana Bohuslava, že se s Táboři sjedou společně na jedno místo blíže hradu Konopiště, aby se mezi nimi stal pokoj a smíření.

Avšak když přišel den sjezdu, tu Pražané i Táboři s mnohými lidmi na umluveném místě ve válečném šiku proti sobě se postavili, majíce děla proti sobě nabitá a zapálené doutnáky, jakoby právě bitvu svěsti měli. Tu však střízlivější vlastenci zabránili tomu, že obě vojska na sebe nedorazila, a toliko kněží z obou stran měli hádání, po kterém nastoupilo smíření. Se strany pak Pražanův zvolení jsou pan Smil Holický ze Sternberka a měšťan Šimon od Bílého lva a se strany Táborův Chval z Machovic, hejtman Táboorský, a Matěj Louda z Chlumčan, aby byli opravci čili rozsudci ve hlavní otázce, o kterou se mezi nimi jednalo, totiž o potřebě neb nepotřebě ornátův a církevních obřadův při službách božích. A tyto opravcové vyřkli mocný nálezu svůj o té věci v ten smysl, že zákon Boží ornátův a ceremonií sice nepřikazuje, ale že se jich jen z nařízení a z obyčeje církve užívá, pročť aby na znamení přátelství nově utvrzeného a na důkaz svobody a snášlivosti obapolné kněží Tábořští hned na místě v ornátech sloužili a kněží Pražští aby zase své ornáty odložili; potom že se má o tom obšírné a důkladné hádání v den sv. Jana Křt. nejprv přistí na hradě Konopišti státi, a bude-li na tom hádání dovedeno z písma svatého a z doktorův na svatém písmě se zakládajících, že ornátův a ceremonií zapotřebí jest, tu že obě strany budou povinny, v tom se srovnati. Tu hned na důkaz povolnosti Tábořské vystoupil kněz Prokop příjímím Holý, i jal se u vojště sloužiti mši v ornátě; Pražané však naopak ornátův odložiti nechtěli, pravíce že tak se zachovají, jakž na přístím hádání rozhodnuto bude. O knězi Prokopovi Holém, kterýž nedlouho potom stal se předním vůdcem strany Tábořské, musíme tuto doložiti, že se již na druhý rok mezi Táboři nalézal, že byl bezpochyby rozený Pražan, synovec bohatého a bezdětného šlechtice a kupce, jak se zdá Jindřicha Puše z Cach, pana na Jenšteíně a Mochově, od

ného co výrostek za syna přijatý, že s ním konal cesty do Francie, Španěl, Itálie a do Jerusalema, a že domů se navrátil na kněžství se vysvětlil dal. Co kněz přilnul záhy ku straně husitské, a to hned k výstřední tábořské, tak že již r. 1421 v Praze obviněn byv z pikhartství do vězení dán byl. Bezpochyby vyšel z toho vězení z Prahy hned na Tábor se odebral a Tábořům ve vojště duchovními službami se propůjčoval.

V den sv. Jana, 24. června 1423 dostavili se na hrad Konopišt, jehož paní byla tehdejší Perchta z Kravař, vdova po Petrovi Konopištském ze Šternberka, kněží Pražští a Tábořští, a některé osoby duchovní a světské s obou stran byly ustanoveny za posluchače, kteréž potom měly učiniti rozsudek. V čele Pražských byl mistr Jan z Příbrami, v čele Tábořských kněz Mikuláš z Pelhřimova, řečený Biskup, totiž biskup Tábořský. Hádaní několik dní trvalo, avšak žádoucího výsledku nemělo; theologové s obou stran všechny zásoby své učenosti vyčerpali, a rozešli se opět, jedni druhých nepřesvědčivše. Mistru Janovi z Příbrami byl to vůbec hořký den na Konopišti, když jej kněží Tábořští stíhali, dokazující mu nesrovnalost v řečech a písmech jeho dřívějších a pozdějších. Byliť pak tu po boku jeho z Pražských kněží mistři Jakoubek, Jan Kardinál, Payne a Jan z Rokycan. Nezdařením toho hádaní nepřetrhlo se jinak smíření mezi stranami a ono trvalo přece po nějaký čas.

Čechové na Moravě. Kroměžíř. Bitva u Hradce. Obléžení Čáslavi.

1423 v červenci a srpnu.

Co se za všecken ten čas války až dosud na Moravě dělo, o tom nám takorůzka jen náhodou některé zprávy zachovány byly, a ty jsme na svém místě podali. Ostatně nevíme ničeho více, než že Olomoucký biskup Jan X. příjímí Železný s ráznou myslí a vytrvalostí církev katolickou a statky její hájil a husitství kde mohl velmi utlačoval. Nyní dostal příležitost, opět v poli proti Husitům válečně vystoupiti, a oděn jsa v pancéř železný v čele svých manův udatenství své jim ukázati, odkud jej také jeho přátelé Železným nazvali. On byl hlavou jednoty pánův a měst moravských, králi Sigmuntovi a Římské církvi oddaných. Po něm se co jiné hlavy té jednoty jmenují Přemek kníže Opavský, Petr z Kravař Strážnický, nyní podruhé zemský hejtman Moravský, od kalicha

odpadlý, a Václav z Dubé na Leštně, též dávno již odpadlý.

Nyní v létě mělo se očekávané veliké křižácké tažení ze všech okolních, dalekých a blízkých zemí proti Čechům zdvihnouti, a jakkoliv všecko jen marným křikem na licho se skončilo, Čechové přece činili opatření svá, a chtěje bezpochyby předejiti nepřátelům své předně na Moravu táhli. Byli to kališníci strany Pražské a šlechtické, majíce v čele pány moravské aneb aspoň moravského původu, jako byli Viktorin a Hynek z Kunštatu a Poděbrad, Hašek Ostrovský z Waldšteina a Hynek Koldšteinský z Waldšteina; hlavní voj však vedl, jak se zdá, český rytíř udatný, Diviš Bořek z Miletínka, hejtman v Hradci Králově. Přitáhl v měsíci červenci 1423 na Moravu, dobyli tam mimo jiná sídla, zvláště města Přerova a hradu Kvasic, pak se u veliké síle polem položili u Kroměžíře, města biskupa Olomouckého. Proti nim postavili se tu pánové moravští strany krále Sigmunta, majíce biskupa Jana Železného a jeho celou válečnou moc při sobě, a podstoupili vojsko husitské bitvou velikou a velmi krvavou. Obě strany sobě vespolek velké škody způsobily, avšak vítězství obdrželi Husité.

Nazejtří vzdala se Kroměžíř Husitům, a oni ve městě zajali pana Jiřího ze Šternberka a z Lukova, Jana z Lichtenburka Bítovského na Coršteině a mnoho jiných šlechticův moravských. Však po nedlouhém čase přitáhl biskup Jan Železný s novým vojskem před Kroměžíř, dobýval toho města zas na Husitech, a oni mu po krátkém boji Kroměžíř zas dobrovolně postoupili. Příčina toho, že Kroměžíř Husité důkladněji nehájili, byla ta, že se v Čechách Žižka zmocnil Hradce Králové.

Toto město klonilo se ode dávna přičiněním kněze Ambrože k Tábořům. Lonského roku pustili Hradečtí knížete Sigmunta Korybutoviče do svého města, a on bezpochyby vida, že konšel smyslu tábořského městem vládnou, poslal je co zajaté odtud na Třeběchovice, a tenkrát bezpochyby také rytíře Diviše Bořka z Miletínka zde za hejtmana osadil. Tento pan Diviš odcházeje s vojskem kališníkův na Moravu, svěřil správu hradu i města Jetřichovi, bratru svému. Obec však, nejsouc spokojena s jeho panováním v jejím vlastním městě, vypravila tajné posly k Žižkovi, který se v ten čas pobíval pány u Hořic, na svém hradě Kalichu a na hradě Panně u Litoměřic zdržoval. I dal se v pochod Žižka ke Hradci, a jak mile se

přiblížil, obec se zbouřila, brány města svého jemu otevřela a pana Jetřicha z Miletínka vyhnala. Žižka se mocně v Hradec uvažal, a lid obořil se zuřivě na hrad královský, vybral, vytloukl a zkazil jej pomocí Táborův, aby s něho více městu panováno býti nemohlo. Tak byl, podobně jako Vyšehrad, navždy ve zříceniny obrácen cihelný hrad ve Hradci Králové, někdy skvělé vdoví sídlo Českých královen. To se stalo ku konci měsíce července 1423.

Proto se Čechové mezi tím na Moravě jsoucí tak brzo odtamtud vrátili, a pan Diviš Bořek z Miletínka spojiv se s Pražany a s pány, kteří s ním na Moravě byli, táhl proti Žižkovi ke Hradci. Žižka o tom zvěděv se svými dne 4. srpna z Hradce proti nim vyšel a v poli bitvou je podstoupil. Strhl se boj u nějakého Strachova dvora nedaleko Hradce, tím žalostnější pro Čechy, že tu, jak dříve starý letopisec, šla archa proti arše, čili že již podobojí sami mezi sebou vražditi se počali, majíce obyčej, že do bitvy vždy archa s večerí páně před vojskem byla nošena. Žižka tu opět Pražany a pány strašně pobil, kromě drahého lidu padlého do dvou set nepřátel zajal, a kněze Pražského, kterýž v čele vojska archu nesl, vlastní rukou palcátem na hlavu uhodil, tak že v tu chvíli pod ním duši vypustil. Diviš Bořek z Miletínka se svým lidem na Kutnou Horu ujel, ostatní pánové a Pražané však se brzy zase sebrali.

Po několika dnech Žižka opustiv Hradec Králové, do Čáslavi táhl; Pražané a pánové, přitáhše za ním zase vsle nemalé, tam oblehli a dobývali ho, však ničeho svěsti nemohše. A tu Martin Lupák, hejtman tábořský, jehož byl Žižka místo sebe na Hradci zůstavil, pospíchal s dobrovolníky ze Hradce a z Jaroměře, chtěje vůdci svému v Čáslavi zavřenému pomoci. Když však přišel dne 22. srpna k Týnci nad Labem, tu pan Hašek Ostrovský z Waldšteina s lidem svým z Kolína proti němu u Týnce se postavil, a tak silně ho porazil, že do tří set lidu jeho dílem pobil dílem zajal; a sám Lupák život ztratil, byv od rytíře Jana Černína v konopí dostižen a smrtelně raněn.

Brzo na to zas, 27. srpna, sebrali se dva katoličtí pánové, Půta z Častolovic a známý Jan Městecký z Opočna, a vpadše právě o jarmarce Hradeckém do Pražského předměstí v Hradci Králové, vypálili tu Křižovnickou ulici, a vešli do kostela sv. Anny, kdež právě jakýsi kněz Jan podle tábořského způsobu bez ornátu mši sloužil. Toho kněze při oltáři zabili a svátost božího těla rozsypali a zdtřili. Konečně

strana Pražská a šlechtická dosáhši na Táborech některých těch prospěchův s Žižkou v Čáslavi se smluvila a příměří s ním uzavřela.

Kterak Žižka přes Moravu do Uher táhl.

1423 na podzim.

Bratr Žižka nezdržev se dlouho v Čáslavi, odtud na Moravu táhnouti si umínil, bezpochyby aby, co se kališníkům nepovedlo, sám vykonal, a moci krále Sigmunta a jeho zetě, Albrechta Rakouského, na Moravě konec učinil. Když přitáhl k Jíhlavě, tu Němci tamější proti němu z města vypadli; Žižka kázal na ně udeřiti a oni brzy nazpět k městu se obrátili, načež je bratři Táborští tepali až do přikopův města. Zdá se pak, že se Žižka o dobývání měst a hradův pevných na Moravě nepokoušel, a toliko z kraje do kraje táhna, tvrze a statky nepřátel kalicha plnil a kazil. Nikdo se mu v otevřeném poli postaviti nesměl, a on některý čas poležel u Kroměžíře bez odporu a bez boje. Přišel pak bezpochyby v ona místa, kde před půltřetím rokem u Nedakunic pod městem Hradištěm Uherským na ostrově řeky Moravy počal se moravský Tábor zřizovati, a také tam nějakou chvíli polem ležel; aspoň se tam podnes ukazuje vyvýšené místo, na kterém prý Žižka s bratřími obědval.

Odtud se obrátil a zdvihl Žižka do Uher. Nikdo neví čeho tím tažením dosáhnouti chtěl. Spraviv vozy do čtyř řad a naloživ na ně děl což mohl nejvíce, přešel hory Beskydy a u města Holiče bezpochyby do Uher vešel starou cestou kupeckou, po které se až do Ostřihomy zboží vozilo. Uhři mu v tom tažení nebránili, nikdež jemu překážek nekladli, čekajíce toliko, kdyžby někde maje se za bezpečného ze šiku svého vystoupil, žeby ho pak porazili. Neboť jsou se naň velmi silně jízdecky sebrali a také množství děl měli. Ostřihoma ovšem nedojel, ale vzpamatovav se záhy, žeby konečně přece nemohl nad Uhry vzniknouti, kteří se všech stran okolo něho se rojili, kázal vozy k Moravě nazpět obrátiti; a tu počalo navždy památné šestidenní couvání jeho z Uher do Moravy přes řeky, lesy, hory a doly rozličné uprostřed nepřátel vůkol se rojících. Žižka sobě nejprv lidi spravil u vozův, pěší a jízdné, a táhl se zavřenými vozy. Na krajní vozy dal pavezníky po dvou, a za ně postavil dva neb tři střelce, aby tomu bránili, kdyžby nepřátelé do vozův mu chtěli skočiti. První den nesměl se nikde zastaviti, neb mu Uhři velmi bili do

vojska, i táhl až do noci, aby nemohli po tmě viděti, kde by se položil, a tak svému lidu nedal ohně rozdělati. Uhři jezdíce okolo něho, nemajíce kde koní přivázati museli se v nastalé noci po vsích rozejíti a to opodál něho, aby sami také před ním byli bezpečni.

Tu poležev v noci táhl druhého dne k jednomu jezeru neb rybníku, kterýž ležel pod vrchem, a takto se u něho položil, že s jedné strany voda, s druhé strany výšina byla, a to z té příčiny, kdyby Uhři na jeho vojsko chtěli stříleti, aby je přestřelovali. Potom kázal pícní

Žižka v Uhřích slavně se Uhrům brání, na podzim 1423.

(103)

vozy na vršek vytočiti, z nich u přední a u zadní brány tábora bašty udělati, je okopati a děla do nich vpraviti. I nedal z těch bašt Uhrům na výšině nikde postáti, a tak ten den zde bezpečně ležel, i přes noc. — Třetího dne táhl od toho rybníka a přišel k veliké řece (bezpochyby k Váhu), která teče k Narhedu, kdež se položil, maje velikou péči o to, kterak by se beze

škody přes ni mohl přepraviti, boje se velmi na sebe útoku od Uhrův. Proto napřed něco lidu na druhou stranu řeky dal přepraviti, aby tam učinili zákopy. Totéž dal učiniti na levém břehu, na kterém ještě stál, a všechny své krajní vozy dal okopati, aby k nim Uhři nemohli. Potom dal oba břehy mezi těmi zákopy na jistou šířku skopati, tak aby všemi čtyřmi řadami

vozův svých pohodlně s břehu na řeku a z řeky na protější břeh pustiti se mohl. A když se s vozy pustil na vodu, tu Uhři o zadní vozy pokoušeli se, kdež je Táboři od zákopův odbili a mnoho lidí jim zabili a zranili. A tak se šťastně s lidmi i s vozy dostal Žižka na levý břeh řeky, pánu Bohu prý velmi děkoval, a hned odtud do lesův se obrátil, kdež byly močály a luhy, a kdež jako v zákoutí se položil, aby k němu nepřátelé z děl bítí nemohli. Tu pak zůstal přes noc.

Čtvrtého dne táhl k nějakým rybníkům, které jsou za Trnavou, a u nich se položil. Mnohé krajní vozy byli mu Uhři polámali a koně před nimi pobili; a tu Žižka kázal vozy nově spořádati, a do krajních řad místo polámaných jiné vozy z placních řad postavit, to jest z vozův na place čili vnitřní prostrannosti, kde sestry a děti, kněží a píce se vozili. Ten den Uhři naň nedoráželi.

Pátého dne táhl k jedné horské stráni, a tu naň Uhři opět doráželi jezdecky i s děly. A on přilehna k té stráni táhl před se dále, maje jednu stranu touto stráni krytu, a moha se na druhé straně nepřítelům důrazněji brániti. A oni vidouce, že jemu nemohou ničeho učiniti, upustili od něho, on však položil se na jednom vrchu. A tu již velkou nouzi trpěl na špízi, a pravili pak lidé jeho, žeby byli za jeden košťál zelený drahně peněz dali, neboť jim Uhři nikam z vozův jíti nedali, proto že v jízdě silni byli, pěšky však na Žižkův tábor dorážeti nesměli. Neboť kdykolivěk Žižka je k tomu přilákal, že s koní ssedali a pěšky k němu útok činili, tu je vždycky porazil a velmi zbil. Jinak se totiž strojí jezdecky k bitvě a jinak pěšky, a pěšinu boji Uhři zvyklí nebyli.

Šestého dne dostal se Žižka již do tak zvaných Bílých čili Malých hor Karpatských, které se táhnou k Moravě, a tu nemohl leč jednou řadou vozův táhnouti. Tehdy Uhři vidouce to, táhli naň velmi silně, nadějíce se, že již jeho správa ani šikové nic jemu neprospějí, a že Táboři ven z vozův musejí. V tomto nebezpečí takto sobě Žižka pomohl. Položil se totiž u samých lesův pod jedním vrškem, a to proto, budou-li Uhři z děl k němu bítí, aby jej přestřelovali; on pak sám se svými děly na ten vršek se postavil a lidem svým kázal, koně od vozův vypřáhnouti, na ně s sekyrami, motykami a rejči vsedati, aby cesty ohlédali, zdali mu je Uhři někde nezasekali. Pojistiv si cestu lesem dal ji dobře upravit, a když mu povídali, že za lesem jsou nějaká pole mezi stráněmi, kázal tam po obou stranách staré cesty

opodál ní na půldruha honu nové cesty udělati, aby, kdyžby chtěl z lesův vytáhnouti, starou cestou děla a pěchotu pustiti, a Uhry, kdyžby jej zaskočili, tuto vystřílet a vybiti mohl. Potom sobě vozy jinak sestavil, že čtyř řad jenom dvě dal udělati, pícní vozy pak po čtyrech k sobě houžvemi přivázati dal, aby mu je nepřátelé roztrhnouti neb převraceti nemohli, a ty byly potom jako bašty, za nimiž se pěchota jako za zdí nepříteli mohla brániti. Tak připraven počal tím lesem táhnouti: napřed pustil nějaký počet děl a pěchoty, a potom padesát vozův z pravé řady; když těch padesát vozův odjelo, dal opět něco pěších mezi ně, jak se mu zdálo, a pustil zas druhých padesát vozův s levé strany, a opět mezi ně dal něco pěších. A tak vždycky dával, pokud mu těch vozův stačilo, po padesáti, a mezi ně pěší, jak potřeba kázala, a to z té příčiny, jestliže by mu chtěli Uhři na lesích vozataje zbiti, aneb vozy také vybrati, aby ti pěší, kteří mezi vozy šli, tomu bránili. Když poslední vozy pouštěl, obořili se Uhři na zadní voj, při kterémž Žižka byl, a chtěli mu děla pobrati; a tu Žižka s toho vršku a s děly dolů sjel, za pícní vozy se postavil, z nichž sobě byl řady udělal, a jimi se zavřel. Jedni pěší se s ním Uhrům bránili. až druzí s děly do lesa ujeli; potom se ten zadní voj také v lesy bral, a ještě něco zásek udělal, aby Uhři na koních za nimi nemohli. I tak se Uhrův nic nebáli a lesem dále táhli. Když tu Uhři viděli, že Žižkovi žádné škody udělati nemohou, jedni stranou se pustili, aby jemu nadejeli, chtějíce mu z lesův ven brániti, jiní zas domů se obrátili, hroznými slovy klnouce a řkouce, že není člověk, než že jest čert, že mu ty rozumy dává, neb že se jim ničímž nedá užiti. Když pak měl Žižka na to pole čili kopaniny mezi stráně z lesův vyjít, a na ty cesty přišel, jež napřed v pravo v levo od staré cesty udělati dal, tu kázal prvním padesáti vozův v tu novou cestu na pravo, a druhým padesáti na novou cestu po levé straně se hnouti, a tak pořád za sebou ty vozy jedny v pravo druhé v levo z lesa vypouštěl, a sám spraviv si své vozy také v jednu řadu, s děly starou cestou táhl prostředkem; maje tak obě strany kryty vozy krajními hned u samých strání vrchu, opanoval ty kopaniny, tak že Uhři naň více udeřiti nesměli. Tak dosáhl šťastně hranic moravských, neboť Uhři dále za hory již nešli. Avšak praví starý letopisec, „jakž jest Žižka počal bojovati, tuto nejtěžší jemu přišlo,“ neboť zajisté bylo toto zpátečné tažení z Uher, jakkoliv Žižkovi a Husitům vůbec sřej-

mého užitku nepřineslo, mistrovským kusem a posud nevidaným vzorem tehdejšího válečného umění.

Sněm o sv. Havle v Praze. Albrecht Rakouský markhrabětem Moravským. Nové koncillum v Sieně.

1423 16. října — 1424 26. února.

Mezi tím, co Žižka dobrodružil v cizině, opět pánové a Pražané usilovali o to, aby naskrz porušený řád v zemi opět byl obnoven. a k tomu cíli aby se všechny strany smířily. Šlechta se sjížděla a mezi sebou umlouvala, a konečně na sjezdu ve městě Kolíně v měsíci září stalo se usnešení s Pražany společně, aby byl vy-psán obecný a valný sněm všem stranám ke dni sv. Havla, 16. října 1423, do Prahy, a aby se také katolická šlechta a jmenovitě kraj Plzeňský, kde šlechta s městy Plzní, Střibrem, Tachovem a Horšovým Týnem v jednotě při králi Sigmuntovi zůstávala, k tomu sněmu bezpečně dostaviti mohla. Sjel se skutečně znamenitý počet sněmovníkův v určený den do Prahy, a to katolíci a kališníci, toliko se strany táboreské přijel jediný a to dosti obojetný pan Heřman z Landšteina a z Borotína. Sněmování trvalo až do 1. listopadu, kteréhož dne stal se zápis sněmovní, obsahující vše, co ujednáno bylo. To bylo předně, aby se stalo nové pokojné a bezpečné hádání o čtyry články ve městě Brně, a jestli žeby se strana katolická o pravosti těchto článkův přesvědčiti dala, aby je i hned také přijala a naopak. Potom zvoleno jest dvanácte nových zemských správcův čili hejtmanův, a to se strany katolické pánové Jan starší z Michalovic, Čeněk z Wartenberka, Oldřich z Rosenberka, (který na sněmu nebyl), Aleš Holický ze Sternberka, Hynek Hlaváč z Dubé a z Lipého (též nepřítomný), a Bedřich z Kolovrat, se strany kališnické Hašek Ostrovský z Waldšteina, Hynek z Waldšteina a Koldšteina, Hynek Krušina z Lichtenburka, Diviš Bořek z Miletínka a Jan Smiřický ze Smiřic, konečně se strany táboreské Heřman z Landšteina a z Borotína. Kromě jiných věcí nalezeno jest také, aby kupcům a obchodníkům byly silnice otevřené a bezpečné, neboť zastavením všeho obchodu země již velmi trpěla, a aby dělání peněz rázu Pražského jen na Kutné Hoře smělo se dít, a špatná, padělaná mince aby se nikde netrpěla,

konečně aby páni a města na Moravě k přistoupení k těm umlouvám byli pozváni. O králi Sigmuntovi v celém zápisu ani zmínky nebylo.

Po zavření sněmu Svatohavelského odejeli dva katoličtí pánové, Půta z Častolovic a Jan Městecký z Opočna ku králi Sigmuntovi do Uher na hrad Budínský, aby všem Husitům od krále vymohli listy bezpečnosti, s kterými by mohli na umluvené hádání do Brna přijeti, potom aby také sám král a kardinál Branda, legát papežský, toto hádání svými lidmi obeslati chtěli. Král Sigmunt mrzel se sice, že na Svatohavelském sněmu v Praze strana jeho toho neprovedla, aby od sněmu co dědičný král Český uznán byl; myslel si však, že se to dalším vyjednáváním ještě státi může, vydal 30. listopadu 1423 žádané listy bezpečnosti šlechtě husitské a ustanovil, že se to hádání v Brně o hromnicích nejbližší přístěch, 2. února 1424, počítí má.

Avšak mezi tím stalo se něco, co bylo příčinou, že ze všech umluv sněmovních nic nebylo, a že také k hádání Brněnskému o víře ani nepřišlo. Král Sigmunt totiž v Budíně Uherském již před Svatohavelským sněmem Pražským, dne 4. října 1423 svému zeti, vojvodovi Albrechtovi Rakouskému, udělil markhrabství Moravské co léno od koruny České, a spolu jej také na základě dědičných smluv mezi domem Luxemburským a Habsburským roku 1364 od císaře Karla učiněných ustanovil za dědice království Českého po smrti své, maje již toho jistotu, že sám mužských potomkův míti nebude. Čechům se tento skutek až po Pražském sněmě dostal ve známost, a tu se všechny věci proměnily. Pražané a šlechta strany husitské vždy ještě doufali, že z Polska krále dostanou, a nyní hrozilo Čechům panování německé, v okamžení takovém, kde cit národní proti Němcům nanejvýš byl popuzen, kde neslýchanými bitvami byli se vítězně vylámali že vši moci nepřátelského jim vplyvu německého. Když přišel čas hádání o víře do Brna uloženého, odpověděli Pražané jednoduše, že se jim toho slyšení v Brně obeslati nehodí, a nešli tam. Mnozí pánové zas a šlechticové, kteří by se byli jinak se stranou Římskou co do víry rádi byli srovnali, nyní tím horlivěji k národní straně přilnuli a tím rozhodněji proti králi Sigmuntovi sobě počínali. Nový markhrabě Moravský, Rakouský vojvoda Albrecht, přijel však již 4. února 1424 do Brna, dal si od pánův, rytířův a měst přísahu věrnosti složiti a uvázal se v zemi Moravskou. A pak připraviv všecko, čeho potřebí bylo k vyklizení všeho husitství

v zemi, odejel později do Budína ku králi Sigmuntovi k novým umlouvám o válce proti Čechům.

V tom čase byl také církevní sněm v Itálii, počav dne 23. dubna 1423 ve městě Pavii, a byv potom 21. července téhož roku do města Sieny přenesen. Na tomto konciliu byl největší spor o to, má-li papež míti vládu nad sborem, aneb sbor nad papežem, a byly proto velké hádky a různice, až konečně i měšťané Sienští v to se vložili, po straně sboru proti papeži srdnatě se postavili, a tak rozpuštění sboru zrychlili, kteréž se potom stalo dne 26. února 1424. Nežli se však shromáždění otcové církve rozešli, ustanoveno jest, aby se po sedmi letech opět všeobecné konciliium veškerého křesťanstva v městě Bazileji sešlo. Strany na sboru Sienském tak mezi sebou nesvorné přece v jedné věci svorny byly, totiž v horlivosti a přísnosti proti Čechům husitským; i vyšel dne 8. listopadu 1423 nový rozkaz od celého sboru všemu křesťanstvu, že se zapovídá nejen všechen obchod kupecký s husitskými Čechy, ale také všechno mírné s nimi obcování; největší tresty církevní že potkají toho, kdoby do Čech buďto chléb a víno, sůl neb koření, zbraň, prach a jakékoliv jiné potřeby dodával; každý takový že má považován a trestán býti co přítel kacířství; a kdoby kacíře chytiv ku potrestání odevzdal, aneb nemoha snad jeho chytiti, aspoň z bytu nebo ze statku a jmění ho vyhnal, tomu podávány jsou velké odpustky. Papež tyto rozkazy potvrdil, a král Sigmunt se o jejich vyhlášení ve všech svých zemích a po Německé říši postaral. Němci zvláště pokládali to potom, když by kdo Čechům v něčem prospěl, za tak velký hřích, že jen papež sám jediný mohl naň rozhřešení dáti.

Žižkův rok krvavý. Bitva u Malešova.

1424 6. ledna — 7. června.

Bratr Žižka od času úplného oslepnutí svého jak téměř ještě více vůdcovského věhlasu nabyl, tak s druhé strany čím dál tím více všeho rozhledu v politickém položení vlasti své pozbýval. Bylo nyní velmi těžko s hrdinským starcem, dal se nyní výhradně voditi jedinou myšlenkou: že kdo ve všem jako on není pobožným milovníkem zákona božího, a tuto svou lásku k pobožnosti tak jak on sám neprojevuje, jest neupřímný a zrádný pokrytec, proti kterému se ještě s větší nenávistí a náruživostí obrací, nežli proti zjevné bezbožnosti. Cizí ne-

přítel toho roku hranic českých nesměl překročiti, a tudíž obrátila se nyní Žižkova zuřivost proti domácím pokrytcům; tu neplatily žádné ohledy, a hrozný vůdce jal se bezděky zasazovati hluboké rány národu vlastnímu. Mířením se kališníkův na sněmu Svatohavelském se stranou Římskou upadli u něho všickni kališníci v podezření neupřímnosti a zrádného pokrytství. Však ještě více byl v tom utvrzen, když po návratu jeho z Uher přišel tajný posel od Jana Hvězdy z Vícemilic a kněze Ambrože Hradeckého k němu poslaný, kterýž mu od nich dodal list dne 24. listopadu 1423 k němu napsaný. V tom listu totiž stálo, kterak že oni zajali znamenitého muže strany Jana Městeckého z Opočna, kterýž prý je zajisté o tom zpravil, kterak jest jeden se Žižkou ve vojště, kterýž jej má zabiti, že za to má ještě 80 kop grošův odměny vzíti, a již 10 kop hotových na to vzal. Snadno pomysleti, že Žižka okolo své osoby proti tajnému zjednanému vrahu opatření učinil, a také že katolické pánové toužíce již nesmírně po obnovení pokoje a řádu v zemi, takovým nešlechtným způsobem hrozného protivníka všeho míření se s nimi sprostiti se chtěli.

Však tím se vysvětluje, proč Žižka po svém navracení se z Uher a z Moravy, lidem Hradeckým se sesiliv, již dne 6. ledna 1424 hrozný útok na pány Jana Městeckého z Opočna, Pátu z Častolovic, Hynka Červenohorského a Arnošta z Černčic učinil. Bitva se strhla u České Skalice nad Úpou, a skončila se úplnou porážkou katolických pánův.

Nyní počalo krvavé tažení Žižkovo po Hradeckém a Bolešlavském kraji, i dobývání a pálení, vybíjení a roztloukání jsou hradové a tvrze, města, městečka, vsi a dvory kališníkův i katolíkův na překot. Ač pohříchu jen nepatrné písemní paměti o těch hrozných příbězích nám zbyly, přece velké množství zřícenin hradův i tvrzí, o kterých víme, že již v husitské válce spustly, podnes jsou nám výmluvnými svědky náramného Žižkova vzteku, jehožto železnému rameni podlehly. Dle zpráv od starých letopiscův zaznamenaných, táhl od Skalice Žižka k Hostinné, dobýval prý města útokem, a mnoho lidí pobiv a poraniv zas potom odtud odtrhl. Zdali však se tu myslí nynější město Hostinná, anebo původní brad toho jména, kterýž nyní Nové Zámky se zove, $\frac{3}{4}$ hodiny odtud k polednímu nad Labem stojí, a r. 1139 od knížete Soběslava I. založen byl, z této zprávy nevysvítá. Od Hostinné, zdá se, Žižka k polednímu se obrátil, na rytíře Jana z Černína v Mla-

zovicích u Konecchlumí dorazil a v boji ho zabil; k Smidarům nad Cidlinou táhl, jich do- byl a spálil, pak zase podle Cidliny přes Jičín k půlnoci se hnál, město Turnov útokem vzal a tamější znamenitý klášter Dominikanský i s mnichy spálil. Klášterní kostel pozůstal, však na jeho místě stojí nyní nový velký chrám Panny Marie. Tuto mizí všeliká další zpráva, kde by se byl Žižka dále obracel; až teprv na začátku měsíce června 1424 objevuje se nám v městečku Kostelci nad Labem, kdež nalézali se u vojště jeho také zejména Jan z Dubé příjím Roháč a oba bratři Bartoš a Bernart z Valečova. Však tu zastaven jest v dalším dobývání svém: Pražané a šlechta totiž vidouce, kterak Žižka po krajích zuří a záhubu všem kališníkům strojí, sebrali se v síle neobyčejně veliké, a obléhajíce ho v tom městečku rozhodným bojem ho podstoupiti chtěli. I octnul se Žižka skutečně v nebezpečnosti veliké, neboť byly přípravy kališníkův proti němu zajisté znamenité a nákladné, tak že se již vůbec jako o jistém vítězství nad ním a úplném potření jeho mluvilo. Však tu přispěli Žižkovi v nouzi přátelé jeho: pánové Viktorin a Hynek bratři z Poděbrad, a hejtman Táboorský Jan Hvězda z Vícemilic; přivedli zbrojné zástupy své a postavili se na pravém břehu Labe proti Kostelci, tak že Žižkovi možná bylo, s vojskem svým z městečka k Labi vytrhnouti a na příhodném místě přes Labe k svým přátelům se přepravit. Tu když počalo roková- ní stran mezi sebou, byl pan Hynek Boček z Poděbrad od pánův z druhé strany zasko- čen a zajat. Byl od nich sprvu do Nymburka potom zas nazpět na Mělník zavezen a Janu Smiřickému ze Smiřic k opatrování odevzdán.

Žižka však jak mile se šťastně na pravý břeh Labe dostal, boje se náramně převahy v počtu nepřátel, táhl odtud na východ s takovým pospěchem, že se to podobalo více útěku. Přichvátav k Poděbradům byl pomocí pana Viktorina Bočka z Poděbrad přes Labe zas na levý břeh přepraven, a obrátil se potom k po- lední straně, hledaje sobě místa příhodného k šiku svému. Pražané a šlechta za ním opoz- dili se, neboť museli sobě přívozův přes Labe hledati. Žižka zatím dospěl do krajiny Kutno- horské, našel dne 7. června u Malešova sobě příhodné místo k bojování, a umínil si, dočkatu tuto útoku na sebe. Postavil se na jednom vrchu s vozy svými a jimi se zavřel. Pražané, kteříž jej honili, pravíce, že Žižka již běží před nimi, přišedše k Malešovu, a vidouce

šik jeho, ani se všickni nesčekali, aby všechny své houfy stáhli, nýbrž hned údolím k vrchu tomu se hnali, kde jich Žižka čekal. I při- pravil se Žižka proti nepřátelům takto: vzal sobě vozy kolo na kolo, i spravil sobě houfy nejvíce jízdné, potom také i pěší; potom kázal několik vozův pícních oddělití a kamením naplniti, a postavil je do prostřed houfu mezi jízdné, aby nepřátelé jich neviděli. I propustil Pražanův polovici přes to údolí, kterým se naň obořiti chtěli, a tu svým jezdcům kázal, aby se na ně hnali, a pěší mezi jízdnými ty vozy kameny naplněné točili. A když k houfu Pražanův se přihnali, a již jakoby se potkati měli, tu kázal Žižka náhle ty vozy na Pražany s vrchu pustiti, které pak s nejprudší rychlostí a silou na ně se sřítily a všechny jejich šiky rozrazily. Do toho potom kázal z děl bítí, a lidu svému na nepřátely udeřiti. Strašné bylo pobití Pražanův, a že jim jejich šikové a je- jich zřízení nikterak k užítku nemohlo přijíti, obrátili se na útěk. A když Žižka tak ty přední k běhu obrátil, tehdy oni pojali s sebou i ty, kteří jsou za nimi táhli, tak že konečně všickni běželi. A tak jest tudy Žižka boj obdržel, a děla, vozy i jinou zbraň jim pobral. Tu jest množství veliké měšťan z Prahy a drahé lidu rytířského zbito.

Toto hrozné vítězství Žižkovo bylo spolu i nejžalostnější porážkou Čechův, neboť čímž může takový bratrovražedný boj jiného býti, nežli hlubokou ranou vlasti zadanou? Padlo v něm zajisté 1400 lidu rytířského a obecného, padl rytíř Petr Turkovec, kterýž Pražskou korouhev držel, sám Žižkův zeť, pan Ondřej z Dubé, rodu staropanského, pan Čeněk syn páně Vikérův z Myšlína, rytíř Hlas (bez- pochyby z Kamenice) a mnoho jiných šlechticův. Pan Ondřej z Dubé bojoval tuto na straně kališnické netoliko proti svému tchánu Žižkovi, ale spolu i proti vlastnímu strýci, panu Janu Roháčovi z Dubé.

Žalostný byl útek vojska Pražského, veliká byla radost vojska Žižkova. Žižka hned po- spíchal, aby užil svého vítězství; obořil se totiž na Kutnou Horu, kteráž dosud stála v po- slušenství Pražanův, a opanoval ji bez veliké nesnáze, aby odňal Pražanům hlavní pramen jejich důchodův. Při tom lehla popelem i ta částka města, která dosavad nejlépe se byla zachovala, mnozí pak z obyvatelův, kteří se byli zamkli v jednom kostele, zadusili se ohněm. Pan Hašek z Waldšteina, v ten čas nej- vyšší mincmistr, musel i se svými úředníky Kutnou Horu opustiti, a obec městská z dopu-

štění Žižkova od té doby sama se uvázala v požitky mincovní, jichž dříve užívali Pražané. Z Kutné Hory táhl Žižka dále na Kouřím, Český Brod a Nymburk, kterážto města se mu bez odporu poddala.

Tuto ještě znamenati sluší, že se v tento čas pan Oldřich z Rosenberka, Vilém Zajíc z Hasenburka, Václav z Dubé na Leštně, Mikuláš Divůček z Jemniště, Hanuš Kolovrat, Jan Švihovský z Riesenberka a ještě jiní katoličtí pánové čeští u krále Sigmunta v Budíně v Uhrách nalézali, těšíce se z toho, že se strana kališnická a Pražská v umluvy se stranou římskou dává, a proti Žižkovi bojuje. Když Pražané pak Žižku v Kostelci nad Labem sevřeli, tu se pan Oldřich z Rosenberka a jiní čeští pánové s králem Sigmuntem v žertu pohádali, poněvadž jim nechtěl věřit, že tenkrát již po Žižkovi veta bude. I sadili se prý s ním o koně mimochodníka: avšak když později o tom co se stalo zprávy přišly, byly ještě horší a žalostnější, nežli král sám se byl nadál; on sázku vyhrál, ale potěšení jeho nebylo asi veliké.

Kterak se kníže Sigmunt Korybutovič zase do Čech vrátil.

1424 29. června.

Knížata Němečtí vinili krále Sigmunta z nečinnosti, že proti Čechům dlouho ničeho nepodniká, ano i v podezření jej brali, že tajně jim nadrzuje a sám ku kacířství se chýlí. Proto již pomýšleli o tom, jak by se jeho kralování v Římské říši pozbyli. Král Sigmunt, maje vědomost o tom, velice na ně se rozhněval, a poznávaje, že od nich pomoci míti nebude, tím pevněji hleděl se spojití se svým zetěm, Albrechtem Rakouským, a s králem Polským Vladislavem, doufaje, že s jejich pomocí sám Čechy konečně porazí. Dne 5. března 1424 byla korunovace královny Žofie Kyjovské, čtvrté manželky Vladislavovy v Krakově. I dal se na té korunovaci najítí král Sigmunt s celým dvorem svým, aby ji svou přítomností oslavil a s králem Vladislavem proti Husitům se umluvil. I usnesli se na tom, že v měsíci červnu toho roku společně do Čech potáhnou. Král Vladislav Jagajlo myslil, že se nyní musí před světem rázně osvědčiti proti Husitům, a v tom úmyslu vydal 9. dubna 1424 nařízení po vši říši své, kterýmžto všem poddaným každé jakékoli obcování s Čechy přísně zakázal. Kdožkoliv by z Polákův a Rusínův v Čechách ještě

se zdržoval, měl se do 1. června domů navrátiti a před duchovní soud postavit, aby svou pravověrnost dokázal; každému kupci bylo zakázáno, z Polského království jakékoliv zboží do Čech dovážeti, a na kacířství a podporování kacířův uloženy jsou tresty veliké. Též veliký kníže Vitold se tak nepřátelsky proti Čechům obrátil, jako jeho bratranec, král Vladislav, dovršiv tím ošemetnost svou, jakou ukázal proti těm, kteří ho již svým dožádaným králem zvali. Konečně dne 24. dubna poslali Vladislav i Vitold Čechům nové odpovědné listy své, to jest, opověděli jim válku.

Ne tak jako oba strýcové smýšlel jejich synovec, kníže Sigmunt Korybutovič. Ačkoliv jim byl přislíbil, že se nikdy více do Čech nevrátí, přijímal přece tajné posly od Pražan a od šlechticův českých, kteří ho do Čech nazpět volali; a právě v tom čase, když se již polské vojsko proti Čechům do pole sbíralo, umínil si kníže Sigmunt, s hofem věrných přívržencův svých zas do Čech se pustiti. A tu mnozí z Polákův a Rusínův, kteří se byli již k rozkazu královskému proti Čechům do pole postavili a od Vladislava žold brali, z nenadání také ku knížeti tajně se přidali. Kníže Sigmunt oddělil se potom od valného vojska polského, maje asi 1500 jezdcův při sobě, a táhl Slezskem a Opavskem okolo Osoblahy do Čech; dne 29. června byl pak již v Praze.

Kníže Sigmunt Korybutovič myslil si ovšem, že jej Čechové nyní samého za „požádaného a voleného krále“ přijmou, a také se hned tak sám jmenoval v odpovědných listech, jež králi Sigmuntovi a vojvodovi Albrechtovi poslal: avšak Pražané a šlechta považovali ho jen za soukromou knížecí osobu, ovšem nad jiné oblíbenou pro jeho cnosti a zásluhy, a proto ho nejmenovali ani králem, ani náměstkem ani správcem země. Moc jeho nevztahovala se již na celou zem, jako dříve, nýbrž na ty, kteří jej do země přivolali, totiž jen na Pražany a na šlechtice a města, kteří s Pražany stáli v jednotě. Za to jej všickni tito uznávali nyní za svého voleného pána, položivše do rukou jeho nejvyšší správu všech politických záležitostí svých. Následkem toho postoupila mu Praha správu nejen všech svých měst ale i všech statkův klášterních a kněžských, v jichžto držení byla. Kníže Sigmunt dovedl toho pak, jako již za prvního pobytí svého v Praze, že veliká obec městská nevydávala již rozkazy sama od sebe, ba že vůbec o její svrchované a zákonodárné moci na ten čas ani řeči nebylo. Moc jeho nynější podobala se někdejší moci

zemského starosty, avšak tenkrát jen nad Pražany a jejich jednotníky. Jak se nyní Žižka k němu choval, o tom nižádná paměť ničehož nepraví.

Starý král Polský Vladislav, dověděl se o tom, co jeho synovec vyvedl, byl celek bez sebe žalostí a hněvem, a hned kázal zabavit statky jeho i všech těch Poláků, kteří s ním do Čech odešli. Avšak jakkoliv hořekoval král Vladislav a svou horlivostí proti Husitům se dokládal, nechtěli mu přece Němci a jejich knížata věřiti, žeby to mnil upřímně. Vypravilťe pak skutečně vojsko polské, počítající 5000 mužův branných, pod správou Petra Meziveckého, aby se připojilo k vojskům krále Sigmunta a Albrechta Rakouského proti Čechům chystaným; avšak když to vojsko na Moravu k Olomouci přitáhlo, nechtěl je Albrecht, kterýž se zatím byl co markhrabě v Moravu uvázal, ani přijmouti, proto že všechny Poláky v podezření měl, že tajně s Čechy a s kacíři drží. Tito Poláci poleževše na Moravě čas nějaký, museli se tedy zas do Polska navrátiti, tak že z té příčiny zánovní přátelství mezi králem Sigmuntem a králem Vladislavem zase na delší čas ustydlo.

Za to však vojvoda a markhrabě Albrecht vedl na Moravě po celé léto válku proti Husitům s velikým úsilím a prospěchem; sám celý ten čas v poli trávil maje kardinála Brandu při sobě a také vojsko uherské, od krále Sigmunta jemu ku pomoci poslané. Odpor pánův moravských strany husitské byl brzo přemožen, a kteří se dobrovolně poddávali, těch přijímal Albrecht na milost, jakž mu k tomu sám kardinál Branda radil. Tak během toho léta téměř celá Morava uvedena jest v poslušenství nového svého markhraběte.

Žižka opět v Čechách západních. Chtěl Prahu z kořen vyvrátiti. Smířil se na Špitálském poli.

1424 od července do 14. září.

Bratr Žižka octnul se asi o měsíc později po oné veliké ráně, již mírným kališníkům u Malešova byl zadal, na českém západě, totiž v kraji Plzeňském, chtěje zde konečně zničiti moc strany katolické, která se vždy ještě v Plzeňském kraji držela, tak že od Husitův nikdy cele přemožena býti nemohla. Však se to nyní Žižkovi také nepovedlo. Z celého toho tažení Žižkova neumíme však nic leč tyto udalosti vypravovati. Napřed se objevil v Klatovech,

městě táborském, kteréž třemi sty bojovníky vojsko jeho rozmnožilo, tak že odtud vytáhl k Plzni maje asi 500 jízdných, 7000 pěších a 300 vozův při sobě, ovšem nevalnou to moc proti nepřátelům zde ovšem četnějším, než v jiných stranách vlasti. A když tak v městečkách a vsích, kudy táhl, činil záhuby ovšem veliké, sebrali se naň katoličtí pánové kraje Plzeňského v síle veliké; zejména Hanuš z Kolovrat na Krašově, Hynek Krušina ze Švamberka, bratr páně Bohuslavův, Jan Hanovec ze Švamberka, Vilém Švihovský z Riesenberka, Burian Calta z Kamenné Hory a jiní moc svou v jednu srazili, a k tomu ještě branné zástupy z města Plzně, z Karlšteina a z kraje Podbrdského, to jest pozdějšího Berounska po levé straně Vltavy, připojili, tak že Žižka se s nimi nesměl polem ani setkati, aniž na Plzeň udeřiti. Proto chvátal mimo Plzeň, jako by utíkal, a okolo Kralovic do Žatče se obrátil. Plzeňští vypadše za ním, byli prozřetelnější, nežli Pražané nedávno u Kostelce nad Labem, nežnouce se za ním dále, nežli ku Kralovicům. Žižka dosáhl Žatče, kdež byl tak ochotně přijat, jako před třemi léty; Plzeňští zas upustivše od něho obrátili se ku Klatovům, aby je za to potrestali, že Žižkovi dali posilu. Nemohouce však samého města dobytí, vypálili jeho předměstí a všechny vesnice a mlýny na půl hodiny dokola.

O dalším tažení Žižkově nevíme leč to, že 1. srpna 1424 byl v Libochovicích, kdež veřejně kázal upáliti čtyry světské kněze, proto že prý byli násilníci panen a paní. Maje pak při sobě branný lid z Klatov sesílil se ještě lidem Žateckým, Lounským a z mnoha jiných měst, a sebrav také mnoho nového lidu selského, táhl nyní u veliké síle ku Praze a položil se u Libně. Ačkoliv Pražany tak valně již byl u Malešova pobil, nicméně vztek jeho proti nim pro jejich spolky se šlechtou nevěrnou, a tudíž jak se domníval, pro jejich nevěrnost a pokrytství, byl tak veliký, že nemínil jinak, nežli dočista ji zahladiti, tak žeby kámen na kameni nezůstal. Bojovníci jeho, jakkoliv jemu s celou duší oddaní, slyšíce jeho hrozné zaklínání, sami se toho zhrozili, a nezdálo se jim, aby měli hlavu a matku všech měst země České, přední sídlo národu, pramen jeho moci a vzdělanosti, z kořen vyvrátiti; sami také nahlíželi, že by sebe větší síla jejich k takovému hroznému předsevzetí nestačila, a žeby ohromné oběti s obou stran musily padnouti k provedení jeho. I zdvihlo se reptání mezi bojovníky v Žižkově táboře, a počali odporovati rozkazům jeho. Slepý

vůdce neznal v tu dobu citu jiného, leč pomsty bezmezné nad Prahou za její nevěru a neupřímné jednání. Duch jeho v tu dobu postrádal vší politické rozvahy, nemožnost a nebezpečnost tak hrozného úmyslu nenahlížel, a urputně zamítal všelikou radu a domluvu. Co se tehdy ve městě dalo, nevíme, však byl tam zajiště

strach nemalý. I vyšli dne 14. září 1424 poslové z brány Špitálské vyslaní od knížete Sigmunta Korybutoviče a od konšelův města, aby Žižkovi nabízeli pokoj a smíření. Na Špitálském poli, v místech, kde nyní předměstí Karlín stojí, postavili se před Žižkou, a byl mezi nimi mladý mistr Jan z Rokycan nej-

Žižka chtěje Prahu z kořen vyvrátiti smířil se s Pražany na Špitálském poli 14. září 1424. (104)

přednější řečník, muž ducha výtečného a přední milovník národu svého Českého. I jak počal Žižkovi předkládati následky jeho počínání, jak mu připomínal jeho slavná vítězství, jimiž národ Český tolikráte zachránil před záhubou od lých nepřátel, jak mu představoval, kterak všechna ta vítězství marná budou, bude-li nyní

sám vlast svou, krajany i bratry své, syny jedné matky české, hubiti, jak mu ukazoval na Prahu, hlavu království Českého, která kdyby jeho vůlí ve zříceniny se rozpadla, také všickni údové tohoto království rozpadnouti by se musili; když mu připomenul, jaké nové nebezpečství vlasti hrozí, že celá Morava již octla

se v moci knížete cizího, kterýž jakožto Němec o vyhubení pravdy boží a všeho rodu Slovan- ského co nejvíce státi bude, a když mu konečně druzí poslové Pražští oznamovali se jali, že již sami Táboři v poledních stranách země České se stranou krále Sigmunta v příměří vstoupili: — tu rozsvítlo se v duši fanatismem předpo-

jatého, starého hrdiny, poznával jasněji oka- mžitě poměry, i sklonilo se srdce jeho bezděky k míru, uchváčeno jsouc citem vlastenským a národním. „Buďsi, tak asi pravil, odpouštím Pražanům, nechť zase mír mezi námi panuje, ale první, kdo ten mír zruší, propadne pokutou 14.000 kop grošův Pražských; sneste bratří

Žižkova smrt 11. října 1424. (Str. 1012.)

(105)

hromadu kamení tu na tom místě, i vy Pražané, ať tu stojí ta hromada na znamení a památku toho smíření; avšak kdo první zas ten mír zruší, ať ukamenován jest tímto kamením!“ I napsána jest smlouva pokoje, a že Žižkova nedůvěra k Pražanům přece ještě cele přemogućena nebyla, to projevili sám, řka: „Však toho míru bude

tak dlouho, jako po smíření u Konopiště.“ Bo- jovníci Žižkovi postavili hromadu kamení na Špitálském poli, Pražané pak, jak se zdá, ve městě samém blíž kláštera u sv. Ambrože.

To smíření se strany Tábořské se stranou krále Sigmunta, o kterém zmínka byla při smlou- vání na Špitálském poli před Prahou, stalo se

skutečně již čtyry dni před tím, 10. září. Táborští hejtmané totiž, Chval Řepický z Machovic, Zbyněk z Buchova a pan Bohuslav ze Švamberka, vstoupili toho dne ve jménu svém i všech obcí Tábořských, také samého Žižky, Přibíka z Klenového a jiných bratří a přátel nepřítomných v příměří spanem Oldřichem z Rosenberka, Vilémem z Potšteina, Janem Švihovským z Riesenberka, s pány Teleckými na Moravě, Janem z Rožmitála na Blatné, a s purkhrabími královských hradův Zvíkova, Bechyně, Hluboké a jiných, a následkem dvojích těchto umluv, Žižky s Pražany, Táborův se stranou královskou, nastoupilo skutečně na nějaký čas ticho v celé zemi, zbraně odpočívaly, násilí přestalo.

Valná výprava Čechův na Moravu. Žižkova smrt u Přibislavi.

1424 11. října.

Hned po řečených umlouvách sjednotily se všechny strany pod obojí v Čechách v tom, že především potřebí jest, osvoboditi Moravu a všechny tamější přátele kalicha od panství a utiskování cizího. Pročež brzo po sv. Václavě počala se všechna vojska husitská u valné síle pohybovati k Moravě. Žižka táhl se svými Táboři, maje po boku pana Viktorina Bočka z Poděbrad a Tábořské hejtmany Jana Hvězdu z Vícemilic a Kunše z Bělovic; kníže Sigmunt Korybutovič vedl Pražany; pan Hynek Koldšteinský z Waldšteina, rytíř Diviš Bořek z Miletínka a ještě jiní vedli kališnickou šlechtu a branný lid její. Kromě Divíše Bořky z Miletínka, kterýž se svými napřed na Moravu vešel, zastavilo se ostatní vojsko okolo 6. října blíž hranic moravských před hrady Přibislavi a Ronovem, kteréž náležely dvěma bratřím Lichtenburkům, Hynkovi a Čěnkovi, stranníkům krále Sigmunta. Žižka položil se se svými na polích mezi všemi Hříštěm a Schönfeldem, a dobyl již druhého dne, 7. října, hradu Ronova, výše Přibislavi na strmé skále nad Sázavou stojícího. Větší odpor nalezl však v Přibislavi, hradu a městečku též nad Sázavou ležícím, i musel ji pravidelně obléhati. Vsa tu na poli blíž Schönfeldu náhle bratr Žižka onemocněl, a poražen jsa na lůžko pod hruškou pocítil najednou, že poslední hodina života jeho se blíží. I učinil tu poslední promluvení k lidu svému, poručiv jej svým milým, věrným bratřím a Čechům,

panu Viktorinovi z Poděbrad, Janovi Hvězdovi a Kunšovi z Bělovic, aby milého boha se bojíce, stále a věrně hájili pravdy Boží pro věčnou odplatu. A tu již ve středu před svatým Havlem, to jest 11. října 1424, umřel Žižka v náručí Michala Koudele z Žitenic, měštana Čáslavského, nejpřednějšího rady svého, nakažen byv hlízou morovou. Veliký pláč a kvílení rozlehlo se po všech zástupích otužilých bojovníkův božích, nejvíce však truchlili zvláštní jeho přívrženci mezi Táboři, kteří se obzvláště s jeho smýšlením ve víře srovnávali. Pravice že jim otec umřel, nazvali se Sirotky, a zvolivše si zvláštních hejtmánův oddělili se od ostatních Táborův. Mrtvolu zemřelého vůdce přenesše na dobytý hrad Ronov a tam ji položivše, valným útokem hradu Přibislavi dobyli, všech lidí, kteří hrad ten bránili, a kterých do šedesáti bylo, upálili, a také hrad i s městem v požeh dali, tak že plameny vysoce vyšlehal, rudou září svou daleko široko zděšené okolí osvěcovaly, jako hořící pochodeň na oslavu vůdce, kterýž smrti, mocnější než on, podlehl. Když pak ve vojště o to se radili, kdeby zemřelého vůdce pochovati měli, zdá se, že kněz Ambrož Hradecký na nich to vymohl, že mrtvola do Králové Hradce zavezena byla. Kněz Prokop Malý čili Prokůpek, jehož si později Sirotkci za hejtmana zvolili, odvezl ji tam společně s knězem Ambrožem, a pochovali ji ve chrámě svatého Ducha u velkého oltáře. Vsa tam dlouho nezůstala; neboť po nějakém čase obdrželi to od bratří Michala Koudele z Žitenic, Žižkův někdy nejpřednější rádce, a Jan Lúdat, jeho někdy písař, oba z Čáslavi, že mrtvola z Hradeckého chrámu vyzvižena a do Čáslavi převezena byla, kdež pro ni ve chrámě ss. Petra a Pavla byl hrob vyzděn a náhrobním kamenem ozdoben. Podobá se tomu, že se to již následujícího roku 1425 stalo.

Bájka jest, od Žižkových nepřátel brzo po jeho smrti (vsa ku své vlastní škodě) vymyšlená, že by byl Žižka, loučce se s životem, kázal knězi s těla svého odříznouti a jí buben potáhnouti, aby před zvukem toho bubnu ještě po jeho smrti Němci a jiní nepřátelé strachem poražení utíkali. I choval se v pozdních časech nějaký starožitný buben v Kladně, o němž vypravovalo se, že jest Žižkovou kůží potažen. Bedřich II., král Pruský, uchvatitel Slezska, zmocniv se Kladska tento buben r. 1743 co vzácnou kořist do Berlína vzal, kdež prý podnes se ukazuje.

Žižkův hrob v kostele Čáslavském nacházel se v přistavené části kostela na půlnocní straně pod pilířem, před kterým, jak se nyní udává, oltář bolestné Matky Boží stojí, a byl podle popisu z konce 16. století takový: náhrobní kámen vyčníval z podlahy na pět pídlí do výšky, byl zdělán osmi pídlí a zářící půlpáté pídlí. Na svrchku vytesán byl vypuklý obraz Žižkův v celé zbroji a s ote-

vřemou přilbou na hlavě s hřebenem; v pravé ruce palcát držel, po levé straně byl meč a erb s kalichem. S druhé strany pravé noby byl též kalich vytesán a okolo celého obrazu četli se nápis latinský toho smyslu: „Léta Páně 1424 ve čtvrtek (mělo státi vlastně ve středu) před svátkem Havla dokonat život Jan Žižka z Kalicha, správce obcí pracujících ve jménu a pro jméno Boha, a v tomto chrámě pohřben jest.“ Nad hrobem visel na pilíři palcát železný, prostřední, délky dvou pídí na řetízku, jako klaněnická slouže, kterýžto palcát r. 1523 nalezen jest v témž hrobě při Žižkových ostatcích. Však místo toho pravého palcátu později jiný tam visel, jež prý r. 1619 jeden jezdec z vojska pana Trčky s sebou vzal; potom snad dán tam ještě jiný palcát, který prý zas po Bělohorské bitvě od vojska generála Bukvoje pryč byl odnesen. Jsou ovšem zprávy o tom palcátu trochu zmatené. Podle nápisův na samém náhrobku i na pilíři nad ním, vesměs latinských, vysvítalo, že ten náhrobek tak zřídil jakýsi Řehoř, Žižkův ujec. Vedle hrobu stával při pilíři oltář ke cti Jana Husi, a na tom oltáři vyobrazen byl vedle Husa také Jan Žižka, a bylo mnoho latinských nápisův na tom. Za oltářem pak visela kamenná plotna čtverhraná, která bývala kamenem polního oltáře Žižkova. Povídá se, když král Ferdinand I. r. 1528, jedá z Vídně do Prahy, do Čáslavi přijel a v kostele se zastaviv k modlitbě poklekl, Žižkův palcát nad jeho hrobem visící nedaleko krále pádnou ranou s pilíře na kostelní dlažbu spadl, tak že král celek uleknut a hrůzou jat na hrob pohledl, a či by to hrob byl, se tázal. A když mu oznámeno, že tu Žižka odpočívá, tu prý třesoucím se hlasem zvolal: „Bestia mortua adhuc terret vivos,“ to jest zlá šelma i po smrti ještě živě straší. Měl prý v Čáslavi přenocovati, byl však tak polekán, že hned dal rozkaz k dalšímu odjezdu, a téhož večera s celým dvorem a uoc o jednu míli dále odejel. Žižkův náhrobek úmyslně zrušen byl r. 1623, když po bitvě Bělohorské pan Vilém Vřesovec z Vřesovic, nejvyšší mincmistr, pomocí císařských vojákův a mnichův v Čáslavském kraji katolické náboženství opět zaváděl. Náhrobní kámen na popravěště vyzvezi a tam na kusy roztloukli, hrob pak vyprázdnili a zasypali, oltář vedle něho rozebrali a všechny nápisy na stěnách tak důkladně seškrábali, že ani památky ze všeho nezbylo. Žižkův a Husův obraz ze zrušeného oltáře dostal se prý tehdejší Kutnohorským Jesuitům, jichžto rektor jej prý r. 1651 vyslanci krále Dánského, skrze Kutnou Horu jedoucimu, daroval.

Místo, kde Žižka umřel, nalézá se blízko silnice z Přibislavi do Borové vedoucí, nedaleko vsi Schönfeldu v polích; zaujímá povrchu asi 12 čtverečných sáhů a jest celé chebdím čili zemským bezem porostlé. Před nedávným časem vykrajoval ještě okolní lid z listův chebdových podoby kališkův, nalepoval je na papír, a přichozím na památku je rozdával. Hospodáři okolního pole netknuli se s počátku místa toho z úcty k velikému národnímu hrdinovi, nezaorávajíce jeho. Když pak lid následkem protivných osudův vlasti zhloupěl, hrůza a pověra nedopustila tomu, aby místo úmrtí Žižkova zmizelo. Říkalo se totiž, že ještě téhož dne stane se neštěstí každému, kdož by to místo zaorati chtěl. Náhoda tomu chtěla, že i v nedávných časech, na počátku nynějšího století, této pověsti zdánlivého potvrzení se dostalo. Byl totiž vyslán oráč s potahem, aby onu část pole zorál; avšak nežli první brázdu dooral, posel mu vdl. Zděšen navrátil se domů, a nikdo více neodvážil se, zaváditi tam pluhem. Pověra tato mrzela jistého hospodářského úředníka tak, že rozkázal robotníkům, aby chebdové křoví vysekali, a když se všichni zdráhali,

tu se sám chopil motyky; neuměje však s takovým nástrojem dobře zacházeti, velmi škodně do nohy se poranil, a musel v kopání přestat. Pan Julius Grégr, redaktor „Národních listů,“ koupil r. 1862 to místo, a dav je knihovně pojištění co zvláštní majetek Pražské tělocvičné jednoty „Sokol,“ zachránil tu památku pozdním potomkům. R. 1864 dal na něm stromky vysázeti.

Žižka byl nejvýtečnější a nejznamenitější vojenský vůdce svého věku, tvůrce nového způsobu bojování, vítězitel v osmi řádných bitvách, a v nesčíslných menších bojích; nikdy s porážkou se nepotkal, byl skutečně nepřemožitelným, a to ještě u vyšším stupni, nežli při všech slavných vůdcích bývá, že ho nepřátelé, jež přemohl, vždy počtem a válečnou úpravou znamenitě převyšovali, a že sklíčen jsa v posledních letech největším nedostatkem tělesným, totiž slepotou, ničeho na bystrosti ducha vůdcovského nepozbyl, ba přepodivným darem duševního oka k největšímu podivení celého světa nejdůmyslnějšími obraty a prospěchy v bojování největší bitvy vyhrával a v nejnebezpečnějších polohách pomocí sobě umíval. Bojovalť vůbec proti vojskům úpravným, všelikými přípravami válečnými dobře zásobeným, v boji vycvičeným a svízelům války uvyklým; on proti nim utvořil si vojsko sám takofka z ničeho, měl větším dílem řemeslníky a sedláky ve zbrani málo cvičené ku pomoci své, a musel válčiti nástroji takovými, jakých právě měl, a ne kterých sobě přál. A přece tak svůj lid uměl vycvičiti, takovou kázeň v něm prováděti, takovým duchem jej naplniti, že jím porážel brannou moc několika říší a národův pospolu, ba že svým působením Čechy, své krajany, na dlouhý čas učinil nejvítěznějším národem v Evropě. Následkem toho ukázalo se brzo něco k víře téměř nepodobného a v dějinách světa jinde nevidaného a neslýchaného, že největší vojska, vedená od předních a slavných válečníkův věku svého, útoku Čechův na sebe ani nevyčkávala, že před nimi jako před nějakou vyšší, nadpřirozenou mocí, jaká se od pověřivých lidí zlému duchu připisuje, napořád na útěk se dávala, a že konečně po dlouhých a krvavých bojích celá Evropa malému našemu národu Českému odolati nemohouc sama skutkem za přemoženou se uznala a vyhlásila. Náramná převaha podivuhodného nadání vůdcovského, kterým Žižka bitvy vyhrával, záležela v tom, že uměl vždy bystře vyhledati místa k boji prospěšná, a že jich také bedlivě šetřil, a každé nahodilé okolnosti rychle a v pravý čas k svému prospěchu obracel. Bitvy jeho bývaly větším dílem obranné, nikoliv útočné, vždy vyčkával nepřítele na místě, kdež příroda neb poloha

sama nejvíce jej chránila a jemu tudyž pomáhala. Od té doby co u Rabí oslepnul dokonce, dával se vždy u prostřed vojska na zvláštním voze voziti, a jeho hejtmani museli mu popisovati polohu krajin, kde se nacházel, kde se tábořem položiti chtěl a kde se s nepřitelem potkati měl.

Bez Žižky nebyl by nikdy boj Čechův proti starým řádům církevním a proti Němcům té ohromné rozsáhlosti a světové znamenitosti nabyl, a byla by bezpochyby strana přátel Husových, sáhnuvši již jednou ke zbrani, brzo podlehl silnějším vojskům světské moci. Avšak jakkoliv Žižka skví se co vůdce vojenský mezi prvními velikány všech věkův a národův, stalo se přece, že památka jeho zohyzděna byla potomkům od nepřátel cizích i domácích, kteří jej měli za nějakého vztekklého ďasa čili běsa, jehož lidská moc prý přemoci nemohla, kterýž prý zuřil proti plemenu lidskému nemaje potěšení v jiném, leda v bojování, zabíjení a pálení, tak že pohříchu dosud jsou ještě hloupé sprosté baby, které jménem jeho děti straší jako nějakým hastrošem. A přec nebyl Žižka sprostým krvežiznivcem a svévolným kazitelem světa; kdo jej spravedlivě a nestranně posouditi chce, musí jemu předně přiznati, že bojoval pro jistý účel duchovní, totiž pro víru, kterou jediné za pravou a spasitelnou pokládal, maje každého za nešlechtníka, který té víry rozhodně se nepřidržel. Chtěl, aby všickni lidé byli pobožní, avšak netoliko aby byli zachovalí ve skutečích pobožných anebo jen tak se stavěli, ale aby i upřímně smýšleli, všemu tomu věřili a podle toho přísně živi byli, co v božím zákoně obsaženo jest. Proto rozeznával plané pobožnostkářství od skutečné pobožnosti, proto ve jménu zákona božího táhl do boje, proto zákonu božímu propůjčoval se za mstitele; pro zákon boží plnil a vraždil nemilosrdně všecky ty, kteří dle něho živi nebyli; proto nejvíce proti kněžím a mnichům zuřil, že oni, majíce lidu svititi příkladem, dle jeho zdání byli největšími hříšníky, pokrytci a licoměrníky. Neznal ani snášlivosti ani shovívavosti u víře, neboť jakožto fanaticovi u víře zdály se mu býti největší mrzkostí před hospodinem všeliká obojetnost, vlažnost, necelost, neodhodlanost a váhavost; chtělť v Čechách míti jen všechno lidi upřímné, odhodlané a pevné, byť by jich jen málo bylo. Proto i každé míření se s nepřátely pokládal za kolotavost a obojetnost a měl to u velké ošklivosti. S druhé strany však, kdykoliv i nepříteli něco slíbil, hleděl svědomitě dostáti slovu svému.

Druhým účelem bojův Žižkových bylo take vymanění a povznešení národu Slovanského,

podlehajícího vplyvu a nadvládě německé. V největší ošklivosti měl plemenní rozdíly, jakož Němci předně mezi sebou samými a potom mezi sebou a Slovany činili. U nich od prvo počátku byli stavové mezi sebou přísně se dělící, na jedné straně pánové a šlechta, na druhé nevolní poddaní, u prostřed měšťané; jedni měli výsady a práva, druhí ze všech práv byli vyzuti, panovačnost pak nad Slovany, kteří se jim ubrániti nemohli, byla u nich ve všech třídách stejná. Proto sáhal Žižka ke zbrani, jakož sám dí ve vojenském zřízení svém, kteréž dal sepsati r. 1423 po oslepnutí svém, „pro vysvobození netoliko pravdy zákona božího, ale zvlášť také jazyka Českého i Slovanského.“ Proto byl Žižka prvním bojovníkem slovanským pro myšlenku slovanskou.

Jakož byl Žižka fanaticem pro víru a pro slovanskou národnost, a jakož bojoval především jen pro tyto své nejbližší účely, tak s druhé strany neuměl dotvrzovati vítězství svá užíváním a vyčerpáváním prospěchův, k nimž sobě byl cestu razil. Nedostávalo se mu totiž politického rozhledu; vítězil, avšak k politickým účelům svých vítězství užívati neuměl, jako to vůbec u Slovanův bývalo. Mikuláš z Husi, kdyby byl tak brzo neumřel, snad by byl tento nedostatek nahradil, a Žižku doplnil. Kdyby Žižka byl méně upřímným fanaticem býval, nebyl by ku konci svého života tak slepě pro domnělou nerozhodnost a nevěru proti vlastním krajanům zuřil, a byl by si konečně i nějakých vlastních, osobních prospěchův hleděl. Bojuje pro pravdu zákona božího nebazil nikdy po jměni, po vládě ani po slávě. Vždyť ani v samém Táboře nedbal o vládu. Bylté vítězem v tolikera bitvách, vůdce nepřemoženého vojska, a spokojil se vždy býti pouhým bratrem, jako kterýkoli bojovník, a nehýřiv ani marnotratniv, umřel tak chudý, jakový byl od počátku, ba ani rodu svému lepšího postavení, zvelebení a opatření získati se nestaral. Povídá se, že král Sigmunt vida, kterak Žižkovi vše se daří, a rozuměje, že Žižka sám jeden jest ten, k němuž všechno království České zření své má, umínil si, smířiti se s ním a sobě ho nakloniti, slibuje mu poručiti správu království, nejvyšší vůdcovství vojska svého a velikou sumu zlata, jestliže by mu dopomohl, aby Českým králem byl a města ku poslušenství jeho přivedl. Věděl sice Sigmunt, že Žižka býval dvořanem jeho bratra Václava, a tu si snad myslil, že dvořan jest jako dvořan, a žeby se mu dal snad získati; avšak povahy Žižkovy nemohl znáti, sice by vůbec takové myšlenky byl chovati nemohl. Kdyby Žižka po bohatství

a po vládě v Čechách byl opravdu toužil, byl by jich dosáhl i proti Sigmuntově vůli.

Žižka byl také člověk literárně vzdělaný, jakž se o bývalém dvořanu královském musí předpokládati; měl svou polní kancelář všude při sobě, a nejedny jeho listy posud zachované svědčí o jeho vytříbeném a výmluvném slohu, jakž místo v listu jednom k Domažlickým psaném jasně dokazuje, kde stojí: „Pomněte na váš první boj, ješto jste malí proti velikým, nemnozí proti mnohým, neoděni proti oděným statečně bojovali: však ještě ruka Boží není ukrácena!“ Vůbec se mu připisuje také známá válečná píseň Táborův, která se i s nápěvem dosud zachovala, a kterou zde v plném znění položíti slušno jest:

Kdož jste boží bojovníci — a zákona jeho, — prostě od Boha pomoci — a doufejtež v něho, — že konečně s ním — vždycky zvítězíte.

Tenť Pán velí se nebáti — záhubci tělesných; — velí i život ztratiti — pro lásku bližních svých: — protož posilíte — smužile srdcí svých.

Kristusť vám za škody stojí, — stokrát víc slibuje; — pakli kdo proň život složí, — věčný míti bude: — blaže každému — kdož na pravdě sejde.

Protož střelci, kopiníci — řádu rytířského, — sudličníci a cepníci, — lidu rozličného, — pomnětež všickni — na Pána štědrého.

Nepřátel se nelekejte, — na množství nehleďte; — Pána svého v srdci mějte, — proň a s ním bojujte; — a před nepřátely — neutíkejte.

Dávno Čechové říkali — a přísloví měli, — že podle dobrého pána — dobrá jízda bývá, — s nímž věrný sluha — rytířství dobývá.

Vy pakosty a drabantí. — na duše pomněte, — pro lakomství a loupeže — životův netraťte, — a na koticích — se nezastavujte.

Heslo všickni pamatujte, — kteréž vám vydáno; — svých hejtmanův pozorujte, — retuj druh druhého; — hleděž a drž se — každý šiku svého.

A s tím vesele zřikněte, — řkouc: „Na ně! hrr na ně!“ — braň svou rukama chutnejte, — „Bůh náš pán!“ zřikněte: — bijte, zabijte, — žádného neživte!

V ohledu na osobnost Žižkovu musíme poznamenati, že pravé podobizny jeho nemáme; podobizny totiž, které za našeho věku téměř zobecněly, jsou pouhé smyšlenky pocházející od lidí, kteří sobě Žižku co vtěleného bésa a vztekliivce představovali. Podle starých zpráv byl Žižka muž nevysoké postavy, však složité a silné, tváře kulaté, plecí a prsou mohutných; nos prý měl orlí, ústa dosti veliká, bradu vždy holenou s temnohnědými hustými kníry na způsob někdy Polákův, oděv a kroj vůbec nosil polský. O jeho rodu také málo víme. Měl bratra mladšího, Jaroslava z Trocnova, který pod ním bojoval v řadách Táborův, avšak ani po jeho smrti nevystoupil z řady obyčejných panošův; také měl uje Řehoře, neznámého příjmení, který mu v Čáslavi náhrobek postavil,

a tetu Annu, které obec Nového města Pražského r. 1428 darovala dům v Křižalově, nyníjší Panské ulici. Dům ten stával na místě nyníjší Piaristické kolleje blíže k české vyšší reálné škole.

Žižkovo vojenské zřízení.

Jestliže Žižka novější zřízení vojenské, v kterém se větší váha na obraty vojska nežli na jeho mnohočetnost klade, sám nevymyslel, aspoň on první uvedl je v užívání v míře veliké, a tím všechny národy předešel. On sílu vojska svého již nezakládal v jízdě, jako to u posavadních vojsk, podle feudálních řádův zřízených, v obyčeji bylo, nýbrž v pěchotě a ve spojeném s ní dělostřelectvu; on byl první, který u svých bojovníkův zavedl cvičení v pohybech a obrazech umělých a strojních. Jeho vojsko totiž bylo podle potřeby a účelu roztríděné a rozčlankované, aby činilo celek uměle z částí složený, které se vzájemně doplňovaly, a tak, když každá část svou službu bedlivě a k danému rozkazu v pravý čas konala, celek mnohem větší převahy než dotud nade všemi vojsky starého způsobu nabýval. Vojsko Žižkovo činilo tedy celek z ustrojných částí složený, jež tehdejší svět živému a neodolatelnému divotvoru přirovnával, který se vždy pohyboval dle jedné vůle ve všech údech a koncích svých.

Nejvýznamnější část ve složení Žižkova vojska byly vozy válečné. Nebylť on sice prvním vynálezcem jejich, neboť již Římané a jiní staří národové vozův v boji užívali, avšak v upotřebení jejich náležel přednost Žižkovi. Ovšem již r. 1413 sepsal Hájek z Hodětína, podkomorí krále Václava IV. k rozkazu královskému poučení vojenské, v kterém se též o užívání bojových vozův v Čechách zmínka děje; zdá se však, že Žižka tehdejší co dvořan krále Václava snadno mohl býti spoluskladatelem toho spisu. Že pak vozové hradby, jimiž Žižka vítězil, jeho vlastním vynálezem byly, všechny staré paměti jednohlasně dosvědčují. Tyto hradby proměňovaly Žižkův tábor, kdekoli se nacházel, v umělou pevnost tím důležitější, že byla pohyblivá, a že sloužila netoliko k obraně, ale také k útoku.

Není pochybnosti, že se i po Žižkovi během času šikování vozův vždy víc a více zdokonalovalo, a český rytíř Václav Vlček z Čenova, znamenitý válečník, kterýž o půl století později žil, nejlepší poučení o tom šikování vozův nám pozůstavil. Když vojsko proti nepříteli táhlo, šly vozy podle polohy a prostory

místa v jedné, aneb ve dvou, třech, čtyřech a ještě více řadách vedle sebe, čili vlastně opodál sebe. Proti nepříteli, který měl mnoho jízdných, jako byli Uhři anebo starší vojska feudální, šly vozy obyčejné ve čtyřech řadách, a sice tak, že obě krajní řady napřed a nazad o tolik delší byly, kolik zapotřebí bylo, aby se jimi předeek neb zadek táboru mohl zavřít, aby tudíž nepřítel vnitřek táboru opanovati nemohl, a konečně, aby těmi delšími řadami části nepřátelského vojska zaskočeny býti mohly, kteréžto pak od vozův zavřeno a bez pomoci jsouc, porubáno bylo. Měl-li pohyblivý tábor vozový čtyry řady vozův, tvořily se mezi nimi tři ulice, prostřední a dvě užší krajní. V prostřední ulici táhli vždy vozy s nákladem a pící, s ženami a dětmi, oddělení jezdcův, hrubá střelba se střelivem a všechna ostatní ruměj, totiž houfy všelikého lidu, který se při vojště nalézal; v obou krajních ulicích táhli pěší, a venku před vozy jízdní houfové, lečby silný nával nepřátel přinutil je také hledati útočiště mezi vozy. V předu a v zadu vojska šli harcovníci, honci, ztracenci a koněberky, pěší a jízdní, a to s polní střelbou; ti ku předu i do zadu vyjíždějící neb vybíhající s nepřitelem harcovali, a když od nepřítelů tištěni byli, zpět mezi vozy se vraceli, od vozův hájení jsouce.

Jestliže nepřítel na vojsko mezi vozy táhnouc dotíral, a toto se s ním bít musilo, tehdy vyhlídl vůdce příležitost místo, a předeek i zadek vozové hradby se zavřel, aby nepřítel nikudy do hradby vetřít se nemohl, a vojsko lépe ubezpečené chutněji se bilo. Byl-li však nepřítel příliš mocný, volilo se místo příhodné ke vzdělání táboru. Takové tábory dělaly se okrouhlé, čtverhrané aneb polookrouhlé (byla-li v pozadí voda, příkrá stráň neb les); byly jednou neb dvěma řadami vozův sevřené, též několika východy čili braňkami opatřené, jak to místnost požadovala. Podle zpráv, jež Balbín podává, uměli Čechové řady vozův na dané znamení od vůdce na způsob všelikých liter skládati a rozkládati, tak že celé řady brzy literu U, brzy C, brzy E neb F představovaly, aneb i na způsob litery O kolem položeny byly. U vozův v takovém táboře k obraně uchystaném vypřáhly se koně, voje se strčily do vozův, vozy se srazily, tak že jeden druhého se dotýkal, a sepíaly se řetězy. Nejvíce cvičenosti potřebí bylo vozatájům, aby k danému od vůdce znamení rychle postavili se ve vhodný obrazec. Tomu právě také nejvíce cizinci se divili. V táboře měl každý své vykázané místo, a nejpřednější místo byl v něm plac mezi vnitřními

řadami vozův, kde se vojsko shromažďovalo a šikovalo. V mezerách mezi vozy, též někdy před nimi zevnitř stálo několik polních střelb a dostatečná stráž při nich i okolo celého táboru, kterážto nikudy jinudy vycházeti a vcházeti nesměla, než braňkami ponechanými pro výpady a pro vyjíždění střelby. Tyto braňky zavíraly se několika tarasy. Na vozích stáli střelci a jedna neb dvě hrubé střelby. Za nimi byly vzdělány houfce s hakovnicemi, háky a cepy k ubíjení vniklých a ku střelení na blížící se nepřátely. Někdy se též ohradil tábor venku před vozy příkopy a náspy. Vykopaná země totiž vyhazovala se na způsob náspu k vozům a upevnila se plotem z trní.

Vozy se dělily na vozy bojovné, které byly v řadách krajních a vnitřních, na vozy pící a na vozy komorní, bezpochyby kryté, a ještě na jiné druhy. Obyčejně v každém houfu počítajícím tisíc bojovníkův, bylo 900 pěších, 100 jízdných a 50 vozův bojovných. K jednomu bojovnému vozu patřil 1 vozatáj, 2 jízdní, 4 pavězníci a 13 střelcův. Všecky tyto částky vojska měly v Žižkově táboře svá určitá stanoviště a své zvláštní určení, jak při ležení vojska, tak i při tažení a ovšem pak při bitvě, tak že podobaly se samostatným údům těla živého, pohyblivými hradbami krytého. Na vnitřních vozích konečně vezlo se také všechno, čehož zapotřebí bylo ku spravování cest, k dělání zásekův, k opravě vozův, ku postavení bašt a srubův a jiných podobných pomůcek na vojné.

Zbraně, jichž Žižkovi bojovníci užívali, byly asi tyto: meč rovný; kopí zdělí 15 až 18ti střevícův, s hrotem na obě strany ostrým; kuše k vystřelování šípů pomocí zvláštního stroje s klikou k natahování tetivy; starodávný jednoduchý luk čili samostříl; cep železnými ostny pobitý, jímž prý Čechové za minutu 20 i 30krát udeřiti uměli; palcát, železná kladivo neb železná koule na topůrko nasazená, obyčejně zbraň hejtmanův potom vůbec jezdcův, kteří vedle mečův také palcát měli; sudlice, zbraň k bodání a sekání, nastrčená na tyčku zdělí 7mi střevícův; oštěp čili oštíp, podobná zbraň, avšak kratší; hák podobný k nynějšímu háku při ohni, jímž se jezdci s koni trhali. K obraně sloužila pavéza, to jest štít asi 3 střevícův zdělí a půldruha zšíří, dole se železnou špicí, která se mohla do země zabodnouti. Pavézami kryli se bojovníci, kteří krátkou zbraní, jako jest meč neb šavle, bojovali; menší pavězky zase střelci měli. Podle zbraně a zbroje zvaly se rozličné druhy bojovníkův kopiníky, střelci, lučištníky, cepníky, sudli-

čnky, pavézníky. Střelné zbraně a střelného prachu vůbec užívalo se v husitských válkách až ku podivu hojně, a to netoliko od Husitů ale i od protivníkův jejich. Však čeští dělostřelci byli bezpochyby umělejší nad jiné. Pušky byly mnohonásobné, větší menší, co do formy a užívání svého rozličné. Dělo zavěšené na ose na loži o dvou kolech, sloužilo ku střelení kulí železných nejméně 16ti liberních; říkalo se mu také puška, ač to bylo jméno všeobecné, znamenající střelnou zbraň vůbec. Houfnice bylo dělo v loži o dvou kolech se širokým ústím, jímž se střelelo ohnivými železnými a kamennými kulemi. Srubnice větší a delší dělo na dvou kolech k házení železných kulí. Podobné byly hadice dvojího druhu, větší menší, jak se zdá s dlouhou hlavní. Harcovnice bylo dělo v loži na nízkých kolech, 6 až 7 střevecův dlouhé, tak že je jeden kůň utáhl, a harcovníci ho v poli velmi obratně proti nepříteli užívali uměli, mohouce je i na výšiny snadno připravit. Tarasnice skládala se z více hlavní čili trubic na společném loži o dvou kolech; měla pak jméno od tarasův, to jest klad čtyřhraných s prodlabanou děrou, do které se v čas potřeby tyče vstrčila. Tarasy sloužily k zatarasení branek mezi vozy a jiných mezer v ohrazení, a za nimi mívaly snad tarasnice místo své. Hakovnice byly dlouhé střelby bez lože, a byly trojí, hák totiž a dvojháček, při kterých byl na pažbě železný hák, kterým se při střelení do dřevěného kozlíku před střelcem do země zatknutého vložil a upevnil. Půlhák, třetí druh mohl se z ruky bez kozlíku vystřeliti, a proměnil se časem v nynější ručnici čili mušket. Pišťala byla též menší střelba, jak se zdá měděná, a proměnila se časem v nynější pistole. Jméno českých houfnic a pišťal zobecnělo v celé Evropě. Němci houfnice nazývají Haubitze, pišťalu Pistole.

Jména bojovního lidu co do zbraní vyčetli jsme již nahoře, však co do rozložení a úřadu takto se rozdělovali: jedni byli harcovníci, kteří po různu před šikem táhli, jej proti nepříteli chráníce a bitvu počínající. Harcovníci museli se jedině na sebe, svou sílu a obratnost spoléhati. Jiní byli honci, vesměs jízdní, kteří v předním šiku po harcovnících nejpřednější místo zaujímali, aby s nepřítelem harcovníky podporující buď bitvu počali a jej pokud možná od potkání se s valným houfem čili velkým šikem zdržovali, aneb jej, kdyby ustupovati počal, stíhali a honili. Jeden z honcův držel hončí korouhev k jejich spravování, a při něm býval bubeník a zároveň trubač, který dle potřeby

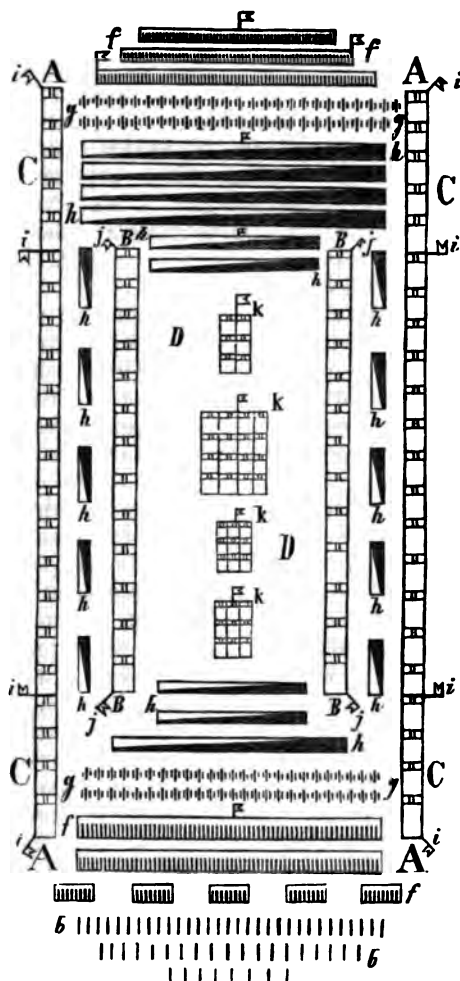
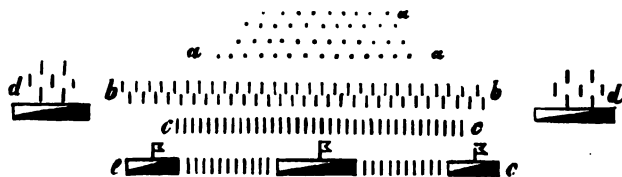
buď bubnoval buď troubil, aby se honci a harcovníci podle toho mohli řídit. Honci měli za sebou houfec bojovníkův k svému posílení, kdyby je nepřítel příliš tiskl, a jmenovali se ti bojovníci proto posilci. Jiní byli zas koněberky, totiž lehčí jezdcové a střelci, kteří obyčejně druhým bojovníkům v předním voji v mírném podání po boku táhli a s nepřítelem harcovali. Chytali také koně, které druhým jezdcům uprchly, a které si tito od nich vypláceti musili. Ještě jiní byli ztracenci v jedu, ve dvou neb ve třech houfích s vlastními korouhvemi a pod zvláštním hejtmánem. Oni táhli za předešlými právě před samým valným houfem, majíce v průčelí svém a v bocích pěší střelce a sudličníky. Ztracenci podporovali honce, posilce a koněberky. Všichni tito rozliční houfové, kteří dohromady přední voj skládali, dokonávali vítězství po vyhrané bitvě nepříteli stíhající. Valný houf totiž neměl se nikdy za utíkájícím nepřítelem pouštět, aby vždy pohotov mohl zůstat k postavení se proti nepříteli, když by chtěl bitvu snad obnoviti.

Ve valném houfu šla v čele jízda, za ní hrubá polní střelba, potom pěchota. Kým vozy byly osazeny, již nahoře jsme pověděli. Všem těm rozličným bojovníkům, kteří na vozích umístění byli, říkalo se vozníci. Důležité byly korouhvice na předních neb nárožních vozích. Při zavření neb otvírání vozův musel totiž vozataj na korouhve předních vozův hleděti, aby se vozy rovně zavřely, aby místo, kdeby se zavřely a vůz postaviti měli, dobře seznali, a jeden druhému v postavení jeho nepřekáželi. Trubači ve vojště návěští dávali, když se měl nepřítel honiti, na bubny zas znamení se dávalo, aby bojovníci stáli aneb do vozové hradby se zatáhli. Jiná přednost taktiky a ústrojnosti tehdejšího českého vojska zakládala se na rychlosti a hbitosti všech pochodův a veškerého pohybování jeho. Pohodlná loudavost a nespořádanost tehdejších vojsk evropských, zvláště německých, bývaly často příčinou žalostného pro ně překvapení. Kdykoli zajisté jim bylo hájiti důležité místo některé ve vlastní krajině své, téměř obyčejně se stávalo, že dříve nežli se k ochraně jeho mohli sebrati, již Čechové z nenadání přichvátavše sami před nimi je osazovali.

Žížkova slepota v posledních letech posloužila Čechům aspoň v tom ohledu, že jeho válečné umění v hojnější míře na jeho hejtmány a starší vojska přešlo. Přinucen jsa viděti očima jejich, naučil je tím lépe, kterak by měli bedlivě býti všech oněch výhod, jichž v každém položení poskytovala buďto příroda svou místní

příležitostí, buďto zkušenost při odměřování a rozestavování sil do boje potřebných. Tím připoutáno jest vítězství ku korouhvim českým

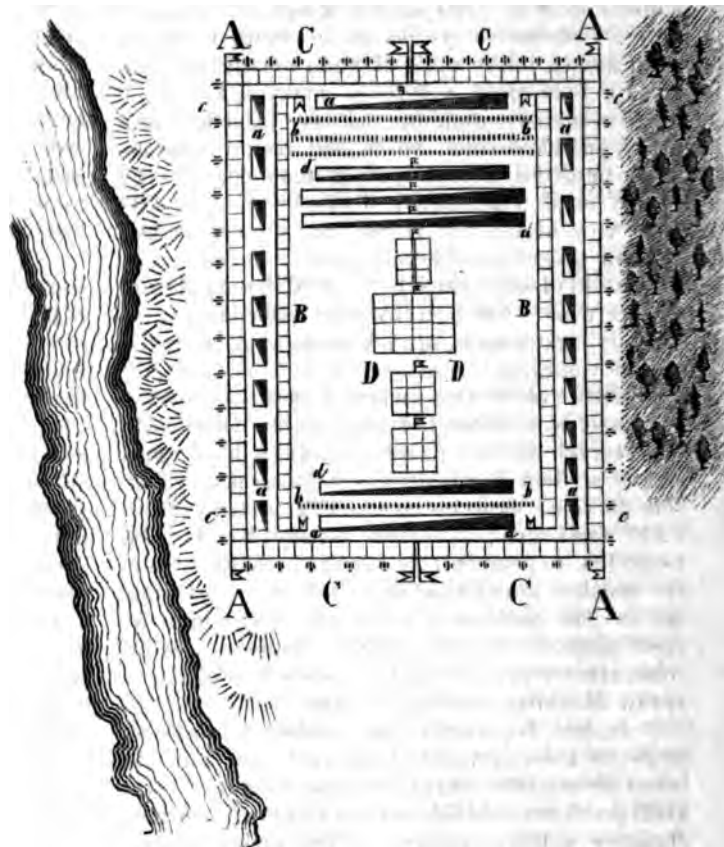
po jeho smrti na dlouhý čas, a Čechové prosluli po celé Evropě co první mistři umění válečného.

Obrazec I. Tažení vozův.

A. Vozy v krajní řadě. B. Vozy v prostřední řadě. C. Okřídli. D. Plac.

a) Harcovníci. — b) Honci. — c) Posilci. — d) Koně-berky. — e) Ztracenci. — f) Jízda. — g) Děla. — h) Valný houf pěších a střelců. — i) Korouhvice na předních neb krajních vozích. — j) Korouhvice na koncích prostředních vozův, které uzavíraly prostřední plac. — k) Vozy komorní a pícní pro vůdce, ženy, děti, špízi a t. d.

Obrazec II. Hradba vozová. (106.)

A. Vozy v krajní řadě. B. Vozy v prostřední řadě. C. Zavřená okřídli. D. Plac.

a) Houfové k vozům šikovaní, totiž cepníci, sudličníci, mezi nimi střelci s kušemi a jezdci, kteří sse- dali a vozy brání. — b) Koně jízdných, kteří s ních ssedali. — c) Děla před braňkami mezi vozy rozesta- vená s lidem, který je obsluhuje. — d) Houfy zústavené k posilení.

Němci byvše trpkou zkušeností poučení, že jejich válečné zřízení proti Čechům ničeho nezmůže, snažili se první nápodobovati hradby vozové a jiné spůsoby Čechův, ač v tom umění nikam to nepřivedli. Poláci zas bojující sami často a hojně v řadách Čechův a vyučivše se u nich, již v druhé polovici toho století 15.ého první vozovou hradbu u sebe zavedli, jejížto pomocí proti Rusům, Tatarům, Turkům a německým rytířům v Prusích vítězili. Jmenovitě byl to Mikuláš Firlej, kastelan Krakovský, starosta Lubelský a velký hejtmán korunní, který vyučiv se u Čechův, jejich způsob bojování v Polště zavedl, a tím způsobem válečnou slávu Polákův, jsa sám znamenitým vůdcem, povzněl. Čechové sami najímajíc se do vojenských služeb v Polště, co vůdcové mezi Poláky vynikali, tak že tehdaž v Polště přísloví platilo: „co Polák, to pán, co Čech, to hetman.“ Z Polska dostala se vozová hradba k maloruským Kozákům, zvláště k tak zvaným Zaporožcům. Ještě r. 1526 v nešťastné bitvě u Muháče v Uhřích činí se zmínka o české vozové hradbě, ano až do 17. století užívalo se jí ve vojstě polském a kozáckém proti Turkům. Slavný polský bohatýr, hetman Žólkievský v bitvě s Turky na poli Cecorském 7. října 1620 svedené s brstkou svých vojnův vozovým táborem se ohradil, a statně bojuje padl. Tak tedy způsob bojování, hradba vozová, Žižkou u zvelebená, trávši ve své způsobě plných 200 let, se slavným Žólkievským konec vzala.

Nové úmluvy na sněmě ve Zdicích, a hádání mezi Táboři a Pražany v Praze.

1424 16. října — 23. prosince.

Smrtí Žižkovou neklesla sice vítěznost a štěstí zbraní husitských, ale padla nejsilnější hráze, která překážela tomu, že se husité k církvi Římské nikterak nemohli blížiti a s ní se mířiti. Vyznání výstředních Husitův, k nimž Žižka v podstatě sám také náležel, mohlo jen jeho neoblomnou vůlí a osobní mocí jakož i nekonečným krveproléváním převahu v zemi získati; avšak ono zůstávalo u národu přece jenom v menšině, neboť duch věku tehdejšího k tomu ještě nedozrál. Proto Žižkova smrt potáhla za sebou dříve neb později také pád učení výstředního a strany demokratické v národě, kteráž se ho hlavně byla přidržela.

Jestliže však mírní Husité, kališníci totiž, doufali, že se s Římskou církví smíří, anižby od svého mínění upustiti musili, v tom se zas také valně mýlili, zvláště pokud jen na obranu svou myslili, nemíníce činným útokem své uznání od Římské strany vynutiti. Nepovážili, že katolická církev nikdy necouvá, a že se k nim ani krokem nepřiblíží. Kališníci počali nyní, těšíce se marnou nadějí, s opravdovostí o smíření s církví dbáti, ba i Táboři uzavřevše mír v jižních Čechách s katolickými pány, skrze pana Oldřicha z Rosenberka na králi Sigmuntovi opět veřejného slyšení o

víře se domáhali. Král Sigmunt 10. října 1424 k tomu odpověděl, že je chce milerád slyšeti, má-li to sloužiti k navrácení pokoje a řádu, avšak co do víry že moci nemá, s nimi vyjednávati, to že sluší papeži a jeho moci duchovní.

Pánové čeští strany kališnické i katolické položili pak sobě sněm obecný okolo sv. Havla, 16. října, do Zdic mezi Berounem a Žebrákem, a umluvili tam některé prostředky k upokojení země, a zvláště aby o středopostí nejprve příštím, 15. března 1425, v městě Kouřimi byl sněm zemský, a na něm aby pře o zákon Boží s obou stran, totiž katolické a kališnické, slyšena i rozsouzena byla tak, aby to, co většina za pravdu pochválí, od obou stran úplně bylo přijato. Že k tomu katoličtí pánové ve Zdicích přistoupili, dostali od krále Sigmunta velmi důtklivé psaní, v kterém jim vytýkal, že se od kališníkův svěsti dali, že se do hádek o náboženství nemají pouštěti, nejsouce sami dostatečně učení, a že žádný kněz katolický, nemaje dostatečné bezpečnosti, k tomu sněmu ani nepůjde, a aby následovně těch Zdicích námluv neplnili.

V témže čase okolo sv. Havla, když světští ve Zdicích sněmovali, sešli se kněží strany Pražské a Tábořské v Praze, aby bezpochyby následkem míru na Špitálském poli uzavřeného hádání o víru obnovili a tím své hádání vloni na Konopišti nedokonané k nějakému konci přivedli. Domnívali se tito lidé skutečně, žeby se mohli ještě působením ducha svatého pravdy sami mezi sebou srozuměti. Sešli se s počátku na hradě Pražském, avšak když tu začal mistr Jan z Příbrami zase urážlivě a utrhačně o Tábořských kněžích mluvit, tu celé shromáždění u velikém pohoršení rozešlo se. Nicméně i potom zjednali to ještě někteří pánové, že se po několika nedělích obě strany kněží ve velké kolleji Karlově v síni bursákův sešly; a když u přítomnosti velikého posluchačstva světských i duchovních mistr Příbram zase Táboře počal viniti z pikhartství, od svých okřičen a k mlčení připraven byl, hádali se Pražští mistři zase s Tábořským knězem Markoldem ze Zbraslavic, proto že ten zas zapíral moc spasitelnou svátostí podávaných od kněží, kteříž byli nepořádně svěceni a špatný život vedli. A tu zas rozešly se strany s týmž nepořízením, jako před rokem na hradě Konopišti.

Při té nesvornosti mezi Čechy byla v Německé říši nesvornost ještě větší. Král Sigmunt volal knížata a města dvakrát na sněm do Vídně; oni větším dílem nepřišli; proto chtěl s Albrechtem Rakouským a s několika málo stavy něme-

ckými sám způsobiti tak řečenou denní válku proti Čechům. Papežovo neustálé napomínání Němcův ztrácelo všecken účinek, neméně napomínání jeho legata v Němcích, kardinala Brandy. Proto jej papež z Němec odvolal, jako že byl neprospěšným hlasatelem kříže, ale kletbu od něho na knížete Sigmunta Korybutoviče pronešenou potvrdil v Římě dne 23. prosince 1424 s velikou slavností.

Výsledek tažení Husitův na Moravu. Kterak se Sirotki od Táborův oddělili.

1424 listopad a prosinec.

Žižkova smrt nezastavila počatou výpravu všech stran husitských k osvobození Moravy od panování Albrechta Rakouského; všechna vojska jejich na Moravu vtrhla a u Meziříčí se spojila, Pražané pod Sigmuntem Korybutovičem, bratři Orebiti pod Divišem Bořkem z Miletínka, Táboři a Sirotki pak pod Janem Hvězdou z Vícemilic a Mikulášem Sokolem z Lamberka. O tažení samém vlastně velmi málo víme. Husité prý dobývali a hubili všeliká města, vsi a kláštery, osadili staroslavný klášter Třebíčský a město Ivančice (Evančice) útokem vzali, kdež prý mnoho lidí do jejich zajetí upadlo. Obě místa, Třebíč a Ivančice zůstávala napotom v moci Tábořské. Zdá se pak, že se vojska husitská odtud do půlnočních stran obrátila, kdež dobyty jsou Bozkovice, Letovice a Mohelnice. V posledním městě zahynuli při tom prý všickni mužští mečem a ohněm. Kamkoliv Husité přišli, všude Moravané od Albrechta Rakouského odpadávali k nim se připojujíce. Vojvoda Albrecht sebrav prý téměř do 100.000 vojska a maje pomoc od Uhrův, táhl proti Husitům, kteří se nyní zas do Čech nazpět obrátili, a trestaje odpadlých Moravanův, pátil je, plenil, zabíjel a ze země vyháněl.

Příčina, proč se Husité tak brzy z Moravy zas navrátili, ležela spíše v nesvornosti stran mezi nimi, než žeby se byli snad velkého Albrechtova vojska báli.

Že všickni ti mezi Táboři, kteří se ve věcech víry více s Žižkou srovnávali nežli s kněžími Tábořskými, a s ním také r. 1422 od vlastních Táborův se odchylili, po jeho smrti Sirotky se zvali, již nahoře jsme oznámili. Do nynější doby byli tito Sirotki spoludržiteli tábořských hradův, měst a statkův. O sv. Martině, 11. listopadu 1424 držán byl sjezd a sbor kněží a obcí Tábořských v Klatovech, a tu

bezpochyby jednalo se o tom, které hrady, města a statky mělyby napotom zůstatí majetkem Táborův a které Sirotkův. Musely tu ovšem mezi téma stranama nedůvěra a kyselosti povstati, avšak nevedlo to k trvalému záští, a když rozdělení dokonáno bylo, počínaly sobě obě strany ještě svorněji, než dříve.

Táborům zůstalo měst, hradův a statkův velký počet. Mimo jiné náležel jim od několika měsícův důležitý hrad Ostromeč vystavěný na nedostupné skále na pravém břehu Vltavy, kde potok Mastník do ní padá nedaleko Živohoště. S toho hradu totiž mohla se buď hájiti neb staviti všeliká plavba po Vltavě ku Praze. Dobyliť ho dne 13. července 1424 Jan Hvězda z Vícemilic a Podstavek Híhal, a svými lidmi jej obsadili. V čele Táborův stál nyní Jan Hvězda z Vícemilic řečený Bzdinka, vedle něho pak zvláště pan Bohuslav ze Švamberka, pan Jan z Dubé řečený Roháč a Jan Bleh z Těšnice; kněz Prokop Holý č. Veliký teprv po roce co hlavní vůdce jejich se objevil.

Sirotki volili si po svém návratu z Moravy za vrchního vůdce Kunše z Bělovic, a pod ním byli předními hejtmany Velek Koudelník z Březnice a Jan Královec z Kralovic. Kněz Prokop Malý čili Prokůpek také teprv po nějakém čase co vrchní vůdce u nich se objevil. Nejpřednější město se Sirotky spolek mající byl Hradec Králové. Nejpatrnější známkou, podle které se Táboři a Sirotki mezi sebou rozeznávali, bylo, že kněží u Táborův beze všeho ornátu služby Boží konali, u Sirotkův však v ornátech a s korouhvemi.

Domácí boje. Konec Orebitův. Nymburk. Litomyšl. Radkov.

1425 od ledna do března.

Po návratu z Moravy postavili se Táboři se Sirotky opět velmi nepřátelsky proti Orebitům a Pražanům, pokoušejíce se nyní mermocí, jak by sobě panství v celých Čechách pojistili. Orebité měli dosud mezi všemi husitskými stranami nejmenší jednotu ve svém bratrstvu, počítajíce mezi sebou poměrně nejvíce šlechticův. Mezi šlechtici však a ostatními bratřími stavu městského a selského brzo vypukla různost myslí pro rozdíl stavu, méně pro vyznání víry. Šlechticové lnuli zjevně ku kališníkům, tudíž k Pražanům a k jejich pánu, knížeti Sigmuntovi, obecný lid zas souhlasil s Táboři a Sirotky; — i tak se bratrstvo Ore-

bitův rozešlo a jedni proti druhým nepřátelství počali, zrušující mír mezi stranami na Špitálském poli nedávno uzavřený, o němž již Žižka předpovídal, že dlouhého trvání míti nebude. Táboři a Siroťci přišli městským a selským bratřím Orebským na pomoc a tito splynuvše s nimi v jedno, počali s nimi dobývatí sídel a měst strany šlechtické ku Pražanům odpadlé. O těchto příbězích zajisté velmi žalostných podávají domácí kronikáři opět jen chudé zprávy. Hlavní boj se vedl v kraji Hradeckém, kde Orebité druhdy nejmocnější bývali, z části také v Chrudimsku a v Kladště. První zpráva jest o Nymburce, městě v jednotě a poslušnosti Pražském stojícím. Přišli tam Táboři pod Bzdinkou, a opanovavše město do kostela vešli, kdež farář, kněz Jiří Rohovlad, přívrženec učení Pražského, kázal schvaluje lidu svátost posledního pomazání jakožto věc podle učení sv. Jakuba apoštola ku spasení potřebnou. Mezi Táboře přítomnými, že učení o svátostech kromě křtu a večeře Páně zavrhovali, povstalo reptání, a pan Hvězda z Vícemilic přetřhl kazatele slovy: „Mlč kněže a nekaž nám mnoho o oleji.“ Rohovlad však nedávaje se mýliti v řeči pokračoval dále. Tím Táboře popudil v té míře, že jej i s kaplanem jeho, knězem Klimentem, vzali, na káru posadili a městem za Pražskou čili Svatojiřskou bránu vezli křičíce: „Vezeme olej!“ Před branou blíž Labského břehu dali každého do vysmoleného sudu a na hranici je upálili. Nymburk byl od toho času městem Tábořským.

Na dalším pochodu Tábořův přirazili k nim bratři Viktorin a Hynek z Poděbrad, byvše až dotud věrnými společníky jejich a osobní přátelé nebožtíka Žižky. Dobyli s nimi společně tvrze Zachrašťanské nad Cidlinou a tvrze i města Chlumce též nad Cidlinou, kteréžto místo panu Otoviz Bergova, přívrženci krále Sigmunta, náleželo. Tu se zas od Tábořův oddělili bratři z Poděbrad, a v krátkém čase potom k Pražanům a ku knížeti Sigmuntovi Korybutoviči přilnuli. Táboři však dále do Hradecka táhli, a dobyli o masopustě tvrzi Hoříněvsi a Holohlav, kdež nějakého kněze Sovu prakem vyhodili. Potom oblehli a dobyli hradu Rychenberka za Solnicí u vsi Liběrku páně Půty z Častolovic, pak se do Chrudimska obrátili a tu hradu Rychenburka, páně Arnošta Flašky z Pardubic dobyli.

V stejném čase činili také Siroťci výboje na kališnických i na přívržencích krále Sigmunta; jmenovitě opanovali dvě města, jichž byl rytíř Diviš Bořek z Miletínka hejt-

manem, totiž Vysoké Mýto a Litomyšl, potom Landsberk, hrad někdy biskupa Litomyšlského, jehož byl pan Jan Městecký z Opočna uchvátil a svým lidem obsadil. Siroťci pak s Hradeckými, kteří se nyní také k Sirotkům znali, přilehli k druhému hradu téhož pána, k Opočnu, a opanovavše jej pobořili jeho stavění. Konečně máme i o tom zprávu, že Siroťci města Radkova v Kladště se zmocnili.

O dobytí Litomyšle víme tolik, že vojsko Sirotkův pod správou hejtmána Veleka Koudelníka z Březiny dne 14. února 1425 před tím městem se položivši blízký Kartusianský klášter Tržek od biskupa Albrechta ze Šternberka založený, vyloupilo, zapálilo a mnichy pobilo. Diviš Bořek z Miletínka, hejtman Litomyšlský, vida žeby se moci Sirotkův neubráníl, poslal šestého dne do jejich ležení, nabízejce jim vzdání své, jestližeby města neloupili, ohněm nekazili, a jej i se vším zbožím svobodně z města propustili. Nabídnutí jeho bylo přijato, a on postoupiv jim města do Kolína odtáhl, kteréžto město jemu před nějakým časem od Pražanův odevzdáno bylo. Nepodobá se sice k víře, žeby se byl biskup Litomyšlský až do té doby ve městě Husitům již od čtyř let poddaném a oddaném na svém hradě udržeti mohl, a žeby se byla posádka na tom hradě Sirotkům bránila. Nicméně vypravuje pozdější moravský dějepisec, Pešina z Čechorodu, neuváděje ovšem původních pramenův, takové podrobnosti o tom, že je přece co do hlavního obsahu tuto položiti musíme, ač se zdá, žeby spíše k prvnímu opanování Litomyšle skrze Pražany r. 1421 náležeti mohly. Biskup Aleš prý až do této doby v Litomyšli vytrval, však když Siroťci přišli, tu teprv se vším, co sebrati mohl i s kanovníky Premonstraty z hradu svého ušel, a k Premonstratům Hradištským u Olomouce se obrátil, útočiště u nich hledaje. Posádka jeho na hradě v Litomyšli zůstavená slíbila prý, že hrad ten všemi silami bude brániti. Siroťci pak hradu toho do 14 dní marně a s velkou ztrátou dobývali, a tu prý od Hradeckých a bývalých Orebitův posilu dostali, načež ustanoven den 9. března k hlavnímu útoku. Jak mile znamení k útoku zvukem trub a bubnův dáno bylo, tu vojsko se dvou stran jednou proti hradu se hnalo, však hrdinskou obranou posádky odraženo bylo. Tu je hejtman Velek Koudelník s největším namáháním okřikl a všemi spůsoby k dalšímu dobývání připudil. I zahazovali jedni přikopy pod hradbami, jinde přes ně dlouhé klády kladly, po nich pod hradby vskočili, na ně žebříky přistavujíce aneb

je podkopávající; také jeden druhému na rama se stavěli, a to tak dlouho, až se jim podařilo, na cimbuří hradeb vylezti a odpor zemdlené posádky oslabiti. První na hradby vylezl prý jakýsi Jeník z Vedanic jinak z Mečkova, a ten prý hned se svými společníky přední bránu vypálil a ostatnímu vojsku hrad otevřel. Jedni z hradské posádky v kostelích se skryli, jiní vsedavše na koně zadní branou z hradu ujížděli, a ještě jiní, co byli srdnatější, ve dva zástupy se srazili, chtěje se davem nepřátel prosekati. Mnozí prý padli, a jiní, kterým se to poštěstilo, vrazili před hradem na vozy bojovné, jimiž hrad obklíčen byl, a tu od cepův a střel také bídně zahynuli. Když tak Sirotní všecken odpor ve hradě přemohli, na kostely, biskupskou residenci a klášter kanovníkův se vrhli nikoho neživíce, všecko vytloukajíce, všecko kazíce, zvláště oltáře, obrazy a jiné ozdoby v kostelích, a veliké kořisti sbírajíce. Výše řečený Jeník z Vedanic jmenován byl hejtnanem hradu i města Litomyšle a ubytoval se napotom v bývalé residenci biskupské. Na místě této residence stojí nyní zámek od Vratislava z Pernšteina v 16. století vystavěný, biskupský a spolu Premonstratský chrám byl po čase v pivovár proměněn, a jedna strana konventu vedle kostela, kdež kapitula sídlo měla, na úřednické byty obrácena byla. Ostatní tři strany konventu, pak farní kostel sv. Klimenta a jiná stavení po čase všecky zmizely. Biskup Aleš žil pak po pádu svého sídla biskupského několik let ještě ve Hradišti Uherském, kanovníci jeho řádu Premonstratského pak se ve Svítavech při faře usadili, a jejich převor spravoval Litomyšlské biskupství. To trvalo až do smrti převora Wolfganga r. 1554; Premonstraté odešli do kláštera Hradištského, a Litomyšlské biskupství i dle jména konec vzalo.

O tom, co se při opanování Radkova stalo, podal nám jeden současný kronikář následující dojmavou zprávu. Město Radkov čili Radek, německy Wünschelburg v Kladště nedaleko hranic kraje Hradeckého v Čechách, bylo již tehdaž celé německé. Husité prý, přilehše k němu v jednu sobotu, nazejtří v neděli proborili o nešporách hradby městské, a vnikli skrze ně, načež obyvatelé obojího pohlaví utekše se valem do kamenného domu fojtova čili rychtáře, vysokého a prostranného, sami zapálili město, aby Čechové aspoň pro oheň k nim nemohli. A však tito dočekavše, až oheň vyhořel, obehnali fojtův dům a jali se ho podkopávati, až přišlo k tomu, že počalo se roko-

vati s obou stran. Fojt s volí Husitův spustil se okny dolů k nim, aby zjednal výminky, pod nimiž by obyvatelé mohli odtud propuštění býti. Když pak nevracel se, počali sobě lidé stýskati, zvláště farář městský, kněz Megerlein, jeho kmotr, který dal volati dolů, aby fojt se ukázal, je-li ještě živ. Konečně když vrátiv se z města, vytažen opět nahoru ke spoluměšťanům svým, oznámil, že všecky ženské i děti budou propuštěny na svobodu, mužští však že mají býti šacováni, totiž že se musejí vykoupiti tím, co mají: ptal se ho farář, také-li on s dvěma kaplany svými má toho požití? „Nikoli, pane kmotře! vece fojt, Husité nepřijímají kněží na milost.“ I zkormoutiv se náramně jal se hořkovati kněz: „O jak bídně zavedli a zradili jste mne, budiž bohu politováno! Když jsem chtěl opustiti vás a utéci se, mluvili jste, abych jen zůstal, že chcete semnou sdíleti se o zlé i dobré, o život i o smrt, a pravíce, zdali pastýř utíkati mívá od stáda svého! Nyní bohužel ovce utíkají od pastýře svého!“ Tu paní a měšťky s pláčem prosili ho, aby neplakal a nermoutil sebe, že chtějí prý, přestrojíc jej a kaplany jeho za ženské, vyvésti je na bezpečné místo. On však dí: „Nedejž toho Bůh, abych zapomenul se na úřad a důstojenství své; jsemť kněz a nejsem žena; mužové však vaši ať pováží, jak hanebně mne dávají na smrt, aby zachovali sebe.“ Však takové řeči nebyly nic na plat; oba kaplani vzali na se ženské šaty a závoje, do náručí však každý jedno dítě, farář však nikoli. Mezi tím umluvil se fojt s měšťany, jakým způsobem se vzdáti mají. I scházeli jeden po druhém po schodech dolů, a Čechové stojíce venku silně před domem, jímali každého muže, ženy pak a děti propouštěli na svobodu. Jen ty paní, panny a děti, co strachem se byly skryly ve sklepích, když později dům celý vypálen, zadusily se tam všechny. Když pak již byli všickni sešli dolů, zůstal nahoře jen farář sám s několika mladíky a tovaryši řemeslníckými, kteří nemajíce čím se vykoupiti, nechtěli ani do vazby jíti. Tém dodával farář srdce, aby se postavili k odporu a nedali se jímati ani trýzniti; a oni slibovali učiniti tak: ale když viděli, kterak známí jejich všickni se vzdali, kleslo srdce i jim, a scházejíce také dolů, poddali se. I zůstal nahoře farář sám s jedním starým knězem selským; a Husité příběhše k němu, svedli ho dolů do vojska i přivedli před kněze Ambrože Hradeckého, který v latině řekl k němu: „Faráři, odvoláš-li, cos kázal, a přistoupíš-li ku pravdě učení našeho, zachováš život svůj; neučiníš-li toho,

půjdeš do ohně.“ Kněz Megerlein odpověděl: „Toho Bůh nedej, abych já pro krátké muky zradil pravdu svaté víry křesťanské! já učil a kázal pravdu v Praze, ve Zhořelci a ve Hradci, a na té pravdě chci raději umřít!“ I přinesli otepě slámy, jimiž obložili a obvázali tělo jeho vůkol, tak že ho ani viděti nebylo; a zapálivše slámu, nechali ho běhati a potáceti se v ohni u vojště, až se zadusil; pak vzavše tělo mrtvé hodili je do vařící vody v pivováru, a za ním i kněze selského, tak že oba tam umučeni jsou. Ale kaplani již byli vyšli z domu v ženských šatech a závojech a s dětmi v náručí; dítě jednoho při vycházení dalo se pak do pláče, volajíc po matce; a když je slovy utišiti hleděl, Husité poznavše hlas mužský, strhli jemu závoj s tváře; tedy pustiv dítě na zem, dal se na útěk, a oni za ním, až ho dostihně utloukli. Druhý kaplan však vyvázl šťastně s ženami a s dítětem svým.

Kterak se Táboři a Siroťci nadvládý v zemi dále dobýjeli.

1425 od 31. března do 6. června.

Že Táboři skutečně domáhali se vrchního panství v Čechách, totiž aby všude vláda a moc byla při lidu a aby tábořské vyznání víry ode všech Čechův bylo přijato, to zřejmě ukázali dne 31. března v sobotu před květnou nedělí. Vedli je totiž Jan Hvězda z Vícemilic, pan Roháč z Dubé a pan Bohuslav ze Švamberka přímo ku Praze, a tu v noci přilehše k městu a přistavivše žebříky ke hradbám chtěli je ztéci. Pražané však byli bedliví, šťastně od hradeb i žebříkův je odehnali a nemalý počet na místě jich pobili. Když se Táborům zámysl na Prahu nezdařil, zkusili to 5. dubna na zelený čtvrtek u Slaného, kteréžto město, někdy Tábořské, nyní pod správou pana Hynka z Waldšteina i na Koldšteině, náleželo k jednotě Pražské a pod knížete Sigmunta Korybutoviče. Táboři majíce při sobě také Siroťky spojili se s Žateckými a Lounskými, a dvanácte dní Slaného úsilně dobývali. Posádka města páně z Waldšteina byla však udatná, a bránila se statečně vedením několika dobrých panošův, jako byli Jan Srša jednooký, Petr Kamenec, Zdeněk Haramule a jiní. Konečně 17. dubna opanovali města Táboři a Siroťci zradou prý některých měšťanův, a vpadše do něho strašné krveprolití způsobili a město samo větším dílem v popel

a ssutiny obrátili. Jen as 200 osob zajali, ostatní obyvatelstvo pobili a mezi nimi všechny výše řečené panoše, městského faráře, kněze Kristiana, slovného kazatele pod obojí, spolu s knězem Václavem ze Zvíkovce střídničkem; mnozí panošové na zvonici, která s nimi shorela, rychtář, konšelové a mnozí měšťané zas v masných krámcích ohněm zahynuli.

Od Slaného obrátili se k Roudnici, kdež na hradě pan Jan Smiřický vládl, a kdež také arcibiskup Konrad z Vechty, nyní již starý a slepý, poslední léta svá trávil. Nemohše Táboři a Siroťci hradu dobytí, město spálili a splenili.

Dne 2. května obehnali Táboři a Siroťci počítající 900 jízdných a 7000 pěších oba královské hrady Žebrák a Točnick, jež v ten čas pan Hanuš z Kolovrat držel. Však po třídenním usilování vidouce neprospech svůj, odstoupili zase a spokojili se spálením měst Žebráku a Hořovic, a mnoho vsí v okolí hradův Krašova a Libšteina nade Mží, ježto náležely pánům Bedřichovi a Hanušovi z Kolovrat. Takto Táboři a Siroťci kazíce vlast svou rozbíhali se v měsíci květnu po rozličných stranách země; však hlavní jejich vojsko, sesleno jsouc také branným lidem z měst Hradce Králové, Žatče, Klatov, Písku, Sušice a Domažlic, v počtu asi 1000 jezdcův a 8000 pěších s děly a stroji, položilo se před hrad Švihov páně Viléma Švihovského z Riesenburka a ze Skály, a dobyli ho, obořivše hradby jeho, smlouvou po dvou nedělích. Jiní Táboři a Siroťci přitáhli 13. května k Třeboni; avšak posádka hradu a města toho střelbou se zdí a bašt tak udatně se bránila, že proti ní ničeho poříditi nemohouce s hanbou zase odtáhnouti musili a na Nové Hradě se vrhli, jichž dobyli, zapálili a mnoho znamenitých věcí a listův panu Oldřichovi z Rosenberka tuto ohněm zkazili. Tímto skutkem porušili Táboři ovšem příměří, kteréž byli lonského roku s řečeným pánem učinili. Dne 4. června zas přitrhli Táboři a jejich spojenci před Obořiště, tvrz rytíře Jindřicha Kolmana z Křikavy mezi Dobříší a Milínem, kterýž po třídenním dobývání, 6. června, vida, že mu kameny zvící lidské hlavy na tvrz házejí, nechtěl, aby to k nejhoršímu přišlo, a raději se poddati slíbil, jestliže jemu a jeho desíti soudruhům život darují. Však stalo se jinak; sotva Táboři tvrz opanovali, tu hned řečeného rytíře a jeho soudruhy na hranici již dříve připravené upálili, tvrz celou pobořili a ohněm zkazili, a zajatou čeleď sebou odvedli. Toho samého dne opanoval

jiný houf Táborův hrad Michalovice u Mladé Boleslavi, staré rodní sídlo pánův téhož jména.

Tak šířili po zemi záhubu Táboři a Sirotci, aniž známo jest, zdali Pražané a jejich přátelé se pokoušeli, jak by tomu přítrž učinili. Tolik jen poznamenal jeden starý letopisec, že okolo Svatodušních svátkův Pražané tvrze Květnice nedaleko Úval na rytíři Prokopovi Trčkovci z Kralovic, jednookém, dobyli. Pražané mezi tím nepřestávali vyhledávati cest, jak by se se stranou královskou a katolickou smířili. Jejich vyslanci v průvodu pana Čenka z Wartenberka a některých jiných pánův českých přišli dne 6. května do Brna, aby o pokoj a smlouvu s králem Sigmuntem jednali, a však téměř ničeho nezjednali.

Král Sigmunt naproti tomu tím újezi spolčil se se svým zetěm, Albrechtem Rakouským a Bedřichem Míšenským, učiniv s nimi smlouvu, aby se vzájemně proti Husitům podporovali. Povýšiv již před léty Bedřicha z Hohenzollera za markhraběte a kurfürsta Braniborského, Albrechta pak Rakouského ustanoviv za budoucího krále Českého, udělil nyní skutečně v Budíně dne 1. srpna 1425 s obyčejnou slavností odumřelé vojvodství a kurfürstství Saské Bedřichovi Míšeňskému. Tak tedy král Sigmunt, poslední z domu Luxemburského, povýšil podnes panující domy Hohenzollerský, Habsburský a Vítínský na ujmu České říše od jeho otce, Karla císaře, tak velice zvelebené, nyní lehkomyšlně rozptýlené.

Různé boje. Mor. Mír Vožický. Nová výprava Husitův na Moravu a do Rakous.

1425 od srpna do listopadu.

Když v letní době na krátký čas různé boje uvnitř České země utichly, vpadli zas Slezáci s biskupem Vratislavským u velké síle do země, pleníce i pálice všecko od Náchoda ke Trutnovu se hnali, a učinivše velkých škod zase sami ze země se vyklidili. Potom v čase žní panovalo neslýchané horko, tak že lidé na polích pracující velkým vedrem padali a hynuli. Na to rozšířil se k sv. Václavu v září po celých Čechách a okolních zemích prudký mor, že na mnoha místech šachty dělali musili, nestačivše pochovávat zemřelé. Dne 26. září 1425 umřela v Prešpurce ovdovělá královna Česká, Žofie Bavorská, manželka nebožtíka krále Václava, paní dobrého srdce a přítelkyně Čechův, trávivši poslední léta svá jako u vyhnanství při dvoře svého svaka, krále

Sigmunta. I umřel té doby, 17. září 1425, v Jičíně také pan Čeněk z Wartenberka, někdy nejvyšší purkhrabí Pražský a přední pán mezi šlechtici vyznání kališnického Jakoby těch zářad lidstva ještě dosti nebylo, počaly nové boje hned zas v září v rozličných stranách České země. Jmenovitě Táboři pokoušeli se zas o dobývání hradův a tvrzí panstva králi Sigmuntovi oddaného, tu v Plzeňště, tu v Vlašimi a u Sedlčan. V posledním místě a jinde několik urozených panošův od nich oběšeno bylo. V polovici září obehnali pod Janem Hvězdou z Vícemilic Ožici čili Vožici, hrad nad městem Mladou Vožicí pana Materny z Ronova, který se tak statečně bránil, že nepřátelé plných pět neděl s velikým nákladem obléhati jej musili; ano byl tu i Jan Hvězda, řečený Bzdinka při útoku na hrad šípem smrtelně poraněn. Mezi tím však jiné vojsko tábořské pod panem Bohuslavem ze Švamberka k Praze se přiblížilo, chtěje se podruhé o ztečení hlavního města pokusiti. Pražané však vyšli Táborům vstříc až do Vršovic, a dále jíti jim nedávše, o mír se s nimi smluvili. Když pak Jan Hvězda před Vožicí na smrt nemocen ležel, přišli poslové z Prahy od Pražan a od knížete Sigmunta Korybutoviče do jeho ležení, aby také s ním pokoj vyjednali. Pan Materna pak na hradě, vida, že by marně čekal na pomoc od krále Sigmunta, sám se vzdal i s hradem svým, načež umírající vůdce obměkčen velikomyšlně téměř všecky zajaté na svobodu propustil. Táboři však museli k jeho rozkazu hrad Ožici hned dočista pobořiti a rozmetati, tak že památky z něho nezbylo, a na vršku, kde stával, nyní kaple stojí. Tu před Ožicí stalo se pak dne 18. října úplné smíření mezi Táboři a Sirotky s jedné, a Pražany i jednotou jejich s druhé strany. Obě strany slíbily pod pokutou 50 tisíc kop grošův Pražských poslechnouti a zachovati ve všem to, co ve smírčí smlouvě ustanoveno bylo, a podrobiti se nálezu zvolených rozsudů, jakož se i 22 pánův i rytířův obojí strany, potom města Čáslav a Kouřim zavázali, že za zachování té smlouvy budou ručiti. I měla ta smlouva po celý rok v platnosti zůstat, a obě strany, zavázaly se, učiniti novou společnou výpravu proti králi Sigmuntovi a vojvodovi Albrechtovi na Moravu a do Rakous.

Hned pak po tom míru Vožickém, vstoupili také katoličtí pánové a šlechta kraje Plzeňského a Podbrdského, nemohouce se dovolati pomoci od krále Sigmunta, dávno slíbené, v příměří s knížetem Sigmuntem Korybutovičem,

arcibiskupem Konradem a stranou pod obojí vůbec a to téměř také na rok až do sv. Havla roku příštího, pod ztracením šesti tisíc kop grošův Praž. a pod výminkou, aby čtyři článkové Pražští v tom čase na všech jejich statecích úplnou měli svobodu. Za vrchní opravce míru toho jakož i míru Ožického zvoleni jsou pánové Smil Holický ze Šternberka a Heřman z Landšteina na Borotíně.

Král Sigmunt pro toto míření se strany jeho s Husity nemálo se hněval, neboť byl se mezi tím časem již od počátku října proti Husitům do pole vypravil. Vojvoda Albrecht totiž chystal se na Moravě k dobývání kláštera Třebíčského, tehdaž od Táborův osazeného; Sigmunt jemu to zrazoval, nemoha ho však od toho předsevzetí svést, za povinnost si kladl, pomáhati jemu, a již dne 9. října pana Oldřicha z Rosenberka v Čechách listem napomínal, aby s Husity se nemířil, ale kdyžby chtěli klášteru Třebíčskému na pomoc jíti, aby hned se statečným Mikulášem z Lobkovic, kterýž od Sigmunta před rokem do stavu panského byl povýšen, a s jinými věrnými za zády za nimi povstali a jim co nejvíce by mohli, škodili. Dne 12. října spojil král Sigmunt své vojsko s vojskem Albrechtovým u Dalešic, a odtud psal také panu Maternovi z Ronova na Ožici, napomínaje ho, aby Ožici statně hájil, že bohda brzy se svým vojskem tam přispěje a Táboři navždy odplaší; však nežli to psaní na Ožici došlo, již pan Materna se Tábořům byl vzdal, a hrad jeho se boural.

Nyní hnula se podle smlouvy vojska Pražanův, Tábořův a Sirotkův na Moravu táhnouce. Táboři a Sirotci hned od Ožice na pochod se dali, vezouce raněného vůdce svého, Hvězdu s sebou. Přišli ku Kamenici pod Lípou, kdež konečně Jan Hvězda z Vícemilic řečený Bzdinka ráno své podlehl a umřel. Táboři zvolili tu na místě nyní pana Bohuslava ze Švamberka za svého nejvyššího vůdce. Kamenice náležela někdy panu Prokopovi z Ústí, bratru Tábořskému, kterýž hrad ten i s městečkem a vším příslušenstvím obci Tábořské k společnému užívání dle jejich pravidel postoupil. Od nějakého času však náležela se Kamenice v moci pana Menharta ze Hradce. Na hradě žila slečna z rodu pánův z Ústí, již pozdější kronikáři Aneškou a dcerou nebožtíka Prokopa z Ústí nazývají. Nevědomo, zdali v tom hradě jako paní a vládlyne anebo jako vézeň čas svůj trávila, a zdali to pravda, jak se později pravilo, že sama hrad ten proti Tábořům hrdinským a mužným duchem

bránila. Když však oni k hradu tomu přilehli, tu dne 31. října pan Menhart z Hradce s velkou silou hradu svému ku pomoci přichvátal; strhla se bitva u rybníka, jež potom Čechové na památku Kalich zvali, pan Menhart byl poražen, část lidu jeho byla pobita, část do vazby vzata a část na hrad se utekla. Táboři potom ještě po čtrnácte dní hradu děly a praky dobývali, až ho ve svou moc dostali, asi 40 bojovníkův zajali, a hrad k rozkazu pana Bohuslava ze Švamberka obořili. Co by se slečnou Aneškou z Ústí se bylo stalo, s jistotou pověditi neumíme.

Mezi tím dobývalo spojené vojsko krále Sigmunta a vojvody Albrechta kláštera Třebíčského velmi mocně a opatrně, ničehož však proti jeho Tábořské posádce svést nemohlo. Když pak se brzo po Všech Svatých kníže Sigmunt Korybutovič s Pražany a pány českými u velikém počtu nedaleko Jíhlavy polem položil, tu král Sigmunt a zeť jeho vši odvahy pozbyli; místo aby se těmto nepřátelům udatně postavili a v boj s nimi vešli, strhli své vojsko od Třebíče, a dali se do plenění statkův podezřelých jim pánův moravských, zvláště pana Petra Strážnického z Kravař, kterýž byl v letech 1422—1424 královským hejtmanem markhrabství Moravského, od samého Sigmunta ustanoveným. U Moravských Budějovic přirazili potom Táboři a Sirotci, přicházejíce od Kamenice, k vojsku Pražskému, a tu společně dne 12. listopadu Premonstrátského kláštera Louky u Znojma prvním útokem dobyli, a do tří dní jej zbořivše ještě několik mnichův upálili.

Od Znojma pustilo se spojené vojsko české ponejprv do Rakous; nenalezše téměř žádného odporu, poplenili veliký kus země a jali se dobývati města i hradu Retce nedaleko hranic moravských. Pánem toho místa byl tehdaž hrabě Jan z Hardeku, stařec s dlouhou bílou bradou, dle uznání samých Čechův krásný a šlechtný, kterýž na Čechy prý vždycky láskav, nikdy proti nim nebýval. Reteč platil v těch stranách za velmi pevné místo, a proto se tam drahně šlechty a jiných okolních obyvatelův se svými poklady a svršky uteklo útočisté tam hledajíc. Pan z Hardeku bránil se Čechům velmi statečně, a při jednom útoku jejich byl Tábořský hejtman, pan Bohuslav ze Švamberka šípem z města vystřeleným smrtelně do tváře poraněn, tak že po několika dnech z té rány umřel. Tak ztratili Táboři v krátké době tři své nejvýtečnější nejvyšší vůdce, Žižku, Hvězdu z Vícemilic a Bohuslava ze Švamberka, a pochovali mrtvolu posledně jmeno-

vaného v Moravském Krumlově. Však rozrušení jsouce obnovili Čechové potom tím prudčeji útoky své na Retec, až po čtrnáctidenním obležení okolo sv. Kateřiny, podkopavše zdi městské, hradu i města se zmocnili. Hrabě z Hardeku musel se vzdáti i se svou rodinou a jinými šlechtici, kteří s ním na hradě byli. V boji u Retče zahynulo víc než tisíc Rakušanův, avšak i Čechové mimo pana Švamberka utrpěli ztráty nemalé; proto také dobytého města nešetříce je zapálili a zkazili, jateho hraběte pak s manželkou a se synem, s mnohými rytíři a jinými zajatými lidmi na hrad Pražský dali odvézt a panu Hynkovi Koldšteinskému z Waldšteina odevzdati, aby ho sobě šacoval. Bylo prý viděti, že toho vězení starý pán nevydrží, a nemoha se vyplatiti, také po dvou letech v něm umřel. Manželka a syn jeho s druhými vězni byli prý potom péčí pana Oldřicha z Rosenberka na svobodu propuštěni. Mezi obležením Retče stál vojvoda Albrecht s celým svým vojskem na blízku, a netroufal si, hraběti ku pomoci přispěti. Dobývše Retče obrátila se česká vojska nazpět do Čech, a válka nyní uticbla v nastávající zimě dokonce.

Kterak se vítězné strany Husitův mezi sebou a s katolíky mířily, tito však proti nim se umlouvali.

1425—1426.

Když nyní na nějaký čas zbraně odpočívaly, sjížděly se stavy v Čechách k umluvám, a to byl zajisté podivný úkaz, že nyní pokaždé, když Husité zvítězili, tím pilněji potom o pokoj se snažili, kdežto strana Římská po každé porážce nepřestávala, své přívržence k novým bojům až do zahubení plemene kacířského pobádati. Pražané měli ještě ku konci měsíce listopadu 1425 své posly u pana Oldřicha z Rosenberka, aby skrze něho dosáhli u krále Sigmunta slyšení a míru. Král Sigmunt jim dal 3. prosince psáti odpověď, jakou od samého počátku vždy opakoval, že chtějí-li slyšení, rád jim ho popřeje a o to k papeži psáti bude, aby jim slyšení ve Vídni dáno bylo, kde prý jest dosti mistrův, kteří by se s českými mistry mohli smluviti. Takového slyšení však Čechové nežádali, nýbrž toho na něm se domáhali, aby on sám svou mocí svobodu náboženství uznal. Podobalo se to téměř jako výsměchu, když král Sigmunt Čechy pokaždé tak na papeže odkazoval. Proto z toho zase nic nebylo, a král Sigmunt svolával naproti tomu německá

knížata a města na sněm do Vídně na 10. února 1426, aby se tam o další válce proti Husitům ukládalo.

Zatím byli sobě Čechové u Ožice, jednajíce o mír, uložili sněm do Prahy, který nyní hned po novém roce 1426 ve shromáždění dosti valném zahájen byl. Přišli zajisté netoliko pánové jednoty Pražské, knížeti Korybutoviči odané, ale i Táboři a Sirotci, jakož i oni katoličtí páni z kraje Plzeňského a Podbrdského, kteří hned po míru Ožickém s jednotou Pražskou uzavřeli příměří. Sněmováno bylo až do 21. ledna 1426, kníže Sigmunt byl předsedatelem neb pořadatelem sněmu; Plzeňští a Podbrdští žádali jiného místa ku sněmování, kdež by svobodněji mluvíti a bezpečněji sobě počínati mohli, nebylo jim však v tom vyhověno; konečně stalo se i dorozumění mezi arcibiskupem Konradem a vším kněžstvem pod obojí, že tito slíbili poslušenství jemu, on zas jim pilně a věrně zachovávat čtyř článkův Pražských. Znamenati sluší, že dne 2. ledna toho roku týž arcibiskup Konrad pro své přistoupení k těm čtyřem článkům a k Husitům od papeže do nejvyšší klatby dán byl. Také spomíná se o jistém souboji za času sněmování toho, který se stal dne 12. ledna. Rytíř Prokop Trčka z Kralovic, kterémuž Pražané nedávno tvrz Květnici blíž Úval zkazili, pohádav se s rytířem Janem Ohnišťkem ze Smidar, meč proti němu vytasil, avšak v souboji tom život ztratil. Za to byl rytíř Ohnišťko nálezem sněmovním k smrti odsouzen, že zrušil mír sněmovním užíváním zbraně, a dne 21. ledna stat.

Na počátku února 1426 měla zas strana Tábořská zvláštní svůj sjezd v městě Písku, a učinila z něho Pražanům dne 6. února psaní, jehož znamenitý obsah jasné světlo nám podává, jaké tam byly úmysly. Osvědčovali se totiž, že čtyři články Pražské i všechny jiné Boží pravdy k lidskému spasení potřebné chtějí tvrditi, hájiti a brániti; že o řádné a poctivé slyšení chtějí státi, aby prý dokázati mohli svaté pravdy beze všech bojův tělesných, jestliže jim toho v zemi České kdysi možná bude; že jsou hotovi, podání býti vedle božího zákona zřízené moci světské, kterážby řádně vyzdvížena byla, a k níž by svou vůli přidali; že chtějí držeti všechny řády křesťanské a prospěšné, kteříby koliv ve všech stavích země České vyzdvížení byli; že budou pomáhati brániti země České proti všem cizozemcům, násilníkům a zhoubcům Bohu a víře odporným; že boje řádného v písmě svatém založeného míní užívati, ne ze svévole ale z potřeby, aby od pravdy Boží nebyli násilím tištěni,

jiných ale bojův neřádých že budou se vystříhati; kdokoli přestanou utiskovati a kacérovati je, kdokoli dají svobodu zákonu božímu a stavovati budou břichy zjevné na statecích svých i státi o to, aby podobojím zjednáno bylo řádné slyšení: s těmi a s takovými že chtějí v míru a pokoji živi býti, jim nepřekážeti ani škoditi, ale za ně se modliti, aby pán Bůh dal jim té pře svatě poznání; ostatně však budou-li poučení, žeby vedli něco scestného proti víře a proti obecnému dobrému země České, že hotovi jsou opravit i přijmouti správu i rozum zdavější a lepší. Podepsáni byli na tom listu k Pražanům přední mužové a obce Táboorské na tom sjezdu Píseckém přítomní, totiž Chval z Machovic co správce krajský, pan Aleš z Žeberka, Petr mladší a Jan Zmrzlíkové ze Svojšína, Jan Smil z Křemže, Přibík z Klenového, Matěj Louda z Chlumčan a jiní „zemané i krajané“, pak obce měst Písku, Klatov, Sušice, Domažlic a Pachtatic.

Jakkoliv mírumilovný obsah tohoto táboorského psaní každého čtenáře asi mile dojímal, tak zcela v opačném smyslu zněli zápisové, jež katolická a královská strana v tom čase mezi sebou činily. Tito chtěli jen boj a všemožnou škodu a ujmu Husitův. Pánové a šlechta kraje Plzeňského, kteří byli nepřistoupili k příměří od větší části svých sousedův s Pražany vloni o sv. Havle učiněnému, zejména pan Hynek Krušina ze Švamberka, bratr nebožtíka pana Bohuslava, hejtmana Táboorského, a správce kraje Plzeňského, Jindřich z Plavna na Kynžvartě, Jindřich z Elsterberka, Vilém z Riesenberka a ze Skály, Purkart a Jan bratři Bezdrůžičtí z Kolovrat, Zdeněk z Drštky, purkhrabí na Horšově Týně, Burian a Jan bratři z Gutšteina, Vilém z Nečtin na Kornberce, Ivan z Bubna, Jindřich z Metelska, purkhrabí na Tachově, Jindřich z Jivian, purkhrabí na Přimdě, Jan Štěpanovec z Vrtby, Sezima z Kocova, Bušek Calta z Kamenné Hory, pak města Plzeň a Tachov zavázali se letos sobě vespolek pod pečeti, že žádný z nich nesmí hleděti k umlívám nebo ku příměří s nepřátely církve svaté, lečby všech k tomu ze spolku vůle byla; také nemá dopouštěti lidem svým, aby nepřátelům hold čili jak se nyní říká, kontribuci dávali, ani od nepřátelských lidí sami holdy přijímali, než že chtějí nepřátely stále a statečně hubiti až do toho všeho, co kdo má, svých hrdel v tom nížádnou měrou nelitující; kdožkoliv pak by se

chtěl za kacíře přimlouvati, že má jakožto přítel jejich považován a trestán býti.

Ještě hroznější vyznání o sobě učinil sám pan Oldřich z Rosenberka, když se ohražoval proti dátkám od krále Sigmunta mu činěným, že ačkoliv se s Husity nemíří, přece nic znamenitějšího proti nim nepočíná. Tu zajisté odepsal mu pan Oldřich v tato slova: „Já již tak znamenitě jako prvé nepřítelům pro jejich velikou sílu nemohu překážeti, tak mnoho jako prvé lidí nemaje: než což jedině lidé moji pokradmu mohou okolo vojsk jejich a také jinde překážeti, to jsem jim přikázal. Abychom je jako prvé zjevně věšeli, nesmíme: než podtají, kohož moji lidé chytí, toho utopí aneb umoří.“ A když pan Oldřich takto psal, tu v stejném čase k sobě Táboř na hrad Choustník k jednání o příměří volal, a když oni přišedše tam příměří na něm žádali, odepřel jim toho. Pak o tom zas králi Sigmuntovi psal, že prý s Píseckými a s jinými městy, kteráž se Tábořův přidržují, také mluvil, a že jsou na to pěknou odpověď dali, pravíce, žeby k tomu jednání chtěli rádi jíti, by jen hrdly svými před ním, totiž panem Oldřichem, byli bezpečni. Takové jednání strany katolické a královské zajisté bylo ohavné, a praví o tom Palacký, že to důkaz všeobecné zkušenosti v dějinách, že strany beroucí sobě za heslo reformy a svobodomyšlný pokrok, sobě obyčejně lidštěji a mírněji počínají, nežli strany, které hájiti chtějí starý pořádek.

Nové boje o vypuzení posádek rakouských a míšeňských ze zemí českých. Noví vůdcové Čechův.

1426 od března do května.

Nový kurfürst Saský, Bedřich příjímám Bojovný, potom Sigmuntův zeť Albrecht Rakouský byli nyní nejúčinnější podporovatelé marných snah krále Německého a Uherského. Oběma dal Sigmunt velké kusy zemí koruny České v držení, jako Moravu, Lužici a některá města česká na pomezí pólnocním. Jednalo se zase o válce Němcův proti Čechům na sněm ve Vídní, který ohlášen byv na 10. února 1426 teprve v březnu mohl býti zahájen avšak nevalný byl.

Čechové husitští, smířivše se vespolek, viděli tedy, že potřebí jest, proti oběma knížatům zase válečně se vystrojiti. Napřed vypravilo se spojené vojsko husitské proti Albrechtovi zase na Moravu. Tam se k Čechům opět několik pánův moravských připojilo, a zmocnili se

krvavým útokem města Podivína, zradou opanovali město Břeclav, Mikulov město vypálili, a překročivše hranice totéž učinili rakouskému městu Valticům, kteréž Němci Feldsberg jmenují. V celé té krajině v poledních končinách moravských vůbec Němcům velikých škod nadělali. Tu teprv se král Sigmunt a vojvoda Albrecht, kteří toho času na říšském sněmu ve Vídni byli, proti Husitům do pole jíti chystali; avšak Husité davše do Břeclavi silnou posádku, zas do Čech se vrátili.

Toho samého času sebral se oddíl Táborův z okolí Klatov a Domažlic, a učiniv vpád do sousedních Bavor obehnal dne 12. března 1426 město Mnichov nad lesy, jež Němci Waldmünchen nazývají. Avšak již druhého dne došla jich zpráva z Čech, že v půlnočních krajinách, v Litoměřicku, zle se děje, aby tam rychle ku pomoci přispěli, neboť tam míšeňské posádky vojvody Saského obyvatelům velké zá-davy činily. Odrhše od Mnichova tito zástupové Táborův zpátky do Čech pospíchali.

Již v měsíci dubnu 1426 stála všecka vojska Táborův a Sirotkův v Čechách půlnočních na rozličných místech, dobývajíce měst a hradův od vojvody Saského osazených aneb pánům strany krále Sigmunta náležejících. Pan Jan Roháč z Dubé, jeden z hejtmanův Tábořských, vzav útokem město pánův z Michalovic, Bělou pod Bezdězem, dal větší díl obyvatelstva pobiti; dne 1. května dobyli Táboři města Lipého i s hradem, a vypálena jest veliká část jeho. Lipé náleželo panu Hynkovi Hlaváčovi z Dubé a na Lipém, a měšťané byli již tehdaž Němci. Jakoubek z Vřesovic, pán na Bílině, přidav se k Táborům, přilehl s hojným lidem před Ústí nad Labem od Míšňákův obsazené, a s velkým úsilím ale s malým prospěchem po dlouhý čas ho dobýval. V čele Táborův objevuje se tu ponejprv kněz Prokop Holý, kterýž opanoval města Třebenici, Teplici, Krupku a Duchcov bez velikých bojův. Toliko u Duchcova strhl se o to větší boj krvavý. Toto městečko původně pánům z Riesenburka neb Oseka náleželo, bylo od Borše z Riesenburka 1398 markhrabatům Míšeňským zastaveno, ale r. 1412 bezpochyby od krále Václava zas vykoupeno. Nyní náleželo do počtu oněch měst a hradův, jež král Sigmunt r. 1422 dal Bedřichovi Saskému, tehdaž ještě jen markhraběti Míšeňskému, v zástavu. Vojvoda Bedřich dal sem jen 500 mužův posádky, avšak na blízku stálo v zálohách asi 6000 Míšňákův a Durynkův. Když Táboři k Duchcovu přilehli a k útoku se chystali, velitel po-

sádky míšeňské všechnu mysl ztrativ tajně z města se vykradl pod záminkou, že na Husity zálohy přivede. Však jeden Husitům přející měšťan spustiv se přes zdi městské dolů, Husitům to prozradil, a tu oni zleže bez meškání zdi téměř bezbranné lehce dobyli města a v po-žeh i v plen dali je i s kostelem a lidmi, kteří v něm útočiště byli hledali. Když pak Husité od Duchcova zase dále táhli, tu jich prý ony míšeňské zálohy v polích dostihly, a velikou škodu na lidech jim učinily.

Táboři byli sobě po smrti pana Bohuslava ze Švamberka u Retče Jana Bleha z Těšnice za nejvyššího vůdce zvolili; však brzo vystoupili u nich najednou tři výteční válečníci, kteří jejich vítěznou slávu nejen zachovali ale i rozmnožili. To byli kněz Prokop Holý, Jakoubek z Vřesovic a Přibík z Klenového. O knězi Prokopovi Holém jsme již při prvním jeho veřejném vystoupení mezi Táboři u Konopiště (na str. 998), odkud by pocházel a jak mezi Táboři přišel, zmínku učinili, a tuto o něm doličiti musíme, že teprv po Žižkově smrti příležitost se mu udála, že mohl své vůdcovské schopnosti ukázati. Nebyl sice nikdy se Žižkou v bližším spojení, nemohl tedy od něho bezprostředné válečnému umění se přiučiti; ale jak byl co vůdce vojska výtečný, tak předčil Žižku větším politickým rozhledem. Žižka podle svého smýšlení nebyl by se nikdy s Prokopem mohl spráteliti jen pro tu příčinu, že Prokop jsa kněz se oženil, a přece proto knězem býti nepřestal, což Žižka za velikou ohavnost pokládal. Jakkoliv pak Prokop s počátku mezi nejvýstřednější Táboři náležel, přece po čase smýšlení své zmínil, a takovou moc nad Táboři měl, že se jeho náboženské smýšlení potom takoruka pravidlem stalo Tábořského vyznání. Co kněz býval vždy jen vůdcem v poli, nikoliv však bojovníkem; protož nikdy sám zbraně nenosil, leda snad nějakou skrytou dýku pro svou osobní bezpečnost; nicméně vůle a hlas jeho nacházely čím dále tím větší poslušenství u Táborův. I nazývali jej Prokopem Velikým dílem pro skutky jeho co vůdce výtečného, dílem pro rozdíl od kněze Prokopa čili Prokopa Malého, který nyní se stal hejtmanem Sirotkův, však dary ducha příliš nevynikal. Co se osobnosti velikého Prokopa týká, byl postavy prostřední, těla silného, tváře načernalé, očí velikých, vzezření děsného, jak se to Eneášovi zdlálo, ačkoliv výraz tváře jeho zajisté ukazoval nevšední rozum a vtip; na hlavě jen málo vlasův měl, odtud ho také Holým nazývali. Nosil se po

světsku, roucho jeho bývalo na oko hrubé, uvnitř však tenké a vzácné.

Druhý válečník, kterýž toho času počal slyňouti, byl Jakoubek z Vřesovic, bezpochyby od malé postavy tak zvaný, rytíř moravský a již toho léta pán na hradě Bílině; stal se předkem rodu napotom po dvě století v Čechách mocného a slavného. Třetí byl již několikrátě jmenovaný rytíř Příbík z Klenového, toho jména čtvrtý v rodu svém, sedním na hradě Klenovém blíž Klatov. Oba tito válečníci nebyli však srdcem svým Táborům oddáni, než toliko pro válečné štěstí se k nim připojili a jejich vítězství mnozí pomáhali; však později, když se časy změnily, a štěstí straně Tábořské se zpronevěřilo, odpadli oba, přidavše se ku straně vítězné.

Musíme ještě kněze Bedřicha, faráře někdy Strážnického na Moravě, jmenovati, kterýž tam r. 1421 nový Tábor založil, potom do Čech vypuzen byv k Orebitům se připojil, a po jejich rozptýlení nyní k Táborům se přidal. Ion válečnými skutky proslul, avšak teprv později.

Bitva blíž Ústí nad Labem.

1426 16. června.

Jakoubek z Vřesovic po velikonoci k městu Ústí přilehna, pomocí Pražan již na třetí měsíc toho města s velkým namáháním dobýval. Posádka míšeňská vidouc setrvalost Čechův, kteří nejen hojným střelením z děl ale i podkopáváním zdí městských ji sužovali, žádala rychle z říše pomoci. V Němcích sněmovali knížata již od 1. května v Norimberce, horlili tam řeči sice proti Čechům dosti, ale skutky smítal každý se sebe na druhého. I Saský vojvoda, Bedřich Bojovný, tam byl a velmi o to stál, aby mu říše proti Čechům pomocí svou přispěla. A tu za nepřítomnosti jeho došlo manželky jeho volání za pomoc od posádky Ústské. Kateřina, vojvodkyně Saská, rusovlasá ale odhodlaná a moudrá paní, nemeškala, nedočkavši se svého manžela z Norimberka, svolati a sebrati ze všech zemí saských, durynských, míšeňských a lužických velikou zbrojnou sílu, kterou když ji pohromadě měla, k osvobození Ústí do Čech poslala. Avšak Jakoubek z Vřesovic záhy se o tom dověděl, a také on nemeškal zpraviti všechny strany a jednoty husitské, aby mu dle úmluvy proti cizím nepřátelům ku pomoci přišli. I hned se hnula všechna vojska česká a k Ústí táhla; v čele Pražan táhl osobně co vrchní vůdce kníže Sigmunt Korybutovič, maje při sobě pány

Viktorina a Hynka z Poděbrad, Hynka Koldšteinského z Waldšteina, Jana Smiřického ze Smiřic, moravské pány Jana Tovačovského z Cimburka, mladého Václava Strážnického z Kravař a jiné, též jednoho knížete ruského, kterýž se Fridrich jmenoval, pro neznámou vinu vlast svou opustil a k Čechům se přivinul, mezi kterými potom se zcela počestil a po celou válku husitskou v jejich spolku bojoval a dobrodružil. Co velitel vojsk tábořských přitáhl kněz Prokop Veliký a v čele Sirotkův byli hejtmani jejich Kuneš z Bělovic a Jan Královec z Kralovic. Dne 14. června již všechna ta vojska před Ústím s vojskem Jakoubka z Vřesovic v jedno se strhla, a bylo všeho lidu branného asi 25.000 Čechův, Moravanův a Korybutovičových Polákův. Toto vojsko hnulo se od Ústí k západu na táblou, širokou výšinu, kdež se říká na Běhání v tu stranu k vesnicem Předlici a Hrbovicům, kdež očekávalo příchodu nepřátel.

Naproti tomu Kateřina Saská, vystrojenější vojsko své, sama je přes Freiburg v Míšni až k českým hranicem doprovázela, a tu s ním se loučíc bojovně nemeškal řečí velmi pohutlivou napomínala. Itáhli Němci dne 15. června ve třech proudech na třech místech přes Krušné hory do Čech, jedni cestou k Janovu (nynějšímu Jahnsdorfu), druhí cestou pod hradem Osekem a třetí cestou pod Krupkou, počítajíce do 3000 vozův, 180 děl a asi do 70.000 bojovníkův, a majíce pana Bosa z Fictum za nejvyššího vůdce. A když v neděli ráno, 16. června, toto mračno Němcův k Ústí táhlo, tu Čechové hned k nim listy psali velmi milostivé, pravíce: „kdyžby vám Bůh pomohl, abyste nás jímali, ale nezabýjeli, a jestli nám pán Bůh pomůže, téhož se od nás zase nadějte.“ Ale Němci při veliké své pýše a spurnosti spoléhajíce se na veliké množství a sílu vojska svého, hrdě zase vzkázali, že oni kacířův živiti nebudou a každého že pobijí, tak jakž přikazuje klatba papežská. Proto Čechové všichni zavázali se sobě vespolek, že také žádného Němce živiti nebudou. Nechtěli se sice v neděli do boje dávat, vidouce však, že se tomu nevyhnou, poklekli všichni na kolena, modlili se k Bohu s velikou pokorou a náboženstvím a přijímali večeri páně. Kníže Sigmunt Korybutovič sám předcházaje dobrým příkladem, podněcoval horlivou řečí své bojovníky k udatnosti, avšak nejvyšší vedení boje svěřeno jest nikoliv jemu, nýbrž knězi Prokopovi Velikému.

Jeho kázáním zšikovali se hned Čechové s vozy svými očekávající útoku nepřátel. Němci vidouce to z povzdálí, domnívali se, žeby Čechové úmysl měli prchnouti pro množství Němcův veliké, a nedávše sobě času, aby po namáhavém pochodu přes hory sobě pooddechli, hned před polednem při náramném suchu a parnu, s ne-

malou srdnatostí a domýšlivostí na české vozy se obořili, tak že se jim skutečně také podařilo, jednu krajní řadu sešikovaných vozův rozraziti a převrátiti. Čechové však nechavše je unaviti se tím prvním namáhaním potom teprv vzkřikli a s vozův na ně stříleli z houfnic a tarasnic, až v nich prý veliké cesty a průchodiště dělali;

Výjev z bitvy blíž Ústí nad Labem u Hrbovic na Běhání 16. června 1426. (Str. 1049.)

(107.)

také dlouhými háky jezdce s koňův strhali a na zemi je utloukli. A když nenadálým odporem tím nepřátelé upadali ve zmatek, teprv Čechové vyskočivše z vozův, počali Němce bít takovým klopotem, že brzy celé jejich vojsko obrátili na útěk. Nastalo tu krveprolití tak náramné, že potok tudy do Běliny k Ústí tekoucí toho dne

celý prý byl krvavý. A však větší díl nepřátel zahynul teprv na útěku, jedni horkem, prachem a žízni sami se zadychajíce, jiní poráženi jsouce a běžíce po pláni s bojiště k horám až za Krupku a hrad Supí Horu čili Kyšperk. I leželo na tom celém prostranství od bojiště až k Supí Hoře těl zabitých jako snopův na

poli; ba našlo se pod samými horami u Krupky přes tři sta rytířův německých na jedné hromadě pobitých. Čechové, jak si byli řekli, nižádného Němce toho dne neživili; čtyřmécitma hrabat a pánův německých vidouce u vsi Hrbovic, že nijakým způsobem nevzniknou, slezli s koní, pod svou korouhví před Čechy na kolena poklekli, meče své německé s jílcem podobu kříže mající do země zabodali a za život svůj prosili, — avšak Čechové pro své sliby a závazky a tak jeden pro druhého nesměli jich živiti, než přece je tu všechny pobili, šetříce toliko mladého života, pacholat rytířských, kteříž opodál jejich koně a kolčí helmy drželi. Že pak mnozí Němci do vsi Předlice a Hrbovic se utekli, obstoupili ty vsi Čechové a zapálili, tak že žádný Němec nemohl ujíti a v tom ohni zahynul. Pan Jakoubek z Vřesovic byl by chtěl panu Waldenberkovi z Wolkensteina život zachovati, i vzal jej na kůň za sebe; však z bitvy unesti ho nemohl, neboť vidouce to prostí Táboři prostřelili německého pána na koni za panem Jakoubkem, tak že padaje byl by bez mála i Jakoubka s koně strhl a o život připravil. Všickni náčelníci vojsk českých znamenitě se drželi; kníže Sigmunt Korybutovič sám s mečem před sebou nepřátely s velkou statečností porážel; rytíř Vácha z Říčan a Popovic držel knížecí korouhev, a statečně sni se oháněl, až do skonání bitvy; Táboři bitvu začali, a kam se vrhli oni a Siroťci, tam tekla krev potokem. Zvláště hrdinsky si počínali Václav z Kravař, oba pánové z Poděbrad, Hynek Koldšteinský z Waldšteina, Hynek Krušina z Lichtenburka, Jan Smiřický, Čeněk Mičán z Klingsteina, Albrecht Kamýcký, Vaněk Černo-horský z Bozkovic, Bavor z Peršteina, Jaroslav z Chlumu, Záruba Dohalský, Beneda Bohdanecký, Jošt Blankšteinský z Wartenberka, Václav Březovec Mašťovský, Polák Jan z Górký, ruský kníže Fridrich a Burian Trčka z Lipnice, kterýž vehnal se do prostřed vojska německého, tak že ho již za ztracena měli; ale on se s praporcem vrátil.

Ani před tím ani potom nebylo více krvavější a krutější bitvy v celé válce husitské; zahynulo v ní zajisté mnohem více nepřátel, nežli v které koliv jiné bitvě, a to až do patnácti tisíc, a mezi nimiž byl květ šlechty míšeňské, durynské a saské; padlo 7 hrabat a 23 korouhveňích pánův, zejména hrabata Arnošt a Fridrich z Gleichenu, Jindřich z Hartenšteina,

Proce z Querfurtu, hrabě z Beichlingen a jiné vzácné osoby. Ztráta na české straně zas jen na 30 mužův se udává, mezi kterými byl též Jan Bradatý, měšťan Pražský, kterýž při smrti krále Václavově byl Staroměstským purkmistrem. Ohromná kořist Čechům do rukou se dostala; píše se, že sebrali 37 kop vozů, tři kopy děl rozličného druhu a 66 stanův německých, což ještě Čechům příležitost zavedlo, že se potom Sasům trpce vysmívali, že oni, Sasové, kromě krvavé porážky ještě prý i v papežovu klatbu upadli, dovezše a donesše kacířům tak hojného zboží proti záповědi jeho.

Míšeňská posádka v městě Ústí zavřená, vidouc porážku svých, již téhož dne počala opouštěti město, a když nazejtří Čechové k městu přilehli, jen slabý odpor nalezše, bez nesnáze ho dobyli a koho z Němcův ještě v něm dopadli, toho zbili. Pan Jakoubek z Vřesovic pak především svých lidí tam od Němcův uvězněných kázal z vězení dobytí; celé město bylo popleněno, vypáleno a tak velice zkaženo, že po tři léta potom pusté leželo, až je zas pan Jakoubek z Vřesovic svým lidem osadil a zdělal, a až do přijetí krále Sigmunta do země ve své moci držel.

Také nedaleký odtud hrad Blansko, kterýž Němci Blankenstein nazvali, a jež Míšeňáci také ve své moci měli, vzdal se po bitvě z pouhého strachu panu Sigmuntovi Děčínskému z Wartenberka, kterýž byv dosavad horlivým stranníkem krále Sigmunta a boje se spojené moci husitské, nyní k nim se připojil.

Zpráva o strašlivé porážce Němcův prolitla mžikem blesku celou říší Německou, nebylo hradu a města v Míšeňsku, Durynkách a celých Sasích, kdeby neoplakávali smrti drahých úduv rodinných, a všechny ty země pojal takový strach před Čechy, že i vzdálená města, jako Erfurt, Jena, Dobrosol ba i Magdeburk k obraně se chystala, anobrž i v Hesích až k Rýnu činěny jsou opatření potřebná.

Na místě u paty hor pod Krupkou, kde po bitvě přes 300 zabitých rytířův na hromadě leželo, vystavěli po čase jejich příbuzní kapličku Bolestné Matky Boží. Z té kapličky stalo se pak podnes proslulé místo poutnické, kteréž Čechové Bohosudov, (jako že by tu byl Bůh mezi Čechy a Němci rozsoudil), Němci pak Maria Schein nazvali. Také na bojišti u Předlic postavena jest na památku kaplička, která podnes stojí.

Nové rozdvžení mezi Čechy. Obležení Mostu, Poděbrad a Břeclavi; jiné různé boje.

1426 od července do sv. Václava.

Neštěstí Němce v říši jejich ku svornosti připudilo, a již než tři neděle po bitvě Ústské minuly pohybovala se nová vojska jejich proti českým hranicem. Štěstí naopak vedlo Čechy k různicem a rozbrojm, tak že z velikého svého vítězství prospěšných následkův sami opět se vzdátí musili.

Kněz Prokop Veliký žádal hned po bitvě Ústské, aby veškerá spojená vojska česká bez odkladu přes hory do Němce vrazila, a nedouce Němcům oddechu je v jejich vlastních zemích stíhala. Nesdíleli s ním toho mínění kníže Sigmunt Korybutovič a Pražané, myslíce, že doma ještě dosti pilnější práce mají; zvláště pak pan Hynek Boček z Poděbrad, který ze Žižkova někdy přítele stal se nejoddanějším přívržencem knížete Sigmunta, proti Prokopově návrhu tak urputně brojil, že by ho byli rozkacení Táboři málem zabili. I tak rozešla se vojska česká od Ústí každé v jinou stranu a za rozličnými záměry.

Vojsko Pražské vedením pana Hynka Koldšteinského z Waldšteina k západu se obrátilo, a na novo hrad a město Most oblehlo, kteréž jako Ústí míšeňskou posádku mělo, — dobývajíce ho střelbou z prakův a děl do pěti neděl. Tu dne 5. srpna přitáhlo na Pražany jako před pěti léty silné vojsko vojvody Saského a svedlo s nimi před městem bitvu krvavou, v kteréž na obou stranách 1500 bojovníkův padlo, a vítězství nerozhodnuto zůstalo. Pražané však znamenajíce, že jim u toho Mostu válečné štěstí nekvěte, v noci od něho tak spěšně odstoupili, že jedno velké dělo, někdy Kutnohorské, několik prakův a vozův s jejich věcmi na poli zůstalo. Mišňáci ještě téhož dne večr do hradu a města vešli, a druhého dne nalezše po Pražanech zanechané válečné věci spolu s měšťany Mostskými do města je s velkou radostí převezli. Až dosud slaví Mostští Němci památku osvobození města svého od Husitův na den panny Marie Sněžné aneb v následující neděli processím po městě jako o božím těle.

Táboři a Siroťci, obrátili se od Ústí pod knězem Prokopem, Kunšem z Bělovic a Královcem z Kralovic přímo k Poděbradům, chtěje se nad panem Hynkem z Poděbrad pomstít. Tentýž pan Hynek z Poděbrad teprv lonského roku vymstil se na svém strýci, Janovi Puškovi z Kun-

štatů, kterýž seděl na hradě Kostomlatech nad Labem nedaleko Nymburka. Přijev k němu pan Hynek s komonstvem svým na Kostomlaty, pana Pušku pro nějakou prý nevěru zabil a do věže uvrhl, manželku pak jeho beze všeho z hradu vyhnati dal, načež pan Puška brzy u vězení umřel. Nyní měl se pan Hynek Boček co brániti proti svým nedávným přátelům a posledně druhům v bitvě nad Ústím. Táboři a Siroťci 13 neděl před Poděbrady leželi, dobývajíce úsilně hradu střílením z děl a prakův; avšak pan Hynek nadobyčejnou udatností mařil všecko jejich úsilí, a nejen střelbou z hradu ale i častými výpady veliké škody jim činil. Jednoho dne, když v jejich táboře kněz právě kázání měl, vyšla rána ze hradu, a koule z děla zabila jedenácte bratří najednou, kteří okolo kněze shromážděni byli. Proto Táboři a Siroťci nemohouce u Poděbrad poříditi, konečně s hanbou odtáhnouti museli. Však nedlouho potom sám pan Hynek Boček neočekávanou smrtí z toho světa sešel. Mrzel se totiž na své sousedy, měšťany Nymburské, proto že s Táboři nyní bvli v jednotě; chtěl pak o sv. Havle v říjnu toto město potrestati a brannou mocí do něho vlnouti. Spoléhaje se snad na podporu mírnější, Táborům nepřející strany v Nymburce, přiblížil se s vojskem, a napřed sám jediný se svým písařem do Bobnické čili Poděbradské brány vjel. Strážní v bráně divili se nejdříve smělosti jeho, vidouce však zbrojný houf za ním, spustili první zapadací mříže čili šraňky, nedajíce panošům jeho do brány vskočiti. Práví se, že měl koně tvrdoústého, který bezděky s ním mezi šraňky vběhl. A tu v bráně byl pan Hynek, muž stařícký avšak smělý a udatný, od sladovnické chasy, kteráž právě z městských přiskopův vodu nosila, sochory zabit. Nymburští dali pak na tom místě ve zdi v bráně kříž vytesati, který se tam podnes spatřuje.

V krátce na to umřel o novém roce také paně Hynkův bratr, Viktorin Boček z Poděbrad přirozenou smrtí na zámku v Pardubicích, otec potomního krále Jiřího z Poděbrad, kterému nyní bylo teprv nesplna 7 let.

Mezi tím, co se tyto věci v Čechách dály, byl r. 1426 Olomúcký biskup, Jan příjímím Železný, pro své zásluhy o církvev moravskou, a že i osobním udatenstvím husitskému učení na Moravě kde i jak mohl překážel, od papeže Martina V. kardinálem učiněn, aby jsa v důstojenství povýšen, tím horlivěji a účinněji působiti mohl. Vojvoda Albrecht Rakouský zas brzo po bitvě Ústské v zemích svých asi 40.000

branných mužův sebral, a maje ku pomoci od krále Sigmunta opět některé houfy uherské, obehnal okolo sv. Bartoloměje (24. srpna 1426) zvláště město Břeclav na Moravě, v němžto se byla tábořská posádka silně ohradila a po tři měsíce udatně se bránila, veliké škody Albrechtovi na lidech činíc a též nemalé snášejíc. Zdá se, že to nejvíce pohnulo Táboř a Sirotky, bez prospěchu Poděbrady obléhající, že odtud se zdvihše od Poděbrad upustili. Prokop Velký sebrav se v nemalé síle na Moravu táhl, aby Břeclavským pomohl, neboť nedostatkem potravy mohli konečně přece v Rakušanův moc se dostat. Táboři na Rakušany u Břeclavi náhle uderili, jejich šiky prorazily, a potravy a posily do města dodali, tak že Albrecht dne 19. listopadu 1426 přinucen byl s pole strhnouti se škodou a hanbou velikou.

Ještě na jiné straně země České touž dobou se bojovalo. Jan vojvoda Bavorský totiž obnovil své vpády proti Husitům do Čech u Domažlic a 11. září 1426 se mu podařilo nedaleko Klatov je i porazit. Však toto podřízené vítězství Němcův nemělo váhy takové, aby se válečný běh v celku ke škodě Husitův byl mohl obrátiti; neboť hned na to ve svátek sv. Václava, 28. září, na úsvitě zlezl Příbík z Klenového zdi města Stříbra tak nenadále a rychle, že se město beze ztráty jediného muže octlo v moci husitské.

Kterak Sigmund Korybutovič, Čechy k Římu skloniti chtěje, zajat a ze země vyveden byl.

Od listopadu 1426 do května 1427.

V takových okolnostech byl král Sigmunt blízek toho, že by se byl již vši naděje na dobytí království Českého zřící měl. Psal nejmocnějšímu pánu českému, Oldřichovi z Rosenbergů dne 23. října 1426 psaní velmi důtklivé, žeby se měl s jinými věrnými pány spojit a důrazněji proti Husitům jednati, sice že je ti „chlapi“, tak nejraději Husity jmenoval, od sebe odloučí a jednoho po druhém zničí. Avšak pan Oldřich již nic na taková slova nedbaje, počal se tím bedlivěji na novo mířiti se všemi Tábořskými obcemi.

Na druhé straně zas kníže Sigmunt Korybutovič dávno ztratil pro sebe naději, žeby se kdy mohl státí králem Českým, zůstávaje vždy jen hlavou a starostou Pražanův a jednotníkův čili přívržencův jejich. Proto neprotivoval se smíření Čechův strany Pražské se Sigmuntem králem, jakož právě nyní Pražané zase v té

příčině nové poselství k němu býti vypravili, ano chtěl i sám k tomu napomáhati, mysle sobě, že za to aspoň od krále Sigmunta náhrady a odměny dojde. Zajisté také jeho přičiněním počalo se v Praze zmáhati smýšlení papeží příznivější, a byli již nejedni, kteří by se byli tím spokojili, aby se církev napravila, když ne ve smyslu Husově aspoň v tom, čeho někdy mistr Matěj z Janova byl žádal. Hlasové s té strany již se směli ozývati, hanili předešlé boření klášterův a kostelův, tepání obrazův a kazení ozdob kostelních, ano již i to kárali, že světské osoby v držení církevních statkův se uvázaly, nazývajíce to svatokrádeží, a že potřebí jest státi v poslušnosti církve a papeže. Úcta k Janu Husovi a k učení jeho zachovávala se sice, a potřeba přijímání pod obojí se hájila: za to však všechny smělejší novoty netoliko bratří Tábořských nýbrž i Viklefovy články vyhlášovaly se v Praze zjevně za kacířské, aneb aspoň za bludné a pohoršlivé. Z Pražských mistrův a kněží nejdále v tom zpátečnictví šel mistr Jan z Příbrami, za ním pak mistři Křišťan z Prachatic, Prokop z Plzně a Petr z Mladenovic. Mistr z Příbram svými řeči již velice pobouřil celé obyvatelstvo Pražské; neboť i mírnější kališníci počínali se báti, že kdyžby se Viklef kaceřoval, pak by i Hus, který Viklefa chválil a následoval, také kaceřován býti mohl. Proto o vánocích 1426 na universitě v Praze zase veliká disputace byla, a to u přítomnosti knížete Sigmunta Korybutoviče, při které mistr Jan z Příbrami s mistrem Petrem Paynem ostře na sebe vrazili. Payne Angličan ujímal se svého krajana Viklefa horlivě a důtkladně a hájil jeho učení nalézaje v tom podporu od českých mistrův Jakoubka ze Stříbra a Jana z Rokycan. Nejtuzší hádka byla, jak obyčejně, o večeři páně, a kterak se jí rozuměti má. I byli by Pražští mistři smýšlením zpátečnického z pouhého odporu proti smělejšímu Husitům, Tábořům a Sirotkům, již málem se octli v lůně církve katolické, a nastala již doba, ve kteréž se rozhodnouti mělo, má-li husitství, kromě rozhodných sekt Tábořské a Sirotců, vůbec nějakého samostatného jádra života, které by se v budoucnosti ještě rozvíjeti mohlo. Když by tomu tak bylo, tužby byli mírní kališníci museli uznati, že všechny jejich dosavadní snahy a strasti byly pouhé poblouzení z cesty, škodlivé sny, které nemají práva k životu.

Kníže Sigmunt Korybutovič, který se dosavad do žádných sporův o náboženství obezřele nemíchal, chtěl tenkrát rozhodnutí

otázky o podstatnosti anebo planosti kališnictví přispíšiti, avšak rozhodně si tím uškodil. Mysle totiž, že strana mistra Jana z Příbrami mezi mírnými Pražany má převahu ve městě, spoléhal se na ni, že jej v jeho záměrech podporovati bude. Chtěl totiž sobě získati zásluhu a slávu v celém křesťanstvě, kdyžby o něm se pravilo, že on zase Husity ku poslušnosti církve uvedl. Proto vypravil tajné poselství k papeži Martinovi a oznámil jemu také písemně, že Čechové hotovi jsou vrátiti se do lůna církve, budou-li od papeže stolice neprostředně slyšeni. Avšak papež skloňoval se k té žádosti jen na ten způsob, že Čechům bezprostředního slyšení dá jen pod tou výminkou, kdyžby se Čechové poučení a rozsudku apoštolské stolice naprosto podrobili, neboť prý církev žádného hádání a rovnání o víře s nimi dávati se nemůže. V takovém smyslu psal papež také králi Vladislavovi Polskému a velkému knížeti Vitoldovi Litevskému, aby se za prostředníky postavili požívající prý větší důvěry Čechův, nežli Sigmunt král. Avšak takového jednání a míření neměli kališníci v úmyslu; ani rozhodní ani mírní kališníci toho si přáli, aby oni co vítězové nyní jako kající hříšníci a pobloudilci měli se samoděkem podávati na milost posavadnímu neustupnému nepříteli svému. Vynikalť pak tehdejšího času mezi mistry, kněžimi a světskými lidmi co horliví Husité Pražské, kališnické strany následující mužové: předně mistr Jan z Rokycan, tehdež již farář u Panny Marie před Týnem, kostela to nyní na Starém městě za hlavní chrám pokládaného. Podle tehdejšího zvyku zvali ho zkrátka Rokycanou, kterýmžto jmenem jej dále jmenovati budeme: narodil se okolo r. 1397 v Rokycanech na předměstí Pátku ve staré kovárně naproti hostinci na „Železné“, a vystudovav na obecném učení Pražském a dosáhna důstojnosti mistrovské dal se již v mladém věku bezpochyby od arcibiskupa Konrada vysvětit. Již r. 1424 vynikl mezi mistry Pražskými, když co řečník Pražanův starého Žižku na Špitálském poli k ušetření Prahy pohnul. Palacký o něm praví, že byl řečník výmluvný, povahy pevné a neohrožené, obcování bezúhonného, ale Husita horlivý; ačkoliv správa duchovenstva Pražského nebyla jemu toliko samému svěřena, však on převahou ducha svého vedl ji skutečně. Tento muž pak téměř po padesát let církev pod obojí v Čechách spravoval, a stal se hlavním hajitelem a zastupitelem jejím. Vedle něho počal již vynikati také kněz Martin Lupáč z Chrudimi, jemu ve mnohém ohledu ne-li rovný, aspoň podobný, a potom i

dějepisec náš, mistr Vavřinec z Březové, kterýž v těchto letech svou zvláštní přičinlivostí v duchu Rokycanově a spolu odporem proti zpátečnictví mistra Jana z Příbrami pozornost na sebe obracel. Z měšťanův zas, kteří ve městě vedle Rokycany nad jiné co rozhodní Husité svou činností vynikali, jmenují se známý již Jeronym Šrol, nepřítel knížete Korybutoviče, František Šilink, Hedvika krejčí, Matěj Smolař a Václav Štraboch. I mezi knížecími důvěrníky a služebníky byli mužové, kterým se takové podávání se Římu, jaké Sigmunt Korybutovič strojí, nelíbilo. S počátku proskakovaly o tom, co řečený kníže strojí, jen temné pověsti, avšak budily hned podezření, různice a nepokoje v Praze. Hned pak se tvořily nové strany ve městě. Konečně zachyceny jsou listy knížecí, v kterých se celý úmysl Korybutovičův vyjevil. Tu vystoupil na zelený čtvrtek, dne 17. dubna 1427, Jan Rokycana v Týnském chrámě na kazatelnu, vše to na kázání obecnému lidu oznámil, a hned bylo velké zbourání po celé Praze. Kněží z chrámu se svátostí na velké náměstí vyběhše volali: „Dobrá družino! zrádné listy jsou přejaty, o nás jest to uloženo!“ Na radnici udeřeno zvonom na poplach, lid se sbíhal ve zbraní po ulicích a náměstích volaje na zradu a zrádce, dva knížecí dvořané, Svojše ze Zahradky a Jan Rozvoda ze Stakor příjímám Rameš v čele ozbrojených zástupův do Králova dvora na Starém městě, kde kníže Sigmunt býdlel, vrazili a knížete se zmocnili. Tu jej pak pod stráží ve dne podrževše, večer zakuklili a tak na hrad Pražský vedli. Zároveň pak jiní zástupové zpátečnické mistry, Jana z Příbrami, Křišťana z Prachatic, Prokopa Plzeňského, Petra z Mladenovic a ještě jiné osoby vyhledavše, jich se zmocnili a do Staroměstského vězení na radnici je vsadili. Tak se stal zase převrat v Praze veliký, ač ne bez boje ale bez prolití krve; Rokycanova strana dostala se na vrch, a o hledání milosti a odpuštění v Římě napotom ani řeči nebylo.

Po velikonoci vyvezli knížete Sigmunta Korybutoviče potajmo do Boleslavska na hrad Waldštejn u Turnova, kdež ho panu Valečovskému k bezpečnému opatření odevzdali, tak aby ani nejvěrnější přívrženci o něm nezvěděli, kde by se nalézal. Sám pan Hynek Koldšteinský z Waldštejna, jeho obzvláštní přívrželec, ani netušil, že se kníže na jeho rodním hradě nalézá, kterýž ovšem jemu nenáležel.

Mistři Pražští, kteří s knížetem Sigmuntem spolu byli pracovali o poddání se pod moc papežskou, museli hned na to 25. dubna 1427 Prahu opustiti, a i Poláci v knížecí družině do země přišli vypovězeni jsou ze země dne 2. května.

Zároveň starali se ostatní kněží Pražští, zvláště vedením mistra Jakoubka ze Stříbra, o to, aby pro zachování svornosti a pokoje ve věcech víry na novo ohlásili a určitěji vyslovili čtyry články Pražské, aby každý věděl, jak se jim má rozuměti, co a jak má každý věřiti, a jaký způsob i řád věcí křesťanských má se zachováti. Tím novým oznámením řečených článkův chtěli také určitě vytknouti všecko to, v čem se kališnictví dělí od Římské církve a také od učení Táborův a Sirotkův. Co do prvního článku, kterýž jednal o večeři Páně, a o kterémž největší hádky mezi husitskými sektami bývaly, bylo takto přikázáno: „Ve svátosti oltární vidomé, kteroužto sám Kristus, jeho učenníci a jiní svatí v pravdě chlebem nazývají, jest divným, před očima našeho smyslu a rozumu skrytým obyčejem pravé tělo našeho Ježíše Krista, kteréžto počato jest z panny Marie, umřelo na kříži, za mrtvých vzkříšeno bylo a na pravici sedí boha otce všemohoucího.“ Toinu že se má sprostě věřiti a nehledati ani nepřijímati výkladův nově vymyšlených sebe vtípnějších, a vždy nesnadných a neužitečných. Tímto dodatkem mířili Pražští mistři hlavně proti Táborům, kteří právě nejvíce do tohoto článku rozumu své vkládali; tu však se urazil i mezi Pražskými mistry Petr Payne, Angličan, který si v té věci něčeho nechtěl dáti předpisovati, a od té chvíle od Pražanův se oddělil, nejprv k Sirotkům a konečně k Táborům přistoupil, u kterých nedlouho potom stal se jedním z prvních učitelův jejich.

Nový obrat ve válce. Čechové se dali na výboje v sousedních zemích. Vpády do Rakous, Lužice a Slezska.

1427 od dubna do 24. června.

Osm let již bojoval Český národ pro své náboženské přesvědčení, a při všech vítězstvích, kterých Čechové na svých protivnících vydobyli, aby uznání došli, nepřišli ani o krok dále, any vždy nové a nové křížové války proti nim se zdvihaly, a jak světská tak církevní moc neustávala, mocí zbraně o to se pokoušeti, jak by je buď do lůna církve Římské zase navrátila, buď docela potřela. Římská církev nemohla

snášeti zjevné proti sobě pozdvižení v malé zemi a od malého národu, a vyjednávati s ním, povolovati jeho žádostem a podávati se vůli jeho; cožby mohlo ještě býti pravého, svatého a bezpečného na světě, jestliže i sama svrchovaná moc této církve stávala se pochybnou, dávajíc se napomínati, napravovati a poučovati od Čechův? Římská církev hned od svého počátku podivuhodným důmyslem a důsledností zmocnila se všeho toho, na čem se zakládal pravý pokrok ducha lidského, a tím i blaho netoliko jednotlivých osob ale i celých národův. Povlovně, přirozeně a neodolatelně opanovala všechny západní země a národy v Evropě. Přesvědčení o jejím božském povolání a právu utkvělo tak hluboce v myslech lidí, že ani nejkřiklavější převrhlost a zkaženost některých hlav jejích nemohly vyvrátiti víru v její neomylnost. Proto nemohlo ani řeči býti o tom, aby se s Čechy umlouvala a jim povolovala.

To nyní někteří Čechové již poznávají začali, tím více, že následky osmiletého válčení již valně cítiti se dávaly. První chvíle nadšení, kde blouznivá obětavost a podnikavost nesčíslné zástupy do zbraně hnaly, ochabovala a hynula čím dál tím patrněji: obchody, řemesla a živnosti hynuly, a nejeđen nedostatek doléhal již velmi citlivě na celé třídy obyvatelstva. A to mnozí nabažili se již té svobody duševní, které se byli domohli, bída je roztoužila po míru stůj co stůj, a zostudily se jim novoty, které byli u sebe zavedli. Všichni tito zpátečníci zmýlili se však velice, když myslili, že by se Čechové zas do svých starých kolejí dali nyní tím snáze zarejdovali. Ačkoliv většina po míru toužila, přec nikdy nechtěla toho se odříkati, což již byla za pravdu uznala, a jestliže chtěli o mír a narovnáni jednati, to zajisté jen tím způsobem, aby to nebylo té poznané pravdě na ujmu a k úrazu. Poznávali však Čechové také, že posavadním způsobem války od protivníkův ničeho nevymohou. Ještě bylo při všem zpátečnictví a při všech vnitřních svízlech v národě Českém tolik odhodlanosti a ráznosti, že nemyslili ustati na nastoupené dráze války. Nechtěla a nemohla-li strana Římská s Čechy se mřiti, tu Čechové poznali potřebu, že ji musejí novými pohromami omráčiti, aby ji takto k vyjednávání a míření donutili, a to na základech nových, v křesťanstvě ještě neslýchaných; uzavřeli podniknouti válku výbojnou, nepříteli samého v jeho domově vyhledávati, a splácejíce mu toho, co on dosud v České zemi natropil, svrchovanou měrou, donutiti jej konečně k tomu, aby sám uznal potřebu, že by se žádostem Čechů

povoliti mělo; zrovna jak římská zásada zní: „trýzeň napomáhá rozmyslu.“ — dokud trýzeň nepřítelů nedožene, zůstane vždy takovým, jakým byl. Kněz Prokop Veliký hlavně tento obrat způsobil: on již po bitvě nad Ústím chtěl české hranice překročiti a nepřítelů v jeho vlastní zemi pronásledovati, neboť to jest pravda, třebaš nebyl tak nadobyčejný vůdce jako Žižka, nicméně předčil jeho politickým duchem a rozhledem. Brzy také Táboři jeho vedením domohli se skutečné převahy mezi všemi stranami v zemi. Táboři ve spolku se Sirotky jali se nyní nabíhati výbojně do krajů sousedních, ne pro panování v nich, ale pro donucení strany odporné k usmíření se na základě rovnosti, a také aby cizí kořisti nahradili nouzi panující ve vlasti. Mezi tím však dobývaly se v zemi samé ještě jednotlivé hrady, které byly v moci strany královské, aby na překážku nebyly.

Již o novém roce 1. ledna 1427 objevil se zástup Táborův a Sirotkův v Rakousích, vypálil a obořil tam dva kláštery Světlou, řádu Cisterciánského, kterou Němci Zvetel nazývají, a Altenburk, řádu Benediktinského; i vrátili se domů s velkou kořistí. Na tom však nebylo dosti: v měsíci březnu vypravili se s větší než před tím silou, počítající asi 16.000 bojovníkův, opět v tu stranu rakouskou, a oblehli 12. března město Světlou opodál výše řečeného kláštera. Tu na ně vyrazilo pozejtří vojsko rakouské, jehož vůdcem byl pan Reinprecht z Walsee. Byli při něm se svými lidmi také rakouští pánové Leopold Krajíř z Krajku, z Majsova, z Lichtenšteina, z Puchheima a z Neinperka. Útok jejich na české ležení byl tak nenadálý a silný, že Čechové odběhše od vozův a zavazadel svých s pole strhnouti musili. Rakušané netroufajíc se, je honiti, na vozy a zavazadla se vrhli a je ukořistiti hleděli. V tom se Táboři vzpamatovali, v šik srazili a na Rakušany se obořili. Křičíce, že kdo neutěče umřít musí, tak prudce Rakušany tepali, že tito upustivše od drancování v českých vozích náramně byli pobiti, dílem v říčce Kampě utonuli, a jen malým dílem v samém městě Světlé utočiště našli. Padlo prý jich přes 9000, a Táboři sebravše velkou kořist vezli ji do Čech i s korouhví vůdce samého, Reinprechta z Walsee, kterouž byli v boji uchvátili.

Brzy potom v květnu 1427 vypravili se Táboři a Sirotky v síle asi 18.000 mužův po nejprv do Lužice a do Slezska. Tábory vedl kněz Prokop Velký, Sirotky kněz Prokop a Velek Koudelník z Březnice.

Dne 11. května blížili se již k městu Žitavě, které se silně k obraně strojilo, majíc také valnou pomoc od jiných měst a knížat ze sousedství a také zástup rytířův křížových řádu Německého z Prus. Proto nečekajíc Žitavané, až by Husité k městu samému přilehli, vytáhli proti nim do pole; avšak sotva jich proti sobě spatřili, padl na ně strach veliký, tak že obrátivše se k nim zády u náramném davu tiskli se do bran městských nazpět. Čechové je dononili a u bran množství jich pobili, a mezi nimi také samého hejtmana městského, Hanuše z Jenšdorfa. Potom nechtěvše se meškati dobýváním města silně osazeného, odrazili od Žitavy. Tím způsobem ušla také část kapituly Pražské, která v Žitavě sídlela, velikému nebezpečení. Husité táhli odtud, celou krajinu pleníce a pálice, k Hirschfeldu, Ostrohu a Bärnstadtu, a pak nechavše Zhořelce stranou obrátili se k městu Lubiji čili Lubnu (Loebau). Jeden rytíř za Lubijí osedlý, jménem Hartung Kluk, sebral se asi s 300 brannými, chtěje městu ku pomoci přispěti; avšak nežli se přiblížil, Husité již město byli obehnali, a zvěděvše o Klukovi, zaskočili zástup jeho v blízkém lesíku, a tak pobili, že rytíř sám pátý sotva, odtud vyvázl. Zároveň učinili měšťané se svým purkmistrem v čele výpad na Čechy, i něco jich potloukli, ač při tom purkmistr jejich, šípem byv prostřelen, zahynul. Druhého dne, 16. května, vzali rozdráždění Husité město útokem a obyvatelstvo bez milosrdenství vraždili. Kněží a lid hledali útočiště v kostele, avšak všickni tam zahynuli. Městský farář, kněz Jeremiáš Groll hleděl na kostelní věži se skrýti, a však Táboři nalezše ho tam, dolů ho svedli, a proto že měšťanstvo k statné obraně byl podpaloval, na náměstí prý čtyřmi koňmi jej rozčtvrtili. Na to vypravše a vypálivše Lubiji odtáhli Husité bez meškání k městečku Lemberku v Slezsku. Jiní houfové rozbíhali se až do dolní Lužice k městu Gubínu, a přepadli Cisterciánské kláštery v Nové Celi a Grünheimě, kdež prý mnichům ruce a nohy usekávali. Pan Stoš, hejtman Svídnický, sbíral valné vojsko slezské u města Zlaté Hory (Goldberg), a odeslal oddíl toho vojska, aby Lemberk mocně obsadili, nežby Husité tam přišli. Avšak Husité předběhše Slezáky mezi nimi a Lemberkem se postavili, a svedše s nimi boj, do tří set na místě jich pobili a mnohé v řece Bobře utopili. Potom nemeškajíc se u Lemberka déle přímo proti valnému vojsku slezskému ve dvou velikých houfích k Zlaté Hoře

táhli. Hlavní dva vůdcové Slezákův, pánové Stoš a Unruh vytáhli s celým vojskem proti nim, chtějce je bitvou podstoupiti. Sotva se však čeští honci zjevili, počali ustrašení Slezáci v největším zmatku, kam kdo mohl, utíkati, nejvíce cestou k Lehnici aneb k Javoru, tak že Čechové, stíhajíce je, pobili a zjímali jich počet veliký, a ještě hojných kořistí na dostižených vozích jejich nabrali. Potom se vrátili k Zlaté Hoře nazpět, a zmocnili se toho města dne 19. května bez odporu. Pozůstalí obyvatelé jeho utekli se na věže, a počali se odtud brániti. Avšak Husité podkopávali a bořili věže ze zdola, a kladli oheň pod ně, tak že všickni, co na těch věžích byli, vzdáti se musili. Jenom malá částka měšťanův, kteří na kostelní věže byli utekli, ubránili se tam, proto že Čechové dobýváním jejich meškati se nechtěli, a vypravše a vypálivše město, okolo Javora a Bolkenhainu zase do Čech se obrátili; — bezpochyby proto, že slyšeli, kterak nové křížácké vojsko z Němec proti Čechům táhne. Jak mile však to knížata Slezští pozorovali, že se Čechové nazpět do vlasti obrátili, sebrali na rychlo lid svůj branný, v patách za nimi se pustili, až přišli na české hranice v tu stranu k Trutnovu. Tu je Čechové sice vyčkali, avšak oni sobě přece netušili, a přišedše k samým hranicem zase domů se obrátili. Táboři a Sirotci z této první své jízdy do Slezska ohromné kořisti do Čech s sebou přinesli, totiž množství věcí zlatých, stříbrných a jinak drahých, roucha, knihy a zvláště dobytka velký počet, tak že potom v Čechách 15 krav za dvě kopy grošův Pražských rozprodávali.

Před tím již, nežli se Táboři a Sirotci ze své jízdy v Slezsku vrátili, oblehli jejich spojenci, Hradečtí, Jaroměřští, Kralodvorští a Náchodští ve spolku s panem Matějem Salavou z Lípy, hrad Červenou Horu nad řekou Úpou, kterýž náležel panu Hynkovi z Dubé a z Náchoda, seděním na Aderspachu, hejtmanu někdy královu na Jaroměři a ukrutnému Husitův nepříteli. Sirotci ze Slezska se vracejíce připojily se hned k dobyvatelům Červené Hory, jejíž posádka se pak jen až do 8. června ještě držela; řečeného dne pak se na umluvu vzdala a z hradu na svobodu propuštěna byla; Sirotci a měšťáci však hned jej bourati se jali, až jej celý zničili, tak že od té doby pustý leží v rozvalinách svých. Mezi tím obsadili Táboři město Jaroměř posud Sirotčí; vypudili odtud kněze sirotčího, a uvedli tam svého.

Pak ještě Táboři se Sirotky přilehli po Svatodušních svátcích k hradu a městečku Zle-

bům, proto že jeho nynější majetník po Petru Zmrzlíkovi ze Svojšína, pan Hašek Ostrovský z Waldšteina, ač pod obojí, ku královské straně přestoupil. Švezli množství děl a prakův a silně do hradu stříleli, až se jeho po čtrnácti dnech, 24. června, zmocnili. Posádka totiž poddávši se, pod umluvou svobodně odtáhla, ale hrad i městečko byly napřed vybrány a pak spáleny; hrad však jako Červená Hora byl pobořen.

Čtvrté tažení křížácké proti Čechům.

1427 od 12. července do 9. srpna.

Král Sigmunt toho i následujícího roku zdržoval se v dolejších zemích nad Dunajem, jsa tam proti Turkům zaměstnán. Proto papež Martin V. sám u knížat Německých o to se starati musel, aby nové ještě větší a všeobecnější křížácké tažení proti Čechům způsobeno bylo. V té mysli povýšil Jindřicha z Bedfordu, biskupa Winchesterského v Anglii, bratra někdy Anglického krále Jindřicha IV., spolu s Janem Železným, biskupem Olomouckým, na důstojenství kardinalské, a jmenoval jej 18. března 1427 legatem apoštolské stolice v Čechách, Uhřích a Němcích, aby co královský princ a strýc panujících v Anglii a velké části Francie dvou vojvod Jana z Bedfordu a Humfreda z Glocestru tím důrazněji křížáckou válku vésti a husitské Čechy potrestati mohl. Řečený kardinál Jindřich z Bedfordu skutečně se snažil, aby ospravedlnil velikou důvěru a naději v jeho výtečnou spůsobilost, moudrost, ráznost a zkušenost od papeže kladenou. Veliká porážka Němcův nad Ústím spůsobila v Němcích, že se 15. ledna 1427 v Bamberce zřídil zvláštní spolek rytířův sv. Jiří, jejichž účelem byl neustálý boj proti bezbožným prý nevěrcům v Čechách. Každý rytíř a úd toho spolku zavazoval se, že ode všech turnajův a jiných kratochvílí světských upustí a jenom duchovnímu rytířování pro víru se zasvětit. Za nejvyšší vůdkyni zvolil si ten spolek královnu nebes, a na korouhvi měl obraz její s Ježíškem, z jehož ruky sv. Jiří kleče věnec díky přijímá. Do půl roku zavázali se všickni postaviti se u Chebu a táhnouti odtud do boje dále na vlastní náklad svůj; knížata pak jim slíbili, že se o to postarají, aby v stejném čase také celá říše Německá k válce povstala. Sešel se skutečně sněm říšský ve Frankfurtě a učinil dne 4. května 1427 památný zápis, dle kterého Čechové mohli se již s bezpečností toho

nadšti, že jim tenkrát skutečně již konec bude učiněn. Bylo totiž v tom zápise ustanoveno, že na den ss. Petra a Pavla, 29. června, čtyry valná vojska se čtyr stran do Čech vkročí, od západu a severu totiž vojska německá, od východu Slezáci a Lužičané, od jihu Rakušané a pomocné vojsko uherské. Tato vojska že se mají vnitř Čech v jedno spojit, a mají na způsob český ozbrojena, vozovými hradbami, náležitým počtem děl, houfnic, tarasnic a ručnic též mistrův puškařských opatřena býti. Podle příkladu českého že mají desátníci, setníci a tisícníci býti zvoleni, a přísná kázeň ve vojstě že má zavedena býti, aby se v zemi nepřátelské nikdo nikamž nehýbal, leč na rozkaz hejtmánův, bojovníci aby pilně ke zpovědi a k užívání svátosti oltářní chodili, lidé loupežní však, svárliví, opilci, kostkáři, zloajci, svobodné ženy a podobná láje aby nebyli trpíni ale trestáni a vymítáni, — všecko jako u Čechův. Celé říši že se ukládá „husitská daň“, aby bylo z čeho na válku náklad vésti, z každého Žida že se má platiti po jednom zlatém, a sbírky peněz odpustkových že se od apoštolské stolice rozpíší nejen v celé říši Německé, ale i v Itálii, Dánsku, Skandinavii a v Polsku.

Následkem takových ustanovení sešla se skutečně veliká síla bojovného lidu, však více přičiněním samého Německého národu nežli knížat, kteří jako vždy, tak nyní zase, byli velmi liknavi. Při dobré správě bylo by toto vojsko postačilo, Čechy přemoci, byťby i podle českého způsobu zřízeno nebylo. Sám kardinal Jindřich z Bedfordu přispěl osobně tisícem Anglických střelcův, Němcův pak počítalo se dle jiných až do 80.000 jezdcův, dle jiných pak až prý do 200.000 branných lidí vůbec.

Bedřich kurfürst Braniborský psal 25. června Pražanům, Žateckým a snad i jiným městům českým, žele toho, že pro bludy a ukrutenství hyne koruna Česká, nej-přednější prý to úd svaté říše Německé, a naděje se, že není málo takových lidí v Čechách, kteří po řádu a poctivosti touží, jakou dříve mívala Česká země. Vděčně připomínal cti a dobrodiní, jehož předkové jeho a on sám od koruny České došli, touže po tom, by se mohl koruně té odměniti, již prý zvláště přeje. Žádaje pak, aby koruna Česká nabyla zase bývalé cti a vážnosti, aby říši Německé jako dříve mohla užitečnou býti, prosil, aby mu Pražané dali věděti, zdaliby mírnou cestou, bez válečných běhův a útrap, spor Čechův s ostatním křesťanstvem nemohl narovnan býti, slibuje jim ve všem býti prostředníkem a nejochotnějším pomocníkem.

Pražané odepsali mu 5. července: poděkovavše se mu za jeho upřímnost a vděčnost vyjádřili se, že sami o své ujmě nemohou mluvit o prostředcích míru, o nichž náleželo raditi se s pány, rytíři a obcemi. Žatečtí zas ve své odpovědi dne 6. července přáli kurfürstovi, aby poznal pravdu zákona božího, odmítajíce od sebe a od království hanebné věci a bludy, jež jim byl Bedřich vytýkal: kdyby jich někdo jimi nařkl, žeby se z nich chtěli vyvesti před kýmkoli. Poděkovavše se kurfürstovi za náklonnost ku království Českému, prosili ho, aby nevěřil kněžím, kteří o nich hanebné a bludné věci roztroušují, že oni, Žatečtí, ničeho nečiní proti prvotní církvi, již založil Kristus a jeho svatí apoštolé. Ostatní věci že chtějí vznést (jako Pražané) na pány, rytířstvo a obce.

S dalšího vyjednávání s Čechy sešlo. Již ten týden po ss. Petře a Pavle stáli hojní houfové křižákův na hranicích českých. Kurfürst Bedřich Braniborský přitáhl s biskupem Bamberským a Würzburgským do Chebu, a čekali tu několik dní, aby zvěděli, kudy na Čechy půjdou jiná knížata. Dovědév se, že Ota, arcibiskup Trevířský, biskupové Špírský a Augsburský, potom Jan a Ota, vojvodové Bavorští s některými městy ve Wejdě (Weidenu) nad Nábou ve Falci stojí, dojel k nim na radu, v níž se usnesli na tom, aby knížata s městy táhli k Tachovu, Bedřich Braniborský s biskupy Bamberským a Würzburgským ku Slavkovu.

Naproti náramnému nebezpečí nyní opět celému národu hrožícímu nelenili Čechové se opatřiti, aby jemu s neoblomnou myslí vstříc se mohli postaviti. V Praze po vypuzení viklavých mistrův a nerozhodných Husitův zase jednomyšlnost panovala, i obnovili Pražané s Táboři a Sirotky dávné přátelské umluvy, tak že v krátkém čase vrátila se národním stranám opět bývalá svornost bez všeliké nespáze. Táboři a Sirotki obrátili se vesměs ku Praze, aby odtud pustili se na obranu vlasti v Zápazí. Tak totiž jmenovali staří Čechové všechnu krajinu od Prahy k západní straně až k pomezím horám a lesům ležící. První houf Tábořův přitáhl již 12. července pokojně do Prahy, a s 300 vozy městem na Bílou horu se ubíral. Druhého dne následovali Sirotki touž cestou s 200 vozy; 15. července přijel kněz Prokop Veliký s hlavním vojskem, kteréž ubytovalo se po městě mírně se chovajíc, až dne 17. zas další svůj pochod nastoupilo do Plzeňska. Dne 18. července teprv vytáhli za předešlými Pra-

žané s některými pány, mezi nimižto zejména Menhart z Hradce Jindřichova, Václav Strážnický z Kravař a Jan Tovačovský z Cimburka se připomínají. Že pan Menhart z Hradce s sebou táhl, to stalo se ovšem bezděky, poněvadž byl umluvou od Tá-

borův k tomu připuzen, rovněž jako pan Jindřich Hlaváč z Dubé a někteří jiní. Síla českého vojska udává se, bezpochyby příliš níže, na 1500 jezdcův a 16.000 pěších, kteříž s potřebnými vozy a dély pod vrchní správou kněze Prokopa Velikého vyšli z Prahy há-

Kardinal z Bedfordu vrhá u Tachova německým knížatům říšské koronhve pod nohy 4. srpna 1427. (Str. 1069.)

jit kalicha proti celému starému křesťanskému světu. Na cestě však připojilo se k nim ještě několik houfův ze Zápraží, mezi nimi i pan Beneš z Kolovrat a z Ročova, tak že se pochod českého vojska tím poněkud opozdil.

A toho samého dne, 12. července, když první houf Táborův z Prahy vycházel, vtrhli

němečtí křižáci do Čech v tu stranu k Tachovu. Vedl je, zejména Poryňany, Šváby a Bavorsy sám nejvyšší vůdce celého tažení, Ota arcibiskup a kurfürst Trevířský, a když k Tachovu přišli, byli od tamějších měšťanův se zvláštní úctou a oslavou přijati. Pak se položili u města Plané, očekávající příchodu Bedřicha

Braniborského. Když však dlouho nepřicházel, položili se dne 23. července u Střibra, a počali toho města dobývati na Přibíkovi z Klenového.

Bedřich Braniborský s řečenými biskupy poslal zatím ze Slavkova k Bedřichovi Saskému, žádaje ho, aby s lidem svým přirazil k němu u Maštova. Ale páni a města, kteří s vojvodou Saským vytáhnouti měli, vymlouvali se jiným zaměstnáním a zůstali doma. I sám vojvoda, Bedřich Bojovný, nařkáje si na slabost, slíbil, že místo sebe s lidem svým pošle nejstaršího syna svého ku Kadani. Přitáhlo tedy 20.000 Sasův a Durynkův pod správou mladého vojvody Saského a hraběte ze Schwarburka do Čech, a před Maštovem s Bedřichem Braniborským se spojili. Na cestě do Plzeňska zmocnilo se toto spojené vojsko Maštova a Žlutice. Poslední město náleželo v ten čas již panu Jakoubkovi z Vřesovic, kterýž necítě se dosti v silách proti tak četným vojskům, z města svou posádku vytáhl. Oba výše řečená knížata vešedše do Žlutice odevzdali ji zase předešlému pánu jejímu, Alšovi Holickému ze Šternberka, kterýž byl radou krále Sigmunta. Od Žlutice pospíšilo toto vojsko k hlavnímu voji křižákův, kterýž od 23. července již město Střibro obléhal.

Vítězství Čechův u Tachova.

1427 4. srpna.

Že pak se křižáci všickni předně v Plzeňském kraji shlukli, mělo svou příčinu v tom, že se tuto nejvíce hradův, tvrzí a měst nalézalo, jichžto pánové a obyvatelé Husitům vůbec nepřáli, stojíce v poslušenství krále Sigmunta, tak že se od nich křižáci hojně pomoci a podpory mohli nadíti. Bylať tuto zajisté města Plzeň, Horšov Týn, Tachov, hrady zas Přimda, Kynžvart, Nečtiny, Bezdrůžice, Bělá, Kornberk, Drátky, Lopata, Radyně a jiných více. Město Střibro jsouc v moci Přibíka z Klenového, mohlo snadno v tomto okolí křižákům překážeti, a proto se oň všemi svými silami především pokoušeli. Přibík měl ve Střibře toliko asi 200 jízdných při sobě, a odjinud žádné jiné pomoci, leda že pan Petr mladší Zmrzlík ze Svojšína, sedícím na Orlicí, když již město obleženo bylo, s některým svým lidem k němu do města se dostal. Němci velkým nákladem města toho dobývali, a velikými děly zdi městské bořili; zvláště prý tu největšího udatenství dokazovalo

3000 bojovníkův, poslaných ze severních měst přímořských, kteří v letním vedru téměř nazí bojovali, aby jim nic ve střílení překážeti nemohlo. Za několik dní roznemohl se pak před Střibrem Bedřich Braniborský a odtud na léčení do Tachova odešel, jakž mu arcibiskup Ota Trevířský sám byl poradil. Přibík a Zmrzlík ve Střibře výborně se hájili, a nepřátelé hodně se vyslivše bořením zdi, posádce nemohli mnoho škoditi. V tom po osmideném obležení Střibra, roznese se mžikem blesku po německém táboře zpráva, že se Čechové již blíží a že jenom ještě na tři míle odtud jsou vzdáleni. Křižáci vyslali hned pana Jindřicha z Plavna na Kynžvartě s 300 jízdnými, a vojvodu Jindřicha Saského s 3000 jízdnými, aby shlídlí blížící se Čechy. Sami pak knížata uradili se, že času nočního děla ode zdi městských již valně pobořených odvezou na návrší, s něhož s Husity bojovati, a i vozovou hradbu tam zříditi chtěli. Z rána tedy v sobotu 2. srpna zapálili ležení své před Střibrem, aby se na vrchu proti Husitům postavili. Avšak strach před Čechy všecko zkazil; nastal mezi lidem a mezi vozy takový zmatek, že jedni pro druhé nevěděli, kam jeti a kam běžeti, a tak za malou chvíli veškeré vojsko, nepřítel ani ještě nevidíc, octnulo se na valném útěku v stranu k Tachovu. Kardinál-legát Jindřich z Bedfordu byl se zatím v Němcích za vojskem opozdil, svolávaje z Norimberka ještě 13. července liknavá knížata do pole; nyní právě vstupoval za Tachovem do Čech, když první houfové křižákův od Střibra utíkajících ven ze země se hnali. I podivil se nemálo takové nestatečnosti Němcův tento princ Anglický, a s velikou nevolí vrhna se proti nim jal se zastavovati je, prositi a napomínati, aby pamatovali na Boha, na svou čest a spasení duší, aby se vrátili do boje proti nepříteli, kterýž v každém ohledu prý slabší jest; dal hned rozvinouti korouhve papežskou a říšskou, a sám s křížem v ruce postavil se v čelo těch, kteří se v běhu zastavili a uposlechli jeho. Tím způsobem podařilo se mu, že v neděli dne 3. srpna křižáci postavili se ještě jednou polem u Tachova. Tachov byl v moci křižákův, maje hradby lepší a silnější než Střibro, také velmi četnou posádku Němcův křižákův, Plzeňákův a českých katolických šlechticův z kraje Plzeňského. Knížata a biskupové slibovali kardinálovi, že pod ztrátou cti chtějí do Čech se vrátiti a vše vypáliti, cokoliv krov a stěny má. Kardinál zas ujišťoval je, že beze štítu a bez pavězy chce jim býti v čele, jestli že se jen nerozprchnou.

Po stanech bylo povoláno, aby se ráno všichni proti Čechům hnuli. Avšak ráno v pondělí, dne 4. srpna, šel po knížatech strach a mráz, a jali se hanebně rozjížděti se. I vystoupil kardinal na návrší, vztýčil prapor papežský a říšský volaje úpěnlivým hlasem: „Kdo je křesťan a dobrý (to jest opravdu urozený), kdo chce ujíti mukám pekelným, ať stane pod praporem!“ Tu zvolal jeden rytíř: „Jestliže nepomstí Bůh naši hanbu a nevěrnost, není ani Bohem!“ Načež mladý vojvoda Saský vece, žeby hanba bylo, aby jezdci ubohé pěší v čas nouze opouštěli, na útěk se dávající; kdo sleze s koně, s tím že chce v předu pěšky bojovati, a když bude nejbližší, že nemají se opouštěti, ať je kdo chlap nebo šlechtic: žádal tedy na knížatech, aby koně osedlané půl míle za sebou nechali, aby nikdo od nich nebyl pošlapán. Jeden z knížat nechtěl pěšky bojovati, maje veliký strach, aby jsa bez koně, neuvázl v zajetí, kdyby musel utíkat, „rytíř bez koně jest prý jako pták bez křídel.“ Odvětil mu vojvoda Saský: „Kdo chce bojovati na koni, nemyslí než na útěk, když jde o život!“ Když pak podal kardinal Janovi, vojvodovi Bavorskému, korouhev papežskou, aby s ní proti Čechům táhl, ozval se tu jeden z knížat: „Což není mezi námi muže hodnějšího, který by měl nésti korouhev?“ Rozzlobiv se vojvoda Jan zahodil korouhev vzkříkna: „Není věrnosti mezi námi, jenom závist a zášť!“ V tom přední houfové vojska křižáckého spativše Čechy k Tachovu táhnoucí hned byli ve zmatku úplném, hrůza jména českého opět na veškeré vojsko spadla a nedávíc se více držeti, v divném zmatku zase utíkati počalo. Kardinal opakoval zas všechny prosby a hrozby své, a vida, že i knížata na koně sedají, rozzlobil se náramně, a uchopiv se říšských korouhví roztrhal je hněvem před nimi a vrhal jim je k nohoum se strašným zlořečením. Konečně, nechtěl-li sám upadnouti v moc Husitův, museli on a kurfiřt Bedřich Braniborský také na koně vsedati a za vojskem a knížaty zemským lesem pryč do sousední horní Falce utíkat, plačíce nad takovou hanbou křesťanstva.

Zůstali na místě jenom pan Vilém Švihovský z Riesenberka a český rytíř Komárovec, kteří se tu právě u těch křižácků nalézali, a Komárovec sám tu stoje pravil: „Nevěděl bych před kým utíkat, vždyť nepřítel ani nevidím!“ I jeli oba do Tachova, kdež se zamkli.

Čechové pustivše se honem za utíkajícími vojsky křižácků přes lesy, mnoho tisíc jich tam pobili, a tak v třinácti dnech odvrátili záhubu

jim od statisíc nepřátel chystanou takofka jen hrůzou jména svého!

Zároveň obehnali Čechové také město Tachov, a ležíce před ním z děl do něho stříleli, zdi prolomili a oheň na město metali, tak že je sedmého dne, 11. srpna, útokem vzali. Při tom pobili velký počet lidí, šetříce toliko žen a dětí, a spálili také klášter Karmelitánský. V boji na ulici padl také výše řečený statečný rytíř Komárovec s padesáti spolubojovníky svými, Němci a Čechy. Pan Vilém Švihovský utekl s jinými na hrad Tachovský, který se ještě tři dni držel. Však 14. srpna i hrad se vzdáti musil po velikém krve prolítí, a Čechové zajali v něm 1400 jeho obhájcův, mezi nimi řečeného pana Viléma Švihovského z Riesenberka, pana Jindřicha z Jivian řečeného Žito a jiné z katolické šlechty Plzeňského kraje. Kromě veliké a bohaté kořisti všelikého druhu dostalo se vítězům do rukou také slavné veliké dělo někdy krále Václava, řečené „Chmelík.“ Přednější pánové čeští a němečtí mezi zajatými chováni jsou od Čechův pod závazkem cti a víry na svobodu. Byltě mezi nimi též řečený Vilém Švihovský, vézeň pana Jana Tovačovského z Cimburka; avšak pan Vilém zapomenuv se nad svou cti a vírou, a 21 jiných podobných vězňův uviděvše svou příležitost v noci pryč ušli, z čehož potom, jmenovitě často řečený pan Vilém, po celé vlasti veliké ostudy požil. Proto Čechové nápotom nikoho ze zajetí na čestné slovo více z vazby nepropouštěli.

Široťci položili se do Tachova, Táboři však hleděli hned z dobytého vítězství kořistiti; přilehše mocně k brahu Roupovu, jehožto pán Jan z Roupova, jen tím se zachránil, že se k nim přidal a jim v jednotu se zapsal, také s nimi hned do pole před Plzeň vytrhl. Veškeré vojsko husitské obrátilo se totiž od Tachova k Plzni, chtěc to hlavní sídlo protivníkův svých na vždy neškodným učiniti. Dobývali města po několik dní, však bez prospěchu, potom učinili s Plzeňskými příměří až do 23. dubna roku příštího pod výminkami takovými, aby se Plzeňští se stranou pod obojí dali v nové hádání o víře; Plzeňští aby se dostavili do Žebráku, Husité že pak do Berouna přijdou, a své mistry a kněží s několika vůdci na hrad Žebrák postaví, kteříž sobě dvakrát tolik Plzeňských co živý základ vyberou a je do Berouna dodají. Na Žebráce že má pak to hádání před se jíti, a cožkoli za pravdu uznáno bude, to že potom obě strany bez výminky mají přijmouti a držeti pod nejvyšším základem cti a víry, pod ztracením

všech statkův a úřadův a pod vyhnáním z České země. Tak byl aspoň na čas pokoj způsoben v těchto západních stranách země České.

Z ostatních dvou vojsk, která s křižáky zároveň od východu a jihu do Čech měla vpadnouti, přišli jen Slezáci; o výpravě z Rakous nikdež zmínky se nečiní.

Slezáci, jakožto ohroženější nežli německé vojsko křižácké, tenkrátě větších škod Čechům zadali, vpadše u veliké síle k Náchodu. Tu se ponejprv vyskytuje jméno jednoho z vůdcův Sirotkův, Jana Čapka ze Sán, který však svým prvním vystoupením málo cti sobě získal. Jeho neopatrností dali se totiž Čechové dne 9. srpna k nemalé škodě a hanbě své od Slezákův podvesti. Slezáci úmyslně před nimi couvali, a Čechové zapomenuvše se a pustivše se za nimi, do nepřátelských záloh upadli, kdež mnozí život ztratili a jiní jen útekem do Náchoda zachovati se mohli. Slezáci vypálili potom Náchodská předměstí, a dokázavše hrdinství své pobitím mnoha chudých a nemocných ve špitále, když jim o tom zpráva přišla, kterak veliké vojsko křižácké u Tachova Čechům hanebně paty ukázalo, zase domů se vrátili.

Zatím jako Plzeňští, tak i jiní pánové a města strany královy v Čechách i na Moravě s Husity příměří uzavřeli.

Vpád strany Korybutovičovy do Prahy.

1427 6. září.

Byl nyní nějaký čas pokoj v zemi, neboť veškeren národ měl myšlení své obráceno k věcem, které se v cizině proti němu děly. Tu strana mírných Husitův, která byla tajně srozuměna se snahami knížete Sigmunta Korybutoviče, aby se Čechové raději zas k Římské církvi přiblížili a s ní se smířili pro dosažení pokoje v zemi, ta se nyní po tichu opět zkrfísila, a co by po uvěznění knížete dále bylo činiti se radila. Měliť pak přívrženci této strany uvděčné paměti skutečné zásluhy, jichž sobě byl kníže Sigmunt o pokoj a pořádek v zemi získal, a nesli tím bolestněji jeho uvěznění, že nikdo nevěděl o místě, kde ho protivníci uvěznili. Nejvěrnější Sigmuntův přívrženec byl hned od prvo počátku, když do Čech přišel, pan Hynek z Waldšteina, pán na Koldštejně na Moravě. Tento pán byl jeden z prvních mužův stavu panského, který se na počátku války husitské rozhodně ku straně národu byl přidal a velmi činně a rázně si počínal. Poznáváje však, že

všechno usilování Husitův na nastoupené dráze sotva k nějakému dobrému konci vésti může, schvaloval počínání knížete Sigmunta. Rovněž tak smýšleli Jan Smiřický, Vilém Kostka z Postupic a jiní méně známí. Ti brávali nyní často mezi sebou radu, kterak by osvoboditi mohli pána svého. Že pak se horlivějším Husitům s tím svěřiti nesměli, nevěděli si jiné rady, nežli srozumívati se s katolickými pány a šlechtici strany krále Sigmunta.

Pan Hynek z Waldšteina osvědčoval nyní, že jest ochoten, poddati se cele králi Sigmuntovi, jako to byl před ním již strýc jeho, pan Hašek Ostrovský z Waldšteina učinil, bude-li jenom strana králova pomáhati k osvobození knížete; domnívaje se, že má většinu měšťan Pražských na své straně, sliboval katolickým pánům, že uvede Prahu v moc královu. Dávni odpůrci krajanův svých pod obojí, pánové Půta z Častolovic a zpronevěřilý Jan Městecký z Opočna dali se tím pohnouti, že panu Hynkovi z Waldšteina svůj branný lid svěřili. Sjeli se pak všickni ti, kteří o uvedení Prahy v moc královskou stáli, v městě Kolíně dne 4. září 1427. Měšťané Kolínští odstoupili totiž od Pražan, a dali se pod ochranu pana Haška z Waldšteina, kterýž město někdy pánu jeho, statečnému rytíři Divišovi Bořkovi z Miletínka světil.

Na tom sjezdě v Kolíně umluven jest tedy návrh ku přepadnutí a opanování Prahy; Novoměstský rychtář a někteří konšelé obou měst Pražských měli spiklým brány městské otevřiti. Avšak ten záměr, aby se Praha v moc krále Sigmunta odevzdati měla, byl přece některým z účastníků této umluvy příliš proti mysli, a jmenovitě pan Vilém Kostka z Postupic nemohla se s tou myšlenkou spřizniti, sám druhého dne Pražskému měšťanu a konšelovi Šimonovi od Bílého Lva dal tajnou o tom výstrahu. Třetího dne předpolednem, v sobotu 6. září, stal se umluvený vpád do Prahy: pan Hynek Koldšteinský z Waldšteina s Janem Smiřickým a se 600 jízdnými vpadli otevřenými branami náhle do měst Pražských, a dostali se beze vší překážky a nesnáze až na Staroměstské náměstí, kdežto se rozestavili. Provolávali heslo své „Mír svatý!“, avšak v rukou drželi napnuté samostřily, očekávající, že obec Pražská k nim se přidá. Avšak tu Pražané teprv počali zarážeti šraňky v ulicích, vkládati řetězy a připravovati se k boji. Netoliko pan Kostka z Postupic ale i konšelé sami, kteří s tím vpádem srozuměni byli, pobouřili obec proti vpadlým, tak že tiito vidouce,

že jsou zrazeni a znajíce slabý počet svých, museli hledati spásu v útěku. Bojovali sice na několika místech ve městě, ale již ne o vítězství, nýbrž o to, jak by odtud vyvázli. I zabito jest spiklých asi sto, zjímáno přes 250, jiní pak buďto se schovali po domích po přízni a po známosti, buď utopili se ve Vltavě, když chtěli nad mostem k Malé straně koňmo přeploviti. Málo komu podařilo se, útekem se spasiti. Mistr Jan z Rokycan chtěje v největším rozjitzení boje krveprolití stavovati, oblekl se v hábit svůj kněžský, aby ho znali, neboť stáli Pražané s kordy na rynku dvěma řadama, čekajíce, koho by tudy vedli, aby zabili. Avšak Rokycana svým hábitem jatým hlavy přikrýval, a tak je do šatlavý vedl, aby jich nezbili; tím způsobem nejednoho nešťastníka uchránil, který jižjiž se měl státí obětí rozjitzené lúzy. Hábit jeho byl celý pokrvavený. Pan Jan Smiřický s mnohými panoši byl zajat a do vězení na radnici uveden; pan Hynek Koldšteinský z Waldšteina hledaje útočiště a úkrytu v domě u Slona na začátku Dlouhé třídy (nynější číslo 609), byl tam od panoše Jana Makovce z Měrunic dostížen velmi nešlechetně zabit a oknem u zadních vrat na ulici svržen. Byltě právě toho Makovce před tím u Staroměstských od šibenice uprosil, a ten se mu tak ohavně odměnil. Mrtvé tělo téhož pana Hynka potom pod pranýř u prostřed rynku zavlekli. Brzy potom stat jest v Praze rytíř Václav z Jince, přední účastník té jízdy, a několik měšťanův s ním. Panu Smiřickému podařilo se však potom uteci z vězení pomocí jakési dívky.

Aby odstraněna byla příčina, z nížby ještě jiné podobné bouře mohly povstati, umluvili se Husité s knížetem Sigmundem Korybutovičem na hradě Waldšteine, a hned dne 2. září, tři dny po vpádu jeho stranníkův do Prahy, propustili ho samoděk z tamějšho vězení, davše jej pod bezpečnou stráž vyprovoditi přes hranice do Polska. Kníže Sigmund pak, nepočítaje si toho, co jej potkalo, za příčinu k záští, nepřestal i v Polště býti laskav na Čechy a strany jejich hájiti.

Dne 11. září vešlo potom do Prahy hlavní vojsko Tábořské vedením kněze Prokopa Velkého a Sirotčí. Počítalať obě vojska asi deset tisíc pěších a 800 jízdných. Vracela se z Plzeňska a vezla s sebou kromě jiných děl a strojův válečných také pušku Chmelík na Tachově dobytou. Pražané tomu příchodu těch vojsk byli velmi povděční, a hned s nimi ve spolku dne 13. září vytáhli, aby potrestali město Kolín za to, že se od Pražan odtrhlo a že se

tam stala umluva o vpádu do Prahy. Obehnavše Kolín v neděli 14. září počali ho Pražané, Táboři a Sirotci velmi úsilně dobývati. Rytíř Diviš Bořek z Miletínka hájil jeho s čeledí pana Jana z Opočna a Půty z Častolovic k ruce pana Haška Ostrovského z Waldšteina tak statečně, že nepřátelé celé tři měsíce o vzetí města velikým úsilím a rozmanitými chytrostmi a přemarné se namáhali. Všelike jejich útoky krvavě odrážel, ačkoliv věže a zdi městské na mnohých místech již pobořeny byly a při jednom útoku věž na jedné bráně z velikých děl rozstřílena byla. Konečně, když ve městě samém mezi měšťany roztržka se stala, a valná část jich nechtěla více města brániti, tu teprv 16. prosince 1427 vzdal rytíř Diviš Bořek Kolín umluvou, obdržev s čeledí a svou družinou asi 100 branných lidí čestný průvod z města.

Nové hádání o víře na Žebráce.

1427 29. prosince.

Následkem umluvy o příměří mezi Husity a Plzeňskými učiněné mělo se státi na Žebráce hádání o víře mezi mistry a kněžími pod obojí a theology Římské strany. Nepokojovalo to papeže Martina V., a napomínal bullou dne 11. listopadu 1427 Plzeňských, aby se s kacíři do hádek o víru nikoliv nepouštěli, proto že pravda víry katolické, stvrzená tolikerými mučenníky, zjevená na tolikerých konciliích, objasněná spisy tolika svatých doktorův nepotřebuje prý ani nových důkazův. Mimochodem buďž podotknuto, jak ten papež o Čechích vůbec smýšlel; líčil je totiž v bulle v příčině Husitův dne 25. října 1427 do celého křesťanstva vydané, nejínak, než jakoby byli všickni přívrženci ztřeštěné a ohavné Adamitské sekty. Také kardinálovi Janu Železnému psal, aby tomu hádání překaziti hleděl, avšak kdyby nebylo možná uvarovati se ho, aby přivolal k němu doktorův z university Vídeňské. Naproti tomu legat papežský, kardinál Jindřich z Bedfordu již před tím psal z Frankfurtu dvěma mistrům někdy Pražským, nyní u vyhnanství z Čech žijícím, Šimonovi z Tišnova a Prokopovi z Kladrub, aby pro poučení prý a lepší navedení bludných Čechův přijali na sebe břímě takového hádání.

Mělo se pak to hádání na Žebráce státi v Boží hod vánoční, v skutku však počalo se teprv dne 29. prosince v počtu dosti valném a bezpochyby tím způsobem, jaký v umluvě mezi stranami ustanoven byl. Za opravce čili

rozsudí a pořadatele byli z obou stran vyvoleni dva světští pánové, Jan z Valdeka a Smil Holický ze Šternberka. Mezi přítomnými theology připomínají se s katolické strany mistr Šimon z Tišnova a s husitské mistři Jan z Rokycan a Petr Payne. Však nový tento pokus mistrův obou stran, poučiti a přesvědčiti sebe obapolně učenými důvody, jako všechny posavadní pokusy zůstal bezplodný, a strany se rozešly zůstávající každá při svém mínění. K tomu všemu ještě povadili se v Berouně Táboři, Siroťci a Pražané sami mezi sebou, tak že se v menší přízni odtud rozešli, nežli se tam byli dostavili.

**Nové jízdy Čechův do Uher, do Slezska, do Rakous,
do horní Falce a do Bavor.**

1428 od ledna do 13. července.

Svornější nežli kněží a mistři byli bojovníci čeští všech tří stran pod obojí, když se o to jednalo, aby společnými vpády do sousedních katolických zemí vynutili sobě uznání víry své. Nedlouho po dobytí města Kolína všechna vojska česká, Táboři pod Prokopem Velikým, Siroťci pod Prokúpkem a Pražané s Janem Tovačovským vytáhli v samé zimě do pole, obrátivše se napřed na Moravu. Majíce s Moravany příměří, nedobývali ani měst ani hradův, ani zemi plenili; toliko k Uherskému Brodu přilehli, kterýž brzo umluvou se jim vzdal. Zatím se noví houfové z Čech i z Moravy za nimi vypravili, a u města Veselí nad řekou Moravou s nimi spojili. Tu veškerá tato válečná síla překročila hranice Uherské blíž Uherské Skalice, táhla okolo Senice, poplenila celé okolí u Orechova, Modré, Pezinku a Svatého Jura, a položila se táborem u Prešpurka, jehožto předměstí ohněm vzplanula. Čechové nepokoušeje se pak dále o samo město Prešpurk obrátili se dále přes Ložnici a Senec k Šintavě a k Trnavě, a plenili dále krajiny přes Kostelany, Čechtice, Nové Město nad Váhem až pod Beckov. Zdá se, že úmysl Čechův byl, Uherskou zemi pouze vyhubiti; nedobývali ani měst ani hradův, a Uhři sami také nikde jim se vstříc nepostavili v obraně své vlasti. Nedlouho na to sešla se všechna vojska česká na Moravě u Uherského Brodu, kdežto poleževše málo, někteří s kořistí uherskou do Čech domů se vrátili, jiní pak k půlnoci se obrátivše skrze Moravu k Opavě táhli,

připravující se ke druhé a to hlavní jízdě do Slezska.

Václav kníže Opavský poddal se Čechům dobrovolně s městy Hlubšici a Hradcem nad Moravicí, zapsav se jim, že jim bude pomáhati. Města Polská Ostrava, Ketře a Osoblaha při samém blížení se husitského tábora byla od obyvatelův svých strachem opuštěna. Potom obehnali Čechové Horní Hlohov v samém Slezsku, dobyli města toho útokem dne 13. března, a zajali v něm víc než tisíc oděncův, panošův a měšťanův z měst Bělé, Prudníka a ze Střelce. Tu přijel Boleslav čili Bolek kníže Opolský sám osobně k vojskům českým, zapsal se také, že s nimi věrně bude, a vyvadil hotovými penězi lidi své od Čechův zajaté. Na to přilehla vojska česká k Nise, městu biskupa Vratislavského, kterýž tu s branným lidem svým jakož i s válečnou silou jiných Slezských knížat a měst Čechům se polem postavil. Stala se tedy 18. března 1428 krvavá bitva před Nisou, v níž do 2000 Slezákův padlo anebo se v řece Nise utopilo; Čechové vtrhli do předměstí, a popálili je i s vozy, jež tam Slezáci zůstavili. Z toho padl na Slezáky takový strach, že již nikdo s Čechy bojovati nechtěl. Kamkoliv se nyní Čechové obrátili, všude obyvatelé města svá opouštěli a v lesích neb pevných hradech spásu svou hledali. Tím způsobem mnoho měst slezských, jako Ziegenhals, Vejdna, Otmochoy, Pačkov a Frankenštejn, potom Falkenberg, Grotkov, Střelín, Kouty a jiná padla téměř bez boje Čechům do rukou. Kníže Jan Zembický čili Münsterberský ještě v čas přátelsky s Čechy se umluvil, a tím město a zemi svou od záhuby zachránil; také Ludvík, kníže Břežský a Olavský chtěl se s Čechy spřázniti, ale nepodařilo se mu to, a města jeho byvše vydrancována lehla popelem. Dne 30. března byli čeští honci již jenom míli vzdálí od Vratislavi, avšak tenkrát Čechové ničeho proti tomu městu nepočínali. Okolo velikonoce, 4. dubna, stála hlavní síla Čechův u Rycheb; tu k nim přirazila posila z Čech, totiž Hradečtí a Chrudimští ještě s některými pány českými. I vypálivše Rychby hnuli se odtud k Sobotce, hradu pevnému a důležitému opodál Vratislavi. Byl však od posádky opuštěn, a Čechové osadivše jej učinili pana Jana Koldu hejtmánem. Položivše se pak u Středy čili Neumarku odtud Sobotku válečnými potřebami opatřili.

V druhé polovici dubna počali Slezáci zase novou brannou moc sbíratí, aby země jejich

tak beze vší pomoci nezůstávala vydána na dranc a pomstu Čechův. Biskup Vratislavský Konrád množil své síly branné opět v Nise ve spolku s knížetem Přemkem Opavským a s českými pány Půtou z Častolovic a Janem Městeckým z Opočna; u Hojna za Lehnici sbírali se zas bojovné houfy knížete Ruprechta řádu Johanitského, knížete Jana Zahaňského a jiných knížat, k nimž také vůdce vojska krále Sigmunta, Hanuš z Polenska s brannou mocí Lužického Šestiměstí a Vratislavští měli přispěti. Byl zde také pan Baltazar ze Slivna s třemi sty jezdci od mladého markhraběte Braniborského očekáván.

Čechové prý se zatím tiše chovali, rozjížděje se toliko v malých houfích po Slezské zemi bez odporu; a že se několik knížat s nimi bylo spřísnilo, drželi od nich mnohá města, v nichžto se jejich ranění a nemocní chovali a léčili. Také dostávali hojné posily z Čech, a sami slezští sedláci, tehdaž ovšem ještě sami Slované, samoděk k nim se přivinovali silu jejich množice. Počet branných Čechův v Slezsku vzrostl v tu dobu na 24.000 pod všelikými vůdci, kteří ovšem všickni kněze Prokopa co vrchního vůdce potud poslouchati musili, pokud vůbec Táboři nyní první byli mezi husitskými stranami. Nebořice měst a hradův, neplenili a nehubili krajin slezských leda kostely, fary, panské dvory a krčmy, zvláště pak kláštery, kterým vůbec nikde neodpouštěli.

Dověděvše se Čechové, že se proti nim u Hojna za Lehnici nové vojsko sbírá, bez meškání proti němu stranou k Zlaté Hoře vytáhli; avšak Němci sotva je spatřivše v noci náhle se všickni rozprchli ve hrozených městech útočiště hledající. Čechové museli je potom z těch měst vytloukati, a tak přilehli k Hojnu, dobyli ho útokem, a pobívše v něm mnoho lidí vypálili ho. Jiná města však bojíce se podobného osudu, honem pak vykupováním se velkými penězi zachrániti se hleděla. Dne 1. května přiblížilo se hlavní vojsko české k samé Vratislavi, do které se na stotisíc lidí z okolí bylo uteklo. Měvše zajisté v úmyslu, potrestati toto město pro jeho obzvlášť nepřátelské smýšlení k Čechům, spokojili se toliko spálením předměstí, kostela a fary u sv. Mikuláše.

Na to pospíchali ještě někteří knížata Slezská, Přemek Opavský, kníže Ratibořský, Kazimír Osvětimský a kníže Těšínský, aby s Čechy v umluvy vstoupili. Polský pán, Dobeslav Puchala, známý pro lásku svou k Husitům a přítel knížete Sigmunta Korybutoviče, osadil také té doby slezské město Kryžbork

(Kreuzburg) na hranicích polských, hotov jsa pomáhati Čechům, ačkoliv král Polský, Vladislav, zase i z nejdalších končin své říše vojsko do zbraně volal proti nim. Čechové však dosáhše pomsty nad Slezáky Němci nastoupili v polovici měsíce května 1428 zpáteční tažení své do Čech, vezouce plen veliký, vozy plné rozmanitých kořistí, a ženouce mnoho tisíc kusův dobytka s sebou.

Jedna část vojska českého, asi 10.000 mužův branných, oddělila se však od hlavního voje, pustivši se přes Moravu do Rakous. Brněnští chtěli snad jim cestu zastoupiti, a píše se o krvavé potůžce, kterou s nimi měli Čechové dne 17. května. Protáhli pak Čechové dolní Rakousko až k Dunaji naproti Nussdorfu nedaleko Vídně, pleníce bez odporu všechny okolní krajiny, až také s velikými kořistmi skrze horní Rakousy beze škody do Čech se vrátili.

Zatím podnikli Pražané s částí Sirotkův ještě jinou jízdu do horní Falce a do Bavor. Překročili hranice u Tachova, táhli k Bernovu, plenili tam celý měsíc bez znamenitého odporu a bez vlastní škody; kromě Bernova dobyli také města Falkenberka; potom obrátivše se k polednímu vzali, kromě jiných, útokem město Mosbach, kdež do 300 mužův zabili, vypálili 9. června městečko Nitenov, zkazili klášter Walderbach pobívše mnichy tamější, a zvláště protržením hráze velikého rybníka lanthrabova u Leuchtenberka velkou škodu v té zemi způsobili. Konečně učinivše veliký plen okolo města Chouby a zmocnivše se i městečka Mnichova nad lesem vrátili se s bohatou kořistí o sv. Markétě, 13. července, do Prahy.

Co dělali toho času Němci v říši a co král Sigmunt?

1427—1428.

Hanebný útěk Němcův od Stříbra a od Tachova polekal opět veškeré křesťanstvo v míře posavad nebývalé. Lid vinil knížata ze zrady, kardinal-legát Jindřich z Bedfordu přičítal to nezřízenosti vojsk německých. Na říšském sněmě ve Frankfurtě on to hlavně působil, že dne 3. prosince stalo se usnešení o všeobecné dani k vedení války proti Husitům, o způsobu, jak se tato daň vybíráti, jak se sebrané peníze spravovati, na co vynakládati mají, a kdo mají býti hlavní vůdcové nové příští výpravy, o které se ustanovilo, že má veškeré nové vojsko křižácké ke dni sv. Jana 1428 již pohotově státi

na českých hranicích. Avšak tehdejší Němcům naskrze nedostávalo se citu vlasteneckého a obětavosti také neznali; každý, velký malý, dbal toliko o sebe a sáček svůj. Proto také všickni reptali, když uslyšeli o dani na Husity jim nové a neslýchané; nejvíce ozývalo se proti tomu duchovenstvo a rytířstvo. Nicméně scházely se přece peníze; avšak knížata nedávali sebrané sumy na určená místa odváděti, nýbrž každý chtěl je podržeti sám doma a vystrojovati žoldnéře podle svého zdání, proti čemu zas král Sigmunt a duchovenstvo odporovali. Tak byly nevole na všech stranách, k tomu byl ještě kardinal Jindřich z Bedfordu do Anglie povolán, a nemohl více v Němcích působiti, a dne 5. ledna 1428 umřel také Bedřich Bojovný, první vojvoda a kurfürst Saský z domu Vitinského, posud markhrabě Mišeňský. Že pak král Sigmunt Saské vojvodství pojistil jeho synům dědičně, hněvali se druzí němečtí knížata na to, a tak všechny veliké přípravy k nové válce proti Čechům na jalovo se konaly, a nestalo se ničeho, jakkoliv Čechové svými jízdami po Německých zemích počínali citlivé škody Němcům dělati.

Král Sigmunt trváje dotud v dolních podunajských zemích proti Turkům, utrpěl ku konci měsíce května 1428 od sultána Tureckého Murata velikou porážku při dobývání hradu Holubce (Golumbac) nad Dunajem v Srbsku. Tu zahynul také znamenitý Polák Závěš Černý z Garbova, který r. 1422 od Žižky u Německého Brodu zajat, potom z Pražského vězení vyplacen byl. On se tu opět při vojště krále Sigmunta co dobrovolník nalézal; král Sigmunt byl se již s větším dílem poraženého vojska na druhý břeh Dunaje utekl, a poslal pro Závěše loďku, aby se také přes řeku přeplavil. On však nedbaje toho směle se svou hrstkou bojovníků Turkům ještě odpíral i byl od nich zajat. A když se pak Turci mezi sebou hádali, komu by ten znamenitý vězeň náležeti měl, přiskočil třetí Turek a usekna Závěšovi hlavu učinil konec hádce.

Obležení hradův Bechyně a Lichtenburka. Boje u Chrastavy a v Kladště.

1428 8. července do začátku ledna 1849.

Země Česká požívala tohoto roku 1428 pokoje uvnitř. Příměří s Plzeňskými do sv. Jiří toho roku uzavřené, zdá se, bylo zas prodlouženo. Proto dvě stálá vojska Táborův a Sirotkův čili „bratři polem pracující“

nečiníce nyní ani jízdy do Němec, zaměstnávala se letního času dobýváním dvou důležitých hradův, kteří byli v moci přívržencův čili služebníkův králových. Dne 8. července obehnali Táboři pod samým Prokopem Velikým hrad a město Bechyni nad Lužnicí, kteréž tehdež držel zápisem od krále Hynce z Lažan, syn někdy pana Jindřicha Leffa z Lažan, padlého r. 1420 v bitvě před Vyšehradem. Shluklo se tu velké vojsko k dobývání toho místa, neboť hrad strmicí na vysoké skále nad Lužnicí, někdy župní, byl pro blízké sousedství Táborům vůbec nepohodlný. Kromě kněze Prokopa byli tu přední hejtmané vojsk Tábořských a také pomocníci z jiných měst strany Tábořské; svezli sem množství děl velkých i malých a jiných dobývacích strojův, a rozsázeli je na čtyřech místech okolo hradu a města. Na hradě a ve městě velel pan Hynce sám a jeho hejtman, kterýž se Kokot nazýval, i počínali sobě velmi statečně, odrážejíce všechny útoky nepřátel velmi srdnatě, tak že se déle nežli čtvrt léta ubránili. O sv. Václavě přišel konečně pan Oldřich z Rosenberka v nádherném komonstvu do ležení Tábořského, maje příměří s Táboři, a hleděl obě strany mezi sebou smluviti. Nezdá se však, žeby byl mnoho pořídil, neboť dobývání protáhlo se až do sv. Havla. Posádka hradu a města nemohouc pak déle snášeti soužení, když počet raněných se zmáhal, vzdala město i hrad, a Táboři uvázavše se se v to místo, pod umluvou obránce hradu na svobodu propustili.

Po svatém Jakubě, konec července, oblehli zase Sirotcí hrad Lichtenburk, kterýž vysoko strmí na temeni Železných hor nad rovinou Čáslavskou. Náležev dříve královně České byl již r. 1421 od Pražan dobyt, a panu Hynkovi Krušinovi z Lichtenburka, potomku prvních stavitelův jeho a tehdejšímu vůdci Pražanův, odevzdán. Tento pan Hynek Krušina stav se odpůrcem stran výstředních, více zas se šlechtou držel, a hrad Lichtenburk svému příbuznému, známému pánu Janu Městeckému z Opočna, okolo r. 1422 postoupil. Tento měl na Lichtenburce správce, jakéhosi Petra Lišku, kterýž svému jménu čest dělal. Byl ten Liška chytrý, úskočný a ukrutný, Husitům s hradu Lichtenburka, kde mohl, velké škody dělal, a zvláště na zloděje nastrojeno míval, i každého, který mu do rukou padl, se zalíbením dával věšeti, maje v počínání svém věrného pomocníka, rytíře Močihuba Tlustého. Sirotcí navrátivše se z jízdy své po Slezsku a Rakousích, v Kutné Hoře se shromáždili, a uza-

vřeli řádění Liškovu na Lichtenburce konec učiniti, a hrad ten zase v moc pod obojích dostati. Liška dovědév se o tom, vyjednával prý v Kutné Hoře se Sirotky o tom, jak by hrad pod umluvou jim mohl podstoupiti. Chtěl však tím toliko času nabyti, až by zatím hrad lidem a špiží dobře opatřil a tak na dlouhé obležení se připravil.

Přední hejtmani Sirotkův, kteří nyní ten hrad oblehli, byli kněz Prokůpek a Jan Královec z Kralovic. Záhy se o tom přesvědčili, že Lichtenburka útokem vzíti jest nemožné, pročť si umínili, posádku hladem vyležeti. Nadělali okolo hradu dole i nahoře na výšině množství příkopův, bašt, srubův a plotův, jakž tehdež v obyčeji bylo, a osadili je svým lidem branným, aby nikdo ani do hradu ani z něho ven dostati se nemohl. Leželi pak tu Sirotci neužívající ani střelby ani prakův, což by jim žádného prospěchu nebylo přineslo, přes leto i zimu déle nežli rok.

Pan Liška, maje dostatek potravy na hradě, o vzdání nechtěl ani slyšeti. Mezi tím Sirotci sami v ležení svém počali nouzi o píci a potravu trpěti. I zdvihl se dne 1. listopadu 1428 Jan Královec s částí Sirotkův od Lichtenburka, aby špiže nasbíral, zůstaviv Jana Hertvíka z Rousínova s ostatním vojskem u hradu, aby jej dále v obklíčenosti držel. Učinil prý Liška potom se svými výpad na pozůstalé, pobořil prý jim sruby a ploty, a pobív jim mnoho lidí i uchvátiv mnoho věcí jejich zas na hrad se zatáhl, ale ovšem nepřátely zahnati nemohl. Královec zatím však se svými až do Žitavska se pustil, a učiniv veliký plen v onom kraji vracel se přes Hrádek a Chrastavu, jež Němci nyní Grottau a Kreibitz zovou, do Čech nazpět. Hnali se za nimi v noci 11. listopadu na rychlo sebrání Žitavští a Zhořelští s panem Albrechtem z Koldic a s Hanušem z Polenska, a obořili se ráno u Machendorfa mezi Chrastavou a Liberkem u veliké síle na zadní voj jejich. Sirotci byvše nepřipraveni dali se překvapiti, ztratili drahý počet vozův a do čtyř set mužův jejich buďto padlo v boji, buďto se utopilo v řece Nise, a někteří také v stodolách upálení byli. Vřasy se opravili Sirotci, odrazili Němce, pomstili porážku bratří a mezi jinými zabili také hejtmana Žitavských. Němci se potom honosili vítězstvím, kteréž nebylo ani rozhodné ani v sobě znamenité, a rádi jeho připomínali na důkaz, že prý Čechové nejsou vždy a všude nepřemožitelní.

Sirotci však nelenili dlouho, nýbrž hned

zas v polovici prosince do Kladska a Slezska na podobné sbírání potravy se vypravili. Přitáhše tam leželi mezi Kladskem a Štítnicí, kteráž se nyní Schwedelsdorf jmenuje, asi dvě neděle polem. Mezi tím sebrali se na ně Slezáci; kníže Jan Zembický čili Münsterberský, lid Vratislavského biskupa z Nisy a Svidnický hejtman Četřic s celým krajem svým vytáhše proti nim velmi mocně, dne 27. prosince na jejich tábor se obořili. Mezi předními byl kníže Zembický. Sirotci dočekavše nepřátelského útoku pokojně ve vozích svých, přivítali Němce nenadále střelbou z děl tak strašnou, že Slezáci hned ve zmatek uvedení valně na útek se dali, jízdu jako pění, tak že konečně i kníže Zembický s nimi musel prchnouti. Na útěku však upadl s koněm do bahnité jámy, z níž se pro tíži přílbice a železného brnění nemohl dost rychle vydobýti, tak že jej Čechové dostihli a na tom místě zabili spolu se mnoha jinými lidmi jeho. Svidnického hejtmana Četřice jali, a potom jej s velkým počtem jiných zajatých do Čech odvedli. I stala se ta porážka u vsi Wilhelmsdorfu asi hodinu před západem slunce; Sirotci pak nepřestali stíhati utíkající i v noci, zapalujíce vesnice napořád, aby nikdo ani v nich ani v polích sněhem se belajících ukryti se nemohl. Na bojišti snesli potom všechny padlé bez rozdílu, tedy i mrtvolu knížete Jana Zembického, na jednu hromadu a spálili je. Potom protáhli krajiny Slezské bez odporu a obsadili města Němčí a Olavu, obě jen na krátký čas. Poleževše pak asi deset neděl v onom okolí, vrátili se mimo Kladsko zase do Čech před hrad Lichtenburk vezouce s sebou hojnou kořist všeho druhu. Kníže Jan Zembický čili Münsterberský zahynul bez dědicův; země jeho co odumřelé léno bylo potom od králi Sigmunda 13. srpna 1429 propůjčeno v léno českému pánu Půtovi z Častolovic za věrné jeho služby.

Sjezd kněze Prokopa Velikého s králem Sigmundem v Prešpurce.

1429 od 4. do 9. dubna.

Každá taková jízda Čechův, když opanovavše krajiny sousední vždy pokojně zas domů se vraceli, dávala vždy nové důkazy světu o tom, že jim nešlo o podmaňování sobě nepřátel a o panování světské, alebrž jedině o svobodu svého vyznání a o donucení strany papežovy i královny, aby se s nimi smířila. Nyní teprv první byl král Sigmunt, který neodbytnost

usmíření Husitův poznávatí počal, ztrativ již úplně naději, že by se Čechové mocí zbraně oblomiti, a k poslušenství církve i jeho světské moci donutiti dali.

Král Sigmunt vrátiv se z dolejších podunajských zemí zajel v měsíci lednu 1429 na Volyn ku slavnému sjezdu v městě Lucku s Polským králem Vladislavem Jagajlem a velikým knížetem Litevským Alexandrem Vitoldem. Nemoha těch dvou bratrancův dosud pro své záměry a k své pomoci v plné míře získati, způsobil mezi nimi roztržku. Pobyv s nimi v Lucku osm dní, od 22. do 29. ledna, nabídl Vitoldovi, že mu udělí důstojenství královského, nežádaje za to, leč důkladnou pomoc proti Husitům. Starý Vitold chytal se skutečně marného lesku koruny královské, avšak Zbyhněv Olešnický, biskup Krakovský, uměl polské pány proti tomu tak popuditi, že namítajíce právem, jakoby královská koruna Vitoldovi udělená mohla býti příčinou nenapravitelného roztržení obou národův, Polského a Litevského, s králem Vladislavem před časem z Lucka odjeli, a potom ještě krále Sigmunta jakožto rušitele pokoje u papeže Martina V. obžalovali. Tak se Sigmuntovi jeho záměr pokazil, a on přijel v druhé polovici měsíce března do Prešpurka, kdež potom celý rok dvorem zůstal, jsa trápen podagrou a jinými neduhy.

V témže měsíci březnu 1429 vypravil se kněz Prokop Velký s Táboři na novou jízdu do Rakous, svěřiv hrad Bechyni nedávno dobytý Tábořskému hejtmanu Janovi Blehovi z Těšnice. Když tedy král Sigmunt v Prešpurce, kněz Prokop v Rakousích byli, mínili čeští a moravští pánové, nebylo-li by dobře přiležitosti té užiti, krále a kněze-vůdce dohromady svěsti, aby se pokojně umluvili. Prokop jako všickni Husité nerozpakoval se nikdy, podávati se k mírným umlouvám i po nejslavnějších vítězstvích, jak jsme z dosavadního běhu událostí seznali; v králi Sigmuntovi vznikalo zas poznenáhlu přesvědčení, že nebude jinak možná, nežli s Čechy po dobrém jednati a opravdu o to se starati, jak by jejich žádostem vyhověno býti mohlo, jestliže si vůbec ještě přál, dostati se k pokojnému panování v Čechách.

Takovou schůzku mezi hlavami válčících stran zprostředkovati, to vzal na sebe mladý pan Menhart z Hradce, muž k takové věci právě nejspůsobilejší. Co syn horlivého někdy Husity, Jana staršího ze Hradce a na Velharticích, požíval u Husitův důvěry. Bojovav několikrátě proti Táborům viděl, že nemůže jinak požití

od nich pokoje, leč že se zapsal věrně státi ku pravdám a ku prospěchům bratří Tábořských a Sirotčích; proto také s nimi r. 1427 proti křížákům německým k Tachovu vytáhl. Avšak jakkoliv se ukazoval býti horlivým Husitou, nicméně nepřestával toužiti po starém řádu královském a šlechtickém ve vlasti, uměl si však při tom slovy i skutky opatrněji počínati, nežli mnozí jiní čeští pánové, kteří pro odpadlictví a nespolehlivost brzo upadli v neváznost u krajanův svých, a na neslavném konci své veřejné činnosti se octnuli. Pan Menhart z Hradce skutečně to na knězi Prokopovi vymohl, že se odhodlal, v průvodu přívržencův svých, maje dostatečné rukojemství za bezpečnost své osoby, ku králi Sigmuntovi k osobnímu sejití se do Prešpurka se odebrali. Šli tam s ním kromě pana Menharta z Hradce, mistr Petr Payne, pan Václav Strážnický z Kravař a několik měšťanův Pražských, vesměs asi ve 200 koních. A příjevše dne 4. dubna 1429 do Prešpurka, zastali tam při dvore králově Rakouského vojvodu Albrechta, Bavorského vojvodu Viléma, několik Slezských knížat, a z českých pánův strany královny Oldřicha z Rosenberka, Jana a Viléma Švihovské z Riesenburka, Jana Městeckého z Opočna, Pátu z Častolovic, Hanuše z Kolovrat a jiné, také několik biskupův a doktorův německých a čtyry doktory z university Pařížské, kteří byli v poselství ku králi Sigmuntovi přišli.

Bez prodlení král Sigmunt kněze Prokopa Velikého a jeho společníky před sebe předpusť, mírně a přívětivě se k nim choval, mnoho jim o svém právu a své přirozené lásce ku království Českému mluvil, pak je napomínal a prosil, aby nechajíce novot a bouří vrátili se opět k víře otcův svých. Nezdá-li pak se jim učiniti toho hned, tedy že nejdéle ve dvou letech se sejde ve městě Basileji sbor obecný církve křesťanské, tam aby se s svými články obrátili, a nálezů tohoto vrchního soudu ve věcech víry aby se podrobili; do té doby však aby žili v míru se zeměmi křesťanskými. Na to odpověděli kněz Prokop a jeho druhové: že ne oni, ale strana Římská od staré pravé víry křesťanské odpadla, a že nebude dříve pokoje, než až církev Římská upadší prý do scestností všelikých sama opět se navrátí k učení a příkladu Krista Pána a apoštolův jeho. A bude-li tento nový sbor v Basileji takový, jaký byl v Kostnici, to že oni tam neptůdou aniž se jeho nálezů podrobí, neboť budou tam zase zasedati nejhorší nepřátelé Čechův, a bylo by

to bláznovské, postaviti se před soud nepřátel; oni že vědí jiného soudce, vyššího a nestranného, kterýž by při jejich se sborem rozsoudil, a ten soudce že jest písmo svaté zákona božího a doktorův v něm právě i neuchylně se zakládajících.

V té odpovědi objevila se jasně ohromná mezera, která obě strany od sebe ještě dělila. Takovou mezeru nebylo lze urovnati ani uchlácholiti pouhými řečmi sebe lahodnějšími, sebe výmluvnějšími. Těch tu ovšem nescházelo, avšak Prokop a jeho strana po dlouhém jednání vyjádřili se, že oni sami té moci nemají, aby jménem celého národu mohli se zavazovati k věcem, jakých tu od nich žádáno; k tomu, pravili, že potřebí jest řádného a valného sněmu zemského; takový že oni svolati chtějí do Prahy, a král aby vypravil k němu také posly své, kteříž by žádosti jeho shromážděnému národu přednesli.

Prokop a strana jeho zvali při tomto jednání sice Sigmunta králem, totiž Římským a Uherským, avšak za krále Českého a za pána svého neuznávali jeho nikterak. Byl to první případ, že Sigmunt s Čechy strany husitské sám osobně vyjednával, i činilo to naň dojem velmi nemilý; však nic k tomu neřikal, těše se nadějí, že se to budoucně napraví. Konečně odvážili se Čechové vybízeti jej, aby se s nimi sjednotil u víře, pak žeby ho raději nežli kohokoliv jiného na světě za krále míti a jemu proti všem nepřátelům pomáhati chtěli; tu však přišli na nepravého, — Sigmunt se rozhorlil, dokládaje se Bohem i všemi přítomnými, že volí raději umřítí, nežli u víře pochybiti. A ten byl konec smlouvání. Dne 9. dubna odtáhli zas Prokop a jeho soudruzi z Prešpurka, pobývše tam šest dní.

Valný sném Pražský a druhá cesta Prokopa Velikého ku králi Sigmuntovi do Prešpurka.

1429 od 23. května do počátku července.

Prokop Veliký a jeho soudruhové stáli v slovu svém; jejich působením sešel se valný sném v Praze dne 23. května 1429 v pondělí po sv. Trojici. Stavové shromážděli se u valnějším než obyčejně počtu ve velké síni kolleje Karlovy rokujíce celý týden až do 29. května u přítomnosti poslův, jež král Sigmunt k tomu sněmu byl vypravil. Jednalo se hlavně o dvou věcech: za jedno mají-li Čechové se podvoliti budoucímu všeobecnému sboru křesťanskému, a za druhé mají-li Čechové s králem Sigmuntem

a všemi jeho poddanými v zemích okolních příměří na dvě léta uzavřiti. Co do všeobecného sboru čili koncilium usnesli se na takové odpovědi, která by se Sigmuntovi dáti měla: bude-li ten sbor všeobecný skutečně všeho křesťanstva, totiž budou-li na něm netoliko římská katolíci ale i také Řekové, Arménové, patriarcha z Konstantinopole, kteří tělo Krista Pána pod oběma způsobama přijímají; za druhé nebude-li soud pouze podle ustanovení papežova, ale podle zákona Božího, aby netoliko papež ale i všecko křesťanstvo na něm své moci mělo souditi: tehdaž že i Čechové své lidi moudré a opatrné i bohabojné světské i duchovní s plnou mocí tam vyslati chtějí. — Co do dvouletého příměří usnesli se také na výminkách, z nichž jen některé zvláštní uvedeme, jako byla první: Aby ti, kteří se zapsali k zákonu Božímu, to jest, kteří dříve pod obojí byli, a potom se zrádně zpronevěřili, z příměří byli vyňati. (To se týkalo hlavně odpadlých pánův a šlechticův.) Za druhé: příměří buď s králem Sigmuntem a se zeměmi Uherskou, Rakouskou, Moravskou a Slezskou, nikoli však s Mišňany a s Bavory. Za třetí: Kníže Rakouský, chce-li míti příměří, musí Moravany zachovati ve právech a ve všem, k čemu byl se jim zavázal, jako i k tomu, že cizozemec nemá býti na Moravě úředníkem; král pak Sigmunt ať poručí zemi Moravskou některému pánu neb knížeti, kterýžby byl jazyka českého nebo slovanského. (Z toho jde patrno, že vojvoda Albrecht stav se markhrabětem Moravským, nevěře domácím, Rakušáků a jiné Němce v úřadech tam porozsázel.) Za páté: Kněží pod obojí aby měli v zemi všude svobodu, ale kněží katoličtí, jichž sobě pánové pod jednou chovají, aby byli na zámcích, a lidu nesváděli. Za osmé: když Čechové pod obojí polem táhnou, aby brali toliko svou skrovnou potřebu, a to aby neškodilo příměří.

Znamenati sluší, že výminky Husitův co vítězův naproti přemožené straně nebyly nikterak neskromné anebo přílišné; Husité nemohše utlačeni býti násilím, žádali jen, aby nebyli utlačováni ani pod pláštíkem práva anebo jiným nepoctivým způsobem.

Zdvihl se pak v den sv. Víta, 15. června 1429 opět kněz Prokop Veliký s jinými pány a posly českými a moravskými, aby králi Sigmuntovi do Prešpurka donesl odpověď a výminky valného sněmu českého, a aby na základě jejich dále s králem vyjednával; a potom ještě na počátku července Táboři nový, širší výklad smyslu svého v šesti člancích králi před-

ložili. Avšak vše to potkalo se při královském dvoře s takovým odporem, že celé to vyjednávání bezplodné zůstalo. Jmenovitě čeho Čechové se domáhali, aby budoucí koncilium složeno bylo z údu Římské strany, nepřátelské jim, to prohlásili radové královi za hloupost, že takového koncilium ovšem nelze svolati. Že pak kněz Prokop sám podruhé do Prešpurka šel, kdežto jiní Husité na toto zbližování se a poslování ku králi Sigmuntovi bručeli, tím dal neomylný důkaz, kterak mu záleželo na konečném míru.

Psaní panny Orleanské k Čechům. Kterak Husité hradův nepřátelské strany dále dobývali.

1429 od března do listopadu.

Již po dlouhá léta vítězili Angličané proti Francouzům v jejich zemi, šíříce se v ní tak, že se zdálo, že celá Francie jim konečně padne do rukou. Francouzskému králi Karlu VII. nezbyvalo již leč ještě město Orleans a jeho okolí; ztratil-li to ještě, pak bylo již veta po jeho koruně. Tu se zjevila Bohem nadšená, vesnická dívka Johanna d'Arc, postavila se v čelo Francouzského vojska na počátku právě běžícího roku 1429, a ochránivši Orleans a porazivši Angličany v několika bitvách osvobodila říši Francouzskou. Již dne 16. července 1429 uvedla krále Karla VII. do města Remeše a dala ho tam nazejtří korunovati. Z toho šla panně této neobyčejná sláva po všem světě křesťanském i proslula hlavně pod jménem panny Orleanské, proto že u toho města vojsku francouzskému co anděl spásy ponejprv se objevila.

Němci měli se toho roku návodem papežovým a Sigmuntovým proti Čechům opět pod znamením kříže do pole vypraviti. Kardinal-legát Jindřich z Bedfordu sám přispěl jim s 5000 oděnci anglickými přes moře, a v červenci byl s nimi již v Belgii na cestě do Němec; když ho došel rozkaz od krále Anglického, aby se s tím vojskem co nejrychleji do Francie obrátil krajanům svým na pomoc. Když pak do Němec nedošel, brali si Němci z toho omluvu, že sami také nevypravili se toho roku proti Čechům do pole. Za to však počali se těšiti naději, že ta zázračná panna Orleanská svou neodolatelnou zbraň, až Angličany z Francie vypudí, brzy také proti těm prokletým českým kacířům obrátí, a Němce od strachu před Husity osvobodí. Brzy složeno jest bezpochyby v kanceláři říšské s vědomím krále Sigmunta jakési psaní

k Čechům, jako by od panny Orleanské pocházelo, jímž panna ohlašovala Čechům brzkou pomstu Boží i svou, nevrátili-li se oni rychle a úplně ku poslušnosti církve. Tento jest obsah odpovědného listu panny Orleanské z latiny do češtiny přeložený:

„Ježíš Maria!“

„Pověst a všeobecný nátek již dávno to donesl k sluchu mému, Panně Orleanské, že z vás křesťanův stali se kacíři, Saracenům podobní; že jste právě náboženství a služby Boží zrušili, a hanebným i mrzkým pověrám se oddali, jež hájíte a šíříte, a proto všelikých hanebností a ukrutností se dopouštíte. Trískáte a spalujete obrazy, posvátné to památky; křesťany zabijíte, proto že se právě víry drží. Jaká to vzteklost! jaké bláznovství, jaká zlost vás k tomu dohání? Víru, již všemohoucí Bůh Otec, Bůh Syn a Duch Svätý založil, zřídil, vyzdvihl, tisícovým spůsobem, tisícovými zázraky vyjasnil, tu vy pronásledujete? tu chcete vyplniti? Vy jste ti slepi, a nikoliv ti, kterým zraku schází, kteří oči nemají. Myslíte snad, že vás za to trest nečeká? Nevíte-li, že Bůh vašemu mrzkému počinání proto nepřekáží, že vás proto v temnotě a v bludech vězeti nechává, aby vás, čím dále v blouznění, v nepravostech a bohaprázdnotě dojdete, tím horšími tresty za to navštívil? Já, abych pravdu řekla, kdyby mne nezanepřázdňovala válka proti Angličanům, byla bych vás již dávno navštívila. Avšak, nedoslechnu-li, že se napravujete, upustím i od Angličanův, a potáhnu proti vám, abych, nemožná-li jinak, mečem zahladila vaši mrzkou a hanebnou pověru, a buď všemu kacířství buď vašemu životu konec učinila. Chcete-li však se navrátiti k víře katolické a k světlu, které vám dříve svítilo, pošlete své posly ke mně; jim to objevím, co vám činiti jest. Chcete-li naopak ve vzponě své tvrdší se setrvati, vzpomínejte škod, jichžto jste nadělali, a nepravostí, jichžto jste se dopustili, očekávající, že přijdu s největší mocí světskou a božskou, abych vám stejně stejným odplatila. Dáno v Sully dne 3. března“ (1429).

Husité však, držíce se za lepší křesťany, nežli všickni katolíci, na to psaní ničeho nedali, a bezpochyby o tom dobře byli zpraveni, že podvrženo jest, a od zázračné panny ani nepochází. Také pražádného účinku v Čechách nemělo. Němcům také brzo zmizela naděje, že panna Orleanská se zázračnou mocí svou přijde je pomstít nad Čechy, neboť již po roce upadší v zajetí anglické, od Angličanův, nešlechtným soudem samých Francouzův, v městě Rouenu sama co kacířka upálena byla.

Čechové toho roku nemajíce důležitých výprav před sebou, pokračovali v dobývání hradův nalézajících se v rukou strany královské; a zas i strana královská všelicos na ujmu Husitův podnikala. Tak učinil pan Hynek Krušina z Lichtenburka na Kumburce, někdy přední mezi husitskými vůdci Prahan, nyní straník šlechtický, veliký zájem čili škodu okolo Hradce Králové. Za to sebrali se naň Hradečtí s panem Trčkou a Janem Holcem

z Náchoda, a zadali mu 11. března notnou porážku. — Jiní královští služebníci, Habart z Adlar na Týřově, Jan Šmikouský ze Žďáru a Bedřich z Donína vypravili se z Týřova po svatém Jiří, konec dubna, se 154 jízdnými ku Praze, a 200 kusův dobytka zajali. Když pak Novoměstští měšťané za nimi se hnali, byli od nich mezi Prahou a Zbraslaví poraženi a mnozí z nich zajati, kteří se pak dříve na svobodu vykoupiti museli. — Dne 21. března obehnali Táboři pod Janem Blehem z Těšnice na Bechyni a Mikulášem z Padarova, hejtmanem na hradě Ostromeči, pomocí Píseckých, Sušických a Klatovských královských hrad Zvikov, jež tehdaž od krále držel Konrád Malovec z Vimperka. Obležení trvalo tři měsíce, obláhatelé dávali si všemožnou práci o jeho dobytí, ano s druhé strany Vltavy na vrchu velkou baštu vystavěli, z níž do hradu střídali; avšak přece hrad zůstal nedobyt; přišel totiž zase pan Oldřich z Rosenberka a zprošťkoval příměří na dvě léta mezi Táboři a posádkou hradu. — O sv. Janě, 24. června přilehli Táboři pod Janem z Kroměšína zase k hradu Landšperku za Landškronem, kterýž Janovi Městeckému z Opočna náležel, a dobývali ho tak dlouho, až se dne 17. září 1429 vzdáti musel. Táboři propustili posádku z hradu na svobodu, tak že si každý s sebou vzíti směl, co právě mohl unesti. — Sirotki zatím již od lonského roku vždy ještě obláhali téhož pana Jana Opočenského hrad Lichtenburk; obleženým došla již potrava, trpěli velkou nouzí, a již se druhá zima blížila. Tu spravil zpráve hradu, Liška, svého pána, Jana Městeckého z Opočna, že hrad se svými třemi sty oděnci déle udržeti nemůže. Řečený pán počal vyjednávat s Janem Královcem, hejtmanem Sirotkův, i zavázal se přistoupiti zase, avšak věrně, ku straně husitské. Následkem toho postoupen jest hrad Lichtenburk po 16tíměsíčním obležení v den sv. Kateřiny, 25. listopadu 1429, rytíři Janovi Hertvíkovi z Rousínova k věrné ruce, aby je teprv tenkrát vrátil panu Janu Městeckému, až by zjevné dal důkazy své věrnosti ke čtyřem článkům Pražským. Petr Liška, posavadní velitel hradu, odtáhl z něho, přijal však potom službu hradního u rytíře Mikuláše Trčky z Lípy na hradě Vlašimi. Tenkrát pan Jan Městecký z Opočna dostal věrně slovu svému; odpadna od krále Sigmunta neměl více času Husitům se opět zpronevěřiti, neboť stoje při straně Prokopa Velikého ještě po nějaký čas, do roka umřel. Jeho odpadnutím strana

krále Sigmunta ztratila jednoho z nečinnějších náčelníkův svých v zemi. Hrad Lichtenburk zůstal pak v rukou řečeného Jana Hertvíka z Rousínova až do jeho smrti okolo r. 1455.

Různice mezi Starým a Novým městem Pražským, a nové hádání o náboženství mezi Husity.

1428 1. září — 13. ledna 1430.

Již dříve vyskytovaly se časté nesnáze a různice mezi oběma městy Pražskými; obyčejně je zas král Václav urovnával, jak se mu spravedlivé býti vidělo. Za válek husitských držela obě města dohromady, pokud bylo nebezpečí oběma hrozící, potom je mířil kníže Sigmunt Korybutovič, avšak příčiny k nesvornosti vyskytovaly se pokaždé vždy na novo, až z toho vypukly rozbroje a bouře. Na mnoze příčin rozbroje ani dobře neznáme: tu byla řeč o zboží kněžském, jež jedno město proti zdání druhého sobě osobovalo, tu zas zdá se, že stará náchylnost Novoměstských k výstřednímu učení husitskému zase obživla; aspoň to jisté jest, že se u kostela Matky Boží Sněžné na Novém městě co nástupce někdy kněze Jana Želivského tato léta kazatel podobného ducha vyskytnul, totiž kněz Jakub Vlk, který zase vládu nad obecným lidem provozoval.

Nějaké nové záští mezi oběma městy vypuklo zas v letní době roku 1428, a skončilo se smířením dne 1. září téhož roku na příkopě u sv. Ambrože, kdež šlo o nějaká kněžská zboží. Však brzo to zase vypuklo, a byla to asi bouře již velmi zuřivá, neboť 21. ledna 1429 uzavřeli přátelští umluvčí čili rozsudí příměří jen na čtyry dni, totiž jen do 25. ledna. Byl pak mezi těmi rozsudími také Velek Koudelník z Březnice, hejtman Sirotkův. Toto příměří prodlouženo jest potom až do 25. července 1429 s tím příkázáním, aby trhy odbývaly se v obou městech zase svobodně jako před těmi rozbroji, a aby všechno odklizené a zotvíráno bylo, cokoliv jedno město proti druhému v branách a po ulicích nastavilo a zahradilo.

Největší bouře mezi oběma městy strhla se však po valném sněmu, na kterém se jednalo o smíření s králem Sigmuntem. Jednání tomu odporen byl kněz Jakub Vlk a obec Novoměstská. Staroměstští zas řídíce se hlavně kazatelem Týnským, mistrem Janem z Rokycan, byli by se zas králi u větší míře podvolili. Protož brzy po rozejítí onoho sněmu obě města vzala novou hořkost proti sobě vespolek; Ro-

kycana se svými kněžími na Starém městě, Vlk se svými kněžími u Matky Boží Sněžné na Novém městě proti sobě odporně kázali, a tak lid rozdělili a srotili, až se obě města zase tak na sebe rozjitřili, že zdi, šranky, řetězy proti sobě kladli a ponůcky dělali, nevěrice sobě vespolek. Tu přitáhl dne 14. září 1429 Velek Koudelník z Březnice s vojskem Sirotkův do Nového města Pražského a s městským lidem k útoku na Staré město se chystal. Tu se Staroměstští proti Novoměstským zavřeli, z děl a samostřelův, i ohnivé šípy ze Starého města na Nové, a též zase z Nového na Staré stříleli, tak že tou střelbou několik lidí jest zabito. Pak se stalo nové příměří; obě města volila sobě opět čtyry rozsudí čili opravce, Jana Rakovnického, hejtmana města Kouřimí, Jíru z Řečice, Jana Královce z Královic, hejtmana Sirotkův, a pana Viléma Kostku z Postupic, kteříž mezi stranami pokoj zjednali pod pokutou 4000 kop grošův Pražských. I stalo se to dne 25. září 1429 na tom místě, jako prvé, na příkopěch mezi sv. Ambrožem a sv. Benediktem, to jest na nynějším place u sv. Josefa; konšelé obou měst podali sobě ruce na paměť pravého míru před kněžími a velikým počtem lidu strany obojí. Páni rozsudí položili do své výpovědi také článek jeden, prý z ponuknutí kněží, aby Čechové, nechajíce rozbrojův mezi sebou, opět společně na vojnu proti Němcům vyjeli. Jmenovitě kněz Prokop Velký, rozezlen svým dvojím neprospěšným sjezdem a smlouváním s králem Římským, myslil si nyní: „Nuže, nechcete-li nás trpěti a s námi se mířiti, budeme vás tak dlouho trýzniti, až vás k míru přinutíme!“ I v zápětí následoval strašný skutek předsevzetí takové.

Před touto bouří poslední zemřel dne 9. srp. 1429 mistr Jakoubek ze Stříbra, původce poživání večere Páně z kalicha, kterýž až do smrti své mnoho platil mezi Pražskými theology strany rozhodné i mírné.

Pro lepší utvrzení míru a svornosti mezi městy vidělo se oběma obcem Pražským naříditi opět veřejné hádání mezi mistry Janem z Příbrami a Petrem Paynem o sv. Václavě, 28. září, ve velké síni kolleje Karlovy, aby již jednou konec vzalo různění ve víře a dělení lidu mezi sebou. Jan z Příbrami, největší zpátečník z Pražských mistrův pod obojí, byv zároveň s Korybutovičem zatčen a z Prahy vypovězen, zdržoval se sice mezi tím aspoň nějaký čas v Žatci, a stále proti Viklefovi horlil. Mistr Petr Payne zas nepřestával, krajana svého

mužně a důmyslně hájiti. Z každé strany byli čtyry mistři a kněží nařizeni, aby hádání byli přítomni a co rozsudí mezi nimi rozhodli; známe však z nich pouze rozsudí strany Paynovy, byli to mistr Rokycana, kněz Václav z Dráchova, kněz Petr ze Žatce a Mikuláš z Pelhřimova, biskup Tábořský. Přijel tedy mistr Jan z Příbrami do Prahy, a hádání mezi oběma mistry trvalo po sv. Václavě plně tři neděle; řečení rozsudí vydali potom 20. října na faře u sv. Havla nález svůj pohříchu nerozhodný, aby totiž Příbram Viklefa a Petra Payna, naproti tomu Petr Payne Příbrama nijakž nekaceřoval, ani kdo mistra Husa neb Jakoubka v čem hanil neb tupil, než aby všickni drželi pokoj až do dne sv. Ducha nejprv příštího, mezi kterýmžto časem že oni, rozsudí, s muži dospělými se uradice chtějí učiniti konečné narovnání. Stalo-li se však nějaké narovnání, ani nevíme; mistr Příbram opustiv zase Prahu pro svou osobní bezpečnost, nepřestával proti Viklefovi, proti Paynovi a všem kněžím Tábořským vůbec velmi vášnivě psáti; Táboři zas sjevše se do Tábora ke sboru kněžskému, jež tam měli od 6. do 13. ledna 1430, vydali přísný rozkaz do všech obcí Tábořských, aby nikde tam nebyli trpěni kněží Příbramovy strany.

Znamenati sluší, že za války husitské o Menším městě Pražském již od roku 1420 zřídka která zmínka se činí. Leželo ono po velikém vypálení dlouho pusto, a teprv r. 1424 počali se lidé opět hojněji osazovati v něm, tak že roku 1425 již zas obnoven byl úřad purkmistrův a konšelův. Se stavbou nových domův šlo to však po dlouhý čas velmi pomalu.

Opětné jízdy Čechův do Slezska, obou Lužic, Míšně, Fojtlandu a do Frankonie.

1429 od června do 21. února 1430.

Ještě před poslední Pražskou bouří mezi stranami vytáhl oddíl Tábořův na novou jízdu do Slezska. Obrátili se s počátku do horní Lužice táhnouce okolo Žitavy a Lubije čili Lubna; pak ale vešli do Slezska, a dobyli dne 18. června 1429 města Boleslavce, odkud mimo jiné kořisti 200 zajatých Slezákův do Jaroměře přivedli. Po míru však výše do-
tčeném mezi Staroměstskými a Novoměstskými 25. září vytáhli dle rady a výpovědi pánův rozsudí náčelníci stálých vojsk českých do boje proti Němcům, kněz Prokop Velký s val-

ným vojskem Tábořským z Prahy hned třetí den po uzavřeném míru, to jest 27. září, a druhého dne na sv. Václava zase Sirotci pod Velkem Koudelníkem z Březnice, knězem Prokúpkem a Peščekem Zahradníkem. Všeho dohromady bylo jich asi 1000 jezdcův, 10.000 pěších, a měli s sebou vozův a děl s potřebu. Přední voj Tábořův již o sv. Václavě k hradu a klášteru Mojvínu čili Ojbínu u Žitavy přirazil, avšak po krátkém pokusu od dobývání upustil a okolo Žitavy dále táhl. Touž cestou následovalo jej ostatní spojené vojsko husitské, a pokusilo se nejprve o město Zhořelec, jehožto však jen předměstí vypáliti se jemu podařilo. Hanuš z Polenska, fojt v horní Lužici, s pomocí Mišňákův město samo šťastně ubránil. Také hrad Bárut se Husitům nepoddal. Avšak brzo se veškerá moc Čechův před Budišínem položila, a oni poleževše tu několik dní předměstí spálili a do města ohnivě šípy metali, tak že v něm také na několika místech plamen vyšlehl. Když pak se chystali k útoku, tu měšťané zoufajíce o dobrém výsledku své obrany 300 kopami grošův Pražských Čechům se vykoupili, tak že tito spokojivše se tím, bez dalšího škodění odtud ku Kamenici se obrátili. Osadivše toto město přiblížili se v tu stranu až pod Grossenhain. Avšak tu zatotili se najednou v pravo k půlnoci do dolní Lužice: města Lukov, Kalava a Drebkov musela se sumami peněz od záhuby vykupovati, město Grodek čili jak německy sluje, Spremberk, bylo však vypáleno, poněvadž obyvatelé všickni z něho byli ušli a rozutíkali se. Pak odpočívali Čechové několik dní u Chotěbuzi, avšak z nenadání zdvihše se zas všickni, obrátili se rychlým pochodem odtud až ke Gubínu, hlavnímu městu dolní Lužice nad řekou Nisou; i dobyli ho na překot prvním útokem dne 27. října 1429, a množství lidstva v něm pobili. Němci a Lužičané nikdež se Čechům v poli nestavili, zvláště že nevěděvše, kam oni vlastně měří, hleděli se jen uchrániti ve zdech svých. Gubín byl město lidnaté, a Čechové odvedše obyvatele na živu pozůstalé do zajetí, vypálili je do čista; žalostný pád jeho přimnožil hrůzy jménu českému v dalekých krajinách okolních. Potom došli Čechové zkazivše ještě klášter v Nové Celi, pleníce a kazíce krajinu daleko široko, až pod Krosno nad Odrou, a nemajíce již místa na vozích pro množství kořistí nabraných, obrátili se odtud přes Freistadt, okolo Zaháni k Boleslavci, dále přes Lubije a okolo Žitavy nazpět do Čech, a to beze všeho boje,

přišedše domů okolo sv. Martina, 11. listopadu 1429.

Však nežli jeden měsíc a několik dní uplynulo, vystrojili se již zase k nové, a to nejznamenitější jízdě své. Tenkrátě šla do starého Míšeňska, nynějších Saských zemí, a dále na západ do zemí vlastně německých. I sebrali se netoliko Táboři a Sirotci ale i vojska Pražská a jiných měst českých v síle asi 4000 jízdných a výše 40.000 pěších s 2500 bojovnými vozy. Přední vůdcové byli kněz Prokop Veliký, Jakub Kroměšín z Březovic, Jan Královec z Kralovic, Ondřej (bezpochyby Keřský) a Sigmunt, hejtmán Pražský. Ze šlechty, kteří se té jízdy účastnili, jmenují se zvláště pan Smil Holický ze Sternberka, pan Jan z Pernšteina, Vilém Kostka z Postupic, Jan Zmrzlík ze Svojšína a jiní. Dne 14. prosince 1429 stal se hlavní výjezd z Prahy, a vojsko dalo se cestou přes Teplici a Krupku k Pernu a Drážďanům. S takovým vojskem, jehožto jméno již všude hrůzu plodilo, byli by se Čechové v tehdejších okolnostech mohli vypraviti na dobývání celých království; však jich úmysl nehleděl nikoli k rozšíření panství, nýbrž vždy jen ke škodám nepřátel, aby je donutili, hledati smíření. Jenom toho chtěli dosáhnouti, aby svému náboženství platnosti a uznání u katolíkův získali, o nabývání politické moci nestojíce. Proto se také nechtěli nikde v cizině dobýváním pevných měst bavit. Poleževše táborem u Perna a potom u Drážďan spokojili se pleněním jejich předměstí a okolí. O vánocích rozložili se okolo biskupského města a hradu Míšně nad Labem. I tu podobně si počínali, a odtud rozbíhaly se jednotlivé zástupy podle Labe dolů až za město Torgov. Hlavní proud vojska obrátil se však od Míšně k západu proti Janovi, markraběti Braniborskému, kterýž s vojskem svým v městě Ožici (nynější Oschatz) ležel. Ten však, když o blížení se Husitův zvěděl, odtud do Lipska ustoupil. Tenkrátě se Němci ovšem rychleji sebrali, než když je papež do křížácké války svolával. Stálo prý nyní mezi Lipskem a Grimou téměř stotisíc branných mužův pohromadě pod prapory kurfürsta Bedřicha Saského, Jana, markraběti Braniborského, Viléma, knížete Brunšvického, Bedřicha, lantkrabě Duřynského, arcibiskupa Magdeburského a jiných biskupův, pánův a měst říšských. Zvěděvše Čechové, že tak silné vojsko proti nim táhne, sšikovali se, a pět dní šikem proti němu táhli neodtrhujíce vozův od sebe. Když pak přijeli k městu Grimě, museli přes vodu Muldu

přejeti, kteráž teče pod městem; a tu vozové třemi řadami do vody vjeli, voda se pro vozy vzhůru zedmula a některé vozy zvrátila, tak že se tu něco lidu utopilo. Jiným vozům pomohli, vytahující je z vody provazy po jednom bez koní; naposledy museli jednou řadou přes tu řeku jeti. A když přejela polovice vozův, povstal pokřik u vojště, že již Němci na ně táhnou, a tak u velikém nebezpečnosti byli Čechové pro druhou polovici vozův a lidí. Však co jich bylo přejelo, sšikovavše se táhli přece proti Němcům. Vojvoda Saský vyslal jen několik set jízdných, aby Čechy shlídlí; a Čechové v jednom lese dočekaně jich udeřili na ně a ztepali jich drahně a zjímali, ostatní pak Němci uslyševše to, utekli ku svým. Mezi padlými Němci té chvíli byli zejména Dětrich z Witzleben, rada lanthraběte Durynského, Jiří z Wangenheim a Fridrich Fictum, mezi zajatými Jiří z Witzleben. Tu Čechové dali dobré slovo Janovi Zmrzlíkovi ze Svojšína, že jest statečně na ty Němce udeřil a jiných udatně ponukl. Zatím přišla noc, a Čechové dočkali druhé polovice vozův svých; nespali pak tu noc a bedliví byli opatrující se před Němci. Bitva však očekávaná i hledaná nestřihla se více, proto že německé vojsko hned za rána počalo se rozutíkat. Větší částka i s knížaty hnali se do Lipska; jejich šlakem táhli i Čechové až do Lipských předměstí, jež sám vojvoda Saský zapáliti dal. A tu teprv Čechové nepokoušejíce se dále o Lipsko rozpustili vojska svá tak, aby každé obzvlášť se svými vozy táhlo, jedno od druhého o míli, a druhdy dále a druhdy blíže. Byloť pak patero vojsk, z kterých se celá síla Čechův skládala, jedno vojsko táborské, při kterém byl bezpochyby Prokop Veliký, druhé Starotáborské, třetí Siroťčí, čtvrté Pražské, paté ostatních měst českých. Takž pak Čechové svobodně jezdili po těch zemích, rozdělivše se v patero proudův vojsk, a učinili velikou záhubu: a ty všechny země německé nesměly se postavití polem proti nim.

Od Lipska obrátila se tato vojska v stranu polední na Staré Hrady, město nyní Altenburk zvané, kteréž od obyvatelův opuštěno bylo. Tu poleževše dva dni našli mimo špíží také mnoho peněz do země zakopaných, a pak při odjezdu zapálili město o hrad pevný se ani nepokusivše. Dále táhli jedni k městu Gerovu, jehožto dobyli prvním útokem, pokud ještě hrabě Gerovský s měšťany se radil, mají-li se vzdáti anebo brániti; po čemž jati byvše z velkého dílu potom co věznové v Praze pomřeli. Kněz

Prokop Veliký přitáhl prý se svými Táboři také k městu Naumburku, a praví pověst, kteráž prý pacholata a děvčata z města v bílých šatech a s ratolestmi v rukou k němu do tábora vyšly a hnuvše citem jeho městu milost vyprosily. Že pak se tato pověst na skutečné události zakládá, nelze ani pochybovati, povážíme-li, že Němci nejméně k tomu byli náchylní, Čechův vůbec v dobrém spomínati. Jiní zástupové Čechův obrátili se do Fojtlandu k městu Plavnu, jehožto pánem byl známý Jindřich Rous z Plavna na Kynžvartě, od počátku války největší protivník Husitův a jeden z předních pánův kraje Plzeňského. On sám, boje se msty Čechův, uchýlil se na svůj hrad Kynžvart v Čechách. Čechové uvolili se, Plavna ušetřiti, i poslali pod umluvou a bezpečností dne 25. ledna 1430 jen několik lidí do města pro své potřeby. Však obecný lid ve městě jak mile nenáviděné Čechy spatřil, hned se zbouřil a všecky je pobil. Za to se pak Čechové bez meškání se všech stran na Plavno obořili, a dobyvše jeho prvním útokem, živé duši mužského pohlaví prý v něm neodpustili, ušetřivše toliko žen a dětí. Mnozí obyvatelé na hradě ochrany hledali, avšak i ten dobyt jest mocí, i pobito v něm drahně lidí a sházeno se zdí hradebních. Někteří však do zajetí odvedeni byli. Plavno bylo zkaženo jako Gubín v dolní Lužici za předešlé jízdy Čechův, a tento ukrutný pád zvýšil ještě více hrůzu jména českého po vší říši Německé, tak že všude ze strachu před Husity opravovaly na rychlo hradby městské nejen v Durynkách, ale i v nejvzdálenějších krajinách; kamkoliv se neodolatelné vojsko české blížilo, všude zámožnější obyvatelé před ním utíkali.

Nyní se obrátili Čechové do Frankonie čili Francka, dobyli a vypálili město Dvůr, jež Němci Hof nazývají, a přes Münchberk táhli jedni na Bajrajt, druzí na Kulmbach a Plassenburk, kdežto zvláště rytíř Kašpar z Waldenfelsu jménem celé krajiny s Čechy se smlouval a výkupu jim podával; však nemoha složití, čeho žádali, přece své krajiny před záhubou neuhájil. Po vypálení Bajrajtu a Kulmbachu svalila se tatáž pohroma na Eschenbach, Auerbach, Weissenfeld, Hollfeld, Weissmeín, Schesslitz a jiná města okolní. Nyní táhli Čechové na Bamberk, město biskupské. Když se blížili, utíkali valné obyvatelé jeho, proklínajíce biskupa a kapitulou jeho, že nikdy nechtěli k náležitěmu ohrazení a opevnění města svoliti; když pak 2. února o hromnicích 1430 nezůstalo než jen asi 50

osedlých ve městě, a Husité vždy ještě se neukazovali, sebrala se z okolí rota zoufalých lidí asi v počtu 300, kteří přepadše Bamberk, vydrancovali celé město ještě hůře, nežli Čechové činiti obyčej měli.

V tomto žalostném a všeobecném zmatku vyskytnul se konečně kurfürst Braniborský, Bedřich, co anděls pásy. Vrátil se nedávno ze sněmu říšského, který u krále Sigmunta v Prešpurce v prosinci minulého roku zasedal, a obdržev v ležení před Kulmbachem 3. února 1430 od Jíry z Řečice, hejtmana Sirotkův, ve jménu celého vojska českého list bezpečnosti, přijel osobně do vojska českého před Bamberkem k vyjednávání dobrotivých umluv a příměří. Přidružili se k němu také plnomocníci obou biskupův a měst Bavorského a Würzburgského, vojvody Jana Bavorského a města Norimberka. Čechové hned přestali krajiny tyto pleniti, němečtí knížata shromáždili se v Norimberce, a počali nyní poslové choditi mezi tímto městem a českým ležením, až konečně ve dvou dnech, 5. února uzavřena byla smlouva bezpochyby u hradu Zvernice, podle které mělo příměří mezi Čechy a Němci trvati až do sv. Jakuba nejprve příštího, 25. července 1430. Vymínky byly takové: Čechové mají se pokojně do své vlasti vrátiti, začez knížata a města německá jim vyplatí sumy v zlatých rýnských jak následuje: Bamberští a Forchheimští složí 12.000 zl., Norimberští také 12.000 zl., kurfürst Bedřich Braniborský jakožto purkhrabí Norimberský 9000 zl., vojvoda Jan Bavorský 8000 zl., začez Husité jeho země se ani nedotkli, a ještě jiní někteří drobnější sumy. Část těch peněz byla Čechům hned na místě vyplacena, druhá pak větší měla se z polovice o středopostí, a z polovice o sv. Jiří buď na Andělskou Horu, (hrad v držení pana Jakoubka z Vřesovic) buď do města Domažlic přinesti a složiti. Při tom žádali pak Čechové, až ty sumy o sv. Jiří v celosti již budou složeny, aby byl hned v Norimberce všeobecný sjezd strany katolické a husitské k pokojnému hádání o čtyrech člancích Pražských, aby cokoli tam z písma svatého a z doktorův na něm právě se zakládajících dokázáno bude, od obou stran bez odporu za víru křesťanskou bylo uznáno a přijato. Když pak Čechům to bylo slíbeno a přifknuto, že toliko v 500 koních pod zvláštním bezpečenstvím k tomu hádání do Norimberka mohou přijeti, tu teprv oni ukojeni jsouce bez další škody a to čtyřmi cestami do Čech se vrátili. Kurfürst Bedřich Braniborský doprovázev je osobně až na

hranice, získal sobě tak velikou jejich důvěru a přízeň, že tím u mnohých Němcův v podezření upadl. Také potom velmi čestně slovu dostal a výkupní sumy, o které se Čechové smluvili, v Domažlicích do haléře jim vyplatiti dal. Kněz Prokop Veliký, Vilém Kostka z Postupic a jiní pro ty peníze do Domažlic jeli, a rozdělili se Čechové jimi, jak oni chtěli a uměli.

Chebští nepřistoupili ku smlouvě s Čechy v Němcích učiněné, proto jedno vojsko Čechův, které se přes Chebsko domů vracelo, počalo zde opět páliť a pleniti, a Chebští teprv, když jim Čechové předměstí spálili, také se k výkupu podali. Zaplatili tedy 1700 zl., a Čechové táhli dále domů.

Větší díl vojska husitského vrátil se již dne 21. února 1430 opět do Prahy; jiní pro náramnou těžkost vozův, kořistmi všelikého druhu přeplněných, tak že nejméně 6, ba často až 14 koní sotva jeden vůz utáhlo, opozdili se o několik dní. Připomíná pak jeden letopisec souvěký tento návrat vojsk českých z jízdy jejich až pod Lipsko, Bamberk a Norimberk těmi slovy: „Tak spanilé jízdy nikdy Čechové prvé do Němec neučinili, aniž jest těch pamětníkův, by to kdy slýchali, ani kde v kronikách psáno jest. A kdyby byli o čest stáli, jako přední (rozuměj staří) Čechové, protáhli by byli až po Rýn, a mnoho zemí byli by pod se podmanili; než nabravše mnoho kořistí a zlatem se okojivše, vrátili se do Čech.“

Nové jízdy Čechův do Slezska a do Uher. Boje na Moravě a v Čechách.

1430 od dubna až do konce roku.

Čechové ztrzyznivše krajiny německé za Srbskými, nynějšími Krušnými horami, dočekali sotva jara, aby se zase na jiné sousední země vrhli. Utvořila se troje zvláštní vojska; jedno složeno z Táborův a Sirotkův táhlo do Slezska, druhé Sirotkův táhlo přes Moravu a Rakousy do Uher, a třetí Táboreské šlo pokořit nepřátely kalicha na Moravě.

V Slezsku vystoupili najednou tři knížata rozličných rodův slovanských ve prospěch a takorůka ve službě husitských Čechův; byli to Bolek, kníže Opolský, známý kníže Sigmunt Korybutovič Litevský, a Fridrich, kníže Ruský, z bitvy nad Ústím také již známý. K nim přitáhlo napřed jmenované vojsko české hned před velikonočí r. 1430, a v jejich spolku k městu Bytomi přilehlo. Již bylo město

13. dubna útokem dobyto a mělo býti spáleno; avšak měšťanky snesly, kde co měly, a tak tu poslední záhubu od něho odvrátily, složivše sumu výkupní. Potom táhli Čechové s řečenými knížaty na Glivici, a vzavše ji dne 17. dubna, v pondělí velikonoční útokem, darovali ji knížeti Sigmuntu Korybutoviči, kterýž ji hned osadil a v ní se slidem svým vojensky upevnil. Město Kryžbork čili Kreuzburg bylo již minulého léta dostalo se Dobeslavovi Puchalovi v moc, pánu polskému a obzvláštnímu příteli knížete Sigmunta; města Břehu zmocnili se Čechové nyní po druhé, a města Němčí také. V tomto Němčí osadili se nyní Čechové na dobro, vyvolice ho sobě za hlavní pevnost českou a jakoby za klíč ku Slezsku; jali se je silně opevňovati a plnem z okolních měst zásobovati.

Druhé vojsko české, počítající asi deset tisíc bojovníkův, vytáhlo za prvním hned po velikonoči přes Moravu do Rakous a do Uher. Přední jeho vůdce byl hejtman Sirotků, Velek Koudelník z Březnice; vedle něho byli kněz Prokůpek, Jan Zmrzlík ze Svojšína, Filip z Padařova, Tábořský hejtman na Ostromeči a jiní; ve vojstě pak bylo zvláště mnoho Pražanův Novoměstských, kteří ode dávna jako Žižky tak nyní Sirotkův se přidržovali. Tato výprava, ač vítězná, nebyla však šťastná. Známo jen, že tu Čechové dvě bitvy svedli, jednu ještě na Moravě na hranicích rakouských u jakéhosi kostela proti hejtmanům krále Sigmunta, kdežto padlo Sirotkův a Tábořův přes půldruha sta; druhou v Uhřích nedaleko města Trnavy, kdežto král Sigmunt všecku svou moc z Uher, z Moravy a věrných pánův Českých stáhl, také Srby z Podunají ku pomoci měl, a sám větší část měsíce května v poli trávil, zejména v městečku Šintavě nad Váhem. I maje vojsko mnohem silnější nežli Čechové, nařídil vedení bitvy tak, že vozový tábor Čechův měl nenadále a v témže čase se dvou stran velikou mocí býti přepaden; sjedné strany vedením pana Stibora ze Stibořic, Polského pána, a vojvody Sedmihradského, s druhé vedením králevo milce Jana Mátíka čili Matěje z Talovec, bana Slavonského. Byla ovšem naděje, že takovým mocným návaem celý český tábor potřen bude. Pan Stibor dostavil se na bojiště v určitou dobu a obořil se na hradby vozové s velikou udatností; avšak pan Mátík příliš se opozdil, a nemohl tudíž jemu ku pomoci přispěti. Nastal tedy boj nad míru krvavý, pan Stibor šest tisíc bojovníkův na bojišti ztratil, a musel se

konečně dáti na útěk; avšak Čechův padlo také přes dva tisíce, a mezi nimi byl též přední jejich vůdce a hejtman Sirotkův, Velek Koudelník. Čechové sice zvítězili, avšak druhé vítězství tak draze koupené bylo by je umožilo; vraceli se také domu rychleji a smutněji, nežli na vojsko vítězné slušelo.

Třetí vojsko české, hlavně Tábořské, počítající také do 10.000 pěších a asi 1000 jízdných, pod samým Prokopem Velikým na Moravu proti městu Brnu táhlo, a učinivši Brněnským Němcům velikých škod v okolí, táhlo proti městu a hradu Šternberku, a osm týdnův je obléhalo. Paní toho města a hradu byla Perchta z Kravař, vdova po někdy Petrovi Konopištském ze Šternberka, a vzdala je umluvou. Po dobytí Šternberka však se to vojsko zase v polovici měsíce srpna nazpět do Čech obrátilo.

V samých Čechách stala se potom v letě, v měsíci červenci, hlučná výprava Husitův proti bratřím Kolovratům, Hanušovi na Krásově a Bedřichovi na Libštejně, kteří do té doby vždy bývali mezi předními bojovníky strany královské. Nejprve obehnali Husité tvrz v Hořovicích, kteráž náležela služebníkově těch bratří, Sigmuntovi mladšímu Hulerovi z Chebu, kterýž pak 20. července 1430 poddal se i se statkem svým, a slíbil napotom státi a bojovati po straně husitské. Odtud obrátilo se celé vojsko s děly a stroji rozličnými k dobývání hradu Libštejna za Zbívem nade Mží, jehožto také služebníci Kolovratův bránili, Jan Šmikoušský ze Žďaru a Jan Bukovský. Obležení trvalo celých sedm neděl, až pánové Hanuš a Bedřich z Kolovrat do Prahy ku knězi Prokopovi Velikému zajeli, a s ním přátelsky se umluvili, že také při straně husitské státi, a jí napotom věrně pomáhati chtějí. Když se to stalo, odtrhli Husité od Libštejna. V srpnu obrátil se kněz Prokop Velký, navrátil se z Moravy do kraje Plzeňského s tisícem jezdcův a dobře s desíti tisíci pěšími k dobývání a zplenění hradův a tvrzí služebníkův králových. Tu při něm byl se svou čeledí také Jan Městecký z Opočna, nyní spojenec Tábořův.

Čechové osadivše některá místa ve Slezsku a držíce v nich valnou moc zbrojnou, zavdali tím příčinu k opěťovaným bojům, jež proti nim tamější někteří knížata a města podnikali. Pročež na podzim roku 1430 nejvíce se bojovalo v Slezsku a v sousední Lužici. Tak Vratislavští a Svídníčtí ve spolku s Ludvíkem, knížetem Lehnickým, o nejeden válečný skutek proti

Husitům dosti šťastně se pokusili. I přitáhli také před město Němčí, hlavní sídlo Čechův v zemi jejich, plně tři neděle velikými děly do něho stříleli a všelijak o jeho dobytí se pokoušeli. V Němčí bylo asi 600 jízdných a 400 pěších bojovníkův českých posádkou, a ti jim větších škod působili, nežli oni sami jim svým obležením učiniti mohli. Když pak Slezáci uslyšeli, že Čechům přichází valná pomoc z Čech, přišel na ně strach, a u velkém zmatku od Němčí odtrhli. Skutečně táhla dvě vojska Tábořská vedením samého kněze Prokopa Velikého a Jakuba z Kroměšína spolu s panem Janem Městeckým z Opočna do Slezska, jedno přes Kladsko přímo k Němčí, druhé k Landshutu. Mezi Střihomí, Javorem a Bolkenheimem se Táboři spojili, a dobýváním i pálením všelikých tvrzí a posádek nové veliké škody Slezákům činili. Zmocnili se také Otmochova, hradu a města biskupa Vratislavského. Však pan Jan Městecký z Opočna, navrátil se z té výpravy do Čech, brzy na to přirozenou smrtí na Hostinné umřel.

Toho času umřel také dne 9. října 1430 Jan příjímán Železný, biskup Olomoucký, na cestě do Uher v Ostřihomí. Jeho ráznosti měli král Sigmunt a katolická církev co děkovati, že Morava úplně nepřipojila se k odboji proti nim, a že biskupství Olomoucké neosiřevši jako Litomyšlské ba i Pražské, katolictvu na Moravě vždy bylo mocnou záštitou. Na jeho místě učiněn jest biskupem Olomouckým Kunce ze Zvole.

Kterak husitská válka netoliko Římské církvi ale i samým Čechům čím dál tím více nebezpečna se stávala.

1430.

Kohožby, čtoucího o těch válkách a záhubách bez konce, nezzelelo se těch strašlivých záhub lidí a zemí. A přec ještě míra strastí a utrpení všeho spůsobu vyplněna nebyla. Čechové chtěli celý svět o pravosti svého náboženského mínění přesvědčiti, a jej k tomu přesvědčení násilím skloniti. V skutku již se k tomu schylovati počínalo, již počal král Sigmunt pro nabytí panství o tom přemýšleti, jakby se smluvil s Čechy, Prokop Veliký již byl k sobě připoutal některá knížata Slezská a cizí, také nejednoho českého a moravského pána, druhdy hlavní podporovatele strany královské, zavazuje jich sobě k službám věrným a stálým; pohraničné země

německé, ochuzelé stálými jízdami Čechův, již počaly se u Čechův o příměří ucházeti, a k placení holdův a výkupův jim se zavazovati, kdežto právě naopak měli podle příkázání papežova o jich vyhubení se starati; konečně již v cizích zemích nakloňovali sluchu žádostem a výkladům Čechův, kteří své náboženské zásady podporovali neslýchanými válečnými skutky; již celá Evropa upnutý měla zrak na to, co se v Čechách děje, a svrchovanost církve Římské a všechny záležitosti, jež tato církev co nejvyšší mocnost řídila, takofka od toho závisely, kterak se věci v Čechách obrátí.

Tu se ulekl papež a celá církev Římská, poznávající nebezpečnost velice, jaké jejich svrchovanosti hrozí od Čechův. To co Prokop Veliký chtěl, již k svému vyplnění se blížilo, a se všech stran ozývali se hlasové, aby se žádosti Čechův vyslechly na všeobecném sboru církevním, a aby církev hleděla, usmířiti je a vyrovnati se s nimi.

Však také Čechové sami, přivedše to tak daleko, nesmírné oběti svým snahám o nové společenské, politické, národní a církevní poměry přinesli; země sama již náramně utrpěla domácími rozbroji a jedenáctiletým bojem proti celému takofka světu; města, hrady a tvrze, vsi a dědiny byly pobořeny a vypáleny, obyvatelstvo na mnoze pobito a ze sídel svých vyplašeno, pole zůstávala již na mnoze nezoráná, všechny živnosti klesly, obchod s cizími národy byl všude zakázán a zamezen, zdivočilost mravů zmáhala se pořád víc a více, ušlechtilé umění hynulo, a úbytek domácího, národního jmění nedal se ani nahraditi ani opravití kořistmi sebe většími z cizích zemí. K tomu přidružil se také již citelný nedostatek branných sil; lid selský a řemeslnický po městech počal se již valně ukrývati, kdykoliv voláno na vojnu, a byvše přece sehnání, zase z vojska se vykrádali. Nestatečnost to nebyla, ale nouze v rodinách, kterým otec a živitel v boji za pravdu zákona Božího padl, dosahovala již velikého stupně. Nedostatek domácích sil nahražoval se arci válečníkům českým samoděk přibýváním valného počtu dobrovolníkův z ciziny; neboť netoliko Poláci a Rusíni od několika let již se hrnuli do táborův českých z přirozeného citu pokřivenství národního, ale již i mezi Němci samými nalézali se mnozí, kterým ne tak na víře jako na vojenském dobrodružství záleželo, a kteří z té příčiny k Čechům se přidávali, že Čechům štěstí války květlo. Zvláště pak byla obě stálá vojska Tábořův a Sirotkův naplněna valným množstvím všeliké zbeře všech národův. Této

zběři nezáleželo větším dílem na člancích víry tak, jako na hojných kořistech. Tím ztrácela se pomalu původní povaha těchto dvojích vojsk českých, a nebožtík Žižka byl by na mnoze již nepoznával svých „bojovníkův božích“, od kterých žádal, aby takovými, jak je nazýval, byli zcela a upřímně, nikoliv však aby byli u víře vlažní a obojetní.

Husité na hádání u krále Vladislava v Krakově. 1431 19. března — 4. dubna.

Nejvíce bál se nebezpečností, jež Husité všeobecně církvi katolické chystali, sám papež Martin V. Avšak on nikoliv smířením, smlouváním a ústupností k nim, nýbrž vždy ještě mocí vojenskou chtěl je vyplniti a neškodnými učiniti. Protož když se blížil umluvený s Němci den hádání se s Husity v Normberce, 30. dubna 1430, a markhrabě Bedřich Braniborský skutečně z celých Němec katolické doktory k tomu dni do Normberka svolával, zakázal papež Martin V. naprosto každé hádání se s kacíři, tak že s toho tak dychtivě očekávaného hádání sešlo. Papež ztratil však již všecku důvěru k říši Německé a ku králi Sigmuntovi, že by husitství mečem potlačit mohli a chtěli, a tu se odhodlal konečně obrátiti se k oběma bratrancům, králi Vladislavovi Polskému a velikému knížeti Vitoldovi Litevskému. Napsav jim velmi pochlebné a pohnutlivé psaní, prose za to, aby kacíře české buďto pokojně do lůna církve opět uvedouce, buď válečně potrouce, očistili konečně zemi Českou od poskvrny nakažlivé a nebezpečné. I propůjčoval jim také moc, obcovati s nimi a slyšeti i získati je k víře, možná-li, i mírným vyjednáváním. Věda o sváru bratrancův mezi sebou, napomínal je k svornosti, neboť Vitold ještě se nebyl odřekl koruny od krále Sigmunta jemu nabídnuté; a tu se s králem Vladislavem smířil, avšak v krátkce na to umřel co 80letý stařec v Trokách dne 27. října 1430. Tím však nepřestaly neshody mezi Litvíný a Poláky povstaté. Litvíní davše Polákům krále z rodu svého, velmi těžce to nesli, že Poláci záhy již počali sobě osobovati nejen přednost ale i panství nad nimi; Rusíni pak, co vyznavači východní pravoslavné církve, již dávno s nedůvěrou a nelibostí hleděli na zmáhající se moc, kteréž biskupové a praelati katolické církve nejen při dvoře královském v Krakově ale i v jiných zemích nabývají. Veliký kníže Vitold umřel bezdětek, a čtyři knížata o velkoknížecí stolec se hlásili, mezi nimi také kníže Sigmunt Korybutovič. Král

Vladislav měl se však dle rady některých vlády nad Litvou bezprostředně ujmouti; tu se pánové litevští a Ruští rychle sjevše, knížete Boleslava Svidrigajla, králova bratra, na Vitoldovo místo zvolili, což král sám hned potvrditi musel. Tento Boleslav Svidrigajlo počal se hned s Německým řádem v Prusích a s Římským králem Sigmuntem přizniti a proti králi a bratru svému stavěti, tak že král Vladislav Jagajlo chtěl nechtě k Čechům se zase blížiti, a knížete Sigmunta Korybutoviče zas do své tajné rady musel přijmouti. Jemu a Dobeslavu Puchalovi svěřil zase zbrojné zástupy, aby hranice polské proti Německým křižákům v Prusích střežili. Nemoha papeži býti po vůli, aby Čechy mečem do lůna katolické církve navrátil, chápal se tím ochotněji druhého prostředku jemu od papeže schváleného, jakby totiž mírným smlouváním církvi je mohl získati.

Následkem toho sjeli se již o masopustě, 11. února 1431 mnozí přední Čechové v Glivicích ve Slezsku u knížete Sigmunta Korybutoviče, a téhož návodem a prostředkováním umluven jest sjezd do Krakova na den 18. března, aby tam Čechové svou víru před mistry a kněžími polskými vyložili, a král Vladislav aby všem Husitům, kteří k tomu dni a cíli tam přijedou, veřejné bezpečí zaručil.

I stalo se tak, a vydali se z Čech do Krakova čeští mistři a kněží, mezi nimiž kněz Prokop Veliký, mistr Petr Payne, kněz Bedřich ze Strážnice a jiní v nádherném komonstvu, majíce v čele světského, českého rytíře, Viléma Kostku z Postupic. Hádaní počalo hned druhého dne po příjezdu, 19. března 1431, na hradě královském u přítomnosti stařického krále Vladislava Jagajla, celého dvoru jeho, knížete Sigmunta Korybutoviče a mnohých duchovních a světských osob. Čechové mluvili naskrze česky, a mistři university Krakovské, byvše k tomu od krále povoláni, a jsouce zvykli, toliko v latině o učených věcech pojednávat, museli polsky mluvit. Obě strany si výborně porozuměly, avšak jak to vždy bývalo, obě sobě připisovaly vítězství, aniž která ode druhé přesvědčiti se dala. Čechové pronášeli tu všecky řeči, které již přede dvěma roky vedli v Prešpurce před králem Sigmuntem, a to o postavení se před budoucím církevním sborem Basilejským, o potřebě, aby se k němu také křesťané řecké a arménské církve pozvali; nemohli však svou myšlenkou prorazit. Tu jal se sám starý král Vladislav Čechy přesiti a napomínati, aby jeho za příklad si vzali, a jako že on z pohana se stal věrným

křesťanem, aby i oni se obrátili dali na cestu spasení, což ovšem málo působilo u nich. Krakovskému biskupu, Zbyhněvovi Olešnickému, kterýž ode dávna již k Husitům velmi nesnáselivě se choval, bylo toto pozvání Čechův do Krakova nejvíce proti mysli, a hned po jejich příchodu do města všechny služby Boží v

Krakově zastaviti a kostely zavíratí dal, pokud by oni tam meškali. Král ho prosil ano i hrozil odvolávané se na psaní papežské, a nic platno nebylo. Nadešel den Božího hodů velkonočního 1. dubna, a nechtěl-li král, aby tento svátek beze všech služeb a slavností kostelních ztráven byl, musel Čechy dáti odvéztí na Kaziměř,

Hádání Husitův v Krakově na hradě u přítomnosti krále a dvora jeho 19. března 1431.

předměstí Krakovské, nač se tito ovšem náramně mrzeli a za urážku si to brali. Nazejtří 2. dubna podali Čechové králi písemně konečnou formuli svého svolení, v níž dolíčili výminky, pod kterými se chtějí postaviti na příštím sboru církevním. Žádaliť totiž netoliko, aby tam osobami svými mohli býti bezpečni, ale také závazek,

aby všechno, cokoliv by na tom sboru od nich dovedeno a dokázáno bylo z písma svatého a z doktorův v něm právě se zakládajících, ode sboru vůbec také bylo přijato. Tyto výminky Krakovští theologové neschválili a nepřijali; naproti tomu podali 4. dubna Čechům ceduli, žádající od nich, aby slíbili státi ke všemu

tomu, co sbor ustanoví v jejich příčině. K tomu zas Čechové svoliti nechtěli omlouvajíce se, že k svolení věci tak velikých nemají plnomocenství od svého národu, i prosili, aby jeho milost král Polský ráčil o to vlastní posly vyslati k valnému sněmu českému, kterýž dne 1. května 1431 v Praze zahájen bude. Tak se bez výsledku skončilo posláni Čechův do Krakova, a toliko král Vladislav, jakož byl vůbec ducha měkkého a ke všemu svolujícího, nepouštěl proto ani od naděje ani od úsilí ku konečnému srovnání Čechův s ostatním křesťanstvem.

Svolání sboru Basilejského. Přípravy k pátému křížáckému tažení.

1431 únor—duben.

Poslední jízdy Čechův do zemí sousedních přispíšily podle záměru Prokopa Velikého svolání všeobecného sboru církevního; již valně ozývali se hlasové po všech katolických zemích, že když mečem nelze pokořiti Čechy, potřebí jest hledati cest mírných k narovnání s nimi. Podle dekretu posledního církevního sněmu v Sieně, měl nejbližší příští sněm všeho křesťanstva církve Římské dne 3. února 1431 v městě Basileji nad Rýnem počátek svůj vzíti. V tento sněm skládala se naděje, že co se nezdařilo svrchované hrubé moci zbraně a násilí, že se aspoň jemnějšímu působení svrchované církve, neodolatelné velebnosti shromážděného křesťanstva podaří, Čechy do lůna církve zpět uvést. Papež Martin V., ačkoliv sám od sboru Kostnického zvolen byl, neskládal naději ve spasitelné působení sborův církevních, i nenáviděl jich, proto že se tito sborové nad papeže staví, papežům zákony ukládají, a konečně, poněvadž byl velmi lakomý, že důchody z celého křesťanstva, kteréž do komory papežské splývaly, v čas trvání takového sboru na jeho obecné potřeby obracovány býti musely.

Asi v měsíci říjnu 1430 přišel do Říma od university Pařížské poslaný mistr Jan Stojkovič rodilý Slovan z Dubrovníka v Dalmacii, mnich řádu Dominikánského a generální prokurátor téhož řádu v Římě, aby apoštolskou stolicí ku svolání sboru do Basileje určeného pobádal. Při neochotnosti papežové nebyl by ničeho pořídil. Dne 8. listopadu 1430 slavilo se v Římě povýšení tří nových kardinálův, mezi nimiž také Juliana Cesarini-ho, muže nad jiné výtečného, a při té slavnosti objevily se listy na dveřích paláce Vatikánského a na jiných místech přibité, kteréž hlásaly potřebu svolání

všeobecného sněmu pro vyplenění kacířství husitského, s hrozbami papeži a kardinálům jeho velmi důtklivými, kdyby této potřebě všeho křesťanstva nechtěli zadost učiniti a sboru překážky kladli. Nikdo nevěděl, kdo ty listy veřejně dal přibiti, avšak celý papežský dvůr byl jimi dojat hluboce. Nicméně papež Martin V. sboru nechtěl, a husitství vždy ještě mečem vykořeniti doufal, zvláště když uslyšel, že se valný sněm Německé říše dne 9. února 1431 v Norimberce u přítomnosti krále Sigmunta má sejíti a o novou výpravu proti Čechům raditi. I hned se papež toho chopil, a téhož nedávno povýšeného kardinála Juliana Cesarini-ho co svého legáta do říše vypravil, dav mu nejrozsáhlejší moc, aby pod znamením kříže do pole svolal veškeré síly národu Německého proti kacířům. Avšak jiní kardinálové, zejména často jmenovaný Cesarini-ho předchůdce, kardinál Branda a kardinál Kondolmieri, potomní papež, tak dlouho na papeže doléhali, až se Martin V. dal pohnouti, že nejprv ústně, potom 1. února 1431 dvěma bullami písemně nařízení dal, aby se kardinál Cesarini ujal také předsedání a řízení ve sboru v Basileji, který se prý tam sejde. Mistr Jan Stojkovič z Dubrovníka tedy přece dosáhl, čeho žádal, a byl nyní kardinálu Cesarini-mu za pomocníka při sboru přidán. Oba odjeli z Říma ku sněmu říšskému do Norimberka, obě dotčené bully pak nesl za nimi nově zvolený biskup Olomúcký, Kunce ze Zvole, který se za příčinou svého potvrzení právě v Římě nacházel. Však nežli s nimi do Norimberka dojel, umřel papež Martin V. dne 20. února 1431 v Římě.

Smrt toho papeže byla v té chvíli pro veškerou církev nenahraditelná, neboť při vši křehkosti a úhonnosti povahy jeho byl rozumu bystrého, v politických věcech výborně si počínal, byl odhodlaný a setrvalý, kde potřebí povolný a v běžích lidských věcí neobyčejně zkušený. Za jeho nástupce zvolen byl 3. března kardinál Gabriel Kondolmieri, Benáťčan, který se nazval Evgeniem IV., však ani úhonami ani přednostmi ducha svému předchůdci se nerovnal. Ve vládě byl nezkušený, a často neuměl činiti rozdílu mezi pevností vůle a svéhlavostí.

První počátky sboru v Basileji staly se skutečně již dne 4. března 1431, o den později, nežli původně ustanoveno bylo, však sjezd byl ještě nevalný. Kardinál Cesarini nemaje od nového papeže ještě potvrzení co předseda sboru také tam nechvátal, čím pilnější se mu zdála potřeba válečného tažení proti Husitům. Poslal tam místo sebe svého pomocníka Jana Stoj-

koviče se žádostí, aby otcové církve tam již shromáždění měli ještě strpení, až by přední účel všech sborů, vyplnění kacířství z lůna církve, mocí zbraně v Čechách dosaženo bylo. Zatím byl na říšském sněmu v Normberce.

Říšský sněm, který v Normberce, z příčiny nebezpečí husitského dne 9. února 1431 počal, náležel mezi nejvalnější a nejdůležitější tohoto století; kromě krále Sigmunta byli tam bezpochyby všickni kurfürstové, veliké množství vojvod, knížat a jiných stavů říšských, také vyslancové vojvod Burgundského, Lotrinského a Milánského. Kardinál Cesarini přispěl tam teprv 4. března. Němci na pomezí českém bydlící osvědčovali se, že nebude-li jim příštího léta spomoženo, budou přinuceni mřít a přizniti se s Husity stůj co stůj. Jednalo se tedy jednomyslně o způsobu, jakby se co možná největší množství vojska sebralo a proti Čechům do pole vyslalo. Jenom jízdy mělo se od knížat a měst 50.000 dostaviti, pěchoty pak téměř bez počtu; také zřízení vojska a kázeň v něm měla se podle způsobu českého zavesti, rovněž i zbraně a jiné potřeby válečné. Naděláno množství vozův válečných, které se podle husitského způsobu ve hradby sestavovati měly. Zapomněli však Němci, že k takovému způsobu válčení také dlouhého cvičení a obratnosti, potom statečnosti a nadšenosti ducha zapotřebí jest. Celé vojsko křížácké mělo se shromáždit na hranicích českých o sv. Janě Křtiteli, 24. června 1431, a tu měla válka počíti. Kardinál Julian Cesarini nabízel se, že sám také na tu válku půjde, a požádali ho na sněmě, aby hned nyní po vši říši Německé krajiny projížděl, všude tuto křížovou válku ohlašoval a připravoval, kdežto knížata a města sami doma k ní se také chystají budou, což kardinál také s velikou ochotností podniknul. Byltě kardinál ten zajisté k dluh takovému nad jiné spůsobilejší, byl to muž vůbec duchem, učeností a mravní povahou výtečný, a ztrávil již před tím tři léta ve společnosti kardinála Brandy v Němcích a Uhřích, nabytí známosti krajin, osob a potřebné zkušenosti.

Kterak Čechové mezi tím doma sněmovali, nové hádání měli a zase do Lužice vyjeli.

1431 únor — duben.

Ještě před výpravou Českých theologův k disputaci do Krakova položili sobě Čechové pod obojí sněm do Kutné Hory, v které tehdaž kněz Prokop Veliký nejraději přebýval. Tento

sněm držán byl o masopustě, tedy okolo 12. února. Zdá se, že sám kněz Prokop o jeho svolání stál, poněvadž mu záleželo na usmíření se Sirotkův s Táboři. Když se totiž sirotci lonského roku do Slezska vypravili, a kněz Prokop jim s Táboři ku pomoci táhl a Otmochova dobyl, zdá se, že to byla příčina rozdělení; Sirotki dobytí Otmochova Táborům za přechmat počítali, a považující je za hrdé a pánovité, nechtěli napotom s nimi ve spolku býti. Tu na tom sněmu v Kutné Hoře stalo se působením kněze Prokopa smíření mezi nimi, a ustanoveno, že se zase společně do horní Lužice vypraví. Druhá věc na Kutnohorském sněmu bylo také ustanovení nové zemské vlády, která se z dvanácti údův skládala, mezi nimiž nebyl žádný katolík. Jména těch nových vládařův neznáme, však zajisté byli mezi nimi kněz Prokop Veliký, pan Menhard z Hradce a Vilém Kostka z Postupic. Dána jest jim moc a úloha, aby o pokoj a pořádek v zemi pečovali, záštím a roztržkám bránili a podle potřeby národu sněmy ukládali. Skutečně se pak tato vláda po několik let udržela, provozující všeliká práva nejvyšší vrchnosti v zemi bez odporu a bez hluku.

Jízda do horní Lužice Táborův a Sirotkův skutečně v měsíci březnu se stala, a jmenovitě dvě města zasáhla, Lubije čili Lubavu a Lubán. Napřed přepadli Husité klášter Cisterciánek Marienstern, a spálivše jej, dobyli a obsadili 6. března Lubiji; dne 16. března zmocnili se Lubáně, i spálivše tam klášter, mnoho lidí pobili a znamenitých kořístí odnesli. Zajatí měšťané museli se jim penězi vykoupiti.

Po té jízdě odebral se kněz Prokop Veliký s druhými theology českými k popsánímu již hádání do Krakova, a když se na počátku měsíce dubna 1431 Čechové z Krakova zase domů vraceli, a kníže Sigmunt Korybutovič je vyprovázel, stalo se, že Slezák Bernard Roth, jehož byl kníže Sigmunt za svého správce v Glivici ustanovil, v nepřítomnosti jeho Glivici zrádně a neslechetně Konradovi, knížeti Olešnickému a Kozelskému odevzdal. Čechové a kníže Sigmunt nevědouce o té zradě a blížíce se ke Glivici, byli by bez mála do nepřátelských rukou upadli. Vyvázli však náhodou, jenom asi sto osob ze své družiny ztrativše, jež dotčený kníže zajav do města Kozlí dal odvesti. Tu poslové a bohoslovci cestí tím rychleji do Čech chvátili, neboť kníže Konrád dal i Glivici zapáliti a dostav vysokého ducha pokusil se také s pomocí Vratislavských dne 8. května o dobytí města Kryžborka.

Tu učinila husitská posádka toho města výpad na vojsko jeho, a takovou škodu mu způsobila, že s hanbou co nejspěšněji odtud odtrhnouti musel. Husité a jejich spojenci v Slezsku učinili pak s větší částí Slezákův příměří od sv. Jana 24. června 1431 až do středopostí roku následujícího, k čemuž se byl hlavně pan Heřman Cetric přičinil.

Nová zemská vláda v Čechách uložila ke dni 1. května 1431 veškerému království valný sněm do Prahy, jakž čeští theologové králi Vladislavovi v Krakově byli přislíbili. Theologové čili bohomluvcí měli se však hned 25. dubna sejít, aby se napřed již smluvili o srovnání se u víře. Nastávala totiž Čechům potřeba, aby se napřed co jedna a svorná strana postavili na budoucím sněmu církevním. Nové toto hádání o víře mezi mistry Pražskými a Tábořskými počalo však teprv 30. dubna ve veliké síni kolleje Karlovy před velmi hlučným posluchačstvem. Tenkrát nebyl mistr Jan z Příbrami předním odpůrcem Táborův, nýbrž mistr Jan z Rokycan; byltě on důkladnější theolog a ne tak náruživý, jako Příbram, pročez hádka také s větší důkladností a vážností byla vedena. V tom však byla nesnáze tím větší, čím znamenitější byly rozdíly ve smýšlení a vyznání Táborův. Rokycana hned prvního dne Táborům sedmero kusův vytýkal: 1. že neuznávají podle všeobecné církve sedmero svátostí, než toliko dvě, totiž křest a večeři Páně; 2. že zapírají očistec a z té příčiny že brání modlitbám a almužnám za duše zemřelých; 3. že nedávají vzývati svatých a svetic božích, orodování jejich u Boha za nic nevážíce; 4. že zamítají půst; 5. že nehyzdí lidem svým vedení válek; 6. že někteří jejich kněží provozují moc a panování světské v obcích proti smyslu třetího článku Pražského; a 7. že zavrhlí všechny staré dobré obyčeje při sloužení mše svaté. Učení o podstatě večeře Páně, a jak se o ní věřití má, pomýjelo se na tom hádání mlčením.

Bohoslovci Táborští, jako kněz Prokop Veliký, mistr Petr Payne, kn. Mikuláš z Pelhřímova, biskup, a jiní hájili vyznání své ústně i písemně nevšední důkladností a učeností, dotýkavše také mnohých neslušností a neřádův, jaké prý mezi mistry Pražskými pozůstaly a posud upraveny nebyly. Vyznání Sirotkův stálo mezi Táboři a Pražany u prostřed, avšak aby mezi nimi prostředkovati mohli, k tomu dost důkladných a důmyslných theologův mezi svými kněžími neměli. Vůči nastávajícímu stání před všeobecným sborem církevním ne-

srovnaly se ani tenkrát náboženské strany mezi Čechy.

Na sněmě samém přítomni byli dva poslové krále Vladislava Polského, Abraham Svanšín a Mikuláš z Březí, od Římského krále Sigmunta též dva, Zdeslav Tluksa z Buřenic, purkhrabí Karlšteinský, a pan Mikuláš z Lobkovic, a také byli poslové od Olomáckého biskupa Kunce ze Zvole. Všichni tyto poslové snažili se o to, aby se Čechové s ostatním křesťanstvem smířili a srovnali, a k tomu cili aby šli vyjednávat o víře svou před koncilium do Basileje. Král Sigmunt snaže se mimo to, aby jej Čechové za krále do země přijali, dal je do Basileje ku sboru zváti a zároveň v Německé říši děsnou křížovou válku proti nim strojil; myslil si totiž, nepovede-li ho k cíli válka, učiní to mírnou cestou koncilium. Výsledek sněmování byl ten, že vysláno jest k pozvání krále Sigmunta nové poselství jménem celého království ku králi Sigmuntovi do Chebu. Toliko Sirotcí a Novoměstští Pražané, hlásící se k jejich sektě, nechtěli se do žádného vyjednávání s králem Sigmuntem pouštěti a žádného posla nezvolili, neboť dle obyčeje někdy Žižky, otce svého, naprosto nic se Sigmuntem mti nechtěli. Šli tedy co poslové do Chebu pan Vilém Kostka z Postupic, Beneš z Mokrova, Matiaš Louda z Chlambčan a Tábořský kněz Markolt.

Sjezd s králem Sigmuntem v Chebu. 1431 24. — 29. května.

Král Sigmunt vyzvav k sobě Čechy do Chebu odebral se tam z říšského sněmu Normberského spolu s Bedřichem, kurfürstem Braniborským, a mnohými knížaty a německými praclaty dne 24. května 1431; české poselství tam došlo 26. května. Rokování nevedlo k žádnému konci, Čechové stáli nepohnutě na svém. Král Sigmunt psal o tom králi Vladislavovi Polskému list obšírný, z něhož všecko vysvítalo, co s Čechy obmyšlí. Psal mezi jiným toto: „Poslové Čechův předložili nám také jakýsi listek, v němž se podvolovali státi na budoucím koncilium pod jistými klamavými a úskočnými výminkami, dokládajíce, že na sboru takovém měliby také býti Indové, Řekové, Armeni, schismatikové a slovem všickni ti, co jen koli Krista vyznávají, i mnohé jiné věci, které psáti bylo by více směšno nežli užitečno.“ Potom že jim předložil dvě cedule od mistrův Pařížských a Vídeňských, jimiž se od

nich žádalo, aby ve všech věcech pochybných a sporných podrobili se naprosto výroku všeobecného sboru. Dále, že Čechové byvše napomínáni, aby vstoupili v příměří se všemi křesťany, ku sboru šli a bezpečně zas domů se vrátili; oni na to krátce odpověděli, že se jim to nelíbí, a že nikoli nechtějí se podrobiti soudu sboru všeobecného, který je již napřed odsuzuje, kříž na ně vyhlašuje a mnohá knížata a národy proti nim popuzuje; ba nežli by prý tak měli podnikati soud a výrok nepřátel svých, že by prý všickni raději chtěli jedním dnem vydati se na smrt společně. Také prý pravili, že nepůjdou ku sboru tak zhola, leč by jim on, král Sigmunt, ukázal napřed způsob, jak se s nimi tam nakládati bude. Dále psal Sigmunt, že nevyhnutelné jest, chopiti se opět zbraně, že již knížata, pány a města říšská vyzval, aby o sv. Janě nejbliž příštím do Čech vtrhli, a že také krále Vladislava nejsnažněji napomíná a prosí, jelikož Čechové osadivše se již v Slezsku, nedlouho také jeho zemí v pokoji nenechají, aby v síle své s ostatními křesťany povstal a účastnil se války proti Čechům za Boží odměnu a za vděčnost jeho; aby to také opatřil, aby z království Polského zastaveny byly pomoci, které skrze knížete Sigmunta Korybutoviče a skrze pana Puchalu a jiné poddané jeho ode dávna až podnes Čechům se činí; neboť že jeho, krále Polského, tajno nebude, že pevnosti ve Slezsku od kacířův dobyté jsou v držení samých Polákův, že kořisti od nich věrným křesťanům odňaté v Polště dle libosti se prodávají, a že v Krakově jest jim svobodný trh na zbraně, koně a jiné potřeby; z čehož kacíři prý netoliko prospěch ale i chloubu sobě berou atd.

Tak bylo již šestého dne po sjezdu v Chebu. Přijel mistr Jan Stojkovič od sboru Basilejského do Chebu a králi Sigmuntovi radil, aby všechno další mírné umlouvání s Čechy přetrhl, lečby se chtěli soudu, jakýž sbor nad nimi vynese, naprosto podrobiti. Čeští poslové opustili Cheb již 29. května, Sigmunt pak nastoupil 30. května cestu svou do Normberka nazpět.

Poslové vrátivše se za dva dni do Prahy, dali zde již 31. května, v den Božího těla, když se po Novoměstském rynku (nynějším Karlově náměstí) processím chodilo, lidu oznámiti, že vyjednávání pokoje marné bylo; král Sigmunt že takového slyšení, jakého Čechové žádají, sám zjednatí nemůže. avšak že sbor, který se v Basileji schází, brzy snad souditi bude i krále i papeže. Zároveň oznámeno, že se Němci a jiní

cizozemci na Čechy opět silně sbírají, a že toho leta již do České země vtrhnou; pročez aby se všickni Čechové vzhůru býti chystali, kdykoli k obraně vlasti a výry své budou voláni.

Kterak kardinál Cesarini válku připravoval a k Čechům manifest napsal.

1431 květen, červen — do 5. července.

Kardinál-legat Julian Cesarini, maje sobě od říšského sněmu Normberského poručeno, aby křížáckou válku proti Čechům po říši hlásal a jí napomáhal, objížděl za času ostatního sněmování s velikou horlivostí země Německé, zvláště Porýnsko, hlásaje všude kříž a rovnaje všechny veřejné spory a půtky, aby Němci, majíce doma pokoj, všickni obrátili se tím větší silou proti Čechům. Měl také sliby od vojvod Burgundského a Lotrinského, že také zramenitým počtem lidí ku křížákům se přidají, i rozveselil se nadějí, že veliké dílo, o kteréž se již tolik jeho předchůdcův nadarmo pokoušelo, jemu konečně se podaří. Když pak i od nového papeže Evgenia IV. došlo stvrzení jeho netoliko co ředitele sboru Basilejského, ale také i peněžité pomoci na výpravu proti Čechům; tu jsa kardinál již pln dobré myslí a takořka jist dobrého výsledku, vymyslíl se již napřed v budoucí panování své v Čechách, a kterak Čechy na jinou dráhu navede, tak že v psaní svém z Kolína nad Rýnem králi Sigmuntovi dne 16. června poslaném, krále žertem prosil, aby mu také ráčil nějaké krajinky v té zemi České propůjčiti, až jí dobyde.

V takovém rozmaru vrátil se dne 27. června do Normberka. Tu naň král Sigmund a poslové od Basilejského sboru doléhali, aby se již co předsedať sboru do Basileje odebral; on však nechtěl, a místo sebe dne 3. července prozatím mistra Jana z Palomar, soudce papežovy síně, a mistra Jana Stojkoviče, často jmenovaného, do Basileje vypravil, aby místo něho ve sboru předsedali, až on se vrátí z křížácké výpravy proti Čechům chystané. Dne 5. července, když se již měl do pole vypraviti, sepsal k Čechům manifest dosti ušlechtilé psaný, v němž jim úmysl svůj a křížáckého vojska vůbec oznámil. Hlavní obsah toho manifestu byl asi takový: „Já kardinál Julian neznám v srdci svém tužby vroucnější, nežli abych slavné království České viděl opět v jednotě církve a v pokoji i v řádu spasitelném, jako ještě před nedávnými časy bývalo. Protož přicházím, nesa zemi České ne záhubu ani škodu, ale mír a pokoj,

napravení starých, dobrých obyčejův nyní pohříchu opuštěných a kleslých, a konečně zvelebení cti a chvály Boží. Vyjděte mně s důvěrou vstříc všickni Čechové, a vězte, kdožkoli navrátí se do lůna matky církve zase, nebude mu v ničem ublíženo, ale každý přijat bude s laskavostí co bratr, a že radost nad obrácením jeho bude tak veliká, jako byla v evangelium nad návratem syna ztraceného.... Nebylo-li by lépe a prospěšněji, kdybyste se připojili k nám, a vezmouce na sebe znamení kříže, táhli s námi společně proti Turkům a Saracenům, dávným hubitelům křesťanův, místo co nyní sami následujete příkladu jejich? My neradi a jen z nutné potřeby táhneme ve zbrani k vám, abychom nedívali se netečně, jak u vás náboženství hyne, kostelové se boří, obrazy svatých se ruší, svátosti se pošlapují, věrní křesťané soužení a země okolní pleněny i zpuštěny bývají.... Nemyslete, žeby hrstka oněch lidí, kteří u vás zamítají pokoj a kázeň, chtějíce moudřejšími vidíni býti nad jiné, baží po učením cizím i klátí se větrem domnění, žeby ti více věděli, nežli celý svět i celá církev křesťanská ode mnoha století. Čemu pak vás naučí bojovníci, měšťané, sedláci a jiní neučení lidé? či snad oni lépe rozumějí písmu svatému, nežli doktorové, university a kollegie, ježto s ním se stále obírají? proč chcete několika osobám věřiti více, nežli tolikým mistrům a učeným všech století a všech národův?... Protož pojďte a vraťte se do lůna církve s důvěrou; naleznete netoliko odpuštění a milost, ale všecku lásku a přízeň, kterou dítě od otce a matky očekávati může. Pán a spasitel náš Ježíš Kristus, jenž vykoupil nás drahou krví svou, dejž vám Čechům to srdce, abyste spojili se s námi v jednotu víry, pro spasení duší svých i pro pokoj a čest slavného království Českého!

Tento manifest pohříchu minul se u Čechův s účinkem, ačkoliv ve mnoha opisech po zemi rozšířen byl. Takovými manifesty čili otevřenými listy Čechové již od počátku války zastávali mínění svá, a mnohonásobně do ciziny je rozesílali. Letošního roku právě několik z takových manifestův od nich vyšlo, a dotýkali se v nich zvláště světského panování kněžstva a zlých toho následkův, pročez také mnoho dychtivých čtenářův po všech zemích nalézaly. Zdá se, že jakoby za odpověď na manifest kardinálův ještě dne 21. července nový manifest do světa poslali, osvědčující se v něm opět veřejně, jaké bylo jejich jednání na sjezdech v Prešpurce a v Chebu, a hájící se, že nemohou poddati se soudu svých hlavních nepřátel na

shoru církevním, jakož to na nich prý žádáno jest, ale že chtějí, aby biskupové a praelati tak dobře jako jiné křesťanstvo sami se podrobili zákonu Kristovu v písmě svatém jasné vytknutému; a jestliže oni, totiž biskupové a praelati, na odpor příkladu Kristovu a apoštolskému. přijdou s mocí válečnou, aby násilím potlačili pravdu, pak že Čechové, spolehajíce na pomoc boží, budou umět opřít se jim, jak náleží. I toto psaní nalezlo brzkého a dalekého rozšíření.

Pátá křížácká válka proti Čechům.

1431 červenec — srpen.

Ke dni 24. června bylo ustanoveno, aby křížácké vojsko již připraveno stálo na hranicích českých; avšak jak to již bývalo s tím sbíráním se německé říšské hotovosti do boje, dalo se to i tenkrát velmi zdlouhavě. Za nejvyššího vůdce byl opět kurfürst Bedřich Braniborský jmenován, kterýž však jen nerad tento úřad na se přijal, a jen pod tou výminkou, aby měl plnou moc, Čechy také mírnou cestou a po dobrotě získati. Ve městě Weiden u čili Vejdě nad Nábou v horní Falci, někdy české, měla se všechna vojska od západu jdoucí sešřediti. Kardinál Julian Cesarini, když den sv. Jana Křt. již byl minul a ještě tato vojska pohromadě nebyla, 14 dní ještě čekal, potom však 7. července přece již s velikou slavností z Norimberka do pole vytáhl, doprovázen jsa ven z města od samého krále Sigmunta, ode mnohých knížat a nesčíslného množství lidu. K jeho zvláštní službě ustanoven byl Jindřich hrabě z Plavna s třemi sty kopiníky. S kardinálem vytáhli spolu nejvyšší vůdce, Bedřich Braniborský, pod korouhví říšskou, arcibiskup a kurfürst Kolínský, vojvoda Saský, Bedřich řečený Mírný (syn a nástupce zemřelého Bedřicha Bojovného) pod korouhví papežskou, Jan vojvoda Bavorský pod korouhví krále Sigmunta, Jan biskup Würzburgský pod korouhví království Českého, a jeden ze synův markhraběte Braniborského pod korouhví rytířův svatého Jiří. Mimo to byli při tom se svými lidmi ještě tři vojvodové Bavorští, hrabě Württemberský, několik biskupův a jiných pánův a hrabat německých. Počet vojska, které s kardinálem vytáhlo, nebyl ovšem tak hojný, jak se očekávalo, a potom ho jen málo přibývalo, tak že se kardinálovi tím více stýskati počalo, čím více se prvé byl důvěřoval v dobrý prospěch celé výpravy. Dostával na pochodu smutné proň zprávy,

že vojvoda Burgundský ani jednoho bojovníka poslati nemůže, že biskup Lutichský také nepříjde, a sám falckrabě Rýnský že někde jinde o své vojsko přišel a tudíž také přispěti nemůže. I psal kardinál ve skličnosti mysl své v listu dne 16. července z Vejdy k otcům církve v Basileji na sboru shromážděným: „Jest nás tu mnohem méně, nežli v Normberce umluveno bylo, tak že tito knížata ostýchají se do Čech vtrhnouti; ba jest pochybno netoliko, zvítězíme-li, ale což horšího jest, i budeme-li bojovati. Však není nás tak málo, abychom nemohli směle dáti se do Čech, kdyby mysl naše malá nebyla. Jsemť nad míru smuten a teskliv. Jestliže vojsko vrátí se s nepořízenou, veta bude po víře křesťanské v zemích těchto: tak velice přibude strachu našim, a Čechům smělosti.“

V Čechách ukazovalo se naopak při blížení se křižákův ke hranicím zemským tím více odhodlanosti a svornosti mezi všemi stranami Husitův. Kněz Prokop Veliký provozoval nyní moc nejvyšší, ač k tomu řádně od nikoho zřízen nebyl: on již na počátku července celý národ do zbraně povolal a proti nepřátelům do Plzeňska vojsko vedl; jemu také žalováno na ty, kteří s vytrhnutím do pole se obmeškávali. Všecka města královská krom čtyř vyslala svůj branný lid, a Pražané poddali se vrchnímu velení Prokopovu tak dobře jako Táboři a Sirotci. Jako host a dobrovolník přišel Čechům pomáhat také kníže Sigmunt Korybutovič s lidem svým, z českých pánův strany husitské dostavil se jen pan Hanuš z Kolovrat osobně, druzí vypravili toliko čeleď svou. Z Boleslavka šly stížnosti na některé pány, že ani sami netáhli a lidi neposílali; zejména netáhli také pan Jan Smiřický, pan Sigmunt Děčínský z Wartenberka, Beneš z Mokrovous a Jan Městecký z Opocna, z královských měst Plzeň, Budějovice, Most a Locket, obě poslední poněmčená. Všechno vojsko české počítalo dohromady do 5000 branných jezdcův, 50.000 pěších bojovníkův, 3000 vozův a množství velikých děl. Toto vojsko přitáhlo do Plzeňska, rozložilo se na několika místech, očekávajíc vtržení Němcův přes lesy pomezí. Nemohli však Čechové dlouho nečinně čekat, a jali se různá vojska, jedni Plzeň druzí Týna Horšova dobývat. Plzeňským přispěl pan Hynek Krušina ze Švamberka s dobrou pomocí, a Čechové nemohouce Plzeň dobyti, v krátce zas od ní odtrhli. Horšův Týn hájil pan Zdeněk z Drstky, králův služební, velmi udatně, a také odtud Čechové učinivše škodu na předměstích, zase

odtrhli. Nyní velel kněz Prokop, aby se všechna vojska blíže k pomezím lesům táhla; avšak když Němci vždy ještě váhali, vstoupiti do země, a Čechové nejsouce na tak dlouhé ležení v poli přichystáni, na špízi nouzi trpěti počali: podával se kněz Prokop skrze některé katolické pány české k opětnému vyjednávání míru, žádaje na knížatech, aby krále Sigmunta namluvili, by také k vojsku přijel, žeby pak spíše bylo se nadíti upřímného a opravdivého srovnání. Král však nechtěje osobně přijíti, leda do Chebu aneb nanejvýš do Lokte, celé jednání s Husity do rukou nejvyššího vůdce, Bedřicha Braniborského odevzdal, čemu zas Čechové nechtěli, a od hranic se rozejeli. Táhla tedy jejich vojska, každé zvlášť, hloub do země do svých domovů pro špízi, zavázavše se sobě vespolek, že jak mile Němci dosti srdnatosti míti budou a skutečně do země vkročí, oni bez meškání zase v jedno se shluknou, a proti nepříteli potáhnou. Česká vojska, hledající špíze a táhnouce okolo Plzně a okolo hradův, v kterých se nejvíce katolíci byli uzavřeli, jako na Radyni, Lopatě, Křivoklátu a Karlštejně, všude na polích a v stodolách v hojnosti sobě nabrali pro potřebu svou.

Nenadálé ustoupení Čechův s pole dodalo teprv odvahy křižákům a oživilo jejich naděje. Domnívali se totiž, že Čechové dostali před nimi strach a že sami mezi sebou jsou svorní, ačkoliv mnozí zas to za nastrojenou lest pokládali, své spolubojovníky varující. A byla těch křižákův nyní již ohromná síla pohromadě: přes 40.000 branných jezdcův a do 90.000 pěších s velikým množstvím vozův na český způsob zřízených, děl a všelikého druhu potřeb válečných. Tu teprv kardinál Julian uhlídv svůj čas dne 1. srpna 1431 s tím vojskem přes hranice české vkročil a přímo k Tachovu přitáhl. Tachov byl ještě od posledního tažení r. 1427 v moci Husitův, avšak nyní nepřipraven k boji. Kardinál seznáv to, snažně na to doléhal, aby křižáci bez odkladu na město hnali útokem; vůdcové však pravili, že vojsko pochodem unavené odpočinutí potřebuje, odložili útok na druhý den, a zatím o to se starali, aby po okolí postaveny a upraveny byly stany pro vojsko. Když pak 2. srpna ráno nastalo, spozorovali křižáci, že zdi města Tachova přes noc byly opraveny, a střelbou i vojskem dobře obsazeny, tak že knížata hned všechnu naději k dobytí města pustili. Tak tedy veškeré vojsko zas od Tachova se zdvihlo a jinám táhlo. Shlukše se okolo tehdejšího blízkého, hrazeného městečka Brodu, prvním útokem se ho zmocnili,

všecky obyvatele v něm pobili, tak že živé duše v něm nezůstalo, a ono byvši vypáleno zcela zpustlo. Stojí však podnes na tom místě vesnička Brod, kterouž Němci nyní Bruck zovou. Odtud táhli hloub do země až pod hrad Krasikov čili Švamberk, kterýž měl od r. 1421 povždy posádku husitskou, avšak ani o Krasikov ani o jiné bražené místo se více ne-

pokoušejíce tím ukrutněji s otevřenými vesnicemi a městečky nakládali, kteréžto v celém okolí bez rozdílu a bez milosrdenství plenili, vybíjeli a vypalovali, neberouce prázdného ohledu na to, že obyvatelé těchto pomezních končin větším dílem posud dobrými katolíky byli a nikdy z kalicha ani nepřijímali. Toť se ovšem špatně srovnávalo s laskavým manifestem

Překvapení kardinála Juliana, když křižácké vojsko německé u Domažlic před Husity utíkalo 14. srpna 1431.

kardinála-legata, a Čechové mohli z toho míti dobrou výstrahu, čeho by se mohli nadíti, kdyby tito křížem znamenání Němci v boji nad nimi vrch dostali. Sami kronikáři strany katolické tvrdili, že Husité nikdy a nikde takových ukrutností a záhub se nedopouštěli, jako zde křižáci. Potom asi týden mezi Tachovem a Bezdruzicí v poli poleževše, rozdělili se kři-

žáci dne 7. srpna na tři vojska; jedno vedl sám kardinál Julian Cesarini a vojvoda Bedřich Saský, druhé markhrabě Bedřich Braniborský, nejvyšší vůdce, třetí vojvodové Bavorští; a tak sešikovavše se na způsob husitský, vytáhli jedno od druhého v mši, každé s pěti řadami vozovými z toho okolí v tu stranu ku klášteru Kladrubskému a k Domaž-

licům, proto že prý vůdcové netroufali sobě hloub do země se pustiti. Ukrutným způsobem svým zplenili křižáci, jak se praví, přes dvě stě osad v těchto stranách pomezních.

Mezi tím však netoliko od západu ale také na všech jiných stranách valila se vojska německá do Čech a na Moravu. Dne 11. srpna provalilo se totiž jiné vojsko křižácké z Míšeň přes Krušné hory okolo hradu Oseka do země a přímo k Žatči táhlo. Zemský fojt Hornolužický, často řečený Hanuš z Polenska, s Lužičany a Šestiměstským spolkem před Lubije se položil, kteráž město od nedávna Siroci ve své moci měli; Slezáci zas shlukli se s velkou mocí u města Němčí, hlavního zbrojiště Táborů ve Slezsku, a s velikým úsilím jeho dobývali. Nejnebezpečnější nepřítel Čechův byl však Albrecht Rakouský, který se již s počátku července, tedy o celý měsíc dříve, se vši svou mocí do pole vypravil. Proto Čechové spoléhajíce se na statnou obranu posádek svých v Žatči, Lubiji a v Němčí, toliko proti Rakušanům zvláštní vojsko vypravili, které proti nim bezpochyby k městu Lábu vytáhlo, kdež vojvoda Albrecht polem ležel, táborem vozovým na český způsob se otočiv. Čechové položili se též táborem asi míli od něho, čekajíce, až on na ně útokem počene. Když však Albrecht plných pět dní ani sebou nehnul, tu Čechové nechtějce ani déle ležeti, ani sami na něj doraziti, zdvihli se a zase domů se obrátili. Vojvoda Albrecht ovšem nechtěl sám první proti Čechům boj započítí, čekaje, až by velké vojsko křižácké od západu do Čech vtrhlo; a když o tom zprávu dostal, že se to skutečně již stalo, tu on teprv se svými Rakušany na Moravu, do svého markhrabství, pokročil, a dobyt královského města Kyjova, s velikou záhubou vsí a městeček, které husitským pánům náležely, až pod Přerov táhl. Kterak si tam dále počínal, níže vypravovati budeme, jsouce přinuceni, nyní především k tomu zřeteli obrátiti, co se dalo na českém západě.

Slavné vítězství u Domažlic.

1431 14. srpna.

Když zpráva o vtržení vojska křižáckého dne 1. srpna přes hranice k Tachovu došla rozličných těch vojsk českých, která se byla zatím do svých domovů rozešla, počala se tato rychle opět sbírat, a do 13. srpna již u Chotěsova všecka pohromadě byla. V úterý dne 14. srpna před svátkem nanebevzetí Panny Marie zšikovali

Čechové vozy své, a táhli celý den u válečném šiku k Domažlicům, chtějíce tam křižáky podstoupiti bitvou. Křižácké ležení rozprostíralo se daleko široko mezi Domažlicí, Chuděnicí a Týnem Horšovým; i byly asi tři hodiny odpoledne, a v ležení tomto roznášela se již pověst, že Čechové se již blíží a že tedy rozhodný boj nastává. A v skutku tomu tak bylo; nemohliť sice Němci ještě spatřiti jich, neboť ještě s jednu míli byli Čechové od nich vzdáleni, avšak již duněl povětrím neobyčejný rachot vozového pochodu, a bystřejším posluchačům dorážel k sluchu hlučný hlahol válečného zpěvu Táborův: „Kdož jste boží bojovníci,“ podivnou mocí dojímaje srdcí jejich. Kardinál Cesarini vystoupiv s vojvodou Bedřichem Saským, s kterým jedno hlavní oddělení křižáckého vojska vedl, na jakousi horu, aby vojsko a bojiště shlédnul, a slyše také blížící se vojsko české, vyslal rychle k nejvyššímu vůdci, markhraběti Bedřichovi Braniborskému, žádaje, aby především tato hora obsazena byla. Však nenadále spozoroval v celém ležení křižáckém jakési divné hnutí, které v okamžení víc a více roste, všecko se hemží, křik a hrmot vůkol se zmáhá, zmatek nesmírný ovládá nej-mocnější zástupy, vozové se vytrhují ze svých řad a rozjíždějí se, jezdci rozptylují se po tlupách předjíždějce jeden druhého, a to všecko nikoliv proti nepříteli ku předu, ale nazpátku. Všecek uleknut a zděšen volá kardinál: „Co to? proč z vozův metá se náklad na zemi? proč všickni utíkají, když tu není, kdo by je honil?“ Avšak dříve, nežli se spamatovati mohl, přiválal rychlý posel od kurfürsta Braniborského se zprávou, že všecka vojska na útěku jsou, aniž prý možno jest, udržeti jich; pročez aby pilen jsa zachování svého, pospíší sobě také k lesům, pokud pozdě nebude. A v skutku již utíkání křižákův všeobecné bylo, i hnali se prý nejvíce tou cestou okolo hradu Riesenberka a k Nýrsku. Vozové pak ženouce se bez pořádku jeden před druhým, lehčili se všude shazováním nákladu, špíže i soudkův s pitím. Omráčen tak nenadálým a hrozným převratem ještě dli kardinál na místě, odkud se mu strašná skutečnost zjevila, až jej vojvoda Saský za ruku uchvátil a k útěku pobídnul. Vítr kardinálovi klobouk běře, kardinál bullu, kterou papež Evgenius kříž proti Čechům zdvihl, z ruky pouští, a jako bezvládný dává se uchvátiti k útěku. Dohonil poslední utíkající zástupy u vchodu lesův; ač jeho vlastní lidé od pronásledujících jej Čechův náramně utrpěli, domlouval přece ještě jednomu prchajícímu zástupu Němcův tak do duše, že

se zastavili a k obraně postavili, aby aspoň ostatním v útěku ulehčeno bylo, a vozy i děla aby tím nabyly více času k zachránění sebe: avšak honci od vojska českého přiblíživše se vskočili mezi Němce udatně, a zbili a zjímali jich mnoho. A tak Němci ode všech vozův utekli i ode všech děl a jiných věcí svých. Ubohý kardinál octnul se nyní u velikém nebezpečí, ne tak od Čechův, jako raději od Němcův samých, kteřížto zuřili pro nehodu svou, a místo co by vinu v sobě měli hledati, všechno na něj uvalovali, jakoby je byl zavedl; biskup Würzburgský musel ho zachrániti ve svém vlastním zástupu, v němž u prostřed kardinál přestrojen za prostého bojovníka potom jel pohřížen v nevýslovném hori celý den a celou noc ani s koně nesedaje, ani pokrmu neb nápoje požívaje.

Třemi proudy Němci z Čech lesem utíkali; Čechové nevědouce o dvou prouděch vedlejších jak se zdá toliko za hlavním proudem se pustili pronásledující ho. I byl prý tak nesmírný strach Němcův před Čechy, že celí pomateni mnozí ani nevěděli, kam utíkají, a místo do Němce hloub do Čech Husitův do rukou běželi. O mnohých usedlých měšťanech Normberských vypravuje se, že přichvátavše v omráčenosti myslí své až do samého Normberka úprkem, tam sobě hospodu hledali, neznamenajíce, že doma jsou. Místo bitvy Čechům honba nastala: všechny úvozy a cesty v pomezích lesích německými vozy byly přecpány, a Němci opustivše je po křovinách kde jak mohli se ukryvali.

Čechové pak tu celou noc v lesích byli mezi německými vozy, neb již se bylo celé české vojsko za Němci rozběhlo, a tu nespali, nýbrž z velikých sudův víno sobě točili a kořisti z vozův vybírali; a na kterých vozích německých prach byl dělový neb puškový, ty zdaleka zapalovali, tak že tu celou noc praskot, jakot a pokřik na lese byl ohromný.

Když se na druhý den Panny Marie, 15. srpna rozednilo, tu velmi mnoho Němcův po lesích Čechové schytali, a také se stromův je sestřelovali, kdež se byli v listí a větvích ukryli; mnohé stromy s ukrytými Němci také sporáželi, tak že potom všech jatých Němcův velké množství bylo, jež Čechové po dvou k sobě svázaných v dlouhém průvodu odtud jako dobytek do zajetí vedli. Vítězství Čechův bylo tak veliké a rozhodné, že ty tisíce Němcův na útěku padlých anebo zajatých nikdo ani nepočítal; ze čtyř tisíc vozův, jež křižáci s sebou do Čech přivezli, sotva 300 jich do Němce se vrátilo, a to byly ty, které před jinými byly utíkati počaly. Děla všechna pozůstavili křižáci Čechům za ko-

rist, a což pak bylo skvostných a úpravných stanův, korouhví, všeliké zbraně, peněz, zlatých a stříbrných nádob, drahého roucha, střelného prachu, mouky, chleba a všeliké jiné špíže a jiných podobných věcí, konečně i koní a dobytka, toho všeho na veliké sumy se počítati mohlo. Za zvláštní štěstí sobě to Čechové pokládali, že mimo kardinálův purpurový klobouk, kápí a kardinálské roucho, také onu papežskou bullu, kterou do boje proti nim voláno bylo, a kardinálův zlatý krucifix do jejich rukou se dostaly, kteréžto věci potom v Domažlicích na památku chovali a s chloubou ukazovali, až se po Bělohorské bitvě někam poděly. Vojska česká potom s velikým jasáním a s ohromnou kořistí do svých domovů větším dílem přes Prahu se vracela, a tu v Praze na Staroměstském náměstí u kostela Panny Marie nanebevzetí před Týnem vlály potom po dlouhý čas německé korouhve u Domažlic dobyté. Náš kronikář, mistr Vavřinec z Březové, takovou radostí dojat byl vítězstvím u Domažlic, že o tom mnoho latinských veršův složil.

Uslyševše o tom, co se u Domažlic stalo, jiní křižáci, kteří z Míšně od hradu Oseku k Žatci byli táhli a zemi hubili, jichžto počet byl do čtyř tisíc branných, utekli bez meškání také ze země.

V Praze slavilo se vítězství Domažlické službami božími, a tu stalo se, že když Pražané Staroměstští po narození Panny Marie 8. září, v processí s kříží a s božím tělem šli na hrad královský k svatému Václavu do hlavního chrámu, a potom zas se vraceli, že se pod nimi přední most před velikou branou hradskou probořil, tak že na sto lidí pod most spadlo. Pravilo se, že 16 spadlých hned se zabilo, a víc než 60 lidí že se těžce poranilo.

A mezi tím, co Pražané vítězství hlučně slavili, pospíšil sobě kněz Prokop Veliký s bojovníky svými do Slezska, aby osvobodil město Němčí, na kteréž Slezáci velmi kruté doráželi. Ti však sprostili ho sami svízelné války, neboť dověděvše se o jeho příchodu, rychle se rozprchli do svých měst hrazených. Prokop Velký nemaje tedy dalšího v Slezsku zaměstnání, obrátil se na Moravu, kde se zatím dělo velmi zle.

Vojvoda Albrecht tam proti Husitům hrozně řádil, a maje vozové hradby na způsob český zřízené, mnoho lidí pobil a do pěti set městeček a vsí vypálil a vyhubil; zvláště pak jistou politickou stranu Husitův, kteří se středními bratřími zvali, téměř potřel. Tito střední bratří nechtěli ani k Táborům, ani

k Sirotkům, ani k jakékoli jiné sektě přistoupiti, a držíce se střední cesty, o to hlavně se zasazovali, aby panovala spravedlivost v ukládání břemen lidu, kterýž by toliko spravedlivé úroky a dávky pánům svým řádným měl platiti; ostatně večer Páně pod obojí spůsobou přijímali. Že pak vojvoda Albrecht proti všem Husitům bez rozdílu zuřil, postavilo se prý proti němu přes

14.000 těchto středních bratří do pole; on však je svou přemocí porazil, tak že se v jistých městech a hradech před ním uzavírali musili.

Byli na Moravu po Domažlickém vítězství pospěšili Sirotci pod knězem Prokoupkem, a ti s Albrechtovými Rakušany kruté boje podstoupiti musili. Když pak jim Prokop Veliký ze Slezska ku pomoci přispěl, tu Albrecht

Řádění Čechův v Táboře křižákův po velikém útěku u Domažlic 14. a 15. srpna 1431.

vida, že se Husité se všech stran proti němu sbírají, rozložil větší část svého vojska po městech jemu oddaných, totiž do Olomouce, Brna, Jihlavy, Hradiště Uherského, Znojma, Pohořelice a Jemnice, a do některých hradův, s ostatkem sobě do Rakous nazpět pospěšil; a tu jej Táboři a Sirotci pod oběma Prokopy do té země pronásledovali až

po Dunaj. Husité pak tím více ve městech Ivančicích, Moravském Krumlově, Jevišovicích, Tovačově a v jiných místech se upevnili.

Tak tedy na všech stranách a v krátkém čase vypuzeni jsou nepřátelé nejen z Čech ale velkým dílem i z Moravy, — bylo to okamžení slavné: sousední knížata a města kořili se Če-

chům, zavazující se ku platům a k jednotě s nimi, a posvátný kalich, vítězné to všem Husitům společné znamení národní jednoty a nadšenosti, panoval napotom bez odporu v celé zemi, utěcha svým a postrach cizincům! Revoluce národu Českého všem církevním a politickým mocem na vzdory octnula se na vrcholi svého vítězství!

První psaní sboru Basilejského k Čechům.

1431 září — listopad.

Není v dějinách celého světa příkladu takových útěků vojsk velikých a úpravných před samou bitvou, jaké ondy u Střebra a Tachova, a nyní u Domažlic se staly; celý tehdejší svět také nemálo žasnul nad těmi neslýchanými událostmi. Taková neodolatelnost jména českého připudila křesťanstvo konečně na dráhu skutečných oprav církevních, o jejichž potřebě po tak dlouhý čas ve všech končinách Evropy se mluvilo, aniž učiněn býti mohl začátek; Čechové způsobili obrat v životě křesťanském, povzbudivše ducha pokroku. Co již na církevním sboru Kostnickém mnozí praelati a mistři, a co zvláště přítomní tam Čechové, kteří byli sami proti Husovi, hlásali, že husitstvu v Čechách nelze jinak podstatně brániti, leč provedením žádaných oprav ve církvi, tomu již hlavně zásluhou Husitův přisvědčovali všickni údobí církve; a proto měl sbor Basilejský netoliko již vyššího významu, ale také ráznějšího života a síly vůbec do sebe; proto také skutečně něco pořídil a s lepším prospěchem se potkal, nežli všechny sbory, které jej v 14. a 15. století předcházely. Basilejský sbor vytknul sobě tři věci za hlavní úkol počínání svého: 1. vymítání kacířství z lůna církve; 2. opravu církve ve hlavě i v údech, a 3. zjednotání pokoje mezi křesťanskými národy, — a vykonání těchto tří věcí záviselo nyní od Čechův; byloť především potřebí, získati jich sobě, měl-li vůbec sbor Basilejský dosáhnouti svého účelu. — Nejdůležitější osobou sboru toho byl zajisté sám kardinál Julian Cesarini, jeho předseda a řiditel. Neštěstí u Domažlic přesvědčilo jej hluboce o tom, že Čechy násilím přemoci jest nyní holá nemožnost, a že se toliko laskavými prostředky církvi dají získati. Jako před tím pro válku jen hořel, tak již nyní neviděl spásy leda v mírném jednání sboru Basilejského.

Vrátiv se po nešťastném útěku z Čech do Norimberka, prodlel tam ještě nějaký čas, proto že král Šigmunt i knížata mínili, že by

se proti Čechům nová opatření měla činiti, o které se s kardinálem radili. Byly všeliké nové návrhy činěny, i nový sněm do Frankfurtu rozepsán jest v té příčině; však to všecko k ničemu více nevedlo. Kardinál vida náramnou zděšenost a malomyslnost mezi Němci, osvědčoval, že ačkoliv dobré jest, i nyní přípravy činiti k odporu proti Čechům, přece již nezbyvá naděje ani prostředku proti nim, leda v Basileji. I rozžehnav se s králem Šigmuntem do Basileje pospíchal, kdež dne 9. září 1431 co předseda sboru od církevních otcův tam shromážděných a od města s velikou slávou byl uvítán.

Jedna z prvních a nejpilnějších starostí sboru bylo obmýšlení prostředkův, kterak by se jednání s Čechy mělo navléci a dorozumění s nimi docíliti.

Po mnohých poradách uzavřeno, pozvati Čechy psaním laskavým, aby i oni také přišli do Basileje, kde nyní všeobecná křesťanská církev vedením ducha svatého se shromažďuje, a aby se tu s ní v jednotu víry a lásky spojili. Když se to pozvání skládalo, hleděl sbor bedlivě k tomu, aby v něm žádného takového slova nestálo, kterým by se Čechové uraziti anebo k nedůvěře pohnouti mohli, což činilo zvláštní nesnáze; neboť církev byla Čechy za kacíře veřejně vyhlásila, a kdyby jedním slovem mělo se rozuměti, že tu otcové sboru ku kacířům píší, kdyby sebe menší důtka kacířství měla z úst jejich vyklouznouti naproti nim; bylo by pojednou veta bývalo po všem jednání. Pročež složeno jest to psaní duchem laskavým, slovy vážnými a mírnými, a končilo se asi v tomto smysl: „Slyšeli jsme, že jste sobě častěji stěžovali, že vám není dáno slyšení volného, jakovéhož jste si žádali. Teď mizí příčina stížnosti, již máte příležitost úplnou, a slyšení podává se vám, jakékoli sobě žádáte. Sám duch svatý bude soudcem nejvyšším; onť ustanoví, co v církvi se má věřiti a zachovávat. Dvěře ke všemu dobrému vám již otevřeny jsou; nemeškejte vejšti s důvěrou. Prosíme pak vás, abyste vyslali ze sebe muže takové, na nichž by spočívala naděje ducha Páně, muže mírné, bohabojné, pokorné srdcem, žádostivé pokoje a hledící prospěchu ne svého, ale prospěchu církve Kristovy; a Pán ať dá vám i všemu lidu křesťanskému na tomto světě pokoj a na onom život věčný, amen.“

Když bylo to psaní hotovo, dáno mu datum 15. října 1431, a nastala nyní otázka, jakým způsobem by se mělo Čechům dodati? Klatba totiž od sboru Sienského na každé obcování s Husity vydaná nebyla ještě zrušena, a proto katolíci nesetkávali se s nimi leda v boji, a

nikdo nechtěl se k nim přiblížiti, aby od nich nebyl jat a do vazby dán. Učinily se tedy troje opisy toho psaní; jeden poslán králi Sigmuntovi, aby jej doručiti dal Pražanům, druhý nešen byl k radě města Normberka, třetí pak dodán do města Chebu; — ti se měli o dodání Čechům postarati.

I dostaly se všechny tři opisy šťastně do Prahy, ovšem teprv po půldruha měsíci, na počátku prosince.

Zatím král Sigmunt po odjezdě kardinála Cesarini-ho z Normberka také se tam dlouho nezdržel, nastoupiv cestu do Italie a do Říma, aby tam od papeže Eugenia IV. císařskou korunu se ozdobil dal. Přepřaviv se přes Alpy dal se nejprv 25. listopadu 1431 korunovati v Milaně železnou korunou lombardskou, po příkladu svého otce, císaře Karla IV., potom přijal císařskou korunu v Římě ve chrámě sv. Petra s obyčejnou slavností. Zdržoval se pak v Italii bez mála do dvou let asi na způsob dobrodruha neb vzácného hosta. Jeho země a národové octli se mezi tím, nemajíce panovníka, brzy v úplném bezvládní. Nemoha co král Římský dosavad ničehož poříditi v říši své, doufal, že mu titul císařský nové moci a jeho činům lepšího zdaru dodá.

Česká aristokracie a demokracie. 1431.

Často již měli jsme příležitost, ukazovati na tvoření se stran mezi Husity, a na nesvor-nost z takového strannictví se rodící. Čechové vydobývše se na svobodu, roztrhavše všechny úvazky, jimiž druhdy světská i duchovní moc všechny obyvatele v jednotě držela, hledali nyní netoliko v náboženství ale i ve vládě a řádu zemském nových způsobův, jakž se jim nejlepšimi býti viděly. Avšak již to v přirozenosti lidské leží, že v takových poměrech jednomyslnost schází, a tomu tak pohříchu u nás u velké míře bylo.

Každý theolog neuznávající vyššího rozhodujícího rozumu nad sebou, myslil, že on sám nejlépe svatým duchem jest osvěcen a nejlépe článkům víry rozumí, a kdokoliv buď bystrým rozumem a učeností aneb nějakou jinou zvláštností vynikaje jiných za sebou potáhl, stával se tvůrcem nové strany. Revoluce snadno staré řády a soustavy boří, u vystavení nových nebývá šťastna; snahy toliko s počátku sjednocuje, pak ale je rozptyluje, rozdrbuje, a nabyté svo-

body chce potom každý podle své chuti rozmanitým způsobem užívat. Již od počátku války husitské bývaly strany v národě jen tehdaž svorné, když jim hrozilo nebezpečností společné; však jak mile to minulo, strojily mezi sebou války domácí. Nebyly však již v národě toliko náboženské strany, již také politické vedle nich se vyvinuly. Byloť v této nynější době aspoň patero hlavních rozdlův a stran v národě, tři náboženské, totiž Pražané a kališníci vůbec, Táboři a Sirotci, potom dvě politické, aristokratická a demokratická; a opět stalo se ještě u větší míře, co již před tím pozorováno: vítězství Domažlické, které pojistilo bezpečnost vlasti od cizích nepřátel, stalo se hrotem jednoty a svornosti Čechův. Mírní Husité, totiž strana Pražská a spolu aristokratická v národě počala se odtud čím dále tím zřejměji k cizincům blížiti, aby jejich pomocí mohla utlačit strany Tábořskou a Sirotčí, zároveň demokratickou, jejížto převaha v posledních letech oněm nesnesitelnou se stávala.

Nám jest nyní vyložiti, v čem záležela strana aristokratická a demokratická. Měli jsme již v první knize této Kroniky příležitost, ukazovati k tomu, kterak již od časův obou králův Otakardův a Václavův česká šlechta oblibovala sobě řád a zřízení šlechty německé, francouzské a jiných zemí západních, kde panovaly ode dávna přísné rozdíly stavův a poddanství obecného lidu, to jest řády feudální. Podle týchž řádův upravila se tam také církev křesťanská a s nimi téměř v jedno srostla. U nás Slovanův bývala všude osobní svoboda. Když se tedy tyto cizí feudální řády u nás zakořenovaly a množily, nalézaly v národě tolik odporu, že se zde dotud nemohly tak svobodně jako na západě vyvinouti. Válka husitská vzbudila v národě teprv s větším důrazem starého ducho slovanského, kterému rozdíly stavů, výsady a panství jedněch, poddanství druhých, byly protivné, a tak se počala v národě tvořiti uvědomělá strana demokratická, zakládající se na rovnosti občanův mezi sebou, a na stejném účastenství všech ve věcech společenského života, naproti straně aristokratické, to jest pánům a šlechticům, kteří v úplném svobodství lidu obecného viděli nebezpečí jim hrozící. Hlavními buditeli demokratického ducha byli kněz Jan někdy mnich Želivský na Novém městě Pražském a Jan Žižka z Trocnova u Tábořův. Moc demokratické strany v národě zrástala v té míře, v jaké česká šlechta z dějin počala mizeti anebo zcela v národě se ztráceti, a hlavy demokracie, do jichžto rukou znenáhla všechna

správa veřejných věcí se dostávala, byli větším dílem lidé noví, jichžto ani mezi šlechtu ani mezi obecný lid počítati nelze. Vítězné vojsko české, zahrnující v sobě jak pány tak lid obecný, mělo přece vždy povahu vojska demokratického, a proto jím král Sigmunt tak pohrdal, nazýváje je sedláky a chlapy. Každý bojovník, ať pán, rytíř, měšťan i sedlák, ať boháč i chudák, byl zároveň bratrem, a ten dostával palcát do rukou a byl hejtmanem neb vůdcem, kdo nikoliv rodem ale duchem a udatenstvím vynikal. V tom byl rozdíl u vojsk feudálních, že toliko urozenost byla měřítkem, podle kterého se rozdávaly důstojnické a vůdcovské hodnosti.

A jako si cizí národové všimli českých novot v náboženství, tak jim také nešel český duch demokratický. Báli se tedy příkladu Čechův netoliko katolíci v zemích západních, ale také zvláště jejich feudální šlechta. Již ve dvou krajinách francouzských poddaný lid proti pánům, svým utlačovatelům, pozdvihovali se počal, doslýchaje, kterak v Čechách Husité právu lidu proti spupným pánům se ujmají; v Delfinátu pak, také ve Francii složil lid r. 1432 summu peněz a Čechům je poslal na podporu jejich snažení o vysvobození lidu.

Hlava demokratické strany v Čechách byl nyní bez odporu Prokop Veliký, o němž Palacký takto píše: „Nejznamenitější v těchto letech muž národu Českého byl bezpochyby Prokop Veliký, an z kněze stav se poním vůdcem, co šťastný vítěz získal sobě slávu, že jest nepřemožitelný. Zajisté neví se o porážce, kterou by on byl utrpěl, kdežto jiní vůdcové vedle něho nebyli všude šťastni. Vzdělaností a láskou k naukám a knihám vynikal nad jiné náčelníky sekty Táboreské; nadšením náboženským i národním, rázností vůle a neohrožeností rovnal se Žižkovi, ale předčil jeho věhlasem politickým, aniž podobal se mu ve fanatismu. Neb ačkoliv šel mnohem dále, co do novot církevních, a zasazoval se o ně důrazem neobyčejným: však také hotov byl uznávati též u jiných právo svobody, a mířiti se s nepřátely, kdekoliv to s bezpečím strany jeho se srovnávalo. Byv horlivým zástupcem obcí čili demokracie svého věku, nicméně ochotně podával se k umluvám se šlechtou, aby ji získal k učení svému, aniž žádostiv byl postaviti vládu svou na záhubu strany odporné. Pro takovou smířlivost a povolnost padal u svých častěji v podezření, jako by neupřímně k nim se měl, — obecný to mužův vyššího rozhledu osud, kdykoli stojí v čele stran výstředních a přepjatých. Podobné však úmysly a povahy ducha jeho méně jsou známy, proto že jeho

písemných památek málo se zachovalo. Poněvadž ale v něm se soustředila síla zásad a stran krajných, jak co do vyznání víry, tak i ohledem na sociální otázky, nemohlo býti jináče, než že strany římská, kališnická a šlechtická spojily se konečně k jeho záhubě.“

Nezdařené jízdy do Rakous a Uher.

1431 říjen — listopad.

Mimo úmyslné soužení nepřátelských mocí byla ještě i ta okolnost velikou pohnůtkou častých nepřátelských výprav Čechův do sousedních zemí, že kupecký obchod do Čech všem národům vůkol přísně byl zakázán, tak že Čechové přinuceni byli, zaopatřovati sobě zahraničního zboží způsobem násilným, totiž loupežným. I tak vypravili se po sv. Václavě Táborští hejtmani Mikuláš Sokol z Lamberka, tehdaž pán na arcibiskupském někdy panství Řečickém, Tomáš z Vlašimi, Kamaryt z Žirovnice, Sezima z Kunštátu a z Jevišovic a jiní se 600 jízdnými, 4500 pěšími a 360 vozy do Rakous na víno. Skutečně také se jim podařilo v okolí městečka Perneku nabrati sobě, čeho žádali; avšak když se s kořistí svou domů vraceli, zaskočilo je dne 14. října 1431 u města Bejdova vojsko rakouské mnohem silnější. Byliť se totiž rakouští pánové, Leopold Krajíř, dva Eicingerové, Jiří z Puchheimu a jiní na ně sebrali, a podstoupivše je bitvou úplnou porážku těm Táborům zadali, tak že jich na místě na tisíc zabitých zůstalo, a sedm set do zajetí odvedeno bylo, mezi nimiž také byl mladší bratr Sokolův. Všichni vozové a celé ležení padlo vítězům do rukou, a radost jejich byla nesmírná. Proto také oslavovali Rakušané vítězství své rozmanitými způsoby, a dobyté táboreské korouhve ve vojvodské komoře ve Vídni složili. Též zajaté Táboře do Vídně zavedli a tam prý je ve vězení úmyslně hladem a zimou morili.

Před tím byla se obrátila hlavní moc Táborův a Sirotkův do Uher, dílem aby škodu od pana Stibora loňského roku tam utrpenou pomstili, a dílem aby novým plenem nahradili sobě nedostatek domácích. Za nimi obrátili se též do Uher Siroťci ze Slezska pod hejtmany Janem Čapkem ze San a Otíkem z Lozy, kteřížto na cestě pokoušeli se o dobytí Opavy, donutivše tím starého knížete Přemka Opavského a syna jeho, že se dne 28. září Husitům ku příměří zapsal a čtyry články Pražské držeti se zavázal. Táhl také do Uher kněz Prokop

Veliký s panem Hanušem z Kolovrat, nyní jednotníkem čili spojencem Táborův, potom i kněz Prokůpek. Všecka ta vojska spojivše se v Uhřích u řeky Váhu, táhla pak hloub do země Slovenské až přes město Nitru, kteráž opanovavše, obrátila se k půlnoci do horního Slovenska. Nikdo nesměl se jim tam na odpor staviti i nebylo boje žádného; tím větší však škody byly: Čechové pálili městečka a vesnice, všecko všude brali a zvláště veliké množství dobytka velkého i malého zajímali. Při dělení kořisti vznikly však pŕtky mezi nimi, a pŕišlo až k prudkým výstupům, tak že kněz Prokop Veliký, znechutiv si takové tažení, od Sirotkův netoliko se oddělil, ale i s celým vojskem svým a s panem Hanušem z Kolovrat přes Uher-ský Brod do Čech se vrátil, což se již ku konci října stalo.

V Uhřích zůstali jen kněz Prokůpek a Čapek, hejtmáni Sirotkův, pak mladý syn pana Bedřicha z Kolovrat, Jan Šmikouský ze Žďáru, Sigmunt Huler z Hořovic, měštané Hradečtí a Pražané Novoměstští se svými, vesměs asi 7000 bojovníkův, a těm se počalo najednou zle vésti. Uhři jim strhli most přes Váh vystavěný, počasí bylo střídavě deštivé a mrazivé, a počet lidu uherského a moravského strany královny, kterýž nyní ve zbrani proti nim se sbíral, zřůstal den co den v tak hrozné míře, že se Sirotci brzo se svým táborem ani volně pohybovati nemohli. Tu se nepřátelé na ně konečně dne 9. listopadu asi někde v okolí Banovském se všech stran u veliké síle obořili; oni je sice odrazili střeloum a hleděli se dále dostati, ale nepřátelé po deset dní je následující, každý den své útoky opakovali; k tomu ještě všechny cesty neustálým deštěm v bahna se proměnily, a na jednom místě nemohly se vozy v blátě uvázlé ani vytáhnouti. V této nejhorší svízeli vybrali Sirotci jen asi 70 lepších vozův, a naloživše na ně co vzácnějšího měli, všecko ostatní nepřátelům v kořist pustili. A tak s velkou nouzí dojevše dne 18. listopadu k slovenskému městečku Jilavé, vypudili z něho bojovníky uherské a v něm se osadili. Tu jich teprv nepřátelé odpadli. Však v těchto desíti dnech, plných pŕtek a nesnází, Sirotkům mnoho lidí netoliko mečem ale i všelikou nouzí zahynulo; jeden z vůdcův, Sigmunt Huler z Hořovic, upadnuv s několika bojovníky v zajetí, od rozvzteklých Uhrův byl rozsekán.

Velké jítění v Čechách z toho povstalo, když se pověst o tom rozšířila, kterak špatně se Sirotkům v Uhřích vede. I hned ze mnoha

měst pospíchali ozbrojení zástupové, aby Sirotkům v Uhřích pomohli: avšak již je na cestě potkali, když se tiše a smutně do vlasti vraceli. Povídá se, že jich z té výpravy sotva 2000 s 50 vozy do Čech se vrátilo. I byla velká rozhořčenost v lidu, a veřejně proti knězi Prokopovi Velikému reptali, že Sirotky zrádně v Uhřích opustil a neupřímně o jejich zahynutí ukládal, pročž že toto ponížení jména českého jeho vinou se stalo. Nejvíce pak v Praze proti němu se brojilo, tak že se tam ani ukázati nechtěl. Nalézaje se ve svém táboře u Kutné Hory onemocněl, i žádal, aby mu lékaře z Prahy poslali; však sotva ho obdržeti mohl, neboť mnozí pŕy křičeli, žeby obec neměla lékaře ale kata k němu poslati.

Nicméně kněz Prokop již zas okolo sv. Kateřiny, 25. listopadu, vypravil 10.000 vojska svého Táboorského do Rakous, aby tam pomstil porážku svých u Bejdova a snad i osvobodil zajaté, kterých ve Vídni mučili. I zkazili Táboři v Rakousích městečko Ličov, a nadělávše tam drahně škod nových po novém roce zase do Čech se vrátili. Jiní houfové husitští již o měsíc dříve z Plzeňska do sousedních Bavor podobný vpád učinivše, nabrali tam také hojných kořistí.

Manifest Táborův k Němcům. Kolotání se Sirotkův. Sněm v Praze.

1431 listopad—prosinec. 1432 leden—únor.

Jak jsme již nahoře podotkli, dostalo se pozvání Čechův ku sboru do Basileje ve třech opisech teprv na počátku prosince 1431 těmto do rukou. Podle rozličnosti stran v zemi mělo také rozličný účinek. Pražané a kališnická šlechta, kteří vůbec již velice toužili, aby se konečně s ostatním křesťanstvem nějaké narovnání stalo, osvědčovali hned, že do Basileje půjdou; ano i Sirotci k tomu se klonili, neboť poslední jejich nehoda v Uhřích zavdala k tomu příčinu, že netoliko na kněze Prokopa ale i na Tábořův vůbec se rozhněvali, a proto nyní k Pražanům silně se klonili. Toliko Táboři rozhodně proti obeslání sboru se vyjádřili, pravíce, že v něm zasedají jejich úhlavní nepřátelé, jichžto soudu se podrobovati bylo by zpozdilé. Dříve než pozvání došlo, vydali v polovici listopadu 1431 manifest ke všem Němcům v německém jazyce sepsaný, jehožto spisovatelem bezpochyby byl sám kněz Prokop Veliký. Dotýkali se v něm slovy štiplavými a nad míru dotíravými jak

papeže tak i celého vrchnictví Římské církve, a prosili jmenem Čechův vůbec, aby Němci uvážili a prohlédli, oč dosavad byla mezi nima, oběma národy, nesnáze a rozepře, a proč již tolik lidí dobrých s obou stran zahynulo, právě mezi jinými věcmi:

„Divíme se, že vy tolik věříte papeži a kněžím jeho, jižto dávají vám jedovaté odpustky za to, abyste nás zabíjeli; odpustky ty nejsou než pouhý klam a podvod, a zahyne na těle i na duši, kdokoli jim uvěří; v důvěře zajisté v takové odpustky mnozí lidé hřešívají tím více. Vždyť Kristus neodpouští jednoho toliko hříchu, ale všech pospolu; i jakž tedy papež může odpustiti jen některé hříchy aneb částku jich, a jiné nic? Dále, kdokoli vykoupiti může bližního svého beze škody od smrti a nečiní toho, zabíjí bratra svého: jestliže tedy papež může zprostiti lidi ode hříchův a od zatracení, tedy nebude nikdo zatracen a peklo zůstane prázdné; a zase nezpouští-li všech lidí, moha to činiti, sám jich zabíjí tolik, kolik jich bývá zatraceno. Kněží jsou (prý) jako ďábel, když pokoušel Krista; sliboval mu celý svět, jehož panem nebyl; tak i oni slibují jiným, čeho se jim samým nedostává. Oni proti nám vás popuzují, proto že se bojí, abychom my zloští jejich před vámi neodkryli. Kristus i samého ďábla slyšeti ráčil: oni pak, ač nejsou lepší Krista, ani my horší ďábla, však nám slyšení odpírají. My byli jsme tohoto léta s králem Polským v Krakově, též u krále Uherského v Chebu, žádající slyšení, však nadarmo; chtěli nás mocí potříti a vyhladiti, ale Bůh jim toho nedopustil. Protož přičiňtež se vy knížata, páni, města říšská i obce, abychom mohli míti spolu ejezd náležitý, a vyložiti sobě vzájemně články víry své v pokoji; a má-li se bojovati, ať se již bojuje slovy a důvody toliko, a nikoli krvavou zbraní. Nevěřte kněžím, když praví, že laikům nesluší býti při hádkách o náboženství; mluví tak jen ze strachu, aby zahanbeni nebyli. Taková jest povaha víry pravé, že čím více se jí brání, tím více se sílí a zmáhá. Zapuďte kněží zlé, a brzy budete je míti dobré; neboť kde ďábel se vyhání, tam duch svatý rád se usazuje. Nedbejte na kacerování nás od nich, proto že prý my rušice kláštery, ničme služby boží: my nekazíme služeb božích, ale hnízda svatokupecká i školy kacířstva. Klášterové dříve neb později zahynou musejí, dle slov písma svatého, že cokoli není z Boha, vykořeněno bude.“

Tak smýšleli, mluvili, věřili a psali Táboři stojíce ovšem na stanovisku takovém, kde jim nebylo možná, aby se s druhými stranami mezi Husity mohli dorozuměti a srovnati; takové jmenovitě bylo stanovisko kněze Prokopa.

Že myšlenky takové od Táborův do světa puštěné již po drahý čas v zemích západních ano i v Němcích souhlasících lidí nalézaly, toho máme mnohé příklady, a našli se v samé Basileji lidé, kteří tento Tábořský manifest takorba před očima sboru na městskou radnici přibíli.

Odpověď na pozvání ku sboru dali Pražané již dne 8. prosince 1431 panu Oldřichovi z Rosenberka, kterýž jim první byl doručil psaní skrze krále Sigmunta od sboru poslané. Vyjádřili se Pražané v té odpovědi v ten smysl, že poněvadž obeslání sboru Basilejského se do-

týče celého království, oni sami v tom nic rozhodovati nemohou, ale až se sejde sněm zemský, pak že sboru dána bude odpověď. Že pak Prokop Veliký z příčiny Sirotkův a panujícího proti němu rozhořčení do Prahy přijíti se zdráhal, odkládán ten sněm napřed na 1. ledna, konečně na 10. února 1432.

Mezi tím sbor Basilejský, maje péči o to, aby Němci nechvátali, mířiti se s Čechy po straně, vypravil ze sebe dva posly, Jana Nidera, Dominikána a převora kláštera Basilejského a Jana z Geilhausenu, Cisterciána ze švábského kláštera v Maulbronn, nařídív jim, aby s Čechy o příchodu jejich ku sboru vyjednávali. A ti přijevše přes Mnichov dne 17. prosince 1431 do Norimberka, hned prostředkem městské rady Chebské s Pražany a Čechy vůbec ve spojení a dopisování vstoupili.

V tom čase umřel Pražský arcibiskup pod obojí, Konrád z Vechty ovšem v nejvyšší klatbě církevní. Řídil církev českou katolickou po 9 let, potom kališnickou Pražskou 10 let, světv kněží až do smrti své, kteráž jej zastihla dne 25. prosince, na Boží hod Narození Páně, co slepého starce 80letého na hradě Roudnickém, kdež od Jana Smiřického ze Smiřic z poručení Pražanův chován byl. Pražané pochovali jeho pozemské ostatky ve hlavním chrámě u sv. Víta na hradě Pražském.

Dne 1. ledna 1432 měl se zemský sněm v Praze zahájit, sněmovníci se však nesešli; dostavil se jenom nějaký větší počet Sirotkův, kněží a světských lidí, a ti chtíce se nyní od Táborův odtrhnouti, počali s Pražany Staroměstskými zvláštní jednání. Známo, že největší část Novoměstských k jejich sektě se počítali, a tak radili se na Novoměstské radnici od Nového roku až do Tří králův, i uzavřeli se Staroměstskými smlouvu, mocí kteréž měli co zvláštní sekta docela přestati, a učení Pražských kališníkův ve smyslu mistra Jana z Rokycan přijmouti.

Jejich kněží, a jak předpokládati lze, i kněz Jakub Vlk, kazatel u Matky Boží Sněžné, srovnali se s mistry Pražskými, a všickni světští, šlechta i obce strany Sirotčí usrozměli se v tom spojení. Mimo to usilovali světští také o uvedení většího pořádku a přísnější kázně ve vojenských, zvláště aby obecný lid vojenskými pochody mnoho nemusel trpěti, a to vše do osmi článkův uvedli, z nichž zvláště dva většího pováženutí zasluhují: jeden, kterým se obě smlouvající strany zavazují, že nemají svoliti k žádným umlouvám, které by na ujmu býti mohly svobodě obyvatelův zemských a měst; a druhý, kterýmž

se nařizuje, aby v každém kraji krajané volili sobě hejtmana a přidali jemu radu ze zemanův, jiniž by všechny válečné potřeby v kraji řízeny býti mohly. Siroťci měli co zvláštní náboženská sekta sice přestati, ale co politická strana v jednotě setrvati.

Že však celé toto ujednání z okamžitého rozmaru pošlo, proto také k uskutečnění nepřišlo; neboť především Táboři proti tomu hrotili, a také všickni Siroťci nebyli s tím srozuměni. Kněz Prokop Veliký však hned i různé proti tomu vystoupil. Napřed Siroťcům kněžím potupil jejich přílnutí k učení mistrův Pražských, kteří prý se lidských vynálezkův drží, potom pohrozil, že celou tu věc zapotřebí bude rozřešiti soudem krvavým. Nyní sám na to naléhal, aby valný sněm do Prahy svolán byl, avšak při tom i vojsku svému táborskému přikázal, aby nehledíc na neobyčejně tuhou zimu, která ku konci měsíce ledna 1432 panovala, shromáždilo se nedaleko Prahy v okolí města Benešova.

Dvanáctero vládařův zemských svolalo tudíž valný sněm zemský ke dni 10. února 1432 do Prahy, ku kterémuž každý, kdo byl pod obojí, přijíti byl zavázán. Určeného dne byl ten sněm zahájen, i jednalo se o nesvornosti mezi stranami a o tom, jak by se všickni vespolek ku sboru Basilejskému měli chovati. Siroťci upustili od smlouvy s Pražany učiněné, a smířivše se zase s Táboři zůstali při svém vyznání. Konečně ustanoveno jest, vypraviti jménem všech Čechův pod obojí poselství do Chebu, aby se tam umluvilo s posly Basilejskými o spůsobu a výminkách, pod nimiž by Čechové vstoupiti měli v jednání se sborem.

Jízdy do Branibor, Slezska a do Uher. Smlouva o vzájemnou pomoc mezi Čechy a Poláky. Zlá povětrnost.

1432 březen — červenec.

Táboři a Siroťci smířivše se opět na sněmě Pražském, v únoru 1432 držaném, chtěli zas ukázati světu, že nepřátelé Husitův marně se těšili z nesvornosti mezi nimi. Proto vytáhla vojska Tábořská a Siroťčí hned v březnu společně opět za hranice české pod hlavním vedením samého kněze Prokopa Velikého. Obrátili se skrze Slezsko a Lužici do Branibor; tam přišli nenalézajíce nikde branného odporu v poli až pod města Soldin a Angermünde; plnili města a vesnice, nemajíce k dobývání měst ohražených ani dosti času ani nástrojův. Nic-

méně pokoušeli se prý dvakráte hnáti útokem na Frankfurt nad Odrou, avšak pokaždé nadarmo. Potom vzali a vypálili biskupské město Leubus čili Lubus a města Müncheberg, Straussberg a Starý Landsberg; město Bernov za Berlínem ubránilo se jim 23. dubna, a o Berlín, jak se zdá, se ani nepokusili. Také zdá se, že se u Frankfurtu oddělil jeden proud vojska českého táhna se ku Krosnu, maje jakési dorozumění s králem Polským Vladislavem, kterýž právě s německými křižáky v Prusích měl zase těžké nevole; kněz Prokop Veliký však s počátku měsíce května vrátil se do vlasti opět, kdež mu bylo jednati na novém sjezdě Chebském s Basilejským sborem. Potom některá část Tábořův a Siroťkův táhla zase do Slezska, jiné roty, zejména Siroťčí, obrátily se do Uher. Siroťci opanovali v Uhrách města Trnavu více chytrostí nežli mocí; přistrojivše se mnozí totiž za kupce, vloudili se na trh do města, a když za nimi vojsko k městu se přiblížilo, dvě brány prý mu otevřeli. I byla potom Trnava hlavním sídlem husitským v Uhrách až do r. 1435. V Slezsku pak Čechům také štěstí přálo: dne 15. června vzdali se jim ve městě Střelíně čtyři Vratislavští konšelé, a zajali tam Čechové 350 znamenitých jezdcův. Když potom přes Odru táhli blíže k polským hranicím na konci června a na začátku července, spálili města Vincík, Prousnice a Mělič, potom kláštery Třebnický a Lubický; když se 2. července k Olešnici, městu a hradu knížecímu blížili, obyvatelé sami město zapálili. Proto také Slezáci valně pospíchali s Čechy se mříti, aby dalším záhubám ušli; vyjímaje toliko Ludvíka, knížete Lehnického, potom obce Vratislavskou, Svidnickou a Javorskou, celé Slezsko v červenci od Čechův příměří téměř na dvě léta, do sv. Jana 1434, si vykouplilo.

Jsouce tu na blízku hranic polských vyslali Čechové v témže měsíci červenci 1432 znamenité poselství ku králi Vladislavovi Jagajlovi, který nyní čím dál tím větším nebezpečenstvím svírán byl od četných nepřátel proti němu smlouvených, totiž od Pruských křižákův, od Svidrigajla, velkého knížete Litevského, od knízat Ruských i Moldavských. Čeští poslové, majíce sobě uloženo, nabídnouti králi pomoc vojenskou a obnoviti návrhy již před 12 léty o užším spojení mezi královstvím Českým a Polským činěné, zastali krále v osadě Paběnicích ve Velkém Polště, kdež právě vracel se z Poznaně se byl zastavil. Příchod jejich byl králi velmi milý, a proto přijal je s celým dvorem svým velmi

upřímně a slavně, a když sám sbor Basilejský již dal příklad snášlivosti k nim, svolili jak arcibiskup Hnězdenský, Vojtěch z Jastřemboce, tak jeho podbiskupí, Jan Šafranec, biskup Kujavský, Stanislav Ciolek, biskup Poznaňský, a Jan, biskup Chelmský, kromě biskupa Krakovského, Husitům nepřejícího Zbyhněva Olešnického, ku přátelskému s nimi obcování, ano také i slavné služby boží konali připouštějíce české posly k tomu, aby v nich účastenství měli. Reč prý měli tito poslové ku králi asi takovou: „Milostivý králi! Čechové, národ Polákům pobratřený a pokrevný, majíce s nimi jeden počátek a jeden jazyk, ničeho vroucněji sobě nepřejí, než aby království Polské, z milosti Boží dostatkem a mocí květoucí, od všelikého nepřátelského násilí osvobozeno bylo. Není nás tajno, že kromě Litvinův a Moldavanův, nyní zjevňouc tohoto království nepřátel, král Sigmunt se všemi Uhry a Němci, neméně i křizáci Prusští největší jsou nepřátelé Polákův, že ve zlosti a ve svém lakomství ničeho více sobě nežádají, než jak by toto mocné království — leč bodež by toho sami dříve zakusili, — spojenými silami vyvrátili. Proto přišli jsme, abychom tobě, milostivý králi, od Čechův, jako od bratří přirozených, nabídli bratrskou a přátelskou jednotu a spojení sil svých obapolných, a tobě osvědčili, že Čechové hotovi a ochotni jsou, na každého nepřítelě jíti, kterého jim král Polský ukáže. Čechové mají, milostivý králi, 30.000 pěších a 6000 jízdy ve zbrani, vojsko výtečně zřízené, jehožto se Němci bojí, ba ani pohledu jeho vydržeti nemohou. Tomu vojsku velel někdy Sigmunt Korybutovič, tvé královské milosti synovec; jsme o tom hluboce přesvědčeni, že on jest hoden milosti tvé, a že válečnou zkušeností a duchem udatným nad jiné vyniká, čehož nejdnou za nejtěžších bojův našich dal slavné důkazy. Pročež takového vůdce a takového vojska našeho rač užívat v každé potřebě svého slavného království, a neodmítej nás od jednoty své a od svého přátelství.“ I učiněno jest poslům a národu Českému za takové přátelské smýšlení ku království Polskému poděkování asi v tento smysl: že když nyní Poláci z milosti Boží mají dostatečných sil ke zmaření útokův nepřátel, v té chvíli cizí pomoci nepotřebují; jestli že by však později nějaké větší nebezpečství nastalo a potřeba se toho ukázala, král Vladislav i Poláci rádi k Čechům se obrátí, a že se též o to postarají, aby se od Čechův krevním a přátelským svazkem s nimi spojených, ve vzájemné pomoci a přísluhách převýšiti nedali. A tak mezi Čechy a Poláky jménem obou krá-

lovství jakási obranná smlouva, zejména proti Němcům vůbec uzavřena jest. Že pak se čeští poslové za knížete Sigmunta Korybutoviče přimlouvali, to mělo u Širotkův a Táborův hlavně v tom svou příčinu, že on nyní byl mnohem horlivějším Husitou, nežli tenkrát, pokud ještě v Čechách vládl a v míření se s Římskou stranou pro Čechy spásy hledal. Přátelské spojení Čechův, zvláště Širotkův, s Poláky trvalo pak po drahný čas beze změny, ač se mezi tím osudy u obou národův všelijak měnily.

Povětrnost roku 1432 byla v Čechách tak mimořádná a výstřední, že se o ní tuto nevyhnutelně také zmíniti musíme. O krutých mrazích v druhé polovici ledna již nahoře bylo připomenuto; mrazové tito trvali až do počátku měsíce března, dosáhše tuto vrcholu svého, avšak dne 4. března nastal náhlým převratem tak silný jih, že z množství sněhův rozpuštěných udělaly se všude náramné povodně, tak že mnozí mysleli, že takových od potopy světa nebylo. Potom od sv. Jiří, 23. dubna, až do 19. července nepršelo než jeden jedinýkrát dosti málo, a o sv. Janě, 24. června, nastala skrze čtyry neděle horka tak náramná, že prý mnoho lidí jimi zahynulo. Za to však v sobotu večer dne 19. července otevřeli se hojně průduchové nebeští, a trvali bez úlevy až do úterka v den sv. Magdaleny, 22. července. A tu teprv obnovily se povodně po vši zemi, jaké v kronikách českých se nepamatují. Již v pondělí 21. července zedmula se Vltava tak, že v Praze na Staroměstském náměstí lidé se převáželi na člunech a nový kamenný most Karla IV. protrhl se v pěti obloucích, které se byly ucpaly chalupami, dřívím, senem, obilím a jinými věcmi; voda pobrala a pobořila všechny mlýny, mnoho vsí a mnoho domů v Praze, v Berouně a jinde, a v Písku prý až přes zábradlí mostu se valila, jež smetala, a ten most starý a kamenný podemlela. Množství lidí se ztopilo a škod neslýchaných bylo po celém království.

První sjezd českých a Basilejských vyslancův v Chebě.

1432 březen — červen.

Uzavření sněmu Pražského dne 27. února 1432, aby se vypravilo poselství české do Chebu v příčině umluvení výminek, pod jakými by Čechové ku sboru do Basileje se mohli dostaviti, uvedeno jest ve známost Basilejským poslům psaním od sněmu. Tito dali hned o tom zprávu z Norimberka do Basileje, a sbor přijav ochotně

nabídnutí Čechův hned 28. března plnomocníky jmenoval, kteří by s Čechy v Chebě měli jednati, a tajnou instrukci čili naučení jim dal, jak by se měli chovati. V tomto tajném naučení stálo mezi jiným: že se poslům sboru dovoluje s Čechy obcovati ve všem kromě služeb Božích; že se od interdiktu čili zastavení služeb Božích, kdekoliv Čechové se nalézají, prozatím může upustiti, ano že Čechům se má dopustiti, aby si ve svých příbytcích služby Boží dle svého způsobu, avšak při zavřených dveřích, konaly; aby se poslové sboru k nim laskavě, pokorně a shovívavě chovali; aby Čechové, když do Basileje pojedou, jeli v počtu co nejméně hojném; aby jeli beze znamenitějších zbraní, od silnic se nevzdalovali, mezi lid nechodili, lidu obecnému nikdež nekázali aniž jaké spisy za sebou roztrušovali; sbor že jim dá slyšení veřejné, avšak ne před laiky; při budoucím hádání na sboru že se mají všech urážlivých řečí proti sboru a komukoliv varovati, jakož i sbor naproti nim k těmž se zavazuje a t. d.

Mezi tím však sbor sám, nežli k Chebskému jednání přišlo, musel těžkou svízeli s papežem přestáti. Papež Evgenius IV., jakkoliv ještě co kardinál sám ku sboru radil, a když se sešel jej i potvrdil a uznal, vida kterak se sbor zmáhá a důležitosti nabývá, počal najednou báti se, že by sbor mohl moc a důchody jeho obmeziti, jakž o tom již na předešlých sborech usilováno bylo. Nechtěje tedy, aby nevešla ve skutečnou platnost zásada, že všeobecný sbor církve i nad papežem stojí, vydal již 12. listopadu 1431 a potom zas 18. prosince 1431 z Říma bully ku kardinálovi Cesarinimu, aby sbor rozpustil a ohlásil, že se má po půl druhém roce jiný sbor do italského města Bolonie sejíti. Z toho následovalo náramné pobouření v křesťanstvě vůbec a ve sboru zvlášť. Kardinál Julian Cesarini, jehož šlechtinou snahou a horlivostí nejvíce sbor se byl zvelebil, opřel se proti tomu rozkazu tak znamenitým listem, že z jeho obsahu papež dobře srozuměti mohl, kterak pro uvarování velikého nebezpečení církve nevyhnutelno jest, aby sbor dle své dokonalosti, a jmenovitě Čechy s církví smířil. Však když po měsíci ještě druhé bully od papeže došly, tu kardinál Cesarini, nechtěje se postaviti ve zjevný odpor, složil dne 8. února 1432 praesidentství sboru, načež na jeho místo zvolen byl Filibert, biskup Konstanský, to jest z francouzského města Kostancie čili Coutances, muž vysoce vážený a i potom v našich dějinách památný. Když pak i král Sigismunt, nyní císař Římský, a jiní panovníci kře-

stanští sboru se ujímali a všelikou ochranu svou jemu poskytli; tu se sbor vzdor papežově vůli zachránil, a v dle svém pokračoval. Kardinál Julian Cesarini uvázal se v předsedání sboru opět.

Plnomocníci sboru, kteří s Čechy vyjednávatí měli, přijeli dne 27. dubna 1432 do Chebu; byli to dříve jmenovaní dva poslové Jan Nider Dominikán, a Jan z Geilhausenu, Cistercián, potom Jindřich opat od sv. Jiljí, a Albrecht, farář od sv. Sebalda v Normberce, kterýž s Janem Husem již r. 1414 v Normberce se potkal, když tento ku sboru do Kostnice jel, Fridrich Parsperger, kapitulní děkan Řezenský, a mistr Jindřich Toke, kanovník Magdeburský. Markhrabě Bedřich Braniborský, Jan vojvoda Bavorský a jiní pánové sprovodili ty plnomocníky do Chebu vesměs asi ve 250 koních. Však Čechové tu ještě nebyli; přišlo toliko psaní od Matěje Loudy z Chlumčan a Mikuláše z Humpolce, že čeští poslové nemohou přijíti, pokud se jim nezaopatří listy bezpečnosti, neboť Plzeňští, pan Hynek Krušina ze Švamberka a jiní katolíci jim takového bezpečení ještě nedali. Když pak se to stalo, přijeli Čechové dne 8. května v 90 koních také do Chebu. Přední mezi nimi byli: Jan z Krajnice, Jakoubek z Vřesovic, Beneš z Mokrovous, Jan Velvar z Prahy, Matěj Louda z Chlumčan, Laurin z Tábora, Řehoř ze Dvoru, Mikuláš z Humpolce, písař Starého města Pražského, mistr Jan z Rokycan, mistr Petr Payne, kněz Prokop Veliký, Mikuláš Biskupec z Pelhřimova, Markolt z Zbraslavi a Martin Lupáč z Chrudimi.

Nazejtří sešly se obě strany v domě, kde byl markhrabě Braniborský hospodou, a nejprve Magdeburský kanovník Toke, řečník výmluvný, obrav sobě za text slova Kristova „Pokoj vám!“ přivítal Čechy velmi pěkně a laskavě. Na to osvědčoval mistr Rokycana ve jménu druhův svých, že byli-li posavad nepokoj, Čechové jím vinni nebyli, jelikož museli brániti se násilí, potom chválil úmysl sboru Basilejského, dáti jim svobodné a veřejné slyšení, a oznámil žádost svých krajanův, že chtějí věděti, jaký bude způsob toho slyšení v Basileji a jaké bezpečí pro ty, kteří z Čech tam budou poslání. V průběhu dalšího jednání ukazovalo se, že se plnomocníci nemohou přísně držeti svého tajného naučení, a že byli přinuceni, jestliže chtěli cíle svého dojíti, několikráte uhnouti se s cesty, která jim předepsána byla. Největší těžkosti činili kněz Prokop Veliký a jeho druhové strany Tábořské; kněz Prokop pravil k Basi-

lejským řka: „Hle vy jste si udělali zvláštní práva, že totiž sliby učiněné na ujmu církve nemají míti moci ani platnosti, a slovo kacířům dané že neváže. Jakž tedy máme vám věřiti? vždyť jste nás již za kacíře odsoudili, a proto dle libosti budete státi k závazkům svým aneb nic?“ Avšak tu Pražané hleděli prostředkovati, proto že o to slyšení na sboru velmi stáli, a takoruka prositi se jali obě strany, aby se zmírnily a k povolnosti se naklonily. Nejednou se tudíž zdálo, že z celého jednání nic nebude, a Basilejští prý sobě již zoufali; a když to, co se mezi posly dalo, rozneslo se mezi obecným lidem Chebským, tu tento chtěje, aby pokoj byl s Čechy, počal reptati a bouřiti se. Konečně se obě strany v jedenácti člancích sjednotily, a mezi těmito články čili výminkami byl zvláště ten důležitý, na kterýž Čechové největší váhu kladli: „že ve při o čtyry články Pražské, o kteréž se Čechové zasadili, zákon Boží a praxis Kristova, apoštolův i prvotní církve, spolu s konciliemi a doktory v nich právě se zakládajícími, přijaty budou za nejpravdivějšího a nestranného soudce na Basilejském sboru.“ Na tohoto „soudce v Chebu umluveného“ potom Husité v pozdějších dobách ještě dlouho se odvolávali.

Potom se začalo jednati s knížaty a městy, aby českým poslům, kteří ku sboru půjdou, dán byl průvod a bezpečnost na cestě. Čechové žádali, aby jim za bezpečnost jejich poslův byly některá knížata a jiné znamenité osoby do zástavy dány, což když jim naprosto odepřeno bylo, Čechové zase všecko jednání přetrhnouti hrozili. A zase z toho posel veliký křik v lidu Chebském, až se nejprv starý markhrabě Bedřich Braniborský a Jan Bavorský, potom také i městský úřad Chebský k žádanému rukojemství propůjčili. Potom žádali Basilejští, aby Čechové se všemi křesťany Římské církve pokoj měli: Pražané chtěli to bez výminky slíbiti, však kněz Prokop Veliký namítal, že všeobecný pokoj nemožný jest, proto že války ne toliko pro víru ale také z jiných příčin vznikají; také že to není v moci poslův, něco takového slíbiti, ovšem ale že to se může slíbiti, kdo se k bezpečnému průvodu českých poslův propůjčí, ten že od Čechův pokoje a míru užije. Potom žádali Čechové, aby o to pilně pracováno bylo, by král Sigmunt, posud v Itálii se zdržující, stejnou dobou ku sboru přišel, když tam bude české poselství; také oznámili, že dříve, nežli hlavní jejich poslové na cestu se vydají, někteří napřed do Basileje posláni budou, aby shlédli způsob a příležitost jak sboru tak i města samého. Tím skončilo se jednání a učiněn první

krok ku smíření; srdce poslův obou stran rozehrálo se, obcování jejich stalo se naskrze přátelské, a když se dne 18. května srdečně loučili, mnozí prý plakali radostí, že se jim otvírá naděje konečného srovnání a smíření.

Kněz Prokop Veliký hned ten den po příjezdu svém z Chebu do Prahy, 21. května, psal králi Sigmuntovi do Itálie, dávaje mu zprávu o tom, co se v Chebu bylo ujednalo, i žádal, aby do Basileje přijeti, a českým poslům tytéž průvodčí od sebe dáti ráčil, kteří jej, kněze Prokopa, r. 1429 k němu do Prešpurka byli sprovedili. Sigmunt odepsal z Lukky, kterak z toho veliké potěšení má, že k němu již Jan z Geilhausen, Cistercián, také již přijel a o všem mu zprávu dal, a kterak se o bezpečný průvod českých poslův již postaral; toliko proč nyní již sám do Basileje hnouti se nemůže, že jej řečený bratr Jan z Geilhausen zpraví šířeji.

Většina otcův na sboru v Basileji shromážděných s velikou radostí přijala zprávu o tom, že se v Chebě podařilo, Čechy k obeslání sboru získati, a kardinál Julian Cesarini psal papeži Evgeniovi IV. 5. června list plný krásné naděje. Sbor pak ve svém čtvrtém veřejném sezení dne 20. června 1432 nejen všechny články v Chebě smluvené v plném znění přijal a potvrdil, ale také slavnému poselství ode všech stavů království Českého a markhrabství Moravského ku sboru vypravenu býti majícímu od sebe průvodní list vydal a mimo to ještě druhý zvací list k národu Českému velmi laskavými slovy sepsaný vypravil.

Svolení Čechův k obeslání sboru Basilejského. Přezvědy v Basileji. 1432 srpen — říjen.

Vládaři zemští po Chebském sjezdu valný sněm celému království na den 31. srpna do Kutné Hory položili, kterýž až do 6. září trval. Hlavní jednání týkalo se ovšem potvrzení námluv Chebských a volby i vypravení poslův do Basileje. Mimo to mluvilo se o uzavření všeobecného příměří s celou Římskou stranou. V tom ohledu velice vadila okolnost, že všechny listy bezpečnosti pro české poselství od knížat a měst slíbené ještě Čechův nedošly, a že sám markhrabě Bedřich Braniborský nechtěl slíbeného rukojemství dříve plniti, pokud nebudou mu dány jistoty ode všech pánův a měst říšských, skrze jejichžto země Čechové jeti měli. Chtěli někteří sněmovníci z toho příčinu si bráti, aby všechno obeslání sboru zastaveno bylo; avšak

kněz Prokop sám se přimlouval, aby se Chebské námluvy přijaly a plnily, a tak všechen odpor umkl. Sněm tedy potvrdil jednání Chebské a dal své svolení k obeslání sboru; hned pak přikročil k volení poslův, předních to mužův všech stran v národu, kteří by jménem království Českého a markhrabství Moravského měli vydati se na cestu.

Zvoleni jsou předně všickni nahoře jmenovaní poslové, kteří v Chebě byli, potom ještě pánové Menhart z Hradce, Václav z Kravař, Vilém Kostka z Postupic a Přibík z Klenového.

Co se týče příměří se všemi křesťany okolními, jakého se plnomocníci na sjezdu Chebském na Čechy domáhali, sněm nespínil žádost jejich, ačkoliv se Pražané snažné o ně přimlouvali; sněm jenom k tomu svolil, že jen ti mají požití pokoje od Čechův, kteří k bezpečnému průvodu poslův Českých do Basileje a nazpět se přičiní. Sněm pak mimo to potvrdil dvouleté příměří se Slezáky a s Bedřichem, Saským vojvodou, kterýž za to dal Čechům 9000 kop grošův Pražských, a jak mile sněm dne 8. září skončen byl, hned vysláno jest z Kutné Hory od Jana Čapka ze Sán a Otíka z Lozy, hejtmanův Sirotkův, jménem všech Čechův pod obojí odpovědné psaní proti řádu Německých rytířův v Prusích, a to dle Paběnické smlouvy s Poláky učiněné, ku pomoci krále Vladislava Polského.

Dříve pak, nežli by se veliké poselství Čechův do Basileje ku sboru vypravilo, poslání jsou z téhož sněmu dva Čechové na přezvědy napřed, totiž Staroměstský písař Mikuláš z Humpolce, a se strany Tábořské Jan ze Žatče. Tito obdrževše listy bezpečnosti dne 17. září, vydali se neprodleně na cestu; a jak mile překročili české hranice, tu je hned přijali a velmi čestně po celých Němcích až do Basileje provázeli sám biskup Řezenský, děkan Eichstatský, opat Ebrachský a jiní vzácní mužové. Tito velmi pilně k tomu hleděli, aby jich nic nepřijemného v Němcích nepotkalo. Ukázalo se to, když přijeli do města Biberachu; tu se kdosi Jana Zateckého tázal, odkud jest? a když uslyšel, že jede z Čech, jal se hned náruživě láti Čechům, dáváje jim jména „neslechetných českých kacířův.“ I hned byl za to jat a do žaláře uvržen, kdežto co rušitel veřejného pokoje utrpěti měl, kdyby se zaň oba poslové sami nebyli přimlouvali. I v Basileji oba tito poslové velmi čestně byli přijati a od města darováni. Třetího dne po svém příjezdu, 10. října, dostali slyšení ve valném shromáždění

sboru, kdež své věřící listy předloživše v pěti člancích své poselství vykonali: 1. oznámili sboru, že poslové ku sboru již voleni jsou, 2. žádali, aby jim stvrzeno bylo, že list bezpečnosti ode sboru Čechům pro posly plným vědomím a svolením sboru poslán byl, 3. aby sbor o osobní přítomnost krále Sigmunta se přičinil, když tam budou Čechové, 4. aby jim bylo stvrzeno, jsou-li námluvy Chebské od celého sboru přijaty a schváleny; konečné 5. žádali jménem národu Českého, aby také východní církve řecká ku sboru co nejdříve a nejpilněji byla pozvána. Sbor všemu tomu velmi ochotně vyhověl, toliko co se poslední žádosti týče slíbil, že i o to se přičiní, prose však velmi snažné, nežli by Řekové ku sboru se dostavili, což by se mohlo protáhnouti, aby Čechové svého příjezdu proto neodkládali.

Poslové vyzvídali ještě o hospodách ve městě a o jiných příležitostech obecného života, jakž jim doma uloženo bylo, a potom 14. října s velikou spokojeností Basileji opustili, pospíchajíce do vlasti. Tu jejich příznivé zprávy všechny pochybnosti rozprášily, tak že napotom nebylo více slyšeti v Čechách o odporu proti jednání s Basilejským sborem.

Od té chvíle procitly naděje lidí mírumilovných k veselejšímu životu, více než kdy od počátku válek, jmenovitě Pražan a jiných mírných kališníkův, kterým se již bylo počalo velmi stýskati.

Dobývání hradův a boje s Rakušany.

1432 říjen — prosinec.

Mezi sněmem Kutnohorským a jednáním se sborem Basilejským nepřestaly ještě nikterak jak domácí tak zahraničné boje a šarvátky. Též měsíc před zahájením sněmu Kutnohorského, dne 2. srpna, přilehla jedna rota Sirotkův ke hradům Potštejnu, Pecka a Fridštejnu. Fridštejn, hrad opodál Jizery blíž Malé Skály, vzdal se brzy umlouvou. Pecka, hrad blíž Nové Paky, a Potštejn nad Orlicí téměř půl léta se držely, a teprv následujícího roku, 6. února 1433, též umlouvou se poddaly.

Rytíř Habart ze Hrádku příjímím Lopata, maje v zápisu od krále hrad Lopatu nedaleko Štáhlav v Plzeňsku, stranník a služebník krále Sigmunta a odpovědník všech Husitův, již po delší čas z řečeného hradu Husitům velké škody činil, a zvláště chudinu sužoval. Z té příčiny zdvihl se naň Přibík z Klenového přítrhna před Lopatu s lidem svým ze

Stříbra, a pomáhali jemu lidé z Velhartic pana Menharta z Hradce, kterýž tehdaž Velhartice držel, Jan Zmrzlík ze Svojsína, Svojsje ze Zahrádky, který tehdaž držel hrad Vilštejn a město Rokycany, potom Horažďovičtí, Sušičtí, Klatovští a Domažličtí. Dne 27. října 1432 obležení hradu počalo a bylo velmi silné. Rytíř Habart maje k posile některé rytíře strany své při sobě, bránil se však udatně; obléhatelé nemohše ho děly a praky dobytí, ustanovili se na tom, že ho hladem vyleží. I trvalo obležení přes zimu až do následujícího roku, a když hlad ve hradě nejvyššího stupně dosáhl, tu dne 6. února 1433 posádka sama hrad zapálivši z něho na útěk se dala. Od hradu hořícího však velké světlo bylo, a tak z utíkajících bylo do čtyřiceti zjímáno. Od té doby hrad Lopata pustý až podnes leží. Habart Lopata odebral se s větší částí své čeledi do poledních Čech a stal se potom purkhrabím královského hradu Husi ve Winterberských lesích drže se povždy strany pana Oldřicha z Rosenberka.

Neprátelské potyčky mezi Čechy a Albrechtem Rakouským také téměř bez přestání trvaly. Rakúšané porazivše vloni Táboř u Bejdova nyní ducha dostali a sami nedávali pokoje; jmenovitě panu Menhartovi z Hradce velké škody činili, tak že sám král Sigmunt z Itálie pana Haška z Waldšteina k tomu zříditi musel, aby mezi panem Menhartem a vojvodou Albrechtem pokoj spůsobil. Mučení a týrání vězňův tábořských u Bejdova jatých němelo konce ve vězeních Vídeňských, ač Táboři několikrátě toho roku nové jízdy do Rakous konali a vězně vyplatiti chtěli. Nevole proti Albrechtovi byla z té příčiny v Čechách veliká, jakož také sněm Kutnohorský nechtěl svoliti ke všeobecnému příměří, když o to byl od Basilejského sboru požádán. Vytrhli tedy Táboři na podzim u větší síle ještě jednou proti Rakúšanům do pole, spálili a zkazili klášter Waldhausen, a nadělavše nepřátelům ještě jiných škod velikých, po vánocích zase domů se vrátili. Tu se jim nedaleko Znojma v cestu postavilo vojsko rakouské vedené od pana Leopolda Krajíře a pana z Bucheimu; i svedena jest krutá bitva, ve které prý na obou stranách přes pět set bojovníkův padlo, však více Tábořův než Rakúšanův, ačkoliv Táboři tento jedenácte houfnic a více než dvě stě jízdeckých koní vzali. V nastalé noci Táboři s bojiště ustoupili a dále domů táhli, a když je druhého dne Rakúšané pronásledovati chtěli, nemohli jich více dohoniti.

Kterak Čechové do Basileje ku sboru jeli.

1432 prosinec, 1433 leden.

Hned po prvním slyšení dvou Čechův, kteří do Basileje na předzvědy byli přišli, vyhlásil sbor otcův církevních tuto shromážděný všeobecný rozkaz, aby se po veškerém křesťanstvě a ve všech kostelích konaly veřejné modlitby o šťastné dovedení Čechův do lůna katolické církve. Ochránce sboru od krále Sigmunta místo něho ustanovený, vojvoda Vilém Bavorský, žádal od otcův církevních, aby netoliko duchovní ale i světské pánové ze všech zemí, zvláště z Němce u valném počtu do Basileje byli pozváni, by na své oči viděli a na své uši slyšeli všecku péči a snažnost, kterou sbor vynaloží na obrácení Husitův. Proto také sbor hned 13. října 1432 jal se rozpisovati pozvání všem knížatům a pánům světským. Potom zvoleni jsou čtyři nejvýtečnější theologové ze sboru, aby se napřed připravovali k hájení učení církve proti čtyřem článkům Pražským. První byl mistr Jan Stojkovič, Slovan z Dubrovníka, dříve již spomínaný, který měl hájiti přijímání pod jednou způsobou; druhý byl mistr Jiljí Karlier, Francouz, děkan Kambrajsky, který měl mluvití proti článku o trestání hříšův; třetí, mistr Jindřich Kalteisen, Němec, Dominikán, professor theologie a inkvizitor v Kolíně nad Rýnem, měl mluvití proti svobodnému kázání slova Božího; konečně čtvrtý, doktor Jan z Palomar, Španěl, arcijahen Barcellonský, kterému bylo uloženo mluvití o článku týkajícím se světského panování duchovenstva. Tito čtyři museli se napřed cvičiti v hádání o člancích husitských se zvláštními kommissemi ode sboru k tomu zřízenými, asi tak, jako šermíři před soubojem se cvičívají. Sbor vyvolil pak ještě jiné kommisse, aby pomoci městských úřadův přísnější policie v Basileji uvedena byla, by Čechové přijdouce ani sami uraženi nebyli, aniž komu z věrných na duši uškoditi mohli; i zapovězeny jsou u přítomnosti jejich všechny hříchy obecné, ježto jeden ze čtyř článkův Pražských kárá, — nesměla se tedy po celý čas pobytu Čechův v Basileji nížádná veřejná nevěstka na ulici ukázati, všechny hry v kostky, hudby a tance po hospodách musely přestati, aby si z toho Čechové pohoršení nebrali, netrpíce toho sami doma hned od počátku, co se zasazovali o napravení církve a obnovení mravů křesťanských. Obecnému lidu v Basileji naučení dáno jest, aby se až Čechové ku sboru přijdou, k nim vliduše a šetrně choval, avšak důvěrného obcování s nimi aby se vystříhal. Kommisse od sboru postarala se

také o byty, v nichž by Čechové bydleti měli, o lidi k posluze a vedle toho také o zamezení možnosti, když by Čechové lidi obecné na svou víru přemlouvati chtěli.

Mezi tím, co se takové přípravy v Basileji děly, smluvili se čeští poslové ode sněmu na Kutné Hoře vyvolení, že se všichni dne 6. prosince 1432 v Domažlicích sjedou, a odtamtud svou cestu do Basileje společně nastoupí; Chebským dáno o tom z Prahy věděti spolu se žádostí, aby se o to postarali, by knížata a páni němečtí, kteří českým poslům průvod dáti měli, na ně dne 6. prosince v Choubě, v Bavořích, čekali. I stalo se tak, avšak z volených poslův tři se nedostavili zůstavše doma z příčin neznámých, totiž pan Menhart z Hradce, Václav z Kravař a Přibík z Klenového, který právě Lopatu obléhal.

Jeliť pak skutečně tito poslové, a sice ze stavu světského: 1. Vilém Kostka z Postupic, 2. Beneš z Mokrovous a Hustiřan, seděním na Ulibicích v Hradecku, kališník; 3. Jiří z Řečice, seděním na Klucích v Čáslavsku, strany Sirotčí; 4. Jan Velvar, měšťan Starého města Pražského, kališník; 5. Matěj Louda z Chlumčan, hejtman Písecký, strany Tábořské; 6. Řehoř z Králové Dvora, strany Sirotčí a 7. Laurin z města Tábořa; — ze stavu duchovního: 8. mistr Jan z Rokycan, farář při chrámě Panny Marie před Týnem na Starém městě Pražském; 9. mistr Petr Payne, Angličan, 10. kněz Prokop Veliký, hejtman Tábořský; 11. kněz Mikuláš z Pelhřimova, biskup Tábořský; 12. kněz Oldřich ze Znojma, farář Čáslavský, strany Sirotčí; 13. kněz Markolt ze Zbraslavi, strany Tábořské; 14. kněz Martin Lupáč z Chrudimi, strany Pražské a 15. Petr Němec ze Žatče, kněz Sirotčí. Ti všichni jeli se služebnictvem svým vesměs asi v padesáti koních, nepočítaje však pacholkův u vozův. Připojil se pak k nim z nařízení krále Sigmunta Karlšteinský purkhrabí, jeho služebník, statečný rytíř Zdeslav Tluksa z Buřenic, aby je až do Basileje sprovedil. V Domažlicích čekali na ně již někteří šlechticové z Němec v 32 koních, kteří je nejprve přes hranice do Chouby převedli. Tam zas čekal Konrád, biskup Řezenský, s jinými pány, a sprovedil je až do Normberka. Když se poslové k tomuto městu blížili, dal Matěj Louda z Chlumčan na svém voze vztýčiti korouhev Tábořskou; na jedné straně namalován byl Kristus na kříži, na druhé kalich, nad ním hostie a nápis: „Veritas omnia vincit,“ to jest:

Pravda zvítězí nade vším. Také jiní vozové českých poslův měli pokrývadla s podobnými znaky. Byla to ovšem demonstrace, kterou Němci hned za pých a výtržnost pokládali, nemálo tím se horšíce. Proto také, když knížata a pánové z průvodu za to ho prosili, Louda ty znaky v Normberce opět složil a schoval, a napotom na cestě jich více neukazoval. Normberští uctili pak Čechy všelijakými počtami a dary. Odtud provodil je Albrecht, syn markhraběte Braniborského, do Gunzenhausenu; dále dal jim průvod hrabě z Öttingen přes Nördlingen až do Ulmu, Ulmští pak přes Biberach do Sulgau, kdežto zas pan Jakub Truchses z Waldburka převzal jejich ochranu až do Stokachu, odkud je až do Schafhausenu provázeli služebníci vojvody Viléma Bavorského, ochránce sboru. Na mnoha místech snažili se obyvatelé prokazovati poslům českým zvláštní čest, a častovali je velikými dary.

Do Basileje již napřed docházela pověst, kterak prý Čechové s nenadálou nádherou a hrdostí k Basileji táhnou, a otcové sboru se tím nemálo nepokojili. Kardinal Julian Cesarini totiž bál se, aby se při vjezdu Čechův do města něco nemilého nepříhodovalo, a jakkoliv již byl slavnou a četnou deputací zřídil, která naproti Čechům z města vyjíti a je čestně přivítati měla, vypravil nicméně Cisterciána Jana z Geilhausenu proti nim, který je měl prositi, aby pro uvarování všeho, co by se nepřislusného mohlo přihoditi, při svém vjezdu do města všechno mimo se pustili, co by mohlo za demonstraci pokládáno býti. Bratr Jan však minul se s nimi; oni si totiž v Schafhausenu umínili, pod vodopádem Rynským vstoupiti na loď, a po řece do Basileje připlouti. A tak v neděli dne 4. ledna 1433 před západem slunce připlouli k městu nenadále a beze všeho hluku. Nikdo jich v tu dobu a na tom místě na břehu nečekal, a proto nestaly se nijaké slavnosti k uvítání jejich. Zpráva o jejich připlutí mžikem blesku město prolétla; konšelé města přiběhli k nim, když ještě ani z lodí nebyli vystoupili, a celá Basileja na nejvyšší zvědavá byla hned na nohou, rychle na ulice se vyhrnuvši, kterýmiž jeli měli. I vjeli čeští poslové se svým komonstvem a průvodem pod praporem českým a moravským do Basileje vedeni jsouce od konšelův města, a jak Aneáš Silvius píše, ženy, děti, děvečky z oken a krovův se dívaly, jedni na tohoto, jiní na onoho prstem sobě ukazovaly, cizím způsobům, nevidanému před tím kroji se divili, na brozné prý obličaje a divoké oči pa-

třily, pravíce, že se ovšem tomu podobají, cožkoliv o nich pověst rozhlásila. A však nejvíce na jednoho Prokopa všickni zření své měli, připomínající sobě, že on jest ten, kterýž tolikráte veliká vojska věrných křesťanův porazil, tolik měst vyvrátil a zbořil, tolik tisíc lidí do záhuby uvedl, kteréhož se spolu domácí i nepřátelé strachují, jakožto vůdce nepřemoženého, smě-

lého, nelenivého v pracích a nelekavého v nebezpečnostech.

Poslové ubytovali se nejprve ve čtyřech veřejných hospodách, však po několika dnech najali sobě sami čtyry domy ve městě. V jednom bydleli pan Vilém Kostka a kněz Prokop Veliký, obě hlavy poselství, se svou čeledí; v druhém Pražané a kalíšníci: Jan Velvar, Jan

Příjezd českých poslův k církevnímu sboru do Basileje 4. ledna 1433.

(112.)

z Rokycan, Lupáč a pan Beneš z Mokrovous; v třetím Táboři: Matěj Louda, Mikuláš Biskupec, Markolt a Laurin; ve čtvrtém Sirotci: Jíra z Řečice, Řehoř ze Dvoru, Payne, Oldřich ze Znojma a Petr Němec ze Žatče.

Hned po příjezdu jejich, když se v ho-

spodách byli ubytovali, přišli je přivítat od kardinála Juliana mistři čili doktoři Jan z Palomar a Jan Stojkovič, kteří jevíli potěšení nad šťastným jejich příjezdem, podávající sebe i všecko své k jejich libosti a vybízejíce jich, aby vesele a bezpečně bydleli v Basileji, jakoby

v Praze mezi svými byli; že i kardinál Julian i ostatní otcové sboru rádi by byli viděli, kdyby byli přišli po zemi, proto že jim chtěli vstříc vyjít a je přivítati. To se Čechům velice líbilo, a vzkazovali kardinálovi srdečné díky.

Na zejtří dne 5. ledna před obědem, když se byli Čechové všickni v jednom místě shromáždili, přišel k nim veliký zástup praelatův a otcův duchovních, a v jejich čele vítal je arcibiskup Lyonský z Francie, jménem celého sboru řečí latinskou, dlouhou a velmi laskavou, narážející také na spory mezi sborem a papežem a pronášející naději, že Čechové spojíce se s církví a se sborem mocně přispějí k usmíření a šťastnému ukončení všechných těžkostí, jež na křesťanstvo doléhají. Potom zas přišli úřední městští a představili se s podobným přátelským osvědčováním, i dali poslům přinést k počtě hojných potrav všelikých, též ryb a vína.

Třetího dne byl svátek tří králův; Čechové slavili v hospodách svých služby Boží, každá sekta dle svého způsobu. Mnozí z Basilejských šli tam dívat se, a nebylo jim bráněno. U kališnických Pražanův nebylo nic zvláštního, protože ti sloužili mši způsobem obyčejným, leda že dávali při večeři Páně také laikům píti z kalichu. Tím větší bylo podivení nad knězem Prokopem a jinými Táboři, kteří ani oltáře, ani roucha svatého, aniž jakých ceremonií užívali, všecku pobožnost jen na krátké modlitby, na kázání a přijímání pod obojí obmezující. U Sirotkův kázalo se toho dne jazykem německým, a mezi posluchači bylo mnoho lidí z města. Z toho povstal velký hluk, i běželi lidé ku kardinálovi Julianovi, aby takové nešetření řádu zamezil. Kardinál povolal po obědě několik Čechův k sobě, prosil je, aby německého kázání v Basileji nechali, česky kázati že se jim nezapovídá. Oni však omlouvali se, že majíce mnohé čeledíny německé, český neumějíci, nemohou pustiti od kázání také německého, ku kterémuž že dle smluv Chebských právo mají; však že nikoho z Basilejských k sobě nevábí, ač ani přicházejícím brániti nechtějí. Když prý si Basilejští tu věc sami opatří, aby k nim nikdo nechodil, že s tím spokojeni budou. Čechové jinak nechtěli, a Basilejští dostali potom přísný rozkaz ode sboru, aby svým lidem bránili choditi k Husitům. Otcové si potom mnoho stěžovali do nedbalosti konšelův v tomto ohledu; avšak lid sám nabažil se brzo podívání na obřady Čechův, kteréž ani smyslům ani fantasii nelahodily, a přestal tam choditi. S druhé strany žádali zas kněží husitští, aby směli choditi na kázání, kteráž se činila samým údem sboru;

však toho neobdělali než později, když počalo se jednání veřejné; a tu pak nepouštěvali se dříve do kostelův, až teprv po čtení evangelia, a po kázání useli zase z kostela vyjít, když mše dále byla sloužena.

Ve středu dne 7. ledna přistěhovali se již Čechové veřejných hospod do svých zvláštních bytův, a tu kněz Prokop pozval k sobě k oběd netoliko přední muže poselství českého, ale také mistra Jana z Polomaru, Jana Stojkoviče z Dubrovníka a Jana z Geilhausenu. Již při tom obědě počaly se hádky mezi mistrem Perem Paynem a řečenými údy sboru, při čem, jak se kněz Stojkovič vyjádřil, anglický husita prý jako had plzký čím úžeji sevřen a sklíčen býti se zdál, tím hbitěji prý pokaždé zase vyklouzal. Avšak při tom nevykročeno ještě z mezí slušnosti a zdvořilosti. Poslové čeští prosili Jana z Geilhausenu, aby každý den u nich střídavě v jejich domích obědvával a byl prostředníkem mezi sborem a jimi.

První veřejné slyšení Čechův v Basileji.

1433 10. ledna.

Pátého dne po příjezdu českých poslův, 8. ledna 1433 konaly se v Basileji veliké pobožnosti; bylo slavné processí po městě, a ve hlavním chrámě slavila se zpívaná mše svatá od kardinála Jana Cervantesa u přítomnosti 49 infulovaných arcibiskupův, biskupův a jiných praelatův, potom 800 jiných řádných údu sboru duchovních a světských. Modlení bylo za šťastné jednání věcí českých. Také byl nařízen všeobecný půst na každou středu a každý pátek na čas, pokud s Čechy bude jednáno, i ohlášeny odpustky všem, kteří se skutkův takových účastniti budou. Sbor také Čechům vzkázal, aby také oni se své strany zvláštní pobožnosti konali k vyprošení od Boha dobrého zdaru svého poslání: oni však odpověděli, že to ovšem obecným nálezem již před jejich odjezdem opatřeno jest, tak že se modlitby již po vši zemi České i Moravské řádně konají. Šla pak od Čechův téhož dne deputace ku kardinálovi Cesarini-mu, děkovat mu za čestné a vlídné chování se k nim a požádat o den a místo veřejného slyšení. Kardinál nabízel jim, že hned nazejtří, 9. ledna, první veřejné slyšení býti může, a to v obyčejném místě shromáždění sborových, totiž v Dominikánském klášteře. Ten klášter však se Čechům nelíbil; nebyl jim dost prostranný a příliš v koutě města, ba za městem položený; přálif sobě, aby se jim ve hlavním chrámě biskupském

veřejné slyšení dalo, kdež též sbor mívával veřejná zasedání svá. Však v té nedal kardinál sebou hnouti, a muselo zůstat při Dominikánském klášteře. Také pro jiné hodil příčiny odloženo jest slyšení Čechův až k dni třetímu, 10. ledna.

Poslové čeští byli tedy v sobot. 10. ledna, ponejprv do valného shromáždění v klášteře Dominikánském uvedeni a u prostřed zastupovací síně po dvou lavicích rozsázeni, přímo proti sedadlům Juliana Cesarini-ho a druhých kardinálův. Přítomni byli kromě vojvody Viléma Bavorského, co ochránce sboru, všichni výtečníci stavu duchovního i světského, cokoli jich se vtěsnati mohlo do síně. Kardinál Julian z. hájil sezení pěknou řečí, která přes dvě hodiny trvala, a svou lbezností a srdečností netoliko údy sboru, ale i některé Čechy nejednou prý až k slzám pohnula. Obsahovala důmyslné a výmluvné velebení nejvyšší svrchovanosti církve svaté, a odtud vedený důkaz, že potřeba jest, státi v poslušnosti jejím. Dle tehdejšího obyčeje vybral sobě kardinál text ze svatého písma, slova apoštola Pavla k Filipenským psaná: „jestli jaké potěšení v Kristu, jestli která útěcha lásky, jestli která společnost ducha, jsou-li vnitřnosti slitování: naplňte radost mou, abyste byli smyslu stejného, stejnou lásku majíce, stejnodušni jsouce, stejně smýšlejíce, nic ve sváru, ani pro marnou chloubu, ale v pokoře.“ Potom oslovil Čechy též jménem církve co syny, jichžto návratu s toužebností prý očekávala, i napomínal jich, aby poslechli hlasu jejího co hlasu ducha svatého.

Po něm povstal mistr Rokycana jménem Čechův, a vyprav sobě text z evangelia sv. Matouše: „Kde jest ten, kterýž se narodil, král Židovský? nebo viděli jsme hvězdu jeho na východu slunce, a přijeli jsme, klanět se jemu,“ vypravoval o příčinách příchodu Čechův a zvláště o křivdě, kterou posavad snášeti museli, kaceřování byvše po celém světě, ač prý zlořečení lidské dle Kristova zaslíbení jim prospělo více k dobrému; prosil otce, aby nepopouželi se, udá-li se jim od Čechův slyšení věci neobyčejné, z jichžto však vyšetřování pravda vyskoumána býti může. Proto přišli prý na tato místa, hledajíce Krista, jenž jest cesta pravdy a života. Chválil stav prvotní církve křesťanské a hořekoval nad porušením jejím v době poslední, žádaje, aby příčiněním sboru navrátila se k dávné své čistotě. Potom děkovav sboru za pilnost, kterou volání, a za laskavost, kterou jak po cestě své, tak i v městě Basileji přijati byli, žádal konečně, aby jim ustanoven byl den,

kdežto by věci své přednáseti mohli v prvním shromáždění.

Kardinál Julian dal jim za odpověď, že na vůli jejich záležitosti bude, kdy mají býti slyšeni, proto že sbor k tomu na každý den i na každou hodinu hotov jest. Čechové uradivše se tedy mezi sebou, jmenovali pátek nejprve příští, den 16. ledna, což od shromáždění tudíž přijato a pochváleno bylo. Tím se skončila první schůzka Čechův se sborem.

Poslové čeští do poslední chvíle nevěděli, kdo z nich který článek Pražský před sborem veřejně zastáváti bude. Ještě čtyry dni před hádáním, 13. ledna, povstaly mezi nimi hádky, kdo by měl hájiti článek o svobodném kázání slova Božího; mistr Rokycana chtěl ho k sobě potáhnouti dokládaje se tím, že by to byla vůle českých pánův; nicméně většinou poslův přizuzen jest tento článek knězi Sirotčímu, Oldřichovi ze Znojma, faráři Čáslavskému. Vyčvření jsouce v hádání o člancích víry křesťanské již po drahé let doma, nepotřebovali theologové čeští mnoho času k přípravě, kdežto jejich odpircové na sboru již na čtvrtý měsíc proti nim se cvičili.

Těch několika dní a hodin před počátkem veřejného hádání i také po něm užili čeští poslové k seznámení se s přednějšími údy sboru, činíce i přijímajíce hojně návštěvy, také k obědům často vzájemně i zvouce i zváni jsouce. Tím způsobem sprátelili se jaksi zvláště s duchovenstvem francouzským, neboť prý sám král Francouzský své praelaty pobídnul, aby se k Husitům příznivě chovali. Jenom s kardinály se s počátku nechtělo Čechům dariti; když byli ponejprv některé z nich navštívili, přijímali je tito nevlídně ba i neslušně, načež poslové také i hned bez pozdravení od nich odešli. Nejnevůliěji zachoval se k nim Bartoloměj, arcibiskup Milánský, který r. 1420 s králem Sigmuntem byl v Čechách při obležení Prahy. Kardinál Julian Cesarini přičinil se však i o to, aby tyto nespůsoby přestaly, a brzy se všichni údové sboru velmi přívětivě k Čechům chovali, a zvláště kardinálové sami předcházeli ostatní svou zdvořilostí k nim.

Mezi kardinálem Julianem a knězem Prokopem Velikým udělal se v nedlouhém čase zvláštní způsob důvěrnosti. Kněz Petr Zatecký, jeden z poslův, psal si denník za svého pobytu v Basileji, a v tom všelicos o tom poznamenal, jakž podle Palackého tuto položíme. Píše totiž ke dni 27. ledna takto: „Šli jsme po obědě do kláštera Dominikánského čtyři kněží, podívat se na tamější biblioteku, kterouž na-

lezli jsme býti mnohem bohatší a vzácnější, nežli byla Minoritská; viděli jsme tam mimo jiné dobré knihy, také jednu o hře v šachy, a v druhém pokoji zvláště mnohé spisy o právě církevním i světském. Odtud navštívili jsme kardinála Brandu, bydlícího v témže domě, jenž přijal nás vlídně. Prokop řekl k němu: „Přáli bychom si některých knih z biblioteky

těchto bratří, a oni zdráhají se pravíce, že jim zapovězeno jest, půjčiti knihy ven z domu.“ Kardinál řekl: „Cokoli budete chtít, obdržíte,“ načež převor Dominikánský Nider opraviv předešlou řeč svou vece: „Ještě jsem je vám cele neodepřel.“ A tak byvše u kardinála počastováni, odebrali jsme se odtud k legatu Julianovi; kterýžto vítaje nás, objal Prokopa i

První slyšení českých poslův před sborem v Basileji 10. ledna 1433. (Str. 1156.)

(113.)

vedl ho do zvláštního pokojíka, kdežto téměř půl hodiny byli spolu sami. I zavázali, jakož mi Prokop vypravoval, že mají říci sobě vespolek, cokoli by chtěli, aniž mají si to bráti za zlé. Takž tedy mluvil Prokop kardinálovi: „Velmi zle stojíte, táhnete se k svrchovanosti církve prvotní, a obcováním svým jsouce ducha svatého vzdáleni, myslíte přece, že děje se du-

chem svatým, cokoli činíte, čehož však před Bohem není; my hledíce ku prvotní církvi, nacházíme, že zachovávala čtyry články naše.“ Legat však neodporoval jemu mnoho, a vedl řeč k jiným věcem.

O několik dní později, 14. února, řekl Julian v podobné rozprávce, že čím déle obcuje s Čechy, tím více kloní se k nim jeho srdce;

pročež žeby měli zůstatí cele v Basileji, ažby se dokonce sjednotili. Prokop odepřel, že toho pro těžkost nákladu činiti nelze, a když legát tomu věřiti nechtěl, Čechy za bohaté pokládaje, Prokop vyložil mu dle pravdy nejen celý stav svého jmění, ale také veškeré moci Tábořské, dav se také do líčení válečného umění Čechův. Na to směje se dí Julian: „Ale vy jste tedy, pane, Prokop veliký, a kdež pak jest Prokop malý?“ Když mu řečeno, že ten jest mezi Sirotky, ptal se: „A vy dělíte se od Sirotkův?“ Ano, vece Prokop, v některých věcech. „Avšak od Pražanův dělíte se ještě více? — tehdy nechme raději všech rozdílv a spojme se v jednotu.“ — „Však až sobě dorozumíme aspoň ve věcech podstatnějších,“ odpověděl na to Prokop. „Ba arci, dí Julian, kým se to stane! sice daremná bude všechna naše práce.“

**Poslové hájí čtyry články Pražské na sboru.
1433 16.—28. ledna.**

V ustanovený den 16. ledna, v pátek, přišli k poslům českým opat Ebrachský, děkan Řezenský, konšelé Basilejští a také Cistercián Jan z Geilhausenu, aby je čestně a slavně uvedli do valného shromáždění sboru. A když sezení zahájeno bylo, povstal Matěj Louda z Chlumčan, hejtman Písecký a pokladník poselství Českého, a jal se mluvit ve jménu krajanův svých. Napřed se obrátil k Vilémovi, vojvodovi Bavorskému co ochránci sboru, potom ku kardinálovi Julianu Cesarinimu co předsedovi, konečně ku sboru vůbec; dobrořečil Bohu a jim, že konečně přišla hodina tak dlouho žádaná, kdežto Čechům dáno jest ospravedlniti se před světem z nářkův křivých, a odhaliti vůbec poklad skrytý učení spasitelného, pro kteréž již tolikráte kaceřování a krvavě pronásledování byli. Končil přečtením spisu umluv Chebských o způsobu, kterak ve věcech českých na sboru jednati se má. Potom přednesena byla plnomocenství poslům daná jak ze sněmu Kutnohorského tak i od university Pražské. Když to bylo odbyto, vystoupil mistr Peter Payne a měl řeč jaksí úvodní na slova žalmu Davidova: „Když slunce vychází, zase shromažďují se.“ V ní pak pod jakýmsi ukrytím chválil učení husitské vůbec k slunci je přirovnávaje a naději svou jevě, že až je jen náležitě poznají, všickni lidé samoděk a rádi prý k němu přiznávají se budou.

Nyní počal mistr Jan z Rokycan hájiti první článek Pražský o přijímání večere Páně pod obojí způsobou. Napřed osvědčoval, že

Čechové nechtějí ničehož vésti svéhlavě proti ustanovením matky církve; avšak té matce církvi dával smysl jiný, nežli na sboru v obyčeji bylo. Potom ohlásil, že hotov jest dokázati, kterak přijímání pod obojí způsobou nejen v písmě svatém přikázáno a nálezy svatých otcův církve rovně jako příkladem a obyčejem prvotní církve stvrzeno, ale i od starých koncilií schváleno bylo; že tudíž dostojí všem výminkám, které v umluvách Chebských ohledem na nejvyššího a nestrauného soudce mezi sborem a Čechy jsou vytýčeny. Poněvadž však čas již byl pokročil toho dne, odložil své další líčení nazejtří v sobotu. Však ani v sobotu nedomluviv, musel ještě v pondělí, 19. ledna, dále slyšán býti. Řeč jeho byla sice dlouhá, nepopuzovala však posluchačův, kteří ji netoliko trpělivě ale i s napnutou pozorností sledovali; Rokycana pak tak velice důvěřoval se ve své vítězství, že konečně celý sbor vyzval, aby mu jen jednoho doktora církve jmenovali, kterýž by přijímání pod obojí byl tupil co kacířské, bludné neb pohoršlivé, pokud toho neučinil předposlední sbor v Kostnici.

Když pak svou přednášku skončil, nemohl se zdržeti kněz Prokop, aby nechopil se slova nápodobně o večeri Páně, i řečniv dobrou chvíli, dával sice hojně důkazy biblické učenosti své, ale nepotkal se s takovým uznáním, jako Rokycana, ba někteří mu i smíchem odpláceli. Kardinál Julian co předseda navrhl pak, že by dobře bylo, dříve nežli se k jednotlivým článkům českým odpovídati bude, aby se ty články od Čechův napořád všechny přednesly, což od sboru bylo schváleno a přijato.

Dne 20. ledna, v úterý, hájil kněz Mikuláš z Pelhřimova, biskup Tábořský, článek o stavování a trestání hříchův veřejných v církvi, a neskončiv téhož dne, ještě ve středu v tom pokračoval. Jeho řeč nebyla již tak šetrná a mírná, jako Rokycanova; máje příležitost mluvit o vadách a nešvarách při stavu kněžském, mluvil důtklivě a trpce, káraje zvláště způsoby, kterak s učiteli českými Husem a Jeronymem v Kostnici nakládáno bylo. Ve sboru stalo se pohnutí veliké, jedni se smáli, druzí zuby skřípěli, jiní hlasitě reptali, a kardinál Julian sepiav ruce k nebi hleděl. Tu ptal se kněz Mikuláš důtklivě, volno-li mu dále mluvit, a zdali také on umluv Chebských požívá čili nic? I řekl kardinál Julian: „Jen někdy popřestaňte trochu, aby lidé sobě odkašlati mohli, však máte požití úplné svobody mluvení.“ Takž dokonil svou řeč bez překážky, a dle zdání krajanův svých i velmi pěkně a počestně. Však když vyšli ze sboru, a potom zvlášť se sešli, káral Rokycana kněze

Mikuláše proto, že si tak nešetrně proti důstojníkům církve mluvit dovolil.

Dne 23. ledna, v pátek, vedl řeč kněz Oldřich ze Znojma o článku týkajícím se svobodného kázání slova Božího. Avšak sotva počal mluvit, přetrhl jej mistr Rokycana, a vypravoval, kterak došly k Čechům stížnosti od úduv sboru, že z čeledi poslův českých jeden házel prý sněhem na krucifix na Basilejském mostě stojící, druhý pak že pěstí tloukl na jakýsi svatý obraz; Čechům že o takových výtržnostech naprosto nic známo není, aniž se jim to k víře podobné býti zdá: nicméně když by dokázáno bylo, ujišťoval, že neobmeškají potrestati proto náležitě, kdokoli z lidí jejich vinen by nalezen byl. Kardinál Julian odpověděl, že úduv sboru ovšem netoliko všeliké skutky ale i řeči nelibé docházejí, kteréž však trpělivě že snášejí; zvláště pak, že pacholci z české čeledi chodíce po vsích okolních, tam učení své všelijak roztrušují; pročez žeby dobře bylo, aby pro uvarování všeho pohoršení poslové lidem svým takové věci přísně zapověděli. Na to odpověděno jest od Čechův, že tito pacholci sice chodí do vesnic kupovat sena i obroku, avšak že ovšem neschopni jsou k vykládání jakékoliv nauky: než když zvědavý lid německý dotazuje se jich na víru a obřady jejich, a oni k tomu odpovídají, co v skutku pravdou jest, že to nemůže ani za kázání ani za šíření víry husitské považováno býti. Nicméně i v tom osvědčovali poslové svou ochotnost, péčovati, aby toho co nejmeně se dalo. Kněz Oldřich potom bez další překážky mluvil o své věci, a ještě následujícího dne v tom pokračoval.

Dne 26. ledna počal vykládati a hájiti poslední článek Pražský, o světském panování kněžstva, mistr Petr Payne, Angličan. Však obsah jeho řeči, a způsob, jak ji pronášel, byl otcům sboru velmi nepřijemný; dále se zajisté do vychvalování netoliko Jana Husi nýbrž i Viklefa, a tupil odsouzení obou na sboru Kostnickém; vypravoval také o sporech, kteréž měl za příčinou Viklefova učení na universitě Oxfordské, pročez i vlast svou opustiti a v Čechách útočiště hledati musel. Strhly se o to hádky mezi ním a jeho krajaný na sboru přítomnými. Řeč svou vedl po tři dni, totiž až do 28. ledna, a konečně podal ceduli, v níž obsah její krátce psán byl v ten smysl, že požívání zboží světského nezapovídá se kněžím, pokud nepadá ve přílišnost a zbytečnost, avšak vládnutí statky pozemskými, poněvadž vadí úřadování duchovnímu, má prý jim býti odňato, a kde hřešení u duchovních vešlo ve zvyk, že světští mají

nejen právo ale i povinnost, odstraniti příčinu a podnět ke hříchům, totiž statky jim odejmouti.

Když tedy již 28. ledna o všech čtyrech článcích Pražských od poslův bylo mluveno, chopil se slova opět mistr Rokycana, a osvědčil jménem všech spoluposlův svých potěšení a díky za laskavé, trpělivé a volné slyšení, kteréhož jim dopráno jest, dokládaje, jestliže se stalo, a oni otce sboru jakýmkoli slovy snad urazili, že prosí, aby jim odpuštěno bylo, a jestliže přednesli něco ve článcích svých, co by bylo proti víře a pravdě, že hotovi jsou opraviti, kdykoli jim to důvody dostatečnými dokázáno bude; jsou prý Čechové zajisté neméně žádostivi jednoty a pokoje, nežli sbor sám.

Po něm ještě pan Vilém Kostka z Postupic oslovil ochránce sboru, vojvodu Viléma řečí německou, podobné jemu díky vzdávaje. Konečně chopil se slova předseda sboru, kardinál Julian, tázaje se, přiznávají-li se všickni poslové jednohlasně k tomu, co jejich čtyři řečníci v líčení článkův svých přednesli? A když k tomu ode všech poslův přisvědčeno, teprv jal se obsírnou řečí rozjímati to, co v desítidenních oněch přednáškách zvláště utěšeného a nadějeného ku pokoji otcům slyšeti se dostalo.

Však v dalším toku řeči oznámil, že poslové posavad jen čtyry články předložili, avšak že se otcův doneslo, kterak Čechové i kromě těchto čtyř článkův ještě vedou jiné věci mnohé od učení ve sboru přijatého rozdílné. I dal pak veřejně 28 článkův čísti, ve kterých se netoliko Viklefovo učení ale také víra kněží Tábořských a Siroťích jevila; tázal se poslův, také-li k těmto článkům se přiznávají? Mimo to ještě jiné otázky jim kladl, jak o mnohých jiných článcích víry věří a jak jim rozumějí?

Vědělť kardinál, že Pražané a kališníci vůbec ve článcích těch se všeobecnou církví více méně se srovnávají, jsouce o ně ve sporu s Tábořy a Sirotky, a když nyní o nich počal mluvit, byl v tom úmysl takový, aby Čechy rozdvojl a jejich jednotu naproti sboru oslabil. Však že to bylo předčasné, nevedlo to k žádanému cíli: kališníci nebyvše ještě od církve ani uznáni ani do jejího lůna přijati, nemohli a nechtěli se od ostatních krajanův svých dělití a rovnati se se sborem, pokud to nemohli činiti společně s druhými domácími stranami. Proto žádali poslové nejprvé, aby na chvíli ze shromáždění vystoupiti mohli ku poradě o té věci; a když se zase vrátili, nedali další odpovědi, nežli že jim potřebí jest, aby dostali opis těch článkův jim přečtených, a delšího času k roz-

myšlení se o nich. Sbor jim toho odepřítí nemoha uzavřel, že se v nejbližším posezení přikročí k odpovídání na posavadní přednášky poslův českých o čtyrech článcích Pražských.

Další jednání s Čechy na Basilejském sboru. 1433 únor — březen.

Nyní měli řečníci od sboru k tomu zvolení Čechům na jejich přednášky o čtyrech článcích Pražských odpovídati. Bylo to v sezení 31. ledna. Však nežli k tomu přišlo, povstal Jan, opat Cisteriánský a professor Pařížský, a napomínal Čechy v delší řeči, aby pustíce všechno hádání mimo sebe, podvolili se sboru naprosto, jehož ředitel že jest duch svatý, kterýž nedá jemu choditi leda cestou pravdy. Již kardinál Julian byl je v podobném smyslu napomínal, avšak přednášel své důvody mírně a opatrně; tento opat však neuměje se mírniti, vypověděl o Češích zpříma, že z církve sami vystoupili a jí se zprotivili, z čehož sobě poslové čestí velké poboršení brali. Hned po něm chopil se slova, dlouho již po něm touživ a též dlouho se k němu připravovav, mistr Jan Stojkovič z Dubrovnika, aby odpovídal na přednášení mistra Rokycany o večeri Páně. Přednáška jeho byla na všechny strany rozvláčná, zaprádal se do množství otázek vedlejších, a čeho se mu v jádrnosti nedostávalo, nahražoval horlením. Nemoha přijíti ku konci, pokračoval ve své řeči od 31. ledna až do 11. února. Čechové se nejen nudili ale i horšili a popuzovali, tak že mezi jeho řečí zvláště dne 4. a 7. února strhly se o to náruživé spory a hádky. První stěžoval si dne 4. února kněz Prokop, který povstav jménem krajanův svých se ozval, že se jim nedrží umluvy Chebské, neboť se tu hany a rozličné urážky jak prvé od Jana opata Cisterciánského, tak nyní od Jana Stojkoviče nejen na všeliké osoby ale i na celý Český národ uvrhují. I pokračoval dále řka: „Urážíte nás, pravice, abychom vrátili se do církve, jako bychom byli z ní vystoupili, a my nejen nevystoupili, anobř sami snažíme se přivesti k ní všechny křesťany, a vás také,“ tu se strhl veliký smích ve sboru — „kdež pak žádáte, abychom se podrobili naprosto soudu vašemu: i dokažte nám jen pravdu svou, a my se jí podrobíme; bude-li pak pravda na naší straně, také jí bohda pobíhati nebudete. Doktor Jan Slovanský (Stojkovič) zatačí ustavičně k věcem nepřislušným; včera mluvil o bytu těla Kristova ve svátosti oltářní v ten smysl, jakobychom my jej zapírali,

čímž nás jen leda ostouzeti chtěl. Ptáme se, mluvil-li svým osobním toliko jménem, čili jménem sboru? Praví se, že mluvil jen sám od sebe; my pak nepřišli k několika toliko doktorům do Basileje, aniž by nás obce naše k nim byly vypravily; a protož žádáme, aby pouze jménem sboru nám se odpovídalo.“ Potom zas Rokycana se ozval, že žádané podrobení se pod sbor čelilo by proti Chebským umluvám, a poslové že k takovému podrobení sebe práva nemají. Po mnohých jiných řečech napomínal Čechy kardinál Julian, že potřebí jest trpělivosti a snášlivosti s obou stran; Čechové že prvé mluvili také věci prudké a nelibé, a přece že slyšání jsou, pročť žeby i oni měli propůjčovati se nyní v lásce a mírnosti. Když pak dne 7. února Jan Stojkovič v další řeči své chválil neomylnost církve Římské, a jmenoval všechny protivníky její „kacíři“, kdž to jméno „kacíř“, ačkoliv tím na Čechy nemířil, za krátkou chvíli šestnáctkrát z úst jeho vyšlo, povstana Rokycana řekl, že takové řeči k pokoji a k jednotě nevedou, ale že od nich odvozují, a protož že skutečně čelí proti umluvám Chebským: Čechové že v ohavnosti mají kacířství, jako kterýkoli národ, a pravil dále: „jestli kdo chce mne z kacířství viniti, ať se zapíše ku právu odvetu a pak ať vede důkazy.“ Také kněz Prokop pravil: „Ještě nikdo nedokázal, aniž dokázati může, žeby Čechové byli kacíři, a přece mnich ten nás ustavičně kaceruje; věru kdybych to byl v Čechách předvídal, nikdy bych sem nepřišel; a dokládám se vás, mistře Toku, to-li jest ten způsob, jakýmž jste slibovali nám v Chebu, že má s námi zde býti nakládáno?“ Jan Stojkovič vida novou bouři, osvědčoval se snažně, že mluviv o kacířích, neměl nikoli Čechův na mysli. Také jiní otcové omlouvali jeho, a na zejtrí přišla zvláštní deputace od sboru, s arcibiskupem Lyonským v čele, k Čechům v hospodě Sirotků shromážděným, prosíce výslovně o shovívání a odpuštění pro Stojkoviče. I neodepřeli toho sice poslové, z úcty k arcibiskupu Lyonskému, ale od té doby ani Prokop ani Vilém Kostka nešli více do posezení sboru, pokud Stojkovič měl slovo, a když kardinál Julian později Prokopa požádal, aby na důkaz úplného smíření toho Slovana k sobě zase k obědu zval, nemohl toho nijak dosáhnouti.

Poněvadž pak Čechové na tom stáli, že jakož oni jménem celého národu vedli věc svou, tak i jim nikoli jmény soukromými, ale jménem celého sboru má se odpovídati: protož oznámil kardinál Julian dne 13. února, že na ostatní tři články dána jim bude odpověď od splno-

mocněných řečníkův jménem celého sboru, avšak s tou vždy výhradou, aby volno bylo doplňovati aneb i opravovati slova jejich, kdyby toho potřeba kázala. Počal tudíž téhož dne Pařížský professor Jiljí Karlier, rodilý z Pikardie, přednášeti proti Mikulášovu článku o stavování a trestání hříchův veřejných, a pokračoval v tom po pět dní až do 17. února. Po něm 18. února zdvihl se Dominikán a inkvizitor Kolínský, Jindřich Kalteisen, rodem z Koblence, a jal se vyvracovati článek kněze Oldřicha ze Znojma o svobodném hlásání slova Božího, i vedl svou řeč po čtyry dni do 21. února. Konečně 23. února dostalo se slovo Janovi z Palomar, a zastával proti Petru Paynovi panování světské u lidí duchovních až do 28. února. Tak stráven jest celý měsíc únor hájením učení katolického proti Husitům, avšak poslední tři řečníci nedali příčiny ku stížnosti se strany poslův českých.

Téhož dne 28. února upomínal kardinál Julian Čechy, aby se již ohlásili také vzhledem na 28 článkův jim před měsícem předložených, kterak je oni zastávají míní. Na to odpověděl mistr Rokycana ze společného uzavření poslův, že Chebské umluvy nesou to výslovně, že mají především srovnány býti čtyři článkové Pražští, potom teprv že moci mají přistoupiti zase k dalšímu jednání. Potom žádal mistr Rokycana, aby mu dovoleno bylo odpovídati na řeč mistra Stojkoviče, který prý do řeči své množství nových věcí přimísil, a že se v tom hojných pokleskův a bludův dopustil. Stojkovič však také hned se ozval, že i jemu dovoleno býti musí odpověděti Rokycanovi. Po nových hádkách o to teprv druhého dne k tomu svoleno.

Rokycana odpovídal tedy Stojkoviči od 2. až do 10. března, mezi tím však přišlo poselství od papeže Evgenia IV. s návštěm, že papež již sbor Basilejský zase uznává, vida, že jest naděje, působením sboru Čechy uvesti v jednotu s církví. Jak mile potom Rokycana svou přednášku skončil, domáhal se řeči Stojkovič s velikým horlením; sbor však uznal nyní, že nekonečné hádky takové k cíli nevedou, a nepovolil mu již ani slova více. Ochránce sboru, kníže Vilém Bavorský, byl požádán, aby se uvázal v prostředkování mezi stranami. Sestavil se výbor 30 osob, po patnácti z každé strany, který od 11. do 15. března se radil, kterak by se narovnání státi mohlo. Řídil tyto porady též kardinál Julian, každá počínala modlitbou, avšak úmysly rokujících tím se ani neobměkčily ani zblížily. Strana sboru hlavně o to usilovala, aby Čechové se sborem do jednoty vstoupili a takofka v něj se vtělili, a kardinál Ju-

lian k Čechům pravil řka: „My pravíme, že u nás jest církev, vy zas díte, že u vás jest; tedy spojme se dohromady, budme jedno tělo, a nebude pochybnosti, kde jest církev; papež již srovnal se s námi, císař jest na naší straně, jakož i jiní králové a národové; připojíte-li vy se, bude jednota celá a dokonalá; pak zároveň s námi budete souditi věci křesťanské, a spolu s námi přičíníte se, aby opravy se dály v řádu církevním.“ Čechové věděli dobře, že vtěliti se do sboru bylo by pro ně tolik jako vzdáti se postavení svého a podrobiti se soudu většiny jim nepřiznivé; i ačkoli již pouštěli od naděje, kterou do Basileje přišli, že sbor se dá od nich naučiti a že přijme snad nejeden článek jejich učení; trvali vždy jen na svém, že sbor je nemůže souditi, nýbrž jen soudce v Chebu uznáný, totiž zákon Boží a praxis Kristova, apoštolův a prvotní církve spolu s konciliemi a doktory v nich právě se zakládajícími. Někteří počali již nyní mluvit o navrácení se do vlasti. Vojvodovi Vilémovi zdálo se, že hlavní závada zdárného porřízení jevila se ve velkém počtu jednatelův: způsobil to tedy 19. března, že jen čtyři výborové s každé strany, vesměs tedy osm osob bylo zvoleno, kteří potom po osm dní měli schůzky v bytu kardinála Juliana. Avšak i z těchto porad zjevil se rozhodný výsledek ten, že naprosto není možná, urovnati se v Basileji cele a konečně. Čechové totiž činili si naději, že učení jejich aspoň větším dílem do učení obecné církve vplyne a tudíž k opravě celé soustavy náboženství katolicko-křesťanského přispěje: sbor však ukázal rozhodný svůj úmysl, bráti se i dále svou vlastní cestou, nedávaje se v tom nikým mýliti, a Čechům vykáhati nanejvýš jen jakousi zvláštní postranní dráhu co výsadu, na které by jim dovoleno bylo pohybovati se. Čím jasněji to Čechové poznávali, ochlazovala se tím více chuť jejich k dalšímu jednání v Basileji, a hleděli zbaviti se co nejdříve odpovědnosti proti krajanům svým. Žádali tedy, aby sbor sám vypravil ze sebe poselství do Čech a jednal tam bezprostředně s národem na sněmu sebraným; oni zajisté že moci nemají ku svolení tak velikých věcí, jakých se od nich žádá. Takové odklady a spojené s poselstvím náklady byly sboru nemilé, nicméně musel nutnost takového kroku konečně uznati. Bylo tudíž uzavřeno, že s posly českými, když se do vlasti nazpět bráti budou, spolu poslové od sboru pojedou, aby jednání v Basileji počaté v Čechách se dokonalo. Mezi tím nežli poselství od sboru vypraveno bude, svoleno jest k tomu, aby theologové obojí strany ve schůzkách sboru pokračovali ve svém hádání.

Karlierovi odpovídali potom od 16. do 18. března Mikuláš z Pelhřimova, Kalteisenovi dne 28. a 30. března Oldřich ze Znojma, a Palomarovi dne 31. března a 1. dubna Petr Payne. Nedělo se to příliš pokojně, odpůrcové jim každou chvíli do řeči vskákali, avšak se obě strany proto tak již nehněvaly, jako na počátku bylo. Potom zas přišla řada na řečníky od sboru vydané, Jana Stojkoviče, Karleria, Kalteisena a Palomara, kteří až do 8. dubna mluvili. Jejich přednášky proměnily se takoruka v rozmluvy, proto že již nižádná strana nešetřila pořádku. V pŕtčkách o slova vynikal zvláště mistr Rokycana vtípem vždy hotovým a trefným, a zvláště svého hlavního odpůrce Stojkoviče stíhal až do jeho unavení ustavičným ironickým šprymováním. Petr Payne počínal si zas prudce, kněz Prokop Veliký řečnil způsobem kazatelským ano i velitelským. Když jednou Stojkovič podřekl se, že co doktor nebyl by povinen Rokycanovi co pouhému mistru odpovídati, odsekl mu tento: „Vždyť nejste lepší Krista, aniž já jsem horší ďábla, Kristus pak i ďáblu odpovídal.“ Když Stojkovič po onom bouřlivém výstupu z příčiny častého opakování jména kacír ostýchal se potom Čechům jakékoli jméno dáti, aby jich zas neurazil, Rokycana prosil, aby jej mohl nazývati aspoň svým odpůrcem, řekl tento: „Jen směle! však já vás tímže titulem počtím.“ Potom když Stojkovič nějaké vyřčení ani tvrditi ani zapíratí nechtěl, volal Rokycana jemu: „I nebojte se!“, a když zase dal se do přílišného rozkládání věcí, pravil Rokycana: „Rozumím! jste z řehole kazatelské, proto musíte tak mnohomluvným býti!“ Jindy zval ho do Prahy: „Pojďte tam semnou, životem svým stojím za to, že vám ani vláskem hnuto nebude; ale kápě nesmíte bráti s sebou!“ Na konci své druhé dlouhé řeči proti Rokycanovi dne 4. dubna, když Stojkovič pravil, že dokonál dílo své, ku kterémuž byl zavázán, a že sepsav nedávno asi 20 svazkův, jež ukazoval, žeby již rád odpočinul sobě, i prosil, aby mu odpuštěno bylo, řekl Rokycana: „Vidíte pánové, kterak sám vinen se dává, nedoved čeho chtěl; a jako Kaifáš prorochoval kdysi, nevěda co, tak i mému odpůrci se přihodilo.“ Na to odvětil Palomar: „Mistr Rokycana chce jen smíchy tropiti.“ „Nikoliv, dí Rokycana, já opravdu říkám, že vinen jest: a však máje nyní spisy jeho, protříbím je teprv jak náleží.“ Když Karlerius, řečník po Stojkovičovi téhož dne jal se hájiti spravedlivost pokuty smrti, Rokycana poznamenal, kterak to dobré bylo, že Čechové tomu nevěřili, jinak že by mnohem více krve bylo teklo, nejen při

dobývání měst a hradův, ale zvláště ku příkladu při zrádném ztečení Prahy skrze Hynka Koldšteinského z Waldšteina, kdežto všickni kněží přičinili se prý o zachování života mnohých nešťastníkův; však že v Čechách již od několika let nikdo na hrdle trestán nebyl. Dne 8. dubna, když Kalteisen proti Oldřichovi ze Znojma mluvil, a jej proto káral, že prý řekl, jakoby ustanovení řehol mnišských bralo původ svůj od ďábla, odpověděl Oldřich: „Já jsem vám toho neřekl, máte-li to od koho jiného, já za to nemohu.“ Na to se ozval kněz Prokop: „To jsem já řekl panu legatovi (Julianovi), ne veřejně ale soukromí; však když biskupové, jakož díte, dosedají na místo apoštolův, a kněží na místo 72 učenníkův; když ani Kristus ani apoštolé nechtěli mti oněch darmochlebův, kteří se na zahálku dávají, kdežto by co lidé silní dobře pracovati mohli, odkud pak se nám berou, leda od čerta?“ Náramný smích rozléhal se na to po celé síni, kterýž obnovil se, když Rokycana dopadaje slova, zvolal ku Kalteisenovi (Dominikánovi): „Pane doktore! volte si pana Prokopa za svého provinciala!“

Kterak se poslové Čestí ode sboru v Basileji loučili.

1433 2.—14. dubna.

Když se byl sbor na tom ustanovil, že zvláštní poselství od sebe k Čechům vypraví, které by se s posly českými domů se vracejícími společně na cestu vydalo, určen jest den 14. dubna, to jest v úterý po velkonočních svátcích, k odjezdu. Pan Vilém Kostka i kněz Prokop Veliký o tom do Čech zprávu dali žádající psaním 2. dubna do Čech poslaným, aby Čechové proti poslům Basilejského sboru bezpečný průvod až do Chebu vyslali. Také to Čechům psali, že jakož oni, poslové čestí, všude na cestě i v Basileji s velkou ctí a poctivostí byli přijati a chováni, aby také Basilejští poslové v Čechách všude čestného a poctivého přijetí užili; — potom aby svolán byl valný sněm do Prahy na den sv. Trojice, 7. června, nejbliže příští, aby se všechny strany jak z Čech tak z Moravy se svými kněžími jak nejhojněji sešly, nyní že již to z daru Božího, čehož druhdy Čechové žádajíce, říkali, aby konciliium přijelo, v rukou mti budou, neboť poslové koncilia s plnou mocí do Čech pojedou.

Následující údové sboru byli k tomu poselství do Čech zvoleni: biskup Filibert Konstanský z Normandie, Petr, biskup Augsbur-

ský, známý již Jan z Palomar, Španěl, Fridrich Parsperger, probošt Rezenský, Jiljí Karlier, známý již professor Pařížský, Alexandr Sparur, arcijahen z Anglie, Tomáš Ebendorfer z Haselbachu, kanovník Vídeňský a spisovatel, známý již Jindřich Tok, kanovník Magdeburský, Martin Bernerius, Francouz, děkan Turonský, a Jan z Geilhauseu, Cistercián Švábský, jehož Čechové od počátku již rádi viděli. Bylo jich deset.

Dne 3. dubna přijeli poslové od Burgundského a dne 10. dubna jiní od Savojského vojvody do Basileje k uvítání Čechův a k obnovení přátelských svazkův mezi zeměmi obojích stran. Burgundští poslové však podivně se zachovali. Chválivše, kterak pán jejich, vojvoda Filip, po přeslici sám z českého rodu pochází, a tudíž k Čechům zvláště nakloněn jest a přítelem jejich býti žádá, napomínali je nicméně, aby pilní byli smíření svého se sborem, protože kdyby se zase měl pokoj rušiti, pán jejich, jakkoli nerád, musel by sboru pomáhati celou mocí svou. Tento dodatek popudil zvláště pana Viléma Kostku z Postupic, i musel na to odpověděti. Řekl jim, že děkuje za dobrou vůli, a že doufá v trvalé přátelství mezi Čechy a Burgundy, a co do pohrůžky poslův, až jen vojvoda jejich do Čech přijde, že Čechové před ním neutekou, ale tak se k němu jako k jiným zachovají. Poslové tyto odešli pak osvědčující se, že neměli v úmyslu Čechům hroziti.

Mnohem přívětivěji chovali se poslové Savojské, vzkazující od pána svého, že podává se slavnému království Českému ke službám se vším, což má, i s vlastním tělem svým; začož pan Vilém Kostka, co hlava poselství, touž ochotou děkoval a ctil posly dle obyčeje.

V den před výjezdem z Basileje, 13. dubna na velkonoční pondělek byli čeští poslové naposled do shromáždění sboru v Dominikánském klášteře uvedeni. Hned na počátku oznámil vojvoda Vilém Bavorský, že v tu chvíli obdržel poselství od krále Sigmunta, kteréž sboru hned oznámiti musí. To u přítomnosti Čechův, jakožto ku sboru nenáležících, nemohlo se státi, i prošen jest tudíž vojvoda, aby tím posečkal, až bude po slyšení Čechův; on však řekl, že se to právě týká českých věcí, a proto že tím spíše vyslyšeno býti musí. Kardinál Branda nicméně boje se pohoršení, když by Čechové ze síně vystoupiti musili, ješto přišli loučit se slavně, provedl to, že ustanoveno jest, nejprv slyšeti Čechy. Přítomno bylo šest kardinálův a mnoho arcibiskupův, biskupův a jiných důstojníkův církve. První slovo měl mistr Rokycana jménem všech

krajanův svých, i počav modlitbou vzal za text řeči své apoštola slova ku Korintským: „Již jsme octli se na konci věkův,“ a jal se líčiti jak všeobecnou porušenost věcí lidských, tak i potřebu opravy a navrácení se k duchu prvotní církve. Potom dobrořečiv sboru, děkoval mu za pokojné a trpělivé slyšení, za úplné zachování a šetření listův bezpečnosti, i za vlídné s nimi nakládání jak ve sboru tak i v městě xrbec, při čemž i ostatní poslové vstavše k díkům takovým se osvědčovali. Žádal dále, aby otcové neměli péče o své údy, kteří s nimi do Čech jeti mají; Čechové že o ně, o bezpečí a blahobyt jejich právě tak starati se budou, jako o své vlastní. Co do 28 článkův prosil, aby věc ta odročila se až do žádoucího, dá-li Bůh, sjednání o hlavních čtyřech člancích; též aby otcové prominuli laskavě, pronešeno-li od Čechův v hádkách slovo méně uctivé a méně vlídné, nežli býti mělo. Konečně obrátil řeč svou k úřadu města Basileje, také jemu za laskavé pohostinství děkuje.

Po něm hned vstal pan Vilém Kostka z Postupic a ohlásil, kterak ho došlo, co Německý řád křižovníkův v Prusích hrozného a neslušného zanesl u sboru proti Vladislavovi, králi Polskému, jenž jest spojenec Čechův, osočuje ho proti spravedlnosti; pročož že prosí, aby sbor neklonil ucha svého k takovým pomluvám, ažby poslové obojí strany věc svou před ním vésti mohli. Tu se ozval poslanec Německých křižovníkův ve sboru, klada odpor proti tomu, aby se Čechové do té věci vkládali; však hned dal zas kněz Prokop odpověď na to, že král Vladislav Polský i bratr jeho Svidrigajl, velký kníže Litevský, vedouce válku proti sobě, v rozepři své přišli mocně na rozsudek sněmu českého, a poněvadž obě strany slíbily vyslati plnomocníky své do Prahy, protože Čechové k těm věcem, do kterých také Německí křižovníci zapleteni jsou, nikoli mlčeti nemohou, ale že se postarají, aby o tu věc také co nejdříve vypraveno bylo zvláštní poselství ku sboru. Kardinál Julian sliboval, že sbor se o to vynasnaží, aby všude byl zachován pokoj a jednotu, a prosil, aby Čechové neobtěžovali sobě prozatím povystoupiti na chvíli ze síně, proto že sbor má se poraditi o věc velmi pilnou. Kněz Prokop nicméně nedal si překážeti v další řeči své, pravě, že již několikráte žádal o slyšení aspoň dvou hodin pro sebe sám, a vždy že mu odepráno; nyní tedy že chce se obmeziti jen na dvě neb tři slova. Nejprvé pravil, že pozoroval, kterak mnozí ve sboru mají o něm to domnění, žeby mnoho lidí rukama svýma byl usmrtil; avšak on dí, žeby pro všecko na světě nechtěl mluvíti nepravdu,

ale to že pravda není; neboť on že vlastní rukou nikdy ani krůpěje krve lidské neprolil, tím méně žeby sám koho byl zabil; avšak to že jest pravda, že byl velitelem ve mnohých bitvách, ve kterýchž arcí mnoho lidí zahynulo; aniž že on tím viněn býti má, protože navolal prý se dosti, aby papež a kardinálové, nechajíce bojův a panování světských, přičinili se raději k opravám v církvi tak velice potřebným. Nyní pak že sbor svolán jest, aby uvázal se v dílo těch oprav, jichž národové všichni s pláčem a vzdycháním prý očekávají. I napomínal otce řečí nevelmi hladkou ani šetrnou, aby konečně přikročili ke zrušení všech nově uvedených obyčejův hříšných, a navrátili církev ku starodávné její prostotě a čistotě; aby neprotivili se svobodnějšímu hlásání slova Božího ani přijímání pod obojí spůsobou, kteréhož i Řecká církev prý náležitě setřfí; aby přestali odsuzovati a trýzniti lidi jinak smýšlejší, ku příkladu bratří Valdenské, kteřížto ačkoliv chudí, však že jsou lidé hodní a poctiví; aby pilně dbali, by pro množství nařízení církevních nezapomínalo se na přikázání Boží, a důtka od Krista Židům činěná „opustivše přikázání Boží, držíte ustanovení lidská“, aby se nevztahovala také k církvi nynější; neboť že tolik jest uvedeno obřadův zbytečných a náležův lidských do náboženství, že již toto samo jimi zahaleno a zkaleno jest. Končil pak chválou pravidla onoho, kteréž umluvami Chebskými za nejvyššího soudce v křesťanstvě uznáno jest, a samojediné prý mocné jest dopomáhati církvi k žádanému pokoji a blahoslavenství.

A když tak kněz Prokop do vůle se vymluvil, sboru své mínění bez obalu řekl a tak sobě odlehčil, tu teprv Čechové se zdvihli a se všemi těmi posluchači, kteří do sboru nenáleželi, ze síně vyšli. I čten jest ve sboru list krále Sigmunta ze Sieny dne 10. března daný, v němž sliboval svůj brzký příjezd do Basileje a české posly skrze vojvodu Viléma dal žádati, aby jeho v Basileji dočekali. Sboru to bylo velmi milé, a rádby byl viděl, aby aspoň někteří z poslův českých v Basileji zůstali. Byli tedy Čechové zase do síně voláni, a kněz Prokop uchopil se hned zas slova, prohlašuje, že co před chvílí mluvil, nemluvil co posel jménem národu a království Českého, nýbrž jménem svým vlastním; pročez pronesl-li co nedosti hodného, prosil, aby mu v tom laskavě shovíváno bylo. Kardinál Julian oznámil Čechům o poselství krále Sigmunta, žádaje, aby tím spíše svůj odjezd odložili, že jest naděje, že prostřednictvím Sigmuntovým, který co nevidět již co „císař“ ku sboru přijde, tím spíše všechny nesnáze urovnány budou.

Při nejmenším žádal, aby aspoň osm dní ještě se zdrželi, v kterých by přišla určitější zpráva o jeho příjezdu. Čechové se zase odstranili, aby se mezi sebou poraditi mohli, a když navrátili se, oznamoval mistr Rokycana jménem všech, žeby se chtěli rádi sboru zavděčiti, třeba by od nich těžší věci byly žádány; avšak to že jim naprosto není možné, poněvadž odjezd svůj oznámili již do Čech a připojili k tomu jistá nařízení, která odkladu netrpí; také že na úmysly a sliby královny v takové věci spoléhati nelze, proto že často, jsa na cestě do jistého místa, obyčej mívá někam jinam se obracet. Primlouval se i vojvoda Vilém Bavorský, aby aspoň tři dni ještě prodleli; konečně však vida neoblomnost jejich, kázal jim propuštění dáti.

Tedy počal kardinál Julian obšírnou řečí loučiti se od Čechův. Mnoho pěkného jim řekl, odpovídal také na všechna slova jak Rokycanova, vdlčné přijímaje zvláště ujištění o bezpečnosti poslův od sboru do Čech jdoucích, tak i Prokopova, kterémuž co hostu prý svému domácímu děkoval osobním jménem svým za jeho horlení o reformy, a pravil, že maje tutěž k reformám lásku, rád učiní se jeho sluhou k dosažení tak velikého cíle; však že cesty k němu nejsou ty, které poslové čeští sboru navrhovali, ale ty, kterými církev kráčí vedením ducha svatého. Konečně obrátiv se ke všem poslům zase, zehnal jich a řekl, aby ve jméno Boží šli, kdykoli budou chtít podadouce jemu ruce na rozloučení. Tu Rokycana ještě jednou zehnav celé shromáždění, poroučel se jeho modlitbám, kněz Prokop pak prosil opět krátkými slovy, aby hleďeno bylo především k reformě. Pak podavše každý pravice kardinálům a vojvodovi Vilémovi, tváří jasnou odpuštění brali. Při vycházení pak jejich ze síně arcibiskup jeden italský, velmi tlustý, tisknul se skrze zástupy k nim, a podáváje jim také ruce, dal se do pláče.

Téhož dne pod večer šli někteří poslové ještě ku předním údům sboru, soukromí se loučíce. Při tom zakazoval se zvláště Rokycana, že se co nejsnažněji přičiniti chce o šťastné uzavření jednoty; také pan Vilém Kostka ujišťoval zejména kardinála Cervantesa, že Čechové opravdově touží po smíření a pokoji; důkaz toho že jest i samo jejich poselství: neb byvše ve válkách nepřemožení, nač by prý vedli takové náklady a podstupovali toliké obtíže, kdyby nechtěli upřímně dočkati se konce bojův a nesnází?

Druhý den, v úterý po velikonoci, 14. dubna, vyjeli z Basileje všickni poslové čeští, a s nimi spolu jmenovaní poslové sboru k Čechům. Přisedše

do Schafhausenu, museli se delší čas bavit, až čeští vozové, kterýchž tam bylo necháno při jízdě do Basileje, zase k další potřebě připraveni budou. Tu opět nastupovali na to poslové Basilejští, aby tábořská znamení s vozův Loudových snata a odložena byla; prosili v tom také kněze Prokopa o přímělu, a on jí neodepřel: avšak po dlouhém o té věci přemítání a jednání dána jest od Čechův ze spolka odpověď, že ukrývání znamení svých kalicha totiž a hostie, sloužilo by jim všem k necti, a protož aby toho od nich více nebylo žádáno; korouhve však své dali složit a neukazovali jich více.

V Normberce pobýlo pak obojí poselstvo od 23. do 27. dubna; i připojili se tu k nim odtud také poslové knížete Savojského, markhraběte Braniborského, Jana vojvody Bavorského, biskupa Bamberského a města Normberka. Do Chebu dojeli 30. dubna, a dočkavše tu českého průvodu bezpečnosti, kterýž 3. května do Chebu dodán byl, překročili dne 4. května hranice království Českého.

(Sluší nám poznamenati, že všechno jednání Basilejské podle Palackého líčíme, kterýž má neocenitelnou zásluhu, že první z pramenův pilně vyhledaných vše, co se na koncilium v Basileji k Čechům vztahovalo, jasně a mistrně sestavil a sepsal.)

Bratři Vladislav Jagajlo a Svidrigajlo. Výprava Čechův do Uher.

1433 únor — květen.

Mezi tím časem, co poslové čeští v Basileji pilně o své věci jednali, nepřestávali Čechové válkou stíhati nepřátele své. V měsíci únoru 1433 stala se nová výprava do Rakous, a Čechové zvítězivše tam ve veliké bitvě, pomstili křivd jim z této země ode dávna činěných. Nenašel se však ani s té ani s oné strany letopisec který, aby byl o té válce leccjakou sebe chudší zprávu zaznamenal, tak že o ní v podrobnosti ničeho blíže pověditi neumíme.

Rovněž tak málo podrobných a spolehlivých zpráv máme o tom, co se v tom čase mezi Čechy, Poláky a Litviny dalo, aniž víme, jak se první výprava Sirotkův pod Čapkem a Otíkem do Prus proti Německým rytířům skončila, na kterou Siroteci hned po Kutnohorském sněmu loňského roku se vydali. Jak jsme pozorovati mohli, přijímali Poláci loňského roku v Paběnicích jim od Čechův nabízenou pomoc proti Německým rytířům téměř jako jen z milosti. Tím více o Čechy stál Svidrigajlo, velký kníže Litevský, vlastní bratr krále Vladislava Jagajla, kterýž před léty již psal do Čech tři listy českým jazykem, což

jest důkaz, jaké platnosti si byl již český jazyk nejen v Polště ale i na Litvě vydobyl. Dány byly z Novogrodku na Litvě dne 29. dubna 1431 po disputaci Husitův u krále Vladislava v Krakově; první svědčil knížeti Sigmuntovi Korybutoviči, který tehdež v Slezsku Čechům sloužil, druhý „čestnému knězi Prokopu, nejvyššímu kapitanu vojska Tábořského,“ třetí pak „velmožným a slavným pánům Diviši Bořkovi z Miletkna, Pavlovi Sovinskému, Vilémovi Kostkovi z Postupic a Smilovi Holickému ze Šternberka.“ Veliký kníže žádal a podával v nich Čechům pomoc vzájemnou. Nedostaly se však nadepsaným osobám do rukou; Poláci je zachytili, král Vladislav je králi Sigmuntovi poslal, tento pak velmistřovi Německých rytířův do Prus, kdež v archivu Kraloveckém dosud leží.

Nyní byl řečený veliký kníže Svidrigajlo od svého bratra, krále Vladislava, z Litvy vyhnán, nepřestal však požívatí lásky a podpory Rusův litevských, kteří k Čechům mnohem upřímněji lnuli, nežli sami Poláci. Oba bratři, Jagajlo a Svidrigajlo, podávali se k rozsudku sněmu českého, o čemž právě v Basileji při loučení se poslův českých řeč byla; zdali však co zjednáno, o tom jakož i o všem, co se tehdež mezi Poláky a Čechy dalo, pohříchu již žádné paměti nezůstalo. V Čechách prý se nyní o tom silně mluvilo, aby Vladislavův syn, též Vladislav, do Čech za krále byl uveden. Letopisci spomínají vůbec jenom o dvou válečných výpravách Čechův, které v měsíci dubnu, ještě před návratem poslův z Basileje, z Čech a z Moravy skrze Slezsko do polských zemí se braly.

První byla bratří Tábořských pod hejtmany knězem Bedřichem ze Strážnice a Janem Pardusem ze Hrádku, kteří v počtu asi 700 jízdných a 8000 pěších s 300 vozy okolo provodní neděle, 19. dubna 1433, přes Myslenice v Malém Polsku, k Tatrám zaměřili, a přelezše ty hory do Spišské země v Uhřích vpadli, majíce hlavně na německá báňská města v horních Uhřích naměřeno, odkud mnoho podnětu k nepřátelství proti Husitům vycházelo. Král Vladislav velmi těžce to nesl, že Husité skrze jeho zemi do Uher nepřátelský vpád činí; nemoha se však odhodlati, aby svým spojencům zjevně v cestu vkročil, kázal aspoň v horách činiti záseky a překážeti jejich pochodu. Takovými překážkami se však Táboři odstrašiti nedali: odstranivše záseky sekýrami a ohněm opoňovali s podivnou rychlostí prosmyky a přechody v Tatrách, a páni uherští, kteří byli vojsko sebrali a bojem v poli je chtěli přivítati, ulekli se toho, když tak nenadále Čechové s Tater dolů

na ně se hrnuli, i rozprchli se, nežli Čechové na ně doraziti mohli. Na všechny Němce ve Spiši padl hrozný strach, a měšťané v Kežmarce, kteří byli první na ráně, utekli všickni z města svého ničeho s sebou nevynesše, tak že hojně zboží všecko Čechům za kořist se dostalo. Čechové vybrali potom všechna Spišská městečka a vsi, a Spišského probosta Jiřího do zajetí vzavše potom až do Prahy zavezli, kde ve vězení umřel. Ze Spiše obrátili se Táboři přes župu Turčanskou k baňskému městu Kremnici, a nabravše tam a v okolí hojného plenu vrátili se zas přes hory a beze všeho boje na Moravu a do Čech zpátky okolo 11. června 1433.

Druhá výprava vyšla z Čech také v dubnu a vedl ji opět hejtman Siroť Jan Čapek ze Sán v podobné síle, jako byla první, přes Slezsko do Velké Polsky, nyníjšího Poznańska; odtud se obrátil do Nových Marek Braniborských a dále do zemí Pruských až k Baltickému moři. O této výpravě později více vypravovati budeme. Však po vzdálení se těchto vojsk Tábořských a Siroťčích ze Slezska počalo se Husitům ve Slezsku, z kterých se mnozí asi k těm vypravám byli přidružili, nedobře dařiti; kníže Bolek Opolský s Husity v jednotě stojící, o kterém Němci pravili, že se stal arcikacířem, byl u města Rybníkův 13. května 1433 od knížete Mikuláše Ratibořského tak těžce poražen, že sotva útekem život svůj zachoval. Také Petr Polák, hejtman husitské posádky v Němčici, dal se 16. května v poli od Vratislavských a Svidnických takovou silou překvapiti, že netoliko poražen ale i sám zajat byl.

Příjezd Basilejských poslův do Prahy a jejich vyjednávání s kněžími a šlechtou.

1433 8. května — 11. července.

Poslové sboru Basilejského spolu s posly českými z Basileje se vracejícími, dne 4. května z Chebu do Čech vešedše, zastavili se ponejprv ve městě Žlutici, kteráž náleželo panu Jakoubkovi z Vřesovic. Ten na jejich uvítání velice si záležitosti dávaje počil je slavnou hostinou, potom sám je do Prahy provázal. Z každého města českého, kudyž poslové jeli, hrnuli se jim vstříc obyvatelé daleko do polí, radostně všude je přijímajíce a slavné průvody jim dávajíce, což Basilejské posly naplňovalo podivením a potěšením nemalým. Nejslavnější přijetí a vítání však očekávalo je v Praze: když totiž dne 8. května v pátek předpolednem do města vjížděli, vysulo se veliké množství lidu jak před

město, tak též po ulicích a po mostě; hejtmani vojsk Pražských, purkmistři a konšelé všech tří měst, Starého, Nového a Menšího města, též mládež v processí zpívající písne vítací a jiní sprovodili je do hospod pro ně přichystaných, a prokazována jest jim všeliká čest a poctivost; ba jim ke cti i dva k smrti odsouzení vězňové na svobodu propuštění byli. Slavné toto uvítání posilnilo posly velikou radostí a důvěrou ve zdar jejich posláních; jeden z nich, Pařížský professor Karlier, sepsav zprávu o tom, končil ji slovy „Deo gratias,“ to jest díky Bohu!

Vrátil se s posly také do Čech věrný služebník krále Sigmunta, rytíř Zdeslav Tluksa z Buřenic, Karlšteinský purkhrabí, který české posly do Basileje byl sprovodil; však brzo po svém návratu dne 20. července 1433 na Karlšteíně umřel a u kostelíčka sv. Palmacia pohřben byl.

Valný sněm měl se teprv 7. června sejíti, proto také až do sněmu nic důležitého po příjezdu poslův se nejednalo, leda že Pražané a Basilejští poslové sobě všeliké zdvořilosti prokazovali, návštěvy sobě činili a hostiny strojili. Mezi tím dal se král Sigmunt v Římě dne 31. května 1433 o Boží hod Svatodušní od papeže Evgenia IV. na císařství Římské korunovati, a o tom bez meškání jak po celé říši tak i svým věrným do Čech zprávu dal; přišlo pak od něho z Říma psaní z dne 7. června ke všem stavům českým a moravským vůbec, kterým věděti dává, kterak Bohu děkuje, že poslové čeští v Basileji od sboru slyšení byli a že ten svatý sbor také své důstojné posly mezi Čechy poslal; kterak si přeje, aby to všecko vedlo k dobrému vůbec a k upokojení země zvlášť. Také papeže Evgenia chválil, kterýž jej na císařství korunoval, a i se sborem prý se smířil; že pak, jak bude moci, do Basileje pospíší, aby tam k dobrému koruny České raditi a pomáhati mohl.

Však to srozumění papeže se sborem nebylo tak upřímné, jak to císař líčil, a následky toho potom brzy na jevo vyšly. V Praze zatím nechovali se všickni obyvatelé tak přátelsky a laskavě k poslům od sboru příslým; jmenovitě Novoměstští, kteří se počítali ku straně Sirotkův, měli se k nim nevlídně: hlava jejich, kněz Jakub Vlk, kazatel u matky Boží Sněžné, popuzoval je na svých kázáních, pravě, že celý sbor Basilejský jest nevěrný, že prý na způsob baziliška hledá vtrousiti jed svůj mezi Čechy, tak že se to i k poslům samým doneslo, a oni přinuceni byli, stěžovati si u těch poslův českých, kteří je z Basileje s sebou byli přivedli. Jednou se po městě roznesla pověst, že biskup Filibert,

jeden z Basilejských poslův, v bytu svém několik českých pacholat birmoval. Tu se počal obecný lid jítiti, a někteří z chátřů chtěli se v noci násilím na posly obořiti; však v tom přichvátil kněz Prokop Veliký, uhrozil ten lid a jinam jej zavedl, dříve nežli poslové Basilejští sami zvěděli o nebezpečnosti, které jim hrozilo. Sněm nepočal 7. nýbrž až 12. června, ale sešel se v tak velikém počtu, že toho nikdo nepamatoval. Zasedání dělo se ve velké síni kolleje Karlovy. Po zahájení sněmu dával nejprv mistr Rokycana zprávu o veškerém jednání poslův českých v Basileji. Druhého dne, 13. června, povolání a vedení jsou otcové Basilejští do shromáždění sněmovního; i podivili prý se, vidouce, že u Čechův každé zasedání zpěvem „Veni sancte Spiritus“ (přijď svatý Duše) a modlitbami počínalo.

Předsedali toho dne ve sněmě tři kněží sedíce vedle sebe na stoličce mistrovské, od strany kališnické mistr Rokycana, od Sirotkův mistr Petr Payne a od Táborův kněz Mikuláš z Pelhřimova. Mistr Rokycana vítal posly jazykem latinským; biskup Filibert zas, předloživ listy věřící od sboru, odpovídal také latinsky řečí strojenou na slova v evangelium: „Stanul Ježíš u prostřed učenníkův svých a řekl: Pokoj vám!“ Mistr Rokycana tlumočil tu řeč celému sněmu na jazyk český, a tak se počalo další jednání.

Dne 15. června přednesl Jan z Palomar zdání druhův svých, že nejbližší a nejjistější cesta k pokoji a k jednotě bylo by přistoupení Čechův ku sboru na ten způsob, aby se účastnili porad i názorův jeho a podvolili se jim sami podle příkladu veškerého křesťanstva. Tomu Čechové již v Basileji odporovali, a při takových požadavcích poslův nevedlo jednání k žádnému prospěchu ni konci, tak že mnozí sněmovníci velmi netrpělivými se stali.

V sezení dne 18. června držaném odpovídal kněz Prokop na důtky od Basilejských poslův pronesené, že Čechové mečem a krveprolitím hájili učení své, ovšem způsobem takovým, že těžko bylo, odporovati tomu, kdo se vmyslí v postavení Čechův. Téhož dne oznámil však také Jan z Palomar, že poslům není možná vynesti soud svůj o čtyřech článcích Pražských, když pozorují, která Čechové sami nestejně o nich smýšlejí, dělíce se jak ve výkladu tak i u vykonávání jejich; pročť že potřebí jest a že žádají, aby jim písemně předložena byla širší jejich formule taková, kteráž by jevila smysl, ježž drží celé království. Při takovém sformulování článkův povstaly však prudké spory mezi českými stranami, a nevedlo to k ničemu. Proto odhodlali

se poslové dne 25. června ku kroku, který byl téměř rozhodný. Ráno před sezením sněmu svolání jsou přední pánové a šlechticové pod obojí do bytu mistra Rokycany, a přišli tam také poslové od sboru, kteří jali se shromážděným představovati, jak nehodné to jest, že oni, kteříž by ve cti měli vládnouti královstvím, jakož za předkův jejich bývalo, nyní ani prý svobodni nejsou, alebrž poslouchati musejí ve všem lidí, kteříž by se jinak jim ani za sluhy nehodili; dále že není pro ně spásy, leč v jednotě a v pokoji s církví, a toho docíliti že se jim nezdá nemožné, proto že rozdíly mezi třemi články Pražskými a učením církve zdají se býti dosti malé, co do článku pak o přijímání pod obojí že jest naděje, že by sbor se sklonil k němu. Domlouvali poslové dále přítomným pánům a šlechticům, aby se neohlíželi na odpor krajných stran demokratických, a na sněmu o dorozumění a sjednocení se přicinili. Mnozí šlechticové, kteří již dávno po dorozumění se s církví toužili, s velkou radostí tyto řeči poslouchali, zvláště pan Menhart z Hradce, byv již dříve s Basilejskými posly tajně srozuměn, přimlouval se u druhých, a postavil se spolu v čelo té strany, která pokoje vlasti touto cestou vyhledávala.

Když pak po této soukromé schůzce účastníci její vešli do sněmu, roznesla se po síni rychle pověst, že poslové dávají naději na povolání kalicha a čtyř článkův vůbec; avšak hned chtěli sněmovníci především věděti, ku komu by se ta svoboda kalicha vztahovati měla? výsada v tom ohledu pouze Čechům podávána že nepostačuje, a že musí aspoň také na Moravany a na přívržence jejich v Slezsku a Polsku rozšířena býti, jinak že by pokoje dosaženo býti nemohlo. Také žádali, aby jim té svobody poslové hned propůjčili. Toho však poslové učiniti nechtěli a nemohli nemajíce moci k tomu, oni toliko že mohou Čechy prozatím do církevní jednoty přijmouti a jich tudíž všech na ně vynešených církevních pokut a klateb zprostiti. Žádali pak poslové opět, aby Čechové smysl čtyř článkův Pražských nově sformulovali; když pak se to po dlouhých řečech a hádkách 29. června stalo, ještě to nechtěli poslové chváliti. Stala se konečně zase soukromá schůzka u mistra Rokycany dne 1. července, formule článkův českých byla zmírněna a od poslův schválena; ustanoveno, že se z Čech noví poslové do Basileje vypraví, a tuto formuli ke sboru ponesou. Ve veřejném jednání na sněmu byla tato formule čtyř článkův Pražských ovšem provedena a jménem celého království přijata, což se ovšem bez moc-

ného a naruživého odporu se strany Táboorské a Sirotčí nestalo.

Poslové Basilejští žádajíce také, aby Čechové všeobecné příměří mezi stranami přijali, toho od nich nikterak obdržeti nemohli; jmenovitě kněz Prokop věren své zásadě, že trýzeň vede k rozmyslu, vždy na tom stál, že až nesnáze o čtyry články „dle Boha“ urovnány budou, teprv chce míti pokoj s celým křesťanstvem.

Ve valném posezení sněmu dne 3. července loučili se poslové Basilejští obyčejnými slavnostmi, však teprv 11. července Prahu opustili. Šli s nimi noví poslové Pražští ku sboru, totiž mistr Prokop Plzeňský z kolleje Karlovy, kněz Martin Lupáč z Chrudími a Matěj Louda z Chlumčan, dlouhobradý, neboť dlouhou bradu nosil. Až do Žlutice dali jim průvod Jan Velvar, měšťan Pražský a jeden hejtman Táboorský; odtud pak vzal je v ochranu opět pan Jakoubek z Vřesovic, kterýž je 15. července doprovodil do Chebu. Na cestě po Německé říši strádali poslové mnoho od hojných dešťův, až se dne 2. srpna do Basileje vrátili.

Druhé poselství české v Basileji.

1433 srpen — září.

Jeden s poslův Basilejských, Martin Berner, spěchal napřed do Basileje, a již 31. července ve shromáždění sboru oznamoval, co poslové v Praze pořídili. Všude prý se uznávalo s pochvalou a vděčností, že koncilium svým vlídným chováním se k Čechům mnohem více pořídilo, nežli nejsilnější vojska násilím; a poněvadž uslechtilá mysl snáze dá se přivnáditi nežli přinutiti, že potřebí jest tím laskavěji míti se ku poslům českým, čím čestněji Čechové v zemi své k Basilejským poslům se chovali. Prosil také, když dáno bude poslům českým nové slyšení, aby se otcově pilně varovali všelikého hluku, reptání, smíchu neb odmlouvání, berouce sobě za příklad sněm český, kdežto u přítomnosti poslův vždy prý dokonalé ticho panovalo, jakkoli veliký tam býval počet nejen kněží a šlechticův, ale i obecného lidu. Když mezi tím i ostatní poslové města Basileje dojeli, dávali sboru 5. srpna širší zprávy o jednání svém. Jan z Palomar v užším sezení 13. srpna oznamoval také to, že prý bylo pozorovati, kterak v Čechách mnozí litovali toho, že poslům od sboru dáno bylo do Čech přístup, a kterak usilováno všelikými prostředky, aby nebyl pokoj uzavřen, proto že se báli, že by ztratili vládu v lidu, kdyby měl všeobecný mír nastati; v Čechách

zajisté že již ani národ ani šlechta nepožívají svobody, podrobeni jsouce vůli několika vůdcův vojenských, kteří dle libosti nakládají na ně břemena. Nepochybně tu hlavně na kněze Prokopa narážel, kterýž nikterak nechtěl připustiti ke všeobecnému příměří s křesťanstvem, pokud žádostem Čechův vyhověno nebude. Dále vypravoval též Palomar o nesvornosti mezi Pražany, Sirotky a Táboři; Táboři jsou prý dvojí (ovšem také Sirotci), polní, kteří ustavičně válkou se obírají, a domácí, kteří v městečkách živnosti své vedou; obecný lid že trpí mnohé zádky, ano prý se mu praví, že potřebí jest boje, aby zemi Němci neopanovali, proti nimž prý panuje přirozená nechuť a nenávisť. Avšak jakkoli nesvorni jsou Husité, ve článku o přijímání pod obojí že všickni rovně soubhlasí, ač ne všickni tvrdí, že bez kalicha nelze býti spasenu. Kněží že nepřestávají podněcovati nedůvěru lidu proti církvi a sboru. Ostatně však z poselství přece že dvojí prospěch dosti vážný vyplynul: jeden, že podvráceno jest domnění v Čechách rozšířené, jakoby Husité v hádání byli zvítězili; druhý, že Plzeňským zjednána jest chvíle, skliditi žež ještě před novým obležením města jejich. Slezáci že mají s Husity umluvu, aby pokojně mohli obcovati s nimi, nejsouce nuceni, přistupovati k jejich víře; národové ale všichni, kteří s Čechy sousedí, že přejí sobě pokoje s nimi co nejvroucněji, velice se jich bojíce.

V úterý 11. srpna měli noví poslové čeští ve slavném a hlučném shromáždění sboru veřejné slyšení. Napřed mluvil mistr Prokop Plzeňský, potom Matěj Louda, posléze Martin Lupáč; i čtena jest formule vydaná ze sněmu českého, pod kterými výminkami by se mělo státi sjednocení Čechův se sborem.

Od té chvíle uznával sbor neodolatelnou potřebu, že se musí aspoň jedna strana Čechův získati povolením nějakých výminek od nich žádaných; k vykonání toho zvolena jest zvláštní deputace ze sboru, asi z 50 osob složená, která měla dáti odpověď na otázky, sluší-li Čechům povolití přijímání pod obojí? a v jakém smyslu může sbor svoliti k ostatním článkům husitským? Jak mile však se po křesťanských zemích rozneslo, že sbor míní Čechům hověti, tu hned jednotliví theologové a celé university zejména v Němcích velmi prudce proti každé výsadě protestovali, která by se Čechům uděliti chtěla, kdežto zas světská knížata pro obecný pokoj o to se snažně přimlouvali.

Dne 26. srpna volání jsou v té příčině praelati a téměř 160 doktorův k tajnému posezení sboru, i museli se všickni přísahou zavázati, že

před časem nikomu nezjeví, co zjednáno a uzavřeno bude. Tu opět Jan z Palomar vykládal, jak to s Čechy stojí, a podporoval návrh podaný, dle něhož by se českým žádostem vyhověti mělo, právě mezi jinými důvody, že by se přijutím toho návrhu stal neomylný počátek k úplnému navrácení Čechův do jednoty církve. V tom však že potřebí jest opatrnosti a tétéz chytrosti, které sv. Pavel u Korintských někdy užíval; Čechové že jsou národ plachý a bezuzdný, zdráhající se vstoupiti do ovčince církve; pročez že potřebí nakládati s nimi jako se hřebci aneb mlezky, když se okrocují, a chovati se k nim vlídně, pokud necítí na sobě ohlavi, jímž by k jeslím přivázání býti mohli; takové pak ohlavi že bude pro ně podvolení se k jednotě a ku pokoji. Po dvou dnech přišlo ku konečnému uzavření v ten smysl, že se návrhy Čechův přijmou; Čechové se nesměli však před časem o úmyslu sboru dověděti, ani papež Evgenius, který by byl tomu překážeti mohl.

Dne 2. září bylo zas valné shromáždění celého sboru, a tu vojvoda Vilém Bavorský, jemuž to tajemství, také pod přísahou, bylo svěřeno, prosil ještě celé shromáždění, aby tímto přijetím žádostí a návrhův českých bylo také dopomoceno císaři Sigmuntovi k nabytí opět království Českého. Když pak čeští poslové do shromáždění připuštěni byli, oznámil jim kardinál Julian, že se sbor k žádostem českým se vši laskavostí propůjčí, pokud to dle Boha možné jest, a že Čechy o tom zvláštním poselstvím bez meškání sám zpraví. Proto poslové od sboru žádné odpovědi na články své ani nedostali, tak že se domů vraceti museli nevědouce ani, co pořídili. Noví poslové od sboru do Čech jmenovaní byli čtyři: biskup Filibert, Jan z Palomar, Jindřich Tok a Martin Berner, kteřížto se spolu s Čechy 11. září z Basileje na cestu do Čech vydali.

Obležení Plzně.

1433 od 14. července do 9. května 1434.

Čechové kojili se klamnou nadějí, že jim sbor Basilejský sám k tomu dopomůže, čeho ještě svým usilováním posud dosáhnouti nemohli, totiž k jednomyslnosti u vyznání víry, tak že všechny strany mezi nimi v jednotě se srovnají. Již však z dosavadního jednání svého se sborem předvídali, že jejich postavení v církvi katolické i napotom má zůstatí různým a výmínečným, a že se sbor sotva k tomu dá nakloniti, aby dosavadním katolíkům v Čechách přikázal, by od

svého národu se nedělili, a co do víry k ostatním Čechům přilnuli. Čechové obávali se neřesti, která by musela povstati z kořenného dvojení se v náboženství v zemi, a proto uznávali nyní tím pilněji potřebu, předejiti toto zlé. Plzeň byla jediné větší a čistě české město v zemi, které se co nepřemožená posud hráz proti Husitům stavělo, a podporováno jsouc několika hrady okolními bylo jako nějaká nepřátelská mocnost u prostřed národu. Čechové tedy poznávali, že tato nepřátelská mocnost v jejich lůně, jížto mírným jednáním při sboru pro sebe získati již naděje neměli, stůj co stůj násilím zbraně neškodnou učiněna býti musí, aby tak krajany své v Plzeňsku donutili k přiznání se ke čtyřem článkům Pražským. Uzavřeno tedy ještě za prvního pobytu Basilejských poslův v Praze, že Plzeň spojenou mocí husitskou oblehnuta a dobyta býti musí. Poslové pak Basilejští, majíce o tom výstrahu a prošení byvše o to od Plzeňských podtají, prodlužovali jednání své v Praze tak dlouho, až Plzeňští polní úrodu s polí mohli skliditi. Bylať toho roku neobyčejně příznivá povětrnost, že již v první polovici července mohli Plzeňští skliditi obilí v okolí svém, kteréžto honem požaté hned do města vozili a tam teprv sušili. V tom se vrátili z jízdy Uherské bratří polem pracující pod knězem Bedřichem ze Strážnice a Janem Pardusem z Horky do Čech, a z rozkazu kněze Prokopa Velikého hned 14. července 1433 rozložili se polem asi půl hodiny od Plzně vzdál u vsi Škvřňan, aby dalšímu zásobení se města konec učinili. Nedlouho potom přibyli k nim kněz Prokop Veliký sám a branný lid z měst Žatče, Loun, Klatov, Domažlic, Stříbra a jiných. Po půl druhá měsíce, na počátku září přitáhlo také Pražské vojsko a to netoliko z Nového ale i ze Starého města; posléze také Široteci přišli, jak potom vypravováno bude, tak že konečné síla celé země a všech stran husitských v pěti vojskách vesměs prý až na 36.000 bojovníkův vzrostla a Plzeň kolkolem oblehla. Bylo to již čtvrté obležení a dobývání Plzně v běhu války husitské, avšak nepodobalo se obyčejnému obležení města, jakých ve válce té všude téměř bez počtu se přihodilo, ale byl to boj poslední a rozhodný o tu otázku, má-li v Čechách všude bez výminky kalich panovati, anebo má-li vedle husitství také katolictví své staré právo podržeti. Proto také všechny strany síly své na nejvýše napínaly; jenom husitská šlechta zůstávala zrádně nečinná, kdežto katoličtí pánové a rytíři kraje Plzeňského buď sami šli Plzeňským pomáhat, buďto svou čeleď jim posílali, aby s měšťany spolu město

moře Baltického zastavili Čechové další pochod svůj, ano tu prý vítěznému vojsku jen moře postavilo hráz nepřekročitelnou. I konali zde Čechové slavnosti ode dávna nevidané, neboť od časů Přemysla Otakara II., kterýž tuto Němcům k panství pomáhal, nepostála tu noha nižádného vojska českého, až oni teď zas přišli vyvrátit zde panství Němcův a osvobodit národ Slovanský od jejich utiskův. Do dvou set českých bojovníkův na rytířství pasováno jest, a mnozí nabírali sobě mořské vody do sklenic a do láhví, kterou potom do Čech s sebou přivezli na památku a na důkaz, že slávu českých zbraní až ke břehům mořským zanesli.

Tehdáž počali Němectí křížovníci s králem Vladislavem o příměří jednati, i uzavřeno jest potom příměří dne 13. září, a brzo na to mír. Když se pak Čechové z té války domů vraceli, nemohl jim král Vladislav žoldu vyplatiti a škody nahraditi, začez potom nesnáze byla; nicméně bylo konečně i to zjednáno, a Čechové s uspokojením z Polska domů táhli, vezouce i nesouce s sebou jak hojných tak i vzácných darův, kterýmiž se jim král Vladislav za dobré služby odměnil. Mezi jinými dary dostali od krále také živého velblouda, zvíře to za tehdejších časův v zemích našich velmi vzácné ba nevidané, a vedouce svého velblouda s vítězným plesáním do Čech a ukazující láhve naplněné mořskou vodou přitáhli k vojsku husitskému před Plzeň, kterýž je hlučně vítalo. Jan Čapek připojiv se k obléhatelům vyplnil potom mezeru, odejítím kněze Prokopa Velikého u vojské povstalou. Co se dále dělo před Plzní prozatím odložití musíme, obracíce se zase k jednání s posly Basilejskými.

Basilejští poslové podruhé v Praze. První kompaktáty o sjednocení s církví.

1433 říjen — listopad.

Když čtyři poslové sboru Basilejského berouce se do Čech s posly českými do Norimberka přijeli, uslyšeli o porážce Pardusa a Řitky v Bavorích, také dostávali psaní, aby nepřibližovali se do Čech, nepřinášej-li od sboru potvrzení všech čtyř článkův Pražských v té formě, jak sněm český je byl žádal. Zajeli nicméně až do Chebu, kde se od 27. září až do 17. října zdrželi, ostýchajíce se, jíti dále. Čeští poslové, kteří s nimi byli, Prokop Plzeňský, Louda a Lupáč darmo na ně naléhali, aby jim zjevili, jakou odpověď nesou, proto jim také Čechové nedali bezpečného pravodu po Čechách. Oni však důvěrujíce se, že se jim nic zlého nestane,

přijeli šťastně do Prahy. Když dne 22. října do města vjížděli, přijati jsou od Staroměstských ještě slavněji, nežli poprvé: všickni věžňové ke cti jejich propuštění byli, a u večer téhož dne připravena jest jim skvostná hostina, ve kteréž se přední osoby města účastnily. V následujících dnech navštěvovali je jak údové rady městské tak i mistři učení Pražského; profesorové pak fakulty lékařské, bojíce se o ně, proto že ve městě lidé hustě umírali, jim léky přinášeli a rady dávali. Za příčinou toho mření v Praze sešel se také sněm zemský, ke dni sv. Lukáše ustanovený, až teprv 16. listopadu. A jakož Staroměstští srdečné vděční byli příchodu poslův Basilejských, tak Novoměstští zase, byvše vždy ještě popouzeni od svého kazatele, Jakuba Vlka u Panny Marie Sněžné, chladně k nim se měli, ač i oni také jednou slavné hody jim vystrojili.

Na řečený sněm sjelo se 96 šlechticův českých a moravských; mezi mistry a kněžími byl také kněz Prokop Veliký, který se nyní vzdal vůdcovství rot Tábořských. Poslové Basilejští v jednání o čtyřech článcích předčili patrně uměním a obratností, a měli také lepší postavení v tomto zápasu duchovním; znali sami dobře míru toho, co povoliti směli a chtěli, a měli v tom ohledu jednu mysl a vůli: Čechové naopak dělili se v sobě, jedni žádali více, druhí méně, byli nejednomyslní. Jednání s Basilejskými počalo hned 17. listopadu s obyčejným zpěvem a modlitbou, vítáním a obaplným vděčením se. Sněm žádal především slyšení odpovědi sboru na podanou jemu formuli čtyř článkův Pražských; však poslové ptali se především, přijme-li sněm od sboru výklad ostatních tří článkův, jestliže kalichu dána bude svoboda? Sněm naproti tomu chtěl dříve slyšení, jakými slovy sbor Čechům přiznává přijímání pod obojí způsobou. Na to zase ptali se poslové, zdali Čechové, když dosáhnou žádoucího konce co do všech čtyř článkův, chtějí napotom přilnouti k pokoji a k jednotě církve? Mistr Rokycana odpověděl jménem celého sněmu, že chtějí, a z úst všech přítomných ozývalo se hlučné „tak! tak.“ Jen Petr Payne vstav řekl, že „žádoucí konec bude, až budeme všickni svorní;“ avšak okřičen byv od jiných umlkl. Teprv po delším odtahování předložil Jan z Palomaru sněmu českému, co a jak sbor o čtyřech článcích Pražských smýšlí; když to však ve sněmu přílišnou nespokojenost zbudilo, předložil o tom 26. listopadu jiné vyjádření, které jakkoliv Čechům nedostatečné se býti zdálo, konečně přece vešlo v umluvu čili v kompaktáty. Velmi mnoho

bylo v tom ještě na váhách necháno, oč by se Čechové skrze své posly se sborem ještě dohodnouti musili, a kněz Prokop hned téhož dne četl spis o rozdílech ještě neurovnaných, který mohl novou bouři způsobiti, kdyby ji nebyl uchlácholil Jan z Palomar řečí opatrnou a hladkou. Strana mistra Jana z Příbrami v Praze byla by se s tím, co již nyní sbor podával, spokojila, nikoli však strana Rokycanova, tím méně pak Sirotci a Táboři. Oběma posledním stranám osvědčovali poslové Basilejští v sezení dne 28. listopadu, že až jen příjmou jednotu a pokoj s církví jménem celého národu, o všechno, čeho by si ještě žádali, budou moci obyčejem poctivým a řádným zasazovati se u sboru a naléhati na potřebné reformy. S mistrem Příbramem však souhlasila nyní již velická částka šlechticův na sněmě, kteříž za příčinou drahoty a panujících nemocí v Praze toužebně stáli o brzké urovnání všech sporův, aby co nejdříve sněm zavřiti a domů se rozjetí mohli. Když pak dne 30. listopadu 1433 v podvečer poslové Basilejští v posezení výboru sněmovního v Karolíně žádali, aby již Čechové dle slibu svého přiznali se k námluvám, a Palomar opět některým pochybnostem Rokycanovým, Prokopovým a Petra Payne ústně za dost učinil, tu prý šlechticové donutkali kněží všech stran, že biskupovi Filibertovi rukou dáním jménem svých spoluvěrcův slíbili, dotčené námluvy o jednotu a pokoj s církví přijmouti. Tak bylo dle slov Palomarových, před tím v Basileji pronešených, na Čechy, zdrahající se vejíti do ovčince církve, vloženo ohlavi, jímž nyní již k jeslem přivázání býti mohli. Někteří z kněží českých ovšem slibovali s výslovným ohrazením, že tyto první kompaktáty přijímají sice, však že toho ještě není dosti, aniž že se s tím spokojiti mohou.

Kterak se česká šlechta proti domokracii vzhopila, a Aleš Vřešťovského za správce země zvolila. 1433 1. prosince.

Vyvedením knížete Sigmunta Korybutoviče ze země České r. 1427 připravena jest šlechta česká téměr o všechnu moc v zemi, a takoruka z dějiště zmizela. Nyní však se krísila v síle tím rychleji, čím nesnesitelněji již byl stav věcí obecných a čím větší moc a panování přiosobily sobě strany demokratické svými rotami ustavičné polem pracujícími. O povzbuzení šlechty již první poslové Basilejští v Praze byli se pokoušeli, a nyní k tomu ještě více napomáhal

sám císař Sigmunt, kterýž přišel z Italie konečně dne 11. října 1433 do Basileje, v té příčině do celé České země psaní rozesýlal, a také pana Oldřicha z Rosenberka, hlavního svého jednatele v zemi, k sobě do Basileje obeslal. Oldřich z Rosenberka byl nejbohatší a nejschytřejší šlechtic český, a co rozhodný katolík nepoživaje moci ani důvěry ve sněmu husitského, pana Menharta z Hradce na své místo nastrojil. Tento pan Menhart zas byl v srdci dávno již také katolík, na oko však Husita, a nedával to na sobě znáti, žeby se kalichu zpro- nevěřiti chtěl. Proto také brzo si celou kališnickou šlechtu získal. Oba tito zpráteleň pá- nové uhlédali nyní pravou chvíli, aby ve spojení s Pražany a kališnickou šlechtou s jedné strany, a s císařem i sborem Basilejským s druhé strany, učinili konec české demokracii, a do země Sigmunta jakožto přirozeného krále uvedli. Staroměstští Pražané byli snadno získáni, kališnickou šlechtu dohnala konečná nutnost k tomu spolku. Již dlouho před nynějším sněmem: brali kališníci šlechticové radu o to mezi sebou, jak by se zprostili hrubé nadvlády, která z rot a obcí Tábořských a Sirotčích vycházela; neboť pokud tyto na vrchu míti budou, nebylo naděje na jednotu s církví a na pokoj v zemi, která neustálými záhubami války octla se již na kraji propasti. Pole neoraná ladem ležela, hovada i lidé místy již i hladem mřeli. Zvláště pak obrácena byla nenávist šlechty k Prokopovi Velikému jakožto nejvýtečnějšímu vůdci strany nešlechtické a demokratické, ačkoliv on právě nyní se byl vzdal vůdcovství svého v poli a tudíž i vši veřejné moci v zemi, ba, mžde-li se starým zprávám věřiti, šlechtě prý i svou pomoc proti polním rotám sliboval.

Když pak 30. listopadu první kompaktáty byly přijaty, stalo se hned v den na to následující, 1. prosince 1433, ve shromáždění sněmovním, že šlechta mezi sebou o to smluvená zvolila ze sebe správce království Českého, nikoliv pana Menharta z Hradce, nýbrž pana Aleš Vřešťovského z Riesenburka, člověka rodu starožitného ale nebohatého, který však již r. 1420 svou horlivostí pro kalich vynikal a Králové Hradec z moci krále Sigmunta vytrhl, jakž jsme na svém místě doličili. Přidali mu pánové dvanáct osob k radě, aby obecné dobré národu opatroval, čtyř článkův Pražských hájil, všem nepravostem v zemi bránil, všeliké pře a nesnáze soudil, soudce po krajích usazoval, braunou mocí práva dopomáhal a k tomu cíli kolikrátkoli toho zapotřebí bude, všechny kraje sobě ku pomoci volal, práva nížádného

stavu při tom neruše. Aby tento svůj úkol mohl prováděti, svolil mu sněm desátý groš z lánu ze všech statkův zástavních a dva groše z lánu ze všech statkův dědičných; to pak mělo těm, kteří úroky měli platiti, na úrocích býti sraženo, pro polehčení prý té příliš shubené chudiny; také požitky hornické měly jíti k ruce jeho. Dále mu dána moc, dle potřeby sněmy svolávati, smlouvy a příměří činiti, poselství od cizích mocností přijímati a na sněmy vznášeti, dělání dobré mince v Kutné Hoře opatřiti, o bezpečí veřejných silnic se starati atd. Ke všemu tomu i kněz Prokop Veliký svoloval a hlas svůj dával.

Takž byl pan Aleš Vřešťovský skutečně jako president republiky České postaven, toliko že za ním a nad ním dva šlechticové stáli, Menhart ze Hradce a Oldřich z Rosenberka, a za téma v pozadí ještě Sigmunt král.

Ještě neshody s posly, jejich návrat do Basileje s Martinem Lupáčem.

1433 prosinec, 1434 leden — únor.

Po přijetí prvních úmluv čili kompaktát se sborem Basilejským žádali biskup Filibert a druzí poslové, aby Plzeň nebyla dále oblehána a soužena, i aby vůbec pokoj mezi stranami pod jednou a pod obojí aneb aspoň příměří nastoupilo. Odpověděli Čechové, že to nemůže býti, pokud Plzňané sami se k novému správci země nepřiznají, ostatně žeby pro víru nikoho již pronásledovati nechtěli, ovšem ale pro politické příčiny. Co do kompaktát samých tak povrchně naznačených, k jejichž přijetí byli mocí okolností připuzeni, zdvihali pak Čechové mnohé nedostatky, žádající, aby ještě vyplněny byly; tak předně aby svoboda přijímání pod obojí netoliko Čechům a Moravanům ale také přívržencům jejich v jiných zemích, v Slezsku a Polsku byla přiznána; potom aby se řeklo v článku dotýčném, že přijímání pod obojí jest užitečné a spasitelné; dále že svátost oltářní má i dětem po křtu udělována býti; pak zase, aby sám sbor o to se zasadil, by všickni katolíci v Čechách také z kalicha přijímali, proto žeby jinak nebylo pokoje a svornosti v zemi; konečně aby v článku čtvrtém kompaktát, kde stojí, „že církevní zboží od světských lidí nemůže držáno ni osobeno býti bez viny svatokrádežné,“ taposlední slova, ana prý jen Čechům k necti tam postavena jsou, vymazána byla. O to všecko trvalo hádání pak ještě po několik neděl. Basilejští vědouce, jak

veliká část národu touží již po pokoji a narovnání za každou cenu, byli neustupní, hrozíce vždy že odjedou třeba i s nepořízenou. Konečně přece svolili k vymazání slov: „bez viny svatokrádežské“ ve čtvrtém článku, a ujišťovali, že povolením kalicha nevyslovuje se, jako by církev přijímání pod obojí toliko trpěla, ale že tím Čechům a Moravanům skutečné oprávnění uděluje. K dalšímu ustupování však nebylo možná jich pohnouti.

Dne 20. prosince jel zase jeden z poslův, Martin Berner napřed do Basileje; ostatní tři, biskup Filibert, Palomar a Tok až do 14. ledna 1434 v Praze zůstali. Biskup Filibert byl totiž položil sněmu konečnou lhůtu do 15. ledna k vyjádření se, chceli provesti tyto kompaktáty naprosto, tak jak samy v sobě znějí, čili nic? neb že toho dne poslové již Prahu opustiti musejí. Čechové byli již nanejvýš proti nim rozkvašení a pobouření, tak že jim odpověděli, aby raději o den dříve odjeli, proto že pan Jakoubek z Vřesovic, který jim od sněmu bezpečný průvod dāti měl, již déle prý čekati nemůže. A tak se i stalo.

Hlavní neshoda s posly záležela v tom, že sněm žádal, aby v celých Čechách i na Moravě nerozdávalo a nepřijímalo se jinak, než pod obojí způsobou, k čemuž se poslové podvoliti nechtěli. Mistr Jan z Příbrami byl by se zcela spokojil s tím, co poslové podávali, jakž výše již podotknuto bylo, a vyhlášoval to s přátely svými za smrtelný hřích Čechův, jestliže by dosavadní jednání se sborem mělo býti zrušeno. Rokycana však uradiv se se svými, pravil asi takto: „Nebezpečnoství ješt na obojí straně veliké: odřekneme-li se jednoty a pokoje, země naše nepřestane se hubiti, lidí bude ubývati, hlad a mor budou zuřiti jako posavad, a k tomu ještě brzy strádati budeme nedostatkem kněžstva svěceného: svolíme-li pak ke dvojici ve vyznání, nebude nikdy konce svárům a různicem mezi lidmi, staří faráři, vrátí-li se k farám svým, podávati budou pod jednou, jakož již za krále Václava se stalo, a následek toho budou nové bouře. Pročež vyznávám, že nevím, co voliti; vy pánové světští rozvažte a ustanovte sami, které nebezpečí jest menší, a co pro dobré obecné činiti sluší!“ Světští pánové setrvali většinou při své žádosti, aby podávání kalicha bez výminky všeobecné bylo, — a poslové Basilejští odjeli.

Však ještě před svým odjezdem byli podtají přijali do poslušenství církve pana Menharta z Hradce, potom i několik mistrův učení Pražského strany Příbramovy, totiž mistra

Příbrama samého, Křišťana z Prachatic, toho času rektora, Buzka ze Kdyně, děkana fakulty artistské, Prokopa z Plzně, Petra ze Sepekova a Jana Papouška ze Soběslavi, proto že chtěli státi v kompaktech a míti pokoj i jednotu s křesťanstvem. Do Chebu však vraceli se poslové z Prahy přes Krušné pohory a Sasko, a když tam ještě prodlévali po delší čas, přišli k nim i dva šlechticové strany Tábořské, poddávající se jim také, však s podržením svobody kalicha, a byli také do jednoty církve přijati obdrževše rozhršení za všecko minulost. Jeden z nich byl Příbík z Klenového, kterýž sobě panství města Stříbra osoboval. Počaly se tajné umlavy proti neustupným stranám českým, které brzy zjevily se ve svých účincích.

Po odjezdu poslův z Prahy vypraven jest ze sněmu dne 19. ledna 1434 kněz Martin Lupáč co nový posel od správce, pánův, měst a obcí českých ku sboru Basilejskému. Zastihl posly ještě v Chebu, i ačkoliv ho mistr Palomar ujišťoval, že nadarmo jede ku sboru, nepřináší-li úplně přijetí kompaktát se strany svých krajanův, nedal se přece odstrašiti, a v jejich společnosti dne 15. února 1434 do Basileje přijel. Dostal tam také hned druhého dne, 16. února, veřejné slyšení u sboru, mluvil o všem, co se v Praze na sněmu dalo, a když počal přednášeti žádost Čechův, aby sbor sám všechny obyvatele země České a Moravské k tomu měl, aby pod obojí přijímali, sice že nebude ni svornosti ni pokoje, povstal hluk a hlasité repání ve sboru. O deset dní později, 26. února, dána na to odpověď v podobném shromáždění ve srozumění s císařem Sigmuntem, že církev již tak daleko s Čechy zašedši k další povolenosti skloubiti se nikterak již nemůže, načež Lupáč ze shromáždění vystoupil, a ničeho nepořídív do Čech se navrátil.

A tak uvázlo první jednání velikého míření se Čechův se západním křesťanstvem v nekonce, — další rozhodnutí očekávalo se již zase od zbraně.

Přípravy k válce. Kterak jednoty panská proti polním rotám povstala.

1434 únor — duben.

Již dne 8. února 1434 uložil sbor Basilejský daň celému křesťanstvu ku potřebě ve věcech českých; francouzští praelati ve sboru přítomní hned sami téhož dne asi 3000 zlatých složili; pak se ještě ve sboru 4000 zl. sešlo, a císař Sigmunt také tolik dal. Všecky tyto peníze ustanoveny

byly na pomoc Plzeňským. Nedlouho potom poslán jest mistr Jan z Palomar opět k Čechům s naučením, jak a co má jednati, a nesl s sebou peníze. Napřed sjel se někde v Bavořích s pány českými strany královské a s Janem vojvodou Bavorským, i učiniv s nimi smlouvu, aby dodali na Plzeň špíže za 500 zl. koupené, začez že od něho ještě 3000 zlatých dostanou, sám také žoldnéřův na šest neděl najal. Mezi tím císař Sigmunt majestátem dne 28. února v Basileji daným Oldřicha z Rosenberka svým plnomocníkem v Čechách i na Moravě učinil, a všecko, k čemukoliv on pána svého zaváže, byť by sebe větší bylo, splniti přislíbil. Byl pak Sigmunt nedlouho před tím již pana Oldřicha postoupením panství Milevského, Týnského nad Vltavou, Hlubockého a Žvíkovského sobě zavázal. Když pak mistr Palomar z Bavor do Rakous k vojvodovi Albrechtovi zajel, tu se tomuto v jeho přítomnosti moravští pánové opět k poslušenství přiznávali, a pan Oldřich z Rosenberka podával se sám s 500 jezci a 10.000 pěšími k boji proti Husitům, když by mu penězi pomáháno bylo. Největší pak část peněz od sboru poslaných přišla prý do rukou pana Menharta z Hradce. Tak se připravovala proti moci husitské druhá moc v národě na utlačení její, která s opatrnou činností ducha nyní také hmotnou, vždy větší a větší sflu spojovala. U rot husitských v poli před Plzní ležících naproti tomu žádných příprav viděti nebylo, aby se byly mohly s prospěchem této nové proti nim povstale moci na odpor staviti; s Prokopem Velikým, zdá se, jakoby se byly odvrátily od vojsk bratrských i rada i štěstí; neměliť Plzně ani dobyti, ani nechati jí a odhodlati se k dílu jinému. Plzeň soužili, avšak sami také hladem i morem soužení byly; za několik měsíců prý před Plzní přes tisíc lidí nemocemi ztratili, upadající čím dál tím více v nenávisť a mdlobu. Píčovníci jejich po všech krajích se rozbíhající, hubili je, chudým lidem poslední zbytky obilí v stodolách mlátili a s sebou brali, tak že lid obecný je nikoliv již za obránce vlasti, ale za zjevné škůdce a nepřátely zemské pokládal.

Ještě před novým rokem 1434 učinili Plzeňští šťastný výpad do ležení obléhatelův svých, zajali Čapkova velblouda, nahoře dotčeného, a vítězně do města jej s sebou vzali. Na píčovníky po zemi se rozbíhající počíhal si zase svého hradu Velhartic pan Menhart z Hradce, a zaskočiv je u Horažďovic několik set jich pobil. Také rytíř Jan Malovec

z Pacova přikváčil na tlupu Tábořských v jedné vesnici mezi Benešovem a Chotýšany, a vyhladil ji i s vesnicí. Obecné mínění v národě pokládalo takové příběhy ne již za ztrátu a neštěstí, nýbrž za vítězství, zvláště že se vůbec pravilo, že většina oněch bratrů Tábořských nebyli již ani Čechové, nýbrž zběr, která se z ciziny k bratrům byla přivinula. Nejhorší však bylo, že se i mezi bratřími vyskytovali lidé, kteří netoliko ze soukromého zástí, ale také za holé peníze hotoví byli zraditi spolubojovníky své.

V březnu 1434 poslal císař Sigmunt svého věrného rytíře Habarta z Adlar do ležení u Plzně, kterýž to způsobil, že přední hejtmani vojsk bratrských, zejména Čapek, Královec, Svojsze ze Zahrádky, Ondřej Keřský a kněz Prokůpek a ze všech měst strany Tábořské po dvou, jeden z rady a druhý z obce, chystali se jíti do Basileje, aby se Sigmuntem v inřnou umluvu uhodili. Císař byl se již také se sborem na tom ustanovil, že s řečenými posly dobrotivě bude jednati, nezanedbávaje proto příprav a skutkův válečných. V tom však často jmenovaný pan Přibík z Klenového, který už již k jednotě církve potajmu byl přistoupl, se svými lidmi posud také u Plzně ležel, k tomu se dal navesti, že dne 30. března úkladem a násilím asi 700 korcův obilí do města dodal, a potom ujev v zámku svém ve Střibře se zamknul. Taková zrada zmařila zase úmysl, kterýž hejtmani vojsk bratrských měli. Pan Přibík však ještě jednou dne 5. května, a to s podobným zdarem takový zrádný skutek provedl, a pomáhali mu v tom katoličtí šlechticové z okolí, Zdeněk z Drátky na Horšově Týně, Hrdouh z Dubňan na Radyni, Zbyněk z Kocova na Nečtinách, Hynek Krušina ze Švamberka, Bušek Calta a jiní. Tak se obě strany strojily k rozhodnému vražednému boji.

Již dne 4. března totiž utvrzen byl na valném sněmu Brněnském všeobecný mír zemský starodávným obyčejem na pět let. Téměř veškerá šlechta husitská i nehusitská k tomu míru přistoupl, také pan Menhart z Hradce a jiní čeští pánové. Podobná smlouva o zemský mír stala se pak v měsíci dubnu v Praze opět zvláště přičiněním téhož pana Menharta. Čeští a moravští pánové, Staré město Pražské a některé jiné obce spojili se pod poslušenstvím správce zemského, pana Alše Vřeškovského z Riesenburka „za jeden člověk“ to jest všichni za jednoho, zavazavše se pomáhati sobě vespolek až do těch hrdel, aby pokoj a pořádek v zemi zase byl obnoven; k tomu cíli že má

zemský mír po všech krajích býti provolán, a kdokoli by se k němu dobrovolně nepřiznal, má mocí a násilím býti připuzen; vojskům stálým čili polním rotám poroučelo se, aby rozejdouce se přestaly hubiti zemi, a slibováno jim odpuštění za všecko, cokoli zlého dšud spáchaly, jestliže rozkazu toho uposlechnou; neučiní-li tak, vyhrožováno jim, že s nimi jako se škůdci zemskými nakládáno bude. Pro nevyhnutelný důraz toho rozkazu uzavřela jednota panská, tímto způsobem povstala, sbíratí především vojsko, a volati k němu na žold všechny bratří z polních rot, kteříž by své rotý opustiti chtěli. Samota Kacína, nynější zámek hrabat Chotkův u Nových Dvůrů blíž Kutné Hory, ustanovena jest za místo, kde se toto vojsko shromážďiti mělo. A nyní nám zbývá toliko jmenovati přední osoby, které hlavní zásluhu o tu jednotu a její opatření měly: byli to vedle pana Menharta z Hradce a zemského správce, pana Alše z Riesenburka, především pan Hynce Ptáček z Pirkšteina, Aleš Holický ze Šternberka, Jindřich syn někdy Čeňkův z Wartenberka, Petr z Janovic na Chlumci, Diviš Bořek z Miletínka, Vilém Kostka z Postupic a Jan Smiřický.

Dobytí Nového města Pražského a osvobození Plzně.

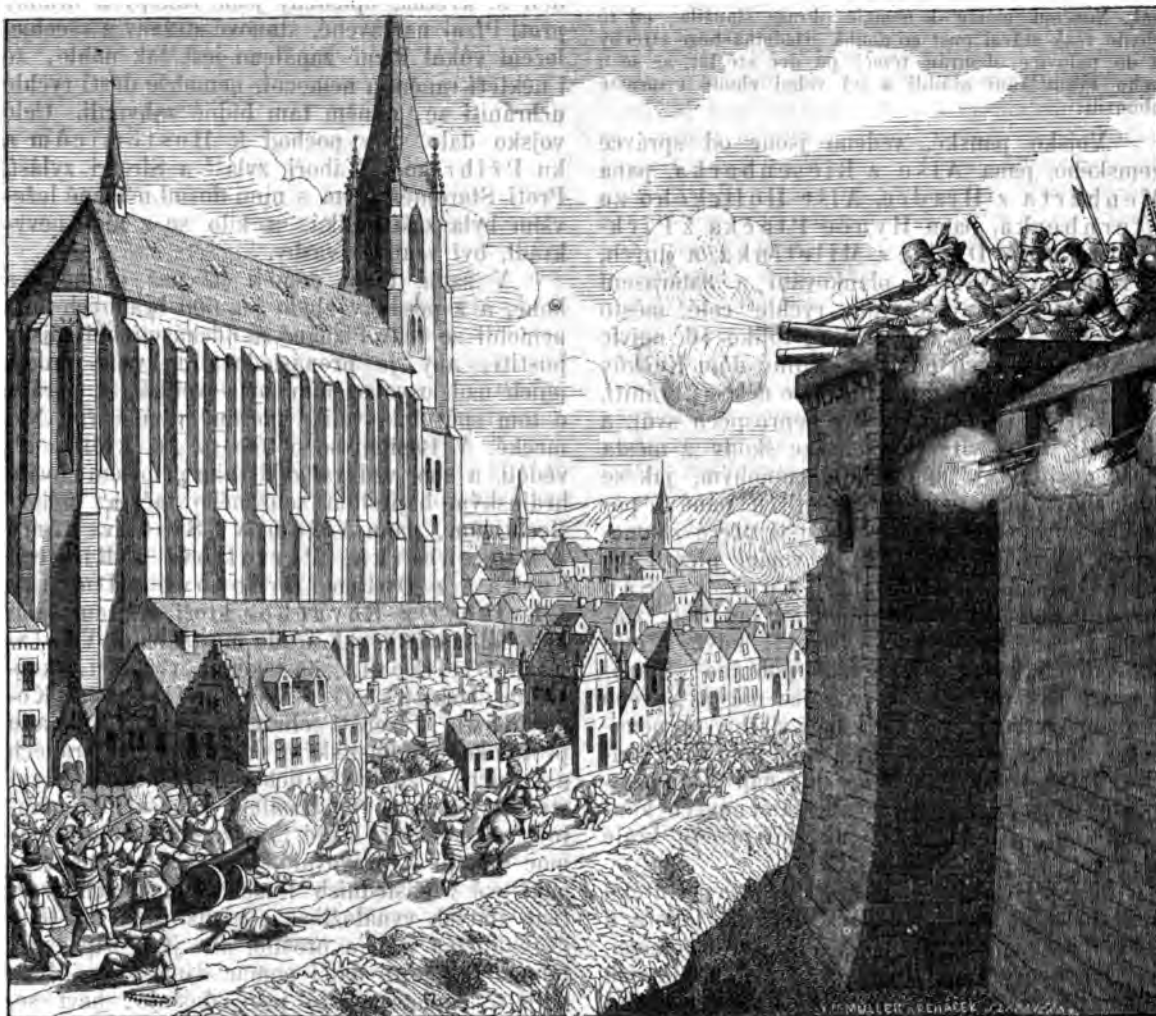
1434 5.—9. května.

Kněz Prokop Veliký přebýval po snovém pohanění svém lonského roku u Plzně mezi Sirotky na Novém městě Pražském, maje účastenství v rokování na sněmu a v hádání s posly Basilejskými, aniž se více vrátil ku Plzni. Vida však, co šlechta připravuje a kam konečně míří, že totiž chce demokracii utlačit, předešlou šlechtickou vládu obnoviti, ba snad i vládu císaře Sigmunta v Čechách podniknouti, počal se o to báti, aby kdyžby zvítězila, neutrpkla tím svoboda Božího zákona, tak jak on ji rozuměl; a jakkoliv přál si pokoje a smíření s národy křesťanskými, přec jej přesvědčení jeho zase k bojování pudilo. I tak stalo se, že k veliké radosti Tábořův a Sirotkův asi v měsíci dubnu 1434 zase uvázal se u vrchní velení nad veškerou jejich mocí.

Počátek posledního, rozhodného a osudného boje stal se v Praze. Zemský správce, Aleš z Riesenburka a obecní úřad Staroměstský žádali na Novoměstských, aby i oni k panské jednotě přistouplili a k zemskému míru se zapsali. Místo odpovědi počali se však, bez-

pochyby návodem kněze Prokopa, Novoměstští proti Starému městu hraditi, a opanovali dvě brány, Špitalskou (Poříčskou) a Horskou, které dle ustanovení císaře Karla Staroměstským náležeti měly. Na to povolal pan zemský správce vojsko u Kačiny sebrané do Prahy, a to dne 5. května obešel Staré a Nové město v síle

asi 12.000 jízdných a pěších skrze Malou stranu a po velikém mostě do Starého města vešlo, a hned Novoměstským odpovědné listy poslalo. Druhého dne, v nebe vstoupení Páně, 6. května, stal se útok ze Starého města proti Novoměstským na několika místech najednou. Na Novém městě řídili obranu přední vůdcové Táborští,

Boj mezi Starým a Novým městem Pražským blíž chrámu p. Marie Sněžné 6. května 1434.

(115.)

kněz Prokop Veliký, Ondřej Keřský a Mikuláš z Pádařova, však velké síle nepřatel přece odolati nemohli.

U matky Boží Sněžné zvonili velkým zvonom na poplach a střelbou z věže Staroměstským škodili. A tu hned na počátku boje s jedné hradební věže Staroměstské, blíž tak zvané „staré rychty“, jeden mistrný puškař do kostelní

věže z dela vystřelil, a kulí uši řečenému zvonu urazil, tak že tento padnuv, krásné věži samé uškodil, která téhož dne potom i zcela obořena jest a spolu s kostelem zkažena. V kostele tomto zajisté kněz Sirotčí, Jakub Vlk, nástupce Jana Želivského, po všechen čas vášnivě kázával a posluchače své proti mírným kališníkům bouřival. A tak vzala zkázu krásná pa-

mátka císaře Karla: Staroměstští zajisté rozkacení jsouce, kněze Vlka odtud vyhnali a z města vypověděli, i také zkázu chrámu sami spůsobili.

Bylť pak ten chrám, nejvyšší to v Praze, původně také mnohem delší, nežli nyní jest, a v průčelí jeho stojící krásná věž s velkým zvonem, jímž ondy Jan Želivský tak často velikou obec Pražskou svolávací dával, Novému městu k nemalé okrase sloužila; od té chvíle však stával pust co pouhá zřícenina beze střechy a do polovice ubourán téměř po dvě stě let, až se u něho Františkáni osadili a jej velmi chudě a sprostě obnovili.

Vojsko panské, vedeno jsouc od správce zemského, pana Alše z Riesenberka, pana Menharta z Hradce, Alše Holického ze Šternberka, pana Hynce Ptáčka z Pirkšteina, rytíře Diviše z Miletínka a jiných, a rozmetavši všechna plaňkováání a zatarasení Novoměstských, opanovalo rychle celé město jejich bez velkého krveprolití, toliko 16, nejvíc 20 Novoměstských pobilo a jediný dům Kučkův vypálilo. Jen na radnici chtěli se někteří brániti, však odřekli se boje, vidouce neprospěch svůj, a obdrželi to od vítězných, že beze škody z města mohli vyjít. Avšak jakkoliv mnohým, jak se zdá, shovíváním samých zemských pánův, podařilo se vyváznouti, Novoměstští přece znamenitých škod utrpěli. Lid a vojáci plenili ve všech domích soukromých, Čapek ze Sán utrpěl škody na svém jmění za pět tisíc zlatých, knězi Jakubovi Vlkovi, když z města vyhnán byl, rovněž tolik pobráno; Staroměstští pak vešedše do radnice města Nového zúmyslně všechny výsady a celý archiv k nenabytné škodě dějepisu domácího pobrali a zničili; také potom od toho dne nad Novoměstskými panství sobě osobovali, sami nových konšelův jim sázejíce, což až do přijetí krále Sigmunta do země trvalo.

Kněz Prokop Veliký po svém útěku z Prahy psal knězi Prokřepkovi do tábora u Plzně doslovně takto: „Pán náš všemohoucí, jenž po bouřích dává jasnost a po zármutcích útěchu, budiž s tebou, bratře v Kristu mně nad jiné milý! Věz, že z dopuštění Božího falešní páni zemští s Pražany Staroměstskými obořili se na milé naše bratry, měšťany Novoměstské; některé zabili a města na nich dobyli, jakož jsme to spatřili sami. Proto zdá se nám, abyste nechajíce všeho, hnuli sebou od Plzně k Sedlčanům. Čapek zajisté svolává veliký lid, a my od Tábora nápodobně, jakož doufáme; neboť lépe jest nám umřít, nežli nepomstíti nevinné krve úkladně vylité milých bratří našich. Buďte s Bohem, věda, že on potrestav svých, zase je

potěšuje.“ List ten kněze Prokřepka nedošel, přejet byv od lidí pana Ondřeje z Rosenberka. Zpráva o převratu v Praze došla Tábořdův, Sirotkův a lidí z měst u Plzně ležících jinou cestou teprv v sobotu, 8. května. I uzavřeli tam hned, nechati Plzně a obrátiti se proti novým nepřátelům domácím. Hned nazejtří, v neděli 9. května, opuštěny jsou zákopy a hradby proti Plzni nastavené, stanové strženy a všechno ležení vůkol Plzně zapáleno jest tak náhle, že i někteří ranění a nemocní, nemohše dosti rychle uchrániti se, ohněm tam bídně zahynuli. Celé vojsko dalo se v pochod k Hostomicům a ku Příbrami, Táboři zvlášť a Sirotky zvlášť. Proti Staroměstským s nimi dosud u Plzně leževším byla zášť veliká, a kdo se z nich nevykradl, byl vzat do vazby.

V samé Plzni neměli již než jedině dva koně, a z posádky zbylo jen 600 branných lidí; nemohli se tedy Plzňané za odcházejícími vojsky pustiti, aby je pronásledovali; avšak radost jejich nad osvobozením byla veliká, a zpráva o tom způsobila veliké plesání v celé říši Německé. V Basileji se o tom již 16. května dověděli, a sbor vzdával zvláštním přispisem chválu hrdinským hajitelům souzeného města, nejprv šlechticům, panu Vilémovi Švihovskému z Riesenberka, Pertoltovi z Riesenberka a z Dolan, Hrdoňovi z Dubňan a Lvíčkovi z Rovného, kteří se tam sami byli dali zavřiti, pak úřadu městskému, Václavovi Ditlškovi, městskému rvechtáři, konšelům Johánkovi, Nárožníkovi a Korandovi. Plzeňští obrátili se bez odkladu proti okolním husitským posádkám po hradech a tvrzích, a zdobivše jich pobořili je; pak vystrojili poselství do Basileje k císaři Sigmuntovi a ku sboru, které tam za poskytnutou pomoc děkujíc vypravovalo, která Plzeň na bránění své v posledních letech sumu sedmdesáti tisíc zlatých vynaložila, z nichžto že 24 tisíc ještě dlužna jest, a prosilo, aby jí k zaplacení toho dluhu ještě další pomoc dána byla. Mnoho-li té pomoci město ještě dostalo, neví se, císař Sigmunt však nařídil později, aby na památku toho slavného obhájení Plzně znak městský rozmnožen byl obrazem toho velblouda, kteréhož Plzeňští Čapkovi vzali a do města si přivedli, jakž o tom nahoře zmínka učiněna byla. Později pak i papež Pavel II. r. 1466 ze zvláštní milosti zvelebil znak Plzně, města vždy věrného, znakem papežským, dvěma křížem položenými klíči.

Plzňané od té doby posvětili výroční den památky šťastné přestálého obležení husitského; nazývají jej „no-

vým svátkem“ a připadá jim vždy v nejbližší příští neděli po sv. Stanislavu, 7. května. I vytáhlo před čas v tento den všechno ozbrojené měšťanstvo oděné ve staré železné přilbice a pancéře, posud ve zbrojnici v radním domě chované, s duchovenstvem a městskou radou u slavném průvodu Pražskou branou přes královský most ven z města na násypy, jež byli Husité proti městu nastavili, a obdržeři tam slavné církevní požehnání zase do města se vracelo. Císař Josef II. r. 1784 tyto průvody Plzeňanům zastavil a rozkázal, aby se „nový svátek“ jenom v kostele slavil.

Bitva u Lipan. 1434 30. května.

Do nedávna a to až do posledních těchto obrátův dělil se národ Český asi v šestero stran čili rot náboženských a politických, — nyní se konečně sestoupil v jediné politické strany dvě sobě odporové, v jichžto čele tuto šlechta, tamto obce byly. Ku první straně, aristokratické, přilnuli nyní všickni šlechtici bez rozdílu náboženství, tedy i katolíci, i pan Oldřich z Rosenberka, a s ním všickni, kteří byli císaře a papeže poslušni, i také nejhorlivější Husité, z měst pak toliko tři města Pražská, Plzeň a Mělník. Ku straně obcí, čili k demokratické přiznávaly se všechny obce Tábořské a Siroťčí vůbec, mezi nimiž byla královská města zejména: Žatec, Louny, Slaně, Litoměřice, Mladá Boleslav, Dvůr Králové, Trutnov, Jaroměř, Hradec Králové, Chrudim, Vysoké Mýto, Čáslav, Kutná Hora, Kolín, Nymburk, Kouřim, Brod Český, Beroun, Písek, Vodňany, Prachovice, Sušice, Klatovy a Domažlice. Ze stavu panského držel s demokraty jenom Jan Roháč z Dubé, kterýž od samého počátku až dotud při Tábořích vytrval, potom Sezima z Kunštatu a z Jevišovic, Jan z Bergova a Jan Kolda z Žampachu; menších zemanův však drahá část jako vždy sem náležela. Pan Jakoubek z Vřesovic nyní k žádné straně se nehlásil, ač byl dosud k Sirotkům počítán; předvídaje, žeby bratří nyní poražení býti mohli, a hledě prospěchu vlastního, stranil se.

Takové dvě strany nemohly dlouho vedle sebe obstáti, i musely se potkati konečně v zápasu rozhodném a posledním, a to nikoli v městech zavřených nýbrž v bitvě na otevřeném poli. Takové bitvě hleděli první vstříc Táboři a Siroťci; i okolo Prahy svou moc sbírali. Prokop Veliký ušel z Prahy bezpochyby na Tábor, odtamtud všechen branný lid k sobě svolal; dobývali tam Táboři hradu Borotína, i museli toho 11. května nechat i také se k němu připojiti. S tou mocí táhl naproti Tábořům, kteří

se od Plzně přes Příbram vraceli, a vzav je s sebou spojil se potom se Sirotky pod Janem Čapkem ze San, kteří od Plzně přes Hostomice táhli, a tak veškeré vojsko bratrské, Tábořské i Siroťčí, položilo se dne 17. května v pondělí Svatodušní u Kunratic, Krče a Jirena před Prahou, vyzívajíc k boji stranu šlechtickou, jejíž vojsko ještě v Praze leželo. Strana šlechtická necítila se ještě v silách, aby s prospěchem se stranou obcí, dobře sestředěnou, rozhodný boj podstoupiti mohla; musela se ještě sesílití pomocí od katolických pánův, a vyjednávala zatím se stranou protivnou na oko, aby času získala. Proto také to rokování k cíli vésti nemohlo, když jmenovitě Čapek od šlechtické strany žádal, aby všechny věci navraceny byly ve stav, kterýž měly před opanováním Nového města Pražského; pánové však odpovídali, že potřebí raději navrátiti se v ten stav, kterýž byl před vypuknutím válek vůbec, a zatím co nejhorlivěji všechny přívržence své po celé zemi ku pomoci volali. Vojsko bratří nemohlo tedy panskou jednotu vyloučiti do pole, vytrhlo z okolí Pražského obrátivši se ku Kolínu, kdež se jalo plnění statky šlechtické, ano praví se, že prý i města Jičína se zmocnilo.

Zatím přiblížila se 25. a 26. května vojska pomocná ku Praze, z poledních stran polní čelěd pana Oldřicha z Rosenberka, od západu pak zbrojené síly šlechty kraje Plzeňského a posádka hradu Karlšteina; u vsi Záběhlice za Vřesovici spojily se tyto síly s Pražským vojskem panské jednoty, tak že tu 25.000 mužův pohromadě bylo, kteří teprv nyní také k východu se obrátili, hotovi jsouce měřiti se v poli s nepřátely bojem veřejným. Když přitáhli k Českému Brodu, otevřelo jim to město brány své, a dobrovolně se poddalo. Sluší pak jmenovati jména předních pánův strany šlechtické, kteří se v nastávajícím rozhodném boji proti zbujné demokracii osobně účastnili: předně Aleš Vřešťovský z Riesenburka, zemský správce, Menhart z Hradce, Hynce Ptáček z Pirkšteina, Aleš Holický ze Sternberka, Jindřich z Wartenberka na Velíši, syn někdy páně Čenkův, 14letý Jiří z Poděbrad, syn někdy pana Viktorina, Petr Jenec z Janovic na Chlumci, Aleš z Žeberka na Plané, do nedávna bratr Tábořský, Mikuláš z Landšteina i z Borotína, Vilém Kosta z Postupic, Diviš Bořek z Miletínka, Přibík z Klenového, Petr ml. Zmrzlík ze Svojsína, Jan ze Švamberka, Boreš z Oseka, Zdeněk z Drštky, Beneš z Dubé na Kozlém, Jan z Černína,

Arnošt z Leskovce na Humpolci, Jan Malovec z Pacova, Burian a Jan bratří z Gutšteina, Václav Varlich z Frimburka, Humprecht z Kocova, potom dva purkhrabata Oldřicha z Rosenberka, Mikuláš Krchlebec totiž a Chval ze Chmelného, od paní Perchty Kravařky ze Sternberka Jakoubek z Božejova, purkhrabě Konopištský, též úředníci Václava z Michalovic, mistra řádu Johanitského ze Strakonice, potom Jana z Riesenberka i z Rabí a jiných panův více. Hlavním velitelem vojska strany šlechtické učiněn jest rytíř Diviš Bořek z Miletínka, pán na Kunětické Hoře, hlava někdy Orebitův a zkušený válečník, ve všech posavadních bojích proslulý. Ten pak rozložil vojsko ve hradbách vozových polem mezi Českým Brodem, Kourimi a Plaňany, zejména mezi všemi Lipany a Hřiby, kdež nepřátel očekával.

Nastala neděle dne 30. května; hned z rána přichvátalo od Kolína a Kourimi v šiku válečném vojsko jednoty městské čili jednot bratrských v síle asi 18.000 bojovníků; u Lipan bylo vojskem panským zastaveno. Říkají někteří, že se ještě tuto před bitvou staly pokusy mírného jednání mezi stranami, však nedá se to více ujistiti. Stály nyní dvojce vozové hradby proti sobě, městská šestřadová, panská jedenáctřadová. Co statisíce vojsk cizích poříditi nemohly, museli tu Čechové sami mezi sebou rozhodnouti, má-li Český národ dále ještě státi mimo církev obecnou, anebo s ní se smířiti, a vedle toho, mají-li budoucně v Čechách panovati řády demokratické anebo má-li starý pořádek zase býti obnoven. Pole nastávající bitvy bylo rovné, od půlnoci k polednímu mírně do výšky vypnuté; jen prostředkem táhla se od blízké Chotouně, rodiště sv. Prokopa, směrem přímým tak nazvaná brázda sv. Prokopa, mělký to a široký úvoz, který dle starodávné pověsti sv. Prokop čertem vyoral až do svého Sázavského sídla; vítězství se jenom tomu mohlo dostat, komu by se podařilo vylouditi protivníka z hradeb jeho. Štěstí přálo v tom Diviši Bořkovi z Miletínka, zvláště skrze opatrnost Mikuláše Krchlebce, purkhrabě na Zvikově, jenž přední voje vedl. Vojska bratrská dala se od něho oklamati, a tím tenkrát s vítězstvím se minula. Bitva počala hrubou střelbou z vozových táborů proti sobě postavených, i trvalo to kulobiti za některou chvíli. Vojska bratrská měla poněkud příznivější postavení nahoře u Lipan, kdež vojsko panské v nižším položení blíže Hřibů zřikováno bylo; však Krchlebec svému předvoji několikrát tak pohybovati se

kázal, jakoby ve zmatek byl uveden, potom vykročiv z hradby vozové obořil se lichým útokem přímo proti hradbám bratrským; a když bratři vystřelili ze všech děl svých, kázal dáti se opět na útek zdánlivý, který však opravdivému útoku tak se podobal, že Táboři a Sirotci nedali se více za hradbami držeti, nýbrž myslíce, že nepřátelé skutečně utíkají, za nimi ven vyrazili a dosti daleko je pronásledovali. Tuto chvíli vyhlédalo jezdeckvo v panském táboře, a vyrazivši též z hradeb vozových prudkou jízdou stáhajícím v bok se vrhli, tak že je od vozův jejich otevrěných odrazili. Tu valné vojsko panské hnalo se do otevřených řad vozův bratrských, a Mikuláš z Landšteina, Arnošt Leskovec, Jan Malovec a Petr z Janovic, každý s lidmi svými, napřed se do nich vetřeli. Vůdcové bratrského vojska nemohli žádným způsobem chybu více napravit, převaha počtu bojovníkův jednoty panské byla příliš veliká, i nastal boj zoufalý, však více zabíjení nežli bojování. Vojsko bratrské, které po kolik let již naplňovalo hrázou celou Evropu, poznávajíc, že se tu již na dobro o život a smrt jedná, napínalo všechny síly své a tak tuhý odpor kladlo, že bitva netoliko celý den a noc, ale ještě do druhého rána trvala. I zvítězila panská jednota rozhodně, zlamána jest navždy hlavní síla Táborův a Sirotkův, padli přední jejich vůdcové, Prokop Veliký i Prokůpek, mimo to jiní hejtmani a kněží, zejména kněz Markolt ze Zbraslavic, kněz Jan Buřič, hejtmán Pešček Zahradník z Plzně kromě jiných; a lidu bratrského vůbec do 13.000 zahynulo; neb ačkoliv mnozí v boji dávali se na milost, vítězové nepřijímajíc jich vraždili je napotád. Jenom asi 700 branných octlo se v zajetí, a mezi nimi dva pánové Táborští, Jan Roháč z Dubé a Jan z Bergova. Jan Čapek ze Sán, hejtmán Sirotkův, vida, žeby všeobecné záhuby nezbylo, utekl se svými lidmi pokud ještě čas byl z bitvy na Kolín, i pokládali mu to potom mnozí za zrádu, tak že dobří lidé nerádi prý s ním kvasili. Vítězům dostaly se pak celý tábor, všechna děla, vozy a všechny zásoby do rukou; to však sotva pravda bylo, žeby byli toliko 200 zabitých ztratili, jakž potom udávalo se. Velká část padlých bratří byla pochována na hřbitově při kostele ve Vřticích. A tak světu ukázáno jest, že Čechové toliko od Čechův přemoženi býti mohli.

O posledních dnech a hodinách kněze Prokopa Velikého nedošla nás ani od přátel ani od nepřátel jeho pověst nížádná. Co o tom sepsal Eneáš Sylvius, žeby byl v bitvě nepřátely

Bitva u Lipan 1434.

až do unavení zabíjel, a že by se byl Vilém Kostka, jeho někdejší domácí přítel, vychloubal jeho zabitím, jest zcela nepodobné ku pravdě. Palacký takto asi o Prokopovi píše: „Zajisté muž ten, který 10 tolik let bouřlivých byl hlavním štítem vlasti své, jemuž se celý svět divil, utonul v ohromné povodni lidské krve, bez hlasu,

roven všem „bratřím“ ostatním, a nikde se nepraví, žeby byl kdo hledal kostí jeho, aby jim poslední úctu prokázal. Již od té doby, co v ležení před Plzní utrpěl od svých, zdá se, že vhostil se byl v duši jeho červ pochyby, zžírající jeho důvěru k sobě a kalící jasnotu mysli jeho; snad že již stihala jej předtucha osudu

Bitva u Lipan 30. května 1434.

(116.)

jeho právě tragického, an klamem a vnitřním sporem chtěl zakládati vítězství ducha na hrubém hmotném násilí.“

O místě pohřbu Prokopa Velikého žádný z letopiscův nevzpomíná; avšak lid sám tuto povinnost na se vzal, i ukazuje si podnes smrk vysoký, pod nímž, praví, že kosti velikého Prokopa odpočívají. Smrk ten stojí v obšírném sadu ovocném za dvorem předního Lipan-

ského statkáře, a rozhlíží se po celé širé pláni Lipanského bojiště: ba i z dalšího Polabí u Poděbrad a Sadské lze poznati Prokopův smrk vynikající z nízkého stromovní vedle klidné vesničky.

Kterak vítězná strapa o to stála, aby Táboři do posledního zbytku byli potřeni, toho důkazem jest i to, že k rozkazu pana Menharta

z Hradce všickni v bitvě a na útěku zajatí Táboři do dřevěných stodol ve vsích blíž Českého Brodu byli vehnání, v nich zamčení a založeným ohněm spáleni. Popisuje pak ty Táboře a Sirotky Eneaš Sylvius, ovšem nepřítel, který však dobře mohl kdysi viděti pravé vojsko Tábořské, že to byli lidé černí, od slunce a větru osmáhli, pohledu hrozného, kteřížto zvykše v ležení při ohni a dýmu živi býti, měli oči orlí, vlasy nečesané, brady opuštěné, postavu vysokou, údy chlupaté a kůži tak tvrdou, žeby od ní jako od pancéře meč odskočil.

Hned po bitvě táhli pánové 31. května ku Kolínu, v kterém se byl Jan Čapek ze Sán se zbytky Sirotkův a Ondřej Keřský se zbytky Tábořův zamkli. Po nedlouhém však marném obležení města stala se umluva taková, že obě strany měly šetřiti pokoje, rozpustiti vojska a nezbýjiti se více až do konce měsíce června; že mezi tím o sv. Janě Křtiteli bude valný sněm svolán do Prahy, ku kterémuž také všickni starší vojsk Tábořských a Sirotek povoláni budou.

Tak utichl hluk zbraně a pokoj rozhostil se po České zemi; toliko v jedné straně země, okolo hradu Kostomlat v Litoměřicku ležel pan Jakoubek z Vřesovic s Žateckými, Lounskými a Slanskými, toho hradu dobýváje. Náležel ten hrad tehdaž Albrechtovi z Dubé, poslednímu velikému komendoru Německého řádu Pruského v Čechách, obranu však vedl známý válečník, Sigmunt z Wartenberka Děčínský jakožto opravce kraje Litoměřického. Proto k osvobození Kostomlat vyslali pánové z bojiště Lipanského část panského vojska z kraje Plzeňského, které dostihši ku Kostomlatům ihned na obléhatele se obořilo, však bez znamenitého výsledku bojovalo. Jakoubek proti blížícímu se vojsku jednotníkův vytáhl, a u jednoho lesíka tuhým bojem se s ním potýkal; již dostával převahu, když tu ze zálohy v bok mu vpadla čerstvá pěchota a na tři sta lidí mu zbila. Nicméně boj zůstal nerozhodnut a pánové od Plzně Kostomlat osvoboditi nemohli. Později se pan Jakoubek o ten hrad s vlastníkem nějak smluvil a kupní cenu zaň položil, což mu císař Sigmunt, když do země za krále přijat byl, svým majestátem potvrdil. Jedna větev potomního rodu páně Jakoubkova psala se pak „Kostomlatští z Vřesovic.“

Konečně doložiti slušno, že toho dne po bitvě Lipanské, 31. května 1434 umřel Polský král Vladislav Jagajlo u vysokém věku, muž, kterémuž Čechové tolikráte osud svůj do ruky podávali, který nicméně jsa slabé povahy

pro ně ničeho učiniti neuměl. Pozůstavil dva syny, Vladislava a Kazimíra, o kterých ještě častěji nám vzpomínati bude.

Proměny mezi stranami. Převaha strany Rokycanovy. Jednání s císařem a s posly Basilejskými. 1434 červen — říjen.

Bitva Lipanská způsobila v Čechách velikou a důležitou proměnu; mylili se však, kdož očekávali, žeby následkem potření moci strany výstřední a demokratické císař Sigmunt a sbor Basilejský žádného odporu v Čechách více nalézti neměli. V té míře, v jaké nyní zemdleni byli Táboři a Sirotky, přibýlo nyní síly horlivějším kališníkům, jichžto hlavou nyní byl mistr Jan z Rokycan. Vrchmoc národu octla se tím spíše u nich, proto že sám zemský správce Aleš Vřešťovský z Riesenburka k nim se počítal, a pánové Menhart z Hradce a Oldřich z Rosenberka třebas bezděky jeho podporovati musili. Že pak zesláblé strany Tábořská a Sirotek nemohly více straně kališnické v jejich snahách tak tuhý odpor, jako před tím, klásti, byl nyní národ Český v této straně svornější, nabýváje tím ještě více síly nežli prvé. Mistr Rokycan byl zastávatel pravého učení husitského, které nezabíhající do výstředností, jako Táboři a Sirotky, podávalo více možnosti, a tudíž i naděje, žeby se církev s ním spřizniti a vyrovnati mohla, ačkoliv s druhé strany nebylo v něm ducha zas takové podajnosti, jakého osvědčovali mistr Jan z Příbrami a jeho stoupenci. Když pak nyní strana kališnická s tím větším důrazem o provedení kompaktát stála, a v západním křesťanstvě to záhy spozorováno bylo, že ono vítězství „Čechův věrných“ nad „Čechy nevěrnými“ přece je k pokoji a k jednotě u víře nepovede, vzat jest mistr Rokycan u katolíkův, hlavně v Němcích, tím více v nenávisť, čím větší moc nyní jal se provozovati v národě. Muž ten napotom mnoho strádal skrze vášnivě a sočivě protivníky své.

V politickém ohledu byla nyní po zničení samostatnosti stran demokratických opět Praha jediným střediskem národu Českého, a navrátil se vůbec národ zase do těch kolejí, v kterých se pohyboval před počatím válek vůbec: šlechta dosedla opět na první místa ve zřízení zemském a vedla žezlo v národu; na hrobě demokracie čili lidovlády vzrůstaly napotom čím dál tím neodolatelněji řády feudální hovicí šlechtě čili jedním slovem řády šlechtické. Demokracie, která před tím hlavně působením Prokopa Ve-

likého převahu měla na sněmích, činila nyní jen co menšina odpor čili opposici, a to dosti krotkou a neškodnou, ačkoliv se ještě po nějaký čas musel ohled bráti na ni. Neboť se vždy ještě k demokratické straně počítalo v Čechách více než dvacet měst, na Moravě byla aspoň města Třebíč a Ivančice jestli ne jiná ještě, v Uhřích pak Trnava a některé jiné město a v Slezsku město Němčí hlavními sídly Táborův. Počet hradův a jiných sídel ve všech těch zemích byl také nemalý.

Dříve nežli měsíc minul po Lipanské bitvě spěchalo všechno na sném do Prahy ke dni sv. Jana Křtitele, 24. června 1434, všem stavům českým a moravským uložený, aby se veřejný řád zemský opět napravil a srovnal. Byl pak ten sném velmi hlučný a důležitý; kromě pánův a množství lidí stavu rytířského měla tam také všechna města posly své; od císaře Sigmunta pak přišli tam co poslové páni Oldřich z Rosenberka, Půta z Častolovic a Arnošt z Vlašimi. I bylo prý slyšeti na tom sněmě mnoho krásných řečí o jednotě, svornosti, lásce a pokoji všech synův vlasti; líčena potřeba veřejného pořádku a poslušnosti v zemi, a žádáno i podáváno zapomenutí všeho, cokoli se žalostného přihodilo až po tu dobu mezi stranami. Města stranv demokratické, jichž větší díl znal se k Sirotkům, nedavše si dlouho domlouvati, zapsala se pánům k zemskému míru; nejdéle odporovali Kolín, Tábor, Písek, Žatec a Mladá Boleslav, až i ty se k jakési umluvě podaly, jakož ku konci také Čapek ze Sán, hejtman Sirotků, a Mikuláš z Padařova, hejtman Tábořský. Vládní moc zemského správce, Alše Vřešťovského tím teprve všeobecného uznání a skutečného poslušnosti v celé zemi došla; byli však mezi radami jemu přidanými také někteří od Sirotkův jmenovaní.

Dále vyhlášen jest obecný mír zemský mezi všemi pod obojími a příměří na jeden rok se stranou římskokatolickou; po krajích ustanoveni jsou zvláštní hejtmani k hájení pokoje a pořádku; řádné soudy byly zavedeny; o věznicích ve válkách zajatých bylo nařizováno, aby se do dvou neděl na svobodu propustili, a kněžím zase uloženo, aby se o sv. Jakubě do Prahy k valnému sboru shromáždili a ve člancích o víře se srovnali.

Poslům císaře Sigmunta dána jest odpověď, že s císařem chce sama země skrze řádné poselství vyjednávat, kteréž k němu do Řezna ke dni 15. srpna má vypraveno býti. K tomu poselství byl pak hned ze sněmu jistý

počet osob s plnou mocí zvolen, čtyři pánové, čtyři vládkové čili rytíři, čtyři měšťané, konečně dva mistři a kněží, Rokycana a Martin Lupáč. Toto nové a přísné článkování stavův mezi sebou na tomto prvním sněmu po Lipanské bitvě bylo nápadné a významné, neboť za převahy demokracie toho nebylo.

Již okolo 5. července bylo po sněmu.

Kněžský sbor na to o sv. Jakubě, 25. července, v Praze držaný dovedl toho srovnání se v člancích o víře tak málo, jako všechny předešlé schůze v té příčině svolané. Vznání víry v pravém kališnickém smyslu, jakž je mistr Rokycana vedl, potkalo se nyní ovšem s hojnějším uznáním, neboť se i mnozí kněží Sirotkůvni také k němu přihlásili, i sepsáno jest 15 článkův, jimiž se určité vyměřilo, co a jak se má věřiti a zachovávat. Však mistr Jan z Příbrami a jeho stoupenci, kteří se již byli ku poslušnosti sboru Basilejského přiznali, kladli odpor proti nim, s druhé strany také kněží Tábořští proti některým jiným článkům osvědčovali se, zejména proti článkům o oltářní svátosti, o sedmeru svátostí církevních, o vyzvání svatých, očištění a o způsobu mše svaté.

Čeští poslové přijeli do Řezna dne 16. srpna ve čtyřech stech koních; o hodinu před nimi vjeli tam také poslové od sboru Basilejského, jichžto hlavou byl opět biskup Filibert Konstanský a předním řečníkem známý Jan z Palomar. Císař Sigmunt sám se opozdil o pět dní, neboť byl na své cestě z Basileje do Řezna ve své vlastní říši Německé od loupežného rytíře Abensberka přepaden a oloupen. Vyjednávání počalo hned 22. srpna a celý týden trvalo. Však se tu i císař i poslové sboru přesvědčili, že nejsou s Čechy tak daleko, jak se byli domnívali, ba že celé to jednání je ani o krok blíže k nim nepřivedlo. Čechové ohlašovali ovšem svou ochotnost, přijmouti Sigmunta za svého pána, avšak pod tou výminkou, aby pomohl uvést zemi Českou v jednotu a pokoj, a to že jediné možná jest tím, aby všickni obyvatelé země České a Moravské připuzeni byli, sjednotiti se ve přijímání pod obojí způsobou, a k tomu že on má se ve spolku se sborem Basilejským přičiniti. Císař Sigmunt oslovil na to posly české řečí českou dosti obsírnou, ač byli Basilejští poslové přítomni: pravil, že i on, co Čech a Pražan rodilý, náleží k národu, aniž má v něm za cizince považován býti; že ani šlechticové ani lid obecný v Čechách vůbec nemohli právem zamítati jeho, pocházejícího po bábě přímo od muže, který první povolán byl od pluhu na trůn vlasti své; také že památka

otce jeho ještě v požehnání jest u velikých i u malých; on pak sám že nezná vřelejší tužby, nežli viděti otčinu svou milou po tolikých bouřích zkvétati opět v pokoji a řádu křesťanském; pročež že ochotně uslyší, cokoli k tomu cíli navrhováno bude, avšak že slušné jest, aby o věcech světských poradil se s pány, o duchovních pak s posly sboru Basilejského.

Nastaly potom hádky mezi posly českými a Basilejskými o způsobu, co a kterak dne 30. listopadu lonského roku o kompaktátech mluveno a jednáno bylo, až konečně Čechové další jednání s Basilejskými přetrhli, pravíce, že toliko k císaři a nikoliv k nim poslání jsou. Mezi tím nastaly také nevole z nahodilých příčin; umřel totiž 26. srpna jeden z poslův českých, měšťan Mařík z Nového města Pražského; Basilejští poslové pak nechťeli dovoliti, aby jako jiní lidé pochován byl v Řezně počestně. Jindy zas jeden z poslův českých, Vilém Kostka z Postupic, vešel v Řezně do Dominikánského kostela, a mnichové jej z něho násilně ven vyvedli. Ostatně mluvilo se na tom sjezdě Řezenském již o volení nového arcibiskupa Pražského a dvou biskupův, a jak se mají oni a všickni jim podřízení kněží chovati k otázce o podávání kalicha, což bylo poněkud již nějakým pokrokem.

Přijeli zároveň do Řezna také mnozí pánové čeští z katolické jednoty, a k těm se poslové ze sněmu českého obraceli se žádostí, aby pro pokoj vlasti své také ku kompaktátům a k přijímání pod obojí přistoupili: oni však odpověděli, že nemohou činiti, leč co jim ode sboru a jeho poslův nařízeno bude. Poslové čeští konečně na počátku měsíce září odjeli z Řezna usnesše se na tom, že vše, co tuto bylo jednáno, doma sněmu ohlásí.

Sněm tak zvaný svatohavelský sešel se 23. října v Praze, i stalo se na něm nejedno uzavření, které k upokojení země a k odstranění všelikých závad mezi národem a Basilejským sborem napomáhalo. Hlavní pokrok stal se tím, že tu Čechové upustili od své žádosti, aby všickni obyvatelé království Českého a markhrabství Moravského bez rozdílu večerů Páně také z kalicha přijímali, i uzavřeno jest, aby jen v těch místech českých a moravských, kde kalich až potud panoval, i na věky budoucí hájen byl, kde však do té doby jen pod jednou způsobou se přijímalo, tam že to tak i budoucně může zůstati. Z té příčiny nařízeno, aby se stalo sepsání všech měst, městeček, hradův, tvrzí a vsí v celé zemi, kde se buď pod obojí buď pod jednou přijímá. Druhé ustanovení stalo

se o arcibiskupovi a dvou biskupích, že mají voleni býti podle starodávného způsobu v Čechách obvyklého, totiž od národu a od kněžstva pospolu; sbor aneb papež má je potvrditi, a oni že jim slibovati mají poslušenství pod výminkami, jež Čechové již lonského roku 11. srpna sboru podali. Tyto vrchní pastýře poslouchati mají všichni kněží pod obojí i pod jednou; avšak také žádný cizozemec nemá na vyšší duchovní úřad v Čechách a na Moravě býti dosazen. To vše oznámeno bylo listem dne 8. listopadu poslům sboru Basilejského.

Jiná důležitá změna stala se na tom sněmě také v domácích církevních poměrech; kněží sekty Sirotkův totiž spojivše se valně s Rokycanou, vzdali se svého zvláštního postavení mezi stranami českými; jejich přívrženci přidali se tudíž nejvíce ku kališníkům, a tak od té doby Sirotci přestali, a nebylo v zemi více další řeči o nich. Někteří ovšem nejsouce s tím spokojeni, přestoupili potom k Tábořům, zejména mistr Petr Payne, Angličan, a kněz Jan Němec Žatecký.

Rozřešení sporu mezi učením Rokycanovým a Tábořským poručeno jest mistru Petru Paynovi, aby zejména hádky o sedmi svátostech církevních, o vzývání svatých, očištění a způsobu mše svaté rozdělil ve smyslu učení Husova, Viklefova a svého vlastního, však vždy zření maje k soudci nejvyššímu v Chebu umluvenému. Payne ten rozsudek plná dvě léta odkládal.

Také se na tom sněmě mnoho rokovalo o přijetí císaře Sigmunta za krále do země, a zvláště stav šlechtický a městský pilní byli, jak by své žádosti postavili, jež by králi k přijetí předloženy býti měly. Bývalí Sirotci ukazovali velikou povolnost ke smlouvení se s králem o postoupení míst, jež ještě v Slezsku, v Uhřích a na Moravě ve své moci drželi. Méně ochotnosti v tom ukazovali Táboři. O tom všem známost dána císaři Sigmuntovi zvláštním poselstvím do Prešpurka s přidanou žádostí, aby král všem stranám položil sjezd do Brna.

Roku 1434 umřel v Ulmu ve Švábích Olomoucký biskup Kunce čili Konrád III. ze Zvole, jsa na cestě v průvodu císaře Sigmunta. Za jeho nástupce zvolen jest Pavel z Miličina, kanovník Olomoucký.

Kterak se Táboři zase sbírali, však hradův a měst postupovali museli.

1434 říjen — prosinec, 1435 leden — květen.

Táboři i po své veliké porážce u Lipan nepřestávali obmýšleti další válku, nechťejíce

nikterak pustiti od jednoty své a rozejíti se, jak to učinili Siroťci. Zapsavše se k míru zemskému nesměli ovšem nyní pokoj rušiti, nicméně hotovi byli, ve svém obzvláštním postavení i dále se hájiti. Scházívajíce se nyní častěji na rozličných místech rokovali mezi sebou o příčinách neštěstí, které je potkalo, i nacházeli je přede vším v tom, že byli příliš shovívaví a snáseliví, že opustivše příklad Žižkův přijali mezi sebe lidi neupřímné, kteřížto se přidávali k nim ne pro pravdu zákona Božího, ale pro zisk světa tohoto, i zradili je ošemetně, jak mile král Uherský, kterého nikdy za krále Českého uznávati nebudou, a sbor Basilejský hojnými dary je k sobě lákati počali. Šlechticův, kteří je podvedli, že se napotom vystříhati budou a s nimi v žádnou přízeň více nevejdou; císaři že nebudou věřiti, kterýž se k nim převětivě tvářil a jim vojenské služby v cizích zemích nabízel, aby je tím snáze zavesti a utlačit mohl. I uzavřeli, míti hlavní péči o zachování sobě měst, hradův a tvrzí, v jichžto držení posavad jsou, a po tichu zase k válčení se připravovati; císař starý že nebude dlouho živ, sbor Basilejský také že se brzy rozejde, a pak že jak Němci tak Uhři budou míti sami doma dosti činiti; tu že nastane doba, následovati příkladu Žižkova a dobytí opět moci a vlády v Čechách; ačkoliv počet a síla jejich klesly, že však vždy ještě větší jsou, nežli byli na počátku válek, a vítězství že záviseti bude jen od přičinlivosti jejich.

Dne 21. prosince 1434 měli Táboři pod hejtmanem svým Janem Roháčem z Dubé sjezd ve svém městě Táboře, na kterém se i poslancové druhých tábořských měst, Písku, Prachatic, Vodňan, Hradce Králové, Dvoru Králové, Jaroměře, Čáslavi, Nymburka, Mladé Boleslavi, Třebíče a Ivančic dali naleztí, i uradili se, kterak by se chrániti měli klamu a úkladův nepřátelských, zvláště od císaře Sigmunta a náhončích jeho, obnovili staré své závazky, vešli opět mezi sebou v jednotu ochrannou, a umluvili se spolu s jednotou pana Jakoubka z Vřesovic, ku kteréž se přiznávala tábořská města Žatec, Louny, Litoměřice a Slané.

Nicméně všech měst a sídel svých více uchrániti nemohli. První nové neštěstí potkalo je v Slezsku. Jeden z předních jejich válečníkův, kněz Bedřich ze Strážnice, byl od slezského pána Hajna z Čirnau dne 11. srpna 1434 na jeho hrad Falkenstein pozván. Tento pán již od několika let byl se Tábořům k věrnosti zapsal a účastnil se jejich výprav váleč-

ných, a kněz Bedřich nedbav na změněné okolnosti, dal se přátelským pozváním oklamati, a na řečený hrad vešel. Však tu byl nešlechetnou zradou zajat a do Svídnice do vězení vydán. Jetí kněze Bedřicha posloužilo Slezákům jako nějaké vítězství. Přijel totiž český správce zemský, pan Aleš Vřešťovský z Riesenburka s Vratislavským biskupem Konrádem dne 15. prosince do Vratislavi, a učinil tam se Slezáky smlouvu takovou, že se jim obě města, Němčí a Otmochov, jež Táboři potud ve Slezsku mocně drží, postoupí za jistou sumu peněz a za vydání na svobodu kněze Bedřicha ze Strážnice a za Petra Poláka, českého hejtmána v Němčí, 16. května lonského roku 1433 od Vratislavských a Svídnických v bitvě zajatého. Tím se stalo, že kněz Bedřich i Petr Polák dne 5. ledna 1435 byli sice na svobodu propuštěni, avšak biskup Vratislavský dosáhl zase svých měst Otmochova a Vrba, česká posádka také z Němčí vytáhla a Slezsko opustila, a vše, co Čechové k upevnění města Němčí byli přičinili, Slezáci zas bez meškání porobili. Tak zproštěno jest Slezsko všech posádek tábořských. — Přičiněním a prostředkováním téhož zemského správce, pana Alše Vřešťovského, postoupily také posavadní Siroťci posádky králi Sigmuntovi města Trnavy a mnoha hradův uherských, a však za hotovou výplatu na penězích. Na tábořské posádky v Třebíči a Ivančicích na Moravě vypravilo se roku 1435 spůsobem vojvody Albrechta Rakouského vojsko pánův moravských, a tím se stalo, že na počátku května posádka z Ivančic vypuzena byla, obyvatelé pak násilím k tomu dohnání jsouce, kalicha se odríci a cele ku katolické víře navrátiti se museli. Třebíč však šťastně odporovala útokům vojska panského, a na dále v moci tábořské zůstala.

Nejbližší a nejmocnější soused města Táboru, pan Oldřich z Rosenberka, kterémuž na potření moci Tábořské nejvíce záleželo, a který nicméně po všechn čas války nikdy ničeho proti ní poříditi nemohl, byl nyní neunavitelný u vyhledávání prostředkův na zkázu Táborův; v Řezně pobádal posly Basilejské, aby mu jen zaopatřili dostatek peněz, žeby pak všechny Husity do lůna katolické církve beze všeho smlouvání připudil; císaře také k tomu cíli ustavičně o peníze žádal, konečně na počátku toho roku v skutku o válečné štěstí proti Tábořům se pokusil. Ze všeho však vysvítá, že mu ani tenkrát nepřálo, neboť Táboři mu spálili město Soběslav.

Za to však Táboři na jiné straně, ač po

tuhém odporu, ztratili důležitý hrad Ostromeč. Tento vysoko na skále nad Vltavou strmící hrad brozil ustavičně celému okolí daleko široko; Filip z Padařova, bezpochyby bratr Mikuláše z Padařova, byl velitelem posádky, hotov jsa čeliti nepříteli jak nejmocnějšímu. Tu nařídil správce zemský, pan Aleš Vřešťovský, aby pánové a zemanstvo z celé krajiny zbrojné se zdvihlo, a to nebezpečné hnízdo vyčistili. I vypravili se s velkou zbrojnou mocí pan Hynce Ptáček z Pirkšteina, Beneš z Dubé, seděním na Kozlí, Jan mladší Sádlo z Kostelce, konečně i lidé paní Perchty z Kravař vedením Jakuba z Božejova, purkhrabí Konopištského, a mnoha jiných šlechticův; i obehnavše dne 17. března hrad Ostromeč úzce jej sevřeli. Obležení již šest neděl trvalo, Táboři odraželi všechny útoky. Obléhatelé poznali, že jim svou mocí toho hradu vzít nelze; dne 26. dubna přitáhl jim tedy na pomoc ještě pan Aleš Holický ze Šternberka a Jan Jenec z Janovic na Chlumci s 200 pěšimi, 50 jízdnými a 11 vozy, dne 15. května přišel konečně i pan Hanuš z Kolovrat, před nedávem ještě spojenec Táborův, maje 125 jízdných a 300 pěších s sebou. Filip z Padařova chtěl sice hradu pod jistými výminkami postoupiti, obléhatelé však bez výminky chtěli se ho zmocniti; konečně vidouce nezbytí přijali dne 22. května poddání Filipovo na umluvu, mocí které jemu i celé posádce Tábořské museli dáti ze hradu svobodně vyjíti a do Tábora odtáhnouti, načež důležitý hrad ten vypálili a zbořili.

Ku konci měsíce března obehnal pan Oldřich z Rosenberka hrad svůj Lomnici u Třeboně, kterýž byl v moci Tábořské. Však devět měsícův se v něm Táboři drželi, až jej pan Oldřich pěti sty kopami grošův českých od Táborův vykoupil, kteří postoupivše hradu také na Tábor odtáhli.

Kněz Bedřich ze Strážnice, navrátil se ze zajetí slezského, sebral asi 500 bojovníkův někdy Žižkových a Prokopových a v městě Kolíně mocně se usadil. Aby jej odtamtud vypudili sebrali se naň na počátku května 1435 Pražané pod rytířem Divišem Bořkem z Miletínka, i obléhali jej. Kněz Bedřich vzdal se pod umluvou a vytáhl z Kolína; — a tak Táboři znenáhla ztráceli mocného postavení svého, a ustupovali vždy více v pozadí před spojenou mocí strany šlechtické a kališnické.

Tohoto roku 1435 umřel v Prešpurce při dvoře císařském často jmenovaný český pán, Půta z Častolovic, a byl tam pochován. Byl on spolu s Janem Městeckým z Opocna

nejčinnějším a nejválečnějším pomocníkem krále Sigmunta, a hleděl všude Husitům škoditi jak jen mohl.

Jednání na sjezdu Brněnském.

1435 v červenci.

Čechové se ještě před několika léty tou nadějí klamali, že přičiněním jejich celé křesťanstvo jak ve víře tak i v řádech církevních opravu vezme; nyní od té doby, co počalo vyjednávání se sborem Basilejským mnozí horlivější ku své veliké mrzutosti znamenali, že oni čím dále tím více museli ustupovati před žádostmi sboru. Zmáhala se tedy i mezi kališníky nevole, a mnozí chtěli, aby se všechno další jednání přetrhlo. Tu vystoupil na počátku tohoto roku 1435 mistr Prokop Plzeňský, který se již byl ku poslušenství sboru Basilejského přihlásil, s listem veřejným, varujícím, aby Čechové tak nečinili a raději sboru se podrobili, že jim dosud smluvenými kompaktáty již tolik přiznáno jest, jako žádnému druhému národu křesťanskému, ukazoval při tom na nebezpečnost, kdyby se boj obnoviti měl, v kterém by Čechové konečně přece jen zahynouti museli. Většina národu stála ovšem jak nejvíce o pokoj a jednotu s církví, ale vidouc neoblomnost Basilejských poslův, že na nich nelze ničeho vymoci, dominovala se nyní, že cíle svého snáze dojde skrze císaře Sigmunta. Na sněmě na počátku března 1435 v Praze zahájeném ustanoveno tedy, vypraviti poselství k císaři do Uher, které by mu žádosti národu předložilo, a zároveň jej požádalo, aby na poslích Basilejských vyzvěděl, co sbor na list z českého sněmu 8. listopadu minulého roku jemu poslaný miní odpovědět. Císař Sigmunt proto nové posly Basilejské k sobě do Prešpurka povolal, a 19. března žádost Čechův jim přednesl. Oni však ani jemu ničeho sděliti nechtěli, pravíce, že posláni jsou k Českému království, aby s ním osobně jednali, což doufali učiniti na ohlášeném sjezdu Brněnském. Tento sjezd byl několikráte odročen. Když řečení poslové sboru dne 20. května k Brnu se blížili, ušli jen šťastnou náhodou nebezpečí jim strojenému. Táboři totiž nedávno před tím z Ivančic vypuzení a s několika hradův moravských sehnání dali se v lesích nedaleko Brna na loupežnictví, a sebrali se na ty posly u velikém počtu. Že však poslové cestu svou velmi spěšně konali, nemohli jich loupežníci dohoniti. Brňané přijali posly do města s velikou ctí a slávou, vyšedše jim vstříc v processí,

kteréž nově zvolený Olomoucký biskup, Pavel z Miličina, vedl, a se zpěvem a hlučným zvoněním do hlavního chrámu proboštského sv. Petra je uvedli. Druhého dne vítalo je duchovenstvo a městský úřad ve slavném shromáždění, a kněz Křišťan z Hradce, probošt u sv. Petra, přednesl jim jménem celého duchovenstva moravského snažnou prosbu, aby Čechům přijímání pod obojí ode sboru nikterak povoleno nebylo. Jan z Palomar, opět jeden z poslův, musel všechnu svou učenost, výmluvnost a opatrnost sebrati, aby tyto prosebníky upokojil a poučil, kterak si sbor v té věci počínati musí. Sjezd v Brně počal však teprv 1. července, až když tam císař Sigmunt přijel. Museli tedy poslové sboru dlouho čekat.

České poselství přijelo do Brna 18. června, vojvoda Albrecht Rakouský čtyry dni před ním, 14. června. V počtu českých poslův ze sněmu k tomu zvolených byly téměř všechny ty hlavy přítomny, které dosud rozhodovaly osud národu. Sněm zvolil 10 osob stavu panského, 10 stavu rytířského, 8 měšťanův Pražských, po jednom poslu z každého královského města a 5 kněží strany Rokycanovy. Byliť pak tu zejména Aleš Vřešťovský, zemský správce, Menhart z Hradce, Aleš Holický ze Šternberka, Hynce Ptáček z Pirkšteina, Jiří z Poděbrad, Hanuš z Kolovrat; z Pražských měšťanův Jan Velvar, Sigmunt z Kotenčic, Václav Hedvika, Pavel Dětrichovic, z rytířův Diviš Bořek z Miletínka, Vilém Kostka z Postupic, Petr Zmrzlík ze Svojšína, Jan Hertvík z Rousínova, Jan ze Smiřic, Mikuláš Sokol z Lamberka, Václav Carda z Petrovic, Matěj Louda z Chlumčan, z kněží Rokycana, Václav z Drachova, Martin Lupáč a jiní. K těmto plnomocníkům zemským přidružili se pak ještě páni Oldřich z Rosenberka a Jakoubek z Vřesovic, se strany Tábořských kněží Bedřich ze Strážnice, Mikuláš z Pelhřimova, Václav Koranda a mistr Petr Payne, se strany mistra Jana z Příbrami Křišťan z Prachatic a Prokop Plzeňský.

Když Čechové do Brna přijeli, staly se zase mnohé nelibosti za příčinou navštěvování kostelův. Pánu Menhartovi z Hradce a mistru Prokopovi Plzeňskému nečiněno žádných překážek, proto že se byli již dali pod poslušensství sboru Basilejského, ano mistr Prokop směl ve chrámě sv. Petra i mši sv. čísti. Biskup Filibert, hlava poslův Basilejských, aby zas Čechům se zachoval, zval k sobě ku stolu netoliko kališníky ale i kněží tábořské, jako

Mikuláše z Pelhřimova, Václava Korandu a jiné. Avšak když dne 28. června večer Vilém Kostka z Postupic, který měl v tom zvláštní nehodu, s některými Pražany z kostela sv. Petra násilím byl vypuzen, kališníci vidouce v tom urážku celého národu Českého, hned valně k odjezdu se chystali, nechtíce ani se dočekat počátku jednání, a jen s tíží dali se udržeti v Brně prosbami Albrechta Rakouského, zvláště však mistra Rokycany, kterémuž nejupřímněji šlo o dokončení námluv s císařem a se sborem.

Jednání počalo se hned po příjezdu císařova dne 2. července, i táhlo se až do konce téhož měsíce. Připomeň si laskavý čtenáři, kterak za druhého poslování poslův Basilejských v Praze v podvečer v Karolině 30. listopadu 1433 kněží všech stran českých od šlechticův donutkání byli, aby rukou dáním biskupu Filibertovi jménem svých spoluvěrcův slíbili, že podané od sboru kompaktáty přijmou, a kterak v pochybnostech svých stran jiných ještě nevyjednaných věcí ústními sliby a výklady od dotčených poslův uchlácholeni byli. Nuže, v tom záleželo tajné naučení poslův nynějších, kteréž do té chvíle nikomu vyjeviti nechtěli, aby přes to, co tehdejšími kompaktáty 30. listopadu 1433 podáno, ani na vlas více nepodávali. Nadarmo upomínali čeští poslové na sliby a výklady od Palomara při zavírání oněch umluv ústně podávané; poslové od sboru se ohrazovali pravidlem od obou stran přijatým, že nikoli slova od kohokoliv a jakkoliv mluvená, nýbrž jen slova písemně podaná mohou zavazovací platnost míti. Z té příčiny bylo jednání na sjezdu Brněnském velmi nesečné, prudké a náruživé, poslové sboru všemu, cokoli Čechové na nich vymáhali, neustupně odpírali, a tu po mnohém sem tam mluvení a neúčinném hádání povstal v sezení dne 8. července mistr Jan z Rokycan, a u přítomnosti císařově jal se poslům Basilejským ostře domlouvati konče svou řeč takto říka: „— — Zdá se, že nechcete než podpalovati různice mezi námi, jimižto my od té doby, co k nám přicházíte, více trpíme nežli kdy před tím, a již musíme varovati se vás. I jakž tedy pravda jest, že chcete jen pokoji a jednotě zemí našich? Co my žádáme, není nic těžkého; tím více tedy diviti se jest, že se nám nepovoluje, ješto vy vždy pravíte, že sbor chce učiniti pro nás, cokoli může. My chceme míti arcibiskupa, jež volí národ i duchovenstvo a jmenuje král náš: tak se děje v Uhřích, proč by nemohlo také býti v Čechách? Žádáme, aby cizozemci nás ani soudili ani rozdávali našich církevních úřadův:

to nic není těžkého, a pro dobré pokoje i jednoty nemělo by nám odpíráno býti. Avšak vám zdá se málo záležitosti na nás; bydlíte vzdáleni a někteří, jak pravíte, sotva z pověsti nás znáte, i nedotýkají se vás bolesti naše. Učiňte tedy, aby přijímání pod obojí v místech, kde v obyčeji jest, vesměs průchod mělo, a budeme svorni. Však my toho nežádáme, jakobychem jeho bez vašeho dovolení míti nemohli, proto že to máme dáním Božím, ale žádáme toho jen ku prospěchu pokoje a jednoty. Nechcete-li svoliti, buď s vámi pán Bůh! neboť s námi jest a bude bohda! Po té řeči vyšli téměř všickni Čechové zhurta ze shromáždění, aniž od té doby s Basilejskými posly bezprostředně, nýbrž jen prostřednictvím samého císaře vyjednávati chtěli.

Mnohem snadnější bylo jednání se samotným císařem Sigmuntem o zemské věci. Čechové k němu nyní tím ochotněji přilnuli, když po smrti Polského krále Vladislava Jagajla proti mladým synům právě ti pánové polští odpor kladli, kteří se nejvíce k husitství klonili, a čím patrněji se Sigmunt nyní vynasnažoval, získati si Čechy povolností a slyšením jejich žádostí. Co jim Basilejští poslové nejrozhodněji odpírali, to jim Sigmunt sám splniti sliboval, ačkoliv ti to slyšíce o tom, hned proti všelikému řízení světské moci ve věcech duchovních protestovali. Čechové však nabyvše pojištění od císaře, upustili ode mnoha svých žádostí dříve přednášených a stali se opět povolnějšími naproti poslům od sboru. Když pak dne 14. července rokováno jest o tom, má-li se v kompaktátech doložiti závěrečná klausule, že „umluvy se sborem Basilejským nemají býti na ujmu svobodám a výsadám království Českého a markhrabství Moravského,“ poslové sboru zase tomu odpírali naprosto, tak že jejich neustupnost císaře k veliké náruživosti popudila. I zvolal jest u velikém rozhorlení: „U Boha živého! jsou lidé, kteří nepřejí, abych já vešel ve své dědictví! ale já vejdu v ně, a proto zemru vždy jako dobrý katolík! Což pak jest ten sbor Basilejský? co vykonal dobrého? chtěl by leda obmezovati a rušiti moc papežovu i císařovu? Nedovede-li ani upokojiti Čechův, bude po něm tolik, jako po jiných sborech!“ Tím způsobem ještě dlouho horlil a rozhněván ze shromáždění vyšel. Jindy byli poslové sboru od císaře při rozchodu častováni vínem z pozlacených nádob, toho dne však jim jednoduše ohlášeno bylo, že mohou odejíti. Avšak brzo se císař zase upokojil a smířil, a řečená klausule nebyla do nových kompaktát vepsána.

Dorozumění mezi Čechy a císařem bylo

tenkrátě upřímné, Čechové ukazovali k Basilejským poslům velikou povolnost, a nové kompaktáty se spisovaly. Že Čechové Sigmunta za krále uznají, o tom již nebylo pochybnosti, toliko se dříve kompaktáty dodělati měly. V tom při jich spisování, když se přišlo ke článku o statcích církevních, že jich světští lidé ani držeti ani sobě osobovati nemohou bez viny svatokrádežné, povstala z nenadání opět hádka, která ku konečnému rozstrku vedla. Již při prvním formulování kompaktát r. 1433 vynechali poslové Basilejští k žádosti Čechův slova „bez viny svatokrádežné;“ nyní žádali Čechové zas, aby také slova „držeti a sobě osobovati“ nahrazena byla slovy, že statky církevní „nemají bezprávě zadržovány býti.“ Zdálo se to všem býti nezávadné a slušné, jen poslové sboru nechťeli o tom naprosto ničeho slyšeti. Takový zatvrzelý odpor rozmrzel konečně i císaře i Čechy, a tím vzalo konec jednání Brněnského. Ustanoveno nicméně, vypraviti posly pro odstranění té nesnáze ku sboru samotnému, mezi tím že se v Čechách nový sněm sejde, který by ke všemu, co dosud umluveno bylo, své přivolení dal. Mnozí poslové čeští nedočkavše se konce sjezdu, již se byli z Brna rozejeli. Ku konci sjezdu byl ještě 31. července 1435 nově zvolený biskup Olomoucký, Pavel z Miličína, v Brněnském proboštském chrámě u sv. Petra u přítomnosti císaře Sigmunta skrze Filiberta, biskupa Konstanského, na biskupství slavně posvěcen. Když pak se 3. srpna čeští pánové od Basilejských poslův v Brně loučili, dostali od nich zbytek peněz v západních křesťanských zemích na utišení hnutí českého sebraných; pan Menhart z Hradce vzal 600 zlatých, pan Oldřich z Rosenberka 600 zl., pan Ptáček z Pirkšteina 400 zl. a pan Aleš Holický ze Šternberka 300 zl.

České válečné rotý na Litvě. Smrt Sigmunta Korybutoviče. Rokycana volen na arcibiskupství.

1435 srpen — říjen.

Ještě nežli se sjezd Brněnský skončil, přijeli do Brna poslové mladého krále Polského Vladislava Jagajloviče, žádající císaře Sigmunta, aby nepodporoval Svidrigajla, velkého knížete Litevského, v jeho vzpouře proti králi Polskému. Císař dal jim dne 2. srpna v Brně veřejné slyšení, i odpověděl jim, že ani on, ani Německý řád v Prusích neopustí knížete Svidrigajla, bude-li od Polákův a Litvinův válkou stíhán; že však k tomu radí, aby uzavřeno bylo příměří mezi nimi aspoň na rok, v kterém čase

by se mohly obě strany, tak jakž ještě za živobytí krále Vladislava Jagajla ustanoveno bylo, podvoliti rozsudku poslův sboru Basilejského i sněmu českého pospolu. Avšak než ta odpověď mladého krále došla, již se mezi ním a Svidrigajlem na Litvě válka počala. Svidrigajlo měl ku své pomoci Rusy, Německý řád pruský, Tatary a některé válečné rotý husitské, jež hlavně působením knížete Sigmunta Korybutoviče z Čech a ze Slezska na Litvu se odebraly. Tento kníže Sigmunt učiněn jest hlavním vůdcem veškeré moci Svidrigajlovy. Poláky a část Litvínův, kteří se s nimi byli spojili, vedl Jakub z Kobylan. Dne 1. září 1435 strhla se u Vilkomíře bitva rozhodná, v nížto Poláci vyhráli a knížete Sigmunta raněného zajali, jakkoliv sobě byl získal dobré slovo chrabrosti a opatrnosti v bitvě. Jeho strýc, kníže Sigmunt Starodubský, Vitoldův někdy bratr, dal zajatého Korybutoviče v řece Švietě utopiti; někteří však pravili, že vlastně jedem do ran jeho napuštěným byl umořen. Takový byl konec knížete Sigmunta Korybutoviče, muže dle všeho, co nám o něm známo jest, ušlechtilého a obzvláště v dějích českých památného.

On zavedl zbytky tábořských a sirotčích rot polních zároveň s knížetem Fridrichem Ruským do východních zemí slovanských, a položil tím první zárodek bratrstva vojenského, které brzo potom nad Dněprem a v jiných pohraničních krajích proti Tatarům a Turkům vzrostlo v samostatnou mocnost kozáckou, jsouc na stráž svéta křesťanského proti sverpým hordám vrahův všeho jména křesťanského.

Toho času byli Táboři v Čechách pozůstalí opět nešťastní. Chtěli totiž na počátku září 1435 sebrati pole u Nymburka; však než tam došli, zaskočili je četní branní houfové pana Oldřicha z Rosenberka a jiných pánův zemských již u vsi Křečce nedaleko Černovic v Tábořsku, a porazili je na hlavu.

Na počátku října 1435 sešel se sněm v Praze, kterýž měl stvrditi, co v Brně umluveno bylo, i byla jemu úloha velmi nasvlná. Neboť velký byl počet nespokojencův, kteří jednání s Basilejskými nepřáli a s velkou mrzutostí pozorovali, kterak jejich tuhým odporem všechna práva a naděje Čechův čím dále tím více se ztenčují. Přišly také listy a poslové od krále Polského, kteří císaři Sigmuntovi království Českého nepřáli, Čechy proti němu i proti sboru Basilejskému popuzovali a pomoc i ochranu od Vladislava slibovali. Však většina šlechty české, Staroměstští Pražané a všickni přívrženci mistra

Jana z Příbrami zasazovali se vesměs tím horlivěji o to, aby zjedнан byl pokoj stůj co stůj. Císařův kancléř, Kašpar Šlik, byl také jménem pána svého přítomen, a jeho příčinnosti, opatrnosti a výmluvnosti bylo především děkovati, že sněmovníci konečně uzavřeli, aby se uznalo, potvrdilo a vykonalo všecko, co v Brně bylo umluveno a slíbeno, arcíže v naději té, že císař svým slovům dostojí. Země podvolila se tudíž ku poslušenství netoliko naproti sboru a církvi Římské, ale také naproti císaři co králi Českému. Jediný Hradec Králové odepřel k tomu hlasu svého. Kašpar Šlik psal pak z Prahy, že taková byla touha mnohých v Praze po pokoji, že radostí nad usnešením sněmu hlučné Te Deum zpívali a plakali, a když on na ulicích se ukázal, že mnozí prý před ním klekali a ruce zdvihali volající: „Toté náš anděl!“

Dne 21. října předsevzata jest volba arcibiskupa Pražského a dvou biskupův. K tomu cíli zřízen jest ze sněmu zvláštní sbor volební, do něhož náleželi dva páni, Menhart z Hradce a Ptáček z Pirkšteina, dva rytíři, Diviš Bořek z Miletínka a Havel z Dřevnice, tři měšťané, Jan Velvar, Pavel Dětrichovic z Prahy a Ambrož z Kutné Hory, potom devět kněží z celého království; a ti v tajném sezení zvolili mistra Jana z Rokycan za arcibiskupa, potom kněze Martina Lupáče z Chrudimi a kněze Václava z Vysokého Mýta za biskupy. Rokycana netoliko na oko, alebrž opravdově zpěčoval se přijmouti důstojenství požadovaného, předvídaje, jak veliké nesnáze ano i odpory bude museti přemáhati; avšak strana panující, neznajíc muže spůsobilejšího, donutila jeho, že po dlouhém zdráhání svolil konečně. Toto volení mělo zůstatí tajemstvím volitelův samých, ažby císař Sigmunt také jemu dal svůj hlas.

V Praze však již velké vření bylo; nespokojenci, kteří se na běh všech těch věcí mrzeli, vidouce v tom jen podvod a zklamání národu, byli snad již blízko toho, žeby chtěli Prahy násilím se zmocniti a pořádek věcí obrátiti; pokoje milovní zas majíce velké oči vše to již za ujednanou věc pokládali a velký křik zdvihali. Dověděvše se také zradou o volbě mistra Rokycany, kteréhož za největšího odpůrce a kazitele míru pokládali, hned o tom tajně do Basileje a poslům od sboru do Vídně dali věděti. Najednou roznesly se po Praze pověsti, že jest město zrazeno a hlavní účastníci té zrady že jsou mistr Rokycana, farář Týnský, a kněz Pavel, kazatel u sv. Jiljí. Rokycana upadl v nebezpečení života, i chtěli jej prý mnozí

zabití aneb ve Vltavě utopiti. Všeho zbouření původem byla však pouhá nešlechtnost zpátečníkův; když pak Rokycana veřejně vyzýval všech a každého, aby udali, cokoliv o něm vědí, a podával se ku pokutě smrti, kdyžby jen to nejmenší slovo naň provedeno bylo: tu jeho nepřátelé tajili se a do veřejnosti vstoupiti se neodvážili.

Jednání v Bělehradě Královském v Uhřích. 1435 prosinec, 1436 leden.

Aby se urovnal poslední háček v nových kompaktátech, pro který se byl sjezd Brněnský přetřhl, povolal císař Sigmunt k sobě do Královského Bělehradu v Uhřích jak posly Basilejské z Vídně tak nové poselstvo z království Českého. Poslové čeští byli tenkrát záse pánové Menhart a Ptáček, rytíři Diviš Bořek z Miletínka a Jan Smiřický, Pražané Jan Velvar a Sigmunt Manda Staroměstští, Daniel a Pavel Novoměstští, Matěj Louda z Chlumčan z Písku, Jan z Nymburka a ještě jeden nejmenovaný, z kněží pak nikdo, proto že se z příčiny poslední bouře v Praze tenkrát účastníci nechtěli. Poslové Basilejští byli čtyři, biskup Filibert, Jan z Palomar, Martin Berner a Tomáš z Haselbachu, kanovník Vídeňský. Také byli v Bělehradě přítomni vojvoda Albrecht Rakouský, král Bosenský, kněz Ambrož Traversari, legat papežův a mnoho jiných knížat a pánův ze všelikých zemí. Jednání počalo 21. prosince, a trvalo téměř plné čtyry neděle. Poslové Basilejští dostali zatím z Basileje nové naučení, aby co do slov o statcích církevních, že nemají bezprávně zadržovány býti, kteréžto znění Čechové žádali, a o kteréž stal se rozstrk v Brně, žádných obtíží nečinili; za to však žádali, aby císař všecky sliby Čechům ve věcech církevních dané odvolal a zrušil, což když by neučinil, žeby kompaktát nikterak nedokonali a nestvrdili. Císař odpíral i hájil své panovnické právo v církvi, a když Basilejští 29. prosince na splnění své žádosti přece nastupovali, rozhorlil se jak obyčejně, řka: „Vidím, že všecka vina již jen na mne se uvaluje; toho jsem já svými péčemi o dobro církve i o království České nikterak nezasloužil. Pojištění, jakovéhož ode mne žádáte, nedám; ani zeť můj, ani biskupové ani radové moji k tomu neradí. Pokud jsem byl v Italii, vaše vyjednávání dosti dobře se dařilo. Proto já nyní ustoupím zase a raději odřeknu se království Českého, i nechci více o

ně státi ani dbáti. Však ono proto bez krále nebude; přijde jiný (mínil krále Polského), který vám snad povolnější bude; s tím vyjednávejte si jak chcete, mne již nechte v pokoji.“ Tato slova byla ovšem pouhý výraz jeho přirozené prudkosti, po kteréž obyčej mívál přeskakovati s jedné krajnosti do druhé. V podobných řečech setrval sice celé tři dni, poslové Basilejští uznali potřebu pouleviti ve své přisnosti a bylo zas dobře. Císař se jim čtvrtého dne již, 1. ledna 1436, svěřil, že se Čechům ovšem musí shovívati a všelicos povolovati, aby se jen mohl uvázati v království jejich: však až tam bude, potom bohdá že všecky věci zas do dobrých starých kolejí navrátí. I dal jim císař 4. ledna žádané upsání, že Čechům žádný slib v církevních věcech učiněný bez vůle sboru a církve nesplní, a když se o tom Čechové dověděli, žádali císaře hned o propuštění své a chystali se k odjezdu. Tu zvolal císař: „Ten Velvar nám přece všecko kazí!“ a však při vši rozmrzelosti snažil se uchlácholiti jej. A bylo tu ovšem potom všelikých úskokův, zatajování a přetvářek, aby Čechové se ukonejšili a Basilejským aby se po vůli státi mohlo. Každou chvíli mohlo jediným slovem býti zmařeno všecko úsilí tolikaletého rokování. Když 8. ledna Velvar pronesl se jménem krajanův svých veřejně, že k tomu, co se mezi císařem a Basilejskými posly jedná, Čechové svého svolení ani nedávají ani odpírají; osvědčoval se jim císař, že národ Český bude spokojen, slíbí-li se Basilejským, že v Čechách nikdo nebude nucen k víře a k přijímání pod obojí, to že on béře na sebe, a poslové čeští nižádné odpovědnosti nemají se lekati. Avšak téhož dne učinil císař Basilejským tajný slib, že se nebude vkládati do věcí náležejících k víře a k církvi, a to u přítomnosti vojvody Albrechta, arcibiskupa Ostríhomského a kancléře Kašpara Šlika, kteří o tom Basilejským vydali písemné svědectví. Co do Rokycany vyjádřil se Sigmunt k Basilejským již dříve podle své obyčejné prostorekosti, že nedbá, koho sobě Čechové arcibiskupem udělají, třebaš prý osla; však že on jemu svěcení dávati nebude.

Takovým způsobem konečně všecky hlavní nesnáze mnoholetého jednání o kompaktátech více utulány nežli urovnány byly, a nezbyvalo již nic, nežli dosavadní umluvy stvrditi, slavně vyhlásiti a ve skutek uvesti. V Bělehradě Uher-ském to nešlo, Basilejští to chtěli míti v Praze, Čechové obávající se tam s nejedné strany odporu, ne-li nebezpečného aspoň pohoršlivého, navrhovali Jihlavu jakožto město pohraničné,

kamž i valný sněm svolán býti mohl. Zůstalo tedy při Jihlavě.

Ohlášení kompaktát na sněmě Jihlavském.

1436 5. a 6. července.

Zemský správce, pan Aleš Vřešťovský z Riesenburka svolal stavy království Českého ke dni 29. února 1436 na sněm do Prahy. Sněmovníci tu ke zvláštní dani svolili, aby císař se vši slávou jakožto král Český do země přijat býti mohl, a sami mezi sebou se také umluvili, že mu valně vstříc pojedou a čestný průvod dají až do Prahy. Také jim nyní teprv ohlášeno jest, že za minulého sněmu od voličův k tomu zřízených v tajném hlasování mistr Rokycana za arcibiskupa, a kněží Martin Lupáč a Václav za biskupy byli zvoleni. I vypraveni jsou opět zvláštní poslové, Vilém Kostka, Albrecht z Běškovic a Jan Velvar, aby tuto volbu císaři osobně oznámili, což se potom také stalo. Však zahájení sněmu Jihlavského opozdilo se, protože císař pro válku s Turky za vojskem až do Banátu jíti musel.

Konečně počal sněm, když císař dne 5. června s manželkou svou Barborou v otevřeném voze slavně do Jihlavy vjel, vítán jsa jak od obyvatelův domácích tak od stavův českých velmi četně shromážděných, pak od poslův čili legátův Basilejských, těch samých, kteří před tím u něho v Bělehradě byli, zejména biskupa Filiberta, Jana z Palomar, Martina Bernera a Tomáše z Haselbachu. Druhého dne, 6. června, umlouval se císař již s těmi legáty, jak by se s Čechy zacházeti mělo; vypravoval jim, kterak Čechové k němu poslali, aby Rokycanu na arcibiskupství potvrdil, a kterak i také kněz Bedřich ze Strážnice prostřednictvím pana Menharta z Hradce počal s ním vyjednávat o věcech Táborských; on však že se do těch věcí, jakožto církevních, nechtěl vkládati; že jim radí, aby vzhledem Rokycany Čechům sice dobrá slova dávali, však proto úmyslův svých nezměnili; nyní že nezbývá, než především dokonati a pečeti smlouvy v Brně a Královském Bělehradě uzavřené. Poslové Basilejští čili legatové, jak je obyčejně zváno, žádali zas, aby nemuseli přímo se sněmem jednati, nýbrž aby všechno jednání šlo prostředkem císaře a jeho rad.

Však hned v samém počátku jednání sněmovního vyskytly se nové závady a úrazy, které hrozily všechno opět zrušiti a zbořiti, co tak namáhavě posud vystavěno bylo. Podle domněn

a vůle posledního sněmu českého mělo se nyní v Jihlavě všechno pospolu ukončiti, měli tedy vedle kompaktát také arcibiskup a biskupové nově volení potvrzení býti. To však legatové Basilejští hned naprosto odepřeli, pravíce, že k tomu ode sboru žádné moci nemají a že se sbor na tom ustanovil, setrvati při odpovědi přede dvěma lety knězi Martinovi Lupáčovi dané, že totiž pokud kompaktáta nebudou přijata a stvrzena, k nižádné další žádosti české nemůže se svoliti. I byl by se hned sněm Jihlavský v prvním rozhorlení bez mála rozešel, neboť již mnozí šlechticové a téměř všickni poslové z měst českých k odjezdu se chystali. Poslové městští pravili, že oni také moci nemají, svoliti k jedné věci bez druhé, i propuštění jsou mnozí konečně domů, aby si u svých obcí širšího plnomocenství zjednali, a pak se zase vrátili, což se také stalo; Pražským poslům dána k tomu lhůta šesti, Zateckým desíti dní, a když ty lhůty vypršely, mělo se pokračovati v jednání bez ohledu na nepřítomné. Když se vrátili, ujišťovali císař Sigmunt i jeho zeť Albrecht, že se chtějí o potvrzení Rokycany jak u sboru Basilejského tak u papeže pilně přičiniti, čímž se stavové spokojili, načež se 23. června k dalšímu vyjednávání přikročilo. Vyskytovaly se pak co chvíle nové spory a pochybnosti, na jichžto urovnání a odstranění císař sám jak nejvíce si záležeti dával, a když k slavnému ohlášení kompaktát mělo přijíti, zůstaly všechny strany na tom, že při hlavní veřejné slavnosti nemá se ani od jedné ani ode druhé strany nic zvláštního mluvit, než jen umluvy, jak samy v sobě znějí, mají latinsky čteny a přiznáním se všech stran stvrzeny býti.

Tato slavnost vykonávala se ve čtvrtek dne 5. července na Jihlavském náměstí, kdež již od několika dní byly k tomu potřebné přípravy činěny. I vystoupil hned z rána císař Sigmunt ve veliké císařské oslavě na vysoký trůn na náměstí postavený; před ním nesli vojvoda Albrecht Rakouský říšské jablko, hrabě Oldřich Celský žezlo, jiný říšský hrabě meč; také předcházeli jej poslové Basilejští, kteří usadili se v pravo na vysoké stoličce nedaleko trůnu. Na podobné stoličce vedle nich posadili se pak Čechové, pan Menhart z Hradce, zemský správce pan Aleš Vřešťovský, mistr Rokycana a kněží Lupáč a Václav z Mýta. Na lešení vedle trůnu vystoupila také císařová Barbora Celská s celým svým ženským dvorem; ostatní místo na vyvýšeném lešení, drahými koberci ověšeném, vyplnili knížata, pánové a sněmovníci co se jich

vešlo. Při zvláštním stole pak stranou postaveném seděli také notáři, a zapisovali, co a jak se všecko dělo. Nejprve objevil se před trůnem jménem Čechů Jan Velvar, měšťan Starého města Pražského, nesa listy pod pečetí království Českého, císařství Římského a vojvodství Rakouského, i ukazoval je Čechům na stolici sedícím, pak císaři a vojvodovi Albrechtovi; oni

všickni hlasitě k nim se přiznávali, že jejich jsou. I podával ty listy Velvar císařskému proto-notáři Markvartovi, kterýž je hlasitě přečítal a zas Velvarovi vracel. Velvar je potom legátům odevzdal. Obsahovaly umluvy kompaktát a sliby od Čechů a Moravanů, že chtějí míti a zachovati jednotu, mír a pokoj křesťanský se vším lidem křesťanským věrně a bezelstně; pakli by

(117.)

Ohlášení kompaktát v Jihlavě 5. července 1436.

to kdo i přestoupil, že proto má slušně kárán býti a pokoj nicméně nezrušen zůstati. Když to bylo odbyto, vystoupili čtyři kněží čeští, od sněmu k tomu dříve volení, Václav z Drachova, Pavel ze Slavíkovice, Václav z Lužnice a Bohuněk z Chocně, aby slíbili poslušnost církvi za sebe i za všechny

pod obojí duchovní i světské, stvrďíce to rukou dáním Filibertovi biskupu a mistru Rokycanovi; seznání o tom pod pečetí království Českého bylo pak také legátům podáno. Potom podali zas legátové Čechům a Moravanům listy své pod pečeti svými, císařskou a rakouskou, ohlašující, že se přikazuje všeho světa knížatům i

všem křesťanům, aby s Čechy a Moravany již pravý křesťanský pokoj, mír a jednotu měli, a jich více proto nehanili, že přijímali, přijímají a přijímali budou pod obojí způsobou, ani jim proto bezpráví činili, ale aby je uznávali za dobré křesťany a za syny prvotní církve svaté. Druhé ohlášení legátův týkalo se arcibiskupa Pražského a biskupův Olomouckého a Litomyšlského, kterým se dává rozkaz od církve, aby rozdávali svátost oltářní pod obojí způsobou všem těm lidem, kteříž tak přijímali měli obyčej, když by od nich kdo požádal; též aby zjednali kněží k těm kostelům, kde obyčej ten se zachovával, by tak rozdávali; také farářům a praelátům všem prikazuje se podobné; dále že biskupové řečení mají žáky pod obojí na kněžství světiti a nezamítati jich od svěcení, lečby pro něco jiného kněžství byli nehodni. Konečně ohlášeno ještě od legátův, že sbor Basilejský dá ještě listy na to, aby již všickni, netoliko ti, kdož přijímají pod obojí, ale i ti, kdož ještě nepřijímali, měli plnou svobodu tak přijímati, a to na časy budoucí a věčné.

Když všechny tyto listy umluv čili kompaktát se týkající byly přečteny, ohlásil pan Arnošt z Vlašimi, potomek rodu někdy arcibiskupa Očka z Vlašimi, nyní na Moravě osedlý, jménem císařovým, že Čechové nazejtří slavně do kostela uvedeni, a tam kompaktáta všemu lidu ohlášena budou. Sotva to domluvil, a již počal biskup Filibert u velkém nadšení velikým hlasem zpívati *Te Deum laudamus*, a celé shromáždění zpívalo s ním radostně a hlučně. Pak se zdvihl císař s trůnu svého a provázen Basilejskými posly a všemi jinými vznešenými osobami ubíral se v slavném processí do hlavního chrámu u sv. Jakuba, kdežto se vykonávaly služby Boží latinsky. Čechové však počali zpívati píseň: „Svatý Václave“ a jiné písně své, a šli do domu, kde dosud své nábožné obřady konali. Celý den a celou noc potom nepřestalo v Jihlavě zvonění všemi zvony, pálení ohňův a jiné rozličné radovánky. Radost z ukončení tak dlouhotrvajících strašných bouří a různic, a ze smíření stran, které tak dlouho proti sobě zuřily, naplnila všechny přítomné předpodivným zápallem, i sám císař plakal radostí, celek omládnul a pěšky chodil se svými dvořany po městě, což prý se aspoň od desíti let pro podagru, na kterou trpěl, bylo nestalo. V lidu pak nemělo veselí ani míry ani konce. Legátové pak ještě téhož dne vypravili do Basileje posly s psaním, jehožto nadšená slova líčila jejich city plnou vřelostí.

Však ještě ani nedozněly hlasy těchto ra-

dovánek, a již druhého dne, 6. července, vzešly zase nové hádky a rozbroje, nové hoře a úpění! Čechové byli do hlavního chrámu u sv. Jakuba uvedeni, byli tam u přítomnosti císaře a jeho dvoru slavným způsobem církevní klatby na ně vynešené zproštěni; potom jal se biskup Filibert sloužit mši svatou u hlavního oltáře, mistr Rokycana pak u jednoho z postranních. Po Credo vystoupil napřed Petr, farář Batelovský, na kazatelnu a četl listiny latinské včera na náměstí veřejně ohlášené. Po něm četl mistr Rokycana, vystoupiv také na kazatelnu, tytéž listy v českém jazyce, přidal pak ještě oznámení, že ti Čechové, kteří připraveni jsou a mají žádost přijmouti pod obojí, k oltáři, kdež on sloužil, přistoupeni mohou, kdež toho, čeho žádají, budou účastni. Poslouchali legátové, co Rokycana ohlašuje, a hned to císaři žalovali, ano Jan z Palomar v kostele hlasitě zvolal, řka latině: „Pane Rokycano! chovejte se dle církevních zákonův, a nepřisluhujte svátostmi v cizí faře!“ Rokycana však, nedav se mýlit, když zase u oltáře ve mši pokračoval, při přijímání netoliko svým třem kněžím, ale i sedmi laikům podal svátost i z kalicha. Sotva skončily se služby Boží, již z toho byly hádky, rozbroje a bouře. Legátové Basilejští žádali zadostučinění za takovouto prý výtržnost a urážku, jížto se Rokycana dopustil, ten pak se hájil, že moci kompaktát vším právem tak učiniti mohl, aniž mu na mysl přijíti mohlo, žeby sobě z toho legátové pohoršení bráti měli. Císař, knížata i pánové také měli své mínění o tom, pravice, že nehledíc ku právu již toho sama slušnost a opatrnost žádá, aby byl Čechům již smířeným vykázan ne-li kostel, aspoň zvláštní oltář, kdežto by mohli dle svého způsobu sloužit, zvláště že i tuto přítomný Olomoucký biskup, Pavel z Miličína, jakož i sami Jihlavští faráři se zdráhali, přisluhovati z kalicha, rušíce tím zřejmě kompaktáta nyní právě veřejně ohlášená. Stalo se pak tyto dni i to, že kněz Martin Lupáč nesl svátost pod obojí veřejně po městě k Čechovi na smrt nemocnému, což mu opět za pých pokládáno, tak že nevole ještě více zrostla. Poslové Basilejští byli urputni, hrozíce hned, že z Jihlavy odjedou, jestliže se jim žádost nestane; Čechy zas dojímalo to tak hluboce, že někteří prý hořem až plakali; „smlouvali se s námi, jen aby nás oklamali,“ takový byl obecný nárek jejich, a mnozí skutečně i z Jihlavy odjeli. Císař lekal se i strach měl, aby z toho nepošlo všeobecné vzburčení v Čechách, dříve nežli by skutečně na trůn dosednouti mohl. Ovšem o to mu hlavně běželo, neboť

doufal, jak mile se v království uváže, menší mu o to starost bude, provedou-li se kompaktáta ve smyslu takovém, jakž Čechové jim rozumějí. Mistr Rokycana těšil jej, ujišťuje, že skutek tento nebude nikoli překážkou v zemských věcech. Prosbami císařovými a pánův českých strany mistra Jana z Příbrami dali se konečně legátové pohnouti, že k tomu svolili, aby jeden kněz český měl moc a právo míti, na čas sněmování v Jihlavě u jednoho oltáře pod obojí sloužiti; neměl to však býti ani Rokycana ani Lupác, nýbrž kněz Václav z Dráchova, kterýž měl ještě dříve skoumán býti, zdali dobře smýšlí o moci papežové a biskupův v církvi. Tolikeré ohražování a taková přísnost zošklivily celou tu věc Čechům dokonce; umínivše raději vyhýbat se legátům, nedali ani Václavovi z Dráchova podrobiti se skoumání, a sloužili napotom až do konce sněmu Jihlavského ve svých příbytcích jako před tím.

Kompaktáta čili umluvy Čechův a Moravanův s církví Římskou obsahovaly výklad, širší neb užší určení smyslu čtyř článkův Pražských, které v následujícím znění do těch umluv byly pojaty:

1) „Přijímání přebožské svátosti těla a krve Boží užitečné a spasitelné pod obojí způsobou, totiž chleba a vína, všem křesťanům v království Českém a markhrabství Moravském a na místech jich, kdož se v té straně přidrží, bydlejšími, skrze kněží svobodně buď podáváno.“

2) „Všickni hříšníci smrtelní a zvláště zjevní skrze ty, na kteréžto sluší, rozumně a vedle zákona Božího buďte stavováni, trestáni a vypleni.“

3) „Slovo Boží od kněží božích a jahnův hodných buď svobodně a věrně kázáno.“

4) „Nesluší knězstvu času zákona milosti nad zbožím časným světsky panovati.“

Pět let trvalo vyjednávání o tom se sborem, jak by církev těmto článkům rozuměti a v jakém smyslu je přijmouti chtěla; nicméně zůstalo přece ještě mnoho věcí nevyrovnaných a neukončených. Avšak jakkoliv Čechové potom často ještě o doplnění kompaktát se ucházeli, církev žádnou mocí více k dalším ústupům pohnouti se nedala, i nestal se ani od sboru Basilejského ani od papeže v té věci pokrok nijaký, kromě toho jediného, že řečený sbor i papež Evgenius IV. kompaktáta v Jihlavě ohlášená potvrdili. Však již druhého dne po ohlášení kompaktát děly se věci, jak jsme nahoře vypravovali, které zřejmě svědčily o neupřímné vůli strany římské, chovati se dle toho, jak v kompaktátech netoliko smluvno ale druhé straně

i přikázáno bylo. Pohříchu! následovaly ještě jiné věci, které jednotu a mír pro budoucnost ještě více zkalily.

Umluvy na sněmu Jihlavském, o přijetí Sigmuntovo do království Českého.

1436 červenec — srpen.

O výminkách, pod kterými by Čechové chtěli císaře Sigmunta uvesti, jednalo se již mnoho na předešlých sněmích a sjezdech; nyní to mělo ku konci přivedeno býti. Velké nesnáze činila žádost Čechův, aby Morava české koruně navracena byla, kterou byl Sigmunt svému zeti Albrechtovi Rakouskému postoupil; dne 19. července nechybělo prý již mnoho, žeby proto všechna dosavadní jednání byla na zmar přišla. Císař pravil, že co zeti svému dal, vzíti jemu nemůže, ba že v úmyslu má, dáti jemu za věrné jeho služby ještě více; vzetím takovým žeby sobě na cti ublížil, o kterouž prý vždy více dbal, nežli o koruny a statky své. Nestalo se tedy nic v tom ohledu; vojvoda Albrecht vrátil jenom město Budějovice, ježto též od Sigmunta držel. Dne 13. července tvrdil císař Sigmunt volení Jana z Rokycan na arcibiskupství Pražské a dvou výše řečených kněží na biskupy listem Čechům pod svou pečeti vydaným; dne 20. července vydal konečně zápis pod pečeti majestátu svého na to všechno, co Čechům splniti slíbil, jehožto nejdůležitější články tyto byly:

1) Kompaktát mezi sborem Basilejským a královstvím Českým že bude císař tak, jak sepsána jsou, šetřiti, a že se přičiní, aby zvláště smrtelní hříšníci v zemi byli staveni; 2) že Čechův a Moravanův tisknouti pro přijímání pod obojí od nikoho nedopustí; 3) že k sobě přijme radu od Čechův volenou, a že sám do ní voliti bude s radou jejich; 4) že kněží pod obojí, když bohdá v panování své vejde, rád při svém dvoře bude vídati; 5) že ke vzdělání ve válce zbořených hradův, tvrzí, klášterův, kostelův a jiných staveb ani kterého člověka ani které obce nutiti nebude, lečby to kdo z dobré vůle chtěl činiti; 6) že se také mnichové a jeptišky nemají zase do země vrátiti, leda s povolením arcibiskupa i těch obcí neb pánův, u kterýchž by přebývali; 7) že se o zvelebení university Pražské rád přičiní, též o navrácení zboží k špitálům nadaných; 8) Českou korunu, listy a privilegie, zemské i dvorské desky, svátosti a jiné klénoty zemské, jež ze země vyvezl, že má i chce milostivě vrátiti a na bezpečném místě

v Čechách položiti; 9) že svobody, řády a práva Čechův potvrdí a je v nich zachovávatí bude; 10) že s radou arcibiskupovou a obecní nařídí, aby se Čechům kázavalo v kostele a Němcům před kostelem, jak se pro čest národu a pro chválu Boží nejlépe zdáti bude, neboť se to za králův předešlých dělo naopak; 11) že na úradech v Čechách žádný cizozemec nebude, v okolních pak zemích ku koruně náležejících že bude v tomto ohledu tentýž řád zachovávan, jako byl za císaře Karla a jiných králův Českých atd.

O dva dni později, 22. července, vydal císař zvláštní listy městům českým, že nemají obce jejich býti nuceny, přijímati obyvatele ve válkách odběhlé, což byli zvláště Němci a katolíci, ať jsou stavu duchovního nebo světského.

Co do pojištění statkův církevních, kteří českým pánům a rytířům od Sigmunta za času válek zastaveny čili zapsány byly, mnoho se jednalo, avšak konečné upravení těch záležitostí odloženo jest, jako i jiné věci, až do Prahy. O Moravě pak nebylo již ani zmínky, a ona Albrechtovi zůstala. Když byl konec jednání, stalo se v Jihlavě dne 25. července slavně a hlučně shromáždění, i postavil se opět Jan Velvar, měšťan a posel Pražský před císařem na trůnu sedícím, oznamuje jménem všech stavův českých, že již hotovi jsou přijmouti císaře Sigmunta za krále i pána svého, jak mile koruna česká i jiné klénoty zemské zemi opět navraceny budou. K této řeči se hned i zemský správce Aleš Vřešťovský a jiní pánové, vládkové i poslové městští, kteří tuto byli přítomni, přiznali a hlučně píseň „svatý Václave“ zazpívali. Císař byl již před tím svého kancléře Kašpara Šlika pro korunu a zemské klénoty vyslal do Uher, aby je co nejrychleji do Jihlavy přivezl; sněm byl až do jeho návratu odročen, a sněmovníci se vesměs toho dne s veselou myslí rozjížděti počali. Však tu chtěl také sám císař za Šlikem do Uher odjetí, aby sobě, jak pravil, potřebných peněz na chování dvoru svého netoliko v Jihlavě ale i v Praze opatřil. Jen s tíží dal se od toho úmyslu odvrátiti.

Když se dne 10. srpna Kašpar Šlik s korunou, s klénoty zemskými a skorunním archivem z Uherského Vyšehradu, kdež do té doby všechno to uschováno bylo, do Jihlavy navrátil, sjeli se hned 12. srpna čeští stavové opět do téhož města u velikém počtu, a také bez odkladu 13. srpna císaře žádali, aby jim vše viděti a ohledati dal. Jakož se sešli v bytu kancléře Šlika, a ohledavše tam korunu Svato-
václovskou, zlatou a drahými kameny posázenou,

svaté ostatky od císaře Karla zemi odkázané a některé hlavní listiny království Českého, děkovali za to, že tyto klénoty tak bedlivě zachovány byly. Pak se všickni tři stavové osvědčovali, že již hotovi jsou, králi poslušenství učiniti.

K tomu účelu držáno jest hned nazejtří, 14. srpna, slavné shromáždění v Jihlavě; byli kromě císaře také vojvoda Albrecht, Basilejští legátové a mnohé jiné vzácné osoby přítomni. Napřed vystoupil pan Menhart z Hradce maje řeč k dosavadnímu zeměsprávci českému, panu Alšovi Vřešťovskému z Riesenburka, v nížto napřed děkoval jemu ve jménu všech stavův království Českého za věrnou a snažnou péči, kterouž vedl o dobré obecné i o čest národu, a potom jej prosil, aby již stavy ze slibův a přísah propustil, jež tito jemu co zeměsprávci byli učinili. Pan Aleš k tomu odpovídal také řečí pěkně strojenou, kterak upřímná byla snaha jeho, opatřiti pokoj a řád v zemi a posloužití ku prospěchu koruny. Pak se obrátil k císaři, vzdávaje se moci a práva svého co zeměsprávce do jeho rukou a poroučuje jemu sebe a celý národ Český. Na to povstal pan Menhart z Hradce podruhé, a obrátiv se k císaři Sigmuntovi, děkoval mu napřed za věrné zachování koruny a klénotův zemských, potom se osvědčoval jménem všech stavův českých, že již přijímají Sigmunta za krále a pána svého a zavazují se ku poslušenství jeho; pročez aby ráčil zapomenouti na věci minulé, potvrditi stavům práv a svobod jejich, a býti jejich milostivým pánem. Ještě také Jan Velvar měl promluvení k císaři, a to ve smyslu podobném. Jak mile přestal mluvit, hned všickni sněmovníci přistupovali k trůnu, a císaři jeden po druhém ruce podávali, napřed páni, potom rytíři, naposled poslové čtyřmécítma měst českých královských, zejména Starého a Nového města Pražského, Žatče, Loun, Kadaně, Litoměřic, Slaného, Berouna, Kouřimi, Kutné Hory, Nymburka, Čáslavi, Jaroměře, Králové Dvoru, Trutnova, Chrudimi, Vysokého Mýta, Písku, Prachatic, Sušice, Klatov, Domažlic, Mělníka a Políčky. Scházeli poslové z Hradce Králové, Kolína a Stříbra, kteráž města byla ještě v moci Sigmuntových nepřátel; ve Hradci panoval tehdaž kněz Ambrož, v Kolíně a Táboře kněz Bedřich ze Strážnice, a ve Stříbře Přibík z Klenového, který sice také Sigmuntovi poslušenství učinil, však města toho postoupiti nechtěl, až mu později za ně Volyně zastavena byla.

Sigmunt, jakož byl vždy dobrý řečník,

také se potom dal slyšeti slovy laskavými ku stavům; opakoval, kterak svou drahou vlast miluje, a osvědčoval, kterak všecko míní splniti, čím se byl zemi a národu zavázal. V té chvíli odevzdal stavům majestát svůj na umluvy s nimi tuto v Jihlavě uzavřené, kterýžto majestát odevzdán jest panu Menhartovi z Hradce, aby jej prozatím při sobě choval. Sněm Jihlavský tudíž zavřen jest zpěvem „Svatý Václave,“ a hned se chystali všickni, jak císař s dvorem svým, tak stavové ku slavné jízdě do Prahy. Aby tam také Basilejští legátové jeli, Čechové na počátku sněmu sice připustiti nechtěli, vidouce, kterak se tito již po ohlášení kompaktát k nim z vysoká chovali; císař tenkrátě však pravil, že bez nich do Prahy nepůjde. Potom o té věci z úmyslu se mlčelo, a nyní legátové také do Prahy jeli, když to Čechové již zameziti nemohli.

Kterak císař Sigmunt slavně do Prahy přijel a na trůn český řádně dosedl.

1436 23.—26. srpna.

Po čtrnácti létech vstoupil nyní císař Sigmunt ponejprv zas na půdu českou v těch místech, kdež ji r. 1422, jsa na útěku k Jihlavě, byl naposledy opustil. Legátové Basilejští byli jej na cestě do Prahy o dva dni předešli, a vešli tam dne 21. srpna. Slavný vjezd králův do hlavního města stal se však ve čtvrtek v poledne dne 23. srpna; přijeli s ním u valném a nádherném komonstvu císařovna Barbora, vojvoda Štětínský, několik slezských knížat, Oldřich hrabě Celský, Brunorius della Scala a jiní nejpřednější jeho dvořané, z českých pánův Menhart z Hradce, Ptáček, Aleš ze Sternberka, Zbyněk z Hasenburka, Petr Zvířetický, z rytířův Diviš Bořek z Miletínka, Vilém Kostka z Postupic a jiných domácích a cizích šlechticův počet veliký. Pražané vyhrnuli se z bran městských do polí, aby slavně uvítali krále, jemuž po tolik let přístupu k sobě byli bránili; konšelé vítali jej slavně ve jménu celého obyvatelstva podávající mu klíčův města i hradu Pražského, jež však on jim hned zase navrátil. Pak veden jest s velikou ctí a ve hlučném průvodu se zpíváním a při zvuku všech zvonův Pražských městem do chrámu Panny Marie před Týnem, kdež volený arcibiskup Rokycana vítal jej řečí českou, strojenou na slova sv. písma: „Hospodine! spasiš krále a vyslyš nás v den, když budeme volati k tobě!“ I ohlášen

jest tu pokoj lidu a sněm celé země. Z kostela sprovodili krále pánové a konšelé měst Pražských prozatím do domu Hankova opodál Králova dvora na Starém městě, kterýž co obyčejné tehdaž sídlo královské toho času bezpochyby ještě k přijetí krále nebyl připraven. Byl pak ten dům Hankův někdy v držení Hanka čili Jana Brunonova, probošta Lebuského a biskupa Kaminského, krále Václava někdy podkomořího potom říšského kancléře, a jest to nynější dům v Celetné ulici, v němž do r. 1848 generalní komando bylo, načež krajinský soud do něho byl přenešen. Basilejští legátové ubytováni byli ve velké kolleji Karlově.

Třetího dne v neděli 26. srpna odbyl se slavný obřad přiznání se Pražanův králi k věrnosti a poslušenství. Na velikém náměstí Staroměstském vystaven byl skvostný trůn královský na vysokém lešení, drahými sukny potaženém a mnohými ozdobami ověšeném, a to před domem, kterýž stával někdy na místě polední půlky nynějšího paláce knížat Kinských, vedle narožního domu u kamenného čili bílého zvonu do Týnské uličky, pročez také tomu domu potom po dlouhý čas říkáno „u královské stolice.“ I vyveden jest císař ze svého příbytku u slavném průvodu Celetnou ulicí na náměstí, kdež posadil se na řečený trůn v majestátě královském maje českou korunu na hlavě. Přistoupili pak konšelové Starého, Nového města a Malé strany, a složivše do rukou jeho své úřední pečeti a klíče bran městských, slibovali mu věrnost a poslušenství. On jim klíče a pečeti zase navrátil, a vedle toho také Staroměstským několik majestátův odevzdal, jimiž se obnovovaly a potvrzovaly všechny jejich starodávné svobody. Novoměstským, kteří od r. 1434 následkem známých událostí 6. května Staroměstským byli jako poddání, navrátil císař jejich předešlou samostatnost, avšak obnovení jejich tenkrátě zmařených privilegií na pozdější čas odložil, nařizuje toliko, aby Novoměstští v právním řízení, jako byl někdy král Václav ustanovil, odvolávali se k radě Starého města Pražského. Tím se ta slavnost skončila, a Pražané jakož i celá země oddávali se naději, že nyní císař Sigmunt plniti začne sliby předešlými umluvami stvrzené.

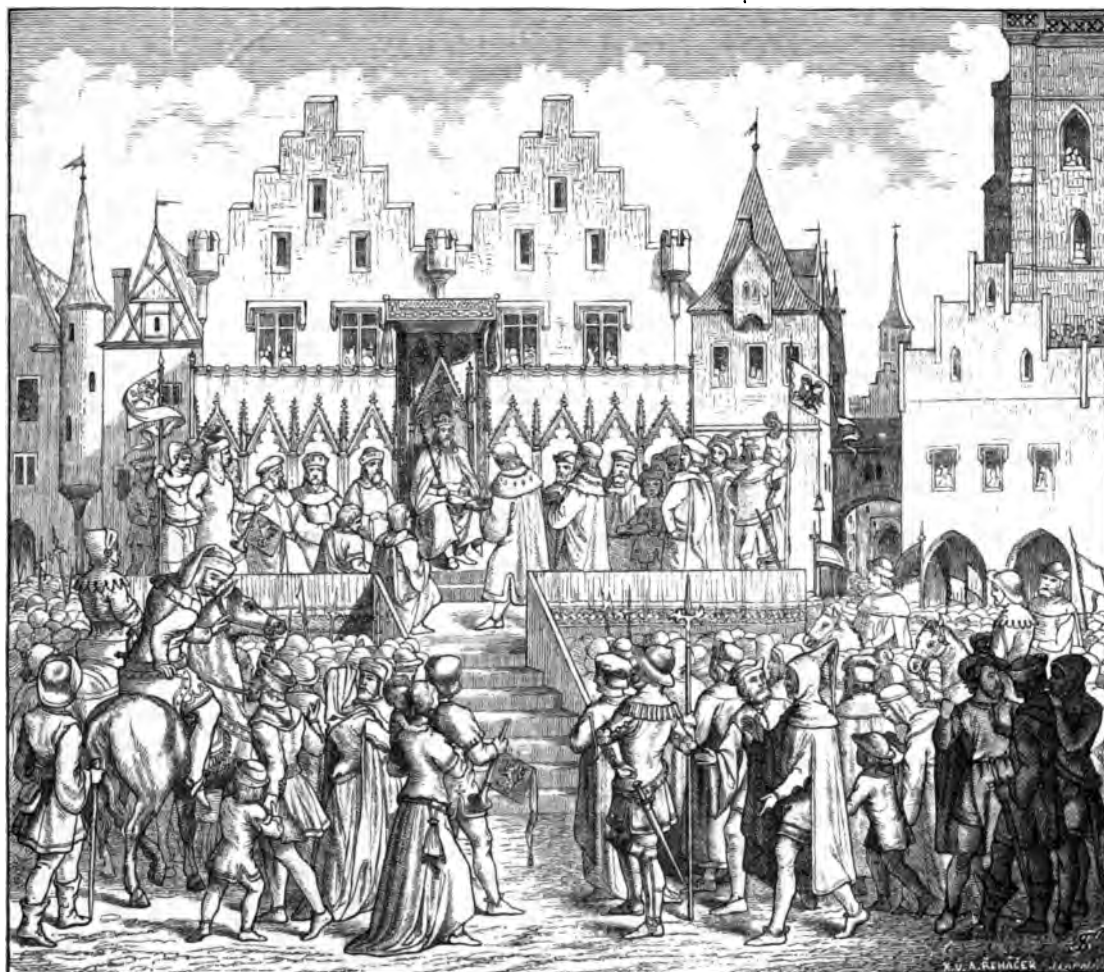
Kterak počal císař Sigmunt starý pořádek zaváděti a daných slibův svých nedbal.

1436 srpen — říjen.

Císař Sigmunt dosednuv konečně po šestnáctiletém boji a mnohonásobném namáhání na

trůn otcův svých dosáhl nyní té moci, že mohl měniti a vésti věci české tak, aby zvláště co do náboženství bylo v Čechách všecko tak, jako před válkou, a jakož nikoliv mocí zbraně ale spůsoby slibnými a chytrými na vrch se byl dostal, tak nyní zas ne tak zjevným násilím, jako raději ukrytými prostředky svého cíle se domáhal. Jako již na sboru Kostnickém dal se uko-

nejšiti zásadou, že sliby na ujmu katolické víry dané platnosti nemají; tak opět nyní nemyslel, že by tím utrpěti mohla netoliko mravnost ale i čest jeho, na kteréž sobě velice zakládal, když přes všeliké slavné a zpečetěné sliby své provozovati bude zpátečnictví, kterým by Husité připuzeni byli, aby se všech vymožeností svých zase vzdali a pomalu ve všem se všeobecnou

(118.)

Císař Sigmunt přijímá na Staroměstském náměstí od Pražanů přísahy věrnosti 26. srpna 1436.

církví se srovnali. Příbramovci, to jest přívrženci mistra Jana z Příbrami, drželi se ještě jenom přijímání pod obojí, a byli s počátku se vším spokojeni, jak Sigmunt sobě počínal. Proto také podávali se mu sami za nástroj k potlačování bratří svých, pravých Husitův, kteří naplnění byli duchem Rokycanovým. Sigmunt jich užíval k svým politickým účelům, kterých oni

sami neznali, neboť nabyv již zkušenosti světa byl tak opatrný, že spokojoval se krokem po kroku v přemáhání všeho, co mu bylo odporé, a nejevil nikdy, kam vlastně všecko vésti chce.

Čechové pozorovavše to konečně, a vidouce, kterak je Sigmunt klame, k novým bouřím připuzeni byli; a tak nyní velmi nejisté, ba osudné budoucnosti vstříc kráčeli, volajíce, že kompak-

táta ještě dokonána nejsou, a že mnohá věc ještě nevyřízena zůstala. Však nemohli ani toho dosáhnouti, aby se jim plnilo, čeho mocí neplných těch kompaktát již právo měli žádati.

Počátek v uskutečňování svých tajných zámerův učinil císař Sigmunt již čtvrtého dne po svém slavném uznání od měst Pražských, 30. srpna.

Toho dne sadil totiž po právu a příkladu předešlých králův Českých nové konšely Starému a Novému městu i Malé straně: žádný z horlivých Husitův, kteří dosud v radách těch seděli, k tomu úřadu se více nedostal; Sigmunt jmenoval jen takové lidi, kteří mu byli oznámeni co nejkrajnější stoupenci strany mistra Jana z Příbrami. Purkmistrem na Starém městě učiněn sice Jan Reček z Ledec, muž mírný a vůbec vážený, avšak pravá vláda nad městy Pražskými octla se v rukou dvou bratrů z Kunwaldu čili od Stříbrné hvězdy, Pešíka a Jana, kteří více císaři a Římu nežli kalichu byli oddáni. Jan z Kunwaldu stal se podkomořím království Českého, tedy nejvyšším úředníkem nade všemi královskými městy. Jan Velvar, první konšel Staroměstský, při jednání o kompaktátech a o přijetí císaře do země velmi činný, byl povýšen, aby ztratil moc v radě městské; král Sigmunt učinil jej svým radou. Matěj Louda z Chlumčan, po nejdelší čas Tábořský hejtman v Písku, kterýž pro mírnost své povahy i od Basilejského sboru chválen a vážen byl, jmenován jest dvorským sudím měst královských, i učinil to Sigmunt bezpochyby jen proto, aby Čechům oči zamýdlil, a oni jeho pravých úmyslův nepoznali.

V měsíci září až do sv. Václava byl v Praze obecný sněm, kterýž ve velké koleji Karlově u přítomnosti samého císaře zasedal. Jednáno jest na něm mnoho o statcích duchovních a královských, české šlechtě a jiným lidem zastavených, a nařízeno, aby všecka zboží v předešlých válkách mocí vzatá a odňatá navrácena byla, všecko bezprávné panování na takových statcích aby přestalo, a co kdo na kom vynutil a ještě neobdržel, aby toho nebral více.

Teprv po tomto sněmu jal se císař Sigmunt nově obsazovati zemské úřady; dne 5. října jmenoval pana Menharta z Hradce nejvyšším prukhrabím Pražským; již dříve byl pan Hynce Ptáček z Pirkšteina nejvyšším hofmistrem učiněn, Husita ovšem rozhodný; pan Aleš Holický ze Šternberka stal se nejvyšším komorníkem, Mikuláš Zajíc z Hasenburka na Kosti nejvyšším sudím, Aleš Vřešťovský z Riesenburka, bývalý správce zemský, nej-

vyšším písařem, atd. Mnoho zaměstnání činily císaři pohraničné spory a všeliká záští čili nepřátelství obyvatelův království Českého s cizími sousedními knížaty, zejména bavorskými, saskými a braniborskými. Dne 1. října potvrdil císař také Novému městu Pražskému, ač Staroměstští proti tomu odpor kladli, staré jeho avšak od Staroměstských zničené privilegie, jakž jich Nové město nadáním císaře Karla a krále Václava až do roku 1434 bylo užívalo. Císařův kancléř, Kašpar Šlik, vyhledal všechny listiny k tomu se vztahující v kanceláři říšské, a starý mistr a kronikář český, Vavřinec z Březové, kterýž za hluku válek k žádosti Novoměstských byl tyto listiny z latinského jazyka do češtiny přeložil, dokládal a svědectví vydal, že se nově přepisují, jež Novoměstští císaři předložili, s původními listy dokonale srovnávají. Nicméně Staroměstští císaře prosili, aby Novoměstským nedopouštěl trhův míti v koření, bavlně, zvěřině, v husích, kuřatech, ptácích, v ovoci a v jiných věcech, což se váhy dotkne, žeby to toliko v jejich městě mělo prodáváno býti. Pánové Menhart, Ptáček, Aleš Holický a jiní z rady císařovy, vyznávali, že se pamatují, že od jejich mladosti vždycky tyto věci na Novém městě také prodávány byly, avšak ta věc tenkrát k porovnání nepřišla.

Ještě více, nežli tyto světské záležitosti zaujímaly všech myslí věci církevní. Dne 7. září 1436 před svátkem narození panny Marie, tedy šestnáctého dne po svém příjezdu do Prahy dal císař mistru Rokycanovi, co faráři u panny Marie před Týnem, věděti, že žádá nazejtří slyšeti nešpory v chrámě Týnském, a že biskup Filibert má tam druhý den slavnou velkou mši sloužiti. Rokycana odpověděl, že to rád uvidí a že k tomu své svolení dává. Tato odpověď urazila biskupa Filiberta, kterýž se o ní vyjádřil, řka, že Rokycana jsa poddán císaři a podřízen legátům, nemá čeho svolovati, alebrž má poslouchati.

Dne 8. září ve svátek panny Marie sloužil Rokycana farní mši ve chrámě svém Týnském, a biskup Filibert přišed k té mši dočkal se konce jejího, pak sám u přítomnosti císaře a celého dvora jeho s velikou nádherou služby Boží slavil. Však sotva se slavnost skončila, již biskup ten k císaři pospíchal, žaluje mu, kterak ve mši Rokycanově některé uchylky spozoroval, že totiž Rokycana české čtení měl, česky zpíval, a svátost oltářní i dítkám rozdával, což prý jest rušení kompaktát, a žeby císař takový neřád zastaviti měl. Byly to ovšem věci, o kterých se posud se sborem Basilejským dorozumění nestalo, a jichžto vyřízení Čechové doplněním

kompaktát ještě dosáhnouti doufali. Následovaly však hned jiné věci. Biskup Filibert osoboval si nyní celou moc provozování práva biskupského v církvi české bez ohledu na skutečně dokonanou, ovšem od papeže nepotvrzenou volbu Rokycanovu na arcibiskupství Pražské, a jal se biřmovati lidi u velikém počtu, kostely a oltáře nově posvěcovati a jiné biskupské výkony provozovati. Rokycana naproti tomu, ač v skutku důstojnosti arcibiskupské nedomáhal se, počal záhy poznávati, kterak počínání takové nesrovnává se s umluvami Jihlavskými a kterak všelikým neřestem svobodný průchod se dává v Praze vůči kompaktátům tak slavně ohlášeným. Protož žaloval na kázáních v Týně veřejně, že Praha po císařově jezdu stala se jako Sodomou, že karban a krémování, obecné nevěstky a těm podobné mrzkosti proti druhému článku Pražskému již veřejnou svobodu mají, a co jiných věcí bylo. Větší díl Pražanův Rokycanovi za pravdu dával, a mluvilo se po Praze bez ostýchání veřejně, že císař i legátové Basilejští Čechy těmi kompaktáty zavedli a zklamali. Císař dověděl se o takových řečech nestaral se, aby neřesti, na které žalováno, pro uvarování veřejného pohoršení zastaveny byly, toliko dle rady českých pánův, Oldřicha z Rosenberka, Menharta a Ptáčka legaty dal prositi, aby se poněkud mírněji chovali a trpělivě času vyčkali, až by císařova moc v zemi lépe upevněna byla. Především tomu nechtěl, aby na sněm do Prahy přišli poslové českých měst, která do nedávna smýšlení tábořského byla, k nespokojenosti a nedůvěře z příčiny legátův nových podnětův neměli. Biskup Filibert utišil se na čas, spokojiv se novým vysvěcováním kostelův. K sv. Václavu vraceli se ze svého vyhnanství Žitavského kanovníci k hlavnímu chrámu sv. Víta na hrad Pražský pod svým děkanem Janem z Dubé; biskup Filibert ten chrám v den sv. Václava slavně posvětil, druhého dne, sv. Michala, 29. září, světil zas kostel u sv. Michala na Starém městě, při kterém po nejdelší čas byl starý mistr Křišťan z Prachatic, a třetího dne, sv. Jeronyma, 30. září, chrám slovanského kláštera v Emauzích, v kterém však po rozptýlení bývalých slovanských Benediktinův staré služby Boží slovanské již byly zanikly.

Mezi tím průběhem měsíce září 1436 Čechové darmo očekávali, že legátové rozešlou psaní ku knížatům a národům okolním, aby očistili čest národu Českého z kacířství dosud těžce nařknutého, a že císař o to se postará, aby Rokycana a druzí volení biskupové od pa-

pežské stolice a od sboru potvrzení byli; i byla veliká nespokojenost v lidu z toho, že se v tom ohledu nic neděje. Císař Sigmunt dověděl se o tom, pravil dne 16. září k legátům důvěrně, řka, že sice musí za Rokycanu dáti sboru psaní přímluvné, avšak že sboru Basilejskému radí, aby Rokycany nepotvrzoval a zároveň také jemu naprosto neodpíral, alebrž tu věc za dobrými příčinami odkládal, on, císař, že pokud živ bude, k jinému arcibiskupu nesvolí, že však myslí, že Čechové ještě sami Rokycanu zabijí, a pak že se bude moci jiný arcibiskup vyvoliti. Při jiné příležitosti zas vypravoval císař legátům, že stav rytířský uzavřel, podržeti statky církevní co zástavy, až by sbor Basilejský splnil Čechům vše, co slíbeno; Rokycana pak že pilně o to pracuje, aby mezi městy a stavem rytířským staly se umluvy k jednotě proti každému člověku, ani císaře nevyjímajíc, proto že prý se věrolomným býti ukazuje. Tak se se strany dvorské k tomu pracovalo, aby se půda pod Rokycanou podkopávala nařknutím a pomlouváním, následkem čeho pak již v polovici měsíce října 1436 najednou po Praze pověst se roznesla, kterak prý u Rokycany v tajných nočních schůzích umluveno bylo, jedné noci císaře, legáty a všechny nové sazené konšely Pražské pospolu přepadnouti a pobiti. Konšelé hned proto hojně ponůcky nařídili, dne 17. října velkou obec svolali a přikázali všem vůbec a každému zvlášť, vyskoumati a udati, cokoliv by kdo o takovém spiknutí věděl. Byly také dvě osoby zatknuty, do kterých konšelé zvláště podezření měli. Také císař Sigmunt opatření učinil, dav k sobě všech mistrův a kněží Pražských povolati, a napomínav jich, aby lidu nebourili, kázal jim, aby jemu přísahu věrnosti složili, což oni všickni tudíž učinili. Legátové zas měli takový strach, že se v Karlově koleji, kde bydleli, proti očekávaným vražedným útokům hraditi a ostríhati počali. Však pilným vyšetřováním celé té věci přišlo konečně na jevo, že neměla jiného základu, nežli jalové a však jízlivé klevety zpátečnické strany proti Rokycanovi.

Když bylo po strachu, přišel dne 24. října 1436 mistr Rokycana s dvěma kněžími k Basilejským legátům na návštěvu; nebyltě u nich již od Jihlavského jednání před ohlášením kompaktát, a také jim to upřímně řekl, proč své návštěvy zastavil; že totiž věděl, kterak jeho nerádi vidí, vzavše ho ve zlé domnění pro mnohá sočení jeho nepřítel; potom že předvídal, kterak všecko jednání s nimi k zlému konci se chýlílo, a proto že nechtěl již v něm účastenství míti; konečně žeby se zdálo, kdyby k nim chodil,

jakoby se u nich o své arcibiskupství ucházel, kteréhož však, Bůh prý mu svědek, nikdy sobě nežiádal. Legátové mu na to odpověděli, že jim arci divno bylo, proč Rokycana, který před uzavřením kompaktát tak často u nich býval, po uzavření jejich k nim již nechodil; však právě nyní bylo by potřebí, častěji se scházeti, aby se vidělo, kterak se umluvy s obou stran zachovávají; neměl se prý odstrašiti dáti osouzením nepřítel, ale častěji přicházeti na důkaz, že se mu křivda činí; praví-li však, že předvidá zlý konec, tomu že oni nerozumněji, proto aby to vyjasnil.

Odpověděl Rokycana, že když před několika léty jednání počalo, nadál se, že legátové jiné úmysly mají, nežli nyní skutkem se zjevuje, a proto že nevidí, kterak by to k dobrému konci jíti mělo. Zřetelněji se vyjádřiti nechtěl. Legátové mu pak domlouvali, proč ještě v kostele svém křížův a obrazův svatých nevystavuje, svěcené vody do kropek nedává, jiných katolických způsobův neobnovuje, jako že církevních hodinek nedrží, míru, to jest kříže s ostatky, pacifikalu, líhati nedává a tak dále. Na to on poněkud rozhorleně řekl: „Vy nemluvíte než o věcech vedlejších, bylo by však o důležitější starati.“ I vzbopil se Jan z Palomar, a náruživě naň se osopil řka: „Pravdu máte, jsou jiné věci důležitější, proto že vy šálíte lid, dáváte mu rozhršení a nemáte k tomu více moci, nežli tento kus dřeva; vždyť nepožíváte klíčův od církve, aniž máte jaké povolání.“ Taková řeč Rokycanu hluboce dojmala, avšak neodpovídal více, nežli že takové řeči k ničemu dobrému nevedou, a že se poradí o to se svými kněžími. Na to mistr Václav z Dráčkova, který byl s Rokycanou k legátům přišel, jim představoval, kterak i oni i císař Sigmunt v národu Českém vždy více lásky trati pro své chování, a že by zapotřebí bylo, změniti takové chování, a zvláště přičiňovati se o potvrzení Rokycanova.

Kterak byli Táboři usmířeni.

1436 říjen — listopád.

Jako v Praze tak i v jiných městech a krajinách nebyli spokojeni s posavadními činy a kroky jak císaře Sigmunta tak i Basilejských poslův. V Táboře bylo velké vření, poněkud v Kolíně, kterážto město i s celým panstvím knězi Bedřichovi ze Strážnice do vyplacení zastaveno čili zapsáno bylo, nejvíce však v Hradci Králové, kdežto kněz Ambrož

o přijetí a uznání císaře Sigmunta ani slyšeti nechtěl; konečně choval se kraj Zatecký pod Jakoubkem z Vřesovic neochotně k císaři, tak že aspoň ani poslušenství ani zřejmého odporu v něm znamenati nebylo.

Na Táboře stalo se rozdělení; jedna strana chtěla setrvati v odporu proti Sigmuntovi, a jako Sigmuntovi již od samého počátku válek odpírali Táboři právo k dosednutí na trůn český, tak i nyní ještě tato strana v žádné jednání s ním vejíti nechtěla. Hlavou této strany byl právě pán český, od počátku válek srdcem, slovem a skutkem bratr Tábořský, Jan Roháč z Dubé, kterýž vystavěv sobě hrad biblickým jménem Sion nazvaný, v poblízkou vsi Chlístovic za Malešovem, nyní se svými stejně smýšlejícími přívrženci od ostatních bratří se oddělil, a na Sioně s nimi se usadil.

Kněz Bedřich ze Strážnice, co hejtman Tábořský, potom kněz Mikuláš z Pelhřimova co biskup té strany, počali naopak jménem většiny obcí Tábořských již před sněmem Jihlavským s císařem Sigmuntem vyjednávat, podávající se mu k míru a poddanosti pod jistými výminkami. Učinili jsme již nahoře zmínku o tom, kterak to oznamoval císař po svém příchodu do Jihlavy Basilejským poslům. Stalo pak se to vyjednávání v Třebíči na Moravě, kdež Táboři posud ještě na kláštere mocné seděli. Císař jeda tudy se svým dvorem právě na sněm Jihlavský zastavil se tu. Slyše, že s ním Táboři chtějí vyjednávat, vzal na se tvář neobyčejně přívětivou, což ovšem tenkrát u Tábořův hned podezření a nedůvěru zbudilo. Osvědčoval se lícoměrně, že již dávno přál sobě smířiti se s Táboři, kdyby mu jiní lidé překážek v tom nečinili, horlil sám také proti důstojníkům Římské církve, proti lakomství a pýše kněží, jež viděl a zkusil prý ve sboru Kostnickém, při korunování svém v Římě, a posléze také v Basileji; ujišťoval, že vždy dával sobě záležeti na opravě církve, ale že nemohl odolati sám jediný proti takovému množství; nyní však že chce vstoupiti v umluvu s Táboři ne skrze jednatele, jížto prý nikdy nemívají té lásky k pokoji, jako on, ale sám skrze sebe, jak mile kompaktáty s veškerým královstvím dokonány budou. Tak chtěl Sigmunt Táboři vlákati do pastí; a oni, jakkoliv se málo spoléhali na upřímnost takových jeho řečí, přece si mysli, že dobře bude kořistiti z jeho sklonnosti, a podávali se mu k umlouvám.

Nyní chtěl císař, jsa v Praze, také s Tábořskou záležitostí k nějakému konci přijíti. Připomeň sobě laskavý čtenáři, kterak přede

dvěma léty mistru Petru Paynemu od sněmu svatohavelského r. 1434 uloženo bylo, aby mezi stranou kališnickou čili Rokycanovou a táboorskou mocný rozsudek učinil. Payne toho do té doby ještě neučinil, nyní však okolo sv. Václava byl k tomu od císaře a pánův českých téměř násilím donucen. Vydal tedy rozsudek avšak téměř ve všech sporných otázkách ku prospěchu strany Rokycanovy, ačkoliv sám co soudce toho netajil, že jeho osobní přesvědčení všude s jeho rozsudkem nesouhlasí. Přišel pak kněz Mikuláš z Pelhřimova pod listem bezpečnosti osobně do Prahy, a dne 22. října 1436 u přítomnosti císaře, legátův, mistrův a českých pánův dokazoval, kterak Paynův rozsudek právní platnosti mít nemůže, byv vynešen v nepřítomnosti strany Táboorské a bez jejího slyšení, pak že se uchyluje od předepsaného pravidla, totiž od nejvyššího soudce v Chebu umluveného. Však to mu nyní málo posloužilo; císař Sigmunt byl již mezi tím věci Táboorské podal na rozsudek pánův Oldřicha z Rosenberka a Přibíka z Klenového, a ti učinili po mnohém jednání v Třeboni dne 16. října následující výnos: 1) aby kněz Bedřich a obec Táboorská nebyli od zákona Božího mocí tištěni; kdyby však se komu zdálo, žeby co proti písmu neb zákonu Božímu drželi, a to by svatým písmem dokázal, že to mají opravit. 2) Císař má město Tábor i s městem Ústím bývalým a všecko, cokoliv k Ústí od starodávna přísluší, od dědicův, pánův z Ústí, vysvoboditi. 3) Za šest let pořád zběhlých mají sobě Tábořští sami konšely saditi, a po šesti letech teprv císař neb úředníci jeho, však bez brání obyčejných tax. 4) Na vojny nemají Tábořští býti nuceni, leda jako jiná města královská; věznové pak jejich všickni v Čechách, na Moravě i v Rakousích aby s obou stran propuštěni byli. 5) Všecka zboží v Čechách, na Moravě a v Rakousích válkou dobytá, mají pustiti, ale zboží služebníkův jejich mají při těchto zůstati. 6) Císař zapíše jim zboží kláštera Louňovického, kterého se byli již r. 1420 zmocnili a k městu svému Táboru připojili, v ceně 2500 kop grošův Pražských tak, aby výplata toho zboží celý rok napřed ohlášena byla. Konečně pojištěny jsou městu Táboru všechny spůsoby a výhody českých měst královských.

Když toto rozřešení věci Táboorských císaři bylo dodáno, shledal, že první článek víry se týká a že také to proti kompaktátům čelí, aby se Táboři při svém zvláštním sektářství ponechati měli; i podal ten článek dne 28. října k uvážení legátům a kališnickým kněžím, rka při tom: že ačkoliv přišel do země k upokojení

jejímu a k zastavení všech válek, však proti těmto kacírským Táborům žeby raději mečem nežli slovem jednal. To ovšem znělo zcela jinak než ona vlídnost, s jakou Táborům ještě před pěti měsíci v Třebíči odpovídal, a na kterou byl již dávno zapomněl. Legátové onen článek, jak bylo možná nadíti se, rozhodně zavrhovali; pánové čeští i radové císařští snažně je prosili, aby odporu nekladli, proto žeby císař i celá země Česká novou válku podstoupiti a velmi mnoho utrpěti musili. A však sám Rokycana se tomu článku protivil radě toliko k opatrnému jednání v té věci, aby snad násilí knězi Bedřichovi činěné nezískalo jemu v zemi přátel a nových pomocníkův. Tak se podle rady Rokycanovy stalo; jednání trvalo ovšem delší čas, až se dne 16. listopadu 1436 stala umluva mezi Rokycanou co voleným arcibiskupem a mezi knězem Bedřichem a obcí Táboorskou, že o všechny církevní věci, které posud jsou na sporu, mají nový a to konečný rozsudek podle soudce v Chebu umluveného čtyři mistři a kněží vynesti, totiž Payne, Martin Lupáč, Václav z Dráchova a Buzek z Kdyně; jejich rozsudku pak žeby obě strany měly zvynknouti ústy, srdcem i skutkem. Lhůta k vynešení toho rozsudku dána byla do suchých dní postních nejprve příštích. Po dvou dnech zas, 18. listopadu, učinili splnomocnění umluvců mezi císařem a mezi kněžími Bedřichem, Mikulášem z Pelhřimova a Václavem Korandou i vši obcí Táboorskou, totiž pánové Oldřich hrabě Celský, Oldřich z Rosenberka, Aleš Holický ze Šternberka, Hynce Ptáček, Kašpar Šlik, Hašek z Waldšteina, Arnošt z Vlašimi, Přibík z Klenového a Jan z Kunwaldu, král. podkomoří, výnos čili odpověď takovou, že Táboři a přívrženci jejich nemají násilím tištění býti od zákona Božího ani od obřadův, jichžto potud při službách Božích užívali, avšak že se potom podrobiti mají rozsudku čtyř mistrův nahoře řečených. K tomu ještě dodáno, že všecko, cokoliv v této příčině mezi císařem a obcí Táboorskou až po tu dobu se přihodilo, že má vše dáno býti v zapomenutí, a císař jakožto pán milostivý že nemá jim toho nikdy ve zlém zpomínati. S takovou proménou prvního článku potvrzeny jsou konečně články umluvy Třeboňské, a císař dal na to Táboorské obci majestát svůj pod zlatou pečeti. Od té doby počítá se město Tábor mezi města královská. A poněvadž rozsudek výše řečených čtyř mistrův, kterýž měl o suchých dnech postních roku 1437 vynešen býti, pro jiné mezi tím nastalé bouře a spory ani nestal se, ačkoliv se Táboři k jeho slyšení svým časem byli do-

stavili; nabyla dotčená smlouva stálosti a konečné platnosti, a postavení strany Tábořské zakládalo se napotom na ní po všechem čas jejího trvání.

Podobná umluva stala se v týchže dnech také s městem Kolínem, kteréž s celým panstvím knězi Bedřichovi ze Strážnice od císaře do výplaty zastaveno bylo. Také s panem Jakoubkem z Vřesovic stalo se na rovnání; i on mimo jiné statky od císaře dostal město Chomůtov a zboží někdy kláštera Teplického v držení zápisné, až by někdy mohly od krále Českého vyplaceny býti. O všem tomto jednání císař Sigmunt Basilejským legátům toliko jednoduše zprávu dal, netázaje se jich nic, zdali s tím vším srozuměni jsou.

Kněz Bedřich ze Strážnice, nynější hejtman Tábořský, potom se ještě dne 4. července 1437 bezpochyby na základě 5. článku smlouvy Třeboňské ve jménu obce Tábořské smluvil s panem Oldřichem z Rosenberka, že mu hradu Příbenic, jež Táboři již 16 let mocně drželi, za 900 kop grošův Pražských postoupí, jestliže jej sám pobořiti dá, což se také hned stalo, tak že oba Příbenické hrady tenkrátě dočista zahlazeny byly.

Odpor Králové Hradce proti císaři Sigmuntovi.

1436 září — prosinec. 1437 leden — do začátku března.

Králové Hradec, prvé město strany Siroťců, nyní Tábořské, bylo sídlo kněze Ambrože, který hned od počátku války svou horlivostí v duchu Žižkově nad jiné kněží vynikal; proto také Hradec nejdéle se vzpouzel, podati se k poslušenství císaři Sigmuntovi, od něhož v ohledu na řády církevní shovívavosti a snášlivosti nebylo se nadíti. Kněz Ambrož provozoval vládu v tom městě do nejdelšího času, a pozorovav záhy, že se v měšťanstvu rozdělení stalo, žeby někteří chtěli s císařem v umluvy vejíti, jiní zase o něm ani slyšeti nechtějí, povolal k sobě na Hradec dne 27. září 1436 rytíře Zdislava Mnicha z Roudnice s valnou ozbrojenou mocí. Učiniv toho rytíře hejtmanem města Hradce, hned potom čelnější měšťany, kteří se k Sigmuntovi klonili, násilím z města vyhnal a ve zjevný odboj proti císaři se postavil. Také dal dva kostely v předměstích, sv. Mikuláše a sv. Petra, pobořiti. Tím se začala nová válka, která až do následujícího roku trvala. Císař rozkázal, aby ze všelikých krajův českých branný lid proti Hradci táhl, i aby slavný rytíř Diviš Bořek

z Miletínka co vůdce postavil se v čelo toho vojska. Pan Diviš, seděním na Kunětické Hoře, blízký soused Hradeckých, nemeškal, válečnou mocí sobě svěřenou Hradec oblehnouti a všechno spojení města s venkovem zameziti, tak že v něm brzo veliká drahosta povstala. Hradečtí činily časté výpady, hledíce nejen obléhatelům, ale také na statku samého pana Diviše Bořka jemu škoditi, jakož se jim podařilo, všechny mlýny jeho spáliti. Však za to také sami mnoho utrpěli. Vytáhli v den Věch Svatých, 1. listopadu 1436 i s děly k dobývání tvrze Plačic, byli však od páně Divišova vojska krutě odehnáni, tak že mnoho zabitých na místě ležeti nechali. Na to přitáhla v úterý dne 6. listopadu nová vojska Divišovi k pomoci, a to pod Vilémem Kostkou z Postupic, kterýž tehdež již držel biskupské panství Litomyšlské, a pod Janem Pardusem z Vratkova. Oba se položili polem u vsi Vysoké, jiní dva vůdcové, pan Hýnek Hlaváč z Dubé a rytíř Jan Černín měli své stany ve vsi Výrově a sám Diviš Bořek z Miletínka ležel v Plačicích. Však téhož dne za prvního soumraku noci na středu vyšel hejtman Hradecký, rytíř Zdislav Mnich, se svými bojovníky tajně z města pěšky na vojsko Kostkovo a Pardusovo u Vysoké, a shlédnouce je udeřili jim do vozův, zapálili jim boudy a stany, a pana Viléma Kostku z Postupic, dopadše jej v stanu již na loži odpovídajícího, zabili. Smrtí Kostkovou ztratili Čechové jednu z nejbystřejších hlav svých; on zvláště co jednatel ve věcech politických i církevních několikráte býval předním mezi posly od království Českého do Polska, ku sboru Basilejskému a jinam vyslaných. Císař Sigmunt zapsal mu krátce před tím, 21. září 1436 panství biskupství Litomyšlského, jež pan Vilém před nějakým časem již držel po Jeníkově z Nedanic. Když Basilejští legátové v Praze uslyšeli o takové jeho smrti, těšili se z ní pravice, že ho spravedlivě zastihla jakožto svato-krádce, že se v biskupské zboží uvázal.

Diviš Bořek dověděl se o této porážce, zapálil sám tvrz Plačickou, se svým lidem s pole strhl a na Kunětickou Horu se utekl. Od té chvíle vedla se ta válka proti Hradeckým ochable. Mezi tím kněz Bedřich ze Strážnice dal se od císaře navesti, že sám dvakrát do Králové Hradce dojel, aby se také o smíření města s císařem přičinil; nalezl tam však smýšlení císaři velmi odporné, ano se stalo, že při druhé návštěvě dne 30. listopadu s ním jako se zrádcem nakládali, a kněz Ambrož rozkázal, aby ho jali a co vězně do věže u Mýtské brány uvrhli.

Nepobyt tu dlouho, dostal se kněz Bedřich spůsobem nám nepovědomým na svobodu zase. Hradečané pak, chtěje protivníkům svým škoditi, o štědrém večeru Sezemice přepadli, vybrali a vypálili. O novém roce, 1. ledna 1437, vypravili se pro dříví do lesa; a pan Diviš na Kunětické Hoře uslyšev to, udělal na ně zálohu, a zaskočiv je odehnal je od koní a od vozův, a na tři sta koní jim vzal. Hradečtí potom 30. ledna vypravili se s velikým dělem k Libišanům, a však nedobývše Libišan přijeli zase do Hradce vezouce s sebou několik raněných.

Však měšťané Hradečtí, vidouce že konečně přece podlehnouti musejí, počali proti knězi Ambrožovi a jeho násilnému panování ve městě reptati a čím dál tím více k míru se kloniti. Sám hejtmán městský, rytíř Zdislav Mnich, zajel s panem Janem Koldou dne 12. února 1437 o své ujmě k císaři do Prahy podáváje se mu k umluvě. Byv, jak se zdá, dobře přijat, vrátil se zas do Hradce, a smlouval se tajně s měšťany tak dlouho, až spiknutí proti knězi Ambrožovi k výbuchu doznělo. I vzbouřila se v noci z 3. na 4. března 1437 celá obec proti Ambrožovi, a přemohši žoldnéře, jichž bylo jízdných na 300 a pěších na 700, zmocnila se města svého činic útok na dům kněžský. Kněz Ambrož nemaje tušení o síle toho vzbouření, vyšel z domu svého se svátostí oltářní v rukou a svolával lidi proti straně odbojné. Však byv přemožen dal se na útek, i skočiv z hradeb městských zlámal nohu i ruku. Tak upadl v zajetí a s ním také kněz Jakub Vlk, někdy kazatel a nástupce Jana Želivského při chrámě panny Marie Sněžné na Novém městě Pražském, kterýž r. 1434 odtamtud vyhnán byv tuto v Hradci přítulek nalezl. Lid vzbouřený zjímal také všecky zvláštní přívržence obou těch kněží, a do šatlavy je uvrhl. Jenom kněz Martin Prostředek, sebrav lidi touto bouří z města vyhnané, táhl s nimi k panu Roháčovi z Dubé na hrad Sion. Hradečtí povolali všecky své prvé za kněze Ambrože z města vypovězené spoluměšťany zpět, sadili sobě nové konšely, a poslali do Prahy k císaři, že chtějí poddati se na spůsob jiných měst a učiniti jemu poslušenství a přísahy, však pod tou výminkou, aby konšelův jich nově zvolených neménili do roka, nové berně mezi tím od země povolené aby platiti a zbořených klášterův stavěti nemusili. Císař svoliv k těm výminkám, přijal Hradec na milost a vydal měšťanům listy na to pod pečeti majestátu svého. Rytíř Zdislav Mnich tímto převratem, jež hlavně sám připravoval, ničeho nezískal: Hradečtí vzavše

mu hejtmanství svého města vypudili jej, a milosti císaře Sigmunta nepožil.

Obnova kostelních řádův v Praze.

1436 listopad — prosinec.

Dne 8. listopadu 1436 přišli Basilejští poslové k císaři Sigmuntovi stěžující sobě, že již více než po dva měsíce v Praze nadarmo čekají, a že se posud neprovedla oprava řádův kostelních dle kompaktát: vždy prý se ještě svátost oltářní také nemluvnátkům podává, vždy se při mši svaté ještě evangelium a epištoly v českém jazyce čítají, posud se neuvodí ani líbání míru ani užívá svěcené vody, na kázáních prý se mnoho bludného a pohoršlivého pronáší; také odpírá se katolíkům přísluhování svátostmi, pohřbu ba i měšťanského práva v obcích Prazských, — oni, legátové, že se již na ty a takové neřesti dívati a jim déle shovívati nemohou. Sigmunt byl rozčilen, a jakož v takovém stavu vždy podivné řeči vedl, dal jim tuto pozoruhodnou odpověď řka: „Tolik omrzlostí, jako nyní, nezakusil jsem v celém svém živobytí nikdy, leda když jsem byl jat v Uhrách, ale nynější mé zajetí trvá déle; tyto dni poslal jsem kněze Bedřicha ke Hradeckým na vyjednávání míru; až bude mír ten uzavřen, svolám sněm celého království, a budu na něm jednati o provedení a držení kompaktát, o obnovení soudu zemského, o navrácení statkův pobraných, o slušné nadání dvoru královského a o vyvedení proti Turkům všech lotrdův tuto zemi znepokojujících; sněm ten sejde se asi po třech neb po čtyrech nedělích; potud, prosím vás, mějte ještě strpení.“ Legátové s tou odpovědí nebyli spokojeni, a proto dne 27. listopadu zadali u císaře písemní žádost, doléhající zvláště na to, aby bez dalšího odkládání všecky obřady Římské církve se zachovávaly, aby se posvátné hodinky říkaly, krucifixy, obrazy a svěcená voda v kostelích uvedly, mše aby se naskrze jen latinsky sloužila, hromniční svíce, popel, jehnědy čili kočičky na květnou neděli, velikonoční pokrmy a jiné věci posvěcovaly. Dále žádali, aby všemi sedmi svátostmi církevními posluhováno bylo podle řádu církve obecné, aby přijímajícím pod obojí spůsobou vždy říkáno bylo, že pod spůsobou chleba ne tělo toliko, ani pod spůsobou vína krev toliko, ale pod každou spůsobou jest celý Kristus, a že tu potom již nezůstává podstata tělesného chleba ani vína; faráři aby ku kostelům jednání bývali dle zákonův a spůsobův církve obecné; aby se nebránilo poutem a oběram aniž byly tupeny, konečně

poslušenství sboru církevnímu a Římskému papeži aby se zachovávalo v pravdě a ve skutku.

Že však legátové tak nedočkavě naléhali na vyplnění svých žádostí, ozval se také národ s Rokycanou v čele, pronášeje stížnosti své na to, že legátové k okolním knížatům a národům do té chvíle ještě nedali od sebe listův na očištění dobré pověsti národu Českého, že mnozí faráři v kostelích, kde se ode dávna pod obojí přísluhovalo, nyní již se zdráhají přísluhovati z kalicha, že biskup Olomoucký a kněží jemu podřízení pod obojí rozdávati nechtějí, ba že biskup každého kněze, který by tak činiti chtěl, na kteroukoliv faru dosaditi se zpěčuje, a co podobných žalob více bylo. Byly pak hádky o to mezi legáty a Rokycanou po několik neděl, až se Rokycana odhodlal, učiniti tomu konec, podrobuje se všemu, cokoliv legátové žádali, a vymínuje sobě toliko dva kusy, o kterých by se na sboru Basilejském k doplnění kompaktát ještě dále mělo jednati. Tyto dva kusy byly: rozdávání oltářní svátosti dítkám, druhý čtení evangelií a epištol při mši v českém jazyce. Až se Čechové v těchto dvou kusích se sborem srovnají, potom že kompaktáta za doplnění považována budou. Tak se prozatím usrozumění stalo, a následkem toho počaly se hned v neděli 23. prosince 1436 ve všech kostelích Pražských konati služby Boží tak, jak od legátův žádáno a předepsáno bylo. Poněvadž pak v předešlých bouřích všecky obrazy a sochy svatých na oltářích potlučeny byly, postaveny jsou na oltáře nové tabulové obrazy.

Zatím jeden z legátův, Jan z Palomar, Španěl, arcijahen Barcellonský a soudce síně papežovy, opustil Prahu již před tím dne 18. prosince, druhý pak, Martin Berner, děkan Turonský, následoval jej po několika nedělích, vraceje se za ním do Basileje. Zůstali jenom, Filibert, biskup Konstanský z Francie a Tomáš Ebendorfer z Haselbachu, kanovník Vídeňský. Biskup Filibert bděl napotom nad zachováváním kompaktát a provozoval sám moc biskupskou v Čechách, pokračuje v birmování a svěcení netoliko kostelův a oltářův, ale i mnohých zákův na kněžství, a sice podobojích tak dobře jako pod jednou.

Mezi tím časem, co se tyto církevní věci jednaly, slavil císař Sigmunt co král Český v prvních dnech měsíce října 1436 na Staroměstském náměstí obřad udělování léna některým knížatům Slezským a Opavským.

V pátek na to, 5. října, bylo klání čili rytířské hry na Pražském mostě; nějaký Jan řečený Larva klál s císařovým dvořenínem

řečeným Michalem, a svrhl jest jeho daleko, tak že prý ledva dýchal; potom prý ještě jiné Uhry v kolbě udatně jako rukavici metal. V jiný den, 30. listopadu 1436, byla opět velká slavnost na Staroměstském náměstí: Sigmunt sedě opět v majestátu svém na trůnu, povýšil co císař Římský synovce císařové Barbory, hraběte Oldřicha Celského, do stavu knížecího svatě Římské říše, uděliv mu mnohé znameňité výsady na jeho rozsáhlých statcích, kteréž měl v Štýrsku, Rakousích, Korutanech, Krajíně a v Charvatsku. Byli při tom císařová, všickni v Praze přítomní knížata a čeští pánové.

Obnovení soudu zemského. Zvelebení Kutné Hory. Svolení nové berně.

1437 leden — únor.

Císař Sigmunt dal během měsíce prosince 1436 po všech městech a městečkách na trzích veřejně svolávat, že na nový rok valný sněm v Praze držán bude, na kterýž každý, kdo k tomu právo má, nemá obměškati dostaviti se; neboť netoliko mají se církevní věci v konečnou jednotu uvesti, ale také zemský řád, po všechna léta předešlá porušený a potuchlý, má zase podle práv starodávně v království Českém držaných býti nově uveden. Skutečně počal tento památný sněm dne 1. ledna 1437, a zasedání jeho trvalo asi šest neděl, jak se zdá, nejvíce ve hlavní síni Staroměstské radnice. Tři hlavní věci na něm se ujednaly; rozhodlo se totiž o sedání v lavicích, urovnaly se poměry v Kutné Hoře, a svolena jest všeobecná berně na potřeby království Českého.

Sedáním v lavicích nazývalo se právo zasedati v nejvyšším soudu zemském. Zemský soud zasedal čtyřikrát do roka vždy o suchých dnech na hradě Pražském pod předsednictvím buď samého krále aneb jeho náměstka. Jemu po boku sedávalo dvanáctero kmetův co rádcův a pomocníkův jeho při vládě zemské, jichžto sobě vybíral ze sněmu dle žádosti sněmovní. Tito kmetové nebyli tedy pouze soudcové ale spolu nejvyššími úředníky při správě zemské, takoruka prostředníky mezi králem a národem. Proto přísahali jak králi tak i zemi čili národu; jiných rádcův a úředníkův vedle nich mohl si král dle libosti voliti. Ve 14. století stalo se již utvrzeným obyčejem, že jenom mužové panického stavu zemskými kmety býti mohli, a když ku konci toho století král Václav IV. osoby nižšího stavu mezi zemské kmety sázel, povstaly ony žalostné bouře, jež pánové zemští proti

němu zdvihali. Již to běh věku s sebou přinášel, že mužové nižších stavů také docházeli přízně královské a že nadání byvše statky a hojnými důchody také chtěli počítáni býti do stavu panského, ač se třeba sedláky neb služebníky byli zrodili. Pánové však byvše již naplněni duchem německého feudalismu, dle kterého se stavové a třídy obyvatelstva přísně mezi sebou rozdělovali, nechtěli milostníky od krále Václava povýšené mezi sebe přijímati: nyní však zemané čili stav rytířský nabyvše ve válce husitské na mnoze veliké moci, nazývali to již právem svým, že také nejvyšších úřadův zemských zastávati mohou, ačkoliv na to výsad a písemností neměli; pročez nyní také mocně se o to zasazovati počali. Ba i měšťanský stav se o to již pokoušel, chtěje nápodobně míti účastenství v nejvyšším zemském soudu; však poznáv brzy nemožnost provedení toho, pustil od takové snahy své.

Míjel již osmnáctý rok, co nebylo v království nejvyššího soudu zemského, a kdokoliv práva k druhému pohledával neb křivdy snášel, musel na druhého moci sáhati. Nyní měl císař Sigmunt zemský soud obnoviti. Obě strany, pánové i rytíři, to na něj vznesli, aby je v příčině práva zasedání v lavicích mocně rozsoudil. Nebyla to snadná věc, v tom oběma stranám vyhověti. S patrnou rozpacitostí učinil tedy Sigmunt dne 26. ledna 1437 v plném shromáždění sněmovníkův ve hlavní síni Staroměstské radnice mocný rozsudek svůj: že nejvyšší komorník a nejvyšší sudí mají býti z pánův, nejvyšší zemský písař ze stavu rytířského, jiných pánův k soudu vybraných má býti dvanáct, a rytířův osm; toto ustanovení pak má po dvě léta platnost míti až jak se dále ukáže.

Hned téhož dne byli od něho také nejvyšší úředníci i kmetové nejvyššího soudu jmenováni a ohlášení. Čechové byli žádali, aby všickni tito byli pod obojí, císař však jmenoval pány do polovice strany pod jednou, a do polovice pány pod obojí, a to jen takové, kteří se srovnávali s mistrem Janem z Příbrami, sboru Basilejskému zcela oddaným. Přívrženci mistra Rokycany naprosto vyloučení jsou, a nejráznější mužové, kteří o uvedení císaře Sigmunta největších zásluh měli, jako Diviš Bořek z Miletinka, Petr mladší Zmrzlík ze Svojšína, Jan Hertvík z Rousínova, Jan Smiřický a jiní, nedostali žádného úřadu. Tak byli Čechové Sigmuntovým jednáním opět z jednoho velikého omylu vyvedeni. Také menší úřady obsadil císař ve smyslu podobném. Veliký soud zemský

byl pak hned třetího dne po jmenování členův jeho, 28. ledna, na hradě Pražském pod osobním předsedáním císařovým otevřen, i stali se na něm mnozí nálezoové důležití pro řád a pokoj zemský.

Výtěžky z Hor Kutných byly se během války náramně ztenčily, aniž Horníkům ochuzelým a v díle svém obmezeným možná bylo, zvelebení hor o své ujmě podniknouti. Bylať Kutná Hora nyní město čisté české a arcíhusitské; císaři Sigmuntovi na tom velice záleželo, aby hornictví tam brzy zase obživlo a opět bylo nejvydatnějším pramenem důchodův královských, jako před tím bývalo. Proto vešel v jednání s Horníky, žádaje od nich, aby staré horníky německé, hor a dolův vědomé, však před léty z města vypuzené, opět k sobě přijali, s nimi za jedno byli a při zvelebování těch hor sobě společně radili a pomáhali. I přivolav před sebe obojích horníkův, to jest starých i nynějších, žádal a radil jim, aby jak k dobrému královské komory, tak k obecnému vši země a k svému vlastnímu prospěchu ve smlouvu a jednotu ku společnému dělání těch hor věšli, k čemuž čeští horníci se vši obcí svolivše dne 6. února 1437 před císařem a králem a obecním sněmem vši země České v Praze se postavili, oznamujíce, že jsou se s německými horníky, kteří navrátilvše se tuto se také postavili, křesťansky smířili a v tom se smluvili, že všecko co se jest kdy v těch zástích a časích válečných prockoliv a kterakkoliv mezi nimi stalo, ze srdce sobě a na věky prominouti, a sobě slíbiti chtějí, ve všech věcech řádných a spravedlivých, a zvláště, což by se jich práv a svobod dotýkalo, věrně sobě a upřímně i za jeden člověk radni a pomocni býti. Dále oznamovali horníci Čechové, že starým horníkům Němcům kostel sv. Barbory postupují, aby oni při něm svých kněží míti mohli, kteřížby jim přísluhovali podle řádu Římské církve pod jednou, však pod tou výminkou, že na svých kázáních žádného z obyvatelův Horských od přijímání oltářní svátosti pod obojí způsobou podle kompaktát rozpakovati nemají; dále že ani jedni ani druhí žádných bouří ani různých působití a činiti nemají, že se toliko z písma svatého proti hříchům lidským s obojí strany kázati, jakož i lid k lásce, jednotě a svornosti vésti bude. I tak potvrzena jest ta smlouva od krále i od sněmu zemského, a jakož Kutná Hora dala někdy první krutý příklad nesnášlivosti německé, tak předešla nyní opět co česká obec jiná města česká příkladem zákonného narovnání a pokojného spolubydlení obou stran ná-

boženských a národních, rozřešivši otázku o náboženství a národnosti ponejprv v duchu mírnějším a volnějším. Skvěle se to ukázalo způsobem, jakým později, jmenovitě působením mincmistra Jana Čabelického ze Soutic, starým horníkům domy jejich navracovány byly. Starší horníci, kteří se byli z ciziny do Kutné Hory navrátili, měli sami určití cenu domův svých; noví držitelé jejich měli buď polovici této ceny od starého majetníka v penězích vzíti, a jemu za to dům postoupiti, anebo starému majetníku polovici ceny domu dáti a za to dům dědičně podržeti. Kde ale noví horníci na své domy znamenitější náklady učinili a je polepšili, měli míti na vůli, buďto dvě třetiny ceny od starého majetníka vzíti, a dům jemu postoupiti, aneb třetinu ceny jemu dáti, a dům dědičně obdržeti. Z příčiny nynější probuzenosti Čechův v Kutné Hoře stalo se však, že Němci na Horu nově přibylí již v druhém neb třetím pokolení s Čechy v jedno splynuli, a němčina z města zmizela.

Brzo po urovnání věcí Kutnohorských dal císař na sněmě čísti vyzvání k stavům království, aby mu povolena byla všeobecná berně. Žádost taková byla ovšem spravedlivá, proto že pro rozzastavení všech statkův korunních král neměl ještě jiných příjmův, leda platy komorní z měst královských a některá cla; Kutná Hora pak měla teprv novým nákladem obživnouti, měla-li se opět státi hlavním pramenem důchodův královských. Císař sněmovníkům předkládal, že má-li pokoj a řád v zemi zjednan býti, má-li se zákonům a rozkazům vrchnosti průchod zjednati, země mu v tom nápomocna býti musí. Sněm tedy svolil, ač mnozí odpírali, k neobyčejné a posud neslýchané berni, totiž aby se do královské komory celý jeden úrok, polovice o středopostí, 7. března, druhá polovice o sv. Vavřinci, 10. srpna, zaplatil, i znamenalo to sumu všech poplatkův a daní, kteréž úročníci čili poddaní v celém království svým páním byli povinni platiti. Byliť pak hned po všech krajích berníci ustanoveni, zvláštní stavu panského, zvláštní rytířského, a dne 10. února 1437 obnoven jest úřad komory královské. Císař chtěl po vybrání té berně co nejvíc možná zastavených hradův královských a od šlechty uchvácených statkův církevních vyplatiti a dílem své komoře, dílem klášterům a kostelům zas přikázati; — zůstalo však při pouhém chtění, neboť zanedbav vyvaditi statky církevní sám největší ránu zadal církvi katolické v Čechách, která z té příčiny větší díl svých bývalých majetkův ztratila. Peníze zatím vydaly se na jiné

věci: jako za válek mnoho starých hradův po-bořeno bylo, tak zas jiných nových nastaveno bylo, které nemajíce panství pod sebou, mohly se státi a stávaly se skutečné sídly ozbrojených loupežníkův; císař jal se skupovati je anebo i moci jich dobývati, a tak dostav jich drahný počet, všechny dával zase bořiti. I obořen jest té doby jeho kázáním zejména také Žižkův někdejší hrad Kalich za Litoměřici. Děvín hrad u Prahy naproti Vyšehradu a jiných podobných více. Jinou část berně vynaložil císař na vyvedení zbývajících ještě v zemi bojovníkův Tábořských, kteří u Lipan nepadli a po rozličných městech a hradech dosud se přechovávali; dal jich totiž drahný počet najmouti na žold do války proti Turkům, a vůdce po létech proslavený, Jan Jiskra z Brandýsa, vyvedl je ze země do Uher, kdež v Prešpurku 19. května 1437 na lodě napřed k tomu přichystané vstoupili a po Dunaji až po Srbský Bělehrad plaveni byli. Tam se spojili s vojskem uherským a nějakým počtem Polákův, a znamenitě posloužili k zapuzení Turkův, kteří pod sultanem Muradem toho roku záhubný vpád učinili do Srbska a do Sremu. Tak císař Sigmunt provedl svůj tajný úmysl proti bojovným rotám husitským, s kterým se byl v řeči s Basilejskými legáty napřed prozradil.

Korunovace císařovny Barbory. Potvrzení kompaktát. Mnichové zas v Praze. Den svátosti.

1437 10. února — 12. dubna.

Chrám sv. Víta na hradě Pražském po čas války krom ztráty skvostných hrobův ss. patronův, jež však císař Sigmunt sám oloupiti dal, a nějakého počtu uměleckých pokladů na oltářích a církevních nádobách, jinak na stavení žádné pohromy neutrpěl. Nyní se k němu kapitola z vyhnanství byla zase navrátila, a že po delší čas v moci kališníkův se nalézal, uznával biskup Filibert potřebu nového vysvěcení jeho. K tomu výkonu zvolena jest neděle 10. února 1437, a když byl řečený biskup chrám ve všech jeho částech nově posvětil, uvedl císař Sigmunt k němu zase 12 kanovníkův, tolikéž vikářův a jiných duchovních lidí počet dosti veliký, učiniv pro ně nové nadání z komory královské.

Po vysvěcení chrámu slavila se v něm hned druhého dne, 11. února, korunovace císařovy manželky, Barbory Celské, na království České. Slavný obřad vykonal biskup Filibert pomocí Jana, arcibiskupa Koločského z Uher,

kněžny abatyše od sv. Jiří, opata Zbraslavského a jiných prelátův. Přítomni byli kromě samého císaře knížata Štětínský, Těšínský a jiní, všickni nejpřednější pánové čeští, množství nižší šlechty, zastupitelé Pražských a jiných měst královských; jen mistr Rokycana a kněží strany jeho z úmyslu k této slavnosti pozváni nebyli. A když bylo po korunování a po mši, jela královna na koni pod nebesy a v královské přípravě ze hradu do města dolů do svého dvoru se slávou velikou. Císař Sigmunt, manžel její, zapsal jí v den korunovace s vědomím sněmu českého, kterýž v ten čas ještě pohromadě byl, obyčejné věno Českých královen, totiž města Hradec Králové (který se v ten čas císaři ještě nebyl poddal), Chrudim, Vysoké Mýto, Poličku, Jaroměř, Dvůr Králové, Trutnov a Mělník, potom hrady a městečka Albrechtice, Lichtenburk, Ronov pod ním, Chotěboř, Svojanov s velkým panstvím a jiných statkův a důchodův více. Mnohé z řečených měst a statkův byly ovšem ještě buď v cizí moci, buď v zástavě, a měly se teprv osvoboditi neb vyplatiti; zatím mělo se královně z důchodův Kutnohorských týdně 60 hřiven stříbra odváděti.

Potvrzovací listiny čili ratifikace kompaktát Jihlavských od sboru Basilejského, dlouho toužebně očekávané došly do Prahy k rukou biskupa Filiberta teprv nyní, a to právě v týž den korunovace královny. Odevzdání jejich císaři stalo se teprv třetího dne, 13. února, ve slavném shromáždění pánův, šlechty, měšťanův a mistrův Pražských, jakož i Rokycany a kněží jeho; druhého dne pak čteny jsou veřejně všemu lidu českým jazykem ve Staroměstské radnici. Obsah jejich zbudil všeobecnou spokojenost, však ne tak bully jiné s nimi zároveň od sboru přišlé. V těch totiž činilo se císaři napomenutí, aby zastavil v Čechách podávání svátosti oltářní dítkám, potom aby mistra Petra Payna, kterýž prý neprávě o proměnění chleba a vína smýšlí, bez prodlení do Basileje vypravil, a v jedné bulle žádal sbor, aby Čechové pod obojí ke dni 11. března nové poselství do Basileje vypravili, kdež prý se má rozhodnouti o přijímání pod obojí, zdali jest ku spasení duší potřebné čili nic, a to rozhodnutí že sbor učiní, buďte si Čechové přítomní neb nebudte. Tuto poslední bulu podržel biskup Filibert za sebou uznávaje krátkost této v ní položené lhůty, však hned také do Basileje psal, že se prodloužiti musí. O rozdávání dítkám svátosti oltářní smýšleli všickni Čechové svorně, Příbramovci tak dobře jako Rokycana, i ač biskup Filibert tvrdil, že o tom

v kompaktátech již rozhodnuto bylo, hájili se Čechové tím, že tato otázka ještě otevřena zůstala, a že se o ní ještě na sboru má jednati. A když biskup Filibert ustavičně na to naléhal, aby se kompaktáty dle jeho smyslu zachovávaly, obnovil Rokycana své stížnosti, že ani sbor ani legátové vždy ještě k národům okolním nedávali umluvených psaní na očistění pověsti a dobrého jména národu Českého, že staří kněží, vracející se z vyhnanství k svým farám, nikomu pod obojí rozdávatí nechtějí, že biskup Olomoucký zákům pod obojí svěcení na kněžství odpírá, lečby se kalicha k laikům odprísáhli, a mnohé jiné věci. Tyto žaloby podal Rokycana hned písemně dne 14. února, i opakoval je potom ještě dne 3. a 7. dubna, konečně 28. května, avšak vždy bez prospěchu, leda že biskup Filibert některé staré faráře pro odpírání kalicha laikům pokáral. Z té příčiny zašlo to vždy k větším kyselostem s obou stran, jakkoli strana husitská vždy povolnější býti se ukazovala.

Dne 10. března stalo se ve shromáždění kněží a šlechty usnešení, aby i na venkově českém uvedly se kostelní obrady a pořádky takové, jaké již o vánocích v Praze zavedeny byly, a to také s podobnými výminkami, aby se totiž večere Páně také dítkám jako dosud podávala, a čtení české při mši podrželo až do doplnění kompaktát. Císař chtěl míti v Praze pro sebe a pro svůj dvůr na blízku kostel cele katolický. Nejlépe se k tomu hodil klášterní chrám sv. Jakuba. Po čas válek chovali Pražané v klášteře vypuzených Minoritův při něm své stroje válečné a děla; nyní jej museli vyprázdniti, biskup Filibert pak 14. března chrám i klášter na novo posvětil, a zas do něho Minority uvedl. To byl počátek navracování se mnichův do Prahy, z čehož horliví kališníci ovšem málo potěšení měli. Brzy vrátili se kněží křížového řádu Johanitského na Malou stranu, Dominikáni k svatému Klimentu konec mostu, kající bratři čili křížovníci s červeným srdcem k svat. Kříži, Servité k Panně Marii na Botiči, několik opatů, jakož již dříve kněžna abatyše od svat. Jiří.

Nadešel „den svátostí,“ kterýž toho roku na 12. dubna, pátek po provodní neděli připadal. Již od roku 1419 nebyly v ten den svaté ostatky od císaře Karla nashromážděné a klénoty říšské ukazovány. Obnovila se nyní slavnost tato, a biskup Filibert ukazoval svátosti den před tím z hradu slavně přinesené opět v kapli Božího Těla na Novoměstském náměstí pomocí jiných prelátův a

kanovníkův u přítomnosti císaře, císařovny a dvora jejich a při velikém sběhu lidstva. Při té příležitosti bylo „z rozkázání císaře Sigmunta i legátův Basilejských v tom kostele ohlášeno česky, latině, uhersky a německy, že Čechové a Moravané tělo a krev Boží pod dvojí způsobou přijímající jsou věrní křesťané a praví synové církve,“ a pro větší oslavení toho dne i mnozí vězňové na svobodu propuštěni byli. Vyhlášení o pravověrnosti Čechův a Moravanův stalo se bezpochyby následkem neunaveného nalehání Rokycanova, aby dobré jméno národu obnoveno bylo. Bylyť pak na dvou kamenných deskách dva pozlacené nápisy na památku toho udělány, jeden český těmi samými slovy, jakž jsme je nahoře položili, druhý latinský, a zazděny jsou nade dveřmi kaple Božího Těla. Nyní se nalézají v českém museum a jsou nově pozlaceny.

Kterak mistr Rokycana nemilostí císařovou stíhán z Prahy ulekl.

1437 20. března — 17. června.

Dne 20. března voleny byly osoby, které na vyzvání sboru Basilejského k němu se poselstvím vypraviti měly. Císař Sigmunt hlavně o to stál, aby i mistr Rokycana k tomu poselství se připojil, proto že by ho rád byl z Prahy odstranil, kdež na svých kázáních lid proti počínání císařovu a legátův nepřestával dráždit. Rokycana poselství přijmouti nechtěl. Bylo to pak 7. dubna ve veřejném shromáždění, že sám císař Rokycanu prosil, aby se k poselství připojil, a mistr Prokop z Plzně mu domlouval, že byl s počátku takorba duší všeho jednání s církevním sborem, že jest proto nade všechny jiné zběhlejší ve věcech těchto, žeby se tedy z toho vytrhovati neměl. Rokycana dokazoval proti tomu obšírnou řečí, kterak by ta jízda do Basileje zcela zbytečna byla, proto že se tam shromážděným otcům nedostává ani pravého vědomí ani ochotnosti k vyhovění tomu, co Čechové žádají, i skončil svou řeč těmi slovy, řka: „Prokope! vždyť víš, co se jiným našincům stalo v Kostnici; totéž může se nám také přihoditi; já vím, kterak jsem u sboru osočen a jak velice mne v nenávisti mají.“ Na to se ozval císař Sigmunt u velikém rozhorlení řka: „A myslíš-li, že bych já pro tebe aneb pro toto město učinil něco proti své cti? Nedalť jsem glejtu svého (listu bezpečnosti) i sbor také?“ Takové osvědčení z úst právě Sigmuntových; kterýž také Husovi dal podobný list, nemohlo

Rokycanu upokojiti a jeho povolným učiniti, tím méně, čím náruživěji se císař naň osopoval pro jeho podněcování prý lidu na kázáních k nespokojenosti.

V samý „den svátosti,“ 12. dubna, byli farářové z celých Čech do velké kolleje Karlovy svoláni, a když se veliký počet kněží byl dostavil, volili ze sebe krajinské děkany. Zvoleným děkanům dával pak biskup Filibert naučení, kterak se mají dle kompaktát chovati. Z toho a již z jiných věcí před tím mohl mistr Rokycana co zvolený arcibiskup znamenati, že jej ode všeho řízení církevního vzdalují, a že nic co řídití nemá. Však již za několik dní dán mu nový důkaz nemilosti; k fary při chrámě panny Marie před Týnem táhl se starý farář Konrad, r. 1426 odtud vypuzený, a nyní lékař císařovny Barbory; ten se nyní odřekl té fary však jen k ruce kněze a mistra Jana řečeného Papouška ze Soběslavi, tehdaž právě rektora university, i musel se Rokycana dne 24. dubna z fary Týnské vystěhovati, a mistr Papoušek stal se místo něho farářem. Také kněz Pavel, farář u sv. Jiljí na Starém městě Pražském, Rokycanův nejhrošlivější stranník, byl své fary pozbaven, jsa přinucen jí postoupiti úhlavnímu odpůrci Rokycanovu, mistru Janu z Příbrami; na faru u sv. Jindřicha na Novém městě Pražském dostal se zas téhož nejlepší pomocník, mistr Prokop z Plzně. V Žatci spravovali té doby tamější fary mistr Petr Payne a kněz Václav Koranda ve smyslu tábořském; vrátili se však starí faráři do Žatče a oba řečení duchovníci museli jim far svých postoupiti. Payne přijel dne 15. dubna pod listem bezpečnosti do Prahy; tu však postaviv se před císařem Sigmuntem, pohádal se s ním i s biskupem Filibertem, tak že mu hned císař přikázal, aby království České opustil, dřív nežli mu dojde zaručená bezpečnost. Kněz Koranda zas musel se poručením císařovým zavázati, že nebude více kázati, že na Táboře bude bydleti a z toho města nevycházeti, jinak že bude utopen.

Dne 6. května donesly se císaři a biskupu Filibertovi zas nové žaloby na Rokycanu, kterak prý den před tím opět někde měl kázání lid velmi popuzující. Právil prý takto: „Již jsme odsouzeni pro rozdávání svátosti dítkám, nebyvše ani slyšáni, aniž proti nám jaké písmo náležité vedeno jest; skrze kompaktáty nejsme zavázáni, leč držeti se soudce v Chebě umluveného, to jest písma svatého, svatých doktorův a příkladu prvotní církve, ježto mluví pro nás a ne proti nám; majíce pravdu měli bychom

zasazovati se o ni až do smrti, ale toho již nikdo nečiní, ba praví se, že my již poznáváme se v bludu sami a pouštíme ode všeho, co dříve celému národu svatým bylo; již i zpívání české tupí se, které dříve všude se chválilo. Ubohé dítky! což jste zavinily, že lidé vás hájiti a o spasení vaše pečovati již nedbají! a co toho více bylo. Z řeči této povstal prý takový nářek a povyk ve městě, že se bylo obávati zbouření. Rokycana byv o to tázán, zapíral, žeby byl tak neb jinak svou řečí veřejný pokoj chtěl rušiti, i žádal, aby mu taková věc svědky byla dokázána; ba osvědčoval, že jest poslušen jak císaře tak biskupa legáta, toliko že si vyhrazuje kusy v kompaktátech ještě nevyřízené, totiž podávání svátosti dítkám a české zpívání, o kterých císař sám seznával, že by lépe bylo, nechati je ve své váze až do rozhodnutí na sboru církevním.

Dne 24. května sešel se opět sněm zemský, i doléhal na to, aby se již jednou arcibiskupská stolice obsadila, a jestliže se Rokycana k tomu důstojenství nehodí, aby jiný český kněz arcibiskupem byl jmenován. Tu si vymyslel císař jiný způsob, jak by se Rokycany zbavil; dal totiž všechny mistry a kněží na hrad Pražský do chrámu sv. Víta na den 11. června svolati a je navesti, aby mistra Křišťana z Prachatic, faráře u sv. Michala na Starém městě Pražském, vyvolili za administrátora duchovní správy arcibiskupství Pražského. Všickni mistru Křišťanovi až do budoucího arcibiskupa slib poslušnosti učinili, a vše to potom schválil biskup Filibert. Však na sněmu takové neupřímné počínání smutnou roztržku způsobilo; strana mistra Příbrama byla tu tenkrát hojněji zastoupena, a ta byla s takovým skutkem spokojena, strana Rokycanova však, většina to národu, viděla v tom pikle a zradu, a takž bylo reptání v lidu a předvídaní zlého konce. Císař byl lonského roku majestátem dne 6. července v Brně daným potvrdil, aby úřad práva duchovního, kterýž za času arcibiskupa Konrada vysazen byl ve Starém městě Pražském, tam na pořád pozůstal; dosavad mistr Rokycana ten úřad spravoval, maje pečeť vikariátu Pražského v rukou svých. I poslal k němu císař Sigmunt, aby tu pečeť vydal ke zničení a sám aby se také administrátoru Křišťanovi podrobil. Nyní poznával mistr Rokycana, že nebude konce pronásledování jeho, pokud se někde neodstraní, kam moc jeho nepřátel nedosahuje. Pročež vyšel dne 17. června po polední s farářem od sv. Štěpána jako na procházku do vinic; tam naň čekal Diviš Bořek z Miletínka maje více

nežli sto jízdných při sobě, posadil jej na kůň a nesl na hrad svůj Kunětickou Horu u Pardubic. Tak ušel muž ten úkladům císařovým a zachován jest k dalšímu dlouhému působení ve smyslu husitském. V krátce přijala obec Hradecká nad Labem Rokycanu k sobě, svěřivši mu duchovní správu svého města na místě vypuzeného kněze Ambrože; Rokycana ztrávil pak plných deset let ve Hradci Králové v tiché činnosti, až mu Jiří z Poděbrad r. 1448 sjednal slavný návrat do Prahy.

Zřízením mistra Křišťana za administrátora duchovenstva pod obojí položen jest základ ku konsistoři pod obojí čili konsistoři dolejší, jakž nazvána byla pro rozdíl od konsistoře hořejší katolické, složené z kanovníkův kapituly Pražské. Dolejší konsistoř bývala odtud vždy v nejužším spojení s universitou, skládajíc se vždy z jistého počtu mistrův university a dílem z Pražských farářův.

Císař na říšském sněmě v Chebu. Čestí poslové naposled u sboru v Basileji.

1437 červenec — listopad.

Císař Sigmunt uložil všem říšským stavům německým valný sněm do Chebu ke dni 19. května 1437 hlavně z příčiny pútek, které se čím dále tím více zmáhaly mezi papežem Evgeniem IV. a Basilejským sborem. Poručiv správu království Českého choti své, císařové Barboře, a nejvyššímu purkhrabí Menhartovi z Hradce, opustil Prahu teprv na počátku července, a odejel do Chebu. Po něm se také Čechové k poselství do Basileje zvolení dne 14. července na cestu vydali. Byli to zejména dva přední mistři, Rokycanovi protivníci, Jan z Příbrami a Prokop z Plzně, ze světských pak pan Petr Zvířetický z Wartenberka, Přibík z Klenového, Matěj Louda z Chlumčan a Václav Březka, konšel Pražský; a jako oni v Basileji, jak níže oznámíme, ničeho nepořídili, tak i císař na sněmě Chebském potkal se u knížat a ostatních stavův německých s takovou neochotou a neupřímností, že konec jednání jeho také nebyl valný. Bylo se báti nové roztržky v církvi, jakou byl Sigmunt teprv na sboru Kostnickém odstranil; nyní však nemohl běh událostí v církvi svým působením více zastaviti, nejsa dost podporován od říše, a již 18. srpna zase z Chebu do Prahy se vrátil. Pražané ho zase s nemenší slávou jako před rokem přijali; vyšli zajisté proti němu kanovníci Pražští v procesí, též i řemeslníci se svými prapory se zpí-

váním a zvoněním v celém městě, i veden jest na hrad Pražský do chrámu sv. Víta.

Na církevním sboru Basilejském mezi tím skutečně již zlé věci se děly. V předešlých letech vydal sbor dekrety, kterými měly mnohé neřesti a nepříslušnosti v církvi, od Čechův ode dávna vytýkané a vymítané, zastaveny a zrušeny býti. Tyto dekrety k tomu směřovaly, aby církev netoliko v hlavě ale i údech svých napravena byla. Rokovalo se také r. 1434 k žádosti Sigmuntově o zrušení bezženství kněží, a však uzavření o tom odročeno; r. 1435 stal se hlavní krok k reformaci zrušením annat čili všelikých platův do komory papežské za jakékoli bully a milosti stolice apoštolské, a to bylo hlavní příčinou konečné roztržky mezi papežem a sborem. K tomu přistoupila ještě otázka o jednání s východní církví Řeckou, aby se s Římskou spojila; papež chtěl to jednání míti v Italii a aby se sbor tam přenesl, sbor odporoval, a byl z toho rozbroj zjevný, pohoršlivý a církvi nad míru škodlivý. V samém sboru dvě strany se učinily, jedna chtěla sbor do Florencie neb do Videmi v Italii přestěhovati, druhá četnější nechtěla se s Basileje hnouti; a tu nyní 7. května 1437 stala se věc neslýchaná, že obě strany opanovavše mocí v Basileji kostel biskupský, v něm stejným časem své dekrety proti sobě četly, tak že jen ozbrojené stráží městské za to děkovati bylo, že se v chrámě Božím krveproliti nestalo. Papež Evgenius IV. stvrdil dekret menšiny, která se do Italie chtěla přenesti, a potom bullou dne 18. září 1437 vydanou sbor Basilejský rozpustil a jiný do Ferrary povolal, povoluje toliko pro věci české, a zejména pro jednání o přijímání pod obojí způsobou, aby sbor v Basileji ještě o třicet dní déle trval. Sbor i přes rozkaz papežský nerozešel se, a trval ještě dlouho dále. V posledních skutcích sboru bylo ovšem viděti, že duch svatý již se byl odvrátil od něho, jakož od té chvíle obyčejně již se popírá Basilejskému sboru zavazující moc jeho dekretův.

Měsíc před vydáním zrušující bully papežské, dne 18. srpna, přijeli čeští poslové do Basileje s velikou nádherou a slávou. Jejich řečníci, mistři Jan z Příbrami a Prokop z Plzně, byli právě z českých mistrův největší stranníci Římské církve, a chtěce se sboru zalíbiti chovali se k němu nad míru oddané a skroušené, — a přece bylo zas chování sboru k nim pravý opak toho, jak s prvními posly sbor na počátku zacházel. Sami řečníci dva mistři viděli se v běhu jednání přinuceni, hroziti sboru železnými odpověďmi svých krajanův, když jim spíláno jest kacírův při vši podajnosti své. Mistr Pří-

bram zastával článek o přikázání Kristově přijímati pod obojí způsobou, mistr Prokop zas o rozdávání svátosti oltářní dítkám. Hádky o to několik neděl bez prospěchu trvaly; konečně podali Čechové zespólka devatero posledních žádostí svých na písmě, a sice: 1) aby sbor pro jednotu a pokoj propůjčil všem Čechům a Moravanům vůbec přijímání pod obojí a o tom k arcibiskupské stolici Pražské a k biskupům Olomouckému a Litomyšlskému výslovné nařízení dal; 2) aby se vyjádřil, že toto propůjčení neděje se jen z pouhé shovívavosti a pro uvařování většího zlého; 3) aby církvi Pražské dán byl arcibiskup hodný a k němu dva suffragáni, kteříž by měli důvěru národu; 4) aby sbor vydal slíbené listy k okolním národům na očištění dobré pověsti české za příčinou přijímání pod obojí; 5) aby při rozjímání a rozhodnutí článku, zdali přijímání pod obojí Kristem přikázáno a ku spasení potřebno jest, nebralo se zření leč jedině k soudci v Chebě umluvenému; 6) aby propůjčena byla svoboda rozdávání svátosti také dítkám; 7) aby aspoň evangelie, epištoly a vyznání víry svobodno bylo při mši svaté čísti a zpívati česky, jakož to prý z dovolení církve od starodávna v Čechách v obyčeji bývalo; 8) aby pro nové zvelebení university Pražské některé zádušní statky k ní se připojiti mohly; a 9) aby při opravě církve skrze sbor vzal se zvláštní ohled na čtvrtý článek Pražský, jenž zněl o stavování a trestání hříchův veřejných. Všecky tyto žádosti sbor buď zhola odmítl buď pouhými slovy beze skutku odbyl. Českým poslům nezbyvalo nic, nežli s nepořízenou domů se vrátiti; dne 29. listopadu loučili se od sboru, a mistr Jan z Příbrami nemohl se zdržeti hlasitě na to si naříkati, že Čechové hned od počátku jiné naděje do sboru kladli, nežli je nyní splněné vidí; že k vůli otcům a pro pokoj obecný pustili od sebe mnohá místa i mnohé daně, kteréž od okolních zemí až na třicet mil ročně jim byly placeny; že byvše ve všem povolní a poslušni ku sboru a podavše naposled devatero svých žádostí prosebných, nejsou vyslyšáni ani v jediné z nich, a musejí se nyní vrátiti domů s prázdnými rukama; to že neposlouží vlasti jejich ku pokoji, ale že dá příčinu zlomyslným k novému bouření. Nelze neuznati, že prorocká slova pravil starý mistr Příbram, jakž ukazují další osudy národu Českého smutnými následky tohoto nedokonání kompaktát zaviněné. Præsident sboru těšil odcházejících tím, co teprv po jejich odjezdu se státi mělo, a také dne 23. prosince 1437 stalo. Byl totiž toho dne v třicátém řádném sezení sboru vynešen vše-

obecný nález: že laikové z nařízení církve sice jenom pod jednou způsobou přijímají; avšak ať si pod jednou, ať pod obojí se to děje, jen když to jest podle ustanovení aneb obyčeje církve, že slouží ku spasení hodně přijímajícím. To bylo poslední slovo, co sbor v příčině Čechův vysloviti za potřebné uznal, a Čechové od té doby se sborem Basilejským více nevyjeďnávali.

Kterak hrad Sion dobyt a pan Jan Roháč z Dubé oběšen byl.

1437 3. května — 9. září.

Zpátečnické počínání císaře Sigmunta v Čechách zbudilo již s počátku nedůvěru a nespokojenost Čechův velikou, však jenom pan Jan Roháč z Dubé, po všechen čas války hejtman Tábořský, na svém hradě Sioně ještě císaři zjevný odpor kladl. Vyhlásiv císaři válku zajímal a přejímal mu stáda volův a náklady vína, kteréž mu z Uher do Čech hnány a vezeny byly, a hleděl mu všelikým jiným způsobem škoditi jak nejvíce. Hrad Sion stal se útočištěm mnoha jiných bojovníkův a stranníkův Tábořských, jakož i kněze Prostředka, kterýž sebrav lidi branné z Hradce vyhnané od pana Roháče ochotně na hrad přijat byl.

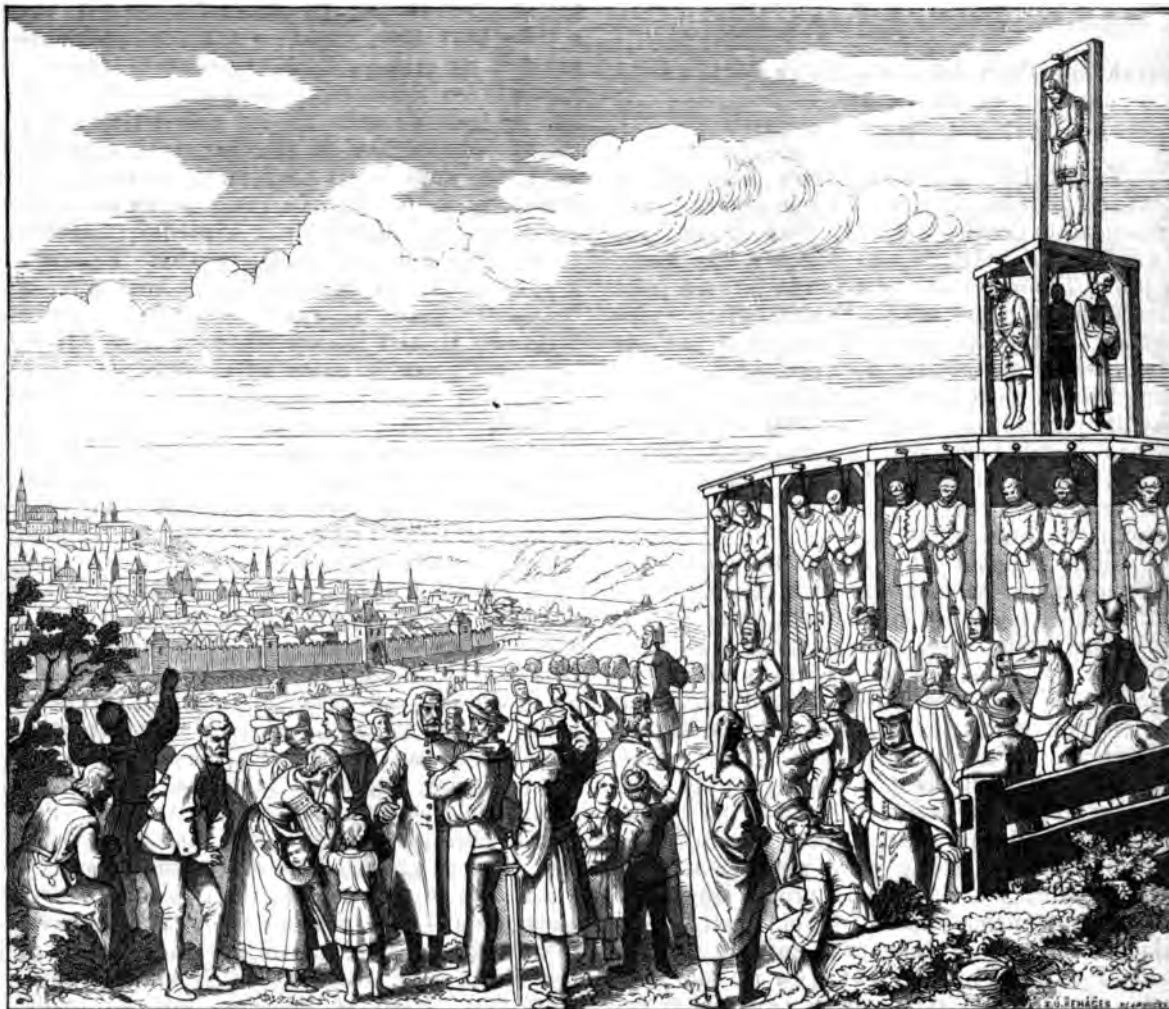
Císař Sigmunt vyhlásil hned 15. února 1437 veřejnou hotovost zemskou proti Roháčovi ke dni sv. Jiří nejprv příštímu, a skutečně již dne 3. května vyslal svého nového hofmistra, pana Hynce Ptáčka z Pirkšteina s některými dvořany, s Pražským lidem a pány zemskými k dobývání hradu Sionu. Na sněmě pak, kterýž se byl 24. května v Praze sešel, žádal císař, aby podle starých zákonův zemských celá země také vytáhla proti Roháčovi jakožto prý škůdci zemskému. Avšak většina nižší šlechty byla toho mínění, že Roháč není nepřitelem zemským, nýbrž jen císařovým, pročez aby císař chtěl proti němu válčiti, svým vlastním nákladem to činil. Musíme za to míti, že samému panu Ptáčkovi z Pirkšteina na tom záleželo, aby poslední sídlo odboje proti císaři dobyt bylo, ač byl strýcem pana Roháče z Dubé. Avšak zle se mu vedlo při obléhání Sionu, tak že císaři již v měsíci červnu listy psal, kterak těžkou práci mají a u velkém nebezpečství postaveni jsou, proto že v nedostatečné síle pod Sionem leží. Neboť že hrad na vrchu hory stál, a valem, příkopy a zdmi dostatečně ohražen byl, nesnadno bylo jej přemoci a dobytí. A proto musel pan Ptáček nastavit okolo něho bašt

neboli věží, z kterých, ač nepřevyšovaly hradeb a zdí hradu, přece do něho mohl střílet. Mnozí s obojí strany padali, ale více dobývajících, proti nimž řídko které vystřelení daremné a na chybu bylo. Přistoupiti blíže ke zdem bránil příkop hluboký, v němžto ačkoliv vody nebylo, však pracné a nebezpečné bylo bojovníkům do něho se pustiti, a zase nahoru na valy, které byly okolo zdi, vylezti, pro husté množství střelby, kteráž z hradu šla. Tu pan Ptáček poručil, aby s boku hory štolu kopali, a tak sobě podzemní průchod do příkopu dělali, zanechavše před příkopem něco málo země na podobenství dveří, aby se štolu do něho za dne neotvírala, a lest taková od obležených poznána býti nemohla. Mezi tím, když se již pátý měsíc obležení toho končil, vyšla dne 3. září z Prahy posila ke hradu Sionu, již vedl uherský pán a přední služebník císaře Sigmunta, Michal Orsag. Přípravy k valnému útoku byly právě již dokonány, a čekalo se toliko, až vítr z ležení na hrad váti bude. Již 6. září takový vítr se prudce zdvihl, a bojovníci vzavše na se oděnění vešli do stoly. Zatím jiní střelbu s nastavených vůkol bašt k hradu pustili a všecka děla pojednou zapálili, aby dým od prachu a ohně na hrad se obrátil. V tom bojovníci onino štolu prorazivše do příkopu vskočili, a přistavivše žebříky na valy, útokem je zlezti usilovali. Přihodilo se, že toho času pan Roháč obědval; nemnozí z jeho lidí, kteří na zdech obcházeli a hrad střežili, učinili pokřik, z toho povstal hřmot, že obležení odevšad k bránění valův běželi. Pan Roháč také nechav jídla a uchvátiv zbroje i zbraně pospíšil z hradu na předhradí, aby své lidi ochránil. Bili se jednoho času na mnoho místech velmi ukrutně, zvláště kde pan Roháč byl přítomen. Mezi tím s jiné strany nepřátelé valův se zmocnili, a mnohé pobivše do samého hradu se tiskli. Pan Roháč chvátaje navrátit se k hradu, oskočen jest a jat na předhradí se šesti svými bojovníky. I přiveden jest do ležení páně Ptáčkovu, kterýž hned posla s tou novinou do Prahy vypravil. Císař Sigmunt v té chvíli pln radosti jsa po celé Praze a ve všech kostelích kázal zvoniti. Ještě však drželi se Roháčovi lidé na hradě, teprv v noci když potmě odtud utíkati počali, schytáno jest jich 46 osob, a mezi nimi byli zejména polský rytíř a někdy posel velkého knížete Litavského Vitolda, r. 1421 do Čech přišlý, Vyšek Račínský, který odtud ve vojskách husitských věrně byl bojoval, kněz Martin Prostředek a znamenitý puškař Zelený. V tu noc ještě opanován jest hrad Sion, vzplanul ohněm, svítě jako děsná pochodeň daleko do

krajin okolních, a byl pak pobořen a s zemí srovnán, tak že pozdní potomek nyní holé rumiště spatřuje na tom místě, kde udušena byla poslední jiskra krutého boje Čechův proti Sigmuntovi císaři.

Zajatí, kterých potom bylo 53, dopraveni byli do Prahy s hlukem vítězným, a když dne 8. září pan Roháč v okovech císaři byl před-

staven, volal prý nahlas, aby mu oči vyloupali, by se nemusel dívati na nešlechtného císaře, kteréhož sobě v největší ohavnosti měl. Však císař Sigmunt také nešlechtnou pomstu nad ním vykonal; dal jej s druhy jeho vésti na Staroměstskou radnici, kde jeho tak nemilosrdně zmučili, až prý střeva z něho vyplynuly. Přes noc byla na Šibeničním vrchu za Horskou

Poprava pana Jana Roháče z Dubé a jeho spolubojovníkův před Prahou 9. září 1437. (120.)

branou šibenice o třech patrech vystavena, a nazejtří dne 9. září vykonala se na vězních strašná, neslýchaná poprava. Jan Roháč z Dubé, udatný hejtman Tábořský, pan korouhevní z rodu Hronovicův, a páně Ptáčekův strýc, k císařovu rozkazu se všemi svými spoluvězni z města na popraviště jest vyveden a oběšen na

třetím nejvyšším patře sám jeden o řetěz zlatý a v panské úpravě se zlatým pasem jako pro čestné vyznačení. Pod ním oběšeni jsou polský rytíř Vyšek Račíňský, kněz Martin Prostředek a dělostřelec Zelený; nejméně na šibenici obecné konečně 48 bojovníkův Roháčových potupnou smrtí utraceni byli. Takové na-

kládání s muži v národě někdy váženými, kteří válku pro své přesvědčení a nikoli pro loupež vedli, zbudilo v Čechách rozhořčení veliké a zvrátilo poslední dobré mínění v lidu o Sigmuntovi; byl pak veliký pláč v lidu za dlouhý čas, a vždycky prý lidé plakávali, když se stávala zmínka o tomto smutném příběhu, jakž jeden starý letopisec svědčí.

Nespokojenost a zbouření proti Sigmuntovi.

1437 30. září — 1. listopadu.

Že císař Sigmunt tak bezohledně ba i nešlechetně jednal se svými odpůrci, dostav jich do moci své, pocházelo odtud, že se domníval, jakoby již úplnou moc měl nad národem Českým, a tudíž bezpečně všechny záměry své v zemi prováděti směl. Zapomněl však, že statečný národ bezohlednou přisností nedává se zastrašiti, nýbrž že jí toliko tím více popuzen bývá. Nespokojenost s jeho zpátečnickým počínáním čím dál tím více v celé zemi se zmáhala, a již v letních měsících toho roku děly se sjezdy a všeliká jednání po krajích, i rozpisovaly se listy po městech a po hradech, o kterých císař se dověděl ničeho dobrého o tom připovídati si nemohl.

Byl pak již potřetí toho roku svolán sněm do Prahy ke dni 30. září, a tu přijel, maje list ochranný s sebou, vítězný někdy vůdce v bitvě Lipanské, rytíř Diviš Bořek z Miletínka, do Prahy co žalobník a jednatel od kraje Hradeckého, Chrudimského a Mýtského, předstoupil před sněm ve velké síni Staroměstské radnice shromážděný a v devatenácti člancích celý rejstřík provinění císařových proti národu přečetl. Právě se v nich proti císařovi, kterak proti světlým zápisům a závazkům svým uvolil lidi pod jednou, rozuměj přívržence strany Římské, do Prahy a jiných měst českých a moravských, o potvrzení arcibiskupa a biskupův volených nic se nestaral, ba i poslušnost arcibiskupovi volenému (Rokycanovi) sám odjal, postaviv administrátora nad něho; kterak biskupům dovolil nesvětiti žákův pod obojí na kněžství, mnichy uvedl do Prahy bez arcibiskupova (Rokycanova) dovolení, dával svobodu zjevným hříchům smrtelným v Praze a jinde, žádného kaplana pod obojí při svém dvoře netrpěl, klénoty a ne všechny listiny koruně pobrané vrátil, staré svobody a práva zemská všelijak rušil, cizozemce k úřadům i ku spravování arcibiskupství dopustil, zboží universitní a špitálské služebníkům svým v zástavu dával, a jinými

křivdami naproti jednotlivým osobám vinen se stal. Poslední pak článek žaloby zněl doslovně takto: „To se nám také velmi zle líbí, že lidi nejznamenitější naší strany, duchovní i světské, ze své rady a od úřadu zavrhl, kdežto jest nejvíce skrze těch lidí zjednání do země uveden a za pána přijat; stranu pak nám a pravdě Boží odpornou i do rady přijal, i je na úřady k souzení a vládnutí ustanovil, kdežto tomu každý rozuměti může, kam se to chýlí.“ Takové žaloby byly ovšem tím nebezpečnější, čím více s pravdou se srovnávaly, čím méně se proti nim namítati mohlo.

Co na to císař odpověděl a co sněm v té příčině učinil, není více známo; avšak hlavní původové těch žalob, Jan Hertvík z Rousínova, Chval z Říčan a Beneš z Mokrova, poslali v tom čase císaři odpovědné listy, hotovi jsouce, válku proti němu vésti, k čemuž hned také přistoupili kněz Bedřich Strážnický, Jan Pardus z Vrátkova a jiných šlechticův a obcí počet veliký, tak že v měsíci říjnu skutečně proti Sigmuntovi vypukla válka na několika místech. Počátek učinil Jan starší Kolda z Žampachu, kterýž v tu neděli po sv. Václavě, 29. září, když právě v Náchodě posvěcení bylo, hrad Náchodský, dědictví pana Jiřího z Poděbrad, v noci násilně ztekl a v jeho držení mocně se uvažal. Podobně nebojováno sice v otevřeném poli, ale osazovány jsou města i všeliké hrady proti císaři. Okolo sv. Havla, 16. října, sebrali se pod náčelnictvím jistého Čerta služebníci Pardusa z Vrátkova, a přátelé kněze Ambrože, a pokusili se o Hradec Králové, byli však od Hradeckých přemoženi; na útěku bezpochyby utonulo jich v Labi na brodě proti Vysoké 23, mezi nimiž se i ten Čert nacházel, a Hradečtí několik těch utonulých a nahých do města přivezli a na občinách za mosty je pochovali. Sám Jan Pardus z Vrátkova, rytíř moravský a někdy hejtman Tábořský, kterýž ještě loňského roku o tom čase k rozkazu císaře Sigmunta s Vilémem Kostkou z Postupic a jinými pány proti Hradci byl vytáhl, však po zabití posledně řečeného pána u Vysoké jen útekem se spasil, nyní co odpovědník císařův pojal zbytky svého lidu, pak lid Hertvíkův z Rousínova a kněze Bedřichův z Kolína, počtem do 300 mužův, a s nimi na Moravu se vypravil. Tu pak o Všechn Svätých, 1. listopadu, zmocnil se v noci nenadále města Litovel, kdež část překvapených obyvatelův v jedné z městských věží se zamkla, a z ní udatně se bránila. Mezi tím Olomoučtí a Uničovští Němci dověděvše se o tom, rychle Litovelským silnou

pomocí přispěli, a po krátkém však velmi krvavém boji Husity z města vytloukli, mnohé z nich, i samého Pardusa, zajali a do Olomouce odvedli. Zde jich blíž města na nové šibenici prý 64, podle jiného létopisce však jen 48 oběsili, Pardusa pak s jinými zajatými vojvodovi Albrechtovi do Rakous vydali, kdež až do r. 1440 u vězení byl. Nicméně vzpoura proti císaři, nejvíce ve východních Čechách, přece trvala, a císař nemohla jí udusiti, nucen se viděl, se svými odpovědníky vyjednávat.

Smrt císaře Sigmunta ve Znojmě.

1437 9. prosince.

Známky vzpoury a nespokojenosti, propukající na tolika rozličných místech v zemi dojmaly císaře Sigmunta tím více, že se k duševní strasti jeho připojila nyní také tělesná nemoc těžká a bolestná. Po dlouhá léta již podagra jej trápilo, tak že málo měl chvil takových, kdeby se byl dobře na nohou cítil; avšak toho samého osudného dne, co Jan Roháč z Dubé byl oběšen, vrhl se mu na palec u nohy tak zvaný pekelný oheň (pyaemie), a on zapadl na zdraví úplně. Čechové, kteří jeho věrolomnost těžce nesli a osvědčování jeho o přátelských úmyslech k národu Českému nevěřili, plesali a za pomstu Boží to pokládali. Dal si dle rady lékařův ten palec užiznouti, snášeje bolesti myslí hrdinskou; však zdraví se více nevracelo, a tu počal Sigmunt poznávat, že již dlouho žítí nebude. V Čechách však nechtěl umřít, a měl jenom o to péči, aby v bezpečí uvedl svou osobu i svůj dvůr. Umínil sobě jeti zase do Uher, kdežto ve Velkém Váradě sám sobě byl hrobku připravil v nohou krále Ladislava Svatého. Potom obmyslel již jen prostředky, kterakby království České po sobě uvesti mohl v moc zetě svého Albrechta Rakouského. Musel hned nejvyšší kancléř, Kašpar Šlik, k Albrechtovi do Vídně se vypravit, a jej do Prahy volati, aby bez meškání ve správu a vládu celého království se uvázal, a tak po Sigmuntově smrti tím snáze české koruny dosáhl. Však Albrecht jakož i manželka jeho Alžběta prý dlouho se zdráhali, pravíce, „žeby jim takové břímě příliš těžko bylo na se vzít, pro nesvornost království a jiné příčiny, a že císaře prosí, aby toto království svou moudrostí a rozšafností prý raději jak nejdéle ještě sám spravovati ráčil;“ konečně prý nemohše odepřítí vůli otcovské slíbili přijeti do Prahy ke dni sv. Mikuláše, 6. prosince, a „poslušni býti příkázání Jeho císařské Velebnosti.“ Sigmunt však jejich

příjezdu nevyčkal, neboť se mezi tím něco přihodilo, co jej k rychlejšímu odjezdu z Prahy připudilo.

Že Čechové, dověděvše se o tom, že Sigmunt chce království Rakouskému Albrechtovi zaopatřiti, většinou divnými city byli dojati, dá se ovšem pochopiti, avšak proti tomu návrhu zdvihl se také odpor s jiné strany, od které se ho císař sám nejméně mohl nadíti. Vlastní jeho manželka, Barbora Celská, matka Alžběty vojvodkyně Rakouské, z celé duše nenáviděla zetě svého, Albrechta. Když pán a manžel její, císař Sigmunt v letě šest neděl na říšském sněmu v Chebu meškal, a ona s panem Menhartem z Hradce vládařství země v rukou měla, zalíbilo se jí to velice, a spříznivši se s některými předními pány zemskými, kteříž také Rakouského Albrechta v ošklivosti měli, umluvila se s nimi o jiný způsob zemského vládařství, kdyžby císař umřel, i zdá se, že svého synovce nově pozdviženého knížete Oldřicha Celského na přední místo toho vládařství postavit zamýšlela. Někteří dvořané jistili také, že přemlouvala pány, aby po císařově smrti sobě mladého krále Vladislava Polského za krále s tou výminkou zvolili, by se s ní oženil, což však zdá se býti jenom pomluvou, jelikož Vladislav sám nedávno před tím o její vnučku, starší Albrechtovu dceru, se byl ucházel. Mravní povaha již ovšem nemladé ale vždy ještě sličné Barbory nebyla sice bez úhony, nicméně že se jí potom mužové šlechtí mezi pány českými, jako byl Aleš Holický ze Šternberka, tak horlivě a stále ujímali, to svědčí k jejímu prospěchu.

Prozradivši se odporem svým proti Albrechtovi nenadále projeveným sama k tomu přispěla, že se Sigmunt o pletichách od ní navlečených dověděl; uměje se však jako vždycky dobře přetvařovati, ukryl Sigmunt svou nedůvěru před ní, však tím více z Prahy pryč pospíchal. Z nenadání dal rozkaz, aby se celý dvůr na cestu připravil, a tak již v pondělí, dne 16. listopadu, ráno ještě před východem slunce nešen jest císař Sigmunt na křesle v rouše císařském pod zeleným věncem z dvora králova po ulicích města i branou ven, s ním pak jeli ve vozích i na koních císařovna Barbora, její synovec kníže Oldřich Celský, Brunorius della Scala, kníže Veronský, Kašpar Šlik, Mátík z Tálavec, Michal Orság, jiní knížata a velmožové uherští a němečtí, asi tisíc oděncův na koních kromě několika zástupův pěších lidí branných i asi sta vozův. Vyprovázeli císaře také Pražané, jedni

s žalostí, jiní s veselostí říkouce: aby se nikdy zase nenavracoval; konečně šly krásné paní pod svou korouhví i s jinými kejklíři, nesmějice v Praze zůstat, neboť zajisté volné mravy při dvoře císařově za ten čas poslední mnoho pohoršení a pokušení činily Pražanům na přísnou mravní kázeň žárlivým, a zavdávaly Čechům příčinu stěžovati sobě do Sigmunta, že zjevně hříchy proti druhému článku Pražskému netoliko nestaví ale takorba sám průchod jim dává.

Prvního dne došla tato císařská kavalkada čili jízdní průvod až do městečka a hradu Vlašimi, jehož majetníkem byl tenkrátě Tomáš z Chotěmic, syn Jana z Chotěmic, druhdy věrného služebníka císařova, bývalý hejtmán Táborův, který r. 1431 sotva útekem se spasil při porážce bratří u Bejdova v Rakousích. Nyní si to za čest pokládal, že měl císaře pohostiti. Do Telče, města moravského, dospěl císař dne 18. listopadu, a několik listin tam vydal; do Znojma dostal se teprv dne 21. listopadu u večer, potřebovav plných deset dní k celé této cestě při velkých bolestech konané. Ve Znojmě očekávali císaře již vojvoda Albrecht a chof jeho Alžběta, císařova dcera, jakož i jistý počet pánův uherských. Tuto Sigmunt již nemohl dále, a hned tuto noc dal svou manželku Barboru Celskou zatknouti a pod stráží držeti; synovec její, kníže Oldřich Celský, dostav před časem výstrahu, jenom rychlým útekem ušel vězení, které mu také hrozilo.

Při všech bolestech, kteréž tuto Sigmunt s hrdinskou myslí snášel, věnoval on poslední dni svého života přece úsilné péči o povýšení svého zetě, Albrechta Rakouského, a s ním rodu Habsburského na všechny ty trůny, na kterých slavný dům Luxemburský jeho osobou panoval, a jichžto měl nyní s ním odumřítí. Svolav k sobě všechny ve Znojmě přítomné pány uherské a české, (a z posledních byli tu přítomni Oldřich z Rosenberka, Menhart z Hradce, Hanuš z Kolovrat a jiní,) pohnutlivými slovy jim zetě i dceru co své dědice poroučel a prosil, aby přijmouce je za pány, šetřili netoliko přirozených a umlůvami stvrzených práv jejich, ale i prospěchův velikých, ježto by jedné každé zemi jíti měly ze spojení všech pod jedním panovníkem; vychvaloval také vysoce cnosti Albrechtovy a ujišťoval, že jim bude pánem, nad nějž hodnějšího a lepšího sobě ani žádati nemohou. Tak Sigmunt, maje k tomu již napřed poukázku v dědičné smlouvě otce svého, císaře Karla, s domem Rakouským, v posledních okamžicích svého života

o to se staral, aby svedl dohromady země koruny České a Uherské se zemí domu Rakouského a s důstojností koruny Římských císařův, kteréžto sjednocení moci, ač na čas přetržené, a přes všechnu nestejnost ba odstrkavost jedné země od druhých, po stu letech přece opět skutkem se stalo, a podnes základem mocnářství Rakouského zůstalo.

O Uhřích nebylo téměř pochybnosti, že vyplní žádost umírajícího krále svého; tím větší péči měl Sigmunt o Čechy. Katoličtí pánové byli ovšem s ním stejného smýšlení, méně se toho nadíti bylo od stavů pod obojí. Do Prahy položen byl nejbližší sněm na suché dni nejprv příští, to jest na 18. prosince, i vydal Sigmunt k Čechům ze Znojma dne 30. listopadu list, v němžto stavy svým obvyklým způsobem ubezpečuje, kterak prý horoucí jest jeho žádost a vůle o vyzdvižení a zvelebení tohoto království, kterak ta žádost z přirozené prý k té zemi přichylnosti jemu v srdci od mladosti jeho až dotud lpěla a ještě lpí.

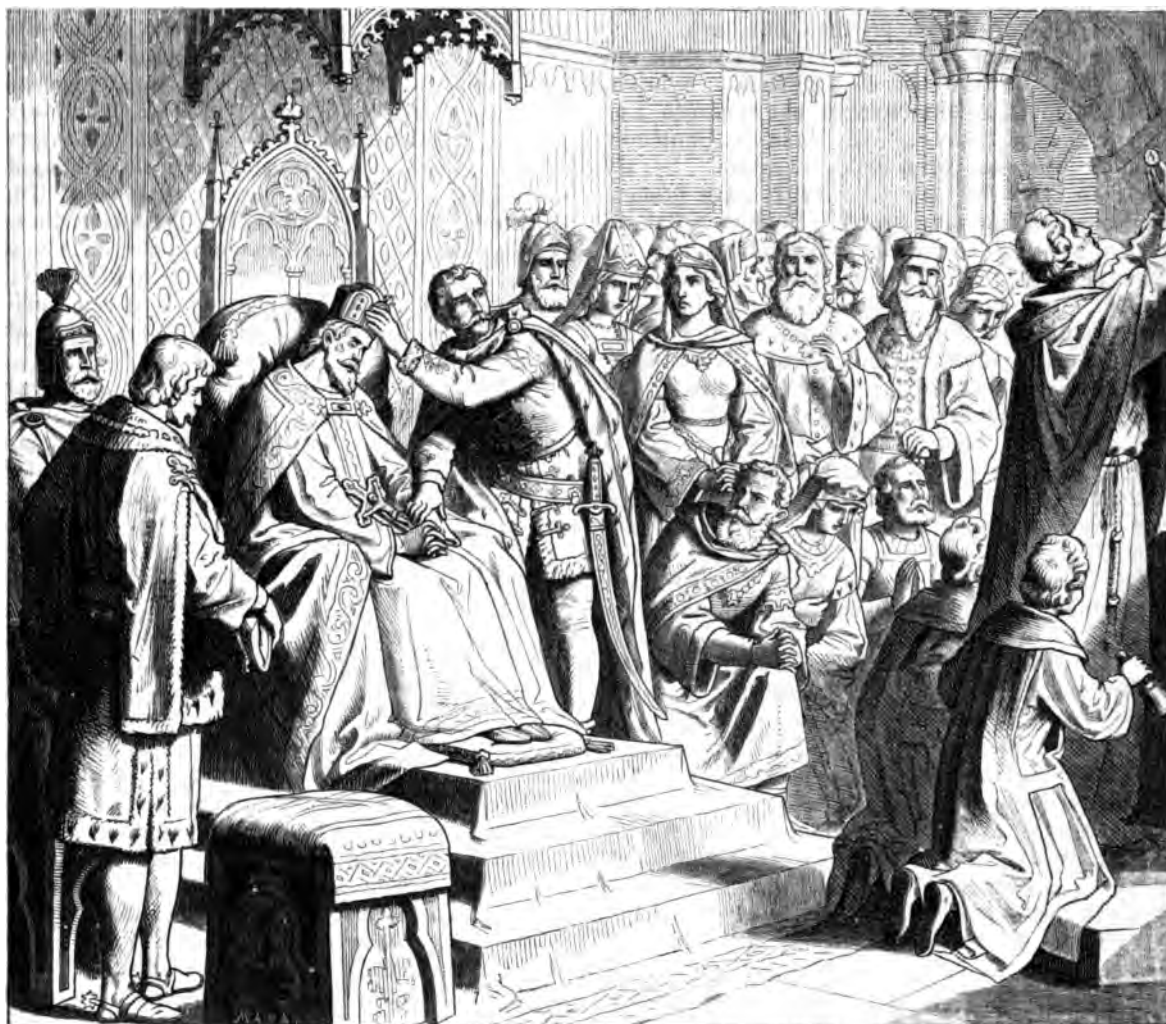
I měli ten list nejvyšší kancléř Kašpar Šlik a císařský rada Hartung z Kluku sami osobně odevzdati, a na zmíněném sněmu o přijetí Rakouského Albrechta na království se stavy jednati. Zároveň vycházely listy z kanceláře císařské do korunních zemí českých, a poslední známé císařovo psaní dáno bylo dne 7. prosince k šestiměstí Lužickému, aby k valnému sněmu do Prahy znamenité poselství vypravili a tam dědičných práv Albrechtových a Alžbětiných hájiti pomáhali. Zdali také Moravané nějaké napomenutí dostali, jest pochybné, neboť byltě Albrecht již markhrabětem Moravským od r. 1423 na vzdor všemu naléhání Čechův na Sigmunta, aby netrhal země České koruny, a cizímu panování na Moravě konec učinil.

Sotva Sigmunt všechny ty práce odbyl, pocítil blízký konec života. Dal se obléci v roucho císařské a pod korunou slyšel mši svatou, chtěje prý umřítí co císař; avšak když to déle trvalo, kázal, aby ho hned přeoděli v roucho umrlčí, v němž pochován býti měl. Stalo se tak podle jeho vůle, a tu na trůnu sedě usnul na věky v pondělí dne 9. prosince u večer.

Druhého dne ráno svolal kancléř císařský, Kašpar Šlik, přední pány všech Sigmuntových říší do hlavního chrámu Znojenského, a dal tam před nimi a před vojvodami Albrechtem Rakouským a Křištofem Bavorským skrze zlatníka k tomu povolaného všechny Sigmuntovy císařské i královské pečeti podle starodávného obyčeje zlámati a zničiti, aby jich dále od ni-

koho užíváno býti nemohlo. Sluší připomenouti, že se v císařské říšské pečeti za Sigmunta po- nejprv objevil místo starého jednohlavého d v o u- hlavý orel, jehož obě hlavy obklopeny byly kulatou zlatou září, a na říši císařskou Řím- skou a královskou Německou ukazovati se zdají. Mrtvé tělo císařovo bylo pak po tři dni k veřejnému podívání ve Znojmě vystaveno,

a potom ku pohřbu do Velkého Váradu v Uhřích odvezeno. Eneáš Silvius praví o tom: „Ža- lostné divadlo a nestálosti věcí lidských“ ob- zvláštní důvod: císařovna jatá a císařovo mrtvé tělo spolu vezeny jsou. Vyjeli proti nim ve smutku páni uherští, aniž v takové neobyčejné proměně od slzí zdržeti se mohli.“ Vojvoda Albrecht nedal své tchyni ani do Váradu jíti,

Smrt císaře Sigmunta ve Znojmě 9. prosince 1437.

(121.)

nýbrž již v Prešpurce co zajatou ji osadil, potom pak nepropustil dříve, pokud všech měst a hradů, jež v Uhřích měla, se nezrekla.

Sigmunt, poslední mužský potomek rodu Luxenburského, císař Římský, král Německý, Uherský a Český, jakož i Dalmatský, Charvat- ský a Slavonský, vrchní dědičný pán vojvodství

Luxenburského, vojvoda Slezský, markhrabě Mo- ravský a Lužický atd. dosáhl věku svého 69 let, počítaje sobě panování svého v Uhřích 51 let, v Němcích nezplna 28 let, v Čechách 18, vla- stně však jen puldruha léta, císařství pak půl páta roku. Byl dvakrát ženat, nejprv s Marií z Anjou, dědičkou království Uher-

ského, od r. 1385 až do r. 1392, potom s Barborou Celskou od r. 1408, která jej přežila, porodivši mu dceru Alžbětu, jediného potomka jeho, provdanou od r. 1422 za Albrechta V. vojvodu Rakouského. Byl však mimo ni ještě jeden potomek rodu Luxemburského po přeslici, vojvodkyně Luxemburská Alžběta, dcera vojvody Jana Zhořelického a synovkyně Sigmuntova, nyní po druhé ovdovělá po Janovi vojvodovi Bavorském a hraběti Hollandském, která napřed řečenou Alžbětu přežívši teprv r. 1451 umřela.

Jako ve všech říších a městech Sigmuntových tak i v Praze konány jsou ve chrámě u sv. Víta na hradě Pražském slavné smuteční služby Boží za duši jeho. Biskup Filibert, kterýž z Prahy nebyl odešel, sám mši svatou sloužil, a potom šli k ofěře páni, rytíři, zemané, preláti, kanovníci, konšelé a obce měst Pražských i paní a jiné mnohé osoby.

O postavě a povaze císaře Sigmunta sepsal Eneáš Silvius následující úsudek: „Byltě Sigmunt postavy výtečné, měl oči jasné, čelo prostranné, líce jemné se rdící, bradu dlouhou a hojnou; chtěl duchem velikým všelicos, ale nestále, liboval si v žertech, rád víno pil, po ženách jen hořel, cizoložství tisícera se dopouštěl; kvapný ke hněvu, snadno dal se udobřiti; nedržemný pokladův a dárce rukotřzný, více sliboval nežli plnil a klamal častokrát. Když byl v Římě u Evgenia papeže (r. 1433), řekl k němu: Tři jsou věci, nejsvětější otče, ve kterých se nesnášíme, a opět tři, kde se shodujeme: ty ráno spáváš, já přede dnem vstávám; ty vodu piješ, já víno; ty žen se štítíš, já po nich se sháním. Ale v tom se snášíme, že ty štědrě rozdáváš poklady církevní, a já ničehož sobě nenechávám; ty máš špatné ruce, já špatné nohy; ty kazíš církev, a já zas říši svatou.“

My k tomu se své strany přidati musíme o Sigmuntovi, že byv péčí otce svého bedlivě v naukách vzdělán, rozprávěti uměl v 6 jazycích, v latinském, českém, německém, maďarském, francouzském a italském, že učených lidí sobě vážil a mnoho s nimi obcoval, však že co Čech a Pražan rozený ani dost málo lásky k vlasti a k národu Českému ve svém srdci nechoval, jakkoliv neopomenul nikdy, kdykoliv toho viděl potřebu, osvědčovati se lstivé Čechům, kterak prý v něm hoří láska k vlasti a k milému svému národu. Že kolikráte veřejně Čechům „chlapův“ spílal, vycházelo z jeho nenávisti k Husitům, a jak sprostých vtipův na urážku cti Českého národu pronášel, viděti z toho, že když někde byl na cestách, a v jeho německé neb

uherské družině také čeští pánové, přívrženci a služebníci jeho, se svým lidem se nacházeli, říkával prý: „Chraňte svých stříbrných lžic a kořálkův, neb jsou mezi námi Čechové.“ Byltě Sigmunt nehodný syn velikého otce svého, Karla, bezectil svůj vlastní národ rovněž tak, jak to podnes bohužel přemnozí naši krajané dělají, kteří pro zisk jako vlastenci řeči své strojí, při tom však své neváznosti k národu a své podle mysli po straně mrzce volnou uzdu pouštívají, s vrahem národu Českého se spolčují a vlasti jak nejhůř mohou škodí. Sigmunt olopil drahocenné hroby našich patronův a jiné drahé památky a převzácné ozdoby našich chrámův, aniž se o náhradu staral, byl pak sám i škůdcem české církve, rozzastaviv statky její českým páním i zemanům, katolíkům i kališníkům, kteří jemu pomáhali, o vykoupení a navrácení při tom jak nejméně se staraje.

Milostníci jeho, kteří jej nejvíce na ustavičných cestách jeho doprovázeli, byli dva Uhři, Michal Orság a Mátík z Tálóvec, Vlach Pípa Špan z Ozora rodem z Florencie, Polák Stibor ze Stiboríc, a Brunorius z rodu Scaligerův, kníže Veronský, jež Čechové „knížetem Berounským“ zvali. Když Mátík z Tálóvec během tohoto posledního roku za Sigmuntem do Prahy přijel, císař se vším dvorem svým naproti němu vyjel, do města jej uvedl, a k jeho žádosti dva vězně, Absolona a Mandu, Pražské měšťany, jichž provinění nám neznámo jest, z vězení na svobodu propustiti kázal. Největší působení na císaře měl však nejvyšší říšský kanclér jeho, Kašpar Šlik, jež také v záležitostech českých užíval. Byltě syn Chebského měšťana Jindřicha z Lažan, vstoupil r. 1416 u Sigmunta co písař do služby, a získal si rychle největší jeho lásky a důvěry; Sigmunt jej r. 1433 za nejvyššího kancléře a nyní teprv r. 1437 do hraběcího stavu povýšil; pak mu zapsal královský statek Holíč v Uhřích a hrad i město Bassano v horní Italii, odkud se jeho potomci podnes „z Holejce a Pasounu“ píší, konečně mu r. 1434 udělil purkhrabský úřad Chebský, hrad a město Loket, Andělskou Horu, panství Ostrov a Hroznětín v Loketskú, kdež jeho potomci po drahý čas panovali, náležejíce napotom vždy mezi přednější údy stavův českých.

Za husitské války odpočívaly vědy u umění, a kromě theologie a umění vojenského v nížádné vědě, v žádném jiném umění neučiněn pokrok patrný. Za to celý národ takorůzka na bohosloví

se oddal, jen v bibli a o bibli čteno a psáno, a biblická učenost pronikla tak i do lidu obecného, že i prosté ženy Tábořské lépe prý se v bibli vyznávaly, nežli mnohý tehdejší praelát církevní. Universita Pražská byla sice velmi ztenčena, ale mistři a kněží zastávali učení své ve škole hádkami, v poli zas mečem. Kněz Prokop Veliký byl slavný a vítězný vůdce vojenský, a k úzasi shromážděných otců na sboru Basilejském neméně slavně než jako v poli proti nepříteli v učené hádce bohoslovecké si počínal. Potřeba obrany vlasti a náboženského mínění učinila Žižku nejprvnějším hrdinou věku svého a Čechy nejbojovnějším národem v Evropě. Však hluk válečný zapudil tiché umění, které jenom v míru prospívati může; stavitelé chrámu Svato-vítského vystěhovali se do Vídně, jiní umělci zas jinam do ciziny se rozprchli, anebo ve skrytosti ve válečném hluku zanikli. Jsou však přece památky, že i za hluků válečného tiché umění malířské pěstováno bylo, jako že víme o Janovi z Prahy řečeném Aliaps, krasopisci a illuminatoru, kterýž opsal a miniaturami ozdobil tak nazvanou Padařovskou bibli nákladem Filipa z Padařova, v čís. bibliotece Vídeňské chovanou, a r. 1435 tu práci dokončil.

Osmnáctiletým, neslýchaným bojem dvou věcí Husité dosáhli: v Čechách kromě tichých pohraničních obcí německých nebylo více Němcův, kteří by byli mohli a chtěli přes slušnou míru roztahovati se a panovati, jako před válkou, a jazyku národnímu zjednána jest všude a ve všech místech a poměrech náležitá čest a přirozená platnost; za druhé dobyli sobě Čechové svobodného užívání kalicha, který se stal znakem vyminečného jejich postavení v církvi, potom potvrzení ostatních tří článkův Pražských, jichžto cena za tehdejších poměrův ovšem byla velmi měnivá a pochybná.

Přijali Čechové Sigmunta do země doufajíce, že nový pořádek obhájí a upevní, s okolními národy je usmíří, čest národu v Evropě obnoví; on však sliby své jen v nejmenší části splnil, místo skutečného pokroku jen k starým pořádkům zření měl, konečně říši Českou cizímu panovníku odkázal. Čemu se Čechové po všecken čas války nejvíce ubrániti snažili, to jim nyní nastalo, museli podniknouti panovníka Němce tvrdého. V nejbližší přístí čtvrtstoletí upadli v bezvládu; demokracie jsouc dlouhým bojem přemožena a zemdlena klesla, a šlechtovláda nastala.

Na Moravě to poněkud jinak dopadalo. Tu zachoval rázný biskup Olomoucký, Jan Železný,

své biskupství i velkou část statkův biskupských; jsa pak nadán politickou mocí co zvláštní člen koruny české obhájl církev katolickou v zemi v té míře, že husitství ji ovládnouti a té všeobecné rozšířenosti v zemi jako v Čechách nabyti nemohlo; Němci zas ve větších městech moravských také nevymizeli, ba naopak tím větší smělosti a zuřivosti proti obyvatelstvu slovanskému a zvláště husitskému nabyli.

Dodavek.

Přehledné zprávy o osobách za husitské války vynikajících.

1. Osoby z panujících rodův.

Barbora Celská, druhá manželka císaře Sigmunta, krále Českého a Uherského, dcera Heřmana hraběte Celského, provdána od r. 1408, na království České korunována 11. února 1437, kteréhož roku ovdověla; osednuvši r. 1441 na svém vdovím sídle, v zámku Mělnickém, umřela tam 11. července 1451. Její tělo do Prahy převezeno a ve chrámu u sv. Víta pochováno bylo.

Žofie Bavorská, druhá manželka krále Václava IV., dcera vojvody Jana Bavorského ve Mnichově osedlého, provdána r. 1389, na království České korunována 15. března 1400, ovdověla r. 1419, vládkou království Českého od srpna do konce prosince 1419; zdržovala se odtud stále při dvoře svého svaka, krále Sigmunta, jezdíc s ním po Čechách, Uhřích a kamkoliv se se svým dvorem obracel; umřela 26. září 1425 v Prešpurce, kdež i pochována byla.

Vladislav Jagajlo, král Polský a velký kníže Litevský, syn Olgerda, vel. knížete Litevského, nastoupil po otci v Litvě r. 1381, oženiv se s Hedvikou, dědičkou království Polského, korunován jest v Krakově r. 1386 na království Polské, umřel v Grodku na Červené Rusi neda-leko Lvova r. 1434 maje let věku 86, a panování svého 48.

Alexandr Vitold, velký kníže Litevský, bratranec předešlého, syn knížete Kejistuta, nastoupil vládu v Litvě r. 1392, v letech 1421 a 1422 dožádaný král Český, umřel r. 1430 maje let věku 80, a panování 38.

Sigmunt Korybutovič, syn Korybuta, knížete Litevského, vychovaný v Krakově při dvoře strýce svého, krále Vladislava Jagajla, byl r. 1422 do Čech poslán co náměstek dožádaného krále Českého, Vitolda, však ku konci téhož roku zase odvolán. Vrátil se však v lednu 1424 dobrovolně zase, jsa odtud náčelníkem

strany Pražanův až do r. 1427, kdež byl ze země vyvezen. Nepřestal s Čechy přáteliti se, stal se horlivým Husitou, a dobrodružil s Čechy ve Slezsku, kdež mocně držel v létech 1430 a 1431 město Glivici. Účastnil se ještě 1431 bitvy u Domažlic co dobrovolník, konečně byl r. 1435 vůdcem strýce svého Svidrigajla ve válce proti mladému králi Polskému, Vladislavovi Jagajlovici, prohrál bitvu u Vilkomíře na Litvě, a byl co zajatý v řece Švietté utopen. Přičinil se znamenitě o zavedení českého způsobu bojování na východě slovanském.

Bedřich (Fridrich) z Hohenzollernu, purkhrabě Normberský, markhrabě Braniborský, zakladatel moci domu Hohenzollerského, nynějšího Pruského, nejvytrvalejší spojenec císaře Sigmunta ve válce proti Čechům, byl syn Bedřicha V., purkhraběte Normberského, narozen roku 1372, podporoval císaře Sigmunta penězi, za kteréž obdržel od něho r. 1415 dědičné markhrabství Braniborské, zemi to České koruny, spolu s hodností kurfürstskou. Účastnil se s velkou silou vojsk svých ve křižáckých taženích proti Čechům r. 1420, 1421, 1422, 1427 a 1431, a v létech 1422 a 1431 byl nejvyšším vůdcem těchto vojsk křižáckých. Umřel r. 1440.

Bedřich (Fridrich) příjímám Bojovný, první vojvoda a kurfürst Saský z domu Vitinského čili dosavadních markhrabat Míšeňských, též jeden z hlavních podporovatelův krále Sigmunta ve válkách husitských. Narozen r. 1369, přivedl ještě co markhrabě Míšeňský r. 1420 se svým bratrem 30.000 mužů pod znamením kříže před Prahu králi Sigmuntovi ku pomoci, přispěl také k následujícím výpravám křižáckým, stal se r. 1423 propůjčením Sigmuntovým vojvodou a kurfürstem Saským na místě vymřelých vojvod z domu Askanského, držel od koruny české mnoho měst v severních Čechách v zástavě a umřel z žalu nad nezdarem svým ve válkách proti Čechům r. 1428.

Bedřich (Fridrich) příjímám Mírný, syn a nástupce předešlého, panoval od r. 1428 do r. 1464. Husité mu r. 1429 asi 1400 vesnic a měst zloupili a byl také r. 1431 při posledním nešťastném křižáckém tažení. Byl jako otec v držení týchž měst českých, a teprv nedlouho před svou smrtí 1464 smluvil se s Českým králem Jiřím o ně a o města míšeňská, vyhlásiv se, aby je podržeti mohl, i s bratrem svým za many koruny české.

Fridrich kníže Ruský z linie knížat Ostrožských, přišel bezpochyby se Sigmuntem Korybutovičem r. 1422 do Čech, kde se celý počestil, bojoval 1426 udatně v bitvě blíž Ústí,

načež jej Prokop Velký Tábořským hejtnanem v Břeslavi na Moravě ustanovil; dobrodružil r. 1430 a 1431 s Táboři a Sirotky v horním Slezsku. Po porážce Sigmunta Korybutoviče u Vilkomíře 1. září 1435 odvedl zbytky tábořských a sirotčích zástupův, kteří též v té bitvě účastenství měli, hloub do zemí ruských, kdež položili zárodek bojovného bratrstva Kozákův. Jeví se ještě r. 1438 co válečný pomocník husitského pana Spytka z Melštyna v Polště.

2. Osoby stavu duchovního a mistři učení Pražského.

Albík z Uničova, arcibiskup Pražský, Němec moravský, byl již r. 1387 mistrem svobodného umění na universitě Pražské, dosáhl v Padově hodnost doktora práv, byl však r. 1407 zase v Praze, věnoval se lékařství, a stal se nejvyšším dvorským lékařem krále Václava IV., v kteréžto službě až do smrti téhož krále, 1419, setrval. Chváli se co přední lékař času svého, a spisy jeho o lékařství chovají se podnes v rozličných rukopisech. Z vůle krále Václava zvolila jej kapitula Pražská r. 1411 za arcibiskupa, ač knězem nebyl, z čehož se však již r. 1412 poděkoval, přijav proboštsví Vyšehradské s titulem arcibiskupa Césarienského. Druhý den po smrti krále Václava utekl z Prahy před bouří husitskou, a lid zkazil náhrobek, jež sobě u Panny Marie na Louži byl připravil. Zemřel v cizině, neznámo kde, dne 23. července 1427.

Aleš z Březi, poslední skutečný biskup Litomyšlský, před tím kanovník Vyšehradský, byl r. 1416 od krále Václava proti Janovi Železnému na biskupství Olomoucké násilím dosazen, ustoupil pak Janovi r. 1420 přijav biskupství Litomyšlské. R. 1421 z Litomyšle před Husity ustoupil do kláštera Hradištského u Olomouce, později žil prý v Uherském Hradišti, kdež po několika letech umřel.

Filibert, biskup Konstanský (Coutances v Normandii), po prvním odstoupení kardinála Cesariniho r. 1432 ač na krátký čas předseda sboru Basilejského, potom legát téhož sboru co přední mezi svými spoluposly napřed r. 1433 dvakrát, potom r. 1436 po třetí v Praze, kdež vykonával úřad biskupský, po odjezdu svých spoluposlův i po smrti krále Sigmunta v Praze pozůstal, na zavedení starého pořádku v církvi úsilně a vytrvale pracoval, a též v Praze 19. června 1439 zemřel. Byl to přední smírce a upokojitel národu Českého.

Cesarini Julian, kardinál-legát, byl 8. listopadu 1430 od papeže Martina V. na kardinála povýšen, na počátku r. 1431 za papežského legáta do Německé říše a zároveň za předsedu sejítí se majícího sboru v Basileji jmenován, vedl páté křížácké tažení do Čech, vyjednával nejvíce s posly českými na sboru v Basileji, dobyt si velkých zásluh o smíření Čechův s církví. Ve sporu mezi sborem a papežem Evgeniem IV. držel papežovu stranu, a opustil sbor r. 1438, jsa potom největším protivníkem jeho. Byl potom co legát papežský v Uhřích činným, navedl krále Uherského a Polského, Vladislava r. 1444, že zrušiv přísahu Turkům na mír danou válku proti nim obnovil a v bitvě u Varny žalostnou porážku utrpív sám život ztratil. I kardinál Julian byl na útěku od svých vlastních lidí zabít, aneb dle jiných zpráv od nepřátel chycen, do Adrianopole odveden a tam neslýchanými mukami umrčen.

Konrád z Vechty, arcibiskup Pražský, rodilý Němec z Vestfálska, povahy nestálé a vlastností ne právě vynikajících. Přišed do Čech došel přízně krále Václava, stal se proboštem Mělnickým, r. 1395 biskupem Verdenským, byl v letech 1403 a 1405 nejvyšším mincmistrem v Čechách, od r. 1405 do 1412 podkomořím královským; co takový byl od r. 1408 do 1412 zároveň biskupem Olomouckým, a ujal roku 1412 arcibiskupství Pražské. K Husitům velmi shovívavě se choval, r. 1421 zřejmě k husitství se přiznal a arcibiskupské statky roz-zastavil a rozprodal. Od r. 1425 všechno kněžstvo strany Pražské jemu poslušnost slíbilo. R. 1426 dne 2. ledna dán jest od papeže do nejvyšší klatby, nicméně záky pod obojí světil až do své smrti na hradě Roudnickém 24. prosince 1431.

Konrád III. č. Kunco ze Zvole, biskup Olomoucký, dříve Olomoucký probošt a Pražský kanovník. Ještě co kanovník zastupoval r. 1415 Pražského arcibiskupa Konrada na sboru Kostnickém. Na biskupství zvolen byl r. 1430, zastupoval potom na sboru Basilejském po nějaký čas arcibiskupskou diecí Pražskou a biskupskou Olomouckou, umřel r. 1435.

Pavel z Miličína, biskup Olomoucký, z rodu pánův z Miličína neb Talmberka, dříve kanovník Olomoucký, stal se r. 1535 biskupem, umřel r. 1450.

Jan XI. příjmím Železný, od r. 1400 biskup Litomyšlský, potom od r. 1420 Olomoucký a od roku 1426 kardinál, rozený Pražan, umřel na cestě ku králi Sigmuntovi v Ostřihomi 9. října 1430.

Václav z Buřenic řečený Králík, biskup Olomoucký, patriarcha Antiochenský, od r. 1380 až do smrti své přední rádce a milec krále Václava, byl dříve kanovníkem, r. 1393 proboštem Vyšehradským a spolu nejvyšším kancléřem a patriarchou, r. 1412 dostal biskupství Olomoucké, a umřel 12. září 1416 ve Svítavech na cestě z Prahy do Olomouce.

Heřman tit. biskup Nikopolský, prvě farář Miličinský, potom generalní vikář Praž. arcibiskupa Konrada; připuzením pana Čenka z Warthenberka světil r. 1417 na hradě Lipnici husitské záky na kněžství, začez mu arcibiskup vzal generalní vikářství; zdržoval se pak na statech Rosenberských, jsa veliký protivník Husitův. Zajat od Táborův na Rosenberském hradě Příběnicích a od nich v Lužnici utopen r. 1420.

Štěpán z Pálče, mistr na universitě Pražské, prv důvěrný přítel Husův, byl r. 1408 v Bolonii co podezřelý kacířstvem zalařován, brzo potom propuštěn. R. 1412 obrátil se co děkan theologické fakulty proti Husovi z příčiny odpustkův. Byv od krále Václava r. 1413 z království Českého vypovězen zjevil se r. 1415 na sboru Kostnickém co přední žalobník a svědek proti Husovi, r. 1416 též proti Jeronymovi Pražskému, a měl ještě 27. června 1417 na sboru řeč o opravě církve, radě, co by činiti bylo, aby se kacířství v Čechách vyplnilo. O dalším životě jeho ničeho více nevíme.

Stanislav ze Znojma, mistr university Pražské a již r. 1400 probošt veliké kolleje Karlovy, někdy učitel a přítel Husův. Když však Hus ve snaze o opravu církve vždy dále zacházel, odstoupil od něho, stav se jeho protivníkem. R. 1413 byl s mistrem Štěpánem z Pálče od krále z království vypovězen, našel však útočiště u pana Jana ml. z Hradce v Jindřichově Hradci, kdež brzy potom umřel.

Michal de Causis, kněz a úhlavní nepřítel Husův, syn německého horníka z Německého Brodu a někdy farář u sv. Vojtěcha v Jirchářích v Praze. Ušel s penězi od krále Václava vylouděnými a s jinými, jež od nepřátel Husových dostal, tajně do Říma, kdež mu papež svěřil důležitý úřad prokuratora de causis fidei, to jest: v záležitostech víry, odkud jest nazván de Causis, od Čechův pak „Súdným.“ R. 1412 podal papeži žalobu od farářův Pražských proti Husovi, a způsobil tím další kroky církve proti němu, jsa potom na sboru Kostnickém s Pálčem hlavním obviňovatelem Husovým a Jeronymovým. Dočkal se odsouzení obou, ač se proto do Čech nikdy nesměl vrátiti, umřel na církevním sboru v Basileji.

Ondřej z Brodu, mistr a professor theologie na universitě Pražské a protivník Husův. Opustil vlast na začátku bouří husitských, a umřel v cizině r. 1427.

Jan z Jesenice, mistr učení Pražského, přítel Husův, zastával jej 1410—1412 na papežském dvoře v Římě, potom v Praze, působil i po jeho upálení v jeho smyslu na dvoře krále Václava, opustil Prahu návodem královým r. 1416, v únoru 1419 pak na věky byl vypověděn od krále. Jeho další osudy nejsou známy.

Jan z Příbrami, mistr učení Pražského, stoupenec mistra Matěje z Janova, od mládí přítel Husův, 1413 dosáhl mistrovství, 1421 jmenován od sněmu Časlavského s Janem z Zelivá radou ve věcech duchovních, jsa již tehdejší rozhodným odpůrcem kněží strany Tábořské, s nimiž po všechn čas prudké hádky míval, byl r. 1427 z Prahy vypovězen, a pobýv nějaký čas v Žatči zase se vrátil, r. 1430 zdržoval se mimo Prahu na venkově v ústraní, však r. 1433 postavil se v čelo těch kněží, kteří se s kompaktáty spokojili a o potvrzení Rokycanova na arcibiskupství nestáli. R. 1437 dostal faru u sv. Jiljí na Starém městě a jel s posledním poselstvím Čechův do Basileje, r. 1439 stal se s Prokopem z Plzně administrátorem dolejší konsistoře pod obojí, r. 1442 smířil se s Rokycanou, však po dobytí Prahy Jiřím z Poděbrad 1448 s administrátorství svržen jest a téhož roku umřel. Jeho přívrženci po roce 1433 zvali se stranou Příbramců, a byli to nejmírnější Husité.

Prokop z Plzně, mistr svobodného umění na universitě Pražské, dosáhl r. 1408 mistrovství a byl některý čas professorem. S přítelem Janem z Příbrami měl skoro jednotejné příhody, přidržel se strany Husovy a horlil ve svých spisech neméně proti Rokycanovi nežli proti Tábořům; byl v letech 1420, 1426 a 1443 rektorem university, r. 1427 byl z Prahy na čas vypovězen, r. 1437 dostal faru u sv. Jindřicha, a jel s českým poselstvím do Basileje, r. 1439 stal se s Janem Příbramem administrátorem konsistoře dolejší. Poslední zmínka o něm se děje r. 1448, kdež se s Příbramem zasazoval o Rokycanova potvrzení na arcibiskupství.

Křišťan z Prachatic, mistr učení Pražského, narozen okolo r. 1368, dosáhl mistrovství svobodných umění r. 1389, byl místokancléřem university Pražské r. 1404, rektorem 1412 a 1434; farářem u sv. Michala na Starém městě stal se r. 1405; muž pevné povahy a nevšední učenosti, pěstoval hlavně matematiku a hvězdářství. Byl věrným přítelem Husovým, kteréhož r. 1415 i v Kostnici ve vězení navštívil; držel

se potom mírné strany Jana z Příbrami, byl s r. 1426 z Prahy na čas vypovězen, a r. 1434 v Chebu ku kompaktátům se přiznal. Za to jej jmenoval císař Sigmunt r. 1437 administrátorem arcibiskupství Pražského ve věcech duchovních pro stranu pod obojí, v kteréžto nejvyšší důstojnosti umřel 5. září 1439.

Petr z Mladenovic č. Mladoňovic, rozený Moravan, stal se r. 1409 bakalářem ve svobodných uměních na universitě Pražské, a písařem pana Václava z Dubé, s kterým vypravázel Husa do Kostnice, kdež až do téhož upálení zůstal a obšírné vypravování o Husovi sepsal. Po návratu do Prahy dosáhl r. 1416 hodnosti mistrovské a r. 1420 stal se kazatelem a pomocníkem faráře mistra Křišťana z Prachatic u sv. Michala na Starém městě, kdež po smrti mistra Křišťana r. 1439 potom sám byl farářem. Náležel k mírné straně pod obojí, která se jak nejméně možná vzdalovala od učení církve obecné; byl také r. 1427 na čas z Prahy vypovězen. R. 1438 byl rektorem university, a r. 1447 šel v čele posílů českých vypravených do Říma pro potvrzení kompaktát od papeže. Konečně stal se po smrti mistra Jana z Příbrami r. 1448 administrátorem pod obojí, a umřel 7. února 1451.

Vavřinec z Březové, mistr svob. umění na universitě Pražské, stavu vládyckého, narozen 1370, byl za zvláštní dispensi již r. 1391 farářem v Lounech maje toliko nižší svěcení, r. 1394 dosáhl hodnosti mistrovské, opustil potom asi po roce 1406 stav duchovní, přijal službu při dvoře krále Václava a mnohé knihy české sepsal. Za husitské války v Praze žil, kdež dva domy měl, a r. 1437 císař Sigmunt podle jeho výroku obnovil Novoměstským jejich staré výsady. V rozepřích mezi stranami husitskými míval vřelé účastenství a nenáviděl stejně katolíky jako stranu Tábořskou. Teprv v pozdějším věku jal se spisovati paměti všech událostí, jichžto svědkem byl, nedošel bohužel dále, než od r. 1414 do r. 1422. Zdá se, že umřel teprv r. 1455.

Jan Kardinál z Reinšteina, mistr svob. umění na učení Pražském, studoval také práva, byl r. 1408 od krále Václava s jinými kollegy ku sboru Pisánskému poslán a ještě r. 1410 královu prokuratoru, doktoru Názovi v Italii ku pomoci a s širším naučením přidán. Přívrženec Husův, byl r. 1411 zvolen do počtu přátelských umluvčí ve při mezi Husem a arcibiskupem Zbyňkem, šel r. 1415 do Kostnice co posel a prokurator university Pražské při sboru, v letech 1417 a 1418 rektorem university, byl r. 1421 v českém poselství u krále Vladislava v Polště a učiněn jest potom spolusprávcem

kněžstva Pražského, r. 1422 po stětí kn. Jana z Želiva s jinými jat a do Králové Hradce na čas vypovězen, r. 1423 byl s Pražskými mistry na hádání v Konopišti se stranou Tábořskou, r. 1428 arcibiskupským officialem. Dále se o něm ničeho neví, a zdá se, že brzy potom umřel.

Jakoubek ze Stříbra, mistr svob. umění na učení Pražském; mistrem učiněn r. 1397; přivrženec Husův, jehož se zastával v rozepřích, synodách a v královských komisích, horlil nejvíce o mravní kázeň duchovenstva, a po odjezdu Husově do Kostnice první počal zastávat potřebu požívání svátosti oltární pod obojí způsobou, stav se tímto původcem kališnictví. Ponejprv podával kalich laikům na počátku r. 1415 u sv. Martina ve zdi, potom u sv. Michala na Starém městě a u sv. Vojtěcha v Jirchářích. Naproti tomu bránil učení Pražských mistrův, kteří krom svátosti pod obojí v ničem jiném podstatném nechtěli se oddělit od učení církve. Stál potom téměř jako hlava strany své proti kněžím Tábořským. R. 1421 byl kazatelem v kapli Betlemské a jmenován od synody Pražské jedním ze čtyř správcův duchovenstva pod obojí. Při rozdělení Pražské strany na dvě strany odlišné, z nichž jedna opomíjela také některé vedlejší obyčeje kostelní, jakož rozličná svěcení, druhá pak (Příbramova) až příliš úzkostlivě se jich zastávala, byl Jakoubek až do smrti přední autoritou oné první strany. Po stětí Jana z Želiva 1422 byl i on s mnohými kněžími a mistry Pražskými na čas vypovězen z Prahy, a když r. 1427 Příbramova strana z Prahy vypovězena byla, stal se nejvyšším správcem duchovenstva Pražského. Umřel 10. srpna 1429.

Martin Lupáč, kněz, učený bohoslovec a znamenitý řečník, narozen ku konci 14. století v Újezdci, studoval na Pražském učení r. 1408, a měl již tehdy velké účastenství v náboženském a národním hnutí; roku 1412 popsal satyrický průvod na pohanění papeže od Voksy z Waldšteina v Praze způsobený. R. 1420 účastnil se schůzky lidu u Třebechovic, kdež byl počátek Orebitův, s kterými potom táhl do Prahy. Později byl prý ve vojstě Žižkově, a když Pražané dobyli r. 1421 města Chrudimi, stal se bezpochyby již tenkrátě tamějším farářem. R. 1432 byl s posly českými při smlouvání v Chebu, r. 1433 jeden z vynikajících úřadův prvního a druhého českého poselství na sboru Basilejském, kdež se počítal ku straně Pražské, a ve všem jednání o kompaktátech platné účastenství měl. Na sněmě r. 1435 zvolen byl za biskupa suffragana českého, kterážto zvolení však přes všechny sliby císaře Sigmunta papežského stvrzení nedošlo. Tenkrátě

odešel Lupáč z Chrudimi, a teprv po Sigmuntově smrti se zas objevil, a strávil ostatní svůj věk v ustavičných hádkách s Římskou stranou. Umřel u vysokém stáří 12. dubna 1468. Některé jeho traktáty měly velkou váhu netoliko u theologův husitských ale i u Českých bratří.

Ambrož, kněz Hradecký strany Tábořské, byl pro své horlení v duchu husitském r. 1419 rozkazem královny Žofie z Králové Hradce vyhnán a odešel do Prahy, kde s Žižkou 4. listopadu 1419 způsobil dobytí Malé strany. R. 1420 způsobil v Hradecku schůzku ozbrojeného lidu na hoře Oreb u Třebechovic, dav tím počátek Orebitům, kteří pak hned do Prahy táhli. Podruhé vydal se z Prahy prokrádaje se vojsky královskými k jiné schůzce lidu na Kunětické Hoře, jehož pomocí dobyl 26. června Hradec Králové, a od té doby co farář městský po celé trvání války Husitské až do r. 1437 netoliko městem ale takorůzka celým krajem hýbal. Přivinu se těsně k Žižkovi varoval toho r. 1423 před úklady proti jeho životu strojenými, r. 1424 tělo jeho do Hradce k pochování odvezl, r. 1433 vyjednával také s Basilejskými posly v Praze, a počínaje si vždy duchem Žižkovým všemu míření se s císařem a Římskou církví na odpor se stavěl, tak že toho dovedl, že Hradec Králové nejdelší císaři Sigmuntovi odpíral, až se 4. března 1437 obec proti němu vzbouřila, a on pádem s městských zdí ruku i nohu zlomiv v zajetí se octnul. Po smrti Sigmuntově bezpochyby z vazby propuštěn u kněze Bedřicha ze Strážnice v Kolíně útočiště nalezl, kdež po dvou letech 1439 o sv. Havle umřel.

Koranda Václav, kněz Tábořský, pocházel z Plzně, kdež byl farářem. Přilnul hned v počátcích kučení Husovu a ke všem novotám v náboženství, poskytoval u sebe útočiště všem, kteří jinde pro smělé novoty byli stíháni. R. 1419 vedl zástupy z jihozápadních Čech k valné hromadě u Kostelce na křížkách, býval od té doby při vojstě Žižkově, byl s ním v Plzni, šel s ním do Táboře, potom do Prahy, kde již za obležení vojskem křížáckým škorpil se s Křišťanem z Prachatic a jinými mistry Pražskými, potom vyvedl chatru z města ke zkažení kláštera Zbraslavského. Dostal se téhož roku 1420 ještě do vazby na hrad Příbénici, jež potom Tábořům zradil a takto se osvobodil. Od té doby prý již mše sv. nesloužil, než toliko kázával. Pro svou výstřednost stal se Žižkovi protivným a musel se mu vyhýbat. Po nějakém čase přijal místo faráře v Žatci, a nebylo po několik let o něm slyšeti, r. 1437 byl rozkazem císaře Sigmunta přinucen, svého místa se vzdáti, v Táboře osednouti a více

nekázati. Však po nějakém čase zas do Žatče se vrátil a horlil jako dříve. R. 1451 byl opět v Táboře a hádal se zde s Eneášem Silviem, který jej nazval „starým ďábla nástrojem“. Jiří z Poděbrad pokoriv r. 1452 město Tábor a zničiv stranu Tábořskou, Korandu na svůj hrad Litice dal zavezti, kdež jej co nenapravitelného, nepokojného člověka až do smrti u vězení držel.

Mikuláš z Pelhřimova řečený Biskupec, kněz Tábořský, který se brzy po založení Tábora 1420 tam vyskytnul, a pro svou učenost a vážnost již asi v září téhož roku za biskupa strany Tábořské zvolen byl, odkud mu říkáno Biskupec. On zajisté první vytknul a ustálil zvláštnosti učení Tábořského, a byl potom všude v čele těch, kteří tu a onde na sjezdech a schůzích toto učení zastávali, jako r. 1420 10. pros. v domě Zmrzlíkové v Praze, u Konopiště 24. června 1423, v koleji Karlově 28. září 1429, na sjezdu Chebském 9. května 1432. Také byl jedním z poslův českých na sboru Basilejském 1433, byl potom v Praze jedním z osmi plnomocníkův, kteří rokování s Basilejskými posly dokonati měli. R. 1435 byl na sjezdě Brněnském a r. 1436 stál s Bedřichem ze Strážnice v čele mírnější strany v Táboře, která se s císařem Sigmuntem smluvila. Žil napořád v Táboře, a když Jiří z Poděbrad 1452 konec učinil straně Tábořské a město Tábor se mu poddalo, vydán jest mu kněz Mikuláš Biskupec, kteréhož dal na Poděbrady zavezti, a tam až do smrti dochovati, která nastoupila asi r. 1459. Napsal kroniku kněží Tábořských latinsky a mnohé traktáty latině i česky.

Kněz Jan Želivský, bývalý mnich Premonstrát kláštera Želivského, jež na počátku náboženského hnutí opustil a jak se zdá při valných hromadách lidu na horách ve smyslu demokratickém a výstředním působil. Zjevil se v Praze r. 1419, kde při kostele panny Marie Sněžné, od něhož mniši Karmelitáni vypuzeni byli, co kazatel a farář osedl, veda obecný lid Novoměstský za sebou. Dne 30. července 1419 způsobil vyhození konšelův z oken Novoměstské radnice. Od té chvíle hýbal celou Prahou, ano i konšely sázel. Byl prostředníkem mezi Žižkou a Pražany, však když Pražanům jeho sahání do světských věcí proti mysli bylo, stát byl 9. března 1422. Padl co oběť revoluce, která své syny požírá.

Kněz Jakub Vlk, nástupce Jana Želivského duchem i působením co kazatel při chrámu panny Marie Sněžné na Novém městě Pražském, nechtěl co kněz strany sirotčí, jako někdy Žižka, o králi Sigmuntovi ničeho slyšeti, a jeho půso-

bením r. 1429 v té příčině Novoměstští proti Staroměstským povstali. R. 1433 popuzoval své posluchače proti Basilejským legátům, r. 1434, když Nové město od Staroměstských opanováno bylo a chrám panny Marie zkažen byl, musel z Prahy utéci, zjevil se pak u kněze Ambrože v Hradci Králové. Tuto byl r. 1437 s Ambrožem jat a uvězněn, a jsa potom s ním zároveň propuštěn našel také útočiště u kněze Bedřicha Strážnického v Kolíně, kdež r. 1439 o sv. Jakubě, čtvrt léta před knězem Ambrožem, umřel.

Petr Payne řečený Engliš, mistr Oxfordský a Pražský, rodem Angličan, stoupenec Vikleřův, přišel r. 1417 do Prahy, a držel s počátku s Pražany proti Tábořům, získal si brzo velkou váhu mezi Čechy ve věcech náboženství, stal se r. 1421 spolusprávcem kněží pod obojí. Pro své hojné traktáty a řeči o učení Vikleřové přišel do tuhého sporu s mistrem Příbramem, a měl s ním zvláště v letech 1426 a 1429 dlouhé avšak nerozhodné hádky. Tím se od Pražských mistrův odvrátil, přidav se napřed k Sirotkům, později k Tábořům, stav se potom jednou z předních podpor sekty jejich. R. 1431 byl na husitském hádání v Krakově, r. 1432 byl na sjezdu Chebském, a r. 1433 co úd poselstva českého v Basileji byl jedním z předních řečníkův počítaje se ještě k Sirotkům. Vůbec nikde nescházel, kde se o věci náboženské jednalo. S Korandou zároveň našel zaopatření v Žatci, musel však r. 1437 jsa již tehdež krajním Taboritou to místo opustiti, a byl od císaře Sigmunta z království Českého vypovězen. Nevyšel proto z Čech, a byl r. 1439 s několika měšťany Klatovskými od Buriana z Gutšteina zajat. Později byl správcem tábořské obce v Písku, r. 1443 předsedal s knězem Václavem z Dráchova na kněžském sboru v Kutné Hoře, kdež bylo poslední hádání s Tábořy. Poslední zmínka o něm se děje r. 1452, když obec Tábořská, poddavši se Jiřímu z Poděbrad, mezi kněžími své strany také mistra Engliše k vyrovnání a smluvení se u víře do Prahy vypravila. Co se s ním dále dělo a kdy umřel, nevíme. Psal mnoho latinských traktátův, rozuměl i mluvil česky, však k učené hádce v češtině nestačil.

Jan z Rokycan vůbec Rokycana zvaný, mistr učení Pražského, narozen okolo r. 1397 v Rokycanech, vynikl již r. 1424 mezi mistry Pražskými, uprosiv Žižku na Špitálském poli, že Pražanům odpustil, r. 1426 byl již spolusprávcem Pražského duchovenstva pod obojí, r. 1427 způsobil bouři v Praze a zatknutí Sigmunta Korybutoviče, a byl odtud hlavou strany Pražské rozhodně husitské, dostav zároveň faru u panny

Marie před Týnem. Nicméně stál v popředí protivníkův kněží Tábořských. Ku konci toho roku byl hlavním řečníkem na hádání v Žebráce. S kazatelnou Týnské hýbal lidem Pražským, žádné jednání ve věcech náboženských bez něho se neobešlo, a tak byl i hlavním řečníkem na sboru Basilejském r. 1433 a v celém potomním jednání se sborem a s císařem Sigmuntem. Na Pražském sněmu dne 21. října 1435 byl od kněžstva i všech stavův za arcibiskupa Pražského, ať proti své vůli, vyvolen. Ze však strana Příbramova po přijetí Sigmuntově do země vrch dostala, Rokycana nepřiznal Sigmuntovu stíhání 17. června 1437, z Prahy na Kunětickou Horu ušel, a dostal se potom po knězi Ambrožovi za faráře do Hradce Králové. Tu pobyl deset let, až po dobytí Prahy Jiřím Poděbradským r. 1448 zase na svou faru Týnskou do Prahy se navrátil. Zde pak řídil celou církev českou pod obojí až do smrti své 22. února 1471.

Markold ze Zbraslavi, kněz Tábořský, zjevuje se hned na začátku války husitské, táhl se Žižkou 1420 z Plzně na Tábor, řečnil 10. prosince 1420 na kněžské schůzce v domě Zmrzlíkové v Praze, potom r. 1424 16. října na hádání s Pražskými mistry na hradě Pražském. R. 1431 byl mezi posly vypravenými ku králi Sigmuntovi do Chebu, a opět r. 1432, konečně r. 1433 byl při prvním poselství českém u sboru Basilejského. Dále o něm již se zmínka nečiní.

Martin Houska příjímá Loquis též řečený Martinek, kněz Tábořský, rodilý Moravan, v novotách nad jiné smělý a důvtipný, vyskytl se již r. 1419 mezi výstředními Husity, pozdějšími Táboři a byl bezpochyby původcem chiliastického blouznění, které u Tábořův po nějaký čas panovalo. Účastnil se 10. prosince 1420 v hádání v domě Zmrzlíkové v Praze. Učil na Táboře o svátosti oltářní, že chleb a víno nejsou nic než pouhá znamení těla a krve Kristovy. P'an Oldřich Vavák z Hradce jal ho 29. ledna 1421, a vsadil do věže; on však spůsobil svým učením takové pohoršení v Táboře, že v Praze od samých kněží tábořských obžalován byl; v Táboře stal se proň rozbroj veliký, byl se svou stranou odtamtud vypuzen, potom zase přijat. Vida však, že není bezpečně ušel odtud chtěje se na Moravu navrátiti. Byl však v Chrudimi zadržen, od kněze Ambrože v Hradci Králové u víře zpytován, arcibiskupovi Konradovi do Roudnice dodán, a 21. srpna 1421 tamže upálen.

Jan z Jičína, mistr učení Pražského, přívrženec Husův, účastnil se již r. 1410 veřejně v hádkách a přednáškách o věcech týkajících se

náboženství, r. 1412 pochoval tři mládence na Staroměstském náměstí státě do Betlema, byl r. 1415 jeden z prvních, kterýž následoval příklad m. Jakoubka ze Stříbra, podáváje večeri Páně pod obojí, octnul se co smělý novotář ještě téhož roku v Ústí nad Lužnicí s jinými kněžími, kteří založili sektu Tábořskou. Co kněz Tábořský stíhal Martina Housku pro přílišné poblouzení u víře, a s Mikulášem z Pelhřimova dával o něm listem výstrahu Pražanům. Další osudy jeho neznáme.

Prokop Holý č. Veliký, kněz Tábořský a vůdce vojenský, byl synovec rytíře a kupce Pražského, bezpochyby Jindřicha Puše z Cách, jezdil s ním v mládí po dalekých zemích, a navrátil se stal se knězem. Přilnul záhy k Husitům nejvýstřednějším, tak že byl v Praze 1421 z pikhartství obviněn a uvězněn. Pozdější jeho smýšlení, zmírnivší se, stalo se takorba pravidlem vyznání tábořského. Knězem jsa oženil se, přidružil se již r. 1421 k branným sborům, jimž přisluhoval službami duchovními. R. 1423 aby u Konopiště ukázal Pražským mistrům povinnost Tábořskou, sloužil mši v ornátě. Co vůdce vystoupil teprv r. 1426, velel v bitvě blíž Ústí nad Labem a porazil Albrechta Rakouského před Břeclaví na Moravě. R. 1427 byl vrchním vůdcem Tábořův proti německým křižákům, pak hlavně jeho působením počaly jízdy Čechův do krajin a zemí sousedních, v kterých po všechen čas měl hlavní úlohy, chtěje strany nepřátelské donutiti, aby se s Čechy smířily na základě rovnosti; r. 1429 byl dvakrát u krále Sigmunta v Prešpurce; oblíbiv sobě Kutnou Horu za sídlo spůsobil tu r. 1431 některé sjezdy Čechův pod obojí. V poli požíval pověsti co vůdce nepřemožitelný a v radě vynikal věhlasem nevšedním; vzdělaností a láskou k naukám a knihám vyznamenal se nad jiné náčelníky Tábořské; náboženským nadšením a národním, rázností vůle a neohrožeností rovnal se Žižkovi, ale předčil jej politickým věhlasem aniž podobal se mu ve fanatismu. Byv horlivým zástupcem obcí a demokracie vůbec, nicméně ochotně podával se k umluvám se šlechtou, aby jí získal svému učení, aniž žádostiv byl postaviti vládu svou na záhubu strany odporné. Pro takovou smířlivost a povinnost padal u svých častěji v podezření, jako by se měl neupřímně k nim; musel proto mnoho příkoří snášeti. Byl poslem v Chebu i v Basileji, kdež obzvláště co theolog vynikal. Po návratu z Basileje oblehl 1433 Plzeň, a tu při zpoure ve vojště byl ukrutně poraněn a pohaněn. Opuštěl proto vojsko, avšak vida, že šlechta i Pražané spojili se na záhubu demokracie a rot Tá-

borských, postavil se zase v čelo Táborův a zahynul v bitvě u Lipan 30. května 1434.

Prokop Malý čili Prokúpek kněz a polní hejtman Sirotků, teprv po Žižkově smrti se ponejprv jmenuje. V čele Sirotkův účastnil se ve všech jejich válečných výpravách a jízdách do cizích zemí, kdež se mu však r. 1431 v Uhřích nevalně dařilo. Také v náboženských hádkách ozýval se jeho hlas, ač jinak nebyl vynikajícího ducha a téměř úplně vůlí Prokopa Holého se řídil. Padl s ním zároveň v bitvě u Lipan 1434.

Bedřich ze Stráznice, kněz Tábořský a polní vůdce, rodilý Moravan, byl původně farářem ve městě Stráznici, založil v únoru 1421 na ostrově řeky Moravy dle příkladu Čechův nový Tábor, z něhož byl blízký klášter Velehrad zkažen. Po rozejtí se toho Tábora, kterýž jen 8 měsícův trval, odešel do Čech a přilnul k Orebitům, a po jich rozptýlení r. 1425 k Táborům. V dubnu 1433 objevuje se ponejprv co hejtman Tábořský, kdežto jízdu podnikl skrz Polsko do Uher. Dne 14. července 1433 počal Plzeň obléhati, po bitvě Lipanské pozval jej slezský pán Hajn z Čirnau, kterýž se dotud strany Tábořské přidržel, na hrad svůj Falkenstein, tam ho zrádně jal a 15. prosince 1434 do Svídnice do vězení dodal. Příčiněním správce království Českého, Alše Vřešтовského, byl propuštěn, a octnul se r. 1435 co velitel v Kolíně nad Labem. Byl téhož roku na sjezdě Brněnském, vyjednával s císařem Sigmuntem, kterýž mu Kolín s celým panstvím do výplaty zapsal. R. 1437 dvakrát s knězem Ambrožem o vzdání se Hradce Králové bez prospěchu vyjednával a tam zase v zajetí se octnul, konečně sám proti císaři zas povstal. Po Sigmuntově smrti válčil na národní straně proti Albrechtovi Rakouskému, potom co hlava jednoty Tábořské spojil se r. 1448 s Oldřichem z Rosenberka proti straně Jiřího z Poděbrad. Král Ladislav připsal mu 3000 dukátův na panství Kolínském, a právo výplaty toho panství, jak se zdá, Jiřímu z Poděbrad propůjčil, který bezpochyby vyplacením Kolín k sobě potáhl. Kněz Bedřich umřel 22. října 1459 na hradě Potšteine, kterýž také králi Jiřímu náležel. Byl, ač knězem zůstal, dvakrát ženat.

3) Pánové, rytíři a vůdcové vojenští.

Čeněk z Wartenberka na Veselí, vyskytuje se r. 1414 co nejvyšší purkhrabí Pražský, kterým byl v skutku do r. 1419. Byl přívržencem Husovým, opatřil mu již r. 1414 vysvědčení o jeho pravověrnosti; chtěl po jeho upálení dle

povinnosti svého úřadu národ Český k tomu vésti, aby si zadostučinění výtržným způsobem nehledal, byl hlavním původcem stížného listu české šlechty ku sboru Kostnickému, rozšiřoval 1417 a 1418 husitství na vlastních statcích, jakož i na statcích Oldřicha z Rosenberka, jehož poručníkem byl. Po smrti krále Václava byl od Sigmunta spoluvládařem zemským vedle královny Žofie jmenován; vida však chování Sigmuntovo odpadl od něho 17. dubna 1420 a znamenitý manifest proti němu vydal; však 7. května téhož roku Pražský hrad Sigmuntovi postoupil, nemaje dost odvahy a pevnosti mysli, aby setrval v čele odporu proti němu. R. 1421 smřil se zas s Pražany před Jaroměří, byl na sněmě Čáslavském mezi zemské správce zvolen, a poddal se Sigmuntovi v Jihlavě. Co aristokrat nenáviděl demokracii obcí, Žižka jej 1423 u Hořic porazil, však byl zase o svatohavelském sněmě mezi zeměsprávce zvolen; r. 1425 šel s Pražským poselstvím do Brna k vyjednávání s králem Sigmuntem, však brzo umřel v čas moru dne 17. září 1425 v Jičíně. Zůstal, jak se zdá, kališníkem do smrti.

Jan, řečený Chudoba z Wartenberka na Ralsku, zdvihl r. 1406 proti králi Václavovi válku pro město Bělou, ku kterému se táhl, náležel již od r. 1415 k jednotě katolických pánův proti Husitům, r. 1418 měl zase rozbroj s králem Václavem, r. 1419 přispěl královně Žofii co vladařce se svým lidem ku pomoci na hrad Pražský; byl tam 17. dubna 1420 od svého strýce, Čenka z Wartenberka, zajat; konečně zasedal co stranník krále Sigmunta r. 1421 na sněmě Čáslavském. Však odtud nečiní se další zmínky o něm. Byltě rozhodný katolík.

Sigmunt z Wartenberka na Děčíně (Děčínský) nejvyšší číšník od r. 1415, byl r. 1418 v rozbroji s králem Václavem, náležel k jednotě katolických pánův, a držev se stranou krále Sigmunta vypověděl 1419 Pražanům válku, přivedl 1420 svůj lid k obsazení hradu Pražského, byl tam 17. dubna od svého strýce, pana Čenka z Wartenberka, zajat, spojil se r. 1421 s Bedřichem Míšeňským a pomohl Pražany u Mostu poraziti, obléhal Žižkův hrad Kalich, přestoupil k Husitům r. 1426 po bitvě blíž Ústí nad Labem, však větších bojův jejich neúčastnil se. Po smrti císaře Sigmunta nechtěl Albrechta Rakouského uznati, vyskytl se však přece r. 1438 u Tábora ve vojstě jeho, však v podezření, že zrádu obmyslí, byl jat a ve věži v Jindřichově Hradci hladem umořen.

Václav z Dubě na Leštně, český pán erbu Odrivous, synovec Ondřeje z Dubě, nejvyššího sudí, bojoval r. 1413 ve vojstě krále

Sigmunta proti Benátčanům, provázal 1414 Husa do Kostnice, chovaje se k němu vlídně a přátelsky až do jeho upálení. Navrátil se 1415 do Čech nepřipojil se k hnutí husitskému, nýbrž zůstav katolíkem byl od krále Václava podkomořím jmenován. Sigmunt svěřil mu vládařství v Čechách 1420 po odstoupení královny Žofie, byl předním polním vůdcem lidu královského proti Žižkovi v Plzni, hájil hrad Pražský, bojoval u Poříčí nad Sázavou proti Žižkovi, radil vždy králi Sigmuntovi, aby s Čechy milostivě a mírně smluviti se hleděl, stál r. 1423 v čele jednoty pánův a měst moravských, nalézal se ještě r. 1424 v radě krále Sigmunta v Budíně, a umřel neznámého roku.

Jindřich Hlaváč z Dubé na Jestřebí, erbu ostrev, náležel na počátku války k jednotě pánův katolických, opověděl 1419 Pražanům válku, však již r. 1427 byl Prokopovi Velkému unluvou zavázán, že musel Husitům pomáhati, jakož se stalo, když Husité téhož roku proti německým křižákům ku Střibru a Tachovu táhli; naposled vyskytuje se r. 1436, kdež pod vrchním velením Diviše Bořka z Milešína proti Hradci Králové s rytířem Černínem ve vsi Výrově ležel.

Jan Roháč z Dubé, erbu ostrev, byl ze stavu panského jeden z prvních přívržencův Žižkových a vůdcův strany Tábořské a demokratické, jakož v odporu proti králi Sigmuntovi déle všech ostatních Tábořův vytrval. Již r. 1420 byl u Žižky v Táboře, kterýž jej na dobytém hradě Lomnici u Třeboně co hejtmana osadil. V popředí u své strany se nikdy nestavěl, ač se ve všech výpravách Tábořův účastnil; založil si však hrad Sion u Malešova, s kterého se proti vojsku krále Sigmunta, již od celé země za pána přijatého, až do 6. září 1437 bránil. Dne 9. září byl před Prahou oběšen.

Hynek mladší Červenohorský z Dubé a z Náchoda, seděním na Aderspachu, erbu ostrev, pán katolický, byl již r. 1410 pánem na hradě Červené Hoře nad Úpou, r. 1420 od krále Sigmunta co král. hejtman v Jaroměři osazen, přepadl 26. prosince městečko Krčín: když pak r. 1421 Jaroměř od Pražanův dobytá jest, upadl v zajetí, podruhé pak 1422 v bitvě u Německého Brodu. R. 1427 byl jeho hrad Červená Hora od obcí husitských a od Sirotkův dobyt a pobořen. Císař Sigmunt jmenoval jej r. 1437 přísedícím nejvyš. soudu zemského. Byl vždy rozhodným protivníkem kalicha, zavěsil ještě r. 1440 pečeť svou k zápisu o zemském míru, a více se o něm neví.

Půta z Častolovic, toho jména třetí, vládl již r. 1417 svými dědičnými statky, a měl

řečeného roku půtky s králem Václavem. Potom byl po všecken čas husitské války horlivým katolíkem a přívržencem krále Sigmunta. R. 1421 dobýval na Tábořích Chotěboře a pomáhal Slezákům do Čech vpadlým zemi hubiti, r. 1421 a 1423 byl Sigmuntovým vyslancem na sněmích Čáslavském a Pražském, r. 1423 vypálil s Janem Městeckým z Opočna Hradeckým Pražské předměstí, r. 1427 propůjčil čeleď svou straně Sigmunta Korybutoviče ke vpádu do Prahy, r. 1428 hájil město Nisu v Slezsku proti Husitům, r. 1429 zapsal mu král Sigmunt za jeho věrné služby odumřelé slezské knížetství Zembické a hrady Albrechtice a Potštejn, r. 1431 dokonce pak Kladsko, Landek, Bystřici (Habelschwert), Frankenštejn a Radkov, jakož i klášter Kameňecký, a povolil mu v Kladsku mince raziti. Byl konečně r. 1434 ještě Sigmuntovým poslem na Pražském sněmě a umřel r. 1435 v Prešpurce co poslední rodu svého, pozůstaviv toliko několik dcer.

Jan z Opočna na Heřmanovu Městci vůbec Městecký zvaný, syn Štěpána z Opočna r. 1397 na Karlštejně sfatého, člověk násilný a prchlivý, provedl již za krále Václava 1425 pých na kláštere Opatovickém, umučiv opata do smrti, zabil v Praze 1416 Půtu z Častolovic, bratra anebo bratrance svého potomního přítele v bojích proti Husitům, přivěsil sice r. 1415 pečeť svou ku stížnému listu stavův českých ku sboru Kostnickému, nicméně stál potom odhodlaně při straně katolické a královské, byl 1420 v bitvě u Sudoměři proti Žižkovi, co královský hejtman v Chrudimi r. 1421 Chotěboře dobyl a zajaté Táboře zrádně upáliti dal; musel však téhož roku Chrudim Husitům vzdáti, a k jejich straně přistoupiti. Myslí však své nezměnil zvláště Žižkovi nepřál, načež byl od něho 1423 s jinými pány u Hořic poražen; vypálil téhož roku s panem Půtou ulici na předměstí Hradeckém, ano měl v úmyslu, Žižku úkladně života zbaviti. Za to jej a jeho přátely Žižka r. 1424 u Skalice ukrutně porazil, a hradu jeho Hostinného dobýval; Hradečané a Sirotcí r. 1425 dobývali hradu jeho Landsberka, dobyli hrádku jeho Frimburka a města Opočna, kteréž i pobořili. R. 1427 propůjčil čeleď svou k dobytí Prahy pro vysvobození Sigmunta Korybutoviče, však r. 1428 oblehli Sirotcí hrad jeho Lichtenburk, ježž byl jemu r. 1422 strýc jeho Hynek Krušina z Lichtenburka postoupil, a musel jej r. 1429 v rukou Sirotkův zanechat co zástavu slibu věrnosti, kterou Sirotkům učinil. Tak byl podruhé s Husity a jel 1429 k Sigmuntovi do Prešpurka k umlouvání míru a pokoje. To Tábořům nepřekázelo, do-

bývatí hradu jeho Landšberka podruhé, což se jim tenkrát také podařilo. Pan Jan Městecký neměl více času, od Husitův zase odpadnouti, neboť umřel 1430 na svém hradě Hostinném. Syn jeho Jan Krušina Opočenský byl Sirotkem až do smrti, kterouž našel r. 1434 v Broumově, byv zabit bezpochyby od Slezákův ze msty.

Hynek Krušina z Lichtenburka, seděním na Kumburce, syn Hynka Krušiny, nejvyš. purkhrabí Pražského, hlásil se záhy k novotám církevním a k obraně jména českého, podepsal 1415 stížný list ku sboru Kostnickému, r. 1420 způsobil schůzi lidu ozbrojeného na vrchu Oreb nazvaném, a táhl v jeho čele ku pomoci Pražanům, kteří jej učinili hlavním velitelem vojska svého. Jako Žižka vítězstvím na Žižkově, tak pan Hynek Krušina vítězstvím před Vyšehradem dostoupil nejvyšší slávy válečné. Maje v ošklivosti počínání Táborův vzdal se velitelství vojsk, a na své statky odejel ještě před koncem r. 1420. Následujícího roku však u Jaroměře zas k Pražanům se přidal, uvázal se ve hrad svůj rodinný Lichtenburk, ježž potom Janu Městeckému postoupil, také byl na sněmu Čáslavském do prozatímní zemské vlády zvolen, bojoval potom r. 1426 v slavné bitvě blíž Ústí, r. 1429 měl nějakou půtku s Hradeckými, a také se do toho roku s králem Sigmuntem smířil. R. 1434 zdědil statek manský Hostinné po příbuzném svém, Janu Krušinovi, synu Jana Městeckého; po smrti Sigmuntově 1436 přidržoval se strany Albrechta Rakouského, a dal se potom po celý čas následujícího bezkráloví ve veřejné službě schvalně potřebovati, r. 1452 volil na sněmu Pražském Jiřího z Poděbrad za správce království Českého a umřel teprv na jaře r. 1454. Kdežto se jiní válečníci za války husitské klášterními statky obohatili, pan Hynek ničeho takového pro sebe nezískal.

Jan Tovačovský z Cimburka, pán moravský, horlivý přívrženec nauky Husovy, povídal již r. 1418 kněží katolické na statcích svých, a husitské na jejich místa povolával; však když po smrti krále Václava král Sigmunt na Moravu přišel, za pána jej uznal a r. 1420 s Moravany proti Pražanům táhl; byl však v bitvě před Vyšehradem zajat. Potom opustiv věc Sigmuntovu s Husity se spojil, 1426 slavné bitvy blíž Ústí se účastnil, r. 1427 bitev u Stříbra a Tachova, 1428 jízdy do Uher a do Slezska; přičinil se o smíření se Sigmuntem, kterýž jej, jako jeho zeť Albrecht, r. 1435 zemským hejmanem Moravským učinil. V tomto úřadě velikých zásluh sobě o Moravu získal. V hádkách

vypuklých r. 1453 mezi Čechy a Moravany o uvedení krále Ladislava do země, postavil se proti Čechům a Jiřímu Poděbradskému, s kterým byl v příbuzenství skrze svou manželku Žofii z Kunštátu; však se jeho povýšení na trůn neprotivil; vzdal se r. 1460 svého úřadu pro pokročilé stáří a umřel r. 1464. Starší syn jeho byl Ctibor Tovačovský z Cimburka, též znamenitý státník a původce tak zvané Tovačovské knihy.

Petr Konopištský ze Šternberka, jeden z nejčinnějších odpůrcův novot husitských, šel již r. 1414 s biskupem Litomyšlským Janem ku sboru Kostnickému co horlivý žalobník proti Husovi. Na sjezdu v Českém Brodě u arcibiskupa Konrada dne 1. října 1415 zavázal se s jinými katolickými pány, že chce dle obyčeje předkův svých věren a poslušen býti krále, církve Římské a sboru církevního. Král Sigmunt učinil jej r. 1419 nejvyšším hejtnanem vojsk královských a měl hned na to první krvavou srážku s lidem husitským do Prahy táhnoucím nedaleko Knína. R. 1420 bojoval proti Žižkovi u Sudoměře, potom u Poříčí nad Sázavou, padl však v témž roce v bitvě před Vyšehradem. Manželka jeho, Perchta z Kravař, byla potom s Alšem Holickým ze Šternberka poručnicí jediného jeho syna Zdeňka, v dějinách českých smutně proslulého.

Aleš Holický ze Šternberka, syn Oldřicha téhož jména, byl na počátku války při straně krále Sigmunta, nalézal se při něm 1420 v Brně a Vratislavi, potom při obležení Prahy, vždy krále toho prose, aby s Čechy milostivě nakládal, národ a zemi křižákům hubiti nedával. R. 1421 byl na sněmě Čáslavském poslem krále Sigmunta, r. 1422 obdržel od něho královské hradu Křivoklát a Týřov do zápisního držení a přistoupil pak k Pražanům přijav čtyry články Pražské. Dával se užívati za jednatele ke spůsobení smíření mezi stranou královskou a národním, vynikal na všech sněmích a býval opět mezi správci zemskými jmenován. Později se vzdaloval záležitostem veřejných, však opět se účastnil, když se jednalo o vyhubení rot Tábořských. Po bitvě Lipanské připojil se zase ku králi Sigmuntovi, ujímal se po jeho smrti pronásledované císařovy vdovy Barbory Celské, náležel pak ku straně národní, která nechťela Albrechta Rakouského za krále přijmouti, zdržoval se proto přes rok při dvore krále Polského, hleděl za času bezkráloví zemský mír zachovati, a byl rozhodným přívržencem strany Jiřího Poděbradského, jehož r. 1452 za zeměsprávce voliti pomáhal. Však po smrti svého

syna Petra r. 1454 vzdal se pro svůj vysoký věk všeho dalšího působení ve vlasti, a umřel na Křivoklátě 19. března 1455. Náležel mezi nejslechetnější muže věku svého. Dcera jeho staršího bratra Smila, jménem Kunhuta ze Šternberka, byla první manželkou Jiřího z Poděbrad.

Jan starší z Hradce a na Velharticích byl horlivý Husita, podepsal r. 1415 stížný list stavův českých ku sboru Kostnickému, umřel však již r. 1417.

Jindřich z Hradce, od r. 1400 mistr řádu Johanitského v Strakoncích, bratr předesešlého, byl r. 1403 od krále Sigmunta jedním z náměstkův jeho v Čechách jmenován, při vypuknutí války husitské mezi přední katolické pány náležel, však raněn do nohy v bitvě u Sudoměři 1420 na tu ránu do roka umřel.

Jan mladší z Hradce byl též horlivý katolík. Otec jeho, Jindřich IV. z Hradce, byl nejvyšším purkhrabím a umřel 1399. Jan sám byl 1413—1416 nejvyšším hofmistrem a 1412 a 1413 také nejvyšším purkhrabím. R. 1413 dal v Jindřichově Hradci útočiště mistru Stanislavovi ze Znojma. Sbor Kostnický byv naň upozorněn vyhlásil jej r. 1415 za nejkřesťanštějšího pána v Čechách poroučeje zvláštní jeho ochraně biskupa Jana Železného. Umřel okolo r. 1423 v Telči na Moravě, kdež jeho statky velice byly od Husitův popleněny.

Oldřich Vavák z Hradce, mladší bratr předesešlého, stranil horlivě Husitům, podepsal r. 1415 stížný list ku sboru Kostnickému, vešel po bitvě před Vyšehradem 1420 ve spolek s Pražany, byl 1421 na sněmě Čáslavském do počtu zemských správcův vyvolen, a na sněmu v Kutné Hoře byl téhož roku nejvyšším mincmistrem učiněn, však tam v krátko na to 22. září zemřel.

Menhart z Hradce a na Velharticích, syn Jana staršího, dostal po smrti svého bratrance, Oldřicha Vaváka, panství Hradecké, byl r. 1421 od Žižky jat a na Příbenicích do vazby dán, válčil 1425 proti Táborům opět nešťastně a musel se jim zapsati, že věrně k jejich straně státi bude. Táhl s nimi 1427 ku Stříbru a Tachovu proti křižákům; touže po dávném řádu katolickém a šlechtickém uměl své mínění zakrývati a potáhl později téměř všecky pány české za sebou. R. 1431 byl zvolen do počtu zemských správcův, přičinil se 1433 nejvíce o smlouvení se Čechův s legáty Basilejskými, byl hlavním činitelem ve spolku proti demokratickým stranám, vrátil se 1434 zřejmě zase do katolické církve, posloval u císaře Sigmunta v příčině jeho přijetí do království Českého, stal se roku 1436 nejvyšším purkhrabím, a co takový byl

hlavním podporovatelem snah strany katolické až do r. 1448, kdež po dobytí Prahy od Jiřího z Poděbrad zajat a na Poděbradech vězněn byl. Vřak již den po svém propuštění z Poděbrad umřel na cestě v Říčanech 3. února 1449.

Bedřich a Hanuš z Kolovrat na Libšteíně a Krašově, synové Herborta z Kolovrat. Bedřich zdědil hrad Libšteín, Hanuš Krašov. Při vypuknutí války husitské 1419 zůstali oba bratři na straně katolické, uznávajíce krále Sigmunta za svého pána, kterýž 1421 panu Hanušovi zastavil hrady Žebrák a Točník. Pan Hanuš znepokojoval odtud Pražany r. 1422 při obležení Karlšteína, ubránil se hrdinsky r. 1425 Táborům na obou hradech, Žebráce a Točnice, a vstoupil s bratrem Bedřichem v příměří s knížetem Sigmuntem Korybutovičem. R. 1430 dobývalo vojsko Tábořské hradu Libšteína celých sedm neděl, až oba bratři Bedřich a Hanuš do Prahy k Prokopovi Velkému dojeli a s ním přátelsky se umluvili, že také ku straně pod obojí státi a jí nápotom věrně pomáhati chtějí. Učinili to z pouhé nutnosti pustivše naději, že by jim král Sigmunt pomoc přinesti chtěl a mohl. I tak pomáhali oba Husitům r. 1431 obléhati Plzeň, účastnili se také bitvy Domažlické, Hanuš táhl s knězem Prokopem do Slezska k osvobození Němců, potom do Uher, pan Bedřich zas r. 1432 také se účastnil nové jízdy Širotkův do Uher, byl však po svém návratu na cestě do Prahy od Karlšteinského purkhrabí Zdeslava Tluksy z Buřenic přepaden, tak že se sotva útekem mohl spasiti. Umřel na to r. 1433 na hradě Libšteíně, kterýž jeho druhému synu Jindřichovi, později jeho bratru Hanušovi připadl. Pan Hanuš působil potom horlivě o uvedení krále Sigmunta do země, náležel po Sigmuntově smrti ku straně rakouské a katolické a stal se nejvyšším hejtmanem Pražským. Když Jiří z Poděbrad r. 1448 Prahy se zmocnil, musel se zachrániti útekem z města na svůj hrad Žebrák, kdež také po dvou letech 1450 umřel. Byl zakladatelem linie Kolovratův Libšteinských.

Jan z Chlumu příjímím Kepka, syn Ješka z Chlumu, přítel a obhájce Jana Husi, bojoval r. 1413 ve vojstě Uherského krále Sigmunta proti Benátčanům, byl r. 1414 Husovi za průvodce do Kostnice přidělen; jeho čestné, zmužilé a vytrvalé zachování se v tomto postavení zasloužilo si pochvalného uznání Čechův; r. 1415 po návratu svém do Čech přivěsili on a bratři jeho pečeti své ku stížnému listu ku sboru Kostnickému, a stál odtud při straně husitské. Roku 1417 rozdělil se s bratřími o dědictví otcovské, i připadl mu hrad Chlum v Čáslavsku. R. 1421

byl přítomen na valném sněmu Čáslavském, zdali pak se i bojův husitských účastnil, toho paměť nedochovala se. Umřel okolo r. 1437 bezdětek.

Jindřich z Chlumu na Lacemboku, vůdce Lacembok zvaný, strýc předešlého, třetí průvodce Husův na sboru Kostnickém, zasedal na zemském soudě, nepřipojil se potom k Husitům. nalézal se r. 1421 na valném sněmu Čáslavském mezi katolickými pány, a zemřel bezpochyby r. 1442. Držel některé statky právem zápisným, rodní hrad jeho Lacembok stával někdy v Čáslavsku v okrese Ledečském u vesnice Soubore.

Jan Svědnický z Chotěmic, pán na Vlašimi, horlivý katolík, rada krále Václava, jehož si r. 1419 vyžádal král Sigmunt na bratru svém, aby ku sjezdu v Uherské Skalici poslán byl. Ještě téhož roku byl se svou čeledí ve sboru vojska královského, který Husity nedaleko Knína přepadl. R. 1420 bojoval proti Žižkovi v bitvě u Poříčí nad Sázavou, r. 1421 pomáhal Slezákům po třetí do Čech vpadlým. Brzo potom umřel. Jeho syn Tomáš byl zas hejtmanem Tábořským. r. 1431 s Mikulášem Sokolem z Lamberka nešťastnou jízdu do Rakous podnikl, tak že sotva ušed zajetí do Vlašimi se dostal. Přistoupiv potom k mírnější straně pánův a Pražanův přičiňoval se o přijetí císaře Sigmunta do země, a Sigmunt, ubíraje se 1437 z Prahy, nocoval u něho na Vlašimi s celým dvorem svým. Ještě r. 1440 byl na sněmě Pražském.

Jindřich II. Rous z Plavna na Kynžvartě, kníže německý a spolu pán český, odpovědný nepřítel Husitův, nabyl r. 1412 hradu Hasišteina, zdvihl 1416 válku proti králi Václavovi, ale po ztrátě řečeného Hasišteina a hradu Štědré dal se králi na milost, který ho však dal do Staroměstského žaláře zavřiti, kdež zůstal až do smrti královny 1419. Pražané jej pod výminkou, přijme-li čtyry články Pražské a dají jim 22 soudkův prachu, na svobodu propustili. Přijímal veřejně svátost oltářní pod odbojí spůsobou, a když již na svobodě byl, poslal místo výplaty soudky naplněné pouhým uhlím, a hned činně s nepřáteli Husitův se spojil. Jeho účastenství ve všech taženích křížáckých vypsali jsme na svém místě, r. 1422 zapsal se s pány kraje Plzeňského proti Husitům; ten zápis obnoven jest r. 1426 spůsobem Husitům mnohem příkřejším, kteří se r. 1430 na své jízdě do Sas a Fojtlandu za to jemu vymstili zkažením jeho města Plavna a popleněním všech tamějších jeho statkův. Žil dlouho až přes r. 1476. Dostal se ve sporu s knížaty Saskými do jejich zajetí, a ti jej řečeného r. 1476 z vězení propustili za

postoupení jim netoliko Plavna, nýbrž i hradův jeho v Čechách.

Leopold Krajíř z Krajku, pán moravský, odpovědný nepřítel Tábořův a všech Husitův, věrný služebník vojvody Albrechta Rakouského, který jej r. 1425 učinil zemským hejtmanem Moravským. Byl pánem na Nové Bystřici a na hradě Landštejně v Čechách, a král Sigmunt jej jmenoval již r. 1426 královským hejtmanem v Budějovicích. Roku toho přivedl Oldřichovi z Rosenberka válečnou posilu z Rakous proti Tábořům, Žižka mu zkazil Novou Bystřici zajav jeho manželku a děti, pak jej a jiné pány u Boru porazil. R. 1427 šel na pomoc rakouskému městu Světlé od Tábořův obleženému, a byl s jinými mnohými poražen; r. 1431 podařilo se jemu ve spolku s rakouskými pány Táboř u Bejdova porazit; r. 1432 bojoval s Táboř opět v Rakousích, a účastnil se bitvy u Znojna. Dalšíh zpráv o něm nedostává se nám.

Oldřich z Rosenberka, syn Jindřicha, odpůrce někdy krále Václava. Byl ještě pod poručnictvím pana Čenka z Wartenberka, když husitství počalo. Návodem poručníka svého i on s počátku náležel mezi přívržence novot ve víře, a r. 1417 vypověděl katolické faráře na svých statcích, a podobojí místo nich usazoval. R. 1419 náležel k jednotě pánův, kteří královně Žofii k ochraně se propůjčili a o to stáli, aby zemský pokoj rušen nebyl; r. 1420 uznal krále Sigmunta a byl u něho v Brně a ve Vratislavi. Však hned na to přistoupil s panem Čenkem z Wartenberka k Pražanům, proti Sigmuntovi. Když mezi tím Sigmunt do království vešel, a Táboři v sousedství jeho se usadivše velké nepohodlí jemu činili, oblehl Tábor, a zajevo k Sigmuntovi do Žebráka, zase jemu k věrnosti se přikázal a kalicha na vždy se odpřisáhl. Utrpěv od Tábořův a jmenovitě též od Žižky citlivých porážek a ztrát, byl odtud nejmocnějším a nejvěrnějším služebníkem krále Sigmunta, chovaje se dle příkladu téhož k vlastním krajanům věrolomné, a toliko z nutnosti pokoje s Táboř si hleděl. Bral na potlačení husitství peníze od sboru Basilejského i od Sigmunta, a byl vůbec za peníze nejhorlivějším stranníkem a nadržovatelem Albrechta Rakouského, jako vůbec náčelníkem strany rakouské v Čechách, tak že mu Jiří z Poděbrad r. 1450 pro jeho politické pletichářství, nectné zachování a nadržování musel napsati list odpovědný, užívaje slov příkrých a plných těžkého obviňování. R. 1451 zřekl se pán Rosenberk veřejné činnosti, svěřiv vládařství domu svého nejstaršímu synovi, a umřel 28. dubna 1462. Od mladosti kuhal.

Lacek z Kravař, čtvrtý syn Drslava z Kravař, vládl na Helfenštejně v Moravě, byl v letech 1408—1411 nejvyš. hofmistrem, vlastně však nejvyš. purkhrabím v Čechách, v letech 1412—1416 zemským hejtmanem Moravským; co Husův horlivý přítel přijda na Moravu povzbudil tam mocně smýšlení husitské a o jeho rozšíření se staral úsilně, kněží pod obojí z Čech tam povoláváje. R. 1416 bezpochyby umřel.

Petr z Kravař na Strážnici, (Strážnický), bratr předešlého, zastával na Moravě v letech 1412—1416 úřad komorníka Olomouckého, a po svém bratru od r. 1417 do 1420 úřad zemského hejtmána Moravského, byl též horlivý Husita a rozšiřovatel husitství po Moravě; r. 1421 dovolil knězi Bedřichovi ze Strážnice založiti nový Tábor moravský u Nedakunic, přičinil se o svolání sněmu Čáslavského, když však Sigmuntovo vojsko jeho statky plenilo, hledal u krále milosti a musel mu na novo věrnost slíbiti a od kalicha odpadnouti. Byl pak v letech 1422—1424 podruhé zemským hejtmanem Moravským, avšak jej r. 1425 Sigmunt opět ze zrady vinil a statky jeho plnil. Dále pan Petr v dějinách nevystupuje více, ač umřel teprv asi r. 1434.

Václav z Kravař na Strážnici (Strážnický), syn předešlého, byl ještě rozhodnější Husita, a když se r. 1421 všechna moravská šlechta Sigmuntovi podrobila, on sám druhý, vedle Haška z Waldšteina, v odboji proti němu setrval a do Čech se obrátil, kdež se potom všech hlavních bitev a jízď Husitův účastnil, konečně také o smíření a přijetí krále Sigmunta pracoval, a bezpochyby r. 1439 morovou ranou uchvácen umřel.

Hašek z Waldšteina a na Ostrově (Ostrovský), dostal se r. 1400 v zápisní držení městečka Ostrova čili Ostrohu na Moravě, měl však i v Čechách statky některé, přilnul již v počátcích války k husitství, však r. 1419 Pražanům pro vzbouření také válku vypověděl, 1420 králi Sigmuntovi k věrnosti se přiznal, v bitvě před Vyšehradem jat byl. Když Sigmunt moravskou šlechtu opět k poslušenství svému připudil, zprotivil se mu p. Hašek, a ušel do Čech, přidav se v Čáslavi k Žižkovi, r. 1422 zvolen jest za nejvyš. hejtmána měst Pražských, držel se Sigmuntem Korybutovičem, 1423 učiněn nejvyš. mincmistrem v Kutné Hoře a jedním ze zemských správcův, 1424 byl od Žižky z Kutné Hory vytištěn, a vrátil se na Moravu podav se opět k poslušenství královi; vojvoda Albrecht učinil ho co pán Moravy 1426 zemským hejtmanem Moravským; 1427 dobyli Táboři hradu

jeho Žleb; potom se přičiňoval se stranou šlechtickou o smíření se s církví a králem Sigmuntem, po jehož smrti držel se strany Albrechtovy a potom dlouho ještě strany rakouské. Politické děje naposled o něm ještě r. 1449 se zmiňují, načež bezpochyby brzy umřel. Sloužil v průběhu let téměř všem stranám.

Hynek z Waldšteina na Koldštejně (Koldšteinský), horlivý Husita, chtěl také s počátku bouří husitských králi Sigmuntovi věrnost zachovati, byv u něho ve Vratislavi r. 1420. Vida však, jak se k Čechům chová, přitáhl v květnu téhož roku se svým lidem z Moravy ku pomoci Pražanům, pomáhal obléhati Vyšehrad, byl potom v poselství českém do Polska vypraveném, r. 1421 byl Pražským hejtmanem v Litoměřicích, podporoval jak nejušlehnější Sigmunta Korybutoviče ve snahách jeho o smíření Čechův s králem Sigmuntem, byl však r. 1427, chtěje knížete Sigmunta z vazby osvoboditi, v Praze při zbourání obce dne 6. září zabit.

Mikuláš z Lobkovic byl syn rytíře Mareše z Újezdu, koupil r. 1409 tvrz a statek Lobkovic, nazýval se s počátku Mik. Chudým, byl od r. 1406 urbánním písařem v Kutné Hoře, kdež si získal krále Václava, od kterého vymohl r. 1409 vyplnění žádosti Čechův o tři hlasy na universitě, pak byl od r. 1417 do 1421 nejvyšším písařem zemským, však při vypuknutí bouří upustil od husitského smýšlení, a byl po všechn čas války věrným přívržencem krále Sigmunta, bojuje proti Husitům a mnohé příkoří jim čině. Obdržev již 1418 od krále Václava hrad Hasištejn v zápisné držení ještě více statkův tím způsobem od krále Sigmunta nabyt, kterýž jej r. 1424 povýšil do stavu panského za jeho zásluhy o něj. Umřel r. 1435 na Hasištejně pozůstaviv dva syny, Mikuláše a Jana příjmím Popela. Tito založili dvě linie pánův z Lobkovic, Hasišteinských a Popelův. Rod Popelův dosud u nás květe v stavu knížecím.

Viktorin z Kunštátu a Poděbrad, rodu moravského, syn Bočka staršího z Kunštátu a Poděbrad, byl se svým bratrem Hynkem Bočkem horlivým přívržencem učení husitského, zapsal se r. 1419 v jednotu ku podpoře královny Žofie, však potom rozhodně k národní straně přilnul, roku 1420 Pražanům proti Sigmuntovi pomáhal, začež Sigmunt statky Poděbradské poplenil; p. Viktorin potom odvrátiv se od stran výstředních toliko s mírnější stranou Pražanův držel, byl 1421 na sněm Čáslavském; r. 1424 objevuje se s bratrem Hynkem co přítel Žižkův, kterého vyvedl z nebezpečného položení u Kostelce nad Labem, načež Žižka umíraje jemu

a druhým milým, verným bratřím poručenství učinil, aby stále a věrně Boží pravdu hájili. Po Žižkově smrti přidal se p. Viktorin s bratrem Hynkem zase k Pražanům a knížeti Sigmuntovi Korybutoviči, byl v bitvě blíž Ústí a umřel 1. ledna 1427 v Pardubicích. Jeho syn Jiří z Poděbrad, narozený 23. dubna na hradě Poděbradském, jmenuje se ponejprv co účastník bitvy Lipanské r. 1434 na straně Pražské a šlechtické, a umřel r. 1471 co král Český.

Hynek Boček z Kunštátu a Poděbrad, bratr Viktorinův, seděním na Poděbradech, šel téměř veskrze ve všem jednání ve spolku s bratrem svým, po vítězství Ústském r. 1426 bránil se na svém hradě Poděbradech hrdinsky proti Táborům a Sirotkům, a byl brzo potom 16. října 1426 v Nymburce zabit.

Hynce Ptáček z Pirkšteina z rodu pánův z Lipého seděním na Ratajích nad Sazavou, zjevuje se teprv r. 1434 na straně šlechtické při dobývání a pokoření Nového města Pražského, byl v bitvě Lipanské a r. 1435 pomáhal dobývat hradu Ostromeče, r. 1437 poslal jej císař Sigmunt dobývat hradu Siona, po císařově smrti držel se stranou národní proti Albrechtovi, a postavil se v čelo strany pod obojí v celé zemi stav se rozhodnějším Husitou, než před tím byl. Umřel r. 1444 v nejlepším věku.

Aleš z Riesenburka na Vřešťově (Vřešťovský) byl s počátku velmi činný přívrženec Husitův, svolal r. 1420 se svými strýci z Hustiřan ozbrojenou schůzi lidu z Hradecka na Kunětické Hoře, s nímž potom uvedl Hradec Králové v moc husitskou; od té doby bojoval v zástupích Orebitův, a šel o vánocích 1420 s českými posly ku králi Vladislavovi do Polska. R. 1433 1. prosince byl přičiněním pana Menharta z Hradce ve sněmě za nejvyššího správce království Českého zvolen, a složil tu hodnost teprv na sněmě Jihlavském 14. srpna 1436 v ruce císaře Sigmunta, kterýž mu potom udělil úřad nejvyš. zem. písaře. Umřel 4. června 1442.

Bohuslav ze Švamberka seděním na Boru a Krasikově, byl od samého počátku bouří věrný katolík, kterýž spojiv všechnu válečnou moc v kraji Plzeňském odpíral r. 1419 a 1420 co vůdce královský velmi zuřivě Husitům a jmenovitě Žižkovi; byv ale r. 1421 při dobývání hradu Krasikova od Žižky zajat a na Příbenicích do vězení dán, zanevřel na krále Sigmunta, přidal se k Táborům, a stal se z nejkruťšího nepřítele jejich nejhorlivějším hajitelem, tak že sám Žižka vedle něho jen mírným Husitou se býti zdál. R. 1425 stal se po Hvězdovi z Více-milic nejvyšším vůdcem Táborův, však brzo,

byv raněn při dobývání Retče v Rakousích, umřel ku konci listopadu 1425 v Moravském Krumlově.

Hynek Krušina ze Švamberka, bratr předešlého, zůstal vždy katolíkem a věrným služebníkem krále Sigmunta, bojoval v Plzeňsku též co vůdce královský jak proti Žižkovi 1421, tak proti jiným vojskům husitským, byl také za posledního obležení Plzně vrchním vůdcem ve městě, hradu Krasikova od bratra ztraceného nemohl však při všem úsilí od Husitův nazpět vydobýti. Bojoval se stranou šlechtickou 1434 u Lipan, a po tomto vítězství byl mu teprv Krasikov navrácen. Po smrti císaře Sigmunta držel se vždy strany rakouské a Oldřicha z Rosenberka, a umřel r. 1453.

Břeněk Švihovský z Riesenberka a ze Skály byl v panské jednotě proti králi Václavovi, potom byl v letech 1396, 1397 a 1400 do 1407 sudím dvorským, přilnul záhy k Husovi a jeho stoupencům, přišel v listopadu 1419 do Prahy, účastnil se dobývání Malé strany, odešel se Žižkou do Plzně, a pak na pochodu z Plzně do Tábora padl v bitvě u Sudoměře 1420.

Jan z Lamberka, přímým Sokol, pán původu rakouského, však bezpochyby již v Čechách osedlý, pro časté loupežné jízdy v Rakousích a na Moravě zloprověsný a strašný, hájil slavně města Znojma r. 1404 proti králi Sigmuntovi a bojoval r. 1410 se Žižkou v Polště proti křižovníkům Německým přičiniv se k vítězství u Grünwaldu a Tannenberka; jeho syn

Mikuláš z Lamberka, přímým Sokol, byl též spolubojovníkem Žižkovým, a prvním po jeho smrti hejtnanem Sirotkův, kteréž místo však po několika nedělích v listopadu 1424 jinému postoupil. Uchvátiv arcibiskupské panství Červeného Řečického, sebral k sv. Václavu 1430 lidi své k jízdě do Rakous pro víno, odnesl však odtamtud těžkou porážku a bratra tam v zajetí zůstavil. Potom se od Táborův odvrátiv ku královské straně přilnul, stal se r. 1442 tajným radou Albrechtovy vdovy, královny Alžběty, a jeho zjednáním povolány jsou z Čech do Uher ku pomoci její straně zbytky polních rot tábořských. Umřel okolo r. 1444.

Petr Zmrzlík ze Svojšína a na Orlíce, vřelý vlastenec a milovník jazyka českého, byl od r. 1406 do 1419 nejvyšším mincmistrem v Kutné Hoře a radou krále Václava, koupil r. 1408 hrad a statek Orlík, dal r. 1411 z latiny do češtiny přeložiti Letopisy Trojanské, kteréžto potom brzo po vynalezení knihtiskařství r. 1468 pravdě podobno v Plzni co první dílo do Čech uvedeného knihtiskařství tiskem vydány byly; přilnul záhy ku straně husitské, míval ve svém

domě na Starém městě Pražském proti kůru kostela u sv. Jakuba (na místě nynější Koppmannské zahrádky) schůze mistrův i pánův husitských, r. 1420 10. prosince také slavné hádání; při vypuknutí války přidal se k Žižkovi, bojoval v jeho vojstě r. 1421 v Plzeňstě, a po pokoření Kutné Hory uvázal se k žádosti samých horníkův podruhé v úřad nejvyš. mincmistra, a obdržel dobytý hrad Žleby; však v několika týdnech na to v Praze 16. srpna 1421 umřel. Manželka jeho, Anna z Frimburka, byla paní ducha výtečného, jížto král Václav často poslouchal.

V šlépějích otce svého šli také starší dva synové jeho Petr a Jan Zmrzlíkové ze Svojšína, účastnili se r. 1426 Tábořského sjezdu v Písku, bojovali 1427 proti křižákům, Jan pak, ještě horlivější Táborita, byl 1429 s Táboru na jízdě v Lužicích a v Míšni, kdež obzvláště v boji u Grimmy se proslavil, a r. 1430 táhl s nimi do Uher. Však se potom dle příkladu ostatní české šlechty proti straně tábořské postavili, Petr byl 1434 v bitvě Lipanské a dobyl si zvláštních zásluh o přijetí krále Sigmunta do země, kterýž mu nevděkem splatil. Po Sigmuntově smrti stáli proti straně rakouské, a náleželi k jednotníkům Ptáčka z Pirkšteina a Jiřího z Poděbrad. Ještě r. 1449 v dějinách se připomínají.

Příbík z Klenového a z Janovic, rytíř seděním na hradě Klenovém, přilnul již r. 1419 k Husitům, však teprv r. 1426 vynikl v dějinách. Zmocnil se téhož roku města Stříbra, v němž se 1427 velikému křižáckému vojsku hrdinsky ubránil; od té doby byl na slovo vzat, však r. 1434 opustil stranu Tábořskou, když jí štěstí válečné opouštělo, dal se v poslušnost sboru Basilejského zůstav při tom kališním, a do obležené Plzně zrádně špízi dodával. V bitvě Lipanské bojoval již na straně šlechtické. Po smrti krále Sigmunta stál při straně národní a byl poslem ku králi Vladislavovi Polskému. V následujícím bezvládlí byl ustavičně činným v tehdejších smutných zápletcích. Proti králi Jiřímu zanevřel, pikle proti němu strojil, a byl velkou příčinou války proti němu zdvižených. Umřel v lednu 1465.

Jakub Vřesovec z Vřesovic, od malé postavy také Jakoubek zvaný, moravský rytíř, byl bezpochyby již v prvních letech války ve vojstě Tábořském, vynikl však teprv po Žižkově smrti. Tehdáž byl již v držení města a hradu Bíliny, a později dáváno mu jako Příbíkovi z Klenového, za vinu, že se připojil k sektě Tábořské ne tak z přesvědčení svého, jako pro její štěstí

válečné. R. 1426 obléhal Ústí nad Labem, účastnil se bitvy u toho města, jehož potom dobyl. R. 1427 zmocnil se města Žlutice a Andělské Hory, nabyl ještě mnoho jiných statkův nejvíce klášterních, byl 1432 poslem v Chebě, vešel v jednotu s tábořskými městy Žatcem, Louny a Slaným, s kterými hned po bitvě Lipanské hrad Kostomlaty v Litoměřicku obléhal, a později skutečně tento hrad svým majetkem učinil. Teprv r. 1435, když byl u císaře Sigmunta v Brně, počal se Tábořův vzdalovati, a k císaři blížiti, kterýž mu r. 1436 zapsal zboží Chomutovské a Benediktinek Teplických. R. 1438 hájil Mišňáky z Čech domů se vracějící a porazil své bývalé jednotníky, kteří Mišňákům pokojně odtahnouti dáti nechtěli; v nastalých potom zmatcích hleděl se vždy přidržovati strany, která mu více prospěchu slibovala, účastnil se sněmův, královských voleb, slavných poselství. Až do r. 1448 držel více se stranou rakouskou, odtud však se stranou Jiřího z Poděbrad. Umřel okolo r. 1458. Jeho potomci náleželi po dvě století k nejmožnější šlechtě české.

Jan Smiřický ze Smiřic, rytíř s počátku Pražanům za žold sloužící, kteří jej r. 1421, dobyvše města Mělníka, tam za svého hejtmána usadili. Téhož roku dostal se v držení Roudnice a Helfenburka, přijav povinnost na se, na Roudnici arcibiskupa Konrada k Husitům přistouplého, kterémuž obě místa náležela, do smrti poctivě chovati. Účastniv se rozličných polních tažení Pražan přilnul konečně k jednotě panské proti polním rotám Tábořským, bojoval u Lipan, stal se r. 1440 spolu s Jiřím Poděbradským hejmanem kraje Boleslavského, stojí však v jednotě pana Menharta z Hradce, v které konečně zcela ku katolictví se obrátil. V politických jednáních jmenován byl vždy mezi prvními, konečně zachovav se zrádně k Jiřímu Poděbradskému, správci zemskému, sťat jest v Praze dne 6. září 1453.

Mikuláš Divok čili Mikeš Divůček z Jemniště, z rodu pánův z Cimburka, dvořan a hofmistr krále Václava, přítel mistra Jana Husi. R. 1414 přišel jménem krále Sigmunta k Husovi, aby jej k cestě do Kostnice ku sboru po-hnul. Vida co se po Husově upálení v Čechách děje, přidržel se strany věrných katolíkův, a král Sigmunt jmenoval jej 1419 na místě Petra Zmrzlíka ze Svojšína nejvyšším mincmistrem. Bojoval 1420 proti Žižkovi v bitvě u Sudoměře, odvedl zbytky poraženého vojska královského do Mladé Vožice, byl tu od Žižky přepaden a opět náramně poražen. Když král Sigmunt a němečtí křižáci před Prahou leželi, prosil co vlastenec krále, aby ušetřil země a národu Českého; v bitvě před

Vyšehradem přičítá se mu vina, že prý první na útěk se dal, a osud bitvy rozhodl. Dopouštěl potom, že horníci na Kutné Hoře ukrutnosti na Husitech páchali, sám 1421 je vedl k Chotěboři proti Táborům, kteří jati byvše buď na místě upálení buď v Kutné Hoře do šachet vmetáni byli. Když však přišli téhož roku Pražané, a Kutná Hora se jim poddala, ušel ku králi Sigmuntovi do Uher, odkud se více nevrátil. Činí se o něm zmínka ještě r. 1424, že se nalézal mezi královskými radami v Budíně. Bezpochyby brzy potom umřel.

Zdeslav Tluksa z Buřenic, stavu rytířského, od r. 1420 purkhrabí hradu Karlšteina, po všecken čas války husitské věrný služebník krále Sigmunta, obhájil Karlštejn za času památného obležení od Pražan 1422, provázal r. 1433 první poselství české ku sboru Basilejskému, a navrátil se domů v krátce potom umřel 20. července 1433.

Habart Lopata z Hrádku, syn Maršíka z Hrádku, kterému byl král Václav královský hrad Lopatu u Štáhlavic dědičně zapsal. Rytíř Habart byl jako jeho otec odpovědným nepřitelem Husitův a věrným přívržencem krále Sigmunta. Pustošiv dlouho sousední statky Příbík Klenovského přivolal r. 1432 pomstu téhož na sebe, hrad Lopata byl za půlčtvrta měsíce hladem vyležen, konečně 6. února 1433 od samého Habarta zapálen a opuštěn. Habart stal se potom purkhrabím král. hradu Husi, připomíná se r. 1440 mezi šlechtou strany Oldřicha z Rosenberka, byl však i na Husi r. 1441 od Příbík z Klenovského a jiných pánův a šlechticův obležen a hladem k postoupení toho hradu přinucen, načež se se svou čeledí do Budějovic odstěhoval. Tu byl hrad Hus, jako před tím Lopata, úplně zkažen, a Habart žil napotom na Kamberce a v Hlasivé v Tábořsku, kdež r. 1454 umřel, zůstav až do smrti protivníkem kališníkům.

Hanuš z Polenska, rytíř Mišeňský a služebník krále Sigmunta, kterýž jej učinil napřed vůdcem oddílu královského vojska. Již r. 1419 s jinými rytíři lužickými opověděl Pražanům válku pro bouři od nich zdviženou; co vůdce královský obsadil 1420 proti Žižkovi do Prahy táhnoucím klášter Benešovský, potom byl velitelem lužické posádky na hradě Pražském až do postoupení jeho Pražanům r. 1421. Král Sigmunt dal mu potom 1422 fojtství v dolní Lužici do zástavy; r. 1428 pobil Sirotky u Machendorfu mezi Chrastavou a Liberkem, r. 1429 obránil Zhořelec proti Táborům tak dalece, že tito jenom předměstí mohli spáliti; r. 1430 bojoval také ač nešťastně u Grimmy nad Muldou

proti Táborům. Za krále Albrechta uznalo Šestiměstí čili Horní Lužice samovolně Hanuše samostatným fojtem. Umřel pak okolo r. 1439.

Vilém Kostka z Postupic, jeden z nejbystřejších, nejdůmyslnějších a nejstatečnějších náčelníkův mírnějších Husitův, syn rytíře Zdeňka z Postupic, sloužil, jak se zdá, spočátku Pražanům za žold, kteří jej r. 1421 osadili na dobytém hradě Wilštejně, šel ještě toho roku s poselstvím k Vitoldovi do Litvy, byl v Ratiboři zajat a na Trenčíně vězen, r. 1422 z vazby propuštěn, načež Sigmunta Korybutoviče do Prahy uvedl, a jeho nejprřednějším rádcem byl. R. 1433 byl hlavou v prvním poselství na sboru Basilejském, a vida, že vlast tvrdošijnosti Táborův krváceti nepřestane, pomáhal je rázným ramenem porážeti v bitvě Lipanské. R. 1436 vyslán byl s vojskem k pokoření Hradce Králové, a tu byl od obležených zabít 9. listopadu 1436. Císař Sigmunt zapsal mu krátce před jeho smrtí, 21. září, celé panství biskupství Litomyšlského, v jehož držení on se byl již r. 1433 uvázal, a v němž jeho potomstvo zůstávalo až do r. 1547, vynikajíc politickou činností a vážností.

Diviš Bořek z Miletínka, jeden z nejstatečnějších válečníkův husitských, byl syn schudlého šlechtice Divíše Mrzáka z Miletínka, tvrze blíž města Miletína, přidal se již v mladých letech ku stoupencům Husovým, dostal se neznámým způsobem v držení král. hradu na Kunětické Hoře, byl 1420 při velké hromadě lidu z Hradeckého kraje na hoře Oreb, táhl se společníky svými na Hradec Králové, jež obsadil, r. 1421 dobyl společně s pány z Poděbrad celého Polabí, přidal se k Pražanům a dobýval s nimi Chrudimi a Litomyšle, kdež nějaký čas byl hejtmanem, bojoval potom na Moravě, a když Žižka 1423 s Pražany se rozpadl, a Bořkova bratra Jetřicha z Hradce Králové vypudil, byl od Hradeckých poražen. Za to však zvolen jest téhož roku na sněmě 1. listop. v Praze držaném za jednoho ze zemských hejtmanův. Přistoupil na to k mírnější straně šlechtické, měl účastenství v důležitých jednáních a poselstvích, obrátil se proti Táborům, a byl vůdcem vojska strany šlechtické v bitvě u Lipan; stal se potom purkhrabím hradu Pražského, byl 1435 při dobývání Kolína, přikoupil téhož roku Pardubice, unesl r. 1436 Jana Rokycanu z Prahy na Kunětickou Horu, válčil s Hradeckými, nabyl od císaře Sigmunta ještě několika jiných statkův zápisních, a umřel ku konci r. 1437.

Jan Hertvík z Rousínova jmenuje se poprvé r. 1423, kdež ještě v bojích Žižkovi pomáhal; 1429 postoupen jest mu hrad Lichtenburk od Širotkův k věrné ruce, aby ho tenkrát vrátit pánu jeho, Janovi z Opočna, až by věrně dal důkazy své věrnosti ku kalichu. To však se nestalo, proto že Jan z Opočna brzo potom umřel, a pan Jan Hertvík nabýváve vždy větší vážnosti ve věcech politických, hrad Lichtenburk podržel, což mu cí. Sigmunt zápisem r. 1436 potvrdil. Po smrti Sigmuntově stál při straně národní proti králi Albrechtovi, potom se stal hejtmánem kraje Čáslavského, držel se strany Ptáčkovy a Jiřího z Poděbrad, a umřel okolo r. 1455.

Beneš Mokrovouský z Hustiřan později na Malešově, horlivý Husita, účastnil se již r. 1420 ozbrojené schůze lidu na Kunětické Hoře a dobytí Hradce Králové. Potom připojil se k Pražanům, bojoval r. 1427 u Tachova proti německým křižákům, 1431 byl na sjezdě s králem Sigmuntem v Chebu, r. 1432 byl opět v Chebu při jednání s posly Basilejskými, a byl potom údem prvního poselství českého na sboru Basilejském počítaje se ku straně mírných kališníkův, r. 1434 byl v jednotě panské proti rotám Táborským, pomáhal při opanování Nového města Pražského, bojoval v bitvě u Lipan, však r. 1437 opověděl zase válku cí. Sigmuntovi, po jehož smrti držel se strany národní, jedá r. 1438 ku králi Polskému. R. 1443 přepadl pana Haška z Waldšteina na jeho hradě Velíši a vrhl jej do žaláře na tvrzi Mokrovouské, v které byl potom od opravce míru zemského oblehán a přinucen, pana Haška na svobodu vydati. Náležel ku straně Ptáčkově a Jiřího z Poděbrad, šel r. 1451 v poselství k Římskému králi Bedřichovi III., pomohl ještě r. 1452 voliti Jiřího z Poděbrad za správce zemského a brzo po roce 1454 umřel.

Vyšek Račínský, polský šlechtic, přišel r. 1421 co posel velkého knížete Litevského, Vitolda, do Prahy, aby ochotnost toho knížete osvědčil, že by přijal korunu českou jemu nabídnutou. Zdá se, že pan Vyšek opět se Sigmuntem Korybutovičem do Čech přišel, a tuto se počestiv v bojích husitských se účastnil, až se konečně u pana Jana Roháče z Dubé na Sioně octnul, s ním jat a rozkazem cí. Sigmunta 9. září 1437 před Prahou oběšen byl.

Matěj Louda z Chlumčan, výtečník strany Táborské, dlouhobradý, byl r. 1409 ještě studentem v Praze, přilnul záhy k mužům, kteří hlásali opravy v církvi, od r. 1420 do 1436 byl Táborským hejtmánem v Písku a zároveň opa-

trovatelem a říditelem obecné pokladny Táborův, byl také údem prvního slavného poselství ku sboru Basilejskému 1432—1433 a také jeho pokladníkem. Při vši horlivosti pro učení táborské byl mírný a nestranný, byl roku 1425 opravcem mezi Táboř a Pražany, a od r. 1431—1437 býval vždy mezi plnomocníky, kteří vyjednávali se sborem Basilejským neb s jeho posly. R. 1434 octnul se v zajetí u Albrechta Rakouského, a celý sbor na přimluvu Jana z Palomaru za propuštění jeho se přimluvil. Cí. Sigmunt učinil ho r. 1436 dvorským sudím měst královských, čím zůstal až do smrti své; on nabyl také zároveň měšťanského práva Starého města Pražského; před smrtí svou založil při universitě Pražské zvláštní kolleji, která zaujímala místo jedné části nynějšího technického ústavu v Dominikánské ulici p. č. 240, a „Loudovou kolleji“ se jmenovala. Umřel r. 1451, zůstav až do smrti věren učení Táborskému.

Mikuláš z Husi vlastně z Písného, český rytíř seděním na Písném, tvrzí a vsi nyní zašlé v okolí Hřebečnick za Krivoklátem; vedle Žižky hlavní osnovatel války husitské. Připomíná se ponejprv r. 1389, stal se před r. 1406 královským purkhrabím na hradě Husi blíž Husince, odkud pak nazván jest „z Husi“ neb „z Husince“. Byv r. 1419 od krále Václava z Prahy vypovězen, počal hned zřizovati velké schůze lidu na horách, kterými Husité toho času počali měřiti své síly a chystati se k brannému odporu. Po smrti králově vedl s Žižkou ozbrojený lid k útoku na Malou stranu, a vyjda se Žižkou z Prahy usadil se na Zelené Hoře, chtěje tu zdělati pevné zbrojiště husitské, což se jako Žižkovi v Plzni nezdařilo. Přišel na Tábor a byl tu za prvního mezi čtyřmi hejtmány bratrstva Táborského vyvolen 1420. Pomáhal s Táboř pod Žižkou brániti Prahu proti Sigmuntovým vojskům, porazil Oldřicha z Rosenberka, který Tábor obléhal, účastnil se obležení Vyšehradu a bitvy před ním. Nyní počal ploditi různice s Pražany podněcuje náboženskou nesnášlivost výstřední strany Táborské, nechtěl o poselství ku králi Polskému slyšeti, jakož i o míření se mezi theology Pražskými a Táborskými, proto hroze pomstou a zařikaje se, že jakživ již do Prahy nepříjde, na odjezdu z Prahy u potoka Botiče pádem s koně nohu si zlámal, načež po 14 dnech v Praze umřel 24. pros. 1420. Kdo ví, jaký obrat by byla válka vzala, kdyby tento náruživý muž byl déle žil.

Chval Řepický z Machovic, hejtmán Táborský, držel r. 1412 bezpochyby v nedíl-

nosti s mladšími bratřími Buzkem a Kunášem statek Řepicí u Strakonic, přilnul záhy k učení husitskému, připojil se s bratrem Kunášem r. 1419 k ozbrojeným poutníkům přes Knín do Prahy táhnoucím, kde se přidal k Žižkovi a s ním zas do Plzně vytáhl. Když se na Hradišti nad Lužnicí nový Tábor zakládal, poslal jej Žizka s ozbrojeným zástupem, aby ten Tábor prozatím obhájil; pak byl r. 1420 se Žižkou a Mikulášem z Husi sám třetí starším Táboorské obce jmenován. Dne 10. prosince 1420 byl na hádání v domě Zmrzlíkové v Praze; zdá se pak, že se více místní správou Tábora zabýval; r. 1426 jmenuje se krajským správcem na sjezdu strany Táboorské v Písku, a byl r. 1427 také s Táboři při zapuzení německých křižákův u Tachova. Od těch dob nečiní se o něm zmínky.

Zbyněk Buchovec z Buchova, hejtman Táboorský, pocházející z někdejší vsi Buchova u Neustupova, byl r. 1420 po příchodu Žižkově na nově založený Tábor sám čtvrtý za staršího obce vyvolen, zmocnil se ještě téhož roku zradou hradu Příbenic, byl r. 1421 na sněmě Čáslavském do počtu 20ti správcův zemských zvolen, a účastniv se téměř všech válečných tažení jakož i rokování strany Táboorské umřel bezpochyby již r. 1426.

Hromádka, žák a zvoník, bezpochyby z Jistebnice rodilý, přepadl 21. února 1420 město Sezimovo Ústí nad Lužnicí a převedl potom obyvatelstvo Ústské na Hradiště hory Tábor, stav se tak zakladatelem Tábora. Objeviv tím činem nadání vůdcovské, stal se hejtmanem oddělení Tábořův, a zmocnil se městečka Chotěboře. Tu byl 3. února 1421 od katolických pánův a Horníkův zrádně zajat, s dvěma Táboorskými kněžími do Chrudimi zavlčen, a tam na náměstí veřejně upálen. Táborští postavili v 16. století sochu zakladatele města svého, Hromádky, na kašně u prostřed náměstí.

Jan Hvězda z Vícemilic příjímím Bzdínka, hejtman Táboorský, z rodu rytířského, jmenuje se hned s počátku války husitské r. 1419 horlivým přívržencem potomních Tábořův. R. 1421 zvolen jest k návrhu kněze Jana Želivského od lidu za nejvyššího hejtmana Pražského, byl však zase po třech měsících 1422 této hodnosti zbaven, odkud měl velkou nenávisť k Pražanům. Byl přítomen smrti Žižkově u Příbislavi 1424, načež jej Táboři sobě o něco později za nejvyššího vůdce zvolili. Však než minul rok jeho vůdcovství byl při obléhání hradu Vožice smrtelně prostřelen, načež dočkal se ještě uzavření míru s Pražany 18. října 1425 a vzdání hradu brzo na svou ránu umřel.

Kuneš z Bělovic, hejtman Táboorský, jeden z důvěrných přátel Žižkových, po jehožto smrti 1424 stal se prvním nejvyšším vůdcem Sirotkův. Zdá se, že potom již nedlouho živ byl, neboť brzo se o něm více zmínky nečiní.

Jan Bleh z Těšnice byl hned po smrti Žižkově 1424 od Tábořův za nejvyššího hejtmana vyvolen, ustoupil však brzo Hvězdovi z Vícemilic. R. 1429 svěřil mu kněz Prokop Velký dobytý hrad Bechyňský k mocnému držení, on pak sám obehnal téhož roku 21. března hrad Zvíkov, až po tříměsíčním namáhání Oldřich z Rosenberka příměří zprostředkoval. Napotom zaniklo jméno jeho.

Velek Koudelník z Březnice, původně svého řemesla pasíř, potom r. 1424 hejtman Sirotkův s počátku pod Kunšem z Bělovic. Bojoval 1426 v bitvě blíž Ústí nad Labem, vedl 1427 Sirotky ve spolku s Táboři do Lužic a do Slezska, potom proti německým křižákům ku Stříbru a Tachovu; 1429 v lednu byl přátelským umluvce mezi Starým a Novým městem Pražským, mezi kterými kyselosti zašly, načež se připojil se Sirotky opět k nové jízdě do Lužice a do Mísně. R. 1430 byl hlavním vůdcem Sirotkův na jízdě do Uher, kdež v měsíci květnu padl v kruté bitvě u Trnavy proti panu Stiborovi, vůdci krále Sigmunta.

Jan Královec z Kralovic, rodu měšťanského, hejtman Sirotkův hned po smrti Žižkově 1424, však pod Kunšem z Bělovic; bojoval r. 1426 v bitvě blíž Ústí, r. 1427 u Tachova, r. 1428 obléhal hrad Lichtenburk, odtrhl s částí vojska odtud na plen do Žitavska, kdež měl tuhou srážku s Němci u Machendorfu, r. 1429 byl na výpravě v Míšni, r. 1430 opět v Míšni, Fojtlandě a Frankonii, r. 1431 bojoval u Domažlic a pomáhal 1434 obléhati Plzeň. Toto jest poslední zmínka o něm, a nevědomo, zdali u Lipan zahynul, anebo s táboorskými rotami do Uher zašel.

Jakub Kroměšín z Březovic, hejtman Sirotkův, připojil se 1420 na vrchu Orebu k Orebitům a táhl pod panem Hynkem Krušinou z Lichtenburka do Prahy ku pomoci, účastnil se bezpochyby všech bojův husitských, stav se po smrti Žižkově hejtmanem Sirotkův, r. 1427 bojoval u Tachova, 1429 účastnil se jízdy do Lužice a do Mísně, 1430 opět do Mísně, Fojtlandě a Frankonie, a na zimu téhož roku do Slezska jsa po knězi Prokopovi předním vůdcem. Dále se o něm zmínka nečiní.

Mikuláš z Padařova, hejtman Táboorský, pro svou statečnost na slovo vzatý, byl r. 1425 mezi umlucvi, na které vznešeno vyjednání

míru mezi Pražany s jedné, Táboři a Sirotky s druhé strany. R. 1429 oblehl s Blehem z Těšnice hrad Zvíkov a byl zároveň hejtmanem na Taborském hradě Ostromeči. R. 1434 vrátiv se od obležení Plzně bránil se s knězem Prokopem a jinými na Novém městě Pražském proti Staroměstským a panské jednotě. Z bitvy Lipanské zdrav ušel, a konečně spolu s Čapkem v jakousi úmluvu s panskou jednotou vešel.

Filip z Padařova, bratr předešlého, též hejtman Tábořský, táhl r. 1430 ve spolku se Sirotky do Uher, a navrátiv se po nevalném zdaření té jízdy, převzal od bratra hejtmanství na hradě Ostromeči, kdež se až do r. 1435 udržel. Tu však byl vojskem tehdejší zemské vlády obležen, a nevzdal hradu, až byl úmluvou se svým lidem svobodně na Tábor propuštěn. Další zprávy o obou bratřích není.

Jan Čapek ze Sán, hejtman Sirotkův. První jeho vystoupení r. 1427 nebylo šťastné. Ležel se Sirotky v Hradečtě proti Slezákům, kteří vešedše do země jej do záloh zavedli a potom porazili. R. 1431 bojoval v Slezsku a táhl odtud přes Moravu do Uher, odkud se s patrnou škodou navrátil. R. 1432 vydal s Otíkem z Lozy jmenem všech Čechův pod obojí odpovědný list Německému řádu v Prusích, a to zejména ku pomoci králi Vladislavovi Polskému, vytrhl skutečně r. 1433 přes Poznaňsko a Nové Marky do Prus a spojiv se s Poláky dobyl dvacíteru měst, vypálil klášter Pelplin a město Tšcov, zajaté Čechy, kteří Německému řádu sloužili, dal upáliti, pak vypálil klášter Olivu u Gdanska a dostal se při ústí Visly k moři. Vrátil se s mnohou kořistí a vzácnými dary od krále Polského do Čech, přímo do husitského ležení u Plzně. Byl 1434 na Novém městě Pražském, když bylo od Staroměstských opanováno, utrpěv při tom znamenitou škodu. V bitvě Lipanské uhnul se s lidem svým před časem na Kolín; byv pak v Kolíně obležen smluvil se s pauským vojskem a přistoupil potom k obecnému míru. Byl mezi posly českými u císaře Sigmunta v Rezně, a po smrti téhož držel se strany národní proti Albrechtovi Rakouskému, spojiv se s vojskem polským r. 1442 sloužil králi Vladislavovi co hejtman jednoho sboru polského proti královně Alžbětě v Uhřích. Dále se ve veřejných dějinách více neobjevuje.

Ondřej Keřský z Římovic, později na Paběnicích objevuje se teprv 1434 co hejtman Tábořský při obléhání Plzně, chtěl s jinými do Basileje jeti, aby se s císařem Sigmuntem o mír smluvili; bránil potom s knězem Prokopem Vel. Nové město Pražské proti Sta-

roměstským a panské straně; ušed z bitvy Lipanské zavřel se s Čapkem v Kolíně a konečně se smluvil s vítězi. Byl pak proti králi Albrechtovi, a obsadil násilně tvrze Paběnice a Janovice v Čáslavsku, z kterých potom po mnohá léta činil loupeživé nájezdy. R. 1441 byl na sněmu v Čáslavi, kde se o smíření mezi pány, zemany a Pražany jednalo, ale Keřský ujel, boje se, že mnoho kradl a loupil. Nepřestával však obvyklé řemeslo své provozovati, a proto byl r. 1446 na tvrzích výše jmenovaných dobyt a v Čáslavi stat.

Jan Kolda ze Žampachu potom na Náchodě, otec, bezpochyby z rodu pánů z Potšteina, přidržoval se již r. 1419 stran výstředních, ne tak pro náboženské přesvědčení jako pro válečné štěstí stran těch, byl r. 1427 při vojště kn. Prokopově u Tachova, r. 1428 bojoval v Slezsku, kdež mu svěřen hrad Sobotka, r. 1434 stál při Tábořích, r. 1436 byv spojen s Hradeckými nechtěl krále Sigmunta uznati a zmocnil se 29. září 1437 Náchoda. Po císařově smrti držel se stranou národní proti Albrechtovi Rakouskému a podporoval Poláky. V nastalém potom bezvládí provozoval se svým synem mladším Koldou, loupeže, spojil se r. 1440 s Bedřichem Strážnickým a Benešem z Mokrovous a jinými Táboři, aby se zmocnili měst Pražských, což se nepodařilo. Že pak jeho loupeže v Čechách a ve Slezsku nepřestávaly, sebrala se naň r. 1441 hotovost zemská ve spolku se Slezáky, a byl na Náchodě dobýván, z něhož potajmo ušel. Nicméně byl mu po dobytí Náchoda tento přece až do budoucího krále ponechán. R. 1414 pomstil se na Slezanech dobytím a spálením Bolkenhainu, načež brzy umřel. Syn jeho, Jan Kolda mladší šel v šlepečích otce svého.

Vilém Jeník z Nedanic a Mečkova, rytíř v okolí Klatovském osedlý, přidal se záhy k Tábořům, a Žižka jej r. 1420 osadil co hejtmana v Prachaticích. Když po smrti Žižkově Sirotci pod Velkem Koudelníkem r. 1425 Litomyšl město opanovali, byl on první na hradbách při ztečení hradu biskupského, načež tu co hejtman usazen užíval zboží Litomyšlského až do r. 1432, hledě hospodářství spořádati a lid vojnou práci odvyklý a zpustlý do pořádku a k povinnostem přivesti. Však již v letech 1429 a 1430 účastnil se veliké jízdy husitské do Míšně, Fojtlandu a Frankonie, r. 1431 byl v Prokopově vojště proti německým křižákům u Domažlic. Postoupiv Litomyšl Vilémovi Kostkovi z Postupic byl v držení hradu Valdeka, a umřel okolo r. 1437. Syn jeho Vilém mladší

proslavil se na jízdě v Míšni r. 1429 u Grimmy výtečným řízením vozův, a byl r. 1437 s Pardusem po dobytí Litovle do zajetí vzat. Byl pánem na statku Uhersku a ještě dlouho za panování Jiřího z Poděbrad co statný válečník si počínal.

Jan Pardus ze Hrádku později z Vrátkova, rytíř moravský a hejtman Tábořský, objevuje se teprv r. 1433 na výpravě Tábořův do Uher, kterou sám vedl ve spolku s knězem Bedřichem Strážnickým, pak při obléhání Plzně a na nepodařeném výpadu do Bavor u Chouby. Bojoval potom v bitvě Lipanské, zachoval život včasným útekem, obětoval služby své císaři Sigismuntovi, kterýž mu 1436 zapsal zboží kláštera

Podlažického, začez táhl Pardus k dobývání vzdorujícího Hradce Králové. Však po odpravení Jana Roháče z Dubé 1437 zase císaři válku opověděl a dobýval Litovle, kdež byl zajat a teprv r. 1440 propuštěn. Za nastalého bezvládí bral živé účastenství v tehdejších válkách strannických, náležel ke straně Ptáčekové a Jiřího z Poděbrad, jemuž pomáhal r. 1448 Prahu dobývati. Král Ladislav dal mu r. 1454 hrad a statek Rychenburk v Chrudimsku za služby jeho, a Pardus potom dlouho ještě králi Jiřímu věrně sloužil; jmenuje se ještě r. 1468 co vůdce vojska jeho po boku pana Zdeňka Kostky z Postupic, a nedlouho potom umřel.

Obsah druhé knihy.

Hlava I.

Hnutí a znatky v Čechách až do Jana Luxenburského. 1306—1310.

	Stránka
V jakém stavu nalézaly se Čechy a Morava po vyhynutí Přemyslovcův	1
Obyvatelé, kteří zvláštních politických práv neměli	7
Kterak se dotud v Čechách a na Moravě zmohlo vzdělání, nauky a umění	9
Volba Rudolfa z rodu Habsburského za krále Českého 1306	14
Král Rudolf I. 1306 15. října — 1307 4. července	17
Volba Jindřicha Korutanského za krále Českého 1307 (obr. 1.)	20
Král Jindřich 1307—1310	25
Nová válka s císařem Albrechtem I. 1307	26
Nezbednost švábských posádek. Zabítí císaře Albrechta 1307 — 1308 1. května	28
Bedřich Rakouský zřekl se svých nároků na trůn český 1308	30
Nejapnost a nehospodářství krále Jindřicha	31
Kterak němečtí měšťané nad českými pány pých svůj provedli 1309	32
Kterak se pánové za ten pých měšťanům pomstili 1309	36
Král Jindřich přivolal Mišňáky do Čech ku své pomoci 1309	37
Alžběta Přemyslovna a opat Konrád Zbraslavský 1309 (obr. 2.)	40
Král Jindřich přivolal do země ještě Bavorsy a nový lid z Korutan 1309	44
Kterak Alžběta Přemyslovna	

Stránka

z Prahy do Nymburka uprchla a v Praze veliký boj se strhl 1310	46
Sněm o volení nového krále. Poselství do Němec. Noví Mišňáci v zemi 1310	49
Svatba Alžběty Přemyslovny s Janem Luxenburským ve Spíře 1310 1. září	52
Rádění Korutanův a Mišňákův 1310	55
Kterak Jan Luxenburský do Čech vešel a na český trůn dosedl 1310 (obr. 3.)	58

Hlava II.

Jan Luxenburský. 1310—1346.

Kterak král Jan vládu nastoupil a korunován byl 1310 — 1311 (obr. 4.)	65
Kterak se král Jan v Moravu uvázal	68
Zrušení Templářův. Hlad. Zástí mezi pány a měšťany 1312	73
Král Jan ponejprv z království odejel. Smrt otce jeho. Volba nového císaře 1313—1314	75
Nespokojenost Čechův s králem Janem 1315	77
Rudolfovi a Věnkovi. Výprava proti Matoušovi z Trenčína 1315	79
Kterak se král a královna s vdovou Alžbětou Hradeckou a Jindřichem z Lipé na dobro porážili 1315—1316	81
Narození královského syna Václava potomního císaře Karla. Olomoucký biskup Konrád. Kronikář Petr opatem Zbraslavským 1316	84
Král Jan v Němcích a Luxenburce. Nová válka mezi stranami v zemi 1316—1317	85

Stránka

Kterak král Jan prý chtěl Čechy vyhubiti a hladem mnoho lidí pomřelo 1317—1318	88
Nesnáze biskupa Jana V. z Dražic a jeho výjezd do Avinona k papeži 1315—1318	91
Sestry krále Jana. Mikuláš II. Opavský 1318	93
Kterak Jan chtěl zaměnit Čechy s Falci Porýnskou a královnu a manželku svou zavrhl 1319 (obr. 5.)	95
Lehkotvárný život krále Jana a jeho válka proti Pražanům 1319	98
Král Jan počal korunu českou množiti 1319	101
Smrt pana Viléma Zajíce z Valdeka. Králova nehoda při turnaji. Proměny v královské rodině 1319—1322 (obr. 6.)	102
Nové různice mezi královskými manžely. Královna vystěhovala se do Bavor 1322	106
Král Jan porazil ku prospěchu císaře Ludvíka u Mühlendorfu vojvodu Bedřicha Rakouského 1322 (obr. 7.)	107
Smíření s Rakouskými vojvodami. Králevic Václav do Paříže odvezen a Karlem nazván jest 1323	110
Česká země ode všech svých hlav opuštěná 1324	115
Návrat královny Alžběty do Čech. Královo nové vydírání peněz 1325—1326	—
Kterak král Jan větší díl Slezska opět české koruně přivtělil 1327	118
Válka s Rakušaný 1328	121
Výprava proti pohanským Litvinům a válka s Poláky 1328—1329	122
Nové přírůstky českého pan-	

Obsah knihy druhé.

	Stránka
ství ve Slezsku a v horní Lužici 1329	124
Návrat Pražského biskupa Jana IV. a smrt pana Jindřicha z Lipé 1329 (obr. 8.)	125
Poslední léta královny Alžběty Přemyslovny a její smrt 1330 28. září (obr. 9.) . . .	127
Kterak král Jan svému rodu Tyrolu a Korutany chtěl získati a nové panství v Itálii zakládal 1330—1331	130
Králevis Karel 1331	131
Kterak král Jan spojené nepřátele dilem smířil, dílem válkou přemohl 1331—1332	136
Konec českého panství v Itálii 1332—1333	140
Jak se v Čechách a na Moravě dělo za dosavadní špatné vlády krále Jana	143
Kterak tehdejší Praha vypadala	145
Kterak se králevis Karel do vlasti navrátil a v jakém stavu ji našel 1333 (obr. 10.)	148
Dvouleté vládařství Karlovo 1333—1335	153
Přítka mezi mnichy a světskými faráři v Praze 1334	155
Svatby v domě královském. Smrt Jindřicha Korutanského 1334—1335	157
Válečné pozdvížení pro Tyrolské dědictví 1335—1336 . .	159
Karel v nemilosti otcově. Nová královna Beatrix 1335—1336	161
Další válka pro Tyrolské dědictví 1336	162
Nová výprava do Litvy. Jan na polo oslepl. Královna Beatrix 1336—1337	166
Karlovo dobrodružství v Itálii 1337 (obr. 11.)	169
Markhrabě Karel nyní stálespoluvládařem České říše 1338	173
Jednání s císařem Ludvíkem. Odboj Mikuláše Opavského a Mikuláše z Potšteina. Nanker biskup Vratislavský 1339	176
Kterak král Jan i na druhé oko oslepl a svého syna Karla dal za nástupce voliti 1339—1341	180
Kazimír král polský, a jeho nevěsta Markéta 1341 (obr. 12.)	184
Král Jan počal činiti skutky pokání 1341	187
Markhrabě Karel zase v Tyrolsku a v Itálii 1341 . .	188
Kterak se Pražský most po-bořil 1342 3. února	—
Kterak Markéta Hubatá svého manžela zapudila a císařova syna za manžela si vzala 1341—1342	190
Nový Papež Kliment VI. a jednání s císařem 1342—1344	193

	Stránka
Smrt biskupa Jana IV. Zvolení Arnošta z Pardubic 1343	196
Povýšení Pražského biskupství na arcibiskupství 1344 . .	198
Jednání o volbě markhraběte Karla na Římské království 1344	200
Nastolení Arnošta z Pardubic na arcibiskupství Pražské, založení nového hlavního chrámu u sv. Víta a zřízení biskupství Litomyšlského 1344 21. list. (obr. 13.)	203
Kterak král Jan ještě jednou křižáckou válku proti Litvinům zdvihl 1341—1345 . .	205
Válka s knížetem Svidnickým a s Kazimírem, králem Polským 1345	207
Svatováclavská koruna 1345 (obr. 14.)	211
Kterak Karel za Německého krále a budoucího císaře zvolen byl 1346 11. červce.	212
Bitva u Křešáku a smrt krále Jana 1346 26. srpna v den sv. Rufa (obr. 15. a 16.) .	215

Hlava III.

Karel I. co císař Římský toho jména IV. 1346—1378.

Karel I. co císař Římský toho jména IV. Od r. 1346—1378	227
Karlovy nesnáze a jeho korunovace v Bonnu na Římské království 1346 26. listopadu (obr. 17.)	227
Kterak se císař Ludvík k novému Římskému králi choval 1347	230
První panovnické péče Karlovy, a jeho snahy o dobytí Tyrolska 1347	230
Korunovace Karla na království České 1347 2. září (obr. 18.)	232
Založení kláštera Karmelitánův u P. Marie Sněžné a kláštera Slovanského v pozdějším Novém městě Pražském 1347	236
Karlova výprava proti Ludvíku Bavorskému, téhož smrt a Karlovy jízdy v Němcích 1347—1348	240
Založení Nového města Pražského 1348 (obr. 19.) . . .	242
Slavný sněm, listy na práva království Českého, zakládací listina vysokých škol Pražských, kniha zákonův zemských 1348 7. dubna (obr. 20.)	246
Císař Karel dal založiti hrad Karlstein 1348 10. června .	253
Zaslíbení Karlovy dcery Kateřiny vojvodovi Rakouskému.	

	Stránka
Jednání s bavorskou stranou v Hši. Smrt císařovny Blanče 1348 (obr. 21.)	254
Počátky obecného učení čili vysokých škol Pražských 1348	256
Kterak se Karel staral o zveleboní umění a řemesel .	261
Kterak Karel podporoval kuppetví, staral se o bezpečné silnice a plavbu na řekách	265
Kterak Karel zveleboval v České zemi vinařství a polní hospodářství	266
Kterak Karel utvrdil feudální řády a Čechy na 13 krajův rozděleny byly	268
Karel potvrdil Lži-Valdemara v Braniborích 1348	270
Černá smrt. Mrskáči 1348 .	272
Německý protikrál Guntýr ze Schwarzburku 1349	274
Karel pojal Annu Falckou za manželku 1349 (obr. 22.) .	275
Jan Jindřich markhrabětem Moravským 1349	278
Kterak Karlovi narozen jest první syn a co se proti nepravému Valdemarovi konalo 1350	280
Kterak říšské císařské kle-noty do Prahy přivezeny jsou 1350	283
Cola di Rienzo, tribun Římský, přišel k císaři do Prahy 1350 (obr. 23.)	284
Karel rozšířil Menší město Pražské, založil Karlov, hradil města, uděloval milosti a náhle onemocněl 1350—1351	287
Mikuláš z Luxenburka, patriarcha Aquilejský. Karlovy jízdy a smlouvy s knížaty. Smrt biskupa Jana VII. Olomouckého a královce Václava 1351	289
Nepokoje na hranicích rakouských 1351—1352	291
Poselství z Itálie. Smrt mistra Matiaše z Arrasu 1352 (obraz 24)	292
Smrt císařovny Anny Falcké. Připojení horní Falce k Čechám. Karel se oženil po třetí s Annou Svidnickou 1353 (obr. 25.)	293
Karlovy jízdy a jednání v Němcích, povýšení Luxenburska na vojvodství 1353—1354 (obr. 26.)	296
Karlova první jízda do Říma 1354—1355	301
Karlova korunovace železnou korunou v Miláně 1355. 5. ledna	304
Karlovo korunování na Římské císařství 1355. 5. dubna	309
Vzbouření v Pise 1355 . . .	312

Obsah knihy druhé.

	Stránka
Karlův návrat do vlasti. Založení nových klášterů v Praze. Jan Pancr z Smojna 1355 (obr. 27.)	315
Valný sněm koruny České o přijetí Karlova zákoníka 1355	317
Ríšský sněm v Norimberce o přijetí zlaté bully Karlovy 1355—1356	322
Výstupy pánův z Rosenberka a z Hradce. Návštěva krále Kazimíra a Petrarky 1356	324
Ríšský sněm v Metách o přijetí ostatních článkův zlaté bully 1356	326
Posvěcení hradu Karlšteina a založení Karlova mostu přes Vltavu v Praze. 1357. (obr. 28—29.)	330
Válka s vojvodami Bavorskými. Biskup Dětrich z Kugelweitu 1357	333
Jednání s Litvou. Zakládání nových hradů 1358	335
Kterak císař Karel se snažil o napravení mravů stavu duchovního 1359	337
Stadice, Opatovický poklad 1359	343
Zpronevěřilost vojvody Rudolfa IV. Rakouského 1360	344
Servité. Neúroda a hlad. Stavba zdi na Petříně. 1360—1361 (obr. 30.)	347
Narození Václava, nástupce trůnu 1361 26. února	348
Nové pikle vojvody Rudolfa IV. Rakouského 1362	350
Smrt císařovny Anny Svidnické a papeže Innocence VI. 1362	351
Kterak se Karel po čtvrté oženil v závě sobě Alžbětu Pomohorskou 1363	353
Korunovace mladého Václava a Alžběty Pomohanské na království České 1363 15. a 18. června	355
Kterak Karel učinil dědičnou smlouvu s rodem Habsburským a koupil Dolní Lužici 1364	357
Kazatelové Konrád Waldhauser a Milič z Kroměžíře	359
Smrt arcibiskupa Arnošta z Pardubic 1364 30. června (obr. 32.)	364
Arcibiskup Jan Očko Pražský, biskup Jan ze Středy Olomoucký a Albrecht ze Sternberka Litomyšlský 1364	366
Vysvěcení královské kaple sv. Kříže na Karlštejně 1365 (obr. 33.)	367
Kterak Karel papeže Urbana V. v Avignoně navštívil 1365	368
Kterak se Karel na království	

	Stránka
Arelatské korunování dal a tělo sv. Sigmunta vyzdvihl 1365	371
Dvojitá svatba Karlových dcer 1366	374
Založení kolleje Karlovy a kolleje všech Svatých 1366 30. července	375
Nová kaple sv. Václava na hradě Pražském 1366	377
Kterak Karel plavbu na Vltavě upravit a zločiny přísně trestal 1366	378
Klášteřové na Ojvině a v Třeboni. Smrt Mikuláše II. Opavského. Povodeň. 1366—1367	379
Mladší král Václav v Dolní Lužici. Karel Prahu zveleboval. Králevic Sigmunt narozen. Petr Jelito biskup Litomyšlský 1367—1368	380
Karlova druhá jízda do Říma 1368—1369	382
Svidnice ku koruně připadla. Neprátelský spolek knížat. Zasnoubení mladého krále Václava 1369—1370	387
Karlovy Vary 1370 (obr. 34.)	389
Kterak se Praha co sídlo císařské vždy více zvelebovala 1370	390
Neobyčejná síla císařovny Alžběty. Císař Karel onemocněl 1371	392
Kterak nebezpečnost od nepřátel odvráceno a Brani-borský ku koruně konečně přivtěleno bylo 1371—1373	394
Universita právnická. Biskup Albrecht ze Sternberka. Přisobení kněze Miliče z Kroměžíře 1372—1374 (obr. 35.)	399
Přenesení těl knížat a králův. Socha sv. Jiří na hradě Pražském 1373	405
Kterak se císař Karel v Brani-bořích vlády ujal a svým synům je v léno dal 1373—1374 (obr. 36)	406
Kterak císař Karel město Lübeck navštívil 1375	411
Smrt Jana Jindřicha, markhrabě Moravského 1375 12. listopadu (obr. 37, 38.)	412
Kterak Karel korunu Českou mocnou a slavnou učinil, a syna Václava na Římské království voliti dal 1376	414
Kterak Karel země koruny České mezi své syny rozdělil 1377 (obr. 39, 40)	417
Kterak císař Karel naposledy Francii navštívil a od Franc. krále Karla V. slavně hostěn byl 1377—1378	419
Karlova poslední cesta do Němec a jeho poslední jednání	

	Stránka
o polepšení českého mincovnictví 1378	427
Smrt císaře a krále Karla 1378 29. listopadu (obr. 42.)	429
Země koruny České za Karla (obr. 43.)	438

Hlava IV.

Doba Václava IV. 1378—1419.

Král Václava nastoupení trůnu a první panovnické starosti 1378—1379 (obr. 44.)	443
Jan Očko kardinálem. Nový arcibiskup Pražský Jan z Jenšteina 1379 (obr. 45.)	445
Kterak se Václav s Ludvíkem Uherským spojil a někteří v Němcích k papeži se klonili 1379	447
Úmrtí starých zkušených rádčův králových 1380	448
Kterak se Anna Česká za Anglického krále provdala 1381	451
Tak zvaná popska válka ve Vratislavi 1381	454
Jaká byla vláda krále Václava IV. v Čechách a jaký život v Praze panoval (obr. 46)	455
Nechť krále a milcův jeho ku kněžím světáckým	462
Bratrstvo se znamením obruce a kladivka. Kaple božského těla v Praze 1382. (Obr. 47.)	463
Kollej krále Václava. Přenesení kolleje Karlovy do nynějšího Karlova. První národní třenice na universitě 1380—1383	466
Král Václav máje do Říma jeti, nemohl. Zdedil vojvodství Luxemburské. 1383—1384	470
Kterak se král Václav s arcibiskupem Janem z Jenšteina rozhněval. 1384	471
Dostavení vysokého kůru nového hlavního chrámu u sv. Víta na hradě Pražském. 1385	473
Kterak se králův bratr Sigmunt uherské koruny domáhati musel. 1382—1387	474
Smrt královny Johanny. Markhrabě Jošt uvázal se v Brani-borsko. Výtržnosti pro biskupství Olomoucké. 1386—1388 (obr. 48)	477
První panská vzpoura proti králi Václavovi 1387—1388	480
Kterak Václav, rozmrzev se na nepořádky v Němcích, německou korunu chtěl složit 1388—1389	483
Král Václav oženil se s Žofií Bavorskou. 1389	484

Obsah knihy druhé.

	Stránka
Bouřka proti pražským Židům. 1389 (obr. 49.)	484
Smrt papeže Urbana IV. Nový papež Bonifac IX. 1389—1390	486
Založení kaple Betlemské 1391	487
Svídnice a Javor koruně připadli. Založení dlouhé části chrámu Svatovítského. 1392	489
Smrt ovdovělé císařovny Alžběty Pomohanské. 1393 14. února	490
Kterak král Václav k arcibiskupovi velkým hněvem zahřel, a vikáře Jana z Pomuk utopiti dal. 1393. (Obr. 50. a 51.)	490
Pražské milostivé léto. Pokání krále Václava. 1393	499
Kterak se pánové proti králi Václavovi spikli a jej u Berouna zajali 1394. (Obr. 52.)	503
Kterak vojvoda Jan Zhořelický krále Václava ze zajetí vysvobodil 1394	507
Knez Matěj z Janova. (Obr. 55.)	510
Tomáš Štítný ze Štítného. (Obr. 54.)	514
Kterak Jan Zhořelický marně mezi králem a pány prostředkoval a náhle umřel. 1395 až do 1396 1. března	518
Kterak král Sigmunt mezi bratrem a českými pány prostředkoval 1396	520
Kterak se Jan z Jenšteina z arcibiskupství poděkoval a Olbram ze Škvorče nastoupil 1396	524
Kterak se Václav nových rádcův hleděl zprostiti a pánové některé jeho milce dali zabiti. 1396—1397	525
Král Václav v Němcích a ve Francii. Jeho snahy o odstranění dvojice papežské 1397—1398	529
Nové prospěchy Čechův na Pražském učení 1397—1403	532
První vystoupení mistra Jana Husi. 1399—1403. (Obr. 56.)	533
Válka proti markhraběti Prokopovi. Korunování královny Žoře 1399—1401	536
Kterak Václav s trůnu Německého ssazen byl a s Ruprechtem, protikrálem, válku vedl 1400—1401	540
Kterak byl král Sigmunt od Uhrův jat a od Václava z vězení vysvobozen 1401	544
Král Sigmunt vládařem v Čechách, zajal krále Václava 1402	547
Vladaření Sigmuntovo, zajetí Prokopovo, osvobození Václavovo 1402—1403 (obr. 58.)	549
První veřejné odsouzení Wi-	

	Stránka
klefických článkův v Praze 1403	556
Nové panování krále Václava 1403—1404	558
Válka se Sigmuntem, králem Uherským 1404	560
Kterak loupeže v Čechách byly stavovány a Mikeš Zúl jest potrestán 1404	562
Kterak byl stát král. podkomorí Huler 1405 23. června	563
Smrt markhraběte Prokopa 1405 24. září	564
Válka s protikrálem Ruprechtem na bavorských hranicích 1406	564
Mistr Jan Hus co kazatel Betlemský	566
Opětne zapovězení Viklefových spisův 1406—1408	570
Rozepře o tři hlasy na universitě Pražské 1409 (obr. 59)	573
Kterak Němci opustili učení Pražské a do Němec odtáhli 1409 (obr. 60.)	580
Tři papežové najednou 1409	585
Hus co spisovatel český. Obžalován pro kacířské smýšlení 1409	587
Upálení knih Viklefových 1410 16. července (obr. 61.)	590
Nepokoje v Praze. Hus pohánán před papeže do Říma 1410	595
Dobrodružství mistra Jeronyma Pražského v Budíně a ve Vídni 1410	599
Tři Římští králové najednou 1410	601
Poláci a Čechové. Bitva u Grünwaldu. První vystoupení Jana Žižky 1410	602
Smrt markhraběte Jošta 1411 17. ledna	604
Narovnání mezi Václavem a Sigmuntem 1411	606
Narovnání mezi arcibiskupem a Husem 1411	607
Kterak sobě arcibiskup Zbyněk nové stesky vedl, do Uher zajel a umřel 1411 28. září	608
Arcibiskup Albík. Hus proti papeži se obrátil 1412	610
Mistři Jan Husa a Jeronym Pražský proti papežovým odpustkům 1412	612
Pražské bouře pro odpustky. Poprava tří mláďencův 1412 (obr. 64.)	616
Další běh rozepře Husovy s fakultou theologickou 1412	622
Hus ve klatbě papežské 1412	626
Odstoupení arcibiskupa Albíka, zvolení Konrada z Vechty. Pražská synoda 1412—1413	629
Vypovězení professorův theologie z Čech. Obsazení rady	

	Stránka
Staroměstské s polovice rodilými Čechy 1413	631
Mistr Jan Hus káže na venkově 1413—1414 (obr. 65.)	634
Mistr Jeronym Pražský v Polště a na Litevské Rusi 1413—1414	635
Přípravy ku všeobecnému církevnímu sboru v Kostnici 1414	636
Hus jede ku sboru Kostnickému 1414	642
Znamenitost koncilia čili sboru Kostnického 1414	645
Přípravy k zavedení obžaloby proti Husovi na sboru 1414	647
Hus do žaláře uvržen 1414 (obr. 66.)	650
Zavedení pře proti Husovi. Příchod krále Sigmunta ku sboru 1414—1415	654
Mistr Jakoubek ze Stříbra počíná první večeri Páně pod obojí rozdávati 1415	658
Kterak papež Jan XXIII. z Kostnice uprchl a Hus do tvrze Gottlieben vsazen byl 1415	661
Vystoupení a uvěznění mistra Jeronyma v Kostnici 1415	663
České, moravské a polské přímluvy za mistra Husa u sboru 1415	664
Kterak Hus z Gottlieben do vézení k Bosákům dodán a ponejprv před sborem slyšán byl 1415 5. června (obr. 67.)	667
Druhé slyšení Husovo před sborem 1415 7. června	669
Třetí a poslední slyšení Husovo před sborem 1415 8. června (obr. 68.)	675
Poslední měsíc života mistra Jana Husi 1415	679
Odsouzení a upálení mistra Jana Husi 1415 6. července (obr. 69 a 70.)	683
Co se potom v Čechách dalo 1415	693
Stížný list pánův Českých a moravských ku sboru Kostnickému 1415 (obr. 71.)	696
Kterak si počínala katolická strana 1415—1416	701
Kterak Jeronym z Prahy v Kostnici odsouzen a upálen byl 1416 30. května (obr. 72 a 73.)	704
Počínání krále Sigmunta 1415—1416	716
Další přísnost sboru Kostnického proti Čechům 1416	717
Kterak se hned s počátku Husité u víře dvojiti počali 1517	720
Odbojnictví mnoha pánův českých proti králi Václavovi 1416—1418	723
Kterak byl sbor Kostnický po	

	Stránka
zvolení Martina V. rozpuštěn 1418	725
Kterak se král Václav proti Husitům obrátil 1419	727
Následky toho 1419	728
Mikuláš z Husi a Jan Žižka z Trocnova 1419	731
Kterak se lid sbíral v hromady na hoře nazvané Tábor u Bechyně 1419 (obr. 74.)	733
Kterak Novoměstští konšelé v Praze z oken radního domu vyhození byli 1419 30. července (obr. 75.)	738
Smrt krále Václava IV. 1419 16. srpna (obr. 76.)	741
Vzdělání, literatura a nauky, horování českého umění a veřejná mravnost za Karla I. a Václava IV.	743

Hlava V.

Husitská válka a král Sigmunt 1419—1437.

Kterak po smrti krále Václava lid v Praze a v jiných městech počal se bouřit 1419 (obr. 77.)	749
Vyjednávání s králem Sigmuntem. Královna Žofie. Pan Čeněk z Wartenberka 1419	754
Velká bromaža lidu u Kostelce na Křížkách 1419 29. září (obr. 78.)	757
Mikuláš z Husi a Jan Žižka připravují lid Český k válce 1419 (obr. 79.)	761
První krvavá srážka Husitův s vojskem strany královny u Radčic nedaleko Knína 1419 4. listopadu (obr. 80.)	765
Útok na Malou stranu Pražskou 1419 4. listop. (obr. 81.)	770
Kutnohorské šachty 1419	773
Král Sigmunt v Brně 1419 konec prosince	775
Kterak Husité upadli v chilastické blouznění 1420	777
Žižka v Plzni. Od listopadu 1419 do března 1420	779
Zkáza Sezimova Ústí a počátek města Tábora 1420 v únoru	781
Ztráta Plzně a Písku. Bitva u Sudoměři. Žižka na Táboře 1420 konec března (obr. 82 a 83.)	782
Král Sigmunt ve Vratislavi. Ohlášení křížové války proti Čechům 1420 od 5. ledna do dubna	789
Co Čechové proti tomu činili. Manifesty obcí Pražských a pana Čenka z Wartenberka 1420 v dubnu	791

	Stránka
Boření klášterův a chrámův. Oblehání Vyšehradu. Období 1420 od 23. dubna do 2. května (obr. 84.)	795
Kterak pan Čeněk z Wartenberka od národní strany odpadl a hrad Pražský královské moci vrátil 1420 7. května	798
Kterak Menší město Pražské ohněm na dobro bylo zkaženo. Král Sigmunt v Čechách 1420 od 7. do 16. květ. Rozšíření husitských mínění po okolních zemích. Přípravy k válce křížové 1420 v květnu	801
Žižka s Táboři Pražanům ku pomoci táhne 1420 v květnu (obr. 85.)	804
Příchod vojsk Zateckých, Lounských a Slánských do Prahy. Sigmunt před Prahou 1420 23. května	806
První sformulování čtyř článkův Pražských 1420 25.—28. května	811
Král Sigmunt objíždí města a hrady okolo Prahy 1420 24.—31. května	812
Kterak Husité od dobývání hradu Pražského upustili 1420 14. června	813
Kterak pan Oldřich z Rosenberka Tábor obléhal avšak ho nedobyl 1420 15.—30. června	815
Kterak Husité opět Králové Hradce dobyli 1420 26. června	816
Příchod Křížákův 1420 konec června	817
Oblehání Prahy vojskem křížáckým 1420 30. června — 14. července (obr. 86.)	818
Slavné vítězství na Vítkově čili Žižkově hoře 1420 14. července (obr. 87.)	820
Rokování o čtyry články Pražské 1420 okolo 20. července (obr. 88.)	827
Ukrutnost a svízele křížákův. Korunovace krále Sigmunta. Konec obležení 1420 15.—30. července (obr. 89.)	830
Kterak Sigmunt královské a církevní statky rozzastavovati počal 1420 28. července 22. srpna	835
Co se po odtážení nepřátel v Praze a jejím okolí dalo 1420 30. července — 22. srpna (obr. 90.)	837
Kterak Čechové Vladislava Jagajla za krále žádali 1420 v srpnu a září	839
Kterak Žižka dobyl Vodňan, Prachatic a jiných měst a hradův v Bechyňsku a Pracheňsku 1420 září — říjen	844

	Stránka
Obležení Vyšehradu 1420 15. září do 31. října	849
Bitva před Vyšehradem 1420 1. listopadu (obr. 91.)	853
Zkáza Vyšehradu 1420 1. a 2. listopadu (obr. 92.)	859
Kterak Žižka podruhé Prachatic a Táboři hradu Příbenic dobyli 1420 12. a 13. listopadu (obr. 93 a 94.)	861
Žaloby na Sigmunta. Vrch moci celé země v obcích Pražských 1420 v listopadu	867
Tehdejší zřízení obcí Pražských 1420	870
Kněží Pražští a jich poměr k Tábořským 1420	871
Jednání ve veliké obci Pražské. Dobyť hradu Říčanského 1420 14. listopadu — 6. prosince	872
Hádání v domě p. Zmrzlíka ze Svojšína. Smrt Mikuláše z Husi 1426 10. a 24. prosince	875
Drobné boje po Čechách. Táboři utrpěli škodu v Přelouči a Chotěboři. 1420 prosinec — 1421 únor	879
Kterak Žižka hradu Krasikova dobyl, Bohuslava ze Svamberka zajal a Pražané Nový hrad u Kunratic zkažili 1421 v lednu	881
Další boje v Plzeňské. Pražané ve spolku se Žižkou. První obležení Plzně 1421 asi od 12. ledna do 12. března	884
Kterak Sigmunt do Moravy ustoupil a Husité Chomutova, Loun, Slaného, Berouna a Mělníka se zmocnili 1521 od 26. února asi do 6. dubna	886
Výstřednosti u vše mezi Táboři 1421	889
Výprava Pražanův k vybojování východních Čech. Český Brod, Kouřim, Kolín, Nymburk, Čáslav, Opatovice, Vílémov 1421 13.—23. dubna	891
Kterak arcibiskup Konrád k husitství přestoupil 1421 21. dubna	893
Kterak Pražané opanovali Kutnou Horu a společně se Žižkou Chrudim a ostatní kraj Chrudimský 1421 24. dubna — 5. května (obr. 95.)	896
Husitství na Moravě 1421 od února do konce května	900
Kterak pan Čeněk z Wartenberka opět k Pražanům se přidal a Pražané s Táboři celé Hradecko opanovali 1421 25. dubna — 22. května	902
Kterak Pražané opanovávají město Litoměřice a hrad Pražský, moc svou v zemi	

Obsah knihy druhé.

	Stránka
dovršili 1421 29. května — 7. června	905
Valný sněm v Čáslavi. Zřízení zatímni vlády 1421 1. až 7. června (obr. 96.)	909
Vpád Slezákův do Čech 1421 od konce května — 16. června	912
Kterak čeští poslové v Polsku a na Litvě pořídili 1421 v červnu	914
Kterak kněz Jan Želivský v Praze zase převrat spůsobil 1421 30. června (obr. 97.)	915
Sbor cili synoda kněží pod obojí v Praze 1421 4.—7. července	918
Kterak Žižka před Rabím druhé oko ztratil a Pražané u Mostu od Němcův poraženi byli 1421 asi 20. července — 5. srpna (obr. 98.)	923
Kterak kněz Martin Houska v Roudnici upálen byl 1421 21. srpna	926
Sněm o politické věci na Kutné Hoře 1421 asi od 21. srpna — 4. září	928
Druhá křižácká výprava Němcův do Čech. Obležení Žatče 1421 od 24. srpna asi do 4. října	930
Sigmuntovo jednání proti Čechům 1421 v září a říjnu	933
Nová bouře v Praze spůsobená knězem Janem Želivským 1421 19. října — 14. listop.	934
Kterak Žižka Adamity vyhubil 1421 2. října	937
Kterak král Sigmunt opět mocné na Husity se vypravil a Moravskou šlechtu od kalicha upustiti přinutil 1421 od polovice října do polovice listopadu	939
Kterak bratr Žižka zatím v Plzeňstě bojoval a potom slavně do Prahy přitáhl 1421 od polovice listopadu do 1. prosince	941
Kterak se král Sigmunt zase na Kutnou Horu dostal a jeho vojsko s Čechy se potýkalo 1421 21. a 22. prosince	945
Kterak Žižka krále Sigmunta z Kutné Hory a ven ze země vytepal 1422 6.—22. ledna	950
Počátek větších rozbrojův mezi Husity. Převrat v Praze. Stěti kněze Jana Želivského 1422 2. února — 15. března (obr. 100.)	953
Kterak Litevský kníže Vitold, dožádaný král Český, svého synovce, Sigmunta Korybutoviče, do Čech vypravil 1422 5. března — 30. května (obr. 101.)	963

1329

Zap: Česko-Moravská Kronika. II.

	Stránka
Kterak se Táboři mezi sebou dělili a kterak bratr Žižka srovnal se s knížetem Sigmuntem 1422 únor — 11. června	970
Počátek dobývání Karlšteina. Přípravy v Němcích k třetí válce křižácké 1422 28. května až 29. září (obr. 102.)	974
Kterak chtěli Táboři Prahu překvapiti a své straně v ní zase k panování pomoci 1422 30. září asi do 9. října	976
Třetí křižácká výprava do Čech. Konec obležení Karlšteina 1422 13. října — 8. listop.	978
Kníže Sigmunt Korybutovič z Čech do Polska odvolán. Nové všeobecné křižácké tažení proti Čechům zmařeno 1422 od konce listopadu do konce června 1423	982
Kterak se Žižka proti šlechtě obrátil, a pány u Hořic porazil 1423 20. dubna	986
Kterak Pražané tábořské tvrže Křížence dobývali a potom na Konopišti s Táboři o náboženství se hádali 1423 od dubna do června	987
Čechové na Moravě. Kroměžíř. Bitva u Hradce. Obležení Čáslavi 1423 v červenci a srpnu	989
Kterak Žižka přes Moravu do Uher táhl 1423 na podzim (obr. 103.)	994
Sněm o sv. Havle v Praze. Albrecht Rakouský markhrabětem Moravským. Nové koncilium v Sieně 1423 16. října — 1424 26. února	997
Žižkův rok krvavý. Bitva u Malešova 1424 6. ledna — 7. června	999
Kterak se kníže Sigmunt Korybutovič zase do Čech vrátil 1424 29. června	1003
Žižka opět v Čechách západních. Čhtěl Prahu z kořen vyvrátiti. Smířil se na Špišalském poli 1424 od července do 14. září (obr. 104.)	1005
Valná výprava Čechův na Moravu. Žižkova smrt u Příblavi 1424 11. října (obr. 105.)	1011
Žižkovo vojenské řízení (obr. 106.)	1018
Nové úmluvy na sněmě ve Zdicích a hádání mezi Táboři a Pražany v Praze 1424 16. října — 23. prosince	1025
Výsledek tažení Husitův na Moravu. Kterak se Siroteci od Tábořův oddělili 1424 listopad a prosinec	1027
Domácí boje. Konec Orebitův. Nymburk. Litomyšl. Radkov 1425 od ledna do března	1028

	Stránka
Kterak se Táboři a Siroteci nadvlády v zemi dále dobíjeli. 1425 od 31. března do 6. června	1033
Různé boje. Mír Vožický. Nová výprava Husitův na Moravu a do Rakous 1425 od srpna do listopadu	1035
Kterak se vítězné strany Husitův mezi sebou a s katolíky mířily, tito však proti nim se umlouvali. 1425—1426	1039
Nové boje a vypuzení posádek rakouských a míšeňských ze zemí Českých. Noví vůdcové Čechův 1426 od března do května	1042
Bitva blíž Ústí nad Labem 1426 16. června (obr. 107.)	1045
Nové rozdělení mezi Čechy. Obležení Mostu, Poděbrad a Břeclavi, jiné různé boje. 1426 od července do sv. Václava	1051
Kterak Sigmunt Korybutovič, Čechy k Římu skloniti chtěl, zajat a ze země vyveden byl. Od listopadu 1426 do května 1427	1053
Nový obrat ve válce. Čechové se dali na výboje v sousedních zemích, vpády do Rakous, Lužice a Slezska 1427 od dubna do 24. června	1057
Čtvrté tažení křižácké proti Čechům 1427 od 12. července do 9. srpna	1062
Vítězství Čechův u Tachova 1427 4. srpna (obr. 108.)	1067
Vpád strany Korybutovičovy do Prahy 1427 6. září	1071
Nové hádání o víře na Žebrácké 1427 29. prosince	1074
Nové jízdy Čechův do Uher, do Slezska, do Rakous, do horní Falce a do Bavor 1428 od ledna do 13. července	1075
Co dělali toho času Němci v říši a co král Sigmunt? 1427—1428	1078
Obležení hradův Bechyně a Lichtenburka. Boje u Chrástavy a v Kladstě 1428 8. července do začátku ledna 1429	1079
Sjezd kněze Prokopa Velikého s králem Sigmuntem v Prešpurce 1429 od 4. do 9. dubna	1082
Valný sněm Pražský a druhá cesta Prokopa Velikého ku králi Sigmuntovi do Prešpurka 1429 od 23. května do počátku července	1085
Psaní panny Orleanské k Čechům. Kterak Husité hradův nepřátelské strany stále dobývali 1429 od března do listopadu	1087

1330

84

Obsah knihy druhé.

Stránka	Stránka	Stránka			
Různice mezi Starým a Novým městem Pražským a nové hádání o náboženství mezi Husity 1428 1. září — 13. ledna 1430	1090	Kterak Čechové do Basileje ku sboru jeli 1432 prosinec, 1433 leden (obr. 112)	1148	ském v Uhřích 1435 prosinec, 1436 leden	1223
Opětne jízdy Čechův do Slezska, obou Lužic, Míšně, Fojtlandu, a do Frankonie 1429 od června do 21. února 1430	1092	První veřejné slyšení Čechův v Basileji 1433 10. ledna (obr. 113.)	1154	Ohlášení kompaktát na sněmě Jihlavském 1436 5. a 6. července (obr. 117.)	1225
Nové jízdy Čechův do Slezska a do Uher. Boje na Moravě a v Čechách 1430 od dubna až do konce roku	1098	Poslové hájí čtyry články pražské na sboru 1433 16.—28. ledna	1159	Umluvy na sněmu Jihlavském o přijetí Sigmuntovo do království Českého 1436 července — srpen	1232
Kterak husitská válka netoliko Římské církvi ale i samým Čechům čím dál tím více nebezpečna se stávala 1430	1101	Další jednání s Čechy na Basilejském sboru 1433 únor—březen	1163	Kterak císař Sigmunt slavně do Prahy přijel a na trůn český řádně dosedl 1436 23. — 26. srpna (obr. 118)	1235
Husité na hádání u krále Vladislava v Krakově 1431 19. března — 4. dubna (obr. 109.)	1103	Kterak se poslové Čeští ode sboru v Basileji loučili 1433 2.—14. dubna	1168	Kterak počal císař Sigmunt starý pořádek zaváděti a daných slibův svých nedbati 1436 srpen — říjen	1236
Svolání sboru Basilejského. Přípravy k pátému křížáckému tažení 1431 únor — duben	1107	Bratři Vladislav Jagajlo a Svidrigajlo. Výprava Čechův do Uher 1433 únor — květen	1173	Kterak byli Táboři usmřeni 1436 říjen — listopad	1243
Kterak Čechové mezi tím doma sněmovali, nové hádání měli a zase do Lužice vyjeli 1431 únor — duben	1109	Příjezd Basilejských poslův do Prahy a jejich jednání s kněžími a šlechtou 1433 8. května — 11. července	1175	Odpor Králové Hradce proti císaři Sigmuntovi 1436 září—prosinec 1437 leden do začátku března	1247
Sjezd s králem Sigmuntem v Chebě 1431 24.—29. května	1112	Druhé poselství české v Basileji 1433 srpen — září	1179	Obnova kostelních řádův v Praze 1436 listopad — prosinec	1250
Kterak kardinál Cesarini válku připravoval a k Čechům manifest napsal 1431 květen, červen — do 5. července	1114	Obležení Plzně 1433 od 14. července do 9. května 1434 (obr. 114.)	1181	Obnovení soudu zemského. Zvelebení Kutné Hory. Svolení nové berně 1437 leden—únor	1252
Pátá křížácká válka proti Čechům 1431 červenec—srpen	1116	Basilejští poslové podruhé v Praze. První kompaktáty o sjednocení s církví 1433 říjen — listopad	1187	Korunovace císařovny Barbory. Potvrzení kompaktát. Mnichové zas v Praze. Den svatosti. 1437 10. února — 12. dubna	1256
Slavné vítězství u Domažlic 1431 14. srpna (obr. 110 a 111)	1121	Kterak se česká šlechta proti demokracii vzhopila, a Alše Vřešovského za správce zvolila 1433 1. prosince	1189	Kterak mistr Rokycana nemilostí císařovnu stíhán z Prahy utekl 1437 20. března — 17. června	1259
První psaní sboru Basilejského k Čechům 1431 září — listopad	1127	Ještě neshody s posly, jejich návrat do Basileje s Martinem Lupáčem 1433 prosinec 1434 leden — únor	1191	Císař na říšském sněmě v Chebě. Čeští poslové naposled u sboru v Basileji 1437 červenec — listopad	1262
Česká aristokracie a demokracie 1431	1129	Přípravy k válce. Kterak jednotu panská proti polním rotám povstala 1434 únor — duben	1193	Kterak hrad Sion dobyt a pan Jan Roháč z Dubé oběšen byl 1437 3. května — 9. září (obr. 120.)	1265
Nezdařené jízdy do Rakous a Uher 1431 říjen — listopad	1132	Dobytí Nového města Pražského a osvobození Plzně 1434 5.—9. května (obr. 115.)	1196	Nespokojenost a zbouření proti Sigmuntovi 1437 30. září — 1. listopadu	1269
Manifest Táborův k Němcům. Kolotání se Šírotkův. Sněm v Praze 1431 listopad — prosinec. 1432 leden — únor	1134	Bitva u Lipan 1434 30. května (obr. 116.)	1201	Smrt císaře Sigmunta ve Znojmě 1437 9. prosince (obr. 121.)	1271
Jízdy do Branibor, Slezska a do Uher. Smlouva o vzájemnou pomoc mezi Čechy a Poláky. Zlá povětrnost 1432 březen — červenec	1137	Proměny mezi stranami. Převaha strany Rokycanovy. Jednání s císařem a s posly Basilejskými 1434 červen — říjen	1208	Dodavek	1280
První sjezd českých a Basilejských vyslancův v Chebě 1432 březen — červen	1140	Kterak se Táboři zase sbírali, však hradův a měst postupovati museli. 1434 říjen — pros., 1435 leden — květen	1212	Přehledné zprávy o osobách za husitské války vynikajících:	
Svolení Čechův k oběslání sboru Basilejského. Přezvědy v Basileji 1432 srpen — říjen	1144	Jednání na sjezdu Brněnském 1433 v červenci	1216	1) Osoby z panujících rodův	1280
Dobývání hradův a boje s Rakušaný 1432 říjen — prosinec	1146	České válečné rotý na Litvě. Smrt Sigmunta Korybutoviče. Rokycana volen na arcibiskupství 1435 srpen — říjen	1220	2) Osoby stavu duchovního a mistři učení Pražského	1282
		Jednání v Bělehradě Králov-		3) Pánové, rytíři a vůdcové vojenští	1293

REJSTŘÍK

jmen osobných a místních v II. knize Kroniky Česko-Moravské obsažených.

Abraham, kn. Tábořský 928.
Adam, licenciat 658.
Adamité 938.
Adelburk, hr. v Ném. 398.
Aderspach 1061.
z Adlar Habart na Týřové 1089, 1195,
Jan Valkoun 780, 786.
Adolf z Nasova, arcibisk. Mohučský
448, 451.
Aichspalter (z Aspeltu) Petr, arcibisk.
Mohuč. 43, 54, 59, 60, 65, 67, 69,
73, 76, 77, 83, 85, 86.
z Ailly v. z Alliaku.
Albík z Uničova, mistr 532, probošt
Vyšehr. 742, 753, arcibiskupem
610—613, 626, odstoupil 629, 631,
1282.
Albigenští 92.
Albert, Minorita, prof. theol. 259.
z Albornozu Jiljí, kardinál 304, 308,
310, 382, 383.
Albrecht I. císař Řím. 14—18, 22,
26, † 29.
Albrecht II. přijmým Chromý, voj-
voda Rakouský 114, 139, 163, 189,
193, 200, 202, 207. 255, 256, 290,
294, 297, 300, 301, 315, 324, 326,
334, † 336.
Albrecht III. vojv. Rak. 346, 353,
358, 374, 375, 504, 508.
Albrecht IV. vojv. Rak. 519, 551,
560, † 561.
Albrecht V. vojv. Rak. (co císař II.)
819, 820, 930, 933, 934, 989, 940,
markhrabětem Moravským 998,
1003, 1005, 1027, 1035, 1037, 1039,
1042, 1043, 1052, 1084, 1086, 1121,
1124, 1147, 1194, 1218, 1223, 1224,
1226, 1227, 1232, 1234, 1271, 1273,
1274, 1277.
Albrecht, vojv. Saský a Lüneburský
411, 419, 420.
Albrecht, vojv. Bavorský 334, 388.

Albrecht, voj. Braniborský 1150.
Albrecht, voj. Meklenburský 411.
Albrecht, hrabě Anhaltský 270, 332.
Albrecht ze Sternberka, bisk. Lito-
myšlský 160, 366, 367, 377, arc-
kiskupem Magdebur. 382, zase v
Litomyšli 399, 420, 437, † 449, 450.
Albrecht, bisk. Krakovský 636.
Albrecht, mistr a farář od sv. Se-
balda v Normb. 644, 1142.
Albrechtice, městečko 1257.
Aleš z Březi, bisk. Olom. 718, 19,
Litomyšlský 753, 900, 1030, 1031,
1282.
Alexander V. papež 586, 594.
Aliaps v. Jan.
z Alliaku Petr, kancléř univers. Paříž.
531, kardinál 667, 670, 674, 676,
677, 678, 682, 684, 705.
Altenburk, Bened. kláš. v Rak. 1059.
Altenburk v. Staré Hradý.
Alžběta, dc. Václava II., manželka
Jana Luxenb. 1, 15, 17, 19, 22,
40, 43, 46, 47, 49, 52, 53, 67, 69,
75, 76, 80—82, 84—87, 89, 93—
97, 99, 102, 105—107, 113, 115,
116, 127, † 129, 135.
Alžběta (Rejčka) Polská, vdova po
Václavu II. a Rudolfu I., „královna
Hradecká“ 1, 17, 22, 27, 28, 30,
31, 78, 81, 86, 97, 101, 107, 114,
115, 126, † 166.
Alžběta Pomořanská č. Štětínská,
manž. císaře Karla 354, 355, 357,
375, 381, 383—385, 388, 392, 393,
396, 398, 409, 411, 430, 432, 435,
443, 445, 452, 477, † 490.
Alžběta, dc. Jana Luxenb. 113.
Alžběta Polská, manž. krále Karla
Rob. Uherského 350, 358.
Alžběta, manž. krále Ludvíka Uher.
474—476.
Alžběta dc. císaře Karla 335, 351, 359,

manž. Albrechta III. Rak. 375, 387,
† 409, 435.
Alžběta Öttingová, markhr. Moravská,
manž. Jana Jindřicha 412.
Alžběta Uherská, markhr. Moravská,
manž. Joštova 604.
Alžběta Opolská, markhr. Moravská,
manž. Joštova 430, 604.
Alžběta dc. Jana Jindř., markhr.
Morav., manž. Viléma markhr.
Míšeň. 412.
Alžběta dc. Jana Zhořelského, voj-
vodkyně Luxenb. a Brabantská
484, 520, 543, 573, 605, 1277.
Alžběta dc. císaře Sigmunta, vojvodkyně
Rakouská 933, 940, 1271, 1273,
1277.
Alžběta dc. uherského vojv. Štěpána
358.
Amberk m. ve Falci 542.
Ambroziané 316.
Ambrož, kněz Kralohradecký 753,
754, 769, 796, 817, 818, 913, 927,
929, 1000, 1012, 1032, 1234, 1243,
1207—1249, 1288.
Ambrož, měšť. z Kutné Hory 1222.
Ampfing v Bavořích, bitva 107, 108.
Anděl z Florencie, dvorský lékárník
267, 285.
Andělská Hora, hr. 1097, 1278.
Angerbach, hr. 268.
Angermünde v Branibořích 1137.
Anna, dc. Václava II., manž. Jindř.
Korut. 1. 21, 25, 37, 56, 62, 64.
Anna, dc. Jana Luxenb., manž. Oty
Rak. 113, 119, 128, 137, 157, 164,
† 173.
Anna Falcká (Mečka), manž. císaře
Karla 276—278, 280, 288, 289,
† 293, 434.
Anna Svídnická, manž. císaře Karla
294, 299, 303, 308, 310, 314, 315,
335, 348, † 351, 434.

Anna dc. císaře Karla, královna Anglická 375, 435, 452, 453, 489, 490, 534.
Anna, kněžna Ratiborská 94, jiná 379.
Anna, teta Žižkova 1018.
Aneška, dc. Václava I. abatyše blahosl. 127.
Aneška, dc. Václava II., kněžna Javorská poslední Přemyslovna 1, 81, 101, 125, 166.
Aneška Zhořelická, vojvodkyně Luxemb. a Brabantská 716.
Aneška vdova po Bolkově Svídnickém 441, † 489.
Aneška Svídnická 387.
Aneška Opolská, manželka markhr. Jošta 604.
Aneška z Ústí 1037, 1038.
Antoch, Antoš, kněz Tábořský 720, 887.
Antonín, vojv. Brabant., Burgundský, Limburský a Luxemb. 520, 573, 605, 716.
Antonín, kard. a patriarcha Aquilejský 705.
Antonín, knihař a měšť. Praž. 962.
Aquileja 171, 302.
Arcibiskup Pražský stálým legátem 371.
Arcibiskupské statky 340.
Arcibiskupství Pražské zřízeno 198, 199.
Arelatské království 425.
Arles ve Franc. korunovace císaře Karla 371, 372.
Arnold z Červoly 370, 371, 374.
Arnoldsdorf, hr. a m. v Opavsku 178.
Arnošt z Pardubic, arcibisk. Praž. 188, 194, 197, 203, 204, 207, 215, 233, 238, 253, 254, 273, 286, 290, 293, 299, 302, 308, 309, 312, 321, 324, 325, 332, 333, 336, 340, 341, 348, 352, 356, 363, † 364, 377, 437, 554.
Arnošt, vojv. Bavor. 565.
Arnoštova statuta české církve 364.
Arnoštovice ves 819.
Arnstadt m. v Durynkách 275.
z Arrasu Matiaš, stavitel hl. chrámu 203, 746.
z Aspelu v. Aichspalter.
Ašské panství 442.
Auerbach v hor. Falci 295, 442, 1096.
z Auenšteina Jindř. 45, 47, 49, 58, 59, Konrad, zemsk. maršálek Korumanský 45, 158.
Augsburk ve Švábsku 296.
Augustini Pražští 155.
Aviňon 140, 181, 198, 212, papežský dvůr 213, 368, 371, 394, 428.
Azincourt ve Francii. bitva 716.
Azzo Viskonti, Milánský pán 132.
Bacharach m. v Porýnsku 276.
Bajraht m. ve Frankonii 1096.
Balduin hrabě Luxemburský, arcib. Trevířský 83—85, 192, 214, 229, 241, 298, † 299, 372.
Balický Ondřej, polský pán 664, 858.
Baltazar, markhr. Míšeňský 359.

Baltazar z Domažlic, mistr a prof. v lékařství 259.
z Baltenhagen Henning mistr a rektor 574, 576, 581.
Baltické moře 1175, 1187.
Bamberk 241, 1062, 1096, 1097.
Bamberské biskupství 371.
Bamberský biskup 1064.
Bamberští 1097.
Barbora Celská, manželka císaře Sigmunda 655, 775, 813, 820, 1225, 1235, korunována 1256, 1262, 1272, 1273, 1276, 1277, 1280.
z Barchova Mikul., rytíř 911.
Bärnstadt m. v Lužici 1060.
Barský vojvoda 421.
Bárut hrad v Luž. 1093.
Bartoloměj hrabě z Velie a Seni 171.
Bartoloměj, arcib. Milánský 1156.
Bartoš, kn. Tábořský 890.
Basileja, město 240, 368, 999, 1106, 1107, 1128, 1145, 1150, 1172, 1179, 1193.
Basilejský sbor v roztržce 1263.
Bassano, m. v Itálii 303, 1278.
Bavor II. ze Strakonice 19.
Bavor III. ze Strakonice 4, 82, 86, 222, 428.
Bavor, opat Břevnovský 2, 25.
Bavoři v Čechách 45.
Bavorský národ na Praž. universitě 260.
Bavory 1078, 1134.
Beatrix z Bourbonu, král. Česká, manželka Jana Luxemb. 157, 162, korunována 168, 225.
Beatrix z Luxemburka, král. Uherská, sestra Jana Luxemb. 93, 94, 105.
Beatrix, kněžna Savojská 120.
Beauté, hrad ve Franc. 424, 426.
z Bece Rudolf 888.
Beckov v Uhř. 1075.
z Bedfordu Jindř., princ Angl., kardinal-legát 1062, 1063, 1068, 1074, 1078, 1079, 1087.
Bedřich III. přímým Krásný, vojv. Rakouský 18, 20, 22, 26, 28, 30, 68, 69, 71, 76, 85, 88, 90, 102, 107, 108, 121, 122, † 130.
Bedřich IV. vojv. Rakouský 189, 255, 346, 662.
Bedřich s kousnutou tváří, markhr. Míšeň. a lanthr. Durynský 25, 37, 51, 61, 114.
Bedřich přímým Vázný, markhr. Míš. 136, 200, 202, 207, 255, 272.
Bedřich přímým Přisný, markhr. Míš. 819, 925, vojvodou Saským 983, 1035, 1042, 1043, 1045, 1067, † 1079, 1281.
Bedřich přímým Mírný, vojvoda Saský, markhr. Míš. 1094, 1116, 1120, 1122, 1145, 1281.
Bedřich, vojvoda Bavorský 383, 395, 397, 398, 406, 409, 483, 484.
Bedřich z Hohenzollernu, purkhr. Normberský, markhr. a kurfürst Braniborský 601, 605, 668, 676,

684, 716, 819, 880, 930, 976, 978, 983, 1035, 1063, 1064, 1067—1069, 1097, 1112, 1116, 1118, 1122, 1144, 1281.
Bedřich, lanthr. Durynský 1094.
Bedřich, arcibisk. Kolínský 411, 417.
Bedřich, kn. tábořský v. ze Strážnice.
Beghard 889.
Běhání blíž Ústí n. L. bitva 1046.
Bechyně hr. a město 565, 733, 1011, 1080, 1083.
z Bechyně Tobiáš, zemsk. maršálek 4, 14, 22, 86, Zbyněk 86.
Bechyně z Lažan Jan 738, 740.
Bechyňský kraj 270.
Beierburk, hr. na Litvě 167.
z Beichlingen, sas. hrabě 1050.
Bejdov, m. v Rakousku, bitva 1132.
Bekyně 156.
Bělá m. pod Bezdězem 565, 1043.
Bělá hrad v Plz. 1067.
Bělá m. v Slez. 1076.
Bělehrad Královský v Uhř. 474, 475, 477, 1223, 1224.
Bělehrad Srbský 1256.
Belluno, m. v Ital. 172, 231, 302, 314.
z Bělovic Kuneš., hejtm. Sirotní 1011, 1012, 1028, 1046, 1051, 1314.
Benátky Velké, ostrov u Prahy 809.
Benátky Vlaske 172, 273, 824.
Benedikt XII. papež 181, † 193.
Benedikt XIII. papež 530, 571, 573, 585, 586, 661, 725.
Beneš Krabice z Veitmile, kanovník a kron. 133, 215, 283, 404, † 413.
Benešov, město v Tábořském kr. 538, 807, 808, 1137.
Beránek, přívrž. 754.
Berengar kn. dvor. kaplan 47, 60, 61.
Bergamo, m. v Ital. 132, 140, 142.
Bergolini 312, 313.
z Bergova pánové 5, Jan 1201, 1204.
z Bergova Ota, dvořan krále Jana 166, nejvyšší purkhr. 450.
z Bergova Ota starší na Bílině 504, 523, 537, 543, 551.
z Bergova a z Trosk Ota 702, 1029.
z Bergu Adolf hrabě 167.
Bercheur Petr, malíř 425.
Berka z Hohenšteina Hynek 537, 539.
Berkové z Dubé 3.
Berlín, m. v Branib. 210, 357, 406, 410, 559, 1138.
Bern, m. v Švýc. 368.
Bernard, kníže Falkenberský 441.
Bernard, bisk. Kastelský 654.
Bernier, Bernerius Martin, Francouz, děkan Turonský, legát sboru Basil. 1169, 1179, 1181, 1192, 1223, 1225, 1251.
Bernov (Bernau), m. v hor. Falci 442, 643, 1078.
Bernov, m. v Branib. 1138.
Beroun, kr. m. 7, 85, 288, 315, 352, 505, 850, 851, 888, 1070, 1075, 1140, 1201, 1234.
z Berry vojvoda 421.

Bertrandi Petr, kardinál 310.
 Běškovec 664.
 z Běškovic Albrecht 1225.
 Bezděkov, hr. u Zátče 839.
 Bezděz, kr. hrad 8, 85, 268, 537, 550.
 Bezděžský rybník 267.
 Bezdrůžice, městečko 1067, 1119.
 Biberach, m. ve Šváb. 1145, 1150.
 z Biberšteina pánové 5.
 Bílé hory v Uhř. 995.
 Od Bílého Lva Petr Habart, purkm.
 Praž. 587. Šimon v. Šimon.
 Bílina, m. a hr. 924, 931, 1043, 1045.
 Biskupec Jan, kn. 722.
 Biskupec v. z Pelhřimova Mik.
 Bítov, hr. Morav. 3, 600.
 Blance, Blanka (Markéta) z Valois,
 královna Česká, první manž. cis.
 Karla 134, 135, 154, 158, 162, 178,
 169, 173, 183, 194, korunována
 235, 255, † 256, 424, 434.
 Blanchetti Johanna 308.
 Blánek vrch 568, 844, hrad 550.
 Blansko, Blankenstein, hrad 1050.
 Bleh v. z Těšnice.
 Bleistein hr. v hor. Falc. 442.
 Bludov, hr. na Mor. 413.
 Bobbio v Itálii 132.
 Boccacio, spisovatel ital. 437.
 Boček v. z Kunštátu.
 z Bohdánce Ctibor 639.
 Bohdanecký Beneda 1049.
 z Boharyně Jindřich 911.
 Bohosudov v Litom. 1050.
 Bohuněk krejčí, konšel Praz. 961.
 Bohuslav, vojv. Pomoranský 353, 354,
 420.
 Bohuš, prob. Litoměřický 307.
 Bohuš, kn. komendor Johanitův v
 Manětíně 555, 607.
 Bohuše, malíř v Litoměř. 12.
 Bolechovec z Pušperku Sigm. 981.
 Boleslav Mladá 1201, 1209, 1213.
 Boleslav Stará 812, 813, 933. Hrob
 sv. Václ. a hradby 290.
 Boleslav kníže Březský 194.
 Boleslav č. Bolek, kníže Falkenberský
 194, 309, 332.
 Boleslav č. Bolek, kníže Lehnický
 82, 105, 119, 124, 160, 420.
 Boleslav č. Bolek II. kn. Zembický
 čili Münsterberský 159, 160, 167.
 Boleslav III. 387, 555.
 Boleslav č. Bolek, kn. Opolský 119,
 194, 233, 387. Jiný 1076, 1098,
 1175.
 Boleslav č. Bolek, kn. Svidnický a
 Javorský 206—208, 271, 294, 308,
 351, 352, 354, 358, 359, 375, † 383.
 Boleslav, kn. Vratislavský a Lehni-
 cký 69.
 Boleslav, m. v Slez. 1092, 1093.
 Boleslavský kraj, Boleslavsko 270,
 850.
 Bolkenhain, m. Slez. 1061, 1101.
 Bolonie, m. v Ital. 597.
 Bona č. Guta, dc. krále Jana, pra-
 máti králův Franc. z linie Valois
 a vojvod Burgundských 226.

Bonifac IX. papež 486, 499, 530,
 553, 578, † 566.
 Bonn m. v Porýnsku 229.
 Bonne 139.
 Bor (Haid) měko. a tvrz v Plz. 923.
 Bor Velký město. v Prach. 849.
 Bořek Klatovský, hejtm. Tábořský
 939.
 Bořek v. z Miletínka.
 Bořivoj II. kníže Český 405.
 Borotín hrad v Bechyňsku 1201.
 Borovský, polský šlechtic 953.
 Boršové z Oseka č. Riesenburka 724.
 z Boru Jan, mistr 514.
 z Boru Jiří, doktor 572.
 Boruta, polský šlechtic 664.
 Botič, potok 849, 850, 876.
 z Boulogne hrabě 421.
 z Bourbonu Isabella 424.
 z Bourbonu vojvoda 421.
 z Bozkovic Arkleb č. Hartleb 4. 70.
 Dobeš Černožský 857, Jan 143,
 Jan Ozor 699, Jimram 4. 70, Old-
 rich na Brandýse 4. 70, Vaněk
 699, Vaněk Černožský 10-9, Jan
 Všemera 850, 852, 859.
 Bozkovice, m. a hr. na Mor. 1027.
 z Bozejova Jakoubek 1203, 1215.
 Bradatý Jan, sládek a měšť. Praz.
 749, 1050.
 Bradatý Závěs, rytíř 850.
 Bradlo, přívrží u Kamenice pod Lí-
 pou 754.
 Branč, hr. v Uhř. 139.
 Branda, kardinál 930, 975, 1027,
 1107, 1157, 1169.
 Brandýs n. Labem 324, 850.
 Brandýs n. Orlicí 850, 900.
 z Brandýsa Friduš 71, Jan 595, Jan
 Jiskra 1256, Oldřich 74, Vintýř 71.
 Branibory 272, 300, 353, 357, 395,
 398, 406, 409, 419, 427, 478, 605,
 Hohenzollerovi prodány 716, 794,
 1137.
 Branibor, město 210.
 Bránek u Prahy 378.
 Bratři střední na Moravě 1124.
 Bratrstvo malířův v Praze 262.
 Bratrstvo obruče a kládívka 533.
 Břeslav, m. na Mor. 1043, 1053.
 Břeh, m. v Slez. 124, 1099.
 Brešia (Brescia) m. v Ital. 131, 140.
 Břetislav I. a II. knížata Čestí 405.
 Břevnov. klášter 499, zkažen 810.
 814.
 z Březí Mikuláš, posel polský 1112.
 Březka Václ. Praz. konšel 1262.
 Březnice m. a hr. 766, ostatně v.
 Koudelník.
 z Březnice Jaroslav 358.
 z Březové Vavřinec, mistr 732, 852,
 856, 871, 889, 939, 949, 1056,
 1124, 1240, 1286.
 Březovec Václav Maštovský 1049.
 z Březovic Jakub v. Kroměšín.
 Březany Dolní 839.
 Březské knížetství 252, 441.
 z Brila Šimon 136.
 Brno 7, 69, 70, 81, 90, 94, 100, 119,

158, 166, 169, 173, 177, 194, 255,
 279, 351, 358, 664, 753, 775, 776,
 900, 915, 936, 940, 997, 998, 1035,
 1100, 1125, 1216, 1220. Hrad 89,
 153, 412, 604, 936. Chrám sv.
 Petra 1218, 1220. Kostel sv. To-
 máše 413, 564, 604.
 Brno Staré 114, 126. Králové klášter
 166.
 Brněnští 1078.
 Brod městečko nyní ves u Tachova
 1118.
 Brod Český č. Biskupův 82, 340,
 365, 604, 630, 702, 859, dobyt 892,
 894, 928, 930, 1003, 1201, 1202.
 Brod Německý 3, 723, 951, dobyt a
 zkažen 952, 987.
 Brod Uherský na Moravě 7, 1075,
 1133.
 Brod Vyšší, klášter 13.
 z Brodu (Něm.) Michal kn. v. de
 Causis.
 z Brodu Ondřej mistr a kanov. 571,
 572, 575, 579, 622, 649, 681, 1285.
 de Brogni kardinál, předseda sboru
 Kostn. 684.
 Broumov, klášter a město 544, 810,
 913.
 Bruck, Brod, ves u Tachova 1119.
 Brumov m. na Mor. 940.
 Brunonův Hanka (Jan), probošt Le-
 buský, bisk. Kamínský, podkomorí
 a říš. kanclér 459, 473, 492, 1236.
 Brunorius della Scala, pán Verony
 1235.
 Brussel m. v Belgii 573.
 Bubny (Malé) u Prahy 703, 810,
 835, 1021.
 z Bubna Heřman ryt. 888, Ivan 1041.
 Buček z Heroltic 464.
 Budějovice 7, 164, 290, 326, 378,
 508, 519, 561, 933, 1117, 1232.
 Budějovičtí 939.
 Budějovice Moravské 1038.
 Budín, m. v Uhř. 294, 351, 475, 525,
 537, 544, 599, 754, 998, 999, 1003.
 Budišín m. v hor. Luž. připadlo k
 Čechům 101, 280, 364, 367, 357,
 395, 442, 574, 1093.
 Budišínsko 226, 252, 318, 418, 441.
 Budyně m. 59, 83.
 z Buchheimu (Puchheimu) Albert,
 rak. pán 291, Jiří 1059, 1132, 1147.
 z Buchova Zbyněk, Buchovec, hejtm.
 Tábořský 788, 806, 863, 911, 923,
 973, 1011, 1313.
 z Buchsesu Vinand 86.
 Bukovec, Lübeck m. v Něm. 411.
 Bukovský Jan 1100.
 Bulla zlatá Německé říše 327.
 z Buřenic Václav příjímá Králík,
 kn. 459, 464, 491, 501, patriarchou
 Antioch. 502, proboštem Vyšehr.
 a nejvyš. kancléřem 503, 531, 537,
 541, 585, 607, 622, biskupem Olom.
 630, 636, 698, † 718, 1284.
 z Buřenic Tluksa Kuneš 981, Zde-
 slav, purkhr. Karlšt. 776, 975, 981,
 1112, 1149, † 1176, 1309.

z Burgova Ota 123.
 Burgundský vojvoda 315, 421, 1169.
 Burgundské království 371.
 Burič Jan, kn. Tábor. 1204.
 Bursy, školy a obydlí studentův 261.
 z Bydliny, Bydliňský Jan, kn. Tábor. 720, 781, 890.
 Bydžov m. věnné 22, 28.
 Bystřice, městečko u Benešova 820.
 Bystřice Nová m. a hr. 847.
 Bytom m. Slez. 119, 209, 294, 1098.
 Bytomské knížetství 252, 441.
 Bytov v. Bítov.
 Bzdinka v. z Vícemilic.
 Bzenec m. Morav. 7.
 Bzí hora 754, 757.
 Cáhla m. v Rakousích 165.
 Cáchy m. v Něm. 277, 299, 334, 338, 349, oltář sv. Václava 353, 417.
 Calta z Kamenné Hory Burian 1006.
 Bušek 1041, 1195.
 de Cara Jan, kn. vychovatel cis. Karla 134.
 z Carrarie František 303, 304.
 Carda z Petrovic Václav 976, 1217.
 de Causis Michal z Něm. Brodu, kn. 626—628, 649, 650, 652, 658, 678, 705, 706, 1284.
 Cecorské pole 1025.
 Cechové řemesel v Praze 263.
 Ceislmeister Mikuláš dokt. 658.
 Cela Nová, klášť. v Luž. 520, 1093.
 Celský hr. v. Heřman a Oldřich.
 Cep, cepníci 1020.
 Cervantes Jan, kardinál 1154.
 Cesarini (či Cesarini) Julian, kardinál 1106, 1108, 1114, 1116, 1119, 1120, 1122, 1127, 1141, 1142, 1144, 1150, 1155, 1156, 1158—1165, 1171, 1172, 1181, 1283.
 Cetřic Heřman, slez. pán 1111.
 Cikáni v Čechách se objevili 719.
 z Cimburka pánové 123, Bernard 4, 123, Dobeš 699, Jan Tovačovský 723, 858, 1046, 1065, 1070, 1075, 1297.
 Ciolek Stanisl. bisk. Poznaňský 1139.
 Clairfontaine, klášť. v Luxembursku 226.
 Cola di Rienzo 230, 284.
 Cölestini, mnichové 379.
 de Colonna Odon kardinál (Martin V. pap.) 598, 725.
 Compiègne, m. ve Franc. 421.
 Cressy, Křešćak, ve Franc. bitva. 217—225.
 Ctibor z Uherska 29.
 Ctislav, hrad 175.
 Cuclava 175.
 Cukmantel m. v Opavsku 178.
 Ćurich ve Svýc. 297, 299—301, 315.
 Čabelický ze Soutic Jan, nejv. mincmistr 1255.
 Čapek Jan, kn. Tábořský 829.
 Čapek ze San Jan, hejtm. Sirotkův 1071, 1132, 1133, 1145, 1173, 1175, 1184, 1187, 1195, 1199, 1202, 1204, 1206, 1209, 1315.
 Čáslav 7, 128, 352, 554, 772, 838,

852, 886, 892, 893, 902, sném 909—912, 947, 965, 970, 991, 1036, 1201, 1012, 1213, 1234.
 Čáslavský kraj 270.
 z Častolovic Půta I. zem. hejt. v Luxemb. 358, 471, 541, — II. 506, 642, 699. — III. 881, 910, 911, 943, 991, 998, 1000, 1029, 1072, 1077, 1082, 1084, 1209, † 1215, 1295.
 Čechťice v Uhř. 1075.
 Čeněk, soukeník Praž. 632, 633.
 Čerejev 603.
 z Černě Arnošt, ryt. 987, 1000.
 Černá smrt 272, 347.
 Černín Protiva, bisk. Seňský 309.
 Černín Jan, ryt. 991, 1000, 1202, 1248.
 Černohorský v. z Bozkovic.
 Černý princ, Edward de Galles 217, 224, 225.
 Čert, náčelník lidu pana Pardusa 1270.
 Čert suchý v. Suchý.
 Čertousy 376.
 Červená Hora, hr. 1061.
 Červenohorský v. z Dubé.
 Český král, jeho postavení k Něm. říši 323.
 Český národ na universitě 260.
 Četřic, hejt. Svidnický 1082.
 Čiř z Lopuce 533.
 z Čimě Rús 981.
 z Čirna Hajna, slez. pán 1213.
 Čížek z Malenic Michal, mistr 721.
 Čorštyn, hrad pod Tatrou 953.
 Čúch ze Zásady Jan 460, 464, 472, 492, 526, 536.
 Dachov v Bavořích 102.
 Dalešice na Mor. 1037.
 Dalimil, kronikář 11.
 Děčín, hrad 4.
 Děčinský v. z Wartenberka.
 z Dědic Laut Filip 536, 728.
 Dědinníci 7.
 Děla první u Křešćaku 221.
 Dělo 1021.
 Denis Saint- ve Francii 421.
 Desky zemské v Praze 744, 838.
 Desky dvorské v Praze 8, 269, 744.
 Desky zemské moravské v Olomouci a Brně 279.
 Desky manské Olomoucké 744.
 Děřich bisk. Vratislavský 447.
 Děřich z Kugelweitu, bisk. Minden- ský 302, 304, 309, 332, 334, 335, 399.
 Děřich z Prahy, dvorský malíř 262, 745.
 Děvin, hrad u Prahy, pobořen 1256.
 Dipoldiswalda v Mišni 200.
 Dirschau v. Tščevo.
 Ditlík Václ. měst. rychtář v Plzni 1200.
 sv. Diviše opatství ve Francii 421.
 Divok ě. Divůček v. z Jemniště.
 Dobříňská země 124.
 Dobříš m. 8. 885.
 sv. Dobrotivě klášť 102.

z Dobrušky Jan 86.
 Döfingen v Bavoř. bitva 483.
 Dohalský Záruba 1049.
 Dokežský rybník 267.
 Dokzany klášť zkažen 923.
 Domažlice kr. m. 7, 85, sném 91, 117, sném 137, 196, 240, hrad 268, 352, 398, 544, 565, 737, 970, 973, 1034, 1041, 1053, 1097, 1098, 1120, bitva 1122, 1124, 1149, 1182, 1201, 1234.
 z Domažlic Baltazar, mistr. a prof. lékařství 259.
 Domažliční 766, 1147.
 Dominici Jan, kardinál-legát 727, 728.
 Dominikáni 92, 93, 155.
 Donaustauf m. v Bavor. 315.
 z Donína purkhrabové 4, 5, Václav 607, 766, Bedřich 1089, jiný 807.
 z Doupova, Doupovec Bohuslav 664, 888, Vilém 639, 981.
 Drahelčice 376.
 Drahotůš hrad na Mor. 70.
 z Dráchova Václav, kn. 1092, 1217, 1227, 1231, 1231, 1243, 1246.
 Draka zlatého řád 754.
 Drážďany 200, 272, 275, 290, 1094, most 190.
 Dražice, hrad nad Jiz. 153, 196.
 Dražice v. nad Lužnicí 891.
 z Dražic Řehoř 4.
 Drebkov v dol. Luž. 1093.
 Dřevenice Havel 1222.
 z Drnovic Michal 595.
 Drobovice 893.
 Drozdovice, m. v Rak. 121.
 Dršťka, hrad v Plz. 1067.
 z Dršťky Zdeněk, purkhr. na Týně Horš. 1041, 1117, 1195, 1202.
 z Dubé, erbu ostrev, Albrecht, vel. komendor Něm. řádu 1207, Hynek 3, Jan, kap. děkan Praž. 1241, Půta 85, Berka Hynek 3, nejv. purkhr. 34, 85, 120, 136, 143, 147, 166, Berka Hynek čili Jindřich III., bisk. Olom. † 154, jiný Berka Hynek 233, 234, 309, Berka Hynek na Hohenšteine 504, 523, nejvyšš. sudí 701, 789, Berka Hynek na Housce 910, 911, Berka Hynek na Náchodě 166, 195, Berka Hynek na Náchodě Červenohorský 903, 904, 953, 1000, 1061, 1295, Hlaváč Hynek 358, Hlaváč Hynek na Lipém 800, 838, 925, 997, 1043, 1066, 1248, 1295, Roháč Jan, hejtm. Tábořský 847, 878, 1001, 1028, 1033, 1043, 1201, 1204, 1213, 1244, 1249, 1265—1269, 1295, Škopek Aleš na Dražicích 701, 802, 810, 910, Škopek Beneš 460, 523, Škopek Jindřich na Liběšicích 459, 460, 699, 702.
 z Dubé, erbu odrívous, Beneš na Kozlém 1202, 1215, Ondřej starší, nejv. zem. sudí 233, 428, 459, Ondřej mladší, nejv. zem. sudí 459, 506, 536, 641, 744, Ondřej,

Žižkův zeť 1002, Václav na Leštně 641, 643—645, 659, 664, 665, 668, 678, 679, 682, 775, 780, 783, 800, 803, 806, 821, 873, 990, 1003, 1294.
z Dubňan Hrdoň purkhr. na Radyni 1195, 1200.
Duba neobyčejná nad Prahou 852.
Duchcov mstčko. spáleno 924, 1043, dobytto 1044.
Dunín, polský pán 664.
z Dünkelsbühlu Mikul. doktor 706.
Durynkové 828.
Dvojhák, střelba 1021.
Dvorský č. lenní soud 269, sudí 269.
Dvůr m. ve Frankonii 1096.
Dvůr Králové, kr. věn. m. 125, 387, 443, 904, 970, 1201, 1213, 1234, 1257.
z Dvůru Králové Řehoř, měšťan 1142, 1149, 1151.
Dvůr Královů v Berounu 505.
Dydakus, general Minoritův 652.
Ebendorfer v. z Haselbachu.
Eberhard, hr. Württemberský 38, 54.
Ecker Petr 334.
Edelstein, hr. a m. v Opavsku 178.
Edward III. král. Angl. 180, 215, 223, 225, 241, 326, 327, 371, † 452.
Edward de Galles v. Černý princ.
Eggenberg 139.
Eggenburk, m. v Rak. 121.
z Egerberka pánové 123.
Eicingerové, pánové Rak. 1132.
Eisenách, m. v Durynkách 275.
Eliše Jan z Nisy, mistr 571, 572, 575, 579, 622, 632.
sv. Eliška klénoty 263, ostatky 425.
Eliška v. Alžběta.
z Elsterberka Jindřich 775, 1041.
Eltweiß, m. v Něm. 276.
Eneáš Sylvius 747, 1206, 1207, 1276, 1277.
Engelschalk Albert, mistr 514.
Engern ve Westfálsku 420.
Engliš v. Payne.
Enže, m. v Rak. 165, 170, 172.
Erby panské a rytířské 2.
Eschenbach m. v hor. Falci 295, 442, 1096.
Esslingen m. ve Šváb. 347.
z Este Rainald 140, 141.
Evantice v. Ivančice.
z Eu hrabě 421.
Evgenius IV. papež 1107, 1114, 1141, 1165, 1176, 1231, 1262, 1263, 1277.
Falc horní 276, 295, 297, 1078.
Falkenberg v hor. Falci 1078.
Falkenberg m. v Slez. 1076.
Falkenberské knížetství 252. 441.
Falkenstein hr. v Slez. 1213.
z Falkensteina Kuno, kanovn. Mo-
hučský 338.
Feldsberg v. Valtice.
Felice San- hrad v Italii, bitva 140, 141.
Feltri m. v Ital. 172, 231, 302, 314.

Ferdinand I. král Český 1013.
Ferdinand bisk. Lucký, legát 775, 790, 803, 814, 816, 822.
Fictum Bos Fridrich, saský pán 1046, 1095.
Fida, Husova hospodyně v Kostnici 645, 651.
Filargus Petr z Kandie, kardin. 585.
Filibert, bisk. Konstanský z Nor-
mandie, legát sboru Basil. 1141, 1168, 1176, 1177, 1181, 1189, 1191, 1192, 1210, 1217, 1220, 1223, 1225, 1228, 1230, 1240, 1241, 1251, 1256, 1258, 1260, 1277, 1282.
Filip VI., z Valois, král Francouzský 134, 180, 215, 217, 223, 421.
Filip, vojvoda Burgundský 315, 421, 1169.
Filip, bisk. Eichstadtský 69.
Fiola Těšínská, vdova Václava III. 1, 3, 83.
Firlej Mikuláš, kastellan Krak. sta-
rosta Lubelský 1025.
Florencie m. v Ital. 292.
Floss, hrad v hor. Falci 162, 297, 398, 442.
Flaška v. z Pardubic.
Flutky, špatné peníze 969.
Forgáč Blažej 475, 476.
Forchheimští 1097.
Fra Moriale 371.
Francie 1087.
Frankenberg v hor. Falci 295, 442.
Frankenstein, m. v Slez. obležení 160, 271, 544, 549, 1076.
Frankfurt nad Mohanem 50, 176, 177, 200, 277, 298, 417, 438, 445, 530, 607, 1078, 1128.
Frankfurt nad Odrou v Branib. 271, 357, 397, 398, 1138.
Frankonie, Francko 1096.
František, kanovn. Praž. kronikář 157, 196, 414.
Freistadt m. v Slez. 1093.
Fridingerové 6.
Fridinger Hiltmar 25.
Fridrich v. Bedřich.
Fridrich, kníže Ruský 1046, 1049, 1098, 1221, 1281.
Fridštejn, hrad v Bolesl. 1146.
z Frimburka Anna, manž. Petra I. Zmrzlíka ze Svojšína 695.
z Frimburka v. Varlich.
z Fulsteina Herburtové 5, Herburt rytíř 883.
Fürstenberg m. v dol. Luž. 388, 397, 544, 397, 398.
Gabrini Mikuláš 284.
z Gambacurti pánové 307, František 312—314.
Gara Mikuláš, palatin Uher. 474—476, bán Charvatský 544, 545.
Gdansk v Prusích 1186.
z Geilhausenu Jan, Cistercián Maul-
bronnský, legát Basil. 1136, 1142, 1144, 1150, 1154, 1159, 1169.
Gent m. v Nizozemi 573.
Gerlák z Nasova, arcib. Mohuč. 248, 349, 338, 395.

Gerov (Gera), m. v Sas. 1095.
Gerson Jan, kancléř univ. Paříž. 670, 704, 705, 725.
Geunaherové 7.
Gibellini 301, 311.
z Gleichenu Arnošt, saský pán 1049, Fridrich 1049.
Gliwice, m. v Slez. 1099, 1104, 1110.
z Górký Jan, pol. pán 1049.
Gostynín, m. v Polště 124.
Gottlieben, tvrz 663, 667, 691.
Gonzagové 140.
Gozius Urbevetanus, řím. právník 246.
Gozvin 71.
Grado u Aquileje 171.
Grégr Julius dr. 1014.
Grillemperk Ondř., official bisk. Pasov. 599.
Grima m. v Sas. bitva 1094, 1095.
Groll Jeremiáš, farář Lubijský 1060.
Grodek (Spremburg) m. v dol. Luž. 357, 1093.
Grossenhain v Luž. 1093.
Grotkov, m. v Slez. 124. 1076.
Grottaw v. Hrádek.
Grünheim, kláš. 1060.
Grünwald v Prusích, bitva 603.
Gubin m. v dol. Luž. 367, 388, 410, 1060, 1093.
Gugléři 371.
Guntýr hr. ze Schwarzburka 275—277.
Gunzenhausen v Něm. 1150.
Guta, Habsburská, královna Česká, manž. Václ. II. 20, 406.
Guta, Bona, Luxenburská, dc. kr. Jana, manž. královce Jana Franc. 80, 107, 114, 117, 135, 138, 139, 226, † 278, 424.
z Gutšteina Burian 1041, 1203, Jan 1041. 1203.
Habry, mstčko 951.
Hadice, střelba 1021.
Hagenau m. v Elzasích 297.
Hájek z Hodětína 1018.
Hajna z Čirnau, slez. pán 1213.
Hajnov v Slez. 124.
Hák, hakovnice, střelby 1020, 1021.
Ilambach v Něm. 53.
Hanka Brunonův v. Brunonův.
Harachové, rytíři 5.
Haramule Zdeněk, panoše 1033.
Harasser Walter, mistr 556.
Harcovnice, střelba 1021.
Harcovníci 1021, 1023.
z Hardeku pánové 5, Jan 358, 420, 1038, 1039.
Hartung Kluks, ryt. lužický 1060, 1274.
Hartenstein, hr. v hor. Falci 442.
z Hartensteina Jindř. saský pán 1049.
z Haselbachu Ebendorfer Tomáš, kanovn. Vídeňský, legát Basil. 1169, 1223, 1225, 1251.
Hasenburk, hrad 288.
z Hasenburka Zajícové, pánové 460, 702, Jan 309. Mikuláš na Kosti 810, 858, 1239, Vilém, probošt

Vyšehr. 390, Vilém 728, 765, 798, 800, 812, 814, 944, 1003, Zbyněk přímým Zamořský 288, 332, 347, Zbyněk, arcib. Praž. 554, 559, 562, 565, 567, 570, 572, 586, 587, 589, 590, 594, 595, 597, 599, 600, 600—609, † 610, Zbyněk 1235.
Hasištejn, hrad 724.
Haugvic z Biskupic Jindř. 271.
Hauseck v hor. Falci 442.
sv. Havla klášter ve Švýcařích 297.
Havlik kn., kazatel v Betlemě 643, 661, 681.
Havraň ves 861.
Hedvíka, královna Polská 396, 474, 477, 533.
Hedvíka Václav, krejčí a měšť. Praž. 1056, 1217.
Heilbronn m. ve Švábcích 43.
Heidelberk, m. Falcké 426, 470.
Heidenreich v. Jindřich.
Helfenburk, hrad v Litoměřicku 340, 449, 894.
Helfenburk, hrad u Volyně v Prach. 817.
Helfenstein, hrad na Mor. 940.
Helmér Jakub, konšel Praž. 962.
z Henneberka Bertold hrabě 59, 65, 69, 74, 75, 77, 78.
Henning z Baltenhagen, rektor univ. 574, 576, 581.
Heralec 340, 894.
Herald, bisk. Špiřský 309.
Herburtové z Fulšteina 5.
Hereš ryt. podkomoří 508.
z Herfordu Jindřich 420.
Heřman, býv. matěko 737.
Heřman Celský, hrabě 545.
Heřman, kanov., bisk. Nikopolský 723, 865, 1284.
Heřman, mnich Augustiánský, mistr 622.
Hermanstadt, hrad a m. v Opavsku 178.
z Heroltic Buček 464.
Hersbruck v hor. Falci 295, 398, 442, 644.
Herstein (Herrnstein), hr. v Plz. 340, 894.
Hertenstein v hor. Falci 295.
Hildboldstein v hor. Falci 295.
Hildissen Jan, mistr 622.
Hiltersried, ves v Bav. 1184.
Hiltprantův Mikuláš, měšť. Praž. 56.
Hipoltstein v hor. Falci 442.
Hirschfeld, m. v Luž. 1060.
Hiršov, Hirschau v hor. Falci 295, 398, 442, 664.
Hlaholské písmo 238.
Hlas z Kamenice 934.
Hlasivo Veliké 754.
Hlaváč v. z Dubé.
Hlohov Velký m. v Slez. 124, 137, 167.
Hlohovské knížetství 124, 252, 441.
Hlohov Horní, m. v Slez. 1076.
Hlubčice v Opavsku 1076.
Hlubčicko 438.
Hluboká, hrad 86, 88, 268, 378, 1011.

Hlubocké panství 1194.
Hodík, malíř 367.
Hodonín, m. a hr. na Mor. 4, 7, 114.
z Hohenlohe Ludvík hr. 302.
Hohenstein v hor. Falci 295, 442.
Hohenzollerové v Braniborích 716.
Hojno v Slez. 1077.
Holec Jan z Náchoda 1088.
Holešovice 835.
Holický v. ze Sternberka
Holič, matěko. v Uhřích 80, 81, 114, 139, 992, 1278.
Hollfeld ve Frankonii 1096.
Holohlavy 1029.
Holonohy 376.
z Holšteina Vok 856.
Homberg Jindřich, mistr 649.
Honci 1021, 1023.
Horažďovice, m. obležení 20, 536, 970, 973, 1194.
Horažďovičtí 1147.
Hořice bitva 987.
Hoříněves 1029.
Horníci 881, 897, 898, 945, 946.
Hořovice 885, 981, spáleny 1034, 1100.
z Hořovic Ondřej Huler 982.
z Hostic Matěj, měšť. Kouř. 911.
Hostín, tvrz blíž Úval 197.
Hostinná 1000, 1101.
z Hostivice Hostpřid 982.
Hostomice 1200.
Hoštka, matěko. 894.
Houfnice, střelba 1021.
Houska Martin kn. přímým Loquis 778, 878, 889, 890, 891, 926—928, 937, 1291.
Hovorka, dělo 974, 979.
Hrad, Grado, město v Přímoří 171.
Hradec Jindřichův 632, 890.
Hradec nad Labem, Králové 7, věnným městem 22, 28, 30, 81, 105, 153, 294, 352, 357, 443, 490, 547, 737, 753, 776, 798, 803, dobyt 817, 851, 927, 945, 962, 969, 970, 990, 1012, 1028, 1034, 1088, 1201, 1213, 1222, 1234, 1243, 1247, 1248, 1249, 1257, 1262, 1270, hrad 268, zkažen 990, chrám sv. Ducha 115, 166, Praž. předměstí 991.
Hradec nad Moravicí v Opavsku 1076.
Hradečtí, Hradečané (nad Labem) 851, 880, 887, 913, 1030, 1061, 1076, 1088, 1133.
z Hradce (Králové) Marek, mistr 615, 616, 721, Křišťan, probošt u sv. Petra v Brně 1217, Pražák Matěj, měšťan 911.
Hradecká královna v Alžběta.
Hradecký kraj 270.
z Hradce (Jindřichova) Jan starší 697, 702, 1083, 1299, Jan mladší 632, 701, 702, 837, 1299, Jindřich 233, 309, 313, 326, Jindřich, mistr Strakonický 551, 702, 786, 787, 1299, Jindřich starší na Hradci a Telči 504, Oldřich 3, 233, Oldřich mincmister 551, Oldřich Vavák 698, 702, 789, 848, 874—876, 879,

890, 899, 909, 910, 926, 928, 929, † 930, 1299, Oldřich mladší 939, Menhart na Hradci a Velharticích, nejv. purkhr. 923, 1037, 1038, 1065, 1083, 1084, 1110, 1145, 1147, 1149, 1178, 1183, 1190—1192, 1194—1196, 1199, 1202, 1207, 1208, 1217, 1220, 1222, 1223, 1225, 1226, 1234, 1235, 1239, 1240, 1241, 1262, 1272, 1273, 1299.
Hrádek Cejchanův (Komorní) 562.
Hrádek Křivoklát v. Křivoklát.
Hrádek (Grottau) 1081.
Hradiště Uherské kr. m. na Mor. 7, 69, 1125.
Hradiště Hory Tábor 782, ostatně v. Tábor.
Hradiště nad Jizerou, klášter 568, zkažen 797.
Hradiště, vrch u Dol. Břežan 815.
z Hrádku Habart řečený Lopata 1146, 1147, 1309, Maršik 544.
Hráň Pavel, ryt. 175.
Hrbovice, ves 1046, 1049.
Hříby, ves u Čes. Brodu 1203.
Hromádka z Jistebnice, žák, zvoník potom hejtm. Tábořský 781, 782, 881, 1313.
Hronovici 82, 86.
Hroznětín m. 1278.
Hübner Jan, mistr 556, 557.
Hukvaldy na Mor. 438.
Huler Sigmunt, podkomoří 461, 491, 493, 500, 509, 527, 536, 555, 559, 563, † 564, Sigmunt mladší z Hořovic 1100, 1133, Ondřej z Hořovic 982.
Humpolec 947.
z Humpolce Mikuláš, písař Star. města Praž. 1142, 1145.
Hus Jan, mistr 488, 533—536, 556, 557, 562, 566—576, 579, 582, 585, 587—590, 593—598, 607—609, 611—615, 619—622, 625, 626, 629, 634, 635, 637, 638, 640—654, 657—693, 695, 696, 699, 744.
Hus hrad 533, 731, 761, 762, 1147.
z Husi č. z Pistného Mikuláš, král. purkhrabi 731, 734, 737, 758, 762, 763, 766, 770, 780, 788, 806, 816, 845, 851, 852, 859, 873, 874, 876, † 879, 1312.
Husinec matěko. 533, 731.
z Hustiřan Beneš 817, 818, Jiří 817, 818.
Hvězda v. z Vícemilic.
Hynek, probošt Chotěšovský 882.
z Chaleuru Jan, kancl. univ. Pařížské 422.
Chambery v Savojsku 368.
Charvat Jan, Praž. měšťan 911, 961, 962, 965.
Cheb, kr. m. 16, 26, 59, 68, 90, 104, 110, 162, 230, 241, 461, 484, 486, 930, 931, 1112, 1113, 1129, 1137, 1140, 1141, 1173, 1179, 1187, 1193, 1262, purkhrabský úřad 1278.
Chebsko, již stále při Čechách 109, 226, 442.

Rejstřík knihy druhé.

Chebští 1098, 1143.
Chiaravalle 305.
Chiliasmus 777.
Chiny, hrabství 426.
Chlum, hrad v Chrudimsku 641.
z Chlumčan Matěj Louda, Táb. hejtm.
Písecký 785, 890, 988, 1041, 1112, 1311.
Chlumec m. a hr. nad Cidlinou 1029.
z Chlumu rytířové 5, Jan řečený
Kepka 641, 643, 645, 648, 650, 652—654, 659, 663, 664, 666, 668, 673, 675, 678, 679, 682, 683, 909, 1300, Jaroslav 1049, Jindřich na Lacemboku 641, 643, 648, 659, 664, 910, 1301, Kuneš 664.
Chmelík, dělo 1070, 1072.
z Chmelného Chval 1203.
Choceň 175.
z Chocně Bohuněk 1227.
Chodek Jan mistr, far. Kouř. 774.
Chodové 797.
Chojnice, m. v záp. Prusích 1186.
Chomútov m. 886, 887, 931, 1247.
Chotek Bernard 628.
Chotěboř m. 881, 1257.
Chotěbuz v dol. Luž. 1093.
z Chotémic Jan na Vlašimi, hejtm.
Vratisl. a Svidnický 662, 728, 766, 807, 943, 1301, Tomáš na Vlašimi 1132, 1273, 1301.
z Choténova Albrecht, ryt. 858.
Chotěšov, klášter 565, zkažen 882, 884, 1121.
Chouba m. v Bav. 107, 113, 115, 164, 196, 334, 398, 1078, 1149, 1184.
Choustník v. Chústník.
Chrastava (Kratzan) 1081.
Chraštany, ves u Bechyně 733.
z Chřenovic Milota, ryt. 911.
Chrtice na Mor. 438.
Chrudim kr. m. 7, věnným 22, 28, 357, 443, 881, 898, 899, 927, 1201, 1234, 1257, hrad 268.
Chrudimští 1076.
Chrudimský dekanát 205, kraj 270.
Chudénice 1122.
Chudoba Jan na Ralsku v. z War-
tenberka.
Chudý Mikulaš v. z Lobkovic.
Chuchle Malé 45.
Chústník, hrad 817, 1042.
z Chústníka Beneš 489, 537, 555, 585, Heřman 527, 537.
Chval v. ze Rzávého.
z Chvalkovic a z Hustiřan Jiří 817, 818.
Chýnov, hrad 340, 365, 894.
Innocenc VI. papež 302, 804, 337, 339, † 352.
Innocenc VII. papež 566, 570.
z Ilburka pánové 5, Půta 664.
Ingelheim u Mohuče 298.
Inkvisitoři kacířství 92.
Isabella, dc. Edvarda III. kr. Angl. 275.
Inšpruk 130, 191.
degli Interminelli Frant. 313.

1345

Zap. Česko-Moravská Kronika. II.

Ivan, první opat slovanský v Praze 238.
Ivančice, m. na Mor. 7, 30, 1027, 1126, 1209, 1213, 1214, 1216.
Jablonná, ves u Neveklova 766.
Jagajlo v. Vladislav.
Jakoubek v. ze Stříbra.
Jaktary na Mor. 438.
sv. Jakub Kompostelský 74.
Jakub, děk. Vyšehr. 631.
Jakub, opat Opatovický 893.
Jakub, kn. u Matky Boží Sněžné v Praze 961.
Jan Luxemburský, král Český 43, 50, 51, 54, 58, králem 62, 65, korunován 67—227, jeho povaha 150, vládařem v Languedoku 181, oslepl 181, † 225, jeho tělesné ostatky 226, 227.
Jan Švábský, vnuk Přemysla Otakara II. 1, 26, 29, 30.
Jan Jindřich, syn kr. Jana, markhrabě Moravský 105, 117, 120, hrabětem Tyrolským 130, 148, 165, 158, 172, 176, 177, 181, 182, 189, 190, 192, 195, 196, 204, 207—210, 226, 232, 233, 239, 277, markhr. Moravským 279, 294, 300, 317, 358, 359, 375, † 412, 413.
Jan, syn Karlův, kníže Zhořelský 388, 409, 418, 435, 441, 478, 484, 489, 490, 504, 505, 508, 509, 518, 519, † 520, 523.
Jan I. kníže Opavský a Ratibořský, potomek Přem. Otak. II. 332, 379, 438, 441.
Jan II. č. Hanuš, kníže Opavský a Ratibořský 528, 529, 531, 534, 536, 544.
Jan, králevic potom král Francouský, zet Jana Luxemb. 139, 231, 327.
Jan I. kníže Osvětimský 119, Jan II. 441.
Jan, kníže Münsterberský č. Zem-
bický 1076, † 1082.
Jan, kníže Stenavský 121.
Jan, kníže Zahaňský 1077.
Jan, vojvoda Bavorský, seděním v Mnichově, otec královny Žofie 484, 510, 664.
Jan, vojvoda Bavorský a Hollandský 520.
Jan z Hohenzollernu, purkhr. Norm-
berský 248, 309, 409, 539.
Jan, vojvoda Bavorský 975, 1053, 1064, 1066, 1094, 1097, 1116, 1142, 1143, 1173, 1194.
Jan, kníže Meklenburský 270.
Jan, vojvoda Burgundský 573.
Jan XXII. papež 116, 133.
Jan XXIII. 594, 597, 606, 611, 627, 637, 645, 647, 648, 653, 654, 656, 661, 662, 667, 682, 725.
Jan IV. z Dražic, biskup Pražský 1, 19, 22, 32, 49, 52, 59, 73, 82, 84, 87, 90, 92, do Aviñonu 93, 115, navrátil se 125, 126, 151, 157, 168, † 196.
Jan Očko z Vlašimi, arcibiskup Praž-

ský, biskupem Olomúckým 291, 309, 313, 325, 332, 340, arcibi-
skupem 366, 367, 371, 375, 380, 383, 389, 391, 393, 394, 396, 397, 400, 405, 406, 413, 419, 432, 433, 437, kardinalem 445, 447, † 449.
Jan z Jenšteina, arcibiskup Pražský 446, 447, 451, 452, 459, 468, 471—473, 486, 488, 491—493, 495, 500—502, 511, patriarchou Alexandrij-
ským † 524.
Jan VI. biskup Olomúcký 2, 28, † 70,
Jan VII. přijímám Volek, biskup Olo-
múcký, levoboček Václava II. 1. proboštem Vyšehr. 47, 106, 115—117, 129, biskupem 154, 166, 205, 233, 240, 283, † 290.
Jan VIII. bisk. Olom. v. Jan Očko.
Jan IX. ze Středy, bisk. Litomyšl. a římský kancléř 299, 309, 332, bisk. Olom. 366, 368, 422, 423, 425, 437, † 449, 450.
Jan X. přijímám Mráz, bisk. Olom. 529, † 554.
Jan XI. přijímám Železný, bisk. Lito-
myšl. 488, 518, 537, 551, 554, 630, 631, 642, 649, 664, 666, 679, 695, 697, 718, bisk. Olom. 719, 753, 774, 794, 895, 900, 901, 964, 989, 990, kardinalem 1052, 1074, † 1101, 1279, 1283.
Jan I. bisk. Litomyšlský 203, 290, † 299.
Jan II. bisk. Litomyšl. v. Jan ze Středy.
Jan III. Soběslav, Soběslávek, syn Jana Jindr. markhr. Morav. bisk. Litomyšl. 409, 412, biskupem 451, patriarchou Aquilejským 479.
Jan IV. bisk. Litomyšl. 479, † 488.
Jan V. bisk. Litomyšl. v. Jan Železný. sv. Jan z Nepomuku 498.
Jan, patriarcha Alexandrijský, legát 396.
Jan, patriarcha Konstantinopolský 654, 706.
Jan z Ligne, arcibisk. Mohučský 393, 395, 396.
Jan hr. Nasovský, arcibisk. Mohučský 530.
Jan, arcibisk. Kaločský 1256.
Jan, bisk. Chelmský 1139.
Jan, bisk. Lubuský 654.
Jan, bisk. Würzburgský 1116.
Jan, bisk. Spoletský 287.
Jan II., opat Zbraslavský 843.
Jan, opat Plaský 2, 50, 62.
Jan, probošt Zderazský 464.
Jan, opat Cisterciánský a prof. v Paříži 1163.
Jan, kněz ve vojště Praž. 925.
Jan, farář z Březnice 959.
Jan mnich někdy Želivský, kazatel u M. Boží Sněžné v Pr. 739, 740, 765, 791, 792, 841, 844, 872, 891, 892, 898, 903, 908, 911, 915—918, 922, 928, 929, 934, 936, 937, 942, 943, 954—962, 1130, 1199, 1289,

1346

85

Jan z Prahy řeč. Aliaps, illuminator 1279.
Janov (Jahnsdorf) v Krušných horách 1046.
z Janova Matěj kanov. Praž. 510—513, 659, 745, Václav 511.
Janovice Vrcholtovy 737.
z Janovic a Klenova rytíři 5.
z Janovic Pešek (Petr) 309, Purkart řeč. Strnad, nejv. purkhr. 506, 528, 528, Jiří, probošt kostela Praž. 608, Purkart na Petersburce 702, 874, 875, 935, Racek na Riesenberce 774, 775, 858, Petr Jenec na Chlumci (Vysokém) 874, 875, 935, 1198, 1202, 1204, Jan Jenec na Chlumci 1215.
Jaroměř, kr. m. 7, věnným 22, 28, 82, 365, 378, 443, 563, 933, 904, 970, 1061, 1201, 1213, 1234, 1257.
Jaroměřští 1061.
Jaromírka, dělo 958, 974, 979.
Jaroslav Minorita, bisk. Sareptský, inkvisitor 572, 589.
Jaroslav, far. u sv. Mikul. v Praze 917.
z Jastřemce Vojt., arcibisk. Hnězdenský 1139.
Javor m. v Slez. 1061, 1101, 1138.
Javorské knížetství 294, 325, 383, 387, 441, 489, 549.
Jelito v. Petr.
Jemnice m. na Mor. 7, 933, 1125.
z Jemniště Divok č. Divůček Mikuláš (Mikeš), nejv. mincmister 637, 774, 786, 787, 789, 821, 854, 881, 897, 898, 1003, 1308.
Jeníkov, mstčko. 641.
z Jenšdorfu Hanuš, hejt. Žitavský 1060.
Jenštejn, hrad 988.
z Jenšteina Jan, v. Jan z J. arcibisk. Martin 446, Pavel, pán na Staré 446, Václav 446, 934, 953.
Jeronym z Prahy, mistr 534, 575, 596, 599, 600, 616, 634, 635, 663, 664, 675, 699, 704—715, 745.
z Jesenice Jan, mistr 598, 627, 629, 631, 638, 640, 659, 695, 703, 719, 721, 728, 1285.
Ješek Čtverhraný 485.
Jevíčko m. na Mor. 7.
z Jevíčka Mikuláš 531, 667.
Jevišovice hr. na Mor. 940, 1126.
Jezeřany 861.
z Jičina Jan, mistr 621, 720, 890, 1291.
Jidášek Prokop, konšel Praž. 962.
Jihlava, kr. m. na Mor. 7, 30, 538, 753, 900, 933, 941, 943, 992, 1125, sněm 1224, kompaktáty 1225, náměstí 1227, chrám sv. Jakuba 1229, 1230, 1133.
z Jíkve Jan Šváb 981.
Jilava, mstčko. v Uhř. 1133.
Jílové 455, 769.
z Jimlína Závise 222, 981.
Jindřich VII. císař Římský, hrabě Luxenburský 30, 43, 49, 75, 307.

Jindřich, král Český, vojv. Korutanský, hrabě Tyrolský 14, 16, 17, 21, Českým králem 25, svržen 62, 63, 88, 120, 130, 136, † 158.
Jindřich, kníže Vratislavský 119, 124, 178, 433.
Jindřich, kníže Brežský 420.
Jindřich IV. kníže Zahaňský a Hlohovský 124, 294, 295.
Jindřich, kníže Javorský a Fürstenberský 101, 125, 167.
Jindřich, vojvoda Rakouský, zajat u Mühlendorfa 103, 109, 112—114.
Jindřich vojv. v dolních Bavořích na Landshutě 103, 136, 158, 161, 166, 176, † 18).
Jindřich, vojv. Bavor. 684.
Jindřich, vojv. Saský 1063, 1069.
Jindřich, vojv. Brunšvický 420.
Jindřich hrabě Gorický 383.
Jindřich III. Berka z Dubé a Lipé, biskup Olom. 117, † 154.
Jindřich, probošt Praž. 197.
Jindřich č. Heidenreich, opat Sedlečský 2, 20, 42, 43, 50, 62.
Jindřich, kanclér kr. Jana 86, 91.
Jindřich, mnich z Basileje, almužník kr. Jana 217, 222.
Jindřich opat u sv. Jiljí v Normberce 1142.
Jindřich z Hradce Jindřichova 291, 292.
z Jinec Václav, ryt. 1073.
Jinoch, kanov. Praž. 539.
Jira z Roztok 460.
Jira rukavičník, měšť. Praž. 956.
sv. Jiří, Jur., m. v Uhř. 1075.
sv. Jiří, rytířský rád v Němcích 1062.
Jiří, probošt Spišský 1175.
Jirny u Prahy 1202.
Jiskra z Brandýsa Jan 1256.
z Jistebnice Sigmunt, bakalář 572.
z Jivian Jindřich řečený Žito, purkhr. na Přimě 1041, 1070.
Joha, pekař v Sezimově Ústí 720.
Johanna Bavorská, královna Česká, manž. Václ. IV. 388, 417, 439, 433, 443, † 477, 742.
Johanna, královna Neapolská 447.
Johanna Brabantská, manž. Václava, vojv. Luxenburského 327, 426.
Johanna, vojvodkyně Rak., manž. Albrechta Chrástého 165.
Johanna d'Arc 1087, 1088.
Johanek od Peřestého Vola, měšť. Praž. 962.
Johanek, konšel Plz. 1200.
Johanek doktor 496, 497.
Jošt, Jodok, markhr. Moravský, syn Jana Jindřicha, 350, 409, 411—413, 430, 431, 438, 448—450, 475, 477, kurfürstem Branib. a vojvodou Luxenb. 478, 479, 483, 484, 504, 505, starostou král. Českého 506—508, 510, 518, 519, 522, 523, 526, 529, 537, 539, 540, 542, 544, 546, 549, 551—553, 559, 561, 564, 565, 592, 595, Řím. králem 601, † 604.

sv. Jošta (Justa) klášter v Estrema-duře 74.
Julian kardinál v. Cesarini.
Judita Svinibrodská, Česká kněžna 1106.
z Jungingen Ulrich, velký mistr Něm. řádu 603.
Junošové v Praze 6.
z Kabassoly Filip, legát 338.
Kačina u Nových Dvůrův 1196.
Kadaně kr. m. a hr. 7, 268, 931, 978, 1067, 1234.
Kalava m. dol. Luž. 1093.
Kalety, Calais m. ve Franc. 451, 452.
Kalich hrad, vystavěn 906, 907, 931, 990, poboren 1256.
Kalich, rybník 1038.
Kališ, m. v Pol. 206.
Kališky, peníze z kalichův 969.
Kališníci 1130.
Kalteisen Jindřich z Koblence, Dominikán, prof. a inkvisitor v Kolíně n. R. 1148, 1165, 1167, 1168.
Kambraj č. Kamerik m. v Brabantu 420.
Kámen Králův, hrad v Míš. 526.
od Kamene, měšťanský rod Pr. 6, Eberlin 38, 50, Jindřich 38, 62, 68, 73, Konrád 33, Volfin 175.
z Kamence pánové 5.
Kamenec v hor. Luž. 101, 367, 442, 1093.
Kamenec Petr, panoše 1033.
Kamenice pod Lipou m. 781, 782, 847, 1037.
z Kamenice Hlas, rytíř 880, 984, 953, 1002.
z Kamenné Hory v. Calta.
Kamýcký Albrecht 1049.
Kamýk, rytíř 48.
Kamýk nad Vltavou 378.
Kániš Petr, kněz Tábořský 720, 891, 938.
Kaňk, hor. mstčko. 949, 950.
Kaplér ze Sulevic Burian 133, Jiří 309, Kunata 460.
Kardinál v. z Reinšteina.
Karel (Václav) císař Římský, král Český a Německý 84, 85, 97, 110, dostal jméno Karel 113, 115, do Italie volán 133, 140, markhrabětem Mor. 142, navrátil se do vlasti 148, 150, 162, ušel na moři Benátčanům 171, v Kališi zadržen 206, za Něm. krále zvolen 214, 227, uvázal se v Luxenb. a korunován v Bonnu 229, vstoupil na trůn český 229, ukazuje své poklady 392, † 429, jeho socha v Praze 434, 438.
Karel, syn cis. Karla 396, † 409, 435, 490.
Karel Robert z Anjou, král Uherský 80, 93, 94, 113, 114, 119, 196, 159, 160, 164, 165, 171, 173, 182, † 195.
Karel IV. král Francouzský 94, 105, 110, 117, 134, 421.

Karel V. král Franc. 416, 419, 421, 423, † 451.
 Karel VI. král Franc. 425, 451, 580.
 Karel Drábský, král Neapolský 475.
 Karlier Jiljí z Pikardie, děkan Kambrajský. prof. Paříž. 1148, 1165.
 Karlovy Vary (Karlsbad) kr. m. 336, 389.
 Karlsberk (Kašperk), hrad 336, 337, 746.
 Karlsfried hr. 336, 337.
 Karlsruhaus hr. 336.
 Karlstein 8, založ. 254, 283, 296, dostavěn 330—332, 367, 393, 417, 462, 472, 477, 526, 528, 746, 776, 814, 838, 851, 974, obležení 975, 978—982, 1006, 1118, 1167, 1169, 1176, 1202.
 Karlswald hr. 336, 337.
 Karolinská doba 745.
 Karpáty malé 995.
 Kartusiané 897.
 Kastell v Porýnsku 228.
 z Kastellu Děttich 77, 78.
 Kašperské Hory hor. m. 337, 455.
 Kateřina, dc. cis. Karla, vojvodkyně Rakouská, potom markhr. Braniborská 194, 200, manž. Rudolfa Rak. 255, 256, 294, 334, 357, 374, manž. Oty Branib. 375, 395, 435.
 Kateřina, markhraběnka Mor. manž. Jindřicha kn. Falkenberského 412.
 Kateřina, manž. Bedřicha Bojovného, vojv. Sas. 1045, 1046.
 Kateřina Savojská 132.
 Kavčí hora nad Vyšehradem 852.
 Kaziměř u Krakova 1105.
 Kazimír Velký, král Polský 159, 160, 161, 164, 167, 181, v Praze 183—187, 206—209, 271, 294, 324, 350, 353—355, 358, 394, † 395.
 Kazimír Jagajlovič, králevic Pol. 1208.
 Kazimír, kníže Těšínský 119, 194.
 Kazimír, kníže Osvětimský 1077.
 Kazimír, vojv. Pomořanský 490.
 z Kbelu Jan, kanov. Praž. 556, 571.
 z Kdyně Buzek, mistr 1193, 1246.
 Kelec na Mor. 438.
 Kempen ve Švábach 296.
 Kenty m. v Slz. 160.
 Keřský z Řimovic Ondřej, hejtm. Táborův 1094, 1195, 1197, 1207, 1315.
 Ketře m. v Slez. 1076.
 Kežmark m. v Uhř. 985, 1175.
 z Kitlic Jan, bisk. Lebuský 410.
 Kladruby, klášter 492, zkažen 882, 884, 1120.
 z Kladrub Prokop, mistr 1074.
 Kladsko m. 85, 119, 252, 268, 365, 366, 798, 1082.
 Kladsko, župa, hrabství 438, 529, 544, 549.
 Klaric, mincmistr 7.
 Klaricové 73.
 Klarysky 109.
 Klášter, ves v Hradecku 880.
 Klášterův veliké množení 339.
 Klatovy, kr. m. 753, 774, 778, 970,

973, 1005, 1006, 1034, 1041, bitva 1053, 1182, 1201, 1234.
 z Klatov Jíra, kn. Tábořský 928.
 Klatovští 766, 805, 1089, 1147.
 Klem jinak Ruprecht ml. falckrabě v. Ruprecht.
 Klénoty a svátosti Něm. říše 283.
 Klenové, hrad 1045.
 z Klenového (Klenova) a Janovic, rytíři 5.
 z Klenového Přibík 1011, 1041, 1044, 1045, 1053, 1067, 1145, 1146, 1149, 1193, 1195, 1202, 1234, 1245, 1246, 1262, 1307.
 Klepy, hrad a mstěko. 288.
 Kliment VI. papež 193, 210, 212, 213, 215, 228, 284, † 293.
 Kliment VII. papež 428, 445, † 530.
 z Klingenberg (Klimberka) Jan 33, 35, 167, Jindřich 222.
 z Klingenstein (Klinšteina) Matias 309, Čeněk Mičan 1049.
 Klokoty 891.
 Klonkot Jan, mistr 404.
 Klučov u Čes. Brodu tvrz 893.
 z Klučova Kluk Hlynek, děkan kost. Praž. 447, Václav 858.
 Kluks v Hartung.
 z Klussenberka Martin a Jiří, sochaři 406.
 z Kněževsi Jan, měšť. Praž. 911.
 Knín hor. m. 766—768.
 z Knína Matěj řečený Páter 571.
 Koblenc m. nad Rýnem 471, 531.
 Kobliha Jan, ryt. 888.
 Kobyla Racek, dvoran kr. Václ. 553, 587, 603, 704.
 z Kobylan Jakub, polský vůdce 1221.
 Kobylky 173.
 z Kocova, (Kocovský) Přibík 923, Sezima 1041, Zbyněk na Nečtinách 1195, Humprecht 1203.
 Kojetín, m. na Mor. 894.
 Kokot, hejtm. na Bechyni 1080.
 od Kokotův, Kokotovič 6, 25, 38, Bedřich 56, 87, Jan a Mikuláš 56.
 Kolda z Zampachu Jan starší 1076, 1201, 1249, 1270, 1316.
 z Koldic pánové 5, Tima č. Těma 123, 167, 173, 858, 415, 420, 437, 585, Albrecht na Bílině 701, 728, 766, 789, 931, 1081, Šimon 194.
 Koldice v Mšni 415.
 z Koldšteina v. z Waldšteina.
 Kolín nad Labem, kr. m. 7, 27, 60, 128, 276, 277, 351, 352, 552, 772, 838, 892, 893, 897, 903, 929, 950, 991, 997, 1030, 1072—1074, 1201, 1202, 1204, 1206, 1209, 1215, 1234, 1243, 1247, hrad 268, chrám sv. Bartol. 12, 297.
 z Kolína Štěpán, mistr 488, 535, 569.
 Kolman Jindř. z Křihavy 1034.
 Kolmar m. v Elsassích 58.
 z Kolonny Ota v. de Colonna.
 z Kolovrat Albrecht 309, Bedřich na Libštejně 882, 997, 1034, 1100, 1300, Beneš 309, Beneš na Ročově 1065, Hanuš č. Jan na Krašově 785,

1003, 1006, 1034, 1084, 1100, 1117, 1133, 1215, 1217, 1273, 1300, Ješek č. Jan 482, Jiří 809, Jan Bezdrůžický 1041, Purkart Bezdrůžický 1041.
 Komarovec rytíř 1069, 1070.
 Kompaktata přijatá v Jihlavě 1231.
 Kondolmieri Gabriel kardin. (papež Evgenius IV.) 1107.
 Koněberky 1021, 1023.
 Königstein v. Králov. Kámen.
 Konopistě hrad 507, 988, 989.
 Konrad I., kníže Olešnický 124, 441.
 Konrád, kníže Olešnický a Kozelský 1110.
 Konrád II. z Vechty, biskup Verdenský, nejvyš. mincmistr, podkomoří, biskupem Olomouckým 564, 573, 587, 607, arcibiskupem Pražským 629, 630, 637, 641, 649, 694, 698, 702, 718, 723, 814, 886, přijal kalich 893, 894, 907, 909, 918, 927, 1034, v nejvyš. klatbě 1040, † 1136, 1283.
 Konrád I. bisk. Olomoucký 84, 86, 117.
 Konrád III. Kunce ze Zvole, bisk. Olom. 1101, 1107, 1112, † 1212, 1283.
 Konrád arcibisk. Salzburský 17.
 Konrad, bisk. Vratislavský 1077, 1214.
 Konrád, bisk. Rezenský 1149.
 Konrád z Erfurtu, opat Zbraslavský 2, 20, 40, 43, 50, 51, 57, 62, 76, 84, 98, † 129.
 Konrád Waldhauser, Rakušan, kazatel v Praze 403.
 Konrád, měšť. Kutnohorský 50.
 Konsistoř dolejší, její počátek 1262.
 Kopí, kopinníci 1020.
 Koranda Václav, farář Plzeňský, potom kn. Tábořský 757, 758, 762, 779, 786, 842, 862—867, 889, 918, 971, 1217, 1218, 1246, 1260, 1288.
 Koranda, konšel Plz. 1200.
 Kornberk, hr. v Plz. 1067.
 Kornhaus hr. 481.
 Kornpühlové 7, Konrád 50.
 Koroubevní pánové 2.
 Koruna česká, Svatováclavská 211, 213, 251, 838, 1232, 1233, Stará 166.
 Koruna císařská německá 838.
 Koruna železná 304, 306.
 Korutané v Čechách 45.
 Korutany opanovány od Rakous 158, 165.
 Korybut Dimitr, kníže Litevský 963, 964.
 Korybutovič v. Sigmunt.
 Kossa Baltazar, kardin. (Jan XXIII.) 586, 594, 667.
 Kostelány v Uhř. 1075.
 Kostelec nad Labem m. 1001, 1003.
 Kostelec na Křížkách 757.
 Kostelec nad Orlicí m. 82, 175, 563.
 Kostelec nad Sázavou 776.
 Kostnice, Konstancie, m. nad Bodam. jez. 297, 637, 642, 645—693, 701, 702, 704—717, 725, 726.

Kostomlaty hr. u Nymburka 861, 1052, v Litoměřicku 1207.
 Košťálov, hr. 457.
 Košumberk, hr. 641.
 z Kotenčic Sigm. měšť. Pr. 1217.
 Kotnov hr. 782.
 Koudele v. z Žitenic.
 Koudelník Velek z Březnice, hejtm.
 Sirotkův 1028, 1030, 1059, 1090, 1093, 1099, † 1100, 1314.
 Kouřim, kr. m. 7, kostel 12, 175, 352, 772, 774, 859, 883, 892, 1003, sněm 1026, 1036, 1091, 1201, 1234.
 z Kourimi Matěj z Hostic, měšť. 911.
 Koutimský kraj 270.
 Kouty m. v Sl. z. 1076.
 z Kovářovic Rús Matěj 981.
 Kozáctvo 1221.
 Kozelské knížetství 119, 252.
 Kozí Hrádek u Tábora 597, 634, 696.
 Kozlí m. v Slez. 1110.
 Kozojedy, tvrz v Bydžovsku 987.
 z Kozojed Dalibor 222.
 Krabice z Veitmile v. Beneš.
 Kraje české z býv. žup utvořené 270, dvanáct krajův 563.
 Krajír z Krajků Konrad na Landštejně, král. hofmistr 452, 459, Leopold 452, Leopold, Lipolt, pán Rakouský 816, 821, 847, 849, 939, 1059, 1132, 1147, 1302.
 z Krajnice Jan 1142.
 Krakov, hl. m. v Polště 119, od Čechův obléhán 209, svatba císaře Karla 354, 355, 358, 477, 575, 633, 963, 1003—1005, 1110.
 Krakovec, hrad 460, 536, 634, 641—643.
 Králík v. z Buřenic.
 Kralodvorští 1061.
 Kralovec Jan z Kralovic, hejtm. Sirotkův 1028, 1046, 1051, 1081, 1089, 1091, 1094, 1195, 1314.
 Kralovice m. u Plzně 1006.
 Kralovice, tvrz blíž Uhráňsvi 1035.
 Králův Dvůr u Berouna 528.
 Králův Kámen (Königstein), hrad v Míšni 526.
 Krása od Věnečkův Jan, měšť. a kupec Praž. 790.
 Krasikov (Schwamberg), hrad v Plz. 780, 882—884, 942, 956, 1119.
 Krašov, hrad 1034.
 Kratzau v. Chrastava.
 z Kravař Eliška, muž. Jindř. z Rosenberka 695, 835, Perchta, muž. Petra Konopišt. ze Šternberka 989, 1100, 1203, 1215, Ješek 233, Lacek č. Ladislav, bisk. Olom. 554, † 573, Lacek nejvyšší purkhrabí, potom hejtm. Moravský 590, 597, 605, 607, 696, 699, 700, 723, 1303, Jindřich z Plumlova, zem. hejtm. Mor. 854, 855, Milota 699, Petr ze Strážnice (Strážnický) 599, 605, 699, 723, 901, 902, 910, 940, 989, 1038, 1303, Václav ze Strážnice

(Strážnický) 940, 941, 947, 1049, 1049, 1065, 1084, 1145, 1149, 1303, Vok 554.
 Krč, ves u Prahy 839, 976, horní 1202.
 Krčín mstěko. 903.
 Křeč u Černovic, bitva 1221.
 Křemnice m. v Uhř. 1175.
 Kremona m. v Ital. 132, 140, 314.
 z Křemže Jan Smil, ryt. 1041.
 Krešťak č. Cressy, bitva 217—225.
 Kreuzberg v. Kryžbor.
 Krehlebec Mikuláš 1203.
 Křikava 1034.
 Kristian, farář Slanský 1034.
 Křištof, vojv. Bavor. 1274.
 Křivoklat (Hrádek) 8, dobyt 21, 62, 85, 91, 109, 113, 114, 153, 162, 245, 268, 452, 462, 473, 477, 814, 838, 956, 981, 1118.
 Kříž, kramář Praž. 487.
 Kříženeč tvrz u Šebířova 988.
 na Křížkách 757, 758.
 Křížovníci s červenou hvězdou 289.
 Křivsoudov hrad 340, 894.
 Krnějovice 861.
 Krnov 380.
 Krnovsko 438.
 Kroje nové 145.
 z Krokova Matouš, mistr 512, 514.
 Kroměšín z Březovic Jakub, hejtm. Táb. 797, 1094, 1101, 1314.
 z Kroměšína Jan 1089.
 Kroměžír m. na Mor. 451, 990, 992.
 z Kroměžíře Mikul. kanovn. Praž. 352.
 Krosno, m. v Slez. 1093.
 Krosno m. v Branibořích 1138.
 Krumlov Český m. a hr. 13, 508, 722, 817, 838.
 Krumlov Moravský m. a hr. 101, 126, 1038, 1126.
 z Krumlova (Mor.) Jindřich 856.
 Krupá v Charvatsku 476.
 Krupka, hor. m. 1043, 1046, 1048—1050, 1094.
 Kryžbork, (Kreuzberg) m. v Slez. 294, 1077, 1099, 1110.
 Kufstein, hr. v Tyrolsku 164.
 Kugelweit hrad 335, 510.
 z Kugelweitu v. Děřich.
 Kujavská země 124.
 Kulmbach, m. ve Frankonii 1096.
 Kunc, král. malíř 262.
 Kunce ze Zvole v. Konrád.
 Kunětická Hora, hr. 817, 818, 1248, 1262.
 Kunhuta, dc. Přem. Otak. II., abatyše u sv. Jiří 1, † 105.
 Kunratice u Prahy 1202.
 Kunratický les 853.
 z Kunštatu a Obrán Smil 4.
 z Kunštatu Boček starší 292, 309, a na Poděbradech 358, 504, 518, 523, 526, 641, 698, 700, Boček mladší 698.
 z Kunštatu Aleš 699, Erhart, Gerard, Herald starší Kunštatský 565, 605, Herald mladší Skalský 565,

605, 699, 723, Jan Boček 903, Jan Puška 699, 860, 880, 1051, Hynek a z Jevišovic řečený Suchý Čert 560, 561, Sezima a z Jevišovic 940, 1132, 1201.
 z Knwaldu Jan 1246, Pešík 1239.
 Kupectví pořádek 265.
 Kupci Pražští 298, cizí 388, Mohamedáné z východu 391.
 Kurfürstův počet určen 323.
 Kus Petr, purkmistr Nov. m. Praž. 741.
 Kuše, střelba 1020.
 Kutná Hora m. 6, 7, 27, 34, 37, 46, 52, 59, 128, 176, 208, 507, 540, 546, 547, 552—555, 558, 559, 575—579, 633, 704, 768, 772—774, 803, 804, 811, 813, 815, 838, 852, 859, 881, 886, 893, 896, 897, 899, 929, 945—951, 991, spálena 1002, 1080, 1109, 1134, sněm 1144, 1201, 1234.
 Němci zas přijati 1254, chrám sv. Barbory 1254, Písecká kaple 527.
 Kutnohorské doly 18, 31, 455.
 Kvas ze Všenor Petr 533.
 Kvasice hr. na Mor. 990.
 Květnice tvrz 1035.
 Kyje, ves 365.
 Kyjov kr. m. na Mor. 7, 1121.
 Kynžvart hr. 724, 1067, 1096.
 Láb, Láva, m. v Rakousích 114, 138, 139, 599, 600, 1121.
 z Labouně Zdeněk mistr, prob. u Věch Svatých 581, 585, 622, 631, 632, 721.
 z Lacemboku v. z Chlumu.
 Lacura, opat Opatovický 702.
 Ladislav, královic Uherský 119.
 Ladislav, král Neapolský 612.
 Ladislav, Lacek bisk. Olom. v. z Kravař.
 Lahnstein Horní nad Rýnem 241, 540.
 z Lamberka Jan Sokol 560, 603, 1306, Mikuláš 1027, 1132, 1217, 1306.
 Landava u Jizary v Bav. 164.
 Landavský hrabě 371.
 Landsberk, Landsperkhrad 163, 1089.
 Landsberk Starý m. v Branibor. 1138, 1185.
 Landshut m. v Bavor. 107, 139, 148.
 Landshut m. v Slez. 207, 1101.
 Landskron m. v Chrud. 290, 399, 478, 900.
 Landskronský dekanát 205.
 z Landšteina Vítek Ojřovic 3, 37, 38, 48, Vilém 82, 86, 88, 100, 123, 173, 194, 233, 283, nejvyš. purkhr. 291, Ojř 332, Litolt 332, Ješek na Kosové Hoře 358, Mikuláš 309, Vítek, nejvyš. zem. komorník 459.
 Vilém na Lipnici 504, 523, Jan student 595, Heřman na Borotíně 997, 1037, Mikuláš na Borotíně 1202, 1204.
 Landsvarta, Landesvarta, hrad Mostský 8, 268, 542, 924.
 Larva Jan, český zápasník 1251.

Lasek, měšť. Nového m. Praž. 928.
 Laufen v hor. Falci 295, 398, 442, 644.
 Laura de Sade, Petrarkova milénka 213.
 Laurin, měšť. Tábořský 1142, 1149, 1151.
 Laut v. z Dedic.
 z Lažan Jindřich 1278, Leň Jindřich 555, 627, 634, 637, 728, 789, na Bechyni 857, 862, Hynce na Bechyni 790, 1080, Bechyně Jan, podkomoří 738, 740.
 Lebus, Leubus, Lubus, m. v Branib. 398, 1138.
 Ledec m. 806, 947.
 Leň v. z Lažan.
 Lehnice m. v Slez. 124.
 Lehnické knížetství 194, 252, 411.
 Lékárnické zahrady 267.
 Lemberk, mstčko. v Slez. 1060.
 z Lemberka Herman na Zvířetích 3, 39, 86, Markwart na Jablonném 3, 86, Hašek 518.
 Léna německá koruny České 415.
 Lenní č. dvorský soud 269.
 Lencice m. v Polsku 984.
 Leopold, vojv. Rak. syn Albrechta I., 107, 189, Leopold, vojv. Rak. syn Albrechta II. 346, 353, 358, 375, 448, 483.
 z Leskova (Lestkova) Jan 981.
 z Leskovce na Humpolci Arnošt 1203, 1204.
 Lešno, hrad 873.
 Letné pole u Prahy 242, 820, 821.
 Léto milostivé 486, 487, 499.
 Letovice hr. a m. na Mor. 1027.
 Leubus v. Lebus.
 z Leuchtenberka Oldřich 77, 78, Jan 420.
 Lev, provinciál řádu Německého 87.
 Levot m. v Uhr. 985.
 Lhoty, vsi mezi Poděbrady a Sadskou 874.
 Libaň mstčko. 365.
 Libeň u Prahy 1006.
 Libenthal v Sasích 200.
 Libišany 1249.
 Libochovice m. 288, 1006.
 Libštejn hrad 1034, 1100.
 Ličov mstčko. v Rak. 1134.
 Lideř z Radkovic, měšť. Praž. 911.
 Lidice hrad 34.
 de Ligne Jan v. Jan.
 Lichtenburk, hr. v Čásl. 153, 268, 898, 1080—1082, 1089, 1090, 1257.
 z Lichtenburka pánové 123, Hynek 3, Hynek Krušina 24, 53, 61, Čeněk 3, Smil 3, Oldřich 3, 23, 52, Raimund 3, 11, 34, 85, Jindřich 52, 167, Václav na Žlebích 3, Jan 222, Hynek 1011, Čeněk 1011, Hynek Krušina na Kumburce 699, 789, 797, 801, 831, 849, 850, 852, 854, 859, 869, 873, 874, 898, 903, 909, 910, 913, 914, 928, 929, 934, 997, 1049, 1080, 1088, 1297, Jan Krušina 541, 543, 562, 892, Smil na

Bítov 3, Jan na Bítově (Bítovský) 699, 858, 869, a na Corštýně 990, Jirí na Bítově 856.
 Lichtenec v hor. Falci 295, 442.
 Lichtenštejn v hor. Falci 295, 398, 442.
 z Lichtenštejna rak. pánové 5, z L. Jan 555, 605, 1059.
 Lilienštejn, hr. v Míšni 526.
 z Linavy Friduš 70.
 Linec m. v hor. Rak. 164, 291, 727.
 Linfardi 371.
 Lipé, hr. a m. v Litom. 1043.
 z Lipé pánové 460, Jindřich 3, 27, 33, 35—37, 39, 45, 56, 59, 60, 65, 77—81, 83, 85—87, 89—91, 95, 97, 100, 102, 114, 115, 121, † 126, Jindřich ml. příjímím Železný 114, 115, 121, 143, 139, Jindřich nej. maršálek čes. 342, 358, 479, jiný Jindřich 233, 234, Bertold 166, 170, 178, 233, Jan 110, 139, 143, 166, 171, † 172, 178, Čeněk, zem. hejt. Mor. 180, 209, 233, 309, Jindřich (Hynek, Hynce) 420, 506, 699, 789, Jan (Hanuš) 698.
 Lipany, ves, bitva 1203.
 Lipnice, hrad 723, 726.
 Lipnický Jan 605.
 Lipasko m. v Míšni 582, 1094, 1095.
 na Lišce hospoda př. Vyšehr. 853.
 Liška Petr, hejtm. na Lichtenburce 1080, 1081, 1089.
 Liteň 981.
 Litice, hrad v Hradecku 153, 175, 268, 944.
 Litoměřice kr. m. 7, 315, 352, 491, 814, 850, 880, 885, 905—907, 1201, 1213, 1234, kolleg. kapitula 247.
 z Litoměřic Konrád 7.
 Litoměřický kraj 270.
 Litomyšl m. 7, 299, 450, 451, 609, 900, 1030, dobytí hradu 1031, biskupství 199, 203, kapitula 204, 205, hradby 290, panství 1248.
 z Litomyšle Mikuláš, mistr 534.
 Litovle m. na Mor. 7, 413, 1270.
 Litožnice 811.
 Litva 123, 205.
 Litvín 166, 602, 1103.
 Livorno 573.
 ze Lnář Václav 639.
 z Lobdeburka pánové 5.
 Lobkovic ves a tvrz 460, 472.
 z Lobkovic Mikuláš příjímím Chudý 576, 577, 581—583, 661, 724, 728, 880, 886, 925, 1037, 1112, 1304.
 Lodi m. v Ital. 305.
 Lochy někdy ves v Čásl. 881.
 Loket hr. a m. 8, 86, 87, 90, 97, 153, 268, 1117, 1278.
 Loketský kraj 270.
 Lomnice hr. a mstčko. u Třeboně 837, 848, 939, 1215.
 z Lomnice Ojř 19, Petr, prob. Vyšehr. a bisk. Olom. 2, 34, 70, Jan 699, 902, 910.
 Lomnický z Náměští Beneš 309.
 Londýn 452.

Lopata kr. hrad v Plz. 544, 1067, 1118, 1146, 1137.
 Lopata rytíř v. z Hrádku.
 Loquis v. Houska.
 Louda z Chlumčan Matěj, hejt. Táb. 785, 1142, 1149, 1151, 1159, 1179, 1180, 1187, 1217, 1223, 1239, 1262.
 Louka, kláš. na Mor. zkažen 1038.
 Louňovice, kláš. zkažen 844, 1245.
 Louny, kr. m. 7, 16, 352, 753, 778, 814, 850, 880, 887, 923, 926, 970, 978, 1182, 1201, 1213, 1234.
 Lounští 805, 811, 813, 850, 1033.
 Louvr v Paříži 421, 422, 424.
 z Lozy Otík, hejtm. Širotkův 1132, 1145, 1173.
 Ložnice v Uhr. 1075.
 Lubaň (Lauban), m. v hor. Luž. 101, 125, 367, 418, 1110.
 Lubava v. Lubije.
 Lúbek m. 273, 411.
 Lubice, m. v Luž. 101, m. ve Spiši v Uhr. 983.
 Lubický klášter v Slez. 1138.
 Lubije, Lubno, Lubava (Löbau) m. v hor. Luž. 101, 367, 442, 1060, 1092, 1093, 1110, 1121.
 Lubus v. Lebus.
 Luck m. na Volyni 1083.
 Lučistníci 1020.
 Lúdat Jan, Žižkův písař 1012.
 Ludvík z Anjou, král Uherský 164, 173, 182, v Praze 195, 205, 207, 294, 325, 350, 353—355, 358, 388, 394—397, 447, † 474.
 Ludvík Bavorský, císař 76, 85, 86, 90, 91, 102, 107, 121, 136, 158, 164, 176, 191, 207, 210, 213, 214, 230, 231, † 239.
 Ludvík, kníže Břežský 441, Břežský a Olavský 1076, Lehnický 194, 1100, 1138.
 Ludvík falckrabě 542, 662, 668, 676, 684, 687, 691, 692, 819, 930.
 Ludvík, syn cis. Ludvíka, markhr. Branibor. 136, 182, 191, 207, 214, 231, 241, 256, 270, 271, 274, 276, 278, 280, dostal dol. Lužici a Tyrolu 232, 283, dostal vojv. Bavor. 300, 324, 334, † 350.
 Ludvík řeč. Říman, markhr. Branibor. 300, 324, 353, 359, 367.
 Ludvík, purkhr. Normberský 108.
 Ludvík, hrabě Savojský 136, 140.
 Ludvík, vojv. Burgundský 167.
 Ludvík Míšeňský, arcibisk. Mohučský 448, Magdeburský 451.
 Ludvík, patriarcha Aquilejský 819, 831.
 Ludvík Tkadleček, básník 490.
 Lúhe v Němcích 894.
 Lukáš, hejtm. Hradeckých 887.
 Lukka m. v Ital. 132, 141, 308, 384, 385.
 Lukov, hrad na Mor. 153.
 Lukov, m. v dol. Lužici 367, 397, 1093.
 Lupáč Martin, kněz Chrudimský 797, 1055, 1142, 1149, 1151, 1179, 1180,

Rejstřík knihy druhé.

1187, 1198, 1210, 1217, na biskupství zvolen 1222, 1225, 1226, 1230, 1246, 1287.
 Lupák Martin, hejtm. Tábořský 991.
 Luxenburk m. 43, 76, 85, 104, 106, 114, 120, 125, 135, 154, 168, 198, 226, 374, 397, 426, 471, 530.
 Luxembursko vojvodství 299, 442, 470, 605, 717.
 z Luxenburka Mikul. kanovn. Praž. 212, 215.
 Luže, mstčko. v Chrud. 641.
 Lužice Dolní 195, 210, ku koruně České 271, 272, 282, 359, 367, 383, 441, 544, 605.
 Lužice Horní 101, 226, 252, 318, 367, 441, 1110.
 Lužnice řeka 378.
 z Lužnice Václav 1227.
 Lvov m. na Červené Rusi 963.
 z Lysé Beneš 595.
 Lži-Valdemar v Branibořích 270, 271, 280.
 Maastricht 327.
 Macek Mnich 71.
 Magdalenitky 92.
 Machendorf, ves, bitva 1081.
 z Machovic Chval Řepický, hejtm. Táb. 766, 780, 782, 788, 806, 878, 884, 973, 988, 1011, 1041, 1312, Kunas 766.
 Mailberk v Rakousích, bitva 139.
 Majestas Carolina 247, 253, 318.
 z Majsova rak. pán 1059.
 Makotřasy tvrz 811, 887.
 Makovec z Měrunic Jan 1073.
 Malandrini 371, 374.
 z Malatesty Jan 312.
 z Malenic Michal Čížek, mistr 721.
 z Malenovic Hynek 856.
 Malešov, bitva 1001.
 Malín, vypálen 633.
 Malířská škola česká 745, mal. bratrstvo 262.
 Malovcové, rytíři 5.
 Malovec z Pacova Jan 1194, 1203, 1204, z Vimperka Konrád 1089.
 Manda Sigm., měšť. Praž. 1223, 1278.
 Manové 8.
 Mansionáři u sv. Víta v Praze 197, 199.
 Mantova, m. v Ital. 303, 383.
 Marbach v Něm. 566.
 Marek z Hradce v. z Hradce Králové.
 Marchek m. v Rak. 164.
 Maria Saal, klášter v St. Brně 114.
 Maria Schein 1050.
 Marie Luxenburská, sestra krále Jana, královna Francouzská 93, 94, 105, † 115.
 Marie z Anjou, královna Uherská, manž. krále Sigm. 396, 447, 474—477, 484, 1276.
 Marienstern, kláš. v hor. Luž. 1110.
 z Marignoly Jan, Minorita, kronikář 414.
 Mařík řeč. Rvačka, mistr 725.
 Mařík, měšť. Nov. m. Pražského 1211.
 sv. Marka evangelium, rukopis 802.

Markéta Přemyslovna, dc. Václava II. kněžna Vratislavská, Lehnická a Břežská 1, 15, 69, 82, † 105, 124.
 Markéta Brabantská, manželka císa. Jindř. VII. 53.
 Markéta, dc. krále Jana, manž. Jindř. Bavorského 75, 107, 116, 117, 139, 148, 181—183, † 187.
 Markéta z Valois v. Blanche.
 Markéta, dc. císa. Karla, manž. Luvíka krále Uher. 158, 173, 256, † 278, 435.
 Markéta, dc. císa. Karla, manž. Jana purkbr. Normberského 409, 435, 489, 490.
 Markéta, příjím. Hubatá, vojv. Korutanská, hrb. Tyrolská, manž. Jana Jindř. markhr. Morav. 120, 130, 158, 165, 182, 190, 191, 231, 278, 350, 353, 412.
 Markéta Rakouská, manž. Jana Jindř. markhr. Morav. 358, 359, 412.
 Markéta Opavská, manž. Jana Jindř. markhr. Morav. 279, 379, 412.
 Markéta, vdova císa. Ludvíka Bavorsa 255.
 Markold v. ze Zbraslavic.
 Markvart, bisk. Augsb. 309, 313, 314.
 Martin V. papež 726, 790, 930, 985, 1052, 1074, 1103, 1106, † 1107.
 Martin, mistr, žák Husův 643.
 Martin Houska v. Houska.
 Martin, kněz, utopen 348.
 z Martinic Poduška Štěpán 527, 528.
 Martin de la Scala, pan Veronský 131, 140, 141, 170, 189.
 Mašťov m. v Žat. 887, 931, 1067.
 Matěj z Janova v. z Janova.
 Materna z Ronova 1036, 1037.
 Matiaš z Arrasu, stavitel 254, 289, † 293.
 Mátič v. z Talovec.
 Matouš hr. Trenčinský 79, 80, 81.
 Matouš, mistr, Cistercián Zbrasl. 622.
 sv. Maura klášter ve Franc. 424.
 Sv. Mauric, město ve Vallisu 372.
 Mazovské knížetství 252, 294, 325.
 Mečka v. Anna Falcká.
 Megerlein, farář Radkovský 1032.
 z Měkovic Oneš, ryt. 911.
 Mělič m. v Slez. 1138.
 Melina Tolentinský 314.
 Mělník, kr. m. 7, 8, 97, 99, 102, 105, 117, vinice 266, hrad 268, 352, 443, 814, 852, 888, 1201, 1234, 1257.
 Menhart ml. hrabě Tyrolský 350, † 353.
 Meran m. v Tyr. 231.
 Mergentheim v Něm. 483.
 z Měrunic Makovec Jan 1073.
 Města věnná 22.
 Městský stav 6.
 z Metelska Jindř., purkhr. na Tachově 1041.
 Mety, Mec, Hš. m. 115, 299, 324, sněm 326.
 Meziříčí m. na Mor. 1027.
 Meziříčský Petr, kupec Praž. 811.

Mičan v. z Klingenstein.
 Michal, kn. z Německého Brodu v. de Causis.
 Michalovice, hrad v Bolesl. 1035.
 z Michalovic Beneš, nejv. purkhr. 3, 82, Jan (Ješek) 167, 233, Ješek na Velešíně 292, Petr 324, 383, Michalec z M. Jan starší 504, 523, 528, 539, 597, 701, 766, 810, 997, Jan mladší 858, 892, 933, Václav 1203.
 Michle, ves u Prahy 542.
 Mikuláš I. kníže Opavský 1, 69, † 94.
 Mikuláš II. kn. Opavský a Ratibořský 71, 94, 100, 101, 167, 177, 178, 194, 208, 212, 215, 233, 240, 279, 309, † 379.
 Mikuláš III., kn. Opavský a Hlubčický 379, 438.
 Mikuláš, kn. Münsterberský 555.
 Mikuláš, kn. Ratibořský 1175.
 Mikuláš, syn Boleslava Lehnického 105.
 Mikuláš z Rosenburka, bisk. Olom. 479, † 529.
 Mikuláš Luxenburský, kanovn. Praž. a patriarcha Aquilejský 212, 215, 290, 302, 309, 312, 314.
 Mikuláš z Brna, bisk. Tridentický 181, 182.
 Mikuláš bisk. Nazaretský, inkvizitor 639.
 Mikuláš, probošt Praž. 366.
 Mikuláš, opat Břevnovský 912.
 Mikuláš, far. u M. B. na Louži v Pr. 659.
 Mikuláš Minorita, jmenovaný bisk. Labodský 487, 492, 501.
 Mikuláš Augustian, prof. theol. v Pr. 259.
 Mikuláš mincír, konšel Praž. 961.
 Mikuláš z Litomyšle 556, 557.
 Mikuláš, sedlák, pán. Adamitův 938.
 Mikulášenci 938.
 Mikulov m. na Mor. 5, 555, 1043.
 Milán, m. v Ital. 132, 306.
 Milevsko klášter zkažen 795, panství 1194.
 z Milheima Jan (Hanuš), ryt. 487, 488, 527, 531, 535.
 Milič, hrad v Slez. 124, 178, 179, 1138.
 Milič z Kroměží, kanovník a kazatel 341, 362, 363, † 405, 487, 511, 744.
 z Miličina a Talmberka Heřman 108, 207, 222, Pavel, bisk. Olom. 1212, 1217, 1220, 1230, 1283.
 z Miletínka Diviš Bořek 797, 850, 892, 893, 899, 900, 927, 987, 990, 991, 997, 1011, 1027, 1029, 1030, 1072, 1074, 1196, 1199, 1202, 1203, 1215, 1217, 1222, 1223, 1235, 1243, 1253, 1261, 1269, 1310, Jetřich 990, 991.
 Mince zlaté první 116, kažení 969.
 Mincovní rád Karlov 427.
 Mincovníctví 523.
 Miniatoři 262.

Minden m. ve Westfálích 420.
 Minorité 91, Pražští 155, 157, 1258.
 Mírov, hrad na Mor. 498, 529.
 Mišeň hr. a m. 1094.
 Mišeňsko 1094, biskupství 371.
 Mišňáci v Čechách 37, 51, 56, 828, 931, 1043, 1051.
 z Mitrovic rytíři 5.
 z Mladenovic Petr, mistr, Moravan 643, 652, 653, 658, 664, 666, 668, 678, 679, 872, 877, 889, 1054, 1056, 1286.
 Mlázovice 1000.
 Mnich Zdislav, ryt. 1247—1249,
 Mnich z Basileje Jindřich, almužník kr. Jana 217, 222.
 Mnichov m. v Bavor. 283.
 Mnichov nad lesy (Waldmünchen), m. v Bavor. 542, 543, 1043, 1078.
 z Mnichovic Kliment, mistr 571.
 Mníšek, kněz 723.
 Mniší válka s Praž. faráři 155.
 Močihub Tlustý, ryt. 1080.
 Modena, m. v Ital. 132, 140, 383.
 Modrá, kr. m. v Uhř. 1075.
 Mohelnice m. na Mor. 1027.
 Mohuč m. v Něm. 240, 241, 276, 277, 297, 337, 397.
 Mochoy 988.
 z Mochova Anna, manž. Jana starš. z Ústí 695, 781.
 Mojvín v. Ojvín.
 z Mokrovous a Hustiřan Beneš, sedním na Ulibicích 817, 818, 1112, 1117, 1142, 1149, 1151, 1270, 1311.
 Monca, m. v Ital. 304.
 Mönchsberg v Lužici 271.
 Monte Carlo v Ital. 141.
 Montpellier, m. ve Franc. 180.
 z Monsternberka Jan, mistr 658.
 Mor 449, 1035.
 Morava 605, 900, 1042, 1075, 1232, markhrabství 88, 251, 279, poměr ku koruně 317, 438, 1274.
 Moravané 853.
 Moravští stavové od českých oddělení 70, 177.
 Mosbach v hor. Falci 1078.
 Most, kr. m. 7, hrad 268, 352, 542, 880, 886, 924—926, 978, bitva 1051, 1117.
 Mrskáči 273, 278.
 Mrvice, rytíři 953.
 Mühlendorf v Bavor. bitva 107, 108, 109.
 Múcha, rybář 843.
 z Mukovic Oneš, purkhr. na Lichtenburce 639.
 Mulda, řeka v Mišeňsku 1094.
 Münchberg ve Frankonii 1096.
 Müncheberg v Braniboř. 1138.
 z Münsteru Dětřich, mistr 649.
 Münsterberské, Zembické knížetství 252.
 Myslenice m. v Polště 1174.
 Myška ze Hrádku Václ. 664.
 z Myšlína Čeněk 1002, Vikér 1002.
 Mýto Vysoké, kr. m. 7, věnným 22, 28, 82, 353, 152, 357, 443, 899, 1030, 1201, 1234, 1257.

Mže, řeka 378.
 Nabáči 938.
 Náchod m. a hr. 798, 912, 913, 1035, 1071, 1270.
 z Náchoda Hynek 233.
 Náchodští 1061.
 Nákvasa Jan, kněz 774, 775.
 Namyslov, m. v Slez. 124, 271.
 Nanker, bisk. Vratisl. 178, 179.
 Napajedly, hr. na Mor. 413.
 Nápravníci 8.
 Národové čtyři na Pr. universitě 260.
 Narožník, konšel Plz. 1200.
 z Nasova Gerlák, arcib. Mohuč. 213, 214.
 Natternberg, hr. v Bavor. 334.
 Naumburk, m. v Duryňkách 1096.
 Naunburk v Slez. 124.
 Navara Mikul., písař kr. Václ. IV. 892.
 Navarov, hr. 460.
 z Navarry vojvoda 421.
 Náz Jan, doktor 585, 649, 678, 705.
 Nebovidy, ves u Kolína 950.
 Nečtiny, kr. hr. 153, 268, 1067.
 z Nečtin Vilém na Kornberce 1041.
 Nedakunice na Mor. 901.
 z Nedanic a Mečkova Jeník 1031, 1248, 1316.
 Neidštejn, v hor. Falci 295, 398, 442.
 z Neinperka, rak. pán 1059.
 z Někmeře Hynek 780.
 Němčí, m. v Slez. 124, 1082, 1099, 1101, 1121, 1124, 1209, 1214.
 Němci opustili univers. Praž. 580—582.
 Němec Petr ze Žatče, kněz Siročů 1149, 1151, 1156.
 Německá léna české koruny 442.
 Německých rytířův řád 167, 602, 887.
 z Nemyšle rytíři 5.
 Nenačovice 376.
 Neplach, opat Opatovický, kronikář 299, 414.
 Nepolomice v Pol. 845.
 Nepomucký klášter zkažen 796, 838.
 z Nepomuka v. z Pomuka.
 Něpr z Roupova, arcibiskupův hofmistr 493, 494.
 Neratovice, ves 472.
 Netolice m. 352, 737.
 Neumark v. Středa.
 Neustadt v horní Falci 295, 442, 644.
 z Nežetic Adam, kanovn. Praž. 572.
 Nider Jan, převor. dominik. kláš. v Basileji 1136, 1142, 1158.
 Niklásek, sudí Nov. m. Praž. 740.
 Nikopolis m. v Bulharsku, bitva 525.
 Nisa, m. v Slez. 179, 194, 441, bitva 1076, 1077.
 Nitenov v hor. Falci 1078.
 Nitra, m. v Uhř. 1133.
 Nördlingen m. ve Švábsích 1150.
 Normberk, Hř. m. 59, 139, 240, 241, 296, 301, 302, 314, kost. p. Marie 315, 322, 335, 348, kost. sv. Sebalda 349, 351, 353, 368, 388, 427, 445, 470, 644, sněm 975, 1097, 1103, sněm 1107, 1116, 1127, 1129, 1149, 1173.

Normberští 1097, 1123.
 z Nostic rytíři 5.
 Nová Cella kláš. v Luž. 388, 1060.
 Novara m. v Ital. 132.
 Nové Hrady, m. (Gratzen) 817, 1034.
 Nové Město v Uhř. 1076.
 Novogrodek na Litvě 1174.
 Nový hrad (Wenzelstein) u Kunratic 696, 733, 741, 769, 771, 811, 814, 853, 859, zkažen 883.
 Nový hrad v Dalmacii 476.
 z Nových Hradův Smil 3.
 Noyon, m. ve Franc. 421.
 Nuselské údolí 850, 854.
 Nussdorf v. v dol. Rak. 1078.
 Nymburk, kr. m. 7, 30, 47, 49, 56, 352, 852, 860, 861, 880, 892, 893, 1001, 1003, 1029, 1052, 1201, 1213, 1221, 1234.
 z Nymburka Vavřinec, mistr 888, Jan, měšť. 1123.
 Nýrsko 1122.
 Obec velická Pražská 870.
 Obilní sýpky 267.
 Obora, ves u Varův 389.
 Obořiště tvrz 1034.
 Obrovec Petr, ryt. 811.
 Obruč a kladivko, znamení bratrstva 463.
 Ocas ze Zásady Ješek 464.
 z Očedělic Ojř, ryt. 931.
 Očko z Vlašimi v. Jan Očko.
 Odolen, hlídač 863.
 Oertl Jan, purkm. Praž. 632, 633.
 z Oettinku Ludvík hr. 310, jiný 1150.
 Ohništko ze Smidar Jan 1040.
 Ohře, řeka 389.
 Ojvín, Mojvín, klášter a hrad 379, 838, 896, 1093.
 Okoř, hrad 887.
 z Okoře Mikuláš Rokycanský, Praž. měšť. 559, 607.
 Olava m. v Slez. 124, 1082.
 Olbram, měšť. Praž. 22, 26, 28, 33, 36, 38, 39, 48, 55, 57, 73.
 Olbramovic 6, 25, 38, 99, Olbramovic Menharti 56, Volfín 56, ze Škvorce Olbram, arcibisk. Praž. 446, 524, 537, 539, 541, 543, † 554, ze Škvorce Olbram, měšť. Praž. 446.
 z Olbramovic Kuneš, purkm. Karlšteinský 606.
 Oldřich hrabě Celský 1226, 1235, knížetem 1252, 1272, 1273.
 Olen, opat Kladrubský 492, 500.
 Olešnice m. v Slez. 124, 1138.
 Olešnické knížetství 124, 252, 441.
 Olešnický Zbyhněv, bisk. Krakovský 603, 914, 933, 1033, 1105, 1139.
 Olgerd, veliký kníže Litevský 336, 477.
 Oliva, klášter u Gdanska 1186.
 Olivetská hora v Litomyšli 204, 780.
 Olomouc na Mor. 7, 69, 117, 178, 194, 279, 412, 703, 753, 896, 900, 901, 964, 1005, 1125, hl. chrám sv. Václ. 450, 529, hrad 153.
 Olomoučtí 1270.

Olomoucký biskup hrabětem král. české kaple 368.
Olomoucké biskupství léno české koruny 251, 438.
z Ondřejova Jan řeč. Šindel, mistr 590.
Opatovice, klášter, poklad 342, 433, 702, 880, 887, zkažen 893.
Opava m. 119, 208, 1132.
Opavské knížetství 69, 251, 438.
Opočno, ves 29.
Opočno hr. a m. 1030.
z Opočna a Dobrušky Štěpán 527, 528.
z Opočna a z Heřmanova Městce (Městecský) Jan 702, 785, 789, 881, 899, 103, 944, 991, 998, 1000, 1030, 1072, 1074, 1077, 1080, 1084, 1089, 1100 † 1101, 1117, 1296.
Opolské knížetství 119, 252, 441.
Oreb, vrch u Třebechovic 754, 796.
Orebité, Orebití 797, 812, 817, 880, 892, 893, 1028.
Orechov v Uhř. 1075.
Orel dvojhavý v erbu Římské říše.
Orléanská panna 1087, 1088.
Orlík, hrad 378, 491, 460, 607, 1067.
Orság Michal, uher. pán 1266, 1272, 1278.
Orsini Jordan, kardinál 705.
Osek, hrad 1046, 1121, 1124.
Osek, klášter zkažen 924.
z Oseka Boreš 1202, ostatně v. z Riesenburka.
Oschatz v. Ožice.
Oskobrhý 861.
Osoblaha na Mor. 438, 1004, 1076.
Ostaš, hora u Police 913.
Ostatky svaté 296, 298, 299, 302, 315, 423, 425.
Ostrava Polská m. 1076.
z Ostředka Bořita, panoše 704.
Ostříhom, m. v Uhř. 1101.
Ostroh, m. v Luž. 1060, ostatně v. Ostrov.
Ostromeč, hrad 1028, 1215.
z Ostrorohu Sudivoj, kastellan Poznaň. 1185.
Ostrov (Schlackenwerth) m. 1278.
Ostrov, Ostroh, m. na Moravě 940, 965.
Ostrovský klášter sv. Jana Křt. Benediktinův 814.
Ostrovský klášter P. Marie Augustiánův 102.
Osvětimské knížetství 119, 252, 441.
Oštěp, zbraň 1020.
Ota, vojv. Rakouský 114, 121, 138, 139, 157, 158, 163.
Ota, vojv. Bavorský 26, 38, 1064.
Ota, markhr. Braniborský 300, 353, 355, 359, 367, 375, 380, 395, 397, 398, 406, 409, 411, 435.
Ota, vojv. Brunšvický 309.
Ota, arcibisk. Magdeb. 270.
Ota, arcibisk. Trevířský 1064, 1066.
Otava, řeka 378.
Ottendorf v Sasích 200.

Otmochov, Otmuchov, m. v Slez. 441, 1076, 1101, 1110, 1214.
Ourschaps, klášter ve Franc. 227.
Ovenec Přední u Prahy 542, 703, 810.
Ovenecká obora 99.
Oxfordská universita 445.
z Ozora Pípa Špan z Florencie, vůdce 807, 940, 947, 951, 1278.
Ožice (Mladá), Vožice, hrad a mstčko. 607, 789, 1036, 1037.
Ožický mír 1036.
Ožice (Oschatz) m. v Sasích 1094.
Paběnice, Pabianice v Polště 1138.
z Paběnic rytíři 5.
Pac de Bononia, legát 612.
Pačkov, m. v Slez. 1076.
z Padařova Filip, hejtm. Tábor. 1099, 1215, 1279, 1315, Mikuláš, hejtm. Tábor. 1089, 1197, 1209, 1314.
Padova, m. v Ital. 303, 308.
Palcát 1020.
z Pálče Štěpán, mistr 534, 569, 571, 614, 622—625, 631, 632, 634, 642, 649, 652, 653, 658, 671, 678, 679, 682, 705, 706, 1284.
z Palomar Jan, arcijahen Barzellonský, soudce papežovy síně, legát Basilejský 1114, 1148, 1152, 1154, 1165, 1167, 1169, 1177, 1179, 1180, 1181, 1188, 1189, 1192—1194, 1210, 1217, 1223, 1225, 1230, 1243, 1251.
Pancéřové ze Smojna 5, Fridman 67, Jan 316.
sv. Pankrác, ves před Vyšehr. 849, 851—854, 856, 859.
Panna, hrad v Litom. 990.
Panoši 5.
z Panovic Olbrám, purkhr. Kladský 207.
Papoušek Jan ze Soběslavi, mistr 1193, 1260.
z Pappenheimu Haupt, říš. maršálek 692.
Pardubice, Pordubice, m. a hr. 197, 1052.
z Pardubic, Pordubic pánové 5, Arnošt arcibisk. v. Arnošt—Bohuš 315.
z Pardubic a Rychenburka Arnošt Smil Flaška 798—800, 881, 900, 910, 1029, Jan Smil Flaška, básník 518, 523, 541, 550, † 554, 744.
Pardubičky 899.
Pardus z Hrádku později z Vratkova 1174, 1182, 1184, 1248, 1270, 1271, 1317.
Parchym v Meklenb. 415.
Paříž 113, 117, 121, 133, 138, 139, 157, 181, 215, 216, 421, 511, universita 445.
Parkštejn, hr. v hor. Falci 162, 297, 335, 442.
Parléř Petr z Gmuntu Švábského, stavitel 296, 333, 377, 378, 406, 413, 473, 489, 610, 746, Jindřich z Polska, stavitel 296, Jan, stavitel 610.
Parma, m. v Ital. 132, 133, 135, 136, 141.
Parmese, hrad v Ital. 172.

Parsperger Fridrich, kapit. děkan Řezenský 1142, 1169.
Pasov, m. 139, 256, 717, 727.
Patrimonialních soudův počátek 269.
Pavel, bisk. Olom. v. z Miličina.
Pavel Medvěd, opat Slovanský 238, 759.
Pavel, farář u sv. Jiljí v Pr. 1222, 1260.
Pavel Dětrichovic, měšť. Praž. 1217, 1222, 1223.
Pavéza, pavézníci 1020, 1021.
Pavia, m. v Ital. 132, 135, 140—142, 307, 999.
Pavlík z Lidic, měšť. Praž. 34, 38, 911.
z Pavlovic Kunáč 222.
Payne Petr, mistr Oxfordský a Pražský 841, 872, 880, 937, 954, 962, 989, 1054, 1057, 1084, 1091, 1092, 1104, 1111, 1149, 1151, 1154, 1159, 1161, 1167, 1177, 1212, 1217, 1245, 1246, 1257, 1260, 1290.
Pecka, hrad 1146.
Pegnice v hor. Falci 295, 442.
Pelhřimov m. 340, 894.
z Pelhřimova Mikuláš, vikář bisk. Litomyšl. 299, Mikuláš řeč. Biskuppec, kn. Tábor. 878, 989, 890, 1092, 1111, 1142, 1149, 1151, 1160, 1167, 1177, 1218, 1244, 1245, 1289.
Pelplín, klášter v Prusích 1186.
Penčlín v Meklenb. 415.
Pernek, mstčko. v Rak. 1132.
Perno, m. v Míšeňsku 290, 291, 359, 527, 1094.
z Pernšteina Filip 4, Vilém 605, 699, Bavor 1049, Jan 1094.
Perugia, m. v Ital. 292.
Peschiera (Peskiera), m. v Ital. 142.
Pešček Zahradník, hejtm. Sirotkův 1093, † 1204.
Pešina z Čechorodu Tomáš 433.
Pětipeský Bedřich 222.
Petr, král Aragonský 180.
Petr, král Cyperský 354.
Petr, kastellan Sandomirský 210.
Petr od sv. Anděla, kardinál 627.
Petr II. přímim Bradavice (také z Lomnice), bisk. Olom. 2. 70. † 84.
Petr III. přímim Jelito, bisk. Litomyšlský 382, arcibiskup Magdeburský 399, biskup Olomoucký 451, † 478.
Petr Aspelt č. Aichspalter v. Aichspalter.
Petr, bisk. Ostienský 304, 308.
Petr, bisk. Florent., legát 354, 355.
Petr, bisk. Augsburský 1163.
Petr ze Žitavy, opat Zbraslavský, kronikář 44, 84, 87, 113, 129, 144, † 180.
Petr, opat od sv. Ambrože v Praze 658.
Petr farář Batelovský 1230.
Petr, farář Ledecký 806.
Petr mistr, Dominikán od sv. Klimenta 652, 653, 658.
Petr přímim Špička, kněz 811.

Petr Veliký, kněz Tábořský 720.
Petr č. Petřík, stavitel 610.
Petr z Gmuntu v. Parléř.
Petrarka František, ital. básník 213.
284, 287, 292, 302 304, 306, 308.
v Praze 325, 335, 350, 437.
Petrovice, ves u Náchoda 931.
z Petrovic v. Carda.
Petršpurk, hrad 978.
Pezínek, kr. m. v Uhř. 1075.
Pflug v. z Rabšteina.
Piacenza m. v Ital. 307.
Pietra santa v Ital. 314.
Pichel, purkmistr Litoměř. 814.
Pikhartství 889, 890.
Pileus hrabě de Prato, kardinál-legát
445, 452, 455.
de Pino Jindř., prokurátor sboru
Kostnického 634.
Pinta, bratr Tábořský 788.
Pípa v. z Ozora.
Pirkenštejn, tvrz u Kut. Hory 27.
Pirknar Bertold z Pirkenšteina 7,
27, 73.
z Pirkšteina v. Ptáček.
Pisa, m. v Ital. 307, 308, 312. vzbou-
ření 313, 334, cír. sbor 573, 575,
585, 636.
Písek, kr. m. 7, 8, 155, hrad 268,
352, 509, 737, 744, 753, 776, 784,
846, 970, 971, 973, 1034, sjezd obcí
Tábořských 1040, 1041, 1140, 1201,
1209, 1213, 1234.
Písecký kraj 270.
Písečtí 805, 1042, 1089.
z Písku Petr, mincmistr 527.
Píseň válečná Tábořův 1017.
z Pistného Mik. v. z Husi.
Pistoriové v Lukce 140.
Pistorius Šimon 141.
Pišťala, stěha 1021.
Pizzighetone, m. v Ital. 140.
Plačice, ves u Hradce Kr. 1248.
Plaisance ve Franc. 426.
Planá m. v Plz. 1066.
Plankenberk, hr. na Mor. 413.
Plassenburk ve Frankonii 1096.
Plavba na řekách zvelebona 266.
z Plavna Rúsové 5, Jindřich mladší
Rús na Kynžvartě 724, 849, 942,
978, 1041, 1068, 1096, 1116, 1301.
Plavno, m. ve Fojtlandě 1096, v Me-
klenbursku 415.
Plech v hor. Falci 295, 442.
Pleskov Jakub, purkm. Lübecký 411.
Pleše, ves 938.
Plock m. v Polště 124.
Plocké knížetství 252, 290, 294, 325.
Pluh z Rabšteina v. z Rabšteina.
Plzeň, kr. m. 7, kostel sv. Bartol.
12, hrad 268, 352, 737, 753, 757,
766, 773, 776, 778—781, 783, 784,
838, 882, 884. oblež. 885, 941,
978, 997, 1006, 1041, 1067, oblež.
1070, 1117, 1118, oblež. 1182, 1187,
1191, 1194, znak města 1200, nový
svatek 1201.
Plzeňský Jan, purkm. Praž. 759.
Plzeňský kraj 270, 885.

z Plzně Prokop, mistr 596, 638, 872,
876, 918, 921, 929, 937, 962, 1054,
1056, 1179, 1180, 1187, 1193, 1216,
1217, 1259, 1260, 1262—1264, 1285.
Plzeňští 1070, 1180.
Počernice Horní 376.
Podbrdský kraj 1006.
Poděbrady, hr. a m. 4, 81, 292, 553,
861, 1001, 1051, 1052.
Poděbradská cůda 143.
z Poděbrad pánové (původní rod) 4.
z Poděbrad a Kunštátu Boček 504,
Hynek 860, 874, 880, 892, 990,
903, 909, 1001, 1029, 1046, 1049,
1051, † 1052, 1305, Viktorin Bo-
ček 849, 859, 860, 869, 873, 874,
880, 892, 903, 909, 919, 947, 990,
1001, 1011, 1012, 1029, 1046, 1049,
† 1052, 1304, Jan Boček 903, Jirí
1202, 1217.
Poděhůsy, hrad 554.
Podivín m. na Mor. 30, 114, 138,
1043.
Podlažice, kláš. 817, zkažen 899.
Podol, pod Vyšehr. 851.
Podolšany 887.
Podstavek Híhal, hejtm. Tá. 1028.
z Podviní Mikuláš, purkm. Nov. m.
Praž. 740.
Poggio Bracciolini Jan Frant., se-
kretář papežský 707, 715.
Pohořelice m. na Mor. 30, 72, 933,
1125.
z Pojetu Bertrand, kard.-legát 133.
Poláci 602, 914, 963, 982, 1003, 1057,
1102, 1140.
Polák Petr, husitský hejtm. v Němci
1175, 1214.
z Polenska Hanuš, fojt Lužický 807,
809, 815, 1077, 1081, 1093, 1121,
1309.
Police mstčko. v Hradecku 544, 810,
912.
Políčka, kr. m. 7, věnným městem
22, 28, 352, 357, 443, 900, 941,
1234, 1257.
Polický dekanát 205.
Polský národ na Praž. universitě 260.
z Pomuka, Nepomuka Jan, kanovn.
a arcib. vikář 491—494, † 494, 496.
Pontan z Breitenberka Bertold 433.
Poplínův Ebruš, měšť. Praž. 50, 56.
Popovice u Postupic 873.
Pořádky řemeslnických cechův 263.
Pordubice v. Pardubice.
z Porešína Valkoun 222.
Poříčí nad Sázavou, bitva 809.
Posilci 1021.
Postoloprty, kláš. zkažen 811.
z Postupic Kostka Vilém, rytíř 885,
934, 953, 964, 976—978, 986, 1072,
1091, 1094, 1098, 1104, 1110, 1112,
1145, 1149, 1152, 1162, 1164, 1168—
1170, 1172, 1174, 1196, 1202, 1211,
1217, 1218, 1225, 1235, † 1248,
1310.
Potštejn, Pottenstein, hrad v Hra-
decku 175, 178, 537, 563, 1146
z Potšteina pánové 73, Mikuláš na

Žampachu 74, 174, 177, † 178,
Procek 74, Petr na Žampachu 597,
Mikuláš 699, Bavor 699, Vilém
699, 1011.
Povodeň v Praze 380, 1140.
Poznaň, m. v Polště 138.
Praha 37, odporuje kr. Janovi 100,
zvelebovatí se počala 144, 145,
dlaždění 147, hluchost její za Václ.
IV. 455, od Křižákův oblehnuta
820—837, 867, spojení obce Staro-
a Novoměst. 916, od Žižky zahro-
žená 1006—1009, 1033, 1175, 1201.
Královský hrad 8, od Karla
přestavěn 153, 233, 268, 391, 746,
792, 801, 813, 815, 816, 820, 861,
od Husitův opanován 907, 908,
969, 1124, bílá věž 550, chrám sv.
Víta, nadání na novou stavbu 188.
založení nové stavby 203, 204, 259,
293, 296, 303, 348, 352, 364, 367,
378, 381, 396, 405, 431, 449, 473,
489, 499, 836, 843, 1241, nově vy-
svěcen 1256, 1277, stará kaple sv.
Václava 212, 283, nová kaple sv.
Václ. 377, 381, 742, starý hrob
sv. Václ. 165, 188, nový hrob sv.
Václ. 377, 837, hrob sv. Vojtěcha
196, 489, 610, 613, 619, královská
hrobka 433, hrob Podivenův 381,
věž chrámová 610, 613, 719, mo-
saika nad portálem 381, 391, chrám
a klášter sv. Jirí 105, 352, 836,
908, kaple Věch Svatých 193,
376, socha sv. Jirí 406.
Hradčany 48, 147, 801, 815,
Pohořelec 813—816, Strahovský
klášter 352, 765, 801, 813, 817.
Malá strana 146. Nové město
pod hradem 245, menšího města
rozšíření 287, 771, od Žižky do-
byta 771, vypálena 801, 802, há-
dání na spáleném rynku 831, ob-
novena 1092, ostrov Kampa 491,
kus Újezda pojat v město 287, zeď
na Petříně 347, Újezdská brána
237, Písečná brána 190, předměstí
na Písku 190, 821, farní kost. sv.
Mikuláše 363, 802, kost. sv. Vá-
clava 772, Johanité s kost. p. Marie
431, 493, 500, 801, 1258, kláš. a
kost. sv. Tomáše 259, 765, 771,
801, 982, arcibiskupský dvůr 146,
196, 381, 391, 765, 771, 772, arcib.
bisk. zahrada 821, Saský dům 274,
765, 771, 802, 853, 859, Kartusian-
ský kláš. na Újezdě (nyní na Smí-
chově) 187, 471, 750—753, 827.
Most Juditin probořen 189, 297,
Karlův most založen 332, 380,
mostní věže Malostranské 36, 38,
39, 48, 802, 853.
Staré (Větší) město, hlava krá-
lovství 242, počalo se Starým zvrátí
245, 1234, velké náměstí 146, 1124,
1236, nové tržiště u sv. Havla 146,
236, zdi Star. měst. 381, sv. Mar-
tinská brána 244, v Tandlerích
467, kotce 146, 467, velký oheň

r. 1316, 84, kost. sv. Mikoláše 156, 512, 513, 731, 917, 936, kost. panny Marie před Týnem 360, 613, 619, 917, 1240, kost. u sv. Michala 660, 758, 829, 1241, fara u sv. Mich. 535, 936, kost. p. Marie na Louži 156, 630, 753, kost. u sv. Jiljí 196, 363, 365, 393, 400, kost. sv. Havla 342, 360, 467, 624, kost. sv. Martina ve zdi 660, kost. sv. Ondřeje 168, kost. sv. Benedikta 729, kost. a klášť. u sv. Ducha 274, 842, 869, klášť. a špitál křižovníkův a červ. hvězdou 36, 38, 39, 57, 61, 62, kost. a klášť. u sv. Jakuba 91, 259, 430, 619, 842, 1258, re-fektář v klášteře u sv. Jak. 68, 168, 195, 204, 548, kost. a klášť. u sv. Klimenta 564, 841, 1258, re-fektář tamže 87, kost. a klášť. křižovníkův s červ. srdcem u sv. Kříže 821, 1258, komenda Tem-plářův s kost. sv. Vavřince ode-vzdána Dominikánkám od sv. Anny 73, 842, 908, kaple Betlemská 487, 488, 532, 596, 620, 622, 628, 935, kaple sv. Eliška 263, Zbra-slavský dům 58, dům inkvizitorův 92, Jerusalemský ústav Miličův 404, 405, Staroměst. radnice 175, 1252, Králův dvůr 149, 162, 458, 509, 1056, krále Václ. IV. dům v Dlouhé třídě 459, 510, universita 213, založena 252, 445, Praž. arcibiskup kancléřem univ. 253, uni-versita právnická 399, kolej Kar-lova, Karolín 375, nynější 467, 532, 614, 936, 961, 1085, 1091, 1111, 1189, 1236, knihovna v Ka-rolíně 390, kolej Věch Svatých 376, 532, kolej krále Václava 467, 532, kolej Česká 532, kolej Li-tevská 533, kolej sv. Bernarda 405, Týnská škola 259, dům u Stupartův 149, dům Hankův 1236, dům u Slona 1073, Staroměstské právo 195, 246.

Židé 163, Staro-nová škola 163. Nové město založeno 242, 1234, 1240, od Staroměstských opano-váno 1199, Podskalí 244, 815, Opa-tovice 244, Zderaz, 529, Podzde-razí č. Jircháře 244, Poříčí 244, Rybník č. Rybníček 244, na Písku před Havelskou branou 236, No-voměstský rynek, Dobytčí trh, nyní Karlovo náměstí 244, 245, 278, 284, 1113, ukazování svátosti 390, Koňský trh, sv. Václavské náměstí 278, Josefův plac 1091, Charva-tova ulička 961, Židovská zahrada 236, 244, Kateřinky 316, hradby Novoměstské založeny 245, brána Poříčská 246, 827, 1197, Horská brána 246, 1197, Svinská nyní Slepá brána 245, kost. sv. Jindři-cha 278, 289, kost. sv. Petra na Poříčí 244, 731, 917, kost. sv. Kli-menta na Poříčí 244, kost. sv. Mi-

chala v Opatovicích 244, 731, kost. sv. Vojtěcha v Jirchářích 244, 626, 660, kost. sv. Štěpána na Rybníčku 244, 278, 289, 934, hřbitov tamže 562, kost. sv. Jana Křt. na Bojišti 244, kost. sv. Apolináře 352, 731, 793, 797, kost. sv. Lazara 244, kost. sv. Václava na Zderaze 244, proboštství a chrám ss. Pet. a Pav. na Zderaze 244, 731, 841, chrám a Karmel. klášť. u p. Marie Sněžné 236, 278, 706, 729, 739, 889, 916, 934, 961, 962, 1091, zkažen 1197, 1199, Slovanský klášť. a chrám na Skalce, v Emausích 213, 237, 239, 278, 396, 430, 759, 793, 812, 982, 1241, kost. ss. Kosmy a Da-miana 238, Benediktinský chrám a klášť. u sv. Ambrože 316, 729, 758, 809, 875, klášť. a kost. Later. Augustianův na Karlově 289, 298, 419, kost. a klášť. u sv. Kateřiny 315, 380, 812, kost. a klášť. Ser-vitův na Trávníčku 347, 793, 849, 1258, kaple Božího Těla 284, 464, 499, 533, Novoměstská radnice 1136, 1199, krále Václava IV. sídlo na Zderaze 457, 510, dům u Černé Růže 532, 571.

Prachatic m. 533, 847, 861, 970, 973, 986, 1041, 1201, 1213, 1234. z Prachatic Křišťan, mistr 534, 599, 631, 632, 634, 659, 721, 759, 872, 916, 617, 936, 962, 1054, 1056, 1193, 1217, 1241, administrátorem arcibisk. 1261, 1285.

Pracheň, hrad 337. Pracheňský kraj 270. Pražák Matěj, měšť. z Hradce Král. 911.

Pražané 176, 775, 776, 809, 883 — 885, 923, 1063, 1064, 1075, 1078, 1130, 1182, Staroměstští 177, 1090, Novoměstští 1089, 1090, 1099, 1112, 1133, 1236.

Pražka, dělo 974, 979. Pražské čtyry články 830. Pražské vojsko 805, 891, 897. Předlice, ves v Litom. bitva 1046, 1049, 1060.

Předslav z Pogoelce, bisk. Vratisl. 194, 233, 271. Přelouč mstěko. 880, 881. Přemysl Otakar I. král Český 405. Přemysl Otakar II., král Český 406. Přemysl Otakar, syn kr. Jana Lux. 94, † 103.

Přemysl, Přemek, kníže Opavský 379, 380, 438, 940, 989, 1077, 1132. Přemysl, Přemek, kníže Těšínský 332, 355, 395, Bytomský 441, 452, 459, 509.

Přemysl, Přemek, kníže Hlohovský 124, † 137. Přenclov, m. v Branib. 410, 411. Přerov, m. na Mor. 7, 413, 990, 1121. Přespurk, m. v Uhř. 350, 353, 551, 610, 939, 1075, 1083, 1084, 1215, 1256, 1275.

Přibbenice Velká a Malá, hradové 508, 817, 862—867, 883, 891, 923, 972, rozboření 1247.

Přibislav m. 1011, 1012. Přibislav, kap. děk. Praž. 464. z Přibislavy Čeněk 881. hl. Přibislavy hrob 381.

Příbram m. 340, 365, 894, 1200. z Příbrami Jan, mistr 512, 638, 832, 872, 890, 911, 918, 919, 922, 929, 930, 937, 962, 989, 1026, 1054, 1056, 1091, 1092, 1111, 1189, 1192, 1193, 1208, 1210, 1222, farářem u sv. Jiljí 1260, 1262—1264, 1285. Přimda, hrad 85, 268, 295, 724, 884, 1067.

Prizrendský biskup Heřman 84. sv. Prokopa evangelium 238.

Prokop, syn Jana Jindř., markhr. Moravský 409, 412, 413, 438, 452, 459, 476, 478—480, 484, 489, 500, 504, 507, 523, 526, 529, 530, 538, 540, 542, 544, 546, 549—551, 559, † 564.

Prokop Holý čili Velký, kn. a vůdce Tábořský 988, 1028, 1043, 1044, 1046, 1051, 1053, 1059, 1064, 1060, 1073, 1075, 1077, 1080, 1084—1087, 1091, 1092, 1094, 1096, 1098, 1100, 1101, 1104, 1109—1111, 1117, 1118, 1124, 1131, 1132, 1134, 1136—1138, 1142—1145, 1149, 1151—1154, 1156—1160, 1163, 1164, 1167, 1168, 1170, 1171, 1177, 1179, 1180, 1182, 1184, 1188—1191, 1196, 1197, 1199, 1201, † 1204—1206, 1279, 1292.

Prokop Malý č. Prokůpek, kn. a hejtm. Sirotkův 1012, 1028, 1044, 1059, 1075, 1081, 1093, 1099, 1120, 1133, 1195, 1199, † 1204, 1293.

Prokop, kn. Tábořský 890. Prokop jednooký, kněz Tábor. 927, 928.

Prokop Oholený, kn. Tab. 928. Prokop, farář Maletický 875.

Prosinkové 5. Prostředek Martin, kn. 1249, 1265, 1266, 1268.

Protiva z Nové vsi Jan, kněz 488, 649.

Protivin, král. hrad 268. Prousnice v Slez. 1138.

Prudník m. v Slez. 1076. Prusy 205, Prušané 166.

Průmysl 13. Psáře, ves pod Vyšehr. 244, 850.

Pšenička, kn. Tab. 720. Ptáček z Pirkšteina Ješek 358, Jan na Ratajích 766, Hynce 1196, 1199, 1202, 1215, 1217, 1220, 1222, 1223, 1235, 1239—1241, 1246, 1265, 1266, 1305.

Puchala Dobeslav. pol. pan, Husita 1077, 1099, 1104.

z Puchheimu v. z Buchheimu. Puchník Mikuláš, kan. a official, potom

Rejstřík knihy druhé.

volený arcibisk. Praž. 491, 493, 494, † 554.
Pálhák, střelba 1021.
Pulkava Příbš z Hradenína, kronikář 414.
Purkarec 337.
Purkart, purkhr. Magdeburský 309, 332.
Pušovice 7, 25, 73, Peregrin 7, 28, 33, 36, 74, Jindřich z Cach 988.
Pušky první v Čechách 473.
z Pušperka Bolechovec Sigm. 981.
Pytel, soukeník Ústský 720.
z Querfurtu Proce 1050.
Quintin Saint-, m. ve Franc. 420.
Rabí, hrad dobyt 796, podruhé dobyt 923.
z Rabšteina Pluhové č. Pflugové 5.
Albrecht 642, Hyncík 460, 463, 499, 526, 531, jiný 1184, Oldřich 115, 143.
Racek, opat Kladrubský 492.
Račice, hrad na Mor. 70.
Račínský Vyšek, pol. rytíř 915, 1266, 1268, 1311.
Radeberk v Sasích 200.
Radecký z Radce Václ., kanovník Praž. 473, 489.
z Radešína Předbor 982.
Radešov nad Ohří 59.
Radíč 766.
Radkov m. v Kladště 1030—1033.
z Radkovic Lídeř, Praž. měst. 911.
Radyně, kr. hrad 724, 1067, 1118.
Rajhrad, kláš. na Mor. 69.
Rakousy 163, falešná listina o vojvodách 308, 1038, 1078, 1083, 1132, 1134, 1173.
Rakovnický Jan, hejtm. Kouřimský 1091.
Ranconis de Ericino Albert, kanov. Praž. 363, 433, 472, 511, 512, 745.
Raspanti 312, 313.
Ratibor, m. v Slez. 934.
Ratiborské knížetství 441.
Reček z Ledec Jan, purkm. Star. m. Praž. 1239.
Řečice Červená č. Biskupská 340, 365, 894, 1132.
Řečice Kardašova 938.
z Řečice Jiří, Jíra, seděním na Klucích, hejtm. Sirotkův 1091, 1097, 1149, 1151.
Reggio, m. v horn. Ital. 132, 140.
Rehbock, mlynář, Lži-Valdemar 280.
Řehoř XI. papež 395, 396, 417, † 428.
Řehoř XII. papež 566, 571, 573, 574, 585, 586, 601, 606, 612, 661, 725.
Řehoř, Žižkův ujec 1013, 1017.
z Rechberka Schildhard švábský ryt. 241.
Reicheneck v horn. Falci 442.
Reichenstein v horn. Falci 442.
Rejčka v. Alžběta král. Hradecká.
z Reinšteina Jan Kardinál, mistr 643, 650, 652, 653, 721, 872, 880, 937, 955, 962, 989, 1286.
Rektor university 259.

Remes (Rheims), m. ve Franc. 134, 530, 531.
Rense č. Rhense nad Rýnem, 200, 214, 417.
z Řepan Sigmunt, vládyka 889.
Řepický v. z Machovic.
Reteč (Rötzl), m. v Rak. 1038, 1039.
Reusské knížetství 442.
Rezek Petřík, Praž. měst. 957.
Režno, řiš. m. 109, 137, 159, 239, 300, 302, 314, 645, 1210, 1211.
Řezenské biskupství 371.
Říčany 873.
z Říčan Oldřich 4. Jaroš 309. Diviš 873, 875 a z Popovic Vácha ryt. 1049. Chval 1270.
Riesenberk, hrad v Plz. 1122.
z Riesenberka Sviňovský Děpold 309.
Břeněk na Skále 353, 504, 536, 551, 563, 766, 780, 786, † 787.
796, 1306, a ze Skály Vilém 1006, 1034, 1041, 1069, 1070, 1084, 1200.
a z Rabí Jan 796, 1003, 1011, 1084, 1203, a z Dolan Pertolt 1200.
z Riesenburka č. Oseka, Liček 222.
Rubín 642, Tista 724, Boreš starší 724, Boreš mladší na Bečově 504, 523, 528, 724, 1043, Aleš Vrešťovský, hejt. v Hradci Král. 817, 818, 880, zeměsprávcem 1190, 1191, 1195, 1196, 1199, 1202, 1208, 1209, 1214, 1215, 1217, 1225, 1226, 1233, 1234, nejv. písařem 1239, 1305.
Richard II. král. Angl. 452.
Richard, lékař 92.
Richardka Švédská, manž. Jana, kníž. Zhořelického 484.
Řím 309, 310, špitál pro Čechy 384, 400.
Říp, vrch 471.
Řítka z Bezdědic Jan. hejt. Domažlický 1184.
Robert, král Neapolský 136, 140.
Roger v. z Rosieru.
Roháč v. z Dubé.
Rohle Václ. mistr 514.
Rohovlad Jiří, farář Nymb. 1029.
Rohozec 480, 481.
Rokycany, m. 340, 365, 885, 894, 941, 1055, 1147.
Rokycanští 757.
z Rokycan, měšťanský rod Praž. 6.
Menhart 56, 99, Václav 183, Mikuláš 274, Šimon, mistr 721, Kristina, manž. Kazimíra, krále Polského 325.
z Rokycan Jan, Rokycana 872, 961, 962, 989, 1008, 1054, 1056, 1073, 1075, 1090—1092, 1111, 1142, 1149, 1151, 1155, 1156, 1159, 1161, 1162, 1164, 1165, 1167—1169, 1172, 1177, 1178, 1188, 1192, 1208, 1210, 1217, 1218, zvolen za arcibisk. 1222, 1223, 1225, 1226, 1228, 1230—1232, 1235, 1240—1243, 1246, 1251, 1257—1261, uprchl z Prahy 1262, 1290.
Ronov, městečko pod Lichtenburkem 1257.
Ronov, hrad u Přibislavi 1011, 1012.

z Ronova Hlaváč 639.
Rosenberk v horn. Falci 295, 398, 442.
Rosenberk, hr. a městečko 817.
z Rosenberka pánové 292, 324, Jindřich, syn Voka 3. 11, 16, 31, 222.
Petr 3, 82, 83, 85, 86, 88, 100, 101, 123, 180, 194, 212, 428, 744.
Petr, prob. n. Věch Svatých 379, 384, Jan 379, 384, 428, Oldřich 379, 384, 428, Jošt 233, 324, 979.
Jindřich 503, 505, 506, 508, 518, 519 nejv. purkhrabím 523, 525, 537, 539, 543, 551, 559, 695, Oldřich 722, 723, 771, 789, 794, 816, 817, 846, 847, 849, 862, 865, 867, 903, 910, 919, 943, 966, 972, 997, 1003, 1011, 1025, 1039, 1042, 1053, 1080, 1084, 1089, 1135, 1190, 1191, 1194, 1202, 1208, 1209, 1214, 1215, 1217, 1220, 1241, 1245, 1246, 1273, 1302.
z Rosenburka v. Mikuláš bisk. Olom.
z Rosieru Petr Roger, opat, potom kardinál, konečně co papež Kliment VI. (v. toho) 134, 181, 193.
Rossi-ové v Parmě 140.
Roth Bernard, Slezák 1110.
Rothenburk m. ve Svábích 241, 418.
Rotlův Jan, mincmister 427, 467.
Jošt, měst. Praž. 307.
Roudnice, Růdnice, hr. a m. 59, 151, 152, 190, 196, 286, 287, 340, 364, 365, 381, 449, 471, 491—493, 501, 502, 894, 895, 907, 923, 927, 1034, 1136.
Rouchovany, Růchovany na Mor. 117.
Roupov, hr. 1070.
z Roupova rytíři 5, Jan 1070.
z Rousínova Jan Hertvík 797, 987, 1081, 1089, 1090, 1217, 1253, 1270, 1311.
Rousové v. z Plavna.
Rouské knížetství 442.
z Rovného Lvík 1200.
z Roztok Jiří (Jíra) na Krakovci 460, 526, 536.
Rozvoda ze Stakor Jan, řeč. Rameš, 1056.
Rožmitál 340, 365, 894.
z Rožmitála Protiva 82, Jan 699, Zdeněk 699, Franc 911, Jan na Blatné 1011.
Rudhartovici č. Ruthartovici 7, 52.
Rudhartové bratři 133, Mikuláš 353.
Rudolf I. král Český, vojvoda Rakouský, 14, 16, 17 † 20, 406.
Rudolf IV., vojvoda Rak. 255, 294, 334, 336, 337, 344, 345, 347, 350, 351, 353, 355, 357, 358, 361, † 374.
Rudolf starší, vojvoda Saský 160, 214, 233, 240, 248, 270, 274, 293, 315, mladší 248, 270, 315, 375, 488, 607.
Rudolf z Košic 79.
Rudolfovici 79.
Ruprecht v hor. Falci 442.
Ruprecht, kníže Lehnický 441, 454, 555.

Ruprecht, kníže Slezský řádu Joha-
nitského 1077.
Ruprecht falckrabě Rýnský, vojvoda
Bavorský 59, 60, 136, 214, 241,
275, 280, 281, mladší 295, 337, 394,
starší 295, 297, 426, 483, řečený
Klem, protikrál Německý 508, 509,
529, 530, 531, 536, 540, 541, 543,
546, 550, 551, 564, 565, 570, †
601, 717.
Rús z Čimě 981.
Rús z Kovařovic Matěj 981.
Rusini č. Rusové 963, 1003, 1102.
Rvačka Mauric č. Mařík, mistr 588,
725.
Rybíky, m. v Slez. 1175.
Rychby, m. v Slez. 1076.
Rychenberg, hrad u Solnice 1029.
Rychenburk, hrad v Chrud. 900, 1029.
z Rychenburka v. z Pardubic.
Rychlice, dělo 974, 979.
Rychnov Nový 894.
Rytíř Jan, konšel Praž. 962.
Rytířský stav 5.
ze Rzávého Chval na Kostelci 460.
ze Saarbrücku hrabě 421.
Sádlo v. ze Smilkova.
Sadská městečko 352, 365.
Salava z Lípy Matěj 1061.
Salzburk 302.
Samostřil 1020.
Sandomeř v Pol. 159.
ze Saucerre hrabě 421.
Saský národ na universitě Pražské.
260.
Sázava řeka 951.
Sázava, klášter zkažen 893.
della Scala Brunorius 1235, 1272,
1278.
Schaffhausen ve Švýcarích 1150, 1173.
Schaumberk, hrad v Rak. 550, 551.
Schesslitz ve Frankonii 1096.
z Schönburka pánové 4, 442, Jindřich
93, Bedřich 200, 358, Heřman 200.
Schönbuská panství v Sasích 442.
Schönfeld ves u Přibislavi 1011, 1013.
Schorndorf ve Švábach, bitva 347.
Schörnstein hr. v hor. Falci 295.
ze Schwarzburka Guntýř, protikrál
275—277, Jindřich 310, 332.
Schwarzburské knížetství 442.
ze Sedčic rytíři 5.
Sedláci 8.
Sedlčany m. 737, 1036, 1199.
Sedlec, klášter 33, 46, 89, 540, 753,
zkažen 897, tvrz blíž Sezim. Ústí
782, 788.
ze Sedlce Zdimír 464.
ze Seeberka v. z Žeberka.
Seefeld, městečko v Rak. 255, 346.
Seiboth z Benešova 7.
ze Seidenberka Jeronym, doktor 585.
Selského lidu poddanost 524.
Selz v Elzasu 374.
Semovit, kníže Glivický 194.
Semovit, kníže Mazovský 474.
Sempach ve Švýcarích 488.
Seň, m. v Dalmácii 171, 475.
Senec v Uhř. 1075.

Senftenberk v. Žamberk.
Senice, m. v Uhř. 1075.
Senlis, m. ve Franc. 421.
ze Sepekova Petr, mistr 595, 1193.
Sezemice kláš. 899, městečko 1249.
Siegen nad Rýnem 202.
Siena, m. v Itálii 292, 308, 311, 312,
384, 386, církv. sbor 999.
Sigmunt svatý, král Burgundský, 372,
373, jeho tělo do Prahy 374, jeho
hrob u sv. Víta 382, 393.
Sigmunt Luxemburský, král Uherský
a Český, král Německý a císař
Římský 382, zasnouben s Marií
Uherskou 475, od Uhrův zajat 544,
vládařem v Čechách 548, Německým
králem 601, podruhé 607, koru-
nován v Miláně 1129, oloupen na
cestě 1176, korunován na císařství
v Římě 1176, dosedl na trůn če-
ský 1236, umřel 1274.
Sigmunt Korybutovič, kníže Litev-
ský, 934, 936, 963—966, 972, 974,
977, 982, 985, 990, 1004, 1010, 1011,
1027, 1045, 1046, 1049, 1051, 1053—
1056, 1071, 1073, 1098, 1099, 1103,
1104, 1113, 1117, 1139, 1140, †
1221, 1280.
Sigmunt, kníže Starodubský 1221.
Sigmunt, hejtm Pražský 1094.
Sigmunt, Strážnický kněz 940.
Sikloš v Uhř. 544.
Sinsheim 53.
Sion, hrad 1244, 1265—1267.
Sirotní 1012, 1027—1029, 1059, 1064,
1073, 1075, 1080, 1093, 1102, 1112,
1126, 1130, 1134, 1136—1138, 1140,
1200, přestali 1212.
Skála Libečský 664.
Skála, hrad u Přestě 536, 724.
Skalice Česká, městečko, bitva 1000.
Skalice, tvrz blíž Sázavy 553.
Skalice, klášter 334, 379, 893.
Skalice Uherská 727, 1075.
Slané, kr. m. 7, 778, 812, 814, 850,
887, 931, 1033, 1213, 1234.
Slanský kraj 270.
Slanští 805, 811.
ze Slavětína Albrecht 458.
ze Slavikovic Pavel 1227.
Slavkov, m. v Loketskú 1064, 1067.
Slavonice, m. na Mor. 7.
Slezáci 912, 944, 1071.
Slezsko 118, 178, poměr ku koruně
317, 388, 438, 933, 1076, 1138.
ze Slivna Baltazar 1077.
Slovan Matěj, kněz 949.
Slovanský jazyk schválen kurfürstům
326.
Slovanští mnichové v Praze 237.
Smidary 1001.
ze Smilkova Jan Sádlo na Kostelci
627, 718, 728, 776, 790, 911, 929,
stát 935, Jan mladší z Kostelce
1215.
Smiřický Jan ze Smiřic 888, 894,
997, 1001, 1034, 1046, 1049, 1072,
1073, 1117, 1136, 1196, 1217, 1223,
1253, 1308.

Smiřičtí, rod rytířský 5.
ze Smojna rytíři 5, Fridman Pancér
67, 86, Jan Pancér 316.
Smolař Matěj, měšť. Praž. 1056.
ze Smoleňska Jiří, ruský kníže 858.
ze Smržova a z Kostelce nad čern.
lesy Jan 858.
Soběslav m. 866, 867, 1214.
Soběslávek v. Jan Soběslav.
ze Soběšina Aleš Krk, ryt. 858.
Sobotka, hrad v Slez. 1076.
Sokol v. z Lamberka.
Soldin m. v Branib. 1137.
Soloturn m. ve Švýc. 368.
Soltov Konrád, rektor univer. 468.
Somma, řeka ve Francii 216.
Soudy patrimoniální 269.
ze Soutic rytíři 5, Cabelický Jan 1255.
Sova, kněz 1029.
Sova Martin, farár Velešínský 723.
Sovinský Pavel 1174.
Sparur Alexandr, arcijahen z Anglie
1169.
Spies v horn. Falci 442.
Spinola Heralt, pán Lucký 132.
Spišská stolice v Uhř. 1174.
Spremburg v. Grodek.
Spytek, kastelan Krakovský 210.
Spytihněv II., kn. Čes. 405.
Srša Jan jednooký, panoše 1033.
Srubnice, hrubá střelba 1021.
Stadice 342.
ze Stahrenberka, rak. pán 508.
Stará Ves, městečko ve Spiši 985.
Staré Hradky, m. v Sasích 1095.
Stenavské knížetství 124, 252.
Stendal m. v Branib. 210, 406.
Steurenstein v hor. Falci 442.
Stibor ze Stibořic, polský pán, vojv.
Sedmíhradský 544, 546, 607, 1278.
Stojkovič č. Stojkovič Jan z Du-
brovníka, gener. prokurátor řádu
Dominikánského 1106, 1107, 1113,
1148, 1152, 1154, 1163—1165, 1167.
Stokach, m. ve Švábach 1150.
Stokes Angličan 649.
Storch Petr z Cvikavy, mistr 649,
658.
Stoš, hejtm. Svidnický 1060, 1061.
ze Strakonice Bavor II. 19, Bavor
III. 4, Vilém 4.
Strahlenfels v horn. Falci 442.
Strahobor, opat Břevnovský 238.
Strachův dvůr u Hradce Kr., bitva
991.
Strassburk m. v Elzasích 240, 273,
368, 374.
Strausberg, m. v Braniboř. 406, 1138.
Stráž, městečko v Budějovsku 938.
ze Stráže Jan č. Ješek 3, Jan na
Dečíně 3, Vaněk (Václav) na De-
číně 3, Jan, hejtm. Moravský 27,
33, 35, 36, 47, 49, † 82.
Strážnice, m. na Mor. 940.
ze Strážnice Bedřich, kněz 901, 1045,
1104, 1174, 1182, 1213—1215, 1217,
1225, 1234, 1243, 1244, 1246—1248,
1270, 1293.

Středa (Neumarkt) m. v Slez. 893, 1076.
ze Středy Jan v. Jan bisk. Olom.
ze Středy Matiaš, bisk. Třeburský 299.
Střelba ohnivá, první v Čechách 473.
Střelce, m. v Slez. 1076.
Střelické knížetství 252.
Střelín m. v Slez. 1076. 1138.
Stříbro, kr. m. 7, 882, 884, 1053.
1067, 1068, 1182, 1195, 1234.
ze Stříbra Jakoubek, mistr, 512, 569,
571, 596, 659, 660, 680, 721, 725,
763, 872, 878, 890, 917, 918, 922,
937, 954, 962, 989, 1054, 1057, †
1091. 1287.
Střihom, m. v Slez. 1101.
Student Jan z Tachlovic 981.
Sudek 38.
Sudivoj, vojv. Kališský 544.
Sudlice, sudličníci 1020.
Sudlička, rytíř 175.
Sudoměř u Štěkne, bitva 787.
Sulgau ve Švábach 1150.
Suchý Čert 560, 561.
Suchdol, tvrz u Kut. Hory 552.
Sulek ze Hrádku, probošt Chotě-
šovský 565, 607.
ze Sulevic rytíři 5, Kunata 981.
Sulzbach, m. v horn. Falci 295, 300.
315, 324, 334, 336, 398, 442, 644,
664.
Supi Hora, hrad v Litom. 340, 496,
500, 894, 1048.
Sušice, kr. m. 352, 544, 970, 973,
1034, 1041, 1201, 1234.
Sušičtí 766, 1089, 1147.
Svanšín Abraham, polský posel 1112.
Svaté Pole, klášter 880.
Svatomír, opat Milevský 795, 862.
Svátosti den v Praze 283.
Světlá, kláš. a město v Rak. 1059.
Svidnice, m. v Slez. 207, 294, 388,
1138, 1214.
Svidnické knížetství 294, 325, 383,
387, 441, 489, 549.
Svidničtí 1100, 1175.
Svidrigajlo Boleslav, velký kníže Li-
teviský 1104, 1138, 1170, 1173, 1174,
1220.
ze Svinář Borivoj 452, 460, 526, Za-
chariáš 533.
Sviny Trhové, městečko 723, 847.
Svitavy, m. na Mor. 438, 718, 1031.
Svobodníci 7.
Svojanov, hrad 7, 268, 1257.
Svojsé v. ze Zahrádky.
ze Svojsína Zmrzlik Petr 607, 638,
695, 874, 876, 882, 898, † 899,
930, 1306. Petr mladší 1041, 1067,
1202, 1217, 1253, 1307, Jan 1041,
1094, 1095, 1097, 1147, 1307.
Sycov, m. v Slez. 124.
Šafranec Jan, bisk. Kujavský 1139.
Šesti mužův soud v Praze 194,
Šestiměstí v hor. Lužici 367, 442,
1274.
Šilink František, měšť. Praž. 1056.
Šimon z Dubrovníka, bisk. Trogirský
831.

Šimon od Bílého Lva, měšť. Praž.
880, 988, 1072.
Šindel Jan z Ondřejova, mistr 590.
Šintava, městečko v Uhř. 1075, 1099.
Škonek v. z Dubé.
ze Škvorče Olbram, arcibisk. Praž.
v. Olbramovici.
Šlik Kašpar, hrabě, říš. kancléř 1222,
1223, 1233, 1240, 1246, 1271, 1272,
1274, 1278.
Šmikouský ze Žďaru Jan 1089, 1100,
1133.
ze Šomburka v. ze Schönburka.
Šorc z Valu, panůše 938.
Špandava m. v Branib. 357.
Špička Petr, kn. 811.
Špilberg, Spilenberg, hrad Brněnský
89, 153, 412, 604, 936.
Špíra, m. v Porýnsku 53, 59, 240,
276, 277, 297.
Špitálsko, Špitálské pole u Prahy
827—829, 835, 1008, 1010.
Šprotava m. v Slez. 124.
Šrankové otec a syn 664.
Šrot Jeronym, měšť. Praž. 956, 961,
962, 965, 1056.
Štědrý, hrad u Žlutice 724.
Štěkeň v Pracheňstě 786.
ze Štěkně Jan, mistr 514, 570.
Štěhovice, tvrz 942.
Štěpán, vojvoda v dolních Bavořích
26, 45, 309, 334, 354, 383.
Štěpán mladší, voj. Bav. v Ingol-
štadtě 398, 510, 526.
Štěpán, kancléř arcibiskupův, doktor
a prof. práv 259.
Štěpán z Kolína v. z Kolína.
Štěpán, nejv. zem. pís. 428.
Štěpanov, městečko 430, 894.
Šternberk, hrad nad Sáz. 88.
Šternberk hr. a m. na Mor. 366, 450,
1100.
ze Šternberka Diviš 4, Zdislav 4, 88,
Štěpán 4, Jaroslav 160, 177, 233,
358, 428 z Veselí 699, 856, Zde-
něk 428, Štěpán 4, 233, Jiří na
Lukově 990, Albrecht, bisk. Lito-
myšlský, arcib. Magdb. v. Albrecht.
— ze Šternberka Holičtí 4, Aleš
789, 803, 821, 910, 911, 978, 982,
997, 1067, 1196, 1199, 1202, 1215,
1217, 1220, 1235, 129, 1240, 1246,
1272, 1298, Smil 699, 988, 1037,
1075, 1094, 1174. ze Šternberka
Konopištský Petr 291, 292, 642,
702, 766—768, 773, 774, 786, 806,
857, 1298.
Štětín v Pomořanech 353.
Štítari v Praze 262.
Štítná ze Štítného Aneška 516, 517,
Anna a Peltrata 515.
Štítné tvrz 514, 515.
Štítný ze Štítného Tomáš 399, 515—
517, 743, Jan 516, 517.
Štívnice (Schwedelsdorf) v Kladstě
1082.
Štos Jindřich, Slezák 858.
Štraboch Václ., měšť. Praž. 1056.

Štrubina (Straubing), m. v Bav. 180,
239.
Štuk Šimon, měšť. Praž. 65.
Štukovici 6.
Štvanice, Velké Benátky, ostrov 809.
Šumberský dekanát na Mor. 205.
Švábové 28, 29.
Šváb z Jikve Jan 981.
Šváb ze Švábenic Oldřich 638.
ze Švábenic Sobín 857, Václav 309.
Švamberg hrad v Krasíkov.
ze Svamberka Bohuslav na Boru,
50, 67, Těvák 502, Bohuslav jiný
774, 780, 785, 797, 838, 849, 882,
883, Tábořem 972, 976, 977, 988,
1011, 1028, 1033, 1036, 1037, †
1038. Hynek Krušina 838, 882,
1006, 1041, 1117, 1195, 1306. Jan
Hanovec 1006, 1202.
Švihov, hrad 1034.
Švihovský v. z Riesenburka.
Švýcaři 662.
Tábor, kr. m. 782, 787, 788, 806.
816, 817, 846, 884, 885, 888, 890,
970, 973, 1092, 1201, 1209, 1213,
1234, 1243, 1244, 1246.
Tábor Starý 788.
Tábor, hora u Chrástán 734, 754.
Tábor Moravský 901.
Táboři 805, 841, 846, 849, 873—883,
885, 887, 888, 945, 946, polní a
domácí 970, 976, 977, 1028. jejich
osvědčení z Písku 1040—1042, 1059,
1064, 1073, 1075, 1080, 1092, 1193,
1102, 1130, 1134, 1147, 1174, 1200,
1244.
Tafelrunge Mikuláš 7.
z Tachlovic Jan Student 981.
Tachov, m. 153, hrad 268, Karmel.
kláš. 289, 300, 334, 884, 978, 997,
1041, 1064, 1066—1068, bitva 1069,
1070, 1078, 1118, 1119.
z Tálovec Mátík (Matěj), ban Sla-
vonský 1099, 1272, 1278.
z Tancarville hrabě 421.
Tangermunda m. v Branib. 406, 410,
412, 419, 420.
Tannenberg v Prusích, bitva 603.
Tarant v Míšni 200.
Tarasnice, dělo 1021.
Tarenco v. Ital. 308.
Tarndorf v hor. Falci 442.
z Tarnova Jan, vojv. Krakovský 933.
Tatce, tvrz 88.
Tausentnark Mikuláš 7, 25, 33, 34, 36.
Telč, hr. a m. na Mor. 153, 1273.
Telečtí pánové (z Hradce) 1011.
Templářův řád zrušen 73.
Tempelstein, hr. na Mor. 73.
Tepenec, vrch na Mor. 181.
Teplá, řeka 389.
Teplice m. a kláš. zkažen 924, 1043,
1094, 1247.
Těšínské knížetství 119, 252, 441.
z Těšnice Bleh Jan, hejtm. Táb
1028, 1043, 1083, 1314.
Theodorich z Prahy, dvor. malíř 262,
745.

Tiem Václav, děk. kapituly Pasovské 612, 649.
Tillmann, měšť. Kutnohorský 50.
Tirschenreut v Bav. 976.
Tišnov, m. a klášť. na Mor. 12.
z Tišnova Šimon, mistr 581, 596, 638, 721, 888, 1074, 1075.
Tivoli v Ital. 311.
Tkadleček, básník 490, 745.
Tluksa v. z Buřenic.
Tluksa z Volkova Měreš 981.
Tlustomosty na Mor. 438.
Tmaň 363.
z Tmaňe Bužek 982.
Točník, hrad 288, 462, 510, 581, 696, 814, 1034.
Toke Jindřich, kanovn. Magdeburský, legát sboru Basil. 1142, 1169, 1181, 1192.
Tomáš, Tóma, v. ze Štítného.
Torgov, m. v Míš. 1094.
Toruň m. v Prusích 123, 124.
Toušeň, tvrz 892.
Tovačov, m. a hr. na Mor. 1126.
Transnice nad Nábou v Bav. 109.
Traversari Ambrož, legát pap. 1223.
Trčka z Královic Prokop 1035, 1040, z Lípy na Lipnici Burian 1049, Mikuláš 1088, 1089.
Třebechovice m. v Hradecku 754, 796.
Třebeňice m. v Litom. 1043.
Třebíč, m. a klášť. 11, 1027, 1037, 1038, 1209, 1213, 1214, 1244.
Třebnice klášť. v Slez. 124, 1138.
Třeboň m. a hr. 379, 518, 1034, umluva s Táboru 1245.
z Třebovel Kuneš, kanovn. Praž. 525.
Třebušín 906.
z Třemšína Beneš, ryt. 858.
Trenčín m. a hr. v Uhř. 159, 351, 353, 911, 936, 939.
z Trenčína Matouš, hrabě 79 81.
z Třešic Věněk 79.
Třešnov 382.
Trevir v Porýnsku 299.
Trident 131, 231.
Trnava, m. v Uhr. 345, 474, 933, 995, 1075, bitva 1099, dobytá 1138, 1209, 1214.
Trocnov 603.
z Trocnova Jan v. Žižka, Jaroslav bratr Žižkův 1017.
Troky, m. v Litvě 963, 1103.
z Trotiny Zbyšek, malíř 366, 367, 746.
Trubačka, dělo 979.
Trutnov, hr. a kr. m. 125, 153, 268, 387, 443, 904, 1035, 1201, 1234, 1257.
Trukses Jakub z Waldburka 1150.
Tržek, klášť. Kartusianský 450, 1030.
Tš'ovo (Dirschau), m. v Prusích 1186.
z Tuliskova Hanuš, kastellán Krakovský 661.
Tumstauf v hor. Falci 398.
z Turgova pánové 5.
Turkovec Petr, ryt. 1002.

Turnaj 98, 104.
Turndorf v hor. Falci 295.
Turnov m. 1001.
Turov, ves 29.
Tvaroh, Tábořský bojovník 1184.
Twingenburk, hrad na Mor. 181.
Týn Horšův, m. a hr. 340, 365, 604, 838, 894, 975, 997, 1067, 1117, 1122.
Týn nad Vltavou m. a hr. 340, 894, panství 1194.
Týnec nad Labem, bitva 991.
Týnec Panenský, klášť. 109.
Tyrol, hrad v Tyrolsku 182, 191.
Tyrolsko 162, 165, 230—232, 353, 358.
Týřov, hrad, 82, 83, 153, 268, 1089.
U'aldin z Florencie, dokt. a pap. legát 487, 502.
Udine, Videm, m. v Ital. 302, 479.
z Uherska Ctibor 29.
Uhři 854, Uhry 1132, 1138.
z Újezda Mareš 583, Mikuláš v. z Lobkovic.
Újezdec, hrad n. Vltavou 378 787.
Úlický Markvart 552.
Ulm, m. ve Svábích 241, 296, 1150, 1212.
Umění české za Karla 262.
Ungersberk, hrad na Mor. 70.
Uničov, kr. m. na Mor. 7, 376, 413, 610, 964, 965, 972.
Uničovští 1270.
Úpice, mstěko. 913.
Unruh, vůdce Slezákův 1061.
Urban V papež 353, 354, 368, 382, 394, 395.
Urban VI. papež 428, 445, 470, † 486.
Úsov, hr. na Mor. 413.
Úsovský dekanát na Mor. 205.
Ústí nad Labem, kr. m. 7, 352, 880, 1043, 1045—1048, bitva 1049, 1050.
Ústí nad Orlicí, m. 290.
Ústí Sezimovo nad Lužnicí 720, 733, 737, 766, 781, 788.
z Ústí Sezima 3, Oldřich 309, 733, 781, 782, 788, Jan starší 634, 635, 733, 781, Jan mladší 782, Prokop 781, 782, 847, 850, 1037, Aneška 1037.
Vacinger Mikuláš, rychtář Praž. 56, 61, 62, 65.
sv. Václava svátek od Němce potupen 174, odpočinek na Proseku 445.
Václava II. hrob znenetěn 21.
Václav III. 117.
Václav syn Jana Lux. potomní Karel 84, 85, 97, 110, 113, 115, 133.
Václav, prvorozený syn Karlův 280, † 291, 435.
Václav IV., král Český a Římský 348, 351, markhr. Braniborským 354, korunován 355, 380, 383, 388, 389, 391, 396, 406, 409—411, 413, 416—421, 423, 425, 427, 429, 432, 435, 443—748, 843.
Václav, syn Jana Luxenb., hrabě pak vojvoda Luxenburský, později též

Brabantský 168, 226, 229, 299, 327, 374, 397, 420, 423, 426, 442, † 470, 740.
Václav I. kníže Opavský 379, 386, 1076.
Václav, kníže Olešnický 420.
Václav, kníže Lehnický 194, 454.
Václav, kníže Mazovský 124.
Václav, kurfürst a vojv. Saský 332, 396.
Václav z Buřenic, bisk. Olom. v. z Buřenic.
Václav, kanovn. Praž. 488, 494, 556.
Václav z Mýta, zvolený biskup 1222, 1225, 1226.
Václav, farář Arnoštovický 819, 820.
Václav, farář v Makotřasích 811.
Václav, Vaněk syn Pavlíkův, měšť. Praž. 934, 958.
Václav, šenkýř na Nov. m. Praž. 871.
Váh, řeka v Uhr. 1133.
Vácha v z Říčan.
Vácha, měšťan ze Žatče 911.
Val, ves u Stráže 938.
Valdek, hrad 288, 981.
z Valdeka Vilém Zajíc 3, 19, 21, 39, 50, 62, 82, 83, 85—87, 89—91, 97, 100, † 102, Zbyněk 171, 172, 189.
Vilém na Židlochovicích 856, Hynek 981, Jan 981, 1075.
Valdemar, král Dánský 280, 281, 353, 354.
Valdemar, markhr. Braniborský † 101, 270.
Valdemar, kníže Anhaltský 270.
Valdemar nepravý, Lži-Valdemar 270, 271, 280.
Valdemar, arcibisk. Kolínský 214.
Waldenberg, Vamberk, hrad 175.
Waldenberg z Wolkenšteinu, saský pán 1049.
z Waldenfelsu Kašpar, něm. ryt. 1096.
Valdenští 92.
Walderbach, klášť. ve Falci 1078.
Waldhausen, klášť. v Rak. 1147.
Waldhauser Konrad, mnich, kazatel 341, 360—362.
Waldmünchen v. Mnichov n. lesy.
Waldstein, hrad 1056, 1073.
z Waldsteina Jindřich 699, Mikuláš 699, Vok příjím Voksa 586, 618, 619, 627, 699, Hašek Ostrovský 858, 902, 940, 941, 947, 956, 956, 958, 981, 990, 991, 997, 1002, 1062, 1072, 1074, 1147, 1246, 1303, Hynek 233, 234, Hynek na Koldštejně, Koldšteinský 789, 803, 850, 853, 869, 873, 880, 901, 907, 909, 915, 990, 997, 1011, 1033, 1039, 1046, 1049, 1051, 1056, 1071, 1072, † 1073, 1304.
z Valečova Bartoš 987, 1001, Bernart 987, 1001.
de Valentia Petr 595.
Valentin, kněz Tab. 881.
Valkoun v. z Adlar.
Valloire, klášť. ve Franc. 226.

z Valois v. Blanče.
 Valram z Luxenburka 50, 53.
 Valram, arcib. Kolínský 229.
 z Walsee Eberhart a Jindřich, rak.
 pánové 291, Reinprecht 1059.
 Walter, prof. svob. umění 259.
 Valtice, Valčice (Feldsberg), m. v
 Rak. 121, 1043.
 Vamberk v. Waldenberg.
 Vaněk syn Pavlikův v. Václav.
 z Wangenheimu Jiří, sas. pán 1095.
 Vaníček, kněz Táb. 781.
 Varad Velký, m. v Uhř. 1271, 1276.
 Wartburk, hrad v Duiynkách 107,
 114.
 Varlich z Frimburka Václav 1203.
 Warrentrappe Albert, mistr 581, 649.
 z Wartenberka pánové 460, Jan (Je-
 šek) ze Stráže 3, 27, 33, 35, 36,
 47, 50, 53, 65, 78, Beneš 3, 139,
 143, 233, 358, Václav (Vaněk) 167,
 177, 233, Jan (Jesek) na Veselí,
 nejv. purkhr. 332, 428, Markvart
 na Kosti 480—482, 527, Petr na
 Kosti, nejv. purkhr. 358, 420, 452,
 459, 480, Jindřich 698, 702, Štěpán
 698, Čeněk na Veselí, nejv. purkhr.
 518, 641, 696, 698, 700, 722, 723,
 754, 755, 765, 771, 775, 789, 793—
 795, 798, 800, 801, 893, 903, 904,
 909, 910, 913, 928, 929, 987, 997,
 1035, † 1036, 1293, Jindřich, Čen-
 kův syn, na Velšiši 1196, 1202, Jan
 Chudoba na Ralsku 565, 701, 765,
 793, 810, 910, 944, 1294. Sigmunt
 na Děčíně (Děčinský) 793, 810,
 931, 925, 1050, 1117, 1207, 1294.
 a ze Zvířetic (Zvířetický) Hašek.
 Havel, komorník král. 299, 309,
 358, 420, 428, Zvířetický Zdislav,
 mistr 595, 596, 698, 721, Zvíře-
 tický Vilém 638, 641, 698, Petr
 639, 698, 1235, 1262, Václav 698,
 Blankšteinský Jošt 1049, z War-
 tenberka Kateřina, manž. Oldř. z
 Rosenberka 723, Bořka, abatýse u
 sv. Jiří 842.
 Vary Karlovy, kr. m. 389, 413, 414, 438.
 Vasilko, kněz Litevský 982.
 Vavřinec v. z Březové.
 z Vechty v. Konrád.
 Weiden, Vejda, m. v hor. Falci 334,
 335, 644, 1064, 1116.
 Wejdna, m. v Slez. 1076.
 Weissenfeld m. ve Frankonii 1096.
 Weissmeim ve Frankonii 1096.
 z Veitmile Krabice v. Beneš.
 Vesel Kuneš, děk. Vyšehr. 447.
 Welden v hor. Falci 295, 442.
 Velehrad kláš. zkažen 901.
 Velek v. Koudelník.
 z Velemysle Janek 555.
 z Velenovic Mikuláš, řeč. Abraham,
 farář u sv. Ducha 572.
 Velešín mstěko. 723.
 Velfové, Guelfové 301, 311.
 Velfovici od Věže 6, 25, 34, 36, 37,
 49, 55, 56, 99, Jakub 22, 33, 35,
 36, 55, 63, 100, Jan 36, 55, 65,

Dětřich 36, 55, Mikuláš 36, 55,
 56, 61, Frenclín 143.
 Velhartice, Vilhartice, hrad 974, 1083,
 1147, 1194.
 Velislav malíř 13.
 Velislav, děkan v Sadské 299.
 Velvar Jan, měšťan Praž. 1142, 1149,
 1152, 1179, 1217, 1222, 1223, 1225,
 1227, 1228, 1233, 1234, 1239.
 Věněk, kněz Táb. 720.
 Věnkovici 79.
 Wenzelštejn v. Nový hrad.
 Vercelli v Ital. 132.
 Werdenstein v hor. Falci 442.
 de Vergeria Pavel, doktor 832.
 Werner, opat Kladrubský 882.
 Verona m. v Ital. 333.
 Veselí m. nad Lužnicí 938.
 Veselí m. nad Cidlinou 987.
 Veselí nad Moravou 80, 965, 1075.
 Westberk v. Hollandsko 276.
 Věveří, hrad na Mor. 30, 153.
 od Věže v. Veltřovic.
 Vězecký Petr, konšel Praž. 955, 956.
 ze Vchynic rytíři 5.
 z Viceminc Jan Hvězda řeč. Bzdinka.
 hejtm. Táb. 934, 935, 942, 946,
 954, 956, 972, 976, 1000, 1001,
 1011, 1012, 1027—1029, 1033, 1036,
 † 1037, 1313.
 z Vičkova Bohuslav 309.
 Videm v. Udine.
 Vídeň, m. v Rak. 72, 189, 273, 294,
 334, 353, 359, 375, 551, 599, 717,
 1042, 1132, universita 345, chrám
 sv. Š. 345, Pražský dům 555.
 Vigolais Ota, měšť. Praž. 7, 50.
 Viklef (Wycliffe) Jan, prof. Oxford-
 ský 453.
 Wilberk, hrad v Rak. 508.
 z Wildungen Bertold, papežův auditor
 684.
 Vilém, vojv. Bavorský 1084, 1148,
 1150, 1155, 1159, 1162, 1165, 1166,
 1169, 1172, 1181.
 Vilém, vojv. Rakouský 555, 561.
 Vilém, markhr. Mišeňský 359, 411,
 504, 978.
 Vilém ml. hrabě Hollandský 167, 205.
 Vilém kníž. Brunšvický 1094.
 Vilém, děkan Vyšehr. 339.
 Vilém Kordianský, kardinál 667.
 Vilém, arcibisk. Kolínský 299.
 Vilém, kněz Praž. 936, 955, 962.
 Vilém z Avinona, stavitel 152, 153.
 Vilémov, kláš. zkažen 893.
 z Velhartic Bušek 309, Ješek 358.
 Wilhelmsdorf v Kladstě, bitva 1082.
 Vilkomir na Litvě, bitva 1221.
 Villani Matias, kronikář Florentin-
 ský 283, 436.
 Villansdorf v Měšni 200.
 Vilsnak v Braniborich 568.
 Vilstein, hrad 885, 1147.
 Vimperk, hr. a m. 533.
 Vinařství v Čechách zveleb. 266, 333.
 Vincík v Slez. 1138.
 Windsheim 52.
 Vinice okolo Prahy 245.

Viniční úrad 267.
 Vincennes-ský les 424.
 Viola Těšínská v. Fiola.
 z Virneburka Jindřich, arcibiskup
 Mohuč. 213, 241, 275, 338.
 Visconti Azzo 132, 136, 140—142,
 Jan, pan Milánský 292, Barnabáš
 303, 305, 306, 332—384, Matouš
 303, Galeazzo 303, 305, 306, 383,
 Jan Galeazzo, vojvodou Milánským
 510, 522, 547, 551.
 Visek (Vyšek) Račinský v. Račinský.
 Věně, mistr a farář ve Svíněch 723.
 sv. Víta telo 307, 315.
 Vítek, bisk. Mišeň. 138.
 Vítek, probošt u sv. Jiří v Pr. 464.
 Vítek od červených zvonův, měšť.
 Praž. 958.
 Viterbo 383, 384.
 Vitice, ves v Kourimsku 1204.
 Vitikindův hrob 420.
 Vitkova hora, Vitkův vrch 242, 827, 828.
 Vitold Alexandr Kejsutovič, velický
 kníže Litevský, dožádaný král Če-
 ský 602, 636, 790, 845, 853, 914,
 929, 934, 936, 954, 955, 963, 965,
 983, 985, 1004, 1055, 1083, † 1103,
 1280.
 Vitoraz m. v Rak. 114, 139, 510.
 Wittenberk, m. v Sasích 272.
 z Witzleben Dětřich a Jiří, saští
 pánové 1095.
 z Vizovic Tomáš, kněz 901.
 Vladař, hora 942.
 Vladimirovič Pavel, doktor 649.
 Vladislav, m. polské v Kujavech 124.
 Vladislav Lokýtek, král Polský 73,
 118, 123, 136, † 159.
 Vladislav Jagajlo, král Polský 477,
 510, 561, 563, 602, 604, 636, 790,
 796, 845, 880, 914, 933, 934, 954,
 963, 983, 985, 1003, 1005, 1055,
 1078, 1083, 1103, 1104, 1106, 1112,
 1138, 1170, 1173, 1174, 1187, †
 1207, 1280.
 Vladislav Jagajlovič, král Polský po-
 tom Uherský 1208, 1220, 1221, 1272.
 Vladislav kníže Kozelský 119.
 Vladislav, kníže Těšínský 309, 355.
 Vladislav, kníže Opolský 396, 441.
 Vladislav, kníže Lencický a Dobříň-
 ský 160.
 Vlašim, hr. a m. 766, 1036, 1273.
 z Vlašimi rytíři 5, Jan Očko v. Jan.
 — Hron 222, Michal 446, Arnošt
 1209, 1229, 1246.
 Vlček Václav z Čenova 1018.
 Vlk Jakub, kněz, kazatel u p. Marie
 Sněžné v Pr. 1090, 1091, 1176,
 1136, 1188, 1197, 1199, 1249, 1289.
 Vodňany, kr. m. 7, 352, 519, 565,
 787, 846, 970, 1201, 1213.
 Volboř m. v Polsku 845.
 Wolfgang, Premonstrát, administr.
 bisk. Litomyšlského 1031.
 Volfin od Kamene 175.
 Volfin, rýchtář Pražský 65.
 Volfrám ze Škvorče, arcibiskup, v.
 Olbram.

